

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 00018814 8

NHG
++

DESIDERII
ERASMI
OPERVUM
OMNIVUM
TOMVS TERTIVS.

PARS POSTERIOR.

200

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1900-1901

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

h. m. Montalejo. 100 2°

DESIDERII ERASMI
ROTERODAMI
OPERA OMNIA

EMENDATIORA ET AVCTIORA,
AD OPTIMAS EDITIONES, PRAECIPVE QVAS IPSE ERASMVS
POSTREMO CVRAVIT, SVMMA FIDE EXACTA,
DOCTORVMQVE VIRORVM NOTIS ILLVSTRATA.
TOMVS TERTIVS,

QVI COMPLECTITVR

*Epistolas, pluribus, quam ccccxxv, ab Erasmo, aut ad Erasmus scriptis auctiores,
Ordine temporum nunc primum dispositas, multò quàm umquam antea emendatiores,
Et præstantium aliquot virorum ad quos scriptæ sunt imaginibus ornatae.
Accesserunt accuratiores Indices.*

TOMI TERTII PARS POSTERIOR.

J. Goussier del.

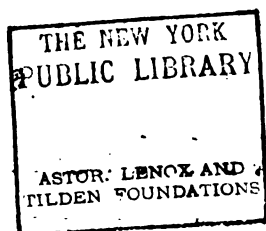
J. Baptist Scul.

LVGDVNI BATAVORVM,
Curâ & impensis PETRI VANDER AA, MDCCIII.

Cum speciali Privilegio Illustr. ac Præpotent. Ordd. Holl. & West-Frisiæ.

BOOKS READING

17740 191910

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

17740 191910

17740 191910

DESIDERII ERASMI,
ROTTERODAMI,
EPISTOLARVM
PARS ALTERA.

EPISTOLA DCCCCLXXV.

Erasmus Rotterodamus Joanni Lodovico Vivi Valentino S.

An.
1528.

SI de Seneca nihil habes, nisi quod annotatum erat per *Aldrisum* in codice, qui diutius fuit apud *Morum*, nihil ages, nos habemus longe alia: si nactus es exemplaria vetusta, quod equidem magnopere cupiam, non rogo ut huc mittas, nam fortasse sero mitteres, jam enim orisunt Opus, sed inspecta nostra editione, tuam adorna, si videtur. Meam omittere non potui: nam prior illa, mea non erat, nec ulla re plus dedecoris mihi confluxi, quam quod stolidissimo illi sum sisus, cui putabam aliquid esse mentis humanæ. Congruebat hoc negotium tibi vel *Hispanso* vel undiquaque docto, sed hanc contumeliam non potui concoquere. Velius expostulat quod in *Ciceroniano* te præterierim, quanquam id prorsus oblivione factum est; quam si ætati non putant condonandam, certe tot studiorum tumultibus verius, quam laboribus erat condonanda. Et tamen felicius tuum nomen præterii, quam attrigi *Budæi*: quem quum in omnibus scriptis meis honorificentissime tractem, nec minus in eo dialogo, tamen fremunt, ut narrant, omnes *Budæici*, quod illum cum *Badio* contulerim, quum non in alio contulerim, quam in eo quod ibi contemnendum doceo, & quod ingenue contemnit *Budæus* ipse. Et tamen ne quis interpretaretur sinistre, adjeci, *quanquam ille multis & eximiiis dotibus suspiciendus est*. O contumeliam quam *Galli*, & cum his, quod tamen vix credo, *Janus Lascareus*, quum ubique tum in eo dialogo commemoratus honorifice, epigrammatibus maledicis vindicandam putant! Fatalis est lues & religionis & studiorum. Ostendit mihi *Hieronymus* epistolam tuam. Næ tu vincibilem causam habes apud eum. Conaris persuadere *Civitatem* feliciter destrahi. Ille quam optat hoc esse verum! Quod nisi superessent illi multa volumina, nec tuis, nec meis hortatibus esset opus. Ipsa res adigeret eos ad excudendum Opus. Sed valeat, inquis, ille mendax. Quis est ille mendax? *Pseudocheus* dixit omnia distracta, jam adornari novam editionem. Solus *Joannes Frobenius* & *Hieronymus Frobenius* narrant multum codicum restare. Hic nobis ostende mendacem illum. Quum hortarer *Hieronymum* ut excuderet declamationes tuas, respondit apud se superesse quadringenta exemplaria tuarum lucubrationum, quas meo hortatu excudit. Si mentiuntur omnia, nescio quid dicam. Jam est celebre nomen tuum, nec dubito quin aliquando futurum celeberrimum, præsertim si te semel commendes opusculo ad utilitatem parato, quale est *Lazari Bayssii*. Sed hortatus sum *Hieronymum*, ut ipse ad te scribat: nam est pigellus. Negotio *Jovis* & *Junonis* absit ut me admisceam, præsertim incognito. Citius tribuerim uni duas *Junones* quam unam adimerem. *Nigro* commiseram epistolam, sed apertam & inclusam: hac lege ut vel redderet, vel premeret. Id famulus, qui obsignarat, effutivit imprudenter apud quendam. Misit Re-

Agina munus, sed is illi multum gratiæ detraxit suacundatione, detinens famulum totas sex hebdomadas, omnem quærens causam ut illum inanem ablegaret. Regina dedit, ab illo extortum est. Adeo non prodigus, ut nec de alieno det libenter. Bene vale. *Basilea* 2. Septembris, Anno 1528. An.
1528.

EPISTOLA DCCCCLXXVI.

Erasmus Rot. Petro Tossano S. D.

NIHIL est, *Petre* charissime, quod vel temeritatis, vel literarum neglectius scriptarum Apologiam apud me facias. Scio quicquid scribis ab animo purissimo proficisci: nec est quod hinc metuas quicquam invidiæ. Epistola tua bona fide reddita est, nec per me vulgabitur: & si vulgaretur, nihil habet indignum homine pio. Nec pilo mihi futurus sis injucundior, si tibi cum *Berquino* fuisset aliqua consuetudo, quem virum doctum & eruditum judico, tantum hoc mihi dolet, quod suo fretus animo semet in summum conjicit discrimen. Si à prima victoria conquievisset, jam securus ac tranquillus ageret. Sed maluit suo animo quam meo consilio obsequi. Si quod mihi conflavit invidiam ipsi prodesset, meum incommodum amici commodo solaret: nunc utrique altero gravamur, nec ullis auscultat monitis. Audio Pontificem esse in *Sabaudia*, & audio quanto zelo sit *Francia* Cardinalis erga Ecclesiam, quantumque tribuat Theologis ac Monachis. Et suspicor isthic adesse *Albertum Pium Carporum* Principem, *Aleandro* mire addictum, qui libro ad me misso, hoc conatur persuadere, me totius hujus tumultus auctorem esse. Prospicio quæ tyrannis sit exoritura. Vereor ne vincat mundus. Debetur hoc sceleribus nostris. Adhuc in ea sum sententia, ut satius existimem silere, si nihil addant edicto. Toties respondi, tam evidenter ingessi *Seniores* & *Beddis* sua mendacia, calumnias, delirationes, inficitias, perfricuerunt faciem. In clamoribus, convitiis, bullis & ampullis, in syncretismo & favore Principum tota illis victoriæ spes est. Quid vero paras, vir optime? ἀναλαβὴν; In teipsum secedas oportet, si quæris τὴν ἀθύρτιαν. Illustrissimæ Reginæ quæso ut me facias commendatum, cujus piam prudentiam, & prudentem pietatem animo exosculor. Si rarius scribes minus eris jucundus, minus charus non eris. Dominus te fervet, amice in Domino charissime. *Basilea* 3. Septemb. Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCLXXVII.

Erasmus Rot. Hieronymo Agathio S. D.

ORNATISSIME vir, Equidem pium arbitror, vel orare vel sacrificare pro defunctis, verum si quis omnino mihi nasus, de spectro fabula, Monachorum est commentum, quibus adest mentiendi voluntas, at non suppetit facultas. Mirum in modum amant ignem purgatorium, quod utilissimus sit illorum culinæ. Video, ut res nunc geritur, hanc victoriam non cessuram *Christo*, sed quorundam cupiditatibus, qui suum negotium agunt verius quam pietatis: verum hoc ipse viderit *Christus*, quem nondum meremur habere propitium. Joco me *Hieronymianum* vocas, atqui ne sis inficiens, nunc magis sum *Augustinianus*, quem totum im-

Tom. III. A a a a men-

An. mensis sudoribus emaculo, quum *Hieronymianorum* operum Epistolas tantum suscepissem. *Augustinus* jam magna ex parte excusus est. Pro tuo erga me studio habeo gratiam, cujus præter animum mutuum nihil referre possum. Bene vale. *Basilea* 3. Septemb. Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCLXXVIII.

Erasmus Roterodamus Danesio S.

Vt animo meo permolestum esse solet, quod viderem Musas hoc rerum humanarum tumultu contentas plerisque regionibus vel silere prorsus, vel fringere; ita vehementer gaudebam vestram *Galliam* illis tranquillum & amoenum præbere domicilium: *Italiam* enim veterem illam ingeniorum parentem & altricem *Barbarus Maurus* jam olim occupat. Nec quieta est *Hispania*. Apud *Germanos* vero non desunt, qui sub umbra pietatis Evangelicæ, quicquid est liberalioris eruditionis extinguere moliantur. Verum hanc meam gratulationem, nonnihil contaminavit ortus istic ex meo *Ciceroniano* tumultus, quum argumentum adeo non sit inutile, ut ipse *Budæus* suis ad me literis promiserit, se nonnihil adversus istos *Ciceronis* simios scripturum: nec aliud illic agitur, quam ut qui *Ciceroniani* student videri, non assideant liniamentis ac vocolis, sed vere totumque *Ciceronem* expriment. Et *Badius* cum *Budæo* contuli, non in quibuslibet, sed in eo duntaxat quod *Budæus* ingenue contemnit, quodque ibi contemnendum doceo. Nec animadvertunt hæc à *Nosopono* dici, non ab *Erasmio*. Postremo, ne vel malevolus aliquis posset calumniari collationem, adjeci, *Budæum* aliis multis eximiisque dotibus suspiciendum. Et tamen hoc argumentum visum est istis epigrammatibus maledicis dignum. Magni referebat studiorum, ut qui politioribus literis militant, junctis umbonibus se condensarent, adversus phalanges hostium, qui nusquam magis concordantes sunt quam ad opprimendum feliciter subolescentes linguas ac bonas literas. At vereor ne quorundam levitas talem quandam luem invehat humanioribus studiis, qualem videmus in religionem *Christianam* invasisse. Te nondum neque de facie neque de scripto cognovi, sed tamen amo pectus istud tuum, Musis & Gratiis omnibus consecratum, cujus imaginem mihi quidam nec indocti nec leves suo calamo deliniant. Hunc animum, mi *Danesi*, tibi non incognitum esse volui, quem scito ab omni furo alienissimum. Bene vale. Datum *Basilea* 5. Septembris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCLXXIX.

Erasmus Rot. Martino Lipsio S.

Vt mihi non potest non esse gratum tui pectoris erga me studium, ita nolim te serio cum istiusmodi rabulis conflictari, nec ipse magnopere laboro scire, quid hic aut ille blateret. Expedi, inquis, ut traducantur. Quid hic traductorem requiris, quum à nemine magis traduci queant, quam ipsi traducunt sese? Quibus si vere hostis essem, absit autem ut *Christianus Christiano* male velit, non optarim aliam vindictam, quam ut ad istum modum semet conjiciant in odium, contemptum, & risum optimi cujusque. Meam quidem vicem sat moderate fero, me ipsum consolans exemplo *David*, itaque mecum reputans: Quid si hoc illis Dominus præcepit, ut mihi maledicant, eoque remedio purgare voluit, quod in me displicuit oculis illius? Fortasse titillavit nonnihil animum meum antehac eruditorum applausus, certe doctorum hominum amicitias fateor me vehementer fuisse delectatum. Ea voluptas hoc amaro pharmaco bene diluitur. Atque adeo ut est divinarum consiliorum abyssus imperscrutabilis, quid si Deus utrique procurat salutem: mihi, ut hominum conviciis admonitus, totus converterar ad *Christum*: illis, ut prodita cunctis in-

signi stoliditate, cum pari malitia conjuncta, cogantur aliquando resipiscere? Illud demiror, istos adeo nihil vel mentis habere, vel frontis, ut toties confutati, toties deprehensi, toties irrisi, toties cordatorum omnium judiciis exhibiti, non desinant tamen eandem agere fabulam. Quæ tandem res istis tantum præbet fiduciæ, nisi forte populi ruditas, muliercularum facilitas, & doctorum recteque judicantium paucitas? Præclara vero petra, cui nituntur: at ista petra non est *Christus*, cujus videri volunt germani. Quum primum exisset *Hieronymus* à nobis emendatus, persuaserant quum aliis, tum cuidam Principi scemina, mihi displicuisse stylum *Hieronymi*, & in hoc summissem operam, ut quod ille suis verbis fuisset eloquutus, ego meis elegantius efferrem. Quid stupidius? Quasi vel ego possim elegantius dicere quam dixit *Hieronymus*, aut in tantum delirem, ut in cujusquam mutando stylo putem tantum laboris esse capiendum. Nec è plebe fuerunt, qui hoc persuaserant, sed alter *Dominicanus*, alter *Franciscanus*, Episcopus uterque. Credo istos nullæ mendæ offenderant in *Hieronymo*, qui nihil illius attigerant. Quum prodisset *Novum Testamentum*, quam stolide debacchati sunt quidam è suggestis ad populum, exstitisse qui corrigeret *Magnificat*, qui corrigeret *Precepcionem Dominicam*, qui corrigeret *Evangelium Joannis*. Quantum hic sibi placebant, ut triumphabant, quum interim eruditis ac sanis omnibus sese propinarent deridendos? Ipse præsens audivi laudes meas. *Antwerpia* concionabatur in suo Monasterio Prior *Carmelitarum*, Theologiæ Professor: id arguebat pileum violaceum, alioqui *Latine* prorsus nesciebat, tantum aberat ut sacras Literas nosset. Erat autem concio frequens ob diem festum Pentecostes. Ibi quum non minus indocte quam insulse recitaret ea, quæ ex ineptis centonibus didicerat, mihi forte conspecto, impegit duo peccata in Spiritum Sanctum; alterum quod auderem corrigere *Magnificat*, alterum quod dixissem concionatores non intelligere suum thema, quum id sumant ex sacris Literis Sancti Spiritus afflatu proditis: quasi nihil intersit inter Spiritum Sanctum, & talem Monachum, quem truncum verius dixisses quam hominem? Quos risus illic vidisses, non solum eruditorum, sed & muliercularum aliquot, quibus eram notus, nam tum ædes habebam in proximo? Ut autem illud diceret, hæc erat occasio. Ante paucos dies ex eodem loco seniculus ejusdem sodaliti fuerat concionatus: thema erat quod est 1 *Pet.* 4. *Estote prudentes & vigilate in orationibus*. Ibi è suis collectaneis multa dixit de virtute Prudentia, quum *Græce* sit *σωφροσύνη*, quod magis sonat, *sobrius effare*. Sobrietas enim quæ opponitur luxui, & vigilantia quæ excludit somnolentiam luxuriam comitem, precationi congruunt. Hoc forte dixeram in convivio nec moleste, nec inimice: nam is senex mihi visus est minime malus. Tantum dolebam illi non adesse plus literaturæ. Quid commemorem de illo, qui coram Monarcha, circumstante procerum corona, flexis in terram genibus, ambabus manibus in cælum sublatis, imploravit Principis opem ad opprimendos *Erasmi* libros: & admonitus ut proferret si quid haberet compertum in meis scriptis, quod adversaretur pietati, miro supercilio digessit in digitos tres articulos, Quod negarem resurrectionem corporum, Quod male sentirem de matrimonio, Nec multo melius de Eucharistia. Efflagitantibus probationem, eadem stoliditate produxit locum ex 1 *Cor.* cap. 15. *Omnes quidem resurgemus*, cui respondet locus ex Epistola ad *Thessal.* 1. cap. 4. *Deinde nos qui vivimus, qui, &c.* ubi quoniam ostendo variam lectionem, nullam omnino damnans, homo mire Dialecticus colligebat me negare resurrectionem, si quos ille dies deprehendisset in vita, immutarentur ad immortalitatem sine mortis interventu. Ibi constrictus eruditorum argumentis, ut elaboretur respondit, *Paulum* Apostolum *Corinthiis Hebraice* scripsisse: quod dictum multorum risus, Principis, ut est cle-

^{Ad.}
^{1518.} clementissimus, misericordia excepit, quem puduit illius cui favebat, quum ipsum sui non puderet. Nec hic erat gregarius, sed Theologiae Professor, nunc etiam Episcopus. Tanto felicius est hisce temporibus audacia quam sapientia. Huic simillimus erat alter, multorum iudicio magnus Theologus, suo maximus, nec mediocris Ecclesiae columna. Is quum diu clamasset publicitus in *Novum Testamentum*, instare supremum Ecclesiae fatum, venisse Antichristos, & horum *prophetae*, ubi ventum est ad colloquium, nec adessent arbitri, rogabam proferret, si quid haberet, quod offenderet in *Novo Testamento*: quumque silentem efflagitatione premerem, respondit tandem homo verecundus, se nunquam legisse meas *Annotationes*. Quid aliud responderet quivis *Nomentanus* aut *Balarro*? Hoc paulo modestior erat alter, etiam dignitate superior, qui cum semel atque iterum citra ullam exceptionem probasset *Annotationes* meas, ut Opus eruditum ac pium, post expositulanti mihi quod tum probaret *Lei* calumnias, quum dudum Opus à capite usque ad calcem, ut aiebat, perlectum citra omnem exceptionem approbasset: respondit homo gravis, se legisse quidem, sed non ita attente. Idem quum me satis odiose in frequentissima schola perstrinxisset, superpresso quidem nomine, sed ita ut nemo non sentiret quem peteret: privatim expositulanti sancte dejeravit, se nihil minus quam de me cogitasse, tantum *De matrimonio* nonnihil esse scrupuli. Ea de re quum inter nos commentaremur, confessus est se quoties coelibatum nominassem in *Encomio matrimonii*, sensisse vitam castam ac virginem: nec inficiatus est, se quum *Declamationis* titulum legeret, intellexisse sacram & Ecclesiasticam concionem. Rogavi num æquum iudicaret, mihi impingi crimen hæreseos, si quidam illorum *Latine* non didicissent. Subridens obtulit. Agnoscis, opinor, quos designem. Nec *Bucentiam* ignoras, qui præter alias ineptias, quas non parum multas effutivit in privato colloquio, illud putabat non ferendum, quod in *Annotatione* quapiam scripsissem de *Thoma Aquinate*, illius viri ingenium indignum fuisse, quod in illa tempora incidisset: nimirum laudans illum, & seculo imputans, sicubi lapsus esset. At ille, qui Theologus erat absque Grammatica, credebatur indignum dici quod sit detestabile. Audis novum enthymema, *Bucenta nescit Grammaticam, igitur Erasmus est blasphemus in divum Thomam*. Idem annotarat locum, in quo per collationem exaggero quantum malum sit obtrectatio malitiosa, quæ idem efficit quod libellus famosus, imo plus lædit: ille credebatur à me probari libellum famosum, quasi probet adulterium, qui hoc exaggerandi gratia conferat homicidio. Annotarat locum, in quo recitatis Veterum sententiis, qui videntur *Maria* Virgini tribuere peccatum aliquod actionis, subijcio, *Et nos facimus eam prorsus immunem ab omni peccato*, nimirum indicans recentium quorundam opinionem, plurimum ab illa Veterum distare: ille credebatur, me meo nomine pronunciasse, *Virginem fuisse puram à peccato originis*, & hoc erat inter meos errores annumeraturus. Et alia quædam his etiam stultiora tum effutivit, quæ referre piget. Meditabatur vindictam, at non suppetebat stylus. Itaque coepit legere, *Virgilium*, *Juvenalem*, & *Margaritam poeticam*, ut hinc expoliret dictionem. Nactus est ad eam rem auxilios tres. Opera communi absolutum est præclarum Opus. Gestiebat in lucem emittere, at non licebat per Vicarium ordinis. Tandem clam fictis titulis emisit asinum partum. Libellus erat exiguus, quo nihil fingi possit indoctius, insulsius, aut insanius, sed in hoc numeravi septuaginta manifesta mendacia. Nec me fugit qui fuerunt auctores. Unius *Cornelii Duvelandii* prolixam epistolam, quam *Leo* scripserat, ad me miserunt amici. Ibà profertur hujus stolidissimi negotii mysterium. Quum periclitaretur excusor, ac magistratus eos libellos divendi vetuisset, *Dominicani* aliquot clitellos emiserunt, qui furtim huc il-

^{Ad.}
^{1518.} lucque distraherent. Nonne bellum facinus, & ordine tam sacro dignum? Eo peracto mox evanuerunt, unus in *Zelandiam*, alter in *Geldriam*, tertius nescio quo. Solus *Rabinus* tenuit locum, nisi quod paulo post fugit è vivis. Satis enim erat unum facinus ad nominis immortalitatem. Et hic talium artifex mihi ob id potissimum erat infensus, quod ordini suo parum faverem, ipse scilicet magnum ordinis ornamentum. *Brugis* Episcopus quidam à suffragiis, totam horam debacchatus est in *Lutherum* & *Erasmum*, quo nimirum populus suspicaretur inter nos convenire. Et faceret, nisi tot exemplis ab ipsis didicisset, non facile credere personatis. Id quoniam bene cesserat, captato tempore, quum abesset ejus templi Decanus, à *Cantore* combibone impetravit, iterum dicendi facultatem, & è suggesto ausus est palam dicere, quod in libris meis essent quædam hæretica. Descendentem excepit quidam egregie doctus, tum ejus Reipublicæ Pensionarius, nunc ad majorem dignitatem evectus. Urgebat tergiversantem, ut vel unum proferret locum. Quomodo putas elapsus? Ut assolent scurræ, negavit se quicquam legisse meorum lucubrationum, tantum in animo fuisse legere *Moriam*, verum illuc comperisse tam profundam *Latinitatem*, his enim verbis utebatur, ut veritus fuerit ne quam in hæresim prolabi possim. Ubi primum exissent *Epistola obscurorum Virorum*, miro Monachorum applausu exceptæ sunt apud *Britannos* à *Franciscanis* ac *Dominicanis*, qui sibi persuadebant eas in *Reuchlini* contumeliam, & Monachorum favorem serio proditas: quumque quidam egregie doctus, sed nasutissimus, fingeret se nonnihil offendi stylo, consolati sunt hominem. Ne spectaris, inquiunt, ô bone, orationis cutem, sed sententiarum vim. Nec hodie deprehendissent, ni quidam, addita epistola, lectorem admonuisset rem non esse seriam. Post in *Brabantia*, Prior quidam *Dominicanus* & magister noster, volens innotescere patribus, coemit acervum eorum libellorum, ut dono mitteret ordinis Proceribus, nihil dubitans quin in ordinis honorem fuissent scriptæ. Quis fungus possit esse stupidior? At isti sunt, ut sibi videntur, *Atlantes* Ecclesiae nutantis, ex his designantur cognitores de dogmatibus Ecclesiasticis, hi pronunciant de libris *Erasmi*, & horum arbitrio *Christiani* sumus, aut hæretici? Ex hoc sodalities quidam existit Theologorum coryphæus, qui jactabat *Erasmum* teneri medium, nec elabi posse. Scripsit, inquit, *Hieronymum* non fuisse virginem. En ipse *Hieronymus* profitetur se fuisse virginem. Ubi? In libello ad *Eustochium*, *Virginitatem enim*, inquit, *non tantum efferimus, sed servamus*. Hic triumphabundus ille, quid apertius, inquit? Nemo servat quod amisit: quum *Hieronymus* se servare dixerit, cujus servandi rationem præscribit, quemadmodum dicitur instruere milites ad bellum, qui de militari disciplina præcipit. Ut hic applausum est à combibonibus? At quantus eruditorum risus, qui ronchi, quæ sannæ? Nullus est dies, quin talium stratagematum aliquid designent, cujusmodi tu quoque nonnulla describis. In vicina *Galilia* parte quadam, *Franciscanus* quidam, egregie vocalis, nunquam desinebat in me vociferari publice, privatim, in conviviis, è suggesto. Expositulavi cum homine epistola sat prolixa, simulque monui ejus regionis Principem, ut hominis improbam petulantiam compeceret, id etiam ad publicam ditionis tranquillitatem referre. Mihi rescripsit Ecclesiastes, sancte dejerans se nunquam de me nisi honorifice loquutum: eadem asseveravit apud nobiles quosdam, qui blasphemias illius toties suis auribus acceperant. Sed hujusmodi per multa tegit sacra cuculla *Francisci*. Similis fuit improbitas cujusdam *Dominicani*, qui præfatione maledica Comitem quendam prosciderat, non ferendis in eum conviciis debacchans. A cujus amicis quum urgeretur, scripsit sua manu palinodiam, qua dejerat se nihil unquam sinistre de Comite sensisse, sed semper illum habuisse pro viro docto & pio. Atqui eadem

An. palinodia recitabat verba præfationis, quæ non pote-
 rant in alium cadere quam in Comitem. Est apud me
 1528. palinodia. Hic utrum mavis interpretari, stuporem
 insignem, an plusquam scurrilem impudentiam? Et
 tamen hic erat lux ordinis, cognitor insignis de nego-
 tiis fidei, incomparabilis Theologiæ Professor. Quid
 gentes dicere facereque gregarios illos sodales, quibus
 satis est, *αὐτὸς ἴσα*, & mox applaudunt, ac clamant,
 totoque corpore discedunt in sententiam. Apud Hi-
 spanos quidam è *Franciscano* sodalizio, vir habitus do-
 ctus ac pius, etiam articulos prodidit è meis libris de-
 cerptos: quorum unus erat plusquam hæreticus, quod
 in *Enchiridio* scripsissem, Apostolis adfuisse veram ger-
 manamque Theologiam. Vociferabatur apud popu-
 lum. Quis, inquit, ferat hunc Scriptorem? Negat uf-
 quam esse veram Theologiam, præterquam in *Germa-
 nia*, quum ea pene tota scateat hæresibus. Alterum
 prodidit non minus periculosum. In canone quinto
 scripseram, non esse magnum efferri in cuculla *Fran-
 cisci*, nec profuturam vestem, nisi quis vitam illius
 fuisset imitatus. Hic aiebat me sentire cum *Montano*,
 qui lapsus negavit reditum in gratiam: quasi non sit re-
 ditus in gratiam, nisi per cucullam *Francisci*, aut qua-
 si cuculla conferat homini bonam mentem. Ex *Pa-
 raclesti* damnavit eum locum, ubi dico me cupere, ut
 omnes mulierculæ legant Euangelium & Epistolas A-
 postolorum. Id illi vilum est hæreticum, quum existent
 duæ *Joannis* Epistolæ ad mulierem. Sed unde proba-
 vit hæresim? Adversatur, inquit, *Pauli* præcepto,
 qui 1 *Tim.* 2. scribit, *Mulier autem in silentio discat*
cum omni subiectione, &c. Quasi mulieri non liceat do-
 mi hicere, aut quasi sit idem mulierem in Ecclesia lo-
 qui, & domi tacitam aliquid legere. Hujus fere ge-
 neris triginta articulos collegerat, & evulgarat ille
Franciscana gentis coryphæus. Nuper *Dominicanus*
 quidam Prior, inter suos pro docto habitus, Medicum
 quendam utriusque literaturæ cum primis eruditum, mei-
 que nominis studiosum, aggressus est, ut ejus animum
 fucatis verbis ab *Erasmi* studio revocaret. Quum
 nihil proficeret, sed Medicum potius accenderet, ut
 magnificentius de me tum sentiret, tum prædica-
 ret, oblitus simulatæ modestiæ Theologus, cæpit ve-
 ras edere voces, pronuncians *Erasmi* libros indignos
 qui legantur à bonis, quod omnes scateant obscœnis
 conviciis. Exemplum flagitanti Medico, Lege, in-
 quit, librum, quem nuper scripsit *De matrimonio*. Quid
 illic? Appellat Episcopos cinædos, addens illos habe-
 re quaternas aut quinas concubinas. Hic risu subla-
 to Medicus, Næ tu, inquit, pulchre oculatus es,
 qui videris quod ego in libro semel atque iterum le-
 cto non viderim. At Theologus sua causa fretus,
 Profer, inquit, codicem, & ostendam. Prolatus est,
 indicatus est locus, in quo disputo, quod hodie non
 recipitur ad presbyteri gradum, qui insciens pro vir-
 gine duxit corruptam: sed qui cum multis meretrici-
 bus habet consuetudinem, recipitur non solum ad ho-
 norem presbyterii, verum etiam ad quatuor aut quin-
 que episcopatus. Verba mea sic habent: *Qui impru-
 dens duxit corruptam pro virgine, dicitur divisisse cor-
 pus suum: & qui cum tot meretricibus habuit con-
 suetudinem, non divisit corpus suum, sed tanquam prunum
 prunum, & ut Græci dicunt, τέλει & recipitur ad quatuor
 aut quinque si libet episcopas*. Medicus admirans, Ubi
 hic, inquit, cinædus, ubi quinque concubinæ? Tan-
 dem ex oratione respondentis deprehendit insignem ho-
 minis delirationem. *Hispani* quemadmodum *Itali* vul-
 go *putum* appellant *draucum* sive *scortum masculum*,
 sicuti *putanas* appellant *prostitutas*. At Veteres, ex con-
 suetudine præci juris, *prunum prunum* dicebant, quod
 esset *sincerum*, nam à *pruno* nos *putare* dicimus *purgare*.
 Habes cinædum. Sed ubi quinque concubinæ? Ex-
 istimabat ab Episcopo dictas episcopas, quemadmo-
 dum à domino dicimus dominas. At ego, quoniam *epi-
 scopatus* nec *Græca* vox est, nec *Latina*, eandem vocem
 usurpare malui qua *Πούλις* usus est, *ἐπισκοπή*. Qui

talibus exemplis suam traducunt stultitiam, de me que-
 rantur, quod officiam ipsorum auctoritati. Verum, 1528.
 aliquanto crassius est quod referam. In Monasterio
 quodam *Dominicanorum*, Prior in suos partitus erat
 meas lucubrationes, ut ex his colligeret errata. Cui-
 dam forte obvenerat *Hieronymus*. Is cui non minus
 ignotus erat *Hieronymus* quam *Erasmus*, cœpit pro-
 miscue notare quicquid offenderet vel in *Hieronymo*,
 vel in meis scholiis: ingentem errorum sylvam con-
 gesserat ex *Hieronymo*. At cum in conventu profer-
 ret quisque quæ notarat, hic multum laudis sibi spe-
 rabat, quod nemo plures adferret articulos. Tan-
 dem cordatior quispiam sensit hominem nullum ha-
 buisse discrimen inter *Hieronymum* & *Erasmum*: Ita-
 que pro sperata laude, ludibrium retulit. Verum-
 tamen hic casus docuit, ex quovis orthodoxo plures
 errores decerpi posse, quam ex meis libris, si quis
 tales animos ad illos adferat, quales illi adferunt
 ad meos. Imo, polliceor me ex epistolis divi *Pauli*
 prolaturum calumnias aliquanto probabiliores quam
 isti proferunt ex scriptis meis, si modo semoveatur
 nomen & auctoritas. Quid hic repetam de *Britanno*
 Theologo, qui in concilio quum disputaretur, An
 ex Literis sacris liqueret hæreticum esse capitis affi-
 ciendum supplicio, clamabat verbis *Paulini*, *Hære-
 ticum post unam & alteram corruptionem devota*. Quum
 hæc iterum atque iterum occineret, mirantibus cæ-
 teris quid sibi vellet, unus nasutior sensit illum in hoc
 errare, quod putaret *devotare* nihil aliud esse quam è
vita tollere. Quid evenit? Pudit ibi quosdam tam
 foedæ delirationis in sene ac Theologo. Huc pro-
 labuntur, qui sine Grammatica, sine studio sacrorum
 Voluminum Theologi volunt haberi. Quod dicam,
 ex primi nominis ordine profectum est, scripto qui-
 dem proditum, licet nondum evulgatum. In *Col-
 loquio Symbolo*, Pater mihi dicitur, simpliciter auctor
 omnium, nimirum intelligenti illum solum esse Prin-
 cipium sine principio. Ibi meus Theologus, nomen
 non edam, de suo addidit *verum*, quum à me scri-
 ptum esset, *omnium quæ sunt*: ac docet tres Personas esse
 res distinctas, ne possim elabi. Deinde assumit, *au-
 ctor*, *causa*, & his confimiles voces, ad correlativa,
 substantialem, sive essentialem distinctionem impor-
 tare, nedum realem, sive personalem: sic enim ille
 loquitur. Id confirmat exemplo, narrans ætate *Gors-
 nis*, Theologum quendam *Lutetia*, quod in concione
 dixerit, Patrem causam Filii, adactum fuisse ad publi-
 cam palinodiam, quum nihil aliud sentiret, quam quod
 Filius à Patre procederet, &c. Ut obiter hoc indicem,
 qui de *causa* vocabulo movet calumniam, cur ausus est
 dicere quod Filius procedit à Patre, quum processio-
 nem Spiritui Sancto proprie tribuamus? Sed ad rem;
 E. Quis illi deus indicavit, nihil referre utrum *aucto-
 rem* dicas, an *causam*? Ut ne quid respondeam de
causa vocabulo, quo nusquam sum usus. Et horretur
causa vocabulum, quasi principium, aut origo, aut
 ulla vox alia proprie quadret rebus divinis. Et quæ
 sunt illæ voces similes? An *principium*, *origo*, *fontis*,
 & hujusmodi? Certe *Latinis* eleganter *auctor* dicitur,
 unde velut à fonte primo fluxit aliquid. Et divus *Hila-
 rius* Patri tribuit auctoritatem ceu peculiarem, quod
 in eo sit summa & absoluta principii ratio. Nec *Augu-
 stinus* cum *Ariano Maximino* disputans horruit *au-
 ctoris* vocabulum. Quum enim ille dixisset, *Patrem
 adoramus ut auctorem*, *Augustinus* interpretatur *aucto-
 rem* principium Filii & Spiritus Sancti. Num hic æ-
 quum videtur, ut ego dicar impie loquutus de Deo,
 quod ille Theologus non didicisset *Latine*, nec *Hila-
 rium*, nec *Augustinum* legisset? Quid hic commemo-
 rem *Christi Paulique* sententias, meo nomine damna-
 tas, quum in *Paraphrasi* sub aliena persona referantur?
 In his, quæ scripto vulgarunt in me, *Lem*, *Stunica*, *Bed-
 da*, quot ostendo delirationes, inscitias, malitias, ca-
 lumnias, & mendacia? quot etiam blasphemias, si quis
 illos verbis urgeat, quemadmodum nobis de vocibus
 struunt

fruant calumnias? Hæc quum ipsi designent, mihi imputant, quod apud quosdam minus bene audiunt. De sua gloria viderint ipsi, nos, quod quidem in nobis erit, *Christi* gloriam obscurari cupiditatibus hominum non patiemur. Tum demum vere feliciterque gloriabimur, si in illo gloriemur. Istiusmodi rixis, conviciis, obtreptionibus, sycophantiis, technis, mendaciis, depravationibus, quid aliud efficitur, nisi quod labefactatur ipsorum auctoritas, quam oportebat esse gravissimam: inficiuntur auditorum & lectorum animi, quos oportebat ad pietatem excitari: discinditur *Christianæ* concordia, sine qua *Christiani* non sumus. Meum ingenium sic abhorret ab huiusmodi conflictationibus, ut ad omnia malim obticescere, quam toties in arenam prodire gladiator, nisi scirem impium esse, impietatis crimen agnoscere, quum mens vacet impietatis affectu. Mihi certum est rectam sequi conscientiam, & in his rerum procellis à *Christo* non dimovere oculos. De exitu viderit ipse. Tu si me audis, non nimium conflictaberis cum istiusmodi rabulis, ne quid officiant isti felicissimæ tuæ tranquillitati, quam tibi præstat huius mundi contemptus, sacrorum meditatio, & vitæ coelestis contemplatio. Servet te Dominus *Iesus*. Datum *Basilea* 5. Septembris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCLXXX.

Erasmus Roterodamus Theologo Nicolao à Clericis S. D.

QVVM audiam te virum & doctum, & probum, & gravem, demiror, si verum est, quod ex viris minime levibus didici, te in sacris concionibus subinde proscindere nomen meum velut hæretici & *Luthero* pejoris. Est quidem hoc exemplum *Guilhelmi Querani*, felicitis memoriæ, sed *Paulum* admonet ut æmulemur in bono. An ille merito me toties hæreticum & Antichristum nominarit apud imperitam multitudinem, nunc melius intelligit. Certe *Lodovicus Bernus*, vir, quod non nescis, & eximia præditus integritate, nec eruditione vulgari, denique tui cum primis studiosus, qui me cominus ac domesticè cognitum habet, longe secus de *Erasmo* sentit quam vos prædicatis. Nec dubito quin si mea legeritis, mecumque consuetudinem habuissetis, aliter de me tum sentiretis, tum loqueremini. Jam si cerneretis quantum malorum perpetiar ab istis factionum propugnatoribus, judicaretis hanc constantiam, hanc tolerantiam, aut, si mavis, calamitatem aliquo dignam favore. Olim offero me vobis, ut admonear si quid aberratum est à pietate; Nemo monet, nemo docet, sed clamoribus apud populum, obtreptionibus & syncrētismis res geritur. Sed monuit, inquis, *Bedda*. An hoc est monere, tot mendacia, tot evidentes calumnias congerere in hominem *Christianum*? Ecclesia *Christi*, ô vir præclare, non solet maledictis & sycophantiis vincere, sed veritate: nec querit errantium perniciem, sed medelam. Si *Christum* habetis præ oculis, ille vobis hoc agentibus aderit: sin respicitis affectus humanos, mundi negotium agitis, non *Iesu Christi*. Manifestum est hanc tempestatem à Deo immisissam, quo nos ad vitæ correctionem invitaret. Nunc hoc agendum est piis viris, ut victoria cedat *Christo*, non his aut illis hominibus, quorum plerique suum agunt negotium, non *Iesu Christi*. Si verum est quod ad me delatum est, admoneo te, ut mutes & linguam & animum: sin falsum, quod ego lubentius credidero, existimes hæc ad te scripta non esse. Dominus dirigat cogitationes tuas ad omne opus bonum. Datum *Basilea* 5. Septembris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCLXXXI.

Erasmus Rot. Germano Brixio S. D.

ADMONVERAS pridem, ornatissime *Brixii*, *Ciceronianum* editum mihi nonnullam isthic invidiam contasse, quod ego facile augurabar fore, sed dunta-

xat apud eos, qui tali superstitione tenerentur, qualem *Au.* affingo *Nosopono*, sub unius persona mederi studens 1528. omnibus: at nihil minus exspectabam, quam ut ex eruditorum numero quisquam existeret, qui censeret libellum ad publicam studiorum utilitatem elaboratum, *Hippocrateis* epigrammatiis lapidandum, quod isthic fieri significant amici neutiquam leves, & in gustum miserunt tria quatuorve, non minus iniqua quam indocta; nec tacuerunt quinam essent illorum auctores. Frequenter deplorare soleo pietatem *Christianam* tam miseranda dissidiorum lue nusquam gentium non periclitari. Sed vereor ne similis lues invadat politiora studia, quæ jampridem multis regionibus sat feliciter effluerunt, quanquam non alibi felicius quam in vestra *Gallia*. Nam apud *Italos* bellorum tumultibus contentitæ Musæ silent, frigentque. Ego vero tametsi natura plurimum absum ab istorum ingenio, qui sic addicti sunt huic aut illi nationi, ut cæteras propemodum oderint: tamen si in ullam nationem animo propensior fui, semper in *Gallicam* fui: cujus rei testes esse possunt, quum hi qui mecum familiariter vixerunt, tum meæ lucubrationes, in quibus libenter immoror *Gallica* gentis encomiis: nominatim autem Panegyricus, quo Principi *Philippo* ex *Hispaniis* reduci gratulor. Quo magis etiam me discruciat hoc fatale dissidium, quod duos orbis potentissimos Monarchas tam diu dirimit. Quoniam autem videbam apud *Germanos*, aut extingui prorsus, aut misere frigere liberalium disciplinarum studia, apud *Italos* inter armorum crepitus non audere caput exserere, gaudebam certe apud vos Musis esse sedem tranquillam & amœnam. At plurimum referebat, ut inter eos, qui literas humaniores propugnant, esset studiorum & animorum consensus: quod exemplum vel ab hostibus literarum petendum erat, quos videmus miro syncrētismo, junctisque phalangi- bus adversus hæc studia dimicare. Nec hic ad calculum venire oportuit, sub quo quis coelo natus esset. Cives inter se sunt ac symmystæ, quicunque studiis iisdem initiati sunt. Nunc quorsum attinebat ex causa tam frivola, tam seriam excitare tragediam, & his, qui non minus male volunt nobis omnibus, quam ipsis studiis, hoc longe gratissimum edere spectaculum, quo magis ac magis accendantur ad id, quod ultro nimium agunt strenue? Oleum, inquit, camino. Sed dedisti, inquit, causam. Quam obsecro causam? Nisi plane volumus nobis ipsis oculos obtegere, quid aliud agit ille libellus, quam ut supersticiosam, anxiam, ineptam, & imperfectam *Ciceronis* æmulationem traducat, atque ad veram ejus auctoris imitationem provocet? Quis hoc doctus, quis sanus non probet? Quid autem ad veram eruditionem inutilius, quam si juvenis, contentis omnibus qui à *Ciceronis* phrasi discrepant, uni sit addicta, cujus tamen nihil effingere conetur, nisi quod in illo minimi est momenti? Morbus hic primum ex *Italia* duxit originem, nec ulli majores ibi tumultus concitarunt, quam qui minimum habebant *Ciceronis*. Neque paucos nostratium ea lues afflare coeperat, præsertim illos qui nobis ex *Italia* redierunt. Id quoniam perspiciebam vehementer inutile, vel eruditioni solidæ, vel *Christiana* facundiæ, paucorum dierum opella mihi sumpta est, ut eam superstitionem ab animis juvenum depellerem, ab hoc ipso quod affectatur submoventem, dum & tot Auctores lectione dignos fastidiunt, nec eum, quem unum sibi proponunt, assequuntur. Nec enim tam sum cæcus, ut non videam *M. Tullium* sic eloquentiæ Principem esse, ut cæteri; quamlibet per se facundi, ad hunc compositi velut obmutescere videantur. Proinde non video cur illos offendat argumentum, ad quod suscipiendum literis hortatus sum *Guilielmum Budæum*, & ille significarat sibi in animo esse, per occasionem hoc genus hominum accipere. Quod si huic non displicuit argumentum, quid est quod fremunt isti, qui *Budæi* valde studiosi videri volunt? At fortassis non offendit argumentum, sed tractandi ratio, quoniam prope-

An. modum omnes submovet *Nosoponus* ab honore *Tulliani* 1528. cognominis? Atqui reputare debebant, illic *Nosoponum* loqui, non *Erasmum*, quanquam ne *Bulephori* quidem simplex est oratio, quippe qui se fingit eodem teneri morbo, ut alteri medeatur: eoque patitur probatissimis quibusque Scriptoribus hoc honoris negari, ne *Nosoponus* prorsus animum despondeat, si minus quod ambit assequatur. Itaque non illic suggillantur qui negantur esse *Tulliani*, praesertim ad regulam aestimationemque *Nosoponi*: quin potius illud erat propositum, ut persuaderem fuisse multos ea doctrina facundiaque praeditos, ut si non similibus, certe paribus dotibus cum *Tullio* certare possent, qui tamen ab illa *Ciceroniana* phraeos cute bracteaque, quam unam affectant quidam, longissime ab sint. Adeo vero mihi non fuit animus ullius nomen perfringere, ut quanquam induco personam parum integri iudicii, tamen hic à decore nonnihil deflexerim, neminem recensens, cui non suam laudem tribuerim, sane quantum in transcurso *ἡ ἐπαγγελία* licuit: nec enim illic susceperam censuras, aut encomia Scriptorum omnium. Sufficiebant ad id, quod agebam, exempla decem. Sed à quibusdam arbitrabar me initurum gratiam commemorati nominis, & sunt qui gratias egerunt: tum existimabam eam iudiciorum varietatem non inutilem fore juvenibus, eruditae facundiae candidatis, quod ipse prioribus ad me literis sentire visus es. Sed indigne ferunt quidam parum honorifice tractatum ibi *Budaum*. Quis sic? An quia *Nosoponus*, nondum à superstitione liber, submovet illum ab albo *Ciceroniano*? Hoc ipse *Budens* ingenue fateretur, qui nec affectat hoc quod requirit *Nosoponus*, atque damnat etiam quod unum ille miratur. Nec ideo quisquam submovetur ab eruditorum aut eloquentium ordine, quandoquidem in eodem dialogo doceo, fieri posse, ut existat aliquis *Cicerone* tum eruditior, tum etiam eloquentior, qui tamen illi in dicendi charactere sit dissimilimus. Ubinam igitur est hic illa in *Budaum* contumelia? Faciant illum *M. Tullio* doctiorem, non arceatur ab hac laude: faciant illum facundiorem, nihil obstat elogium *Nosoponi*. At paucis attingo laudes illius. Non enim patiebatur copiam argumenti suscepti ratio, verum in *Annotationibus* Novi Testamenti, in *Adagiis* non raro quaesitus est campus in illius laudes exspatiandi, si minus id factum est in Epistolis: nisi forsitan hoc quoque contumeliam esse ducunt in *Budaum*, quod ab *Erasmio* laudatur, quum frequenter, tum in argumentis feriis, atque haud scio, an seculis aliquot Auctori suo superfuturis. Utcunque de hoc iudicant, certe à me honoris gratia factum est. Quanquam non eram nescius, nec illius modestiam desiderare mei calami testimonium, nec illius gloriam egere nostra commendatione, quippe qui domi habeat unde semet orbi charum clarumque reddat, etiamsi nondum esset, ut est, celeberrimus. Sed hoc tum existimabam studiorum interesse, ac, ut ingenue dicam, mea quoque nonnihil. Tantum enim semper *Budaeo* tribui, ut illius amicitiam mihi cum primis honorificam duxerim, e jusque viri mentione veluti gemmis additis putarim aliquid dignitatis accedere libris meis. Quin & eas laudes, quas tu illi in epistola tua cumulativissime tribuis, magna cum animi voluptate legi, gaudens apud vos saltem haberi honorem egregiis meritis debitum, ac virum de rectissimis studiis & haecenus optime meritum, & in dies melius ac melius merentem, pro numine coli. Hunc animum quum constanter erga *Budaum* gesserim, & adhuc geram, quid est quod isti livoris & odii suspensiones fingunt? Verum, illud praedicant crimen esse nulla purgatione diluendum, quod *Budaum* cum *Badio* contulerim. Primum illic non jugatim commemorantur eruditorum nomina, quemadmodum *Quintilianus* *Gracos* cum *Latinis* committit, sed juxta regiones. *Budens* autem & *Badius* fors simul occurrebant, quoniam uterque *Gallus*, uterque vivit *Lutetia*. Nisi forsitan hoc quoque putant non ferendum, si in eodem catalogo recenscantur *Budens* &

Badius. Hoc qui sentiunt, longe dissentiant ab animo *Budaei*, nisi prorsus totam illius naturam ignoro. Sed confers, inquit, alterum alteri, formicae camelum. Imo *Nosoponus*, inquam, confert, non ego. Sed age, nihil mihi patrocinetur personae causatio, quod ad hunc sane locum attinet; scripserit hoc *Erasmus*, & scripserit ex animi sui sententia, num ullo verbo laesa est *Budaei* existimatio? Confero, sed qua tandem in re? Num in majorum imaginibus, num in opibus, num in dignitate, num in eruditione, aut eloquentia? Nequaquam. Tantum in cute bracteaque *Ciceroniana* phraeos, quam ingenue negligit *Budens*, & ibi ex professo negligendam doceo, & à summis probatissimisque Scriptoribus neglectam fuisse demonstro: nec aliter confero *Budaum* cum *Badio*, quam *Leonardum* *Arctinum* contuli cum *Quintiliano*, *Philellum* cum *Plinio*. Sed anteponis, inquit, propemodum *Badium*. Nimirum in eo praefero in quo praefendus est, in quo quamlibet praelatus nihil officit gloriae *Budaeae*. Si quidem hoc illic agitur, celeberrimos quoque Scriptores fuisse *Ciceroni* dissimiles. Proinde quo magis antecellit eruditione facundiaque *Budens*, quoque longiore intervallo à tergo relinquitur *Badius*, hoc exemplum est aptius ad id quod illic molior. Demiror isthic esse doctos qui haec non videant, & si vident, magis etiam demiror esse qui vociferentur, qui maledicis versiculis rem dignam existiment. Postremo, ne quis improbus arriperet ansam calumniandi, de collatione dispari, subjicio, *quanquam* *Gulielmus* *Budens* aliis multis eximisque dotibus suspiciendus est. Quod hic verbum, quod non habeat emphasim eminentiae? Tribuo illi *multas* *doctas*, non hoc satis erat animo meo, addo *eximias*, nec dixi, *praeclarus* est, sed *suspiciendus* est, non jam illum *Badio* tantum praefereus, sed universis pene Scriptoribus anteponeus: neque enim paulo sublimior est omnibus, quem suspiciunt omnes. Haec cum sint meridiano sole clariora, quanam ista iudiciorum caecitas, ut cum ego tam honorifice tractarim *Budaum*, non aliter fremant, quam si in faciem illius exspuissem? Dicor, si *Musis* placet, laceffere vivos & mortuos, quum illic neminem praeterierim illaudatum, praeter unum me. Atque adeo is ipse qui fertur huiusmodi versiculis ludere, satis honorifice commemoratur in eo dialogo, nec usquam alibi nomen illius attingo sine honoris praefatione. Alius succinit, *plus* *favet* *illo* *patri*. Hoc dictum mihi profecto nequaquam contumeliosum esse duco, sed haud scio an *Badium* aequo animo laturus sit *Erasmus* ipsi aequari. Aliis liberum erit de *Badio* iudicare quod volunt, ego semper illum habui in eorum numero, quorum nec eruditionem, nec ingenium, nec eloquentiam possis contemnere, tametsi non dissimulo illum longe majorem fuisse futurum, si fortuna benignior ocium ac tranquillitatem studiorum suppeditasset. Verum haec mihi dicuntur extra causam. Mea collatio ut *Budaeo* est honorifica, ita nihil detrahit *Badio*. Et ubi sunt hic argumenta, *Budaei* laudibus invidentis? An livor impulit me, ut in lucubrationibus meis, nec ludicris, & ut spero victuris, toties tam amanter, tam honorifice de illo praedicem, quam haud scio an quisquam alius, etiam *Gallus*? Itane istic vocor in invidiam aemulationis, quum *Roma* gravem sustinuerim invidiam, quod in Epistolis meis illum *Italici* etiam praetulerim? Ego, mi *Germane*, talibus viris, bonas literas non solum provehentibus industria sua, verum etiam dignitate sua ornantibus, gratulari soleo, non invidere. Nec arbitror ingenium meum ab ullo vitio alienius quam ab invidentia. Quis unquam sensit mihi motum stomachum, quod quamlibet etiam gregariis postponeretur? Utinam à ceteris omnibus vitiis aequè purus sim. Sumus olim inter nos epistolis velitati, dictionis exercendae gratia, erat ille tum propensior in *Jacobum* *Fabrum*, verum haec conflictatiuncula nostram amicitiam confirmavit verius quam diremit. Post dicebatur nescio quid stomachi in me concepisse, quod in scriptis meis alicubi videar at-

1117. *Attingere Gallos.* Locus unus est in *Colloquiis*, ubi quidam pollicetur sese commonstraturum unde posset quantum vellet nummorum petere, sive cuperet aureos, sive mallet argenteos, & avidam alterius expectationem fecellit, respondens, *Ex Asse Budai.* Quid hoc joco possit esse magis innoxium? Aut quid hinc aliud admonetur lector, nisi *Budaeum* diligenter scripsisse *De Asse*? An mihi merito succenseat *Lazarus Bayssus*, si quis in *Colloquiis* ita jocetur in hominem pannosum, ut polliceatur se commonstraturum unde possit gratis quodcumque vellet vestium genus sumere, & aventi scire unde, responderet, ex vestiario *Bayssi*? Tantum religionis vix arcanis defertur literis. Cætera, quæ ferre sunt hujus generis, non repetam, ne fiam prolixior, præsertim quum hac de re per literas *Budaeo* satisfecerim. An non licebit in quenquam *Gallum* aliquid sub quacunque persona vel joco dicere, nisi tota *Gallia* me reum agat læsæ majestatis? Quot igitur nationes mihi succenscebunt, quarum mores notantur in *Proverbiis*? Sed quam hic animum habuerim sincerum, hinc perpendito. Nunquam crediturus eram *Budaeum* hoc nomine subiratum esse, nisi ipse, literis ad me datis, pro sua ingenuitate stomachum suum esset confessus, sed quem facile videbatur posuisse. Nec arbitror ulla mortalium amicitias esse tam felices, ut non incidant aliquoties hujusmodi nubeculae. Atqui tales offensusculæ frequenter amoris integratio est. Denique, post editum *Ciceronianum*, literis amicorum admonitus sum, ut apologia quapiam, ad *Budaeum* scripta, placarem illius animum, si quid forte concepisset offensionis, ad quod tuæ quoque literæ me videntur adhortari. Sed non occurrebat quid scriberem, aut cui scriberem. Nam de *Budai* probitate prudentiaque persuasionem habebam ejusmodi, ut citius sperarim ab illo gratiam ejus commemorationis, quam offensam metuerim. Cujus animi magnitudinem simul & humanitatem, quam tu vere prædicas, ita mihi videbar habere perspectam, ut etiam si quid excidisset mihi minus circumspecte dictum, putarem aut neglecturum, aut in bonam partem interpretaturum. Itaque quum mihi animus esset erga illum, qui debet esse erga veterem amicum, & in re literaria coryphæum, & locus adeo nihil haberet *αἰσθηλον*, ut paucis verbis plurimum illi laudis tribuerit, qui poteram inducere animum, ut crederem indignari *Budaeum*? Scripsissem ad amicorum illius quempiam? Quemcumque delegissem, carbone notassem illius judicium vel de me, vel de *Budaeo*, vel de utroque: De me, quasi sim tam petulans, ut talem virum, quem studiorum nomine non possum non amare, etiam si mihi cum illo nulla intercederet amicitia: dicam amplius, sed æque verum, etiam si de me parum honorifice tum sentiret, tum loqueretur, nulla laceffitus injuria stylo peterem. De *Budaeo*, qui tam morosum existimavit, ut pro candido officio reponeret indignationem. De utroque, qui vel me tam ignarum mei poterit, ut cum eo viro de gloria eruditionis contendere sustineam, quem semper extra hujus ætatis aleam positum, cum præcis illis heroibus soleam componere, vel *Budaeum* tam humilis animi, ut mei similem sit vel conflictu dignaturus. Nec adhuc mihi quisquam persuasurus est, *Budaeum* pilo minus amicum esse quam solet, nisi stomachum suis literis profiteatur, quod illum facturum non arbitror. Jam qui tam ineptis versiculis mugantur, utrius, quæso, existimationem magis lædunt? Meamne, an *Budai*? Me quidem ipse locus absolvit, itaque si quid hic est reprehensionis, in *Budaeum* recidit, quem vocant in suspicionem, vel quod nulla de causa succenseat amico, vel quod amicis tam ineptis delectetur, nisi forte hæc ludunt isto infcio. Tibi justior erat *Erasmo* succensendi causa, mi *Brixii*, quem multo frigidius recensco quam *Budaeum*, & tamen abs te nihil omnino metui, jampridem habens perspectam, & judicii tui rectitudinem, & ingenii suavitatem. Quantum autem absunt à Gratiis & Musis, qui te conati sunt dictis atrocibus in me concitare,

1118. quem concitatum placare debuerant? Quid moribus tam inhumanis cum literis humanitatis? Hortaris tu quidem & prudenter & amanter, ut hic succurram existimationi meæ. Valeat, valeat omnis existimatio, si hæc animorum lues invasit melioris literaturæ cultores. Quo colore tractabo hoc argumentum, ut non lædam existimationem eorum, qui sic fremunt de re nihili? Contuli *Budaeum* cum *Badio*. Quid si *Budai* lagenam cum *Badii* lagena contulissem, clamarent læsam *Budai* nominis majestatem? Neque enim hæc collatio magis *Budai* gloriam lædit, quam si lagenam lagenæ comparassem. Restat etiam illud, si superis placet, ut me purgem, ne videar invidere *Budaeo*. Quasi tot locis Operum meorum inspersa nominis illius honorifica commemoratio, non satis declaret quam illi invideam. Invidemus iis, quos speramus nos assequi posse. *Budaeum*, tot stadiis præcurrentem, suspicere mirarique soleo verius quam æmulari: nam quod tuus candor *Budaeum* & *Erasmum* pares facit, hoc me prædicans esse *Germania*, quod *Budaeus* est suæ *Galliæ*, eleganter id quidem & satis rhetorice, sed in re nihilo levius peccas, quam si ego simpliciter *Budaeum* cum *Badio* contulissem: magis enim impares sumus quam dissimiles, *Erasmus* & *Budaeus*. Atque ut grati judicii est quod *Gallia* veneratur agnoscitque suum *μυσηγέτω*, ita non defunt *Germania* quibus hoc honoris debetur potius quam *Erasmo*. Summum, inquis, esse convenit, quem exæquas. Istud quo tandem latenti sunt animo qui me *Badio* parem faciunt, nisi forte tribuunt eandem veniam amicorum præconiis, quam *Venus* tribuere dicitur amantium perjuriis? Sed ut ad invidiæ crimen redeam, obsecro, quam syllabam reperiunt in libris meis, quæ spirat invidiam in *Budaeum*? aut quem omnino proferunt sive summum, sive mediocrem, cujus industriæ non faverim? Aut quis unquam meo calamo laceffitus est, qui non prior moleste laceffiverit me? Indicas & remedium, si proxima editione *Budai* mentionem expungam, aut à *Badio* separem. Id quidem ut est perfacile, ita lubens fecero. Sed quid non calumniabuntur, qui hoc calumniati sunt? Si prætermisero, dicar invidisse: si correxero, repetent prioris collationis memoriam, quæ jam animos occupavit. Faciam tamen quod mones, cujus consilium ut certo novum ab animo sincerissimo proficisci, ita spes est futurum etiam felix. Quanquam autem de tui erga me animi vel sinceritate vel constantia, mi *Brixii*, nunquam dubitavi, tamen non potest mihi non esse pergratum, hac occasione factum, ut omnibus tuam erga me pietatem faceres testatorem, modo ne quid tuo nomini concilietur invidiæ, cujus eruditio singularis & niveus quidam ingenii candor hoc promeretur, ut tibi faveant omnes, invideat nemo. Sed obsecro te, tantus patronus, quam bonam, quamque vincibilem causam suscepisti? Atqui pessimæ quæque causæ ad optimos oratores deferri solent, quanquam istis bono medico magis opus esse suspicor quam bono oratore. Quid aliud adferunt isti, nisi *Budaeum* *Badio* contulit, & hanc cantionem subinde recinunt, *Budaeum* *Badio* contulit. Atque inter hos feruntur esse, qui prius amici videbantur, quique de nostris studiis non omnino pessime sentiebant. Posteaquam *Budaeum* *Badio* contuli, protinus abrogant mihi quicquid ante tribuebant, ingenium, eruditionem, eloquentiam, judicium, denique sensum etiam communem. Amicitia, quæ desinere potuit, nunquam vera fuit. Qualem autem conjectandum est illam fuisse, quæ tam frivolis de causis transit in simultatem? Imo quæ pro officio rependit contumeliam? Malis nihil opus est præter occasionem, ut habet proverbium. At peiores sunt, qui benevolentiam rapiunt in occasionem malevolentiae, & inde moluntur vindictam, unde decuit gratias agere. Mores istos plustquam *Scythicos* immane quantum oportet abesse à studiis humanioribus. Fuit hoc infelicitatis meæ, quod aliquot in me styli mucronem strinxerunt. Sed quis est unquam à me ob causam tam frivolam impetitus?

An. Equidem arbitrör non temere repertum iri, in cujusli-
 1528. bris tot reperias laudata nomina, quot in meis. Quin
 hoc ipso in libello, quum personam inducam finistri
 iudicii, quum ipsa res invitaret, ut de varietate dictionis
 differens, quid in singulis placeret aut displiceret indica-
 rem, eam tamen in censuris tenui moderationem, ut nul-
 lus, ni fallor, æquus sit in me candorem desideraturus. At-
 qui ea res non mediocriter conducebat ad adolescentulo-
 rum profectum: sed malui minus prodesse omnibus, quam
 quenquam offendere. Suspicio istic esse ἀλλοφύλης, quos
 intra sinum urit, quod nego quicquam esse facundum,
 quod non est *Christianum*. Hi forte suo dolori, quem
 fateri pudet, prætexunt *Budæum* cum *Badio* collatum,
 ac dissidii semina jaciunt, quærentes quem protrudant
 ad sui doloris ultionem. Opinor te non latere, quid
 sibi velit hoc ænigma. Nasum habes. Verum adver-
 sus istos omni, quod ajunt, pede standum est, qui mo-
 liuntur ut sub titulo nomineque bonarum literarum re-
 pullulascant Paganitas. Si sumus ex animo *Christiani*,
 nihil nobis eruditum, elegans aut venustum videri de-
 bet, quod non spiret *Christum*, quoties materia postu-
 lat. Novi quosdam clancularios Paganitatis fautores,
 qui si mihi stomachum moverint, accipientur ut di-
 gni sunt. Pro *Christo* sentient me non esse timidulum,
 in aliis non gravate concedo quibuslibet. Sane literas
 eas, quas ad quendam scripseram, liberius in amici si-
 num effundens quod sentiebam, quanquam in illis non
 arbitror esse quod vel verum non sit, vel in *Budæi* no-
 men sit contumeliosum, tamen optarim in aliorum
 manus non venisse. Uni scripseram, cujus fidem ha-
 bebam perspectam, nec tuam prudentiam arbitrabar
 egere monitoris, quanquam posterioribus literis ad-
 monueram. Tantum enim abest, ut illas scripserim
 editurus, ut à duobus tantum lectas voluerim. Qua-
 re te rogo ne latius serpat res, tamen jam audio ru-
 morem hujus ficti dissidii ad *Christianissimi* Regis au-
 res dimanasse. Scilicet deerant illi negotia, nisi &
 talibus næniis cogeretur intendere. Scribunt Regi
 sciscitanti quid esset inter nos rei, quendam ex aulicis
 respondisse, *Budæum* moleste tulisse, quod in scriptis
 meis subinde debaccher in *Gallos*: me contra stoma-
 chum illius sic ulcisci voluisse, ut illum cum *Badio*
 commemorem. Quisquis hæc dixit, si modo verum
 est quod scribunt, nobis parum erat amicus: nam
 & falso falsius est, me usquam debacchari in *Gallos*,
 etiam si *Budæum* vehementi quodam patriæ studio non-
 nihil hinc vel suspicionis olim vel stomachi concepe-
 rat, nec hoc quicquid est rei ad præsentem causam
 attinet. Humanum est etiam inter amicissimos inter-
 dum oriri falsas suspensiones, & offensionum ludibria,
 quæ mox, si propius inspicias, evanescent. Hæc
 omnia secum defert humanæ vitæ comœdia. Ut fi-
 niam, semper ego judicavi *Budæum* invidia mea majore-
 rem, etiam si cui possim aut soleam invidere, ac vi-
 rum meliorem judico, quam ut istos ineptos tumultus
 probet: tum absurdissimum sit, me nunc illi *Ba-
 dium* antepone, quem soleo cum *Hermolais*, *Bar-
 baris* & *Pliniis* committere. Nec arbitrabor justam
 rescindendæ amicitie causam, sicubi *Budæum* diversum
 sentit atque ego, modo morem antiquum obtinens à
 petulantia convitiatorum temperet, ac vicissim patiat
 me simili temperamento patrocinari causæ meæ, si
 forte mihi videbor aliquid habere juris. De senilibus
 colloquiis næ tu falsissime ludis: omnino volunt pueros
 semper esse pueros, nec aliud quam lallare, adeoque
 tenere illis timent, ut malint illos legere *Poggii* face-
 tias, quam ex meis *Colloquiis* de moribus ac pietate
 aliquid iudicii sincerioris haurire. Utinam sim vanus
 augur, sed prospicio futurum, ut exoriatur tragoedia,
Lutherana atrocior, ni Principum auctoritas quorun-
 dam tyrannidem temperet, qui jam nunc gladiatoris
 animis & in bonas literas, & in horum cultores affectant
 viam, cæci in pugna, in victoria insolentissimi. Opta-
 bam hujus miserrimi conflictus exitum cedere in glo-
 riam *Christi*, nunc vereor ne quod illi debebatur, ad

A se rapiant humanæ cupiditates, oriaturque nobis bel-
 lum ex vetere novum, ex pessimo pejus. Verum hic
 ultra vota, non video quid possimus? Nec est, eru-
 ditissime *Brixii*, quod hæc fatalis tempestas ingenium
 tuum à provehendis optimis studiis deterreat: nam
 quod meis laboribus parum gratam vides hanc ætatem,
 erit fortasse minus ingrata posteritas: & hoc meis fa-
 tis potius imputa, qui videor habere quiddam cum
Hercule commune, ut de re minima magnifice loquar,
 qui suis laboribus nihil aliud sibi pepererit quam invi-
 diam, cuique cum excetra postremus erat conflictus
 multo durissimus. Tu benigniore natus sydere, felici-
 oribus auspiciis rem geres, nostro etiam exemplo
 cautior. Nihil est quod metuas, si te intra Musarum
 vireta contineas. Quod utinam à me factum esset.
 B *Lazarus Baysius* dedit nobis elegantissimo libello ge-
 nera vestium, brevi daturus vasa culinaria. In hæc ar-
 gumenta nihil habent juris isti qui censuris suis nunc
τυραννίδισιν, at politioribus studiis plurimum adferunt
 & voluptatis & adjumenti. Valetudinem fat fortiter
 fero, vires addente *Christo*, qui me docet non horre-
 re mortem, sed optare magis. Animo meo vixi satis,
 & supra modum vitæ avidus sit oportet, qui detractet
 hoc seculum undique turbulentum relinquere, quum
 bona spes sit nos in feliciorum aliquam sedem denigra-
 turos. Sed quid audio, vir præclare? Omnesne bonæ
 C artes meo unius interitu periclitabuntur? Ni mihi per-
 spectus esset animi tui candor, dicerem hic te ἢ παί-
 ζην, ἢ ῥητορῶδην. Hic etiam ad pares epistolas provocas,
 dira minitans, ni faciam. Quid enim crudelius mini-
 tari poteras quam mere *Laconicas* posthac epistolas?
 Non recuso certamen, si modo des parem valetudi-
 nem, par ocium, & hortos *Gentiliacos*. Nondum scio
 an tuam æquaverim epistolam, numero versuum dun-
 taxat, nam elegantia quæ possim? Adfertur huc ru-
 mor, inter Monarchas factam concordiam. Sed huic
 eo minus audeo credere, quo vehementius cupio ve-
 rum esse. Quod si fiat, liberet ante supremum vitæ
 diem *Galliam* revisere. Quam me putas invidere tibi
 D secessus istos, istos amicos, hortos, & ocium longe
 felicissimum? Ignoscere livori meo, si scias in quo
 pistrino verfer. Septem prælis suppeditem oportet
 quod excudant. Sed cum primis enecat *Augustinus*,
 quem totum emendo, quum in *Hieronymo* præter Epi-
 stolas nihil mihi sumserim. Hoc laboris mihi manibus
 pedibusque recusanti obtrusit felicitis memoriæ *Joannes*
Frobenius, quem sic amabam, ut pernegare nihil pos-
 sem, etiam si me in foro jussisset restim ducere. Is Ope-
 ri immortalis est, quod vereor ne me quoque absor-
 beat, certe minimo minus exoculavit. Nullus volu-
 minum modus aut finis, toties legenda ac relegenda
 eadem. Et materiarum obscuritas, sermonis argutia,
 E frequenter in longum circumactæ periodi, requirunt
 attentum lectorem, nec sinunt vel ad momentum
 temporis dormire. Mendarum autem tantum com-
 per, ut nemo sit crediturus nisi conferat, nec hac de
 re quenquam hætenus quæstum esse mirum est. Nihil
 addidimus scholiorum, nisi sicubi vocula quæpiam an-
 notanda fuit ne rursus depravetur. Tantum mendas
 sustulimus non sine Veterum præsidio codicum, mate-
 rias congruentes digessimus, notha paucis indicavi-
 mus, ea fide, eaque religione, quæ tam pio, tam eru-
 dito, tam eloquenti Ecclesiæ propugnatori debetur.
 F Nec vitam adjecimus, quod ab ipso videmus occupa-
 tum. Maluit sui historiographus esse. Prospicimus
 quidem portum, sed eminus; quod si dabitur huic
 Operi superesse, tum æquum fuerit te non aliter *Era-
 smo* gratulari, quam solemus diu desperatis amicis è
 longinqua periculosaque navigatione proram in pa-
 trium littus impingentibus. Bene vale. Datum *Basilæ*
 6. Septembris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCLXXXII.

Erasmus Rot. Petro Decimario S. D.

^{An.} ^{1528.} **E**T hanc epistolam ventis committo, eoque scribam parcius, quo minus sit iacturae si intercidat. Termini sycophantis respondeo appendice Psalmo addita: libellum ad te mitto. Libellus *De Pronuntiatione* non à perinde multis legitur, atque hoc ipso nomine felicior: nam *Ciceronianus*, qui rapitur ab omnibus, multis stomachum movit *Lutetia*. Rem te docebit epistola ad *Brixium* mea, quam excusam mitto. Nihil est tam felix in rebus humanis, cui non aliqua pestis sese admisceat. *Carnelius* ad me scripsit è *Lugduno*. Plane futurum auguror, ut per istas picas & graculos, aves inauspicatissimas, exoriatur novum incendium, quod ab istorum stolidis in bonas literas clamoribus ortum ad caput recurrit, ut video. Nec de malis punicis, nec de alia ~~est~~ est quod sis sollicitus. Non teneor similibus deliciis, nec facile deportatur hoc genus mercium. Vina mihi suppeditat vicina *Burgundia*. Ornatiſſimo Præfule scribam, si quid dabitur ocii. Nam quod me scribis occupatissimum, non recte loquutus es, ob-
^C ^D ^E rurum debebas dicere. *Alexandrum*, *Antonium*, *Jacobum Burgensem*, *Jacobum Ferrandum* vicissim meo nomine salutabis. *Beatus Rhenanus* agit *Sletstadii*, *Gla-reanus* & *Amerbachium* te salvere jubent ex animo: nam eruditorum hic mira paucitas. Evangelica febris occupat plerosque. Bene vale, vir optime. Datum *Basileæ* 16. Septembris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCLXXXIII.

Erasmus Roterod. Andrea Alciato LL. Doctōri S. D.

AMERBACHIVS vir ad unguem factus recitavit mihi partem eam tuarum literarum, quæ nostri mentionem faciebat amanter verius quam honorifice. Decebat quidem iste candor, *Alciato* doctissime, cunctos liberalium disciplinarum cultores, sed nihil est in rebus humanis tam felix, in quod non aliqua lues irrepāt. *Longolii* dictionem & ingenium vehementer admiror, candorem in illo nonnunquam desidero. Et tamen hoc ingenium ante diem nobis ereptum doleo. Eandem virtutem nonnunquam & in *Budæo* desiderare cogor, alioqui doctissimo, atque etiam probo. Rem cognosces ex epistola, quam ad *Brixium* scriptam habet libellus, quem mitto. Tuus iste animus, ista admirabilis eruditio, isti mores nive candidiores, digni prorsus erant, quibus fortuna pari benignitate responderet: nunc quid tuam vicem deplem, vir optime, quum hæc rerum tempestas sit omnium fere communis? Animi tui robur & miror & probo, sed malim in rebus secundis tuam laudare modestiam, quam in adversis admirari fortitudinem. Utinam fortuna tantum hæcenus sæviret in *Erasmum* ut facultates immi-
^D ^E ^F nueret. Cum multis excetris mihi res est, lethale virus efflantibus, non septenis, sed septies millenis capitibus. Habes *Laconicam* epistolam, sed quam vereor ne longam dicas characterum ineptia delassatus. Est quod *Bonifacio* gratuleris, uxoris uterus turgens promittit illi patris optatissimum cognomen. Bene vale, præcipuum hujus ætatis ornamentum. Ne quæso meum in te animum æstimes officio literarum. Dicas hanc esse prolixam epistolam, si scias quibus obruar laboribus, tum quam multis unus rescribam. Datum *Basileæ* 16. Septembris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCLXXXIV.

Erasmus Rot. Germano Brixio S. D.

OECOLAMPADIVS in præfatione *Cyrilli* fecit mei sine causa, tui non sine causa, mentionem, sed moderatam. Quidam coepit describere pſegmata *Græca* experiundi gratia, sed videtur ineptus. Nescieram *Morum* fuisse *Lutetia*. Cupio scire num quid inter vos

^A fuerit consuetudinis. Audio & gaudeo excudi *Budæum* ^{An.} ^{1528.} *De Græca dictionis elegantia*. Ajunt in ea fieri mentionem mei, ut significant, parum candidam: at mihi animus meliora pollicetur de *Budæo*. Si quid dissentit aut corrigit in meis moderate, nunquam interpretabor esse contumeliam. Istis vero judiciis nihil unquam adivi stolidius. Sed arit quoddam aliud, quibus nihil elegans videtur, quod non sit *Paganum*. Nollent bonas literas sonare *Christum*. Saluta *Lupsetum*, quem occupatissimum esse vel ex hoc conjicio, quod ad me non scribit, eoque veritus sum ad illum scribere. Bene vale, *Brixii* candidissime. De *Jacobo Fabro* demiror nihil audiri certi. *Basileæ* 21. Septembris, Anno 1528.

^B Qui has perfert *Andreas Zebridovius Polonus*, juvenis est honestissimo apud suos loco natus, quem à meo convictu distraxit amor videndæ *Gallia*, tot eruditorum virorum luminibus refulgentis, cui non graveris interdum tui copiam facere. Rursum vale.

EPISTOLA DCCCCLXXXV.

Erasmus Rot. Nicolao Vesuvio S. D.

VIDEO *Beddam* cum suis conjuratis prorsum gladiatoris animis ad me affectare viam. Hortantur quidam ut aperto *Marte* facultatem adoriar, nihil parcens: mihi non videtur consultum, & si videretur, non est ocium. Audio Præfulem esse singulari prudentia præditum, hic illius oraculum audire cupiam. Qui misit *Adagia Gallica*, mihi videtur vir pius; qui *sententias*, candidus. Utrumque mihi salutabis, non enim vacabat illis scribere. Qui *Donato* adjecit Præfationem, sui similis est, æque stolidus ac scurra atque olim fuit. Non est dignus ira cujusquam. Hæc est horum temporum infelicitas, etiam abjectissimis licet quod libet. Huc provocat Evangelicorum improbitas, ut Principes huic malo medeantur. At vereor ne medicina neutris futura sit commoda. Sibi fortasse secabunt & urent. Optarim ut si fieri possit, saltem pro *Augustino* daretur regium privilegium. Ab hoc Opere pendent facultates liberorum *Frobenii*. Ego prope-
^C ^D ^E ^F modum gratis meam operam impendo, alioqui non sumturus tantum laboris pro bis mille florenis. Religio me coegit. Audio Cardinalem *Francia* hominem non nimis facilem, in cujus aures fortassis instillant aliquid inauspicati quidam, quo minus æquum experiamur. In hoc Opere nihil erit meum, nisi quod mendas quantum licuit submovi, notha subindicavi, & libros secundum materiarum congruentias digessi. Præfatio nihil habebit quod quenquam offendant. Si quid Præsul tuus valeat apud Regem, velim ut pro hoc saltem Opere Regis privilegium nobis impetret. Mitto libellum Epistolarum, si modo *Antonius* tantum farcinæ perferre volet. Bene vale. Datum *Basileæ* 21. Septembris, Anno 1528.

Scribunt mihi *Nicolaum à Clericis* publicitus debacchari in nomen meum, succedentem in exemplum *Querni*. Novum concionandi exemplum. Et tamen ajunt illum haberi virum probum cum primis & gravem. Vix adducor ut credam.

EPISTOLA DCCCCLXXXVI.

Erasmus Rot. Jo. Archiepiscopo Panormitano S. D.

QVVM ego tanto capitis mei periculo depugnem adversus novas sectas, tamen audio esse *Mechlinia* quendam, qui scurrili impudentia publice debacchetur in nomen meum, quum toties id *Cæsarea Majestas* fieri vetuerit, nec adhuc quisquam extiterit, qui potuerit in tot meis voluminibus vel unam sententiam ostendere, rectæ fidei adversantem, quamvis id pridem à *Leis* ac *Stuniciis*, nuper à *Reddis* & *Hispaniensibus* Monachis sit tentatum. Istorum improbitas nimium abutitur vestra lenitate. Istiusmodi clamoribus quid aliud effici potest, quam ut novus aliquis tumultus exoriat? Utcunque fero non solvi *Cæsaream* pensio-
^F ^{Tom. III.} ^{Bb bb} nem,

An. 1528. nem, verum isto certe præmio mihi videor indignus. Hic res eo sunt loco, ut mihi parum tutum sit in hisce regionibus hæere diutius. *Ferdinandus* Rex vocat *Viennam* magnis promissis, sed ego nusquam malim quam in *Brabantia* quiescere, si modo per quosdam improbos liceat, qui nec Cæsarem, nec Deum, nec homines reverentur, quoties ipsis visum est. Hic prorsus e-linguis sum, & pessime convenit cum hypocautis, nec satis decorum est senem peregre vivere: postremo hæc ætas, hæc valetudo jamdudum quietem postulat. Arbitror amplitudini tuæ notum esse *Hermannum Phrysum*, juvenem honesto apud suos loco natum, indole felicissima, doctrina singulari, qui mihi videtur aulæ vestræ non mediocri tum ornamento tum usui futurus, si vos illum vestro favore complectamini. Quod ut faceres, te rogarem accuratius, nisi tales nossem hominis dotes, ut ipse sit semetipsum abunde commendaturus. Scio futurum, ut mihi gratias agas, si juvenem dignabere propius cognoscere. Dominus amplitudinem tuam servet incolumem. Datum *Basilea* 1. Octobris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCLXXXVII.

Erasmus Roterod. Episcopo Loodiensi S.

PRIDEM ad tuam celsitudinem & literas & secundum *Hyperaspista* librum misi per quendam *Michaelem Bormannum*, an pertulerit nescio. Nos hinc jam dudum meditamur avolare, sed non videmus in quem nidum. *Ferdinandus* Rex amplo salario vocat *Viennam*, sed in alium orbem. Invitat *Anglia* Rex amantissimis literis, sed abhorret animus à navigatione. Invitat *Polemus* Rex, *Sigismundus*, missio etiam honorario munere neutiquam exiguo: invitor ab Episcopis compluribus, sed malim in *Brabantia*, non dicam consensescere, jam enim consenui, sed requiescere. Cæterum nec video salarium isthic paratum utcunque promissum, & nimium licet quibusdam stolidis Monachis ac Theologis, qui fidei catholicæ titulo belligerantur adversus bonas literas & harum cultores, nonnulli etiam adversus ipsum Evangelium. Habet *Lotetia* suum *Beddam*, quamquam non unum, nec isthic defunt *Bedda* similes. Hactenus excussis libris meis, ne unam quidem sententiam invenire potuerunt quæ adversetur doctrinæ *Christiana*, suæque malevolentia meas mihi lucubrationes commendarunt. *Egmondanus* & *Vincentius* abierunt in locum suum, sed non defunt, qui in illorum mores succedant. Audio *Mechlinia* quendam publicitus à suggesto debacchari in meum nomen, fortiter contento Cæsaris edicto, atque adeo *Christi* præcepto. Et ad ista connivet aula, & *Erasmus* hoc præmii fert pro tot laboribus, quibus & bonas literas & rem *Christianam* adjuvare conatur. Fingunt se etiamnum dubitare, an ex animo sim in parte catholica. Atqui id vel hoc argumento scire poterant, quod sectis omnibus commune in me odium est, idque plusquam capitale. Fortasse novum istic non est, quod *Joannes Oecolampadius* hic publice uxorem duxit, puellam sane lepidam. Idem fecit concionator *Augustinensium*, & nuper concionator *Franciscanus*. Hac sane via damnant illorum hæresim, qui detestantur conjugium. Unus inter hos erat coelebs, qui pridem à magistratu damnatus, publicitus in foro virgis cæsus est, ferreum cingulum collo gestans, atque ita per carnificem deductus extra portam in exilium perpetuum. Ejecti sunt simul pistor illius hospes, & hujus uxor, quam arte mira persuasam ut à marito secubaret, constuprare solitus est, non omnino infcio ut videtur marito. Accipe alteram fabulam: In pago quodam, cui nomen *Vetus vicus*, rusticus quidam in diversorio dum eucharistiam irridet subito exanimatus est. Rem sic actam fuisse testes docuere. Aedituus quidam rusticus perferebat scrinio- lum plenum panibus consecrandis, quas *bestias* vocant: huic comes erat alter rusticus, qui quondam fuerat ædituus. Ubi ventum est ad vicum modo dictum, libuit

A ibi bibere. In diversorio petit comes ille ab ædituo hostiam dono, illo cunctante accepit, & incipit per ludibrium consecrare: cauponaria videns increpat, ille nihil, inquit, tua refert, abi, apporta vinum. Ubi redit mulier, offendit hominem collapsum; rogat quid habeat: respondent ibi potantes in alia mensa, forsitan habet illum syncopis. Mulier adfert acetum, admovent, sed frustra, erat plane mortuus. Hæc non est fabula. Feruntur & alii rumores, verum nolui parum comperta scribere. Commigravit *Mechliniam* juvenis quidam nomine *Hermannus Phrysus*, honesto apud suos loco natus, sed eruditione singulari, moribus absolutissimis, qui non mediocriter sit ornamentum allaturus aulæ vestræ, si vester accesserit favor. Si non dum notus est reverendissimæ amplitudini tuæ, rogo ut illum dignetur cognoscere. Si notus est, propius velit inspicere, eumque pro illius meritis tuæque humanitate solita complecti. Quanquam enim egregia virtus sibi sufficit apud Philosophos, tamen ut pluribus valeat prodesse, nonnunquam eget principum virorum studiis. Aula multis eget ministeriis, in hoc fovendi sunt juvenes, quorum indoles egregiam de se spem præbet. Ac fortassis quod rogo tua benignitas tua sponte jamdudum facit. Illud addam, *Erasmus* de suo in te animo nihil omnino mutasse, nec dubito quin tu veterem agas *Mecænatem*, quoties res postulat, quem opto quam felicissime agere. Datum *Basilea* 1. Octobris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCLXXXVIII.

Erasmus Jacobo Sadoletto, Episcopo Carpentoratensi, S.

QVANTAS calamitates hæc rerum humanarum fatalis tempestas secum defert, ornatissime Præsul? Quid deplorabimus, aut quem consolabimur? Quam orbis partem immunem ab hac procella videre licet? Aut quis est bonorum, qui non ipse pariter egeat consolatore? Vidimus *Romam* crudeliter captam quam olim fuerit à *Gallis*, aut post à *Gottis*. Vidimus Ecclesiæ principem *Clementem* inclementissime tractatum, & adhuc videmus duos potentissimos orbis Monarchas odiis immedicabilibus inter se diffidere, & si verus est rumor, invicem ad monomachiam provocare. In tanto rerum fragore, male metuebamus tibi, & *Bembo*, in quibus præcipue, ac pene solis mihi videtur priscus ille candor, & erudita pietas illibata superesse. Utriusque dotes eximias semper amavi. Tuas enim non solum ex amicorum prædicatione, tuisque ad nos literis cognovi, verum etiam ex absolutissimo libello, quem nunc ubique vix credibili studio complectuntur omnes, quibus cordi est bonam mentem cum bonis literis conjungere. At *Bembum* impensius tum amare, tum mirari coepi, posteaquam eas legi literas, quas *Longolius*, vestræ quondam benignitatis alumnus, evulgandas curavit. Videbam quantopere referret & studiorum & *Christiana* religionis, tales animas incolumes esse ex hoc incendio. Ac de *Petro Bembo* nondum posuimus sollicitudinem, incerti quid agat. Tibi vero majorem in modum gratulamur, quem numen aliquod non tibi modo, sed optimis etiam studiis ac pietati *Christiana* propitium, imminenti procellæ subduxerit, atque utinam totum subduxisset. Magnam tui partem audio perisse, videlicet bibliothecam utriusque linguæ monumentis exquisitissimis opulentam. Domi conjecturam facio, quam tibi gravis acciderit ista jactura, præsertim irreparabilis. O barbariem inauditam! Quæ fuit unquam tanta *Scytharum*, *Quadorum*, *Wandalorum*, *Hunorum*, *Gottorum* immanitas, ut non contenta quicquid erat opum diripere, in libros, rem sacratissimam, sæviret incendio? Atque hic non tam amici vicem dolemus, quam nostram. Nobis enim ac studiosis omnibus ereptum esse ducimus, quicquid ibi periit. Quemadmodum urbis *Roma* calamitas, omnium nationum calamitas fuit, quippe quæ non solum arx erat

Chri-

*Christiana religionis, & ingeniorum alitrix, ac Musarum, ut ita dicam, tranquillissimum domicilium, verum etiam omnium gentium communis mater. Quem enim illa civitas, quamvis in alio mundo natum, non placido gremio excipiebat, fovebat, educabat? Quis illic, licet ab extremo orbis angulo profectus, sibi videbatur hospes? Imo quam multis illa patria sua fuit charior, dulcior, atque etiam felicior? Aut quod ingenium tam efferum fuit, quod illa sua consuetudine non mitius ac mansuetius nobis remiserit? Aut quis illic aliquandiu vixit, qui non invitatus discesserit, qui non ejus repetendae datam occasionem libenter amplexus sit, non datam captaverit. Nimirum orbis hoc excidium erat verius quam urbis. Tot opinionum diffidiis labefactata autat Christiana religio. Bellona furor, nusquam abest, & in tanto tumultuum fremitu, Musae, liberalesque disciplinae, aut prorsus jacent frigentes, aut conterritae silent. Et perinde quasi parum sit hic calamitatis, adjungunt sese pestilentiae, bulimiae, & rerum omnium caritas. Nec in his rerum fluctibus ullus bonae spei portus aperit sese, Caelum undique & undique pontus. Quanquam arbitror futurum, ut Ecclesiae Princeps Clemens in tam saeva tempestate fortem & egregium nauclerum praestet. Requirit hoc malum insignem medicum, quem in illo nobis etiam Medicis cognomen polliceri videtur: requirunt hi Monarcharum animi magnum aliquem consultorem, qui illos nimium exacerbatos ad clementiam revocet. Et hic arridet nobis laetum omen Clementis Septimi, cujus pietati non dubito quin ad futura sint Numinis praesidia, si modo populus Christianus, agnoscens Dei manum ad vitae correctionem invitantis, sua scelera confitens, non ficto pectore confugerit ad illius misericordiam. Alioqui verendum est ne nobis eveniat quod evenit Aegyptiis, quos remediis tam multis, tamque gravibus, insanabiles tandem unda maris absorbit. Haec Evangelica febris, sic enim appellare libet, magna ex parte remittit sese, bonamque spem rediturae sanitatis praebet. Nam quae nunc prodit Lutherus, ejus fere generis sunt, ut videatur *παλινδρόμῳ* adeoque non placet suis discipulis, ut eum, si Deo placet, appellent haereticum, affirmantes illum Evangelico spiritu destitutum, humano spiritu delirare. Nec pauci cives, imo civitates respiciunt. At vereor ne per quosdam recrudescat morbus. Per quos inquit? Per eosdem, quorum sinistris consiliis, & vesanis clamoribus, malum hoc & ortum est, & huc usque progressum. Victoriā autem Christo debitam ad se rapere moliantur, nec satis magnificum triumphum existimant, nisi non solum haereseos prostratas videant, sed & bonas literas proculcarint. Siquidem harum cultores aliquanto vehementius impetunt, quam ipsos haeresiarchas. Sed adversus horum insolentiam, confido summi Pontificis, Episcoporum ac Principum aequitatem bonis ac doctis viris auxilio futuram. Bene vale. Basilea 1. Octobris, Anno 1528.*

EPISTOLA DCCCCLXXXIX.

Ornatissimo D. Audomaro Edingo, Summi Flandriae Senatui ab aetis, Gandavi, S. D.

*ETIAM atque etiam te rogo, ut epistolam inclusam cures tuto reddendam Levino Ammonio clienti tibi deditissimo, quo quidem nomine me tibi quoque obstrictum arbitror, nec gravate debeo, viro, ut audio, cum primis docto atque humano. Quare posthac & Erasmus in tuorum numerum adscribes. Bene vale. Basilea 1. Octobris, Anno 1528.

ERASMVVS ROT.

mea manu.

EPISTOLA DCCCCXC.

Vives Erasmo.

IN Seneca qua habeo, alia ex vetustis sunt mihi codicibus annotata, alia iudicio meo ex eo sensu, quem mihi videbar partim ex verbis, partim ex propositi argumenti ratione colligere. Sed qualiacunque sint, male Auctorem illum legi & cognosci multo dignissimum ex tua castigatione in studioforum manus venire, quam ex mea. Neque enim dubito, quin exiturus sit dignus tuo nomine, modo ipse velis operi & praesse, & adesse: nec ulli alii fidas rem, in qua nonnulla existimationis tua pars vertitur, & magni legentium fructus: nam quomodo nunc est, nec Sibyllae quidem ipsa interpretantur, aut *ὀνειροπόλος* quispiam. Aldrisii nomen, antequam epistolam hanc tuam legerem, omnino non audieram: Apud Morum nullum vidi Senecam, qui vel stigma unum haberet correctum. Ciceronianum tuum degustavi verius, quam legi. Et ipse ex Italia literas accepi ab homine non amico modo, verum & nonnihil propinquo, qui me hortatur, ut duos totos annos nihil nisi Ciceronem legam, & eum amuler in sententiis, in verbis, in figuris: ita futurum, ut longe post me & alios permultos & Longolium relinquam. In quo risi puerilitatem istam imitationis, qua multorum ingenia velut furor quidam invasit. Me nominatum abs te esse longe fuisset gratissimum. Sed senilis huius ἀμαρτήματος facile tibi gratiam facio, etiamsi me consulto praetermisisses, quandoquidem compertum habeo nihil abs te inimico animo esse factum. Nec mirandum est, te oblitum fuisse mei, quum occupatus esses tot colligendis ex omni ordine & classe, ut illud mihi in mentem veniret, dum illa percurrerem, quod Ciceroni oratores recensenti dixit Atticus: quanquam non me tibi excidisse arbitrabar. Sed alio referebam consilii tui rationem. Budaeum aut quendam prorsus offensum esse illo tuo dicto, qui quidem dialogorum artem non ignoret, vehementer miror: tamen si hac discordia inter vos non est, ut puto, nova, sed vetus, & post priorem illam reconciliationem verbis & epistolis ultro ac citro inter vos exasperata, compressa tamen tantisper, nunc se per occasionem proferat alieno amiculo contexta. Ita Aleto hac, vel Ate, res hominum infestat, ut nihil publicum, nihil privatum, quietum relinquat. Inter Principes bella, inter literas dissidia, in humanitate ipsa rabies, in religionis unitate diversitas, in charitate pietatis odium ac savitia. Utinam dignetur aliquando Christus mitiore suo aspectu tantis malis finem imponere, & turbatis hominum rebus quietem serenitatemque adferre. Et tamen, si quos oportebat concordare esse, ii sumus nos, qui earum artium ac disciplinarum studio tenemur, quae plurimis sunt invisa ac oppugnata magna auctoritate fretis & magna potentia. Hieronymum salutabis meis verbis. Si non libenter scribit, nihil est quod se defatiget respondendo meis literis. Doleo mea Opera officina isti fuisse vel damno, vel parum quaestuosae. Posthac dabitur à me opera, ut ne amplius sis ei molestus: & si qua possim, non desim ejus utilitatibus; id quod libens recipio me pro virili parte mea facturum. Quod vero illi scripseram, in causa fuit Franciscanus quidam, qui nuper Basileae fuit tui videndi gratia. Is narravit Hieronymum Frobenium cupere mea ab se excudi. Sed nihil mirabor eum & mentiri, cum tam multi, qui istinc veniunt, mentiantur. Nam quod quaeris, quis sit ille mendax? Est qui aliud hic nobis ait, aliud, ut ipse scribis, istis vobis. Sed amabo, mi Praceptor, posthac nihil ego te istis de rebus, nec tu, si videtur, ad me: nam non videris mihi, quoties in harum rerum mentionem incidis, sine aliquo loqui stomacho. Nec tu me tantopere proferendis nominis cupidum existimes; malim uni aut alteri in virtute prodesse, quam nomen absque aliorum utilitate per orbem, quantus quantus est, diffundere. Neque enim ignoro, quam iniqua res est hac gloria, qua merita non spectet; quam inanis

Tom. III.

Bb bb 2

vis,

An. nis, quam nihil habet solidi, quod prehendas, ut non
1528. diutius ea delecteris, quam dum planctu & vocibus cir-
cumsonantibus extra te pulsus aliena audis, & vides,
non es; nam ad te reversus nihil invenis. Deinde quan-
tum habet huic mellis gutta admistum fellis. Si non a-
liunde, certe ex te possem exemplum & documentum su-
mere. Postremo cogitandum est nos peregrinari, seu po-
tius ad obeundum vadimonium pergere, brevi ad forum
& iudicem perventuros, quantoscunque in via flexus
conemur facere. Ibi nec humana ignominia premet cau-
sam dicentem, nec sublevabit gloria, tanquam testimo-
nium vel laudatio provincia. Sed quem Dominus com-
mendavit, is demum erit probatus. Neminem video tam
perustum gloria, quem non ha cogitationes refrigerent.
Itaque rogo te, mi Præceptor, ne posthac de nomine aut
gloria ad me scripseris: nam juratus tibi confirmo me
minus multo hisce nominibus moveri, quam possis crede-
re. Publicis commodis multum tribuo: hac libentissime
adjuvem, si qua possim; & felices eos esse censeo, qui
his profuerunt. Veriorem tibi gloriam laudemque censeo
contingere, quum aliquem legendis ingenii tui monimen-
tis meliorem factum video, quam quum illa omnia au-
dis, Facundissimum, Doctissimum, Maximum. Jupiter
& Juno utinam aliquando litent non prisca illi Veneri,
sed Christo verticordio. Salvebit à me Rhenanus, &
Cantiuncula, si est Basileæ. Vale etiam atque etiam.
Brugis 1. Octobris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCXCI.

Erasmus Rot. Livino Ammonio Cartusienfi S. D.

LITERAE tuæ priores me sic rapuerunt in amo-
rem tui, vir optime, ut vix alterius æque. Quo
minus responderim non animus fuit in causa, sed ne-
cessitas. Tam multi sunt qui extorquent epistolas, ut
totus huic uni negotio vix sufficiam. Et in his sunt
quibus negare tutum non est. Gratiore etiam fuerunt
hæ posteriores, quæ præter affectum unice pium ac
fraternum, officium quoque deferunt, quo non aliud
mihi poterat offerri gratius. Unum illud ibi submole-
stum fuit, quod tam accurate deprecari offensionem,
quasi sim usque adeo *Scythia*, ut non solum injurias ira-
cunde feram, verum etiam talibus offendar officiis.
Utinam ista venissent in tempore. Nihil enim illic est
quod non vehementer ad rem meam pertineat. Eam
operam plane præcipitavi. Si quid sit, in quo tibi vi-
cissim queam gratificari, declarabo quam ista tua, ut
vocas, fiducia non sim offensus. Majorem in mo-
dum te rogo, ut si quid habeas ejus generis præterea
ne graveris impartire. Quicquid *Antuerpiam* miseris
ad *Erasmum Schetum*, tuto perveniet ad nos, sed mit-
te diligenter obsignatum, quod mittendum videbi-
tur. *Adagia* rursus exiere, magno auctario locupleta-
ta. *Frobenius* meo hortatu nactus est formulas *Gracas*
aliquanto feliciores, nisi *Augustino πολυγεγραμμένω* vix
septem præla sufficerent, sub ver prodiret aliquod O-
pus mediocre *Chrysostomi Gracum*. *Germanus Brixius*
vertit *Babylam*, plenisque velis investus est in *Occo-
lampadium*, applaudentibus Theologis. Accinctus est
ad vertenda quæ supersunt pſegmata. Exspecto novam
hinc Comœdiam. *Σκντοτόμω* non tam indignor mea
causa, quam *Christiana* religionis nomine, quæ tali-
bus scurris nititur. Est illi à consiliis ludimagister qui-
dam, quem ego fame periclitantem apud *Anglos* pa-
vi, indoctum docui, literisque commendavi destitu-
tum, nihil illo stolidius, neque scurrilius, natione
Normanus: ex hoc didicit blatero meus quæ in me
emovit quasi comperta, quum nullum sit animal illo
nebulone vanius. *Bedda* cum suis *Latetia* furit insigni-
ter, neque mitius apud *Hispanos* Monachorum exami-
na. Hanc stolidorum tyrannidem nobis paravit *Luthe-
ri* ferocia. Is nunc prodit moderationes, quasi perin-
de facile sit mederi malis, atque non admittere. *Caro-
lus Utenhovius* est mihi suis moribus modestissimis ab-
unde commendatus, neque committam, ut usquam of-

ficio meo videar defuisse. Habes epistolam *αὐτογεγραμμένην*, An.
sed quam vereor ut legas, nisi quod tuus candor & 1528.
hoc interpretabitur familiaris amantis argumentum.
Dominus te servet, *Ammoni* charissime, cunctisque
dotibus Spiritus locupletet. *Basilea* 2. Octobris, An-
no 1528.

EPISTOLA DCCCCXCII.

Erasmus Christophoro à Stadio Episcopo Augu-
stano S.

I STAM vere *Christianam* & optimo Præfule dignam
pietatem exosculatus sum in tuis literis. Non possum
agnoscere quod mihi tribuis singulari quodam candore.
Non adeo mihi sum ignotus, sed istam laudationem
interpretor consolationem, adversus quorundam mali-
tiosa perverſaque judicia, ne quid commemorem infi-
dias capitales, quas mihi miris cuniculis struunt qui-
dam novis factionibus addicti. Enecat me propemo-
dum *Augustinus*, & huic accessit *Seneca*, labor invin-
cibilis, præter epistolarum onus: & tamen minima
lassitudinis meæ pars est, studiorum moles. Demiror
patientiam tuam, qui *Psalmum*, quem obiter tractavi
& occupatissimus veluti deliniavi, potueris evolvere:
id enim intellexi ex amplitudinis tuæ ad R. P. *An-
gustinum Marium* literis. Aliquanto minus infelicitè
tractasse videor *Psalmum* quartum. Hoc tantum in
præsentia licuit obruto negotiis, alias copiosius. Do-
minus *Jesus* servet amplitudinem tuam reverendissi-
mam. Datum *Basilea* 22. Octobris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCXCIII.

Erasmus Rot. Haioni Caminga Friso S. D.

O RTER aut in genesi nostra consensisse quæ-
dam sydera, aut inter genios nostros aliquid ar-
canæ cognationis intercedere, *Haio* charissime, quan-
doquidem ex tam brevi colloquio, quum tu mihi pror-
sus ignotus esses, ego tibi non nisi de nomine cogni-
tus, statim in amorem tui sum inflammatus, quod
idem accidisse tibi res ipsa nimirum declarat. Id enim
ni esset, nunquam literis tam amanter, atque, ut ita
dicam, ambitiose scriptis expetisses domesticam me-
cum consuetudinem, quum *Dola* tot haberes sodales
genere claros, & studiorum societate, & morum si-
militudine jucundissimos. Vetus & vulgatum est, pa-
res cum paribus facillime congregari, hic nova quæ-
dam & arcana vis naturæ sit oportet, qualis est in
magnete chalybem attrahente. Meis quidem rationi-
bus, ornatissime juvenis, non perinde congruit con-
victor quilibet. Siquidem assidui, nonnunquam & ini-
qui studiorum labores, tum ætas jam ingravescent,
sed in primis valetudo subinde me admonens mortali-
tatis, cogunt ut sim homo perpaucorum hominum,
quum alioqui mei ingenii sit omnibus per omnia gra-
tificari si liceat. Verum si mihi non imponit animi
de te mei sensus, si non falsam epistola tua repræsen-
tavit tui pectoris imaginem, si vera perscribunt ii, qui
tuos mores intima consuetudine perspectos & explora-
tos habent, non gravabor tale ingenium in domesti-
cum recipere contubernium, sperans fore, ut nostræ
familiolæ, & ornamento sis, & voluptati. Habes ani-
mum meum, nunc tuæ prudentiæ fuerit ex ipsa re
consilium capere, ac dispicere, quid maxime condu-
cat tuis commodis, quibus nolim, mi *Caminga*, quic-
quam mea causa decedere. Habebis mensam literatis
conditam fabulis verius quam ciborum deliciis. Tan-
tum abest à luxu, ut non multo lautior sit *Pythagori-
ca*, aut *Diogenica*, si quando coenabat domi. Dices te
in frugalitatis venisse scholam, aut in Phiditiis accipi.
Nec ulla mihi videtur vita tum lætior, tum lautior,
quam quum homo jugiter sobrius, & animi tranquilli-
tate, & corporis bona valetudine fruitur, quumque à
mensa surgit, frugiferis sermonibus suavius acceptus
quam epulis, itaque sedata fame, ut nec ventriculus ob-

1528. *an.* oblatrans sit molestus, nec corpus cibis onustum de-
 gravet animum, si quid vel in studiis, vel alias seriae
 rei sit gerendum. Quid enim illis conviviis, aut, ut
 magis proprie dicam, compotationibus insuavius, ubi
 tumultibus inconditis perstrepunt omnia, ubi conviva
 cogitur bibere, quantum praescribitur, & sibi quisque
 nocet, ut alterum in noxam pertrahat. Nullus est vo-
 luptatis sensus, ubi corpus occupat morbus, proinde
 quum mentem prorsus ademerit vinum, quid potest
 esse suave? Vix enim dicas, utrum sit inhumanus, à
 potu depelli sitientem, an ad bibendum compelli qui
 non sitit. Utrum hoc, quæso te, convivium est, an
 potius tormentum? Omitto nunc rixas & pugnas, alia-
 que flagitia, quæ secum trahere solet vinolentia, omit-
 to pecuniae turpe dispendium (nusquam enim perditur
 indecentius) quanta quamque irrecuperabilis jactura
 temporis, quo non alius sumtus preciosior? Volupta-
 tem insanam excipit postredie verus dolor, torpet ani-
 mus, discruciat stomachus, capitis vertigo molesta
 est. Nonnunquam & febris succedens poenas exigit
 intemperantiae, brevisque voluptas, si tamen ea di-
 cenda est voluptas, diutino luitur cruciatu. Nec de-
 sunt usquam, qui melioris indolis adolescentes ad suos
 mores pelliciant. Dicas illos non ob aliud petisse scho-
 las, quam ut aliorum studiis incommodent. Quo no-
 mine mihi charissimus es, ornatissime *Haio*, qui cum
 clarissimis majorum imaginibus commenderis, quum
 ampla res familiaris etiam ad luxum, si libeat, suppe-
 tat, quum nondum, opinor, ingressus sis annum vi-
 gesimum, denique quum *Frisiam* habeas patriam, ubi
 vulgo luxus propemodum laudi datur, frugalitas vitio,
 tamen sic abhorres ab istiusmodi vere pecuinis volu-
 ptatibus, ut nihil sit tibi frugali sobriaque vita dul-
 cius. Meministi nimirum eo te profectum ad Acade-
 miam, ut velut è divite quodam emporio, preciosis-
 simis bonarum literarum mercibus locuples redeas do-
 mum, ornaturus vicissim generis tui stemmata, plus-
 que lucis additurus, quam ab illis accipis. Hæc mihi
 arguunt indolem insigniter probam, ac virtuti natam.
 Quemadmodum non minus vere quam argute dictum
 est olim, *qui Athenis probus sit, cum oportere insigniter*
esse probum, ita vehementer probum sit ingenium ne-
 cesse est, quod tam multis vitiorum irritamentis cor-
 rumpi non potest. Hoc animo te praeditum, quum ex
 multorum, quibus domestice notus es, literis simul &
 praedicatione perspectum habeam, non potui tibi non
 gratulari; simulque spem non vulgarem animo concipio,
 fore, ut *Frisiam* tuam & literis tuis & moribus reddas
 celebriorem. Claruit illa magnis ingeniis, ut enim si-
 leam *Cassios* & *Langios*, quid *Rodolpho Agricola* di-
 vinus, in cujus gloriam succedit *Hajo Hermannus*,
 juvenis nihil mediocre de se pollicens, qui tibi hujus
 ludis lampadem aliquando traditurus est: nam *Vi-*
gium, ut scribis, gaudeo in hoc stadio strenue prope-
 rare. Hæc arguunt non omnino vanum esse quod vul-
 go narrant, *Frisiam* esse felicissimam ingeniorum pa-
 rentem, sed vitæ delicias obstat, quo minus multa
 ad summam virtutem elucentur. Vix cum alio vitio
 pejus convenit Musis & *Minerva*, quam cum luxu &
 intemperantia. Itaque cum intelligam tibi nihil esse
 dulcius literis, si tuo bono fieri poterit, mihi quidem
 venies hospes tam gratus quam qui gratissimus; venies
 ad mensam Philosophicam, atque etiam, si id magis
 juvat, medicam. Aliquot prius valetudinarios reddi-
 dit prosperiore valetudine. Certe quod furda nemese di-
 ctum velim, nullus *ἰσοτεγνίζων* meorum hactenus
 in morbum incidit: eos semper habeo paucissimos,
 nec in aliud quam ut in conviviis, & horis à sumto
 cibo, quibus à vehementiore studio temperare soleo,
 praesertim à coena, nisi si qua urgeat necessitas, soli-
 tudinis tedium fallam fabularum vicissitudine, quas
 tamen prorsus *ἀμύρα* esse non patimur. Horum de nu-
 mero si tu esse voles, dabo operam, ne prorsus hujus
 consuetudinis nostrae poeniteat. Sin ipsa res aliud sua-
 det, illud tibi hac epistola veluti syngrapha persuasum

A esse volo, quicumque vel te vel me locus habebit, E- *An.*
rasmum esse semperque fore unum ex his, qui tibi bo- 1528.
 na omnia precantur ex animo, à quo nihil frustra pe-
 titurus es, si modo sit ejus generis, ut à me praestari
 possit. Bene vale. Datum *Basilea* 12. Novembris,
 Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCXCIV.

Jacobus Sadoletus Episcopus Carpent. Erasmo
 Roterodamo S.

A ACCEPI literas tuas *Basilea* Calendis Octobris da-
 tas, in quibus erat manu tua adscriptum, alteras
 te eodem exemplo ante dedisse, quas non acceperam: sed
 & haec tardius huc allata sunt, medio enim Novembri
 mense mihi sunt reddita: quas habui, mi *Erasme* do-
 ctissime, omni ratione gratissimas: nam & effigiem tuam
 eximia virtutis summaque humanitatis mihi ante oculos
 totam posuerunt, quam ego soleo & mirari & amare,
 & tua erga me singularis benevolentia mihi fuerunt te-
 stes. Quod enim tantam de salute mea curam sumseris,
 atque usque eo fueris sollicitus, quoad habueris certum
 quid de me factum esset, meque in meis locis constitisse
 cognoveris, amici nimirum animi & egregie benevoli
 hac magna est significatio: in qua ne vivam, mi *Era-*
sme, si tibi concedo, ut in amando sis superior. Multas
 equidem tuas partes, atque haud scio an omnium pluri-
 mas, ingenii, eruditionis, copia dilexi semper & admi-
 ratum sum, atque inprimis quod tu ista tanta doctrina
 ornamenta ad pietatis studium, & ad Christi celebra-
 dum nomen contulisses. Huic vero tuo tanto in me ipsum
 amori, & si animo sum par, verbis tamen & literis sa-
 tisfacere non queo: ita avide cupio exprimere, quam
 me ista devinciant; in quo mihi stylus & oratio non sup-
 petit, quod tu pro tua prudentia melius omnino concipies:
 sane quod ad me attinet, divino admirabili beneficio sal-
 tus tum mihi & incolumitas fuit quaesita, cum viginti
 diebus ipsis antequam horribilis illa clades urbi *Romæ*
 incideret, ex urbe sum elapsus itineris ad meam Eccle-
 siam faciendi causa: quo proficisci, & in ea residere quod
 vita reliquum esset, relictis ceteris rebus omnibus, jam
 ante Deo me obstrinxeram: quam bonam in me volun-
 tatem arbitror unam tunc idoneam judicatam, propter
 quam salus mihi à Deo esset: nam mea quidem reliqua
 ejusmodi sunt, ut mihi misericordia Dei magis quam ju-
 stitia sit confidendum: sed quo ego minus meritis sum, hoc
 summi ejusdem Dei clementia & benignitati major à me
 debetur gratia. Meas quidem fortunas omnes illa acer-
 ba direptione amisi, ipsam etiam bibliothecam, quam
 Græcis & Latinis libris undique comparatis referferam.
 Idque unum sensi in meis damnis detrimentum, quod &
 tu grave aestimas, & ego agnosco, sed tamen omnia in
 bonam partem accipienda sunt. De Bembo meo nihil est
 quod labores. Is vivo etiam tum Leone, morbo quodam
 compulsus, cæli mutandi causa consulit se *Patavium*,
 ibidemque consedit, & nunc quoque commoratur totus
 in literis & studiis intentus, omnemque habens cum Mu-
 sis rationem, quem ego arbitror pangere profecto aliquid,
 quod laudi ipsi atque fama, aliis non mediocri utilitati
 sit futurum. Urbis *Romæ* casum non alterius arbitror
 eloquentia quam tua satis digne posse deplorari: incredi-
 bile est quantum calamitatis & damni in illius urbis
 ruina omni humano generi invehitum sit: in qua etsi vitia
 quoque nonnulla inerant, maximam tamen multo par-
 tem dominabatur virtus, domicilium certe humanitatis,
 hospitalitatis, omnisque prudentia & sapientia semper ci-
 vitas illa fuit: cujus excidio si qui letati sunt, ii non ho-
 mines, sed fera potius immanes sunt existimandi, quan-
 quam hoc paucis usu arbitror contigisse, ut aut non do-
 luerint nobilissima omnium & multo praestantissima civi-
 tatis interitum, aut si furore quodam usque eo perbas-
 chati sunt, ut hoc illi exitium optaverint & calamita-
 tem, nunc saturatis odiis non aliqua sui furoris poeniten-
 tia, & vicissitudine rerum humanarum moveantur. Sed
 de his videris Deus, quos tu quod scribis respicere jam
 Bb bb 3 vide-

An. *videri, cupio equidem ut ita sit, idque precari Deum*
 1528. *non desinam: non enim odi illos, quin cupio reverti ad*
sanitatem. Sed tamen Deus videris. Ego quod te habeo
mecum socium huius doloris, quem ex indignissimo casu
principis terrarum Urbis ambo accepimus, neque parum
me consolor, & de tua optima mente atque natura præ-
clarum iudicium facio: quod utinam pacis & concor-
dia communis aliqua ratio duceretur, aliquando esset
quod melius nos consolari & recte sperare de omni Repu-
blica possemus. Nunc & tu prudentissime scribis, & ego
intelligo, omni hac spe, nisi Deo aliter statutum sit,
penitus sublata, nihil neque bonis literis, neque studiis
pietatis esse loci relictum. Nec tamen propterea deficere
animo, neque defatigari debemus, quin cunctis, qui ar-
tibus optimis imbuti & instituti sumus, subveniamus
pro sua quisque parte huic tanto damno iacturaque com-
muni, & in libris navemus pacis & pietatis opera, si
minus in Republica & in cætu hominum possumus: in qua
quidem actione, & ego elaboro, & te video tantam glo-
riam jamdudum consecutum, ut vix jam sit qui te an-
deat imitari, nedum ut quisquam te assequi posse confi-
dat. Quæ enim nos summo cum labore, multo cum tem-
pore, minimeque apta & perfecta elucubramus: tu, nul-
lo negotio, brevissimo in tempore plane expedita absoluta-
que emittis, ut jam non cura, sed natura orationis tua
nitor & affluentia illa esse videatur. Quo etiam minime
mirum tibi videri debet, multos esse tua laudis obrepta-
tores & invidos. Est enim edita in altum laus tua, ne-
que omnes homines ejusmodi, ut magis eos virtus tua ad
amorem, quam celebritas fama ad malevolentiam com-
moveat: qui tamen abs te contemnendi sunt, neque nau-
ci faciendi: non enim digni sunt, quorum propter im-
probitatem animus tuus vel tantulum perturbetur. Ego
sicut & amor erga me tuus & mea natura, & officia
amicitiæ postulant, semper futurus sum & tuarum cla-
rissimarum virtutum fautor, & dignitatis ac nominis
præcipuus amator. Vale. Carpentoracti 20. Novembris,
Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCXCV.

Erasmus Rot. Alberto Carporum Principi S.

VT libellus tuus mihi redditus est, *Alberte* Prin-
 ceptis clarissime, protinus coeperam responsionis
 nescio quid *ἔχεν* sed interim *Roma* ruentis fra-
 gor animos omnium perculit, de te varius rumor fere-
 batur: & si maxime constitisset, ubi locorum ageres,
 nullum erat iter epistolis pervium. Nuper ex amico-
 rum literis accepi te apud Regem *Christianissimum* Le-
 gatione fungi, eumque libellum per multorum manus
 circumferri, minimumque abfuisse quin fuerit per ty-
 pographos evulgatus. Id ipse jamdudum curaturus
 fueram, si quos forte, vel tui nominis auctoritas, vel
 disputationis æquitas, vel dictionis suavitas ad melio-
 rem mentem incantare posset, ni tam atrociter, tam-
 que pertinaciter me urgeres. Cum enim capitale sit
 quod intendis, non magni refert quanta sit orationis
 civilitas, veluti si cui Princeps honorifico sermone
 mortem denunciet. Atque utinam in eum campum me
 provocasses, in quo licuisset solo ingenii aut eloquen-
 tiæ periculo tecum congrredi. Satis magnam gloriam
 duxissem, cum *Alberto* certasse, etiamli victus disce-
 derem. Nunc talem causam impingis, ut si obtice-
 scam, capitale crimen agnoscam: si respondeam,
 primum vix id queam sine tuo dolore; deinde rursus
 camarinam moveam, quam satius erat non tangere,
 rebus alioqui plus satis undique exulceratis. Quod su-
 pereff, moneo, ne præcipites editionem libelli: aut si
 non vis istuc operæ perdere, mitiga partem qua me-
 cum agis. Si hic *ὑπερμαρτορὸς* vel triduo priusquam
 abiret mihi denunciaffet, relecto libello tuo misissem
 responsionem meam; verum id faciam brevi per
 alium, si quis certus occurrerit. Ea lecta statues pro
 tua prudentia quod judicabis in rem utriusque fore.
 Vix quicquam tutum est literis committere. Verum si

A vel coram daretur colloqui, vel in his regionibus age-
 res tu, aut omnino me fallit mea de te existimatio, *An.*
 aut *Erasmum* tuo favore sublevandum putares potius
 quam aliorum recinendis calumniis gravandum. Bene
 vale. Datum *Basilea* 23. Decembris, Anno 1528. *1528.*

EPISTOLA DCCCCXCVI.

Erasmus Rot. Andrea Zebriovio S. D.

ORNATISSIME juvenis, Non minima ex parte
 nobis tui desiderium mitigavit, quod intelligo ti-
 bi & iter, & *Lutetiam* fuisse prosperam, præsertim
 quod scribis studia tua felicius istic quam hic solent
 succedere, quod ego sane futurum augurabar. Habet
 enim ista civitas viros non paucos exquisita doctrina
 præditos. Dicas *Musas* omnes armorum fremitu *Italia*
 depulsa, in *Galliam* commigrasse. Nec dubito quin
 huc summis viribus incumbas, ne frustra tam locuples
 literarum emporium adisse videaris. Quanquam hic
 quoque nunc, nescio quo fato, profitentium vocibus
 perstreperunt omnia. *Glareanus* jam magis tuus est quam
 antea fuit. Conciliavit vos illa concertatiuncula, ut
 interdum ex malo principio magna nascitur gratia.
 Non est quod excuses silentium tuum. Epistolam ad
Carolus Utenhovium datam, mihi quoque scriptam in-
 terpretor. Accessit alius convictor non illepidus. *Ca-*
rolo male convenit cum æstuariis. De reditu ad nos
 tuo an ludas nescio. Quando te dimittet *Lutetia*, quæ
 solet hospitibus magis ac magis adlubescere, postea-
 quam illos semel suis odoribus expleverit. Attamen si
 id tuo bono fieri poterit, venies nobis gratior quam
 unquam fuisti, certe me non habebis hospitem dete-
 riorem, fortassis aliquanto commodiorem, quod me-
 met brevi excutiam ab hisce laboribus. Miror è *Polo-*
nia ne syllabam quidem: tu si quid habes impartiri.
 Quod serius accipis hanc epistolam, in causa fuit *An-*
tonius, qui diutius solito atque opinione nostra distulit
 abitum. Jubent te salvere, *Berns*, *Bonifacius*, *Hiero-*
nymus, *Glareanus*, reliquique tui studiosi. Quæso ne
 graveris *Martino Dambrofskio* nostro meis verbis mul-
 tam salutem dicere. Tu fac quam optime valeas. Da-
 tum *Basilea* 23. Decembris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCXCVII.

Erasmus Rot. Lodovico Berquino S. D.

ETIAMSI *Nosoponus Erasmi* personam gereret, ni-
 hil erat quod stomacharetur *Budens*. Nec satis ad-
 mirari possum istam iudiciorum perversitatem. Hanc
 febrem nobis misit *Italia*, ne qua pars esset rerum im-
 munis à diffidiis. Excussi *Roma Galliam* inficiunt, ac
 futurum arbitror, ut ex una hæresi plures nobis gi-
 gnant. Itaque est animus post Pascha proximum stu-
 diis ferias indicare, præsertim defuncto *Frobenio*. Pa-
 rum feliciter cessit, quod epistola, quam tibi familiari-
 ter scripseram, nec *Brixio* communicaram, nisi præ-
 furo apud se, sic per omnium manus volitet, ut edita
 videri possit. Vix adducor ut credam *Jacobum Tussa-*
num tam stolidi, tamque agreffis esse ingenii, ut tam
 nihili ob rem maledicis versiculis debacchari velit in
 nomen hominis, à quo nunquam verbo læsus fuerit. Sed
 multo magis admiror *Ἐλωνα*, si carmina sunt illius,
 quæ ipsi tribuuntur, nisi forte student inire gratiam
 apud *Sutores* & *Beddas*. Equidem te, mi *Berquine*,
 non possum sic amantem non redamare, sed tuus iste
 amor, utcunque excusas, me non ferenda gravat in-
 vidia. Ostentas literas meas, quibus tecum in aurem
ἡνὲν ἔδωκεν communico. Prædicas me non fore mu-
 tum. Istis irritamentis, mihi crede, non erat opus,
 suapte sponte plus satis accensis. Animi tui fiduciam
 amarem, nisi viderem tam infelicem. Hactenus omnia
 tua cesserunt in diversum. Edidisti victoriam me dis-
 suadente, vide ut cesserit. Versiculis illis tuis, quam
 existimabas unicam esse viam placandæ invidiæ, quæ-
 so, quid profectum est? unicus Episcopus coepit me-
 lius-

luscule de me sentire. Quid actum epistola? quid exhibitis duodecim propositionibus? Ita nihil aliud sunt quam irritamenta crabronum. Habes ad omnia bonas ac fortes rationes, sed utrique nostrum parum prosperas. Maluisti victoriam speciosam quam celerem. Faveo tuae fiduciae, sed aut ista te faller, aut me faller augurium. Satis odor ex amicorum literis, *Beddaicos* aliquid atrox moliri. Argumento est, quod ille pridem amicus minis rerum conteritus non audet quicquam ad me scribere. Apud *Lavanianse*s nunquam exiit edictum adversus mea *Colloquia*. Vanus igitur fuit is rumor. Jamdudum hoc privatim agunt, ne praetegantur in Collegiis solenniter, idque in gratiam Monachorum. Accipio *Beddam* in actu publico, quam resumtam vocant, honorificam fecisse mentionem, primo loco *Lutheri*, secundo *Erasmii*, tertio *Fabri*. Ut nihil pudet. Sic ornatus incedit, & triumphat resumtis, quasi mundus non habeat nisi fungos. Audio *Fabrum* clam subduxisse sese, sed arbitror rumorem esse vanum. Amici anonymi, nec libellum, nec epistolam ullam accepi. *Simon Rychuinus*, quem opinor tibi notum, retulit de quodam *Gandavo*, qui strenuum virum praestiterit in hoc tumultu *Beddaicorum*. An is scit nescio. Si misisti, demor te non addidisse, per quem miseris. *Alberto Pio* respondebo, sed epistola tantum. Demor quo consilio spargat eum libellum: nam in me impudentissimis argumentis causam agit, & agit hostiliter, docere laborans, me fuisse occasionem, causam, auctorem & principem totius hujus negotii. Quod idem agit *Alexander* in suo *Rachae*, demorans me adhuc spirare, quum in *Germania* tot hominum millia sint trucidata, nec me fugit *Alberto* eum *Alexandra* necessitudinem esse intimam. Adversus *Lutherum* sic gerit rem, ut videatur colludere cum adversario. Quod te offendit in *Platno* nihil est. Neque enim aeternam salutem petimus à quoquam hominum, sed à solo Deo, utcunque Sanctorum suffragiis adjuvamus. Audio *Budai* libros excudi *De phrasibus lingua Graeca*, ad quod illum frequenter hortatus sum, & sane gaudeo. Illic audio fieri mentionem mei. Si digna doctis civilitate id agit, me nihil offendet: si facis, quod non arbitror, cuperem quamprimum exemplar, haberet ante Pascha talionem, sed quae nostram amicitiam non dirimat. Si quid erit, quod me scire voles, mitte aliquem nostro sumtu, aut ita conductum, ut isthic accipiat coronatos duos, hic totidem. Sed cura ut à ceteris item amicis efflagitet literas. *Carolus Utenhovius*, revera talis qualem praedicas, mihi suo convictu magno solatio est: utinam parem ex meo capiat utilitatem. Hae literae maturius ad te venissent, nisi *Antonius* supra omnem expectationem distulisset abitum. Bene vale. Datum *Basilea* 23. Decembris, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCXCVIII.

Erasmus Rot. Bernardo Episcopo Tridentino S.

REVERENDE Praeful, ut intelligas tuum genium *Ireneo* fuisse felicem, nunc rursus excuditur, efflagitantibus bibliopolis. Utinam isti juvenes, qui quidvis quibuslibet dicant, nihil inscribant magnis Ecclesiae Praefulibus, nisi quod illorum dignitati respondeat. Istius honorem muneris non tam tibi gratulor quam ipsi *Ferdinando*, cui hoc magis opus est talibus consiliariis, quo majorem sustinet ditionis molem: quamquam hac etiam longe major imminere videtur, quod ut tum illi tum orbi *Christiano* felix faustumque sit precor. Manum tuae Celsitudinis in literis regiis & agnovi libenter, & reverenter exosculatus sum. Dominus res vestras bene fortunat. *Basilea*, Anno 1528.

EPISTOLA DCCCCXCIX.

Erasmus Rot. Lodovico Berquino S. D.

EPISTOLA tua, cujus exemplar desideras in praesentia, noluit venire ad manum, si pactus fuero

mittam. Nisi plane fallor, ibi scribis te hoc uno offensum quod *Budaeum* cum *Badio* contulisses, quum praeter literas aliquot nihil inter illos simile. Deinde quum hortareris ad apologiam *Budae* scribendam, satis indicabas te vereri ne esset offensus. Quamquam ingenium *Budae* non ignoro, tamen ne adhuc quidem mihi persuadeo illius animum ea commemoratione fuisse offensum. Epistolam ad te scriptam profecto doleo sparsam, quamquam ne illic quidem est quicquam contumeliose dictum in *Budaeum*. Quod si esset, lapsus esset praeter animi sententiam. Tibi non arbitrabar opus monitore. *Brixium* posterioribus literis monueram, ut rem haberet clam, ne quid inde nasceretur traegediae. Quamquam & illius prudentiae satis fidebam etiam non monitae. Sed res more hominum evenit. Regi scilicet defunt negotia, nisi harum quoque nugarum fiat cognitor. Qui Regi percunctanti respondit quae scribis, erat inimicus. Sed hic etiam epigrammatibus ludunt, scilicet bellis nimirum & felici argumento. Et in his est ille, cui dicor laceffere vivos & mortuos, quum ipse praeterquam quod nusquam à me commemoratur nisi honorifice, in hoc ipso libello quam non laceffitur? Video prorsus in studiis ejusmodi tempestatem exorituram, qualem videmus inter Monarchas & religionis professores. De vertendo facile responderint, minore noxa libros meos legi à doctis, quam ab idiotis. Et haud scio, an alia quæpiam objiciant tibi. Applaudo isti tuae de victoria fiducia, sed illud male me habet, quod toties dat nobis verba. Pontifex revixit, habet suos Cardinales & potentes & addictos. *Dominicani* & *Franciscani* passim incipiunt rem strenue gere, & audio iudicibus, qui in te pronunciarunt restitutum jus: Multa moliri te neque quicquam efficere, scripsi, fateor, sed non absque dolore, mi *Berquino*. Utinam res suppeditaret aliud orationis genus. De epistola edenda ne somniavi quidem unquam. *Brixio* misi, ut esset instructor ad patrocinium, si quis quid oblatraret. Quo fructu sim Theologis responsurus nescio, qui mea non legunt: & prorsus *Beddaici* quidam animis gladiatoris ad me affectant viam. In Principibus quid spei sit nescio, qui si maxime faverent, obruerentur ab improbiis phalangibus. Si tantum posset mea responsio, ut nemo posthac crederet iudicio Theologorum, jam tot mendacia, tot manifestas calumnias, tot indoctas deliraciones *Bedda* impeggi in os, cujus librum utrumque approbasse dicitur sacratissima facultas. Malim facultatem sic temperare sua iudicia, ut omnes illis credant, potius quam efficere ne quis illis credat, etiam si id possem. Qui potero docere quid sit facultas, quid universitas, quum utrumque pariter ignorem? Jam me pudet tot apologiarum. Malim edendis bonis libris, & apud posteros victuris, istam excetram vincere. Gratum est quod scribis de ducibus istius intemperiae. De respondendo deliberabo. Praeter valetudinem ac labores iniquos vexor à tenebrionibus quibusdam, quos alium post alium subornant isti Evangelici. Nunc mihi, praeter *Thrasionem* illum, res est cum vipera, juvene cui morbus & frontem ademit & mentem. Nec ullus est tam abjectus canis, quin rebus sic exulceratis possit laedere. Levius duco cum tota Theologorum facultate configere, quam cum hujusmodi sterquiliniis. Bene vale.

Plura fortasse scribam per *Antonium*. Quidam amicus ad me scribit, te jactare voces quasdam, quasi Theologos meo nomine territare velles. Quocunque tu hoc animo facis, si tamen facis, me gravis non mediocri invidia. Remedia morbi nihil moror. Vixi satis, ne dicam plus satis. Tantum licuit ad tuas literas. Vale. *Basilea*, Anno 1528.

EPISTOLA M.

Erasmus Roterod. Germano Brixio S. D.

NAE tu plusquam *Asiaticum* dixeris *Erasmus*, si noris quantas laborum ac tædiorum moles hic ho-

An. homuncio sustineat humeris. Vix totus sufficiam e-
 1528. pistolis undique provolantibus, nec semper amoenis,
 nec talibus, ut paucis liceat respondere. Quantum
 putas temporis perit in *Apologiis*, ut omittam quod
 impenditur veteribus recurandis, & novis excudendis
 lucubrationibus. Nunc totus *Augustinus* sex praelis
 acceleratur, Scriptor & obscuræ subtilitatis & parum
 amœnæ prolixitatis. Dabitur venia tuo *Laconismo*, si
 pariter referas & πολυλογία. Demiror quisnam sit iste
 tam adamatus, cujus obitus te in exilium, ut scribis,
 propulerit: si quid mirabere pones invitus. Utinam
 tuo commodum fiat, mi *Brixii*, quod optas, ut animi
 levandi nostrique visendi gratia huc te conferas, erit
 mutua consolatio. Siquidem ante pauculos dies reli-
 quit nos *Joannes Frobenius*, vir, ut si quis alius, opti-
 mus. Sed vereor ne te neges vidisse *Erasmum*, etiam-
 si videris. Sane cicadam videbis, jamjam meditan-
 tem abjicere τὸ σῦμα. Est hic rara sodalitas, sed can-
 dida, *Beatus Rhenanus*, *Bonifacius Amerbachius*, *Hen-
 ricus Glareanus*. Nosti omnes è scriptis opinor: habes
 triumviratum. Hi me suis alloquiis γρηγοροῦσι, quibus
 omnibus te fore gratissimum ἑστῶ, nec *Athen* metuo,
 quam minitatur proverbium. Dici vix potest quantum
 mali precer his bellis, per quæ non solum *Italia*, cu-
 jus desiderio scribis te contabescere, verum etiam ex
 toto propemodum orbe excludimur. Et in dies ut vi-
 deo crudescunt Principum iræ. Quantam vidimus ec-
 clipsum inter solem *Romanum* & lunam *Hispanam*.
 Verum ipsa fata nos volentes nolentes protrudunt ad
 Philosophiam, docentque rerum humanarum contem-
 tum. Priusquam acciperem tuam epistolam *Balista*
 nos inviserat, jam *Gallias* repetiturus. Nihil homi-
 nis moribus vidi amabilius. Nec ullum aliud officium
 à me requisivit. De *Babyla* statues. Bene vale. *Basi-
 lea*, Anno 1528.

EPISTOLA MI.

Erasmus Roterod. Gulielmo Budæo S. D.

VIDE quam magnifice de tua æquitate sentiam, e-
 ruditisime *Budæe*, qui non alium mihi patronum
 delegerim in hac causa, quam eum cui reus existimor,
 & cujus injuriam videntur isti ulcisci. Epistolam ad
 te mitto, nam libellus adhuc versabatur in manibus
 typographorum, quanquam in eo præterea nihil est
 quod ad hoc attinet negotium. Animus meus in te
 adeo nihil habuit livoris aut malevolentiae, ut quum
 acciperem prodire lucubrationum tuarum foetus, toto
 pectore gratulatus sim, & publice studiis & privatim
 mihi, neque non tibi, quo principe & antesignano
 tam feliciter efflorescunt apud *Gallos Romanæ* simul &
Græcæ literæ. Atque hoc magis tua prudentia dabit
 operam, ne qua lues diffidorum exorta, felicitatem
 istam contaminet. Quod autem exemplum est, obse-
 cro, ob rem adeo nihili, spargere famosos versiculos,
 quasi non possimus & nos versiculis ludere, si liberet
 similiter furere? Neque quicquam addubito quin ista
 tibi displiceant, non ignaro verissime dictum à *Priscis*,
 ἀκαίρως & ἀνοήτῳ δὲν ἐχθρὰς ἀποφύγει. Febris hæc primum
 orta *Roma*, per quosdam, qui non ferebant, neque
Gallum, neque *Germanum*, quenquam laudari, quo pro-
 cesserit vides. Arbitror te posuisse suspicionem, quam
 de me concepisse videbaris, sed, mihi crede, falsissi-
 mam, videlicet me studio nomen *Gallorum* impetere.
 Quanquam ista tua destomachatio mihi non medio-
 crem conflavit apud *Gallos* invidiam, tamen quoniam
 eam magis ab immodico quodam patriæ studio quam
 ab odio mei profectam scio, moderatius fero quod
 accidit. In epistola, quam scripsi *Lodovico Berquino*,
 ut nihil sciens mentitus sum, ita nihil arbitror esse
 quod tuam lædat existimationem, nihilque minus me-
 tuebam, quam ne illa à duorum manibus aberraret:
 per me certe non edetur. Aliter scribendum est ami-
 cis, aliter populo. Confido futurum, ut si tua pru-
 dentia non existimet hoc amicitiae nostræ deberi quod

A peto, certe tribuat publicæ studiorum tranquillitati. An.
 Sed quæ tua est humanitas, curabis ut utroque nomi- 1528.
 ne tibi debeam. Bene vale. *Basilea*, Anno 1528.

EPISTOLA MII.

Erasmus Rot. Martino Davidi S. D.

QV ANQVAM aliis intentus, tamen hoc opellæ non
 gravate dedi, vel tibi hospiti meo: solet enim a-
 pud *Priscos* hospitii jus vel inprimis esse sanctum: vel
 optimi viri memoriæ, cujus animum semper expertus
 sum unice candidum, meorumque commodorum per-
 cupidum. Si placet Epitaphium, bene habet: sin
 minus, non gravabor recudere. Bene vale. *Lovanio*,
 Anno 1528.

Philippus Haneton, clarus anro, hic est Eques
 Regi Philippo Cæsarique Carolo
 Cum laude gessit Andientiarium:
 Sacer ordo, quem vellus decorat aureum,
 Voluit eundem præesse thesauris suis.
 Virtus in uno hoc vicit invidiam viro,
 Tanta erat in omnes, & fides, & comitas,
 Animique candor, maximis & infimis
 Desideratus unice, cælum tenet.

EPISTOLA MIII.

Erasmus Roterodamus Hermannò à Nova Aquila S.

SVB hanc hyemem destinaram aliquo migrare, sed
 Sremoratur *Augustinus Athon* meus. In *Ciceroniano*
 meo non damno stylum *Ciceronis*, cui tantum tribui
 semper, ut huic admoti cæteri, quamlibet eloquentes,
 mihi videantur obmutescere, sed ineptam affectationem
Ciceroniana dictionis. Et hoc consilio recensco mul-
 tos eruditos, quos tamen *Nosponus* non recipit in ca-
 talogum *Ciceronianorum*, ut illum consolet, si cum tot
 viris habeat commune convivium, quod non sit *Cicero-
 nianus*. Neminem tamen illaudatum nomino. At *Bu-
 daici* quidam fremere dicuntur, quod *Budæum* cum *Ba-
 dio* contulerim, quum in hoc duntaxat illos compo-
 nam, quod ibi doceo negligendum, & quod ipse *Bu-
 dæus* semper ex professio contempsit, nimirum fluxum
 illum *Tulliana* facilitatis: & ne quis hoc sinistre pos-
 set interpretari, addo, quanquam *Gulielmus Budæus a-
 liis multis eximisque dotibus suspiciendus est*. Nec ullum
 est Opus meum serium, in quo non honorificentius de
 illo prædicem quam quisquam *Gallus* usquam. Et ta-
 men si verus est rumor, sic fremunt amici *Budæi*, qua-
 si in cineres patris ac matris illius imminxerim. Cla-
 mant, ô cælum! ô terra! *Budæum* cum *Badio*? Cla-
 mant me invidere gloriæ *Budæi*, meque multis epi-
 grammatis dilacerant, in quibus aliquot putantur *Ja-
 ni Lascaris*, quem tamen in hoc ipso libello honorifi-
 centissime commemoro, nec usquam alias nomino nisi
 cum honoris præfatione. Quis crederet tantum stoli-
 ditatis esse in *Gallis*? Causa delata est & ad Regis co-
 gnitionem. Volenti cognoscere diffidii causam, di-
 ctum est, *Budæum* me taxasse in loco quodam, eo me
 offensum quæsisse vindictam, eumque cum *Badio* con-
 tulisse. Video talem tumultum oriturum in studiis,
 qualem videmus in religione. O' τ' ἰερῶν μέγιστον di-
 citur esse *Nicea*, moliens concordiam inter duos Monar-
 chas: at vereor ne δίκην potius. Fatale malum, cujus nul-
 lum video finem. Si inclinât factio *Lutherana*, quod
 ut fiat ipsi sedulo dant operam, exorietur intolerabilis
 pseudo-Monachorum tyrannis. Apud nos regnant. Vi-
 cerunt, ut audio, & in *Gallia* favore matris regis &
 Cancellarii nunc Cardinalis. In Provincia duo capti sunt,
 ac de vita periclitantur, quod coacti morbo duobus
 diebus ederint carnes in Quadragesima. Tertius erat
 exurendus, ni Rex eum sublevasset, cujus causa rejecta
 est *Lutetiam*. Dixerat, sumtus, qui illic impenduntur
 immodici in structuram monasterii cujusdam, rectius
 fortassis infumi potuisse in subsidium orphanorum, vi-
 duarum & egenorum. Hæc sunt præludia, tu divina
 cæ-

caetera. Bene vale. Archiepiscopo tuo non respondeo, quod illius epistola nullum suppeditavit argumentum. *Basilea*, Anno 1528.

EPISTOLA MIV.

Erasmus Roter. Joachimo Medico Gandavo S. D.

JAM è *Galeno* collegeram aliquot proverbialia, quum tuæ literæ primum redderentur, nam paulo post easdem accepi eodem fere argumento, quæ tua diligentia mihi fuit longe gratissima: declarabat enim singulare quoddam tuum erga me studium. Decerpseram autem ea non perpetua lectione, sed ut forte quicque occurreret, quod idem abs te factum suspicor. In multis consensiebamus, nisi quod ego plura congesseram, in tuis erant duo quæ me fefellerant. *Galeno* sane faves meritissimo, sed discrucior tantum Auctorem, tantis impendiis tam mendose proditum, qualia fere sunt quæ nobis nunc prodeunt ex *Italia*. Vide quid faciat *auri sacra fames*? Quantum sacrilegium committitur ob pauculos aureolos, quibus conducere poterat eruditus castigatior? *Jacobus Sadolesus* mihi non est ignotus, ut à quo semel atque iterum literas humanitatis plenas accepi. Vix vacat illi nunc scribere. Hæc ipsa vix ad te potui, quem diligo vehementer, partim ob eruditionem haudquaquam trivialem, partim ob ingenii candorem, quem ex tuis literis, atque adeo ex tuo isto officio comperisse mihi videor. Notulas tuas in versa *Galeni* præludia conferam ubi quid dabitur oculi: nunc enim sic me premit *Augustinus*, scriptor *ἀπεργντόλογος*, ut *Aetnam* atque *Athos* mihi videar sustinere. *Proverbiorum Chiliades* non mediocri accessione locupletatæ jam prodeunt. Pergratum tamen erit, si quid annotare voles in proximam editionem. Mittam tibi volumen *Chiliadum* dono, si certum hominem nancisci queam qui perferat. Dedimus & concunculam in Psalmum LXXXV. *Augustinus* decurrit ad finem. Hinc extricatus majora quædam aggrediar, tametsi non multum oculi mihi relinquunt *Zoilorum* latratus pertinacissimi. Quum primum *Lutherus* prodiret in proscenium acturus fabulam suam, prædixi nimium verus augur huc rem progressuram: non est nobis habita fides. Nunc stultorum exemplo doctus experimentis, ita sua moderatur, ut propemodum canat palinodiam. Sed sero *Phryges*. Contra *πλωτοῦργον*, cumque his Theologi quidam, bonis infensi literis non minus quam hæresi, tam sinistre rem gerunt, ut verear ne majus existat incendium. Ego quoniam ad moderatiora, hoc est, ad *Christi* scopum provoco, utrinque male audio. Et acrior est digladiatio cum amicis quam cum hostibus. Vereor ne victoriam *Christo* debitam ad se rapiat humana cupiditas; nos, quod unum superest, optamus harum tempestatum lætiorem exitum. Voluptati fuit eorum commemoratio, qui de nostris studiis candide sentiunt. Et hæc una res me consolatur in tanta mortalium ingratitude, quod maximos quosque & integerrimos habeam propitios, idque in omnibus ferme regionibus, *Anglia*, *Brabantia*, *Hispania*, *Germania*, *Gallia*, *Hungaria*, *Polonia*, quorum tibi numerosum catalogum recensere liceat, ni vereretur videri *Thrasonicus*. Atque hi suam benevolentiam non tantum literis honorificentissime scriptis, verum etiam delatis amplissimis conditionibus, & ultro missis muneribus testantur. Docti fere ubique mei sunt, exceptis iis, qui novis factionibus vehementer addicti sunt, nec judicio ducuntur, sed affectibus. Tot igitur ac talium virorum favores, facile oppono, *Leis*, *Stunici*, *Sutoribus* ac *Beddis*. Quin & te, mi *Joachime*, candidis amicis libenter annuero. *Hilarium* pariter tecum amabam & antea, nunc hoc etiam impenius, quod cum intelligo tibi tam propinquum esse. Mihi displicet quod agit aleten, & mussant nescio quid de ducta uxore: vereor ne suæ rei parum recte consulat. *Alciato* scribam si vel paulum continget oculi. Gubernatori stu-

diorum *Mecænati*, Heroi *Oroysonio*, Episcopo *Maghenensi*, meis verbis & gratias ages & multam salutem dices. *ἰαλὸς ἐνὲν* repetiit *Venetiam*. Mores hominis hic nemo probat, medicinam pauci. Ego cum homine tali nec amicitiam velim, nec inimicitiam. Bene vale. *Basilea*, Anno 1528.

EPISTOLA MV.

Erasmus Roterodamus Petro Episcopo Cracoviensi S.

ORNATISSIME Præsul, accipies vicissim à me, non perinde magnis splendidisque, sed tamen gravissimis negotiis obruto verius quam occupato, epistolam *λακωνικωτέραν*. Audaciam, qua sustinui celsitudinem tuam meis scriptis laceffere, *Antonini* magis obsecundans hortatibus, quam meo ductus ingenio, feliciter cessisse majorem in modum gaudeo. Nam brevis licet epistola tua, & ut vocas *Laconica*, prolixam quandam in me benevolentiam spirat, qua me cum primis felicem putarem, si quid agnoscerem in me meritorum, quod tam pii, tam eruditi, tam eximii Præsulis, tam propenso in me studio responderet. Certe adnitar efficere, ne penes ingratus, si minus dignum, istum favorem collocasse videaris. Sed quemadmodum epistola tua mihi deliniavit animi tui similitudinem, ita *Andreas Zebrovius*, juvenis tali genere dignus, qui nunc *Græcis Latinisque* literis strenue militans, domestica consuetudine sua mihi magno solatio atque etiam ornamento est, te totum mihi crebris depinxit expressitque colloquiis, ut si coram adestem, non multo plus conspecturus sim, opinor. Faxit *Christus* Opt. Max. ut Ecclesiæ Dei tales multi contingant Episcopi. Sperare liceret, huic turbulentissimæ rerum humanarum tempestati successuram aliquando serenitatem: essetque quod orbi *Christiano* gratulemur, quemadmodum *Polonia* regno gratulamur, magno quidem illi, sed uni. Equidem tales heroas venerari soleo, etiam si nihil officii privatim in me contulissent. Nunc quem affectum tibi debeam intelligo, qui istam singularem tuam in me benevolentiam, non sat habueris epistola testificari, sed aureo quoque pignore testatam esse volueris. Itaque sollicitus dispicio, quoniam argumento possim aliquam non ingrati pectoris significationem dare, quanquam scio tuam generositatem amore mutuo contentam esse. Bene vale. *Basilea*, Anno 1528.

EPISTOLA MVI.

Des. Erasmus Rot. Bilibaldo Pirckheimer S. D.

VIR clarissime, Opinor *Franciscum Dilsam* apud te fuisse, talemque compertum, qualem depinxeram. Ab ejus habitu redditæ sunt mihi tuæ literæ, satis & alacres & copiosæ, quæ mihi tristitiam omnem absterferent, quam ex prioribus illis literis, quas oborta tibi paralytis interruperat, conceperam. De fide amicorum etiam post illam meam querimoniam, talia comperi, ut totam ancoram sacram & non sacram fixerim in *Christo*, qui solus nec vult, nec potest fallere. Homines mirum quam interdum simulent & dissimulent, & si qui ex animo bene volunt, immane quam hoc est temporarium, quam levi occasione totus ille favor vertitur in odium! Ibi quam tenax offensæ memoria, quam profunda beneficiorum omnium oblivio! Sunt qui prodesse si velint, nihil possint, quum lædere nemo non possit: Sunt qui dum imprudenter prodesse student, lædunt maxime. Cum talibus amicis nobis res est, quod quidem mihi tecum commune esse doleo, moderatius laturus, si mihi proprium esset incommodum. Mones autem, & prudenter, & amanter, ut horum mores boni consulam, ni malim in solitudinem aliquam demigrare. Humana vitia facillime condono amicis, capitales perfidias ab iis, in quos fui cumulatissime beneficis, devoro quidem, sed non sine tædio. Absit autem, ut tale quicquam de te suspicer. Quanquam

Tom. III.

Cc cc

novi

An. 1528. novi quosdam huic rei natos, dirimendis bonorum amicitiis. Facile boni consulo quæ scribis de *Oecolampadiano* negotio, modo tu probes, quod in eo quietem ago. Fueraſ orſus, ſed ilico ſenſi me nihil aliud profeſſurum, quam ut hic concitarem tumultum, rebus nimium ſuppuratis. Et jam nunc meditor fugam, nec video quo. In *Hispaniis* tantos tumultus excitaverunt *Movaxōv παῖδες*, ut nec Cæſaris, nec Archiepiſcoporum auctoritas poſſit eos compeſcere. *Lutetia* Theologi quidam duce *Bedda* moluntur extrema: *Lovanii* qui princeps eſt hujus carnificinæ, mihi capitalis dicitur inimicus, ut eſt bonis omnibus. In *Anglia* invitat amantiffime tum Rex, tum Archiepiſcopus *Cantuarienſis*; ſed plurima ſunt, quæ me deterrent ab ea inſula. Verum quorſum attinet hæc deliberatio? quum hæc valetudo non patiatur ullam profectionem, quum ægre domi tuear vitam, ſi tamen hoc eſt vitam, & non potius animam agere. An *Philippus* adſuerit *Luthero* adverſus *Diatribam*, necne, mea quidem haud magni refert. Articulus rurfus hic excuderunt. Videtur *Lutherus* nonnihil adulari ſuo Principi. Ubique regnat *Lutheraniſmus*, ibi literarum eſt interitus. Et tamen hoc genus hominum maxime literis alitur. Duo tantum quærent, cenſum & uxorem. Cætera præſtat illis Euangelium, hoc eſt, poteſtatem vivendi ut volunt. Regis *Ferdinandi* res ſat pulchre habent in *Hungaria*, ſi liceat per *Turcam*. *Urfinus Velius* jam conſcripſit librum de rebus ab eo geſtis. *Anabaptiſtas* potiſſimum ſuppliciiſ terret, qui tollere dicuntur omnem principatum. Calculus meus verſus eſt in calcem, cujus magnam vim quotidie ejicio, ſed tolerabili cruciatu. Divino malum conceptum ex vino & ſaccharo, quorum utrumque venefici calce, opinor, temperant. Utinam tibi pro iſta aqua, qua vitam, quemadmodum ſcribis, ſuſtentas, contingat ambroſiæ ſuccus, qui te reddat immortalem, ut patriæ quam diutiſſime prodeſſe queas. *Dureri* vicem vehementer doleo. Arbitror te legiſſe locum, in quo mentionem illius facio. Totum Opus nunc abſolutum eſt. Fortaſſe dices eſſe coactius. Fateor, ſed non dabatur alia occaſio, & arbitror eum libellum, qualis qualis eſt, maxime volitaturum per manus hominum. *Clebergus* jampridem hinc abeſt, nec ſcio quid egerit. Me bis inviſit, abiens non ſalutavit. *Glareanus* hic nunc ſolus habet diſcipulos frequentes. Deeſt homini ſors, nunc cogitur in diem vivere. Hactenus ad tuas literas, quas decimo quarto Februarii ſcripſeras. *Diſſum* apud te fuiſſe puto. Scire cupio quomodo tibi juvenis placuerit. Cæſaris epistolæ, quam ad me dedit proximam, exemplum ad te mitto. Ex Apologia, quæ nunc prodiit, cognosces aliquam *Hispanicæ* Tragediæ partem. Si *Lutherani* abſtinuiſſent ab Euchariftia convellenda, Miſſa abroganda, Imaginibus tollendis, ac ſuos inprimis provocafſent ad vitæ ſinceritatem, ſperari poterat lætior exitus. Nunc *Lutherus* tacet, *Melanchthon* mitigat; ſed ſero, ut ais, ſapiunt *Phryges*. Bene vale. *Basilea*, Anno 1528.

EPISTOLA MVII.

Erasmus Rot. Petro Mornyco, Abbati S. Sulpitii, S. D.

An. 1529. QVI pigri ſunt ad ſcribendum, ſemper epistolæ brevitateſ excuſant per tabellarium: qui ſi parum certus obtigit, negant illi committendas prolixiores literas, ne vel multum operæ periret, ſi non perferrentur, vel ad plures dimanaret, quod uni notum eſſe oportuit, ſi latoris perfidia reſignarentur. Si contigit exploratæ fidei per quem ſcribant, negant opus prolixis literis, quum melius coram omnia relaturus ſit tabellio, quam literis mandari poſſint. Hac excuſatione vere poteram uti, quandoquidem ad te proficiſcitur *Albanus* utrique noſtrum non modo notus, verum etiam chariſſimus. Ex eo cognosces quicquid hic vel publice vel privatim geritur. Geruntur autem nova permulta, quæ precor ut Deus vertat in bonum exitum. Ego calculo veſicæ gravidus, paſcor *victima*

A *nil miſerantis orci*, ut ait *Flaccus*. Tuum ſilentium tam diutinum duobus nominibus mihi met excuſo, vel quia non dantur per quos ſcribas, vel quia totus es in ſacris Voluminibus, nec poteſ a ſemel guſtato melle divelli. Erit tamen pergratum, ſi cognovero te proſpera eſſe valetudine, noſtrique meminiffe. Nihil opus ut tibi *Albanum* commendem, cujus res optarim aliquanto eſſe ſecundiores. Si quando incidet in fratres *Alardetos*, quaſo ne graveris illis meo nomine ſalutem dicere. Bene vale. Datum *Basilea* 10. Januarii, Anno 1529.

EPISTOLA MVIII.

Def. Erasmus Rot. ornatiffimo Viro Joanni Ulateno S. D.

QVOD fatum, aut quis genius hanc malignitatem adjunctam rebus humanis eſſe voluit, *Ulatene* chariſſime, ut quæ plurimis placent, eadem multis vehementer diſpliceant? Simul atque eodem, ut ita loquar, nixu nuper emiſimus duos libellos; alterum *De Pronunciatione*, alterum *De Ciceronis imitatione*: quorum ille ſicuti neminem offendiſ, ita minus invenit amatorum: hic quemadmodum avide diſtractus eſt, ita apud aliquot non mediocrem offenſam incurrit. Queruntur alios ſilentio præteritos, quos non oportuit; alios ſecus attactos quam par fuit; alios infra meritum, alios ſupra meritum prædicatos. Ad argumentum, quod illic agitur, ſufficiebant Veterum exempla ſeptem, tantum abeſt ut ſtatuerim omnium Scriptorum nomina percenſere, præſertim quum hoc ipſum ſit hic quaſi πάρεργον, in quo ſi voluiſſem eſſe copioſus, merito poterat in me torqueri *Græcorum* adagium, μείζον τῆ πίστεως τῆ δουλείας. Juſtius hoc nomine poteram ineptus videri, qui tam multos recensuerim, quam qui quosdam prætermiſerim; ineptior multo futurus, ſi conatus fuiſſem omnium æſtimare ſtylum, qui ſcriptis innotuerunt, quandoquidem hodie tam multos habet *Germania*, *Gallia*, *Anglia*, *Hungaria*, *Polonia* juvenes, qui poſſunt eleganter tum dicere, tum ſcribere. Utinam ad pietatem tantundem profeſſus acceſſiſſet. Cæterum quod neminem vel odio, vel oblivione prætermiſerim, illud argumento eſt, quod quorundam; quos & unice diligo & video quotidie, nullam feci mentionem. Noveram quosdam eſſe tam virginei pudoris, ut omnino in publicis ſcriptis velut è proſcenio nominari non ſuſtineant: nam eſt proſus hiſtrioniciæ genus, libros in vulgum edere; quosdam adeo delicatos, ut neſcias quomodo tractari debeant; alios tam feroces ac moroſos, ut quomodocunque palperis recalcitrent. Jam ſi tantum laudaſſem quos nomino, & laudaſſem citra exceptionem, corruptiſſem expetiturum hujus operæ fructum. Siquidem ex hujusmodi cenſuris magnopere proficiunt adoleſcentes, dum aſueſcunt omnes cum judicio legere, tum quid in quoque vitandum ſit, aut expetendum diſpicere. Plurimum autem intereſt inter cenſuras & encomia. Jam hic erat hujus recenſionis ſcopus, ut anxius ille *Tulliana* phraſeos affectator neminem omnium dignaretur honore *Ciceroniani* cognominis. Id tamen ſi ſit ſub perſona *Noſoponi*, hac in parte parum ſani judicii, tamen ne quem omnino offenderet negatus titulus, ſingulis multum laudis adſperſi, eo temperamento, ut nec candorem in me quiſquam poſſit deſiderare, & quod cujuſque proprium eſt agnoſceret attributum, adeo non maligne, ut nec hoſtium nomina ſileam, velut *Hutteni* & *Stunica*, nec illos merita laude fraudem: nam quod quidam ſtomachabantur *Budæum* parum honorifice tractatum, arbitror illos ſui judicii pœnitere. Nec minus impudenter muſſabant quidam me *Longolio* ſubinvidere, quum vix à quoquam prædicatus ſit candidius; quanquam ille quædam adſperſit ſcriptis ſuis, quæ ſuſpicionem præbeant ipſum non admodum magnifice de meo ingenio ſenſiſſe, verum hæc judiciorum libertas in viris eruditis nunquam offen-

An. offendit animum meum. Si recte judicant, docent: 1529. fin minus, humanum est vitium, nec satis dignum quod bonorum dirimat amicitiam. Optarim vultu esse Longolios, qui luderent in oratorem Batadum, modo de disciplinis ac religione Christiana bene mererentur, quod illum egregie fuisse præstaturum arbitror, si vita longior contigisset. Jam ne parum esset ponderis laudibus, quas eruditis adscribo, fingo personam hominis egregie docti, qui cætera sanus, tantum immodico Ciceronis amore deliret. Sed o vitam hominis fugacissimam! o rerum humanarum Euripum, aut si quid est Euripo volubilius! Dum hæc loquimur fugit hora, ut ait Satyricus, & dum amicos recensemus, unum non postremi loci amisimus, Jacobum Wimphelingum Slesstadiensem, qui quidem inter felices numerari poterat, nisi senectus illius in hoc seculum multo turbulentissimum incidisset. Nam à teneris usque annis educatus est in honestissimis literis, primum Slesstadii sub Lodovico Dringenbergio Wesphalo, deinde Friburghi, mox Heidelbergæ, Pontificii juris peritiam cum Theologiæ scientia non infeliciter conjunxit, & alioqui nullius honestæ disciplinæ rudis. Eloquentiæ vero tantum præstitit tum in carmine, tum in oratione soluta, quantum vel à Theologo, vel ab illorum temporum homine possit requiri. Adscitus Spiram, Ecclesiasticæ munus non sine laude gessit. Inter hæc vir pius ardens amore rerum coelestium, eoque pertæsus seculi, quod, teste Joanne, totum in malitia positum est, de secessu cogitavit. Ejus propositi consortem habebat Christophorum ab Utenheim, doctum pariter & castissimæ integritatis virum. Atque ut nudus ad nudum Christum confugeret, quod erat Ecclesiastici census, erat autem quod ad vitæ munditiem sufficiebat, resignavit. Cæterum hoc consilium abruptit Christophorus ad Episcopi munus retractus, amicis ita suadentibus, futurum, ut si ad mentem tam piam accessisset auctoritas, plures Christo lucrifacere posset, quam si se abdidisset. Ille tamen sua paupertate lætus, pergebat quod instituerat agere, rursus Heidelbergæ sacros Auctores enarrans, & in his Hieronymum. Ad hæc libellis editis & adolescentiam instituit, & sacerdotes ad pietatis castimoniamque studium excitavit. Nec gravatus est amore pietatis, agere pædagogum aliquot magnæ spei adolescentibus, quorum præcipuus, nunc inter nobiles, doctrina, sinceritate, candore, prudentia, nobilissimus Jacobus Sturmus, cujus consiliis plurimum debet tota pene Germania, non solum inclita civitas Argentoratium. Nec invidia caruit hominis sancta libertas. Romam excitus est homo & senio & hernia tardus, Monachorum Augustinensium opera, quod alicubi scripssisset, Augustinum non fuisse Monachum, aut certe non talem quales nunc habentur Augustinenses, quum hi tamen illum in tabulis ac libellis exhibeant promissa barba, nigra cuculla, & zona coriacea. Hoc incendium, ex minima scintilla latius evagaturum, Julii Secundi pressit auctoritas, idque bonorum omnium applausu. Præter alias adversitates, quibus hominis virtus exercita fuit, hoc fatale totius Ecclesiæ dissidium vehementer illum afflixit, ac tantum non ad vitæ tædium adegit. Itaque solitudinem ac secessum frustra tentatum, ingravescentibus annis egit Slesstadii in ædibus Magdalene sororis; ex qua nepotes duos, quos paterno semper affectu complexus fuerat, reliquit, moribus ac literis eleganter institutos: quorum Jacobus Spiegelius, Juris prudentia clarus, prius Maximiliano Cæsari, mox Regi Ferdinando fuit à Consiliis: apud quem nuper Jo. Majus, natus minor, in fratris locum successit, aulæ primoribus indolis elegantia, ac dexteritate morum optimo jure gratissimus. Nondum tamen statui, utrum Wimphelingi mors gratulatione dignior sit, an deploratione. Annum attigit pene octogesimum, diutius etiam victurus, si corpusculi deficientis rationem ullam habere voluisset: & subductus est huic seculo, quo nihil fingi potest inquinatius. Postremo, nihil addubito, quin vitæ innocenter actæ præmiis jam frua-

tur apud coelites. Sed ut redeamus ad id quod institueramus: Multo post editum Ciceronianum, comperi hoc ipsum argumentum fuisse tractatum tribus epistolis inter Franciscum Picum Comitem Mirandulanum, & Petrum Bembum; quorum alter fufius disserit, alter haud ita multum à me dissentit. Negat enim se loqui, nisi de raræ felicitatis ingeniis: neque hic deterret à bonorum Auctorum lectione, sed ad unius Ciceronis imitationem invitat, atque adeo, quod est difficilius, æmulationem. Mihi cum his modo res est, qui huic superstitioni sic addicti sunt, ut miro fastidio respuant quicquid dissonat. Recognovimus libellum emendatis perpauca locis, adjectis etiam nominibus aliquot. Quum enim pridem excuderetur, subito exortus ἀλαζών συνοφαντικός cursum & attentionem non nihil interruptit, ut sunt quidam ad nihil aliud nati, quam ut honesta conantibus facessant negotium, ipsi nullis occupati, præterquam alea, scortis, commensationibus, & gloriis. Bene vale. Datum Basilea 24. Januarii, Anno 1529.

EPISTOLA MIX.

Serenissimo Principi Ferdinando, Pannonia Bohemiaque Regi, &c. Erasmus Roterodamus S. D.

PRO mea in tuam Majestatem observantia, proque illius amplissimis erga me meritis, semper eam fortunam tibi precatus sum, Regum decus Ferdinando, quæ quum ista tua summa nobilitate, longa Cæsarum & opulentissimorum Regum serie porrecta, tum ista tua singulari pietate integritateque digna foret. Nihil autem judicavi tanto Principi, tali indole prædito, felicius posse contingere, quam si ditionem suam citra sanguinis humani jacturam, vel adipisceretur, vel tueretur, vel proferret. Idem semper optavi invictissimo Cæsari Carolo, tuo germano, quem pari tecum religione semper, ut debui, veneratus sum. Cæterum quoniam prima illa mea vota video non valuisse, certe quod erat proximum, superis res tuas prosperantibus, evenire gaudemus. Incredibilem enim cepimus voluptatem ex rumore huc nuper allato, sed multo ut certior, ita uberiores ex amicorum literis, quæ nuntiabant te, nec multa strage, nec magno sanguinis humani dispendio, Pannoniorum Bohemorumque regna in ditionem tuam redegissem. Non enim mihi valde placent Romanorum triumphus, qui videbantur hoc esse splendidiores, quo plura hostium millia trucidata, plures exustæ civitates ac vici, plures orbi, orphanis, viduæque factæ nuntiabantur; denique quo major captivorum ac sauciorum turba ad invidiosum spectaculum producebatur, quasi parum esset esse prostratos, nisi accederet calamitatis exprobratio. Nulla potest esse victoria speciosior, quam quæ, quantum licet, cum paucissimorum exitio conjuncta est, quæque longissime abest ab ea, quam Græci Cadmeam appellant: tum ex qua victor majorem prudentiæ moderationisque laudem refert, quam fortitudinis aut etiam felicitatis. Non admodum plausibilis felicitas est, quæ plurimorum emitur infelicitate. Quot cladibus interdum emitur unius oppiduli aut arcis expugnatio, ut non minus flet victor quam victus? Quot mortibus consistit Græcis Troja capta, in cujus obsidione plures propemodum absunsi pestilentia quam gladius? Tu vero Pannonia regnum amplissimum pariter & opulentissimum, jam ab alio occupatum ac diffidiis turbatum undique, tuorum minimo, hostium vero non ita magno dispendio vindicasti. De C. Cesare, ni fallor, scriptum est,

— Secumque deos in prælia ducit:

agnovit & ipse suam felicitatem, Veni, inquit, Vidi, Vici. Quanto justius hæc in te dici possunt, Principem singulari pietate, sanctimoniamque præditum, qui nullo pene conflictu, solo adventu tuo, tantos Pannonia motus composueris, tantum regnum tibi asserueris occupatore depulso? Quid hac victoria

An. 1529. ^{1529.} plausibilius, adeo non cruenta, ut ipsis etiam hostibus gratulari liceat, quod in victorem tam clementem, tamque cordatum inciderint? Nec dubito quin quotquot istuc sapiunt, se victos esse gaudeant. Fit enim interdum, ut vinci sit beneficio affici. Quis non agnoscit his rebus tam feliciter gestis Numen propitium præfuisse? nam ea demum vera felicitas est, quum divinum favorem promeretur victoris integritas, religio ac mansuetudo. Pollicetur hoc ipse Deus Optimus Maximus in sacris Literis, se propugnato-rem fore suis, qui ipsius præsidio freti, non deflectunt à justitia. *Et omnia*, inquit, *quacunque faciet prosperabuntur*. Magnifica sane pollicitatio, sed ab illo profecta, qui mentiri non potest, quum possit omnia. Siquidem illius auspiciis feliciter cedunt nobis etiam illa, quæ videntur infelicissima. Contra, quum improbis quædam videntur secundo fortunæ flatu geri, non est prosperitas, sed insidiæ potius mali genii, velut esca pellicientis in exitium. Pro tanto itaque rerum successu, *Ferdinande* Rex inclyte, primum Deo Regum summo gratias agimus, deinde tuæ pietati, tuæ prudentiæ, tuæ moderationi, clementiæque gratulamur, non dubitantes tibi cæteris in rebus parem prosperitatem polliceri, aut etiam majorem, si tu, quod futurum confido, istas animi dotes, quæ te Deo gratum faciunt, constanter retinueris: nec tibi gratulor modo, verum etiam ipsi regno gratulor, quod perierat, nisi tu Princeps, non minus pius quam magnus, divinitus datus esses, qui & pro tua bonitate velles, & pro tua magnitudine posses tantas turbarum undas componere. Vides, *Ferdinande* Rex, quæ regnorum moles incumbant humeris tuis, quanto majores maneant. Vides horum temporum periculosissimos tumultus. In tanta rerum tempestate nauclero insigniter docto ac vigilante opus est, quem te nobis exhibiturum, & indoles ista, & rerum exordia promittunt. Quanto cum animi dolore vidimus duos præcipuos orbis Monarchas tot annos inter se diffidere, & interim exitiosæ factiones sub Evangelii prætextu in dies latius agunt radices, malæ filicis in morem, orbem prope totum occupantes. Si quid ego prospicio in rebus humanis, hanc unam satis gravem causam arbitror, cur & Principes compositis utcunque diffidiis sibi foederentur, ut, junctis consiliis & auctoritate, religio *Christiana* sic undique convulsa in bonum aliquem statum reponatur. Quamdiu ad hunc modum belligerantur Monarchæ, dormitant Episcopi, sacerdotes tantum quod habent mordicus tenent, Monachi pro suo regno satagunt, Theologi articulis ac fasciculis frigidis rem gerunt, populo liberum est quod libet & credere & facere, nullum video malorum finem. Quod unum possumus precamur Deum, ut nostris commissis, quibus hæc mala commeruimus, aliquando factus propitius, ea consilia tum Monarchis, tum religionis antistitibus immittat, quæ nobis veram pietatem cum pace concordiaque reducant. Prolixior fui quam vel ego statueram, vel tuæ ferunt occupationes. Sed boni consulet tua mansuetudo; vehemens affectus modum nescit. Scio, solet excusari sera gratulatio, sed quum adest facultas animi protinus testificandi. Hic primus obtigit, per quem tuto quæ vellem scriberem. Inclytam Majestatem tuam Dominus *Iesus* publico orbis bono semper in majus provehat. Datum *Basilea* 27. Januarii, Anno 1529.

EPISTOLA MX.

In SENECA M.

Def. Erasmus Rot. Petro Episcopo Cracoviensi, ac regni Polonia Cancellario, S. D.

IN ipso statim hujus Operis limine, Præsul amplissime, fortassis ceperit aliquem admiratio, quid acciderit, ut præter morem meum nunc *Seneca* prodeat, non ejusdem nomen præferens, cui fuerat antea dicatus. Quum enim alii quidam pluribus interdum

A. dedicent eundem librum, nonnulli singulos ejusdem Operis libros singulis nuncupent, quidam appendices adjectas aliis inscribant, quam Opus inscripserant; nos tamen hac in re summam præstitimus constantiam hætenus, adeo ut quum olim R. D. *Guilhelmo Waramo* Archiepiscopo *Cantuariensi* solam *Enripidis Hecubam* præsentem exhibuissemus, absentes in editione & *Iphigeniam Aulidensem* adjecerimus. Quantulus autem fuerit *Adagiorum* libellus initio, quem clarissimo Baroni *Guilhelmo Montjoio* dedicavimus, plerique sciunt; quanta nunc sit Operis moles, liquet, nihil tamen mutatum est de titulo. Certe poteramus in *Chiliadibus*, aut *Centuriis* facere, quod *Celius Rodiginus*, vir doctus ac pius, fecit in sedecim libris, quibus titulum esse voluit *Antiquarum Lectionum*. Ab hac ambitione tantum absumus, ut complures libellos emiserimus absque nuncupatione. Longius etiam ab eorum impudentia, qui idem Opus mutata duntaxat præfatione pluribus dicant, eadem, quod ajunt, filia plures sibi generos adfisciscen-tes. Adversus hujusmodi exempla, quum in hunc usque diem perpetuo meum morem obtinuerim, hoc vehementius admirabitur aliquis, quod Opus pridem dicatum *Thoma* Episcopo *Dunelmensi*, nunc videat alterius præferre nomen. Hoc, amplissime Præsul, nec casu, nec temere, sed consulto factum esse fateor. Siquidem vel hac ratione cunctis testatum esse volui, priorem editionem non fuisse meam, quanquam plus satis fretus amici cujusdam promissis addideram Præfationem. *Cantabrigia* quum nactus essem aliquot *Seneca* libros manu descriptos, adhibito laboris socio totum *Senecam* percurri verius quam perlegi, annotatis in spacio marginis quæ vel diversa compereram in exemplaribus, vel ipse ex me addivinaram. In his erant permulta, quæ vigilantis & eruditi cujuspiam discussionem requirebant. Quum mihi diutius *Basilea* commorari non esset commodum, totum hoc negotium amico cuidam, de cujus fide, nec tum quicquam addubitabam, nec nunc conqueri libet, commisi. At post menses aliquot *Basileam* reversus, comperi sic tractatum Opus, ut me vehementer puderet ejus editionis. Non hic vulgari more culpam in alium transferam, sed partiar magis inter eum qui commisit, & eum qui commissum ad se recepit. Meum peccatum erat quod, oblitus sapientissimi de *Cassia* Apologi, amicorum operam expectarem in eo negotio, quod per me rectius geri & potuit & debuit: illius, quod inexploratis humeris suscepit sarcinam viribus majorem. Quanquam haud scio an major culpæ portio mea sit, siquidem ineptior est qui bovi clitellas imponit, quam bos ipse qui recipit impositas. Sed civilis est, opinor, utriusque culpam si non licet excusare, saltem extenuare. Fidem amici perspectam habebam, de ingenio, doctrina, judicioque pro mea erga illum benevolentia magnificentius sensi, quam pro re: & ille pro mutuo suo amore, gratificandi studio, fortassis & recusandi pudore, plus recepit quam præstare valuit. Quod ego peccavi, simplicitatis & candoris erat; quod ille, sedulitatis & obsequii. Cæterum quod ea pars exemplaris, quæ crebriores habebat annotatiunculas, sublata est, sic interpretari libet, aut ab illo non esse factum, aut charitate nostri factum, qui maluit ibi parum meminisse fidei, quam de nostra amicitia periclitari. Sed huic malo malum aliud geminum accessit, ut intelligas totum illud negotium sinistris auspiciis fuisse gestum. Curaram per quendam bibliopolam, sibi felicem, aliis infelicissimum, *Seneca* codicem reddendum Episcopo, cui dicaram hoc laboris. Is ex *Anglia* reversus affirmavit, se cum fide quod erat mandatum peregrisse. Credidi: quis enim non crederet sic asseveranti? Interim in meis ad Episcopum literis iterum atque iterum faciebam dicati misique voluminis mentionem. Ille, qui nihil acceperat, existimabat se mihi ludibrio esse. Huic stomachum etiam exasperavit Jureconsultus quidam, qui illi erat à consiliis: nam indicarat Episcopo locos aliquot,

1129. An. quot, qui tam manifestum habebant mendum, ut mi-
rum sit nec ab operis animadversum fuisse. Tandem
quum redirem in *Angliam*, ignarus harum rerum,
comperi Praefulem illum, quem habere solebam ami-
cissimum, mire frigidum, & causam expiscatus sum.
Itaque, praeter editionis dedecus, propemodum etiam
amici non vulgaris jacturam feci. Interim semper sti-
mulavit animum calcar ignominiae, ut quemadmodum
solent milites post cladem acceptam in proximo confi-
ctu, virtute dedecus acceptum pensare, ita feliciore
recognitione sarcirem, quod in editione priore com-
missum erat. Quanquam illa quoque, qualis qualis
erat, non parum multa restituit, certe spem aliquam
ostendit eruditus hujus sentietati in usum frugiferi no-
valis repurgandi. Itaque melioribus, ni fallor, avi-
bus *Senecam* in manus recepi, in quo emaculando tan-
tum curae, tantumque sudoris impensum est, ut opti-
mo jure possim abdicare priorem illam editionem. Ac
ne quid infelicius auspiciis hic resideret, sed pla-
ne novo genio jam aliud prodiret Opus, mutata Prae-
fatione, tuo nomini auspiciatissimo vigilias hasce meas
dicare visum est. Speroque futurum, ut quemadmo-
dum tu consiliis, fidelibus juxta ac prudentibus, Re-
gi *Sigismundo* pacis bellicae artibus juxta instructo,
tum florentissimo *Polonia* regno, cui vigilantissimum
praestas Cancellarium, cumprimis dexter es ac felix;
ita nomen tuum *Seneca* praefixum, laetum quoddam
augurium sit allaturum studiosis omnibus, quos hacte-
nus misere torfit Auctor lectu quidem dignissimus,
sed ita tractatus, ut vix usquam se lector possit expli-
care. Non hic verbis attollam, quantum mihi labo-
ris exhaustum sit. Scio neminem crediturum, nisi
priorem editionem cum hac contulerit. Id si quis non
gravabitur facere, continue fatebitur alium prodisse
Senecam: non quod nihil resederit excutiendum, sed
quod innumera portenta, non minus feliciter quam
fortiter sustulerimus, idque praesidio diversorum codi-
cum, inter quos erant aliquot mirae vetustatis. Divi-
nationi non temere indulimus, experimento docti,
quam id tutum non sit. Et tamen alicubi divinandum
fuit, nec raro feliciter cessit conjectura, nisi me fal-
lunt omnia. Adjuvit in hoc labore nonnihil industria
Matthaei Fortunati Pannonii, hominis, ut res indicat,
exacte docti, diligentis, sobrii sanique judicii. Is
enim libros *Naturalium Quaestionum* accuratissime re-
cognovit, quod operae utinam & in caeteris omnibus
praestitisset, quem ut in plerisque libenter sequuti su-
mus, ita in nonnullis ab eo dissentimus, praesertim
ubi nostro sensui suffragabantur exemplaria. Profuit
& *Rodolphi Agricola* codex typis excusus *Tarvisii*, an-
te annos 50. quem is vigilantissime videtur evolvisse.
Arguebant hoc notulae manus ipsius, quibus innume-
ra loca correxerat, sed in multis, ut apparebat, divi-
nationem ingenii sequutus magis quam exemplaris ve-
tusti fidem. Incredibile vero quam multa divinavit vir
ille plane divinus, non enim possum *Rodolphi* dotes &
plurimas & eximias complecti brevius. Ejus codicis
nobis copiam fecit *Hajo Hermannus Phrysius*, juvenis
tam felici natus indole, ut unus videatur idoneus, qui
Rodolphica laudis successionem capebat, tantique viri
gloriam sustineat, alioqui & patriam habens cum illo
communem, & affinitate propinquus. Quin & *Sigi-
smundus Gelenius*, qui jampridem in officina *Frobeniana*
castigandi praefecturam gerit, vir citra omnem osten-
tationem exquisitus doctus, & quod in eruditus quoque
tatum est, emunctae naris, exactique judicii, non
pauca feliciter deprehendit, quae nos in multa distra-
ctos, interdum & defessos, fefellerant. Non enim
est mei ingenii quenquam laude merita fraudare. Ut
autem hunc *Senecam* tam prodigiose depravatum ha-
beremus, praeter illas vulgares causas incuriam, insci-
tiamque scribarum, temeritatem sciolorum, mutan-
tium quicquid non assequuntur, seorsum duas potissi-
mum fuisse perspicio: Prior est ipsa *Seneca* phrasis,
quae quoniam nusquam non affectat declamatorias ar-

gutias, interdum usque ad aenigmatis obscuritatem, An.
praesertim quum accedat orationis concisae parumque 1529.
compositae, abruptum, ut facillimus ita periculosus
erat lapsus, vel minus eruditus, vel oscitantibus, qua
de re mox plura nobis dicentur. Altera, quod hunc
Scriptorem prisca *Christiani* sibi studio quodam vindi-
carunt, ac propemodum pro orthodoxo sunt ample-
xi, partim ob praceptorum sanctitatem, quam in hu-
jus libris animadverterunt, partim commendatione li-
belli, qui continet epistolas aliquot ultro citroque in-
ter *Paulum* Apostolum & *Senecam* missas, mendaci
quidem titulo; sed in rebus humanis mirum est, quan-
tum interdum habeat momenti, fictum ac frivolum
nugamentum. Non enim belli tantum, juxta prover-
bium, sed totius vitae mortalium multa sunt inania.
Jam quum semper vulgo nihil soleat esse levius, quo
seculum illud habebat homines ad pietatem proniores,
magis credulos, minusque suspiciosos, hoc facilius erat
illis fuco pietatis imponere. Nec parum accessit illi fa-
voris ex divi *Hieronymi* commendatione, qui *Senecam*
recensuit in Catalogo Sanctorum, quanquam in eo Ca-
talogo commemorantur aliquot non admodum proba-
tae sanctitatis: Velut *Josephus* professione *Judaeus*, *Ter-
tullianus*, *Novatianus*, & *Donatus* haeretici. Ita fa-
ctum est, ut ob religionis amorem fastiditis Ethnico-
rum literis politioribus, disciplinis, linguis, & anti-
quitatis peritiis, *Seneca* libros & privatim sibi legerent,
& publice juventuti praelegerent, homines infantes,
ac vix semigrammatici, tantum adpersi rudis illius &
inconditae Philosophiae somnio verius quam cognitio-
ne, qui professionem auspicabantur ab explicatione qua-
tuor causarum, materialis, formalis, efficientis, & fina-
lis. Deinde praefati epistolam esse moralis Philosophiae,
dividebant eam in duas partes principales, & rursus ha-
rum singulas in tres aut quatuor minus principales. His
fumis ingressi, quum ventum esset in medium, si qua
vox occurrisset inusitator, si quod schema, si qua ad
Auctores non vulgares allusio, si quid *Gracitatis*, si
quid veteris historiae, breviter si quid omnino retru-
sioris eruditionis, quum harum rerum nihil didicissent,
quibus pene ad ostentationis vitium scatet *Seneca*, ne-
cesse erat, ut aut mera portenta comminiscerentur,
aut mutarent scripturam. Quid ni? αἰχρὸν δὲ σιωπῆν,
ubi cathedram conscenderis, & inscitiam profiteri non
convenit ei, qui pileo tituloque magistri artium cele-
bris est. Vix dictu credibile, quantam hic impieta-
tem commissam deprehenderim. Eundem locum in-
terim adeo varie corruptum, & tam impudenter mu-
tatum offendimus, ut nullum verbum nec inter depravatores,
nec cum germana lectione, quam in pervertitis exemplaribus invenimus, conveniret. Itaque,
dum quod semel depravatum est, alius simili temeritate
nititur emendare, rursus alius atque alius subinde
novat aliquid, sit mendum inemendabile, ut nulla
jam quamvis eruditi hominis divinatio possit opitulari.
Nam quod scribarum inscitia committitur, habet ali-
qua germanae scripturae vestigia, quae sagacibus in-
geniis praebent aliquam veri conjecturam: quemad-
modum in his, quae ex notulis excipientium, aut ex
dictantis voce non aequaliter ad omnium aures perla-
ta, vitiata sunt, locus aliquis relictus est eruditorum
conjecturae: solent enim professores dictare scriben-
dum quod erant enarraturi. His non omnes erant ae-
que vicini, & diversa est nationum pronuntiatio, nec
semper articulata lingua est pronuncianti. Hinc eve-
nit, ut *constantinus* scriberetur pro *constantius*, & *alea*
pro *area*. Similiter notularum varietas dabat ansam er-
roris. Attamen illud debemus *Christianorum* studio,
quod quum tot clarissimi Scriptores interciderint, *Seneca*
nobis magna ex parte superstit, si tamen hoc est su-
peresse. Opinor autem a nobis rem eo deductam, ut
si quis doctior, felicior, & ociosior, tantam accessio-
nem addat huic editioni, quantam nos adjecimus su-
perioribus, sperem talem fore *Senecam*, ut minimo
cum taedio, maximo cum fructu legi possit. Adjeci-

An. mus annotatiunculas, sed paucas, nec alibi, quam si-
 1529. cubi putarem excludendam depravationem. Alioqui
 nullus erat futurus annotationum modus, si quod à *For-*
tinato factum est, quicquid esset correctum annotare
 voluissimus. Et tamen vehementer optarim hunc Au-
 ctorem scholiis illustratum, veluti stellulis quibusdam,
 quæ depravatorum temeritatem submoverent. Vitam
Seneca quidam non prorsus indiligens ex *Suetonio*, *Cor-*
nelio Tacito, & *Hieronymo* decerptam literis prodidit,
 ex cuius libro decerptum est, quod hic adjectum vide-
 mus. Cæterum illis non assentior, qui certant *Senecam*
 facere *Christianum*, *Nicodemo* similem, qui quum nul-
 lum habeant argumentum probabile præter epistolas,
 quas post docebimus à studioso quopiam fuisse confi-
 ctas, nullum prorsus habent argumentum, nisi quod
 sub eodem Cæsare vixerunt *Roma*. Sed fingamus *Seneca-*
cam, quo non alius *De contemnenda morte* scripsit un-
 quam, vel sæpius, vel fortius, adeo fuisse meticulosum,
 ut ne in scriptis quidem extrema senecta proditis us-
 quam subindicarit suam professionem, tam cautum, ut
 nihil suboluerit *Neroni*, qui quum illum decrevisset è
 medio tollere, & causas commentitias prætexeret,
Christianismi crimen non objecit; illud quo colore de-
 fendemus, quod in extremis scriptis subinde loquitur
deos & deas, subinde dubitat, nunquid hominis super-
 sit à funere? Ut largiamur esse fas metu mortis dissi-
 mulare *Christianum*, impia certe dissimulatio est, quæ
 pietatem impietate dissimulat. Aliud est veste pro-
 phana *Christum* occultare, aliud est libris editis pugna-
 re cum *Christi* dogmatibus, & aliud est filere de *Chri-*
sto, aliud illo indigna loqui. Sed quorsum attinet hoc
 commentum? An ut libros illius *Christianis* hominibus
 commendent? Equidem arbitror magis in rem esse le-
 ctoris, ut *Seneca* libros legat, velut hominis ignari
 nostræ religionis. Etenim si legas illum ut Paganum,
 scripsit *Christiane*; Si ut *Christianum*, scripsit Paganice.
 Quum autem in illo sint plurima, quæ segnitiam
 nostram possint ad virtutis studium accendere, habe-
 bunt eadem acriores aculeos, si cogitemus ab Ethnico
 profecta. Apud illos enim sunt quædam ita dicta ge-
 stave, ut juxta *Christianam* quidem Philosophiam ve-
 hementer sint improbanda, præ se ferant tamen mi-
 ram virtutis indolem: velut illud *Socratis*, *Hoc unum*
scio, quod nihil scio, quum sit absurde dictum, tamen
 exprobrat nobis nostram arrogantiam. Et *Lucretia*
 factum, quum sit optimo jure detestabile, nobis ta-
 men commendat pudicitie studium, & hoc efficacius
 commendat, quod exemplum ab Ethnica foemina pro-
 fectum sit. Itaque quod ad mores attinet, majore fru-
 ctu legetur *Seneca*, si legatur ut, quemadmodum fuit,
 Paganus. Nam & *Christiane* dicta vehementius affi-
 cient, & fecus dicta minus lædent. Alioqui nusquam
 magis discrepat à *Christiana* Philosophia, quam quum
 ea tractat, quæ nobis sunt præcipua. Caput enim
 nostræ religionis est, nosse Deum. At ille common-
 straturus nobis quid sit Deus, *Deus*, inquit, *est totum*
hoc quod vides & non vides, quasi totus hic mundus sit
 ingens animal, cujus corpus sit oculis conspicuum, a-
 nima lateat, & hoc sit Deus. Jam unusne sit Deus,
 an plures, vehementer ambigit, & tamen frequenter
 iterat *deos deasque*. Rursus irridet eos, qui putant in
 hoc mundo nihil geri, quod hunc Deum non fallat,
 perinde quasi culicem sentiat elephantus. Jam an ani-
 ma supersit corpori sic disputat, quasi nihil referat
 utrum credas. Alicubi, ut refert *Tertullianus*, pro-
 nunciat omnia finiri morte, etiam ipsam. Postremo,
 quoties incidit in sapientem illum *Stoicum*, sic eum
 attollit, ut frequenter diis æquet, nonnunquam & an-
 teponat. Ait sapientem universam felicitatem suam
 sibi uni debere, diis nihil opus esse, imo deos aliquid
 debere sapienti. At pietas nobis persuasit, etiam pas-
 serculos & lilia Deo curæ esse; tum hominem nihil
 habere ex sese boni, sed summam suæ felicitatis de-
 bere munificentie Numinis. Quantum igitur sit pe-
 riculi, si illa legantur velut à *Christiano* prodita. Cæ-

terum quod ad eruditionem aut eloquentiam pertinet, An.
 cum judicio delectuque legendum esse *Senecam*, jam 1529.
 olim admonuit *Quintilianus*, tanta æquitate temperans
 suam de illo censuram, ut nec personæ studio laudet
 improbanda, nec odio damnet quæ laudem promeren-
 tur. Proinde fortassis non abs re fuerit, si studiosæ
 juventuti paucis indicem, quæ sint in hoc Auctore fu-
 gienda, quæ sequenda. Primum, habet voces suas,
 velut in hoc affectatas, ut dissimilis sit *Ciceroni*; quan-
 quam hoc illi cum *Quintiliano* *Pliniisque* commune,
 & haud scio an cum toto illo seculo, quod *Ciceronis*,
 velut argenteum aureo successit. Hujus rei pauca sub-
 jiciam exempla, ut lector ex his conjiciat cætera.
 B Pronomine reciproco *sui, sibi, se*, frequenter durius
 utitur. *Tanquam* pene semper usurpat pro *velut, si-*
ve, ut, si quando vult exemplum subjicere. Aliquo-
 ties dicit *aque quam* pro *aque atque*. *Cum* gaudet ad-
 dere superlativis, quam quod sciam, nunquam, ut,
cum maxime, pro *quam maxime*. *Adversus* pro erga
 frequenter usurpat in bonam partem, ut, *gratus ad-*
versus deos. In hac sermonis forma non modo con-
 temnit homines, sed deos negligit; vix unquam addit
 conjunctionem, *Sed & deos*, aut, *sed deos quoque*.
 Hæc, atque his similia, non reprehendo, nec damno,
 tantum indico non esse *Tulliani* candoris. *Quintilia-*
 nus libro decimo tribuit illi styli usum, quod in nullo
 C scribendi genere non esset versatus, tribuit ingenium
 facile & copiosum, tribuit studium & plurimarum re-
 rum cognitionem, fatetur illum abundare multis &
 præclaris sententiis, probat libertatem in vitiis homi-
 num insectandis, addens illius libros & ad mores for-
 mandos conducibiles esse. In summa, fatetur in illius
 libris esse multa, quæ non solum probari debeant, ve-
 rum etiam admirationem mereantur. Sed ex adverso
 detrahit illi Philosophiæ exactam cognitionem, adimit
 judicium de seipso, quod illi corruerat humanum vi-
 tium philautia, qui nævus nonnunquam in doctis ac
 bonis viris reperitur, sed quem abunde multis pensent
 virtutibus, nam id subindicat, quum ait, *si non omnia*
 D *sua amasset*. Ac mox, *velles*, inquit, *cum suo ingenio*
dixisse, alieno judicio. Unde parum æquus judex *Se-*
neca fuisse videtur alienorum scriptorum, quod hisce
 verbis significavit *Fabius*: *Quem non equidem omnino*
conabar excutere, sed potioribus preferri non sinebam,
quos ille non destiterat incessere, quum diversi sibi con-
scius generis, placere se in dicendo posse, in quibus illi
placerent, diffideret. Quod ad phrasim attinet, putat
 in eo corrupta esse pleraque, quæ hoc plus officiant,
 quod abundant dulcibus vitiis: nominatim illud taxat,
 quod pondera rerum minutissimis sententiis frangat: &
 alibi, ni fallor, notat in eo concisum & abruptum di-
 cendi genus. Candorem in illo desiderasse videtur &
 E *Suetonius*, in *Nerone* *Clandio* scribens hunc in modum:
Liberales disciplinas omnes fere puer attigit, sed à Phi-
losophia cum mater avertit, monens imperaturo contra-
riam esse, à cognitione veterum oratorum Seneca præce-
ptor, quo diutius in admiratione sui detineret. At idem
 in *Caligula* *Seneca* videtur tribuere lenæ contumque
 dicendi genus, ita loquens de *Cæsare*: *Lenius com-*
 F *tinusque scribendi genus adeo contemnens, ut Senecam*
tum maxime placentem, commissiones meras componere,
& arenam sine calce esse diceret. Quum *Seneca* sit af-
 fectibus tragicis vehemens, miror cur *Suetonio* videat-
 ur esse lenior, ut ne de sermonis cultu disputemus.
 At his etiam liberius in *Senecam* destomachatur *Aulus*
Gellius, *Noctium Atticarum* libro duodecimo, capi-
 te secundo: Posteaquam enim retulisset aliorum de
Seneca judicium, quorum alii censerent illius libros
 prorsus indignos qui legantur, quod ejus oratio pro-
 trita videatur ac vulgaris, res atque sententiæ, aut ine-
 pro inanique impetu sint, aut levi quasque dicaci ar-
 gutia, eruditio vernacula ac plebeja, nihil ex Veterum
 scriptis habens neque gratiæ, neque dignitatis; alii
 paulo æquiores, sermonis elegantiam magna ex parte
 illi detraherent, rerum vero cognitionem non adime-

12. rent, in vitiis autem morum objurgandis, severitatem gravitatemque non inveniuntam comprobarent; nominatim *Seneca* judicium de *Cicerone* multa cum libertate reprehendit, usque eo incandescens, ut illum appellet nugatorem hominem: moxque subjicit, *Sed jam verborum Seneca piget, hac tamen inepti, & insipidi, & insulsi hominis joca non prateribo.* Denique sic claudit censuram, *Dignus sane Seneca videatur lectione ac studio adolescentium.* Mox, ut arguat inter male dicta *Seneca*, quæ plura videri vult quam bene dicta, esse quædam quæ probare possis, unicam duntaxat profert sententiam, hanc, *Quid refert quantum habeas, multo illud plus est quod non habes.* Etiam si non videtur hoc *Seneca* dictum, sed *Publii Mimi*, quum sit versus trochaicus tetrameter catalecticis. In hoc *Gellii* judicio, neque nihil est, neque vera tamen sunt omnia. *Æquior* in hunc est *Cornelius Tacitus*, qui quum integritatem constantiamque hominis cum cæteris rerum scriptoribus prædicet, orationis etiam cultum tribuit, dicendi genus ad delectationem verius quam ad severitatem comparatum, excusat hoc nomine, quod vir prudens quum perspiceret ferum adolescentis ingenium per *Philosophiæ* præcepta ad virtutis amorem non posse flecti, suavioribus amoenioribusque studuerit illud vel emollire, vel occupare. Hinc factum est, ut *Nero* pangendis carminibus præcelleret, quum orationibus à *Seneca* compositis sese vendicaret. Inter omnes virtutes, quas & multas & eximias in *Seneca* scriptis esse fatetur *Quintilianus*, nulla potior, quam quod lectorem miris aculeis ad honesti studium inflammet, ab humilibus curis ac sordidis voluptatibus avocet. Quod quum sit optimum, quid refert qua phrasi id efficias? quanquam ipsa quoque talis est, ut eruditissimo seculo fuerit inter præcipuos, tantum abest ut hisce temporibus possit fastidiri. Neque tamen nihil habent veri quæ doctissimi Scriptores de illo pronunciant. Fuit alienorum ingeniorum parum candidus censor. Subinde ludit in *Graculos*, & interdum absque causa: neque fere refert ex probatis Auctoribus, quod non conetur convellere, quasi turpe sit cuiquam omnino assentiri. Quoties autem ingeniorum & eloquentiæ censuram sumit, quod potissimum facit in libris *Declamationum*, quam multos incescit petulantius, aliis tribuens fatuas sententias, aliis insanas, aliis stultas, salibus plus satis dicacibus, parumque dignis viro gravi, ludens in plerosque. Quæ res speciem habet animi parum alienæ laudi faventis, & suæ nimium indulgentis. Quanquam hic est ferme morbus ac fastidium eruditorum omnium, ut vix existat aliquis tam absolutus, ut alteri per omnia satisfaciatur, nisi longa temporis præscriptio, submota judicandi libertate, religione quadam animos omnium occupavit. *Nasennus* aliquoties parum amanter attingit, quod indulserit ingenio suo, vitiaque sua diligere maluerit quam corrigere. Quod judicium videtur & *Quintiliano* placuisse, qui putat ex illius *Medea* colligi posse, quantum præstare potuisset, nisi maluisset indulgere ingenio suo, quam temperare. Atqui *Seneca* magis indulget ingenio suo in oratione prosa, ac seriis argumentis, quam *Ovidius* in poematibus, plerisque ludicris. Alicubi defiderat in illo gravitatem rebus dignam, velut in descriptione Diluvii *Deucalionis*, alias offenditur copia, quod definire nesciat. Nonnunquam objicit quod sententiam aliquam mutuatur à *Portio Laetone*, quasi talen non possit ex se comminisci, aut quasi non possit fieri, ut duobus eadem sententia veniat in mentem. Nec *Virgilius* parcat interim, nec *Ciceroni*, quæ tamen res conducit studiis, si fiat æquis judiciis, ac citra petulantiam. Jam hoc ipsum, quod in *Seneca* cum primis laudatur, corruptum est. Infectatur mores hominum libere falseque, sed non semper in loco, interdum immodice, tum aliquoties affectatus, hisque modis, ut non ita multum absit à scurrilitate: quædam vitia sic describit, dum infectatur, ut videatur invidere potius quam odisse, utque doceat magis quam dete-

stetur: sunt enim quædam ejus generis, ut ea depinxisse sit vel docere, vel irritare. Qualis est obicenis-
simus excursus in primo libro *Questionum Naturalium*, *De speculorum usu.* Jam quum *Declamationum* libros scribat ad filios suos, *Senecam*, *Melam*, & *Novatium*, tamen admiscet quædam, quæ vir verecundus vix auderet, etiam præfatus honorem auribus, proloqui, nedam pater apud liberos. Et habet quidem hæc in mores publicos dicacitas voluptatis aliquid, sed parum liberalis, ni pudoris habeatur ratio, nec est quicquam proclivius quam in his disertum esse. Unde fit, ut hodie quoque *Ecclesiastæ* quidam, si de rebus sacris dicendum sit, elingues, in hoc argumento sint linguacissimi. Quin ubique plurimus videtur jocorum affectator, etiam in rebus maxime seriis, in quibus optarim illum aliquanto longius abesse ab ineptia, obscenitate, vitioque scurrilitatis ac petulantiae. Est omnino liberale quoddam jocandi genus, est & perpetua quædam orationis jucunditas, quæ virum bonum non dedecet, si in loco adhibeatur; at in *Seneca* sæpe cachinnos sentias potius quam risum. Nec omnino temere est, quod de sententiis illius queritur *Fabius*, quas nusquam non affectat: *Itaque sit, ut dum omnia per sententias conatur dicere, quanquam sunt plurima, quibus nihil possit esse felicius, tamen intercurrent aliquot dura, frigida & inepta.* Idem usu venit in captandis epiphonematibus & argutiis, quæ frequenter apud hunc in verbis sitæ sunt, potius quam in rebus, unde necesse est frigidiores esse nonnunquam & obscuras: quod genus est illud ex prima statim ad *Lucilium* epistola: *Quædam tempora surripiuntur nobis, quædam subducuntur, quædam effluunt.* Ac mox: *Magna vita pars elabitur male agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus.* Qua de re suo loco nonnihil dicitur. Neque nihil peccat in petendis affectibus, quos alii docendo præparant, suoque tractant loco: nam passim agitare affectus, adeo non probatum est à doctis, ut quidam affectus in totum submoverint, velut officientes judicio; at hos *Seneca* ubivis & in ipso statim initio stimulat verius quam movet, & in his maxime tragicos, quæ *Græci πάθη* vocant. Itaque quoties in grandes materias incidit, puta De universo, De natura deorum, De Stoico sapiente, De terræ motu, De fulmine, De diluvio, De fine mundi, De contemptu mortis, De mortibus spontaneis, veluti suum nactus campum, videtur ostentare grandiloquentiam suam, & nescio quid tragicum spirare. Horum vitiorum bonam partem probabile est illi ex palestra declamatoria hæsisse, in qua pene detrivit ætatem. Nam & *Quintilianus* fatetur, hoc exercitamenti genus, quum utiliter repertum esset ad absolvendam eloquentiam, tamen nescio quo pacto factum, ut multum invexerit corruptelæ. Quum enim illic captaretur applausus auditorum, ea quisque curabar adferre, non quæ essent optima, sed quæ placerent maxime. Nec illic temere applaudebatur ab ociosis ac fastidiosis, nisi sententiis, argute dictis, schematicis, & epiphonematibus, & si quid esset aut novum aut immodicum; communia, quanquam optima, fastidiebantur. Nec raro quæ pessime dicta fuerant, iis frequentissime applaudebatur. Ita discessum est ab illo simplici ac naturali dicendi genere, quod omnibus antefertur, vel hoc nomine quod fide commendatur. Quid autem est oratio culta sine fide, nisi cantio probe modulata? Hinc est quod queritur *Quintilianus*, quosdam vitia sua, quibus in declamando assueverant, in forum & ad serias actiones detulisse, reorum gravi periculo, dum patronus mavult causam perdere, quam jocum, aut schemata, nonnunquam cum risu quoque judicum & coronæ. Talia quædam & *Seneca* retulit in libros, velut hæc, quæ diximus, tum fictiones illas palam falsas, quibus frequenter utitur, *Video quid velis, Posthac pendebis de vultu tuo, Quanquam Novatus frontem contraxit.* Quin & in personis fingendis ac mutandis, interdum subitus est, ut hinc etiam obscuritas oriatur, dubitesque non-

An. nonnunquam, an ipse loquatur, an is, adversus quem agit, an aliqua tertia persona. Non quod hæc non fiant ab aliis, sed parcius, sed mollius, sed magis perspicue. Multus est & in dialogismis, dum his aut illis personis suum affingit sermonem, quæ res & ad copiam, & ad delectationem, & ad vehementiam confert: non quod hoc faciat infelicitur, sed quod frequentius & declamatorie, hoc est, ad voluptatem magis, quam ad serium usum causæ propositæ. *Caligula Caesaris* iudicium contemni poterat, ut hominis parum integræ mentis, & qui *Virgilii* ac *Titi Livii* statuas conatus sit è bibliothecis submovere, nisi & *Fabius* hoc notasset, & ipsa res propemodum loqueretur. Desideres enim fere in hujus viri scriptis ordinem, & compositionem. Habet autem argumentum omne susceptum, initium, progressum & finem. Primum enim tractari solet quid sit. Id explicatur divisione, cujus partes digeruntur in ordinem, & in quaque tractanda ordo quidam est, dum ea primum tractantur quæ proxime attinent ad rei substantiam, deinde ea quæ accidunt, tum si qua cognata sunt aut contraria, mox, quæ hinc proficiuntur, commoda vel incommoda: denique quibus rationibus hæc parentur, servantur, augeantur, aut contra, devitentur, depellantur, aut minuantur, ut totus liber corporis intar sit, constans ex membris decenter collocatis; id quod in *Aristotele* mireris, in *Seneca* desideres. Nec enim semper proponit ac dividit, & si id fecit, non prosequitur quod proposuit, sed ad omnem occasionem excurrit, mox subinde veluti de novo orditur. Raro utitur transitionibus, quod in docendo plurimum lucis adfert, nonnunquam & circa finem operis incipit dividere, est ubi oblitus sui repetit eadem. Quæ res declarat illum, vel ex declamatoriis exercitamentis traxisse hoc vitii, vel quod vero propius est, non præmeditatum accessisse ad scribendum, nec tam iudicium rationemque sequutum, quam impetum ingenii. Non enim incedit illius oratio, sed fertur magis, salitque potius quam ingreditur, id quidem quod ad sententias attinet. Jam quod pertinet ad verborum compositionem, perparcus est in adhibendis conjunctionibus, quæ sunt velut orationis nervi. Gaudet enim asyndetis, quod interdum magis facit ad dictionis vehementiam, seu verius argutiam. Neque raro contextus sermonis talis est, ut dubites utro referendum sit membrum, ad superiora ne, an ad sequentia. Submolestum est interdum in eodem diverse dicendi studium, veluti quod *M. Tullius* illud *Platonis*, *ἕκαστον ἐκ αὐτῶν μόνον γέγονεν*, eleganter reddidit, *Nemo nostrum sibi tantum nascitur*, ne similiter diceret, maluit deterius dicere, *Nemo sibi contigit*. Quæ verba, ut ingenue quod sentio dicam, nunquam intellecturus eram, nisi ex tenore sermonis conjectassem illum æmulari voluisse *Platonis* sententiam. Sit sane copię laus, eadem aliter dicere; quid laudis habet, ut aliter dicas, male dicere? Quid, quod, carpendi libidine, frequenter eadem committit quæ reprehendit in aliis. Notat in quodam voces aliquot sordidas, in quibus sunt *spongia*, *laterna*, *pulegium*, *acetum*, mirisque salibus exagitat, quod quidam inter declamandum quæsierat cur testa si cadat, frangatur, *spongia* si cadat, non frangatur, quum ipse in una epistola tot infulciat voces sordidiores, universam balnei suppellectilem ac functionem, inibi natis vocabulis explicans. Quæ minus autem liceat testam appellare testam, aut *spongiam* *spongiam*, si res postulet, quam ficum vocare ficum, & fabam dicere fabam? Libenter jocatur in argutias Sophisticas, & Philosophorum subtiles magis quam necessarias quæstiunculas, & hujusmodi tricis sæpe nimium diu moratur Lectorem, sed ita ut facile appareat esse verum, quod notat *Quintilianus*, illum in Philosophia parum diligenter fuisse versatum. Est enim artificis scire illa ridere, quæ non sine ingenio traduntur à Sophistis, & à *Socrate* facetissime deridentur. Quorsum autem attinet *Chrysippeis* illis rogatiunculis totas explere paginas, *An sapiens sa-*

cienti possit prodesse. *An sapienti dari possit beneficium à diis. An virtutes sint animalia. An singula virtutes sint singula animalia; An unum sint universa. An servare patrem sit animal.* Hujusmodi nœnias, quum frequenter inculcet usque ad tædium, tamen subinde damnat. Quid autem opus est facere quippiam, in hoc ipsum ut factum reprehendas? Quod alicubi quædam ex Auctoribus perperam refert, sic excusat *Quintilianus*, ut dicat illum deceptum eorum fiducia, quibus solet quædam inquirenda mandare. Hujus generis aliquot loca notata sunt ab eruditis. Alicubi citat ex *Ovidio* quod est in *Tibullo*. Hæc eo commemorantur à nobis, non ut deterreamus Lectoris studium, sed ut majore cum fructu legatur vir tot eximiis virtutibus commendabilis. Addam quod mihi nonnunquam subolebat in illo, ut diximus, declamatoria quædam affectatio, & alicubi desideres simplex illud & naturale. Unde *Neronis* mater quum filio vellet movere invidiam, jactabat imperium *Burro* & *Seneca* commissum esse, quorum *Burrum* appellabat vilem ac truncam manum, *Senecam* exsulem, & linguam professoriam. Ingenio facili versatilique fuisse colligitur hinc, quod in diversis argumentis stylum exercuit pari propemodum successu; quod nec *Ciceroni*, nec *Virgilio* contigit: nam *Tacitus* commemorat illius poemata, de quibus sentiens incertum: nam Tragediarum Opus eruditi quidam malunt *Seneca* filio tribuere, quam huic; sunt qui fratri *Seneca* adscribant. Ex prima Tragedia versus aliquot refert, *Duc me parens summi-que dominator poli*, &c. Quanquam mihi videtur Opus hoc Tragediarum non esse unius hominis. Certe ex ludicro libello de morte *Claudii*, conjicere licet illum haudquaquam iratis Musis & *Apolline* versatum in hoc studii genere. Tametsi *Fabius* existimat eam rem obstitisse *Seneca*, quo minus in uno quopiam excelleret, quod in omnibus argumentis versaretur; id enim suspicor esse quod scribit, *Si parum concupisset*: certe *Tacitus* declarat hinc illi conflam invidiam, quod occupans omnia, nihil aliis laudis relinquere videretur. Commemoratur *Tacitus* & Orationes ejusdem, quæ à nobis desiderantur, nisi forte sentit has, quas habemus consolatorias, unam ad *Martiam*, alteram ad *Polybium* acephalon, tertiam ad *Albinam*, five, ut in aliis reperitur, *Elbiam*, matrem, quas tamen libros dixeris citius quam orationes. Indicat idem alias quasdam Orationes, vulgo fuisse jactatas, *Neronis* quidem nomine, sed à *Seneca* compositas. Nec has, opinor, commemorat inter illius opera. Unicam ex *Cornelio Tacito* huic adjecimus editioni, brevem quidem illam, sed elegantem, planeque *Seneca* phrasim referentem; Utinam exstarent & illa quæ moriturus dictavit: nam ea *Taciti* temporibus habebantur in manibus. Commemoratur & Dialogos ejus, quorum & *Fabius* meminit. Horum nihil exstat, præter unicum brevem, cui quidam titulum fecerunt *Sensus* & *Rationis*, qui an illius sit nescio, certe mutilatum habemus, & confarcinatum. Divus *Hieronymus* adversus *Jovinianum* citat *Seneca* librum *De Matrimonio*. Ipse in *Naturalibus Quæstionibus* indicat se juvenem scripsisse librum *De Terra motu*. Edidit Opus *De superstitiosis ritibus colentium deos*: nam *Augustinus* in Opere *De Civitate Dei*, libri sexti capite quinto, multa hinc recenset. Epistolas commemorat cum *Fabio Tactis*, quas scripsit ad imitationem *Platonis*, sed ad unum omnes, videlicet *Lucilium Balbum Sicilia* Præsidem: quod argumentum sibi proposuisse videtur, ut ingenio suo indulgeret; nullum enim liberius: nam quicquid vel audieris, vel legeris, vel in somnis occurrerit, epistolæ fit argumentum: deinde licet ordiri unde velis, transilire quo velis, finire quum velis. Sed interim abest illud, quod est in aliorum epistolis gratissimum, quæ vere & ex re scribuntur; alioqui poteramus & nos ex Proverbiis singulis singulas facere epistolas. Jam an hoc Opus habeamus integrum nescio, certe verba *Seneca*, quæ multa recenset *Gellius* ex vigesimo secundo libro Epi-

An. Epistolarum, nusquam in illius scriptis inveniuntur. 1529 Ex tamen est in eo libro quædam epistola, cujus initium, *Quare quibusdam temporibus*, in qua taxat quorundam κακοζήλιαν, & styli vitia. Ex hac, ut conjicio, aliquis, *Ciceroni* bene volens, sustulit eum locum, quo debacchatur in illius eloquentiam. Ex omnibus porro *Seneca* monumentis, nullum, mea sententia, magis studiorum referebat integrum exstare, quam libros *Declamationum*, quos fuisse multos declarat Epitome, quam habemus. Plurimum enim contulisset & ad inveniendum & ad judicandum. De quo suo loco nonnihil dicemus. Ut igitur *Seneca*, ornatissime Præsul, prodiret in publicum, tui potissimum nominis felicitibus auspiciis, videor mihi non omnino segniter, nec infelicitate navasse operam. Certe tantum impensum est curæ, quantum ne juvenis quidem ulla pecuniaria mercede fuerim suscepturus. Non mentitus est *Naso*, quum ait,

— & immensum gloria calcar habet:

sed ipsa re comperi, ignominiam acrius habere calcar. Exstimulavit huc nonnihil ornatissimus juvenis *Andreas Zebrovius*, & suis imaginibus, & te patruo dignus, quod intelligerem quantum utilitatis hinc esset illius studiis accessurum, vel ad recte vivendi rationem, vel ad dicendi facultatem. Malo doctus, posthac melius meminero cassitæ sapienter monentis, ne quid expectem amicos, quod ipse rectius præstare queam: nec excidet vetus Proverbium, quod vetat bovi imponi clitellas. Quod si tibi videor prioris editionis dedecus hac editione satis eluisse, non poenitet hujus operæ, quamvis molestæ. Apud studiosos autem plurimum favoris ac dignitatis accesserit *Seneca*, si tuo, hoc est, doctissimi & integerrimi Præsulis judicio fuerit comprobatus, qui ut his temporibus longe turbulentissimis inclyto *Polonia* Regi *Sigismundo*, totique regno eximium Cancellarium, Ecclesiæ Præfulem incorruptissimum præstas; ita disciplinis quoque liberalibus, quarum ipse peritissimus es, munificentissimum exhibes *Mecanatem*. Eoque precor, ut pulcherrimos tuos conatus *Christus* Opt. Max. bene fortunare dignetur. Vehementer enim discruciat animum meum ista fatalis lues, quæ per orbem pene universum, & Principum concordiam, & *Christiani* populi religionem, & honestissimas disciplinas mire vitiavit, adeo ut me studiorum, quibus alioqui nihil est dulcius, interdum pigeat. Sed in primis Domini clementia, deinde tua tuique similibus vigilantia spero futurum, ut huic plusquam ferreo seculo succedat ætas, si non aurea, certe paulo felicior. Datum *Basilea* Mense Januarii, Anno 1529.

EPISTOLA MXI.

In aliquot Opuscula CHRYSOSTOMI
GRAECA.

Erasmus Rot. Carolo Utenhovio S. D.

QVAM multos videmus hodie juvenes, *Carole*, gentis *Utenhovia* decus, qui præter majorum imagines nihil habent nobilitatis, nec in aliud valere putant gentis claritudinem, quam ut sub hujus umbra licentius & impunitius indulgeant ocio, lusibus, amoribus, comessationibus, reliquisque nequitiae partibus, judiciis adeo perversis, ut quum ex virtute profecta sit omnis nobilitas, sibi persuaserint, virtute nobilitatem amitti, gentisque decus obscurari: quod mea sententia nihilo minus absurdum est, quam si quis affirmet solem tenebras invehere, noctem rebus lucem infundere? Siquidem tam crasso tenentur errore, ut existiment, ocium, ignaviam, omnium liberalium disciplinarum inscitiam, mores luxu perditos, ceteraque vitia non modo licere, sed etiam decere bene natos, quæ nullum omnino mortalem non dedecent. Atqui longe turpius est progenitorum claritati tenebras offundere, quam obscuris natum esse. Neque enim in cujusquam est potestate, ex quibus nasca-

tur, sed quemadmodum ea laus proprie nostra est, si An. disciplinis ac recte factis efficiamus, ut à nobis initium 1529. sumat nobilitas, ita nostrum proprie dedecus est, si à majoribus virtute partam nobilitatem degenerare vita obsecuremus. Sed his quoque sunt deteriores, qui se mentis nobilitatis titulo venditant, quo magis liceat, quicquid animo collibuit. Ab horum tum ingeniis, tum moribus, immane, quantum abes, ornatissime *Carole*, quem, licet ea florentem ætate, cui vita solutior vitio verti non solet, generis dignitas & opulentia rei familiaris adeo non dejecit ad ineptas voluptates, & ocium omnis nequitiae magistrum, ut ad disciplinarum integritatisque studium potius erigat atque inflammet. Sic enim tibi persuasit philosophica ratio, ut parum te dignum ducas progenitorum stemmatibus, nisi eos veris animi bonis vel æques, vel antecedas. Sollicitat nimirum vere generosam indolem tuam domesticum exemplar, clarissimi viri patris tui *Nicolai Utenhovii*, qui præter exactam Juris peritiam, præter elegantiorum etiam literarum scientiam, tanta modestia, prudentia, judicio, animi moderatione atque integritate fuit ornatus, ut multis annis nemo *Gandavi*, principali totius *Flandria* concilio, majore cum laude præfederit. Et si quid in tanto causarum undique strepentium tumultu contigisset ocii, id evolvendis sacris Voluminibus impendebat, frequenter & noctis aliquam partem huic curæ decidens, homo tot virtutum luminibus illustris, ut in illo minima claritatis portio videretur generis decus. Ad hujus exemplum properanti non possum non magnopere gratulari, utinam & aliquid adjumenti possim adferre, qui mihi videris, non solum eo destinasse conatus tuos, ut parentem laudatissimum imitatione referas, verum etiam ut æmulatione antevertas, quo possis cum omnium applausu *Homericum* illud dicere,

— τέτυ πατρός δόξαμαι εἶναι.

neque enim vere γνήσιοι sunt filii, sed nothi potius, qui parentes non alio referunt, quam corporis lineamentis, animi speciem tanto præclariorem adeo non exprimentes, ut sint etiam dissimillimi. Porro, quum triplex sit nobilitatis genus: unum quod contingit nativitate, alterum quod parit liberalium disciplinarum cognitio: tertium eximia virtus, & ingentia in Republicam merita, perspicuum est cum inter nobiles esse nobilissimum, qui circulum hunc suis numeris absolverit. Id quemadmodum à patre tuo vides egregie perfectum, ita laudis hujus stadium ingressus, & per illius currens vestigia, summo studio conniteris, ut ad eandem metam pervenias. Quemadmodum autem nulla est absoluta doctrina sine peritia linguarum, ita nulla est perfecta virtus absque pietate, quæ vel sola potest & nobilem & beatum reddere, quum eruditio religionis expers cadat & in sceleratissimos animos: porro, absque his sanguinis nobilitas nullum habet usum, nisi quod vel ad virtutem enitenti domesticis præluet exemplis, vel à majorum instituto degenerantem traducit. Quisquis autem scelere clarus est, ille profecto plusquam ignobilis est. Quis enim non malit nullum habere nomen, quam cum *Thersie*, *Phrynonda*, & *Cercopibus* celebrari? Is demum vere nobilis est, qui propriis bonis inclaruit. Etenim qui nihil habet quo se commendet hominum memoriæ, quam progenitorum imagines, quibus atriorum parietes ornantur potius, quam is qui jactat, nihilo decentius dicatur nobilis, quam si quis vocetur dives ære alieno. Ad hos stimulos haudquaquam segnes, accedit & urbis *Gandavi* splendor. Neque enim arbitror, quaquapatet *Christiana* ditio, civitatem ullam reperiri, quæ cum hac conferri queat, sive spectes amplitudinem urbis ac potentiam, sive politiam, sive gentis indolem. Nec enim aliunde feliciora prodeunt ingenia, nec expressiora priscæ virtutis exempla, quorum & hodie supersunt, *Lodovicum à Prato*, de quo dubites literis sit ornatior an stemmatis; *Guiselmus à Vala* cujus ingenio nihil excogitari potest dexterius; *Antonius*

An. *Clava*, senex quidem ætate, sed animi bonis omnibus unice vernans; *Andomarus Edingus*, niveis homo moribus; *Livinus Ammonius*, vir eruditione juxta ac pietate insignis; *Nicolaus Utenhovius*, juvenis nihil non eximium de se pollicens; alique complures, quorum nemo non præclaram de te spem concepit. Proinde non mediocrem, mi *Carole*, sustines expectationem, ut non modo *Utenhovio* nomini, patriisque virtutibus, verum etiam tam inclytæ civitatis, parentis & altricis tuæ, claritudini, denique talium virorum votis respondeas. Habebat pater tuus illud cum *Casone Romano* commune, quod nullum omnino tempus pateretur elabi sine fructu studiorum, adeo ut in confessum etiam secum deferret Enchiridia quædam, in quibus legeret aliquid, si quid forte incideret à negotiis vacui temporis, quod alii solent vel fabulis vel manibus cogitationibus dare. Laudo quod hic quoque parentem refers, nusquam proficiscens incomitatus erudito quopiam libello, ut ne in deambulationibus quidem, aut vocationibus, aut colloquiis, tempus abeat absque lucro literario. Itaque paravi libellum hunc, qui tibi quovis loco, quovis tempore suavissimum confabulone exhibeat, nec minus tamen salutiferum quam suavem. Sunt enim fragmenta quædam *Joannis Chrysostomi*, qui non minus expoliet linguam tuam elegantia *Græci* sermonis, quam pectus instruet disciplina pietatis. Si te delectat *Atticus* lepos, habes *Demosthenem*: si cognitio *Christiana* Philosophiæ, habes insignem Theologum. Erat animus justum aliquod hujus Auctoris opus dare studiosis, quando jam plerique *Græca* malunt quam *Latina*, nec ulla tam felix, tamque fidelis est interpretatio, quin præstet ex ipsis haurire fontibus; sed novi typi nondum erant satis apparati. Visum est tamen interim hac velut arra, studiosorum expectationem vel irritare, vel consolari. Hoc quicquid est tuo paternoque nomini dicatum esse volui, quo simul & nostræ necessitudinis existeret aliquod monumentum, & optimi patris tui propensissimo erga me studio vicem aliquam reponerem, si memoriam illius meo quoque calamo, si quid omnino valet meus calamus, ab oblivione vindicarem. Sed non imponam epistolæ finem, donec Epitaphia, quæ illius memoriæ dicavi, recitavero.

Latinum sic habet:

*Hoc saxo segitur celebris heros
Utenhovius ille Nicolaus,
Quo sub præfide, Flandriæ senatus
Multos floruit nixæ per annos.
Hoc patri orphana turba liberorum
Munus posuit, pio quidem illa
Sed casto officio. Quid attinebat
Hac illi monumenta comparare,
Cujus scilicet adprobata virtus
Hæret mentibus æmulum, nec ulla
Illam vis abolebit aut vetustas?*

Græcum sic habet:

Τίς ἔστι θεῶν; ἄνομι' ἰσὶ μοι δίκη.
Τὶ δακρύεις ἐν τὸν ἀκαίῳ καλὸν
Τὸν Νικόλαον Οὐθενώβιον ποτῶ,
Ὅς ἡμῶν ἀπάντης Φλανδρίας κλέει μέγα.
Τάτῃ γὰρ εἰδὲς βελτίων πέφυκ' αἴνη.
Φιλῶ θανόντι σιωπῶνθ' αἶνον, ὡς μοι δοκῶ,
Ὅτι τοῦ δίκαιου, αἰὶνῶ μᾶλλον ἢ δίκῃ.
Bene vale. Basilea 1. Februarii, Anno 1529.

EPISTOLA MXII.

*Erasmus Rot. Antonio Salamancæ, Episcopo
Durensi electo, S. D.*

NON mediocri me voluptate jam affecerat *Henricus Glareanus*, quum nunciaret istuc adesse nepotem clarissimi Comitum *Orthenburgensis*, cujus humanitatem jampridem non literis tantum amantissime scriptis, verum etiam officio quodam sum expertus. Hoc gau-

diu mihi conduplicarunt tuæ literæ, quæ præter eruditionem, prudentiam, ac pietatem minime juvenilem, spirant non vulgare quoddam erga me studium, quod ego sane in parte non postrema meæ felicitatis numero. Atque isto quidem nomine gratiam habeo maximam, daturus operam ne tantum favoris in hominem prorsus ingratum tua benignitas collocasse videatur. Tibi vero gratorum unice, quod virtuti tuæ tanta accesserit auctoritas, qua possis de religione *Christiana* quam optime mereri: sed multo magis tibi gratulor istam tam religiosam mentem, quod studeas animum his literis ac disciplinis instruere, quæ te reddant muneris, cui destinatus es, gerendo idoneum. Desiderat enim hæc immanis Ecclesiæ tempestas naucleros eximios, tum eruditione, tum pietate insignes, qualem te fore confidimus. Quo liberius in eo quod petis sanctissimæ voluntati tuæ morem geremus, si quo pacto licebit; nam talium qualem desiderat amplitudo tua, hic miraritas est. Unum enim tantum habemus, quem ausim tibi tradere, hoc est moribus integris atque etiam commodis, in bonis literis eleganter eruditum, nec infeliciter progressum in Juris peritia, tum alienissimum ab his dissidiis, quæ nunc infestant Ecclesiæ concordiam. Is intra paucos dies redibit *Friburgum*, ita licebit ut coram nullo tuo dispendio cum homine misceas colloquium. Qui si tuæ prudentiæ talis videbitur, qualis hic optimo cuique, non mihi tantum, videtur, quod omnino futurum & optamus & confidimus, facile cum illo rem transiget. Per eum tibi scribemus aliquanto copiosius: nunc enim pluribus non vacat. Interim precor ut tua sublimitas quam prosperrime valeat, & *Erasmus* inter addictissima sua mancipia numeret. Datum Basilea 6. Febr. Anno 1529.

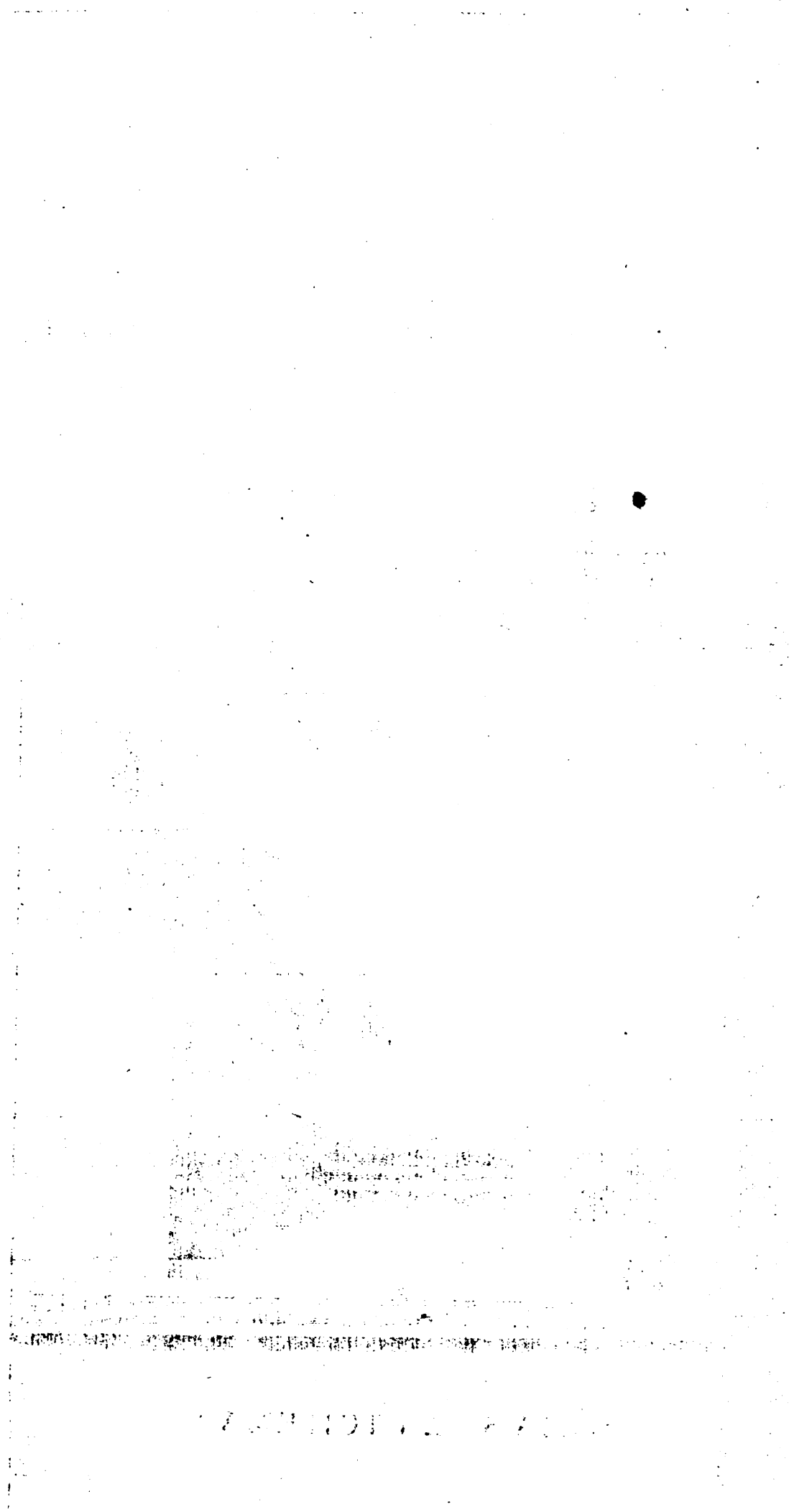
EPISTOLA MXIII.

Viglius Zuichemus Phrysius Erasmo S.

INTER tot pulcherrimas virtutes, doctissimo Erasme, quæ vel singula immortalitatem tibi parere possent, maxime incomparabilem tuam eruditionem, & expositam omnibus humanitatem admiramur: illa effecit, ut totus orbis Latinas literas veluti captivas postliminio receperis, hac quotidiano nos desiderio titillat, atque adeo excitat, ut quamvis humi serpamus, atque ad tua doctrina majestatem, velut ad solis radios caligemus, optare tamen ut in notitiam tuam recipiamur, audeamus: nec potes vir humanissimus hoc nostrum desiderium visio nobis ducere: etenim cum tua humanitate tam multos delectes atque ornes, cur non & nos tuam benevolentiam expetamus? cum literarum studiosi simus, cur te earum parentem non colamus? cur juvenes tam venerandam senectutem pio aliquo non demereamur obsequio? cur denique & istius nostri erga te animi significationem ingratam tibi fore credamus? Ego sane, venerabilis Erasme, ita statim à puero erga te sum affectus, ut non alius mihi vehementior ad studia stimulus fueris, quam ut sic proficerem quo tua me insinuari benevolentia posse sperare quod etsi nondum sum affectus, tanto tamen tui desiderio quotidie incendor, tantaque mihi in tua humanitate posita spes est, ut nec meo quidem proposito ab temerario isto ad te scribendi ausu prohiberi quiverim. Vel Polyphemo potius huic adscribe, qui sic te mihi prædicavit, ut quamlibet Paganus ad sacra Musarum accedere audeam. Vel, si vis, dona id *Carolo Sucqueto*, juveni hoc tuo erga eum amore plane digno, qui meam etiam impudentiam sua exhortatione auxit: saltem hunc unicum fructum habeam perpetui mei erga te amoris, ut semel inepte ad te scribenti venia mihi detur. Maluissim ex præsentis tecum colloquio aliqua notitiæ semina jecisse, antequam ad scribendum absenti accederem. Sed nunc voluntatem meam remoratur Basiliensis tumultus, aliquando tamen me beatum putabo si te videre poterō. Quod cum ipse jamdiu desiderarim, tum me patruus quidam meus sepe hortatus est, is fuit *Bernardus Buchodanus* in Haga Comi-

VIGLIUS ZVICHEMVS.

An. 1529. *Comitis, cuius benignitas studia mea semper aluit. Nunc per vero ex vivis discedens tristissimo mortis sua nuncio me affecit, liberaliter tamen studiorum meorum impenditis testamento prospexit: vellem te intelligere quantum is te amaret, quam fideliter contra insanos quosdam crabrones defenderit, nam & ex eius nomine de tua benignitate maiorem spem conciperem: tamen eam tu erga omnes comitatem pra te fers, ut non aliorum adminiculo opus sit, sed suapte natura ad redamandos homines tui studiosos admonearis impellarisque. Confido itaque, eruditissime Erasme, esse te aequo animo suscepturum hanc nostram epistolam, qua compulsi sumus quem erga te gerimus affectum expromere. Nec diutius me potui, ut ex animo loquar, continere, quin quantopere te amarem epistola testarer, cum ex tuis schedis, quas multi Philerasmii cum Carolo legimus, nebulonis istius H. E. improbam nequitiam cognoscerem. Saepe pro te contra Lu. Ca. steti-mus, qui si nostris obtemperare consiliis voluisset, in viam rediens spontaneam hanc miseriam & infamiam evitare potuisset. Potius itaque Lucii Catilinæ exitu, & quando sic vult, accedat tuo catalogo, in quo huiusmodi portenta posteris es nota redditurus. Oro autem te, doctissime Erasme, ne ex huiusmodi belluarum insana virulenzia de candidissimo nostro erga te pectore diffidas. Quicunque tibi male vult, cum & nos hostem nostrum esse iudicamus: nec id nunc scribo ut epistolam tibi extorqueam, tantum enim nunquam sperare sum ausus; sed ut me profusissime te amare intelligas, paratumque esse ut pro virili ab utilissima studiorum tuorum quiete, improbiſſimorum nebulonum furorem propellam. Vale, unicum orbis nostri decus. Ex Dola 15. Februarii, Anno 1529.*

EPISTOLA MXIV.

IN GEORGIVM AGRICOLAM,
De re metallica.

Des. Erasmus Rot. Andrea & Christophoro à Con-
ritz S. D.

EVOLVI, clarissimi juvenes, propemodum *ἀνδρῶν*, sed tamen haud oscitanter, *Georgii* dialogum *De metallis*. Nec satis possum dicere, maiorene id voluptate fecerim, an fructu. Magnopere delectavit argumenti novitas, exhilararunt joci liberales obiter inspersi, nec injucunda fuit dictionis simplicitas, *Atticum* quiddam referens, praecipue vero me attentum habuit rerum sub oculis expositarum enargia. Visus sum mihi valles illas & colles, & fodinas, & machinas non legere, sed spectare. Nec multum abfuit, quin ex tot venis argentariis & aurariis conceperim aliquam ejusmodi rerum cupiditatem. Utinam animis eo studio feramur in coelum, quo scrutamur terram, non quod improbem hanc industriam, (nobis enim terra gignit quicquid gignit) sed quod hæ venæ, quantumvis foecundæ, beatum hominem adeo facere non possunt, ut non paucos operæ & impendii poenituerit; sola divinarum Literarum vena vere locupletet hominem. Feliciter praelusit *Georgius* noster, nec ab illo ingenio quicquam expectamus mediocre. Ad rem medicam restituendam juvenes aliquot accinctos video, in quibus est *Simon Ricinus*, cui præter eruditionem haud vulgarem adest summa morum ingenique dexteritas, & *Joachimus Martiannus Gandavum*, cujus ingenium, exactum quiddam & excussum polliceri videtur. Nec minus spei ostendunt nobis hæc *Georgii* *πρὸς γυναικὰς*. Quare nec me poenitet hujus operæ, nec dubito quin *Hieronymus Frobenius* sit in gratiam vestram, tum studiorum, libenter excusurus. Bene valete. *Friburgo* 18. Februarii, Anno 1529.

EPISTOLA MXV.

D. Erasmus Rot. ornatissimo viro *Tielmanno Gravio*,
sive à *Fossa*, S. D.

* **N**ON definis me provocare mellitis ac saccharaceis munusculis, *Tielmann* amicorum candidissime, sed

A longe magis animo isto, quem quovis melle mellitiorem, An: quovis saccharo suaviorem præ se ferunt tuæ literæ. 1529. Proinde ne videar ingratus, vicissim tibi lacteum mitto munusculum, *Firmiani Lactantii* opusculum *De opificio Dei*, sive *De formatione hominis*, quod scripsit ad *Demetrianum*, quondam in literis discipulum, post ad Reipublicæ negotia vocatum: ad quem scripsit & duos epistolarum libros, qui utinam exstarent. Id aliquot dierum opella, partim ex editione *Aldina*, partim ex vetustissimi codicis fide repurgavi mendis, in quibus reperias aliquot, quæ nulla divinatione poterant restitui. Adjecimus singulis capitibus annotatiunculas. Juvenile munus est quod suscepi, quod utinam in omnibus lectu dignis Auditoribus præstent ii, quos & otium, & ætas, & ingenii vigor, & varia reconditaque lectio, ad id reddidit magis idoneos. Ubi legeris, perpendes utrum cum tuis delitiis paria fecerimus, nam singularem istum & plusquam niveum animi candorem, ne *Craesi* quidem opibus pensare queam, propensa tamen voluntate nunquam sumus cessuri. Quandoquidem in hoc certamine ut est turpe vinci, ita nemo vincitur, nisi qui vult vinci. Tuum erit in hoc recipiendo munusculo, morem antiquum obtinere, non minus declaraturus humanitatem tuam in hilariter accipiendo tenue pignus magnæ erga te benevolentia, quam hactenus declarasti tot officiis laceſcendo, me nihil de te promeritum. Opto te cum charissima conjugē dulcissimisque liberis, quam prosperrime valere. Datum *Basilea* 19. Februarii, Anno 1529.

EPISTOLA MXVI.

Erasmus Roterod. Baptista Egnatio S.

QVI hastibi, ut spero, reddet, juvenis est candidissimi pectoris *Carolus Utenhovius*, patria *Gandavus*, mihi domestica consuetudine, eaque diutina, perspectus. Hunc per iter, nec breve, nec satis tutum, literarum sitis, & tui similes viros, quos pro numinibus veneratur, coram alloquendi cupiditas pertraxit in *Italiam*. Ex quo cognosces, quicquid hic rerum geritur. Audies autem novam & inauditam tragicœdiam. Cui, quæso, ut si quid inciderit, adesse digneris. Id aut nullo, aut quam levissimo tuo incommodo poteris: nec enim eget pecunia. *Ciceronianus* meus offendit quosdam *Lutetia*, adeo ut *Erasmus* maledicis epigrammatibus lapident, in quibus esse dicitur & *Lascaus* noster, quod *Budaum* cum *Badio* contulerim. Alii putant me dehortari juventutem ab imitatione *Ciceronis*, quum in ipsa statim præfatione tester hoc fore insanissimum, sed me tantum illos notare, qui nimis anxie aut inepte student *Tulliana* phraseos exprimere lineamenta. Ne quid sit unquam tranquillum in rebus humanis, accessit hæc pestis bonarum literarum cultoribus. Precor, ut quam optime valeas, *Egnati* charissime. Utinam liceat apud vos vel vivere, si quid ævi coelites superesse volunt, vel mori tranquille. Datum *Basilea* 21. Februarii, Anno 1529.

Salutant te *Beatus Rhenanus*, *Bonifacius Amerbachius*, & *Henricus Glareanus*, qui heri totus hinc demigravit *Friburgum*.

EPISTOLA MXVII.

Erasmus Roterod. Bernardo, Episcopo Tridentino, S. D.

SPERO futurum, Reverende Præsul, ut hoc tam celebre concilium gignat nobis pro hac tempestate jamdiu optatam tranquillitatem, Domino fortunante, quod pio, sicut arbitror, studio molitur Serenissimus *Hungaria Bohemiaque Rex Ferdinandus*. Quo in statu nos sumus facile conjectat tua prudentia, non quod mihi quicquam metuum à magistratu, sed multa fex hominum admixta est huic civitati. Ofores habeo permultos, amicos aliquot, sed quorum auctoritas hoc rerum statu non ita multum habeat ponderis. Percuperem hoc ab amicis procurari, ut Serenissimus Rex

Au. *Ferdinandus* suis literis me hinc evocet, velut aliqua
 1559. in re usurus mea opera. Spero mihi fore liberum abitu-
 tum: neque enim cuiquam obnoxius sum, sed eo pa-
 cto tutius migravero. Nec usquam malim quam *Spira-*
ram, sed metuo ne huic afflictissimæ valetudini parum
 conventurum sit cum tanto Principum strepitu. *Fri-*
burgam in proximo est, sed oppidum est angustius,
 & populus, ut audio, supersticiosior. Ac mihi jam-
 pridem tam male convenit cum squamigero pecu, ut
 si vel attingam, de vita periclitetur. Quum habeam
 causam justiore quam vellem, quum habeam Ponti-
 ficium diploma sine ulla exceptione, tamen rude vul-
 gus clamaret, non minus peccans superstitione, quam
 diversa pars peccat contumacia. Gravius enim est
 dammare proximum, qui & summa necessitate coactus,
 & summi Pontificis auctoritate confirmatus vescitur,
 quam si quis præter necessitatem vescatur. Hæc res
 me hic diutius remorata est: nam hyemem fortasse
 contempsissem. Hac in re, quaeso, ut tua singularis hu-
 manitas mihi suum & consilium & auxilium impar-
 tiat, quam opto quam prosperrime valere semper.
 Datum *Basilea* 24. Februarii, Anno 1529.

Mitto primores paginas libelli *De Vidua Christiana*,
 quam rogatu cuiusdam dicavi *Serenissimæ* quondam
Hungariae Reginae *Mariae*, cujus fratrem nunc, quod
 facile conjecto plurimis negotiis occupatissimum, no-
 lui meis literis obtundere. Habet me suæ Majestati
 addictissimum semper ac habebit, dum spiritus hos re-
 get artus.

EPISTOLA MXVIII.

Erasmus Rot. Hæmoni Hermannus Phrysi S. D.

REMITTO codicem tuum, quo nihil ut scribis pul-
 chrius, una cum duobus excusis. Ex pacto mi-
 hi debebantur tres; majorem portionem tibi cedo. Si
 tuus codex valebat quinquaginta florenis, excusis va-
 let mille. Nec tamen inficias eo tuum alicubi pro-
 fuisse. Non fraudavimus *Rodolphum* sua laude, ut ar-
 bitror. Tui quoque mentionem fecimus in Præfatio-
 ne, & *Ciceroniano* nomen tuum adjecimus. Si non-
 dum videor animo tuo satisfacisse, quod coepimus im-
 plebitur de meo. Nam defuncto *Joanne Frobenio* tota
 officinae ratio mutata est. Est apud me *Phrysius*, te &
 nomine & adnomine referens, nisi quod gentili co-
 gnomento est *Caminga*, quo magis admiror te non a-
 liud adscivisse cognomen, unde possis ab aliis digno-
 sci. Versamur hic in summo periculo: utinam Deus
 det lætum exitum. Tuus *Carpenis* edidit *Lotetia* li-
 brum suum, rectius suo nomini consulturus si pressis-
 set. Nos opella sex dierum respondimus. Ludus exit
 in rabiem. Vale, mi *Hermanne*, & *Erasmus* tuum,
 ut soles, ama. Datum *Basilea* 25. Februarii, Anno
 1529.

EPISTOLA MXIX.

Erasmus Roterod. Joanni Henckello S. D.

Ex quatuor epistolis tuis tres ad me pervenerunt,
 amice in Domino charissime: proinde quum in-
 telligerem tibi rem magnopere cordi esse, nec id sine
 causa, feci quod volebas, licet animo reluctante, quod
 argumentum nec simplex esset, nec sibi satis constans.
 Tum exemplar viduæ parum congruit illi, quæ uti
 conjecto matrimonio servatur, nec consolatio tam fe-
 licis sceminae videbatur suscipienda, præsertim jam se-
 ra. Itaque miscuimus argumenta, nescio quam feli-
 citer: id enim tui fuerit iudicii. Nunc tuæ partes
 erunt nostrum obsequium *Serenissimæ* Reginae com-
 mendare, qui huc perpulisti. Ex eo, quem missurus
 sum, audies totam nostrorum malorum *Iliadem*, quam
 literis committere vix tutum fuerit, tanta est animo-
 rum varietas. De munere, de quo nonnihil significare
 videbantur tuæ literæ, nihil est quod labores: existi-
 mabo me satis magnum hujus laboris fructum perce-

A pisse, si *Serenissimæ* Reginae gratum est quod feci-
 mus. Quod si illa ultro voluerit aliquo symbolo suæ
 erga me benevolentia testimonium edere, puto satis
 tuto committi posse huic cui literas & librum commi-
 si. Quamquam hoc quoque tui iudicii esto: nam mi-
 hi parum est exploratus. Fac me de toto statu tuo
 certiore: erit hoc tam gratum, quam quæ sunt gra-
 tissima. Res simpliciter exiit in rabiem, utrinque sine
 modo insanitur. *Bedda* rursus edidit in me apologiam,
 sed priore tum indoctiorem, tum rabiosiore. Exiit
 & *Lodovici* cuiusdam *Franciscani* libellus, protector sci-
 licet hierarchici ordinis, tam stultus tamque scurrilis,
 ut non alia res magis illum ordinem dehonestare pos-
 sit: & tamen homo jactat se de illorum esse sodalicio,
 qui positis omnibus mundi affectibus, juxta veram
Francisci regulam, hoc est Evangelicam, vivunt; ap-
 paret *Hispanum* esse. Idem libellus videtur apud *Hi-*
spanos editus ejus gentis lingua. *Albertus Pius* *Carporum*
 Comes, dudum Cæsaris Orator, ac Pontifici vehemen-
 ter charus, nunc ad *Galliarum* Regem dilapsus, edi-
 dit volumen annis aliquot elaboratum, in quo duas res
 agit: persuadere conatur universum hunc orbis tumul-
 tum, me auctore natum esse. Præterea refellit *Luthe-*
 ri dogmata, sed tam dilutis rationibus, ut his de re-
 bus leviter cogitasse videatur. Quid Pontifex agat in-
 certum est. Utinam molietur Ecclesiæ concordiam po-
 tius quam privatam vindictam. Equidem nihil queo
 prospicere nisi cruentum exitum. Utinam hic *Christus*
 domus inexplorabili tragoediæ subito det lætam
 catastrophem. *Spirensis* conventus quid nobis pariturus
 sit nescio. Bene vale. Datum *Basilea* 26. Februarii,
 Anno 1529.

EPISTOLA MXX.

Erasmus Rot. Viglio Zuichemo Phrysi S.

ILLUD scias velim, *Vigli* charissime, jamdiu nullas mi-
 hi literas fuisse redditas, quæ tuis fuerint gratiores,
 adeo mihi tuam indolem istam facilem juxta ac ama-
 bilem expresse. Cæterum attollendis in immen-
 sum laudibus meis, hoc effecerunt, ut singularem
 quandam animi in me tui benevolentiam penitus in-
 telligam: nec in aliud profecerunt tam sollicitè depre-
 cantes improbitatis culpam, quod ausus sis ad me scri-
 bere, nisi quod hinc perspicio liberalem ingenii tui
 verecundiam, quæ cum primis & ornat ætatem tuam,
 & commendat, mihi spem optimam facit fore, ut u-
 nus ex eorum numero possis haberi, qui solidam eru-
 ditionem cum integritate morum conjunxerunt. Pro-
 inde tibi velim persuasum habeas, *Erasmus* suavitatem
 literarum tuarum velut incantamentis efficacibus plane
 tuum esse factum. Quod si hæc civiliter dici putas
 magis quam ex animo, age fac periculum, quacum-
 que in re lubet, nihil excipio. Quid fructus exspectes
 è nostri conspectu nescio, certe quod ad me pertinet,
 si tuo commodo ad nos veneris, non solum mei con-
 veniendi, verum etiam domus & rerum omnium mea-
 rum tibi facturus sum copiam. Hujus perpetuæ erga
 te voluntatis veluti chirographon hæc literæ sunt, &
 quidem *αὐτόγραφον*, ut jure mecum possis agere, si
 quid fefellerit. Bene sit optimi viri *Buchonis* manibus:
 qui tibi tum vivus tum mortuus ad Musarum ocium
 nihil deesse voluerit, quandoquidem video te tibi ne-
 quaquam vel hætenus defuisse, vel in posterum de-
 futurum. Jam quod polliceris constantem ac fortem
 operam adversus hostes meos, amplector quidem at-
 que exosculor pium animi tui studium: cæterum ma-
 lim te, mi *Vigli*, in Musarum viretis ludere, quam cum
Carcinis & *Planodorpiis* conficari. Duo portenta sunt,
 quorum alterum nobis nova Metamorphosi dedit hoc
 Evangelium, ex agno viperam, aut si quid vipera
 nocentius; alterum jam suspensio proximum est. Mi-
 hi meum fatum ferendum est, cui perpetua lucta est
 cum *Leis*, *Stunicis*, *Beddis*, *Sutoribus*, imo cum tot
 pseudo-Monachorum, ac pseudo-Theologorum pha-
 lan-

An. langibus, monstis tum improbis, tum nocentibus, A
1529. ut *Herculi* levius fuerit certamen cum *Caco*, *Cerbero*, *Leone*, & *Hydra Lerna*. Tu, charissime adolescens, meditare, quibus rationibus laudem absque invidia tibi pares. Bene vale. *Basilea* 1. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXI.

Erasmus Rot. Ludovico Bero S. D.

SANE quam lubens agnosco veterem istum tuum
in me animum plusquam fraternum, & gratiam
habeo maximam, quandoquidem referre nunquam po-
tero. Sed nulla domus mihi potest congruere, quæ
fumario caret; quare non est visum istuc mittere fa-
mulum. Emendam proprium nuncium *Besontium*,
quo fueram à quibusdam invitatus, ut ex Officialibus
Archiepiscopi & Archidiaconi, tum ex Thesaurario dis-
cerneret, num expediret eo commigrare. Responde-
runt nunc non esse commodum, aliquot commemoratis
causis, quarum præcipuam nuncio non literis commen-
darunt, quam ipse tamen ex me divinaram, nimirum
inter clerum ac magistratum esse nescio quid dissidii.
Et *Carcinus* meus, qui ibi latitavit, nam *Dola* coeperat
obolere, non parum veneni de me sparsit clanculum,
præsertim apud magistratum, artifex Evangelicus.
Itaque nuper misi *Friburgum*, qui inspiceret locum
quem Consul obtulerat. Domus est exstructa *Maximi-
liano*, plane magnifica, sed inabsoluta. Ego delector
exstructis, non exstruendis. *Spira* puto me commo-
dius posse vivere, nisi me deterreret turba Principum.
Hæc rursus accepi literas ab Archiepiscopo *Panormi-
tano*, qui est primus aulae Cæsaris in *Brabantia* Can-
cellarius, pollicentes omnem favorem, atque etiam
benignitatem, si velim redire. Id omnino facerem si
frigerent hypocausta *Germania*, quæ non minus odi
quam inferos. Hic quam tutum mihi sit manere ne-
scio. Perferuntur ad me quorundam fremitus ac minæ
parum Evangelicæ, neque nescio, quocunque migra-
ro, id non fore sine summo vitæ meæ discrimine,
quum levicula res, veluti vinum mutatum, aut etiam
novata vestis adducat in periculum. Sed quicumque
erit eventus, aliquo migrandum est. Cuperem hic
hæc usque ad Bibliopolarum à *Francfordia* reditum,
sed vereor ut tutum sit. *Carcinus* hic denuo fuit, ac
mira arte molitus est novam Tragœdiam. Nosti *Poly-
phemum* nostrum barbatus, hic à me, ut dixi, eman-
datus *Besontium*, habuit nescio quid rixæ cum eo de
me. Eo profecto *Dolam*, clanculum, ut narrant, fa-
tegit, ut reversus conjiceretur in carcerem: & factum
fuisse, ni *Polyphemus* jactasset se *Ferdinandi* Regis fa-
telitem. Hoc conatu frustratus, ilico venit *Basileam*
sub noctem. Id simulatque rescivi, protinus divinavi
quod erat. Jussi ut postridie mane *Polyphemus* se sub-
duceret. Ad nonam vix illo profecto, veniunt ad ædes
meas duo viatores, qui *Polyphemum* accersant ad Tri-
bunum pl. Dictum est illum abisse. Redeunt à prandio,
responsum est idem. Qui est hujus fabulæ choragus
nonnihil & mihi minatur, quasi illum subornarim. Ita
ferocit Evangelium. Nec mitius insanit pars altera.
Bedda emisit libellum, in quo simpliciter furit. *Alber-
tus Carporum* Comes edidit *Latetia* librum, in quo
persuadere conatur, *Erasmus* totius *Lutherana* tem-
pestatis esse auctorem. *Lodovicus* quidam *Minorita*
evulgavit libellum febriculosum, in omnium piarum
religionum defensionem, quarum hostem fingit *Era-
smum*. Respondi omnibus. His nunc fulcitur Eccle-
sia. Tantum est utrinque furoris, ut dubitare possis
utro te conferas, nisi quod mihi videretur consultissi-
mum figere pedem in petra immobili, qui est *Christus*.
Suspicio te hujusmodi nœniis non delectari, si tamen
tantum est oculi, mittam simul & illorum calumnias
& mea responsa. Interim cupio te quam optime vale-
re, amicorum sincerissime. Datum *Basilea* 2. Martii,
Anno 1529.

Si Consul, vicinus quondam meus, istic adest, meis An.
verbis multam illi salutem dicito. Mittam & reliquos 1529.
libellos novos, si significaris cui velis committi.

EPISTOLA MXXII.

Erasmus Rot. Cornelio Grapheo S. D.

LBENS paruissem voluntati tuæ, *Corneli* charissi-
me, in excudendo carmine tuo, nisi duæ res fuif-
sent dehortatæ. Non visa est ea carminum vena, ut
putarim hinc tibi multum laudis accessurum. Deinde
inerant non pauca, quæ tibi fuerant invidiam auctura,
quod mihi nequaquam videbatur expedire rebus tuis,
præsertim hoc temporum statu. Discruciat me fortu-
na tua, quanquam ipsum afflictissimum, sed quod di-
vinitus geri videtur, forti animo perferendum censeo:
Monachorum quorundam improbitas huic tempestati
dedit occasionem, at mihi subnâci videtur aliud Mo-
nachorum genus priore deterius, & in utraque parte
fortiter atque insigniter insanitur, nec ullum video fi-
nem, nisi Dominus unicus artifex de machina exor-
tus canat nobis illud Tragœdiis solenne ποῖναι μορφαί
& δαυμονίαν. Interea consultissimum videtur in solida
petra, quæ nullis cedit turbinibus, pedem figere, do-
nec hæc procella rerum vertatur in tranquillitatem.
Ipsa sibi magnum solatium est, bona conscientia. Quo
te quidem invitarem, nisi scirem te semper fuisse vi-
rum integerrimum. Dominus hoc camino purgat au-
rum suum, ut fiat obrustum. Si istic adessem, lubens
tibi tum fratri tuo commodarem in omnibus.
Nunc quid possim non video, & quanta sit hic rerum
confusio, rumor, ut opinor, jamdudum istuc pertu-
lit. Opto te cum tuis omnibus quam optime valere.
Datum *Basilea* 7. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXIII.

Erasmus Rot. Joanni Lotzero S. D.

NON est ejusdem hominis pudere simul, & amare.
Amor itaque studiorum, vir eximie, nobis hanc
suppeditat audaciam, ut licet nulla tibi consuetudine
noti, nullis officiis commendati, tamen non dubitave-
rimus petacibus literis te compellare. Auxit hanc fi-
duciam tua singularis humanitas, mihi quum à mul-
tis, tum præcipue ab *Hieronymo Frobenio* prædicata.
Quid sit rei, paucis aperiam. Habemus varias erudi-
torum Annotationes in *Quintilianum*, & accepimus
tibi codicem esse pervetustum, cujus si nobis ad pau-
cos dies voles facere copiam, speramus futurum, ut
in Auctore tam probo studiosi nihil sint desideraturi,
& tuus thesaurus incolumis & illibatus ad te redibit
cum fœnore. Ad hæc curabitur ne posteritas etiam
ignoret, cui hoc beneficii debeat, quemadmodum vi-
des à nobis factum in Præfatione castigati nuper *Seneca*.
Habes & *Marcellum* Medicum, quem utinam
adjungas *Quintiliano*. Prohibet cum tua summa laude,
nec ex ullius officina poterit honestius quam ex *Frobeni-
ana*. Si quid præterea desiderabis à nobis officii, da-
bimus operam, ut intelligas tibi rem esse cum homi-
nibus minime ingratis. Bene vale, Medicorum erudi-
tissime. *Basilea* 8. Martii, Anno Domini 1529.

EPISTOLA MXXIV.

*Erasmus Roterodamus Antonio Episcopo Gurconſi
electo S. D.*

DVABVS epistolis me dignata est tua humanitas,
ornatissime juvenis, ad utramque respondi, non
tamen feci paria: nam prioribus literis & copiosis &
elaboratis respondi *Laconice*, alteris justis, λακωνικώτε-
ρον, quod id temporis essem occupatissimus, tamen
nunquam non occupatus. Qui tuas posteriores reddi-
dit, pollicebatur se reditum ad nos, sed verba no-
bis dedit. Verum easdem literas post paucos dies fa-
Dd dd 3 mu-

An. 1529. mulus aiebat se tradidisse cuidam sacrificio. Is si fefellit, nihil novæ rei accidit : hic ludus est quotidianus eorum, qui novo Euangelio gloriantur. Si tertio ad me scripsisti, scito non esse redditas. In alteris suspicabare me non satis intellexisse, quid sibi vellet quod peteres hominem liberum. Dubitabam fateor, utrum coelibem velles, an ab his sectis immunem, utrumque tamen divinabam. Sed antehac nunquam suspicatus sum hunc *Petrum* esse maritum. Vide quam non sim curiosus in republica aliena. *Albertus Pins* ante annum miserat mihi librum, quem nunc edidit *Lutetia*. Secuta est paulo post *Romana* calamitas, nec scire licuit certum, ubinam ageret *Albertus*. Ita factum est, ut de respondendo non cogitarem. Vix tandem ex amicorum literis didici illum in *Gallia* agere. Admonui hominem epistolio, differret editionem, donec accepisset meam responsionem; aut si id nollet, temperaret illa tam odiose, sed sine causa, in me congesta. Verum jam exierat liber antequam meæ literæ venissent *Lutetiam*, & huc liber sero perlatus est. Itaque relegendo libro & parandæ responsioni, quinque dierum opera data est. Audieram & antea rem ipsius *Marte* non esse gestam, & *Lutetia* Theologorum auxilio adiecit testimonia Scripturarum. Id deprehensum est ex collatione ejus codicis, quem manu descriptum miserat. Fortasse videbor iudex parum integer, attamen nisi nihil omnino video, multum abest hic liber ab ingenio doctrinaque, quam expectabam ab *Alberto*. Cum nostra extemporali responsione mitto simul *Viduam Christianam*, quam rogatus dicavi *Maria Cesaris* germanæ, quondam *Hungaria* Reginæ. In hoc argumento mihi non admodum placeo, quod nec simplex videatur, nec admodum congruens puellæ, quæ, ni fallor, alitur conjugio. Verbis tamen explevi chartas. Sed tuum expectabo iudicium, si tamen non gravaberis inter seria studia tua, nonnunquam ad hæc velut avocamenta divertere. Mihi perquam incommode incidit hæc tempestas, quod quum ea sit corpusculi imbecillitas, ut nec amœnissima parte veris sim vinum, cubiculum, aut cœlum mutaturus absque summo vitæ periculo, nunc hyberno cœlo cogor nidum, cui jam annis fere octo assuevi, deferere. Et cum hypocaustis nihilo melius mihi convenit, quam cum morte; & tamen jacienda est alca, quicumque erit eventus. Verum, hoc filere tutius arbitror plurimis de causis. Sunt & hic & foris, qui mihi minitentur. Onerassem hunc, qui reducit equum *Petri* tui, pluribus libris, si certus fuisset illum non recusaturum farcinam: id fiet alias, si tibi non ingratum esse sensero. Interim sospitet te cum tuis omnibus Dominus *Jesum*. Datum *Basilea* 10. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXV.

Erasmus Rot. Jacobo Tussano S. D.

DEMIROR quid tibi velis cum tuis versiculis, nec te, nec me dignis, studio literarum, quibus provehendis ambo deludamus perniciosus. Magis oportebat adversus tam pertinaces Musarum perduelliones συζητίζεν. A me sane nunquam es dicto factove læsus, nec tibi concedo, ut *Budæi* gloriæ favcas impensius, quam ego, tantum abest ut vel invideam illi, vel deicere studeam ab arce gloriæ, quam merito suo occupavit. Hoc te admonitum volebam, mi *Tussane*, non tam mea causa quam studiorum, atque adeo *Budæi*, cui tales versiculi nonnihil invidiæ conciliant apud eos, qui me charum habent. Nondum enim omnes sunt *Beddæ*. Quæso te, patere *Budaum* apud omnes gratiosum esse. Quanquam enim certum habeo illum ut virum gravem ac probum istiusmodi cavillis non delectari, tamen non deerunt qui diversum suspicentur. Bene vale. *Basilea* 13. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXVI.

Erasmus Roterodamus Simoni Pistorio S. D.

MISERAM nuncium ære proprio conductum, quem arbitror apud vos fuisse, nondum enim rediit. Nunc scribendi occasionem dedit *Christophorus Carlevitzius*, quem antea timide commendaram illustrissimo Principi, semel atque iterum nonnihil pudefactus mea commendatione. Sed posteaquam hunc domestico convictu propius inspexi, penitusque cognovi, non dubitarim illum cuivis Principi meo periculo commendare. Latine exacte callet, Græce mediocriter doctus, in Juris quoque prudentia satis feliciter versatus, ad hæc iudicii sobrii, moribus commodis, nihil habens neque fuci, neque supercilii; in summa, *Thrafonis* illius dissimillimus est. Cogitur relictis Musis, quas unice amat, ad aulicam vitam se conferre: plurimum fiduciæ posuit in suo Principe *Georgio*, nec ego parum habeo spei, si modo tua humanitas dignabitur auctoritate gratiaque sua nostram adjuvare commendationem. Quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. Crede mihi, penes juvenem dignum, gratum ac memorem collocaris istuc officii. Datum *Basilea* 14. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXVII.

Erasmus Roterodamus Bernardo, Episcopo Tridentino, S.

ORNATISSIME Præsul, Scio me jam merito tibi videri importunum, qui vos tantis negotiorum mobilibus tantum non obrutos, meis literis interpellem. Sed paucis expediam. Misi nuper *Polyphemum* quendam, non multo cordatiorem *Homerico Cyclope*, neque minus bibacem, ut libellum *Maria* dicatum perferret in *Hungariam*. Hoc enim muneris sic ambiebat, sic imminēbat, sic urgebat, ut existimem me duodecim illis aureis, quos in viaticum dedi, parvo mihi redemisse quietem. Nunc mitto similem libellum Serenissimo Regi *Ferdinando*, cujus nonnulla ibi mentio, quem tua prudentia in tempore illi exhibebit, si modo judicavit in tantis negotiorum undis, ullum dari otium ad hæc respiciendi. Adfert autem libellum simul cum literis *Christophorus Carlevitzius*, juvenis genere nobilis, sed alienissimus ab omnibus vitiis, quibus hoc hominum genus fere solet laborare. Est enim mihi illius ingenium domestica consuetudine penitus perspectum. Latini sermonis tam exacte peritus, ut me non pudeat illi palmam cedere, nec literaturæ *Græcæ* rudis, tum in prudentia Juris non infeliciter versatus. Accedit his dotibus rara quædam morum sobrietas modestiaque. Non dubito quin plurimi ambiant sese inserere in famulitium Serenissimi Regis, sed hujus similes arbitror esse perpaucos. Hunc itaque si non gravaberis pro tua solita humanitate tradere Regi, videberis mihi non minus optimi Principis consuluisse commodis, quam hujus juvenis. Sin aliter visum erit tuæ prudentiæ, nihil hac mea commendatione gravaris. Nos hic valeamus, non ut volumus, sed ut possumus. Utinam divina bonitas huic morbo remedium aliquod inveniat absque bello: sunt enim interdum ejusmodi remedia ipso morbo graviora. Reliqua cognosces ex *Carlevitzio*, si dignaberis illum tuo colloquio. *Christi* spiritus adsit vestro concilio, nobisque per vos pro his tempestatibus tranquillitatem aliquam largiri dignetur. Bene vale. Datum *Basilea* 14. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXVIII.

Erasmus Balthasari, Episcopo Hildeshemensis, S.

JAM diu est, ornatissime Præsul, quod amo tuam civilem benignitatem, non ignarus quantum illi pro singulari erga me favore debeam. Sed hætenus non est oblata occasio, per quam tibi vicissim grati animi signi-

significationem dare. Nunc obreuit commodum sese
 1529. juvenis hic majorum quidem imaginibus clarus, sed
 longe clarior eximiis animi dotibus. Is desiderat tibi
 notus esse, quem, si non gravaberis cognoscere, in-
 cipias fat scio diligere. Ex hoc de statu rerum, tum
 publico, tum meo privato, abunde cognosces, quan-
 do tutum non est quidvis literis committere. In me
 sic fremunt quidam his novis factionibus addicti, tum
 ex diversa parte *Redda* ac *Saton*, Theologi simplici-
 ter furiosi, postremo pseudo-Monachorum phalanges
 nihilo saniores, ut ni Principum favore sublevar, non
 possunt subsistere: nullorum enim improbitas tantum
 apud me valebit, ut ab Ecclesiae consortio recedam.
 Utinam quemadmodum Serenissimi Regis adventus
 bonos omnes in spem erexit, ita favente Christi spiri-
 tu hanc rerum tempestatem vertat in tranquillitatem.
 Bene vale. Datum *Basilea* 15. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXIX.

Erasmus Rot. Francisco Vergara S. D.

ONIMIVM verum dictum, *Flomo bulka*. Scripse-
 ras alacer, referbis agrotus: satis recte valens ac-
 cepti tuas literas, nunc affectus respondeo. Corripuit
 enim me tenacissima quaedam pituita, nec sine febris,
 nec sine vitae periculo; hoc pacto me salutavit Mar-
 tius. Atque interim tamen molimur migrationem, co-
 gimurque e nido, cui tot annis assuevimus, evolare.
 Veremur enim ne quando exemplum in divos ac di-
 vas editum, in nos recidat: praeterea stultissima qui-
 dem, sed mire pertinax suspicio quosdam habet, mi-
 hi elanculum cum his seetis convenire, quum ut quis-
 que est illis addictissimus, me oderit pessime. Capitis
 itaque discrimen capitis discrimine fugiendum est. Sed
 ne nihil ad tuam epistolam, *Francisco* charissime, si
 missa epistola non aliter obstringit accipientem quam
 numerata pecunia, tu danista es, qui prior epistola
 tam prolixa, tam crudita, tam amica provocaris. E-
 go vero quum usuram quoque deberem, vix sortis di-
 midium reposui, nimirum pro bene *Graca* male *Lari-*
nam, hoc est, ἀντὶ χερσὶν χάρις reddidi. Quod si
 hoc meum quaecunque referendae gratiae studium
 acceptum tulit tua humanitas, rursus isto quoque no-
 mine debeo. Tu tamen non solum liberas debitorem,
 sed puto etiam te mihi profiteris obligatum. Nihil
 erat quod excusares, sed si quid esset maxime, malim
 mihi esse quod jure tecum exposcularem, quam tibi
 tam bonam esse purgandi tui causam. Quis fuit ille
 morbus tam tenax, tam invidus, qui juvenem studiis
 juvandis natum, ultra annum lecto affixum detinuit?
 Quamquam arbitror te jamdudum convaluisse. Tuas
 enim literas pridie Cal. Jul. *Madri* scriptas, Martio
 demum accepi. Nos sane hic vivimus, non ut volu-
 mus, sed ut possumus, & vereor ne succedant acer-
 biora, si ventum ad arma fuerit, quo videntur haec-
 tenus spectare procemia. Utraque pars fudit suis viribus:
 sed varius belli eventus. Utinam *Christus* ἀπὸ μηχανῆς
 huic fabulae laram addat καταστροφήν. Posthac, mi
Francisco, nec numerandis nec appendendis epistolis in-
 ter nos certabimus, sed mera animorum benevolentia,
 quae si prolixa perpetuaque sit, non ita magni referet,
 quam breves aut rarae veniant literae, quamquam hunc
 quoque fructum amicitiae vehementer optamus acce-
 dere. Dominus te servet incolumem. Datum *Basilea*
 17. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXX.

Erasmus Rot. Joanni Valdesio S. D.

UT mihi permolestum fuit *Valdesium* meum tot
 molestiis ac periculis agitatum esse, ita magnam
 voluptatem attulit, quod ex tuis literis cognovi te in-
 columem ex isto naufragio enataste. Jam non medio-
 criter me discruciat, vestram *Hispaniam* tot affligi
 malis. Utinam aliquando Deus Monarcharum animos

ad pacis amorem convertat. Ne posthac sollicitus sis
 quomodo mihi excuses, charissime juvenis, tuum si-
 leantium: illud inter nos pactum esto, quotiescunque
 scripsero fratri tuo, tibi quoque scriptum esse: dein,
 quoties ille mihi responderit, a te quoque responsum
 esse, quandoquidem ego vos tam gemellos pro unico
 habeo, non pro duobus. Quod epistolium, sic neglecte
 scriptum, inter tua praecipua *κεμήλια* reponis, ego vi-
 cissim istum tam candidum & amicum animum pluris
 facio, mi *Joannes*, quam ut inter gemmas meas velim
 reponere, sed in pectoris mei scrinio reconditum
 usque servabo. Equidem non possum non gaudere tam
 multos existere istic, qui nobis ex animo bene velint.
 Sed rursus molestum est, regionem istam alioqui felici-
 ssimam tot habere *σημια* crabronibus improbitatibus
 diffusa, qui non mihi solum, sed amicis etiam omni-
 bus tam odiose facessant negotium, ut prope magis
 mihi doleat vestrum incommodum quam meum. Tibi
 tuique similibus omnibus ex animo gratulor, qui stu-
 dia conatusque vestros omnes in hoc confertis, ut cum
 elegantia literarum pietatis *Christiana* sinceritatem co-
 puletis, quod apud *Italos* antehac a non ita multiten-
 tatum videmus. Quid enim est eruditio si absit pietas?
 Bene vale. Datum *Basilea* 21. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXXI.

Erasmus Rot. Alphonso Valdesio S. D.

DE *Pantalaba* sero monueras, aut ut melius dicam,
 sero mihi reddita sunt tuae literae, circa Nonas
 Martias, quum absolutum esset quicquid ad *Francor-*
diensem mereatum erat deportandum. Idem libellus
 clam absque typographi nomine excusus *Lucretia*, per
 amicos ad me missus fuerat paucis ante diebus. Addi-
 derant praefationem ad ejus ordinis principem Cardi-
 nalem, sed sustulerant quaedam, quae sciebant apud
Gallos ipsis obsutura, mihi profutura, id quod ex *His-*
panici libelli collatione deprehendi. Ex meis ad Re-
 gem *Franciscum* literis, quarum exemplar ad te mit-
 to, tantum decerpserant, mentitur iniquum Caesarem.
 Hoc *Gallus* non intelligebat. Si dixissent iniquas con-
 ditiones, probasset etiam. Quod sequebatur ex Collo-
 quio *Puerpera* defunctum, prorsus omiserant, quoniam
 sciebant *Gallorum* aures nullo pacto laturas. Illic lu-
 dens *Entrapeus*, ut ostendat Deum satis habere ne-
 gotiorum etiam si non obstetricetur parturientibus, in-
 ter ceteros Principum tumultus dicit, *Caesar novam*
totius orbis molitur Monarchiam. Tota calumnia est in
 voco, *nova*, quasi fuerit unquam aliquis totius orbis
 Monarcha praeter Deum, quum hodie nondum totus
 orbis habeatur cognitus, nec ea pars, quae cognita est,
 unquam uni paruerit. Non hic disputo de Caesaris Mo-
 narchia, sed ut intelligas quam stolidis argumentis ille
 jus adserat Caesaris. Quod sol, inquit, est in caelis,
 hoc Caesar est in terris: Atqui Jureconsulti, qui hanc
 inutilem contentionem cum aliis multis invexerunt,
 Pontificem faciunt solem, Caesarem lunam. Equidem
 probarem exemplum, si quemadmodum sol indefati-
 gabili motu universum terrarum orbem lustrat, illu-
 strat, & conservat, ita unus homo posset singulis or-
 bis nationibus prospicere. Deinde, *Aristoteles*, in-
 quit, praefert Monarchiam Aristocratiae; Praefert, si
 quis inveniatur omnium optimus ac sapientissimus: sed
 Monarchiam appellat, non totius orbis, sed suae cu-
 juspiam ditionis, veluti *Cretensium*, *Lacedaemoniorum*,
Atheniensium, &c. Nec quicquam vetat, unius civi-
 tatis esse Monarchiam: nam quod ex *Homero* solent
 adferre,

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἰς κοίραν ἕναι,
 de unius exercitus imperatore loquitur, cujus tamen
 potestas non erat absoluta, nisi in praelio; quod ipsum
 indicat *Aristoteles*. Sed *Christus* etiam, inquit, proba-
 vit auctoritatem Caesaris, *Dice Caesar*, &c. Si *Christus*
 docuisset in *Sabaudia*, & simili occasione fuisset illi
 exhibitum Ducis numisma, dixisset; *Dice Duci qua*
sunt

1529. *Ant. sunt Ducis, &c.* Vides acumen hominis, qui se ja-
 ctat in Logica, Physica, & Metaphysica versatum. Hoc, ut dixi, non de re, sed de hominis insigni stultitia. Neque vero miror inter tot hominum millia inveniri qui talia ausit scribere: illud magis admiror, hæc diversis locis excudi à *Franciscanis*, nec eos animadvertere, quam se bonis ac doctis propinent deridendo. Unde liquet hoc genus aut insigniter esse stupidum, aut pessime sentire de genere mortalium. Quid quod toto Opere fingit me hostem omnium religionum piarum, quod alicubi notem quorundam irreligiosam superstitionem, aut impietatem. Docere aut monere apud illum est odisse, dissentire est infamare. Dein, nunquam citat mea verba ut habent, sed aut truncat, aut aliquid addit. Ad hæc, perpetuo quod dictum est in tres quatuorve malos, detorquet ad universos ordines. Toties repetit insigne mendacium, quod non distinguam bonos à malis, quum id vix usquam non faciam. Hæc est illa mera simplicitas jactati ordinis qui fluxit è paradiso. Videor mihi suspitione colligere quis sit auctor libelli. Testatur enim se fuisse in *Anglia, Gallia, Germania & Hispania*, quum tamen stomachetur in mundivagos. Ante menses complures adiit me *Franciscanus* quidam, juvenis indole liberali, promte loquens *Latine*, nec omnino rudis *Græca* literaturæ, deinde nativa quadam præditus facundia. Exponere coepit, in *Gallia* quid molirentur Theologi, quid Monachi, tandem & hortari ut in tempore prospicerem, se esse unum ex his qui meis commodis impense faverent. Hunc campum ingressum revocavi ad alia, partim quod adesset *Guardianus* hujus loci, partim quod ea, quæ narrabat, certius ex amicorum literis omnia cognovissem. Placuit tamen indoles, ac statueram illi deferre domus meæ hospitium ad aliquot menses, si forte voluisset uti. Itaque ipsum ad prandium vocavi in diem posterum, *Guardianum* non vocavi, quo liberius inter nos confabularemur. Venit, sed comitem trahens *Thrasionem*, natu grandem, quem simulabat esse laicum, quum, ut post rescivi, fuerit sacerdos, ne mecum cogeretur loqui *Latine*. Hujus inamœnissimo fastu adeo sum offensus, ut amor ille meus in juvenem refrigerit. Peracto prandio repetiit quod pridie fuerat orsus, indicans in animo esse peragratis regionibus, doctis innotescere: nam attulit duas schedas commendatitias, alteras à *Badio*, alteras à *Budeo*, quas satis apparebat extortas esse. A me flagitabat, ut ipsum amicis meis omnibus commendarem, ac didicerat quos quibus in locis haberem, videbaturque paratus quovis ire gentium, modo à me commendatus. Hic excusavi multa, sed præcipue quod non esset consultum hominem ignotum talibus viris tradere, eam rem mihi non raro parum feliciter cessisse. Alleganti schedas commendatrices, recitavi eas, quæ testabantur hominem & ipsis ignotum esse. Instabat ut saltem duobus aut tribus præcipuis commendaretur. Negavi me id facturum. Tandem petiit aliquot epistolum velut ad ipsum manu mea scriptum, quod circumferre posset. Id etiam cum stomacho negavi: nam his artibus non semel delusus sum ab istis erroneis. Interea nunciat famulus duos adesse viros eruditos, quibus cum peragendum erat de nostro Testamento, quod hic bene condere difficillimum est. Illis occurrentem interpellavit, ut saltem elemosynulam, nam hoc usus est verbo, darem: ego alibi intentus, jam dedi, inquam, putans futurum ut ad me rediret tempore commodiore. Visus est post biduum in hac civitate, multa molitus est ad corradendum aliquid nummorum, sed ad me non rediit. Hic eo libello ultus est suum dolorem, nisi me fallit suspicio; nam ordo ille vix habet alium, qui tantum possit *Latine*. Nec est de genere *Observantium* quos vocant, sed *Coletarum*, id quod post ex *Franciscano* quodam cognovi. Est autem, ni fallor, *Brabantus* aut *Gelrius* genere, nec dubito quin nunc sit in *Italia*, aut in *Hungaria*, donec peragat suam periodum. Vide quantum pericu-

li sit quicquam illis negare. Quamquam hic unus est, quem absque viatico dimisi, tamen frequenter sum fordissimis impetitus. Risi librum in crucem actum. Istis rationibus vincentur citius quam Apologiis. Sic *Lovanii Germanus* quidam *Lei* librum in me scriptum, quem in bibliotheca *Franciscanorum* reponendum locaverat, intus ac foris excrementis humanis oblevit atque incrustavit, ut dies aliquot tota foeteret bibliotheca: percunctantibus qui ingrediebantur, quid esset hoc putoris, excussis omnibus angulis nihil repertum est. Tandem sagacior aliquis sequutus vim aromatis, reperit fontem. *Guardianus* voluit librum ostendere populo, voluit ferre cæcum fulmen in auctorem: quamquam incio me res tota peracta est, nec auctorem novi, nisi huc reversus. *Hermannus*, Comes à *Nova Aquila*, indigne tulerat se notatum ab *Jacobo Hochstrato Dominicano*, is erat *Rabinus*, Prior Monasterii, quod *Colonia* sane quam magnificum est & opulentum. Non potuit hominem compescere, donec illius cognati denunciarint *Dominicanis*, ne posthac colligerent caseos in ulla ditione vel Comitibus vel cognatorum illius. Illi rati minas esse inanes clam tentarunt solito more venire ad ova & caseos. Factus est in illos impetus terribilis. Hoc damno totum annum mulctati sunt, itaque factum est, ut *Jacobus* à suis coactus pacis leges acceperit. Habeo illius palinodiam, in qua cum recitet verba plena contumeliæ, quæ scripserat in Comitibus, tamen affirmat ac propemodum dejerat, se semper de Comite præclare sensit. Bella palinodia, scurra quam Theologo dignior. Illud in fatis meis esse video, mi *Valdesi*, à nullis gravius lædor, quam ab iis qui favent sedulo magis quam prudenter. Quidam *Lutetia* emisit epistolam ἀνώνυμον in mei patrocinium. Ea res excitavit *Beddam* simpliciter furiosum, ut in me bilem suam rursus evomeret. Itidem apud vos epistola nescio cujus excitavit pseudo-Monachos, qui *Pantalabum* oratorculum subornarunt. Nihil unquam erat mihi Tragœdiæ futurum cum Theologis *Parisiensi*, ni *Berquini* cujusdam vehementer, sed imprudenter amantis studium illos in me provocasset, suo pariter ac meo malo. Ducitur fortissimis consiliis, sed infelicissimis. De Colloquiis damnatis, scholasticus erat ludus. *Colinæ* quidam excuderat, ut ajunt, ad viginti quatuor millia Colloquiorum in modum Enchiridii, sed eleganter. Id fecerat non studio mei, sed amore questus. Quid multis? nihil erat in manibus præter Colloquia. Præcesserat nescio quis rumor, forte à typographo studiose sparsus, fore ut hoc Opus interdiceretur. Ea res acuit emtorum aviditatem. Itaque *Bedda* forte nactus Rectorem suæ farinæ, & adhibitis aliquot conjuratis, curavit hoc edictum, quod proprie pertinet ad solennes Collegiorum lectiones, per quæ itur ad gradus scholasticos: nam quod in omnibus Collegiis jam traditur Grammatica, questus causa factum est, sed magno studiorum detrimento. Hujusmodi technis ludunt frequenter. Edictum tamen nullam facit hæreseos mentionem. Fieri potest, ut displiceat illis oratio parum *Latina*, nolintque hoc studio lectu digniores Auctores è juventutis manibus excuti. Sed atrociorum rumorem pertulerant in *Saxoniam*, sex Episcopos designatos in *Gallia* ad pronuntiandum de libris hæreticis, quorum princeps esset Archiepiscopus *Rothomagensis*. Per hos fuisse damnatos libros meos, & in publico exustos foro, precium autem supputatum ad 50. coronatorum millia. His technis stolidum Monachorum genus sibi pollicetur victoriam. Nituntur alio stratagemate. In omnibus regionibus habent aliquot *Franciscanos Observantes*, nam his adhuc non nihil tribuitur ob qualemcumque speciem sanctimonie, qui in concionibus ac publicis prælectionibus subinde perstringant nomen *Erasmi*. *Lutetia* habent *Petrum Cornutum*, in *Sabaudia Joannem Gacchum*, qui tamen posteaquam Duci per literas de illo questus fueram, sancte dejeravit mihi, respondens, se nunquam nominasse *Erasmum* Præceptorem suum, nisi sicut oportuit ho-

An. 1529. honorificentissime. In *Anglia* habent *Joannem Standicum*, nunc Episcopum. *Lovanii Titelmannum* quendam juvenem mire gloriosum, quod illius indicant *Progygnasmata*: utinam tantum possit quantum sibi tribuit. Sunt & in *Polonia*, & in *Ungaria*, nec usquam proficiunt, nisi in pejus: ubique decrescit illorum tyrannis. Quanto *Christianus* agerent, si converterentur ad studium veræ pietatis, & omitterent jam nimis notam hypocrisis? Triginta florenos accepi mense *Februario*. Scripseram enim ad *Bartholomæum Welzerum*, simulque movueram de ducentis ducatis. Respondit se nondum accepisse, sed bona fide curaturum simulatque acceperit. Circa Nonas Martias venit fasciculus literarum, omnia geminis exemplaribus. Alteram syngrapham commisi *Hieronymo Frobenio*, qui *Francfordia* pecunia recipiat. Hic me non fugit, quantum tibi debeam, *Alphonse* candidissime, cujus erga me pietas nusquam non est sui similis. Archiepiscopi literæ tam amanter scriptæ non paulo fuere gratiores quam ipsa pecunia. Gaudeo mihi scrupulum ademtum de dedicatione. Audebo illi hanc editionem nuncupare, quanquam hoc nec tu significas, nec ille. Et arbitror consultius, ut uni dicem quam duobus, nisi tu aliud moneas. Mittam tibi volumina decem, hoc est unum corpus, alterum *Toletano*, tertium *Hispalensi*, quartum *Gattinario*, nisi tu secus jusseris. Opus absolvetur nundinis autumnalibus proximis. Mihi hinc migrandum, idque non sine præsentis vitæ periculo. Sed parendum fati. Mihi totam epistolam meam ad Regem *Franciscum*, unde *Pantalabus* sumsit ansam calumniandi, quod me auctore Rex defecisset à pactis. Imo ibi consolor Regem, ut moderate ferat adversam fortunam & amplectatur concordiam. Quoniam autem non dubitabam, quin illæ conditiones Regi viderentur graves, hoc enim dico iniquas, ut consoler illius animum, supposui personam aliorum, quum ita loquor, *Quamquam antem nonnullis pax ista*, &c. & ostendo spem melioris fortunæ à *Christo*, qui solet res deploratas in tranquillum statum reponere, interdum etiam his, quos amat, immittens calamitates, quod arcanis suis consiliis intelligat sic expedire, mox adhortor ad servandam concordiam, *Si Christianos Monarchas*, &c. Et hic est locus unde probat tot *Roma* circaque *Romam* clades mihi acceptas ferri oportere, quum eum casum nullus exspectaret, ne *Cæsar* quidem ipse. Sed isti non vident quæ sit scribentis ratio: deinde quoniam vim *Latini* sermonis nesciunt, crebro hinc nobis movent calumniam: velut hic putat iniquum nihil aliud significare quam injustum, quum æquitas sit moderatio juris ab humanitate proficiens; & quod æquissimum est, id recedat potius à justitia; & quod justissimum est, parum sit æquum. Fortassis expedierit illam epistolam formis excudi, quo magis pudefcant isti, qui Principes habent pro fungis potius quam hominibus. Commendam tibi *Franciscum Dilem*, qui num istuc appulerit, nondum ex literis tuis certum potui cognoscere. Alteram syngrapham per *Hieronymum Frobenium* miseram *Francfordiam*, cum mea *quintantia*, ut vocant, adscripseram, si ea non placeret, *Hieronymus* meo nomine scriberet qualem vellet: *Welzeri* procurator excusavit, esse syngraphæ genus, ut pecunia numerari non posset, nisi prius à me datis tribus syngraphis *quintantiis*. Atqui eas poterat ab *Hieronymo* sumere, sed maluit pecuniam differre. Itaque scripsi *Augustam* ad *Bartholomæum Welzerum*, ut nobis, si posset, hac in re commodaret. Dicunt pecuniam non esse numeratam mensariis, sed cuidam negotiatori, qui hoc officii ab illis petit, sic ut illis liceat negare. Interim negotiator utitur pecunia. Memini me & olim in *Anglia* delusum simili genere syngraphæ. Vereor ne intra annum non sim recepturus obolum, quum ego jam plusquam totam illam summam partitus sum in eos, qui libros ex variis bibliothecis investigant, & contulerunt atque enotarunt, quo mihi iudicandi fieret potestas. Quod bibliopolæ mea causafic

ades ex animo, gratiam habeo, mi *Valdesi*, maxiam, quod beneficium uti perficias te plurimum rogo. Queruntur tempus trium mensium esse perquam angustum; iter longum est, nec satis tutum, prius quam merces suas perferant præterit dies, ac periclitantur. Nondum est manifestum bellum, & si esset, tamen studia digna sunt aliquo privilegio, nec ab his quicquam est metuendum. *Germani* sunt origine, nec aliud agunt quam ut parent unde liberos & uxores alant. Scripsi eadem de re D. *Mercurino* Cancellario, cui reddes epistolam, si tibi videbitur expedire. Bene vale. *Basilea* 21. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXXII.

Erasmus Rot. Joanni Vergara S. D.

LITERAS vestras, tertio Calend. Julii scriptas, sub Calend. Martii demum accepi, geminis exemplis omnes, sed ab eodem *Melchione*, & eodem die: quæ per se multo gratissimæ, hoc etiam nomine fuere gratiores, quod jam desperatio quædam obrepere coeperat animo meo: non quod de vestro erga me studio quicquam addubitarem, quod etiamsi mihi potuisset accidere, non patiebantur id *Waldesii* mei literæ, vestræ in nos non jam benevolentia, verum pietatis assidue, locupletissimæ testes: sed quod suspicabar idem vos statuisse de rescribendo literis meis. Quod significas *τοῖς δικασταῖς* placere de edendo apologetico meo, quod ipsum augurabar futurum, nec mihi sane displicet consilium. Non satis memini quod in eo libello *τῶν δικαστῶν* majestatem imminuerim, nam de improbitate quorundam Monachorum apud nos, qui se jactant *Ecclesiæ* nutantis *Atlantes*, dici satis, ut dignum est, non potest, nec apud vos apparet multo saniores. In hos illic destomachor. Absit autem ut Judicium auctoritatem verbo lædam: nam in *Britannia* *Cuthberto Tonstallo*, Episcopo *Londoniensi*, totius hujus negotii summa, ut audio, delegata est, quo non alium magis habeo in ære meo. Itidem in *Gallia* hujusmodi causarum cognitio ad aliquot summates viros delata est, alioqui *Beddarum*, *Sutorum* & pseudo-Monachorum improbitas omnia commiscuisset tumultibus. Libellus ille fordide fuit excusus: si vobis ita videbitur, curabimus ut locupletior & nitidior rursus exeat cum dignitate, mutatis his, quæ, ut indicant amici, videntur offensura Judices. Præsulem tuum arbitror invidia majorem, non tantum ob eximiam amplissimi muneris dignitatem, verum multo magis ob singularem vitæ integritatem, ob eruditionem ea fortuna dignam, ob minime vulgarem prudentiam, quæ illi apud *Cæsarem* & optimos quosque hoc plus conciliant, tum auctoritatis, tum gratiæ, quod hæc doctes majorum clarissimis imaginibus commendantur. Excellentior itaque est ille, quam ut quisquam canis ausit allatrare. Tibi vero nolim ex me quicquam invidiæ accrescere, si qua fieri possit, quanquam scio te, quæ tui est animi magnitudo, non quorumlibet latratibus excitari: tum ingenii tui prudens dexteritas mihi bonam spem porrigit fore, ut si quæ forsitan malæ bestię non vereantur obsibilare, nulla tamen ausit mordere, præsertim quum tantum habeas *Ajacem*, sub cujus clypeo lates. Postremo brevi futurum auguror, ut te tua virtus in fastigium aliquod evehat, unde possis hoc reptilium genus impune tuttoque despicere. Ego hætenus, otii dulcedine ebrius, omnem fortunam rejeci, cujus animi nunc me tero pœnitet; non quod displiceat humilitas, sed quod hoc seculo vix quisquam tam sordidus est & abjectus, quin audeat *Erasmum* conspuere, commingere, concacare, sit honos auribus. Ab ea contumelia vindicasset mediocris fortunæ dignitas. Nunc ea est valetudo, ut ægre vitam tucar, tantum abest ut dignitati sustinendæ par esse queam. Malitiosa

An. quædam operarum conspiratio fuit impedimento, quo
1529. minus hoc verno mercatu prodierit *Augustinus*, de-
cem magnis voluminibus absolutus, in quibus nihil est
quod non majusculis formulis sit excusum, id quod scis
in *Hieronymo* non esse factum. Id malum nobis bene
vertit. Non enim ausurus eram hunc laborem dicare
Præfuli *Toletano*, nisi certior factus hoc illi fore non
ingratum: nam esse scio nonnullos, qui solent hoc ge-
nus officii offendi. Quanquam autem ne nunc quidem
vel ex ipsius, vel tuis, vel *Valdesii* literis, certum ha-
beo responsum; tamen multæ res mihi fiduciam ad-
dunt, ut quod animo conceperam, audeam. Non est
ingratum munus, quod cum studiosis aliquot, qui in
conferendis exemplaribus nonnihil operæ subsidiariæ
præstiterunt, partiar, imo jam bona ex parte præ-
sumsi; sic enim interpretor, eam pecuniam *Augusti-
no* datam esse, non *Erasmio*. Hæreseon negotium à li-
bellis venit ad arma, quantum video rerum procemia.
Rex *Ferdinandus* cum *Germania* Principibus consultat.
Hic medio brumæ frigore mire caluit idolomachia,
ne musca quidem imaginum relicta est in templis,
sublata funditus Missa, ritusque Ecclesiastici, nisi
quod habetur interdum concio; deinde mulieres cum
pueris canunt Psalmum *Germanicis* rhythmis composi-
tum, & interdum datur panis corporis Domini sym-
bolum. Monachi simul & Monachæ jubentur ponere
sacram vestem, aut alio demigrare. Hactenus tamen
in nullius ædes privatas facta est irruptio, & à sangui-
ne temperatum est, quod utinam sit perpetuum. Tot
enim *Germania*, *Helvetiaque* civitates in hoc fœdus
dedere nomen, ut si res agatur ferro, malim abesse
procul. Est quidem magna Principum potentia, sed
ubi reperies militem pro sacerdotum jure pugnare pa-
ratum? Mea sententia res exiit hominum potestatem,
ad divina præsidia confugiendum est. Ego interim
non instrenuum militem præstiti Ecclesiæ, si nihil
aliud, certe nunquam *τὴν ταύτην λαπὼν*, & ingenue pro-
fessus me ab Ecclesiæ consortio digitum latum nolle
discedere: deinde tribus præliis cum *Luthero* conflixi,
idque in ea *Germania* parte, quæ maxime tenebatur
hoc novo fervore, quod ante me nullus est ausus, ut
tibi *Thrasionem* è Comœdia referam: nam *Parisienses*
extra telorum jactum positi mittunt fortes articulos,
qui hic tantum ridentur. Porro, quidam sic tuentur
sua dogmata scriptis & argumentis, ut præstiterit il-
los omnino siluisse, mea quidem sententia. In *Braban-
tia* poteram tuto scribere, verum illic mihi fuisset
acrior pugna cum quibusdam, penes quos nunc est co-
gnitionis auctoritas. Adversus horum odia tutus esse
non poteram, nisi aulæ præsidio: aulam habere fa-
ventem non potui, nisi coluisssem. At hæc valetudo
non patitur, ut cuiquam hominum inserviam. Inte-
rim tamen aliquo demigrandum, nec satis video quo.
Adeo nusquam affulget spes tranquillitatis. Itaque
prorsus juxta *Græcorum* proverbium, *ἔτ' ἂν ἐμὸν, ἔτι
μείων, ἔτι πλέον ἰσὶν*. Ob cubiculum mutatum, ob a-
liud vinum, ob vestem mutatam subinde periclitor.
Quid futurum censes, si relicto nido, cui tot annis as-
suevi, relictis amicis, quos habeo diutina consuetudine
perspectos & exploratos, alii veluti mundo me com-
miserò? Sed tamen hoc tentandum est, quicumque se-
quetur exitus: nam hic diu manere nihil aliud habe-
retur, quam profiteri quod hic geritur jam publici-
tus, nec dubito quin rumor multum addat veris. U-
trique germano tuo respondi. Ab *Elisabetha* virgine
salutem lubens accepi, quam illi multo cum fœnore
vicissim opto. Bellum est eum sexum ad prisca exem-
pla sese postliminio recipere. Habemus *Anglia* Regi-
nam fœminam egregie doctam, cujus filia *Maria* scri-
bit bene *Latinas* epistolas. *Thoma Mori* domus nihil
aliud quam Musarum est domicilium. Cæsaris germa-
na *Maria Latinos* codices habet in deliciis, cui nuper
scripsi *Vidnam Christianam*. Id efflagitarat à me qui-
dam Ecclesiastes illi charissimus. Scena rerum huma-
narum invertitur, Monachi literas nesciunt, & fœmi-

nae libris indulgent. Bene vale. Datum *Basilea* 24. An.
Martii, Anno 1529. 1529.

EPISTOLA MXXXIII.

Erasmus Rot. Alphonso Fonseca, Archiepiscopo Toletano, S. D.

PAVLVS ille magnus Ecclesiæ propugnator, & di-
vinitus electum organum Evangelicæ Philosophiæ,
ille, inquam, homine major, & cœlestibus assuetus col-
loquiis, non raro fatetur ingentem cordis dolorem ac
tristitiam usque ad vitæ tædium, atque interdum lite-
ras mittit lachrymis interlitas, requirit ex priorum col-
loquio solatium aliquod, precaturque levare molestia
fatanæ colaphistæ; quo minus mirum, si ego, qui ad
Paulini spiritus robur minus sum, quam ad aquilam
lumbricus humi reptilis, aliquid humanum sentio, mul-
to pluribus malis exercitus, quam ut his commemoran-
dis velim tanti Præfulis aures onerare. Sunt enim quæ-
dam minuta sordidaque, quæ partim numero, par-
tim improbitate gravius interdum infestant hominem,
quam ingentia mala, veluti cimices, culices & puli-
ces, qui quosdam insomnia nonnunquam ad vitæ tæ-
dium adigunt, nonnullis etiam mortem adferunt. Men-
tiar itaque, Præsul amplissime, si in tanta undique al-
latrantium, lapidantium, mordentium improbitate, di-
cam me perpetuo vacare omni sensus ægrimonia: sed
tamen auxiliante *Christo*, & tentationum procellas gra-
tiæ suæ afflatu temperante, nunquam valuit hæc car-
nis molestia, ut aut de loco deferendo cogitarim, aut
animum desponderim, quin potius sentio me ex his ho-
minum insultibus aliquid etiam roboris collegisse. Ita
visum est divinæ Providentiæ, malorum improbitate
abuti ad explorandam suorum sinceritatem: contra,
bonorum charitate uti ad consolationem eorum qui la-
borant afflictionibus, ne deficient. Nostrum autem est,
alterum patienter ferre, veluti flagellum à patre no-
stræ salutis amantissimo adhibitum ad correctionem: al-
terum grate amplecti, veluti solatium à propitio Deo
immissum ad confirmandam imbecillitatem nostram.
Quanquam hic minima doloris pars est mea privata
contumelia: quantulum enim detrimenti rebus huma-
nis accesserit, si *Erasmus* quantus est redigatur in ni-
hilum apud homines? Sed illud serio discruciat ani-
mum meum, tantum impiæ malitiæ deprehendi in
plerisque *Christianis*, potissimum in his per quos oportebat
vulgarium condiri fatuitatem. Nec enim video
spem ullam orbis ad Ecclesiasticam redituri con-
cordiam, nisi positis humanis affectibus, consentien-
tibus animis agamus *Christi* negotium. Quod si suc-
cesserit, meam sortem facile deplorare desinam. Pro-
cellam istam sævire jam mitius, sane gaudeo, neque
non intelligo, quantum debeam vestræ tum pietati
tum prudentiæ, quanquam isti nec consulescent un-
quam, & ad quamvis occasionem renovabunt tumultus.
Habent *Lucretia* propugnatorem quemdam *San-
lum*, hoc est, turbulentum, hominem adeo non do-
ctum, ut sensu communi careat, sed natum excitandis
hujusmodi tragœdiis. Apologiam meam non omnino
displicuisse vehementer gaudeo. Moderationem mihi
videbar vobis approbaturus, reputantibus quid istorum
mereatur stoliditas. Quis unquam vidit tales articulos
talibus viris proponi? *Augustinus* totus summa cum di-
gnitate feliciter absolutus, hisce vernis nundinis pro-
disset in lucem, nisi pertinax quædam operarum con-
spiratio remoram injecisset. Absolvetur tamen intra
menses duos, curabitur ut in sinum tuum quamprimum
veniat, non sine causa tantopere semper abs te adama-
tus. Solus enim præstat omnes *Christiani* Scriptoris do-
tes, in docendo sedulus, in redarguendo nervosus, in ex-
hortando fervidus, in consolando blandus, ubique pius
& vere *Christianam* spirans mansuetudinem. Reliqua
tua epistola me multis argumentis hortatur, vel urget
potius, ne desim Ecclesiæ, tot sectis atque opinio-
num diffidiis periclitanti, præsertim apud *Germanos*,
ubi

ubi conveniebat sub Cæsareæ Majestatis vexillis præcipue florere pietatem *Christianam*. Id quo facis vehementius, hoc magis & exosculor istam animi tui pietatem, cui video, sicut par est tanto Præsuli, dignitatem ac tranquillitatem Ecclesiæ serio cordi esse: & non vulgarem in me benevolentiam agnosco, quæ tibi persuasit, me ex omnibus præcipue parem huic negotio, adeo ut jam nihil moreris vulgares illas causificationes de virium mearum defectu. Utinam quemadmodum videmus præsentaneum Ecclesiæ periculum, imo non jam periculum, sed magna ex parte ruinam, ita paratum cerneremus efficax remedium. In his inauditis tumultibus mihi videor agnoscere manum Dei, jamque res exisse videtur hominum potestatem: nec tamen ob id abjeci spem omnem, haudquaquam ignarus, opem Numinis in rebus deploratissimis maxime solere exoriri: quam, ni fallor, brevi sentiremus, si concordibus studiis ad Domini misericordiam confugeremus, consiliaque *Christo* digna capefferemus. Nunc alius aliud molitur, vix ullum hic video, qui de vita in melius mutanda cogitet, sed plurimos fieri deteriores, ut ne commemorem tam tenaces Principum iras, præcipuum rei *Christiana* malum. Sed quod ad meas partes attinet, isto nomine frequenter appellor etiam à magnis, quorum nonnullis respondi verius quam satisfeci. At talis est hujus causæ ratio, ut omnia scripto committere, nec mihi sit tutum, nec ipsi causæ expediat. Virium mearum defectum possem tibi multis ac magnis testibus approbare, *Stannica*, *Latomo*, *Bedda*, *Sutore*, denique *Luthero* ipso. Sed nolo cum heroe tanto pugnaciter agere. Sit fueritve in me tantum eloquentiæ, doctrinæ, auctoritatis & gratiæ, quantum hæc causa postulabat, mihi certe nunquam hoc persuaderi potuit, nec adhuc potest. Itaque quum primum hoc malum coepisset herbescere, magno sane orbis applausu, ego primus, veluti præfagiens rem in atroces turbas exituram, abstinui à negotio periculoso, licet tum mire plausibili, & quos habebam charissimos ab eodem deterrui. Mox quum paulo altius exereret caput, iis rationibus mecum egerunt Monachi, per quos hujus fabulæ primæ partes actæ sunt, ut me mallet in *Lutheri* castra protrudere, quam adversus illum in acie stare. Hoc quale fuerit, explicare perlongum sit. Proinde quum reputarem Ecclesiam magna ex parte ad *Pharisæismum* esse collapsam, quem ipsum tamen huic rerum confusione anteposuerim: quum dubitarem quid divina Providentia per *Lutheri* spiritum vellet agere, adhuc enim videbatur vir bonus, qui vicis iratus pietatis zelo grassaretur, impotentius quidem, sed ut cohiberi possit: ad hæc cum meam imbecillitatem conferrem cum tot millibus Theologorum, quos multorum annorum usus in hac palestra reddiderat absolutos, inter quos sunt aliquot Ecclesiastica dignitate præminentes: ut ingenue dicam, religione quadam abstinui, ne vel imprudens repugnarem divinæ voluntati, vel pietatis causam redderem deterio-rem, si eam tot nominibus impar suscepissem. Ita tum mihi videbar, ac nunc etiam multo magis videor, nec puto me falli. Aliud est enim scribere scholia in *Hieronymum*, sublevando lectori parum erudito, annotationes in contextum Novi Testamenti, rudibus ad qualemcunque Scripturarum cognitionem alliciendis: aliud divinarum Literarum præfidiis ea tueri dogmata, quibus stantibus cadentibusve stat caditve *Christiana* Religionis negotium. Attamen ne tempus omne rixis ac *Monachomachiis* tereretur, *Basileam* me contuli, saltem aliquid moliturus, quod publico vel literarum vel pietatis studio conducere, ubi me non semper indulsisse somno res ipsa clamat. Nec tamen interim omnino mutum spectatorem huic me præbui fabulæ. Colloquiis, epistolis, publicatis etiam libris, multos aut revocavi, aut deterrui, aut certe moderatus sum. Deinde ex professo manum cum *Luthero* conferui, & illius toxica jacula pectore opposito excepi, proque viribus, aut repuli, aut in ipsum etiam retorsi. Id-

que sum ausus in ea *Germania* parte, quæ propensior erat in *Lutherum*, quam ipsa *Wittenberga*, ubi mihi tutius fuisset cum illo congredi quam hic. Quantum profecerim nescio, certe ut quisque est hic sectis addictissimus, ita me atrocissimo prosequitur odio; de his quoque loquor, quos olim habui charissimos. Hoc æquiore ferrem animo, nisi interim pars altera nihilo mitius sæviret in caput meum, imo aliquanto hostilius ageret, posteaquam in *Lutheranam* aciem semel atque iterum impressionem feci, quasi hoc ipsum illos urat, quod in ipsorum gratiam hæreticus esse nolim. Tales habeo amicos pro quibus depugno, potius habent me deturbato, magis etiam periclitari navim, quam per me incolumem, salvam in portum deduci. Accedit huc quod plerisque non satis est excludi impia dogmata, nisi comprobetur alba, quod ajunt, amussi, quicquid hætenus ab ipsis inventum est: imo ne hoc quidem satis, extenditur funiculus in diversum, & his quæ ultra modum excefferant, aliquid etiam adjungitur. Jam totum hoc genus fere situm est in placitis quibusdam Scholasticorum, quæ totidem & iisdem verbis à nobis flagitant, quibus ipsi solent ea proloqui, quum tamen in his quoque scholarum inter ipsas magna dissensio sit. Videbam hic libellos *Latomi*, *Hieronymi*, *Sutoris* & *Bedda* nihil aliud quam rideri, & animos etiam addere propensis in hæc nova dogmata; quin & ipsius *Joannis* Episcopi *Roffensis*, in quo viro nihil desideres, libros prorsus negligi. Post hos ego quid aliud profecissem, nisi quod irritassem crabrones? Quod meo periculo sine causæ periculo potui, feci; clam, palam, publice, privatim, dictis, scriptis, ac factis testatus sum, me ab Ecclesiæ unitate culmum latum nolle discedere. Postremo, si maxime stringendus esset in illos calamus, id alio loco tentandum erat, nec absque Theologorum subsidio poteram. Hic solus eram, & si quid tale scripsissem, nemo typographus sustinuisset excudere. Tantos fremitus excitavit libellus *De Delictis ciborum* & *De confessione*. Redisses, inquires, *Lovanium*. At hic tenebar atque etiamnum captivus sub immitissimo tyranno, calculo, ut vix unquam domo liceat proferre pedem. Et si per calculum licuisset tam prolixum iter suscipere, eadem causa deterrebat à repetenda *Brabantia*, quæ persuaserat relinquendam. Allegabis aulæ favorem adversus inimicorum molimina. Sed tua prudentia vidit istic quorundam sordidorum improbitatem, nec Cæsareæ Majestati, nec Præsulum auctoritati cedere. Et aliorum exemplis didici, quam non tutum sit illis quicquam fidere. Nec usquam magis regnant quam apud nos. Gratiæ quidem permultum, & auctoritatis nonnihil mihi conciliarant apud *Germanos* bonæ literæ, sed protinus omnis illa gratia versa est in odium, auctoritas in contemptum, simul- atque palam ausus sum illorum instituto reclamare: & qui prius eram sydus *Germania*, ac sinceræ pietatis vindex, nunc verso, ut ajunt, pollice, sum *Balaam*, & doctor asinus. Attamen ne nihil agnoscam eorum quæ mihi tua tribuit sublimitas, ab ambitione & privato studio, reliquisque vitiis, quæ ut huic orbis malo seminarium ministrarunt, ita videntur obstarè, quo minus liceat adhibere remedia, puto me satis esse liberum: ac nisi mihi penitus ignotus sum, non dubitarem hoc corpusculum ignibustradere, si persuasum habeam id magno Ecclesiæ bono futurum; nec eam jacturam mihi gravem duxerim. Primum enim quid habet hæc vita mea quod magnopere sit expetendum juxta carnis affectum? Deinde, ut habeat aliquid suave, quantum, obsecro, jam superesse potest, etiamsi nullus abruptat casus? Sed eo res nunc provecta est, ut omnia videantur ad arma spectare; quod si fiat, tum vere futurum est quod scribis, ut *Germaniam* habeamus omnium miserrimam & perditissimam: atque id ne brevi fiat, misere timeo, nisi me fallunt omnia. Et utraque pars tantum habet virium, ut incertum sit utri cessura sit victoria, quæ ut maxime contingat parti meliori, non continget absque immensa sanguinis humani jactura. Quum ferro

res geritur, nobis nihil est loci, nisi forte peragendum sit martyrîum, quod ego non detrectarim, si res ita postulet. Hoc ne gloriosius dictum videatur, accipe quod rideas, sed tamen vero verius. Leviora puto passum *Stephanum* lapidibus semel obrutum, aut *Sebastianum* semel jaculis confossum, quam me, qui tot annis eorum linguis confodior, qui venenum aspidum habent sub labiis, qui lapidor undique convitiis. Tot contumeliis citius distraherer ab orthodoxorum foedere, si ullis rationibus avelli possem à fide, quam semel dedi *Christi* sponsæ Ecclesiæ. Quo in statu nunc res hic sint, non dubito quin multo celerius rumor ad vos pertulerit, quam hæc perventuræ sint literæ. Mihi vertendum solum, quod non absque summo vitæ discrimine scio me facturum. Tot annis huic assuevi nido, sed de eventu viderit *Christus*. Nos quod homine orthodoxo dignum est faciemus, ut potior sit pietatis quam incolumitatis ratio, quandoquidem hic manere, ubi nec sacrificare licet, nec corpus Domini conficere, nihil aliud sit quam profiteri quod isti profitentur. *Oecolampadius* obtinet omnes Ecclesias. Monachi Monachæque jubentur alio demigrare, aut sacram vestem ponere. Idem fit in multis aliis civitatibus. In templis nihil solitum geritur, nisi quod in nonnullis semel concionatur hujus professionis Ecclesiastes: dein pueri cum mulierculis canunt Psalmum *Germanicis* rhythmis compositum. Hæc sunt procemia. Ego misere metuo ne *Pharisaismo* succedat Paganismus. *Lutherus* habet aliquot civitates, quæ de Eucharistia propemodum sentiunt cum Ecclesia: sed altera pars habet plures, quæ huc recta tendere videtur, ut totum sacerdotium ac Monachismum funditus aboleant. Anabaptistæ, tametsi magno sunt ubique numero, tamen nusquam obtinuerunt propriam Ecclesiam. Hi vitæ innocentia præ cæteris commendantur, sed à reliquis quoque sectis opprimuntur, non solum ab orthodoxis. Subolet mihi multos his tumultibus admisceri *Judeos* ac Paganos, quorum alteri *Christum* oderunt, alteri nihil omnino credunt. Auguror illos meditari novam quandam democratiâ, totaque res agitur callidissimis quorundam consiliis, quorum auctores nullus adhuc satis agnoscit: atque ita succedit, ut dicas voluntatem Numinis geri, cujus æterna providentia solet interdum malorum improbitate ad suorum emendationem abuti. Id quoties fit, nullum præsentius remedium, quam agnoscere manum Dei provocantis ad poenitentiam, & commutata in melius vita, iram illius vertere in misericordiam. Siat illi locustæ, sint ranæ, sint cyniphes, sint pustulæ, tantum ne nos simus *Pharaones* & *Aegyptii*. De ignotis non est meum judicare, hic nec inter sacerdotes, nec inter Monachos quemquam vidi, quem tanta rerum tempestas reddiderit pilo castigationem. Tantum inhiamus vindictæ, quasi sit humanum quod agitur. Porro, quod dogmata separas à corruptis moribus, agnosco prudentiam vere *Christianam*. Id enim mihi fiat, nulla erit opinionum constantia, quando nunquam tam bene cum rebus humanis actum fuit, nec agitur, ut non iustissima querela futura sit de plurimorum moribus. Mutare rerum statum proclive est, mutare in melius difficillimum. Quis autem non exosculetur istam singularem vereque piam modestiam, qui nec tui ordinis hominum mores taxari recuses, & emendari, modo qui corruptis dogmatibus desciverant ab Ecclesiæ contubernio, resipiscant, & ad sanam mentem redeant. De Episcopis non ita magna est querimonia, de Romano Pontifice, deque his qui sub illius titulo regnant, longe major est; de Monachis præsertim Mendicantibus gravissima. Jam cor Regum in manu Dei est, quod ille flectet ad pacatiores consilia, simul atque nos illius misericordiam promeruerimus. Interim nos humiles, quod unum possumus, assiduis votis precibusque fatigabimus Domini clementiam, ut hos inconditos rerum tumultus vertat in latiore exitum: nec tamen interim cessabit industria nostra, si quid Dominus per nos omnium infi-

mos agere dignabitur. In hac causâ mihi necesse fuit reticere quæ propemodum sunt præcipua; sed tamen arbitrabar hoc esse mei officii, tam amico Præsuli, meum hac in re consilium, aliqua ex parte approbare: posthac efficiam, ut omnes intelligant mihi sinceram mentem, ac propensam animi voluntatem non defuisse. Munus, quod tua benignitas ultro voluit *Augustino* renascenti largiri, cum his partiar, qui conferendis exemplaribus (quo labore nihil molestius) nostram industriam nonnihil adjuverunt. Dominus te nobis servet incolumem. Datum *Basilea* 25. Martii, Anno 1529.

EPISTOLA MXXXIV.

Erasmus Rot. clarissimo Angliæ Baroni Guilielmo Montijo in regia Angliæ S. P.

ORNATISSIME *Mecenas*, si singulæ spectentur Epistolæ, *λακωνίζω*, si universæ, quas in omnes mundi plagas cogor mittere, plusquam *Asiaticus* sum. Hic tolerabili in statu sumus, excepta incredibili rerum caritate; tantum liceat effugere bellum, quod ut liceat vereor, prout hæcenus habent hujus fabulæ exordia. Sed in manu Domini sunt omnia nostra. Utinam optimis votis æque per omnia respondeat fortuna; atque illius benignitas meis abunde respondit. Apud Regem *Ferdinandum* habebam patronum incomparabilem, *Bernardum* Episcopum *Tridentinum*; is, ut audio, se subduxit ab aula, offensus, ut arbitror, his belli præludiis, cujus quando simus habituri finem, novit Deus. Quibus agatur consiliis Cæsar, nescio. Amissa *Hungaria*, miseris modis vastata *Austria*, & rursus imminente *Turca*, nonnullis videtur nimium diu hære in *Italia*. Nec pauci mirantur, qualis sit illa pax inter Cæsarem & *Gallos*, quum duo filii nihilo minus detineantur in *Hispania*. Rex *Ferdinandus* habet invictum animum, sed novus Princeps destituitur nervis belli. Quod si Cæsar vi *Lutheranos* aggreditur, hic prorsus de nobis actum fuerit. Quod optimi Regis vestri pietas semper molita est inter Cæsarem & *Gallos*, hoc Rex *Polonia Sigismundus* magno studio molitus est inter *Ferdinandum* & *Joannem*, regni competitorem. Sed fata superant hominum consilia. Officium meum erga *Carolum* tuum tibi non ingratum fuisse, mihi fuit gratissimum, cujus indolem felicissimam precor ut Dominus *Iesus* tum servare, tum usque in majus meliusque provehere dignetur. Nescio quæ mihi fortuna cibum offerat edentulo; certe *Petrus Barbarius* sic mihi adamatus, sic à me literis celebratus, me pensione *Curtracensi* spoliavit inaudita perfidia. Et audio *Cantuariensem* deficere, cui si quid acciderit, nihil est quod sperem de pensionibus. Mihi sat animi est, si carnificem meum calculum quædam excutere. Quamquam apud *Gallos* exoritur *Budaica* factio, stolidis modis in me velitans. Nec ipsi sciunt, quamobrem mihi succenseant. *Thomas Moro* nihil gratulor, ne studiis quidem admodum; isti regno gratulor, cui non potuit sanctior meliorque Judex contingere. Consolaris me de tumultu obrectatorum, at tu vix nostri decimam partem eorum, quæ in me ex insidiis diabolicis artibus moliantur quidam scelerosi, sub Evangelii titulo latitantes. Scribam filio & Præceptori, quorum utrumque tibi gratulor, si patietur valetudo: nam inter epistolarum tumultus, cœpit esse vehementer molesta, nec possum suspicari causam, nisi fœcitatem intestinorum. Ignosce, *Mecenas*, non vacabat hæc relegere. Apud *Friburgum* 28. Martii, Anno 1529.

Agnosce manum tui veteris Clientis,

EPISTOLA MXXXV.

Erasmus Rot. Lodovico Bero S. D.

AMICORVM in *Christo* sincerissime, tibi quidem ex animo gratulamur, cui licet Dominicam Resurrectionem spiritualibus, ut par est, celebrare gaudiis.

diis. Nos hic nostrum Pascha agimus absque alleluja, absque victorialis convivio, licet non sine lactucis agrestibus. Videmurque nobis interim sedere ad flumina *Babylonis*, ut non libeat cantare canticum Domini in terra aliena. Sed corpore duntaxat hic haeremus, spiritu tecum sumus. Sperabam me ante triumphalem Domini diem *Friburgi* futurum, ut hic me quaerentibus responderi posset, quod piis mulieribus responderunt Angeli, *Surrexit, non est hic*. Verum sub Idus Martias, nulla evidente causa, corripuit me pituita quaedam, multo tenacissima, non sine febris, adeo ut noctibus aliquot vehementer periclitatus sim, ne praefocarer viscoso phlegmate. Ex hoc malo vix dum fatis convalui. Nunc quoniam in dies expectamus *Hieronymi Frobenii* reditum ex *Francfordia*, visum est consultius, tantisper adhuc commorari: siquidem illius opera tutius hinc demigrabimus, & fieri potest, ut ille literas adferat, vel ex aula Caesaris *Brabantica*, vel e *Spirensi* Concilio, quae me cogant alio proficisci quam *Friburgum*. Praestat autem, opinor, semel quam bis demigrare. Jamdudum tamen praemisimus quae in reculis nostris praecipua sunt, quaeque potissimum a furibus ac praedonibus expetantur, prima quaque occasione cum reliqua suppellectile sequuntur. Interim cubiculum nobis pro templo est, donec cum *Hebraeis* in deserti libertatem restitutis licebit sacrificare Domino, quod sane spero futurum propediem. Post has tempestates Domini clementia dabit laetiora, postquam illius ira versa fuerit in misericordiam: nam hujusmodi rerum tumultus, quales hodie videmus, imo perpetimur, nullus, opinor, ab Ecclesiae crepundiis ad hoc usque temporis aut vidit, aut legit, aut audivit. Equidem agnosco Divinam Providentiam: explorat electos suos, velut aurum igni, tentatque dum vere fidant ipsi, diligantque. Quid aliis accidat nescio, me certe tot malorum procellae adeo non labefactant, ut reddiderint etiam aliquanto firmiorem: qua quidem in re absit ut quicquam tribuam meritis aut viribus meis, sed agnosco manum Excelsi, in mea imbecillitate suam exserentis potentiam: cujus voluntati quoniam me semel totum tradidi, confido illius clementiam mihi non defuturam usque in finem. Ille misericors *Samuëli* infundit vinum, ut emordeat parulentiæ criminum, infundit & oleum, faciens cum temptatione proventum, ut possim sustinere. Id mihi esset, qui tandem potuisset hoc corpusculum, haec animula, tot malorum assultibus esse par? Ut enim omittam senectutis per se quidem gravis, sed multo gravissimae valetudinis incommoda, quid esse potest humano sensui durius, quam omni ex parte sic animis gladiatoris impeti, idque nullo neque modo, neque sine? Negatur *Hercules* unus duorum monstrorum impetum sustinuisse: at huic homuncioni cum tot *Anteis*, leonibus, cerberis, cancris & hydrys digladiandum est assidue. Ne commemorem ista minuta, sed interdum molestiora animalcula, viperas, cantharides, cimices, culices & pulices. Multi amissa re confugiunt ad laqueum, at erectis & generosis animis quanto preciosior est honesta fama quam pecunia? Scis ipse quam multos amicos, qui me tantum non adorabant, mihi quum alibi, tum apud *Germanos* pepererant bonae literae, qua sola possessione mihi videbar sat beatus, qui nec opes, nec dignitates unquam ambii. Quis talem possessionem poneret aequo animo? At mihi non solum ponenda fuit, verum etiam illud devorandum, quod quos habebam juratissimos amicos, atque ut priscum usurpem verbum *συνοπολιτῆρας*, id est, *commorientes*, eos fere nunc habeam aut hostes atrocissimos, aut clancularios insidiatores. Grave malum, quod infligitur immerenti, gravius quod bene merito, gravissimum vero vulnus quod venit ab amico. Quanquam interim à nullis atrocius laedor, quam ab his qui favent, sedulo quidem, sed imprudenter. Quis finis undique provolantium libellorum quibus proficindor? Quae rabies istorum, quorum dentes

arma sunt & sagittae, & quibus venenum aspidum sub labiis, quorum lingua gladius acutus? Ubi cessat horum improbitas? Non in conviviis, non in privatis colloquiis, non in arcanis confessionibus, non in sacris concionibus, non in publicis praedicationibus, non in aulis Principum, non in vehiculis ac navibus; & ab his intemperis, nec pudor illos, nec conscientia, nec Principum auctoritas, nec toties in os ipsis regesta vanitas potest cohibere. Imponunt simplicioribus, parum bene volentes nobis, perpellunt in insaniam, modestiores obruunt improbitate. Nusquam non adsunt, loquuntur omnium linguis, utinam Dei magnalia, itaque vincunt, nimirum deserta, quod ajunt, causa: quum ego tantum *Latine* loquar, & si centum haberem linguas, quid unus valeam adversus tot conjuratas phalanges? praesertim quum mihi res sit non solum cum turmis hostium, verum etiam cum his à quibus sto. Nulla est secta, quae me non capitaliter oderit, sed horum praecipue, qui Dominicum corpus nobis auferre conantur, & tamen apud Episcopos quosdam ac Principes insimulor, quasi cum illis colludam. Alii queruntur, quod non stringam calamum in novorum dogmatum auctores, aliis id videor parum acriter facere, nec defunt qui praedicent me his malis seminarium ministrasse. Ut rursus fileam minutos hostes, qui anserum, cimicum, culicum & pulicum ritu, nusquam non obganniunt, opputent, obstrepunt & morsitant: qui tametsi venenum non habent, tamen improbitate frequenter adigunt hominem ad vitae taedium, nonnunquam & ad mortem insomnia. Haec me tot annis perpeti, idque solum, nam amicos, si qui sunt, fere absterret invidia, nonne tibi videtur durius quam semel cum *Stephano* lapidibus obrui? aut semel cum *Sebastiano* configi jaculis? Ibi cruciatum mors corporis finit, hic animus facius in multas mortes superest. Quamquam nec ab istorum minis sum liber, qui corporis interitum moluntur. Jam ne quod genus malorum abesset, nescio quis sinister genius inter bonarum literarum cultores non minus atrox diffidium concitavit, quam est inter sectas de fide digladiantes. Ob *Buduum Badio* collatum *Lutetiae* lapidorum Grammaticorum versiculis. Haec lues primum *Roma* per *Ciceronianos* quosdam excitata, nunc demigravit in *Galliam*. Ab his ut sexagenarius de ponte dejicior, semelque quicquid hactenus habere visus sum vel ingenii, vel eruditionis, vel eloquentiae, vel judicii, cogor deponere. Atqui plerique sunt hoc animo, ut malint vita quam gloria decedere. Gloriam, si qua est, æquissimo animo posuerim, at pro gloria, ab omnibus etiam abjectissimis conspui, caedi colaphis, ac propemodum (sit honos auribus) commingi, concacarique, nonne videtur durius morte? Nec in his malorum undis ultus affulget portus huic senectuti quietus, jam ad nullum hominum convictum accommodae, nedum aulis aptae principalibus, nisi nomen dare velim alicui lectarum, quod haud dubie facerem, si mihi persuadere possem esse pia, quae docent, omnia. Id quoniam nulla ratione nec hactenus potui, nec adhuc possum, satius duco vel cum sexcentis hominum sectis belligerari, quam ab Ecclesiae catholicae contubernio diicedere. Quis sit harum barbarum futurus exitus, viderit Dominus; mihi persuasum est, cum perire non posse quisquis in petra immobili pedem fixerit. Probabile est, Dominum his motibus & calamitatibus velle castigare mores nostros, qui si verum fateri fas est, nimium nimium deflexerant à sincera pietate; praesertim in his qui videbantur Ecclesiae columina: non tantum si respicias ad Evangelici spiritus vigorem, verum etiam si spectes veterum Pontificum constitutiones, de probitate sacerdotum & clericorum editas, quas innumeras *Joannes Gersonus* in quodam opusculo commemorat. Quantum porro nostrorum temporum mores, etiam à *Gersoni* seculo recesserunt? Olim Dominus per ranas, locustas, cyniphes, aliasque pestes invitavit *Aegyptios* ad poenitentiam, verum

an. me divina ope fretum, nullus dolor aut vindictæ cupiditas huc perpellet, ut vel locusta velim esse, vel *Pharao*. Castiget sponsus sponfam suam suo arbitratu, novit enim quid illi expediat; nulla res vel tam blanda, vel tam atrox erit, quæ me distrahat ab unicæ columbæ confortio. Hominum malitia rem auferre potest, famam auferre potest, vitam auferre potest, pietatem, qua nihil melius, auferre non potest, nisi prodamus ipsi thesaurum nostrum, quem habemus ex sponsi munificentia. Proinde tutissimum arbitror illi medico totos nos committere; novit plastes suum figmentum, novit figulus vasculum luteum, quod deformavit: fingat, refingat, frangat, comminuat, non potest in æternum perire, quod illius digitis concretum est. Sive porrigit amarum absinthium immixtis tristibus, sive blandioribus fovet remediis; denique sive secat, sive urit, dubium non est, quin ut fidelis & amicus medicus, nostræ salutis peragat negotium. Ille nimirum solus est, qui potest & solet etiam occidendo vivificare; vere juxta *Græcorum* vetus proverbium *ὁ δὲ ὀφθαλμὸς*, id est, *benevolus mactator*. Hic fortasse me rogabis, num qua titillatio sollicitarit aliquando mentem meam, ut in aliquam factionem concederem. Equidem non gravabor me totum aperire, tam exploratæ fidei amico, meosque affectus in tuum sinum effundere. Interdum quum meo cum animo reputo, tam perversam tamque pertinacem quorundam malitiam, tangor interdum humano quodam sensu, vindicandi cupiditate: sed ea tam leviter perstringit, ut ultra summam animi cutem nunquam penetret, pungatque tantum, non vulneret. Mox enim carnis affectum reprehendit spiritus, hunc in modum. Quid sibi vult tam impia cogitatio? Tune, ut hominum malitiam vindices, impias manus mittes in matrem Ecclesiam, quæ te sacro lavacro genuit *Christo*, quæ verbo Dei pavit, quæ tot sacramentis fovet vegetatque? Tune, ut improbos lædas, ipse fies improbus: & ut temporariam injuriam ulciscaris, animæ tuæ jacturam facies, nunquam recuperabilem: & dum hosti nocere studes, ipse tibi quovis hoste fies nocentior? Respice corpusculum tuum, supputa quantum vitæ tibi superfit. Quum portum teneas, ultro te in mare præcipitabis? Nulla vindicta speciosior, quam ut teipsum quotidie reddas meliorem. Totus hic tumultus temporarius est, urget quod æternum est. Hoc, hoc age. Hujusmodi cogitationibus facillime discussio carnis affectum, qui citra periculum occurrit interdum: sed tamen efficit, ut melius intelligam, quod accipio, *Arium*, *Tertullianum*, *Wiclevum*, aliosque nonnullos, invidia clericorum & improbitate quorundam Monachorum à *Christiani* gregis communione recessisse, privatumque dolorem in publicum Ecclesiæ malum emisisse. Ego citius & famam & vitam posuerim, quam ad facinus tam impium descendam. Qui sic animatus est, opinor, non facile prolabitur in hæresim. Atque utinam liceat his tantis Ecclesiæ malis, hujus vitæ dispendio mederi: nam quod nonnullis sub obtentu zeli mea scripta falso criminantibus libere respondi, non vindictæ cupiditas huc me perpulit, sed pietatis zelus adversus malitiæ zelum excitavit. Aliud est hæreticum errorem tueri, aliud hæreses calumniam depellere. Ad alia convitia obticescere fortasse lenitas est, verum ad impietatis crimen esse mutum impietas est, si conscientiam habeas à crimine liberam. *Paulus* jubet & ore fieri confessionem ad salutem, at negandi genus est non habere linguam adversus intentatam hæresim. Nec obscurum est quam frivolas ob causas isti primum in me coorti sint. Provexi linguas ac politiores literas, magno rei Theologicæ bono, quibus nunc se fingunt favere, quum annis plus quadraginta nullum non lapidem moverint, ut eas profligarent ac subolescentes obruerent. Atque hoc est hujus Tragœdiæ seminarium. Adhortatus sum Theologos, ut omisiss quæstiunculis, quæ plus habent ostentationis quam pietatis, conferrent sese ad ipsos Scripturarum fontes, & ad veteres

A Ecclesiæ doctores. Cæterum scholasticam Theologiam non sublatam, sed puriorem magisque seriam esse volui. Hoc, nisi fallor, favere est, non lædere. Adhortatus sum Monachos, ut vere studeant esse quod dicuntur, hoc est, mundo mortui; minus fiderent exteris ceremoniis, magis amplectarentur veram animi pietatem. Utrum hoc est odisse Monachos, an bene velle potius? Notavi quosdam qui vota temere suscipiunt, item alios qui rudem ætatem artibus in nasam illiciunt: istos qui sine gravibus causis, sine Pontificum auctoritate deserunt institutum suum nunquam probavi; imo multos vacillantes vel consolatus sum, vel confirmavi. Traduxi præpostera judicia, unde scateret præcipua pestis *Christiana* religionis. Hoc, opinor, est illam juvare, non lædere. Sæpius optavi Pontifices, Cardinales, & Episcopos tales, ut in his reluceret Apostolica pietas; nunquam mihi venit in mentem quemquam de suo gradu deturbandum esse. Nunquam contemsi neque contemnendas docui constitutiones ac ritus Ecclesiæ, sed prætuli præcepta Dei, & commonstravi à ceremoniis profectum ad meliora: & si quid in hisce rebus irrepressisset hominum negligentia, indicavi quomodo posset corrigi, id quod non raro fecit Ecclesia. Nullum Ecclesiæ sacramentum non semper veneratus sum, quanquam de Matrimonio Veteres diversa sensisse animadverto. De Confessione sacramentali nunquam dubitavi, quin eam religiose, velut à *Christi* spiritu traditam, putarim observandam; nec unquam ausus sum aut auderem ad *Christi* mensam accedere, aut ex hac vita decedere, nisi sacerdoti confessus quæ gravant conscientiam: tantum hæc, qualis nunc in usu est, an ab ipso *Christo* prodita fuerit dubitavi, sed ita ut magnopere faveam, si quis hoc argumentis irrefutabilibus possit evincere. De Missa abroganda nunquam somniavi. De Eucharistia nullum video argumentandi finem, tamen mihi nunquam persuaderi potuit, neque poterit, *Christum*, qui veritas est, qui charitas est, tamdiu passurum fuisse dilectam sponfam suam hære in errore tam abominando, ut crustulum farinaceum pro ipso adoraret. De verbis quibus consecramus aliquando desideravi, fateor, plenius edoceri. Verum in hujusmodi scrupulis facile soleo in Ecclesiæ Catholicæ judicio acquiescere. Dogma, quo quidam cuius tribuunt potestatem consecrandi, absolventi & ordinandi, semper habui pro manifesta infania. A sectis & schismatibus unice semper abhorruï, nec hætenus ulli me addixi factioni, quum eo tot causæ protruderent; nec ullos mihi collegi discipulos, sed si quos nactus sum, *Christo* tradidi. Illud potissimum me lædit apud quosdam, quos & nescire pudet & piget discere, quod in Annotationibus meis multa indico à doctoribus superiorum temporum perperam intellecta: quod ad alliciendos segnes ad *Christiana* Philosophiæ studium, Novum Testamentum sermone paulo mundiore explanavi: nam isti quanquam sibi videntur pulchre *Latini*, quod vitent solocismos manifestos, (tamen ne hos quidem satis vitant) tamen à linguæ *Romana* deliciis plurimum absunt. Non agnoscunt proprietatem & emphasim vocum, non agnoscunt tropos & allusiones, quæ non parum venustatis & gratiæ addunt orationi. Proinde sæpenumero fit, ut cum idem dicam, quoniam non iisdem verbis dicuntur, quibus illi solent, sua probent, mea reprehendant. Utinam autem in scholasticis illis placitis, ad quæ nunc velut ad gnomones exigunt Scripturarum intelligentiam, inter se scholæ consentiant. Probetur sane illud dicendi genus, sed in diatribis scholasticis, ubi qualibuscunque verbis rerum subtilitas explicanda est: in concionibus & in his libris, qui parantur non solum ad docendum, verum etiam ad excitandos affectus, dictu mirum, quam illa frigeant; apud eos vero, qui munditiem orationis requirunt, risui sunt etiam ac nauseæ. Quod si civiliter amplexi fuissent linguas & politiores literas, & ipsorum studia rectius haberent, nec his Tragœdiis fuisset concussus orbis. Porro,

ro, quod Monachi quidam confidunt, istiusmodi tu-
 1529. multibus omnem tyrannidem suam & veterem sophi-
 sticam ac barbariem simul cum superstitione posse re-
 stitui, multum falluntur mea quidem sententia. Aut
 si credimus Pontificum & Cardinalium opibus & Epi-
 scoporum copiis hoc incendium restringi posse, vereor
 ut succedat, & si ad tempus opprimatur, mox eru-
 pturum est: nam qui fieri potest, ut his rebus me-
 deamur morbo, quæ morbo dedere causam? Suum
 quisque trahit funiculum, unicum potius omnes traha-
 mus funiculum, videlicet *Christi*. Non oportuit quen-
 quam ob hominum improbos mores à piis Ecclesiæ do-
 gmatibus recedere: sed illud est prudentiæ *Christiana*,
 stirpem ac radicem horum malorum semel excindere,
 ne facile queant repullulascere. Meam quidem priva-
 tam calamitatem moderatius fero, quod sciam eam non
 fore diuturnam: jam enim delibor, & agnosco supre-
 mum vitæ diem haud procul abesse, sed profecto pu-
 blicam Ecclesiæ ruinam non possum non acerbe ferre.
 Si tempestas hæc tantum eos attingeret, qui dedere
 causam, tolerabilior esset. Nunc quot pii sacerdotes,
 quot integri Monachi, quot sanctæ virgines indignis
 tractantur modis? & si spectemus procemia, videntur
 atrociora imminere, ni propitii Numinis bonitas di-
 gnetur avertere, quam equidem spero nobis non de-
 futuram, si sinceris animis ad eam confugerimus. Ea
 consoletur cor tuum & afflictorum omnium, domine
 & amice in *Christo* charissime. Datum *Basilea* 1. Apri-
 lis, Anno 1529.

EPISTOLA MXXXVI.

Erasmus Roterod. Leonardo Officiali Besontino S. D.

QVVM hæc scriberem, auriga nunciavit vinum in
 propinquo esse, hodie, aut cras adfuturum. Ex
 epistola *Stephani* ad *Hieronymum Frobenium* intellexi ni-
 hil aurigæ numeratum isthic, quod factum gaudeo,
 pactum tamen fuisse vellem. Petit tres coronatos, eos
 lubens dabo. Si plus exegisset, dandum erat quantum
 illi libuisset. Animus iste tuus, quem exprimis epistola
 licet brevi, quovis vino mihi suavior est, tametsi gra-
 tissimum est & illud. Opinor tibi communicatas lite-
 ras, quas ante paucos dies scripsi per famulum Comitibus
 ejusdem *Germani*. Eram antea tibi vehementer obli-
 gatus, vir humanissime, nunc habes *Erasmus* obli-
 gatissimum. Et si tu non porrexeris, tamen à me
 quaeretur occasio referendæ aliqua saltem ex parte gra-
 tiæ, tam obvix benignitati tuæ. Gratissimum autem
 fuerit, si tu non gravaberis indicare, qua ratione pos-
 sim hic ingrati hominis notam effugere. Nunc mitto
Socrum non illepidum confabulonem, si quando dabi-
 tur oculi nonnihil à tuis gravissimis occupationibus. *Augu-
 stinus* strenue decurrit ad metam, nondum tamen
 absolutus est. Bene vale. *Basilea* 1. Aprilis, An. 1529.

EPISTOLA MXXXVII.

Erasmus Roterodamus Scholasteri Besontino S. D.

Nec erat opportunitas, nec argumentum ad te scri-
 bendi, vir clarissime, nisi quod quum ex amico-
 rum literis cognovissem, te, ut es ipse literatissimus,
 honestissimis studiis humanissimum quendam & beni-
 gnissimum præstare *Mecanatem*, mei officii ratus sum
 studiorum nomine gratias agere primum, deinde etiam
 meo, quod pro tuo candore de *Erasmio* sentias aman-
 tius quam pro ipsius meritis. Quare hac epistola velu-
 ti chirographo me tibi bisariam obstrictum habes, ut
 si qua in re dignaberis mea uti opera, mihi non sit li-
 berum quicquam recusare, quod modo per me præ-
 stari queat: imo nihil accidere poterit gratius, quam,
 si quo pacto liceat, tuo animo gratificari. Hunc ani-
 mum si non respuis, fac *Erasmus* inter tuos saltem
 gregarios clientulos accenseas: & si quid dubitas, fa-
 cito periculum. Non morabor te pluribus. Opto ti-
 bi læta omnia. *Basilea* 1. Aprilis, Anno 1529.

EPISTOLA MXXXVIII.

Erasmus Rot. Joanni Cochleio S. D.

A CCEPI libellos, quos ad me misisti: horum prio-
 rem jam devoraram, & adeo demirabar ardens quida-
 dam ac vasum, tum spiritus illos tragicos, ut nonni-
 hil suspicarer *Hieronymum Aleandrum* operis esse pa-
 rentem: alterum paginis aliquot degustavi duntaxat:
 nam demigratio perturbavit res meas omnes. Cæsar,
 opinor, minore negotio mutat sedem. Tanta est epi-
 stolarum, libellorum & schedarum supellex. Hic ubi
 confedissem, excussis denuo chartis non reperi quod
 volebam. Ex gustu satis placet hominis ingenium,
 ac facile pateret istiusmodi ludicris relaxari *Lutheri*
 violentiam, nisi ista procacia, non solum non mede-
 retur Ecclesiæ dissidio, verum etiam exacerbaret ma-
 lum. Quam illius in me observantiam narres nescio,
 mihi sane prorsus ignotus est; quod si nobis bene vult,
 non gravabor mutua benevolentia respondere. *Cassio-
 dorus* virum tantæ dignitatis, tantæ fortunæ, tam
 eruditum, tam pium, facile inter felices & claros
 numero; sed quod omnes disciplinas profanas simul
 & sacras suo stylo complecti studuit, non admodum
 probarim. Primum, ut cætera omnia fuerint in eo
 summa, quis est qui præcellat unus in singulis? Atqui
 hoc magis expediebat studiis, ut eam quisque portio-
 nem tractaret, in qua potissimum valet. Talis quidam
 affectus habuisse videtur & divum *Augustinum*, quum
 adhuc esset in Catechumenis. Et tamen videmus,
 vir alioqui cœlesti præditus ingenio, quantopere fri-
 geat in quibusdam progymnasmatibus. At *Cassiodorus* ap-
 paret ut ingenio mediocri, ita dictione non admodum
 felici fuisse. Tot *Græci*, tot *Latini* scripserunt in *Psal-
 mos*, sed nemo fusius quam *Augustinus*. His quid opus
 erat succedere *Cassiodorus*? Et arbitror illum in cæte-
 ris, quæ tractavit, sui similem esse. Sed multo pejus
 ocio suo videtur abusus *Bruno*, quem *Cartusiani* quidam
 instituti sui principem haberi volunt, qui mihi videtur
 in *Psalmos Davidicos* nimium frigide scripsisse, præser-
 tim post tot claros interpretes. Optarim tamen omnes
Cassiodori lucubrationes exstare, vel ob id, quod Au-
 ctiores plerique prorsus interierunt unde ille sua decer-
 psit. Et mihi quidem aridet animi modestia, sincerita-
 sque, quam & in divi *Gregorii* scriptis adamare soleo.
 Porro non semel jam literis tuis interpellas, ut hunc la-
 borem emendandi Veterum libros aliis cedam; ipse tra-
 ctet disciplinas aut argumenta, quæ nemo alius, ut
 ais, pari felicitate tractare possit. Non dubito, vir
 optime, quin sint qui possint idem in emaculandis Au-
 ctoribus præstare quod præsto; sed qui tantum mole-
 stia devorare velint, non video. Cæterum à me pos-
 se scribi, quæ nemo possit alius, tum mihi persuasu-
 rus es, quum persuaseris mihi esse pavonis pennas. At-
 tamen amo te tam amanter de me hallucinantem. Imo
 jamdudum me pudet præteritæ temeritatis, qui tam
 multa sim ausus supra vires, & illud potius à me fla-
 gitat & ætas & animus, ut in totum à scribendi mune-
 re mihi dem rudem, præsertim hoc seculo furioso,
 quo nec bene loqui fas est, nec male. Jam quod sub-
 dubitare videris, an libellum, ac duas epistolas, quas
 scripsit adversus *Lutherum*, suo Marte confecerit *Rex
 Anglia*, id tibi cum multis commune est. Nec mi-
 rum, quum hæcenus prodigii simile sit habitum, præ-
 sertim apud *Germanos*, Principem scire literas. Cæte-
 rum, ut non contenderim neminem scribenti fuisse au-
 xilio, quum eruditissimi quique viri nonnunquam u-
 tantur amicorum subsidiis; ita non dubitem affirmare
 ipsum eorum, quæ edit, parentem & auctorem esse: si-
 quidem patre natus est, quo vix alium reperias exa-
 ctioris judicio. Mater item erat sanissimi ingenii, pla-
 neque singulari quadam tum prudentia, tum pietate:
 puellus admodum, studiis admotus est. Ingenium
 erat vividum, erectum, & ad quodcunque se ver-
 tisset supra modum habile. Neque quicquam attentavi-

An. vit unquam quod non absolverit. Tanta naturæ dextera teritis est, ut & in istis vulgaribus, velut equitandi jaculandique peritia, neminem non à tergo reliquerit. Dicas illum ad omnia natum. Nullum est Musices genus, in quo non excefferit mediocritatem. Mathematicarum item disciplinarum mire docilis. Nec unquam omisit studia, quoties per regni negotia vacat, aut legaliquid aut disputat, quod solet perlibenter, mire comis ac placidus in certamine; dicas hic focium esse, non Regem. Adeas conflictatiunculas nonnunquam præparat se lectione scholasticorum Auctorum, veluti *Thoma*, aut *Scoti*, aut *Gabrielis*. Jam quod ad dictionis facultatem attinet, mitto tibi gustum unde conjicere possis quantum tot annis accesserit: totam enim hanc epistolam, suapte manu descripsit adolescentulus. Quum agerem *Venetia*, literis ad illum missis, deplorabam mortem *Philippi* Regis, mei Principis, hoc ferme exordio; nam exemplar mihi servatum non est: *Allatus est hic rumor tristior quam ut verum esse credere libeat, sed idem constantior quam ut omnino vane videri possit, Philippum Principem in fata concessisse*, &c. Agnovit ille protinus schematis gratiam, & suam epistolam, ut vides, similiter exorsus est. Equidem manum agnoscebam. Cæterum ut ingenue dicam, tum non nihil suspicabar, in sensibus, ac verbis, alienis suppetiis adjutum fuisse. Eam suspicionem quum *Guilielmus Montjois* mihi nullis argumentis posset excutere, cessit ac dissimulavit, donec esset satis instructus ad causam. Quumque forte soli confabularemur, protulit multas ejus epistolas, quum ad alios, tum ad ipsum *Montjois*, & in his etiam illam, qua meæ responderat. In his exstabant manifesta signa commentantis, addentis, detrahentis, corrigentis & immutantis. Agnovisses singularum primam manum ac veluti delineationem, agnovisses secundam ac tertiam, nonnunquam & quartam. Quicquid erat dispunctum, aut adjectum, ejusdem erat manus. Ibi quod tergiversarer, prorsus nihil habebam, sed ipsa re victus omnem posui suspicionem. Nec dubito quin tu, mi *Cochleie*, facturus sis idem, si propius nosset illius Regis longe felicissimam naturam. Bene vale. *Basilea* 1. Aprilis, Anno 1529.

EPISTOLA MXXXIX.

Erasmus Rot. Francisco Thesaurario S.

O PINOR literas meas tibi redditas, simpliciter impudentes de vino mittendo.

Non bene conveniunt nec in una sede morantur pudor & egestas. Auriga nunciavit adesse duo vasa à domino Officiali, quare non est necesse ut sollicitus sis hac quidem de re. Si tamen tua benignitas ita decrevit *Erasmus* jam pridem sibi obstrictissimum obstrictiorem reddere, cuperem si fieri posset, alterum vasculum esse vini veteris: sin minus, non ita valde laboro. Tamen indica, quanti conduxeris aurigam, nihil enim mihi molestius quam cum hoc hominum genere contendere. Si hic petisset octo coronatos, fuissent illi numerandi. Simul te rogo, ut ne graveris tribus verbis indicare, quo pacto queam vicissim hominis ingrati notam effugere. Dominus te cum tibi charissimis servet incolumem. Datum *Basilea* 1. Aprilis, Anno 1529.

EPISTOLA MXL.

Erasmus Roterod. Claudio Javando S.

M IHI vero longe magis gratulor, *Claudi* charissime, cui colloquium illud conciliavit amicum non modo doctum, verum etiam prudentem, candidum ac liberum, quod genus amicis soleo mirifice delectari. A *Mida* posthac cavebimus, quanquam illius epistola nonnihil habebat *ὑπελον*. De literis *Dolam* bona fide transmissis amo te plurimum. *Sucquetus* respondit per erronem quendam forte oblatum, lacerum, famelicum, & *Iro* pauperiorem, quem & vestitum & nummatum

dimisimus. *Carlebitzius* hinc profectus est *Spiram*, meis literis commendatus *Ferdinando*, Duci *Georgio*, & aliis aliquot magnatibus, quanquam Dux nec adest, nec adfuturus est. Ante biduum accepi ab ipso literas. Laborat è tibia, non sine periculo. Sunt qui suspicentur esse fucum. Scit quid illic agatur, ac veretur offendere *Joannem* Ducem, & *Marchionem Hessia*, alterum affinem, ni fallor, alterum cognatum; verum hæc nihil aliud est quam divinatio. Illud habeto certum, inter principes amicos posthac scribetur *Claudius Javandus*, nec quicquam facturus sum libentius, quam ut tibi aliquo gratificer officio, modo tu non graveris significare quid per me fieri velis. Bene vale. 1. Aprilis, Anno 1529. *Basilea* ex horto *Frobeniano*. Charta me defecit, ut vides. Scripsi paucis, ac de eodem, quod ajunt, oleo, *Scholasteri*.

EPISTOLA MXLI.

Erasmus Roterodamus Stephano Pratenfi S.D.

PRO opera tam diligenter navata, mi *Stephane*, gratiam habeo ut debeo maximam. Utinam hoc adjecisses officii, significasses quanti actus esses cum auriga, nunc dandum erit quantum illi libebit petere. Petit autem coronatos tres; vasa nondum vidi. Mitto tibi libros, quos petis ab *Hieronymo*, nam is nondum rediit ex *Francfordiensi* mercatu. Scripseram per famulum Comitum, eas literas video nondum fuisse redditas, quum tu scriberes. Posthac *Stephanum* meum adscribam catalogo non vulgari amicorum, nec ullum officium à me frustra requires, si quid erit, in quo tibi queam gratificari. Bene vale. *Basilea* 1. Aprilis, Anno 1529.

EPISTOLA MXLII.

Petrus Bembus Erasmo Rot. S.

INCREDIBILI voluptate cum tua me litera affecerunt, tua præsertim manu scripta: cognovi enim ex iis minime verum esse id, quod ad nos incertis rumoribus afferebatur, vexari te morbo nescio quo, non sine maximo vita discrimine: tum *Caroli tui*, quem mihi commendas, sermo prudens ille quidem & suavis auxit voluptatem meam: qui & valere te, & præter communiem illam locorum istorum tempestatem, quam commemoras, nihil tibi mali proprium accidisse scire se dixit. Quamobrem nihil mihi potuit afferri vel tuis literis, vel illius sermone jucundius. Quo enim minus multi sunt qui nostram atatem scriptis illustrarint & locupletarint suis; eo mihi gravius accidebat, te qui optime omnium id & fecisti jam, & nunc etiam impensius facis, eripi cum Germaniæ Gallięque, quarum es præcipue in oculis, tum Italiæ, qua te una quanti faciat, illa ipsa tua scripta facile testantur: qua quidem plane jam omnium nostrorum hominum non solum oculos atque animos oblectaverunt, sed etiam bibliothecas referferunt. Itaque redeo ad id, jucundissimas mihi fuisse tuas literas. In quo patrem me tecum habuisse conditionem sane video: quem suspensum de meo statu (putabas enim fortasse me Romæ fuisse miseris illis turbulentissimisque temporibus, cum direpta vastataque est) *Sadoleti* mei litera, quemadmodum quidem scribis, molestia liberaverunt, quibus literis me *Patavium* multo ante accessisse cognovisti. Quam quidem me ad urbem ex multis laboribus, tanquam in portum ex tempestate contuli, ubi quiescerem. Ea in sententia utinam ipse quoque *Sadoletus* permanisset, ut cum semel provinciam petisset, ut ocio fruere, reserberi se Romanis fluctibus non svisset, fortuna in illum minus juris habuisset. Sed homo omnium innocentissimus frustra à Pontifice Maximo peti vocarique passus non est. Itaque jussus illuc rediit: ubi iacturam fecisse una cum multis magnis atque claris viris non tam reprehendendus est, quam quod ante, quam Roma caperetur, sese unus explicuerit, indeque discesserit, laudandus. In illo humaniter lapsus, vel etiam cum ratione præ-

gressus est: hoc extremum magni constantisque animi, ac prope divini consilii fuit. Sed de his haecanus. Perturbari tua studia tumultu prope bellico, convellique, ut audio, vestrum omnium veterem in Deum Optimum Maximum cultum, ceremoniasque sacrorum nobis à majoribus nostris per manus traditas, moleste tuli: dolique tuam vicem devexa jam etatis hominis, inque tuis optimis confirmatisque iudicio & longinquitate vita moribus & virtutis actione quiescentis. Quanquam quis est, qui hoc tempore plures cum fortuna expositulandi causas argumentaque non habeat? Tibi si recte cum valetudine tua erit, reliqua vel sanabuntur aliquando, vel erunt ferenda: humana enim sunt; prudentibus praesertim viris, quibus vivis animi cursus & voluntas impediri pietasque non potest. Carolus Utenhovius erit mihi eo loci, quo apud te est. Una enim commendatio tua omnium mihi necessitudinum instar est, ut non modo nullo meo incommodo, quod adscribis ipse, illi commodem, si quid erit, in quo ei usui esse possim: sed etiam ut nihil plane habeam cum illo non commune, non amicos, non domum, non pecuniam ipsam, quam excipis, si ea volet usi. Omnino nihil tam tuum esse, quam mea omnia meque ipsum si existimabis, non fallam opinionem tuam. Id cum virtuti tuae atque doctrinae, tum tuo de me iudicio debeo. Vale. Patavio 4. Aprilis, Anno 1529.

EPISTOLA MXLIII.

Erasmus Rot. Antonio Fuggero S. D.

QVO minus exstat meorum erga te meritorum, vir clarissime, hoc magis debeo isti tam propenso in me animo, tamque obviae & expositae benignitati, quam ego adeo non contemno, ut libens fatear me non minus obstrictum tibi, quam si quicquid offers accepissem. Jam enim me ingenti lucro auctum esse duco, quod Antonium Fuggerum, virum omnium ore celebratum, mihi tam ex animo amicum esse intelligo. Satis ex multorum narratione compertum habebam, Augustam esse, quae vix ulli Germania civitatum, splendore, opibus, humanitate cederet, & ante mentes complures eodem me vocarat urbis vestrae Praesul; vir, ut scis, pietate juxta ac doctrina cum primis ornatus: quemadmodum inelytus Rex Ferdinandus ante Viennam invitarat, pollicitus quotannis florenos aureos quingentos, neque quicquam à me requirens officii: quem Principem ut habeo meis commodis per omnia faventem, ita vehementer cuperem illi per omnia gratificari. Sed hoc corpusculum aegre tueor domi manens, ac medice, quod ajunt, proinde misere, vivens: adeo ut veste aut vino mutato statim periclititer, tantum abest ut mihi tutum arbitrer illud longo itineri committere, etiamsi nihil à praedonibus esset discriminis. Huic nido jam multis annis assuevi, & vetulam arborem transplantare vetamur etiam Gracorum Proverbio: itaque quando hic manere non est integrum, non quod quisquam exigat, sed quod qui mihi male volunt, & quavis ex occasione struunt calumniam, si hic diutius haeream interpretaturi sint mihi probari quicquid hic rerum geritur; quod si facerem, possem hic graciosus vivere his penes quos nunc rerum summa est: ceterum id, inquam, quoniam mihi nec per Deum, nec per Principes, quorum favore sublevor, tutum aut integrum est, decrevi Eriburgum proximum concedere, quo jam quod erat in supellectile mea charissimum praemisi, atque ibi Senatus domum satis commodam, olim Maximiliano Caesari coeptam exstrui, designavit, omnem praeterea favorem pollicens. Quin & ipse Rex Ferdinandus literis amantissime scriptis ei Senatui me commendavit. Ac jamdudum illic essem, nisi scelerata quaedam pituita me fuisset remota. Si hoc bene cesserit, audebimus fortassis longius provolare. Malim enim quando Basilea relinquenda est, longius ab illa abesse. Quod scribis istic fortissimi simul & prudentissimi Senatus vigilantia prospectum esse, ut omnibus libertas manserit incolumis, sane gra-

tulor vestrae Reipublicae, quanquam huc rumor attulerat isthic duas aut tres Ecclesias cessisse Lutherani, totidem Zwingliani, quinque relictas Orthodoxis, qui civitatis status non potest abesse à periculo. Sed non raro mentitur fama. Verum, spero Domini clementia per Principum vigilantiam dabit aliquando finem his malis. Non dubito quin meam excusationem sis in bonam partem accepturus, quae justior est quam vellemus utrique. Utinam quemadmodum offers viaticum, & annuam pensionem, ita posses & firmiorem dare valetudinem. Sed quod nunc non licet, fortassis aliquando dabit occasio. Interim si quid erit, in quo tibi queam gratum facere, reperies Erasmus ad omne obsequium tam promptum, quasi jam tua benignitate fuisset usus. Est enim grati animi acceptum ferre, quicquid aliquis ex animo dare voluit. Opto te cum tuis omnibus quam prosperrime valere. Datum Basilea 5. Aprilis, Anno 1529.

EPISTOLA MXLIV.

Erasmus Rot. Lodovico Bero S. D.

SAPVISTI qui hinc mature evolaris; nos subinde libratil alis meditamur nidum relinquere, sed subinde remorae quippiam exoritur, quod cogat compendinare perfectionem. Accidit hic quiddam, Democriti ne risu, an Heracliti lachrymis dignius, tu judicabis. Sacrificus quidam huc advenit, is simulatque hospiti suo pecuniolam, quam debebat, numerasset, Vale, inquit, & age poenitentiam: moxque progressus in publicum, exhibuit nobis alterum *ᾠδὸρμον*, clara & articulata voce, serio vultu clamans, Agite poenitentiam, Agite poenitentiam, Agite poenitentiam, imminet vobis manus Domini. Cum hoc praerconio complures dies per omnes civitatis vias obambulavit. Ingressus summum templum, coepit in corruptam Canoniorum vitam detonare. Id ridebant plerique, neglegebant alii. Tandem ingressus dicitur & Oecolampadianorum templa, & in hos multo tum liberius tum atrocius vociferatus est, identidem animarum interemtore appellans. Interpellavit illum quidam, Heus tu, vocas ad poenitentiam, ede quid nobis censeres agendum, & quibus modis sit placandus Deus. Ibi, veluti numine afflatus, Gorgoneis oculis intuitus percunctatorem, Phariseae, inquit, quid me tentas? non aliud jussit me loqui spiritus. Dicitur & in monte Pellicardi *ᾠδὸρμον* egisse, quum nec illic quenquam reperisset, cui liberet agere poenitentiam, ipse tres menses conclusus carcere, pro omnibus poenitentiam egit. Illinc dimissus, juxta praerceptum Evangelicum, *excusso pedum pulvere*, huc demigravit, ubi quum multo minus arrideret nomen poenitentiae, duci jussus est in carcerem. Quum duceretur nihilo segnius clamabat, Agite poenitentiam. Alter satellitum, Ni taces, inquit, improbe, hunc pugnum ingeram in os. Ille tanto magis clamabat, Agite poenitentiam. Quid actum sit in carcere, non liquido scitur. Dimissum constat, hac lege, ne redeat in ditionem hujus Reipublicae. Mox, ut accipimus, contulit se Luceriam, quae civitas sic est infensa novis sectis, ut non alia magis. Illic aliquot diebus *ᾠδὸρμον* functus officio, in hoc quoque retulit nobis Joannem Baptistam, quod conjectus est in vincula, in illo dissimilis, quod ille decollatus, hic exustus est; nimirum quod Baptistam male repraesentaret Anabaptista. Quae secta quum magis invisita sit Principibus quam ulla caeterarum, propter Anarchiam & rerum communionem, quam praedicare dicuntur, tamen nec templum habent usquam, nec regnum moluntur, nec ulla vi se tuentur; & habere dicuntur multos moribus longe sinceriores quam caeteri. Quanquam quid ibi sincerum esse potest ubi corrupta est fidei integritas? Si nobis corvus à laeva crocitetur, commovemur, & aliquod grande malum imminere credimus, & hominis vocem risimus omnes. Multis jam annis quid malorum non vidimus? Exa-

2529. *et* siones, tumultus, bella, cædes, pestilentias, famem, seditiones. Quis studuit vel pilo fieri melior? Occalluimus adversus flagella Dei, obduruimus adversus illius medicamenta; quid superest nisi extremæ calamitatis diluvium? Utinam res felicius cedat omnibus quam mihi præfagit animus. Sedulo molimur abitum, magno rerum dispendio, sed majore salutis discrimine. Verum, decretum est vertere solum, jacienda est alea. Bene vale. Datum Basilea 13. Aprilis, Anno 1529.

EPISTOLA MXLV.

Erasmus Rot. Hieronymo Ricio S. D.

QUOD me supra modum attollis, amor in me tuo parum, ut videtur, sobrio facile condono: quod teipsum plus æquo dejicis, singularem tuam modestiam non possum non amare, *Rici* charissime: nec est quod hic humanitatem meam mansuetudinemque prædices, quum inhumanissimus futurus sim, si doctum hominem, cumque literis ad amicitiam provocantem, non amplectar. Ego me inter doctos viros non annuero, sed tamen eruditione præditos semper & amavi & veneratus sum, præsertim si accesserit humanitatis & probitatis commendatio, quorum utrumque nobis arguunt tuæ literæ. Bene vale. Datum Friburgo 21. Aprilis, Anno 1529.

EPISTOLA MXLVI.

Desiderio Erasmo Ludovicus Cælius S. D.

***F**RANCISCUS Calvus, tui meique studiosus, cum proximè istinc à Germania tua profectus nos inviseret, qui est literatis fere omnibus mos, sum accurate scitatus ex eo, quid novi post longam peregrinationem afferret, quo studia fierent adminiculatiora. Haud sane multa, inquit, verum mox paulo aderunt plura. Quid, inquam, Erasmus agit noster, ecquid parturit adhuc? quando est velut præfacundus ager, ac Byzantius plane, centesima nobilis frange. Succrescit semper, quod mox demetas. Survixit is, ac quid sibi, inquit, novis, quid de te opinetur non amico? queso unum hoc, aut quo tandem nomine est à me alienior? Te, ait, in antiquarum Lectionum Commentariis ab ejus sententia diversum abiisse, atque id tanquam docere cuperes. Sum miratus, sicque ut nihil magis, quin præter opinionem non magnopere gravius aliud poterat se mihi ingerere: nam simplicitatis mea conscium, & candoris minime fucati, nulla me in scribendo usum figura, sciebam recte, qua quis olfactans vel cano solertius, odorari posset, ex me profectum, quo existimationem suam plane convulsam conjectaret. Quod est vel in simplicibus, ac frugis non multa servatum temperamentum, nescio in te, qui es mihi, absit captata gratia suspicio, inter prima nota viros. Quod si in diversam ire sententiam vider, numquid intentandam protinus litteram putas, velut rubiginis aliquid affricerim, aut colaphum impingere sim nisus? indigna est homine docto istiusmodi opinatio, quippe licuit semper, licebitque inventis addere, pro ingeniorum captu nova excogitare, fiat modo citra venenum, & figurati præconis morsum, nec de curre videamur ineptire. Quin si attendere amplius fuerit collibitum, insigniter laudatum te, etiamsi non nominatim, perspicuo tamen, comperies. Ingenuitate hac à maximo quoque cum prioribus certatum. Et tu in monumentis tuis pugna ejusmodi non es nescius. Quare ne fueris iniquior in me iudex, quum sine provocatione non disceptatur. Sed accedis aliud, legi nuper ex admonitione Francisci Sacceti Ticinensis, viri bene docti, & Senatorii, in novissima Proverbiorum editione querelas suas, quod in libris meis nusquam te nominatim advocarim, ejus tamen monumentis me adjutum probabile fiat. Ego, vir doctissime, sub id tempus, quo mea publicum sunt indepta, de officina tua proutum, præter Proverbia, nil legeram omnino. Ubi vero prodierunt hac, tantum non exenterari mihi sum visus. Erant sub incude nostra iidem Parenthiarum libri, & Patavii, sat scia, id re-

A nunciatum tibi. Facto igitur tuo, qui occupasti, ad vestim mihi rediit res. Evigilata mihi tot noctes perire, hausta lucernarum fuligines, sudoribus toties rigata vestes in nihilum recidere. Quid mihi tum animi fuisse putas? Nova fuit redardienda sola, novum inenudum certamen, ni alissa patientia, in tenebras me intrussisset malum vel Cimmeriis atrores. Hinc ergo sunt antiquarum Lectionum libri. Qui quum excossi amplius, & opulentiores quoque, accedent quippe rerum scitu dignarum plus minus quinque millia, mox sunt prodituri, quo te obsequio demerear pleniore, nominatim tibi, epistola teste, librum unum nuncupabimus, attestati præcipue, quantum laboribus tuis vita contuleris. Quod me, relictis aliorum fectis, novas contemere corollas scribis, tibi ceterisque mox satisfaciemus. Interim vale. Mediolano 22. Aprilis, Anno 1529.

EPISTOLA MXLVII.

Erasmus Rot. Joanni Brysgoico, Theologia Professori, S. D.

PRO singulari humanitate tua facis mihi horti tui copiam, in quo nonnunquam recreem corpus & animum studiis curisque fatigatum: ego vicissim pro mea gratitudine, facio tibi mei horti copiam, in quo temet oblectes, si quando voles animum à studiis feriis avocare ad literas amoeniores. Tuo horto sic fruar, ut per me quam minimo fiat deterior: nihil enim aliud quam oculos pascam. Tu in horto decerpes quæ voles, hoc potiore tuo, quod non minus vernal hybernis mensibus quam æstivis, si quid tamen omnino gignit bonæ aut amoenæ frugis. Suspicebam te hanc editionem non habere, multo superioribus locupletior. Malueram aliquid mittere gratius, si scissem quid tibi magis arrideret. Bene vale. Ex meo Museo 6. Maji, Anno 1529.

EPISTOLA MXLVIII.

Bilibaldo suo Erasmus S. P.

TANDEM vertimus solum, ex Rauracis facti Brisgoi. Dum promiscua fex plebis armata ac dispositis machinis versaretur in foro, nemo non timebat sibi, cui domi esset quod nolit perire. Aliquamdiu res videbatur spectare ad arma. Melior pars favebat Ecclesiastico negotio, sed numero minor: nam altera multos habebat admixtos exteros, multos decoctores, multos palam infames. Hanc Tragœdiam orsi sunt sub ipsam brumam, ne cui promptum esset vel fugere, vel accersere suppetias. Ecclesiastica pars, ubi videret contra Senatus edictum, contraque jusjurandum fieri conventicula, induit arma; mox idem fecit altera, operas etiam educens in forum, ac bombardas. Auctoritate Senatus factum est, ut pars Ecclesiastica deponeret arma; quod ægre fecit & altera, sed ad tempus: nam quum decretum esset favere in divos ac divas, condensant sese in foro, dispositis tormentis æneis, & aliquot noctibus illic sub dio agebant exstructa pyra ingenti, magno omnium metu: in nullius tamen aedes irruerunt, neque cujusquam corpus attigerunt, nisi quod Consul, mihi proximus vicinus, vir facundus, & de Republica crebro bene meritus, noctu scapha subduxit sese, periturus, ni id fecisset. Profugerunt & alii complures metu, qui tamen ex auctoritate Senatus revocati sunt, si vellent jure civium vivere: è Senatu vero submoti sunt, quotquot faverent pristinae religioni, ne qua esset illic suffragiorum dissensio. Hactenus tamen Senatus moderatus est tumultum, ut per fabros & artifices tollerentur è templis, quæ tolli placuisset. Tantis autem ludibriis usi sunt in simulachra divorum atque etiam crucifixi, ut mirum sit, nullum illic editum miraculum, quum olim tam multa soleant edere vel leviter offensi divi. Statuarum nihil relictum est nec in templis, nec in vestibulis, nec in porticibus, nec in Monasteriis. Quidquid erat pictarum ima-

imaginum, calcea incrustura oblitum est; quod erat ¹¹⁹capax ignis, in rogi coniectum est; quod secus, frustulatum comminutum. Nec pretium, nec ars impetravit, ut cuiquam omnino parceretur. Mox in totum abrogata Missa, ut nec privatim domi fas esset sacrificare, nec in finitimis pagis audire sacrum. Ubi summus ille metus ademptus est, ac propemodum spes esset, fore, ut in nullius facultates aut caput saeviretur, ad hanc clementiam adhortante *Oecolampadio*, quotidie tamen ex synodis illorum prodibant nova plebis-scita, coepi de migrando cogitare, sed dissimulanter. Id quo minus fecerim ante Pascha, sceleratissima quædam pituita fuit in causa. Anxius vero metuebam, ne male mihi verteret, vertere solum: nonnihil etiam verebar, ne quam abituro remoram injicerent: itaque procuraram à Rege *Ferdinando* duo diplomata, alterum quo me accersit ad sese, alterum quo tutus & immunis irem per ipsius ac Cæsaris totam ditionem. Primum omnium immitto clam nummos, annulos, & vasa argentea, quæ potissimum invitant prædonem. Aliquanto post palam onero duo plaustra scriniis & lectis; hoc facto nuntiatur mihi *Oecolampadium* & *Ecclesiastas* infensos esse, idque duabus de causis, quas ex literis adjunctis intelliges plusquam frivolas. Ego tamen reputans mecum quis esset rerum status, scripto placavi *Oecolampadium*, simulque ad colloquium evoco. Colloquuti sumus diu, sed absque contentione. Oblulit ille sinceram benevolentiam, quam ego non recusavi, modo pateretur me in quibusdam dogmatibus ab ipso dissidere. Tandem coepit dissuadere, ne relinquerem *Basileam*. Respondi, me à mihi gratissima civitate multis nominibus invitum discedere, sed me diutius invidiam perferre non posse; viderer enim probare quicquid hic publice fit. Quum urgeret, respondi, cam operam frustra sumi, quum tota supellex esset *Friburgi*: instabat, ut saltem abirem rediturus. *Friburgi*, inquam, mensibus aliquot commorabor, illic profecturus quo me Deus evocaverit. Sic datis utrinque dextris, discessum est. Hunc sermonem communicavit, ut suspicor, Tribuno plebis, qui semper fuit hujus negotii coryphæus, vir prudens, sedatque ingenii. Egit cum *Beato*, ne discedam, multis argumentis. Mihi nemo verbum fecit. Si dixissem me offensum abire, promississent satisfactionem: si ob id, quod non probarem ea, quæ illic instituerentur, vocassent me ad elenchum, eoque allegavi iram Principum, & invidiam Theologorum. Alioqui exceperam voces aliquot feroculas ac minaces eorum, qui plurimum valerent in hac factione. Et acciderant quædam præludia. Itaque non arbitratus sum esse consultum in ea civitate vivere, in qua nullus esset tam abjectus quin posset me lædere. Nec enim consentaneum est, magistratum ac plebem ex animo favere ei, qui dictis ac scriptis ab ipsorum dogmatibus dissentiret. Quum ipse consensurus essem navim, nescio quas difficultates iniecerunt de farcinis ancillæ. Cupiebam nautam solvere à portu secretiore, ne populo essemus spectaculo. Id constanter vetuit Senatus, quum antehac semper fuerit liberum à quovis civitatis portu solvere. Parui, & à ponte solvi, comitantibus aliquot amicis. Mihi nemo verbum. Hæc profectiuncula melius cessit quam expectaram. Hujus urbis magistratus obtulit omnem humanitatem sua sponte, priusquam me Rex *Ferdinandus* suis literis commendaret. Dederunt ædes regias, & *Maximiliano* exstructas, sed imperfectas. Sedebimus hic aliquot menses, nisi bellum oriatur. Complures enim huc confluunt à *Basilea*, ferturque totum Canonicorum collegium huc commigraturum. Ea res citius huc invitaret hostium sævitiam. Videor hic satis gratus omnibus. An tibi notus sit *Ludovicus Berquinus*, nescio. Is xv. Calend. Majas *Lutetia* exustus est; pridie duodecim Judices pronunciant, ut exustis libris ac peracta palinodia, lingua illi pertunderetur, & mox æterno carceri dederetur. Quum is appellaret Regem ac Pontificem, irati Ju-

dicēs responderunt, se curaturos ne posthac quodam appellaret, ac postero die tradiderunt hominem incendio. Id si non commoverit, doleo; si commoverit, bis doleo: nec enim mihi causæ ratio sat cognita est. Nec *Berquinum* novi, nisi ex scriptis & quorundam commemoratione. Vitam hominis nemo non probabat, fortuna erat sat splendida, Regi cum primis charus. Quod evenit, semper illi timui: nec ulla ad illum dedi literas, nisi in quibus non anxie dehortarer ab hac contentione, cujus non posset non infelix esse exitus. Primam causam vicerat. Eam causam jactabat etiam scripto. Deterrui ne faceret, sed frustra. Admonui, ut titulo legationis aliquo se subduceret, fugeret crabrones. Ille plenus fiduciæ, jubebat me bene sperare. Retractus est paulo post in carcerem, & perierat, ni Rex ab *Hispaniis* reversus illum eripuisset incendio. A carcere datus est aulæ, sub custode tamen. Tandem liber, causam agere coepit adversus tres Priores, quæ sua sententia illum damnarunt hæreseos adversus facultatem sacratissimam. Ego semper illi vaticinatus sum infelicem exitum, etiamsi causam haberet non omnino malam. Ille contra sibi mihi pollicebatur in dies speciosam victoriam. Quid facies eis, qui devoti sunt exitio? Hæc res mire tollit cristas *Bedde* adversus linguarum ac politioris literaturæ cultores. Proximis literis scripseram *Berquino*, me à nullo hætenus fuisse infelicius adamatum, nec quenquam vidisse consiliis fortioribus, sed infelicissimis, nec alium cui spes essent æque pertinaces, sed fallacissimæ. Dominus, ut spero, recepit illum in requiem suam. Bene vale. *Friburgo* 9. Maji, Anno 1529.

EPISTOLA MXLIX.

Erasmus Rot. Danieli Stibaro S.

BINAS ad te literas dedi, juvenis ornatissime, priores te *Lutetia* non offenderunt, in causa fuit grammatophori tarditas; alteris, quas in *Brabantiam* miseram, idem accidisse ex *Goclenii* mei literis didici. Demirabar quo consilio *Brabantiam* adires, tam cito relicta *Gallia*, sed doleo nostram patriam tibi fuisse parum auspiciatam. Utcunque tamen revaluisse gaudeo. Volebas, opinor, tibi parare quandam *Ulyssæam* prudentiam,

Qui mores hominum multorum novit & urbes, sed hanc prudentiam, quæ malorum experientia comparatur, docti viri miseram appellant. Ex Philosophiæ præceptis, ex cosmographia, ex historiis plus veræ sapientiæ tibi parabis uno anno, idque tuto, quam *Ulysses* annis plusquam viginti, vix credendis calamitatibus ac periculis agitatus, collegit: quem nisi *Mercurius* herba moly præmunisset adversus *Circes* veneficia, nihil adhuc aliud esset quam sus. Nusquam deerunt argumenta, in quibus virtutem vel explores, vel exerceas, at non expedit accersere pericula: quum incurrunt, tum oportet præstare virum & fortem & prudentem. Verum, ut stultus est miles qui prodit in aciem inermis; ita tutum non est, cum malorum procellis congregi, nisi prius animam sapientiæ decretis diligenter obarmaris. Audio te patriæ redditum, sed ita ut videaris alio spectare; itaque nolui literas prolixiores vento committere, præsertim quum id bis male cesserit. Nunc quoniam *Augustinus Marins* commigrat ad vos, concionatorem tuæ præstiturus ecclesiæ, tam amicum ac certum nactus hominem, mitto primæ epistolæ exemplar, missurus & posterioris, si liceat nancisci. Nam hæc demigratio permiscuit universam supellectilem meam chartaceam, cujus scis me esse ditissimum. Ex *Rauracis* facti sumus *Brisgoi*. Mire abhorrebam à relinquendo nido, cui tot annis assueveram, sed res longe felicius cessit quam expectaram, præsertim quod ad valetudinem attinet. Alioqui ut multum commodorum reliqui *Basilea* discedens, ita non parum dispendii mihi conciliavit hæc hospitii novitas. Sed pecuniæ jactura recuperabilis est.

Tom. III.

Ff ff 2

bona

1191
 An. 1529. bona valetudo nullo precio potest aestimari. Uno nomine sum felix, quod nihil cuiquam debeo, crediti titulo; & si res defecerit, habeo, præter alios, satis opulentum amicum, inclytum *Hungaria Bohemiaque Regem Ferdinandum*, cujus benignitas mihi nihil non offert. Honorificis literis evocavit me è *Basilea*, ne qua remora perfectionem meam impediret. Addidit diploma, per quod liceat per totam ditionem ipsius, & per universam Cæsaream, ire immunem. Hujus urbis magistratui me diligenter & amanter commendavit, qui sua sponte jampridem omnem detulerat humanitatem. Designavit aedes plane regias, consalutationibus, xeniis, conviviiis, cæteroque officiorum genere prosequuturus, ni literis ad *Glareanum* missis significassem mihi fore gratius, si à solennibus illis abstinerent. Posterioribus literis significaram tibi de *Carolo Utenhovio*, qui cum *Andrea Zebredovio Venetiam* adiit, venans & ipse prudentiam quandam *Ulyssæam*, brevi, ut suspicor, ducturus uxorem. Excuditur volumen Epistolarum mearum cum dignitate, cum accessione grandi: hic curabo ut posteritas quoque norit, inter *Erasum* & *Stibarum* amicitiam haudquaquam vulgarem intercessisse. Bene vale. Datum *Friburgo Brisgoa* 14. Maji, Anno 1529.

EPISTOLA ML.

Erasmus Rot. Emilio ab Emiliis Brixiano S.

SCITO utranque epistolam tuam, vir ornatissime, mihi redditam esse, quibus nunc de eodem, quod ajunt, oleo respondeo: quanquam quid opus responso, quum *Magium* habeamus *γερμμαντοφόνον*, quem opinor ad te recursurum. Non omnino mentiuntur *Dominicani* ac *Franciscani*, qui me mortuum prædicant, subinde mihi luctandum est cum mortis satellite calculo: ut omittam senectutis onus, de qua tamen non admodum habeo quod querar, ut fileam studiorum labores immodicos, neve commemorem assiduas conflictationes cum tot monstris nunc hinc nunc illinc adorientibus. An hæc vita dicenda sit nescio. Me quidem nullius laboris tæderet, nisi perspicerem hisce temporibus omnia in pejus ruere. Audio orthodoxos & hæreticos, audio Catholicos & Antichristos, sed nusquam video *Christum*. Jamdiu parturit mundus, utinam aliquid boni pariat obstetricante *Christo*, alioqui nullam video spem. Dum *Pharisaismus* pugnat cum Evangelii vigore, repullulat Paganismus. Multi sperant per eos posse sopiri malum, qui præcipue malo dedere causam. At vereor, ne magis exasperent. Utinam *Enchiridion* meum tam esset eruditum, ut tuam operam promereatur, aut tantum conducere ad pietatem, ut te nec operæ poeniteat, nec invidiæ pigeat. Siquidem apud *Hispanos* populari lingua versum miros picarum & graculorum tumultus excitavit, nec substitisset nisi procerum quorundam, sed præcipue Cæsaris favore sublevatum. Cur autem tantopere fatagunt, ne quid mearum lucubrationum loquatur lingua vulgi, causa in promptu est. Isti nusquam non digna atque indigna in me deblaterant, & persuadent plurimis, quidni vincant *ισχυλὸν δινλὸν*, quod si libelli mei loquerentur sermone vulgari, mox deprehenderentur illorum impudentissima mendacia. Minus tamen fuerit invidiæ, si præfationem ad *Paulum Volzium* omiseris, sique nonnulla ambigue dicta, ut trahi possint ad calumniam, explanes, & odiosius dicta, arte lenias. Mos gerendus est huic seculo *συκοφαντικωτάτω*, & *Paulus* nobis qua licet imitandus est, qui omnia fiebat omnibus, ut omnes lucrifaceret. Porro, tantum abest, ut editionem Operis velim remorari, ut magnopere cuperem idem factum in cæteris meis lucubrationibus, præsertim iis quæ minus habent invidiæ, & plus conducunt ad pietatem; quod genus sunt *Commentarii in quatuor Psalmos*, *Comparatio Virginis & Martyris*, *Misericordia Domini*, *Matrimonium Christianum*, *Vidua Christiana*, & *Paraphrasæ*. Ipse non

1192
 A graverer *Gallum* aut *Batavum* interpretem conducere, An. sed rara avis est, qui in sua lingua tantum præstare 1529. valeat. Ex laudibus, quas mihi plena manu tribuis, nihil aliud accipio, nisi quod me vehementer diligis, qui sic in judicio de me cæcutias. Ubi prodierit Opus tuum, rem adprime gratam feceris, si codicem unum miseris, ut & ipse discam *Etruscæ* loqui. *Bembi* vero pietatem magnopere probo, qui hoc quoque decus revocat suæ *Italia*, quam tot egregiis virtutibus hætenus illustravit. Hæc ut legas vereor: scripsi enim plusquam ex tempore, quo vel hinc intelligas, quam à me familiariter ameris, *Emili* charissime. Reliqua cognosces ex *Vincentio Maggio*, viro, ut mihi visum est, & pio & perhumano. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgoa* 16. Maji, Anno 1529.

EPISTOLA MLI.

Erasmus Rot. Conrado à Dingen, Episcopo Wirtz-burgensi, S. D.

RHETORES quoties colorem non inveniunt, quo crimen defendant, confugere solent ad statum translativum, ita factum agnoscentes, quoniam negari non potest, ut facti causam in alium rejiciant. Itidem ego, qui & humilis & ignotus ad tantum Principem ultro scribere non vereor, quoniam impudentiæ crimen alia ratione non possum effugere, hujus audaciæ causam in *Augustinum Marium* rejicere cogor: qui quum istuc adornaret iter, sub tuis signis Ecclesiæ Dei militaturus, noluit absque meis literis discedere, mira facundia mihi depingens ingenii tui naturæque simulachrum, quod nemo pietatis amans non posset non tum amare, tum suspicere. Rarum exemplum est hisce temporibus, summa dignitas cum egregia doctrina parique morum integritate conjuncta: sed mihi præcipue calcar ad audendum addidit mira quædam morum tuorum comitas. Quo nomine vehementer gratulor etiam Ecclesiæ *Christi*, tot rerum undis, tot dissidiorum tumultibus undique fluctuanti. Magnos & eximios naucleros postulat hæc inaudita rerum humanarum tempestas. Videtur hætenus dormisse *Christus*, is, ut spero, piorum hominum precibus excitatus, imperabit tandem mari & ventis, & post has turbas succedet optata tranquillitas. Olim Apostoli vellicarunt Dominum, ut expergisceretur: nunc idem, ut spero, facient hi qui in Apostolorum vicem successerunt: modo populus ad Domini merito in nos sævientis misericordiam confugiens, commutata in melius vita, dignum se præbeat pro quo piorum hominum clamorem exaudiat *Christus*. Hætenus quid Monachorum ad plebem clamoribus, quid Theologorum articulis, quid carceribus, libellis, bullis, & incendiis profectum sit nescio. Clamatum est affatim, & clamatur hodie, sed perpauca video qui clament ad *Christum*. Ad illum si sincero pectore clamaverimus, non alio respicientes quam ad illius gloriam, & gregis salutem, protinus expergiscetur, ac mari frementi dicet, *Obmutescite*, moxque sequetur magna tranquillitas. Non enim passus est hanc tempestatem exoriri, ut perdat suos, sed ut exploret, ut purget, ut gloriosius coronet. Solent principes lætos rerum exitus ex avium occurso conjicere: mihi vero felix augurium videtur, quod video locis aliquot, Episcopos exoriri, qui pietate morum, qui sacra doctrina, qui prudenti moderatione lætiora promittunt: nam à graculorum, picarum & corvorum clamoribus nihil unquam boni ominis mihi promittere potui. Auspicatissimas aves arbitror R. P. *Alphonsum Fonssecam* Archiepiscopum *Toletanum* in *Hispaniis*, *Joannem* Episcopum *Roffensem* in *Anglia*, *Christophorum* Episcopum *Augustanum* in *Germania*, aliosque complures, inter quos tua virtus non infimum promeretur locum. Habebit tua pietas strenuum ac fidelem *σωτήρον*, in restituendis Ecclesiæ collapsis rebus *Augustinum Marium*, quem tibi non commendo, quum sciam & pro suo merito, & pro tua humanitate tibi esse commendatissimum,

1193 mum, quin potius opto & spero futurum, ut ego per illum tibi fiam commendator. Qui si dignaberis hunc homunculum clientulorum tuorum numero adscribere, quod unum possum polliceor, voluntatem ad omne obsequium promptissimam. Amplitudinem tuam reverendam servet *Christus* Optimus Maximus. *Friburgo Brisgoe*, festo Pentecostes, sive 16. Maji, Anno 1529.

EPISTOLA MLII.

Erasmus Rot. Leonardo Rephano S.

LUDOVICVS Berns, Præceptor ac Patronus meus plurimum observandus, multa apud me testificatus de propensa animi in me tui benevolentia, salutem mihi tuis verbis annuntiavit, jussitque ut tibi tribus verbis vicissim salutem adscriberem. Id equidem feci perquam lubens, non solum quod ille jussit, cui nihil negare nec possum, nec debeo; verum etiam tuus iste candor promeretur ut te mutuo diligam, qui prior ad amicitiam provocaris. Huc si veneris, faciam tibi mei copiam, vel ad satietatem usque, tantum abest, ut te gravate sim admitturus. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgoe* 6. Junii, Anno 1529.

EPISTOLA MLIII.

Erasmus Roterodamus Jodoco Justo, Sigismundi Regis à Secretis, S.

Hic nuncius adeo parum erat certus, ut consultius fuerit nihil omnino per illum scribere. *Augustinus* absolutus est sat feliciter, exiturus mercatu proximo. Video tibi pietatem serio cordi esse, quo nomine mihi charissimus es, tuoque respondes nomini. Quæ *Lutherus* destomachatur in nostros, veriora sunt quam vellem. De libero arbitrio, de bonis operibus, ac meritis, deque similibus, Themata sunt quæ cum fructu pietatis disputari possent inter eruditos, si absit pervicacia veritatis inimica, & odium excæcans omne judicium. Et quæ *Lutherus* urget, si moderate tractentur, mea sententia, propius accedunt ad vigorem Evangelicum. Quod in imagines odiose sevitum est, minimum faciebat ad pietatem, ad seditionem plurimum. Nec video cur *Missa* debuerit in totum abrogari, etiamsi verum doceret *Oecolampadius*: nam nec corpus nec anima *Christi* adoratur latria, quæ vocatur, divinitas autem illius, quæ adoratur, nusquam non adest. Verum hic, inquit, labitur vulgus. Nihil est facilius quam docere populum, nullum omnino creatum adorandum esse latria. Alioqui nemo certus est hostiam esse rite consecratam, nisi solus sacrificus. Sed tacita perpetuaque adorantis conditio liberat illum à periculo idololatriæ. Nisi me moveret tantus Ecclesiæ consensus, possem in *Oecolampadii* sententiam pedibus discedere, nunc in eo persisto, quod mihi tradidit Scripturarum interpret *Ecclesia*. Alioqui nullum reperio locum in Scripturis divinis, unde certo constet, Apostolos consecrasse panem & vinum, in carnem & sanguinem Domini. Quod idem tu facis vehementer approbo: & salutis tuæ consulis. Tantum licuit in præsentia: alias copiosius. Bene vale, amicorum optime. *Friburgo Brisgoe* 8. Junii, Anno 1529.

EPISTOLA MLIV.

Erasmus Roterodamus Andrea Crisio, Episcopo Plorensi, S.

ORNATISSIME Præsul, Autumno proximo duas epistolas ad te dedi, sed eodem ferme argumento. Rursus his vernis nundinis scripsi quod nunc opinor perlatum. *Zebrovii* res, ut spero, recte habent, id cognosces ex meis ad Episcopum *Cracoviensem* literis. Quid ego audio? Rursus isthic diem obiit *Erasmus*? O novam istorum crudelitatem, qui unum homunculum toties jugulant, quum *Christum* non nisi semel *Judei* neci dederint! Atqui posteaquam *Fri-*

burgum commigravi, coepi quodammodo repubescere, tantam experior cœli clementiam, idque præter spem. Istas viperas abs te contemni nihil miror: nam tua virtus, tuaque dignitas te extra invidiæ tela collocavit, me humi repens animalculum & pulices & cimices audent arroderere. Inclytus Rex *Sigismundus* & eximiis suis virtutibus, & tam obvia benignitate me totum sic habet sibi devinctum, ut nihil mihi gratius sit futurum, quam si detur occasio illi in re quapiam gratificandi. *Hungarica* res me nihil sollicitum habent, magis autem discruciarer, si quam orbis partem viderem à calamitatibus immunem. In conventu *Spirensi* propositum est de pecuniis in *Ferdinandi* Regis subsidium colligendis. Sed dictu mirum, quam surdas habet aures *Germania*, quoties de dando fit mentio. Verum interim fit, ut dum alienas quisque calamitates spectat ociosus ac securus, incendium ad omnes pervagetur. Sed bona spes, æterni Numinis favorem *Ferdinandi* Regis pietati non defuturum. De munere nolim te sollicitum esse. Mihi sat est scire quomodo se res habeat. Tua benignitas me ditiozem facere potest, devinctiorem, ac tui amantiorem non potest. Habes epistolam bis ingratam, hoc est, & brevem & inconditam. In causâ fuit tabellio prorsus incertus. Itaque vix spes est eam ad te venturam. Bene vale. *Friburgo Brisgoe* 8. Junii, Anno 1529.

EPISTOLA MLV.

Erasmus Rot. Huberto Barlando Medico S. D.

Si deest quod rideas, *Huberte* suavissime, en tibi Sargumentum. *Stannica*, quem dicas *Roma* prorsus agere *γελωτοποιόν*, pridem emisit libellum, quem *Friburgi*, dum suppellectilem migratione confusum excutio, forte reperi, ac dum præter solitum esset ocii nonnihil, percurri, in quo veterem interpretem sic vindicat à solœcismis, ut asseveret illum & bene *Latine* & eleganter vertisse omnia. Audis magnificam *προσεπιφώνησιν*. Huc assumit quædam manifesto falsa, quædam vehementer controversa. Manifestæ vanitatis est, quod in Præfatione prædicat me graculum *Æsopicum* referentem, compilasse *Laurentii Valle* Commentarios, atque illius suppresso nomine aliena pro meis venditare, quum omnium primus *Valle* Commentarios mea opera meoque sumtu curaverim evulgandos *Lutetia*; deinde quum innumera sint in meis quæ *Laurentius* non attigit, denique quum in ipso Opere toties citem *Valle* nomen, nisi forte putavit mihi ad quamvis frivola faciendam *Laurentii Valle* mentionem, præsertim quum liber exstaret.

Porro, hanc Editionem Vulgatam, eam esse quam divus *Hieronymus* jussu *Damasci* castigavit, sic est controversum, ut inter manifesto falsa numerari possit. Habes pollicitationem prologi, nunc accipe conclusionis triumphum. Jactat nihil esse suavius, quam eum hominem indoctum illiteratumque toti orbi commonstrare, quem multi antea putarunt aliquid scire: & subinde gloriatur se *Erasmum* vincere non solum in sacris Literis, verum etiam in prophanis, in quibus mihi videar excellere. Quam proclive est esse disertum, ubi quis sibi permittit quicquid collibitum est fingere: nam ipse nec sacrarum nec prophanarum Literarum peritiem insignem unquam jactavi. Et si hanc laudem affectat *Stannica*, per me quidem suo fruatur arbitratu. Verum ne plus satis sibi placeat hac victoria, habet hoc seculum plusquam decem millia, quibus in omni literarum genere lubens herbam porrigo. Utinam adesset *Stannica* tantum eruditionis, quantum sibi tribuit. Cæterum quid stultius quam eum protinus haberi doctiorem, qui in Opere alieno præsertim vario reperit quod arrodat? Non mihi videor dignus qui *Hermolao Barbaro*, si viveret, matulam porrigam, & tamen in illius scriptis sunt, quæ jure possum carpere. *Nicolaus Leoniceus* quædam notavit in *Plinio*, num ideo continuo doctior? Ipse divum *Augustinam*, *Ambrosium*

An. & Thomam aliquot in locis reprehendo, nec immerito, num ideo doctior? *Anulus Gellius* indicavit in *M. Tullio* memoriae lapsum, & auctore *Augustino* literatores in Oratorum eloquentissimis libris deprehenderunt solœcismos, quos aliquot & ipse in *Cypriano*, *Hilario*, *Ambrosio*, & *Hieronymo* possum à me notatos ostendere. Denique sutor reprehendit aliquid in *Apellis* tabula, num ilico gloriabitur *Apellem* ab se victum? Quis hoc non videt esse stultissimum, etiamsi quid animadversum sit foedi pudendique lapsus. Nunc mihi vide quam ex frivolis nugis, quos triumphos agat *Stunica*. Exagitat capitis numerum perperam notatum, fortasse typographorum incuria, nusquam enim peccatur sæpius. Sed age, sit meus memoriae calamive lapsus, quid est quod hic plaudat *Stunica*, quum hoc officii non raro mihi præstent famuli, & amanuenses? Librum Annotationum scribere difficile est, at nihil facilius quam in magno Opere *Momum* agere, & nævum aliquem qui fefellerit ostendere. Denique si ex professio suscepit interpretem ab omni sermonis vitio vindicandum, cur tot loca à me notata dissimulat? Tametsi quid stultius quam hoc anxie à sacris Literis depellere, quod in illarum gloriam à probatissimis viris prædicatur, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, &c. Et qui tales scribit libros, mihi objicit ingenii obrusitatem, quo convicio ne tantulum quidem offendor, tantum à *Stunica* objici rideo. Verum, ne pluribus morer, loca singula tribus verbis indicabo.

1. *Matthai* cap. 5. Noto quod interpretes recedens ab Evangelistæ verbis, post mille passus, subjecerit alia duo. *Stunica* dicit recte intelligi alia duo, nimirum millia, quia præcessit mille. Verum, illud mille quod antecessit Adjectivum est, non Substantivum. Nec agitur quid possit subaudiri, sed de sermonis integritate agitur. Nisi forte videbitur *Latine* dicere, qui ad hunc loquatur modum, *Do tibi mille nummos, cras daturus alia duo*. Excusari poterit, si hæc sermonis forma reperiatur apud probatos Scriptores. Nunc quum per se sit absurda, nec apud ullum Veterum invenitur, quid est quod nugatur *Stunica*? At præcessit, inquit, mille passus, ad quod non respondet, alios duos mille passus. Verum, quid opus erat dicere mille duos passus, quum *Matthæus* scripserit *μῖλλον*, id est, *milliarium*: & si omnino fuisset causa gravis, cur mallet mille passus, dicere poterat, alteros bis mille. Quid hac annotatione stultius? Et tamen colligit *Stunica*, interpretem hic eleganter ac proprie loquutum.

2. *Matthai* 6. Quoniam solœcismum indicans inverbo vorum ordine dico, *Magis pluris estis vos*, quum habeatur, *vos magis pluris estis*, exprobrat memoriae lapsum, quasi vero id quicquam ad rem faciat. Hic hoc colore tuetur interpretem, quod Comparativi duplicationem retulerit ex idiomate sermonis *Hebraici*. Atqui hæc præcipua est solœcismi occasio, quod *Latine* loquentes alienæ linguæ tropos referimus. Hoc *Stunica* commentum si recipimus, emendate loquetur, qui pro, *ut ita loquar*, dixerit, *ut figura dicere*, quod *Graci* recte loquuntur, *ὡς τύπω εἰπέν*. Item qui pro *in-cumbit in hanc rem*, dixerit, *ille jacet ibi supra ad*, quod nostratis linguæ formam expresserit. Id si libeat aut vacet pluribus exemplis ob oculos ponere, quos cachinnos sim eruditus excitaturus? Et tamen hæc sunt illæ præclaræ Annotationes, quibus *Stunica* declarat orbi se esse virum undiquaque doctissimum, *Erasmum* nihil omnino scire literarum. Sed hic ad aliam confugit ancoram. Apud *Plantum* legimus,

*Nam nisi qui argentum dederis, nugas egeris,
Qui dederit magis majores nugas egerit.*

Primum quis unquam ad *Plautinam* vel licentiam vel obsoletam antiquitatem exegit orationem profam? Deinde *Plautinus* versus non constat, nisi in *magis* eliseris. Probabilius est fuisse scriptum, *Qui dederit, is majores nugas egerit*. Habes insignem *Erasmi* errorem.

3. Accipe magis insignem. Eodem cap. *Videbis ejicere*, pro *dispicies ut ejicias*, asseverat pure ac Roma-

ne dictum ab interprete. Quo argumento? Quia *Græce* scriptum est *διαβλέψης ἐκβαλέν*. Sequitur suam regulam, quam modo docuimus esse ridiculam. Addit quiddam insigniter impudens, *videbis ejicere*, nihil aliud sonare *Latinis*, quam quod *Græcis* sonat *διαβλέψης ἐκβαλέν*. Nil intra est oleam, nil extra est in nucis duri. Hic miseræ cornici detracta est una pluma, sic enim ille jocatur.

4. Sed infelicius decidet altera. *Matthai* 8. *Quid nobis & tibi*, pro eo quod erat, *quid tibi nobiscum*, asseverat eleganter dictum. Qui sic? *Phy*, vel cæco perspicuum est. Sic enim loquuntur *Hebrai*, & *Hebraicam* formam expressit Evangelista, à cujus verbis non oportet discedere. Postremo *Hieronymus* eandem figuram reddidit *Judicum* 11. Quis credat *Stunicam* fuisse sobrium quum hæc scriberet? Non licet ab Evangelistæ verbis usquam discedere? Cur id sexcentis locis fecit interpretes? Cur *Hieronymus* in Vetere Testamento passim recedit ab idiomate sermonis *Hebrai*? Id ni fecisset, quæso te, quid esset eo sermone prodigiosius? Quas leges nobis præscribit hic nugator. At longe alias præscripsit *Hieronymus*, in libello *De optimo genere interpretandi*.

5. *Matthai* 11. *Quum consummasset præcipiens*, pro eo quod erat, *quum fecisset præcipiendi finem*, asseverat sermonem mere *Romanum*. Ad quam regulam? Quia reddidit *Græci* sermonis figuram. Itaque *Latine* loquatur qui dixerit *μνησθῆναι ἐλθῶν*, *memini veniens*, pro *memini me venisse*.

6. Eodem cap. *Pauperes evangelizantur*, pro eo quod erat, *pauperibus adfertur bonus nuncijs*, autumat esse *Latinum*, confitens interim hanc sermonis formam *Latinis* inauditam esse: perinde quasi quis dicat, nummum esse aureum, quum tamen non habeat aurum: nam *Latine* loquentium consuetudo, norma est bene *Latine* loquendi. Rogat si quis ad *Græci* sermonis formam dicat eos annunciari, quibus aliquid annunciatur. num *Erasmus* sit vetiturus ne id faciat? Per me licebit ut sic loquatur *Stunica*, sed quo minus *Latine* loquatur, obstabit *Latine* loquentium consuetudo: nisi forte *creditum* poterimus dicere, cui quid *concreditum* est; & bene passum, qui affectus est beneficio. Post hæc flagellat *Vallam* pudendo errore lapsum, quod putarit *Εὐαγγελίζονται* accipi hic significatione activa. Id quum didicerit ex Annotatione mea, tamen velut ab ipso repertum jactat, quod in hoc libello passim facit, atque interim me fecit corniculam *Æsopicam*, ipse propriis plumis conspicuus.

7. Illud vero vehementer etiam ridiculum putat, quod capite decimo quinto interpretes pro *scriba Hierosolymitani*, verterit *scriba ab Hierosolymis*. Nihil enim interesse. Posthac igitur *Latine* loquatur, qui dixerit *Stunicam* ab *Hispania* delirare *Roma*, pro eo quod erat *Stunica Hispanus* delirat *Roma*. Quanquam hic sermo præter solœcismum habet amphibologiæ vitium.

8. *Matthai* 20. *Principes gentium dominantur eorum*, negat interpretem fugisse quod *Εὐν* sit neutri generis, sed ad rem significatam respexisse. Id videri poterat probabile, nisi interpretes multis aliis locis ad hunc lapidem impingeret. Velut in *Psalmo*, *Spiritus Domini replevit orbem terrarum*, & hoc quod continet omnia. Jam sic ubi deprehendissem apud Auctores probatos, *dominantur eorum*, non annotassem esse solœcismum; *Stunica* nullum auctorem profert, prolaturus haud dubie si quid haberet.

9. Eodem cap. *Stunica* recte dicitur ministrari, cui ministerium exhibetur. Ad quam regulam? Quia sic, inquit, loquuntur *Græci*. Itidem recte dicitur, *committi*, cui aliquid committitur. Atque hic homo prudens impingit mihi calumniam.

10. *Matthai* 22. *Impleta sunt nuptia discumbentium*, putat *Latine* dictum, quod *Virgilius* dixerit,

Impleuntur veteris vini,

quasi statim liceat in oratione soluta, si quid *Poetæ* vel ad ostentationem antiquitatis, vel pro suo jure dixerint.

an. *verint*. Tum si recte dicitur, *plenus vini*, non statim
 1319. *Latine* dicitur, *impletus vini*; & si *Latine* dicitur, *ho-*
mo vini plenus, continuo recte dicitur, *domus impleta*
conviviarum: nam quod ex *Cicerone* profert ridiculum
 est, neque ullam *denarium* implere: genitivus enim
 non refertur ad implere, sed ad *ollam*, quæ denariis
 erat destinata: nam *ollam denarium* dixit, denariis
 reponendis destinata.

11. Eodem cap. *Neque nubentur*, docet *Priscos* di-
 xisse *nubo te*, unde *nupta* & *nuptus*. Fateor hoc dixit
 antiquitas, sed obsoleta; quam imitari nunc solæcissimè
 re est. Quumque divus *Hieronymus* indicet interpre-
 tem reddidisse *Graci* sermonis idioma, quod tamen
 non respondeat consuetudini *Latina*, *Stunica* tamen
 pronunciat esse *Latinum*. Quid enim est solæcissimè,
 quam præter consuetudinem recte loquentium loqui.
 Jam & illud suave, quod quum agatur de castimonia
 linguæ *Latina*, profert nobis *Terullianum* auctorem:
 nec minus ineptum, quod quoniam *Terullianus* scrip-
 sit *ubi non nubitur*, colligit dici *nubor*. Hac ratione
 dicemus & *viuor*, quia *Terentius* dixit, *ubi non vere*
viuatur: dicitur *dormior*, quia *Juvenalis* dixit,
 — *minimum dormitur in illo*.

○ *Chrysippum*, cui ego sum *Arafinus*!

12. Cap. 24. Ex *Suetonio* probat *Latine* dictum opi-
 niones bellorum. Quibus argumentis? Primum quia
Græce est *ἀποκρίσις*. Atqui si non licet recedere ab *Euan-*
gelistæ verbis, quemadmodum ante docuit *Stunica*,
 dicendum erat, *auditis*, sive *auditionis bellorum*. De-
 inde, qui exactius requirunt *Romana* linguæ castimo-
 niam, rejecturi sunt *Suetonium* ex albo iudicium. Sed
 quid dixit *Suetonius*? *Exiit opinio decessurum eum*. Quid
 hoc ad *opinionem bellorum*? *Opinionem bellorum* nemo di-
 xit, præsertim multitudinis numero. Sed *Ambrosius*
 sic loquitur. Quid ni? referens *Scripturæ* verba. Nec
 statim *Latinum* est, si quid dixit *Ambrosius*.

13. Admonueram quod quum *ἑνὶ* *Græcis* ambiguum
 sit, interpretes perperam pro quod vertit quia: quod
 enim interdum est *εἰδὼν*, quia nihil aliud sonat quam
 causam. *Stunica* docet nos, nihil referre utrum dicas
 quod an quia. In huiusmodi orationibus, recte dixi-
 sti, quia *virum non habeo*, & confessus est, quia non
 sum ego *Christus*, nihil aliud intelligi, quam intelligit
 populus *Christianus*. Non ego laborabam quid intelli-
 geretur, sed quid ipsa exprimerent verba. Ridemus
 & intelligimus *Moriones* perperam loquentes, sed post-
 eaque illorum solæcismis assuevimus: balbus balbum
 rectius intelligit. Non statim *Latinum* est quod intel-
 ligitur à quolibet. Negat interpretem retulisse *Graci*
 sermonis proprietatem, sed *Hebraici*. Quid? an inter-
 pres *Euangelium*, *Græce* proditum, vertit ex *Hebrais*?
 Sed valeat idem *ἵ* *chi* apud *Hebraeos* quod *ἑνὶ* apud
Græcos, continuo ne *Latine* dicitur, quod ad peregrina-
 næ linguæ formam dicitur? Interpretes inquit *Euange-*
listæ vertit ad verbum, vertit igitur *Latine*. Proinde
 contumelia est in *Spiritum Sanctum* si dicam interpre-
 tem vertisse perperam, qui verbum verbo reddiderit.
 At hæc est unica ratio male vertendi. Et si dicam in
 ipsius *Euangelistæ* verbis esse solæcismum, non opi-
 nor ullam injuriam fieri *Spiritui Sancto*: non enim
 in puritate sermonis est regnum Dei. Quod si im-
 pium est reprehendere, quod non variat ab *Euangeli-*
stæ verbis, impie fecit interpretes, qui toties recedit,
 etiam nulla necessitate. Quis non miretur huius homi-
 nis acumen?

14. *Luca* 1. Notaram interpretem pro *meminisse*
μνησθῆναι vertisse *memorare*, quum codex habeat *me-*
morari. Belle depulsus est solæcismus, si typographus
 pro *i*. posuit *e*. Non in hoc est τὸ *σολοικόν*, sed in ge-
 nitivo. *Memorare* *Latinum* est, & *memorari* *Latinum*;
 sed *memorari testamenti*, pro *meminisse*, sive *recordari*,
 doceat *Stunica* esse apud probos Auctores, & vicerit.

15. *Luca* 4. Notavi interpretem, *ἴσα* *Græcis* an-
 cipitem vocem, & *τοσαῦτα*, sæpe perperam vertere in
quantia & *santia*. *Stunica* nos docet, *quantia* & *santia*

A recte ad numerum referri, nec aliud valere quam *quot* An.
 & *tot*. Id probat hoc lemmate, quia in hunc sensum 1529.
 subinde vertit interpretes. Si hac ratione poterat defen-
 di interpretes, unico malagmate licebat omnibus illius
 mederi vulneribus. Doceat *Stunica* sic probatos Au-
 ctiores fuisse loquutos, ac dixisse, *tantos habes digi-*
tos in pedibus quantos in manibus, pro *tot & quot*.

16. *Luca* 19. Exegissem illud, pro illam positum,
Stunica mavult adscribere librariis, quam interpreti. Et
 ipse in Annotatione demonstro illam lectionem inveni-
 ri in quibusdam antiquis codicibus. Sed interpretes non
 hic tantum sic dormitavit, quia præcesserat ἀγύγιον.

B 17. *Luca* 23. *Ventres qui genuerunt*. *Stunica* dicit
 in castigatis codicibus legi, *qui genuerunt*. At ego in
 duobus meis codicibus reperio *quæ*; & quoniam ita
 subinde labitur interpretes, non incitiam, sed negligentiam,
 probabilius est illud *quæ* à posterioribus fuisse castiga-
 tum, quam ab interprete positum. Verum hac de re
 nolim contendere. Fuerit hic felicior *Stunica*, qui co-
 dicem habuerit emendatiorem.

18. *Joannis* 1. *Quasi unigeniti à Patre*, ostendi di-
 cendum *Latine* *tanquam*: nam *ὡς* *Græca* vox anceps
 est, & ad rei veritatem, & ad similitudinem. Id *Stu-*
nica non refellit, sed refert nobis verba *Hieronymi*,
 secus hunc locum interpretantis in epistola ad *Ephe-*
cap. 5. Quid illic docet *Hieronymus*? *Gloriam unigē-*
niti, non sic accipiendum quasi sit alter unigenitus,
 C *cujus* gloriam haberet & *Christus*, sed ut intelligamus
 ipsi *Christo* habitum à Patre honorem, non ut cuius
 ē numero Sanctorum, sed ut unigenito. Hoc commen-
 tum, aut nihil ad rem facit, aut pro nobis facit: si
 enim est alter Filius Dei, *Christus* non est unigenitus,
 sed unigenito similis. Atqui ad hunc sensum exprimen-
 dum, opus erat *tanquam*, non *quasi*. Nec mea refert,
 quod apud quosdam, affecta jam eloquentia *Romana*, se-
 cūs usurpatum reperimus *tanquam* & *quasi*. Hic jacent
 simul *Laurentius* & *Erasmus*.

19. *Joan.* 4. *Continetur* verbum ut solæcismum nota-
 ram. At in *Græco*, ait *Stunica*, est συγγενῆται, nec po-
 terat interpretes propriis traducere; nam *Stunica* verbis
 libenter utimur. Quid monstri audio? Est hoc pro-
 prie transferre, verbum verbo reddere? Quis credat
 huic homini sanum esse cerebrum? Fatetur hanc ser-
 monis formam nusquam inveniri apud *Latinos*, tamen
 vult videri bene *Latinum*.

20. *Joan.* 6. *Navis fuit ad terram*, vult *Latine* di-
 ci, & suspicatur *Joannem* scripsisse, *ἡ γὰρ τὴν γῆν*, id-
 que reclamante codicum omnium consensu. Si profert
 ullum *Latinum* sic loquutum, aliquid egerit. Nunc
 fundit verba.

21. *Joan.* 7. *Festo mediante*, vult esse *Latinum*, nec
 ullo probat argumento, nisi quod licet effingere *Græ-*
 E *cam* vocem. Id à *Priscis* factum in quibusdam agnoscimus.
 Nobis non idem licet. Alioquin quid erit nostro
 sermone portentosius, si nobis hoc velimus permittere
 in reddendis *Græcis*.

22. *Joan.* 14. *Et majora horum faciet*, non alio co-
 lore defendit, nisi quod interpretes expresserit *Graci*
 sermonis formam. Fatemur, sed hoc ipso commisit so-
 læcismum, nisi forte *Latine* loqueretur, si pro *Pater*
major me est, vertisset, *Pater major mei est*.

23. *Joan.* 15. *Ut fructum plus adferat*, sic excusat,
 ut existimet locum à librariis vitiatum, quum nullus
 reperitur codex, qui habeat hanc scripturam.

24. Eodem cap. *Et colligent ea*. *Stunica* legit *eum*.
 F Id qui potest, quum *Euangelista* scripserit *αὐτὰ*; At
 præcessit κλήμα non κλήματα fateor, sed ostendi nihil
 in huiusmodi referre, utrum ponas singularem vocem,
 an multitudinis. Hic *Stunica* debebat inspicere meam
 Annotationem, non tantum verborum fudisset inca-
 sum. Verum, *Stunica* censet pro *αὐτὰ* legendum *αὐτό*.
 Id quum nullus habeat codex, tamen pro sua aucto-
 ritate pronunciat locum esse depravatam. Si quid fie-
 ret à me simile, quo boatu vociferaretur, *Erasmus*
 emendare sermonem *Euangelistæ*? Superius in *ἑνὶ*,
 quum

An. quum dixissem interpretem expressisse formam *Gracam*,
1529. *Stunica* non tulit, & maluit hoc laudis asserere suæ
linguæ. Hic quum iterationem Pronominis Relativi
annotassem venisse ex proprietate sermonis *Hebrai*,
Stunica deridet, *Qui potuit*, inquit, *quum non esset*
Hebraum? Quo quid dici potuit stultius? An *Latini* non
sæpe reddunt proprietatem *Graci* sermonis, quum non
sint *Graci*? Evangelista retulit formam *Hebrai* sermo-
nis, & hanc reliquit interpretes. Jam quid refert ad
solœcismum, utrum imitatione *Graci* sermonis an *He-*
brai recesserit à castimonia linguæ *Latina*? At *Stunica*
negat in utraque lingua vitium esse, quod *Joannes* red-
diderit proprietatem *Hebraica* dictionis, interpretes *Gra-*
cum expresserit, *Non est*, inquit, *vitium in Gramma-*
tica sic loqui. O leges!

25. *Actorum* cap. 2. notaram, ad invicem, pro,
inter se, parum *Latine* dictum. *Stunica* defendit hoc
colore, *Interpres crebro sic loquitur, ideo Latine loqui-*
tur. Deinde, *Valla* non notavit hunc locum, ideo nihil
habet vitii. Postremo, *Apulejus* dixit, de repente,
licet igitur quibuslibet *Adverbis* addere *Præpositionem*;
& *Latine* dicemus ad extra, ad intra, ad supra, & ad
infra. O doctorem!

26. *Actorum* cap. 3. Notaram vocem *pœnitementi*,
ceu parum *Latinam*. Hic mihi impingit calumniam
non uno nomine. *Valla*, inquit, non notavit hunc lo-
cum; & veteres dixerunt, *pœnitementi*. Quid signi?
Nisi ita esset, *Valla* damnaisset. Mira enthymemata!

27. *Actorum* 5. *Venundatum* erit in tua potestate,
quum præcederet *ager*. *Stunica* putat codices vitiatos,
quum nullius testimonium possit adferre, quumque tot
locis interpretes ad eundem impingat lapidem.

28. *Actorum* cap. 8. *Multi* autem eorum qui habe-
bant spiritum immundos clamantes voce magna exibant:
hujus orationis absurditatem sic excusat, ut dicat lo-
cum à librariis vitiatum. Atqui reclamatione codicum o-
mnium consensus.

29. *Actorum* 10. pro *ἡν τῆς*, verterat per ter. I-
mo ob hoc ipsum, inquit *Stunica*, *Latine* vertit, quia
sic habetur *Græce*. Imo ob hoc ipsum loquutus est ma-
le *Latine*, quia *Gracæ* formam non recipit *Latina*
consuetudo, recte loquendi magistra. Quanquam *Gra-*
cæ non est per ter, sed ad ter, ut hæc *Stunica* tergiver-
satio nihil patrocinetur interpreti.

30. *Actorum* 16. *Foras portam*, pro extra portam
Latine dictum affirmat *Stunica*. Quo tandem argumen-
to? Quia quædam *Adverbia* usurpantur vice *Præposi-*
tionum. Ubi? Hui, hoc ipso loco, *foras portam*, &
in *Psalmis*, *subtus pedes*. Equidem scio quasdam *Præ-*
positiones transire in naturam *Adverbiorum*, contra
fieri nondum comperi. Sed donemus id factum in uno
alterove *Adverbio*, continuo ne licebit in omnibus?

31. *Actorum* 17. pro *ὡς τάχις* verbum quam celeri-
ter, sic excusat, ut dicat eandem sermonis formam in-
veniri apud *Ciceronem*, quum nullum interim proferat
locum. Atqui quum ante tulerit legem, ne recede-
tur à verbis Evangelistæ, hic bis peccavit interpretes;
& quod Superlativum vertit in Positivum, & quod
præter *Latinorum* consuetudinem loquutus est.

32. *Actorum* 20. *Commendo vos Deo & gratia ejus*
qui potest, &c. Indicaram, vertendum quod, ut refe-
rat verbum. *Stunica* docet, *qui potest* referendum ad
Deo qui præcessit: potest eo referri fateor, sed ni-
mium dure. Quod si ad *Deum* retulisset, poterat di-
cere, & *δυναμὲν*.

33. Eodem cap. *Neque facio animam meam precio-*
siorem quam me, ut tueatur interpretem, corrigit *Lu-*
cam, quum nullus codex *Græcus* habeat aliam scripturam.
Unde id asserit? Quod *Laurentius* locum præter-
ierit tacitum. O syllogisten!

34. *Actorum* 21. *Cum suadere ei non possemus*, ut
ostendat *Latine* dictum, dubitat utrum velit asserere
scribarum vitio, *suadere* positum pro *persuadere*, an
interpretem abusum *suadendi* verbo, pro *persuadendi*.
Si vult prius illud recipere, proferat vel uniuscodicis

testimonium: si posterius verum est, constat interpre-
tem vitiose loquutum. An. 1529.

35. *Actorum* 26. *De omnibus quibus accusor*, putat
nihil referre addasne *Præpositionem*, an omittas. Ita-
que nihil intererit utrum dicas, accusavit illum *variis*
rebus, an *variis de rebus*: *Multi accusor*, an *de mul-*
tis accusor. Nam accusatus est *multis criminibus*, per-
inde est quasi dicas, *multis nominibus*. Quædam addun-
tur paterno casu, quædam auferendi, sed addita *Præ-*
positione, quædam citra *Præpositionem*. In his nul-
lum est *Stunica* discrimen. *Estimo* pro *existimo* do-
cet frequenter esse apud *Ciceronem*, ac vere dicit sic
frequenter in libris illius esse depravatum. *Beatum* a-

pu- B
d te, sic defendit, ut apud te referatur ad sequentia.
Sed quid hoc ordine durius; *Apud te quum sim defen-*
surus. Sed hunc ait esse *Graci* sermonis ordinem. Imo
res ipsa reclamatione, *μέλλον ἀπολογεῖσθαι ὅτι σὺ*, id est,
quod me defensurus sum apud te. *Omnia quæstiones*,
sic tuetur, ut dicat hoc à librariis viciatum. Verum
hic erant citanda vetustorum codicum testimonia. *Nul-*
la, inquit, *erat hic labendi occasio*. Vicerit, si nusquam
absque occasione, imo contra occasionem labitur in-
terpres, & tamen erat occasio, πάντων enim vel ma-
sculini generis est, vel neutri. Itaque quoniam per
masculinum vertere erat absurdum, vertit per neu-
trum, & eo neglecto ἡδὼν ἢ ζητημάτων, pro quo *Sim-*
nica scripsit *ζητημάτων*, reddidit genere fœminino. Sed
unde colligit interpretem scripsisse omnes? *Non asseve-*
rat, sed possumus, inquit, *sine dubio suspicari*. Novum
sermonis genus! Quis suspicatur absque dubio? Et si
nihil dubitat *Stunica*, cur confugit ad alteram excusa-
tionem frigidiorum, quam ut sit referenda?

36. *Rom.* 2. *Inter se invicem cogitationum accusan-*
tium, aut, &c. Hujus solœcismi culpam rejicit in scri-
bas, quum nullum proferat codicem sincerioris scri-
pturæ. Nam quod ait *Ambrosium* sequutum veterem
translationem, manifesto falsum est. *Hieronymus* ali-
cubi legit, *cogitationibus*, sed nec ille sequitur hanc
editionem, licet minus ab illa variet quam *Ambro-*
sius. D

37. *Rom.* 10. *Qui credidit auditui nostro*, pro eo
quod erat, *quis credidit verbis nostris*: hoc colore tue-
tur à crimine solœcismi, *Si hoc*, inquit, *vitium in La-*
tino est, nimirum & in Græco quoque esse debet, quum
illic sit ἀκοή. Fateor & in *Græco* redditam *Hebraici* ser-
monis proprietatem. An ideo non est solœcismus apud
Græcos emendate loquentes? Quid autem ad rem per-
tinet quod *Ambrosius* interpretatur, *Quæ audivimus*
abs te & loquimur? sed *Hieronymus* apud *Esaïam* ita
vertit. Quasi vero *Hieronymus* observatione sermonis
Hebraici non frequenter recedat ab integritate *Roma-*
næ linguæ. Sed idem interpretatur his verbis significa-
ri raritatem credentium. Vere dicit, sed quid istuc ad
Bacchum? E

38. *Rom.* 12. *Odientes malum*, pro odio habentes,
ita defendit: Veteres dixere odio, odis, odivi. Nec
ullum profert exemplum, quum aliud doceant Gram-
matici. Nec protinus *Latinum* est quod habuit obsole-
ta antiquitas: alioqui recte loqueretur, qui nunc dice-
ret, *scibo*, pro *sciam*, quia sic loquutus est *Terentius*;
qui *Tiburchinabundus* & *Lurchinabundus*, quod hæ vo-
ces essent apud *Catonem*; qui *hos lodices*, quia sic au-
sus est loqui *Pollio*; qui *gladiolam*, quoniam ita dixit
Messala; qui *parricidatum*, *Cælium* sequutus; qui hoc
natum, auctore *Plauto*, aliaque plura quam ut nume-
ro comprehendi queant. Sed *Hieronymus* vertit, *odi-*
bunt scientiam, ut hoc donemus, non statim *Latinum*
quod ille vertit. Vertit odiunt in *Esaïa*. Tum *Am-*
brosius legit *odientes malum*. Postremo *Valla* non at-
tigit hunc locum. Quid tum postea? Ergo baculus
stat in angulo. O ratiocinatorem! F

39. *Corinthios* 2. cap. 8. *Non minoravit*, pro non
minus habuit, hoc lemmate tuetur, quod *Græce* sit
ἡλαττόνησε. Quid aliud efficit, quam utrunque inter-
pretem, dum exprimit sermonis *Hebrai* proprietatem,
vi-

1119. viciose loquuntur, si modo verbum ἡλατλέναι aut non receptum est apud *Gracos*, aut nonnisi active usurpatum est. *Septuaginta*, inquit, hoc verbo sunt usi, atque item *Ambrosius*, nec *Valla* locum hunc annotavit. Quid tum postea? De solœcismo agitur. Et hæc *Erasmii* calumnia est.

40. Ad *Philip.* cap. 4. *Resloruistis pro me sentire*, pro eo quod erat, *revignis* sive *resloruistis vester in me affectum*, notavi parum *Latine* dictum: hoc loco sic agit quasi tantum notarim *reflorescendi* verbum, quum id me nihil offenderit. Quis *Latinus* audivit, *resloruistis sentire*? Quis intellecturus erat *sentire* pro *affectum esse*? Quis pro *me*, intelligeret *de me*, sive *erga me*? Sed quid facias? *Ambrosius* ita legit, nec *Valla* notavit hunc locum. *Ammissis*, ut ajunt, *alba*, in albo lapide.

41. Ad *Hebraeos* cap. 3. *Quanto ampliore honorem habet domus qui fabricavit illam*. Hic misere cæcutiit *Erasmus*, qui non animadverterit domum hic paterni casus esse, qui juxta *Gracorum* idioma ablativi vice sit positus. Atqui istuc est mutare solœcismum, non tollere. Posthac igitur, auctore *Stunica*, licebit ita loqui, *Faber est melior domus sua*, pro *faber est melior domo sua*. Unde porro *Stunica* collegit mihi non animadversum casum domus, quum id indicem in annotatione mea?

42. *Heb.* 6. *Per majorem sui jurant*: pronunciat *Latine* dictum, eo quod interpretes expresse *Graci* sermonis idioma. Posthac itaque recte dicemus, *Filius est minor Patris*, & *Stunica* stultior est *Coræbi*.

43. *Dens enim intentator est malorum*, pro eo quod erat, *Dens nemini immittit tentationes ad mala*: *Stunica* vult esse *Latinus*, meque commiseratur, qui hic tam foede lapsus sim, qui putarim *intentator* dictum ab *intento*, quod ille verbum simplex appellat, quum sit æque compositum, quum *intentator* hic dictum sit, ab *in* privativo, & *tentare*, quemadmodum *Græce* est ἀντιέστος. *Intentatus* erat tolerabile, at quis unquam *Latinus* audivit, indoctor pro eo qui non docet, aut inconsultor pro eo qui non consulit? Quis autem docuit ἀντιέστος *Græcis* sonare active? Et si id sonat, cur mox idem repetit, ipse enim neminem tentat? Hic ostendit nobis quid senserit *Jacobus*. At ego non de illius sententia, sed de sermonis integritate loquebar.

44. *Luc.* 21. *Et omnis populus manicabat ad eum*, pro eo quod erat, *mane commeabat ad eum*, magnifice docet *Latine* dictum. Quis? *Horatius* scripsit, — licuit, semperque licebit,

Signatum presente nota producere verbum.

Quid? Idem licet Oratori, quod Poetæ? Idem hodie quod ætate *Flacci*? Idem in quibuslibet verbis? Jam *manuari* à *mane* dicendum erat potius, quam *manicare* à *manica*. Et quid opus erat *manicare*, quum liceret dicere *diluculari*? nec ὁδοιζεν significat tantum *mane surgere*, ut nos docet *Stunica*, sed quidvis agere *diluculo*, quemadmodum *pernoctare* est *noctem aliquid agere*.

45. In *Apoc.* Ἀπὸ τῶ ὧν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Hic *Stunica* mihi non solum calumniam, sed blasphemias & impietates objicit, quod in Apostolorum literis existimem esse solœcismos, quasi hoc ego solus dixerim, aut quasi hoc non potius ad Evangelii *Christique* gloriam pertineat, quam ad Apostolorum contumeliam. Vulgo indocto scripserunt, & vulgata lingua scripserunt: apud illos non erant solœcismi, sed apud eruditos emendate loquentes erat sermonis vicium. Quod si *Stunica* putat esse piaculum, si in Apostolorum scriptis reperiatur aliquid solœcon, hoc est, aliquid dictum præter emendate loquentium consuetudinem, impius erit & ipse nisi hunc locum magnifice defenderit à solœcismi calumnia. Quibus autem modis rem gerit? *Aiqui*, inquit, *potius illa verba oportebat Erasmus* admirari, *ac quod extra Grammaticæ regulas esse cerneret, non sine aliquo mysterio factum id esse reputare*. Bellum patrocinium! Fateatur hunc sermonem esse extra Grammaticæ regulas,

A ac præter *Graci* sermonis consuetudinem: sed quibus argumentis possis evidentius docere solœcismum? An mysterium excludit solœcismum? Non, sed excusat. Cæterum nihil excusatur quod non est. Nec ego criminor Apostolos, quod alicubi parum emendate loquuntur, non magis quam si fuissent *Hispanice* loquuti. Ita *Christus* ipse *Syris Syriace* loquens, apud *Hebraeos* exacte loquentes solœcificabat. Quod si incommutabilis Dei natura significata est vocibus inclinabiliter positis, cur ipsum Dei nomen ubique per casus inflectitur. Sed valeat hoc in duobus ὁ ὦν & ὁ ἐρχόμενος, quid sonat *Græcis* ὁ ἦν; An unquam legimus in sacris Literis Deum appellatum ἦν, quemadmodum dicitur ὁ ὦν, & ὁ ἐρχόμενος; Postremo, si tanti facit hoc mysterium, cur interpret ausus est ab hoc mysterio recedere vitato mystico solœcismo? Obsecro te, nonne fortiter ac feliciter defendit interpretem & Apostolos? Quid superest, nisi ut bene navata opera canat triumphum? Id facit serio, mentiens suo more, quod *Erasmus* negligat mysteria, tantum intentus elegantiae sermonis, quod nec Apostolis parcat, emendaturus & illorum sermonem, quod in vertendo *Novo Testamento* sermonis lenocinium adhibuerit, in multis nec *Græca* sit assequutus, nec *Latini* sermonis proprietatem observavit: atque hujusmodi Annotationum tam elegantium pollicetur & alios complures libellos, nimirum ad utilitatem studiosorum, ut totus mundus lectis *Stunica* scriptis sciat, fuisse quendam *Lopidem* virum divinum, qui clarissimis argumentis demonstravit *Erasmus* nihil scisse literarum, ut posthac omnes *Stunica* nomen pro numine venerentur. Quum in libero maledicentiae campo versatur, nihil *Stunica* disertius; quum ventum est in rem præsentem, & cominus conferendæ manus, quantus ibi nugator sit declaravit hic libellus. Et tamen hujusmodi nænias *Roma Dominicani* curarunt excudendas, præter Pontificis & Cardinalis edicta. Dices, cur mihi mittis hujusmodi nugas? Non in aliud nisi ut rideas, novi enim quam sis φιλόλογος. Quod si factum est, scopum attingi. Neque scius scopum suum tetigit *Stunica*, celebratur. Unum hoc spectabit. Atque hic est ille *Stunica*, quem *Bedda* vir tantus pronunciavit absolutum Theologum, quum ipse se tantum profiteatur Theologum absque flocco. Libellus *Epistolarum medicinalium*, quem *Argentorati* reliqueras, ad me mittendum, mense, ni fallor, Martio, mihi *Friburgi* redditus est ad Idus Junias. Mira celeritas! An è *Francfordia* scripseris nescio, mihi nulla litera est reddita. Quoties, mi *Huberte*, male precatus sum isti πύμπη ὕψια, quæ tua mellitissima consuetudine nos tam cito orbavit. Quanquam tui desiderium moderatius laturi sumus, si tibi contigit adamata potiri. Hæc una deerat ansa tuæ encyclopædiæ, quam alioqui numeris omnibus feliciter absolvisti. Hactenus sementem fecisti, nunc restat ut bonam messem metas. Bene vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 8. Junii, Anno à *Christo* nato 1529.

EPISTOLA MLVI.

Erasmus Rot. Petro Tomicio, Episcopo Cracoviensi, S.

A CCEPI celsitudinis tuæ literas, vigesimo die Aprilis scriptas, ex quibus intelligo, nec postremas literas meas, nec *Senecam* esse redditum. Nunc tamen id factum opinor, nam duobus commisi, alteri in nundinis *Francfordiensibus*, alteri per *Viennam* isthuc profecturo. Dici vix possit quantopere me tibi devinxeris ista singulari benignitate, qua nostro *Antonino* in sua miserabili calamitate constanter adfuiisti: reponat tibi mercedem, qui multo cum scœnore pensat omnia benefacta piorum omnium. Quo magis confido tuum istum in me favorem fore perpetuum. Ego grati hominis laudem non postulo, abunde est, si tuo judicio.

Tom. III.

Gg gg

cio

1529. **A**n. cio videor ingratitude notam effugisse. Agnatus tuus sub hyemem proximam adiit *Lutetiam*, me nec suadente, nec dissuadente. Quamquam ille jam per aurigam sarcinulas emiserat, priusquam me consuleret. Tamen si jam diu divinabam illum aut hoc, aut simile quippiam moliri. Ea res ad morum civilitatem nonnihil contulerit: nam & Regem salutavit, & cum eruditis compluribus congressus est. Cum hirundine revolvit ad nos, pristina mecum usus consuetudine; verum quum hic magni rerum motus viderentur imminere, & forte nactus esset commodum itineris comitem, qui cum apud me mensam habuerat communem, *Venetiam* proficisci maluit, nec dubito quin eo pervenerit incolumis. Opto ut quod ille maluit, sit illi felicius. Quod per me præstari poterat, nunquam erat ei futurum. Nos mense Aprili toti commigravimus *Friburgum Brisgoa*, oppidum ditionis *Ferdinandica*, eo tum rerum status compulit, tum inclyti Regis *Ferdinandi* voluntas invitavit. Felicius cecidit mutasse nidum, quam expectaram, & hoc coelum exuperior meo corpulculo multo amicis. Et arbitror me hic aliquanto tutius agere, nisi si qua bellorum procella subito exorta permisceat omnia, quod ego misere metuo: jam rumor est *Tigrinos* esse in armis, & ea pars *Helvetiorum*, quæ pristinam religionem mutare non vult, dicitur inisse foedus cum Rege *Ferdinando*. Quid ais, eximie vir? Egone possim meum in te mutare animum? Tum vero sim homo feris omnibus efferatior. Mutabo, sed in melius, si queam. Opto tuam celsitudinem quam diutissime incolumem, tum isti regno, tum Ecclesiæ *Christiana*. Datum *Friburgo Brisgoa* 8. Junii, Anno 1529.

EPISTOLA MLVII.

Erasmus Rot. Joan. Antonino Medico S. D.

PRO meo singulari in te amore, *Antonine* charissime, morbum tuum tuli non solum acerbe, & verum etiam impotenter: scribebant enim amici malum ejus generis esse, ut mors esset præoptanda. Quoque minus erat spei, redituram sanitatem, hoc dolor meus erat inconsolabilior. Quod unum potui, summum illum Medicum, cui in proclivi est & sepultos in vitam revocare, votis ardentissimis appellavi, ut in te suam illustraret misericordiam. Complures hic eodem malo miserabiliter diuque discruciatu sunt, nonnulli & perierunt. Ex *Frobenii* familia, præter omnem spem aliquot revaluerunt, quum Medicorum statio nihil adferret opis. Simili malo correptus est in *Italia* *Richardus Pacans*, vir perpetua valetudinis prosperitate, atque etiam immortalitate dignus. Desperantibus Medicis repetiit suam *Brisanniam*, ac sero quidem, sed totus revaluit, hoc meo majore gaudio quo magis præter spem. Nec ipse fui prorsus immunis ab hoc malo, subinde circa umbilicum sensi non cruciatum, sed molestiam, quæ tamen alvo soluta mitigabatur, atque interim pestilentia nostras ædes undique circumfudit, planeque, quod ait *Maro*, *Proximus ardebat Ucalegon*, meaque res agebatur, quum omni ex parte paries arderet proximus; attamen protectore Deo, nullus meorum attactus est. Quod te conclamatum deseruere Medici, tibi feliciter cessit. Siquidem ea res effecit, ut, humanis destitutus præfidiis, totum te converteres ad eum, qui solus percutit & sanat, occidit & vivificat. Pie tu quidem calamitatem imputas peccatis tuis: nullus enim mortalium purus est ab omni crimine. Cæterum istiusmodi mala non semper Dominus infligit in vindictam scelorum, verum aliquoties talibus modis explorat fidem & charitatem suorum, & in hoc objicit exercendæ pietatis materiam, ut vel amicos suos coronet gloriosius, vel aliis edat exemplum, in nullis omnino malis cuiquam esse desperandum, qui plena fiducia postularit auxilium à Domino. Clamavit *Jonas* de ventre ceti, & redditus est luci. Tunc proximo est salus à Deo, quum ab humanis

A suppetiis spei minimum est. Ille servatus, cantico *Ant.* celebravit Dei misericordiam; tu quoque pie cogitas, 1529. dum non vis tacere magnificam in te tui *Ant.* misericordiam. Ille justificatus est in sermonibus suis, præstitit quod pollicitus est: nam ipse loquutus est per *Johellem* Prophetam, *Omnia qui invocaverit nomen Domini, salvi erit*: loquutus est per os Psalmographi, *Clamabit ad me, & exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum*. Proinde in te, mi *Antonine* charissime, adoramus Domini clementiam eximiam, eique gratias agimus, quod nobis amicum vita chariorem restituerit, atque adeo quod in te nos æque periclitantes servavit. Reverendi Præfultis *Cracoviensis* constantem in te benignitatem sic amamus, ut si me donasset opimo sacerdotio, levius obstrinxisset, quam ista in te pietate. O virum omnibus & publice & privatim juvandis natum! Dominus omnis pietatis remunerator, & illi rependat digna meritis præmia, & optimæ conjugii tuæ, quam nec morte crudelior morbus potuit à marito divellere, reddat pro toleratis molestiis, copiosum foenus gaudiorum. Posthac fac sis animo læto, vir amicissime, tempestas abiit auxilio Numinis, ejusdem benignitate succedet jucunda tranquillitas. Tantum abstinere à vehementioribus curis, studioque vel intempestivo, vel immodico, donec valetudo pristinum robur collegerit. Legimus quosdam dolore occupatos, subito objecto gaudio, protinus effluisse animam. **C** Ab hoc periculo non ita multum aberam, nisi *Joannes Henckellus* pridem literis suis nonnullam salutis tuæ spem ostendisset, mox *Justus* noster scripsisset, te prorsus morbo levatum, sed nondum ad plenum recreatis viribus. Dominus, qui te vitæ reddidit, confirmet sua virtute in omni corporis & animi prosperitate. De nobis omnem sollicitudinem deponas velim, *Antonine* charissime. Fervebat quidem *Basilea* media bruma ingens incendium, vidimus armatas cohortes volitare per vias. Cæterum nemo mortalium attactus est, nec cujusquam violata domus. Tantum in statuas divorum & imagines sævitura est, usque ad internecionem. *Seremienfis* Episcopi literis rescribam, si quid dabitur oculi, quanquam is, cui hæc committimus, non aditurus est *Cracoviam*. Te Dominus *Jesus* cum dulcissima conjugē servet incolumem, amice cordi meo charissime. Datum *Friburgo Brisgoa* 9. Junii, Anno 1529.

EPISTOLA MLVIII.

Stephano Broderico, Episcopo Pannonio electo, & quondam regni Hungaria Cancellario, Erasmus Rot. S.

AD tam eruditus, tam amicus honorandi Præfultis literas, dubitavi utrum satius esset nihil omnino respondere, an paucis rescribere, quum & grammatorphorus esset incertus, & esset occupatissimus. Attamen inhumanum est visum, non saltem referre salutem. Ut magnificas laudes, quas mihi tribuis, non agnosco, ita candorem tui pectoris amplector. Te virum esse singulari pietate doctrinaque præditum vel hinc conjicio, quod te R. Præfult *Cracoviensis* inter melioris notæ amicos complectitur. Quare te non solum in amicorum catalogum, quod tuæ modestiæ satis esse video, sed in patronorum album cupidissime transcribam. Hujus famæ jampridem me poenitet, quid de me sit judicatura posteritas, viderint superi. Theologorum vulgus Scripturam universam ad scholastica quædam dogmata velut ad gnomones examinat, minimum tribuit præfultis Ecclesiæ Doctoribus. Nunc discimus *Christum* in negotio à Patre delegato, debuisse matri obedientiam; eique nunc in cœlis cum Patre regnanti, matrem pro sua auctoritate posse imperare, juxta illud, *Monstra te esse matrem*. Discimus regnum cœlorum deberi nostris operibus etiam de condigno. Discimus continentiam esse rem facillimam, modo velit homo. Discimus ingens esse periculum Ecclesiæ, si in concionibus sacris pro Virgine matre implore-

1529. An. retur *Christus* ut Spiritus Sanctus. Discimus *Christi* mortem deplorandam, ut deploramus mortem cuiusvis hominis. Aliaque permulta. Utinam Dominus mittat nobis alterum *Esdram*, qui Templum & *Hierosolymam* restituat. Hoc tantum in praesentia licuit. Bene vale. Datum *Friburgo Brisgoa* 9. Junii, Anno 1529.

EPISTOLA MLIX.

Erasmus Rot. Christophoro à Schydloviets S.

VT eventus non respondeat tuis conatibus, vir egregie, tamen isti piæ voluntati non deerit apud *Christum* sua merces. Ego quid meis literis possim non video, qui tot jam annis cano surdis. Non est meum de Monarcharum animis aut jure pronunciare; hunc orbis *Christiani* statum quis non deploret *Christianus*? Quam foedum exemplum est duos potentissimos orbis Monarchas sic implacabilibus odiis inter se diffidere, idque tot jam annis, nec hic quicquam valere civitatum consensum, seniorum prudentiam, Abbatum, Episcoporum, Cardinalium, & summi Pontificis auctoritatem, praesertim cum habeamus *Clementem*, qui ipso nomine pollicetur pacis studium: alioqui malis Pontificibus nihil minus expedit quam summos Principes jungi concordia, quorum dissidio non solum Pontifices sunt, verum etiam Reges Regum? Id quum multis jam seculis res ipsa docuerit, miror à Principibus non intellectum. Si intellectum est, miror illos non meminisse. At vereor ne sint quorum oculos occupet ambitio, iudicium depravet odium, nec Philosophiæ locum det animus voluptatum quam Reipublicæ studio. Verum Regibus, si sapiunt, non vacat ludere: quodque in privatis hominibus luxur & nequitia est, in Principe impietas est. Nulla res Principi deberet plus adferre voluptatis, quam Reipublicæ tranquillitas, quam civium emendati mores, quam bonarum legum auctoritas. Hæc meditari, hæc procurare, hæc tueri, Principum est alea, lusus, venatus, & amores. Et si vacaret, sublimior est Princeps quam qui plebejis istis ac sordidis voluptatibus caperetur. An non numinis vice est inter homines, ad cuius nutum tot hominum milia stringunt ferrum, & in mortem ruunt? A cuius providentia pendent tot urbes, tot regna? Et huic vacat pernoctem ludere aleam, ridere *Moriones*, indulgere furtivis puellarum amoribus, & choreas ducere? Rex *Ferdinandus* sciens nullam esse fidam regni societatem, fortassis abhorret à foedere, quod, ut arbitror, non recusaret, si *Joannes* sua pristina dignitate contentus esset. In conventu *Spirensi* actum est de subsidio pecuniæ, quæ bellorum est nervus. Verum, dictu mirum quam ea postulatio non pronis *Germanorum* auribus excepta sit, quasi nihil ad nos attineat, si *Turca* occupata *Hungaria* & *Polonia* viam sibi struat progrediendi quo velit. Sed *Germani* magis assueverunt accipere quam dare, & mundus toties delusus huiusmodi titulis, ne tum quidem credit, quum maxime est opus: certe *Ferdinandi* pietas omnium favorem promeretur. Ideo repertum est Imperatoris nomen, ut auctoritate sua cæterorum Principum motus cohibeat. Nunc ditionis amplitudo ad nihil aliud proficit, nisi ut belli calamitas latius se proferat. Si parum conveniret inter Duces *Lotharingum* & *Sabaudum*, exiguo spatio circumscriberetur malum. Nunc dum dissident *Cæsar* & *Galliarum* Rex, quæ pars orbis quieta est? *Flandria* cum adjunctis regionibus florentissimis primum orba est suo Principe quem genuit; & hæc tot annis vexata à *Gelris*, nec cum *Anglis* nec cum *Gallis* vicinis habet tuta commercia, magno quidem nostro, sed non minore *Galliarum* ac *Britannorum* malo. Jam exactiones supra modum graves, sunt omnium communes: nobis autem hoc molestiores sunt, quod pecunia defertur in *Germaniam* & *Hispaniam*. Alioqui bos, ut ajunt agricolæ, depastus gramina, dum vicissim stercoret agrum, sarcit damnum quod attulit. Jam quid *Italia*, florentissima dudum mundi portione, afflictius? quæ tamen ipsa nulli tuto est

pervia. Quid loquar de *Roma*, nationum omnium parente? *Turci* occupavit præter alia *Rhodum*. Vexavit *Hungariam* occiso Rege: rursus illi imminet, & tot annis litigatur cum *Gallo*. Interim mundus impletur militum gregibus, qui nec amicis parcunt, nec hostibus: horum magna pars fertur esse vel *Luthera-na*, vel *Judaica*. Ego magis arbitror his indignam cognominibus, quæ nihil omnino credit. Huiusmodi portentis deditur orbis, deferuntur bona civium, ne quid commemorem de studiorum exitio, deque religionis interitu. O gravem in nos iram iusti Numinis! & tamen interim nullum omnino mortalem video de commutanda in melius vita cogitantem. Avertat autem clemens Dominus, quod tua prudentia, utinam falso, vaticinatur, futurum ut *Turci* & sectarum tumultus, & Monachorum tyrannidem, & eorum audaciam, qui *Romani* Pontificis nomine faciunt quicquid collibuit, confopiat. Nolim tam immittem medicum, præstat nos incidere in manus Dei, quam in manus hominum. Sed quicquid ferat hæc fatalis tempestas, non potest subverti quisquis in solida petra pedem fixerit. Dominus est, faciat quod bonum est in oculis ipsius: nos enim nescimus quid nobis expediat. Lubens recino tuum votum. Utinam spiritus Domini repleat orbem terrarum, ac Principes *Christiani* nominis in unitatem fidei congreget. Quod mones ut te redamem, vir clarissime, sim mortalium ingratus si id faciam; imo, si velim, non possum tuæ benignitatis non meminisse, quod tuum horologium mihi semper est in oculis, dimetiens mea studia. Hæc ad epistolam, quam tua sublimitas scripsit ex civitate *Warschovensi* 6. Febr. An. 1529. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgoa* 9. Junii, Anno 1529.

EPISTOLA MLX.

Erasmus Rot. Carolo Utenhovio S.

MAGNAM nobis sollicitudinem exemit, mi *Carole*, qui te nuntiavit incolumem pervenisse *Pata-vium*: nam ex quo nos reliquisti, nemo literam abs te reddidit, nihilo plus à *Zebredovio*. Expectamus te posthac & pulchre *Ciceronianum*, & bene *Gracum*. Jam quo minus te poeniteat istius profectionis, nos ad Idus Apriles tot commigravimus *Friburgum*. Ea res cessit opinione felicius. Mihi cogitanti quorsum essent evasura illa rerum in dies novatarum proemia, nihil læti prælagiebat animus; & hic offendi coelum mire amicum meæ valetudini. Postremo, si nihil aliud, effugimus, opinor, *Carcinos* & *Planodorprios*. *Lodovicus Berquinus* proximis ipsius ad me literis promiserat alias ad te scripturum. Eas literas ne frustra expectes: nam decimo Calend. Majas vitam morte commutavit, exustus *Lueta* in *Gravia*. De causa nihil certi hæcenus potui cognoscere. Tantum audiui Judicibus duodecim delegatam pronunciandi auctoritatem. Quum instaret dies, hominem fuisse traditum carceri. Hoc parum felix augurium. Pronunciatum est, ut exustis libellis & abjuratis articulis, lingua illi ferro perfoderetur, mox perpetuo carceri dederetur. Is audita præter expectationem atroci sententia, Regem appellavit & Pontificem; Judices indigne ferentes appellandi verbum: Si non recipis, inquiunt, hanc sententiam, efficiemus, ne posthac quoquam appelles; & postridie pronunciarunt illum flammis tradendum. Ajunt primum articulum fuisse, quod scripsisset in rem esse pietatis, ut sacri Libri in linguam vulgarem translati legarentur à populo, id quod Senatus fieri vetuerat. Adhibiti sunt satellites armati sexcenti, qui cohiberent si quid oriretur tumultus. Hæc qui retulit, præterea nihil certi potuit adferre, nisi quod agebat *Gnibelmum Budam*, unum, opinor, è Judicum numero, triduo priusquam damnaretur, privatim egisse cum *Berquino*, ut ab infanis, ut agebat, erroribus resipisceret. Verum hæc audiui tantum, & quidem ab eo, qui multa narrabat audita. *Montius* noster, cujus religiosam nostri fidem, nihil aliud ausus est scribere, nisi quod o-

An. culis suis cominus vidit: aderat enim valde vicinus, quum curru veheretur ad supplicii locum. Nec vultu nec ullo corporis gestu dedit ullum animi perturbati specimen. Dixisses illum in Museo de studiis, aut in templo de rebus coelestibus cogitare. Ne tum quidem quum carnifex truculenta voce crimen ac supplicium pronunciaret, quicquam de vultus constantia mutare visus est. Iussus de curru descendere, nihil cunctatus descendit alacriter: nec erat tale quicquam in eo vel audaciae, vel ferociae, quale in maleficis nonnunquam gignit immanitas. Relucebat in eo mentis sibi bene consciae tranquillitas. Ante mortem verba fecit ad populum, sed unde nemo quisquam potuit aliquid percipere; tantus erat satellitum fremitus, quem data opera putant excitatum fuisse. Quum ad palum praefocaretur, nullus è turba acclamavit nomen *Jesu*, quod parricidis etiam ac sacrilegis acclamari solet. Sic omnium animos in illum excitabant, qui nusquam non adsunt, & nihil non possunt apud simplices & imperitos. Eat nunc qui volet, & *Phormiones* istos laceffito. Aderat illi *Franciscanus* quidam, quem adiit *Montius*, rem expiscaturus num vel moriens agnovisset errorem. Is aiebat agnovisse, asseverans se nihil omnino dubitare quin anima illius transierit in quietem. At ego *Franciscani* dictis nihil habeo fidei, praesertim quum hoc sit istis solenne, post extinctum hominem spargere rumores, quod in incendio cecinerit palinodiam, quo simul & vindicatae religionis laudem auferant, & multitudinis invidiam calumniarumque suspicionem effugiant. Nam quum *Bruxella* primitias immolassent exustis duobus Monachis *Augustinensibus*, tertio in carcerem reducto, & clam interfecto, quum mira constantia mortem oppetissent, quae res Judicibus gravem movebat invidiam, sparserunt ridiculam fabulam, unum ex illis apparuisse cuidam *Augustinensi*, qui nunciaret animas illorum esse incolumes, quod in extremis respuissent, videlicet jam in ipso incendio. Idque factum precibus Virginis matris. Nam & pridie Visitationis exusti sunt, & *Nicolaus Carmelita* magno studio sacrificium hoc procurarat. Rogatus carnifex, ecquam poenitentiae vocem edidissent in rogo, negavit, sed quum ducerentur ad palum, clara voce testati sunt se mori *Christianos*, & alligati palo admoto igni canere coeperunt *Symbolum fidei*, mox *doxologiam*, *Te Deum laudamus*, donec flamma vocem intercluderet. Habes *Berquini* conterranei tui fatum, cui mihi natus fuisse videtur. De causa, quoniam mihi prorsus ignota est, non habeo quod pronunciem. Si non commeruit supplicium doleo, si commeruit bis doleo: fatius est enim innocentem mori quam nocentem. Illud non dubito quin sibi persuaserit esse pia quae defendebat. Hinc illa vultus tranquillitas. Verum, ut scis, hominem de facie nunquam novi. Ex his, qui propiorem cum illo habuerunt consuetudinem, diligenter sciscitatus sum de singulis. Erant autem alioqui quod ad causam attinet *Berquino* parum aequi, qui aiebant illum annos natum plus minus quadraginta, *Berquini* regionis dominum, censu modico, ferme sexcentorum quotannis coronatorum, laicum ac coelibem, sed vitae adeo purae, ut ne rumusculus quidem impudicitiae sit unquam in illum exortus; mire benignus in amicos & egenos, constitutionum ac rituum Ecclesiasticorum observantissimus, puta praescriptorum jejuniorum, dierum sacrorum, ciborum, missarum, concionum, & si qua sunt alia, quae cum pietatis fructu recepta sunt. Alienissimus ab omni furo, ingenio libero ac recto, quod injuriam nec cuiquam facere vellet, neque à quoquam perpeti posset, duntaxat insignem. Ab instituto *Lutheri* plurimum abhorrebat. Quid multis? Negabant quicquam esse in vita, quod non deceat *Christianam* pietatem. Hoc aiebant in eo crimen esse gravissimum, quod ingenue praese ferebat odium in morosos quosdam Theologos, ac Monachos non minus feroces quam stolidos. In hos palam debacchabatur, nec stomachum suum dissimulare po-

terat. Fucrat illi pridem nescio quid conflictatiunculae cum *Gualberto Querno* Theologo: hinc *alex* & *ni* 1529. *alex*. Mox ex libello, quem opinor ediderat, decerptae sunt aliquot sententiae, quae viderentur ad fidei negotium, ac perinde ad Theologorum cognitionem pertinere. Erant quantum memini hujus fere generis. In concionibus incongrue beatam Virginem invocari pro Spiritu Sancto, nec apte vocari fontem omnis gratiae; & in cantico vespertino, praeter Scripturarum consuetudinem, appellari spem & vitam nostram, quum haec magis quadrent in Filium. Ob hujusmodi nanias ductus est in carcerem, reus haereseos periclitatus est. At Judices ubi viderunt causam esse nullius momenti, absolverunt hominem. Qui detulerant, jactabant eum elapsam favore Regis, ipse praedicabat se jure victorem, & apparabat libellum triumphalem. In hoc articulo rerum mihi primum coepit innotescere. Scripsit ad me de causa sua, deque judicio parum aequo, quod *Quercus* & *Bodda* tulissent de quibusdam scriptis meis. Ex epistola visus est mihi vir bonus. Admonui tamen amanter ac libere, si sciret, premeret suum encomium, sineret crabrones, & suis se studiis oblectaret. Deinde, ne me involveret suae causae, quod utrique nostrorum foret incommodum. Ille ut habebat quiddam cum palma commune, adversus deterritum tollebat animos. Eam cansionem semel atque iterum occinui, sed surdo, vaticinans illi futurum quicquid evenit postea. Tametsi tam atrocem exitum non expectabam, magnum tamen omnino malum expectabam. Prorepsit interim libelli clam excusi, quibus ex meis versis interjecerat sua quaedam. Id ubi sensi, acrius exposulavi cum homine quod nec prudenter ageret, sibi pariter ac mihi versuunculis ejusmodi conflans gravem invidiam, nullo fructu pietatis; nec satis amice faceret, qui me plus satis gravatum, pergeret magis etiam aggravare. Si juvaret ipsum ejusmodi conflictatiunculis exerceri, mihi nihil minus esse cordi. Proinde suam causam sic ageret, ne me admisceret. Ille sui similis respondit me tota errare via, quum diceret non alia ratione magis conflant invidiam posse opprimi, quam si vulgus mea legeret: tum enim deprehensum iri Monachorum quorundam improbissimam vanitatem, qui suis sycophantiis, fuscis, susurris, & malis artibus, plurimorum animos in me concitassent. Addebat exemplum Episcopi cujusdam, viri non mali quidem, sed illiterati, quem isti sic inflammarant in me, ut ne nomen quidem *Erasmi* ferre possit. Huic tradidisse se *Pacis querimoniam*, *Gallice* loquentem. Ea delectatum Episcopum coepisse in nos amico esse animo, & illos delatores vehementer detestari. Interim *Boddaici* quidam collectis pluribus articulis, curarunt hominem rursus pertrahendum in carcerem. Horum aliquot ad me misit, simul cum censuris Judicum. Erant, ni fallor, Monachi tres; Prior *Cartusianorum*, Prior *Celestino-*rum, tertius nescio quis. Responsum ad illum remisit, declarans quam illic nihil videretur impium. Quum subinde mitteret nova capita, ad quaedam respondi, quae decerpserat è meis libellis, ad ea quae ex se proposuerat nunquam respondi. Quid multis? Monachi pronunciarunt in carcere sententiam definitivam, jamque nihil supererat, nisi ut exustis libellis, ac peracta palmodia, reciperet praescriptam satisfactionem, quae nunquam non immitis est à Monachis, aut, si id recusaret, iret ad ignem. Ille vir fortis ne in uno quidem illis cessit, ac perierat, nisi quidam è Senatu cordatiores, perspicientes rem calidis Monachorum ac *Boddaicorum* odiis geri, respondissent se totam causam à capite usque ad calcem denuo velle cognoscere, idque non sine fremitu eorum quae promunciarant: hoc enim nihil aliud videbatur, quam illorum sententiam rescindere. Id favore regiae matris procuratum autumant. Dum haec aguntur, Rex commodum reversus est ex *Hispania*. Is admonitus *Berquini* suum inter Monachos ac *Boddaicos* periclitari, pri-

primum per eadaceatorem, mox per literas denuncia-
vit Senatu, ne quid temere paterentur fieri in suum
Consiliarium, se brevi adfuturum, ac diligentius de
toto negotio velle cognoscere. Aliquanto post exem-
tus è carcere, servatus est in aula satis commoda,
nihilominus sub custodia. Tandem suae libertati red-
ditus est, quo posset facilius suae causae consulere. I-
bi dictu mirum, quantum fiduciae conceperit animo:
non enim solum promittebat sibi absolutionem, ve-
rum etiam victoriam, & quidem speciosam. Aiebat
victoriam esse in manibus, sed malle serius aliquanto
finiri causam, quo magnificentius triumpharet. Jam-
que mutatis vicibus, ipsam facultatem sacratissimam,
Monachos & Beddicos reos peragebat impietatis: nam
quidam arcana deprehenderat in illorum actis. Quo
magis sibi placebat, eo magis timebam homini. Pro-
inde crebris epistolis hortatus sum, ut vel arte qua-
piam semet extricaret à causa, puta curarent amici,
ut praetextu regiae Legationis longius proficisceretur:
fortassis Theologos passuros, ut causa tempore evane-
sceret, nunquam passuros, ut impietatis crimen, quod
illis objiciebat, agnoscerent. Etiam atque etiam cogi-
taret, qualis excetra esset Bedda, quotque capitibus of-
ficeret venenum: tum expenderet sibi cum immortalis
adversaria rem esse; facultas enim non moritur: simul
illud cogitaret, qui cum tribus Monachis belligera-
tur, cum cum multis phalangibus habere rem, non
solum opulentis ac potentibus, verum etiam impro-
bissimis, & in omni malarum artium genere instructis.
Illos non conquieturos, donec ei procurassent exitium,
etiam si causam haberet meliorem quam habuit *Chris-
tus*, neque plus satis fideret Regis praesidio: Principi-
pum enim favores esse temporarios, ac delatorum ar-
tibus facile in diversum trahi illorum affectus. Postre-
mo, ut nihil horum accidat, magnos etiam Principes
vel delassari talium improbitate, vel metu nonnun-
quam cogi, ut cedant, praesertim cum *Franciscus* Rex,
ipse quidem humanissimus, parum secundis fortunae
statibus uteretur: non esse tutum quamvis imbecillum
hostem contemnere, nedum tam multos ac tam po-
tentes. Obtestatus sum, ut si suam incolumitatem pro
nihilò duceret, vir doctus ac bonus, certe se servaret
studiis & amicis, quibus intolerabilem exeat invidi-
am, si quid secus quam vellemus accidisset. Quod si
nihil horum moveret illius animum, certe suam cau-
sam ageret seorsum; me neque cum Monachorum
agminibus, neque cum Theologica facultate velle ha-
bere diffidium, si modo liceat. Quæris quid profeci-
rim? Tot modis deterrens, addidi animum. Interim
veteris Comœdiæ licentia ferebatur in Monachos ac
Theologos, praesertim in Syndicum *Beddam*, ac pro-
pmodum *regis & viciis syndici* peragebat. Mox impe-
tratum est à Rege, ut *Bedda* libros in *Fabrum* ac me
scriptos distrahi vetaret. Ad hæc impetratae sunt Re-
gis ad Theologicam facultatem literæ, ut duodecim
articulos, qui in *Bedda* libris viderentur habere mani-
festam impietatem, atque adeo blasphemiam, aut da-
mnarent omnium suffragiis, aut sacrarum Scriptura-
rum testimoniis comprobarent. Hæc quum illi polli-
cerentur certam victoriam, ego respondi nihil aliud
esse quam irritamenta hostium, qui sua sponte plus sa-
tis insanirent: nam frigidum Regis edictum obfuit et-
iam *Fabri* meæque causæ: eo siquidem factum est, ut
liber clam distractus non nisi in hostium manibus ver-
faretur; ac, ne quid haberet detrimenti typographus,
in *Germaniam* & *Angliam* deportaretur. Ipsum autem
vehementer errare, si crederet talibus nugis adversa-
rios opprimi posse. Nihil profeci monitor, nisi quod
illi magis ac magis accrevit fiducia. Interea prodit
edictum Gynasiarchæ, ne magistri Collegiorum di-
scipulis prælegerent mea Colloquia. Hic sibi pollice-
batur futurum, ut tanta contumelia provocatus, cau-
sam opera communi capefferem; ac subornavit quen-
dam, qui me vehementibus literis eodem provocaret,
victoriam esse in manibus, nec defutura magnatum

Auxilia. Nunc esse tempus, ut Theologis in posterum
omnis detraheretur auctoritas. Ambobus respondi, me
demirari illorum animos, qui crederent me, relictis
omnibus negotiis, per omnem vitam velle cum Theo-
logica facultate contendere: imo sic potius animatum
esse, ut citius passurus sim meos libros præter æquum
ab illis damnari, quam hac ætate, quæ flagitaret quie-
tem, sine fine belligerari. Et, si meæ potestatis esset,
malle efficere, ut omnes plurimum tribuerent Theo-
logorum auctoritati, quam ut nemo quicquam illis cre-
deret. Omnibus epistolis inculcavi, meum animum
mihi nihil lætum præfagire, utcumque ille sibi plau-
deret, animadvertere spes illi adesse mire pertinacem,
sed misere timere ne fallacissimas: fiduciam adesse stre-
nuam, sed mendacissimam. Obtestabar ut sibi consu-
leret, si sibi charus esset: profugeret potius aliquo,
vel in *Germaniam*, ubi nulli facessit negotium ob
hujusmodi articulos, ne apud orthodoxos quidem, ni-
si si quis palam profiteatur, populumque commoveat.
Addebam, me jamdudum pigere nostræ amicitiae, quæ
mihi plus mali conciliasset, quam multorum capitales
inimicitiae. Hæc toties occinens nihil profeci. Post
hæc tamen rarius ac frigidius ad me scripsit, præsen-
tens, opinor, non omnia præclaris istis spebus respon-
sura. Equidem dolebam hominis fatum, quem arbi-
tror, si quid erravit (causam enim, ut dixi, non no-
vi) persuasionem errasse, non malitia. Sed quid facias
homini, ultro morti devoto, & suo jumento, quod a-
junt, sibi exitium accersenti? Imposuit illi sua fidu-
cia, nocuit ingenuitas, neque minus nocuerunt quo-
rundam inepti tumultus, qui ad quamvis occasionem
gestiunt ac triumphant. Ut igitur his coercendis pro-
fuerit mors *Berquini*, ita periculum est ne *Bedda* sua
sponte plus satis insanientibus nimium accedat ani-
morum. Inter errores & hæreses varia sunt discrimi-
na: neque parum interest inter eum qui persuasionem se-
ductus est, & eum qui malitiosa pertinacia tuetur im-
pium dogma. Rursus refert, simpliciterne quis erret,
an colligenda factione turbet publicam tranquillitatem.
Ob quemlibet errorem exuri hominem, novum exem-
plum est, ac miror unde petitur. *Gallorum* tamen re-
ligiosam mentem vehementer approbarem, si quantum
nunc propendet ad superstitionem, tantum valeret ju-
dicio spiritali. Certe hætenus se præstiterunt *Roma-
no* Pontifici frugi mancipia. Digni Principibus opti-
mis, qui qualescunque contigerunt, bona fide serviunt.
Et tamen fortassis in hanc partem peccare præstat,
quam effrenem licentiam moliri, quam in aliquot *Ger-
mania* civitatibus exoriri videmus, in quibus Pontifex
est *Antichristus*, Cardinales creaturæ *Antichristi*, Epi-
scopi larvæ, Sacerdotes porci, Monasteria conventi-
cula Satanae, Principes tyranni. Summa rerum est po-
nes plebem Evangelicam, sed armatam, & ad pugnan-
dum quam ad disputandum instructiorem. Tantum ha-
bui, quod de *Berquino* scriberem, qui si decessit cum
bona conscientia, quod admodum spero, quid eo fe-
licius? Damnari, diffecari, suspendi, exuri, decol-
lari, piis cum impiis sunt communia. Damnare, dis-
secare, in crucem agere, exurere, decollare, bonis
Judicibus cum piratis ac tyrannis communia sunt. Va-
ria sunt hominum judicia. Ille felix, qui Judice Deo
absolvitur. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgae*
1. Julii, Anno 1529.

EPISTOLA MLXI.

Illustrissimo Principi Guilielmo, Duci Cliviensi, Julia-
censi, Montensi, Comiti Marchia, & in Ra-
venspurg, &c. Erasmus Rot. S.

CONRADVS Heresbachius, vir ad unguem factus,
qui magno Reipublicæ bono, pueritiæ tuæ for-
mator contigit, clarissime Princeps, indolem tuam
eruditioni pariter ac pietati natam ita mihi suis literis
frequenter depinxit, ut si complures menses tecum
domesticam habuisssem consuetudinem, non esse posses
notior. Idem pro singulari quodam erga te amore,
G g g g 3 quem

Am. quem undique spirant illius epistolæ, magno studio, 1529. multisque argumentis illud agebat, ut aliquo monumento literario, & tibi in isto longe pulcherrimo studio strenue currenti, calcar, ut ajunt, adderem, & alios adolescentes generis imaginibus claros ad æmulationem tam felicitis exempli provocarem. Ab hoc officio adeo mihi non abhorrebat animus, ut beneficii loco ducerem admonitum fuisse. Verum, quod in annos aliquot distulimus officium, nihil aliud, mihi crede, fuit in causa, nisi quod non obtigit argumentum, quod tuæ magnitudini aliqua ex parte respondere videretur: nam ille sic temperavit orationem suam, ut appareret non quolibet munere fore contentum. Quum igitur non occurreret quale volebam, cœpit tandem me pudere promissi mei, visumque est tenues quosdam, sed callidos clientes imitari, qui cum ingentem summam debeant patronis suis, nec adhuc solvendo sint, hortensibus quibusdam munusculis eos deliniunt, quo patientius ferant recraftinam solutionem, hoc pacto testantes non animum facultatibus, sed facultates animo deesse. In Italia deliniaram Opus *De verborum rerumque copia*. Adjeceram exemplum ejusdem argumenti, quam potuit in compendium contracti, & ejusdem fusius copiosiusque tractati. Is, cui Roma tradideram describendum, reddidit hanc partem mutilam ac vix dimidiatam, ut quod supererat mihi frustra superesset. Deinde cum ab eruditis amicis subinde rogarer, ut excitandis studiis, quæ jam refrigerare videbantur, Opus illud absolverem: animum vehementer abhorrentem, tamen huc perpuli, ut inspecta divisione, quæ totius argumenti propositiones ceu columnas habebat, denuo receptum in manus pertexerem. Puta hoc esse munusculum aliquod cerasaceum. Adjeci duos libellos nunquam antehac editos, puta hæc esse duo mala *Cydonia* ex horto paupere selecta. Quæ rusticana munuscula non in hoc damus, adolescens generosissime, quod his fidem nostram liberatam velimus, sed ut liberandi voluntatem adesse testemur. Solent autem humani creditores minus appellare eos, qui subinde veluti seipfos appellantes profitentur æs alienum. Quod qui dissimulant, meditari videntur inficiationem. Quanquam hæc causa mihi potius agenda fuerat cum *Heresbachio*, qui me ex stipulatione poterat in jus vocare. Sed apud te malui, quem mihi sciebam æquiores fore in negotio proprio, quam ille foret in alieno. Sic enim ille te deamat, sic favet commodis, honori, dignitatique tuæ, ut, si usquam possit, in his procurandis videatur ab illa genuina verecundia posse recedere. Age, Princeps ornatissime, perge in isto pulcherrimo certamine, ut ille tuam Celsitudinem optimis disciplinis, tu illius doctrinam, fortunæ ac dignitatis accessione illustres. Libellum non laborabo tibi commendare, nisi hoc nomine quod & novus est, & totus meus. Deinde, quod docet multa paucis complecti, quod dictionis genus nullo magis decet quam summos Principes. Unicum exemplum à nobis proditum est, ex divo *Augustino* plura suppetunt, qui nonnunquam Psalmum mira brevitate complectitur, quem mox largissima rerum ac verborum copia differit. Postremo, quod hæc instituendi ratio, Principum liberis potissimum est accommoda, quippe qui cum maxime omnium egeant recta institutione, tamen non convenit secus, quam liberaliter erudiri. Bene vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 1. Julii, Anno 1529.

EPISTOLA MLXII.

In D. AMBROSII libellos de Apologia DAVID,
Et, De DAVID Interpellatione.

Illustissimo Principi Guilielmo, Duci Clivienfi, Juliacensi, Montensi, Comiti Marchia, & in Ravenspurg, &c. Erasmus Rot. S. D.

Vos in opacis saltibus, clarissime Princeps, nos in vetustis bibliothecis venari solemus, in quibus

A nuper nacti sumus duos libellos, titulo quidem divum Ambrosium auctorem præferentes, sed ipsa phrasi Ambrosiana dictionis æmulum, verum ita feliciter æmulum, ut dotibus aliquot præcurrat: nam & explicat dilucidius, & minus à re digreditur, nec apte pariter ac dense citandis Scripturarum testimoniis, nec pietate sententiarum, nec allusionum gratia, nec aculeorum acrimonia, Ambrosio tot suspiciendo nominibus inferior, mea quidem sententia. Hujus arbitrari esse libellos duos, quos habemus Ambrosii titulo *De vocatione Gentium*. O nos felices, si Theologi, quorum bona pars nunc Sophisticis argutationibus insenscit, hujusmodi progymnasmatibus, in adytis arcanarum literarum ad Ecclesiasticas conciones exercerentur! Sic enim nemo loqui potest, nisi qui Scripturas divinas omnes penitus excusserit, imbiberit, concoxerit, tantoque usu contractarit, ut in naturam abisse videantur. Habes, ornatissime Princeps, duos heroas, eximie pietatis exempla; quorum alterum Deus in grave crimen prolabi passus est, ut in eo cunctis quidem hominibus, sed præcipue Principibus ostenderet poenitentiae remedium: alterum facultatibus universis exfuturum, liberis ac nepotibus orbatum, diris etiam corporis ulceribus excruciiari passus est, ut in hoc ederet omnibus invictæ tolerantiae formam. Gravior erat Davidi calamitas quam Jobi: hic enim externis tantum spoliatus est, incolumi possessione omnium optima, bona mente: At is, qui ab amore Numinis excidit, plus jacturæ fecit quam si mundum universum, una cum vita corporis, amitteret. Proinde David tam misere, tam sine fine plorans, nos admonet, quam ad vigilandum sit, ne quid hujus possessionis nobis pereat. Jobi gratias agens, docet hominem, nec in summa rerum prosperitate tollendos animos, nec in quamlibet gravibus fortunæ procellis exanimari oportere, modo hoc sit incolume, quod unum beat hominem, nec nobis nisi nostro vitio potest eripi. Confido futurum, ut Christo tuam eximiam indolem moderante, nec in Davidis lachrimas, nec in Jobi calamitatem incidas: expedit tamen sapientis animum ad omnes casus, qui possunt homini accidere, præmunitum atque instructum esse. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 1. Julii, Anno 1529.

EPISTOLA MLXIII.

Erasmus Rot. Carolo Sucqueto S. D.

E x literis tuis, Carole suavissime, quæ miram quandam in me spirant benevolentiam, aut, ut verius dicam, pietatem, facile poteram agnoscere germanam Antonii Sucqueti prolem; in cujus affectum quum tua sponte successeris, æquum est, ut ego vicissim mutua pietate illum tibi referam. Proin illud tibi persuasum habeto, mi Carole, nihil à me petes, modo tibi vel usui vel ornamento futurum videatur, quo tua causa sim gravate facturus, & si fors deerit facultas, certe prompta voluntas nunquam est tibi defutura. Age quod agis, optime adolescens, fac totum Antonium nobis exprimas, ut cujus mortem justissimis de causis acerbissime tulimus, eum in te veluti superstitem esse gaudamus: nam oris habitu, forma corporis, gestuque, & sermone sic illum reddis, ut non te filium, sed illum ipsum in te repubuisse credamus. Idem est ingenii morumque candor, eadem humanitas, eadem in amicitia fides, eadem simplicitas veritasque. Quin & judicia fere consentiunt, quæ per ætatem in te maturerent. Sed est in quo parentem ornatissimum etiam superaturus videre, quod illius manibus gratissimum esse scio. Quid ni sit, quum vivus nihil magis haberit in votis, quam ut in liberis suis seipsum vinceret? Quid hoc est, inquires? Quod absolutæ Juris prudentiæ, utriusque literaturæ decus pergis adjungere, quæ nisi accedant, Deum immortalem quæ balbuties, quam pudendi errores, quam multa supervacanea solent hoc studiorum genus consequi? Laudabatur à multis *Jodo-*

154. *Mechliniensis* Praefes, sibi quidem in sua professione videbatur nihil nescire. Tolerabilis forsitan hæc *philantropia*, illud intolerabile, quod in omnibus conviviis, etiam à nullo provocatus, velut è plaustro debacchabatur in linguas ac bonas literas, nec cuiquam harum perito concedebat, ut vel unam legem Juris intelligeret. Objiciebatur illi nonnunquam *Guilhelmi Budæi* nomen. Ibi quid non dicebat? sed tam insulse, ut nemo non rideret hominem. Legum magnam vim tenebat, sed desiderabatur in eo iudicium naturale, tum non potest non passim delirare, qui præter illas literas nihil omnino didicerit, præsertim quum codices ejus disciplinæ sint non solum depravatissimi, verum etiam mutili: cujus incommodi nonnullam partem amoliti sunt in *Germania Ulrichus Zasius*, in *Gallia Guilhelmus Budæus*, in *Italia Andreas Alciatus*. At patri tuo præter seculum nihil deerat, ingenium mire felix, industria singularis, eruditio summa, iudicium excussum. Mox aulae negotia, crebra ac longinquæ legationes, ne dicam relegationes, nihil fere permiserunt viro, nisi ut hæc studia amaret. Alioqui vel natu grandior eas literas attractasset. Nec aliis invidit, quod ipsi non eontigit; imo hoc impensius dedit operam, ut Juris professio cum linguarum ac politicorum literarum peritia jungeretur. Quare te vehementer hortor, *Succurro* charissime, ut in isto stadio cursum gnaviter peragas, quemadmodum hætenus magna cum laude cucurristi. Habes concertatorem *Viglium*, cujus alacritas non parietur te segnescere. Video te meditari demigrationem, nec dubito quin tibi constet consilii tui ratio, quapropter non est quod hic te vel hortor, vel dehorter. Habes domi *Palladem*, quæ tibi suggeret quod maxime sit in rem tuam. *Viglium* aliunde alio fortuna propellit. Is interim agit *Ulysses*. *Avenione* & in *Montepessulano* ludere pestilentiam novum non est. Ad *Bunrigas* vehementer arridebat, præsertim quod eo se contulerit *Andreas Alciatus*, unicum hujus ætatis miraculum, ac studiorum delictum. Verum, errant & eam regionem infestari lue, quod non modo studioforum causa doleo, verum etiam illius: nam virum illum omni prosperitate dignissimum fortuna videtur annos aliquot habere pro pila, adeo nunc bello, nunc pestilentia sursum deorsum volvitur. Qui rumor si vanus est, gratulor *Viglium* nostro, gratulaturus & tibi, si eodem te contuleris. Quod tibi videris *quidam* futurus, si liceat mihi *ὁμορφότερον* esse, utinam tibi tantum utilitatis adferre possit noster convictus, quantum & tu tibi polliceris, & ego optarim. Quod ad meum quidem animum attinet, nullus hospes fuerit te uno gratior. Ego quum natura semper à turba abhorruerim, nunc ætas ac studiorum assidui labores, ad hæc in dies incommodior valetudo cogunt, ut sim homo perpaucorum hominum. Duos tresve soleo recipere, ne sit lupinum convivium, sed eximios: nam inter epulas gaudeo fere fabulis amœnioribus hilarare nonnihil animum studio fessum. Sat feliciter cessit hæc migratio, idque præter expectationem: quum enim oppidum hoc pene cingatur montibus è proximo imminetibus, nec usquam aperiatur se prospectus liber, nisi ad occasum, verebar ne coelum minus esset amicam meo corpusculo. At vix usquam sensi illud amicum. Vocabar alio magnis conditionibus, sed non ausus sum è nido tot annos presso statim longius evolare. Itaque decrevimus hic hybernare, si modo per belli tumultus liceat. Civitas est Regis *Ferdinandi*, qui sic videtur in me affectus, ut appareat illum nihil mea causa non facturum. Est & Academia non incelebris, in qua nulla facultas magis floret quam Juris. Habet *Zasium* ætate senem, sed ingenio vividum, cui quem alium conferam in his regionibus non invenio. Sunt præter hunc & alii non vulgariter eruditi. Inter ceterum, magistratum, populum & Academiam summa concordia est. *Hasso Caminga Frisius* nobiscum agit, cujus consuetudo mihi fit in dies jucundior: nimirum

A quo magis ille quotidie fit & literis eruditior, & Philosophia melior. Ejusmodi vero experior juvenis ingenium, ut confidam hanc mutuam animorum benevolentiam inter nos fore perpetuam. Nunc certe tam charus est ac jucundus, ut si filius esset, vix posset esse charior aut jucundior. Demiror autem quid sit rei, ut quum *Dola* Cæsareæ sit ditionis, tam iniquam se præbeat nostratibus: id enim ex multis cognovi, tametsi tu pro tua civilitate dissimulas. Veruntamen vide etiam atque etiam, mi *Carole*, ne præcipites consilium. Quod maxime putabis in rem tuam fore, id sequitor. Ita demum mihi futura est jucunda tua consuetudo, si quantum mihi allatura est voluptatis, tantumdem studiis tuis fructus contulerit. Quid ego audio? Picæ rursus conferunt sua consilia, ut indulgentiarum nundinas instaurent? Quantum ibi jacturæ passa est Ecclesia! Risimus & cæteras tuas fabulas, nimirum eximie ridiculas. Iudicium quidem tuum probamus, optime *Carole*, ac studium erga nos tuum amplectimur, sed si me audies, nec cum carcinis, nec cum planodorpiis, nec cum inauspicatis avibus conflictaberis, quum volunt, ex picis, graculis & upupis, vertuntur in viperas, lupos, ac leones. Ne in te crabrones irritaris. Musarum & Gratiarum contubernio temet oblecta. Et si tumultus istorum inconditos ridere libet, ride, sed in sinu. A nemine magis lædi poterant, quam ipsi se lædunt. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 2. Julii, Anno 1529.

EPISTOLA MLXIV.

Erasmus Rot. ornatissimo Antonio Fuggero S. D.

E TA sunt res mortalium, *Antoni*, vir eximie, nonnunquam ubi speres summam amicitiam, exoritur summa similtas: unde nihil exspectes, inde prodeunt amici candidissimi. Ad hunc videlicet modum vitam hominum temperat, qui è duobus doliis, quæ *Homerus* testatur in *Jovis* limine sita, læta tristibus, ac tristitia lætis miscet. Quis exspectasset ex *Augusta Windelicorum*, tam candidum, tam flagrantem, tam benignum amicum? Quid enim spirabat illa tua epistola, nisi singularem quandam tuam in me pietatem, quum hætenus ne tantillum quidem de te fuerim meritis? Quam putas mihi grata fuit illa tam obvia benignitas? Itaque, mihi crede, multo plus voluptatis ac solatii ceperam ex tuis literis, quam si quis opimum sacerdotium nunciasset. Siquidem verissime scripsit ille *Regum* sapientissimus, nihil esse tam charum quod cum sincero fidoque amico conferri debeat. Atque aliquanto plus gaudii tum persensi animo meo, quod & tu tam amanter deferres liberalitatem tuam, & ego ea non essem usus, pro qua nihilo quidem minus debebam, & debebam libenter, sed tamen juvabat: nec amici rebus quicquam decessisse, & me debere quidem, sed debere liberius. Quisquis enim beneficium accipit, simul cum beneficio sollicitudinem accipit reponendæ gratiæ. Nihil autem ingenuis animis libertate dulcius. Quanquam tum quoque sollicitabat me nonnulla cogitatio, circumspectantem qua ratione declarare possem, quanti facerem studium erga me tuum. Accessit huc, quod non tantum ex *Luscinio* nostro cognovi te literis ac literarum cultoribus *Mecænatem* haudquaquam sordidum præstare, quod non faceres, ni & vir optimus esses, & animum haberes opibus tuis superiorem, quanquam eas largiter fortuna minime cæca in te congescit, si tamen illas fortunæ, ac non potius industriæ prudentiæque tuæ debes. Laudatus est *Vespasianus* pater, quod male quæsitis optime sit usus. Quanto tu, *Antoni*, laudabilior, qui his, quæ vel fortunæ favor objecit, vel industria paravit, tam bene uteris? Arguit & illud prudentiam tuam non vulgarem, quod nulla tibi potior cura est, quam ut liberi tui si quando contingent, aut si quos in liberorum vicem adoptasti, jam inde à teneris, & ad pietatem, & ad honestissimas disciplinas instituantur, multum

Abhorrenti à quorundam sententia, qui credunt se præ-
 1529. terea nihil debere pietati, si filios suos modo ditant.
 Agnoscis nimirum esse præclarius quoddam opum ge-
 nus, in quod, animo conditum, nihil habeat juris for-
 tuna. Proinde, non judicas liberos tuos esse vere divi-
 tes, nisi hoc genere possessionum fuerint locupletes.
 Hæc itaque quum extimularent animum meum, si
 minus ad reponendam gratiam, certe ad testificandum
 quam penitus & nossem & amarem pectus istud tuum,
 tam excelsum ac nobile, ecce redditur altera abs te
 epistola, multo priore tum candidior, tum amantior.
 Equidem præclare mecum actum iri putabam, si no-
 stram excusationem humanitas tua boni consulisset:
 scripseram enim subtristis & inter sarcinas. At tuæ be-
 nignitati non satis fuit in bonam partem accipere, quod
 munificentiam tuam ultro delatam recusare quam am-
 plecti malui, sed literis amantissime scriptis perpetuum
 amicitiae foedus mecum sancire dignatus es, proque
 tua singulari modestia, ambis etiam quod mihi votis
 omnibus erat expetendum? Imo jam hoc ipsum in
 præcipuis bonis meis numerare coeperam, quod tam
 eximius patronus, & si ita mavis, amicus, catalogo
 meorum accessisset. Hæc tam multa votis quidem meis
 plus satis erant, at tuæ bonitati, clarissime Fuggeri,
 nondum erant satis. Addidisti pignus & arrabonem,
 ut tu vocas, amoris in me tui perpetui, munus non
 minus elegans, quam preciosum, nec interim mutum:
 nam Disticho testatur auctoris animum. Ex tam ami-
 co poculo, quid ni vel aqua mulsum sapiat? Etiam si
 jam annis compluribus ad necessitatem bibo vinum,
 non ad voluptatem, magis pharmacum sumens quam
 potum. Quum equestri agitatione caperer, solitus ea
 corporis adrepentem languorem depellere, amici do-
 no mittebant equos: sed ante triennium eques esse de-
 sii, non ab equis ad asinos, ut habet proverbium, sed
 in pedes dejectus. Verum, jam plusquam biennium
 est, quod nullam ex vino capio voluptatem; quod mi-
 hi bibitur non modo perpæce, verum etiam aqua è gly-
 cyrrhiza decocta sic dilutum, ut si insueto porrigatur,
 medicam potionem esse diceret, non vinum. Verum,
 è tuo poculo, si non viteum liquorem, certe amorem
 bibere juvabit. Addis & illud ad cumulum tuorum er-
 ga me meritorum, ut in posterum utar amicitiae jure,
 & ubicunque res postularit, audacter requiram tuum
 officium. Equidem amplector quod offers ex animo,
 sed quid tibi vicissim polliceor non invenio. Si tecum
 munerum vicissitudine contendam, merito videar im-
 pudenter quam *Marfyas*, qui cum *Apolline* canendi sus-
 cepit certamen. Ne opella quidem mea ubi tibi possit
 esse usui video. Si quid tamen indicaris, aut si qua se
 obtulerit opportunitas, faxo ut intelligas omnia potius
Erasmo defuisse, quam animi memoris propensam vol-
 untatem. Nunc ad reliquas epistolæ tuæ partes super-
 est ut paucis respondeam. Quod scripsi me à diversis
 Principibus, amplissimis conditionibus alio atque alio
 vocari, nequaquam hoc eo feci, ut te cum illorum
 vel dignitate vel benignitate conferrem, sed ut tibi
 persuaderem, eam esse valetudinem, ut nec ob con-
 ditionum magnitudinem, nec in ullius gratiam oport-
 fuerit longinquæ profectioni committere. Ego candi-
 dum amicum omnibus Regum gazis anteposuerim, ta-
 met si Cæsarem ac *Ferdinandum* hæcenus non minus
 candidos erga me, quam magnos experior. Nec de-
 esset illorum liberalitas, sed quemadmodum ab aulæ
 cultura meopte ingenio semper abhorruì, ita nunc per
 ætatem ac valetudinem ad eam sum ineptus. Tum ut
 me paucis contentum non urget inopia, ita illorum
 benignitatem non admodum flagito. Cæsarea pensio
 jam debetur annis plus septem, promittitur, nec mit-
 titur. Et is est aulæ nostræ status, ut officarii bene
 secum actum putent, si quum nihil accipiant salarii,
 non cogantur ipsi numerare mutuum. Scripsit semel
 atque iterum ex *Hispaniis* Cæsar, Numeraretur *Era-*
smo sua pensio extra ordinem: respondit, ex concilii
 decreto, *Margareta*, si redeam in *Brabantiam*, vel

Aureos *Persarum* montes esse paratos, non modo pen-
 siunculam. Tanta porro est flagitantium turba, tanta
 improbitas, ut mihi prius sit negligere quicquid hoc
 est emolumenti, quam præter ingenium meum flagi-
 tatore agere. Est autem pensio, trecentarum in sin-
 gulos annos librarum monetæ *Francicæ*. In summa vi-
 detur hoc esse quodammodo fatale aulæ Cæsareæ, sem-
 per egere. Dicas esse *Danaidum* dolium. Non exi-
 guum est, ut tu modestissime scribis, sed plane regium
 est quod offers, quanquam etiam si nihil offerres, ani-
 mus iste tam amicus posset *Erasmum* istuc pellicere.
 Misere tum metuebam ne male cederet nidum, cui tot
 annis affueveram, relinquere. Sed hæc profectioniuncula
 longe felicius cessit expectatione. Siquidem & situm
 diutinæ quietis excussit, & coelum hoc experior tam
 amicum meo corpusculo, ut vix alibi commodius sim
 expertus. Magistratum hujus urbis habebam faventem,
 & priusquam me illi Rex *Ferdinandus* suis literis com-
 mendasset. Nihil incommodi est, nisi quod nihil hic
 non magno emitur. Id facile negligo, homo pecunio-
 sus scilicet & Philosophus. Quare bona spes est hanc
 civitatem mihi perpetuo fore quod dicitur *ἐλδοροπολιν*.
 Mihi tamen foret gratius in civitate celebri vivere.
 Quod nticias, pietatis causam isthic longe melius ha-
 bere, quam huc pertulerant quidam, non tantum isti
 Reipublicæ, sed tibi quoque privatim gratulor. In his
 rerum procellis nihil arbitror melius, quam æquo li-
 bramine suspendere res, ut neque prorsus in quorun-
 dam *Judaismum* ac tyrannidem recidamus, nec in A-
 narchiam ac Paganismum devolvamur, donec Deus ali-
 quis *ἐν μηχανῇ*, quod ajunt, exortus, hos orbis tu-
 multus ad tranquillitatem componat: solus enim ille
 potest huic Tragediæ lætum exitum imponere. Scri-
 psi nuper, sed tribus duntaxat verbis. Jubes ut subin-
 de scribam. Si potes tales legere literas, non commit-
 tam ut hac quidem in parte cessasse meum officium
 queri possis. Dominus *Iesus* te cum omnibus tibi cha-
 rissimis servet incolumem, amice inter præcipuos exi-
 mie. Neque enim nostram amicitiam æstimo mensium
 aut annorum spatio. Amoris magnitudinem expendo,
 qua polliceris te nec cuiquam Veterum, nec ulli Prin-
 cipum in benevolentia pietateque erga me cessurum.
 Quod ego omen, *Antoni* charissime, lubens ample-
 ctor, & animum mutuuum hoc meo chirographo tibi
 polliceor, addico, dedicoque. Datum apud *Friburgum*
Brisgoia 7. Julii, Anno 1529.

EPISTOLA MLXV.

*Erasmus Roterod. Joanni Cholero, Prapósito Cu-
 riensi, S. D.*

TANTO affectu, tantaque facundia, vir ornatissi-
 me, mihi deprædicas animum ac benignitatem
Antonii Fuggeri, ut si mihi antehac nullis fuisset offi-
 ciis commendatus, potuerim tuis è literis magnam
 benevolentiam erga illum concipere: nunc quum &
 omnium, qui illum norunt, miro consensu prædicetur
 omnium bonorum amore dignissimus, & ipse se mihi
 jam non literis tantum amantissime scriptis, verum
 etiam muneribus non sordidis, abunde commendavit,
 nihil erat quod tuæ literæ possent meæ erga illum be-
 nevolentiae adjungere. Quas tamen ne vel mihi parum
 gratas, vel frustra scriptas existimes, scito mihi vel
 hoc nomine fuisse longe gratissimas, nec mediocre
 attulisse fructum, quod per eas didici me uno amico,
 nec eo vulgari, beatiorē esse quam putaram. Quid
 enim illa epistola modestius, candidius, amicus fingi
 potest, quæ quum nihil omittat, nihil non copiose
 graviterque disserat, tamen spirat aliquid affectus exi-
 mii, quod oratione consequi non potueris: quæ res
 mihi plenissimam facit fidem, te nihil non ex animo
 sincerissimo scribere. Loquax enim res est vulgaris a-
 mor, ingens minus eloquitur quam sentit. Quare ad
 duas epistolæ tuæ partes non sum responsurus: quarum
 altera luculentis sane verbis amplificas *Antonii Fuggeri*
 fin-

1529. *an* singularem in me benevolentiam; non enim potes ul-
lam tam magnificam illius imaginem mihi tuo calamo
depingere, quin ego magnificentiorē ideam animo
conceperim: altera, manu largissima mirificas laudes
in me congeris, quæ mihi nihil omnino persuadent
nisi te virum esse singulari candore præditum, nostri-
que præter modum amantem, quo necesse est, ut me
tibi fatear etiam devinctiorem. Quod scribis tibi de-
prehensum è literariis monumentis meis, ingenium
meum libertatis & quietis avidum, non falleris, vir
egregie, conjectura. Hanc amasiam semper unice di-
lexi, pertinaciter amplexus sum, adeo ut frequenter
toris pilea sarcinis redemerim. Nec enim semel sese
nobis ostenderunt amplæ spes dignitatum & opum,
sed quoties mecum subducebam rationem, aut negli-
gendum honorem, aut cum libertate divortium fa-
ciendum, illius malui nuncium remittere. Jam facile
credo, quæ tu multa & præclara de civitate *Augusta*
commemorās, licet alioqui mihi suspectus esse posses
testis, ut ajunt, domesticus, propterea quod jam olim
publicus rumor hoc nobis persuasit, *Augustam Vindelici-*
corum inter nobiles *Germania* civitates esse præcipuam,
nec diversa prædicat *Isidorus* noster. Illud vix credi-
bile est, isthuc neminem esse, qui mihi molestus futu-
rus sit: haud enim scio, an hoc detur *Insulis Fortunatis*.
Nec adeo sum delicatus, ut nihil molesti perpeti
queam. Quod autem te non latet vitæ meæ ratio, nec
ætas, nec quassa valetudo non solum immensis studio-
rum laboribus, verum etiam calculo, denique ipsa
etiam senectute, quæ per se morbus est, & gravis &
incurabilis, deterres me, mi *Cholere*, ne longo itinere,
novoque cælo corpusculum hoc committam: *χαλεπὸν*
πνεῦμα *μετὰ φύσιν*, certe visendi gratia isthuc pro-
ficisci non est ratio. Porro, literis tuis adeo non sum
offensus, ut tibi habeam plurimam gratiam, qui libere
nulloque fūco tuam perscripseris sententiam. Etenim
quemadmodum ipse sum natura simplex, ita liberis in-
geniis unice delector. Hactenus nihil est, quod querar
de nomine hujus *ἰαθροποιέως*, mihi sane fuit hacten-
us quod dicitur. Veruntamen ut cæci maxime dicun-
tur capi rebus videntium, ita ego pusillus semper ma-
gnis ædificiis & urbibus sum delectatus; quumque ra-
ro pedem efferam cubiculo, tamen in civitatibus fre-
quentissimis vivere gaudeo. Hic est naturæ sensus, cui
tamen non omnino deest ratio. In illis pauciora sunt
ruris vestigia, & paratior rerum bonarum copia. De-
nique in magna hominum turba facilius est invenire
probos amicos, quam in raritate. Cupio te quam opti-
me valere. Datum *Friburgo* 14. Julii, Anno 1529.

EPISTOLA MLXVI.

Erasmus Rot. Bilibaldo Pirckheimero S. D.

MAGNAM voluptatem attulit mihi epistola tua,
Bilibalde, tam alacris ac gestiens: declarat enim
tibi à podagra & calculo ferias esse, quod utinam sit
perpetuum. Quod mihi gratularis elapso, tu quidem
& amanter facis, nec sine causa. Ut enim nihil fuerit
periculi *Basilea*, certe *Friburgi* magistratus me summa
cum humanitate excepit: cælum autem comperio
tam amicū meo corpusculo, ut hic propemodum vi-
dear repubescere. At antea mihi persuasum erat, hic
Jovem esse tristem & incommodum, semper nubilum
ac nebulosum: & habuimus sane cælum jam diu pro-
digiose pluvium, qua de re tetrasticho lusimus:

Obsecro, quid sibi vult, ingens quod ab aethere nimbus
Noctes atque dies sic sine fine ruit?

Terrigena quoniam nolunt sua crimina flere,
Cælum pro nobis solvitur in lacrymas.

Verum, hoc incommodum hujus regionis non est pro-
prium. *Basilea* torrens quidam, qui sub terra labeatur,
subito erumpens, tantam invexit calamitatem, ut ne-
gent jacturam centum millibus ducatorum sarciri pos-
se. Tamen hoc quoque cælo sat commoda valetudi-
ne sumus. Cæterum quemadmodum gaudemus disces-

1529. *An* sisse, ita vehementer inviti discedebamus. Ante annos
quindecim cœpi cum ea civitate habere commercium,
quam toties è *Brabantia* recurrens invisi, denique an-
nos ferme octo, perpetuo illius hospitio sum usus,
commodo sane bonoque. Ibi *Joannes Frobenius* obti-
gerat amicus, quo sinceriores ne optare quidem à su-
peris poteram. Nec alius erat in me totius familiæ
animus, unde & mea erga liberos benevolentia nihil
illius morte est imminuta. Proinde, civitatem illam
propemodum adoptaram in patriæ locum. Nec ego,
nisi fallor, illi fui gravis aut incommodus hospes, id
quod navim ingressurus tetrasticho sum testatus, quod
aureus ille *Bonifacius Amerbachius*, qui protectionis
fuit comes, suis tabellis excepit. Est autem plane
nauticum, si libet audire:

Jam, Basilea, vale, qua non urbs altera multis
Annis exhibuit gratius hospitium.

Hinc precor omnia lata tibi, simul illud, Erasmo
Hospes uti ne unquam tristior adveniat.

Certe arbitror in ea civitate neminem esse, cui sit
quod jure de me queri possit. Prius quam *Lutherani-*
smus eo demigrarat, eram & Ecclesiasticis, & Magi-
stratui, & populo gratosus. Mox ubi perspexerunt
à me nunquam impetratum iri, ut me tumultuoso ne-
gotio comitem præberem, nedum ducem, sordidi qui-
dam & intemperantiores cœperunt obgannire. Tan-
dem epistolis, picturis, ac libellis incessere. Id fa-
cile devoratum est. Nec aliud illi profecerunt, nisi
quod quo vehementius adnitebantur, ut me vel invi-
tum in factionem propellerent, tanto magis abhorre-
ret animus. Tales enim vidi mores, ut etiam si mi-
nus displicuissent dogmata, non placuisset tamen cum
hujusmodi fœdus inire. Quum perspicerem rem pau-
latim ad summa tendere, jamque vix invidiam Princi-
pum & obrectatorum apud meos sustinerem, qui ja-
ctabant, me non tot annos in ea civitate commoratu-
rum fuisse, nisi tacitus probarem quæ illic gererentur:
subinde abiturientem me, nunc remorabantur orsa,
quæ, nisi adesset, absolvi non poterant; nunc alia
quædam alligabant, sed in primis periculum, ne mihi
perniciosum esset, si nidum satis commodum, cui tot
annis assuevissem, magno salutis discrimine relinque-
rem: sola enim vita recuperari non potest semel amissa.
Cæterum ubi publicitus omnia templa cessissent ei
factioni, cui me nunquam volui addicere, & sublati
aris sævitum esset in statuas ac picturas, tum nihilo
secius his peractis, identidem novi quippiam exorire-
tur, resque videretur spectare ad seditionem, statui
vertere solum, utcunque cederet profectio. Huc
quum me magis etiam animaret *Ferdinandi* Regis vo-
luntas, qui tum *Spirensi* concilio præsidebat, nonnihil
etiam extimulabant quædam non satis auspiciata præsa-
gia. Nunc stolidus ille *Thraso* minitabatur judicia,
nunc alter ille viperinus simile quippiam moliebatur:
quumque nihil haberent quod objicerent, tamen ami-
cos videbam sollicitos, ne vel optimam causam sub ta-
libus Judicibus perderem, quibus utcunque dedisse an-
sam, satis erat futurum. Ergo quum staret sententia
discedere *Basilea*, consultatum est, utrum furtim sub-
ducerem me, an palam excederem. Alterum erat tu-
tius, alterum honestius. Nos honestum tuto prætu-
limus. Jam præmiseram duo plaustra scriniis & sarci-
nis onusta: nam id clam fieri non potuit. Postri-
die nunciatum est mihi, Ecclesiastes omnes mihi ve-
hementer infensos duabus de causis: Altera, quod
aditurus hortum *Frobenianum*, ipsis conspectis, defle-
xissimè ad dextram, ore veste obturato, quasi gestu
significarem abominationem, quum os texerim ob-
ventos incommodos, qui admissi solent interdum
dentium cruciatus gignere; & ad dextram ex more
deflexerim, quod altera via esset ut angusta, ita ex-
crementorum fœtoribus molesta: Altera, quod in Col-
loquio *Cyclope* notaram quandam prælongo naso, qui
ovem gestaret in capite, vulpem in pectore. Is
jocus quum tortus esset in unum ex amanuensibus
Tom. III. Hh h h meis,

An. meis, qui sat bene nasatus, pileo ovillo uteretur, (nam
1529. tale pileum gestare *Oecolampadium*, nunquam audie-
ram) existimabant eo notatum *Oecolampadium*. Ab
his igitur ne quid forte mihi moveretur Tragœdiæ,
præsertim rebus ad eum modum exulceratis, per li-
teras excusavi me paucis *Oecolampadio*, invitans et-
iam ad colloquium, si pluribus vellet mecum age-
re. Is nihil cunctatus venit, eique facile satisfeci,
negabat enim se fuisse offensum. Quod ad amicitiam
attinebat, negavi me unquam inimico in illum fuisse
animo, nisi quod in dogmatibus quibusdam dissentire-
rem. Tandem coepit suadere ne discederem; ad eam
rem quum multis argumentis uteretur, interrupti ser-
monem, Frustra, inquam, hic disertus esse laboras:
nam jam discessi præmissa tota supellectile, etiam cum
pecuniis. Egit deinde ne discederem nunquam redi-
turus: respondi me in proximum nidum evoluturum:
id ni succederet, observaturum quo me vocaret Deus.
Postridie Tribunus arripit *Beatum Rhenanum*, roga-
vit num verus esset rumor me demigrare: ait esse ve-
rissimum. Sciscitatus est, num qua re offensus disce-
derem: non arbitror, inquit, sed invidiam Principum
ac Theologorum diutius ferre non potest: aliaque
multa dixit Tribunus, quæ huc redibant omnia, ne
discederem. Conducta est navis, quæ me cum aliquot
veheret *Neapolim*, oppidum plus satis adamatum *Rhe-
no* flumini: nam ceteri terra faciebant iter equis, ap-
ud *Neapolim* occursuri. Mihi, qui nec civis eram,
nec cuiquam vel publice vel privatim obnoxius, cum
nemine quicquam erat negotii, & habebam literas
regias, quibus me ad se evocabat, si commode pos-
sem, tum diploma publicum, quo per universam Cæ-
saris ac *Ferdinandi* ditionem iter facerem immunis.
Et tamen nescio quid remororum invexerunt quidam,
nunc hoc, nunc illud causantes, mecum tamen nihil
actum est. Visum est amicis & nautæ, ut solverem,
non juxta pontem, qui locus est frequentissimus ur-
bis, sed juxta divum *Antonium*, qui & ipse portus est
civitatis publicus. Nauta semel atque iterum revoca-
tus est in Senatum, plus duabus horis consultatum
est. Quid rei fuerit nescio. Illud certum est, nau-
ta vetitus est aliunde solveere quam à ponte. Nauta re-
spondit, semper licuisse illic à quocunque portu publi-
co solveere. Responsum est, illi nunc non licere. Id
quum nullius referret, videtur non æquo animo in
me fuisse qui id vetuit. Quid facerem? Parui magi-
stratui, & à ponte solvi, meque populo spectandum
aliquamdiu præbui. Præterea nihil accidit molesti.
Reliqua omnia fuere prosperrima, nec multis annis
ullius rei me minus poenituit, quam relictæ *Basilea*.
Discessi autem non modo summo cum dolore amico-
rum, verum etiam eorum qui favent novis rebus, si
qui sunt inter eos paulo cordatiores. Sic abire malui,
quam plerisque gaudentibus. Hic nihil adhuc accidit
non ex animi mei sententia. Itaque patera tua sane
quam eleganti, quam dono misisti, libavimus *εὐτυχία*
Χεῖρ, non tertium, ut habet proverbium, sed pri-
mum, secundum & ultimum: siquidem is est heri &
hodie, idem & in secula. Munus scito mihi fuisse
gratissimum, utpote ab animo profectum, qui posset
etiam vitreo munusculo gemmarum precium addere.
Terminus inculptus admonebit me, non procul abesse
diem supremum. Et annulus pridem missus quotidie
refricat mihi *Bilibaldi* mei memoriam. Tamen si altius
infixus est animo nostro *Bilibaldus*, quam ut ejus ge-
neris mnemosynis sit opus. Ante paucos dies, præ-
ter omnem expectationem, vir egregius *Antonius Fug-
gerus* dono miserat poculum mira forma, & pulcher-
rime inauratum, nihil præterea non offerens & hu-
manitatis & benignitatis, si voluissim *Augustam* de-
migrare; ac, ne causari possem de viatico, designa-
vit unde *Basilea* centum florenos aureos acciperem.
Video, mi *Bilibalde*, non omnes esse *Sutores*, *Bed-
das*, *Leos*, & *Stunicas*. Ac plane malueram in cele-
bri civitate vitam agere, ubi nihil non reperitur;

A sed quidam apud me infamarunt cœlum *Augustanum*, An.
& tam male tum de meipso sentiebam, ut vix spera- 1521
rem corpusculum hoc dimidiati diei equitationem la-
turum. At illa profuit etiam. In *Brabantiam* crebris
amicorum literis revocor, cœlum ac terram obtestan-
tium, quod alienas regiones illustrans, (sic enim lo-
quuntur) solam patriam nullo digner honore, & sane
magis decebat in patria senescere. Sed quoties succur-
rit illius aulæ frigus, præsertim quum de numerando
agitur, quoties meo cum animo reputo, quas digla-
diationes illic multis annis cum monstris quibusdam
pertulerim, minus me tædet exilii. *Ubi bene es, ibi
patria est*, habet proverbium. Libebit saltem ad an-
num hoc tam amico cœlo frui, nisi nos *Mavors* hinc
propulerit. Scis quanto impetu nuper procursum sit ad
arma; acies ferro ac machinis instructæ minimo spa-
cio dirimebantur: feruntur fuisse viginti millia. Sed
musca non periit. Tantum cerasorum magna fuit strag-
ges. O bellum incruentum, & ut *Græci* dicunt, *ἀδα-
κνυς πόλεμος*! De actis *Spirensis* Concilii nec admodum
fui curiosus ut scirem, & si sciam, præstaret *Harpo-
cratem* agere. Cum *Joanne Fabro* semel hic duntaxat
sum colloquutus. Ex ejus oratione divinavi nonnihil,
quod utinam bene vertat, vanumque sit hic animi mei
prælagium. De conciliandis Regum animis, (quæ res
tot annis florentissimas Reipublicæ *Christiana* partes,
C *Italiam* & *Galliam*, misere perdit) nihil bonæ spei osten-
dunt amicorum literæ, quin potius significant ad ve-
teres Monarcharum iras quotidie novas accrescere: tan-
tum abest, ut similitatem posituri videantur, quum nul-
lum verius sit argumentum sublimis animi, quam quas-
dam injurias negligere, quasdam ignoscere, & si non
promeretur is qui læsit, certe Reipublicæ condonare.
Quid enim fieret de nobis, si Deus rerum omnium ve-
rissimus Monarcha, semel offensus, nesciret iram po-
nere? Jam tot annis nulla fere *Europa* pars vacat à tu-
multu, nec adhuc quicquam video præter belli prælu-
dia. Fortassis hi rerum motus haudquaquam inutiles
sunt *Hispanis* militibus. Verum quid facias? Hæc est
rerum humanarum natura, sursum deorsum volvuntur
D ac revolvuntur, in morem *Euripi*. *Zasius* plane bea-
sti, missis Digestorum libris: non enim aliter exiliit
gestiitque gaudio, quam si regnum obtigisset. Cete-
rum, ut illi non invideo munus, ita vereor ne nobis
tanta felicitate sit factus aliquanto ferocior. Miserat
mihi coenanti literas tuas, indicans esse properandum.
Exemi syngrapham *Germanicam*, eique misi, duobus
verbis rogans, rem suo curaret arbitratu, meis im-
pendiis. Post biduum misit pateram, dedi puero assēs
duos: ac meis literis, quibus illi gratias agebam, in-
clusi coronatulum in viatici rationem. Ac ne dolo di-
cam, nonnihil metuebam litigatricem epistolam, sed
E non tam atrocem. Remisit aureum inclusum literis,
in quibus videbatur me vocaturus in jus, nisi hoc ho-
noris haberet cliens suo patrono, nocti hominis immo-
dicam modestiam: negat sibi toto anno quicquam gra-
vius aut magis invisum accidisse, & meam liberalita-
tem appellat insolentem. Mirabantur, ut ait, convivæ
tam stupendam liberalitatem; ipse non stupebat mo-
do, verum etiam expavescebat tantum proluvium. Ne-
gat, illic amicitiam esse sinceram posse ubi nummus
mercator non patitur gratuita esse officia. Quumque
me *Zasius* ante multos annos & multis & magnis offi-
ciis oneravit, quibus ne micam quidem gratiæ repen-
di unquam, nec in me tantum fuerit gratis officiosus,
F sed in alios quoque, vel notitia mei commendatos; ta-
men sua officia sic extenuat, sic dejicit, ut assis non
æstimet. Postremo, numina jurat, ac per Principis
salutem dejerat, se quadrantem à me non recepturum.
Hanc causam mira copia parique vehementia sic agit,
ut non ausus sim cum homine tam Jurisconsulto tam-
que diserto experiri, cessi causa, litemque cum ad-
versario composui. Extra jocum, mi *Bilibalde*, nihil
adhuc vidi in *Germania* quod æque sim admiratus, at-
que hujus viri ingenium. Non est candidus in amicis,
sed

sed ipse candor. Corpore confenescit, sed vix credas, ¹⁵¹⁹quam adhuc totus vigeat animus; nihil decessit iudicio, nihil memoriae. Orationem vero sic ex tempore bonis verbis bonisque sententiis, nec id sine lepore, scitentem, nec in *Italo* quoquam adhuc animadverti. Adde huc morum vere *Christianam* sinceritatem. Nullus ab illius colloquio discedit non ad pietatem inflammator. Quidam, qui nihil aliud sunt quam numeri, & fruges consumere nati, cornicum vivacitatem superant. Hic vir prorsus est immortalitate dignus. Verum quo minus saepe liceat illius optatissima consuetudine frui, illud in causa est, quod quum ille furdaster sit, ego sum parum vocalis. Ut nihil est in rebus humanis, cui non aliquid admisceat incommodi *Nemesis* illa. Dominus te quam diutissime nobis servet incolumem, ornatissime *Bilibalde*. Datum *Friburgo* 15. Julii, Anno 1529.

EPISTOLA MLXVII.

Exemplum codicillorum D. Erasmi ad Joannem Oecolampadium, quorum mentio fit in superiore epistola.

ANTE dies complures cupiebam te evocare ad colloquium: nam & tempus erat incommodum, & affligebat pituita tenacissima non sine febris. Sed verbar, ne quid hinc fabularum nasceretur in populo, quod res tum minus essent quietae, quam nunc sunt. Hodie mihi narravit *Hieronymus Frobenius*, esse, qui nescio quid sinistri suspicarentur de animo in te meo, quasi te scriptis meis perstrinxerim: deinde quasi nuper deflexerim ab itinere, ne te salutarem. Scito, utrumque esse vanissimum somnium. Nullam literam scripsi, qua te perstrictum volui, aut quam scribens, de te cogitavi. Quum excuderetur Colloquium *Cyclops*, quidam ex operis *Frobenianis* suspicati sunt, quod dicitur de ove in capite, vulpe in pectore, deque longo naso, ad te pertinere; quum constet, hoc lufum in *Nicolaum Cannium* famulum meum, qui ambiebat in Colloquiis celebrari. Is talem gestat pileum, & nasum habet longum, & colore est fusco, capillitio nigro. Te simili uti pileo, nunquam audieram, nisi hac occasione. Non sum tam ineptus, ut talibus nugis utar in viros. Ambiebat & *Polyphemus* celebrari, qui circumferebat codicem Evangelicum belle ornatum, quum ipsius vita nihil esset inquinatus. Sic res habet de scriptis. Jam ea via soleo fere semper adire hortum *Frobenii*, quum coelum est commodius, quod altera sit angustior, & foeteat. Itaque si nullus adfuisset, illac tamen eram iturus. Nec te tum novi adversum, sed famulus admonuit. Itaque reflexissem iter ad te, nisi priores adfuissent mihi ignoti, quorum coetum turbare nolui: idque tum dixi famulo. Sic habet de suspitione. Quod si quid aliud est rei, hodie circa horam quartam usque ad sextam ero in horto *Frobeniano*, si dignaberis eo venire, uno comitatus, aut si mavis alio die, libenter tecum conferam. In libello, quo respondes *Bilibaldo*, notas me, quasi dixerim, tuam de Eucharistia sententiam esse longe meliorem. Hoc fortasse *Joannes Darnus* ad te pertulit, sed perperam. Dixi tuam simpliciore & expeditiore, quod minus habeat quaestionum perplexarum. Alioqui si mihi certo persuaderem, tua dogmata esse meliora receptis, sic ut in ea persuasione conscientia mea possit acquiescere, hac ipsa hora profiterer eadem quae tu profiteris, ulturus meo more furiosos quosdam Monachos ac *Bedaiscos* Theologos. Nunc quod unum possum, opto, & operam do, ut hi tumultus habeant latiore exitum. Bene vale. Reliqua in colloquio, si videbitur. *Basilea*, Anno 1529.

EPISTOLA MLXVIII.

Erasmus Rot. generoso adolescenti Maximiliano a Burgundia S.

EQUIDEM optabam istam adeo felicem indolem ^{An.} tuam, *Maximiliane* suavissime, unum atque alterum annum adhuc in Musarum viretis ludere, quo magis in aulam adferres animum adversus *Circes* veneficia, Philosophiae decretis, velut antidotis praemunire. Sed quoniam secus visum est optimo parenti, cui non dubito quin constet consilii sui ratio, superest ut te pro meo in te studio moneam, pro mea erga te charitate rogem etiam, ut inter aulae delicias subinde vel furtim recurras ad literas. Non me fugit, in magnis aulis, velut in nemore vasto, varia animantium genera ali. Verum, hoc erit tuae indolis, etiam inter corruptos, nativam ingenii probitatem tueri. Aurum etiam in sterquilinio aurum est; Adamas in coeno non mutat naturam suam. Et si quando timetur afflatus veneni, pharmacum arrodendum est. Id petas ex myrotheciis Philosophiae. Ridebunt interim crassi *Calphurnii*, sed tu vicissim illos rideto. Etenim si judicant hoc vehementer aulicum esse, nihil scire bonarum artium, protinus intelligent suam stultitiam, si cogitent quales olim fuerint & Regum multorum, & Romanorum Imperatorum omnium aulae. Quod exemplum licet apud nos jam aliquot seculis intermissum fuerit, tamen hodie didicerunt & aulae Principum honorem habere literis, posteaquam ipsi Principes coeperunt philosophari. Hunc amanuensem meum *Quirinum Talesum*, tibi non ignotum, pridem tribus verbis *Joanni Borsalo* commendavi; nunc etundem tibi commendo, sed ita ut nolim te mea commendatione gravari. Juvenis est moribus & fide, & placidis, *Grace Latineque* doctior quam praese ferat: est enim rara quadam modestia praeditus; ita fit, ut plus habeat in recessu quam fronte pollicetur. Mihi jam multis annis magno fuit usui, vixque alius obtigit qui mihi vel diligentius vel amantius inservierit. Ad studiorum labores prorsus adamantinus est, unde *Hubertus Barlandus* Medicus solitus est illum appellare *Mulum Marianum*. Quod habui preciosissimum illi non maligne impartii; pecuniarum ut ipse non sum dives, ita largus esse non possum, quanquam arbitror illum de mea benignitate non esse querulum. Ad perpetuam autem fortunam, velut ad opimum sacerdotium aut munus aulicum, praeter commendationem nihil dare possum. Quare te vehementer rogo, ut Principi *Veriano* Patri tuo, nonnunquam literis tuis de *Talesio* aurem vellices. Crede mihi, beneficium hoc collocaris in juvenem non indignum, nec ingratum. Qui si fefellerit, quod scio non futurum, en me fidei iussorem habe. Cupio te quam optime valere, adolescens clarissime. Tua *Pronunciatio* rursus excuditur, a me recognita, & nonnihil locupletata. Datum *Friburgo Brisgoe* 23. Julii, Anno 1529.

EPISTOLA MLXIX.

Erasmus Rot. ornatissimo D. Andrea Critio, Episcopo Plocensi, S. D.

ANTE duos menses, per hominem mihi parum cognitum scripsi, sed paucis, & incondite; itaque visum est iisdem de rebus denuo scribere. Praesertim quum nos tam ingens intervallum dirimat, ut vix *Fama*, licet toto corpore alata, si *Maroni* credimus, huc aliquando pervolet, eorum, quae isthic geruntur, nuncia, & si pervolat, sero pene discimus quae scire referebat, tantum abest ut epistolae bona fide ultro citroque commeent. Si spectes animum meum, est fortasse de quo mihi gratias agat tua celsitudo; sin mea in *Andream Zebridovium* officia voces ad calculum, quam minimum ad me redierit. Principio non penitus perperum erat adolescentis ingenium, quod imprimis ne-

An. 1529. cesse est ei, qui velit indolem erectam ac generosam tractare. Ubi jam alter alteri notus esset, jamque uterque alteri posset & usui & voluptati esse majori, incessit illi cupiditas visendæ *Gallia*: id quoniam sciebam illum haud levibus de causis velle, non admodum refragratus sum illius animo; & arbitror eam profectio- nem illi non esse poenitendam. Salutavit Regem, congressus est cum eruditissimis viris, audivit eximios Pro- fessores. Deinde non nihil est, *Gallica* gentis mores ac linguam degustasse; nec enim illic hæsit multis mensibus, sed cupidissime *Basileam* se recepit, hoc ani- mo, ut totum annum mecum versaretur in literis; quæ res fuisset mihi longe gratissima, vel ob id, ut aliquo officio, duorum Præsulum & meritis & animo in me responderem. Cæterum, ubi subodoratus est, *Basilea* res esse suppuratas, metuens ne quid tumultus orire- tur, & nactus itineris comitem, ex animi sui senten- tia, juvenem, eruditum, nobilem, & prudentem, *Carolus Utenhovium*, mutavit sententiam, simulque cum illo *Patavium* profectus est: habet enim ea scho- la, præter alios exacte doctos, *Nicolaum Leonicum* & *Petrum Bembum*, duo præcipua hujus seculi lumina. Consilium approbavam, tantum iter non satis tutum nos habebat sollicitos: hoc illi felicius venit in men- tem, quam ego existimabam: nam *Basilea* ante *Chri- sti* natalem agi cœpit fabula, qualem adhuc in vita vi- di nunquam: cui si interfuisset *Zebridovius*, licet for- tasse fuisset sine periculo, certe magno in metu fuisset: nam Epitafii fabulæ moderatiorem habuit Cata- strophem quam expectabamus. In nullius ædes irru- ptum est, nemo ferro vulneratus est, tantum Consul vicinus meus proximus noctu furtim se subduxit, non in sporta ut *Paulus*, sed cymba: & sic elapsus est è ma- nibus eorum, alioqui suspendendus in medio foro, quod sane narrant ac jactant ipsi, non ob aliud, quam quod sua facundia diu restitisset Euangelio, jam volenti irrum- pere. Cæterum, in aras, statuas, & picturas, ad in- terneccionem usque sævitum est, crudeliter quidem, sed citra sanguinis effusionem. Porro, quum legamus di- vum *Franciscum* in rabiem egisse, qui ridebat quinque vulnera, quum alios divos narrent horrendis exemplis ultos multorum irreligiosas voces, hic mihi subiit mi- rari, neminem tam multis fuisse, qui tantæ stragis au- ctores ulcisceretur: nam de *Christi* & beatæ Virginis mansuetudine non miror. Nobis nec hyeme, nec fer- vente tumultu, mutare sedem, vel commodum erat, vel tutum: itaque expectata hirundine, commigra- vimus *Friburgum*; id est *Brissgoia* oppidum ditionis *Ferdinandica*, distans *Basilea* iter diei. Huc, præter alias causas, invitavit vicinia, quod anxie metuebam, ne corpusculum hoc longius iter ferre non posset; sed res felicissime cessit: nam & agitatio profuit valetudi- ni, & coelum hic reperi tam amicum, ut mihi videar quodammodo repubescere. Pro *Zebridovio*, quo diutius frui non licuit, adest *Martinus Dambrovskius*, quem tu rectissimo consilio nepoti tuo convictorem dederas: est enim juvenis quidem ætate, sed matura prudentia, moribus sedatis ac placidis, sobrius, compositus, nec vita solum, sed lingua pudicus: cui multo suavior est mensæ meæ *Diogenica* frugalitas, quam omnia juve- num convivia, lusus, & choreæ. Unius rei parcissimus est, nimirum temporis, adeo vix ulla diei parte divel- litur à libris. Redibit, ut spero, ad vos, non indignus favore virorum tui similitum. Certe, quod ante, ni fallor, literis meis significavi, tanta fide, studio, vigi- lantia, mansuetudine, se gessit erga *Zebridovium*, ut si frater fuisset, non potuisset amantius convivere; si mancipium, non potuisset obsequentius morem gerere. In eodem habebat & amicum, & famulum, & consi- liarium, & studiorum adiutorem: quare non dubito, quin pro tua singulari humanitate, sis *Martini* com- modis, si quando inciderit opportunitas, fauturus. Hic reliqua satis sunt ex animi sententia. Annonæ charita- ti jam assuevimus. Bello vacamus, at belli metu non vacamus. Cæsar fulminat in *Italia*, hic omnia suspen-

A la sunt, magnaue rerum novarum molimina. Nos in- terim inter spem metumque pendemus. Quoties opta- vimus, subito esse *Cracovia*. Sed sic delati quemad- modum *ἀγγελος* capillo detulit *Habacuk Babylonem* ad *Danielem*, aut quemadmodum *Mercurius Menippum* è cœlo deportavit *Athenas*, καὶ δ' ἀνεμώλια βαλόν, ut inquit *Homerus*. Quam gratiam apud vos inierim pacis encomiastes nescio, certe nulli persuadeo eorum qui- bus volebam maxime. Quod rides tituli calumniam, intelliges non fuisse ridiculum, si legeris Apologiam, quam cum his ad te mitto. Hic erat primus inter arti- culos *Bedde*, quod Paraphrasim in *Lucam* dicans, in titulo addiderim, *Anglia Francique Regi*; quum cum titulum Reges ejus insulæ insculpant monetæ publi- cæ, propterea quod olim aliqua *Galliarum* pars fuerit in potestate *Anglorum*. Quid timemus Ecclesiæ Dei, quum habeat tam vigilantes custodes? De munere ne quid fueris sollicitus, accepisse me puto, quicquid da- re voluit tua benignitas. Bene vale. Datum apud *Fri- burgum Brissgoia* 23. Julii, Anno 1529.

EPISTOLA MLXX.

Erasmus Rot. Nicolao Episcopo S.

C NON est quod mihi gratias agas, *Episcopi* charissi- me, quin potius ipse sim *Scythia* omnibus inhumani- or, ni pectus istud tam candidum, tam amicum, tam nobis bene cupiens, amore mutuo prosequar. Erat quidem officii mei quum *Basileam* relinquerem, ali- quod amicitiae nostræ pignus apud te relinquere, sed ipse scis eam migrationem & sollicitam fuisse & tu- multuosam, quæ res non patiebatur vulgarium offi- ciorum meminisse. Id quo moderatius etiam feras, sci- to me tum nemini quicquam omnino dedisse. Jam præ- cesserant sarcinæ, mihi tandem incensuro navim venit in mentem *Episcopus*, cum nova nupta *Iustina*, cujus modestissimam indolem ab ipsius infantia semper ama- vi: porro, cum ætate semper accrevit virginum præ- cipua dos, pudor ac verecundia morum, ut non sine causa inter cæteras puellas eximium quoddam virginæ pudicitiae exemplum haberetur. Ergo quum nihil su- peresset in ædibus, præter gallum gallinacum & gallinam cum agmine pipientium pullorum, libuit munere jocosum quidem illo, sed non prorsus opinor sinistri ominis, te donare. Id disticho non ita multo pluris æstimando commendavi, sic ludens ex tempo- re:

Gallus es, & gallina tibi est, fausto omine, dono
Gallum, cui conjunx teneros fovet anxia fetus.

E Versiculos tibi redditos gaudeo, & agnosco tuum non insolitum animi candorem, qui pro tam male tornato carmine, tam diligenter agas gratias. Munus intercep- tum fuisse doleo: qua quidem in re non queo satis mirari nostræ aniculæ impudentiam, quæ subinde res meas donat quibus collibuit, tanta est familiaritas, quum nunquam eodem in lecto dormierimus. Intole- rabilis erat audacia, si hoc fecisset, ignara me donas- se alteri. Nunc iterum atque iterum admonita à *Can- nio* meo ne faceret, nihilo secius peregit quod voluit. Itaque quum ex tuis literis cognovissem quod accide- rat, jurgium orsus sum cum famulis, quod id fieri passi fuissent. Responderunt fuisse satis monitam, sed frustra. Quum nondum placatus, regererem, oportuit potius in veneficæ capillos involare, aut certe rem ad me deferre; respondit *Cannius* illam dolo elusisse: promiserat se facturam quod jubebatur, ac fingeat se ad vos ituram, sed ivit quo destinarat. Jam expectas illam erubuisse, quum ob id facinus objurgaretur. Nihilo magis suffusa est rubore, quam solet asina, si quando onus excussit tergo. Hæc prorsus erant intolerabilia, nisi assuevissem: nam hujusmodi lusus mihi lusit frequenter mea *Xanthippe*, quam hæde to- lerantiæ magistratam. Itaque non admodum repugno, ne frustra nitar, quandoquidem hanc nec *Prometheus*, ut arbitror, refingere, nec *Vulcanus* recudere possit.

Sed

1225. Sed perierit sane munus, modo ne pereat omen. Ex animo gratulatus sum utrique vestrum, quod sacer ille matrimonii nexus tam aptum par hominum copulasset, castum castæ, candidum candidæ, probum probæ: spero futurum, ut brevi magis etiam gratuler, ubi vobis parvulus in aula luserit *Episcopiolum*, qui nobis eodem ore vos ambos referat, nec vos solum, sed amicissimum etiam virum *Joannem Frobenium*: solet enim natura frequenter & in nepotibus avorum simulacrum depingere. Audio te successurum in ædes, quas isthic meo discessu feci vacuas; in eas, inquam, ædes, in quibus tantum annorum peregi, ut ab exortu vitæ ne in civitate quidem ulla vixerim diutius, in eas quas foceri tui benignitas toties mihi conata est dono obtrudere. Id majorem in modum gaudeo. Quod enim auspicius jugum optarim diutinae nec ingratae mansionis *Didoxov*. Per *Hieronymum* mihi commendator esse voluisti. Apud me, vir optime, nullius eges commendatione, qui jam olim mihi, & morum sinceritate, & fide, & officiis non vulgaribus es optimo jure commendatissimus. Vale cum dulcissima conjugē. Datum *Friburgo* 7. Augusti, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXI.

Erasmus Jano Cornario Zniccaviensi Medico S.

PROMEREBANTUR quidem illud tuæ præclaræ dotes, ornatissime *Cornari*, ut te & summo studio complecterer, & omni officiorum genere prosequer, necque naturæ profus est tui similes viros cum suspicere, tum amare; sed partim studiorum occasiones affidæ, pene dixeram iniquæ, faciunt ut omnibus æque sim *Scytha*. Quo magis exosculor tuam humanitatem, qui quum optimo jure queri possis de mea incivilitate, tamen gratias etiam agas pro multis magnisque scilicet *Erasmi* in te meritis. Utinam quod accurate, nec dubito quin æque feliciter orsus es in *Hippocratem* Medicinæ principem, constanter prosequaris. Adest ingenium, adest eruditio, adest corpus vegetum, & animus vividus; denique nihil deest, quod ad istam provinciam quamvis difficilem feliciter obteudam requirendum videatur. Huc igitur hortarer te, nisi jamdudum currentem viderem. Si revises *Wittenbergam*, fac *Melanchthonem* meis verbis salutes diligenter: nam haud scio quam mihi conveniat eum *Luthero*, quandoquidem is, ut apparet, non patitur dissentientem. Opto tibi fortunam tuis eximiis dignam virtutibus. A me nihil officii frustra requies, modo sit quod præstare nostræ sit opis. Bene vale. Datum *Friburgo Brisgoe* 9. Augusti, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXII.

Erasmus Rot. Joanni Botzemo S. D.

Nec te, mi *Botzeme*, arbitror de eorum esse numero, qui amicitiam epistolarum officio metiuntur: nec ego sum is, cui vel mors, nedum consuetudinis intermissio, candidorum amicorum tuique similitudinem adducat oblivionem: sed ex quo tuas accepi duas, tresve, nemo sese obtulit, qui adiret *Uberlingam*, novum regnum vestrum: simulque reputabam quum hoc turbulentissimo rerum statu Vicedecanum agas, vix tanquam tibi vacuum esse, literas aut nullo aut vulgari argumento legere. Nonnunquam enim contra officium est salutare, silere officiosum. Literis non seriis onerare amicum, inhumanitatis est, seria scribere tutum non est. Atqui ut jocos, inquires, præsentis, ita literis absentes inter se nugantur, familiariter amici. Verum, sed rebus tranquillis: cæterum musica in lectu, importuna est narratio. Fortassis exspectabas à me consolatrices literas: sed nos tum is rerum status habebat, ut ipsi potius egeremus Medico: deinde non ignorabam quam semper animus iste tuus vere generosus, vere *Christianus*, rebus fortuitis omnibus fuerit superior: nec aliud adhuc quam infimam vestrae felici-

tatis partem impetit fortuna: census tantum arroditur, fama & vita in tuto sunt. Sed exilii genus est, inquis, quod patimur. Ut sit, nec immite exilium est, nec fortasse diuturnum erit. Cui tandem hominum fortuna perpetuo favore sic indulget, ut nihil acciderit molestiæ? Si malum nec evitare, nec depellere licet, magnam tamen ægrimoniam partem detraxerimus, si commode feramus. Id fiet, si suo quisque cum animo reputarit, id quod res est, esse manum Domini, quæ nos ad tempus flagellat, non ut perdat, sed ut emendet. Quod si verbera corporalium parentum, etiam præter causam interdum sævientium, æquo animo ferimus, quanto æquiore animo ferenda est manus Omnipotentis, qui non corporum modo, verum & animorum pater est? Quantum adhuc absumus à formula beati *Jobi*? *Israelitas* annis septuaginta *Babyloniam* exilium afflixit, & suo templo restituti sunt, simulatque visum est Domino. Inter omnia remedia doloris, quæ solent Rhetores excogitare, nullum video præsentius, quam si cogitemus, *Dominus est, faciat quod videtur bonum in oculis ipsius*; nos atrociora commoverimus, non minus propitius est quum affligit, quam quum delinit. Scit solus quid nobis expediat, vel occidat si velit, non enim potest velle, nisi quod optimum est: sæpe servat occidendo, & occidit servando. Si tantum bonorum de manibus benignissimi Patris accepimus, cur gravamur ab eodem immixtas afflictiones, graviores meriti, perpeti? Exorabilis est, nec habet iras implacabiles, nec immittit afflictiones, quas non possimus sustinere, sed inter castigandum etiam misericordiam recordatur, pro modo amaritudinis admiscens solatium spiritus: quod si adsit, nec mors, nec cruciatus morte duriores dejiciunt animos piorum: si desit, levissimis etiam malis prosternimur. Adde quod temporarias afflictiones, & hic copioso spiritus solatio pensat, & in futuro seculo gaudiis æternis remuneratur. Ad hæc, in nobis situm est hæc mala, quemadmodum lenire, ita etiam breviora reddere, si reputantes quam male simus usi rebus secundis agnoscamus Dei justitiam, & nostram injustitiam ex animo confitentes, illius misericordiam imploremus, nec prius in alios vindictam moliamur, quam ipsi de nobis vindictam sumserimus. Si de nobis ipsis prius sumserimus, ille ex persecutore fiet protector, ex percussore Medicus. Clamemus ad Dominum, non ad hunc aut illum Principem, non ad armatas cohortes: ad Dominum, inquam, clamemus, & ille breviabit dies malos. Verum eo, pro dolor, reciderunt *Christianorum* mores, ut vix quisquam penitus intelligat quid sit clamare ad Dominum, quum id totius pene *Christianismi* sit caput. Alius respicit ad Cardinalium & Episcoporum potentiam, alius ad Principum arma, alius ad Theologorum ac Monachorum conjuratas phalanges. Hæc, quæso te, quid aliud sunt, quam humanæ cogitationes? Jam ab his quid tandem exspectamus? Non ut revigescat *Christiana* pietas, sed ut pristinis opibus ac voluptatibus, ut pristino regno restituamur. Atqui ob hoc ipsum Dominus immisit nobis istos effrontes & immites castigatores, ut delitiis ebrios, ac terrenis opibus indormientes expergefaceret ad sobrietatem; utque contemptis iis, quæ hactenus male amavimus, animos nostros vertamus ad meliora. Nec mediocrem his turbis ansam dedere quidam, qui præter modum tendentes funiculum, rumpere maluerunt, quam laxando servare. Pontifici *Romano* tanquam totius Ecclesiæ Principi, ut plurimum est potestatis, ita plurimum debetur honoris: sed qui hujus vires in immensum extulerunt, funiculum hunc si non ruperunt, certe lacerarunt. Condonationes Pontificias, dum intra modum confisterent, olim reverenter accipiebat populus: cæterum ubi redemptores ac Monachi quæstus sui gratia incredibili pompa eas invehunt, immodice prædicant, avarissime exercent, dum sine fine omnia templa cruce & scrinio rubente plena sunt, dum singulis columnis affixa sunt insignia Pontificis cum triplici corona, dum quosdam etiam

H h h h 3 adi-

An. adigunt ad eas emendas, quod in *Hispania* propemo-
 1529. dum fieri dicitur, minimo minus ruperunt & hunc
 funiculum. Ita dum divorum invocationem cultum-
 que vel ad superstitionem deflectunt, vel ultra modum
 attollunt, & hic funiculus prope ruptus est. Res erat
 elegans imaginum ac statuarum apparatus, vel ad or-
 natum, vel ad eorum memoriam, quorum exemplis
 accendi poteramus ad vitæ pietatem: cæterum dum
 indecoris picturis implentur undique templa, dum ha-
 rum superstitionum pene ad idololatriam delabimur,
 rumpendo & huic funiculo dedimus occasionem. Et
 vetus exemplum est & pium officium, laudare Deum
 hymnis & canticis spiritualibus, sed dum in templis
 audita musica conviviis ac nuptiis aptior quam cultui
 divino, dum affectato vocum boatu sacræ voces ob-
 securantur, imo dum hominum interdum inanes næniæ
 pro divinis canuntur; denique, dum in templis nihil
 aliud quam cantillatur, coepit & hic periclitari funi-
 culus. Missa vero quid esse potest sacratius? Cæterum
 dum sordidi & indocti sacrifici, non alio animo discunt
 tres fortasse Missas, nec aliter exercent, quam sutor
 calceolariam, dum palam impie vivunt, qui subinde
 accedunt ad mensam Domini, dum non ea religione
 peragitur hoc mysterium qua decebat, dum rem tam
 sacram faciunt publicam nundinationem, tantum non
 ruperunt & hunc funiculum. Jam arcana confessione
 quid salubrius? Et hanc dum nimis adstringunt, ni-
 misque reddunt anxiam, dum sub hujus prætextu ve-
 nantur pecuniam simplicium, dum insidiantur pudicitiae
 puellarum, aliaque non commemoranda flagitia com-
 mittunt; dum hanc, in remedium animarum reper-
 tam, vertunt in suam tyrannidem, nonne magnam
 rumpendi funiculi dederunt occasionem? Ita dum con-
 stitutionum humanarum nullus est modus neque finis,
 dum has ad quæstum ac tyrannidem suam multi vel
 instituunt vel detorquent institutas, & hic funiculus ve-
 nit in periculum. Sic fortassis & sacerdotes dum nec
 student gerere vitam honore dignam, & honorem exi-
 gunt immodicum, apud multos venerunt in contem-
 tum. Itidem Monachi dum non ambiunt hominum
 favorem, vitæ morumque sinceritate, sed opibus, nu-
 mero, conspiratione, aliisque malis artibus freti, quos
 dolo fallere non possunt, vi student opprimere: dum
 palliis suis tantum tribuunt, ut depellere morbos, ut
 fortunatas reddere domos, ut à cacodæmonibus tueri
 possint, quid aliud profecerunt, nisi ut prius pro diis
 habitis, nunc vix habeantur pro bonis viris? Non hæc
 commemoro, *Bozeme* charissime, quo patrociner eis,
 qui ob culpam male utentium, res per se bonas infamant,
 maluntque recta instituta convellere quam mederi:
 sed partim ut hoc quoque nomine moderatius ea
 feramus, quibus ipsi dedimus occasionem: partim ut
 indicem quibus rationibus hæc rerum tempestas ad tran-
 quillitatem redigi queat. Nam ut nunc videmus ho-
 minum studia, vereor ne utroque cadat alea, nihi-
 lo melius sint habituri, qui sincero corde diligunt *Chri-
 sti* gloriam, & decorem domus ejus. Qui se venditant
 Evangelii titulo, sic ferme rem gerunt, ut vel ad ne-
 quitiam, vel ad opes, vel ad anarchiam, & quicquid
 libet audendi impunitam licentiam, spectare videan-
 tur: certe nemo fit melior, deteriores plurimi. Rur-
 sus in altera parte, quæ Catholica videri postulat, sunt
 qui adeo nihil detrahi patiuntur receptis, ut multum
 etiam adjungant superstitionis ac Pharisaismi. Sunt ex
 adverso, qui licet ore *Lutherum* exsecrentur, tamen in
 multis expriment illius dogmata, si tamen hoc ille do-
 cuit unquam: negligunt preces horarias, nec omnino
 quicquam orant: negligunt Ecclesiæ legibus præscripta
 jejunia, lautius etiam his diebus coenantes, quam cæ-
 teris: *Romanorum* Pontificum constitutiones *De Immu-
 nitate Ecclesiasticorum*, *De vitanda Simonia*, *De non
 attingendis Clericis*, aliisque quam plurimis, fortiter con-
 temnunt, ut haud sciam an ulli magis labefactent Pon-
 tificum decreta, quam qui se profitentur Ecclesiæ mi-
 rificos protectores. Rumor est constantior, quam ut

A omnino vanus videri possit, inter Cæsarem & Regem *An.
 Galliarum* factam concordiam, quibus legibus nondum 1529.
 liquet: atque hunc militum delectum, hanc pecunia-
 rum exactionem non in bellum esse factam, sed ad pom-
 pam accipiendæ à Pontifice coronæ Imperialis: vi-
 detur enim apprimè pius Imperator, velle implere om-
 nem justitiam. Id an verum sit nescio. Nam fe-
 runtur ex adverso rumores de bello atrocissimo, quan-
 quam hoc quoque malum quam bellum: certe mihi no-
 vum non est, tum maxime fingi quam atrocissimas
 bellorum minas, conscribi milites, collocari præsidia,
 indici census, quum clam inter Monarchas res com-
 positæ sunt. Si tamen non vanus est rumor, & inter
 B Cæsarem, Pontificem, Regem *Galliarum*, Regem
Anglia reliquosque Principes pulchre convenit, ma-
 xime precandum est, ut illorum animi ad revocandum
 Euangelicæ pietatis vigorem conspirent: nec enim
 dubium est, quin hæc concordia maximas novarum
 rerum molitiones sit excitatura. Nec satis est, ut hanc
 mentem precemur Monarchis, nisi studeamus & pro-
 mereri. Siquidem frequenter illi nostra culpa delirant.
 Si quid libet de meis rebus cognoscere, nunquam *Bed-
 da* cum suis satellitibus æque triumphavit. Curarunt
 exurendum *Lodovicum Berquinum*, cujus nec facies nec
 causa mihi nota est, nisi quod dum nimium bonas spes
 animo conceptas ponere nescit, nec ullis amicorum
 C monitis obtemperare, & mihi gravem conflavit invi-
 diam, & sibi conciliavit exitium, certe quod ad cor-
 poris incolumitatem attinet, magno omnium mœrore
 qui favent rectoribus studiis. Qui propius norunt ho-
 minem, prædicant eo nihil fuisse integrius. Nec alia
 res quam libertas, bonæ conscientiae comes, sui que fi-
 ducia perdidit virum. Hastenus ex *Dominicanis* &
Carmelitis exstiterè permulti, qui mihi devotis animis
 negotium facefferent, nunc nullos infensiores habeo
 quam *Francisci* nepotes, & quidem ex eorum sodali-
 tio, quos nescio quare vulgus appellat *Observantes*.
Frisia habet *Dominicanum Laurentium* quendam *Ruf-
 sum*, nunc, ut ajunt, Priorem *Groningensem*, virum for-
 tem & bene linguacem, qui quum *Lovanii* ambiret lau-
 D ream Theologicam, quo se commendaret quibusdam
 Theologis, totos menses in concionibus ad populum
 debacchatus est in auctorem *Moria*, veteris comœdiæ
 exemplum nobis referens, non aliter quam si fæce obli-
 tus de plautro diceret, non è sacro suggesto doctri-
 nam Euangelicam prædicaret. Sed hic tantum intra
 Monasterii sui parietes insaniebat. Venit alter ejusdem
 sodalitatis, longe fortior, qui in templo divi *Petri* to-
 tam horam debacchatus est in *Erasmum*, tam scurrili
 impudentia, ut complures relictæ concione domum re-
 peterent non sine murmure, etiam ex his qui me non
 E noverant. Miraris hominis audaciam? Primum erat
Dominicanus, deinde erat hospes, & vix bene pransus
 alio se contulit. Nec deerant illic Theologi, qui ad
 hæc non illibenter conniverent. His successerunt qua-
 tuor electi propugnatores Ecclesiæ, qui communi ope-
 ra libellum *Antuerpia* præter publicam magistratus con-
 stitutionem excudendum typis curarunt, sed Deum
 immortalem cujusmodi! Scatebat undique solœcismis,
 mendaciis, convitiis plusquam scurrilibus, ineptiis &
 infantiis: & ex his unus erat magister noster *Bucenta*, al-
 ter baccalaureus mox formandus. *Jo. Faber* quondam
Augustensis cœnobii Prior, quum ante mihi coram miris
 modis fuisset adulatus, convitiisque non ferenda & in
 Pontificem & in *Cajetanum* Cardinalem effutisset, com-
 mendationes etiam aliquot à me extorsisset, simul ut
 F *Romam* venit, quo se suis approbaret, coepit magna
 libertate in me debacchari. *Hispania* habet præter alios
 multos *Petrum* concionatorem *Burgensem*, virum
 eximie fortem, totiusque Tragœdiæ nostræ ducem. Ve-
 rum ubi mitiores facti videntur *Dominicani*, ferocire
 coeperunt *Franciscani*: sed initio tantum obtestabant
 clanculum, & è bibliothecis furtim submovebant quic-
 quid erat *Erasmi*. Mox de composito coeperunt in
 prælectionibus publicis meum nomen perstringere,
 tem-

1229 An. temperantes à scribendo, quod dicta proclive sit inficiari, coarguere difficillimum. Hic strenuam operam navavit in Sabaudia Joannes Gaccus, si verus est rumor: *Lutetia Petrus Cornuensis*, cujus est illud μάλα θρασύμηνον ἐν τοῖς φραστικαῖς ἰδναις, *Conculcabis leonem & draconem*, leonem *Lutherum*, draconem *Erasmum*: quasi non eadem facilitate liceat totum illum verficulum interpretari de quatuor Ordinibus Mendicantium, *Super aspidem & basiliscum ambulabis*, id est, super malum *Carmelitam* & pejorem *Augustinensem*: & *conculcabis leonem & draconem*, id est, ferocem *Dominicanum*, & fucatum *Franciscanum*. Quæ mulier non possit ad hunc modum Scripturis abuti ad maledicentiam? Et tamen huic dicto tam insulso, quam frequens datus est plausus à *Franciscanorum* centuriis, præsertim inter pocula? quibus visum est operæ præcium etiam pictura, si superis placet, sententiam tam lepidam exprimere. Habet *Louanium* juvenem quendam, vix, ut audio, barbarum, γερονταδιδάσκαλον, cui utinam tanta supellex literaria suppeteret, ut possit suam industriam eruditibus omnibus approbare, ac tantum haberet facultatis ad instaurandam pietatem, quantum habere videtur promptæ voluntatis non sine fiducia sui. *Antuerpia* dedit *Matthiam* quendam, hominem bene vocalem bonisque lateribus, præsertim apud populum. Is & suam linguam strenue vibrat in *Erasmum*, & commilitonum calamos excitat. *Anglia* habet *Standitium* nunc Episcopum, minus amarulentum si ad cæteros conferatur. Sed nulla regio fortiores habet, quam in *Hispaniis* *Salantica*, quorum *Carvajalus* quidam etiam libellum emisit, qualem, bone Deus, *Francisci* nepote dignum: qui simul atque prodiit, in patibulo publico clavo affixus est, quod rebus damnatis fieri solet. Eundem tam bellum libellum, contra publicum edictum, curarunt *Parisis* excudendum, sed subtractis quibusdam, quibus admodum scurriliter adulatus fuerat Cæsari, sed vehementer offendisset *Gallorum* animos. Volebant enim esse juris divini, ut totius orbis sit unus Monarcha, quem admodum est unus sol: & hanc editionem dicarunt suo Cardinali, ne mundus ignoraret humilis illius *Francisci*, qui nunquam percelli potuit, ut vel presbyteri reciperet honorem, posteros habere Cardinalem. Is subinde crepat *Logicen*, *Physicen*, & *Metaphysicen*, quasi solus ista calleat. Hoc nimirum docuit *Franciscus*. Monachum sic nobis describit, ut *Christum*, beatam Virginem, Apostolos faciat Monachos. Porro, quicumque non vivunt juxta regulam Evangelicam, negat esse Monachos, me videlicet liberans gravi calumnia. Etenim quum semper excipiam bonos Monachos, nec usquam attingam nisi malos, qui juxta istum *Monachi* non sunt, nihil habet ullus Monachus quod mihi stomachetur. Habet horum similes *Hungaria* & *Polonia*, fortassis & *Italia*, quorum nomina amici non sunt dignati perscribere. Ubi nunc sunt qui verentur ne ruat Ecclesia, quum habeat qui talibus modis eam propugnent? Tota spes est in populi stultitia. Gestunt innotescere mundo, sed mea sententia præstaret illos aliis rationibus innotescere. Si Principum auctoritas hæctenus nihil, aut certe non multum, valuit adversus novas factiones, quanto minus valitura est Mendicorum scurrilitas? Habes, opinor, justam epistolam, ne posthac de meo silentio querimoniam adferas, nec hujusmodi verbis utaris, *Demiror, si Botzemi tui possis immemor esse*. Quod in mediis calamitatibus nunquam non recordaris *Erasmi*, equidem perfacile credo, sed mallem *Erasmum* tibi in rebus tranquillis venire in mentem. Verum, si minus jucundum, certe non minus pulchrum est, in tempestate rectum tenere clavum quam in tranquillo. Bene vale, mi *Botzeme*, inter candidos amicos præcipue. Datum *Friburgo Brisgoia* 13. Augusti, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXIII.

Vives Erasmo.

1230 A NTVERPIAE quum essem mense Junio, ad te An. de recognitione Augustini mei scripsi, dedique eam 1529. epistolam ad te mittendam. Postea accepi tuas literas bene veteres, datas ad me Friburgo, quo dicebas te *Basilica* migrasse; quod tibi optime vertat: utinam huc accederes propius, si modo id tibi non dissuadent rationes rerum tuarum. Augustinum prope recognovi: ante mensem *Octobrem* tradam absolutum *Francisco*, qui confirmavit mihi, satis me tempori daturum, vel si ad *Calendas Novembris*; si maturius aut literas tuas acceperem, aut N. de eo me admonuisset, jam pridem librum haberet *Frobenius*. *Archiepiscopus Toletanus* gravissime agrotavit, ut prope haberetur in tota *Hispania* pro mortuo, & ita erat huc ad quosdam scriptum: sed revaluit, & in administratione rerum *Hispaniæ* adjunctus est Augusti à *Cæsare* discedente; quæ duobus additi sunt *Dux Albæ*, & magister equitum nuper mortui filius: ita ut hi tres sint velut admonitores & consultores, illa imperatrix, & reatrix omnium. Quod memineris mei in præfatione Augustini, gratissimum est, quia abs te profectum, & facis pro amore nostro mutuo, alioqui non multum moror nec mentiones mei, nec famam nominis, quo nihil est vel inanius, vel amariore conditum felle. Etiam si orbis totus tanquam in theatro me admiretur, mihi applaudit, non sentio me pilo meliorem factum, aut felicior, miseriorem sæpe, ac pejorem, cum tumultus ille abducit me ipsum à me: nec possum in me ipsum oculos meos & cogitationem reflectere intentam in plaudentes. Itaque aliquando famam procul adspiciam admirabar, sequebar nunc propius adnotam, & prope contrectatam: intelligo rem esse vanissimam, vaniores qui captant; si qua hominum moribus prodesse queam, id demum solidum esse arbitror, & permanens. Hæc dixi, ne tu mihi toties fama speciem tanquam illece mentum quoddam objicias, cui scito me nihil omnino tribuere, nec ea magis moveri quam aurula tenuissima; magis movebis me publicis utilitatibus ostendendis, de quibus felicior te judico quam de nomine & fama longe & late pervagata, qua tibi merito quidem contigit: sed si illa duo se jungantur, mereri & consequi, utique prius longe præstulero. *Archiepiscopi* munus exiguum est præ illius in te & amore & veneratione ingenti: sed mittet aliquando plura, quamquam sat scio te donorum fontes, nempe egregias erga te voluntates, pluris facere quam ipsa dona. Credo audivisse te, *Cæsarem* solvisse *Barcinæ* cum classe instructissima, in qua sint triremes quadraginta, naves onerariæ septuaginta, celoces decem: his vehi, præter comitatum aulicum & florem nobilis juventutis *Hispaniæ*, socios navales ad decem millia totius *Hispaniæ* lectissimos. *Massilia* scribunt visam eam classem legentem oram *Gallici* maris quinto die mensis Augusti: sunt qui addant ad septimum diem ejusdem mensis tenuisse *Genuam*, atque ibi descendisse; sed hoc incertum. D. *Jesus* servet eum, atque eam largiatur illi & facultatem & voluntatem, ut res *Christiani* orbis in meliorem statum reponat. Vale etiam atque etiam. *Brugis* 30. Augusti, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXIV.

Erasmus Roterod. Thoma Moro S.

F Q uo diutius graviusque nos torfit pacis inter potentissimos orbis Monarchas expectatio, *Thoma Moro* amicorum optime, hoc uberiore gaudio nunc exultamus sublato exstirpabile diffidium, adeo ut nondum satis audeamus felicitati nostræ fidere. Perdurat quidem constans rumor, perscribitur multorum epistolis, narratur multis haudquaquam levibus auctoribus, sed tamen adhuc veluti somnium audire videmur, quod accidere solet post summum dolorem, rebus subito in vehementer lætum exitum commutatis, quem admodum accidere solet in tragædiis, deo quopiam repente de machina semet ostendente. Neque vero

An. nesciunt homines se bonam huius gaudii partem debere
 1529. invictissimo Angliæ Regi Henrico octavo, qui summa
 prudentia parique constantia non conquievit, donec
 immedicabilem, ut videbatur, discordiam vertisset in
 omnibus exoptatam concordiam. Superest omnibus
 votis comprecari superos; ut hoc munus suum velint
 nobis esse perpetuum: aut si in rebus mortalium nihil
 omnino perpetuum est, certe diuturnum. Ego sane
 perquam lubens optimi pacificatoris tam pium vere-
 que Christianum animum aliquo monumento posteris,
 si qua possim, fecero testatum. Mihi, sat beatus vi-
 derer, mi More, si Ferdinando Regi res tam essent
 secundæ, quam illius insignis pietas promeretur, qui
 mihi profecto videtur ad omnem virtutem natus; E-
 rasmo tam candide favet, ut amiciores animum opta-
 re non possim. Ante biennium invitavit me Viennam,
 salario cccc. florenorum, tantum ut illic viverem.
 Nuper bibonem quendam tribus verbis commendaram
 Episcopo Tridentino illius Cancellario, ut esset in
 numero satellitum equitum; Rex illico locum dedit,
 Quid, inquit, non facerem pro Præceptore meo
 Erasmo? Nihil unquam de illo sum meritis: quid
 non faceret, si quid officii in illum collocassem, qui
 nunc nullam occasionem prætermittit mihi gratifi-
 candi? Sed nondum fortuna respondit optimi Prin-
 cipis egregiis dotibus. Nuper Spira fuit, ut scis, con-
 ventus Principum, petebatur subsidium adversus Tur-
 cas imminentes Hungaria. Oblata est summa pecuniæ
 tam exigua, ut maluerit pro animo gratias agere, quam
 pro munere debere. Quid acciderit Maria Cæsaris so-
 rori, & huius marito Lodovico, norunt omnes. Nunc
 Turca rursus invasit Hungariam, bonamque partem
 populatus est. Maria, cui dicavi Viduam, metu cessit
 in Moravia civitatem vulgo dictam Snamen, ne Vien-
 na quidem satis fidens. Turca horret Cæsaris in dies
 crescentem potentiam, eoque maluisset Joannem vici-
 num Regem quam Ferdinandum. Et fortassis aliquis
 dicet, hic quoque satius futurum fuisse dimidium ac-
 cipere quam totum. Sed arbitror divinum consilium
 alio spectare, nec dubito quin æterni Numinis boni-
 tas omnia versura sit in lætum exitum, si nos animum
 ad ea verterimus quæ illi sunt placita: ea quæ sint non
 tam ignoramus quam dissimulamus. Utinam Cæsar
 maturius composito cum Gallorum Rege dissidio, fra-
 tri ac sorori suæ in tempore adfuisset. Metuo ne ni-
 mium diu illum moretur Italia, & Pontificis ample-
 xus, cui non dubito quin pro sua religione sit exhibi-
 turus honorem omnem, quem filius debet patri. Sed
 utinam ille gloriam ab hominibus ob Christum exhibi-
 tam Christo transcribat, quod tamen hunc Clementem
 facturum non diffido. Foederibus Principum admisce-
 ri Pontificem, mihi nec Pontifici videtur expedire,
 nec Republicæ Christiana. Ille major est quam ut ul-
 lo foedere sit adstringendus, mea quidem sententia.
 Si resedissem Basilea, Theologi clamassent, me com-
 probasse quæ illic geruntur. Nunc quidam jactant, me
 cessisse metu, quum discesserim omnibus dolentibus,
 etiam iis, quorum dogmata palam ac libere improba-
 bam. Sane invitatus reliqui nidum, quem tot annis præ-
 feram, & talis erat valetudo, ut nullam omnino mu-
 tationem latura videretur. Nec me clam erat, quanto
 dispendio migraturus essem: sed de vita periclitari ma-
 lui, quam videri comprobator talis instituti. Erat bo-
 na spes rem ad moderatum statum redituram; sed duo
 Monachi, alter concionator in summo*, alter apud suos
 Dominicanos, excitarunt nobis hunc tumultum. Illi
 quidem fugerunt, alii vero feriuntur malo. Georgius
 Saxonia Dux non minus odiose conflictatur cum Lu-
 thero, quam ego cum Thrasone quodam nugacissimo.
 Admonui illum ut negligeret hominem, cui plus satis
 feroci adderet animos. Interim triumphat, qui tanto
 etiam Principi faceffat negotium. Hactenus profectio
 valetudini profuit, idque præter omnem spem. Æstas

* Scil. templo: ipse enim Erasmus epist. ad Jo. Cholerum 5. Octo-
 bris, An. 1532. hæc paulo aliter referens, ait, alter con-
 cionabatur apud summam Ecclesiam.

hic vehementer arrisit, sed autumnum metuo, oppi-
 dum semicinctum est proxime imminetibus montibus, ut
 vix ullus dies abeat absque nube aut nebula. Magi-
 stratus mihi designavit ædes plane regias, pridem ex-
 structas Maximiliano Cæsari, sed imperfectas, & æ-
 stati quam hyemi aptiores. Utinam liceat adhuc se-
 mel in vita videre amicos mihi charissimos, quos in pi-
 ctura, quam Olpeius* exhibuit, utcunque conspexi sum-
 ma cum animi mei voluptate. Bene vale, cum tibi
 charissimis omnibus. Datum apud Friburgum Brisgoia
 5. Septembris, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXV.

Erasmus Rot. Margareta Ropera S. D.

Vix ullo sermone consequi queam, Margareta
 Ropera, Britannia tuæ decus, quantam animo meo
 persenserim voluptatem, quum pictor Olpeius totam
 familiam istam adeo feliciter expressam mihi repræsen-
 tavit, ut si coram adfuisset, non multo plus fuerim
 visurus. Frequenter illud apud me soleo optare, ut
 semel etiam ante fatalem vitæ diem intueri contingat
 charissimam mihi sodalitatem, cui meæ, qualis qualis
 est, vel fortunæ, vel gloriæ bonam partem debeo, nec
 ullis mortalium debeo libentius. Huius voti non mi-
 nimam portionem mihi præstitit ingeniosa pictoris ma-
 nus. Omnes agnovi, sed neminem magis quam te.
 Videre mihi videbar per pulcherrimum domicilium re-
 lucentem animum multo pulchriorem. Equidem vo-
 bis omnibus istam gratulor felicitatem, sed præcipue
 parenti optimo. Quo minus autem vos poeniteat stu-
 diorum vestrorum, mitto epistolam probatissimi viri,
 qui apud Mariam, quondam Hungaria Reginam, Cæ-
 saris sororem, Ecclesiastæ munere fungitur. Ea est,
 cui dicavimus Viduam Christianam, quam arbitror ti-
 bi lectam esse. Ex literis autem intelliges quanto stu-
 dio tam nobilis scemina complectatur liberalium studia
 literarum. Nunc experitur illa non esse vanum, quod
 scripsit M. Tullius, literas in rebus secundum esse orna-
 mento, in adversis solatio: quanquam illa cum primis
 erat digna perpetua prosperitate. Cæterum, quando
 ita sunt res mortalium, ut, Euripi in morem, alter-
 nis vicibus affluant ac defluant, animus est adversus
 omnem fortunæ habitum Philosophiæ præsidii mu-
 niendus. Hæc scripsi plusquam obrutus negotiis, ad
 hæc imbecilla valetudine: quare tua dexteritas hoc
 efficiet, ut omnes tuæ sorores sibi persuadeant hanc
 esse justam epistolam, & non minus ad singulas quam
 ad te scriptam. Ornatissimæ Matronæ Aloysia matri
 tuæ multam ex me salutem dices, eique me commen-
 dabis & amanter & diligenter. Effigiem illius, quando
 coram non licuit, libenter sum exosculatus. Joanni
 Moro germano tuo precor omnia prospera. Verum, se-
 orsum mihi salutabis ornatissimum Roperum conjugem,
 tibi merito charissimum. Dominus servet vos omnes
 incolumes, omniaque vestra suo omnipotenti favore
 prosperare dignetur. Datum apud Friburgum Brisgoia
 6. Septembris, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXVI.

Bilibaldo suo Erasmus S. P.

CLARISSIME Bilibalde, Jussi ut Hieronymus ad
 te mitteret unum volumen Epistolarum. In his
 reperies unam, qua tibi gratias ago pro patera tua:
 quod munus non minus gratum mihi fuit, quam si ta-
 lentum auri penderet, quod quasi pignus esset constan-
 tissimæ tuæ erga me benevolentiae, quam ego non in
 infima felicitatis meæ parte duco. De Codice Græco,
 ignoscat tua humanitas mihi, quod non præsto fidem.
 Sub nundinas coepimus conferre, quo sumus ingressi
 altius Opus, hoc plus offendimus portentorum. Inter-
 dum toti versus omisi sunt, multa mutata, studio, ut
 videtur. Quin & epistolæ multæ omissæ. Postremo,
 plusquam tertia pars voluminis abest. Collatio peracta
 est:

* Lege Olpeius, ut proxime seq. epistola, vel potius Holbeinus.

An. est: sed cœpimus, quod nobis deest, describere. De
1529. Codice ne sis sollicitus, erit domino suo incolumis.
Fortasse curabimus excudendum exemplar nostrum.
Plura scribere in præsentia non vacabat: nam & urget
tempus, & autumnus me gravissimo dentium aposte-
mate, non sine febris, parum humaniter salutavit. Cu-
pio te quam optime valere, patrone & amice incom-
parabilis. *Friburgo Brisgoia* 7. Septembris, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXVII.

Erasmus Rot. Guilielmo Montjoio S.

SERENISSIMAE Reginae munus mihi fuit longe gra-
tissimum, quanquam illius animus mihi sine ullo mu-
nere abunde sufficiebat. Sic enim amo insignem illius
foeminae pietatem & eruditionem, nobis ignaviam ac
mores corruptos exprobrantem, ut mihi beneficium ac-
cipere videar, si quid illi queam facere gratum. Habet
sui simillimam neptem *Mariam*, quondam *Hungariae*
Reginam, cui dedicavimus *Viduam Christianam*, quæ
quanto affectu libellum acceperit, quantoque studio
evolverit, intelliges ex epistola, quam mihi *Margareta*
filia *Mori*. Si Regis *Ferdinandi* res essent prosperæ, sat
beatus esset *Erasmus*: nihil enim est illo vel sincerius,
vel amicus. Nobis nihil promeritis sic favet ex animo,
ut non solum ea libenter præstet quæ rogamus, verum
etiam ultro addat quæ putat mihi fore commoda. Sed
Turca sic irrupit in *Hungariam*, ut *Austria* quoque,
Polonia, vicinisque regionibus, ac fortassis *Italia* quo-
que sit metuendum. Audio coisse pacem inter Monar-
chas, utinam maturius. Hujus tamen felicitatis bonam
partem debemus Regi vestro, qui summa constantia
parique prudentia non conquievit, donec potentissimos
totius *Europe* Monarchas inter se conglutinaret; quod
bonum utinam superi nobis perpetuum esse velint. O-
pinor tuam humanitatem boni consulere, quod *Ada-*
giorum inscriptionem volueram tibi tum *Carolo* filio tuo
quodammodo esse communem: visum est enim hoc ad-
dere calcar adolescentuli studii excitandis. Donec spes
esset, continui me *Basilea*: sublata spe, commigravi
Friburgum, *Ferdinandica* ditionis oppidum, ut magno
rei familiaris dispendio, ita summo valetudinis discrimi-
ne: vix enim sperabam hoc corpusculum adeo quas-
sum, ut ad vini mutationem, aut aliam quamvis levem
occasionem periclitari soleat, tantam rerum mutatio-
nem laturum. Malui tamen in capitis discrimen veni-
re, quam quæ illic gerebantur probare videri. Omnia
sunt hic carissima, ac multis commodis, quæ mihi fe-
rebat officina *Frobenii*, nunc careo, tamen hic hyems
peragenda est. Si valetudo esset mediocris, nec opes
deessent, nec dignitas. Verum, ut dicere solebat tua
cellitudo, fortuna nunc cibum offert edentulo. Misere
metuo ne nobis hic funestum bellum gignat Euange-
lium, adeo subinde procurritur ad arma. *Augustinus*
totus prodiit, qui me propemodum confecit. Opta-
rim Theologis quibusdam meliorem mentem, qui suis
tumultibus malum exasperant, dum parum dextre stu-
dent mederi. Tædet hujus *Herculani* fati, perpetuo
cum monstris depugnandum. Opinor ab orbe condito
non fuisse seculum turbulentius, adeo diffidiis ubique
fervent omnia. Nunc *Ciceroniani* moliuntur novam tra-
gœdiam de nihilo, quod maluerim bonas literas sona-
re *Christum*, quam *Romulum*, quam *Jovem* optimum
maximum. Si serenissima Regina non legit *Viduam*
Christianam, roga ut dignetur legere: nam illic illius
aliquoties fit mentio, apud quam, te rogo, ut mihi
sis epistolæ loco: nunc enim quum maxime cuperem
scribere, nec per valetudinem, nec per temporis an-
gustiam licuit. In tantis molestiis magnam animo per-
sentio voluptatem, quum audio te, patronorum ve-
tustissimum, & amicum incomparabilem, recte valere.
Spero Cardinalem *Campegium* jampridem discussisse nu-
beculam illam, quam scis. Nos in manu Domini sumus,
qui vos omnes servet incolumes. Datum apud *Fribur-*
gum Brisgoia 8. Septembris, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXVIII.

Erasmus Roterodamus Joanni Botzemo suo S. D.

VEL hinc intelligo te non usque adeo negotiis ob-
rutum quam putabam, quod efflagitas ut tibi *γρ- 1529.*
ροντοδιδασκαλῆς gustum tibi præbeam. Scis hoc tem-
pore tumultuari præla, ut quum maxime, tamen per-
lectis cursim aliquot paginis, tribus verbis signavi,
quid possit responderi si perspicerem hoc studiis con-
ducere: sed simul mitto paginas aliquot Operis, quod
judices, num recto consilio satius existimarim obtrice-
scere, quam in respondendo magnum laborem mini-
mo literariæ rei fructu suscipere. Multa sunt in scriptis
ejus, quæ speciem habent humanæ gloriæ: toties incul-
cat, quod in celebri Academia sacras literas profitetur,
quum senes etiam deplorare soleant quod ad provin-
ciam, viribus majorem, imperio seniorum compelle-
rentur. Quod si nihil aliud est quam gloriæ studium,
quanquam ut in *Franciscano* parum decorum, tamen ut
in juvene sanabile malum est: sin subest fucus, morbus
est immedicabilis. Quanquam inspersa sunt quædam;
quæ significant *ὑπερβολὴν* quiddam, sed solus Deus est car-
diognostes, non est meum de alieno spiritu judicare.
Si mihi notus ac vehementer charus esset, admonuis-
sem hominem ne tantopere festinaret ad edenda volu-
mina, sed prius animum suum multa codicum evolu-
tione instruxisset. Nam illum parum scire *Latine* res
ipsa loquitur, *Græce* tantum legit, quantum ego sanè
possum animadvertere. Sed nunc gustum accipe.

In Præfatione, quam præfixit Operi bene loquacem,
multa stomachatur in eos, qui veterem interpretem
exsecrantur, conspuunt, exhibitant, explodunt pedibus
& conculcant: nos etiam nominatim flagellat in colla-
tionis exordio, quod opera nostra tam male tractatur
interpres; quæ verba ad me certe non pertinent: nec
adhuc video conculcatam veterem interpretationem,
quum ubique legatur in templis ac scholis, nec memi-
nisse potest, quod nos incolumi publica lectione, dedi-
mus quod habent *Græcorum* codices. Existimat atrocem
esse injuriam, si quis solœcismum impingat interpreti,
quum fateatur & in Apostolorum scriptis inesse solœ-
cismos, quos si referat interpres, non putat admissum
solœcismum. At videtur non intelligere, aut certe non
perpendere, sermonem Apostolorum, quo prodiderunt
Euangelicam doctrinam, non fuisse proprium erudito-
rum, sed vulgarium, sutoribus, nautis, textoribus ac
textricibus, atque adeo lenonibus & lenis fuisse com-
munem: nam & his scriptum est Euangelium. Quod
si tum lingua *Græcorum* tam fuisset corrupta, quam est
hodie, & si ea lingua tam late patuisset, quam hæc tum
patebat, opinor illos ea lingua fuisse usus: quemad-
modum *Christus* non pure *Hebraica*, sed *Syriaca* lingua
loquutus est, nimirum aliarum linguarum commercio
corrupta. Sic & interpres *Latinus*, quem arbitror fuisse
primum, ea lingua vertit, quæ viris, pueris, mulierculis
& infimæ plebi tum erat communis, sed quæ nihilomi-
nus à doctis intelligeretur, ob usum publicum. Quod
si tum lingua *Latina* tam fuisset corrupta, quam nunc
est apud *Gallos*, *Hispanos* & *Italos*, probabile est illum
populari lingua licet corrupta fuisse usum: quemad-
modum hodie qui prædicant Euangelium *Gallice*, aut *Hi-*
spanice, aut *Italice*, corruptissima lingua utuntur, si con-
feras ad linguam *Latinam*. Non igitur mirum si solœcis-
sat interpres apud emendate loquentes, quum ab idiotis
voluerit intelligi potius quam à doctis, qui præcipue re-
pugnabant Euangelio. Jam solœcum videri non vult,
quoties ob piam causam aliquis negligit recte loquendi
rationem. Hoc antehac nunquam audivi. Non tamen in-
ficio ob piam causam excusari solœcismum, sed qui ex-
cusat solœcismum, fatetur admissum. Neque protinus
caret solœcismo quod legitur apud *Augustinum*, *Cypria-*
num aut *Ambrosium*, præsertim quum Scripturæ verbis
utuntur. Ad hunc modum frequenter & nos solœciffa-
mus. Colligit aliquot loca, quæ sic habentur in Editione

An. Vulgata, quemadmodum emendavit *Hieronymus*, sed
1529. tacet ea quæ secus habentur quam ille docuit. Sed po-
tuit, inquit, fieri, ut post nactus sit emendatiores co-
dices, unde quædam restituerit. Atqui dixerat priorem
illam castigationem esse ex afflatu Spiritus. An delirat
& Spiritus. Quid autem opus erat codicibus, si res pro-
digioso afflatu agebatur? Vehementer nec sine causa
stomachatur in eos, qui fastidiunt sacra Volumina, si
absint lenocinia, phaleræ, verba sesquipedalia, bullæ
& ampullæ verborum: eosdem & nos damnamus, ne-
que nos aliud moliti sumus, quam quod legitur in *Gra-*
ecis codicibus sermone mundiore, simplici tamen magis-
que dilucido, reddere. Miris laudibus effert interpretem,
virum optimum, sanctissimum, prudentissimum, erudi-
tissimum, Spiritu Sancto afflatum prædicans; & potest
fieri ut talis fuerit. Atqui si quis urgeat hunc laudato-
rem, non possit nobis expedire, *Judæus* ne fuerit, an
Ethnicus, an *Christianus*, hæreticus an orthodoxus,
futor an miles, juvenis an senex, vir an mulier. Et si
Paganus nobis dedisset Novum Testamentum, hoc plus
haberet apud nos ponderis, quod alienus ab Euangelio
vertisset: nec est admodum metuendus interpres, quum
existent fontes. Ecclesia rem approbavit, auctorem non
novit. At nemo potest recte interpretari Scripturas, nisi
afflatus eodem Spiritu, qui Scripturarum est auctor. Sed
aliter interpretatur, qui de lingua transfert in linguam,
aliter qui exponit sensum mysticum. Est item duplex
afflatus: afflatum illum, quo primum prodita est Scriptu-
ra divina, nulli certo tribuimus, nisi primis auctoribus.
Quamquam ut libros Philosophorum nemo facile versu-
rus est recte, nisi re mediocriter cognita; ita in Vete-
re Testamento vertendo fortasse requirebatur aliquis af-
flatus: in Novo Testamento tanta est sermonis simpli-
citas, ut quivis è vulgo potuerit ad hunc modum trans-
ferre, quemadmodum hic transtulit. Nos credimus o-
mnibus probatis Ecclesiæ Doctoribus adfuisse Spiritus
afflatum, juxta modum aliquem: & tamen non raro la-
buntur etiam in hæreticos errores. Divus *Hieronymus*
vertit & interpretatus est Prophetas, & tamen frequen-
ter fatetur se non assequi sensum. Potest igitur aliquis
vertere quod ad plenum non intelligit: minus est enim
vertere, quam exponere. Quod si non est fas, ut hic
ait, interpreti vel à schematibus ac tropis primoge-
niæ linguæ discedere, impius est *Hieronymus*, qui in
Vetere Testamento tropos *Hebraicos* fere omnes au-
dacter sustulit, frustra reclamante *Augustino*. Et si to-
tum est ex afflatu Spiritus, quod fecit interpres, ne
verba quidem oportuit ab *Hieronymo* mutari. Atqui id
non veritus est facere. Illud festivum, quod quoties
Hieronymus palam adversus ipsum facit, respondet il-
lum rhetoricari.

Nec protinus erit humana scriptura, si interpres hu-
manis ingenii viribus vertit quod legit: in sensibus enim
est scriptura, non in verbis, & si in verbis est, eorum
integritas manet in lingua primitiva, non in transla-
tione. Quod si vult omnia sermonis incommoda deprava-
toribus imputare, per me quidem licebit, sed vereor,
ne neminem, qui hoc credat, inveniat. Hactenus de il-
lius Præfatione. In collationibus forsitan alius reprehenderet,
quod mortuos & vivos miscet colloquio: nam
quod nos suo more loquentes facit, facile negligo. Por-
ro, quod juvenis agit *γεννητοδιδασκαλον*, unus in tres se-
nes censorem agens, nonnunquam & severe cumque
auctoritate castigans ac flagellans, fateor & olim in *Dani-*
ele juvene Spiritum Sanctum suam vim explicuisse,
nec me pudeat vel à puero discere, quod utile sit co-
gnitu. Quædam approbat, quædam concedit, condonat-
que, quædam rejicit ac damnat, non sine jurgio. At-
qui res egregias adferat juvenis oportet, qui adversus
tres grandævos, ac me fortassis excepto non vulgariter
eruditos, sumit ferulam. Illud satis juvenile, pollicetur
concordiam, si nos velimus esse amici veritatis, quasi
non possit & ipse falli. Certe librum suum reddidisset
vendibiliorem, si majore compendio rem egisset. Nunc
dum recenset quid dixerit *Laurentius*, quid *Jacobus*

A *Faber*, quid *Desiderius*, dum eadem suis verbis expla-
nat, dum præfatur, dum objurgat, dum recitat quid
legerit *Cyprianus*, *Ambrosius*, *Hieronymus*, *Augustinus*,
Sedulius & *Hesychius*, quod nihil adversus nos faciebat,
qui *Græca* expendimus, & de sermonis puritate dispu-
tamus, dum præfatur, dum interloquitur, dum coro-
nide profert collationem, dum multa admiscet, quæ
nec pro interprete faciunt, neque contra nos pugnant,
Lectorem vehementer onerat.

Ex Epistola ad Romanos.

Qui factus est ei. Quod *Valla* mavult, *genitus* aut *na-*
tus quam *factus*, aio, me nec probare, nec improbare.
Sed probas, inquit, quia sic vertis. Quum utrunque
recte legatur, diversam vocem posui: partim ut Le-
ctor admoneretur & sic posse legi, & intelligeret non
quovis modo factum, sed nativitate: partim ut vitarem
duritiem sermonis, *factus ex semine David*: potest e-
nim fieri qui non nascatur, quemadmodum *Adam*:
sed nemo nascitur juxta carnem, quin fiat, aut certe
factus sit. Frustra autem hic mecum disputat, *Christum*
recte dici factum, quum in Annotatione idem doceam
quod ipse docet. Quo minus autem refellerem *Valla* sen-
tentiam, in causa fuit, quod *M. Tullius Platonis* senten-
tiam, *ἐκαστὸς ἡμῶν ἐκ αὐτῶ μόνον γέγονεν*, sic reddidit, *Nemo*
nostrum sibi natus est. *Seneca* durius, *Nemo sibi contigit*.
Ex quo apparet & *γενόμενος* recte verti posse, *natus* est.

Qui factus est ei.

Admoneo *ei*, non esse in *Græcis*. Erat, inquit, for-
tassis in vetustis codicibus. Hoc est plane divinare,
quum nullus exstet codex, in quo hoc reperiatur. *La-*
rentius, inquit, hoc non admovuit. Si pecco quoties
admoneo quod prætermisit *Laurentius*, subinde pecco.
Mox multis verbis docet recte dici, *natus* est *Abraha-*
æ filius. Quis hoc negat, quoties indicatur pater? Hic
præcesserat, *de Filio suo*: ac mox sequitur, *qui præde-*
stinatus est Filius Dei. Nec tamen hic reprehenditur
interpres, sed aio illum de suo addidisse Pronomen, ut ex-
cluderet absurditatem sermonis, *factus est ei ex semine*.

Qui prædestinatus est.

D Probat meam Annotationem, sed ita ut putet alte-
rum quoque consistere. Atqui paulo ante præscripsit
nobis legem, ne interpres recedat à verbis scripturæ
principalis. Verum, hic constat *Paulum* scripsisse *ἐκ γένου-*
τος, quod non potest verti *prædestinatus*, nisi recedatur
à verbo Apostoli. Hoc ut excuset, facit nobis duplicem
destinationem, futuri temporis & præsentis. Mater in-
fantem nondum natum prædestinat literis, & eundem
quum tradit præceptor, destinat. Hoc absurdissimum
est, nisi accipias *destinare* pro *mittere*; nec inficior quod-
dam ita loqui, sed præter recte loquentium consuetu-
dinem. Frustra vero tot verbis probat, Filium Dei recte
dici prædestinatum juxta naturam humanam, quod ne-
mo negabat: ac indicavi, si ve legas *destinatus*, si ve præ-
destinatus, male cohærere *Filius Dei*. Sic enim dictus
est *destinatus Filius Dei*, ac si diceres, *designatus est Con-*
sul, ut *Filius Dei*, à tergo adhæreat Participio *prædesti-*
natus est, non à fronte. At noster hic *γεννητοδιδασκαλος*
invertit ordinem, ita legens, *qui Filius Dei prædestinatus est*
ei secundum carnem, &c. *ex semine David*: atqui paulo
ante præcessit *de Filio suo*, cui dure subjicitur, *qui Filius*
Dei: dure cohærent & illa, *qui Filius Dei prædestinatus*
est Deo ex semine David. Durius etiam ea quæ sequun-
tur, *prædestinatus est ex semine David secundum carnem*,
in virtute Spiritus ex resurrectione mortuorum. Ad hæc
quum hic sermonis ordo, quem comminiscitur, durus sit
apud nos, apud *Græcos* prorsum absurdus est, ubi Parti-
cipio præponitur Articulus, *Filio Dei* non præponitur,
τὸ θεοδότην & *ἢ θεῷ*. Postremo, quum hunc locum
Ecclesiæ probatissimi Doctores magno consensu produ-
cunt adversus *Arianos*, ut evincant in *Christo* fuisse ge-
minam naturam divinam & humanam, perit totum
hoc testimonium, si sequimur hujus interpretationem.
Cæterum quod ex *Augustini* verbis colligit, hunc lo-
cum sic accipi posse, quemadmodum ipse torfit, respon-
dere possem, illum aliter loquuturum fuisse si *Græcorum*
Com-

Commentarios consuluisse. Nec tamen *Augustinus* invertit sermonis ordinem, nec Prædestinationem refert ad superiora, sed sentit *Christum* Filium Dei ut hominem, in hoc prædestinatum, ut sit caput Ecclesiae. Verum, *Augustinus* hoc in loco non poterit melius excusari, quam quod humanum quiddam passus sit. Et hic est ille triumphalis locus, quem tam magnifice promisit in prologo, quo nostram coargueret temeritatem, & interpretem defenderet à calumnia. Atqui mea Annotatio non taxat interpretem, tantum quaerit exitum difficultatis.

Ex resurrectione mortuorum.

Nec hic interpretem mea taxat Annotatio. Tantum ostendo, quot sensus pariat *Græca* lectio, nec ullam improbo. Verum, mea, inquit, versio excludit aliquam partem fecunditatis. Est fecunditas Scripturæ, quæ nobis uberem copiam sententiarum gignit, dum idem locus nunc accommodatur ad caput Ecclesiae, nunc ad corpus, nunc junctim ad utrumque, nunc ad unumquodque nostrum, nunc ad certos hominum ordines, nunc ad coelestem illam Hierarchiam: hanc fecunditatem video laudatam à sacris Doctoribus, at sensuum turbam, quam gignit sermonis ambiguitas, aut obscuritas, aut hyperbaton, adeo non laudant, ut tollant etiam pro sua quidem virili. Bona est fecunditas, sed molesta est diversitas. Non optime res habet, quum Jureconsulti dicunt, *vel dic, vel dic, vel dic*. Unico modo verti, quia non aliter licuit, sed versioni addidi Annotationem.

Per quem accepimus gratiam & Apostolatam.

Apostolatam vox est usitata quidem *Christianis*, sed improbat recte loquentibus: *Apostole Græcis* nota, sed nobis inaudita. Itaque verti, *accepimus Apostolici muneris functionem*. Verum, hic mavult *Apostolicum munus*, quod munus sit unicum, functiones variae. Atqui scire debebat, apud eruditos hæc verbalia non semper sonare actionem, sed officium: quemadmodum procuratoris multæ sunt procuraciones, sed unica tamen est procuratio, quemadmodum agricultura: & procuracionem habet etiam is, qui suum negligit officium. Sicuti dispensator est qui non dispensat. Sed fingat *functionem* accipi pro *administratione*, num excluditur auctoritas? Non opinor. Sed indicatur officium potius quam titulus. Postremo, quemadmodum *Græcis* *κονη* significat *sectionem*, ita *Apostole* sonat *Legationem*, nomen æque verbale, atque est illud *functio*.

Pro nomine ejus.

Hic mavult ambiguum interpretis sermonem. At cum nemo illi eripit, & Annotatio satis indicat non optandam amphibologiæ fecunditatem, quæ comitatur & incitiam. Quod mihi visum est optimum, expressi.

Cui servio in spiritu meo.

Pro, *cui servio*, verteram, *quem colo*. Sed interpretes, inquit, *cultum* uni Deo debitum, fere vertit *servitutum*: idem ego non nego, sed nemo *Latinorum Dei cultum appellavit servitutum*; contra *cultum* appellat frequenter & *Hieronymus* in *Veteri Testamento*, & hic interpretes in *Novo*. Sed multiplex est *colendi* significatio; *Colimus* quem observamus, quem frequenter adimus; *Colimus* agrum agricolæ, *Colunt* cælum cœlicolæ. Fateor. Sed itidem domino *servit* mancipium, avarus *servit* suis commodis, ambitiosus famæ, luxuriosus ventri, superstitiosus interpretes *servit* literæ, vir prudens *servit* tempori: postremo, *Hercules* servivit *Omphale*. Quin & *Græca* voces ambiguae sunt, *λατρεία* & *δουλεία* & *ὑπερδουλεία*, nec hoc proprie significant, ad quod à *Græcis* Theologis docendi gratia sunt accommodatae, quemadmodum aliud apud Jureconsultos sonat *constitutio*, aliud apud Rhetores.

Memoriam vestri faciens.

Ait *memoriam facere* recte dici: fateor, sed nemo *Latine* emendate loquens sic loquutus est. At interpretes sic loquuntur. Verum, quia sic tum vulgo loquebantur ex imitatione *Græcorum*, qui dicunt *μνήαν ποιῶμαι*,

quoniam *μνήαν* magis sonat *mentionem*, quam *memoriam*, id quod declarat *μνήμη*. Sed *mentionem*, inquit, facimus ejus de quo loquimur absente: verum, sed mea Annotatio admonuit precationem nihil aliud esse quam cum Deo colloquium, ne cui sermo videretur durior. Hoc iste dissimulat, ut expleret paginam.

In voluntate Dei.

Ex *Origene* docet nos, aliud esse *in voluntate Dei*, aliud *volente Deo*. Tales Annotationes multas habet *Origenes*, haud magni ponderis: certe hæc non est tanti ponderis, ut non liceat dissentire. Quemadmodum in Scripturis sæpenumero Deus *velle* dicitur quod permittit, ita *voluntas* pro *permisso* ponitur.

Ut aliquid impartiar vobis gratia.

Ait *gratiam Latine* positam pro *dono*. Id probat, quia *Græce* est *χάρις*, & sic loquuntur sacri Doctores: fateor, *Christiane* quidem, sed male *Latine*: & tamen tum ita loquebatur vulgus semi-*Græcum* & semi-*Latinum*. Si eandem vocem, inquit, varie reddere vitium est, tu plus centies peccas. Non varie reddere vitium est, optime juvenis; sed bene *Græca* male *Latinis* reddere vitium est apud *Grammaticos*, & inepta est varietatis affectatio, ubi nulla invitat utilitas. Sed magnum putat convitium, quod interpretes, vir tantus & afflatus Spiritu, dictus est *ludere* copia: quicquid citra necessitatem animi gratia fit, *ludere* dicimus, ne putet non esse ludum nisi alex. Non est contumeliosum vocabulum *ludere*. Et in hoc interprete tam insignis est affectatio varietatis, ut qui de singulis velit commentitiis reddere causas, nihil aliud videatur quam ineptire & vere ludere.

Ad confirmandos vos, id est, simul consolari.

Ait, *τὸ ἐν* obstare, quo minus interpretes verterit alterum infinitum: imo, potius cogit ad vertendum, nisi forte sic recte loquemur hunc in modum, *Litandum est Musis*, hoc est, *animum applicare ad literas*, pro eo quod erat, *animus applicandus ad literas*. Aut, *cupidus es illaqueandi nos*, hoc est, *dolo circumvenire*, pro *dolo circumvenienti*. Indicaram *συμπαράκλησιν* juxta *Græcos* referri ad *Pauli* personam, nominatim citans *Theophylactum* & *Origenem*. Hic arguit me mendacii, quod sacri Doctores verbum hoc non ad *Paulum*, sed ad utroque referant. Quid? an ego negavi ad utroque referri posse? Sed Pronomen *ἐμῆς* obstabat, quo minus posterius verbum ad *Paulum* quoque referri posset, nisi subaudiretur aliud Pronomen: hoc igitur ago, ut ad *Paulum* quoque pertineat. Quid igitur mentitus sum, ô bone juvenis? Verum, illam mutuam consolationem non exprimit ipsum verbum, sed conjunctio *σὺν*. At ipsa meæ Annotationis verba, quæ citat, indicant me idem sentire, quod interpretantur hi, quos mihi objicit. *Græcanica*, inquam, scholia posterius verbum referunt & ad *Paulum*. An nescit quam vim habeat addita conjunctio *in*? Ac mox, *Paulum autem solatium mutuum accepturum*. An ignorat quid sit *mutuum*? Hic tamen mecum dimicat, quasi voluerim vel ad solos *Romanos*, vel ad solum *Paulum* referri, *συμπαράκλησιν*, quum ipsa præpositio obstet, quo minus ad alteros tantum pertineat. Deinde ratiocinatur, interpretem recte reliquisse infinitum, ut vel ad *Romanos*, vel ad *Paulum* referri possit, quum, ut indicatum est, non possit non nisi ad utroque referri. Sic autem agit, quasi ad alteros tantum pertineret, si verbum infinitum versum fuisset in aliam formam. Verum, id ridiculum est: si referas ad personam primam, ut, *ego mutuum consolationem accipiam in vobis*: si ad secundam, ut, *vos mecum consolationem accipietis*, ad utroque refertur. Hæc quum perspicua sint, tamen in fine queritur: *Videte*, inquit, *quomodo justus ac fidelis, tamen reprehenditur interpretes*, &c. Proinde si singula coner refellere, quid fructus redibit ad Lectorem?

Incompositos.

Hic nobis persuadere conatur, *Latine* dici *incompositos*, quibus non convenit cum cæteris hominibus, quum inter omnes homines sit naturalis quædam socie-

tas: sed proferre debuit auctorem probatum linguæ *Latinae*, qui sic loquutus sit. Ecclesiasticos Doctores sic loqui non ignorabamus. Atqui hæc vox, *incompositos*, invitavit quosdam ut interpretarentur habitu & gestu honesto, verum tales *Græci* vocant *ἀσχημονας*, non *ἀσωβήτας*. Sed hic adversus *Theophylacti* testimonium miram commentus est rationem. In *Theophylacto*, inquit, distinctio depravata fefellit *Erasmum*. Ita legendum erat *incompositos*, absque foedere, id est, conventis & pactionibus non stantes, infidos scilicet & mutabundos, ut hæc interpretatio pertineat ad *ἀσώνδους*. Atque eadem est distinctio in *Theophylacto Græco*. Sed ut donec hoc illi quod asseverat, *Theophylactus* non alteram dictionem prætermisit inexplanatam, sed utramque velut eandem prope rem declarantes communi commentariolo complexus est: itaque altera exposita, alteram veluti dilucidam subiecit. Idem facit *Chrysostomus*, cujus æmulus est *Theophylactus*. Ordine dissentit à nobis: sic enim jungit, *ἀσωβήτας, ἀσώνδους, ἀσέγγους, ἀνελεήμονας*, ut *ἀσωβήτας* pertineat ad societatem, quæ est inter omnes homines communis, *ἀσώνδους* ad foedera civilia, *ἀσέγγους* ad affectus propinquitatis, *ἀνελεήμονας* ad commiserationem, quam afflictorum calamitas exigit à nobis. Hæc quum insita sint omnibus à natura, ut homines cum hominibus tranquille degant, quod sine pactorum ac foederum observatione fieri non potest, ut charitate prosequantur, uxorem, liberos, cognatos & affines, patriam & amicos, ut miserorum calamitatibus indolecant, tamen adeo traditi fuerant in reprobum sensum, ut ad omnes naturæ sensus obsurdierint. Sed sacri Doctores, inquit, legerunt *incompositos*; fateor: sed illi, quoniam *Græce* norant, & vulgi consuetudinem, intelligebant quid sibi vellet vox apud emendate loquentes barbara, qui *incompositum* vocant *inconditum, tumultuosum, aut indecorum*. Et hæc est annotatio, quam tot verborum ambagibus tantum non gestiens ac triumphans nobis objicit.

Qui cum justitiam Dei cognovissent.

Hic miro supercilio flagellat nos prolissa rixa, campum videlicet egregium nactus objurgandi: severissime vero destomachatur, quod dubitarim an interpreter mutarit *Græcam* lectionem, & aliquid addiderit explicandæ rei gratia, quod constat alias ab eo factum. Quod si hic idem fecisset, quod erat piaculum, o gerontodidascale? Sed hæc, inquit, addita verba faciunt sensum diversum. At mea Annotatio indicat addito percunctandi signo sensum eundem reddi. Et si hoc est corrumpere scripturam, aliquam vocem addere, sæpe corripit interpreter iste divinus & adorabilis, ut sæpe prædicat, quum incertum sit *Christianus* ne fuerit an *Paganus*, hæreticus an orthodoxus. Verum salva res est, vidit codicem fratris *Amandi* satis vetustum, opinor esse ex Collegio Canonicorum *Corsendonchenjensium*: nam illinc *Novum Testamentum* descripsit *Amandus*. At eo codice nihil mendosius, & feruntur ejus generis *Græci* codices permulti, qui ad *Latinam* lectionem emendati sunt. Ex eis castigare nostros, est amussim albam applicare ad album lapidem. Sed fatetur à me adnotatum, scholia *Græcorum* indicare diversam lectionem. Verum, at non fateor ab illis addi, non intellexerunt qua de re disputamus, sed tantum duarum vocum inversum ordinem *συνδεδουμένον* & *πράσσειν*. Illud mire exaggerat, quod quum priores editiones non habuerint hæc verba, & haud scio an interpreter mutarit *Græcam* lectionem, certe locis aliquot utitur Paraphrastæ libertate, me in quarta adjecisse, quod præstiterat rescuuisse, quum nihil horum sit in quarta editione. Ille negat esse in secunda aut tertia: nusquam igitur sunt si vera prædicat: nam primam consului, non habet. Sed fortasse putavit esse quartam quæ erat tertia: nam quarta prodiit Anno 1527. Lapsus est humanus. Sed juvenem sic ferocire quum erret, tanta loquacitate rixari, quale sit alii judicent. Fatetur interpretem alicubi Paraphrasten age-

re, quoties utilitas postulat, imo demonstro eum aliquoties id facere, quum nulla invitet utilitas. Et hic declaratum est fuisse gravem causam aliquid addendi, nisi confugiamus ad interrogationem. Utcunque autem excusatur *Latina* editio, *Græca* longe simplicior est & commodior.

Ex capite secundo.

Pro *longanimitate* voce ad *Græcam* efficta, sed præter *Latini* sermonis usum, verti *lenitate*. Ille putat recte versum *longanimitate*; non nego, sed parum *Latine*: verum *lenitas* ad superiores etiam voces pertinet *χρηστότης* & *ἀνοχῆς*. Eodem pertinet & *longanimitas*, nec novum est *Paulo*, verbis idem significantibus, rem animis infigere. Quid igitur peccavit *Erasmus*, si pro voce parum *Latina* reposuit elegantem? Equidem optarim *longanimitatem* esse receptam apud *Latinos*. Vereor ne hæc tibi plus satis sint. Sed tibi imputes oportet, qui efflagitaris. Bene vale, vir animo meo charissime. Apud *Friburgum Brisgoia* 19. Augusti, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXIX.

Erasmus Rot. Joanni Erasmo Frobenio S. D.

EPISTOLIVM ad te meum, quod hic per oblivionem, ut opinor, reliqueras, tibi remitto: dixeras enim hoc inter tibi charissima *καμύλεια* reponendum esse. Mitto & *Colloquia* funiculis ornata, quæ si frequenter in manus sumseris, fiet ut etiam absentes inter nos misceamus colloquium. Priusquam relinquis *Basileam*, fac ad me pericribas, quam tibi successerit equitatio, quamque felicibus auspiciis te tua patria reducem exceperit. Quod si non poenitet migrationis, nos tui desiderium moderatius feremus. Sin & alacrius & majore tuo bono vivis alibi quam apud nos vixisti, gratulamur etiam tuæ felicitati: neque enim alia conditione te dimisimus, quam ut alibi magis ex animi tui sententia, fructuque uberiore vitam ageres. Id si contingit, plus capiam voluptatis ex tuis commodis quam ex absentia molestiæ. Sin minus, non dimisimus te, nisi huc rediturum, donec sese offerat commodior occasio. Proinde fac scribas & quamprimum & ex animo. Si non offertur alius certior, poteris per *Bonifacium Amerbachium* tuto quæ voles significare. Scito nullas meas literas ad te venturas inanes. Bene vale, suavissime *Erasmi*. Saluta tuos omnes meis verbis. Salutat te *Haio*: nam *Cannius*, uti conjicio, scribet ipse. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 2. Novembris, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXX.

Erasmus Rot. Francisco Thesaurario Besontino S.

ALTERVM è famulis emandaram in *Angliam*, quem hoc impensius exspecto, quod vehementer cupiam scire, num verus sit rumor hic jam non novus, magnum illum *Anglia* Cardinalem conjectum esse in carcerem, atque etiam de capite periclitari. O rerum humanarum *Euripum*! Famulus abfuit jam menses tres, & exspectatur in horas singulas. Ergo quum unus mihi tantum adesset, *Dilfus* pro sua singulari humanitate ambiit hanc provinciam, imo propemodum extorsit; neque semel me poenituit delegationis cælo tam incommodo, idque perpetuo. Verum ille reversus omnem metum vertit in gaudium, re tam feliciter gesta. Etenim quum pararem illum consolari, ille respondit alacriter, se sibi gratulari quod *Besontionem* adierit, quum ob multa, tum ob hoc præcipue, quod talium virorum notitiam atque amicitiam esset nactus. Munus vestrum non alia cura pervexit, quam si vasa fuissent gemmis differta, nec multo plus impendit, quam auriga ille furcifer accepit pro vectura, qui vestram corruperat benignitatem. Semper amavi juvenis indolem, sed hoc officio, vestraque commendatione factus est mihi longe charior. Superest ut toties à vobis pro-

1241. provocatus cogitem de ratione, qua possim hominis in-
grati notam effugere. *Brunus* salutarat me carmine, ei respondi carmine Trochaico, sed dissimulans esse carmen. Dissimulabis & tu, ut animi gratia tentemus an ipse non monitus sentiat esse carmen. *Hispaniensium* epistolarum exempla receperam, excepta una epistola *Mercurini* nunc Card. quæ tamen mihi fuit gratissima, erat enim amantissime scripta, & miror ubi illa hæserit. Brevi scripsi in *Italiam*, nunc non est magno opere quod scribam. Et si quid esset, hac crebro commeant qui perferant. Pergratum tamen est quod offers tuum officium. Cæsar in *Italia* triumphat, *Ferdinandus* lugeat. Vix hæc ausus sum scribere languidus à febre ephemera. Alias laceffam te voluminibus, si sensero non esse ingratum. Bene vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 10. Decembris, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXXI.

Erasmus Rot. Danieli Stibaro S. D.

AGE, mi *Stibare*, sic perfrica frontem, ut subinde festivissimis simul & humanissimis literis animum nostrum recrees, nihil veritus *Erasmi* maiestatem, uti scribis. Sunt enim quidam tam verecundi, ut pudore deterreantur ab officio. Quid autem mihi debet esse gratius epistolis, quæ mihi suavissimum amicum referant, abientisque desiderium leniant? nam te mihi vix bene notum casus abstulit. Hic certe tuus pudor, alioqui tum ætatem istam, tum nobilitatem mire decens, mihi damno fuit, per quem factum est, ut te serius cognoscerem, dum ob quorundam comperitam improbitatem, omnes habeo suspectos istius ordinis. Itineris tui tragico-comœdiam lepidissime nobis depinxit *Philippus Montanus*, qui mihi posthac futurus est multo charior, quod tibi tantopere placuit, suis, ut scribis, officiis. Prudenter tu quidem, qui ut *Gallicæ* discas, in garrulitatis scholam immigraris, tonstrinam, ubi *Pythagoricam* ἐχέμυδιαν aliquandiu serves: quid enim illic aliud esse potes quam auditor? Quamquam una puella *Galla* ad linguæ facultatem non minus conferet tibi quam triginta viri. Certissima ad profectum via est, prædiscere nominum & verborum inflexiones, mox ad libros bene *Gallicæ* loquentes: sed adhibito magistro, sive malis magistra. Me auctore nonnihil & *Gracitatis* adsparges studiis tuis, ut ad tuos redeas τετραγλωτῶ. Quod te ipsum manumiseris & probo & gaudeo. Interim fac tibi vivas dum licet. Reliqua, quæ tu copiose disseris de nostra necessitudine, deque tua in me perpetua benevolentia, quamquam erant supervacanea, præsertim apud me, qui tot argumentis tuum erga me studium habeam perspectissimum, tamen erant vehementer jucunda. Lætor enim mihi subinde refricari memoriam tam singularis amici, cuius accessione puto non leve momentum additum meæ, si qua est, felicitati. Præter animum mutuum & officia literarum, nihil abs te requiro, juvenis ornatissime: tu tamen abundantia quadam amoris, præter id quod est in amicitia præcipuum, etiam fortuita nescio quæ minitaris, quasi parum sit, quod hinc abiens, aureum amoris tui pignus apud me deposueris. Quicquid est igitur istius sponfionis, totum tibi remitto. Vis augere tuam in me benevolentiam? Fac te ipsum optimis disciplinis quam ornatissimum cumulatissimumque reddas. Posteaquam enim amicitiae jure meus esse cœpisti, mihi iudicaturus sum accessisse, quicquid bonorum tibi accesserit. Ac ne prorsus nescias quid hic agatur, *Basilea* publice profitentium tumultu perstre-punt omnia. Tantis proventus subito erupit. Inter hos est *Joachimus Antuerpianus*, huic rei natus: Medicus quidam senex in publica professione, docuit quod esset testamentum *Christi*, quum ego semper putarim illud esse, *Pacem meam do vobis*, &c. ille commonstravit esse, τὸ crescite, & multiplicamini, & replete terram: magnoque stomacho debacchabatur in continentes, præcipue Monachas, quod fundi tam boni non

Au. colerentur. Ex retento semine nasci syncopes & capitis vertigines, aliasque mentis alienationes, quibus nunc passim laboratur. Hæc noster *Silennus*, brevi, ut ajunt, ducturus Monacham, ne laboret capitis vertigine. Alius ejusdem professionis dedit aliam fabulam. Habebat puellam ob terrores nocturnos; eam sacerdos quidam ad se pellexit. Medicus cum literis amatoris nihil proficeret, spargit rumorem, puellam sacerdoti ductam uxorem. Sacerdos metuens ne rumor ille detrimentum adferret censui, (nam erat, aut certe videri studebat, Catholicus) trahit Medicum ad Judices. Recitatae sunt epistolæ amatoriae, magno & Judicum & circumstantium risu, in quibus misere querebatur, se puellæ desiderio sic exanimari, ut nec cibum, nec somnum capere posset. Quid multis? Vicit sacerdos, Medicus ad palinodiam adactus est, nimirum bis victus, nec *Venere* propitia, nec *Mercurio*. Accessit *Carolo Utenhovio* lepidus congerro, quod sane gaudeo; Medicus ut eruditus, ita mire comicis moribus. Si nomen quæris, *Hubertus* est, si patriam, *Barlandus*. Itaque risu minimeque tetricis fabulis aliquam diei partem fallimus. Libebat diutius tecum confabulari, charissime *Daniel*, sed in pistrinum retrahit *Seneca*, qui me tantum non enecat labore nunquam satis exhausto. Cupio te quam optime valere. De Medico perperam acceperam. Non sunt duo, sed unus utranque saltavit fabulam. Serius accipis has literas, *Antonius* fuit in causa, qui præter solitum distulit abitionem. Etiam atque etiam vale, *Stibare* charissime. Datum *Basilea* 23. Decembris, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXXII.

Erasmus Roterodamus Haioni Hermanno Frisio S. D.

SENECAM exorsi sunt, nam ad libros *De beneficiis* Seramus abunde instructi. Interim hunc veredarium emisimus nostro sumtu non ob aliud, nisi ut nobis adferat tuum codicem, cui nihil est quod metuas: præter unum me, nullus illum continget. Tantum obvolvas illum tunicis chartaceis, ita ut summum operculum sit linteum ceratum, remittetur eadem diligentia. In Præfatione dabitur opportunitas honorifice commemorandi tui nominis, si modo id pateris. Quos codices viderit *Vives*, nescio, nisi forte tuum, aut eum, qui per amicum quendam collatus aliquamdiu fuit apud *Thomam Morum*. Verum mihi tanta sylva annotationum congesta est, ut nec illius, nec tuum codicem metuam. Hoc provinciæ perquam lubens cuivis cesserò, ni pudor urgeret, ut probrum amici cujusdam stoliditate perfidiaque contractum diluam. In altero commune peccatum fuit, illè recepit quod nulla ex parte præstare poterat, sed ego commisi: par culpa, nisi quod turpius est hominem sibi ignotum esse, & candori vicinius de amico melius quam pro merito ipsius sentire. Illud illius fuit proprium, quod quum sentiret me queri de editione, eam exemplaris partem, quæ plurimum habebat annotationum, sustulit ne deprehenderetur. Alioqui plus satis est mihi quod agam. *Ciceronianus* meus non paucos offendit *Italos*, quod satis divinabam fore: *Gallos* item, quod nequaquam exspectabam. Rem agnosces ex libello quem mitto. *Veliis* mecum expostulat quod te præterierim, quasi fuerint omnes recensendi, etiam hi qui scriptis nondum innotuerunt. Alioqui dictionis tuæ suaviloquentem elegantiam non sine causa miratur. Magni refert, mi *Hermanne*, quibus auspiciis primum innotescas orbi. Argumentum delige non tam ingens, quam plausibile & gratiosum, sed inprimis usu commendabile. Hic quo mihi res cessit infelicius, hoc alii certius consulo. Etiam atque etiam te rogo, ne committas, ut hic cursor inanis ad nos recurat. Opus in cursu est, intermittedi sine summo dispendio non potest. Si quid erit vicissim quod à me fieri voles, efficiam necubi grati hominis partes in me desideres. Præsulibus *Panormitano* & *Leodiensi* scripsi: tuum erit dispicere, num reddendas existimes. *Basilea*, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXXIII.

Erasmus Rot. Andrea Alciato S. D.

An. 1529. **S**i inter tot Bellonæ tumultus, incolumis est præfidio Musarum *Alciatus*, est quod vehementer gaudeam. *Longolium* immatura morte præreptum sane doleo. Cupiebam illum vel studiis promovendis superesse, utcumque in nos fuit animatus. Jacit enim in suis epistolis nescio quas stomachi in me significationes, nunc *Moriam* taxans, nunc in *Batavum* oratorem nescio quid *Προσκήπιον*, quasi ipse natus fuisset *Athenis*. Ego de hominis ingenio semper candidissime sensi. Quum *Lovanii* nos inviseret, hominem quanta per occupationes licuit, humanitate tractavi. Nec divinare possum unde hoc stomachi in me conceperit, nisi quod conjecto duas fuisse causas. Quum expetisset secretum colloquium, dedi. Exorsus prolixam fabulam quomodo *Roma* in *Capitolio* causam dixerit, magno capitis periculo: hic, opinor, visus sum parum attentus, præsertim quum serio vultu subinde repeteret, admonens ut ejus facinoris alicubi meminisset in scriptis meis. Respondi, ut soleo in re quæ mihi leviter est cordi. Hoc illum, opinor, male habuit. Deinde nonnihil exposulavit mecum de epistola quadam ipsius inter meas excusa, in qua confert me cum *Budæo*, in qua mihi placebant omnia præter hoc quod addit juxta calcem epistolæ, *Demirari* se cur Rex exterum suo civi præferendum putarit. Verum, hoc quamvis præter causam dictum, non obstitit, quo minus honoris illius gratia vulgarem epistolam. Quum ostenderet quæ perperam essent excusa, sic mutavit quædam, ut meliora fuissent quæ videri volebat depravata. Et in hac re decreverat totum diem infumere, nisi ego pertæsus, pro mea simplicitate sermonem abrupissem. In te quoque torfit allegoriam satis mordacem. Sed rem ingeniosam fecit, injecto, quod ajunt, spiculo fugit. Prorsus in illo desiderio candorem. Nam gloriæ cupiditatem ignoscerem ætati, nisi fuisset immodica, sed hoc vitii vel correxisset, vel certe mitigasset ætas. Toto triduo, quo mecum egit, nunquam vidi hominem vel leviter subridentem, ne in conviviis quidem. Quæ res mihi sane non mediocri fuit admirationi. Et tamen in epistolis nonnunquam conatur esse festivus, ne parum videatur *Ciceronianus*, quanquam invita, sicuti videtur, *Minerva*. Exorta est nova secta *Ciceronianorum*, quæ mihi videtur non minus fervere isthic, quam apud nos *Lutheranorum*. Posthac non licebit Episcopos appellare patres reverendos, nec in calce literarum scribere annum à *Christo* nato, quod id nusquam faciat *Cicero*. Quid autem ineptius, quam toto seculo novato, religione, imperiis, magistratibus, locorum vocabulis, ædificiis, cultu, moribus, non aliter audere loqui, quam loquutus est *Cicero*? Si revivisceret ipse *Cicero*, rideret hoc *Ciceronianorum* genus. Verum de his alias ridebimus. Cupio scire quid agas, quod, opinor, scribes *Bonifacio*, tui nominis studiosissimo. Bene vale. Datum *Basilea*, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXXIV.

PRAEFATIO IN AUGUSTINUM.

Erasmus Rot. Alphonso Fonseca, Archiepiscopo Toletano, S. D.

EN totus, solitoque nitidior, venit in tuos amplexus, Præsulum amplissime, incomparabilis Ecclesiæ Doctor, & invictus propugnator, divus *Aurelius Augustinus*, quem tu non sine causa sic adamare præ cæteris, sic in deliciis semper habere consuevist. Quid enim habet orbis *Christianus* hoc Scriptore vel magis aureum, vel augustius? ut ipsa vocabula nequaquam fortuito, sed Numinis providentia videantur indita viro. Auro sapientiæ nihil preciosius: fulgore eloquentiæ cum sapientia conjunctæ nihil mirabilius. Sunt aliis aliæ dotes, prout visum est τῷ δωροδότην Spiritui,

A qui pro suo arbitratu partitur singulis juxta mensuram fidei. In *Athanasio* suspicimus seriam ac sedulam docendi perspicuitatem. In *Basilio*, præter subtilitatem, exosculamur piam ac mitem suaviloquentiam. In hujus sodali *Chrysostomo* sponte profluentem orationis copiam amplectimur. In *Cypriano* spiritum veneramus martyrio dignum. In *Hilario* grandi materiæ parem grandiloquentiam, atque, ut ita loquar, cothurnum admiramur. In *Ambrosio* dulces quosdam aculeos, & Episcopo dignam amamus verecundiam. In *Hieronymo* divitem Scripturarum penum optimo jure laudamus. In *Gregorio* puram nulloque fucopicturatam sanctimoniam agnoscimus. Ac, ne longum faciam, habet itidem & cæterorum quisque ex ejusdem Spiritus munificentia virtutes suas, quibus sese piorum hominum affectibus varie commendant. At non arbitror alium esse Doctorem, in quem opulentus ille juxta ac benignus Spiritus dotes suas omnes largius effuderit quam in *Augustinum*, quasi voluerit in una tabula vividum quoddam exemplar Episcopi repræsentare, omnibus virtutum numeris absolutum, quas post *Christum*, Episcopi principem, *Paulus* & *Petrus* requirunt in his, qui pascendum Domini gregem susceperunt. Cæteris quidem non imputatur, quales fuerint antequam sacro lavacro renascerentur: in Episcopo tamen requirit beatus *Paulus*, ut & eorum, qui foris sunt, testimonio comprobetur. Quid divus *Augustinus*? Talis erat, etiam quum ipse foris esset, ut ab his, qui erant intus, vir bonus haberi posset, in suo quidem genere. Adolescens habuit concubinam, quod humanæ permittunt leges, & hac non repudiata, sed erepta, adscivit alteram. Verum utrique servavit conjugii fidem, quam probitatem hodie non temere reperias in sacerdotibus aut abbatibus. Inductus est in sectam *Manichaeorum*, quo quidem hominum genere vix aliud habuit orbis pestilentius, adeo confictis titulis, prodigiosa ciborum abstinentia, simulatione paupertatis, falsa continentiae specie, aliisque præscriptis immanibus, ac supra modum rigidis, tum portentosis fabulis Philosophiæ fucolenocinioque commendatis, fumos ac præstigias quasdam offundebant hominum mentibus, ut possent vel electis imponere. Ab his histrionibus impositum est juveni, nondum baptizato, nondum catechumeno, sed per omnes rerum species veritatem velut in somnis adamatam persequenti. Affectus erat pius, error simplex & humanus. Nec tamen illorum vitiis inquinatus est, nec diutius hæsit impio dogmati, & fortassis ob hoc ipsum Dominus passus est illum ad tempus labi, ut efficacius alios ab errore pestifero vel arceret, vel revocaret. A catechismo vero sic protinus ad *Christi* regulam vitæ rationem instituit, perpetuoque tenore semper ad meliora proficiens, institutum persequutus est, ut etiam quod crimen in illum ab hæreticis impingeretur, nequaquam hæreret: & qui intendere sunt ausi, nihil aliud quam impudentiæ lucrifecerint opinionem. Hoc de testimonio. Quod ad sobrietatis laudem attinet, quanquam erat corpore delicato, quemadmodum raro solent ingenia, insigniter felicia, robusta fortiri corpora, sic dispensante natura, ut quod animi viribus additum est, corporis detrahatur, tamen illius mensa fere nihil habebat præter olera & legumina, nisi quod interdum nonnihil etiam carniū admiscebatur, idque vel propter hospites, vel ob imbecilliores, ut agnoscas sobrietatis studium cum humanitate conjunctum. Bibebat vinum, sed sic ut *Timotheus Pauli* consilio, neminem præscriptis adigens, sed firmiores exemplo suo provocans, infirmioribus clementer indulgens, in his duntaxat quæ per se nec pium faciunt, nec impium, ut facile perspicias non Pharisaicam justitiam, sed vere *Christianam* pietatem, summo judicio, summaque mansuetudine conditam ac temperatam. Hæc est illa sobrietas, quam Apostolus cum primis requirit in Episcopo, cui comes est vigilantia, quam & ipsam singularem quandam in hoc mirari licet. Diem totum præcationibus, sacrificio, doctrinæ, disputationibus, audien-

An. diendis causis, componendis litibus, confutandis hæ-
 2529. reticis dabat, noctis bonam partem sacris lucubratio-
 nibus decidebat: itaque factum est, ut non solum ob-
 eundis Ecclesiæ suæ negotiis sufficeret, verum etiam
 alias Ecclesias vel oratione præsens, vel scripto absens
 moneret, doceret, institueret, confirmaret. Jam so-
 brietatis & vigilantiae comes est castitas, quæ præci-
 puum est Episcoporum decus & ornamentum. Hujus
 illi tanta cura fuit, ut nec sororem, licet Deo dica-
 tam, nec propinquo gradu cognatas foeminas, ad do-
 mesticum admitteret contubernium: & collegia mu-
 lierum, quæ instituerat, raro admodum inviseret; nec
 omnino cum ulla foemina misceret colloquium, nisi
 præsentibus clericis, aut aliis matronis, nisi forte quid
 esset arcani, quod unius auribus esset committendum.
 Hic charitas admonuit maledicorum sibila contemne-
 re. Nec enim usque adeo putabat serviendum impro-
 borum linguis, ut necessarium officium hac gratia præ-
 termitteretur. Ubi non urgebat necessitas, ad cau-
 tionem suam redibat: non quod sibi metueret, sed
 quod parum esse judicaret, Episcopi pudicitiam esse
 integram, nisi & famam haberet illibatam. Rursus
 non satis habebat, si suam unius famam intactam à si-
 nistris rumoribus præstitisset, nisi clericos etiam habe-
 ret integri nominis. Porro linguam habebat intantum
 ab omni perulantia puram, ut etiam cum procacissi-
 mis hæreticis, vel scripto vel sermone disputans, mi-
 re temperet à convitiis; sed Scripturarum modo testi-
 moniis & argumentis veritatem asserit, impietatem
 refellit, adeo ut ne laceffitus quidem regerat maledi-
 cta. Eandem moderationem obtinuit in castigandis
 improborum moribus, ut lenitate sanaret potius quam
 austeritate exasperaret. Proin Episcopum *Africa* quen-
 dam natione *Italum* literis adhortans, ut populum suum
 à vernaculo more temulentiae revocaret, & ad *Italica*
 sobrietatis exemplum provocaret, illud diligenter ad-
 monuit, ne id faceret acerbius objurgando, sed lenibus
 monitis paulatim inveterato morbo mederetur. Hoc
 est quod *Paulus* non vult Episcopum esse *πλήτην*,
 quemadmodum interpretantur *Græci*, & hos sequutus
Hieronymus. Alioqui quid laudis habeat in Episcopo,
 si non sit pereussor, hoc est, si neminem ferro vul-
 neret aut occidat, aut manu depalmet? Adde quod
 mensam habebat perquam frugalem quidem, ut diximus,
 sed hospitibus expositam, magis frugiferis sermonibus,
 quam exquisitis edulis opiparam. Ad hanc pendebat
 distichon, ceu lex quædam detestans maledicentiam &
 obtrectionem in absentes, qui morbus fere peculiaris
 est iis, qui alioqui pietatem profitentur, quum nihil sit
 alienius à vera pietate. Obrept enim hæc pestis pro-
 bitatis imagine, dum videri vult vitiorum odium, ac
 virtutis zelus. A quo malo sic penitus abhorruit vir
 sanctissimus, ut interdum nec Episcoporum auctorita-
 ti cesserit, quin se minaretur è convivio surrecturum,
 nisi à talibus fabulis temperarent. Eoque fere vel sa-
 cram lectionem adhibebat mensæ, vel de re quapiam
 fragifera commentabatur, ut non minus animi convi-
 varum reficerentur quam corpora. Jam quod Aposto-
 lus vult Episcopum *ἀμαχον* esse, *ὃ μὴ αἰχλοχερεῖν*, hoc
 est, non pugnacem, sive litigiosum, nec turpiter lucro de-
 ditum, id adeo præstitit, ut sæpenumero causam totam
 cesserit adversario, pro magno lucro ducens, si quie-
 tem animi rei dispendio redemisset. Multas hæredita-
 tes ultro delatas Ecclesiæ recusavit, unde suspicabatur
 ab hæredibus aliquid exoriturum vel litis vel querimo-
 niæ. Cuidam, qui possessionem volens donarat ecclesiæ,
 ac post liberalitatis poenitens reposcebat quod dederat,
Augustinus & tabulas & rem restituit, quum optimo
 jure summoque omnium applausu posset submovere im-
 probum repetitorem. Interdum & sacris vasis divendi-
 tis pauperum inopiam sublevabat. Quin aliquoties ten-
 tasse legitur, ut universum ecclesiæ censum populo
 resignaret, sibi ac suis nihil faceret reliquum ad
 victum, nisi quod spontanea plebis liberalitas quotidie
 deferret. Quumque annos quadraginta aut eo amplius

An. Episcopi munere summa cum laude functus esset, adeo
 1529. nullum thesaurum sibi congefferat, ut decesserit inte-
 status, non tam quod testandi jus deesset, quam quod
 materia. Hæc non eo commemoro, quod existimem
 horum temporum Episcopos ad hanc imaginem com-
 pellendos, sed ut declarem quantopere sanctissimi Præ-
 sulis animus abhorruerit à fordido quæstu, & hunc
 comitari solitis litibus. Præcipue vero τὸ δίδανικόν, quæ
 potissima functio Præsulum est, sic in illo modis o-
 mnibus enituit, ut neminem habeamus nec ex *Græcis*,
 nec ex *Latinis*, quem hac sane in parte cum hoc con-
 ferre possimus. Ingenii felicitas prorsus erat incompa-
 rabilis, sive spectes acumen vel obscurissima facile pe-
 netrans, sive capaxis memoriæ fidem, sive vim quan-
 dam mentis indefatigabilem. Difficultatibus quæstio-
 num alebatur, huc quisquis provocabat, prorsus e-
 quum, ut habet proverbium, in planiciem invitabat,
 nec ullis materiis lubentius indulgit, quam quæ subtili-
 tate torquerent, nec conquiescebat, donec nodos o-
 mnes explicuisset. Ad docendum semper erat paratus,
 non aliter quam avidus negociator ad lucrum. Aderat
 interim admiranda quædam animi lenitas, quam *Paulus*
 vocat *μακροθυμίαν*, atque adeo mansuetudo quædam
 invincibilis; hanc *Petrus* appellat *πραύτητα*, quam *Pla-*
 to putat non ita frequenter deprehendi in his, quibus
 contigit acrius ingenium. Id perspicuum est ex confli-
 ctationibus, quas plurimas habuit cum hæreticis, quo-
 rum alii miris technis studebant eludere pondus invictæ
 veritatis, alii superfluis & alienis tergiversationibus
 tempus eximere, alii convitiis à disputatione ad jur-
 gium provocare, alii stolidissimis responsis fatigare
 vexareque contra disferentem. Nihil horum unquam
 potuit efficere, quo minus ille rem urgeret, repetens,
 iterans, inculcans quæ utrinque dicta fuerant, idque
 tam dilucide, tam explanate, ut imperita quoque mul-
 tudo pervideret hæreticis nihil esse reliquum præter
 impudentiam. Hac mansuetudine cum instantia perti-
 naci conjuncta plurimos sanavit hæreticos, devicit o-
 mnes. Nam quemadmodum, juxta vetus dictum, *A-*
frica semper aliquid novi mali solet gignere, ita tum
 variis hæreseon monstris infestabatur. Et erat ea gens
 nec sobria, nec satis firmæ fidei, novarumque rerum
 supra modum avida, alioqui vafra & arguta. Adver-
 sus hæc portenta dictu mirum, quam strenuum pugi-
 lem egerit *Augustinus*. Dejecit *Pascentium Ariannum*,
 licet auctoritate potestateque publica formidabilem.
 Traduxit *Manichaorum* prodigiosas fabulas, & obscæ-
 na mysteria protraxit in lucem: nam hæc prodidisse,
 erat vicisse. *Donatistas* & *Circumcelliones*, pertinax ma-
 lum, multis conflictibus tandem fudit, profligavit,
 delevit. Postrema lucta fuit cum *Pelagianis*. Denique
 Paganorum reliquias magna ex parte delevit in *Africa*.
 Et ad tantas res conficiendas, non vi, non armis, non
 copiis, non carceribus aut incendiis usus est, sed solo
 gladio spiritus (quod est verbum Dei) atque armis Apo-
 stolicis, tot victorias, tot triumphos paravit ecclesiæ
Christi, licet adversus *Donatistas* & *Circumcelliones*,
 quoniam ipsi ferro rem gerebant, adhibita sit tandem
 Cæsaris auctoritas, refragante primum *Augustino*, mox
 Cæsaris edictum sic intercessione sua moderante, ut
 plerisque multa auraria redderetur iis qui perolverant.
 Summa vero cura intercessit apud Cæsareos magistra-
 tus, ne quis hæreticorum occideretur. Cupiebat ami-
 cus Medicus superesse quos arte sua sanaret. Imo, quod
 est majoris clementiæ, his etiam vitam impetravit, à
 quibus orthodoxi quidam fuerant nefarie trucidati. Hæc
 sanctissimi Præsulis clementia non eo commemora-
 tur à nobis, ut animum addamus impiis, qui falsis do-
 gmatibus scindunt ac labefactant ecclesiam *Christi*, sed
 ut ostendamus quanta mansuetudo deceat Doctorem ec-
 clesiasticum. Non ideo Cæsarum leges robur non ha-
 bebant, quod harum severitatem aliquando piorum ho-
 minum intercessio mitigaret, præsertim ubi manifesta
 poenitentiae signa spem vitæ correctioris præberent.
 Nec enim ideo non est justa lex, quæ jubet homici-
 dam

An. dam plecti capite, quod Episcoporum pietas talibus
 1249 nonnunquam impetravit vitam. Alioqui latronem di-
 mittere, in plurium perniciem grassaturum, non est
 clementia, sed crudelitas. Proinde, quemadmodum
 ad tuendam Reipublicæ tranquillitatem necessaria est
 legum principalium severitas, ita laudanda est in Epi-
 scopis *Christi* vicariis *Christiana* lenitas: quæ tam sin-
 gularis fuit in hoc Præsule, ut cum in civitate qua-
 dam Pagani contra Cæsaris edictum publicitus impe-
 tum fecissent in *Christianos*, multisque vexatis, unum
 atque alterum occidissent, aut certe parassent occide-
 re, jamque severam Principis ultionem exspectarent,
 quidam ex ipsis eruditus per literas ab *Augustino* petie-
 rit, ut intercessione sua Cæsaris iram mitigaret. Tam
 insignis erat sanctissimi Præfulis mansuetudo, ut hostis
 & idololatra non vereretur ab hoc petere, quod vix a-
 micus ab amico auderet flagitare. Quo impudentior est
 postulatio, hoc magis arguit vix credibilem *Augustini*
 mansuetudinem. Eadem mansuetudine moderatus est
 collegia virorum ac mulierum, quæ juxta regulam A-
 postolicam aliquot instituit. Leviter delinquentium pœ-
 na erat admonitio; gravius peccantium objurgatio;
 desperatorum & insanabilium, veluti capitale suppli-
 cium erat, è contubernio piorum ejectio. Clericos suos,
 quos tædebat juxta Episcopi institutum vivere, patie-
 batur ad alios Episcopos demigrare, qui clericos suos
 non adigebant ad domus ac vitæ communionem: ama-
 bat perfectam pietatem, sed spontaneam, non extor-
 tam. En aliud in hoc Episcopo miraculum: in tam mul-
 tis, tam eximiiis virtutibus, quam nullum omnino su-
 percilium? Dicas illum paterna maternaque viscera er-
 ga cunctos gerere, malos parturire ut renascantur in
Christo, imbecilles veluti gallinam sub alis fovere ne
 pereant, bonos provehere ut adolescant. Nullus erat
 tam deploratus hæreticus, aut alioqui flagitiosus, de
 quo spem prorsus abjiceret, donec ille spiraret. Sic in
 libris suis agit cum hæreticis, non solum ut revincat,
 verum etiam ut, quod quidem in ipso est, sanet: sic
 objurgat improbos, ut semper vino severitatis admi-
 sceat oleum lenitatis. Nihil est usquam tam austerum,
 quod non interim spiret *Christiana* charitatis dulcedi-
 nem, quæ juxta *Paulum* Apostolum omnia suffert,
 omnia sperat, omnia credit. Erat unius civitatis Epi-
 scopus, cui nomen *Hippon Regius*, quasi dicas *Equile*
Regium: nam erat ejusdem nominis altera in eodem
 littore ad exortum, cognomine differens, *διὰ πύργου*
 enim dicebatur: sed omnium ecclesiarum sollicitudi-
 nem in se recepit, Episcopos earum vel coram, vel
 missis voluminibus & epistolis instruens ad Euangelii
 prædicationem, armans adversus hæreticos. Porro,
 quoniam vir prudens perspiciebat librorum usum mul-
 to latius patere quam vocis, in hanc operam quicquid
 potuit temporis suffurabatur. Ad hoc, quo plus habe-
 ret ocii, discutebat humiliora negotia, quæ tamen si
 non adversabantur pietati, tamen ab optima parte *Ma-*
ria nonnunquam avocabant. Itaque conciliandis ma-
 trimoniis auctor esse recusabat, juncta tamen, sua be-
 nedictione confirmabat. Nec ædificandi cura sustine-
 bat occupari, licet alios id agentes non reprehenderet.
 Nec omnium epistolis respondebat, nisi si quid tra-
 ctarent ad religionis pertinens negotium. Postremo,
 ingravescente jam ætate successorem sibi designavit, ad
 quem levioris momenti causæ deferrentur, ipse vaca-
 ret melioribus. Quo tempore libros omnes suos colle-
 git, recognovit, & in ordinem digessit, ne vel interi-
 rent complures, quod *Ambrosianis* scriptis accidisse vi-
 demus: aut mendosi depravatique versarentur in ma-
 nibus hominum. O virum ad totius ecclesiæ publicam
 utilitatem natum, factum, datumque divinitus, quam
 ubi conspiceret *Wandalorum*, *Gottorum*, aliorumque
 barbarorum, qui ex *Hispaniis* in *Africam* eruperant,
 incursione turbari, jam hujus vitæ cœpit tædere, quod-
 que solum potuit, consolatus suos & hortatus ad tole-
 rantiam, è vivis excessit! Tanto ardore vir spiritus *Chri-*
sti plenus amabat, atque, ut ita loquar, deperiebat de-

corem, profectum, ac tranquillitatem domus Dei. An.
 Hoc hoc nimirum erat summum illum Ecclesiæ spon- 1248
 sum imitari: nam & suæ quisque Ecclesiæ quodam-
 modo sponsus est omnis Episcopus. Ille dixit, *Bonus*
pastor animam suam ponit pro ovibus suis. Hic, qui nul-
 lum unquam periculum metuit, quoties Ecclesiæ com-
 modis serviendum erat, cui vita erat acerba, postea-
 quam Ecclesiæ malis non potuit succurrere, quam lu-
 bens illam impendisset ovibus suis, si modo ejus dispen-
 dio, gregis salutem redimere licuisset? Optabat, cum
Paulo, vel anathema fieri pro filiis suis. Hæc pietas, hæc
 charitas, hic ardor pectoris facit, ut omnia illius scripta
 non minus inflamment ad pios affectus, quam doceant
 intellectum. Sunt enim qui frivolis argutiis utcumque
 delectent ociosos. Sunt qui subtiliter doceant necessa-
 ria, sed non efficiunt, ut quod intelligitur ametur. Sunt
 rursus qui excitent ad studium pietatis, sed excitatos
 doctrina non provehant. Frustra intelligas, nisi diligas
 quod percepisti. Ad quid autem conducit cæcus amor?
 Scientia, si absit charitas, inflat: charitas absque scien-
 tia nonnunquam perniciofa pro salutaribus amplectitur.
 Sed utraque res alterius opem poscit, & conjurat ami-
 ce. At hic incomparabilis Doctor simulatque maturuit
 in *Christo*, neglectis Sophistarum ineptis argutationi-
 bus, ingenii plusquam aquilinam aciem ad necessariæ
 veritatis investigationem intendit; ita subtilis in dispu-
 tando, si res postulet acumen dialecticum, ut semper
 dimittat lectorem non tantum eruditorem, verum
 etiam ad bene vivendum inflammatiorem. Quid enim
 aliud potest ignis, ubicunque ponas, quam urere? A-
 mabat vehementer quod docebat, docebat argute quod
 amabat, utrunque gignit in eo, qui scriptis illius pro-
 prius intendit animum. Rhetoricæ multa sunt cum Dia-
 lectica communia. Rhetorum libros ad plenum imbi-
 berat. *Platonica* Philosophia, quoniam Rhetorica qua-
 dam suaviloquentia multa tradit de rebus à corpore se-
 paratis, & his quæ sensibus deprehendi non possunt,
 sed animi cernuntur oculis, non pauca miscens *Chri-*
stianorum placitis consentanea, videtur impensius de-
 lectatus. Ex *Aristotelica* Philosophia, vel quia jejunio-
 re stylo tractat res subtiles, vel quia nondum in pu-
 blicum usum venerat apud *Latinos*, nihil degustasse
 videtur præter libros *De Enunciatione*, *De Categoriis*,
 sive *De decem Generibus generalissimis*, & *De quinque*
vocibus predicabilibus, quem librum velut *εἰσαγωγήν*
 ad *Aristotelis* Philosophiam edidit *Porphyrus*. Nec us-
 quam ullo vestigio deprehendere licet quod ejusdem
 libros, quos *De Topicis*, *Analyticis*, & *Elenchis*, *De natu-*
ralibus rebus & *ultramundanis*, *De Moribus* & *Repu-*
blicis multos reliquit, usquam attigerit. Ut ne com-
 memorem tot *Græcos Aristotelis* interpretes. Et tamen
 hic ipse qualiscunque *Aristotelica* Logicæ gustus, Dia-
 lectici non solum opinionem illi conciliavit, verum et-
 iam magnam apud hæreticos conflavit invidiam, quod
 quum veritatis pondere premerentur, clamarent se ar-
 tificio Dialectices circumveniri. Siquidem illis tem-
 poribus tanta fuit apud *Africos* hujus artis ruditas, ut
 qui sciret distinguere Substantiam ab Accidente, Ge-
 nus à Specie, Relativam vocem ab Absoluta, vulgo
 Dialecticus haberetur, quo nomine *Julianus* visus est
 unus idoneus, qui cum *Augustino* manus ex æquo con-
 fereret. Sed Dialectica fuit antequam quisquam de
 Dialectica præciperet: nec enim est de numero earum
 Disciplinarum, quas instituit hominum voluntas, sed
 quas animadvertit sagacitas, qualis est Arithmetica.
 Tanta autem erat in *Augustino*, tamque mirabilis inge-
 nii felicitas, tanta sanitas, tantaque præsentia, ut ne ex
 istis quidem, qui posterioribus seculis bonam ætatis par-
 tem in Dialectica contriverunt, quenquam invenias,
 qui citius aut certius perspiciat causæ scopum, qui
 dexterius ad hunc rationes & Scripturarum testimonia
 dirigat, qui feliciter nodos quæstionum dissecet. Mul-
 ta non scripsit, sed dictavit: pleraque per notarios ex
 ore loquentis excepta sunt, cujusmodi ferme sunt *E-*
narrationes Scripturarum ad populum, quos ipse *Tracta-*
tes

Ab. *ius* appellat, aut *Consolationes cum haeticis*, quæ olim publicitus apud plebem fieri consueverunt. Nec alibi mihi videtur admirabilior. Quibus mediocre contigit ingenium, si lucubrandi curam adhibeant, excidunt interdum aliquid non contemnendum. Cæterum in extemporali dictione tantam adesse mentis perspicaciam, tantam memoriæ præsentiam, tam paratam orationis copiam, non sine perpetua quadam iucunditate, quis non miretur? Quis hoc hodie præstare queat, vel ex istis qui studium omne collocarunt in paranda dictionis facultate? Sed quo dilabor? non enim institueram Encomium *Augustini*, quod si suscepissem, hæc quota portio laudum illius erat? Illud tantum volebam ostendere, quam dolendum fuerit tantum ecclesiæ thesaurum tam sero per typographos prodisse in publicum, quem maxime referebat in omnium versari manibus. Deterrebat nimirum illos impendiorum magnitudo. Primus hoc egregium facinus ausus est, vir singulari pietate, *Joannes Amerbachius*, re sat beatus, sed animi dotibus longe beator, quem nec sumtus immensi, nec in conquirendis undecunque exemplaribus instantia, nec in conferendis tædium, nec operis difficultas, nec distractionis alea, nec ulla res alia deterruit, quo minus totum *Augustinum* redderet omnibus communem. Non huc invitavit virum quæstus amor, sed sincera pietas, quam omnes illius præfationes spirant, ac revocandi priscos illos ecclesiæ Doctores studium, quos videbat ac dolebat propemodum antiquatos. Proinde non dubito quin illius manibus bene precentur omnes, qui per *Augustini* libros ad pietatem profecerunt. Idem in universas *Hieronymi* lucubrationes majore etiam studio molientem Deus ad superos evocavit. Eam tamen provinciam tribus filiis, *Brunoni*, *Basilio*, & *Bonifacio*, quos in hoc curarat trium peritia linguarum instituendos, moriens delegavit, per quos non minore studio quam fide peractum est, quod optimus pater voluit. Sic enim illos & ad pietatem, & ad eruditionem educarat, ut quodammodo se major ac melior in illis superesset, hodieque superfit: nam natu maximus tantum in fata concessit. Tot sunt examina Monachorum in orbe, quorum ocium magnis censibus alitur. Tot sunt Abbates opimo redditu, nihil aliud quam ædificantes, vel alentes equos, vel epulantes. Hic erat illorum proprius labor, quem homo laicus sua sponte suscepit. Atque in *Augustino* quidem tantum adhibitum est ab illo curæ, studii, vigilantiae, quantum illa tum ferebat ætas, rudior adhuc, & perpaucos habens in hoc genere litterarum exercitatos. Illud potius mirandum, quod quum *Augustini* lucubrationes tot jam annis versentur inter manus eruditorum, nulla existerit de illo publica querimonia, quemadmodum de *Hieronymo* nemo non querebatur. Atqui ni multos haberem testes, qui Operi excudendo vel præfuerunt, vel adfuerunt, nemo mihi crediturus sit, quantum mendarum offenderim ac sustulerim, etiam illinc, ubi nihil esse depravatum putabatur. Habet enim *Augustinus* suum quoddam dicendi genus, argutum & periodis in longum productis multa convolvens, quod lectorem & familiarem, & acutum, & attentum, & bene memorem requirit, denique tædii laborisque patientem, quales non ita multos reperias. Jam tamen profanas literas parcius ostentat quam *Hieronymus*, tamen obiter ad eas frequenter alludit. His rebus factum est, ut lector, audaculus magis quam argutus, mutarit quicquid offendeat. Verum quæ vel librariorum incuria, vel lectorum inscitia commissa sunt, habent utcunque colorem, quo culpam liceat, si non excusare, certe extenuare: quanquam hanc oportuit esse publicam Principum, Præfulum & Abbatum curam, ut utilium, sed præcipue factorum Voluminum exemplaria, per eruditos viros quam diligentissime castigata, servarentur in publicis bibliothecis. Illos vero, quis absolvat à sacrile-

A. *gii crimine*, qui nec errore, nec ulla necessitate, sed inepta libidine, studio mutarunt hujus viri scripta, vertentes *que*, in *et*; *et*, in *que*; *sed*, in *at*; *at*, in *sed*; *dixit*, in *ait*; *ait*, in *dixit*; *verbum*, in *participium*; *participium*, in *verbum*: aliaque innumera his consimilia, quasi luserint in opere alieno. Hoc flagitium quum alias, tum præcipue deprehendimus in libris *De Trinitate*. Deprehendimus autem ex collatione codicis, quem nobis præbuit *Flandria* monasterium quoddam, cujus nomen in præsentia non occurrit, sane bellum ac vetustum, dixisses bonæ fidei, magnæque auctoritatis exemplar: vix enim occurrebant duo versus, quin esset quod jugularét transversus calamus.

B. Hic non erat error aut oscitantia, sed impius ludus hominis male feriat. Alibi nescio quis sententias expleverat, adjectis verbis aliquot non necessariis, velut quoties beatus *Augustinus* citabat è Scripturis canonicis, quantum ad id quod agebatur satis erat, ille Scripturæ testimonium altius repetitum, ex eodem loco longius prosequabatur, quum nihil esset ad rem necesse. Id præcipue factum comperimus in Commentariis, quos scripsit in Epistolam ad *Romanos* & ad *Galatas*. Risi-mus non paucis locis insignem scribarum delirationem, qui quod lector ineptiens annotarat in margine sui codicis, retulerant in contextum. Ex multis duo proponam exempla, quorum alterum est in epistola LVIII. ubi leguntur hæc *Augustini* verba: *Hos autem Prophetas, quos post Apostolos posuit, non puto illos esse, qui ordine temporum ante Apostolos fuerunt, sed istos quibus jam sub Apostolis per gratiam donabatur, aut interpretatio Scripturarum & inspectio mentium, aut predictio temporis sequuntur.* In prior editione participium *sequuntur*, à suo nomine, *temporis*, prolixo verborum affumento divulsus comperimus: idque non solum insigniter indoctum erat ac stultum, verum ne ad rem quidem tantillum faciens: non enim illic ambigebatur qui essent Apostoli, & unde ducta vox, sed de quo Prophetarum genere loqueretur illic Apostolus. Non repetam hic longum nugamentum, ne sim tædio; decerpam modo pauca, unde facilis sit conjectura, quam cætera nihil habeant mentis. Huc in modum orditur: *Si enim ego ipse ut de his quid sentiam habeas, differentiam facturum me speraverim.* Agnoscis sermonis florem. Ac mox: *Ut enim ad vim termini proficiscar, Apostolos Græcum, dicitur ab apos, quod notat augmentum vel preminentiam, & scolon* quod est missio, quasi preminenter missus ad augmentationem scilicet fidei catholica: vel Apostolus quasi post missus, &c.* Quid hac deliratione prodigiosius? *Apos* enim apud Græcos tantum significat, quantum *Kiskildrivium* apud Latinos, & *scolon* Græcis sonat offendiculum. Deinde stultissime imaginatur, in nomine *Apostolus*, *apos* additum pro *postmodum*, pro quo barbari dicere solent *depost*. Atqui si Græca vox est *Apostolus*, ut ipse docet, unde illic *Latina* præpositio *post*? Sequitur, *Propheta autem à pro, id est procul, & for fatis*; quum *Propheta* Græcis nihil aliud sonet, quam *Latinis* predictor. Hæc proposuisse satis arbitror ad totius nugamenti gustum quendam, quod ita attextum est, quasi quis pro *Augustino* *Paulinum* doceat, de quo significarat se dubitare. Alter locus est in libro secundo *De sermone Domini in monte habito*. Quoniam inter fructus spiritus *Paulus* commemorat gaudium, ne quis existimaret illum de quovis gaudio loqui, sic locum explanat *Augustinus*: *Sane sciendum est hic gaudium proprie positum. Mali enim homines non gaudere, sed gestire dicuntur proprie, sicut superius diximus voluntatem proprie positam, quam non habent mali, &c.* Hæc *Augustini* verba quum nihil habeant obscuritatis, tamen aliquis conatus erat dilucidius scilicet explicare sententiam hisce verbis: *Neque gaudium virtutis sit, sicut voluntas, & hac potius ad sanctos pertinent; ad peccatores vero gestus magis & cupiditas deputanda sunt.* Et hoc tam insulsum nugamentum è spacio marginis in contextum relatum aliquandiu

Tom. III.

Kk kk

nos

* Forfan legebatur *scolon*.

An. nos torfit. Cum hujusmodi portentis fuit nobis subinde
1529. luctandum. Alius ex undiquaque decerptis frustulis
veluti novum Opus, *Augustini* titulo, construxerat, alius
alius aliena cum *Augustini* scriptis miscuerat, alius ex
quaestione fecerat epistolam, assutis initio paucis ver-
bis. Ne singula persequar, vix in alterius tam impie,
quam in hujus sacri Doctoris voluminibus lusit ociofo-
rum temeritas. Ut omittam interim pseudepigrapha,
quædam non inerudita, quædam vix tolerabilia, quæ-
dam prorsus indocta. Verum in omnibus, quæ illi fal-
so sunt inscripta, nihil insulsius aut impudentius Ser-
monibus ad Eremitas, in quibus nec verba, nec sen-
tentia, nec pectus, nec omnino quicquam est *Augu-
stino* dignum: & tamen quisquis hoc Opus confinxit,
homo suavis sibi promisit futurum, ut *Augustinus* cre-
deretur, & sane repperunt similes labra lactucas. Ni-
hil tamen horum submovimus, nisi quod ea, quæ bis
aut sæpius habebantur inter hujus viri lucubrationes, sat
habuimus semel ponere, ne voluminum magnitudinem
supervacua sarcina oneraremus. Censuris tantum addi-
tis indicavimus quid nothum esset, quid ambiguum,
quid commixtum. Hæc igitur in tam eximio Scripto-
re committi sane dolendum est: sed æque mirum, su-
per his nullam hætenus fuisse studiosorum querimo-
niam, unde conjectura capi potest, divum *Augusti-
num* antehac à plerisque Theologis aut non legi soli-
tum, aut indiligenter fuisse lectum. Ne mihi quidem
unquam persuaderi potuisset, tantum in tam celebri
Scriptore latuisse mendarum. Equidem nihil minus ha-
bebam in animo quam hanc capessere provinciam. De-
terrebat immensa voluminum moles, & Operis diffi-
cultas juvenile robur, ac prorsus adamantinum quen-
dam hominem exigebat; me vero jam & ætas & vale-
tudo ab hoc genere laborum in totum dehortabatur. Sed
felicis memoriæ *Joannes Frobenius*, vir ob singularem
erga studia favorem omnium studiosorum amore pe-
renni dignus, tandem illud à me precibus extorferat,
ut in Epistolis unicum senionem emendarem, quo pos-
set Operis specimen in proximis nundinis ostendere.
Pollicitus sum, sed hac lege, ne quid speraret am-
plius. Annuit. Cæterum quum perspicerem illi cer-
tum esse consilium, volumen Epistolarum absolvere,
neque quenquam esse paratum, qui posset, aut certe
vellet, emendandi partes obire, vicit animi destinatio-
nem quum singularis amici pertinax voluntas, tum ipsa
negotii pietas. Hoc volumen totum ad me recepi, sed
unicum, etiam atque etiam testificans, ut si pergere
vellet, alium inveniret castigatorem, nec me suo quo-
que dispendio, non modo studiorum, à melioribus cu-
ris avocaret. Quid multis? quum nullus existeret qui
vellet eam sarcinam in humeros tollere, & *Joannes Fro-
benius* asseveraret, stare sententiam, ut si non daretur
aliud, totum *Augustinum*, qualis qualis erat, rursus
excuderet: ego, partim amici respectu cui nihil per-
negare valebam, sed multo magis inextinguibile piaculum
esse reputans, si tam eximius ecclesiæ Doctor, tot men-
dis oblitus, tantis impendiis denuo prodiret in orbis
theatrum, hoc insigniore deformitate notabilis, quo
magis elegantia formularum, ac majestate volumi-
num, oculos omnium ad se rapturus esset, perinde
quasi purpuram eximiam ostendas foedis maculis defor-
matam, passus sum imponi mihi clitellas. Tandem ubi
tantum pelagus ingressus ventis vela dedissem, longe
plus quam exspectaram comperi difficultatis, ut non
semel animum desponderim, deque deferendis institu-
tis cogitarem, ad quod ipsum evidens etiam valetudi-
nis periculum invitabat, aut ut rectius dicam, compelle-
bat. Jam me terrebat & exemplum *Joannis Frobenii*,
quem videbam huic immortuum negotio, virum alio-
qui quum firmo corpore, tum vita longissima dignum.
Verum, quod prima fronte deterrebat à negotio, hoc
ipsum propius consideranti stimulos addebat. Non e-
nim oportet bonorum virorum amicitiam vitæ spacio
terminari, præsertim quum hujus difficillimi negotii
moles in filios illius *Hieronymum* & *Joan. Erasmus*, reli-

A quosque liberos esset devoluta, quibus hoc minus o-
An. portebat deesse, quod tali patre essent orbat: nam
1529. quicquid erat erga *Frobenium* affectus, in hos transtu-
li. Itaque obfirmato animo, sic ut Operi tam sacro sa-
tius ducerem animam impendere, quam semel susce-
ptum non absolvere, tædium omne devici: quoque
sum altius ingressus, hoc labor assuetudine factus est
levior, ipso, ut opinor, *Augustino* coeptis nostris pro-
spera favoris aura coëlitus adspirante, donec tandem
procul aperiret sese portus, in quem propitii Numinis
auxilio delati, lætum celeuma nunc canimus. In di-
gerendis porro voluminibus hunc ordinem sequuti su-
mus:

B In primum volumen contulimus ea, ex quibus tota
Augustini vita, mores, ingenium, & affectus perspi-
ciuntur: quod hoc pacto futurum arbitrarer, ut & re-
ctius intelligerentur, & avidius legerentur. Amor e-
nim Doctoris & attentum reddit & lubentem discipu-
lum. Adjecimus ejusdem Progymnasmata, quibus vel
infans adhuc in *Christo*, vel novus tyro felicissime præ-
lulit ad egregia facinora.

Secundum volumen dedimus Epistolis, partim quod
in his quoque permulta sunt, quæ scripsit juvenis, par-
tim quod ex his maxime deprehenditur, si quid in il-
lius natura fuit peculiare.

C Tertium & Quartum dedimus his lucubrationibus,
quas ad docendum paravit.

Quintum habet *Civitatem Dei*, quod hoc Opus si-
mul & docens & confutans errores maxime Pagano-
rum, utrinque mixtum esset. In hac portione nihil est
nostræ industriæ, quod hanc provinciam, hortatu meo,
sibi proprie sumisset vir apprimè doctus *Joannes Lodo-
vicus Vivès*.

In Sextum & Septimum distribuimus pugnas adver-
sus diversas hæreses.

In Octavum & Nonum collecti sunt *Tractatus*, sic
enim appellat *Augustinus* Scripturarum enarrationes a-
pud populum habitas, nisi quod in Nonum farragineam
quandam adjecimus libellorum, quos viri nescio qui
spirituales in hoc parasse videntur, ut affectum suum
ad rerum cœlestium amorem inflammarent.

D Decimum volumen complectitur Homilias variis ar-
gumentis, in quibus permulta sunt aliena, quemad-
modum & in Nono. In singulis ne nullus esset ordo,
vel sacrorum voluminum quæ interpretatur, ordinem,
vel hæreseon origines sequuti sumus. Ipse *Augusti-
nus* in libris *Retractionum* maluit ætatis suæ, & in
Christianismo progressuum ordinem sequi, recensens
quæ scripsit catechumenus, quæ sacro lavacro renatus,
quæ presbyter, quæ Episcopus. Nisi quod Epistolis
& Tractatibus suum locum destinasse videtur, quam
hujus curæ partem non absolvit, ut ex ipsius aliquot
E scriptis apparet. Siquidem hoc moliebatur jam extre-
ma senectæ, veluti præfagiens extremum imminere diem,
tantoque studiosius agens, ut quoniam vocis officio diu-
tius ecclesiæ prodesse non poterat, in libris illi superesset,
quatenus licebat, & emendatus & integer. Quod prope-
modum assequutus est: vix enim ex alterius monumentis
minus intercudit, à depravatoribus nihil omnium potuit
unquam esse tutum. Nostram operam hic non exag-
gerabimus, conferat cui vacat, & agnoscat. Nec tamen
ausim polliceri nihil refedisse quod egeat emendato-
re. Alicubi nos destituerant vetusti codices, aliquan-
do in Opere tam prolixo somnus obrepit, quem *Flac-
cus* putat esse condonandum humanæ naturæ. Jam si
F quid operarum incuria commissum est, à nobis præ-
stari non potuit, qui cum officina nihil habemus com-
mercii. Tantum illos admonere possumus qui præfunt
officinæ, quod quidem à nobis factum est sedulo.
Quicquid nostra mediocritas potuit, bona fide præ-
stitit. Superest, amplissime Præsul, ut tantus Eccle-
siæ Doctor, tui nominis auspiciis tuoque favore com-
mendatus, prodeat in manus hominum, hoc avidius
ab omnibus rapiendus, quo magis erit perspicuum,
Augustinum inter omnes unice semper placuisse tibi,
viro

1529. viro præter clarissimas gentis imagines, tot eximiis a-
nimo dotibus, seu potius Dei donis, sic ornato cumu-
latoque, ut cum stemmatum illustribus ornamentis,
cum muneris amplissimi dignitate, quo non aliud apud
Hispanos augustius, aut etiam opulentius, non modo
paria facias, verum etiam longe superes, ipsaque orna-
menta vehementer ornes. Testantur id non tantum hi,
qui tuam amplitudinem cominus intuentur ac veneran-
tur, sed idem tuæ declarant epistolæ, spirantes undi-
que singularem quandam animi pietatem, cum summa
modestia humanitateque conjunctam, tum eruditionem
Episcopo dignam, denique iudicium exactum præ se
ferentes, ut non tam titulo quam merito tuo totius *His-
pania* primatem agas, nihil omittens quod ad ecclesiam
Dei, vel ampliandam, vel ornandam pertinere judi-
cas: tres Academiæ, *Complutensem*, *Salamantinam*,
& *Toletanam* tua benignitate, tuoque studio provehens,
ut in his linguæ, liberalesque disciplinæ, sed præci-
pue Theologia per viros non minus integros quam eru-
ditos tradantur, unde jam nunc velut de equo, quod
ajunt, *Troiano* prodisse videmus permultos solida prædi-
tos eruditione, resectis iis quæ multa solent in scholis
hactenus inculcari juvenibus, vel inepta, vel superva-
cana, quæque magis faciebant ad Theatricam osten-
tationem, quam ad eruditionis aut pietatis fructum. Est
enim omnino medium inter eos, qui hactenus & pertur-
bate & sophisticæ disciplinas in scholis tradiderunt; &
inter istos, qui disciplinas humanas omnes una cum
scholis e medio tollendas putant. Idem jam pridem mo-
liur eximius vir *Joannes Episcopus Rossensis* in *Anglia*,
Cantabrigiensis Academiæ princeps, in qua tria colle-
gia magnis impensis instituit, in quibus non ea tradan-
tur quæ juvenes ad sophisticas palæstras instruant, ad
serias functiones frigidos reddant & ineptos, sed unde
prodeant veris disciplinis ac sobriis disputationibus
exercitati, qui graviter evangelicoque spiritu prædicent
verbum Dei, & efficaci quadam eloquentia commen-
dent auditorum animis, qualem ipse se jamdiu tum
oratione, tum scriptis, denique & vitæ integritate
præstat Ecclesiæ Christi, idque auctoritate & auspiciis
Guilhelmi Warami Archiepiscopi *Cantuariensis* totius
Anglia primatis; cui, juxta dignitatis ordinem, est à
suffragiis, juxta pietatis affectum & virtutum æstima-
tionem, frater in Domino charissimus. Has laudes
scio nec illi nec tibi placere, tametsi hisce commemo-
randis vel gratulamur utilitati publicæ, vel divinæ
benignitati gratamur potius, quam vestras laudes cele-
bramus: sed ut est modestiæ non agnoscere laudes ho-
minum, ita gratitudinis est non tacere viros, per quos
Numinis benignitas tanta commoda largitur humano
generi. Egregiæ virtutis exempla, veluti lumen,
in edito ponenda sunt, ut omnibus præluceant, mul-
tosque ad sui æmulationem accendant. Si quid autem
gratiæ in hoc Opere meæ debetur industriæ, ejus
maximam portionem lubens tuæ celsitudini acceptum
ferri patiar, qui lassescens recrearis, currenti frigi-
dam, ut ajunt, suffuderis, idque non tantum amico
hortatu, verum etiam benignitate tua spontanea.
Quin & illud tibi magna ex parte debemus, quod *Ca-
rolum* Cæsarem habemus, quum honestis studiis,
tum *Christiana* religioni toto pectore faventem, nec
male cupientem *Erasmo*, nisi me fallant omnia. Pro-
lixior ad tot tantisque negotiis occupatissimum Præ-
sulem videri poterat hæc Præfatio, nisi præterquam
quod non uni scribitur, nihil vetat quo minus ex in-
tervallo legatur. Dominus *Jesus* sublimitatem tuam
diu nobis servet incolumem, omnibusque rebus bo-
nis eximie florentem. Datum *Friburgo Brisgoia*, An-
no 1529.

EPISTOLA MLXXXV.

Erasmus Rot. Jacobo Sadoletto S.

Tot epistolarum acervi ex omnibus mundi plagis
ad me deferuntur, præsertim bis in anno, sub

mercatum *Francfordiensem* vernum, rursus sub autu-
mnalem, ut hisce temporibus ægre tuear valetudinem, An.
1529. dum plerisque rescribere conor: nam omnibus qui pos-
sim? Atque inter has sunt quædam nugales ac frivolæ
loquacitatis, quædam amarulentæ, quædam plurimum
& voluptatis adferunt & solatii. In his tamen postre-
mi generis vix ulla fuit, si quid mihi credis, tua gra-
tior, insigne Præsulum hujus ævi decus. Eam igitur
à turba semotam alicubi seposui, per ocium accura-
tius relegendam. Sed quod non raro nobis usu venit,
hoc ipso mihi periit, quod anxie studuerim ne peri-
ret, quanquam opinor aliquando ad manum non quæ-
renti venturam, & repertum iri quæ nunc inveniri
non potest. Hoc præfari visum est, quo mihi sis æ-
quior, si forte ad elegantissimas tuas literas parum ap-
posite respondere videbor. Pro Psalmo tuo vix dici
possit, quantopere te amem, qui me legentem sic af-
fecit, ut exordio gustato non conquieverim, donec
ad calcem pervenissem. Ea lectione factus sum
primum alacrior, dein adversus quorundam improbi-
simos tumultus animosior, postremo ad pietatis stu-
dium inflammator, & omnino meipso melior. Ma-
nifesto sensi spiritus energiam per te loquentis. Non
sic inflammares, nisi flagrares ipse: non sic raperes,
nisi raptus afflatu Numinis. Haudquaquam hæc dantur
auribus tuis, ornatissime Præsul, nec enim te tibi lau-
do, sed Numinis eximiam benignitatem in te veneror
atque exosculor. Quin & in spem bonam erigor, fo-
re ut aliquando *Christus*, nostri misertus, ecclesiam
suam magna ex parte convulsam pristino vigori resti-
tuat, posteaquam tales exoriuntur Episcopi. Equi-
dem sic existimo, unicum hoc tuum commentarium
si quis attente legat, ediscatque, ad omnem vitam re-
cte pieque instituendam sufficere: nam quæ tandem
pars est *Christiana* Philosophiæ, quam ibi non accurati-
sime tractas? Quam validis rationum machinis retun-
dis impios, qui negant esse Deum, item qui negant
illi curæ esse res mortalium? Quo fulmine territas eos,
qui spreto Numine pravis animi cupiditatibus obse-
quantur? Deinde, qua moderatione laudas Philoso-
phorum de beate vivendo præcepta, sed ita ut non
patiaris nos illic jacere felicitatis ancoram. Rursus
commonstrato quid *Judeis* etiam defuerit, adducis nos
ad *Christum* unicum veræ felicitatis auctorem. Quam
graphice ponis ob oculos, qui se totos dediderunt im-
pietati, etiam in summa felicitate esse infelicitissimos:
Contra, qui se plena fiducia *Christo* tradiderunt, in
summis quoque cruciatibus ac mortibus esse felicissi-
mos. Quam vero *Christiane* omnem vindictæ libidi-
nem penitus ex animis hominum revellis? Quanta
mansuetudine nullum quamvis scelerosum submoves
à spe veniæ, sed deploratissimis etiam ostendis viam,
qua possint cum Deo redire in gratiam. Ad hæc,
quam prudenter temperata libertate declaras, quan-
to in discrimine versentur Principes & Episcopi, si,
contemta pietate Numinis, neglectis populi commo-
dis, ad tyrannidem animum adjiciant. In his nimi-
um dogmatibus constat totius *Christiana* religionis
tum prora, tum puppis, quod ajunt: quæ tu tanta per-
spicuitate, tanta copia, tanta denique *divinis* disferis,
exprimis, inculcas, ut lector non oscitabundus facile
deprehendat tibi ista non in primoribus nasci labris,
sed ab intimis animi recessibus proficisci. Jam & Scri-
pturarum testimonia tum crebro, tum apte, & in loco
adhibita, faciunt ut te credam in adytis coelestis Phi-
losophiæ nec obiter nec oscitanter versari. Quid enim
nunc prædicem illum vere *Tullianum* orationis fluxum,
ubique purum, limpidum, uberem & amœnum? Quo-
ties optavi, ut coelestis illa sapientia talem aliquem
nancisceretur oratorem, qualis *Cicero* contigit vel cau-
sis forensibus, vel *Græcorum* explicandæ Philosophiæ,
in quo sincera pietas animi, cum eloquendi virtutibus
paria faceret? Eum tu nobis, si quis alius, ut præsta-
re coepisti feliciter, ita constanter præstaturus vi-
deris. Quod Apostoli *Christi* mysteria impolitiore ver-
Tom. III. Kk kk 2 bo,

An. borum testorio nobis prodiderunt, peculiarem habet
 1529. causam, nimirum ne quid tum ejus laudis, quæ tota
 numini debebatur, hominum viribus decideretur. Nunc
 alia est ratio. Nonnulli Theologiam, immodico profa-
 næ Philosophiæ admixtu, propemodum obruerunt,
 ac verborum sordibus nonnihil conspurcarunt: tu sic
 adspersis subinde quædam è Philosophorum libris, ut
 ancillentur pietati non imperent, condiant non vitient,
 illustrent non obscurant. Sic adhibes felicissimum ora-
 tionis nitorem, ut veluti morigera pedissequa serviat
 religioni, nec sese ostendet, sed Regiæ suæ majesta-
 tem officio suo commendet. Quantum pietatis habent
 illæ tuæ frequentes apostrophæ, nunc ad Deum, nunc
 ad Leges divinas? Ad hæc, vehementer arrisit mira
 quædam dexteritas in concinnandis versiculis, quod tu
 facis tam molliter, ut non linum, quod ajunt, lino
 connecti, sed naturali perpetuoque fluxu sermo totus
 sibi coherere videatur. Super omnia vero me delectavit
 ista singularis ingenii tui sanitas, quæ nihil usquam
 hiulcum, aut abruptum, aut inconcinnum, aut fru-
 stra repetitum, aut alieno loco positum, residere pati-
 tur. Hæc nimirum sunt dotes animi puri, nullisque
 pravæ cupiditatum tumultibus irrequieti, in quali-
 bus coelestis ille spiritus gaudet vim suam exercere.
 Quare, Præfule egregie, non dubito quin alii, qui lar-
 gissimam Christi in te benignitatem rectius me perspi-
 ciunt, sint tibi gratias uberiores acturi, ego certe meo
 nomine me tibi profiteor semperque profitebor debe-
 re maximas. Decem Nestores optabat Agamemnon,
 nos ardentioribus votis decem Sadoletos optamus eccle-
 siæ Christi. Nec desperamus id fore, neque enim est
 abbreviata manus Domini, nec in totum abjecit visce-
 ra misericordiæ, utcunque nos ad tempus destituisse
 videatur, quo suos electos redderet probatiores. Quod
 opellam meam in Psalmum LXXXV. non improbas, non
 minus amo candorem istum tuum singularem, quam
 admiror incomparabilem eruditionem. Et antea mihi
 totus ibi displicebam, verum ubi meam inconditam
 balbutiem cum ista tua facundissima sapientia confero,
 liberet ad laqueum confugere, nisi hoc essem ingenio,
 ut voluptati sit in honestis atque utilibus à quampluri-
 mis superari. Atque utinam ea esset studiorum felici-
 tas, ut Erasmus aut rideretur Mysorum ultimus, aut
 cum Megarensibus nullo loco neque numero haberetur.
 Nos si quid istiusmodi damus, alieno fere damus affe-
 ctui, idque obiter, velut à gravioribus operis redinte-
 grantes animi vigorem. Nemini proclive sit æstimare,
 quantum sudoris fuerit in recognoscendis ac locuple-
 tandis Adagiis, quantum in emaculando Seneca, qui
 magno mei nominis dedecore fuerat antea per indili-
 gentes amicos me absente editus, quantum in Augu-
 stino, nunc in Chrysostomo, quantum in vertendis Gra-
 cis, & in conferendis quæ vertimus, quantum tædii
 in recognoscendis nostris, quæ subinde revocantur ad
 prælum, ut omittam alios minutos libellos, quos iden-
 tidem extorquent à nobis amici. Imo nihil est tam
 sordidum, quod mihi non obtrudat officina Frobenia-
 na, nimium familiariter abutens ingenii mei facilitate.
 Et hoc mihi vitium est maximum, cujus nec ipse mi-
 hi gratiam facere possum. Nihil pario, sed aborsu e-
 jicio foetus ingenii omnes. Isti commentario, quem di-
 gnatus es legere, vix dati sunt dies septem, nec hi
 tamen toti, nec ab integro, sed à defatigato. Ubi
 sex aut septem præla fervent, non licet uni vacare ne-
 gotio. Et si quid talium est libellorum, fere incidit
 sub nundinarum tempus, quum in officina tumultus
 plena sunt omnia. Quæ res in causa est, ut multis
 fere mendis obliiti prodeant. Effugi quidem Basileam,
 sed me, velut umbra corpus, sequuntur officinæ ne-
 gotia. Eoque sum ingenio natus, ut ægre quicquam
 amicis pernegare valeam, quanquam hic animus jam-
 pridem quierem optat, ætas ac valetudo etiam flagi-
 tat ocium. Pro tuo gemmeo libello mitto commentario-
 lum in Psalmum XXI. vere, quod abs te modeste di-
 ctum est, *χρῆμα χαλκίου* repensans. Eum mihi qui-

A dem ipse non desumsi, sed à quodam ex aulae Britan-
 nica proceribus designatus est. Citas Hesychium quen-
 1529. dam, cui primas in hoc genere tribuere videris. Is
 hætenus mihi prorsus fuit ignotus. Hilarium habemus,
 sed mutilum, quem arbitror ex Origenis Commentariis
 hausisse fere quæ nobis tradit, qui tum mihi quum e-
 narrarem Psalmum LXXXV. nescio quo pacto non venit
 in mentem, quemadmodum nec Pomeranus; non
 quod omnino fidam hujusmodi Scriptoribus, sed quod
 sapienti quævis occasio præstet interdum ut fiat sa-
 pientior. Hieronymi Commentarios in Psalmorum O-
 pus habemus indigne contaminatos ab improbissimo
 quopiam impostore, cujus nœniæ sunt & in eum
 B Psalmum tuum. Augustinus non indiligenter tracta-
 vit hanc provinciam, nisi quod permulta dare cogi-
 tur auribus populi, quem instituebat, occupato docto-
 que lectori non admodum necessaria, nonnunquam
 & onerosa. In quosdam Psalmos non scripsit commen-
 tarium, sed brevissima modo scholia, quod accidit
 in hoc Psalmo, quem nunc mitto. Cassiodorus makuit
 omnia scribere quomodocunque, quam pauca exacte.
 Exstant & Brunonis in Psalmos Commentarioli, picta-
 te verius quam eruditione commendabiles. Arnobii
 enarratio nonnunquam ipso brevior est Psalmo. Quin
 officit interdum scripturienti tam varia lectio. In
 hoc Psalmo præter Hieronymum & Augustini scholia
 C nihil à quoquam mutuati sumus. In priore Psalmo,
 quem nobis dedisti, video te non parum multa hau-
 sisse ex lucubrationibus Ambrosianis. Non semel ro-
 gatus sum quum ab aliis tum ab Anglorum Rege, ut
 in omnes Psalmos ederem Commentarios, sed deter-
 rebant me quum alia multa, tum illa duo potissimum,
 quod viderem hoc argumentum vix posse pro dignita-
 te tractari, nisi quis calleat Hebraeorum literas, atque
 etiam antiquitates, partim quod verebar ne turba com-
 mentariorum obscuraretur sermo Propheticus citius
 quam illustraretur. Quis enim non scripsit in Psalmos?
 Et quinquagesimus ille, in quo nobis primum dedisti
 D specimen facundissimæ tuæ pietatis, à quo non con-
 tractatus est? Quanquam tu superiores omnes longo
 post te intervallo reliquisti? Porro, quum ea sit tua
 auctoritas, dignitas ac sanctitas, ut abs te æquo ani-
 mo non solum amicam admonitionem, verum & co-
 laphum accipere possim: tamen præstaturus præcipuum
 amicitiae officium, quanta uteris *αὐτοεργαδίᾳ*, non
 alia lege tibi sumens admonendi jus, nisi mihi id ex
 æquo facias mutuum. Ego vero, vir incomparabilis, ta-
 les heroas suspicere soleo; non admonere. Displicere
 tibi videtur, quod in scriptis meis taxem Ordines, aut
 viros dignitate præminentes; nisi tamen me fallit me-
 moria, nam verba tua, tum in transcurso lecta, non satis
 exacte teneo, quid mihi exciderit alicubi nescio, cer-
 te nunquam fuit animus gentem ullam aut Ordinem
 E scripto lædere, nisi forte lædit Ordinem, qui monet
 ea, quibus Ordini sua cuique paratur & augetur tum
 auctoritas, tum dignitas. Velut Ordinis Theologici di-
 gnitas est, ut prætermisissis frivolis argutationibus divi-
 nas Literas sobrie tractent ac reverenter, utque mores
 professioni respondeant. Monastici Ordinis dignitas
 est, ut vere mortificatis affectibus humanis, declarent
 sincera pietate vulgus antecedere. Principum dignitas
 est, ut quam longissime absint à tyrannide. Episcopo-
 rum dignitas, ut ad Christi & Apostolorum virtutes
 quam proxime accedant. Hæc qui monet, taxans eos
 qui dedecorant professionem suam, adeo mea quidem
 F sententia non lædit Ordinem, ut Ordinis honori com-
 modisque vehementer consulat. Ac ne quis, quod in
 degeneres aliquot dictum est, rapiat in omnium con-
 tumeliam, frequenter obtestor lectorem, ne quod in
 malos paucos dicitur, existimet ad omnes pertinere.
 At in hoc fortasse pecco, quod id facio vel nimium
 crebro, vel æquo vehementius. Verum, hujus culpæ
 partem in divinos Libros possim rejicere, qui nusquam
 non ministrant occasionem talia monendi. Et si ego
 pecco nimium sedulus & acer admonitor, illi multo
 ma-

magis peccant, qui sic moniti adeo non corriguntur, ut in dies vergant in deterius, nec se purgare, sed monitorem conspurcare studio habent. Nulquam tamen attingo flagitiorum mysteria, quæ populus in illos decantat. Porro, quibus technis, quibus imposturis, quam impudentibus mendaciis, quam scurrilibus libellis me nunquam cessent impetere, si tibi ordiar recensere, historia fuerit indigna tuis castissimis auribus, cujus & ego non illibenter obliviscor. Videmus ac dolemus, quod tu quoque deploras Ecclesiam undique collapsam: sed in confesso est, nullum esse genus hominum corruptius hodie quam Monachos. *Augustinus* dicit in Monasteriis aut rectissime vivi, aut quam periculosissime errari. Posterius hoc nunc peripicit ac suspirat orbis. Nec illi confugiunt ad vitæ correctionem, sed ad fucos ac tyrannidem: tantaque multos habet cæcitas, ut quum experiantur, se suis molitionibus nihil aliud assequi, quam quod in dies opprimo cuique redduntur magis ac magis invisi, tamen nullum faciant tumultuandi finem. Scripsi multas apologias fateor, sed bene habet, quod nullam invektivam. Multorum tamen petulantissimis libellis non respondi, & quibus respondi, eos omnes multis parasangis modestia civilitateque superavi. Et tamen lacescito solet ignosci potius quam lacescenti. Quum adolescens versarer in bonis literis, illud vehementer amabam in *Nasone*, quod illius stylus nullius unquam cruore maduisset, idque statueram imitari, diuque in eo perstiti propolito, licet à multis odiose lacescit, donec ad pietatis calumniam est ventum; ibi mutus esse nec debui, nec potui. Nec alia res pejus habet quosdam Monachos, quam quod in ipsorum gratiam nolim esse hæreticus. Jam si narrem, quas amarulentias patiar ab his qui latitant sub Evangelii falso titulo, nec tibi nec cuiquam facturus sim fidem: at ego, qui sentio, nec mortem arbitror acerbior: quumque mihi ab altera parte permulti tam malam referant gratiam, tamen constanter ad unum *Christum* spectans, nunquam à recto dimoveri potui, vel decies emori paratus citius, quam ad ullam me sectam deflectam ab Ecclesiæ consortio. Atque ut fateor inter hos esse nonnullos pia mente præditos, ita manifestum est, hujus miserrimæ fabulæ, quam nunc laborat orbis, & protasin & epitasin à quorundam ejus Ordinis improbitate fuisse profectam: atque adeo nonnihil vereor, ne per eisdem stet, quo minus contingat catastrophe qualem volumus. Olim *Dominicani* quidam intolerabili impudentia concionabantur de Indulgentiis, *Lutherus* suo more reclamavit. Hæc erat *thesis*. Respondit odiose *Prieras*, odiosius se defendit alter. *Jacobus Hooghstratus*, veluti campum quæstus & gloriæ nactus, nusquam non tumultuabatur. *Nicolaus Ecmundanus* in *Brabantia* seditiose vociferabatur apud populum: quisquis bene monebat, is protinus audiebat, Fautor hæreticorum. Hæc erat *antithesis*. Si initio *Martinus* fuisset neglectus, aut non extitisset hoc incendium, aut certe non tam late fuisset divagatum. Nunc demum profluit in arenam è sodalitate *Franciscanorum* quidam, *Observantia* titulo commendati vulgo. Quod ad me quidem attinet, optarim quovis modo sopitam hanc Ecclesiæ pestem: sed ut actionem instituunt, vereor ne nihil aliud quam malum exacerbent. Quos tumultus excitarunt in *Hispania*, contentis etiam Principibus? Nunc juvenes duo scribunt libellos simpliciter scurriles, contra Cæsaris edictum, & Archiepiscopi *Hispalensis* auctoritatem. *Oportet*, inquit, *obedire Deo magis quam hominibus*. Sed ista cantio est auctoritati Præsulum ac summi Pontificis oppudentium. Apud Senatum *Parisiensem*, apud Episcopos *Anglia*, in aula Cæsaris *Brabantica* quoties moliti sunt, ut libri *Erasmi* vetarentur vendi? Ubique repererunt aures surdas. Habent *Lovanii* juvenem quendam etiamnum imberbem, qui quicquid audet in suorum sodalium convivio garrere, non veretur committere literis, & singulis mensibus effutit nobis novos libellos: quumque rideatur ab omnibus, tamen si-

bi displicere non potest, tanta est philautia. Adversus hujusmodi nœnias decrevi in posterum pertinax silentium, quando nihil est invictius indocta garrulitate. Levius esset certamen cum quovis Cardinali, quam cum quoquam illius sodalitis gregario. Cæsaris adventus quid allaturus sit nescio. Dominus nutu suo potest scenam rerum humanarum subito in diversum vertere. Id ni faciat, nihil video nisi cruentos tumultus in *Germania*. Populus fere & agricolæ aut *Lutherisantes*, aut odio sacerdotum inhiant ad omnem occasionem. Jam Ecclesiastici cordatiores non minus metuunt sibi à Principibus ac militibus, quam ab hæreticis. Adde quod sub hoc Evangelii nomine latitant quidam deploratæ malitiæ, & ad omne facinus parati homines. Duæ quædam res nonnullam præbent spem: una est, genius *Caroli* Cæsaris mire felix: altera est, quod isti in dogmatibus suis inter se dissentiant. De me, qui hic inter sacrum & saxum sto, viderit Dominus. Nul- lum portum mihi tranquillum video, & corpusculum hoc non tantum senio fractum jamdudum abhorret à vertendo solo. Equidem video quanta cautione, quantaque dexteritate sermonem temperas, quoties Monarchas aut Episcopos admones officii sui. Verum, hoc est istius felicissimi ingenii peculiare donum: & quam sapiens ac moderata admonitio probum Lectorem magnopere delectat, tamen improbos & alium vitiis indormientes non perinde excitat. Tametsi hæc in re nolim prorsus esse tergiverfator, agnosco nonnullam culpam meam: abulus sum illius tranquillitate seculi, morem gessi studiis & applausibus amicorum, & utinam liceret omnia ab integro retexere. Non suspicabar hominum ingeniis tantum morosæ teneritudinis inesse. Sed interim molior efficere, ne quem offendam, præsertim his operibus quæ tractant pietatis ac fidei negotium, tuæ moderationis exemplar mihi proponens. Conjicio vero istos tuum quoque placidissimum ingenium tentasse suis querelis. Quo enim non penetrant? Cujus non sollicitant animum? Cujus aures non fatigant suis delationibus, plerunque vanissimis? Utinam Dominus det illis mentem meliorem, ut mutatis in diversum moribus præstent sese tales orbi, quales haberi volunt. Verum, ipse jamdudum de his nimium multa apud te: illud certo sciat tua charitas, mihi tuam admonitionem aliquanto gratiorem fuisse quam laudes tuas, etiam si non sum nescius utrumque ab animo sincero benevoloque proficisci. Bene vale. Aliquot errata typographi notavi in scheda, de quibus tute statues quid fieri velis. *Friburgo Brisgoia*, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXXVI.

Erasmus Roterodamus Petro Mornyco, Abbati S. Sulpitii, S.

QUANQVAM fateor mihi gratissimas esse literas, quæ redduntur à talibus amicis, tamen ex hoc officiorum genere nunquam æstimavi benevolentiam eorum, quorum sinceritatem semel habui perspectam & exploratam: qui, si scribunt, jucundiores mihi sunt, si silent, minus quidem jucundi sunt, minus chari non sunt. Neque me clam est, quantis negotiis homo juvenis distringaris. Satis scripsit, qui constanter amavit, qui quoties necessitas postulat officium, bene nobis adest. Quod cum *Albano* nostro tam benigniter egeris, exposuit enim rem omnem ordinem, vix credas quantum hinc meo in te amoris accesserit. Confido futurum, ut experiaris hominem memorem & gratum. Antea cum illo mihi minimum fuit consuetudinis, nunc mihi coepit esse charior, posteaquam video hominem tua benignitate singulari sic ornatum. Invisit nos *Friburgi*, reperit, ut solent novi hospites, satis irrequietum, nec aliud à me petiit, quam ut tibi pro se gratias agerem. Libellum, quem tibi dicavit, nondum vidi: quin & istum animum libenter exosculor, quod homines, honestissimis studiis deditos, favore ac libera-

An. litate tua provehis, veluti *Hieronymum* literis ac libe-
 1529. ralibus disciplinis natum, ut audio, quem isthic aurea
 compede feliciter vinctum tenes. Ea res arguit te vi-
 rum bonum esse, qui quæ sunt honesta, sic in aliis
 foves & amplecteris; parietque tibi non solum hoc
 nostro seculo, verum & apud posteros, claram vivacem-
 que memoriam. Epistola tua declarat cum *Græcæ*
 etiam Musis tibi esse commercium, quod ego mayo-
 rem in modum probo. Plurimum enim & lucis & di-
 gnitatis adjungunt eruditioni tuæ, & ea est ingenii tui
 felicitas, ut quamlibet variis studiis sufficere possit, si
 modo intenderis. Verissimum est quod scribis, *Jovem*
 apud *Germanos* nubilum ac tristem esse, sed vix alibi
 video serenitatem, ac metus est ne graviorem aliquam
 tempestatem nobis gignant hæc nubila. Consul *Mel-*
tingeri vicem ex animo doleo, vir est de sua Republi-
 ca frequenter optime meritus, sed tamen feliciter elap-
 sum gaudeo. Meis animus nequaquam abhorret à
Gallia, sed isthic nusquam non plurimum licet picis
 & graculis, ac *Beddaicis* quibusdam, quorum impro-
 bitas longe gravius lædit Ecclesiam *Christi*, quam ul-
 li *Lutherani*, utcunque sibi videntur eam humeris sus-
 tinere. Exitus arguet me vera loqui. *Heroftratos*,
Panes ac *Midas* facile contemnerem, nisi jam occu-
 passent omnia, & venenum haberent præsentaneum.
Venenum aspidis sub labiis eorum, dentes eorum arma
& sagitta, lingua eorum gladius acutus. His rebus at-
 que etiam numero sunt & Monarchis ipsis formidabi-
 les. Male audiunt & Monarchæ, fateor; sed facile
 concedunt aliis ut liceat pro arbitrio loqui, modo ipsis
 liceat pro libidine facere. *Ferunt summos fulmina mon-*
tes. Ad hoc dictum, ut ingenue fatear, risum non tenui.
Ex musca elephantem, dicebant Prisci: tu ex lum-
 brico montem facis, ex cicada *Apollinem*. Optimo pa-
 renti tuo, & gratiam habeo summam, & omnia cum
 scenore precor, quæ mihi precatur. *Gemuseus* mihi
 multis nominibus charus est, vel quod tibi placet, vel
 quod toto pectore se disciplinis honestissimis consecra-
 vit, vel quod in amando *Erasmo* te patronum & *Gla-*
reanum præceptorem refert. Dominus te servet inco-
 lumem, omniaque studia bene fortunet. Datum *Fri-*
burgo Brisgoia, Anno 1529.

EPISTOLA MLXXXVII.

Erasmus Henrico Eppendorpio.

* **T**ANTA religione inter nos amicitiae foedus ictum
 est, ut non possit sine summo perfidiae crimine
 violari. Quanquam, ut scis, tua amicitia mihi nusquam
 est opus, lædere licet & vermiculis & scarabeis. Quan-
 tum autem tu possis lædere nescio. Certe ego prodesse
 cupio omnibus, lædere neminem. Si famam venaris,
 honestiorem tibi parares alia via, quam mihi obtre-
 ctando. Si pecuniam eaptas, eam tametsi mihi per-
 quam exigua est, summisque parta laboribus, tamen
 citius communicarem amico, quam hosti minitanti.

Etiam si magis conveniebat, ut tu tua pecunia sub-
 venires ætati laboribusque meis, quam ut * tuis im-
 pendiis.

Scis quum hinc discederes me plura præstitisse,
 quam arbitri præscriperant, ne præberem occasionem
 rescindendæ recens factæ concordiae.

Hic jam tum erat sparsus rumor sævus, me per te
 adaptum ad conditiones, quas tu pro tribus aureo-
 rum millibus nolle subire. Id commode sum interpre-
 tatus, abs te dictum priusquam dextras junxissemus.

Mox atrociter etiam rumor pervasit totam *Germa-*
niam usque ad *Aquisgranum*. Et hoc comiter accepi,
 missisque litteris sic compeisci rumore, ut tuum
 negotium agerem potius quam meum.

Deinde tales ac tam multi retulerunt voces tuas
 plusquam hostiles, ut vix potuerim vel diffidere nun-
 ciantibus, vel in bonam partem interpretari quod nun-
 ciabant.

Nondum tamen libuit eam persuasionem penitus

* Reponendum pronomen ego, quod videtur excidisse.

A demittere in animum meum, ne qua per me stare, An.
 quo minus maneret facta gratia. 1529.

Ac prorsus opto esse vana omnia, quæ mihi relata
 sunt.

B Illud, opinor, non inficiaberis, te desiderare in me
 fidem quidem, qui hætenus non emissem libellum,
 quem pacto recepi. Atqui scit tua prudentia, non tam
 facile nasci novos libros, neque nescit, non quodlibet
 argumentum tibi congruere. Illud autem hic nemo
 nescit, me in castigandis *Augustino* & *Seneca*, ceteris-
 que, quæ sunt in manibus, sic obrui laboribus, ut
 amici me clament esse parricidam. Deinde jam qua-
 ternis literis efflagitur à me, ut sicut Regina *Anglia*
 scripsi *Christianam Uxorem*, ita *Maria*, Cæsaris germa-
 næ, quondam *Hungariae* Reginae, scripsi * *Viduam*
Christianam.

Adde quod mihi cum tot monstris Theologorum,
 ac Monachorum, jure & capitale bellum est. Quid
 multis, si ter frater esses, non potuissem hætenus tibi
 satisfacere. Quod si licuisset, non fuisset opus ullo mo-
 nitore. Id sat arguit quod in ceteris & plus debito
 præstiti, & ante tempus.

Jam scis huic rei nullum fuisse præscriptum tempus,
 & adjectum fuit, si comperissem te ex animo factum
 amicum.

C Quod si prorogassem æquo longius, admonitionem
 oportuit præcedere, priusquam ad minas aut inimicas
 voces veniretur, & arbitrorum erat diem præfigere.

At narrant, te mecum per litteras acerrime expo-
 stulasse de perfidia, quum ad me nulla sit perlata syl-
 laba.

Ubi locus perfidiae, ubi nullum præscribitur tem-
 pus? Etsi præscriptum fuisset, non statim est actio
 perfidiae, ubi non præstatur promissum? Alioqui quo-
 tiens debitor non numerat pecuniam ad diem consti-
 tutum, deberet accusari perfidiae. Quod quam sit ab-
 surdum, nemo te melius novit.

D Præterea contractus ad diem præscriptum recipit
 excusationem, ut inciderit morbus, aut alia necessitas.
 Hæc excusatio magis valere debet, ubi nullus est præ-
 stitutus dies.

Jam de declarato animo tuo, deque conditione pro-
 missi, nihil causifico, ne videar usquam defuisse con-
 cordiae. Habebam in animo, si qua possem his nun-
 dinis satisfacere pactis. Sed si vera sunt quæ narrantur
 à tam multis, nescio quid mihi sit faciendum.

E Si animum hostilem jam palam declarasti, quid di-
 cent, si liber prodierit? Quid? nisi aut te tantum im-
 probitate valuisse, ut huc adegeris *Erasmum*, aut me
 tam timidum esse, ut cujuslibet imperata faciam.

Vides, opinor, eam rem utrique pariter dedecorofam
 futuram. At pactum habet, ut negotium citra alter-
 utrius notam transigeretur.

F Illustriss. Dux *Georgius* putat inter nos summam esse
 concordiam. Id ad me scripsit quidam illi intimus:
 quod quidem ille putat esse confectum suis litteris.

Otto Eques jam, ut ajunt, de capite periclitatur.
 Tuas ad hunc litteras mihi transmiserunt, & ad Du-
 cem *Germaniae* + scriptas simili argumento. Verum eo-
 rum, quæ facta sunt ante factam amicitiam, non re-
 frico memoriam. Fac ita agas, ne quis in te sinceri-
 tatem ac fidem desideret. Etenim si constiterit, te
 fucato animo mecum rediisse in gratiam, satis divinat
 tua prudentia, quid de te sensuri sint Dux ceterique
 mortales.

A me nihil fiet novi, nisi me de tuo animo per lit-
 teras feceris certiorum.

EPISTOLA MLXXXVIII.

Henricus Eppendorpius Erasmo.

* **L**ITERAS nostras tibi non redditas intelligo. Ve-
 rum, accipe quid scripserim, fidei te & pacti ad-
 monui, quod in tanta religione inter nos actum ais, ne
 non

* Legendum scribam. † Repono Georgium.

A non possis sine summa perfidia nota violari. Vide, bone vir, quam te tuis telis confodias. Qui nec pacto steteris, & reconciliatam bonorum virorum opera amicitiam, scelerata tua Epistola denuo dilaceras. Scripsi me* nunquam tibi mea amicitia opus esse? quum tu tuam tam impudenter toties apud me jactaris: adjiciens quantus sis in adspargendis bonis viris artifex, putans scilicet sic nos a tuenda existimatione nostra absterri posse. Ego te lasi nunquam, quum tu nos & vita & fama semel** perdere perfide conatus es. Scio qua via paranda sit fama, etiamsi tu non indicaris.

Pecuniam alienam sic capto, ut etiam mea plusquam profusus sim, nec libet hic referre, quibus laboribus tu tibi congesseris pecuniam, subuenies cui velis, nec te impendit nostri rogo pigeat.

B Quod praestitisti inita jubeat concordia, illud quam decorum tibi erat, te appello. Certe non pluribus aureorum millibus numeratis ego eo adigi potuissem, qua vox fortassis inter convivas excidit homini, qui nihil fama charius ducit.

Qui rumores exorti sunt nescio, quid ad te relatum sit, ego ex hujusmodi rumoribus, nec famam, nec questum, nec tuam quero infamiam: quod inde intelligis quia pacti tam sero memorum, nihil minus futurum putavi, quam quod hic fidem desiderarem tuam.

C Librorum nec effatus es, & habebas quod commode nobis inscribi paterat, inscribas sanctos severosque labores cui velis, nec mihi quicquam cum Viduis† commune est. Bella, quae subinde cum Theologis exhauris, vide ne ipse quoque tibi accersas; at nihil ad nos hac, fidem saltem in te quero.

Jam vero quorsum attinet excusare perfidiam, tam odiosa comparatione, cum scilicet esse obnoxium perfidia, qui ad constitutum diem debitum non dissolverit, quod nemo melius ac ego noverim.

Obtestor te per Deum, dic cui debeam ultra praescriptum diem? si ignominia est debere, infames sunt summi Reges & Imperatores, sed tu sic soles nunquam non dente ludere ††.

D Arbitri quid jubeant nescio, tu scis quid pactum & innocentia mea exigit, non opus est ut imperata mea facias, fac quod bonorum virorum jussu debes. Georgius Dux si quam de nobis concepit concordiam, hanc per me non amittet. Othonis causa ad nos nihil pertinet, nec video quid tibi velis cum litteris tuis ad Principem tuum ad eum scriptis, possum ferre quod illas proferas, Otho causa sua stet, aut cadat.

Porro eo animo tecum redeo in gratiam, ut perpetuo tibi futurus essem † amicus, si modo per te liceat, nec morabor aut seculi malignitatem, aut improbas linguas. Valde. Argemurato, Anno 1529.

Henricus ab Epiphendorph
tuus, si tibi placet.

EPISTOLA MLXXXIX.

Erasmus Roterodamus Valdesio S.

An proximas literas meas, vir amice, receperis, nondum certe licuit cognoscere: nam audio complurium querimonias de epistolis interceptis, aut parum bona fide redditis. Scripseram autem satis prolixè. Miseram & R. D. Episcopo Burgenfi literarum fasciculum, quum legatum ageret in Anglia, rogans ut eas in Hispaniam perferendas curaret, isque hoc sibi curae futurum respondit. Nunc non est quod pluribus tecum agam, quum γεγραμμενόν sim nactus Franciscum Dilsum, unde possis omnia, quae hic geruntur, melius quam ex meipso cognoscere: est enim facundus, exploratae fidei, mihi cum primis amicus ac familiaris, nec ignotus tibi: nunquam enim desinit nobis tuam erga se comitatem humanitatemque praedicare. Ex eo tum expiscatus omnia, quae ad valetudinem, fortunas, ingenium ac mores tuos germa-

* Ne utique legendum. ** Scribe simul. † Alludit ad librum inscriptum *Vitam Christianam*, de quo Erasmus praecedenti epistola. †† Fortan ludente. ‡ Sim rectius videtur.

Epist. MLXXXVIII.—MXCI. 1262

A norumque tuorum pertinebant. Ille sic depinxit singula, ut mihi non minus noti sitis, quam si annuam vobiscum egissem consuetudinem. Quid multis? Effecit, ut ex charissimis mihi sitis chariores, hoc quoque nomine, quod quicquid officiorum in illum contulistis, existimem ad me pertinere. Itaque tamen non omnino feliciter successit adita primum Hispania, tamen mihi satis prospere cessit. δὲ ἄρτιον, ajunt, ἀπερὶον, si non mentitur proverbium, haud mediocris felicitatis pars commodis meis accesserit, quandoquidem isthic Dilsum habiturus sum, cui tuto possim quidvis committere, imo qui sponte sua sit diligenter curaturus, si quid meis commodis aut existimationi videbitur conducere. Ex hoc igitur ut emunxi quicquid de rebus Hispaniensibus scire volebam, ita tuum erit vicissim ex illo exsculpere, si quid de rebus harum regionum audire cupies. Bene vale. Friburgo Brisgoia 13. Januarii, Anno 1530.

EPISTOLA MXC.

Erasmus Roterodamus Valdesio S.

Nihil non debeo fratri tuo, Valdesi charissime, qui in me amando, tuendo, demerendo nullum servat modum. Is quoniam abest, æquum est ut isthic mihi in germani vicem succedas, quem hic, uti spero, vere proximo videbimus. Facile condono quod non respondes meis literis, modo amore mutuo respondeas, quod te facere non dubito, nisi me fallunt omnia. Non onerabo te pluribus, cætera cognosces ex Francisco Dilso, qui semel adamatam Hispaniam non potest relinquere. Bene vale. Datum apud Friburgum Brisgoia 13. Jan. Anno 1530.

EPISTOLA MXCI.

Erasmus Rot. Germano Brixio S.

EVIDEM tibi gratulor istos dies tam candidos tamque auspiciatos evenisse, quibus abfuiisti Lutetia: tamen nobis tam diutinus secessus tuus non levi fuerit incommodo; non tantum ob id, quod interim literis tuis, mihi semper jucundissimis, frui non daretur, verum etiam quod negotium de Chrysostomo vertendo, quod multis de causis maturatum cupiebamus, huc usque prorogatum sit. Nunc res in eum devenit locum ut nesciam quid consilii capiam. Hieronymus Frobenius summa contentione hoc mecum agebat, ut eos Commentarios vertendos susciperem. Id quum pertinacissime recusarem, suasi ut prima pars ad te mitteretur, simulque tuum animum explorarem, an totum Opus velles suscipere. Quum urgeret interim ille, nec istine quicquam afferretur responsi, posteriorem voluminis partem commisiimus Simoni Gryneo, juveni adprime docto, qui absolvit quod deerat Homiliis in Epistolam ad Corinth. priorem. An is orsus sit, & quousque progressus, mihi non liquet. Rursus ut ille nihildum attigerit Operis, posteaquam tu non pateris tibi ullum praescribi temporis modum, haud scio an typographorum rationes hoc patiantur. Probo quod mavis, ut scribis, tuæ famæ, quam typographorum emolumentis consulere, quod consilium utinam ego semper fuisset sequutus. Sed illis nihilo vilius est lucrum quam nobis fama. Nam mihi quidem alioqui hac in re nec feritur, nec metitur, nisi quod exemplar non mediocri sumtu meo descriptum gratis communico. Nunc tibi statuendum est an velis tuo arbitratu Opus absolutum isthic edere, an committere ut Frobenius totum Opus ab aliis versum excudat suo tempore, decrevit enim ad mercatum autumnalem proximum. Hæc tantum velut ad prudentiæ tuæ senatum refero: nam ipse nisi ex amborum sententiis nihil possum certi pronunciare. Quicquid tamen statueris, quod è re tua, tuaque dignitate esse judicabis, id scito te nostra amicitia incolumi facturum. Tantum de Chrysostomo, locis communibus prætermisiss, in quibus tu quum alia

An. alia multa facundissime colligis, tum præcipue causas, 1530. quibus ad hoc operis alacriter suscipiendum sis exstimulatus, quod huc invitarit regia non jam auctoritas tantum, sed & benignitas, quod hi Commentarii citra controversiam γνήσιοι sint, quod hætenus ab interpretibus Latinis intacti: quæ omnia utinam apud te tantum valerent, ut aliis levioribus negotiis omisissis, hoc totus ageres, & quamprimum absolveres. Ne in hoc quidem quod obiter tractas abs te dissentio, eos operam haudquaquam sterilem sumere, qui ab aliis male versa, denuo sic vertunt, ut & superiorum prodant lapsus, & auctoris sensum meliore fide reddant. Hac sententia fuisse video *Thomam Linacrum*, qui *Sphæram Procli*, ab alio nescio quo utcumque versam, exactius transtulit. Dein *Galen*i libros *περὶ ὑγιεινῶν*. Postremo *Aristotelis μετεωρολογικὰ*, quæ nondum opinor prodierunt. Eiusdem animi suspicor fuisse *Budaum*, qui post alios vertit divi *Basilii* libellum *De studiis*, ac *Placita Philosophorum* à *Georgio Vala* parum feliciter reddita; postremo librum *Aristotelis* inscriptum *De Mundo*: quem enim talis successor non deterreret à vertendo? Sed si quem hic labor juvat, Deum immortalem quantus patet campus in *Aristotele*, in *Platone*, in *Herodoto* & *Thucydide*, in *Vitis* ac *Moralibus Plutarchi*? Uberior autem fructus rediret ad studiosos, si, quod tu fecisti in *Babyla*, superiorum interpretum lapsus adnotarentur: nunc enim quotusquisque est vel tam ociosus, vel tam diligens, ut utriusque versionem inter se conferat. Verum, est aliquod incommodum his adiunctum commodis: qui tractat ab aliis occupata, multis videtur invidus, parumque candidus, ad hæc, audit, Nihil esse magni, aliorum inventis assuere, & in alieno opere venari quod carpas. Jam si reprehensor ille labatur, quod & ipsi potest obtingere, nullus est veniæ locus. Quemadmodum *Raphael Regius* post *Philelphum* vertit Apophthegmata, ac superioris lapsus aliquot prodidit, sed ipse interim insigniter labens alicubi: plus tamen mea sententia debetur *Philelpho*, qui Opus hoc suo Marte primus aggressus est. *Thoma Linacro* pessime cessit quod *Proclum* à se denuo versum Regi hujus patri dicarat. *Andreas* quidam *Tolosates*, Præceptor *Arturi* Principis, & in regnum paternum successuri, nisi mors antevertisset, cæcus adulator, nec adulator tantum, sed & delator pessimus, Regem admonuit hoc libelli jam olim fuisse versum à nescio quo; & erat, sed misere. Hanc ob causam Rex & munus adspersus est, & in *Linacrum* velut in impostorem inexpiabile concepit odium: verum, hoc *πρότερον*. Porro, quod *Homericum* illud occinis,

Ὅψιμον, ὀψιτέλεσον, ὅτι κλέειν ἐκ δόσολήται, quum iudicio consentiamus maxime, tamen fato vehementer discrepamus. Nihil parere possum, abortio omnia. Nec hoc ingenii mei vitium ullis remediis medicabile videtur. Video quid sit optimum, sequor pejora. *Tussano* rescripti, nec necesse est ut quisquam de mutua inter nos benevolentia fideque sit sollicitus. De *Budæo* quod scribis magnopere gratum est, & tibi gratiam habeo. Sunt hic quidam *δυσωγγελοι* iactantes *Erasmum* à *Budæo* nominatim libris editis lapidatum, in Epistolis opinor. Sed tu me vetas istiusmodi rumoribus quicquam habere fidei, nec habeo. Demiror tamen Opus Epistolarum huc non perferri. De *Triumfio* video te non aliter gaudio gestientem, quam in *Eunucho Terentiana Charea* gestit potitus virgine, atque haud scio an sit ille, quem vidi *Patavii* rara quadam mirificaque indole adolescentem. Sed quod hortaris ut illum nunc tantum Principem meis literis compellem, etiam atque etiam vide, mi *Brixii*, quo me inducas: nam ipse sic à tua voluntate pendeo, ut si in medio foro jubeas restim ducere, facile sim morem gesturus. Qua fronte me illi ingeram? Aut quod supeditas argumentum? Quid, quod illustrem etiam epistolam exigis, scilicet in hoc profundo ocio elaboratam. Unde tibi istius ocii suspicio venit in mentem?

A An *Erasmus* solet ocium agere? Magnam æstatis partem mihi cum diro apostemate res fuit, nec facile credas quam lente tot modis afflicta valetudo viriculas suas receperit. Mensibus aliquot per juges cruciatus, nec somnum nec cibum capere licuit: post animus sic abhorruit à studiis, ut Opus *De ratione concionandi* frequenter tentatum, frequenter de manibus deponere sim coactus. Tandem in alio quodam argumento coepit utcumque recalescere, quod nunc pariter & à me cuditur, & à typographis excuditur. Agnoscis morem meum. Verum, hoc ita crevit sub manibus, ut in eo totus esse cogar. Quare nondum statui, an expediat hoc officii in aliud differre tempus. Gaudeo sane tandem à *Brixio* audire *Asiaticum*, qui de *Laconismo* meo toties queri solet. Fac ut hic *Bernardus Bletzins* tuas ad me literas referat. Bene vale. Datum apud *Friburgum* 30. Januarii, Anno 1530.

EPISTOLA MXCII.

Erasmus Rot. Cuthberto Tonstallo S.

Vetus ille amicus per omnia veterem morem obtinet, & benignitatem benignitate cumulans, & amantissimis pariter ac fidelissimis monitis consiliisque amici commodis famæque consulens. Quantum ex rerum procemiis divinare licet, post longas vocum & libellorum rixas, brevi res hic agetur halabardachis & bombardis. Nisi mihi prior esset animæ quam rerum & corporis incolumitas, mallet in eorum castris esse unde profugi. Sed abest, ut ego ob tantillum vitæ, quod superesse potest tum seni, tum calculum, hoc est, certam mortem in vesica alenti, deseram Ecclesiæ unitatem. Quid illius ministri de meis lucubrationibus statuunt, ipsi viderint. Si tales nunc regerent Ecclesiam qualis fuit *Augustinus*, pulchre mihi cum illis conveniret. At vereor ne si nunc *Augustinus* scriberet quæ scripsit, aut quæ hoc seculum postulat, non multo melius audiret quam *Erasmus*. Pium est quod scribis, ignem igni non exstingui: sed impietatis ferre calumniam, impium est. Quid fecit *Augustinus*? Ex eo colligam sexcenta loca, quæ nunc hæreseos notarentur: nec multo pauciora ex divo *Paulo*. Me quidem habebunt ovem, sed interim liceat oviculis dolere quod quidam humanis argutiis exstinxerint vigorem Euangelicum. Hoc quid sit, multi non intelligunt, multi his verbis abutuntur. Si Theologi Scholastici & Monachi putant sese hac via vindicatueros Ecclesiæ tranquillitatem, plane falluntur. Ad *Christum* est confugiendum. Hic, hic verum est, ignem igni non exstingui. Hoc incendium ex tyrannide *Romanensium* & malorum Monachorum exstitit. Illi ut exstinguant incendium, addunt oleum. Hæc videmus & dolemus, sed *Christo* chorago catastrophæ relinquimus. Hic scio me hæere inter sacrum & saxum, nec video quo me tuto recipiam, superest ut nos Domino commendemus. *Thoma Moro* non admodum gratulor, tamen nec illius nomine doleo: vestræ *Britannia* serio gratulor, nonnihil etiam mihi. Ex *Chrysostomo* in Acta veteram Homilias tres, cujus operæ me poenituit, quum nihil illic viderem *Chrysostomi*. Tuo tamen hortatu recepi codicem in manum, sed nihil unquam legi indotius. Ebrius ac stertens scriberem meliora. Habet frigidos & ineptos sensiculos, nec eos ipsos commode potest explicare. Ex Commentariis in Epistolam ad *Corinthios* posteriorem verti Homilias sex, eundem artificem illic loqui sentio. Itaque non est animus bonas horas collocare male. Aliud spirat *Chrysostomus*. Egi cum eruditis aliquot, ut quædam verterent ab *Oecolampadio* versa, *Brixius* vertit *Babylam*, nunc etiam *Monachum*, sed reperio segnes omnes. Illud curatum est, ut partim *Oecolampadius* ipse, partim alii docti corrigant ab eo versa. Scholia illius, Annotationes marginariæ rejiciuntur, ne nomen quidem illius addatur. Ipse sua cum *Græci*, ut ait, contulit, quod idem à me factum est in meis. Quod attinet ad fidem bene reddendi *Græca*, magis peccatum est ab *Aniano*, *Aretino*,

ino, ac cæteris, quam ab *Oecolampadio*; qui magis
 1530. peccat festinatione quam imperitia. Versionem *Francisci Aretini*, in priorem ad *Corinth.* habemus usque ad
 cap. 30. Cepi gustum quam scite tractasset rem, &
 ecce in ipso statim limine, quod est, τὸ τυφόν κατέβα-
 λε καὶ χαμαὶ ἔρριψε πᾶσαν αὐτῶν οἴησιν· οἴησιν opinionem
 vertit pro *arrogantia*. Mox, εἰδὲν ὅδ' ἡμᾶς κατωρθώσα-
 μεν, ἀλλὰ ὡς ἐδελήματ' ἔδει πλὴν σωτηρίαν διζόμε-
 να, καὶ ἐπὶ αὐτῷ ἰδοὺ ἐκλήθημεν, vertit, *Nos nihil*
recte faciemus, & salutem inveniemus, non distinguens
 prius Indefinitum à Futuro, nec saltem monitus verbis
 Præteriti temporis quæ mox sequuntur. Ex his con-
 jicito cætera. *Anianus* nihilo melioribus avibus auspi-
 catus est *Commentarios in Matthæum*: nam tertio sta-
 tim versu pro δῶτερον πλὴν, id est, *secundarium cur-*
sum, vertit *secundas divitias*, suspicans πλὴν esse di-
 ctionem decurtatam. Hujus generis tam multa sunt,
 ut prope facilius fuerit ab integrovertere, quam e-
 mENDARE versa. *Origenicum* fragmentum bona fide red-
 didi: in quo etiam si quid fuisset erroris, nihil erat pe-
 riculi, quum nullus hodie legat illum ut dogmatistæ,
 jam olim proditis hominis erroribus. De eucharistia
 Prisci religiose loquuti sunt, prius quam hoc veniret in
 quæstionem: fortasse ne nunc quidem evidenter defi-
 nivit Ecclesia quomodo sit ibi corpus, sub accidenti-
 bus, an sub vero pane. Deinde constat temporibus A-
 postolorum fuisse synaxim, quam laici inter se facie-
 bant adhibita precatione & benedictione: & eum pa-
 nem (ut est probabile) appellabant corpus Domini:
 ut frequenter etiam in sacris Literis eadem vox signo &
 rei signata accommodatur. Fieri potest ut de hac syn-
 axi loquatur ibi *Origenes*. Nec usquam in canonicis
 Literis invenitur, ubi Apostoli certo consecraverint cor-
 pus Domini, sicut nunc consecratur in altari, ex-
 cepto uno loco prioris ad *Corinthios* Epistolæ xi. & ta-
 men in x. cap. unde fluxerat hic *Pauli* sermo, non
 videtur agi de consecratione sacerdotali. Jam, ut ac-
 cipiamus hic *Origenem* locutum de vera consecratione,
 sermo nihil habet absurdi: nam quod illic est mate-
 riale, hoc est panis, sive accidentia abeunt in seces-
 sum, nec est utilitas ex sumptione, si desit fides. Nec
 impium est illic verum corpus typicum aut symboli-
 cum dici, quia sub typis latet ibi corpus invisibile, &
 hoc ipsum corpus verum quod sumitur, symbolum est
 unitatis corporis cum capite, & membrorum inter sese.
 Quod mones ut super hac re declarem meam senten-
 tiam, ne qua in me hæreat suspicio: cur id ego faciam
 potius, quam quivis alius, qui nunquam aliter senserim,
 loquutus sim, aut scripserim, quam habet veritas
 catholica? Quanquam quod mones, & epistola ante
 biennium excusa ad Concilium *Badense*, & mox libello
 in hoc edito curatum est, qui libellus etiam *Germanice*
 versus habetur. Quid autem faciam istis qui mea non
 legunt? nam tibi scio per occupationem non vacare.
 De Colloquiis respondi Episcopo *Lincolniensi*. Qui di-
 cunt me ridere *Christiana* jejunia, pia vota, ecclesiasti-
 cas ceremonias, abstinencias ciborum ab Ecclesia præ-
 scriptas, invocationes divorum, & peregrinationes re-
 ligionis ergo susceptas, ut simpliciter & compendio di-
 cam, ἀτέχνως mentiuntur. Superstitionem quorundam
 in hisce rebus derideo, jure optimo ridendam. Si tibi
 ocium esset evolvendi quæ respondi *Hispaniensibus*, quæ
Bedæ, videres istos de nihilo struere calumniam. A-
 liud est quod illos stimulat. In *Brabantia* regnant Mo-
 nachi, præsertim Observantes. Hi subornarunt quen-
 dam sui sodalitiæ juvenem, effrontem, inexhaustæ lo-
 quacitatis, effrenis petulantia, factum ad conspuen-
 dum *Erasmum*, nihil recusantem modo innotescat. Ri-
 detur à doctis, sed sibi nihilo secius placet. Non mi-
 ror juvenem insanire siti gloriæ, patres illos demiror,
 quorum auctoritate fretus hæc audet: qui si non vi-
 dent, quantum invidiæ dedecorisque juvenis præcox te-
 meritas sit Ordini conciliatura, desidero in illis judi-
 cium: si, quod arbitror, favent & suffundunt frigi-
 dam, desidero in illis sobriam mentem. Nos ad hæc

occalluimus. Si calculum, quem jam biennium alo in An.
 vesica, possem excutere, cætera facile contemnerem. 1530.
 Molestia perpetua est, sed adhuc tolerabilis. Mortem
 non horreo, tamen optarim mitiorem. Multi suadent
 sectionem, sed sectorem tum demum adhibebo, quum
 tædebit vivere. Hic bona spes est fore, ut Cæsaris au-
 ctoritas coerceat sectarum jam nulli ferendam temerita-
 tem. Atque utinam id fiat absque gravi sanguinis hu-
 mani jactura, tum ut victoria non Pontificis & Mona-
 chorum regno, sed pietati cedat & Christo. Ultionem
 molimur omnes, vitam emendatiorem nemo. Bene va-
 le, patrone magne. D. Cancellario salutem plurimam,
 & pro munere gratiam. *Friburgo* 31. Januar. Anno 1530.

EPISTOLA MXCIII.

Jacobus Sadoletus, Episcopus Carpentoracti,
 Erasmo Roterodamo S. D.

ANNVS est, aut eo plus, cum binas abs te literas
 A accipi eodem exemplo: quarum qua posterius scri-
 pta erant, cum priores mihi reddita fuissent, esset autem
 in illis tua de mea incolumitate & opportuno ad meam
 ecclesiam receptu gratulatio plena amicissima voluntatis,
 recorder me tum, ut noster amor ferebat, diligenter tibi
 rescripsisse. Post mihi allata sunt altera, una cum Psalmo
 octuagesimo quinto, & tua in illum interpretatione: cu-
 jus ego lectione mirifice fui delectatus, tuamque illam
 admirabilem ingenii vim & copiam in eo etiam recogno-
 vi. Sed quo minus tibi de eo tum aliquid scriberem, fe-
 cit occupatio & par quidem meum studium, quod ego in
 interpretando Psalmo nonagesimo tertio paulo ante susce-
 peram, sed neutiquam par tua facultas, neque æqua
 ingenii aut doctrina vis, qua me celeriter de ejus cura
 & laboris curriculo expeditum evolveret: sum enim in
 hunc usque diem, ut vides, retardatus. Sed postquam
 tandem conficissem, nihil habui antiquius, quam hoc
 quicquid esset quod elucubraveram, continuo ad te mittere,
 χαλκεον ἀντὶ χειρὸς videlicet: sed tamen siue tibi
 id probaretur, ut singularem animi voluptatem ex ho-
 minis omnium doctissimi ac mihi benevolentis judicio
 consequeretur: siue non probaretur, præceptis tuis atque
 doctrina in posterum melior fierem: quorum utrum ma-
 lim, & utrum mihi utilis sit, non queo satis constituere:
 approbatio forsitan jucundior sit, si sit ab amico fide-
 li eruditoque profecta: castigatio certe utilior. Itaque
 te vehementer oro atque rogo, ut si quid duxeris repre-
 hendendum, aut quoniam erunt opinor multa, qua tibi
 homini acutissimo minus placebunt, ne parcas agere mo-
 cum ingenue ac libere, fidemque amicitia, quam persan-
 cte coli à te non dubito, in hac re mihi potissimum ex-
 hibereas: hocque sic statuas, tuum mihi judicium in u-
 tramvis partem gratum expectatumque futurum esse.
 E Ego de tuo Psalmo, ac de cæteris, qua in hoc genere plu-
 ra præclaraque edidisti, & quotidie edis, cum ingenium,
 & copiam, & facilitatem tuam mirari soleo, tum animi
 virtutem atque constantiam, quod plurimis amulis tua
 laudi obtrestantibus, ab instituto labore minime deterre-
 ris, studeisque quotidie magis ut bonis & literis & mo-
 ribus per te consulatur: in quo tua scientia & egregia
 voluntas maximis mihi videtur laudibus ad cælum ex-
 tollenda. Unum est quod optarim: quid enim me prohibe-
 bet idem officium amici præstare tibi, quod ego abs te
 requiro? Unum est, inquam, quod velim, idque tibi
 vehementer suadeam, ut à contentionibus omnibus te a-
 vocas, & aliqua in scribendo prætermittas: qua ut non
 sint à vera pietate abhorrentia, contra tamen invetera-
 tas populi opiniones, & quorundam hominum siue etiam
 ordinum studia tendunt: quibus se non opponere, majore
 arbitror fore gravitatis. Quid enim te cogit homi-
 nem in omni doctrina summum, cum longe imparibus
 quasi altercando & jurgiis concertare, cum præsertim pa-
 ratus sacrarum Literarum campus sit, late in omnem
 partem patens, ubi te ad tuum arbitrium exercere, &
 omnes in eo ingenii tui divitias explicare possis, quas ad-
 mirentur homines, non de quibus litem tibi intendant?
 Tom. III. L1 11 Equi-

An. 1530. *Equidem quicquid scribo, scribo animo optimo atque amicissimo, & quod maiorem in modum cupio tantam virtutem quanta in te est, ab omni non dicam labe, sed suspitione labi etiam apud vulgus alienam esse: verum hac tu melius. Nos, mi Erasme, quantum possumus uterque pro virili parte feramus opem labenti fidei Christianæ, quæ, ut vides ipse, non solum vitiorum in hoc tempore dominatu & multitudine facinororum hominum quibus omnia redundant, sed externis domesticisque hostibus, omnibusque & bellorum & impietatis machinis oppugnatur, estque ad cadendum proclivis, nisi eam, qui unus omnia potest, fulserit & sustinuerit Deus: cui quidem Deo ac Domino si gratiam eam, quam debemus, conabimur referre, & beatam ipsi inveniemus vitam, & cæteris noster non inutilis erit neque infructuosus labor. Quanquam tu quidem hortatione non indiges, nos ut locum nostrum ne deseramus, debemus magis providere: sed de his satis. Tu valebis, nosque diliges, tibi que persuadebis esse nobis maxime cura & quietem & dignitatem tuam. Vale etiam atque etiam, mi Erasme. Amerbachio nostro plurimam salutem, à quo crebriores literas desidero. Carpentoracto 12. Feb. Anno 1530.*

EPISTOLA MXCIV.

Erasmus Rot. Jacobo Sadoletto, Episcopo Carpentoraactensi, S.

PER omnem fere ætatem, Præsul ornatissime, mihi res fuit cum medicis & chirurgis, ob durum ac durum apostema, quod umbilicum obsederat. Atque ut medicorum sedulitas magis aggravabat malum quam levabat, ita chirurgum nactus eram, qui vel apud *Scythas* immanis videri posset. His rebus factum est, ut ea pars anni, quæ maxime frugifera solet esse, mihi fuerit sterilis, nec *Augustano* Principum conventui interesse licuerit, complurium licet magnatum literis illuc invitato. Hyems fuit aliquanto fertilior. Nam præter *Apophthegmatum* volumen justum: quod eo consilio sumimus in manus, ut corporis ingenique viriculas, vehementer attritas quassasque, paulatim argumento festiviore ad pristinum vigorem instauraremus: enarratus est nobis Psalmus 33. non ille quidem à nobis delectus, sed ab aliis designatus, quemadmodum & duo proximi fuerant. Quanquam autem nusquam non mirifice foecundus est divini spiritus sermo, tamen in collatione paucos arbitror hoc videri steriliore, quem titulus nos multis falebris, lamis, ac alluvionibus remoraretur. Cæterum quum prior audacia jam bis non omnino cessisset infelicitate, crevit animus, & ausus sum hoc quoque quicquid est lucubrationis ad tuum tribunal mittere. Mirabor autem si quicquam hic tuo calculo probabitur, modo paulisper deposita amici præter modum candidi persona, Judicem agere voles. Mihi certe nusquam ipse magis displicui. Cum primis non dubito quin damnaturus sis meam illam plusquam extemporalem temeritatem, præsertim in argumento sacro, quam & ipse vehementer & damno & odi. Sed immedicabile malum est, adeo penitus insitum, ut nisi cum vita revelli non queat. Hujus igitur unius culpæ si tua placabilitas mihi gratiam fecerit, in cæteris omnibus libenter adnitar in posterum, ut me conformem ad tuum iudicium; id quod, ut scribis, aliqua jam ex parte facere coepi. Quod tuarum virtutum tam parvus ac prope dixerim malignus æstimator, plena, ut ajunt, manu tantum laudis in meam effundis mediocritatem, ne credas te prorsus operam ludere: efficis enim, ut & te magis magisque suspiciam, & ipse mihi vehementer displiceam, reputans me non minus animi modestia quam cæteris ornamentis omnibus longo abs te intervallo relinqui. Sed hæc missa facere præstat, ne quid tuam onerem modestiam, præsertim quod, ut tu vere juxta ac pie scribis, quicquid sumus aut possumus, id totum munificentia divina acceptum ferre oporteat. Nam ut illa, quæ mihi singularem quandam ingenii tui candorem declarant, me non corrumpant, hæc etiam conducibilia, quod segnitiam ac pusil-

Alanimitatem meam ad industriam excitant: tamen ex admonitionibus tuis & liberis & amicis ut exploratius intelligo tuam erga me benevolentiam, ita fructum etiam non paulo uberiores capio. Duo sunt autem, ut mihi tuis è literis collegisse videor, in quibus cuperes me vel cautiorem esse, vel certe moderatiorem: videlicet in vellicandis his, quæ tametsi non sunt perfectæ pietatis, non pugnant tamen cum vera religione, veluti sunt Invocatio divorum, & usus imaginum. Deinde, in refellendis quorumlibet calumniis, quas tu mihi aut in totum negligendas auctor es, aut ita refutandas, ut nihil stomacho datum esse videatur.

BEquidem in utroque peccasse me nunquam inficiabor, ac vehementer optarim, ut in multis quod factum est fieri infectum possit. Certe quod unum nunc licet, plurima in lucubrationibus evulgatis vel corrigo, vel tempero, non paulo severior scriptorum meorum expensor, quam suorum fuit divus *Augustinus*, ad cujus exemplum subinde vocor ab amicis. Atque utinam mihi tempestivus monitor adfuisset, aut aliquis tui similis: nunc enim demum experior, quam parum mihi contulerint quorundam applausus, & voces acclamantium τὸ εὖ γὰρ, εὖ γὰρ. Sed tamen calumniæ quædam ejus generis sunt, ut impium sit ad eas conticescere, veluti quum in frequentibus concionibus, aut libris editis traducor impiorum dogmatum auctor, Pontificiæ dignitatis everfor, Scripturarum ἀκρίτως falsarius, schismatis molitor. Mihi neutiquam vir pius videatur, qui hæc tacitus ferat. Jam ut mihi meæ famæ nullus omnino sit respectus, quid minus expediebat ad Ecclesiæ tranquillitatem, quam hoc plerisque fuisse persuasum, quod illi conjuratis odiis moliebantur? Cum nemine mihi fuit acris contentio, qui vel ingenium modo reprehenderet, vel in moribus aliquid desideraret. Eruditionis laudem cuivis facillime cedo, moribus nihil aliud esse me fateor quam hominem. Verum ad extremæ impietatis manifestam calumniam elinguem esse, quid aliud est quam crimen agnoscere? quum respondere etiam leniter ac placide non careat gemina suspitione, vel sibi parum bene conscii, vel subdole colludentis cum Ecclesiæ perduellionibus: periculum enim esset, ne quis illud *M. Tullii* secum cogitet, *Nisi fingeres, Erasme, non sic ageres*. Quanquam ne hic quidem omnibus linguam aut calamum habui. Quosdam quia sic merebantur, irrisi verius quam confutavi, nusquam non temperatior his à quibus laceſcebar, ut mea quidem fert opinio: nam fieri & potest & solet, ut meo iudicio imponat affectus: atque is sum fateor, qui possem laceſſitus incandescere, sed nec iræ pertinacis, & injuriarum obliviosus, ut si quis alius. At cum libris evulgatis res agitur, minimum indulgere bili soleo. Hoc dictum fortasse non prorsus improbares, si tibi vacaret, & illorum calumnias, & meas *Apologias* legere. Sed divi meliora, quam ut tu sanctissimis tuis occupationibus tantum bonarum horarum decidas, & inamcenis nœniis impartias. Meum porro ingenium quam ad istas plus quam gladiatorias pugnas proclive non sit, vel hoc indicio liquet, quod multas quidem *Apologias*, sed nihil aliud quam *Apologias* hæcenus scripsi, nec unam quidem invektivam. At *Cato* vir bonus habetur, qui sæpius accusavit, quam in jus vocatus est. Res etiam hoc indignior est, quod dum in arena rete falcemque teneo, adversus eos, quos isti veluti capitales pietatis hostes omnibus votis extinctos optant, me pro ipsis magno fortunarum capitique periculo depugnantem à tergo adoriuntur, idque subinde, nunc *Stunica*, nunc *Sanctius*, nunc *Latomus*, nunc *Bedda*, nunc *Sutor*, nunc *Clishovens*, nunc *Eustathius*, nunc scurræ *Vincentiani*, nunc turmæ Monachorum *Hispaniensium*, nunc *Albertus Pins*, nunc *Titelmanus*, nunc *Carvajalu*: eos taceo, quorum libri volitant per manus hominum, nondum vulgati typographorum opera; taceo virulentas ac vipereas obtrectiones, nec privatim, nec publice parcentes meo nomini. Jam quanto meo discrimine cum novorum dogmatum auctoribus confister, non satis tutum est, mi-

Sadolesce, literis committere. Atque hic velim ut mea fides apud te nonnihil habeat ponderis, credasque neminem esse quem illi magis oderint, aut cui plures struant insidias. Si legisti nostram *Diatribam*, si duos *Hiperaspistas* adversus violentissimum *M. Lutheri* volumen, si *Spongiam* adversus *Huttenum*, si libellum adversus *Leopoldum*, si epistolam ad *Vulturium*, si librum adversus Ecclesiastas *Argentoratenses*, facile divinabit tua prudentia, quanti mihi constet ab Ecclesiae *Romanensis* consortio nolle recedere. Hic rursus taceo libellos amarulentissimos, quos aut non dignatus sum responso, aut nondum evulgarunt typographi; taceo minaces epistolas multo aconito conditas; taceo criminationes & subornatas sycophantias, quæ quamvis excelsum animum possent à tranquillitate dimovere. Cum tot portentis conflictari quid sit, magis intelligere poteris quam sapere, quippe nunquam hoc genus intemperis exercitus. Nam ista morum integritas, de qua mentiri & fama veretur, ista eruditio incomparabilis ἔξω ἡ φρόνις βελών in tuto consistens, denique ista tua dignitas auctoritasque procul submovet crabronum aculeos, canumque latratus, quibus me mea exponit mediocritas, vel, ut verius dicam, humilitas. Primum immodicus libertatis amor mihi imposuit, videbam honorem sine curarum onere suscipi gerique non posse. Ad dignitatem eam consequendam magis ipse mihi defui quam fortuna. Sed eodem animo, quo fugi dignitatem, & famæ celebritas erat fugienda. Hunc errorem meum sero coepi sentire, nimirum corpusculo sic affecto, ut jam nec aulæ colendæ, ad quam fueram pertractus, nec ulli splendide functioni par esse posset. Atque interim existit hæc Ecclesiae tempestas, quæ meum caput plane mersura fuerat, nisi cum aliorum Principum, tum vero maxime *Caroli* Cæsaris favor me aliqua ex parte sublevasset. Nam hoc hominum genus si quando coeperit infanire, nec Cæsaris, nec summi Pontificis auctoritate prorsus deterretur. His rebus factum est, ut dum pristinos hostes, quos revocatæ apud nostrates mea potissimum, ut sibi quidem persuadent, opera bonæ literæ in me excitarunt, placiores habere non possum, & adversus studiorum communi fœdere mihi junctos, ob innovata dogmata protrudor in arenam, utrinque lapider, & quidem impune, utpote nec excellenti doctrina, nec fortunæ splendore, nec ulla auctoritate munitus, tutior aliquanto futurus, (de externis loquor) si vel in castra novorum dogmatum me contulissem, vel aulæ mancipium esse sustinuissem: à quorum altero revocabat pietas, ab altero partim genius meus, partim valetudo retrahebat. Priusquam hæc opinionum gladiatio nasceretur, eram apud humanioris literaturæ *mythos* gratiosissimus, præsertim in utraque *Germania*, atque hoc uno præsidio mihi satis videbar munitus: nunc nullos fere habeo infensiores hostes, quam quos prius habebam acerrimos propugnatores. Ita evenit, ut velut humi repens animalculum molle & inerme, non solum camelis, suibus, picis, corvis, graculis, aspidibus ac viperis; verum etiam vespis, cimicibus ac pulicibus expositus essem. Et qui inter se ἀσπένδω πολέμῳ conflictabantur, ad me lacerandum concordēs, sociā arma jungebant. Nec defuerunt *Itali*, qui Cæsarem totamque Cæsaris aulam in meum exitium irritarent, & persuaserant, nisi literarum præsidio æquioris judicii Principes revocassem. Quamquam adversus cinctorum, discinctorum ac palliatorum phalanges, nec *Cæsar*, nec Pontifex valeat quenquam plane tutum reddere. Quid facerem? Equus se tuetur calcibus, canis dente, bos cornibus, histrix spinis, apes aculeis, narce veneno, columbis præsidio est volandi pernitas: mihi nihil erat præter calamum, quem semper optaram, ut perpetuo incruentum habere liceret. Hoc quoniam satis negatum est, ad id quod erat proximum confugi, his tantum respondi, qui violentius urgebant, à nominibus libenter abstinui, ne quem Ordinem læderem sedulo cavi, nusquam non moderatior laceissent; in summa, clypeo magis utens quam gladio. *Sn-*

teri respondens non aliis tantum, sed & mihi videor ab ingenio meo nonnihil recedere: nec enim illo quisquam in me scripsit indoctius aut impotentius, quum esset ex Theologo *Sorbonico* Monachus *Carinsianus*. Quibusdam tamen respondisse poenitet, præcipue *Sutori*: minimum enim obfuisse famæ meæ, si neglexissem illius nœnias. Idque facturus eram, nisi cunctantem quidam vir gravis alio impulisset. Neque raro paterno seu potius fraterno affectu illos obtestor, amice rogo moneoque, ut animum ad saniora consilia recipiant, desinantque, dum me conantur opprimere, sibi suoque Ordini gravem tum invidiam, tum ignominiam constare, præsertim apud doctos & cordatos. Tecum sentit vir tui simillimus *Cusbertus Tonstallus* apud *Anglos* Episcopus nuper *Londoniensis*, nunc *Dunelmensis*; eandemque fere cationem solet occinere, quam tu nunc. Sed nec illi, per aulæ simul & ecclesiæ negotia, vacat laceissentium libellos & è regione meas *Apologias* attentius cognoscere: nam conviviorum fabulis aut delationibus credere minime tutum est. Ejus tamen judicio plurimum tribuo, nec pauca ad illius sententiam sum moderatus: quo nomine tantum ei me debere fateor, quantum non alio, quum illi multis nominibus debeam plurimum. Tantum ad eam literarum tuarum partem, in qua mones, ut rabularum latratus aut silentio contemnā, aut ita refellam, ut minimum videar indulgisse stomacho. Nolim autem hæc ita putes à me dici, vir optime, quasi prorsus culpa vacem, tuque frustra aut præter meritum admonueris: sed ut mihi sis æquior, faciliusque ignoscas, quod hæctenus peccatum est. Venio nunc ad alteram tuæ epistolæ partem, qua prudenter admones, ne nimis acriter obistam popularibus studiis, in his quæ licet non sint absolutæ pietatis, tamen non sunt cum impietate conjuncta, quod genus sunt, veneratio sanctorum, & picturarum crebritas. Quid ad te delatum sit nescio: sed absit ut usquam in libris meis damnetur sanctorum veneratio, aut imaginum usus, superstitiosum aut præposterum divorum cultum alicubi taxo: superstitiosum arbitror, quum miles ad latrocinium iturus, sibi promittit incolumem reditum, si *Barbara* simulachrum flexis genibus salutarit, & in illius honorem preculas magicis simillimas recitarit: præposterum sentio, quum cereoli ac picturis divos venerantur, tota vita cum illorum moribus pugnantes, quum gratissimus divi cultus sit, si quis illorum pietatem imitetur. Picturas ac signa, veluti præcipua vitæ ornamenta, demoliri nunquam placuit, quanquam optarim nihil in templis videri, nisi dignum eo loco. De invocandis divis, & adorandis imaginibus magna est digladiatio. Primum, constat nullum esse in divinis Voluminibus locum, qui permittit invocare divos, nisi fortassis huc detorquere placet, quod dives in Euangelica parabola implorat opem *Abraha*. Quanquam autem in re tanta novare quicquam præter auctoritatem Scripturæ merito periculosum videri possit, tamen invocationem divorum nusquam improbo, nec improbandam sentio, modo absit superstitio, quam aliquoties noto, nec id sine causa: superstitionem enim interpretor, quum omnia petuntur à divis, quasi *Christus* sit mortuus: aut quum hoc animo divorum opem imploramus, quasi sint exorabiliores Deo: aut quum à singulis pecularia quædam petimus, quasi hoc possit præstare *Catharina*, quod non potest *Barbara*: aut quum illos inclamamus, non ut intercessores, sed ut auctores eorum bonorum quæ nobis largitur Deus. Hæc admonere non arbitror tibi impium videri, ne supervacaneum quidem sat scio, si prodigiosam nostratium hac in re superstitionem cognosces. Jam graviori periculo vicina est imaginum adoratio, ad quam nobis adeo non suffragatur Scriptura, ut graviter etiam deterreat: nam si placet subtile *Scoti* commentum, Imagines eadem adoratione adorandas, qua sunt adorandi quos repræsentant, magnopere crassi fuerunt illi Veteres, qui tanto studio obstiterunt, ne quid imaginum in templo *Christiano* reperiretur. Ad hæc, si non idem adorandi genus

An. 1550. competit imaginibus Dei ac divorum, quum populus æque ante divorum imagines adaperit caput, procumbit in terram, adrepat genibus, exosculatur à contactu manus, affricat strophiola, qua tandem nota discerneres adorationis genus? Quid nunc de illis loquar, qui perinde fabulantur cum imaginibus quasi sensum habeant, nec similiter affecti sunt in omnes *Christi* ac divorum imagines, sed ab his sperant, quod ab illis non audent petere? Hæc quum sint nimium vera, tamen nihil poenæ deprecabor, si quis usquam in scriptis meis ostendere possit simpliciter à me damnatam vel divorum invocationem, vel imaginum venerationem. Hac in re si dignaberis & apud alios esse sponsor, polliceor id citra captionem ac sine fraude tua fore. Quod si quis tibi secus persuasit, si mihi parum fidis, quæso te ut ab his, qui deferunt, jubeas tibi monstrari loca: ea simulac inspexeris, videbis illorum tragicas calumnias, nihil esse nisi meros fumos ac nebulas. Hæc cum per se leviuscula sint, tuque de his tam leniter tamque amanter submoncas, tamen immodice modestus, audaciam ac temeritatem amicitiae prætextu deprecaris, immane, quantum dissidens à quorundam moribus, qui cum ipsi tota errent via, tamen tertio quoque verbo schismata & hæreses crepant. Ego, mi *Sadolesce*, à tui similibus vel conviciis, vel colaphis etiam admoneri æquissimo animo feram, tantum abest ut tam blandis admonitionibus offendar, nisi quod hoc ipsum offendit me non admoneri liberior. Nam *Cuthbertus Tonstallus* cætera par, hoc uno nomine te superat, quod liberior reprehendit, si quid in meis displicet, utpote propius perspectum habens ingenium meum, ac mores domestico etiam convictu rectius cognitos. De insigni sacerdotio, quod mihi *Clemens* Pontifex te suafore daturus erat, nisi certorum hominum calumniis retractus fuisset in diversam sententiam, pro tua quidem propensa voluntate gratiam in solidum me debere profiteor: sed tamen quod ad instituti mei rationem attinet, nullo detrimento res meas diminutas esse puto: nam si talibus aucupis fuisset intentus, plus offerebat *Cæsar*, *Regis Angliæ*, *Regis Galliæ* benignitas, quam, etiamsi essem avarissimus, optare possem. Posteaquam mihi contigit quod huic corpusculo fovendo sufficeret, nihil amplius requirendum putavi, quam otium ac tranquillitatem, quum senectuti, tum studiis meis, in quibus decrevi quod reliquum dederint superi vitæ conquiescere. Quid *Clementi* persuasum sit, nescio: illud mihi persuasum habeo, si summo Pontifici, tum hic animus meus, tum ea, quæ vel feci vel passus sum, perinde paterent, ut patent Deo τῷ καὶ ἐδιδόχῃ, aliquanto propensior esset in *Erasmum* quam in quosdam, qui tumultuose clamarunt. Si captassem mitras ac eensus, jam deplorarem operam inaniter sumtam: nunc non arbitror mihi multum perisse fructus, si summo agonothetæ probaro studium meum. Porro, quemadmodum ingenii tui mirificum gratuitumque candorem exosculor; ita non queo satis mirari ingenium istorum, qui summi Pontificis animum conati sunt in me calumniis irritare: neque enim me clam est qui sint; cum altero fuit mihi olim non tectum modo ac mensa, verum etiam cubiculum & lectus communis: adeoque à me nulla læsus est injuria, ut quum illi res essent angustiores, commendatricibus literis meis nonnihil etiam adjutus sit, nec usquam illius in scriptis meis nisi honorifica mentio. Quo tamen in me fuerit animo, abunde declarat libellus, in quo docet quid significet *Hebrais racha*, quem in aula Pontificis per manus multorum volitantem amicus quidam bona fide descriptum ad me misit. In eo præter omnem occasionem Pontifici scribit se vehementer admirari, quum in agricolarum tumultu tot hominum millia trucidata sint apud *Germanos*, *Erasmum* adhuc vivere, qui totius hujus tumultus princeps & antesignanus fuerit, qui tempestatem sævissimam excitavit, qui maria turbavit ab imo. Quasi mihi quicquam fuerit cum vesano pariter ac misero tumultu

A. rusticorum, aut quasi non primus omnium instituto seditioso reclamationem, submissius aliquanto, sed tum opinor prudentius, tum ad tuendam ecclesiæ concordiam accommodatius quam hi, qui vociferationibus, minis ac sævitia, protinus hoc incendium extinctum iri putarunt: à nominibus tempero, nam in his sunt quidam mihi non vulgari necessitudine juncti, quos tamen hætenus nihil aliud profecisse videmus, nisi quod civitates & plures & arctioribus foederibus sese conglutinarunt, & in dies conglutinant. Faxit *Christus* Opt. Max. ut vanus augur reperiar. Attamen si, quod abominor, videris exoriri terrificos orbis tumultus, non tam *Germania* funestos, quam exitiabiles Ecclesiæ, memineris hoc ab *Erasmio* prædictum. Primum erat negligere *Lutherum* cum suis *De Indulgentiis* propositionibus, nec oleum addere camino. Proximum, nec per Monachos orbi fere invisos, nec impotentibus apud plebem vociferationibus, aut librorum & hominum incendiis agere, sed libris inter eruditos duntaxat versaturis. Postremum erat illos ad tempus dissimulare ac ferre, quemadmodum hætenus tulimus *Bohemos* ac *Judeos*. Tempus ipsum sæpe remedium adfert malis immedicabilibus. Hæc perpetuo suadens adeo non sum auditus, ut vellem nollem, essem sectarum fautor. Præclarum facinus sibi facere videbatur ille διπλωματοφύλαξ, qui quacunque iret *Carolus*, chartarum fumis & incendiis implebat omnia, nulli non minitans. Me vero quo minus oppresserit per illum non stetit, perierat *Erasmus*, si pronas aures Principum reperisset. Ab hoc præter meritum sum instigatus. Alter ille mihi de facie incognitus, sed eruditionis humanitatisque fama tum notus, tum etiam charus, *Roma* nusquam non declamabat in *Erasmum*, infantem, indoctum, nullo judicio præditum. Cum eo posteaquam exposulasssem literis amanter & honorifice scriptis, ille iusto meditatoque volumine respondit, quod ad me nondum excusum misit. Ex eo facile deprehendi hominem mea non legisse, sed audita delataque scribere, imo ne scribere quidem nisi per conductitias operas. Hoc Opus quum *Parisiis* excusum, sed adjectis nonnullis ad me venisset, respondi, sed tamen civiliter & honorifice, sedulo cavens, quantum ipsa causæ natura patiebatur, ne quid excideret quod illius vel animo merito doleret, vel famæ detrimentum adferret, amicitiam etiam mutuam offerens, quam ille deferebat in calce voluminis. Sed non conquievit instigator ille primus, nec defuerunt *Lutetia* qui stimulos adderent, præsertim γυμνόποδες, quorum sacrum amictum ille triduo quam moreretur induit, in eoque sepultus est solennibus illius Ordinis ritibus, priusquam typographus volumen absolvisset. Quod mihi nondum videre contigit, qui viderunt, ajunt ingens esse: in eo per multas operas conductitias collectum est ex omnibus meis lucubrationibus, quicquid improbatis dogmatibus affine quoquo pacto videri potest. Quanto consultius erat ea decerpere, quæ palam adversantur ejusmodi dogmatibus, quorum nullus est numerus? Ita bonus ille vir, infixus, ut dici solet, aculeo fugit: cujus animæ precor Dei misericordiam, optans ut feliciores reperiat patronos apud summum Judicem, quam ipse patrocinatus est *Gallo* adversus *Cæsarem*, aut Pontifici adversus *Cæsaris* copias, aut sibi ipsi in tuendo suo principatu. De *Stunica* coercito perlubens tibi debeo, quem scio & ab *Adriano* Pontifice vetitum ne quid in me scriberet, sed posteaquam jam præter annotationes, quas in *Hispania* editas *Roma* distraxit, quinque aut sex libellis ad fati-
tatem usque in me debacchatus esset: minatur etiam nunc nescio quid, non jam de fidei, ut ait, dogmatibus, sed de re grammatica. Præter hoc calumnian-
di genus, habet hoc seculum portenta quædam maleficæ cujusdam ac vix credibilis perviciæ, qui miris cuniculis hoc agunt, ut aut latronibus objiciant *Erasmum*, aut mœrore conficiant. Sed hætenus gratia *Christo*, nec animum à suo proposito labefactare valuerunt,

runt, nec studiis meis ita multum detrimenti attulerent. Ad Psalmum abs te laudatum redeo, posthac sedulo conabor, ut quæ scribo, citra exceptionem abs te probari mereantur: quod vereor ut in hoc Psalmo sim assecutus, certe spem assequendi nunquam abjiciam, posteaquam auctore te proficere coepi. Et si soleo duntaxat in hoc scripti genere parcius indulgere stomacho meo, videlicet in tanta mysteriorum maiestate, memet ad religiosam quandam componens reverentiam. In illo valde tecum sentio, multorum interpretum lectionem nonnihil officere, tale præsertim argumenti genus tractanti: multoque felicius cedere, si quis, perspecta rei summa, totum se permittit arcano spiritui, animum interea non tantum à vitiis, sed prorsus ab externis humanioribusque curis avocans, & in sublimem quandam recessum subducens, ab omni mundanarum cupiditatum strepitu tranquillum & quietum. Nec leve momentum habet identidem interjecta precatio, quæ spiritus vigorem alacritatemque mire re-dintegrat. Deum immortalem, quanta esset nostra felicitas, si, relegatis opinionum & affectuum diffidiis, unanimes in fertilissimis Scripturarum arvis exercermur, aut in amoenissimis earum pratis luderemus; si tamen ludendi verbo utendum est in re tam non ludicra? Verum, ego conscius impuritatis meæ, nec ignarus quam incommodum, quamque refractarium organum præbeam officio spiritus ad hæc tractanda, in quibus ille maxime retrusa Philosophiæ coelestis arcana, velut in sacratissimo quodam adyto recondita esse voluit, non sine tremore soleo accedere, in quibus vix quisquam satis religiose versatur, nisi qui perpetuo versatur. Tui vero pectoris tranquillam puritatem primum mihi deliniavit *Nicolaus Leonicus*, vir ut apparet integer, & in *Platonica* Philosophia feliciter exercitatus: deliniavit autem in Dialogo, quo te de precando perquam sancte differentem facit: quem Dialogum si prius legissem, (legissem autem, si huc amici misissent in tempore) meus *De orando Deum* libellus, aliquanto minus jejunos, minusque humi repens prodisset. Sed animi tui pietatem, quam illic adumbratam vidi, multo expressius mihi repræsentarunt Psalmi tui luculenter enarrati, præcipue posterior, quem attentius, & ut *Græci* dicunt, ἀνυπόλεπτον legi: utrumque curassem excudendum, nisi alii antevertissent. Jam vix credas quantopere te amem de tuo isto iudicio, cum mea sententia valde consentiente: Deus, inquis, omnium potens, qui tibi labores, & sollicitudines, & affectam valetudinem dat, qui scit an maiore tuo bono id faciat, quam si quietem tibi & molle ocium præberet? Videris me tam penitus introspexisse, ut ipse mihi notior non sim quam tibi. In tot calamitatum perpetuo tenore, non alio argumento magis animum meum sublevare soleo, quam quod reputem hoc expedire salutis meæ: Deus enim pro sua inenarrabili sapientia diversis rationibus purgat homines ac se dignos fingit, qui velut egregius choragus varias personas inducit in hujus vitæ theatrum, à quo paratum est omnibus præmium, si suas quisque partes, quas ille delegavit, decenter agat. Divus *Paulus* Eremita hoc ipso clarus est, quod uni affixus loco totam ætatem fuit obscurus. Beatus *Hilaris* dum famam fugitat, nusquam locorum non inclauit. Divus *Antonius* eremo & urbibus se partitus est. Nullus horum quicquam adversi passus est. Jam quantum discrimen est inter *Hieronymum* & *Augustinum*, inter *Chrysostomum* & *Basilium*, inter *Athanasium* & *Gregorium* Theologum? ne cæteros commemorem, ingenio, fortuna, vitæque instituto dissimillimos, pietate pares. Quod si mihi choragus personam humilem & afflictam imposuit, utrum par est me illi obmurmurare, an partes potius delegatas pro mea virili sustinere? Dabit ille, cujus arbitrio geruntur res mortalium, huic fabulæ bonam catastrophem. Hæc contemplatio facit ut nondum omnino spem abjiciam de his Germanie tumultibus, in magnum aliquod Ecclesiæ bonum exituris: novit enim ille etiam mala nostra in suam

electorumque suorum vertere gloriam ac salutem. Sed quod tu pro tua singulari bonitate precaris *Germania*, multis aliis regionibus precandum est, in quibus non minus sævit hæc febris, licet minus eruperit. Quod si negotium hoc à tui similibus fuisset curatum, mitius ubique nunc laboraretur. Ferocia quorundam, ad se magis quam ad *Christum* spectantium, exasperavit hætenus, exasperatque hodie morbum. Sed quum chorago nostro videbitur, hæc omnia cessura sunt in bonum rei *Christiana*. Non es tui dissimilis, *Sadolet* modestissime, dum pro meis in Psalmum tuum annotatiunculis gratias agis. Imo non tua errata notavi, absit à me tantum arrogantia, sed typographorum; nec ea in aliud annotavi, nisi ut tu dispiceres. Epistolæ tuæ clausulam legens, vix præ gaudio lachrymas tenui, quo magis juvat ea verba hic repetere. De me, inquis, mi *Erasmè*, sic tibi persuadeas volo, quanquam ego tenuis sim, & magnis à fortuna detrimentis multatus, nihil tamen me habere, quod non tuum æque velim esse ac meum. Neque in hoc solum, sed in omni tua dignitate atque fama conservanda hoc sum animo, ut & sponte per me ipse, & abs te monitus, summam tibi fidem in amicitia ac benevolentiam semper sim præstaturus. Hæc quoties lego à tanto Præfule ex animo profecta, libet Comici senis sermonem usurpare, *Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias restare video! Vah, vivere etiam nunc lubet*. Fortunas tuas imminutas hoc gravius fero, quod quum eas haberes cum optimo quoque communes, non tuo unius, sed plurimorum damno attritæ sunt. Quod ad me attinet, abunde mihi videor per te locupletatus, dum te tam incomparabili amico frui licet. Mihi quidem perquam angusta est res familiaris, sed, ut ajunt, pusillis aviculis non multis opus est plumis. Minimo contentus sum, & si quid desit, sunt qui promte alacriterque cupiant impartire. Hanc tuam epistolam, si quid mihi credis, pluris facio, quam si misisses talentum auri magnum. Neque hæc eo mihi dicuntur, quod isto nomine tibi debere nolim. Imo libens profiteor me tibi non minus obstrictum esse pro his quæ defers, quam pro his quæ jam præstitisti. *Bonifacius Amerbachius*, in cujus amicitia præcipue conquiesco, homo tam purus, ut in eo nihil reperiatur nævi, nisi quod est immodice modestus, jam duorum liberorum pater est, sustinetque *Basilea* publicam Juris professionem. Hoc eo te scire volui, quo illi sis æquior, si forte rarius ad te scriberet quam velles. Tametsi non arbitror illum unquam tam occupatum, ut tibi, quem unice diligit, non vacet scribere: sed raro dantur, quibus tuto committamus literas isthuc perferendas: quotiesque tuas post magnum etiam intervallum accepimus, bonæ fortunæ nobis litasse videmur. Is nobis magno solatio est quoties revisit *Friburgum*. Id quod nunc rarius facit metu pestilentia, quæ hic per totum autumnum hymemque satis proterve ludit, ac nondum etiam potest desinere. Miror autem quid fiat, ut quum hominum decreverit numerus, nihilo secius tamen in dies accrescat rerum caritas. Bene vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 7. Martii, Anno 1530.

EPISTOLA MXCV.

IN ALGERVM.

Des. *Erasmus* Rot. *Balthasari*, Episcopo *Hildesheimensi*, S. D.

Scio quidem parum esse civile, Præsul clarissime, tot negotiorum undis circumvallatum interpellare, sed quum tua pietas tanto studio causam agat Ecclesiæ, non erit, ut arbitror, molestum hoc interpellari negotio, quod ad Ecclesiæ tum concordiam, tum dignitatem cum primis pertinet. Nihil enim habet illa sublimius, quam quod per corporis & sanguinis Dominici fit, etiam juxta naturam ac substantiam, unum cum *Christo*, & quodammodo in Deum transformatur; nihil autem ad perfectam indissolubilemque

An. concordiam efficacius, quam quod eodem corpore
 1530. vescens, eundem sanguinem bibens, per eundem spi-
 ritum in unum corpus redigitur, & *Christo* capiti vivo
 viva connectitur. Et tamen videmus artificio Satanæ
 factum, ut ea res, quæ conciliandis omnibus data fue-
 rat, tot dissidia olim genuerit, nuper renovarit, dum
 alii negant quicquam esse in Eucharistia præter sym-
 bola corporis & sanguinis Dominici, alii fatentur ibi
Christum vere adesse, sed sub panis vini que substantia.
 Rursus erant qui dicerent per verba consecrantia peri-
 re panis ac vini substantiam, & succedere corpus &
 sanguinem Domini. Alii *Christum* faciunt impanatum
 & invinatum, quasi parum sit semel fuisse incarna-
 tum. Exstiterunt & suo cognomine digni *Stercorani-
 sta*; *Gracia* nobis misit *Fermentarios*; Successit rix-
 a de sumendo sub utraque specie, qua tamen in re
 Pontificum auctoritas variavit: *Gelasius* enim censuit
 ab utraque submovendos, qui sub una tantum specie
 sumi volebant synaxim. Exstiterunt qui contenderent
 ab impio sacerdote nihil confici, nec ab impiis sumi
 verum corpus. Et tamen omnium horum error, in
 hoc profecit, ut in tanti mysterii cognitione magis ac
 magis tum erudita, tum confirmata sit Ecclesia. Nul-
 li tamen plus debet quam *Berengario*, imo non *Beren-
 gario*, sed *Christi* sapientiæ, qui malitiam hominum
 vertit in bonum sponse suæ. Quos & qualium virorum
 calamos excitavit impudens error *Berengarii*? Nuper
 exiit Opus *Guimundi* ex Monacho *Benedictino* Episco-
 pi *Aversensis*: Nunc prodit *Algerus* ex Scholastico
 Monachus ejusdem instituti. *Guimundus* acrior est &
 ardentior, ac plus habet spiritus rhetorici, hic seda-
 tior est & religiosior, uterque tum dialectices, tum
 reliquæ Philosophiæ belle peritus, licet citra ostenta-
 tionem, uterque in Canonicis Scripturis, ac priscis il-
 lis Doctoribus, *Cypriano*, *Hilario*, *Ambrosio*, *Hierony-
 mo*, *Augustino*, *Basilio*, *Chrysostomo*, quorum scripta
 plurimum adhuc referunt spiritus Apostolici, studiose
 versatus. Uterque tantum habet eloquentiæ, quantum
 à Theologo requirere par est. Certe dictionis argu-
 tiam, & collectionis acumen nusquam in eis desideres.
 Agunt solidis rationibus, nec, ut nunc quidam faciunt,
 bonam voluminis partem rixis & convitiis occupant,
 aut Sophisticis ratiunculis rem tractant. Et tamen hos
 tales viros apparet ante *Bonaventura*, *Thoma*, *Scoti*,
Alberti Magni, atque etiam *Petri Lombardi* tempora
 floruisse. Ac recentiores quidam ut plus jactant *Ari-
 stotelica* Philosophiæ, ita phrasim habent aridiorem,
 nimirum *Aristotelem* suum imitati, qui tamen sic ne-
 glexit affectus & ornamenta dictionis, ut summam
 præstiterit elegantiam, quod idem hi non potuerunt.
 At nescio quo pacto mihi decere videtur, ut in myste-
 riis explicandis adsit quædam orationis dignitas, nec
 absit affectus. Ita demum fit, ut lector non solum in-
 telligat quod à docto docetur, verum etiam amet quod
 ab amante traditur. Ex Euangelio habemus, *Hoc est
 corpus meum quod pro vobis traditur*; Ex *Paulo* habe-
 mus, *Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis*, &c.
 Et, *Qui ederet ac biberet indigne, reus erit corporis &
 sanguinis Domini*. Hoc nobis est immobile fundamen-
 tum. Ac prisci quidam Ecclesiæ Doctores, interim
 obscurius, interim varie, ne dicam diverse, loqui vi-
 dentur de hoc Sacramento. Obscuritas vel ineffabili
 hujus mysterii profunditati tribuenda est, vel illorum
 cautioni, qui loquentes frequenter apud multitudinem
 ex *Judeis*, Gentibus & *Christianis* permixtam, nolue-
 runt sanctum dare canibus. Varietas hinc nata est,
 quod interdum ipsæ species sacramentales dicuntur
 symbola, interdum ipsa sumtio symbolum dicitur: pos-
 tremo, corpus ipsum sui alteriusve rei symbolum non-
 nunquam appellatur. Quoniam autem sub illis signis
 latet corpus Dominicum, & *sumendo xpm* quod in spe-
 cies competit corpori tribuitur, veluti frangi, atteri-
 que. Tum quoniam ibi consecratur corpus, substantia
 quidem idem quod pependit in cruce, sed non idem
 qualitate, nimirum jam glorificatum & spirituale, si-

A bi parum attentis pugnare videntur Antiqui, si quando
 dicunt corpus idem & non idem, quum revera nulla
 sit pugnantia. Postremo, corpus *Christi* nonnunquam
 dicitur naturale, quod sumit ex Virgine, nonnunquam
 mysticum, quod est Ecclesia: quæ res præbuit ansam
 oscitanti lectori ut diversa loqui videantur. Quum igi-
 tur tam evidens habeamus à *Christo* & *Paulo* testimo-
 nium. Quum per hos viros evidentissime declaratum
 sit, Priscos, quibus non sine causa tantum auctori-
 tatis tribuit Ecclesia, concorditer sensisse in Eucharistia
 esse veram substantiam corporis & sanguinis Domini-
 ci. Quum his omnibus accesserit Synodorum constans
 auctoritas, tantusque populi *Christiani* consensus, si-
 mus & nos concordēs in tam celesti mysterio, & hic
 sub ænigmate edamus de p. & calice Domini,
 donec aliter edamus ac bibamus in regno Dei. Uti-
 nam autem qui *Berengarium* ita sunt errantem,
 sequantur & poenitentem, atque horum etiam error
 Ecclesiæ cedat feliciter. Exsistunt circa hoc sacramen-
 tum innumeræ quæstiones, quomodo fiat transubstan-
 tiatio, quomodo subsistant accidentia absque subje-
 cto, quomodo colorem, odorem, saporem, ac vim
 etiam saturandi, inebriandi, nutriendique retineant,
 quam habebat nondum consecratus panis ac vinum;
 quo momento incipiat esse corpus & sanguis Domini,
 quando desinat esse substantia corporis & sanguinis;
 & an corruptis speciebus succedat alia substantia, quo-
 modo idem corpus sit locis innumeris, quomodo ju-
 stum hominis corpus sit sub tantillo fragmento panis,
 aliæque permultæ, quas inter eos sobrie tractari con-
 venit qui sensus habent exercitatos. Vulgo satis est
 credere post consecrationem illic esse verum corpus &
 sanguinem Domini, quod nec dividi potest, nec læ-
 di, nec ulli patet contumeliæ, quicquid acciderit spe-
 ciebus: nam si corpus Domini projectum in cœnum,
 aut in latrinam, aut in ventrem hominis demissum for-
 didaretur, nulla re magis sordidaretur, quam quum
 ab homine fumitur criminibus inquinato. *Christiana*
 quidem religionis est, species sacramentales cum omni
 tractare reverentia, attamen quemadmodum Deus, qui
 juxta naturam non minus est in cloacis, quam in cœ-
 lis, nec lædi potest, nec inquinari: ita nec corpus
 Domini glorificatum. Breviter adversus omnes huma-
 næ cogitationis scrupulos, occurrat nobis primum im-
 mensa Dei potentia, cui nihil impossibile, cui nihil
 non facile: deinde quam inæstimabiles sint dotes cor-
 poris glorificati, præcipue Domini *Jesu*. Superest
 igitur, ut quod sufficienter persuasum est, digne ce-
 lebremus, & quod credimus, ipsa re nos credere de-
 claremus. Quantam enim puritatem, quantam reve-
 rentiam ac tremorem requirat hoc terque quaterque
 adorandum mysterium, quis digne verbis assequatur?
 E Quis autem credat illos ex animo credere, qui dum
 hoc peragitur mysterium, in templo fabulantes obam-
 bulant, aut, quod alicubi velut ex more fit, in foro
 pro templi foribus stant, ociosis fabulis terentes tem-
 pus? Olim ille poenitentium aut catechumenorum lo-
 cus erat. Quidam, vix ostensis mysteriis, sese propi-
 ciunt in popinam, templumque vacuum relinquunt.
 Quid hoc moris est? Dum agitur ridicula fabula, ma-
 nes donec audias *Valete & plaudite*, & tam cœlestis
 mysterii finem exspectare non potes? Circumstant men-
 sam illam adorabundi spiritus Angelici, præsens adest,
 in quem tota cœlestis militia gaudet prospicere, & tu
 perinde, quasi ludicra res agatur, aut nauscas oscitaf-
 que, aut garris aliquid, aut potas? Jam video morem
 apud plerisque receptum, quem impium dicere for-
 tasse non oportet, quod ab affectu quodam pio, licet
 humano, profectus videatur, sed tamen præter vete-
 rem Ecclesiæ consuetudinem, parumque congruenter
 inductus est. Dum peragitur consecrationis mysterium,
 chorus Virgini matri cantiunculam occinit, cum ver-
 bosa precatone. An congruit ipso Filio præsentem ma-
 trem appellare? Atqui si priscum Ecclesiæ morem ser-
 vare velimus, id temporis nulla vox audiebatur in to-
 to

to templo, sed populus in terram pronus, tacitis affectibus gratias agebat Deo Patri, qui Filium suum in mortem tradiderit pro salute generis humani. Huc nimirum hortatur sacerdos, quum alloquens populum, dicit, *Sursum corda: Gratias agamus Domino Deo nostro*: nam ineffabilibus mysteriis nulla res magis convenit quam silentium, nec alio modo dignius laudatur stupenda Domini *Jesu* in nos charitas, quam illo loquacissimo silentio, dum silente vocum humanarum *arepta*, submisso corpore, mens erecta soli Deo loquitur. Ut autem populus pro dignitate veneretur hoc mysterium, non parum habet momenti vita sacerdotum. Olim, quum maxime floreret Ecclesia, non noverat nisi unicum *sacerdotum*, quod solus Episcopus peragebat. Turbam *secundum* eorum primum religio, mox etiam questus invadit. Denique res eo devenit, ut multi non alio anteposissent sacrificare, quam quivis e plebe discit opificatum, alius sutoriam, alius cementariam, alius vestiariam. His Missa nihil aliud est quam viaticum. Par quidem est, ut qui altari deseruit, ex altari vivat, ab hoc tamen mysterio decet procul abesse omnem speciem cauponationis; & hujus adorandae functionis ministros oportet non gesticulationibus tantum, vestibus, aut vocibus, sed totius etiam vitae tenore muneris sui dignitati respondere. Immane quanta decet illos sobrietas, quanta pudicitia, quanta puritas, quantus vulgarium voluptatum contemptus, quantus divinarum Literarum amor? Quam indecorum est sacrificum mox à tali mysterio, quod diei reliquum est, computationibus, prophanis fabulis, chartis, alcave, venatibus, aut ociosis obambulationibus consumere, nullam, aut minimam temporis portionem sacrorum lectioni Voluminum, aut coelestium rerum contemplationi dare? Agnoscant sacerdotes suae professionis sublimitatem: quum adstant altari, ministros habent Angelos, hinc digressi quidam non gravantur esse sodales infimae fecis hominum, ne quid dicam asperius. Ne quæso mores eorum, qui functionem obeunt angelica dignitate majorem, porrigant haereticis ansam impie sentiendi de tam ineffabili mysterio, sed honorificent ministerium suum, ut eos vicissim honorificet Dominus, tum apud homines, tum apud Patrem suum coelestem. Verum, quid ego haec? Efficacius huc adhortabuntur *Algerus* & *Guimundus*, quos ipse me fateor summo cum animi fructu perlegisse. Equidem antehac nunquam dubitavi de veritate corporis Dominici, sed tamen nescio quo pacto ex hac lectione mihi non parum & confirmata sententia est, & aucta reverentia. Hoc quicquid est laboris tibi dicatum esse volui, Praeful ornatissime, ut esset quod testaretur clientem *Erasmum* optimi patroni sui memorem esse, ac te vicissim mei commonefaceret. Dominus prosperet sanctissimos conatus tuos, in suam gloriam, ac pietatis *Christiana* profectum. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 15. Martii, Anno à *Christo* nato 1530.

EPISTOLA MXCVI.

Erasmus Rot. Joanni Rosino S. D.

Vix credas, mi *Rosine*, quam me tuo illo unico congressu tibi devinxeris, totumque tuum reddideris. Quanquam enim ingenii tui candorem, eruditionem, & humanitatem ex tuis literis, tuoque carmine veluti deliniatam animadverteram, tamen eadem omnia è vivo colloquio, oculis, & ipsa fronte multo perspexi evidentius. Quapropter diem illum inter candidos mihi numerandum censeo, qui nostram amicitiam tam amico affatu confirmavit. Restat, ut mutuis officiis ac vicissitudine literarum eam alamus. R. D. *Fabrum*, cujus copiam mihi sponderas, hoc facilius habui excusatum, quod tu illius vicem quodammodo apud me explestes. Literis ex *Agrippina* missis excusavit, quod per sodales Canonicos non licuisset inviscere nos, pollicens in reditu vel cum itineris dispendio

se nos aditurum. Sed quod ille pollicebatur, vix ipse An. mihi sum ausus polliceri, quippe qui scirem omnium minime sui juris esse qui semet aulicis negotiis manciparunt. Gaudeo te in humanissimi Principis regia honesto loco numeroque jam esse, speroque futurum ut accedat & census & dignitas tuae doctrinae tuisque moribus debita. Quanquam nihil erat seriae rei, quod ad te scriberem, tamen quum oblatus esset hic *Erasmus* adolescens generosus & eruditus, non putavi committendum, ut istuc veniret absque meis literis. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 16. Martii, Anno à *Christo* nato 1530.

EPISTOLA MXCVII.

Erasmus Rot. Richardo Patas S. D.

EXSILII praegaudio, *Pacee* charissime, quum viderem illam mihi non ignotam manum, acciperemque te tantis calamitatibus ac malorum naufragiis incolumem enatasse, ac pristinae etiam dignitati restitutum. Hoc mihi gratius fuit quam si quis angelatos misisset sexcentos. Video non dormire Numen, quod & innocentes eruit, & feroces dejicit. Ipse non referendis malis oppressus ob furias Pseudeuangelicorum, videor mihi per te quodammodo revixisse. Utinam liceat ante mortem tuo conspectu tuaque mellitissima consuetudine frui. Post fatales istas tempestates confido posthac tibi serena tranquillaque fore omnia. De epistola ad me relata, non est quod labores, praeter officia salutationis fere nihil habebat. Eam *Quirinus* meus ait esse inter excusas. *Roberto Felde* vel hoc nomine omnia bona cupio, quod tibi charus est, etiam si mea contemneret. *Moro* tamen si summa dignitate, quam accepit, & dignus est & par, tamen non tam illi gratulor quam regno *Angliae*, atque etiam Regi. Non alium esse scio isthic, vel ingenio tali praeditum, vel virum incorruptioribus moribus. Cura ut quam suavissime vivas, *Pacee* inter patronos meos praecipue, inter amicos sincerissime. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 22. Martii, Anno 1530.

EPISTOLA MXCVIII.

Erasmus Rot. Carolo Utenhovio S. D.

EXISTIMO nostrum *Hervagium* isthic fuisse, measque tibi reddidisse: nam huc nondum rediit. Binas abs te literas accepi, posteriores misit ad me ex *Augusta Vindelicorum* *Joannes Cholerus* praepositus *Curiensis*. Ait sibi traditas à scholastico quodam. Venerunt ad me non resignatae solum, verum etiam effractae, in quibus, mi *Carole*, desiderabam illam tuam solitam cautionem ac prudentiam. Scis hodie nihil tuto literis committi. Quam erant illa libere scripta de eo qui multorum fefellit expectationem? At quanto liberiora, quae de eo quem omnes uno ore praedicarent *ῥόγαννον εἰναί*; Delectat me ingenii tui ingenuitas, sed hisce temporibus sub omni lapide scorpius dormit. Postremae literae tuae mihi videbantur indiligentius scriptae: nam sermonis elegantia non respondebat alicubi meae expectationi, de *Carolo* tot jam annos versato *Pataviae*. Atqui huc, *Utenhovio* charissime, nervis omnibus tibi contendendum est, ut maximam tuorum de te expectationem superes etiam. Id facile perfeceris, si naturae felicitati parem addideris industriam. Spero tibi nihil opus his stimulis. Sed tamen eximium quoddam animi mei erga te studium, quo fit, ut tuae gloriae faveam impensius quam meae ipsius, suavitati licet addere calcar. Bene vale.

Andomarus tuus amantissime scripsit ad me, sapius *Ammonius*, quo viro non arbitror alium vivere sanctioribus moribus, aut ingenii sanioris. *Polyphemus* bibit in *Bohemia* fortiter. Crebro scribit ad me, sed illi nihil respondeo. Ex *Marco*, qui has, ut opinor, reddet, cognosces caetera. Rursum vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 23. Martii, Anno à *Christo* nato 1530.

EPR

EPISTOLA MXCIX.

Erasmus Rot. Petro Bembo S.

An. 1530. **E**VIDEM sat feliciter mihi cessisse meam audaciam existimaturus eram, Bembe multis nominibus incomparabilis, si vir tantus, omni disciplinarum genere perpolitus, hominis *Batavi* literas, easque tam neglecte scriptas æqui boni consuluisse. At tu pro tua vix credibili humanitate, pro vitreis reposuisti gemmeas: quid enim in illis tuis est, quod non smaragdis & unionibus tum preciosius sit, tum amabilius? Quam niveus ibi candor ingenii? Quanta dictionis jucunditas, quanta sententiarum sanitas, quanta verborum proprietates, quanta structuræ concinnitas? Quam mihi totus displicui tua legens? Quam puduit me mei? Sed hæc missa facere satius est, ne quæ judicio dicuntur, tribuantur affectui, quæque ex animi penitissimis recessibus proficiuntur, existimentur tuis auribus dari, quod hoc à plerisque fieri soleat. Ad epistolam tuam veniam. Satis confidebam *Carolus Utenhovium* claris majorum suorum imaginibus, præcipue parenti, viro quo multis jam annis nihil habeat *Flandria* neque doctius, neque melius, responsum, atque adeo sui similem futurum: jam enim mihi menses complures indolis haudquaquam plebejæ specimen egregium dederat. Is tamen non mihi solum, sed omnibus suis & charior & jucundior multo futurus est, quod tanti viri judicio sese probavit. Pulchrius enim est uni placuisse *Roscio*, quam reliqui theatri totius plausum tulisse. Arbitror autem illum meminisse, quantopere amicorum omnium de ipso expectationem auxerit, primum *Italia*, dein urbis *Patavina* celebritas, quam ut olim *Atticam* & *Ἐλλάδα* quidam appellarunt, merito *Italiam Italia* quis dixerit: postremo, *Petrus Bembo* unicum hujus ævi decus, & præceptor & amicus. Significarat *Jacobus Sadoletus*, te nescio quid parum faustæ valetudinis compulisse, ut *Patavium* te reciperes. Quæ si fuit *πρόσθετος*, laudo prudentiam: sin aliter, gaudeo te levatum ea molestia, quandoquidem epistola tua nihil habebat querimoniarum. Opto ut iste portus tuis sanctissimis studiis perpetuo tranquillitas sit & amœnus. A proximis *Sadoletis* literis, in quibus tui meminerat, nihil hæcenus ab illo accepi. Migratio fuit in causâ, quo rariores ab amicis literæ venerint: audierant enim migrasse nos, quo migrassemus incerti. Ad hæc, oppidum hoc ut magis est in secessu longius à *Rheno* submotum, ita tum incelebrius est tum infrequentius quam *Basilea*. Habet tamen Academiam bene institutam magis quam numerosam, & honestis ornatam verius quam multis discipulis. Inter Professores Juris primæ celebritatis est *Zasius*, homo jam extremæ senectutis, sed ingenio vivo, & inexhausta facundia. Nihil adhuc in *Germania* vidi hoc uno vel sanctius, vel candidius. Nec quisquam adhuc exoritur, qui videatur in illius locum ita successurus, ut *Zasium* non sint desideraturi, etiamsi sunt aliquot, quos non possis contemnere. Friget hic magis quam vellem Theologia, sed, ut spero, brevi efflorescet: linguarum studium viget mediocriter. Bonas disciplinas omnes sat feliciter excitat *Henricus Glareanus*. Utinam is essem, ornatissime Bembe, qui hoc ætatis in meis moribus, quos tu vocas optimos, & virtutis actione possem conquirere, saltem daretur in sacris Literis tranquille consensescere. Sed homo non tantum ætatis, ut vere scribis, devexæ, verum etiam quotidie colluctans cum immanissimo carnifice calculo, subinde cogor in arenam gladiatoriam descendere, cum reti & falce *Mirmillonem* agere; imo, quod est gravius, cum omni bestiarum genere depugnare. Hæcenus omne discrimen intra metum constitit, primum furentibus rusticis, quo tempore minimum abfuit quin *Basilea* fuerit capta. Deinde, quum sæviret *εὐνομαχία*, plebe armata in foro cum instructis bombardarum ordinibus per noctes aliquot pervigilante. Sed tum in neminem sævi-

A tum est nisi in divos ligneos ac saxeos. Terror omnes habebat, quibus erat aliquid quod nollet perire. Hæcenus bono Numini debemus, quod in tot tumultibus, quum toties hinc atque hinc ad arma procurreretur, gutta sanguinis non ceciderit. Scena rerum nunc invertitur, video mira rerum molimina, quem exitum sit habitura fabula nescio. Si modo liceat effugere bellum in *Germania*, cætera deus aliquis fortasse benigna reducet in sedem vice, verbis enim *Horatianis* libenter utor. Quicquid officiorum impendisti in *Utenhovium*, addam meo diario, tibi que jus facio his nominibus appellandi *Erasmum*, si quid extiterit, in quo voles vicissim experiri quantum *Bembi* causa cupiam. Ego vero perquam lubens accipio, quod humanissime defers, ex amicitia legibus bonorum omnium communionem. Pollicerer in mea jus mutuum, si quid offerre possim, præter animum benevolentem. Eum certe præstabo optima fide, & si quid præterea poterunt nostræ facultatulae. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgoe* 25. Martii, Anno à Christo nato 1530.

EPISTOLA MC.

Erasmus Rot. Germano Brixio S.

C **V**t silerem ipse fuisti in causa, qui scripseras te longius aliquo secessurum, scripseram tamen amicis aliquot, sed literas typographus post quatuor denique menses reddidit, ut accipio. *Monachus* tuus sero venit, altero jamdudum excuso. Et in totum video nihil à vobis expectandum hac duntaxat in re, præter *συκίλω ὀμνυμένην*, aut *Rhesi* potius *συμπαχίαν*. Totum Opus exhibit ad proximas nundinas autumnales. Resagitur multis prælis. Ex Commentariis in *Acta* vertimus Homilias tres, quartam adjecimus, nec est animus addere quicquam, quum certum habeam Opus esse *ῥόλον*, cujusmodi sunt & Commentarii in secundam ad *Corinthios*, unde nos vertimus Homilias decem, reliquas alius quidam vertendas suscepit: Homilias in priorem ad *Corinthios* vertit *Franciscus Aretinus*, sed infeliciter usque ad xxx. reliquum alius quidam eruditus absolvit. Commentarios in Epistolam ad *Romanos* docti quidam, ni fallor, vertunt *Lovanii*. Si quid habes præter ista quod excusum non est, mittendum est mature. Exemplar Commentariorum in *Acta Gracum* est quidem apud me, sed onus est grave. Si isthic nancisci potes, absolvido. Verum, cura quam primum ut fiam certior, ne per imprudentiam duobus delegetur hæc provincia. De Card. non satis memini quid scripserim, nisi forte narraui querelam *Frobenianorum*, qui toties frustra egerint de privilegio Regis pro *Augustino*, & ipse rogatus hac de re scripsi Card. Cancellario, & id quoque frustra. Si quid aliud fuit rei, non memini. Epistolum ad *Tussum* re vera missum fuit, sed suspicor à *Berquino* suppressum, quod ille solet interdum. Nam scripseram & *Alberto Pio*, eam epistolam fatebatur ipsius opera non esse redditam, quod judicasset non expedire. *Berquinius* scripserat ad me carmen esse *Lascaris*, distichon tantum extremum esse *Tusani*. Postea quidam homo minime levis ceu rem compertam scripsit totum carmen illius esse. Et tamen me leviter commovit hoc quicquid erat, magis dolebam hujusmodi dissidiorum materiam quæri, non sine gravi bonarum literarum jactura. Nam quod idem *Tusannus* frequentius me taxavit in publica professione, de peripsema-te, qui locus & à *Budæo* taxatus est libro edito, quam feliciter, nunc non disputo, certe torset mendum in *Snida*, in quo legimus *κατέχον τὴν κακίαν*, quum sit *κατέχων τὴν κακίαν* pro *urgentibus malis*. Quod idem *Tusannus* notavit de orci galea, jam pridem à me correctum erat in postrema *Adagiorum* editione. Quod taxavit ex *Enripide*, *χὶ ὁ κείνων κατὰ τὸν νόμον*, constat *Gracum* sermonem esse ancipitem. Et ad hunc sane locum quum verterem, scio me aliquandiu hæsisse. Nec multo majoris momenti est, quod notavit ex *Iphi-*

Ab *phigenia*, *an* *de* *moi* *metela*, & cætera. Id si facit per occasionem & recte, fungitur boni Professoris officio: Sin affectate & contumeliose, modo recte, magis me delectat auditorum utilitas, quam offendit meæ opinionis detrimentum. Quæ portenta deprehenduntur in his quæ verterunt *Itali* ex *Vitis Plutarchi*? In his quæ vertit *Theodorus Gaza*, vir sine controversia summus, multa reprehendit *Trapezuntius*, quæ castigavit admonitus. Id mihi *Roma* narravit qui *Gaza* fuit à secretis, tantum abest, ut existimem me nusquam esse lapsum. Quin & in his, quæ vertit *Budæus*, possum aliquot manifestos lapsus ostendere. Sunt qui admonuerant excudi istic aliquot epistolas *Budaicas*, in quibus traducor ut osor nationis *Gallica*, quum non in aliam, ita me bene amet *Christus*, semper fuerim propensiore studio. Indicant & in Commentariis de phrasi *Græca* linguæ subesse morsus aliquot figuratos. At ego suspensiones has omnes rejicio, ut *Budæus* non minus indignas quam me. Eas qui ferunt, non minus male merentur de *Budæo* quam de studiis. Fortasse sunt qui cuperent spectare *Budæum* cum *Erasmio* commissum. Id per me nunquam fiet, imo nihil non fiet ne fiat. Jam ut *Budæus* sit extra omnem invidiæ suspensionem, tamen non effugiet quin de candoris illius existimatione decedat nonnihil. Atque ut totum eruditorum theatrum illi applaudat, sicut optimo jure facit, tamen sunt aliquot, qui & *Erasmio* bene velint. Sed mihi placet in studiis concordia, candorque. Quod si quibus vacat digladiari de gloria, per me palmam ferant licet. Ego malim in hoc ut prosum esse facundus. Bene vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 27. Martii, Anno 1530.

EPISTOLA MCI.

Erasmus Rot. Cassandro Cellismartiali S. D.

Rem vestram concertationem, vir candidissime, ut rem paucis expediam, sic enim cogit valetudo. De epistola *Augustini* LIX. nulla est ambiguitas, quin sit ipsius germanissima, nec opus erat ad hoc evincendum quod *Augustinus* non fuerit omnino rudis linguæ *Græcæ*: declarat hoc in Categoriis, in Psalmis, aliisque multis Operibus suis, & ad *Hieronymum* scribit se contulisse illius emendationes ad *Græcos* codices. Imo disputans adversus *Pelagianos*, vertit quædam ex *Chrysostomo* non prorsus infelicitè. Qui potuit, inquires, destitutus præsidio linguarum? In novissima editione reperio, *Neque perinde munim præsidio linguarum, etiamsi non omnino rudis fuit Græcica litteraturæ, at non consueque doctus, ut Græcos interpretes expedire posset evolvere.* Fortasse in prima editione fuit, quod citat clarissimus *Cadeti* Vicecomes, idem tamen est sensus, sed ob calumniosos dixi explanatius. Præcesserat enim commemoratio *Græcorum*, & eorum qui pulchre callebant *Græcæ*, pleraque ex illorum Commentariis haurientes. Idem non fecit *Augustinus*, nisi quod extrema senectæ pugnans cum *Pelagianis*, coactus est undique præsidia contrahere. Itaque in his, quæ scripsit juvenis, sæpe labitur deceptus *Latinis* exemplaribus, velut aliquot indico locis, & in postrema editione de loco ubi negavit *Petrus* Dominum, restitui germanam lectionem ex *Cyrillo*. Quin devexæ jam ætatis probat liberum arbitrium ex hoc quod subinde legitur in Evangelio, *Nolite judicare, nolite jurare, nolite irasci*, &c. quum illud *nolite* sit interpretis, & non Evangelistæ, aut Apostoli. Itaque ut maxime scierit *Græcæ*, tamen in enarrando raro utitur *Græcorum* Commentariis. Itaque qui domi habet instrumenta belli, nec his utitur in prælio, recte diceretur in certamine suis armis destitutus. *Augustinus* paululum Grammatices didicerat puer, olim enim utraque lingua mixtim tradebatur: sed oderat eam linguam adolescens, & abhorrebat à lectione *Græcorum* Auctorum, quod in *Confessionibus* deplorat senex. Libebat tecum diutissime fabulari, sed tantum licuit per valetu-

dinem. Superest ut ornatissimo Præfuli *Baptista* Episcopo *Senecensi*, & clarissimo *Antonio Anrisonio Cadeti* Vicecomiti, meis verbis & gratias agas, & salutem dicas reverenter atque amanter. *Cassander* posthac mihi scribetur inter candidos amicos. Bene vale. *Friburgo Brisgoia* 28. Martii, Anno 1530.

EPISTOLA MCII.

Erasmus Rot. Petro Mesia S. D.

Sub nundinas *Francfordienses* semper quidem obrui soleo, partim studiorum laboribus, ob præla tum maxime tumultuantia: fervent enim in officina *Frobeniana* perpetuo non pauciora sex præla: partim epistolarum cumulis ex omnibus mundi plagis advolantibus, quibus interdum respondeam necesse est, quo tempore vix soleo tueri valetudinem; nunquam tamen magis degravatus sum quam hoc tempore, adeo ut nec horulam dare licuerit diebus quindecim graviter afflicte valetudini. Jam ad finem adspiranti, venit tuus fasciculus cum libello *Græculi*, postridie multo maximus etiam fasciculus ex *Italia*. Itaque paucis tecum agam oportet, *Petre Mesia*, vir animo meo charissime. Pietatem erga me tuam abunde testantur tuæ litteræ, nihil aliud spirantes quam *ἐρως* quendam amorem, quem ego lubens amplector, responsurus etiam pro mea quidem virili. Cæterum, quod hortaris ut juveni glorioso respondeam, etiamsi fuisset amplissimum spatium, nam tuæ litteræ sero venerant, tamen verbum non eram responsurus. Sentio quantum flagitium admiserim, quod illum ullo responso dignatus sum. Animus hoc mihi præfagiebat, & amicus quidam candidus *Alphonfus Valdesius* admonuerat per litteras, ne blateroni tantum haberem honoris, ut uno verbo responderem. Sed is, cui tradidit litteras, sero mihi reddidit. Libellus paulo ante ad me venerat missus è *Latetia*, & ibi clam excusus per *Seraphicos Franciscanos* contra Senatus edictum, suppresso typographi nomine. Quo magis suspicabar esse nomen fictitium. Itaque non est animus peccato peccatum addere. Est *Lovanii* quidam ejusdem Ordinis juvenis, isto vestrate paulo doctior in sacris Literis, atque etiam modestior, tametsi prodigiosæ gloriæ & petulantissimæ loquacitatis, sed qui illis mos est, religionis fucō tam male dissimulatæ, ut nemini non pelluceat. Is annotavit in *Annotationes Valle, Fabri*, & meas in Epistolam ad *Romanos*, sed in me proprie stringit calamum. Respondi paucis absque ipsius nomine, sine conviciis, nisi quod indicavi juvenem nec *Græcæ* nec *Latine* peritum, nec instructum lectione diversorum Auctorum non esse parem ei provinciae. Misi libellum *Lovanium* ad amicos, ut dispicerent num expediret excudi, verebar enim ne glorioso protinus surgerent cristæ. Excuderunt, pessime cessit. Ille statim, quasi voto potitus, multos libellos parturire cœpit, plenos indoctissimæ loquacitatis. Ridetur à doctis omnibus. Ipse suorum fratrum applausu contentus est. Dices, Quid igitur? Patiemur illos impune triumphare? Vinci non possunt etiam victi, ac prostrati, tamen urgent & attrahunt adversarium, quemadmodum solent pertinaces, sed imperiti palestritæ: & utcunque res ceciderit, hoc ipsum istis abunde magnum tropæum est, extorsisse responsum ab *Erasmio*. Magna certe gloriæ pars illis decesserit, si me quiescente fuerint tumultuati. His remediis potius cum illis agendum est: Deferendus est typographus ad magistratum Cæsareum, qui contra Cæsaris edictum ausus est istiusmodi nugas edere, suppresso suo nomine. Indixerat Monachis silentium *R. D. Archiepiscopus Hispalensis*: monendus est & is, ut patres illos, qui tales histriones subornant, auctoritate sua coerceat. Vir gravis est & pius, cui tales libelli probari non poterunt, etiamsi mihi parum faveret. Sunt & alii, qui mihi bene volunt, Archiepiscopus *Toletanus*, & *Don Emmanuel*. Unus typographus bene mulctatus, aliis erit exemplo. Ipse *Gwardianus* adeundus est, ac

Ad. rogandus unde habeat hoc exemplum ex institutione
1530. divi *Francisci*, ut famosis ac seditiosis libellis præter
edicta Principum incessant famam hominis, cui tot
Ecclesiæ principes reddunt amplissimum testimonium,
quorum aliquot, *Thrasenice* fortassis, sed infra verum
retuli in literis ad germanum tuum. In literis Cæsaris
ad me postremis hæc inerant verba, *Bono itaque ani-
mo te esse volumus, tibi que persuadeas nos tui honoris at-
que existimationis rationem nunquam non habituros.* Et in
alteris eandem sententiam multo scribit amantius, *Se
non minore studio defensurum existimationem mei nominis,
quam sui ipsius.* Vide igitur an is Princeps tales libel-
los sit probaturus. Erit & illud remedio, si clam ad-
moneantur & boni viri, ne quid dent talium libello-
rum fautoribus. Nihil habent pudoris, conscientiae
multo minus, putant sibi licere quicquid libet. Si sen-
serint aliquid decedere culinæ, hoc demum sentiunt:
nam aures habent non in capite, sed in ventre. A me
curabitur ut Cæsar & ipsius Cancellarius intelligant
securiles istorum tumultus. Denique quid vis faciam,
patiarve potius, quam ut juvenum imperitorum na-
niis respondeam. *Dulcorationem* illius, ut vocas, non
legi, nec est animus legere, sed oculo percurri titu-
los aliquot paginarum. Dedicavit tam præclarum O-
pus Principi nescio cui, & in initio decantat *Enco-
mium pacis*, multa suffurans ex *Querimonia mea pacis*.
Hinc digressus facit *Erasmum Behemoth*, & exemplo
hæreticorum omnium sub titulo pacis bellum *Christo*
inferentem. Ego nolim me hodiernum diem totum
esse superstitem, nisi *Christi* gloriæ sinceriter & ex
animo faveo. Deinde recitat nobis orationem cujus-
dam, qui in Synodo summam enarrasset errores meos
horrendos, de quo mihi scripserant quidam, & omni-
no si bona fide recitat hic, expedite proposuit, sed
mendacissime, & à doctis tum habitus est pro infano
Monacho, ut erat revera. Mox exspatiatus in laudes
Principis, rogat ut componat bellum per me meos-
que seditiosis libellis in Monachos excitatum, meque
adigat ad palinodiam. Quos seditiosos libellos narrat?
Apologia mea nihil habet seditiosi, & probata est à
Mercurino Cancellario. Quis adegit *Carvajalum* ad sic
ineptiendum? Eum irrisi non ut Monachum, sed ut
esse putabam, ludionem subornatum. Hæc in præfa-
tione. Deinde, ut probet nobis suam eruditionem,
recitat aliquot loca ex Epistolis quorundam, à quibus
fortassis extorserat commendatiunculam, quod isti so-
lent, nam & sic mendicant: quorum nemo tamen,
quod sciam, Theologus est; certe nec *Vives*, nec *Leus*
est. Quod si talibus testimoniis res agitur, quos epi-
stolarum cumulos à qualibus viris scriptarum possim
proferre? De *Termino* quum fuerit stolidissima cavilla-
tio, tamen non accipit excusationem meam, quasi ego
fuerim unquam tam infans, ut non dicam in universis,
sed in una quapiam disciplina me prætulerim omni-
bus. Et tamen hic referuntur, *Plus ultra*, & alia quæ-
dam nugaciora: quid multis? vicit *Cacalalus*. Alicu-
bi argumentans dico, *Possit hic videri in Christo qua-
dam infirmitas*: colligit ille, *fuit in Christo infirmitas*,
audistis blasphemiam. Multa hujus generis colligit
hinc atque hinc ex libris meis nullo ordine. Illud ex
eo didici, quid sibi vellet quod de scorto meo memi-
nerat: nam ipse nunquam quivi divinare. Est *Collo-
quium scorti & adolescentis*, hoc ille vocat *Scortum E-
rasmi*. Utinam non sint scorta turpiora inter eos, qui-
bus hoc *Colloquium* videtur impudicum. Docet & il-
lud nos, Cæsarem, & plerosque *Hispania* Principes
esse Monachos, alba cuculla, Cæsarem Abbatem: nec
hoc indignum videri debet, quum & *Christum* faciat
Abbatem, & Apostolos Monachos, & Virginem ma-
trem Monacham. Dixeram, *Mihi ut quisque ad Fran-
cisci pietatem proxime accedit, ita fuit, est, & erit
semper charissimus.* Hinc ita colligit, *Franciscus pau-
per fuit, lauda paupertatem. Franciscus coelebs fuit &
castus, lauda coelibatum.* Sic potius colligere debue-
rat, *Ergo qui velit amari ab Erasmo, ad Francisci vi-*

A *tam se conferat.* Tales enim revera semper amavi, &
adhuc amo. *Levanii* cum *Franciscanis* mihi fuit ami-
citia *Christiana*, *Leus* primus clam insperat aliquid
mali feminis, id post excitarunt alii, donec prodiret
iste gloriosus, quem vulgus appellat *Dei corniculam*.
Basilæa conjunctissimus fui *Franciscanis*, donec teno-
rent rectum cursum. Hic *Franciscanos* habeo tam vi-
cinos, ut in cubiculo audiam canentes perinde ac si
essem in templo. Summa est inter nos amicitia, quia
nulla est inter eos malitia. Habent concionatorem
probum ac modestum, qui *Erasmum* interdum etiam
honorifice citat in concionibus. Sint pauperes, qua-
lis erat *Franciscus*, nemo non amabit. At isti nomine
B pauperes sunt, re divites, habent scrinia sua, habent
procuratores, habent assignationes; quanquam hæc
non infector, nemo invidet illis victum & vestitum,
modo ne insultent in capita hominum. *Franciscus* fuit
coelebs, etiamne putat idem esse coelibem & castum?
Castitatem quis unquam damnavit? Illa non absque
risu legi, *Franciscus fuit modestus, humilis, abjectus,
injuriarum patientissimus, Christi crucifixi sectator in-
comparabilis, ferventissimus predicator, & Ecclesiæ sem-
per obediens, extolle, commenda, suscipe, non modo Fran-
ciscum, sed & illos qui per vestigia Francisci sequuntur
principem Christum.* Equidem *Franciscum* semper exi-
stimavi bonum virum, nec invitum amarim illos, quos
C viderim per illius vestigia sequentes principem *Chri-
stum*. Tales igitur se exhibeant, & mecum expo-
sulent, si non laudaro. Sed, opinor, si viveret *Franciscus*,
Cacalalus non agniturum pro germano filio, nec ab
illo laudari velle, nihilo magis quam *Paulus* voluit à
puella *Pythonissa*. Magis tamen laudam qui per vesti-
gia *Pauli* sequatur *Christum*, qui suum Euangelium
voluit esse *ἀδάμαντος*. Postremo, terret nos fulmine
Pontificis. Ipsi lædunt Ordinem, qui mala vita, fa-
tisque libellis dedecorant suum sodalitium. Audacter
mentitur quod multi libris editis pronunciarint me
hæreticum. Hoc nec *Bodda*, nec *Hooghestraten*, nec
Latomus, nec *Leus*, nec *Sutor* fecit quod sciam, & si
quis fecisset, convicium est, non judicium: nulla le-
gitima sententia ullus librorum meorum pronunciat
est hæreticus. Sed nimis multa, mi *Petra*, de istius
juvenis ineptiis, qui nihil adfert præter indoctam ar-
rogantiam, & effrenem linguæ volubilitatem. Utere
commonstratis remediis, aut si qua potes communi-
sci rectiora. Ego si quid potero non dormiam. Ad re-
spondendi certamen non proliciar posthac, nisi scri-
bant aliter, quod à *Franciscanis* non expecto. Qui do-
cti sunt ac pii favent, stolidos ac gloriosos nihil mo-
ror. Ego interim pergam pro mea virili, pietati lite-
risque consulere, tu cum germanissimo germano su-
viter vivito in Musarum viridariis. Datum apud *Fri-
burgum Brisgoia* 30. Martii, Anno 1530.

EPISTOLA MCIII.

Erasmus Rot. Christophoro Mefsa Hispano S.

I N me quidem nihil est, ornatissime *Christophoro Me-
ssa*, quod ullo pacto cum divinis *Marci Tullii* vir-
tutibus sit conferendum, ego tamen quocunque in
numero sum recta studia pro viribus adjuvantium,
istud tuum ingenium tam candidum, tam sanum, tam
sobrii judicii, pluris facio quam quævis *Asa* regulum.
Cæterum, ab ignotis ac semotis accipere literas adeo
mihi novum non est, ut pene sit quotidianum: à do-
ctis, à magnatibus, ab Episcopis, ab Abbatibus, quos
ego natos non noveram, subinde veniunt literæ: à
F Regibus, à Principibus ac Præsulibus ea dignitate, ut
nulli possint esse ignoti, non tantum literæ veniunt, sed
etiam splendida munera. A Cæsare *Carolo* multas ha-
beo epistolas tam honorifice, tam amanter scriptas,
ut eas pluris faciam quam illius in me benignitatem,
cui tamen bonam fortunæ partem debeo. A Rege *Fer-
dinando*, nec minus crebras, nec minus amicas, non
sine munere honorario. A Rege *Gallia* quotiens quam
am-

amplis conditionibus invitatus sum? Rex *Anglia* & crebris literis ac muneribus ultro missis, declarat favorem ac benevolentiam in me singularem. Nec illi facile cedit foeminarum, quas hæc ætas habet, optima, *Catharina* illius Regina. Rex *Polonia Sigismundus* misit epistolam, cum ipso munere vere regio certantem. Dux *Saxonia Georgius* crebris me literis appellat, & ad me & ad vos. Quid memorem *Guilielmum* Archiepiscopum *Cantuariensem*, quid *Cuthbertum* nuper Episcopum *Londinensem*, nunc *Dunelmensem*, quid *Joannem* Episcopum *Lincolniensem*, qui, præter epistolas omnibus gemmis preciosiores, quotannis veluti tributum amicitiae mittunt, nec petenti nec expectanti? Ab *Alberto* Cardinale *Moguntino* habeo præter literas egregium benevolentis animi monumentum, quemadmodum & à *Philippo* à *Burgundia* Episcopo *Trajectino* nuper vita defuncto, item à *Joanne* Card. *Lotharingia* fratre Ducis. *Bernardus* Episcopus & Card. *Tridentinus* præter honorarium munus, idque non exiguum, crebro misit literas tam amicas, adeoque solatii plenas, ut quamvis dejectum animum possint erigere, amplissimis insuper conditionibus invitans ad convictum, à quo & hodie literas accepi eadem pollicentes quæ olim detulit, ac fortassis, ut nunc res sunt, utar illius oblati. Archiepiscopi *Toletani* ad me literas jam excusas arbitror te vidisse; quid his fingi, quid optari potest amantius aut honorificentius? Nec defuit illius vel fortuna vel animo digna benignitas. Nuper *Guilielmus* Princeps Dux junior *Clivensis* ac *Juliensis*, adolescens virtuti natus, scripsit literas amoris plenas, addito poculo magnifico. *Antonius Fuggerus* simul atque sensisset me *Basilea* moliri politum, misit viaticum centum floren. aureorum, pollicens in singulos annos tantundem & amplius, si vellem *Augustam* me recipere. Ubi respondi id mihi non esse commodum, misit poculum in primis elegans, pignus inquit inter nos amicitiae. Ante paucos dies *Christophorus* à *Stadio* Episcopus *Augustensis*, vir tum nobilis, tum apprime doctus, itinere septem dierum, nec eo satis tuto, huc se contulit non ob aliud, quemadmodum ipse prædicabat, nisi ut videret *Erasmum*, videlicet hominis umbram. Candorem illius prædico, non mea merita: attulit secum duo pocula regia, cum ducentis flor. aureis, deferens insuper omnium facultatum suarum communionem. Dum hæc scribo, veniunt literæ à *Jacobo Sadoletto Carpentoracensi*, Deum immortalem, qua doctrina, qua morum integritate, qua auctoritate viro! Solitus est & ante subinde nos doctissimis epistolis appellare. Exciderat ille, nisi epistola forte tum reddita commonuisset. Nec dubito quin plures nunc non veniant in mentem. Venit interim in mentem *Petrus* Episcopus *Cracoviensis*, vir summa doctrina parique auctoritate, ejus Regis Cancellarius, qui suam erga me pietatem, & literis amantissime scriptis, & magnificis donariis declaravit. In eadem *Polonia* est *Andreas Critius* Episcopus *Plocensis*, qui me frequenter & humanissimis literis, & eruditissimis carminibus recreat excitatque, ne hic quidem ad me. Habeo cubiculum epistolis differtum ab eruditis, à magnatibus, à Principibus, à Regibus, à Cardinalibus, ab Episcopis: habeo scrinium plenum donariis poculorum, lagenarum, cochleariorum, horologiorum, quorum aliquot ex puro sunt auro, anulorum magnus est numerus, omnium autem longe major futurus, nisi pleraque donata redonarem aliis studiis provehentibus. Et in his, qui hæc donant, sunt multi non doctrina modo, sed & vitæ sanctimonia præstantes, velut Archiepiscopus *Cantuariensis*, Episcopus *Londinensis*, Episcopus *Augustensis*; & in primis *Joannes* Episcopus *Roffensis*, qui fugerat, quemadmodum fugerat & Episcopus *Uratislaviensis* *Joannes Turzo*, qui miserat scrinium rebus elegantissimis refertum *Antuerpiam*, ubi tum agebam, quam ego nunquam audissem aut somniaissem *Uratislaviam* aut *Turzonem*. In hujus locum successit frater, Episcopus *Ol-*

muensis. Et in dies accrescit talium numerus, quum ego nullius benignitatem invitari, ingenue præ me ferens mihi satis esse facultatem ad hanc vitæ sobrietatem, cujus adeo me non poenitet, ut citius sim aliquid detractus quam additus. Et tamen tanta est ultronea illorum liberalitas, ut si nulli sint reditus (sunt autem etiam præter Cæsaream pensionem aliquot) hæc sola meis studiis alendis sufficeret. Mediocrum dona semper rejeci, quoties licuit incolumi amicitia: aut sic accepi, civilitatis gratia, ut abunde pensarim. Sunt, ut scribis, qui dicunt me nihil contulisse studiis, sunt qui clamitant me seminarium hæreseon. Et unde hic affectus tot ac talium virorum, quos nemo non fateatur & acri judicio præditos, & toto pectore pietati favere? At isti graculi studio infelices, decem jam annis nullum non moverunt lapidem, & hodie movent in me, apud Principum aulas, apud Episcopos, apud Pontificem, apud Cæsarem, quid multis? apud maximos & minimos; ubique repperunt qui *Erasmum* defenderent, patroni inopinati, sæpe etiam ignoti. Qui sunt isti qui sic favent impietati? qui favent nihil conferenti studiis? Imo sapiunt & intelligunt venturum istorum malitiosam garrulitatem. Fateor esse multos qui me præcedunt in hoc argumento laudis, nec mirum est, quum ego primam invidiam exceperim, viamque munierim, quum novale repurgare coeperim, ac doleo non esse plures à quibus superer. In hoc enim à me sudatum est. Quod si quis conferat seculum, quod fuit ante annos triginta sex apud nos, cum hoc quod nunc est, intelliget an aliquid literis contulerit *Erasmus*. Ante annos viginti nullus erat Princeps qui teruncium impenderet instituendo filio: nunc nullus est, qui non magno conductum adhibeat formatorem peculiarem. Reclamabant initio Theologi, sed seniores modo, nec hi tamen omnes: juniores nostra amplectebantur, nunc & *Casci* mitescunt. Nec pauci jam Monachi, quæ prius damnant, incipiunt amplecti. Duo juvenes *Franciscani* profiliunt in theatrum, non minus impudentes quam indocti; nec intelligunt quantum malum suo, ut ajunt, jumento, suo accersant Ordini. Sed hac de re plenius scribam fratri tuo (*Petro*), nunc tantum ago gratias ut debeo maximas, quod non perinde mea ac studiorum causa non dubitatis certamen suscipere, non solum cum *Franciscanis*, verum etiam cum aliquot magnatibus. Cum Monachis, vir prudentissime, cenleo non decertandum, *Dodonai* lebetes sunt, si moves unum, moveris omnes. Sed per magistratum typographus ille castigandus esset, qui contra Cæsaris edictum, contra R. D. Archiepiscopi *Hispalensis* voluntatem indoctos ac famosos libellos excudit non addito suo nomine. Si primo suo ausu fuisset legitime punitus, non addidisset alterum facinus. Hoc si non putant dandum meritis *Erasmi*, dent *Hispania* tranquillitati; tales enim libelli nec pietati conducunt, nec eruditioni, tantum ad excitandas rixas utiles sunt. Veri Principes, quoniam civiles sunt, & rerum periti, quanquam interdum artibus istorum pelliciuntur in errorem, præsertim quum mea non legerint, tamen commodis rationibus facile revocantur in meliorem sententiam: id si fieri non potest, tamen non est deferenda virtutis via. Est aliquid nunc placuisse paucis, sed optimis, posteritatis erunt æquiora judicia. Doleo gregem illum *Observantium*, sic enim vocari amant, à simplicitate *Francisci* degenerare ad mundum: nec enim auderent ista duo loquaces juvenes, nisi patrum ac fratrum applausu confirmati. Nunc hoc agitur ut citra magnam humani sanguinis effusionem hoc fatale diffidium moderatis rationibus componatur, & isti seditiosis libellis conantur nobis novum excitare incendium. Nusquam non obtrectant quibus libet, suo arbitrio mentientes, vociferantur apud imperitos, exemplo mentium alieno à *Francisco*, cujus titulo sese venditant. Nec hætenus tamen aliud profecerunt, nisi quod eruditorum ac bonorum odium in se vel excitant, vel exasperant.

An. Quoniam autem insanabiles video, suo morbo relin-
quendi sunt. Utinam detur aliquando *Christophorum*
meum complecti coram & alloqui: id si fortuna ne-
gabit, animis posthac erimus semper conjunctissimi,
nonnunquam & literis confabulabimur, quamvis ma-
gnis locorum intervallis disjuncti. Literas tuas, *Hispa-*
li datas postridie Nonas Januarii, accepi quinto Ca-
lend. Aprilis. Bene vale. Datum apud *Friburgum Bris-*
goia 30. Martii, Anno à *Christo* nato 1530.

EPISTOLA MCIV.

Erasmus Roterod. Alphonso Manrico, Archiepiscopo
Hispalensi, S. D.

ORNATISSIME Præsul, pridie huc è *Luætia*
missus est libellus titulo *Ludovici Carvajali*, illic
excusus furtim, suppressio loci typographique nomine:
nam per Senatus edictum non licet illic quicquam ex-
cudere non approbatum: ego quum nec nomen agno-
scerem, & libellus miram levitatem ac petulantiam
præ se ferret, suspicatus sum esse jocularum, & per
subornatum juvenem agi fabulam. Respondi sic ut ri-
derem potius quam redarguerem. Aliquanto post ve-
nit libellus idem apud vos excusus simili fuco, cum
literis amicorum admonentium ne dignarer hominem
ullo responso. Vehementer dolui me sero fuisse moni-
tum. Nunc idem juvenis mittit nobis librum multo
petulantiorem, similiter excusum absque loci typogra-
phique nomine, videlicet præter edictum Cæsaris.
Cum tam ineptis libellis colluctari mihi non est ani-
mus, etiamsi prodeant sexcenti: demiror tamen ab
illo sodalities Observantium prodire tale scribendi ge-
nus, quum regula, quam sub veste gestant plerique,
pauci in animo, serio deterreat illos ab omni detra-
ctione. Mihi quidem præter bonam conscientiam, tot
sunt Principes, Reges, Cardinales, Episcopi, docti,
qui non literis tantum, sed & honorariis muneribus
ultro delatis gratulantur studiis meis, ut istos tenebrio-
nes facile possim contemnere: ad vestra tamen *Hispa-*
nia tranquillitatem pertineret, si clancularius ille ty-
pographus daret poenas, ne subinde peccet graviora,
expertus felicem audaciam. Ab istis juvenibus nihil
expectandum, nisi stultum ac seditiosum. Si seniores
habent quod adferant pro defensione veritatis, exhi-
beant libellos suos antequam edant. Non ero tibi plu-
ribus molestus, clarissime Præsul. Si *Erasmus* tibi vi-
detur dignus ista contumelia, tu tamen pro tua æqui-
tate publicæ tranquillitatis curam non depones sat scio.
Dominus clarissimam Celsitudinem tuam servet inco-
lumem, ac bonis omnibus florentem. Domino meo
Lodovico Coronello S. plurimam. Datum apud *Friburgum*
Brisgoia 31. Martii, Anno à *Christo* nato 1530.

EPISTOLA MCV.

Erasmus Rot. Baptista Egnatio S.

DE *Budæo* tam male sentio, tamque male odi ho-
minem, ut etiamsi palam in me stringeret calami
mucronem, non possim non favere de studiis tam præ-
clare merenti. De collatione, qua quidam suspicantur
illum offensum, mitto epistolam, quæ si tibi satisfac-
ecerit, non est opus pluribus verbis. Quanquam hoc
ipsum incommodum collationis posteriore sublatum est
editione. Mihi quidem nihil minus in animo fuit quam
Budæum lædere. Sed in præsentia de *Budæo* deque *Ci-*
ceroniano verbum non addam: de miserando ac pro-
pe deplorato *Christiana* religionis dissidio video con-
sentire nostros animos. Id indicat mea ad *Vulturium*
epistola, quam nunc ad te mitto. Nonnullam tamen
spem mihi facit Cæsaris non tantum auctoritas, po-
tentia, pietas, prudentia, lenitasque summo digna
imperio, verum etiam genius quidam. Utinam res ci-
tra magnam humani sanguinis effusionem confici queat,
& victoria denique cedat *Christo*. Divinat, opinor, tua
prudentia quid indicem. Sed mutanda est in melius

Avita, & Numen exorabile flagrantibus votis fatigan-
dum. Felicitatem istam, mi *Egnati*, sane dignam istis
tuis virtutibus eximiis tibi magnopere gratulor: mihi
in arena gladiatoria moriendum est, sic meum est fa-
tum. Ego tamen vel pertinaci silentio adversus pro-
vocatores conabor aliquantum oculi parare mihi. *Caro-*
lus Utenhovius, juvenis apud suos re lauta, & clara gen-
te, non eget admodum opera tua. Si quando digna-
beris hominem alloquio tuo, erit aliquod calcar ad stu-
diorum amorem. *Hervagius* prædicat humanitatem
tuam; oro si quid potes, adjuta ut *Chrysostomus* exeat
plenus. Auctor est cumprimis pius, & magnis impen-
diis res agitur. Ego præter laborem nihil meto. Est
unde vivam, gratia superis. Refalutat te *Zafius*, vir
priscorum morum, & antiquæ virtutis rarum exem-
plar. *Rhenanus* abest in patria. *Henricus Glareanus*,
omnium bonarum disciplinarum perpetuus altor, huc
nobiscum demigravit, cum *Basilea* novarentur omnia.
Is hic proficitur publico salario, quem opinor tibi non
ignotum esse. Vale. Datum *Friburgo Brisgoia* 31. Mar-
tii, Anno à *Christo* nato 1530.

EPISTOLA MCVI.

Erasmus Rot. Collegii Basiliensis Professoribus S. D.

VIDETIS quanta sit vobis adversaria parata, quan-
tumque certamen ex Collegio bilingui, quod *Gal-*
liarum Rex *Franciscus* instituit *Luætia* summa omnium
expectatione. Qualiscunque erit eventus, quem &
opto & spero fore felicissimum, vobis certe laus hæc
manebit integra, quod priores negotium pulcherri-
mum sitis aggressi, ac cæteros ad æmulationem provo-
caveritis. Accedit & illud ad gloriæ vestrae cumulum,
quod invidiæ primos impetus excepistis ac sustinivistis,
sequeuturisque provinciam tradidistis non paulo facilio-
rem. Quin hoc quoque nomine vestra virtus erit cele-
bratior, quod adversus excetram non est patrocinata
regii nominis auctoritas. Si illi in hoc antecellunt,
quod singulis linguis bini Professores destinati sunt, id-
que salario, ut fertur, uberiore, *Hieronymo Basiliensi*
non potest imputari, qui quod habuit, in solidum isti
negotio dedicavit. Cæterum, quod apud *Gallos* linguæ
Latina nullus designatus est Professor, id adeo non
improbo, ut vobis imitandum censeam, simulatque
ejus linguæ Professor suo commodo cesserit, idque sa-
larium cæteris duobus accrescat. Hæc eo scribo, ut
pristinæ vestrae diligentiae aliquam adjunctis accessio-
nem, & auditorum frequentiam profitendi dexterita-
te retineatis. Rebus novis plerique magis capimur, &
Galliam pacatam habere cœpimus. Quod si vos desti-
tuant auditores, fiet ut & ipsi frigidiores ad profiten-
dum reddamini. Contra hæc vobis omni cura & in-
dustria connitendum est. Hactenus pulchre se habent
primi actus fabulæ. Protasin excitabit æmulatione Col-
legii regii, vestra vigilantia imponet plausibilem cata-
strophen. Bene valete. *Friburgo Brisgoia* 1. Aprilis,
Anno 1530.

EPISTOLA MCVII.

Erasmus Rot. Conrado Herbipolensi Episcopo S. D.

QVONIAM, ut accipio, non infelicitè cessit auda-
cia mea, quod Celsitudinem tuam per R. D. *Ma-*
rium appellarim, non sum veritus idem nunc facere,
præsertim nactus tam commodum latorem, ut commo-
diorem optare non possim, *Danielem Stibarium*, qui
cum mihi quondam *Basilea*, nunc etiam *Friburgi* men-
ses aliquot domestica fuit consuetudo; & quod olim
in præcipua amicitia parte ponebatur, mensa commu-
nis nos aliquandiu junxit. Nec antehac unquam ex-
pertus sum quenquam sanctioribus, purioribus, aut
commodioribus moribus juvenem. Itaque quemad-
modum unius convictus ad omne, vel studiorum, vel
molestiarum, vel senii tædium abunde magno solatio;
ita discessus illius mihi fuit tristissimus: quem tamen
hoc

hoc nomine fero moderatius, quod suo bono revocatur in patriam. Isti celeberrimo Collegio non possum non vehementer gratulari, tot egregiis animi dotibus ornatum contubernalem, cui si liberum esset unum adhuc aut alterum annum honestissimarum disciplinarum studio dare, tanto plus & decoris & utilitatis adferret, quum suo Collegio, tum tuæ R. Celsitudini, erga quam, sicuti par est, & amanter & reverenter affectus est. Non sumam operam in eo tibi commendando, neque enim quisquam commendat eximias gemmas divitiarum admiratori; ita virtus insignis apud tam egregium probitatis amatorem non eget commendatione. Ostendisse modo, commendasse est. Si quid erit, in quo nostra opella posset amplitudini tuæ gratum facere, senties eam ad omnia iussa paratissimam. Dominus E. A. T. fervet incolumem. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 2. Aprilis, Anno à Christo nato 1530.

EPISTOLA MCVIII.

*Erasmus Rot. Joanni Alexandro Brassicano
Jureconsulto S. D.*

LIBELLVS *Adagiorum*, sine literis tuis pridem red-
ditus, mihi fuit magnopere gratus, gratissima fuit
& epistola, quam reddidit famulus tuus, nisi quod jo-
candi de mortuis & vivis ibi nullum facis modum.
Non hoc in *Ciceroniano* susceperam omnes referre qui
scriptis innotuissent: alioqui quis fuisset voluminis mo-
dus, aut quid omnino fuisset ineptius? Tui me admo-
nuit *Ursinus*, sed fero. Nec tui quicquam videram
præter vericulos aliquot. De te vero jam annis ali-
quot nihil inaudieram. Absit ut omnes mortui sint, qui
illic non recensentur. Præteritus est *Beatus Rhenanus*,
præteritus *Bonifacius Amerbachius*, cujus phrasis mea
sententia non ita multum cedit *Politianica*. Scio te jo-
cari, sed per totam epistolam ejus joci non potes obli-
visci, quæ res nonnullam stomachi significationem
præbet. Atqui non pertexui, ut modo dicebam, ca-
talogum Scriptorum, in quo tamen si quis esset præ-
teritus, ignorantia potius aut oblivioni dandum erat,
quam malevolentia. *Salvianum* mihi tuus famulus non
exhibuit, quum tamen *Frobenius* ea in re nihil factu-
rus sit nisi ex meo judicio. Majorem in modum gra-
tulus tibi, mi *Brassicane*, qui tam feliciter in utrius-
que literaturæ peritia progressus sis: nam *Græca*, bo-
na fide, nec sine dignitate reddis, neque quicquam
est in tota phrasi quod offendat legentem. Illud ope-
ræ mihi videris propemodum frustra sumsisse, quod
in Præfatione deprecaris culpam, qui post me tracta-
ris *Proverbia*. Quis enim unquam tam iniquus fuit,
ut cuiquam legem præscriberet, ne tractaret argu-
mentum ab alio tractatum? Quanto igitur sit iniquius
idem præscribere in hoc argumento, quod suapte na-
tura infinitum est, præsertim quum quotidie profiliant
utriusque linguæ Scriptores hætenus sepulti? Cæte-
rum, quod addis me post alios scripsisse *Proverbia*, si
de *Græcis* loqueris non inficior. Nemo tamen *Latino-
rum* attigit hoc argumentum ante me. Et utinam ex-
starent *Græcorum* monumenta, qui tractarunt parcemio-
logias. Mihi primum aggredienti nihil erat à *Græcis*
subsidiis, præter *Diogeniani* Commentaria manu descri-
pta, sed tum mutila, tum mire depravata. Post na-
ctus sum *Zenobii* Collectanea, non multo feliciora:
nam quod *Polydorus* contendit videri prior, manifesto
ludit, quum ipsi ostenderim editionem meam primam
anteceffisse primam illius tribus mensibus, quum id
temporis neuter alteri cognitus esset. Optarim au-
tem, charissime *Brassicane*, ut meas etiam *Chiliadas*
superes, & *Erasmi* nomen obscures. Refers tamen
aliquot ceu nova quæ sunt in meis, velut illud, *Si ti-
bi non molestum, & mihi jucundum est*, recensetur à
me *Chiliad. II. Centur. I. Proverb. xxxiii.* Item illud,
Echinus parturiens, est *Chiliad. II. Centur. IV. Proverb.*
Lxxxii. Tunc canent cygni, &c. exstat *Chiliad. III. Cen-*

tur. III. Proverb. xcvi. Sunt & alia, quæ obiter citan-
tur in meis *Chiliadibus*. Non hæc commemoro ut te
à pulcherrimo instituto deterream; amicorum com-
munia sunt omnia: sed ut aliorum vites calumniam.
Velio non scribo, parum alacri valetudine. Eum meis
verbis salutato tum amanter, tum reverenter, & si qui
sunt alii, qui nobis non male cupiunt. Datum apud
Friburgum Brisgoia 4. Aprilis, Anno à Christo nato
1530.

EPISTOLA MCIX.

Desiderio Erasmo G. Urfinus Velius S. D.

Ex quo Polyphemus ille tuus mihi reddidit à te li-
teras, fateor me non rescripsisse: primum, non erat
cui recte darem, deinde id temporis egi prociun, cum
tuas acciperem, qua quidem cura omnes alias & vincit
& exterminat: postea vero, cum ducenda erat uxor,
jam ingruerat bellum, & erat supra caput hostis, qui
prius in Austriam ruebat, quam venire crederetur. Ita-
que pro cithara ac reliquis jocularibus, quæ solent nuptiis
adhiberi, exaudita mihi sunt ea nocte *Turcarum* arma,
qua prope sub ipsis clarissima ac pulcherrima urbis mœni-
bus concrepuerunt. Et nihil sane affuit celebrandis nu-
ptiis earum rerum, quas tu vehementer ac mea quidem
sententia recte damnas in tuo libello ad *Reginam Britan-
niæ*, neque ego eas magnopere concupivi, immo detesta-
tus sum meras illecebras, & instrumenta prava atque
inhonesta cupiditatis. Verum, qua res stibi acerbissima
fuit, vix noctis maritus unius, prima statim luce cum
propinquis uxorem dimittere sum coactus, quam tertio
post die consecutus, vix evasi arma teterriorum ho-
stium, jam à tergo omnia ferro igneque vastantium.
Post vero solutam obsidionem, jam profectis hostibus, ubi
Viennam redii, inveni res uxoris ac meas, tum hostium
maleficio foris, tum injuria defensorum domi, graviter
accisas: atque haud scio, utrum perniciosior fuerit cru-
delitas illorum in agro, an avaritia horum intra mœnia,
& insolentia ac feritas inaudita: qui inquieti inter suos
ac violenti, apud hostes ignavi & fugaces, omnes prope
rerum urbanarum copia, sed præcipue vini corrupti, o-
mnia divina atque humana fœde promiscuerunt. Inter
quos parva admodum manus Hispanorum pro sua portio-
ne plus vera laudis meruit, quam egregia illa cohortes
usque ex ultima Germania *Viennam* misse. Atque e-
quidem de his neque nunc liberius, neque possum copio-
sius ad te perscribere, quia vereor ne edantur in publi-
cum litera mea, aut aliqui proferantur; & minime va-
cat in epistola talia exsequi, qua vix una librorum de-
cade possent explicari. Sed & antea te rogavi, ne quid
ederes mearum literarum, quoniam sæpenumero ea scri-
bimus, quæ aut inepta videri possint, aut sunt ejusmodi,
ut prolata fraudi sint Auctori, & plerumque sumus in-
tenti magis rei, qua de scribitur, quam ut inseruiamus
sermonis elegantia & oratoriis ornamentis. Proinde jure
meo iterum atque iterum à te peto, ut premas quidquid
epistolarum hætenus ad te misi, ac mittam in reliquum:
scribam vero ad te prolixius ubi Augustam cum Rege
ventum erit. Heri primum *Vienna* huc redii, ubi per
tres menses multum laboris operaque insumsi in describen-
da obsidione nobilissima illius quondam ac pulcherrima
urbis, nunc vero & hostium, & nostri militis incendiis
ac rapinis misere deformata.

Hencelii cum morum optimorum suavitate ac consue-
tudine jucunda majorem in modum delektor, tum ejus
concionibus mirabiliter animus meus accendi solet ac re-
creari; utitur non illo spiritu, quo plerique Germani in
concionibus utuntur, accusatorio & bilioso, verum docet
recte, monet breviter, reprehendit modeste ac raro; &
cum vitia præterita corrigi nequeant, præsentia emenda-
re, ac futura ab hominum mentibus avertere, accurate
studet. Utinam hujus similes essent dæxa uxi cum quædam
vires! facile quidem expugnaretur arx & civitas impio-
rum, neque ederentur tot ac tanti inter Christianos im-
mulus. Ostendit mihi *Brassicanus* aliquot Epigramma-

AN. 1530. *ta Gallorum adversus te pro Budæo, etiam Lascaris, quæ tu nimirum, ut es singulari vir sapientia, ac animi virilis & erecti, non flocci feceris; neque vero magnopere laboraveris, quid Galli rauci occinant Philomelæ, aut quid Græci obijciant Germano: qui si intelligunt, quo sensu scripseris Ciceronianum tuum, impie & injuriose alteri maledictis, alteri nugis in te invehuntur. Bene vale, optime & doctissime Erasme. Bonifacio nostro, beneficentissimo viro, salutem meis verbis dices, itemque Beato, & reliquis amicis. Ex Lintio Austriæ superioris 20. Aprilis, Anno 1530.*

EPISTOLA MCX.

Erasmus Rot. Augustino Mario S. D.

JAM ultra menssem mihi res est cum tenacissimo malo, torminibus alvi. A Medico nihil opis, de Domini misericordia nunquam desperandum. Laboravit & *Berus*, sed revaluit, licet totus adhuc languens ut metuat recidivum. Næ felicissima mihi fuit illa tui commendatio, per quam ego tanto Principi factus sum & notus & charus. Pro mea commendatione nihil mihi debes, habes in teipso pharmacum, quo bonos omnes tibi concilias. Mitto aliquot exemplaria epistolæ ad gracculos, quo gratificeris amicis. Ut autem isthic edatur vel ob id non probo, quod hac occasione sollicitantur homines, ut cupiant videre libellos gracculorum, atque ita fiunt vendibiliores. Imo meipsum poenituit illius epistolæ. Multa illic magnifice prædico de mea valetudine, eam magniloquentiam audisse videtur *Nemesis*, quæ me in hoc malum conjecit. Nec satis idoneam video causam, cur meam, vel ad te, vel ad R. Præsulem excudi cures. Si dabitur valere, reperietur aliud argumentum editione dignius. Etiam atque etiam te rogo, ne me desinas optimo Principi tuo commendare. Theologum istum, cujus nomen me nescire maluisti, nisi forte est *Vemgus*, meis verbis salutabis & amanter & diligenter. *Vulturius* furtim *Argentorati* curavit epistolam meam edendam cum scholiis, hoc est, scurrilibus conviciis. Id per literas significavi magistratui *Argentinenfi*. *Emmeus* dicit typographum e nundinis reversum conjectum in carcerem. Nunc prodiit cum nomine typographi, sed tacito nomine urbis, prolixum nugamentum, cujus nihil legi præter titulos, nec est animus legere. Liberet pluribus tecum agere, si valetudo pateretur. Pridie *Parasceves Oecolampadii* propositis argumentis suis hæc adjecit, (audita narro) *His nec Lutherus, nec Erasmus, nec totus mundus poterit respondere. Bene vale. Friburgo Brisgoia 22. Maji, Anno 1530.*

EPISTOLA MCXI.

Erasmus Rot. Danieli Stibaro S. D.

POSTEA QVAM tu nos reliquisti, *Stibare* charissime, omnes bonæ felicitates me deseruerunt. Nondum redierat vigor ex morbo, quo me salutarat Martius. Postridie Paschæ ventuli quidam sceleratissimi, qui toto pene Aprili spirarunt hic, sed à prandio duntaxat, Etesiae videbantur, nam ante prandium spirabat Aquilo aut Eurus, occuparunt alvum infra umbilicum, unde tormina crudelissima. Quum duraret malum, accersivi Medicum, virum humanum, nec indoctum, sed quoniam nec corpusculum hoc, nec mali naturam novit, nihil hætenus attulit opis, imo quæ dedit fere nocuerunt. In hoc statu jam ultra menssem ago, non aliunde spem habens quam à misericordia Domini. Multi hic laborant peste & sudore pestilenti, torminibus alvi non pauci. Si tibi sunt res ex sententia, est quod vehementer gaudeam. De rebus novis puto vos omnia melius scire. Bene vale, *Stibare* charissime. *Friburgo 23. Maji, Anno 1530.* Perii ille doctor *Hieronymus*, qui te vidente ex equo nos invitavit ad actum solennem, quum & vos locustarum specie toti virides obe-

quitaretis. Laboravit & *Lodovicus Berns*, sed utcunque revaluit. Saluta mihi *Mauricium Huttenum* amantem.

EPISTOLA MCXII.

Erasmus Roterod. Christophoro à Stadio, Episcopo Augustano, S.

ORNATISSIME Præsul, mihi tertium jam menssem cum morte lucta est. Salutarat me Martius, ab eo malo vix revalueram, & ecce Aprilis postridie Paschæ excepit me multo inclementius. Cælo nihil erat blandius, neque serenius, spirabat Euro-Aquilo superne, sed à prandio spirabant inferne ventuli quidam, Etesis non absimiles, blandissimi, sed sceleratissimi. Senseram insidias, & aliquandiu pomeridianis horis me domi continui. At postridie Paschæ, quum domi nullum omnino flatum sentirem, prodii, & illico captus sum. Primum erant alvi tormina, & hinc vomitus, stomachi ruina, insomnia, summa lassitudo. A Medicis nihil adferebatur opis, non artis vitio, sed hoc corpusculum non fert ullam violentiam. Tandem sedatis cruciatibus ingens apostema obsedit umbilicum, durum in initio. Adhibitus est chirurgus, qui contra Medicorum sententiam pollicitus est effecturum sese ut erumperet, quod nec ego credebam fore. Complures dies enecavit me malagmatis exulcerantibus, usque ad vitæ tædium: totas enim noctes pervigilandum erat, non sine perpetuo cruciatu. Interdum nec legere potui, nec scribere, nec dictare, nec colloqui, nec audire recitantem. Interim corpusculum exarescens tendebat ad mortem. Ante paucos dies visum est apostema ferro rumpere. Quæ illinc erupit lerna? Deum immortalem, homines talem thesaurum corpore tegere, & vivere! Posthac mitius habere cœpimus, cum somno reditum est in gratiam, stomachus paulatim reviviscit, lassitudo decrescit, at sensim. In ea afflictione solatii plurimum attulit mihi tuæ celsitudinis epistola, candoris, humanitatis, & eximiae cujusdam erga me pietatis plena. Quem favorem si promererer, vel tuo unius judicio me beatum existimarem: nunc apud me pudore suffundor, quoties tuum istum in me animum, quoties benignitatem effusissimam cogito. Quotidie votis ardentissimis Deum comprecor, ut suo spiritu Cæsaris & Principum animis suggerere dignetur consilia Reipub. *Christiana* salutaria, perque Cæsaris summam potentiam & potentiae parem pietatem, fatalem hanc & humanis præfidiis insedabilem tempestatem in tranquillum vertere dignetur. Adest istic *Car. Campegius*, Sedis Apostolicæ Legatus, qui me semper singulari favore prosequutus est. Scripsit ad me ex *Oeniponte*, cujus literis ob morbum serius respondeo. Hoc amplitudinem tuam non sine causa scire volui. Archiepiscopus *Caninariensis* jam ad extremam senectutem pervenit. Si non attigit, certe proximus est anno octogesimo, sed magis arbitror excessisse. Alioqui semper hætenus prospera valetudine, nunc, ut fertur, adhibuit tertiam tibiam. Spero equidem illum mihi superstitem fore, sed timeo: si quid secus acciderit, animus est tuam celsitudinem in illius locum surrogare. E duabus *Anglia* pensionibus debentur quotannis plus minus ducenti floreni, sed ea pecunia per negotiatores ad me pervenit accisa, nonnunquam usque ad quartam partem, interdum & intercipitur. Si quid humanitus acciderit Archiepiscopo, nihil mihi penderetur. *Flandrica* pensio, quam habebam ex Præbenda resignata, inaudita perfidia mihi cœpit intercipi per eum cui credideram omnia, vitam etiam crediturus. Tantum valet amor pecuniæ. Ex Cæsarea pensione absens teruncium non recipio, vix reverso quicquam datorum arbitror, utcunque lactant me magnificis promissis. Ita futurum arbitror, ut *Erasmus* brevi redeat ad paupertatem Evangelicam, à qua tamen adhuc mediocri absim intervallo, gratia superis. Et si res ita postulet, parsimonia censum augebimus. Hætenus enim

enim multa profudimus non necessario. Non tamen est quod metuas, ne tibi gravis cliens futurus sis, qui *Caninarius* adeo non gravarim, ut non semel oblatam illius liberalitatem recusarim. Utinam liceat aliquando moribus tuis humanissimis & eruditione multiplici propius frui. Libet hinc aliquo provolare, non quod quisquam mihi molestus sit, sed quod in oppido non inamoenio quidem illo, verum, nec magno, nec admodum frequenti, ad hæc semoto, multa desiderent qui multis egent. At non video portum. Quod si exoriatur bellum, nec tutum fuerit hic manere, nec aliquo proficisci. Sed de his viderit Dominus, qui tuam pietatem sospitet ac prosperet in omnibus. *Friburgo 24. Junii, Anno 1530.*

EPISTOLA MCXIII.

Erasmus Rot. Georgio Saxonia Duci S.

ILLVSTRISSE Princeps, ante complures dies scripsi *Simoni Pistorio*, Celsitudinis tuæ Cancellario. Sarcinula, quam *Gualthero Lipsiensi* commiseras initio Januarii, mihi reddita est in fine Aprilis gravissime ægrotanti. Nam morbus qui tentarat in Martio, repetuit me postmodum Paschæ, tam violentus ut nec edere, nec dormire, nec scribere, nec legere, nec recitantem audire, nec cum quoquam colloqui liceret. Si sarcinula venisset ante nundinas, fuisset mihi gratissimum. Non libenter legi jugum illud nominum, *Dux Georgius & Martinus Lutherus* in eadem pagina. Multum addit animorum illi præferoci, quod sic impune debacchatur in Principes. Nusquam mihi magis displicuit quam in illa Apologia, in qua de nihilo excitat tibi de furto, si superis placet, tragediam. Quantum illuc amarulentia, quanta vafrities, quanta impudentia detorquendi ad calumniam omnia? Citat *Hieronymum* querentem de his qui scribiis ipsius effractis suffurabantur schedas, quasi T. C. quicquam simile fecerit, qui epistolam per multorum manus jactatam accepisti. Quam seditiose exaggerat, quod *Joanni Duci Saxonia*, ac Senatui *Norembergensi* volueris imperare, quum in tuis literis nullum sit verbum imperiosius? Quam impudenter vult idem videri, tacite apud se cogitare quippiam, & alteri loqui seu scribere: quum ex cogitatione nuda nullius fama lædatur, ex epistola ceu colloquio nascatur rumor. Quam absurde citat, Ecclesiam non judicare de occultis. Imo occulta tormentis exquirunt leges, & Ecclesia jubet ut impias cogitationes aperiamus sacerdoti. Denique quum nihil conviciorum omiserit, fingit se parcere C. T. minitans nisi definas se prorupturum vasis acidi fundum. Quoties inculcat te hostem esse, quum toties tam amanter invites illum ad resipiscentiam? Postremo, qua fungitur auctoritate, tradit te cum omnibus tibi quoquo modo faventibus Satanæ: sed homo misericors mox solvit nodum, quem nexerat, idque nec poenitenti, nec agnoscenti culpam. Deum immortalem, quantum ista discrepant à spiritu Evangelico! Centum libri adversus hominem scripti non perinde alienassent animum meum ab eo atque illa invectiva. Nusquam magis agit hyperbolum. Non est illi novum sibi pugnancia scribere. Quumque docti quidam illi loca ejusmodi ingesserint in os, homo suavis obticefcit, quasi sint indigna responso scilicet. Palinodiam de bello *Turcico* risi, quasi nunc alia sit *Germania* quam pridem fuit, aut quasi Deus nunc quoque non visitet peccata nostra per *Turcas*. Quod si hæc causa valet, fas non esset ullam calamitatem à nobis depellere, non pestilentias, non bella, non latrocinia, non rusticorum incurfationes. In concione de bello adversus *Turcas*, *Turca* imperium facit perpetuum & inviolabile, nobis nihil relinquit præter atroces calamitates & patientiam. Me non deterreret, licet, ut scribis, ætate decrepita, quo minus confererem manus cum homine, nisi toties re compertum esset nihil aliud profici, nisi quod irriteremus crabrones. Et jam pridem ab istiusmodi furiosis libellis

libenter abstinco, senectutem meam consolans sacrorum Voluminum lectione. Ad Calendas Januarias emisi epistolam adversus eos, qui se falso jactant Evangelicos, quum nihil sint minus. Ea re commoti quidam, duos libellos bene dentatos emisunt in caput meum, quos ego nec legere dignatus sum hæcenus, tantum abest ut parem responsum. Ediderunt novum dogma, fas esse fucis & mendaciis uti ad propagandum Evangelium, (sic appellant sectam suam) idque jactant permitti legibus Cæsareis: quasi si quid humanæ leges permittant in re profana, idem liceat in negotio Evangelico. Concedunt hoc leges, sed citra fraudem cuiusquam. Hic infimulantur innocentes & inficiuntur incauti. Assiduus votis Deum sollicito, ut Cæsari cæterisque Principibus suum spiritum impertire dignetur, ut hæc prodigiosa lues, si non penitus tolli, certe mitigari queat, iisque consiliis res agatur, ut vincat non pars, sed veritas. Bellum horreo, cujus varius est eventus, nec minus lædit bonos quam malos. Oportet, inquit Paulus, hæreses esse. Hæreticorum impietas olim cessit in magnum Ecclesiæ commodum, exercuit illius doctrinam, & aperuit qui vere crederent, qui non. Tam eximia Cæsaris pietas mihi spem bonam facit fore, ut Dominus per illius potentiam magna ex parte medeatur huic fatali malo: quod quomodo consiliis aut præfidiis hominum sanari possit, non video. In epistola tua ad *Lutherum* pag. C. facia priore lapsus est scribere aut typographi: nam *Augustinus* nunquam adhæsit *Ariana* sectæ, sed *Manichaorum*, ac rursus non nisi ante baptismum. Siquidem *Catechumenus* scripsit in *Manichæos*. Hoc igitur exemplum nihil ad *Lutherum* pertinet. Dominus illustrissimam Celsitudinem tuam sospitet ac prosperet in omnibus. Apud *Friburgum Brisgoia* 30. Junii, Anno 1530.

EPISTOLA MCXIV.

Germanus Brixius Erasmo Rot. S.

VENIET ergo ad nos sub unum idemque fere tempus à *Germania vestra* Latine, ab *Italia* Græce loquens *Chrysostomus*. Nam & *Joannem Matthæum Episcopum Veronensem* referunt, qui *Verona* ad nos veniunt, nulli summi parcere, ut sua lingua loquentem illum habeamus, & quidem quam fieri poterit correctissimo, adhibitis ad id exemplaribus iis, qua *Venetis* & *Cardinalis Niceni bibliotheca* eruta sunt, itemque & aliis compluribus, multo multis locis studio conquisitis. Opus ipsum jam formis excusum fuerat, verum, quod mendosum compertum est ab *Aristarchis* iis, quibus negotium credidit *Episcopus*, denuo *Episcopi* jussu ac sumtu sub prælo rediit. Ea *Græci Chrysostomi expectatio* fecit, ut *Latinum istum* haud pluribus nostris versionibus augeremus, quam duabus iis, qua te auctore atque hortatore à nobis ad vos antea profecta, in manibus hominum jam versantur: nam ut summe etiam cupias, quid tandem est quod vertendum tibi proponere possis, nisi habeas unde versionis materiam desumas? certo exemplariorum *Græcorum* penuria in causa est, cur ipsi hoc tempore te hoc in exercitationis genere desudantem opera nostra nihilo amplius sublevare possimus; quo magis lator istius inveniri qui laborem tuum adjuvent cuncte δὲ ἐρχομένη. Monachus meus quod sero ad te perlatum est, imputabis ipse non mea, sed tabellarii tui negligentia, cui Opus ipsum tradidi, statim ut tuas accepi, quum sperarem illum tibi in tempore reddi posse. De *Cardinali Cancellario*, recte te meminisse video quid alteris tuis ad me scripseris. De *Tuliano* crede mihi, amans est ille atque observans nominis tui, ut si quis alius: nec minus gloria tua favet, quam *Budaicæ*, etiam si *Budæo* ipsi imprimis doctrina sua *Græcæ* arcana omnia accepta referat: qui si fuit se per id tempus, quo mare ipsum undequaque turbatum erat, cum reliquis vectoribus unam eandemque navem temere, ut fit, ingressis, ad horas perpaucas rapi potius, quam duci, quo tum ventus pelagusque ferebant, id ipsum vero non hominis levitati, sed tempestatis potius vi adscribes:

An. bes: qua ipsa mehercule talis erat cum suborta, ut mihi
 1530. etiam clavis, quem ego tamen rectum semper tenere
 animo obfirmaveram, in laus quodammodo desuetudine
 fuerit, quo minore negotio undarum fluctuumque densim
 incurrentium impetum sustinerem, & vel mutata non-
 nihil velificatione destinatum tandem portum tenerem. ο
 μὲν δὲ ἀνεμῶν, ο τὴν θάλασσαν τότε σιωταερίων, ξενι-
 κὸς ἦν, ἡ δὲ τὸ πρὸ τῶν ἀποφύλων. ἡ ταύτη μὲν οὐκ ἀλαστο-
 πιλῶ εἶχες, ἔγραψα. Rem enim te sagaciter subdora-
 tum longiore illa epistola ad me pridem missa declara-
 sti. Nunc quum serenitatem alcyones aduexerint, sint-
 que nostrorum omnium animi sedatiores facti, amabo
 te, Erasme suavissime, si qua forte offensuscula fa-
 cta est animi tui, & te quoque ad lenitatem ut des,
 Tusanoque vel propter summam istam humanitatem,
 vel honoris mei causa, in pristinam istam amicitiam
 receptum praebeas, πάντα τὰ ἐκείνα ἐν ἀμνησίᾳ τιθεῖμην.
 Vetus est verbum, amicitias immortales, inimicitias
 mortales esse debere: quanquam affirmare tibi possum,
 nunquam illum in animum induxisse suum, ut tuas ini-
 micitias susciperet: quo paratior esse debes, me praesertim
 deprecatore, ad illum in gratiam tuam recipiendum,
 quum & alioqui Erasum deceat ad summum illud in-
 genium, ad summam illam in dicendo facultatem, pa-
 rem item animum afferre, atque adeo ob infelicitum ne-
 scio quorum ingeniorum à Musis ac Gratiis prorsus aver-
 sorum versiculos stomachum magis remittere quam inten-
 dere, nec aliter ad eos commoveri, quam ad culicum
 morsus elephantus Indicus commovetur: notum tibi illud,
 δὲ μὴν μίγνυς ἔ φεβῆται τὰς ψόφους. Major est mihi cre-
 de, Erasme, fama ac gloria tua majestas, quam ut
 tam ineptis tamque insulsis epigrammatis labefactari
 queat. Deo ἢ τὸ φέρεται ἀνδρῶν. Illa ipsa porro epigram-
 mata, Caricam mihi Musam prorsus redolentia, Tusa-
 num auctorem haudquaquam referunt, virum & Græ-
 ca & Latina facundia inprimis clarum, tum ut morum
 simplicitate maxime commendatum, ita ab omni male-
 dicentia prorsus alienum. Agnoscit quidem certe ille se
 unum duntaxat distichon, ut in eo tumultu, ex tempo-
 re effudisse magis, quam meditatam fuisse. Id quod
 amico cuidam quum recitasset, una cum aliis aliorum
 neniis amico prodente, magno certe auctoris dolore exiit.
 Majori porro ego te semper animo esse putavi, quam ut
 huiusmodi bullatas nugas alicujus aestimares, ac tantum
 id spectare, quod ex studiorum usu foret. Meminisse te
 puto ab Alexandro olim dictum, quum illi quidam re-
 nunciasset, existisse qui de eo male locutus esset, Re-
 gium esse male audire quum bene feceris. Hunc te hac
 quidem in parte imitari velim, praesertim quum tibi,
 mea quidem ac multorum sententia, sic à literariis la-
 boribus, operibus, victoriis, Magni cognomentum (fa-
 cessat hinc omnis adulatio) in posterum accedere debeat,
 ut illi olim à bellicis sudoribus, facinoribus, triumphis
 accessisse videmus. Sed de hoc jam satis. De Budæo
 libera, quaeso, animum tuam suspicione ista. Ne de utro-
 que vestrum, deque studiis bonis male mereri mihi vi-
 dentur vitiligatores ii, qui huiusmodi sermunculos spar-
 gunt. Nisi illius animus mihi prorsus incognitus est, ni-
 hil minus somniat, quam quod ad te perlatum significas.
 Indicasti & antea literis quid de illo lingua Græcæ Com-
 mentarios invulgante suspicarer. Libro eo jam emissō, dic
 mihi quaeso bona fide, ecqua libri parte perstrictum, sug-
 gillatumve nomen tuum deprehendisti? nonne tibi Budæus,
 Budæus semper est? nonne tibi ille perpetuum modestie te-
 norem toto eo Opere servat? Est ille & natura & studio sic
 ad candorem accommodatus, sic ad modestiam compara-
 tus, ut nihil non candidum, nihil non modestum ab ejus
 ingenio, stylove exire unquam possit: nisi ille forte (ὅπερ ἐ-
 μοι οὐκ ἐκείνῳ ἰδέεω πῶποτε πείσθαι, ἰδὲ ἀν πείσθαι) à suo genio
 degenerare, seque sibi, moribusque suis immutare propo-
 fuerit. Atque hoc ipsum, quod dico, αὐτὸ τὸ ἔπιτολῶν
 ἔργον, quo de loqueris, δείξει. Tuas avidissime expecto,
 sed tales, ut nuncia mihi ac testes perpetua sint, Tusanum
 meum per me vere tibi esse reconciliatum. Bene vale,
 & me ut soles ama. Parisiis 6. Julii, Anno 1530.

EPISTOLA MCXV.

Erasmus Rot. Nicolao Olaho S.

ANIMVM istum tuum, humanissime Nicolae, lu-
 An. 1530. bens exosculor, tuum nomen inter præcipuos ami-
 cos adscripturus. Optimæ Reginæ pietatem & huma-
 nitatem singularem frequenter mihi suis literis depræ-
 dicavit Henkellus, cujus auctoritas apud me plurimum
 habet ponderis. Cæterum Reginæ nomine ad me nul-
 la venit litera, nec ipsius nec aliena manu scripta. Si
 venisset epistola, fuisset mihi in molestissima valetudi-
 ne magno solatio. Ignosce brevitati, adhuc tenellus
 sum, & scribo multis. Serenissimæ Reginæ precor
 omnia fausta lætaque. Bene vale. Friburgo 7. Julii,
 Anno 1530.

EPISTOLA MCXVI.

Erasmus Rot. Christophoro à Carlewitz S.

ERRAS, mi Carlewici, si putas Erasmo quicquam
 tuis literis esse gratius. Gaudeo te productum in
 istud theatrum orbis amplissimum, in quo possis eru-
 ditionis ac prudentiæ tuæ specimen tot heroibus ede-
 re. De amico illo meo, qui salutari atque adeo neces-
 saria, ut scribis, sententia, sibi nonnihil conflavit in-
 vidia, cujus maxima pars in me recidat, doleo sane.
 Toties provoco ut impartiam meum consilium sar-
 ciendæ concordia, hoc præmium est, si quis æqui
 dixerit. Fuit ille quidem hic apud me, collocutus me-
 cum horis ferme tribus, sed de ea sententia verbum
 inter nos nullum fuit, ne in literis quidem. τὸ πύλον-
 πῶ παροκινίον non admodum moror, vereor ne plus
 officiat quam juvet imperitus & intempestivus propu-
 gnator. Scripsi Principi tuo per Canonicum Basilien-
 sem à Rina: ubi rursus inciderit scribendi opportuni-
 tas, faciam & libenter & diligenter quod admones.
 Fac, mi Carlewici, ut me frequenter tuis interpellas
 literis. Precor ut aula sit tibi felix. Datum Friburgo
 Brisgoia 7. Julii, Anno 1530.

EPISTOLA MCXVII.

Erasmus Rot. Philippo Melanchthoni S. P.

*CHARISSIME Philippe, istam Tragœdiam sic un-
 dicque perturbatam nullus expediet nisi Deus,
 etiam si decem coeant Concilia, tantum abest ut ego
 possim componere, si quis quid æqui protulerit, sta-
 tim audit Lutheranismum, nec aliud habet præmium.
 Mensam jam quartum ægroto. Primum erant alvi tor-
 mina, tunc vomitus, ex vomitu totius stomachi rui-
 na. Male cum Medicis huic corpusculo convenit. No-
 cuerunt quæ dederunt omnia. Torminibus successit
 apostema, vel σκλήρωμα verius, quod prius ampliter oc-
 cupavit dextrum latus supra pubem & unguem*. Deinde
 contraxit se in medium ventrem specie propemo-
 dum draconis, capite mordentis umbilicum, medio
 corpore distorto, cauda tendente ad pubem, mox
 capite fixo volvit se circum umbilicum in latus læ-
 vum, ut cauda pene cinxerit umbilicum, habebat sti-
 mulos perpetuos, interdum intolerabiles, nec licebat
 edere, nec dormire, nec scribere, nec legere, nec
 dictare, me + recitantem audire; ne cum amicis qui-
 dem colloqui. Adhibitus quidem chirurgus pene ene-
 cavat videntis** emplastris. Tandem sero † rupimus.
 Eo facto, reditum est in gratiam cum somno, mitigato
 cruciatu. Reptamus adhuc languiduli, nec dum liberi
 à chirurgo. In medio morbo meo Quirinus famulus
 sudore lethifero correptus est subito: alter revocatus
 fuerat in patriam. Ita Dominus dignatus est nos invi-
 sere. Dicit non potest, mi Melanchthon, quam mihi
 displicuerit Lutherus in illa epistola, qua in Ducem
 Georgium de nihilo movet furti tragœdiam. Bene va-
 le. Friburgo 7. Julii, Anno 1530.

EPI-

* Inguen haud dubie legendum. † Rescribe nec. ** Violentis omni-
 no emendandum; sic enim legitur inf. col. 1298. lit. D. ubi
 eadem hac de re agitur. † Scribe ferro.

EPISTOLA MCXVIII.

Erasmus Rot. Simoni Pistorio S.

QUVM maxime saeviret morbus, scripsi tibi per *Henricum* quendam, qui videtur minus suo functus officio. Tantum eas literas videtur reddidisse, in quibus erat commendatus. Illustrissimus Princeps nullas quaestiones inferuit proximis literis; sed tuae tractabant nonnullas dubitationes: quibus respondere prolixum esset, & mihi videtur ad seditionem tendere, si quid novetur absque publica auctoritate. Menses aliquot gravissime aegrotavi, primum alvi torminibus, unde vomitus ac stomachi ruina, & hinc extrema debilitas. Succesit apostema sceleratissimum, umbilicum occupans. Ruptum est ferro, manet tamen durities, unde metuo novam tragœdiam: nam chirurgus praeter naturam, in duro apostemate, quod frigidis erat dissolvendum, calidis & acribus malagmatibus fecit ulcus. Adhuc repo & paulatim revivisco, nondum liber à medicis ac chirurgo. Absit, ut ego istius inextricabilis Tragœdiae me faciam *Aristarchum*, utrinque pessimam gratiam reportaturus. Utinam Deus dignetur esse *Aristarchus*, qui solus potest huic fatali Tragœdiae finem imponere. Quod si Caesar imperat ut *Augustam* veniam, necesse est ut prius imperet huic malae valetudini. Cum tali *Thrasone* quid agi possit, non video. Scis omnem historiam. Observa dissimulanter quid molitur, & si Ducem implevit mendaciis, fac uti rem cognoscat. Duci nuper scripsi per Canonicum cognomento *Rina*. Bene vale, patrone singularis. *Friburgo* 7. Julii, Anno 1530.

EPISTOLA MCXIX.

Erasmus Rot. Luca Bonfio * S.

LEBONICI libellum legam perlubenter: scio enim à viro doctissimo sanctissimoque nihil proficisci nisi doctum & sanctum. Quod hortaris ad Comitiam, *Caionis* illud objiciam, *Ad consilium ne accefferis prorsus quam voceris*. Et si maxime vocer, alligat hic valetudo. Nec video, quid ego infimae fortis homuncio possim in negotio tam perplexo, ad quod expediendum vix Synodus *οικουμενική* triennis suffecerit. Quid, quod nec tutum nobis est hic hircere: si quid aequi dixerimus, statim audimus *Lutherani*. Nisi res per magnos ex omni provinciarum consensu agatur, nihil egerint: sed ab ea Synodo submovendae sunt omnes humanae cupiditates. Pro tuo in me animo habeo gratiam, & mutuum polliceor bona fide. Vale. *Friburgo* 9. Julii, Anno 1530.

EPISTOLA MCXX.

Erasmus Rot. Joanni Ulatteno S.

SIVE scribis, sive non scribis, scio *Ulattenum* esse *Ulattenum*. Tot legationibus ac negotiis exercitum fuisse, juvabit olim. Dux *Juliensis* junior misit poculum cum literis. Quid illic agerem non video hac valetudine, quae velis equisque, quod ajunt, fugit aulias. Ex diutino morbo paulatim reviviscimus. Et omnino de migrando cogitamus, sed nullum video portum satis tranquillum. Dominus sine me dabit *Caesari* reliquisque Principibus salubria consilia, mihi humili non tutum est talibus admisceri negotiis, in quibus si quis quid liberius aut aequius dixerit, statim audit *Lutheranus*. Cupio te quam optime valere, vir animo meo charissime. *Friburgo* 9. Julii, Anno 1530.

* In Hist. Comitiorum an. 1530. Augustae celebratorum, Tom. II. pag. 208. hanc Epistolam inscribitur Joanni Danisco, Episcopo, Regis Poloni Oratori.

EPISTOLA MCXXI.

Erasmus Rot. Francisco Dilso S.

STIPVLAE innitebaris, mi *Francisce*, cum tantum tribueris meis epistolis. Ab Archiepiscopo *Toletano* jam abunde magnum accepi praemium, nec est quod ista res te sollicitum habeat. Quae mittes ad *Goelenium*, quando huc venient? Citius venient, si mitteres *Augustam* ad *Antonium Fuggerum*, nec dubium quin ad Concilium eant multae legationes, currantque veredarii. Vinum abs te advectum, quum primo gustu sic arrideret, mire imposuit nobis: simulatque coepimus serio bibere, mutavit colorem, saporem & odorem. *Martinus Polonus* hac de causa profectus est *Besontium* cum viginti coronatis, sed guttam non attulit. Officialis & Thesaurarius aberant legati ad Regem *Galliarum*, ceteros *Polonus* ἀπλῶς affirmabat esse meros nebulones. Ita laboravimus graviter quatuor ferme menses, nondum firmi. Hæc ad epistolam abs te scriptam Calend. April. & per veredarium missam. De reliquis fac aulico more, mitte exemplaria duplicia, & amicos admone ut idem faciant. Quum ego maxime aegrotarem, *Quirinus* meus subito correptus est sudore *Britannico*, nec alium habebam: nam *Cannius* redierat in patriam amore libertatis, jam factus sacrificus, ac nobis fausta lætaque precaturus. *Hajo* repetiit *Frisiam*. Bene vale, *Dilse* charissime. *Friburgo* 9. Julii, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXII.

Erasmus Rot. Alphonso Valdesio S.

NON possum non vehementer dolere sortem tuam, *Valdesi* charissime, qui simul & parentem optimum, & parentis affectu patronum *Mercurinum Gattinarium* amiseris: sed animus offirmandus est ad omnia quæ possunt homini accidere. Nos quoque Dominus dignatus est invisere, paulatim revivisco; sed quoniam chirurgus in duro apostemate violentis malagmatibus induxit ulcus, quod ita sanatum est ut maneat durities, vereor ne recurat malum. In medio morbo famulus meus, quem unicum habebam, (nam alter revocatus est in patriam) sudore pestilenti correptus est, qui mihi & in cubiculo & in mensa perpetuo adfuerat. Sed Dominus est, faciat quod bonum est in oculis ipsius. Bene vale, *Valdesi* charissime, & post istam tempestatem expecta serenitatem. Nil adhuc accidit tibi novi. Amisisti patrem, id quotidianum est. *Gattinarium* diu vivere non poterat, in caducum parietem inclinabas. Scias hunc hominem, quantus quantus est, tuum esse. Bene vale rursus. *Friburgo* 9. Julii, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXIII.

Erasmus Roterodamus Maria, Ungaria quondam Regina, S.

SERENISSIMA Regina, *Vidnam* meam utcunque pro mearum occupationum magnitudine, proque mei ingenii modulo tractatam, tam benigno animo à tua Majestate receptam esse, majorem in modum gaudeo. Illud me cruciat ac rubore suffundit, opusculum nec tuae magnitudini, nec isti animo tam pietatis respondere. Video te laudibus tuis nonnihil offensam, quum hac in parte studio fuerim parcissimus. Sed hoc laude dignior es, quod eximiis virtutibus tuis modestiam ceu gemmam omnium pulcherrimam addidisti. Domini benignitas tuam pietatem semper in majus provehere dignabitur, ac pro tristibus læta reponere. Interdum adversis vel purgat vel exercet nos: sed ille novit amara, uberiore consolationis suae dulcedine temperare. Is Majestatem tuam sospitet, actionesque tuas omnes bene fortunet. De valetudine mea cognosces ex *Henkello*. Epistolum tua manu scriptum, tanquam animi tui charissimum pignus, in-

Tom. III. N n n ter

An. ter ea reponetur, quæ mihi maxime sunt cordi. Datum Friburgo Brisgoie 9. Julii, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXIV.

Erasmus Rot. Joanni Rinckio S.

SALVE plurimum, quantum vivit hominum candidissime. Etiam si tam vile fuisset munusculum, quam illud tua facit modestia; tamen animus iste tam aureus ac gemmeus, & epistola nihil spirans nisi meros amores, poterat illud ita commendare, ut pro quamvis magno acciperetur. Nunc quum tale sit, ut vel à Rege non indecore donari potuerit, tamen quæ tua modestia est, rogas ut boni consulam. Mihi potius rogandus eras, ut libellum ex tempore fufum, ac velut abortu ejectum, boni consuleres. Sed hac in parte video mihi rem esse cum *Hercule*, quem in tuo poculo conspicio: quam enim ille viribus & clava fuit invictus, tam *Rinckius* officiis aut beneficiis superari non potest. Nec male quadrat in te aquilæ symbolum, quod habet tuus clypeus. Nemo tam velox esse queat ad bene merendum, quem tu non prævoles. Solus animus mutuus mihi sufficiebat. Epistola tam amica magni muneris loco esse poterat. At his non contenta tua benignitas, addidit poculum, & opere, & precio non vulgare. Do manus *Herculi*, nec contendam ultra, nisi hoc solum, ne videar amando inferior. In Principum conventu quid agatur, hætenus ad nos amici perscripserunt. Proposita sunt capita rerum: Primum, ut *Germani* ferant suppetias adversus *Turcarum* rabiem: Deinde, ut Sectarum dissidium tollatur, si fieri possit, absque sanguine: Tertium, ut eorum, qui se gravatos putant, habeatur ratio. Ad hæc peragenda vix sufficeret Synodus *auxypolym* triennis. Quid sit futurum nescio, nisi Deus interveniat fabulæ, nullum video exitum. Et nisi res fuerit acta ex consensu omnium provinciarum, exitura est in seditionem. Quidam sperant cum *Lutheranis* rem posse transigi, quod & hi petant moderata, & Pontifex paratus sit etiam magna concedere: nam habet *Augusta* Cardinalem *Campegium*, hominem perhumanum, qui bis ad me scripsit. Episcopus *Augustensis* censet æquum, ut concordie causa quædam concedantur, quo nomine apud quosdam dicitur audire *Lutheranus*, quum nihil sit illo viro sanctius integriusque. *Lutherani* exhibuerunt fidei suæ summam. Huic negotio præest *Melanchthon*, qui suis ad me literis declarat, sese non omnino desperare. De *Zwinglianis* primum Cæsar non sustinuit audire. Nunc ajunt impetratum, ut illi quoque fidei suæ rationem exhibeant. Hac gratia missus est *Hedio*: nam, ut audio, *Capito* constanter detrectavit eam provinciam. Multi me literis hortantur ut adsum Concilio, Cæsar tamen nondum vocavit: & si vocet, habeo excusationem justiore quam vellem: nam quum quartum jam mensem ægrotem, nondum possum convalescere. Primum, ex ventis quibusdam blandis, sed pestilentissimis, orta sunt alvi tormina, qualia nunquam expertus fueram; ea vomitum extorserunt, gracili corpori, ut scribit *Hippocrates*, gravem. Ex vomitu ruina stomachi, cruciatus & inedia conciliarunt insomniam. Neque parum molestiæ addiderunt Medici. Torminibus successit apostema durum, quod aliquamdiu porrectum, dextrum ventris latus occupavit. Mox infiliit in umbilicum, hac specie quasi serpens os infixum habens umbilico, medio corpore intorto, cauda peteret pubem. Paulo post flexit se in latus lævum, ut pene cingeret umbilicum. Stimuli cruciabiles, nec noctu, nec interdiu dabant quietem. Adhibitus est chirurgus, ut hic sunt alicujus nominis. Is reclamantibus omnibus, nihil discernens inter vomitum & apostema durum, quod lenientibus ac frigidis resolvendum ac dissipandum erat, violentis emplastris me tantum non enecavit. Puto levius cruciari qui agunt in igni purgatorio. Exulceravit mollia quædam, apostema tantum coxæ. Interim pollicebatur omnia magnifica. Rupto ulcere

A ferro, è molli effluxit sanies; è duro, per quod ferrum egerat, nil nisi sanguis. Ante triduum dimisi hominem curatus, at non sanatus: manet enim idem apostema, mitiore licet cruciatu. Revocandi erant Medici. Quum vehementissime affligerer morbo, famulus, quem unicum habebam, (nam alter repetierat patriam) subito correptus est sudore *Britannico*. Hunc ad modum Dominus dignatus est nos invisere. Animus jamdudum gessit hinc emigrare quopiam, oppidum est sat elegans, sed non perinde frequens, utpote submotum à fluminae, studiis aptius, incredibilis omnium rerum caritas, genus hominum parum hospitale, ut ajunt; nam mihi hætenus nemo fuit admodum molestus. At nusquam video tranquillum portum. Durandum est hic donec appareat quo vergat Concilii exitus. Quidam divinant futurum, ut in primis agatur de pecuniis exigendis, hæreseon negotium rejiciatur in Synodum universalem, sacerdotibus, Episcopis, Monachis, & Abbatibus ejectis ac spoliatis dentur bona verba. Opinor tibi jam conspectos libellos, qui nuper aliquot in meum caput provolarunt. Qui movet hoc organum, tibi, ni fallor, notus est, antehac inter mihi juratissimos amicos coryphæus, vix ferebat à quoquam nominari *Erasmum* citra præfationem honoris, nunc hostem agit plus quam capitalem. Quis credidisset in illo ebriolo latere tantum veneni? Hujusmodi permulta me vehementer alienant ab istorum instituto. Oderunt quicunque dissentiant, & tamen negant esse liberum arbitrium. Si Deus nondum mihi gratiam illam impartit, de qua sese jactant, erat cur pro me Dominum interpellarent, non erat cur odio prosequerentur. Variant amicorum sententiæ, alii censent, ne legendas quidem istorum nœnias, quibus hætenus subscribit animi mei sensus: rursus qui versantur in cœtu Principum, suadent ut acriter respondeam. Quid facturus sim nescio, certe quietem flagitant, & hic animus, & hæc ætas, & hæc valetudo. Habes epistolam languidam, nimirum à languido. Si Dominus reddiderit vigorem, spero futurum ut aliquando nos invicem complectamur. Interim cura ut quam rectissime valeas. Datum Friburgo 19. Julii, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXV.

Erasmo Roterod. Philippus Melanchthon S. D.

NVNQVAM eram crediturus, tantam ferociam, tantamque sevitiam in hominem cadere posse, quantum in Eckio, & quibusdam ejus gregalibus deprehendo: nam Principes ipsi satis clementes & moderatas sententias dicunt, à quibus tamen isti miris artibus conantur eos abducere. Accipio te per literas Imperatorem à violentis consiliis dehortari, qui, ut mihi videtur, genuina quadam bonitate etiam ad moderationem & pacem ducitur. Quare spero tuas literas plurimum ponderis apud ipsum habituras esse, teque rogo, ut inchoatum Respublica beneficium perficias, & pergas eum iterum atque iterum dehortari: nil hac tua sapientia atque auctoritate dignius facere potes, nil ad omnem posteritatem gloriosius, quam si tua diligentia hos motus sedaveris. Nos causam nostram simpliciter & sine conviciis proposuimus, quanquam cavillari aliquis posset, seram esse moderationem, tamen volumus ostendere, nos non abhorreere à consilio pacis, si conditiones aqua proponantur. Res ipsa ostendit, impendere mutationem publicam, quam utinam ita gubernent illi, qui rerum potiuntur, ne subito impetu prosterantur Ecclesia. Oro igitur te quantum possum per Christum, ut non desinas Imperatorem adhortari, ne bellum adversus cives suscipiat, qui non recusant aquas condiciones accipere: non enim hoc agunt nostri, ut nostræ Ecclesiæ dissolvant. Danielem Stibarum valde amo, quem tametsi scio tibi jucundissimum esse, tamen oro, ut mea causa aliquid addas ad tuam erga ipsum benevolentiam. Vale. Augusta 1. Augusti, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXVI.

Erasmus Roterod. Philippo Melancthon S.

An. 1530. * **L**VSITANO juveni feci mei copiam αὐτοῦ * nec Epistola tua, nec *Stibari* usquam comparuit. Quod ad Cæsarem scripserim, perperam relatum est. In hoc Concilio verbum ad illum non scripsi. Scripsi tantum *Campegio*, summo studio hoc agens, ne bello de dogmatibus transigeretur. Consimilia scripsi Episcopo *Augustensi*, aliisque nonnullis amicis, meque rogas, ne id facere definam. Quin potius roges istos, ut definant pertinacia sua, convitiisque, Principum animos ad bellum irritare. Ego non nunc tantum, sed perpetuo & Theologorum sævitiam pro viribus retudi, & Principum animos à sæviendo terrui. Vides, quam mihi referant gratiam. Commigravit *Argentoratium* ebriolus quidam *Gerardus Noviomagus*, quem in epistola, civilitatis gratia, *Vulturium Neocomum* nominavi, antehac supra modum amans mei, nunc furit non aliter, ac si patrem & matrem, avum & aviam utranque ferro necassem. Suo nomine quatuor jam libellos emisit: quintus, plenus convitiis & hypocrisi, prodiit nomine Ministrorum Verbi *Argentoratensium*. Nihil seditiosius. Itaque posthac non est animus agere de componendo negotio, cum ipsi non solum nihil remittant, verum etiam ad tumultum cruentum gestire videantur. Dominus exitum emendet, qui te sospitem nobisque conservet incolumem. *Friburgo* 2. Augusti, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXVII.

Erasmus Roterodamus Conrado, Episcopo Wirceburgensi, S.

NULLA unquam commendatio cessit felicius, ornatissime Præsul, quam illa, qua tuæ celsitudini paucis verbis *Marium Ecclesiasten*, & *Stibarum* collegii tui Canonicum commendavi. Quandoquidem tuis ex literis intelligo, non solum illos tibi factos chariores, verum etiam me quoque prius ignotum tantam inisse gratiam, ut commendatorem inter tibi commendatissimos habere dignatus sis: nec satis habueris epistola tam candida mihi gratias agere, (contra quam fieri solet; nam mos est, ut quorum commendatio valuit, ipsi gratias agant iis apud quos valuit) nisi etiam amicissimi animi symbolum ac *μνημόσυλον* apud me deponeres, quum talis epistola à tam eximio Principe, tam honorifice, tamque amanter scripta, mihi quamvis magni muneris loco esse potuerit. Nec suffecit animo isti tuo munus qualecunque, sed plane regium donare voluisti, magis reputans, quid te deceret dare, quam quid *Erasmus* accipere. Auget doni precium, quod nec promerito, nec ambienti, ac ne expectanti quidem ultro detulerit tua benignitas. Quo majorem gratiam ejus nomine me tibi debere profiteor. Siquidem quæ dantur benemeritis, mercedis nomen mereantur citius quam beneficiorum: quæ precibus extorta sunt, ea magno emta scripsit *Seneca*. Quæ promissa diu torsi, expectatione magnam suæ gratiæ partem amiserunt. Verum pro his demum, quæ prius venerationem quam ventura suspicaretur qui accipit, solidam debemus gratiam: quæ etiam si exigua sint, tamen animus dantis reddit ea preciosissima. Scribit *Homærus* non esse rejicienda deorum munera, ego vero talium Principum spontanea dona, ceu sacra quædam monumenta apud me libenter servo, ac veluti pro testimoniis ostendo, quibus me non mediocriter ornatum arbitror: iisdem interdum me ipsum consolor adversus quorundam inauspicatissimorum hominum pravitatem, qui nec de benemeritis bene loqui possunt, nec his benefacere à quibus beneficentia sunt provocati. Quid igitur superest, amplissime Præsul, nisi ut

* Ita erat editum.

A nostrum singulis magnifice gratuler; *Mario* ac *Stibaro*, auctam tanti Principis benevolentiam; mihi, cui tam feliciter cesserit audacia, ut non solum non offenderim improbitate, verum etiam gratiam non mediocrem inierim, in eorum numerum, quos tu dignaris amicitia tua, cooptatus. Sed & tibi, suspiciende Præsul, non minus gratulor istum animum, in tanta dignitate modestissimum, in tanta fortunæ indulgentia incorruptum, in tot negotiorum undis nihil æque cordi habentem, atque Ecclesiæ catholicæ commoda. Ea nunc tot fluctibus jactata plane tui similibus naucleris eget, qui non graventur privata commoda *Christi* gloriæ posthabere. Itaque sic sibi persuadeat tua celsitudo, *Erasmus* quantus est, in ipsius ære esse, neque quicquam magis optare, quam dari sibi occasionem, qua vicissim grati clientis animum utcunque testificari possit: neque enim me minus oneratum tuo beneficio quam honoratum arbitror. Nec tamen exonerari cupio, vel quia debeo tali Præsuli libenter, vel quia perspicio me prorsus non esse solvendo, etiam si facultatum mearum omnium, atque etiam capitis hujus fecero auctionem. Sat habeo, si quo argumento declaro, mihi reponendæ gratiæ voluntatem non deesse. Dominus *Jesus* R. C. T. sospitet prosperetque, quum in omnibus, tum in sedandis his Ecclesiæ tumultibus: neque enim desperandum est. Graviore olim ætate divi *Hieronymi* pertulit, & vivit etiamnum *Christus*, qui verbo sedat mare quamlibet fremens, atque exitium minitans. Nos tantum excitemus eum precibus, ac bonis operibus vellicemus, donec expergiscatur, jubeatque tempestatem hanc consilescere. Hanc gloriam sibi vult tribui, non nostræ prudentiæ. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 11. Augusti, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXVIII.

Erasmus Roterodamus Christophoro à Stadio, Episcopo Augustano, S.

EODEM die, quo celsitudinis tuæ postremas literas accepi, miseram isthuc nuncium meo ære in hoc proprie conductum. Tuas tertio die Augusti scriptas reddidit rusticus quidam, dicens se *Augusta* accepisse à filio cujusdam piscatoris. Id quo casu acciderit nescio. Vereor ne reliquæ sint interceptæ: nam *Corycæi* nusquam non vigilant. Paulatim evado firmiusculus, nisi quod pulicum improbitas nos tantum non enecat inquietudine. Pergrata mihi fuit tua objurgatio, quod scripseram me tibi non fore gravem clientulum: declarabat enim constantissimum in amicitia animum, cui utinam aliqua ex parte queam respondere. Libellis, quos emittunt Sectarum *πρόμαχοι*, etiam minantur nobis, tantum abest ut pacem ambient. Tres conditiones, quas recenset, meo judicio, nulla religionis jactura concedi poterant, sed minime credo Sectarum proceres illis fore contentos. De cerebrosis & capitosiis, scio tuam sublimitatem extra reptilium morius esse. Nihil tamen est quod non moliantur isti crabrones, & si credimus apologis, etiam in coelum subvolans scarabæus ultus est aquilam. Præfationem in *Chrysostomum* jam absolvi. De *Jacobo Fabro Stapulensi* suspicor esse fabulam, ni id nuper accidit: nam ad festum Adscensionis è *Lutetia* recepi literas, nec ullus vel huc vel *Basileam* rumor advenit de illo tristior. Ante complures menses exusserunt quendam *Lodovicum Berquinum*, virum optimum ut prædicant, nec erat *Lutheranus*. Odium Theologorum ac Monachorum, libera lingua, simplicitas & hujus comes fiducia perdidit hominem. Ea, uti suspicor, fuit rumoris occasio: nam *Faber* ut *Enoch* assumtus est à Rege *Galorum*, qui vetuit, ne quis vel in illum vel pro illo scriberet. Id, opinor, procuratum ab ejus patrono Episcopo *Lodovensi*. Dominus amplitudinem tuam prosperet in omnibus. *Friburgo* 11. Augusti, Anno 1530.

*EPISTOLA MCXXIX.

Erasmus Rot. Cardinali Campegio S. P. D.

An. 1530. *REVERENDISSIME Domine, Tabellio meus properantior fuit ad reditum quam volebam, nam tuæ R. D. literas potissimum expectabam. Fortassis hic diutius hærebo, quam vellem: R. D. Episcopus *Augustanus* scribit, se huc proprium missurum famulum: per eum expectabo literas tuas. Si Cæsar minis belli terret adversarios, non possum non laudare prudentiam, sin serio expetit bellum, nollem esse sinistra avis, sed inhorrescit mihi animus, quoties rerum faciem animo contueor, quam arbitror futuram, si semel ad arma ventum fuerit. Adeo hoc malum late sparsum est. Fateor summam esse Cæsaris potentiam, sed non omnes nationes hoc nomen agnoscunt, *Germani* vero agnoscunt certis conditionibus, ut imperent verius, quam ut pareant: malunt enim imperare quam morem gerere. Ad hoc continuis profectionibus & expeditionibus vehementer exhaustas ipsius ditiones¹ constat: belli incendium jam nunc excitatum in *Frisia* nobis vicina. Ejus Princeps jam profiteri dicitur Evangelium *Lutheri*. Ejusmodi sunt multæ civitates inter Orientales & *Danos*: hinc catena malorum porrigitur ad *Helvetios*. Jam si Cæsar pro sua pietate præ se ferat, ex Pontificis arbitrio gesturum se omnia, periculum est, ne non ita multos sit habiturus faventes. Adde quod in dies expectatur *Turcarum* incursum, cujus potentiam vix oppresserimus, etiam si concordēs auxilia in unum contulerimus. Porro, quid sit belligerare invito milite, declaravit² *Roma* excidium, & nuper res apud *Viennam* gestæ. Non dubito quin optimi Principis animus pendeat³ ad pacem, clementiam & tranquillitatem; sed nescio quo pacto præter illius animum, nobis semper bellum è bello seritur. Quam diu? quam misere vexata *Gallia*? Quam misere⁴ afflicta *Italia*? ubi novum etiam bellum incruduit: nunc eo res spectare etiam videntur, ut orbis maxima pars sanguine permisceatur. Atque ut est anceps omnium bellorum alea, metuendum est⁵, ne tumultus hic tendat ad subversionem totius Ecclesiæ: præsertim quoniam vulgus persuasum habeat, hoc negotium non geri, nisi auctore Pontifice, maxima ex parte per Episcopos & Abbates. Atque adeo vereor, ne Cæsar ipse prorsus non sit abfuturus à periculo, quod omen avertant superi. Novi & execror illorum protervitatem, qui Sectis præsunt, aut favent. Sed magis spectandum est hoc statu, quid postulet totius orbis tranquillitas, quam quid mereatur illorum improbitas. Neque usque adeo despondendum est de statu Ecclesiæ. Fuit ea olim jactata longe majoribus procellis sub *Arcadio* & *Theodosio*. Qualis tum fuit orbis status? Eadem civitas habebat *Arianos*, *Paganos*, & *Orthodoxos*. In *Africa* furebant *Donatistæ*, & *Circumcelliones*: multis in locis vigeat adhuc *Manichaorum* insania, & *Marcionis* virus, præter incursiones barbararum gentium: & tamen in tantis diffidiis Imperator citra sanguinis effusionem habenas⁶ moderabatur, & paulatim hæresium monstra refecabat. Ipsum tempus interdum affert remedium immedicabilibus malis. Si certis conditionibus Sectæ sinerentur, (ut dissimulantur *Bohemi*) grave quidem, fateor, malum esset, sed tamen bello⁷ levius. Hoc statu rerum nusquam malim esse quam in *Italia*, sed alio trahunt fata: at trahant quo velint, modo non trahant⁸ à consortio columbæ: novi quosdam esse apud Cæsarem, qui mihi non admodum faveant. Confido tamen, reverendissimam Dominationem tuam non esse sui dissimilem, cui precor omnem felicitatem. *Friburgo* 18. Augusti, Anno 1530.

Scripsi ex tempore. Tabellarius urgebat: Ignosce.

* Hæc epistola habetur *Hist. Comitiorum August.* T. III. p. m. 29. ubi quædam paulo aliter quam hic leguntur, & quidem, mea sententia, rectius. 1. Additur, & vires. 2. Legitur, declarant. 3. Propendeat. 4. Quanto miserius. 5. Inferitur, rerum. 6. Plenius, igitur ex re futurum videtur, si certis conditionibus Secta ferrentur, sicut *Bohemi*. 7. Rursus, & tali bello. 8. Distrahant.

EPISTOLA MCXXX.

Erasmus Rot. Carolo Montjoie S.

Vix ullo sermone consequi queam, *Carole* juvenis An. 1530. ornatissime, quod *Mecænatem* illum meum parentem tuum, quo nihil adhuc expertus sum candidius, humanius, amicusve, conspicio in te mihi repubescere: tantum benevolentis animi, tantum amoris non vulgaris spirant tuæ literæ, ut idem pectus agnoscam, sed vividius & explicatius. Nec dubito quin hæc res non minori voluptati sit patri tuo, quam est mihi, est autem (mihi crede) summæ: compluribus enim tales obtingunt liberi, ut patres orbis invidcant. Cæterum ubi contigit hæres, qui parentem non tam oris lineamentis, quam veris animi bonis referat, ea demum magna veraque voluptas est. Quod ad corporis formam attinet, mihi prorsus ignotus es, nisi quod *Quirinus* meus narravit te hac quoque hominis parte mirum in modum reddere genitorem tuum. Animi tui dotes mihi velut in speculo tua repræsentavit epistola; quæ, si tuo unius Marte confecta fuit, sicuti fuisset nihil addubito, raram quandam & eximiam indolem præ se fert, nihilque mediocre nobis de te pollicetur. Clarissimus genitor tuus inter tot præclaras virtutes, quibus expolitus est, nihil habet mea sententia pulchrius, quam singularem illam modestiam, quæ vix dici possit, quantum ornamentis illius omnibus apponat gratiæ. Modestiæ comes est urbanitas ac morum comitas. Hanc dum tu quoque studes egregiis decoribus tuis veluti colophonem addere, non committis ut quicquam patriæ laudis in te desideremus. Aliarum virtutum certissima custos est modestia. Modestiæ porro custos erit, si cogites quicquid vel animi, vel corporis, vel externorum bonorum tibi contigit, è Numinis munificentia profectum esse, cui in solidum oportet acceptum ferre, quicquid obtingit in hac vita felicitatis. Est autem aliqua gratitudinis portio, sua quæque bona nosse, non quemadmodum novit *Narcissus*, cui sua philautia fuit exitio. Utiliter sua bona reputat, qui ea veluti nomina supputat, nec aliud colligit ex bonorum suorum contemplatione, nisi ut perspiciat quantopere sit obstrictus divinæ benignitati. Eam quo perspicit in se fuisse profusorem, hoc illi submissior fiat oportet, hoc de tuendis, deque recte collocandis quæ accepit sollicitior, quo largiorem agnoscit in se Numinis benignitatem. Is si quem conspexerit maligniore fortuna, non ita cogitat, Quanto hic me est inferior: sed ideo Domini largitas in me plus contulit, ut huic per me subveniret. Ne vulgare beneficium Numinis existimes, talibus prognatum esse majoribus, tam amplæ fortunæ paratum hæredem, tot corporis & animi dotibus esse præditum. Confer aliorum sortem, quorum virtutibus obstat generis obscuritas, rei familiaris tenuitas, corporis imbecillitas, ingenii paupertas. Verum, hos qui despicit, non meminit gratiæ esse munificentæ quicquid accepit. Qui non opitulatur, non animadvertit, in quem usum creditum sit quod accepit. Quare te hortor, *Carole* suavissime, ut hoc voluptatis nobis tuisque omnibus in dies augere contendas, tecum ipse certans ut quotidie te ipso melior evadas. Singularem tuam erga me pietatem lubens exosculor, animi tui gratissimam voluntatem amplector: tamen si quid officiorum in clarissimum parentem tuum impendi, ille cumulatissime repperit: quod etiam si minus esset factum, tamen hæc voluptas, quam ex tuo profectu capio, iste tuus animus paratus etiam in meos reponere, si fors tibi serius contingat referendi facultas, quam mihi vitæ finis, mihi pro amplissime relata gratia est. Ea tantum apud me crescet, quantum tu pulcherrimis cœptis tuis adjeceris incrementi. Quod serius tuis respondeo literis, adversa valetudo fuit in causa, quæ me tota æstate discruciauit. Quod nunc etiam minus apposite respondeo, in causa est, quod epistolam tuam in hoc

Ab. in hoc sepositam, ut simulatque daretur ocium respon-
derem, nancisci non potui. Verum, hoc alias pensa-
bitur. Dominus *Iesus* suam in te munificentiam tue-
ri, semperque novis accessionibus augere dignetur,
Carole fili charissime: idem conjugium tuum bene for-
tunet. Apud *Friburgum Brisgoia* 25. Augusti, An. 1530.

EPISTOLA MCXXXI.

Bilibaldo suo Erasmus S. P.

Nos haecenus sub medicis ac chirurgis misere fui-
mus excarnificati, nec dum satis firmi, & tamen
fugam adornamus, nec partem ullam video tutam ac
tranquillam. Ab *Italia* deterret iter & prolixum &
periculosum. In *Galliis* videtur quies à *Beddis*, ve-
reor, ne & illuc se proferat bellorum incendium; imo,
vix audeo sperare à bello quietam fore *Brabantiam*:
jam enim bellum ardet cum *Frisiis*. Suspicio autem
hoc esse in capitulis foederis, ut *Gallus* sibi vicinam
Helvetiam invadat, si nolint ab hæresi resipiscere. Jam
enim illos admonuit Rex, precibusque minas regali-
ter addidit. Cæsar videtur omnia facturum ex præscri-
pto Pontificis; quæ religiosa optimi Principis obe-
dientia magno malo est *Florentinis*; vereor, ne & *Ger-
mania*. Res agitur per *Joannem Fabrum* & *Eckium*.
Adest Episcopus *Hispalensis*, homo severus, ut ajunt,
qui mihi tamen in Monachorum *Hispaniensium* tumultu
bonam navavit operam. Adest alter *Hispanus* ge-
nere, professione Theologus *Sorbonicus*, frater ejus
Dominicani, qui apud *Hispanos* vexillifer fuit adver-
sum me. Adest *Franciscanus* Cæsaris à concionibus,
male mihi volens *Eckius*, quod non expectaram: in-
ter hæreticas ponit aliquot meas sententias, nisi quod
pro *Erasmio* ponit quidam. Te perstringit etiam, ve-
teris odii memor. Multorum literis invitatus sum *An-
gustam*, Cæsaris tamen nomine nondum. Decreveram
hisce nundinis petere *Brabantiam*. Sed *Faber* & E-
piscopus *Constantiensis* suadent, ne quo moveam pedem
ante perspectum Concilii exitum. Atqui tamen mihi se-
rum erit moliri fugam bello cæpto, & urgente hyeme.
Quidam *Gerardus Noviomagus*, è *Brabantia* profugus,
& ex amicissimo subito factus capitalis hostis, novam
tragediam movit *Argentorati*; nebulo seditioni natus.
Is est ficto nomine *Vulturius*. Quid rei sit, libelli te
docebunt. Liber, qui prodiit titulo Ministrorum Ver-
bi *Argentorati*, dicitur esse *Buceri*, cui adfuit *Novio-
magus*. Nihil unquam legi seditiosius, nec fucatus.
Quin & *Albertus Pius* rursum ingens volumen scripsit
in me per conductos aliquot, omnibus locis è lucu-
brationibus *Erasmi* decerptis, quæ patent calumniæ.
Aleander agit *Venetia*, diciturque quicquid est Ope-
rum meorum diligentissime evolvere in hoc, ut suspi-
cor, quo *Alberto* suo suppeditet calumniandi mate-
riam. Magna inter molles concordia. *Brabantia* ha-
bet *Franciscum Titelmanum*, juvenem gloriosissime
loquacem: apud *Hispanos* ejusdem sodalitiis satis gla-
diatorie furit *Carvajalus*: sed talibus rabulis posthac
ero mutus. Agnosco rusticitatem meam, ornatissime
Bilibalde, qui tories liberalitate tua provocatus, nihil
repono gratiæ. Debebam Opera *Augustini* ad te mit-
tere. Sed tamen non venit in mentem. Nunc jussi ut
mittant tibi *Chrysostomum*. Ex quo si quid habes abs
te versum, velim communices. Habemus Commen-
tarios ejus in Epistolam ad *Romanos*, sed quibus dede-
ramus vertendi negotium, nobis dedere verba. Cura-
bimus tamen, ut ad Pascha accedant. Nonnullam spem
præbuit & *Baptista Egnatius*. Opto te quam optime
valere, vir immortalitatis dignissime. Datum *Friburgo*
29. Augusti, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXXII.

Erasmus Rot. Andrea Critio, Episcopo Plocensi, S.

REVERENDE Præsul, literas tuæ celsitudinis una
cum libello *De Missa* tuo, bona fide reddidit *Mar-*

tinus Slapus, optimis moribus juvenis. Libellum nec sine
fructu, nec sine voluptate perlegi. Exiguo volumine
quam multa complectitur; pugnat adversus hæretico-
rum dogmata, explanat nobis Orationem Dominicam,
declarat rationem *Missæ*, obiter commonstrans quæ in-
ter sacrificandum indecore geruntur. Placuit quod sty-
lum ad simplicium mediocritatem nonnihil dejeceris,
maluerisque Episcopum agere quam rhetorem. In *Bra-
bantia Franciscanus* quidam pridem edito volumine do-
cuit quid quæque declarent, quæ illic à sacerdote ge-
runtur. Hic duo libelli prodierunt, alter *Guimundi*,
alter *Algeri*, uterque asserens veritatem sanguinis &
corporis Domini in Eucharistia, mea sententia non
infelicit. Idem typographus erat & tuum excusu-
rus, ni metuisset ne vestri typographi *Francfordiam*
essent venturi cum suis mercibus. Porro, quod idem
Martinus anulum quoque reddidit celsitudinis tuæ mu-
nus, vereor ne ille immodico quodam mei studio di-
xerit aliquid, quod illi non mandaram. Mihi quidem
symbolum fausti cujusdam ominis visum est, & vel
hoc nomine fuit gratissimum, quod ad tui imitatio-
nem me provocat. Anulus aureus gemmam habebat
figura cordis, colore rutilo. Quid amplius optare pos-
sis homini *Christiano*, quam ut cor habeat sapientia il-
lustre, charitate igneum? Adnitar ad exemplar pro
mea quidem virili: vel longo intervallo talem sequi
cursorem est aliquid, si non datur assequi. Totam fe-
re hanc ætatem luctati sumus cum molestissimo si-
mulque tenacissimo morbo. Mense Martio & Aprili
flabant ventuli quidam mire blandi, sed, quod ipsa re
compertum est, nocentissimi. Multis conciliantur ad-
versam valetudinem, quibus ægre licuit revalescere.
Andreas Zebrovius ætatem habet, nec dubito quin
illi constet sui consilii ratio, ac spero, quod sequutus
est, feliciter cessurum. Non omnibus ingeniis omnia
congruunt, alius alia via pervenit ad sapientiam. Mi-
hi certe convictus hominis erat gratissimus. Quan-
quam autem in juvene gloriæ sitis nonnullum est vi-
tium, tamen arguit generosam indolem, minimeque
desperandam. Hic, nisi me fallunt omnia, videbimus
cruentos tumultus. Exhibita sunt hæreticorum dog-
mata, exhibita Catholicorum responsio; Cæsar, qui,
uti sentio, rem omnem ex præscripto Pontificis ge-
rit, non patitur quicquam moveri in his quæ recepit
Ecclesia: pollicetur tamen se vitiorum correctionem
adhibiturum utriusque status primoribus, & jam nunc
admonentur civitates, ut restituant quod Episcopis ac
sacerdotibus ademerunt. Erat omnino premenda quo-
rundam levium effrenis petulantia, nec arbitror rem
male cessuram, si ut Cæsar pro sua religione fideliter
exsequitur quicquid Pontifex jubet, ita Pontifex nihil
jubeat nisi quod est in rem Ecclesiæ catholicæ. Crescit
ubique Cardinalium numerus, hoc an gratulari debeam
Ecclesiæ nescio. Veteres non absque causa tanto stu-
dio Card. turbam conati sunt excludere. Satis erat fa-
ctus in domo Dei, plus satis erat hominum devoran-
tium Abbatis, Episcopas & dignitates, etiam si hic
tam numerosus non accessisset chorus. Olim Cardina-
lis, officii nomen erat, nunc est regni. Sed hac ratio-
ne suas res, ut videtur, communit Pontifex, & Prin-
cipes habent splendidos famulos Ecclesiæ salariis. Nos
hinc adornabamus iter in *Brabantiam*, sed amici qui-
dam ex aula Cæsaris monuerunt, ne quo moverem
pedem ante perspectum Concilii exitum. Scribunt ad-
huc superesse nonnullam pacis spem. Sed hyeme fu-
gere, si minus vetaret Euangelium, hæc valetudo non
concedit. Ut Cæsar maxime velit pacem, Euangeli-
ci jamdudum videntur ad bellum gestire, provolant
undique libelli ad Cæsarem, aliosque Principes, dira
minantes illis, ni mature desinant persequi veritatem
Euangelicam. Tenebriones, nescio qui, Cæsarem pin-
xerant *ἐπ' ἀνέφαλον* ignominiosa imagine, sed eam ma-
gistratus suppressit. In me non sobrie debacchantur,
lex jam libellis emissis in caput meum: atque hæc ni-
hil aliud est quam velitatio, expecto longe atrociora.

An. Hoc malum tolerabile est, quod habet adjunctum so-
 1530 latium: impetor, sed ab hæreseos damnatis: illud con-
 coctu durius, quod ea pars, quam tucor, habet inimi-
 ciores hostes. Apud *Hispanos* furit insigniter *Franci-*
scanus quidam, arctæ religionis: huic simillimum alte-
 rum habet *Brabantia*, *Thrasonica* gloria juvenem. *Al-*
bertus Pius, quondam *Carporum* Princeps, qui nunc
Gallia Regis benignitate fovetur, non contentus eo li-
 bro, quem pridem in me edidit, adornavit alterum
 priore triplo majorem: per conductos aliquot curavit
 ex omnibus libris meis decerpenda, quæ videntur affi-
 nia doctrinæ *Lutherana*, aut quæ ad calumniam de-
 torqueri posse videantur. Alit domi suæ, ut ajunt,
Sepulveda quendam *Hispanum*, cujus opera utitur ad
 dictionem poliendam. Miror quid isti homini veniat
 in mentem, nisi quod suspicor illum hoc agere instin-
 ctu Mitrati cujusdam, cui foederatissimus est. *Magna*
inter molles concordia, inquit Satyricus. *Franciscanus*
 graculis posthac ero mutus. *Alberto* fortasse respon-
 debo. Cum *Sutoribus* & *Beddis* induciæ sunt. Sunt
 apud Cæsarem Theologi, quorum arbitrio magna ex
 parte res geritur, qui mihi non optime volunt. *Gatti-*
narii mors mihi præcipuum amicum ademit. Pontifi-
 cium nomen hætenus satis magno flagravat odio,
 etiamsi nihil accederet. Nunc *Florentia* pertinaciter
 obsessa, & à *Clemente*, nisi vanus est rumor, parum
 clementer vexata, vix credas quantum addat invidiæ.
 Si huc spectat, ut metuatur potius quam ametur, ut
 vi rem gerat, metuo ne malus sit futurus diuturnitatis
 custos metus. Hujus invidiæ nonnulla portio recidit
 in Cæsarem, qui ipse quidem si quid peccat, non pec-
 cat sævitia, sed obedientia. Ab hoc extorsit Ponti-
 fex, ut liceret obsidere *Florentiam*, ab hoc impetravit,
 ut esset arcis *Adriani* dominus, nec dubitandum quin
 in illo arctissimo convictu alia multa ab illo sit stipula-
 tus. Sed spero rem habere rectius quam vulgo jactat
 rumor. Equidem hinc interpretor, Deum populi sce-
 leribus vehementer iratum esse, quod quum duos ha-
 beamus fratres, *Carolus* & *Ferdinandus*, pari reli-
 gionis amore, pari clementia præditos, tamen sub his
 tot calamitatibus affligamur. Primum, apud *Hispanos*
 orta est seditio, cujus gratia & *Ferdinandus* in *Br-*
abantiam deductus est. Quum tot profectionibus, in-
 auguratione, pompis, matrimoniis, exactionibus esset
 exhausta regio nostra, accessit Imperium, nomen ma-
 gno quidem venale, sed census exigui. Deinde quot
 annis misere vexata est *Gallia*? Quam pene funditus
 perdita *Italia*? Nunc, nisi Deus avertat, superest, ut
 mutuis cædibus sese laniet *Germania*. Quid à *Turca*
 passa sit *Hungaria* & *Austria* notum est omnibus, quid
 passura sit, incertum. Quid nunc commemorem furio-
 sos agricolarum tumultus? Quid tot morborum ac pe-
 stium nomina, imo novas & nondum nomen sortitas
 species? Quid rerum ad usum vitæ necessariorum tan-
 tam velinopiam, vel caritatem? Quanquam haud scio
 an inter hæc mala primus locus debeatur hæreseon
 dissidiis. Tantumne malorum sub optimis Principi-
 bus? Sed dabit Deus his quoque finem, si nos, vitiis lon-
 gum valere jussis, ad ipsius misericordiam confugerim-
 mus. R. celsitudini tuæ precor omnia fausta lætaque.
 Datum *Friburgo Brisgoia* 1. Septemb. Anno 1530.

EPISTOLA MCXXXIII.

Erasmus Rot. Christophoro Cancellario Polonia S.

VIR clarissime, *Martinus Slapus*, juvenis multis
 nominibus mihi tam charus, meique tam amans,
 ut si filius esset, nec ille potuisset cumulationem erga
 me præstare pietatem, nec ego plus officiorum ab il-
 lo requirere, huc reversus effecit, ut tuas literas mi-
 nus desiderarem, tam accurate mihi denarravit tui er-
 ga me studii constantiam. Unde mihi liquet, te nobis
 non vulgari more, sed ex animo, certoque judicio be-
 ne velle: nam nec diuturnitatem quæ fucata sunt fe-
 runt, nec perpetui sunt affectus, qui non à judicio pro-

A ficiscuntur. Nobis cum tenacissimo morbo totos qua-
 tuor menses conflictandum fuit. Torminibus intesti-
 norum successit apostema, ac pene enectum à medicis,
 crudelius etiam excarnificavit chirurgus. Sed gratia
 Christo, paulatim revalescimus, studiisque reddimur.
 Scio, meminique, vir optime, quid regiæ debeam
 benignitati, quid tuæ. Voluntas mea jam pridem in
 procinctu stat, opperiens si quid imperetis: si quid ju-
 dicabis à me præstari posse, quod animo regio sit non
 ingratum, beneficii loco fuerit, si admonueris. Ex-
 spectamus hic jamdudum quid nobis pariat consultatio
 Principum. Cæsar, ut est singulari religione præditus,
 videtur omnia gesturus ex præscripto Pontificis. Res
 salva est, si nihil præscribet Pontifex, nisi quod *Chri-*
 sto gratum est. Quod omnino futurum arbitror, si
 modo nos promerebimur. Dominus prosperet res tuas
 in omnibus, vir ad publicam utilitatem nate. Datum
 apud *Friburgum* 2. Septembris, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXXIV.

Erasmus Rot. Petro Episcopo Cracoviensi S.

EXHILARAVNT animum meum tuæ literæ, re-
 verende Præsul, quæ tuam R. celsitudinem & su-
 perstitem declararunt & nostri memorem, denique
 nostram in dedicando *Seneca* propensam voluntatem
 C boni consuluisse. Sed hoc gaudium temperavit *Mar-*
tini Slapi oratio, referentis te à diutino periculosoque
 morbo nondum satis confirmatum. Cæterum è proximi-
 sis amicorum literis expecto lætiora. Vernis hisce
 mensibus spirarunt hic ventuli mire blandi, sed exitia-
 les. Multis conciliarunt languorem, non tam gravem
 quam tenacem. Me torminibus alvi tantum non ene-
 carunt. Diutino cruciatui successit apostema circa um-
 bilicum. Male cesserat medicorum cura, sed pejus
 chirurgi sedulitas, qui durum apostema, quod mode-
 rate frigidis erat discutiendum, igneis emplastris sic
 adussit, ut carnem assam gestare viderer. Post qua-
 tuor menses vix coepi reviviscere, & ad hunc usque
 diem paulatim viriculas accrescere sentio. Hæc igitur
 D æstas nobis pene fuit sterilis, nisi quod unico li-
 bello rixamur cum *Pseudeuangelicis*, & *Chrysostomum*
 dedimus ea dignitate, qua prius dedimus *Augustinum*.
 Multa acceperunt prius nunquam edita, velut *Com-*
mentarii in utranque ad *Corinthios* Epistolam, aliaque.
 Si continget hanc hyemem tranquillam agere, dabi-
 mus nonnihil juvenis studiis commodum. *Martinus*
Slapus constanter eum animum in me declaravit, ut si
 ex me natus esset, non possem optare plus pietatis in
 filio, ingenium verecundum, sedatum, patiens, ami-
 cum, fidele, modestum. Quo genere natus sit ne-
 scio, sed utinam tales semper gignerent Principum u-
 xores. Is, nisi me fallunt omnia, præstabit aliquan-
 do bonum virum vestræ *Polonia*. Hoc eo scribendum
 putavi, ut si qua se dederit opportunitas, tua celsitu-
 do faveat illius commodis. Eadem si quid à me fieri
 E volet, suo mancipio imperabit, cui precamur omnia
 læta. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 2. Septembris,
 Anno 1530.

EPISTOLA MCXXXV.

Erasmus Rot. Germano Brixio S.

EPISTOLAM tuam, *Brixii* doctissime, pridie No-
 nas *Julias* datam, accepi pridie Nonas Septemb. ne
 quid mecum expostules, quod hætenus nihil accepe-
 ris responsi. Quanquam illud quoque me facit alioqui
 ad scribendum segniorem, quod tu fere motoriam fa-
 bulam agas, nunc urbanus, nunc rusticus, nunc au-
 licus. Præfuli isti *Veronensi* bene faxint omnes superi,
 qui de privato suo curat utilitatem publicam, suisque
 impensis tam insigne beneficium parat studiosis omni-
 bus. Utinam hoc exemplum æmulentur Abbates &
 Episcopi nostri prædivites. Susplicor eundem esse, qui
 quondam apud *Clementem* Pontificem functus est *Da-*
 tarius

1310. *tares munere, meque non semel suis literis dignatus est, ex quibus licuit eximiam quandam hominis & gravitatem & prudentiam cum humanitate singulari conjunctam colligere. Nomen, ni fallor, est Joannes Mathaeus Gibbertus. Conatus sum hoc aliquando persuadere Aldinae officinae moderatoribus, sed frustra. Eadem de re saepius egi cum Frobenio, sed hactenus surdis cecini fabulam. Quo magis gaudeo, quod Deus hanc mentem immisit optimo viro, nosque per illum votorum compotes fecit. Chrysostomus Latine loquens jamdudum prodit ex officina Frobeniana. Si Græca, ut indicas, rursus excudenda sunt, vereor ne res nos expectatione longiore torqueat. Scis vehementi desiderio omnem moram esse longam. Quod nunc excusas codicum inopiam, quo minus aliquam Chrysostomi portionem vertendam susceperis, non defuissent, mihi Brini, exemplaria, si significationem aliquam dedisses animum tuum ab hoc labore non abhorre: certe Commentariorum in Epistolam ad Romanos geminum habebam exemplar, unicum Commentarii in priorem ad Corinthios Epistolam, cujus aliquam partem vertit Franciscus Arelinus. Cæterum, quum mihi viderer perspicere, te non admodum ad hanc provinciam animatum esse: ad hæc quum reputarem ingenii tui lentitudinem, siue hanc mavis appellari diligentiam: porro Frobenianam officinam prælis non paucis operosam, plurimum voluminum absorbere, Commentarios in Epistolam ad Romanos misimus in Brabantiam, quæ jam habet aliquot huic negotio pares, sed voluptatum quam honestissimorum laborum studiosiores. Itaque quibus datum erat negotium, nobis dedere verba, ac post sex demum menses remiserunt Græcum codicem: alioqui ejus operis portionem aliquam mihi desumsissem, huc vehementer urgente Frobenio. Vulgo dicunt, nihil esse spe fallaci damnosius. Certe hæc spes effecit, ne ad mercatum vernum hæc quoque Chrysostomi pars prodiret, ac nobis Apologum de Cassita in memoriam reduxit. Malueram duplum operæ in gressu insumere, hoc quia non licuit, vertere coeperam in posteriorem ad Corinth. Epist. Homilias aliquot: sed quo longius progressus sum, hoc magis pertæsum est hoc laboris vobis impendere. Eam itaque lampadem alteri lubens tradidi: qui tamen non videtur olfecisse longe aliud ingenium, aut certe belle dissimulat. Rursus hortatu R. P. Cuthberti Tonstalli, nunc Episcopi Dunelmensis, in manus receperam Commentarios in Acta Apostolica, absoluturus quod deerat, plus illius judicio tribuens quam meo. Verum hic idem gustus qui prius, fecit ut ab instituto desisterem. Ad hæc commonstraram unde peteres Græcos codices, etiamsi à nobis nihil mitteretur. Sed abhorrenti quævis causa persuadet ocium. Quod si maxime prodeat Chrysostomus Græce loquens, id quod nescio quo pacto mihi nondum audeo polliceri, non est cur ea te res ad vertendum reddat pigriorem, quandoquidem hunc laborem non tua proprie causa, sed potius utilitatis publicæ respectu susciperes. Reor autem Latinam editionem hoc fore vendibiliorem, si Græca prodierit: scis enim perpauca esse, præsertim inter Theologos, nam his potissimum hoc Opus paratur, qui tam expedite Græcam calleant linguam, ut non malint Latinam, præsertim ubi properant. His igitur jucundum erit consulere Græca, si quid occurrat depravatum, aut parum bona fide redditum ab interprete. Siquidem in confesso est, plerasque hujus viri locubrationes versas ab his, qui nec Romanum sermonem nec Græcum satis calluerunt. Si nulla hinc alia peteretur utilitas, quam ut hoc genere laboris ingenium ac stylum exerceremus: ut mihi serum in his exercitiamentis desudare, ita tu fortassis in alio quopiam argumento libentius versareris. Nacti sumus Basileæ virum exquisitè doctum parique modestia, Simonem Gryneum, cui partem negotii delegavimus: & ille quidem nihil non erudite, sed in sacris Auctoribus nescio an perinde sit exercitatus. Porro Frobenius non tam eruditionem requirebat quam famam. Germani Brinii*

An. 1530. nomen jam illustre est, & librum emtori per se commendat. Magnum lenocinium est Auctor gratiofus. Non detrectabat operam Oecolampadii, verum hic titulus apud multos etiam à probis mercibus alienat emtorem. De Monacho non ita magni refert, nisi quod typographus, cui lucrum scopus est, optabat illic Oecolampadii quam minimum esse. Verterat idem opusculum non inscite Polydorus. Moræ culpam rejicit in tabellarium meum nescio quem. An expectabas, ut ob duas pagellas legatum emandarem in Gallias? Qui vero mitteremus, quum nobis non constaret veritatem necne, ne id quidem, ubi locorum ageres? nam significaras te diutius ac longius abfuturum. Quid, quod indicavi viam, qua mature perferretur inter nos, si quid exstaret rei seriæ. Quatuor coronatuli semper parabant tibi veredarium: ejus precii dimidium ego resolvam, tu dimidio non gravaberis, præsertim cum audiam, & oppido gaudeam, tibi rem domi haudquaquam angustam esse, sed fortunas amplas, quæ benignitati quoque sufficiant. Quædam vero Budæi ad te epistola declarat te in apparandis conviviis plane Lucullum quempiam esse. Ego præ te tenuis non possum effugere, quin singulo quoque anno coronatos plus minus sexaginta insumam in veredarios & grammatophoros. De Card. Cancellario nondum scio an recte divinarim, certe nullam ille unquam parum amicæ mentis in me significationem dedit. Frobeniana tantum petitioni fuit surdaster, cujus causam egi per literas, sed amico obsequens verius quam meo animo, & ita ut satis præ me ferrem hoc negotii nihil ad me pertinere. Ne illud quidem satis liquet, de quo tandem allophylo sentiamus utrique: nam is, in quem tum vergebat suspicio, mihi narravit Lovanii, sibi cum Budæo tam acrem fuisse concertationem, ut restantum non ad pugiones venerit. Qui convenit igitur, ut ille Budæi nominis tantam habuerit curam? Nisi forte cupiens cum Budæo redire in gratiam, hoc officio voluit sibi Budæum demereri: aut hoc agebat perverso studio, ut nos inter nos committeret, utriusque fruturum malo. Hoc stratagemata non admodum abhorret ab illius ingenio. Nec dubito quin idem Alberto Pio, & animum addat adversum me, & materiam suppeditet: dicitur enim Venetiæ quicquid est mearum lucubrationum diligenter evolvere. Sed obsecro, quibus artibus τωλιότης ille tantam excitavit tempestatem? Indicavit in libris meis aliquot loca. Quæ? Quæ notarent Budæum? Nusquam facio illius viri mentionem, id quod facio frequenter, nisi quam possum honorificentissimam. Sed commonstravit locum in Colloquiis, ubi nescio quem facio loquentem, Galli amant quæ parvo constant, tum ubi per occasionem refero quæ Hilarius & Hieronymus de præcorum Gallorum ingeniis prodiderunt, aliaque leviora: nam hoc erat crimen omnium capitalissimum. Utrum mavis, mi Germane, vana hæc esse, an Budæum tam parum constantem gravemque virum haberi, ut ob ejusmodi nugalia, veterem amicitiam non diffuerit, sed abruperit, & hostilem induerit animum? Atrox facinus sit oportet, quod foedus Musarum auspiciis initum dirimat. An confugiemus ad Budæum & Badium eadem pagina nominatos? Quod lemma non mirum est à te rejici, magis mirum cuiquam venisse in mentem, ut proponeret tam frivolum nugamentum. Unde igitur illa prodigiosa tempestas, quæ nobis concitavit plusquam Tyria, quod dici solet, maria? Quis Aëolus tam impotentes emisit ventos,

— qui velut agmine facto,
Qua data porta procurrentes,
Incubere mari, totumque à sedibus imis
Una Ennasque Notusque ruunt, creberque procellis
Aphricus.

Insequitur clamorque virum, &c.
Unde Typhonicus vela dilacerans, rudentes abrumpens,
antennas ac malos diffringens? Unde densim incurrentes
fluctus decumani, certum exitum minantes omnibus?
Alcandrum intelligit: vide sup. col. 1305. lit. D.

bus? Oportuit enim immanem fuisse tempestatem, quæ tibi tam vigilantibus nauclero & clavum & funes excussit è manibus, vixque tandem obliquo cursu perveneris eo quo destinabas. Equidem delectavit me in literis, mi *Germane*, tuis ingenii tui *διδασκαλίας*. Verum ubi verborum grandiloquentiam ad rem confero, vix teneo risum, videorque mihi quiddam legere non dissimile *βατραχίου μαχίας*. Ex tam inanibus ampullis tantos turbines, tantas rerum procellas exsistere? Jam quæ de *Tusano* scribis, vel hoc nomine mihi fuere grata, quod declarant ingenium tuum humanum amansque concordia. Sed his, quod ad me quidem attinet, nihil erat opus, quandoquidem totum hoc de versiculis prorsus exciderat animo, nisi tu dum *ἀμνησίαν* suades, *ἀνάμνησιν* revocasses, ac memoriam refricuisses. Cum *Tusano* nulla mihi intercessit unquam familiaritas, nec alter alteri privatim ullo beneficio obstrictus est, nisi quod benevolebam homini quum erudito tum bonas literas gnaviter provehenti. In his quoniam ipse sui dissimilis non est, sed quotidie seipsum superat, fieri non potest, quin meæ etiam in illum benevolentia semper accedat aliquid. Porro, quam non intenderim animum ad similitudinem, vel illud arguit, quod amicis, qui vel rumores, vel id genus suspiciones ad me perscribebant, adeo non egi gratias, ut objurgandos etiam putarim, quod quorumlibet rabularum voces, aut grammaticarum nœnias ad me mitterent, ad nihil utiles, nisi ad gignenda alendaque dissidia. *Tusannum* excusavi, quod me in publica professione parum amice, ut ipsis videbatur, attigisset: item de *Budæo* testans me nullam omnino suspensionem in pectus meum posse demittere, quæ viro constanti, probò, docto, denique *Budæo* sit indigna. Quid multis? Tale fuit genus literarum ad illos mearum, ut offensus nonnulli videantur in totum à literarum officio abstinere, tantum abest ut cujusquam operam implorarim, qui maledicis versiculis vicissim in illos luderet, tametsi non deerant qui hoc & vellent & possent. Is vere pacis amans est, qui submovet ab oculis & auribus quicquid imminuere benevolentiam possit. Hoc fūco illos deterrendos existimavi, quum ejus negotii mysteria multo rectius norim, quam opinantur plerique: sed malo quod scio nescire. Illud tamen ingenue fateor, me à *Gallorum* ingeniis plusculum expectasse gravitatis & candoris quam ibi declararunt, qui ob *Budæum* & *Badium* eadem charta nominatos tantas excitarunt turbas, ut ejus vere *παῖνός* *δογμῶς* rumor, veluti tinnientibus *Dodonais* lebetibus, per utranque *Germaniam*, per *Brabantiam*, per *Italiam*, denique in ipsam regiam dimanarit. Scilicet hoc erat regia cognitione dignum, *Budæum* esse collatum cum *Badio*. Passim volitabant illæ vanissimæ voces, *Erasmus invidet Budæo*, *Erasmus voluit ulcisci Budæum*. Natio *Gallorum* vulgo jam olim male audit, stuporis ac levitatis nomine: quam opinionem semper conatus sum refellere, non ob aliud nisi quod eam pro falsissima ducerem. Verum fore ut ob rem nihili inter viros eruditos tam inhumani tumultus orirentur, ne *Catoni* quidem eram crediturus. Quod tandem illud exemplum est, in *Budæi* scilicet gratiam, scurrilibus epigrammatis ejus famam incessere, qui *Budæum* tot libris editis amantissime simul & honorificentissime prædicasset & prædicaret? Hic mihi prodibit elephanta *Indicus*, qui negligit culices. At si tibi proferam versificatorum nomina, nollent illi pro culicibus haberi. Sed condonetur gregariis, si quid in publico tumultu deliquerunt. Ubi tum indormiebant *γνήσιοι* *Budæi* amici, qui inconditos levium homunculorum motus compescerent? nam fortasse *Budæus*, gravioribus negotiis intentus, nihil horum scivit. Alioqui si hæc scivit, nec cohibuit *Budæus*, quo colore tuerberis illius candorem & probitatem, qui passus sit hoc fieri in amicum, quod ego non sum passus fieri in *Leum* hostem? Quom enim *Lovanii* ut quum maxime ferveret tragoedia, meque absente mei fautores schedis ac ludibriis in illum insultarent, denunciavi omnibus ini-

micitiam, si pergerent me talibus ineptiis invidiæ ob-
 1530. jicere, meamque victoriam illiberalibus factis ob-
 scurare. Eam epistolam jussi per *Vivetem* è cathedra recitari publicitus. Hoc meum factum quidam indigne ferentes recesserunt ab amicitia. Similiter quum *Germani* ingens epistolarum volumen misissent, quibus proscindebatur *Leus*, vix una alterave lecta epistola, fasciculum *Moro* tradidi premendum. Nemo nesciebat quid mereretur amarulentia *Lei*, sed ipse malui rationem habere quid deceret *Erasmum*. Id five hoc animo feci, quod nollem externis uti viribus, ne in hostem quidem, civilitas erat: five ne petulantia exemplum in meum recideret caput: prudentia erat. Hic specta quanto alius fuerim in *Budæum*, quam in me *Leus*: & tamen quod in hostem professum fieri passus non sum, hoc amici *Budæi* putarunt in me faciendum. Rursus ubi Tragoedia non levis exorta fuisset in *Martinum Dorpium*, in quem *Hieronymus Buslidius* ac *Thomas Morus* acerrime scripserant, consopivi turbam omnem diligenter pressis libellis, quibus & defendebam & prædicabar. Idem feci quum inter te & *Morum* res videretur ad extremam similitudinem exitura, pressi quicquid *Morus* in te scripserat, etiam illa quæ jam erant typis excusa, exoravi *Morum* ut ea in re suos affectus mihi permitteret. Itane ex tot amicis *Budæi* neminem existisse, qui nascens incendium exstingeret? Atque hic unus duntaxat erat placandus: nam ut in animo meo nulla fuit unquam similitudo, ita nullam malevolentis animi significationem dedi. Quod ego præstiti *Dorpio*, cujus stylo fueram laceffit, nemo vestrum præstitit amico, quum non deessent qui oleum adderent camino: compertum enim habeo, *Budæum*, si quid hic fuit sui dissimilis, aliorum instinctu fuisse. Quod si minus mihi putarunt tribuendum hoc officium, certe tribuissent existimationi *Budæi*, tribuissent communibus studiis, denique tribuissent sibi: quid enim hoc exemplo sceleratius abjectiusve? Atque hic commemoras celsitudinem meam, summamque gloriam studiorum partam laboribus: demum provocas ad imitationem *Alexandri* magni, qui dixit, *Regium esse male audire cum benefeceris*: admones inimicitias mortales, amicitias immortales esse debere, aliisque multis argumentis mecum agis, ut contempta improborum petulantia, recipiam memet ad animi tranquillitatem, posteaquam ista conquievit tempestas ac redierunt *Alcedonia*. Hæc omnia, ut fateor, abs te diserte, & *μάλα ῥητορικῶς* dici, ita non video quorsum fuerit opus hanc mihi cani cantionem. Nullo indicio significavi me talibus versiculis commoveri. An non satis contemnit, qui ne legere quidem dignatur, tantum abest ut ultionem pareret? Quas autem inimicitias jubes me ponere, quum ego nulli denunciarim inimicitias? Hanc tolerantiam si minus præstat fiducia meritorum, aut animus excellens, & *Alexandro* similis, certe præstat animus asinus. Vix enim reor inveniri posse quenquam *δύον ἀχθοφόρον*, cujus tergum sic ad fustem occalluit, ut mihi animus ad istiusmodi contumelias. Quotidie lapidamur maledicis libellis. Dicas fatale malum. At hanc luem decuit ab humanioribus abesse studiis. Proinde, *Tusani* causæ ferus, ut dixi, patronus exististi; jamdudum enim eram defecato in illum animo: & quamquam antehac mihi nullum cum homine ictum sit amicitiaæ foedus, tamen haud abnuo facere quod postulas, si libet illi mecum de integro inire benevolentiaæ certamen, meliore jam ut spero fide. *Budæum* semper existimavi virum & probum & humanum, nec de Commentariis illius eram quicquam suspicaturus, nisi monitus amicorum literis. Nec aliud expectabam, quam necubi à me dissentiret: quod si citra petulantiam faceret, testatus sum mihi etiam gratissimum fore. Atque haud scio an majoris fuerit candoris, cum præfatione honoris alicubi dissentire, quam perpetuo silentio contemptum præ se ferre. Quod si fas in sinum amici effundere quicquid est in animo, sum equidem, mi

An. 1550. mi *Brixii*, ingenio simplici natus, quæ res mihi sæpe numero luculentæ fraudi fuit: at non adeo nullum habeo nasum, ut in illis *Commentariis*, quos carptim duntaxat legi *Basilea* excusos, (prius enim non data est copia) non alicubi sentierim *Budæi* stomachum; velut de his qui de singulorum ingenio phrasique censuras ferunt, de his qui *Laurentio* inferiores præscribunt locutioni formulas, de his quorum scripta, quoniam dilutiora sunt, nec solem nec ætatem ferre possunt, atque hujus generis alia non pauca. Negabunt ea in me torta. Id facilius persuaderent, nisi jam pridem *Budæum* in *Asse*, quoties juvat exspatiari, hoc genus strophis in alios citra nomenclaturam digessisset stomachum suum. Mavult exercere conjecturam lectoris, quam nomen edere, siue quia tutum non putat, nullum relinquere locum inficiationi, siue quia non existimat quem petit, hoc honore dignum ut nominetur: nam hoc consilio ipse quorundam nomina vel suppressi, vel inverti. At donemus *Budæum* hoc suo jure fecisse, certe, quando tu non depellis crimen, sed candoris laudem hinc illi vindicas, candidius erat & illius probitate dignius, hanc suspicandi materiam lectori subtrahere, magisque decebat illius humanitatem, non modo nullam offensi animi significationem *Commentariis* illis inspergere, verum etiam evidenti testimonio suspicionem omnem eximere, non nobis, sed aliis iniquioribus scriptorum *Budæicorum* interpretibus quam ego sum, præsertim quum id ab illo per literas petissem, non quod ambirem hoc gloriolæ, nam famæ jam olim satur sum, sed quod arbitrabar ita conducere studiorum tranquillitati. Perspiciebam quæ pestis *Christiana* Philosophiæ professionem occupasset, videbam animos hominum fatali quodam malo ad diffidia propensos: verebar ne hoc contagium ad humaniores literas serperet, & jam serpente coeperat, ejusdem ἀλαζονία opera, per quem tu putas *Budæum* in me irritatum. Suspicionem autem, quam aboleri cupiebam, nemo conceperat ex me, sed partim ex *Budæis* ad me literis, ut illis visum est feroculis, ut mihi, liberis, hauserant; partim ex vocibus apud complures ab illo sparsis. Ejus suspicionis ἐξάλεψιν *Budæus* non abnuit, tantum aiebat se vereri ne non incideret illic opportunitas nominandi mei. Atqui mihi in meis lucubrationibus sæpe quæsitæ est opportunitas honorifice prædicandi *Budæi*. Cæterum, quum in hoc Opere ob unius vocabuli occasionem de nonnullis honorificam faciat mentionem, non paucis locis se dabat opportunitas saltem tribus verbis nominandi *Erasmi*. Certe ubi de παλαιολογία, quod est apud *Lucam*, retractat priorem sententiam ac nostram asserit, admonitus, ni fallor, meis in *Lucam Annotationibus*, aliqua sese obtulit occasio. Rursus ubi declarat quid sit *colophon*, non pauca videtur ex meis *Adagiis* mutuatus, non quod hoc suo jure non fecerit, (fas est uti publicis, fateor) sed si quæsitæ fuisset occasio, tales aliquot sese ultro dedere. Imo haud scio an in ullo argumento alio potuit commodior opportunitas obtingere. Verum, hoc officium quaecunque est, tametsi studiis ambiebat non mihi, jam illi remisera, priusquam excuderet Opus suum. Ego scurrilem maledicentiam nunquam metui à *Budæo*, etiamsi quo pacto fuisset lacesitus. Sed medendum erat hominum suspicionibus. Nunc ego quidem interpretor in illius *Commentariis* nihil esse quod ad me pertineat, & tamen interim qui mihi bene volunt, queruntur perstrictum *Erasmum*, & qui parum æqui sunt, etiam libris editis mihi impingunt illius dicta, velut in me citra nomenclaturam torta. De uno loco admontuit illum *Danæus*, hortans ut vitaret suspensiones hominum. Ille pernegavit, quum levissima unius chartæ jactura res sarciri potuerit. Quid est igitur quod *Budæi* candorem sic admireris in hoc Opere? An quia non perstrinxit me nominatim? Atqui hoc ut non merueram, ita nec expectabam à tali viro. Non est candor illæsum sinere qui nulla in re læsit, sed candor est etiam immerentem amice prædicare. Sit *Budæum* animo in me sincero, atque hoc mihi persuasum

A habeam, quid refert, quum ita temperata sit oratio, ut amici pariter atque inimici sentiant, aut certe suspicentur, attactum *Erasmum*? Itaque si rem æstimes, non est quod hac quidem in parte tantopere prædices *Budæi* candorem. Sin respicis ad improbitatem instigatorum, qui pro delectamento habent studiosos inter se committere, fateor agnoscere me candorem hominis, qui plus dederit suæ existimationi, quam illorum malitiæ. Habent, habent, proh dolor! & humanitatis studia pestes suas. Ipse comperi, qui, quod *Demoftheni* vitio datum, utramque partem armarent: nec aliud magis placuit exercitationis genus, quam eruditos inter se veluti gladiatorum paria componere, quo possint aliorum dolore frui. Ex non ita valde senibus discas licebit, fuisse quondam *Lucretium*, qui *Faustum* nunc cum *Tardivo*, nunc cum *Delio*, nunc cum *Balbo*, nunc cum *Scopo*, nunc cum alio atque alio committerent, non ob aliud nisi ut illorum insania fruerentur. Rursus, invenias quosdam usque adeo gloriæ siticulosos, ut quoniam ipsi rebus tranquillis non possunt sibi parare nomen illustre, faciant quod de *Androclide Græcorum* proverbio celebratum est, excitant seditiones: ibi posteaquam ei, cui favent, bonam navarunt operam, duplicem venantur laudem, sumta persona εἰρηνοποιῶν, voluntque videri composuisse tumultum cujus fuerunt auctores. Talibus justius succensuero quam *Budæo*, cui etiamsi quid humanum accidisset, is sum qui possim ad quædam amicorum delicta connivere. Quin in totum eo degenerarunt hominum mores, ut hodie cygnus niger, aut corvus albus, minus rara sit avis, quam fidelis amicus, tanta in plerisque simulandi dissimulandique vafrities, tantum fallendi artificium, εὐδὲν ὕγιος, κίβδηλα ἄπαντα. Et si quid in nonnullis comperias sincerioris affectus, tanta est voluntatum inconstantia, dicas *Enripum* quempiam. Alios paululum invidiæ deterret ab amicitia, tantum abest, ut nunc speres τὸ τῶν συναποθηνησόντων γένος. Alios quamlibet levis offensuncula ex amicis vertit in hostes. Sunt quibus si quid benefacias, plumea est gratia; si quid offendas, plumbeas, ut ait ille, iras gerunt. Hæ res, mi *Brixii*, mihi plurimis experimentis compertæ faciunt, ut hominum amicitias moderatius ambiam, indigentius colam, minore cum animi molestia amittam. Tutius est in amicitia *Christi* conquirere, qui nunquam deserit quem semel in amicitiam receperit. Mihi satis est hunc animum præstare hominibus, ut prodesse studeam omnibus, lædere, quod quidem in me est, neminem: bonorum amicitias non respuere, neque cuiquam dare justam causam ab amicitia recedendi, nec discrucari si quis præter meritum meum discedat: levis enim hæc jactura est, si amicus esse desiit, qui nunquam vere fuit amicus. Talibus amicis justius indigni, quam *Budæo*. Verum, dum ego cuncta boni consulens pergo mei similis esse, quid obsecro laudis feram? Iniquioribus videbor timidus ac pugnæ metuens, æquiores probabunt animi mei moderationem. Verum apud hos, à quibus fero suffragium moderationis, quid laudis feret *Budæum*? Malebam sic innocentis laudem auferri mihi, ut *Budæo* cederet humanitatis & candoris præconium. Quum homines minime stupidi videbunt in illius scriptis perpetuum mei nominis silentium, tum morsus aliquot figuratos: contra in libris meis nihil obliquarum stropharum, sed illum & nominatim, & plenis, ut ajunt, tibiis toties prædicatum, quid apud se cogitabunt? Quid dicent? Quid aliud, quam illum esse mire candidum, me illius splendore macrescere? *Epistolarum* Opus jamdudum hic expectamus, sed nescio quo pacto vestra *Gallia* parum benigniter impartit nobis sua studia. Siquidem *Commentarios Budæi* nunquam antehac nancisci potui, donec *Basilea* nobis eos daret illic excusos. Sed ut finiam epistolam, *Tusano* jam pridem irasci desieramus, nec adspernor illius amicitiam, si nos huc te auctore provocet. Ne illi quidem pilo sum minus amicus, qui in tam horribili tempestate clavum rectum constanter te-

1530. **A**u. nere non potuit. Grammaticulorum nœnias adeo contemni semper, ut oblatas ne inspicere quidem dignatus sim. Videtur fatalis quædam horum temporum pestilentia, ut sordidissimus quilibet non metuat in quemlibet celebrem aut eruditum debacchari libellis editis. Ab hac petulantia quum ne Cæsarem quidem sua potentia reddat tutum, nimium sim delicatus, si meam sortem ferre non possim. Jam sit peculiaris infelicitas mea, quod complures in me unum stringunt calamus: malo sic esse parum felix, quam si ipse stylum meum multorum sanguine cruentassem. De *Budæo* sic habeto, mi *Brixii*, Fortunis illius non egeo, gratia superis, nec est animus illum ullis gravare officiis. Potest prodesse famæ, fateor: sed hanc sarcinam lubens abjecero, tantum abest ut aliquid cupiam adjici. Potest nocere famæ, affuevi contumeliis, & sua cuique fata ferenda sunt, tamen tale nihil ab illo metuo. Si quid est levioris offensæ, homo sum: novi nonnihil condonare humanis affectibus, plus amicitiae, plurimum publicæ studiorum tranquillitati. Alioqui non sum tam obesæ maris, ut non intelligam strophas rhetoricas, nec imperitus si libeat ἀντιστροφήν, fortasse nec materia sit defutura. Sed plusquam atrox injuria sit oportet, quæ meum calamum in *Budæum* armare possit. Alibi disertus esse malim. Equidem *Budæum* existimo majorem quam cui quisquam meæ classis invidere possit. Principatum in optimis literis illi libenter cedimus, applaudimus pulcherrimum agenti triumphum, tantum abest ut illi studeamus detrahere hærentem capiti multa cum laude coronam. Sed tamen ut habeat ille dotes primarias, sunt & aliis suæ dotes, nec omnibus idem est institutum, nec statim deterius quod est dissimile. Nulla vero res magis aluerit studiorum concordiam, quam si absit φιλαυτία morbus, & alienarum virtutum quisque sit candidus æstimator. Ego vestram *Galliam* multis nominibus felicem existimo; primum quod præstam illam studiorum gloriam sibi postliminio vindicavit: deinde quod ceu Rempublicam quandam literariam instituerit, cui principem optimo jure dedit *Budæum*, quodque studiosi mutuis operis sese vicissim juvant. Utinam eadem mens sit *Germania* nostræ, in qua sibi quisque scribit, ac vix ullum invenias cui deleges vel exigui libelli recognitionem. Adeoque Gratiarum cum Musis fodalitium diremtum est, ut si qui sint inter quos conveniat, factione potius quam sincera benevolentia conglutinentur. Verum optarem istam civitatem patere latius, ut pro *Franciæ* haberetis quicumque Musarum sacra colerent, essetque fœdus ingeniorum, non regionum. Hæc concordia majorem in modum conduceret, & provehendis optimis disciplinis, & bonarum literarum hostibus opprimendis. Nondum enim omnino profligata est barbaries, habet adhuc præsidia, & alibi meditatur redintegrare bellum. Est utilis inter eraditos concertatio, sed ab ea oportet omnem amarulentiam procul abesse. Quam volupe est inter *Budæum* & *Zasum* esse concordiam, qui proximo libello *Budæum* appellat in optimis literis principem. Audio illi & cum *Alciato* convenire. De *Longolio* quid dicam nescio, nisi quod doleo summæ spei juvenem fuisse μινυθηδίων, ut dicam ὀμνηλικός. Non satis est autem inter literatos animorum esse concordiam, sed refert id omnibus esse perspicuum ac testatum, præsertim de his, inter quos aliqua contentionis species intercessit. Pròinde si *Budæum* volet mederi suspicionibus hominum, rem faciet & amicitia nostra jam veteri suisque moribus dignam. Sin est cur hoc nolit, boni consulam, etiamsi plures libros nobis emittat aliquid stropharum habentes, modo tanta fruge eruditionis differtos. Epistola tua per manus multorum volitarat, non resignata tantum, sed pene detrita. Suspicio illam excussam ab Evangelicis fratribus. *Jacobo Tusano* multam ex me salutem dico. *Budæum* item meis verbis salutabis reverenter, si modo is est, quem mihi persuaseram & priusquam tu mihi prædicares. Quorum utrique si persuaseris, & quod tu spondes illorum nomine, ipsi scripto profitean-

A tur, eodem officio nos omnes demereberis. Hic, si libet, explica tuam rhetoricam. Alterum non egebat tua facundia, & hoc mihi pertinere videtur ad communem studiorum utilitatem. Rumor hic sparserat *Badium* facto defunctum, *Fabrum* exustum, utrumque vanum esse gaudeo. Sic apud *Biturigas* exustus erat *Erasmus*. Verum ego toties mortuus sum, toties revixi, ut existimem vix quenquam crediturum, etiam cum vere decessero. Opto tibi perpetuam felicitatem, *Germane* charissime. Datum apud *Friburgum Brisgœ* 5. Septembris, Anno Dom. 1530.

EPISTOLA MCXXXVI.

Erasmus Rot. Guilhelmo Quinono Mandatori S.

B GAUDEO tuum de *Montano* judicium cum meo consentire, planeque mihi persuasum habeo, te quicquid in illum contuleris beneficiorum, apud optimæ fidei virum depositurum. Porro, de provehendis illius studiis ut mea voluntas cum tua consentit, ita non est par ambobus facultas. Denique non recuso tibi illius nomine sponsor esse, nec metuo sponsonis comitem *Asen*. Amicus ille noster quibus furiis agatur nescio, sed exfuisse videtur omnem humanitatem. Levem, ebriolum, nugonem esse sciebam, tantum perfidiæ, tantumque malitiæ nunquam suspicatus sum in eo latere. Quatuor libellos jam jaculatus est in caput meum suo nomine, duo prodierunt per alium auctorem, sed hujus instinctu: nec videtur unquam facturus finem, donec impeerit in suum malum genium. In *Concilio Casareo* dicas Bonæ dæ tractari mysteria, adeo vix quisquam novit quid agatur. Si quid Sæctis concedet Cæsar, clamabunt se victores, nec video qui latari sint illorum insolentiam. Sin vicerit altera pars, quis feret Monachorum tyrannidem? Quod offers non solum domus, verum etiam facultatum omnium communionem, agnosco *Pythagoricam* amicitiam, qua utinam propius frui liceat. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgœ* 6. Sept. An. 1530.

EPISTOLA MCXXXVII.

Erasmus Rot. Laurentio Campegio Cardinali S.D.

ECCLESIAE tranquillitatem non tam sperabamus quam optabamus. Nunc video nihil superesse, nisi ut *Christum* experrectus jubeat hos rerum fluctus consulescere. Nonnulla tamen spes adhuc habet animum meum, fore, ut Deus immittat in animum Cæsaris cogitationes pacis, præsertim erga *Christianos*. Quanta sit *Turcarum* immanitas jam heu nimium experti sumus. Quid moliantur obscurum esse non potest. Quibus quum vix omnibus junctis tum opibus tum copiis parēs simus, quid fiet, si, tot modis inter nos dissidentes, cum hoste non minus potente quam crudeli bellum suscipiamus? Si *Germania* semel cœperit civilibus bellis tumultuari, nolim male ominari, sed Deus avertat quod minitantur exordia. Si dissimulato interim negotio Sæctarum, hoc junctis viribus agamus quod summopere urget, spero tempus ipsum aliquam medelam allaturum. † Rerum enim immedicabilium nullus est efficacior medicus quam ὁ κατὰ φύσιν. Ut ne commemorem, recens exemplum esse hæreticos armis opprimere, præsertim bello tam late patente. Quod ut maxime sit vetus, tamen magis spectandum est, quid deceat *Christianam* clementiam, quidque in commune expediat omnibus, quam quid mereatur paucorum improbitas. Non gravatus fuisssem istic adesse, posteaquam valetudo cœperat esse commodior, si spes ulla fuisset meam præsentiam profuturam. Sciebam isthic esse quosdam, qui privatis affectibus metientes omnia, sibi videantur strenui propugnatores Ecclesiæ, quum nulli eam magis laedant. Quoties congregior cum hostium turmis, statim ad-

† Invere, Jam Basilea, ut audio, populus respicit, nec vetetur publicitus suos Ecclesiastas scommatis & convitiis incessere. Hæc, quæ forsitan consulto in Editione Basileensi omissa sunt, habentur in Hist. Comitiorum August. T. III. p. m. 69. ubi ista epistola reperitur.

Ab. adest qui mihi à tergo lethale vulnus infligat. Scripsi 1530. *Diatribam*, obortus est *Stunica* cum suis conclusionibus. Scripsi *Hyperaspisten*, exortus est *Bedda* cum suis virulentis calumniis. Scripsi contra *Vulturium* & *Bnce-tum*, exortus est denuo *Albertus Pius*, qui prius editis addidit justum volumen, in quo collegit ex omnibus scriptis meis quæ videntur affinia dogmatibus improbatis. Atqui si placet reprehendere affinia, quum summa veritas sit affinis falsitati, polliceor, me collecturum articulorum duo millia ex Decretis Pontificum, æque probatissimorum Ecclesiæ Doctorum monumentis, ut omittam *πανδαλώδη*, & irreverenter dicta. Atqui tale est argumentum, quod suscepit *Pius*, ut si me totis viribus pergam tueri, per occasionem noceam causæ, cui faveo, cujusque gratia duarum Sectarum irreconciliabile odium in me provocavi. Si quid acciderit tumultus, ero inter primas victimas *ἑπικρίσις* quamquam hoc citius patiar, quam ut divellar à castris Ecclesiæ Catholicæ. Nullos collegi discipulos, nulli Sectæ memet addixi; tantum invidiæ, tantumque periculorum, senex & valetudinarius pati malui, quam digitum latum ab Orthodoxorum consortio recedere. Itaque ut demus, in tot libris aliquid à me scriptum incautius, tamen hic animus promerebatur aliquanto majorem favorem.* Hæc in sinum unici patroni mei, quem semper mihi faventem expertus sum, effundere visum est, ut quando superiora revocari non possunt, (jam enim *Pii* liber excuditur) in posterum cohibeas illorum seras querelas, vel insimulationes potius, mihi periculosas si obticebam, ad coercendas hæreses inutiles si respondeam. Quod Ecclesiasten *Thannensem* ex mea commendatione statim absolvisti, habeo gratiam humanitati tuæ, mihi non nunc primum expertæ. Non eram his literis interpellaturus occupationes tuas & plurimas & gravissimas, nisi denuo jussisses ut scriberem. Si quid hic pecco, vel obsequio condonandum est, vel conceptæ jam olim de singulari bonitate tuæ fiduciæ. R. D. T. incolumem florentemque tueatur Dominus *Jesus*. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 7. Septembris, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXXVIII.

Erasmus Roterod. Erardo, Episcopo ac Cardinali Leodiensi, S.

IMPORTUNVS haberi solet qui vehementer occupatos interpellat, cæterum qui pietatis ac fidei negotia tractantibus obstrepat, jure venit in periculum, ne non improbus modo, verum etiam impius habeatur. Itaque quo levius peccem, paucis expediam quod volo: non rogabo tuam sublimitatem, ut in tuendo *Erasmo*, vetere clientulo suo, sui similis esse velit: novi constantiam animi tui, scis quam non soleam esse flagitator. Sed nunc præter morem meum agam petacem. Audio, te non solum ditionem tuam, verum etiam Cæsareæ ditionis urbes magnificis ædificiis exornare: quæ res tibi non mediocrem liberalitatis atque adeo pietatis in Rempublicam laudem conciliat: fatentur enim omnes merito in unum tantum opum ac dignitatum congestum, qui quod nactus est facultatum aut splendoris, non sibi vindicat, sed ad publicam confert utilitatem. Perspicit, opinor, tua prudentia, Collegium trilingue, quod *Lovanii* nuper institutum est, non infimum esse Cæsareæ ditionis ornamentum. At census sunt admodum tenues, vixque sufficiunt necessariis impendiis. Regium erat negotium, quod vir immortalis hominum memoria dignus *Hieronymus Buslidius* animo conceperat, cujus benignitatem si facultas æquasset, nihil opus esset alienis præfidiis. Universam fortunam suam huic pulcherrimo impendit negotio,

* *Sequentia itidem omissa, quæ loco cit. sic leguntur*, Scio quicquid agit *Pius*, auctore & adjutore *Hieronymo Alexandrino* (lege *Aleandro*) agere, cui nulla est causa, cur mihi male velit, sunt aliquot, cur bene velle debeat. Cum illi fortuna esset nulla, profuerunt illi commendationes meæ: deinde compluribus in locis honorificam illius facio mentionem.

A cui si tua sublimitas favere dignabitur, ut optime me reberis de studiis, ita & apud homines plurimum veteris gloriæ comparabis, & Deo rem cum primis gratam sceneraris: nam quo verbo potius utar, quum temporaria munificentia, cælestis vitæ præmium reponitur? Incidunt interdum occasiones, ut citra rerum tuarum detrimentum magnopere prodesse possis. Saltem hic velim tibi in mentem venire trilingue Collegium. Qui hoc animo est, ut quantum potest, tantum & velit omnibus benefacere, huic quodammodo præstat officium qui vellicat aurem, admonens ubi recte valeat beneficium collocari. Scis quam non soleam mihi petax esse, proinde quod studiorum amor me facit flagitatorum, quæ tua est humanitas, pietati tribuet potius quam improbitati. Lapidor hic istorum libellis. Jam septem provolarunt, longe plures expecto. Postremam *Apologiam* meam ad tuam celsitudinem mitto. Horum in me petulantiam oportet me boni consulere, quum ea nec Cæsareæ parcat Majestati. Me tamen non deficiet animus, si Principum favor me fulcire non desinat. Avide expectamus, ut Dominus nostri misertus, per Cæsaris ac Principum pietatem ac prudentiam, tristissimam hanc rerum tempestatem nobis vertat in tranquillitatem. R. amplitudinem tuam sospitet ac prosperet Dominus *Jesus*. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 7. Septembris, Anno 1530.

EPISTOLA MCXXXIX.

Erasmus Rot. Bernardo, Episcopo & Cardinali Tridentino, S.

QUANDO pares agam gratias tam inauditæ humanitati tuæ, Reverendissime Præsul, quæ toties me invitat ad suæ familiæ contubernium? Quid autem mihi potius ambiendum, aut apud quem libentius vixerim, nisi talis esset ætas ac valetudo, ut ad omnium convictum sim inutilis, ne victurus quidem, nisi corpusculum hoc mihi longa experientia cognitum meo more temperarem? Olim eram ab aulica vita nonnihil abhorrens, verum ubi video & ipsos philosophari Reges, & in Principum aulis studiis ac virtuti suum haberi honorem, haudquaquam me ejus pigeret vitæ, quæ splendorem ac dignitatem habet cum honesto conjunctam. *Plato* vero cum hætenus existimet felices fore Respublicas, si aut Reges Philosophiam amplecterentur, aut qui Philosophiam callerent, rerum publicarum gubernaculis admoverentur, non tam sentit disciplinarum cognitionem, quam mentem optimis decretis imbutam, sublimem, ac rebus humanis omnibus superiorem. Hujus Philosophiæ multo maxima pars est pietas *Christiana*. Cujus admirabile studium conspiciamus in *Carolo Cæsare*, & Rege *Ferdinando*, quæ res mihi non exiguam spem præbet, fore, ut per illos Deus hanc rerum tempestatem vertat in tranquillitatem. Proinde *Gasparem Ursinum* multis nominibus felicem judico, cui præter summas ingenii, doctrinæ, facundiæque dotes, obtigit, ætate florentissima, corporis valetudine prosperrima, non sine dignitatis commendatione, cum optimis Monarchis habere commercium; à quibus quum plurimum accipiat ornamentorum, illos vicissim, à quibus ornatus est, condecorare valet. Aut enim me fallit animus, aut ille futurus est aliquando inter eruditione, facundia, librisque celebres præcipuus. Quanta ingenii promptitudo, quam emendata vel ex tempore dicentis oratio, credas illum de scripto dicere! Quam felix stylus! quam varia rerum cognitio! Tum quanta morum comitas, quæ præcipue decet aulicum! Si talem convictorem tuæ celsitudini præstare possem, ultro videlicet advocarem ad tam amicum patronum, multo virtute quam fortuna splendidiorum. Nunc aliis saltem gratulari lubet. Mihi, jam in extremo fabulæ actu versanti, nihil magis curæ esse decet, quam ut dicam, *Valete & plaudite*, æquissimo animo discessurus è proscenio, si, quod futurum speramus, Cæsaris pietas, vestra integritas,

Tom. III. O o o o 2 89

An. 1530. ac Principum concordia hos Ecclesiæ fluctus composuerint, & composuerint citra gravem humani sanguinis iacturam. Armis sæpenumero deterrimi superiores sunt, nec magni ingenii est occidere: verum turbulentissimam tempestatem prudentibus consiliis ad quietem redigere, id demum facinus est summo Principe dignum. Non desperamus. Sub Imperatoribus Christianis Arcadio & Theodosio gravioribus diffidiis quatiebatur orbis, quum Arianis, Origenistis, Manichæis, Donatistis, Circumcellionibus, inquinata essent omnia, ac multis etiam in locis adhuc viveret Paganitas. Et tamen illorum Principum consiliis, tanti rerum motus paulatim ad tranquillitatem compositi sunt, idque nulla gravi hominum strage. A morbo sensim revalesco, atque interim lapidorum Evangelicorum libellis; sex jam provolarunt, nec erit finis. Hic adhuc hæreo præter animi propositum, sed ita jubent amici, utinam illorum sit felix consilium. Vix subsistam, ni me Principum sublevet auctoritas. R. amplitudinem tuam Dominus prosperet in omnibus. Friburgo 7. Septembris, Anno 1530.

EPISTOLA MCXL.

Jacobus Sadoletus Erasmo Rot. S.

TVVM de meo Psalmo iudicium, tanquam profectum ab homine omnium doctissimo, & viro maximo, magna quidem animum meum voluptate affecit. Sed quum tui nominis auctoritas, mi Erasme, ejusmodi sit, ut brevis tua commendatio pro insigni laude cæterorum omnium valere debeat, facile perspexi, quo plus tu in laudes dixisti meas, quam quod mei ingenii tenuitas sustinere posset, totum id abs te amori in me tuo fuisse datum, & tua præstanti eximiaque humanitati, in qua tu mihi videris jam velle, sicut in optimarum artium tractatione & scientia, omnibus nobis antecellere: namque si meus frater germanus esses, qui potuisti magis aut ostendere lætitiā animi tui, quam ex mei ingenio partu, qualicunque illo quidem, percepisti? aut tuam erga me benevolentiam declarare? in quo ipso utique apparet, & exstat quadam rara omnibus sæculis natura tua probitas, & singularis integritas, nullo infusata obtrestandi studio, quod tamen est vera atque perfecta virtutis proprium: cujus qui compotes sunt, cum ipsi sibi confidant, alienas etiam solent virtutes exosculari. Sed ego me indignum tuo isto de me testimonio arbitraturus sum, si tibi concessero ut tu in me amando priores partes feras: non enim aut ita tardo ingenio sum natus, ut non cognoscā quid requirant præstantissima virtutes tuæ; aut ita ingrato, ut tua optima erga me voluntati non parem gratiam reddam: sed quoniam hac factis melius præstanda sunt quam verbis, sit hætenus de eis dictum. Psalmum tuum mihi redditum cum in prandio essem, & aliquot graves viri mecum una essent, avidè perlegi, curriculo videlicet: nec potui illum retinere quin mihi extorqueretur è manibus, tanta est cunctorum legendi tua cupiditas. Itaque expecto dum eum de integro legam. Quantum tamen ex illo primo aspectu percipere potui, dua me res in eo eximie delectaverunt: una, quod ubique fere & omnibus in locis, stimulis quibusdam pietatis ac religionis ex verbis tuis animum meum pertentari sentiebam, ita dulcis, & pia, & omnes deliniciens sensus, fluebat oratio: altera, quod tu certe in hoc genere factus es constantior adversus molestissimas hominum ineptorum garrulitates, non tam refutandas, quam contemnendas: quod ego te prioribus literis cum hortabar, idcirco, mi Erasme, faciebam, quod tua me dignitatis studium & cura stimulabat: quanquam enim, ut tu scribis, altius vitiis indormientes inclamare asperius aliquando sit necesse; tamen id ita agere, ut non à stomacho, neque ab iracundia illiusmodi reprehensio profecta esse videatur, si cuiquam convenit, convenit profecto tibi; difficile omnino est, vel potius inusitatum, non bili incendi, quum odiose sunt qui obstrepant, & quo ipsi aliquid sibi inanis gloriola aucu-

Apentur, inutilibus disputationibus tanquam gladiatoris libellis laceffunt amplissimos viros: sed ad tuam cæterarum laudum omnium excellentiam, hanc quoque accedere decorum tibi est, ut eos vel negligas, vel, si objurgandi sunt, paterno quodam admonens affectu, quando tu quidem in sacris Literis ad antiquum decorem splendoremque revocandis, & omnium nostrum & huius sæculi es pater. Illud item censuerim, cum jam recepta vulgo quadam sint, qua suapte natura ita redolent pietatem, ut solum in eis quod nimium est subaccusari posse videatur, sicut est quorundam sanctorum veneratio, & picturarum crebritas, non esse popularibus studiis obfistendum: non quin multo sit rectius figere in Christo cogitationum summam, sed neque ista à fide nostra aliena sunt, & non queunt omnes ad sublimiora illa facile adscendere. Hac ego temere scribo fortasse, & parum considerans quis ad quem; sed ignosce, mi Erasme, audacia mea, summus quidam & incredibilis meus in te amor me cogit uti libertate in amicitia, prope ad temeritatem. Quanquam tu quidem pro tua summa benignitate in bonam partem accipis, sed ego ne sim salvus, si quicquam aliud specto, nisi quietem, & dignitatem, & amplitudinem tuam, quam semper tutatus sum, & quantum in me fuit, etiam affectam premiis atque ornatam esse volui. Itaque recordor, me quondam Pontifici maximo, ei qui nunc est, suasorem fuisse, ut tibi insigne sacerdotium quoddam in Germania traderet: quod ille, qua bonitate est & studio erga homines doctos, erat facturus, nisi certi contradixissent, hacque adversus te nixi calumnia, bonum animum Pontificis in aliam vertissent partem. Stunicam autem hominem doctum, meditantem adversus te antiquam quendam, auctoritate & precibus ab ea voluntate sententiaque deduxi, nec quoad ego mansi Romæ, quicquam ille in te scribere est ausus. Quid ergo est? Ego quod in hoc recente Psalmo duarum illarum rerum, quas notavi, alteram video penitus prætermisam, alteram levissime tactam, mirifice sum tua moderatione animi & prudentia delectatus: nam cætera tua in illo & admiranda nec nova, orationis splendor, gravitas, copia, rerum qua tractantur in eo varietas, & dignitas, & quidem triplicata serie, ut perspicuum sit orationis thesauros non exhauriri apud te veluti collectos, sed semper scatere. Atque ego cum meum dicendi genus comparo cum tuo, adspicio plane me serpere humi, & nimis familiariter illa divina tradere, qua tu *μυσικώτερον* esse facis, & ea in sua gravitate venerationeque conservas. Et tamen quicquid sumus ego atque tu, a Deo ambo totum obtinemus, cui gratiam & laudem perpetuumque obsequium prestare sumus obstricti. De Hesychio quod quaris, habueram Psalmorum Græcorum librum verustate insignem, in eo procerum Hesychii luculente scriptum in eam sententiam, ut probare conaretur omnes Psalmos Davidis esse. Is liber mihi cum cæteris omnibus periit: reliqua sunt apud me Græca collectanea in Psalmos incerto Auctore, scripta non tam copiose quam eleganter, quibus præcipue utor: in iis interdum citatur Hesychius. Sed ego cum illa legi, & Latinorum aliquos de eorum numero, quos prædicas, non tam illorum explanationem valde sequens, quam Spiritui Sancto permittens me totum, feror quacunque me ille vocat: cujus utinam ut spiritualis in me homo, sic etiam corporalis templum idoneum esse posset. Deus autem omnium potens, qui tibi labores & sollicitudines, & affectam valetudinem dat, quis scit an maiore tuo bono id faciat, quam si quietem tibi & molle otium praberet? Equidem confido ita esse, nihilque mihi laboriosa sollicitaque vita, sed qua cum Deo prorsus conjuncta sit, videtur re vera fieri posse felicius. Germanicæ nationi bene sit, amo enim gentem totam, dignissimamque arbitror, qua in vera tuenda, ac propaganda religione suorum majorum gloriam consequatur: cui qui obstant, & contaminant patriam suam decus, ad bonam eos mentem convertat Deus. Tua in Psalmum meum annotationes mihi gratissima. Itaque cogito magnam partem illorum mendorum tollere: nam aliqua sunt qua Auctori-

An. bus optimis nituntur. De me, mi Erasme, sic tibi per-
1530. suadeas volo, quanquam ego tenuis sum, & magnis à
fortuna detrimentis multatus, nihil tamen me habere,
quod non tuum aequè velim esse ac meum: neque in hoc
solum, sed in omni tua dignitate atque fama conservan-
da hoc sum animo, ut & sponte per me ipse, & abs te
monitus, summam tibi fidem in amicitia ac benevolen-
tiam semper sim præstaturus. Vale. Carpentoracti 17.
Septembris, Anno 1530.

EPISTOLA MCXLI.

Joannes Eckius D. Erasmo Roterodamo Theo-
logo S. D.

QVOD Ludovicus Berus communis amicus noster,
eruditissime Erasme, meo nomine salutem tibi annun-
ciavit, probe quidem fecit, & meo jussu: sed quod sub-
indicas aliquam fuisse inter nos similitudinem, non intelligo,
neque agnosco. Fateor mihi displicuisse, qui sapiens, quam
cuniculi, pariens, tantopere distuleris hostes fidei aggre-
di, id quod abs te, ut fateris, sapiens fuit petendum. Af-
firmas te dissimulasse, quod amicis indicantibus, in ope-
re quodam meo, infantilem te vocarim Theologum,
id quomodo amici indicare potuerint miror, qui te elo-
quentissimum Theologorum semper prædicem. In alium
forte detorsi hunc aculeum, etsi suspicantur te fuisse no-
tatum. Quod ad sententias meas attinet, ita enim tu eas
asseris & vindicas, non inficior, cum extraxissem 3000.
articulorum è Lutheri & aliorum libris, delegi 400.
his Comitibus publicandos, ut etiam feci, licet nemo me-
cum congregari voluerit, me id in conspectu Principum
Lutheranorum bis exposulante, presentibus etiam con-
cionatoribus Lutheranis. Allata fuerunt mihi & illa
sententia quatuor, quas alii dogmatibus injeci: videban-
tur enim mihi tunc, sicut & modo, scandalosa. Quod
irascaris mihi proponenti, irascaris oportet primum & ti-
bi, si tu prior illas asserueris. Quid autem me offenderit
in his sententiis quatuor supernumerariis, cum vacave-
ro ab his Comitibus, non te celabo. Nec Zwinglianorum
nec Lutheranorum gratiam quero, gaudeo potius & ma-
lo illis displicuisse. Familiaris tuus Apologeticam adver-
sus Capharnaitas Argentoratenses exhibuit, mihi crede
gratissimum donum. Qui si pergeres capere vulpeculas,
qua vineam Domini demoliantur, filium me habiturus
es & discipulum, tui observantissimum. Vale feliciter
in Domino Salvatore nostro. Augusta 18. Septembris,
Anno Gratia 1530.

EPISTOLA MCXLII.

Erasmus Rot. Nicolao Olaho S.

NON mediocri mihi solatio est, mi Nicolae, quod
hoc seculo, quod nobis undique tot gignit homi-
num portenta, quoque fides, charitas & humanitas
non modo friget, verum etiam prorsus extincta sepul-
taque videtur, reperiuntur adhuc aliquot ingenia sin-
cera candidaque: unde spes est aliquando fore, ut au-
reum illud genus mortalium ζωονοειδω. Aliquot amicos
habui sic addictos juratosque, ut vel vitæ suæ dispen-
dio meis commodis consulturi viderentur, si res ita tu-
lisset, quos nunc patior hostes plusquam capitales, a-
deoque defierunt esse amici, ut homines etiam esse de-
fierint. Nulla pristinae consuetudinis, nulla meritorum
memoria, nulla fidei religio, nullus humanitatis sen-
sus revocat illos à maleficiis. Quæ res ut mihi veteres
amicos, qui in fide perstiterunt, reddit chariores: ita no-
vos, si qui obtingunt, majorem in modum commendat.
Ipse, simplici natus ingenio, delector candidis animis,
qualem tibi esse tum ex literis tuis, tum ex Quirini mei
narratione mihi videor liquido deprehendisse, ut tuis
munusculis, alioqui lepidissimis mihi gratissimis, ni-
hil fuerit opus. Penitius impressum est animo meo Ola-
bi simulachrum, quam ut inde possit revelli, aut abole-
ri: perquam grata tamen fuit ista tua supervacua sol-
licitudo, quippe quam intelligo ab amoris abundantia

A proficisci. Hoc quoque voluptatis adferet mihi cochlea-
re tuum ac fuscina, quod hac certe ratione Nicolaum
meum habiturus sum convivam, ac subinde licebit ami-
culis dicere, Hic est ille meus Olahu, quando reli-
quam vitæ consuetudinem nobis invidere fata. Libet
autem utriusque felicitati gratulari: tuæ, cui contige-
rit apud eam, qua inter principes scēminas nulla est
neque humanior neque moribus sanctioribus, honori-
ficum tenere locum: meæ, qui tam candidum habeam
amicum apud præpotentem dominam, cui magnope-
re velim esse commendatus, cujusque in me favorem
optarim esse perpetuum. Ad id quantum habeat mo-
menti benevolus convictor jampridem experimentis
compertum habeo. Et, si non mentitur vetus Græco-
rum proverbium, Simile simili amicum esse, non dubi-
to quin illi pro morum tuorum sinceritate, proque in-
genii candore sis egregie charus. Nec me fugit quan-
tum illa valeat apud germanos suos Cæsarem Carolum
& Regem Ferdinandum. Quorum favor si me desti-
tuat, non video quæ possim adversus tot portenta sub-
sistere. Hactenus certe præstitere, quicquid ab aman-
tissimis Principibus expectare debui. Superest ut Gra-
tiarum auspiciis pulcherrimum hoc certamen inter nos
decertemus, in quo, quo majore contentione nitentur,
hoc erit firmior amborum amicitia. Sanctissimæ Regi-
næ Mariæ precor felicitatem plurimam. Bene vale.
C Datum apud Friburgum Brisgoia 7. Octobris, Anno
1530.

EPISTOLA MCXLIII.

Andreas Alciatus Erasmo Rot. S. D.

ITA est ut scribis, Erasme optime, fortuna plerosque,
I quos deprimere videtur, attollit, æstusque suo agitato
reddit meliores. Sed, ut video, quisque suos patimur ma-
nes, ego militarem avaritiam expertus sum, tu studio-
rum quorundam virulentas acerbissimasque invektivas.
Sed hoc tua fortasse melior conditio, quod vindictam tu
in manibus habes, ego nihil aliud adversus meos potui
quam ut veteri illo carmine me ipsum solarer, τὰς τῶν
κακότητων ἀμαθίας φέρειν χρεών. Sed age, candidissime E-
rasme, perpendamus quomodo & tu tuam hanc Rhamnu-
siam aquirem experiri, vel saltem transmittere utcum-
que possis. Video enim plurimum te hoc nomine affici, a-
deo ut rara sit epistola ex his, quas intra quadriennium
hoc edidisti, unde manifesta sollicitudinis hujus argumen-
ta non erumpant: sed quid epistolas commemorem, cum
tot jam Apologias adornaris, invulgarisque, tam ubere
provectum, ut appareat te alium Alcinoum esse, in cu-
jus hortis hujusmodi μήλα ὀπὶ μήλοισι nascantur: at quid,
quæso, inde proficisci? compressi ne ideo sunt amuli tui?
D nihil minus, perinde ac crabrones cum irritantur, quin
igitur usu tandem addiscis aut vehementiorem terrorem
inveniendum à te esse, aut fore ut ne iste quidem coer-
ceat: vehementiorem autem invenire non potes, cum nec
veteres quidem illi Tertulliani, Cypriani, Hierony-
mi, Augustini potuerint. Quin igitur supervacaneum
hunc laborem omittis, mediumque omnibus unguem his-
ce ostendis, quos juvat dente dentem rodere. Candoris
tui apud omnes maximum argumentum dedisti, quod in
neminem primus destrinxisti stylum, te à vellicantium
impetu hactenus solummodo intatus es, neminique mole-
stus, nisi qui in se lunam (quod ajunt) deduxerit, fuisti:
quid opus est si qui novi exsurgunt novas parare defensio-
nes, idque in te juris vilis investigatoribus concedere, ut eo-
rum arbitratu alios super alios labores tibi injungas? quam
egregie P. Scipio, cum relictis accusatoribus hodie, in-
quis, hostes vici, quare litibus & jurgiis supersederi a-
quum est? Triumphas tu quotidie de hostibus tuis, qui
tot insignia volumina edideris: ut Adagia, quibus do-
cuisti quemadmodum Barbari, qui Græcam Latinam-
que linguam oppugnatum veniunt, summoventi possint;
ut Novum Instrumentum, & Paraphrases, quibus ve-
ra Theologia fundamenta adversus Theologos istos jecisti:
ut Hieronymianos Commentarios, quibus Cincullatis qui-
bus-

An. busdam cornicibus oculos confixisti, & qui se plurimum
 1530. acuminis nomine plebi venditabant, ostendisti meros esse
 Phineos. Quid amplius, parva tanta gloria in arenam
 descendis? jamdiu rude donatus es omnium eruditorum
 consensu: quod si excusatione atatis uti non vis, quanto
 melius aliud argumentum tractare poteris? non deerit in
 quo majore cum omnium utilitate possis versari, quam
 his in Apologiis, quibus hac una votorum summa est, tri-
 sti, ut ille inquit, ladere versu Pantalabum scurræ:
 Nam & de libello, quo in te specimen Tyrocinii editum
 conquereris, quid aliud dicam, quam non multum ad
 te pertinere: apparet in Lutherum potius scriptum, a quo
 tu dis Ἀπὸ πατρὸς δισίδες; nam qua colligit ille ex scri-
 ptis tuis, ut inde occasionem hereticis præstitam decla-
 ret, haudquaquam multum fidei apud illos factura sunt
 qui utriusque Opera viderint: quod ut demus quandoque
 fortassis contigisse, qua tum denique culpa est tua? ma-
 jor certe illis ab ipsis Evangeliiis occasio accipitur, ut
 nullum est tam perversum dogma, quod in speciem sacras
 Literas non prætendat, cur eadem ratione in earum Au-
 ctiores non declamat? Nihil adeo pium est quod in malum
 usum ab eis trahi non possit, siquidem ἡντιὸς πονηρὸς τὸς
 νόμους λυµαίνειται: potuisses itaque illum libellum sinere im-
 pune vagari, sicut & plerisque alios hujus generis, qui
 Auctoribus ipsis oneri non honori sunt: quis enim Impera-
 toris cujusquam factum probet, tam periculosum externo
 bello civilia arma adeo intempestive pertrahantis? Vi-
 dentur mihi Theologi illi veteres id observasse, ut si qua
 in se opera ederentur, qua orthodoxa legis auctoritatem ma-
 jestatemve imminerent, ad ea rescriberent, ne accusa-
 torum artibus simpliciores deciperentur, & recto tramite
 decederent: quod si quicquam objectum esset quod ad
 particularem sui injuriam pertineret, nulla responsione di-
 gnabantur; constat ab amulis Cyprianum καὶ Ἀντιστοι-
 χίου Coprianum dictum fuisse, & tamen adversus hos
 nulla exstat illius sancti viri Apologia: insimulavit Pal-
 ladius nominatim Hieronymum, quod cum virginibus ni-
 mium frequens esset; at talem obtrectatorem irrepercus-
 sum dimisit tamen ille, sola recti conscientia contentus.
 Relinquamus igitur hujusmodi Anticationes Ethnicis, si-
 namus tales controversias cum Demonstrativo genere suo
 Rhetoribus, qui, si vera non habeant, ficto in themate
 declament: imitemur nos Christi Domini nostri exem-
 plum, & insectantibus, bene precemur. Quam opinaris
 graves eruditosque viros ferre sententiam, cum in manus
 hujusmodi accusatorum tuorum libros accipiunt, si tamen
 unquam accipiunt? Fregit ne hic, inquit, in Erasmus
 genuinum, quod in divinis Erasmus male sentiat? mi-
 nime vero, cum nec livor quidem objicere id ei possit ho-
 mini ἐρηδοξοτάτω; in eum invehitur qui prior laesus fue-
 rit? atqui nulla exstat ejus, nisi provocati, dentata char-
 ta. Sequitur ergo ut inani quadam & Ethnica ambi-
 tione ducti hac scripserint, prodantque ipsi impietatem
 suam, dum alienam detegere conantur. Falleris, Era-
 sme, si tam male de nominis tui maiestate, deque stu-
 dioforum in te observantia judicas, ut arbitreris hujusmo-
 di obtrectationibus de arce te eruditionis & probitatis,
 quam tam diu infedisti, deturbari posse: atqui quo doctio-
 res sunt qui in te scripserunt, eo majore nota inuruntur,
 quod tam modicum honorem communibus studiis habeant,
 ut te de eis optime meritum injuria afficere sustineant:
 quid vulgares & indoctos dicere credendum est, cum ta-
 les controversias adeo ardere inter doctrinarum Coryphaeos
 vident? Bene habet, inquit, est unde imperitiam no-
 stram solemur, cum istis sapientibus hac excidunt, qua
 in nobis nemo non rideret. Vides igitur quanto satius sit
 semel hac de re constituere, silentioque in posterum hos ul-
 cisci, alioquin quem unquam exitum res hac habebit?
 δὴν δὴλ' ἔτιτε, καὶ βλάβη βλάβη. Vides ut brevissimus
 libellus ingentium voluminum seminaria habeat, ut ex
 uno angue tot Cadmei fratres prodeant, ut unus omnium
 Ecclesiastarum metamorphosin prætendat: ostendisti eru-
 ditus quid potueris, cum tale argumentum tibi tractandum
 censuisti; ostende nunc qua sit animi tui magnitudo, quan-
 tus injuriarum neglectus, quanta equanimitas, impo-

nes, mihi crede, Zoilis omnibus pudorem. Qua ego ad te An.
 scribo, Erasme humanissime, non quod tibi consilium da- 1530.
 re, id est, Minervam docere velim, sed ut qualiscun-
 que sententia mea facerem te certior. Fieri enim po-
 test ut alia subsint causa, quas ego nesciam, quibus tu
 compulsus necessario ad classicum accurras. Tu, quæso, bo-
 ni consule si liberius tecum egerim, quam mea erga te
 observantia ferre videatur. Non defuerunt & qui me huc,
 ut scribis, lacefferent, sed imperitos silentio transmissi, do-
 ctissimos humanitate & reverentia demerui, ut mihi con-
 ciliarentur. Si viveret Longolius, & cum nobis homi-
 nem fata ante diem non eripuissent, non dubito quin ani-
 gmata illa & allegorias, quatenus fama nostra obesse pos-
 sent, moderaretur: quid enim illi opus erat, judicem se
 inter me & Budæum constituere, cum egregie nos con-
 cordes simus? quamvis nec ille solus mutuam hanc nostram
 gratiam dirimere tentavit, sed & alii quoque: verum
 quum huc venissem falsas omnes criminationes deprendi,
 Budæique animum perquam ingenuum sincerumque esse
 certissimis argumentis cognovi, quo sit ut fide mea spon-
 dere audeam, nihil esse quod addubites quin & tibi sit
 æquus. Quare noli, quæso, committere, ut plus tu credi-
 disse tuis videaris, si qui in eum te stimulant, quam ipse
 suis credat: fieri non potest quin inter doctissimos quosque
 oboriantur aliqua similitudines, sed has publice interest nec
 in inimicitias transire, nec diutius durare. Carolum
 Sucquetum tuum sum doctorali laurea quamprimum or-
 natum, quod publico impendio fiet: ejus enim doctrina,
 commendationique mea hoc à Republica Biturigum tri-
 butum est, quod paucissimis ad hanc diem contigit. Vi-
 glius libentius in Germania sua profiteretur, utinam de-
 stinasset sibi Zafius talem successorem. Laudas tu illum
 quod diligentissime in Musarum studiis versatus sit: at
 ego, quod pari diligentia legibus quoque, quod rarissi-
 mum est, assederit. Quapropter sustinendum tibi, cum
 inter & Carolum est judicium, cautus uterque, peritus
 uterque, disertus uterque. Haud mirum, bene conveni-
 re utrique. Imprecarer plurima mala hisce Pphyllis, à
 quibus factum est ut quiescere tibi non liceret, nisi scirem
 una cum Corinthiis jam dedisse ab arctico cælo penas,
 & id quidem ἀρετὴ νόμ. Vale, & Alciatum tuum mu-
 tuo quod facis ama. Biturigibus 7. Octobris, Anno
 1530.

EPISTOLA MCXLIV.

Erasmus Rot. Julio Pflug S.

SAPIENTER ab Antiquis dictum est, vir clarissi-
 me, Ex malis si quid inest boni, decerpendum esse.
 Ex illius, de quo scribis, negotio, quanquam alioqui
 molestiarum pleno, hoc capio commodi, quod tui
 notitiam nactus sum: nam mihi videor in literis tuis,
 velut in speculo quodam, perspexisse pectus istud tuum,
 Gratiarum, ac Musarum, & omnis honestæ eruditio-
 nis domicilium. Cum primis autem exofculatus sum,
 quum mirificum animi tui candorem, tum vero exi-
 miam ingenii sanitatem. Eam mihi declarat oratio
 tua, undique sibi cohærens, nihil usquam habens aspe-
 rum, aut hiulcum, aut affectatum, aut intempesti-
 vis sensiculis ineptum. Vix autem credas, dum tuas
 contempler virtutes, quantopere mihi displicuerim:
 verum hæc alias. Libenter tibi debeo pro ista in me
 pietate, qui tam sedulo meæ tranquillitati consultum
 velis. Atque utinam efficere possis, quod pariter opta-
 mus ambo: ego enim jampridem in hoc nugone pla-
 ne lupum, quod ajunt, auribus teneo, quem neque
 ut amittam, neque uti retineam scio. Utinam sibi
 perinde amicus esset atque ego sum. Sed utcunque
 cadat istius negotii alea, amicitiam inter nos initam
 confido fore perpetuam. Quod si pro tua singulari
 humanitate non fastidis infimæ sortis amiculum, eni-
 tar sedulo, ne quid committam Gratiis indignum. Il-
 lud autem in primis abs te petendum, ut has extem-
 porales schedas boni consulas. Eas commisimus Præ-
 fecto arcis Brisacensis. Nonnihil etiam vereor ne hæc
 vos

an. vos *Augusta* non reperiant. Si continget vos istuc com-
morari diutius, scribam aliquanto accuratius. Bene
vale. *Friburgo Brisgavia* 10. Octobris, Anno 1530.

EPISTOLA MCXLV.

Erasmus Rot. Leonardo, Officiali Besontino, S.

PROFECTO, quanquam à nonnullis invidiæ causa
rhetor appellor, consumsi colores omnes excusan-
de importunitatis meæ, qui viris alias occupatissimis,
cum de quibus nihil unquam sum meritis, non desti-
nam meis petacibus obturbare literis. Sed quis pudori
locus, ubi ea urget necessitas, quæ frequenter huc
perpellit, ut homo comedat hominem? Stomachus
nullum fert vinum *Germanicum*. *Homerus* scribit du-
rissimum esse mortis genus, mori fame: ego durius
esse puto, mori siti, cui periculo nunc proximi su-
mus. Ante menses aliquot emandaram isthuc juve-
nem quendam nobilem *Polonium*, is quoniam vos isthic
non offendit, rediit huc vacuus. Nunc mitto fami-
liæ meæ miserrimæ columen. Nolim vos gravari ul-
lis impendiis, jam toties expertus vestram benignita-
tem, nannorum affatim tradidi. Hoc agendum, ut
manificamur vinum aptum nobis, id quod vel per fa-
mulum tuum fieri poterit. In monte *Pellicardi* nul-
lum habeo mihi vel leviter notum, alioqui non essem
vestræ civitati molestus. Ad Calend. Septembr. accin-
ctus eram ad repetendam *Brabantiam*, sed per aulicos
Cæsaris jussus sum manere usque ad exitum Concilii.
Nec semel me poenituit obsequii. Nunc hyems urget,
nec tutam est e nido provolare. Quapropter oro te,
ut nunc modo serves *Erasmum*, in posterum provide-
bitur ne vobis cogar esse molestus. Non te morabor
amplius. De rebus novis scripsi *Francisco* Thesaurario.
Bene vale, Patrone incomparabilis. *Friburgo* 17. O-
ctobris, Anno 1530.

EPISTOLA MCXLVI.

*Erasmus Rot. egregio viro Joanni Cholero, Praeposito
Gurienfi, S.*

MULTA mihi frequenter scripta sunt & prædica-
ta de *Eckii* vanitate, arrogantia, levitate, ac
temulentia; in me tam virulentum animum gerere
nunquam suspicatus sum, præsertim cum aliquoties
jusserit me salvere: & amicos habeamus communes
Ludovicum Beram & *Joannem Fabrum*. Quam nihil
sani habet illius responsio; ita loquitur, quasi articu-
li ad ipsum delati sint tanquam ad Imperatorem; non
ipse legat, nec scierit, cujus essent, antequam ex-
postularem. Appellat *cardinalibus*, quasi ob ejusmo-
di nomen coierit Concilium. Notat quod vocarim eas
Sententias, quasi profitear me ita sentire, tutius erat
appellare *Articulos*. Quid impudentius, quam scripto
damnare, quod neclegeris, nec scias, cujus sit? Jussi ut
indicaret loca; ad hoc obticeffit: admitti duos esse,
qui nusquam sunt in scriptis meis; ad hoc nuper respon-
dit, quum maxime debuerit; tantum promittit se indi-
caturum, quid in eis offenderit, si vacarit à Comitibus,
quasi ab ipso pendeant Comitibus; promittit se fore filium
mei observantissimum, si pergam in *Lutherum*, quasi
nihil audierit de *Diatriba*, de *Hyperaspistis*, aliisque li-
bellis & epistolis. *Infantuli* **Theologi* convicium nescit
verum in me torserit, an in alium. Quid hic homo ha-
bet pensi? Nec queo conjectare unde hoc pus in me con-
ceperit, nisi quod nusquam in scriptis meis celebratus
Eckius aureis literis. Suspicio hominem exasperatum
per *Henricum Epiphendorpium*; qui videtur hac potis-
simum de causa venisse *Augustam*, ut in ea celebra-
te hominum seminare sua mendacia, quæ non aliter
ex se gignit, quam aranea filum. Demiror si ad te
non penetrarit, quum nusquam non irrepserit tantis
mendaciorum artifex, ut oratio nusquam inveniat fi-
dem, nisi apud expertos. Homo treffis existimat sibi
valde gloriosum, si dicatur habere controversiam cum

* In epistola *Eckii* ad *Erasmum*, quæ est MCXLI, legitur *infantili*.

A *Erasmus*. Expetiit colloquium Ducis *Georgii*. Dux re-
spondit se deliberaturum; post multos dies rediit can-
dem canens cantilenam. Dux non admisit hominem,
negans se velle eum agnoscere, qui non agnosceret pa-
trem suum: jactavit enim se nobilem, quum sit ple-
bejus. Sed audiendi negotium rejecit in *Simonem Pi-
storium*, cui causam omnem perscripseram. Ibi *Thra-
se*; *Non est mihi*, inquit, *negotium cum Simone*. Apud
ipsum Ducem volo me purgare; atque ita magno cum
stomacho abiit: quievit, donec *Pistorius* rediret in pa-
triam una cum *Carlevisco*. Tandem improbitate sua
perfecit, ut Dux causam delegaret *Julio Pflug*, cujus
aures *Epiphendorpius* noster explevit innumeris menda-
ciis, quod erat illi bonum atque commodum, quod
Julius nec *Epiphendorpium* nosset, nec causam. Itaque
scripsit ad me Dux, ut *Julii* literis fidem haberem.
Julius scripsit amantissime doctissimeque multa, quo-
rum hæc erat summa, ut præfationi adderem libel-
lum *Epiphendorpio* dicatum, veluti ex foedere, quoniam
ille multis modis violavit foedus, priusquam exiret *Bas-
ileam*, nec post destitit de me hostiliter & scribe-
re & loqui, subinde recitans furiosum librum, quem
in me scripsit. Nec in aliud quærebat librum, nisi
ut iterum gloriaretur, ad quas condiciones adegisset
Erasmum. Sperabat ex arbitratorum sententia nonnihil
prædæ, id quoniam fefellit, factus est ex inimico
mimicior; & quum nemo nesciret, illum omnia fe-
cisse contra pacta, tamen perinde petit suum jus,
quasi omnia præstiterit, nec pudet quicquam. Decre-
veram omnia perpeti potius, quam levissimi hominis
nomine meas chartas contaminare, sed posteaquam il-
le nullum facit mentiendi finem, causæ summam per-
strinxi excuso libello, ne toties fatigem amanuentes
meos. Temperavi stylum, ut non *Epiphendorpium* læ-
serim; & tamen qui audierant hominem, agnoscant
quam ille impudenter mentiatur. Curavit, ut episto-
læ Ducis & *Julii* id temporis ad me venirent, ut non
esset respondendi spatium. Respondi per Præfectum
Brisacensem, cui commiseram & ad alios epistolas, ad
quarum nullum accepi responsum. Metuo, ne arti-
fex ille interceperit. De *Eckio* solet semper pessime
loqui: ejus tamen mentione voluit abuti. Tantum
portentorum esse in *Germania*! Pro hospitio humanis-
sime oblato & tibi & *D. Antonio* habeo gratiam. Sed
quid convenit, ut me invites *Augustam*, quum & me-
tuas, & verisimillimum sit, isthic post abitum Cæsa-
ris graves tumultus exorituros? Nihil est Cæsare mi-
tius ac religiosius, sed vereor ne quorundam malitia
illius abutatur bonitate. Video nugas agi serio, in se-
riis nugas. In Pontificiis ceremoniis nihil prætermis-
sum est, & nunc agitur de titulo Regis *Romanorum*.
Utinam supputent quantum annui census hi magnifici
tituli illis adferant. Sed desino, quando hoc seculo
nec gemere tutum. *D. Antonio* meis verbis agito gra-
tias, orans, ut literas ad *Brassicanum* curet perferen-
das *Viennam*, & si dimissum est Concilium, perve-
niant ad *Polyphemum*, aut *Joannem Henkellum*. Bene
vale, vir in Domino charissime. *Friburgo* 12. Novem-
bris, Anno 1530. Hæc in sinum tuum effusa ne
spargantur.

Agnoscis tuum Erasmum.

EPISTOLA MCXLVII.

*Erasmus Rot. Antonio Dalbono, Abbati Insula
Barbara, S.*

CVM oblatus esset qui *Lugdunum* peteret, huc re-
diturus, non putavi committendum, ut ad te si-
ne meis literis veniret. Itaque tuam epistolam, quam
attulit Theologus *Mallarius*, relegendo ex vetere mihi
feci novam, geminamque ex ea voluptatem cepi.
Nam tota spirabat & summam humanitatem, & exi-
mium quendam pectoris tui candorem: ne quid de me
dicam, quem *Mallarius* pro sui ingenii benignitate ti-
bi persuasit esse aliquid. Porro quæ de lucubrationi-
bus

bus meis prædicas, non sine rubore legi: vehementer tamen optarim eas esse tales, ut possint non omnino indignæ videri virorum tui similibus auribus atque oculis. Jam duo sunt, de quibus non arbitror esse necesse, ut me tibi purgem accuratius, si tuum ingenium satis ex epistola tua perspexi. *Mallarium* scio frigidissime excepi, & talem virum, & tam diligenter abs te commendatum. Verum hæc valetudo me cogit, ut in totum ab hoc officiorum genere temperem, adeo ut quum nuper huc venisset *Christophorus à Stadio* Episcopus *Augustensis*, vir non solum natalium imaginibus illustrissimus, verum etiam eruditione exacta, cæterisque Episcopo dignis virtutibus ornatissimus, non ob aliud, nisi ut videret *Erasmum*, adferens secum munus honorarium, quod non indecorum fuisset quamvis potenti Regi dare Magnati: multo frigidius hominem acceperim quam *Mallarium*, quippe quem nec ad convivium, nec ad poculum invitarim, nec sæpius quam bis mei conveniendi copiam fecerim. Odi ego hanc non inhumanitatem, sed inhumanitatis speciem. Verum, aut hoc ferendum incommodum est, aut negligenda vita. Interdum forniculus conor agere bellum hominem, sed mox præsto est *Ate*. De altero crede mihi justiore esse excusationem, quam tu quoque velles sat scio. Septem jam menses exierunt, quod amplitudinem tuam nullis literis compellarim. Utinam hic nihil aliud causari liceat, quam tabellariorum inopiam, quam studiorum occupationes: sed ab eo languore, qui me dum hic esset *Mallarius* cepit, vix sub Aprilem revalueram, quum subito venti quidam blandissimi, sed nocentissimi, morbum revocarunt. Primum erant alvi tormina, cruciatus morte crudelior. Succesit apostema subter umbilicum. Hinc mihi res fuit cum Medicis & chirurgo immanissimo. Nec erat finis futurus, nisi ferro ventrem incidissemus. Hoc genere mortis divus *Erasmus* peregit martyrium. Cum hoc malo quinque ferme menses luctatus sum, à quo sic tandem dimissus sum, ut me mihi reddiderit imbecillior. Utinam mihi licuisset tua Tempe, tuamque Insulam, nomine magis quam re *Barbaram*, invisere. Talem enim sedem jamdudum circumspicio, in qua mea senectus jam & laboribus & rixis lassâ conquiescat: invitator à multis, sed nescio quo arcano sensu in *Galliam* inclinat animus, non vini causa tantum, quam & hoc est aliquid: nam hac æstate minimum abfuit, quin siti perierim, homo minime bibosus. *Besontium* commigrassem, sed ob dissidium, quod tum gliscere ferebatur inter Magistratum & Canonicos, non expediebat. *Lugdunum* sæpe gestiebam, sed deterrebat partim itineris longitudo, partim nihil istic esse parati, partim bellum, quod ferebatur exsistere inter *Sabaudos* & *Bernates*. Certum erat ad Calendas Septembris isthuc demigrare, nam hic præter rerum necessarium summam vel caritatem vel inopiam, & sævit mala pestilentia, & bellum timeretur Evangelicum: sic enim libet appellare. Sed id temporis venerunt ex aula Cæsaris literæ admonentes ne quo pedem ante exitum Concilii: si quid esset à bello periculi, se in tempore monituros. Eandem cansionem cum multi canerent, parui, & poenitet obsequii. Interim enim occupavit hyems, & pestis immanissime grassatur, nec adhuc satis liquet, quæ futura sit hujus conventus catastrophe. *Zwingliani* non impetrarunt ut audirentur. *Lutherani* concessum est ut exhiberent suos Articulos: his ubi paucis esset responsum, Cæsar pronunciaret. Cum nihil conveniret, Principibus aliquot ex utraque parte delectis datum est negotium, ut si qua possent, dissidium componerent. Cum à pluribus nihil ageretur, sex eximiis delegatum est negotium. Res propemodum deducta erat ad concordiam, nisi quod *Lutherani* Principes nihil audire voluerunt de restituendo & ablegandis sacerdotum uxoribus. Denique Cæsar pronunciavit, ut civitates, quæ nova dogmata recepissent, se conformarent ritibus aliarum ecclesiarum: ad id datum est spacium sex mensium, hoc est, usque ad Idus Apri-

les. Principes Evangelici offensi sunt duobus verbis sententiæ Cæsarianæ, alterum erat quod in ea ipsorum fodalitas diceretur *Secta*: alterum quod adjectum esset, *quanquam Lutheranorum doctrina sufficienter ex divina Scriptura fundamentis fuit confutata*. Hoc non tulerunt, dicentes se non solum credere, verum etiam scire, suam doctrinam niti fundamentis Evangelicis & Apostolicis, idque in conspectu Cæsaris magna confidentia. Eam vocem indignissime tulit Cæsar. Illi redierunt ad sua. Nondum prodita est extrema sententia, quamquam non latet qualis sit. Jam enim numerantur Principes & civitates, quæ velint hære Cæsari, quæ *Sectis*. Hæc quorsum evasura sint, Deus novit, sed interim tamen hæc serio fiunt. Cæsar accepit coronam à Pontifice nulla ceremoniarum parte omissa, nisi quod *Roma* res acta non est. *Ferdinandus* institutus est Archistrategus *Austria*, designandus brevi & *Romanorum* Rex, solennibus ceremoniis. *Turca* misere tractavit *Austriam*, nuper etiam *Moraviam*, moliturus crudeliora, ni Deus prospexerit. Sunt qui minantur & *Anglorum* Regi, quod uxoris repudium meditatur. Ab his malis *Galliam* vestram immunem esse gaudeo, atque utinam sit perpetuo. Certe nullam mallet mihi supremam dari senectutis sedem. Pecunia non admodum egeo, homo paucis contentus: tranquillum portum desidero, quandoquidem *Germania* tumultibus solus Deus poterit finem imponere. His literis si dignaberis rescribere, magno me solatio affeceris. Si *Mallarius* queretur se nihil accepisse literarum, existimet has sibi quoque scriptas esse, quando talium certe amicorum communia sunt omnia. Vos ambos incolumes servet Opt. Max. *Christus*. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 27. Novembris, Anno 1530.

EPISTOLA MCXLVIII.

Erasmus Rot. Andrea Alciato S.

EQUIDEM pro meo erga te studio, quod eximiis animi tui dotibus debetur, *Alciato* clarissime, non mediocrem ceperam dolorem ex tanta fortunarum tuarum calamitate, vel naufragio potius. Cæterum postremis tuis ad me literis effectum est, ut intelligam meam consolationem prorsus tibi supervacaneam fuisse, quippe quem illa *Rhamnusia* procella tam atrox, ut multos *Diagoras adibus* reddere possit, non solum non dejecerit, sed è Jureconsulto Philosophum fecerit, imo, ut melius dicam, non fecerit, sed declararit. Erat in te nimirum ista vis animi, sed eam antea latentem fortunæ iniquitas reddidit illustrem. Sic dum ignis vim suam exferit in aurum, & melius reddit & clarius. Idem usu venit fortunæ, quæ dum sævit in *Alciato*, non miserum reddidit, sed vulgarium bonorum jactura, veris ac perpetuis animi bonis & ditiores reddidit & illustriorem. Impegit enim non in hominem ficulnum, sed in pectoris quidem sinceritate aureum, animi vero robore adamantinum. Libet igitur, mi *Alciato*, vertere cansionem, & pro consolatione gratulari tibi tam rara benignissimi Numinis dona, quæ te reddunt universo fortunæ regno superiorem. Pietatis erat, quod patriæ tuæ potissimum bonum civem præstare volueris: sed Deus voluit eruditionem tuam velut ex edito lucere pluribus: nam virtutis splendor, nescio quo pacto, in sua cuique patria fere obscurior obtigit, quod *Hebraeorum* etiam proverbio fuisse testatum indicat in Evangelio Dominus. *Zeno* sibi felix est visus, quod, amissis ad *Piræum* naufragio mercibus, per fortunam protrusus sit ad Philosophiæ studium. Perdidit purpuram, & invenit cunctis opibus preciosiorem sapientiam. Te vero non isto nomine vocabo felicem, quod, ut ipse modestissime scribis, facultatum omnium jactura didiceris, hæc fluxa bona, quæ fortunæ arbitrio tum dantur, tum eripiuntur, minimi esse momenti: sed nos hoc titulo fortunæ gratias agimus, quod animi tui magnitudinem, quem hætenus semper suspeximus, reddiderit magis conspicuam. Mihi primum hoc

hoc argumento collecta est mentis tuæ celsitudo, quod in omnibus scriptis tuis nullum usquam sit invidentiæ vestigium, nec in quenquam amarulentius inveharis, quum non defuerint qui huc lacefferent. Nec dubito quin virtutum tuarum fulgor sit omnes invidiæ fumos discussurus. Vehementer gaudeo apud *Biturigas* adeo florere Legum studia, tametsi cum Musis nondum illis admodum convenit, si vera narrant quidam. Summæ mihi voluptati fuit, quod scribis hoc operæ, quo tibi *Sacquetum* & *Viglinum* commendavi, prorsus fuisse supervacaneum. *Viglinus*, quantum ex illius conjecto literis, in Musarum viretis penitus versatus est. *Sacquetus* tametsi non infeliciter & ipse versatus est in politioribus literis, tamen Legum studiis magis assedit, nec id, ut spero, facere desinet, donec virtute meritam lauream suæ *Flandriae* retulerit. Habuit patrem & patrum utrumque Jurisprudentia clarum, & aulæ principali cum primis quemadmodum gratiosum, ita & gravem, ut hæreditarium videri possit quod tam feliciter in hoc literarum genere versatur. *Viglinus* de facie non novi, è scriptis abunde deprehendi juvenis ingenium, haud mediocris eruditionis frugem de se pollicens. *Sacquetus* amicissimi candidissimique ingenii est. Proinde quum amem utrumque plurimum, tu perficies ut eos magis ac magis amem. Quicquid autem vel laudis vel auctoritatis habituri sunt unquam, hoc *Alciato* ferent acceptum. Ambobus gratulor quod huc non commigrarint, siquidem ea deliberatio *Sacquetum* aliquandiu suspensum habuit. Profitetur hic *Zasius*, vir ille quidem magnus, & qualem alterum haud scio an usquam habeat *Germania*. Sed jam urget senectus, neque adhuc quenquam paratum video, qui possit ejus laudis successionem ex æquo capeffere: tametsi non defunt, qui Jurisprudentiam & diligenter & feliciter profitentur. Me mea quoque *Rhamnusia* hac æstate satis inclementer tractavit. Martius attigit, & adhuc languidulum repetiit Aprilis. Ex ventis quibusdam blandis quidem illis, sed pestilentissimis, ortum est malum. Initio nihil aliud erat quam alvi tormina. Successit apostema, primum mobile, mox affixit se circa umbilicum. Natura discussisset omnia, si à Medicis temperassem, qui mihi nescio quo fato semper magno fuisse malo. Accitus est & chirurgus impendio confidens ac promissis magnificis, frustra admonitus, ex duro apostemate conatus est reddere ulcus, ac violentis emplastris tantum non exanimavit cruciatu. Ita menses ferme tres egi, ut nec edere liceret, nec dormire, nec legere, nec scribere, vix etiam cum amiculis confabulari. Curationis impatientes rupimus apostema ferro. Itaque paulatim reviviscimus, & bona spes esset salutis, si per pulices liceret quiescere, & adesset vinum, quale mihi suppeditare solebat, dum viveret, *Fericus Cæronidæus Besonsina* ecclesiæ Archidiaconus: nam cum vernaculis hisce villis mihi pessime convenit. Gaudeo inter *Budam* & te fartam esse gratiam: nam in me num satis æquus sit etiamnum addubito, utcunque simulant ac dissimulant quidam. Sunt, uti suspicor, qui illius animum in me stimulant. Mihi satis est, quod à me nulla est ansa præbita, cur pilo debeat esse minus amicus. *Lutheranorum* hætenus nemo styli mucronem strinxit in me, præter ipsum *Lutherum*, qui tamen uno congressu fuit contentus. Ubi *Argentoratum* commigravit quidam olim *ἡλωτὴς* *Erasmii* studiosus, nunc hostis odio furens, jam quatuor libellis velitatus est in me: prodiit quintus multorum nomine, sed nullo certo, quem dixisses mulsam aconito temperatum. Verum, non ita magni facio quid in me scribant tales. Demisor quis genius instiget *Albertum Pium* quondam *Carporum* Principem, qui librum unum, quem scripsit in *Italia*, evulgavit *Lucretia*, *Beddis* opinor gratificaturus: nec hoc contentus, denuo compegit ingens volumen, collectis ex omnibus meis lucubrationibus locis, qui videri possint *Luthero* ansam præbuisse. Nec ista molitur suo *Marte*, sed habet aliquot pulchre stipendiatos, præcipue *Sepulvedam* quendam *Hispanum*, hominem, ut

audio, doctum, qui totius dictionis est architectus, ut hinc ad *Alberium* haud ita multum gloriæ sit redditum. Argumenti summa est, ut perluadeat me totius horum temporum tragœdiæ fuisse seminarium. Miror cur vir, ut accipio, doctus & perquam humanus, ab argumento tam odiofo famam auspicari voluerit. Si sic est fatum meum, moderate ferendum est. *Longolium* optassem nobis diutius superesse. Siquidem hætenus quæ scripsit, præter styli nitorem, non multum utilitatis adferunt studiis: nam quod me aliquoties contemtim nominat, nihil moveor. Est in illius epistolis ad *Gulielmum Budam* quædam plena ænigmatibus & allegoriis, sed egregie frigidis, quibus te notari prædicant. In multis eruditionem miror, candorem in paucis reperio, quem in te, mi *Alciato*, singularem quendam exosculor. Bene vale. *Friburgo*, Anno 1530.

EPISTOLA MCXLIX.

Erasmus Rot. Baptista Egnatio S.

Ex *Utenhovii* clarissimi juvenis literis cognovi te summa cum dignitate profiteri *Venetia* bonas literas, quas ubique feliciter efflorescere gaudeo: sed vereor ne quorundam opera fiat, ut non levioribus diffidiis videntur studia, quam vitiata est pietas, adeo frenedent in me quod *Ciceronianus* meus taxat ineptos *Ciceronis* simios, & ad veram illius imitationem hortentur. *Galli* quidam maledicis versiculis nomen meum proscindunt, quod in eadem charta nominarim *Budam*, & *Badium*: nec aliter indignantur, quam si illi minxerim in faciem, quum *Budaica* gloriæ semper & candidissime & constantissime faverim, non alio nomine quam studiorum, quæ vir ille tum provehit feliciter, tum ornat magnifice. Nam quod ad me pertinet, nihil debeo præter charitatem mutuam. Quot locis illius amantissime facio mentionem in omnibus meis lucubrationibus? Atque in ipso *Ciceroniano* paucis quidem verbis, sed quantum illi laudis tribuo? Metuo ne *Cæsaris* adventus cruentos motus excitet in *Germania*. Civitates aliquot sese parant ad extrema. Scio magnam esse *Cæsaris* potentiam. Sed populus ubique maxima ex parte Sectis novis additus est, rustici pene omnes, nondum pristinae cladis oblit, & semel dato signo fortasse concurrent, qui nunc quiescunt. Vindictam molimur omnes, vitæ mutationem nemo vel somniat. Puto rem melius successuram, si Pontifex in *Christi* præfidiis spem suam reponeret potius quam in turba Cardinalium, in Principum armis, & improbitate Monachorum, quorum mores huic malo dedere seminarium. Hi nunc *regni* in *Brabantia*, & subinde sacrificant holocausta. Quo *Turca* sit evasurus, hic multi solliciti sunt. Neque enim dubium est, quin metuat duorum fratrum in dies crescentem potentiam. Nusquam pax, nullum iter tutum est, rerum caritate, penuria, fame, pestilentia laboratur ubique, Sectis disfecta sunt omnia: ad tantam malorum lernam accessit lethalis sudor, multos intra horas octo tollens è medio, & crebro quos reliquit brevi intervallo repetens, nec id semel, sed bis, ter, quater, donec in hydropem aut epidemiam, aut aliud morbi genus versus, tandem exstinguat miseris excarnificatum modis. Nec toties *πληγίντες θούρες γινόμεθα ἀμείνορες*. Qui has, ut spero, reddet, *Joannes* est *Hervagus*, qui duxit uxorem à *Joanne Frobenio* relictam, & in restituendi bonos Auctores provinciam illi successit, vir bonæ fidei, nec indoctus, cui si qua in re citra tuum incommodum commodare poteris, non dubito quin pro tua solita humanitate sis hoc officii studiis libenter præstaturus. Vale. *Friburgo*, Anno 1530.

EPISTOLA MCL.

IN CHRYSOSTOMVM.

Christophoro à Stadis, Augusta Vindelicorum Episcopo,
 Des. Erasmus Rot. S. D.

An. 1530. **D**EDIMVS pridem, clarissime Præsul, facundissi-
 mum Ecclesiæ Doctorem Hieronymum, ex de-
 pravatissimo emaculatum, ex distracto integrum, ex
 squalido nitidum ac splendidum: Dedimus simili di-
 gnitate vocalem illam Ecclesiæ Catholicæ tubam Hi-
 larium: Dedimus acerrimum fidei Christiana propu-
 gnatorem Augustinum: Dedimus non minus fortia
 quam disertam loquentem Cyprianum martyrem: Nunc
 prodit divus Joannes Chrysostomus, mellitissimus ille
 concionator, Christianique præco indefatigabilis, cui ju-
 re optimo ob sapientissimam eloquentiam, & elo-
 quentissimam sapientiam, oris aurei cognomen tribu-
 tum est. Sunt qui Maximum appellent. Hunc autem,
 uti speramus, hoc propensioribus studiis excipient stu-
 dioforum centuriæ, quod incomparabilis Episcopus,
 laudatissimi Præsulis felicibus auspiciis prodit in lu-
 cem. Neque enim parum multa inter vos conveniunt;
 vitæ integritas, divinarum Literarum amor, judicii
 rectitudo, veritatis libera professio, nec vulgaris ze-
 lus erga Christi sponsam Ecclesiam. Quin & aliis com-
 pluribus Episcopo dignis virtutibus sic emines, ut in-
 ter omnia ornamenta tua, minima portio sit generis
 claritudo, ac reliquorum fortunæ bonorum splendor,
 quæ contempsisse pulchrius est quam possedisse. Ne il-
 la quidem animi bona minuunt istam tuam singularem
 modestiam, quum non ignores esse gratuita Dei do-
 na, ad usuram credita. Dixerit interim aliquis, Heus
 tu, quid magni das nobis, si Chrysostomum das toties
 excusum? Non hoc colore mihi patrocinator, quod
 jam solenne est, quicquid excuditur à typographis,
 aliquo illustri gratioque nomine commendari: nec
 commemorabo quantum majestatis accesserit volumi-
 nibus, ex amplitudine chartarum, ex elegantia di-
 gnitateque formularum; quæ res ut typographis vix
 credendis impendiis constant, ita Doctori tam eximio
 non parum conciliant gratiæ, & lectorem, aliqui
 fastidiosum, ceu lenocinio quodam invitant. Extraria
 sunt ista, fateor, sed ea tum demum fatebor pro nihi-
 lo ducenda, si sordida vestis, illota facies, impexus
 capillus nihil obscurant bonæ formæ gratiam, sique
 nihil eam commendant cultus & honesta mundities.
 Sed hæc, ut dicebam, in præsentia non commemo-
 rabo; illa dicam quæ propius ad rem pertinent. In
 antehac excusis divi Chrysostomi lucubrationibus, qui
 supersunt interpretes sua quisque diligenter recogno-
 runt, quod & à me factum est non oscitanter. Inter
 veteres interpretes multi sunt, qui neque Græcè, ne-
 que Latine satis calluerunt. Horum interpretatio per
 doctos viros ex collatione Græcorum codicum plurimis
 in locis emendata est. Quod genus est illud Aniani,
 qui vertens Commentarios in Mattheum, in ipso sta-
 tim limine impexit, ἀδελφοὶ πλὴν transferens secundas
 divinitas, quum Græca sonent secundarium cursum, si-
 ve navigationem. Item illud Francisci Aretini in ipso
 statim frontispicio Commentariorum in priorem ad
 Corinthios Epistolam, ubi οἱ οὖν transfulerat opinionem
 pro fastu. Sufficiat hoc gustus dedisse gratia, neque
 enim hic consilii est omnes interpretum lapsus prode-
 re, quorum infinitus est numerus. Pro sex libris De
 dignitate sacerdotali parum feliciter versis, supposui-
 mus interpretationem elaboratam Germani Brixii, cu-
 jus & Babylonem adjunximus. Postremo, præter omnia
 quæ hæcenus excusa fuerant, adjecimus non medio-
 crem accessionem: veluti Commentarios in priorem
 ad Corinthios Epistolam, quos Franciscus Aretinus ab-
 solverat usque ad Homiliam xx. Eam partem ad nos
 misit unicum hisce temporibus Ecclesiæ ornamentum,
 Joannes Phiscerus Episcopus Rossensis: quod deerat sup-
 plevit vir utriusque linguæ peritissimus Simon Grynaus.

A Item Commentarios in secundam ad Corinthios Episto-
 lam, quos ego verti usque ad Homiliam viii. libenter
 progressurus, nisi phrasis mihi suspicionem movisset,
 Opus hoc non esse Chrysostomi γνήσιον. Quod supererat,
 alius transtulit non indoctus. Commentarius in Actis
 adjecimus Homilias duas, præter eas quas prius dede-
 ramus: verum & hic eadem causa, quam modo retu-
 li, persuasit institutum relinquere. Sunt amici, qui
 nobis ex Italia promittunt & alias quasdam Chrysosto-
 mi lucubrationes, quas si nascisci continget, certa au-
 tem spes est fore ut contingat, idque brevi, non gra-
 vabimur eas Christianæ philosophiæ studiosis communi-
 care. Perspicio frigus vel potius interitum Christianæ
 pietatis hinc proficisci, quod populus non alatur assidue
 verbo Dei, & quibus hoc muneris delegatum est,
 aut omnino muti sunt, aut secus quam oportet tra-
 ctant Scripturas, vel propter incitiam, vel quia po-
 tius ducunt lucrum decimarum quam animarum. Ita-
 ne nullum existere hoc seculo, qui hunc Ecclesiasten
 imitetur? quum Thomas & Scotus tam multos habeant
 imitatores. Attamen hic tam amabilis Doctor, tot ja-
 ctatus est tempestatibus, tot exercitus procellis, eje-
 ctus, revocatus, rursus majore tumultu relegatus in exi-
 lium. Verum & vitæ tenorem, & egregias Chrysostomi
 dotes ex his quæ subijciam, plenius licebit cognoscere.

C Vita Divi Joannis Chrysostomi ex Historia, quam Tri-
 partitam vocant, libro decimo magna ex parte con-
 cinnata: nonnullis adjectis ex Dialogo Palladii Episco-
 pi Helenopolitani, qui fuerat Chrysostomi discipulus,
 & Theodori Romana ecclesia diaconi, per Des. Era-
 smum Roterodamum.

D **J**OANNES Chrysostomus, patria Antiochenus, patrem
 habuit Secundum, inter eos qui in Syria militari di-
 gnitate præcallebant, cum primis illustrem: ma-
 trem Anibusam, juxta nomen suum omni virtutum ge-
 nere florentem, utrumque nobilem laetaque fortuna.
 Puer nondum sacro lavacro regeneratus, audivit inge-
 niosum, sed insigniter impium Libanium Sophistam:
 sic enim tum Rhetores appellabantur. Jam annum in-
 gressus decimumoctavum aliis quoque liberalibus disci-
 plinis strenuam navavit operam, ætatis lubricum assidue
 laboribus coercens. Philosophiæ doctorem ha-
 buit Andragathium, jam tum Ægyptiorum opes ad Do-
 minici templi structuram comparans, ut teneris statim
 annis eloquentiam cum sapientia conjungeret. Verum
 posteaquam ante capitis canos, mentis canitiem induis-
 set, mature ad divinarum Literarum cognitionem, stu-
 diumque pietatis, animum applicuit. Tam insignem
 adolescentis indolem variis indicibus emicantem animad-
 vertens Meletius, Antiochena ecclesiæ Antistes, cum ad
 se accitum inter familiares habuit, quem quam ferme
 triennio Christiana fidei dogmatibus satis imbuisset,
 aqua regenerante tinxit, moxque lectorem ordinavit.
 At juvenis haudquaquam tutum ratus in civitate celebri
 publicis functionibus implicari, in montes vicinos se-
 cessit, atque illic seni cuidam Syro adhæsit, ut ex ejus
 contubernio continentiam vitæque austeritatem discer-
 ret. Mansit autem apud hunc annos quatuor, divi-
 narum Literarum vigilantissimo studio juvenilis ætatis flamma
 æstusque domans ac reprimens: ab hoc gradu ten-
 dit ad perfectiora, abdit se in remotiora deserti, ibi-
 que speluncæ inclusus biennium fere peregit solus,
 noctesque diesque versans in meditatione sacrorum
 Voluminum, eaque ediscens. Verum dum hic humi
 cubat, saxo infidet, jejuniis ac pervigiis utitur, car-
 nis quidem rebellionem prorsus edomuit, sed corporis
 valetudinem vehementer offendit. Eas res illum com-
 pulsit, ut velut è gravi tempestate ad ecclesiæ portum
 redire cogeretur, hæc omnia moderante providen-
 tia Numinis ad publicam hominum utilitatem. Re-
 versus itaque à Meletio diaconus ordinatus, per
 quinquennium sacris ministrat altaribus. In qua fun-
 ctione quum ita se gessisset, ut & vitæ continen-
 tia & egregia doctrina cunctis esset perspecta at-
 que

que explorata, à Flaviano Episcopo presbyter confectur, præ singulari animi modestia tanti muneris dignitatem pro viribus detrectans: in hoc munere summa cum omnium laude, summaque ecclesiae utilitate versatus est annis duodecim, nondum Episcopus Episcopi vices agens, gregem Domini cum morum integritate, sermonibus ac libris ad pietatem erudiendo. Sed ut his aliquantisper intermissis, ad rudimenta illius recurrerem: Juvenis studiorum sodali usus est *Basilio Magno*, quod ipse in his testatur libris, quos scripsit *De sacerdotio*, hoc est, de munere functioneque Episcoporum. Nam id temporis soli Episcopi sacerdotes dicebantur, presbyteri recitabant atque enarrabant Scripturam canonicam, cæterisque sublimioribus functionibus Episcopum adjuvabant. Destinatus erat causis forensibus, verum, ille perpendens hoc vitae institutum non solum esse turbulentum, multisque molestiis obnoxium, verum etiam inquinatum vitiis, parumque conveniens animo philosophico, ad pietatis professionem sese convertit, *Enagrii* exemplo potissimum provocatus, qui & ipse post prophanas disciplinas quietum ac solitarium vitae genus elegerat. Mox igitur *Chrysostomus* posito fastu mundi, atque ipsa etiam vestitus ac morum simplicitate, mentis propositum præ se ferens, assiduus erat in evolvendis sacris Voluminibus, non ignarus ex hisce fontibus petendam esse veram sapientiam. Et ne sibi tantum magister esset, frequens erat in templis sacras audiens conciones, à quibus non arcebantur nondum in *Christo* renati. Porro, quemadmodum ipse tractus erat exemplo *Enagrii*, ita suo suasu ad idem institutum pertraxit *Theodorum ac Maximum*, quos apud *Libanium* habuerat discipulos: quorum uterque post vocatus est ad Episcopi munus, *Theodorus* apud *Mopsuestienses*, *Maximum* apud *Seleuciam Isauria*. Simul interim se tradiderant Literis sacris erudiendos *Diodoro* atque *Carterio*, qui id temporis sacris monasteriis præsidebant: nam in his solis tum docebantur sacrae Literæ, ac juvenis ad pietatem instituebatur. Siquidem scholæ multis post seculis inventæ sunt: monasteria vero, ni fallor, ea ætate dicebantur Episcoporum ædes, in quas se recipiebant à popularibus feriati negotiis. Sed *Diodorum*, post *Tarsensis* Episcopus factus, etiam libris editis inclaruit. Interea *Joannes* versabatur cum suo *Basilio*, paribus animis quietam vitam meditante. Verum *Christus* non passus est illas lucernas diu latere sub modio. Nam *Basilus* à *Meletio* creatus est Diaconus, deinde *Cæsaream Cappadocia* pertractus, coactus est Episcopi sarcinam suscipere. Ab hujusmodi tyrocinii olim non irruebant, sed pertraherantur absoluti doctrina vitæque viri ad ecclesiarum gubernacula: *Joannem* vero *Meletius*, *Antiochia* Episcopus, ut ante dictum est, lectorem instituit. Miror autem cur quod *Palladius* refert à *Meletio* factum, *Socrates* in *Historia*, quam *Tripartitam* vocant, dicat à *Zenone* factum: nisi forte quemadmodum *Joannes* ob eloquii suavitatem dictus est *Chrysostomus*, ita *Meletius* ob insignem vitæ continentiam dictus est *Zeno*, aut nisi *Zeno* præcessit *Meletium*: quanquam & alias in narrando magna varietas est. *Palladius* ita refert quasi ab uno *Meletio* *Joannes* fuerit lector, diaconus & presbyter ordinatus: quum Ecclesiastica Historia, cui magis fido, narret eum à *Flaviano* creatum diaconum; ab *Enagrio*, qui *Paulino* successit, ordinatum presbyterum. Verum, utcumque hoc habet, *Joannes* jam lector in delegato munere egregium sui specimen dedit, edito libro adversus *Judaos*, quem nos *Latinum* fecimus: paulo post à *Meletio* creatus est diaconus, in quo gradu scripsit *Opus De Sacerdotio*, multosque Psalmos enarravit. Postquam autem *Meletius* *Constantinopoli* decessisset è vita, *Joannes Chrysostomus* ita recessit à *Melesianis*, *Meletii*, cujusdam *Egyptia* civitatis Episcopi ab ecclesia sua depulsi, perversum dogma sequentibus, ut tamen nec *Paulino*, qui *Flaviano* successerat, communicaret. Erat enim inter hos contentiosa quæstio de *Ario* & O-

rigene, itaque neutri se parti admiscens, triennium quietam egit vitam. *Paulino* successit *Enagrius*, à quo pro-
 vectus est *Joannes* ad presbyterii dignitatem: quam ita gessit, ut *Nectario* defuncto, imperiali jussione *Constantinopolim* accitus sit, ac multorum Episcoporum, quos eo Imperatoris auctoritas evocarat, auctoritate coactus fuit ejus ecclesiae gubernacula suscipere: provinciam sane perdifficilem multis nominibus, ob *Thracia* gentis barbariem, ob civitatem, opibus, luxuque diffluentem, ob plebem, *Arianorum* & *Origenistarum* dogmatibus infectam. Nec minima malorum pars erat illic aula Cæsarea, plurimam, ut solet, malorum lernam secum trahens, præsertim quum adhuc pro ratione temporum Principis familia, ex Paganis, *Judaïs*, hæreticis, & orthodoxis esset permixta. Ea rerum difficultas egregium quempiam & impigrum ducem requirebat. Porro, quanta vigilantia docuerit, quanto studio pugnarit adversus hæreticos, scripta viri declararunt, de quibus mox suo loco plura dicemus. Sed interim mirabitur aliquis, quum factum sit, ut Episcopus tam rara doctrina, tam mirabili eloquentia, tam sanctis moribus, bis depulsus sit ab ecclesia, ac demum in exilio mori coactus. Zelus domus Dei, quam amabat, conciliabat apud multos invidiam integerrimo Præsuli. Nam præter sectarum dissidia, Clerici & Episcopi ad mundanos mores degenerarant, unde factus est talis populus qualis sacerdos. Ergo dum ille pro suo officio libera lingua juxta propheticum sermonem evellit, destruit, disperdit, dissipat, ædificat & plantat, barbaricæ gentis odium in se convertit. Nec enim unius tantum civitatis curam gerebat, sed latissime sese proferebat ignea *Chrysostomi* charitas, per universam *Thraciam*, quæ sex præfecturis erat divisa, totamque *Asiam*, quæ ab undecim Præsidibus regebatur: hoc agens, ut sacerdotes juxta ecclesiasticas constitutiones viverent, ni facerent, ab ecclesiis arcerentur, indignum esse prædicans, eos Apostolorum dignitatem usurpare, qui vitam illorum nollent imitari. Idem molitus est per regionem *Ponticam*, quæ & ipsa ab undecim judicibus gubernabatur: nam hæreticorum tyrannis & ambitio vitiatat omnes earum regionum ecclesias. Quin ubi cognovisset in *Phænice* nondum extinctam idololatriam, delegavit eo Monachos spectatæ probitatis, imperialibus etiam edictis armatos, qui pecuniis datis conducerent operas demolendis Paganorum templis. Eam pecuniam *Joannes* non acceperat ex ærario publico, sed à piis foeminis, ultro in rem sanctam conferentibus. Nec his contentus, ubi sensit cohortem *Celticam*, hoc est, *Germanicam*, quæ sub Imperatore merebat, *Arianorum* dogmatibus corruptam, *Celtica* linguæ presbyteros, diaconos ac lectores aliquos creavit, eisque unam dedit ecclesiam. Hac arte plurimos ejus gentis pellexit ad ecclesiasticam doctrinam. Ubi vero cognovit & apud *Scythas* esse qui sitirent Euangelicam doctrinam, quum ipsi non esset integrum eo proficisci, selegit viros Apostolico zelo ferventes, qui nationem efferam *Christi* jugo submitterent: quod & evenit. Rursus, ubi rescivit in vicis aliquot adhuc spirare pestem *Marcionis*, scripsit ejus loci pastoribus, ut ex Cæsaris edicto, qui *Marcionis* dogmata sequebantur, aut resipiscerent, aut in exilium ire juberentur. Nonne hunc merito dixeris alterum *Paulum*, tanta solitudine prospicientem omnibus ecclesiis? Sed quo plures ille lucrificabat *Christo*, hoc vehementius in illum exarsit invidia diaboli, qui per organa sua moliebatur, ut ab opere sanctissimo depelleretur. Primus in illum impetus ab ipsius Clericis exortus est, adeo vetus est, quod hodie quoque sit, ut collegis male conveniat cum Episcopo. Quidam hoc novo conantur illius obscurare gloriam, quod æquo rigidior fuerit ac præfractor, non solum adversus Clericos & plebejos, verum etiam adversus Magnates, & ipsam adeo *Augustam*. Donec enim tantum Clericis suis habebatur exosus, populi favore facile tutus erat.

An. Sed excelsa fulmen ab arce venit, ac populus, unda-
 1330. rum in morem, quocunque spirat aura Principum, eo
 volvitur. Immodicæ severitatis exempla hæc fere com-
 memorant. *Eutropius* Eunuchus, Præfectus Cæsaris, Con-
 sulari dignitate, studens supplicium sumere de quibus-
 dam qui ad templa confugerant, persuasit Imperatori,
 ut lex conderetur, vetans ne quis in periculo capitis
 ad templa confugeret: & si qui eo confugissent, lice-
 ret extrahere. Lata lex recidit in caput illius qui pro-
 curaverat, juxta vetus *Græcorum* Proverbium, *Malum*
consilium consulari pessimum: evenit enim ut ipse, of-
 fenso Imperatore, ad templum confugeret. Is quum
 se præ nimio metu sub altare condidisset, *Chrysostomus*
 e suggesto, unde solet apud populum verba facere,
 multa jurgiose dixit in *Eutropium*. Ea Homilia prodi-
 ta, non parum invidiæ conflavit Episcopo, quod ho-
 minem in calamitate constitutum non solum non sub-
 levarit, verum etiam oratione severa gravavit. Extra-
 ctus igitur ab Imperatore *Eutropium*, capite plexus est:
 nomen ejus è numero Consulum erasum. Ita cujus fe-
 licitas erat invidiosa apud populum, ejus calamitas con-
 flavit odium Episcopo: nam quod *Gaius* conatibus forti-
 ter obstitit, feliciter cessit. Is genere *Celta*, ingenio bar-
 barus ac ferox, religione *Arianus*, tyrannidis affectator,
 magister militum, tanta potentia, ut ipsi etiam Prin-
 cipi ob regni affectati suspicionem esset formidabilis,
 petit ab Imperatore, ut *Arianis* intra civitatem daret
 unam ecclesiam: pollicitus est Imperator se voluntati
 illius morem gesturum. Interim accivit ad se *Joannem*
Chrysostomum, petens ut *Gaius* postulationi concederet,
 ne magis irritatus pergeret affectare tyrannidem. Ibi
 Præsul solita libertate, *Noli*, inquit, *Imperator sanctum*
dare canibus. Non enim potero Dei gloriam cele-
 brantes ejicere, & blasphemis tradere ecclesiam. Nec
 est quod metuas hunc barbarum, quin potius ambos
 nos accersi jube: tu tacitus audies quæ dicuntur; ego
 sic os occludam homini, ut posthac non ausurus sit pe-
 tere, quæ dare nefas est. Imperator delectatus hac
 Præsulis fiducia, jussit ambos vocari. Quumque *Gaius*
 proposuisset suam postulationem, Episcopus respon-
 dit: Non licet, ô *Gaius*, Imperatori *Christianam* se-
 stanti pietatem quicquam persuadere moliri, quod pu-
 gnet cum præceptis Dei. *Gaius* respondit esse par,
 ut ipse quoque haberet orandi locum. Ad hoc Præ-
 sul, Ubivis tibi patet domus Dei, neque quisquam te
 vetat orare. Tum *Gaius*, At sum, inquit, diversæ reli-
 gionis, itaque cum meis peculiare templum habere cu-
 pio, nec æquum est hanc meam postulationem conte-
 mni, qui tantum laborum pro *Romano* imperio suscepi-
 rim. Ad hæc Præsul, Præmia, inquit, quæ cepisti lon-
 ge superant tuos labores; tribunus militum factus es,
 consulari clavo ornatus. Confer qui pridem fueris, &
 qui nunc sis: confer pristinam inopiam tuam, cum opi-
 bus quas nunc possides: cogita quo cultu transferis *Hi-*
strum, & quibus nunc utaris vestibus, nec sis ingra-
 tus ei qui tibi tantum habuit honoris. His dictis Epi-
 scopus *Gaius* os obturavit. Ille tamen non desit mo-
 liri quod moliebatur; quumque dolus parum succede-
 ret, coepit aperte tyrannidem exercere, per totam
Thraciam populans ac vastans omnia: quumque barba-
 ricam feritatem expavescerent omnes, *Joanni* pericu-
 losæ legationis onus imposuere. Is nec veteris conten-
 tionis memor, nec hominis immanitate deterritus,
 profectus est. Ibi quiddam accidit vix credibile. *Gai-*
us admiratus Episcopi fortitudinem, nullum omnino
 periculum pro pietate recusantis, occurrit illi longo
 itinere, ac Præsulis dextram oculis suis admovit; quin
 & filios suos jussit sacra illius genua osculari. Tantum
 valuit etiam apud impium barbarum *Christiana* fortitu-
 dinis admiratio. Apud Clericos exasperavit odium
 Episcopi *Serapio* Diaconus, qui præsentibus Clericis
 (velut omnium nomine loquens) clara voce dixit, Nun-
 quam, Episcope, poteris hos corrigere, nisi uno ba-
 culo percusseris universos: sed maxime gravabat illum
Eudoxia Augusta odium: nam & hæc *Ariana* fuit, &

A *Arianis* ad nocturnos hymnos præbebat cruces argen-
 teas, ac cereos argenteos, cum quibus totam noctem
 obambulabant per urbem, canentes sui dogmatis hy-
 mnos, at velut exprobrantes Orthodoxis errorem, qui
 tres crederent esse natura unum. Ea pompa diluculo exi-
 bant civitatem ad suam ecclesiam: nam intra moenia,
 ut dictum est, illis habere non licuit. Horum cantio-
 nes, quoniam videbantur celebriores, ne seducerent
 infirmos, *Joannes* item auxit hymnos: sed res in
 cruentam exiit pugnam, in qua *Brison*, Eunuchus *Aug-*
usta, præfectus hymnis exercendis, lapide ictus est in
 fronte, extinctis etiam utrinque nonnullis. Hac oc-
 casione vetuit Imp. ne post *Arianis* intra urbem publi-
 ce canerent hymnos. Accessit oleum camino. *Severia-*
 no *Gabalensi* Episcopo, viro docto, & ad populares
 conciones accommodato, favebat *Augusta*: ei *Joannes*
 in *Asiam* proficiscens, commendavit ecclesiam suam.
 At *Severianus* magis se studuit commendare multitu-
 dini, quam *Joanni*, cui in sinu male volebat, utcu-
 que coram blandus. Reverso ex *Asia* *Joanne*, evenit ut
 prætereunti *Severiano* *Serapio* data opera non assurge-
 ret, veluti non agnoscens pro Episcopo. Ille hac
 exacerbatus contumelia, Si, inquit, *Serapio* mortuus
 fuerit clericus, *Christus* non est factus homo. Hanc
 vocem quum ceu blasphemam ad *Joannem* detulisset *Ser-*
apio, ejus auctoritate civitate pulsus est. Sed *Aug-*
 C *usta* *Severianum* *Chalcedone* revocavit, quem tamen *Joan-*
nes non prius recepit in gratiam, quam post multorum
 contentas preces *Augusta* in templo Apostolorum,
Theodosium filium Episcopi genibus imponens, diu sup-
 plex, obtestationibus extorsit, ut *Severiano* reconcilia-
 retur. Ac revocatus ab exilio *Chrysostomus*, suæque
 redditus ecclesiæ, nihilo mitior est factus erga peccan-
 tes. *Eudoxia Augusta* statua argentea chlamyde ami-
 cta in columna Porphyretica posita erat, haud procul
 ab ecclesia *Sophia*. Ad eam publici ludi solent exer-
 ceri. Hoc Episcopus ad ecclesiæ contumeliam perti-
 nere ratus, solita libertate increpavit procures, qui ta-
 lia fieri juberent. Hoc *Augusta* sic interpretans, quasi
 D in ipsius odium fieret, irritata, procurabat ut denuo ad-
 versus *Joannem* Synodus congregaretur. Id sentiens Epi-
 scopus, Homiliam supra modum liberam in ecclesia
 pronunciabat, cujus initium est; *Rursus Herodias insu-*
nit, rursus turbatur, denno saltat, denno caput Joan-
nis in disco concupiscit accipere. Fuerunt qui & illud
 optimo Præfui vitio verterint, quod quum inter Epi-
 scopi virtutes *Paulus* recenset hospitalitatem, ipse
 solitus sit solus cibum capere, nec invitatus ibat, nec
 rogabat alios, ne cum Clericis quidem suis mensam ha-
 bens communem, quum id summæ laudis esse rear:
 five hoc tribuebat corpusculi valetudini, quæ sæpenu-
 mero etiam firmior periclitatur in conviviis. At eam
 E vir pius in eremo immodica vitæ austeritate vehemen-
 ter attenuarat: five modestiæ fuit, qui singularem ci-
 borum abstinentiam noluerit apud alios ostentare: five
 temporis lucrum hac ratione captabat, vir tot distra-
 ctus curis, tot distentus negotiis, super hoc totus in-
 tentus meditationi Scripturarum, ut sæpe cibum dif-
 ferret in noctem. Quis enim nescit quantum temporis
 nobis pereat in frequentibus conviviis? In quibus, ut
 à deliciis non corrumparis, ut sobrietatis ac pudicitæ
 thesaurum serves illæsum, multos tamen offendis, quia
 tua parsimonia videtur aliis exprobrare crapulam, tutum-
 que bonum perperam interpretantur, quod pietatis est,
 hypocrisis tribuentes: certe, diutius accumbendum,
 apparatus lautior ob convivas apponendus, interdum
 F & audiendæ fabulæ, nec gratæ, nec dignæ piis auri-
 bus. Quantam temporis portionem nos perdimus, qui
 fere tres horas desidemus in prandio, totidem in coe-
 na, quum reficiendo corpusculo sufficiat horæ dimi-
 dium? Ne commemorem interim quod barbari lauti-
 tiarum ostentatores, pro hoste habent si quis non de-
 gustet appositas delicias, si quis calicem porrectum re-
 cuset, si quis vocanti excuset, quum apud alios ege-
 rit convivium. Nec ista est hospitalitas, quam commen-
 dat

1330. dat Apostolus, vel assidere divitum, vel adhibere divites lautis mensis: sed advenas & egenos humaniter excipere hospitalitas est Episcopo digna, quam ipsam ramen per alios rectius exercet, quemadmodum Apostoli prædicando verbo Dei toti intenti, mensarum curam delegarunt Diaconis. Quanto vero studio prospererit egentibus, scripta hominis ubique clamant. Quin & Clericos habuit, ejus gentis moribus corruptos, qui tam sobrium vitæ modum non tulissent. Ob has causas maluit solus capere cibum. Verum interim Episcopo soli accumbenti adstabat Diaconus, recitans aliquid e sacris Voluminibus: quo convivio quid esse potest lautius, quum simul & animus & corpus reficitur? Ego sic existimo, meram esse calumniam, quod de illius sævitia præfractisque moribus jactatum est: nam hominis scripta præ se ferunt admirandam quandam humanitatem ac mansuetudinem, quum ille & in reprehendendis vitiis sit admodum moderatus, magisque videatur eblandiri religionis amorem, quam exigere. Quod si quando severius se gessit, dubitandum non est, quin illi constiterit sui consilii ratio. Minatur & Paulus interdum virgam: ac rebelles Euangelio tradit satanæ. Nec statim vituperandum est, quod à re laudata diversum est. Sunt varii ingeniorum habitus, nec omnibus omnia congruunt. Dubitari jure possit, utrum plus contulerit Reipublicæ Romana, Catonis severitas, an Lælii mitis, ut ait Flaccus, sapientia. Augustini civilitas multum profuit ecclesiæ Dei, nec minus tamen utilis fuit Hieronymi austeritas, uterque diversis virtutibus Deo fuit gratissimus. Vitavit, inquit, turbam, raroque conspectus est in populo, sed assiduus fuit in ecclesia. At nec singulos, inquit, aut paucos ad colloquium admittebat, nimirum & unus & pauci interdum turba sunt. Sed quo ille non alacriter ibat, si quando pietatis negotium agebatur? Quid ille non faciebat, ut dissidia aut non orirentur, aut citra gravem tumultum componerentur? In magnis ac manifestis criminibus fecit quod fecit Jo. Baptista erga Herodem, quod Christus erga Phariseos, quod Paulus erga Elimum, Hermogenem & Phygellum. Non igitur mirum, quod has procellas pertulerit Chrysostomus, quas omnes ipse nondum Episcopus prospexit omnibus Episcopis sincere Christi negotium agentibus imminere. Illud mirum, quod per viros laudatos vir laudatissimus dignitate privatus sit, & in exilium actus. Ego Theophilum Alexandrinum Episcopum hominem egregie doctum existimo, cæterum ingenio vafro, & ad compescendos illorum temporum tumultus fortassis accommodum. De sanctimonia nihil habeo comperti. Certe in Historia Tripartita multa de illo narrantur, de studio congerendæ pecuniæ, de vaficie, qua elusit Monachos Anthropomorphitas; rursus, de impia versutia, qua decepit Monachos Aegypti, de studio vindictæ, de violentia, aliisque hujus generis, quæ non competunt nisi in malum virum: nam epistolas illas Theophili ad Hieronymum, Hieronymi ad Theophilum, confictas esse non dubito, quum ob brevitatem qua non solet uti Hieronymus, tum ob characterem in utrisque similem, quum Theophilus utique si scripsit, Græce scripserit. Quod si vera sunt, ut sunt verisimilia, quæ de illo in dialogo narrat Palladius, deque Theophilo, ac cæteris partes illius sequentibus, nostrorum temporum Episcopi præ illis sancti sunt. Epiphanius, Cypri Episcopus, quum adhuc ageret eremitam, ob vitæ austeritatem multum honesti nominis meruisse legitur. Jam ut miracula recipiamus, de eo qui se mortuum simulavit, pauloque post vere mortuus repertus est: quod ad Epiphanius attinet, nullum erat miraculum, sed erat vindicta Dei in irrisorem, miraculum erat futurum si mortuum revocasset in vitam. Et potuit esse σύμμιμα, cujusmodi permulta accidunt in vita mortali, hoc non minus mirabilia. Itidem quod narrat de auro conjecto in ædes œconomi, tale quiddam esse potuit, quale fecisse legitur divus Nicolaus. Sed ad illius monumentum pellebantur, ut fertur, dæ-

mones. Id magis arguit fidem vivorum, quam merita defunctorum, ut ne quid hic tribuamus impiorum. spirituum præstigiis, utque demus esse vera quæ memorantur: nam Monachorum genus, & simplex hominum vulgus hoc genus fabulis solet impensius indulgere. Neque hæc eo dixerim, ut Epiphanius opinione sanctitatis spoliem: sed arbitror hominis in eremo educati simplicitati imposuisse Theophili calliditatem, ut Epiphanius persuasus non alio animo persequutus sit Chrysostomum, quam Paulus initio persequutus est Christianos. Postremo, ut centum miracula de Epiphanio proferantur, plus apud me ponderis habet animus ille Chrysostomi; in tot illius monumentis tam vivide spirans pietatem erga Deum, charitatem erga proximum, mirabile quoddam studium erga Christi sponsam Ecclesiam. Denique inter sanctos quoque Deus permittit interdum humanos quosdam affectus incidere, ne pro diis habeantur. Etenim si inter Paulum & Barnabam tam acris incidit concertatio, ut alter ab altero discederet: quid mirum si talis error incidit inter Epiphanius & Chrysostomum? Et fieri potest, ut simili astu Theophilus imposuerit Hieronymo, abusus similitate, quæ illi fuit cum Joanne Episcopo Hierosolymitano, à cujus communione abstinebat Hieronymus, quod haberetur Ariana factionis. Theophilus Dioscorum Monachum, opinione sanctitatis celebrem, fecerat Episcopum Hermopoli: duos illius fratres apud se detinuit, committens illis œconomiam Ecclesiæ. Hi offensi opibus studioque congerendi auri, quod deprehenderunt in Præsule, Aegypti Monasteria repetunt. Theophilus odoratus suam vitam illis displicuisse, simul odisse cepit & Dioscorum Episcopum. Ardebat Theophilus cupiditate vindicandi: verum, quoniam hos omnes ob vitæ sanctimoniam suspiciebat populus ac Monachorum cohortes, censuit rem astu tractandam, & juxta proverbium, vulpinam pellem assuendam, si leonina non assequeretur. Id ætatis quidam sub Origenis titulo hæresim Arianam instaurare conantes, (nam Arius damnatus erat, Origenes non erat) multum invidiæ confiaverant Origenis nomini. Porro, qui sequebantur Origenem, asseverabant Deum incorporeum esse, ac Monachos secus sentientes contumelioso nomine appellabant Anthropomorphitas. Hinc acris inter eruditos & indoctos Monachos contentio. Porro, Dioscorus hac in parte sequebatur Origenem; Epiphanius, quem apparet parum fuisse literatum, cum turba simplicium Monachorum sentiebat, unde Theophilus, quem in prioribus epistolis Hæresiarcham appellaverat, post adversus Chrysostomum incitatum appellavit sanctissimum. Hinc homo vaser Theophilus ansam arripuit, quum ipse frequenter esset professus Deum esse incorporeum, tamen Monachos aliquot simplices, minusque Literis divinis exercitatos, misit in Aegyptum, qui spargerent Deum esse corporeum, & juxta divinas Scripturas, hominum more oculos, faciem, os, manus & pedes habere: recedendum esse à Dioscoro & fratribus ejus, qui sequentes blasphemum Origenis dogma, negarent Deum habere membra humana. Ea res tantam seditio-nem excitavit in Aegypto, ut Theophilus cum armatorum cohorte Nitriam profectus sit, oppressurus Dioscorum & fratres illius. Ita factum est ut Dioscorus comitatus duobus fratribus, & aliquot numero Monachorum venerit Constantinopolim: in his erat Isidorus, quem Theophilus prius amicum ob hujusmodi causam cepit habere exolum. Erat quidam Petrus Alexandrina Ecclesiæ Archipresbyter, hunc quum ob privatas causas Theophilus haberet exolum, submovere tentavit ab Ecclesia, crimen prætexens, quod mulierem Manicheam ad communionem receperet, nondum abjurata hæresi. Id quum Petrus diceret factum jussu Theophili Episcopi, isque inficiaretur, Isidorum citavit testem. Is Roma reversus, testimonium dixit pro Petro. Quare magis exasperatus Theophilus, utrumque depulit ab Ecclesia. Hanc ob causam Isidorus & Dioscorus cum aliis eremitis, ut dixi, Constantinopolim profecti sunt,

An. sunt, ut Imperatori, & Joanni Chrysostomo, quid accidisset, referrent. Eos Chrysostomus honorifice quidem excepit, communicare tamen cum illis noluit, nisi tota causa cognita. At mendax rumor ad Theophilum detulerat, Joannem cum illis communicasse, hoc animo ut illis adversus Theophilum ferret suppetias. Moxque accensus ira, cogitabat de ulciscendo, non solum Isidorum ac Dioscorum, verum etiam Joannem Chrysostomum, quem cogitabat ab Episcopi dignitate depellere. Nec mirum, quandoquidem invitum illum ordinavit. Id quo magis succederet, dissimulavit quid ageret animo, scripsitque epistolas ad singularum civitatum Præsules, de damnandis libris Origenis, hoc futo sibi concilians Epiphanius Cypri Episcopum, qui cum ante ipsi fuerat similtas ob dogma diversum. Simulavit igitur se poenitere prioris sententiae, & in eam opinionem pedibus discessisse, cui favebat Epiphanius: eoque hortatus est hominem, curaret Cypri celebrandam Synodum, cujus auctoritate libri Origenis damnarentur. Epiphanius pro sua simplicitate non sentiens Theophili dolum, nec ab Episcopo sene tantum expectans versutiae, coacta Synodo, vetuit legi libros Origenis, simulque scripsit Joanni Chrysostomo, ut idem faceret Constantinopoli, quod ipse fecisset in Cypro. Interim & ipse Theophilus, posteaquam videret successisse conatum, convocatis Episcopis, damnavit libros Origenis. Ne Chrysostomo quidem oboluit, quid vaser ille senex his Procemiis moliretur, aut si quid suspicabatur, pro conscientiae suae sinceritate negligebat, intentus ecclesiasticae doctrinae. Caeterum, ubi jam praese ferret Theophilus quid ageret, quicumque ex Clericis aut proceribus aulicis male volebant Chrysostomo, Theophilo veluti signifero semet adjunxerunt, atque occasionem nacti moliebantur, ut adversus Joannem Episcopum Synodus coiret. Quibus autem de causis Clericos ac proceres aliquot, ipsam etiam Augustam haberet intensam, ante dictum est. Paucis post diebus Epiphanius à Theophilo persuasus venit Constantinopolim, Episcoporum decretum secum adferens, quo non ipse quidem Origenes, sed illius libri damnabantur. Nec legitimo more res gesta est ab Epiphanio, sed ex Theophili praescripto magis, quam ex ecclesiastica disciplina: nam quum Joannes offerret hospitium caeteraque necessaria, ille recusavit, in suo sese diversorio continens. Egressus urbem in basilica sancti Joannis, quae abest ab urbe septem passuum millibus, celebravit illic collectam, quasi Joannis communionem evitans: ibidem ordinato Diacono, reversus est in civitatem. Ibi convocatis Episcopis, recitabat Origenicorum librorum damnationem, cui subscribebant nonnulli, Epiphaniis reveriti auctoritatem. Plurimi tamen reclamaverunt, praecipue vero Theotimus Scythiae Episcopus. At Joannes, quem faciunt tam rigidum, non quidem offensus est, quod Epiphanius in aliena ecclesia celebrasset ordinationem: tantum invitabat, ut cum caeteris Episcopis uteretur suo hospitio. Ille vero negabat se vel ipsius usum hospitio, vel cum eo oraturum, nisi Dioscorum & illi adhaerentes urbe pelleret, atque ipse quoque damnatis Origenis libris subscribebat. Ad id Joannes tergiversabatur, negans esse quicquam temere agendum ante Catholicam cognitionem. Erat enim Origenes ob admirabilem Scripturarum peritiam doctis omnibus gratus, quem & ipse Athanasius aliquot locis honorifice citat, distinguens sermonem disputantis à sermone decernentis. Atque adeo Theophilus post damnatos Origenis libros compertus est illis legendis incumbere. Quin & divus Hieronymus Origenis ingenio vehementer delectatus videtur, donec mutato nomine Ariani redderent illum invidiosum. Proinde videbatur iniquum ejus libros qui vixerat ante ducentos annos, nec ulla haecenus Synodo fuerant damnati, nunc infrequenti Concilio condemnare. Ergo quum Chrysostomus detrectaret illico damnationi subscribebat, callidi quidam Epiphanius animo simplici praeditum huc instigant. Quum in Ec-

A clefia Apostolorum esset celebranda collecta, efficiunt An. ut Epiphanius procedat coram universo populo, & recitata Origenis damnatione, inter Origenistas pronun- 1339. ciavit Dioscorum cum suis comitibus, simul & Joannis nomen perstrinxit, velut Origenistarum patroni. Haec cum Chrysostomo essent renunciata, quum postridie Epiphanius rursus venisset ad Ecclesiam, misit ad illum Serapionem, qui illi Praefulis verbis haec diceret: Contra regulas ecclesiasticas multa gessisti, Epiphani, Primum, quod in ecclesia, quae tui juris non est, peregeris ordinationem: deinde, quod injussu meo in ea sacra celebraisti: ad haec, quod invitatus ad hospitium & communionem recusasti, nunc rursus fides tibi, Cave ne turbato populo periculum in tuum recidat caput. Hac oratione territus Epiphanius secessit, nec tamen pervenit in Cyprum, sed in navi mortuus est. Jam sperari poterat tranquillitas, verum Chrysostomus ubi rescivit quicquid egisset Epiphanius instinctu Augustae fecisse, concionem habuit apud populum dentatam in vituperationem omnium foeminarum. Id Augustae interpretans in odium sui factum, Imperatorem instigavit in Episcopum, dicens eam contumeliam uxori factam magis in ipsum recidere. Ad hanc fabulae partem accessit Theophilus, hoc agens cum Severiano, ut quam primum adversus Chrysostomum Synodus fieret. Coiere permulti Praefules à Theophilo provocati, & in his Episcopi, quos Joannes in Asia ob manifesta crimina, legitime ab officio semoverat: breviter, quotquot Joanni variis de causis male volebant. Chalcedone primum convenere, ubi Cyrinus ejus loci Praeful multa inimice in Joannem Chrysostomum effudit, at non impune: nam Maruthas, Mesopotamia Episcopus, Cyreni pedem calcavit imprudens, quamobrem non licuit illi Constantinopolim trajicere, sed, latius serpente malo, coactus est pedem amputare, ac paucis post diebus vita defunctus est. Theophilus autem quum venisset Constantinopolim, noluit ingredi ecclesiam, sed in Placidiana, quae erat domus Augustae, versabatur, ut agnoscas aulicam esse Synodum, non ecclesiasticam. Hic non jam de libris Origenis, sed de criminibus agebatur, quibus Joannem opprimerent. Quae fuerint crimina, partim ex Palladio, partim ex Chrysostomi Epistolis colligitur. Unum erat, quod Origenistis communicasset. Alterum, quod sedecim in Asia Episcopos praeter jus deposuisset: quum sex tantum submoverit, eosque legitime, nec nisi coactus, quorum praecipuus fuit Antonius Valentinopoleos Episcopus. Tertium, quod non esset purus à consortio mulierum. Palladius affirmat omnia fuisse falsa, uno excepto, nempe, quod instituerat, ut qui accessissent ad mensam Dominicam, mox aut aquam aut pastillos sumerent, ne quid Sacramentorum exscrearent. In suburbano Chalcedonensi, quod Rufini dicitur, ubi est basilica in Petri & Pauli honorem exstructa, congregati Episcopi, citarunt Chrysostomum ad crimina responsurum. Jusserunt simul adesse Serapionem & Tigrum Eunuchum presbyterum, & Paulum Lectorem, quasi & hi criminibus essent obnoxii. At Joannes videns à palam inimicis congregatam Synodum, appellavit ad Synodum frequentem & generalem. Illi contenta appellatione quater illum citarunt: qui quum non compareret, in absentem pronunciarunt, jam non aliud crimen intendentes, nisi quod citatus non paruerit. Supererat executio ut ab Ecclesia extraheretur. Id populus non sinebat. Sed urgebat jussio Principis. Hoc ubi rescivit Joannes, ne seditionis praerberet causam, clam populo, se tradidit deportandum tertio à damnatione die. Amicos, qui flentes aderant, consolatus est, petiitque ut sibi darent paululum temporis ad quietem. Jumentum illius stabat ad portam, qua putabatur exiturus, ut eo conflueret populus, ipse clam per aliam portam evasit. Exsulabat autem apud ostium Ponti, quod vocatur Hieron. Sed interim populus odio, ut fit, verso in misericordiam, desiderio Praefulis murmurabat adversus Imperatorem & Concilium Episco-

perum: sed precipue contra *Theophilum*, cujus odium in *Chrysothomo* privatim hoc argumento omnibus patefactum est, quod ille depulso protinus cum *Dioscuro* ejusque fratribus rediit in gratiam. Cæterum, cum intravisset populi tumultus, adeo ut multitudo circum regiam vociferaretur, *Augusta* motuens oravit Imperatorem ut *Joannem* revocaret. Ad id missus *Breson* Eunuchus. Adducit quidam nocturna terræmotu territas *Constantinopolitanas*, per multos legatos sollicitasse *Joannem* ut reverteretur, ac precibus suis pericula depelleret. Passus est vir sanctus expugnari animum suum, & rediit ad dignitatem nolens, ad benememorandum volens, oblitus ingratorum multitudinis. Occursus est incredibili frequentia venienti: Ingressus urbem, frustra detrectans adactus est improbis populi precibus ut in cathedra Præfatus sedens, populo orationem pacis impenderet, & concionem haberet apud multitudinem: existimabant enim quod per invidiam contra regulas ecclesiasticas actum esset, actum non esse. Jam videbatur esse tranquillitas. Sed diabolus alias atque alias causas suppedibat. *Sorapionem* *Joannes* constituerat *Heraclea Thracensis* Episcopum, quem simul cum *Joanne* damnarat *Theophilus*. Hinc rursus odium incanduit. Accessit quod ante narravimus, de ludis juxta *Augusta* statum agi votis, qua occasione mulieris odium recrudit. Coit igitur denuo Synodus, in qua adorant *Leontius Ancyra Galatia*, *Ammonius Laodæa*, *Breson Thracia Philippensis*, *Acacius Beroa Syria* Episcopus, alique nonnulli. Subornantur accusatores veteres, *Joanne* flagitante ut accusatio legitime institueretur. Quorum minis quum nihil moveretur *Chrysothomus*, Episcopi nihil aliud intendebant, nisi quod per Concilium abdicatus à munere, nihilo socius confedisset in cathedra. Quumque respondisset *Joannes*, quod post eam damnationem sexaginta quinque Episcopi ipsi communicantes declarassent irritam esse depositionem, illi reclamant: Plures, inquit, *Joannes*, te deposuerunt. Ad hæc *Joannes* docuit eam regulam, ut numero æstimeretur decretum, *Arianorum* esse, non *Orthodoxorum*: nam *Ariani Antiochia* congregati regulam eam studio prodiderant, quo damnarent *Athanasium*: quæ si valeret, Oportet, inquit, & *Athanasium* pro damnato haberi, quod à pluribus damnatus sit, quam probatus. Sed Episcopi non recepta hac satisfactione condemnarunt *Chrysothomum*. Negotio favebat Imperator, dubium non est quin *Augusta* ad aurem obganniente. Sub natalem enim *Christi* non venit ex more ad templum, sed *Joanni* denunciavit se non communicaturum illi donec criminibus esset purgatus, idque prius quam Synodus in eum pronuntiasset. Sub Pascha vero festum, quo tempore jam pronuntiatum erat, rursus denunciavit ei Imperator, se non posse venire ad illius ecclesiam, qui duobus Conciliis esset condemnatus. Hoc accepto nuncio & *Joannes*, ne quid tumultus oriretur, ab ecclesia abstinit, cui qui favebant in thermis *Constantinianis* Pascha celebrarunt. Quod exemplum secuti complures Episcopi, presbyteri, Clerici, diversis in locis collectis celebrarunt, qui post dicti sunt *Joannista*. *Joannes* autem vitans omnes tumultus occasiones per duos menses nusquam processit in publicum, donec Imperator juberet illum duci in exilium. Quo die ducebatur, quidam *Joannistarum* incenderunt ecclesiam: quod incendium vento delatum etiam Senatus basilicam corripuit. *Palladius* refert flammam ex ipsa cathedra, in qua sedere consuevit *Joannis*, erupisse. Is casus quoniam auctore *Joanne* putabatur accidisse, effecit ut in longinquius ac durius exilium relegaretur. Hac de causa *Optatus* urbis Præfectus, homo Paganus, in *Christianis* nullius occasionem, plurimos *Joannistarum* variis tormentorum generibus laceravit. Intempestivus itaque favor læsit *Chrysothomum*, ut durius ac longinquius exilium fortiretur, in pusillum ac desertum *Armenia* oppidulum, nomine *Cucuson*, deportatus. Quo ex loco scripsit *Cyriaco* Episcopo exuli exul. Ibi vixit

annum unum, plurimos interim sua vita linguaque ad Evangelicam Philosophiam pertrahens, & quoniam eam regionem premebat valida fames, miro studio sublevavit egenos. Hinc acrior exarsit invidiæ flamma. Itaque *Cucusus Arabissum* deportatus est, hoc studio agentibus qui eum deportabant, ut itineris incommodis exstingueretur homo tenui corpusculo. Verum, ille spiritu infracto, & illic plurimos ad *Christi* fidem convertit. Quid enim aliud potuit lucerna, spiritus igni accensa, quam ardere & lucere? Ea res mire diffusiavit *Severiani*, & *Porphyrii*, neque non aliorum aliquot è *Syria* Episcoporum, animos, dum perspiciunt viri gloriam afflictionibus inelarescere, *Antiochenam* Ecclesiam in *Armeniam* demigrasse, ac rursus rerum in *Armenia* gestarum gloriam *Antiochia* prædicari. Quo se vertorent invidia disrupti? Impetrant rescriptum atrocius, ut in desertum angustumque locum deportaretur, unde non liceret prodire, *Pityuntem* vocant, ubi fines sunt *Ponti* regionis, imperiique *Romani*, regio crudelissimis barbaris finitima. Milites præfecti prætorii, qui illum deducebant, non dissimulabant sibi promissa præmia magnifica, si *Joannes* in itinere moreretur. Itaque mensibus tribus per imbres, per æstus, sine ulla refrigeratione corpusculi durissimum iter pertulit. Neque enim *Comana* remoratus est, sed per eam perrexit ad templum quoddam, quod millibus plus minus quinque à *Comana* aberat. Ibi nocte *Martyr Basiliscus*, qui *Comana* civitatis Episcopus cum *Luciano Antiochia* presbytero sub *Maximiano* coronatus fuerat, *Joanni* apparuit, dicens: Confide, frater *Joannes*, cras enim simul erimus. Ferunt enim prius & ejus templi presbytero apparuisse, ac dixisse, Præpara *Joanni* fratri locum, venturus est enim. At vir pius nihil addubitans de oraculo, spirituque exhilaratus non aliter quam accepto læto nuncio, postridie rogat milites, ut illic commorarentur usque ad horam quintam. Qui, metuentes ne refocillatus vires reciperet, ad iter perurgebant. Verum, quum jam stadia ferme triginta peregissent, conspicientes *Joannem* jam febribus eoncuti, ad templum, unde discesserant, redierunt. Hic protinus, velut Episcopum acturus, candidis sese induit, usque ad pedes, reliquum amictum in eos, qui aderant, distribuit. Mox sumtis Ecclesiæ Sacramentis, & extrema oratione gratias Deo actis, seipsum consignans, expiravit. Quamquam autem in extrema barbarie vitam finit, tamen mors ejus preciosa fuit in conspectu Domini. Tanta enim multitudo virginum, Monachorum & aliorum vitæ testimonio insignium, è *Syria*, *Cilicia*, *Ponto*, *Armenia*, eo confluit, ut plerique crederent ex conducto convenisse. Corpusculum honorifice juxta *Basiliscum* in eadem Ecclesia conditum est, ac martyri junctus est martyr. Cur enim verear illum appellare martyrem, qui tot injuriis, tot contumeliis, tot afflictionibus, nec ad impatientiam percelli, nec à propaganda *Christiana* pietate depelli potuit. Non percussus est securi, sed calumniis omni securi acutioribus non semel ictus est. Hoc præmii vir optimus pro tam præclaris in Ecclesiam meritis retulit, per Episcopos orthodoxos, & sub Imperatore *Christiano*. At Dominus non passus est famulum suum diutius inter Barbaros vivere, sed cito illum ad cœleste brabeum evocavit. Tamen secundam ad *Innocentium* Epistolam scripsit anno exilii tertio: Nam & nos, inquit, tertium jam annum in exilio versamur, expositi pestilentiae, fami, bello, continuis incursionibus, solitudini inenarrabili, quotidianæ morti, & *Isauricis* gladiis. Hanc calamitatem vir sanctissimus forti alacrique tulit animo, quod liquet ex his quæ scripsit *Cyriaco*: Ego, inquit, cum civitate ejicerer in exilium, nihil horum moleste ferebam, sed intra me dicebam: Si Regina vult me exsilem, agat in exilium: Domini est terra & plenitudo ejus: & si vult secare, secet, &c. Tantum doluit hac occasione turbati tranquillitatem & concordiam Ecclesiarum: nam *Joannista* qui dicebantur, dum *Arsacio*, quem

1330. quem *Augusta* in *Joannis* locum subrogarat, commu-
nicare nolunt, variis afflictionum generibus vexati sunt,
adeo ut nonnulli presbyteri in carceribus ac tormentis
mortui sint, multi præclari cives, gravesque matronæ
Constantinopolim reliquerint. Ad hos scripsit epistolam
consolatoriam. *Chrysostomi* vero celebris fama, & fa-
cti indignitas effecere, ut per Orientis pariter & Oc-
cidentis ecclesias negotii rumor protinus dimanarit.
Hinc & inter Episcopos grave dissidium. Siquidem
Europa & *Illyrici* Præfules refugerunt illorum commu-
nionem, qui *Joannis* damnationi consenserant: nec Oc-
cidentales ecclesiæ, *Aegyptiorum*, Orientalium, *Bos-*
phorensium, atque *Thracensium* communionem admise-
runt, priusquam egregii Doctoris nomen, qui jam de-
cesserat, in Episcoporum catalogum reponeretur. At-
qui hoc erat palam rescindere, quod adversus *Joannem*
fuerat actum. *Arsacium* vero, qui ejecto *Joanni* substi-
tutus est, ne alloquio quidem dignati sunt, cum æta-
te major esset annis octoginta, vir alioqui moderatus.
Porro qui successit huic *Atticus*, cum crebro missis le-
gatis flagitaret pacem, non prius receperunt, quam
in tabulis inter Episcopos scriberet nomen *Joannis*.
Quamquam in successoris nomine, scribarum, ut opi-
nor, errore variant codices. Nam *Chrysostomus* in e-
pistola ad *Cyriacum* significat, *Nectarium* sibi successis-
se. Sic enim loquitur: *Audiui enim & ego de deliro*
illo Nectario, quem Regina in throno collocavit, quod
affligeret fratres & virgines nolentes ipsi communicare,
quodque complures illorum propter me in carcere mortui
sint. Incertum autem an scriba quispiam ex *Arsacio*
fecerit *Nectarium*: nam in senem magis comperit de-
liri convicium: an quoniam procul aberat, rumor fal-
sum nomen detulerit ad *Chrysostomum*. Quin & inter
Orientales ecclesias erant plurimi, qui iudicium illud
pro irritum habebant, sed satius iudicabant inultam fi-
nere unius innocentis injuriam, quam scindere tot ec-
clesiarum concordiam. *Chrysostomus* exsul scriptis ad
Innocentium *Roma* Episcopum literis, per *Demetrium*,
Panophum, *Pappum*, & *Eugenium* imploravit illius se-
dis auxilium, non ad privati doloris ultionem, sed ad
coercendam ejusmodi licentiam, quæ semel recepta
videbatur universas subversura ecclesias. Verum ille
præter misericordiam nihil attulit opis, nisi quod *Chry-*
sostomi damnationem non approbavit, nisi res per le-
gitimam Synodum ageretur. Postea vero & *Alexander*
Antiochia Episcopus, vir ob multa præclara Dei dona
vehementer laudatus, *Joannis Chrysostomi* nomen retu-
lit in Præfulum catalogum. Tandem & hujus reliquæ
Constantinopolim Imperatoris jussu deportatæ sunt, mi-
roque totius populi gaudio ac celebritate exceptæ,
existimantis eam civitatem incomparabili thesauro lo-
cupletatam. At nos preciosiorem tenemus thesaurum,
illius sanctissimæ mentis vivas reliquias in ejus monu-
mentis possidentes ac fruantes. De quibus nunc pauca
mihi dicenda sunt, ut, quod polliciti sumus, absolva-
mus. In aliis ecclesiæ Doctoribus alias divini spiritus
dotes admiramur, hic sic miscuit utile dulci, ut ne-
mo felicius. Sed inter varia spiritus dona, præcipue
in illo eminet τὸ διδασκαλικόν, quod potissimum in Epi-
scopo requirit beatus *Paulus* Apostolus. Quis enim
docet evidentius? Quis hæreticos refellit acrius? Quis
in mores declamat, vel frequentius, vel liberius? At
contra, Quis id facit popularius? Tanta charitatis
suavitate condulcat etiam illa, quæ natura sunt amara.
Quosdam vix ferimus adulantes, hunc & objurgantem
possis amare. Jam quanta ubique cura providentiaque
pauperum, quam sollicita ad humanitatis officia co-
hortatio, quam diligens Monachorum commendatio,
quos tum mundus, opinor, habebat optimos? Omit-
to quod vix alius plura scripsit, nec in his ullum est
argumentum quod non tractet ea quæ sunt *Christiana*
pietatis, cum *Augustinus* noster, qui cum hoc poly-
graphia fortassis certare possit, tantum operæ dederit
Grammaticæ, Dialecticæ, Musicæ, ac prophanæ Phi-
losophiæ quæstionibus. Harum disciplinarum cum

A *Chrysostomus* fuerit exacte doctus, (Oratoriam enim
puer, ut dictum est, sub *Libanio* Rhetore, Philoso-
phiam didicit sub *Andragathio*) nullam tamen usquam
præbet ostentationis speciem, sed omnes humanas di-
sciplinas cogit servire *Christiana* pietati, sic admiscens
quasi vinum generosum aqua modica diluas. Nusquam
enim est aquæ vel color, vel sapor, sed tamen sentis
vinum esse suavius. Cumque tantus esset, tum erudi-
tione, tum eloquentia, tamen incredibili quodam ju-
vandi studio, quicquid fere scripsit, accommodavit
auribus populi, coque ad hujus captum demisit ora-
tionis habitum, quasi præceptor cum puero discipulo
balbutiat. Quod si cuncta dixit apud populum, quæ
hoc modo figuraque scripta sunt, utrum magis admi-
rari debeam nescio, illum ne qui tam assiduo concio-
nandi labori suffecerit, an populum qui tam avidus
fuerit discendi, quæ sunt pietatis. Ad hæc dubium vi-
deri potest, an inter dicendum excipi passus sit voces
suas, quod in *Augustini* scriptis aliquot perspicuum est;
aut, quoniam hoc probabile non est, utrum scripse-
rit dicturus; an post dictionem, quæ dixerat in lite-
ras redegerit. Nam de scripto non dixisse, liquet ex
ipsius Homiliis, in quibus multa respondent iis, quæ
casus fortuitus, aut tempus præter expectationem da-
bat, velut solito frequentior alacriorque populi con-
ventus, indecora plebis acclamatio, aliudve simile.
C Fortasse quædam scripsit, tanquam populo recitanda,
qualia sunt *Isocratæ* pleraque. Nec enim est verisimi-
le lectori (nihil enim aliud erat cum scriberet adver-
sus *Judeos*) fuisse jus apud concionem loquendi, nisi
forte tali lectori permillum est, ut extra ordinem sua
scripta recitaret populo. Jam nihil est tam recondi-
tum in divinis Literis, quod ille tractando non reddi-
derit theatricum, ut ita loquar, ac populare. Sic e-
ruit quæ sunt abstrusa, sic ostendit, sic ingerit ocu-
lis, dicas esse quempiam, qui singularis artificii tabu-
la spectatores remoretur: quam quo diutius ac pro-
pius inspicias, hoc magis aperit sese subinde novi quip-
piam, quod oculos fecellerat, & animadversum re-
creat. D Tali revera tabulæ similis est divina Scriptura,
quam incomparabilis artifex spiritus ille coelestis peni-
cillo nobis depinxit, ut in hujus contemplatione ju-
giter versantes, & hujus mundi tædia fallamus, &
semper aliquid novæ voluptatis percipiamus ex cogni-
tione rerum æternarum. Atqui commonstrator ido-
neus hujus tabulæ non possit esse, nisi qui sit ipse præ-
clarus artifex, & insigniter oculatus. Velut hic noster
Lazarus ac divitem producit in theatrum: sit enim
hoc exempli causa propositum. Quis alius perspexis-
set, quæ ille ibi commonstrat? Cumque jam specta-
tor credens nihil superesse parat abitum, ille revocat,
Heus, inquit, superest aliud cum primis annotatu
dignum: deinde rursus aliud ex alio commonstrat, nec
te patitur à tabula discedere, tandem adhuc avidum
& inhiantem dimittit. E Metaphoris & collationibus,
quoniam plurimum conducunt, & ad lucem, & ad
jucunditatem orationis, frequenter utitur, in quibus
inveniendis quidem mirus est, sed multo mirabilior
artifex in tractandis. Tractantur autem ex circumstan-
tiis, à pari, majore & minore. Hic mirum quos gra-
dus invenit, vel deprimendi, vel exaggerandi. Addit
subinde stimulos, nunc collaudans illorum docilitatem,
nunc objurgans segnitiam, nunc pollicens se digna co-
gnitu prolaturum, si conspiciat attentos & avidos,
F nunc aliis atque aliis nominibus commendans argu-
mentum, quod tractaturus est; nonnunquam repetens
quæ pridie dixerat, nec raro faciens idem in eadem
concione. Dedit hoc vir eloquentissimus multitudinis
ingenio, rudi pariter atque oblivioso, quæ nec intel-
ligit, nisi dilucide crasseque tradas, nec meminit, nisi
subinde repetitum insigas. Hoc admonui, ne quis lo-
quacitatis nomine damnet, quod charitas, quæ nihil
aliud quærit quam ædificare, dedit auditorum imbeci-
llitati. Sic & *Paulus* apud *Thessalonicenses*, ad illo-
rum ruditatem submitit sese, factus ut parvulus in me-
dio

dio eorum, tanquam si nutrix foveat filios suos. Nec sententias argutas, nec epiphonemata captat usquam, quibus solet excitari concionis acclamatio, quod dictionis genus placuit *Hieronymo* & *Ambrosio*: nec jocos admiscet, in quibus frequens est, interim & immodicus, *Tertullianus*, frequentior *Hieronymus*, sed perpetua quadam orationis jucunditate facilitateque detinet auditorem, pietate delectans verius quam facietia. Ecclesiasticus orator facile reperiet quo deliniet auditorem, si perfecit, ut norit ametque populus quod dicit. Affatim est in ipsis arcanis Literis quod voluptate demulceat pios animos, etiam si nihil illecebrarum ex poetarum aut mimorum salibus accersatur. Si qui docet ardet, facile accendet: si vehementer gaudet iis quæ docet, facile transfundet eundem affectum in animos auditorum. Hoc pectus, hoc os aureum foro prophano destinatum, *Christus* ad Evangelii præconium intervertit. Utinam tales oratores nunc haberet ubique *Christianus* orbis: ab his enim præcipue pendet totius Reipublicæ disciplina. Ideo tam nihil pene tenemus de dogmatibus Evangelicæ Philosophiæ, ideo sic frigemus ad ea quæ sunt charitatis, ideo tam dubie credimus quæ debebant esse certissima, quia raro populus audit concionatores Evangelicos, rarius idoneos. Et tamen hodie commodior est conditio dicentium, quam olim fuit. Tum enim Paganitatis reliquiæ, gladiatorum paria, concursus equorum, athletæ, pugiles, aliaque theatri certamina, plebem avocabant à concione sacra, nec Episcopis ullum aliud jus erat, quam linguæ. Ad hæc in ipsis concionibus cogebantur quiddam è theatro pati, sibilos, applausus, acclamationes, gestulationes frequenter indecoras, quibus vel corrumpi, vel interpellari poterat dicentis impetus. Et tamen *Chrysostomus* quotidie loquens populo, frequens habebat auditorium. Quis enim non mallet talem virum audire de rebus divinis tanta suavitate differentem, quam spectare gladiatores, aut equos currentes, aut ludere aleam? Nunc sublata sunt avocamenta publica, populus humilis & quietus magna religione præbet aures, nihil obstrepens, etiam si quid absurdi proferatur è suggesto: & tamen concionatorum idoneorum mira est raritas, cum Episcoporum, sacerdotum ac Monachorum tanta sit ubique copia. Hac in parte præcipue vigilare oportuit Principum & Episcoporum providentiam, ut parentur idonei pastores, qui bona fide dispensent populo Evangelicæ doctrinæ dimensum. Hoc officio multo citius demerentur Deum, quam exstruendis Monasteriis, aut instituendis Canonicorum collegiis. Erat omni decorum & opum genere florentissima *Constantinopolis*: verum *Arcadius* Imperator non existimabat suam civitatem & Imperii summi sedem sat splendidam, nisi & insignem haberet Evangelii præconem, eoque *Joannem Chrysostomum* ad sacerdotii functionem, unde *Nectarius* decesserat, *Constantinopolim* evocavit *Antiochia*. Utinam *Arcadii* exemplum æmulerentur omnes Principes, utinam ad *Chrysostomi* formam sacerdotes quam plurimi contenderent. Id si fieret, nec tot bellis, nec tot opinionum diffidiis concuteretur orbis, ac longius abessemus omnes, & à *Judaismo* simul & à Paganismo: sed regnaret in nobis *Christus*, & sub illius vexillis felici tranquillitate frueremur. Denique latius sese proferrent *Christiane* ditionis pomæria. Vereor enim ne nostri mores partim in causa sint, quo minus *Turca*, *Mahumetani*, *Saraceni*, *Moschobita*, *Græci*, & si quæ sunt aliæ nationes, vel semi-*Christiana*, vel schismaticæ, sese adjungant ovili *Christi*, quo minus *Judei* resipiscant à sua cæcitate, qua tot jam seculis detinentur, quos equidem demirabor, si tam dilucidæ *Chrysostomi* rationes, si tam urgentia Scripturarum testimonia, non saltem huc adigant, ut pudeat pigeatque tam diutina calamitatis. Apostolo *Paulo* hoc debet infelix hominum genus, quod adhuc superest, quod exstat seminarium, unde possit restitui. Is enim ad *Romanos* XI. spem bonam nobis fecit, fore, ut aliquando resipiscen-

tes agnoscant nobiscum verum Messiam, & fiat unus pastor, & unum ovile. In hanc spem servantur à nobis: *An. 1330.* Nolo enim, inquit, vos ignorare fratres, mysterium hoc, (ut ne sitis apud vosmetipsos elati animo) quod excacatio ex parte *Israel* accidit, donec plenitudo Gentium adveniat; & sic totus *Israel* salvus erit, sicut scriptum est: Adveniet ex *Sion* qui liberat, & avertet impietates à *Jacob*. Ac mox: Quemadmodum enim & vos quondam increduli fuistis Deo, nunc autem misericordiam estis consecuti per incredulitatem illorum: sic & isti nunc increduli facti sunt, ex eo quod vos misericordiam estis adepti, ut & ipsi misericordiam consequantur. Rursus in eodem cap. docet *Judaica* gentis ruinam non esse desperabilem: Num ideo, inquit, impegerunt, ut ceciderent? Absit. Sed per lapsum illorum salus contigit Gentibus, in hoc ut eos ad æmulandum provocaret. Quod si lapsus illorum divitia sunt mundi, & diminutio illorum divitia Gentium, quanto magis plenitudo illorum? Vobis enim dico Gentibus, quatenus ego quidem sum *Apostolus* Gentium, ministerium meum illustro, si quo modo ad æmulandum provocem carnem meam, ut salvos reddam nonnullos ex illis. Si *Judei* à *Christo* deficientibus nos recepti sumus, ut illos vicissim ad æmulationem provocemus, conandum est ut in omni vita nostra resplendeat veritas, puritas, & sinceritas Evangelica. Glorificemus & nos Evangelium nostrum. Id quidem in primis est Episcoporum ac Sacerdotum, qui dicuntur angeli Domini, ex quorum ore populus requirit legem Dei sui: omnis tamen *Christianus* pro sua quisque portione glorificare potest Evangelium, si spretis iis quæ sunt super terram, conversationem habeat in coelis. Sic enim futurum est, ut *Turca* simul & *Judei* videntes opera nostra bona, glorificent Patrem nostrum qui in coelis est, cupiantque in tale consortium adscribi. Ad *Chrysostomum* redeo, in cujus libris oportet assiduos esse, qui suscipiunt curam ecclesiarum. Operum illius certum indicem non habemus: saltem hoc beneficii nobis impendisset Ecclesiastica Historia. Apud *Suidam*, haud scio quis non indoctus, primam laudem tribuit operi *De Sacerdotio*, quod non alibi stylo sit usus grandiore, nec magis elaborato; proximam Commentariis in *Joannem*, *Mattheum*, *Marcum* & *Lucam*, quos libros utinam haberemus omnes. In Catalogo *Scriptorum Ecclesiasticorum* hæc tantum de illo *Hieronymus*: *Joannes Antiochena ecclesia presbyter, Eusebii Emiseni, Diodorique sectator, multa componere dicitur, de quibus &c. iniquis tantum legi.* Divus *Augustinus* sex librorum contra *Julianum* primo, respondet loco cuidam per *Julianum* citato ex Homilia *De Baptizatis*, cujus initium est, *Benedictus Deus, qui fecit mirabilia solus*: & ipse citat ibidem testimonium ejus ex Commentariis illius in Epistolam ad *Rom.* Porro, cum nullum nomen apud *Græcos* fuerit unquam plausibilius quam *Chrysostomi*, mirum est non plures libellos illius prodisse nomine. De opere in *Mattheum* imperfecto, suo loco ponemus nostrum judicium, quod extra controversiam est, *Ariani* cujuscumque esse, licet eruditi. Commentarium in Epistolam ad *Hebræos*, tametsi lectu non indignum, titulus ipse verecunde significabat non esse *Chrysostomi*, indicans post mortem illius editum. De Commentariis in *Acta Apostolorum*, deque Commentariis in secundam ad *Corinthios* Epistolam judicent me doctiores, ego prorsus in eis *Chrysostomi* phrasin, pectusque desidero. Nec enim ut *Chrysostomus* videaris, satis est subinde repetere, *ὁ γὰρ πῦρ, τί ἐστὶ τῆτο; ὃ ὁ λέγει τοῦτον ἐστίν, ἀκούει ὃ ἄλλος*, quibus tropis ille interdum vel excitat oscitantem auditorem, vel adjuvat tardum. Etiam in illis maxime popularibus vis quædam est & spiritus *Chrysostomi*: eam simii non possunt exprimere. Nec satis est post enarratam Scripturæ partem in locos communes excurrere. Hoc pari facilitate facere difficillimum est. Dimittam lectorem, si prius illud admonuero, ne quis offendatur imprudens. Loca, quæ citantur è sacris Voluminibus, in his duntaxat quæ nos vertimus, reddidimus

An. juxta *Græcam* lectionem, quam in codice comperi. 1530. *Græcorum* autem lectio non videtur esse tantum *Septuaginta*, sed ex *Aquila* quoque, *Symmachii*, ac *Theodotionis* Editione temperata. Cæterum, quo minus *Latinam* Editionem supposuerim, illud obstitit, quod aliquoties sententiæ tenor non quadrat ad nostram lectionem. Id frequenter accidit in Novo Testamento, sed in Veteri multo crebrior & insignior est lectionis varietas. Et consentiunt in citando *Græci* Doctores. *Gregorius Nazianzenus*, *Basilus*, *Chrysostomus*, *Athanasius*, *Theophylactus*, *Cyrillus*, alique, quorum eruditissimis lucubrationibus vehementer illustratur *Christiana* Philosophia: ut vel ob hanc tantam utilitatem operæ precium fuerit, Novi Testamenti libros juxta *Græcorum* lectionem tradi *Latinis* auribus: quod à me pridem, magno reclamantium strepitu, sed ingenti studiosorum fructu factum est. Idem ut ab aliis curaretur in Veteris Testamenti voluminibus, major etiam invitavit necessitas. His vero, qui nobis *Cyrillum*, *Chrysostomum*, ac *Theophylactum* verterunt *Latine*, quoniam *Vulgatam Latinorum* Versionem supponere maluerunt, sæpe ridiculum quiddam accidit, ut aliud sonet vox contextus, aliud cithara commentarii. Quod si stulte faciat, qui nunc *Cypriani*, *Tertulliani*, *Ambrosii*, & *Augustini* lectionem velit ad nostram Translationem corrigere, reclamantibus illorum Commentariis, multo minus id fieri conveniebat in vertendis *Græcis*, apud quos *Hieronymi* Translatio nunquam fuit recepta. Habes longam ac molestam præfationis farraginem, ornatissime Præsul; verum, hoc tædii facile discutiet *Chrysostomi* suaviloquentia, à qua te non remorabor diutius. Dominus R. amplitudinem tuam semper sospitet ac tueatur. *Friburgo*, Anno 1530.

EPISTOLA MCLI.

Erasmus Rot. Joanni Vergara S. D.

DECREVERAM isthuc mittere quatuor summas Operum *Augustini*, sed demigratio perturbavit omnes res meas, nec quisquam se obtulit, qui perferendi negotium suscipere vellet. Arbitror autem isthic jamdudum proflare volumina, & ineptum esset si isthic emi juberem ære meo, quod talibus amicis doneatur. Non ignorabam quantum deberem ornatissimi Præsulis humanitati, vel pietati verius erga me. Munus tamen veluti pignus ac signaculum illius in me animi fuit longe gratissimum. Eam pecuniam bona fide partitus sum cum his, qui conferendo scribendoque juverant, ut mihi ducatum unum non fecerim reliquum, imo de meo nonnihil adjecerim, ut Archiepiscopi benignitati jam non *Erasmus* modo, sed complures etiam habeant gratiam. Quod si perinde nostram industriam sensero illius judicio probari, plane triumpho. Est nunc in manibus *Chrysostomus*, simili majestate proditurus autumnus proximo. Accedent non pauca partim à me, partim ab aliis versa. Quanquam in his sunt quædam *vota*, meo quidem judicio, veluti Commentarius in Epistolam ad *Hebræos*, in Epistolam ad *Corinthios* posteriorem, in *Acta Apostolorum*, ut exemplum contaminandi sacros Auctores à *Græcis* ad nos dimanasse videatur. Cardinalis *Eboracensis* sic offendit animum regium, ut, spoliatus bonis & omni dignitate, teneatur, non in carcere, sed in quodam ipsius prædio, adhibitis triginta duntaxat seu famulis seu custodibus. Proferuntur in illum querelæ innumeræ, ut vix existiment effugere posse capitis supplicium. Hic est fortunæ ludus, ex ludimagistro subvectus est ad regnum: nam plane regnabat verius quam ipse Rex, metuebatur ab omnibus, amabatur à paucis, ne dicam à nemine. Paucis ante diebus quam caperetur, curaverat *Richardum Pacæum* conjiciendum in carcerem, ac minitabatur etiam meo Archiepiscopo *Cantuariensi*. Ante ruinam exaltantur spiritus, ait *Salomon*. Archiepiscopus *Cantuariensis* vocatus, imo revocatus est ad Cancellarii munus, quo non aliud in *Anglia*

A majus: sed is excusavit ætatem, jam imparem tanto negotio. Itaque provincia delegata est *Thoma Moro*, magno omnium applausu, nec minore bonorum omnium lætitia subvectus, quam dejectus Cardinalis. Hæc retulit famulus meus nuper ex *Anglia* reversus. De nostro privato, deque publico *Germania* statu, quoniam longa est historia, melius est te ex *Francisci Dissi* relatione cognoscere, nihil enim illum fugit rerum mearum. Vixit apud me menses aliquot, atque utinam licuisset illo diutius frui: sed rapitur miro desiderio adamatæ *Hispania*, quum alioqui sit apud suos honesto loco & opulenta familia natus. Sed habet *Ulyssæum* quiddam, & horret matrimonii capistrum, amore libertatis. Multis experimentis compertum habeo, juvenem esse magno præditum ingenio, dextrum in gerendis negotiis, nec infacundum, nec imprudentem, fide vero certissima, animoque in amicum amicissimo. Nolim te, mi *Vergara*, gravare mea commendatione, si tamen absque tuo incommodo poteris illius consulere commodis, & tuis in me officiis magnum nomen adjeceris, & nisi me fallunt omnia, recte collocaris officium tuum. Hic partim meam quoque rem ago, videlicet ut isthic habeam alterum *Erasmus*, qui mea non minus diligenter curet quam ego ipse. Facile illi dabitur aliquis locus in aula *Augusta*: nam hoc ambit. Pingit eleganter & scribit argute quoties intendit animum, ut ipse non possim argutius. Si quidam tam favissent illius negotio quam ego volebam, non reliquisset *Hispaniam*. Næ ego sum homo insigniter impudens, qui quum tibi debeam omnia, nec ullam gratiæ partem reponam, tamen perinde quasi bene meritus postulo tuum officium. Nisi mihi contigisset talis Grammatophorus, variis de rebus ad te scripsissem: nunc *Dissus* meus complurium epistolarum instar esse poterit. Is nunquam desiit narrare quantum tibi, quantum tuis fratribus debeat. Patronum tuum ita mihi totum depinxit, ut magis illum quam antea tum suspiciam, tum amem. Hic constans rumor fuit, Archiepiscopum *Toletanum* in fata concessisse. Id quum mihi magno cum animi dolore nunciatum esset, atque etiam persuasum, nec adhuc *Augustinus* esset absolutus, ut liceret hoc laboris alteri cuivis dicare: tamen fixum animo manebat, hoc officii illius dare memoriæ, quod vivo destinaram. Sed ex *Valdesi* mei literis accepi nuncium, qui mœrorem omnem absterfit. In auctis *Epistolarum* mearum voluminibus reperies aliquoties nomen tuum, & fratrum tuorum, atque etiam Archiepiscopi: quod illum boni consulturum spero, nam de vestris animis nihil ad dubito. Anno 1530.

EPISTOLA MCLII.

Erasmus Rot. Guolphango Remo S.

Ego vero non in postrema felicitatis meæ parte pono, quod ornatissimum virum patrem tuum, teque patris optimi simillimum juvenem, habeam amicos tam candidos. Ut autem ad tuas literas non minus elegantes quam humanas paucis respondeam, sic in præsentia districtus laboribus, ut vix alias æque. Optarim meas lucubrationes aliquid habere tali dignum ingenio. Rudi seculo fortassis excitavimus juvenum studia, præsertim apud *Cimbros* & *Batavos*: nunc alia est ætas, ut de meis scriptis non injuria dici possit, *ἄλως δυνός*. Mihi quidem nihil accidere potuit exoptatius, quam proventu felicioris annonæ, meam filiginem evilescere. Isthuc non nisi summo vitæ discrimine proficisci licuisset, itaque malui vivere. Tum habebam perspectum, si venissem, citius futurum, ut aliquam novam tragediam in meum caput excitarem, quam ut veteres tumultus sedarem. Noveram à quorum judicio penderet Cæsar, nec me latebat quales isthic adessent Theologi, quibus illico plusquam *Luthernus* est, qui pro negotio pietatis ausit hircere. Et sum natura fucorum impatiens, linguæ liberioris. Quod si

si me ad quorundam affectus attemperassem, multa dicenda erant adversus meam ipsius conscientiam. Itaque valetudini quamquam permolestæ, propemodum hoc nomine gratiam habeo, quod per illam licuit istinc abesse. Dominus non sinet naviculam suam obrui fluctibus, utcunque fremit hoc mare. Non magni refert ubi corpusculum hoc sepeliatur. *Augusta* mihi abunde commendata est, tantum vereor ne si isthic orta fuerit tempestas, non perinde liceat fugere, atque hinc, ob vicinam *Galliam*, & proclivem in *Brabantiam* reditum, nimirum *Rheno* secundo. Hoc rerum statu difficile est aliquid certi statuere; quum incerta sint omnia, ut gladiator in arena, ita ego ex tempore consilium capiam oportet. Interim, *Gnolphange* charissime, mutuis literis nobis invicem fruemur. Patrem tuum clarissimum virum meis verbis quaeso ut salutes diligenter. Si *Polyphemum* invitas ad potandum, plane τῷ ἵππον εἰς πιδίον. Si conaris illum explere vino, plane id agis quod apud inferos *Danaides*. Hoc tantum licuit in præsentia. Bene vale. *Friburgo* 2. Januarii, Anno 1531.

EPISTOLA MCLIII.

Erasmus Rot. Maldonato S.

ACCEPI literas tuas, *Maldonato* charissime, binas quidem illas, sed eodem argumento, nisi quod exemplo posteriori coronidem adjeceras. Ad quas ut brevissime respondeam. Ad prolixam illam epistolam, qua mihi, velut ex amicorum delegatione, Monachorum tragoediæ unam atque alteram scenam pertexueras, jam pridem prolixiore respondi. Eam simulatque sensi ad te perlatam non esse, nisi rursus exemplar, nec graverer tertio mittere, nisi migratio (nam *Basilicam* reliqui, magno rei familiaris dispendio, sed gratia superis, citra valetudinis jacturam) supellectilem omnem meam sic perturbasset, ut non pauca perierint. Jamque res eo refrixit, ut non sit operæ precium studiose perquirere. Quid acciderit illis demiror. Illud certissimum est me bis misisse, quidvis tamen suspicer potius quam *Valdesi* hoc incuria factum esse, quum nihil sit illo juvene candidius aut amicius. Nec dubito quin histriones isti pergant reliquas fabulæ scenas absolvere. Sed adeo sum satur istorum tumultuum fatallium, ut nec illa libeat cognoscere, quæ ad me pertinent. Faciat de me Dominus quod ipsi visum fuerit, modo nos rectum, ut ajunt, clavum teneamus. Quod mihi de multis præclaris gestis ac dotibus gratularis, utinam id tam meo merito faceres, mi *Maldonato*, quam id facis & amanter & diserte. Hi fatales orbis tumultus, hæ prodigiosæ calamitates, quarum nullus est modus neque finis, sed semper ultimam excipit alia gravior, tum inaudita mortalium pravitas facit, ut omnium studiorum me propemodum pigeat, non modo artis istius gladiatoriæ. Mihi jam rudem dedi, vobis juvenibus lampadem tradens. Nobis hic multæ res parum læta minitantur. Sub adventum Cæsaris muniant se novis addicti Sectis tanto studio, ut si nihil aliud quam τὸ ἀεὶ φάλλεσθαι spectem, dubitaturus sim utra in parte malim esse. Precor ut Dominus omnia vertat in prosperum exitum, qui nisi huic interveniat fabulæ, videtur cruentam habitura catastrophem. Bene vale, nosque quod facis ama. Datum *Friburgo Brisgoia* 13. Januarii, Anno 1531.

EPISTOLA MCLIV.

Erasmus Rot. Francisco Vergara S.

QVOD *Dilsum* meum, qui has tibi reddet, tam comiter amplexus es, & hospitem & ignotum, agnovi, mi *Francisce*, & exosculatus sum ingenii tui candorem, mihi quidem antea non ignotum, sed perquam jucundum fuit illius memoriam hac occasione renovari. Erat iste animus optimus felicissimo domicilio dignus, sed ita sunt res humanæ, nihil est diu læ-

tum, aut ex omni parte beatum. Accipimus autem, eos viros, qui præcipuis animi dotibus excelluerunt, fere fuisse valetudinarios. Sed post nubila succedet serenitas: & si non succedat, magna mali pars abest, si adsit fortis & æquus animus. Spero tamen futurum, ut brevi lætior ad nos de te nuncius redeat. Nova lues, jam olim uni *Britannia* peculiaris, subito se sparsit per universas nationes, atque initio quoniam malum erat subitum & horrendum, videlicet intra horas xxiv. sæpe pauciores exanimans quam invaserat, animos omnium terrore perculit, adeo ut multis metus & imaginatio morbum conciliarit: corripuit plurimos, pauciores tamen exstinxit quam solet jam nimium orbi nota epidemia; mox nulli fere perire, nisi per imperitiam Medicorum, aut neglectam ægroti curam. Hæc pestis si vestram *Hispaniam* non attigit, est quod illi vehementer gratuler. Dominus te nobis restituat incolumem, *Vergara* charissime. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 13. Januarii, Anno 1531.

EPISTOLA MCLV.

Erasmus Rot. Joanni & Bernardo Boeris S.

QVVM hic *Franciscus Dilfus*, juvenis pluribus ornatus dotibus, honestissimo apud suos loco, mihi hique multis nominibus charissimus, decrevisset isthinc in *Hispaniam* solvere, non putavi committendum, ut tam bonam occasionem paterer mihi frustra objectam. Huic in mandatis dedi, ut vos conveniret, meisque verbis salutem diceret, & si qua cupiditas vos tenet cognoscendi quid agat *Erasmus*, ex hoc licebit omnia discere, qui multo tempore mecum domesticam habuit consuetudinem. Inter amicitiam, quæ mihi cum patre felicis memoriæ vestro intercessit, non ulla incidit nubecula: nostra, ut scitis, nunquam fuit interrupta. Proinde spes est nondum prorsus excidisse vobis *Erasmum*, olim fortem virum, quum cum scarabæo decertaret, nunc in senecta factum gladiatorem, ut cui assidue cum tot monstris sit depugnandum. Mihi magnopere jucundum erit, si cognovero vos incolumes, & in olim feliciter coeptis studiis gnaviter desudare. Bene valete. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 13. Januarii, Anno 1531.

EPISTOLA MCLVI.

Erasmus Rot. Augustino Trivultio Card. S.

ALIVS hic, ornatissime Princeps, sollicitus esset in deprecanda temeritatis & impudentiæ nota; ego vero nullam hac in parte sumturus sum operam: nam si quid hic peccati est, quod ad tantum scribam tantulus, quod nullo argumento, quod nulla occasione præbita, denique quod ut occupatissimus illaborata atque extemporali epistola virum tot nominibus summum compellem, id totum in *Germanum Brixium* rejiciendum arbitror, ut ille pro me vel causam dicat, vel, si videtur, det poenas. Non solitus sum & alias homini mihi charissimo facile quicquam negare, vel si moneat tantum. Nunc vero tam violentis precibus, obtestationibus, atque etiam minis mecum egit, ut prope denunciarit inimicitiam, ni hac in re morem ipsi gererem. Huc impulit hominem admirabilis quædam amplitudinis tuæ, tum admiratio, tum amor. Misit ad me justam epistolam, nihil aliud sonantem, quam eximias *Trivultii* virtutes, in qua tota miram ac gestientem exultationem, gaudiorumque temulentiam, ut ita loquar, quandam videor agnoscere, adeo gestit, adeo sibi gratulatur, quod *Trivultio* dies aliquot frui contigerit. Sed illi non venit in mentem, quod quo magis attollit & fortunæ tuæ majestatem, & corporis animique divina ornamenta, hoc magis me ab eo deterret, ad quod hortari contendit, præsertim quum in literis quoque doctrinam tuam absolutam, ac judicium excussum mihi deprædicet. Quid, quod exigit epistolam te simul ac me dignam? Uno tamen telo me præ-

1351. **A**n. cipe deiecit, quod quum scribit te miro candore favere nomini studiisque qualibuscunque nostris, ingrati-
 tudinis dicam minetur, nisi literis declarem, me tanti vi-
 ri propensam in me benevolentiam agnoscere. Quid
 facerem? Eram plusquam obrutus necessariis laboribus,
 & tabellio forte oblatu est, qui mox parabat abitu-
 denique ex *Brixii* mei literis intelligo te istuc non diu
 commoraturum, nec semper obtingunt quibus literas
 committamus. Itaque perficui frontem, & ornatissi-
 mum Principem incomta epistola statui appellare.
 Primum itaque hoc in præcipua felicitatis meæ, si ta-
 men est ulla, parte numero, quod heroi numeris omni-
 bus absoluto meum ingenium, meæque literæ non o-
 mnino displicent, cujus unius iudicium mihi pro con-
 fertissimo theatro habendum existimo. Quid, quod si-
 milium virorum favor mihi pro baculo est, quo ani-
 mum in hac ætate ac valetudine, in his assiduis & ini-
 quis laboribus, denique in huius ingratiissimi seculi tæ-
 diis interdum fatiscentem ac subsidentem fulciam. Si
 non datur omnium applausum mereri, est aliquid his,
 qui in orchestra sedent, placuisse. Ista tot commoda,
 tot decora, tot animi bona tibi gratularer, vir clarissi-
 me, si tibi modo ea possideres: nunc quum quicquid
 in te Deus Opt. Max. contulit, id in omnium utilita-
 tem publice privatimque dispertias, magis gratulor Ec-
 clesiæ sanctæ, gratulor *Christiana* pietati, gratulor op-
 timis studiis talem patronum, propugnatorem, alto-
 rem & amicum. Post diutinam tempestatem *Italia*
 tandem contigit optata tranquillitas, *Gallia* post dis-
 cussâ nubila rediit serenitas. Feliciter ubique reflore-
 scunt bonæ literæ, licet nusquam felicius quam in *Gal-
 lia*, optimi Regis felicibus auspiciis. Si *Germania* fe-
 brim hanc possit excutere, sperarem aureum quoddam
 seculum, mihi que luberet, si liceret, etiam repubescere.
 Video labyrinthum vix explicabilem, nondum tamen
 omnem abjeci spem, præsertim quum aliquot tui si-
 miles velut aves læta pollicentes appareant, nec finant
 despondere animum. Precor ut *Christus* Regi *Christia-
 nissimo* tranquillitatem hanc perpetuam esse velit, suam-
 que in te munificentiam semper augere dignetur. U-
 num abs te petam, ut hunc seniculum in tuorum clien-
 tulum adscribas numerum, cujus opera si quid puta-
 bis effici posse, connitar ut intelligas omnia mihi de-
 fuisse potius, quam gratificandi studium ac propensam
 voluntatem. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 30. Ja-
 nuarii, Anno 1531.

EPISTOLA MCLVII.

Erasmus Rot. Jacobo Tussano S. D.

Pro studio *Brixii* pariter debemus utrique, pro of-
 ficio, quod ad fartam inter nos gratiam attinet, nec
 tu, nec ego magnopere debeo. Odium in te nullum
 conceperam, hoc animo natus, ut eruditos viros, de
 studiis bene merentes, ne si occidant quidem, odisse
 possim. Rem ad me perscripserant aliquot minime le-
 ves, non ut vulgo auditam, sed ut compertam omni-
 bus sensibus, ac ut ingenue fatear, persuaferant, nihil
 tamen amarulentius in te cogitabam, sed immodico
 quodam *Budæi* studio factum interpretabar, ac tales a-
 micos mihi quoque optabam, *Budæo* certe non invide-
 bam. Argumento potuit esse epistola mea tam leniter
 expostulans, quum id temporis maxime faveret ὁ θεὸς
 βῆτα ἐκείνῳ vere πανικός nec enim occurrunt verba,
 quibus hoc factum melius exprimam. Sed priusquam
Brixius de nobis in gratiam reducendis scriberet, ani-
 mus erat mihi jam prorsus defecatus, adeo ut ne in me-
 moria quidem ullum ejus rei vestigium refedisset. Quod
 scribis de magnifica conditione unde mea causa exci-
 deris, publice adspersus, non satis quid sibi velit intelli-
 go. Nec enim arbitror unicam eamque perbreve epi-
 stolam tantum apud regios Procères habere ponderis,
 ut ob eam veneris in periculum, ne *Græca* regio sti-
 pendio profitendi munus non consequeris, præsertim
 quum *Budæum* haberes tuum, cujus suffragium in eo

An. negotio unum plus cæteris omnibus valebat. Sed hæc
 utcunque habent, fatius est missa facere. Magis libet
 tibi gratulari, mi *Tussane*, qui ad munus istud longe
 pulcherrimum sis delectus, hoc est, in amplissimum
 theatrum productus, unde jam non *Gallis* tantum, sed
 universo orbi istius eruditionis minime vulgaris speci-
 men edas: nec dubito quin tu pro tua dexteritate vigi-
 lantiaque sis istam fabulam ita saltaturus, ut & à studio-
 forum centuriis omnibus plausum auferas, & optimi
 Principis, qui præclari instituti est auctor, dignitati sa-
 tisfacias, alioqui cohortarer te, ut amplissimo muneri
 parem animum sumeres. Magnopere tibi gratulor & or-
 natissimi Præfulis *Ludovici Canossa* amicitiam, quem mi-
 hi apud *Britannos* nosse contigit, dum auctoritate *Leo-
 nis* Pontificis maximi dissidium inter *Gallia Britannia-
 que* Reges componeret: admiratus sum ingenium lon-
 ge dexterrimum, singularem vero in me favorem,
 quem & tum præsentem, & mox absentem per literas si-
 gnificavit, vehementer amavi. Fortunam, quam mihi
 tum illius detulit benignitas, multo rectius in te col-
 locatam existimo. Quanquam istis virtutibus quæ posset
 deesse fortuna? Tantum orandum est, ne ea te obruat
 inundans, neve à studiis avulso tibi manum injiciat.
 Quod adversus quosdam φιλοσόφους mihi strenuum
 hyperaspisten præstiteris, animum quidem tuum exof-
 culor; cæterum nollem te cum hoc hominum genere
 pertinacius contendere, ne non modo non vincas, verum
 etiam in me quoque reddas irritiores. Melius
 desinent defessi, nullo reluctante. Multi resipiscunt,
 tametsi quosdam pudet fateri. Nunc aliud lemma qua-
 situm est, me totius huius Tragediæ seminarium præ-
 buisse jactitant. Istiusmodi genus animantium semper
 habuit mundus, semperque habiturus est. Sed *regnum
 est male audire, quam bene feceris*. Illud nobis curan-
 dum est, ut, ommissis crabronibus, inter bonarum li-
 terarum cultores constet benevolentia: nam & hanc
Italus unus atque alter conatur dirimere. Ita solent
 qui tyrannidem affectant, aliorum dissidiis suas auge-
 re vires. Quod attinet ad perpetuam inter nos amicitiam;
 apud me quidem *Brixio* nec obfide nec teste
 fuerit opus, posteaquam te tabulis obfignatis adstri-
 ctum habeo. Volo autem & hanc epistolam, sic ex tem-
 pore mea scriptam manu, chirographi legitimi pondus
 habere. Acceperam *Danese* delegatam provinciam
Græce profitendi, nisi forte duo Professores uni linguæ
 designati sunt. Si quid læsit epistolum editum, isti
 nævo facile medebimur. Pergratum erit, si frequen-
 ter ad nos scripseris. Bene vale, vir amicissime. *Fri-
 burgo Brisgoia* 30. Januarii, Anno 1531.

EPISTOLA MCLVIII.

Erasmus Rot. Petro Castellano S.

Video sane & gaudeo, mi *Castellane*, te to-
 tum in hoc esse, ut dictionem expolias, idque
 ad exemplar *Budæi* characteris, ad cujus æmulationem
 eruditi complures nunc sese conferunt: nec me
 pigeret operæ, si sperarem successum. Sed non mi-
 nus verum est quam vulgatum, Perdifficile esse se-
 nis mutare linguam. Quod mihi subinde occinis co-
 mitatem, humanitatem, atque etiam merita nescio
 quæ in te mea, usque adeo nihil horum agnosco,
 ut me mei pudeat, quoties mecum reputo quam par-
 vam habuerim, quum apud nos esses, tuæ dignita-
 tis rationem. Sed ita est hominum ingenium, præ-
 sentem virtutem, si non odimus, ut ait *Flaccus*, cer-
 te negligimus, sublatam ex oculis quærimus invidi,
 aut si minus invidi, certe incogitantes. Quo magis
 admiror singularem istius ingenii candorem, qui to-
 ties prædices humanitatem meam, cujus *Scythicam* in-
 humanitatem merito posses inculcare: neque gravabor
 hanc culpam sarcire pro viribus, si vel sese dederit
 occasio, vel tu submonueris, quibus in rebus tibi pos-
 sim commodare. Gaudeo tibi contigisse Præfulem be-
 nevolum, magis gavifurus, si te mitra bicorni audie-

ro insignitum: aut si te non capit hoc honoris genus, optarim tibi puellam affatim dotatam. Rursus, si refugis capistrum, precor tibi fortunam *Bayfi*, cui, ut ipse suis literis significavit, contigit ocium cum dignitate. Tempori vigilandum censeo. Nimium enim verum est, quod ait *Flaccus*, *Eheu fugaces*, Petre, *silentio labuntur anni*. Historiam triumphalem cupide exspecto. Habes epistolam *αὐτόγραφον*, ut hic quoque tecum paria faciam, nec ipsa *κακογραφία*, ut arbitror, te inferior. Sed heus, illud minimo minus me fugerat. Quam tu mihi narras analogiam ducentarum epistolarum ad unam? Vix arbitror ullam abs te huc venisse, cui non responderim, hac excepta postrema, in qua significabas te relinquere *Lutetiam*, nec certo designabas quo mitterem si quid responderem, nec mihi constabat quos haberes ibi amicos. Bene vale. *Friburgo* 7. Februarii, Anno 1531. juxta vestram supputationem.

EPISTOLA MCLIX.

In ARISTOTELIS Opera Græce.

Erasmus Rot. Joanni Moro S. D.

ARISTOTELES Philosophorum, ne *Platone* quidem juxta *M. Tullium* excepto, citra controversiam omnium doctissimus, ornatissime juvenis, crasso cuidam & *αἰσῶν* percunctanti, *quid esses discriminis inter doctos & indoctos, expedite respondit, quod inter viuentes & mortuos*: rectissime judicans, qui corporum modo vita fruerentur, quam habemus cum afinis, suis, & anseribus communem, & corporeis tantum oculis solem intuerentur, quem acutius cernunt aquilæ: animis vero, quibus, ut idem ait, lucem ac vitam donat Philosophia, nihil cernerent, eos nec hominis appellatione dignos, & mortuos esse verius quam vivos, minimoque intervallo à lapideis differre signis; hoc nomine etiam inferiores, quod statum sic delectant oculos, ut nemini maledicant, lædantve quenquam. Idem dicere solet, *liberalium disciplinarum radices quidem subamaras esse, fructus vero dulcissimos*. Quod idem tectius, utpote Poeta, significare videtur *Homerus*, quum depingens *Moly*, herbarum præstantissimam, & adversus omne maleficiorum genus efficacissimam, ait eam radice nigra esse, sed flore lacteo candidoque. Proinde præstat hoc nobis eruditio liberalis, non tantum ut homines simus, & à pecudum genere segregemur, ut toti verèque vivamus, verum etiam feliciter, suaviterque vivamus. Nihil autem addubito, mi *Moro*, quin tu jamdudum devorato, si quid erat in studiis amari, dulcissimos Philosophiæ fructus carpas, nimium ex tali patre natus, & ab eodem à teneris, ut ajunt, unguiculis institutus, formatus, ac provectus, idque non minus in utriusque linguæ disciplinis, quam in pietate *Christiana*, moribusque sanctissimis. Siquidem ipse vir pius juxta ac eruditus, nihil magis cordi studioque habuit, quam ut filium sui similem magis educatione fingeret, quam natura genuisset, quo mirum & ipse totus esset pater, & te filium haberet vere *γνήσιον*. Hoc profecto nomine non paulo fortunatior es, quam si ex quovis Regum Cæsarumve nasci contigisset. Si istam tuam felicitatem agnoscis, ut te maxime scire credo, non potes non & maximas agere gratias universæ felicitatis auctori Deo, & summa ope coniti, ut tum Numinis tam effusæ in te benignitati, tum optimi parentis eximie pietati respondeas. Etenim si cuiquam omnino contigit, ut, quod ait *Comicus*, domi haberet unde disceret, & eruditionem ac pietatem una cum lacte nutricum sugeret, hoc tibi datum est insigniter. Neque nescis ab hoc eodem *Aristotele* (ne ab illo recedamus) præclare dictum esse, *plus debere nos iis à quibus instituti sumus, quam à quibus prognati*; quod à parentibus tantum accipimus ut vivamus, à præceptoribus ut bene vivamus. Utrunque munus tibi cumulatissime præstitit optimus parens tuus, & tu illi geminam debes gratiam. Hæc quum ita sint,

videor mihi supervacaneam sumturus operam, si jampridem alacriter currentem coner incitare. Applaudere tantum & acclamare libet, strenue, multis à tergo relictis, ad perfectionis metam properanti, videlicet quo curras alacrius. Arbitror enim te jampridem absolutis mansuetioribus disciplinis, augustioris Philosophiæ mysteriis initiatum, ut Sapientiam Eloquentiæ copules, pedissequæ Reginam: nam nimis ridicule mihi facere videntur, qui per omnem vitam nihil aliud agunt quam ut recte loquantur, nec hoc ipsum, quod unum expetunt, consequuntur, quum, juxta *Flaccum*, *dicendi recte, sapere & principium sit & fons*. Hæc reputanti, suavissime *Joannes*, visum est *Aristotelem* totius Philosophiæ principem & consummatorem, modo veluti renatum, tibi dicare, ut in hujus penetralibus assidue versans, si quid deest orbi disciplinarum, absolvas. Unus enim hic Philosophiam, à diversis per fragmenta sparsim mutilatimque traditam, in ordinem redegit, ac velut in corpus compegit, ut qui à Poetis ac Rhetoribus orsus, ad Logicen deducit: hinc moribus omni ex parte diligenter instructis, per omnes naturæ partes circumducit: postremo, ad ea, quæ naturam humiliorem superant, evexit, usque ad summam illam mentem, quæ superat omnem intellectum. Unde non injuria *M. Tullius*, haudquaquam stupidus ingeniorum æstimator, hunc unum appellat aureum flumen, aptius mea sententia dicturus, totius sapientiæ ditissimum quandam mundum. Sed o *νεόν* deorum invidentissimum, cui parum est exedere marmora & æra, corporum imagines, nisi & ingeniorum monumenta vel devoret, vel corrumpat. Tam opulentus, tam inæstimabilis thesaurus, nobis in totum perierat, nisi per *Lucium Syllam* fuisset ab orco reductus, quo vel unico beneficio vir ille semet ab invidioso convicio vindicare poterat, quo contumeliosis versibus sibi felix dictus est, non Reipublicæ. Nam *Aristotelis* lucubrationibus in lucem revocatis, non uni tantum urbi, sed universo orbi felix dici promeruit. Sed hoc gaudium de recepto *Aristotele*, non mediocri dolore temperavit *Nemesis*, dum reputamus quam multa rursus ex hujus Philosophi monumentis interciderint, quæ præsci Scriptores testantur ab eo composita: ajunt enim illum scripsisse libros plures trecentis. *Diogenes* summam æstimat versibus supra quinquies mille, trecentis & triginta. Nam præsci solent versuum numero signare voluminum magnitudinem, veluti nota certiore, quod libri frequenter sint inæquales pro materiæ copia. Sed hujus jacturæ molestiam qualicunque solatio mitigant, quod ajunt paucos quidem, sed optimos quoque nobis esse incolumes. Universos autem redigunt ad quatuor classes, quarum prima continet eos qui dicendi persuadendique rationem tradunt: Ad hanc referri possunt ea, quæ de Poetica, Musica, Proverbiisque scripsit, aut si quod est aliud simile. Secunda, qui disserendi ratiocinandique scientiam docent. Tertia, qui moralem civilemque disciplinam tradunt. Quarta, qui de naturalibus ac supernaturalibus tractant. Nunc quid in quaque classe nobis perierit aut existet, velut in tabula, tibi depingam.

In prima, quæ, ut dixi, *Rhetoricen* docet, qui *Græci* exstant hi sunt:

Rhetorices ad Theodectum, libri tres, quum *Laertius* non numeret nisi duos, testans tamen illum de *Rhetorica* bis, duobus voluminibus tractasse. Ad *Alexandrum De civilibus sermonibus*, liber unus. *De Poetica*, liber unus.

In secunda, quæ *Dialecticent* tradit, exstant hæc: *De Prædicamentis decem*, liber unus. *De Enunciatione*, liber unus, quem nunc secant in duos. *Analyticorum Priorum*, libri novem, quum nobis exstant tantum duo; nisi fortassis hi sunt, quos *Laertius* hoc titulo commemorat, *Syllogismorum duo*. *Analyticorum Posteriorum*, sive *Demonstrationum*, libri duo. *Topicarum*, libri octo. *Elenchorum*, liber unus, quem nescio quis secuit in duos.

An. Inertia, quæ *Moralia* continet, hæc supersunt: *Ethicorum ad Nicomachum*, libri decem. *Ethicorum ad Eudemum*, libri octo: sic videtur, est enim septimus longissimus. *Ethicorum, quæ Magna vocantur*, libri duo. *Politicorum*, libri octo. *Oeconomicorum*, libri duo, quorum alter nothus est.

In quarta supersunt hæc:

Naturalium Auscultationum, libri octo. *Meteorologicorum*, libri quatuor. *De Calo*, libri quatuor. *Historia Animalium*, libri decem. *De Partibus Animalium*, libri quatuor. *De Generatione Animalium*, libri quinque. *De Generatione & Corruptione*, libri duo. *De Mundo ad Alexandrum*, liber unus. *De Coloribus*, libri duo. *De Plantis*, liber unus. *De Sensu & Sensibili*, liber unus. *De Juventute & Senectute*, liber unus. *De Somno & Vigilia*, liber unus. *De Insomniis*, liber unus. *De Divinatione in somnis*, liber unus. *Problematarum sectiones permulta*. *De Vita & Morte*, liber unus. *De Respiratione*, liber unus. *De Flatu*, liber unus. *De Physiognomicis*, liber unus. *De Anima*, libri tres. *De Memoria & Meminisse*, liber unus. *De Mechanicis*, liber unus. *De Lineis illatabilibus*, liber unus. *De Xenophanis, Zenonis, & Gorgiæ placitis*, liber unus. *Supernaturalium*, libri quatuordecim.

Tantum nobis superest, & quidem *Græcæ*. Nunc accipe quæ in quaque classe desiderantur.

De prima desiderantur hæc:

De Poetis, libri tres. *De Rhetorica*, liber unus, cui titulus *Gryllus*. *Nerinthus*, liber unus. *De Enthymematis Rhetoricis*, libri duo. *Artis Poetica tractatio*, libri duo. *De Consilio*, liber unus. *De Homericis ambiguitatibus*, libri sex. *Liberalium Disciplinarum*, libri duo. *Parabolarum*, liber unus. *Ἀτάκτων*, id est, *Inordinatorum*, libri duodecim. *Olympionica*, liber unus. *Pythionica*, liber unus. *Pythionicarum elenchi*, liber unus. *Dionysiaca victoria*, liber unus. *Pythicus*, *Musices* liber unus. *De Tragædiis*, liber unus. *De Doctrinis*, liber unus. *Proverbiorum*, liber unus. *Carmen ad Philoxenum*. Scripsit & *Elegias*. His adjungi possunt, *Mathematicus*, liber unus. *De Magnitudine*, liber unus. *De Musica*, liber unus.

Ex secunda desiderantur hæc:

Sophista, liber unus. *Menexenus*, liber unus. *De Scientiis*, liber unus. *Solutiones contentiosorum*, liber unus. *Divisiones sophisticæ*, libri quatuor. *De Contrariis*, liber unus. *De Speciebus & Generibus*, liber unus. *De Propriis*, liber unus. *Commentaria aggressoria*, libri tres. *De instantia*, liber unus. *De his quæ aliquot modis dicuntur*, aut juxta additionem aut propositionem, ut reddidit *Diogenis* interpres, quum *Aldina* editio habeat κατὰ πρόθεσιν, liber unus. *De scientia*, liber unus. *Divisiones decem & septem*. *Divisibilium*, liber unus. *De interrogando & respondendo*, libri duo. *De Propositionibus*, liber unus. *Propositionum contentiosarum*, libri quatuor. *De Syllogismo*, liber unus. *De Questionibus*, liber unus. *Methodicorum*, libri octo. *De Syllogismis*, libri duo. *Syllogisticorum & definitionum*, libri duo. *De Eligibili & Contingenti*, liber unus. *De his quæ ante locos sunt*, liber unus. *Topicon ad finitiones*, libri duo. *Divisionum*, liber unus. *Definitionum*, libri tres. *Epicherematum*, libri duo. *Questiones aggressoria*, libri viginti quinque. *Artium collectio*, libri duo. *Ars*, liber unus. *Ars alia*, libri duo. *Compendium Artis*, liber unus. *Artis Theodæti contractio*, liber unus. *Enthymematum divisiones*, liber unus. *De Dictione*, libri tres. *Collectionum* libri duo. *Adversus Gorgiam*, liber unus. *Problematarum ex Democrito*, libri sex. *De doctrina*, liber unus. *Adversus Zenonis scita*, libri duo. *Encyclicorum*, libri duo.

Ex tertia interciderunt hæc:

De Justitia, libri quatuor. *De Philosophia*, libri tres. *De Republica*, libri duo. *Amatorius*, liber unus. *Convivium*, liber unus. *De Divitiis*, liber unus. *Exhortationum*, liber unus. *De Nobilitate*, liber unus. *De Voluptate*, liber unus. *Alexander, seu De Colonis*, liber unus. *De Regno*, liber unus. *De Bono*, libri tres. *De*

Platonis legibus, libri tres. *De Republica Platonis*, libri duo. *De Amicitia*, liber unus. *Quid sit afficiant affectum esse*, liber unus. *Propositiones de Virtute*, libri tres. *De Perturbationibus ira*, liber unus. *De Imperio*, liber unus. *De Meliori*, liber unus. *De Affectibus*, liber unus. *De Voluntario*, liber unus. *De Pulchro*, liber unus. *Questionum de Amicitia*, libri duo. *Politicorum*, libri duo. *De Justis*, libri duo. *Justificationum*, libri duo. *Jura*, liber unus. *Lex commendatitia*, liber unus. *Legum*, libri quatuor. *Politica civitatum*, libri centum viginti octo: & seorsum *De Democratia, Oligarchia, Aristocratia, & Tyrannide*. Addantur his *Epistola ad Philippum*. *Selymbriorum Epistola*. *Ad Alexandrum* quatuor. *Ad Antipatrum* novem. *Ad Mentorrem* una. *Ad Olympiadem* una. *Ad Hephestionem* una. *Ad Themistagoram* una. *Ad Philoxenum* una.

Ex quarta interciderunt hæc:

De Elementis, libri tres. *De Motu*, liber unus. *De Idea*, liber unus. *Questionum de Anima*, liber unus. *De Natura*, libri tres. *Physicus*, liber unus. *De Archyta philosophia*, libri tres. *De Spensippi & Xenocratis philosophia*, liber unus. *De Timæi & Archyta libris decerpta*, liber unus. *Adversus Melissi dicta*, liber unus. *Adversus Pythagoricos*, liber unus. *Adversus Alcmaeonis placita*, liber unus. *Adversus Xenocratem*, liber unus. *De Pythagoricis*, liber unus. *De Incisionibus*, libri octo. *Excerptio incisionum*, liber unus. *De Compositis Animalibus*, liber unus. *De fabulosis Animalibus*, liber unus. *De non gignendo*, liber unus. *De Plantis*, libri duo. *Medicinalium*, libri duo. *De Signis Tempestatum*, liber unus. *Astronomicus speculativus*, liber unus. *De Motu*, liber unus. *Inspectorum problematarum*, libri duo. *Exposita generatim*, libri quatuordecim. Vides, charissime juvenis, jacturam simul & lucrum studiorum, quorum utrumque eo visum est proponere, ut his qui Deo propitio superesse contigit, fruamur avidius, cautiusque servemus. Quanquam plura exstant hodie *Latine* versa, quam quæ *Græcæ* reperiuntur. Et in utroque genere sunt, de quorum Auctore non immerito possit ambigi. Primum illa minuta opuscula, *De Vita & Morte*, *De Memoria & Meminisse*, *De Longevitate & brevitate vite*, & hujus generis multa, vel hoc argumento videri possunt notha, quod apud *Diogenem Laertium*, qui curiosius etiam recenset hujus viri lucubrationes, horum nulla omnino fiat mentio, etiam si in his nihil fere est non eruditum ac lectu dignum. Librum *De Pomo* constat hominis esse *Christiani*. In librum *De Vegetabilibus* qui præfatur, ait esse versum ex *Arabica* lingua: ac probabile est *Arabibus* cujuspiam esse, adeo subinde citat *Abruculum* quendam, *Græcis* inauditum. Quicquid tamen est hujusmodi libellorum, quoniam ab his, qui Philosophiam *Aristotelicam* in scholis profitebantur, solent prælegi, *Aristotelis* titulum obtinuerunt. Liber *Moralium*, quæ *Magna* dicuntur, videtur ex libris ad *Nicomachum* decerptus. Qui vero ad *Eudemum* scripti sunt, in prioribus plane referunt vim & acumen *Aristotelis*, posteriores videntur ab aliquopiam adjecti, quum in his repetantur iisdem verbis quæ disputantur ad *Nicomachum*. Librum *De Mirabilibus narrationibus* res ipsa loquitur è diversis Auctoribus esse confarcinatum, nec præ se fert indolem *Aristotelicam*. Opus *Problematarum* in primis eruditum, apparet à studiosis contaminatum, vel hoc indicio, quod toties eadem iterantur. Et haud scio an hoc sit Opus, quod *Laertius* hoc titulo recenset, *Problematarum ex Democrito* libri sex. Commemorantur & alii duo libri *Problematarum τεταυμένων*, unus *Encyclicorum*, rursus alii *Δίσεων & Προτάσεων*, ex quibus probabile est has, quas habemus, sectiones magna ex parte decerptas. *De Oeconomicis* *Laertius* non recenset nisi unum librum, quum *Leonardus Aretinus* verterit duos, quorum posterior non invenitur. In hujus locum *Aldus* supposuit fragmentum *Stratagematum*, nihil faciens ad rem oeconomicam. Prior γυναικεία

A *est Aristotelis*, sed utinam esset absolutus: Secundus, quem vertit *Leonardus*, nec cohaeret cum superiore, nec respicit ingenium *Aristotelis*. De *Anima Laertius* unum tantum librum commemorat, sed hunc fortasse studiosus aliquis in tres dissectuit. *Rhetorica* ad *Alexandrum*, quamvis apprimè docta, tamen duplici nomine dubitari potest an sit illius germana: primum quod Oratorum more praefatur, id quod alibi nunquam, sed semper ad rem festinat: dein quod hujus *Diogenes* non meminerit. Liber *De Plantis* non est separatum Opus, sed pars, aut, si mavis, tertius liber *De Coloribus*. Liber *De Mundo* ad *Alexandrum* diserti hominis est, sed multum discrepans à phrasi *Aristotelica*. Liber *De Lineis indivisibilibus*, quamvis hominis apprimè docti, non sapit tamen *Aristotelem*, nec ejus meminit *Laertius*. In his ita meam sententiam aperui, ut nihilo secus suum cuique liberum per me quidem sit iudicium. Reliquum est, ut paucis attingam, quid hac postrema, hoc est, *Bebeliana* editione accesserit studiosis. Principio fateor plurimum gratiae deberi *Aldo*, qui primus omnium sua industria typis *Graece* evulgarit Auctorem, quo vix alius lectu dignior, nam antehac illum habebamus, sed ita versum, ut ad intelligendum *Delio*, quod ajunt, natatore esset opus, si modo excipias quæ vertit *Theodorus Gaza*, in hoc genere felicissimus, & *Leonardus Aretinus*. Nam *Argyropilum* arbitror post editionem *Aldinam* eam provinciam aggressum. Sed *Aldina* volumina quoniam magno emebantur, submovebant tenues Philosophiæ candidatos, nec fere inveniebantur nisi in *Italia*: post vix unquam reperiri cœperunt, dividendis omnibus aut certe plerisque. At hoc præstitit *Joannes Bebelius*, ut inestimabile thesaurum, typis multo elegantissimis evulgatum, quamlibet tenuis non magno precio sibi possit comparare. Imo non prorsus idem nobis prodiit *Aristoteles*, sed multo quam antea fuit emaculatio, idque potissimum studio, vigilantia, fideque *Simonis Grynei*, juvenis in omni genere literarum haudquaquam vulgariter eruditi: at non sine præsidii fidelium exemplariorum. Siquidem in *Dialecticis* adhibitus est emendatissimus codex, in quo vix ulla fuit pagina, quæ non aliquod operæ precium attulit. In *Physicis* *Auscultationibus* consulta sunt *Simplicii* Commentaria, & in hujus argumenti libro septimo pro *Themistiana* paraphrasi, reposita sunt ipsius *Aristotelis* verba, idque ex auctoritate *Simplicii*, ut confidamus in his duobus operibus aut nihil aut quamminimè fore quod lector desideret. In libris *De Animalibus* loca non pauca repurgata sunt, præsidio translationis *Theodorici*. Liber *De Meteoris* minimum erat inquinatus mendis, nisi quod huic Operi Auctor ipse non videtur extremam addidisse manum.

Ethica ad Nicomachum recte habebant, nec admodum egebant emendatoris industria. Atque utinam licuisset in opusculis minutioribus omnes explere lacunas, & quod depravatum erat ad plenum restituere. Imo utinam liceret omnia, quæ in hujus viri lucubrationibus desiderantur, adjungere. Certe quicquid ab *Aldo* fuit editum, hic & solidum habetur, & multo castigatius, denique longe minori precio parabile. Id meo periculo non dubitem polliceri, meamque fidem facile probabit diligens Lector, si non gravabitur conferre. Jam si quis expendat, quantis vigiliis, quantis sudoribus, quantis etiam impendiis parata sit hæc studiosis omnibus commoditas, fatebitur plurimum & favoris & gratiæ deberi *Joanni Bebelio*, qui quum possit, aliorum exemplo, frivolis ac mox emorituris libellis venari præfens lucrum, maluit in egregios Auctores maximam facultatum suarum partem periclitari. *Lacon* ille nihil morabatur divitias de funibus penfiles: sed haud scio an incertiora sint quæ pendent de chartis. *Aequum* est autem, ut omnes literarum studiosi talium virorum industriae faveant, & favendo ad similia audenda studeant accendere. Id fiet, si quanto studio ille tantum thesaurum offert, tanta aviditate ra-

A piant quibus illo est opus: & cui tandem non est opus? **An.** ut jam hoc multo magis sit favere sibi, quam *Bebelio*. **Sed** ut ad te redeam, clarissime juvenis, scio te in hoc Peripatetico solitum libenter *ἀπατεῖν*, libentius etiam obambulatorum, quum omnia deprehenderis purgatiora. Proinde ut huc hortari te serum arbitror, ita ut pergas, excitare non admodum puto necessarium, qui tot exemplis domesticis undique pungaris exstimulerisque, ut quamvis pigrum ac somnulosum ingenium possit ad sapientiæ studium excitari. Hic ipse *Aristoteles* dixisse fertur, *Sibi turpe esse filere, loquente Xenocrate*: longe vero turpius tibi fuerit non philosophari, quum videas optimas sorores tuas *Margaretam, Aloisiam, Ceciliam*, tam sedulo, tamque feliciter in utriusque linguæ Scriptoribus versari. Quanquam omnium acerrimum ad omnem virtutem calcar esse debet, vir omnibus numeris absolutus pater tuus *Thomas Morus*, qui magis te genuit institutione quam natura, & in quo velut in speculo vides esse verissimum, quod dicere solitus est *Aristoteles*, καλῶς ἐφ' ὅσον εἶναι τῷ γή-
ρῳ παύειν. Siquidem hoc magna ex parte debet literis, quod ei muneri, quo non aliud vel secundum regiam dignitatem augustius, vel ad bene gerendum difficilius, non modo par esse, verum & superesse potest. Quod tamen ipsum, nisi prorsus ignoro naturam illius, perlubenter recusaturus erat, si vel fas judicaret usquam non morem gerere Regis optimi voluntati, vel pium existimaret, patriæ concordibus suffragiis ac publica voce huc vocanti pernegare obsequium. Quin & illud debet Philosophiæ, quod nec tanta dignitas tantillum illi addidit supercilii, nec negotiorum undique circumstrepentium undæ, quicquam de pristina comitate diminuerunt. Video jamdudum epistolam excedere modum, sed dimittam te, si tibi adhuc unum *Aristotelicum* apophthegma recensuero. Quidam jactanti sese, quod amplæ celebrisque civitatis esset civis, *Noli*, inquit, *istuc spectare, sed expende num illustri civitate sis dignus*. Itidem tu quoque, mi *Joannes*, merito gloriari poteris te tali patre prognatum, si, quod facis, adniti pergas, ut tali patre dignus videare. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 27. Februarii, Anno Domini 1531.

EPISTOLA MCLX.

In TITVM LIVIVM.

Des. Erasmus Rot. generoso adolescenti Carolo Montjoio S. D.

ETSI nunquam hætenus contigit faciem intueri tuam, juvenis ornatissime, tamen in tuis ad meliteris mire puris, doctis, argutis, amicis, candidis, optimam tui partem, animum, sic expressam video, ut nullus *Apelles* corporis effigiem in tabula repræsentare possit evidentiùs. Tam raras tamque varias naturæ tuæ doctes ista præsertim ætate, quum libenter, tum summa cum animi mei voluptate sum exosculatus. Equidem nihil non præclarum exspectabam à *Guilhelmi Montjoii* filio, sed ingenue fateor, longe vicisti spem meam, quam de tuo profectu conceperam. Eam epistolam non in hoc tantum servabo, quo me subinde tui contemplatione delectet, verum etiam ut hoc instrumento tecum velut obsignatis tabulis agere possim, nisi qua cœpisti perrexeris, donec Operi pulcherrimo colophonem imposueris. Scribis te illa mea epistola, quam *Adagii* præfixi, velut in theatrum productum, ut velis nolis cogaris, bene saltata fabula, multitudinis auribus oculisque satisfacere. Hoc oneris tibi per me impositum esse, mi *Carole*, nondum sane me poenitet: altera vero sarcina, qua te magis etiam premi dicis, sollicitum quo pacto meis in te meritis gratiam referas, facile te exonerō. Nec enim metuo ne fallas tuorum de te expectationem, quin ista tam præclara exordia, vel, ut melius dicam, primus fabulæ actus, nobis spem faciunt fore, ut, quemadmodum superasti meam, ita vincas & cæterorum expectationem. Quod si præstiteris, arbitror

1531. **AU.** bor mihi pro si quid est meorum in te officiorum, in solidum atque etiam cumulate relatam gratiam. Vera pietas, qua clarissimum patrem tuum perpetuo sum prosequutus, quamque nunc in te velut alterum illum transtuli, non moratur aliam mercedem, quam ut te ipsum talem praestes, qualem optat illa. Verum ne tibi fabulam istam saltanti, nihil aliud quam hortator applausorque videar, sed ut nonnihil etiam opis adferam, visum est tuo nomini dicere *Titum Livium*, *Latinæ* historiae Principem, jam quidem frequenter excusum, sed nunquam antehac vel magnificentius vel emendatius: & si hoc parum est, quinque libris modo repertis auctum; quos bono quodam genio in bibliotheca Monasterii *Laurisseni*, aut, ut vulgo, *Lorsensis*, reperit *Simon Grynaeus*, vir ut in omni genere literarum citra supercilium eruditus, ita provehendis liberalibus studiis natus. Id autem Monasterium est e regione *Wormacia*, sive *Borbetomagi* trans *Rhenum*, à *Carolo magno* septingentis ab hinc annis & eo amplius exstructum, ac librorum copiosissima suppellectile instructum: nam hæc olim præcipua cura Principum fuit, & hic solet esse charissimus cœnobiorum thesaurus. Archetypum erat admirandæ vetustatis, prisco more perpetua literarum serie ita depictum, ut difficillimum fuerit verbum à verbo dirimere, nisi docto, attento, & in hoc ipsum exercitato. Unde non parum negotii fuit in parando exemplari, quod typographicis operis traderetur utendum. Nec minore cura quam fide advigilatum est, ne usquam in describendo ab archetypo recederetur. Quod si pridem magna studioforum gratulatione merito exceptum est, quaecunque fragmentum, quod nobis dedit *Moguntia*; quanto plausu excipi par est, tantam *Liviana* historiae accessionem? Atque utinam faxit Deus Opt. Max. ut hic Auctor totus & integer nobis restituatur. Ejus rei spem nonnullam præbent rumores per ora quorundam volitantes: dum hic apud *Danos*, ille apud *Polonos*, alius apud *Germanos*, haberi *Liviana* quædam nondum edita jactitat. Certe posteaquam hæc reliquias præter omnium spem objecit fortuna, non video cur desperemus & plura posse contingere. Atque hic, mea quidem sententia, principes viri rem se dignam facerent, si præmiis propositis, eruditos ad pervestigandum tantum thesaurum sollicitarent, aut etiam ad editionem perellerent: si qui forte sunt, qui rem publicæ utilitati paratam, gravi studiorum jactura premunt abduntque. Vehementer enim absurdum videtur, homines ut parum auri argenteve inveniant, tantis impendiis tantisque periculis ad ipsos pene inferos terræ viscera perfodere: & hujusmodi thesauros tanto illis preciosiores, quanto corpore præstantior est animus, prorsus negligere, nec ulla vestigatione dignos judicare. *Midas* hic animus est, non Principum, à quo quum sciam tuam indolem quam longissime abhorrere, non dubito quin hoc lucrum sis avidissime amplexurus. Jam ne quis dubitare possit, an hæc dimidiata Decas sit vere *T. Livii*, duæ res potissimum efficiunt: primum ipsa phrasis omnibus notis suum auctorem referens: dein Argumenta sive Epitomæ *L. Flori*, hisce libris per omnia respondentem. Itaque cum scirem magnatibus viris nullam esse lectionem magis accommodam quam Historicorum, inter quos facile primas tenet *T. Livius*, de *Latinis* loquor, præsertim quum *Sallustianum* nihil exstet, præter duo fragmenta: reputaremque quantus quamque inexplibilis historiarum, ut ita loquar, helluo semper fuerit pater tuus, quem non dubito quin hac quoque parte referas: visus sum mihi non incongrue facturus, si hi quinque libri, tibi proprie dicati prodirent in lucem. Quanquam hic nolim te parentis nimium esse similem. Solet enim ille singulis diebus à coena ad mediam usque noctem incumbere libris, non sine uxoris ac pedissequarum tædio, magnoque famulorum murmure: quod quanquam illi hæcenus præter valetudinis dispendium licuit, non arbitror tamen consultum, ut eandem tu jacias aleam,

A fortasse non perinde feliciter casuram. Certe quum pater tuus huic Regi etiamnum adolescenti socius esset studiorum, in historiis potissimum versabantur, idque vehementer approbante patre *Henrico* septimo, singulari judicio prudentiaque Rege. Adjuncta autem est huic editioni *Chronologia Henrici Glareani*, hominis exquisitæ multifariamque docti, cujus indefatigabilis industria, non solum hoc inclytum Gymnasium *Friburgense*, verum etiam totam hanc regionem, liberalibus disciplinis expolit, exornat, locupletat. Ea *Chronologia* commonstrat temporum ordinem, bellorum species, ac personarum nomina, in quibus hæcenus fuit mira confusio, scribarum ac sciorum vicio inducta. Atqui hæc erat unica historiae lux. Quod si hæc absit cynosura, cæca prorsus est in historiarum pelago navigatio: & nisi hoc adsit filum, inextricabilis error involvit lectorem, etiam eruditum, in his rerum gestarum labyrinthis. Hoc munere si tuam epistolam bene pensatam arbitraberis, tuæ jam vices erunt nos tuis impartire literis. Bene vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 1. Martii, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXI.

Erasmus Rot. Francisco Cassandro S. D.

C PRO isto tam sollicito mei amore, *Cassander* ornativissime, nisi te vehementer amem, possem e contibus prognatus, à tigride enutritus videri. Posteaquam apostema ferro apertum est, paulatim revixi, nec tamen vigor rediit, nisi sub hyemem. Diu post animus à studiis abhorruit, ac ceu *Proteus* quidam in omnia se vertit, ut è vinculis elaberetur. At ego contra hoc acrius contendo tenacia vincla. Subinde tentavi, si posset, ad Opus *De ratione concionandi* incallescere. Nihil egi. Tandem extudi, ut sequeretur ad tractationem *Apophtegmatum*: quod hoc argumentum præterquam quod plurimum habet amœnitatis, videtur & meo genio cognatum. In eo an aliquod fecerim operæ pretium, ipse judicabis. Enarravimus *Psal. 33.* in gratiam eximii Præfulis, optimeque de me meriti, *Wirsenburgensis*; ab alio tamen designatum, nec divinare possum quam ob causam. Nec aliud fere nobis hac hyeme gestum est, nisi quod præfati sumus in *Aristotelem Græcum*, & in *Titum Livium* quinque libris auctum. Scripsimus multas epistolas ad Proceres Synodi *Augustana*, sed eas non expedit hoc statu rerum evulgari. Habes ad utrunque, & quid valeam, & quid Musarum auspiciis gesserim. Illud te l'tere nolim, nihil huc perlatum præter primas illas tuas literas, quibus per occasionem quæstiunculæ nos ad amicitiam provocasti, & has postremas Idib. Novemb. scriptas. Vides itaque quinque illas intercidiisse. Equidem nihil addubito quin tu pro tua prudentia nihil committas literis, quod cum vel tuo vel meo periculo veniret in manus alienas: videndum tamen est cui committas, ne & tibi scriptionis opera, & mihi voluptas pereat, quam ex tuis epistolis non vulgarem capere soleo. R. D. Antistiti *Senecensi*, ejusque germano Vicecomiti, me commendabis diligenter: simulque S. *Desiderii* Præpositum meo nomine resalutabis amanter. Bene vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 6. Martii, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXII.

Erasmus Rot. Quintino suo S.

MONTANVS suo functus est officio. Admonuit me tui, jussitque tuis verbis salvere. Sed quid hoc est rei? Nihil aliud me de te scire voluisti, nisi quod cupis agnosci pro meo? nec enim de studiis tuis, aut rerum tuarum statu verbum ullum. Jam quod petis, jam pridem à me factum est. Scripsi tibi, sed an scriptum meum acceperis nescio. Qui possim autem te profiteri meum, quum tu me tuarum rerum nihil scire

AN. scire velis? Si vis amari, præsta te amabilem: & si vis ut agnoscam te meum, fac ut intelligam liquido me esse tuum. Non hæc scribo, quod sinistri quicquam de te suspicer, sed ut ad officium excitem. Panicus iste tumultus, quem excitavit meus *Ciceronianus*, facit ut aliquanto minus quam soleo fidam *Gallorum* ingeniis. Bene vale. *Friburgo* 9. Martii, Anno à *Christo* nato 1531.

EPISTOLA MCLXIII.

Erasmus Rot. Matthia Kretzero S.

QVARE de novatis istis rebus scribis, sed non solus, magno cum animi dolore legi. Vereor ne quid isti civitati inter *Germanicas* præcipuè tum nobilitatis, tum opulentiae, accidat quod nollemus. Cæsar habet acres iras, nec parum excelsi animi est Rex *Ferdinandus*. Cum *Turca* ajunt fore foedus. Nec desunt qui Cæsari & hujus germano satis, ut videtur, irritatis, suffundant frigidam, & oleum addant camino. Divinat, opinor, tua prudentia quos sentiam. In proximo sunt *Bavaria* Duces, hi quo quæso speciosiore titulo possent augere ditionem suam, quam expugnandarum hæreseon, ac propugnandæ fidei catholicæ? Nescio an isti malo nonnihil addiderint purpurati quidam, qui quum non ignorent ex luxu fastuque sacerdotum potissimum natam & conflaram hanc invidiam, tamen istis, ut scribunt, incredibili pompa gesserunt sese, comessantes, totas interdum noctes ludentes aleam, idque non inscia plebe. Jam taceo de quorundam sævitia, qui minis, conviciis, ac suppliciis hoc fatale malum consopiri, vel magis opprimi posse confidunt. Quod erat omnium præsentissimum remedium, id prorsus negligitur. Quid isthuc, inquis? Ut ecclesiæ procures ad meliorem conversi frugem subducant orbi tumultus hujus seminarium. Sic *Christus* adjungeret suum brachium. Nunc perinde quasi sit prorsus humanum negotium, ac non potius vindicta Numinis, hominum sceleribus nimium effervescentibus irritati, ad mundana præsidia toti spectamus: crescit Ecclesiasticorum fastus, ne dicam tyrannis: crescunt opes ac luxus, nec decrevit libido. De Pontifice non est meum judicare, sed tamen qui huc ex *Italia* veniunt, narrant quæ sine mœrore audire non possumus. Quam inclementer à *Clemente* tractata est *Florentia*? Mihi videtur hoc habere in animo, ut favore Principum ac multitudine Cardinalium obruat hoc orbis incendium. Verum, isthuc quid aliud est quam magis etiam irritare Deum? quasi mundus possit mundum vincere. Solus *Christus* vere dixit, *Ego vici mundum*. Si prophani Monarchæ diligunt opes & gloriam, utcunque ferendum est: & haud scio an expediat esse tales aliquot, qui malo nodo malum adigant cuncum. Sed si qui primas tenent in ecclesia, se Monarchis præbeant non magistros & admonitores, sed mancipia, cupiditatumque ministros, obsecro te, quid spei est illi columbæ, quam unice deamat sponsus? Quidam classicum canunt ad hæreticos armis dejiciendos, huc tantum spectantes, ut sacerdotibus opes, oecium & auctoritatem vindicent. At ego vereor ne dum Principes alii nos impugnant, alii tuentur, utrinque spoliemur, ac bellum pio titulo susceptum non minus exitiosum sit Ecclesiæ, quam funestum *Germania*. Faxit *Christus* Opt. Max. ut hoc meum vanum sit augurium. Quanquam hætenus quod divinavi verius fuit quam vellem. Primum, ubi prodierunt *Lutheri* placita de Indulgentiis, silentium erat optimum. Respondit *Prieras* satis gloriose, & primus cicadam, ut *Græci* dicunt, ala corripuit. Respondit alter *Saxonice*. Ibi *Jacobus Hochstratus*, quo suppetias ferret suis *Dominicanis*, nullum non movit lapidem, ut excitaret Academias, nominatim *Lutetianam*, *Coloniensem* & *Lovanensem*. Duas posteriores utcunque commovit hucusque, ut in *Lutherum* ederent articulos satis moderatos, idque, ut opinor, ex sententia *Adriani* postea *Romani* Pontificis. Ea res tametsi non erat indigna Theologis, tamen plerisque nihil aliud quam ri-

sum excitavit, præsertim articuli *Coloniensis*. Sed quum quidam nondum lectis *Lutheri* libris apud imperitam multitudinem seditiose vociferarentur, in primis *Carmelita* quidam morosissimis moribus; admonui his rationibus spargi malum, non extinguere: populus enim libenter audiebat, esse qui docerent non esse necessariam exomologesim, supervacaneam esse satisfactionem: aut silentio negligerent hominem, aut scriptis agerent inter se docti. Contemptum est hoc consilium, & gratiæ loco tuli quod audiebam *Lutheranus*, quum primus omnium illi negotio reclamarem, proque virili obstiterim. Evenit quod prædixeram, gliscebant in dies incendium. Tandem *Carmelita* visum est, ut carceribus ageretur & incendiis; & huc, ut vere dicam, provocabat multorum novis dogmatibus faventium improbitas. Venit διπλωματοφόρος ab urbe cum bulla terrificata, minitans omnibus, & quacunque Cæsar iret, fumis & librorum incendiis implens omnia. His rebus quum nihil aliud excitaretur quam risus, impetratum est diploma Cæsaris. Id editum est ante tempus, quemadmodum & bulla *Leonis* per Monachos exierat priusquam ille vellet. Datus est *Carmelita* & huic simillimo collegæ gladius. Cœpta est carnificina. Tandem *Bruxellenses Augustinenses* publicitus affecti sunt supplicio. Quæris exitum? Ea civitas antea purissima, cœpit habere *Lutheri* discipulos, & quidem non paucos. Sævitum est & in *Hollandia*. Quid multis? Ubiunque fumos excitavit nuncius, ubiunque sævitiam exercuit *Carmelita*, ibi diceret fuisse factam hæreseon sementem. Hic aula Principis animadvertens ita rem geri per furiosum Monachum, ut omnia spectarent ad seditionem, exarmavit illum cum suo collega, & aliis Theologis non Monachis eam provinciam delegavit, aliquanto mitioribus: quanquam & aula sustulit aliquot, plures metu pepulit. Interim ego dum alteram partem horrore ad meliorem mentem, alteram ad efficaciora remedia, utrique factus sum hæreticus. Sed ut prolixam fabulam in pauca conferam, hucusque serpsit malum, eoque inruduit, ut res ad arma spectare videatur. Quod si fiat, nolim male ominari, tantum precor, ut Dominus omnia vertat in bonum exitum. Si præmium exspectassem ab hominibus, deplorarem gratis collocatam operam, proque benefactis reportatam ignominiam: nunc quum certarim agonothezæ *Christo*, levius fero mortalium ingratitude. Non sum tam hebes quin videam, quæ scribendo *Romanensi* regno placere possim. Hæreticis mederi malim quam probari. Quam mihi cum illis conveniat nescio, illud constat nullius nomen eis invisius esse quam *Erasmii*. Quid igitur dicam de illo amico tuo, quem & meum esse credideram, qui me isthic tam inclementer lingua proscidit, quum apud omnes, tum præcipue apud nobiles & magnates, ac multis persuasit; nimirum *ἐχθρὸν νικῶντα*? Sed hæc *Christus* viderit. Omissis querimoniis ad tuam epistolam redeo. Illud unum video superesse, ut Dominus suo ineffabili consilio his malis finem imponat, quandoquidem hominum consilia nihil aliud hætenus quam malum exasperant. Quis exspectasset tantam in *Oecolampadio* mutationem? Ante cucullam plane Monachus erat, & superstitione nostro sodalitis submolestus, nunc quanto alius sit, obscurum non est. De altero, qui à *Lutheranismo*, atque etiam Anabaptismo, rediit ad ecclesiam, tale nihil inaudieram: sed tamen illi gratulor, tametsi suspicor illum eam non admissurum gratulationem. *Sperferum*, quem memoras, non novi. Tuam eximiam perpetuamque pietatem non solum ex tuis literis, verum etiam ex aliorum scriptis cognovi, Dominique benignitatem in te exosculor, gratulor etiam felicitati tuæ, qui tot annos eadem in urbe facta verbi divini semente, cum bona gratia collegarum tuorum ad ampliorem fortunam vocaris. *Joannem Fabrum Dominicanum*, novi hominem in *Thomistica* Theologia pulchre doctum, sed mire vafrum ac versipellem. Is *Roma* cœpit in me debacchari, videlicet quo se reconciliaret Cardinali *Cajetano*, de quo mihi tanta narra-

1531. Au. rat mala, ut nullus scurra in scurram posset dicere plu-
 ra. Obisse nunc primum audio; Dominus illius misereatur. Ex superioribus literis videre mihi videor, nec tuum animum omnino ab hac suspitione purum, quasi non essem alienus ab his Sectis, donec prodisset Epistola ad *Vulturium*, rursus *Apologia ad librum Ecclesiastarum*. Atqui si legisses *Servum arbitrium Lutheri* cum mea *Diatriba*, quam odiosissime lacerat: rursus duos *Hyperaspistas*, quibus illi respondi: ad hæc, libellum adversus *Leopoldum*, ut jam dicere superfedeam tot epistolas, quibus declaro meum animum, fortassis aliter de me sensisses. Si cum illis sentirem, quid opus erat relinquere nidum familiarem, magno rei familiaris detrimento, summoque valetudinis periculo? Sed in libris exstant quædam dogmatibus improbatis affinia: id quum à multis malitioso studio sit tentatum, nullus adhuc potuit ullam sententiam adferre pugnante evidentem cum articulis fidei. Quis unquam quicquam adeo circumspēte scripsit, quod malevolus non possit, vel scandali, vel schismatis, vel erroris, vel temeritatis, vel alio quopiam titulo traducere? Quam vero ab hæresibus abhorream, vel illud satis arguit, quod in hunc usque diem irritatus à *Dorpiis*, *Leis*, *Stunicis*, *Beddis*, *Sutoribus*, *Clisthoveis*, aliisque multis, nulli Sectæ nec ducem me præbui, nec comitem, planè facturum, nisi magis timuissē Deum quam homines: ita saltem licuisset ulcisci quosdam meo more. Sed ut in nullius hominis odium hæreticus esse volo, ita nolim in eorum gratiam, qui mundum diligunt, *Christi* gloriam obscurare, duntaxat sciens. Theologi satis habent negotii cum dogmatibus impiis, etiam si non rixentur de male sonantibus, male jacentibus, offensivis, affinibus & suspectis, adde non intellectis & ad calumniam depravatis. Complures enim *Bedda* calumniæ hinc nascuntur, quod non intelligit sermonem *Latinum*. Mihi persuasi te virum æquum esse, utinam legisses quæ *Leo*, *Stunica*, *Sanctio*, *Monachis Hispanis*, *Bedda*, & aliis respondi. Jam suspicor & tibi aliqua ex parte persuasum, in dialogis meis esse centum hæreticas opiniones. Codicem lubens ad te mitam, si nactus fuero cui tuto credam. *Chrysostomus* non tam à vobis desideratur, quam ipse desiderat emtores, ubique proflans. *Apophthegmata* jam meas exierunt manus, ex officina typographorum prodibunt intra dies octo. Risi *Polyphemum*, qui semper & ubique sui similis est. Nihil illi magis convenit quam ut in aula quapiam præpinguis Abbatis agat morionem. Bene vale, vir in Domino charissime. Datum apud *Friburgum* 11. Martii, Anno à *Christo* nato 1531.

EPISTOLA MCLXIV.

Erasmus Rot. Eobano Heffo S.

AB his, quibuscum semel mihi amicitiae foedus legitime Gratiarum auspiciis ictum est, ut semper sunt gratissimæ quæ redduntur epistolæ, mi *Eobane*: ita non soleo offendi intermissione literarum, præsertim ejus generis, quæ nihil habent præter salutationis officium, aut familiaritatis colloquium. Et epistolarum fasciculis sic obruor, ut interdum vix ocium sit perlegendis. Hic itaque dum culpam deprecaris, aut etiam veniam precaris, scito te *μάτῳ τὸ ὕδωρ ἀναλίσκειν*. Quod expositulas invidiosa commemoratione, & vos bonarum disciplinarum Professores, & istam Rempublicam esse traductam: Primum Reipublicæ, mox me vobis purgabo, sed paucis. Ego isti civitati, ut inter *Germanicas* præcipuæ celebritatis, semper optime volui, nec ulla data est occasio cur fecus essem animatus. Si ideo putas traductam, quod inter eas censeretur videtur, quæ aliqua ex parte favent contentiosis dogmatibus, non expectabam ut illa offenderetur, si hoc obiter in scriptis significaretur, quod ipsa non cupit haberi clam, quodque jam multorum editis libellis latius sparsit fama, quam ille meus libellus unquam sit pervagaturus. Quod Magistratus sat amplis stipendiis conduxit, qui istuc optumas literas profiterentur, nemo non fatetur laude

Adignum. Porro, quod frigent auditores, atque ob id An. etiam Professores, nullum crimen est Reipublicæ, cui 1531. in manu est quod honestum est consulere, successus bene consultorum in manu non est. Magistratus quod in ipsis situm erat præstiterunt, animos hominum immutare solus potest Deus. Nec tamen hujus rei mentionem affectavi, sed huc me adactum vides, ni voluissē haberi mendax, quo nomine mire delectatus est ille qui me provocavit. Jam hoc ipsum, quod à me leviter notatum est, non unis literis ad me perscripsit *Bilibaldus*, vir, ut opinor, gravis, suæque Reipublicæ bene cupiens. Idem *Basileam* detulerunt homines minime leves, ac vobis etiam privatim amici. Quod si putas ad totius civitatis contumeliam pertinere, quoties Magistratus aut in eligendo fallitur, aut successu frustratur, etiam atque etiam vide quam iniquam legem eis præscribas, cum exigis ab hominibus quod solius est Dei proprium, qui nec falli potest judicio, nec eventu frustrari. Quare tibi illa, mi *Eobane*, non admodum in loco dicta sunt tam invidiose, ac deinde cum colapho. Non pudet, inquis, te clarissimæ civitati eam notam inurere, tanquam alat pigros studiorum Professores? Quasi multæ civitates non alant aliquando furaces Magistratus, indoctos Episcopos, luxu perditos sacerdotes, denique lenones, usurarios & meretrices. Non accuso Magistratum, & si quid delinqueret Magistratus, an continuo civitas universa me reum aget læsæ Majestatis? Non dubito quin Magistratus optaret vobis & auditorium quam maxime frequens esse, & studiorum amorem quam maxime flagrare: sed aliud est optare, aliud præstare. Verum, interim alit, fateor, sed aut alit invitatus, aut in spem melioris successus. Tantum de Republica læsa. Venio nunc ad Professorum ordinem, mox ad te venturus, posteaquam quædam tuo nomine peculiariter expositulas. Ego Professorum neminem novi præter te, & *Joachimum*, quorum utrumque soleo inter amicos numerare, quemadmodum adhuc numero, ne putes malevolentiam mihi in consilio fuisse quum illa scriberem. Auditorum autem segnitiam frigique vobis etiam arbitror displicere. At qui fieri potest, ut caleat Professorum studium, si rarus sit auditor, isque dormitabundus & oscitans? Proinde, nec Professoribus inuitur nota, sed auditoribus. Jam mihi finge esse unum atque alterum ex Professoribus qui cesset non illibenter, quid aliud accidit, quam quod hominis est? Posteaquam illi negligunt suum commodum, ignoscendum est, si Professor suum ocium & emolumentum amplectitur. Succensēs iis qui talia vel literis vel rumoribus huc pertulerunt: non tamen hoc agis, ut doceas illos vana pertulisse; tantum ingratitudinem & incivilitatem eis objicis, qui istuc bene habiti parum bonam retulere gratiam. Jam si quid tu cudis poematum, non isti tantum civitati profuturorum, aut si quid tale molitur *Joachimum*, quid hoc ad istam profitendi provinciam? Mihi quotannis multa cuduntur, nec ob id mihi civitas hæc designat salarium. Rogas quomodo ipse me mihi excusum, qui tantum vulnus infligam semianimis vixque spiritum languidum trahentibus literis? Imo in hoc ipsum illa scripsi, ut segnes ad studiorum ardorem excitarem. Quum præceptor increpat segnitiam discipulorum, quid aliud agit, quam ut illos ex ignavis reddat alacres? Quam alibi langueant studia nescio, *Lovaniis* & *Lutetia* florent ut quum maxime. Sed unde languor studiorum? Nimirum à segnitie quorundam qui se jactant Evangelicos. Hoc si tu quoque doles, ut facere arbitror, in idem venimus. Fortasse metuis ne si multis persuasum fuerit istuc cessare Professores, pauciores studiorum gratia sese ad vos conferant. Vestrarium itaque partium est, auditores vestros ad amorem literarum inflammare. Id si factum erit, ipsa res facile juventutem alliciet. Nec oportet eo loco vos supra modum offendi, quum eadem querela sit optimi cujusque de civitatibus omnibus, ubi regnant Evangelici. Hoc certe nomine vos & amo & laudo, quod in his dissidiis quieti, bonas literas nulla onerastis invidia. Venio nunc ad

ad ea, quæ peculiariter mecum agis. Exprobras, quod
 1531. meum nomen præclaris laudibus vexeris. Ut fateor
 non esse mihi molestum laudari à viro laudato, ita, ni
 fallor, vicissim *Eobani* virtutes si minus quam tu co-
 piose, satis tamen candide prædicavi. Nuper *Glarea-*
nus mihi narravit abs te editum volumen Epigramma-
 tum, in quibus frequens & honorifica mei mentio. Id
 nondum videre datum est. Quod scribis de subtractis
 è farragine meis ad te epistolis, nec memini, nec satis
 intelligo. Si subtractæ sunt, certe odio tui factum
 non est: neque enim meæ in te benevolentia quic-
 quam decessit hæctenus. Fieri potest, ut cum ederem
 hoc genus argumenti, tuæ non venerint ad manum,
 aut aliquid fuerit causæ, quod nunc non uoco divina-
 re. Unam illic meam ad te epistolam reperio. Tibi
 non videtur ferendum, quod in *Ciceroniano* meo nullus
Eobani datus sit locus. Si æquum autumas, vir amicif-
 sime, ut me in jus vocet quicumque illic præteritus
 est, plusquam ducenti me reum peragent. Non enim
 ibi texebam catalogum eorum qui scriptis innotuissent,
 sed quum decem exempla suffectura fuerint ad id quod
 illic agitur, indulsi numero, idque sicuti parum con-
 sulte, ita ut apparet parum feliciter. Utinam in to-
 tum à vivorum, aut nuper defunctorum nominibus
 temperassem. Nunc alii se queruntur præteritos, alii
 dolent se commemoratos, alii secus attracti sunt quam
 vellent. Finiendus erat nominum catalogus, id fieri
 non poterat, nisi multis prætermisissis. Sed omis-
 sis, in-
 quies, gregariis, eximios tantum recensuisses. Verum
 qui vix gregarii sunt, sibi videntur eximii. Porro ne
 tu malevolentia des, quod nominatus ibi non sis,
 præteritus est & *Zafius* & *Beatus Rhenanus*, quorum
 alterum crebro videbam, ab altero frequenter accipie-
 bam literas, ut oblivionem causari non queam. Nec
 illi tamen expostulant. Semper fassus sum, quod
 mihi vindicat *Franciscus Philephus*, parem in utroque
 genere facultatem tibi mire obtigisse, sed nihil quod
 sciam exstat tui præter Poemata. At in *Ciceroniano*
 meo, ut ais, sit aliquot Poetarum nomenclatura. For-
 tasse, sed obiter tamen, & præter argumenti natu-
 ram, ut hoc, cui venia opus est verius quam debetur
 laus, contrahi potius debuerit quam dilatari. Et
 tamen hæc scribens nondum scio, an ibi sit *Eobanus*
 necne: & nisi tu exposulasses, credidissim te mini-
 me prætermisissum, tantum abest, ut studio tuum no-
 men suppresserim. Jam finge me texuissæ Scriptorum
 catalogum, humanius erat oblivioni ignoscere, quam
 de animo nostro dubitare. Abs te biennio nihil ve-
 nerat literarum, & sensi nonnullos amicos mihi fa-
 ctos iniquiores, quod novis dogmatibus reclamarim.
 Tale quiddam de te suspicari poteram, nihil tamen si-
 nistræ suspicionis passus sum altius in animum meum
 descendere. Sed ut descenderit, cur judicassim præ-
 tereundum *Eobanum*, quum *Huttenum* & *Albertum*
Pium recenscam, quorum uterque cruento calamo me
 petiit? Postremo, *Eobanus* in se habet quo se nobili-
 tet, ut nostra prædicatione vix alii minus sit opus.
 Jam si quid vel abs te, vel à *Joachimo* elaboratum
 est, quod nondum prodiit in lucem, mihi quidem ve-
 nia dignus videor si nesciam. Quod *Theocritum* red-
 didisti *Latino* carmine, miror si *Siculam* illam *Venerem*
 assequutus es. *Homerum* opinor experiris tractabilio-
 rem, in utroque tamen argumento vereor ut fama la-
 bori respondeat. Qui *Græce* norunt, (nam gliscit in dies
 ea lingua latius) malunt ejusmodi Auctores audire sua
 lingua canentes. Laudo tamen industriam tuam, nec
 ea sua laude fraudabitur. Quæ præsentem adferunt u-
 tilitatem, ea maxime videmus hominum manibus te-
 ri, etiam si tractent argumentum humilior. Ita cele-
 bris est *Perottus*, *Rhodiginus*, *Calepinus*, *Budans*, & *Vo-*
laterranus. Sed mediocribus esse Poetis non licet, ut ait
Horatius. Hoc seculo vix etiam summi Poetæ laudem,
 quantam promerentur, ferunt. Sed finem imponam
 epistolæ nimium loquaci. Isti Reipublicæ utinam tam
 omnia contingant prospera, quam ego opto. Eam

per me nulla ex parte, nec puto læsam, nec lædi ve-
 lim. Si vanus est rumor, qui frigere istic professiones
 pertulit, & si falsa scripsit *Bilibaldus*, magnopere gau-
 deo, precorque veniam credulitatis. Sin vera sunt,
 existimo Professorum segnitiam excusatam auditorum
 frigore. Quod si non impetro, saltem illud persuasum
 habeas, *Erasmus* in te & *Joachimum* amico esse ani-
 mo, in alios, quos non novi, nihil habere stomachi: de
 nostra vero amicitia tantum mihi fuisse fiducia, ut si-
 ve meæ ad te epistolæ ederentur, si ve premerentur, si-
 ve *Eobanus* esset in catalogo, si ve non esset, putarim
 me te nihilominus benevolo usurum. Postremo, si
 quid hic à me cessatum est in officio, facile poterit al-
 io loco farciri. Bene vale, & *Joachimum* collegam
 tuum meis verbis saluta. Apud *Friburgum Brisgoia* 12.
 Martii, Anno à *Christo* nato 1531.

EPISTOLA MCLXV.

Erasmus Rot. Baptista Egnatio S.

INCOMMODE mihi, ne dicam infelicitè accidit,
 I quod incuria pueri tui epistola mea, cui respondere
 parabas accuratius, non fuerit ad manus. Nihil enim
 potuisset animo meo obtingere jucundius, quam pro-
 lixius *Egnatii* mei colloquium. Cum *Budeo* nunquam
 in gratiam redii, ne quid mihi frustra gratulere. Fa-
 xit Deus, ut ne redeam unquam: nunquam enim in
 illum secus fui affectus, quam bonum gratumque vi-
 rum esse par est, erga hominem excellenti doctrina
 clarum, deque studiis ac studiosis omnibus bene me-
 ritum. Si quid fuit offensæ, quod ipsum aut omnino
 nullum aut quam levissimum fuisse reor, à me quidem
 ortum non est, sed veneficarum linguarum susurris ac
 fascinis procuratum. Tametsi *Budens* vir & probior
 est & humanior, quam ut acriter etiam laceffitus in
 quenquam odiose stringat calamum. Et ego sum is,
 qui in tales viros ægre possim incandescere, licet acer-
 be provocatus, modo me sinant esse *Christianum*. Ad
 hanc solam contumeliam, lenis esse nec possum, nec
 debeo. Illud acute perspicis esse fati mei, quod mul-
 torum acerbis inimiciis sum exercitus, quum maxime
 semper habuerim in votis, ne cujus cruore meus rube-
 sceret stylus. Ejus rei sat signi est, quod inter tot meas
 apologias nulla est invectiva. Hoc me fato natum le-
 vius fero, quam si à multis laceffitis apologias totidem
 extorsissem. Non est fas *Θορμαχῶν* summo illi chora-
 go, cujus arbitratu humanæ vitæ fabula agitur, paren-
 dum est. Is quos vult, & qua persona vult, producit
 in theatrum. Si te voluit esse *Missionem*, me *Demeam*,
 suas quisque partes sustineamus oportet. Novit Domi-
 nus quid cuique expediat. Hostes habeo plures quam
 vellem, fateor: sed contra non paucos habeo amicos,
 dignitate, auctoritate, doctrina, morum integritate
 præcellentes. Nec hæctenus mihi quisquam exhibuit
 negotium, nisi aut cerebrofus, aut invidus, aut arro-
 ganter indoctus, aut ex calumnia venans gloriam. Id-
 que successit nonnullis. Vix alius me fuit amicorum
 factionibus ditior, priusquam hæc dogmatum digladi-
 atio nasceretur. In qua mihi libebat quietem agere, sed
 non licuit. Volens nolens protrusus sum in arenam
 gladiatoriam, nec ab hoc munere videor unquam ru-
 dem impetraturus, quum à nulla re magis abhorreat
 meus genius. Tolerabilior erat mea conditio, si cum u-
 na hostium acie esset conflegendum. Nunc cum una tur-
 ma cominus pugnantem, à tergo adoriuntur illi ipsi
 pro quibus dimico, ut hoc pugnae genus *Geryonem*
 quempiam, aut *ἰκατόνυχον* requirat, aut certe aliquem
 ex eo hominum genere, quod olim fuisse narrat *Ari-*
stophanes apud *Platonem*, gemina facie, quaternis bra-
 chiis, & totidem cruribus. Hoc ne suspiceris, *Egna-*
ti, meæ naturæ vicio accidisse, rem à primordiis re-
 petam. Jampridem apud nostrates incredibilis digla-
 diatio fuit inter melioris literaturæ *Græcique* sermo-
 nis candidatos, & inter *Rabinos* personatos, qui cœ-
 lum terræ miscere maluerunt quam aliquid nescire vi-
 deri.

deri. Hic si non vexilliferum, certe strenuum militem præbui. Cum hæc concertatio maxime ferveret, exortum est hoc opinionum dissidium, quo nunc orbem concuti videmus, vereorque ne, ni Deus avertit malum, videamus atrociora. Hic qui in Musarum castris meruerant, plerique, ne dicam omnes, semet adjunxerunt ei qui novæ factionis fuit auctor. Id quoniam ipse facere recusabam, in periculum veniebam, ne prorsus ἀξενῶ & ἀφιλῶ remanerem. Hos tamen satis æquos habui, donec sperarent me prudenter dissimulantem, suo tempore ad partes accessurum. Verum, posteaquam impar invidiæ coactus sum in eam factionem ejusque ducem ferrum acriter stringere, ut quisque antea fuerat juratissimus amicus, ita vehementissimus hostis esse coepit. Nec licuit interim illis placationibus uti, adversus quos pro linguis ac bonis literis gnaviter steteram, qui mundo persuadere conati sunt, hoc religionis incendium non posse restingui, nisi simul & oppressis literis humanioribus & harum fautoribus, inter quos præcipuas tribuunt *Erasmio*. Ita factum, ut amicis destitutus, utrinque petar omni telorum genere, adeo non defensum ulla vel dignitate, vel auctoritate, ut à cimicibus quoque lædar impune, nisi quod hæcenus favore Cæsaris utcunque substiti. Quanquam hoc quoque malum, quam vel alicui Sædæ dare nomen, vel his adulari qui sub *Christi* titulo nihil aliud quam mundanam tyrannidem sibi parare & constabilire nituntur. Quibus adeo fuit dulcis gustatus agricolarum sanguis, ut totius *Germaniæ* sanguinem sitientes, nullum non moveant lapidem, ut utranque *Germaniam* & superiorem & inferiorem ad intestina bella concitent: nec vident id si fiat, non minus fore perniciosum Ecclesiæ, quam populo funestum. Ipsi interim in tuto publicæ calamitatis spectatores, cum *Nerone* canent τὸ αἶμα. Ad exitiale bellum adhuc tendunt omnia procœmia. Si meis consiliis initio fuisset obtemperatum, jam aut consopitum esset hoc malum, aut certe non adeo late divagatum. Nunc nihil restat, nisi ut in primis mutata in melius vita, à Domino petamus auxilium, potius quam ab armis. Sub hujus belli prætextu mundus *Judaï* & hæreticis inundabitur. Utinam Dominus aperiat oculos Principum. Quum simplicitatem meam nominas, vir prudentissime, plane vomitum tetigisti meam. Quicquid malorum per omnem vitam accidit mihi, simplicitati meæ acceptum refero, quam hæcenus ne tot quidem malis admonitus possum dediscere. Quumque aliis interdum possum recte consulere, ipse nescio qua vi fatali non desino ex meo ingenio cæteros æstimare. Plurimam vero tibi gratiam habeo, mi *Egnati*, qui sic me diligis, ut mea incolumitas te tam sollicitum habeat, tam præclare de me sentis, ut Ecclesiæ plurimum referre putes *Erasmum* esse sospitem, quorum alterum tuæ pietatis est, alterum candoris. Siquidem ex tribus, quæ tu commemoras, veteris necessitudinis, quæ mihi tecum fuit *Venetia*, non sine voluptate recordor, virtutem excellentem opto magis quam agnosco, eruditionem agnosco quidem, sed adeo non eximiam, ut infra mediocritatem esse fatear. Literæ sic effloruerunt, ut *Erasmus* inter ἀναλφαβήτης censendus fuerit, nisi hæ opinionum rixæ transversim incurrentes turbassent omnia. *Zafius* valet ac te resalutat, simul cum hoc *Henricus Glareanus*, qui hic summa cum laude literas optimas proficitur, vir multifariam eruditus. De *Chrysostomo* video tibi ab amicis data verba. Si quid tamen obtinget, rogo mittatur *Frobeniis*. Opus quidem jam exiit, sed parant unum volumen addere, quum primum licebit. Bene vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 13. Martii, Anno à *Christo* nato 1531.

EPISTOLA MCLXVI.

Erasmus Rot. Jacobo Tussano S.

Ego semper læti ominis instar habui, quod linguis ac bonis literis apud nos subolefcentibus tam odio-

se tamque conjuratis studiis reclamatum est: à talibus enim initiis semper exortæ sunt res præclaræ diuque regnaturæ. Hujus excetræ sibi si non primus, certe cum primis apud nostrates excepi. Ab ea te quoque nonnihil afflatum fuisse vehementer, mi *Tussane*, doleo. Verum, ut hæc invidia paulatim ipso temporis progressu mitiganda citius consopiat, partim in nobis situm est, videlicet ut comitate, civilitate & officio nosmet in benevolentiam omnium insinuemus. *Levanii* Collegium *Bussidianum* vix substitit, tanta erat eorum conspiratio, qui sibi persuaserant hanc studiorum accessionem suis rationibus fore incommodam. Itaque Professoribus dedi consilium, ne verbum in alios disciplinarum Professores dicerent, sed comitate morum, diligentiaque profitendi, simul & juventutem allicerent, & hostes irreconciliabiles urerent: nam hoc vindictæ genere non esse aliud pulchrius aut efficacius. Paruerunt, & post aliquot menses facti sunt, sibi rerum experientia compertum, id consilium fuisse faustum ac felix. Eo consilio nec vestra prudentia nec vestri mores egent: & alioqui non paulo levius certamen vobis erit cum lerna, partim quod apud vos melioris literaturæ splendor jam maxima ex parte gloriose inscitæ nebulas discussit: partim quod tantum Principem habetis istius pulcherrimi negotii professum auctorem, non minus humanum ac benignum quam potentem, qui videtur hoc penitus habere perspectum, quantum hinc veræ gloriæ suis ornamentis, quantum utilitatis universæ ditioni sit accessurum. *Levanienſe* Collegium auctorem habet *Hieronymum Bussidum*, virum amplissima fortuna dignum, quæ non defuisset, si vivere licuisset: sed decessit & auctoritate & re mediocri, adeo ut salaria vix alendis Professoribus paria sint. Illius tamen memoriæ nulla satis digna gratia rependi potest, qui quicquid erat facultatum, id universum ei negotio dedicavit. Quin & hoc cordationis consilii videtur, quod isthuc quarum modo linguarum Professoribus destinatum sit stipendium, *Græca* & *Hebraica*, quandoquidem *Latina* jampridem sic effloruit, ut peculiari Professore non egeat. Jam illud regiæ benignitatis est, quod utrique linguæ binos Professores designavit; idque salario neutiquam exili, quo non tantum commodum, verum etiam cum dignitate munus delegatum obire queant. Isto nomine, mi *Tussane*, multo feliciorum judico *Galliam*, quam si tota *Italia* vestræ ditioni fuisset adjuncta. Pulcherrimam spartam sortiti estis, nihil superest nisi ut eam pro sua quisque facultate certatim exornetis. De tuo erga me studio, nihil opus ut aut ipse jusjurandum ullum interponas, aut quenquam sponsores adhibeas. Ut enim priscis illis sufficiebat formula, inter bonos bene agere oportet: ita inter *Christianos* nihil requirendum præter duas syllabas, *vai* & *i*. De *Budeo* reconciliando quod scribis, amo quidem humanitatis tuæ sedulitatem: verum nolim hoc esse persuasum eruditorum centuriis, me cum *Budeo* rediisse in gratiam, qui cum mihi nulla fuerit unquam similtas, nec unquam futura sit, nisi prorsus hanc mentem mihi deus aliquis adimat. Nulla est inter mortales tam omnibus nexibus adstricta amicitia, quam non aliquando nubecula quæpiam offuscet ad tempus. Nemo mihi persuasit, aut persuasurus est unquam, *Budeum* hominem non minus humanum quam eruditum, fuisse offensum meo *Ciceroniano*. Si quid fuit offensionis, malæ linguæ veneficium fuit. Auctores aliquot ad me delati sunt, sed non est ocii tantum, ut vacet auscultare delationibus, præsertim cum jam senex alio properem. Ego nunquam aliter animatus in *Budeum* fui, quam decet in hominem probum, eruditum & de literis egregie meritum. Consultius autem visum est illum meis literis non appellare: nam si quis deus mutavit illius animum, ut pro benevolo suscepit hostilem, non est innocentie cuiquam esse supplicem. Si talis est offensio, quales solent sæpe inter amicos, incolumi tamen fœdere *Grætiarum*, incidere, illius erat expostulare, meum purgare.

1369. **It.** Quamquam nec hic gravarer aliquantulum de meo jure decedere, si certo scirem quid illi doleret. Id equum nec divinare possim, vereor ne si tentem generoso equo palpari, imprudens doloris locum attingam, & ille recalciet undique tutus. Si est offensus, illius vices sunt rescribere ad duas epistolas, quas, ut ais, totum biennium apud se servavit non resignatas. Sed quicquid est hoc ulceris, si tamen est ullum, optimum arbitror fore medicum & καίρον. Nec mihi desunt quibus rescribam, velim nolim, nec desunt *Budeo* & *Henricum Glarzanum* jussi tuis verbis salvere, quem ipsum opinor tibi scripturum. Habes, ni fallor, fere ad omnes epistolae tuae partes. Hisce diebus aliquot, famulus à cena mihi inambulanti solet è *Budaicis* epistolis recitare, si quando non est commodi congerronis & ad stomachum meum facientis copia. Vehementer probo tuum consilium, quod in plerasque attexueris scholia. Qua re factum est, ut & à pluribus majoreque fructu legantur, & melius ferant ætatem utilitate præsentis commendatæ. In his sunt aliquot ad *Petrum Amicum*, quem *Basileam* adduxit *Joannes Lascaus Polonus*, juvenis apud suos apprimè nobilis, atque etiam in paucis eruditus. Venit autem nulla re alius, quam τὸ γήματι, nam moribus illius, nihil unquam vidi purius, in quibus nullum nævum possis reprehendere, nisi quod plus satis abesset ab arrogantia ferociaque. Post menses paucos coepit languere, nec aliam ejus rei causam divinare potui quam frigus, cui non assuerat, nudato jam præter solitum collo ac tibiis. Nec interim desinebat crudis *Germania* vinis aquæ plurimum addere. Adeo vero contigit illi, quod optare solet *Cæsar Augustus*, & *Θάνατος*, ut obdormiscere non mori videretur. Corpus apud *Franciscanos* pro laico sepultum est, animam spero inter *Seraphicas* mentes vivere. Hoc si forte nesciebas, scire te volui. Bene vale. Saluta mihi *Danesium* collegam tuum, sed imprimis *Budem* si videbitur. Apud *Friburgum Brisgoia* 13. Martii, Anno à *Christo* nato 1531.

EPISTOLA MCLXVII.

Erasmus Rot. Lazaro Bayso S.

SUMMAM voluptatem eamque geminam mihi sperere tuæ literæ, *Baysi* ornatissime, partim quod legatum agis excellentissimi Principis nomine, idque in urbe, præter alias innumeras felicitates, etiam viris eruditissimis ac bibliothecis locupletissimis florentissima, partim quod nec istius muneris dignitas, nec occupatio negotiorum tibi *Erasmii* memoriam excuset. Illa verba tuis in literis non sine risu legi, *Ad magnam istam Erasmus*: qui titulus haud quadrat in hoc corpusculum, minus in fortunam, minime in ingenium. Sed tamen istuc modestius quam quod *Zafius* nunquam exorari potuit, ut desineret me *ter maximam* appellare. Cæterum, quemadmodum fateor me tuas epistolas sæpe desiderasse, posteaquam unis literis ingenui tui gustum mihi præbueras; ita nunquam, ut ais, te cessatorem appellavi, quem etiam si nihil scriberes, sciebam nec in amore, nec in officiis unquam cessare. Qui mihi hoc quoque nomine, vulgari hominum genere videre felicior, quod felicitatem tuam agnoscis. Quid à superis majus exoptare poteris, quam quod à regis negotiis literarum ocium tueri licet, quodque, ut scribis, ocium contigit cum dignitate? Mearum autem rerum status cum tuo, mi *Baysi*, prorsus ex diametro pugnat: mihi enim negotium est absque dignitate, nisi quod meum esse duco quicquid obtigit candidis amicis. Quin & literis gratulor, quas *Franciscus*, Regum optimus maximus, non sat habet à philo-barbarorum petulantia vindicare, nisi eas ad tantam provehat dignitatem, ut suoapte fulgore tenebriones obstreperos facile submoveant. Gaudeo quod meditaris esse trilinguis. *Heliam* non novi, *Egnatium* hominem non minus humanum ac probum quam eruditum *Venetis* amavi, idque, ni fallor, mutuum. *Lazaro*

A *zarum Bonamicum* opinor me vldisse *Patavii* in ædibus *An. Marci Musuri*, qui jam tum juvenis plurimum & eruditio- 1531.
ditionis & humanitatis præ se ferebat. Utinam deus aliquis mihi det, ut in tam felici contubernio possim hære: nam hic rerum procemia nobis minitantur bellum egregie funestum, nisi numen aliquod propitium scenam rerum humanarum invertat. *Benedictus* bona fide tuas literas reddidit: sed idem reddidit commentariolum *De vasorum generibus*, cujus pridem in literis ad me tuis spem feceras, una cum libello *De vestibus*, locis aliquot tua manu castigato. Sed quum appendix illa præterquam quod erat indiligenter ab amanuensi tuo descripta, videretur etiam imperfecta, non ausus sum typographis committere. Cæterum quoniam ille constanter asseverabat te librum in hoc tradidisse, ut si vellem hic excuderetur, perlegi non indiligenter, & si quid comperissem amanuensis incitiam commissum, emendavi, *Frobenio*que commisi. Quod si mihi *Benedictus* dedit verba, confugiam ad humanitatem tuam, culpam poenamque deprecaturus. Sin vero nec ille fefellit, nec tu offensus es, erit quod gaudeam. Nihilo secius integrum tibi est, opus tuo arbitrato absolvere, atque istuc excudendum curare. *Lazaro* meis verbis ut multam salutem annuncies oro: nam *Egnatio* ipse nunc scribo. Bene vale, vir clarissime. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 13. Martii, Anno à *Christo* nato 1531.

EPISTOLA MCLXVIII.

Erasmus Rot. Julio Pflug S.

SI inter nos susceptum esset eloquentiæ certamen, *Julii* præclarum *Germania* decus, profecto literarum tuarum erudita facilitas & decora jucunditas, ac felicissimus quidam perpetuusque *Tulliana* dictionis fluxus, me à rescribendo deterruisset. Id esse verum, ne me putes rhetoricari, quantumvis sancte dejerare non dubitem. Sed quoniam nec hanc ætatem, nec Theologum decet anxia poliendi sermonis cura, non visum est affectare, quod assequi nullo modo possem, etiam si omnes nervos intendero. Proin tua fretus humanitate, ausus sum ex tempore, meoque more quicquid in calami cuspidem venerit chartis illinere: quod nunc etiam majore venia facio, cum eodem tempore plures sexaginta scribendæ sint epistolæ, & in his aliquot, quæ justî prope voluminis instar habent. Pro laudibus, quas tibi tuo merito tribuo, non est quod mihi gratias agas, aut benignitatem meam prædices, quum justius sit, ut utrique Deo, cujus munificentia est, quicquid in nobis est laude dignum, gratiam habeamus: quem precor ut suam in te benignitatem semper in majus ac melius augere dignetur, quando quod hæc tibi conceditum est, tam non maligne quum amicis omnibus, tum vero Reipublicæ potissimum impertis, videlicet non ignarus in quem usum tot præclaras ingenii naturæque dotes ille tibi sceneraverit. Quod vero tua bona sic extenuas, nihil aliud efficis, quam ut magnificentius etiam de te sentiam, utpote veræ minimeque fucata virtutis notam agnoscens, quæ nihil moratur hominum laudes, sed ad eas, ceu virgo quæpiam intacta, rubore suffunditur: nec est ulla tutior verorum bonorum custodia. Quod polliceris te si non cæteris virtutibus, certe gratitudine fideque meo de te judicio responsurum: Gratitudinis vocabulum non agnosco, de fide lubens audio, quamquam nihil addubitaturus, etiam citra promissum. Tua de Principis erga me studio propensaque voluntate mihi jucunda fuit magis quam necessaria testificatio. Tot argumentis illius in me non modo benevolentiam, sed & pietatem jam pridem exploratam ac perspectam habeo. Itaque mihi nihil æque persuasum est, quam quicquid in hac causa fecit, ab amicissimo profectum animo fuisse. Nec ob id pilo minus me illius humanissimæ Celsitudini debere puto, quod res in diversum cessit. Animos spectare decet, non exitum. Quare quod tam diligenter

R r r 3 per-

AN. persuadere niteris illustrissimo Duci nihil aliud fuisse
 1531. propositum, quam ut dum meam senectutem ab his
 turbis asserit, & studiorum meorum tranquillitati, &
 publicæ, ut ais, utilitati consulat, honestam tu qui-
 dem, vir egregie, sed supervacaneam operam sumis.
 Quod autem scribis, hoc actum, ut ille præcisa ma-
 teria litis mihi negotium non faceretur, aut si facesse-
 ret, id ei sine fraude non esset, &c. Ad hæc aliaque
 hujus generis arbitror te non desiderare responsum, si
 modo schedæ, quibus ad tuam priorem epistolam rescri-
 psi, tibi redditæ sunt, aut si eas tua lectione dignatus
 es: nec enim me fugit, quam non capiantur ejusmo-
 di rixis ingenia generosa. Quod si nemini persuadeo
 monstrosas quorundam delitias, quid mihi superest,
 nisi ut Evangelico clypeo memet obarmem patientia?
 Cum tot enim monstris mihi res est, ut jam debuerit
 animus ad ista occaluisse. Sed piget harum næniarum
 meminisse. Posteaquam hoc fato natus sum, juvat in
 tui similitum virorum amicitia conquiescere, quos ha-
 beo non tam paucos quam multi sibi persuadent. Tuæ
 vero necessitudinis accessionem, si quid mihi credis,
 pluris facio, quam si contigisset sacerdotium quamli-
 bet opimum. Ad eam alendam non arbitror opus esse
 multis officiis, sat erit si subinde mutuis literis excite-
 tur. Si quid tamen erit, in quo queam animo tuo aut
 etiam tuorum gratum facere, nihil erit quod non &
 alacriter & libenter sim præstaturus, modo fuerit in
 mea potestate, si vel abste monitus fuero, vel si sese
 dederit opportunitas. Legi vero, quam fers, sane quam
 lubens subscribo, ut in amicitia nostra velut jam legiti-
 mis auspiciis inita, justisque numeris confirmata, lau-
 dum reciprocae vires, excusatio styli neglectioris, &
 si quid aliud est hujus generis, id omne posthac sub-
 latum sit. Ut illustrissimo Principi me reddas com-
 mendatiorem, quanquam existimo supervacaneum o-
 rare, oro tamen, nec ob aliud nisi quod id summope-
 re cupio. Vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 14. Martii,
 Anno à Christo nato 1531.

Ut liberius ad te scriberem in causa fuit *Andreas*
Conritz, juvenis imaginibus clarus, & in Jurisperito-
 rum literis diligenter exercitatus, mihi cum fratre suo
Christophoro domestico convictu notus spectatusque
 est, atque etiam mensæ communis, salisque religio-
 ne foederatus. Eum arbitror tibi notum esse: aut si
 notus non est, quæso te, ut ne pigeat cognoscere pro-
 pius.

EPISTOLA MCLXIX.

Erasmus Rot. Georgio Saxonie Duci S.

JAM olim quidem compluribus argumentis perspe-
 ctum habens illustrissimæ tuæ Celsitudinis erga me
 propensum favorem, & intelligebam & profitebar
 me illi plurimis maximisque nominibus obligatum esse.
 Verum, nuper gravioribus etiam nominibus me sibi red-
 didit obligatiorem, præcipue duobus. Alterum quod,
 ut ex literis R. D. *Christophori* Episcopi *Augustensis* ac-
 cepi, tuam in *Erasmum* benevolentiam apud aliquot ec-
 clesiæ Proceres, inter quos erant Cardinalis *Campegius*
 & Cardinalis *Leodiensis*, dignatus es profiteri. Quo
 quidem testimonio arbitror ornamentum dignitatisque meo
 nomini non parum accessisse. Alterum quod tam aman-
 ter, tamque sollicitè dederis operam, ut senectæ stu-
 diisque meis ocium tranquillum parares ab eo, cui
 pro delectamento est mihi negotium facessere, litera-
 riisque commentationibus obstrepere. Quod tuæ sub-
 limitatis studium, utcunque cætera casura sunt, hoc
 certe nomine mihi fuit felicissimum, quod hac oc-
 casione nactus sum amicitiam viri omni decorum ge-
 nere ornatissimi, *Julii Pflug*: cujus similes utinam
 quamplurimos haberet *Germania*. Mihi quidem mul-
 tis de causis quies non solum optatissima est, verum
 etiam necessaria. Sed si hanc personam Deus huma-
 næ fabulæ choragus mihi imposuit, partes delegatas
 agam oportet. In hac arena mihi video moriendum

esse, nam ut isti vivi conquiescant nihil est spei. Nul-
 lus est annus, quin duos tresve libellos in caput meum
 ejaculentur pseudo-Euangelici. Privatas molestias faci-
 le concoquerem, si publicus Ecclesiæ status haberet ut
 vellem. Pacata est *Italia*, *Gallia* Cæsari nodo, ut ajunt,
Herculano foederata est. In *Hispania* nihil est tempestatis.
 Negotium *Britannicum* de repudio facile citra tu-
 multum componetur, ut audio, utque novi Regis
 ingenium. Cum *Turca* sperantur induciæ, quod qui-
 dem existimo non tantum ad Reipublicæ commodum,
 verum etiam ad *Christi* religionem propagandam ef-
 se conducibilis. Si Deus huic febri *Germanica* me-
 deri dignaretur absque bellis intestinis, sperare lice-
 ret aureum quoddam seculum. Tot jam diu flagellis
 afflicti sumus, bellis, tumultibus, pestilentis subinde
 speciem mutantibus, summa caritate rerum atque
 etiam penuria, nec solet Dominus irasci in finem, sed
 in ira recordari misericordiæ, tantum ut nos toto pe-
 ctore convertamur ad illum, in eum unum figentes
 ancoram spei nostræ. Non erat animus illustrissimam
 Celsitudinem tuam hisce literis interpellare, nisi suam
 operam ultro detulisset generosus adolescens, mihi que
 tum ob eruditionem haud vulgarem, tum ob morum
 integritatem etiam domestica consuetudine perspectam
 inprimis charus & amicus, *Andreas Conritz*, qui cum
 fratre suo *Erasmio* repetit patriam, relicto hic altero
 germano *Christophoro*, qui & ipse diligenter ac felici-
 ter in Jurisperitorum literis exercet ingenium. Precor
 ut illustrissimam C. T. incolumem ac florentem nobis
 reique publicæ servet Opt. Max. *Christus*. Apud *Fri-
 burgum Brisgoia* 15. Martii, Anno à Christo nato 1531.

EPISTOLA MCLXX.

Erasmus Rot. G. Urfino Velio S.

VACAT audire novarum rerum aliquid? Accipe:
 Quanquam inter *adivata* numerari scio senis mu-
 tare linguam, tamen ego meditor mutare stylum. Ac
 primum applicui memet ad exemplar structuræ *Budai-
 ca*: legi plerasque illius epistolas feliciter elaboratas,
 annis sum sedulo, sed conatus successu caruit. Nunc
 in effigendo *Cicerone* sum totus. Dices, quid accidit?
 Huc extimularunt me trium hujus ætatis in dicendo
 felicissimorum epistolæ, *Jacobi Sadoleti*, *Petri Bembi*,
 & *Julii Pflug*, quorum postremum nuper amicum ha-
 bere cœpi, ex re mala magnum nactus bonum. Phra-
 sis horum ita consentit, ut dicas à teneris unguiculis
 eodem in ludo doctos & educatos. Deum immortalem,
 qui candor orationis, quam felix facilitas, quanta sen-
 suum sanitas, quam omnia coherent, amnisque lim-
 pidissimi in morem inoffense labuntur, nulla salebra,
 nullo vortice lectorem remorante! Tales *Ciceronianos*
 toto pectore possum amare, utinam & assequi liceat.
 Sed arbitror consultius, ut sexagenarius ab his comi-
 tiis abstineam, ne per juventutem tumultuantem fiam
 deponatus. Principi tuo meoque gratulor splendidissi-
 mi nominis accessionem, Rex *Romanorum*, utinam &
 census respondeat. Laudo tuam in Rempublicam pie-
 tatem, quam vides tot cladibus ac pestilentis vhe-
 menter imminutam, eoque jacturam hanc pro tua viri-
 li sarcire niteris *ἐν αὐτῷ Θεῷ*, hoc est, auxiliante,
 pro sua muliebri portione, nova nupta. Nonnulla spes
 est, inducias inter *Christianos* Monarchas & inter *Tur-
 carum* Imperatorem coituras. *Italia* quieta est. Cum
Gallia nobis est arctissima necessitudo. Negotium *Brit-
 tannicum* multis conjecturis auguror brevi citra tumul-
 tum compositum iri. *Hispania* *μαλακίῃ*. Si *Germa-
 niam* ab armis tranquillam habere licebit, spes est au-
 rei seculi. Vale. *Friburgo Brisgoia* 15. Martii, Anno
 à Christo nato 1531.

EPISTOLA MCLXXI.

Erasmus Rot. Johanni Vlateno S. D.

QVOD rarius ad te scribo, in causa est, quod tu
 veluti panagæa *Diana* per omnes regiones voli-
 tans,

An. 1531. **ANS**, interdum apud superos, interdum apud inferos agis. Sum autem occupatior, quam ut vacet in scribendis epistolis operam perdere. Illud inter nos indubitatum esse oportet, ubicunque terrarum agit *Ulatenus*, ibi præcipuum quendam esse *Erasmi* patronum & amicum: rursus, ubicunque est *Erasmus*, ibi *Ulateni* juratissimum esse amicum. Fac ut sciam quid rerum geras. Quid hic agatur ex *Quirino* meo cognoscas, qui urgente patre redit in patriam ad nos non reversurus. Apud me non potuit amplius crescere. Opto tibi perpetuam prosperitatem. *Friburgo* 15. Martii, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXII.

Erasmus Rot. Conrado, Episcopo Wirzenburgensi, S.

REVERENDE Præsul & idem clarissime Princeps, quum mecum reputarem quam humaniter tua celsitudo me non solum in tuorum clientium, aut, quod tumavis, amicorum numerum recepisset, verum etiam tum literis amantissime scriptis, tum insigni sua erga me favoris monumento cohonestasset, nec ea daret occasionem, qua possim vicissim ejus animi significationem edere, quem habere debet gratus cliens erga patronum optime meritum: quoniam in meo paupere mundo nihil erat, contuli me in viridaria Scripturarum, ex his Psalmum veluti flosculum odoris gratissimi decerptum ad te misi: hoc satius esse ducens, quam incomparabilem amicum inani salutare epistola. Hæc æstas mihi prorsus fuit sterilis, nec hybernis mensibus ausus sum quassas diutino morbo corpusculi vires iniquis onerare laboribus. Cæterum si vel tu submonere dignaberis, vel ipsum tempus obtulerit occasionem declarandæ erga te gratæ voluntatis, declarabo nec studium, nec fidem mihi defuisse, etiamsi cætera defuerint omnia. Dominus reverendam tuam amplitudinem, Ecclesiæ reique publicæ diu servet incolumem. Apud *Friburgum Brisgoia* 17. Martii, An. à Christo nato 1531.

EPISTOLA MCLXXIII.

*Erasmus Roterodamus eruditissimo ac πολυγλωττῷ viro, P. Vulcanio * S.*

VULCANI charissime, si hæc epistola te inventura est apud D. *Montjoium*, rogo ut hunc *Simonem Grynaum*, hominem in utraque lingua absolutum, & in philosophia non vulgariter doctum, velis cognoscere, & si quibus in rebus potes commodare, id facias. Mihi ob egregias virtutes cum primis charus est. Cætera ex ipso cognoscas. In præsentia non vacabat pluribus tecum agere. Scribe per hunc: nam ad nos rediturus est. Bene vale. *Friburgo* 18. Martii, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXIV.

Erasmus Rot. Guilhelmo Montjoio S.D.

OPINOR me tumultuanter respondisse tuis literis, amice incomparabilis: nunc ad eandem ordine, sed paucis. Quæ de serenissimæ Reginæ in me studio scribis, ut novum nihil, ita fuere jucundissima omnia. Quis talem sceminam tam sanctis præditam moribus non amet, nisi impius; etiamsi nullo munere honorario pensasset officium meum? *Maria*, cui dicavi *Viduum Christianam*, literis propria manu descriptis testata est propensam erga me voluntatem, eaque res mihi magnifici muneris instar est. Totus orbis nunc tumultuatur, nec ullus vel Principum vel plebejorum expers est publicæ calamitatis. Hæc est hujus seculi fabula. Sed summus ille choragus omnia sicuti spero conferet in lætum exitum atque plausibilem. Regis *Ferdinandi* res in dies crescunt, ut spes sit illum aliquando & potentissimum & orbi saluberrimum Principem futurum. Cum *Turca* sperantur induciæ, quod ut ad

* Pater hic est Bonaventuræ Vulcanii, qui initio præteriti Seculi in Illustri Academia Lugd. Bat. Lingux Græcæ Professor fuit, scriptis quamplurimis clarus & celebris.

A orbis *Christiani*, præsertim *Austria*, tranquillitatem necessarium est, ita ad proferenda nostræ religionis poemœria non paulo conducibilius arbitror quam bellum. Si *Carolus* filius tuus talem epistolam scripsit suo Marti, tempus est ut *Erasmus* abjiciat calamum. Certe toto pectore quum tibi talem filium, tum ipsi talem indolem gratulor. Servet sua dona qui dedit. Ætate proxima cum Medicis & chirurgis, hoc est, carnificibus mihi fuit res, ob durum ac dirum apostema, à quo lente, sed feliciter revalui. Non deesset fortuna, si valetudo pateretur me ulla ex parte hædere Principum aulis. Aut sic mihi vivendum est ut vivo, aut omnino non vivendum est. Cedo fati, frustra reluctaturus. Quod attinet ad improbitatem obtrectantium, næ tu vix trientem scis eorum quæ mihi sunt toleranda. Habet suas excetras *Hispania*, habet *Italia*, habet *Gallia*, habet *Germania*, habet & *Britannia*, qui clam spargunt suum virus, nec tamen in scenam prodeunt, sed per subornatos agunt fabulam. Hactenus animus fuit præsens, ut spero futurum & in posterum. Illud plane mei fati est; à magnis aut diligor, aut metuor, à canibus & cimicibus impetor. Posthac tamen decretum est non habere Pantalabis & spermologis tantum honoris, ut illos digner responso, quod uno ore mihi sunt auctores viri doctrina juxta & prudentia præcellentes, *Tonstallus*, *Sadoletus*, & *Alciatus*. Optarim tuam, mi *Montjoie*, fortunam esse parem animo tuo, non quod mihi res redierit ad incitatas, ut ajunt, sed quod nunc deceat *Erasmum* & senem & tantum bellatorem aliquanto magnificentius vivere. Non defunt in *Germania* magni qui mihi bene velint, sed honestius est non mutare veteres *Mecænates*. Archiepiscopum *Cantuariensem* vereor ne mihi brevi senectus eripiat. Quanquam ἡ συνάποδοσις foedus inter nos pacti sumus, ne alter alteri superesset. Verum hæc utcunque habent, habiturave sunt, perpetuo tuo in me studio mirum in modum delector, quam voluptatem filius, tuas vices suscipiens, ut in literis ad me suis profitetur, mihi conduplicavit. Libens illi dicassẽ libros *Apophtegmatum*, quippe argumentum & tuo cognatum ingenio, & affine *Proverbis*, sed superior æstas mihi fuit sterilis, & hyems ob quassam valetudinem non admodum fertilis. Debebam autem primam quamque foeturam miræ indole adolescenti *Guilhelmo* Duci *Juliacensi*. Proinde *Titum Livium* quinque libris auctum dicavi *Carolo*, ut hoc saltem pacto & illius studiis calcar adderem, & elegantissimam ejus epistolam pensarem utcunque, si cum ea paria facere non possem. Si hanc epistolam reddet *Simon Grynaus*, ejus nomen est in *Præfatione*, rogo ut ei commodos in suo negotio, quod quidem sine tuo incommodo possis. Est homo *Latine* Græcæque ad unguem doctus, in Philosophia & Mathematicis disciplinis diligenter versatus, nullo supercilio, pudore pene immodico. Pertraxit hominem isthuc *Britannia* visendæ cupiditas, sed præcipue bibliothecarum vestrarum amor. Rediturus est ad nos, per hunc itaque quæ voles scribas licebit. Quod ut facias oro. Jussi ut *Carolo* tuo exhibeat volumen *Titi Livii*. Bene vale. *Friburgo* 18. Martii, Anno à Christo nato 1531.

EPISTOLA MCLXXV.

Erasmus Rot. Augustino Eugubino S.

ET animum istum, & fortunam gratulor, *Augustine* doctissime, non tibi modo, sed & sacrarum Literarum studiosis, quos oportet omnes, si grati esse volunt, bene precari manibus incomparabilis viri *Dominici Grymani*, qui pulcherrimum hoc propositum & animo concepit, & constanter perfecit, ut bibliothecam optimis quibusque libris diversarum linguarum instructam, non mediocribus impendiis pararit, suique monumentum reliquerit, qui non video, quo speciosiore titulo memoriam suæ gentis posteritati valuerit commendare. Quum agerem *Roma*, semel atque iterum ab

AD. ab illo ad colloquium invitatus, idque, ni fallor, per *Petrum Bembum*, ut tum abhorrebam à cultu magnatum, tandem illius Palatium adii, pudore magis quam ex animo. Nec in area, nec in vestibulo ulla hominis mulca apparebat. Erat tum tempus pomeridianum. Equum tradidi famulo, & adscendi solus, venio ad primum atrium, neminem video: ad secundum ac tertium, tantundem, nullum ostium occlusum reperi, mecum demirans solitudinem: ad extremum venio, illic unum tantum reperi, *Graculum*, ut opinor, Medicum, tonso capite, custodem ostii patentis. Rogo quid ageret Cardinalis. Ait intus cum aliquot generosis confabulari: quum nihil adderem, rogat quid vellem. Salutare, inquam, si commodum esset, nunc quia non vacat, alias revisam. Dum abiturus, paulisper per fenestram, loci situm prospicio, redit ad me *Gracus*, percunctans num quid velim renunciari Cardinali. Nihil, inquam, opus interpellare illius colloquium, sed brevi rediturus sum. Tandem sciscitanti nomen, edo. Eo audito, me non sentiente se proripuit intro, moxque egressus, jubet ne quo abeam, ac protinus accersor. Venientem excipit non ut Cardinalis, & talis Cardinalis extremæ fortis homunculum, sed ut collegam. Posita est sella, colloquuti sumus plus quam duas horas, nec interim licuit manum admovere pileo. Prodigiosam in tanto rerum fastigio comitatem. Inter plurima, quæ de studiis eruditissime disseruit, satis indicans jam tum sibi fuisse in animo, quod nunc de bibliotheca factum accipio: incipit hortari me ne *Romam* ingeniorum altricem relinquerem. Invitat ad domus suæ contubernium & fortunarum omnium communionem, illud addens, cœlum *Romanum* ut humidum & calidum meo corpusculo convenire, præcipueque eam urbis partem, in qua palatium habebat, olim à Pontifice quodam exstructum, qui locum cum ut omnium saluberrimum delegisset. Post multos sermones ultro citroque habitos, accersit nepotem suum jam tum Archiepiscopum, adolescentem divina quadam indole præditum. Conantem assurgere vetuit, Decet, inquiens, discipulum coram præceptore stare. Tandem ostendit bibliothecam *πολυγλωττοτάτων*. Quem virum si mihi contigisset temporius nosse, nunquam urbem eram relicturus, quam longe supra meritum meum reperi faventem. Sed jam abire statueram, eoque res processerat, ut mihi vix integrum esset ibi manere. Quum dixissem me accitum ab *Anglia* Rege, desit urgere, tamen hoc iterum atque iterum oravit, ne suspicaret, ea quæ promitteret, non ex animo proficisci, neve ipsum ex vulgariū aulicorum moribus æstimarem. Ægre me dimisit à colloquio, sed quum abire gestientem diutius remorari nollet, illud extremis verbis à me stipulatus est, ut ipsum adhuc semel inviserem, priusquam urbe excederem. Non redii infelix, ne hominis facundia victus, mutarem sententiam. Nunquam mihi mens æque fuit læva. Sed quid agas, quum urgent fata? Eam felicitatem, quæ mihi tum offerebatur, tibi nunc domi est, invidere tibi non possum: sed mihi iustius irascerer, meque ipsum oderim, qui oblatam recusarim: verum, hoc me consolatur, quod tua industria video futurum, ut istius divini thesauri nos quoque reddamur consortes: nam Adnotationes in *Pentateuchum* percurri verius quam perlegi, in quibus & alia multa præclara nobis polliceris. In his, quæ prodierunt, mihi plurima vehementer arrident: sunt tamen perpauca, de quibus te admoneri non minus nostra quam tua refert, videlicet ut posthac tuæ lucubrationes in manus omnium veniant elimatiores, & omnino tales, ut aut nihil, aut quam minimum inveniunt *Momi* quod calumnientur. Hoc tibi, mi *Augustine*, cum primis persuadeas velim, me non alia mente monitoris partes suscipere: nam & industriam tuam exolcutor, & gloriæ ex animo faveo. Hæc editio prima scater prodigiis mendis, præsertim in *Latinis*, ex quo vides quam non tutum sit typographorum operis fidere. Si tibi non est integrum adesse, præstaret hoc

A muneris alicui delegare, qui bona fide vicem obire tuam & posset & vellet. Interdum optarem te diligentiorē esse in probando, quam es in asseverando fortis, præsertim quum rejicis aliorum opinionem. Videris autem in quosdam stomachosior, quasi privato quodam affectu sis eis infensior, velut *Nicolaum Lyranum*, & *Paulum* Episcopum *Sempronianum*, quorum uterque est nostræ inferioris *Germaniæ*: non quod fas non sit ab illis dissentire, sed quod stomachi significatio tibi nonnihil abrogat fidei. Dissentis à *Reuchlino*, sed civiliter cum laudis præfatione. Arbitror autem *Paulum* nulla in re *Reuchlino* inferiorem acumine ingenii, & Mathematicarum disciplinarum cognitione superiorem. Cujus tamen nomen nusquam, quod sciam, citas, nisi cum reprehensione. Eum non audiendum existimas, quod sentiat hanc Editionem non esse totam *Hieronymi*, hoc uno fretus argumento, quod singuli libri præfationes habent *Hieronymi*. Hæc ratio si solida est, Orationes *Æschini* ac *Demosthenis* fatebimur à *Cicerone* versas, quod in eas præfatur *Cicero*: sed aliquo casu periit illius translatio, præfatio ob utilitatem aliquam servata est. Exstat in *Job* gemina præfatio, cum utraque non competat in eandem versionem. Probabilius est ecclesiasticos Proceres, quum jam fere recepta esset Editio *Hieronymi*, mutasse quædam ab illo versa, & ex vetere Translatione, aut ex *Septuaginta* restituisse nonnulla: ita factum est, ut hæc Editio temperata nobis remanserit, ex auctoritate Ecclesiæ. Verum, hoc exempli duntaxat gratia protuli, non ut tecum super hac re contendam. Interdum odiosius attingis *Averroistas*, ut videaris in totum damnare Philosophiam *Aristotelicam*: nam qui sic addicti sunt *Aristoteli*, ut negligant divinos Libros, aut *Christi* dogmata ad *Aristotelis* gnomonem exigant, merito reprehendendi sunt. Si *Basilius*, *Chrysostomus*, *Hieronymus*, & *Augustinus* absque Philosophiæ cognitione venissent ad tractanda Scripturarum mysteria, obsecro quid egissent? Præsteris te scripturum adversus Philosophiam *Platonicam*, quod si *Platonicam* pariter atque *Aristotelicam* damnes, nullam nobis relinquis. Non me fugit rectum esse quod sentis, sed expediebat hoc quod sentis ejusmodi verbis expressisse, ut hinc tibi quam minimum conflaretur invidiæ, quo tua scripta majore cum fructu legantur. Nunc primum, opinor, proficisti in hoc theatrum, novus actor. Permagni autem refert ad omnes fabulæ partes, quam auspiciato primam ejus scenam saltaris. Hac excetra nulla bestia nocentior aut pervicacior. Facio nunc quod solent hi qui infelicitate navigarunt, quum alios vela pandentes admonent, quæ in mari vitanda sint pericula. Simile quid aggressis dulciter adspirat undique aura faventium applaudentiumque: verum, ubi se ventus in diversum verterit, tum destituti hærent in vado. Videris multa tumultuaria lectione devorasse, ea si justo temporis spacio concoxeris, exhibunt multo gratiora, quam si eadem juvenili calore effutiveris. Etiam atque etiam mihi rogandus es, *Augustine* doctissime, ut hæc eo animo accipias, quo à me dicuntur: quæ ut frustra moneam, tamen amor etiam tuta timens, non poterit non esse gratus. Quid, quod non tantum & ad tui nominis exultationem, & ad publicorum studiorum utilitatem pertinet, ut tua elaborata cum omni plausu veniant in manus hominum, verum etiam ad *Grymanicæ* memoriæ, istiusque bibliothecæ sempiternum decus, non leve momentum habet: nam non ita magni refert quid de me privatim sentias. Videris enim aliquot locis, nescio quid stomachi præ te ferre, etiam si mihi nondum liquet an illa in me torferis. Veluti primo statim *Genesis* capite, quum tractas etymologiam nominis *Adam*, taxas citra nomenclaturam quosdam, qui quod *Augustinus* in *Hebraica* dictione, *Græcam* significationem exponit, quasi a notet *ἀνατολή*, δ, δύειν, α, ἀρχον, μ, μεσημβριαν, appellarunt frigidam expositionem. Hoc à me notatum fateor in Evangelium *Johannis* capite secundo: sed illic frigidæ expositionis

fictionis nullam invenio mentionem, atque adeo ne vo-
cem quidem ullam minus reverentem. Fateor hoc
commentum ab aliis proditum, sed demiror illud *tam*
gravi viro tantopere placuisse, ut sæpius putarit com-
memorandum: quum addo *tam gravi viro*, præfatio-
ne laudis mitigo diffentionem. Nec tu videris proba-
re quod improbo, tantum admiraris, cur non eadem
opera sit taxatus *Cyprianus*, qui hoc ante *Augusti-*
num literis prodiderit. Fortassis in prima Editione
locum eum in *Cypriano* non legeram, aut certe non
memineram. In posterioribus Editionibus reperio
hæc verba: Quod quidem & ante adnotavit divus
Cyprianus, sed homo fuit uterque. Si probas, quod
diffentio, diffentiendi modestiam, ut opinor, non de-
sideras. Sed admones, *Cyprianum* etiam illud addere,
quod *Augustinus* tacuit, eam terram, unde factus est
Adam, è quatuor mundi cardinibus fuisse Dei pugno
comprehensam. Verum, poteris & illud addere,
quod frivolum commentum coactæ Scripturæ testi-
monio probare nititur, *Palma mensus est cælum*, &
pugno comprehendit terram. Quis unquam eum *E-*
saiæ locum ad istum interpretatus est modum? ut si-
leam quod, ut suo commento locum faceret, vitia-
vit Scripturam, pro, *de limo terra*, citans *ex omni*
limo terra. Prætereo quod pro quatuor mundi plagis
ponit quatuor mundi stellas. Ut arctos sit stella, quum
potius sit sydus; quis unquam dixit orientem, occi-
dentem, aut meridiem esse stellam? Sunt in eo libel-
lo, cui titulus *De montibus Sina & Sion*, præter di-
ctionis figuram alia multa, quæ non respiciunt pectus
Cypriani, unde non temere à nobis numeratus est in-
ter ea, quæ illi viro falso adscribuntur. Hæc igitur si
nec tu probas, ut opinor, quid *Augustino* patrocine-
tur illius auctoritas? Quin arbitror ista ne *Augustino*
quidem placuisse, è quibus particulam modo vere-
cundiorum decerptam dedit auribus populi. Nunc
paulisper mecum velim consideres argumenta tua,
quibus refellere conaris eos, quibus hoc commentum
videtur frigidum. Si hæc, inquis, frigida sunt, cur
eodem modo non frigent omnia, quæ à *Platone* in *Cra-*
tylo scripta sunt? Cur & *Varronis* etymologiæ non fri-
gebunt? qui etiam nominibus *Græcis* etymon *Latinum*
accommodat. In qua re maxime reprehenditur à *Ser-*
vio Donato, quod is *Lenæum Bacchum* dici putat à
leniendo animo. Obtestor prudentiam tuam, *Augusti-*
ne, an simile quippiam usquam tradidit vel in *Cratylo*
Plato, vel in etymologiis *Varro*, ut singulas literas
per singulas dictiones interpretemur? Quis unquam
veterum Grammaticorum tam ociose nugatus est? Aut
quis non rideret studium quorundam recentiorum,
quos hæc plusquam inepta cura delectavit, ut dictio-
nes aliquot literatim interpretentur? Velut, *Deus dans*
æternam vitam suis, & ad huiusmodi somnia sacrarum
Literarum testimonia accommodent? Vidimus olim
singulis literis interdum fuisse designatas singulas di-
ctiones, ut, S. P. Q. R. *Senatus populusque Romanus*.
Et P. M. *Plus Minus*. Et P. P. *Pater Patria*, de qui-
bus nonnihil prodidit *Probus*. Sed nemo tam ineptus
nugator fuit, ut *pater* exponeret, *pascens amanter te-*
neros are recte. Aut *mater*, *mammam accommodans te-*
neris ejulantibus roscidam. Vides quantum intersit in-
ter etymologiam & hoc interpretandi genus, quod im-
probavi? Sed vide quantum tibi donem. Finge nihil
interesse, non protinus frigeant omnes etymologiæ,
si una atque altera friget. Eadem ratione colliges, si
Festus Pompejus unicam dictionem perperam exposuit,
alias omnes perperam fuisse interpretatum: & si quis
unum Scripturæ locum non recte enarravit, in omni-
bus errasse. Hanc ratiocinationem si ridiculam & im-
pudentem esse fateris, eadem opera de tua pronun-
ciasti. Quæ hoc etiam absurdior est, quod non so-
lum tranſiit à proloquio singulari ad universale, ve-
rum etiam quod à specie ad speciem, perinde quasi
colligas, *Hic piscis est malus, nulli igitur sunt boni*
equi. Etenim quum etymologia commonstret origi-

nem vocis, commentum de *Adam* nihil minus est quam
etymologia: sed propius accedit ad monstrosas voces
Basilidis, Abraxas, Lemsiboras: & Donatus, ut ais, à
Servio reprehensus est, quod *Lenæum Græca* originis
vocem (venit enim à ληνός *Lenæus*) à *Latina* deduxerit.
Sed utrum recte notatus est à *Servio Donato*, an se-
cus? Dices, opinor, Recte. Bene ergo *Servius* addu-
xit etymologiam? annues. Non igitur statim frigent
omnia, si friget una. Quis unquam Dialecticus ab in-
dividuo collegit speciem, nisi per inductionem simul
omnia commemores? *Modestus* scribit *Calibes* dictos
quasi *cælites*, quod *Saturnus* Cælo amputaverit geni-
talia. Atqui pariunt & cœlibes. Hæc si friget etymo-
logia, non statim & illud frigidum est, *conjuges* dici
à *societate jugi*: & si friget, quod *L. Aelius* dixit *pi-*
tuitam ab eo dictam quod *petat vitam*, non protinus
friget *nasum* dictum, quasi νῆσος, id est, insulam in
facie prominentem. Si merito rejicitur quod *Varro*
prodidit *agrum* esse dictum quod illic *agatur aliquid*,
non ideo rejiciendum quod scribit *Fabius* à *Græca* vo-
ce deductum. Si falsum est *graculos* dici quod *gregatim*
volant, verum tamen est eam dictionem ab *avium vo-*
ce effectam esse. Si frigidum est, *orationem* dici quasi
oris rationem; & *testamentum* quasi *testationem mentis*:
non ideo falsum est *orationem* esse nomen à verbo *oro*,
sicut est *lectio* à *lego*: & *testamentum* à *testor*, sicut est
monumentum à *moneo*. Sunt dictiones, quarum origo
aut prorsus ignoratur, aut ambigua est, non tamen ideo
nulla est certa etymologia. Opinor te jamdudum per-
spicere, vir præclare, quam hæc tibi hætenus parum
attente, parumque concinne dicta sint. Sed multo
minus cohæret quod subjicis: *Mira est igitur, inquis,*
horum hominum impudentia, qui plaris unam Ciceronis
voculam facerent, quam quicquid divini illi homines
dixerunt, quorum ut est maxima sanctitas & eruditio,
ita maxime à vanissimorum hominum latratibus tuta.
Hic sermo quoniam in me non hæret, suspicor & il-
la superiora in alios esse torta: proin hic non tam
meam causam ago quam tuam; quanquam non arbi-
tror inter *Christianos* quenquam inveniri, qui plaris
faciat unam *Ciceronis* voculam, quam universa quæ
scripsit *Cyprianus* & *Augustinus*, præter Theologiæ
cognitionem, etiam eloquentia non vulgari pollen-
tes. Quod si quis, quum de *Romani* sermonis eloquen-
tia disceptatur, plus tribuat *M. Tullio* quam *Cypria-*
no & *Augustino*, puto nec ipsos, si viverent, id ægre
laturos, sed æquissimis animis cessuros auctoritati
Ciceronis hac duntaxat in parte. Ubi sunt igitur illi
homines insigniter impudentes, ubi vanissimorum
hominum latratus? Quid ista scribens cogitaris, di-
vinare non queo, certe non videntur nasci ex his
quæ hætenus commemorasti: nisi forte flagitium
inexpiabile judicas in re tam levi dissentire ab *An-*
gustino, quum ipse in hoc Opere & ab *Hieronymo*, &
à *Septuaginta*, & ab aliis multis in re multo graviori
dissentias. Sed his non contentus pergis: *Hos certe,*
inquis, nunquam satis demirari possumus, qui, si vel
minimam labeculam apud sanctissimos illos viros repere-
runt, miras excitant Tragedias, clamant, vociferantur,
ingemiscunt errorem, lachrymas se non posse continere pro-
testantur. Dicunt eos in alio versari mundo, idque non
alia gratia fit ab eis, quam ut summis viris detrahendo,
gloriolam quamdam, cujus avidissimos eos esse eorum scri-
pta proclamant, adipiscantur ad posteritatem. Ubi igitur
modestia illa *Christiana*, quam in aliis tantopere desi-
derant, ipsi omnium egentissimi? Hoccine est prodesse
posteritati, & non magis obesse? Equidem, mi *Augu-*
stine charissime, non inficior fieri posse, ut apud *Italos*
sint, in quos ista merito destomacheris: sed qui viderit
in tuo sermone qui præcessit, nihil esse stomacho di-
gnum, mirabitur unde repente in has tragicas voces
incanduerit animus tuus: nam qui sobrii sanique sunt,
prius indignitatem rei ponunt ob oculos, quam cla-
ment, O cælum! O terra! O maria *Neptuni*! Omitto
nunc quod tam fortiter judicas de mente aliena, quasi
Tom. III. Ss ff quif-

An.
1531.

quisquis à sanctis viris dissentit, nihil aliud quam gloriam aucupetur. Nolis, opinor, alios simili candore de tuo pectore judicare, quoties in hoc Opere à sanctissimis pariter ac doctissimis viris libere dissentis, nonnunquam & impacto colapho. Sed pergis indulgere stomacho effervescenti: *Qua igitur, inquis, est hac tam inaudita, tam insolita barbaries, ubi hoc hominum genus ortum educumque est? Num apud Christianos, an non magis ad Hyrcanas sylvas, & scopulos Caucasos? Viri efferaiores, ipsi an Tibareni, ac Derbices, qui patres mactabant, & scopulisque precipitabant? At ipsi omnes Ordines, omnem sexum & aetatem deformarunt, crudeliter lacerarunt, immanissime dilaniarunt.* Hocne est esse Christianum, an non magis plusquam Turcam ac Saracenum? Hanc plusquam tragicam verborum atrocitatem (dabis veniam, mi Augustine, verum fatenti) vix fine risu legere potui, nisi quod interdum suspicabar te, quum hæc scriberes, animum intentum habuisse ad Saxonem illum, hujus ecclesiasticæ tempestatis auctorem: nam is interdum fortiter negligit sanctorum auctoritatem. Sed aliunde natus erat hic sermo, nempe ab his, quibus quod refert Augustinus de literis quatuor in Adam, videtur frigidum commentum, & ab hac occasione tam frigida stylus tuus incaluit usque ad Derbices & Tibarenos, aut si quod animal his immanius. Si Christianus non est qui dissentit à sanctis viris, Paulus dissensit à Petro, & à Barnaba, quorum alteri restitit in faciem, in alterum irritatus fuit *παροξυσμῷ* nam eo verbo Lucas est usus. Dissensit ab Ambrosio & Cypriano Hieronymus: eidem cum Augustino fuit non frigida velitatio. Et quis est Priscorum, à quo non multis in locis dissentiant recentiores Theologi? Nul- lus igitur eorum censetur dignus Christiani titulo? Sunt inspersa quædam, in quibus videri possis iratus Moria nostræ, quum ea nullum damnet Ordinem, sed hominum vitia taxet; nec tamen omnia, sed ea duntaxat quæ quisque, nisi sit morosior, possit æquo animo aut etiam cum risu audire. Interdum mihi videris, ista scribens, nunc in hunc, nunc in illum tendere oculos, nec semper ad eundem scopum dirigere sagittas. Atqui quemadmodum magis erat ingenuum aperire in quem tam atrociter stomachare, quam incerta vagaque suspitione multos perstringere: ita sanius erat, orationem sibi constare, certoque ordine fluere, non temere ferri. Subjicis hæc, *Ubi sunt, fateor, etiam sanctissimi viri reprehensionibus, etiam Apostoli, etiam Christus. At quanta cum modestia, quanta cum lenitate prophanos & Deo adversantes castigabant! Quam humane Origenes reprehendit Celsum, Basilium Eunomium, ac reliqui!* Hæc adeo non videntur in me dicta, ut è meis libris sumta videantur mutuo. Atque in his rursus, non perinde damnas si quid reprehendatur in sacris Doctoribus, quam in reprehensione desideras modestiam. Verum, an non satis modeste dissentit, qui dicit se mirari hoc commentum gravissimo viro placuisse? nam hinc fluxit omnis hæc stomachatio. Atque hæc erat illa labecula, ob quam dicebas tam atroces excitari tragœdias? Unde suspicor alium quempiam fuisse, qui locum illum contumeliosius notavit, in quem ista torferis. Pergis, *At hi Christianos ipsos, divos ipsos, quanta cum ignominia, quibus sannis, quibus scommatis carpunt, allatrant, subsannant!* Hæc tua sunt, Eugubine. Omitto nunc dicere, quam leniter Christus & Apostoli tractent Ethnicos, quibus denunciant æternum Væ, quosque nonnunquam suis depingunt coloribus. Paulus magis destomachatur in vitia Christianorum, quam exterorum, idque testatur se jure facere: *Quid, inquit, mea refert de his qui foris sunt judicare?* Et divus Hieronymus, nonne acerbius invehitur in malos Monachos, Clericos & virgines, quam in Ethnicos, aut Judæos? Quod autem de divis meministi, bifariam potest accipi: incertum enim utrum stomacheris in illos, qui reprehendunt aliquid in scriptis eorum, quos nunc Ecclesia pro divis colit, an in eos, qui simpliciter damnant divorum eorum & invocationem. Utrumcunque ho-

rum sentias, non arbitror in me competere. Quæ addis de ignominia, sannis, scommatis & allatratu; fateor divorum memoriam nonnullam deberi reverentiam, sed non eousque, ut nefas sit vel in moribus, vel in scriptis eorum quicquam reprehendere. Nunc quidem illi non peccant, sed quum in terris agerent, & errabant & fallebantur, & delinquebant. Quoque celebrior est illorum memoria, hoc magis expedit notare si quid perperam fecerunt, aut docuerunt, ne nominis illorum auctoritas simplicium animos inducat in errorem, qui sibi persuaserunt sanctum esse quicquid à sanctis, vel dictum vel gestum fuerit. Imo existimo hoc officium ipsis divis esse gratius, quam si quis accendat cereolum. Cultum divorum nusquam damno, sed quorundam hac in re superstitionem interdum taxo, nec id immerito. Hic si quid est sannarum aut scommatum, ea non in divos recidunt, sed in cultores supersticiosos. Rursus, quæ subjicis, nec in Saxonem illum, nec in me, sed in Italos nescio quos detorta videntur. Ais enim, *Pudet profecto quoties in eorum scripta incidimus, in quibus nullum Christiana pietatis apparet vestigium, sed omnia Ethnicis ostentationibus, virulentius plusquam Judaicis scatent, omnia vano strepitu, vanissimis jactationibus resonant.* Hæc tua sunt. Certe in libris eorum, mi Augustine, qui nunc hæreseos nomine celebres sunt, religiose prædicatur Christi Majestas, plurimum tribuitur fidei & charitati, constanter affirmatur resurrectio mortuorum, sacrosancta habetur Scripturarum auctoritas. Hæc, opinor, haud obscura sunt Christiana pietatis vestigia. Quod si legisti meas *Paraphrases, Commentarias in aliquot Psalmos, Methodum Theologia*, libellum *De orando, De misericordia Dei*, aliosque hujus generis, non dices, opinor, illic nullum esse Christiana pietatis vestigium. Unde mihi persuadeo, istic esse in quos ista competant, quorum scripta nondum ad nos pervenerunt. Itaque quum horum nihil in me competat, arbitror & ea quæ sequuntur in alios dici. Et quod, inquis, *miserius est, cum aetate crescit delirium, ac tunc inveniuntur deteriores, quando & divina minitante Nemese, & toto orbe terrarum in eos vociferante, debuerant respicere.* Aetatis convicium fortassis suspicabitur aliquis in me jaci, qui me senem esse non inficior, licet ab decrepita, ni fallor, ætate aliquanto spacio absum, ut qui nondum pervenerim ad annum septuagesimum: nam imbecillitas corpusculi non est ætatis, sed naturæ; tale fuit etiam juveni, qualia fere sunt affixorum libris. De delirio nihil judico: nam qui maxime delirant, sibi maxime sani videntur, ut qui maxime temulenti sunt, sibi videntur mire sobrii: sit igitur hoc aliorum judicium. Quod si delirant omnes senes, maxime delirabat divus Hieronymus, qui major annis octoginta aut nonaginta, ut quibusdam placet, plurima scripsit, eaque multo absolutiora iis, quæ scripsit florenti ætate. Quod idem arbitratur plerisque doctis viris accidisse, qui vicina morte cygneum quiddam dulcius cecinerunt. Plinius tradit è vitibus vetustioribus nasci vinum melius, è recentioribus copiosius. Quin & ipsa vina mitiora sunt ætate. Sunt tamen in his quæ ætatem non ferunt, & nimia vetustas generosis etiam vinis vigorem & gratiam adimit. Certe ad eam ætatem nondum perveni, nec unquam, ut arbitror, perventurus sum. Fortassis ingenium meum ad ea vini genera pertinet, quæ vapescent eodem quo nata sunt anno. Mihi, quod ad animi vigorem attinet, non videor habere multa, de quibus incusam ætatem: sed senes si delirant, cum venia delirant: in juvenibus autem turpissima est deliratio. Qua tu sis ætate mihi non liquet, nisi quod stylus exsultans, & in senectam convicium, arguunt te etiamnum *ἀναζήτω*. Quo magis tibi adnitendum est, ne quid exstet in scriptis tuis, mi Augustine, quod delirationis speciem præ se ferat. Id fiet, si sibi undique cohæreat constetque sermo, si sobrio tenore fluat, si nusquam secum pugnet, si ubique sibi præsentem animum referat. Quod de Nemese scribis, deque vociferante mundo,

do, fortasse torques in hæreticos, à quorum confortio me constantissime abstinui, imo cum quibus magno capitis mei discrimine jamdudum cominus eminusque depugno. Quanquam non desunt qui in me vociferentur: sed paucis inauspicatis oppono tot Principum, tot Episcoporum, tot eruditorum hominum judicia, qui meos labores & amplius muneribus ornant, & honorificentissimis testimoniis comprobant, & mihi gratias agunt, quod ex libris meis veræ pietatis seminaria hauserunt. Hæc igitur mihi non eo dicuntur, ut mihi patrociner; sed ut homini literatissimo nunc primum in theatrum prodeunti consulam, quo fabulam optimi cujusque applausu peragat, & vel nostro malo sit cautior. Superest epilogus tuus, nescio quam apte hærens superioribus: Nos, inquis, & sanctitatem & eruditionem summorum virorum semper admirabimur. Nam protinus contemnit pietatem & eruditionem Augustini, cui quisquam in illius viri scriptis non probatur? Jamdudum vides istud in tuum recidere caput, qui in hoc Opere toties dissentis à sanctissimis viris. Probas eruditionem cum pietate conjunctam. Itane statim impius est qui dissentit à piis viris? Absit. Sed fac illum dissentire contumeliosius, improbitas ea dici potest, impietas non potest. Nec illa quid sibi velint satis intelligo, quum ais: *Non est igitur quod de eruditione gloriemur, in qua sive æquamus, sive superemus illos divinos viros, sanctitate certe sumus adeo inferiores, ut sine lachrymis referri non possit.* Hic admisces personam tuam: nam absit ut ista cogitatio unquam inciderit in mentem meam, ut mihi videar æquare, aut etiam superare doctrina vel Augustinum, vel Hieronymum. Nec statim æquat, qui deprehendit in alieno libro, quod Auctorem fecellit, tantum abest ut superet. Tandem, inquis, incidimus in flagitiosissimas offensiones. Hæc tua destomachatio tam atrox, tam vehemens, tam varia, dispaream si divinare possum quos petat. Et tamen tota res exordium habuit ab Adam, quatuor mundi plagas designante. Sed bene habet quod hæc scribuntur à juvene, ne audiat delirus, quamquam interdum delirant & juvenes. Hunc stomachum si in me effudisti, æquitatem in te desidero: si in hæreseon auctores, demiror totius sermonis corpus tam male cohærere cum capite: si in omnes, quorum scripta putas impia & flagitiosa, non dissimile facis, ac si quis eodem jure velit omnes perfundere; aut si strabo multis præsentibus dicat acerba convicia, omnibus incertis quid in quem dicatur. Si quis ad istum modum destomachetur, permiscens omnè probrorum genus, quorum aliud in alios cadere videretur, nonne quisquis audiret, diceret, Quid huic accidit? Quanto magis curandum est, ne quid tale dicatur in scriptum orbi proditum, in quo requiritur sobrietas & sanitas, per ocium in literas mittentis cogitationes suas? Uno tantum in loco me nominas, & contemtim & dissentiens, nec tamen indicas locum; nisi quod suspicor te notare, quod mea *Paraphrasis* in *Luca* caput xxiv. ita loquitur de Christo: *Apud Annam & Caïapham Judæi per falsos testes intenderunt illi crimen blasphemie, quo non aliunde est atrocius.* Designatum est hoc in *Jeseph*, quem fratres invidia conjurati detulerunt de crimine pessimo: *Miror*, inquis, *Erasmum*, cur in multis Editionem *Septuaginta* nostræ pratulerit, quum aperte & *Hebraica* veritas refragetur; & ipsi *Græci Interpretes*. Quam id multis in locis faciam nunc non excutio. Certe hoc loco quod verterunt Interpretes *Septuaginta*, rectius quadrat ad typum Christi qui venit advocatus, non delator, nec accusator fratrum, sed accusatus ac damnatus est à *Judeis*. Quod si voces *Hebrææ* non sunt ancipites, credendum est aliud legisse *Septuaginta* quam nos habemus. Quid autem mirum sicubi sequor Editionem *Septuaginta*, quum idem aliquot locis faciunt Apostoli & Evangelistæ. Postremo, quum ipse non raro damnes quod vertit *Hieronymus*, & præferas *Septuaginta* Translationem? Quod si mihi non concedis aliud legisse *Septuaginta*, quam legerit *Hieronymus*,

quid sibi volunt illa verba tua in *Geneseos* cap. xiv. *Miror ipse hanc varietatem, eaque res facit ut suspicer, plerumque alia tota Biblia immutata esse?* Si *Hieronymiana* Editio damnat Versionem *Septuaginta*, cur ipse divus *Hieronymus* frequenter & illud enarrat quod illi verterunt? Rursus citra nominis mei mentionem attingis me cap. XLVI. *Hæc est ergo*, inquis, *ejus nodi solutio, quem dicunt Hieronymum ligasse, ac non solvisse.* Lapsus istum tuum, *Augustine*, nec miror, nec insector, qui frequenter accidit in his argumentis, quæ lectione varia tumultuariaque tractantur. Erroris ansam præbuit typographorum incuria: quum enim Annotationum opus per schedas excuderetur, è duabus quæstionibus altera prætermissa est, videlicet de *septuaginta* animabus. Id arguit quod titulus non congruit annotationi sequenti. Sic enim habet: *In septuaginta quinque animabus descendit Jacob*, quum annotatio sequens tractet eum locum, *Quod emit Abraham precio argenti, à filiis Emor filii Sichem.* Sed, utcunque fallebat titulus, ipsa annotatio satis declarat, in quem locum competeret. Ea negat nodum de emto sepulchro fuisse solutum, nec simpliciter negat fuisse solutum, sed in libro ad *Pammachium* *De optimo genere interpretandi* negat fuisse solutum. Sic enim habent mea, *Hunc nodum illic nescit Hieronymus, nec eum dissolvit*: nam eleganter eum dissolvit in *Quæstionibus Hebraicis*. Verum, hoc leviculum est. Interdum stylum odiosius stringis, mea sententia, quam par est, in *Germanos*, veluti *Deuteronomii capite sexto*, quum is locus non porrigat ansam incandescendi: *Neque enim*, inquis, *hoc dicimus, quorundam Germanorum imitati procacitatem, qui sibi omnibus & diis & hominibus, & humanis & divinis rebus maledicendi licentiam usurparunt.* Ita tu quidem. Fieri potest, ut in *Germania* sint qui non temperent à blasphemis in Deum, sed in hos horrendis suppliciis animadvertitur. At ego *Roma* his auribus audivi quosdam abominandis blasphemis debacchantes in Christum, & in illius Apostolos, idque multis mecum audientibus, & quidem impune. Ibidem multos novi, qui commemorabant se dicta horrenda audisse à quibusdam sacerdotibus aulæ Pontificiæ ministris, idque in ipsa Missa, tam clare, ut ea vox ad multorum aures pervenerit. Sed opinor te loqui de libris eorum, qui nunc nova tuentur dogmata. Quorundam ex his maledicentiam inficiari non possum, quum eam ipse tot amarulentis illorum libellis confosus, plus satis expertus sim. Cæterum in Deum illic nihil reperio conviciorum, tametsi quos tu deorum nomine signes addubito: arbitror enim te nobiscum unicum profiteri Deum. Sed utinam hoc crimen solis *Germanis* obijci possit, latius patet quam vellemus. Similia quædam stomacharis in ejusdem Operis cap. xi. per occasionem *Dathan & Abiron*, in giganteam immanitatem, quorum vesaniæ jam nec cælum sufficit. Quid est istud ultra cælum? An illud caput, quod tu simpliciter & absolute summum vocas? & addis pronomen ἰμωτικὸν illud. Si de Christo loqueris, pie dicis: si de Pontifice, non tu quidem impie, sed magnificentius quam pro re, atque adeo impie quoque, si tuus sermo nanciscatur iniquum interpretem. Hæc, mi *Augustine*, non ob aliud moneo, nisi ut diligentior sis ad revincendum quam ad conviciandum, mitiusque tangas totius gentis nomen, quæ utcunque nunc tumultuatur, nunquam tamen in vera Christi religione cessit vestræ *Italiae*, si rem æstimes ab annis octingentis. Hoc pacto fiet, ut & uberius prosis ecclesiæ, & tibi minus confles invidiæ. Cuivis in promptu est, objicere *Derbices & Tibarenos, Cyclopes & gigantes*, sed eruditus viris dignius, & gregi Christiano utilius est, solidis rationibus, & Scripturarum testimoniis & docere errantes, & revincere pertinaces. Quod ni fiat, quivis auriga possit conviciis in quemvis detonare. In *Numerorum* cap. v. stomacharis in *Saxonem*, quod neget confessionem sacramentalem institutam à Deo, generose quidem asseverans esse à Deo institutam. Sed quum in eo, quod asseveras, tot insignes Theologi

An. 1531. desudarint, nec inter se concordent, tuæ eruditionis erat solidis scripturis & argumentis instruere nos adversus homines linguacissimos: nec satis erat eos appellare *impudentissimos*, qui non erubuerunt negare hoc esse primum à Deo repertum, ac declamare locum communem de hæreticis Scripturam ad sua dogmata detorquentibus. Quæ ut merito abs te dicta sunt, minimum tamen conferunt ad refellendos adversarios: sed erant distinguenda confessionis genera, & quod nunc exigitur efficacibus argumentis erat probandum: quis enim negat exigi poenitentiam mentis? Hanc habet quisquis apud Deum agnoscit errorem suum. Rursum nullus inficiatur, reconciliationem esse juris & naturæ & divini. Quisquis autem redit in gratiam, agnoscit peccatum suum: ita qui publica satisfactione recipiebantur in ecclesiæ consortium, confitebantur ipsa re, etiamsi non proferrent ore, sua delicta. Veluti quisquis venit ad baptismum, hoc ipso quod venit, confitetur se habere quod egeat ablutione. Sed quid hoc ad nostram hanc confessionem? At *Numerorum* 5. *Moses* præcipit ut sacerdoti *Judæi* confiteantur peccata sua. Verum ea lex loqui videtur de peccatis per humanam incuriam aut incitiam commissis, qualia multa solent hominibus accidere, etiam minime malis. Sic enim habent verba legis, *Vir sive mulier cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum.* An inter hæc numeranda putas, parricidia, incestus, blasphemias in Deum, & sacrilegia, quæ solent hominibus per negligentiam accidere? Jam & tu fateris legem præcipue loqui de furto. Quia mox subjicitur, *reddant ipsum caput, quintamque partem desuper ei, in quem peccaverint.* Multi porro sunt homines, qui per errorem aut humanam incuriam detinuerunt aliena. Hunc errorem expiabat confessio, & capitis restitutio cum accessione aliqua, & aries immolatus: nam plagiarius *Exodi* 21. capite plectitur. Et ejusdem voluminis *capite* 22. abigeus pro bove uno reddit quinque, pro ove una quatuor. Suffossorem nocturnum licebat impune occidere. Si bos repertus fuerat apud abigeum vivus, duplum reddebat. Quod si urges nos literis, simul exige cum confessione sacrificium arietis. Rursum si nos præcepti verbis stringis, simul exiges à nobis ut sacerdoti confiteamur & quamlibet levia delicta, quæ solent hominibus per negligentiam accidere, quod non exigit Ecclesia. Postremo, quum *Judaorum* ditio late patuerit, & plerique etiam *Roma* & in *Asia* minore habitarent, nec sacrificare fas fuerit, nisi *Hierosolymis*, quæ fieri potuit, ut omnes omnia peccata confiterentur sacerdoti in templo suis fungenti vicibus? & quæ turba fuisset arietum, si singuli pro singulis delictis obtulissent victimam? Hos scrupulos, vir optime, oportuerat discutere: nec satis erat dicere, *Si quis recte considerare voluerit, inveniet primum omnium peccatorum confessionem esse positam. Non quod ipse probationibus ullis egeam, sed armasses nos adversus eos, quibuscum nobis communis est conflictatio.* Inibi simile quiddam attingis de Principatu *Romani Pontificis*, quum ea quæstio multos habeat sinus, quos utinam diligentius excussisses, aut omnino tacuisses: ne, dum quod fortiter asseveras, dilute probas, risui sis improbiis, & eos in ipsorum opinione confirmes. Hæc, teste *Christo*, non te monerem, nisi te pure diligerem, tuisque sanctissimis laboribus ex animo faverem; nam mihi persuadeo te *Christiano* in me esse animo, aut si quid animum tuum exulcerarunt malæ linguæ, ea res non tantum habet apud me momenti, ut ullam amarulentiam in te concipiam. Revertor ad hujus disputationis caput, quod me petere videbatur plerisque, quasi parum honoris habuerim *Augustino*, quod in re nullius momenti ab eo dissenſi non solum modeste, verum etiam cum temperamento laudis. Quid, si notassẽ in ejus libris sententias, quas nunc Theologi judicant hæreticas? eas, opinor, non diceret labeculas. Nec æquum esset te

A hoc in aliis tam atrociter reprehendere, quod ipse tibi permittis. In caput *Geneseos* secundum ita loqueris, An. 1531. *Quapropter fabulas esse arbitror, quæ iste paradisus comminisci homines fecit, nisi Adam peccasset, fore, ut in eo paradiso jugiter homines habitassent: nam etiamsi Adam non peccasset, habitata tamen ista terra fuisset ita ut nunc sit, & homines vel mortales fuissent ut nunc, vel congruo tempore in cælum fuissent assumpti.* In hac sententia quum fatearis gravissimos sanctissimosque viros fuisse, tamen non vereris appellare fabulas. Et in his sanctissimis viris est *Augustinus*, quem à me dolebas tam leviter attactum in re nihili. Sed inibi retractas, si quæ dicis sunt impia. Atqui si dubitabas, quid opus erat appellare fabulas? Rursum in *Genesim* cap. 10. dissentiens ab *Augustino*, qui putat per errorem à nobis legi coram Domino, quum legendum sit contra Dominum, nulla præfatione honoris libere rejicis illius sententiam, his verbis, *Ipse potius propter lingua Hebraica imperitiam lapsus est.* Interdum erumpis in laudes *Hieronymi*, sed non citra suggillationem Ecclesiæ, quam alicubi scribis in erroribus tantis fuisse futuram, nisi vir ille divinos libros vertisset ex *Hebraeorum* fontibus. Primum illud durum est piorum auribus, Ecclesiam teneri errore, præsertim in sacris Literis, licet errent homines plerique. Sed eundem bene laudatum subinde reprehendis, quum interdum possis culpam in librarios conferre. Jam si pleraque sunt immutata, ut suspicaris, in *Hebraeorum* codicibus, quos sequutus est *Hieronymus*, unde nobis constat hanc Editionem esse sinceriorem? Siquidem *Exod.* 23. notas *Hieronymum*, qui perperam verterit, *Ostende mihi faciem tuam*, pro eo quod erat, *Ostende mihi viam tuam*? Et addis eum locum pejus etiam verſum à *Septuaginta*, *Ostende mihi teipsum.* Sed unde liquet hoc, quod tu reperisti in *Hebræo* codice, verius esse quam quod legunt *Hieronymus* & *Septuaginta*, præsertim quum hic nullum cites Auctorem, neque *Hebraum*, neque *Græcum*? Verum à *Septuaginta* non modo frequenter, verum etiam parum reverenter interdum dissentis: id quum facis, nonne palam rejicis opinionem *Cypriani*, *Hilarii*, *Augustini*, ne *Græcos* commemorem, qui crediderunt *Septuaginta* divini spiritus afflatu nobis eam prodidisse Versionem? quod interdum profitetur & *Hieronymus*. Vides in quam ardua re non vereris à tantis viris libere dissentire? & tam atrociter stomacharis in eum, qui non probavit commentum de *Adam*, quod arbitror nec ipsum *Augustinum* probasse serio. *Exodi* cap. 34. reprehendis *Hieronymum*, qui perperam verterit, *Ignorabat Moses quod cornuta esset facies ejus*, pro eo quod erat, *radians erat facies ejus*. Atque hic adeo non lenis reprehensionem, ut non multum absis à convicio, quum addis, *Mirum quod Hieronymus non consideravit veritatem Hebraicam, non animadvertit etiam quid Septuaginta transulissent, qui bene hunc locum verterunt.* Ac subjicis: *Rident itaque nos & execrantur Judæi, quoties Moſen in nostris templis cornuta facie depictum adspiciunt, quasi nos eum diabolum quendam, ut ipsi stulte interpretantur, esse putemus.* Atqui istis *Judaorum* sannis locum fecit ille toties abs te laudatus *Hieronymus*, cujus errorem hoc quoque nomine facis insigniorem, quod prior Editio *Latina* habuerit glorificatam faciem, non cornutam. Non improbo tuam annotationem: nam & *Paulus* disputans de *Mosè* & *Christo*, glorificationis & claritatis verbo utitur, de cornibus non meminit: tantum illud admoneo, non fuisse causam, cur sic incandesceres per occasionem *Adam* secus in terpretati. *Levitici* cap. 3. libere damnas quod *Hieronymus* verterit *pabulum ignis*, quum vertere debuerit, *panis sacrificii*. Ejusdem libri cap. 5. commonſtrans has voces, *aut per se mortuum*, additum ab *Hieronymo*, quum eum locum *Septuaginta* pulcherrime verterint. Et *Erasmus* miraris, qui interdum præferat *Septuaginta* Translationem *Hebraicæ* veritati. Nec tamen ulla defensione, aut erroris extenuatione sublevas *Hieronymum*. Ejusdem libri cap.

11. de *Charogryllo* libere & ab *Hieronymo* & à *Septuaginta* dissentis. Ejusdem libri cap. 14. indicans quiddam additum ab *Hieronymo*, videlicet hæc verba de passibus, quos *vesci licitum est*. At quum probabile sit hoc *Hieronymum* reperisse in codice *Hebraeo*, aut à docto quopiam adjectum, qui voluerit interpretari quare *Moses* addiderit *vivos*, quod morticino *vesci* non liceret: tu tamen *Hieronymum* oneras, dicens, *Additum ab ipso Interprete*: quod certe miror: non enim opus erat ea cautione. Rursus, ejusdem operis cap. 21. *Si parvo, vel grandi, vel obtorto naso. Hæc omnia*, inquis, genera ab ipso Interprete ficta sunt, quum neque in *contextu Hebraico*, neque apud *Septuaginta* habeantur. Item, cap. 25. notas, *Et frugum superabundantiam non exiges*, falso ab *Hieronymo* fuisse redditum, quum eum locum clarissime reddiderint *Septuaginta*. Vides ut libere dissentis, nec honoris præfatione, neque ullo patrocinio virum sanctissimum toties abs te prædicatum sublevas. Rursus, cap. 27. super his verbis, *Sponderit Deo animam: Non erat*, inquis, *ita vertendum: nam votum & alterius generis esse poterat*. Quam hic nullus honos habetur incomparabili viro? In *Numerorum* cap. 16. scribis, *Capitis principium omissum ab Hieronymo, Et divisus est Chore*. Poterat hoc librariis imputari. Ejusdem libri cap. 17. super hæc verba, *Absque virga Aaron*, scribis ab *Hieronymo* omissum quod erat maxime necessarium, & substitutum quod partim erat supervacaneum, partim falsum. Ubi hic reverentia? Rursus, cap. 18. *Omne quod ex voto*, dicis *Hebraica* vocis proprietatem melius expressam à *Septuaginta* quam ab *Hieronymo*. Præterea, cap. 24. *Homo cujus obscuratus est oculus*, ais, *Hieronymum* vertisse *diversum*, videlicet, *obscuratum* pro *aperitum*, & miraris quamobrem non sit sequutus *Septuaginta*. Sed hic utcunque patrocinaris *Hieronymo*, culpam rejiciens in librarios, qui omiserint negativam particulam; quod lemma quum sit frigidum, habet tamen aliquid civilitatis. Verum, alibi poteras illi probabiliore colore patrocinari. Ad hæc, *Deuteronomii* cap. 28. super hæc, *Illuviarum secundarum*, ita sine honoris præfatione loqueris, *Quare longe à veritate nostra declinat Editio*. At hanc Editionem in solidum vindicas *Hieronymo*, ut hic non possis uti criminis translatione: proin quanto satius erat fateri hanc Editionem ab aliis aliquot locis immutatam, quod ut erat civilis erga *Hieronymum*, ita vero propius est. Siquidem Editio *Psalmorum* ex *Hebraica* veritate non habetur eadem in omnibus codicibus. Alicubi scribis illum omisisse quædam, quod fugeret iterationem, quum antea fuissent commemorata. At quis hoc juris permisit Scripturarum interpreti, ut addat, adimatque quod videtur? Si semper omittendum esset quod in sacris Voluminibus bis dicitur, quam multa forent amputanda? Jam mihi vide quot rationibus poteras sanctissimum virum excusare. Exemplar, quod sequutus est *Hieronymum*, secus habebat quam codices *Septuaginta*. Hoc immutatum est à sciolis, hoc adjectum est à studioso quopiam, hoc verbis diversum, re idem est: hoc tamen diversum est, tamen pium habet sensum. E multis pauca, exempli causa, decerpsi: quum enim illa percurrerem, non ista quærebam. Sed in his quoties libere, ne dicam acerbè, dissentis à tanto viro, cujus opera prædicas Ecclesiam à tot erroribus liberatam? At qualis ille liberator est, qui toties ipse labens Ecclesiam induxit in errorem? Quam vero non religiosus interpret, qui in sacris Voluminibus, quorum Auctor est divinus ille Spiritus, sibi permittit addere præter necessitatem, & adimere quod à Spiritu Sancto positum est? Postremo, quoties in his, quæ commemoravi, Versionem *Septuaginta* præfers *Hieronymianam*? Et miraris, quod ego alicubi maluerim sequi *Septuaginta*, quam nostram Editionem? Hæc, vir in Domino charissime, non admonerem, nisi vehementer amarem insignia Dei in te dona, tuasque lucubrationes ejusmodi cuperem exire, ut & lectori quam plurimum utilitatis, & tibi quam minimum invidiæ conciliarent. Quod si

me simili modestia admonere dignaberis, plurimam à me inibis gratiam: nam hoc suadet *Christiana* charitas, ut vicissim alii aliorum onera portemus, mutuifque operis nos invicem sublevemus. Dominus tuas pias lucubrationes prosperare dignetur. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 27. Martii, Anno 1531. An. 1531.

EPISTOLA MCLXXVI.

Erasmus Rot. Nicolao Mallario S. D.

Næ tu mihi, *Mallari* doctissime, Comico-Tragediam non tam legendam exhibuisti, quam spectandam ob oculos posuisti: quæ quidem ut mihi geminam peperit voluptatem, ita dolorem quoque duplicem conciliavit. Primum enim delectavit animum meum epistola tua tam copiosa, verbis optimis adfābre structa, *Græcarum* vocum emblematis subinde picturata, postremo lepidissimis salibus hilaritatem animi tui declarans: qua re factum est, ut ipse quoque juxta *Pauli* præceptum, cum amico gaudente gauderem, & cum ridente frontem exporrigerem. Deinde magna sum affectus lætitia, quod *Christus* Optimus Maximus, veluti de machina apparens, lætum exitum addiderit turbulentæ fabulæ. Rursus indolui, quod quum ex meo colloquio nihil aut minimum fructus retuleris; (tum enim cœperat adrepere morbus, alioqui nec alias in ejusmodi congressibus admodum officioso, idque propter occupationes ac valetudinem potius quam ob naturæ vicium) tamen ea res tibi tantum conflaverit invidiæ, cujus singularis ingenii candor illud promerebatur, ut nullis excetræ sibilis afflaretur unquam: nam de me leve detrimentum est, & si his fatis natus sum, ut bene faciens male audiam, non oportet *deopaxēiv*. Vivit, videtque nos noster agnosthetes, unde brabeum exspectamus, si gnauiter certaverimus. Quod si tibi ista contumelia ob *Christi* nomen fuisset illata, non solum non deplorarem vicem tuam, verum etiam inter beatos ponerem nomen *Mallarii*. Nunc si quid mea causa molesti accidat candidis amicis, acerbius fero quam atroces in meum ipsius caput debacchationes. Illud tamen mihi longe gravius dolet, quod istorum intemperis, & publica *Christianorum* pax tranquillitasque rumpitur, & malorum improbitas odio gravat etiam illos, qui in probatis Ordinibus veram sectantur religionem. Quum enim columbina simplicitas ac germana sinceraque pietas penes *Franciscanos*, *Observantium* titulo gratiosos, potissimum residere videretur, nullo ex grege prosiliunt, qui indoctius, indecentius, ac scurrilius vociferentur, atque adeo libellis etiam editis debacchentur, perinde quasi mundus jam non gignat homines, sed meros bubalos & onagros. Sed venter non tantum auribus, ut ait *Cato*, verum etiam oculis & mente caret. Faxit *Christus*, ut resipiscant in ipsius gloriam. Equidem optarim pacem habere cum omnibus. Id quoniam mihi fatis negatum est, negatum est autem mihi cum laudatissimis quibusque viris, triplici argumento me ipsum consolor: primum, recti conscientia, cui sua merces in tuto est apud τὸν καρδιογνώστην deinde, confortio celebrium virorum, *Socratis*, *Phocionis*, *Aristidis*, *Scipionis*, & si mavis *Christianos*, *Pauli*, *Hieronymi*, *Basilii*, & *Chrysostomi*: postremo, dum contemplor, quales habeam oblatrantes, & quales è regione fautores: illic nullos video nisi aut insigniter stolidos, & impudenter scurras, aut gloriæ famelicos, aut maledicentiæ natos, aut cestro livoris percitos, aut ventris mancipia, aut quibus hic mundus potior est *Christo*. Hic quos Reges, quos Principes, quos Cardinales, quos Episcopos intueor, qui non tantum literis & applaudunt qualibuscunque studiis meis, & mihi pro navata meliori literaturæ ac pietati opera gratias agunt, verum etiam ultro missis honorariis muneribus testantur se non aliter sentire quam prædicant? Quot sunt etiam hodie tum opibus tum dignitate præcipientes, qui me ad omnium fortunarum consortium invi-

St ff 3 tant?

An. tant? Eruditos fileo. Quis non tot taliumque virorum
 1331-1332. iudicio fretus, negligat inauspicatarum avium garritus?
 quandoquidem placari non possunt. Equidem non agnosco *Batavi Herculis* gloriosum titulum, quem tu mihi tribuis. Sed tamen quum ipse sentias his quoque temporibus in *Gallia* studiorum & ingeniorum altrice quantum invidiæ sustineant *οι φιλέδωνες*, facile conjectas quos barbarorum impetus exceperim, ante annos ferme triginta apud nostrates, juventutem ad eloquentiæ studium, *Græcarumque* literarum amorem exstimulans. Vix nostra phalanx sustinisset hostium conjuratorum impressionem, ni *Adrianus* tum Cardinalis, postea *Romanus* Pontifex, hoc edidisset oraculum, *Bonas literas non damno, hereses & schismata damno*. Sed apud nos in dies mitescit hæc invidia, summamque in spem vocor, fore, ut excellentissimi Regis *Francisci* felicibus auspiciis adeo consilescant coaxantes ranæ, ut nemo Theologorum ordine dignus habeatur, qui rudis sit linguarum. Certe ante annos non ita multos *Hermannus Letmannus Batavius*, aut si mavis, *Hollandus*, harum literarum accessione nonnihil etiam commendatus fuit, ad hoc, ut in distributione laureæ Theologicæ primas sortiretur. Arbitror hominem tibi notum esse. Proinde perquam lubens spectavi te in tuis literis juveniliter stomachantem: hinc enim perspexi quam ex animo faveas huic studiorum generi: sed spero fore propediem, ut istos tenebriones contemptu iudices digniores, quam stomacho tuo. Quin & nunc sic eluxit linguarum fulgor, ut magis operæ pretium sit, flagrantis jam & inflammatae juventutis studia provehere, quam cum rabulis male feriatis rixari. Quod scribis esse quosdam, qui sibi bonam felicitatis partem deesse judicant, quod *Erasmus* non viderint, quum corporis effigiem ære fusam exosculentur, eaque conspecta ad studiorum amorem inflammentur, puto non omnino vanum esse: quanquam tu consolandi mei gratia rem, ni fallor, verbis amplificas. Sed ne possim istiusmodi favoribus inolescere, facit quorundam diversus affectus. Dicam enim quod rideas: Est quidam Doctor *Constantiensis*, qui mei effigiem in charta impressam habet in conclavi suo, non ob aliud nisi ut quum inambulat, quoties eam præterit conspuat: percunctantibus odii causam, respondet se mihi acceptum ferre hoc calamitosum seculum. Antea volens nolens eram *Lutheranus*. Hoc telo de manibus excusso, quaerunt aliud: ajunt me dedisse gradum Sectarum auctoribus. Hoc argumentum serio rursus tractavit *Albertus Pins*, cujus ingens volumen excudit *Badius*, quum Opus, ut audio, non sit *Alberti*, sed per multas operas conductitias conflatum: nec minimum contulerunt *Franciscani Parisenses*; habent enim quendam insigniter ἀρετόμυθον *Petrus Cornuensem*. Ipse *Pins* rem fecit oppido quam ingeniosam, infixit aculeum ac sese proripuit: decessit enim multis ante diebus, quam *Badius* Opus absolvisset. Dicebatur *Carpensis*, & quamquam ditione fuisset exsutus, cognomen idem manebat, licet ratio cognominis fuerit diversa: prius enim à *Carpis* erat *Carpensis*, post à carpendi libidine. Atque ut intelligas illum non sine causa dictum *Pium*, triduo quam moreretur, induit amictum divi *Francisci*, in ea veste *Franciscanorum* humeris deportatus est solenni pompa per vias, facie, manibus & pedibus nudatis, & in monasterio sepultus. Non insector religiosum hominis affectum: vulgatum est hoc apud *Italos*; sed demiror patres illos, quum non ignorent cujusmodi sit hoc seculum, ejusmodi ceremoniis, ne dicam superstitionibus, irritare in se orbis invidiam, plus satis jam flagrantem suapte sponte. Sed *Alberti* manibus precor lucem & quietem. Opus nondum vidi. Sentio quosdam parricidalibus odiis in me ferri, non *Lutetia* tantum, sed in *Germania* quoque: qui simul atque comperissent Cæsaris animum in hoc obfirmatum esse, ut Sectarum dissidiis *Germaniam* liberaret, protinus privatim ac publice virus evomere coeperunt in *Erasmus*. Longa est fabula, sed partem ejus c sche-

A dis, quas mitto, cognosces. Varia sunt martyriorum genera, innumerabiles suppliciorum formæ, sexcentæ mortium species. Ego fortasse cum divo *Cassiano* videbor conferendus, quem accipimus stylis graphiariis à suis discipulis fuisse confossum. Sed quanto crudeliora patitur *Erasmus*, qui tot annos innumerabilium hominum linguis & stylis confossum usque ad vitalia, vivit adhuc in tormentis, & sentit totus, nec datur morte finire dolorem? Verum omisis jocis, ad tuam epistolam redeo. Quid audio? *Lutheranus* dictus es, quod inviseris *Erasmus*? At quotquot sunt ejus Sectæ, si quem senserint me petere, dicere solent, *Cave tibi ab illo, inficiet te si conveneris hominem, hostis est acerrimus Evangelii*. Quid istud monstri est? nisi quod, ut prudentissime scribis, nec legunt nostra, nec scire cupiunt quid agamus. Tantum quod in conviviis sodalium audierunt vociferantur, & *Andabatarum* more, clausis oculis gladium ventilant. Jam fingant me sentire cum his, quos isti ducunt pro hæreticis: quanto *Christianus* erat suspicionem in eam partem esse pronam, ut crederent te hoc animo *Erasmi* colloquium expetisse, quo eum in viam reduceres? Quantum igitur isti absunt ab Evangelica charitate, quæ non suspicatur, nec cogitat malum? Quid dicerent si isthuc commigrarem, tibi que domestica consuetudine jungerer? Quod tantum laudum in me largissime profundis, *Mallari* doctissime, non exspectabis à me mutuum, non quod non paria tu atque etiam majora promerearis, sed quod nec ego agnoscam quæ mihi tribuis, nec tua modestia videatur talibus encomiis oneranda. Demiror quo consilio mutos magistros ad percipiendam *Graci* sermonis scientiam adhibere malueris, quum *Gallia* tam multis abundet *Græce* peritis, & viva vox ut habet suam peculiarem vim, ita dimidium laboris admittit discenti. Vehementer autem laudo quod vertendis *Gracis* de teipso periculum facis, quantum in utriusque linguæ facultate profeceris. Sed ista quoque meditatio succedet felicius, si versionis tuæ censorem adhibueris, aut tuam versionem cum aliorum translatione contuleris. Quod percunctaris num *Chrysostomus Monachus* ab alio quopiam *Latinus* sit factus, video te virum esse minime curiosum, quid rerum gerant alii: nam *Monachus* ille, in quo scribis te tyrocinii tui specimen edidisse, jam ante sex annos prostat versus ab *Oecolampadio*. Eundem meo suasu vertit *Germanus Brixius*, sed quoniam ille *Callipidem* egit, seroque misit quod verterat, quum totus exiret *Chrysostomus, Oecolampadianam* editionem recepimus. Rursus idem opusculum in *Anglia* vertit *Vergilius Polydorus* satis feliciter, mihi dicatum. Excusum est autem *Lutetia*. Si quivero nancisci *Brixianam* editionem, ad te mittam, ut tuam possis cum triplici versione conferre. Rumorem retractationis hinc opinor natum, quod libri, quo Monachis *Hispaniensibus* respondeo, posteriori editioni subjeci loca quædam ex aliquot meis lucubrationibus emendata, quæ vel ipse deprehendi, vel amici suggererunt. Verum hic dum amicis fido, quædam dum emendare conor, depravavi. Is liber prodiit Anno M. D. XXIX. mittam si quem nactus ero qui non recuset sarcinulam. Neque vero puderet, pigeretve, idem in universas meas lucubrationes facere, si quam viderem rationem, qua liceret omnibus omnium offensionibus mederi. Nunc quod aliis videtur maxime pium, aliis videtur impium. Sequar scholasticorum placitorum gnomones? Ipsi inter se dissident. Quosdam autem offendit quicquid aliis verbis dictum est, quam ipsi loquuntur in scholis. Quibus si velim morem gerere, bis frigeant omnia, partim quod pleraque scholæ dogmata sunt ejus generis, ut etiam si nitantur indubitata veritate, tamen extra scholam non habeant gratiam; partim quod impuritas orationis rebus etiam per se gratiosis detrahat gratiam. Jam quid istis faciam, qui sibi videntur callere *Latine*, quum nesciant? Quid illis, qui quoniam ad lectionem adferunt inimicum animum, omnia detorquent ad calumniam? Aliud ma-

male sonat, aliud est suspectum, aliud est affine Tur-
 1331. relapsum errori, aliud est offensivum piarum au-
 rium, aliud est parum reverenter, aliud parum cir-
 cumspecte dictum. Si quid ejusmodi videatur, ut of-
 fendere possit Principum aut Pontificum animos, schi-
 smaticum est. Quasi per se non sit ulcerosis odiosa ve-
 ritas. Denique quid facias his qui mea non legunt?
 Atqui ea maxima turba est, nec ulli vociferantur im-
 probius. In tanta sententiarum varietate, in tam sur-
 dis clamoribus, quid me jubes sequi? Certe hæc mihi
 mens est, ut si quid vel ipse deprehenderem in libris,
 vel alius commostrarer, quod vere pugnaret cum in-
 dubitata veritate fidei Catholicæ, mox jugularem.
 Quidam è tuo sodalizio damnavit quod in *Colloquio*, cui
 titulus *Inquisitio*, scripsi *Patrem auctorem esse omnium*,
 complectens etiam duas personas divinas. Sed ille pu-
 tat auctorem nihil aliud esse quam factorem, quum au-
 ctor dicatur frequenter fons & princeps negotii, au-
 ctoritas principium & origo prima. Eas voces sic fre-
 quenter usurpat divus *Hilarinus*: proinde si *Latine* cal-
 luisse, nihilo magis offendisset auctor omnium, quam
 principium omnium. Rixandi, calumniandi que nullus
 est finis. Hic nobis toties occinuntur *Augustini Retra-
 ctationes*. Atqui *retractatio* nihil aliud est quam reco-
 gnitio: neque enim eo titulo proficitur se castigatio-
 nem errorum suorum, sed catalogum & recensionem
 Operum suorum texere, ac singulorum velut argumen-
 ta, eo spectans, ne quid lucubrationum ipsius interci-
 deret, aut alteri tribueretur quod ipsius esset, aut ipsi
 tribueretur quod esset alterius. Verum obiter quæ-
 dam sua reprehendit, fateor, sed levicula: veluti quod
 alicubi sit usus vocabulo *fortuna*, quod lapsus sit in
 nomine *medici*. At plura defendit, interdum non si-
 ne tergiversatione. Porro, quanto graviora adhuc re-
 sident in illius viri libris, nulla esse hominum merita?
 cujusmodi si quid in meis deprehenditur, *Lutheranus*
 sum. Quoties iterat, *Infantibus nihil prodesse bapti-
 smum, nisi comedant carnem & bibant sanguinem Domi-
 ni*? Quoties tribuit *Petro* Apostolorum principi super-
 stitiosam ac perversam voluntatem pertrahendi Gentes
 in *Judaismum*? Omitto cætera. Proinde frustra tan-
 toperè jactatur hoc exemplum *Augustini*. Quis ma-
 gis ingenue castigavit sua, quam ego? Quoties reco-
 gnovi mea *Proverbia*? Quoties *Novum Testamentum*?
 Quod Opus rursus excuditur, in quo non corrigam
 aliquid? Idem ante annum separatim etiam feci, præ-
 sertim in his Operibus, quæ credebam me vivo non ite-
 rum edenda. Itaque quod hortaris ultro currentem,
 vir amicissime, pro tua quidem sollicitudine debeo gra-
 tiam; sed officiosius faceres, si commonstrares quæ
 merito sint emendanda: nam hæreseon, errorumque
 mentione plena sunt omnia. Non dubito quin tibi sit
 animus integer, si modo vacaret nostra legere. Ut re-
 deam ad *Græcos*, si tibi non est cui tua præbeas exami-
 nanda, superest hoc exercitationis genus: verte quid-
 dam à docto quopiam versum, sed illius versione non
 inspecta: ubi præstiteris quod potes, tum confer u-
 triusque translationem cum *Græcis*, senties hinc fru-
 ctum hæc poenitendum. Arbitror *Græcum Chrysosto-
 mum* jam prodisse ex officina *Veronensi*. In vertendo
 præcipuam laudem obtinet *Theodorus Gaza*. Summus
 artifex est *Angelus Politianus*. Mihi in vertendo sem-
 per placuit fidelis & erudita simplicitas, præsertim in
 hagiographis. *Budens* vicinior est *Politiano*. Opinor
 me respondisse ad omnes epistolæ tuæ partes, fortasse
 brevius quam tu velles. Sed hic certe veniam dabis,
 si cogitaris me post absolutos libros, hoc ludo relaxas-
 se delassatum ingenium, ut eodem tempore scriberem
 epistolas plus minus nonaginta, quarum aliquot sunt
 hac duabus paginis longiores. Pro Epigrammate habeo
 gratiam, sed aliud dicis *Latine*, aliud *Græce*: nam
Græce loquens non vis me prius liberari à rabulis,
 quam mortem oppetam. Jam an *streperus* pro *obstre-
 perus* inveniatur, addubito: particula *av* non video quid
 agat, nisi quod explet hiatum metri, dicere poteras

Αἰνιδίων Ἀνιδίων. Sed nimium abutor humanitate tua, An.
Mallari charissime: opto te quam rectissime valere. 1531.
 Datum apud *Friburgum Brisgoia* 28. Martii, Anno à
 Christo nato 1531.

Habes epistolam αὐτόγραφον, ἢ ἀεχέτυπον vix enim
 vacavit scriptam recognoscere. Sed suspicabar hoc sic
 amanti fore gratius, si scriptum acciperes ipsis lituris
 ac disputationibus referens notas animi ex tempore
 simpliciter ac sine fuco apud amicum sese proferen-
 tis.

EPISTOLA MCLXXVII.

Erasmus Rot. Andrea Alciato S.

QVVM multis antehac argumentis singulare quod-
 dam tuum erga me studium abunde declararis, id-
 que pro tui magis ingenii candore, quam pro meis me-
 ritis, *Alciato* doctissime, nullo tamen certius mihi fi-
 dem fecisti quanti me faceres, quam hisce proximis
 tuis literis, quibus non minus diserte quam amanter
 hoc agis, ut silentio contemtuque potius quam relu-
 ctando, ab improbitate rabularum mihi quietem o-
 ciumque vindicem. Unde enim ista tanta mei solici-
 tudo, nisi ab abundantia quadam amoris, aut, ut rectius
 dicam, pietatis erga me tuæ proficiscitur? Istam ve-
 ro cansionem mihi nec primus, nec solus occinis: ean-
 dem jamdudum audio ab amicorum meorum præci-
 puis, *Cusberto Tonstallo*, *Jacobo Sadoletto*, & *Baptista*
Egnatio, quanquam ex his posteriores duo monitores
 pene feri exstiterunt, ut propemodum ἡ πόλεμος τῶν
 συμμαχίαν παρέχεν, ἢ τὸν νεκρὸν λατρεῖν videantur. Nec
 ob id tamen minus grata est illorum voluntas, quod
 minus utile sit officium. Postremo, est aliquid vel se-
 ro sapere cum *Phrygiis*. Atque utinam liceat & an-
 teacta quædam in integrum revocare: nam ne videar
 patrocinari culpæ, quibusdam respondisse me pudet,
 pigetque: quibus tamen responsurus non eram, si ma-
 luissem animi mei arbitratu rem gerere, quam amico-
 rum non vulgarium hortatibus obsequi. Proinde cum
 alii suaderent silentium, alii auctores essent ut acriter
 stringerem calamum, temperamentum medium sequi-
 tus sum, nimirum ut nec omnibus responderem, nec
 omnibus obticescerem, semper tamen moderatione
 vincerem lacescentes. Odi fatum meum, quoties re-
 censeo tot meas Apologias: quid enim rectius appel-
 lem, quam fatum? quum genius meus à nulla re ma-
 gis abhorreat, atque adeo à teneris abhorruerit, quam
 ab istiusmodi gladiatoriiis dimicationibus, in quibus illud
 dici videtur, τεθναίης ἢ κἀκίλανε. In hanc arenam trans-
 versum me protrudit ineluctabilis Parcarum vis, ἢ τὸ
 σεβείας ἀνάγκης ἀκίνητον ὑπάρχει. Adjiciam illud: quid, si
 hoc aliquis voluit Deus? Qui scimus, quid his rebus
 agat summus ille choragus, qui humanæ vitæ fabu-
 lam temperat? nam fieri potest, ut quod nobis singu-
 las partes contemplantibus malum & indecorum vide-
 tur, illi, harmoniam universi spectanti, & optimum
 videatur & pulcherrimum. In Comœdia quis non ma-
 lit esse *Atisio* quam *Syrus*? & tamen ad totius fabulæ
 decorum *Syrus* non infimas partes sustinet. Proin-
 de, quod me ad tuum exemplum vocas, fateor e-
 quidem me ad pulcherrimam speciem invitari: ad
 cujus invitationem me non gravabor componere,
 quod quidem licebit. Sed quid faciemus, si mihi lon-
 ge diversam personam imposuit choragus? Est isthuc
 quidem raræ cujusdam & moderationis & prudentiæ,
 quod, uti scribis, imperitos silentio transmittis, do-
 ctissimos humanitate reverentiaque demeris. Sed ti-
 bi cum hominibus res est, mihi cum exitiis mon-
 stris: imo non cum singulis monstris, quemadmodum
Herculi fuisse narrant, sed cum multis conjuratis pha-
 langibus, & in his nulli magis lædunt, quam qui sunt
 imperitissimi. Leones & dracones mansuescunt offi-
 ciis, isti beneficiis exasperantur. Principibus ac po-
 pulo sanctimonix persona commendantur, clamant
 hæreticum, schismaticum, falsarium. Adversus hos
 nisi

1531. An. nisi ante annos octo strinxisset calamum, jam ictus fulmine jaceret *Erasmus*, tantum lethalis veneni & in aula Cæsaris & in sacris concionibus apud imperitam multitudinem effuderant. Neque segniter suas partes egerunt quidam apud *Clementem* Pontificem. Itaque si rogas, quid profecerim, compendio dicam: Hoc quod vivo, calamo linguæque debeo. Ipsos nihilo placiores habeo, sed eruditi, integri, candidique meis Apologiis armantur adversus ejusmodi monstra, ne quantum illis libet, tantundem & liceat. Postremo, a funere quum jam tacebit *Erasmus*, fortasse loquentur Apologiæ. Tu præterquam quod in magnifico plausibilique munere versaris, propriis etiam ornamentis, excellenti doctrina, comitate morum, singulari prudentia, ceu fulgore radianti, facile submoves tenebrionum improbitatem. Jam si quid inter vos oritur dissidii, tantum de ingenii præcellentia concertatio est, ut hæc *Æs*, juxta *Hesiodi* sententiam, non parum etiam utilitatis adferat studiis, modo ne exeat in rabiem. Mihi cum morosis & cerebrosis res est, à quibus si quis verbo diffideat, confestim audit hæreticus, schismaticus, falsarius, atque in fortunarum famæ, vitæque periculum pertrahitur. Tanta autem est illorum immanitas, ut præstet in *Cyclopy* ac *Lastrigono* manus incidere. Monarchæ, tot districti negotiis, non possunt ad omnium technas esse intenti, & tamen horum favore substiti hucusque. Sunt enim, ut nihil aliud, homines; in quibus si tanta fuisset immanitas, quanta est in personatis, jam olim linguæ cum melioribus literis exsulerent apud *Nomadas*, vel apud *Orcum* potius. Siquidem apud nostrates crassæ mentis homines minimo minus persuaserant populo, nihil interesse inter bene *Latinnm* Gracique sermonis peritum, & inter hæreticum. Et tamen cum his portentis satis æquo Marte pugnamus, nisi rerum humanarum scenas invertisset hic subito *Ἀπιδανὲς ἐν τῷ δεξιματί λυκῷ*, qui ut Musarum cultoribus vocem ademit, ita ranis auxit. A qua fabula utinam mihi per Principes licuisset esse quietum. Quid igitur efficis, *Alciatus* disertissime, dum mihi tuum proponis exemplum? Quid? nisi ut tum tibi, tum studiis istam gratuler felicitatem, & meum agnoscens fatum ipse mihi minus placeam? *Alciatus* inter candidos deorum filios numerandus est, felix, & pulcher, & acer, & si perfrixit bene cantans, breviter *ἔγω δὲ φθὼν βελῶν* positus. At probabilius Theologo veterum Theologorum exempla proponis. *Cyprianus* audivit *Caprianus*. Quidni tale convicium neglexerit tantus Episcopus: quum ego toties mutato nomine, nunc *Errasmus* ab errando, nunc *Arasmus* ab arando, nunc *Erasinus* ab asino vocatus, nihil aliud quam rideam? In *Augustini* vitam nemo acrius strinxit calamum, partim ob omnem ætatem innocentem actam, partim quod jam grandis venit ad baptismum, & tum temporis improbissimum haberetur cuiquam objicere, quod ante renascentiæ lavacrum esset commissum. Et tamen ad levissima probra responderet, velut ad cenodoxiæ convicium: adversus fidei calumniatores nunquam non est in armis, & peculiari libro respondet ad articulos ipsi objectos. Mirum est autem virum, tanta lenitate tantaque humanitate præditum, à quoquam prorsus incesse potuisse conviciis. *Hieronymi* fatum non ita valde dissidet à meo. Ubi non destomachatur in canes suos oblatrantes? Quoties, inquis, periclitabatur *Christiana* Philosophiæ sinceritas, ibi calamum stringebant, ne simpliciores pellicerentur in errorem, ad privatas injurias filebant. Nec aliud, opinor, agitur in meis Apologiis, quam ut depellam crimen hæreseos, aut schismatis, aut falsi. Ad hæc autem mutum esse, non est lenitas, sed impietas. Adversus eos, qui suggillant ingenium, eruditionem, eloquentiam, judicium, aut etiam mores, plerunque nec linguam habeo, nec calamum: aut si quid respondeo, contemtim levique brachio id facio. At *Hieronymus*, quam non sine stomacho conflictatur cum *Augustino*? quam amarulenter delitigat cum *Ruffino*?

1531. An. Nec paucis locis perstringit *Palladium*. An indiligenter respondet his, à quibus *Roma* fuerat infimulatus, quod æquo familiarior esset *Paula*? Illud igitur vide, ut amanter potius quam ex re tibi scriptum est, *Falleris*, *Erasme*, si tam male de nominis tui majestate deque studiosorum in te observantia judicas, si arbitreris hujusmodi obrectationibus de arce te eruditionis ac probitatis, quam tamdiu possedisti, posse dejici. *Majestas* & *arx* amoris tui vocabula sunt, non rei. Sed si *Hieronymus* nec incomparabilis eruditio, nec admirabilis eloquentiæ fulmen, nec rara vitæ sanctimonia, nec tot meritis quæsitæ auctoritas potuit ab improborum latratibus tueri: quid de me censes, cujus mediocritas omnibus invidiæ telis exposita est? livor enim nec vehementer excelsa petit, nec humi repentina. Quid, quod illud etiam mihi persuadere niteris, ut perinde ac devictis hostibus adornem triumphum. Atque ex præclaris facinoribus commemoras Opus *Adagiorum*, *Novum Instrumentum*, *Paraphrases*, & *Annotationes in Hieronymum*. *Παροιμιολογία* mihi non multum conflagit invidiæ, atque utinam in similibus argumentis transegissem omne tempus. *Novum vero Testamentum* eos potissimum irritavit in me, quos oportuit præ cæteris industriæ nostræ gratias agere. *Paraphrases* diu plausibiliter versabantur per manus hominum, donec cancer quidam, haud scio unde obrepens, coepit etiam has vellicare, non ob aliud, nisi quod in his malui præcos interpretes sequi, quam recentium Scholasticorum placita. Quin & *Hieronymi* editio initio sat æquis animis excepta est, donec exorirentur quibus hoc decretum videtur, nihil non calumniari quod ab *Erasmo* prodisset. Porro, quum res mihi sit cum utraque acie, tamen quam non multum temporis hujusmodi rixis impendatur, vel illud argumento est, quod interim nobis si non dives ille *Alcihi* hortus, quem miratus est *Homerus*, *μῆλ' ὄνι μῆλ' οἷς* gignentem, certe *Corycii* senis hortulus, quem *Maro* celebrat, subinde nonnihil profert olusculorum: nam aurea mala in tui similium pomariis nascuntur. Possem & pluribus tuis lemmatis *ἀντισητορῶν*, sed id malim in alio quopiam argumento. Hic ingenue culpam nonnullam fateor, eamque non levem. Tamen quod hortaris, mea sponte jamdudum meditor, multo id diligentius facturus tuo admonitu. Tuæ felicitati gratulor, cui obtigerit ea professio, quæ minimum habet commercii cum istis crabronibus: tuamque prudentiam vehementer probo, qui sedulo das operam, ne tibi cum quoquam incidat amarulenta conflictatio. Si *Longolius* hoc operæ temporisque dedisset *Græcis* Auctoribus, quo se excruciat *Roma*, ut tandem inter *Ciceronianos* ac cives *Romanos* scriberetur, rectius, ni fallor, tum tibi, tum publicis studiis consulisset. Sed illud ingenium invida fata terris tantum ostendere voluerunt. *Budanus* vir est minime malus, & si quid in quem stomachi concipit, magis id facit alieno impulsu quam suapte natura, & alioqui placabilis ingenii, nec unquam usque ad virulentiam excalescentis. Inter illius epistolas aliquot comperi, vel ad te, vel de te scriptas, in quibus satis declarat, & quam præclare de tua doctrina sentiat, & quam ex animo commodis tuis faveat. Eas ego non sine magna animi mei voluptate legi. Quod *Sucquetum* nostrum, tuæ *Minervæ* alumnum, singulari studio tum ornas tum provehis, tibi gratiam habeo maximam: nec enim piget fateri me isto nomine tibi factum multo obligatiorem, quum ante fuërim obstrictus plurimis. Quod autem istum favorem præstas, ut scribis, promerenti, illi bis gratulor, primum ut felici, cui contigerit tanti viri candidum suffragium: deinde beato, qui ejusmodi virtutibus sit locuples, ut sese perspicacissimo simul & rectissimo judicio tuo probare valuerit. De *Vigilio* scripti *Zasio* non indiligenter, neque enim aliter colloqui possumus, ego *ἄφωνος*, ille *ἡμίφωνος*. Nihil respondit, idque præter morem suum. Impetravit hoc *Zasius* à Rege *Ferdinando*, ut etiam si senectuti suæ daret rudem

An. rudem à profitendi munere, non sit tamen fraudandus solito salario. Sed ille nec ætati nec valetudini indulget, pulchrum ut arbitror existimans doctorem profitentem mori. Hæc Academia quanquam alias non admodum frequens, pestilentia facta est infrequentior. Sed speramus tempora commodiora. Si quid humanitus acciderit *Zaso*, aut si desineret professionem, arbitror *Bonifacium Amerbachium*, si ambiat, in ejus vicem succedurum. Est enim inter illos arctissima necessitudo, & *Bonifacius* ob raram morum probitatem apud omne genus hominum gratus est. Accedit huc summa rerum caritas, eaque crescens in dies, quum decrescat numerus $\pi\acute{\iota}\sigma\tau\omicron\nu\ \epsilon\acute{\iota}\delta\omicron\nu\tau\omicron\nu$. Qui rerum status maneat *Germaniam*, nescio, mihi certe vehementer displicent $\pi\epsilon\sigma\tau\iota\lambda\iota\alpha$. Quod si *Vigilius*, seu *Vigilius* potius, theatrum quærit, in quo doctrinæ suæ specimen edat, non video ubi id possit rectius quam *Lovanii*. Ante annos quinque significaram Declamatiunculam *Vulcano* traditam, quod tu ita jusseris, proque officio mihi gratias egisti, nimirum iisdem literis, quibus *Pyrrhi* mortem deplorabas. Miror istam sollicitudinem repullulasse in animo tuo. Sed verissimum esse video quod *Gracorum* proverbio dicitur, $\delta\epsilon\iota\lambda\omicron\varsigma\ \delta\ \pi\lambda\epsilon\tau\omicron$. Mille coronati reddunt te timidiorum. Verum, quod scripsi repeto, si nullum exemplar apud alios refedit, quod ad meum mihi missum pertinet, potes, mi *Alciate*, non solum in utranque aurem, sed in utrumque etiam dormire oculum. Procul absit à me hic animus, ut velim aliquid edere tuæ famæ notitium, præsertim admonitus tuæ voluntatis. Videbam hanc epistolam tuam postremam non minus eruditam quam eloquentem promereri, uti in utilitatem plurimorum ederetur, sed ob voces quasdam illic inspersas eam cogitationem repudiavi, quando nunc $\pi\alpha\upsilon\lambda\iota\ \lambda\iota\theta\omega\ \sigma\omicron\alpha\epsilon\pi\iota\ \& \delta\delta\delta$. Bene vale. *Friburgo Brisgoia* 31. Martii, Anno 1531. juxta nostram supputationem.

EPISTOLA MCLXXVIII.

Erasmus Rot. Antonio Dalbono Abbati S.

Si tam facile montes & valles transmitterent corpora, quam transvolant animi, jamdudum *Erasmus* haberet hospitem Insula *Barbara*, meo judicio dignior quæ $\mu\alpha\chi\alpha\epsilon\iota\alpha$ dicatur. Sed præter itineris longitudinem deterruit me *Mallarius* proluxa epistola, qua longam textit fabulam de tumultu, quem cuculliones quidam excitant in absentem, quod diceretur expetisse colloquium *Erasmi*. Quid facerent, si isthuc commigrassem? viderentque nos arcta familiaritate vinctos? Miseret me profecto talium ingeniorum. Nam si tales sunt, qui perfectam pietatem titulo vestique profitentur, quid expectandum ab his, quos isti mundanos appellant? Sed hac de re copiosius respondi *Mallario* communi amico. Abunde malorum hic erat, etiam si nihil accederet. Jampridem infestat nos pestilentia, quæ desinere nescit. Summa rerum caritas crescit in dies. Quid sit sequuturum, novit Deus, mihi nequaquam placent auguria. Et tamen incommodum est huic corpusculo mutare nidum, ut jam maxime tutum sit. Narrant *Turcam* adornare tres exercitus, quorum uno incurrat in *Austriam* adversus *Ferdinandum*, altero in *Poloniam*, cui jam olim minitatur, tertio *Neapolim*, inde petiturus benedictionem à summo Pontifice. Dura sunt hæc, tamen hæc quoque puto leviora, quam si tota *Germania* & huic finitimæ regiones mutuis cædibus misceantur. Dices sævum esse morbum, nec posse curari vulgaribus remediis. At ego odi remedia morbo graviora. Si ferro res agatur, maxima calamitatum portio recidet in immerentes, & sub prætextu defendendæ pietatis mundus implebitur latrociniiis. *Hispania* multos alunt occultos *Judeos*, *Germania* plurimos habent & natura propensos, & bellis exercitatos ad latrocinium. Tota hæc colluvies exundabit primum in *Germaniam*, mox in reliquum orbem: nesciunt e-

A nim arma ponere quibus semel tradita sunt. Jam semel atque iterum dedere sui specimen, *Roma* atque *Vienna*. Orbis nunquam habuit Cæsarem potentiorum quam nunc habet. Is pro sua pietate ac religiosa in *Sedem Romanam* observantia, videtur facturum quicquid præscripserit *Romanus* Episcopus. Gratulandum igitur erit rebus humanis, si Vicario *Christi* nihil inmentem veniet nisi *Christo* dignum. Multis tamen sinistrum videtur augurium, à *Clemente* tam inclementer tractata *Florentia*. Ut liberis, licet affectis injuria, non datur ulciscendi jus in parentes, ita multis Ethnicis visum est, non esse fas in patriam utcunque meritam ferrum stringere. *Themistocles* & *Aristides*, per invidiam exsules, magno tamen adjumento fuere patriæ. *Lacedæmonius* ille Rex, præter meritum exsul, ne queri quidem de patria sustinuit. *Coriolanus* justissimum dolorem, matris auctoritati submisit. At vereor ne nobis, qui præcipientes agimur cupiditate vindictæ, eveniat quod evenit equo, qui tergo sessorem, ore frethum recepit, dum cervum ulciscitur, $\epsilon\acute{\iota}\varsigma\ \sigma\iota\omega\nu\delta\omicron\varsigma\ \delta\epsilon\iota\varsigma\ \& \alpha\mu\acute{\upsilon}\nu\epsilon\delta\alpha\iota\ \omega\epsilon\iota\ \pi\acute{\alpha}\tau\epsilon\varsigma$, ait *Hæctor Homericus*: at hoc rerum statu mihi videtur $\epsilon\acute{\iota}\varsigma\ \sigma\iota\omega\nu\delta\omicron\varsigma\ \delta\epsilon\iota\varsigma\ \& \pi\alpha\upsilon\tau\alpha\varsigma\ \theta\epsilon\acute{\iota}\omega\nu\ \iota\lambda\acute{\alpha}\sigma\kappa\epsilon\iota\nu$. Sed hoc, quod omnium est caput, cum primis negligitur: unde enim sub optimis Principibus tantum in orbe *Christiano* malorum, nisi à Deo nostris irato sceleribus? Quando unquam vestra *Gallia* graviolem accepit plagam? Bene habet quod eam tempestatem excepit serenitas. Quis unquam vidit afflictiorum *Italiam*? Quæ multis annis vereor ut recuperet vigorem pristinum, in quo nos quondam illam vidimus. Quid nunc *Germania* turbulentius? Quid miserabilius, si incendant quæ videntur impendere? Jam ut parcius bibatur, ut minus sit lux in conviviiis ac vestitu, ut clerici verticem habeant latius rasum, ut vestem ad talos demittant, ut soli dormiant, facile præscribi potest ab hominibus: sed omnium bonarum actionum fontem solus Deus purgare valet, & faciet, si nos sincera plenaque fiducia ad illius misericordiam confugerimus. Ille exoratus dabit Ecclesiæ primatibus animum omnia mundi commoda *Christi* gloriæ posthabentem. Dabit Principibus mentem, & opibus, & gloriis, & vindicta, & omnibus humanis cupiditatibus superiorem, dabit sapientiam cœlestem, universam terrenam malitiam superantem, dabit sacerdotibus ac Monachis verum mundi contemptum, & Scripturarum amorem, dabit Magistratibus & populo timorem sui. Finem philosophandi faciam, si testatus fuero, me pro his, quæ defers, nihilominus debere tibi, quam si fuisset usus. Opto tuam pietatem cum omnibus illi charis quam optime valere. Apud *Friburgum Brisgoia* 1. Aprilis, Anno à *Christo* nato 1531.

EPISTOLA MCLXXIX.

Erasmus Rot. Petro Morhyeo Abbati S. Sulpitii S.

VTINAM quemadmodum hic temporum status multis nominibus protrudit ad emigrandum, ita sterneret mihi commodam viam ad tam amabilem hospitem. Sed deterret itineris tum longitudo, tum incommoditas, & hoc corpusculum jam desit ad omnem professionem esse accommodum, utcunque viget animus. Sed testudinis $\phi\epsilon\pi\epsilon\tau\iota\lambda\alpha$ sortem agnosco, domicilium, quod circumfero, moratur hospitem, in dies etiam ruinam minitans. Compluribus argumentis mihi commendas tuam *Sabaudiam*, tametsi mihi non prorsus ignotam: olim enim è *Lutetia* per *Lugdunum* petens *Italiam*, bonam illius partem vidi. Apud *Taurinorum Augustam* commorati sumus aliquantisper, mire placebat gentis humanitas. Sed inter omnia regionis commoda, quæ commemoras, nihil æque me sollicitat atque iste tuus tam candidus, tam amicus animus. Spero autem si *Germania* bellis intestinis collidi cœperit, vestram regionem fore quietam: quanquam audio nescio quid controversiæ vobis

Tom. III. T t t t fuisset

An. fuisse cum *Bernatibus*, id arbitror esse confopitum. 1531. Triste porro fatum narras *Rolandi Caroli* magni nepotis, qui siti perierit in *Hispaniis*: *λυμῶν δ' οὐλοῦσαν θανάειν* & *πότμον θανάειν*, inquit *Homerus*, quando video te libenter *ἐκλυζεν*. At Medici censent longe cruciabilius mori siti. Sed *Rolando Hispania* plane fuit *πανάς* sic enim appellat beatus *Paulus*. Delectavit me *Castoris* & *Pollucis* mentio. *Castor*, inquit *Horatius*, gaudet equis, ovo prognatus eodem, pugnis. Fateor me olim equitandi studio fuisse captum, & *πλὴν ὑποπόρσειαν* mihi fuisse luculento damno, sed jampridem *Castor* esse defui. An tu etiamnum *Pollucem* agas nescio, nam aliquando te strenuum egisse pugilem ex tua ipsius narratione cognovi, quum *Basilea* familiariter inter nos misceremus fabulas. Sed ut idem narrat *Horatius*, ob dissimile studium, geminorum gratia fratrum prope diffiliit: nos porro communis literarum amor arctius junget, quam *Castorem* & *Pollucem* junxit idem ovum, modo liceat isthuc usque prorepere. Id si minus licebit corpore, certe animus subinde ad vos transvolabit. Mihi cum paucis vivendum est, si velim vivere, adeo tenera est valetudo. Inter *ἀναλαβήτους* vestros, ut tu vocas, licebit utcunque balbutire: hic plane mutus sum, nec intelligo quatenquam, nec intelligor ulli. Cum aulis mihi nihil convenit. Quid autem dicas aulam plane *Galicam*, nondum intelligo, sentis, opinor, comem & *humanam*, sed *Germani* nostri secus interpretarentur. Verum, omissis jocos, gratissimum est quod offers & teipsum & tua omnia citra exceptionem. Sed tu, jure *Gratiarum*, jampridem in ære meo es, licet ego magis etiam in tuo. Fortunas autem tuas non admodum gravabo: contigit enim mihi fors animo par, inter *πλάσιον* & *πλεον* media. Dedimus hac hyeme sex *Apophthegmatum* libros, & *Commentarium* in *Psalmum* 33. Præfati sumus in *Aristotelem Grace* excusum, multo quam antea emendatius, quem jam parvo sibi quivis parare poterit. Præfati sumus & in *Titum Livium*, auctum quinque libris, qui nunquam antehac prodierunt, præter innumeras epistolas. Tantum nostri porrigunt hybernis mensibus: quid facerent æstivis? Sed ingeniorum æstas semel elapsa nunquam redit. Cætera coram, si temporum ratio sic suaserit, & valetudo permiserit. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 2. Aprilis, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXX.

Erasmus Rot. Antonio Fuggero S. D.

Quum animum istum tuum tam amice amicum contempler, vir ornatissime, quum reputo quod in me nihil promeritum beneficiis beneficia cumulas, postremo, quod homo prædives ad fortunarum confortium invitas: partim mihi videor egregie felix, cui talis patronus & amicus divinitus obtigerit; partim rubore suffundor, atque etiam animo discrucior, quum, excussis omnibus meis facultatibus, nihil reperio quo tecum paria facere queam. Quid autem dixi paria? quo saltem grati debitoris propensam voluntatem declararem. Proinde *Joanni Cholero* communi amico pristinam amicitiam renunciavi, ni mihi bona fide suggerat occasionem declarandi quanti faciam istud petus tot *Gratiarum* muneribus exornatum. Magnæ divitiæ solent possessori conciliare fastum & supercilium. At quem invenire est ex mediocris census grege, cui par sit morum comitas, facilitas ac verecundia? Solent opes sui sitim excitare, velut hydrops quidam. Tu contra, quod ultro in te effundit Numinis benignitas, aliis potius habere videris quam tibi, vere divitiarum dominus, ut in quem illæ nihil juris habent, sed tibi tuo arbitratu serviunt. *Beatus Rhenanus*, homo insigniter eruditus, in epistola quadam ad *D. Philippum Puchaimerum* sic depinxit aedes tuas, quas *Polyphemus* mihi parum rhetorice commendavit, ut si eas fuisset omni ex parte contemplatus, non fuero visurus amplius. Sed quanta felicitate me

A spoliat horum temporum iniquitas? Utinam propitium aliquod numen civiles tumultus arceat à *Germania*. Sed 1531. ubicunque locorum fata volent esse *Erasmus*, ibi scito futurum *Antonii Fuggeri*, totiusque nominis *Fuggerici* studiosissimum. Pro lagena vini, quam per alium aurigam misisti, per eundem qui attulit gratias egi. Sed quoniam & ille utrem reddidit nihilo pleniorum quam reddiderat *Polyphemus*, eaque de re questus est famulus, fieri potuit, ut epistolam ad te meam suppresserit, metuens ne per illam proderetur. Hoc co scribo quod videam *Cholero* anxium, ne vinum posterius missum non sit redditum. Cætera vasa erant plena. Si quid tale mittendum esset, vasi fideli beneque picato oporteret committere, addendus esset fucus, quasi ad alium magnæ auctoritatis virum mitteretur. Quum audiunt ad *Erasmus* hospitem, putant obiectam prædam absque periculo. Bene vale. Datum *Friburgo* 4. Aprilis, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXXI.

Erasmus Rot. Leonardo, Officiali Archiepiscopi Besontini, S.

Hodie demum cepi gustum vini, quod tua donavit benignitas, spero fore accommodum & meo stomacho, & æstivis mensibus, quos utinam liceret hic, ut hætenus, tranquillis rebus peragere. Abunde calamitatum erat, ut nihil accedat. Toleravimus pestem tota hyeme sævientem, perferimus omnium rerum caritatem prodigiosam, & quod monstri simile est, in dies crescentem, quum insigniter decreverint homines, & anni superioris proventus satis fuerit benignus. Habemus jampridem tria inauspicata numina, *δυσόνοισιν*, *βυλμείν*, & *λαίμῶν*, quibus si se adjunxerit *ἰερούλιος*, vereor ne conspiciamus in tota *Germania* miserandam rerum faciem. Precor ut hoc meum vanum sit augurium, certe hætenus non placent procemia. Quin & illud metuo, ne res sacerdotum, quorum causa videtur agi, nihilo meliore statu futuræ sint quam nunc sunt, utinam ne deteriore. Ut rectus sit ac simplex Principum oculus, quæ fex hominum sub hujus belli prætextu inundabit in *Germaniam*, *Judæi*, quibus in *Hispania* non licet esse tutis, ex tota *Germania* latrocinii ac prædationibus assueti. Adde totum hoc genus aut esse propensum in Sectarum partes, aut esse hoc animo, ut nulla religione teneantur. An putamus feliciter cessuram arationem invitis bubus? Sed horum, inquires, temeritas Principum auctoritate coercebatur. Scilicet exemplo nobis est *Roma*, totaque *Italia* tam misere vexata. Exemplum est *Vienna*, plus à suis defensoribus perpeffa quam à *Turcis* hostibus, si vera scribunt qui illic agunt. Sed in quo bello, quamvis æquo, quamvis iusto non audimus tales querimonias? Morbus, inquires, atrox, duris remediis sanandus est. At *Seneca* non probat remedia morbo graviora. Et *Crasus* Medicis obnoxius alterius cruris sectionem passus, vetat chirurgum ne ad alterum transeat, quod existimaret curationem esse morbo graviorem. Sed quid fiet interim piis ac bonis viris, quibus non est commodum ex urbibus suis emigrare, utpote in quibus habent uxorem, liberos teneros, parentes ætate segnes, domos, census, debitores, aliaque retinacula? In horum capita maxima calamitatis pars recidet. Quale belli genus hoc futurum est, quod maximam orbis partem est occupaturum? Quis Medicus censet uesturis aut sectionibus utendum, quum morbus nullam corporis partem reliquit integram? Habemus duos Monarchas longe potentissimos, religionis amantes, sed juvenes, & hoc fraudi magis idoneos, quo sunt probiores ac religiosiores. *Carolus* obtemperaturus videtur quicquid præscripserit *Clemens* Septimus. Quod si Deus illius mentem afflaverit, ut nihil præscribat nisi *Christo* dignum, sperandus est horum tumultuum lætus exitus. Sed, sed, sed nihil addo. Opus est hic noctuis aliquot, quæ per tenebras cernerent. Po-

Postremo, quid fiet de mei similibus? Ego jam partim ^{An.} aetate, partim adversa valetudine, factus sum è re mobili res soli; sic enim vos soletis loqui: videorque transformatus ad genus animantium, quæ vocantur *adhesa*. Si tumultus exstiterit, quid restat nisi ut æquo animo decedam ex hac vita? Vocor *Augustam* tum amantissime, tum magnificis conditionibus. Sed non libet periculum mutare periculo. Vocor in *Italiam*, *Sabaudiam*, & *Galliam*, sed certum est non egredi ditiones Cæsaris, cujus favore substiti hæctenus, & longiori profectioni non audeo corpusculum hoc committere. Ad vos demigrare possum cum auctoritate Cæsaris & *Ferdinandi*, sed nolim illis esse incommodo quibus optime cupio, nisi forte res jam sunt tranquilliores. Misissimè aliquid librorum, sed hic non erat onerandus sarcina. Verum simulatque *Hieronymus Frobenius* redierit ex emporio *Francfordiensi*, curabo è *Basilea* sarcinula ad te perferatur. Si admonear, quo officio possim aliquam partem tuorum in me meritum repensare, cupidissime facturus sum. Ex animo loquor: nam bonam vitæ partem tibi debeo. Bene vale. Datum *Friburgo Brisgoia* 6. Aprilis, Anno à *Christo* nato 1531.

EPISTOLA MCLXXXII.

Erasmus Rot. Bernardo Boerio suo S. D.

Si quid omnino mihi credis, hoc tibi persuadeas svelim, *Bernarde* suavissime, quum ex omnibus mundi plagis fasciculatim adferantur literæ; multis retro mensibus nullas venisse tuis gratiores, quas Idibus Martiis 1530. ad me dedisti, adeo ut quum id temporis alvi torminibus tantum non exanimatus essem, epistola tua lecta revixerim, adeo mihi jucunda fuit pristini convictus nostri recordatio: sed multo jucundius fuit, quod intelligerem eam eruditionis sementem, quam nos *Bononia* in puerilis ingenii novale jecimus, ad luculentam maturamque frugem pervenisse. Alioqui nonnihil verebar, ne, quod plerisque solet usu venire, opes, *Romana* delitiæ, dignitas, & hujus comites profanæ curæ, mentem tuam à philologiæ conubio distraherent. Hanc sollicitudinem ab amore tui profectam inanem fuisse & per te mihi penitus ademptam gaudeo. Nam rarum quoddam acumen in literis tuis, sensus arguti, nec è trivio defuncti, schematicum gratia, verborum delectus abunde testabantur te in Musarum hortis versari. Super omnia tamen me delectavit ista tua in me pietas, quam mirificam quandam undique tota spirat epistola. Nam vera vividaque sit oportet, quam tam ingens temporum ac locorum intervallum, tamque diutina corporum sejunctio & consuetudinis intermissio non potuit vel tantillo reddere languidiorem, sed, ut apparet, reddidit flagrantior. Proinde subscriptionis illius, quæ tibi scrupulum iniecit, me, mi *Bernarde*, non poenitet, ut quæ te excitavit, ut evidentius exprimeres amoris erga me tui magnitudinem: qui si in adolescente per tot occasiones, quas commemoravi, refrixisset, nihil alienum ab hominum moribus, aut rarum novumve accidisset. Eoque voluptatem uberiores cepi, posteaquam intellexi nostri memoriam non solum non abolitam ex animo tuo, verum etiam venerabilem, ac sacro-sanctam esse: sic enim scribis, & credo; nisi enim ex animo scriberes, non scriberes tam ardentem. Porro nomen *Erasmii* vobis pro hedera fuisse, magnamque apud omnes eruditionis opinionem conciliasse, utinam tam sit verum quam amanter abs te scriptum est. Debemus hoc illi, quem tu scarabei nomine signas, non solum quod maturius vos reliquerim, sed etiam quod nostræ consuetudinis jucunditas, multa aloce fuerit temperata, ut ni me fides retinisset in officio, ne vivam, si talento magno percelli potuissimè ad menstruam ejus monstri patientiam. Sæpenumero miratus sum patri viro prudenti tam lævum fuisse hac in parte animum, ut ei crederet charissima pignora, qui vix idoneus erat

A curandis porcis, imo qui ob mentis impotentiam vere ^{An.} curatoris egeret. Sed hæc est rerum humanarum in- ^{1531.} felicitas. Me hinc quum multæ res protrudunt, tum in *Italiam* invitant plurimæ: sed hoc corpusculum nullis jam itineribus accommodum est: conditiones nihil moror, paratum est quod meæ frugalitati satis est: tantum contingat tranquilla sedes, quam hoc fatali rerum humanarum tumultu invenire perdifficile est, præsertim *Erasmio*, invidiosæ famæ gravi sarcina onusto, quam velit nolit, quocunque terrarum sese receperit, secum circumfert, etiamsi *Constantinopolim* proficiscatur. Atque ut nusquam non habeo qui mihi bene velint, ita nusquam absunt secus affecti. Sed **B** plerumque plus valet malorum improbitas, quam bonorum favor. Quam alluxerim *Germania* nescio, certe illa mihi multas offudit nebulas ac tempestates. Delectatus tamen sum ista tua collatione solis, omnibus mundi plagis circumactu suo lucem impartientis, non quod esset apta, sed quod ingeniosa. Quin totum hoc argumentum variis argutisque rationibus abs te declamatum me vehementer delectavit. At hic rumor est, imo non rumor est, sed publicum præconium, *Turcam* totis regni viribus invadere *Germaniam*, decertaturum de rerum summa, utrum *Carolus* futurus sit totius orbis Monarcha, an *Turca*: mundus enim duos soles diutius ferre non potest. Quod si sit, nescio an vos sitis abfuturi à periculo. Illud vehementer sum admiratus, in tota epistola tua nullam esse *Joannis Boerii* fratris tui mentionem. Quod si concessit in fata, doleo: sin parum, quod absit, inter vos convenit, magis etiam doleo. Pergratum facies, si hunc scrupulum animo meo exemeris, simulque scire cupio quid agat optima matrona *Julia* mater, quid *Vincentius* consobrinus. Audieram Ordinem militum *S. Petri*, quem *Leo* instituerat, ab *Adriano* Sexto sublatum: & tamen eum titulum adhuc tua habet epistola, unde conjicio rumorem eum fuisse vanum. Bene vale, *Boeri* charissime, & si fata pertinaciter negabunt propiorem consuetudinem, certe mutuis epistolis inter nos confabulari licebit. Quicquid miseris ad *Hieronymum Frobenium Basileam*, ad me tuto perferetur. Apud *Friburgum Brisgoia* 11. Aprilis, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXXIII.

Erasmus Rot. Augustino Trivultio Cardinali S.

DEVm immortalem, ut crebro felicius cadunt audacia quam moderata consilia. Nonnihil antea succensebam *Germano* nostro, quod suis violentis literis me ad hoc officium improbum perpulisset; nunc posteaquam ea res mihi tam prospere successit, par esse puto, ut illi pro expostulatione maximas agam gratias, cujus opera factum est, ut tanta felicitas commodis meis accesserit. Quis enim sibi non videatur felix, si vel longo ambitu in tanti tamque laudati Principis famulitium reciperetur. Hæc verba, quamlibet pro mea mediocritate honorifica, non placent isti tuæ singulari modestiæ: recipis in amicitiam, imo non recipis, sed tibi gratularis, cui contigerit per occasionem in nostram amicitiam insinuari. Ista modestia, qua te nimio plus demittis, excelsior es, mea quidem sententia, quam cæteris tuis vel virtutibus vel ornamentis, quæ *Germanus Brixius* facunda epistola prædicavit. Ille suis literis prædicavit, tu fecisti fidem tuis tam prudenter tamque amanter scriptis literis. Ad medendum febri *Germania* hæctenus & fidelem & strenuam & constantem navavi operam, ingenti rerum mearum dispendio, magnoque valetudinis ac vitæ periculo: sed pro bene navata opera mihi refertur pessima gratia, idque ab his etiam pro quibus depugno: nam quod diversa pars me machinis omnibus impetit, meo merito suoque jure facere videri potest. Sed quod ab his, quorum gratia peticlitor, tot libellis veneno tinctis impetor, satis demerari non possum. Nec defuerunt *Roma*, qui sinistris criminationibus *Clementis* animum à me conati sunt aliena-

An. 1531. licenare, neque nihil profecerunt. At si summus Pontifex penitus nosset totius negotii circumstantias, haudquaquam inter postremos numeraret *Erasmum*, quos suo favore dignos iudicat: nam mitras & opes non ambio. Auctoritatem vel in hoc adesse velim, ut improborum latratus submoveat. Sint igitur hæ tuorum in me officiorum primitiæ, ut per te summus Pontifex intelligat, *Erasmum* summa sinceritate parique constantia *Christi* negotium egisse, tantumque discriminum in suum caput accersisse, ut si mercedem hominum spectem, summi Pontificii conditionem fuerim recusaturus. Eruditos fere omnes mihi reddidi infensos, & quibus antea sum usus amicis intimis, & omnium arcanorum conscis, hos nunc patior hostes maxime capitales. At nulli sunt ad perdendum hominem magis instructi, quam qui cum eo familiariter vixerunt: nam hi ut nullius criminis conscii sint, multam tamen habent materiam unde probabiles calumnias fabricentur. Et habent isti quosdam artifices omni malitiæ genere instructos ad criminationibus submovendos, quos sibi sentiunt infestos. Apud Regem *Gallicanum*, cuius ut antea calamitatem summopere dolebam, ita nunc tranquillitati vehementer gratulor, nihil est quod ambiam, nisi quod illi charus esse cupio, quemadmodum ille frequenter propensam erga me voluntatem declaravit. Quod tua pollicetur benignitas, toto pectore recipio, ac vicissim defero quicquid obsequii patrono optime merito præstare debet ac valet fidelis & gratus cliens. R. D. T. sospitet ac prosperet in omnibus Dominus *Iesus*. Datum apud *Friburgum Brisgovie* 12. Aprilis, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXXIV.

Erasmus Rot. Livino Ammonio Cartusiano S.

QUEMADMODUM *Caroli* nostri conspectus ex *Italia* reducis incredibilem mihi voluptatem attulit, ita non dubito quin vos omnes magno sit affecturus gaudio. Ex eo licebit discere, non solum quo in statu sint res nostræ, verum etiam de *Roma*, de *Venetia*, de *Bononia*, deque *Germania* longam texet Iliadem. Redit enim velut *Ulysses*, ποδά παθὼν ἔκ ποδά μαθὼν. Quum interdum mecum reputo, *Ammonio* charissime, cuiusmodi ingenia premantur ac sepeliantur in istis ceremoniis, interdum subit animum cogitatio fortassis humana, istiusmodi vitæ ergastula non sine instinctu *Satanæ* fuisse inducenda: quid enim est spiritum extinguere, si hoc non est? At *Paulus* id fieri vetat, *Christus* autem ne linum quidem fumigans vult extinguere, sed excitari potius. Rursum ubi contempler istum animum tam simpliciter pendentem de nutu *Christi*, & ad omnes huius vitæ injurias paratum, non possum te non beatum judicare. Varia sunt enim martyriorum genera, nec in postremis habendum arbitror, si quis in istiusmodi molestiis mentis tranquillitatem constanter servaverit usque ad extremum halitum. Graviore cruciatus fortassis habent equulei, sed breviores. Ac fere fit ut ingenia feliciora, corpuscula fortiantur imbecilliora. Quanta hic protinus inæqualitas, tam impares naturas ad pares adigere labores? perinde quasi bovem & agnum eodem inclusos iugo ducas ad arandum. Atqui poterat agnus alium de se præbere usum. Et haud scio an piscium esus, jejunia, vigiliæ, solitudo, & si quid aliud est externum, minima pars sit molestiarum. Sed in plerisque gregibus sunt φιλανθοί, præfracti, morosi, quidam etiam parum sani capitis, ex levissimis nugis miras excitantes tragœdias, ex rebus nihili, contentiones amarulentas sulcipientes. Ac fere fit, ut quo quisque indoctior stupidiorque est, hoc in isto vitæ instituto plurius habeatur, tumidus fiducia ceremoniarum, & alieni spiritus iniquus æstimator. Hæc ferre patienter, cum his tueri pacem & tranquillitatem mentis, arbitror omnium esse difficillimum. Risi nuper cuiusdam istius Ordinis querelam, qui scribebat se dira perpeti ob quorundam fratrum invidiam.

A Expectabam gravem illius invidiæ causam. Quid tu expectas? causa erat, quod in sinistro choro primum haberet locum, quod honoris multi sibi potius deberi credebant. Fortassis in isto sodalities tales non sunt; sed si sunt, quum tu per omnia tuearis dulcedinem spiritus, confido te inter beatos martyres non infimum locum habiturum. Mundus jamdudum abortit, quando sit vitalem partum editurus nescio. Hactenus mihi parum arrident procemia. Sed vivit *Christus*, arcano suo consilio scenas rerum humanarum temperans. Cæterum priusquam huic fabulæ catastrophem addat ille choragus, mihi vitæ peragenda est fabula, adeo domicilium hoc animi ruinam minitatur, non perinde ob senium ac valetudinem, quam ob tædia virulentissimarum sycophantiarum, quibus impetor ab utraque parte: quarum altera multos habet pro Catholicis cacolycos, altera pro Evangelicis dysangelos; precor ut Dominus omnes refingat in suam gloriam. Ætas superior tota fere nobis fuit sterilis, dum cum alvi torminibus, mox cum diro luctamur apostemate. Hybernis mensibus dedimus libros *Apophthegmatum* sex, & commentariolum in *Psalmum trigesimum tertium*. Ad Opus *De ratione concionandi* noluit animus incalescere, frequenter à me sollicitatus. Dominus exhilaret spiritum tuum, frater & amice in Domino charissime. Cætera cognosces ex *Carolo Utenhovio* communi amico. Datum apud *Friburgum Brisgovie* 13. Aprilis, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXXV.

Erasmus Rot. Edingo Andomaro S.

MAGNAM nobis voluptatem attulit *Carolus Utenhovius* noster, ex *Italia* nobis redditus: is ut me perpulit ut aliquid ad te scriberem, ita in causa est ut parcius scribam, quod ex eo poteris omnia plenius cognoscere, quam ex literis meis quamlibet prolixis: jam enim audies *Italica* facundia loquentem, aut *Ciceronianam* potius. Unum ingenium vere candidum abstulit nobis invida Parca, *Antonium Clavum*, quo tu nobis es, mi *Andomare*, charior, quod pauciores sint istic tui similes. Sum jam primum *Germania* satur ad vomitum usque. Quos fugiam video, quos sequar non video. *Flandriam* sæpe cogito, sed an per τὴν ἀλχορυγίνου tutum futurum sit dubito. D. *Maria*, quondam *Hungaria* Regina, quam audio in D. *Margareta* locum substitui, bene vult nobis. Sed si quid illa secus fecerit, quam vellent valde, non dicam Catholici, sed *Θεολόγοι*, dicerent me illi nonnihil instillasse in aurem, etiamsi dissuasssem. Nec illa me posset tueri ab his, qui Pontificia simul & Cæsarea auctoritate sunt armati. Nollem eum rerum statum esse apud vos, qui dicitur esse in quibusdam civitatibus, ubi complurium Sectarum turba nihil patitur esse tranquillum, aut ubi Evangelicis licent omnia, cæteri coguntur ad ea quæ non probant. Certe cogere non est Evangelicum. Ego plane vereor ne dum alii sunt *Lutherani*, alii *Zwingliani*, alii *Anabaptistæ*, pugnantibus cum *Turcis*, efficiamur ipsi *Turcæ*. Hoc augurium optarim esse vanum. Tibi precor tranquillam vitam; mihi in hac arena gladiatoria cadendum est, in quam animo reclamante protruserunt amici quidam. Pro tuo erga me studio, proque delata benignitate profiteor me tibi debere plurimum, & sine his alioqui mentem tam candidam & amicam non poteram non amare, quod ipsa virtus in se philtrum habet efficacissimum. Cætera narrabit *Carolus*. Bene vale. *Friburgo* 16. Aprilis, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXXVI.

Julius Pflug Erasmo Rot. S.

VERVM id esse sentio, quod *Veteres* magna auctoritate statuerant, virtutes omnes ita conjunctas esse inter se, ut uno societatis vinculo continentur: quippe

pe cum in, qui eruditum omnium longe es princeps, (sic enim iudico) idem etiam humanitate omnes superes: qua est antehac mihi incognita non fuit, ex literis tamen tuis, quas proxime accepi, illustrius nescio quomodo apparuit. Eam si me, ita ut & res & officium meum postulat, predicare posse confidam, arrogans sum. Quam vero me ista ipsa benevolentia tua devinxeris tibi, malo istud re, quam verbis declarare. Jam vero si quod secutus sum in negotio, quod nosti, ut ocium haberes avari dignitatem tua aptum, id effecissem, incredibilem voluptate afficerer. Verum, ut ut cadat, conscientia tamen recta voluntatis mea, & benignitate tua, qua conatum nostrum aequi bonique facis, me consolabor. Te vero multum amo, quod librum mihi tuum misisti, quem ego ita amplector, ut debeo munus à tanto viro profectum; quanquam doleo tibi negotium exhiberi à nescio quibus, & honestissimam senectutem tuam à studiis quietis ad certamen tale advocari. Vellem equidem quam bene meritis es de genere hominum, (es autem meritis optimus) tam te fructum ex officiis gratiorum, qua jure quodam tuo repetere potes, perciperes. Sed quid facias? Ita ferunt tempora quieti ac virtuti inimica, ut citius invenias qui exagitet, quam qui ex animo faveat. Sunt tamen non parum multi, iique boni ac prestantes viri, qui beneficia agnoscunt, ac virtuti tua verum & justum fructum tribuendum putant. Hi cum te & colant & ament amice, poteris in quidem in eorum amicitia ita conquiescere, ut sermones invidiorum facile contemnas. Quod ut facias, & omnes boni hoc tempore optant maxime, & ipsa certe Respublica Christiana, si loqui posset, clara voce flagitaret. Etenim si antehac unquam, nunc profecto Respublica eam operam tuam desiderat. Ad hanc tibi animus quietus, & omni perturbatione vacuus est offerendus, ut quo publica commoda te vocant, eo toto pectore incumbas: vides enim quorsum reciderint omnia. Timendum est profecto, nisi existant sapientes ac boni viri, qui Respublica languenti medicinam faciant, fore, ut ea funditus evertatur. In te autem unum omnium eorum, qui pacem expetunt, oculi sunt coniecti. Eam namque cum auctoritatem, tum vero etiam facultatem Deus immortalis tibi adjunxit, ut possis unus ex omnibus maxime, malis istis mederi, idque consequi, ut persuadeant sibi Principes nostri, controversiam de religione tolli posse, vel Deo ipso applaudente, si qua ex sanctionibus Ecclesiae mutari possunt, ea relaxentur, atque ita existiment leges institutaque hominum ex tempestate Ecclesiae moderari oportere. Quod si abs te fieret, fortasse ex altera parte permoveri posset bonus aliquis & à concordia Christiana non abhorrens, qualis est Melancthon, qui suas quoque partes interponeret, auctorque esset suis, ut statuerent multa, qua per se ferenda non sint, temporum causa esse ferenda. Quibus divus etiam Paulus cesserit, cum se abjiceret ad ritus nescio quos, contra quam libertas Christiana postularet. Ita si persuaderentur utrinque, certe qua perturbata nunc est Respublica, vehementer ea brevi, partibus de ardore isto suo remittentibus, constitueretur. Tu igitur cum videas tempus illud ipsum venisse, cum in procuranda tranquillitate studium tuum erga Rempublicam exstare atque elucere possit maxime, fac, quaeso, ut cum nos ad pietatem & studia rectissime excitaris, pacem etiam nostram, sine qua illa coli haud possunt, tueare. Atque hac scripsi non inflammandi tui causa, (es enim tua sponte ad rationem illam, & optima quaque satis incitatus) sed quod amore cum patria, tum vero etiam religionis huc adducebar. Quod reliquum est, etsi non eges ulla apud Principem meum commendatione, (tam enim ille favet tibi, quam qui maxime) parebo tamen voluntati tuae, duplicem ex ea re capiturum fructum: alterum quidem, ut tibi, qui mihi es in majoribus, morem geram: alterum vero, ut cum Princeps meus intelligat me esse amantem tui, quoniam omnes suos tecum vult esse conjunctos, accessio fiat haud parva ad pristinam illius erga me clementiam. Quam vero rationem colenda amicitia praescribis, eam persequar, perficiamque ut ne meum in scribendo officium

requiras. Andream à Conritz tua commendatione motus ita complectar, ut intelligat ea re ad veterem, quem in eum habeo, amorem multum accessisse. Vale. Lipsia 12. Maji, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXXVII.

Erasmus Rot. Georgio Saxoniae Duci S.

Si quis recta via secum reputet conditionem mortali-
lium, ac sortem humanæ vitæ, Georgi Principum
Christianorum decus, non existimabit magnopere de-
plorandam mortem Bilibaldi Pirckheimeri, ut cui tan-
tum felicitatis obtigerit in terris, quantum paucissi-
mis hominum obvenire solet: nam si externa ista vo-
cemus ad calculum, genere patricius erat, partus &
alumnus Norembergæ, civitatis inter Germanicas cum
primis tum claræ, tum opulentæ, re non modo lau-
ta, verum etiam opima, apud summos orbis Monar-
chas, præcipue Maximilianum Cæsarem, tantum gra-
tia simul & auctoritate valuit, ut vix cuiquam esset
secundus. Idem honoris obtinuit, & apud Carolum Im-
peratorem, ipso etiam Maximiliano majorem. Quo-
rum utrique non minus prudentem quam fidum Consi-
liarium præstitit. Quin & patriæ suæ belli domique,
magna multaue pietatis documenta præbuit, pro ci-
vium incolumitate nullum unquam refugiens discrimen,
vir ut rectissimi judicii, ita liberi constantisque animi,
vel in pronunciando quod sentiebat, vel in exsequen-
do quod instituerat. Nec infelix illi, nec sterile con-
jugium obtigit: reliquit enim, ut audio, filiam hære-
dem. Vixit justum ætatis modum sexagenarius, ni fal-
lor, aut eo major. Nec deerant corporis dotes egre-
giæ, donec senectus, quæ nihil non vitiatur, podagram
& calculum adduceret. Hoc igni visum est Deo pur-
gare famulum suum, ut esset aurum undequaque pu-
rum ac probatum. Nec tamen unquam corporis cru-
ciatus tantum in eo valuerunt, ut animum vel à con-
sulendo Reip. commodis, vel à provehendis liberalibus
studiis revocarent. Calamo pensabat quod corpusculi
viribus erat diminutum. Raro quidem commebat in
Senatum, sed domus illius ab optimis quibusque viris
frequentata, Senatus quidam erat, & scriptis latius ple-
niusque præstabat vel Senatoris, vel Consiliarii munus,
quam alii lingua pedibusque. Quid enim ille scripsit,
quod non vel ad Reipublicæ disciplinam, vel ad stu-
diorum profectum, vel ad pietatis causam pertinet?
Quin & illud raræ cujusdam felicitatis arbitror, quod
nec fortunæ splendor, nec eruditionis gloria, nec ani-
mi libertas, multum illi conflavit invidiæ. Exstiterunt
quidam, qui nomini illius nescio quid nebularum co-
nati sunt offundere, sed integritatis illius fulgor ac sol,
ut ita loquar, protinus calumniantium fumos dispulit,
resque prorsus in diversum cessit: nam ipsi fumo suo
sunt tincti, qui fumos offundebant, & Bilibaldi virtus
effulsi clarior. Denique mors obtigit, qua vix optari
possit commodior: nihil enim erat neque contagii,
neque magni cruciatus. Corpus modo languebat, ani-
mi vigor ad extremum usque halitum erat integer.
Defecerat humor ille, quem Medici vocant radicalem:
itaque non tam emori, quam placide obdormiscere vi-
sus est. Extremi sermones, quos habuit cum doctis a-
micis, nihil aliud spirabant, quam miram erga patriam
pietatem, flagrantissimum Christianæ religionis amo-
rem, deque publicis literarum studiis piam sollicitudi-
nem. Quum inviseret illum decumbentem N. obnixè
rogabat, ut quam posset ocysime pararet aliquem bo-
næ fidei nuncium, qui Friburgum transcurreret ad
Zasum & Erasmus quædam perlaturus. Sed dum il-
le sedulo quærit qui peteret terrestre Friburgum, ipse
postridie subvolavit in coelestem Hierosolimam. Supre-
ma vox morientis, quæ quidem audiri poterat, hæc
erat, Utinam post decessum meum bene sit patria, uti-
nam tranquilla sit Ecclesia. Nec dubitandum quin reli-
qua verba fuerint ejusdem pietatis, quæ mors linguam
occupans obscurabat, nostris quidem auribus, at non
T t t t 3 item

An. item divinis. Qui talis viri mortem putant deplorandam, quid aliud quam lamentantur eum fuisse natum hominem? Justius fortasse defleret aliquis publicam studiorum jacturam, quod festina mors obstitit, quo minus ad plenum absolverit duo præclara facinora, quæ jamdudum moliebatur, videlicet ut *Ptolomæi Cosmographiam* apud *Græcos* pariter ac *Latinos* depravatam restitueret, & eximium illum *Christiana* Philosophiæ præconem, *Gregorium Nazianzenum*, sic *Latine* loquentem nobis daret, ut *Græci* sermonis fontes nemo desideraturus fuerit. Sed quis fuit unquam vir eruditus, aut pius, aut publicis natus commodis, qui non istiusmodi de se querimonias posteritati reliquerit? Quum enim tales nunquam non moliantur aliquid præclari facinoris, atque id impensius, quo magis accedunt ad extremum ævi diem, fieri non potest, quin mors, quando cunque acciderit, egregium aliquod institutum interrumpat: quumque nunquam ipsi finem faciant benemerendi de genere humano, profecto necesse est ut prius vitam finiant quam instituta. Non hæc eo mihi dicuntur, clarissime Princeps, quasi parum expolita sint quæ nobis reliquit, sed quod lector forte tanti artificis supremam manum alicubi sit desideraturus. In *Gregorio Nazianzeno* pietas propemodum ex æquo certat cum facundia. Sed amat significantes argutias, quas eo difficilius est *Latine* reddere, quod pleræque sunt in verbis sitæ. Tota vero phrasis nonnihil accedit ad structuram *Isocraticam*. Adde quod de rebus divinis, quæ vix ullis verbis humanis explicari possunt, libenter ac frequenter philosophatur. Frater ejus *Basilium* suavi quodam & in affectato dictionis fluxu, & pietatem, & eruditionem, & acumen sicubi res postulat, & perspicuitatem, & jucunditatem, & si quam aliam virtutem in oratore *Christiano* quisquam desiderare possit, complectitur. *Joannes Chrysostomus Basilii* quemadmodum in literis, sic etiam in professione sincerioris vitæ socius atque, ut ita loquar, *Achates*, quicquid fere scripsit, ad popularem captum accommodavit, eoque fusior est ac simplicior, & in locis communibus spaciari maluit, quam in difficillimis versari quæstionibus. Hos triumviros una tulit ætas apud *Græcos*, pietate pares, nec dispares eruditione, sed dictionis caractere dissimiles: quos si cum nostris conferre velis, *Chrysostomus* non dissimilis est *Augustino*, *Gregorius Ambrosio*, qui si *Græce* scripsisset, plurimum negotii fuisset exhibiturus interpreti. Quem *Basilio* conferam nondum invenio, nisi si quis Scripturarum cognitionem, quam habuit *Hieronymus*, cum *Lactantii* felici facilitate copulet. Me certe à vertendo *Gregorio* semper deterruit dictionis argutia, & rerum sublimitas, & allusiones subobscuræ. Eam provinciam eximio quodam pietatis ardore sibi sumsit *Bilibaldus* noster, cui & immortalus est. Hoc Opus tibi, Princeps illustrissime, quo vix alius pietatis amantior, vivus destinarat, quod tua singularis humanitas eo propensiore etiam favore suscipiet, quod moriens extremum hoc *μνημόσυνον* sui reliquit. Solent enim feri partus vel ob id esse gratiores, quod præterea nihil speratur. Proinde quum hunc veluti posthumum foetum, tua singulari fretus humanitate tibi moriens in gremium dari voluit, non dubitamus quin hic quoque sis tui similis futurus. Eadem autem opera quum amici memoriam illustrabis, tum omnibus ad pietatem non mediocre calcar addideris, si *Bilibaldi* reliquias tuo favore studiosis omnibus commendabis. Porro, quibus pietas cordi est, non offendentur, quod priscos Ecclesiæ Doctores sequutus, non abhorret interdum à verbis quibusdam nostræ religionis peculiaribus, quodque mavult interdum *Christiane* loqui, quam *Romane*: quanquam non video, quamobrem illa non debeant haberi pro *Romanis*, quæ ante annos mille usurpata, nec id sine *Græcorum* exemplo. Vale. Ex inclyta Academia *Friburgensi* 15. Maji, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXXVIII.

Erasmus Rot. Eobano Hesso S. D.

Superiores tuas literas, Eobane doctissime, licet non tam edentulas quam eas videri volebas, hoc æquiore animo perlegi, quod facile suboleret, illas alieno magis impulsu quam tuo stomacho scriptas esse: proinde moderatius ad eas respondi, nihil omnino responsurus, nisi subinde vocatus fuissim in civitatis ac Magistratus læsi invidiam, quo telo quidam Evangelici titulo sese jactitantes nimium frequenter uti gaudent. Ego ob dogmatum varietatem nulli amicitiam renunciavi, præsertim iis, quos mihi singularis eruditio conciliavit: in quibus te vel in primis numero, cui contigit quod *M. Tullio* fuit negatum, quod *Philadelphus* sibi arroganter vindicavit, ut ita pangas carmen, quasi nunquam attigeris solutam orationem: ita scribas profam, quasi cum Musis nihil unquam fuerit commercii. Hoc divorum munus tu studio atque usu ad summum usque perduxisti. Qui potuit igitur meus in te amor refrigerare, quum in te augetur in dies id quod me in tui admirationem rapuit? De adito *Lovanio* nihil excidit. Memini ut veneris cum *Agratio Sylvio*, nec sine munusculo, quamque frigide fueris acceptus: in causa fuit quod ob valetudinem ab omnibus conviviis abhorrerem, præterea quod tum temporis alternis ferme diebus adessent à *Germania* saluatorum juga, quorum nemo voluit discedere, nisi literis onustus. Jam tum moliri videbantur hanc fabulam, à qua semper abhorruì: eam utcunque coeptam progressamque precor ut Deus *ὁ πρὸς μὴχανὴς* vertat in lætum exitum. *Anselmus Ephorinus*, vir singulari doctrina, parique morum probitate, quem commendasti, mihi gratissimus est victor, quo tamen non dabitur diutius frui. Sub autumnum petet *Italiam*. Agnosco verissimum esse quod scribis, Si totus ille *Thraße* æstimetur, non valet dupondio. *Hercules* tamen nunquam congressus est cum monstro pertinaciorre. Omnia concoxi, ne per me consequeretur quod ambit. Pascitur mendaciis non aliter quam *Chamaeleon* aura, nec quicquam habet dulcius quam fuco quæstas gloriolas. Mirareris si pernoctes fabulam. Sed certum est posthac negligere gloriosum militem. Legi Epicedia tua, sed nullum majore cum animi dolore quam *Bilibaldi*. *Joachimus* plus habere videtur curæ quam naturæ. Non omnia possumus omnes. In scazonte novam usurpavit libertatem, haud scio quem sequutus Auctorem: nam quos ego legi, semper finiunt versum cretico & spondæo. Vide quam sim curiosus rerum alienarum. Sed *Joachimum* mihi salutabis amanter. Utinam tuo commodo fiat, ut nos hic aliquando visas. *Lovanii* vidisti hominis umbram, nunc visurus es umbram umbræ. *Theocritus* tuus hic nondum prostat, sed curabo alicunde. Quidam narrarunt mihi edidisse te ingens volumen *Epigrammatum*, in quo esset crebra mei mentio: id an verum sit nescio, certe hæcenus nancisci non potui. Bene vale, Eobane doctissime. *Friburgo* pridie Pentecostes, sive 17. Maji, Anno 1531.

EPISTOLA MCLXXXIX.

Erasmus Rot. Georgio Commerstadio S. D.

Vetus *Græcorum* proverbium est, vir ornatissime, *ὅς τε ὁρᾷ γινώσκει τὸ ἐγγύς*, quo significabant mutuo conspectu inter homines amorem ac benevolentiam solere gigni. Proinde, merito quis admirari posset, unde inter nos exstiterit amor mutuus, quum neuter, opinor, sit alteri de facie notus, nisi perspicaciores oculos haberet animus quam corpora, eoque conspectu multo puriores, constantioresque gignerentur amicitiae, quam corporum convictu. Istius candidissimi, simul & eruditissimi pectoris simulachrum suo penicillo depinxit, non minus fide spectatus, quam arte præstans, *Christophorus à Carlewitz*, & ad me per cun-

1531. eundem pervenerunt officia tua non vulgaria, quæ par-
est hoc pluris à me fieri, quod ultro non laceſſita ve-
nerint. Porro, non amare virum tot eximiis ornatum
dotibus, illorum est, qui nec virtutem nec eruditio-
nem inter res ſuſpiciendas numerant: non redamare
autem bene meritum, adeo non est grati ingenii, ut
nec hominis ſit, vix etiam in ferarum genus cadens;
quippe quæ beneficiis hominum non modo cicurantur
& manſueſcunt, verum etiam gratiam reponunt; ſi
quando datur occaſio. Quanquam autem una ex parte
ſtudium tuum mihi *Thraſonis* illius prodigioſa malitia,
ne dicam an ſtultitia, ceſſit in detrimentum, non ar-
bitror tamen gratæ mentis eſſe, beneficium ex eventu
potius æſtimare quam ex voluntate præſtantis. Pro
accepto par eſt haberi, quicquid aliquis ſincero affectu
largiri voluit. Quare velim ut poſthac *Eraſmum* in
tuo ære numeres, cui nihil futurum eſt gratius, quam
dari occaſionem, qua viciffim declaret, utcunque deeſt
facultas, referendi tamen officii voluntatem accinctam
& alacrem non deeſſe. Inter præcipuas felicitates meas
numero, quod illuſtriſſimus Princeps *Georgius Eraſmum*
dignatur inter ſuos clientes ponere: cur enim non
magno mihi ornamento eſſe ducam, ab heroe lauda-
tiſſimo laudari? Satis autem laudatur quem illè ſuo fa-
vore atque etiam amicitia dignum judicat: cujus erga
me favorem ac benevolentiam, quæſo, ut quod facere
ſoles, pergas tempeſtivis & amicis ſermonibus, quo-
ties ſe dederit opportunitas, tum alere, tum augere,
apud quem ut audio pro tuis egregiis virtutibus, &
gratia & auctoritate vales plurimum. Sit hæc epiſtola
fœderis Gratiarum felicibus auspiciis inter nos iſti ſyn-
grapha. Bene vale. Datum apud *Friburgum Briſgoia*
7. Junii, Anno 1531.

EPISTOLA MCXC.

Vives Eraſmo.

CONVENIT me hic Gandavi Grynæus tuus, qui
viſus eſt mihi & tua & optimi cujuſque amicitia
multo digniſſimus, illa probitate oris, & pudore virgineo:
illo animo bonarum artium ſtudioſiſſimo, magniſque pro-
greſſibus in literis. Ei me quum pro more meo, tum juſ-
ſu tuo, familiariter præbuſ horam unam, & alteram,
id eſt, quandiu voluit: amicis in Britannia meis com-
mendare illum non potui, quod illinc revertens modo me
adiit. Hac exaravi tibi inter medios ludos celeberrimos,
qui in comitatu *Cæſaris* ſunt, ideoque epiſtola hæc erit
brevior quam vellem. Ego ad te rarius ſolito do literas,
quod non dubitem te & negotiis occupatum & atate &
gravitate valetudinis deſeſſum, minus libenter ad exer-
citiū hoc ſcribendi epiſtolas venire. Sed nec amicitia
noſtra fulcimentis illis indiget quibus vulgares permulta.
Rogo te etiam atque etiam, ut poſthac quoties mihi ſcri-
bes, quemadmodum & corpore & animo ſis affectus,
paucis verbis ſignifices; nam exiſtimo id pro amore noſtro
miſero debere ad curam peculiarem meam pertinere. Va-
le. Gandavo 12. Junii, Anno 1531.

EPISTOLA MCXCI.

Eraſmus Rot. Angelo Andrea Reſendo S. D.

QUUM à me dimitteretur iſtuc *Quirinus* amanuen-
ſis meus, Reſende chariſſime, ſic eram deſaſſatus
& epiſtolarum negotiis, & curis quibuſdam domeſti-
cis, ut ægre rueri licuerit corpusculi valetudinem.
Quibus rebus factum eſt, ut carmen tuum ſane quam
elegans tantum deguſtarim, reſpondere autem nullo
pacto vacarit. Verum, ſimulatque datum eſt à nego-
riorum tumultu reſpirare paululum, mox carmen tuum
& attente & avide perlegi: in quo nihil mihi non ma-
gnopere placuit, niſi quod videretur brevius, meque
adhuc famelicum ac ſitientem reliquerit. Sed obſe-
cro te, quis deorum aut quæ dearum immiſit tibi iſtum
tam flagrantem *Eraſmi* amorem? Nam quum in me
nulla videam philtra, quæ vel mediocriter animum in

A me tuum inflammare poſſint, iſta tam ſingularis erga Au.
me benevolentia & ſit oportet. Suſpisor ta- 1531.
men arcanam quampiam eſſe geniorum noſtrorum co-
gnationem, quæ nos conciliat. Quo magis aveo te
propius etiam cognoscere, quanquam ingenium & in-
dolem tuam ex verſibus tuis mihi videor ſatis habere
perſpectam. Illud tibi videndum eſt, ut & iſtum ani-
mi candorem, & eloquii venam bene colloques. Mihi
quidem vehementer jucundum eſt abſte vel amari, vel
prædicari, ſed doleo nihil eſſe in me tuis dignum affe-
ctibus. Longum illum *Sientorem*, quem mihi quidem
pulchre delineaviſti, ſed ipſe ſeipſum in ſuo libello non
minus indocto, quam infante, ſic omnibus expreſſit co-
loribus, ut nullum ſpeculum certiorum cujuſquam red-
dere poſſit imaginem, non potui non ridere. Quid
illi venit in mentem, ut homo tragicam gerens per-
ſonam, ſe pueris diridendum propinaret? Non me
clam eſt ab illis aliquid monſtri ali clanculum. Hinc
iſta confidentia, de ſucceſſu viderit Deus. Tibi vero,
mi Reſende, lubens auctor fuerim, ne quid iſtam ex-
cetram in te provoces. Fuit olim regnum *Aſſyriorum*,
Græcorum, *Medorum*, *Romanorum*: quid, ſi deus ali-
quis nunc velit eſſe regnum Monachorum aut ſtulto-
rum? Habeant & illi vices ſuas, ſi ita viſum eſt ſatis.
Tu te Muſis tuis oblecta. Cæterum illud tibi perſua-
deas velim, & indolem iſtam & animum mihi cum
primis non modo charum eſſe, verum etiam jucun-
dum. Scio nihil exactius *Goclenii* judicio, nec ille
quenquam temere prædicare ſolet. Porro, ſic amo-
virum, ut vel ſolo illius affectu cogar amare quemli-
bet: tantum illius tribuo judicio, ut præterea nihil re-
quiram argumentorum. Bene vale. Datum apud *Fri-
burgum Briſgoia* 18. Junii, Anno à *Chriſto* nato 1531.

EPISTOLA MCXCII.

Eraſmus Rot. Senatui Beſontino S.

MAGNIFICI & plurimum honorandi domini,
quum res *Baſilea* mutæ cogerent me hoſpitiū
vetus & ob id gratum relinquere, cogitabam de com-
migrando *Beſontium*, nimirum expertus jam per occa-
ſionem, tum veſtram tum Canonicorum humanitatem.
A Canonicis tum reſponſum eſt iſtic eſſe neſcio quid
diſſidii, itaque ſatius eſſe migrationem in aliud differ-
re tempus. Ita factum eſt, ut in approbante & ſuis
literis commendante me Rege *Ferdinando* ad *Fribur-
gum* vicinum me contulerim: ubi jam duos annos &
ultra vixi, gratus omnibus, ſed imprimis Academiæ.
Nec interim fui cuiquam gravis impendio, meo ſucco
viſtitans. At nunc quoniam video omnia in ſuſpenſo
eſſe, nonnulla etiam bellorum aut tumultuum præſagia,
quæ quidem opto vana eſſe, ſed ſi quid tale accidat,
E ubiſvis malim eſſe quam *Friburgi*. Huc enim ſe con-
tulerunt & hodie conferunt, qui *Baſileam* odio Secta-
rum reliquerint, à quibus illi ſuſpiciantur inſtigari Mo-
narchas ut rem eccleſiaſticam armis vindicent. Op-
pidum eſt elegans & amœnum, ſed maligna rerum
copia: & hoc corpusculum ſenile jam & afflicte vale-
tudinis cum aliis plurimis ſubſidiis eget, tum maxime
vino *Burgundiano*, quod huic ſtomacho cum *Germa-
nicis* peſſime convenit. Quum autem ea iſtinc huc ad-
ferri curo præter iniqua impendia, aut veniunt qualia
nolim, aut in itinere per aurigas vitiantur. Speramus
quidem omnia fore tranquilla, ſed tamen ſi quid ex-
ſtiterit quod nolumus, mihi gratum eſſet urbis iſtius
hoſpitio ad tempus uti. Nemo per me gravabitur;
F eſt, gratia ſuperis, unde alam hoc corpusculum. Nec
cum ulla Secta mihi commercium eſt. Nullos habeo
diſcipulos niſi cum *Chriſto* communes, nec habiturus
ſum volente Deo. De vitiis hominum quædam admo-
nui, quæ nonnihil offendunt moroſos quosdam, quum
magis oportuerit ea corrigere, quam ſuccenſere bene
monenti. Tantum quæro portum & tranquillam ſe-
dem huic ætati & valetudini. Vocatus ſum & vocor
alio ſplendidis conditionibus, ſed non eſt conſilium e-
gredi

An. 1531. gredi Cæsareæ ditionis pomeria, cujus singulari favore hæctenus substiti adversus malevolorum conatus. Quod si vestra sapientia putabit hoc quoque ad rem pertinere, verbo facillime impetrabo, & à Cæsare & à *Ferdinando* literas commendatitias. Quanquam, quæ vestra humanitas est, nec illorum commendatione, nec his meis literis opus esse arbitror. Attamen propter varias hominum sententias, variosque affectus visum est nihil tentare, nisi prius exploratis animis vestris, sine quorum favore nescio an istic tranquillam sedem habere liceat. Quamobrem vestra clarissima celsitudo non gravabitur paucis verbis huic epistolæ respondere, cui me semper addictum clientem fore profiteor, quæcunque *Erasmum* est habitura regio. Vos omnes sospitet, resque vestras bene fortunet Dominus *Iesum*. Apud *Friburgum Brisgoia* 26. Julii, Anno 1531.

EPISTOLA MCXCIII.

Erasmus Rot. Sigismundo Quæstenbergio S.

GAVDEO te, *Sigismunde* charissime, levatum & molestis & parum frugiferis laboribus, quibus δεινὰ vicem gerens distringebaris. Magis autem lætor te incolumem esse, præsertim hoc pestilentissimo tempore, quam res vobis accisas esse. Tui quidem similibus nihil potest esse nimium, qui quicquid habent, aut necessitati impendunt, aut honestæ benignitati reservant. Sed nulli magis inclamant divum atque hominum fidem, quam quibus adhuc superest unde alant caballos, aves, canes, aleam & puellas: unde satrapas agant, & *Lucullos*, quum in ædibus vix ullus sit codex sacer. Horum querimoniæ mea quidem sententia non multum habent frontis. Quid agat Cæsar nunquam magis fuit occultum quam nunc, nec usquam magis quam illic ubi nunc agit apud *Brabantos*. Quidam amici mei studio se miscuerunt purpuratis, ut aliquid expiscarentur, nihil potuerunt subodorari. Illud norunt omnes, venatur gnaviter, valetudinis opinor gratia, tot tamque longinquis profectionibus, tot consultationibus nonnihil fatigatæ. Prolixum est iter ex *Hispaniis Bononiam*. Illic præter ceremonias ad unguem religiose peractas, de rebus haud vulgaribus, domesticis colloquiis agitatum est cum *Clemente* Septimo. His successit *Augustensis* conventus, incredibili Principum celebritate. Ab hoc itum est *Aquisgranum*, ubi Rex *Romanorum* designatus est *Ferdinandus*. Post tanta negotia feliciter obita nonnihil relaxat animum apud suos *Flandros*, in quorum gremio natus est. Exigitur autem incredibilis pecuniarum summa, sed habet patriam tam amantem ut velit, tam opulentam ut possit magna largiri. In quem usum hæc fiant, varia est hominum divinatio, nihil autem certi. Sunt qui divinent illum autumnus per *Gallias* triumphandum repetiturum *Hispaniam*, alii putant hos bellorum nervos parari in *Turcas*, nonnulli coniectant subito futuram incursionem in Sectarum propugnatores. Eventum Deus novit. Nos certe velut *Hebraei* exsulantes *Babylonia*, quibus non licebat cantare canticum Domini in terra peregrina, expectamus Messiam nostrum, qui nos in pristinum restituat statum, utinam possit & sinceræ pietati restituere. Sunt qui flagitant Synodum *oικουμενικὴν*, sed arbitror nihil futurum: nec sane video quid bonæ rei ex eo Concilio sit oriturum si fiat, præsertim hoc rerum statu. Altera pars de regno nihil sustinet remittere, altera dogmatibus citius sit aliquid additura. Si quis de temperamento mutire incipiat, protinus audit novæ hæreseos auctor. Ante paucos dies fuit hic quidam ex aula Regis *Ferdinandi*, vir non perinde quidem doctus, sed perhumanus raræque pietatis. Is nobis retulit novam vixque credibilem fabulam, isthic esse *Momum* quendam bicornem, (his enim verbis usus est) qui magna petulantia solet debacchari quum in omnes bonarum literarum amantes, tum præcipue in *Erasmum*, non jam in conviviis tantum, sed in publicis etiam concionibus. Conatus sum ex-

A piscari quis esset ille *Momus* bicornis, sed ille nomen edere noluit. Tantum, quum divinarem quis esset, leviter subrisit; capite tamen abnuens. Ac plane crederem me recte divinasse, nisi tam esset absurda fabula, ut in neminem competat nisi hominem insigniter stupidum ac vecordem, qualem absit ut vel pagus ullus habeat Ecclesiasten. Imo mihi persuaderi non potuit, isthic esse quenquam tam effreni lingua, tamque nullo iudicio, ut ejusmodi nœnias vel in compositionibus effutiret. Verum, ille contra constanter asseverabat se narrare non rumore jactitata, quæ veluti per eburneam portam subvolantia somnia, non raro comperiuntur ἀνεμώλια, sed suis ipsius oculis conspecta, suis ipsius hausta auribus. Addebat locum & diem: citabat nominatim complures testes πάντες ὁμοφρονῶντες, qui vidissent, & audissent eadem. Sed jamdudum, uti suspicor, gestis audire fabulam. Audies, sed unicam: nam ille complures memoravit. Aiebat illum præcipue vociferari in Novum Testamentum à me verbum ἐκ *Græcorum* codicibus. Itaque quum ἐκκλησιαζών tractaret apud populum ejus dici Evangelium, apud imperitam multitudinem jactavit, atque, quantum potuit, verbis exaggeravit insignem meam temeritatem, qui in Evangelio *Matthæi*, cap. xx. de meo adjecerim, & baptisate quo ego baptizor baptizari: quum in nostra Translatione tantum calicis epotandi fiat mentio. Addebat idem aliis locis à me frequenter fieri, dum in divinis Libris pro mea libidine multa impudenter, quædam etiam hæretice demò, addo, muto, utcunque visum fuerit, idque summo rei *Christiane* detrimento. Proinde religiose admonuit universos & singulos, ab ejusmodi novis magnopere cavendum. Hæc apud plebeculam, plusquam ἀναλωθέντων, quæ credebat esse verum quod ille narrabat. At profecto quisquis hoc auderet, quod ille prædicabat à me factum, dignus esset odio publico. Sed ab hac temeritate plurimum abest qui, relicta vulgata lectione ut habetur intacta, studiosis ea *Latine* vertit, quæ habentur in *Græcorum* codicibus, haud quibuslibet, sed quos sequuti sunt *Origenes*, *Chrysostomus*, *Basilius*, ac *Theophylactus*, alique viri celebres & orthodoxi, postremo & sanctimoniarum titulo commendati. Qua fronte dicitur addere & adimere, qui in vulgatis *Latinorum* codicibus non mutat apicem? Aut quid detrahit adjicitve, qui professus interpretem, hoc bona fide reddit quod in libris reperit, quos vertendos suscepit? Si non est in *Græcorum* codicibus quod *Latine* reddidi, erat quod interpretis fidem in me desideraret. Justiores autem habebat in me vociferandi causam, si, professus interpretem, hoc, quod constanter habebatur in *Græcorum* exemplaribus, omissem. Adeo porro hic non damno *Latinam* Editionem ab Ecclesia receptam, ut in *Annotationibus* admoneam fieri potuisse, ut hæc particula ex *Marco* huc sit adjecta: nam tale quiddam apud nos interdum factum comperimus, sed crebrius apud *Græcos* mea quidem sententia. In causa fuerunt canones, quibus *Origenes*, & post hunc *Eusebius* indicarunt, quid in quoque Evangelistarum conveniret, dissideretve, quid deesset, aut superesset: nam quod studiosus quispiam annotarat in spacio marginis, scriba parum attentus transtulit in contextum. Et quamquam istiusmodi quædam deprehenduntur apud *Origenem*, *Chrysostomum*, ac *Theophylactum*, tamen fieri potuit ut ipse nihil immutarint in contextu, tantum interpretantes attexuerint ea, quæ ab aliis essent addita. Quid sibi permiserint Veteres, mihi parum liquet, certe optarim in divinis Libris nec apicem mutari, præsertim ex ea lingua qua primum proditi sunt. Id si factum est alicubi, à quibuscunque quocunque jure factum est, mihi certe non potest vitio verti, qui nihil aliud profiteor quam interpretem. Quod si totum eum laborem damnat, quo *Græcorum* lectionem tradidi *Latinis* auribus, legat *Apologiam* meam, qua respondi *Petro Sutori Carthusiano*. Nondum mihi persuadeo talibus esse moribus vestrum Ecclesiasten, per te tamen

An. men certior fieri cupio. Si vera mihi narravit aulicus
1531. ille, literis hominem admonebo, ut ab ista linguæ petulantia temperet, præsertim apud homines non imperitos modo, verum etiam rusticos, ut audio. Quod si monitus non destiterit, cogar & ipse *Germanice* loqui. Sed spero rem secus habere, quam mihi narrata est: aut si sic habet, arbitror hominem, si *Christiana* mente præditus est, admonitum ab ista debacchandi in immeritum licentia temperaturum. Bene vale, amicorum candidissime. *Friburgo Brisgoia* 5. Augusti, Anno 1531.

EPISTOLA MCXCIV.

Erasmus Rot. Gaspari Ursino Veli S.

De phrasi, doctissime *Veli*, nunquam fui magno-
pere sollicitus, nec invideo *Budaicis* hic primas tenentibus, ut scribis: sum enim in hoc non dissimilis *Ovidio*, cui quævis puellarum species aliquo lenocinio placuit. Ubicunque sanitas est ingenii, sensus arguti, cogitationes reconditæ, mihi abunde satisfacit dictio. In hoc sapuit *Budaus*, quod neque quaslibet edit epistolas, nec ad quoslibet. Ego dum vel amicis obsequor, vel typographis urgentibus obsequundo, sæpe numero parum consulo famæ. Quanquam ut nunquam hujus laudis fui anxie ambitiosus, ita nunc, sic ubique regnantibus bonis literis, æquissimo animo fero me jam plusquam sexagenarium de pontibus dejici. Ac eandem prope voluptatem animo persentio, quam *Laccon* ille, qui quum ambiret in trecentum virum numerum allegi, repulsus abiit alacer ac ridens. Rogatus quid gestiret, *Quidni gaudeam*, inquit, *in hac civitate trecentos inveniri me meliores*. Quod ad instaurandum genus humanum, tot cladibus afflictum, strenuam navas operam, laudo pietatem: quod succedit, gratulor felicitatem. De Principe tuo & recte & sapienter judicas, sed spero aliquando fortunam illius animo responsuram. Cæsar nihil adhuc aliud quam colligit, quando sparsurus, nescio. Sunt qui dicant hoc esse fatale Imperiali coronæ, semper egere, vacuumque esse *Danaidum* dolium, quantumvis infundas. De *Turci* rumor hic parum lætus volitat, fertur alter de rursus indicenda Synodo rumor. Quid cogitat Cæsar nuncquam minus scitur, quam illic ubi vivit. Scio quid proverbium dicant de Conciliis *Germania*, quid sit eventurum, nescio. Ne nihil novæ rei putes esse, mercatus sum ædes honesti nominis, sed iniqui precii. Exhausimus quicquid erat præsentis pecuniæ, & adhuc ædificamus. Tantum sensu rædiorum in licitando, contrahendo, stipulando, emigrando, immigrando, rixando cum fabris & furibus, ut malim decennium in libris versari, quam unicum mensem hæc devorare catapotia. Corpusculum hic habitat, animus alibi. Jam illud etiam periculum est, ne ex ædibus bene adornatis nos exeat pestilentia, quæ jam mature scintillat hic odiose. De *Cluviacensi* Præfule, faciam quod jam toties hortaris, simulatque dabitur opportunitas. Hæc ad epistolam tuam *Vienna* scriptam 26. Junii. Vale. *Friburgo* 7. Augusti, Anno 1531.

EPISTOLA MCXCV.

Erasmus Roterodamus ornatissimo Doctori Julio Pflug S.

Ad istam beatissimam virtutum catenam, quam mihi tuus candor tribuit, vir incomparabilis, nihil habeo quod respondeam, nisi *μάλ᾽ ἀπαρνικῶς*, ô si! Nec video quam hic humanitatis laudem promerear, simpliciter inhumanus futurus, si ex eventu, qui fortunæ non nobis in manu est, amicorum æstimem officia. Quod tibi venit usu, evenit omnibus qui simile quiddam tentarunt, & eventurum sciebam. Fruatur ille sua gloria, qua una decrevit fieri celebris, quando remedia quoque cedunt in diversum. Quemcunque doctum aut probum sentit mihi esse notum, cum ultro

Adit, testificans sese cupere factam amicitiam cum *Erasmo*, ut ob hoc ipsum videatur alicujus precii, quod
An. simultatem habeat cum *Erasmo*. Si ille haberet ullum pilum hominis ad concordiam propensi, jamdudum ab hoc nugamento nobis esset quies. Nam ut cum talibus simultatem exercere nolim, ita nec Gratiarum fœdere velim adstringi. Sed inter tot portenta hoc quoque mihi perferendum est. Optarim tamen post hac nomen illud inauspicatum à tuis literis prorsus abesse, quibus ut ipse summopere delector, ita libenter eas doctis amicis ostendere soleo, quo mihi voluptatem, quam ex illis maximam capere soleo, subinde renovem. Fateor vix unquam fuisse seculum hoc furiosius, dicas sexcentas *Erinnys* ab orco provolasse, adeo nulla pars neque profani status, neque ecclesiastici sana est: prorsus fatale malum est, cui ne Synodo quidem *οικουμενικῇ* video medicinam adferri posse, tantum abest, ut ipse, qui nihil sum, opitulari possim, licet tu mirificam quandam opinionem de me concepissem videaris. De Pontificis animo mihi non liquet, sed tamen video quosdam sacerdotes huc spectare, ut quoniam incendiis hætenus parum profectum est, ferro rem gerant. Hoc an expediat necne, etiam si nobis sit ocium à *Turca*, nondum statui. Sanabilius esset malum, si utriusque status Monarchæ sinceris animis consentiant ad instaurandam Evangelicam pietatem. Tum res committatur centum aut quinquaginta viris, ex singula quaque natione delectis, quos & vitæ sanctitas, & eruditio singularis, & iudicii dexteritas commendet. Horum suffragia per pauciores selectos redigerentur in compendium. Theologorum placita versarentur intra scholarum parietes, nec quælibet opiniones haberentur pro articulis fidei. Constitutiones quædam abrogarentur, quædam verterentur in exhortationes. Esset autem illa cura præcipua Principum ac civitatum, ut hi gregi Dominico præficerentur, qui verbo Dei sunt instructi, exercitatieque ad erudendum, ad exhortandum, ad consolandum, ad increpandum, ad confutandum. Nunc quos satrapas alunt Monasteriorum aut Ecclesiarum redditus? populus interim per omnes Sectas fluctuat, velut oves disjectæ ac pastore destitutæ: quanquam hic quoque, pro dolor, paucas videas oves, hoc est, qui simpliciter errent, ac non potius obstinata malitia peccent. Vereor ne nobis eveniat, quod solet in bellis, ubi pars utraque saturata est calamitatibus, tum demum incipiunt agitare de fœdere. Altera pars statum ecclesiasticum prorsus sublatum tendit, altera correctiorem esse non vult. Omnes mundum in pectore gerimus, & ut terreni sumus, ita terrena sapimus ac loquimur: utinam Dominus & his & illis inferat cor novum. Sunt alia quæ non est tutum literis committere, tum ejus generis, ut optare liceat citius quam sperare. Ego fessus non tam ætate, quam valetudine, quam tot rixis, tot jurgiis, tot calumniis, tot oblationibus, jamdudum cogito me in ocium recipere: quod tamen ab animo meo petam necesse est, hoc est, ut quod tu prudenter simul & amanter suades, secundum *Christum*, & rectæ voluntatis conscientiam, in bonorum virorum iudicio conquiescam. Fata viam invenient, speroque hos omnes Ecclesiæ tumultus tandem in bonam catastropham exituros, artificio summi illius choragi, cujus inscrutabili consilio res hominum temperantur. Id si me superstitie contingat, æquo animo dicam, *Valere & plaudite*. Sin hoc non promeremur, Dominus est, faciat quod ipsius æterna voluntas decrevit. Æquum est nos pro optimo ducere, quicquid ille statuit, quo nihil esse potest melius. Exiit ingens volumen *Alberti Pii*, quondam *Carporum* Principis, post exulis apud *Gallos*, deinde *synophantæ*, postremo *Franciscani*: nam sacrosanctam illam vestem induit triduo priusquam moreretur. Sic mecum agit, quasi ego damnem omnia quæ facit, docetve Ecclesia, nec puduit hominem Principem, senem, ac diutina valetudine moribundum, denique jam *Seraphico* sodalitis destinatum, manifestis menda-

Tom. III. V v v v ciis

An. ciis proximo capitalem struere calumniam. Quanquam
 1531. hoc illi commune est cum omnibus fere, qui styli mucronem in me stringunt: permittunt sibi, ut multa impudentissime mentiantur, quum se profiteantur veritatis defensores, quasi possit ignem ignis restinguere. Non eram illi responsurus, nisi me vehementer gravaret, primum auctoris celebritas, ad hæc liber *Lutetia* editus, postremo foedus cum gente *Seraphica*. Respondi tamen, sed perpauca: & copiosius & acrius responsurus, ni vir in medio Opere reliquisset terras. Porro *Dominicanum*, Theologum *Lovaniensem*, nullo dignabor responso: qui sic scripsit, ut non alia ratione magis potuerit se pueris ridiculum, doctis ac bonis omnibus invisum reddere, denique suo Ordini *Cherubico* labem quovis atramento sutorio tenaciorem imprimere. Neminem adhuc reperi stomachi tam patientis, quem exorare valuerim, ut libellum licet perquam exiguum perlegeret. Ipse terque quaterque tentavi, oborta nausea coactus sum rejicere. Nec hoc ignorari voluit homo *φιλανθρώπος*, ipsum esse Theologum *Lovaniensem*, quo nomine scio illi pessimam haberi gratiam ab ejus *Gymnasii* Theologis. Nec his contentus, tam ridiculas, tam insulas, tam prodigiose fatuas nœnias nominatim dedicavit omnibus ornamentis illustrissimo Principi Card. *Leodiensi*. Si forte libet argumenti summam cognoscere. Assumit omnes eloquentes esse hæreticos, & ex quinto canone *Enchiridii* docet, me citra discrimen omnes damnare ceremonias, quum tamen pietas sit Deum externis quoque ritibus adorare. Ad hæc, quando Monachorum vita magna ex parte constat ceremoniis, me in totum tot venerandas Monachorum & Monacharum formas semel improbare. Alicubi stultissime colligit, me longe superare *Lutheranorum* impietatem, nec ulla frons adest in mentiendo. Sed inter omnia nihil existimat esse magis impium, quam quod sub *Enchiridii* finem admoneo expedire, ne quis adamantinis illis votorum vinculis illigetur ante annum trigessimum. Proinde minatur ni revocem juventutem, talibus dictis averſam à tam sancto contubernio, quod gignit tales Ecclesiæ Doctores, se præstaturum quod debetur pietati. Si totum hoc hominum genus cupiam funditus extinctum, quid potius optarem ab illis fieri, quam ut ad istum modum traducant sese cum fide? nam mihi nullus erat crediturus, tam crassa capita illic inter *Cherubicos* haberi pro magnis Theologis. Ante aliquot annos ex eadem officina prodierat libellus, complurium *Cherubicorum* opera confectus, quo ne fingi quidem potuit quicquam vanius, insulsius, indoctius, aut infanlius. Nec illos pudet talium stragematum, tantus est ingeniorum stupor, tamque cæca *φιαντία*. Quo pacto subsisteret Ecclesia *Christi*, nisi talibus columnis fulciretur? Jam ad eam epistolæ tuæ partem, in qua me magna piæ mentis significatione, summa prudentia, parique facundia hortaris, ut in his inexplicabilibus Ecclesiæ diffidiis sequestri personam suscipiam, arbitror bona ex parte responsum esse. Cætera sapienter, in hoc uno vehementer hallucinans, quod mihi facultatem tam arduo negotio parem adesse credis. Si mediocris adfuisset, haudquaquam, mi *Juli*, cessassem, quanquam non omnino cessavi. In ipsa statim fabulæ protasi auctor fui, ut res inter eruditos moderatis rationibus ageretur. At sanctissimis Monachis visum longe consultius, ut incendiis disputaretur. Tentavi per literas Cæsaris & Cancellarii *Gattinarii* animum, si paterentur arcanis epistolis dari liberum consilium. Responsum est ad cætera, ad hoc nequaquam. *Adrianus* favebat scholasticis disciplinis, nec mirum si illis favebat, in quibus à teneris unguiculis educatus longo intervallo præcedebat omnes: sed ita favebat tum, ut apud eum prima esset pietatis ratio, satis etiam æquus & candidus erga bonas literas ac linguas: *Romano* Pontifici plurimum tribuebat, indicant hoc illius Commentarii in quartum librum Sententiarum: eaque res, ni fallor, effecit ut à *Leone* Septimo in Cardinalium ordinem cooptaretur, mox etiam ad triplicem coronam eve-

A ctus. Sed tamen si licuisset illi in cathedra *Petri* sedere
 decem annos, haberemus illam urbem, ni fallor, aliquanto puriorem. Huic per certum hominem significavi, me libenter communicaturum quod videretur, modo liceret impune. Exegit ut id facerem brevi, quod arbitror tibi lectum esse. Non offensus est, sed tamen non respondit. Unde facile divinavi non idem illi placuisse, quod mihi videbatur expedire. Præterea si leges meas epistolas quum alias aliquot, tum nominatim illam ad *Vulturium*, intelliges me subindicasse remedia quædam his tumultibus sedandis, ut mihi quidem visum est, non inutilia. Quam inierim hoc officio gratiam, testis est liber, imo libelli aliquot, quos protinus jaculati sunt in caput meum utrinque. *Philippus Melancthon*, præter insignem eruditionem & raram eloquentiam, habet gratiam quandam fatalem, quam genio suo debet potius quam ingenio, ut quum sit omnibus candidis gratissimus, ne apud hostes quidem habeat quenquam cui sit admodum exosus. Is *Augusta* sedulo tentavit, quod tu suades: ubi si per morbum licuisset adesse, lubens meum qualecunque studium cum illius opera conjunxissem. Sed quid ille profecerit, obscurum non est. Erant tum illic, qui quosdam integerrimos nec extremæ dignitatis viros clamarent hæreticos non ob aliud, nisi quod aliquoties cum *Melancthone* miscuissent colloquium: quid dicturi, si *Erasmus* crebro cum illo contulisset? id enim erat necesse. Jam finge à nobis duobus excogitatas rationes componendi diffidii, quid ageremus, si utriusque partis, neque proceres, neque populus reciperent quod proposuissimus? Apud *Coloniæ Agrippinam*, quum pestis hæc nondum hucusque incruduisset, prodiit consilium quoddam indicans moderatas aliquot rationes sedandæ tempestatis, incolumi etiam Pontificis ac Theologorum auctoritate. Adeo receptum non est, ut me propemodum oppresserit suspicio, haud alio nitens argumento, quam quod sermo esset paulo *Latinior*. Quid si nobis eveniat, quod evenit Monacho cuidam *Joanni*, ni fallor, cujus meminit *Historia Tripartita*? Is ut erat rerum civiliū rudis, ut ruri educatus, quum forte fortuna pertractus in theatrum, videret duos gladiatores inter se congredi, vir pius infiliit in medium, clamans, Quid agitis, fratres, cur in mutuam cædem sine causa ruitis? Quid multa? Dum dirimit gladiatores, ipse gladiis interemtus est. Nec ea res illi soli accidit, compluribus aliis usu venit, qui capitales hostes dirimere conantur: cujusmodi certamen erat inter *Hectorem* & *Achillem*, quos sola mors dirimere potuit: nam quidam sic pugnant, ut optent diremtores. Illustrissimi Principis clementissimum erga me favorem quum potui nescire, toties eum expertus? Sed nihilo fecius jucundum fuit, id tua tam alacri testificatione confirmari. Nec tamen exigo commendationis officium, nisi si quando sese commoda obtulerit opportunitas. Hoc baccare non esset opus, nisi tot essent ubique nocentes linguæ. Illud incredibile cum voluptate legi. Principem hoc esse animo, ut omnes suos mecum velit esse conjunctos. Cæterum, quod addis, Si intelligat te esse nostri studiosum, fore, ut ad pristinum illius in te favorem accessio haud parva fiat; quis neget omnino candidissime esse dictum? Utinam & vere. Eximias ingenii tui dotes Dux hoc seculo longe omnium cordatissimus non perspicit modo, verum etiam suspicit, ob quas te non solum amat unice, sed veneratur quoque; quod satis indicant illius literæ, tuiquam honorificentissime mentionem facientes. *Simoni Pistorio* Collegæ tuo, tuique simillimo, quæso ut meis verbis salutem dicas, & quidem de nota meliore. Cui nunc non scribo, non quod frigidius amem, sed quum non esset argumentum scribendi, nolui *ἰνοχλεῖν* occupatissimo. Quanquam autem tuæ literæ plurimum adferunt solatii, tamen nolim te vel hoc officio gravari. *Andream Conritz* mea commendatione tibi factum ex amico amiciorem, magnopere tum gaudeo, tum gratiam etiam habeo. Porro quando feliciter cedit mea in petendo audacia, unum quiddam adhuc abs te petam, ut mihi

Ab. mihi literis tuis significes, qua re Principi quum opti-
mo, tum optime de me merito, queam gratificari. Ipse
1531. viri molles aditus & tempora nosti, ejusque sensum
pulchre calles, quippe familiariter cum eo versans.
Vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 20, Augusti, Anno
1531.

EPISTOLA MCXCVI.

Erasmus Rot. Alphonso Vervefio S.

ETSI nulla epistola venit à meo *Vervefio*, quæ non
sit gratissima, tamen nulla venit gravior hac po-
strema, quam *Guidoni Morillono* tradidisti. Perlata est
autem serius, ne tu id nescias, siquidem scripta XIII.
Cal. Septembris, Anno M.D.XXX. reddita est circiter
Calendas Augusti, Anno M.D.XXXI. Quanquam hic
nihil inculandum arbitror *Morillonum*, licet à *moran-*
do cognomen videatur sortitus, & alioqui mirus *Cal-*
lipides, ut qui totos sex annos adornans iter, vix tan-
dem *Hispaniam* potuerit relinquere. Sed longum est
iter ab *Hispaniis* in *Flandriam*, rursus è *Flandria Fri-*
burgum, ut felicitatis sit, si quæ huc vel fero per-
ferantur. Hæc partim eo commemoro, ne quid meam
in respondendo tarditatem incuses: nam fieri potest,
ut hæc literæ diutius etiam hæreant in itinere: par-
tim ne consolationem, quam à me flagitas, expectes.
Verum est quod scripsit *Cicero*, *seram gratulationem*
non solere reprehendi, sed sera consolatione nihil potest
esse frigidum. Quum enim nihil addubitem, quin isti
vulnere quam acerbissimo, quod ex optimi fratris *Hie-*
ronymi Vervefii decessu accepisti, jamdudum si minus
ratio, quod arbitror maxime, certe tempus ipsum
medicamen attulerit, ac cicatricem obduxerit: frigi-
dum officium fuerit adhibere pharmacum, inhumana
num refricare quod dolere deserit. Quod si crudum
etiamnum ac recens sit vulnus, tamen ita mihi depin-
xisti virum illum, ut magis libeat gratulari felicitati
tuæ, qui talem habueris germanum, quam consolari
mœrentem, qui talem amiseris. Quanquam hoc amit-
tendi verbum oportet in totum à *Christianorum* ser-
monibus esse sublatum: qua enim fronte tibi dicatur
amissus, qui præcessit in patriam coelestem mox secu-
turum? Dimissum aut præmissum recte dixeris, amif-
sum nequaquam. Rursum quum mecum reputo, quot
nominibus ille tibi germanus fuerit, ex iisdem pro-
gnatus, idem monasticæ pietatis institutum professus,
in eodem monasterio sub eodem magistro religionis e-
nutritus, iisdem literis ac disciplinis eadem in schola
eruditus, sanctissimo muneri docendi populum pariter
addictus, in eoque simili fervore simul & fructu
versatus, denique tam omnibus & corporis notis & a-
nimi dotibus atque etiam ipso dicendi genere tui si-
milis, ut quibus nondum cognitum esset esse duos *Ver-*
vefes, frequenter ambigerent, utrum audissent con-
cionantem, *Alphonsum* an *Hieronymum*: si recte Pro-
verbio vetere dictum est, τὸ, ὁμοιον ὁμοίῳ φίλον, facile
divino, quanta pietate tam admirabilis rerum omnium
similitudo vos inter vos conciliarit. Deinde quanquam
scio te in *Christiana* Philosophia jam olim sedulo feli-
citerque versatum, ut periculum non sit ne quis casus
humanus tuum animum à recto statu dejiciat: tamen
ut hunc thesaurum adhuc circumferimus in vasis ficti-
libus, facile divino quam acerbam plagam naturæ sen-
sus pectori tuo inflixerit; quam tamen nunc arbitror
quum ipso tempore, quod malis etiam immedicabili-
bus mederi solet, tum multo magis ratione pietateque
jamdudum aut sanatum, aut ita mitigatum, ut ex op-
timum fratris recordatione, multo plus spiritualis gau-
dii sentias, quam ex defuncti desiderio molestiæ.
Quid autem referebat diutius vixisse, posteaquam con-
summatum in brevi explevit tempora multa? Diu vi-
xit, qui paucis licet annis, multa talenta *Christo* lu-
crificavit. Cum in cæteris omnibus, mi *Vervefi*, tum
in hoc præcipue suspicio fratrem tuum, quod tam-
etsi nec *Seraphicum* fuit nec *Cherubicum*, (nam his co-

gnomentis illi gaudent appellari) sed ex posteritate di-
vi *Benedicti*: tamen omne studium ad hoc munus con-
tulit, quo non aliud vel magis Apostolicum, vel *Chri-*
sto gratius, vel gregi *Christi* salubrius. *Benedictus* pios
agricolas instituit, tuus *Hieronymus* maluit in vinea
Domini laborare, proque vomere, marra, ligone, ra-
stro & sarculo, lingua per spiritum erudita, ex animis
hominum revellere persuasiones impias, dissipare car-
nales affectus, inferere pietatis Evangelicæ plantaria,
copiosumque fructum convehere in horrea Domini,
cujus se sciebat esse colonum. Nam hoc verissime scri-
bis, mi *Vervefi*, magnam ubique turbam esse eorum,
qui concionantur apud populum, sed juxta vetustum
Proverbium, πολλοὶ μὴ ναεθηκοφόροι, παῦροι δὲ τὸ βάκ-
χοι, hoc est, pauci *Christianam* Philosophiam pure
sincereque docent. Prima igitur *Hieronymi* laus est,
quod ad munus omnium sanctissimum semet affatim
instruxit. Altera quod seipsum non ingessit, sed exspe-
ctavit, donec exemplo *Pauli* vocaretur à Deo. Voca-
tum interpretor, qui jussu Abbatis, qui flagitante po-
pulo, cujus vox vox Dei est, qui precibus laudatissi-
mæ fœminæ *Elisabelæ* Augustæ pellectus est ad eam
provinciam. Tertia quod in obeundo munere Aposto-
lico, non quemvis Apostolum, sed inter Apostolos
præcipuum studuit æmulari, videlicet magnanimum
illum & generosum *Paulum*; qui non alio nomine ma-
gis gloriatur, quam quod gratis docuerit Evangelium,
id est, tantum laborum, periculorum, afflictionum,
suoapte sumtu victuque suscepit, obierit, exhausit.
Noverat vir pius, cui labores illos scœneraret, sciebat
suam mercedem in tuto repositam, apud justum Judi-
cem, imo apud benignissimum Dominum, qui centu-
plum reddidit in hoc seculo, & vitam æternam in fu-
turo. Quam mihi arriserunt illa tua verba in episto-
la tua, *In aulas proficiscitur, incipit prædicare non se,*
sed Ordinis sui insignia, non hominum commenta, sed
Christum! Hæc legenti quam multa mihi veniebant in
mentem, quæ frequenter ab Ecclesiasticis audivi, ma-
gno cum animi mei tædio. Ea non libet hic commemo-
rare. *Thrasonicas* glorias, quæstum olebant omnia.
Qui nunc in Monarcharum aulas accersuntur, ne di-
cam irrumpunt, quum profiteantur mendicitatem,
plerique statim ambiunt mitram, deinde galorum
Cardinalitium, denique triplicem coronam. At tuus
Hieronymus Christo venabatur, non sibi. Ex aulæ
pompis, opibus, deliciis, nihilo plus contraxit vi-
tii, quam pisces è sale marino. In medio luxu ma-
cerabat corpus suum jejuniis, & in servitutem redi-
gebat, ne forte aliis prædicans ipse reprobis efficere-
tur. Instabat extremus actus Apostolicæ fabulæ, in
quo seipsum egregius artifex superaret. Subministra-
vit Imperator *Christus* militi suo materiam, qua vir-
tutem suam eximiam omnibus declararet. Centu-
rio *Cornelius* ambiit *Petri* colloquium, & impetra-
vit. *Hieronymo* paratus est alter Centurio *Stephanus*,
patria *Genuensis*, qui sitiret Evangelium. Pudorem
excussit assiduæ febris violentia, mittit legatos. At
Hieronymus nihil deteritus morbi pestilentis contagio,
vocatus invisit decumbentem, neque id semel: do-
cet, consulit, hortatur, consolatur, audit arcana pe-
ctoris, quid multis; dum illi cibum ministrat animæ
vitam, ipse ex ægrotantis halitu hausit corporis mor-
tem. Hic vero sinister quispiam interpres reclama-
bit: Nihil fecit novi, faciunt idem alii plerique, cap-
tavit à moriente prædam. Sed in hoc quoque *Paul-*
um imitatus est, qui sic pecuniam ab *Asiaticis* col-
legit in subsidium pauperum, ut non solum ipse ni-
hil inde contingeret, verum etiam caverit ne vel su-
spicio probabilis posset in ipsum recidere. Ducatorum
plus minus decem millia reliquit *Stephanus*, ea tradi-
dit in manus *Hieronymo*, non tanquam exsecutori tes-
tamenti, sed ut ea pro suo arbitratu in pios usus ex-
penderet. Ejus summæ si sibi bonam partem ser-
vasset vir tam utilis Reipublicæ, quis negasset in pios
usus collocatam? Teruncium sibi non decerpit, quum
Tom. III. V v v v 2 aliq.

Au. alioqui vix ullius rei perniciosius sit contagium quam
 1531. pecuniæ. Jam si totam contulisset suo Monasterio,
 quod, ut ex tuis intelligo literis, pietatis opibus locu-
 ples est, censu perquam tenue, & religionis discipli-
 na pulchre constructum, externis ædificiis ruinosum,
 quis non probasset hominis erga suos *οὐμνύας* charita-
 tem? Obolum ex tanta summa non decedit suis, for-
 tassit obmurmuraturis. Adeo *Paulina* quadam genero-
 sitate cavit, ne quam ansam daret hominum semper
 in deterius pronis suspicionibus. Totum depositum in
 pauperes effudit, idque confestim, nec passus est apud
 se hære, quod illis erat destinatum. Videtur enim
 invitum dare, quisquis cunctatur. Adeo vir pure *Chri-*
stianus, magis sibi metuit à pecunia quam à pestilen-
 tia: illam excussit protinus, hæc hæsit. Siquidem, ut
 scribis, quarto à Centurionis obitu die coepit æstare
 febribus, hæres morbi, qui nummorum esse noluit.
 Non erat illa mors vulgaris, propitii Numinis erat
 favor, strenuum athletam suum mature ad brabeum
 evocantis, ne diuturnior in terris mora vel labe vel
 errore quopiam purissimam illius animam contamina-
 ret. Hinc est quod ille mortem præfagit, atque etiam
 prædixit: nec hic Domini sui dissimilis, initio mor-
 tem exhorruit, erat hoc humanæ naturæ: mox spiri-
 tus mira fiducia adversus mortem erectus est, & hac
 in parte *Christum* referens, cujus illa vox est, *Pater*,
si fieri potest, transeat à me calix iste; sed ejusdem est
 illa, *Nolite flere super me*. Quid, quod & causa conve-
 nit & tempus: dum servare studet proximum, im-
 pendit animam, immortalis est Evangelio, iisdem die-
 bus quibus pro nobis occisus est *Christus*: nec ætatis
 ita magnum fuit discrimen, decessit annos natus qua-
 draginta unum, nam sunt ex Veteribus qui hac ætate
 putant obiisse Dominum. Triennium versatus est in
 Evangelico munere, quantum temporis putant &
Christum prædicasse. Toto hoc tempore, quo per
 morbum decubuit, nunquam cessavit à prædicandi
 fervore. Corporis languorem excussit vigor spiritus,
 monebat, hortabatur, obtestabatur quicumque ade-
 rant, & Servatoris exemplo tantum non clamans exha-
 lavit animam. Agnoscas verum ac germanum *Christi*
 discipulum, cui tam multa etiam in rebus externis cum
 magistro convenerint, ut de cæteris animi dotibus non
 liceat ambigere: Agnoscas & *Pauli* discipulum, qui
 in suo corpore supplevit quæ deerant passionibus
Christi. Cæterum, ut interim *Momum* agam, & ali-
 quid reprehendam in *Veneris* sandalio: demiror eam
 sollicitudinem, mea sententia supervacaneam, qua fa-
 mulos admonuit, ne qua mulier corpus exanime con-
 tingeret. Etenim si sibi metuebat, plane fuit *ἀδελφὴ*
ἡμετέρα, si mulieribus, plurimum fragilitatis tribuit illi
 sexui. Absit autem ut existimemus illum fuisse *μυροϋ-
 νῆν*, quum Dominus peccatricis foeminae contactum non
 horruerit. Dices immodicum quoddam pudicitiae stu-
 dium fuisse, itaque lubens interpretor. Istiusmodi fra-
 trem quum habueris, *Vervefi* charissime, postulas à
 me novam quampiam & inusitatam consolationem.
 Quid si te sic consolet, quemadmodum *Galliarum*
Legati Neronem? Oro te, mi *Vervefi*, ut felicitatem
 tuam fortiter feras: nam quæ potuit obtingere major fe-
 licitas, quam ut de tali germano jam tuto gloriari pos-
 sis, non juxta carnem, sed in Domino? Spero futu-
 rum, ut illius spiritus in te sit geminus: ita fiet, ut
 omnes, qui nunc mortem illius lugent, minore suo
 damno *Hieronymum* desiderent. Sed dum pro uno *Hie-*
ronymo gratulamur Monachorum sodalitati, dolor in-
 gens occupat animum meum reputanti quanta sit ta-
 lium Monachorum paucitas, quanta ubique turba ven-
 tri atque abdomini fervientium. Utinam Dominus di-
 gnetur omnes affare suo spiritu. Pro humanitate, quam
 in *Franciscum Dissum* contulisti, fateor me tibi debe-
 re plurimum. Vale. *Friburgo Brisgoia* 21. Augusti,
 Anno 1531.

EPISTOLA MCXCVII.

Erasmus Rot. Reginaldo Polo S.

R EVERSUS ex Anglia *Simon Gryneus* nonnihil ex-
 1531. postulavit mecum quod cæteris amicis quum scri-
 berem, te præterierim, cui merito debetur inter præ-
 cipuos locus præcipuus. Verum, id, ornatissime *Pole*,
 nec oblivione tui, nec mea desidia factum est. Suspi-
 cabar te ad Musas tuas, à quibus audieram te oppido
 quam invitum distrahi quum *Patavio* discederes, jam-
 dudum revolasse. *Chrysostomus* tuus in tuto est, mit-
 tamque hisce nundinis, si sciam cui jubeas tradi: nam
 codex totus jampridem ab amanuensi meo descriptus
 est. Biennium est quod totus *Chrysostomus Græcus* pro-
 mittitur nobis è *Verona*, idque auctore *Matthæo Gib-*
berto, quondam Pontificis Datario, nunc Episcopo *Ve-*
ronensi, sed nihil adhuc prodire video. *Hieronymus*
Frobenius meo suasu excudet totum *Basilium Græcum*,
 qui mihi inter ejus ætatis Scriptores unice placet: nam
Chrysostomus habet nescio quid submolestæ *πολυμυθίας*,
Gregorius Nazianzenus nonnihil affectatæ argutiae, at-
 que id magna ex parte situm in verbis, in *Basilio* ni-
 hil est quod offendit. Opinor *Leonium* virum opti-
 mum jam reliquisse terras: nam ante menses ferme
 quatuor, quidam *Patavio* rediens, nunciabat illum id
 temporis decubuisse, desperantibus Medicis. Precor ut
 per Domini misericordiam bene sit illius manibus.
 Accipio & *Lupsetum* nostrum in meliorem vitam de-
 migrasse. Mihi summæ voluptati fuit, quod ex *Gry-*
neo cognovi, te istic & recte valere, & in ea esse di-
 gnitate, quam, præter imaginum claritatem, & pro-
 bitas ista meretur, & eruditio. Futurum tamen est
 multo gratissimum, si ex tuis literis plenius de statu
 rerum tuarum cognovero. Bene vale. *Friburgo Brisgoia*
 25. Augusti, Anno 1531.

EPISTOLA MCXCVIII.

Erasmus Rot. Georgio Agricola S.

B ENE profecto cessit illa mea cum *Plateano* expo-
 stulatiuncula, quæ mihi duorum justas epistolas
 conciliavit, tametsi tuam tu quidem mavis chirogra-
 phum haberi quam epistolam. Atqui id sane mihi
 multo jucundius est, ut *Agricolam* hominem egregie
 doctum, &, nisi me fallunt omnia, brevi inter litera-
 riæ rei proceres præcipuo loco futurum, velut obfi-
 gnatis tabulis docere possim, mihi Gratiarum legibus
 esse foederatum. Studium meum in edendo libello, vel
 obsequium potius, nam *Andrea Comriz* impulsu id fa-
 ctum est, tibi non ingratum fuisse, mihi magnopere
 gratum est. De *Cornelio Agrippa* quidam amici docti
 ad me scripserunt è *Brabantia*, sed sic ut nec hominis
 violentiam probare, & plus illi in colligendo studii,
 quam in deligendo judicii tribuere videantur. Nonnul-
 lis illud non ingratum est, quod Theologis ac Mona-
 chis hætenus feliciter oppedit, idque Cæsaris umbra,
 cui se proficitur à consiliis, & Cardinalis *Campegii*
 præsidio. Sed vereor ne hominis fortitudo bonas lite-
 ras magna gravet invidia, si modo vera sunt, quæ nar-
 rant amicorum literæ. Librum illius nondum videre
 contigit, nec ad me scripsit unquam. Opus, quod de
 mensuris ac ponderibus habes in manibus, cupidissi-
 me legam simul atque miseris. Id auguror, mi *Georgi*,
 tibi magnæ gloriæ futurum. Nec est quod invidiam
 metuas, quum argumentum sit ejus generis, partim
 ob vetustatem, partim ob regionum varias consuetudi-
 nes, partim ob ipsius materiæ subtilem obscuritatem,
 ne quid interim dicam de libris depravatis, ut nun-
 quam sit exhausti satis. *Portinum* audio virum non minus
 humanum esse quam doctum. *Alciatus* ingenio candi-
 dissimo præditus est, ut ab illo tibi nihil sit metuen-
 dum. *Budæus* ut est stomachi liberioris, ita vir melior
 est, quam ut indignetur, tantum argumentis agen-
 ti. Quod etiam si maxime faciat, quod opinor nun-
 quam

An. quam facturum, suo nomini magis obfuerit quam tuo. Denique ut maxime nascatur inter vos aliquid contentionis, modo citra petulantiam, consolabitur te illud *Hesiodium*, ἀγαθὴ δ' ἔστι ἡδὲ βροτοῖσι καὶ τὸ δούλο-
 ysis, non est quod mihi gratuleris, quum ejus consilii me supra modum poenituerit. Poteram longe aliam Iliadem texere, sed valeat illud portentum, ē meris fumis, fucis, mendaciis, gloriis, ac praeſtigiis conſtat. Tuæ literæ nunquam non venient mihi gratissimæ. *Luca Schoppegio* Consuli, & *Barptolemaeo Bache* Scribæ Senatus vicissim ex me plurimam dices salutem. Vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 29. Augusti, Anno 1531.

EPISTOLA MCXCIX.

Erasmus Rot. Alphonso Valdesio S.

AMANTIVM ira, inquit Comicus, amoris reinte-
 gratio est. Absit autem ut inter nos, tam non vul-
 gari conjunctos amicitia, quicquam incidat offensionis. Fit tamen interdum, ut inter conjunctissimos quo-
 que suspiciunculæ quædam aut expostulationes obor-
 tæ renovent benevolentiae vigorem: vix enim fieri
 potest ut inter homines amoris flagrantia perpetuo du-
 ret, nisi subinde stimulis quibusdam excitetur. Postre-
 mo jam nimium compertum est, quantum valeat no-
 centium linguarum fascinum. Proinde, si quid etiam
 de vehementia singularis istius erga me benevolentiae,
 aut, ut tu rectius nominas, pietatis, remisisses, tam-
 to sejunctus intervallo, tot aulae distentus negotiis,
 quid aliud quam homini quiddam humanum accidisset.
 Ac prorsus nisi ex ipsis natus esses Gratiis, earumque lacte nutritus, qui potuisses inter toroblatran-
 tium venena, constanter istum animum purum ac sin-
 cerum tueri? Porro, nigri nomine, quandoquidem
 hoc scire cupis, notavi, N. De te vero nihil aliud
 suspicabar, optime *Valdesi*, quam ne forte in animum
 induxisses, posthac cum istis crabronibus non congre-
 di, idque consilium valde mihi probatur. Facilius e-
 nim sublevat amicum invidia gravatum, qui ipse nulla
 premitur invidia. Nec mihi semper libet scire, quid
 hic aut ille de me loquatur, scribatve. Nihil hoc secu-
 lo furiosius neque loquacius. Soles autem non ipse
 tantum ad me perscribere quorundam inauspicatorum
 hominum tumultus, verum etiam aliorum epistolas
 simili argumento transmittere. Hæc novitas fecit, non
 quidem ut veterem in me benevolentiam in te deside-
 rarem, sed ut magis admirer prudentiam. Novi cel-
 situdinem animi tui, non modo pecunia, sed omni
 etiam gloriæ affectu superiorem: fateorquæ verissimum
 esse quod scribis, te nullam unquam dedisse significa-
 tionem quod ambires quicquam mearum lubricatio-
 num tibi dicari. Hactenus quidem mihi tecum conve-
 nit. Cæterum, causam, quam subjicis, non satis intelli-
 go: non quod invidiam timerem, inquis, sed quod eas
 pluris facerem, quam ut mihi inscribi deberent: opta-
 vique potius, ut verum amicum decet, earum immor-
 talitati, quam meæ gloriolæ consultum esse. Utinam
 meæ lubricationes essent ejusmodi, ut talis amici no-
 men possent ad posteros transmittere. Sed vehemen-
 ter erras, vir candidissime, si me putas hoc esse ani-
 mo, ut existimem meis scriptis ex cujuslibet Principis
 titulo plus decoris accessurum, quam ex *Valdesii* no-
 mine. Habes tu quidem in te, quo nomen tuum conse-
 cres immortalitati, nec eximia virtus moratur homi-
 num laudem, attamen istud aliorum refert, ut rara
 virtutisque nata ingenia posteritati tradantur. Quum
 tota epistola tua fuerit mirifice jucunda, clausula ta-
 men ejus multo fuit jucundissima, qua mihi spem
 ostendis, fore, ut brevi cominus inter nos colloquamur.
 Quare vix aliud acciderit exoptatus. Sed male metuo
 ne tantam felicitatem istæ inexplēbiles negotiorum
 catenæ nobis invident. Attamen tibi parabimus ho-
 spitium. Age, si quis tibi nuntiaret *Erasmus* semivi-
 vum, ac pene septuagenarium duxisse uxorem, nonne

A manu pingeres magnam crucem, clamaresque Papæ! An
 Prodigium audio! Atqui ne sis insciens, rem feci ne-
 que minus molestam, neque minus alienam à studiis
 ingenioque meo. Rogabis quid sit: Emi domum, hic
 quidem honesti rumoris, sed iniquæ indicaturæ. Di-
 ces, quid accidit? Longa est, amice, fabula, quam præ-
 stat in nostrum reservare colloquium. Tantum vereor
 ne loci novitas, & insolitæ curæ magnum aliquod ma-
 lum accersant valetudini: jam enim, ut omittam alia,
 lævum pedem corripuit podagra, aut aliquid podagræ
 affine. Nimirum hi sunt τὸ θανάτου παντοκράτορος ve-
 redarii. Accessit hodie dysenteria. *Levinus* meus Pana-
 gathus ambit nescio quid muneris apud Reginam *Ma-
 riam*: velim mihi significes quid de juvenis ingenio
 sentias. Libere tecum pluribus confabulari, sed eo-
 dem tempore plurimis scribendum est. Vale. *Friburgo*
 29. Augusti, Anno 1531.

EPISTOLA MCC.

Erasmus Rot. Joanni Rinckio S. D.

ORNATISSIME vir, quanquam non erat quic-
 quam rei seriæ quod scriberem, tamen non potui
 committere, ut unicum amicum meum *Rinckium* his
 nundinis insalutatum præterirem, cujus perpetua con-
 suetudine si frui datum esset, sat mihi beatus viderer.
 Sed fatis agimur, & fatis cedere cogimur. Facile sen-
 tio mihi non multum ejus fidi, quod *Parca* nent, super-
 esse, sed tamen quantulumcunque id est, malim in ci-
 vitate celebri frequentique peragere, ubi & amicorum
 largior, & rerum paratior esset copia. Sed in hoc lit-
 tus nos detulit tempestas. Locus hic non est quidem
 inamœnus, sed ut submotior à *Rheno*, ita minus fre-
 quens, ac maligna rerum copia. Oppidum initium,
 ut fertur, duxit à metallis, nunc exhaustis: hinc mo-
 rum ἀπὸ χειρὸς nonnulla etiamnum vestigia animadver-
 tas licet. Quum æstate superiore pararem migrationem,
 admonitus sum ab amicis aulicis, præsertim Episcopo
Augustensi, expectarem exitum Concilii *Augustani*.
 Nunc quum denuo librarem alas, aliquo provolare ge-
 stiens, rursus jussus sum expectare exitum Concilii *Spirensis*,
 qui qualis futurus sit varia est hominum divina-
 tio. Sed de nobis accipe quod rideas. Si quis tibi nun-
 ciaret *Erasmus* jam prope septuagenarium duxisse uxo-
 rem, nonne terque quaterque te signares crucis ima-
 gine? Faceres sat scio, & equidem non injuria. At-
 qui nunc, mi *Rincki*, rem feci nec minus operosam,
 nec minus molestam, nec minus ab ingenio studiisque
 meis alienam. Emi domum speciosi quidem nominis,
 sed parum æqui pretii. Quis nunc desperet amnes, ver-
 so in diversum cursu, relapsuros ad fontes suos, postea-
 quam *Erasmus*, qui hactenus per omnem vitam omnia
 posthabuit ocio literario, factus est licitator, emtor, sti-
 pulator, cautor, ædificator, ac pro Musis rem habet cum
 fabris lignariis, ferrariis, lapidariis, vitrariis? Hæc cu-
 ræ, mi *Rincki*, à quibus meus semper abhorruit ge-
 nius, me tantum non exanimarunt tædio. Et adhuc
 peregrinor in propriis ædibus, quod, spatiosæ licet,
 nullum habeant nidum, cui tuto possim hoc corpuscu-
 lum committere. Unicum conclave paravi exstructo
 fumario & contabulatis, solo pariter ac lateribus, sed
 ob virus calcis nondum ausim me illi credere. Brevi
 tamen immigrem oportet, quod felix faustumque sit;
 nondum enim fuit. Cruciatum sinistri pedis excepit
 stomachi profluvium, qui diem jam septimum me te-
 net. Sed nimium de meis. Facile poteram prono *Rhe-
 no* delabi *Coloniam*, sed dissuadentibus amicis hic hæ-
 si, atque ut video expectanda hirundo nova: neque
 enim me remorabitur emta domus, si cætera habe-
 bunt ut volumus. Si tibi tuisque prospera sunt omnia,
 est quod summopere gaudeamus, idque ut perpetuum
 sit optamus. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 4. Septem-
 bris, Anno à *Christo* nato 1531.

EPISTOLA MCCI.

Erasmus Rot. Joanni Bonero S.

AN. 1531. QVOD *Stanislai* literæ sine tuis ad me perlatæ sunt, quo casu factum sit, nescio, tua certe negligentia factum non arbitror: hanc enim de te persuasionem indui, *Bonerum Stanislao*, nec amore in me mutuo, nec studiorum alacritate ullo unquam tempore cessurum, imo potius annixurum, ut utraque in re licet gnæviter currentem à tergo relinquo. Decet enim, ut qui majorum imaginibus, opibus, reliquisque fortunæ commodis antecedis, multo magis veris illis bonis, in quæ fortunæ nulla est manuum injectio, superior evadas. Tibi præluet generis claritas, fortunæ splendor, ut jam cessationi nullus sit locus; quam ipse etiam tibi jamdudum præclusisti, ut qui ætate tam tenera, adeo feliciter progressus sis in Musarum vireta. Turpissimum enim fuerit, mi *Bonere*, si quum tibi Deus ac parentes optimi, ad summam eruditionem, egregiamque virtutem, omnia affatim suppeditarint, ingenium docile, indolem felicissimam, pecuniarum vim, qui non minus studiorum nervi sunt, quam belli, denique præceptorem, quo doctiorem, vigilantior, atque etiam amantior, ne optare quidem possis; tute solus tibi defuisse videaris. Quum itaque tantam multis nominibus sustineas expectationem, non committes ut eam fallas. Quod si nunc studia nonnihil aloes habere videntur, cogita quantum voluptatis, quantum gloriæ hinc tibi sit proventurum, quum velut avidus negotiator, lustratis utriusque *Germania*, *Italia*, *Galliaque* emporiis tot eruditorum hominum contubernio usus, redibis in tuam *Poloniam* omnium disciplinarum ac virtutum mercibus egregie locupletatus. Vale. *Friburgo* 21. Septembris, Anno 1531.

EPISTOLA MCCII.

Erasmus Rot. R. D. D. Bernardo, Episcopo & Cardinali Tridentino, S.

QVATERNAS jam hisce diebus literas à tua R. sublimitate accepi, non dissimili argumento. Quæ res mihi declarat singularem quandam tuam erga me pietatem, plurimis quidem argumentis jam olim perspectam & exploratam, sed gratum tamen est ejus memoriam subinde novis occasionibus refricari. Quod invitas ad conventum istum *Spirenses*, video te satis magnifice sentire de mea valetudine. Ego in his novis ædibus jam quartum luctor cum morte. Satis feliciter cessit concertatio, donec æstivi cœli commoditas faveret luctanti. At simul inhorruit Autumnus, agre inclusus apud focum desidens languidum spiritum traho. Sub festum *Michaelis* subito exortus Euro-Aquilo me coniecit in lectum. Amicus quidam ac vicinus meus eodem die eadem ex causa morbum contraxit, & decessit intra quadriduum. Dejecta est quercus, ego arundo, ut est in Apologis, vacillando subsisto. Quid isthic Reipublicæ sim profuturus, nescio, certe mea referret isthic adesse, quemadmodum retulerat & *Augustensi* Concilio non adfuisse. Sed quid faciam huic corpusculo plusquam vitreo, cui mutatum cubiculum, aut vinum, cui aurula incommodior mors est? Non me clam est interfuturos Concilio, qui mihi pessime cogitant, atque etiam exitum moluntur. Id si vacabit, poteris ex R. D. Joanne Episcopo *Viennensi* cognoscere. De pecuniis non sum sollicitus, Dominus providit hætenus, & providebit, ut spero, tantum optabam ut mihi liceret in hac extrema senectâ quietem agere, ne id quidem datur. Hæc domus emta inextricabilibus molestiis me involvit. Nec tamen adhuc ullus est locus in ea tota huic corpusculo sat commodus. Multi mirantur, quis sit istius conventus futurus exitus. Spiritus *Christi* dignabitur suggerere Principum animis quæ sunt saluberrima. Ibi magna adhibenda est cautio, ne dum alteram partem compescimus, alteri non

A jus suum, sed tyrannidem vindicemus. Quos fugiam An. video, quos sequar vix video. Tantum nunc licuit per 1531. valetudinem. Ubi fuero confirmior, scribam copiosius. Dominus R. Celitudinem tuam servet incolumem. Datum apud *Friburgum* 9. Octobris, Anno 1531.

EPISTOLA MCCCIII.

Erasmus Rot. Episcopo Rivenfi S.

JVRE quis tribuat improbitati, ornatissime Præsul, quod ignotus appellem ignotum: audaciæ, quod tressis homuncio ad tam eximium Principem, omni- B que decorum genere splendidum memet ingeram; sed ut egestas excutit pudorem, ita charitas, auctore Joanne, propellit timorem. De tuis egregiis virtutibus mihi tam multa prædicantur à multis, ut te non pos- sim non vehementer amare. Addidit fiduciam morum tuorum admiranda quædam, ut accipio, comitas, sed inprimis mirifice propensus favor erga politiores disci- plinas, quas videmus hoc seculo feliciter apud omnes nationes efflorescere, idque præsidio linguarum, ac veterum Auctorum undique è tenebris in lucem emer- gentium; quanquam ex his qui exstabant aliquot non minus perierant, quam qui maxime videbantur inter- cidisse: liber enim, prodigiosis mendis undique sca- C tens, crux est verius quam liber. Sudatum est pridem à *Frobenio* in restituendo *Josepho* Historiographo cum- primis celebri, sed comperimus illum insanabiliter depravatum, nisi ipsum *Græce* loquentem adhibeamus. *Raffinus* quidem nihil unquam vertit bona fide, sed in hoc Auctore videntur multi suo luisse arbitrio. Eum accepimus in tua bibliotheca *Græcum* esse, cujus codi- cis si nobis ad paucos menses copiam facere non gra- vaberis, non nos tantum, sed universos etiam studio- sos isto beneficio tibi reddideris obstrictos. Liber ad te redibit incolumis, atque adeo illæsus, ad quemcun- que diem tu præscripseris. Dices cum *Ennio*, *Ecquid erit pretii?* Scilicet hoc, quod mortales persolvunt di- vis immortalibus. Agemus gratias, celebrabimus au- D ctorem beneficii, & quod re non possumus repende- re, grata voluntatis studio referemus. Ob hanc cau- sam emandavimus hunc tabellionem, quo codex tuto ad nos perferatur. Scio civitatem *Basiliensem* his tem- poribus non optime audire, sed nihilo secius habet il- la multos integros viros, qui mallent alibi vivere, si sine gravi incommodo liceret demigrare. Certe illud à nobis curatum est sedulo, ne quid ex illa prodeat officina, præter optimos quosque Auctores. Hætenus egi causam mihi cum *Hieronymo Frobenio*, cumque stu- diosis omnibus, communem, nunc proprie agam meum negotium. Quid istuc, inquires? Etiam atque etiam ro- E go ut *Erasmus* inter infimæ sortis clientes adscribere digneris. Bene vale. *Friburgo Brisgoia* 19. Novembris, Anno 1531.

EPISTOLA MCCIV.

Erasmus Rot. Hæctori Hoxvirio S.

EX literis tuis plane agnovi *γυνίον Goclenii* discipu- lum, adeo illum & sermonis elegantia, & singula- ri modestia refers. Næ tu de *Erasmio* perquam magni- fice sentis, qui quum nequaquam veritus sis adire Cæ- sareni totius orbis Monarcham, tamen per *Goclenium* non hortantem modo, verum etiam fide jubentem, vix percelli quiveris ut me literis compellares. Atqui ne- gant epistolam erubescere. Quis in tam præclaris ani- mi fortunæque dotibus tam insignem verecundiam non exosculetur? Sed eidem tamen nonnihil succen- F seo, per quam stetit, quo minus mihi tam amabile pectus innotesceret. Quanquam epistola tua septimo Calend. Junias scripta, postridie Non. Novembres de- mum reddita est, ne quid meam incuses vel negligenti- am, vel inhumanitatem, quod serius accipis respon- sum. Non est autem, ornatissime juvenis, quod am- bias

1331. **A**u. bias ut *Hectoris* *Hecviri* nomen in amicorum meorum album adscribatur; imo tibi plurimam habeo gratiam, quod me tam singularis amici accessione locupletare voluisti. Illud mihi persuades facillime, quod arcano quodam naturæ sensu raptus fueris in amorem mei: nam id ni fuisset, quid habet hic homunculus, quod vel amet, vel admiretur quispiam? Gaudeo tamen ubique multos exoriri, qui suo splendore, meam, si qua est, famam obfurent. Gratulor autem & vestrae *Frisia*, quæ cum antehac *Como* & *Baccho* familiarior habita sit quam *Palladi*, nunc Musarum domicilium esse coeperit, tot felicibus ingeniis isthic efflorescentibus. Quid enim *Hayonis* *Hermannis* Senatoris ingenio dexterius, quid moribus humanius, quid stylo purius aut expolitius? Sit igitur funiculus triplex, qui, ut ait *Hebraeus* ille sapiens, non facile rumpitur, postquam accessit *Vigilius* *Zuichemus*, cujus ingenium plusquam niveum in ipsis ad me literis sæpenumero demiratus sum. Sed meo in illum amoris plurimum accessit, posteaquam hic me salutavit, tamen parum in tempore: nam offendit & languentem, & migrationis tædio lassum. Admirabilem quendam erga me affectum, non jam oratione tantum, sed oculis, vultu, totiusque corporis gestu præ se ferebat. Reliquit etiam *μηρόσυνον* apud me sane quam elegans: anulus erat astrologicis notis sculptus, qui explicitus sphaeræ vicem exhiberet, ut mihi liceat mundum gestare digito. Aut me fallunt omnia, aut illi si superi vitam dederint, futurus est aliquando vestrae *Frisia* magnum ornamentum. Adibat tum *Italiæ*, absoluturus *Patavii* studiorum suorum cursum. Ab *Hayone* *Hermann* jamdiu nihil accipio literarum, ob id fortasse quod non detur per quem tuto scribat. Tamen solet hoc officii genere mire sedulus esse. Hominem meis verbis salutabis diligenter: nam in præsentia non vacabat scribere. Salutabis & reliquum sodalitiū nobis benevolentium, in quod utinam nulla irrepat vipera, quæ nostram amicitiam maleficis viciet fibilis. Nocentissimum habet fascinum non rectus invidia oculus. Posthac si quid à me fieri velis, amicitia jure postulabis. Non repugnabo *Hectori*, cui vix *Achilles* erat par. Nec dubito quin in amicitia quoque sis tuo nomini responsurus, quemadmodum facetissime polliceris. Bene vale. Apud *Friburgum* *Briggoia* 13. Decembris, Anno 1531.

EPISTOLA MCCV.

Erasmus Rot. M. Conrado Goclenio S. P.

CENSURIS *Sorbonicis* jam respondi, libellus prope modum excusus est, cujus mitto gustum. Quamquam ad pleraque jam responderam. Sunt proposita *Beddaica* fere omnia. Sciebam, quid mereretur illa conjurata sodalitas, sed tamen coercui styli impetum, ne plus satis irritata exurat libros meos, id quod illi fuerit bonum atque commodum, quum illic regnet *Bedda* cum aliquot conjuratis, habeatque regii Senatus Præsidem faventem, ut scribunt. Non tamen erant proditurae Censurae, nisi quidam oleum camino addissent. *Lucretia* fuit *Eckius*, & ut suspicor, *Alexander*; quem suspicor hac de causa præcipue venisse, ut *Erasmo* molliatur exitium: *Julii Scaligeri* libellum*, tam scio illius esse, quam scio me vivere. Id tamen dissimulandum est, ne magis insaniat prodito fuco. *Beddaicus* scio nunquam cessaturos. Quamquam *Bedda*,

* Intelligit Orationem pro Cicerone, quam adversus ejus Dialogum Ciceronianum scripserat: istius Orationis auctorem negat *Erasmus* *Jul. Scaliger* esse, hoc loco, & in quadam epistola, quam ad amicos (nempe *P. Merbelium* & *Jo. Bapt. Laurentium* 18. Martii An. 1535. eam epistolam edemus infra suo loco, ubi videtur) scribit, qui eam Scaligero miserunt. Scaliger ea lecta statim secundam Orationem scripsit adversus *Erasmi* epistolam, ut se prioris auctorem esse assereret. Ea epistola excusa est simul cum posteriore Oratione Parisiis apud *Vidoveum*. [In Primis Scalig. à *Tan. Fabro* editis, *V. Erasmus*, legitur *Vidogum*] Sed *Erasmus* per Emiliarios omnia Exemplaria colligi & cremari curavit. Itaque hodie [Anno scil. 1607. quo hæc annotabat *Paullus Merula*] nuspam ea Oratio reperiri potest. [Edita est deinceps *Tolosæ* An. 1610. cum aliquot Epistolis & aliis Opusculis *Jul. Scaligeri*.]

A quantumlibet hostis, non probavit, ut ederetur *Scaligeri* furiosum nugamentum. Furtim excusum est, & aliquandiu pressum, donec impetrarent veniam qualemcunque à nescio quo *Lieutenante*. De fisco nihil habeo quod respondeam, nisi illud *Jurisconsultorum*, *Abundans cautela non nocet*. Scio mihi rem esse cum fucatis belluis. Jam & Evangelici quidam, quorum magister scelerosus ille *Gelrius*, miris technis hoc agunt, ut *Cæsaris* ac *Ferdinandi* animum in me irritent. *Argentorati* excuderunt libellum *Tentonice* contra *Cæsaream* Majestatem, in quo subinde citant auctoritatem *Erasmi*, locis aliquot, ut suspicor, decerptis è proverbio *Scarabæus aquilam*†, & Præfatione in *Suetonium*. **B** Non dubito, quin hæc agant *Capito* & *Bucerus*, fortasse adjuvante clam *Epphendorio*. Librum nondum vidi, sed rem hodie cognovi ex literis Cardinalis *Tridentini*, qui *Ferdinando* caput est Secreti consilii, mihi singulariter amicus. *Argentorati* nemo quicquam in me molitus est, priusquam eo commigrasset *Noviomagus*, qui nunc agit *Augusta*, proficiturque Poeticam salario, ut ajunt, sexaginta florenorum. Bene habet, quod duo *Coryphæi* perierunt, *Zwinglius* in acie, *Oecolampadius* paulo post febri & apostemate. Quod si illis favisset *ευνάλη*, actum erat de nobis. De Professore nihil habeo, quod pollicear. Hic unicus erat *Erasmi* nostri præceptor. Is clam demigravit *Argentoratū* amore sectæ. Omnia studia hic deficiunt, excepta *Jurisprudentia*. Titulos tantum vidi *Constitutionum*. Hoc agunt, ne nihil egisse videantur *χηματολόγοι*. Quid ego audio? Evenit nobis illud, *πρὸς τὴν νίκην ἐγκώμιον*. Equidem mirabar, sed non audebam tibi tam clare affirmanti *ἀπιστεῖν*. Hic est ludus *Curtisfanorum*. Commendavi te *Valdesio* non indiligenter, quanquam nondum etiam scio apud quos agatur causa. Libenter & *Campegio* te commendarem, nisi vererer, ne per occasionem officerem tuo negotio. Sed brevi exspecto fore, ut vigilans audiam, *Vicinum*.

C *Caminga* totos quatuor? Atqui summæ decrant plures quatuordecim, ni fallor. Nihil unquam vidi illo juvene vanius aut morosius. Suspicio offensum proximis literis meis, quibus significavi me nihil fugere, de adita *Italia*, quum interim ad me scriberet velut è *Frisia*. Et hæc quidem joco. Hortatus autem sum hominem, ut cum amico simplici simpliciter ageret. Nec alter *Hayo Hermannus* scribit quicquam, *Alardi*, ni fallor, opera: qui nuper scripsit *Hieronymo Frobenio*, se venturum *Basileam* cum commentariis suis in Opera *Rodolphi Agricola*, si vellet mittere viaticum, & de cæteris æqua mercede pacisci. In me concepit odium capitale, quod in *Ciceroniano* sit præteritus. Quæ portenta gignit hæc ætas? *Caminga* nec irritandus est, nec curandus. Quatuor illi floreni tui sunt, qui tuo sumtu miseris huc Medicum *Theodrinck* famulum, nec quicquam dedit *Hieronymus*, licet tota res ad illum pertineret.

E Quas appelles proximas literas, nescio: non enim omnes ad me perferuntur. In quibus hoc petis, quum fuerint scriptæ xvi. Cal. Augusti, sub finem Novembris mihi sunt redditæ. Ad quas respondi per *Gualterum* quondam Canonicum *Trajecti* superioris & *Leodii*. *Valdesio* non scripsi, quod non videbatur aditurus aulam brevi. Per eum & *Martino Lypso* scripsi, & quando ipse hoc flagitabat, *Hezio*, qui quum *Roma* me impotenter amaret, reversus in patriam videtur factus alius. Demiror, cur *Levinus* tantopere ambiat *Cubicularii* locum apud *Reginam Mariam*, quum magis illi congruat Secretarii munus: obsecutus sum illius animo, sed meo reclamante animo. Primum adhæsit *Sceppero*, cui, ut audio, dedit *L. coronatos* mutuo. Nunc *Scepperus* eum mihi tradit, scribens se illi nulla in re posse prodesse. *Levini* ingenio nondum satis fido. Maluissim dare bonam pecuniæ summam, quam eam commendationem. Miseret me *Erasmi* nostri, qui

tan-

† Vide *Chiliad.* III. Cent. VII. Proverb. 1.

tantum vulnere passus pro literis, nunc meditatur esse negotiator, ut sit aliquando famulus eorum, quorum poterat esse dominus. Hieronymus constabiliavit rem suam. Opto ut feliciter discat linguam, qui sic hæsitat; & bonus fiat negotiator, qui duo verba recte scribere ne tot quidem annis discere potuit. Levinus scribit hunc rusticum ab se conducendum; at is prima voce statim questus est sibi non esse obolum. Agnosco Levinimores. Scribere debebat quanti, & quibus conditionibus, ab eo pactus esset. Alioqui mos est illis geminam solutionem flagitare. Per illum duas epistolas, alteram tuam, alteram Arnoldi, misi Hieronymo, si quid forte vellet in Brabantiam. Interim dum ille abest Basilea, ego adorno literarum fasciculos. Effutivi apud Camingam, quod Hayo Hermannus in Italia laborasset scabie Gallica. Hoc ille fortasse narravit odiosus apud plures. Fieri potest, ut eares offenderit illius animum. Viglius hic nos invisit, Italiam petens. Nihil hoc juvene vivit amabilius. Fasciculum universum jussi tibi tradi, ut ipse reddas, si voles, quæ videbuntur. Vale. Friburgo 14 Decembris, Anno 1531.

Comitabantur superiores ad Goclenium litteras sequentia hæc, Theologis Lovanienfibus inscripta, cum hoc initio:

EPISTOLA MCCVI.

JESVS MARIA.

Detur Theologis Lovanienfibus.

QVVM res rumore tantum, sed probabili, ad me delata est, solum in hoc respondebo nunc, ne quid per calumniam temere fiat, me non audito. Jactitat quidam in novis Colloquiis esse tria aut quatuor loca, in quibus sentiam cum Luthero, videlicet, De Confessione & Jejunio. Id secus esse intelliget, qui libellum integer legerit.

Id priusquam efficiam, tria præfari visum est: Primum, non posse mihi obijci contemptum edicti Cæsarei, quod audio publicatum * sexto die Maji, Anno M.D.XXII. quum hic libellus multo ante fuerit excusus Basilea: ubi tamen nullum adhuc Cæsaris edictum, vel publice, vel privatim, fuit exhibitum. Secundo, quod in eo libello non trado dogmata fidei, sed formulas loquendi Latine; tametsi quædam admixta sunt obiter, quæ faciunt ad bonos mores. Quod si Grammaticus præscripto themate Gallico, sic docet hunc sensum Latine reddere, Utinam nihil edant præter allia, qui nobis hos dies pisculentos invexerunt; non opinor deferretur hæreseos, qui sententiam improbam doceret emendate reddere. Tertio, videndum esse, qualis sit persona, cui sermonem tribuam: non enim illic facio Theologum concionantem, sed pueros aut bellos homunculos inter se nugantes. Quod si nolint mihi suffragari personæ qualitatem, mihi igitur imputent, quod illic Augustinum (opinor) quidam contemnit Honestum Stoicorum, & præfert Sectam Epicureorum, quod summum bonum posuerunt in voluptate: mihi imputent, quod illic miles quidam inter multa, quæ militariter loquitur, ait se velle quærere sacerdotem, cui quam minimum sit bonæ mentis. Hæc si mihi absurde tribuerentur, cur in cæteris non debet respici personæ qualitas? Nisi forte, si Turcam loquentem facerem, mihi imputandum putent quicquid ille dixerit.

Nunc de locis pauca. In primo loco (puto) quidam sedecim annorum, ait se confiteri peccata duntaxat certo mortalia, aut vehementer suspecta: Lutherum docet non esse necesse confiteri peccata mortalia omnia, sed tantum manifesta. Proinde sermo pueri multum dissonat à dogmate Lutheri. Deinde puer rogatus, an ipsi sufficiat confiteri Christo, respondet satis futurum animo suo, si idem visum fuisset Ecclesiæ

* Publicatum quidem tunc, sed scriptum penultima Aprilis. Legitur lib. II. Memoriali Arnoldi Sandelini, Graphiarii Curie Holandæ, fol. ccxi.

proceribus. Ex hoc colligunt, me affirmare hanc Confessionem, qua nunc utimur, non esse institutam ab ipso Christo. Et istorum collectio posset esse probabilis, si Christus non esset unus primatum Ecclesiæ, quum sit princeps pastorum. Ergo qui proceres Ecclesiæ dicit, non excludit Christum, sed complectitur & illum cum Apostolis & Apostolorum successoribus. Jam ut ex superfluo demus hoc dictum de puris hominibus Pontificibus, an puero non est satis, quod in confitendo sequitur auctoritatem illorum, etiam si non habeat certum, an Pontifices hoc potuerint instituire de suo, an tradiderint ex institutione Christi, quum illi sit animus parere, quocunque modo traderint? Mihi nondum ad plenum constat, quod Ecclesia definierit hanc Confessionem, ut nunc sit, esse ex institutione Christi: sunt enim multa argumenta mihi insolubilia, quæ suadent contrarium. Et tamen hunc animi mei sensum ubique submitto judicio Ecclesiæ, libenter sequuturus, ubi claram illius vocem audiero. Quod si maxime hoc expressisset Bulla, & ego vel nescirem, vel non meminissem, sufficeret interim obsequi auctoritati Ecclesiæ, cum animo parendi, si etiam illud constaret. Non sequitur, Hæc Confessio est ex institutione hominum, ergo non est ex traditione Christi. Et tamen quod confitemur semel in anno, quod tempore Paschæ, quod tali aut tali sacerdoti idoneo, certum est esse ex constitutione Pontificum.

Non fit ibi mentio de Jejunio, quod nobis per Evangelium & Apostolicas literas commendatum est, sed de delectu ciborum, quem contemnit Euangelium, & sæpe damnant Paulinae literæ: præsertim superstitiosum. Nec illic quisquam dicit hoc quod docet Lutherus, constitutiones Pontificum non obligare nos, nisi accesserit contemptus: imo concedit Pontificem hoc posse, tantum quærere, an hic fuerit animus Pontificis, obligare ex æquo omnes ad carniæ abstinentiam, sub poena gehennæ, nisi adsit perversus animus. Et qui hoc dicit, ait se non aliter odisse pisces, quam angues.

Si omnis constitutio Episcoporum obligat ad poenam gehennæ, dura est conditio Christianorum. Si quædam obligant, quædam non obligant, nemo melius declarabit mentem suam quam ipse Pontifex. Veluti si Pontifex statueret, ut sacerdotes incederent cincti, an hoc animo statueret, ut si quis ob dolorem renem deponeret cingulum, esset obnoxius gehennæ? Itidem, si quis cum ægrotante uxore vesceretur carnibus, quo lubentius illa comedat, an Pontifex velit illum obnoxium esse gehennæ? Hoc tantum ibi quæritur, neque quicquam asseveratur.

Nec illic, nec alibi damno Indulgentias, quamquam hætenus plus satis indultum est eis, tantum quidam ridet congerronem suam, qui quum alias esset nugacissimus nugator, tamen præsidio Bullæ putabat se posse pervenire in coelum. Hoc ideo non arbitror hæreticum esse, ut existimem nihil esse sanctius, quam admonere populum, ne Bullis confidant, nisi studeant mutare vitam & pravos affectus.

Hæc ad rumorem delatum: ubi certiora cognoro, respondebo accuratius. Nunc vide, an ferendus sit is, qui lymphatus odio fratris, in conviviis, & concionibus vocat Erasmus hæreticum ex hujusmodi lemmatis. Friburgo 14. Decembris, Anno 1531.

EPISTOLA MCCVII.

Erasmus Rot. clarissimo viro D. Agidio Buslidio S. P.

CLARISSIME vir, Goclenium me literis suis admonuit Campensem deposuisse profitendi munus, id quod doleo. Sed Goclenii literæ ad Idus Julias scriptæ, ad Idus demum Novembres mihi redditæ sunt. Hic neminem novi, quem ausim vobis commendare. Adeo lues hæc opinionum corrumpit studia. Vestigabo

An. 1531. bo tamen diligentius, & perscribam. Nisi diligentia Professorum advigilet, metuo ne tandem frigeat hoc Collegium. Mirum est humani ingenii fastidium, obdormiscit, nisi subinde vel voluptate, vel novitate excitetur. Hac de re Professores admonui per literas. Opto te cum tuis quam optime valere. Datum *Friburgo* 15. Decembris, Anno 1531.

Adest isthic rursus orator furiosus, qui pro uno incendio multa nobis excitabit. Nihil hoc seculo furiosius.

EPISTOLA MCCVIII.

Erasmus Rot. Mathia Kretzero S.

Ego vero non modo sim inhumanissimus, verum etiam *Christiani* nomine indignus, si te, qui prior ad amicitiam provocasti, non redamarem. Complures jam annos quidam improbe mentiti sunt, mihi per omnia cum *Luthero* convenire, non quod hoc omnes sibi persuasissent, sed quod eum rumorem perdendo *Erasmio* putarent accommodum. Nunc ab ea spe delapsi, commenti sunt alium colorem, *Erasmum* huic tragœdiæ seminarium ac fontem esse. Hoc etiamnum mordicus tenent. *Albertus Pius*, quondam *Carporum* Princeps, ante duos annos in hoc argumentum velitatus, nunc idem serio tractat conductis operis, quæ ex omnibus meis lucubrationibus collegerunt, quicquid ad calumniam detorqueri potest. Idem Pontificis in me animum si minus alienavit, certe refrigeravit. Opus excuditur à *Badio*. Vetus est, de consule fieri *rhetorem*, nunc videmus è Principe fieri, pene dixerim, *sycophantam*. Hoc organum præcipue movet quidam sibi felix, ecclesiæ infelix, quum *Pius* nec sibi, nec aliis fuerit felix. Certum est posthac istiusmodi *sycophantiis* esse mutum. R. Præfulis *Augustani* pectus plusquam aureum jam pridem exploratum habeo. De nostro amico non queo satis mirari. Si hoc venenum diu gestavit in pectore, miror potuisse dissimulare: sin nuper concepit, demiror unde hauserit, qui antehac nullam iniquioris animi significationem dedit, imo aliquoties per communes amicos me jussit amanter salvare. A me certe nunquam læsus est, quin potius amabam hominis ingenium. At si vera scribunt amici, nemo unquam in me furiosius debacchatus est. Fuit istic quidam omnium *Thrasonum* alpha: is, ut suspicor, ei camino suggestit oleum. Hæc vix licuit scribere, vir absolutissime, alias copiosius. *Friburgo* 22. Decemb. An. 1531.

EPISTOLA MCCIX.

Erasmus Rot. Alphonso Valdesio S. D.

AUDIO te subnotare cessationem meam, quod vicinior factus & brevius scribam & rarius. Mihi sane non ingratum est, hac in parte meum officium abs te requiri: nam & hoc argumentum est animi bene cupientis *Erasmio*. Sed illud meæ fidei credas velim, nullum esse mortaliū, cujus literas libentius accipiam quam tuas, nec ad quem meas dem libentius. Verum, quum nihil esset, quod vel de valetudine mea, vel de rerum mearum conditione tibi voluptati futurum scribere possem, puduit ista candidissimam indolem tuam invidiosus querimoniis amplius onerare. Qua de re ante aliquando meis literis admonuerim, nescio, certe constitueram admonere. Proinde quum ex tuis scriptis intelligerem ac magnopere gauderem tibi propositum esse, in totum ab odiosis illis abstinere, quid supererat quod ad te scriberem, nisi te mihi tuo merito esse charissimum, meque tibi vicissim plurimis maximisque nominibus obligatissimum esse? quod utrique nostrum perspectius est, quam ut ulla testificatione sit opus. Idem arbitror in causa fuisse, ut tuæ quoque literæ huc venerint, & multo rarius, & solito breviores, aliquanto etiam, ut mihi quidem visum est, languidiores. Mihi quo fata trahunt retrahuntque sequendum est. Tuum istud ingenium, Gratiarum domicilium, indignum est quod ulla invidia molestiave contaminetur. Ex illius nigri colloquio, de quo te literis admonueram, quid audie-

ris facile divino, nec tamen arbitror hinc quicquam An. 1531. tuæ in me benevolentiae decessisse. Quod si quid de meo in te animo dubitas, verbulo duntaxat significa, quo genere officii queam tibi gratum facere, nisi id summa cum alacritate protinus aggrediar, nomen meum inter homines ingratos scribito. Lucubrationem aliquam jam pridem tibi dicasssem, sed hoc officii genere quidam delectantur, quidam offenduntur, idque nonnunquam mihi longe charissimis ob id non præsto, ne quid illis consem invidiæ. Quid faciam? Pecunias adeo non recipis, ut quod debetur offerenti, tu duplum offeras. Mittam libros? Ne hoc quidem licet quod agis istam fabulam plusquam motoriam. Commendatione mea non eges, quod mihi quidem perjurandum est, & tuo merito fieri gaudeo. Nec addubito quin tui mores, Cæsarisque favor sint aliquando te ad summam dignitatem provecturi. Jam quid agatur in Aula, nec est secretariorum scribere, nec mei candoris ex his velle cognoscere. Superest igitur, *Alphonse* charissime, ut aut mihi credas me eo esse in te animo, quo par est esse gratum hominem in optime meritum: aut tu mihi suppedites occasionem, qua mei in te animi periculum facias. Hæc scripsi incertus, an hæc epistola sit ad te perventura. Pro tuo in *Livinum* meum favore gratiam habeo. Nos apostemate rupto meliuscule valemus, gratia *Christo*. Æstas nobis fuit sterilis, hyeme nonnihil abortivimus, præter cætera vero sex libros *Apophthegmatum*, & commentarium in *Psalmum xxxiii*. Hoc fuit à morbo paulatim revalescentis præludium, nunc accingimur ad graviora, tantum ut liceat videre *Germaniam* à bellis quietam. Bene vale, amicorum fidissime. Datum apud *Friburgum Brisgoia*, Anno à *Christo* nato 1531.

EPISTOLA MCCX.

Erasmus Rot. ornatissimo viro D. Joanni Cholero, Praposto Curienti, S. P.

QVVM *Basilea* res jam viderentur intolerabiles, ne viderer iis, quæ gerebantur, assentiri, demigravi *Friburgum*; sed ante diligenter commendatus per Regem *Ferdinandum* venerabili hujus urbis Magistratui: qui mihi sua sponte detulerunt usum harum ædium, quas exstruxit *D. Jacobus Villingerus*, piæ memoriæ, parati etiam majoribus officiis honorare me, si passus fuisssem. Has ædes tum occupant *Ortomarus Luscinus*, & *Augustinus Marius*, quondam Ecclesiastes *Basilea*. Mihi cum his cessit aliqua pars. Post octo fere menses migravit *Marius*, deditque, ut ait *Luscinus*, flores duos, civilitatis gratia. *Luscinus* mansit diu. Ego, ne viderer incivilis, pro tot fere mensibus, quot hic egerat *Marius*, misi honorabili domino *D. Udalricbo* Tribuno plebis coronatos quatuor, præter ea quæ infumseram in hujus domus necessaria; ea redibant ad quinque coronatos. Aliquanto post, circa Natalem *Christi*, Tribunus per *Henricum Glareanum* coepit agere de conducenda tota domo, una cum area quadra, quæ est post ædes, significans se posse locare in annum viginti florenis. Respondi & per *Glareanum* & scripto, si vidua non horreret nomen locatricis, me facile daturum duodecim coronatos, modo domus mihi traderetur libera: cæterum *Luscinium* non libenter cessurum, nec me velle cum quoquam contendere, minime vero cum *Luscinio*. Aliquanto post denuo misi scriptum ad *D. Tribunalum*, aperte testans animum meum, illo quadro mihi non esse opus; ibi *Smorzerus* & alii habebant equos, ibi operabantur fabri lignarii & lapidarii, quos ego nollem expellere: sed si hanc domum mihi faceret liberam, tum si proponeretur æqua merces, responsum, nollem, an vellem. Hoc scriptum sibi servavit *D. Tribunalis*. Quum nihil aliud diceretur à Tribuno, arbitratus sum me hic habitare ea ratione, qua antehac habitaram, hoc est, sine ullo pacto, expectans si quid aliud denunciaret *Tribunus*. Sub hyemem coepit migrare *Luscinus* in domum cujusdam Abbatis, relicta tamen hic maxima

An. parte suppellectilis, & quotidie huc ventitans, velut in
 1331. binis habitans ædibus. Sub hyemem abstulit fere to-
 tam suppellectilem; id ubi viderem, adii hominem, se-
 rio, inquam, nunc migras? Arridens, annuit. Tandem
 quum admonerem, si molestum non esset, ut alicui
 traderet claves, quo locus posset purgari, si modo id
 sine ipsius incommodo fieri posset; contraxit se, re-
 sponditque se post reditum ex *Argentoratis* cum Tri-
 buno velle loqui. Post hæc verba de clavibus, ne vi-
 deretur migrando jus suum amittere, reliquit quod su-
 pererat recularum. Totum una sporta componi pote-
 rat. Quum redisset, rursus egi de clavibus, non ut
 conductor, nihil enim minus suspicabar, sed blande &
 precario, cum his exceptionibus, si id illi commodum
 esset, suoque jure incolumi posset. Multa tergiversa-
 tus, venit in colloquium: præfatus sum, si citra suum
 incommodum vellet mihi ea in re gratificari, fore per-
 gratum; sin minus, me nolle super hac re contende-
 re. Cum, ut sit, incalesceret sermo, magnifice re-
 spondit, id quod frequentissime dicere solet omnibus,
 se à *Jacobo Villingero* & illius hæredibus esse institutum
 in hanc domum totam, nec posse eam possessionem
 cuiquam cedere, se compertum habere voluntatem il-
 lorum. Cum responderem, nihil illius deperitum ju-
 ri, si traderet claves ut locus maneret purus, nunc oc-
 cupari muribus & araneis, non acquievit, sed serva-
 vit claves, & diligentius locum clausit quam antea.
 Tandem adjeci, Tribunalum mecum agere coepisse de
 tota domo conducenda. Respondit, se jus habere in to-
 tum quadrum, meque hic ex illius gratia vivere, quum
 posset solus occupare totam domum. Si ita est, in-
 quam, cur Tribunalum mecum agit de conducenda tota
 domo? Et ego, inquit, loquar cum Tribunalum, & ego
 scio animum Tribunalum. Multaque ejusmodi de jure suo,
 quod animo teneretur, non corpore. Remisi conten-
 tionem. Ubi vocasset Tribunalum cum aliis ad convi-
 vium, gloriatus est apud *Quirinum* famulum meum,
 quod optime conveniret ipsi cum Tribunalum, quod ille
 multa alia loquutus esset ipsi, quam mihi. Post hoc
 colloquium sensi hominem mihi parum æquum. Mul-
 ta questus est apud *Quirinum* de me. Et *Argentoratis*
 quidem asseverant eum in me dixisse plus quam hosti-
 lia; & credo, utcumque ille negat. Quid scribat suis,
 facile divino. Aliquanto post quum hic sæviret pestis,
 quo plus esset spatii, si quid cui ex nostris accidisset,
 blande rogavi, ut sineret illum locum, quem habebat
 clausum & vacuum, nobis esse apertum. Quid respon-
 derit cognoscere ex epistola, quam mitto, in qua suum
 jus constanter asserit. Tandem blande epistola impe-
 travi, ut ostium sineret apertum, quod absque clavi
 clausum nec intus nec foris aperiri potest. Claves ser-
 vavit sibi. Dedi scrinium, in quo reponeret tres char-
 tas, non ob aliud relictas, nisi ne videretur emigrasse:
 ejus scrinii clavem secum abstulit. Post fuerunt *Alce-
 donia*, licet eo loco (gratia Superis) nunquam sim usus.
 Tantum curavi, ut maneret purus. Jam sub finem Mar-
 tii Tribunalum vocat *Glareanum*, ostendit & epistolam
 ejusdem procuratoris, clarissimi viri *Joannis Leblin*,
 Regii Thesaurarii, qua scribit sibi mandatum à Domi-
 no, ut ego jubeam hinc migrare ad natalem *Joannis
 Baptista*, hoc est, intra tres menses, simulque Tribu-
 nus petit à me viginti florenos pro anno retroacto à Na-
 tali *Christi* usque ad Natalem. Id mihi, qui nunquam
 somniam me haberi pro conductore, tam novum
 fuit, quam si quis ostendisset cygnum nigrum. Nun-
 quam recepi conditionem, semper excepi domum li-
 beram: *Luscinus* constanter affirmabat, se habere jus
 in hanc domum totam. Habuit claves domus, ingres-
 sus est quodcumque voluit. A Tribunalum nunquam ad-
 monitus sum, me habitare in conducto, nunquam jus-
 sus sum à *Luscinio* petere claves. Unde mihi potuisset
 in mentem venire, me esse totius domus conductorem?
 Tribunalum principio dicebat, agat *Erasmus* cum *Lusci-
 nio*; imo ne cum illo contenderem, expresse excepi li-
 bertatem totius domus, & testatus sum illum non li-

A benter cessurum. Si quis dono dedisset hanc domum ea
 lege, ut *Luscinus* volentem nolentem excluderem, 153
 incunctanter recusassem munus, tanti abest ut ea lege
 voluerim conducere. Objectum est & illud, postea-
 quam facta est mentio de pretio conductionis, mansi
 in domo velut approbans; imo scripto & verbis con-
 stanter affirmavi, me de domo nisi tota & libera nolle
 pacisci. Mansi autem ea conditione, qua antea, videli-
 cet precario, paratus exire quodcumque juberer. Ne-
 mo jussit. Secus fuisset, si habitanti in conducto dice-
 retur, *Possim hanc domum locare pluris*; Is, si admonitus
 maneret, videretur accipere pretium auctum. Tam
 multi sunt his ædibus usi gratis, putabam Magistratum
 B partim ex sua benignitate, partim ob commendatio-
 nem Regis *Ferdinandi* mihi velle hoc honoris habere,
 & quanquam nulla intercessisset pactio, plus dedissem
 quam alios dedisse audio. Ea vox à me frequenter &
 dicta est & scripta, me malle pro hac domo libera da-
 re viginti florenos, quam pro non libera, ut nunc est,
 quinque. Tribunalum dicit se repetiisse claves à *Luscinio*,
 atque illum respondiisse, *reliqui in ædibus*. Verum di-
 xit, reliquit in ædibus aliquas claves, sed non illas, de
 quibus Tribunalum sentiebat. Claves primi ostii & do-
 mus, quam obtinebat, servavit sibi, & adhuc servat.
 Ita verba data sunt Tribunalum. Non cuperem in his æ-
 dibus habitare vel precario vel conductis: erat tamen
 C hoc humanitatis, senem, valetudinarium vel ægrotum
 potius, tum hospitem, & *Caroli* Cæsaris & Regis *Fer-
 dinandi* literis commendatum, tempestivius admonere
 de migrando, præsertim cum mihi in novis ædibus sit
 exstruendum fumarium, & apparandus huic corpuscu-
 lo commodus nidus. Ad inveniendas ædes, conducen-
 das aut emendas, ad ornandas, ad exstruendum fo-
 cum, perquam angustum spatium sunt tres menses. At
 ego sub finem Martii jubeor migrare ad natalem *Joan-
 nis*. Et interim, quum nec conduxerim ædes, nec con-
 ducere voluerim, nisi traderentur liberæ, idque con-
 stanter & dictis & scriptis sim evidenter testatus, à fe-
 sto Natalis *Christi* anni M.D.XXIX. usque ad natalem
 D *Joannis* M.D.XXXI. petuntur à me floreni triginta,
 quasi totam domum conduxerim ac possederim. Sed
 confido Tribunalum re diligentius expensâ mutaturum
 sententiam. *Friburgo*, Anno 1531.

EPISTOLA MCCXI.

Erasmus Rot. Guilhelmo Juniori Duci Juliacensi S.

Vt tu geminum tui *μνημόσυνον* apud me esse volui-
 sti, clarissime juvenis, alterum quod absenti cor-
 poris tui speciem mihi repræsentaret, alterum quod
 animi tui simulachrum exhiberet: ita & ipse gemi-
 nam cepi voluptatem; nam & insigne poculum meos
 E amicorumque meorum, quibus id ostentare soleo, o-
 culos delectat: & epistola tuis digitis depicta, atque ex
 isto pectore deprompta, quoniam admirabilem quan-
 dam indolem spirat ac refert, hoc uberiore voluptate
 perfudit animum meum, quo mentis bona sunt exter-
 nis istis commodis præstantiora. Tale siquidem pocu-
 lum mittere quivis Principum potest, talem episto-
 lam scribere non ita multi valeant, primum bene *La-
 tinam*, inspersis aliquot *Græcorum* verborum emblema-
 ris, deinde sobriam, sensibusque philosophicis. Po-
 culo *τιμιον* boni ominis addis *ἀγαθὸν δαίμονα*. hoc o-
 F men ut maxime imprefferit artifex metallo, tu tamen
 longe felicius expressisti tuis illis literis, Principem no-
 bis & salutarem, & ista ditione tum ampla tum lucu-
 lenta dignum pollicentibus. Dedisti quod & amicis &
 inimicis ostentem poculum, ut amici tanti Principis
 amicitiam mihi gratulentur, inimicis oculi dolcant: e-
 pistolam ut tuæ sortis adolescentes ad Philosophiæ stu-
 dium exstimulem. Merito tibi non placet exemplum
Dionysii, qui celebres opinione probitatis ac doctrinæ
 viros, non in aliud secum habebat, quam ut per eos
 apud populum honestam famam aucuparetur. Hic
 enim fucus erat, non virtutis studium, & hoc erat abu-

Ab abuti consuetudine sapientum, non uti. Tibi vero, qui
 1531. mavis præstare bonum Principem, quam simulare,
 magis arridet illud *Sophoclemm*, σοφοὶ τυγχάνουσιν τῶν σοφῶν
 εὐνοσιῶν. Jam quid ista tua modestia amabilius, quod di-
 tionem tam latam tamque magnificam *Spartam* appel-
 las, cujus recte administrandæ quam proferendæ tibi
 majorem curam esse significas? Maecte istius animi esto,
 Princeps inclyte: cujus utinam essent omnes Monar-
 chæ, levioribus tempestatibus jactarentur res humanæ.
 Ista nimirum est bona Philosophiæ pars, quam *Plato*
 requirit in his qui Rempubicam administrant, non ut
 Sophistico more disputent, de Principiis rerum, de
 Infinito, de Tempore, de Motu, de Exhalationibus,
 deque his quæ humi gignuntur, quanquam ne hæc qui-
 dem scire indecorum est Principi, sed ut animum ha-
 beant omnibus vulgi cupiditatibus superiorem, omniaque
 facta simul & consilia sua Reipub. commodis & honesto
 metiantur. Hæc experientia rerum discere quum per-
 longum est, tum humano generi calamitosum, quæ non
 solum compendio, sed etiam tuto, vel è Philosophiæ
 præceptis, vel è sapientum convictu percipiuntur. Ne-
 mine consulto quicquam magnæ rei aggredi tyrannicum
 est: atqui ut Princeps ex variis sententiis quod optimum
 factu sit, vel eligat, vel eliciat, necesse est ut ipse con-
 sultorem habeat in pectore. Quot malis videmus con-
 cussam *Galliam* & *Italiam*, imo totum fere orbem, ho-
 dieque concuti? à quibus poteramus esse liberi, si Prin-
 cipes quidam animum vere Philosophicum obtinuissent,
 maluissentque Reipub. commodis, quam privatis cupi-
 ditatibus inservire. Hujus vero Philosophiæ duplex est
 munus, alterum ut perspiciat quid sit rectum & utile,
 alterum ut ab eo, quod ratio suavit, nullo privato affectu
 abducatur, sed in bene consultis constanter perseveret.
 Proinde spem nostram jampridem de te conceptam non
 mediocriter confirmat, quod audio tibi parentem utrun-
 que esse, quum aliis Principe dignis virtutibus prædi-
 tum, tum hac præcipue, quod justitiæ tenacissimi sunt
 adversus eos, quorum immania facinora nullam meren-
 tur misericordiam; in quo numero ponendos arbitror,
 qui latrocinii infestent viatorem. Id quum per se sit
 sceleratissimum, fit etiam sceleratius, quoties ii qui sa-
 larium accipiunt in hoc, ut regionem purgent latroci-
 niis, ipsi latrocinium exercent, non sine magno Prin-
 cipis dedecore. Sed desino, ne te defatigem priusquam
 ad voluminis, quod tibi dicatum mitto, lectionem ac-
 cedas. Dominus te cum illustrissimis parentibus servet
 incolumem. Datum *Friburgo Brisgoia*, Anno à *Christo*
 nato 1531.

EPISTOLA MCCXII.

Erasmus Rot. Tielmanno à Fossa S. D.

Nihil opus erat ulla excusatione, *Tielmanne*
 charissime, qui nulla in re peccas, nisi quod im-
 modice diligis. Fac ut habeas rationem tuæ valetudi-
 nis, vel eo quod multi sint quibus te salvo est opus.
Gryneum tibi placuisse gaudeo. De famulis duobus mi-
 hi jam prospectum est, aliquanto minus eruditis, quam
 illi fuerant quos dimisi, sed moribus commodioribus.
 Sic mecum agitur, ut concionatorem absolvere nec
 vacet, nec libeat, nec expediat, hoc furioso seculo.
Ricuvino suam felicitatem gratulor. Comes à *Nova A-*
quila diutius vivere potuisset, nisi dignitatis quam va-
 letudinis rationem habere maluisset. De *Bernardo Ha-*
gio & *Joanne Greppero* næ tu magnam voluptatem mi-
 hi nuncias, scribam illis simulac dabitur ocium. *Bed-*
daicam camarinam *Albertus Pins* rursus suo volumi-
 ne movit. *Gryneus* tibi bellam narravit fabulam de Ma-
 trimonio, nisi quod arbitror abs te perperam intelle-
 ctam. Prædicarat in suis ad me literis meam laborum
 in studiis tolerantiam in decrepita ætate, sed præcipue
 standi patientiam admirabatur. Ego vicissim jocans
 extuli vires meas, addens me jam etiam venari uxor-
 culam, ne quid ista decrepitæ senectutis commemora-
 tione officeret meo conjugio. Ille, ut est facetus, re-

A spondit, Si non contingeret alia, se cessurum mihi
 suam, quam haberet puellam aînos natam viginti duos. An.
 Egi gratias pro commoditate. Tantum de Matrimo- 1531.
 nio. Hominem in dies expectamus ex *Anglia* redu-
 cem. Quanquam terret me carmen *Virgilianum*, *Fac-*
ilis descensus averni, nosti cætera. Bene vale. *Fri-*
burgo Brisgoia, Anno 1531.

EPISTOLA MCCXIII.

Erasmus Rot. Viglio Znichemo S. D.

EPISTOLAM, quam *Augusta* reliqueras, accepi An.
 plenam amicissimæ cujusdam erga me voluntatis, 1532.
 B quam abunde & hic præsentî præsens declararas, *Vi-*
gli candidissime. Respondi per *Gallum* auspiciatissimi
 nominis, dicebatur enim, ni fallor, *Petrus mons au-*
rem, visus est sobrius ac probis moribus, is non pete-
 bat *Patavium*, sed per *Venetias Romam*. Commiseram
 illi & alias literas, sed an reddiderit, nescio. Alteras li-
 teras tuas accepi per *Antonium Eggerum*, *Patavi* scri-
 ptas xiv. Cal. Septembris: qui dies si nihil habet erro-
 ris, volasti tu quidem, non equitasti. Suspicio errore
 calami Septemb. pro Octob. positum. Utcunque ha-
 bet, gratulor tibi aditæ *Italia* procemia fuisse prospera,
 precorque ut his auspiciis cætera respondeant. De *Egna-*
 tio nihil tu quidem novi narras, sed tamen jucunda
 C omnia: sic enim amo virum ad unguem factum, ut ad
 omnem de illo commemorationem exhilarer. Quid au-
 dio? cum *Ciceronianorum* turmis velitaris, & paras te
 justo conflictui? At prius scire velim quid inter vos con-
 veniat, quid sit in controversia. Si volunt ut juvenes
 sese componant ad imitationem *Ciceronis*, in hoc maxi-
 me nobis cum illis convenit. Nec repugnarim, si cen-
 sent hunc præcipue imitandum. Sin vero non permit-
 tunt ut usquam à *Cicerone* recedamus, neque quicquam
 ab aliis, licet probatis, Auctoribus sumamus, nec ipsos
 arbitror hoc facere, quod ab aliis exigunt, si qui sunt
 omnino qui hoc exigunt. Sed malus quispiam genius
 hanc pestem conatur injicere studiis, qualem jampridem
 D injecit religioni. *Hermannus Frisius* semper mihi
 visus est affectare *Ciceronis* jucundam facilitatem. Quod
 arbitror te quoque tum fecisse, tum facere: nam hæc
 epistola tua postrema spirabat nescio quid *Tullianum*,
 non quidem præter solitum, sed tamen solito magis.
 Verum, illud tibi videndum est, ne dum impendio stu-
 des esse *Ciceronianus*, parum approbes te auribus & vo-
 1532. *μοσόν* & φιλοβατόλων. Extra jocum, mi *Vigli*, sua-
 ferim, ut aut cum talibus ne conflictetis, aut ne con-
 certatio exeat in amarulentiam. A me si requirunt *Tul-*
liana dictionis nitorem, bis iniquum faciunt; primum
 quod à *Batavo*, dein quod à Theologo. Alioqui sum ex
 eorum numero, qui *M. Tullii* facundiam, divinam esse
 E potius quam humanam arbitrantur. Tantum abest ut
 illius phrasim improbem. Nos hic toti sumus in rixis.
 Prodierunt censuræ *Sorbonica*, his respondi, sed perpe-
 tua moderatione. De eodem, quod ajunt, oleo respondi
 & *Clithovei* veteribus næniis. Expectatur *Cæsar Ratis-*
bona Synodum instauraturus, sed ille mirum quam agat
Callipiden, nec id præter solitum. Ego multis jam die-
 bus tussi concutior. Vulgare nunc hic malum est. Mi-
 ror te in literis non meminisse *Bembi*, quem audio præ-
 cipuum isthic omnium felicium ingeniorum agere pa-
 tronum: oportet enim te illi jam & notum & charum
 esse, nisi aut tu aut ille mihi parum notus est. Vale.
 Datum apud *Friburgum* 8. Februarii, Anno à *Christo*
 nato 1532.

EPISTOLA MCCXIV.

Erasmus Rot. Joanni Pauntgartnero S.

ANTE annos ferme duos *Ulrichus Zasius*, vir plu-
 rimis maximisque dotibus suspiciendus, sed haud
 alia tamen amabilior, quam admirabili quodam ani-
 mi candore erga amicos, præbuit mihi gustum vini
Pauntgartnerici, quod sane palato quamvis exquisito pla-

An. cere poterat. At idem ingenii *Paunigartnerici* gustum
1532. nuper aliquanto pleniorē dedit, mihi quidem longe
suaviorem: nam ea suis ad me literis de te prædica-
vit, vir clarissime, ut non solum me totum rapuerit
in amorem tui, verum etiam effecerit ut existimem
me tibi non mediocriter devinctum, ipsi devinctiorem,
quum antehac fuerim devinctissimus. Quis enim non
amet virum Reipublicæ commodis natum, & in quo
cum amplissima fortuna præclaræ virtutes animi paria
faciant? Imo non paria faciant, sed longe superent.
Zasium autem promerentem sic multis annis amavi,
ut prorsus, juxta legem *Pythagoricam*, omnia mihi
cum illo duxerim communia. In quem quum tam effu-
sa fuerit tua benignitas, scito *Erasmum* totidem no-
minibus obstrictum esse tibi quot *Zasium* habes obstri-
ctum. Quod si hac lege me recipis in numerum debi-
torum tuorum, eadem lege me recipias oportet in nu-
merum amicorum: etenim si hoc est amicitiae jus, ut
res cæteras faciat inter amicos communes, multo ma-
gis convenit, ut ipsi quoque amici sint communes, quum
hac possessione nulla sit preciorior. Porro, *Zasius* plu-
rima sua in me merita non mediocri auctario cumula-
vit, posteaquam in hujus amicitiae consortium adopta-
vit veterem amicum. Sed hæc alias copiosius. Hæc
vix scribere licuit diutina tussi concusso, quod malum
hic plurimos occupavit. Bene vale. Apud *Friburgum*
Brigonia 8. Februarii, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXV.

In BASILIUM Græce.

Des. Erasmus Rot. R. D. Jacobo Sadoleto, Episcopo
Carpentoracensi, S. D.

PRORSVS obfirmaram animum, hujus ævi decus
Sadolete, statueramque Typographorum quamlibet
importunis flagitationibus, obsequium præfandi in alie-
nas lucubrationes in posterum omnino pernegare: sed
ab hac adamantina, ut mihi quidem videbatur, sen-
tentia me transversum abripuit Divus *Basilius*, vir opti-
mo jure dictus *Magnus*, sed *Maximi* cogomine di-
gnior. Ex his, quæ versâ legeram, veluti per nebulam,
suspiciebam ingenii dotes plane divinas, ac pectus hu-
mana conditione majus. Verum, simulatque contigit
audire *Christianum Demosthenem*, imo coelestem ora-
torem sua lingua loquentem, sic animum meum totum
perculit, inflammavitque vere flexanima divinitus af-
fati Præfatis eloquentia, ut mihi nihil prius curandum
duxerim, quam ut inæstimabilis hic thesaurus in pu-
blicam utilitatem typis evulgaretur. Etenim si me lu-
sciosum ac frigidulum sic ad pietatis amorem accendit,
quanto magis rapiet eos, qui pro ingenii felicitate pro-
que copiosiore doctrina, quum perspicaciores habent
oculos, tum ad pietatis studium suapte sponte sunt pro-
penses. Neque enim hunc, ut arbitror, affectum
in me genuit arcana quædam ingeniorum cognatio,
quemadmodum puerum rapuit olim *Horatius*, quum
ipse nondum scirem quæ res me tantopere delectaret:
quid enim affinitatis huic mortalium infimo, cum
incomparabili heroe? Sed omnipotens ille Spiritus
per organum electum suam exferens *ἑρμῆς*, sic af-
ficit animos nostros. Hæc est enim illa, cujus so-
mnium modo vidit *Plato*, vere pulcherrima rerum
sapientia, quæ spiritualibus oculis conspecta, incre-
dibiles excitat amores sui. Equidem contumeliam ef-
se judico, *Basilii* facundiam cum quoquam eorum
comparare, quorum eloquentiam supra modum ad-
mirata est *Græcia*, juxta modum æmulata *Italia*: quis
enim inter illos sic omnibus dicendi virtutibus excel-
luit, ut in eo non aliquid vel desideretur, vel offen-
dat? Tonat ac fulgurat *Pericles*, sed sine arte. *At-
tica* subtilitate propemodum friget *Lyfias*. *Phalereo*
suavitatem tribuunt, gravitatem adimunt. *Isocrates*
umbratilis Orator, affectatis structuræ numeris ac
periodis orationis, perdidit illam nativæ dictionis gra-
tiam. *Demostheni*, quem velut orationibus numeris ab-

A solutum eloquentiæ exemplum producit *M. Tullius*, An.
objectum est, quod Orationes illius olerent lucernam, 1532.
nec desunt qui in eo affectus & urbanitatem requi-
runt. Sed ut maxime aliquis exstiterit, in quo ne-
que naturam, neque artem, neque exercitationem
desideres, quem mihi dabis, qui divi *Basilii* pe-
ctus numine plenum, non dicam æquarit, sed vel
mediocri consequatur intervallo? Quem qui tantum
philosophiæ, qui omnium disciplinarum circulum cum
summa dicendi facultate conjunxit? Sed, ut dixi,
contumeliæ genus est virum divinitus afflatum cum
prophanis ac nihil aliud quam hominibus conferre.
Decentius est, divum cum divinis componere. Tulit ea-
dem ferme ætas aliquot summa facundia parique do-
ctrina ac pietate viros, *Athanasium Alexandrinum* E-
piscopum, *Gregorium Nazianzenum Basilii Pyladem*,
ac studiorum sodalem, *Joannem Chrysostomum* & ipsum
Basilio familiarem, ac fratrem *Gregorium Nyssenum* E-
piscopum. Horum suis quisque dotibus summus erat.
Athanasius ad docendum accommodatissimus: *Na-
zianzenus* floridum & argutum orationis genus am-
plexus videtur: *Chrysostomus* licet pulchre suo cogno-
mini respondens, alicubi verbis redundat, & in di-
gressionibus videtur immodicus: *Nysseno* placuit pia
simplicitas. At *Philostorgius* in tantum prætulit
C *Athanasio Basilium*, ut virum alioqui summum cum *Ba-
silio* collatum scripserit, videri puerum. *Nazianzenus*
videbatur cum *Basilio* paria facturum, ni inter tot or-
namenta, novos aliquot interdum haberet insperfos.
Argutiarum & externæ sapientiæ affectatio, dictio-
nisque structura ab *Isocrati* exemplo non abhorrens,
nonnihil resipiunt scholam Rhetoricam. Cujus rei si
quis fidem requirat, in *Menodia*, quam ab se summa
cura elaboratam non dissimulat ipse, videbit multum
fabularum è Poetis adscitum, videbit & collationem,
qua *Basilium* cum veteris Testamenti claris heroibus
committit, duriusculam esse. At in *Basilio* nescio quid
morosulus etiam lector possit desiderare. Manat è fan-
tissimo pectore, cunctisque humanis cupiditatibus de-
fecato, simplex ac naturalis oratio. Præstantur o-
mnia quæ potest ars, nec ulla tamen ulquam ar-
tis significatio: agnoscas ibi summam mundanæ phi-
losophiæ cognitionem, sed nullam prorsus ostentatio-
nem. Sentias illum callere disciplinas liberales, & in
his mathematicas omnes, sed sic adhiberi, ut nihil
aliud quam ancillentur pietati. Divinarum Scriptura-
rum testimonia tam concinne admiscet orationi per-
petuæ, ut gemmas purpuræ non assutas, sed ibi na-
tas dicas. Nec in uno tantum genere excellit. Tan-
ta erat ingenii dexteritas, ut quocunque se intendis-
set, felicissime rem gereret. In enarrandis sacrorum
E Voluminum mysteriis, mire *ἱδανλὸς*, diligens, cau-
tus, apertus, minimeque violentus. Ad genus pano-
gyricum putatur maxime natura fuisse compositus, in
quo sic orationem attemperat ad animos auresque mul-
titudinis, ut & imperitis sit perspicuus, & eruditus
admirandus. In disputando adversus *Eunomium* quum
admirabilem habeat subtilitatem, nusquam tamen ab
orationis perspicuitate recedit: atque intra catholici
dogmatis defensionem sese continens, nusquam eva-
gatur in convitia nihil ad causam facientia. Nec sui
dissimilis est in opere ad *Amphilochium De Spiritu San-
cto*; sed quodcunque tractat argumentum, nusquam
F illum destituit perpetua dictionis sanitas ac jucunditas,
eque non adscita, sed nativa. Adeff ubique, juxta no-
men illius, regia quædam majestas cum admirabili
quædam humanitate conjuncta: Sic invehitur in mores
hominum, ut objurgantem etiam possis amare. Qua-
lis erat oratio, talis erat & vita. Hac ingenii dexte-
ritate *Ensebius* Episcopus ambitione tendentem ad
seditionem, ex æmulo reddidit amicissimum. Hac
Modestum Cæsaris Præfectum sic contempsit, ut ho-
minem impium virtutis fulgore raperet in sui admira-
tionem. Hac *Ensebius* Ponti Præfectum devicit, de-
jecitque, ac mox dejecto talit opem. Hac ipsum Impe-

peratorem *Valentem*, quum ingressus esset ecclesiam, primum in stuporem adegit: mox sapienti colloquio à concepta crudelitate deterruit; atque etiam ab *Arianæ* factione revocavit, nisi quod hujus amabilis libertas construxerat, aliorum pertinax improbitas destruxisset. Animus erat adeo paratus ad martyrium, ut illud munus etiam exoptaret loco. In scriptis illius nihil usquam obstreperit humani affectus, nusquam suam agit causam. Postremo, inest quiddam, quod quo nomine sit appellandum, nondum inveni. Adest peculiaris gratia, quæ nunquam satiat legentem, sed semper sitientem dimittit. Itaque quum mihi persuasisset haud mediocrem utilitatem & sacris studiis & *Christiana* pietati accessuram, si non umbra *Basilii*, sed ipse *Basilium* in manibus omnium versaretur, persuasi *Hieronymo Frobenio* atque hujus socio *Nicolao Episcopo*, ut quicquid ejus pervestigari posset, typis evulgarent. In his enim, quæ *Basilii* titulo *Latine* versa tenemus, *Basilii* maxima pars abest. *Georgius Trapezuntius*, homo doctus, ingenue fatetur sese impari suscepto negotio, quod neque tanta *Romani* sermonis adesset facultas, quæ *Græci* sermonis gratiam elegantiamque referret, nec rei Theologicæ tanta peritia, ut ubique rerum, quæ traduntur, subtilitatem assequeretur. *Ruffinus* nusquam nec elegantem nec bonæ fidei interpretem præstitit. Ut autem de his, quæ vertit *Raphael Volaperranus*, ali-quod experimentum caperem, visum est cum *Græcis* conferre, quicquid primum occurrisset. Occurrit autem Homilia De *Jejunio*, materiam tractans popularem, nostris difficultatibus involutam. Omitto nunc elegantiam, qua fide rem gesserit, vide. In primo statim versu, quod est in *Græcis*, ἐν νεομηνίαις, id est, in primis mensium, omisit: sed id pensans, mox addidit de suo, quia præceptum in *Israhel* est: idque parum concinne, quum mox sequatur, τὸ πρῶτον γὰρ ἐστὶν περὶ ἡμερῶν. Dein quod *Græce* est, τῶν προαγούσων ἡμερῶν ἰορθῶν, id est, antecessentem cateris diebus festivitatem, vertit, hanc horum dierum celebritatem. At *Basilium* alioquin ad insignem diem qui præcessit. Rursus quod *Græce* est, ἀποσημαίνῃ τὰ ἀναγνώσματα, id est, indicant lectiones, reddidit, significare videntur: diminuens, quod augmentum voluit *Basilium*, quum ante dixerit, omni suba vocalius, omnique musico instrumento significamus. Prætereo minutula, quod pro ἰγνωρίσασθαι, id est, didicimus, vertit, novimus & proque παρασαύψα, id est, rejicente, dixit vituperante. Atque hic rursus ex *Esaiâ* adjecit interpres: In die, inquit, jejuniis convenitis debitores vestros, fora contentionesque exercetis; quum *Græca* sic habeant, μὴ εἰς κρίσεις καὶ μάχας ὑποδύεσθαι, ἀλλὰ λύε, &c. id est, nolite jejunare ad lites & contentiones. Paulo post, quod est, μὴ σκυθρωπώσης διαπραδύμενος, id est, ne tristis sis dum curaris, vertit, neio curatus liberatusque maret. Rursus, διδύμεσον, id est, bono sis animo, vertit, gaude si sapias. Paulo post, ἦγε ὡς ἀλήθως ταύτης τῆ προσηγορίας ἀξία, prorsus omisit, quod, ut opinor, non intellexit illum aliter ad etymologiam *Græce* vocis ἡσιεία quod idem mox facit, in his, ὁ ἀληθινὸς ἐχέριστο, ὁ νικητὴς ἀπεκλήρωτο. Dehinc, quod est, ἐπὶ τῷ ἐνδον λαμβάνει τὸ μελὴν τῶν νομοθεσιῶν, id est, præceptum ad interna membra accommoda, sic vertit, intus intus nuge sancto oleo carnis. Item quod est, ἵνα μέτοχος γένῃ Χριστοῦ, perdidit allusionem à chrismate ad *Christum*. Mox, καὶ δὲ πρῶτον ἐπὶ τῇ ἡσιείᾳ, id est, ita accede ad jejunium, vertit, hoc modo jejunio appareas. Multa sciens transilio, ne molestus sim lectori. Πρόσδεσμε, id est, accente, vertit, prodi. Paulo post, πατέρων ἐστὶν κειμήλιον πᾶν τὸ ἡγχαϊότην διαφέρειν ἐστὶν αἰδέσιμον, id est, à majoribus traditus thesaurus est: Quicquid excellit antiquitate venerabile est: priorem partem omisit, posteriorem sic reddidit: proverbium est, Omne per antiquitatem fieri nobilius. Jam quod continenter sequitur, δὲσωπὴθῇ τῶν πολλῶν τῆ ἡσιείας, id est, reverere canitiem jejunii, vertit, jejunii canitiem diligenter perscrutare. Rursum post versus aliquot, φειδοὶ τὸ σαρκὸς τῶν βρωτῶν ἀπολήθι-

μερον, in carnis indulgentiam cibum suggerentem; referatur enim ad serpentem, qui præcessit: ille separavit atque ita vertit, parce carni cibum subministrare, ratus φειδοὶ verbum esse, quum sit nomen dandi casu, alioqui esset φείδω. Reliqua quid attinet persequi, quum ex his abunde liqueat, tantum interesse inter *Basilium* versum, & sua lingua loquentem, quantum inter lusciniam modulantem, & corvum crocantem. Equidem fateor & *Raphaelis*, & *Francisci Aretini*, & *Aniani*, aliorumque hujus notæ scriptorum industria nos nonnullam debere gratiam: sed quid futurum conjectamus, quum ex ad hunc modum versis Auctoribus graves Theologi serio proferunt testimonia, ac de catholicæ fidei dogmatibus pronunciant? Proinde quum omni professioni, tum in primis Theologicæ necessarium arbitror, ut aut è fontibus haurire malint, quam è lacunis, aut eorum, qui vertere, fidem exploratam habeant. Quanquam inter innumeros, qui hoc operæ susceperunt, quotusquisque est qui non plurimis in locis vel imperitia, vel oscitantia lapsus sit? Quo sane nomine studiosorum omnium favorem meo judicio promeretur officina *Frobeniana*, quæ prima apud *Germanos* ausa est *Græcum* Auctorem antea non evulgatum excudere formulis, ab omnium laudatissimo *Basilio* rem auspicata. Quod si successerit, ut successurum spero, decretum est quotannis huic negotio prælum unum dicare. Dein quod in *Vitis Plutarchi* tentatum est à quodam utriusque linguæ peritissimo, idem curabitur in *Basilio*, *Chrysostomo*, *Athanasio*, *Cyrillo*, *Gregorio Nazianzeno*, & horum similibus Auctoribus, licet quædam ita versa videantur, ut appareat minus negotii futurum ei qui denuo vertat ab integro, quam qui depravata restituat. An non igitur publico omnium bonorum favore digni sunt, qui ad tantam studiorum ac religionis utilitatem & facultates omnes expendunt, & curam vigilantiamque summam impendunt? Verum, hic quoque videtur haudquaquam dormire *Ase Homericæ*, quæ per *Eridem* malum contentiosum inter *Italos*, *Gallos* ac *Germanos* immittere conatur. At quanto consultius erat nos invicem mutuis officiis adjuvare: ut qui posterior sit, præcedenti non invidet, sed applaudit: qui prior, sequi conanti manum porrigat? Hac admonitione nihil erat opus, si cunctis adesset is animi candor, eaque sinceritas, quæ tibi: nihil enim dubito quin huic honestissimo instituto sis utroque fautor pollice, aut, ut melius dicam, toto pectore. Atque hac potissimum de causa visum est curare, ut *Basilium* ille *Magnus* tui nominis auspicio prodeat in publicum, qui tam admirabili facundia tractas arcana volumina, ut non immerito *Latinus Basilium* appellari possis. Propitia sit mihi tua modestia, si quod sentio reticere non valeo. Verum, hæc scribenti mihi recrudescit dolor, quem gravissimum ex bibliothecæ tuæ pandæthria pridem conceperam: poterat enim illa ad hoc institutum, quod absque *Græcorum* voluminum copia geri non potest, magno esse adjumento. Nunc si tua forte bibliotheca *Basilium Græcum* non habet, hujus saltem accessione suppellectilem tuam literariam augemus. Atque utinam totum *Basilium* dare licuisset. Libros enim, quos divinitus scripsit in *Ennomium*, multum vestigatos nancisci non quivimus. Precor ut Dominus R. amplitudinem tuam studiorum ac rei *Christiane* commodis diu servet incolumem. Datum apud *Friburgum* 22. Februarii, Anno à *Christo* nato 1532.

EPISTOLA MCCXVI.

Erasmus Rot. Ambrosio à Gumpenbergo S. D.

PROFECTO mei me pudet, *Ambrosi* vir eximie, suspicor literas tuas mihi redditas simul cum multis aliorum, jam studii laboribus, ac legendis epistolis fatigato: nam sic interdum evenit, ut inter plurimas una quæpiam effugiat fallatque, aut non lecta, aut oculis carptim decursa. Hoc tempore quum responsurus

Xx xx 3

qui

An. quibusdam, epistolarum acervos excuterem, tua for-
1532. te venit in manus. Ex ea cognovi te R. Cardinalis *Cajetani* literas ad me misisse. Scito nihil mihi ab illo red-
ditum, præter libellos de Eucharistia, Confessione,
& Invocatione divorum, in quibus mihi vehementer
placuit, & erudita brevitæ, & disputandi sobrietas,
quum nunc magnis clamoribus res à plerisque agatur,
& sic agatur, ut ex perturbatissima fiat perturbatio.
Eos & legi perlubenter, & doctis amicis communica-
vi, denique & typographis commisi. Quod si lite-
ræ R. D. *Cajetani* accessissent, plane triumphassem.
Hoc te nescire nolui, precorque ut hanc infelicitatem
mihi condones, meque patrono tuo excuses, cujus
amplitudini commendatus esse cupio. Bene vale. *Fri-
burgo Brisgoia* 5. Martii, Anno à Christo nato 1532.

EPISTOLA MCCXVII.

Erasmus Rot. Joanni Paungartnero S.

V TINAM ex ingenii mei vena tam facile aliquod
depromere liceat, vir clarissime, quam tibi pro-
clive est è terræ venis, munus nostra dignum amicitia.
Ut ad te antehac ignotum scriberem, eam audaciam me
docuerat *Zafius* exhortator vehemens, cui quicquam
negare mihi non est integrum, ob innumera ipsius in
me merita, quibus me sibi jam olim habet obstrictum,
nunc hoc etiam nomine obstrictiorem, quod hominis
candidissimi accessione amicorum meorum catalogum
auxit. Paucos hodie reperias ex animo amicos. At il-
lud sinceræ benevolentiae præcipuum est argumentum,
si quis suos etiam amicos cum amico cupiat habere
communes. Proinde cum mihi vehementer gratum sit
quod misisti aurum nativum & infectum, animi mini-
me fucati symbolum, tamen non paulo beator mihi
videor factus, qui te amicum lucrifecerim, quam qui
munus acceperim, quod tua tamen modestia hoc nomine
vocari non patitur, arram dici mavis. Nihil adhuc offi-
ciorum in te contuli, nec quid omnino possim video,
sed si quid in te conferre liceat, in promeritum con-
tulero. Repeto enim id quod scripsi superioribus lite-
ris, ni fallor, quot nominibus tibi *Zafium* habes ob-
strictum, totidem habes & *Erasmum* devinctum. Su-
pereit ut *Zafio* proxenetæ, & tibi gratias agam, vir
amicissime, lubens relaturus, si vel tu vel *Zafius* sub-
moneat, qua in re queam animo tuo gratum facere. Si
lubet, facito periculum an hæc ex animo loquar nec-
ne. Cupio te cum omni tibi charis quam rectissime
valere. *Friburgo* 7. Martii, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXVIII.

Erasmus Roterodamus S. P.

A GUNT hic duo illi *Hollandi* qui te adierunt, sed
uterque zonam perdidit. Minor mire ambiebat
esse famulus: nam meorum alter inviserat suam *Bur-
gundiam*: sed rediit. Exspecto reditum *Bebellii* ex
Anglia, qui nisi adfert certa, consilium est unum è
meis in *Angliam* amandare. In literis hoc aberat,
quod expectabam maxime, ut certum vigilans audi-
rem te esse Canonicum: tanta enim vulturum turba
facit, ut non vacem omni sollicitudine. Cum *Alean-
dro* per literas exposularem de libello *Julii Caesaris*.
Is, quo se liberet stolidissimi facinoris invidia, excu-
sat se literis accurate scriptis, sed utitur lemmatibus
multo frigidissimis. Exemplar ad te mitto. Ut video,
tibi propemodum persuasit: at ego qui è domestico co-
victu, ac lectuli quoque contubernio, totum intus &
in cute novi, tam scio esse ovum illius, quam scio me
vivere. Sed huic tempori serviendum. Pro verbis
dabuntur verba. Accitus est in Aulam *Alphonsus Ver-
vesius* Monachus, qui scripsit ad me septem collatio-
nes, ut multa paucis dicam, valde Monachales: eas
ajunt jam excudi *Lutetia*. Ipse scripsit ad me ex Aula
amicæ, sed (quod est Monachorum proprium) non absque
minis. Episcopus *Augustensis* promisit se per proprium

A nuncium scripturum, quid agatur in Synodo. Non du-
bito, quin *Aleander* futurus sit sui similis per omnem
occasionem. *Joannes Campensis* agit motoriam fabulam.
Nunc *Norenberga* excudit Opus, nescio quod. *Joan-
nes Danus* offendit Episcopum *Culmensensem* ob jactatam
epistolam meam. De Collegio non sine causa sollici-
tus est *P. Agidius*. Sed in admittendo *Rescio* cum
uxore, dormitatum est. Principiis obstandum erat.
Hic quotquot callent bonas literas, amant Euange-
lium. Alioqui non deessem officio meo. Bene vale.
Friburgo 3. Maji, Anno 1532. Adhuc ædifico sepul-
chro proximus. Tu fac ut litem absolvas. Fortassis
Aleander nihil tibi profuit in causa tua. Et τεχνὴν δι-
νὴν θεὸς artifex. Ignosce, non relegi. Saluta *D. Jo-
docum* Præsidem, & *Rescium*. Expoſtulat mecum *Re-
ſendum* ob editum carmen. Atqui putabam hominem
esse liberum. Alioqui nunquam eram editurus. De-
miror autem quare me hoc nescire volueris. Rursum
vale, ὡ φίλτατὴ μοι κεφαλὴ.

EPISTOLA MCCXIX.

Erasmus Rot. Jodoco Sasbonte S.

D ICTVM est olim, eum oportere egregie probum
esse, qui *Athenis* esset probus: nunc non absur-
de quis dixerit, eum oportere sincerum esse amicum,
C qui hoc seculo sit amicus *Erasmo*, quo sycophantiis,
conviciis, ac mendaciis undique fervent flagrantque
omnia, & in quo nec inimicos attingere tutum est,
nec amicos prodere. Exuperior tamen in hoc rerum
tumultu non paucos esse qui mihi ex animo bene vo-
lunt. Hos eo mihi chariores habeo quod rari sunt:
sed paucos eximios malo, quam turbam inexplorato-
rum ac vulgarium. Complures anni sunt, quod ex
amicis minime levibus cognovi, te de nostris studiis &
sentire candide, & honorifice prædicare. Eum affe-
ctum nondum in te refrixisse ex *Quirini Taleſi* pridem
amanuensis mei literis cognovi nuper. Quo nomine,
D *Sasbonte* charissime, profiteor me tibi debere pluri-
mum, & debere libenter: atque utinam tam mihi ef-
set in proclivi tecum mutuis officiis paria facere, quam
in promptu est amore mutuo respondere. *Hollandiam*
patriam tot bellis laceſſi, tot exactionibus expilari,
tot incursionibus vexari, diripique ab amicis pariter
atque ab inimicis, mihi, ut esse debet, auditu gravif-
simum est. Maximam horum malorum partem gignit
nobis τῶν ἀρχόντων φιλοκμία, qua nihil exitiusius, si ab-
sit illa vere βασιλικὴ sapientia. Avidi negotiatores dum
novis latifundiis inhiant, avitos agros aut habent pro-
derelictis, aut in sortem versos committunt alexæ. At
olim abunde magnificum erat esse Comitem *Hollandie*,
sed hi sunt æstus rerum humanarum perpetui, nisi
quod vix unquam immanior procella terrarum orbem
occupavit. Verum, ut in magnis tempestatibus appa-
ret, qui sint periti gubernatores; ita mihi videtur in-
signis cujusdam esse tum integritatis tum prudentiæ,
in tanta rerum omnium confusione, tantisque procel-
lis rectum tenere clavum. Quod an nos assequuti si-
mus, nescio, certe conati sumus & conamur sedulo.
Exspectamus quid nobis hæc pariat Synodus *Ratisbo-
nensis*. Mihi quidem bona spes est, sed paulo melior
esset læti spes eventus, nisi Cæsaris pietas tantum tri-
bueret quibusdam infultis, quibus equidem velim
suam vindicari auctoritatem, sed quorundam ambitio-
ni nihil est satis. Regina *Maria*, foeminarum hujus
ævi laudatissima, revocat me in *Brabantiam*, sed post-
hac mihi vivam oportet, si cupiam omnino vivere.
Studiis immori libet, aulicis negotiis immori non li-
bet. Scripturus eram clarissimis viris *D. Abeli à Col-
ſter*, & *D. Gerardo ab Affendelft*, sed hic *Gerardus*
Henricus medicus ex *Italia* reversus offendit me & stu-
diis & scribendis epistolis delassatum, nec visum est
illum diutius remorari, post diutinam peregrinatio-
nem ad patriæ fumum properantem. Quare te rogo,
ut apud illos præclaros viros mihi sis epistolarum vice,
da-

donec dabitur oculi pauxillum: nolim enim illos literis incutis ac languidis appellare. Interim persuade illis has literas & ad ipsos esse scriptas. Bene vale. Apud Frisburgum Brisgovie 3. Maji, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXX.

Jacobus Sadoletus, Episcopus Carpentoracensis,
D. Erasmo Roterodamo S. P. D.

* QVOD litera mea ad te tardissime perferantur, plane molestum mihi est. Cuperem enim istas mature reddi: nec tam, ut te delectarent, quod tu humanissime atque amicissime fieri scribis, quam ut meum tibi officium celeriter esset cognitum. Tuas quidem tertio Calend. Martii datas, invenit Maji accepi. In quibus quod mihi de valetudine prospera gratularis, equidem libenter accipio hanc gratulationem tuam, cui amoris eximii erga me testem. Veruntamen scito à medio Novembri usque ad Aprilem extremum minus me commode valuisse. Itaque toto hoc tempore & intermissa nostra studia continebant, & ego nihil dignum viro potui exsequi. Ad meam nunc tamen pristinam provinciam sum reversus, de qua ante ad te scripseram, ut Commentarios in Pauli Epistolam ad Romanos conscribam. Quod Opus etsi difficilissimum omnium est, sicuti & tu sentis, & ego te ipsa experior: tamen animo non deficio. Utinam sic eventum meorum consiliorum fortunet Deus, quemadmodum à mea parte nihil neque laboris deerit, nec studii. Accidit autem mihi peropportune, ut nancisceretur divi Chrysostomi Commentarios in omnes Pauli Epistolas Græca lingua impressos: qui mihi dono ab Episcopo Veronæ missi sunt: quorum ego famam, vel volumen etiam ipsum ad te putato pervenisse. Cupio quidem certe, ut quod tunc tibi defuisse scribis, cum hoc idem Opus esses aggressus, id nunc suppetat, si forte tibi libeat qua jamdiu exorsus fueras, ea nunc pertexere. Frobenianam operam non repudiabimus, cum tempus erit excudendi: præsertim te tanto auctore, ut res recte geratur, curam adhibente. Sed mihi magis, mi Erasme, tuo iudicio erit opus, quod ego semper maximi feci, & facturus sum. Res ardua est, ego difficiliter & tarde scribo. Novos etiam, neque eos paucos, invenio sensus: qui boni sint, an secus, (ego enim mihi ipsi non satis fido) talium virorum, qualis es tu, (si tamen aliquitales) iudicium exquirendum mihi est. Tuum certe imprimis, qui aut unus, aut præcipue in hoc genere scribendi non doctrinam modo, qua in te summa est, sed copiam etiam & dignitatem orationis adhibuisti. Basilium Magnum sua loquentem lingua exisse à te, & in manus hominum divulgatum esse, vehementer gaudeo: nam quod mihi à te sit inscriptus, id majus est tui de me iudicii testimonium, quam ego expectassem: aut quam me dignum esse arbitrer. Sed tua humanitas & benevolentia ejusmodi, ut non quid me accipere, sed quid te dare oporteat, potius expendas. Equidem maximas tibi de eo gratias habeo, agoque, etiam relaturus si occasio fuerit. Te ita crebro, & à tam multis peti, & mirum sane mihi, & permolestum est: nec video qua sit causa, nisi forte ea, de qua jampridem ad te scripsi: existimatio tua videlicet, qua in tam alto sita est loco, ut omnibus flatibus invidia proposita esse videatur: nam qui in hanc Theologia palestram nomen suum profitentur, quo sibi de principio commendationis aliquid in vulgus querant, nomen eligunt clarissimum, in quod invehantur: augeat deinde vixam ipsa contentio. Sed ego si isto loco essem, una semel defensione, in universum omnibus responderem: partim juvenia facta consiliaque excusans, si quid forte esset à me in illa aetate liberius scriptum: partim etiam modeste prudenterque retractans, qua ejusmodi essent: ut etiam si non pere, at saltem verisimiliter ansam aliquam possent præbere obrectantibus: quod summos Doctores sanctissimos homines cernimus fecisse. Postremo vero, omnem sensum meum de fide Catholica ita exponens, ut non posset cuiquam esse dubium quid sentirem: hoc Opere edito, perenne mihi silentium suscipere adversus malevolos, quorum insolentiam iniquasque calumnias,

Ann. cum vos ipsa & veritas, tum tua excellens fama, virtusque refutaret. Sed ego hac non tam monendi tui causa loquor, (non enim tu egres monitore) quam testificandi sensus & animi mei. Oecolampadium exstinctum utinam possem dolere jure: sic enim litera & doctrina hominis postulabant, nisi exstisset ille in alio genere perniciosus. Psalmum tuum avido exspecto, eumque perlegere cupio. Epistolarum tuarum volumen audio exisse, Lugdunumque haberi: id ego mihi qui mihi emerent. Tu interea, mi Erasme, si nos diligis, da operam ut valeas, & sustinens aetatem istam tuam iis, quibus soles, optimarum artium studiis, & conscientia rectorum consiliorum. Nos, qui te plurimum amamus, nullo unquam loco decimus, nec fama, nec laudi, nec voluntati etiam tue. Vale. Carpent. 8. Maji, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXI.

Erasmus Rot. R. D. Bernardo, Cardinali & Episcopo Tridentino, S.

QVt se profitentur spirituum callere naturas, hoc nobis affirmare solent, bonos adferre hilaritatem, malos terrorem ac tedium. Hi si vera prædicant, oportet in te ac Rege Ferdinando genium quempiam esse mihi felicem atque amicum. Nulla enim vel ab illius Majestate, vel à Celsitudine tua venit epistola, quæ non egregium aliquod solatium adferat animo meo, etiam si parum latum sit argumentum. At est diversum hominum genus, qui nullam scribunt epistolam tam amicam aut blandam, quin aliquid habeat admixtum amari veneni. Quanta cum voluptate legi, quod epistola proxima scribis serenissimum Romanorum Regem Ferdinandum multis audientibus tam honorifica mentione meum orhasse nomen, ut mihi apud illum nullius omnino commendatione sit opus. Quid faceret Princeps humanissimus, si quo obsequio Majestatem illius demeruissem? Mihi hæc ætas jam gravis, sed aliquanto gravior valetudo, non alio nomine molestior est, quam quod per eas non licet tam pio, tam candido, tam amico Principi inservire: nam quum Græcorum adagiis probentur facta juvenilis ætatis, consilia mediæ, vota extremæ, ad hanc lineam mihi devotum est, ut optimo Principi nihil aliud quam optima precari valeam, id quod facio sedulo. Jam semel atque iterum in literis admonet tua pietas, ut aliquid nominatim petam ab amicissimo Rege, te curaturum ut optatis potiar. Utinam istuc ad me perscripisset summus ille Monarcha Christus, permulta forent quæ ab eo peterem, sed nihil prius quam mentem ipso dignam. A Rege Ferdinando vix video quid petam, præter ea quæ ultro præstat illius eximia bonitas. Exceptis studiis, quibus immori libet, ad omnem vitæ functionem sum inutilis. Dignitas nihil aliud jam esset mihi quam sarcina equo collabenti, opes congerere jam decurso vitæ spatio, nihilominus absurdum sit, quam si quis confecto itinere augeat viaticum. Parvo aliter frugalitas, quæ mihi semper grata fuit, nunc etiam est necessaria. Optarim tamen tranquillam senectutem, si negata est hilaris ac florida, quam multis video contingere. Senium depellere, valetudinem corrigere, nec summus Pontifex, nec Principum maximus Cæsar potest, quum habeam utrunque mihi benevolentem, utinam saltem oblatrantium ora possent obturare. Ne id quidem illis in manu est. Præter eos autem qui palam undique obstrepunt, non desunt qui maleficis artibus ac per cuniculos moliantur exitium. Scio verissimum esse quod ad consolandum me commemorat tua pietas: semper virtute partam gloriam fuisse obnoxiam invidiæ, nec hoc modo seculum genuisse ac pertulisse similes improborum tumultus. Memini quam improbe sit oblatratum Hieronymo, sed illius eximia virtus aut obruebat invidiam, aut certe pensatione reddebat toleratu facilem. Ego quid sum ad tales collatus viros? Si doctrinam ac pietatem expendas, indignus sum qui illis calceos extergam: si in-

An. 1532. invidiæ magnitudinem, totis parafangis illos præcuro. Attamen ingenue fateor me hoc Principum clementiæ debere, quod hæcenus adversus tot excetras subsisto. A Rege *Ferdinando* nihil est quod in præsentia petam, nisi ut si quid per æmulos meos exstiterit Tragediæ, sui similis esse pergat, id quod & pro regalis ingenii benignitate jamdudum sponte facit, & tua commendatione, vel admonitione verius, posthac cumulatius facturum confido. Promerebatur illud sanctissimi Regis pietas, ut florentibus tranquillisque rebus perpetuo frueretur. Sed quando bellum commuerere scelera nostra, præcor ut auspice Deo feliciter tum illi tum nobis omnibus cadat *Martis* alea. *Henricus Glareanus* studiorum suorum specimen mittit inclyto *Romanorum* Regi *Ferdinando*, nihil quidem ab illo venans muneris præter favorem optimi Principis, quem jampridem expertus est sibi fuisse bono, ut hoc officio non tam capter gratiam quam referat. Est vir, ut si quis aliis, integris & inculpatis moribus, doctrina varia, recondita & exacta, multum dissimilis quibusdam, qui quum decem versiculos possunt scribere, pro consummatis viris haberi volunt. Hic Philosophiam cum Poetica, Historicam cognitionem cum Mathematicis disciplinis conjunxit. Profitetur hic publice, ordinario salario, nihilo secius privatim instituit aliquot generosos adolescentulos, ut illius domus revera sit optimarum artium officina, ipse non minimum hujus Academiæ ornamentum. Quid multis? Dignus est, qui tuæ Celsitudinis commendatione Regi fiat & notior & charior. Excitabitur ad alacrius provehendâ studia, si senserit hoc officium regiæ Majestati fuisse non ingratum. Vale. *Friburgo die Pentecostes, sive 19. Maji, Anno 1532.*

EPISTOLA MCCXXII.

Jacobus Sadoletus, Episcopus Carpentoractensis,
Des. Erasmo Rot. S. P. D.

Is, qui tibi has literas reddidit, minus mihi sane cognitus est: neque ego hominis mores, naturamque perspexi. Sed cum adisset ad me, diceretque se celebritate fama, & amore quodam nominis tui commotum, velle ad te proficisci, ut sub te magistro lautioribus literis operam daret, non potui non probare hoc ejus constitutum: nam & rem pulcherrimam, & doctorem præstantissimum appetere mihi visus est. Proinde petenti à me commendatitias literas, libenter conservavi consuetudinem meam: & in his, quæ ad humanitatem pertinent, facilem ei me præbui. Commendo tibi eum igitur: sed ita, ut cum ipse de eo feceris judicium, dignumque statueris quem in amicitiam tuam recipias, tum cum sic adhibeas, & benignitate tua complectare, ut quod sine ullo tuo incommodo fiat, aliquem ipse fructum sui hujus rectissimi studii consequatur. Ego posteaquam ad te proxime rescripseram, biduo illo aut triduo accepi libellos tuos, quorum jam bonam perlegi partem: imprimisque sum tuis defensionibus adversus illos obrectatores tuos mirabiliter delectatus: summam enim illa doctrinam, & illam, quam ego maxime probo, egregie redolent animi moderationem. De *Basilio* iterum ago tibi etiam atque etiam gratias: quod me ad eorum numerum, quos tui ingenii monumentis illustrare voluisti, aggregare dignatus es. In quo si tibi non par opera rependetur à me, at mea aqua certe tua isti præstanti erga me voluntati reddetur voluntas. Vale, mi *Erasme*, & *Amerbachium nostrum* meis verbis saluta. Iterum vale. *Carpentoracti 7. Junii, Anno 1532.*

EPISTOLA MCCXXIII.

Thomas Morus Erasmo Roterodamo S. D.

QUAM rem ad hunc usque diem à puero pene semper optavi, Desideri dulcissime, ut quod tibi perpetuo contigisse gaudeo, idem aliquando gauderem contigisse mihi, nempe ut, publicarum rerum negotiis liberatus, aliquid olim temporis vivere Deo duntaxat ac mihi metipsum possem: id nunc tandem, *Erasme*, Dei Opt. Max.

A benignitate ac Principis indulgentissimi beneficio consequutus sum. Ceterum non ita tamen sum consequutus, ut **B** volui. Fuerat enim in votis ut ultimum illum vita colophonem, quicquid annorum fueram habiturus, infra-
Cctum, vegetumque, morbo saltem & cruciatu liberum (quoad per ætatem liceret) obtinerem. Nunc vero an ejus voti, nimium fortassis improbi, compos aliquando sim futurus, Deo in manu est. Sed interim pectus mihi occupavit nescio quid morbi: cujus non tam sensu & dolore crucior, quam eventus metu, ac timore sollicitor. Nam quum aliquot menses eodem tenore semper infestaret, consulti Medici responderunt, moram longam in morbis esse periculosam, & curam hujus agebant celerem esse non posse, tempore sensim, victu, pharmaci, quiete medicandum: neque finem medendi præstinebant, neque salutem satis certam pollicebantur tamen. Hæc ego igitur mecum versans animo, quum aut deponendum mihi magistratum viderem, aut operam meam in eo gerendo claudicaturam, quando negotia, quæ res poscebat, obiri per me non possent, nisi mortem ipse obire periclitarer, quæ si defungerer, vel sic omnino cum vita simul relinquendum fuit officium, decrevi mecum tandem altero potius quam utroque carere. Quamobrem ut & publicis rebus pariter & mea saluti consulerem, à clarissimi Principis & optimi benignitate supplex impetravi, ut magistratum isto, quo me (quod tute scis) regni totius amplissimo **D** incredibilis ejus in me favor tam longe supra meritum quam supra spem ac votum omne meum honoraverat, nunc sub ejus pondere fatiscentem dignaretur ejus pietas exonerare. Superos igitur universos præcor, ut & istos indulgentissimos in me clarissimi Regis adfectus Deus, qui solus potest, digna repenset gratia: & mihi quicquid temporis reliquum daturus est, ne per iners atque ignavum transigatur ocium, non eam modo mentem donet, ut bonas horas bene collocare velim, sed eam etiam corporis addat firmitatem, quæ possem: nam (quæ mea **E** scordia est) infirma valetudine nihil omnino possum: neque enim, mi *Erasme*, omnes sumus *Erasmi*, ut quod mortalium omnium uni propemodum tibi propitius donavit Deus, id nos conveniat omnes expectare. Quis enim præter te alius id polliceri audeat quod tu præstas? qui præter ætatis ingravescentis incommoda, sic assiduus afflictus morbis, ut fatigare atque obruere juvenem valentem queant, quotannis tamen totius temporis tui rationem, tanquam nihil inde neque anni graves, neque adversa valetudo surriperet, editis libris optimis orbi toti nunquam cessas reddere. Quæ res una quum reputantibus universis miraculi vicem habeat, ad stuporem tamen usque miraculum geminat, quod nihil te deterrent à scribendo (qui vel *Herculeum* pectus oppressuri viderentur) tot undique in te surgentes vitiligitatores tui: quales tibi multos in dies exsuscitat incomparabilis istius ingenii tui atque eruditionis, ingenium etiam tale superantis invidia: ad quas natura atque industria tua virtutes quum facile se intelligant nunquam posse conscendere, & ferre tamen per animi tumorem, quo pene dirumpuntur, nequeant, ut infra tam longe subsidant, machinantur inter se nimirum, ac pro sua quisque virili moliuntur, si quæ possint efficere, ut tua gloria ad ingloriam ipsorum vilis-
Ftem queat assidua detrectatione deduci. Sed dum saxum hoc *Sisyphæum* jam tot annos volvunt, quid aliud interrim tandem tam irritus quam improbus labor effecit, quam ut saxum semper in ipsorum caput recideret, tu semper altior & sublimior evaderes? nam si quid interdum aliquos, qui neque mali sunt, nec indocti, commoveat, in quo fortasse tractando aliter abs te temperatum stylo voluissent, quid magna rei est? quum id non modo nulli unquam scriptori non acciderit, sed nec ipsi quidem dum notarent tua, sic potuerint tamen temperare sibi, ut non idem vitii & illustrius quam ut ex ipsorum honore sit, & frequentius quam pro libelli cujusque modo contigerit. Quæ in re tanto difficilior veniam merentur illi, quod ignorare non possunt, quam ingenne fateris ipse quædam te tractasse sic, priusquam hæreses ista pestilentes ori-
rentur, quæ jam passim grassantes pessundant omnia, ut

Ab si divinare potuisses tales religionis hostes, ac proditores aliquando prodituros esse, mitius ac dilutius eadem fueris propositurus: qua ut tum proponeres fortius, diversa quorundam vitia, qua pro virtutibus amplectebantur, exstimulabant. Quem animum qui velis tibi vitio vertere, is hand dubie sudabit satis, priusquam satis inveniat, qua ratione possit sanctissimum quemque ex antiquis Ecclesia Doctoribus excusare: quos ego certe non dubito, si nostrum hoc seculum sic vidissent, ut viderunt suum, nonnulla suis quemque temporibus fuisse & cautius & explanatius enarraturos: quod quia non fecerunt, propterea quod dum praesentibus medebantur malis, futura non veniebant in mentem: idem nimirum illis accidit, quod isti nunc calumniantur in te: nempe ut postea succrescentes heretici quadam sese jactent ab illorum scriptis hausisse: qua res tibi non cum sanctissimis solum Patribus illis, & orthodoxa fidei vetustissimis praesidiis, sed cum ipsis etiam Apostolis & Evangelistis est, atque ipso etiam Servatore nostro communis: ut ex quorum verbis maxime, imo propemodum solis heretici omnes dogmata sua falsissima conantur stabilire. Maeste igitur, mi Erasme, virtutibus istis tuis, & tantum, si quid interdum boni cuiusquam viri anxiam solitudinem, vel absque satis grandi causa commoveat, ne te pigeat tamen ad pios eorum effectus quadam attemperare: alioquin neglectis malevolorum latratibus, perge placidus juvandis studiis & promovendis virtutibus nihil remoratus insistere. De illo, quem mihi literarum gratia non etiam religionis commendaveras perquam circumspecte sane ac civiliter, per amicos quosdam admonitus sum, ut caveam ne mihi subleventur os: id profecto quo ad fieri per me poterit, curabitur. Neque enim nescio quantum sit periculi, novas istas errorum sectas admittere, qua tametsi sedulo semper hactenus apud nos & Praesulum cura & Principis auctoritate cobibeantur, mirum tamen quibus primum technis irrepere, deinde quanta cum pervicacia nituntur irrumperere: neque cessant unus & alter e nostris, male vertendo Scripturas & deterius interpretando, omne genus haereseos e Belgica (quo se velut in portum aliquem receperunt) in hoc regnum libris nostro sermone conscriptis mittere. Quorum ipsi sic plerisque respondimus, ut non valde cuiquam metnam, qui utrumque perlegerit: nisi quod quidam & nova per levitatem, & perniciose per malitiam ita libenter & cum favore perlegunt, ut non ideo assensiant, quia vera credant esse qua legunt, sed quia cupiant. Sed isti hominum generi, quibus malos esse libido est, nulla unquam ratione satisfeceris. Mihi studio est pro mea virili iis praesidio esse, qui non sua sponte desciscunt a vero, sed versutorum hominum fallaciis abducuntur. Vale, doctissime Erasme, ac de bonis studiis optime merite. Ex adibus nostris Chelseicis 14. Junii, Anno Domini 1532.

Tabula affixa ad sepulchrum Thoma Mori.

THOMAS Morus urbe Londinensi, familia non celebri sed honesta natus, in literis utcunque versatus, quum & causas aliquot annos juvenis egisset in foro, & in urbe sua pro Shyreno jus dixisset, ab invictissimo Rege Henrico octavo (cui uni Regum omnium gloria prius inaudita contigit, ut fidei defensor, qualem & gladio se & calamo vere praestitit, merito vocaretur) adscitus in aulam est, delectusque in consilium, & creatus Eques, Proquaestor primum, post Cancellarius, Lancastria, tandem Anglia, miro Principis favore factus est. Sed interim in publico regni senatu lectus est Orator populi: praeterea Legatus Regis nonnunquam fuit, alias alibi: postremo vero Cameraci comes & collega junctus principi legationis Cuthberto Tonsalla, tum Londinensi mox Dunelmensi Episcopo, quo viro vix habet orbis hodie quicquam eruditius, prudentius, melius. Ibi inter summos orbis Christiani Monarchas rursus resecta foedera, redditamque mundo diu desideratam pacem, & latissimus vidit, & Legatus interfuit:

Quam superi pacem firment, faxintque perennem.

A In hoc officiorum vel honorum cursu quum ita versaretur, ut neque Princeps optimus operam ejus improbare; neque Nobilibus esset invisus, nec injucundus populo, furibus autem, homicidis, haereticisque molestus, pater ejus tandem Joannes Morus Eques, & in eum Iudicum ordinem a Principe cooptatus qui regius confessus vocatur, homo civilis, suavis, innocens, mitis, misericors, aequus & integer, annis quidem gravis, sed corpore plusquam pro aetate vivido, postquam eo productam sibi vitam vidit, ut filium videret Anglia Cancellarium, satis in terra jam se moratum ratus, libens emigravit in coelum. At filius defuncto B patre, cui quam diu supererat comparatus, & juvenis vocari consueverat, & ipse quoque sibi videbatur, amissum jam patrem requirens, & editos ex se liberos quatuor ac nepotes undecim respiciens, apud animum suum coepit perenescere. Auxit hunc affectum animi subsecuta statim, velut adpetentis senii signum, pectoris valetudo deterior. Itaque mortalium harum rerum satur, quam rem a puero pene semper optaverat, ut ultimos aliquot vitae suae annos obtineret liberos, quibus hujus vitae negotiis paulatim se subducens futurae posset immortalitatem meditari, eam rem tandem (si coeptis annuat Deus) indulgentissimi Principis incomparabili beneficio resignatis honoribus impetravit: atque hoc sepulchrum sibi, quod mortis eum nunquam cessantis adrepere quotidie commonefaceret, translatis huc prioris uxoris ossibus, exstruendum curavit. Quod ne superstes frustra sibi fecerit, neve ingruentem trepidus mortem horreat, sed desiderio Christi libens opetatur, mortemque ut sibi non omnino mortem, sed jamnuam vitae felicioris inveniat, precibus cum piis, lector optime, spirantem precor defunctumque prosequere.

EPITAPHIUM inibi fixum.

Chara Thomae jacet hic Joanna uxorcula Mori,
Qui tumulum Aliciae hunc destino, quique mihi.
Una mihi dedit hoc conjuncta, virentibus annis,
Me vocet ut puer & trina puella patrem.
Altera privignis (qua gloria rara noverca est)
Tam pia quam gnatis vix fuit ulla suis.
Altera sic mecum vixit, sic altera vivit,
Charior incertum est hac sit, an hac fuerit.
O simul o juncti poteramus vivere nos tres
Quam bene, si fatum religioque sinant!
At societ tumulus, societ nos obsecro coelum,
Sic mors, non potuit quod dare visa, dabit.

EPITAPHII finis.

EPISTOLA MCCXXIV.

Erasmus Roterodamus Guilhelmo Comiti ab Eysenburgo S. D.

CLARISSIME vir, nec pietate minus illustris quam majorum stemmatibus, reddidit mihi Polyphemus abs te pugionem sane quam elegantem, cum hoc e-logio, ut Si minus possem calamo profigare hostes meos, ferro rem gererem. Lubens agnovi morum tuorum comitatem, quam hic uno atque altero colloquio sum expertus. Petrus habebat duos gladios, eosque Christus putavit esse satis. Verum adversus tot phalanges undique conjuratas in Erasmus vix Caesaris arma suffecerint. Videor mihi juxta vetus proverbium, asinum in apes, vel in crabrones verius incidisse. In dies se densius conglomerant furiosa examina. Nunc Pelusii quidam sodales, gladiatoris animis ad me affectant viam. Nec video fore finem, nisi forte, hirudinum more, expleti meo sanguine, tandem sponte defluant. Animat illos in me mea imbecillitas atque etiam solitudo. Hinc imbecillis sum, quod nulla dignitate malevolos submoveo: crabrones enim nulla re melius quam fumo depelluntur. Solus videor, quia nulli me sectae addixi, nec sum addicturus, modo Deus hanc

Tom. III. Y y y men-

An. 1532. mentem mihi servet. Provolant undique libelli, ex Italia, è Gallia, ex Hispania, è Germania variis partibus: quibus nihil aliud proficiunt, nisi quod traducunt suam indoctam malitiam, & dissidiorum incendium exasperant. Equidem, quod unum possum, opto illis mentem meliorem: nam mihi in hac arena standum est usque ad extremum vitæ diem. Quid facias? Ita visum est fati. Tuæ profecto virtuti gratulor, qui magno animo, parique successu rem geras, partes ad mediocritatem revocans, tam cauta moderatione, ut nec in *Scyllam* impingas, nec à *Charybdi* sit periculum. *Enchiridion* tuum non patietur animo meo obrepere tui oblivionem, vir amicissime. Vicissim hæc epistola, meis descripta digitis, interdum te commonefaciet *Erasmii*, quem tuto potes inter eos connumerare, qui tibi precantur omnia fausta lætaque, quibus profecto viridis ista floridaque senectus cumprimis digna est: videtur enim natura mentis pulcherrimæ simulachrum in ipso corpore expressisse. Dicas istuc esse futuræ olim immortalitatis specimen quoddam. Sed heus tu pugionem misisti *Petri*, qui videtur idoneus amputandis auriculis, magis opus est qui amputet linguas, nam ea parte nocentissimum est hoc animantium genus. Sed desino joculari tecum. Bene vale. Datum apud *Friburgum* 22. Junii, Anno à *Christo* nato 1532.

EPISTOLA MCCXXV.

Erasmus Rot. Joanni Georgio Paungartnero S.

PATER tuus, optime *Georgi*, me primum vicit humanitate, quod perexcellentem doctrinam virum *Zasium* prior ad amicitiam provocavit, quam crebris literis amantissime scriptis hætenus diligenter alit fovetque. Ego vero inter præcipuas felicitates meas numero, quod hominis tam candidi, tamque benigni benevolentiam nactus sum, nec alio nomine magis perspicio *Zasium* mihi ex animo amicum esse, quam quod tam singularem amicum mihi secum voluit esse communem. Hanc meam felicitatem auxisti, mi *Georgi*, qui literis tua manu descriptis in hoc nostrum foedus temet insinuaris, in quibus quum alia multa sum exosculatus, tum præcipue indolem istam liberalem, ingenuumque pudorem, qua factum est, ut quod tuo jure licuit postulare, id tam verecunde, tamque reverenter putaris ambiendum. Mihi vero posthac & ipse *Joannes Paungartnerus* erit charior: qui talem habeat, non modo facultatum haudquaquam exilium, verum etiam egregiarum virtutum, quibus multo speciosius dives est quam possessionibus, paratum hæredem. Et enim si, quod arbitror, hæc epistola tuo unius Marte, à *And. Theodoro* scripta est, nihil mediocre de te nobis pollicemur, nec dubitamus quin tu qua cœpisti pergens, sis & majorum splendori, & omnium tuorum expectationi abunde responsurus. Respondebis autem si solidam eruditionem cum integritate morum conjunxeris. Ad quod quum tibi & domestica progenitorum atque affinium exempla, & præceptoris eruditi vigilantia, & quicquid à fortuna suppeditari potest, abunde suppetat, non veremur ne tute tibi sis unquam defuturus, præsertim quum adhuc in herba tam præclarum de te specimen dederis. Superest ut Deum Optimum Maximum comprecemur, ut tibi & vitam incolumitatemque largiatur, & istum animum, quem inspiravit, semper in majus provehat. Hæc scripsi inter varias occupationes, ne non haberes meæ in te non jam benevolentia tantum, verum etiam pietatis chirographum: nam si mihi cum patre tuo ictum amicitiaæ foedus postulat, ut inter illum & me sint omnia communia, æquum est profecto ut in te parentis summam affectum. Id quod facio perquam libenter, quia non perinde ex amicitiaæ legibus atque pro tuo merito. Dominus tuam indolem sospitet ac prosperet, *Georgi* charissime. Apud *Friburgum Brisgoia* 5. Julii, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXVI.

Erasmus Rot. Bonifacio Amerbachio S. D.

NAE tu μάλα ὑπερβολικῶς ἢ ὑπερμέτρεως candidus ac modestus es, *Amerbachi* charissime, qui quum omnia læta magis cupias esse amicorum quam tua, tamen si quid accidit acerbius, miro studio celas amicos, quum recte dictum sit & illud κοινὰ ἢ φίλων ἀχῆ. Solus dolere vis, si quid vulneris tibi fortuna inflixit: at si quid nobis obtigit tristius, non sat habes in mœroris venire societatem, gravius commoveris quam si proprie esset tuum infortunium. Decessit tibi filiola, & quod nobis multo est acerbius, illi tu μόνον ἔχῃ συναπείθανες, ὡς βέλτιστε, nec alia morbi causa quam dolor. Tantum malum mihi sero scire licuit, nec id sane per te, sed per Medicum tuum huc forte fortuna profectum. Itaque nos pene tecum perieramus imprudentes. Novi, mi *Bonifaci*, quam sis φιλόσοφος, & privatim erga tibi sanguine aut affinitate junctos, & publice erga patriam, eoque facile divino quam acerbè discruciet animum tuum infantulæ desiderium; quam sic adamabas, sic in sinu gestabas, sic in delitiis habebas, quippe conjugii primitias, quæque tibi prima dulcissimum patris nomen dedit, effecitque ne te pœniteret, semper tibi gratissimam ἀγαμία libertatem cum matrimonii compedibus permutasse, à quibus initio sic abhorreere videbatur animus, ut ad uxorem ægre quiveris percelli, idque duabus validissimis machinis, hæredis amore, & amicorum hortatu: nam apud istam mentem sanctissimam, ἡ δὸν ὡς περ μεγαλείων φασιν, εἰδὲς λόγῳ. Itaque quum mihi genius tuus satis esset perspectus, facile exspectabam gravem aliquam συμπαθειαν, ἀλλὰ τὸ συννοεῖν ἢ συναποθνήσκειν ne metuerem, fecit cæteris in rebus mihi perspecta haud vulgaris tui pectoris constantia. Verum, æquum erat, ut homo juris prudentia clarus, qui summa cum laude publicitus doces alios Cæsarum parere legibus, ipse æquiore animo pareres naturæ legibus, quæ ducunt volentem, nolentem trahunt. Quantumvis autem tibi dolor tuus damnum istuc exaggeret, inficiari certe non potes esse reparabile, modo tu cum uxore sis incolumis, quum utrique sit ætas non integra modo, verum etiam florens ἢ ἀνιμάζουσα. Quid si tibi obtigisset sterile conjugium, quod, quoniam accidit compluribus, non oportuit tibi viro prudenti esse impræmeditatum? quisquis enim uxorem ducit, ad humanos communefque casus animum præparatum habeat necesse est, conjugis ἀγωνίαν, orbitatem, solitudinem. At tu nondum orbus es, altera superstiti filia: τί ἢ δεινὸν ἐπαθεῖς; quid aliud quam candidissimam stellam virginum coelestium choris addidisti? Illa gaudet, exsultat ac tripudiat, quod in æterna gaudia recepta est, priusquam hujus infelicissimæ vitæ malis contaminaretur, & tu inconsolabiliter ploras, imo non ploras, sed commoreris. Surculus modo, vel flosculus magis, ab arbore decerptus est, incolumi stirpe, illæsa radice. Quid si Deus ista jactura tentare voluit animum tuum, quam ab ipso pendeas? quid si tibi pro erepta filiola reddat filium, non solum facultatum, sed istius etiam exactæ eruditionis, cum omni genere virtutum conjunctæ hæredem? nam istis opibus longe beator es, mi *Bonifaci*, quam agris aut nummis, quanquam & hæc fortunæ commoda tibi suppetunt à majoribus relictæ εἰ μόνον πρὸς τῷ αὐτάρεϊαν, ἀλλὰ πρὸς τῷ λαμπερότητι. Inter externa bona minus obnoxia sunt fortunæ ludibrio, quæ à vobis dicuntur, res soli. At si res soli est quod immobile est, in sola animi bona convenit istius cognominis honor. Domos præter bellorum immanitatem aufert incendium, agros alluit mare, vix etiam parcens saxeis montibus: in unam virtutem fortuna nullum habet jus. Proinde si istud Domini, fidem tuam explorantis, vulnuscum patienti feras animo, confido futurum, ut ille; qua est benignitate, infantulæ jacturam penset scito puero, qui possit istius opulentiaæ tuæ longe

Cra-

Ab. *Craseus* opes superantis successionem in solidum cape-
 1552. sere, qui te nobis congeminet, qui te nec senescere
 sinat, nec intermori. Hac spe fulciendus erat ani-
 mus, vir eruditissime, nec oportuit oculos semper ha-
 bere fixos ad id quod ereptum est, si tamen hoc est eri-
 pi, in cœlum præmitti, sed reputandum erat quam
 multi adhuc in te liberi essent reconditi. Jam mihi fin-
 ge non obtigisse liberos, an Deum vocabimus in jus,
 quia non dedit, quod auspicienti matrimonium non est
 pollicitus? Pone contigisse πολλάς τ' αγαθές τε, sed mox
 ereptos, quid habituri sumus iustæ querelæ adversus
 Deum? Quod dedit, gratuitum est; quod, quum vo-
 luit, datum repoposcit, suo jure fecit: neque enim id
 perpetuum esse voluit, sed commodatitium. Apud
 B. *Anglos* novi *Joannis Coleti* matrem raræ pietatis matro-
 nam: ex eodem marito suscepit filios undecim, filias
 totidem; totus ille chorus ereptus est, uno excepto
Coletio, qui fuerat natu maximus. Ademptus est & ma-
 ritus senex anui: Jam accedebat ad annum nonagesi-
 mum, facie tam integra, moribus tam alacribus, ut
 diceres illam nec luxisse unquam, nec peperisse. De-
 nique, ni fallor, & *Coletio* supervixit. Tantum animi
 robur fœminæ præstitit, non eruditio, sed pietas erga
 Deum. Et tu vir ista doctrina, ista prudentia, ista cæ-
 teris in rebus animi præsentia, infantulæ commoreris?
 Quum hac lege nascamur omnes, quum isti casus, quo-
 cunque te vertas, nusquam non occurrant oculis, cujus,
 obsecro, prudentiæ est, si quid humanitus accidit, vel-
 ut ad rem inopinatam ac prodigiosam exanimari? Aliis
 in rebus turpe visum est Priscis dicere, Οὐκ ὦμεν, hic
 extremæ vecordiae sit dicere, *Non putaram*. Quid
 enim is aliud dicat, quam non putaram me esse homi-
 nem? Scio dices me serum esse consolatorem, imo
 pro consolatore oburgatorem agere. Alterum, mi *Bo-
 nifaci*, tibi ipse imputes oportet, qui me domesticam
 calamitatem tuam scire nolueris: alterum fortassis eo
 profecerit, ut in posterum adversus humanos casus
 sis instructor. Miratur ille *Terentianus Mitio*, quen-
 quam posse instituere in animum quod sit charius
 quam ipse sit sibi. Et est quidem φιλοσοφία humani
 mansuetique animi indicium. Sed arbitror ne *Mitio-
 nem* quidem, si quis casus eripuisset *Æschinum*, præ-
 luctu in morbum fuisse collapsurum: Nunc tu de tuo
 ipso periculo securus, & in tuo malo fortis, alieno
 morbo dejiceris, ac vereor ne & immoriaris. Quid
 tandem, obsecro, profecturus? An illa lachrymis in vitam
 revocari poterit? Si Deus te ipsum à te reposcat, aut
 non fatis novi te, aut æquo animo sis obtemperaturus.
 Repoposcit infantulam, & dolore contabescis? nec co-
 gitas quot orbos unius interitu facturus sis, si quod
 abominamur acciderit, uxorem, filiam, fratrem, so-
 rorem, focerum, nos amicos tibi prorsus ὁμοφύχους ac
 tecum periclitantes. Denique quam amabili thesauro
 patriam tuam sis spoliaturus, cui non minori præsidio
 es quam ornamento, cuique merito es πολλάν ἀντάξιν
 δάων. Si tibi salus tua est vilis, certe horum respectus
 te movere debet, ut incolumitatis tuæ rationem ha-
 beas. Nullus tibi melior vel consolator vel admonitor
 fuerit, quam tu, modo te ipsum tibi adhibueris, ea-
 demque tibi dicas, quæ dicturus sis alteri in casu simili.
 Adhibeas autem non ἐμῆνον ἢ λίαν φιλοσόφον, sed philo-
 sophum illum erectum ac μεγαλόφυχον, quem hæte-
 nus in te sum admiratus. Recte præceptum est à priscis
 sapientibus in rebus humanis nihil esse mirandum, hoc
 est, nihil nimis amandum, ne si eripiat, dolor succe-
 dat immodicus. Terret me germani tui *Brunonis* exem-
 plum, qui desiderio conjugis amissæ periit. Quan-
 tum autem bonorum in illo viro perdidimus? Quid,
 quod Deus interdum ob hoc ipsum eripit nobis quod
 habemus, quia præter modum amamus, nobisque
 fingimus esse proprium ac perpetuum quod erat com-
 modatitium, atque id quoque ad diem incertum, ut
 liberum sit commodatori mox repetere quod dedit.
 Dicas in rebus humanis & hic esse *Nemefin* quan-
 dam. De adversa valetudine tua fero sum factus cer-

A. tior, convaluisset nondum audivi: quæ res me magno-
 pere sollicitum habet, nec eam sollicitudinem ex ani-
 mo potero extundere, nisi tuis literis autographis ju-
 beas me tranquillo esse animo. Post triduum mittam
 isthuc unum è propriis famulis dies aliquot apud vos
 commoraturum, per quem poteris tuo commodò quæ
 voles scribere. Nuper misi literas *Jacobi Sadoleti*, quas
 communi cum meis tunica obvolutas accepi. Nunc
 mitto tres fasciculos epistolarum ex *Italia*, ni fallor,
 datos. Ad me pervenerunt ex *Augusta Vindelicorum*.
Basilio, uxori, cæterisque tibi charissimis salutem plu-
 rimam. Bene vale, ὦ φίλτατὴ μοι κεφαλὴ. *Friburgo*
Brigoe 6. Julii, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXVII.

Erasmus Roterodamus Thoma Card. Cajetano S.

I. P. S. A re comperio verum esse, quod scripsit Beatus
Augustinus, esse errorem aliquem bonum: nam ut
 illi itineris error fuit salutis, dum per ignorantiam à
 recta via deflectens evitat *Donatistarum* insidias, ita
 mihi *Ambrosii Gumpenbergis* error, qui credebat tuas
 ad me literas fasciculo admixtas esse, viam aperuit ad
 T. R. dignitatis amicitiam. Siquidem tuam erga me
 benevolentiam, haud alio argumento evidentius per-
 spicio, quam quod prudenti simul & amico consilio
 rationem ostendis, qua pariter & hominum vel suspi-
 ciones, vel offensiones valeam abolere, & studiis meis
 ac senectuti ab oblatratoribus quietem redimere.
 Quod suadet tua R. D. jam mea sponte magna ex
 parte præstiti, notatis & correctis locis compluribus,
 in quibus indubitatus erat lapsus, vel meus, vel ty-
 pographorum. Moderationem autem, quam requiris,
 jam omnium judicio præstiti, respondens censuris
 Theologorum *Parisiensium*, quæ nuper facultatis no-
 mine prodierunt, quum revera sint unius hominis ir-
 requieti, ac ejusmodi moribus, ut suo collegio vix sit
 tolerabilis. Toties mihi occinitur *Augustinus*, at e-
 go non paulo fui severior in meas lucubrationes, quam
 in suas fuit *Augustinus*, qui *retractationem* appellat,
 non palinodiam, sed recensionem suorum Operum, ne
 quod intercideret. Quanquam obiter quædam corri-
 git haud magni momenti, nonnulla defendit haud
 absque specie tergiversationis. Neque vero recusem
 idem facere in universa scripta mea, si modo constet
 quæ loca vel errorem habeant, vel ob affinitatem er-
 roris probabile offendiculum. Sed quid faciam ad
 loca reprehensoribus non intellecta, quid ad deprava-
 ta, quid ad malitiose in alienum sensum detorta, quid
 ab alia persona ad aliam, ab aliis temporibus ad hæc
 translata? Et hujus generis sunt pleraque, quæ mihi
 complures obganniunt, vel odii, vel invidiæ, vel glo-
 riæ causa. Fingunt illi quidem ecclesiæ zelum, sed
 tamen nunquam me capitalius invaserunt, quam id
 temporis quum in *Germania* maxime depugnarem cum
 Sectis invalescentibus. Et sunt quorundam tam sini-
 stra judicia, ut si illis servire velim, ea mihi tol-
 lenda forent è scriptis meis, quæ homines docti jux-
 ta ac pii judicant esse optima. Si mihi vel mica es-
 set hæreticæ mentis, jampridem tot improbis obla-
 trationibus efferari, & in hæreticorum castra trans-
 ire poteram. Nunc ne unum quidem discipulum
 mihi unquam adjunxi, sed si quos potui avellere, tra-
 didi ecclesiæ, condiscipulos illius malens quam meos
 discipulos. Multis obticui, nullum non vici modera-
 tione. Sed utcunque hæc habent, quod suadet T. Re-
 verenda prudentia, quanquam id mea sponte desti-
 naram, hoc tamen faciam alacrius, quod tantum ha-
 beam hujus instituti comprobatores. Ora obloquen-
 tium, quod tu speras, nunquam prorsus obstruam,
 duntaxat eorum, qui id morbo animi faciunt, non ju-
 dicio. Mihi abunde satis fuerit, si bonis satisfaciam,
 sed inprimis *Christo*. Illud etiam atque etiam sibi per-
 suadeat velim R. T. dignitas, suam admonitionem
 mihi fuisse multo gratissimam, quam brevi faxo, ut
 Tom. III. Y y y 2 in.

An. intelligas non fuisse inanem : nam his Nundinis autumnalibus hoc absolvere non possum. Ad Pascha, favente Christo, perfectum curabo. Decreveram & illud, è scriptis meis colligere in unum, quæ palam adversantur quorundam calumniis, & improbatis dogmatibus; deinde loca suspecta vel interpretari, vel emendare, sic ut interim nullius hominis aut ordinis nomen ullo convicio perstringatur. Scio quosdam hinc adornaturos triumphum, & Erasmus dejectum clamaturos. Sed mihi prius est quod conducit Ecclesiæ tranquillitati, quam meo nomini. Si Christo probor, si tibi tuique similibus, qui veram eruditionem cum vera pietate conjunxerunt, satis vici. Dignitates ac sacerdotia nihil moror, ἰσχυρῶς homuncio, pergratum tamen erit, si hoc agenti summus Pontifex faveat, idque aliquo declaret argumento. Roma multos jam libellos sycophanticos nobis misit, quum ab ista pietatis arce meliora expectet orbis. Dissidiorum plus satis est ubique. Tales libelli nihil aliud sunt quam dissensionum seminaria. Bene vale. Datum Eriburgo Brisgoa 23. Julii, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXVIII.

IN DEMOSTHENEM.

Des. Erasmus Rot. ornatissimo adolescenti, Joanni Georgio Paungartnero S. D.

Ut antehac pessime de studiis merebantur isti, qui presentis lucelli cupiditate maledicis ac futilibus libellis implebant orbem : ita bonorum omnium favore digni sunt, qui curam omnem atque industriam huc conferunt, ut vetustos multorumque seculorum consentientibus suffragiis probatos Auctores nobis revocent, idque cum dignitate. Demosthenem autem inter Græcos Rhetores sic esse primum, ut vix invenias quem cum illo possis conferre, magnus eruditorum omnium consensus est. Neque non recte præceptum est illud, Ab optimis auspicandum esse. Eoque quondam apud Latinos è probatissimis Poetarum pueri discabant literarum elementa. Nec id dissimulat Horatius, ita de suis poematibus vaticinans,

Hoc quoque se manet, ut pueros elementa docentem Occupet in vicis Sessorum balba senectus.

Plurimum enim refert, qui succus rudem etiamnum ingenii testulam imbuat. Utiliter quidem primam Latinis sermonis institutionem à selectis Poetis auspicabantur, quod hi præter virtutes oratorias, habent aliquid proprii nitoris ac jucunditatis, qua, velut esca, dulcibus magis quam salubribus gaudens ætas alliciat ad studiorum amorem. Itaque quisquis Latinos Poetas intelligit, rectius intelliget Oratores. Apud Græcos diversa ratio est : tantum enim discriminis est inter Poetarum & Oratorum dictionem, ut credas illos diversa lingua loqui. Eoque fit, ut qui à Poetis fecerunt institutionis rudimentum, quum ad Oratorum lectionem sese contulerint, subinde velut in peregrino sermone restitent; & licet, quid quæque vox declaret, non ignorent, tamen sensum non percipiant. In causa est schematum, troporum, & idiomatum proprietas, in quibus haud ita multum opitulantur Lexica. Hac quidem in parte præclaram operam τοῖς φιλολόγοις navavit Guilielmus Budam. Verum, ut puerilibus ingeniiis Romana linguæ non statim accommodus est M. Tullius, qui, Fabio iudice, nulli valde placet, nisi qui jam egregie profecerit : ita Græcarum literarum peritiam ambientibus non arbitror admodum convenire Demosthenem, qui plus artis habet in recessu, quam prima fronte præ se ferat. Hic enim, quod honorifico joco dixit Demades, scripsit ad aquam, nec nisi à foribris ac vigilantibus potest intelligi. Proinde quod de M. Tullio scripsit Quintus Fabius, pari jure de Demosthene dici potest : Is se sciat in arte dicendi profecisse, cui Demosthenes valde placere cœperit. Quemadmodum tabula magno artificio depicta, nemo magnopere delectatur artis imperitus; ita Demosthenis di-

A vinum illud, & quod facundissimi quique semper in eo mirati sunt, τὸ δῖον, non sentitur, nisi & Rhetoricis præceptionibus exercitatis, & historiarum cognitione instructis. Itaque patiar, ut puer quidem degustet Demosthenem, sed ad eum serio redeat, jam factus oculatior, quo perspiciat illam vere Atticam Venerem, illud excussum iudicium, illa summo artificio contorta enthymemata, postremo vim illam omnibus admirabilem, vix ulli imitabilem. Elegans interim fuerit exercitatio, quod à Veteribus nonnullis factum est in Homero ac Virgilio, si quis idem faciat in Demosthene & M. Tullio, ut ex collatione locorum deprehendat, quid hic ab illo sit mutuatus, & ubi noster sit Græco par, ubi superior, ubi ab exemplari nonnihil degeneret imitatio. Vix alia res æque conducit ad parandum iudicium. Non hic sumturus sum operam in laudando Demosthene, ad quem pro dignitate prædicandum opus esset eloquentia Demosthenica : imo nulla potius opus est eloquentia, ad eum laudandum, quem uno ore in cœlum ferunt omnes : nec tibi calcar addere studebo, Georgi charissime, quem conspicio in hoc pulcherrimo stadio tuapte sponte haud segniter currentem. Quæres unde mihi cognitus cursus tuus, qui te nunquam viderim. Optimam tui partem vidi, adolescens fortunatissime, adeo ἱναγῶς te mihi suo penicillo depinxit Viglius Zwicchemus, haud vulgaris artifex, cui domestica consuetudine penitus cognitus ac perspectus es. Quin tute mihi teipsum tuis ad me literis sic expressisti, ut si coram adesces, plus videre nequeam. Illic exosculatus sum istam felicem indolem tuam, qui vix egressus annum decimum sextum, scribas epistolas primum bene Latinas, deinde, quod pluris facio, sensibus argutis, & apte sibi connexis. Quid autem collaudem istum ingenuum ac liberalem pudorem, quid singularem istam in me pietatem, quam tota spirat epistola ? Et hic agnosco germane germanam ornatissimi viri Joannis Paungartneri prolem : jampridem enim mihi cum eo viro ictum est amicitiae foedus, quam ego sane rem inter præcipuas felicitates meas numero. Quid enim illo candidius, aut amabilius ? In hujus foederis consortium temet tuo jure inseris, mi Georgi. In hoc enim possessionum genus, & fas est, & æquum est vivo etiamnum patri hæredem existere. Ut tali parente multo beatior es, quam paternis opibus; ita istis egregiis animi dotibus, quas tibi partim largita est propitii Numinis benignitas, partim industria tua tibi paris, longe verius ac splendidius locuples fueris, quam majorum tuorum quamlibet amplis facultatibus. Accipe igitur Demosthenem, qui nunc prodit ceu positus novus exuviis nitidusque juvenis, simul & mutæ meæ in te pietatis μνημόρυνον, & studiorum tuorum incitamentum futurus. Multum debemus Aldo, qui nobis primus Oratorum principem dedit; plus debemus Hervagio, qui non parum addidit illi, tum dignitatis, tum etiam commoditatis, haud mediocribus impendiis parique vigilantia, ut jam merito possint omnes admirabundi dicere, Οὐκ ἔστιν ἄλλος ὡς Δημοσθένης. Posthac igitur expectabimus abs te epistolas semi-Tullianas ac semi-Demosthenicas. Vale. Datum Eriburgo Brisgoia 2. Augusti, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXIX.

Stanislaus Turzo, Episcopus Olmucensis, Erasmo Rot. S. D.

Quod jam pridem Urfinus Velius pollicebatur, utque nos ipsi quoque avidissime expectabamus, mihi inrogerrime atque candidissime Erasme, videmus tandem abs te cumulate representatum esse. Accepimus enim literas tuas suavissimas, unaque Psalmum erubescens octavum, à Davide spiritum vere Prophetico decantatum, unaque diligenti lucubratione ita feliciter temperatum, ut nihil prorsus chorda hic à cithara discordent, nomini nostro pro tua in nos Christiana benevolentia dedicatum. Studium hoc tua erga nos fraterna charitatis, imo ve-

Ab. rias ingens & nunquam intermoriturum beneficium, cer-
 1532. to scias nobis esse gratissimum: quo inprimis tuo Velio,
 de te optime merito, gratificari, nosque praterea mirifi-
 ce exhilarare voluisti: utroque igitur nomine, Urfini
 videlicet & nostro, tua integritati magnas agimus gra-
 tias. Atque pro hac tua amica voluntate, proque nostra
 videri erga te observantia, Craterem inauratum, pignus
 & pignus nostra erga te gratitudinis certissimam,
 à nobis vicissim, a quo animo accipies. Nos interea tuam
 videram in summis habebimus delicias, ut qua coelestem
 nobis & plane divinam resonet harmoniam; utinamque
 non auribus modo, verum etiam toto corpore & animo
 sequi valeamus, quo illa nos nititur pertrahere. Sunt
 quidem non pauci hoc nostro seculo, qui scite & elegan-
 ter plurima scribant. Nemo tamen est, (absit verbo inui-
 dia) qui id faciat Erasmo sincerius, doctius, fidelius,
 facilius atque felicius. Eo fit ut tuis lucubrationibus ni-
 hil nobis soleat esse oblectabilius, ut nunquam libelli tui,
 tuarum volumina à manibus nostris excidant, ut denique
 nihil aliud cum tam salutaris fructu perlegamus. De
 nostro autem erga te, mi observande Erasme, amore,
 fide & integritate, quamvis longo terrarum spacio dis-
 juncti, nihil est quod subdubites, salva sunt & inte-
 gra tibi apud nos omnia. Nec est tam procaci quisquam
 lingua, qui aliud quidvis ac oporteat de te nobis persua-
 dere possit, quando probe intelligamus, quo animo, qua
 fide & integritate singula scribas, quacunque scribenda
 aut interpretanda susceperis. Sed dum hac ad te scribi-
 mus, ecce tibi certissimus venit explorator, qui nos ve-
 hementer de Turca exterruit. Celeri, inquit, itinere,
 vastata prius Pannonia, in Syriam irrupisse, eamque
 provinciam ferro, igne & caede vexare, multaque jam
 in cinerem redeisse, sicuti passim omnibus facit regioni-
 bus, ad quascunque se receperit: proinde cogimur huic
 epistola finem imponere, & quod erat in pectore, in aliud
 fopere tempus. Nisi enim propitius nos Deus respexerit,
 monendum est, ne nos hic prepotens tyrannus male mul-
 tet: verum ab hac parte vanum capimus agere vatem.
 Vale igitur felix & innotamis. Datum Crenfurio 8. Au-
 gusti, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXX.

Erasmus Rot. Carolo Utenhoviio S.

A CCEPI literas tuas mirè querulas atque etiam
 iurgatrices, Carole charissime, quibus adeo non
 sum offensus, ut hinc potius perspexerim flagrantissi-
 mum tuum in me amorem, ac pene dixerim immo-
 dicum, eoque zelotypum. Scito nihil esse, quod mihi
 tui oblivionem induxerit, aut meum animum abs te
 alienaverit, multo minus quod irritarit. Sed te non po-
 test latere, quibus semper studiorum undis, quibus pe-
 ne semper fasciculis epistolarum obruar. His accesserunt
 curae domesticæ, à quibus quo magis abhorret
 genus tacus, hoc eas fero molestius. Accrescit labor,
 & decrescunt vites. Quid quod perquam raro obtin-
 gunt, qui hinc petant Flandriam, & in iis, qui obtin-
 gunt, pauci sunt quibus possit aliquid tuto committi.
 Hoc multis experimentis didicimus. Neque non vides,
 cuiusmodi sit hoc seculum. Itaque quemadmodum ex-
 postulas mecum quod nihil scribam, possem aliquanto
 iustius tecum expostulare, quod hoc rerum statu quum
 nullum sit argumentum, requiras à me literarum offi-
 cium, quæ nihil habeant, nisi Si vales, valeo. Satis ar-
 bitror si tu salveas, etiamsi non jubeam salvere, & va-
 leas etiamsi non jubeam valere. Tantum ad tuam ex-
 postulationem, hoc gratiorem, quo est liberior. Risi fa-
 tis quod scribis de Seraphicis histrionibus, qui me toties
 occisum lingua, denuo isthic sepelierunt, videlicet ictum
 fulmine, simulatque non sum veritus in sacrosanctum
 Francisci Ordinem debacchari. Ego vero nec in auri-
 gram Ordinem unquam sum debacchatus, tantum
 abest ut Franciscanum Ordinem incessiverim. Quos
 ego noto, reor ipsi Francisco magis invisos esse, quam
 mihi ulli mortali. Indignantur, opinor, quod in Col-

A loquiis attigerim Medardum. Quin ipsi magis indi-
 gnantur, qui magno Ordinis dedecore tam impuden-
 ter publicitus scurram egit, & adhuc agit. Quasi pa-
 rum esset sic fuisse scurratum *Augusta*: scripsit epi-
 stolam in Aulam Regis *Ferdinandi*, quam ipsius digitis
 depictam ad me miserunt regii Proceres. In ea de me
 insunt hæc verba, *Exspecto libellum à d. v. domini do-*
ctoris Erasmi contra Mer. dardum. Sed satis spe-
 rat, qui semper desperat. Quanto magis sobria apud
Horatium loquuntur *Nomentanus* & *Balaio*, quam hic
Seraphicus illius modestissimi *Francisci* discipulus? Pu-
 tant mihi *Franciscum* iratum, quod eos notarim, qui coe-
 lum promittunt iis, qui in veste *Franciscana* sepeliun-
 tur. Atqui nuper in somnis mihi post mediam noctem
 apparuit beatus *Franciscus*, vultu sereno atque amico,
 egitque gratias quod ea traducerem corrigenda, quæ
 ipse semper fuisset detestatus, meque inter Ordinis a-
 micos numeravit. Nec erat eo cultu, quo nunc il-
 lum depictum ostentant: vestem habebat non ex lana
 diversi coloris permixtam, sed ex lana fusca, quemad-
 modum ab ovibus detondetur intincta, seu *Grace* ma-
 vis ἀβάφα, nec habebat rostratam cucullam, sed ca-
 peronem tunicæ à tergo affixum, qui poterat in caput
 revocari, si forte pluvia vehementior fuisset oborta,
 quod hodie quoque videmus in cultu quorundam *Hî-*
bernorum. Nec funis habebat nodos arte factos, sed
 enodis ac simpliciter rusticanus erat funis: nec tunica
 defluebat usque ad terram, sed palmo, aut eo amplius
 supra talos erat. Nec calceos habebat fenestratos, sed
 plane nudis erat pedibus. Quinque vestigiorum, quæ
 pingunt, nullum omnino vidi vestigium. Abiens di-
 xit, dextra porrecta, Milita strenue, brevi meorum
 eris. Quanquam de cultu non arbitror laborandum,
 si modo Patriarcham suum iis virtutibus referant, in
 quibus ille sitam existimavit ejus Ordinis perfectionem.
 Illi sex alas *Seraphicas* appellant. Primum est Omni-
 moda Obedientia, secundum Paupertas Evangelica,
 tertium Castitas immaculata, quartum Humilitas pro-
 fundissima, quintum Simplicitas pacifica, sextum Cha-
 ritas *Seraphica*. Hæc utinam omnes in pectore circum-
 ferant, quemadmodum circumferunt in sinu. Tum il-
 los haud secus atque angelos pacis, non mulierculæ tan-
 tum, sed cordatissimi quique complecterentur. Nunc
 quam rari sunt, qui pure doceant Evangelicam Philoso-
 phiam, quanta porro turba per Aulas Principum, per
 divitum domos oberrantium, qui nec docent, & iis
 sunt moribus ut ædes, in quibus versantur, nihilo sint
 puriores. Intelligit hic prudens lector quid hic fileam,
 & quid silendo magis loquar. Utinam nihil commit-
 tant ipsi quod silentio tegendum sit. Ostentant chiro-
 graphum fratris *Leopoldi*, fratris *Bernardini*, quos ne-
 mo natos novit. Hoc abunde satis esse putant, ut pro
 bonis viris habeantur. Atque in longinqua profectio-
 ne flagrant pecuniam, quam linteolo tamen excipiunt,
 non contingunt nuda cure. Quis hoc cordatus absque
 risu videre possit? Jam & illud à nonnullis repertum
 est, persuadent divitibus imperitis animam agentibus,
 non tantum ut sepeliantur in veste *Franciscana*, data-
 que mercede veniant in consortium omnium ab Ordine
 bene gestorum, verum etiam ut testamento jus fa-
 ciant omnibus & singulis, qui de grege sunt Observan-
 tium, ad illorum ædes divertendi, vocatis & invocatis
 ut sit locus. Ac primum hic hæredi sua libertas, quam
 suæ cuique domi salvam esse par est, eripitur, præ-
 ter naturæ jus ac civile. An non gravis est servitus,
 hominem, cui sunt liberi, adolescentes ac puellæ, uxor
 ætatis integræ, pedissequarum chorus, obstrictum es-
 se, uti, velit nolit, subinde recipiat in ædes suas ho-
 mines ignotos, *Hispanos*, *Italos*, *Gallos*, *Anglos*, *Sco-*
tos, *Hibernos*, *Germanos* & *Indos*, etiamsi in eadem
 civitate habeant *Seraphici* sodalitiis monasterium? An
 non videmus quanta cautione curent ipsi, ne quis è vi-
 cinia qualiscunque prospectus sit in ipsorum Monaste-
 ria? Quas hinc querimonias, quas tragedias moveant?
 Ethnicus ille fabro talenti mercede pollicenti se effe-
 ctu.

1532. An. ruius duxit uxorem Monacham, & paulo post famulam fecit. In civitate quadam, *Zorst* opinor dicitur, æqualis *Argeniorato*, ditionis Ducis *Juliacensis*, *Lambertus Campester*, qui olim *Lutetia* edidit *Colloquia* mea velut à me emendata, persuaso typographo rem esse vendibilem, & sub nomine meo præfatus, & admixtis per totum Opus miris emblematis, quibus me ipsum accusabam, omnia plena scurrilis cujusdam stoliditatis, quo peracto fugit *Lugdunum*; & simulans se summum *Erasmi* amicum, reperit patronum, cui mox suffuratus trecentos coronatos fugit, & in fuga deprehensus est inter aliquot puellas, suffigendus in crucem, nisi sacra cuculla *Dominici* servasset eum: Is, inquam, multis aliis flagitiis ac sceleribus designatis, tandem in ea civitate excussa cuculla docet Evangelium, hoc est, meras seditiones. Dux petiit, ut hominem ejicerent. Responderunt, se non posse carere suo Ecclesiasta. Et ista pestis serpit in dies. Ac minimum abfuit, quin in *Angliam* irrumperent, hoc est, tyrannidem occuparent. *Basilea* in locum *Oecolampadii* surrogatus est *Myconius*, homo ineptus, & quondam Ludimagister frigidus. Demiror, quid sperent, aut quid sibi proponant Magistratus. Ego nihil video, nisi funestum exitum. Moliuntur manifestam ἀναρχίαν, ut improbis liceat quod libet. Principes tandem cogentur extremis uti remediis. Sed opinor *Morum* meum impetrasse ab humanissimo Rege, ut gravissimo Cancellarii munere exoneraretur. *Lutherani* jactant illum vere depositum, & suffectum illi quendam Nobilem, qui statim quadraginta Evangelicos liberavit à carcere, quo *Morus* eos detruferat. Habent suos veredarios, per quos nihil non explorant. Sperabam illos, Clade *Lutetiana* doctos, revocatuos sese ad statum aliquem tolerabilem. Sed moliuntur duriora prioribus. *Basilea* renovarunt suas constitutiones; negant se quenquam velle cogere, sed si quis alibi acceperit Eucharistiam, multabitur libra; si iterum, duabus; si tertio, quatuor; si quarto, exilio. Et hoc non est cogere.

Quid *Luscinio* acciderit, nescio, sed nuper apud *Carthusianos* in convivio dixit, *Erasmum* esse nebulonem, & omnes qui legunt ipsius libros fieri nebulones. Instigatus est, ut opinor, à *Pelargo* Dominicano, qui multis beneficiis à me affectus, quum dare desissem degustato hominis ingenio, tentavit mecum agere injuriarum, quod in epistola quadam *Floridarum* ad *Morum* ineffent hæc verba: *Hunc tumultum nobis excitaverunt duo Monachi, quorum alter concionabatur apud summam Ecclesiam, alter apud Dominicanos. Et illi quidem fugerunt, nos autem malo ferimur, &c.* Quum omnes deterrent ab agendo, supplex petiit elemosynam, & dedit.

Si saccharum vobis petitur è *Francfordia*, jam illius mihi providi. Sed est quale solet mitti in *Germaniam*.

De famulo ne sis anxius, nisi forte obtigerit idoneus: nam *Gallum* habeo fidelem, & alterum æque fidelem amandavi in *Angliam*, in Novembri reditum. Sed neuter bene scit *Germanice*, *Polyphemus*, quum isthinc discederet, noluit quenquam scire, quo iret. Ivit autem recta ad *Lutherum* & *Melanchthonem*; ac literis commendatitiis onustus, venit ad *Joannem Saxoniam* Ducem, fingens se esse famulum & intimum amicum *Erasmi*. Magnifice tractatus est aliquot menses. Tandem abeunti Dux dedit elegantem equum & aureos quadraginta. Inde *Coloniam*. Illic apud *Tielmannum* summum amicum meum potavit aliquot menses. Post huc venit futurus custos domus meæ. Ego extruam illum in Legationem ad *Ratisbonam*: illic bibit sex hebdomadas, & extorsit multum pecuniarum. *Ratisbona* rediens obiter invisit ipsum *Augustensem*. Ab eo extorsit equum & coronatum. Decreverat cum suo claudio equo commorari in meis ædibus. Equum exclusi, ipsum exceptum decem ferme dies dimisi non admodum volentem. Voluit adire *Angliam*: dissuasi.

1532. An. Deinde *Poloniam*. Ita rediit *Coloniam*, unde decessit cum pessima gratia *Tielmanni* hospitis, qui dicit multa foeda illic de eo spargi. Venit *Francfordiam* cum literis meis, petiturus *Poloniam*. At ego curaram, ut literæ committerentur negotiatori. Hoc ubi videt *Polyphemus*, rediit in *Hessiam*, & petiit commendationem Cancellarii Ducis, qui sincerissime me amat. Res illi nebuloni rediit ad incitas; nec dubito, quin brevi sit habiturus miserum exitum.

Non dubito, quin *Conradus Heresbachius* fuerit apud te, per quem scripsi paucis. Is, per quem promiseram scripturum fuisse, mutato consilio repetiit *Flandriam*. Juvenis doctus ac veri studiosus; sed vereor ne Sectarum contagio infectus. Hoc isti agunt, ut literæ cum Secta aut stent, aut cadant. *Basilea* instaurant Academiam scilicet.

Gumpenbergius mihi videtur homo sedulus ac simplex. Suspicio esse negotium, de quo mihi scripsit Cardinalis *Cajetanus*, ut pauca quædam in scriptis meis explicarem. Respondi, me hoc agere, & si quæ ostendat vera errata, me non defuturum officio hominis *Christiani*. Est quidam mirificus artifex scelerum, qui molitur *Erasmi* exitium, & tamen se simulat summum amicum. Et si quem ad *Gumpenbergium* mitterem: quid tum postea? Si tibi communicavit arcana, per te scire possum, res est non magni impendii. Fautores pii moliuntur vindictam: nam *Sepulveda* fatetur in suis ad me literis, se per illos fuisse compulsum addere quædam libello suo atrociora, quam vellet. Moliuntur quæ velint, non tamen efficient, ut me Sectis adjungam. Scripsi libere; an hic nuncius certus sit, nescio. Vale. *Friburgo* 5. Octobris, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXXIV.

Erasmus Rot. Joanni Clebergero S.

VIR animo meo charissime, nihil erat seriar rei, de quo ad te scriberem: tamen cum oblatis essent homines bene certi, per quos scriberem, & suspicarer te istuc in mercatu adfuturum, facere non potui, quin salutatrice epistola, quamvis brevi, testarer, miserum *Erasmum*, quem *Basilea* bis vidisti semianimem, adhuc spirare (non enim ausim dicere vivere) & adhuc tuæ humanitatis memorem esse. Quod si cognovero te incolumem, resque omnes ex animi sententia esse, erit quod majorem in modum gaudeam. Si quid me scire voles, per eos, qui has reddent, poteris tuto significare. Pontifex triumphat cum suis Cardinalibus: sed magis illis gratulemur, si triumphus hic esset totius Ecclesiæ communis. Bene vale. *Friburgo Brisgoia* 20. Octobris, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXXV.

Philippus Melanchthon Erasmo Roterod. S. D.

CUM nactus essem certum ac fidum tabellarium, facere non potui, quin ad te literas darem, præsertim in hoc officii genere amanter abs te provocatus ante aliquot menses. Toto biennio dum versor in negotiis ac rixis, a quibus prorsus abhorret natura mea, nihil mihi contigit, in quo perinde ut in illis tuis suavissimis literis acquisivi. Quare velim tibi persuadeas officium illud tuum non solum gravissimum, sed etiam jucundissimum fuisse, εἰκότως γὰρ καὶ πλείους ποιῆσαι τὴν ἀνδρὸς γνησίως φιλοσόφου βνοιαν διότι ἐν ταῖς βαναύσοις τῷ ἀπαυδῶντι φιλίας, ἔδεν οὐτε φίλον, οὐτε πῖσιν ὑπαρχει. Scriberem ad te de rebus aliis, quæ partim nunc aguntur, partim impendent, si quam Republica utilitatem deliberationes nostra adferre possent. Sed quia nihil moderati placet utrique parti, nostra consilia repudiantur. Illud tamen oro te, quantum possum, ut etiam tuam auctoritatem, si qua erit occasio, ad pacem faciendam conferas, & horteris eos, qui rerum potiuntur, ne bello civili magis dissipent Ecclesias: quis enim belli civilis exitus esse potest, quam omnium rerum vastitas? Et ego nihil ambigo falli quosdam, qui spes habent im-

AN. immoderatus, eamque ob causam undique faces admo-
 1532. vent mitissimo ingenio Caesaris, ut eum ad bellum moven-
 dum accendant. Mea consilia, quod ad ipsas disputationes
 attinet, spero à prudentibus & intelligi & probari. Con-
 troversias multas praevidi, deinde quasdam ad pietatem
 necessarias bona fide illustrare studeo. Conor etiam in ho-
 norem adducere τὸ ἀξιωματικὸν καὶ πολιτικὸν ἔκκλησιαστικόν.
 Huius mei iudicii ac voluntatis quicquid accidat, testes
 erunt Commentarii in Romanos nunc editi; Tu, si quid
 poteris adferre opis labenti Reipublica, effice, ut quod ille
 fieri inquit in bonis poematis, in hoc quasi ultimo actu
 vita tua, totus orbis terrarum sapientiam tuam precipue
 perspiciat. Contulit se Friburgum quidam adolescens
 Theodoricus Reiffenstein, natus in familia studiosissi-
 ma tui nominis. Habuit avunculum juvenem optimum,
 qui multum apud te Lovanii fuit. Quare te oro, ut
 hunc adolescentem & propter studia majorum suorum er-
 ga te, & propter meam commendationem complecti velis.
 Apud nos satis commodis moribus fuit, ac spero eum con-
 firmatum tuis praeceptis non indignum tua consuetudine
 fore. Vale. 25. Octobris, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXXVI.

Erasmus Rot. Gerardo ab Assendelf S.

SVBINDE mihi literis suis aurem vellicat Talestus
 Smeus, vir clarissime, ut ad te dem aliquid litera-
 rum, quibus saltem declarem mihi tuum erga me stu-
 dium haudquaquam vulgare, & notum & gratum ef-
 se, quod profecto est, ut esse debet, gratissimum. Ve-
 rum, si quis ignoret quam iniquis laboribus distringar
 hac valetudine, hac ætate, cui flagitanti jam olim mis-
 sio rudisque debetur, fortassis hac in parte desiderabit
 in me plusculum humanitatis. Contra, qui cognitum
 habeat quas clitelas tergo sustineam, mirabitur me
 cuiquam omnino scribere, nisi magna quæpiam urgeat
 necessitas. Me vero etiam pudor quidam à scribendo
 deterruit, quod vereretur ne, nullo dato argumento ho-
 mo tenuis ad virum præpotentem scribens, videretur
 alicui non tam gratias agere quam venari gratiam.
 Nunquam fuit tam correctis moribus ullum seculum,
 quo non aliquid præclaræ rei molientibus livor exhi-
 buerit negotium, non oblatrarint canes, non obgar-
 rierint picæ & graculi. Sed non arbitror unquam
 fuisse seculum, quo plus licuerit vel calumniæ vel in-
 gratitudini. Eoque, mea quidem sententia, non minus
 debetur iis, qui viros egregiis dotibus præditos, vel be-
 nignitate sua fovent, vel auctoritate tuentur, vel te-
 stimoniis ornant, vel applausu ac laudibus excitant,
 quam illis ipsis, qui suis vigiliis suæque industria de
 studiis, deque Republica bene mereri nituntur. Tale
 si quid in me esset, gratias agerem tibi meo nomine,
 quod candido tuo suffragio, & studiis meis calcar ad-
 das, & adversus malevolorum latratus πειρασθὸν præ-
 stes, ac ἀντιτάξῃς. Nunc quoniam nihil in me repe-
 rio, quod istum favorem promereatur, apud me qui-
 dem erubescō, sed hoc magis arbitror me tibi obtri-
 ctum, quo minus isthuc honoris promereor. Itaque tibi,
 vir egregie, non tam meo privatim, quam publice stu-
 diorum ac pietatis nomine gratias ago. Siquidem dum
 mihi sic faves ob eas res, quas in me fitas esse credis,
 nimirum ipsis virtutibus isthuc honoris habes, quibus
 optimo jure favent omnes vere nobiles. Proinde, di-
 gnus es, Assendelfe generosissime, quem omnes ubique
 liberalium studiorum ac veræ pietatis cultores diligant:
 præsertim quum verisimilimum sit eos, qui doctrinam
 ac religionem suspiciunt in aliis, ab his non esse alienos.
 Tu certe, ut accipio, non minus ornas Hollandiam
 præclaris animi dotibus quam majorum imaginibus:
 nam generis ornamenta bona ex parte debes vel majori-
 bus tuis, vel fortunæ tibi plurimum debere, & sane
 debeo quam lubens. Utinam & de tuo iudicio mihi
 possim merito gratulari. Habes professum nomen, ha-
 bes clientem tibi deditum, cujus obsequium si qua in

re volueris requirere, faxo intelligas, ut desint omnia, AN.
 certe promptam & accinctam voluntatem non defuif- 1532.
 se. Libebat pluribus tecum agere, sed interpellant
 labores: nam præter alia minutiora, eodem tempo-
 re excuduntur Basilea Adagia, aliquot centuriis aucta,
 & Lutetia Hieronymus vix æstimandis laboribus jam
 quartum à me recognitus. Opto te cum omnibus ti-
 bi charis quam prosperrime valere. Datum apud Fri-
 burgum Brisgoia 29. Octobris, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXXVII.

Erasmus Rot. eruditissimo viro, Quirino Talesto, in-
 clyta civitatis Harlemensis Pensionario, S. P.

QVOD bonis avibus uxorem nactus ex animi sen-
 tentia, mi Quirine, mirandum in modum gau-
 deo: qui mihi hoc nomine videre felicior, quod, juxta
 Poetam Epigrammaticum, quod es, esse velis. Pre-
 cor autem, ut quemadmodum hic Junonem habuisti
 propitiam, ita faveat & Ilisbyia. Quod viduam duxi-
 sti, non est quod te poeniteat. Id malunt, qui uxo-
 rem ad usum rei domesticæ ducunt potius, quam ad
 voluptatem. Et qui equos ad usum quærun, malunt
 domitos, quam indomitos. Quod si illa genuit prio-
 ri marito, tu magni mali metu liberatus es, ne steri-
 lem duxeris. Mors mihi sæpenumero narrare solet,
 se, si centum uxores esset ducturus, nullam ducturum
 esse virginem; nunc habet vetulam nimium vivacem,
 quæ si migrasset, potuisset ille opulentissimæ clarissi-
 mæque foeminæ maritus esse. Hoc incommodi est,
 quod Episcopus nunquam esse poteris, nisi prius fias
 Monachus. Nactus & Levinus meus uxorem, verum,
 ut neglectis amicorum monitis, ita parum feliciter.
 Res calide peracta est magis, quam callide. Noster
 Hilarius Lugduno migravit cum uxore sua, sed non-
 dum liquet quo; quidam ajunt in Italiam: non re-
 fert, ubicunque erit, Hilarius erit. Pro munusculo
 tuæ conjugis gratiam habeo maximam; libenter rela-
 turus, si detur occasio. Scripsisti noctu, reclamante
 uxore. Hic risum non tenui. At Monjoius, omni-
 bus pedisequis male precantibus, solet post medium
 noctis venire ad lectum. Saltem ibi gustasti servitu-
 tem, sed illa jus suum merito postulat. Quod adhuc
 spiras Galliam amore studiorum, ubi sic pupugeris τὴν
 σύννοιόν σου, ut illi turgescant ilia, facile impetrabis à
 Magistratu, ut menses aliquot agas Aurelii. Quod si
 Magistratus ille haberet aliquid negotii, eadem opera
 studiis & illis servieris. Verfor nunc in molestissimo
 pistirino Proverbiorum, quæ denuo excuduntur. Apoph-
 thegmatum Opus auximus duobus libris. Auximus &
 Declarationes nostras. Colloquia rursus efflagitantur,
 Opus ut mihi vehementer invidiosum, ita typographis
 bene lucrosam. Hieronymus excuditur Lutetia; vix
 credendis vigiliis à me recognitus. Itaque non vaca-
 rat accuratius scribere, quibus tunc volebas. Nonni-
 hil etiam metuo captantis notam: verum eam notam
 tu dilues, qui huc perpuleris. Scis, opinor, Leum esse
 factum Archiepiscopum Eboracensem; Morum magnis
 precibus à Rege impetrasse, ut Cancellarii munus li-
 ceret deponere. Fortasse metuebat invidiam repudiū,
 quod semper dissuasit. Cantuariensis concessit in fata
 mense Augusto, ubi mihi periit vere sacra ancora.
 Alexander gemina mitra insignitus: nam Brundisinus
 & Oretinus est; apud Cæsarem agit Legatum Angli-
 cum. Amici mei decrescunt; inimici crescunt. Scri-
 psi, quibus volebas. Tu improbitatem excusa; ego
 excusabo cætera. Tibi cum dulcissima conjugē, pa-
 rentibus ac sororibus precor omnia læta. Datum Fri-
 burgo 31. Octobris, Anno 1532.

Salutat te Gilbertus meus: nam Jacobum obtrufi Sa-
 pientia. Hic cum nova famula orlus fuerat miram co-
 mœdiam. Si diutius potuisset οὐνοπορεύειν cum illa, fecif-
 set vacua dolia, scrinia, denique totam domum. Re-
 cepta est Margareta furax, rapax, bibax, mendax,
 loquax.

EPI-

EPISTOLA MCCXXXVIII.

IN TERENTII Comœdias.

Des. Erasmus Rot. Joanni & Stanislao Boneris,
fratribus, Polonis, S. D.

^{An.}^{1532.} **I**N teneris, inquit ille, consuescere multum est, proinde consultum est protinus optimis assuescere: sic enim fiet, ut quæ natura sunt optima, eadem usu fiant & jucundissima. Nihil autem est homini melius pietate, cujus semina cum ipso statim lacte sunt instillanda parvulis. Proximum locum habent disciplinæ liberales, quæ licet per se virtutes non sint, tamen ad virtutem præparant ingenium, dum id ex sylvestri & immiti reddunt mansuetum ac tractabile. Porro, quod *Aristoteles* negat adolescentes idoneos esse discenda Morali Philosophiæ, fortassis haud omnino falsum est. Verum, id non tam accidit vel rei, vel humani ingenii vitio, quam eorum culpa, qui vel sero tradunt eam animis jam educatione prava corruptis, ac malis cupiditatibus occupatis: vel moleste & operose tradunt, magis illud affectantes, ut ipsi videantur acuti, quam ut discipulos reddant meliores. Alioqui nihil magis secundum naturam est, quam virtus & eruditio, quæ duo si adimas homini, jam homo esse desuit. Unumquodque autem animal ejus rei maxime docile est, ad quam natura compositum est: velut equus ad cursum, canis ad venatum, avis ad volandum, simius ad lulum. Non est igitur quod naturam incusemus, sed magni refert, unde pietatis & eruditionis elementa primum hauriantur: tum quem ad hæc ducem nanciscatur puer, præsertim rudibus illis annis, quibus ingenium etiamnum à viciis purum, veluti cera mollis in omnem fingentis habitum sequax est & obsecundans. Itaque multis nominibus vos felices judico, ornatissimi pueri: primum quod hoc seculo nati sitis, quo ut veræ pietatis, ita & melioris literaturæ sinceritas mirifice revixit: nam me puero multum superstitionis habebat religio, & in scholis adolescentes summo cruciatu nihil fere discabant, nisi dediscendum. Deinde, quod is vobis pater contigit, qui liberos suos parum beatos fore judicat, si opum ac dignitatis, quibus inter *Polonica* gentis proceres præcipuum tenet locum, eos paraverit hæredes, nisi & veris animi bonis tum locupletes reddiderit, tum expolitos. Nec enim ille sibi videtur parentis munus ad plenum obiisse, nisi quemadmodum genuit corpora, itaingat & animos, haud ignarus, hanc esse meliorem hominis partem, hanc esse præcipuam hominis possessionem: Vir enim pius non tam sibi vos educat, quam *Christo* & Reipublicæ. Quod vos genuit, naturæ est: quod vos curat statim è nutricum sinu egressos, honestissimis disciplinis imbuendos, veræ pietatis est: prudentiæ vero, quod ad hæc *Anselmum Ephorinum* delegerit, virum integritate, prudentia, fide, doctrina, vigilantiaque cum primis spectatum & exploratum. Quo nimirum acrius vobis enitendum est, ne quum omnia ad felicitatem suppeditata sint, ipsi vobis ipsis defuisse videamini. Magna de vobis, de te præsertim, *Joannes Bonere*, expectatio est. Declarant hoc tam multæ Principum virorum ad me literæ, quibus indolem tuam mihi diligenter commendant: in primis prudentissimi Regis *Sigismundi*, dein ornatissimorum Præfulum *Cracoviensis* & *Plocensis*, clarissimi viri *Christophori à Schydlovietz*, *Sarmatici* regni Præfecti: ne jam commemorem *Antoninum medicum*, & *Iustum* Regis à secretis, dignitate quidem inferiores, sed benevolentia pares. Intelligunt enim regna nullis ornamentis melius decorari, quam viris eruditione prudentiaque præcellentibus. Hanc laudis partem non minus ambit Rex hujus ævi Regum prudentissimus, quam tot ex hostibus victoriis deleatur. Et hætenus quidem sat feliciter studiis effloruit vestra *Sarmatia*, & si quid erat nativæ feritatis, commercio literarum exsult. Sed bona spes est fore,

^{An.}^{1532.} **A**ut hoc ornamentorum genere cum qualibet regione certare valeat, præsertim ductu auspiciisque *Sigismundi* Regis junioris, qui, præter alias virtutes excellenti Principe dignas, optimis quoque literis sese regno parat. Verum, exhortandi gratia, nonnihil & antea scriptum tibi, & in posterum quoties dabitur occasio scripturi sumus. Nunc quo calcar aliquod addamus currenti licet, *Terentii* Comœdias, *Bonerici* nominis auspicio prodire volumus, sed multo quam antea fuerunt castigatiores. Hoc ut vellem, effecit tua *Stanislai*que *Glandini* famuli tui dexteritas, qui nobis interdum aliquot scenas tam feliciter agere soletis, ut & imitationem, primum, ut ait *Fabius*, in pueris ingenii signum, & memoriam vehementer admirarentur, quicunque nobiscum spectabant. Non ex alio Scriptore melius discitur *Romani* sermonis puritas, nec est alius lectu jucundior, aut puerorum ingeniis accommodatior. Cæterum id præstabit *Ephorini* præceptoris dexteritas, ut & ad eloquentiam & ad mores sit utilis: quemadmodum enim bona prudentiæ pars est, nosse varios hominum mores, & ingenium: ita decorum & tractatio affectuum, qui cum primis adferunt jucunditatem orationi, *Græci* vocant *ῥῆσις*, ex nullo *Rhetorum* melius discitur. Porro, quum inter oratorias partes præcipua sit argumentorum inventio, ad hanc quoque facultatem in omni causarum genere parandam *Terentiana* lectio conducit plurimum: nec enim sine causa Criticorum suffragia artem huic Auctori tribuere, plus enim exacti judicii est in una Comœdia *Terentiana*, absit *Nemesis* dicto, quam in *Plautinis* omnibus. Sed in tali Auctore, velut in tabula quapiam *Apellus*, magni refert, quis adsit commonstrator. Qui si contingat egregius artifex, hæc lectio non solum valebit ad exhilarandum animum, non tantum ad emendate loquendum, non modo ad uberiores dicendi facultatem, verum etiam non parum adferet Philosophiæ Moralis, quam unam *Socrates* existimavit esse perdiscendam homini, qui cupiat beate vivere. Itaque ni te sponte currentem viderem, charissime *Joannes*, etiam atque etiam hortarer, ut reputes quantum sis Deo nomen, cujus munificentia tam felicem indolem docileque ingenium sortitus es, cui debes & parentem *Severinum Bonerum*, & *Anselmum* parentem alterum: tum qualium virorum quanta de te sit expectatio, & in te conjecti oculi: postremo, quam isthæc ætas ad honestas disciplinas sit apposita; nondum enim, ut opinor, annum decimumquartum excessisti: nam ad parandam eruditionem plus valet in teneris annis unicus, quam decem, ubi jam animus, aliis occupatus curis, ad docilitatem induruit. Adde huc, quod ea demum in omnem vitam tenacissime hærent, quæ pueri imbibimus. Dimittam te, si prius illud admonuero, ut in omni genere carminum temet diligenter exerceas, eo quod qui hanc eruditionis partem neglexerunt, minore tum fructu, tum voluptate versantur in Auctoribus, qui carmen conscripserunt. Idem facilius labuntur decepti mendis codicum, quos sæpenumero prodit metri ratio. Quoniam autem in hoc Auctore perturbator ac liberior est carminum ratio, pauca quædam annotavimus, lucis, ut opinor, nonnihil allatura parum exercitatis. Vale, & frue. *Friburgo Brisgavia* 12. Decembris, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXXXIX.

Erasmus Rot. Germano Brixio S.

DE CREVISTI, ut video, *Canossa* nomen immortalitati consecrare. Ante complures annos novi hominem in *Anglia*, sed ignotum notus. Rumor erat tum illuc venisse Legatum Pontificium Cardinalem, sed cultu profano. Invitarat me *Andreas Ammonius* ad prandium, veni nihil suspicans insidiarum: amabam enim hominem familiariter. Apud eum reperi quendam veste oblonga, sed capillis in reticulum collectis, unico tantum famulo. Multa fabulatus sum

Tom. III. Zz zz cum

An. cum *Andrea*, nihil omnino suspicans de *Canossa*. Ad-
 1532. mirabar tamen hominis militarem ferociam, itaque
Grace percunctatus sum *Andream*, τίς ἐσὶν ἄνθρωπος; Is
 respondit, ἑμπεδωμένος μέγας. Atque ego contra, ἄνθρωπος
 πρὸς δούλους, & persuasus esse negotiatorem, plane negle-
 xi hominem. Accubitum est. *Canossa* præfedit, ego
 proximus. Toto convivio cum *Andrea* familiariter ex
 more fabulas miscui, non dissimulans negotiatoris con-
 temtum. Tandem percunctatus sum *Andream*, num
 verus esset rumor venisse Legatum, qui iussu *Leonis*
 X. diffidium inter *Galliarum* & *Anglia* Reges compo-
 neret, annuebat. Summus, inquam, Pontifex non
 eget meis consiliis, si tamen hic me adhibuisset, aliud
 fuisset. Quid, inquit *Ammonius*? Non expedie-
 bat, inquam, fieri mentionem pacis. Quamobrem? Quo-
 niam pax, inquam, subito coire non potest. Atque in-
 terea dum Monarchæ tractant de conditionibus, mi-
 lites ad odorem pacis pejora moliuntur quam in bello.
 Per inducias autem subito cohibentur militum manus.
 Inducias autem præscriberem trium annorum, quo
 liceret commode de duraturi foederis legibus dispice-
 re. Approbavit *Andreas*, & hoc, inquit, opinor, agit
 hic Legatus. His ita dissertis redii ad id, quod *Am-
 monius* non responderat liquido. Estne, inquam, Cardi-
 nalis? Unde, inquit, tibi isthuc in mentem venit? Quo-
 niam, inquam, hoc narrant *Itali*. Et illi, inquit, unde
 norunt? Hic, inquam, te novi, si post annos aliquot te
 viderem in *Brabantia*, quæreret unde te agnoscerem?
 Subriferunt inter sese, me ne tantulum quidem etiam
 suspicante. Mox urgebam, num revera esset Cardina-
 lis. Tergiverfatus est *Ammonius*, tandem, Est, inquit,
 animo Cardinalitio. Hic ego suaviter arridens, Isthuc
 aliquid est, inquam, gerere animum Cardinalitium.
 Hæc aliaque multa *Canossa* audivit tacitus. Tandem
 dixit nescio quid *Italice*. Mox admiscuit voces *Lati-
 nas*, sed sic ut posses negotiatorem ingeniosum agno-
 scere. Quum nihil responderem, ad me versus, dixit:
 Demiror te in hac barbara natione velle vivere, nisi
 forte hic mavis esse solus, quam *Roma* primus. Hanc
 argutiam demiratus in negotiatore, respondi me vive-
 re in ea regione, quæ plurimos haberet insigniter do-
 ctos, inter quos mihi satis esset ultimum tenere locum,
 quum *Roma* nullo in numero futurus essem. Hæc alia-
 que dixi, nonnihil iratus negotiatori. Puto mihi tunc
 genium aliquem bonum adfuisse, alioqui in summum
 discrimen me pertraxerat *Ammonius*, qui non ignora-
 bat, quanta libertate soleam apud amicos effutire,
 quicquid in buccam venerit. Surreximus. *Andreas* &
 ego diutius ambulavimus in horto, qui ædes dirimit,
 ac post diutinam confabulationem officii causa produ-
 xit ad ostium terrestre, nam ea pars domus, in qua
 pransi fueramus, spectat flumen *Thamysin*, malebam
 enim redire pedibus quam cymba. Post aliquot dies
 quum redissemus in colloquium, aperit *Andreas* fabu-
 læ scenam, ac mecum sedulo agit, ut *Canossam* comi-
 ter in *Italiam*, plurima testificans quam ille de me
 magnifice tum loqueretur, tum sentiret. Sed surdo
 canebar fabulam. At interim parum amice factum est
 ab *Ammonio*, qui non ignorabat linguæ meæ παρρησίαν.
 Poteram aliquid vel in Pontificem, vel in Legatum
 effutire, quod mihi post fraudi fuisset. Si nunc *Ca-
 nossa* parum bene est in *Erasmum* animatus, nihil est
 novæ rei: solet spretus amor in iram verti. Et video
 quosdam esse, qui similem pestem conantur injicere
 studiis, qualem injecerunt religioni. Apud *Italos* fer-
 vet *Ciceronianorum* factio, quum nulli sint minus,
 quam qui vociferantur maxime. De fortuna tua non
 ignorabam, de animo tuo credo tibi, & gratulor. Sed
 arbitror dignitatem vel non adscitam accessuram. In
Chrysostomo malueram te minus esse *Callipidem*, id enim
 fit luculenta fraude typographi. Bene vale. *Friburgo*
Brisgoia, Anno 1532.

EPISTOLA MCCXL.

Erasmus Rot. Jacobo Cantu S. D.

AEGIDIUS *Vannionius* famulus tuus me non me-
 diocriter inflammavit in amorem tui, vir ornatif-
 sine, multa prædicans de tuo pulcherrimo instituto,
 quo conaris studia jam apud plerosque, nescio quo ma-
 lo fato, refrigerentia excitare, & ad id unum omnes
 fortunas tuas, omne studium, industriamque conferre.
 Quæ res mihi persuadet, te non solum virum bonum
 esse, verum etiam animo generoso præditum. Quod
 si literæ, quæ nunc apud plerosque languent, emorian-
 tur, quælo, quid erit hæc vita nostra, aut quid spe-
 randum, nisi ut in *Turcicam* barbariem degeneremus.
 Ut approbo summopere conatum tuum, ita precor ut
Christus Opt. Max. quod agis bene fortunare dignetur.
 Oro ut posthac *Erasmum* in amicorum tuorum album
 adscribere digneris. Reverendissimo Cardinali *Campegio*
 meis verbis salutem dicito reverenter. Scio quantum
 illi debeam, & debeo profecto libenter, & plura de-
 bere cupio. Eram occupatissimus, sed hoc tempuscu-
 li suffuratus sum ut te salutarem, nactus hunc juvenem
 tui amantissimum, qui cum lubens egissem de convi-
 ctu, nisi tam commodum haberet dominum. Nulla
 re mihi magis est opus quam fidelibus ministris, sed
 hæc alea mihi non semper cadit ut volo. Bene vale.
 Apud *Friburgum Brisgoia*, Anno à *Christo* nato 1532.

EPISTOLA MCCXLI.

*Erasmus Rot. clarissimo viro D. Balivo Lutetie
 Regio S.*

JACOBUS *Omphalus*, vir clarissime, suis ad me li-
 teris multa prædicavit, quum de præclaris naturæ
 tuæ dotibus ac morum ornamentis, tum de peculiari
 quodam ac propenso studio erga nomen *Erasmi*, adeo
 ut quibusdam isthic hoc molientibus ne meæ lucubra-
 tiones apud vos publicitus distraberentur, malitiosis co-
 natibus tua obstiterit æquitas. Hæc quo magis esse
 vera & credo & gaudeo, hoc magis admior quo furo
 libellum, undique scurrilibus conviciis, impudentissi-
 mis mendaciis scatentem, ubique simpliciter furiosum,
 tuo obtruserint nomini, idque exemplo non minus
 dedecoroso isti longe celeberrimæ Academiæ, quam
 pernicioso studiæ juventuti. Quum nulla isthic esset
 edita constitutio peculiariter minitans istiusmodi te-
 meritati, nullus unquam existit, qui facinus auderet
 tam illiberale, pudor humanus pro lege deterruit
 omnes à plusquam scurrili petulantia: nunc ipsa con-
 stitutio talia monstra gignit etiam. Et tam illiberate
 facinus auctores habet, ut fertur, Theologos quos-
 dam, præsertim illum φιλοθρησκον, in quem vaticina-
 tus videtur *Prudentius*, quum ait: O sortuose serpens,
 qui mille per *Maandros* fraudesque flexuosas agitas quie-
 ta corda! Atque etiam minitatur Senatus indigna-
 tionem, nisi subserviat ipsius malitiæ. Aut prorsus
 ignoro Senatum, aut vehementer indignaturum arbi-
 tror si resciscat, turpissimum pariter ac pestilentissi-
 mum exemplum. Idem sentio de Rege *Christianissi-
 mo*: nam de animo summi Pontificis compertum &
 exploratum habeo, cujus prudentia perspicit, quanta
 sit & religionis & studiorum pestis istiusmodi libellis
 debacchari. Quid autem facilius, quam ficto titulo
 quidlibet in quemvis scribere? Sed ablit, ut alienam
 insaniam imitando ipse fiam insanus. Hic prodigio-
 sus foetus *Venetia* conceptus est, & parentem habet *Ita-
 lum*: sed quem illic non ausi sunt edere, *Lutetia* inve-
 nit qui produceret, Theologis auctoribus, ac tui no-
 minis addito lenocinio. Mihi facillimum erat à *Cæsare*
 ac Rege *Ferdinando* impetrare literas expostulatorias,
 atque etiam à *Clemente* Pontifice, sed mihi visum est
 indignum Principes optimos, maximisque negotiis ac
 parum lætis occupatissimos, hujusmodi querimoniis in-
 terpellare. Vix adducor ut credam, *Nicolaum Beccam*
 hoc

hoc facinus approbare, & tamen perscribunt, illum non solum approbare, verum etiam singulis nonnihil addere veneni. Quæ si vera sunt, & eo vesaniæ profecit, haud multum abest à dæmoniaco. Egregius vero ludus sit, si coner par pari referre, quod mihi sane bonum atque commodum foret. Habeo typographos ad omne paratos obsequium, & possem furiosum istum libelli parentem, nihil mentiens, suis ac veris coloribus depingere. Sed malo spectare, quid me, quam quid illo sit dignum. Verum, sit jam querelarum modus. Tibi, vir clarissime, pro tuo in me favore gratiam habeo maximam, rogoque ut istum animum pergas obtinere; quod quidem ultro tu polliceris, sed sub conditione, si nihil scribam adversus fidem *Christianam*, aut contra Regem *Christianissimum*. De fide non dubito quin audias interdum nonnullorum querelas, sed quas integri jam toties deprehendunt esse meras calumnias, simul ut rem propius inspexerunt. Quam hic adversus Sectas strenuum egerim agamque militem, ab aliis referri malo. De Rege miror cur admonendum putaris: nam quî, obsecro, mihi veniret in mentem, stringere calamum in Regem hujus ævi florentissimum, atque etiam laudatissimum, cui tantum me debere profiteor, quantum illius detulit benignitas. Detulit autem non semel condiciones amplissimas. Laudavi illum editis libris adhuc Cæsaris hostem, quid accidisset mihi si nunc vituperarem amicum, affinem, ac foederatum? Cætera discas ex *Omphalio*, quem apud me tuæ mentis interpretem esse voluisti. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgoia*, Anno à Christo nato 1532.

EPISTOLA MCCXLII.

IN PTOLOMAEVM.

Des. Erasmus Rot. Theobaldo Fettichio S. D.

VT intelligas non temere dictum à priscis sapientibus, vir ornatissime, *καλὸς βίβλος εἶναι τὰς χάριτας*, redit ad te tuus *Ptolomæus*, quem non dubito, quin pro ingenii tui candore, jam tibi chariorem sis habiturus, magisque tuum existimaturus, quod tibi cum universis optimarum disciplinarum studiosis futurus est communis. Bracteata fortunæ bona, communione decrescunt: vera bona, quo latius diffuderis, hoc & meliora redduntur & illustriora. Gratis typographo *Græci* voluminis fecisti copiam, non poteras, mihi crede, felicius vendere, etiamsi *Herculem* tibi decimis obstrictum, ac *Mercurium* faventem habuisses. Nunc tot studiosorum millia, *Theobaldi* nomen celebrabunt, *Theobaldi* candorem exosculabuntur, *Theobaldi* munificentie gratias agent. Quam vero mercedem cum hoc præmio conferat generosus animus? Sæpenumero mirari soleo tam vetustum Auctorem, (nam floruisse sub *Traiano* & *Antonino Pio* satis liquet, tum ex quinto capite septimi libri *De magna constructione*, tum ex cap. 1. libri II. ejusdem Operis) ad hæc, eum, qui Geographiam, qua vix alia inter mathematicas disciplinas vel jucundior est, vel magis necessaria, sic tractarit, ut facile superiores omnes, qui de ea scripserunt, obscurarit, potteris præluxerit, tot seculis neminem fuisse nactum, à quo pro dignitate *Latinis* auribus traderetur. A duobus interpretibus quomodo tractatus sit, quid attinet commemorare, quum & ipsa res per se clamat, & vir excellenti doctrina *Joannes à Monte regio*, iusto volumine prodiderit. Nuper vir sempiterna dignus memoria *Bilibaldus Pirckheimerus* pulcherrimum Opus feliciter aggressus est, quod utinam ei absolvere licuisset! mors & illi successum & nobis fructum hunc invidit. At nunc opera *Frobeniana* officinæ prodit *Ptolomæus* ipse sua lingua loquens: nam licet *Alexandrinus* fuerit, tamen *Aegyptus* id temporis maxima ex parte *Græce* loquebatur, in qua lingua apparet hominem non infacundum fuisse, quanquam hujusmodi disciplinarum tractatio magis requirit sermonem distinctum, sanum ac perspicuum, quam splen-

didum aut copiosum. Equidem non nego plurimum laudis deberi *Bilibaldo*, sed tamen qui *Græce* peritus *Græcum* legerit *Ptolomæum*, fatebitur, nonnihil interesse inter lacunam quamvis puram, & fontem ipsum. Complures quidem tum apud *Græcos*, tum apud *Latinos* mixtim de Geographia & Chorographia conscripserunt, inter quos nemo *Strabone* vel diligentior vel copiosior. At *Ptolomæus* omnium primus hanc disciplinam ad certorem rationem redegit, commentus dimensionem latitudinis universi orbis à polo ad polum, longitudinis ab exortu ad occasum, adhibita collatione terræ habitabilis ad cælum, ut jam non facile quis toto, quemadmodum ajunt, cælo possit aberrare. Utinam & numerorum notas, sicut à *Ptolomæo* traditæ sunt, incorruptas haberemus, præsertim libro octavo. Sed hanc quoque, ut spero, provinciam aliquis arripiet, cui & ingenium, & eruditio, & ocium suppetet, tam arduo negotio par. Unum tamen est, quod librariis imputari vix potest, in gradibus mira est diffusio. Siquidem *Ptolomæus* libri primi capite septimo, rursus libri septimi capite quinto, scribit singulis majorem circulorum in cælo gradibus, in terris respondere stadia quingenta, *Eratosthenes* autem, quem *Plinius* & *Strabo*, ac Veterum plerique sequuti videntur, septingenta. Id unde acciderit, nondum assequor: vix enim credibile est, tantos viros in singulis gradibus ducentis stadiis variare: nec multo probabilius est, *Ptolomæum* Veteres omnes tam insigni damnasce errore, præsertim quum eum nusquam coarguat, alioqui non indiligens & hac in parte, quippe qui tam multa reprehendat in *Marino*. Quod si forte *Ptolomæus* aliter accipit stadium, quam superiores, erat & super hac re non levis momenti, lector admonendus. Verum, hoc quicquid est scrupuli, doctis excutiendum relinquo. Qui præsent liberalibus studiis, probe consuluerint juventuti solidæ doctrinæ candidatæ, si eam omnibus stimulis ad Geographiam excitent, & si hanc exemplo Veterum statim post degustatam Grammaticam tradant. Plurimorum magnis laboribus effectum est, ut hæc disciplina jam nec ita multum laboris, nec multum temporis desideret. Olim plus habebat negotii, quum ambigeretur, An cælum esset sphaericæ figuræ, quum essent qui affirmarent orbem terræ sic innatare Oceano, quemadmodum pila innatat aquæ, prominente tantum vertice, cæteris aqua tectis: atque in aliis item multis errarent, qui scriptis artem prodiderunt. Nunc quum ab aliis compluribus, tum à *Ptolomæo* præcipue, porrectum est filum, cujus ductu quivis facile possit sese ex his labyrinthis explicare: strata est via, qua sine dispendiis celeriter ad hujus artis fastigium pervenias; quam qui negligunt, eos oportet frequenter in evolvendis bonis Auctoribus hallucinari. Ego vero, vir eruditissime, tibi gratias ago, ut par est, maximas, non tam typographi meoque nomine, quam studiosorum omnium, quos æquum est pro hoc non vulgari beneficio tibi, tuisque semper læta fausta-que precari omnia. Vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 1. Februarii, Anno à Christo nato 1533.

EPISTOLA MCCXLIII.

IN HAYMONEVM.

Des. Erasmus Roterodamus Joanni Emstedio, Carussiano Lovanii, S. D.

QUANTUM haud ignoro, charissime frater, non deesse tibi confabulones, qui & solitudinem tuam exhilarent, & silentium istud non finant esse mutum, tamen visum est unum addere, qui pia loquitur verius quam disertus: tametsi non video quo pacto negari possit diserte dici, quod pie dicitur: Is est *Haymo* Monachus, Abbas & Episcopus, mira brevitate, mira simplicitate ac perspicuitate enarrans *Psalmos Davidicos*. Fuit hoc studium seculis aliquot Monachis eruditis, ut quæ à Veteribus vel subtilius essent scripta doctis, vel fusius dicta apud populum, in compendium redigerent

Tom. III. ZZ ZZ 2 adeo

An. adeo perspicua brevitate, ut & ab occupatis, & à te-
 2533. nuiter literatis, facile valeant percipi. Hujus ordinis
 præcipue sunt *Anselmus, Beda, Claudius*, & hic, qui
 nunc venit in tuos complexus, *Haymo*; quorum indu-
 stria non mediocrem utilitatem attulit Ecclesiæ: præ-
 fertim si quis spectet tum tempora, tum regiones, in
 quibus illi vixerunt. Decet autem, ut qui, rejectis
 omnibus remoris, properant ad illam coelestem vitam,
 quam maxime sint expediti, nec ullis minus necessariis
 sarcinis graventur. Quo magis mirandum est, quod
 quidam, qui victu cultuque simplicitatem Apostolicam
 profitentur, doctrinam amplectantur omnium minime
 simplicem, sed argutiis supervacaneis, & *Averroicis*
 dogmatibus, ac novis insuper somniis spinosissimam.
 Quum igitur tales essent Monachi, nomen erat apud
 omnes gratiosum, & honorificum erat appellari Mo-
 nachum: nunc quorundam mali mores in causa sunt,
 ut boni quoque communis invidiæ molestiam ferant.
Aristippus, quum unguento quodam vehementer esset
 delectatus, *Male sit*, inquit, *istis cinadis, qui rem-*
tam bellam infamarunt: Similibus verbis non absurde
 quis stomachetur in eos, qui suo vitio, Monachi no-
 men in invidiam vocarint, quum revera non conve-
 niat ullum esse plausibile. Quis enim non amet eos
 homines, qui vere mundo mortui, sese totos Deo de-
 dicarunt? Quorum talis est vita, talis oratio, ut nemo
 ab illorum conspectu, nemo à colloquio non melior
 discedat. A quibus nemo quicquam metuat incommo-
 di; non fraudem, ab his qui pecunias habent pro ru-
 deribus, & hoc, quod habent, dilargiuntur egenis; non
 vindictam, qui, juxta doctrinam Evangelicam, orant
 pro persequentibus, amore prosequuntur eos quibus
 sunt invisi, benefacta reponunt pro malefactis; nec
 est ullius pudicitiae periculum, ab his qui & corde &
 corpore sunt incorrupti; qui propter singularem ani-
 mi modestiam nulli se præponunt, nulli invident, nul-
 lum fastidiunt; sed quo magis ad perfectionis culmen
 accedunt, hoc magis ducunt sese omnium infimos:
 & quum revera gemmæ sint & flores Ecclesiæ, ta-
 men ipsi sese fecem appellant: aliorum lapsus aut ele-
 vant, aut commode interpretantur, in proprios au-
 steri censors: aliena benefacta candide amplificant,
 sua modeste extenuant: nemini adulantur, neminem
 procacibus verbis percellunt præsentem, nemini ob-
 trectant absentem: nihil auditur ex ore illorum nisi quod
 est in corde, verba charitatis, verba consolationis, ver-
 ba amicæ admonitionis & gratiarum actionis. Adest
 in his comitas non fucata, sed ex bona conscientia
 proficiens. In summa, coelestis illius civitatis ima-
 ginem quandam nobis referunt, & Angelicos choros
 quodammodo repræsentant, vel quod jugiter decan-
 tant laudes Dei, vel quod transformati in spiritus, ni-
 hil habeant commercii cum carnis affectibus, vel quod
 in summa vivunt concordia, vel quod Angelorum ri-
 tu inter homines ac Deum velut internuntii, & po-
 pulorum vota illi commendant, & plurima bona ab
 illo precibus assiduis impetrant, non sibi tantum, sed
 in commune. Quid porro si ad has virtutes accedat
 donum prophetiæ? ut gratis, ut pure, ut incorrupte
 doceant populum, sive voce, sive scriptis libris, sive
 utroque? Quid, quod jejuniiis, vigiliis, laboribus cru-
 cifigentes carnem suam, quantum licet, suppleant ea
 quæ desunt passionibus *Christi*, ac seipsos quodammo-
 do immolant pro salute populi. Et, tu laice, potes ma-
 le velle illis, qui, dum crapula gravatus altum stertis,
 pro te vigilant, pro te jejunant: dum tu Deum alea,
 scortis, aliisque sceleribus ad iram provocas, illi pro
 te deprecantur: dum tu apud homines male de illis
 loqueris, illi de te bene loquuntur apud Deum? Quis
 tales viros, non ut semideos quosdam veneretur, non
 amet, tanquam ad publicam utilitatem quasi divinitus
 datos, etiam si ipse sit vir improbus? nam eximia vir-
 tus etiam inimicos suos rapit in admirationem sui. Et
 qui de nullo bene merentur, tamen instinctu naturæ
 reverentur eos, qui benefaciunt malis pariter ac bonis.

A Quænam igitur est quorundam perversitas, qui hoc An.
 ipso contemnunt aliquem quod Monachus est? Qui 1533.
 Monachum dicit, omnium heroicarum virtutum sum-
 mam dicit, quæ benevolentiam ac favorem à bonis
 promerentur, à malis extorquent. Quod si nihil aliud
 displicet quam vocabulum, appellent pro Monacho,
 si videtur, simplicem ac solitarium. Solitudo autem
 ea non æstimatur numero convictorum, sed separa-
 tione malorum affectuum: alioqui nec *Carthusiani* soli
 sunt. Ubicunque adest hæc solitudo, ibi adest frequen-
 tissima sodalitas. Ille feliciter solus est, qui nullius im-
 probi convictu corrumpitur, qui nullos habet in ani-
 mo tumultus affectuum inter se pugnantium, nec ta-
 men cum Deo consentientium. Hoc pacto licet & in
 B Principum Aulis, & in publicis Magistratibus, & in
 mediis hominum commerciis esse Monachum. Quæ-
 nam igitur est animi perversitas odisse Monachum,
 ob hoc ipsum quod Monachus est? Profiteris te *Chri-*
stianum, & avversaris eos qui *Christo* simillimi sunt?
 Hic protinus occinent, scio, plerisque plurimum ab-
 esse ab hac imagine. Nullum igitur vitæ genus pro-
 babimus, si propter malos oderimus & bonos. Quid
 igitur superest? Quid, nisi ut amemus homines, incerta
 in meliorem interpretemur partem, ad vitia levio-
 ra conniveamus, gravioribus mederi studeamus potius
 quam exasperare, ordinem ipsum & institutum ve-
 neremur etiam. C Quod si ad hominum vulgare civi-
 litatem accedat Monachorum, sese ad ea quæ veræ
 sunt religionis toto pectore referentium, industria, fa-
 cile revigescet pristinus orbis favor, facile obmute-
 scent ora maledicorum. Itaque fiet, ut non solum vi-
 vant grati Deo, gratiosi apud homines, verum etiam
 feliciter hic vivant & hilariter. Nulli enim vivunt
 quietius aut suavius iis, qui vere Monachi sunt, nulli
 miserius, quam qui non ex animo Monachi sunt. Illis
 Monasterium Paradisus est, his pistrinum. Sed cuique
 magna ex parte in manu est, ut sibi pistrinum vertat
 in Paradisum. Ad *Haymonem* redeo, qui *Davidicam*
 citharam pulsans, Angelicum coetum vestrum ad spiri-
 D tuales excitabit choreas, ut in hymnis & canticis Do-
 mino psallatis in cordibus vestris. Nemo fastidiat di-
 ctionis simplicitatem, sed amplectatur sententiarum
 pietatem. Hoc eo admoneo, quod suspicer multos
 esse tales, qualis ego fui olim, qui nauscant ad omnia,
 quæ carent rhetorum condimentis & ornamentis. Sed
 quum essem parvulus in *Christo*, sapiebam ut parvu-
 lus: atque utinam nunc quoque prorsus evacuassem ea
 quæ sunt parvuli. Hoc meum officium si quam apud
 te gratiam promeretur, oro ut hunc ἀμαρτανὸν ali-
 quando precibus tuis *Christo* commendes. Exemplar
 exhibuit venerabile Monasterium Canonorum Regu-
 larium, vulgo dictum *Marpach* in *Elfasia*, reliquias
 E inauspicatissimi tumultus agricolarum. Dominus illis
 pro malis reponat bona. Vale. *Friburgo Brisgoia* 28.
 Februarii, Anno à *Christo* nato 1533.

EPISTOLA MCCXLIV.

Erasmus Rot. Senatui Besontino S.

MAGNIFICI domini & patroni semper obser-
 vandi, humanitatem vestram, quam jam non semel
 offertis supra quam ego fuisset ausus petere, toto pec-
 tore amplector atque exosculor. Munus vero hono-
 rarium, licet mihi multo gratissimum, non tamen sine
 pudore accepi. Nec enim potuit non esse gratissi-
 mum, quod à talibus viris ultro missum est, nec am-
 bienti, nec expectanti. Sed huic voluptati nonnullus
 pudor fuit adjunctus, dum reputo quam nihil unquam
 vel de vobis, vel de Republica, cui præsidetis, sum bene
 meritis. Nec omnino quid gratiæ queam reponere vi-
 deo. Illud tamen bona fide polliceor, me, si quis sub-
 moneat qua in re possim dominis meis optime de me
 meritis vicissim aliquid gratum facere, manibus pedi-
 busque enixurum, ut intelligant studium promptam-
 que voluntatem suo clienti non defuisse. Dominus in-
 cly-

An. clytū senatū vestrū, ac praeclaram Rempublicam
1533. sospitet ac prosperet in omnibus. Datum apud *Fri-*
burgum 12. Martii, Anno à *Christo* nato 1533.

EPISTOLA MCCXLV.

Erasmus Rot. Guillelmo ab Horion S.

ORNATISSIME vir, mari tranquillo navigare non est difficile, sed magna tempestas requirit artificem, qui rectum teneat clavum. Olim quum Paganorum sevitia tormentis ac mortibus debaccharetur in *Christianos*, erat secessus quo se reciperent: illic abditī velut in altero mundo quietam agebant vitam. Nunc rebus undique sic exulceratis, in quem portum se recipiat aliquis? Ego sane nullum video, nisi quis in seipsum secedat & animi tranquillitatem in ipso quaerat animo: solus enim *Christus* vere tranquillat animum. Is intra nos est si velimus. Abunde magnum solatium suppeditant libri *Christum* spirantes; horum alloquio quid esse potest in hac vita vel jucundius, vel salubrius? Hac in parte felicitati tuae gratulor, cui contigerit ocium cum dignitate. Mihi jampridem flagitanti rudem, in hac arena cadendum est. Unum hoc me consolatur, quod jam è propinquo apparet portus ille communis, qui, favente *Christo*, laborum ac molestiarum omnium finem allaturus est. Forſitan miraris, quod hæc ad te ignotus. Non potes me tibi prorsus ignotum dicere, quum tecum, ut scribis, crebro fabuler, utinam te digna. Olim *Lovanii* cognovi juvenem quendam, *Hornici* cognominis. Sed cum arbitror te non esse. Equidem cupio adscribi in numerum tuorum clientum, paratus ad omne obsequium, si quid erit in quo possim tibi gratum facere. Bene vale. Datum *Friburgo* 21. Aprilis, Anno 1533.

Quum hæc scripsissem, relecta quadam epistola *Geleusii*, qua petit ut tribus verbis te salutarem, inter schedas confusas reperi & tuam ad me epistolam, quam aut non legeram, aut, ut fit, in tanta turba epistolarum legeram parum attente. Subverebar ne parum frontis habere viderer, quod ignotus ultro te literis lacerarem, sed hoc scrupulo me tua liberavit epistola. Prior ad amicitiam provocasti: inhumanitatis futurum erat non rescribere. De reditu meo prorsus incerta res est. Corpusculum hoc collabitur, tantum abest ut magnis itineribus sufficiat. Et Aula nostra pertusum est dolium, sitit semper, dat nihil: cæteri tantum obtreſcant, & qui student videri magni fautores, nihil aliud quam deplorant. At istuc est conduplicare miseriam. In calce, inquis? Egone hominem clarum & candoris eximii conscribam in calce amicorum? Tum vere essem, quod olim fuisse dicuntur *Batavi*, trux & à Gratiis alienus. Inter præcipuos amicos ac patronos scribetur *Guillelmus Horion*. Et si qua in re meum desideras officium, fac periculum, num hæc ex animo loquatur *Erasmus*. Rursum vale, vir clarissime. *Friburgo*, eodem die & anno.

EPISTOLA MCCXLVI.

Erasmus Rot. ornatissimo viro, D. Petro Vulcanio, suchta Reipublica Brugenſi à pensionibus, S.

PRO isto tuo candore verius, quam iudicio de me, mi *Vulcani*, gratiam habeo plurimam; nec minorem, quod meas ærumnas amica consolatione mitigare studeas. Sic est, ut scribis, hoc seculum prodigiose ingratum est. In altero quaerenda merces. Amicorum alii moriuntur, alii mutant animum. *Christus* seipsum abnegare non potest. Istam fortunam tibi gratulor, nec minus isti Reipublicæ, quæ sibi virum tot dotibus instructum atque ornatum adsciverit: nam profiteor me civitati vestræ plurimum debere. *Carolus Blontius* à tuo discessu mutavit stylum, *ἀντὶ τῆς ἐξ ἐκείνου βέλλου* aberat enim ὁ *Θεός*. Sapiunt *Brugenſes*, qui tibi compedes injicere cupiunt, utinam gratas & aureas. Precarer *Vulcanio* Venerem, ni me terreret Martis omen. Sed extra jocum, ubi contigerit te digna, quod opi-

Anor jam esse factum, non gravabimur epithalamium *An.*
canere: nec est quod tu de præmio cogites. Non sum
Simonides, præsertim erga doctos & candidos amicos.
Leonardum Casimbrotum ipsius causa semper amavi plurimum, idque me fecisse mutuo credo. Quare per *Quirinum* meum nihil scripserit, demiror. Vir est multis virtutibus perpolitus. Cupio scire, an fortuna meritis ipsius respondeat. Bene vale. *Friburgo*, Octava Paschæ, sive 21. Aprilis, Anno 1533.

Erasmus Rot. mea manu ex tempore.

EPISTOLA MCCXLVII.

Erasmus Rot. Eustathio Chapusio, Oratori Caesaris in Angliā, S.

NULLA possessio charior aut preciosior sincero amico. At quum alioqui non ita multum abſim ab *Iro*, tamen in hoc opum genere mihi *Lucullus* quidam videor, qui quotidie comperio longe plures esse amicos, quam existimabam. Falleris, mihi crede, si putas mihi sacerdotium opimum futurum fuisse gratius, quam *Eustathium* amicum, cujus imaginem in literis tuis expressam summa cum voluptate perpexi. Adeo fluunt in affectato quodam candore ac puritate, ut hinc ingenium ab omni fuco alienum facile deprehendas. Accessio, aut, si mavis, cognitio amicorum hoc tempore ob id mihi jucundior est, quod annus superior quoddam eximios ademitt. In *Angliā* Archiepiscopum *Cantuariensem*, unum *πολλῶν ἀντάξιον ἄνδρα*. In comitatu *Cæsaris Alphonsum Valdesium*: In *Polonia* *Christophorum à Schydlovietz*, ejus regni supremum cancellarium. Cæteros taceo, fortuna minore, sed pari sinceritate: inter quos est *Zacharias Deiotarus Frisius*, qui solet famulos meos, quos interdum in *Angliam* ablegare cogor, lubens & alacriter excipere. Id officium eo fuit gratissimum, quod vulgaria diversoria parum tuta sunt à contagio sceleratæ pestis, quæ nuper ab *Angliis*, quibus jam plusquam quadraginta annis nimium familiaris est, in nostras regiones demigravit. Proinde quod *Quirinum* meum isthic collegeris, scito te magnam solidamque apud me inisse gratiam. Atque is quoniam tunc rem parum ex animi mei sententia gessit, quorundam amicorum tui dissimilium opera, rursus istuc emandatus est, si forſitan hæc alea mihi cadat felicius. Quam imaginem in scriptis meis videris, nescio, unde tantam amoris flammam conceperis, quum sciam infra mediocritatem mea esse omnia. Verum, hoc amplius debeo tuo in me studio, quo minus agnosco in me meritorum. Certe nihil præterea est *Erasmii*, quod tu spectatu dignum existimes: videres enim non hominem, sed *εὐφρα*, ac simpliciter miserum, nisi persuasum haberemus, hoc exuvio deposito, novum nitidumque juvena animal emerſurum. Quibus fluctibus jacter, quibus agiter ventis tu quoque videris agnoscere, sed è propinquo apparet portus, molestiarum omnium finem allaturus favente *Christo*. Male audio, proſcindor linguis, idque potissimum ab his, de quibus optime sum meritis. Dicas esse fati mei. Sed tamen typographi ajunt vix aliud nomen esse vendibilius. Crederem illos blandiri, nisi sic à me semper aliquid flagitarent, si nihil aliud, certe præfationunculam. Addam aliud argumentum. Mundus nunc undique plenus est errorum, qui vel deseruere sua sodalitia, vel alias ob causas profugerunt. His quoniam fere Leberide sunt nudiores, variis artibus quaerendum est viaticum: nam venter mirus est artifex. Quidam è scriptis meis norunt amicos meos: Hos adeunt, jactant se esse famulos ac discipulos meos, etiamſi nunquam me viderint. Atque hoc fuco non mediocrem pecuniam extorquent ab illis. Ubi metuunt ne fucus deprehendatur, mutant pascua. Hoc te nescire nolui, ne cui credas, nisi qui nominatim literis meis commendetur. Quanquam vix istuc satis est. Dicam quod rideas. Cum *Lovanii* esset apud me *Christophorus Longolius*, narravit juvenem quendam chapsum è *Benedictinis*, nomine

Zz zz 3 mine

Au. mine *Sylvium*, ficto opinor, venisse *Romam*, attulisse
 1533. literas meo nomine scriptas ad *Leonem* Pontificem,
 quibus diligenter commendabatur: audierat enim me tum
 apud *Leonem* esse gratiosum: nec dubito, quin effin-
 xerit manum meam. Pontifex hominem utroque bra-
 chio complexus est, omnia pollicens. Quumque is ne-
 scio quo profectus esset, *Leo* ultro rogavit, cur non
 rediret *Sylvius*. Sed ille correptus febris, periit. An
 non hanc merito dicas audaciam joculari? Sed ut
 finiam, vir egregie, tametsi me hoc nomine superas,
 quod prior & literis & officiis ad amicitiam provoca-
 sti, tamen quod superest, enitar ne mutua benevolen-
 tia videar parum respondisse. Porro, si quid erit in
 quo tibi vicissim, vel commodo vel voluptati esse queam,
 experieris promptam & amicam voluntatem non deesse
Erasmio, ut alia desint omnia. Cætera, si libebit, co-
 gnoscas partim è schedis memorialibus, quas tradidi fa-
 mulo, partim ex ipsius oratione, quem expertus sum
 esse bonæ fidei, minimeque vanum. Majorem in mo-
 dum doleo *Anglis* negotium exhiberi à *Scotis*. Videor
 enim mihi plus isti regioni debere, quæ mihi tot exi-
 mios peperit amicos, quam ei quæ me genuit. Vehe-
 menter tamen angit me *Hollandia*, indignis tractata
 modis tum à *Danis* quod novum est, tum à *Gelriis* quod
 novum non est. Oraculum erat quod dixit *Hesiodus*
πῆμα καὶ δόξα γένετον. Ista sunt τὸ ἀρχόντων λόγῳ στρατηγί-
ματα. Opto tibi omnia læta, vir amicissime. Datum
Friburgo Brisgoia 23. Aprilis, Anno 1533.

EPISTOLA MCCXLVIII.

Erasmus Rot. Clar. V. D. Abeli Colfero S.

EPISTOLA tua, salibus *Atticis* undique scatens,
 præterquam quod festivissimis leporibus exhilaravit
 animum meum, etiam hoc nomine fuit in primis ju-
 cunda, quod declarat te & recte valere, & suavi-
 ter agere; quod ut tibi perpetuum sit precor, vir
 animo meo charissime. Liberet tibi *συμπάθειν*, nisi hoc
 tempore centum epistolas scribere cogeret. Risi quod
 scribis meam epistolam tam siticulosam, quæ tantum
 humoris potuerit ebibere; tam levem, ut suberis vice
 tantum virum sustinuerit, ne mergeretur. Magnus ille
 ac mirificus *Erasmus*, quem te vidisse prædicas, mihi
 prorsus ignotus est, nec usquam visus aut auditus. De-
 terior illa pars jam plane *σῦφας* est. Utinam melior
 illa, vel aliqua ex parte accederet ad istam præclaram
 imaginem, quam nobis in epistola tua depingis. Sed
 hac de re tecum non disceptabo pluribus. Si quid in
 me boni est, Dei donum est: nec tibi possum hone-
 ste succensere, cui talis visus est *Erasmus* per nebu-
 lam, quam amor immodicus & singularis ingenii tui
 candor oculis tuis offudisse videntur. Ex eodem fonte
 manat ista gratulatio, qua in magna felicitatis par-
 te ponis, quod *Erasmicorum* amicorum albo conti-
 gerit adscribi. At ego multo justioribus de causis mi-
 hi gratulor, cui tam feliciter cesserit perfrita frons &
 absterfus pudor, ut amicorum catalogum jam splen-
 dido nomine auxerim. Id eo quoque charius est, quod
 superior annus præcipuis aliquot amicis ademtis in
 possessione multo preciosissima non mediocrem paupe-
 riem mihi fecerit: nam ut summos tantum recenseam,
 In *Anglia* periit *Guilhelmus Waranus* Archiepiscopus
Cantuariensis: *Vienna* in comitatu Cæsaris *Alphonsus*
Valdesius, jam magnus, sed futurus, si vixisset, maxi-
 mus: In *Polonia* *Christophorus* à *Schydlovietz*, ejus re-
 gni supremus Cancellarius, cui dicata est *Lingua*. Re-
 cte factum, quod *Hollandia* te in sublimi specula collo-
 cavit, quo magis possis Reipublicæ prospicere, quæ
 nunc, ut audio, eget cordatis & vigilantibus excubi-
 toribus. Quis unquam legit, audiit, aut vidit secu-
 lum hoc turbulentius & iniquius? Sed valeat querimo-
 nia nihil profutura. Quod ut animum curiæ negotiis
 lassescens reficias, te soles ad meas lucubrationes,
 velut in viridarium quoddam, recipere, utinam in hor-
 tis illis meis aliquid esset, quod vel oculos, vel nares,

A vel palatum posset oblectare *Colferi* hominis delicatissi-
 mi. Steriles sunt, aut si quid pariunt, beta est, aut
 malva, aut porrum, ut jam absit cicuta & aconitum,
 quæ non abesse clamant isti, quos tu lepide vocas bar-
 ba pallioque verendos. De viro, de quo quid sentiam
 rogas, magnificentius censeo, quam ut de ejus inge-
 nio censuram ferre possim. Librum non legi, sed na-
 ctus eum commodato, quum id temporis ob assiduos
 labores non daretur otium aliud, mihi à coena inam-
 bulanti famulus recitavit, idque carptim, selectis ali-
 quot capitibus. Cujus erat codex, non passus est eum
 diutius apud me manere. Ex eo qualicunque gustu
 deprehendi hominem esse ardentis ingenii, variæ le-
 ctionis, & multæ memoriæ, alicubi tamen majore
 copia quam delectu, ac dictione tumultuosa verius quam
 composita. In omni genere rerum vituperat mala,
 laudat bona. Sed sunt qui nihil aliud sustinent quam
 laudari. Hodie respondi illius ad me literis, admo-
 nens ut si qua possit, ab his turbis sese extricet: mi-
 natur enim se jam iusto Marte velle cum Theologis
 configere. Id si non possit, & omnino statuerit ja-
 cere aleam, duo prospiciat: alterum ut pugnet in tu-
 to, ne se conjiciat in manus hostium, qui nec vinci
 possunt, nec placari: alterum ne me suo admisceat ne-
 gotio. Scribit enim se non minus pugnaturum armis
 meis quam suis: ea pars epistolæ mihi nonnihil displicuit.
C Ego hætenus ancipiti Marte depugno cum ex-
 cetra non septem, sed innumerabilium capitum, vix-
 que subsisto ob *Moriam*, & alia quædam liberius à
 me scripta. At vereor ne ille, si pergat, mihi totam
 renovet invidiam. Quem porro fructum spectet non
 video. Si putat Theologos ac Monachos, vel corri-
 gi per ipsum, vel opprimi posse, tota nimirum errat
 via. Quorum autem attinet jam nonnihil fatigatos
 crabrones rursus irritare, & in bonorum capita immit-
 tere? Quid acciderit *Cornelio Hoen*, ipsi melius nostis.
Lodovico Berquino nihil erat periculi si meis consiliis ob-
 temperasset. Semel vicerat, adornabat triumphum, dis-
 suasi. Non paruit. Erat vir optimus, nec humili fortu-
 na, ingenio simplici, liberæ linguæ. Absente Rege
 apud *Hispanos*, denuo pertractus est in carcerem: & pe-
 rierat, nisi mater Regis, mox ipse Rex sublevasset eum,
 ex *Hispaniis* reversus. Paulo post è carcere collocatus est
 in aula commodiore, postremo bona fide dimissus est.
 Semper illi occinebam eandem cantionem, ut arte sese
 evolveret ex eo negotio. Ille sibi promittebat certam
 ac speciosam victoriam, quum ageret adversus Mona-
 chorum examina, adversus Theologicam facultatem,
 & adversus Senatum purpuratum. Nihil profeci mo-
 nitis. Ille sibi blandiebatur. Quis exitus? Idem accidit
 illi quod *Socrati*, de quo quum Judices essent mitio-
 rem sententiam pronuntiaturi, ac reum ex more per-
 cunctarentur qua poena sese dignum existimaret, Ut,
E inquit, in *Prytaneo* alar ex publico, qui honos apud
Athenienses summus habebatur. Judices tam arroganti
 voce provocati damnarunt illum capitis. Ita quum
Berquinum addixissent carceri, ille constanti vultu,
 Appello, inquit, Regem & Pontificem. Qua voce
 Judices irritati pronunciarunt, ut in *Gravia* exureretur,
 vir incorruptissimis moribus: de dogmatibus mihi non-
 dum liquet. Quod si hæc non movent istum, saltem
 ne me involvat suo bello. Idem sæpe petieram à *Ber-
 quino*, & is se facturum promiserat: sed fefellit suo
 exitio, meo gravi incommodo. Nunquam Theologi
 censuras in me edidissent, nisi ab illo fuissent laces-
 titi. Tantum de judicio. Cætera cognoscas è famulo
 meo fideli, qui has perfert. Vale. Clarissimo viro *Assen-
 delfo* salutem plurimam. Datum *Friburgo Brisgoia* 25.
 Aprilis, Anno 1533.

EPISTOLA MCCXLIX.

Erasmus Rot. Joanni Georgio Paungartnero S.

Si Librum, quem patri dicavi, videre cupis, fac ex
 ipso petas: nam hic nullus occurrit, qui dignetur sar-

an. farcinulam suscipere. De pensando officio non est quod
 2559. sis sollicitus, optime adolescens. Inter Gratiarum fœ-
 dere copulatos mutuae sunt officiorum vices, mercedis
 nulla est ratio. Et tamen patris tui benignitas ultro
 non vulgari munere pensavit hoc officiolum meum,
 quum ego sedulo cavissem, ne quam *avhdwex* signifi-
 cationem darem. Misit poculum inauratum, munus
 aptum homini *Batavo*, sed nunc minime *Batavico* bi-
 bulo. Iste tuus in me pietatis affectus mihi gratissi-
 mus est, *Georgi* charissime, quem par est me mutuum
 erga te gerere. Quod si quid ex me tibi gratum ac-
 cidit, quod sane aut nihil esse reor, aut quam minimi
 momenti, non alia ratione melius retuleris gratiam,
 quam si quotidie des operam, ut teipso melior, hoc est,
 optimi parentis similior evadas: quo quidem in stadio
 tuapte sponte gnaviter currentem, non est quod meo
 hortatu exstimulem. Non te poenitet, ut scribis, voti
 tui, nec me poenitet consilii mei. Idcirco etiam at-
 que etiam admoneo, ut ex optimis Auctoribus eligas
 optima. In hoc albo non est *Erasmus*, qui tibi for-
 tasse videtur quam est formosior, nimirum amoris le-
 nocinio, cui τὰ μὴ καλὰ καλὰ πείθονται, ut ait ille *Si-
 culus*. Bene vale. *Friburgo* 12. Maji, Anno 1533.

EPISTOLA MCCL.

Jacobus Sadoletus, Episcopus Carpentoracensis,
 Def. Erasmo Roterodamo S. P. D.

* **N**OLI amabo putare, mi Erasme, quicquam mi-
 hi esse, aut gratius tua erga me benevolentia,
 aut judicio gravius. Itaque & quicumque istinc veniunt,
 tuumque modo nomen, & nuntium de te aliquem ad nos
 perferunt, libentissime à me accipiuntur: eoque etiam ma-
 gis, si quod afferunt monumentum tui praestantis ingenii,
 praeclaraque in rem & pietatem Christianam opera ac vo-
 luntatis, qualia saepe multa à te proficiuntur: ut tibi
 molestum esse non debeat, illos tenui à me munusculo af-
 fici, qui id laboris mea causa susceperunt. Et de tuo ju-
 dicio (ita mihi divos omneis opto esse propitios) in ea sum
 sententia, ut nihil meorum mihi probari possit, quod ad
 religionem quidem, & ad Literas sacras pertineat, si non
 id antea tibi sit probatum. Quapropter cum confecissem
 Commentarios in Pauli primam Epistolam, (quo labore,
 & quibus vigiliis, non dico: satis enim cognita tibi est
 illius Epistola obscuritas) statueram aliquot mensis quie-
 scere, totumque me ab illa cura & cogitatione avertere:
 ut deinde recens atque novus ad meam recognoscendam,
 & accuratius expendendam, lucubrationem accederem.
 Qui tamen mos & mihi consuetus est, & à viris doctis
 solet usurpari. Eratque mihi in animo, neminem omni-
 no participem facere, antequam ipse probassem. Sed co-
 gitans casus humanos, & quanto mihi morori ac detri-
 mento esse posset, si qua asperior fortuna, qua in utrun-
 que nostrum profecto habet potestatem, commercium in-
 ter nos hoc literarium peremisset: librum è tribus primum,
 qui erat descriptus, dedita opera ad te misi, in quo ma-
 xima quidem sunt & pulcherrima fidei Christi mysteria.
 Quem peto à te, mi Erasme, & pro insigni ac mutua be-
 nevolentia nostra rogo, eo animo ut legas: uti ita statuas,
 melius mihi abs te multo consultum fore, si reprehende-
 ris in eo, quae tibi reprehendenda esse videbuntur, quam
 si laudaveris, si qua erunt laudanda. Ausus equidem
 sum, id quod videbis ipse, ab itinere caterorum, jam
 diu trito atque usitato, desistere; aliaque quadam in-
 gredi via, qua mihi visa sit magis emergere ex fluctibus
 questionum, fortiusque & splendidius ad veritatem con-
 tendere: Deumque, ut mihi adesset, semper precatus sum.
 Sed falli tamen possumus. Quamobrem, mi Erasme, omnis
 in te spes mihi est, tuum judicium, quod tu modeste im-
 molavis, ego autem plurimi facio, idque non injuria,
 nunc mihi quidem ipsum perfugium & portus est, & to-
 tius mei laboris expositio; egoque in te uno, tuoque in me
 amore, ac tua spectatissima virtute, & doctrina acquie-
 sco. Illud te nolo ignorare, deesse non pauca in hoc libro,
 quae tunc adjicientur, cum Opus totum actius examinan-

A dum resumerimus: nam & multa in eo explicatis An.
 differenda sunt, quam nunc exposita sint; & collecta ex 1533.
 sacris Literis testimonia aliquot sane opportuna atque illu-
 stria tum sumus addituri, cum de vulgando Opere co-
 gitabimus: nam nunc quidem huic parti, quam ad te
 misimus, ne lectionem quidem adhibui; veritus ne cor-
 rectionibus ac lituris ante tempus implicarer quando omnem
 ejusmodi curam (ut dixi) in aliud tempus rejeci. De
 impressione nihil malle, quam id quod tu mihi consulis,
 ut apud Frobenium transigeretur res: certus enim sum,
 nusquam melius: neque summi permoverer, sed pudore
 quodam afficior propter bonitatem & modestiam Gryphii,
 qui mihi totus deditus plane est. Quamquam erit hac
 B quidem de re spatium deliberandi. Illud te summe ora-
 tum volo, ut hanc partem Commentariorum ita ostendas
 cui voles, ut nemini omnino describendi copiam facias:
 res enim nondum plene perfecta est. Ego & familiariter
 ago tecum, & me id tuto facere posse arbitror: summa
 enim mihi est & de tua humanitate opinio, & de inte-
 gritate fides. Quamobrem si quid tibi oneris impono, id
 ea mente facio, quod tibi volo esse persuasissimum, nihil tibi
 esse vicissim in omnibus rebus tuis, & opera mea, & be-
 nevolentia paratius. Declarationes tuas, etsi magnopere
 probavi prima illa lectione, ut ad te scripseram, tamen
 de integro legam: nec dubito, quin sim omnia in illis,
 C quae à te commutata sint, meliora ex bonis facta reper-
 turus. Legi Commentarium in Symbolum, quo mirifice
 delectatus sum. Os enim profecto obstruatum jam est li-
 tigiosis hominibus, & sibi injustam laudem ex obrecta-
 tione aliorum querentibus, quos tua excellens virtus & au-
 thoritas satis per se ipsa refellit. Vale, Erasme, & nostri
 memoriam retine, qui nunquam tui esse immemores pos-
 sumus. Ad Amerbachium nostrum do literas, cui lu-
 cubrationem meam vel imprimis ostendi volo. Iterum
 vale. Carpentoracis 9. Junii, Anno 1533.

EPISTOLA MCCLI.

Excellenti viro Dn. VINCENTIO CORNELII, Ca-
 sarca Majestatis, per inferiorem Germaniam,
 Thesaurario in Hollandia, Erasmus
 Roterodamus S. P.

* **O**RNATISSIMVS juvenis *Petrus Montfortius* reperit
 me semivivum, adeo ut nec litteras legere,
 nec colloqui possem. Obtulit mihi munus *Hollandiae*
 honorarium, sed quum significaret, eam pecuniam
 esse in manibus *Erasmi Scheti*, nolui ab ipso accipere.
 Post, ubi jam aliquantum recreatus legissem epistolam
 Scheti, ea non declaravit fibi pecuniam esse redditam.
 Nec eam scripsit ad me, sed ad *Petrum Montfortium*.
 Epistola Advocati *Hollandiae* non exprimit summam,
 E quam *Hollandia* Status donari voluit. Sed epistola
 Scheti nominat ducentos florenos. Hoc munus mihi
 tam gratum est, ac si essent mille floreni: nihil enim
 promerui. Sed ad me perscriptum fuit de trecentis
 florenis: & *Petrus Montfortius* fatetur eam summam in
 conventu civitatum fuisse concessam. Addidit, se prae-
 sente Dominum de *Affendelft* mandasse *Guilielmo Goe-
 sio*, *Hollandiae* Advocato, ut juberet *Schetum* mihi nu-
 merare ducentos & 40. florenos. Nunc ventum est ad
 ducentos. Munus, ut dixi, pro amplissimo habeo.
 Te tamen hoc scire volui, vir amicitissime, ut si quid
 forte fuci subsit in hoc negotio, deprehendas, & cor-
 rigas. Ante paucos dies scripsi ad te per *Petrum Mont-
 fortium*, sed totus languidior. Hæc scribo etiam lan-
 guens. Dominus dabit lætiora, quum volet. Ubi
 convalevero, gratias agam benignitati patriæ. Ex ora-
 tione *Petri* cognovi, quantum tibi debeam. Utinam
 aliqua ex parte referre liceat. Cupio te cum omnibus
 tibi charis quam prosperrime valere. Datum *Friburgo*,
 festo corporis *Christi*, sive 12. Junii, Anno 1533.

ERASMVVS ROT.
 mea manu.

EPISTOLA MCCLII.

Joannes Lodovicus Vives Damiano Goefio suo S. D.

An. 1533. **Q**UOD epistola tua nondum responderim, mi Damiane, non voluntas in causa fuit, quæ est erga te, ut potuisti cognoscere, profecto summa, sed valetudo adversa mea, quæ per ingentes dolores tum corporis, tum animi mei vires valde afflixit: neque nunc scriberem, nisi viderer ne quid tu de immutata mea erga te voluntate secus suspicareret, quam res habet & ego vellem; cupio enim ut intelligas me in ratione ista amicitia paria tecum facere, & tantopere amantem, non mediocriter redamare. Munus istud regium opto tibi felicissime evenire, ut in eo diutissime & cum summa gratia, atque animi tranquillitate verferis. Quod te scripturum ex patria recipis, rem mihi feceris mihi multo gratissimam: iter tibi prosperum precor. Fac, quæso, ut per occasionem Regi tuo, atque adeo beneficio illius in me, meo quoque, salutem dicas meis verbis reverentissime atque officiosissime: & gratias pro me agas, de amplissimo congiario, quo me superiore anno persecutus est: quod eo rerum mearum articulo contigit, ut non puterit non maximum & multo jucundissimum videri. Salutabis mihi D. Episcopum Vesevientem. Hedioni non rescribam nunc propter meam valetudinem; quin & multum deliberabo, quando, ac quemadmodum scribam, propter tempora & hominum suspiciones. Gratulor tibi profectum in literis, non possum movere manum in scribendo. Vale. Brugis 17. Junii, Anno 1533.

EPISTOLA MCCLIII.

Erasmus Rot. Damiano à Goes S.

QUOD famulus meus præter salutem nihil ad te pertulit, Damiane clarissime, nihil aliud in causa fuit, nisi quod non suspicabar te tam mature absoluta tam longa periodo tua (dicebas enim, si recte memini, te velle lustrare Germaniam & Galliam) redisse in Brabantiam. Quum me reliquisses, diu mecum ipse rixatus sum, quod tam candidum amicum tam frigide excepiissem. Primum in nomine tuo peregrinabar, tanquam per somnium recordans nomen illud in aliquorum ad me literis exstare. Nullus est ferme dies, quo non accipiam aliquas epistolas, interdum uno plures viginti. Accedebat languor, qui me compluribus jam mensibus nimium urget familiariter. His rebus factum est, ut noctu demum renovata memoria, uno tantum colloquio, unaque cœna tam amico hospite frui licuerit. Nec in libello, quem reliquisti, sciebam quicquam esse tuum, priusquam te profecto per ocium inspicerem. Et hac in parte mihi damno fuit tua modestia. Ex cœnæ colloquio sensi te esse virum bonum, ut olim loquebantur Romani, liberum, rectique ac pietatis amantem. In literis ad Amerbachium nulla erat tui mentio: scriptæ enim fuerant & obsignatæ priusquam huc venires. Is tamen me sagacior statim sensit ingenii tui dotes, egitque mihi gratias quod talem ad ipsum misissem. Addebat sibi visum virum bonum & integrum. Quam facile conciliantur cognata ingenia! Adeunt me interdum qui miram præ se ferunt benevolentiam, quum aliquot interdum comperiam longe alios animo quam fronte. Ea res in causa est, ut nonnunquam frigidior sim in accipiendis peregrinis saluatoribus. Sed de te quum mei puderet, mihi ipse succenserem, commodum supervenerunt duæ epistolæ tuæ, quibus me consolaris, meque mihi reconcilias, etiam pro singulari humanitate, si divis placet, gratias agens: nec hoc contentus, istius insuper animi pignus ac monumentum apud Erasmus Schetum reliquisti, quod nondum videre contigit, sed qui videre, prædicant esse Rege dignum. Cæterum quo tu prolixius declaras humanitatem tuam, hoc magis me pudet inhumanitatis meæ. Quid igitur superest, nisi, ut quod hætenus cessatum est, juxta Græcorum Proverbium, posterioribus officiis sarcia-

A mus. Id vero, clarissime juvenis, sic à me curabitur, An. ut intelligas omnia potius mihi defuisse, quam studium 1533. ac propensam voluntatem. Quod ais *Lovanii* jactatum à nescio quibus, me ab his stetit, qui probant ἀποδείξον βασιλικόν, quærisque quid sit talibus respondendum: quid aliud respondeas, optime Damiane, quam illud è Psalmis, *Dentes eorum arma & sagitta, & lingua eorum gladius acutus?* Quanquam satis scio tibi nequaquam istud à viro gravi fuisse auditum, sed à spermologo quopiam & acritomytho rabula, quo pestilentissimo hominum genere nunc undique scatet mundus. Nullus unquam mortalium ullam syllabam ex me audivit, approbantem aut improbantem hoc factum. Hoc apud omnes ingenue præ me tuli, mihi non vulgariter molestum esse, Principem alioqui felicissimum in eum Labyrinthum incidisse, cui cupiebam cum Cæsare per omnia convenire, quod intelligerem id ad publicam orbis tranquillitatem summopere conducere. Quæ fuisset autem mea non dicam temeritas, sed amentia, si nec postulatus, nec rogatus de re tam ardua pronunciassem, de qua tot eruditi apud eam gentem Episcopi, atque ipse adeo Legatus Apostolicus *Laurentius Campegius*, vir utriusque Juris callentissimus, ferre sententiam cunctabantur. Merito amo τ' μονάχῳ, ut cujus animum semper propitium ac faventem sum expertus. Quanquam ab eo tempore, quo cœpit hoc negotium agi, nihil ab eo beneficii accepi præter animi benevolentiam. Τὴν αὐτὴν εὐνοίαν multis de causis diligebam ac diligo, idque, ni fallor, cum bonis omnibus, quam arbitror nec ipsi βασιλεὺς invisam esse. Cæsari Principi meo, cui juratus sum Consiliarius, præclare de me studiisque meis merito, nisi me agnoscam omnia debere, aut vehementer stolidus sim, aut insigniter ingratus. Unde igitur mihi mens tam læva, ut ultro me tam invidioso negotio involve-rem, ad quod si fuisset vel rogatus, vel flagitatus, manibus pedibusque fuerim recusaturus. Nullus unquam Principum super hoc argumento meam requisivit sententiam. Tantum ante annos duos adierunt me duo ex Aula Cæsaris Nobiles, uno atque altero colloquio urgentes me, ut quid de ea causa sentirem, exponerem. Respondi id quod erat res, me nunquam ad eam quæstionem intendisse animum, de qua viderem summos tum auctoritate, tum eruditione viros tot annis ambigere. Facillimum esse pronunciare quid ego optarem, ac pronunciare quid jus divinum atque humanum concederet, negaretve, non modo multorum dierum considerationem requirere, verum etiam circumstantiarum causæ cognitionem. Illi professi se nihil ex mandato Cæsaris agere, discesserunt. Præterea, nemo mortalium me super hoc interpellavit negotio. Ergo cum sit impudentissimum mendacium, quod nugator ille, quisquis fuit, ad te pertulit, suspicor tamen unde arripuerit occasionem, ut, juxta Proverbium, Malis præter occasionem nihil deest, ad quodvis audendum facinus. Ei, quem ὁ βασιλεὺς dicitur socerum adsciscere, dicaram *Psalmum* vigesimum secundum, idque ante annos complures, ut id facerem, ab ipso rogatus. Est enim vir, ut uno ore prædicant omnes, unus prope inter nobiles eruditus, animoque plane philosophico. Hoc officium meum grato amplexus animo, petiit, ut aliquid ederem in *Symbolum* quod dicitur *Apostolorum*. Feci quod voluit, eoque lubentius, quod res ad omnium utilitatem facere videretur. Hic nullum verbum est, quo ad τὴν ἀποστολὴν causam attinet, cujus tamen vir ille, ut accipio, nec auctor, nec instigator fuit, utpote quietis quam opum aut honoris amantior. Quum Cæsar & *Franciscus Galliarum* Rex bel-
lis inter se conflictarentur, utrique dicavi meas lucubrationes, neque quisquam exstitit, qui clamitaret me ab hoste Cæsaris stare. Quanto minus habuit frontis, qui calumniam istam fabricatus est? Sed hoc de nugamento plus satis. Venio nunc ad eum epistolæ tuæ locum, quo pio affectu deploras *Pilapiana* gentis exitium, quæ per *Christianos* Principes spoliatur externis bo-

bonis dīscere; premitur humano jugo, nec docetur
 1533. suavi *Christi* jugo colla submittere. Proceres enim illi,
 qui victorias praeda metiuntur, malunt imperare bel-
 luis quam hominibus. Ea res in causa est, ut paucio-
 res gentes, quæ *Christum* ignorant, ad Ecclesiæ confor-
 tium semet adjungant, videntes sese non ad *Christia-*
nismum, sed ad rapinam ac miseram servitutem peti,
 & quicquid est malorum morum insignius esse in vita
Christianorum. Multo aliud est negotiari, aliud pieta-
 tis negotium agere. Itaque victorias ducis illius egre-
 gii quidem ac fortunati, qui tot urbes litorales spolia-
 vit, coniectis in mare, quibus vehendis naves non
 sufficebant, ut ingenue quod res est fatear, non abs-
 que dolore legi. Sed de negotio militari, præsertim
 eo, cujus qualitatem & circumstantias parum cognitæ
 habeo, satius fuerit me non pronunciare. Illud in ge-
 nere dicam: avaritiam, & imperandi libidinem non
 minimam esse causam, cur religio *Christiana* in has sit
 contracta angustias. Manusuetudine ac beneficentia ci-
 curantur, & ad manum veniunt etiam feræ, sævitia
 ac maleficiis efferantur & illa quæ natura mansueta
 sunt. Quod autem hac in re per me cupis fieri, per
 quam lubens obiero. Vereor tamen ut possim hisce
 Nundinis. Sero rediit ex *Anglia* famulus meus, & qui
 hic adest typographus unus, mecum totam languit
 æstatem. Adnitar tamen. Quod famulus meus perpel-
 li non potuit, ut vel opera vel pecunia tua uteretur,
 nihil illi mandaram, nisi ut ubique vitaret omnem pe-
 tacitatis speciem, meminissetque illius vetusti prover-
 bii, ἔτι πάντα, ἔτι πάντα, ἔτι πάντα πάντων. Curaram
 autem ne quid illi posset deesse. Oppidum, de quo tibi
 narratum est, *Germanis* dicitur *Schiltach*: abest à *Fri-*
burgo octo millibus *Germanicis* bene magnis: de quo
 an omnia vera sint quæ vulgo jactantur, non ausim
 affirmare. Illud nimis verum est, totum subito conflag-
 rasse, mulierem confectam supplicio affectam. Con-
 flagratio accidit quarto Idus Aprilis, qui dies erat *Jo-*
vis ante Pascha, Anno à *Christo* passio M. D. XXXIII.
 Quidam ejus oppidi cives apud hujus urbis Magistrat-
 um rem ita gestam pro comperto narrarunt, quem-
 admodum mihi retulit *Henricus Glareanus*, quantum
 meminisse possum: Dæmon sibilo signum dedit, &
 quadam ædium parte; caupo suspicans esse furem ad-
 scendit, neminem reperit. Sed idem signum rursus ex
 altiore coenaculo redditum est. Et huc conscendit
 caupo furem persequens. Quum nec illic quisquam ap-
 pareret, sibilus auditus est & fastigio fumarii. Illico
 tetigit cauponis animum, esse dæmoniacum quiddam:
 jubet suos esse præsentī animo. Acciti sunt sacerdo-
 tes duo, adhibitus exorcismus. Respondit se esse dæ-
 monem. Rogatus quid illic ageret, ait se velle exu-
 rere oppidum. Minitantibus sacrificiis, respondit se pro
 nihilo ducere minas illorum, quod alter esset scorta-
 tor, uterque fur. Aliquanto post, mulierculam, qui-
 cum habuerat consuetudinem annis quatuordecim,
 quum interim illa quotannis & confisteretur & accipe-
 ret Eucharistiam, sustulit in aerem, imposuitque fu-
 marii fastigio. Tradidit ollam, jussit ut inverteret.
 Invertit, & intra horam totum oppidum exustum est.
 An dæmon indignatus ob inductum rivalem cauponis
 filium, & oppidum perdiderit, & mulierem prodide-
 rit, certum non audiui: non est tamen veri dissimile.
 Hujus facti vicini tam constans est fama, ut fictum
 videri non queat. Feruntur & alia hujus generis, sed
 non libet aures tuas vulgi fabulis remorari. *Bonifacius*
Amerbachius habet epistolam tuam. Hunc tibi polli-
 ceor constantem & perpetuum amicum, atque adeo
 ministrum fidelem juxta ac diligentem, si quid per eum
 fieri voles. Unum hunc, ut præsens dicebam præsen-
 ti, habet *Germania* vere aureum ac gemmeum, aut
 si quid his est preciosius. Talis autem ingenii ad
 quamlibet preciosas opes nulla est comparatio. An ta-
 men *Germani* nomine cenferi debeat ignoro, certe
Glareanus non pateretur. *Rauracorum* est *Basilea*, &
 habet ea civitas peculiaris cujusdam civilitatis non ob-

scura vestigia è Synodo universali relicta, quæ illic se-
 decim annis durasse fertur. Efficiam autem ut plures
 & norint & ament *Damianum*, quod mihi bonum erit
 atque commodum, quippe qui non mediocri nominis
 mei lucro sum id facturum. Tam splendidum munus
 ultro ab invictissimo *Lusitania* Rege oblatum ex ani-
 mo tibi gratulor, atque ut faustum felixque sit precor.
 Si quando inciderit opportunitas, rogo excuses illam
 Præfationem meam in *Chrysostomum*. Erat multis ver-
 bis diligenter instructus, à *Lusitano* quodam, sed mena-
 dose. Hic casus mihi parum felix poterit alio sarciri
 officio. Si quid scribes ad *Hieronymum Frobenium*, tu-
 to ad me perveniet. Moliebar reditum in *Brabantiam*,
 sed quum aliæ res multæ, tum *Jupiter* perpetuo in-
 fensus, & valetudo coeli asperioris impatiens cogunt
 hic durare, usque ad *Zephyros* & novam hirundinem.
 Bene vale. Datum *Friburgo Brisgoia* 25. Julii, Anno
 1533.

EPISTOLA MCCLIV.

Des. Erasmus Rot. Paulo Sadoletto S. D.

QVID si ego me splendido lucro auctum esse gau-
 deam, ornatissime juvenis, quum tu præclaras
 animi dotes, quas ego jam olim in R. D. *Jacobo Sa-*
doletto patruo tuo non amo tantum, verum etiam sus-
 picio venerorque, admirabilem eloquentiam cum sin-
 gulari sapientia, pietate, modestiaque conjunctam,
 sic repræsentantes in tuis ad me literis, ut idem ille mihi
 in te repubescere videatur? Hactenus igitur est quod
 mihi gratuler. Tibi vero etiam gratias ago, mi *Paul-*
le, quod tua prædicatione cohonestas nomen meum:
 utcunque tu pro singulari modestia tua hoc officium
 elevas. Dialogum *De studiis recte instituendis* per *Bon-*
ifacium Amerbachium acceperam priusquam tu mit-
 teres: & quanquam eram negotiis ac molestiis obru-
 tus, tamen interdum animi lassitudinem illius lectio-
 ne reficiebam, donec inundans occupationum pela-
 gus coegit eum seponere: quem tamen mox repetam,
 non conquieturus donec totum devoraro: interim &
 te fruar qua licet, & patruo tuo, quando aliter fatis
 negatum est. Illud scito, R. D. patronum tuum in-
 ter sincerissimos amicos meos principem tenere locum,
 idque suo merito: ei proximus tibi dabitur qui illi si-
 millimus es. Habes epistolam αὐτοῦ γεγραφον, & ex tem-
 pore una cum dispunctis & adjectis: quod tu familia-
 ritatis argumentum interpretaberis potius quam negli-
 gentiæ. Vale. Apud *Friburgum Brisgoia* 30. Augusti,
 Anno 1533.

EPISTOLA MCCLV.

Erasmus Rot. Francisco Rupilio S. D.

Ego vero, mi *Rupili*, *Cholero* nostro magnis mul-
 tisque nominibus obstrictus & isto me tum liben-
 ter, tum plurimum debere profiteor, quod instantia
 sua tuum pudorem expugnarit, compuleritque, ut ad
 me scriberes & in amicorum meorum numero profi-
 tereris nomen tuum, tantum abest ut locus ullus apud
 me sit isti criminis translationi, qua vis me culpam
 & offensionem in *Cholero* rejicere, qui te, ut scri-
 bis, ex verecundo impudentem, ex modesto molestum
 reddidit. Illi quidem jam gratias egi per literas: tibi
 vero quod ex Gratiarum legibus ultro polliceris, ego
 vicissim bona fide polliceor, si quid extiterit in quo
 requires officium meum, aut ut non requiras, ubi res
 ipsa postulabit amici partes. Mihi jam nimium viva-
 ci, mors plerisque amicos ademit, non *Roma* tantum,
 sed in *Anglia*, *Gallia*, *Germania*, & *Polonia* quoque.
 Illud igitur mihi pergratum erit, si quando significa-
 re dignaberis quid *Roma* geratur, modo sit aliquid
 ejus generis, ut tuto literis committi queat. Quæ scri-
 bis de benignissimo *Mæcenate* tuo *Paungarthero*, mihi
 summæ fuere voluptati, non ob id tantum, quod ho-
 minis amicissimi commodis non minus ac meis de-

Tom. III. Aa 2a 2 lecter,

Au. 1533. **lecter**, verum etiam quod mihi velut commentarium suggeris ad illustrandam illius gloriam: quam ipsius quidem modestia nequaquam ambit scio, sed ad bonos mores conducit publicitus, excellentium virorum virtutes non abdi, sed ad imitationem in theatro orbis proponi. Utinam autem ad id præstandum suppetat mihi orationis facultas, quantam illius requirunt merita, quantamque tu fortassis adesse credis. Utcunque id est, conabor tamen, idque brevi, favente *Christo*. Sed, heus tu, in hoc quoque tuam operam mihi commodos oportet, ut efficias ne mea sedulitas offendat viri prudentissimi modestiam. Ut hoc auderem complurium hortatu sum animatus, sed præcipue *Zasii*, cujus auctoritatem in omnibus non aliter quam oraculum sequi soleo. Libebat quidem at non vacabat in præsentia pluribus tecum. Vale, & *Logum*, si isthic adest, meis saluta verbis. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 8. Septembris, Anno 1533.

Si placet *αὐτογραφία* ne offendat *καπογραφία*. Sic sum. Me tua *μακρογραφία* nunquam offendet.

EPISTOLA MCCLVI.

Erasmus Rot. Desiderato More S. D.

GRATVLOR isti Reipublicæ, *Desiderato* charissime, quod ab eo disfidio, quod audieram suboriri, liberata est. Is certe metus me deterruit, quo minus istuc commigrarem, ne toties ob vini periclitarer inopiam; nam à fine Februarii usque ad Septembrem perpetuo langui, sic collapsio stomacho, ut omnino nihil admitteret, ac certo comperi languoris causam non aliam fuisse quam vini idonei inopiam: nam mutato vino protinus revixit stomachus. Hæc est hujus corpusculi calamitas toleranda, donec & ventrem & escas destruat Deus. Ne vero mihi idem eveniat rursus hac hyeme, emisi famulum *Gilbertum Cognatum*, mihi, quidem multis nominibus charissimum, sed hoc etiam titulo chariorem, quod tibi propinqua consanguinitate conjunctus est, ut mihi duo aut tria vasa adferat. Arbitror Officiale nondum è legatione redisse, nam è *Luceria* nuper ad me scripsit amantissime, & audio D. *Franciscum Bonualotum* è rebus humanis concessisse. Quo magis te rogo, ut *Gilberto* nostro, tuo consilio velis adesse, ut pecuniam bene collocet, & quamprimum ad nos redeat. Ridebit aliquis me de vino tam esse sollicitum. Riderem & ipse, nisi præsentis periculo toties essem doctus. Revocatus sum in patriam à Regina *Maria*, Cæsare, summo Cancellario & Duce *Arscoti*, missio etiam viatico trecentorum florenorum, & præstituto salario tanto in annos singulos, jamque paratis equis accinctus eram ad iter. Sed imbecillitas cogit expectare ver. Reliqua cognosces ex *Cognato* bis tuo, semel meo. Ecclesiæ concordiam jamdudum suspiramus verius quam speramus. Huc certe sum adhortatus, libellum, opinor, exhibebit *Gilbertus*. Opto te quam rectissime valere. Datum *Friburgo Brisgoia* 12. Octobris, Anno à *Christo* nato 1533.

EPISTOLA MCCLVII.

Erasmus Rot. Justo Decio, Regis Polonia Secretario, S. D.

JAM olim sum tibi multis obstrictus nominibus, *Juste* charissime, sed tu in dies accumulandis officiis me tibi reddis devinctiorem: in quibus illud scito mihi summopere gratum esse, quod me de iis, quæ in *Polonia* publice privatimque geruntur, tam accurate facis certior, quodque tua cura & amicorum ad me, & meæ ad amicos literæ tuto perveniunt, quum simus tam vasto terrarum spacio disjuncti. Gravem hoc biennio amicorum jacturam passi sumus, præcipue *Gnithelmi Warami* Archiepiscopi *Cantuariensis*, qui mihi unus multorum instar erat. Quo videlicet avidius fruimur iis qui supersunt. Adnitendum etiam ut

A hanc jacturam veterum, accessione noverum sarciamus. Quam ad rem magis idoneum ne optare quidem poteram, quam tu te tuapte sponte præstas. Fuit aliquoties animus admonere te quiddam, sed quoniam videbatur illiberalius, hætenus visum est dissimulare. Nunc vero quoniam in dies crescit hominum impudentia, cogor admonere præcipuos amicos, ne sibi diutius patiantur imponi. Scis hoc seculo per omnes terras volitare *πλανήτας* quosdam, ne dicam *πλάνες*, leberide nudiores, sed quibus nihil dulcius ocio & cibo alieno. Hanc, si superis placet, appellant libertatem. Ex horum numero sunt qui novum commentum aucupium, vel ex scriptis meis, vel ex aliorum sermone perdiscunt, quos, quibus locis habeam amicos non frigidos. Per hos obambulant, jactantes se famulos ac discipulos *Erasmi*, atque adeo, si divis placet, acerrimos mei nominis defensores, paratos pro *Erasmio* non tantum *μονομαχῆν*, verum etiam *δοκίμαζεν*. Affingunt de me quæ credunt fore jucunda amicorum auribus. *Erasmus* pancratice valere, cudere divinas lucubrationes. Quid multis? plane triumphare. Interim suaviter accipiuntur aliquot diebus, interdum & mensibus, nec absque viatico dimittuntur. Quotquot enim hujus artificii sunt, quocunque veniunt, veniunt à latronibus spoliati. Sed facetius est, quod nonnulli quæstum hunc venantur ab iis quos existimant *Erasmio* male velle. Apud quos mira narrant, alii *Erasmum* equo delapsum fregisse cervicem, alii decumbere morbo immedicabili, alii sepultum esse: ac, ne quis dubitet, addunt locum, annum, mensem, diem & horam; postremo, seipsos adfuisse sepulturæ, ac tumulum calcasse pede. Nec desuerunt qui spargerent, *Erasmum* una cum *Oecolampadio* cæsum virgis ejectum *Basilea*. Et his histrionibus à suo applauditur theatro. Quumque toties res ipsa vanitatem illorum redarguerit, tamen non pudet subinde similia confingere. Oportet enim insigniter perficuisse frontem, qui tales agunt fabulas. At periculum est, ne per hoc fiat, ut ne tum quidem credar vita defunctus, quum revera diem obiero supremum, qui profecto longius abesse non potest, tum seni, tum valetudinario, tum tot laboribus ac molestiis exercito. Verum horum me miseret, quibus nihil aliud precor quam mentem meliorem dari. Ad Encomiastas meos redeo, quorum technæ dissimulari poterant, nisi quidam nimis impudenter emungerent amicos, summas non mediocres à divitibus ac Principibus extorquentes, ut per illos obstrictus fiam, cogarque gratias agere eorum nomine, quos aut non novi, aut tales novi, ut nulla re bona dignos existimem. Ante annos jam ferme decem *Basilea* juvenis quidam in pugna deprehensus, quia ad inelamata pacem gladium noluerit recondere, quod ibi crimen est tantum non capitale, conjectus erat in carcerem, mihi ne de facie quidem notus. Suspicio aliquando fuisse ex operis typographicis. Ab amicis perpulsus sum, ut per Regis *Anglia* Legatum, qui tum forte aderat, virum eximie candidum, impetrem illi veniam. Pridie Orator honoris gratia nos inviserat, quod accepisset me super occupationes non satis firma esse valetudine. Et tamen apud me tantum valuit quorundam efflagitatio, ut ob nihili nugonem prodirem ad Legatum Regium, ipse legatus perditum nebulonis. Vesperis conveni Legatum occupatissimum, exposui rem paucis, postridie liberatus est ille bellator. Hoc beneficium mihi magno æstimavit Senatus, coactusque sum illi pro eo gratias accurate agere. Expectas hic ut dimissus ille mihi gratias egerit? Eodem die, quo fuerat dimissus, in ædibus typographi, vino illius temulentus, lingua sic debacchatus est in *Erasmum*, ut nudato gladio minitaretur necem si adesset. Postridie rogatus an illa dixisset ex animo, excusavit ebrietatem; efficax apologia apud hoc tribunal. Hunc, ut suspicor, stomachum conceperat in me, quod illi viderer parum favere Euangelio, quod tum illi haud scio ubi sepultum refoderant. Hæc tum temporis me

me clam omnia. Discessit ille me infalutato, pervenit
 1533. *Constantiam*; illic apud *Bolzemi*, amicum unice can-
 didum, jactavit se famulum meum, & à me summa
 cum gratia dimissum proficisci nescio quo. Acceptus
 est aliquot dierum hebdomadas humanissime, nec abs-
 que xenio dimissus. Id post casu ex *Bolzemi* narratio-
 ne cognovi. Nec dubito quin similia designarit apud
 alios, praesertim apud *Melanchthonem*, qui cum no-
 verat mihi amicitiam esse non vulgarem, satis adhuc
 gratiofo apud Magnates, qui tum *Lutherano* favebant
 instituto. Alterum scio tibi notum esse, frequenter
 enim adiit *Poloniam*: istuc apud potentes ac liberales
Philagorius praedicabat se famulum *Erasmi*, ab eo
 missum ut omnes salutaret amicos, quum *Basilea* vix
 mihi de facie notus esset, adeoque me venerabatur,
 ut nunquam obvio dignatus sit aperire caput. Hae-
 tamen arte corrasit aureos non paucos, ut jam in ocio
 degat μάλα Εὐαγγελικῶς, mihi nihilo æquior, quam
 si à me spoliatus esset suis facultatibus. Alius quidam
 adiit me, nunquam antea visum, nec visus ipse. Re-
 dibat *Roma*, repetens *Brugas*, ubi vixerat. Nec dis-
 simulabat se fuisse *Franciscanum*, quum id non per-
 cunctarer. Quum viderem male cultum, rogabam un-
 de suppeteret viaticum. Ait ingenue, mendicato vi-
 vere sese. Quum vix crederem esse tantam hominum
 liberalitatem, addebat, sese in *Germania* simulasse, *E-
 rasmi* esse sibi dominum. Demiranti meum nomen
 tam esse gratiosum apud *Germanos*, respondit, omnes
 libenter dedisse famulo *Erasmi*, praeter duos sacerdo-
 tes in oppido *Loffenburg*, qui dedere quidem, sed ob-
 murmurantes quod *Erasmi* faceret mentionem. Ibi
 certe sanctius illi fuit nomen *Erasmi* quam *Francisci*.
 Quid ipse fecerim rogas? Quid aliud? Risi simpli-
 cem hominis impudentiam, & pro honore mihi ha-
 bito dedi nummos aliquot in viaticum. Quidam ha-
 bent orationem meditatam, quam edidicerunt; ea
 verbulis aliquot immutatis utuntur apud multos. Si
 non recipiuntur ad colloquium, mittunt scriptum.
 Rogati unde & quo, aliis alia respondent, utcunque
 commodum est ad extorquendum aliquid. Nonnulli,
 quoniam metuunt ne à famulis submoveantur à con-
 gressu, nisi ab amicis adferant literas, mentiuntur se
 habere, sed ejus esse generis, ut de manu in manum
 sint reddendæ. Ubi data est alloquendi copia, sum-
 ma orationis hæc est, cupiunt saltem consilio adjuva-
 ri. Ad quid? Ut absolvam professionem meam. Quid
 obstat? Deest viaticum. Quæ necessitas adegit ad
 istam legationem? Ut viderem doctos, & te in pri-
 mis. Quo consilio putas parandum viaticum? Si tu
 dederis. Expeditum consilium! At istuc est auxilium
 petere, non consilium. Alii respondent, se quærere
 conditionem. Quam? Vis famulari cuiquam, aut in
 typographorum officinis operari? Nequaquam. Quid
 igitur? Cupio vacare literis. Quibus? Bonis: pudet
 enim fateri, se novorum dogmatum amore teneri.
 Sed ad studia suppetit viaticum? Nequaquam. Quid
 igitur spei? Si quis suppetit. Homines suaves! Ab
 ignotis atque etiam diversæ religionis hominibus po-
 stulant, ut in ocio vivant suo arbitratu suoque com-
 modo. Hæc scio tibi videri ridicula, nugæque, sed hæc
 nugæ seria ducunt. Si Magistratus perpenderent quam
 non expediat Reip. juvenes ocio assuescere, ac mun-
 dum paulatim impleri curiosis & ignavis erroribus, ma-
 ture studerent occurrere periculo. Jam eadem discunt
 pueri, sub umbra scholæ mendicantes, nec aliud quam
 ludentes. Si invitentur ut inserviant alicui, recusant:
 ut discant scribere quo lucrentur aliquid, nolunt. Adeo
 dulce est illud miserum ac fordidum ocium. Quid porro
 fiet de talibus posteaquam adoleverit ætas? Nesciunt
 literas, oderunt religionem, nullam artem didicerunt.
 Quid, nisi ut procurrant in bellum, & sub militiæ titu-
 lo discant latrocinium. *Germania* gignit ingenia neuti-
 quam infelicia, si accederet à teneris annis recta insti-
 tutio. Sed his pejores sunt, qui quum & ætate sint pro-
 vecti, & literas sciant, & sacris sint onusti, tamen ocio-

si vagantur militari specie, impudenter abutentes non
 meo tantum, sed magnorum Regum ac Principum titu-
 lo, quum nulli prorsus inserviant, nisi *Como* & hujus uxori
Metha, non aliter quam gulæ ventrique sint nati. Ho-
 rum stratagemata nunc non refero: est enim ἡ λαιὰ κα-
 κὴν. Tantum admoneo, ut & ipse à talibus caveas,
 & amicos ut caveant admoneas. Quomodo cavebo, in-
 quies? Si nihil illorum fabulis credas, nisi literas à no-
 bis attulerint mea manu notatas, in quibus nominatim
 commendentur. Dicent se incurrisse in latrones, omni-
 bus exsutos bonis, ademtis etiam epistolis: noli crede-
 re. Fucum tu pro tua prudentia vel ex ipso vultu de-
 prehendes. Quanquam ne epistolis quidem facile fi-
 dem habeas. *Sene* discipulum habui Archiepiscopum
 titulo *S. Andrea*, *Jacobi Scotia* Regis nothum, dex-
 terrimo ingenio juvenem, probæque indolis. Is in
 marginibus codicis, quem nunquam videram, sic effin-
 xerat manum meam, ut mihi plane fuerit impositurus,
 ni certo scissem eum codicem nunquam à me lectum
 aut visum. Urgebat ille, dicens me fuisse oblitum,
 alioqui unde, inquit, hæc manus tua? Agnosco, in-
 quam, manum, sed librum nec hunc nec huic simi-
 lem unquam antehac vidi. Tandem ridens, falsus est
 artificium suum. Addam his unam historiolum, nec
 te pluribus onerabo. *Christophorus Longolius*, vir in li-
 teris magnus, futurus maximus, si fata dedissent lon-
 gius ævum, ante annos ferme duodecim nos *Lovanii*
 C invisit, repetiturus *Italiam*. Post unum atque alte-
 rum convivium petiit solitarium colloquium. Datum
 est. Rogavit ecquem nossem *Sylvium*? Respondi me
 legisse carmina cujusdam *Ambrosiani*. Movit caput;
 præterea *Franciscum Sylvium Lovanii* videram. Uter-
 que, inquit *Longolius*, vetulus est, hic, de quo per-
 cunctor, septemdecim aut octodecim annorum erat.
 Quum videret me non alium nosse *Sylvium*, exponit
 rem plane jocularis audaciæ, ut ait *Comicus*. Venerat
Romam adolescens, qui se ficto, ut suspicor, nomine
Sylvium appellabat, elapsus, ut ajebat *Longolius*, è con-
 tubernio *Benedictinorum*. Acceperat mihi arctissimam
 esse necessitudinem cum *Paulo Bombasio*, quo neminem
 D *Italum* expertus sum ingenio candidiore. Senferat *Leo-
 nis* Decimi propensum in me favorem, quo utinam
 fuisset dexterius usus. Hic *Sylvius* confingit duas epi-
 stolas tanquam à me scriptas in ipsius commendatio-
 nem, alteram ad *Bombasium*, alteram ad *Leonem*. *Bom-
 basio* facile imposuit, homini minime suspicioso, tum
 mihi sic amico, ut si quis vel salutem attulisset ab *E-
 rasmo*, fuerit toto pectore complexurus. Illud gene-
 rosæ cujusdam audaciæ fuit, quod sibi tam impuden-
 tis fuci conscius, non veritus est adire Principem to-
 tius orbis maximum *Leonem* Pontificem. Habeo, in-
 quit, epistolam ab *Erasmo*, admissus est, reddit con-
 fictas literas. Quis suspicaretur juveni tam audax faci-
 nus in mentem venire potuisse? *Leo* pro sua humani-
 tate complexus est hominem, & utroque brachio sub-
 levavit procumbentem omnia pollicitus. Tantum va-
 luit *Erasmi* ficta commendatio. Quum autem *Sylvius*
 moraretur redire ad summum Pontificem, ipse *Leo*
 sua sponte rogavit, ubi esset ille juvenis ab *Erasmo*
 commendatus. Is autem febre correptus in itinere, pe-
 riit priusquam ad Pontificem perveniret, qui tum age-
 bat *Ostia*. Sic interrupta est fabula, alioqui multos
 actus habitura. Si qua similis avis devolarit in vestram
 Poloniam, fac amicos admoneas, praesertim candidos
 ac munificos, nominatim R. D. *Petrum* Episcopum
 Cracoviensem, *Andream* Critium Episcopum Plocen-
 sem, *Joannem* Dantiscum Episcopum Culmensensem, *Era-
 smum* Abbatem *Claraeumba*, *Joannem* Lascanum Præ-
 positum *Gnesnensem*, *Severinum* Bonerum, *Antoninum*
 Medicum, & si qui sunt alii qui nos impense diligunt.
 Non quod obstem quo minus illi suas opes in quos vo-
 luerint erogent, sed quod amicis nolim imponi mei
 nominis lenocinio, nec me his falsis nominibus obliga-
 ri. Te cum omnibus tibi charis opto quam prosperime
 valere. Datum *Friburgo Brisgoia* 1. Novemb. An. 1533.
 Tom. III. A a a a 2 EPI

EPISTOLA MCCLVIII.

Erasmus Rot. D. Conrado Goclenio S.

An. 1533. **Q**uo modo te saluto? *ὄντι δὲ βασιλεία*. Terret me nomen exusti templi *Antuerpia*, si verus huc rumor advolavit. *Joannes Dantiscus* Episcopus scribit, oppidum, cujus erat dominus, & ubi habebat arcem, sic conflagrasse, ut præter rudera & mœnia nihil superfit. Antea conflagravit *Culmum* *μητρόπολις* illius. Narrantur diversis locis diversa ac prodigiosa incendia. Hoc quid sibi velit, nescio; nisi quod quemadmodum olim *Africa*, ita nunc Euangelium hoc quotidie adfert aliquid novi. *Joannes Campensis* jam, ut opinor, reliquit *Poloniam*, per ambages visurus *Venetiam*, ut colloquatur cum *Judao* quodam, cujus copiam illi promisit *Alexander*, qui nunc *Venetia* plane vivit *Episcopus*, non sine dignitate tamen. *Campensis* mentionem feci in proximis ad *Dantiscum* literis honorificam. Eo nomine mihi gratias agit ingentes, non dissimulans se suspicatum me implacabili in illum odio teneri, quod toto quinquennio nunquam jusserim illum salvere. Hic risi satis, quum de odio in illum ne somniarim quidem unquam. Sentio *Parisis* esse sodalitium *Germanorum*, cui præsidet *Carinus*, declamans quam atrociam commissa mihi condonarit ob *Christum*. Est illic *Gwinterius Andernacum*, è cujus literis intelligo *Paschasium* frequenter ad ipsum scribere. Tibi prudenti non est opus monitore. Obruunt te tandem, si frequenter ad illos scripseris.

Melanchthon vocatus est in *Poloniam*. Id ad me scripsit Episcopus *Plocensis*, qui eum vocavit. Et ipse *Melanchthon* in Commentario Epistolæ ad *Romanos*, & in privatis ad me literis, satis declarat se suorum pigere. Sub finem mensis Septembris accepi literas *Delfi*, mense Majo scriptas in *Hispania*, una cum literis *Joannis Vergara*. Uterque promittunt pecuniam ab Archiepiscopo *Toletano*. Neuter tamen summam exprimit. Ad me ne umbra quidem pecuniæ pervenit. *Quirino* famulo, quum isthic esset, nihil dixit *Delfus*, nec per eum scripsit verbum. Imo ablegavit, pollicitus se per proprium famulum missurum literas ad te. Hic succurrit illud è *Tragedia* *ποῦ καὶ πορφαὶ τὸ δαίμονιον*. Quæ per *Levinum* scripsi, puto tibi bona fide esse reddita. Redeundi propositum non deposui. Qui rumor sparsus est, secus quam volebam. Facile sentiuntur animi quorundam. Doleo Collegium istud tam cito frigescere, & perituum video, nisi Præsidis & Exsequutorum cura vigilet, ut Professorum adsit diligentia. *Campensis* abest. Tu litigas, quanquam coelebs. *Rescius* varias personas sustinet. Hæc scripsi per *Vigilium*, qui mihi apud te prolixæ epistolæ instar erit. Vale. *Friburgo* 7. Novembris, Anno 1533.

EPISTOLA MCCLIX.

Petrus Bambus Erasmo Roterodamo S. P. D.

* **B**INAS à te literas accepi: unas jampridem, quibus mihi Frobeniorum curam & diligentiam, tum vero etiam petitionem *Livianis* libris imprimendis commendabas, ad quos cum rescripsissem (ad me enim scripserant) respondere tuis literis distuli proxime alteras, quarum priore pagina te purgas de illa ipsa Frobeniorum commendatione tua: posteriore me rogas, ut *Damiano Lusitano* Patavium venienti ad ludum literarum ne desim. Ego vero cum illum libenter vidi, est enim, quemadmodum scribis, atque ut ex duobus ejus congressibus & sermonibus elici, optimis moribus & omni elegantia & suavitate sane præditus: itaque lucrum mihi videor fecisse ex tuis literis, qui juvenem mirificum ut cognoscerem effecisti: tum me ei largiter obtuli, petique ut meis rebus omnibus meque ipso suo jure uteretur. Sed adhuc usus non est homo permodestus. Domum etiam conduxit me ignaro, sed domum plane bonam. De purgatione, qua altera, ut dixi, erat pars in tuis recensiori-

A bus literis, nihil dicam, nisi te nimis parce nimisque sub-
timide tibi ipse de me polliceri. Vellem fidentius atque
prolixius à me omnia expectares conjunctissimi hominis
officia, utque id in animum inducas tuum, magnopere
abs te peto. Frobeniis, ut ad antiquiores tuas literas pos-
tremo respondeam, in eo quod petebant, esse usui non po-
tuit. Neque enim *Livianos* libros habebamus illos manu
scriptos, qui non minus probi essent, quam ab Aldo im-
pressi, qui sunt in omnium manibus. Sed de tota re, non
dubito, quin te illi certiores fecerint. Hæc scripsi manu
mea, ut parte aliqua tibi vicem redderem, qui tuas ad
me literas amantissime tua manu semper confici. *Vale-
dinem* tuam, qua te audio admodum imbecilla nui, cu-
rabis diligenter, nosque diliges. Vale. Patavio 11. Novem-
bris, Anno 1533.

EPISTOLA MCCLX.

Erasmus Rot. Petro Richardoto S.

JAM ferme mensis est, quod patronus mihi tecum communis è *Luceria* scripsit ad me literas humanitatis ac benevolentiae plenas. Ad eas respondi, sed paucis, quod quidam indicasset illum necessario ferre *Besontis*, quod ipsum mihi non videbatur verisimile. Scripseram per eundem Episcopo *Vernano*, sed is jam revolarat in *Italiam*, *Mediolani* expectaturus quid mandet Pontifex. De epistolio, quod per famulum mihi, non est quod sis sollicitus, nihil habet nisi gratiarum actionem, & resalutationis officium. Veteris vini *Gilbertus* meus plus adduxit quam vellem. De nove curabimus in *Quadragesima*. Ut autem scias quantus sim *ὀλιονέτης*, duo vasa mihi, si solus bibam, sufficiunt in decem menses. Malo tamen superesse ne desit poticis, famulis, liguritoribus, vapis & acrimoniæ sua portio. Habeo gratiam quod me doces quomodo vapescenti vino vinaceis mederi debeam. Illud serio tibi persuadeas velim, mi *Richardote*, tuum istum affectum, quem literis tuis significas verius quam exprimis, mihi esse gratissimum. Risi, nec intellexi tamen, quod me tertium eloquentia lumen appellas. Nimium mihi tribuis, si putas hoc seculo non esse nisi duos *Erasmo* facundiores. Equidem me vix millesimum esse credo, nisi quod magis arbitror me cum *Megarensibus* nullo in numero ponendum esse. Utinam hæc temporibus tam effloruisset *Christiana* pietas quam effloruit eloquentia. Audi rem mihi molestam, sed tibi tamen risui futuram. Præter alia incommoda, quibus æstas & autumnus me afflixit, fuit in ædibus meis tanta improbißimorum pulicum vis, ut per eos nec dormire liceret, nec legere, aut scribere. Quod malum nondum factum est mitius. Soleo per jocum amicis dicere, non esse pulices, sed dæmones. Non erat ille jocus, sed divinatio. Siquidem ante dies aliquot exusta est mulier, quæ quum haberet maritum, octodecim annis furtivum commercium habuit cum rivale dæmone. Ea inter alia crimina & illud confessa est, quod per amatorem suum in hoc oppidum miserit aliquot magnos saccos pulicum. Nomen vici ubi exusta est, dicitur *Kylchove*, abest hinc duabus leucis. Hæc statim scribo, & tamen undique pungunt in caligis, in indusio circa collum, & pungunt more insolito, tam pusilli ut preendi non queant. Tantumne permissum esse maleficis? Bene vale. *Friburgo Brisgoia* 19. Novembris, Anno 1533.

EPISTOLA MCCLXI.

Des. Erasmus Rot. D. Joanni Vergara, insigni Theologo, S. D.

FORTASSE visus sum vobis paulo impotentius ferre mortem *Gnilielmi Warami* Archiepiscopi *Cantuariensis*, qui literis tam plorabundis ac lamentatricibus animi mei dolorem in sinum tuum effuderim. Idem, opinor, visum Archiepiscopo patrono tuo; nam simile fere responsum accepi à *R. D. Bernardo* Episcopo & Car-

**Cardinali Tridontino, & à Christophoro Episcopo Augu-
stano.** Soleo quidem, uti scribitis, in simili casu alio-
rum mederi luctui, sed ipsa re sum expertus esse ve-
rissimum illud Comœdias, *Tu si hic sis, aliter sentias.*
Et tamen ne quod res est dissimulem, ipse mihi non-
nihil in tanta tamque diutina animi ægritudine displi-
cui, eademque tum mihi dixi, quæ aliis eram dictu-
rus: „Mortalis erat, ad extremam pene senectutem
pervenit, summa cum dignitate vixit, pietatem in-
signiter coluit, honestam sui memoriam reliquit, ex
hoc infelici exilio migravit ad æternam tranquillita-
tem, ibi te expectat, mox sequuturum. Si vere
diligis virum, est quod illi gratuleris, non est quod
deplores. Hæc aliaque permulta colloquebar cum
animo meo, sed ad omnia furdo. Neque vero hic lo-
cus erat illi Satyrico,

Ploratur lacrymis amissa pecunia verum.

Si æstimetur quod illius obtulit benignitas, maximum
erat; si quod accepi, minimum erat emolumenti. Sed
in illius amicitia sic conquiescebam, ut mihi viderer
abunde dives, qui talem haberem patronum, unde pe-
tere quidvis possem, si qua incidisset necessitas. Ea
non incidit, nec facile potest incidere frugaliter vi-
venti, atque iis rebus contento, quas postulat corpo-
ris necessitas. Conduplicavit hunc luctum meum mors
Christophori Schydlevicii, hominis apud *Polonos* summæ
auctoritatis, ac nostri amantissimi. Sed Dominus pro
sua clementia multis solatiis mitigavit hæc vulnera,
fecitque cum tentatione proventum, ut possim susti-
nere. Siquidem in Archiepiscopi demortui locum ac
dignitatem successit *R. D. Thomas Cranmerus*, profes-
sione Theologus, vir integerrimus candidissimisque
moribus, qui ultro pollicitus est sese in studio ac be-
nevolentia erga me, priori nequaquam cessurum, &
quod sponte pollicitus est, sponte præstare cœpit, ut
mihi *Waramus* non ereptus, sed in *Cranmero* renatus
videri queat. Dedit & *Vindelicorum Augusta* candidos
aliquot amicos, eosque ultroneos. Quorum ut tem-
pore ita benevolentia primus est *R. D. Christophorus à*
Stadio Episcopus *Augustanus*, vir ut majorum imagi-
nibus illustris, ita prudentia, consilio, pietatis amo-
re, ac munificentia vix ulli in hisce regionibus secun-
dus. Huic accessit vir animi decoribus quam imagi-
nibus clarior, ac virtutibus quam opibus ditior, *Anto-
nius Fuggerus*. Cui adhæret nivei pectoris amicus *Joan-
nes Cholerus Præpositus Curienfis*. At vir antiquæ no-
bilitatis, moribus aureis, *Joannes Paungartnerus à Paun-
garten & Ernbach*, ut tempore postremus est, ita ne-
mini cedit parata munificentia, non in unum alterum-
ve, sed erga omnes qui doctrinæ ac pietatis elogio
commendantur. Hunc vir clarissimus *Ulricus Zasius*,
hujus seculi ornamentum, multis jam annis possidet:
nunc ut est candidissimi pectoris hoc nomine sibi gra-
tulari, quod cum mecum habet communem. *Fug-
geri* nomen arbitror *Hispaniis* esse notum ac celebre,
Joannis à Paungarten an vobis auditum sit, nescio. Ita-
que paucis hominem tibi depingam, quo sicut pridem
meo dolore doluisti, ita nunc meo gaudeas gaudio, &
quemadmodum ibi consolando declarasti tuam in me
benevolentiam, ita hic gratulatione declares inter ve-
res amicos tristitia simul ac læta esse communia. Ergo
quod *Joannes à Paungarten* amplissime dives est, cum
aliis aliquot habet commune; sed illud cum paucis ha-
bet commune, quod opes suas possidet, non ab eis
possidetur; quodque illi servit pecunia, non ipse pec-
uniæ. Possidet autem ista fortunæ quæ vocantur mu-
nera, non tantum heriliter, verum etiam philosophi-
ce, persuasum habens, hæc non esse propria hominis
bona, quæ promiscue probis & improbis contingunt,
nec tam egregium existimat divitias habere, quam
contemnere. Contemnit autem, qui juxta sapientis
consilium illis affluentibus non adjicit animum, qui
nec lucro tali sit obesus, nec jactura macilentus: quip-
pe perpendens hæc quoque à coelesti Principe dari,
non ut amentur, sed ut recte prudenterque dispensen-

tur. Dominus hortatur, ut divites de iniquo *Mammo-
na* sibi parent amicos, à quibus recipiantur in æterna
tabernacula. Majus est, quod præstat *Paungartnerus*,
qui de justè partis mira benignitate reficit egenorum
viscera, bene fœneratum existimans, quod *Christi* mem-
bris fuerit impensum. Juxta *Stoicos* nulla felicitatis pars
est habere divitias, sed sic habere, meo quidem judicio,
magna felicitatis pars est. Sic Deo charus fuit ille
prædices *Abraham* hospitalitatis & magister & exem-
plum. Accedit hue generis pervetusta nobilitas. Ex-
stant enim instrumenta testantia familiam illam inter
claras habitam ante multa secula. Origo gentis fuit è
Franconia Orientali vetustissima nobilium virorum pa-
rente, unde qui nunc apud *Gallos Franci* dicuntur pro-
fecti sunt. Ibi sedem olim habuerunt majores hujus.
Est etiamnum in ea regione monasterium, horum be-
nignitate tum ornatum magnifice, tum amplissimis do-
tatum censibus. Verum, ne nimis antiqua persequar,
pater hujus, de quo nunc agimus, ob eximias animi
virtutes, integritatem in moribus, prudentiam in con-
siliis, fidem ac dexteritatem in negotiis, pietatem er-
ga patriam, in summa tum gratia, tum auctoritate
fuit apud supremos orbis Monarchas, *Matthiam Hun-
garia* Regem excussi judicii virum, *Fredericum* Impe-
ratorem, quem nominasse satis est laudasse, & hujus
filium *Maximilianum*. Quibus omnibus sæpenumero
belli domique fidelem ac præclaram navavit operam.
Non ultima laus est principibus placuisse viris, præser-
tim laudatis, & ob laudanda. Nec minus interim gra-
tiosus apud Proceres ac populum, ob morum amabi-
lem comitatem, ac promptam perpetuamque de omni-
bus benemerendi voluntatem. Cæterum ut sunt hu-
manarum rerum æstuarie vices, hujus familiæ clarissi-
mæ facultates per se quidem amplissimæ, sub majori-
bus vehementer decreverant, partim bellorum inun-
dationibus, partim filiabus multis summæ cum dote
splendide elocatis, quæ magnam opum partem secum
in familias alienas attraxerant. Quanquam autem ve-
ræ nobilitatis minima portio est opulentia, tamen hoc
quicquid est decoris, *Joannes à Paungarten* non passus
est suo decedere generi: sed jacturam sub progenito-
ribus acceptam singulari prudentia, vigilantiaque, ita
sarfit, ita lacunas omnes explevit, ut nullum usquam
restet facultatum attritarum vestigium. Ne in Prin-
cipum quidem amicitias parente fuit aut est inferior,
apud quos ob raram ingenii dexteritatem ac singula-
rem prudentiam, summa in gratia summoque in pre-
cio & fuit hætenus, & est hodie; nobilibus ac popu-
laribus tam charus ob expositam in omnes præsertim
egenos liberalitatem, ut optimo jure patriæ delictum
possit appellari. In expeditione *Turcarum* à *Carolo* Cæ-
sare accitus, illi & facultatibus largiter, & consiliis fi-
deliter, & opera fortiter adfuit, omnium periculorum
socius, paratus & vitam patriæ ac Cæsari impendere,
quum ante id temporis in hoc ipsum bellum suis im-
pendiis Cæsari misisset xxxii. cataphractus pulchre in-
structos, non numerum hercle; sed viros è multis
selectos, quorum plerique poterant egregios belli du-
ces præstare. Porro fidem, studium & operam, quam
præstitit *Carolo* Cæsari, eandem nunc præstat hujus
germano *Ferdinando*, cui & ipsi ob raras animi dotes
cum primis charus est. Habes hominis pietatem in
patriam & in Principem. Nunc audi qua pietate fo-
veat liberos suos. Quatuor habet filios, filias toti-
dem, omnes felici indole. Dices forsitan, felicitatem
hominis mihi narras, non pietatem. Sed mane, mox
audies eximiam. Tanta sollicitudine, tanta sanctimo-
nia prudentiaque curat omnes educandos, ut non cor-
porum modo, verum etiam animorum patens optimo
jure dici possit. Nullum omnium destinavit negotia-
tioni, aut aliis sordidioribus artibus. Ad eruditionem,
ad pietatem, ad gerenda Principum ac Reipublicæ
splendida munia instituit omnes: ad quæ frequenter
evadunt parum appositi, qui libris ac disciplinis in-
fuerunt: nam umbris assueti, nescio quo pacto stupe-
scunt,

An. scunt, ac veluti glaucomate oculis oborto mentis ver-
 1533. tiginem quandam patiuntur quoties in pulverem ac
 solem, hoc est, ad civilia munia adiscuntur. Tene-
 ra ætas domi formatur ad omnem probitatem atque
 innocentiam. Adhibentur præceptores, non de tri-
 vio, sed exploratis moribus ac literatura non vulga-
 ri. Adolescentia prima statim ab ædibus paternis
 ablegatur in *Italiam*, aut in *Galliam*: quo simul &
 linguis & moribus alienis assuescant. Hæc est in-
 geniorum velut insitio, qua mitescunt ac naturam
 exsuunt sylvestrem, si quam habent. Nihil enim
 fere morosius iis, qui in patria consueverunt, ode-
 runt exteros, ac damnant quicquid à vernaculis riti-
 bus diversum est. Quibusdam permittit, ut Princi-
 pum aulas degustent, sed electas: neque enim parum
 interest inter aulam & aulam: tametsi in omnibus au-
 lis ut est varia rerum experientia, ita non desunt ille-
 cebræ, quæ juventutem ad dulcia quam ad salubria
 proniorem corrumpant. Verum, ab his periculis nul-
 lum vitæ genus liberum est, etiamsi te abdas in *Car-
 tusiæ*. Adversus has *Sirenes* non locus nos tutos red-
 dit, sed pro auribus animus diligenter obturatus, non
 cera quemadmodum fecit *Ulysses Homericus*, sed Phi-
 losophiæ præceptis. Itaque natu maximus *Joannes*, pa-
 rentem nomine & cognomine referens nec minus in-
 dole, primum in *Gallia* deinde in *Italia* literis haud-
 quaquam infelicitè institutus, nunc agit in aula *D.
 Maria*, quondam *Hungaria* Reginæ, qua scemina ni-
 hil habet hæc ætas sanctius ac prudentius. Huic pro-
 ximus *Georgius* Jurisprudentiæ destinatus est, qui jam
 & in bonis literis, & in Legum sapientia supra modum
 ætatis promovit. Tertius *Antonius* agit *Venetia*, velut
 in theatro totius *Italia* splendidissimo, variis linguis
 expeditus, & omni morum elegantia perpolitus ad un-
 guem. *Daniel* natu minimus, adhuc domi fingitur
 ad innocentiam, mox dicandus instituto, ad quod vi-
 debitur natura compositus. Nimirum intelligit vir
 ingenii perspicacissimi, ad hominis felicitatem pluri-
 mum referre, ut in teneris annis ad hoc quisque insti-
 tutum applicetur, ad quod videatur natura composi-
 tus. An non istuc demum est vere patrem esse? Cur
 enim patres appellantur, qui nihil aliud gignunt quam
 corpora, ac mox natorum curam omnem abijciunt,
 aut si quid curant, præter corpora nihil curant; ani-
 mi, quæ præcipua pars hominis est, nulla ratio. Sed
 his quoque deteriores sunt, qui pueros ad honestum
 vitæ institutum ut à natura factos ita & animo pro-
 penfos, ad illiberalia studia retrahunt. Hoc profecto
 non est educare liberos, sed exponere. Ac mea qui-
 dem sententia sceleratius est ingenium exponere vitiis,
 quam corpus incertis casibus. Sit aliqua felicitatis
 pars ex opulentis nasci, è claris & illustribus progigni;
 summa tamen ac proinde rara felicitas est ex tali paren-
 te nasci qualem se præstat suis *Joannes Paungartnerus*.
 Quid ego nunc memorem, quam pia, quam vigilan-
 ti sollicitudine filias educet, qua comitate regat uxore,
 qua pietate foveat optimæ matris senectutem? Dicas
 hominem virtuti natum, qui nusquam cessat in
 officio. Quid hoc viro felicius, si qua omnino in hac
 vita felicitas. Contigit antiqua majorum nobilitas, con-
 tingerunt opes imaginibus dignæ. Contigit uxor ex ani-
 mi sententia, claris & ipsa majoribus: contingerunt li-
 beri à parentis optimis moribus haudquaquam degene-
 rantes. Ipse corpore felici, ætate integra virentique,
 sed animo cano, tot egregiis dotibus prædito, ut in
 ratione beatitudinis, extremum calculum occupent
 opes ac generis claritudo. Arces duas possidet, alte-
 ram cognomento *Paungarten*, quam superiorum incur-
 ria neglectam magnifice reficit, exornatque structuris.
 Altera cognomento *Ernbach*, hætenus corrupte vul-
 go dicta *Erbach*, sita est ad *Danubium* paulo supra *Ul-
 mam*, loco amoenissimo, ditione satis ampla, cui op-
 pidum subjacet ejusdem nominis. Felix ille populus
 tali Domino, cujus auspiciis omnia redduntur floridio-
 ra. Tanta hominis est in negotiis dexteritas, ut hunc

vel unum dicas esse, qui ex parva civitate magnam, ex
 obscura possit illustrem reddere. Abundat *Germania* 1533.
 magnis & excellentibus viris, sed utinam quampluri-
 mos haberet *Paungartnero* pares. Adde his, quod quum
 eximia virtus ac magna felicitas semper obnoxia soleat
 esse invidiæ, *Paungartneri* successibus applaudunt
 omnes, invidet nemo. Tanta est ingenii suavitas, tan-
 tus animi candor, tanta erga omnes homines morum
 comitas, ac ut *Grace* dicam significantius, *χρηστότης*.
 Quantum bonorum in hoc uno viro possidet hæc natio,
 qui Cæsaribus in negotiis civilibus præstat fidelem juxta
 ac prudentem Consiliarium, in rebus bellicis fortem ac
 promptum ducem, idque *ἀδάπανον*, patriæ civem pa-
 cificum ac salutarem, domui suæ commodum ac vigi-
 lantem curatorem, probitatis ac literarum amatoribus
 benignum *Macenatem*, amicis jucundum convictorem,
 egenis liberalem nutrimum, aut parentem verius? Fe-
 lix *Germania* tali heroe. Felix ego tali amico, qui
 cum mihi sunt omnia communia. Hoc jus non existat
 quidem in Cæsarum legibus, sed in Gratiarum tabu-
 lis descriptum est, quo meum esse duco, quicquid est
 in bonis *Paungartnericis*. Non quod illius fortunas ve-
 lim imminuere, quod nec animus hic postulat, nec
 res familiaris exigit: sed ob hoc ipsum vivo tranquil-
 lius, quod existimem in meo esse mundo quicquid pos-
 sidet sincerus amicus. Proin nunquam videbor mihi
 inops aut destitutus, quandiu tales supersunt amici,
 non ita multi quidem illi, sed eximii, ut horum qui-
 libet esse possit *πολλὸν ἀντάξιον ἁπλῶν*. Sincero amico
 nulla possessio preciosior: in hac soleo præcipue con-
 quiescere, meque ipsum adversus τὸ ἑ βατράχων καὶ
 consolari: sed quoniam in hoc seculo nihil est proprium
 aut perpetuum, consultum est, juxta beati *Pauli* con-
 silium, hanc quoque possessionem sic habere quasi non
 habeamus. Volubiles sunt animi mortalium, & ut
 tale nihil accadat, à morte nemo tutus est. Sed absit
 omen finistrum. Communi patrono Archiepiscopo *To-
 letano* fac me commendes, quoties inciderit opportunitas.
 Complures sunt anni, quod me dignatus est in amico-
 rum numerum adscribere, & tamen ut omnes uno ore
 prædicant, totus adhuc in benevolentia recens est. Be-
 ne vale. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 19. Novem-
 bris, Anno 1533.

Scripsi ante paucos dies per Cæsaris Oratorem com-
 mendatorem quendam, virum ut apparet candidum,
 nostrique studiosum, qui multa mihi prædicabat au-
 ditu jucunda de *Toletani* Præsulis erga me perpetuo fa-
 vore.

EPISTOLA MCCLXII.

Erasmus Rot. Simoni Leigniero S. D.

E AMANTER tu quidem, vir optime, qui vinum
 Aultro obtuleris, sed *Gilbertus Cognatus* parum fe-
 cit prudenter qui acceperit. Mihi vero tua benigni-
 tas hoc nomine multo gratior est, quod spontanea at-
 que inexpectata. Quod de filiis mones faciam diligen-
 ter, & si qua alia in re possim illis commodare, præ-
 stabo grati ac memoris hominis officium. Non exci-
 dit mihi quantum debeam inclyto Senatui *Besontino*,
 & hoc cælum perpetuo nebulosum ac nubilum dure
 me tractat. Cæsar revocat me in *Brabantiam*, quo si
 per debilitatem corpusculi proficisci non licebit, cona-
 bor isthucisque prorere. Det Dominus ut omnes ami-
 cos meos offendam incolumes. Vale cum tibi charissi-
 mis. *Friburgo* 19. Novembris, Anno 1533.

EPISTOLA MCCLXIII.

*Erasmus Rot. Lodovico, Montis S. Mariae & Chari-
 tatis Abbati, S. D.*

R EVERENDE Domine ac pater mihi multis no-
 minibus suspiciende, *Gilbertus Cognatus* mihi jam
 plusquam triennium fidelem & commodum præstitit
 famulum, quem ego tamen ob mores liberales non
 tam

A **Am** tam pro famulo habui, quam pro convictore, & in
 1533 studiorum laboribus socio. Proinde & tuæ R. ampli-
 tudini gratulor talem cognatum, & illi multo magis
 tam amicum & benignum patronum. Quo nomine
 sicut ille tibi debet plurimum, ita & ipse gratias ago:
 nam meæ fortunæ tales sunt, ut mihi magis in promptu
 sit communicare literas quam divitias, aut dare sacer-
 dotia. Spero autem fore, ut illum temporis apud me
 peracti non poeniteat: nam præter eruditionis fructum,
 quem ex mea consuetudine cepit haud poenitendum,
 novit tua prudentia quot illecebris juvenus suo relicta
 arbitrio sollicitetur ad corruptelas. Poterat alibi non-
 nihil attrahere contagii à Sectarum amatoribus. Apud
 me vero etiam si quid attraxisset, purgari potuit. Tum
 ea est vitæ nostræ ratio, ut nullum sit ocium servien-
 di voluptatibus etiam si quis appetat. Hunc ego fru-
 ctum arbitror in ratione præmiorum haudquaquam
 postremum mereri calculum. Sic autem meritis est de
 me, ut meas fortunulas semper sit habiturus commu-
 nes, & præterea si quid officio præstare valuero. Nunc
 perquam ægre illo careo, itaque vehementer gratum
 fuerit, si quamprimum ad nos recurrat. Te vero ma-
 gnopere rogo, ut in illo fovendo tui similis esse per-
 gas. Crede mihi, recte collocaris benignitatem istam,
 etiam si tibi sanguine junctus non esset. Quod si *Era-*
smum in tuorum numerum adscribere dignaberis, pro
 uno cliente duos es habiturus. Bene valeat T. R. A.
Friburgo 11. Decembris, Anno Domini 1533.

EPISTOLA MCCLXIV.

Erasmus Rot. Francisco Bonualoto Thesaurario S. D.

PRO tuo in me studio, vir clarissime, jam non no-
 vo gratiam habeo: sed nihil adhuc aliud possum
 quam habere. R. D. *Lodovicus à Vers* Abbas montis
S. Mariae & Charitatis contulit *Gilberto Cognato* con-
 sanguineo suo meo famulo sacerdotium quoddam: qua
 in re si forsitan opus fuerit illi favore tuo, etiam at-
 que etiam rogo ne illi desis, vel quia dignus est ipse,
 utpote juvenis candidis & integris moribus, nec indo-
 ctus, mihi certe jam annos aliquot in studiorum labo-
 ribus magno fuit adjumento. Quare quod in illum con-
 tuleris officii, in me collatum putabo. Audio per te
 conferri pleraque sacerdotia; & novit tua prudentia
 magnam religionis *Christiana* partem pendere à pasto-
 ribus. *Latetia* habeo quendam *Philippum Montanum*,
 qui mihi olim fuit adjutor studiorum, præclare do-
 ctum, etiam in re theologica; sed moribus sanctiori-
 bus aut magis piis vidi neminem. Non deest illi fortu-
 na, sed suapte spiritu cuperet *Christo* bonum pastorem
 agere, si vocaretur. *Gallus* est natus annorum plus mi-
 nus triginta quinque, cujus si memor esse dignaberis,
 non mihi tantum, sed *Christo* etiam ipsi rem summo-
 pere gratam facturus es, qui te fervet incolumem.
Friburgo 11. Decembris, Anno 1533.

EPISTOLA MCCLXV.

*Erasmus Rot. Petro & Christophoro Mefis fratri-
 bus S. D.*

VT hoc compendii faciam, viri nobilissimi, am-
 borum epistolis aliquot unica respondebo. Pridem
 accepi literas à vobis, expostulantes, vel, quæ est
 vestra civitas, deplorantes potius, quod ad vestra scripta
 nihil respondissem. Ea res mihi summopere grata fuit,
 quippe declarans vestrum erga me studium haudqua-
 quam vulgare: flagranti enim desiderio omnis mora
 longa est, cui lenta est etiam celeritas. Sed posthac
 velim reputet vestra prudentia, quot montes, quot
 campi, quot maria, nos dirimant, & per quas amba-
 ges epistolæ à *Friburgo Brisgoia* ad *Hispalim Hispania*
 perferantur, quanquam hoc ipsum cujusdam felicitatis
 est, si perferantur, vel resignatæ ac semilaceræ. Quod
 si fors acciderit, ut ad aliquas non respondeam, hu-
 manitatis vestræ fuerit huic ætati, ut nullis studiorum

A laboribus oneretur, nullis morbis frangatur, jam sua-
 pte sponte fatiscienti dare veniam: præsertim quum
 undique tot ad me literarum inundent fasciculi, idque
 propemodum quotidie, ut interdum vix suppetat o-
 cium ad legendum, tantum abest ut vacet responde-
 re singulis. Illud certe vobis usque persuasum sit, si-
 ve rescribam, si ve obticescam, vestrum istum erga
 me favorem esse mihi gratissimum, epistolas autem non
 gratas modo verum etiam jucundas. Postremis literis,
 quas ante paucos dies recepi, significatis meas per bi-
 bliopolam esse redditas, quæ res mihi non minori vo-
 luptati fuit quam vobis. Hæc præfatus, ad rem ac-
 cingor, *ὁμῶς λακωνικῶς*. Inhumanus sim, nisi vestrum
 erga me studium amplectar, nec vestræ diffido pru-
 dentia: nam fieri potest, ut in hoc negotio perspicu-
 tiores sitis quam ego. Meo tamen animo etiamnum se-
 det prior illa sententia, qua censui consultius esse nobilem
 illum cunctatorem imitari, qui maluit sedendo quam
 pugnando vincere: præsertim quum non sit *Monoma-*
chia, ut unus cum uno committatur, neque res sit uni-
 cum duobus. Quanquam accipimus *Herculem*-se duo-
 bus imparem fuisse professum: sed uni adversus tot
 myrmecias, tot sphecias, tot ranarum phalanges, tot
 picarum, tot gryllorum gargara, tot sturnorum & gra-
 culorum examina confligendum sit, ut etiam si nec acu-
 leos haberent, nec rostra, nec ungues, tamen ipso gar-
 ritu possent hominem quamvis durum exanimare. Quo-
 ties rejeci manifestas & impudentes illorum calumnias?
 Et tamen perinde quasi nihil sit actum, in hodiernum
 usque diem occinuntur mihi vetera mendacia, idque
 libris etiam editis: *Erasmus* facit confessionem arbitra-
 riam, damnat omnes ceremonias, irridet cultum di-
 vorum, irridet ritus ecclesiasticos, rejicit jejunia *Chri-*
stianorum, damnat ciborum abstinentiam, solvit sacer-
 dotum cœlibatum, destruit vota & ritus Monachorum,
 damnat constitutiones humanas. Quid multis? stravit
 viam *Luthero*. Jam qui fingunt modestiam, quo ma-
 jore cum fide calumniuntur, ajunt se credere me bo-
 num virum esse, nec illa in hoc scripsisse, ut hi rerum
 tumultus consequerentur, collaudant etiam quod nunc
 diversa scribam. Hic nimirum, hic est nigræ succus
 loliginis, hæc est ærugo mera. Aliis isto colore pa-
 trocinentur, ego sic defendi nolo. Illud ingenue fas-
 sus sum & fateor, si præcisssem hoc seculum exoritu-
 rum, multa aut non scripsissem quæ scripsi, aut ali-
 ter scripsissem, quædam etiam non fecissem quæ feci.
 Prudentis, inquiunt, est divinare futura: fateor, sed
 non omnia. Agnosco tamen aliqua ex parte simplici-
 tatem & incogitantiam meam. Ista tamen, quæ mihi
 toties obgannunt, nusquam reperiuntur in scriptis
 meis, tantum absit malitiosus interpres: & in *Decla-*
rationibus meis, quas isti palinodias esse putant civili ti-
 tulo, nihil expono secus quam sentiebam quum illa
 scriberem, aut quam verbis expressi: rursus excipio
 lectorem iniquum, cui nihil satis circumspicte scribi
 potest. Ego studiosis ac bonis viris scribebam Anno-
 tatiunculas aut commentarios, non arbitrabar me scri-
 bere cautiones aut Syngraphas forenses. Verum isti
 jam mitescent, ut scribitis. Non magni refert, viri
 clarissimi, quam mitescant in me, magis admiror non-
 dum esse delassatos, sed utinam vere mitescant ad ima-
 ginem illius qui dixit, *Discite à me, quia mitis sum &*
humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.
 Tales aliquot arbitror & inter istos esse, sed nescio
 qua mea infelicitate sit, ut in quos impingo tam fero-
 ces, tamque implacabiles comperiam, ut tutius sit cum
 quovis Cardinale conflictari, quam cum illis, citius-
 que placaturus sim quemvis Regum aut Pontificum
 offensum, quam unum ex istis qui se jactant mundo
 mortuos, quum vix in alio mortalium genere magis
 vivat regnetque mundus, paucos exceptos volo, uti-
 nam possem quamplurimos. Nuperrime novus quidam
 exortus est, qui pro civili admonitione, ipsi non uti-
 li tantum, verum etiam necessaria, sic respondit quasi
 lapidibus à me fuisset impetitus. Equidem arbitrabar
 mi-

An. mihi rem fore cum ingenio sedato ac philosophico, sed
 1533. videor impegiſſe in *Citeriam* quampiam, adeo nihil non
 rapit ad maledicendi occasionem. Ut enim omittam
 veteres illas ac solennes fabulas, quibus isti solent sua
 condire convivia, objicit mihi quod in literis, imo,
 ut ille loquitur, in omni mortalium genere primus,
 imo non primus, sed solus esse velim: quod quum sit
 impudens mendacium & atrox convitium, tamen abs-
 que risu legere non potui. Ego me ipsum haud alio
 loco pono quam quo quondam oraculum posuit *Mega-*
renſes. Ac ne quid dicam de studiorum Proceribus,
 quorum nulli me unquam æquavi, video & gaudeo
 ubique terrarum efflorescere juvenes, qui me in omni
 literarum genere multis præcurrant parafangis. Impin-
 git & livorem, sed nullum adfert argumentum, tan-
 tum infigit aculeum. Fateor meam naturam multis
 viciis fuisse obnoxiam, verum si satis intelligo quid sit
 livor, nullum hujus affectus assultum unquam in me sensi,
 gratia *Christo*: arbitror enim esse livorem, quum quis
 uritur aliena felicitate, quæ tamen ipsi nihil adferat
 incommodi: nam si quis doleat hostem evehi ad digni-
 tatem, quod jam futura sit illi paratior lædendi facul-
 tas, metus est potius quam invidia. At ego quen-
 dam olim capitalem hostem ad summos honores eve-
 ctum etiam gavifus sum, quod sæpenumero fiat, ut
 magnæ dignitatis accessio sive per contemptum adver-
 sarii, sive quia non vacat per negotia, finiat conten-
 tionem: quod in *Adriano* ferunt usu venisse, qui fa-
 ctus Imperator forte obvio quicum acres exercuerat
 inimicitias, nihil aliud dixit quam, *Evastisti*. Addit
 aliud crimen plusquam capitale, sed multo omnium
 vanissimum. Ait se suis oculis vidisse ac legisse episto-
 lam meam, in qua scripserim aperte, Nullum in re-
 ligione *Christiana* majus malum inveniri potuisse,
 quam quum religiones istæ repertæ sunt. Quæ voces
 ut nunquam inciderunt in animum meum, ita nun-
 quam exciderunt, neque calamo, neque lingua. Quid
 fingi potuit atrocius ad concitandas universas Mona-
 chorum catervas in exitium meum? Addit, *Dices epi-*
stolam non esse tuam. Utinam non sit. Si epistola ha-
 bet ea verba, quæ recitat, certo sciat non esse meam,
 sed ab impuro nebulone spiritu diabolico confictam esse.
 Nec defunt hisce temporibus istiusmodi stratagematum
 artifices. Sin est ea quæ fertur ad *Servatium*, nihil ibi
 simile scriptum comperiet: tantum illa de quodam,
 qui puerilibus annis per tutores & alios protrusus fue-
 rat in religionem, hunc ferme in modum loquitur:
 Quum multæ essent illius infelicitates, nihil tamen in
 omni vita accidisse infelicius, quam quod compulsus es-
 set in hoc vitæ genus, ad quod nec animo nec corpore
 compositus esset: opinor hic nihil esse quod jure queat
 reprehendi. Jam si sensit, epistolam fuisse fictam, cur
 quod & dubium erat, & latebat, prodit orbi? sin
 quod legerat parum meminit, cujus, obsecro, gravita-
 tis erat, in convitio tam capitali sic incogitantem esse?
 Cætera non libet persequi. Atque hæc qui toties
 devorat, nec ad ista vel calamum habet vel linguam,
 censetur iracundus. Ipsi si simili perfunderentur ac-
 cepto, quomodo furerent? Equidem in tanto convitio-
 rum strepitu facile me consolor *Paulino* dicto: *Quem*
diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium
quem recipit. Nec illibenter usurpo *Christianissimum*
 beati *Augustini* dictum: *Domine, hic seca, hic ure,*
ut parcas in aeternum: est aliquid vel sic conformem
 fieri imagini *Christi*. Ille vivens Agnus, ipsa puritate
 purior, quid non audivit à Phariseis? Vinolentus, se-
 ductor populi, dæmoniacus, blasphemus. Quod lu-
 dibrii genus non passus est, à militibus consputus, a-
 rundine percussus, spinis coronatus, colaphis & ala-
 pis cæsus? cur ego, qui duriora commerui, recusem
 flagellari, conspui, cædique maledictis hominum pro-
 cacium, atque hoc clementi pharmaco purgari? Con-
 solatur & illud animum meum, quod à sanctis viris
 dictum, & ab æque sanctis probatum est. Longe alia
 esse judicia Dei, alia hominum. Quod si istis sedet

A sententia non conquirere donec me ad crucem ade-
 gerint, orabo Dominum ut mihi largiatur patientiam,
 illis mentem meliorem. Interea mihi decretum est
 cum hoc animantium genere posthac nec habere si-
 multatem, nec arctam necessitudinem: alioqui *Chri-*
stianam pacem habere cupio cum omnibus, daboque
 operam ut id assequar, quod quidem in me erit. Hoc
 animo velim omnes etiam esse qui pro me depugnant.
 Postremo, fingite me unum cum uno commissum, an
 non æquissimum est, ut senex juveni cedam arenam?
 Vetus exemplum est, sexagenarios de pontibus dejici,
 an non igitur tempus est ut ego jam prope septuage-
 narius me subducam è studiorum comitiis, ac jus suf-
 fragiorum aliis cedam? Multo autem æquius est ut à
 juvenilibus digladiationibus abstineam. Mira est hu-
 manorum ingeniorum pervicacia, & sibi quisque pul-
 cher est. Postremo, quibuscunque plumis tegimur,
 homines fumus omnes, non angeli. Fateor absque li-
 teris *ἀσίστων εἶναι τὸν βίον*, at non vivit absque literis,
 qui piorum hominum evolvendis libris semet oblectat.
 Ago nunc rem seriam, ea cujusmodi sit, è libello,
 quem simul cum hac epistola recipietis, cognoscatis li-
 cebit. Titulus est, *De preparatione ad mortem*. Ac-
 cepi & *Christophori Fontani* epistolam, mire facetam
 & argutam: quam ille multa paucis expedit? Ve-
 hementer arrisit hominis ingenium, quod tamen in
 C argumento plausibiliore cupiam exerceri. Itaque scri-
 ptum hoc non fuisse evulgatum gaudeo. Dignatus est
 ille librum *Franciscani* majore honore quam ego: to-
 tum ut apparet devoravit. Ego tantum paginas ali-
 quot degustavi, idque carptim, moxque libellum mi-
 si *Alphonſo Valdesio*, quem amicum longe candidissi-
 mum mihi fata videntur invidisse. Epistolam meam,
 quam cogitatis edere, si nondum est evulgata, premi
 malim. Desiderant, inquit, in te modestiam. His
 ea epistola obturabit os, utpote modestissime scripta.
 Quid facias variis ac morosis hominum judiciis? Qui
 falsis & atrocibus calumniis interdum & furiosis con-
 vitiis, ultro lacerant hominem, vindicant sibi *Chri-*
 D *stianam* modestiam, & in eo, qui suam innocentiam de-
 fendit ab impietatis crimine, desiderant modestiam.
 Quam obsecro modestiam? Ut pro maledictis & ca-
 lumniis gratias agat, & in gratiam ipsorum fateatur
 impietatis crimen, à quo se novit esse purum. Nec
 istorum refert, quod ea res gigneret grave infirmorum
 offendiculum: tam accuratam honoris sui rationem ha-
 beri volunt. Quid isti modestiam appellent nondum
 satis intelligo. At sunt aliquot, atque hi quidem nec
 indocti nec leves, qui in *Apologiis* meis improbant im-
 modicam modestiam, existimantes malo nodo malum
 fuisse adhibendum cuncum: & si requirunt modestiæ
 nostræ specimen, legant *Declarationes* meas. Quan-
 E quam æqui Judices fatentur me nusquam oblitum mo-
 derationis ac civilitatis, præterquam in *Apologia*, qua
 respondeo *Sutori*. Is enim quum haberet malam cau-
 sam & versaretur in argumento, de quo judicare
 non poterat, tamen effreni petulantia debacchatus est
 in me vir & Theologus & *Cartusianus*. Quid igitur?
 an isti protinus ob unam epistolam me in modestorum
 album adscribent? Non arbitror: sed alii dicent esse
 fucum, alii causabuntur me facere quod galli gallina-
 cei victi solent, demissis alis è certamine fugere: ac
 pro modesto jactabunt esse timidum. Quin & illud
 F auguror futurum, ut epistolam epistola pariat: si ista
 prodierit in publicum, is, cui scripta est, non sinet
 premi suam: nam ea quoque cum vestris literis mi-
 hi reddita est: quæ quo animo scripta sit Deus no-
 vit, ego certe in bonam partem interpretor: non
 enim oportet suspicacem esse *Christianam* charita-
 tem. Salutabitis hominem meis verbis amanter, simul-
 que persuadebitis nequaquam esse malevolentiam quod
 non respondeo: imo ob hoc ipsum non respondeo,
 quod cupiam mutuum inter nos benevolentiam esse
 perpetuam. Verum est quod *Græci* dicere solent, mul-
 torum amicitias silentio dirimi: sed rursus experimen-

An. 1533. to verum esse comperi, quorundam amicitias melius ali silentio quam colloquiis aut literarum vicissitudine. Sum frequenter in scribendo simplicior, aliorum animos ex meo aestimans. Verum, ea res mihi non raro male cessit. Vos quoque vestra humanitate dignum feceritis, si juvenis animosi cursum non impediatis. Fortassis eveniet illi quod solet vino generoso. Acerbius est, dum est mustum, verum, posteaquam ætate defuerit, fit mitius. Aliquid dandum est juventuti, quæ philautiæ lenocinio, modo ne sit inmodica, exstimulatur ad industriam, honestosque labores. Habeo gratiam vestræ diligentiae quod *Lodovici Vivis* epistolam ad me miseritis: quam si scripsit ex animo, suspicari videtur me refrixisse in amicitia, quod literis suis laudavit *Franciscanum*: quæ suspicio videtur & in vestros animos demigrasse, sed eam non patiar altius insidere. Itaque vobis tanquam è tripode dictum certum & indubitatum esse volo, istius rei ne levissimam quidem cogitationem unquam descendisse in pectus meum. Imo, ex laudatricibus illis epistolis unicam duntaxat legi, eamque perbreve. Habebat commendationem, sed ita temperatam, ut facile quivis sentire posset, *Vivem* gessisse morem hoc officulum flagitanti. Cur autem essem à *Vive* alienior, quod amicitiam haberet cum eo qui cum mihi similtas intercederet, quum id ne à famulis quidem meis unquam postularim, modo sic exercent amicitiam, ut me non lædant? *Lovanii* quum mihi esset capitalis digladiatio cum *Britanno*, *Vives* habebat interrim cum eo non amicitiam tantum, sed familiaritatem quoque, nec deerant qui prædicarent *Britannum* illius opera fuisse adjutum: mihi tamen ob id nunquam pilominus charus fuit *Vives*, eamque de viro docto insimulationem manibus pedibusque repuli. Soleo quosdam amicos ultro admonere, ne mea causa recederent ab amicitia eorum, quibuscum mihi inciderat concertatio, perspicuus hoc expedire ad finiendas similtates. Demiror autem unde *Vives* eam conceperit suspicionem, nisi forte quod ad ipsum rarius do literas. Ego vero ad veteres & exploratos amicos non temere scribo, nisi quid inciderit occasionis. Nulla est regio ubi non habeam aliquot amicos. Quod si quoties uni scribo cogar omnibus scribere, duris profecto legibus mecum agatur. Proinde si vobis hic scrupulus exemitus est, *Vivis* suspicioni primo quoque tempore medebor. Superest, viri clarissimi, ut vobis pro isto erga me studio gratias agam. *Christophoro Fontano* salutem plurimam. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 24. Decemb. An. 1533.

EPISTOLA MCCLXVI.

Erasmus Rot. ornatissimo viro Domino Joanni Cholerio, Praeposito Curienti, S. P.

An. 1534. **D**VAS eodem die & per eundem abs te epistolas accepi, quarum altera scripta est decimo Januarii, altera Calendis Februarii. Ad utramque respondeo, & paucis, & aliena manu, nam dextram jamdudum totam occupat chiragra, sic ut ne chartam aut calamum possim tenere manu. Quod scribis meam *Concordiam* *Roma* Cardinalibus quibusdam displicuisse, demiror sinistra quorundam hominum judicia. Sed, ut videtur, illis decretum est, hoc publicum orbis malum suis remediis curare. Ego autem sperabam auctoritate Synodi rem minoribus incommodis posse sanari. Ad hoc meus libellus videbatur satis appositus. Quid *Lutherus* scripserit in *Missas*, nescio: nam audio illius libellum ante meum prodierit: quod si contumeliose tractat *Missam*, qui potuit ex meo libello sumere ansam, quum ille nullum articulum tractet aut diligentius aut reverentius, quam de *Missâ*? Sed hæc fatalia sunt, nec dubito quin *Anti-Ciceronianus*, de quo scribis, plurimum habeat veneni. *Stannica* periit, sed illi successurus videtur *Sepulveda*, *Alberti Pii* alumnus, & *Stannica* sodalis, *Hispanorum* omnium gloriosissimus, cujus libellum in me opinor te vidisse, insigniter stultum & contumeliosum. *Itali* quum insaniunt, insaniunt luculenter. *Augustinus*

An. 1534. **A** *Engubinus* respondet epistolæ meæ, sed furiose & indocte. Equidem putabam me cum homine philosopho rem habere. *Nauseam* unico tantum colloquio & aliquot epistolis novi: is de offensis *Romanis* mea *Concordia* pertulit in aulam *Ferdinandi*, ut conjicio ex epistola *Joannis Fabri*, Episcopi *Viennensis*. Demiror autem, quæ negotia commiserit illi Cardinalis *Tridentinus*, quum, quantum ego possum ex libris & epistolis ipsius cognoscere, non admodum præcellat sapientia: nam priusquam vocaretur ad aulam regiam, per literas à me petiit, ut aliquod Opus dicarem Cardinali, & in præfatione testarer neminem esse, cui negotia ardua rectius committerentur. Videtur tamen nostri studiosus. Video res Principum ac Regum suppuratas, si vera narrant de Comite *Mirandulano* cum liberis in *Italia* necato; de arce *Mediolanensi Gallorum* insidiis impetita; de *Vayvoda* contra foedus multa moliente; de classe *Turcarum* à *Venetorum* triremibus per ignorantiam male vexata, præter ea quæ literis tu tuis commemoras. *Lutetia* terribili edicto proposito sævitur in *Lutheranos*, aliquot in carcerem conjectis, nonnullis metu profugis; quorum de numero quidam suspicantur esse filium *Copi*, qui nunc agit *Basilea*, quum esset Rector *Academix Parisiensis*. Hoc an verum sit, nescio; sed *Basilea* esse, certum est, nam ad *Berum* scripsit è *Basilea*. *Bedda* cum collegis suis revocatus est, ac triumphat serio. Ante menses aliquot hic rumor fuit, aliquot certas lucubrationes meas *Parisis* fuisse vetitas distrahi auctoritate cum Theologorum, tum Senatus: sed hoc mihi non fit verisimile, neque quisquam amicorum tale quiddam ad me perscripsit. Regnum *Franciscanorum* floret sub hoc Cæsare. De me quid sit futurum Dominus viderit; nihil enim mihi nunc curæ est, nisi ut sinceram conscientiam præstem *Christo*, brevi hinc migraturus. *Roma* est quidam *Franciscanus*, nomine *Nic. Herborn*, amplissimæ ditionis, quippe *Commissarius Cismontanus*. Is *Antuerpia* emisit librum *Sermonum Quadragesimalium*, quasi eos habuerit apud populum, quum scribat *Latine*, nec in his quicquam sit populare, tantum autem ineptiarum, ut nullus populus laturus fuerit talia deblaterantem. In eo libro nulla mica est nec ingenii, nec facundiæ, nec ullius eruditionis, ac ne piæ quidem mentis ullum vestigium. Videtur in hoc tantum ea coacervasse, ut sub religioso titulo haberet occasionem effundendi sua venena. Ex officina miserunt ad me tres pagellas, in specimen gustumque magnifici Operis. In una, præter alia convitia, hæc scribit: *Lutherus magnam Ecclesiæ partem ad se traxit; nonnullam Zwinglius & Oecolampadius; maximam Erasmus*. Et addit, *bonum esset, si natus non fuisset homo ille*. In altera vocat *Lutherum, Zwinglium, & Oecolampadium* milites *Pilati*, qui crucifixerunt *Christum*, me illis annumerans; addens, me eodem spiritu, eodemque consilio scripsisse, quo scripserunt illi; nihil interesse, nisi quod ego jocos, illi rem serio agant. Adjicit dictum de *Monachorum* dictis melioribus, *me posuisse ova, Lutherum & ceteros exclusisse pullos*. Nec dubito, quin totum Opus ejusmodi sterculis respersum sit. Scribunt amici sinceriores, hoc genus animantium nihil non posse in aula Cæsaris. *Maria* nihil aliud est, quam alumna nostræ patriæ. *Montegnius*, qui plurimum valet, totus est à *Franciscanis*. Card. *Leodiensis* anceps est amicus; acerrimus inimicus, si quid offendatur. Archiepiscopus *Panormitanus* *χρησολόγος* est, præterea nihil. Quod si tumultus oriantur in *Germania* ego hic pulchre sedeo inter sacrum & saxum. Sed de me non admodum sum sollicitus, ego enim jam propemodum in portu navigo. Si licebit isthic commodum commorari, etiam mutata religione, non suaserim migrationem. De *Fuggero* ex animo doleo, quod ipse sibi plus nocet, quam fortuna aut inimici. Debebat animum erigere in hac rerum tempestate, spe fortunæ melioris. Equidem libens adhortarer hominem, sed quum non novi morbi circumstantias, periculum esset, ne, ut imperitus chirurgus, vulnus sinistra cura-

An. 1534. tione magis exacerbarem. Rogas, ut per hunc nuncium rescribam, verum qui duas epistolas reddiderat, fatebatur se non eas accepisse *Augusta*, sed alicubi in propinquo. Puto in hoc oppido. Ex *Anglia* nihil omnino affertur novi, ne ex *Brabantia* quidem, nisi quod rumor est nimis verus, summum ibi templum magna ex parte conflagrasse. Si quid hisce nundinis novarum rerum afferetur, faciam te participem. De valetudine mea utinam possem lætiora scribere, adeo crebro me repetit hæc sive podagra, sive chiragra, sive panagra, omnes tentans artus, & aliunde alio migrans, ubi satis priorem locum excarnificavit, dolor intolerabilis durat fere quatrimum; deinde tumore oborto, fit aliquantum mitior, sed more ducum, qui multas arces occupant, relicto præsidio occupat aliud membrum, ibi de integro sæviens, rursus inde in aliud levissima occasione vel redit, vel in crudefcit. Ne levem quidem contactum patitur, ut dicas anagyrim esse, quam *Græcorum* Proverbia vetant moveri. Vereor autem, ne tam crebris cruciatibus hoc senile corpusculum, ac tot malis tortum, non diu sufficiat. *Quirinus* meus, de quo quæris, hic vivit, auditor *Zafii*, pulchre vestitus pecuniis *Britannicis*; habet suos confusurrones, de quo alias per otium plura, quæ partim ridebis. Hæc ad primam tuam epistolam, Calend. Febr. scriptam.

Venio ad alteram prius scriptam, sed eodem die redditam. In literis ad *Paungartnerum* nullam facio mentionem epistolæ, qua illius laudes prædico; tamen mitto librum *De præparatione ad mortem*: civilius enim arbitror, ut se laudatum ex te cognoscat potius, quam ex me. Quoniam autem significas te languere desiderio ejus libri, statim amandavi hunc puerum meum suapte sponte propensum ad iter, ne tu desiderio moriaris. Tantum vereor, ne dicas tibi pro thesauro repertos carbonem. Novi *Paungartneri* benignitatem semper paratam, tamen curabis, ne huic puero præter literas aut similia aliquid committatur, nisi forte velit uno aureolo augere viaticum: nam quemadmodum apud me non diu fuit, ita non videtur diu mansurus. Si Episcopus adest *Augusta*, cura ut recipiat ea, quæ per hunc mitto; si jam concessit *Dillingam*, jube puero, ut illac faciat iter rediens; si obambulat per varias arces, tu recipe à puero omnia, & cura ut primo quoque tempore ad eum perferantur. Idem si forte *Paungartner* abest longius, non est opus ut eum sequatur puer, sed per *Christophorum Geringum* famulum illius ad eum perferantur. Multi negant hoc malum esse podagram, sed sui generis esse morbum, quem vulgo *Souch* appellant. Eo dicuntur multi hic laborare. Doleo tibi mecum tam multa mala esse communia. Verum, sic est, non minima felicitatis pars homini fidus & aptus famulus. Fatale est, mundus impletur sceleratis hominibus sub Euangelii titulo: & ego præter hunc duos famulos receperam, sed mature me ab illis absolvi. Curabis, ne libellus isthic excudatur, ne ea res fraudi sit *Frobenio*. Spero fore, ut hic puer mihi læta referat de tua valetudine. Amicos, si qui isthic residant, meo nomine saluta. Si dextra manus fuerit reddita, scribam ad te copiosius. Vale. Datum *Friburgo Brisgoie* 19. Februarii, Anno à Christo nato 1534.

Erasmus Rot. tuus voce propria, manu aliena.

EPISTOLA MCCLXVII.

Erasmus Roterodamus eruditissimo viro Cornelio Grapheo S. P.

DAMIANVS exhilarat me, nuncians te & animo & corpore melius habere, atque etiam fortunam esse commodiorem. Me discruciat novum malum podagra, seu panagra verius; adeo pertentat omnes artus, aliunde alio migrans, ut vix unquam detur respirare. Negant esse podagram, sed sui generis esse malum, quo nunc hic laborent complures. Vulgo *Souch* appellant. Tot cruciatibus, tot modis fractum senile

A corpusculum non poterit diu esse par. Maxime opus esset aliquo fideli famulo nostrate: nam *Germani*, sic ut Poetæ, *δύστρον γένος*. Mallem provectiorem, quam adolescentem: eruditionem nihil moror, modo sciat *Latine*, & scribat utcunque: dein nulli morbo sit obnoxius, scabiei aut comitali: non superstitiosum ferre possum: addictos Sectis non fero. Dabitur salarium quantum tu præscripseris, viginti aut viginti quatuor floreni *Carolei* in singulos annos. Pro vestitu hinc, ut ex liberalitate spontanea aliquid accedat, in ipso situm erit. Quod si mihi aliquid acciderit humanitus, efficiam, ut non male collocarit officia sua. Veniat sumtu meo, & si illi forsitan displicebunt omnia, remittetur sumtu meo. Hac de re poteris communicare cum *Scheto*. *Damianus* videtur, recusato officio, quod Rex offert, ad nos reversurus. Spero illum prudenti usum consilio. Tu cura valetudinem tuam, cui cum uxore & liberis precor omnia læta. Datum *Friburgo* 13. Martii, Anno à Virginis partu 1534.

EPISTOLA MCCLXVIII.

Erasmus Rot. clarissimo juveni Damiano à Goes Lusitano S. P.

PRANDENTI oblatae sunt tuæ literæ, vir amicissime. Mox à prandio scripsi præter solitum, propeante nuncio. Quod tam magnifica reliqueris, precor ut sit felix faustumque. Ego totus sum tuus. Valetudo est afflicta, cui servire cogor. Tradam tibi partem domus satis elegantem ac semotam, ubi vivas vitam *Anachoriticam*. Quod si mea non placebit, *Comites à Renneborg* fecerunt partem domus vacuum, in qua prius habitavi. Habebis *Erasmum* paratum ad omnia. De vestibus non magni refert, isthic novæ an hic. Cætera coram. Vale, vir amicissime. *Friburgo* 11. Aprilis, Anno 1534. Bibemus de poculo tuo, quod perendie advehetur.

Quandocunque venies, invenies paratum locum. Opinor, te nolle alere equos. Stabulum habemus elegans, sed occupatum. Etiam atque etiam vale.

EPISTOLA MCCLXIX.

Clarissimo viro D. Vincentio Cornelii Thesaurario, &c. Erasmus Rot. S. P.

QUVM persuasum esset à civitatibus *Hollandia* decretos esse florenos trecentos, id quod ipse etiam *D. Petrus à Montfort* fatebatur, & epistola Advocati *Hollandia* non haberet, nisi ducentos, de nullo quidem concepi finistram suspicionem, sed res ipsa loquebatur aliquid erroris subesse. Rursus scripsi per Doctorem *Viglium*, quod non fecissem si *Scheto* literas accepissem: nam epistolam egregii viri *Jodoci Sasbontii*, scriptam 14. Cal. Novembris, accepi in hebdomada Paschæ. Nunc nihil superest scrupuli, nisi de florenis sexaginta, qui, sive non fuerunt decreti, sive sunt in manibus bonorum, non ero cuique posthac molestus. Tantum hoc agam, ut vobis amicis & patriæ pro hoc honore sponte delato præbeam aliquod grati animi argumentum. Datum apud *Friburgum Brisgoie* 23. Aprilis, Anno 1534.

Erasmus Rot. mea manu.

EPISTOLA MCCLXX.

Vives Erasmo.

EPISTOLA tua, data ad me quinto die Januarii, Egratior mihi fuisset, si te rectius valere nunciasset, sed tam afflicta tua in ætate ista valetudo non potuit mihi non molestissima esse ad audiendum: precor tibi sanitatem; aut, si hoc non est Christo visum, certe robur & animi & corporis, quo tolerabiliores fiant tibi cruciatum. Ætate superiore graviter & periculose egrotavi à colica. Podagra facta est mihi adeo familiaris, ut jam minus

An. fit ex assuetudine gravis: eam puto me contraxisse è frigore potius, quam ulla alia de causa. Ista sunt suavia munuscula, quibus nos corpus hoc nostrum pro assiduo & sollicito sui ministerio remuneratur. Quod temperamentum, aut qua circumspectio suffecerit, si litera de aliquo scripta, ad eum ipsum mittantur? quod est plane, ut ait Cicero, tollere è vita vita communionem. Ego vero te non arbitror in amicitia refriguisse, nec rarius te mihi scribere conqueror, qua etiam querela in me recideret, qui non minus raras ad te dem literas; & meis permultis epistolis tum ad te, tum ad amicos alios testatus sum, non estimare me amicitias ex officio quodam levi scribendi, quod interdum diligentius praestant qui minus diligunt, praesertim ubi nihil sit inter nos negotii, quod scriptionem desideret. Sed meum consilium fuit deterere Carvajalum, ne posthac, si quid adversum te ederet, admisceret nomen meum; intelligens plane ex mea epistola id mihi gratum non futurum. Id vero ne quis suspicetur param convenire inter nos, quod minime deceret, siue ob amicitiam & familiaritatem aliquando nostram utriusque monumentis testatam, siue ob communionem studiorum, ne non affectatores credamur sapientia; à mè à xεγαμύς. Tempora habemus difficilia, in quibus nec loqui, nec tacere possumus absque periculo. Capti sunt in Hispania Vergara, & frater ejus Tovar, tum alii quidam homines bene docti. In Britannia Episcopus Roffensis, & Londinensis, & Thomas Morus. Precor tibi senectam facilem. Brugis 10. Maji, Anno 1534.

EPISTOLA MCCLXXI.

Erasmus Rot. Nobili Viro D. Damiano à Goes Lusitano S. P.

DOLBO tibi istud iter parum ex animi sententia succedere. Tua causa nihil non alacriter facturus est Erasmus. Scio, quid tibi debeam. Si tuus Mathaeus caret contagiosa scabie Gallica, à qua ego semper non secus atque à morte abhorruì, tota hac domus illi serviet: sin secus, nec illi expedierit hic esse, nisi haberet famulum proprium. Melius fuerit, ut donec convalescat sit apud Chirursum. Non finam illum egere pecunia. Utcunque fuerit, dabitur opera ut bene curetur. Has duas epistolas ad me misit Thomas Blaarerus, quem salutabis Constantia, si illuc appuleris. Est vir probus, & unus è Senatu. Quod literae diu haeserunt in itinere, in causa fuit is, cui Melanchthon eas commisit. Ad me venerunt 22. die Augusti, quum tu quadriduo ante discessisses. Volitarum per manus multorum fortassis resignatae, ut sit. Mihi redditae sunt per publicum nuncium Schaffhusensem. De domo paranda Patavii, nemo tibi melius consullet, quam Anselmus Ephorinus, & fortassis non gravabitur tecum ire Patavium. Bononia roga, num vivat Paulus Bombasius. Consultissimum est, ut de Sectis neque bene neque male loquaris, quasi ista non cures neque intelligas. Variæ sunt hominum simulationes. Nec multum erit in rem tuam, si crebrae epistolae inter Melanchthonem aut Grynaum & te commeent. Bene vale, patrone & amice incomparabilis. Friburgo 25. Augusti, Anno 1534.

EPISTOLA MCCLXXII.

Baptista Egnatius Erasmo Roterodamo S. P. D.

*** C**UR tibi Sabinum etiam atque etiam commendem tuis hisce literis, multa plane sunt & eadem honestissima causa, vel quia omnes Germanici sanguinis tacita quadam animi inductione diligo, vel quod ille praecipuo quodam amore ac religione, quod quidem apud me plurimum valet, te colit: vel quod ita bonis artibus instructus, bonisque moribus ornatus est mihi visus, ut enixe hoc illi petenti negare non potuerim. Tu vero plane felix ac beatus, quem certatim sic omnes boni ac studiosi viventem diligunt & observant. Hic enim fructus virtutis eximius atque excellens est, ut non tam mortuo

Aquam viventi homini tantum studium, tantus debeatur amor: nam de meo erga te amore, neque tuo in me vicissim aliquid uberius dicerem, ni Sabini suscepta me commendatio prohiberet. In hoc igitur juvene, nisi mea fallunt praesagia, multa sunt qua ad illum amandum excitare quemvis possint. Primum pudor egregius, qui mirifice hanc aetatem commendat. Accedit deinde modestia, quam vultu, quam oratione maxime praefert: nam de eximio illius literarum omnium & poetica imprimis studio, nihil amplius dixero, κοινὸς μάρτυς ipse esse poteris, vel potius Ἀτλῆός. Certe in hoc sic mihi excellere visus est, ut cum multos Germania tulerit, his annis hujusce laudis avidos, illi pene omnes errare velut umbrae, hic veram gloriam assequi posse videatur. Tu igitur, qui Germanis tuis princeps hanc literarum faciem praetulisti, tanto successu, ut omnia tibi polliceri de illis posses, nisi alio felicia transulissent ingenia, hanc saltem scintillam reliquam ita fove, ut tuo excitata atque animata spiritum, multum splendoris plaga huic tua afferat, ut quando tu tantam primus excitasti gloriam, hoc veluti altero secundam te fidere illustretur & emicet. Bene vale, Erasme mi amantissime. Venetiis 29. Augusti, Anno 1534.

EPISTOLA MCCLXXIII.

Erasmus Rot. Philippo Melanchthoni S. P. D.

*** L**ITERAE tuæ & hospitis tui serius ad me perlatæ sunt injuria illius, cui eas commiseras. Damianus à Goes jam quadriduo hinc discefferat: sed paulo post ex itinere remisit ad nos alterum è famulis qui coeperat ægrotare Thermopoli, una cum Sabando deductore conducto. Per hunc mox recurrentem misi Damiano tuas & hospitis tui literas. Verum hoc vix à nobis digresso, rediit ipse Damianus, sollicitus de puero suo, cui tradidi tuas ad me literas, ex quibus rem omnem cognovit. Rursus à nobis digressus, Schaffhusia per dictum Sabandum accepit literas tuas, post id temporis nihil ab eo literarum accepit, nisi quod arbitror illum jam esse in Italia. Hunc Georgium Sabinum literis accurate scriptis adeo prædicavit Baptista Egnatius, ut nunquam antehac ulla de re scripserit diligentius: & profecto juvenis præ se fert eximias & morum & ingenii dotes, ut certa spes sit illum aliquando præcipuum Germania decus futurum. De Luthero nunc nihil scribam, nisi mirari me quod ad instinctum Amfordis, hominis, ut audio, indocti & inepti, sic debacchatus sit in me: eaque objecerit, quæ etiam si nihil respondissem, tamen ex meis lucubrationibus liquebat esse vanissima. Non deerant mihi aculei, nec deerant qui me instigarent ad acerrime respondendum: sed ego id malui, quod à doctis & bonis viris probari mereretur. Illa epistola non nocuit famæ meæ: quantum ipsius negotio profuerit, nescio. Ambrosius Pelargus scripsit adversus Anabaptistas librum, in quo subinde perstringit Lutherum, ac te nominatim satis acriter, ac me nonnunquam, sed moderatius ac sine nomine. Commentarios tuos in Paulum ter emi, unum codicem misi Episcopo Augustano, alterum Sadoletto Episcopo Carpentoracensi, tertium mihi servavi. De eo quid sentiam, fortassis alias indicabo. Bene vale. Friburgo 6. Octobris, Anno 1534.

EPISTOLA MCCLXXIV.

Jacobus Sadoletus Episcopus Carp. Des. Erasmo Rot. S. P. D.

*** D**IV est cum ego nihil de te, ne rumoris quidem, accepi. Quod si tu ades in eisdem locis, in quibus solitus es, tibi que commoda valetudo est, sicuti cupio equidem, & spero, nonnulla de eo me tenet admiratio. Hominis enim πολυεργήτης, & πολυγραφώτατος non est silentium hoc silentium. Sane nos post librum illum tuum de Concordia Ecclesiarum nihil aliud accepimus quod ab Erasmo scriptum esset. Itaque non sine aliqua sumus suspicio-

Tom. III. Bb bb b a ne,

1534. *ne, ne aut minus fortasse valeas, aut in Belgas tuos profectus sis. Videbare enim in literis tuis postremo ad me scriptis significare, te id cogitasse facere. Quod si ita est, mi Erasme, quaeso, ut certiores me de tuo omnifatu facias, qui pendeo animi, donec exploratum aliquid de te habuero: nam mihi tua salus & tranquillitas mirabiliter cordi est. Non dedit nobis fortuna, ut in eisdem locis viveremus: quod utrique nostrum, arbitror, mihi quidem certe fuisset optatissimum. Potuissim enim apertius tibi, atque illustrius, omnem meum sensum & animum declarare. Sed quoniam id prateriit, altum ne agamus, ut dicitur, animos certe virtus dedit in amore consentientes: in qua tu multo praestantior, majores autem mea partes sunt, te summum virum colendi, & diligendi. Tancquam igitur ad hominem omnium tibi amissimum, ut de tuis rebus omnibus interdum scribas, vehementer te rogo. Mei in Paulum perfecti Commentarii sunt: itaque eos propediem cogito edere. In iis plurimum mihi opitulata sunt correctiones illa tuae, quas in primum librum adhibuisti. Vellem idem in reliquos fecisses, maximo mihi emolumento ea res fuisset. Sed fortuna nobis disjungendis, multis meis & magnis invidit juncunditatibus: cui quidem a nobis non potest obfisti, ea enim summas frangit infirmatque opes, nedum meas. Sed quod ad rem pertinet, potes perspicere, mi Erasme, ingenii tarditatem & imbecillitatem mei: qui tancquam καλλιπιδης diutino cursu cubitum vix processi, ut ex hoc quoque major tibi a tua incredibili navitate & industria voluptas pariat. Verum hac haecenus. Te, mi charissime atque optime Erasme, oramus, ut semel amorem erga nos abs te susceptum constanter & perpetuo teneas. Carpentoracto 1. Novemb. Anno 1534.*

EPISTOLA MCCLXXXV.

Jacobus Sadoletus, Episcopus Carpentoraeti, Erasmo Roterodamo S. D.

ACCEPI tuas literas IV. Novembris datas, quae me maximo dolore affecissent, propter tuam de mea erga te mutata voluntate suspicionem, nisi divino quodam beneficio mihi contigisset, ut paucis ego horis literas ad te antea dedissem, plenas verissimi amoris, ut conscius mihi sum: neque tamen tanti quantus meus erga te in omnibus meis sensibus inclusus est, atque inhaeret. Tu vero ut metueres, ne illo officio scripta mea corrigendi me lassifies: in quo tibi a me par ne haberi quidem potest gratia? Noli, obsecro, mi Erasme, me ex eo genere hominum ducere, qui se castigari & admoneri agre ferant: nullum est obsequium, quod mihi praestari possit gratius. Utinam vero tu semper mihi praesens, & corrector adesses & magister; nulla est felicitas tanta, quam huic anteponerem: quod si illa sanctitas amicitiae, quae inter probos maximo viget, nostros utriusque animos fideli vinculo adstrinxit, ne unquam desiste, quaeso, me & monere & reprehendere, ubi videris esse opus: quod si viveremus una, crebrius usque veniret ut esset faciendum quam tu fortasse arbitraris. Sed tamen ut etiam absens id efficias, habes Commentarios meos in vulgus nunc editos, qui tuum acre iudicium expectant, non cum timore, sed cum spe melius eventurum & sibi & mihi, siquidem quod in his recte reprehensum fuerit, alibi integrius & incorruptius reponetur. Ego quod tandem ad te literas nullas dederam, factum erat occupationibus meis & novitatibus horum temporum, quae inexpectata & varia nos quoque ipsos nonnihil attigerant: deinde etiam eo, quod te in Belgas tuos non equidem certum habebam, sed tamen verebar profectum esse: recordabar enim te ad me scripsisse, profectum illam a te in proximum ver differri, quod tempus jam novem fere mensibus transactum est: sed siue ego scribam, siue non scribam, illud tibi volo esse persuasissimum, cum plurimos tui observantes, curiosos, amantesque habeas, nemini omnino eorum me cedere, potiusque affirmare audere, nulli tam charam esse salutem & existimationem tuam, quam ea est mihi. Quodque alias tibi indicasse me memini, me, etsi vivam senibus for-

Atunis, tamen cupere te mecum omnium meorum esse participem: id & nunc renovo dictum, & pro jure amicitiae nostra te obtestor, ut nihil mecum esse statuas, quod non eodem modo tuum sit, & si quid adjici potest etiam efficacius & peculiarius tuum: quod si experiri opera institeris, maxime tuum amorem in ea re mihi ostendes. Amerbachium nostrum cupio valere, cui tu plurimam meam verbis mites salutem. Vale, mi doctissime & optime Erasme, & de tuo confirmato in recta opinione de me animo primo quoque tempore me certiores fac, ut quam ex tuis literis molestiam accepi, eam quamprimum ex meo animo excutiam. Iterum vale. Carpent. 9. Decembris, An. 1534.

EPISTOLA MCCLXXXVI.

Erasmus Roterodamus doctissimo ac ornatissimo Patri, D. Petro Curtio, Rhetori in Academia Romana clarissimo, amico singulari, S. P.

CVM reverendissimus in Christo Pater & Dominus **A**n. D. Matthaeus, T. T. S. Angeli Cardinalis, Roma in 1535. Germaniam revertisset, nihil mihi prius fuit, quam ut ex suis familiaribus, inter quos nonnulli sunt, quibuscum trecentos salis modios, ut est in proverbio, consumsi, intelligerem, quidnam bonae spei de componendis diffidiis, & refarcienda concordia Christiana afferrent, eamque ob causam ad quaerendum praestantissimum mihi charissimum illius Aulæ principem virum literas e vestigio dedi, ut mihi hunc scrupulum eximeret: eram enim inter sacrum & saxum, quod ajunt, dum spe ac metu huc illucque jactarer, constitutus; verebarque, ne causa publica in privatis affectibus omnino defereretur. Qui cum primum epistolam aperuisset, & manum meam jam diu suis oculis familiarem agnovisset, ad Cardinalem statim accurrit, nunciatque literas esse ab Erasmo. Quo audito Cardinalis suaviter subridens, Egregie, inquit, nobiscum agitur, quod Erasmus literis suis invitat, nam annus mihi esse videtur, ex quo ne apicem quidem ab eo literarum consexi. Quid multis? recitari eas jussit, & sub finem earum magna mea cum laude, quod de pacando religionis statu sollicitus essem, plane regia & tali Principe digna verba in frequentissimo illius Aulæ theatro protulit, nihil se usquam habere, quod doctorum virorum proprium esse nolit; multaque alia de me adjunxit, quae molestiae causa prudens omitto. Sed unum tamen hoc praeterire non possum, quod aureum poculum artificiosissime caelatum, quod tum congerronibus suis forte ostentabat, transmitti ad me, veluti μνημόσυνον animi erga me fui, voluerit, ut declararet gratam sibi fuisse sollicitudinem meam. Quo ego profecto ita fui ob Phidiacum plane artificium delectatus, ut profectus sim inter doctissimos & scitissimos compotores meos, qui tum aderant, inter quos fuit D. Rhenanus, & Henricus Glareanus; Hic Poeticae, quae bibax esse solet, ille Historiae deditus, me non alio poculo vel pharmacum adversus calculum, vel ad exstinguendam sitim liquorem sumturum esse: nam operculum, quod paulo infra crepidinem Aesculapium tornatilem habebat, medicinae propinandae fabrefactum data opera videbatur: Cyathus ipse non mediocris capacitatis, οὐκ ὀλίγους circum habebat Satyros, & in eorum medio Bacchum ebriosulum, tanta (ita me Deus amet) elegantia, ut jam Praxitelis opera mihi sordere per facile possint. Sed haec praeter rem. Perlectis literis meis, responderi mihi jussit, Paulum III. Pontificem Maximum ab ipsa statim electione pollicitum esse sibi, & Reverendissimo in Christo Patri & Domino D. Bernardo Cardinali Tridentino, Concilium se congregaturum, ut infinita malorum examina apud Germanos funditus extirpentur & eradicentur. Reliquum esse, ut ipsi homines eruditos & cordatos passim in Germania cohortentur, ut Religioni ferre suppetias velint. E quibus plusquam monogrammmum amplissimum Praeful me primum nominare decrevit. Sed tamen committere non voluit, quin me de nonnullorum im-

impudentia, de quibus *Roma* intellexerat, admoneret, qui *Theonius* dentibus famam meam arroderent & lacerarent. Idque eo consilio fecit prudentissimus & hoc prope facto illustrissimus Princeps, ut labes mihi adspersas prius abstergerem, quam huic studio me præpararem. Equidem non ignorabam *Roma* esse, qui nomen meum suggillarent; sed tamen qui mihi tam manifestam calumniam impingeret, quam à te fieri audiebam, hominem esse natum, ne nunc somnare quidem potui. Ajunt enim te detorquere nescio quam voculam, impressorum incuria depravatam, ad meam ignominiam, adeoque fulmina quædam orationum scribere, & misellum *Erasmum* in sacerrimis studiis desudantem ita traducere, ut nunc omnia fora, omnia templa, omnia compita, omnia convivia, nihil aliud crepent, quam sacrilegum *Erasmum*, & sexcentis tauris *Phalaridis* dignum. Quo audito mirari principio, deinde obstupescere, postremo etiam obstupescere coepi, quid te induxerit, ut mihi non alia ratione quam injuria notus esse velis, nomen enim tuum alioqui nunquam audieram. Age, mi *Pierre*, te oro, obtestorque per viscera *Christi*, cogitemus, quanto in discrimine versemur, quot hæresium diluvia, quot bellorum tumultus, quot diffidiorum incendia *Christianum* orbem inundent. Missas faciamus has tam insignes calumnias, cujusmodi multas objicere etiam diligentissimis & sanctissimis Doctoribus possis: nam ut tandem ad rem veniamus, quid, obsecro, flagitii commisi, quod *Attalum* ceu imbellem notaverim, quem *Hecataeus* in *Dionysium* *Σοφλέμων* ἢ *Δμαχον* appellat? An mihi dependendum est, quod typographorum ignavia commisit? At si non eram ego in *Anticyram* relegandus perpetuo, qui bellicosissimæ omnium nationum *Italia* auferre hanc gloriam conarer; certe nominis mei oblitus esse videri possem, si *Latinorum Græcorumque* hominum scripta omnia *Italia* laudibus amplissimis scaterere non meminissim: præcipue vero his, quæ ad literarum & militiæ gloriam spectant. Verum, adeo nullam in me suspicionem inferendæ injuriæ exstare nunc, aut exstitisse unquam testis est mihi animus meus, cum haud recte meminerim, ubi de *Attalis* ista scriptis meis prodiderim, neque eram id unquam animadversurus, nisi amanuensis meus recordatus fuisset in Proverbio *Myconius calvus*, tale quippiam esse, ubi statim deprehendi formularios, quibus non satis familiare erat *Attalorum* nomen, ex eo *Italum* fecisse. Atque utinam mihi non quotidie hujusmodi Tragediæ excitarentur! Nuper enim cum inter imprimendum excusores aliquot conquesti fuissent me sibi xenia nondum persolvisse, exortus est inter eos quidam cæteris vinolentior, qui profiteretur se poenas à me exacturum, ni darem: atque id profecto veterator tam egregie effecit, ut aureis nummis trecentis redimere eam ignominiam voluissim. Cum enim in *Vidua* mea, quam Serenissimæ *Hungaria* Reginae dedicaveram, ad laudem cujusdam sanctissimæ foeminæ inter alia liberalitatem illius in pauperes referrem, hæc verba subjunxi: *Atque mente illa usam eam semper fuisse, qua talem foeminam deceret.* Unde scelestus ille animadvertens sibi vindictæ occasionem oblatam esse, ex mente illa, mentula fecit. Itaque volumina mille fuere impressa. Quid igitur mirum, si istorum hominum quispiam vel per errorem, vel sciens volensque sefellerit? Hoc profecto constat in archetypo meo *Attalum* scriptum esse. Sed, nescio quo fato, bis jam hæc vox magnos mihi tumultus peperit. Reprehensum enim à *Lovanien-sibus* Theologis in me fuit, quod *Astor*. 14. ex *Italia* mutarim ad fidem *Græcorum* codicum *Attalia*; atque ob eam causam me prope impium esse proclamabant, quod negarem, *Paulum* unquam in *Italiam* venisse, quasi vero non tota fere Apostolorum historia id pertraheret. Nunc vero rursus, quod librarii *Attalum* in *Italum* commutarint, me omnino incio, novum à te mihi bellum indicitur, adeoque *ἀπὸ τοῦ*, ut ajunt, *πάλαι*. Vix arbitror usquam alias calamitosissimam

Aten infestiorum mihi sese exhibuisse, quam in *Attalia* cognata sibi voce, vel ipso etiam sono metuenda. Cæterum, charissime frater, admonitum te velim, ne vel tuo ipsius judicio, vel instinctu aliorum teipsum in hujusmodi præcipitia abjiceres, in quibus prope semper plus inest incommodi, quam gloriæ; si hac via aggrediaris aucupandæ gloriolæ rationem, nihil efficias aliud, quam ut totum te deridendum propines aliis. Respondere debes tuis, qui nomini tuo isthic officiant, conanturque tenebras offundere: comperienim postea te *Archilachum* habere, quem in nomen tuum proprio rabies armavit *Jambo*. In eo tu conficiendo olei plus debes consumere, quam in appetendo *Erasmo*, qui jam depontanus senex tot exantlatis molestiis, nihil aliud est, quam asinus non omnino iners inter simias. Illi rursus, qui mihi insultant, canes videntur esse in præsepi, qui armenta à scæno invidis latratibus abigunt, quo ipsi non vescuntur. Quod si cognovero, quod equidem non spero, te vel tantillum contra me publicare, experieris (ni fallor) *Erasmum*, jam LXX. annos natum, neque edentulum esse omnino, neque exunguem. Si vero modestus (ut spero) fueris, tibi gratias quoque sum habiturus, qui me librariorum ignaviæ commonefeceris. Sunt enim *Chiliades* meæ auctæ multis decuriis, quæ tamen ad centuriam non perveniunt, revocatæ sub prælum, ubi literulas has mutari curabo, quæ mihi, ni mature prævenissim, magnæ tempestatis causa futuræ fuissent. Quod reliquum est, dare operam debemus, ne bonæ literæ apud imperitos male audiant propter inanes digladiationes, quæ tandem, nisi dimicare in frivolis rebus desierimus, non modo putribus ovis à plebe promiscua dirimuntur, sed etiam catenis, quibus vesaniam nostram coercant. Deus Optimus Maximus faxit, ut submissis animis nostris suscipere illius gratiam possimus, cujus præsidio nefarios Ecclesiæ hostes prostrernere valeamus. Vale, & nomine meo *Genesium Sepulvedam*, & *Augustinum Engubinum*, viros insignes, cohortare, ut studiis suis labefactis rebus succurrere potius velint, quam *Pantalabi* esse. Datum *Friburgo Brisgoia* 9. Januarii, Anno 1535.

Mitto amicis aliquot meis urbanis unum atque alterum hujus epistolæ exemplum, ut alienati à me accusatione tua, cō celerius atque facilius fiant de innocentia mea certiores.

EPISTOLA MCCLXXVII.

*Erasmus Rot. P. Merbelio, & Joanni Baptista
Laurentio S. D.*

* Alioqui ad compendium me redegit chiragra & podagra; aut, ut melius dicam, holagra. Cum à nullo malo minus mihi timuerim, nunc assidua lucta est, & plane capitalis. Antè dies aliquot respondi paucis. Eam epistolam misi ad negotiatorem à vobis designatum. Hæc illum fortassis antevertet. Inhumanus sim, nisi mihi gratum sit vestrum erga me studium. Consultius tamen arbitror istas juvenum ineptias negligere: quorum tumultus non alio tendant, quam, ut Sectarum auctores subverterent religionem, ita isti perdant studia, quibus se venditant: utque ex literis humanitatis reddant literas inhumanitatis, & ex camœnis furias. Libellum, quem ad me misistis, ante complures annos acceperam. In eo nihil video, quod ad me pertineat. Si me faciunt *Ciceronis* hostem, tota errant via. Qui soli titulum hunc promerentur hoc seculo, mihi sunt amicissimi, *Petrus Bembus*, *Jacobus Sadoletus*, & *Andreas Alciatus*. Id quod multis illorum epistolis amantissime scriptis declarare possum. Nunc narrant *Lugduni* excusum librum acidum in me, auctore *Stephano Doleto*, cujus exstant Orationes, & epistolæ stomachis magis cavendi, quam movendi. Eum nondum vidi, & si videro, non est animus respondere. Est *Longus* quidam; cui nunquam visus sum: qui non calamo, Bb b b b 3 sed

An. sed lingua nusquam non proscindit *Erasmum*. Ab hoc, quia ii, quorum benignitate fovetur, mihi sunt amici, scribunt alium subornatum *Vratislaviensem*†, cujus libellus volitat per totam *Italiam*: nondum, quod sciam, excusus, ad me *Roma* missus est manu descriptus: nihil unquam legi stolidius. *Julius Scaliger* *Lucretia* edidit in me *Orationem* impudentissimis mendaciis ac furiosis convitiis differtam: ejus tamen ipsum non esse auctorem multis ac certis argumentis compertum habeo*. Sed hoc calciamentum ab alio mihi non ignoto consutum ille inquit. Cum talibus ingeniis luctari non est animus, nec expedit. Idem à vobis fieri vellem. Quærent antagonistas. Si adest *Augustinus Scapinellus*, qui nuper ad me scripsit *Ferraria*, quæso, ut homini meo nomine salutem dicatis, & quidem de meliore nota: nihil enim unquam pectore illo vidi candidius. Vobis precor omnia læta. Apud *Friburgum Brisgoia* 18. Martii, Anno à natali Servatoris 1535. *Erasmus manu mea.*

A tergo,

A Monsieur Scaliger demeurant à Agen.

EPISTOLA MCCLXXVIII.

Petrus Episcopus Cracoviensis, & Regni Poloniæ Vicecancellarius, Erasmo Rot. S. D.

MERITO te amamus, Erasme doctissime: merito amicitiam tuam plurimi facimus: qui quanquam totius, ut scribis, corporis doloribus oppressus adeo fuisti, ut neque pes neque manus officium suum facere potuerit, librarii tamen tui manu scribere ad nos maluisti, quam ut tuas à nobis jucundissimas optatissimasque literas requiri patereris. Credibile non est, quam grata nobis accidit tanta hac animi in nos tui propensio: cupimusque vicissim tibi quacunque re possumus gratificari. Qua de gravissima valetudinis nostra perturbatione, allata ad vos fuere, sunt veriora quam vellemus. Necdum plane tantis ex malis emerisimus. Quanquam vero morbi genus non idem, eadem tamen propemodum causa, conciliasse utrique nostrum adversam hanc valetudinem videtur. Nam & tu dum *Reipublica Christianæ* pro virili tua prodesse studes, dum de nomine tuo immortalitati consecrando, anxius es & sollicitus, neque scribendi, neque legendi finem facis ullum. Et nos dum *Reipublica Regni* hujus, quantum possumus adjumenti adferre conamur: dum de ea, quam nacti sumus, *Sparta* ornanda cogitamus, & ipsi quoque nostri memoriam, quoad ejus fieri possit, longissimum in tempus propagari cupimus: non eadem quidem qua tu, neque perinde jucunda atque tu, & legimus tamen assidue & scribimus, & si quid à lectione scriptiōneque temporis superest, id omne acerrimis in cogitationibus gravissimisque in curis ponere solemus; adeo nobis publica salutis quam privata nostra incolumitatis prior est cura & antiquior. Sed necessario jam faciendum nobis est, id quod familiares nobis nostri suadent, magis propemodum quam nos ipsi de salute nostra solliciti, qui nos & hortari, & orare, & liberius accusare, & monere, ut tantos labores fugiamus, non desistunt. Roscium ferunt dicere solitum, se quo plus sibi ætatis accederet, eo tardiores tibi cinis modos, & cantus remissiores facturum. Quod si ille, quem longiore hujus lucis usura frui, non multum *Reipublica* intererat, aliquid tamen ad requiem senectutis excogitabat: quid nobis, mi Erasme, faciendum est, tibi præcipue, quem magnam orbi Christiano utilitatem attulisse scimus, multoque allaturum majorem, si te nobis, quod speramus & optamus, plures adhuc in annos incolumem Deus servaverit. Mutare quidem non licet, sed laxandi nobis certe modi sunt: & si volumus *Reipublica* diu servire, salutis quoque paulo est diligentius serviendum. Itaque quam nobis familiares nostri occinunt quotidie, eandem cantilenam tibi quoque nos occinendam putamus. Quod libenter facis, da operam ut id quam

† Forfan *Vratislaviensem*.

* In eo tamen errabat. Hæc autem est epistola, cujus mentionem fecimus sup. col. 1421. Vide, si libet, quæ ibi annotata sunt.

A diutissime facere possis. Delectat te scribendo *Reipublica* Christianæ rationibus prodesse, & celebre nomen tuum ad posterum transmittere: da operam, ut quemadmodum te juvat scribere, ita diu scribere, diu *Reipublica* prodesse queas. Aliquid de istis tuis perennibus studiis & laboribus remittito. Cave denique ne plus quam parricida dici queas, si te laboribus istis & vigiliis conficiendo, quasi manus ipse tibi attulisse videaris. Sumus inter nos, mi Erasme, non solum ætate, verum etiam fortuna quadam similitudine conjuncti. Nam & nostrum est, itidem ut tuum, vitreum plane corpusculum, cum senio, tum laboribus fractum, nunquam fere ab omni prorsus tentatione liberum. Sed utrunque nostrum Christus quandoque respiciet, & flagellatos nos atque in gratiam receptos, pristina sanitatis compotes faciet. Bono nos animo esse oportet: multum enim juvare dicitur animus in re mala bonus. Quanquam te jampridem omni cruciatu tuo liberatum esse credimus. Sin autem nostra nos adhuc fefellit opinio, dubium nobis non est, quin una uterque pulcherrimo hoc & saluberrimo anni tempore vires nostras pristinas simus recuperaturi. Id quod faxit Jesus Christus, vera salutis ac incolumitatis auctor. De rebus novis, quarum nos participes fecisti, magnas tibi & agimus & habemus gratias. Nos quid ad te novi scribamus non habemus. Nisi fortasse novum est hoc apud vos, D. à *Lalco*, qui fuit per *Joannem Regem* in vincula conjectus, jam esse ab eodem dimissum. Laborum ergo, quos ejus causa maximos maximo cum summu suo pertulit, donatum est illi opidum *Kesmarke*, & alterius *Dobrocen* usus fructus in id usque tempus concessus, quo quindecim ei millia numerentur; nec amplius jam Regi *Joanni* facit stipendia. Spes erat injecta pacificationis inter *Ferdinandum* & *Joannem Reges* *Hungariæ*, sed ea præcisa jam esse dicitur. *Joannes Turcarum Imperatoris* auxilio nititur & magnopere confidit. *Ferdinandum* tam potentem hostem provocare multi mirantur, præcipue cum fratrem *Carolus Imperatorem* à Rege *Galliarum* impediri rumor sit, quo minus fratri ferre posset suppetias. Rex meus, pacis studiosissimus, cum *Moschis* nunc bellum gerit invidus. Conscriptus est validus exercitus: lata & secunda speramus omnia, atque a Deo precamur. Quanquam cognitam esse tibi jam & perspectam putamus, benevolentiam in te nostram; visum est tamen nobis, exiguo hoc munusculo, eam tibi magis testatam facere. Speramus tibi non tam muneris parvitatem, quam amoris in te nostri magnitudinem, unde munusculum istud est profectum, gratam fore. Vale, mi Erasme, nos ut amas ama tui studiosissimos. Datum in arce nostra *Bodzanczinensi* 26. Aprilis, Anno Domini 1535.

EPISTOLA MCCLXXIX.

Erasmus Rot. clarissimo D. Damiano à Goes Lusitano S. P.

V TINAM in rem tuam esset, Damiane charissime, his ædibus vel nunc tuo uti arbitrio. Nunquam mihi visæ sunt neque tutiores, neque ornatiores, quam te hospite. Sæpius tamen scripsi quam semel, sed non semper perfertur quod traditur. Negotiatores gravate recipiunt literas studioforum. *Luca Remo* gratias egi, & ille pollicetur operam suam prolixè. Non dubitabam, an tu bona fide commisisses literas meas famulo tuo, sed an ille omnes reddidisset, dubitabam, & adhuc subdubito. Scripsi per eum ad *Schetum* & *Utenbovium*. Nullo vestigio deprehendere possum, eas esse redditas. E *Lusitania* nihil ad te redire valde miror. Mea valetudo semper vergit in pejus. Animus meditatur ex hoc misero domicilio emigrare; quod utinam fiat favente Christo! Aliquot amici nos præcesserunt in *Brabantia*; *Viandulus* egregie doctus, *Martinus Davidis* hospes quondam meus, *Bruxelle*; *Petrus Egidius* *Anwerpia*, & *Franciscus Delfus*; hic *Borzemus*: perierunt & senes aliquot mense Aprili. Multæ gravidæ abortierunt. Ego graviter dislocutus sum, ita ut jam vultures aliquot excitarem. Arbitror vertiginem

An. nem tuam jam abisse. A lectione temperandum est. **1535.** Multum discitur literatis confabulationibus. De schedis supprimendis habeo gratum, & ut pertendas rogo. *Sigismundus Gelenius* tuo nomini dicavit *Annotationes in Plinium* jam tertio ab ipso castigatum. Sed mire imposuit illi codex manu descriptus, in quo sciolus aliquis è suo capite mutavit quicquid libuit, & quodam modo novum *Plinium* nobis dedit. Admonui, ne fideret illi exemplari, sed auditus non sum. *Hermolans* non ausus est mutare lectionem *Plinianam*. *Gelenius* se putat rem mirificam praestitisse, ego censeo crimen esse inexpiabile. *Ecclesiastes* meus jam excuditur nondum dedolatus, sed quum flagitaretur, hoc malui, quam posthumum esse partum, non ignarus quia fide tractentur opera defunctorum. Libris quatuor absolvetur. *Itali* passim in me debacchantur maledicis libellis. *Roma* excusa est *Defensio Italia adversus Erasmus*, dicata *Paulo III.* Rixa nata è duobus verbis meis non intellectis. Ea sunt in proverbio, *Myconius calvus*, *Velut si quis Scytham dicat eruditum, Italum bellacem*. Hoc interpretantur, quasi notarim *Italos* quod sint imbelles, quum his verbis *Italia* laudata sit, non vituperata. *Edere, bibere, loqui*, verba sunt media, *edacem, bibacem ac loquacem* esse, sonant in vitium. Ita *bellacem* esse, non est laudis, sed vituperii. *Scythia* ob barbariem & naturae immanitatem contemnunt omnes disciplinas liberales, ad arma tantum intenti. *Itali* colunt philosophiam, disciplinas, & eloquentiam, quæ pacis alumnae sunt, *Scytharum* ex diametro dissimiles. Vides egregiam apologiæ materiam. Prodiit & alius libellus, cui titulus, *Cicero relegatus*, & *Cicero ab exilio revocatus*, qui tamen me non magnopere petit. In eo *Cicero* odiosissime laceratur, frigide defenditur. Et alius paratus, cui titulus, *Bellum civile inter Ciceronianos & Erasmos*, quasi ego sim hostis *Ciceronis*. Ajunt & *Doletum* quendam in me scribere. Minitatur nescio quid & *Julius Scaliger*. Sunt aliquot juvenes male feriat, qui conspirarunt in *Italia* & *Ciceronis* hostem. Nec desunt artifices, qui instigant partim odio mei, partim ut aliena fruantur insania. *Roma* sparserunt epistolam, quasi à me scriptam, plenam jocos scurrilibus. *Augustini Engubini* monachales nœnias arbitror te vidisse. Ego ista nec lego. *Lutherus* jam nihil edit, in quo non perfringit *Erasmum* papistam & *Christi* adversarium. Homo simpliciter furit, concepitque parricidiale odium. Salutem dixi quibus jusseras, excepto *Bero*, qui *Romæ* agit: cujus reditum expectamus hoc mense. De *Bombarda* scribet ipse *Gilbertus*. Mihi si vivere velim in totum abstinentium est à scribendo, imo à studiis omnibus. Quanquam mihi sane non videtur vita, vivere sine commercio studiorum & in assiduis cruciatibus. Sed Dominus est, in cujus manu sumus omnes. Ex literis *Beri* cognovi te lustrare *Italiam*. Cupio te quam propterrime valere, *Damiane* charissime. *Friburgo* 21. Maji, Anno 1535.

De *Plinio* depravato ideo admonui, ne finas cum Auctorem edi rursus ad hoc exemplar: alioqui bene volo *Gelenio*, ut promeretur.

Erasmus Rot. mea manu.

EPISTOLA MCCLXXX.

Paulus PP. III. Def. Erasmo Roterodamo, sacrae Theologiæ Professore.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Gratissima nobis fuerunt litera tua, quas nobis dilectus filius Ludovicus Berus Canonicus Basiliensis reddidit. Cum enim nos delectare vel ob id tantum potuissent, quod à te erant, cujus nomen celebre semper amavimus, & doctrinam magni fecimus, eo etiam erant ornatum verborum ac gravitate sententiarum, ut ob elegantiam gratiores, eam quoque pietatem praferentes, ut gratissima nobis evenerint. Nam quamvis in gratulando benevolentiam, in laudando humanitatem, in monendo

A prudentiam tuam exhibueris, tamen prae his omnibus tuam pietatem amavimus, quam in sancta Ecclesia tranquillitate optanda, tuaque in id propensitate animi & promittunt obsequii expromenda nobis ostendisti. Nec vero ignoramus, quantum tua excellens doctrina pari conjuncta eloquentia nobis adjumento esse possit ad novos istos errores ex multorum animis abscindendos. Quamobrem cum id ipsum jam decrevissemus facere, quod postea pie monuisti, ut medii & communes incedentes, toti in causam sancta fidei afferenda & Ecclesia tranquillanda incumbere-mus, latati sumus plurimum talis viri judicio & amore, quod ea moneres ac suaderes, quae nobis pertinerent ad officium, ac redundarent ad gloriam, iisque pariter tua opera promittunt ac ministerium offerres. Qua nos quidem de re tibi iustius ac libentius gratias agemus, quam de gratulatione & laudibus nostris, quanquam de his quoque gratias agimus. Illam enim tecum cupimus ut debemus, hac vero à nostris meritis, quae nulla sunt, separantes, ad unam Dei benignitatem cuncta referimus, cujus beneficio grati, voluntati obsequentes, oneri pares utinam esse possimus: nam cum semper hac dignitas multum oneris ac sollicitudinis habere consuevit, tum hoc praecipue tempore plurimum tecum detulit molestia & laboris: ut quamvis ob Dei servitium non declinanda, ob tadium certe ac difficultates implicitas non fuerit optanda; subibimus tamen alacres, contraque tendemus, nihil fidentes viribus nostris, sed in Deo spem omnem collocantes, ut ipse tandem suos miseratus, naviculam Petri, quam regimus, diu jactatam fluctibus, ac ventis concussam, in portum reducat, marique & procellis imperet. Quo magis te, fili, hortamur, ut tu quoque, quem tot ingenii & doctrina laudibus Deus ornavit, nos in hoc pio labore tibi maxime consentaneo coadjuvans, verbis & scriptis Catholicam fidem nobiscum tuendam, & ante Synodum, & in Synodo, quam Deo adjutore omnino habere intendimus, suscipias, extremoque hoc pietatis opere quasi optimo actu vitam religiose actam, tuaque tot scripta concludens, criminatores refellas, provocas laudatores. In quo Dei tui quidem retributione contentus, nos tamen quoque hand ingratos neque immemores experieris. Sed hac plenius, & quo animo erga te tuaque commoda futuri sumus, ex ipsius *Beri*, quem & virtutis suae & tua commendationis causa libenter vidimus, & benigne exaudivimus, sermone intelliges. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris 31. Maji, Anno 1535. Pontificatus nostri anno primo.

EPISTOLA MCCLXXXI.

Hector Hoxvirius Erasmo Rot. S. D.

TAM multa tamque insignia exstant tua in me, Erasme, merita, ut quoties ea in calculum revoco, merito mihi mortalium omnium videar ingratus: nam ut cetera omittam, quorum vel sola recordatio me magno afficit pudore, id cujusmodi est quod nuper me tam humaniter & promte, tam etiam honorifice commendaris Alciato tuis literis? idque prolixius & diligentius, quam vel conditionem decet meam, vel ipse audebam postulare; nec vero me puderet hac nova mihi quotidie à te alia super alia beneficia cumulari, si modo ea mihi facultates sint tum fortunarum tum etiam ingenii & doctrinae, quibus vel referendis vel agendis saltem gratis hominis non ingratis munere defungi possem. Augent hanc sollicitudinem meam Alciati ipsius in me incredibilis humanitas officiaque plurima, quae mihi post tuam commendationem cumulatissime praestitit, & majora, si uti velim, praestaturum ultro se offert: nam mox tuis literis acceptis accersit me in ades suas, ait me sibi à te esse commendatum, neque adeo opus fuisse commendatione nulla, sed tamen postquam ita mihi visum sit, ut te ejus rei gratia sollicitarem, se daturum operam ut intelligam tantii viri commendationem apud se handquaquam exigui esse momenti; nec gravaver te, inquit, etiam in domesticum contubernium admittere, nisi rei meae familiaris ratio hac in parte voluntati tua morem gerere prohiberet.

Sub-

1535. *Subinde autem multa de te honorificentissime & amantissime loquebatur, abeuntem artissime complexus dimisit non sine singulari sua in me voluntatis contestatione. Interea quoties ad eum accessi, nunquam non valde humaniter comiterque excepit. Nuper autem usus sum ejus opera & consilio in negotio, quod mihi de re mea familiari inciderat: cumque illi (ut decebat) coronatos aliquot offerrem, & abnudentem vehementius urgerem, eo vultu recusavit quasi qui mihi amicus non fuerit futurus, nisi in ea re illi molestus esse destitissim: hac omnia ut mihi ornamento & studiis meis emolumento esse intelligo, ita prima mea in eo ratio esse debet, ut ingrati (ut dixi) hominis notam effugiam: proxima, uti operam dem ne vestram operam frustra requisisse videar, neu mihi desim ipsi, pulcherrimamque hanc discendi occasionem per socordiam & ignaviam mihi patiar elabi, quo nomine scio me utrique vestrum gratissimum facturum. Sed hac habetenus. A Viglio jamdiu nihil accipio literarum: sunt hac quidem illi inauspicata proemia, qui in has turbulentissimas inciderit tempestates, & (quod dicitur) quasi in ipso limine impegerit. Miror quorsum evasura sit horum audacia, ex amicorum literis intelligo qua illic & in patria gerantur; sed tam absurda pleraque, uti vix inducam animum credere, nisi quod effrenis & inconsulta licentia cujusvis facinoris mihi abunde faciat fidem. Memini te olim ante annos quatuordecim, quum primum hanc telam quidam essent orsi majore audacia quam consilio, & tum valde multis placeret quod pietatis & religionis speciem praeferret; te tamen hac, & qua post secuta sunt praevidere & diserte vaticinari: quo nomine saepe audivi gravissimos viros exactissimum judicium tuum summamque prudentiam admirari. Spero tamen post hos tam atros turbines reditura aliquando Alcedonia. Viglio fortassis melius consultum sit, si relicto Episcopo suo ex illis rerum undis in quietam aliquam stationem recipiat sese, ad usque Civile docendum conferat, futurus aliquando inter ejus disciplina professores primi nominis. Qui has literas ad te defert, Viglii propinquus & cognatus est, juvenis insigni probitate, & proximis diebus hic ab Alciato doctorea laurea insignitus. Si Alciato aliquando scribes, rogo ne pigeat interim ad me quoque literulas aliquas adjungere, quo nostri quoque videre meminisse. Utinam sit quod vicissim tibi quoque conficere possim: sed hac promissa voluntatis conscientia, cum exiguum id sit quod possum, interim me mihi excuso. Vale, Erasme, omnium qui vivunt praestantissime, & diu nobis studiisque bonis firmus & valens superis; quod votum ratum velit esse Deus Optimus Maximus. Ticino 1. Junii, Anno 1535.*

EPISTOLA MCCLXXXII.

Petrus Bembus Erasmo Rot. S. D.

NAE tu homo es mirificus, qui, cum velles ut Ludovicum Berum perfamiliarum tuum Romam proficiscentem cognoscerem, mandasti ei chirographo tuo, ut me de via inviseret. Ille vero cum istinc discedens Mediolanum, deinde ad urbem recta se contulisset: ut tibi morem gerendi facultas eunti defuerit: in reditu alio itinere suscepto Patavium venit, meque humanissime invicens plurimam abs te salutem attulit. Qua de re valde te amo. Prudentem enim hominem & gravem, & doctum virum, & ut mihi visus est, summa religione praeclitum & ingenio praestantem cognovi. Porro, is percunctanti mihi se de statu tuo multa dixit, longumque de te sermonem habuit: ex quo optimum erga te Pauli Pontificis maximi animum atque mentem perspexi: cujus etiam ad te Berus literas afferebat cum mandatis ad tuam dignitatem perhonorificis. Ego autem vehementer laetor, doctrinam singularem tuam, & probitatem, & continentem atque perpetuos tot annorum labores, quibus te plane confecisti, ut nostros homines scriptis erudires & loquacitares tuis, apud illum virum omnium hominum principem eo loci esse, quo merentur. Itaque, modo recte valeas, neque te imbecillitas impediatur tua, mihi spes est,

A te ab eo omnia summa honoris & dignitatis insignia brevi consequuturum. Quare te, mi Erasme, hortor, ut **Ad.** valetudini tuae servias; conservesque te cum nobis amantissimis tui, tum fortuna, qua se hilari, ut tibi preste sit, parat. Vale. Patavio 20. Junii, Anno à Natali 1535.

EPISTOLA MCCLXXXIII.

Bartholomæus Latomus, Trevir, Erasmo Rotodamo S. D.

INTELLIGO ex literis tuis veterem tuam erga me benevolentiam nondum intermortuam esse, quod equidem tanto gratius mihi est, quanto longiore intervallo nullam mei apud te memoriam literis instauravi. Neque tu id negligentia mea imputare debes, Erasme humanissime, (sunt enim, ut opinor, non minus quam decem anni, ex quo nihil à me ad te scriptum est) sed potius verecundia, quam mihi non solum natura mea tribuit, sed etiam auxit tui clarissimi nominis observantia: scio enim quotidianis multorum literis studia tua pene obrui, dum quisque cupit nominis tui fulgore aliqua ex parte illustrari. Sed ego nunquam putavi meas ineptias tuis gravissimis occupationibus interponendas esse, nisi subesset iusta ad te scribendi causa. Itaque tacui in hunc usque diem, non oblivione aliqua humanitatis tuae, qua mihi primo congressu tuo cognita fuit, sed quod arbitratus sum, te pro tua aequitate atque prudentia etiam silentii amicorum rationem habere. Quod orationem meam legisti non tam gaudeo, quam vereor ne tuo eruditissimo palato parum responderit. Ego certe ad te non misi, quicunque pertulerit, (neque enim dignam duxi) sed tantummodo edita fuit, non tam ut ostentarem infantiam meam, quam quod idipsum tempus postulare videbatur. Provenit enim me Budæus ad regiam professionem, vir non literis tantum, ut tu nosti, sed etiam humanitate colendus: movebanturque invidia, ut fieri solet, nonnulli, qui non putabant aequum esse in Gallia ut Germano homini tantum honoris deferretur. Itaque ego ut purgarem ambitionem meam, & simul ut clarissimo viro gratias apud omnes agerem, passus sum vulgari orationem, quam habui in auspicianda praefatione publica, eademque re factum est, ut ad te quoque pervenerit. Utinam satisfacere possim gratulationi tuae, Erasme doctissime, qua mihi non solum perjucunda fuit, sed etiam humanissima visa est: non enim credere potes quantum oneris sustineam. Male habet primarios aliquot Collegiorum, quod Latina professio publice instituta sit, tum vero tam multi figuli invident, ut etiam quamvis bonum artificem artis perire queat. Sed tamen obdurni, & satis feliciter processu in hunc usque diem, estque spes fore, ut hoc regium institutum in linguis & bonis artibus provehendis magno commodo sit huic Academia. Quod incommodior tibi valetudo est, dolet mihi ex animo, idque eo iustius, quod vel immortalem te esse, si fieri posset, oportebat. Equidem piget me conditionis nostrae, cum saepe video tot nequam homines abundare viribus, torpentes omni ocio atque ignavia: tibi autem doctissimo pariter ac studiosissimo homini, qui omnes ingenii & corporis facultates diu nocturne impendis in publicam utilitatem, ne ad gratum quidem spiritum corporis salubritatem suppetere. Quanto aequius erat naturam rerum in Cyclopa istos & Centauros, quibus abundat nimium Christianus orbis, malignam esse, quam in publica literarum praesidia. Sed te una consolatio sustentare debet, vir cordatissime, quod hac iniquitas laborum tuorum compensabitur olim non solum apud Deum Optimum Maximum caelestibus pramiis, sed etiam apud omnem posteritatem sempiterna nominis tui memoria: vires enim tu & gaudebis fructu laborum tuorum in futura etiam vita; tantumque abest ut totus unquam interitus sis hoc mortali caducoque corpusculo, ut etiam fama ingenii tui, impressa literatis monumentis, Regum pyramides superatura sit, clarissimorumque Imperatorum victoriis illustrior futura. Jam vigesimus annus est, opinor, & amplius, ex quo primum mihi cognitus fuisti, quum interim nullum pratermisisti spacium, in quo non

Ad aliquam partem ingenii ac lucubrationum tuarum orbi
 2535 terrarum communicaveris. Tantam igitur in laudem ti-
 bi putas aliquando interituram esse, aut ullam futuram
 tam ingratam posteritatem, qua de tot tantisque labori-
 bus tuis levius censura sit, quam hodie te vivo judicant
 non solum doctorum hominum ingenia, sed etiam ipse ter-
 rarum orbis? Confirmasti immortalitatem nominis tui
 gloria magnitudine, tantumque decus ingenii ac summa
 eruditionis de te unus hoc seculo extulisti, ut etiam in-
 vidia dentibus frenos in omnem partem injeceris. Quam-
 obrem matre virtute esto, Erasme laudatissime, & hanc,
 quam peperisti, gloriam fortiter omni incremento laudis
 ad finem usque persequere: nam qui inuideant fortassis
 tuo nomini, & in arma ingenii tui incurrant, erunt non-
 nulli dum nobis superstes fueris: qui autem praeipiant ti-
 bi palmam immortalis gloriae, aut quicquam de splendo-
 re laudum tuarum detracturi sint, ne posteritas quidem
 aequo animo unquam laturna est. Exspectamus Ecclesia-
 sten tuum, quem joco quidem promissum, sed tandem
 serio extortum esse scribis. Utinam saepe in hanc partem
 urbanus sis: videris enim mihi in hac re imitatus esse
 puellarum festivitatem, qua persaepe quod lusu contem-
 runt, coguntur bona fide in lucem reddere. Sed o parvus
 tuos felicissimos, qui etiam puellarum fecunditatem nobis
 superaris! non enim infantem nobis daturus es, quod
 satis scio, sed perfectum jam, & qualis ille apud Ho-
 merum fertur, ἰσθλὸς ἔχ' ὀφθαλμοῖσιν ἢ δ' ἀγορευτὸς ἀνθρώπων
 & consultissimum concionatorem. De nostris concionatori-
 bus, vel potius de tota turbulenta concione, nihil opinor
 opus esse ad te scribere, quum non solum omnia ex alio-
 rum literis, qui ad te scribere solent, sed etiam ex fa-
 ma ipsa cognoveris. Fuimus praeiterita hyeme in magno
 periculo & invidia Germani omnes in hac urbe, propter
 quorundam temeritatem; qui libellos seditiosos non solum
 tota urbe Parisiorum, sed etiam in aula Regis fixerant:
 dederunt tamen illi poenas, atque utinam omnes dedissent.
 Sed interim & alii complures eadem tempestate abrepti
 sunt. Magnus terror erat, & formidolosa rerum facies
 apud omnes, vincula, carceres, tormenta, flamma. Vi-
 disses homines in altum suspensos subiectis ignibus vivos
 cremari, audisses voces instantis vulgi; & increpantis
 damnatos inter ipsa supplicia cum magna atrocitate. Ita
 supra quatuor & viginti homines absumti sunt, Gallici
 nominis omnes, nec quisquam Germanus de capite peri-
 elatus est. Bedda tuus fecit amendam, ut vocant, ho-
 norabilem, cum hac confessione, quod contra veritatem
 & Regem loquutus esset, qua verba ante adem diva
 Virginis magno populi concursu praesente pracone palam
 pronunciavit: ne forte Lutheranismum illum fuisse putēs.
 Sed tamen detinetur adhuc in carcere; detrudendum
 in Monasterium aliquod; ut ferunt, ubi, & quando
 Regi visum fuerit. Cetera jam tranquilla sunt omnia,
 estque fama exsules, qui metu profugerunt, redituros
 esse, restitutos etiam bonis, qua fuerant a fisco occupata.
 Vehementer desideratur Concilium a bonis viris omnibus,
 quod nisi aliquando habitum fuerit, verendum est quo
 tandem haec turba sint abitura. Audio mire insanire Hol-
 landos tuos, quod equidem doleo, putoque illis accidisse,
 quod bene constitutis corporibus, ut ajunt Medici, solet,
 ut quum levius etiam tentari coeperint, vehementius tur-
 bentur. Quod si malum hoc aliquando in Galliam inva-
 serit, dii boni, quantam videbimus tempestatem? Sed
 de his satis. Sum enim prolixior ad te, quam debeo;
 vereorque ne patientiam tuam intempestiva loquacitate
 offendam. Sed ignoscere mihi debes. Quum enim longo
 tempore ad te nihil scripserim, nunc oblata occasione vo-
 lui unius epistola ubertate compensare ante acti temporis
 silentium: ac simul calor quidam amoris tui scribentem
 longius provexit. Puero, quem mihi commendasti, li-
 benter commodabo ubicunque poterit: fecerisque mihi per-
 gratum si crebrioribus officiis a me exigendis benevolen-
 tiam erga te meam probare non dubitaveris. Vale. Da-
 tum Lutetia 29. Junii, Anno 1535.

EPISTOLA MCCLXXXIV.

Erasmus Ros. Damiano à Goes S. D.

ACCIPERE ad singulas epistolae tuae satis prolixae An.
 partes, sed carptim ac breviter. Ex postremis li- 1535
 teris tuis, quas pridie Idus Julii scriptas, ex Augusta
 Vindellicorum recepi, conjicio tibi meas esse redditas,
 quas Patavium miseram, quum tu jam Patavio disces-
 seras. Lucas Remus, vir humanissimus, ut scribunt
 amici, paralyti tactus alterum corporis latus gerit ex-
 anime, lingua tamen; nam & hanc morbus ademerat,
 est reddita: spero rem rumore mitiorem esse. Is mira
 fide nostras epistolas perferendas curat. A Friburgo de-
 pulsus, non est quod magnopere doleas, qui Italia
 Germaniam, & Erasmus Bembo ac Bonamico feliciter
 permutasti; quam Diomedes aerea commutavit aureis.
 Ex epistola Georgii Caesii perspicio famulum tuum, de
 cujus fide subdubitabam, in reddendis literis suo fun-
 ctum officio. Resendum nihil scribere de miror: suspi-
 cor illi praeclaram aliquam dignitatem obtigisse. Cae-
 lius subinvidet illi prolixam illam epistolam, quum ipse
 perbreve accepit. Videor ambos offendisse; al-
 terum epistola verbosiore, alterum brevior. Uti-
 nam Dominus dignetur me ab hoc furente seculo in
 suam requiem evocare. Tantum abest ut longævita-
 tem, quam mihi precaris, desiderem. Si cui mea scripta
 profuerunt ad pietatem, gaudeo; de fama nihil labo-
 ro, qua utinam non essem oneratus. Miror unde ista
 vertigo capitis in juvene. Habet Italia insignes Me-
 dicos, quorum consilio possis hoc incommodum pel-
 lere. Ab attenta lectione cavendum, praesertim post
 prandium & coenam; pro lectione sit literatorum ho-
 minum confabulatio. Times hyemem in Italia tepi-
 da? Quid faceres apud Pilapios? Quod si serio times,
 recurre huc ad hypocausta, calebis quantum voles.
 Vel dono dabo tibi aedes, quas habeo Friburgi. Sum
 adhuc Basilea, ob editionem Concionatoris mei, ac val-
 de sum animi dubius, an expediat Friburgum repetere.
 Adeo multa suadent, multa deterrent. Gelenius
 pro sua doctrina non vulgari, proque morum sincerita-
 te dignus est lautior fortuna, divitias vix ausim illi
 optare. Quid periculi inquis? Ne segnior fiat ad pro-
 vehendam rem literariam. Multos πείρα ad industriam
 stimulat. Quod de perpoliendis lucubrationibus meis
 admones, ut facis tu quidem amice, ita frustra facis,
 etiamsi non admoneres fero. Natura sum extempora-
 lis, & ad recognitionem mire piger. Et scis quam dif-
 ficile sit pugnare cum natura, praesertim seni. Quid,
 quod illa non scripsimus Italis; sed crassis Batavis ac
 rudibus Germanis, idque seculo non perinde felici at-
 que nunc est. Jam quaedam argumenta non recipiunt
 accuratam orationis politiem. Neque illa M. Tullii
 myrothecia conveniunt his, quae vel ad docendum pa-
 rata sunt, vel religionis negotium tractant. Prioris ge-
 neris sunt Adagia, posterioris Paraphrases, Annota-
 tiones, aliaeque permulta, quibus si coneris addere Tul-
 liana phraeos nitorem, nescio quo pacto frigescent
 apud verae pietatis studiosos, qui spiritus δεινότητι qua-
 runt, non verborum lenocinia. Coelestis illa Philo-
 sophia ut habet suam sapientiam ab humana diversam,
 ita suam habet eloquentiam. Mystica postulant suum
 quoddam dictionis genus. Quem obsecro ad pietatem
 accendit Lactantius? Atqui nihil eo nitidius. Dicas
 Christianum Ciceronem loqui, quanquam ille non tractat
 Scripturas, sed cum Ethnicis digladiatur. Ipse Melan-
 chthon in Commentariis; quibus enarrat Epistolam ad
 Romanos, studio dejicit stylum, quum illic affectet ma-
 xime videri Theologus. In eandem tres libros edidit
 illud eximium hujus aetatis decus Jacobus Sadoletus, ad-
 mirabili sermonis nitore, & copia plane Ciceroniana;
 nec deest affectus Episcopo Christiano dignus. Fieri non
 potest quin tale Opus à tali viro profectum bonorum
 omnium suffragiis approbetur, vereor tamen ne apud
 complures ipse phraeos nitor nonnihil hebetet aculeos

Ad. ad pietatem. Quid hic commemorem *Longolium*, qui totus in hoc incubuit, ut *Ciceronem* exprimeret, nec infeliciter cessit conatus? at hic quanto seipso frigidior est in his, in quibus pugnat adversus *Lutheri* dogmata? Quid futurum censes si non pugnasset, sed enarrasset mysteria divinæ Scripturæ? Eum virum ut præmatura mors omnibus studiosis invidit, ita nominis gloriam nostræ *Hollandia* multi videntur invidere: nam propemodum in illo evenit, quod olim in *Homero*, de cujus ortu septem urbes inter se decertasse feruntur. Ita *Longolium* hinc *Gallia* sibi vendicant, hinc *Mechlinia* sibi asserit, quum revera fuerit purus putus *Hollandus*, prognatus è patre *Hollando*, in oppido celebri *Hollandia*, cui hortorum pulchritudo nomen dedit, *Schoonhovius*. Hic ne quis mihi protinus obstrepat, quod dico patruus ipsius *Petrus Longolius* vir apprime doctus mihi narravit. Non arbitratus sum committendum, ut hoc decoris *Hollandia* præriperetur: & ipsius *Longolii* gloriam illustrat, quod in ea regione natus tantus evaserit. Sed hæc πάρεργα: ad id quod institueram redeo. Illud tu judicato, mi *Damiane*, an æquum faciant, qui postulant à nobis ut melius dicamus quam possumus. Habuit & *Italia* in quorum scriptis desideratur illa ad unguem exacta polities, *Petrarcham*, *Poggium*, *Guarinum*, *Philelphum*, *Leonardum* ac *Franciscum Aretinos*, aliosque permultos, quos nos cum candore legimus, ad errata conniventes. Et isti nihil concedunt *Baravi*? Jam si fastidiemus omnes Scriptores, qui *M. Tullio* sunt dissimiles, qui tandem nobis erunt reliqui? Me candor *Tulliana* phrasae in aliis valde delectat, ipse nec adspernor, nec anxie affecto. Si quid erroris deprehendo in libris meis, præsertim ad bonos mores aut ad religionem pertinens, sedulo corrigo: de fama per orbem pervagatura, deque judicio posteritatis viderit Dominus. Verum, hæc utcumque habent, mihi gratissima fuit admonitio tua, quam scio ab amicissimo animo profectam. Spero te consuetudine doctissimorum hominum eam politiem feliciter assequuturum, ad quam me hortaris. Ad quam laudem nisi viderem te sponte currentem, non pigeret exstimulare: videlicet ut hoc decus velut egregiam gemmam tuis stemmatibus & imaginibus adderes, atque hanc palmam si non primus, certe cum primis tuæ referres *Lusitania*, in dies magis ac magis efflorescenti.

Quas *Berus* pertulit literas accepi, priores illas abs te *Roma* scriptas non accepi, nec eas, quas *Berus* eodem tempore misisse se significat. Longa est via:

Multa cadunt inter calicem supremæque labra.

Berus mihi non reddidit sed transmisit literas à *Bembo*, cui tamen non scripseram, & à *Lazaro Bonamico*: nondum enim cum *Bero* sum colloquutus. *Bembi* literæ non egent responso; *Lazaro*, cujus epistola mihi fuit gratissima, nunc respondere non vacat. Antea diligebam hominem ob eximiam eruditionem, nunc longe mihi charior factus est, quod te complectitur. De rebus *Africa* & hic multa jactantur, vereor ne *Africa* nobis aliquid novi pariat citius quam læti. Ego talibus fabulis leviter commoveor. Interim inferior *Germania* tota perditur ab *Anabaptistis*. *Monasterium* expugnatum est. Occisi quotquot excesserant annum duodecimum, si vera est fama. Rex *Gallia* revocat nobiles qui metu profugerant. Meditatur aliquam moderationem. *Melanchthonem* evocavit ad colloquium, nondum tamen profectus est. *Wittenberga* sævit pestilentia, item *Augusta*, *Argentorati* coepit serpere. Rex *Anglia* sævit in quosdam Monachos, Episcopum *Rosensem* & *Thomam Morum* jampridem habet in carcere. Hæc nimium vera. Qui è *Brabantia* veniunt, narrant de utroque sumtum capitis supplicium: eum rumorem optarem esse vanum. Bene vale. *Bembo* & *Bonamico*, & si datur opportunitas, *Calio Calcagnino* veteri amico salutem de nota meliore. Datum *Basilea* 18. Augusti, Anno 1535.

EPISTOLA MCCLXXXV.

Erasmus Rot. Magnifico D. D. Petro Kmitha, Comiti in Vysnicze, Regni Polonia supremo Marschalco, S. D.

TAMETSI nequaquam est vel ingenii morisque mei, vel occupationum mearum, vir nobilissime, literis eos laceffere, à quibus ad scribendum non sum provocatus, tamen quando huc exstimulant duo spectatissimæ fidei amici, *Justus Decius* tibi notus, & *Sigismundus Gelenius*, homo doctus minimeque vanus, multa prædicantes, tum de tuis eximiis virtutibus, tum vero etiam de amicissima voluntate, quam erga me geris, non putavi mihi tam religiose vitandam impudentiæ notam, ut in ingratitude incurrerem: improbitas enim multis nominibus excusari solet, ingratitude nullam recipit excusationem. Visum est igitur hac epistola nonnihil perfricare frontem, tibi que gratulari tot animi bonis per supremi Numinis, à quo fluunt omnia, munificentiam affatim locupletato, ut fortunæ quæ vocant ornamenta, quamvis eximia, propemodum obscurant: dein pro tam propenso in me favore gratias agere, & quod unum possum, animum polliceri mutuum. Nulla possessio charior sinceris amicis, è quibus quoniam vel mors, vel alia calamitas subinde nobis aliquos adimit, quam ego pauperiem duco gravissimam, vel ambitu tantam jacturam facienda censeo, tantum abest ut negligendos existimem, qui ultro ad amicitiam provocant. Magno cum animi mei dolore pridem ereptus est ornatissimus ille senex *D. Christophorus à Schydlowietz*. Ejus pectore nihil optari poterat, nec amicus nec sincerius. In cujus viri locum si tu succedere dignaberis, illi, sicut audio, tum dignitate, tum naturæ præstantia simillimus, *Christophorum* ereptum moderatius desiderabimus, ac vicissim dabimus operam, ut si minus officiis, certe prompta & ad omne obsequium accincta voluntate tantum amicum agnovisse videamur. Sum brevior non ob id modo, quod variis distringor curis, verum etiam quod incertus sum, an hæc epistola sit ad manus tuas perventura. Immensum iter dirimit *Rauracos* & *Sarmatas*, & rara est perferentium fides. Opto te, vir clarissime, cum omnibus tibi charis quam prosperrime valere. Datum *Basilea* 20. Augusti, Anno 1535.

EPISTOLA MCCLXXXVI.

Des. Erasmus Rot. Bartholomæo Latome S. D.

ACCEPI ante dies paucos epistolam à *Paulo Terzio* mirifici favoris, atque honorificentissimæ de me testificationis plenam. At ne vivam, si ea mihi fuit tua gratior, ad quam nunc respondeo, sed *Latome*, & ut ita loquar, per aphorismos. Benevolentia, mi *Latome*, quæ rebus temporariis, & in quas jus habet fortuna, conciliatur, solet illis in diversum mutatis vel refrigescere, vel intermori. Me vero tibi nec forma, nec opes, nec dignitas, sed eruditio, candor animi, ac morum sinceritas conciliavit; quæ ut propria perpetuæque sunt hominis, ita perpetuam amicitiam pariunt. Nunc quum perspicio te iis virtutibus, quas olim in te dilexi, factum locupletiorum, æquum est, ut meo erga te favori nonnihil accrescat. Quod excusas silentium tuum, operam inanem sumis, mihi crede; nunquam solco spectatos amicos hoc vulgari officio æstimare. Quid, quod impudenter facerem, si id in te requirerem, in quo tu pari jure possis ἀνταρτυρεῖν. Orationem tuam valde probavi, quanquam mihi redita est mutila, neque quicquam unquam legi tuum, quod non vehementer arrideret, eo quod illic animadvertenter ingenium ardens absque furore, liberum absque petulantia, amicum absque assentatione, excelsum sine arrogantia. *Budæum* ob eximiam eruditionem, ac præclara in rem literariam merita, semper animo sum veneratus, tametsi quidam conati sunt nostram amicitiam nescio qua nubecula nonnihil offusca-

scare. Eum nunc longe pluris facio, quod tam amanter consuluit honori commodisque tuis. Collegiorum primores nihil novi faciunt. Metuunt ne quid decedat ipsorum quaestui, quem plerique unicum habent scopum. Vix credas quibus machinis *Lovanii* conati sunt obstare, ne Collegium trilingue reciperetur. Qua quidem in re strenuam navavi operam, ita plurimum invidiæ mihi conflavi. *Tornaci* coeperat institui professio linguarum, sed Academia *Lovanienfis* & *Franciscani*, qui *Tornacum* incolunt, non conquieverunt, donec quod inchoatum erat omitteretur. Domus in hunc usum exstructa, prospectum habebat in hortum *Franciscanorum*. Hinc illæ lachrymæ. Te primos excetræ impetus feliciter sustinuisse vehementer gaudeo, nec dubito quin reliqua futura sint secundiora. Illud interim tibi providendum censeo, ut dum ætas laborum est patiens, seponas quod commode senectutis alat ocium. Ego si annos numerem, diu vixi; si rationem ineam quantum temporis mihi lucta fuit cum febribus, cum calculo, cum podagra, non diu vixi. Sed, par est nos patienter ferre, quicquid ille supremus Dominus nobis inmiseric, cuius voluntati nemo potest resistere, quique solus novit, quid nobis expediat. Quod me consolari commemoratione clari nominis, nec apud posteros unquam intermorituri, non ingratum est amicæ voluntatis officium. At me nihil movet ista gloria, nec sollicitus sum de posteritatis applausu. Unum illud mihi curæ cordique est, ut hinc *Christo* propitio emigrem. Huc multi *Galli* nobiles profugerant, hybernæ procellæ metu, qui revocati sunt. *Leo rugiet*, inquit Propheta, *quis non timebit*? Similis terror dissimili de causâ occupavit animos *Anglorum*. De quibusdam Monachis sumtum est capitis supplicium, inter quos fuit quidam *Brigittenfis* per humum tractus, mox suspensus, denique corde revulso in quatuor sectus partes. Hic constans & verisimilis rumor est, ubi Rex cognovit Episcopum *Roffensem* à *Paulo Tertio* coopatum in numerum Cardinalium, eo maturius productum è carcere truncasse capite. Sic ille dedit rubrum galorum. *Thomam Morum* jam pridem esse in carcere, facultatibus in regium fiscum redactis, nimis verum est. Ferebatur & is ultimo affectus supplicio, sed nondum certum habeo. Utinam periculoso negotio se nunquam admiscuisset, & causam Theologicam cessisset Theologis. Cæteri amici, qui me subinde & literis & muneribus dignabantur, nunc metu nec scribunt, nec mittunt quicquam, neque quicquam à quoquam recipiunt, quasi sub omni lapide dormiat scorpius.

Hic Pontifex videtur serio moliri Concilium. At non video quomodo sit coiturum in tanta Principum ac regionum dissensione. Tota inferior *Germania* mire infecta est à retinctis; in superiore dissimulantur. Turmatim huc affluunt, quidam *Italiam* petunt. Cæsar oppugnat *Guletam*. Mea sententia plus periculi est ab *Anabaptistis*. Non arbitror *Galliam* ab hac colluvie prorsus esse liberam. Sed mustant isthic formidine fustis.

Scis *Monasterium, Westphalia* metropolim, expugnatum esse. Apud *Amsterdam* periculosus tumultus est in urbe. Neque nescis opinor *Viandalum* conterraneum tuum *Tornaci* pestilentia sublatum esse, virum pulchre doctum, jam digamum ac liberorum aliquot parentem. Prodit *Concionator* meus, utinam bonis avibus: nam mihi quidem hoc argumentum nunquam arripit. Festivum est quod adfers de puellis, quæ joco nonnunquam recipiunt, quod cum dolore coguntur reddere, optasque ut sapius ad eum jocer modum. Verum, illud quoque nonnunquam evenit puellis, ut quod per lulum receperunt abortu cogantur rejicere, aut in ipso partu emori. Quorum posterius metuebam, prius illud evenit. Nec est animus posthac ad istum joculari modum. Nunc de meo statu accipe quod rideas. Hortatu *Lodovici Beri* insignis

Theologi scripseram *Paulo Tertio*. Is priusquam resignaret epistolam, honorificentissime de me loquutus est. Quumque statuisset in futuram Synodum aliquot eruditos in Cardinalium ordinem allegere, propositum est & de *Erasmo*. Sed objiciebantur impedimenta, valetudo ad obeunda munia inutilis, ac census tenuis: ajunt enim esse Senatusconsultum, quo submoventur ab ea dignitate, quibus annui reditus sunt infra tria ducatorum millia. Nunc hoc agunt ut me onerent præposituris, ut hinc justo censu parato doner purpureo galero. Feli ajunt crocoton. Est *Roma* quidam amicus, qui hoc præcipue molitur, frustra monitus non unis meis literis, me nec sacerdotia nec pensiones morari, hominem *ἡμερόβιον*, & in dies mortem exspectantem, nonnunquam & exoptantem, tam diri sunt interdum cruciatus. Vix tutum est è cubiculo proferre pedem, ac ne prospectus quidem asini tutus est. Corpusculum hoc rarum ac tenue nullam fert auram nisi coctam; & sic affectum huc volunt protrudere, ut ambiam præposituras & galeros. Mihi tamen interim gratissimus est summi Pontificis, & error de me, & affectus erga me. Sed verbosior sum quam destinaram. Epistolæ tuæ prolixiori facile ignoscam, si culpam istam frequenter iteres. Puer, quem tibi commendaram, ubi vivat scire cupio. Rogo ut illum interdum amanter appelles. Habet patrem virum humanissimum, ipse probæ indolis. Bene vale. *Basilea* 24. Augusti, Anno 1535.

EPISTOLA MCCLXXXVII.

Erasmus Rot. Petro Tomicio, Episcopo Cracovien-
si, S. D.

TANTVM habent eruditionis & eloquentiæ literæ tuæ, Præsul ornatissime, ut me prorsus à scribendo deterreant: sed eadem rursus tantam præ se ferunt humanitatem, ut non verear illis vel ex tempore respondere, quod mihi pene perpetuum est. Itaque multum citoque scribendo didici male scribere. Quod tuam amplitudinem veneror ac diligo, nihil mihi debetur gratiæ, *Scythi* omnibus immanior futurus, si virum tot eximiis virtutibus præditum, & tam egregiis fortunæ ornamentis, tam singulari modestia, non toto pectore amarem. Tuum in me favorem, meamque erga te reverentiam, amicitiam vocas, aut te multum deiciens, aut me multum erigens: mihi vero abunde magnificum est, inter tuos clientulos annumerari. Eiusdem modestiæ est, quod omnia tua cum meis confers. Formica camelus, ajunt *Græcorum* Proverbia. Nec confers modo, verum etiam in iis quæ sunt præcipua priores tribuis *Erasmo*. Utinam è lucubrationibus meis aliquid utilitatis accedat: præsertim ad pietatem. De nominis immortalitate non sum anxius, tamen non est boni viri famam negligere. Sed varia sunt hominum judicia; tum hoc seculo quid, obsecro, turbulentius? In eodem choro quam dissonæ voces? quam non congrui motus? ut qui velit hisce temporibus aliquid in lucem edere, nullo pacto vitare queat quin se exponat multorum linguis confodiendum; ut, juxta *Pauli* sententiam, *per gloriam & ignominiam, per infamiam & bonam famam*, necesse sit ad id, quod rectum est, pertendere. Si olim scissem quid sit celebre nomen, summa vi fuisset adnixus, ne quis præter domesticos novisset *Erasmum*; nunc frustra mihi placet illud *Επίκριτι λάθε βιώσας*. Sed quando hæc est *Epimethei* prudentia, sero sapiens, quod unum superest, huc toto pectore incumbo, ut *Christo* propitio hinc emigrem. Ab his laboribus, in quibus credis me libenter versari, jamdudum animus gestit discedere; sed partim me retrahit necessitas, partim revocat flagitatorum improbitas. Necessitas cogit, ut mea, quæ fere sunt extemporaria, ac citra justam curam præcipitata, sub incudem revocem; quando typographos cohibere non possum, quin subinde meas ineptias excudent, *Tom. III. C c c c 2* etiam

An. etiam puero lufas, interdum & alienas meo nomine
 1535. evulgant lucelli gratia. Flagitatorum duplex est genus, quidam urgent privato affectu, velut typographi, qui lucri gratia quærent novos libros: sunt alii quidam, qui de me bene meriti, postulant argumentum, quod existimant Reipublicæ profuturum: aut si nihil sunt meriti, ea sunt auctoritate ut rogando cogant: hujus ordinis sunt, libellus *De misericordia Domini*, ad *Christophorum* Episcopum *Basilensem*, *Commentarius in Psalmum* quendam ad Episcopum *Lincolniensem*, alter item ad *Turzonem* Episcopum *Olmucensem*. Duo præterea libelli: alter *De Symbolo fidei*, ad Comitem *Wilsisera*, alter *De morte Christiana*. Sed acrius urgent, qui ex promissis velut obsignatis tabulis mecum agunt. Hujus ordinis quum alia quædam sunt, tum est *Ecclesiastes*; quem nunc damus serio: non serio promissum, idem passus quod solet quibusdam puellis accidere, quæ per lufum recipiunt, quod cum dolore coguntur reddere. Quis sit Operis genius futurus nescio, meus certe genius à nullo argumento magis abhorruit. Malui tamen hanc aleam jacere, quam malæ fidei sponfor videri. Sed quid mei labores sunt ad tuam industriam, qui doctrina, consiliis, integritate, gratia, prudentia, auctoritate, de Rege, regno, & ecclesiis *Polonia*, tam præclare summo cum omnium applausu merearis. Jam ut ætas conveniat, multum tamen interest inter senectutem omni dignitatis genere florentem, & inter marcidam omnibusque invidiæ telis expositam, ne dicam *ἡπης* vel *ὄνης* potius *γῆρας*. Si novus annus tuam amplitudinem pristino vigori restituit, est unde *Christo* gratias agamus: me vero usque ad Idus Majas inclementissime tractavit, adeo ut cruciatum pene jugium tædio cælum mutarim, (nam in morbis deploratis medici solent ad hanc sacram ancoram confugere) si quod forte mali levamen invenirem, aut certe morte finem dolorum adipiscerem. *Basileam* arcera muliebri vectus sum, cujus urbis nec incelebris nec inatrocenæ hospitio compluribus annis sum usus, atque ibi in spem reditus mei erat exstructum cubiculum in gratiam meam, quale mihi sciebant esse commodum; tum erat excudendus *Ecclesiastes*, qui multis locis hiulcus & inchoatus, vix potuisset absolvi, nisi præsens adfuissem. Hanc civitatem, quam ante annos fere septem subturbulentam reliqueram, bene tranquillam reperi, & ad sobrios mores pulchre compositam. Jam non me fugiunt diversæ hominum sententiæ, animique plurimorum, ad male suspicandum æquo proniores: verum, arbitror me tum ætate, tum usu rerum, tum eruditione quantumlacunque huc pervenisse, ut mihi tutum sit quovis loco vivere. Nec tamen hoc animo prorepfi è nido, ut *Basilea* sedem perpetuam figerem, nisi urgeret inexpugnabilis necessitas: verum hic erat animus, ut si parum succederet audacia, *Friburgum* in ædes meas, quas illic sat splendida emeram, & ad usum meum diligenter appararam, commodaque suppellectile instruxeram, me reciperem. Sin succederet cœli mutatio, hinc vel in *Brabantiam*, vel in *Burgundiam* cogitabam. In *Brabantiam*, præter alia multa, invitat aula Cæsaris & paratum salarium si redeam: *Besontino* Senatui simul & Clero me pridem, quum illuc commigrare statuissem, *Carolus* Cæsar literis suis non indiligenter commendavit. Et absque vinis *Burgundiacis* illico periclitor. Contemni poterat, quod non nisi magno huc advehuntur, nisi magna ex parte à furacibus aurigis exhausta, aut admixtu corrupta, ad nos venirent. *Friburgi* Universitas est (ut vocant) cum primis celebris, & omni studiorum genere satis florens; nec illibenter vivebam in ditione Regis *Ferdinandi*, cujus haud vulgarem in me favorem multis argumentis sum expertus. Sed ejus loci cælum mihi semper visum est meo corpusculo parum amicum, atque ipsa etiam domus, quamvis elegans, nonnihil suspecta fuit. Hic aliquanto minus male habeo: nam bene habendi spes omnis ademta est, in hac quidem vita. Siquidem à puero

A fui delicati corpusculi, rarissimæque (ut medici lo-
 quantur) texturæ, eoque cœli injuria facilius offende-
 1535. bar: sed vigor ætatis partim negligebat, partim vincebat hæc incommoda. Nunc posteaquam non labores tantum, sed multo magis tot lethales calculorum nixus, & his succedentes articulorum diri cruciatus, absumto corpore præter cutem & ossa nihil reliquerunt, consentaneum est ut in dies corpusculo magis ac magis attenuato, facilius offendar auræ incommodis. Sic plane fio cœlestis, ut ad omnem cœli habitum, pejus aut commodius habeam: sed levius feruntur mala, quæ non possunt esse diutina. Majorem in modum me delectavit, quod erudite juxta & apposite adfers de *Roscio* Comædo, qui cum ætate mutavit tibiæmodos. Verum utinam ego aliqua *sakem* ex parte id essem in Ecclesia, quod *Roscium* fuit in teatro; attamen quod illi persuasit ratio, me docuit necessitas. Illud inter nos diversum: Tui te revocant à laboribus, ut Reipublicæ, cui prodes plurimum, possis quam diutissime prodesse: at mei me recusantem ac detrectantem ad labores subinde novos protrudunt. Utcunque hæc habent, admonitio tua, vel potius consolatio, mihi fuit multo gratissima, atque illud efficit, ut posthac majorem habiturus sim valetudinis rationem; & quicquid erit molestiarum, æquiore feram animo. De *Hierosla* à *Lasco* gratæ nuncias: nam huc nescio quæ rumoris aura pertulerat, cum cum Duce *Gritio* fuisse capite truncatum. De Cæsaris victoriis multa tum scribuntur, tum vulgo jactantur, quæ non arbitror omnia ἀπεμύλια, ut *Homerice* loquar. Populus Cæsareæ ditionis multis in locis, accensis pyris testatur gaudium publicum; idem factum est *Roma*. Pontifex tamen negavit se id facturum, nisi *Caroli* literis ad ipsum scriptis factus esset certior. *Gulesam* vetustæ *Carthaginis* ruinas expugnatas rumor est constans, & puto verum esse, cætera dubia sunt. Hic nihil est quod scribam læti. Pestilentia scintillat in multis *Germania* civitatibus. Oppidum *Westphalia Monasterium*, quod occupant retinetti, vi expugnatum est, animadversum in omnes, qui duodecimum excefferant annum. *Em* lues nonnihil compressa est verius quam extincta. Ex *Hollandia* Anabaptistæ turmatim in has regiones affluunt, nec dissimulant suam professionem; feruntur ac dissimulantur, si nihil moveant tumultus. Quorsum hæc evasura sint, Dominus novit. Corda Regum in manu Dei sunt, precorque ut quæ *Carolus* noster gerit, *Christo* prosperante feliciter cedant; multorum tamen sententia non minus operæ precium fecisset, si *Germaniam* inferiorem ab istis pestibus defendisset, quam expugnando *Gulesam*. Neque enim res jam intra λογισμίας consistit, sed ferro & sanguine grassantur διβασφοί insidiis, dolis, ac vi civitates occupant, cæde ac violentia invitos ad suam sectam adigunt, creant novos Reges ac Reginas, condunt novas leges pro sua libidine. Ante mensē Reverendus D. *Joannes Faber* Episcopus *Viennensis*, Regis *Ferdinandi* Consiliarius, ad me scripsit, à *Turca* venisse Oratorem ad *Ferdinandum*, ac paulo post alterum; item à *Vayvoda*: nondum esse certum, sed suspicari se agi de pace, ad quam Rex est propensissimus: & sapit in hoc *Germanicarum* & *Hungaricarum* rerum statu. Nihil habet hæc ætas eo Principe sanctius aut humanius; dabit illi spero Dominus aliquando fortunam virtutibus parem, ut rebus humanis quantum prodesse cupit, tantum & possit. *Langravium Hessia*, qui Ducem *Wirtembergensem* in suam ditionem reposuit, honorificentissime excepisse dicitur. Circiter Idus *Augusti* duæ sorores, *Maria* quondam *Hungaria* Regina, & Regina *Gallia*, parabant colloquium *Cameraci*: videbimus quid ille pariat senatulus; utinam salubriora decernat, quam ille quondam *Roma*, cui præsidebat mater *Heliogabali*. Hyeme superiore *Lutetia* sævitum est acriter in quosdam, qui magno excitant tumultus, ipsi etiam

etiam Regi minitantes, ni desisteret persequi verbum Dei (sic enim illi loquuntur) schedis passim affixis ad ipsum etiam Conclave regium. Vario suppliciorum genere extincti sunt apud *Parisos* ferme viginti quatuor; plurimi metu profugerunt, inter quos non pauci nobiles. Eorum aliquot Rex, jam factus mitior, revocavit, redditis facultatibus, & permissio, (ut narrant) dogmatum arbitrio, modo ne petant Regni statum. Hujus moderationis auctorem narrant fuisse Regem *Anglia*, & *Paulum Tertium*. In *Anglia* quid acciderit Episcopo *Roffensi*, ac *Thoma Moro*, quo hominum jugo nunquam habuit *Anglia* quicquam sanctius aut melius, ex fragmento epistolae, quod ad te mitto, cognosces. In *Moro* mihi videor extinctus, adeo *πλα ψυχῇ* juxta *Pythagoram* duobus erat. Sed hi sunt rerum humanarum aestus. Verum, his seriis nimium onero te: nunc audi quod rideas. *Paulo Tertio* visum est in futuram Synodum creare Cardinales aliquot, insigniter eruditos, inter quos propositus est & *Erasmus* *νόητος & φασὶν ἐν λαχόνει*: sed obstant, quum alia quaedam, tum vero praecipue census nimium tenuis: praeterea senectus, ac valetudo parum utilis obeundis Ecclesiae negotiis. Itaque nunc magno ambitu agitur, ut me praepositis onerent, reclamantem, ac manibus pedibusque recusantem, ac perpetuo etiam recusaturum. Ego animalculum *ἡμερόβιον* nunc suscipiam certamen cum ociosis, violentis & opulentis competitoribus, ut dives moriar? Breve Pontificis ad te mitto, cujus animum lubens amplector: bos clitellas non recipiam. *Roffensi* Episcopo galerus Cardinalitius exhibitus est in carcere, sed ille jam mori decreverat. Regi vestro pro sua prudentia pacis amantissimo precor omnia prospera, dignus erat vicinis commodioribus. Munus tuae benignitatis nec expetitur, nec expectatur, bona fide redditum est. Tam docta, tamque amica epistola, etiamsi venisset *ἄδω*, amplissimi muneris instar erat futura. Nec ulla unquam ad me tua venit epistola, quae non plurimum solatii praestaret animo meo. Magis studiosi narrant, hoc esse peculiare malis spiritibus, ut terrorem ac tadium adferant; bonis, ut gaudium & alacritatem. Nihil igitur mirum, si tua scripta sic exhilarant, sic discutiunt omnem moerorem, quum à spiritu optimo vereque *Christiano* profisciscantur. *Ecclesiaste* volumen lubens ad te misissem, si quis voluisset sarcinam recipere, per negotiatores isthuc perferetur. Quoniam elegantia cum tuis literis paria facere non potui, quod eloquentia diminutum est, loquacitate pensavi. Dominus R. amplitudinem tuam diu nobis fervet incolumem. Datum *Basilea* 31. Augusti, Anno 1535.

EPISTOLA MCCLXXXVIII.

Erasmus Rot. M. Conrado Goclenio S. P.

BALTHASAR *Austriacus* tuus discipulus affirmat se proprium famulum missurum *Lovanium*; ei commisi literas ad te, & ad *Jodocum Sasbontum*, apertas, ut, si videtur, cures ad illum perferendas. Illud ne te fugiat, *Cannium* nihilo esse sinceriores *Hagio* furioso. Quicquid veneni hauserat ex *Alardo*, in *hujus* effudit, aspis viperæ. Idem fecit scurræ *Polyphemo*. Miror unde aut quo *Cannius*, quum isthac faceret iter. *Hagii* colloquio & *Quirinus Talefius* infectus est, & vicissim suum virus in hujus sinum effudit: nihil enim reticuit *Hagius*, nec posset. Suspicio quod & *Gandavi Carolum Utenhovium* alienarit. Nihil enim scribit, solitus crebro me literis appellare. *Delphus* nihil ad me scripsit, nec puto illum esse sincero in me animo. Quemadmodum nec *Morillonum*. Ex quo repetiit *Hispanias*, verbum ad me non scripsit. Hic paulo melius habeo. Itaque fortassis hybernabo, proximo vere, volente Deo, *Burgundiam* vicinam petiturus. Quod tibi narravit *Theobaldus* de pensionibus per *Bodylum* ad me missis, puta *ἀνεμώλιον εἶναι*. Mitto epistolam ad *Sasbontum* apertam, ut, si videtur, illi transmittas. Bene vale.

A Placet *Lambertus*, quem misisti; jam alterum eram nactus *Antuerpiensem*. Tres habeo, donec *Gilbertus* ^{Ani. 1535.} abeat, jam factus Canonicus. Cum neutro famulorum novorum pactus sum. Si opus eo, quem commendas, significabo. Pro officio tuo habeo gratiam. Est *Friburgi* quidam fucatus amicus, per quem non licuit nec famulam nec famulum habere frugi. Ejus nomen tibi prodam alias, ut caveas: nam post Nundinas forte mittam proprium nuncium. *Aleander* denuo emisit librum furiosum sub nomine *Doleti*: quo & *Morum*, quem acceperat esse in carcere, ulciscitur; & *Villeno-vanum* mendicum mortuum, facit imperiosum, *Morum* timide loquentem. *Furia Roma* subordinavit *Cursum*, qui scripsit in me. Excuditur nescio quid *Mediolani*. *Romanenses* velim nolim pertendunt me censu onerare, quo mox fiam Cardinalis: nam id serio fuit agitatum. Pontifex est mire propensus in me, & sex Cardinales cum Oratore *Lusitania* sedulo moluntur. At ego scripsi, me nec sacerdotia, nec pensiones recepturum. Breve Pontificis ad te mitto. Iterum vale. *Basilea* 2. Septembris, Anno 1535.

Saluta *Rescium*, & *Hebraea* linguae Professorem. *Balthasar à Khieveringe* tuus discipulus apud me fuit. Visus est juvenis perhumanus, ac bene *Latinus*, tuique amantissimus.

EPISTOLA MCCLXXXIX.

Erasmus Rot. Lodovico Bero S. D.

MISI procuratorium de facultate vendendarum ædium. Nunc mitto *Gilbertum* meum, ut suppellectilem divendat, & famulam benignis rationibus ablegat. Non mediocre lucrum facit, qui litem pecunia redimit. Quod si vir clarissimus D. *Petrus Rich* persistit in sententia, nihil obstat quo minus immigret quum volet. Ego mecum reputans quot decoribus sit ornatus, quantoque studio tu causam illius per literas mecum egeris, nihil muto, atque etiam mihi gratulor, quod ædes meae tam honesto domino sint serviturae, tibi tanquam conjunctissimo amico futurae communes. Nolim hic jactare quod facio libenter. Nihil tamen verear dejerare, me in caminos, in fenestras, in contabulaturam, in tectorum & ostiorum reparationem impendisse supra centum florenos. Sed opifices & tribus tractaverunt me ut hospitem. Illud admonebis D. Custodem, in cubiculo, in quo erant libri mei, sub tabulis esse lateres integros & intactos, si forte malit. Eo libentius explico me ab ædibus praesente pecunia, tametsi cum aliquo damno, quod hic non alio animo hæreo quam nautae solent, quoties aestu destituuntur, jacere ancoram tantisper donec recurat. Hanc parabolam vix arbitror abs te intelligi, cui nescio an unquam res fuerit cum mari. Scripseras R. D. *Puccinum* non esse *Roma*. Spero res esse salvas. Neque enim arbitror ad eum pertinere, quod rumor sparsit de Cardinali *Mediceo*; fortasse pestis abegit eum. Clarissimo domino Custodi precor felicem migrationem. Tibi tuoque fratri *Francisco* & amico singulari læta in *Christo* omnia. *Basilea* 21. Septembris, Anno 1535.

EPISTOLA MCCXC.

Erasmus Rot. Lodovico, Abbati monii S. Mariae & Charitatis, S. D.

REVERENDISIME Domine, Equidem optabam *Gilbertum* tuae benignitatis alumnum, meum hactenus amanuensem, ad proximum usque ver manere mecum, quo simul cum hirundine in vestram *Burgundiam* profiscisceremur, nec ille abhorrebat, sed parentum affectus nescio quid cupientium aut metuentium compulit eum redire ad suos. Quae causa quoniam à pietate profiscisceretur, malui illius animo obsecundare quam mei commodi rationem habere. Quantum in literis profecerit tua prudentia dijudicabit. De fortunulis nostris quanquam exilibus, illi tantum impertivimus, ut arbitrer eam de sordibus non con-

Cc cc c 3 que-

An. 1535. questurum. Nihilominus interim parati commodis illius inservire, ubicunque se tulerit occasio. Ætas & animus illum vocat ad majora. Mihi nihil superest, nisi decrefcere in dies. Accepi ex tua benignitate duo vasa vini, pro quibus habeo gratiam, semperque sum habiturus, si non datur referre. Reliqua cognosces è tuo cognato. Dominus R. amplitudinem tuam servet incolumem, cui cupio summopere esse commendatus. *Basilea* 7. Octobris, Anno 1535.

EPISTOLA MCCXCI.

Erasmus Rot. Leonardo à Grueriis, Officiali Besontino, S. D.

MAGNAM mihi voluptatem nunciavit, qui retulit te è legatione domum redisse: metuebamus enim nonnihil. Ego, quod vix credebatur futurum, nidum reliqui. Huc devolavi ad vos advolaturus receptis viribus. Sed hybernus September me coegit hic ancoras jacere. Exspectanda hirundo. Summus Pontifex, velim nolim, vult me inaurare. Jam contulit præposituram *Daventriensem*, ultro submotis omnibus harpyiis. Mihi decretum est, etiamsi decem præposituras offerret, unam non accipere. Atque id jam sæpenumero scripsi amicis *Romanensibus*, qui hæc moliuntur. An ego mox emoriturus accipiam sarcinas, quas semper recusavi? Committam Opus *Ecclesiastæ Gilberti Cognato* Amanuensi meo, si possit ferre onus. Ex eo multa cognoscas licebit, quæ non vacat scribere, de *Lodovico Bero*, de novis martyribus, & cætera. Dominus te servet incolumem. *Basilea* 12. Octobris, Anno 1535.

EPISTOLA MCCXCII.

Erasmus Rot. nobili viro Damiano à Goes Lusitano S. P.

AMICE magne, Scheda addita literis meis suppedabit causam justiore, quam vellemus, quam me excuses egregiis illis literarum heroibus *Bembo*, *Bonamico*, & *Cælio*, quos ego toto pectore suspicio venerorque. Epistolam tuam accepi per *Lucam Remum*, sed serius 15. die Decembris: non ipsius culpa, sed nuncii. De *Resendo* non possum satis mirari. Valeat ille tam rustice ingratus. *Ecclesiastes* jam opinor isthic prostat. Excusa sunt duo millia voluminum & sexcenta. Nunc denuo excusus est minore forma. De *Commentariis Jacobi Sadoleti* mihi tale quiddam præfagebat animus. Admonui illum literis, quatenus licuit tantum admonere Præfulem. Infumfit in hoc Opus immensos labores. Audio nec à *Sorbonicis* probari. *Gelenio*, viro bono ac docto, optarim fortunam aliquanto commodiorem. Divitias vix optarim. Nunc penia adigit illum ad honestos labores. Adolescens, quem mihi commendas, nondum me adiit: curabo, ut accipiat epistolam suam. *Gilbertus* me reliquit, jam Canonicus. Cantabit missam. *Ædes* vendidi ac supellectilem distraxi, non magno lucro meo, nec tamen prorsus infelicitè. *Italice* non intelligo, sed curabo vertendum, quod vertit *Polus*. Mitto vicissim historiam bonæ fidèi; in qua qui ex *Anglia* redeunt, & actis interfuerunt, negant quicquam esse falsi; nisi quod pauciores *Carthusiani* fuerunt affecti supplicio. Cupiebam tecum pluribus agere, amicorum dulcissime, sed vix credas quam hæc ægre pararim. Vale, & saluta amicos. *Basilea* 15. Decembris, Anno 1535.

EPISTOLA MCCXCIII.

Erasmus Rot. Andrea Critio, Archiepiscopo Gnesnensi, S. D.

An. 1536. **I**N literarum vicissitudine nonnulla fuit intermissio, de mutua benevolentia nulla fuit remissio. Non me fugit, quantis negotiis tua pietas distineatur, nec te latet, opinor, quam sim afflicta valetudine, quæ

A mihi omnem pene studiorum consuetudinem ademit. At ubi literis amicorum factus sum certior, R. D. *Pe- trum* Episcopum *Cracoviensem* rebus humanis ereptum, simulque te factum Archiepiscopum *Gnesnensem*, gemina data est occasio, ut hac epistola quodammodo *μαγὰδίζην* cogerer; & quemadmodum *Jupiter* è duobus doliis res miscuit, ita in epistola læta miscere tristibus. Neque enim tibi non possum gratulari, qui pro tuis egregiis virtutibus ad istuc fastigii sis evectus, in quo, velut ex editiore specula, tua pietas clarius latiusque diluceat. Rursus, non possum non jungere tecum lachrymas, tuamque pariter ac meam vicem deplorare: tuam, qui tibi sanguine conjunctissimum, animorum benevolentia conjunctiorem amiseris: meam, qui tam amico patrono & consolatore sum orbatus: vix enim verbis consequi queam, quantum solatii, quantum hilaritatis adferre soleant omnes illius epistolæ. Fortassis & totius *Polonia* vicem merito quis deploret. Quando enim Ecclesiæ talis continget Episcopus, quando Regi talis Consiliarius, quando regno talis Cancellarius? Quot egregiis dotibus cum virum cumularat supremi Numinis benignitas, quot heroicis virtutibus exornarat? diceres ad publicam hominum utilitatem divinitus esse factum. Quam solida, quamque recondita fuit eruditio, quam fervens sacrarum Literarum studium, quam oculata prudentia, quam rara in negotiis gerendis dexteritas? postremo, in tam eximiis Dei donis, in tam sublimi dignitatis fastigio, quam amabilis civitas, quam omnis expers supercilii modestia? Atque, ut scribunt, contigit illi mors talibus digna moribus: ipsis divinis Literis, quas adamabat, placide immortalus est, expiravit enim nemine eorum, qui officii gratia aderant, sentiente: diceres obdormisse, non expirasse. Hæc quum mecum reputo, pudet flere, magis libet illi ter beatæ animæ gratulari, quæ nunc pro bona semine, quam fecit in hac vita, messim apud *Christum* metit opimam. Sed hæc abs te rectius perscribentur, tuaque tuba sanctissimi Præfatis gloria melius decantabitur. Tu longe præstantior es artifex, & universas hominis virtutes penitus habes cognitatas ac perfectas: ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura. Non dubito quin pro tua erga illum pietate, sis nobis eum virum totum suis coloribus, tuo illo felici penicillo, depicturus. Conducit autem hoc non mediocriter ad bonos omnium mores exstimulandos, si eximiæ virtutis fragrantia ad quam plurimos dimanet: porro jam vita defunctos laudare tutum est, quando nec laudato periculum est ab insolentia, nec laudanti ab adulationis suspitione. Nos tenuem modo odorem dare studuimus. Dominus R. A. T. servet incolumem. *Basilea* 1. Februarii, Anno à Natali 1536.

EPISTOLA MCCXCIV.

Erasmus Rot. Gilberto Cognato, Canonico Nozerethi in Burgundia, S. D.

NVPER per quendam è vestra familia scripsi paucis, quo tempore & lecto decumbens coactus sum ad Regem *Ferdinandum*, & Cardinalem *Tridentinum* per Senatu *Basiliensi* scribere. Nec tu per illum quicquam scripseras aut mandaras. Ille causabatur se præter spem venisse *Basileam*. *Λόγος*. Suspicio aliquid esse in causa, qua noluiſſes scribere. Idem ajebat te scripſiſſe ante mensem. *Λήρον*. Typographus, qui apud te fuit, excusabat non fuisse scribendi spatium. Is tamen iniecit nobis aliquid bonæ spei, tibi in animo esse huc proficiſci ad Paschæ festum, & curaturum ut aliquid boni vini ad me perferatur. Meministi è duobus vasis Abbatis quum gustaremus, alterum fuisse turbidum, nec quicquam habuisse coloris aut saporis. Hoc tu posueras proximum vasi Officialis, tanquam cæteris melius. Verum posteaquam aperuimus, reperimus colorem elegantem, cæterum nihil caloris neque saporis nisi corruptissimi ex vitio vasis. Quid infuderint aurigæ nescio, certe hoc vas est effundendum in viam. *Ape-*

1536. *Aperimus alterum Abbatis vas, & invenimus vinum generosum & gratissimi saporis, nec dubito quin alterum vas fuerit simile. Ut illos *olventes* male perdat *Jupiter*. Ego vel quadraginta florenis emptum velim, ut alterum vas esset quale missum fuit; suffecisset in totum annum & superfuisset. Hac in re si mihi volueris gratificari, non perdidisti operam tuam. Hæc hyems odiose me tractavit. Sub Calendas Novembres odiose me salutavit primo frigore. Ac nondum confirmatum obortus ventorum turbo prostravit. Coeperam & hinc commodè revalescere, nullum erat doloris vestigium, nulla capitis pituita, stomachus in dies erat firmior, & ecce N. à prandio venit salutatum, meque tres horas detinuit ad ignem sedentem disputans de fidei dogmatibus. Ea attentio & ad ignem sessio mihi renovavit omne malum, utrumque enim mihi perniciosissimum. Nec ille ante noctem erat facturus finem. Interrupi sermonem ac dimisi eum, sed mox sentio occipitium plenum crudis vaporibus, utriusque auris gravem tinnitum, stomachum dejectum. Nunc absunt quidem immanes illi cruciatus, sed tamen in lecto fere me contineo, nisi tribus horis circa prandium & totidem circa coenam. Nuper & *Cholera* mihi scripsit è lecto male tortus chiragra. Similiter & Theologus *Brisgoiens* noster in literis queritur se fuisse in tantis cruciatibus, ut mortem optaret. Maritus sororis *Amerbachii* simili morbo torquetur: alioqui vir durus & robustus. In Polonia amisimus *Petrum Tomicium* Episcopum *Cracoviensem*, qui cum epistola plena solatii miserat triginta ducatos. Vale, & amicitiam, quam in discessu pacti sumus, serva. Cætera coram. *Hieronymus Frobenius*, *Bonifacius Amerbachius* & *Sigismundus Gelenius* tunc te salutant. *Basilea* 12. Februarii, Anno à Christo nato 1536.*

EPISTOLA MCCXCV.

Erasmus Rot. Amicis Lectoribus S. D.

PAUCIS hisce diebus visum schedarum mearum confusissimos acervos excutere, partim ob unam atque alteram epistolam, quas editas cupiebam, partim ut abolerem quæ fortassis alii post decessum meum essent edituri, aut me etiam vivo. Quid enim isti non audent, quibus lucellum, quamlibet exiguum, aut gloriola, honesto & amicitia est antiquior. Atqui non omnia in hoc scribuntur, ut evulgentur. Lusus quædam adolescentis, styli exercendi gratia: quædam aliis dictavimus sic inambulantes, nihil minus cogitantes quam de evulgando: nonnulla scripsimus discipulis tardis. Hujus generis erant *Colloquia*, quæ *Holanus* quidam, haud scio unde nactus, (nam apud me nullum unquam fuit exemplar) care vendidit *Joanni Frobenio*, simulans alios esse typographos qui emta cuperent. Hæc emendi orexis. Ejusdem sunt *Paraphrases elegantiarum*, quæ summa cum admiratione mea prodierunt, inepto titulo, quum ego nullum titulum addidissem, & singulis ad ordinem literarum digestis, quæ res totum turbavit ordinem: postremo, multis admixtis, non minus ineptis quam indoctis, quæ ego nec puer sustinuissem dictare puero. Nuper vidi libellum *De Componendis Epistolis*, *Lugduni* excusum, hoc titulo, *Erasmus Petro Paludano S. D.* Atqui ego neminem novi mortalem hujus nominis. Lecto libello deprehendi scurri- le furtum. Olim cuidam *Anglo* discipulo intra biduum scripsi librum *De Componendis Epistolis*, plane crassa *Minerva* crasso. Ex hoc ille quædam decerpit, & sua quædama dmiscuit. Adjecit prolixam epistolam, in qua nullum est verbum meum, insigniter insulsam, nec quicquam facientem ad præsens argumentum. Si suo nomine edidisset Opus incontaminatum, multo erat tolerabilius: verum, ex meo nomine quæsitv lucrum. Jam scio & apud alios quosdam servari juvenilia quædam mea Progymnasmata. Et in hoc vase, quod nunc excussi, fuerant plurimæ chartæ juveni scriptæ longe alia manu quam nunc utor. Eas comperi sublata ad

unam omnes, nec me fugit penes quem lateant. Sed elevatur furtum literarium, verum nihilo meliore fronte quam vestiarii excusant furtum pannarium, aurigæ furtum vinarium, molitores furtum farinarium, cæterique opifices suo quisque colore suum furtum excusant. At demus esse levem culpam, penetrare in aliena scrinia, & quæ celata volebas suffurari: num leve crimen videtur, ea, quæ nolebas evulgari, cum alieni nominis infamia prodere, & quidem indoctis assuturis contaminata? Quid alii sentiant nescio, ego levius ferrem, & tuli non semel, è scriniis sublato nummos. At hoc qui faciunt, aguntur in crucem. Illi vocantur studiosi. Ego vero istos studiosos non arbitror dignos quilaquo præfocentur, sed qui, ad *Thurini* exemplum, chartarum fumo pereant. In uno facto quam multa sunt crimina, furti, sacrilegii, falsi, infamis libelli, perfidia? Quid isti non audebunt me mortuo, quum hæc audeant me vivo? Atque utinam hæc temeritas à Veterum libris abstineret. Officina *Veneta* dedit nobis *Festum Pompejum* egregie depravatum. Non infimulo *Aldum*. Solet ille tales operas alicui pædagogo committere. Ante annos aliquot sæpe mihi fuit in animo, excussis schedis meis, quicquid non esset edendum exurere. Sed dum variis occupationibus impeditus differo propositum, alii anteverterunt, quæ res eis vertat male. Satis dedecoris mihi adferunt lucubrationes meæ, quas ipse edo, etiam si isti non evulgent meas nœnias, quas vulgo non scripsi. Quum inter epistolas reperissem multas à Regibus fere omnibus, à Ducibus, à Cardinalibus, Episcopis, & summis Pontificibus, aut à viris insigniter eruditis amantissime scriptas, libuit paucis ex his editis specimen dare, quales habeam combibones: sic enim quidam garrunt, qui scurrilem maledicentiam putant esse facundiam. Eas tantum selegi, quas non per secretarios, sed proprio ingenio compositas propriaque manu scriptas animadverterem: nam ipse mearum aliquot jam annis nullum exemplar servare curavi, partim quod amanuenses omnibus describendis non sufficerent, partim quod dum pluribus rescribo, cogor ex tempore scribere, quasdam etiam dictare. Et superiorum editionum me suppudivit. Postremo, mihi videntur sapere, qui epistolas suas servant post obitum edendas. Porro, epistolæ, quæ affectato argumento scribuntur ad eruditionis ostentationem, quoniam nihil habent veri affectus, meo judicio non sunt epistolæ. In his vero, quæ scribuntur ex animo, non temere invenias, quæ, uni scriptæ, ab omnibus citra cujusquam offensionem legi possint. Cardinalis *Cajetanus* aliquoties ad me scripsit; postremam illius epistolam his adjungere cupiebam, sed ad manus non venit. In literis, quas ad illum novissimas dederam, questus sum de his, qui libellum *De Concordia* mala fide tractant. Eas *Clemens* Pontifex legit: libentius enim legunt ad alios quam ad ipsos scriptas, quod in illis credant esse plus veri. Rogavit, an eum libellum legisset, ait. Ecquid probaret. Nihil, inquit, illic video mali. Eam vocem Pontifex summa cum alacritate excepit. Ubi ventum est ad locum ubi queror de *Nicolao Herbornio* Commissario *Cismontano*, ilico vocavit magistrum sacri palatii, rogavit, ecquem ipse talem creasset Commissarium. Ille negavit. Qua ex re perspicuum fuit, nec Pontificem probare *Herborni* petulantiam, & ad gloriosum illum titulum, quo se jactabat, à Patribus *Franciscanis* fuisse datum, non à Pontifice. Inter excutiendum schedas illud admonuit me conditionis humanæ, quod inter tam multas epistolas, plerasque intra decennium scriptas, tam paucæ venirent ad manus quarum auctores essent superstites. Homo bulla. Hæc te scire volui, candide lector, ne statim meum esse credas, ubicunque videris meum præfixum nomen: neve putes *Erasmus* neminem favere præter combibones aliquot. Vale. *Basilea* 20. Februarii, Anno à Natali 1536.

EPISTOLA MCCXCVI.

Erasmus Rot. Gilberto Cognato Nozereno S. D.

An. 1536. **A**CCEPI literas tuas duodecimo Calend. Martias datas, accepi autem tertio Calend. Martias, ex quibus perspicio meas posteriores tibi nondum fuisse redditas; eas satis verbosas per hujus urbis viatorem publicum misi ad *Stephanum a Pratts*, ut per illum ad te perferrentur. Spero te jam accepisse. Nunc ad tuam epistolam paucis. Silentii tui excusationem accipio non libenter, maluissem esse verum, quod suspicabar, te rerum successu quodammodo ebrium nostri fuisse oblitum. Mihi tamen affectus iste tuus erga me fuit summopere gratus, licet parum jucunda fortunæ tuæ deploratio. Amo te quod libros ac literas meas *Besontione* bona fide reddideris, id quod nunc ex ipso- rum etiam literis cognovi. *Leignieri* vicem ex animo doleo. De *Lambelino* quod monueris habeo gratiam. Veteres amici decedunt, parandi novi sunt, qui succedant. In *Polonia* periit *Petrus Tomicius* Episcopus *Cracoviensis*; *Friburgi Zafius*; in *Anglia* omnes aut mors sustulit, aut metus contraxit. Pensionarii excusant, præter spem tamen nescio quo consilio *Thomas Cronvelius* Regis secretarius, qui nunc secundum Regem potest plurimum, dono misit viginti Angelatos, *Cantuariensis* octodecim, *Lincolniensis* quindecim, nullus tamen horum scripsit. Solus *Bedyllus* ausus est scribere, & *Enstathius* Cæsaris Orator, liberior quam fortassis expedit. Credo tum *Anglos* nondum vidisse *Praefationem* in nostrum *Ecclesiasten*. Habent apud *Germanos* Oratorem *Eduardum Phoxum* Episcopum *Erfordiensem*. Venio ad tuum negotium. Si tibi mea consuetudo tam felix videtur quam tu verbis exaggeras, civilius quam verius, scito tibi eam nunc quoque patere. Nullum accivi præter *Lambertum* optimis moribus juvenem, mihiq; ad obsequia cubicularia commodissimum. Post intermissam consuetudinem uterque alteri futurus est jucundior. Tibi minus erit laboris, & te jam isthoc animo in amici locum recipiam, sentiesque meam liberalitatem aliquanto largiorem. Quod si quid mihi acciderit humanitus, curabitur ut tibi cedat aliqua portio non contemnenda. Tu vide quid per parentes & negotia liceat. Parentes suum potius quam tuum agunt negotium. Quærunt columnam in quam domus inclinata recumbat. Et hic est fere affectus parentum idiotarum. Protrudunt aliquem è liberis in cucullam aut sacerdotium, persuadentes sibi tuta omnia, si quem Deo dedicent qui pro se oret. At interim interdum sibi parant qui ipsis male precetur. Sordidis istis negotiis consumes optimos vitæ annos; etiamsi cætera essent ut velles, suaderem tamen ut à parentibus te sejungeres. Volunt perpetuo imperare, nec meminerunt quare filii dicti sint liberi. Reverentiam & charitatem oportet esse perpetuam, imperium non item. Vides quanta invidia nunc laborent qui solent in summo esse precio. Si animus rapitur ad hoc religionis genus, obtempera spiritui tuo: sin abhorret ante justam ætatem, nec tibi libet aut licet ad nostrum remigrare contubernium, poteris apud *Damianum a Goes* sat commode vacare studiis. Si quid mea commendatio vel apud illum vel apud alios tibi prodesse poterit, scias nusquam defuturam. Si resignares tuam præbendam hac conditione, ut cui traderes numeraret tibi ad sex annos sexagenos coronatos, post liber futurus à pensione, posses ea pecunia libere vacare studiis. Interim commodior aliqua fortuna affulgeret. Si te huc recipis, velim id maturius fieri. Ego vestram *Burgundiam* cogito, sed valde metuo ne valetudo me hic alligatum teneat. Epistolam *Odoni* ac *Philenii* cupide legi, ad te quidem scriptam, sed de me totam. *Scaliger* rursus evomuit nescio quid libelli in me, quemadmodum & *Petrus Cursus*. Neutrum vidi. Pro munusculis tuis habeo gratiam, libenter relaturus ubi dabitur commoditas.

A Ficos hic habuimus ante mensem *Lugduno*. *Guletta* An. picturam è *Roma* miserat *Anselmus Ephorinus*. Habes 1536. simpliciter expressum & meum erga te animum, & consilium absque fuco. Reliqua tui erunt judicii, quod precor ut tibi Dominus quam prosperrimum suggerat. Me in omnibus experieris amicum ex animo. Bene vale. *Basilea* 11. Martii, Anno 1536.

Philippi Montani ad te epistolam inclusam inveni in vase, dum excuterem. Profluvio ventris jam ultra decem dies debitor usque ad mortem. Hanc epistolam bis misi, dubitans an prius exemplar sit redditum. Vale.

EPISTOLA MCCXCVII.

B *Erasmus Rot. Francisco Bonualoto Thesaurario S. P.*

PRO donato vino fane quam eleganti habeo gratiam. Sed quoniam ingenue mentis est, cui multum debeas, ei debere velle plurimum, oro ut pristinis tuis in me beneficiis unum addas, quod erit omnium gratissimum. Senectus in dies ingravescit, morbus urget acrius. Vehementer egeo auxilio *Gilberti Cognati*, qui multorum annorum convictu novit omnia mea. Sed ut audio involutus est istic nescio quibus tricis litium, à quibus tua ope poterit facile explicari. Recipiet ille quasvis conditiones, modo vel paululum habeant acquiritatis. Adjuvabit hac parte *D. Petrus Richardotus* Officialis, si per te fuerit monitus, sique apud Senatum *Dolensem* tuum præstiteris patrocinium. Hic, mihi crede, à Sectis nihil est periculi. Nemo nobis verbo molestus est, nec vellem habere domi qui novis dogmatibus esset infectus. Quod si Deus dederit aliquid virium, ut liceat commigrare *Besontium*, hic *Gilbertus* fuerit mihi valde necessarius: nam alter famulus nescit *Gallice*. Hic si præstiteris amicum, quem hactenus semper præstitisti, me jam olim tibi devinctissimum reddideris multo devinctiorem. Demiror *Dola* tantum posse duos *Franciscanos*. *Colloquia* & venduntur & excuduntur *Lutetia*, & *Dola* exsulant. Qui dicunt in illis aliquid esse hæreticum, sive docti sunt sive indocti, mentiuntur. Id liquido perspiciet qui legerit meas *Declarationes*. Dominus te servet incolumem, vir clarissime. *Basilea* 17. Maji, Anno 1536.

EPISTOLA MCCXCVIII.

Erasmus Rot. Consiliario cuidam S. P.

OMNES boni publice tibi debent plurimum; vir clarissime, qui in ista constitutus dignitate, constanti animo stamen usque rerum teneas: nam sinceri Judicis præcipuæ partes sunt, ut malos coerceat, bonos ab improborum injuria vindicet. Ego vero privatim etiam tibi debeo, quod olim in *Goelenii* causa effeceris, ut ille justa consequeretur, & post eodem animo conatus sis manifestam injuriam ab eo depellere. Hujusmodi rixas nobis suscitant *Harpyiæ Romanenses*, ut nec apud *Gallos*, nec apud *Scotos*, nec apud nos ullum sit sacerdotium, pro quo non sit annis aliquot litigandum. Optarim *Anglos* eum Pontifice concordēs esse. Illud tamen jam olim bene provisum est ab illis, ne quid litium apud ipsos excitet *Romana* Curia. Etiam si *Goelenii* causa aliqua ex parte laboraret, tamen vir ille, qui sua doctrina & juvat & ornat Cæsaris ditionem, dignus erat, qui Judicis favore sublevaretur. Nunc quum causa sit justissima, quam indignum est, talem virum à publica utilitate ad istas turbas avocari, cum summo studiorum detrimento, nec sine jactura auctoritatis, qua Concilium istud semper polluit apud *Brabantos*. Spero *Goelenium* bonorum virorum auxilio jam tranquillitati studiisque redditum esse. Quod si nondum contigit, etiam atque etiam rogo, ut illi eum animum præstare pergas, quem hactenus præstitisti. Hoc officio tibi devincies omnes, qui vel liberalibus studiis, vel istius Concilii favent auctoritati. De me nihil dicam, qui jam olim sum

An. in ære tuo totus. Vale. Datum Basilea 29. Maji, An. 1536. NO 1536.

EPISTOLA MCCXCIX.

Erasmus Rot. M. Conrado Goclenio S. P.

SCRIBE, inquis, Cancellario, quasi habitem *Mechlinia*. Hic vix intra quatuor menses contingit, cui literas recte committamus, si tamen contingit ullus. Si literæ tuæ venissent ad nundinas, potuissem per nundinas respondere. Nunc quando hæc epistola ad te perveniet? Interim spero tua causa feliciter catastrophæ fortita fuerit. Scripsi tamen. Quum epistola tua mihi redderetur, sic eram afflictus, ut nunquam in vita gravius. Itaque per dies aliquot, ne legere quidem potui. Mihi nunquam arrisit *Antuerpiensis* Præbendæ negotium. Id posteaquam eviceras, credebam nihil non successurum. Quod si nunc quoque successerit, suaserim tamen, ut aliqua commoda conditione te submoveas ab illo grege. Ad absentem non multum redibit emolumenti; si præsens, erit tibi vivendum in loco pestilenti, serviendum convivii, desidendum totos dies in Capitulo, simulandum ac rixandum. Si quæ te urget necessitas, scito meam pecuniam esse tuam. Suspicio harum molestiarum *reviviscit* esse eum, qui *Scaligeros*, *Doletos*, & *Merulas* in me subornat. Non

A fat habet homo, *Judaice* vindex, impetere me, nisi AnD & meos impetat. In furioso Dialogo *Doletis* vexatur 1536 *Morm*: habet *Leodii*, qui suffundit frigidam, & hominem ad malitiam instruit. Heroïnâ à *Nassauwen Hispanum* quidam huc venientem suis literis commendarat. Me jubes ad illam scribere, & ego nescio ubinam agat. Significabas enim discessuram. Si mea bene novisses, debebas illi respondere, me necessario valetudinis causa reliquisse *Friburgum*, hoc animo, ut *Ecclesiasta* absoluto *Besonium* peterem, ne non essem in ditione Cæsaris, sed hic ingravescent valetudo cogit hybernare. Hic enim, quanquam sum apud amicos sincerissimos, quales *Friburgi* non habebam, tamen ob dogmatum disensionem malim alibi finire vitam. Utinam *Brabantia* esset vicinior. Nescio an mihi fuit commodum causam tuam Cancellario commendare ob *Panormitanum*, quem alienare non expedit. Opinor tibi redditas literas, quas per nundinas superiores misisti, tibi, *Rutgero*, *Andrea*, *Lypso*, & *Scheto*.

B Quid necesse fuit, *Rutgerum* interpretari *Græcas Institutiones* è *Latino* versas? conducibilius erat interpretari *Demosthenem*, *Lucianum*, si quid habet casti, *Tragœdias* gravibus sententiis refertas, ac similes *Auctores*, unde discitur *Græci* sermonis elegantia. Sed ille totus ad quæstum spectat, & graviter perdit istud *Collegium*. Vale. Basilea 28. Junii, An. 1536.

APPENDIX

EPISTOLARVM,

QVAE LOCO SVO REPONI NON POTVERVNT.

EPISTOLA I.

Joannes Sixtinus charissimo suo Erasmo S. P. D.

An. *
1497.

M

IRIFICE me delectavit vel aculeatum litterarum tuarum acumen, praterquam in loco desiderata mea simplicitatis, quod vulnusculum etsi aliquantum male me habet, ita tamen & tam artificiose curas, ut queri non audeam, adductis præsertim rationibus aliquot, quibus vel gravi viro (cui non essem ut tibi notus) in suspicionem fuci fraudisque venire possem. *Constans* Thalei prædicatio, *Copix* tua exemplar non dono mihi, sed tibi reddendum à se traditum fuisse, perpetuum meum silentium in crebra ipsius *Copix* mentione, quod vel casu interruptum fuisset, si simplicitas mihi me constitisset, moverent profecto prima specie gravem, nedum levem hominem. Si moriar, mi Erasme, haud audio animo conscientiae moriar, quam dati mihi libelli. Nam quos discessurus non potuit libros divendere, eos dedit alios aliis amicis suis, partim Alano, partim mihi, credo item *Shurley*, sed nihil temere affirmabo: mihi tuus partus datus est, quod sciebat gratissimum mihi esse quicquid esset tuum; cuius indicem atque titulum haud memini certe an legerim, (nam nunquam paginam legi quod sciam) reservata per otium mihi integra lectio, quod *Bomæ* per studia legum minus mihi dabatur. Itaque facile accidere potuit simplici homini taciturnitas in crebra mentione *Copix*, cum, quod sciam, nunquam ille titulus succurrebat mihi. *Ista* fortasse acumini tuo videbuntur frigidiora, sed profecto, quod sciam, nihil tibi mentitus sum, neque quicquam callide egi, doleoque vehementer istum casum accidisse. Oro igitur, (id quod plane confido te facturum) ut deleas omnem suspicionem, si quam de me suscepisti fraudis atque astutiae, quanquam id jam videris fecisse, cum dicis eam veluti nubeculam amoris vim facile absorbuisse, curaue tibi fuisse inven-

* Forſitan, ſed. † Videtur legendum, mea.

D tionem loci propinquo meo: id quod effecturum *Bovillus* pollicetur. Quod autem negas tua in me officia prater amorem agnoscere, facis tu quidem pro animo tuo celsi atque generoso, qui pro consuetudine tua universis beneficiendi debita optimo cuique officia tua iudicas. Ego autem agnosco, agnoscamque dum vivam, idque prae me semper feram. Spes maturi adventus tui vehementer *Decanum* nostrum exhilaravit, qui in eum XL. *†* habet paratos, nisi tibi ante adventum tuum *Cantabrigiam* mittat. Utinam hic esses, ac esset ea nobis fortuna, ut nunquam divelleremur. Essentque vini, non epistolares, inter nos sermones, quos tandem elicui, arbitratus (non tamen omnino, nam id nunquam potui) me prope expunctum ex amicorum albo, cum inter tam crebros *Epistolarum* tuarum fasciculos nullam ad me vidi datam, quod si ad nullos misisses, tribuisses id optimis tuis occupationibus, ut tu debes meis, quod ad neminem scripsi. Cum autem tantum videbam tibi suppeditatum spatii, ut non semel ac iterum, sed sapissime sarcinulas litterarum, id est, marsupia plena *Epistolarum* mitteres, existimabam vel unam me quoque accepturum, si suum in albo locum meum nomen tenuisset, quamquam hac quoque argute occurris, salute mihi in aliorum litteris adscripta. Sed quid plura, mihi satisfecisti, si satis tibi ego sum expurgatus, supra tuam opinionem triumphabo. Vale, amice suavissime. Tardioris mea responsionis causa est, quod serius quam putes reddita sunt mihi abs te litteræ* ad 15. Cal. Decembres, quas natali *Simonis & Judæ* dedisti. Iterum etiam atque etiam vale. Londino 20. Novembris, Anno 1497.

EPISTOLA II.

Jodocus Badius Ascensius Des. Erasmo Rot. S. D.

* ENIMVERO, Erasme disertissime, non possum candido tuo, atque gravi, de Valla nostro, iudicio non An subscribere: ut enim nullum æque consentis invidiam, ita 1503

Tom. III. Dd d d d su-

† Istud signum, prout in MS. exstat, hic exhibemus: forſan denotat cantharos, vel quid simile. * Ex habentur supra pag. 9. Epist. XIII.

An. 1513. *studiosorum omnium non infamam & gratiam & benevolentiam meruis: nam, sicut in Doctrina Christiana recte sentit divus Augustinus, in una lingua subobscura ac aliterius collatione sunt illustrata & aperta; qua tandem invidia, si eos laeos, in quibus Latina exemplaria ab Graeco exemplari modo discrepant, modo etiam frigent, in medium afferat; nisi id illi forsitan invidemus, quod tanto nos labore levavit. Sed desino stomachari; spero enim fore, ut Venatio * tua omnibus divina lectionis studiis ut est gratissima, ita sit & jucundissima. Vale. Parisiis 8. Martii, Anno 1505.*

EPISTOLA III.

Erasmus Rot. Ammonio suo S. D.

An. 1513. *BELLE* haec mihi fuit usque ad nidorem hypocaustorum, quae nuper incendi coepta sunt. Hieronymus in processu est. Novum Testamentum jam aggressi sunt; ego nec manere possum ob intolerabilem nidorem aeternorum, nec abire ob opus incoeptum, quod sine me nullo pacto possit peragi. Helvetii nostri magnopere stomachantur adversus Gallos, quod sibi in acie non cesserint civiliter, ut olim cesserant Angli, sed machinis suis multos dissipaverint. Redire domum aliquanto pauciores quam exierant, laceri, mutili, sauci, signis dissectis: proinde pro epiniis celebrant parentalia. Epistolam ad Leonem cum aliis nonnullis curavimus edendam, sed locupletatam: si quid responsum est, quod ad me vehementer pertineat, significa tuis literis, sed caute. Si valetudo patietur, commorabimur hic usque ad natalem Christi: sin minus, aut Brabantiam repetemus, aut Romam recta. Eboracensis donavit me Praebenda Tornacensi, sed ad idem idem, si quid noventur res. Hujus Commissarius, schedis publicitus affixis, fuit excommunicatus in Flandria, tanta illi Eboracensis reverentia. Vivit, valet, ac triumphat Episcopus ejus loci, vir nobilis, doctus, ac potens. Accepimus tamen: nihil enim facilius quam amittere. Optarim Epigrammata tua si fieri possit, quod & antehac scripsi. His literis facile ignosces, si scias, quibus ejusdem generis obruar laboribus. Bene vale, doctissime Ammonio, & Erasmo fac sis qui fuisti semper. Basilea 2. Octobris, Anno 1513.

EPISTOLA IV.

Joannes Coletus Erasmo Rot. S. P.

* *Q*UID non probabo? ita scribis. Quid est Erasmi, quod non probem? legi epistolam † istam tunc de studiis cursum, quoniam pedetentim per occupationes adhuc non licet. Inter legendum non solum probo omnia, sed admiror sane & ingenium tuum, & artem, & doctrinam, & copiam, & eloquentiam. Sepe optavi ad istum modum instituerentur pueri schola nostra, quemadmodum diffinisti faciendum esse. Sepe etiam optavi, tales essent praeceptores, quales sapientissimo descripsisti. Quando veni ad eum locum in extrema epistola tua, ubi proferis te paucioribus annis posse adolescentes perducere ad mediocrem utriusque lingua eloquentiam, quam isti litteratores ad balneum. O Erasme, quam tunc optavi te praeceptorem in schola nostra. Sed habeo spem te allaturum nobis aliquid adjuvanti, vel in instituendis praeceptoribus nostris, quando discesseris ab istis Cantabrigiensibus. Servabo exempla tua ut jubes integra. De Linacro nostro faciam quod consulis & amanter & prudenter. Non desinas nobis perquirere hypodidascalum, si isthic sit aliquis, talis qui non superbiat, quique non dedignetur sub primo magistro esse. Quod scribis dimicantem te nonnunquam mei causa cum istis Scoti militibus, gaudeo me habere talem pugilem & propugnatorem.

* Alludit ad Epistolam CIII. in qua Erasmus agit de Laurentii Valla Annotationibus in Novum Testamentum, quas dicit se reperisse in perverusta quadam Bibliotheca, dum in ea vagaretur.

† Quae est CXLIX.

A *mei. Sed est iniquum tibi certamen & inglorium: quid enim laudis est tibi, si abegeris & confoderis muscas?* Quid gratia promereberis a me, si prostraveris arundines? est dimicatio magis necessaria quam magnifica aut strenua; et utique praebeat sollicitudinem & amabilem curam, quam habes mei. Perge, Erasme, in dando nobis Basilio, qui dabis nobis Elaiam. Bene facies meo iudicio, & tibi optime consulis, si imiteris Diogenem, & paupertate delectatus te regem regum esse, forsitan contentus numerorum numeris, & fortunam assequere. In viris Christianis mundus sequitur fugientes: unde coelestiales & opas in Ecclesia, nisi ex fuga? Sed scio, non placent tibi ista paradoxa. Quod scribis de Richardo Croco, miror, quid ego cum pecuniis aliorum? unde iudices aut suspicere apud me esse pecunias quoquo modo mihi creditas? Non adito moriturus, non blandior pecuniosis viduis, non immisceo me in Testamenti divitiam, non quero familiaritates locupletum, non laudo peccata eorum, non iubeo redimant scelera sua pecuniis arbitrio meo positum. Crede, apud nos qui non est id genus hominum, non facile habebit pecunias elemosynarias. Ego meas solum pecunias tracto, quas in quam partem effundo, tu nosti. Sed subrisi, Erasme, & simul amavi istam tuam innatam simplicitatem, quod in ista odiosa tua mendicitate egisti potius causam aliorum quam propriam. Summa est, ut nihil habeam aliena pecunia pro aliis, ita si humiliter mendicaveris, habeo aliquid propria & mea pecunia pro te, quod si petas inverecunde, paupertas paupertatem saltem pauperime adjuvabit. Vale, & saepe, te quaeso, ad me scribito. Tuum Jo. Coletus. Londino, Anno 1513.

EPISTOLA V.

Joannes Reuchlin, Phorcensis, Erasmo Rot. S. P. D.

* *A* CAESARE Maximiliano, Imperatore nostro, iussus An. 1514. Consilium de libris Judaeorum concremandis scriptum. Quod quidam Theologiae professores Colonienenses impugnavunt, non ut doctores decessit, sed cum gravissimis in nomen meum injuriis & convitiis, ut levissimorum scurrarum est in more. Cum autem defendissem famam meam, ut debeo, Apologia edita, tum iidem exacerbatius collegerunt adversum Consilium multo falso & detestandis calumniis, per quod facinus colore sumto, ut me ignobili vulgo defamarent, statuerunt eundem Consilii mei libellum, quem Oculare Speculum inscripsi, per Fratrum Predicatorum Inquisitorem in Maguntina civitate comburere, quod invito Predicatoribus, qui tum muscarum numero, cum caletur, aderant, ego jure ac ingenio averti, appellans Sedem Apostolicam: qua deinde totam causam Episcopo Spirensi commisit, & inhibuit omnibus iudicibus & personis, ne aliquid in causa Ocularis Speculi novarent, vel attentarent, sub poena excommunicationis. Processit itaque praeordinatus Iudex Apostolicus; & Fratres Predicatores suum miserunt Procuratorem, sed non legitimum, in contemptum & irrisum iudicis, & mei praedictum, ut me via deverterent. Interea Fratres Predicatores libellum eundem lite pendente, & post inhibitionem ipsis publicatam, inter se Coloniae combusserunt: sed nihilominus perpetuo Iudex Apostolicus processit, & sententiam diffinitivam de consilio Theologorum & jurisperitorum hanc videlicet tulit, quam tua humanissima in omnes bonarum litterarum amatores benevolentia mitto. Ut si ab invidis ante annum ego Suevus & ad Hercynium jugum habitans, apud Anglos ac Britannos meos sine notatus, nunc saltem per tuam defensionem contra librorum incendiarios restituar. Feliciter vale. Karvion à eoc. Francofordia in nundinis Aprilibus, An. 1514.

EPISTOLA VI.

Joannes Borfalus Domino Erasmo Rot. S. P. D.

A CCEPI estate proxima terna a te litteras, postremas autem adhuc sex menses, per Dominum Joannem Sixtinum, cui comes erat Augustinus Aggeus, qui pra-

An. 1514. *ter ea, quae tu scripsisti, multa mihi de tuis studiis, omniumque rerum tuarum statum narrabant, canabamus enim una, & postridie erant praeferri mecum, nisi prius hinc soluissem, in Frisiam navigaturi. Eos aliquanto post operiebar hac ad te redituros, id enim ita futurum promiserant, eramque tuis daturus ad te litteras. At ubi aliquot mensibus frustra expectassem eos, magna aliam investigassem scribendi ad te oportunitatem, serviente post compluribus mensibus hyeme vehementissima, factum est ut nihil adhuc tibi rescripserim: quare nunc vel tandem malim quendam, qui ad Decanum Sancti Pauli Londinensem proficiscobatur, quamquam nesciebam quo se loquaciter convenire possint, sperabam tamen opera & cura Decani eas facile tibi redditum iri. Nolui itaque amittere occasionem tantam, quam vel paucis pro temporis angustia tibi scriberem, copiosius post scripserim, ubi certior offeretur, qui quod scripsero perferat. Habeo multo maximam humanitati tuae gratiam, qui non gravatim mihi, qua isthic conditione & spe vivas, quidque in studiis componas quotidie novi, significas. Gratissimum enim & jucundissimum mihi est audire de tua bona valetudine, de rerum tuarum prospero successu, deque operibus, qua ex tua officina emittuntur quotidie, & singulari omnium eruditorum gratulatione & admiratione excipiuntur, siue tu ex optimis Graecis Latina facias itidem optima, siue sacra tractes professione ista & doctrina singulari in primis digna, siue in profanis verseris, ut graviorum studiorum labores & tedia hoc veluti solatio interrim foras facilius. Nihil autem est, quod mihi accidere possit hoc tempore gratius, quam si quid eorum accipere possim, qua tu in Novi Testamenti castigationem, vel in Hieronymianarum Epistolarum elucidationem scripsisti, renumerabo libens mercedem, non dico dignam, (quod enim satis dignum istiusmodi pretiosissima mercis pretium?) sed quam aliunde accipere possis. Quod quidem fuerit minime difficile, si jam haec tua annotationes seu castigationes excusoribus sint commissa. Donavit mihi Augustinus Aggeus recens tum impressum Plutarchi librum De tuenda bona valetudine: is nuper, ut omnia tua plausibilia sunt doctis, quia à te Latinitate donatus, Lovanii excusus est. Ceterum de mea valetudine accipe pauca, ea qua tibi erant non injuncta, utinam possint etiam esse utilia, ut me facias, quam primum potes per otium & occasionem, de rebus tuis omnibus certiores. Ego, ut tibi scripsi ante annum, sacerdotium habeo Middelburgi, Prabendam vid. Canonicaem quam vocant, eam mihi dedit inaudita hoc seculo beneficentia Philippus Hispanus, nihil merito, non ambiens, imo ne cogitanti quidem, nedum non speranti. Hic fuit nuperrime compluribus diebus nobiscum, cum eo multum saepe sermonem habui variis de rebus, & subinde de litteris sedit enim non illitteratus, sed litterarum & litteratorum amantissimus, & perquam studiosus. Feci autem, ut semper soleo quoties incidit colloquium de litteris, honorificam tui mentionem: percunctabatur autem sedulo quam commode isthic, quantave spe viveres, respondi ei partim qua ex tuis Epistolis, partim qua ex Sixtino & Aggeo audieram, & ea omnia tamen, quatenus tuam famam tuamque estimationem non minuerent, sed augerent. Ostendi ei complures à te conscriptos libellos; dono autem dedi politissimum, & egregie adornatum librum Lacubrationum tuarum, inter quas est Enchiridion Militis Christiani: id Opus perlegit antequam discederet à nobis, & vehementissime laudavit, teque, quem antea amaverat, jam cepit vehementissime admirari, bene precabatur & optabat tibi esse in his nostris regionibus: inanebat enim se, si quid unquam posset, tibi libentissime adfuturum; incendi ego hominem quoad potui, & huic in te amoris materiam multam meis verbis subjeci. Atque ut scias cujusmodi sit hic meus Philippus beneficentissimus, Philippo nostro, olim à te laudato, forma & natalibus longe inferior, sed benevolentia ac potius beneficentia virtute, neque illi, neque hominum cuiquam iudicio cedens: conterraneus tibi est, ac plane vicinus proximus, atque etiam tui hoc nomine amantissimus: scis*

An. 1514. *enim non procul ab oppido Roterodamo arcem esse quandam, qua vulgo dicitur Spangen, hanc alii Spangam, alii Hispaniam vocamus; inde ipse, & pater, caterique progenitores nomen habent: Gens ea est inter Hollandicas & honesto loco semper habita, & antiquitate, nedum nobilitate, memorabilis, hinc ille prognatus, & nomen fert Gentis, & quia natus maximus, etiam potiore hereditatis paterna partem obtinet; mater autem ejus proximo sanguinis vinculo juncta Domino Bergensi erat, & illum fratribus; scis quos dicam: nata videlicet ex Gente apud Brabantos nobilissima Grimbergenium, unde & Bergenses hi fratres sunt editi: fratres hi Bergenses & Philippi mei mater erant, si recte memini, è duobus fratribus geniti. Scis qua commendatione fueris, atque si etiam nunc, ut arbitror, apud illam familiam, unde etiam Principi Vericensi tuo contigit uxor. Habet hic meus Philippus fratrem in Canobio Bertinico, qui praerogativa quadam, & privilegio Pontificis summi, adiutor datus est & in sacris & in profanis negotiis Abbati Bertinico, successor ei demortuo ex eodem privilegio futurus. Abbas ipse, annus jam confectus, meditatatur rerum omnium curam & gubernationem illi nado communcicare, sed soli committere, ut vivens experietur cujusmodi ipse successorem sibi delegerit; quod si sit, vides quanta erit ejus viri potestas & auctoritas, illiusmodi natalibus edito, primarius in principali aula nostra Gentibus, Bergensi, atque aliis item aliquot conjunctissimus, cum ipsa sua fortuna potentissimus. Apud eum nihil non poterit Philippus meus patronus, quippe ejus frater, quo uno curante, & omne negotium suscipiente, atque etiam impensas & sumptuum faciente, res Res. † Romae non ita pridem transacta est. Hac scribo tibi verbosius, non modo ut mihi gratuleris talem natum patronum, ut tecum cogites, si quid hac quoque in rem tuam facere possint aliquando, pollicitus est mihi Philippus (ut aperte dicam) sicubi tibi commodare poterit, futurum id libentissime, praesertim si quid erit, in quo fratris hac ampla dignitas, & sua apud fratrem auctoritas valebunt. Bene vale, & meum hoc multiloquium fer, obsecro, non moleste, profectum videlicet ex meo in te vehementissimo amore. Adjuxi his meis litteris, etiam alias ad me datas ex Dieft oppido Brabantico, nomen scribentis, professionem, & eruditionem quoque ipsam facile cognosces: studiosissimus est jampridem litterarum Graecarum, siue praeceptore, itaque credo non multum eum proficere. Amantissimus est tui, & mihi charissimus: eum tibi commendo, oroque te, ut vel paucis illi rescribas, & quod scripseris mittas ad me Middelburgum, curabo ego ut illuc perferatur, facies rem mihi minime amici causa ingratam, illi certe longe gratissimam. Iterum optime vale. Ex Middelburgo Zelandiae 20. Aprilis, Anno 1514.*

EPISTOLA VII.

Andreas Ammonius Erasmo suo S.

* SEMPER occupationes meas causer oportet, quas hic, cui has litterulas dedi, poterit forsan tibi explicare. Non potui ad tuas litteras*, quas mihi novissime ex divo Audomaro scripsisti, respondere maturius, rescripsi ad alias tuas, ut ex hoc exemplo, quod his junxi, cognosces. Litteras misi ad nostrum Paceum, sed nescio utrum illi fuerint reddita, tibi non fuisse redditas satis intelligo. Pontifex rescripsit humanissime, & spem tibi optimam dedit, huic etiam Regi te perquam diligenter commendavit, ejus litteras, quas Breves vocant, tibi servo, & te hic quamprimum videre cupio: da operam, mi Erasme, quantam potes, ut valeas, & me ama, nam à te amari vehementer gaudeo. Londino 22. Junii, Anno 1514.

† Ita scriptum erat in MS. forsan Reuchlinum intelligit, nam hoc anno lis, quam ipsi Praedicatores intenderant, erat composita: vide ipsius Reuchlini epist. p. 1524. ubi hac de re agit.

* Vid. Epist. CLVIII.

EPISTOLA VIII.

Reverendo Patri Servatio Erasmus S. D.

AN. * **H**UMANISSIME Pater, litteræ tuæ, per plurimorum manus jactatæ, tandem ad me quoque pervenerunt jam *Angliam* egressum, quæ mihi sane voluptatem incredibilem attulerunt, quod veterem illum tuum in me animum adhuc spirant. Paucis autem respondeo, utpote ex itinere jam scribens, & ad ea potissimum quæ tu scribis ad rem maxime pertinere. Tam varia est hominum sententia, & suis cuique avium cantus, ut omnibus satisfieri non possit. Ego certe hoc sum animo, ut quod sit factum optimum, sequi velim, testis est mihi Deus. Nam si quid olim juveniliter sensi, id partim ætas, partim rerum correxit usus. Nunquam fuit consilium, vel vitæ genus, vel cultum mutare, non quod probarem, sed ne cui scandalo essem. Scis enim me ad id vitæ genus Tutorum pertinacia & aliorum improbis hortatibus adactum esse magis, quam inductum. Tum *Cornelii Wersemi* convitiis & pudore quodam puerili fuisse retentum, cum intelligerem mihi hoc vitæ genus haudquaquam aptum esse. Nam non omnibus congruunt omnia. Jejuniorum impatiens semper fui, idque peculiari quadam corporis ratione. Semel excitatus à somno, nunquam potui redormiscere nisi post horas aliquot. Ad litteras tantum rapiebatur animus, quarum istic nullus usus, adeo non dubitem, quin si in liberius vitæ genus incidissem, non solum inter foelices, verum etiam inter bonos potuissem numerari. Itaque cum intelligerem me nequaquam esse idoneum isti generi vitæ, & coactum, non sponte, suscepisse, cum quia receptum est publica nostri seculi opinione, piaculum esse à semel suscepto vitæ genere desistere, decreveram & hanc infelicitatis meæ partem fortiter perpeti. Scis enim me multis in rebus infortunatum esse, ac unum hoc cæteris omnibus gravius semper duxi, quod in hujusmodi vitæ genus detrusus essem, à quo cum animo tum corpore essem alienus; Animo, quod à ceremoniis abhorrerem, & libertatis amans essem; Corpore, quod etsi maxime placuisset vitæ institutum, corporis natura non ferebat ejusmodi labores. At objiciet mihi aliquis annum probationis, ut ajunt, & ætatem maturam. Ridiculum, quasi quis postulet, ut puer anno xvii. maxime in litteris educatus, seipsum norit, quod magnum est etiam in sene, anno uno id discere potuerit, quod multi cani nondum intelligunt. Quamquam ipse nunquam probavi & gustatum jam multo minus, sed his, quas dixi, rationibus sum irretitus. Tametsi fateor eum, qui vere sit bonus, in quovis vitæ genere bene victurum. Nec diffiteor me ad magna vitia fuisse propensum, non tamen usque adeo corrupta natura, quin si commodus accessisset gubernator & vere *Christianus*, non indoctus, superstitiosus, potueram ad bonam perducere frugem. Hoc igitur spectavi interim, in quo vitæ genere minime malus essem. At id sane, ne affectum puto, vixi interim inter sobrios, vixi in studiis litterarum, quæ me à multis vitiis avocarunt. Licuit consuetudinem habere cum viris vere *Christum* sapientibus, quorum colloquio factus sum melior. Nihil jam jacto de libris meis, quos fortassis vos contemnitis. At multi fatentur se redditos eorum lectione non solum eruditiores, verum etiam meliores. Pecuniæ studium nunquam me attigit, famæ gloria nec tantillum tangor. Voluptatibus etsi quando fui inquinatus, nunquam servivi. Crapulam, ebrietatem, semper horui, fugique. Quoties cogitabam de repetendo contubernio vestro, succurrebat invidia multorum, contemtus omnium, colloquia quam frigida, quam inepta, quam non sapientia *Christum*, convivia quam laica, denique tota vitæ ratio, cui si detraxeris ceremonias, non video quid relinquant expetendum. Postremo, succurrebat corporis imbecillitas, quæ jam ætate, morbis ac laboribus aucta est, quæ facit, ut nec vobis sa-

tis facturus essem, & me ipsum occiderem. Jam annis aliquot obnoxius sum calculo, gravi sane malo & capitali. Jam annis aliquot nihil bibo nisi vinum, idque cogente morbo, non fero quemvis cibum, nec cælum quidem quodlibet, nam morbus hic facile recurrens maximam postulat vitæ moderationem, & novi cælum *Hollandicum*, novi victus vestri rationem, ut de moribus nihil dicam. Itaque si rediissem, nihil aliud fuisset affectus, nisi quod vobis molestiam attulissem, mihi mortem. Sed tu forsitan bonam felicitatis ætatem existimabas inter confratres emori. At fallit ac imponit ista persuasio, non solum tibi, verum etiam propemodum universis, in loco, in cultu, in victu, in ceremoniis quibusdam *Christum* & pietatem collocamus. Actum putamus de eo, qui vestem albam commutat in nigram, qui cucullam pileo verterit, qui locum subinde mutet. Ausim aliud dicere, magnam pietatis *Christiana* perniciem ex istis, quas vocant, religionibus exortam esse, tametsi pio fortassis studio primum inductæ sunt. Deinde paulatim creverunt, & in sex millia discriminum sese sparserunt. Accessit summorum Pontificum auctoritas, at nimium multa facilis & indulgens. Quid enim laxis istis religionibus conspurcatus, aut magis impium? Jam enim ad laudatas si te conferas, imo ad laudatissimas, præter frigidam quædam & *Judaicas* ceremonias, haud scio quam *Christi* reperies imaginem. Ex his sibi placent, ex his alios judicant & condemnant, quanto magis est *Christi* sententia, totum Orbem *Christianum* unam domum, & velut unum habere Monasterium, omnes Canonicos & confratres putare, baptismi sacramentum, summam religionem ducere, nec spectare ubi vivas, sed quam bene vivas? vis ne sedem stabilem figere, quod ipsa etiam suadet senectus? At laudatur *Solonis*, *Pythagoræ*, *Platonisque* peregrinatio, vagabantur & Apostoli, præcipue *Paulus*, divus *Hieronymus*, etiam Monachus, nunc *Roma*, nunc in *Antiochia*, nunc alibi atque alibi, & canus etiam sacras prosequitur Litteras. At non sum cum hoc conferendus, fateor, sed tamen nunquam mutavi locum, nisi vel peste cogente, vel studii causa, vel valetudinis. Et ubicunque vixi, (dicam enim de me arrogantius, sed tamen vere) probatus sum à probatissimis, & laudatus à laudatissimis. Nec ulla est regio, nec *Hispania*, nec *Italia*, nec *Germania*, nec *Gallia*, nec *Anglia*, nec *Scotia*, quæ me ad suum non invitet hospitium. At si non probor ab omnibus, quod nec studeo, certe primis omnium *Rome* placeo, nullus erat Cardinalis, qui me non tanquam fratrem acciperet, quum ipse nihil tale ambirem, præcipue vero Cardinalis *S. Georgii*, Cardinalis *Bononiensis*, Cardinalis *Grimanus*, Cardinalis *Novoforensis*, & hic ipse, qui nunc Pontifex maximus est, ut ne dicam, de ipsis archidiaconis & viris eruditis, atque hic honos non tribuebatur opibus, quas nec habeo, nec desidero, non ambitioni, à qua semper fui alienissimus, sed litteris duntaxat, quas nostrates rident, *Itali* adorant. In *Anglia* nullus est Episcopus, qui non gaudeat à me salutari, qui non cupiat me convivam, qui nolit domesticum. Rex ipse paulo ante abitum, quum essem in *Italia*, scripsit ad me suapte manu litteras amantissimas, nunc quoque de me sic loquitur, ut nemo honorificentius, nemo amantius. Et quoties eum saluto, blandissime complectitur, & oculis amicissimis intuetur, ut intelligas eum non minus bene de me sentire, quam loqui. Regina conata est me sibi præceptorem adfiscere. Nemo est qui nesciat, quin si vel paucos velim menses in aula Regis vivere, quantumlibet sacerdotiorum accumulaturum, sed ego huic otio meo ex studiorum laboribus omnia posthabeo. *Canuariensis* Episcopus, totius *Anglia* Primas, ac regni hujus Cancellarius, vir doctus & probus, me sic amplectitur, ut si pater esset aut frater, non posset amantius. Et ut intelligas, hoc eum ex animo facere, dedit mihi sacerdotium centum ferme nobilium: quod postea volente me in pensionem centum coronatorum muta-

† Videtur legendum, me.

vit

vit ex mea resignatione. Ad hæc dedit dono supra quadringentos nobiles, his pauculis annis, idque nihil unquam petenti. Dedit uno die nobiles centum & quinquaginta, ab Episcopis aliis supra centum nobiles accepi gratuita liberalitate oblatos. D. Montioius, hujus regni Baro, quondam meus discipulus, dat annue mihi pensionem centum coronatorum. Rex & Episcopus *Lincolniensis*, qui nunc per Regem omnia potest, magnifice multa promittunt. Sunt hic duæ Universitates, quarum utraque ambit habere me, *Oxonia* & *Cantabrigia*: nam *Cantabrigia* menses complures docui *Græcas* & sacras Litteras, idque gratis, itaque semper facere decretum est. Sunt hic collegia, in quibus tantum est religionis, tanta vitæ modestia, ut nullam religionem sis præ hac non contemnturus, si videas. Est *Londini* D. *Johannes Coletus*, D. *Pauli* Decanus, vir qui summam doctrinam cum admirabili pietate collocavit, magnæ apud omnes auctoritatis: is me sic amat, id quod sciunt omnes, ut cum nemine, quam mecum, vivat libentius, ut omittam alios innumeros, ne sim bis molestus, jactantia & loquacitate. Jam ut de Operibus meis dicam aliquid: *Enchiridion* opinor te legisse, quo non pauci fatentur sese ad pietatis studium inflammatos, nihil mihi arrego, sed gratulor *Christo*. *Adagiorum* Opus, ab *Aldo* impressum, an videris nescio. Est quidem profanum, sed ad omnem doctrinam utilissimum. Mihi certe inæstimabilibus constitit laboribus ac vigiliis. Edidi Opus de rerum & verborum copia, quod inscripsi *Coletio* meo, Opus utilissimum concionatoribus. At ista contemnunt ii, qui omnes bonas contemnunt litteras. His duobus annis præter alia multa castigavi *Hieronymi* Epistolas, adulterina & supposititia obelis jugulavi. Ex *Græcorum* & antiquorum codicum collatione castigavi totum *Novum Testamentum*, ac super mille loca annotavi non sine fructu Theologorum. Commentarios in Epistolas *Pauli* incoepi, quas absolvam ubi hæc edidero. Nam mihi decretum est in sacris immori Litteris, in hisce rebus colloco otium meum. In his magni viri dicunt me valere, quod alii non valeant, in vestro vitæ genere nihil valiturus sum: cum tam multis doctis & gravibus viris habui consuetudinem, & hic, & in *Italia*, & in *Gallia*, neminem adhuc recepi*, qui mihi consuluerit ut ad vos me reciperem, aut qui hoc judicaverit melius. Quin & ipse felicitis memoriæ D. *Nicolaus Wittenberus*, qui te præcessit, semper hoc mihi solitus est dicere, suadens ut alicui Episcopo me potius adjungerem, addens se nosse & animum meum ac suorum fraterculorum mores, nam iis utebatur verbis lingua vernacula, sed quid potius sequar, non video. Nunc restat ut de ornatu quoque tibi satisfaciam. Semper antehac usus cultu Canoniorum, & ab Episcopo *Trajectino*, quum essem *Lovanii*, impetravi ut sine scapulo uterer scapulari lineo, pro veste linea integra, & caputio nigro pro pallio juxta morem *Lutetiorum*. Cum autem adirem *Italiam*, videremque toto itinere Canonicos nigra veste uti cum scapulari, ne quid offenderem novitate cultus, veste nigra illic uti cœpi cum scapulari. Postea pestis orta est *Bononia*, & illic qui curant peste laborantes, linteum album ex humero dependens, ex more gestant, hi congressum hominum fugitant. Itaque cum die quodam doctum amicum viserem, quidam nebulones eductis gladiis parabant me invadere, fecissentque, ni matrona quædam admonuisset, Ecclesiasticum esse me. Altero autem die, quum *Theaurarii* filios adirem, undique fustibus in me concurrerunt, & pessimis clamoribus adorti sunt. Itaque à bonis viris admonitus, occultavi scapulare, & impetravi veniam à Pontifice *Julio* II. ut ornatu religionis uterer, aut non uterer, ut mihi visum esset, modo haberem vestem sacerdotalem, & si quid ante peccatum esset ea in re, is litteris totum condonavit. In *Italia* ergo perseveravi in veste sacerdotali, ne mutatio esset alicui scandalo. Posteaquam in *Angliam* redii, decrevi meo solito uti ornatu, & demum accersito

* Forſitan, repetis.

A amico quodam primæ laudis, & in vita & in doctrina, ostendi cultum, quo uti statuissem. Rogavi, an in *Anglia* conveniret, probavit, atque ita in publicum prodii, statim admonitus sum ab aliis amicis eum cultum in *Anglia* ferri non posse, ut celarem, celavi, & quando ita celari non potest quin aliquando deprehensus, scandalum pariat, reposui in scrinio, & vetere summi Pontificis auctoritate sum usus usque adhuc. Excommunicant pontificiæ leges eum, qui religionis habitum abjecerit, qui liberius inter seculares versetur. Ego coactus deposui in *Italia* ne occiderer. Deinde coactus deposui in *Anglia*, quod tolerari non poterat, quum ipse multo maluerim uti. At nunc denuo recipere, plus gigneret scandali, quam mutatio ipsa gignebat. Habes universam vitæ meæ rationem, habes meum consilium. Cupio & hoc vitæ genus mutare, si quid videro melius. Sed in *Hollandia* quid agam, non video, scio non conventurum cum cælo, neque cum victu. Omnium oculos in me excitabo senex, & canus, qui juvenis exivi, redibo valetudinarius, exponar contemptui, etiam infimorum, solitus & à maximo honorari. Studia mea computationibus permutabo: nam quod polliceris officium tuum in inquirenda sede, idque cum maximo, ut scribis, meo commodo, quid id sit non possum conjectare, nisi forte collocabis me apud Monachas aliquas, ut serviam mulieribus, qui nec Archiepiscopis, nec Regibus unquam servire volui. Emolumentum nihil moror, nec studeo ditescere, modo tantum sit fortunæ, ut valetudini & otio litterarum suppetat, ut vivam nulli gravis, atque utinam liceat hisce de rebus coram inter nos commentari: nam litteris nec satis commode, nec satis tute licet. Tuæ enim quamquam per certissimos missæ, sic tamen aberrarunt, ut nisi ipse casu me in arcem hanc contulisset, nunquam fuero visurus, ac accepi jam à compluribus inspectas, quare ne quid scripseris arcani, ni certo cognoveris, ubi sim locorum, & nuncium nactus sis fidelissimum. Peto nunc *Germaniam*, id est, *Basileam*, editurus *Lucubrationes* meas. Hac hieme fortassis futurus *Roma*, in reditu dabo operam, ut pariter colloquamur alicubi. Sed nunc ferme æstas præterit, & longum est iter. De mora *Guilelmi Francisci* & *Andrea* sciebam ex *Rostondo* & illius uxore. Dominum *Henricum* saluta diligenter, reliquosque qui tecum vivunt omnes, in quos habeo eum animum, quem debeo. Nam pristinas tragœdias meis imputo erratis, aut si ita vis, meis fatis. Litteras tuas, tertia à *Pascha* scriptas, accepi nonis *Julii*. Rogo & salutem meam tuis piis votis *Christo* commendare non negligas, cui si certo scirem rectius fore consultum, si ad vestrum rediero contubernium, hoc die ad iter accingerer. Bene vale, quondam sodalis suavissime, nunc pater observande. Ex arce *Hannensi* † juxta *Caletum*, 9. *Julii*, Anno 1514.

EPISTOLA IX.

Udalricus Zasius Erasmo Rot.

* SESE commendat. Perfricuisse jam frontem, mægne Roterodame, mihi videbar, ut modica certe tibi scriberem, sed obstabat major divina eruditionis tua majestas, ita ob oculos obversabatur, ut non aude-rem: qui enim nulla sum iusta doctrina initiatus, quomodo sacratiora tua adyta, temeritate aliqua impia-rem? Sed Bonifacii adolescentis optimi sensu fidentior factus, qui tuam singularem humanitatem predicare non cessat, hæc rurestria ad te dedi: tantum precatus, me non quidem clientibus tuis, (nec enim me tali dignor honore) sed mediastinis certe servitiis adscribas: ero enim ita tibi à pedibus, ab atriiis, à pavimento, à verriculis, à scopis servus, ut rejectaneorum nihil sim abominaturus, dum vel vestibula tua mihi verrere concedatur. Vale, decus

Dd dd d 3 or-

† Scribendam *Hannensi*, prout legitur sup. pag. 137. ad calcem Epist. CLIX.

Ad orbis non dico Germani, sed omnium viventium splendor. Nos in Jure Civili, quod profiteamur, inedicula† quaedam pro veris intellectibus ceterorum communia sensa meditatur: in quibus mihi, ut mortales deus, praedicatis. Denno vale. Tuus Udalricus Zasius, legum & doctor, & ordinarius in Academia Friburg. Prof. Ex Friburgo 7. Septembris, Anno 1514.

EPISTOLA X.

Udalricus Zasius Erasmo Rot.

* *SESE commendat. Quamvis, vir magne, (magnam autem ideo dico, quia omnia in te summum magnitudinis gradum obtinent) quamvis, inquam, novisse potui, me non esse tanti, qui parvuli* mea litterarum tibi obstreperem, amor tamen in magnas illas animas, & in te potissimum, me perpulit, ut scripserim: proinde quia fides, neque adeo forte meas litteras tanquam incultas averfaret, temeritatis labem à me deprecari volui, qui non initiatus adyta tua accesserim. Crede igitur nulla me alia sine perpulsum, quam ut genio meo, qui in tua nomina gessit, subsistit, satisfacerem. Scio illud Vatinii ad Ciceronem, qui negat, viros magnos nisi in magnis adiri debere. Nos si cum exiguis istis te adjuvamus, non aliam fecimus, quam ut fervoris in te flagrantis flammam temperarem. Vale, vir magne, decus universi orbis. Ex Friburgo 21. Septembris, Anno 1514.*

Gerardo, viro solida eruditionis, me multis nominibus commenda, quem spero olim mihi propiorem & magis conjunctum futurum. Tuus Udalricus Zasius LL. doctor ordinarius.

EPISTOLA XI.

Erasmus Rot. Zasius suo S.

SINGULAREM eruditionem tuam cum pari conjunctam eloquentia, nuper è duobus eruditissimis, nec minus fatundis, cognovi: primum ex Beato Rhemano, mox ex Joanne Gallinario. Facetiam tuam non vulgarem ex literis intelligo: siquidem quum tu vir omni virtutum laude cumulatus, non gravatus esses nos, qui nihil sumus, politissimis literis tuis ad amicitiam provocare, quantum ego felicitatis nec optare unquam ausus fueram: mox altera epistola crimen impudentiae deprecaris, quod tantulus ad tantum heros scripseris. Ut missas faciam istas delicias, quibus apud Italos vulgo docti sese delinire consueverunt, sed ut homo Germanus cum Germano germana illa & simplici veritate agam, ipse me meo, quod ajunt, pede metior, & novi quam sit mihi curta supellex, tantum adest ut laudes agnoscam, quas tu mihi tribuis. Cæterum ex animo nostræ gratulor Germania, quæ jam olim bellicæ rei gloria florens, nunc passim tot etiam eximii in omni litterarum genere viris illustratur, quæ quidem gloria non alia neque verior, neque diuturnior: quos quamquam omnes vehementer suspicio, sicuti par est, tamen nullius stilo magis capior quam tuo, non tantum ob id quod castissimus est, & ab omni nævo purissimus, verum etiam ob id quod Politianicam illam Venerem ac delicias mire referre videtur, cujus viri ingenio semper ita sum delectatus, ut nullius æque. Porro quum in Politiano summa laudum sit eloquentia, quanto rectius te, mi Zasius, convenit suspicere, in quo, quod in tanto viro summum, in te accessorium est, & velut auctarium. Proinde debeo Beato, debeo Gallinario, per quos te primum cœpi cognoscere, sed magis tibi debeo, cujus humanissimis simul & elegantissimis literis etiam in amicorum tuorum numerum coopter: qua re nihil potuit accidere jucundius aut honorificentius. Neque vero commissurus eram, ut tu priores occupares, ni huic pistrino sic essem affixus & obligatus, ut vix sit otium capiendi cibo. Adagiorum opus ita locupletatur, ut aliud videri possit. Apparatur mox excudendus Hieronymus cum annotationis &

† Sic in MS. * Ita distincte scriptum in MS.

scholiis nostris. Adornatur Novum Testamentum nostris purgatum & illustratum scholiis. Editur à nobis recognita Copia: edetur & Similium liber. Opera quæ verteram è Plutarcho, jam formulis excusa sunt. Paratur & Seneca Annals, à me summis laboribus emaculatus. Cum horum unum quodlibet hujusmodi sit ut totum hominem & quidem non Erasmus, sed adamantinum aliquem desideret, facile potes conjecturam facere, quam mihi nihil sit vacui temporis. Unde veniam des oportet, primum quidem quod ad tuas literas tant elimatas tam inconditis respondeo, plane χεῖρα χαλκίων ἀμαρτάνω, deinde si posthac aut rarius aut paucioribus, quam tu velles, tecum agere videbor. Simul atque hisce me laboribus nonnihil extricavero, libebit vel justis voluminibus cum meo Zasio congregari. Quod moliris in Jus Cæsareum illustrandum, precor ut Musæ bene fortunent: scis, opinor, Budæum Parisiensem tale quiddam esse conatum: & Cusbertus Tostallus, Cantuariensis Archiepiscopi cancellarius, vir utriusque literaturæ callentissimus, innumeros habet locos annotatos. Quod in tuis commentariis nostri mentionem facis, meque paras immortalē reddere, magnopere gratum est, laudari à viro omnium laudatissimo. Unum illud à te rogo, ne posthac tam invidiosis titulis oneres Erasmus, ne quam nasutulis irridendi mei præbeas ansam. Quis enim non rideat Erasmus magnum appellari, qui nulla non parte minimus sit? ad hæc felicem, cui nihil est quod fortunæ possit acceptum ferre? Bonifacium juvenem juxta modestum atque eruditum, quæso ne graveris meo nomine salutare. Refalutat te Gerardus Lystrinus noster, ut ex animo tui studiosissimus, ita dignus profecto, quem tu mutuo, sicut facis, diligas. Bene vale, Basilea 23. Septembris, Anno 1514.

EPISTOLA XII.

F. Gregorius, Prior Cartusiae, Domino Erasmo Rot.

* *ÆTERNAM in Domino consequi salutem. Hama-nissime ac doctissime Erasme, gaudeo plurimum pervulgatam tuam auctoritatem Hieronymo nostro accessisse, credo divinitus ita facilitatam, ut preconceptus labor non prius in publicum prodiret, donec exercitissimum ingenium tuum ea, quæ vel manca, vel deturcata & erroribus obfusa haud dubium semper manerent, castigationis lima illustraret, ac restitueret. Placet quam maxime, ut quæ falso Hieronymo tribuuntur, similiter & adulterina, ab aliis, quæ vere illius sunt, segregentur. Ordinem meum, quinimmo Amorbachii senioris feliciter defuncti, si immutaveris, judicio multorum, jacturam non parvam vendentibus facies, forte non minorem legentibus; nam confuse valde Epistola cum libris & tractatibus collocantur in aliorum impressuris, uti cernis. Sæpius audio à doctioribus me, reprehensam istiusmodi aggregationem & titulationem, ut liber integer sub epistolari numero, quo tamen allegari non solet, imprimatur, & modicus vel pene nullus materiæ ordo servetur. Dum Augustini Opera intomos, seu partes, distincta placere multis, & his, qui impensas laborum faciunt; nam parum conduxit talis distinctio: capropter, si fieri poterit, maneat præscriptus partium ordo, hoc salvo, ut Epistola, quas libri vel tractatus exigunt, istis præmittantur, & quæ falso attributa sunt, jam sequantur. Argumenta vetera nunquam placuerunt, optime facis, addendo alia, similiter & scholia, nullus emendatorum apud me codicum est, nullas unquam feci annotationes, demptis dictionibus Hebraicis. Quæ sunt in exemplaribus signata loca incertis epistolis præfecimus, impressoris recessu videre non potui. Diffido tamen, quod tu omnium doctissimas & exercitissimas non potes, invenire posse. Valeat Dominatio tua felicissime. Raptim ex Cartusia Friburgensi 4. Octobris, Anno 1514.*

EPI-

EPISTOLA XIII.

IN COPIAM.

Des. Erasmus Rot. Matthia Schurerio Selatano S. D.

AN. **B**ONA pars istorum, qui formulis excudunt libros, ¹⁵³⁴ *Matthia Schureri*, vel inficinia literarum, inopia- que judicii, pessimos Auctores pro optimis suscipiunt, vel aviditate quæstus, cum librum optimum esse ducunt, unde plurimum emolumenti redditurum sperent. Unde quod cæteris in rebus fere solet, id in hac quoque arte videmus usa venire, ut quod ad summam studiorum utilitatem sit excogitatum, id abutentium vitio in gravem vergat perniciem. Qua quidem in re tu mihi duplici nomine laudandus videris: Primum, quod pro tua non vulgari eruditione, proque acri judicio ea deligis, quæ ad veram eruditionem conferant. Deinde, quod ingenio quodam erga bonas literas amore, nostris studiis potius quam tuis scriniis consulere gaudes, unum hoc agens, ut libros quam optimos, quam emendatissime excusos in lucem emittas. Proinde *Copiam* nostram ad te misimus, à nobis diligentissime recognitam, & emaculatam, ut pridem apud *Britannos* concepta, apud *Parisi*os utcunque edita, nunc rursus velut abjectis exuviis, nitida prorsus, & expolita, in felicissima *Argentoratorum* civitate, felicioribus auspiciis exeat in manus hominum, si modo videbitur non indigna tuo prælo; erit vel ob id ipsum omnibus bonarum literarum amatoribus commendatior, quod è *Schureriana* prodierit officina. Ex qua jam persuasum est, nihil proficisci, quod non sit & auctoris elaboratum ingenio, & tua cura castigatissimum. Adjecimus & *Opusculum* librum, nusquam adhuc editum, sed ab ipsis, quod ajunt, foliis ad te profectum. Lucubrationes *Rodolphi Agricola*, hominis vere divini, jamdudum exspectamus, cujus ego scripta quoties lego, toties pectus illud sacrum ac celeste mecum adoro, atque exosculor. Bene vale. *Basilea* 15. Octobris, Anno 1514.

EPISTOLA XIV.

Udalricus Zasius Erasmo Rot. S.

* **Q**UANDO, ter maxime Erasme, nunc tempus latiora ad te scribendi non suppetebat, artium & temporis & legitimi numeri exclusus, modica hac accipe: *Lucæ* nostro, viro optimo & disertio, suppetias ferre paratissimus sum, tam quia doctrina specimen haud mediocriter præbet, tum maxime, quia tuis commendatus brevissimis litteris, tuis, inquam, quem non perinde ac lumen de calo delapsum veneror. Quod porro *Plutarcho* tuo, Latiali parte * veste intecto, me donasti, non est ejus generis quod verbis remetiatur, quando nec jejuno mihi ea verborum flumina suppetere, quibus tam gratum, & tam amabile, adde tam eruditum Opus consequeretur: & si maxime facundus essem, non verbum, sed re ipsa, vel sunt vestigia gratitudinis exhibenda. Superioribus litteris, tu Jupiter ita fulmine intonuisti, cum magnum, cum felicem te nominarem, ut attonitus manum nunc retraxerim, & pro magno, ter max. nominaverim, quid enim aliud dicerem? quo alio titulo nominarem? qui omni mortali præconio sis superior, qui si unquam quisquam in mille annis, te verum *Herodæ*, qui paulo sit immortalibus inferior, referas. Scio, dices, *Zasium* adulatili offaminari stylo, Germano Germanum quod dedecet blandia dare; hoc enim aliquando vir integer & erectus, acris & fortis, in me carbone nigro notasti. At alia non potui; sic me animus meus, genius, fervor, affectio impellant. Tu enim, ô Erasme, fama ingens, (ut *Ciceronis* verba usurpem) factis ingentior, quomodo non omnibus sis numeris celebrandus, in quo celebrando, jam numerus non erit numerus, jam mensura, jam pondus, à suis terminis excurrent. Sed jam sistendum est, quia ad ff. veteris lectionem vado. Cætera pluribus, quia

* Rescribe, et u.

A tecum confari, tanquam cum *Eudamonte*, ex animo mihi delector. Vale, anima mea, decus meum, imo decus ¹⁵¹⁴ *Philosophia*, & *Philosophia encyclica*, parce, si parum ex justo græcissaro, homo in talibus peregrinus. Tunc *Zasius*. Ex *Friburgo* 7. Novembris, Anno 1514.

B Bonifacius ille tuus, imo noster, quando fulgure tuo præstritus manum non audeat, rogare non cessat, se tibi commendem, te suo nomine salutem. Quod equidem quando semel factus sum impudens illotas meas ad te dandi, libens facio, & ut sim gnave impudens, & ut morem geram ei amico, quo mihi hic *Friburgi* nil est dulcius. Ergo verba salutis nomine Bonifacii, à distincto isto ver- nula suscipe.

EPISTOLA XV.

Bilibaldus Pirckheimerus Beato Rhenano S. D.

* **M**EMINISTI, ut arbitror, vir optime, inter- cessione olim *Conradi Peutunger*, amici communis, amicitia jure te mihi conciliatum esse, eandem operam, ac maxime in eodem officii genere, nunc quoque à te familiariter vicissim exigo: audio siquidem *Erasmum Roterodamum*, non absque honoris præfatione nominandum, *Basileæ* nunc agere, quem unum ex omnibus incognitis notissimum, mihi amicitia copulari summo opere cuperem; quamvis enim gratiam *Imperialem* meruerim, variorum Principum favorem acquisiverim, hominum clarorum ac doctorum familiaritatem consequutus sim, reliqua denique amicorum turba, belle mihi pollere videar, amicitiam tamen viri tam eruditi, ac clari, non in ultimis bonis collocarem, sed & rebus præfiosissimis longe anteponerem: tu itaque enitere, oro, ut amicitiam tanti viri acquirere valeam, qua re nil mihi gratius facere poteris. Promisisti te aliquando (in literis) huc venturum, & si talem mihi adduceres hospitum, qua benevolentia, quanto illum prosequeretur amore? Spero enim, ac animus spondet, me ex humanis non excessurum, priusquam illum viderim, coramque alloqui detur. Amici igitur tui satisfacias desiderio, quem nullo majore officio demereri poteris. Vale, & si quando reliqua ex testamento nostri humanissimi *Joannis* mihi reliqua transcripseris, ad me pergant curato. Iterum vale. Ex *Nuremberga* 9. Decembris, Anno 1514.

EPISTOLA XVI.

Petro Caraffa, Episcopo Theatino, Nuncio Apostolico apud Anglos, Erasmus Rot. S. D.

E **R**EVERENDE Pater, sensi, sensi, sed sero sensi errorem meum de munere tuo. Admonueram ut non solum faveres, sed etiam adjuvares. At quod ego de literis ac doctrina sentiebam, tu de pecunia putabas dictum. Dici non potest, quoties me postea puduerit facti. Novum Testamentum jam propemodum absolutum est, & quidem satis feliciter, nisi quod ego laboribus enecor. Adest qui in *Hebraicis* nonnihil succurrat. Operis summa succrescet ad octoginta ferme terniones. Certum est *Leoni* decimo dicare. Epistolam ad illum scriptam opinor te vidisse: jam enim typis excusa est, in qua tui quoque memini. *Hieronymus* gnaviter procedit, sed opus immensum. Bene vale. *Basilea* 23. Decembris, Anno 1514.

EPISTOLA XVII.

Erasmus Rot. Thoma Moro S. D.

F **V**T nusquam cessant sycophantæ mei, ut nullum ¹⁵¹⁵ An. non movent lapidem, quo noceant *Erasmo*, persuaserant *Colonia* uni atque alteri libellum illum ridiculum de *Julio cælis* excluso, à me conscriptum fuisse, persuasuri pluribus, ni præfens impudentissimam calumniam retudissem. Quod si quid hujus suspicionis apud vos quoque subortum est, ut solet in hujusmodi negotiis per multos obambulare divinatio: mitto ad te exemplar litterarum mearum ad *Paulum Bombasium*: nam

nam perlongum sit, eadem pluribus scribere. Nihil pudet istos iycophantas, & nescio quomodo quæ falsissima sunt, libentius credit vulgus. Pridem erat in animo submonere Pontificem summum, ut huiusmodi licentiæ, in dies magis ac magis gliscenti, finem imponeret, sed nondum incidit commoditas: *Antonium* tamen *Puccinum* Oratorem admonui *Basilea*, & recepit se curaturum: nam illi quoque res non dissimulanda videbatur. Cum tu duodecim Angelatos mittis pro novem, non video quid lucri facias. Video futurum, ut fortunæ secundus status te nobis auferat, sed hoc moderatius fero, quod tu interim felix es, qualiacunque nostra sunt fata. Vetus est, amicis convalescentibus foteria mittere: at isthinc nec literæ mittuntur, cum à tot morbis revixerim. De Theologorum quorundam fucatisimis technis perlongum sit scribere: ex literis meis ad *Roffensem*, fabulæ partem intelliges: nam harum exemplar ad te mitto. Bene vale. *Basilea* 1. Januarii, Anno 1515.

EPISTOLA XVIII.

Joannes Becar Borsalus Erasmo Rot. S. P. D.

* **Q**UVM nullam decreverim ad te scribendi occasionem nunquam omittere, preceptor pra omnibus observande, eam ob rem nuncium quempiam natum, qui isthuc erat profecturus, nolui committere quin vel paucis ad te scriberem, tametsi nescirem plane isthic-ne ageres adhuc, an jam Romam esses profectus; id quod vehementer & suspicabar, & metuebam, multo certe scripturus verbosus, si quidem scissem certo, te nondum isthinc discessisse. Itaque in incertum epistolam hanc misimus, volui & pauca scribere, & ea duntaxat, quæ etiam quemvis alium legere facile patiar, ne quando epistola ad me remittatur sine responsione cuiusquam, quod quidem de litteris ad te in Britanniam missis est factum. Primum itaque significo tibi, me relicta patria & amicis omnibus, atque cognatis, præterea studiorum sociis, & plurimis patria commoditatibus, suavis ac iussu propemodum veteris patroni mei Hieron. Buslidii, in hanc terram *Lucemburgensem**, nepotulum & ingenuos mores & litteras poliores doceam; vivoque cum illius pueri matre, muliere probissima, *Areluni*, ac subinde *Lucemburgi*, (commutamus enim sedes interdum) & vivo conditione honesta in primis, & quaestiosa satis, sed mihi nonnihil molesta, quod extra litterarum conventum, & ferme in solitudine mihi nunc vivendum est tantisper, dum mittemur ad aliquod publicum gymnasium, nondum enim mulieri persuaderi potest, ut filiolum atate adhuc tenera, unicum defuncti mariti solatium, à se ablegat. Cupio vicissim fieri abs te certior, quos isthic libros impressioni mandaveris: intellexi enim cum ex litteris quibusdam tuis, tum ex iis, qui te isthuc proficiscentem convenere, quod constitueris configurationem *Novi Testamenti*, & item *Epistolarum divi Hieronymi*, antequam Romam te conferres, isthic impressoribus seu chalcographis committere, & alia item nonnulla, quæ te scripsisse ex tuis ad me litteris astate hac proxima cognovi. Quod si Britannia egressus me quoque *Middelburgi* convenisses, quod quidem vehementer cupiebam, & in te facturum, si commode posses, significaveras, certius multo scivissem omnia, & nonnulla etiam coram vidissem. Nunc vero fuerit mihi gratissimum, si qui isthic libri abs te impressioni commissi sint, & quanti singuli veneant, atque etiam quo pacto hoc posim tanto locorum intervallo curare advehendos, significaveris. Quod si is, qui literas has tibi reddidit, ferendorum ad me librorum provinciam suscipere voluisset, aut etiam ad me quovis modo dirigendorum, emi iussissem quotquot isthic sunt impressi. Si vero vel Treverim, vel Metim mitti possent ad bibliopolam quempiam, quando ipsi inter se negotia multa habent communia chalcographi & bibliopole, ut inde certo pretio ego petam, fuerit id mihi multo gratissimum: cupio enim omnes emere, ut modo dixi, quotquot isthis emisisti in publicum. Quod si quid edideris exiguum, quod citra incommoditatem hic ferre se-

* Adde, ut sensus constet, venisse, ut.

cum velit & possit, id cupio mitti per hunc. Vale, Borsalumque tuum credito semper futurum tui etiam absentis amantissimum & observantissimum. Ex *Areluno*, vel, ut antiquitatis investigatores censent, *Araluno*, oppido terra *Lucemburgensis*, 4. Januarii, Anno 1515. Tuus Joannes Becar Borsalus.

Si qui alium Erasmo absente, illius nominis & eruditionis amator atque observator, hanc epistolam resignaverit, id quod iussi fieri in superscriptione, hunc oro, ut ob communem mihi secum Erasmi amorem paucis rescribat, fungaturque in hoc negotio, Erasmi nostri officio, cui si ignotus, & longe absens, nullam gratiam referre poterit, maximam tamen semper habebit & agam.

EPISTOLA XIX.

Henricus Bebelius Instigenis Domino Erasmo S. D.

* **C**VM nuper falso rumore, vir doctissime, deceptus Beatus Rhenanus te è medio viventium sublatum in quadam epistola evulgasset, dolui profecto vicem tuam, dolui communem litterarum & Germanicæ laudis jacturam. Verum, cum nunc intelligo, te esse *Basileæ* incolam, & bonas litteras gnauiter promoventem, gaudeo mirum in modum; nec temperare mihi potui, quin te litteris meis licet subrusticis salutarem, quem, ut loquar ex animi sententia, & communi in *Suevia* doctorum consensu, unicum existimo, cui in multijuga eruditione, singulari quoque utriusque linguae peritia, cedant omnium nunc viventium ingenia; ut non Germanos modo, verum etiam Gallos, & Italos longissimo intervallo precedens, sis cum antiquitate atque vetustis litterarum nominibus comparandus, connumerandusque. Proinde hoc unum te rogo, ut ita palam te Germanum declares tuis scriptis, ne nullo modo aut Angli, aut Galli, Gens in suam laudem satis effusa, possint de te superbire, aut suum te civem immodice gloriari. Vale, vir doctissime, atque patere me a quo animo incultis te litteris obviandere, cum ex summa in te observantia & admiratione proveniant. Iterum vale. Ex *Tubinga* 20. Januarii, An. 1515.

EPISTOLA XX.

Joannes Sapidus Erasmo Rot. S. P. D.

* **Q**UOD jam diu quamplures occasiones ad te scribendi silentio præteriverim, nec quidem eo inficias, sed non modo propter scholares & domesticas occupationes, id factum esse scito, quæ me sibi semper rapiunt, vix aliquid otii vel respirandi impartientes, verum etiam studiis tuis, & illis in rem tam litterariam quam Christianam laboriosissimis, obstrepere meis nugis veritus sum, quæ quanta sint, nemo studiosorum cum maxima nominis tui celebratione non olim predicabit. Nolo tamen eam obtacurnitatem me abs te putari tui oblitum, quum nec minimam quidem horulam sine tui honestissima juxta ac dulcissima mentione, ne memoria dixerim, agere possim, & Erasmo novos amatores parere non desinam: qualis est Dom. Jacobus Specularis, (ut alios interim omittam) divi Maximiliani P. F. A. a secretis, vir præter magnam eruditionem, etiam mira integritate præditus: qui quidem pridem ex *Vienna Austriæ* patriam rediit: is studio te visendi meis stimulis multum incensus est, sequæ te aditurum promisit, quam primum sibi per opportunum otium licuerit. Interim vero tibi supplicat, ut se in amicorum tuorum album adsumere non dedigneris. Si autem quaris cur scribam tibi jam non minus occupato litterariis negotiis, quam priori tempore: Respondeo, me non immemorem calendarum Mart. quæ te forte propediem *Italiæ* tradent: persuasi itaque mihi è te mea fore, si meis litteris digressum tuum pravenirem, quæ Sapidus memoriam, tui mehercule omnium studiosissimi, tibi tanquam ulcus refricarent, sicque reintegrarent. Nullis enim verbis unquam consequi possum, quantum mihi ipsi applaudam atque congratuler, quancumque mihi instantissimo doctorum familiaritas contingit: tanto itaque mihi de tua magis placeo, quanto in alios præcellis eruditione,

An. ditione, sapientia, & probitate; ita autem excellis, ut ti-
 1515 bi, quum omnibus par sis, similem invenire non possis.
 Sed quid soli lumen infero? Vale. Festinanter ex Selestad.
 31. Januarii, Anno 1515.

EPISTOLA XXI.

Beatus Rhenanus Erasmo Roterodamo S.

* **S**ENECA belle procedit, eloquentissime vir, duobus
 Senim praelis imprimitur. Nescius est admodum in
 recognoscendo diligens, atque utinam in restituendo tam
 esset ego felix, quam hic in olfaciendis erratis nam est
 varis obesa. Ceterum cum exemplar sit adhuc multis
 mendis depravatum (quod ipse nosti) tuam unius operam
 adhuc posceret. Incidi casu nuper in id caput* quarti li-
 bri de Beneficiis: cuius hoc est initium: Non ideo per se
 non est expetendum, cui aliquid extra quoque emolu-
 menti adhæret. Fere enim pulcherrima quæque multis
 & adventitiis comitata sunt dolia, sed illas trahunt ipsa
 præcedunt. Num dubium est, quin hoc humani ge-
 neris domicilium, circuitus solis ac lunæ, vicibus suis
 temperet? quin alterius calore alantur corpora, terræ
 relaxentur, immodici humores comprimantur, alliga-
 sis omnia hyemis tristitia frangantur, alterius tepo-
 re efficaci ac penetrabili rigatur maturitas frugum? Quin
 ad hujus cursum fecunditas humana respondeat, quin
 ille animus observabilem circumactu suo? Hac ex tem-
 pore, cum ea charta jam imprimi cæpisset, in hunc modum,
 nescio si tam docte quam audaciter, restitui: Fere enim
 pulcherrima quæque multis & adventitiis comitata sunt
 dolibus, sed illas trahunt, ipsa præcedunt. Num du-
 bium est, quin hoc humani generis domicilium, cir-
 cuitus solis ac lunæ vicibus suis temperet? quin alte-
 rius calore alantur corpora, terræ relaxentur, immo-
 dici humores comprimantur, alligantis omnia hyemis
 tristitia frangatur, alterius tepore efficaci & pene-
 trabili rigetur maturitas frugum? Quin ad hujus cur-
 sum fecunditas humana respondeat, quin ille animus
 observabilem fecerit circumactu suo? Hactenus Sene-
 ca. Hoc idem in multis præstiti locis, & cum pro cle-
 mentissime, dementissime; pro perierat, pejerat; pro
 de stabili via, detestabili via; pro nota, vota, plu-
 rimaque id genus alia reposui. Sed nolim meo semper
 iudicio fidere, præsertim extemporario, quodque ab im-
 patientibus mora hominibus exigatur. Verum, si nobis
 exemplar aliquod vetustum adesset, nihil agerem luben-
 tius, quam ut hunc Auctorem in his, quæ supersunt in-
 castigata, restituerem: hoc enim agendo cum studiosis pro-
 dessem, cum honori consulerem tuo, quanquam tu non
 omnes mendas, sed plurimas te dispunxisse præfatus es.
 Petit Frobenius Novum abs te Testamentum habere,
 pro quo tantum se daturum pollicetur, quantum aliis
 quisquam. Is negat à Duncello sibi quicquam de mis-
 tendis vestibus fuisse commissum, cum tamen ab utrisque
 vobis aliud intellexerim. Doleo te litteras, quas (& à
 Nescio didici) mihi scripsisti, non Lachero tradidisse.
 Si Schurerio dedisti, nescio quando sim recepturus: no-
 sti enim hominis miram negligentiam, & fortassis nunc
 ad quedam responderem. Scriberem tibi quo pacto Glarea-
 nus noster in aulam sophistarum, qui disputationis causa
 de partorum utilitate Logicalium convenerant, insidens
 equo fuerit ingressus, nisi stultiora putarem, quam quæ ad
 te scribantur, virum certe sapientem, si quisquam as-
 piciat, sapiens est. Ex Morisæ mille & octingentis exempla-
 ribus, non nisi sexaginta supersunt. Statim igitur denno
 imprimetur, ubi poterunt addi (si voles) Scarabeus, Si-
 leni, Gryllus Plutarchi, Parasitica & Muscæ enco-
 mium Luciani. Porro Lucubrationes tuas (hunc enim
 titulum libellus in frontispicio præfert) è vestigio Frobe-
 nius excudet, simulac intellexerit non esse tibi integrum
 ei libello quicquam adjicere, demerere. Nescius te
 salutari, qui cuperet tam esse vicinus meta, quam est à
 cautibus † (ut ajunt) parum progressus adhuc. Si

* Quod est xxiii. † Forfan, ut. ‡ Voluit proculdubio,
 carceribus.

A quid comparandis Duncello vestibus, aliisve rebus ex-
 penderis, id omne dissolutum Frobenius sancte pro-
 1518 misit, qui tibi lata omnia precatur. Glareanus noster
 in Italiam concessit, nos lati tuum reditum ad Septem-
 brem expectamus. Bene vale, eloquentissime vir, Bea-
 ti tui memor. Ex Basilea 17. Aprilis, Anno 1515.

EPISTOLA XXII.

D. Erasmo Rot. Philosopho & Theologo maximo,
 Huldericus Zvinglius S.

* **S**CRIPTVRVM ad te, D. Erasme virorum opti-
 me, terret hinc eruditionis tue splendor ille, capa-
 B cior sane quam sit quem cernimus orbem, postulans invi-
 tat illinc suavissima humanitas tua, quam te videndi
 causa Vere mox ante ingruente Basilicam venienti ex-
 hibuisti, non mediocri benignitatis argumento, quod in-
 fantem hominem, ignotum litteratorem, haud es dedi-
 gnatus: sed plane hoc Helvetico sanguini (cujus ingenia
 subolsi non adeo maxime tibi displicere) dedisti, Hen-
 rico Glareano, quem familiarissime tibi conjunctum vi-
 dimus. Mirari autem vehementer potuisti, ecquid non
 domi manserim, quando nullam interim questionis quam-
 tumlibet ardua (quod tui solent matalogi) dissolutionem
 ne dum petiverim: verum, ubi nos energiam illam in
 te quæsisse ratiocinando deprehenderis, mirari desines:
 C hanc enim, me Hercules, cum morum comitate, vitæque
 commoditate inconniventer, minus etiam verecunde,
 tantam suspeximus, ut te, ubi tua legimus, loquentem
 audire, & corpusculo hoc tuo minuto, verum minime
 inconcinno, urbanissime gestientem videre videar. Nam
 & (verbo absit invidia) tu nobis amasius ille es, cui nū
 confabulati sumus, somnum non capimus. Sed quorsum
 tandem stridulis hisce aures eruditissimas fatigo? cum
 graculos humi vesci debere non nesciam. Istosum cer-
 te ut nos peracti ad te itineris (quod Hispani, Galli-
 que jam olim Romam euntes videndi Livii causa, refe-
 rente divo Hieronymo, fecerunt) scias tam abesse ut po-
 niteat, ut magnum etiam fecisse nomen existimemus, non
 D alia re magis gloriantes, quam Erasmus vidisse, virum
 de litteris Scripturaeque sacrae arcanis meritisimum; quique
 Dei hominumque ita charitate flagret, ut quicquid lite-
 ris impenditur, sibi impendi putet: pro quo item omnes
 bene precari oporteat, ut eum D. O. M. incolumem servet,
 ut sancta Littera à barbarie sophismatisque per eum vindica-
 ta in perfectiorem aetatem grandescant, ne tenella adhuc
 tanto patre orba ingratus, durisque educetur: ego enim,
 ut tandem hanc tragœdiam exjeulem, pro in universos tua
 isthac beneficentia, sero licet, tibi dudum quod Socrati
 Æschines (quanquam imparem) donavi. At non ac-
 cipis hoc te donum minime dignum. Adjiciam plus quam
 E Corinthum ab Alexandro foreti*, me neque dedisse un-
 quam, nec daturum alii: quod si nec sic quidem acci-
 pis, sat erit à te repulsam passum esse, nam nihil emen-
 datius vitam corrigit, quam talibus displicuisse viris.
 Nam & veli nolle, meliorem me mihi (ut spero) resti-
 tues. Tandem ubi tuo jam mancipio quomodolibet usus
 fueris, feliciter vale. Ex Clarona 29. Aprilis, An. 1515.

EPISTOLA XXIII.

Beatus Rhenanus Erasmo Roterodamo S.

* **F**ROBENIUS Novum Testamentum à te cupit ha-
 bere, Lucubratiunculas quoque tuas, Enchiridion
 videlicet Christiani militis, ut emendes, & mittas ro-
 gar. Morisæ, Gryllum Plutarchi addemus, Parasitica &
 F Muscam Luciani, Scarabeum & Silenos Alcibiadeos.
 Seneca duobus praelis excuditur. Vellem exemplar esse
 castigatius, & recognitorem paulo diligentiorum. Sed
 nec is singula deprehendit errata, nec, si nonnunquam
 deprehendat, is ego sum qui cuncta restituere possit, cum
 quod eruditio contigit perquam exigua, tum quod in a-
 lieno libro nimis ingeniosum esse, stultitia non vacat. Acce-
 pit hic necessarium tuus à Frobenio duos aureos: fuitque
 Tom. III. Ecce e

* Hæc sic misce depravata exstant in MS;

aa. nobis vel hoc nomine gratior, quod proxime Erasmus
facie refert, ut etiam si id verbis non testetur, tamen
forma similitudo statim Erasmi clamat esse propinquum.
Scripsi tibi nuper per Chunradum, Parisiensem bibliopo-
lam, istis de rebus longissimas litteras: at tuas, quas
ex Francofordia mihi scripsisti, nondum accepi, nec
etiandum ex Schurerio verbum. Quis hunc veteris
invasit? Ad Augustum huc te reditum speramus. In-
terim de absolvendis conscribendarum Epistolarum libris,
& de Quintiliano restituendo nonnihil cogita. Misimus
Senecæ Claudium. Salutant te & reducem exosculari
cupiunt Frobenius, Gertrudis uxor, Amorbachii &
Nesenus. Saluus sit Dincellius. Bene vale, vir eloquen-
tissime, & Beatum (ceu facis) ama. Basilea 30. Aprilis,
Anno 1515.

EPISTOLA XXIV.

Bruno Amorbachius Erasmo.

* **S**ALVE, doctissime Erasme. Nihil aliud, quod ad
te scribam, occurrit, quam ut moneam, modo te
monere liceat, ut quamprimum ad nos redeas. Venies,
crede mihi, expectatus non modo tuis, hoc est nobis, sed
prorsus omnibus. Vale. Basilius frater & Chunradus
noster te salutant. Raptim ex pistrino nostro apud Basi-
leam i. Maji, Anno 1515. Tuus quicquid est Bruno
Amorbachius.

EPISTOLA XXV.

Jo. Frobenius Erasmo Rot. S. D.

* **Q**UAS à te litteras proximis post discessum tuum di-
bus accepimus, Breve videl. Leonis Pont. com-
mendationis ad Britannicæ Regem exemplum, cum aliis
adjunctis, & Reuchlini, Pirckheimerique Norinber-
gensis epistolas nunc misimus. Libellus tuus de Princi-
pis Institutione una cum aliis quibusdam in officina no-
stra absolutus est. Hieronymus ad finem tendit. Labo-
ravimus aliquandiu chartarum inopia, quod Lotharin-
gæ ad nos clausus esset aditus: id quod tu non sine da-
mno fuisti expertus. Sed hac res adeo nos non impedit:
nam Argentina sat chartarum nobis suppeditabit, si mo-
do pretium, quod paulo majus est, arripserit. Commen-
tarium sub Hieronymi titulo, quod Friburgi describe-
batur, in Cantica Canticorum, omittere cogimur, mu-
tilum enim est, nam desunt tum in medio, tum in calce
nonnulla pagella: excidimus igitur à spe nostra, qua spe-
rabamus nos quiddam novi prolaturus, quod hactenus pau-
cissimis fuisset cognitum. Imprimam tanta cura Moriam
tuam, ut in illa impressione meipsum vicisse merito dici
queam. Speramus hic omnes tuum reditum, omnem tibi
humanitatem exhibitur. Salutat te Lachnerus sacer, &
uxor, Gertrudis uxor, ac tota sedulitas nostra. Bene
vale, Compater dilectissime. Basilea ex officina nostra 17.
Junii, Anno 1515. Jo. Frobenius, Chalcographus Basi-
leensis.

EPISTOLA XXVI.

Nicolaus Gerbelius Domino Erasmo S.

* **S**CRIPSIMVS ad te diebus superioribus de statu no-
stro, deque Lucubrationum tuarum editione. Rogavi-
mus praterea, ut reliqua ad nos mitteres, quo citius ma-
turiusque Opus, quemadmodum desiderasti, fabreficeret.
Ut autem mittere possis & certius atque commodius, auri-
gam nunc habes, cum quo sarcina tua, apud nos per mini-
strum tuum relicta, ad te defertur. Opus tuum diligenter
relegi, atque inibi quedam, quantumcumque fieri potuit
commodius, restitui. Hoc tamen pacto, ne à tua casti-
gatione longius recederem, talia tamen interdum, qua di-
ligentem offendere lectorem possent. Cruces aliquot in mar-
gine deprehendimus, quæ quid sibi velint, non possum
augurari. De his atque aliis rogo copiose rescribas. Ge-
teriter hac scripsimus, quare veniam des rusticitati ro-
gamus. Argentorato 8. Aug. Anno 1515.

EPISTOLA XXVII.

Udalricus Zasius Erasmo Rot. S. P. D.

* **Q**UEM felicissimum nuntium accepi te redisse, Era-
sme doctrinarum decus, ita mihi jucundus, ita
desideratus fuit, ut nisi scilicet me corpus distinxisset, jam
ad te salutandum, ad tua nomina excipienda advolas-
sem. Sed quando corporis moles, tenui fulca tibicine, sta-
tam stationem egre retinet, quod nec crura, nec pedes
satis suo faciant officio, candida illa tua humanitas
uqui & bonifaciat, si vicarias mea presentia litteras ad te
dederit. Salve igitur, Desideri Erasme, ter maximo
Heros, facundia, Græcarum Latinarumque litterarum,
omnium Germaniæ procerum facile princeps: eaque omina-
lis dies salva sit, in meliores referatur fastos, qua nostris
te iterum resulat. Multis nimirum nominibus tibi Basilea
debet, qua tanto tuo lumine toties illustratur. O si au-
reus ille tui divini ingenii radius nostris quoque diversis-
simis diffudisset, qua nos bearet felicitas? qui perpetuus
nos decor sequeretur? Hoc enim fateri & ex iudicio pos-
sum, sexcentis & amplius retro annis doctiorem te Germa-
niæ vel omni nunquam contigisse. Admirabilis tua eradi-
tio testis est, testes torrentissima eloquentia tua flumina, si in-
terim sententiarum divitias prateriero. Lucianus ille Rho-
tor, & Sophista celeberrimus, si vivat, ex pari tecum con-
gredi nolit, ita tuis cum disertissimis arges declamatio-
nibus, quas quoties lego, quoties insinuationum canicu-
los, obliquos ductus, proserpentia pedetentim animorum
oppugnacula, argumentorum ac rationum vim, confutatio-
num fulmina, aliæque id genus, ex ipsissima orato-
ria artis penu depromta, colligo, extra me fetor, & velut
ad superni cuiusdam numinis sublimitatem perstruor.
Quod si Adagiorum thesaurum inastimabile Opus, si flumi-
nosus digerendi undas, amplificationis immensam uber-
tatem, qua Scarabæum ex stercore factum insectulum
supra Aquilam ponis, qua belli tristissima nebula, & t
regione pacis placidissimum candorem, qua & alia si-
milis, tersissima dictione, perspicuitate admirabili com-
sequaris, si, inquam, incomparabilia hac pro iusto
commendare pergam, Dea ipsa Suada, meis inferta
labris, non sufficeret. Quid de exquisitissimis, scitissimis,
lepidissimis Adagiis dixerim? quæ, ut olim in Alcinoi hor-
tispiram piro, pomum pomo succedebat, ita successu suo,
ita copia, ita fertilitate (dam factus factus subraditur) ver-
nant, ut quoquo veritas, sublimia, jucunda, pulchra, in-
dustria, florentia invenias. Jam vero cornu illud Copiæ,
verbi & rebus refertissimum, si recensuero, si Moriam,
si qua tam luculenter è Græco vertisti, memorem, in-
gens adeo præstabitur laudis sylva, qua nec meo exiguo in-
genio par sit, sed nec epistolari posset brevitate comple-
cti. Tantum dico, dignum te esse, quem unum docti
omnes admirentur, in quem celebrationis omnis generis ipsi
quod dicitur horreo congerant. Quod ad me attinet, eo
me crede tibi vinculo ligatum, ut deliciarum loco puta-
rurus sim, si unquam vel nutum tuum percipere, ne di-
cam imperata facere, liceat, fueram pluribus tecum com-
mentaturus, & porro quedam, qua me arguent, abs te
quaesturus. Sed noster Bonifacius, adulescens egregia
indolis, solide eruditionum conspicuis humeris incumbit,
Spero me in octo, aut ad summum decem diebus coram
pariturum. Vale. Tuus Zasius. Ex Friburgo 9. Augusti,
An. 1515.

Beato Rhenano omnia charitatis nomina meo nomine
declarato, & nisi tibi molestum sit, Philippum Enge-
tinum valde salutato. Plura mihi scribenda forent, quæ
coram absolvam.

EPISTOLA XXVIII.

Jodocus Badius Domino Erasmo S.

* **D**OMINE Erasme, amicorum præstantissime, ac-
cepi litteras tuas, solita in me benevolentia testes
amplissimas: Deus faxit, ut commodis tuis honorificis a-
liquando ex sententia interserviam. Animus certe præsens
est, & providentia facultatem fecerit, si admoneris, Fran-
ciscus
Forlan, surgentur. † Se videtur excidisse.

An. ciscus de Adagiis tuis magnis satis probe mecum egit. Reliqua tua cum praconio tuo novo & instrumento in Alemania impressa meo detrimento sunt: si tamen ita è re tua, aut honore est, patiar, & quidem aequiori animo. Valens Copus & Faber, & reliqui amici tui, quos excellentissima literatura & doctrina singulari non solum tibi conciliaſti, sed etiam demeruiſti. Budæus Opus de Asse relambit. A Ruella Dioscoridem impressioni aptat. Nos Quintilianum, ut possumus, reponimus, freti codice satis fideli, à Laurentio Vallenſi, dum vivebat, posſeſſo. Vale. Parisiis 20. Aug. Anno 1515.

EPISTOLA XXIX.

Nicolaus Gerbelius Domino Erasmo S.

* **A**CCEPI litteras tuas elegantissimas, quibus de quibusdam locis, qui subobſcuri videbantur, certiore me reddidisti. Postremum, quod apposuiſti super dictione ſcatens, reddam candori ſuo. Opus tuum fabrefit ſumma utriusque cura, fervent omnia, redolentque stygio redolentia mella. Quid enim erant aliud Lucubrations tua quam mella, quam flores, quam denique ἀγᾱθὸν δάκρυον? Placebit tibi libellus, ni me prorsus fallant oculi. Unum tamen maximopere vereor, ne me malum prophetam fuiſſe dicturus ſis, qui toties cogor in ſcriptura tua vaticinari. Sapenumero ſit, ut in partes omnes detorqueam caput illud obſeſum, donec diſpiciam, quo nomine nonnulla debeant baptizari. Verum utilitas ſtudioſorum, divitiæ multiplices, quæ in hac enarratione latent, conſtans erga Erasmus meum cum amor, tum obſervantia, facilia mihi reddunt omnia. Poſtremo non deſiſtam obteſtari te plurimum, ne deſiſtas, ne cedas, ne remiſſas humeros, ſed cures ut Chriſtus auſgeatur, creſcat, floreſcat, multiplicetur. Ego ſi quid poſſum in ea re tibi opitulari, non credis quam ſim paratus, quam facturus ſim libenter, quæ præceperis. Ad me quod attinet, rogo ne te fruſtra amem, non quod talionem repetam beneficii vel muneris cuiuſpiam, ſed id ſolum, ut me reames, ut mei non obliſſcaris. Quid opus eſt, ut me moneas, inquis? Scio te minime egere me monitore, vel ad laborem pro ſtudioſis, vel ad amorem pro Gerbelio, cum tute poſſis hac omnia melius dignoſcere, facereque, ſi velis. Sed quoniam non melius ſcribendi argumens occurſebat, hac placuit ad te ſcribere poſſimum, quæ te ut commoneſcerent Gerbelii. Vale feliciffime: & de Teſtamento Novo, deque tuo opusculo, quid illud ſit, quod Baſileæ excuditur†. Iterum vale. Argentorato 31. Aug. Anno 1515.

Paucis adhuc diebus ſinem, diis bene fortunantibus, Lucubrationibus imponemus. Miror plurimum cur ad nos Rhenanus nihil ſcribat; neſcio an pudeat ipſum noſtri, vel alia ſit cauſa cur non reſponderit. Tu facito, ut bene valeas. Propediem nova audies de noſtro Reuchlino, quæ mirum in modum te oblectabunt. Doctiffimus quidam Hebraeus, Græcus & Latinus ſedecim libros in ejus ſcriptis deſenſionem contra illos μελανολόγους. Valeſtudinem cura, & reſcribe.

EPISTOLA XXX.

Nicolaus Gerbelius Domino Erasmo S.

* **P**ROXIMIS litteris certiore te feci, quidnam ſit actum inter Lachnerum & me, quidque facturum me eſſe ſim pollicitus: quæ in re nulla alia mora eſt, quam penuria aurigarum, qui omnes nunc ad nundinas Francofurdenſes deſcenderunt. Verum, quam primum fieri poteſt, iter arripiam. Tameſi non ingratum mihi foret, ſi tu interim ſcriberes, quo ſtatu negotium id eſſet, de quo mihi ſcripſiſti: nam ſi vel opera noſtra, utpote quæ in re tali modica eſt, non egeres, vel ſententiam mutafſes, vel quis alius eſſet huic aptior oneri, parcerem impenſis; ſin ſecus arbitraris, libenter admodum facturus ſum quicquid tu jufferis. Rogo non graveris idipſum ad me ſcribere. Litteras Rhenani elegantiffimas, plenasque multa fide & ſinceritate, accepi, legi, amplexus ſum pluribus oſculis: quibus ut reſponderem multis nominibus

* Voluit procul dubio fragrantia, ut eſt apud Virgilium Georg. IV. verſ. 169. † Supple, ſignifica.

dignum fuiſſet, ni nuncius ille præproperus anſam mihi præripuiſſet. Quare ſi tibi moleſtum non eſt, gratias maximas illi nomine meo pro benevolentia, pro amicitia, proque tam admirabili ejus in me obſervantia, referas, vehementer oro; adjungens, me vicibus mille eundem Beatum ſalutaſſe. Vale feliciffime. Argentorato celeriter me 9. Sept. Anno 1515.

EPISTOLA XXXI.

Nicolaus Gerbelius Erasmo Rot. S. in Chriſto Jeſu.

* **N**ON ſum adhuc pollicitationis meæ obſitus, eruditiffime Erasme, quæ me tibi primum ac deinde Lachnero obſtrinxi. Verum, aliud nihil me moratur, quam quod hucusque nullus uſpiciam fuiſſe auriga, quo cum pervenire poſſem Baſileam, ut vel illic experirer quid juberet, quidve poſſem efficere, quod tui votis ex animo reſponderet. Retulit mihi miniſter tuus nonnulla de Opere tuo in lucem producendo, quæ forma, quibus typis, quo ordine excudendum putaveris; ſcilicet ut columna columna reſpondeat, ſintque intermixta omnia Græca Latinis, & rurſum Latina Græcis. Vereor plurimum, Erasme doctiffime, ne vobis quidem hac figura procedente tempore non ſit placitura: atque id ob multas cauſas, quas ad te amicicum optimum placuit ſcribere, quod huic propoſito tuo Operi maximopere ſemper faverim, atque non poſſum non plurimum exſultare, quod tam diem, quæ Sol ille mundo eſſulgebit, attigerim; deinde quod ſciam non moleſto te animo accepturum, etiamſi paulo inconſultius atque imprudentius ſcripſerim, cum minime ignores, quo id fiat à me animo. Erit igitur hoc in primis (ut arbitror) ingratum his, qui in litteris Græcæ nicis nonnihil profecerunt, utpote qui Latinis ad id negotii nihil egeant: ſit præter hæc ea forma, ubi omnino Græca ſunt omnia, tum pulchrior, tum acceptior. Præterea ſi vel indoctis & rudibus laborem hunc deberi cenſes, & nonnihil accipient illi incommodi, ſi à dextra ſemper impendeat Latina tralatio: nam ille, qui parum doctus eſt, plus oculos in id, quod novit, quod didicit, quod intelligit, conſicit, quam in ea, quæ vel difficilia ſunt, vel prorsum incognita. Ad hoc omnino fieri videmus, ut ſeparata à Latinis Græca facilius percipiantur & hæcant tenacius, videlicet in uno ſolo, ingenio occupatq. Nec admodum gravus eſt labor, ſi quis Latina Græcis conferre velit, vel tantillum vertere foliorum, cum ſæpe accidat gratiorem eſſe collationem, quæ labore facta, felicius obvenerit. Jam vero ſi ea forma excudatur, quæ ab Aldo Gregorius Nazianzenus, quiſ erit uſpiciam eruditorum profecturus in Italiam, in Gallias, in Britanniam, qui non ſecum ferat Novum Teſtamentum Græce, vel ſi fieri poteſt, ſive comperiet idem ipſum Latine in eodem volumine, quod nequit fieri, ſi codex præmagnus fuerit, formaque anguſta. Neque etiam tantum afferret gratia, quantum unumquodque ſuo repositum loco, ſua refulgens dignitate, ſua majeſtate decorum. Quid autem erit illo magnificentius, quam quod eruditi non offendantur ineruditorum adminiculo; & ineruditi gaudeant, ſi adminiculo olim non ſit opus. Poſſem multa objicere: unum tantum diſpicio, quod tu poſſis obtinere, ſcilicet, ut facilius Latina Græcis conferantur, quod mihi melius probiusque fieri poſſe videtur, ſi primum Græca (atque ea ſeparatim) probe didicerit quiſpiam; tum enim ſecurius conferet, & intelliget clariſ. Verum de his boni conſulas, doctiffime Erasme: non etenim dubito, quin vos eandem rem longe deliberaveritis exactius, ſtatuveritis prudentius, perficietis felicius, quam quod ego, qui parum aut nihil intelligo, poſſim conſulere, de quibus tamen coram, quæ primum fieri poterit, copioſe commentabimur. Vale feliciffime, optime Erasme, & me ama. Argentina 11. Sept. Anno 1515.

Saluta nomine meo Beatum Rhenanum, virum optimum ſimul & eruditiffimum hominem, deinde Joannem Frobenium. Portabo mecum decem Erasmos, quos Schurerius Erasmo dono dedit.

Tom. III.

E c c c 2

EPI.

EPISTOLA XXXII.

Joannes Sapidus Domino Erasmo S. D.

An. * **Q**VI tibi hanc meas litteras reddit, praeantissime vir, dignus est, ut alloquio tuo perfruat, partim quod moribus atque litteris maxime sit ornatus, partim quod nihil aequale videre contendit ac Erasmiianos vultus, id est, viri omnium doctissimi. Huic nomen est Oecolampadio, quo facile in confesso est, cum Graecorum litteratura non indoctum; sed & quantam rei Theologica peritiam habeat, vel hinc constare potest, quod lucubrationes componere solitus sit, ut longe eruditus, ita plane a Deo non alienus; accedit & his hominis Hebraei sermonis cognitio non omnino trivialis. Tu cum ita excipere velis, ut is sentias inspidas Sapidi litteras quicquam ponderis apud te habuisse. Wimphelingus noster te plurimum salutat, te quoque non pigeat Rhenanum, & Amorbachios, & Frobenium meo nomine salutare: si muliebria admittis, salutat te quoque nostra Lucretia, qua mihi nihil antiquius: sed video te risu solutum. Vale. Ex Selestadio 15. Septemb. Anno 1515.

EPISTOLA XXXIII.

Udalricus Zasius Erasmo Rot.

* **S**ERE commendat. Ecquando cessabis, amplissime Heros, liberalibus tuis beneficiis Zasium exornare? Qua per Jovem ea est singularis tua humanitas, ut donis tam optatis, tam elegantibus me tantopere prosequere, cum tamen in vicem nulla tibi ne umbra quidem officii, nedum officio, respondeam. Sed immensa tua admiranda doctrina latitudo negat & liberalitatis quin tua opulenta concludi sepius, ut sicut in optimis doctrinis, qui similem Germanus non habet orbis, & forte nec Italus, ita & humanitatis primas sedes insideris: ea enim demum justa est humanitas, quam complurium studiorum justa professio instruit. Equidem quando nihil habeam, quo tuis repetitis pulcherrimis donis gratificer, atque me & animo & mente obligo, ut sub tuam manum subjectus, tuis sim iussis praesenti semper obedientia paritum. Caterum quia nuptiales filia pompas (quod bonum & faustum sit) VI. Nonas Octob. jam futuro, sum celebraturus, te, ut ei pompa praesens adesses, si id tibi non foret molestum, maximo quo possem nixu perprecari: venires enim & expectatus multis bonis viris, qui in te ardent, & non modici ornamenti accessione me decorares. Domus mea tam angusto hospiti effusis patet foribus, & totum gymnasium tua praesentia illustratur. Sed eo te officii gravare non audeo, dum noveris toto me desiderio Desiderium, si venire dignaberis, excepturum, provisurumque, ne quid te viatici impensa premas. Philippus noster, licet spem fecisset non abeundi nisi litteris meis comitibus, abiit tamen, credo vel opportunitate aliqua vel necessitate permotus. Est enim (quod abominor) corpore satis affecto, bonus alioqui vir & humanus. Itaque praesentium exhibitori genero meo litteras dedi. Vale, decus litterarum, & litteratorum princeps. Ex Friburgo 21. Sept. Anno 1515. Tuus Zasius.

Beato Rhenano, rara integritatis & eruditionis viro, quicquid poteris pulchrum, amicum, honorificum dicito, quem & tibi itineris, si id sis ingressurus, & ornamenti quod mea familia affulgebit, comitem ex medullis capio.

EPISTOLA XXXIV.

Paulus Voltzius, Hugonis Curiae Abbas, Erasmo Roterodamo S. P. D.

* **N**ACTI opportunitatem, non potuimus non salutare tuam praestantiam, Erasme, extra omnem aleam doctissime. Salve igitur, Amice charissime, qui optime meritis es apud doctos omnes, non tantum propter multijugem doctrinam, quam amplissime pra te feres, sed item

A ob moratam Moriam, & ob sapientem fultitiam, quae demum in Dorpiana Defensione cum primis enituit, quam letitando ego communesque nostri amici Jac. Wimphelingus, & Joan. Sapidus inter epulas & ridemus & miramur, imo pro cibis sorbemus & delectamur, &c. Vale in Christo Jesu, qui tibi vires addat pro caeptis tuis, olim feliciter obeundis. Properanter ex Monasterio nostro 30. Octobris, Anno 1515. B. Rhenanum nomine nostro salute imperti.

EPISTOLA XXXV.

Udalricus Zasius Domino Erasmo sese commendat.

B * **S**ALVTEM mihi verbum tuum, magne Erasme, praesentium exhibitor Acchatus attulit, optatissimam illam quidem, sed cui tuas dulcissimas litteras praetulisses. Quod tamen subreptum significo, ne importunus tua benigna humanitate abuti videar. Scio enim gravibus te & honestissimis negotiis, ut rem litterariam in nostra Germania crescentem pro nisu adjuves, impediri, ut nihil mirum sit, si rarius scribas, praecipue ad hominem plane exiguum, cui satis sit si mei aliquando vel verbo memineris. Caterum quod proxima tua elegantissima epistola nuptiis filia mea bene precatus es, in vicem jam non omnis, sed vel oraculi, accipio, tanquam a deo aliquo bonum illud felix emerferit & faustum: divum enim honore quomodo te non pradicem, in quo quicquid pulchrum divini & humani, vel Deus, vel natura congerere in viventem potuit, tibi adfore conspiciamus? Quod si praesens pompas nostras ornasses, jam plane beatum arbitrarer: sed spem fecisti adventus aliquando tui, quod desiderantes expectamus omnes, qui tibi bene volumus, qui ex te pendemus: multi enim sunt hic boni viri, qui non solum te videre, tibi adesse, communicare, consuevisse tecum, sed etiam in castra tua, tua, inquam, illa castra, optimorum studiorum princeps, dejerare gestiunt: quod nisi citus advenias, ecce ad te homines tui, animalia tua devolabimus; & advolassem equidem jam diu, nisi quod valetudine adversa velut perpetuo hoste oppugnor, qui arcem capitis & aurium impetens jam pene oppressit, nisi si qua Dei nostri adiutrix manus ferat suppetias. Sed quamvis caetera fragilis, studio tamen sum obfirmatissimus, qua una res me & reficit, & valde consolatur. Gerbelius, vir lepida eruditionis & doctor meritissimus, egregiis me tuis opusculis, Enchiridio, & nonnullis aliis, in qua tot annos sisivi, qua conquestis undique sigillariis expetii, optatissimo dono donavit: faxit Deus, ut vicem aliquando remitteri possim, dispeream, si non omnes numeros gratitudinis explicuero; cui, & praeterea Rhenano delitiis meis, & Oecolampadio, integerrimo meo amico, verba salutis immensa adfero, quibus & scripsissem, sed Lex II. de orig. Juris, cujus commentaria fere ad calcem perduxer, ita moratur, ne vel momentum, ubi a lectionis munere vacavero, dilabi patiar. Vale. Ex Friburgo 30. Octobris, Anno 1515.

EPISTOLA XXXVI.

Joannes Borsalus Erasmo Rot. Theologo S.

F * **Q**UAS calendis Octobribus litteras ad me scripseras, accepi paucis ante diebus quam has scriberem, non ab eo quidem, cui ferendas hac profecturo commiseras, sed a Lovanio usque, quum illuc essent perlata, ad me missas: itaque neque hominem ullum conventre datum est, ut de te qua vellem percunctari potuerim, & temporis angustia metuo ne mihi impedimento sit, quo minus tibi haec, priusquam Basilea discedas, reddantur: atque ob eam rem scripsi brevius quam institueram, quando nullam adhuc satis certum nactus ad te nuntium. Habeo primum maximam tuam singulari humanitati gratiam, qui negotiorum turba obrutus, tanto tamen locorum intervallo ad me scripseris, & quidem humanissime. Deinde te oro, si qua offeretur aliquando ad me denno scribendi occasio, facias me copiosius de rerum tuarum statu, de compositis, aut & Graeco conversis, atque castigatis

his omnibus libris certiorum, & quoniam sis isthinc pro-
fecturus. Nunciatum enim mihi est Brabantia subinde ami-
corum litteris, oblatam tibi & iam paratam honestam
vitae quovis loco regionis illius exigenda conditionem, pra-
stituto scilicet non contemnendo, ex Principis arario, an-
nuo salario, sperareque doctos omnes, illam te conditio-
nem suscipiaturum non gravatim; atque ita quidem, ut
nisi acceperis, non a nostratibus, quod semper questi
sumus omnes, te neglectam, sed nostram hanc regio-
nem negligere ac contemnere, nisi tamen ampliori aliqua
honestiorique objecta hanc repudiaveris. Verum, quicquid
huiusmodi erit, si tecum iam statueris, nosse pervelim.
Scripsisti enim te ad Decembrem isthic futurum, neque
addidisti, quoniam tunc inde sis abiturus; itaque & ipse
cum ceteris una, maxima spe teneor, te ad istam condi-
tionem in Brabantiam amantissimam concessurum, ubi
reliquum vita cum summa gloria & tranquillitate maxi-
ma exigas; quem utinam diem mihi videre aliquando
liceat. Quod de meo statu nosse cupis, neque admo-
dum probas, imo reprehendis verius, quod in padagogi-
co hoc munere consenscam, agnosco tamen in me anti-
quam amorem, ac praeceptoris amantissimi affectum, qui
me maioribus negotiis, magisque gloriosis ac magnificis
vagari cupias. Equidem tecum plane sentio de docendorum
puerorum aliquando deserendo munere, velut huius aetatis
mea parum congruo, ad quod sum & patria, abhinc
plus anno, maxima importunitate & pollicitatione ma-
gnificentiissima compellitur, ferme invitum, unius Arien-
sis opera maxime, cui ob gratitudinis studium, qua
semper virtute praeditus esse ac videri volui, nihil honeste
videbar posse negare. Sed rem ipsam, cum propter aetate
jam maturiorem, tum propter regionis huius mole-
stissimam mihi rudiatem, & litteratorum hominum hic
varietatem, hanc rem, inquam, & provinciam experior
mea opinione longe difficiliorem; qua fungerer certe aequo-
vi animo, si cum celebri aliquo gymnasio hunc locum com-
mutare quamprimum possem. Verum quando semel capi,
certum est, nisi per opportunissimam honestamque inprimis
occasionem, provinciam susceptam non deponere, cuius
propemodum tempus vitium prospicio, si non liceat ad
aetatem proximam in Galliam aliquo, seu Franciam, com-
migrare. Quod ad valetudinem attinet, valui semper
satis adhuc recte, hocque calum atque vitium fero circa
gravem molestiam. Vale. Ex Arluno, oppido terra
Lutzenburch, 21. Novembr. Anno 1515.

EPISTOLA XXXVII.

Joannes Demolendino Erasmo Rot. S. P. D.

DOMINVS Eboracensis, id quod est Curialibus
perquam peculiare, palinodiam cecinit, Canonica-
tum enim, tibi jam pridem donatum, alteri contulit, filio
chirurgi regii, sed quem non puto sine litigio futurum,
si res innovari contingat. Pollicitus est tamen ipse Ebo-
racensis tibi hic alium Canonicatum, aut in Anglia quip-
piam majorem donaturum, quod mihi coram exposuit Mont-
joius, tamen ejusmodi pollicitationibus dives quilibet ef-
se potest. Non dici potest quam mihi, aliisque complu-
ribus etiam Canonicis, gratum fuisset, si te huc tandem
post varios & improbos labores bona dea retulisset, sed non
vidi iustum derelictum. Dixit item Montjoius se prope-
diem in Angliam profecturum, voluitque ut te de ea re fa-
cerem certiorum. Servabo tamen interim mandatum, siue
procuracionem quam vocant, si forte qua in re, ea uti tua
causa contigerit. Scribis Hieronymum tuum belle proce-
dere, vix ego verbis possum consequi, quantopere illum
videre, legere, osculari gestiam, cum tuis Operibus reli-
quis, & Novo Testamento. Perge igitur, mi Erasme, &
in hac lucubratione clarissimas viriliter incumbe, qua
tibi nomen immortale ac sempiternam gloriam paritura
sunt; sic tamen incumbe, ut valetudinis rationem semper
habeas, litteris enim omnino conducit te esse maxime lon-
gevum. Vale igitur & diu & feliciter. Ex Tornaco
23. Novembr. Anno 1515.

EPISTOLA XXXVIII.

Paulus Voltzius, Hugonis Curiae Abbas, Erasmo
Roterod. S. P. D.

LITTERAS illas tuas, quas pridie divi Martini ad
communem nostrum amicum Jacobum Wimphe-
lingum dedisti, adferente eas Joan. Sapido itidem com-
muni amico, lectitantes, invenimus quod vel pro mini-
mo nostro beneficiolo, ingentibus actis gratis nosse deside-
ras eum in Ezechielis praefatione locum, quo nos fateba-
mur sapientiae offensos: is locus est in calce ejus praefationis,
qua in omnibus Bibliis Ezechielis volumini praemitti con-
suevit, ubi secundum aliqua saltem verba, nam modo
textus abest, hoc pacto legitur: Quod si æmuli mei &
hunc subsannarint, vereor ne illis eveniat, quod Græ-
ce significantius dicitur, ut vocentur phagolidori, id
est, manducantes senecias. Senecia quid sit ignoramus,
& post multam investigationem nunquam invenimus, præ-
terquam apud Lyræ Mammotrectum, Catholicon, &
id genus hominum, qui super hoc vocabulo bullatas ad-
ferunt nugas. Senecio herba est Plinio lib. xxv. cap. ult.
Nat. Histor. quam Græce Erigeron vocari dicit, sed
quo modo huc pertineat, nescimus; porro Græcum hoc
adagium φαγολιδόροι, quod item λοιδοροφάγοι, quo
modo dicuntur κερυφάγοι, & ἰχθυοφάγοι, planius in-
telligimus, & posset Latine uno ac novo verbulo interpre-
tari, convicivori, calumniatori, id est, conviciorum
helluones, calumniarum voratores, quibus ora convitiis
ac jurgiis jurgiter opplentur: & isthac quidem juxta pin-
guem nostram Minervam, tunc boni consulo. Valendi-
nem tuam cura, ut multis prodesse valeas. Vale autem
in illo dulcissimo puero Jesu cum amicis. Ex Selestadt
25. Novembr. Anno 1515.

EPISTOLA XXXIX.

Bilibaldus Pirckheimerus Domino Erasmo
Rot. S. P. D.

ITERVM tuas suavissimas & acceptissimas recepisti-
litteras, quapropter non parum tibi debeo, qui inter tot
negotia tua mei quoque memor es. Quod epistola mea
una cum libello non reddita fuit, agre tali, quoniam in
illa tibi significabam latitiam, quam ob te talem tantum-
que mihi conciliatum amicum conceperam. Pariter roga-
bam, ut, quod per Beatum nostrum promiseras, Plutar-
chi mei mendas mihi ostenderes, quod & adhuc rogo,
nam sincero te id animo facturum hand dubito: iradide-
ram epistolam illam Roberto Wimpfeldo, sed ille sem-
per dehinc Curiam secutus est; locutus es tu forsitan inter-
rim cum fratre illius, qui & ipse aliquando apud Cæsa-
rem Oratorem Regis sui agit. Gaudeo beatum Hiero-
nymum tandem reperisse, qui illum pristino restitueret
candore, quod non absque singulari divina dispositione ac-
cidisse reor: felix tu, qui laboribus istis Deo, Sanctis,
ac mundo acceptior eris; nos fora, juris strepitum,
Principum rixas sequi cogimur, ubi forsitan nec Deo pla-
cere possumus: quam maligne vero se rebus publicis im-
miscentibus fortuna respondeat, plane priscorum ostend-
unt exempla. Perge igitur ut cepisti, mi Erasme, &
lumen, tibi à summo Opifice concessum, non sub modio abs-
conde: ille enim creaturam procreare voluit, in qua elo-
quentia pristinas ostendere vires universas posset, tu per-
viam, quam ingressus es, progredere, & famam propa-
ra durabiliorem divitiis & regnis. Sed de his satis, ne
adulari videar. Unum est, quod super cuncta desidero,
ut te aliquando coram cernere possem, tuque, expedito
Hieronymo tuo, facile mihi morem gerere poteris: scio,
non panitebit te talem vidisse Rempublicam, qualis nū-
lla alia in Germania, eumque amicum, qui te unico
diligat & observat. Interim bene vale. Ex Nuremberga
13. Decembr. Anno 1515.

EPISTOLA XL.

Udalricus Zasius Erasmo Rot. S. P. D.

An. 1515. * **V**IDE, Heros mi, quo procedat temeritatis confidentia, tua usurus opera, tua ope nixurum, te appellare non vereor, quem nulla ne umbra quidem officii unquam sum prosecutus. Sed tua humanitas confidentem facit, tua mansuetudo ansam peccato præbet. Tua illa serena mens, placidus animus, dulcia verba animavere. Itaque tua profanus sacraria irrumpo, non tam mea temeritati, qua tamen non abest, quam tua placidissima comitati acceptum referens. Sed quid tandem, inquires? Nempe rem modicam tibi, mihi vero maximam, evolvi (ut mihi videor) tenebras, si qua sunt in L. II. de Orig. Juris: sunt enim multa illic, non tibi & doctis, sed legum sectatoribus, quibus nihil cum sincerioribus litteris commune est: nam & historias explicui, & cætera quadam scholia (ita tu nominas) adjeci. Quaterniones duos mitto, nec enim extrema manus imposita est, licet in calce modica restent, per hos natales dies absolvenda. Iudicium tuum peto, & quidem acre, & tale quod iudicis frontem referat. Si ex ponte deieceris, jam nullo vel meo suffragio juvabuntur. Susque deque fero, urna excidant, an gradum teneant, quando tuum, viri sicut omnium principis, ita plane iusti, iudicium præ Ammonis erit oraculo. Laborabis autem (si modo labor, & non verum occupatio sit) non frustra: cuiusmodi enim ista mea nuga sint, tuam tamen operam honorario condigno sum remensurus. Vale. Paucula isthac, & male tornata, scribenti parce; premunt enim vel in hoc ipsissimo Dominico die negotia forensia, eo pondere, ut spirandi vix sit usus. Vale, Germaniæ lumen, & decus. Tuus Udalricus Zasius LL. Doctor. Ex Friburgo 15. Decembr. Anno 1515.

EPISTOLA XLI.

Udalricus Zasius Erasmo Rot. S. P. D.

* **F**ROBENIVS noster, magne Erasme litterarii orbis lumen, profundo hodie crepusculo veniens, matutino craftino abutum molitus est, nec cui familiaris communicandi potui, quin certe salve dicerem & vale. Salve itaque, vir salutaris, à cuius salute litteraria salus & quidem maxime pendet. Vale porro, à cuius valetudine omnium studiorum valetudo increseat, quo valente Germania, sicut nuper belli, ita nunc doctrinarum vexilla circumferre victrix possit. Quis mihi loquendi suggeret suppellectilem? quo stylo, qua facundia, qua animi intensione, qua mentis vehementia, quo nixu cum scribendo fervorem, hoc desiderium consequar? quo mentem, imo peritorum omnium, Desiderium Erasmus, vel ex modico contingam? Os, mens, lingua, animus, ardor, industria in te deficient. Ita quod enixissime cupio, fugit enixissime, & quod ad mediocres alios erubescerem, ad summum doctrinarum principem scribendo blasus esse cogor & barbarus: & tamen ne taceam, ita genio impellor, ut pro laude ducam, manifestari meam imperitiam, in cuius sedibus nihil est loci imperitiæ. Sed amicitia excusabit, quod accusat inertia: nam & qui Reges & Principes foris auro integuntur & purpura, cum amicis amiculo parabiliore, induculis familiaribus conspiciuntur. Hoc habet, tam de te non posse me loqui ex condigno quam ex iusto nemo mortalium te mirari possit. Testis est mihi Salvator, cuius imaginaria circumferimus (utinam digne) præsepia, ita me in tua nomina obstupescere, ut non jam stupore attoner Socratico, sed totus ex Medusæ terribilimento excutiar. Vale. Mea medicula* peto videas, scio te ea probare non posse, tum quia qua historias sapiunt, tibi puero cognita fuere, sed qua Juris sunt, ea tu non moraris. Sed potes vel ex genere ferre iudicium, quod mihi Hammonis superabit oraculo. Vale. Friburgo 26. Decembr. Anno 1515.

* Sic legendum supra pag. 1531. lit. A. ubi perpetam editum ex MS. medicula.

EPISTOLA XLII.

Nicolaus Gerbelius Erasmo in Christo Jesu Salutem P.

An. 1515. * **Q**VAM molestum mihi fuerit abitus tuus nec dicere auserim, nec scribere, videlicet ne rursum in os mihi obijcias, linguam me velle exercere, vel eloquentiam, in quibus quam sum egenus, quamque jejunus, ego jamdudum expertus sum, usque adeo manifeste, ut nec uno etiam teste sit opus. Utinamque feras tamen, hoc nec volo, nec possum dissimulare, nunquam mihi cum quovis homine necessitudinem fuisse gratiorem, nullius unquam me presentia plus oblectatum, aut cuiusquam penitus gavisum colloquio affatuque plusquam humano, plusquam suavi, plusquam dici potest jucundo, quam Erasmi mei, cui si vel unum, aut alterum tam gratum foret in Gerbelio, quam accepta sunt mihi universa in Erasmo, gaudium meum numeris absolutum predicarem omnibus. Neque ulla re, quantumvis magna, me perfectius beatum esse posse, quam si familiaritas nostra, qualiscunque sit hac, Erasmo non undequaque displiceret. Scio quid nunc facis, rides; scio quid cogites, ex ore me illa loqui, non ex pectore: sed nescis, Erasme doctissime, quantum in hac tua opinione decipiaris: mallet enim vel nihil scribere potius quam mentiri, vel, si honestius fieri fieri putat, talia consingere. Exerces stylum, ais; fieri potest & illud sine fuso, sine fraude, citra simulationem. Exerces linguam: faciunt & hoc pueri, non tam fictis sapenimero, quam veris argumentis ntes. Sed hoc nihil ad amicitiam, inquis, qua simplex atque vera, non alicubi quam in ipso habitat pectore. Haud aliter (ut me Deus amat) facit, sentitque Gerbelius, cuius si pectus posses corporeis oculis penetrare, litteris (ad hoc quantum attinet) nihil foret opus. Sed de hoc satis. Credo etenim non tam durum esse Erasmus, ut bona qua sunt, vertat in malum, eumque, qui sincere amat, adulatorem putet potius quam amicum. Opus Lucubratorum fabrefit modo cura non admodum vulgari, cui negotio, quantum fieri potest, adsum viribus omnibus, placebit tibi (ut arbitror) labor noster, neque te morem gessisse nobis poenitebit. Tu cura, ut reliqua quoque ad nos advolent: sunt enim quaterniones fere quatuor absoluti; atque si quid apud te est farina ejusdem, quo magnitudo libelli foret & justior atque vendibilior, fac, quaeso, liberalitatem tuam & nos experiamur, & studium tuum in Christum sentiant studiosi lectores. Annotavimus nos locos aliquot in Enchiridio à puerorum capiti paululum remotiores, quibus ut vel hac saltem nostra opera gratificari possemus, aliqua in finem libelli, veluti scholia, adicere statimimus. Hoc si tibi non displicet, rem prosequemur, sin secus, stet sententia tua. Vale felicissime, atque rescribe, si Gerbelium amas. Salutat te vicibus mille Jo. Rudolphingius studiosissimus tui, simul & Matthias Schurerius, qui plurimum rogat B. Rhenanum, ut aliquando manus Rodolpho adhibeat, nam si castigatus esset, non diutius editionem ejus moraretur. Iterum vale. Argentorato, An. 1515.

EPISTOLA XLIII.

Nicolaus Gerbelius Domino Erasmo S. D.

* **M**ATTHIAS Schurerius, communis amicus noster, Erasme doctissime, plurimum urgeri se causatur ab his, qui libros hinc inde gestant venales, atque fere convitiis ab eo expostulari similia. Respondi ei, vix fieri posse, ut à te vel nunc iterum castigetur, ob ingentes tuos labores, quibus utrinque pressus, haud unquam pleno ore respices. Ille vero cogi se inquit, ni penitus e manibus eripi sibi velit opuscula ab his, qui veluti simia imitantur omnia. Nihil se posse majus hoc tempore à te recipere dicat, quam si libellus à te revisus prodeat castigatior. Verum, si fieri nequit, omnino edendum esse ad exemplar illud, quod ad ipsum mensibus superioribus misisti. Ea in re quid facere possis, aut quid fieri

An. fieri velis, ad nos rescribe. Nihil uspiam cupimus ar-
1515. dentius quam morem tuum gerere voluntati. Si potes com-
mende, consule studiosorum desiderio tam constantis ami-
ci. Operam meam, qualiscunque sit ea, perquam liben-
ter accommodabo. Vive felix, atque de valetudine tua
fac me certiore. Commenda me humanissimis, simul
& eruditissimis tuis conviviis. Commendat se tibi noster
Rudolphingius una cum reliquis amicis, qui subinde
ex me audire cupiunt, qua sis valetudine, quibus desu-
des laboribus: spem maximam illis de Testamento Nova,
deque Hieronymo, adjicio, quem avide omnes exspe-
ctant. Iterum vale. Argent. Anno 1515.

EPISTOLA XLIV.

Guilielmus Montjouis Erasmo Rot. S.

An. * LITTERAS tuas simul & librum de Utopia In-
1516. sula à te missum accepi gratissimo certe animo,
cum & littera profecta sint à te mei amantissimo, & li-
ber ab eo editus, qui non eruditione solum, sed & ami-
cicia arctissima apud nos habitus est inter primos: opus-
culum nondum legi, obrutus multis negotiis, brevi tamen
perlecturus: ut cum presentia Mori frui * valeam,
saltem in Utopia Morum meum videam. Ceterum de
tuis negotiis valde cognoscere cupio, num & in fruendo
nostro Tunstallo, qui tibi vir est plurimis de causis ju-
cundissimus, etiam & possessionem Prabenda nuper tibi
concessa, vel pensionem aliquam à Principe obtinuisti, non
minus consulens utilitati, quam voluptati: nam cum lon-
ge à me absit, ut aliqua donatione te digna beatum effi-
cere possim, non tam ingratus tamen videri velim, ut ne
ab aliis te felicem esse magnopere desiderem, ut tandem
te conferre possis ad otium illud litterarium, ad commu-
nem omnium studiosorum utilitatem. Tu interea valeas,
& si quid otii tibi superfuerit, & nos visere digneris,
rem gratissimam nobis facies. De reditu in Angliam
nondum certi aliquid habemus. Rogo ut reverendum do-
minum Cancellarium meo nomine plurimum salvere ju-
beas. Iterum vale. Tuus ex animo G. Montjouis.
Ex Tornaco 4. Januarii, Anno 1516.

EPISTOLA XLV.

Domino Erasmo Augustinus Aggeus Medicus S. D. P.

* COGITANTEM me sapius aliquid ad te scribere,
repressit pudor, scilicet quod verebar tuis istis ar-
gutissimis & prope ad divinitatem eruditissimis auribus ob-
strepere litteris meis incultis, & ad barbariem usque jam
horrentibus. Adeo interim dum tua consuetudine & li-
teratissimis praeceptis destitutus sum, mi Erasme, sentio
quantum mihi peris non modo litterarum, (quas tum
velut à limine salutavi & primum tuis auspiciis salutabam)
sed & ingenii, quod ubi non exerceas, quadam rubigine
exeditur. Huc accessit, quod cum olim à te discedens
ex Anglia cum Sixtino nostro in patriam ad parentes &
amicos me aliquando quasi postliminio reciperem, incidi
illic in tempora miseriarum & arummarum omnium plena,
eaeque furis quibusdam veluti agitata, in novas semper
bellorum procellas in dies magis ac magis calamitosiores
erumperent; ut mihi vel dolore praesentium, vel
metu jam instantium malorum (quibus ante ipsos meos
oculos amici & parentes simul, quid dicam cum pa-
tria, imo cum natione tota conficiebantur) adeo obrigue-
rit animus, frigidusque obstiterit circum praecordia san-
guis, ut ad Musas & litterarum tranquillitatem ne ad-
spirare quidem mihi aut licnerit, aut libuerit. Eorum
quoque hominum, qui animum hoc in pelago naufragan-
tem refocillare, id est, Philosophorum, penuria multum
ad hanc ingenii mei calamitatem adjecit, dum litteris
de & Philosophia numquam, sed pro his semper polemi-
ce & μάχεσθαι audirem, id est maximum & miserissimum
meorum omnium miseriarum. Ego & sapius ad te &
plura scriberem, nisi mihi dolor meus, tum omneis par-
teis mentis, tum maxime hujus generis facultatem

* Paret ex sensu, conjunct. non esse amissam. † Supple, cum.
‡ Legē, refocillanti,

A. ademisset. Cur enim non utar verbis Ciceronis in re, An.
ut puto, perquam simili: usque adeo malis illis, qua 1516
extrema homo prudentissimus judicavit, mea hac haud
multo leviora mihi videntur: qua vel tu, vel cer-
te alius nemo, sic tandem mitiora reddideris, si tuis
scriptis eruditissimis Augustinum tuum consolans indica-
veris, quibus Philosophia remis ex his potissimum fluctibus
enavigare contendam, ne simul & ego cum aliis, his tem-
pestatibus obrutus omnino peream: sed tuorum praecepto-
rum remigio adjutus (ut soleo) ad tranquillitatem anar-
tare possim: nam etsi nunc absim paulisper ab his malis
donec legatio ista postulet, nihilominus crucior animo,
eorum qua agantur in patria de meis, quos cum in sum-
ma miseria ac arummarum maximis abiens illic reliqui, non
nisi extrema aut sperare, aut jam certe pati, haud im-
prudenter auguror, ut de statu eorum magis-ne certum,
an incertum esse libeat, plane ignorem. Vale, mi Era-
sme, tibi que persuade, nullam rem esse graviores Au-
gustino tuo, quam tuis institutionibus, praeceptis, con-
suetudine, literatiss. eruditiss. sanctiss. destitui. Vale i-
terum, & his (quia coram non datur) fac, obsecro,
per litteras, ut omnino non caream: per Franciscum
omnia fideliter, ut puto, tradentur. Vale tertio, quia
nihil magis opto, quam ut rectissime valeat Erasmus
illo meo, litterarum spes, columen, & decus omnium.
Ex Parisiis 11. Januarii, Anno 1516.

EPISTOLA XLVI.

Jacobus Wimphelingus Domino Erasmo S.

* VIVI-ne adhuc, an vita functi sunt, aut inter
martiales & feroces inhumanitatem quandam con-
traxerunt Dominus Erasmus Roterodamus, Joan. Or-
colampadius, Beatus Rhenanus? ut tanto tempore ni-
hil amicissimis scribant, renuntient, significant de statu,
de valetudine, de reditu, de fine Operum Hieronymio-
rum. Ego sane ulcerum plenissimus, podagram incidi,
qua si non errasset, pauperem enim obrui, quae morbum
divitum esse fertur, jam pridem me Basilea vidisset: ma-
lam enim cum famulo misi ad me Praesul Basiliensis. Sed
proh dolor! neque equitare, nec domum egredi possum,
tantis doloribus dies atque noctes afficio. In Catalogo Ar-
chiepiscoporum Maguntinorum, quem interim collegi, P.
Erasmi Rot. honestissimam feci mentionem. Oscolam-
padium spero huc ad Selestadium rediturum, ut secum
adducat quae illi traditurus sum ad max. amicos meos
Heidelberg. perferenda. Beatum Rhenanum praestolat
grandaeus pater desiderii plenus. Omnes vos tres valeat
percepto. Ex Selestadio 15. Januarii, Anno 1516.

EPISTOLA XLVII.

Nicolaus Gerbelius Domino Erasmo Rot. S.
in Christo Jesu.

E. * NEQUEO mirari satis, Erasme doctissime, quae
Parabolarum libellum ad nos non miseris, cum ni-
hil uspiam fuerit in tabellione isto dispendii, maxime cum
tunc ipse desideraris fidelem quempiam nuntium, qui ad
nos eum ipsum deferret. Tamen abunde te excusaveris
laboribus istis plusquam dici potest grandibus, nihil tamen
fuiisset acceptum magis Schurerio, nihil utilius (ut reor)
studiosis, quam si emendatior in lucem prodissent Lu-
cubrations tuae. Verum cum aliter fieri nequit, curabi-
mus ut exeat, quoad ejus fieri potest, castigatissime.
Scriptum est nobis te gratificari velle communi amico nostro
Schurerio Argumentis quibusdam in Ciceronem pariter
& Virgilii Aeneida; quod si feceris, non credis quam
impense simus conaturi, ne ingratus dicatur Gerbe-
lius, nec illiberalis tuus Schurerius. Vive felix, a-
micorum optime, & de tua valetudine, de litteris, de-
que Operibus tuis, rescribe. Saluta namque meo virum
doctum modestissimumque Beatum Rhenanum, ceteros-
que communes amicos nostros. Salutant te omnes, qui
apud nos studiis florent, cum primis meus Jo. Rudol-
phingius. Argentorato 21. Januarii, Anno 1516.

EPI

EPISTOLA XLVIII.

*Splendidissimo Domino Bilibaldo Pirckheimero, Casarea
Majestatis Consiliario, Senatori Norimberg. suo,
Erasmus Rot. S. D.*

AN. 1516. **J**AMPRIDEM ardebam desiderio tui, neque medio-
crem amoris in te flammam è tuis conceperam lu-
cubratiunculis, in quibus mihi visus sum Bilibaldi
mei velut expressum simulachrum agnovisse, hominis,
vel potius herois cujuspiam incomparabilis, in quo vi-
cissim & fortunæ splendorem ornarent litteræ, & litte-
ras ornaret fortunæ splendor: utrumque commendaret
morum integritas, & hæc pari ingenii comitate sua-
vitateque cumulata. Accendit ardentem, &, juxta
Græcorum proverbium, πῦρ ὅτι πῦρ addidit *Beati Rhe-
nani*, quo non alius tui nominis studiosior, prædica-
tio. Nam hujus pene quotidiana consuetudine, do-
ctissima pariter & mellitissima, sic delector, ut hac
re me plane putem esse, quod ille dicitur. Is mecum
de nemine confabulatur vel sæpius, vel honorificen-
tius, vel amantius, quam de suo Bilibaldo. Super hæc
accessit epistola tua, non illa quidem ad me, sed tota
de me scripta. Et tamen ad me quoque scripta, quan-
doquidem ad eum data est, quem ego vere *πῦρ* *ψυ-
χῶ* possum appellare. Ambis nostram necessitudinem,
& optas consuetudinem, quorum utrumque jampri-
dem ipse magnis votis suspirabam verius quam spera-
bam. Quanquam sejuncti sumus, nihil vetat, quo mi-
nus arctissima necessitudine copulemur. Demus ope-
ram, ut mutuis item fruamur amplexibus. Eduntur
Adagiorum Chiliades, sic emendatæ, sic locupletatæ,
ut novum Opus videri possit. Eduntur universa *D. Hie-
ronymi* monumenta, argumentis & scholiis à me illu-
strata, nec sine summis sudoribus emendata, notatis
ac semotis quæ notha fuerant admixta. Emendavimus
totum *Novum Testamentum*, additis scholiis; moli-
mur obiter & alia. His laboribus sic obruimur jam
sextum ferme mensem, ut vix valetudinem tueri pos-
simus. Et tamen non mihi potui temperare, quin his
plus quam extemporariis magis Bilibaldum lacefferem.
Sciebam quid tua postulabat dignitas, quid eruditio;
sed boni consules, quod non suavit, sed imperavit a-
mor tui. Præter expectationem nuntius hic oblatus
est. Malui eum ineptis quam nullis meis litteris comi-
tatum venire. Dabitur brevi plusculum otii, jamque
non litteris, sed voluminibus tecum agam. Utinam
propius adesces! nam mense Martio *Britanniam* repe-
to. Bene vale, præcipuum nostræ *Germania* decus.
Basilea 24. Januarii, Anno 1516.

EPISTOLA XLIX.

Thomas Bedillus Domino Erasmo S.

* **E**RASME doctissime, Salutem. Egi negotium tuum
de pensione diligenter apud dominum*, qui scripsit
ad Maruffum, uti integrum transmittat, quod sese curri-
culo præstaturum promissit & Moro & mihi præsent. Ap-
probat dominus vehementer consilium tuum, quod desti-
naveris consecrare *Novum Testamentum*, tua opera ver-
sum, summo Pontifici, & per omnes numeros te summis
laudibus extollit, ubicumque incidit tui memoria, (quod
sæpe me auctore contingit) quod tot labores & vigiliis
exhauris in optimis litteris, & divinis Scripturis, qua
nominis immortalitatem tibi non modo promittunt, sed
persolverunt: pro quibus dominus meus persancte spon-
dit, se nunquam defuturum, quo minus te pro meritis
abunde juvet, quod uberius quotidie tua Dominatio per-
ficiet †, & quicquid Bedillus potest nomen desiderabis,
quod diu vivat & optime valeat. Ex Londino 10. Fe-
bruarii, Anno 1516.

* Intelligit Guil. Warham, Archiep. Cantuariensem, cujus ipse
erat à Secretis. † Forte, perspicies, aut perspiciet.

EPISTOLA L.

Udalricus Zasius Domino Erasmo sese commendat.

* **P**ATERE tantillum id, magne Heros, ut & sal-
vum te dicam, & uno commoneam verbo, gene-
ros meos esse, qui tuam amplitudinem conveniunt, al-
terum ex inclitis Augustarum negotiatoribus, litteris
præsertim legalibus & integritate non adspernabilem; al-
terum negotiatorem, ambos juvenes, quibus si vel ver-
bo, cum ita vacarit, comem te ostenderis, me beasti:
nihil enim ex te vel exiguum prodit, quod non beet.
Vale, patrone. Ex Friburgo 20. Febr. Anno 1516.

In mea de Orig. Juris Lege, sordidus aliquando uti
Auctoribus necesse est, qui indoctis & imperitis eorum
rerum scribo: timeo enim, ut sim cum barbarie etiam
mea castigatior, quam fors barbarorum ferat, ita opti-
ma Jurisconsultorum præcepta ac jussa exsularunt. Citha-
rædus esse non possum, ut doctis scribam, itaque dissimu-
labi, si Choranlem induero; tibi magna, tibi grandia,
tibi alta rei Latinæ, morum, Philosophia relinquimus, tu
triremes naclerus gubernabis, ego si myoparonem infle-
xero, bene mecum.

VDALRICI ZASII

In Novum Testamentum

AB ERASMO ROT. TRANSLATVM

Hexastichon.

INSIGNEM meruit præstans facundia laudem,
Jam lepto cultu Pagina sancta nitet,
Tollitur in cælum generosi nomen *Erasmi*,
Qui bene pro *Græcis* verba *Latina* tulit,
Vos igitur dignas Auctori solvite grates,
Qui legitis flores fertilis hujus agri.
Si prius argentum potuit divina vocari
Pagina, nunc aurum dicier ipsa potest:
Clarior est sensus, magis est & sermo *Latinus*
Quam fuit ante, labor fulget, *Erasme*, tuus.
Ah pereat livor, nec sanctis obstrepet ausis,
Nostraque possideat pectora castus amor.

EPISTOLA LI.

Erasmus Roterod. Urbano Regio S. D.

EXHIBUIT tuas literas haud vulgaris amicus meus
ac patronus *Johannes Faber* Officialis, sed eo tem-
pore, ut non potuerit intempestivus: quippe jam non
solum in ipso Operis calce simul & capite, tumultuan-
ti, sed multorum etiam mensium perpetuis laboribus
enecto verius quam fatigato. Quibus hoc certe de-
beo, quod *Urbanum* coeperim cognoscere, virum, id
quod indicant literæ, candidum, prudentem, facun-
dum, eruditum, in summa omnibus omnium gratia-
rum ac musarum dotibus undique præditum. Talem
Principem vere magnum, magnopere gratulor nostræ
Germania, cujus utinam essent quam plurimi similes,
qui ad eas res, quæ semper egregiis heroibus dignæ
sunt habitæ, adjiciant animum: cui sane jam pluribus
nominibus debeo plurimum, vel quod tam amanter
errat in *Erasmo*, vel quod tam munifice provocat &
invitat ad ea, quæ mihi studiis omnibus erant ambien-
da, si modo liberum esset cuiquam me addicere, po-
steaquam illustrissimo Principi *Carolo*, & meo Princi-
pi sum addictus, idque suffragiis consilii principalis
excepta, seu recepta potius libertate. Quam si vide-
bo periclitari, cuncta resignavero. Neque tamen de-
feci, nec unquam defecturus sim ab eximio *Mecenate*
meo Archiepiscopo *Cantuariensi*. Verum, in confinio
constitutus confido futurum, ut utrique satisfaciam pa-
triæ, tum ei in qua natus sum, tum ei in quam sum
cooptatus. Alioqui ne senectutem quidem excusarem,
tamen plus est senii quam senectæ: nam annum ago,
non plus, unde quinquagesimum. Sed ætas non an-
nis est æstimanda, imo viribus. Quod si feret itine-
ris mei ratio, non gravabor bidui triduique dispendio,

An. tam eximii Principis conspectum emergari. Cujus no-
mine ut nos invitasti, ita vicissim illi meo nomine gra-
tias ages, pari facundia. Epistolæ nostræ brevitatem
simul & rusticitatem excusabunt occupationes: quæ si
tibi vere cognitæ essent, mirareris, etiam hoc ipsum
qualecunque est, à me scribi potuisse, tantum abest
ut offendereris. Vale. *Basilea* 24. Febr. Anno 1516.

EPISTOLA LII.

Thomas Morus Erasmo S. P. D.

*ERASME charissime, salve. Dominus Archiepiscopus Cantuariensis curavit ad te mittendas viginti libras nostrates. Misi ergo ad te Maruffi syngrapham, & simul Archiepiscopi litteras ad me, ut possis intelligere & illum esse pecunia sua liberalem, & me nequaquam malignum dispensatorem aliena; præterea ut festines, Episcopum facere accepta pecunia certior, uti sit Maruffo causa repetendi. Scripsi cuidam nostrati, qui meam pecuniam nudinis istis recipiet, ut solvat Egidio libras triginta Flandricas, quibus ille tuo nomine fateatur dis- solutas illas viginti libras nostrates, quas tu nuper apud me deposuisti. Litteras tuas misi Lathimero, & meas item de re Rossensis Episcopi: verum, adhuc ab illo ni- hil accepi, sed nec ab Episcopo quidem. At Coletus jam gratur strenue, usus in ea re, precaria opera Clemen- tis mei, credo fore ut pergat & pervadat naviter, ma- xime si tu ab Lovanio usque stimules: quamquam for- tasse satius eris cum impetui suo permittere. Solet, ut scis, disputandi gratia repugnare suadentibus, etiamsi id suadeant, in quod ille sua sponte maxime propendeat. Adii Urlevicum: is se memorem dicit equi esse tui, bre- vique effecturum ut habeas; quod quum faciet, ego effi- ciam ut cognoscas ne suppositio possis falli. Raptim Lon- dino 29. Febr. Anno 1516.

EPISTOLA LIII.

Erasmus Rot. Urbano Regio S. D.

SIC existimo, Urbane doctissime, me jam nunc Somnia debere, vel Illustrissimo Principi Hernesto, vel tibi, ob animum in me tam propensum. Proinde judicavi me nonnullam gratiæ partem hac ratione pos- se referre, si quando mihi cupienti non est integrum, hominem monstravero, qui quod à nobis exspe- ctabatis, longe cumulatus præstare possit. Est apud nos Henricus Glareanus, Cæsarea laurea insignis, quod equidem decus, inter tot juvenis ornamenta multo in- finum esse duco. In omnibus disciplinis, quas Mathe- maticas vocant, eximie doctus, neque vulgariter exer- citatus. In omni, quæ nunc in scholis traditur, Ari- stotelica Philosophia, eo progressus, ut cum summatis- simis etiam congreri possit. Magnam insuper Theolo- gicæ rei partem assecutus. In Geographia, in Historiis absolutus. Denique nullum est genus litterarum, in quo ille non sit felicissime versatus; Grace quoque doctus usque ad mediocritatem, & hic brevi absolvendus, quæ est hominis tum industria, tum dexteritas. Adde huc ætatem maxime tempestivam huic negotio: ad trige- simum accedit annus, quæ ætas ut grandior est, quam ut contemptui sit obnoxia, ita laborum omnium lon- ge est tolerantissima. Est autem Glareanus præter æ- tatem, peculiari quadam naturæ dote, literarii labo- ris & appetens, & patiens. Quod nescit, discit avi- de; quod scit, docet libenter & candide. Moribus alacribus ac festivis, ac prorsus omnium horarum ho- mo. Addam extremum calculum, quem ego vel in primis æstimandum arbitror, ingenium integritati na- tum. Abhorret à computationibus istis temulentis, abhorret ab alea, à turpiloquio, à scortis, ita ut ha- rum rerum ne mentionem quidem ferre possit. Invi- tatur à multis, nec adspersandis conditionibus, & jam addictum putabam. Verum, inter confabulandum sen- si hominem istuc pellici posse, si modo offeratur, quod illius virtutibus sit non indignum. Juvenis est, plus

habet eruditionis quam opum aut auctoritatis, quam-
quam auctoritas jam non levis, in dies accrescit homi-
ni. Illustrabit hunc Principis splendor, & ille vicissim
Principis imagines ac fortunam cohonestabit, quod-
que decoris mutuum acceperit ab illius Celitudine,
vel cum fœnore reponet aliquando. Arbitrabar me in-
iturum gratiam apud vos si hæc litteris meis indicas-
sem. Et scio quem commendem. Novum Testamen-
tum editum est. Hieronymo supremus imponitur colo-
phon. Bene vale. *Basilea* 7. Martii, Anno 1516.

EPISTOLA LIV.

Domino Erasmo Rot. Rutgerus Rescius S. P. D.

EST in tua epistola ad Guolphangum Fabritium, Erasme undecunque doctissime, non procul à fine locus, nobis sane omnino invidus, sic incipiens: Tum audio nonnullos alia quædam moliri, quæ ad Christi cogni- tionem nihil adferant, sed funcios tantum offendant ocu- lis hominum. Quem quum Paludano & Noviomago ostendissem, ipsi mecum in eodem hasitantes luti, nihil- que temere mutandum censentes, consuluerunt, ipsum lo- cum tibi, antequam imprimeretur, indicandum: Dor- pius, fumos tantum offundant, legendum conjectavit. Theodericus igitur, hac epistola parte excudenda reli- cta, in presentia ad te ipsum exemplar mittit, obnixè orans, ut super istius loci lectione sibi quamprimum sen- tentiam tuam aperias. Præterea cupit, si quid sit, quod Epistolarum præfationi subjungi queat commode, id ad se dari: reservavit enim ei integram pagellam utrinque mundam, quum dimidiam vix partem occupabit. Bene vale, & κυκλοποιείας ταμίον. Lovanio 8. Martii, Anno 1516.

EPISTOLA LV.

Nicolaus Ellenbogen Domino Erasmo Rot. S.

*DOCTISSIME vir, quum certior factus sim, ad- gere te Basileæ apud chalcographos, non potui non ad te dare litteras, quibus utcumque animus erga me tuus qualis sit scire posses. Legi dudum Opera tua incude fa- berrime excusa, quibus legendis oblectatus sum mirifice, & exinde nominis tui præconem ultro me constitui, dul- cissimumque iudico pro loco & tempore honorifice nominis tui facere mentionem. Hac sane non adulatione, sed ut, quo sim in litteratos viros animo, liquido agnoscas, ad te scribere volui, nihil inde querens, nisi ut inter fami- liares tuos Nicolaum tuum deinceps connumerare velis. Caterum velim certior me reddas de Operibus glorio- sissimi Hieronymi, quibus ultimam esse impostam ma- num accepi, ubinam venalia inveniantur, quantique vendantur. Insuper effudit rogo, ut si Novum Te- stamentum, quod tu è Græco in Latinum transtulisse diceris, in lucem prodit, unum librum ei, qui has ti- bi reddidit litteras, dare velis, qui etiam pecuniam ti- bi appendet coram. Vale felix, & me nominis ac honoris tui esse præconem scias fidelissimum. Ex monasterio Ot- tenpurra 30. Martii, Anno 1516.

EPISTOLA LVI.

Petrus Barbirius Domino Erasmo S.

*SALVE, doctissime domine mi Erasme, binas ab- hinc aliquot dies abs te recepi litteras, quibus pau- lo, quam æquum forte tibi videri possit, tardius respon- di, sed certe id effecit tum advenendi domini mei difficultas, tum mea hinc aliquot diebus absentia. Jucundum sane fuit & Guidoni, & mihi tua aliquando hic pre- sentia, at profecto nobis jucundissimum est te tametsi da- mno nostro absentem convalescere & tam paucis diebus tam multa litteris confecisse: illud enim tametsi nobis volu- pe fuit te quotidie videre, tecum ridere, ex tuo ore doctissimo frequenter pendere, nobis tamen solus fiebat;
Tom. III. Ff ff f hoc

* Ea est ccvii. † Et recte quidem, sic enim editum in nostra Edit. pag. 189. C.

An. 1516. *hoc vero, quod nunc tam prosperis ventis percurris, sicut nemini potest displicere, ita omnibus est utilissimum. Ad hoc, longe nobis est gratius, te absentem bene, quam presentem male habere. De nova pecunia, ad novum Pascha ad te mittenda, magnifico domino meo locutus sum; & mihi respondens suasis, ut dilationem usque Pentecosten a quo ferre velles animo, non enim moris est, inquit, pensiones nisi in fine anni persolvere: sed eo tempore non feres repulsam, non pro quomodo possis ex sesquianno consequi statum stipendium. Pro Operibus Hieronymi statim mittam pecuniam, ubi ea huc miseru, etiamsi tunc non recepero: si Moriam cum Hieronymo miseru, remittam simul pecuniam cum reliqua alia. Ipse Guido te benignissime salutat, & frater meus. Precor ut magistrum Petrum Aegidium hospitem tuum suavissimum, cuius consuetudine tam mellita revixisti, meo salutes nomine. Et tu interim, doctiss. domine mi Erasme, bene vale. Bruxellis 3. Aprilis, Anno 1516.*

EPISTOLA LVII.

Georgius Pricellius Ulmanus Erasmo S.

* OMNIVM mortalium prestantissime vir. Tua spectatissima humanitas quibusdam tempusculis transactis in Adagiis tuis Græcorum maioribus cudendis de quodam libello insignium metaphorarum inscripto promissum inerat, circa paragraphum etenim Odorari ac similes aliquot metaphoræ prope calcem inseruerat: ita inquit: Quare quanquam istiusmodi videntur ad proverbiorum cognationem pertinere, tamen ea minutius, exactiusque conquirere, non est sententia, maxime quod jam hanc provinciam sibi sumserit Richardus Pacans, natione Britannus, juvenis Grace peritus, ac Latine litteraturæ cum primis eruditus, tum haud mediocriter exercitatus in evolvendis omnigenæ professionis Auctoribus... Hic, inquam, felicibus Musarum auspiciis opus animo concepit, jam, opinor, etiam præ manibus habet, magno (ni fallor) usui futurum politionis litteraturæ studiosis. In quo quicquid est apud utriusque linguæ scriptores insignium metaphorarum, quicquid festiviter ac scite dictorum, quicquid huiusmodi gemmarum ac deliciarum orationis, in unum volumen concinnare destinat. Fac, quæso, prestantissime vir, is libellus diu desideratus vel olim in manus veniat studiosorum: eo profecto libello agerrime carent, clamitant dies atque noctes, Georgi Pricelle, Erasmus tuus (quia tete totum vendicavi, non minus ac parentem meum & amo, & diligo, ac veneror, quoties sermo de te ortus fuerit, tete super athera tollo) cur hunc codiculum insignium metaphorarum in lucem prodire curabit negligentius? o si hanc tempestatem super viverem, ut saltem viderem si ad usum legendi concederetur minime. Vale, disertissime Apollo. Datum Ulmæ ex adibus omnium sanctorum 5. Aprilis, Anno 1516. Georgius tuus ut suus.

EPISTOLA LVIII.

Johannes Sapidus Domino Erasmo S. D.

* MERITO te, omnium doctissime Erasme, docti nostra Germaniæ diligunt atque suspiciunt, quos non modo singulari amore prosequuntur es semper, sed & tuis vigiliis atque doctrina multo reddis feliciores, atque hinc factum est, ut passim ex omni Germania ad te tui admodum amantes confluant litterarum cultores: e quorum numero est & Beatus meus Arnoldus, qui quo se longe beatiorum redderet, te unum omnium beatissimum adire constituit; sperans id se facile consequiturum, si tua humanitatis aliquo modo sibi copiam feceris. Si quæris, quid agam? In Ludo litterario, atque uxoris rebus meo more consenesco. Vale. Raptim ex Ludo nostro 11. Aprilis, Anno 1516.

Beatus Rhenanus beate vivat, atque omnes Erasmusiani.

* Vide Chil. r. Centur. vi. Prov. lxxxv. ubi quæ hic citantur, reperies, paucis quibusdam mutatis.

JOANNIS SAPIDI

Certamen de origine Roterodami, quo duæ Nationes colligantes introducuntur.

An. 1516. *G*ALLICA Germana certabat natio terræ, Quod grave diffidium solus Erasmus erat. Utraque se tanta jactabat prole parentem, Exortumque suis hoc jubar auspiciis. Denique felicitis Genio sub iudice nati Decernunt liti jura ferenda suæ. Jamque aderant, verum ut genialem vidit honorem Conscia Sisyphæa Gallia perfidiæ, Mox vastam mentem manifesto prodidit ore, (Est gravitas visi tam veneranda Geni) Quin retulit pavidum inde gradum, cessitque verendi Non expectato iudicis arbitrio. Tum sic orsa loqui placido Germania vultu, Quæ gerit immota pectora plena fide: Olim ater nitidum corvus mentitus olorem Exstitit aligero fabula vana gregi. Fraude meum simili licet usurparis Erasmus, Non tamen est animi, vel meminisse mei: Sed tibi, sed toti hunc partum concedimus orbi; Nam datus est uni sol rutilare plagæ. Dixit, & ob noctam patriis in finibus herbam, Sint, lubet, incensis omnia læta rogis. Nunc fileat summi contraria moenia vatis Ob natalitium publica fama solum; Septem proque illis memoret duo maxima regna, Quæ æternis odiis noster Erasmus aget.

EPISTOLA LIX.

Hieronymus Baldung * Erasmo S. P.

* VIR doctissime, Lucas Paliurus, homo, quantum paucis horis conjicere licuit, & humanus, & bonarum litterarum studiosus, tantisper apud nos moratus, dum tui memoria fieret, id quod persæpe inter doctos contingit, multa de te præclara nec minus vera tametsi brevibus narraffet, incensum aliqui me inflammavit tui utique compellendi desiderio. Quod si per tuam comitatem recte factum judicaveris, homo integerrime, dabitur deinceps opera, ut ne Erasmus pœniteat Hieronymi qualemcumque notitiam adeptum esse. Vale, ut vides, tumultuario. Ex Enlgheym † 24. Aprilis, Anno 1516. Beatum Rhenanum saluum esse meis verbis hoc primum volui, sed te priorem scribendi propositum fecit. Iterum atque iterum vale.

EPISTOLA LX.

Budæus Erasmo S.

E * D VAS à te litterulas accepi, unas, quæ semi-Græcæ erant, sine die & consule: alteras die festo Annunciationis Dominice Mariæ scriptas; illis jam respondi, me tum respondere non posse, cum nihilum certi haberem; alteris vix habeo quod respondeam. Ἀφ' ἧς ἡμέρας τὴν ὑποσολὴν (ἢ τὴν βασιλεῖ πρῶτον ἐπέδωκα, αἰὲ μὲν τὰ τε ἡ αὐτὴ γένεσις ἀπεδήμησε τὸ πῶτος αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τοπλεῖον διέλεσε πεινῶν, ἢ δὴ ἢ πεινῶν ὅπως ἰδὲ κέραι οἱ ἐλαφοὶ ὑποβάλλουσι, ἐν τοσούτῳ ἢ ἢ χῶρον μένεν ἐκ ἡδονῆς. μένεν ἐν πάλιν τυχὼν τὸ πεινῶν, ἐνέτυχον τὴν βασιλεῖ ἐς τὴν ἑκκλησίαν ἰόντι. Ibi forte affuit αἰγυπῆς ἐκείνῳ ὁ ἱερός Guilielmus Parvus, qui τὴν βασιλεῖ πεινῶν ἐπιδόταν εἶναι τότε ἡγήσατο, quod mihi non placebat, qui otium à musis poscebam. βασιλεὺς τὴν ἐπὶ ἐν pago Sammorio, ubi nos Sammorianam villam habemus ἡμῶν, qui cum me agnovisset: Ubi (inquit) sunt τὰ γεγραμμένα τὴν ἑξῆς, ὅτι σε μὲν φάσαι ** ἐπέταξα; quas cum ego promisssem, & ille lecturum se dixisset, ad sacrum ire perrexit. Redeunti cum iterum contra a-

* Eum laudibus tollit Zasius ad Erasmus scribens Epist. cclii.

† Scribe Enlgheym; ea est urbs superioris Alfatæ, cujus olim erat metropolis: vide supra pag. 134. A.

‡ Sic erat in MS. ** Hæc duæ voces ita separatim in MS. leguntur, forsitan scribendum conjunctim, μεταφράσαι.

An. nimi mei sententiam obviu factus essem : prasente Guil-
 1516. lielio Parvo, & illo deductore meo, eodemque amico,
 tibi que plurimum faventi : quique opera tua visurum se
 speraret : oia nē dē sū αὐλικῆ γεννησιμύς. sic enim eum
 falso existimare patiebar, ut & alios nonnullos : inter eos
 unus est, qui & Βασιλεῖα παιδοθεν & σοιχῆα & γεωμετρι-
 κῆς ἰδιόμαξεν. οὗτός ἐστιν ὁ ἐμὸς χηρωγωγός, ὁ παρρησιαμέ-
 νος πρῶτον τῷ Βασιλεῖ. Ibi tum igitur ὁ Βασιλεὺς, Quid
 (inquit) in animo habet Erasmus? neque enim id satū
 ex litteris meis intelligitur. Certe, inquam, ὁ Βασιλεὺς,
 ex litteris tuis parum id intelligi potest. Num quid expla-
 natius ad te scripsit? Ad hac cum ego opportune respondi-
 sem : & ut in rem eam commodum esse intelligebam,
 quam ἡμεῖς ἀπορήτους κατασκευάζομεθα, aliter ille & πα-
 ραγομένων, ὁ τῷ Βασιλεῖ καθηγησάμενος παιδοθεν, his
 verbis sermonem excepit : Κύριε, εἰ & Ἐρasmus προσάγεσθαι
 εἰς τὴν βασιλείαν σὴν θέλοι σοι, πάντως ἵτασι (ἐμὲ δὲθεν
 χηρωδελῶν) τῷτο διαπράξειαι, ἢ οὐδεὶς γὰρ ἀλλοθι οἰκείως γάρτοι
 αὐτοὶ ἀλλήλους χερῶναι ἢ προσφιλῶς. Etenim hoc me impe-
 traturum ἐν τῷ κοινολογεῖσθαι jactaveram amicitia jure. εἴ γε
 δὴ & Βασιλεῖα ἀξίως ἢ ἱκανῶς animatum intellexissem, τῷ-
 το γὰρ ἦν ἐπινοήμαί μου, ὅτι πενομήδιον δὴ πῦθεν ἐξόσας & γεωμε-
 τρικῶς ἐκικομίσμην & Ἐλληνιστὶ φθεγγόμενα, ὅπερ εἰδὲς σω-
 ῆδαι μοι, ἵνα μὴ τῷ γνώμην σε περὶ δὲ τῷ καλῶσαι
 & αὐτοῖς πραγμάτων. ἔτω γὰρ ἐκέλευες εὐγε. Verum ad
 hac verba ὁ Βασιλεὺς εἰς ἐμὲ ἀπιδῶν. Quid ais, inquit?
 Here (inquam) si me jubeas summo jure cum Erasmo
 agere, & semel ad eum scribere, ausim ego spondere, sese
 ita mihi dediturum, ut consilium meum non abnuat.
 Tum ille : Volo (inquit) ut id facias : continuoque abiit
 ad prandium, οὐδεμίας ἄλλης βεβαιώσεως δοθείσης. ἐνταῦ-
 θα ὁ ἡμικαθηγὴς ἐγὼ εἶπον τοῖς χηρωγωγῆσιν ἐμὲ, εἰ μὴ Ἐ-
 ρασμὸς βεβαιώτερον caveretur, nunquam ea de re quic-
 quam me scripturum : non enim hujuscemodi spem me vi-
 dere, propter quam vadimonium deferi posset. Heri Pa-
 risiensem Prasulem adii tua causa : quem tribus amplius
 horis expectatum, vix tandem otiosum a seriis atque ar-
 duis rebus nactus sum : τῷτω πάντῃ & μυστηριώδῃ ἐφανέρωσα,
 prolatis etiam tuis Epistolis. Longum esset omnia narra-
 re. τὸ δὲ κεφάλαιον : αἰσας te ut quem summe, tibi favet
 apertissime, te in ore alternis verbis habet super men-
 sam : cum de hujuscemodi sermones excitantur, ait, se
 rem tentaturum, certioreque me facturum. Συνελὼν δὲ
 φαίνων, τοιαύτην εἶναι παρ' ἡμῶν & πραγμάτων καλῶσαι, ὥς
 εἰ ἐκ ἀγαν ἐλπίσειν εἶναι νομίσας, ὅμως ἐκ ἀπεργασμένων
 τὸ πρῶγμα εἶναι λογίζομαι. Cras peregre aut etiam hodie
 profecturus ad te scribenda duxi, ut interim τὰ αὐτοῖς
 πρῶγμα explorares, ἢ περὶ & ἐνθάδε consuleres. Hoc ei-
 iam quin addam abstinere nequeo : νῆ & φίλιον & ἐμόντε
 ἢ σὸν, πολλὰς μοι ἐπέρχεται χαίρειν, εἰάν τις λόγος, τὲς
 περὶ μοι ὑπερεσπασμένους, ἢ πάντων περὶ τῆς μενέας,
 οἱ δὲ μοι νοσιζόμενοι περὶ εἰς ἢ τὴν ἀποκταίαν πενίαν συ-
 ζῶχασιν. Si tibi videbitur, tu ad Parisiensem scribes,
 fortasse etiam auctor aliquando tibi ero, ut τῷ Βασιλεῖ
 πάλιν scribas, si sensero rem non esse oblivione transmi-
 sam. Non ante decimum aut octavum Kal. Majas redi-
 turus sum. Germanus Brixius, Archidiaconus Albien-
 sis, tuus olim discipulus, tibi plurimum favet : nunc est
 Regina a Secretis. Epistolam, quam ad me scripseras,
 ab eo vix recipere potui : doctus est utraque lingua, quem
 plurimum amarem, nisi te plaris quam me faceret. Va-
 le. Parisiis Ramaliorum die, Anno 1516.

EPISTOLA LXI.

Doctissimo simul & eloquentissimo magistro, Erasmo
 Rot. Henricus Bovillus S. D. P.

* QVVM in concione nuper apud Fratres, quos vulgo
 Prædicatores vocant, ego & Briannus, homo omni-
 um, te uno excepto, mihi multis nominibus charissimus,
 una, ut solebamus, confabularemur, inter cetera rettulisti
 mihi te in Angliam reversum incolumem, non sine maxi-
 mo, per Musas, mei cordis solatio, per quem ad te lit-
 teras dedissem, ni tam precipitanter à nobis discessisset.
 Nunc autem cogor uti manibus alienis, urgente gravi

A quadam agitudine, qua me non paucis comitata mali
 tam crudeliter oppressit, ut desperarem de vita, per dies
 aliquot medici magis victurus iudicio quam meo : nunc
 autem meliuscule me habeo, gratia Superis : auxit ta-
 men nonnihil morbi vim hujus ætatis nostra, singularis
 quadam ingratitudo, quæ tam maligne doctorum hominum
 meritis respondet, maxime tuis. Utinam major rerum o-
 pulentia his contingeret, qui & ea scirent & vellent uti!
 Nunc vero quibus adest facultas, si non deesset voluntas,
 sunt adeo egregie tenaces, ut celerius ab adamante fer-
 rum, quam ab his nummulum casurum expectaveris,
 nisi quis strenue & impudenter mendicet, vel sit quis
 Gnatone adulantior, aut Cretensibus mendacior : à qui-
 bus vitio tantum abhorret hic animus meus, ut malim
 fortiter esurire, quam pudendis artibus & malis, etiam
 libertatis jactura, miseram quandam pecunia summulam,
 vix ad necessaria suffecturam, parare. Professus sum per
 menses aliquot Evangelium Matthæi, in quo plus his
 tuis elegantissimis annotatiunculis, quam longissimis non-
 nullorum commentariis, sum adjutus, in nodis præsertim
 difficilioribus. Nactus sum casu quodam exemplar vetu-
 stissimum, quod in omnibus ferme locis (ubi tu affirmas
 sic in vetustioribus codicibus Latinis haberi) convenit,
 quod & meis auditoribus ostendi. In quotidianis sacris,
 dum sanus eram (ut par fuit discipulo tam multis bene-
 ficiis devincto) non solum tui, sed horum omnium, quos
 novi jam olim tibi fuisse, vel adhuc favere, memini.
 Precor Deum omnipotentem, ut diutissime & felicissime
 valeas, doctorum omnium specimen singulare. Ex Can-
 tabrigia 1. Maji, Anno 1516.

EPISTOLA LXII.

Bilibaldo Pirckheimero, Senatori Norimbergenfi, suo,
 Erasmus S. P.

Nec erat argumentum ad te scribendi, nec otium,
 utpote jam ad iter accincto : & tot jamjam men-
 sium laboribus tantum non extinctus eram. Et tamen
 nactus qui perferret, non potui non scribere ad meum
 Bilibaldum. Novum Testamentum utcunque est absolu-
 tum. Hieronymus jam ad metam anhelat, propemo-
 dum exiturus in manus hominum. Excuditur nunc li-
 bellus De Institutione Principis, una cum aliis aliquot.
 Nos humiles, quod licet, molimur, & rei litterariæ
 succurrimus pro virili. Tu, quo felicior es, hoc potes
 majora. Quæcunque regio nos habitura est, semper
 Bilibaldum animo circumferemus. Etiam atque etiam
 te rogo, ut Annotationes in Novum Instrumentum tuæ
 vocis præconio omnibus commendes. Scis enim, no-
 vitatem omnem obnoxiam esse invidiæ. Bene vale, lit-
 terarum decus. Basilea postridie Pentecostes, Anno
 1516.

EPISTOLA LXIII.

Joannes Reuchlinus Erasmo Rot. S. D. P.

* MI Erasme, quam taduit de proximis nundinis
 tua munera quantumvis sacra cum meo archety-
 po recepisse : quippe librum, quem mihi obtulisti bilin-
 guem, sine tuo sale, quod intellige absque tuis litteris,
 amicitia inter nos hand vulgaria testibus. Nam una po-
 tuisset epistola tua vel Laconica sensum mihi voluptate
 perquam delicatiori movisse, quam totum Vincentii Spe-
 culum, aut si quis alius fuerit immensior codex. Et no-
 sti autem tu reliquis longe melius de Pentateucho (ut
 Moyli etiam meo subblandiar) meo, inquam, quod il-
 lo nunc pro Cicerone utor, nosti certo in præceptis hoc
 esse, In omni oblatione offer sal : quod explanant Ma-
 gistri nostri, שֶׁתֵּן סֶעַם בְּכֹל הַמִּזְבֵּחַ. Esca vero
 mihi liber tuus est, & littera tua animi mei solatia, qui-
 bus ne me displices obsecro, tui tam amantem, tuaque tam
 libenter legentem, qui solus prisca imaginem eloquentia
 nobis refert, ceteri turba sumus. Me Hercle, cum
 tua lego, ita meorum contemtor sum, ut sape totus à
 calamo desideam, subtristior aliquantisper, dum studiorum
 inorum magnitudinem recte judico Scriptores ætatis no-
 Tom. III. Ff ff f 2 stra

stra omnino undequeque vincere; non quod iis bonis, qua tibi natura, labore, fortuna data sunt, invidiam, ita me Superi ament, sed quod tempora mea luceam, quibus mihi non libri, non praeceptores fuere, neque aliquid tum lima genio, quo polire aut linguam, aut calamum adulescens potuissem. Nunc vox quoque Mœrim jam fugit ipsa. Sed esto alii tū αὐτὸν βίῃ τῇ γοῦνόμετε. Oro atque oro, quamprimum ad me scribas, quam belle habeas, & quid agas. De me etiam hoc scito, quod adhuc sub iudice lis est. Ab argentariis iterum mille ducatos aureos mutuati sunt Romæ adversarii mei, ut bis antea. Crede mihi, dum nummus aureus restabit, universa herent, πάντα ἀπὸ τοῦ ἐπιπλέουσι, facit id cupiditas accipiendorum. Ego vero imitabor terne Chiliadis Herculem tuum fabre pictum, & superabo hanc invidentia excetram patientia mea, ex quotidiana Philosophia lectione orta. Veniet, veniet qui nos reponet dies in lucem. Hoc sine agimus ὅλ' αὐτὸς ποιῇ ἢ λήγῃ, ἐμὲ δὲ ἀγαθὸν εἶναι. Quasi dicat pariter smaragdus; Quicquid faciant homines, me oportet smaragdum esse. Virtus non vincitur. Vale quam optime, desideratissime Desiderie. Stutgardia 5. Junii, Anno 1516. Joannes Reuchlin, Phorcensis, L.L. Doctor.

EPISTOLA LXIV.

Guilielmus Briellis Domino Erasmo S.

* **Q**UAM primum olfeceram ex Germania in Brabantiam iterum te recepisse, mi Erasme suavissime, hand potui diutius continere me, quo non loquerer tecum absens per epistolam, cum præsertim id coram mihi non licet, quippe qui aliquid jam diu litterarum ad te dare concupieram, teque meis ineptis verborum quisiquliis obviare, ni invidens locorum distantia arctissimaque solitudinis nostra professio impedimento fuisset. Itaque quid in mentem mihi scribere venit, accipe, & breviter quidem. Si locus amandi superest adhuc, precor me licet non fecero. Multos tibi patronos & amicos, tum singulari eruditione tua, tum vel morum vitæque integritate conciliasti, qui profecto te tanquam patrem aut fratrem flagrantissime amplectuntur. Es felices quidem illi, qui te coram & videre & audire mereantur, ac suavissima tua per litteras sapicule consuetudine frui. Atqui utinam vel semel liceat mihi! Proinde ausim dicere, sed fortassis arrogantius, & tamen vere, non minori me nexu amoris te complecti, quam ii qui unice te colunt, venerantur, ac diligunt. Testis est mihi Deus, si mentior. Et quamvis beneficiis te nunc, donisque temporalibus exornare non valeamus, quæ profecto reliquimus omnia, (ut aliquando Christi Jesu paupertate ditaremur) præstiti tamen assidue, atque præstabo quod habeo habui, summam videlicet tui in precibus apud Deum commendationem, maxime in sacrosancto sancti altaris sacrificio. Quare, mi Erasme dulcissime, cadat, precor, in conspectu jam tuo deprecatio mea, ne repellas me à tuorum numero. At ne longiori tibi prolixitate displiceam, verbum non amplius addam. Vale, mi Erasme, mea, inquam, delicta, meus animus, mea voluptas. Vide quantum mihi debeas, qui toties in hac nobis epistola in ore versaris: ex abundantia enim cordis os loquitur: πάλιν χαίρει. Prepropere ex oratoria nostra Cellula 21. Junii, Anno 1516.

EPISTOLA LXV.

Guilielmus Cantuariensis Archiepiscopus Erasmo S.

* **E**RASME doctissime, salutem. Quum non illaudatis nominis aternitatem per te sum consecutus, qua multi præclari Reges & Imperatores carent, & à memoria hominum penitus exciderunt, nisi quod tantum vix nominum eorum catalogus, & id jejune quidem, fiat: non video quod satis sit in hac mortali vita, quod pro immortalitate reddam: cogito enim quanta mihi tribueris ubique, vel præsens per colloquia, vel absens per litteras, aut communiter per volumina, quæ quidem sunt

A **majora quam sustinere valeam. Judicabis ergo Cantuariensem ingratisimum, nisi tui sit habiturus rationem fidelissimam & constantissimam, licet meritis inaequalum & inferiorem. Quod autem sexaginta nobiles non sunt hætenus ad te per commutationem translati, Maruffus in culpa est, qui & suscepit in se pecuniam istic tibi non defuturam, non illos solum nobiles, sed nec ampliores. Professus est autem se tibi dedisse litteras creditissas, per quas posses ubique locorum istic majorem summam à mercatoribus accipere. Quod nuntium mihi retulit iterum Bedillus, quem non semel ad Maruffum & ad Morum eam ob causam miseram. Verum ne longius franderis ejus summa receptione, hodie misi eandem ad Morum, (ut ut) quam tibi commode, & absque mora persolvendam Antuerpiæ curabis, non dubito.**

B **Editionem tuam in Novum Testamentum aliquot fratribus meis Episcopis & Theologia doctoribus communicavi, qui maxime opera pretium in ea te te fecisse uno ore profitentur, quorum judicio adherens, & omnia summa judicans quæ à tuo divino ingenio multiplicique doctrina proficiuntur, eam omnibus laudibus effero perinde ut Hieronymianam provinciam, quam in eo es ut propediem absolvas: per quæ Opera famam immortalem inter homines, inter Superos divinam remunerationem, & à me quicquid commode & convenienter præstare poterō, consequeris. Hieronymi volumina nunquam satis laudata à præsentium latore accepi, pro quibus & Novo Testamento, quod etiam abs te accepi, gratias habeo immortales, hoc est pro sudoribus, quos in iis Operibus exanclasti. Postremo rogo, uti cures has meas litteras ad rever. & optimum fratrem Episcopum Basiliensem perferri, & te valetudine eo diligentius liberare studeas, ut quamprimum te videamus. Orfordia 22. Junii, Anno 1516.**

EPISTOLA LXVI.

Alardus Amstelredamus suo Domino Erasmo S.

* **S**ALVETO quantum voles, humanissime, idemque eruditissime D. Erasme. Ferunt divum Augustinum, cum libros de Trinitate uno solo & vero Deo mundaretur, lituus inambulasse, atque inibi quem nescio puerum, cava vola vastissimum Oceanum gnauiter enitentem, arctissimum in alveolum transfundere, hunc ad modum interpellasse:

Dic age, quid toties undas superingeris undas, Exoneris pelagus, mox onerasque cavum?

E **Cum hunc itaque puerilem conatum, & patris Augustini cum puero super Trinitate colloquium carminibus congestissem, nonnihil me aliquandiu torset remotior hujus ostensi historia. Principio libros omnes de Trinitate iterum atque iterum relegi, & nihil tamen quicquam, quod ad hanc faceret historiam, offendi. Proinde nihil cunctatus, præter Dorpium illum tuum, virum ingeniosissimum, & omni rerum copia instructissimum, non parum multos etiam magistros nostros, sed quæstionistas, sed quodlibeticos, quos ut hoc loco habemus acutissimos, juxtaque frequentissimos consulens: mox ad unum omnes mandant, Legendam Sanctorum introspectam, quam ut nugacissimam, ita simul & infantissimam nihil moramur. Postremo alios super alios evolvens Historicos, nihilo quam antea super hoc portento certior quivi fieri. Tu itaque pro inestimabili animi tui candore feceris, si aspiciam vel apud Augustinum ipsum, vel alium item quempiam Auctorem hac de re quippiam legeris, ut certe legeris, cum nihil quicquam, quamlibet vetustum, quamlibet reconditum, non legeris olim, præscribas quid hac de re sentias. Ego propemodum adducor, ut credam aut fabulam, aut fabula simillimam: siquidem hoc persuadeo mihi, idque, ut arbitror, vere, plerosque omnes mortales credere multa, non quia vera videntur, sed quia creduntur. Verum de hac re nimis jam multa. Abhinc aliquot annis auspiciis sum rationes brevitatis, quare velim amore rudiuscula nostra Hollandiæ, & Auctores, & locos, argumentaque, unde brevitatis præcepta possem subodorari, rimarique, subtaxares. Carmen istud tuum, ingenium**

alium periclitaturum meum; nuncquid interpretatus sum, quod ea ad te lege venis ut vapules, neque aliquando redas immaculatus. Non committas ero, quin Cornelii tui labores in Hieronymum exantilas, quanta maxima possis, juves industria. Tyrocinia illa tua & Guilhelmi tui, praeceptoris olim nostri, tuos in usus domi nostra diligenter servamus. Vale, charissime D. Erasme, & hoc scias velim, te uno nullum quenquam mortalium mihi chariorem. Lovanio 1. Julii, Anno 1516.

ERASMI ROTER.

Græcicum Carmen, ex voto dicatum Virgini Mariae, Alardo Amstelredamo interprete.

O SALVE Jefa mater ante omnis super Benedicta, sola mulierum parens Dei Et Virgo, multi multa tibi dant munera; Est qui dat aurum, est qui dat argentum tibi, Bona pars lapillos suggerit reconditos, Pro quibus (ut impar hominis amor est) plurimi Incolume poscunt corpus, alii Perfugas Congerere gazas, atque cito ditescere, Plerique dulce consequi nomen patris Facta laborante è dolore conjuge, Pyligne fera vivere senis secula: At ipse vates benevolus, pauper tamen, Perpatia voto debita ferens carmina: Namque nihil aliud suppetit vilissimi Conferri doni, strenulae, vel xenii, Summum potissimumque rogo te præmium, Mentem piam, mentem sacram, mentem *Entheam*, Ab omnibusque liberam contagiis, Nullis itemque obnoxiam piaculis.

EPISTOLA LXVII.

Jodocus Badius Erasmo S.

***ERASME** suavissime, accepi abs te nuper litteras binas, & cum prioribus Opus Similitudinum reposui, quod quanquam magis ut pignus amicitiae, quam ut Cerbero obiectam offellam amplector, tamen quia abs Theoderico nostro Alufteni his diebus impressum est, ne illi damno sim, non ausim praelo nostro committere: san-ctius enim amicitiam colo, quam qui Copiam verborum, magno munere mihi missam non sine praefatione tua, labores nostros non parum elevantes, impresserunt, ac qui Adagia, mihi tam sancte promissa, non minoris ac Philipeo vendiderunt singula, sesquiannum antequam nunc (nondum enim omnia recepi) reciperem, redempta. Quam injuriam constitueram, imprimendo Novo Testamento istdem formulis, nihil ad hoc comparatis, ulcisci; sed omnem, Erasme suavissime, amicitia tua & hospitii nostri remitto atque condono; nihil sint impressores tui super priore quidem impressione solliciti, nihil illis nocuero, humaniter tamen egerint, si vicissim parcant mihi. Sed haec haecenas. Pertuli litteras tuas ad Budæum nostrum, qui has nostris annexas ad te dedit, item ad Fabrum, qui te plurimum colit & salvere cupit: assurgunt tibi boni omnes, & vix detrudere audent mali, malos dico, bonarum lacubrationum calumniatores. Jube, precor, hospites nostros Jacobum & Petrum cum uxorculis lepidi-ssimis etiam verbis nostris salvere, ac vale. Parisiis 6. Julii, Anno 1516.

EPISTOLA LXVIII.

Joannes Sylvagius, Burgundiae Cancellarius, Erasmo Rot. S.

***SALVE**, domine Erasme, vir disertissime, bene feceris, si cum primum oportunitatem nactus fueris, hac te conferas; quod si certum apud te est his in terris immorari, hicque laudabili in otio (quod alibi non nisi magno cum labore feceris) quiete jucundeque vivere, Præbendam seu Canoniatum Cortracensem tibi conferri etiam nunc faciam. Nec id solum erit, quod à Catholici Regis, domini nostri, magnificentiâ, firma ac certa

spe exspectare possis. Vale. Ex Bruxella 8. Julii, Anno 1516.

EPISTOLA LXIX.

Doctissimo viro, summoque Theologo, Erasmo Rot. Hermannus Nuenaar* Comes S. D. P.

***LITTERAE** tua ex Antuerpia reddita mihi fuerunt Cal. Julii, ex quibus intellexi facile, & quanto me studio prosequaris hominem immeritum scilicet, qui à tali viro laudetur, & quanta me officio tibi devincieris, adeo ut in utroque succumbere habeam necessesse. Sed forte turpe non est ab Hercule vinci, si de viribus agatur, ab Apolline, si de Musis. Debeo tibi plurimum, mi Erasme, cum, quod in me laudando, amorem judicio illi tuo candidissimo praefere voluisti, tum, quod me tacente & Democriti more perpetuas latebras quaritante, tu prior & à me nullis scriptis stimulatus ignorantia professorem provocandum duxisti. Res tuo splendore digna, sed qua me adeo obtunderis, ut in quam partem mihi declinandum fuerit, haud liquide perspicere poterim. Novi candorem divini ingenii tui, at quis omnino non nosset? Novi mediocritatem meam, imo, ut rectius dicam, tenuitatem, qua tantum laboro, ut mihi congregiendum minime cum talibus esse sciam: ex adverso autem, officio trahor, ratione impellor, amore concitor. Scies itaque ex meo pectore Erasmi nomen nunquam obliteratum iri posse; hunc mihi non modo ingentia litterarum monumenta, verum, quod ego maximum in hac mine reputo, pietas humanitasque commendarunt: praeter hac, Cæsarii nostri communis amor effecit, ut te impensius amem; cum enim tu illum ames, esse non potest quin etiam mihi pars aliqua amoris obveniat, si verum est Adagium, quod amicorum omnia sint communia. Novum Testamentum mihi cum omnibus bonis summe probatur. Utinam reliquum Biblia, eum in modum versum, in manibus nostris haberetur! Valeant ofores, philargyri, Sophista, quibus nil nisi sua merda placet; homines ingenio nimirum praepostero, sordido, & illiberali, in malam crucem una abeant quaestuarii doctores, qui tantum curant de pane lucrando, non de moribus componendis, omnibus in popinis pauperum sudores absumentes. Ego tua professionis partes & laudo, & colo; sed utinam tam insectari possem quam vellem! Proinde tuam humanitatem obsecro, ut me quoque in angulum aliquem amicitiae tuae rejicias, contentum potius latitare, quam falso prodi. Habeo gratias immortales, quod meum nomen agnoscere didicisti, non putabam etiam Athenis me cognitum iri, quemadmodum sibi accidisse gloriabatur prudens ille Philosophus. Sed hac tua est liberalitas, meum autem erit te semper observare & diligere. Vale itaque meum dulce decus. Ex Colonia Agrippinensi Ubiorum 14. Julii, Anno 1516.

EPISTOLA LXX.

Petrus Barbirius doctissimo Domino Erasmo Roterodamo S. P. D.

***POSTQVAM** dominationi tua, doctissime Domine mi Erasme, hinc dederam litteras, postquam item doctissimas tuas die undecima Julii recepi, intellexi, juvenem illum, qui primum sacerdotium (scis quid velim) petierat, & cui, ut videbam, post te dominus meus nonnihil favebat; cum, inquam, intellexi, ad hoc sacerdotium non esse idoneum, tale enim est, ut possessorem in sacris Ordinibus constitutum desideret, cujusmodi nec est, nec dum esse potest (quantum audio) praedictus juvenis. Id quod in rem tuam faciet, ab alio siquidem longe plus consequeris; ad triginta tamen libras Flandricæ moneta vix posse pervenire puto: dicunt enim dignam esse hujus sacerdotis recompensam quotquot consuli centum Philippeorum: unus est tamen, qui mihi obtulit viginti quinque libras dictæ monetae, super Abbatiam sancti Michaelis

Ff ff f 3

Antuer-

* Alias à Nova Aquila, & Neocetium. † Inter duas parentheses (vel homo) additum erat in MS.

Antuerpiensem assignandas, quem, nisi alium longe plus offerentem inveneris, dominationi tua plurimum commendando, tum propter assignationis securitatem, tum propter aliquam jam diu inter eum & me conceptam consuetudinem. Certum est Cæsaraugustanum Archiepiscopum nondum obiisse; spero tamen quod ubi aliqua contingerit vacatio, ipsum dominum meum tui non fore immemorem: animum tuum de sacerdotio mihi, si placet, significabis, & quicquid iusseris explebo; opus erit acceleratione, scis fugientem sincipit calviam ne forte teneatur occasionem esse. Vale, domine Erasme, patris loco dilecte. Bruxellis 18. Julii, Anno 1516.

EPISTOLA LXXI.

Petrus Viterius doctissimo Erasmo præceptor S.

ETSI antea rarius ad te scripsi, candidissime præceptor, non conabor tamen id, quod plerique alii faciunt, excusationis rimam aliquam excogitare: quin quod res est potius ingenue fatebor. Sæpenumero tentavi atque aggressus sum litteras ad te, sed cum omnia displicerent quicquid molirer, pudor sæpius conatum retinuit. Itaque sperans daturum mihi aliquando quod mihi non omnino displiceret, contrivi in quarendo longam atatem. Ceterum nullus unquam præterit dies, quo mihi non honestissima tui recordatio subiret; sed ei, cui omnia deberem, (ut scis me totum tibi debere) pudebat rescribere indignum tantis auribus, præterea viro sic de me merito. Sed quando id præstare nequeo, ut tua aequanimitas præstet necesse est. Poteris tu me testudinem vocitare & perquam lentum, nec immerito, dicereque nihil tibi dari nisi tricas & apinas. Non equidem inficias eo, quippe qui hac quoque pro levibus nugellis mittere non vereor. Qualescunque sint tamen, pro tua in me comitate lætabitur. Huic nempe charta vix ausim manum apponere, sed mihi humanitas tua incredibilis animum viresque suggerit; ut qui me olim ab orco mortuum in lucem restitueris, nec restitueris modo, sed in patria quoque collocaveris, amplissimoque præconio immortalē effeceris, spero imbecillitatem meam benigne supportaturum. Quod te per eximiam Minervam tuam, per Musas omnes, omnesque obtestor deos, ne Viterium vere tuum spernas, ne deferas. Ego quid tibi pollicer, cum totus tuus sim, certe non video, nisi forte, qui semper aufugit ad te, animum sincerum, candidum, ingenuum. Ipse igitur tibi, post immortalē Deum, præcipuum ac summum amorem, observantiam, cultumque offero, tu patronus, tu præceptor, tu pater, denique tu mihi terrenum numen, o utinam immortale aeternumque dixerim! Sed cur non id, quæso, divina illa littera, vere divinum ingenium, immortalis animus, jure divinum te, immortalē, aeternumque faciunt? Ergo, candidissime ac suavissime præceptor, si quid à divinis studiis otii est, fac Viterii tui nonnunquam memineris. Magnum mihi præconio tuo honoremque onusque imposuisti, si quid vel brevissime ad me scripseris, ne me abs te desertum putent. Tuis de me laudibus respondere longe mihi fuerit facilius, si cognovero te meis litterulis non. Quanto olim fui remissior, tanto me nunc diligentiorē reperies. De fortuna nostra hic nihil nunc ad te scribo, est enim juxta tenuitatem nostram mediocri, sed meliora omnia speramus, & majorem scribendi occasionem. Hac tantum dixerim, cum primum huc me appuli, ipse egenus, inopique, ut facile divinare potes, Ludum statim aperui, ac in Longobardorum Gymnasio palam profiteri cepi non sine etiam laude, hoc possum sine arrogantia dicere. Sed me protinus magnis precibus nihil non pollicens in Navarricam palestram pellexit primarius hujus loci, ubi Parisianam juventutem erudiendam tradidit, onus procul dubio radosum & grave. Itaque cum summus isti negotio plusquam mihi placet obnoxii, decrevi denno in libertatem memet recipere: nam quod apud Britannos ferebam, hic nemini neque subiaci neque obtemperare velim. Si quid tu me volueris, nihil mihi fuerit suavius quam mandata tua diligentissime exsequi. Alias pluribus

† Hic aliquid omisum in MS.

A ad te scribam. Interim istac panca equi bonique consulas **Ad** velim. Faustus & Faber te saluant. Si Viterium tuum **1516** quam optime valere cupis, diligenter cures ut quam optime valeas. Ex Parisiis 2. Augusti, Anno 1516.

EPISTOLA LXXII.

Antonius Clava Erasmo Rot. S.

***PRIDIE** Cal. Augusti quidam mihi Jodoci Badii ex Parisiis littera* sunt allata, in quibus inclusa fuit Budæi ad te Epistola, quam hisce meis occlusam litteris tibi reddendam harum nuntio quamprimum potui commisi. Proposueram jam antea me isthuc ad vos recipere, ut & audire aliquid à te ex litteris Græcis, & suavissima tua consuetudine tantisper frui possem, dum per has publicas vacationes liceret: verum, hoc propositum meum alia negotia, neque grata mihi, neque accepta, necessaria tamen, interruperunt, adeo ut coactus usque fuerim, domi manendo insuavibus quibusdam rebus occupatus, voluntatem ipsam meam vertere in necessitatem. Nec dum etiam mihi liquet, quonam modo excutere ab iis jugum possem: quin alia quoque ad hæc perquam vereor ne accedant non paulo odiosiora. Hujusmodi mecum sorte agitur, quam tamen ferendam esse a quo animo dūco, donec lætior affulserit aura, si tandem quæpiam aura lætior mihi unquam affulsura sit. Te velim, si ita tibi videbitur, & de statu tuo, & an has receperis litteras, tum si quid est, quod à me vel fieri, vel curari velis, fac me pro tua humanitate certiorē. Vale. Salutem nomine meo plurimam dicere velis humanissimo viro D. Joanni Paludano, & disertissimo Hadriano Barlando, & amicissimo mihi Rutgero Dryopolitano simul ac hospiti suo viro integerrimo. Vale iterum atque iterum, eximium decus nostrum. Ex Gandavo 3. Augusti, Anno 1516.

EPISTOLA LXXIII.

Thomas Grejus Domino Erasmo S.

***TAMETSI** non possum, anime mi, tibi id, quod sentio, litteris significare, quum propter tua innumera beneficia, ineffabilemque semper erga me (licet immerito) benevolentiam ac benignitatem, tum propter doctrina & bonarum litterarum inopiam, tamen tua singulari humanitate fretus, tibi rescribere minime verebor. Principio namque, quantas maximas excogitari licet, tibi ex animo habeo, atque ago gratias, nihilominus longe tuis meritis impares: quid enim istu tam piis, tam benignis, dignum excogitari possit? profecto nihil: nam ut omitam qua antehac facta sunt, nequeo, me Hercule, exprimere quantus tuorum in me beneficiorum accrevit cumulus, ex suavissimis tuis litteris Basilea ad me datis, quibus veterem nostram necessitudinem nuntiisquam labefactatam, valetudinem tibi faustam, teque à primariis omnibus venerari, à plebe etiam tota non vulgariter amari, facile perspexi. Qua quidem omnia præterquam quod jucundissima, etiam & optatissima mihi fuere. Taceo autem de dulcissima Beati Rhenani epistola plusquam tuo paterno suasu ad me scripta, non minus salutifera quam omni ex parte docta, cui utcumque rescripsi, non Hercle ut volui: nam, ut inquit divus Paulus, bene velle adest mihi, tam in hac re quam in aliis, sed facere bene non reperio: si enim par facultas, ac voluntas præsto esset, & tibi imprimis & illi gratiam referrem. Deinde non possum non summopere gaudere, & tibi gratulari, usque eo te esse gratum, cum reverendo istius loci † Episcopo, tum tuo quam honorificentissimo Principi Carolo. Gloria igitur sit omnipotenti Deo, & Domino nostro Jesu Christo, qui te talem sibi ministrum delegit, atque ita armavit, ut nec ullis hujus mundi illecebris, aut fucatis honoribus, avocari queas. Non mediocri (mihi crede) gratia est tam facile talia posse contemnere, ac tantos labores uliro sumere, atque, quod inter cetera præcipuum arbitror, modo perinde te ingenio

* Ex habentur supra pag. 1561. † Basileæ scil.

valere, ac si in florida esses iuventute; quod quidem in multis tuae aetatis (quamvis neque tot excubiis neque tot laboribus exhausti) video non parum hebescere; id quod Fabro Stapulensi jamdudum accidit, qui me suo nomine quam diligentissime te salutare iussit; sane nulla alia causa tibi non refertur, nisi quod nihil quicquam se dignum neque scribere, neque dictare possit; te, inquam, summa amore prosequitur, te apud omnes praeclamat, non solum doctissimum, sed & diligentissimum, & quantum conjectura colligo, sincere te colit: nam creberrime te in caritate amplecti exoptat, & ut aliquoties à te sit reprehensus, haudquaquam id in malam accipit partem tantquam carnalis; sed eam ob causam immortalem tibi habet gratiam, cum vere spiritualis; asserens se nonnulla verum jampridem notasse, atque imprimenda in animo habuisse, ni tu provinciam occupasses. Denique meque tua causa humanissimo excipit, multum familiariter mecum colloquens; sed certe multum debilitatus tam vulgari sermone, quam doctrina, usque adeo ut vix quippiam dubii enucleare possit: multa cum rogavi, sed parum ad rem respondit, ac saepius discipulum quendam Franciscum interrogat, sed nondum satis maturum: vetum quo propius morti carnis accedit, hoc magis spiritui vivit. Attamen libenter audit quicquid ab eo peto, & quum sciat non invitus expediat, sin minus, ingenue fatetur memoria excidisse. Itaque te etiam atque etiam oro, (si forte ad eum scripseris) ut ei mea causa gratias agas; siquidem ille mihi iussit, ut (qua familiaritate me tuo nomine complectitur) te certiores redderem. Enchiridion tuum Argentorati excusum hic investigare nescio, credo nondum huc allatum. Quod scribis, ut desinam facundiam optare, id pulchre intelligere videor, quippe quum vides me eam minime posse assequi, amice (ne laterem laudem) dissuades. Postremo D. Rogerium (ut iusseras) salutavi, qui haud parum tibi succenset, quod non descripseris ei tam bene quam mihi, sed te vicissim non joco resalutat. Quod si aliquando (auspice Deo) tua nimis quam optata familiaritate frui licebit, atque a quo suavissima ac saluberrima olim seminaria hausit, inde maturos denique fructus ad animae salutem exsugam; nihil erit amplius mihi in hac vita expetendum. Quare si qua id commode in posterum fieri possit, fac me certiores. Quod si (Superis faventibus) eveniat, tibi fidelissime una cum liberis meis inserviam; non minori sane benevolentia aut obsequio, quam si pater, mater, ac ceteri omnes noti in te uno essent repositi. Ceterum quod litteras meas castigatas curasti remittendas, indulgentissimi praeceptoris munere functus, me ante tibi dedisset hoc beneficio longe reddidisti (si fieri posset) devotiores. Cujusmodi officium vel his litteris mea causa te suscipere obtestor. Tua humanitatis scripta ex Brabantia jamdudum expectavi hanc vulgari desiderio; idcirco fac quamprimum ad me rescribas. Bene vale, altera spes anima mea, ac mei vicissim memento. Parisiis 5. Augusti, Anno 1516.

EPISTOLA LXXIV.

Thoma Cardin. & Archiepiscopo Eboracensi
Erasmus S. P.

REVERENDISSIME Praeful, doleo mihi non licuisse familiarius ac diutius colloqui cum cellitudine tua, prius quam Angliam relinquerem. Extremam & facram, ut vocant, ancoram meae felicitatis in te fixeram, sed urgebat Hieronymus, Opus ingens & inclytum; &, ni fallor, semper victurum, praeter ea pium, ac frugiferum. Id mihi sic cordi est, ut huic omnia posthabeam. Semper hoc iter obnoxium latrocinis fuit, sed nunquam magis quam nunc, deinde Rhenuis nivibus auctus, & pluvius, cuncta suis aquis obtexerat, maxime circa Argentoratam, ut natandum fuerit verius quam equitandum. Omnia contemsi, modo prodeat Hieronymus. Excuditur & Novum Testamentum Graecum, ut ab Apostolis est scriptum: Latine, ut à me versum, una cum nostris Annotationibus. Exierunt jam & alia quaedam minora. Haec

nugae magis nos habent occupatos, ac magis intentos, An quam vos ardua ista negotia. His igitur absolutis, maturabimus reditum, maxime si tua benignitas aliquod interim paraverit, quo fatigatum hisce laboribus animum simul & corpus refocilemus. Bene valeat reverendissima tua dominatio, cui me totum dico, dedicoque. Basilea 30. Augusti, Anno 1516.

EPISTOLA LXXV.

Wolphangus Faber Erasmo Rot. S. D.

RECTE valeo, maxime Erasme, si est recte valeo, re, tristius pati desiderium desideratissimi Erasmi, quo sine nihil amabile, nihil usquam jucundum bonarum litterarum candidatis, & iis potissimum, quibus illicita consuetudo tua mellitaque alloquia contigerunt. Sed & mihi omnium maxime dolet absentia tua, cui de praesentia idoneum fructum capere negotia prohibuerunt, ad-versaque valetudo. Jamque receptis viribus videnti tranquillum, spem reditus tui fortuna subripuit, & favor, & Principum, magnatumque largitas, effusissima quidem, pro meritis tamen infinitis tibi minus respondens, & profecto nunquam satis respondebit, nisi nostram Basileam frustratam esse sua expectatione, satis tibi responsum crediderimus. Verum ab Erasmo hanc adhuc habemus gratiam, quod infantiam nostram adeo tinnem litteris dignatur, licet occupatissimus, vel in dimittendis ablegandisque suam amicitiam ambientibus, qui quum adhaerere non potest quibuslibet, unum Principem nataleque solum elegit. Sic abes modo, Erasme desideratissimo, nobis abes in rem tuam adhaerens postquam abieris honoribus atque divitiis, nos amicum, respectu proprii commodi, ne molestum duxerimus infortunium nostrum tua pensitet felicitas. Deinde scribis haud absurde quidem attinere ad vera pietatis & eruditionis negotium instauranda, ut sim diu incolumis: nam ita se res habet. A me constat utilitas piis litteris, vere prosum rei litterariae; neque putes dictum insolentius, quia prosum litteris simul ac pietati, & ubertim prosum, ad uberrimam videlicet Erasmi lectionem invitans nostratum vulgus: adhortor enim excitoque passim, Erasmo studeant, diurna versent manu nocturnaque Erasimum, atque impetro à plerisque vena melioris ingenii, nihil scire quam unum Erasmus, universa doctrina redundante Oceanum, & vindicatore vera litteratura. In hoc Erasmicum Pauli ad Romanos Epistolam profitebor, paucis abhinc diebus incepturus, & plenum suapte sponte, cupidumque auditorum praevideo ob unius Erasmi longe amplissimi nomen. Praeterea in triviali Ludo teneram curavi pueritiam in Erasmo edoceri, unum Erasmus domi parentibus recensere, unum blasula illa lingua commendare, predicare, extollere. Ad hac gravitatem Theologicam studio emulationis provoco, palam adstruens in te mihi quasi tabernaculum vitae collocatum, ad acumen istud, ad humanitatem, ad facilitatem tuam temperatissimam, ingenium, mores, consuetudinem omnibus formanda, quibus amor honesti doctrinaque insidet, te nihil perfectius, nihil absolutius aetatem nostram produxisse, neque etiam praeceptorum, tam omnibus nimirum numeris probatum exemplar atque scopum studiorum. Neque his contentus, quin eadem molior apud extera gymnasia. Num hac faciens videor prodesse? Sed utilitas adeo perspicua, non tam venit a me fabro inepto, quam a te faberrimo Erasmo, totius orbis decore. Ceterum gaudeo, te novam Instrumenti Novi editionem parare, & nomine imperita multitudinis gaudeo. Cui videtur, vel de tua esse castigatione, quicquid non expurgaveris propterantior ista cura, vel si quando scholia diversa sentiunt, protinus calumniantur, te non bene memorem pugnare totum, illic possum hic rursus expungere, fluctuareque incertis velis. Num titulus, ajunt, collatis Graecis, & vetustissimis Latinorum exemplaribus, Erasmus promissis castigatorem? Num ejusdem sunt scholia? Unus peccatoris illa interpretatio & scholia us longo dissident intervallo? has varias arguunt tibi occurrunt. Quamobrem

Ad. admoneo (quoniam incomparabilis eruditio tua monitorem
 3516. sordidum admittit) duobus saltem studiorum ministris eam
 injungas provinciam, ut Græca Latinis ac singulis locis
 sua scholia conferant diligentissime. Id quod in Paulinis
 Epistolis item præstent velim: sæpe enim dicunt, scholia
 etiam in Paulum te clarius explicuisse, & nominatim ver-
 ba numerant, quibus à te obscura illuminata testaris; ea-
 dem non tenet interim traductio tua, etsi est non crassior
 neque infeliciores scholiorum versione, mediocriter tamen in-
 genium consonantiam ex altera præsertim emissionem exspe-
 ctataque invidia notat quantulumcunque diversitatis com-
 pererit. Pugnancia itaque aut versa ineptius à Vulgato In-
 terprete opera ministrorum agnoscas, & in consonam ger-
 manitatem facili isto ductu cogas, dignam parente red-
 das fœturam tuam, & Pontifice patrono, ista exploratri-
 ce lingua iterum atque iterum lambendo: nihil, polliceor,
 vel Momo desiderandum superfuturum: nam commenta-
 ria dabis plena manu in Paulum, aliouquin fufius (ut po-
 tes obiter) exponi abdita diligens lector expeteret, qui
 dudum Lyram, Carrensem, & illius farina commenta-
 rios fastidit, te auctore & ex libris tuis animatus ad
 frugem meliorem. Et quia monitoris munus inepte cæpi,
 audebo inertiam meam petulantius prodere. Obsecro ita-
 que nihil dixeris vel vehementius, vel apertius de super-
 stitioso ciborum delectu inter Christianos, de precibus
 ad numerum certum præscriptis, & de his rebus univer-
 sis, quas ex usu publico seculi nostri vel credulitas, vel
 fides assumpsit; huc usque quidem egregie præstitisti Pe-
 riclem, contra voluntatem supercilii nostri pro veritate lo-
 cutus, idipsum tamen non minus severe quam constanter.
 Et videris nobis, etiam nunc, ut es, jocundissimus, atque
 adeo temperatus vel iis, quibus adhuc dolet ab eloquentia
 tua illatum vulnus: hoc istud est artificium, hac aucto-
 ritas, hac divina prope majestas tua dicendi, cui neque
 vexati, aut, ut sibi videntur, lesi queant repugnare.
 Ansam tamen ceperit invidia, cave: profecto tibi anceps
 negotium undecunque habita occasione faceffet. Ideoque
 precor, oroque prudentiam tuam, mi Erasme, occupatis
 pridem munitionibus te serves, hoc est, modestia freno
 copiosissimum eloquentia tua impetum remoreris, ut in
 campo suo remorata tacito iudicio omnes demiramur.
 Scio, Erasme, quos mores, quem nobis animum indueris
 falsa doctrina ac religionis persuasio. De Pœnitentia,
 de Sacramentis, de superstitiosis constitutionibus Mona-
 chorum, aut erga divos vulgari errore, aut de tenui ex-
 pugnacione hæreticorum ex coacta tantum Scriptura in-
 structa, ne verbum addideris, nisi mira ista circum-
 stantia circumseptum: factum semel aditu penitus irrumperet in-
 vidia virus, solita perfidia populo suum obrudet nego-
 tium, & durum affectu animi dolorem, fidem faciet ho-
 nestique zelum, & pium Erasmus, velut publicum
 Christiani nominis hostem, devovebunt, execrabuntur,
 damnabunt: nam te non fugit, optime Erasme, quan-
 tum cupiant ii denigratum candorem tuum, quorum
 ignobiles artes fulgor iste pragravat. Quare mitigata po-
 tius velim, mollitaque coloribus artis tue, ea qua ma-
 nifestius de præsentia scripseras, quam eo quidem defen-
 dimus studiosus, quo est tutius nostra tyrannidi præsi-
 dium; sin autem tibi non integrum elevare, saltem ne
 auxeris. De ejusmodi rebus pro te plurimis satisfacio,
 argutiores technas discutiens, & tuam colligens mentem
 cum ipsis convenire, eoque multorum iram conflagan-
 tem restinxi: fidem enim apud plerosque non tam ratio-
 nibus ac doctrina, quam vita & religionis opinione me-
 reor, qua nitor pro revocando vera pietatis studio, &
 Erasmo defendendo, pugnans. Ecce loquacem infantiam,
 sed audire parente puerum balbutia non pudet. Postre-
 mo tibi gratiam habeo de litteris tam suavis, tam a-
 micis, quibus retunderem profecto pingues quospiam &
 amicos, negantes tuam erga me benevolentiam: nisi ex
 singulari benevolentia me rogasses iisdem litteris monito-
 rem, haud intelligerent, pene dixissem moriones illi, quid
 amicitia gratia inertia mea contuleris, totum contende-
 rent vel metum vel inopia factum. Malo igitur benevo-
 lentiam difficiantur, quam supinitatem illorum sinistre

A aut humiliter de te sentire. Litteras itaque istas, gratis-
 fimas mihi, nemo videbit præterquam fortassis Beatus An.
 noster, qui est sani iudicii, & Erasmi candidus amicus. 1516.
 Sequentem hanc conjecturam suspicaces faciunt; quando-
 quidem nullum Theologum, Novum celebrat Instrumen-
 tum, neque me tam assiduam tecum, dum tantum Opus
 parturiebas, intercessisse ob id putant inter nos inimici-
 tias, perinde ac summa fuerit instituti tui Theologos at-
 que me falsis ornare laudibus. Et quod ego potius captan-
 di nominis gratia quam fruendi affabilitate, virtutibus,
 eloquentia tua accesserim fecundissimam officinam. No-
 lunt induci ullo pacto, ut credant, voluisse te immerenti
 mihi felici benignitate ingenii tui quidpiam affingere,
 meque repugnasse, timentem sannas conscriptorum ignoran-
 tia mea, quibus non tam permisisse quam ambisse, no-
 lim etiam nunc videri. Quocirca peto oroque vehemen-
 ter, Erasme auctor ingeniosi mei, cui debeo jure quic-
 quid unquam futurus sum, oro, inquam, alteris lit-
 teris Wolphangum tui studiosissimum condones, præ-
 scribo mani*, ne liceat argumenti causari penuriam:
 nempe quadruplici sensu Scripturam explicantes, non ra-
 ro, ne uno quidem assequimur, ac animo Prophetarum
 sæpe impersecto verbis abutimur, aut ad mores fingen-
 dos, aut ad Ecclesiam exponendam, aut ad cetera id
 genus, eaque contendimus è meditullio Scripturarum
 manasse: quasi Spiritus Sanctus in hoc potissimum Pro-
 phetas inspiraverit, neque respexerit unquam quicquam
 aliud. Deinde vero reclamante, sive † conjuncti erroris,
 ad arcem nostram sensuum varietatem profugimus, non
 littera, sed anagoga, tropologia, allegoria sententiam
 adseverantes, cujusmodi nos plagis veritatem venan-
 tes, amittimus. Scio equidem Scriptura morem, scio
 quam involvat suavitatem veritatis metaphoris & alle-
 goriis, scio quam non fugiat enigmata, imo invitet
 aliunde importet, & in sinum suum velut congerat,
 tanquam data opera condant altius abstrusam veritatem:
 at hunc labyrinthum aliis filis remetiendum censeo. Sit
 primum, acre iudicium, instructum copiis paratis le-
 ctione bonorum Auctorum. Sit postea rerum sacrarum
 dives peritia & felicitas tractandi, eaque libertas, qua
 fateri ingenue haud vereatur, si quid effugerit inquiren-
 tem. Ad mores quoque, ad carpenda vitia, ad mo-
 vendam pietatem, ultro sequax est natura. Esto, at hæc
 partes non sunt enarrantis proprie, sed persuasoris. Unum
 igitur sensum forma optima perscrutandi pervestigemus.
 Sed de hac re tuam desidero sententiam, fac rescribas,
 una quidem opera geminam gratiam inibis, & simul te
 præceptore discas quid, quoque modo in Scripturis tractari
 debeat, & simul habeo quo convincam nostram ami-
 citiam suggillantes: nempe testimonio familiaris epistola.
 Comparo mihi suppellestem Latinæ linguæ ex tuis potis-
 simum Operibus, utinam satis mundam & copiosam! edi-
 turus aliquando Lexicon Hebræum, & illius generis nu-
 gas, gestientem reprimis inopia, qui noverim quam ni-
 hil agat in tam sterili solo rudis industria, divitiis illis
 destituta. Quod si mihi proprietas foret, & elegantia ver-
 borum, me considerem in Hebræo præstiturum, quod
 non facile posset vel doctissimus Judæorum. Ineptia mea
 ineptissima ne tibi sint molesta obsecro, neque onerosa, nam
 subita lectione devorabis hoc tadium. Et fac Rhenano no-
 stro videar de tua familia. 2. Septembris, Anno 1516.

Wolfgangus Faber nuncupor vulgo, barbaro quidem
 vocabulo juxta ingenii mei minime fabri conditionem. Tu
 velim mollias in appellatione Wolfgangi litterarum du-
 ritiem, & quem me scripseris lubens vocabor, sive Wol-
 phangum Fabrum, sive alterum quempiam. Episcopus
 noster mentionem tui facit sæpissime, jugiter impatiens
 animi desiderium Erasmo suo exprimens. Odorem nescio
 quem humanitatis tue & consummate litteratura nobis-
 cum reliquisti, quo tibi alligas Consules, Nobiles, &
 Prælatos & plebem. Vale.

† An, condecores? * Forte, materiam. † Ita scriptum in MS.

EPISTOLA LXXVI.

Beatus Rhenanus Erasmo Roterodamo S. D.

An. 1516. * **Q**UAM dolere tibi isthinc abire non licere, tam gaudeo bene tibi velle magnam Flandriae Cancellarium, cujus in te benevolentia certissimo fuerit argumento, nuper magnificum illud tibi donatum sacerdotium: quod (ingenue dicam) utcumque sit opulentum & splendidum, si quis virtutes tuas & altissimam istam eruditionem, qua abhinc annos mille nemini major contigit, diligenter expendas, tuis meritis infarius multo comparietur: nempe quibus summa debentur, ut quemadmodum inter litteratos viros principem agis, ita & officio digniori, respondente meritis fortuna, ceteros antecelas. Id quod tunc fiet, cum aliquando te factum Episcopum audiemus. Brevia, de quibus scribis, nescio quo errore post abitum tuum huc fuerunt adlata, puto tamen Frobenium istuc remississe. Berus Tannis nunc agit, oppido vicino. Christophorus, Basiliensis Episcopus, dici non potest quanti te faciat. Ego post reditum meum ex patria, cum Frobenio vitium non habui. Thomas Grey non epistolam, sed plane libellum ex urbe Parisiensi mihi misit. Excusavit Fabrum, quod non satis commode valeat. Saluta Joannem Smith adulescentem optimum. Bene vale. Ex Basilea 3. Septembris, Anno 1516.

EPISTOLA LXXVII.

Bruno Amorbachius Erasmo Rot. S. D.

* **S**ALVE, doctissime Erasme. Ausugi tandem è misero illo Trophonii aniro, quod tamen ita miseris me affecit modis, ut vixdum frontem exporrigere possim. Quid, inquires, nunc agis, postquam in pristinam te vindicasti libertatem? Ego longo postliminio studiis me restitui, totum me litteris devovi, maxime autem in tuis doctissimis pariter & elegantissimis Lucubrationibus per diem pernocoque versor, ut vel sic tecum consabulem, cujus dextram jungere dextra non datur, & veras audire & reddere voces. Ego, quandoquidem de tuo ad nos reditu plane despero, ad proximum ver Italiam petam: feceris mihi rem omnium gratissimam, si litteris tuis me Bombasio commendaveris; ego alia via pro virili gratiam referre conabor. Dabis autem litteras ad me ferendas ad mercatum Francofordiensem paschalem Francisco bibliopola. Admodum tibi gratulor de sacerdotio nuper adeptio. Lachnerus mittit per Franciscum ea, qua deerant voluminibus Archiepiscopo missis: praeterea septem Opera Hieronymi, de his age tuo arbitratu. Basilius & Bonifacius fratres te salutant, uterque tuus est, uterque dextra tua digitus haberi cupit. Chunradus noster admodum dolet, se adeo tibi excidisse, ut me in alienis quidem litteris salutem adscripseris. Vale, bonarum litterarum Aesculapi, & me ama, cum te videris & observem. Basilea 5. Septembris, Anno 1516. Tuus Bruno Amorbachius.

EPISTOLA LXXVIII.

Joannes Sapidus Erasmo Rot. S. P. D.

* **N**EQVIVI animum meum satis explorare lectione Lucubrationum partim tuo, partim aliorum, non vulgariter doctorum, Marte compositarum, quas a Frobenio nostro pridem missas accepi; & quo tuis alia longe sunt inferiores, eo me minus satutum reddere potuerunt, sed majorem in dies mihi famem parere videntur: puto tamen eas non minus felices quam tuas, ut quibus usu venit non modicum tuis tanta affinitate conjungi, sed & earum gloria & laudum participes esse, aeternumque vivere. Insuper quantum tibi patria mea debeat, quam tam eximia laude extulisti, quantum imprimis Sapidus, quem Athenis dignum prae dicas, (ut alios fileam) non video quibus consequi verbis possem; quis enim cum eo aquis beneficiis certare velit, quem omnia mirabitur a-

A **U**um? intus itaque eris nos ingratos mori, quam assidue (non sine fama quoque dispendio) compensandi studio flagrare atque torqueri. Sed heus, celeberrime vir, nec te lateat quomodo sibi ipsi gratuletur & blandiatur mea pueritas, quod velitis jam nunc aliorum ambagibus, tuo dante ad veram Latinitatis cognitionem tuto pervenire possis. Ego Frobenio pecuniam fideliter congerere paratus sum pro libello, quem nomine nostro salutare digneris, Beatum quoque meum, cui ob repentinam abitionem nuntii scribere non potui; Amorbachii sint quoque salvi, nec non Joannes Angelus tuus, adulescens ob praestantissimam indolem Erasmania consuetudine admodum dignus. Vale, maximum totius orbis decus, tui Sapidi nonnumquam memor. Raptissime ex Selestadio 12. Septembris, Anno 1516.

B **W**imphelingi vetuli te tempora cana salutant, Et mea casta meus Margaritis unus amor.

EPISTOLA LXXIX.

Thomas Lupsetus Des. Erasmo Rot. S. P.

* **S**CRIBAM paucis, mi praeceptor observantissime, suppone variis negotiis impeditus, ac, ut apertius loquar, dubius de tuo erga me animo. Si exorari possit, orarem, imo utcumque ardentissime flagito, ut omnem jam exspuas iram, & quicquid à me peccatum est, id pueritia tributum, condones, atque tibi ipse persuadeas, quod est verissimum, me in illius libelli prodicione à culpa liberandum, neminemque nunc vivere ad tibi gratificandum, magis quam ego sum, paratum: denique ut ab animo discutias, tanquam opinionem sic falsam, ut nihil falsius, suspicionem illam, qua dicebas multos per me alienatos à te esse. Testor in hanc partem singulos divos, qui omnes me protinus perdant, si usquam apud quosquam aliter de te, vel lacebitus injuria, sim locutus, quam deceret gratum discipulum de praeceptore optime merito. Egi jam pridem cum Domino Moro, ut ille, quia ipse (ut vere dicam) veritus sum scribere, commendatissimis litteris me tibi reconciliaret. Verum, cum nihil abs te accipio, facile credam aut ab illo causam meam negligi, aut te etiam iratum. Bene vale, mi Domine humanissime, & crede mihi, si me ames, non amabis (ut scribis) invitum, sed adolescentem tui favoris cupientissimum, & qui ex animo te redamabit, ut facilius obliviscaris mearum nugarum, intelliges nihil tantum doloris mihi afferre, quantum commemoratio meorum hactenus morum. Iterum vale. Raptim Parisiis postridie exaltationis S. Crucis, sive 15. Sept. Anno 1516. è Collegio Lombardorum, ubi hunc mensem & aliquot dies sequentes stabo, post in Angliam revolaturus.

E **A**bsolvimus his diebus Opus Linacri De sanitate tuenda. Jam curo ut iterum Mori Utopia edatur, cui (ut spero) ad exitum hujus mensis ponam finem. Rogo ne graveris mihi epistolio significare, an reddere tibi sint chartula illa, quas ex tuo mandato apud Morum reliqui. Tuus & servulus & discipulus Thomas Lupsetus.

EPISTOLA LXXX.

Wilhelmus Waramus, Archiepiscopus Cantuariensis, Thomae Moro S.

* **P**OST integerrimam salutem, dedi litteras ad Maruffum, in quibus egi, ut ille decem aut (si opus erit majori summa) xx. libras numerari curet Lovanii Erasmo nostro doctissimo, promissique illi solutionem earumdem, ad primum conspectum litterarum Domini Erasmi de receptis: quare precor alloquaris eundem Maruffum, intelligeque, si velit id negotii perficere; in quo si difficilem se praeberit, mandavi ministro meo Henrico Jeskyn latiori praesentium, ut adeat dominum Antonium de Vivaldis, & nomine meo hoc negotium cum eodem transigat. Ex adibus meis de Oxford 16. Septembris, Anno 1516.

Tom. III. Gg gg g EPI.

* Vide hac de re sup. pag. 190. A.

EPISTOLA LXXXI.

Erasmus Bussidio suo S. D.

An. * **V**EL ipsa pecuniarum inopia me cogit equos vendere. Exhausti loculos omnes dum vestior, & armor adversus hyemem adventantem. Non libet equitare nudo, & nondum est meum simul & vestiri & in-
 1516. ποταφείν. Habeo licitatores, sed hyems instans facit, ut minoris liceantur. Tibi equos nec obtrudere cupio, nec prædicare. Verum, si commodum arbitraris, vel ambos, vel alterum tolle, ex usu pretium æstimaturus ipse, aut etiam non æstimaturus: fin minus quanti possum extrudam, ne me devorent. Cancellarius me iussit adesse *Bruxella*. Quid rei sit, nescio. Si denuo accerferet, advolabo: fin minus, hic sarcinis compositis, totus *Bruxellam* commigrabo intra sex dies: nam hoc consilii mihi magis ac magis arridet. Scribo λακωνικῶς, quod ante biduum scripserim. Bene vale, ornatissime *Bussidi*. *Antuerpia* 28. Septembr. Anno 1516.

EPISTOLA LXXXII.

Jodocus Badius Domino Erasmo S. D.

* **A**CCEPI Similium Opus tuum luculentum, quod licet (qua tua est modestia) per me ornatum iri optes, officinam meam cum primis sit ornatum, nisi quod damnum mihi inferant plurimi, illis referre graver, quod si non intelligis, ejusmodi est: Ea de te est mortaliū opinio, ut si recognitum quodvis Operum tuorum a te prædices, etiamsi nihil addideris, primum impressum nihil æstimes: quam jacturam in Copia linguæ Latinæ, in Panegyrico, in Moria, in Enchiridio, (nam quingenta redemeram volumina) & in Adagiis, quorum 110. emere facere coactus sum. Itaque e te nostra faceres, si uni unam operam addideres, nec primum, quam illius exemplaria distraxerit, immutatos, quod in Similium Opere servasti ex parte, si priorem impressorem promouisti, & Theodericum ad id imprimendum non es hortatus. Miseram te hortante bonam vim Panegyricorum tuorum, Alemanniam, ubi quia impressi sunt, quid nisi Noctuum Athenas. Quia tamen Copiæ congruunt Similia, primo quoque pralo expedito, iisdem formulis & similibus chartis excudentur. Disquiro jampridem locum in fronte libri non vulgaris, cui quanti sapientem istam eloquentiam faciam, ut arundineti illi clamitem, nihil quidem novi facturus, aut vulgata opinioni additurus, sed impatienti desiderio meo, ne in rabiem vertatur, offellam obiecturus: ad quam allidere memini, cum superioribus tuis late responderem, & Budæi nostri litteras accurate scriptas genero Jodoci donarem, tabellionis domitorum a secretis Gandavi agentium ad te darem, quas hæceperis, nec-ne, Budæus scire percipit: scripta sunt postquam in Brabantiam venisti abhinc forte dies quadraginta. Puer hic meus referendo responso aptus fuerit. Vale. Parisiis 29. Septembr. 1516.

EPISTOLA LXXXIII.

Bilibaldus Pirckheimerus Erasmo Rot. S.

* **Q**UA animi voluptate priores ac novissimas tuas ac exoptatissimas ac plusquam gratas acceperim litteras, eisi vellem exprimere, haud possem, & si possem, minus tamen mihi fecisse viderer, quam dignatio tua, benevolentiaque mea expostularet: attamen prioribus tuis jampridem respondi, ostendique, quam lato animo tuam amicitiam, tam humane ac facilliter mihi oblatam, acceptaverim. Et quoniam tum scribebas Britanniam * te petiturum, epistolam meam per Oratorem Anglicum, qui Cæsarem sequitur, in Britanniam misi: verum, quia in Germania substitisti, conicere licet, illam tibi minus consignatam esse. Breviter itaque, qua tum scripsi, nunc repeto, utpote qua mihi non solum in ore, sed & imo pectore semper recondita manebant: neminem vi-

* Vide sup. pag. 1551. D.

A **delicet ex omni viventium numero, & ne roges quidem, An**
 ejus apud me esse existimationis, cuius Erasmus, jam-
 pridem ob innumeras virtutes animo meo destinatus, quunc
 vero confessione ac benignitate etiam propria meus. Per-
 go igitur, mi Erasme, amicitiam nostram, tam sancte
 incubatam, litteris tuis suavissimis conservare, quare
 nil mihi gratius facere poteris. Matronam, quam no-
 vissimis tuis litteris mihi commendasti, ita fovi, ut ipsa
 nec plus sperare, nec ego prestare potuissem, quid enim
 tui gratia non faciendum censerem? Amicum commu-
 nem Beatum nostrum salutem, cui non parum invidetur,
 etsi vehementer hominem amem, quoniam præsentia ad
 jucunda consuetudine tua, mihi vero negata, illi frui
 conceditur: spondet tamen animus, non penitus vanum
 aruspex, ambos quandoque ceram oblatum iri, amicum
 biliterque una versari posse, fiat, fiat. Vale, Latinæ
 lingua instaurator, bonarum litterarum referator, ac u-
 nicum Germaniæ decus. Nuremberga 1. Octobris, An-
 no 1516.

EPISTOLA LXXXIV.

Joannes Coletus Erasmo suo S. D.

NON facile credideris, Erasme, quanta me lætitia
 affecit epistola tua, quam modo ad me attulis unum
 culm noster. Nam ex ea intellexi, ubinam locorum es;
 quod ante ignorabam: ex eadem etiam videris mihi re-
 versurus ad nos, quod erit mihi & amicis, quos habes
 hic quam plurimos, gratissimum. Quod scribis de Novo
 Testamento, intelligo. Et libri nova editionis tue hic avi-
 de emuntur, & passim leguntur, multis probantibus &
 admirantibus studia tua, nonnullis etiam improbantibus
 & carpentibus, & ea dicentibus, que in epistola Martini
 Dorpii ad te scripta, continentur. Sed hi sunt Theologi
 illi, quos tu in Moria tua, & aliis locis, non minus ve-
 re quam facete describis: a quibus laudari vituperari
 est, & vituperari laus est. Ego vero ita amo tua studia,
 & istam tuam novam editionem ita amplector, ut in ea-
 dem vario afficiar. Nam nunc dolor me tenet, quod non
 didicerim Græcum sermonem, sine cuius peritia nihil so-
 mus: nunc gaudeam in ista luce, quam tu ex sole tui in-
 genii emisisti. Profecto, Erasme, miror facunditatem
 pectoris tui, qui tot concipis, & tanta parturis, & tam
 perfecta paris quotidie, maxime nullo loco stabili, nullis
 certis & magnis stipendiis adjutus. Hieronymum tuum
 expectamus, qui multum tibi debet, & nos quoque, qui
 per te legemus eum, nunc & emendatum & illustratum.
 Recte fecisti scribens De institutione Principis Christia-
 ni. Utinam Principes Christiani sequerentur bonas in-
 stitutiones! Illorum insaniū inturbantur omnia. Li-
 bellum illum valde cupio; propterea quod plane scio, uti
 alia tua omnia, prodibis libellus ille abs te perfectus. Quod
 scribis de Germania, credo: quod autem mea verba de
 eadem, & testimonium tam multis ante annis dictum
 citas, miror te memoria tenere. De tranquilla sede quod
 scribis te optare, ego quoque eandem tibi opto, & tran-
 quillam & felicem: nam & ista tua atar & doctrina ex-
 poscit. Opto etiam ut ista tua sedes ultima esset apud
 nos, si te tanto viro digni essemus: sed quales sumus,
 expertus es sapius: tamen habes hic, qui te summopere
 colunt. Cantuariensis noster, cum eram apud illum his
 diebus, de te multa locutus, valde cupivit presentiam
 tuam. Is homo absolutus ab omni negotio nunc degit in
 otio felicissima. De philosophatione Christiana quod scri-
 bis, verum est: nemo est (credo) in orbe jam Christia-
 no, ad illam professionem & negotium te aptior ac ma-
 gis idoneus: propter multifariam tuam doctrinam, quod
 ipse non scribis, sed ego hoc dico, quod sentio. Legi quod
 in primum Psalmum scripsisti, & miror tuam Copiam:
 desidero qua molitus es in Epistola ad Romanos. Non
 ossa, Erasme. Sed cum dederis nobis Novum Testa-
 mentum Latinis, illustra idem tuis expositionibus: &
 ode commentaria longissima in Euangelia. Tua longitu-
 do est brevis, crescit appetitus, modo stomachus sit sa-
 nis: in lectione tuorum operum scripseras, si aperueris
 sensus

AN. sensus, quod nemo te melius faciet, magnum beneficium conferes, & nomen tuum immortalitati commendabis: quid dico, immortalitati? nomen Erasmi nunquam peribit, sed gloria dabis nomen tuum sempiterna, & suus in Jesu, vitam tibi comparabis illam aeternam. Quod deploras fortunam tuam, non fortiter. In tanto negotio, videlicet in declarandis Scripturis, non poterit tibi fortuna deesse: modo speres in Deo, qui te in primis adjuvabit, stimulatque alios, ut te in sanctissimis studiis adjuvent. Quod me exclamas felicem, demiror, si de fortuna loqueris, ut non est nulla mea, ita non est ampla, & meis sumptibus vix sufficiens. Ego me beatum putarem, si vel in summa egestate, millefimam partem tuae doctrinae & sapientiae possiderem, quam tu sine opibus comparasti, docens doctrinam singularem alia via nescio qua; sed tua ista Erasmica, & cetera. Applicabo me si patieris, & adjungam lateri tuo, exhibeboque me tibi discipulum etiam in discendo Graece: quanquam jam proventus aetate, & prope senex, memor Catonem senem Graecas literas didicisse: agnoscens etiam te qui es mecum par aetate & annis, nunc Hebraicis literis te dare. Me ut facis ama, & si ad nos reversus fueris, habebis me tibi deditissimum. Vale. Ex rure Stepnetiano apud genetricem: qua adhuc vivit & belle senescit, & de te sapius hilarem & jucundam facit mentionem, in die sancti Eduardi, in festo sua translationis, sive 13. Octobris, Anno 1516.

EPISTOLA LXXXV.

Joannes Coletus Domino Erasmo S.

* **ERASME** charissime, accepi litteras tuas Basileae scriptas 3. Cal. Septembris, gaudeo quod intelligimus ubinam locorum es, & sub quo caelo vivis; gaudeo etiam quod vales: fac votum persolvas Paulo, ut inquis factum. Maguntiae tanti te factum fuisse, quantum scribis, facile credo: gaudeo te reversum aliquando ad nos. Tamen non possum id sperare. De uberiore fortuna tibi nescio quid dicam, nescio, quod qui possunt, nolunt, qui volunt, non possunt. Tui hic omnes valent: Cantuariensis semper est solita suavitate, Lincolnienis, regnat nunc Eboracensis, Londinensis non cessat vexare me. Quotidie meditor meum secessum & latibulum apud Cartusienfes. Nidus noster prope perfectus est: reversus ad nos, quantum conicere possum, illic mortuum mundo me reperies. Tu cura ut valeas, & quo te conferes fac sciam. Vale. Ex Londino 20. Octobris, Anno 1516.

EPISTOLA LXXXVI.

Ulricus Huttenus Erasmo Rot. S.

* **OMNES** mihi deos irasci puto, quorum voluntate fit, quo minus sim tecum aliquot annos, quique me a tuo latere avellunt, cui si per fortunam licuisset, tenacius adhaessem, quam ille Alcibiades Socrati: quare enim non Germanum Socratem appellabo te, Erasme, ita de nobis, quantum ad litteras, meritum, ut de suis ille Graecis? Non is sum ego forte, qui omnino possum placere tibi, cui posse placere quadam admodum felicitas est, at non indignus fuisset, qui ad tuos pedes didicissem Graecas litteras, qui te sectatus essem studiose, custodivissem vigilantissime, observassem reverentier, omnia tua iussa exsecutus essem, ad omnem nutum exsilissem. Nequa tibi fuisset indecorum, si tibi mira sedulitate, incredibili fide ministrassem Eques Germanus. Hoc praestulissem, Erasme, non modo aulica consuetudini, ad quam vocor magna mea molestia; sed & huic, ita me dii ament, peregrinationi Italicae. Et ut breviter scias quid mihi nuper proposuerim: Constitueram ire ad te, ac sequutus forte in Britanniam usque fuisset; quod meum salutare consilium intervertit importuna meorum liberalitas: liberalitatem enim vocant, quod discendis Legibus sumptum elargiuntur, atque ob id nunc Romam mittor. Hec ex itinere scribo ad te circumstrepentibus multis conviviis. Parce extemporalitati. Non dabitur

A revidendi copia. Invitus eo ubi te non licet videre, teque frui. Qui comites sunt, eis persuaderi non potuit, ut Basilea iter faceremus. Non mirum, quod non omnes agnoscunt tuam divinitatem. Utinam persuaderi posset tibi quanti te faciam! Videbis editum a me Neminem, Carmen non omnino contemnendum forte, in cuius praefatione tui, ut decuit, memini honorifice. Totus à tremore convulsi, item ex morbo pedis. Si venies in Italiam, nihil remorabitur euntem ad te ex illo legali carcere, quo me relegant mei. Exorasset ut me commendares alicui Romae, si venissem Basileam; non negasses hoc beneficium, qua tua est humanitas: quod si vacat, scribens Romam commendabis me alicui ex litteratis, cui non mulos scabam, aut equos fricem, sed inter libros assideam. Non licet plura. Vale. Wormatia 24. Octobris, Anno 1516.

EPISTOLA LXXXVII.

Thomas Morus Domino Erasmo suo S.

* **R**ESCRIBO, mi Erasme, serius, quod certe aliquid scribere cupiebam de equo tuo, ab Urlewico promisso; verum, id ut possem, ne adhuc quidem contingit, quoniam is in curiam quandam suam, multis ab urbe millibus contulerat se, necdum redierat. Ubi venerit, quem in dies expectamus, res agitur sedulo. Pecuniam, apud me depositam, Aegidio nostro persolutam esse non dubito: nam litteras accepi à procuratore meo scriptas Antuerpiae, quibus scribit se protinus soluturum. Eas litteras, quas olim ad me legendas misisti à Basilea, non potui committere huic tabellario. Sed mittam tamen brevi cum fuero nactus aliquem, quem possim magno onerare fasciculo. Bedillus exhibuit mihi epistolam ab Episcopo Basiliensi ad Cantuariensem, nec non eam, qua respondit Archiepiscopus, utramque archetypam; sed hanc nimium archetypam, quippe ita expunctam atque interlitam, ut nisi ab eo, qui scripsit, legi omnino non possit, atque haud scio an ab illo etiam. Littera tua atque item mea, quibus hortabamur Lathimerum, ut unum aut alterum mensem viveret apud Roffensem, serius ad eum venerant, quippe qui jam decreverat Oxoniam petere, quod uti tantisper differret, nullo pacto quivis persuaderi. Scis huiusmodi Philosophis quam immutabiles sibi met leges sint, sua decreta, credq; quod delectentur constantia. Placet ei vehementer tua conversio Novi Testamenti, in qua tamen illi religiosior videris esse quam vellet. Non placet ei, quod sabbati vocem reliqueris, & quadam talia, qua tu mutanda aut non censuisti, aut non es ausus: sed ille nullum prorsus verbum admittit, quod Romanis auribus fuerit insolens. Laudavi iudicium ejus quatenus Hebraeorum res ac ritus paterentur. Caterum sum hortatus (id quod facturus videtur) ut singula verba, qua ille aliter verbi voluisset, adnotata ad te transmitteret cum iudicio suo. Hoc studio ejus scio te vehementer gavisurum. Sed alii sunt, Erasme charissime, qui conjurarunt apud nos haud simili animo tua scripta perlegere, quorum tam horrendum consilium me sollicitat. Itaque ne properes edere qua nunc edidisti, quoniam serum est consulere; hoc saltem tibi pro mea in te fide ac sollicitudine suadeo, te quosque atque obtestor, ut celeriter ira recenseas atque emendes omnia, uti* minimum usquam locum relinquo calumnia, quippe cujus occasiones omnes acutissimi quidam viri decreverunt & pervestigare diligenter, & libenter avideque arripere. Qui sunt, inquis, hi? Nominare profecto vereor, ne tibi concidat animus terrore tam potentium hostium. Sed dicam tamen, quo fias videlicet cautior: Summus ille, quem nosti, Theologus Franciscanus, cujus tu honorificam fecisti mentionem in editione Hieronymi, inita conjuratione cum lectissimis viris ejusdem ordinis & farina, constituit contra tua (si qua invenire possit) errata scribere. Atque id quo possit facilius fieri, atque efficacius, conjuraverunt partitis inter se tuis Operibus, cum singula perlegerint curiose, nihil

Tom. III.

Gg gg g 2

inde

* Legendum videtur, ne;

inde prorsus intelligere. En vides quantum discriminis
 516. impendet tibi? contra curandum est pro magnitudine per-
 iculi tuas ut compares copias. Profecto, Erasme, in
 nocturno quodam senatu sic statuerant bene madidi. Ve-
 rum postredie, ut audio, ubi villum edormierant, ob-
 liti puti propositi sui, oblitteratoque decreto, quippe quod
 vino inscripserant, destiterunt cepto, atque a legendo se
 ad mendicandum rursus rettulerunt; quam rem ipso usu
 longe sibi comprobassent utilius. Epistolæ Obscurorum
 Virorum opera pretium est videre quantopere placent omni-
 bus, & doctis joco, & indoctis serio, qui dum ridemus,
 putant rideri stylum tantum, quem illi non defendunt,
 sed gravitate sententiarum dicunt compensatum, & latere
 sub rudi vagina pulcherrimum gladium. Utinam fuisset
 inditus libello alius titulus! profecto intra centum annos
 homines studio stupidi non sensissent nasum quamquam rino-
 cerotico longiorem. Nusquamnam † nostram gaudeo pro-
 bari meo Petro, si talibus placeat, incipiet placere &
 mihi. Cupio scire, an Tonstallus probet, an Builidius,
 an Cancellarius vester, quibus ut probetur supra votum
 est, hominibus tam felicibus, ut in his Rebus publicis sui
 primos ducant ordines, nisi eo propitientur quod in illa
 Republica nostra illi tales viri, litteris ac virtute tantii,
 principes plane essent futuri, quum in suis quanticumque
 sint, (sunt sane magni) magnos tamen habeant nebulones
 auctoritate ac potentia pares, ut ne dicam superiores: nam
 eo non credo moveri tales viros, quod ibi non essent mul-
 tos habituri subditos ac subjectos, quomodo nunc Reges po-
 pulum vocant, hoc est, plus quam servos; quum tanto sit
 honorificentius imperare liberis, ac longe absint tam boni
 viri ab ea invidia, ut optent male esse aliis, quum
 sibi sit bene. Spero igitur fore ut illis etiam placeat Opus
 nostrum, quod mirum in modum cupio, quod si contra-
 riam penitus infixit persuasionem illis fortuna sua felici-
 tas, mihi abunde suffecerit tuus calculus ad iudicium
 meum. Nos duo turba sumus apud animum meum, qui
 mihi videor feliciter posse tecum quavis in solitudine vi-
 vere. Vale, Erasme dulcissime, mihiq; oculis charior.
 Impetravi a Maruffo litteras benigniores; hoc mihi vi-
 sum est & expeditius, & consultius, quam de ea re iterum
 sollicitare Episcopum, non quinis libenter etiam de quavis
 re audiat, qua quidem ad te pertineat, sed malo tamen
 ab eo majora. Londino antelucanis horis festinanter 31.
 Octobris, Anno 1516.

EPISTOLA LXXXVIII.

Erasmo suo Hieronymus Builidius S.

* ECCE tandem, quam conficere jusseras, tenes epi-
 istolam, qua si forte minus prestiterim quam ant
 expectatio de me tua, aut rei, de qua agitur, dignitas
 postulabat, tu ipse videris, & tibi imputa, qui tam in-
 fanti & alias parum idoneo id negotii dederis: cui
 vel hoc sat erat, quod minus prestare posset, saltem co-
 natum esse. Speranti etiam hac in parte suam navatam
 operam tibi non omnino improbari. Ceterum admodum
 gratum fore, maxime in qua navanda non sine periculo
 fama & dispendio estimationis sua, tibi gratificatum fuit;
 clarissimum certe, & plus quam confessum nostra in te ob-
 servantia argumentum. Cui ergo bene consulas velim,
 quod ita tum maxime prestabis, hanc modo epistolam,
 multa rubigine obsitam, acerrima lima tersissimi eloquii
 tui duxeris expoliendam. Interea recte vale, me pluri-
 mum commendando clarissimo Oratori Serenissimi Regis
 Anglia. Raptim Mechlinia 9. Novembris, Anno 1516.

EPISTOLA LXXXIX.

Alardus Amstelredamus Domino Erasmo S. P. D.

* QVOD & Hermolaum, & Politianum, inimita-
 bili viros elegantia, mihi proponis imitandos, est
 quod exquisitam illam tuam admirer eruditionem, eru-
 ditissime Domine Erasme, tum quod hinc admonear,
 omnem studii nostri rationem, praeceptis simul & exem-
 plis constare. Proinde ut quisque sibi auctorem proponit ad
 imitandum optimum, ita sit ipse optimus, pessimus ut
 † Utopiam intelligit.

A pessimum; tum quod est quoddam prodire tenus, si non
 datur ultra. Tuis igitur auspiciis tentanda mihi via est,
 qua me quoque possim tollere humo, victorque virum vo-
 litare per ora. Quod autem hactenus unas atque alte-
 ras naniolas dederim imprimendas, vehementer admo-
 dum doleo: quidni doleam? cum sentiam me plures to-
 stes stultitia mea domestico praconio (ut Ciceronis verbis
 utar) adscivisse: quid facerem enim? nolui deesse mihi,
 (quamquam vel maxime defuerim) & vel concessam omni-
 bus, vel correptam, juxtaque vindicatam libertatem
 quidvis audendi non placuit amittere; siquidem cum ne-
 mo meas turbat, non scribat aliquid, & communi feriat
 B carmentriviale moneta, nomenque cupiant proferre omnes,
 non committendum putavi, ut ego quasi quinta luna profa-
 tus, aut fusca initiatus avi, haud etiam possem utcumque
 Stridenti miserum stipula disperdere carmen.

Non obtusa adeo gestamus corda Batavi,

Nec tam averfus equos nostris sol jungit ab oris,
 ut quod aliis promiscue datum, nobis quoque sit in totum
 denegatum. Id si laudandum communem amplector con-
 ditionem, sui † vitio vertendum est, mihi justior ve-
 nia, vel hinc, quod sequor exemplum. Non probo, mer-
 catori Pompejo Occoni Frisio nomen est. Mens, ut
 C libros ad unum omnes in universum distrahat: index mi-
 hi jam non suppetit, certo tamen scio domi sua liberos am-
 plius mille delitescere, blattisque undecumque praeodi
 libros, inquam, reconditissimos atque eosdem vetustissi-
 mos, in quos si incidas, haudquaquam te reperisse cla-
 mabis id quod pueri in faba. Homo, qui hanc appa-
 ratissimam Rodol. Agricolaë suppellectilem librariam tam
 negligenter, tamque clam omnibus asservat, vixdum
 contrivit Aesopum, Satrapam divitiis, fastu Thra-
 bonem modis omnibus adumbrat, Amstelredamis habitat,
 cujus ades vulgo Paradisus appellatur. Scripsi cum tabel-
 lione nostro, ut κατάλογον mihi tuo nomine transmittat.
 Id quod pro veteri inter nos necessitudine haud cunctan-
 ter (opinor) faciet. Ad hac

Quod si fata meis patiantur ducere vitam

Auspiciis & sponte mea componere curas,

D sub Calendas Januarias proximas, sacris operaturus,
 Amstelredamos concedam. Quare si ipse fortasse non tranf-
 mittat, ego quoque tibi fideliter allaturus ad te quicquid
 indidem postulabis, etiamsi maximo foret redimendum.
 Non possum non satis mirari, quod prae alia non parum
 multa, in naniis nostris, & hujus quoque versiculi,

Ut fies, ut gemis, ut micaeque pectus,

E structuram, amice reprehendis, cum tamen modo haud
 ita dissimili utatur Horatius*: Si tacitus pasci posset, &c.
 Lopfenus ille noster Aurelius serio triumphat, quod re-
 lictis leopardis, peculiaribus te leonibus addixeris. Verum,
 non satis probe tuum noscit ingenium, ut qui aulicos, deos-
 que, deasque ne pili quidem faciat, tantum abest, ut iis
 te semel devoveas. Dorpius adhuc constantissime in illa sua
 harefi, scis qua, perstat, pariter & Musas, & Musis ami-
 cos laudat, amatque domi, premit extra limen iniquus.
 Id quod experiri manifestarie quivis potest, si adhibeat ani-
 mum, & animadvertere ad id conetur. Non hac scribo,
 ut frigidam suffundam, sed ut ille meminerit tandem
 Daretis & Entelli, utque tibi herbam porrigens, illud
 exserta voce tuis opploret auribus,

Tu major, tibi me est æquum parere, Erasme.

Quod nisi propediem dixerit, jure optimo enlogii vice di-
 cetur,

Ipse tulit pretium jam nunc certaminis hujus,

Qui cum victus erit, tecum certasse feretur.

F Vale, charissime D. Erasme, & hoc scias velim, te uno
 nullum quenquam mortalium chariorem. Iterum vale. Lo-
 vanio 11. Novembris, Anno 1516.

EPISTOLA XC.

Gulielmus Montjoyus Erasmo suo S. D.

* ACCEPI, mi Erasme, litteras tuas, & quod scri-
 bis de Hieronymo absoluto gaudeo; sed quod
 magno venditur, persuasum mihi plane est Lucubrations
 † Legendum, fin. * Lib. 1. epist. xxi.

Era-

3516. **E**rasmicas non posse tanti vendi, quanti valent. Decrevi igitur brevi cum de pretio tibi constabit, vel ad Petrum Aegidium, vel ad te pro eo mittere. Quod Bruxellas commigrasti, ibi hyematurus, non possum non laudare tuum consilium, tum quod possis, qua cum Principe tuo agenda tibi sint, conficere, tum cum Tostallo nostro, viro tam amico & docto, quod sis sapiens consuetudinem habiturus. De Præbenda tua cupio tibi omnia recte procedere. De Episcopatu vero, cum longius distet, & parum pinguis habeatur, videris mihi in rejiciendo sapere, quam sis tibi (ut scite scribis) onus videlicet absque subsidio, & oneri potius quam honori futurus. Epistolas abs te missas accepi, quae me plurimum legendo delectaverunt, nam legi quamplures, integrum volumen nondum perlegi, quod vero mihi eas miseris, habeo tibi gratiam. Joanni de Molendino de Hieronymo patefeci, nec displicuit ei nuntium. Vale, & me, ut facis, ama, & si non sit tibi in animo hac hyeme Tornacum visere, saltem epistolis tuis nos visere oro ne graveris. Iterum vale. Ex Tornaco 12. Novembris, Anno 1516.

Honorando viro D. Cancellario me commendatum habeas.

EPISTOLA XCI.

Domino Erasmo Gerardus Noviomagus S. D. P.

UTOPIAE imprimenda provinciam Theodoricus noster lubens ac gaudens suscepit. Insula ipsius figuram, à quodam egregio pictore effictam, Paludanus noster tibi ostendet, si quid mutatum velis scribes, aut figura annotabis. Exemplaria Epistolarum tuarum in adventum tuum huc, diligentissime custodiam: si vero ad te mitti velis, mittentur quamprimum. Adhibebo omnem diligentiam, ut Utopia ornatè in publicum prodeat, ut profit lectori, non offendat. Dorpius desiderat adventum tuum ad nos, quem si distuleris, ipse constituit venire ad te. Persante jurat se nemini mortali, prater unum, aut alteram, ostendisse litteras tuas, aut suas, neque se sparsisse aliquem rumorem apud Theologos de tuis Operibus, sed culpam nescio in quos rejicit. Spero rem eo perventuram, ut Dorpius Erasmi posthac consiliis non pœnitendis acquiescat. Gaudeo Michaelē Theologum tibi placere, forte hoc debet Nebrissenſi-præceptoris suo. Multum enim refert, à quo prima aetas instituitur. Sed sus Minervam. Optime Erasme, non sit tibi molestum, quod tam impudenter tibi scribo, & apud te, in optimis studiis occupatissimum, hircere audeo; condonabis hanc culpam amoris erga te meo. Ostendit mihi Dorpius libellum Periporicum scriptum adversus Epistolas Obscurorum Virorum, in quibus ostendit delitescere nescio quas hæreses Bohemicas. Quid tandem fiet, si in hujuscemodi nugis reprehendendis non sint canes muti Theologi, sed clarissime latent? Melius esset rem silentio contemnere, quam scribendo & argumentando in infinitum augere. Hac habui qua scriberem, doctissime Erasme, qua ut boni consulas velim. Bene vale. Lovanio 12. Novembris, An. 1516.

EPISTOLA XCII.

Domino Erasmo Glareanus S.

QUOD ita brevis sum, charissime Erasme, in causa fuit Joannes Frobenius, communis omnium studiosorum amicus; nam is me scribere jusserat, ceterum nuntium abitum post octo dies, vix octo effluxerant hora, cum nuntius litteras poscit, nullas dum à me paratas. Superfedi tamen, melius ratus quascunque dare, quam nullas, occasionemque mihi ad te scribendi accipere potius quam praterire. Proinde ignosce juveni videlicet stulto, tanta tamen prudentia, quod me stultum agnoscam. Moriarque beneficio me vivere non sum immemor. Jusseras nuperis litteris, ut Hermannii Buschii carmen*, & meum in laudem tuam compositum, ad te mitterem; id studiosus egi, quam oportuit: nempe quod meam insaniam quoque mihi addideram enim carmen, ad Ofwaldum nostrum scriptum, qui nunc Ende litterario

* Habetur utrumque sup. pag. 198. & seq.

Tiguri præst, idque (ut tum tumultuabar) non recudi; An. accidit autem ut pudendum errorem non viderim in sexto 1516 ab initio carmine: Loricatus enim posui prima correpta, quod nemo doctus absque indignatione audire potest; ceterum Venenatus adscripseram margini, nescio quo fato id post praterierim. Leviculum est, fateor, sed res magna errorem condonat, parva minime. Proinde plus me torquet, quod in ea labor, in qua non veniam, sed risum meritis sim. At vero tuus candor ingeniumque placabile Glareano hoc quoque condonabit: oro autem ut carmen ipsum vel penitus confodiat, in ignem jaciatur, vel delitescat prorsus indignum quod lumen videat, nisi lima Erasmi accedat, quam tamen opto melioribus advenire scriptis. Hoc unum, mi Erasme, tibi persuasum habe, me ubique tuas predicare laudes, nunquam admirari desinere tua scripta, semper in ore meo tua esse præconia; illudque præ ceteris, te mihi ex animo charum esse, idque tuo merito, quod vere Christiana me docuisti homo Christianissime, habeoque tibi gratias, quas animo concipere, calamo exprimere non possum. Ad nundinas Francinadanas* rursum aliquid litterarum à te expecto, atque tum de rebus meis te faciam certiores, quas nunc ob brevitatem temporis ne concipere quidem potui, nedum scribere. Porro valeo bene, valent Rhetus, Ofwaldus, Petrus, & Valentinus, omnes discipuli mei, tui studiosissimi, qui simul omnes te salutari jusserunt; sed jam vale tu quoque. Basilea 13. Novembris, Anno 1516.

EPISTOLA XCIII.

Joannes Cæsarius Erasmo Roterodamo S.

QUOTIES memoria mecum repeto tuos istos labores summos & lucubrationes proculdubio ingentes, quibus scilicet bonas litteras ac ne illas quidem infimas reparare atque juvare satagis, pergisque felicissime, vix dici potest, quanta me teneat admiratio tui, dignissime vir, cum quo quod familiaritatem mihi nuper inire contigerat, cum apud nos Coloniae esses, non parvam (sic mihi crede) felicitatis mea partem, qualem quidem in hoc vita sælo homines assequi possunt, reputo: nam quid felicius his nostris temporibus obtingere potuit, studiosis præsertim hominibus, quam tales, tantosque viros jam haberi, quorum opera incessabili & industria incredibili ea studia in lucem jam demum prodeant rursus; quibus (proh pudor!) diu neglectis, nescio qua absurda interim monstra, non modo in profanis (ut ita dixerim) & secularibus litteris, verum etiam (ob quod maxime dolendum erat) in divinis, imo vero & in ipsa religione nostra, qua aliqui sincerissima existit, annis abhinc retroactis obtingentis vel amplius suborta sint. Non dubito quin fato aliquo, aut certe divino potius nutu istud ita eveniat, ut monstra ista abs te veluti altero Hercule, nec non & ab aliis quibusdam pari quidem conatu, etsi non eadem felicitate, eliminentur, exterminentur, ac neci demum dedantur. Admonerem profecto te, ut pergeres sicut cepisti, nisi certo scirem, te tua sponte ad hanc rem animum prorsus induxisse. Illud tamen non omitam significare tibi, quod mirabili voto tua quotidie ferme expectantur lucubrationes, ac ab omnibus mirifice commendantur, & sine invidia ab iis quoque qui monstra adhuc talia parturiunt, assueti haud aliud quippiam parere. Quod quis nescit jure inter memorabilia referendum? Itaque quanta te gloria in posterum & post mortem maneat, qua omnia majora facere solet, nec ipse quidem conjicere poteris. At nos Deum Optimum Max. oramus sedulo, speroque quod exorabimur, ut longum valeas. Vale optime. Colonia 3. Decembris, Anno 1516.

Audio Glareanum, virum non parum doctum, ex Italia revertisse, atque jam nunc inter vos versari. Qua sane in re me multo est felicior, etsi alias vices ejus ob insperatum casum doleo. Hanc oro ut humanissime meo nomine salvere jubeas, cui profecto & jam scripsissem ego, & me per litteras utcumque gratam exhibuissem, si per otium licuisset: nam hac vix scribere ad te potui, sero

Gg gg g 3

mon.

* Sic legitur in MS.

An. monitus adesse eum, qui hasce ad te meas litteras vel
1516. potius ineptias ferret. Testor Deum quod ausus eram, ta-
men animatus quod expertus alias essem tuam humanita-
tem minime fastidiosam. Vale iterum iterumque, sum-
mum Germaniæ decus, promissique tui & mei memor.

EPISTOLA XCIV.

Georgius Spalatinus Erasmo S. P. D.

* **Q**UANDOQVAM, vir eruditissime & clarissime, jam-
pridem tui propter singularem tuam eruditionem,
& ut plurima ita maxima in omnia recta studia & lit-
teras optimas beneficia, amantissimus simul & observan-
tissimus, numquam tamen haecenus ejusmodi habui occa-
sionem, quam satis idoneam putarem ad te tam varie in
republica litteraria, non tam adjuvanda quam restituenda
penitus occupatum, meo litteris * potius quam litteris in-
terturbandum. Quamobrem neque Philippus Engenti-
nus amicus communis, neque C. Mutianus Rufus pre-
ceptor meus, vir doctissimus & integerrimus, non solum
tui studiosissimus, sed tuus etiam olim symmathetes in
Schola, si probe ex homine audivi, Daventriensi, A-
lexandro Hegio preceptore, mihi persuasit, ut tibi scri-
berem, quamvis uterque annis ad idipsum me superiori-
bus diligentissime per litteras hortati: ceterum nuper
rogatus a sacerdote Augustiniano, non minus vita sancti-
monia quam insignibus Theologia claro, eodemque & ipso
tui nominis subscriptore sincerissimo ad te salutandum, pu-
tavi impie facturum me, nisi hac occasione arrepta ad te
uticunque occupatus scriberem: eo magis quod & republica
speramus futurum & presentium & posterorum id nego-
tii, quod me in presentiarum ad scribendi officium com-
pulsit. Quamvis igitur Augustinianus Cænobita, vir
(mihi crede) candidissimi ingenii, & fidissimi pectoris,
Bovi (quod dicitur) clitellam, tamen ejus in me stu-
dio & benevolentia motus, malui, si ita res ferret, sub-
rusticus videri, quam officium negare homini amicissimo.
Quod si tu pro tua egregia & bonitate & sapientia eo ani-
mo litteras nostras intellexeris quo scribuntur, spero te
non modo me in posterum in albo tuorum siue clientum,
siue fautorum, perpetuo habiturum, verum etiam stu-
diosis omnibus divinarum Litterarum, & casta & inta-
minata illius veteris Theologia omnibus futuris seculis, ne-
dum hac nostra aetate, eo vehementius profuturum quo res
est majoris momenti. Hoc igitur tantum veluti prefa-
tus, te per Christum obsecro, ut aequi bonique litteras
nostras consulas, nihil aliud Deo teste querentes, quam
ut tibi insinuas, sic ut amici religiosissimi precibus fa-
ciam satis, ita aliquando videam profuisse vel posteritati,
notum fuisse homini eruditissimo. Tantum enim abest,
ut malignitatis aliquid hic lateat, ut simus tui omnes
amantissimi quicumque litteris melioribus nomen dedi-
mus. Sunt ingenii tui monumenta in tanto apud nos pre-
tium, ut nihil cupidius in Emporiis quaratur, nihil citius
apud bibliopolas vendatur, nihil etiam diligentius lega-
tur. Habet etiam Princeps meus clementissimus, Dux
Fridericus Saxoniae, Sacri Roman. Imperii Elector,
non minus sapientia & religione, & doctrina, quam opi-
bus praestantissimus, libros tuos omnes, quoscunque inveni-
mus, in sua bibliotheca Ducali, comparaturus etiam re-
liquos, quotquot posthac ubicunque edideris terrarum. Vi-
dit nuper cum admiratione Opera divi Hieronymi, te
recognitore adeo restituta, ut ante tuam castigationem ni-
hil minus quam Hieronymi libros habuisse possimus vi-
deri. Sed quorsum hac? In hoc modo, mi humanissime
vir, ut eo melius & libentius credas benevole tibi a me
scribi. Scribit mihi amicus te in Apostolo interpretando
justitiam Operum, seu Legis, seu propriam intelligere ce-
rimoniales illas & signales observantias. Deinde quod
velis Apostolum in Epistola ad Romanos, non plane loqui
de peccato originali. Credit ergo fore, ut si legeris Au-
rel. Augustinum in libris contra Pelagianos, praesertim
de spiritu & littera, item de peccatorum meritis & re-
missione contra duas epistolas Pelagianorum, itemque
contra Julianum, qui omnes fere in octava parte sunt,

* Sic habet MS. forte, lituri.

A atque adeo videris quam nihil Augustinus ex suo sensu, Ad.
sed Cypriani, Nazianzeni, Irenei, Hilarii, Olympi, 1516.
Innocentii, Ambrosii auctoritate sapiat, ut non modo
Apostolum recte intelligas, verum etiam majorem sis ha-
biturus Augustino honorem. Nequaquam igitur amicus
noster arbitratur justitiam Legis, seu factorum, tantum
esse in ceremoniis, sed rectius in observatione totius De-
calogi. Qua si fiant extra fidem Christianam, etiam si
faciant Fabritios, Regulos, & in universum integer-
rimos viros, apud homines non tamen plus sapere Justi-
tiam quam sorba ficum: non enim, ut Aristoteli visum
est, iusta agendo nos justos effici, nisi ὑποκριτῶς, sed
justos factos iusta operari. Necessarium ergo esse prius
mutari personam, deinde opera: prius enim Deo Abe-
lem, quam ejus munera placuisse. Quamvis igitur &
B speret, & cupiat auctoritatem tuam fore celeberrimam,
vereri tamen te auctore existuros, qui defensionem mor-
tuae, id est, litteralis intelligentia arripiant, qua pleni
sunt omnes pene ab Augustini temporibus. Hoc est, vir
eruditissime, quod amicus noster ad te, tanquam ad A-
pollinem Pythium, putavit referendum me interprete,
utinam quem, si non meo ipsius, certe Reip. totius Theo-
logica exaudias nomine! Quamobrem rem facies, ut no-
bis omnibus gratissimam, ita tua pietate dignissimam, si
C dignatus benevolentia has litteras, gratificatus fueris
amico integerrimo, & mihi responderis, quantumlibet
brevis, desque id beneficentia ut meo in te amor, ita
Principis mei Illustrissimi erga te, Doctorem Reuchli-
num, & doctissimum quenque studio & reverentia: ego
enim in te diligendo observandoque nunquam inter postre-
mos ero. Vale, vir eruditissime. Raptim ex Arce Lochana
Ducis Friderici Saxoniae 11. Decembris, An. 1516.

Erit etiam & mihi & reliquis omnibus in his regioni-
bus nominis tui studiosis magna voluptati, si responderis
mihi, scripseris etiam quid post Hieronymi Opera sis edi-
turus, & quid nunc sub incude tua habeas. Scio etiam
mirum in modum Principi meo placitum tam littera-
rum cupido, tam discendi studio, ut feriat a causis
majoribus, vel legat aliquid, vel legentem inaudiat li-
D bentissime.

EPISTOLA XCV.

Petrus Viterius Domino Erasmo Rot. S.

* **S**ALVE multum, studiosissime preceptor. Ego sane ve-
hementissime doleo, quod jam nihil nos respicis. Quia
tuo olim unius praesidio servatus vivo & valeo. Scilicet
huc nos misisti, ut tuo gratissimo atque amoenissimo adspe-
ctu careremus, ut tuo suavissimo colloquio frui non liceret:
nam quid tandem mihi animi esse credis, qui apud omnes
passim Erasmi discipulus beneficio tuo immortaliter vocitor,
nec possim vel epistolulam saltem ullam ad me missam
ostendere. Nimis profecto oblitus es mei, nimis erga di-
scipulum misere amantem durus, severusque es. Sic me
juvent Superi, ut scribenti mihi lachrymarum tanta vis
exoritur, ut vultus a charta cogar diducere, tanto deside-
rio accendor, tam perditae litteras tuas percipio. At dices
fortasse, ipsum me litterarum nihil dedisse tibi. At ego
feci, per Jovem, idque sapins: quamobrem vehemen-
ter admiror vel nullam ad te pervenisse epistolam, vel,
quod credere nequeo, te contempsisse, aut nihili fecisse.
Quamquam non ignorem ita gravioribus te occupatum stu-
diis, ut vix fricare aures liceat. At respiciendus tamen
nonnunquam amicus est, ejusmodi praesertim, qui in te
solum unicum spem collocavit, qui tua ope adjutus, pra-
sidio fultus, praconio quoque illustratus, non secus ac nu-
men quoddam terrenum suspicit atque observat. Hoc igitur
tibi persuadeas velim, suavissime preceptor, tam mi-
hi nunc fore gravissimum si deseris nos, quam fuit hone-
stissimum atque utilissimum laudari abs te viro non mor-
tali, sed divino potius, saltem immortalis ac divina sa-
pientia praedito. Quamobrem te per veterem nostram ami-
citiā, per ingenium tuum te obtestor, ut ad me digne-
ris vel salutem duntaxat transmittere: hoc mihi fuerit
gratius, quam si a magnanimo Rege summum opib. do-
na-

An. naver. De studiis nostris nihil ad te jam rescripturus sum, 1516. scripsi proximis litteris. Hoc tantum noveris, me in docendis juvenibus pena labore confectum, qui si quando cessat, confugio mox ad Grejum tuum, ut de te, quando aliud non licet, loquamur una. Qui mihi cum propter suas merentes, tunc hoc longe est amicior, quod tui & studiosissimum & amantissimum esse, facile perspexi, sed jam ad consuetam operam, hoc est, ad juvenes erudiendos tempus me vocat, fac, si amas, Erasme, Viterii tui memineris. Parisiis ex palastra nostra Navarrica 18. Decembris, Anno 1516.

EPISTOLA XCVI.

Erasmus Roterodamus Joanni Sapido, liberalium Artium doctori, S. D.

CARMEN tuum*, eruditissime Sapido, tam unice placuit toti sodalitia, quam tu illi unice charus es. Mihi sane ut non fuit ingratum, ita voluptati esse non potuit. Neque enim unius est hominis delectari & erubescere: nisi mihi forsitan adeo nihil oris esse credis, ut ista tua praecordia citra ruborem legere queam. Verum, est quod tecum expostulem. Tot eruditae iuxtaque candidis amicis meam consuetudinem gratularis: nec mihi vicissim de illorum gratularis contubernio, quasi minus sim ipse felix hoc nomine, quam illi: nam mihi prorsus in amoenissimo quopiam Museo versari videor: ut ne dicam eruditos tam multos, & eruditos tam non vulgari more. Nemo Latine nescit, nemo Graece nescit, plerique & Hebraice sciunt: hic in Historiae cognitione praecellit; ille callet Theologiam; hic Mathematices peritus est: alius antiquitatis studiosus, ille Jurisconsultus. Jam hoc quam sit rarum ipse nosti. Mihi certe hactenus non contigit in aequae felici versari contubernio. Verum ut haec fliceantur: qui candor omnium, quae festivitas, quae concordia? Unum omnibus animum esse jures. Nec est quod comproles te ab hac mensa abesse, ut Platonis more loquar, tam ades quam qui maxime. Nullum prandium, nulla coena, nulla ambulatio, nulla confabulatio sine Sapido nobis agitur. Porro, fortem tuam, ut laboriosam esse non negaverim, ita tragicam, ut tu vocas, aut deplorandam esse, prorsus inficior. Ludi literarii magistrum esse, proximum regno munus est. An tu putas sordidam esse functionem primam illam aetatem tuorum civium optimis literis & Christo statim imbuere, totque probos & integros viros patriae tuae reddere? Stultorum opinione humilis esse, re longe splendidissimum. Etenim si Ethnici quoque semper praeclearum magnificumque fuit, de re publica bene mereri, (dicam audacter) nemo melius de ea meretur, quam rudis pueritiae formator, modo doctus & integer: quae duo sic in te paria sunt, ut nesciam utro te ipsum superes. Jam quod in salario diminutum est, Christus ipse de suo pensabit abunde. Siquidem ipsa virtus satis amplum sui praemium est. Neque vero quicquam moveat animum tuum, quod vides quorundam ignavissimo otio, tantam annui census & publico decretum, qui sibi vivant, vel Principibus inserviant, at non ex usu Reipublicae: ei vero qui communis est omnium liberorum parens, & in remaxime omnium necessaria, tantis sudoribus agit publicum negotium, tam malignum stipendium exsolvi. Integrum & incorruptum virum munus hoc requirebat, cuique vel gratuita pietas cordi sit. Itaque magnitudo salarii, dignitasque proposita sceleratissimum quemque ad hoc negotii pelliceret. Ipse, mi Sapide, dignitatem addes ex tuis dotibus, muneri, si parum apud homines splendido, certe apud Christum magnificentissimo. Nec est quod hanc sodalitatem invidas Basilea. Habet & Slesstadium praetor suum, fortassis infrequentius; sed quam multis aliis unum opponere potes Paulum Volterranum Curientem Abbatem? Deum imortalem, quae mentis puritas, qui candor ingenii, quam prudens simplicitas, qui studiorum ardor, quam nullum omnino in tot dotibus supercilium! Tales, tales opinor fuisse

* Habetur sup. pag. 201. B.

A priscos illos religionis antistites, Antonium, Hilari- Aaa nem, Hieronymum. Proinde si numeres contubernium, 1526 perpauci fateor estis: sin expendas, multi, cum tot homines tibi praestet unus. Majorem in modum te rogo, fac ut is vir intelligat me sui memorem esse. Melitissimam conjugem tuam, nec leve tuorum laborum solamen, quovis margarito candidiorem Margaritam, meis verbis saluta diligenter. Bene vale. Basilea, Anno 1516.

EPISTOLA XCVII.

Petrus Aegidius Erasmo suo S.

B * QVOD morbus te isthic alligat, vehementer doleo. Ecquidni doleam? cum altera pars anima mea langueat. Audio Tunstallum Tornaco rediisse. Cupit as- finis meus, qui hasce tibi reddet, tibi commendari, quo cum facias quam commendatissimum Tunstallo, apud quem plurimum potes. Tua consuetudo, mi Erasme, erit gratissima. Patriam vero tibi displicere doleo. Sed hoc coram copiosius. Helias & id genus homines mihi posthac bandquaquam fucum facient; istus sapiam. Prostant apud nos Prognostica quadam titulo Ortwinii; nihil vidi quicquam ridiculosius, si conferantur cum nostratum medicorum prognosticis: quid sit nugatum ignoro, tibi autem mitto quo te oblectent, si modo te capere possunt hujusmodi nuga. Uxorcula & parens te saluant: bene vale. An- C tuerpia, Anno 1516.

EPISTOLA XCVIII.

Adrianus Barlandus Cornelio fratri suo S. D.

LITERAS meas, quas ad literatissimum virum Ped- L trum Scotum, Gandavi olim preceptorem meum, tuumque, exaraveram, scribis te per tabellarium publicum transmisisse, quandoquidem ipse, ita ut petieram, ferre non poteris, dehortante id, ac prope etiam vetante matre, qua tui amantior te noluerit longius alloqui, & periculosum propter navigationem, iter arripere. Id quod ego quoque jam non doleo ita evenisse. Nam vix ulla urbs est, in qua tuto subsidere sis quatuor aut quinque mensibus poteris, quod morbus pestifer astate superiore, & hoc etiam autumno, quibusdam in locis valde saevierit, in multis etiam pullulaverit tantum, idque ita occulte ac dissimulante, ut nonnulli in tuto atque in vado salutis, quod ajunt, rem omnem esse putantes, in discrimen inciderint ignari. Quod tantum molestia in animo tibi esse hoc tempore scribis, ut nequeas ad me quo soles studio, ac diligentia, de omni tuo atque amicorum statu literas dare, nescio quid id sibi velit, neque unde ista tibi molestia maestitiaque animi orta sit: quare tuum erit officium quam primum rem omnem, qua te male habet, ad me transcribere, ut te quantum possim, vel consilio, vel re adjuvem. De Erasmi Lucubrationibus, quod scire vis ordine, tibi nunc perscribam, quanquam non sunt hoc tempore ad manum omnia, qua vir ille conscripsit, quibusque Latinam linguam ita locupletavit, ut non debeamus hac tempestate magnopere queri, ob amissos Auctores per Gothorum in Italiam incursionem. Primum igitur, ut ad Opera ejus veniam, exstat Enchiridion militis Christiani, opusculum vere aureum & omnibus maxime conducibile, qui se à corporis voluptatibus abducere, & ad virtutis iter accingere, & ad Christum, quod est veritas & vita, constituerint accedere. Concionator quidam apud Antuerpienses celebris, & primi nominis, cujus mihi non succurrit nomen, tantum tribuit olim in vita huius opusculo, ut sapius in confesso etiam magnorum judicaverit ex singulis pagellis, singulas posse fieri & haberi conciones. Est Panegyricus ad Philippum Principem, Archiducem Austriae, continens triumphalem illius professionem in Hispanias, felicemque in patriam ad suos reditum. De quo Opere vere mihi videor posse dicere, quod de Cicerone dixit Quintilianus, elucere in eo immortalis ingenii ejus beatissimam ubertatem, nec eum pluvias aquas colligere, sed vivo gurgite exunda- 16

re. *Hic Philippum adhuc juvenem, propeque imber-*
bem laudat, obiectaque virtutis imagine cohortatur ad ho-
nesta. Reliquit deinde Precationes aliquot cum eruditas,
tum pietatis plenas ad Jesum & Virginem matrem. Pe-
ne mihi exciderat alter Panegyricus, sive, ut ipse inscri-
pserit, epistola exhortatoria ad capeffendam virtutem,
conscripta dicataque Adolpho, Principi Verienfi. En-
chiridio, cujus supra meminimus, adjungitur subtilis,
gravis, ornata disputatio de tædio, pavore, ac tristi-
tia Redemptoris nostri Jesu. Transtulit idem ex Luciano
permultos ac varios Dialogos, in quibus mihi tersus at-
que elegans maxime videtur. Proinde dignos eos censeo,
quos omnes literarum sacra colentes, non modo legant,
sed ediscant etiam, & omnium peregrinationum comites
habeant. Inter Dialogos est Declamatio ejusdem Luciani
ab Erasmo versa cum altera ejusdem Erasmi, qua Lucia-
nicae responderet. Leguntur studiose ab eloquentia candida-
tis, pleni bona frugis de Copia rerum ac verborum com-
mentarii. Circumferuntur hic libellus Similium. Ex Plu-
tarcho in Latinum ab eodem traducta vidi hac: Opu-
sculum de tuenda bona valetudine. Quo pacto quis
dignoscere possit adulatorem ab amico. Quo pacto
quis efficere possit, ut capiat utilitatem ab inimico. De
doctrina Principum. Maxime cum Principibus opor-
tere versari Philosophum. An recte dictum sit ab Epi-
curo λάδω βιώσας. De cupiditate divitiarum. Euripi-
dis poeta nobilissimi duas tragædias, Hecubam, & Iphi-
geniam, carmine vertit elegantissime: altera abhinc bien-
nium hic acta & exhibita est publice ab honestis aliquot
juvenibus, quibus agentibus nos praeesse meministi. Edi-
dit etiam libellum De ratione studii, & instituenda pue-
ritia: in hoc docet qua potissimum via pueri ad doctrina
summam celerius emergere possint. Est etiam in manibus
Concio de puero Jesu: in qua puer ille pueros ad mode-
stiam, tolerantiam, humilitatem, vitaeque castimoniam
hortatur: hanc orationem non dubito quin aliquando le-
geris; fuisti enim à primis annis earum rerum studiosior,
qua ad mores animi tui componendos attinerent: lasci-
vas vero poetarum fabulas & pestilentissimas Apulei face-
tias, recte semper contempsisti: nam quid, per Deum immor-
talem, poeta talibus nugis docent, nisi peccare, nisi à virtu-
tum castris ad vitia transfugere, atque desciscere? Re-
liquit & Odas aliquot, quales fecit Horatius, aut Pru-
dentius noster, quantum illis nitoris, dulcedinis, pieta-
tis inserit. Idem in oratione prosa tantus, ut quod de
Platone Quintiliani testimonium est, in hunc transferri
justissime possit, Non hominis eum ingenio, sed quo-
dam Delphico videri oraculo instinctum. Sed redeo ad
ejus Opera. Scripsit abhinc, quantum commemini, sexen-
nium Declamationem stultitiæ: qua multum vera glo-
ria meruit. Est enim in eo libello eruditio mira, multa
libertas, plusculum etiam acerbitatis & salis. Offenderat
libertas quosdam initio, qui nolebant suam stultitiam à
stultitia notari. Docti certe & boni omnes, tam elegan-
tis Opusculi festivissima doctrina, simul & doctissima fe-
stivitate impense delectati sunt. Emisit & Chiliades ali-
quos & Centurias proverbiorum: quod Opus plane divi-
nitatem quandam hominis pra se fert, ob rerum verbo-
rumque beatissimam copiam. Editum, universo prope
orbi ita placuit, ut intra pauculos annos quater à nobilissi-
mis impressoribus formis excusum sit: Primum in Italia
ab Aldo Manutio, viro propter singularem utriusque lin-
gua doctrinam, omnium memoria seculorum dignissimo;
deinde in Germania bis à Frobenio, Basileæ; semel ab
Anselmo, Tubingæ, principis chalcographis. Circumfer-
tur & libellus concinnus ac brevis De constructione octo
partium orationis: quem plerique putant illius, nec ipse
in totum negat. Tum Disticha moralia, vulgo dictus.
Cato. Mimi Publani. Institutum hominis Christiani.
Leguntur & Epigrammata quadam, qua ille non inficiatur
ab se scripta, sed in hoc scripta negat ut ederentur. Novissi-
me Novum Testamentum Græce simul ac Latine pri-
mus omnium nobis dedit, illa sua editione ad veterum
exemplarium, & interpretum utriusque lingue collationem
diligenter emendatum, una cum annotationibus; quod Opus

A *miro studio docti, candidique omnes amplectuntur. Mox*
Hieronymum nobis sic restituit argumentis & scholiis
illustratum, ut aliis videri possit, pra eo, quem antehac
vulgo legebamur, semotis etiam iis, qua illi falso inscri-
bebantur, & adjectis in libros epistolarum argumentis
& scholiis, qua brevitate, luce, suavitate, ac nitore
dicendi mire placent. At legendos utilissimos illos, de qui-
bus ante dixi, commentarios de utraque Copia non puto
esse opus, ut te pluribus admoneam, cum ultro in Ma-
sarum stadio decurras, neque tam calcare quam freno
indigeas. Præter ea, qua commemoravi, videntur passim
in bibliopolarum officinis Epistolæ aliquot Erasmi ad il-
lustres, & horum ad illum. Impressa sunt hoc anno bis
adnotatiunculæ ejusdem in libellum, qui vulgo Cato
inscribitur. Hunc nos discipulis nostris enarravimus, ut
sanctissimis præceptis eorum animos ad virtutem, & lin-
guas ad rectam elocutionem formaremus: nam alterum
sine altero docere, verius corrumpere quam docere est.
Senecam etiam nuper castigavit, qui hactenus deprava-
tissimus exstitit. Psalmum primum, Beatus vir, do-
ctissimo illustravit commentario. O nos plane felices, qui-
bus adhuc in flore primo, omni ex parte absolutissimas
Lucubrationes videre, contrectare ac legere contigerit.
Hæc fere sunt, charissime frater, qua in manus nostras
pervenerunt; videbis propediem, si vixeris, alia: nam
quotidie adhuc nova scribis, & veteres Auctores, vel
culpa temporum, vel inscitia negligentiaque librariorum
depravatos, recognoscis: homo nimirum ad restituendas
litteras natus, cujus scripta oro ad tuam utilitatem semper
cum lectione Veterum conjungas: orationem enim tuam
sic plenior efficies. Quod mihi scribis, te Justiniani In-
stitutiones non solum legere, sed etiam ediscere, perga-
deo, mi frater. Nolim enim te in poetarum studio, quod
vulgus hominum sterile vocat, omnem ætatem consume-
re: nam discenda etiam sunt, quibus victum & facul-
tates pares, quibus amicorum controversias causasque tinea-
ris. Apud M. Tullium hoc nomine multum effertur M.
Cato, quod eloquentia tam absoluta Juris Civilis scien-
tiam adjunxisset. Laudi datur apud eundem Tullium &
Q. Scevola, quod Jurisperitorum eloquentissimus, elo-
quentium jurisperitissimus esset. Sexcentos enumerare
tibi possem si sit otium, qui in utroque studio clarissimi
habiti sunt: de Veteribus loquor, non quos nunc tenet se-
culum; hodie enim præteritis eloquentissimis Jureconsultis
minuti quidam glossatores leguntur, ex quibus sibi quis-
que leges aptas facit, neque mores legibus, sed moribus
suis leges accommodat. Itaque tu, mi frater, in perci-
pienda sanctissimarum legum scientia imitare saniores ho-
mines, hoc est, facundos nostri seculi Jureconsultos: id
si feceris, habebis constantior ætas tua, quo laborantibus
succurrat, agris medeat, afflicto excitet, ut apud
Ciceronem est: in senectute vero, ad quam utinam per-
venias, Juris scientia uteris ad decus atque ornamentum:
cum omnes tui amici ad te venient, consilium expetent
suarum rerum satagentes. Est enim, ut Ciceronis verbo
epistolam finiam, domus Jureconsulti totius oraculum ci-
vitatis. Vale, mi Corneli, & hoc munus nostrum in
amicam partem accipe. Quod ego pro nostra necessitudine
(ut qui frater sis tuis) dono tibi mitto. Lovanio, An-
no 1516.

EPISTOLA XCIX.

Adrianus Barlandus Erasmo Rot. S.

* *Q*UOD sic me indoctissimum amas, Erasme præce-
 ptor doctissime, ingentes ago gratias. Quantum te
 redamem, utinam id ostendi nobis daretur occasio! dabi-
 tur autem si tu voles, ut potes, Barlando præcipere, qui
 nullum sit unquam pro Erasmo laborem gravate susceptu-
 rus. Verum satis proæmii: veniam ad id, quod te vo-
 lebam. Apud reverendissimum Cardinalem disputatio de
 senectute producta est mihi usque ad ultimam ejus ætatis
 vituperationem. Quo loco differit Cato de Anima im-
 mortalitate. Jurabis hic studia nobilissimi & amplissima
 spei juvenis, me quoque tibi plurimum obligabis, si tu
 hoc

Ad. hoc libello, quem tibi a nobis adportat hic discipulus noster, paucula adnotaveris pertinentia ad enarrandum eum locum, qui est apud Ciceronem de anima immortalitate: nam qua Ciceroniani interpretes adferunt, me-
ra mihi nugamenta videntur. Scio item Lactantium in Institutionibus multa disertissime scripsisse, qua mihi possunt ad hanc rem esse usui. Malo tamen ab Erasmo, hoc est, eloquentia, omnisque sapientia exquisitoris prom-
tuario, accipere, quibus prosum Reverendissimo, qui me non edit. Erasmus vero pro suo in bonas artes sincero a-
more, ea complectitur benevolentia, ut majore non possit. Vale, doctissime Erasme, unicum seculi nostri decus, & cum primum eris, hodie aut cras, aliquid nactus otii, ro-
go facias quod peto, erit id mihi gratissimum, & quod amplius, juvabis (ut dixi) hoc pacto studia tui quoque amantissimi Cardinalis. Quod rarius te invisio, in causa sunt varia lectionum cura, quibus distorquor. Si quando licebit me iis nugis emoliri, eorum, qui tibi sunt cha-
rissimi, nemini officio cedam. Iterum vale, praeceptor eru-
ditissime. Domi nostra, Anno 1516. Adrianus Barlandus tua Celsitudinis addictissimus cliens.

EPISTOLA C.

Adrianus Barlandus Domino Erasmo S. P.

* QVVM heri, doctissime Domine Erasme, te ist-
hinc usque in templum divi Petri comitatus essem, postea mihi tecum cupienti prolixius commentari, nescio quo modo elapsus es. Itaque nunc per litteras agam quod tunc praesens volebam. Scripsi nuper, exercendi styli gra-
tia, duas Epistolas longiusculas, unam* ad fratrem meum (quem habeo bonis decum litteris) de tuis Lucubra-
tionibus, quas ille mecum unice semper est ut elegantissi-
mas admiratus. Alteram ad Borsalum conterraneum meum, cuius nominis studiosissimum virum, de clarissi-
mi Hieronymi Bullidii erga me benevolentia. Has duas Epistolas etsi scio minime dignas, qua a te, hoc est, quasi Phœnice doctorem, legantur, tamen minto tibi, ut vel tan-
dem cognoscas mentem in te, tuamque incomparabilem eru-
ditionem, studium haud vulgare. Non sum ego doctus, sed amo, & admiror doctos: inter quos tu primas tenes, cui me totum dedo. Epistole nostra tuo iudicio vel igni-
bus tradentur si mala, vel si bona & tolerabiles, ad scri-
ptam, unde extracta ad te veniunt, revocabuntur: nam prae-
lucum, & lucem, vultusque hominum adhuc reformi-
dant. Vale, decus Germaniae, & nos, si meruimus, a-
ma. Lovanio, Anno 1516.

EPISTOLA CI.

Nicolaus Basellius Domino Erasmo Rot. S. P. D.

* QVOD tuas admodum & doctissimas & suavissi-
mas, Erasme omnium doctissimorum doctissime, litteras ineptiis meis praverterim, atque primis in scri-
bendo glaciem perfrigerim, non usque adeo (quod liben-
ter crediderim) vel inficias ibis, vel abs me temere judi-
cabis factum: qui de temporis opportunitate atque certo mun-
tatio, mihi ipsi vix persuadere potuerim, quin potius impatientia quadam temporis victum, etiam hunc Tho-
mam nostrum, proprio & a pedibus conductio quodam tabellario praevenire maturassem, nisi hoc uno sublevatus onere diem ille abeundi certum praestatuisset. Tantus enim-
vero dulcissimi eloqui tui jam pridem in Nemensium ci-
vitate unico congressu, ac brevi contubernio, ardor me tui inaccessit, tantus furor, amor tantus inussit, ut nec illum ipsum quidem (etiam dum volo) bene temperare possim: ob singularis etenim doctrina & scientia multijun-
ga praestantiam, qua in te uno, Germanorum omnium do-
ctissimo, copiosissime relucet, abundant, vel potius su-
perestant, ita me calculo quodam amoris tui inferbuisse fatcor, ac plane extra me transformatum, ut Ulyssi cunctabundo per omnia similis, nihil ita menti inhaerit mea, nihil adeo corculo meo impressum infederit, veluti unica & vivida quadam Erasmi idea. Nam ubi post sa-
cra, postque litterarum otia, tantumdem fessa compo-

* Hanc videre licet supra pag. 1582.

A nere membra dispono, haud satis noro, qua mihi nocturnum An:
phantasmata soporanti animum conturbare, ac peregrinum 1516:
quibusdam impressionibus defatigare videntur, ut quasi te praesentem mihi dulci ex colloquio, sensibus etiam liga-
tis, videre videar, sicque plane, ut ipse spiritus meus jubilo quodam extra se ferri credatur; tum vero sacris demandatis, ad litteras & otium, quo negotiosior sum nunquam, interdum me convertero, Dii boni! nihil est in suppellectili mea litteraria, vel Hyblæo melle (non in-
auxem hac susurro dixisse arbitraris velim) Erasmicis Lucubrationibus dulcius, nihil tersius, sapidius nihil: quodque memoriam ipsam de transactis adeo refricet, de praesentibus autem, & qua sub ipsis oculis versantur, ita reficiat, ingenium recreet, animum exhilaret, quam qua tua ex officina, tuaque incude cum docte, tum per-
politissime vel elucubrata, vel elaborata in lucem prodire: qualia sunt ipsa tua Moria, Adagia, Similitudi-
nes, Verborum Copia, & omne illud, quod tu; Her-
cle, de Graecis etiam litteris, non ~~de Graecis~~, sed vin-
dex ac iudex plane iustissimus ad solem tenus es interpre-
tatus: in quibus Gorgiam, Demosthenem, Iocratem, Aeschinem, ac reliquos Graecæ litteraturæ praestantissi-
mos Hanarchos*, etsi non superare, tamen aequare vide-
ris. O felix jam nunc Germania! qua te uno atque solo Germano veterem Latinæ lingua barbariem explodere, abstergere, abradere, ac cum Italis, hominibus aliqui gloriola cupidissimis, jam manus conferere aufit. Siqui-
dem nemo est, qui Erasmi nomen suppeditare*, doctrinam floccipendere, multijugam scientiam, eloquentia salubris nitidissime inspersam, nauci facere possit, nisi si vel Zoi-
lus, aut litterarum homo vacuus donarum fiet. Manet enim ac manebit post fata laus perpes, gloria, decusque tibi: quod hac una quidem omnium iudicio doctio-
rum elaboratissima divi Hieronymi Operum castigatione parturiet, cum per orbis universi climata bibliotheca om-
nes Erasmi celebre nomen nunquam intermoriturum re-
tinent, atque in astra usque tollent. Hoc tu tibi unius at-
que solus post multos iure quodam memoriale perpetuum non injuria vendicabis, etiam si ruperint amuli ut illa Codrus: Tu, inquam, tu Germaniae decus, oculus, sol, ardens lucerna, quam sub modio pravorum etiam invid-
dia si poni contingeret, occultari tamen haudquaquam poteris, quum nec superbi herbam Italis porrigere; nec crispatis palmas Gallis dare noveris. Velint igitur nolint indocti blaterones, amusi, rabula, nebulones, bicolorati Theologisti, laudes Erasmi predicare debebunt, quando sacras utriusque lingua N. Instrumenti litteras, quarum se fide potius quam vere professores asseverant, tua ope-
ra, studio, labore, vigilia, ingenio, sudore, in inte-
grum restitui viderint; quod si minus, nec tum qui-
dem dignos, quos etiam terra sustineat, iudicavero. Dis-
cedant igitur in infernum viventes omnigenarum ofores litterarum, a Cerbero frustulatis discerpenti, quoniam digni sunt, abeantque in malam horam. Sed hac missa velim. In reliquum ego quod epistolaris angustia trami-
tem excefferim, nunquam poenitebit. Tuum erit, Era-
sme, qualiacunque ista fuerint, abs me tumultuarie dis-
tata, & amice & optime interpretari, qui pluris facio nihil, quam ad te doctissimum indoctus ego & nullius momenti homulus scribere. Ad calcem nunc te per hu-
manitatem tuam adjuratum venio, quatenus vel in in-
fimo inorum calculo amicorum me reponas; quo in poste-
rum audentior factus liberaliori quodam animo ad amicum amicis, ad dominum & praeceptorem discipulus scribere possim. Vale & me commendatum habe. Ex Palladario nostro Hyrslingiano, Anno 1516.

EPISTOLA CII.

Robertus Cæsar Domino Erasmo S.

* SALVE, mi mellissime Erasme. An nugas meas receperis, cupio scire. Refricas animum meum in lit-
teris tuis ad Clavam, cum inquis, Par est illum agere quippiam Cæsare dignum. Quorsum alludis, nescio. Quod Clava rescriptis, me ius meum amplecti strenue,
* Ita habet MS. Tom. III. Hh h h h non

An. non magis mirum est, quam frigidus esse Gandavenfes
1516. omnes. Nanyam magis me cognominis mei, & ampla
domus mea, quam hodie pūnit. Cum abhinc trien-
nium alterum contubernalem consequi non potuerim, ita
fortuna communi, ut dicitur, alterum nunc frigus pun-
git, premitque, ut totus in vacuo meo Lynce me conti-
neam, & me mea paupertate consolans, quasque limax
in sua testa; cui nunc salem addis, quod Cancellario meo
nos non commendat, aut non poteris per occasionem: re-
viviscam tamen cum Cæsar ad te scribes, nunc Rober-
tus ad te scribit. Vale, litterarum presidium. Gandavo
ex Lynce, Anno 1516.

EPISTOLA CIII.

Joannes Roffensis Episcopus Erasmo suo S. P.

* **E**TSI plurimis negotiis impediatur, (paro enim me Can-
tabrigiam iturum pro Collegio nunc tandem insti-
tuendo) nolui tamen ut is tuus Petrus meis litteris va-
cans ad te rediret. Ingentium gratiarum debitorem me
constitui ob Instrumentum Novum, tua opera ex Græ-
co traductum, quo me donaveras. Ego profecto protinus
ut accipi annotationes aliquot locis, quibus Mæcenatem
tuum Cantuariensem praconis amplissimis offers, ad eum
me contuli, ea ipsa loca illi indicans. Ubi vero legerat,
plurima pollicitus est se tui causa facturum, & me hor-
tatus est, ut si quando ad te scriberem, suaderem tibi
reditum. Neque enim dubito, si id feceris, quin eris
in te liberalior quam fueris hactenus. Ego ad Reuchli-
num scripsi; nescio an acceperit meas litteras, sed non
desistam iterato scribere: reddita enim mihi littera ejus
fuerit, & prolixiores quidem ad meam maximam volu-
ptatem. Visus mihi est pra ceteris, quorum hactenus ope-
ra legi, ex his, qui supersunt, palmam tenere, in re-
rum praesertim arcanarum cognitione, qua vel ad Theo-
logiam, vel ad Philosophiam spectant. Tu, Erasme, va-
letudinem cura, & tuum ad nos reditum matura, qui
gratus eris omnibus. Vale. Ex Roffa, Anno 1516.

EPISTOLA CIV.

Gerardus Lystrius Domino Erasmo S.

* **L**ONGICAMPIANVM, mihi à te commendatum,
quantum potui litteris Græcis docendis juvi; sed
quod ea parum lucrosa esse videbantur, aut quod longo
tempore indigerent, ad Mathematicam, quam sibi spe-
rat lucrosorem fore, animum adjecit; in qua certe mi-
hi non mediocriter videtur promovisse. Patres nostri, omnes
que adeo docti, qui hic tui nominis sunt studiosissimi,
vehementer à te contendunt, ut Commentarios in sancti
Pauli Epistolas & scribas, ut crebro recepisti, & scri-
ptos quamprimum edas. Domine Erasme, ex animo lo-
quor, vix ipse credas, quantum Ecclesia, hoc est, omni-
bus piis mentibus, consulat, istis libris subinde edendis:
sentio ego quamplurimos tuis scriptis persuasos atque in-
flammatos ad sacras Litteras, & ad pietatem Christia-
nam rapi, porcorum siliquis, hoc est, Ethnicorum libris
relictis; inter quos me certe Christo lucrifici, si Christi
gratia me à proposito vita tramite non errare dignata
fuerit. Mihi variis negotiis scholasticis distracto vix va-
cat semel atque iterum interdum librum aperire, si tamen
quid temporis occupationibus illis suffragari possim, id to-
tum Evangelii & Paulinis Epistolis legendis consumitur.
Scripsit mihi Cæsius, Capnionem curare apud Tho-
mam Anselmum imprimi Artem Cabalisticam, & Phi-
losofiam Pythagoricam. Græcas litteras hic sic semi-
navi, ut pueruli jam passim thematiola sua Græce scri-
bant. Unum me torquet, quod barbaram istam Diale-
cticam extrudere adhuc non possim, nam barbaricam
Grammaticam olim eeci. Si quid Lystriolus tuus ulla
in re tibi commodare possit, utere eo ut tibi deditissimo.
Nosti animum meum. Vale. Ex Zwol, Anno 1516.

Mirum est, Domine Erasme, & tamen verissimum,
nulla est nox, in qua tibi non adesse videar, tota hac no-
cte una fuimus Basileæ, ut etiam aliquid somniorum
meorum audias, tam est Erasmus infixus precordiis Ly-
strii.

EPISTOLA CV.

Domino Erasmo Gerardus Lystrius S. D.

* **C**VM tuas litteras legerem, domine Erasme, (nam An-
quo alio nomine te compellavero, quam quod ordi-
notissimum, charissimumque est) animus meus exundabat
gaudio, tam erant amica, atque Erasmicæ; quibus,
dispeream, si nullum aurum, si nullam gemmam comparem.
Sed quid infantulus coram ipsa eloquentia balbutiam, qua
iusti etiam oratoris linguam constringere posset. Hoc fa-
ciam uno verbo rustico quidem illo, sed pleno affectu
sincerissimi, animum in te meum significabo. Me fulmi-
ne Jupiter fertat, si quicquam te uno mihi in orbe est
charius, pro quo vitam, nedum istas extraneas res for-
tuna temeritati obnoxias, profundere mihi volupe esset.
Absit omne tedtorium, absit omnis fucus; scis Lystrium
graviorem quam qui animum ad affectandum inducere
possit. Et, me Hercule, pecuniam mihi aut saxum esse vi-
detur, quod istud pectus humanum tam candidum, tam
facile, tam omni virtutum genere politum non suspiciat;
non deosculetur. Ineptire me dices. Scio te nihil averseo-
ribus auribus audire, quam id quo es dignissimum, quo-
circa ab iis vel invidius temperare cogor. Quod Theologi
negotium facebant, non est mirandum xūas vλακτιν.
Dorpium certe hic mecum omnes docti mirantur, tam
divina oratione, tam amica adhortatione non adductum
esse ut vela venteret, qua vel sola interim hominem ab
oblivionis injuria vindicasti. Sentis-no hominum ingrati-
tudinem? Es, domine Erasme, nimis facilis: vide ne
ista tua modestia sit nimis immodesta, neve iste candor
alios atret. Tu istas opes & xūas pro tua prudentia,
atque animi magnitudine, facile contemnes. Hæc mea vi-
ta conditio non perinde arridet, cum ob catenatos fer-
reosque labores, tum ob magnam litterarum jacturam &
siquidem vix vacas litteras veluti per transfennam adspi-
cere. His accedis quod non video que mihi hic fortuna
sit expectanda. Postremo formula nostra magnificis illis
pollicitationibus parum respondet, utpote qui vix ducentos
aureos quotannis contrudere possum, cum quadringentos
polliciti essent. Reliquum est, mi Erasme, ut famam
meam, fortunam, denique meipsum clientulum tibi de-
ditissimum, deque te unice pendentem commendem. Tu
mea eruditionis dux, tu mea fama buccina, tu omnium
fortunarum mearum inceptor fuisti, atque utinam ali-
quando sis perfectior! quid omnino sine te Lystrius aut
facere, aut tentare potuisset? Omnia mea, qualia sunt, ti-
bi accepta refero. Nam cum tot Lucubrationibus, tot
Herculeis laboribus omnem posteritatem, nedum praesens
seculum tibi demeruisse, tu de me uno peculiarissime be-
ne meruisti. Sed o me miserum, quando tandem dabitur
ocasio vicissim gratiam referendi? Porro omnes hic docti
atque religiosi ut te effusissime amant, ita ferventissime
expectant Commentaria in Epistolas Pauli. Novum In-
strumentum à te illustratum etiam senes Græce lectiont.
Perge, domine Erasme, nihil te invidia & favoris stimulu-
morentur; quamvis profecto eo virtutis progressus es, ut jam-
pridem invidia virtuti cessasse debuisset. Scis cotaxationi-
bus atque latentibus* vitiligatorum obnoxium esse, tibi
cum Hieronymo, cum Paulo atque Christo communi-
esse. Impera tuo clientulo: utinam pectus hoc inspicere pos-
ses! Sed rursus ineptio. Utinam quinque aut sex linea rur-
sus à te scribantur! Ex Zwol, Anno 1516.

EPISTOLA CVI.

Domino Erasmo Guilielmus Nefenus S. D.

* **D**OLEO, & quidem maxime, immortalitatem;
quam tu vir unus potuisses prestare, præceptam
mihi à nebulone quopiam insigni: eam enim plaris feci
quam decem Tagos, Pæctolos, & quicquid hic man-
dus impostor admiratur. Moria nondum est excusa; ob-
stiterunt nebulones milites, qui te decedente in Lotharin-
giam irruerunt, quo minus chartas Frobenius reci-
pere

* Legi, larratibus.

An. 1516. pere potuit bonas, jam tamen sub incude est negligentiam etiam majore diligentia resarciemus. Nihil Francofordiae erat novi praeter Coelium quempiam, qui ad imitationem Plinii, si diu placet, historiam scripsit omnimodum. Lachnerus dono tibi mittit septem integra Opera Hieronymi, & unum Opus cum Francisco, ex quo resarties quicquid priori Hieronymo, quem tecum deportabas, defuit, sic ut octo habere possis. Copiam nondum vidi: non enim Basileae, sed Francofordiae tuas litteras recepi, quam tu scribis esse meam; quomodo mea, mi Erasme, qui me, hominem in litteris sortis extrema, nulla epistola in fronte affixa agnoscat? curabo tamen, ut & emendate, & quam ocysime excudatur. Lachnerus mirum in modum te orat, si quid concinnaveris novi, aut si quid denuo tibi sit relambendum, ut hoc illi exhibere velles, relaturus gratiam aliqua ex parte. Nemo enim gratiam tibi referre potest abunde, cui natura quicquid potuit uni tribuit, ostendens se esse minime sterilem & effectam, sed se posse Veteribus parem producere. Theodorum* adscriptum alteri nebuloni doleo maxime, quem sperabam ad nos redire, Nescio nescio quam candido, certe non omnino maligno, inscriptum: sed meum Erasmus mihi in alia re gratificaturum spero. Vale, optime Erasme, & vide ut olim candor tui ingenii me quoque complectatur; ignosce inscitia mea, scripsi hac in diversorio Francofordiae: scribam de omnibus rebus ex Basilea copiosius. Omnes te tuumque ingenium unice admirantur. Anglum meum meis verbis saluta, cui scripsissem, si tempus non defuisset. Francofordia, Anno 1516.

EPISTOLA CVII.

Domino Erasmo Rot. Guilielmus Nesenus S. D.

* **S**ALVE, doctissime Erasme. In Operibus Senecae, qua tuo labore maximo politiorum litterarum candidatus restitisti, offendimus in margine quadam; tua manu veluti adultera & supposititia notata, his quidem verbis: Haec à quodam nebulone addita; rescribe, quamvis ego indoctior quam ut à doctissimo litteras expectare debeam, an sint hac expungenda, vel cum ceteris imprimenda. Vale, Erasme doctissime, & inter tuos etiam ministros me connumerato. Raptim apud navem, Basilea, Anno 1516.

EPISTOLA CVIII.

Domino Erasmo Guilielmus Nesenus S. D.

* **E**TSI pleraque res mortalium tales sint; ut non statim primore aspectu, vel jucunda vel amara judicari soleant, mihi certe ipsa Ambrosia, ipsumque Nestor, pra occasione etiam qualicunque ad te scribendi, nauseam sapit, qua utinam tam docte uti, quam libenter vellem, liceret, atque ita animi mei recessus fabundia explicare, quam infelici inopia premo. Videres nimirum Nesenum tuum infra omnes infimos constitutum, quanti te supra omnes eximios eximie eminentem faceret. Sed malum, his desidia votis nequicquam proficitur. Quod vero mihi tua Copiae Commentarias inscribendos putasti, vix dici potest, quo gaudio; quibusve latitis arcanis animum meum perfundi sentiam: est enim egregium facinus, mihi ad memoria immortalitatem gloriosum; & quod ego haud paulo prestabilius puto, quam trecentos Cretos & Crassos. Non tamen ob hoc, quod quicquam tale mea mernerit simplicitas, candorque; qua omnia potius mihi conciliaverunt, quam mediocrem etiam dicendi suppellectilem, sed quod Erasmus, hominem vere divini pectoris, amicum habuisse dicor, daboque operam strenue, ut Copia quam ocysime simul & nitidissime Frobenianis typis excusa in lucem exeat. Moria tua, quovis Theologo prudentior, jam propemodum est absoluta: Beatus Rhenanus eam sub incude aliquandiu remoratus est cum suo Gryllo à se Latinitate donato, quem adjicere cupis. Schurerius Enchiridion denno impreffit. Mirum, quod penè excideras, quam Theologi Theologi-
e Gazam scil.

Ace, id est, arroganter, tuas annotationes, imò illustrationes, judicant; sed jam nunc omnis vis veteris malevolentia emarcuit; atque summa gloria feliciter discussus est, non solum eloquentiam tibi, quam ipsi nunquam attigerunt, tribuunt, sed Theologiam quoque, cuius verius sunt simulatores quam possessores. Vale, mea vita, Erasme eloquentissime, & me ut tuum clientem amplectere. Anglum tuum meis verbis saluta. Basilea, Anno 1516.

Frobenius rogat te plurimum, si quid habeas, quod vel à te castigatum, vel de novo compositum sit, ut sibi mittas, & diligenti opera, & pecuniis gratiam referet.

EPISTOLA CIX.

Bilibaldus Pirckheimerus Erasmo Rot. S.

* **H**IERONYMVS Emser, juris Licentiatum, vir doctus & mi observantissimus, Principisque Georgii Saxoniae Ducis à consilio, inter cetera hac quoque ad me scripsit. Utinam tibi Saxoniam videndi desiderium incidat! ut per Nurembergam iter facias; sic enim te coram alloqui possemus. Vale. Nuremb. Anno 1516.

EPISTOLA CX.

Hieronymus Emser Bilibaldo S.

* **E**RASMO Roterodamo si quando scribes, me licet incognitum commendabis; simulque commonefacies virum, si Lipsiense illi Gymnasium & populi Misnienfis mores videre libeat, daturum me operam apud illustrissimum Principem nostrum, ut id vel annuo salario, vel honesto illi viatico, perficere valeat. Eiusque mihi mentem desuper rescribe. Lipsia, Anno 1516.

EPISTOLA CXI.

Andreas Hoechstatenus Erasmo suo S.

* **V**T cum litteras tuas, mihi aliqui jucundissimas; in adibus meis anno uno & amplius jam decurso relinquant perspexissem, quibus ob meam absentiam facto adverso, te proposito tuo frustratum accepi; non parum dolui, sic novissimis tuis litteris; ad me 3. Nonas Octobres una cum xenio pro donantis benevolentia mihi gratissimo & Basilea directis, plurimum gavissus sum, eo maxime quod sperem te in reditu Leodio facturum iter, quod te obnixi oro, & rogo ut ad domum meam te divertas. Spero urbs ipsa, quam prioribus tuis litteris parum tibi placuisse scribis; amicorum ductu at presentia Hieronymi Aleandri, qui apud nos agit, insignis & primaria Ecclesia Leodienfis Canonici, Cancellarius Antistiti Leodienfis, & Praepositi apud divum Petrum, quantum alia quavis placebit. Bene vale, amice singularis. Ex Leodio 11. Januarii, Anno 1517.

EPISTOLA CXII.

Morus Erasmo S.

* **M**ARVEFI syngrapham esse puto ejusdem generis; cuius has meas litteras; quas miror si potes legere: sed ignoscens mihi; dulcissime Erasme: nam neque tempus ad scribendum, neque animus ad cogitandum suppetit; tam assiduus negotiis premor. Sed si recepisti pecuniam à Maruffo, scribendum est ad Cantuariensem, quo Maruffus; quod solvit, recipiat. Egi per epistolam Bullidio nostro gratias, Paludano tute ages nomine meo non minores quam Aegidio: nam qua illi scripserunt, tibi debere voluerunt. Non credas quam vehemens amator tui, quam acer propugnator studiorum tuorum sit Linacer: Grocinus quamobrem tantopere conventum te voluerit, nondum licuit expiscari: nam à Londinum adhuc nondum venit. Vale, Erasme dulcissime. Raptim Londino 13. Januarii, Anno 1517.

* Nihil erat in MS. intelligit procul dubio epistolam quae sequitur

EPISTOLA CXIII.

Domino Erasmo Rot. Theologo Petrus Aegidius S.

An. * **M**EI fuit officium, ut ad te scriberem dum isthuc Nicolaus Bavarus, Athesiensis peritus, proficisceretur; adfers Astrolabia & Sphaeras aliquos isthuc vendendas: is ad te fert libellum Græcum, missum a patre illo Priore divæ Agnetis, sponendi pro libro, & tabellioni syngrapham dedit meapte manu subscripsit. Narravis mihi Theodericus, quam amice & blande te acciperent Theologi Lovanientes, qua res peperit mihi multum gaudii. Intellego compatrem meum Tonstallum abisse, doleo vicem tuam; nam scio vitam tuam cum illo potius quam nostratibus convenire. Accepi Parisiis Suetonium, Flavium Vopiscum, Spartianum, & alios plerosque olim in Italia impressos: hosce si tibi mitti voles quamprimum scribito, curaba isthuc advenire. Puerperæ & meus parens te plurimum jubent salvere. Bene vale, & me ama: ego te, ut nosti, amo. Antuerpia 18. Januarii, Anno 1517.

EPISTOLA CXIV.

Guido Morillonus Domino suo Erasmo S. D.

* **N**ON licuit Theologo nostro per subitum discessum ad litteras tuas rescribere, mi Domine. Injunctis mihi non rescriberem; imo Utopientem Decanum me tantisper esse jussit dum abest. Ad id etiam Theologium caducum mea credidit fidei, ut in me omnino sit dignitatis foras vel claudere, vel aperire; fati impetandum quod solus excludor. Vides, mi domine, quantum enim esse oportuerit, cuius sola absentia factum est, ut tantus essem: omnes quaque incedo me benigna saluant, reverenter compellant, ad cenam vocant, quid in hoc, vel in illo negotio actum sine fine rogitant; litterarum sarcina undique ad me commigrant; in summa ex Guidone pragmaticus, id est, Theologus factus sum, nisi quod de ducatu mirum est interim silentium: nihil forsitan ad Utopientem Vicarium hac attinere putant: si ita est, non tam honorat mandatum mihi officium, quam onerat. Fix mihi persuadere passum, Theologum ipsum tantum negotiorum strepitum tam diu sustinere potuisse, nisi festum subinde refovisset Dea illa aversa deum, quam Monetam vocant: nam & hujus Dea favore propitio nuper quod te litteras antea misit, ne hec commentitia putes: rogo doceas, quibus sacris & artibus eam ex novetæ parentem mihi reddam: nam magistri mei præcepta Theologica non satis feliciter procedunt. Sed de nugis satis. Libarius tecum jocans sum, ut congerronis cognomini responderem, quo me in tuis litteris insignire voluisti. Quantum nobis arriserit Tullius, cui perpetue risu parentavimus, quam bello, quam festivo, &, uno dicam verbo, quam Erasnice cum Petro contendere visum sit, facilius intelligi, quam explicari potest. Immensum est, quod illi tribuit Cancellarius: hoc mane hora sexta Camera cum festinavit cum domina de Chervia, & Theologo Indico, redituri intra paucos dies, nisi ea inter Reges conveniret concordia, quam usque ad mutuum conspectum, & colloquium futuram expectamus, aliqui Imperatoriam Majestatem & Regem nostrum Cameraci morabuntur. Opera Hieronymi hospiti tuo Martino hodie dabo iussu Theologi, ut cum reliqua sarcina ad te perferantur. Humanissimo hospiti istic tuo Petro Aegidio, uxori, ac reliqua familia cupio esse quam optime, & Joanni præsertim. Sponsa nostra saluum te optat. Vale, domine. Bruxellis 18. Februarii, Anno 1517.

EPISTOLA CXV.

Marianus Accardus Siculus Erasmo Rot. S. D.

* **C**UM hic aderas, etsi non crebro te viseram, tamen cum mihi in manu esset dulci consuetudine inaperfui, absentiam tuam aquo animo ferebam; sed postquam discessisti, adeo te visendi desiderio teneor, ut quum

A non mihi liceat, quod te hic morante licebat, torqueri impatienter. Nec tantum doleo quod..... sed quod cum hic esses sapim omiserim ex suavi ore tuo sicuter pendere, a quo poteram non minus doceri quam delectari. O desiderio humanum, ac tanti viri amicitia indignum? Quis mihi ignoscat, quod tricas fuitiles intus, antiquitatis thesaurorumpulerim? Sed quid irreparabile damnum reprehendere juvat, cum irrevocabilis temporis jacturam, quam mea culpa fecerim, corrigere mihi liceat minime. Satis est isto excurrere ut desinam invidere Antuerpiensibus, & potissimum Petro Aegidio, viro undecunque eleganti, docto, erudito, & ut uno verbo absolvam, amicitia & præconi tuo dignissimo. Vellam tamen ex litteris tuis intelligere, an cito nos visere statueris: O si scriberes!

B Ad te quamprimum, fer patienter, ero. Caterum si nos diu illumines relinquere destinas, ad te properabo, ut videam, cecitatisque mea tenebras lumine vultus tui propulsem. Interim vale, saculi nostri splendor & decus cum Achate tuo, cui me commendare non vulgariet. Ex Bruxellis 1. Martii, Anno 1517.

EPISTOLA CXVI.

Hieronymus Emser Domino Erasmo S.

* **S**ALVE, Erasme, vas electionis & secunda post Paulum doctor Gentium. Editiones tuas (quas lippis tamen & inunctis logo oculis) ita venerar ut calasse nomen: qua ut singularem singula doctrinam, ita Christianus ille tuus Aulus Christianam omnem redelet pietatem, quem, quum ante duos annos raris esset apud nos, synographo edendum tradidi, cum tali epigrammate meo licet inculco:

Rite bonas artes cum religione vetustas
Contulit, at nobis littera sola placet.
Scire volunt omnes hodie, bene vivere nemo:
Heu frustra sapiunt, qui sibi nil sapiunt!
Quam bene priscorum calles imitatus Erasmus,
Pfakterium cytharæ commodat, ora lyra.
Oris & argentum vestivis pectoris auro
Niliacasque deo, prædo, sacravit opes.
Hic tibi emendus erit, distractis omnibus unus.

D Tanquam Evangelico gamma reperta in agro
Denu cali & terra, qui te spiritus sapientie & intellectionis adimplevit, ut in medio Ecclesie suæ aparires osatum, conservet te in resurrectionem veteris Christianismi, & ruinam detrahentium tibi luporum & evagrorum, Christi aulam sub ovina pelle demolientiam. Ceterum Dominus Richardus Crocus, Anglus, qui biennio hic Græcæ litteraturæ rudimenta cum summa laude & morum honestate seminavit, & nunc patriam reperiturus has tibi litteras porrecturum se recepit, eam referet conditionem huc ad nos veniendi, quod illustrissimus Princeps noster, & universus ordo Nobilium dudum vehementer desiderarunt. In qua re vehementer oro ad me scribas sententiam tuam Lipsiam, & quamnam pecunia id a te impetrari valeat; quo cognito annem marche lapidem, donec te poster hic aquila suscipiat ea qua dignum honore ex. Vale & rescribe. Ex Dresda Misnia 15. Martii, Anno 1517.

EPISTOLA CXVII.

Hieronymus Dungherfeyn Erasmo Rot. S.

* **N**ON in malam accipias partem obsecro, vir venerabilis, quod ignotus ego fortasse tibi, occupare te litteris præsumsi. Veritatis enim scienda desiderium in causa est; legens enim recognitionem tuam ac annotationes in Novum Testamentum, incidi in lacum istum: Qui cum esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est, ut esset æqualis Deo, sed semetipsum exinanivit, &c. ad Philippenfes 11. 6. Ubi ipsam interpretationem in annotationibus repereus, hanc clausulam, non rapinam arbitratus est, ut esset æqualis Deo, intelligi uic de Christo, ut homo est. Ais nempe: Loquitur de Christo ut homine, nec est otiosus articulus apud Græcos. Nimirum

rum interpretans quod dixisset rapinam haud dubium quin hoc ipsum ut esset par Deo, non usurpabat sibi aequalitatem cum Deo, sed deiecit sese. *Hec ibi.* At contra majores nostri, Graeci sermonis non ignari, inter quos sancti Patres, ac viri doctrina excellentissimi, Hieronymus, Ambrosius, Hilarius, Augustinus, Leo, & alii, de divinitate Christi Apostolum in hac clausula locutum esse asserunt, & ea maxime auctoritate, qua contra Arianos utuntur, qui Christi aequalitatem cum Patre secundum divinam quaque naturam negabant, gradus in divinis (ut nosti) ore blasphemo potentes: ii autem viri sancti alique complures intendere accipiunt Apostolum, non rapinam arbitrari esse Christum, esse se aequalem Deo secundum formam deitatis, in qua idem est cum Deo Patre secundum deitatis essentiam, & equalis eidem secundum personalem distinctionem, cum nec nisi una deitatis forma esse possit, qua est ipse Deus, seu deitatis essentia. Et in hoc Catholice loquuti esse non dubitantur. Nec hac ideo dico, quod non adverterim te praemonuisse lectorem, in quibusdam à vulgari editione, & a sequentibus eam doctoribus, non absque causa discessisse, sed quia in hoc loco (quem intarim adverti) magna mihi fidei ratio consistere videtur, adeo ut multum, praecipue Augustino cap. 7. primi libri de Trinitate, videatur is esse quasi regula quaedam per omnes sacras Scripturas, dissolvenda videlicet questionis, quo ipse Dominum sit minor Patre, quove equalis, &c. Hanc enim distinctionem Apostolum ibi manifestius commendasse insinuat ipse Augustinus, Hieronymus etiam in editione, quam commentatus es, qua & ex emendatione tua impressa circumfertur, textum hunc Apostoli ponit sub eis verbis, quibus nititur Ecclesia, & in commentario dicit: Multi hunc locum ita intelligunt, quod secundum divinitatem se humiliaverit Christus, secundum formam videlicet, secundum quam aequam aequalitatem Dei, non rapinam usurpaverit, quam naturaliter possidebat. Et exinanivit se, non substantiam evacuans, sed honorem declinans: formam servi, hoc est, naturam hominis induendo. Item Hilarius, qui, ut Hieronymus contra Rufinum dicit, 40. millia versuum Origenis in Job venit, &c. qui & Latina in Operibus suis Latinis Graecas miscuit in libro contra Constantium Imperatorem, haereticum Arianum, inter alia: Vetas igitur, inquit, non scripta dici, & ipse tamen non scriptis uteris, neque quae scripta sunt loqueris. Similem vis Patri Filium praedicari, ne ab Apostolo audias: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed exinanivit se, formam servi accipiens. Non rapit quod erat Christus, id est, in forma Dei esse: non est aequalitas Dei in forma Dei esse, si non aequalitas hominis est esse in forma servi. Quod si in forma servi, homo Christus est, quid aliud in forma Dei, quam Christum Deus est? Similem itaque ob id praedicari vis, ne in fide tua sit. Et omnis lingua confiteatur, quoniam Dominus Jesus in gloria est Dei Patris. O fallax blandimentum tuum, &c. qua ibi scribit. Putas autem Constantium Graecum, Ario faventissimum, qui & Arianos, quae in eum scribebantur, ponderantibus habuit, hac dissimulare potuisse, nisi & in Graecis hoc sensus, quem sancti ex hoc loco Apostoli accipiunt, aperte contineretur. Qua etiam mutato ab hoc sensu de reliquis quoque hujusmodi suspicari qua doctores sanctos possent simplices. Omissa autem ob brevitatem alios, Ambrosium scilicet (qui plerumque à Graeco interpretatus est) ferentem ad Sabinum Episcopum; Leonem Papam, (qui & ipse Graecas novit); Imperatori quoque Graeco scribentem; Gregorium Papam super Job, Rufinum (qui quantum Graecas calluerit, non est ignotum) Symbolum fidei exponentem. Qui omnes cum aliis pluribus hac auctoritate editione, & eam in hunc sensum citant seu sensu illa inde sequitur sicut jam citata. Et quod maximum est, Ecclesiam Romanam hac interpretatione ab antiquissimis temporibus usam esse quis dubitet, cum qui hac vivunt sancti multi, plusquam ante mille annos vixerint. Neque vero natione Graeco, moderno tempore factos quoque Latinos, inter quos & Bellarion, praefata Ecclesiae Cardi-

nalie, utriusque lingua peritissimus, hunc locum inseri saepe legi solitum, emendatione egere, prolocutos constat. An Valla quoque in annotationibus suis, quo ad illum passum, nil mutavit, nisi quod singulariter, sentiat unusquisque, potius haberi vult, quam pluraliter sentite; & quod dicit plerumque codices Graecos habere, considerate, oportet, & quod Stapulensis habet, praefate, Sanctorum sententia non potest contradicere. Videtur autem & ad hoc esse ratio. Nempe aliqui Arianos, Salvatoris divinitati insidiantes, non modicam sui erroris ansam habere appareret, nam si (quod secundum intellectum sanctorum, Evangelista Joannes habet equidem cap. v.) equalis est Filio Patri, neque tamen est equalis ei secundum naturam assumptam, quod nemo inficiabitur, erit ei equalis secundum divinitatem. Unde si quod Apostolum dicit de aequalitate, de divina natura accipiendum non est, ut tu vis, cur superfluo ipse de hac premisit? Cur etiam sancti, Graecarum periti, non ad sensum debitum verbum Apostoli utentes, in causa praesertim fidei & contra Arianos, qui aequalitatem supradictam perversè negabant. Aut si non secundum divinitatis formam Christum Deo Patri aequalem se esse arbitratum esse, vult Apostolum, ne scilicet rapinam faceret, consequens est, eum non esse idem in substantia cum Deo Patre, quod est Arianum quam maxime: Ariani enim, qui plurimi Graeci erant, scripturis coacti, negare non poterant, Christum esse Deum, item & similem esse Patri confitebantur; at Deum minorem Patri, scilicet secundum quandam participationem deitatis, & similem secundum imitationem, longe supra ceteros quoslibet, non autem consubstantiali, garriebant. Igitur si Christus dicitur noluisse arbitrari se esse aequalem Patri, ne scilicet rapinam faciat, cum hoc, ut dictum est, de natura humana apertissimum sit, nec etiam fieri oportuit, intelligendum hoc venit de divina, quod est (ut dicebatur) Arianum. Unde potius accipiendum hoc videtur secundum Sanctos sic de divina natura, quod cum in forma Dei esset non fecit rapinam, secundum eandem arbitratum se esse aequalem Patri. Denique si rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo, divinitati suae ipsemet detraxisse videbitur, cum in veritate sit equalis ei. Est nempe Christus unus, quo demonstrato, rectissime dicitur homo iste equalis est Deo, scilicet secundum divinam naturam: quoniam liber iste pro supposito stat divinitatis scilicet verbi. Quapropter & non ab re sit idiomatum communicatio. Aut ergo non est arbitratus rapinam, esse se aequalem Deo secundum divinam naturam, quod Apostolum velle est de mente Sanctorum. Aut si non est arbitratus esse se aequalem Deo, jam rapinam arbitratus est, si biphi detrahens juxta praedicta, quod & cogitare impium est. Non ergo id quod de non rapina arbitratum esse Christum, in verbis est Apostoli, de humana accipiendum est natura. Sed hac collative duntaxat ut in cogitatum subito venerunt posita volo, quae mihi in Domino amantissime. Precor ergo te ea benevolenti animo accipias quamvis veritas dicta: neque enim tempus deliberandi, ad digestum ea dicendi, mihi erat. Neque adeo in Graecis ex generoso disertoque domino Richardo Croco praeceptore venerabili profeci, quo interpretationum arbiter sadam, magis autem (ut decens est) Sanctorum auctoritatem secutus, has scripsi, quas idem ad te perferre, & remittere mihi tuas (quas dare non graveris) promissit. Vale. Datum Lipsiae 18. Martii, Anno Christi humanitatis 1517.

EPISTOLA CXVIII.

Bilibaldus Pirckheimer Erasmo S.

* QVAMVIS nil occurrat, mihi eruditissimo Erasmo, cur meas ad te dem litteras, attamen ne inchoata amicitia nostra intercidat, pauca hac scribere volui, ut intelligeres, tui memoriam minime ex animo meo excidisse. Audio te novum quoddam absolvisse Opus, ac prope diem Basileam profecturum, ut impressoribus illud tradas. Rogavi te olim, si commode posses, etiam ad nos accederes: id nunc repeto, ac iterum oro, si tantisper tibi quies suppetit, ut amicos tuos, quorum numerum in-

* Sic habet MS. Hh h h 3 gen-

Ad. que illis coram spectandum exhibere velis. Sat scio non te
 1517. pœnitēbit : nam præterquam quod amicis omnibus rem
 gratam feceris, multa quoque videbis, qua vidisse iuua-
 bit. Præcipue Rempublicam, qualem (pace aliorum di-
 xerim) nondum in Germania conspexisti. Proinde etsi re-
 gio ista annis elapsis ob crebra bella latrocinii infesta
 esset, nunc tamen omnia pacata ac tuta sunt adeo, ut
 nil tibi de securitate timendum sit. Fac igitur ut voti
 compotes evadamus; qua re nil gratius nobis evenire po-
 terit. Vale, mi optime Erasme, felix non minus omni-
 bus eruditus, quam tibi ipsi saluus & superstes, & quid
 melioris & aliquando rescribe. Iterum vale. Nuremberga
 20. Martii, Anno 1517.

EPISTOLA CXIX.

Beatus Rhenanus Erasmo S. D.

* **I**MPENDIO magis de tuis honoribus & felicitate gra-
 tular, quam de meis ipsis unquam commodis gau-
 dere possim : nam cui non placeat, virum tam absolute
 doctum comprobari, magnifici, ornari, summum à summo,
 hoc est, eloquentissimum à potentissimo Principe. Narrant
 qui isthinc ad nos ventitant omnes, quam tu sis Regi Ca-
 rolo mirum in modum charus, quam suspiciant te torqua-
 ti isti, quam reliquus Aulicorum grex observet, denique
 quam te singulariter colat, ut est quisque vel virtutis stu-
 diosior, vel litteris ornatior. Proinde brevi speramus fa-
 turum, ut qui hætenus tui improbis laboribus, tot vigi-
 liis, recta litterarum studia adiuvisti, idque tam egre-
 gie, non ita multo post auctoritate tua sis condecoraturus.
 Nam si litteras ornare volet Carolus, ecqua tandem re
 huius studii clarius experimentum dare queat, quam si
 te ad illustrem aliquam dignationem auxerit, in quo
 tantum est eruditionis, tantum eloquentia, tantum judi-
 cii, quantum mirari quidem possumus omnes, qui ubi-
 libet gentium in hoc stadio decurrimus, at nullus ad-
 huc fuerit adsecutus, nescio an quispiam sit adsecutu-
 rus. Sic Leo Romanus Pontifex nuper M. Musurum
 Archiepiscopatu donavit, liberalissimus Princeps virum
 doctissimum. Porro Christophorus Basiliensis Episcopus
 optime de tuis litteris sentire, & honorificentissime predi-
 care non cessat. Amant te studiosi, suspiciunt cuncti. Ipsa
 nunc (quod ajunt) Musa vivit, omnes græcantur, Ru-
 dolphus ab Hallewila **, animo genteque nobilis, & ca-
 thedralis templi hic aditus, in Græcæ rudimentis
 addiscendis repuerascit, quinquagesimum quintum, ni
 fallor, annum egressus. Volaganius * noster Hebraica-
 rum Institutionum libros tres proximo mense est editurus.
 Excudit hac hyeme typis suis Frobenius cuiusdam Cœ-
 lii Lectionum antiquarum libros xvi. in quibus si quic-
 quam est eruditum, id auctoribus, è quibus sublegit,
 acceptum referri debet : nam ipse plane est iudicii infeli-
 cis, & quod ad stylum attinet, neque maturus, neque
 multum sanus; ostendunt hoc ejus infantissima præfatio-
 nes: nihil enim aliud ex eo degustavi. Vidiſti tu homi-
 nem Patavii: nam illic diu privatim docuit, sed obscu-
 ri tum nominis. Quam estu plusquam Cicerones, plus-
 quam Lyſiæ, plusquam Demosthenes, ad hunc com-
 parati, tu & Rudolphus Agricola. Sed ad quem non?
 Huttenus è Bononia mihi nuper scripsit. Cupio te sem-
 per incolumi valetudine & integra fortuna vivere, mi
 pater & praeceptor. Saluta Joannem Smith, optimum a-
 dulescentem. Commenda me D. Dorpio, & Ægidio,
 Antuerpiensi Secretario. Miſi Philippi Melanchthonis
 ad te Carmen † juvenis illius undique doctissimi. Be-
 ne vale, eloquentissime vir, & tuum tibi Beatum com-
 mendatam habe. Basilea 21. Martii, Anno 1517.

In Erasmus Opt. Max. Philippus Melanchthon.

ΚΡΑΤΗΡΑΣ ἡ Περὶ τοῦ

Αἰετοῦ νεκρῶν Διός

Παρεῖ τὸ μέγιστον, ποικιλό-

† Scribendum videtur, moliaris. ** Inf. pag. 1598. C. Halwilerus
 dicitur. * Lege Wolphangus, vel Wolphangus, Faber scil. de quo
 videtur sup. pag. 1568. E. † Quod hic apponi curavimus.

Φρον ἡ θεὸς ὁ θελῶν
 Αμφοτέρων εἰς τὸν
 Πατριάρχου φιλοτινίας
 Φέρουσι. τῇ δ' ὁ ἡπιοῦ
 Ο' Ζῶν· τέκνον αὖ ὁ πρὸς ἑμὸν
 Καί μοι μέλει, τῷ ἑνίῳ,
 Τῶν Συμπότων Πατριάρχων.
 Εὐθυμος ἐν τῷ δόξῳ,
 Τὸ τ' Αμάλθειας χίρῳ,
 Εὐφροσύνην τ' ἀνθῶν,
 Τῶν ἡνωθῶν, λάβῃ
 Νυμφῶν θυσίας ἐρεῖδαν.
 Οἷς ὠκεανὸς τὴν νίκην
 Κόμῳ (ὡς) εἰς πλῆθυσιν.
 Ἐσὼ δ' οὐ, μελιθόγγυς δρόσῳ
 Μυῖσι, τέρποντον πόμα,
 Καλοῖς τέρπει, κίμει
 Καὶ ταῖς χάρισιν ἐπιχρῶσι,
 Αἰεὶ τ' ὁθαμνῇ τὴν κέρως
 Εὐφροσύνην τ' ἀνθῶν
 Ἐπί τῃ θεῶν. ὅ τ' Διὸς
 Πατριάρχῳ ἀγγέλλεται
 Περὶ τοῦ θεοῦ τ' ὁ συμπότων
 Χαίρει, τέρποντον κερῶν
 Τῶν ἀνθῶν Εὐφροσύνης.

Tubinga 21. Augusti, Anno 1516.

EPISTOLA CXX.

Petrus Mosellanus Domino Erasmo S.

* **Q**UANTUM tanta mihi à natura infusa est verè
 candidia, Erasme doctissimorum ornatissime, ut
 tibi, iisque similibus, homo omnibus modis tenuis, non
 nisi justa occasione provocatus scribere hætenus sim ausus,
 tamen ut hoc tempore me ipse vincerem, hoc est, fronte
 perfrieta litteras illitteratas Erasmo obtruderem, multa
 sane fuerunt causa. Primum enim laudatissima tua huma-
 nitas, qua etiam absolutissimam istam eruditionem vince-
 re diceris, animam mihi fecit. Deinde velut sponte cur-
 renti calcaria subdidit Richardus Crocus, Britannus;
 juvenis cum imaginibus, tum utriusque lingua litterata-
 ra cognitione non solum in Britannia sua, verum etiam
 Germania nostra maxime clarus, qui in litterariis no-
 stris confabulationibus, quoties tui nominis mentio esset
 facta, (siebat autem saepe) non desistit suadere, hortari,
 ut me tibi insinuarem: neque enim hoc vel tibi fore in-
 gratum, vel mihi pœnitendum; nempe quod te sit huma-
 nior nemo, neque quisquam & τὸ πᾶν magis omnibus
 sit expositus. Aiebat præterea noster Crocus se ita Era-
 smo conjunctum, ut epistola nostra vel hoc nomine locus
 esset futurus istis honoratior, quod à se apportaretur: jam
 tum enim hinc in patriam solvere parabat. His quasi
 stimulis excitatus calamum arripui, hac utenque scri-
 psi, Croco perferenda dedi; qua re si quid est peccatum,
 tuo Croco in nostra culpa ignoscas: is enim huius anda-
 cia mihi auctor fuit (quod Græci dicunt) κορυφαῖον. Tum
 & nostro erga te amoris dabis nonnihil, qui quam sit ma-
 gnus, hoc argumento facile assequi potes, quod dum se
 tibi insinuare pergit, temeritatis personam gerere susti-
 nuit. Postremo si ne hac quidem fecerint satis, ad Theo-
 phrastum confugiam, qui hanc meam (si ita vis) petu-
 lantiam, qua tua amicitia candidatum ago, honestiori in-
 terpretatione palliabit, dicetque apud tuum Plutarchum,
 πάντων μάλιστα δὲν κοινὸς τὸ φίλον εἶναι τὸς φίλους. Sane
 adeo communes mihi tecum amici multi, nec ii gregarii,
 ut in ordinem redigere non possis, imo Capnion ille, Erudi-
 torum ἀλφά, Bilibaldus Pirckheimerus, vir inter doctos
 honoratissimus, Philippus Melanchthon, juvenis vel tuo
 calculo probatissimus, quos omnes si non excludis, & Mo-
 sellanum, illis jam ante non ingratum, in eorum album
 adscribere saltē digneris, qui ut tuarum incubrationum
 sunt studiosissimi, ita & te earum auctorem amare ge-
 stinunt maxime. Bene vale, unicum nostri seculi decus.
 Lipsia, ubi publice utranque linguam pro viribus doce-
 mus, 24. Martii, Anno 1517.

EPI-

An. que vestrum cum his meis litteris Cabalistica nostra da-
1517. re; acceptis tu eis, alterum tibi librum retineto, monu-
menti mei loco, alterum Roffensi nostro diligenter mit-
tito, ut sentiat tua de se commendationis nos minime ob-
litos. Proficiscor peregre ab itinere fessus; quare nunc ad
te nequeo pluribus. Postquam domum rediero, neglecta
resarciam, permittente Deo, qui te felicissimum conservet
opto. Vale feliciter, & hac vota mea cum reverendo E-
piscopo Roffensi communicato. 27. Martii, Anno 1517.

EPISTOLA CXXIV.

Marianus Accardus Erasmo suo S.

* **S**AEPE viricalarum mearum infirmitatis conscius,
vir excellentissime, mortalitatem mei nominis deplora-
vi; videbam non modo post fata Lethæis aquis famam
meam submergi, sed & viventis nomen tenebris involvi,
at penitus incelebre obliterari: ceterum tu fama filium
justa deplorationi mea consulis, qui binis litteris tuis in-
vita prorsus Minerva, fatisque nolentibus, mihi immor-
talitatem infundis: nam si scripta tua, qua mortem ne-
sciunt, mei meminerint, qui de nominis mei immortalita-
te dubitabit? Sed heu tu! multo ambitiosior sum (ut
ingenue fatear) quam vel ego exprimere, aut tu credere
posses: nam nihil magis est in votis, quam quod nostrum
seculi homines ignorarent te eo ingenio esse, quod multum
amicitia tribuas, quodque in amicorum laudibus modum
excedas; Posteritati vero facile impones, qua ut in omni-
bus te verissimum rei litteraria arbitrum agnosces, ita-
que & absque ullo furo amicos laudavisse sibi persuade-
bit. Qua quidem spe allectus, pudorem, quem mihi ele-
gantissima littera tua fecerant, susque deque feci: non
enim inficior quod qui te, meque norunt, illas legentes,
in me, pavonis pennis indutum, graculum inspicient; Po-
steri vero pavonem fuisse asserent, meque à tanto viro
laudatum (ob quod manes mei gestient) felicem judica-
bunt. At igitur tibi gratias immortales immortaliter be-
neficio affectus, quod me ab injuria oblivionis asserueris,
& de honorifica mentione mei, quam in litteris ad Bu-
dæum fecisti, cum potero, libentissime relaturus. Ego ad
presens tot obrutor negotium, Siculæque res adeo me occu-
patum tenent, ut vix respirandi otium mihi sit; cum me
extricare potero, ad vos ibo, ut tertius sim in amicitia
Erasmi & Petri Ægidii, quo mihi nil charius aut opta-
bilius evenire posset. Interim da, quaeso, ad me litteras,
& eas quidem quam longissimas: tua enim quo longiores
eo gratiores, estque illis peculiare, quod nunquam satiant,
occupationesque meas statim elevabunt. Vale, utriusque
lingua facile princeps, meque, ut soles, ama. Petro
Ægidio meo nomine salutem impartire. Ex Bruxellis rap-
tim 1. Aprilis, Anno 1517.

EPISTOLA CXXV.

Joannes Harenaceus Erasmo Rot. S. P. D.

* **S**ACRIS initiatus quidam nomine Sitmon, de fa-
milis honestissimi viri ac Juris periti Gasparis Hal-
mali, Tribuni Antuerpiensis, hospitio nostro utebatur
in jejuniis nocte una. Mane interrogatus à me de Erasmo,
(de viris enim eruditis mihi fere primus est sermo) re-
spondit, Erasmus perbene agere, atque Antuerpiæ mo-
rari cum Petro Ægidio, prudentissimo viro, ac Scriba
civitatis primario, & addidit: Nōs, inquit, sæpe lo-
quimur cum eo familiariter, interdum in domo no-
stra, interdum in hospitio suo, atque etiam interdum
alibi. Quaeso, inquam, cum opportunum fuerit, saluta-
eum nomine meo, atque, si videbitur, his verbis:
Quidam Carusensis, de domo Capella, salutem te, E-
rasme, quia diligit te; & rogat obnixè, si habueris
illac iter aliquando, ut in domum Capella digneris di-
vertere, & fratres tui amantissimos invisere. Hac fuit
salutatio mea, Erasme doctissime, qua si plus satis teme-
raria visa fuerit, precamur humanitatem tuam, ut id
amori tribuas; aliter enim te sollicitare non debeo: nam
præclara studia tua non ignoramus. Interim vero nos, de

A te bene sentiendo, bene loquendo, bene ominando, bene
precando (ut hæcenus fecimus) amicitia partes tuebimur.
Vale, decus atatis nostra dulcissimum, & nos (si fieri potest)
dilige, quia nos te diligimus. In domo Capellæ diva Ma-
riæ prope Angiam 6. Aprilis, Anno 1517.

EPISTOLA CXXVI.

Erasmus Badio suo S. D.

* **V**TINAM, mi Badi, fuisset tibi copia formula-
rum Græcarum! Nunc capitis periculo Basi-
leam adire conor†: neque enim edi potest Novum Te-
stamentum, nisi coram adsim. Seribunt ad me opti-
mi fratres Amorbachii, Joannem, cognomento Par-
vum, nescio quid minari, sese excusurum Opera
Hieronymi, contempto summi Pontificis interdicto, imo
neglecta omni humanitate: videat etiam atque etiam,
ne dum aliis studio nocere parat, sibi ipsi noxam ac-
cerfat. Non dubito quin tibi sit cum homine familia-
ritas; oro ut à tam inhumano facto coerceas. Cura
ut Budæus & Faber suas recipiant litteras. Bene vale.
Lovanio 17. Aprilis, Anno 1517.

EPISTOLA CXXVII.

Erasmus Guilielmo Neseno suo S. D.

* **Q**UID tibi cum Roma, præsertim sub æstatem?
Ego Basilea sum usque ad hyemem acturus, si
modo liceat irrumpere. Joannes Smith repetit suam An-
gliam, ita volente matercula, quæ filium non pu-
tat incolumem, nisi videat eum in Britannia. Is victu-
rus est apud Thomam Morum. Ac Morus ipse totus est
aulicus, Regi semper assistens, cui est à Secretis. Pa-
cam plane triumphat. Rex misit mihi dono sexaginta
angelatos, deferens sacerdotium centum marcarum,
sed negat se nisi præsentem collaturum. Glareanum opi-
nor jam abiisse. Quod si forte adsit, hominem meis
verbis saluta diligenter. Bene vale. Lovanio 17. Apri-
lis, Anno 1517.

EPISTOLA CXXVIII.

Erasmus Petro Viterio suo S. D.

* **M**IROR, Thomam Grejum sine tuis ad me lit-
teris isthinc abiisse. Is nunc apud nos est Lova-
nis, sed brevi rediturus in Angliam. Nos Basileam a-
volamus, edituri quædam, quæ sine nobis edi non pos-
sunt. Cura interim ut valeas, Petre charissime. Salu-
tat te Grejus. Lovanio 17. Aprilis, Anno 1517.

EPISTOLA CXXIX.

Domino Erasmo Rot. patrono suo, Cornelius
Battus S. P. D.

* **Q**UVM multas difficultates nostras, colendissime Do-
mine Erasme, cognoverim, & ex nullis (proh dolor!)
nostris meritis, verum ex pietate & recordatione Jacobi
Batti, patris nostri, amici tui (dum vixit) non infimi,
tum viris illustribus nos tuis scriptis commendando,
tum etiam suadendo largiendoque pro virili succurreris,
status ad te nostri transcriptionem, grati animi significa-
tionis faciunda causa, assumptam boni te quoque consultu-
rum, nec quem semel tuendum susceperis relinquitur con-
fido. Imprimis acceptas abs te Londino epistolas secun-
dum superscriptionis indicium reddidi ad Joannem Reu-
chlinum per Franciscum bibliopolam reddendas curavi.
Joannes Borsalus tuus per commendationem tuam nobis
benefecit. Princeps Veriensis ne obulum quidem dedit,
sed tamen ab ejus beneficentia animum non reposui. Qua-
re eodem tempore desperatū rebus meis apud Verienses
suasū cujusdam Joannis Brechtii, Ludimagistri Antuer-
piensis, fautoris nostri, Groningam, partem Frisæ, me-
liore tamen consilio atque fortuna quam olim Angliam
peti-

†Scribe, cogor. *Locus mire depravatus ac mutilus, qui sic re-
stituendus videtur ex sequenti epistola, Ego Lovanii sum usque
ad hyemem acturus, Basileam dein avolaturus, &c.

An. petivi, acceptis à prædicto viro commendatis ad quos-
 1517. dam Groningenses, ubi acceptus in hypodidascalum
 schola, victum & cultum facile mihi possum conquirere.
 Cohabito enim viro patrio, qui mihi ob privatam insti-
 tutionem filiorum suorum victum tribuit; pretium insu-
 per docendi à juventute Groningensi septima classis re-
 cipio, quod fero in cultum abis, quare nec spes est ma-
 gni peculii reponendi. Proinde magnam promotionem
 non exprecor, nisi fortassis nudum sacerdotium, ter-
 tium itaque annum hoc pacto in Frisia traduco. Hinc
 est, optime patrone, quod te maximopere oratum velim,
 si quoquam me istic commode absque dispendio tuo promo-
 vere posses, (scis enim quid possim, & quibus rebus sim
 idoneus) litteras ad me dare ne graveris. Si enim ti-
 bi placuerit, istus redibo, eo quidem libentius, quod te
 in Brabantia meo natali solo velle permanere audive-
 rim, simul quod de futuro apud nos bello incerti sumus.
 Sin autem manendum censeas, scribere tamen aliquid
 Batto tuo ne omittas, quæso: erunt enim mihi litteræ
 tuæ multis aureis gratiores: per hoc enim me felicem,
 & te pristina amicitia satisfecisse existimabo. Litteras
 quoque si quas scripseris, apud Franciscum bibliopolum
 Antuerpiensem reponas: ego enim disposui, ut Paulus
 bibliopola, qui has præsentis Francisco reddidit, ab eo
 litteras ad me tuas repetat & ad me perferat. Super-
 est ergo ut pro omnibus istis beneficiis gratias agam &
 nam referre in præsentiarum, quod mihi molestissimum
 est, non suppetit: quid ergo? si enim spondeam me lau-
 dum tuatum fore buccinatorem, indignus est præco, &
 toti mundo jam clarus habebis. Hominis tamen grati
 officio functus, collata in me beneficia predicare nun-
 quam cessabo, quod Ja. Battum parentem meum sic in
 vita dilexeris, ut illo mortuo omnia beneficia in me ejus
 filium nulla ob debita, sed tum propter Deum, & hu-
 mana conditionis miserationem, tum etiam propter mu-
 tui quondam inter vos amoris recordationem, tam li-
 beraliter contuleris, ut nihil unquam in patrem libe-
 ralius. Testes sunt Lovanienses aureorum mihi abs te
 tam liberaliter donatorum, & me insaniam quadam in
 Angliam venientem quam non repuleris, imo quod bo-
 no viatico litteris multis remiseras, non astinet dicere,
 cum sciam eam beneficiorum commemorationem tibi sa-
 tis esse odiosam, & magis gaudere conscientia benefacto-
 rum. Quare pro omnibus istis beneficiis Deum Opt.
 Max. pro felici successu tuo, longæva vita, qua pluribus
 prodesse potes, superatione amulorum tuorum (licet in-
 dignus peccator) quamdiu hi mihi patebunt oculi, depre-
 cari non obliviscar. Vale. Ex Groninga 22. Aprilis,
 Anno 1517.

EPISTOLA CXXX.

Reverendo in Christo Patri, D. Marco Mufuro,
 Archiepiscopo Mononasiensi dignissimo,
 Nicolaus Sagundinus S. D.

* **M**AXIMO tenebar desiderio, Præsul longe omnium
 doctissime, tuas accipiendi litteras, quibus meis
 quarto (ni fallor) Idus Augusti proxime decursi ad te
 vicinque exaratis te respondurum, ut mihi persuade-
 ret, faciebat vel summus in te meus amor, perpetuus-
 que cultus, & observantia, vel tua in me pariter non
 mediocris benevolentia, singularisque benignitas. Qui-
 bus quidem tuis felicissimis litteris cave credas in his
 temporibus jucundius quicquam, optatius, honestiusve
 accidere potuisse. Verum dum meam me spem frustra-
 tam esse dolerem, dum multa ipse mecum tacitus ani-
 mo volutarem, ecce ex litteris meorum Venetiis ad
 me datis factus sum certior, te nuperrime à sanctissi-
 mo Domino nostro Leone Pontif. Max. Venetiis Ro-
 mam honorificentissime accersitum; Archiepiscopumque
 (ut ajunt) Mononasiensem auspiciatissime creatum de-
 claratumque esse. Quo nuntio pro eo ac debui sane
 quam sum gavisus, non tam quod te nova ista ampla-
 que omnino dignitate auctum sentiam, qua jampridem
 suavissimis tuis moribus, doctrina tua, faciundique ra-

Arisima, sapientiaque ista tua, prudentia, integritate
 incomparabili præditus, merito dignissimus habitus in-
 dicatusque es, quam quod omnibus optimarum littera-
 rum studiosis optime consultum intellego, qui quidem per
 te in eo dignitatis gradu constitutum, apudque Pontif.
 Max. tuo merito pollentem, Camænas iam alto hac tem-
 pestate dejectas culmine, tam misere deturbatas, in suam
 pristinam celsitudinem tranquillitatemque sublevatum
 deductumque iri non dubitabunt. Quo fit ut magnam
 in spem adducar, ut credam futurum, quod cum stu-
 diosi omnes aliquid bonis litteris habitum esse honoris
 emolumentique, Mæcenatesque alicubi reperiri rescive-
 rint, multos subinde fore Marones. Gaudeo itaque
 mihi, ac vere & ex animo tibi gratulor, optoque mu-
 nus istud tali auspicio tibi feliciter delatum esse, ut
 ad supremam usque dignitatem gradus sit cum luculen-
 tissimo tui nominis splendore, optimarumque litterarum
 singulari illustratione, amicorum & clientum, quorum
 de grege & numero sum, perpetua jucunditate. Ve-
 rum, scire te cupio, Præsul clementissime, quod etsi ni-
 hil mihi accidere potest jucundius, quam te florentem au-
 dire, quam te meritissimam fecundissimamque tua stre-
 nuissima agricolationis excipere messem, postque tot tur-
 bulentas procellas fluctuumque agitationes portam tran-
 quillum & quietum subisse; nihilominus non possum non
 vehementer excruciar, Venetam juventutem, bonarum
 litterarum amore flagrantem, quam tuis nectareis epu-
 lis quotidie opipare pascere solebas, ex tuis totam depen-
 dentem nutibus, & tanquam alterum Demosthenem,
 Ciceronemque, colentem & adorantem, te tanto ac ta-
 li viro, nostri seculi fulgentissimo ornamento, tam im-
 portune privari, orbarique. Reliquisti tamen Vene-
 tiis prædium omnino ferax & fertile, in quo aliquot
 felicissime tuis sanctissimis exculta manibus insurgebant
 planta, futura aliquando inclita Reipublica Venetæ ti-
 bique usui, fructui, atque honestamento: qua tali de-
 ficiuta orbataque colono, nescio an algifica sydera ni-
 mios æstus descendentes* superne subitos imbres timere co-
 gantur. Me miserum! qui tali ero privatus solatio,
 arbatuque lumine, sine quo ut cecitiam, deliremque,
 erit necesse. Sed mihi non perexigua restat spes, qua
 nonnihil me consolatur & recreat, te scilicet, superis
 juvantibus, Romæ videre, te presentem affari, ac
 tua dignissima frui consuetudine, & tanquam affectam
 tuum numen sequi & adorare: Romam enim adire jam-
 diu mihi insedit animo; nunc vero tui visendi ado-
 randique gratia titillat & ardet. Et de his hætenus.
 Nos vero adhuc Britannicum calcamus solum, tantis-
 perque calcabimus, donec expectatissima in patriam re-
 deundi venia ab illustrissimo Senatu nobis decernatur.
 Sed ardet (crede mihi) jam animus in patriam re-
 dire: non enim possum tam diu charissimorum meorum
 dulcissimamque patriam jucundissimo carere conspectu. In-
 terim tamen pro virili nostra curabimus, ne dies ullus
 Musis vacuus dilabatur: Erasmus enim sæpe conve-
 nimus: qui accersitus (ut arbitror) ab hoc divinisimo
 Rege, omni virtutum genere modis omnibus cumulatis-
 simo, nuperrime huc accessit, apud quem non mediocre
 fortunam eum habiturum confido: nosti enim eum tu,
 Antistes doctissime, quam sit dignissimus omnibus fortu-
 nis, qua tribui possunt homini: nosti exactissimam emun-
 tissimamque utriusque lingua doctrinam ejus: non es præ-
 terea ignarus, quam totus illum suspiciat & admiretur
 orbis: cui quidem felicem istam tuam ad Archiepiscopa-
 tum promotionem notam esse volui. Exhilaratus est conti-
 nuo vir humanissimus, & tuo felici successu quam ma-
 xime est lætatus: aderat enim tunc Thomas Morus,
 unus ex primariis Londini civibus, vere optimorum mo-
 rum insigne exemplar, tui nominis amantissimus, cu-
 jus celeberrimum nomen non dubito ad aures tuas ante-
 hac advolasse: quo viro (crede mihi) nihil in vita ex-
 cogitari vel inquiri potest jucundius, suavius, atque le-
 pidius; cujus mirificam in scribendo elegantiam ora-
 Tom. III. liii i tio-

* Sic reposuimus, cum in MS. discendens perperam scriptum
 esset.

Ad. tionis, *stratagemam*, *delectum* verborum, *sententiarum* que retunditatem, non minus omnes pleno ore apprimere laudant & extollant, quam ingenii acumen, Latini- que sermonis persilem omni candore, festivitate, ac- tiva, facilitateque refertam, summopere admirantur: totum enim me, Presul benignissime, tali viro dedi, per- petuoque dicavi, totum me ei addixi, insinnavique: in cuius mellitissima consuetudine tanquam in amenissi- mo diversorio sepe acquiescere soleo: illeque, qua est humanitate vir, perbenigne amanterque me videt & excipit; quo fit ut nunquam eum conveniam, quin me doctiorem suique amantiorem dimittat. Qui quidem vir doctissimus feliciter unspicata ista tua dignitate tibi vehementer gratulatur. Reliquum vero mihi videtur esse, ut te quam maxime possum rogem, obsecremque, ut me divinus istis tuis litteris dignum esse velis, quod quidem si abs te impetraro, omnium felicissimum me esse existimabo. Vale, & gaude, doctissimorum hominum iubar praeclarissimum, & Nicolai tui ineptias aequo ani- mo lege, meque in perpetuum tibi commendatum habe. Londino 22. Aprilis, Anno 1517.

EPISTOLA CXXXI.

Cuthbertus Tunstallus Erasmo Rot. S. P. D.

* **B**INAS abs te litteras accepi, mi Erasme, qua- rum utrisque me hortaris, ut ad Budæum scri- bam, id quod jamdudum in medio negotiorum tumultu feci: partim ut eruditi viri gratiam inirem, par- tim ut tuam liberarem fidem. Sed tu fortasse pollici- tus es, me soluturum aureos, at ego vix asses nume- ravi; sed boni consulat oportet, quandoquidem aliud nummorum genus in arca non erat, unde promerem. Atque ideo futurum prospicio, ut fides apud Budæum tua labefacteretur prorsus, cuius expectationem tuis ex- citatis litteris tantopere sum frustratus. Verum ἐλπίς φεύγει θάλασσαν ὡς ὕδα. Hoc in admonitionis peri- culo, nec te sponforem, ubi nihil opus est, ingeres, & discas tandem parcus de amicis predicare. Poste- rioribus vero litteris quid consulem rogas de profes- sione tua in Galliam, ubi nescio quid nova spei tibi, ut scribis, affulsit, qua de re de industria disculi rescri- bere, ut meam tibi coram dicerem sententiam: ve- rum, tu hinc pridie discesseras, quam ego huc veni; ubi triginta jam dies propter Paschatis solemnitatem mansimus, subinde aliquin mansionem mutaturi, nam nunc motoriam agimus comœdiam, non, ut soleamus, statariam, cum essemus Bruxellæ. Ignosces itaque quod de meo adventu nihil te admonuerim, qui certe mihi ipsi non ante illum diem notus est, quo jussus eras huc concedere. Statim ut ex equo descendi, cuidam ex ministris dedi negotium, ut te tota requireret urbe, nec nisi invento rediret: is mihi ab Egídio nostro renuntiavit, id quod agre tuli, te pridie illius diei ab- iisse, brevi tamen, ut sperabatur, rediturum. Sex- to post die a mercatoribus nostratibus audio trajecisse te in Britanniam, visumque ab his Doveriæ statim ut è navis descenderas in litus. Sublata igitur spe tui bre- vi conveniendi, quod presens dicere constitueram, ab- senti nunc significabo. Ego, mi Erasme, tui rebus non minus consultum quam meis ipsis capio, & si qua of- feretur conditio te digna, non negligendam putarem. Sed per Deum immortalem! qua tibi solida spes in Gal- lia potest esse, quando humaniores sectantes litteras in- digena ipsi vix illic Mœcenates inveniunt, quod Bu- dæus ipse, patria sua decus, in suis commentationi- bus non parum deflet. Illic militia magno est in hono- re; cuius apud Gallos (ut nunc sunt mores, si fama fi- des est habenda) scitum quoddam est, vel nescire litte- ras, vel ne lingua quam manu promptior videatur mili- tia deditus, eas dissimulatione premere. Theologia ve- ro illic Sorbonica quanti eruditos faciat, scis ipse. At amicus ad te Regis jussu scripsit. Quæso, plus ne in apud Galliæ Regem potest, quam possit quidam, cuius non succurris nomen, ὁ δὲ τῷ ᾧ Βασιλεῖ, οὐδὲν ἔτι λέγει.

A Ex litteris tuis non savi intelligere potui, quo firmamen- to spes invitatur illa. Subvereor ne amici in Gallia vi- dendi tui cupidi, quo magis te alliciant, regium am- plificaverint jussu in scribendo, fecerintque elephan- tum ex culico. Illud præterea mecum reputo, sepe au- divi abs te calum illud Gallicum quantumvis mite tua tamen valetudini contrarium & infestum esse; & nunc hac ætate regioni te committes, quam in flore ju- ventutis vix ferre potuisti? Satis esse puto vel natali solo, vel alio non minus assuetudine placido, quod re- liquum est ætatis commode transigere, quam cum offensio- ne valetudinis peregrinantem novas spes sectari: nam Era- smo nec amici, nec pecunia deesse potest. Habes meam sententiam, quam coram pluribus verbis dixissem, sed quia nunc sum paululum occupator, vel Laconice mi- hi scribendum putavi, ne consulenti amicum silens vi- dear negligere. Vale. Antuerpia 22. Aprilis, Anno 1517.

EPISTOLA CXXXII.

Erasmus Petro Ammonio suo S. D.

* **M**ISISTI tandem unam aut alteram schedam: cum tot prolixas epistolas scripserim Ammonio. Nec epistolam Cardinalis ad me, tradidisti puero. Quod si tu Ammonio tui gloriæ tantopere invides, quid me rogas ut illius gloriæ consulam? Et nescio quas injurias in tuis litteris inculcas: ut paucis agam, plane hac in parte, Ammonio ingenium in te deside- ro. Deinde cum tuam obsignasses epistolam, dispen- sationis exemplar puero apertum tradidisti. O men- tem Ammonio dignam! Bene vale. Lovanio 23. Apri- lis, Anno 1517.

EPISTOLA CXXXIII.

Joanni Fischero, Episcopo Raffenst, Erasmus Roterodamus S. P.

* **R**EVERENDE Pater, animum istum tuum tam germane Christianum tibi pariter ac nobis gra- tulator, atque ut eo quam diutissime frui liceat opto. Expectabam tuum de Renchlini libello iudicium; sed video te rebus magis seriis addictum. Colonia pugna ea diabolica magis ac magis incrudescit. Res utrinque dentata charta agitur. Et hos tumultus cient in orbe Christiano Cucullati Sycophantæ, qui Euangelicæ do- ctrinæ præcones haberi volunt. Bene vale. Lovanio 23. Aprilis, Anno 1517.

EPISTOLA CXXXIV.

Beatus Rhenanus Erasmo Rot. S. D. P.

* **R**EDDIDIT mihi Bruno litteras tuas in die Para- sceves. Non est cur agre feras editum hic Theodo- ri primum*: adulorati id libelli quidam impressor Lo- vanio veniens, ut venderet, & nisi donato Novo Instru- mento sibi comparasset Frobenius, ab alio quopiam fuis- set excusus, nam ambiebant multi. Mitte tu si quid præterea Thodoricum habes quod sit versum; impri- metur id quamprimum. Lachneri mentem Nefenus i- bi scriptis ex Francofordia litteris exposuit. Quicquid miseris sive tuum, sive alienum, elucubratum, ca- stigatum, versum, suscipient isti, gratissimosque se de- monstrabunt. Inter Frobenium & me propemodum bel- lum fuit, dum do operam, ut tuum Bellum seorsim ty- pis excudatur. Venit in ades meas anhelus Frobenius, rogans ac obsecrans, ut paucillum illi praberem excu- dendum, ne jam de Copia commentariis ferriari cog- retur, dum redit ex Francofordia Lachnerus. Est au- tem hic mos ejus, tam demum exemplar venire postula- tum, cum jam nihil superest quod operentur opera. Pro- tuli Silenos tuos, accepit. Veni in officinam postera tu- ce, Deum immortalem! quam ibi indigne de se & me com-

* Subaudi librum, scil. de Arte Grammatica, de quo inf. pag. 1617. B.

conquerentem audivi. Videri se ex ista scilicet typographorum nota, qui vernaculus cantuunculas imprimunt, non se curare id genus libellulos, in ipsum me parum amice consulere, qui pagellas, non grandia volumina praberem. Commovit me non mediocriter hac sua tragœdia Frobenius, tamen quando tua res, imo studioforum potius agebatur, meipsum cohibui, & nunc precibus, nunc minus, nunc blanditiis vix tandem effecti, ut Bellum & Scarabeus itidem imprimerentur. Timent ne Proverbiis hac editio sit nocitura. Dicit non potest, quam ament volumina prœgrandia: proinde facile poterunt adduci, ut Coelium imprimerent. Commendaverat nondum visum hic Coelii Opus Jo. Oecolampadius; posteaquam adlatum fuit, paucis ego multiplicandum exemplaribus suasi. Illi meo suum & suorum consilium anteposuerunt. Placebat hoc nomine Coelius, quia erat summarius. Nihil aliud cogitat Lachnerus quam Summas, Gabrieles, Seieras, Bruliferos. Hac æstate vult in officina Frobeniana solennem quandam (sic enim titulus est) edi compilationem cujusdam Alvari, Hispani, penitentiarii Pontificii, de potestate Papa & Cardinalium, nescio quid sit futurum: edetur & Chrysostomus, sed minutis illis formulis, quibus Hieronymianos commentarios impresserunt. O rem indignam! Exerces hic quoque ludum tuum fortuna, quemadmodum in reliquis mortalium rebus; impostorum, nebulonum, fucorum libri felicissime excuduntur, Eruditorum neglectissime; quasi vero non satis sit, quantum ad vite conditionem attinet, hos ut plurimum inferiores esse, at istos ubique prosperrimos, nisi in litterariis quoque monumentis tuam tyrannidem post fata sentire cogantur. Commentarii tui de Copia sunt satis nitide excusæ, præfui illis mea pomeridiana deambulatione, qua Frobenianam officinam interdum inviso. Habet castigatorem non indoctum, qui se & moneri patiatur, & quod minus intelligit, ex Fabritio, Brunone, aut me, non gravatim discere laborat. Glareanus ante Cal. Junias in Galliam se conferet: habebit annue centum & quinquaginta francos. Evenit in illo, quod tu semper eventuram dicebas; totus humanus factus est, benignus, mitis, & in dies magis ac magis. Non puduit illum interim me crebro consulere, si quid incidisset vel historicum, vel grammaticum, quod non teneret; quin Wimphelingum, nuper laceffentem, magno animo, & vere Christiano, contempsit. Edentur statim Fabritii nostri Capitonis in linguam Hebraicam Institutiones, vel Lucianica tua hic edi, scribe istu te id cupere. Berus adest Tannis. Commenda me tuis amicis. Bene vale, mi pater amande, ac observande præceptor. Ex Basilea 24. Aprilis, Anno 1517. Saluus sit Joannes Smith.

EPISTOLA CXXXV.

Erasmus Rogerio suo S. D.

* **Q**UOD nihil ex tuis schedis adperferis, habeo gratiam. Quod præcipuum dialogum suppresseris, ipse tuæ gloriæ videris invidere: nam tuo nomine parabam hoc quicquid est libelli edere. Epistola tua, licet perbrevis, admodum placuit. Perge ac vale. Lovanio 24. Aprilis, Anno 1517.

EPISTOLA CXXXVI.

Henricus Stromerus Medicus Domino Erasmo S.

* **D**OCTISSIME & eloquentissime domine Erasme, lator presentium dominus Richardus Crocus, tui honoris diligens praco, effecit, ut meis ineptiis tuis delicatissimis auribus obstreperem. Tua dignationi ante Cal. Januariæ scripseram, Rever. Archiepiscopum Maguntinensem, dominum meum clementissimum, ardentem desiderare tuam & amicitiam & præsentiam, & pleraque alia, qua subita latoris abitis scribere prohibebat: supplico tibi, prioribus litteris respondeas, qua re domino meo, & mihi rem gratissimam facies. Alia scriben-

A da tecum crocitabat Crocus. Vale, totius orbis lumen. Anno Francofordia 30. Aprilis, non finiente Croco ut plura scriberem, Anno 1517.

EPISTOLA CXXXVII.

Henricus Bovillus Erasmo S.

* **A**PAGE, obsecro, nihil quicquam absurdius audia vi, avertat à me Deus hanc infamiam; ut nolum esse editam meam epistolam, licet non bene Latinam, nec tam diligenter ut vellem conscriptam, cui tu perlonga nec minus amica, tum omnium judicio non solum acutissima, sed etiam elegantissima, responderis. Adeo (ut vere dicam) non displicuit, præceptor doctissime, ut magna mearum fortuneularum parte, tale quidpiam emissem; quod & factum demonstrassem, si facultas voluntati non defuisset: quoniam mirabar potius generositatem seculis inauditam, ac raram quandam modestiam tuam, qui non dedignareris tui nominis claritatem simul ac immortalitatem mihi licet obscurissimo communicare, tum qui meas tenebras tuo splendore velles illustrare. Nam reputanti mihi pertenuem istam eruditionis umbram, ad quam unius propemodum oculi per minutiores istas Græcicas litteras, & sanitatis jactura perveni, & mirabilem illam disciplinarum omnium Cyclopadiam, quam tu jam olim absolvisti, id mihi videor tibi collatum, quod ad ingentem Oceanum perexiguus quidam rivulus. Sed hoc mendacium ab invidulo quopiam est confictum, quem male habet tantum honoris mihi contigisse. Sunt nonnulli, qui magnâ voluptate mentiuntur, licet inde nihil commodi consequantur. Sunt & alii, qui invidia moti detrahunt. Sed scio te prudentiorem, quam ut illis credas, stabiliorem, quam ut istis moveare. Numquam quis hoc corniculum meum à te separabit. Nihil mihi quotidie magis est in votis, quam ut contingat fortuna, per quam possim ostendere, qualem erga te geram animum. Aegritudo lente minuitur, & qua tam celeriter & absque deliberatione invasit, nunc magno quodam consilio, an sit adhuc me relicta, deliberat. Vale, rarissimum Musarum decus. Ex Cantabrigia 5. Maji, Anno 1517. Bovillus tuus discipulus.

EPISTOLA CXXXVIII.

Beatus Rhenanus Erasmo Roterodamo S. D.

* **C**VM accepissem, Joannem Wilerium, civem Basiliensem, in Angliam natum, ex patre tamen Germano, Antuerpiam profecturum, non potui committere, ut me ad te vacuum litteris discederet: nam quod proximis litteris ambigue ad te perscripsi, nunc certius aliquanto eloquar. Imprimatur Chrysostomus minutis illis formulis, idque gemino prælo. Præterea De homine Galeotti Harmientis opusculum, duobus itidem prælis exciditur. Alvari solennis compilatio (sic videtur) in spongiam incubuit. Expectantur in dies magni tuarum Lucubrationum fascies, qui ut primum adlati fuerint, omnibus posthabitis, nihil nisi Erasmicum Frobeniana excidet officina. Mirantur te nihil dum misisse. Putant tamen in itinere esse bajulum. Monui Berum ut scriberet. Fabritius noster Capito nunc Rectorem agit hujus Academia; scribet & is ad te. Doluimus omnes, jam tertio quosdam male feriatis nomen tuum suis ineptiis passim infernisse, de novis Obscurorum Virorum Epistolis loquor: si illis insanire libet hanc insaniam, nullius admisceant nomen. Credimus te jamdudum Copiam, hic impressam, cum litteris nostris ex Colonia accepisse. Commendari se tibi jussit Lachnerus. Pollicetur erga tuos labores se gratum fore. De recognoscendis divi Augustini Operibus, ad proximum Septembrem aliquid accipies: nam Francfordiæ cum Combergio Norinbergeni super hac re conferet. Paraphrasis Apostolicarum Epistolarum tua cupidissime expectatur; sed & De componendis Epistolis Opus, & Antibarbaros, nec non Copiam retextam & auctam, omnes desiderant studiosi.

Tom. III. li ii i 2 Tho.

An. Thomas Greyus, Anglus, nuper me per litteras consuluit, sit-ne sibi huc aduolandum, si bellum inter Gallos & Anglos, seu Britannos, incidas. Ego meam illi mentem per Glareanum indicabo, qui nunc in patria corpus balneum curat, ut hoc mense nitidus in Galliam proficiatur. Adibit te mox à Parisiis ubilibet, siue Antuerpiæ, siue Bruxellæ, siue Brugis, agentem. Exemplum Epistola Francisci Julii Calvi, bibliopola Ticinensis, ad Jo. Frobenium his inclusum habes. Optime vale, mi pater amande & observande preceptor. Saluum sit Jo. Smith, Anglus. Basilea 10. Maji, Anno 1517.

EPISTOLA CXXXIX.

Ludovicus Berus Domino Erasmo S. P. D.

* LITTERAE tuae, tertio Idus Martias ad me data, Lepidissima quidem & tui erga me amoris plane indices, optime Erasme, supra quam dici possit me oblectantes, in me concitarunt incredibile & impatiens desiderium tui, ut quem te, virum in bonis litteris absolutissimum, preceptorem meum, praesentem (proh pudor!) minus colui, jam ex imo pectoris absentem ingemiscam: in qua tamen meo infortunio (vera amicitia ratione habita) non parum consolor felici tuo successu, qui maxime pollicitus invitaris a Rege Francorum, a plurimis Pontificibus, à Cardinali Toletano, ab Anglis & aliis Principibus. Sed utinam illis omnibus relictis (modo id tuo commodo fiat) ad nos Basileam revertaris! ubi licet non satis digna pro meritis tuis fortuna jam offeratur; non deerit tamen, ut ipse nosti, pro tua dignitatis statu conditio (in loco salubri & amantissimo) honesta, intacta, secuta, quieta, latissima, qualem Musa maximopere exoptant. Tanto tui desiderio afficitur Joannes Frobenius, hospes tuus, vir summa integritate, ut frequentius ad me dixerit, se ad vitam suam tibi in annos singulos daturum centum Aureos, si huc revertaris, apud eum mansurus. Et quod ad me attinet, omnem meam fortunam, quantulacunque est, & meipsum, tua excellentia offero, devoveo ac dedo. Erunt & alii, qui multa te & benevolentia & beneficentia prosequantur, ut nihil hic defuturum sperem, quod ad litterarum studia, & vitam in utroque homine beatam sis desideraturus. Tua igitur fuerit humanitatis, ut nobis tandem significes, an de tuo ad nos reditu spei quippiam sit reliquum; & si qua in re tua dominationi gratificari possim, modo id rescivero, factum puta. Quod autem ad Germaniae superioris statum attinet, belli gravioris principium exoriri videtur, inter Franciscum de Sickinghen quendam, & civitates Imperiales, nisi Caesaris interventu res sopiatur. Ceterum magna & gravis apud nos est vini, frumenti, & omnium prope rerum ad victum humanum attinentium, caritas, & (ad hominum malitiam reprimendam) longe adhuc major imminere videtur, cum alio multiplici divino flagello, nisi oculis misericordia nos respiciat Deus Opt. Max. cujus miserationes super omnia opera ejus. Glareanus noster, & alii multi adolescentes Helvetii, ad Universitatem Parisiorum jam proficiunt, ibi stipendiis regis mantenendi. Reverendissimus dominus Basiliensis, tua erga eum salutatione, misque ad me litteris exhilaratus, jussit ut ejus nomine rursus te plurima salute impartirer. Si quid aliud dignum, quod ad te scribatur, occurrerit, praestantiam tuam reddam certiore. Interim cum facie ad faciem te videre non liceat, doctis & praestantibus Lucubrationibus tuis lectitandum intima praecordia, cum exquisitissima doctrina tua, assidue contemplantur. Vale, praestantissime virorum semper felix. Ex adibus nostris, Basilea 11. Maji, Anno 1517.

EPISTOLA CXL.

Guido Morillonus Domino Erasmo S.

* HELENA suo obligit Paridi; uxorem duxi, mi domine, quam nunc tibi veluti depingerem, nisi se huc brevi venturum sperarem, & ob id eam tibi ostem-

A farum. Quo vultu legit litteras tuas D. Cancellarius, quo in te sit animo, ex litteris Theologi nostri cognosces. Omnes, qui tibi bene capiunt, in eo sunt, ut te statim huc conferas, antequam Cancellarius ipse iter in Hispanias aggrediatur. Rogo, mi domine, ut hac in re amicum te exorabilem praebeas. Cetera coram, qui in rem tuam esse possunt, melius audies. Uxor me lectum sine sine vocat. Vale, mi domine. Gandavo 5. Junii, Anno 1517. Petro Aegidio, humanissimo hostiti tuo, ego & uxor salutem plenis faucibus propinamus.

EPISTOLA CXLI.

Baptista Egnatius Erasmo suo S.

B * VALRICVS Huttenus, vir, quantum ex ejus uno congressu conjicere licuit, cum moribus, tum litteris ornatissimus, ut Erasmi discipulum agnoscat, à te mihi salutem dixit. Eum ego, ut par erat, primum tuo nomine suavissime complexus sum, mox virtus, suavitatisque ejus effecit, ut non minus ille mihi sua quam tua commendatione gratus, jucundusque foret. Referebat autem ille summa cum amoris erga te testificatione cum alia, tum illud, Principi Carolo amplissimo preceptorem Erasmus evocatum esse, conditione honestissima: qua sane res quantam mihi voluptatem attulerit, oratione haud facile assequar: cogitabam enim mecum non id, quod vulgus fere solet, magnas te ex ea institutione dignitates opesque consequi posse, quas tu semper magno erectoque animo contempsisti; sed Principem in terris clarissimum facile tua disciplina ac praeceptione ita institui, erudiri, ut dignus ille tantarum rerum imperitque successione evadat: qui regni tam opulenti vires & consilia à bellis jam plusquam civilibus ad iusta in impium hostem arma convertat; qui litteras literatosque omnes, & amet, & foveat. Neque vero dubito eam esse in Rege tuo indolem, ut si veltantillum adnitare, non late omnia cumulatissime praestet; & te ea prudentia, eo rerum usu praeditum esse intelligo, ut non tam privatum commodum tuum, quam publicum bonum secutus sis. Admitte igitur, Erasme charissime, ut pro ea auctoritate, quam tibi jam amplissimam merito comparasti, proque ea hominum de te opinione, quam ingentem excitasti, ut dignum illum te, dignum Christiano nomine, dignum majoribus suis, nobis reddas: ut gratulari avus Maximilianus jure id habeat, quod de Philippo, Macedonum Rege, memoria proditum est, ὡς τε ποτὶ τοῖς θεοῖς χάρις αὐτὸς ἀνέχῃ, ἐχέτω καὶ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ ὁ παῖς, ὡς καὶ τὸ κατὰ τὴν οὐκ ἡλικίαν κάρολον γεγονέναι. Ceterum de his aliis. Nunc ad epistolam tuam mihi jam pridem ab te redditam venio. Scribis te audisse Aldo me in re literaria juvanda successorem esse factum, tanto eo meliorem, ut ille per se optimus, mecum collatus, parum probari possit. Ego, Erasme charissime, nec eam agnosco laudem, qua cum aliene fama detrimento mihi tribuatur, nec tantum mihi unquam arrogem, ut Aldo me parem, nedum superiorem, esse putem. Nam ut alia taceam, quis Aldi industriam, patientiam, vigilias aequat, quis ardorem litteraria rei juvanda amuletur? Ceterum tacite tibi ignasco homini mei amantissimo, si & κατὰ τὸ εὖ καὶ ἀξίαν φασὶ benevolentissimo. Ego vero nec id oneris interim susciperem. Paucula tantum attigi, magis in eam spem ut te aliosque tui simillimos excitarem, quam ut ego id polliceri de me ausim. Et alioqui res est cum eo mancipio, qui, ut modeste tecum agam, rem privatam magis quam publicam curet; cujusque ego facilius opes ac fortunam quam gratum aut benevolum in doctos homines animum probarim. Quod si mihi & dēna, quod φρονὶς ὁμῆς, συμπεράσσωρες, sed unus & alter mihi similis hic adesset, si ea proposita pramia, qua tanta industria ac labori debeantur, haud affirmare tibi dubitem brevi rem ista restitui posse, ut nihil in fartis restitui prater rursus casa recipias. Verum interdum adeo avaro, adeo maligne res agitur, ut si fines meos ne vulgari quidem quinque pedum praescriptione tueri habeam. Quod autem de scriptis tuis ad nos transmittendis admones, nos vero

no. vero lubentissime ea videbimus, atque ut diligentissime
 3517. extendantur curabimus: nihil enim mihi gratius esse po-
 terit, quam pro Erasmi mei gloria ac laude insudare.
 Sed & Asulani id mirifice cupiunt; qui te cum filiis sua-
 vissime saluant. Tu interim Cæsares meos ac reliqua,
 quam diligenter poteris, quos Udalricus ad te feret, le-
 ges, nec gravare aut in his multa castigare, aut quid
 de his sentias ingenue admonere. Bene vale. Venetiis
 21. Junii, Anno 1517.

EPISTOLA CXLII.

Thomas Bedillus Erasmo Rot. S.

*ERASME doctissime, si tam facile possem dare quam
 dicere salutem, non interciperet aut differret redi-
 tum tuum insidiosa febris, qua te molestat: nam unus es
 omnium, quo cum omnem vitam meam transgerem, si
 mea fortuna pateretur: sed nosti sortem meam pistrino
 deteriorem, qui ita perpetuam rotam verso, ut non li-
 bent latum digitum decedere. Itaque frequenter ab eo
 tempore, quo inter nos discessum est, optavi vel Dæda-
 lus, vel Menippus fieri, ut remigio alarum citus ad te
 devolare possem, & post pauculas horas in tuo dulci &
 desiderato colloquio absque redire: sed hic nec aquilas,
 nec ventures habemus, nec Mercurium quempiam, qui
 me transportet & revehat: quare obsecro te, anime mi,
 cura te diligenter, nec sinus longius desiderio tuo nos dis-
 iunctiari. Hoc autem quasi de tripode dictum accipe;
 neminem unquam optatorem adventurum domino nostro
 Cantuariensi, qui de te omnia summa & sentit, & ubi-
 que loquitur: is enim in animo habet tibi reverso dele-
 tabilem; quantum potest; habitationem providere, in
 qua post Herculeos illos labores possis molliter in litteris
 & in otio consensescere. Nec erit aliud quicquam, quod
 ab eo convenienter postulabis; in quo repulsam patieris.
 Absentia enim tua, quam summa cum gloria transgessi,
 auxit amorem & desiderium, (sicut in amoribus Veneris
 solet) nosti autem ut consuetudo perpetua minuit gra-
 tiam, qua me fortassis viliorum fecit & minoris pretii.
 Tu autem hoc unum age, ut cum salute quamprimum
 in Britanniam te recipias; cetera aliis cura erunt; ut
 nulla tibi desint vita commoda. Vale. Ex Oxfordia
 22. Junii, Anno 1517. Thomas Bedillus.

EPISTOLA CXLIII.

Singularem Reipublicæ litterariæ ornameto, Erasmo
 Roterodamo Nicolaus Sagudinus S. P. D.

*QUANQVAM me novum tironem conantem ad te,
 doctissimorum hominum doctissimum, aliquid in
 presens scribere, vel pudor quidam meus pene subrusti-
 em, vel mea (qua nulla est) doctrina conscientia, vel
 alitudo ingeni tui, maximusque tui nominis splendor,
 absterret. Quis enim vel maxime in eloquentia versa-
 tus, quis acri pollens ingenio intrepidus ad te scriberet?
 Nihilominus viciis omnia ista, humanissime mi Erasme,
 singularis tua bonitas, immensaque humanitas, animos-
 que mihi adeo fecit, ut ad te has alioqui audaces meas
 dare litterulas minime erubescerem; at inquires, qua de
 causa? Heri dum apud doctissimum, humanissimum, ac
 modis omnibus incomparabilem; Thomam Morum ef-
 sem, tua elegantissima ab eo mihi recitata fuit Epistola,
 quam simulatque ab illo accepi, illico terque quaterque
 incredibili cum voluptate perlegi: nam ut reliqua omit-
 tam, quid est, per immortalē Deum! quod meam il-
 lam Epistolam*, qua Marco Musuro gratulatus sum;
 ad te perferendam curem? quam (ita me dii bene a-
 ment) vix dignam arbitror, qua ab homine mediocriter
 docto semel legatur, tantum abest, ut ad Erasmus mis-
 tatur; mea quidem sententia, omnium hominum, qui
 fuerunt, qui sunt, & qui futuri sunt, longe doctissimum,
 ab eoque relegatur. Veram, malui quod tua lectione in-
 dignissimum existimavi, tibi morem gerendo mittere,
 quam tua voluntati refragando retinere quod debui. Duo

*Habetur sup. p. 1601.

A iccirco habebis exemplaria his annexa litteris: alterum autem
 erit illius vere elegantissima Epistola clarissimi Oratoris 1517
 mei, quam scribis amisisse; alterum autem mearum nu-
 garum. Ad hac velim tibi persuadeas, Erasme cha-
 rissime, quod si abditissimum penitissimumque cordis mei
 sacrarium medullitus inspicere posses, tunc haud dubie
 in eo insculptum inspiceres nomen; ex quo nisi haud am-
 plius palpitante nunquam evanescet: quod quidem no-
 men, omni celeberrimo dignum elogio, etsi ab Oceano ad
 Ægyptiacam usque regionem ipsum per se suo splendore
 satis affluerit, advolarit, atque pervenerit, ubicunque
 tamen & apud quoscunque ero, illud omnibus, quibus po-
 tero, dignissimis honestare atque efferre encomiis nun-
 quam nisi mortuus satiabor. Et si cum aliquo Zoilo mihi
 forte fortuna opus erit in certamen descendere, verbis &
 pugnis quidem ac fustibus (si acciderit) acriter dimica-
 bo. Pro qua tamen mercede, nihil abs te, mi Erasme,
 exigo, nisi ut me diligas, me absentem aliquando me-
 moria complecti digneris, & in tuo ore me esse patiaris.
 Rogarem praterea te, imo obsecrarem, ut his meis re-
 sponderes ineptiis, si me istis tuis divinis litteris in-
 dignum esse cognoscerem. Nos vero hic pro more vivi-
 mus, & studiis toto pectore incumbimus, quibus caren-
 tibus non possemus recte hic vivere. Ceterum vix dici
 potest, Erasme mi doctissime, quos mellissimos exhan-
 riam succos ex amoenissimis ac succi plenissimis illis tuis
 C Chiliadibus, quos pulcherrimos & omnigenos veluti apu-
 tula ex illis excerpam flosculos, illosque in meum depor-
 tem alvearium, ad operumque mearum structuram ac-
 commodem. Quibus legendis duas horas singulis diebus
 dicavimus. Sed dii boni! qua scripta tua sunt, mi E-
 rasme, qua illis inest ingenii felicitas, dicendi nitor &
 splendor, qua mollita facundia, qua gravitas, qua lepi-
 ditas, qua inexplebilis suavitas! matre virgine tua, vir-
 anice, tu, tu, inquam, solus sapere mihi videris, pre-
 terea nemo; tu solus Musarum alumnus merito appella-
 ri potes. Sed quid infans ipse in te laudando prosequor;
 quandoquidem excellentissima tua virtutes, insignesque
 animi dotes a quopiam decenter laudari atque extolli, nisi
 tua eloquentissima ac unica facundia certe non possent.
 Infelix qui te tuaque incomparabili ac suavissima consue-
 tudine frui nequeo; fortunatus nempe, ac nimium felix
 essem, mi Erasme, si tibi per aliquot annos memet infra-
 nuare valerem, si tecum vivere, & meum fidsimum
 tibi possem præbere ministerium: sed cum per munus
 mei onus non liceat, aurem ac vere divinum illud
 tuum Adagiorum Opus, quo priscorum illorum moni-
 menta, non modo aquasti, sed longo quidem intervallo
 superasti, & quicquid tuarum felicissimarum apud nos
 exstat Lucubrationum, sapinus lætando exosculabimur,
 amplectemur, earum neccareis obsoniis nosmet ingurgita-
 bimus, & quoquo modo a nobis fieri poterit, hoc nostrum
 desiderium leniemus, dulcissimam tui nominis recorda-
 tionem die nocteque mente versabimur, animoque reco-
 lemus. Quo fiet, ut etsi non fruitione, at saltem recor-
 datione nunquam sine Erasmo nostro erimus. Vale, ora-
 namentum & lux orbis nostri, & vive felix tibi, amicis,
 & posteris, cui me obnix ac perpetuo commendo, tra-
 do, dico, atque devoveo. Gratissimum praterea mihi
 feceris, si tuis verbis & quidem honorificentissimis Re-
 verendissimo isti domino meo Episcopo Theatino tuis illis
 dignissimis praconis, quibus usque ad cælum evectis,
 modis omnibus dignissimo, me in perpetuum commenda-
 tam esse volueris. Iterum vale, nostra delicta. Lon-
 dino 22. Junii, Anno 1517.

EPISTOLA CXLIV.

Erasmus Petro Agidio suo S. D.

*DE morte Ammonii vehementer doleo. Sed uti-
 nam Morum adestet incolumis! Mitto quæ cu-
 pio Basileam perferri, ea diligenter commendabis Fran-
 cisco biblioplaæ, aut alteri per hunc homini certo.
 M. Nicolaum admonebis, mihi non displicere de malo
 gravato quod ait, si modo eadem est Proserpina & He-
 catæ.

I i i i 3

cate.

An. cate, atque illi sacras testatur *Athenans* libro septimo. 1517. Nam forte locum reperi, quod hi pisciculi vilissimi sint, & Trigla etiam à ternione dicitur, qui numerus *Hecata* sacer est. Adhuc apud *Paludannum* hæreo. Agunt nescio quid Theologi de me cooptando in suum ordinem. *Athenis* totus est meus, & item *Dorpius*, verum is quavis muliere inconstantior. De sellis gaudebo ubi videro. Mitto duas Apologias, quarum alteram donabis *M. Nicolao*. Mitte per *Phrysum* ad nos *Epistolas* posteriores *Obscurorum Virorum*, sed obvinctas, ut ipse nesciat, quid ferat. Bene vale cum tuis, amice unice. *Lovanio* 23. Junii, Anno 1517.

Fac ut modis omnibus me commendes eruditissimo & humanissimo medico *M. Henrico Lyrensi*: is humanissimis litteris ad me datis significat cyathos jam paratos, nec dubito quin sint. Reculare non possum munus ab amico sponte oblatum, superest ut de referendo beneficio cogitem. Proinde per *Theodoricum Martinum* huc mittas. Rursum vale.

EPISTOLA CXLV.

Sebastianus Justinianus, Eques, Orator Venetus,
Erasmo Roterodamo S. P. D.

* **E**x litteris tuis ad Morum nostrum, Erasme mi, rescivimus nostram epistolam perisse, ejusque abs te exemplum vehementer efflagitari; quod cum mihi molestum sit, habet hoc tamen jucunditatis, quod pra te feras cupere apud te esse nostri pignus amoris, animique nostri testem, vademque certissimum: mittimus itaque desiderata ad te exemplum *Epistola*; cui hanc annexendam curavimus nuntii officium obitum, ex qua certior fies, nos recte valere, tibi que talem imprecari salutem, qualem minime praestant pillula illa tua, quas desipiens medicus tibi tradidit sumendas; posthac ne tam inconsulte, quæso, credas, mi Erasme, mendico verum quam medico salutem tuam, non *Gallia* quidem tota, nec *Germania* compensandam. Novimus te quasi naufragum in saxa vadaque ejectum, nuncupatis tamen votis evasisse periculum tempestatis, pictamque jam esse tabulam naufragii templis affigendam, tibi tamen dissimili admodum imagine; cujus dissimilitudinis non est cur causeris pillularum vim plus aequo citantium alvum, qua ex pristino te corporis habitum exterminarint, sed pictoris cautelam, qui pinxit, existimantem quempiam hujusmodi tabulas ad evadendum naufragium vim habere, non *Erasmum*, quem non putarit pictor hujusmodi in re cum vulgo desipere. Probe tibi honorique tuo consuliam est, quod alium pro te in tabula representarit. Cave posthac à naufragio, cui non proderit tabula, cave ab irato *Æolo* & concitato *Neptuno*, vel si presentem quidem habeas *Junonem* utriusque sedantem, (si creduntur qua de diis effudit antiquitas) maturantemque vim, nec te tua *Palladis* tutum arbitreris numine, quam oderit *Neptunus*; procul esto à medicis, qui homini atque equo nullo medentur discrimine: non enim quo modo curent, sed quomodo quarant, cogitant, alvum nonnunquam pro aloe exhibentes. Satius fuerat pullas pro pillulis summississe: absit pictor, qui pingat plerumque cupressum pro homine, cui nemo dixerit amoveri à tabula linteum, nec pelli muscam, ut ejus uvæ probe discernant avicula: mirum est quod cum his omnibus fueris implicitus; at magis certe quod explicitus. Licuit hactenus iterum jocari, mi Erasme, non quidem *Erasmica Venere*, cujus joci sale sunt plusquam *Ebusino* conditi. Pergimus quotidianam *Adagiorum* tuorum lectionem non sine summa jucunditate & cachinno, ut quacunque me antea obletarant, abjecerim, & licet qua ex *Græcorum Latino*rumque fonte hauseris, gratissima sint *Adagia*, valeantque ad eruditionem ac varietatem plurimum, pleniorumque ac gratiorem reddant orationem, longe tamen gratiora sunt qua tu adauges *adagiis*; mirum est quanta eruditio, quanta varietas, qua vis, qua copia dicendi, quam jucunda festivitas, quam scitis moretur joci, defessumque recreet lectorem: quumque omnia sint prisco-

Arum monumentis coaquanda, illa attamen, Bellum dulce inexpertis, Aut regem aut stultum nasci oportet, **B** *Σπόδὲ βραδύς*, aliaque plura, non modo cum antiquitate certare, sed longo quidem intervallo superare crediderim; nec obstat veneranda illa priscorum majestas *Auctorum*, cui si tua conferantur indice abolito, non eris in quo candidus lector recentem istam tuam divinitatem antiqua illi majestati non praeferat. Soleo ego recentium *Auctorum* hand libenter legere scripta, identidemque filium meum ac secretarium commonere, quandoquidem tot sint antiquorum, quos possim ac debeam imitari, ut non alia desiderentur, qua sequar, vestigia. Cum tua vero degustarim, quacunque antiquitatis protecta patrocinio ceteri admirantur, mihi nunc, fateor, quasi obsoleta contemniuntque sunt. Delata sunt quoque ad manum pluscula tua *Epistola*, quibus nil eruditius, nil lepidius (illi quidem *Ciceronis* ad *Atticum* collatis) vel legimus nunquam, vel audivimus. Quid immoror in sole illustrando, quod ineptire est ac verius desipere, cum nil ista tua officina cudatur, quod numen non sentiat? perspicuum est tantum te *Latinæ* lingue splendoris adiecisse, ut per te illam restitutam magis ac illustratam, quam te per eam celebratum putem: mei sane in tuis legendis cunctantur atque hallucinantur oculi, stupet & admiratur mens, ut totus incredibili quodam tui ardeam affectu: nec me velim existimes hujusmodi de te scribi assentationis studio, **C** cen *Terentiano* illo *Gnathone Thrasone* precipitante potius quam illudente; quod officium aliis concedimus, qui à nostris moribus, nostraque vita institutione, rationeque, procul aberrant, non ego *Gnatho*, nec tu *Thraso*, atque ego *Justinianus*, qui nesciam fallere, & tu *Erasmus* ita amabilis, qui à me amante non falleris, nec tu judicando deciperis. Illi siquidem aureum clarorum virorum, quibus assentantur, vita fulgorem oberant verius quam ornant. De hoc hactenus. Pergratum mihi fuerit si *Episcopum Theatinum*, virum tum doctrina insignem, tum moribus praeclarum, forte conveneris, saluum esse dixeris meis verbis: tibi forte rependet officium qui me non audit, cujus plurimum nostrarum *Epistolarum* desiderat responsum, quasi noster in eum amor, **D** studiumque sordescant; quod vix in tam mihi ingenio deprehendi posse videatur. At quorsum tam diuturnum, ne pertinax dixerim, silentium, hand plane liquet: quædam hic Orator ageret, non putem offensum in me quicquam: sumus quippe, ut nostri, innoxii ingenii, capemus potius nostris obnoxios agere officiis, quam nos aliis reddi noxios. At qui forte publica, quam gerit, persona rationem habuerit, nos quoque nostra personam Reipublica gerimus, jamque diu gessimus, nunquam prater ea abrogandas amicitia leges duximus. Vereor equidem ne *Erinaceorum* more quod mite est ac mansuetum velit auleorum, qui tui prominent, asperitate pratergere, candidissimos siquidem ac jucundissimos mores dissimulans, **E** veram quandam magistratus frontem gerit, promissumque supercilium, si forte me putat secum parum urbane egisse, neque debitis eum, dum hic ageret, coluisse officiis. Porro perperam mecum agi queror: non enim in eum nisi forte imprudens (quod non suspicor) quicquam commoveri, at si quid in me offendit, commonendus eram, & non praevidenda amicitia, juxta illud, Panem ne frangito: non tamen hoc illum existimem causari, nulla omnino subeunte causa querela. Cur vero hic mihi squalleat ager, qui aliis tam laetus, tam ferax, tamque fecundus redditur, non possum profecto non mirari, atque aque dolere; cujus si mihi natura soli notior esset, colorem equidem diligentius, ut frugesceret felicius: frugescit siquidem amicitia, si mutuos pariat consensus, pares affectus, animos ad officia paratos. Colitur vero scribendi vicissitudine, libera (si vacet) colloquendi facultate, mutuis consiliis, communibus studiis, & si sit denique omnis de virtute absque livore contentio: nam quale solum, talis moliendus est cultus; in comparandis amicis habendus est delectus, habito amicos servandos, amicitiam, si perstat, alendam, fovendam, atque excolendam, si labefacta, non dissuendam, aut praevidendam, sed sar-

AN. sarcinendam, restitendam, reconciliandam, fulciendam-
1517. que voluere sapientes. Non possum equidem non commo-
 veri tanti viri consuetudinis desiderio; in quo uno sunt
 omnia, qua rectam muniant viam ad virtutem, qua iter
 expediat ad felicitatem: in eo sunt lepidissimi mores,
 singularis innocentia, veneranda cum decenti quadam
 comitate gravitas, ac festiva cum gravitate affabilitas,
 exacta multiplexque doctrina, ut non Philosophia, non
 Juris Civilis Pontificisque scientia, non Græcæ, Latinæ-
 que litteratura, perinde ac in utraque natus fuerit, eru-
 ditio, non Theologia, scientiarum finis ac meta omnium,
 desiderantur; nil agit usquam quod non rationi quadret,
 nil non ad perpendiculari regulam dirigit, nullus omnino
 motus habitusque corporis non decorus, non venustus, non
 ingenui pudoris plenus, nullus sermo, qui non concinet au-
 ribus; adde quod non sit quasi illud ex auro Amasis va-
 se turpi usui servato constat simulacrum, at atria ei
 nitent omnia stigmatibus referta, clarisque adornata suo-
 rum imaginibus, ut nemo miretur, si hujusmodi non si-
 nam vel incuria, vel intermissione, labefactari solvique
 amicitiam: hunc mihi precipue delegeram quem colerem,
 quem amulari contenderem; magnum nimirum erat mi-
 hi calcar ad virtutem: certius sum proinde impensus sa-
 tis amici jactura reparande incumbere, illumque quasi
 laxatum membrum restituere; si fieri sinat, perpulchro
 mihi consultum fuerit, sin minus mecum in amore con-
 senseris, præbebit certe ad jacturam ansam, gladiumque
 ad deploratum membrum non sine meo dolore, absque ta-
 men mea causa, rescindendum: quo fiet, ut & vicem
 meam doceam, eique pro nostra sprete succenseam ami-
 citia. Nosti, mi Erasme, nostrum in eum, quem
 satis superque explicuimus, animum. Da, precor, ope-
 ram, ut ei per te clarus, expressus atque conspicuus sit.
 Tu interim nos ama, redamarique scias. Vale, littera-
 torum reipublica præsidium, meum decus, atque anima
 dimidium mea. Londino 29. Junii, Anno 1517.

EPISTOLA CXLVI.

Beatus Rhenanus Erasmo Roterodamo S. D.

* **I**N his, que misisti, libens istos juvarem, si modo no-
 stri non pueret; scribent per suum à secretis, quo
 nunc utuntur formarum emaculatore, quid facturi sint.
 Lachnerus ad Argent. emporium profectus est. Ludo-
 vicus Berus agit Tannis, quo factum est, ut hic tabel-
 larius nihil ad te litterarum ab illo ferat. Fuit hu die-
 bus apud nos Clemens quidam Palæologus, Constanti-
 nopolitanus, Monachus Cænobii divæ Catharinæ ad
 montem Sina in Syria. Collegit argentum per Germa-
 niam ex condonationibus Pontificis pro reparatione ejus
 monasterii, quod à Saracenis nescio quid detrimenti su-
 perioribus annis passum est: Græce scit pulchre; cum
 hac igitur & Bruno noster & ego. Episcopus
 interem sape prandio nos accepit, de te semper honorifice
 loquitur, id quod etiam sui facit litteris, quas
 nunc misit. Frobenius duobus pralis Chrysostomum, &
 alteris duobus Elucidatorium Ecclesiasticum Clithovei
 Neoportensis imprimi. Scripsit is scholia quadam in
 Hymnos, Sequentias, Canonem Missæ, Responsorias,
 & Antiphonas. Saluta Joannem Smith, Britannum.
 Bene vale, præceptor & pater observande. Basilea 8. Ju-
 lii, Anno 1517.

EPISTOLA CXLVII.

Guolphangus Fabritius Capito Erasmo Rot.
suo S. D.

* **T**ANDEM id som affecimus, cum stomacho respon-
 dendo maledicis, ut apud me nemo tibi diem di-
 cat, eruditissime Erasme, votetque nemo, nisi fortassis
 stupidi quidam, iique pauci, adeoque alieni ab omni
 sensu humanitatis: quos nimirum ocores habere mani-
 festas, quam dubios amicos, optimo cuique, si non er-
 ro, expedit: & jam dudum sentio equidem mihi parum
 propitius, etiam si nihil sum, futuros utique multo ini-

A quiores, si quando ex eorum ergastulo, in album tuum. **AN.**
 hoc est, ex ignorantia tenebris, in claram istam erudi-
 tionis lucem, feliciter tenderem. Atqui vinculis artio-
 ribus justitia atque adamantinis teneor, qua nec ipsa Vul-
 cani quamlibet acuta securis, & tunc libus mihi πλῆγῃ δια-
 τμήσα, dirimere patet. Peterem salivam, inditamque
 barbariem cum recentem, non possum non spirare, imo ne
 in omnem vitam quidem, de successu eloquentia mihi
 timere habent, eoque partem aliquam, tametsi exiguum,
 familiaritatis eorum, veluti presium ignavia, adhuc
 fero; quam ne demerear, periculum est, qui pueros ad
 frugem meliorem excito, constantiter admonens adigen-
 que, ut Erasmica semper evoluant, ediscant, solaque
 imitentur, qua sola summam cum sapientia eloquentiam
 annulis asiduis relinquunt. Ad epistolium propius respon-
 debo. Calumniator jam silet, mihi quam tibi multis mo-
 dis commotior. Nugamenta nostra in Hebræam linguam
 jam nunc exscribit puer unus ex meis, qua quidem se-
 cundis abhinc nudius edere constitui, quando hac astra-
 te prala Frobenii Chrysostomus ferme occupat, mihi-
 que vanida quadam negotiola, vel potius impedimenta,
 quo minus ad umbilicum perducerem, incauto, ut sit,
 irroperunt; quibus propediem discussis, cum litteris to-
 tus inibo gratiam, nihil a modo curaturus, post Christum
 & amicorum officia, quam Auctorum utriusque lingua
 studia; quicquid autem opera successiva exstiterit, He-
 bræis simul ac Chaldæorum monumentis locabo, iis in
 transitu, tanquam canis è Nilo bibens, fugiensque, frui-
 turus. De epistola gratiam habeo; est elegans imprimis,
 & ut universus ejus dotes uno verbo significem, Erasmi-
 cum auctoritatem redolet. Non tam laudas, Erasme mi-
 Fabritium tuum, quam ad propositam imaginem ut stu-
 dia sua consingat, excitas, mireque exstimulas: soles
 enim, quasi quem amas celebraturus, salubriter, pari-
 ter & obtestans admonere. Quomodo nunc quo-
 que, cum pinxisti, non qualis ipse sum, sed qualem me
 futurum exoptas. Cujusmodi decreta, sanctissime recon-
 dita mecum, exemplar erunt eventura vita, si quam
 eventuram divinum Numen donaverit. Bene vale, Gemo
 na præceptorum. Basilea 15. Julii, Anno 1517.

EPISTOLA CXLVIII.

Thomas Morus Erasmo S. P.

* **I**N magnam me sollicitudinem conjecisti, Erasme
 charissime, proximis litteris tuis, (nam hunc acce-
 pi) quibus intelligo Petrum nostrum neque satis adhuc esse
 commoda valetudine, & nescio quid præterea pertime-
 scere; quod quale sit ut in divinis magis quam scis, sta-
 minam quicquid ipse divinus id mihi quoque fuisset vari-
 catus: qui nunc quum ne divinare quidem quicquam
 queam, ut meticulosa res est amor, multa cogor vera
 fortasse deteriora metere; tum hoc male me habet, quod
 tanquam parum malorum habeant morbus atque agritu-
 do, uxoris abortus etiam velut in cumulum adjectus est.
 Vide quam iniqua est rerum vicissitudo mortalium, qui-
 bus quum prospera non nisi sensim atque gradatim adre-
 pant, adversa cunctim ingerunt sese, raroque accidunt
 ut malum aliquod incomitatum veniat. Sed tamen ut
 sunt res humane mutabiles, neque omnis dies noverca,
 spero fore ut omnis ejus molestia magno quopiam rursus at-
 que insperato bono rependatur; quod ut quam maturime
 videam in primis mihi votis est. Neger ille Carmelita
 quod tibi tam iniquus sit, haud Hercle miror homini
 dissimillimo, nempe indotum doctissimo, ac malis optimo.
 Sed in Meriam quod invehitur, id vero vix credi po-
 test, homo totus ex moria conflatus. O hominem inso-
 lenter ingratum! adeone cum pudet imperatricis suæ
 qua mellissimam ei filiolam suam Philantiam connubio
 junxit stabili, propriamque dicavit, qua se perpetuo ob-
 leteret, alioqui sibi ipsi non ferendus. Sed nec illud qui-
 dem agnoscat dea tam propitius tam recondens beneficium, qua
 nu-

* Legendum, subsiliva.
 lubet, inf. Epist. CLXIV.

† Is est Brisolanus, de quo vide, &

An. nuper ei tanti muneris candidato sola saffragatorum cal-
 2317. culos eblandita est? dum offuso luminibus eorum prestigio, illius divinum oculis afflavit honorem, fecitque uti plausibiliter honoratissimorum hominum prerogativa tanto munere dignus renuntiaretur, scilicet os humerosque deo similis, competitore + interim turpiter ob matiem atque calvitium, tristibus sapientia signis, ejecto. Ergo fugitivus nunc ingratus debacchatur in dominam, & praeensa τῇ σοφίας λεοντῇ μωρίας ὄνον dissimulat sese. Bene habet quod exstant auriculae saltem, quibus, ut spero, ex ephippiis & phaleris ad clivellas aliquando retrahetur. Sed illius alterius boni senis** non possum satis demirari sententiam, qui pius scilicet ac modestus tam immodeste dimicat pro gloria, qua si sic insistat, totus excidet; quanto melius tu, qui lacepsus ad pugnam, pacem agitas: itaque temperare statum stylum, ut neque veritatem deserat indefensam, & amulum etiam mitiges, ne res in rabiem exeat: denique hoc est victoria parva remittere triumphum, fractumque studioforum ducere tua ipsius gloria potiore, ne dissensione Graecorum invalescant barbari, eorum pugna pro se usq. Quam mentis moderationem si cum animi sui magnitudine conjunxisset olim Cæsar, clariorem haud dubie famam conservata ab se Reipublica, quam ab omnibus victis ac subjugatis gentibus reportasset. Quanquam ego vel maxime istam ipsam modestiam tuam existimo ab magno atque excelso pectore proficisci: quid enim ea humilitate sublimis, qua deam ipsam superbiorum despicit ac deridet gloriam? qua te fugientem ita quovis sequitur, instatque, ut jam saturo pene fastidio sit. Tabellam, qua mihi tuam, Petrique nostri imaginem referat, non credas quam avide expectem, quamquam male preceper illi morbo, qui vota mea tam diu remoratur. Dominus Cardinalis amantissimam nuper apud me tui mentionem habuit, & plane videtur tibi magnum aliquod bonum destinare. Epistolam meam, qua scribis te nolle fraudari, Guilielmus meus tam diligenter reposuit, ut invenire non possit: tamen quando ita videri, ubi ubi sit, inventam ad te missam curabo. Vale. Londino raptim 16. Julii, Anno 1517.

Mitto ad te fasciculum ab Oratore Veneto, atque ejus Secretario, praeterea ab Episcopo Roffensi.

EPISTOLA CXLIX.

Budæus Erasmo S.

* MATVINO ad Badii officinam miseram percun-
 Etatum, an ille istinc redisset, cupiens quippiam de te & Tonstallo jam meo audire, & num ille litteras meas accepisset. Badius ad me scripsit, litteras te meas accepisse, & ad Tonstallum perferendas curasse, tuncque profecturum istuc tabellarium, si quid ad te vellem. Primum indignari cæpi, quod Erasmus per Badii ne salutem quidem ad me, deinde statim non scribere, postremo legere schedulam cæpi epistola *, quam Tonstallo scripseram, ut meminisset argumenti, in ea offendi unum erratum meum in his verbis +: excitante me tantum patris exemplo doctrinae laudatore & librorum emacissimo, qui error mihi obrepit propter verbum exemplo, inter duo verba superpositio, cum prius esset, excitante me patre. Igitur si litteras meas videris, & idem eris erratum in iis scriptum, idque autographum, ubi paulisper me irriseris, curabis ablativos casus pro genitivis ponendos. Velim autem ut scias ita me ad tuum amicum scripsisse longissimam epistolam, ut mihi pro duabus cessuram eam sperarem, cum Erasmi multis in locis meminerm: ad utrumque igitur scripsisse mihi videor; & tu nihil prorsus ad me? praesertim hoc tabellario. Novissimum à te epistolium accepi, quod perulit Henricus Glareanus, Helvetius, homo, ut credo, tibi amicissimus & quem postea non vidi: ejus epistolii principium his verbis scripsisti: Opinor jam vidisse nostras in Novum Testamentum Annotationes, in quibus Bu-

4 Is erat Jodocus Clithoveus, de quo Erasmus inf. Epist. CLXIV.

** Fabrum Stapulensem intelligit. * Quæ est CCXLIX.

† Videtur sup. pag. 245. B.

A dei nostri meminimus, & reliqua. Quæso, ut opera An.
 communi rem communem adjuves; nos quantum hic 2517
 pro tempore licuit præstitimus. Hactenus de Annotationibus. Hac verba quid sibi velint nescio: impressa exstat epistola mea, qua tibi gratias ago ob honorem mihi habitum in eximio tuo Opere. Quare me admoneras, nunc non intelligo; quam operam dare me tibi velis, scribito, ut tibi morem geram, etiamsi brevi rus iturus sum ob negotia villatica, nec ante duos menses τελαχίον quieturus a curis istis ab litteris abhorrentibus. Οἶμοι & οικονομίας vñ μοι παρενοχλῶς ἀήθη δὴ τῷ τοιούτων ἐπιμελῶν; Discrucior miser, cum id tempus perire omne putem, quod nec cultui divino, nec Musarum imperior, & interim ἐκπικίλῃ μοι τὰ ἐνδυμήματα ἀποδάνομαι; φιλοσοφικὰ δινομήματα εἰσρέεις & αὐτῷ τῷ παλαιῶν φροντίζων. Vale. Parisiis 17. Julii, Anno 1517. Raptim hac scripsi cam ad prandium jam structum vocitaret.

EPISTOLA CL.

Erasmus Tunstallo suo S. D.

* LOVANIUM commigravimus cum omnibus sarcin-
 nis, etiamsi nondum reperta sedes satis accom-
 moda studiis & animo nostro. Faber Stapulensis nobis novum peperit negotium, qui suos commentarios in Paulum rursus edidit, multis locis emendatis ex nostro admonitu, nec usquam ulla nostri mentio, nisi uno in loco, nempe in secundo capite Epistolæ ad Hebraeos, ubi non sat habet suam interpretationem tueri, sed nostram quoque subdodose infectatur, arrodens etiam quædam, quæ ad illius rem nihil attinebant. Breviter cum amico, imo cum peramico, ut ipse scribit, homine, non admodum amice egit, & sese, ut nihil aliud dicam, hominem esse declaravit. Respondimus, sed citra stomachum, non quo illius refellamus sententiam, quam in scholiis nostris recensuimus duntaxat, non rejecimus, verum, ut ostendamus nos non usque adeo stupidos esse quam ille facit, homo mathematicus, sed ita ut multum habeat ἔματα. Polgravius Angliam repetiit. Lens acerrime græcatur. Audio duos Cardinales regredatos, nam hoc verbo usus est Hieronymus noster, Georgianum æterno carceri addictum; quanquam ea pœnæ ratio mihi nonnullam veniæ spem facit: utinam illi nunc profit in hac rerum tempestate, quod vestra Britannia semper unice favit. Bene vale, vir optime. Lovanio 17. Julii, Anno 1517.

EPISTOLA CLI.

Erasmus Barbirio suo S. D.

* NOS hic triumphos tuos procul ac tanquam per nebulam audivimus. Destituti nobis videmur, posteaquam nos reliquit unicus ille Mæcenæ noster, tuque sub-Mæcenæ, cujus animum si æquaret fortuna, primus esses omnium. Jam ferme mensis est, quod Nicolaus frater tuus me Brugis convenit, exhibuitque litteras ad se tuas, quibus mandabas, ut ex pecunia, simulatque eam ab Hispano recepisset, mihi centum Francos, qui restabant, numeraret. Porro pecuniam pensionis Curtracensis jam esse numeratam significabas; ab eo die quid sit actum audiavi nihil. Lovanium una cum omnibus sarcinis commigravimus. Theologi summa cum humanitate me exceperunt. Nondum tamen confedimus. Audio D. Adrianum Cardinalem esse designatum: opinor sydus aliquod theologicum nunc in cœlo τρεφνδν, adeo regnant ubique Magistri nostri; Standicius in Anglia apud Principem præter alios, Suffraganeus quondam Cameracensis, in Hispania Adrianus, nunc sapit Pontifex, cum non nisi sanctos ac cœlestes viros & Magistros nostros adoptat in suum collegium. D. Cancellarius mihi sacrae ancoræ vice est: quæ si me destituat, quod averrant superi, prorsus actum fuerit de Erasmo; sed exitium commodius tulero, nisi conjunctum esset cum
 * Ita habet MS. forsan αἰνῶν, ludi-

An. ludibrio. Ubi dabitur commoditas, submonebis hominem mei. Bene vale, charissime Barbiri. Faber Stapulensis in cap. 11. Epistolæ ad Hebraeos conficitur tecum, sed non sine nota stomachi, quod ego sane miror, cum ego perpetuo stomachum illum continuerim, etiam si non deesset occasio. Non referam par pari, sed tamen declarabo me non tam stupidum esse quam ille facit. Bene vale rursum, magna pars animæ meæ. Lovanio 18. Julii, Anno 1517.

EPISTOLA CLII.

Jo. Juliacenſis Domino Erasmo ſuo S.

* **A**NIMADVERTO plane te jamdudum promissum mihi exsoluisse, quam libentissime modo, ut & alias scripsisti, constituisse tibi quod scripseris. Nempe nunc plus mihi prestat quam exigere ab te ausus fuisset unquam. Itaque maximum nunc de te capio argumentum amicitia inter nos conflata; utinam autem & ego me talem erga te (qui profecto vir es omni amicitia dignus) exhibere possem, ut in albo tuorum amicorum merito viderer adscribendus! Sed mea tibi satis explorata fortuna est, ut quam sit nulla, aut certe exigua admodum. At id me altera ex parte consolatur, quod amicitia fines tu non re sed animo pensas. Vix dici potest quam gratum mihi sit per te tantum & litterarum & virtutum praconio virum honorari aliquo scilicet tuarum incubrationum monumento, qui nihil ipse de te bene meritus sum ut debeam. Sed est tua hac in omnes studiosos benevolentia. Vidi & legi prefationem in primum Theodori de Arte Grammatica librum: iterum vidi, & relegi, ac mirifice mecum toties delectatus sum lectione ipsa, ut certe in omnibus aliis tuis litterarum monumentis soleo: habent enim id precipuum omnia tua, (citra adulationem loquor) ut simul erudiant lectorem, & voluptate mirabili afficiant, teneantque. Meum quidem hujusmodi est iudicium. Alii autem quomodo judicent, pro suo quisque placito illis liberum relinquo. Sunt tamen, at non ex multis illi, qui meam comprobent sententiam. Verum de his satis, res ipsa se arguit. Quod scribis de excusatione Opusculi, id tuo committo arbitrio; tamen si cum epistola tua simul misisses, curassem his diebus, quoniam ante triduum ad Capnionem nostrum scripsi etiam de te aliquid, ut Thomæ Anselmo, cujus mihi formula satis placet, per ipsum Capnionem committeretur imprimendum. Tu, quod tibi videtur, fac ut lubet, te libenter sequar. Quod præterea scribis, Novum Testamentum istuc placere & bonis & doctis, esse tamen Kivas qui oblatrarent, nihil mirum, quando ne ipse quidem auctor Novi Testamenti nisi bonis placere potuit, & fortassis nisi iis qui probe docti erant: & ex nostris Theologis sunt nonnulli, qui perlecto ipso jam animum mutarunt, & tibi plus quam credideris afficiuntur, utpote ante acerrimi tui nominis hostes, ut qui dicere consueverunt sese ab te gravissime offensos esse, iidem jam deum etiam sapere incipiunt quid valeat utriusque lingua recta institutio, ac summe proinde dolent se illa carere; multo vero magis, quod de earum assecutione desperant, partim quia pudeat discere ac veluti puerascere, partim quia ita occupati sunt suis naniis, quarum innumeros habent libros, ut interim vacare huic rei minime possint. Dominus meus, Novæ Aquilæ Comes illustris, & ego non raro de te loquimur, & maximopere tuum probamus propositum de bonis litteris in lucem revocandis, & tui socii esse cuperemus, modo tam feliciter res nobis succedere posset. Vale optime. Colonia 21. Julii, Anno 1517.

Tilmanno meo, & tuis conterraneis magistro Georgio viro probissimo, & Jacobo adolescenti studiofissimo, salutationem tuo nomine, ut imperasti, annuntiavi: nihil illis aut gratius aut charius esse potuit, teque proinde non tam eodem jure quam ex debito resalutari jusserunt.

EPISTOLA CLIII.

Hulderichus de Hutten Eques Erasmo Roterdamo Theologo S. P. D.

* **S**I eorum, qua mihi interim, dum a te absum, evenerunt, historiam narrando tibi contexere velim,

A Erasme doctissime, nullus tam longus est dies, qui mihi An. fati fuerit: ita varie jactatus sum. Capita tamen nar- 1517.
rationis hujus fere sic habent: Romam ut veni, tuo nomine salutavi Paulum, qui mihi quoties postea occurrit, occurrit antem perraro, apud suum Cardinalem occupatus, familiariter contulit. Omnibus Romæ doctis ostendi Adagiorum Opus, in Germania iterum excusum ac locupletatum; Moriam item, & quicquid tui studio attuleram. Qua mihi causa fuit amicitia multorum bonorum. Sed cum jam nosci incepissem, orta est quadam turbulenta, Erasme, tempestas, qua ab Urbe Bononiam usque dejecit: nam quinque Galli, robore corporum ac ferocitate animorum horribiles, aggressi, pene tuum tibi Huttenum ademerunt. Verum præsentissima Dei Opt. Max. ope, cum defensionem molitus essem, prostigavi latrones, unum etiam interemi, accepto in sinistra bucca vulnere, quod dices pro periculi magnitudine modicum. Eam ob causam non tali Gallorum persecutionem, meque eripui, ex Scylla in Carybdis provolutus: orta enim Bononiæ inter Germanos ac Langobardos seditione, pene absumtus sum, jussusque causam apud civitatis Præsidentem communi Germanorum nomine perorare; Hiscus is est, Genuensis natione, quamquam pro nostra injuria, & illius iniquitate, non acerba satis esset oratio, vehementer offendi hominem. Quare Ferrariam inde profectus sum, ubi cum te predicarem, occurrerunt ultro doctissimi viri Nicolaus Leonicens, Cælius, & quidam Principis Scriba, qui naviganti ex Britannia tibi adfuit, qui nescis, Erasme, quantitate faciant; mihi quidem, quod te nossem, quod præceptorem appellarem, miris modis benigni fuerunt. Præter hos Antimachus, in Græcis Professor, citra honoris præfationem nunquam te nominat. Paucos ibi dies commoratus sum, Venetias ad se vocantibus duobus Huttenis, qui in Syriam abeunt. Primus ibi hospitem Huttenum excepit Baptista Egnatius, & munus dedit hospitale Horatium Flaccum, in tenuissimis membranis elegantissime expressum. Accurrerunt statim Aloisius Bragadenus, Hermolaus Barbarus, illius magni nepos, & Angelus Contarenus, nobiles patriciiis familiis juvenes. Hi me omnes complexi sunt, omnes exosculati, cumque tota passim urbe medium circumduxissent, ac honorifice suis civibus ostendissent, tandem veluti Ulysses aliquem, in Alcinoi domum, id est, ad Asulanæ ades perduxerunt: ubi senex ille obviam mihi progressus humanissime ad se accepit primum, post jussit prodire Joa. Franciscum, ex filiis alterum, deinde reliquam familiam, & in his juvenem quemdam Græce & Latine eruditum, quo in transcribendis libris prævisore utitur Egnatius, qui me ordine salutarunt. Productus est etiam infans Aldinus, & jussus osculo Huttenum accipere: munera deinde oblata, Suetonius, & quisque post illum Vitas Caesarum scripserunt, de Officiis libri Ciceronis, & Egnatii Casares nuper editi, dataque optio quid vellem præterea. Deos omnes adjuro, charissime Erasme, majorem humanitatem non invenisse, si orbem peregrinationis meæ retexam. Venetiis ad Germanos nostros redi, cumque Augustam appulisset, in Peutingium, Jacobum Spiegel & Stabium mathematicum incidi, & productus ab illis ad Casarem, corona poetica in magno Nobilium conventu donatus sum. Ecce tibi annales meos; nunc ad alia. Vidi Novum Testamentum suo abs te splendori redditum: vidi, inquam, & honorificam illam de me legi mentionem. Quasô, quid te movit tanti facere me? aut quid omnino erat in me tale, ut dignum duceres tuo praconio? humanissime Erasme, quam videris amare Huttenum, qui te tamen nullo unquam merito obnoxium sibi reddidit. Pene mihi exciderat, inquis: na si tibi excidisset, tunc ego omni semel posteritatis cognitioni excidisset. Dii te nobis servent, Lux Germaniæ, ac tu cogita, ne usquam esse malis quam in tua Germania. Cacutiunt Principes nostri, sed te puto videbunt, tam clarum, tam splendidum. De me satis non scio quid fiet. Tres viri, quos præfatus sum, in aulam Caesaris invitant, multi inde retrahentibus; aliqui ad Maguntium: quid sequar nondum statui. In summa, ita me Dii servent, atque ita tu pro communi Germaniæ.

Tom. III. Kk kkk no-

An. norum gloria diutissime nobis superflua nulli non conditioni
1517. prapositurus sum, si mihi tecum esse liceat, ut illud ex-
colam ingenium, quod placere tibi videtur. Si habes con-
siliū, explica. Augustam has mitto ad Jacobum Spie-
gel, qui se ait frequentes ad te viatores habere; eo re-
scribes mihi. Dedit & Baptista litteras, quae simul enunt-
vites quid velit ad tuam epistolam, quamquam magnifica
magis locutus sit. Tu vale ac rectissime vale, & tuum
Huttenum amare ne desine, rumpantur ut ilia obscuris vi-
tis, qui jam, quia nos excommunicamur, ingentem circum-
ferunt Bullam; bene bullam, quid enim tumidius, quid
imbecillius? Iterum vale. Bambergae raptim 21. Julii,
Anno 1517. Capnionis causa adhuc sub iudice est.

EPISTOLA CLIV.

Matthias Schurerius Domino Erasmo Roterodamo S.

* **S**ALVE. Nuntius tuus litterulas, etsi Laconice scri-
ptas, salvas ad nos detulit, quibus lectis atque re-
lectis, feliciter ex his te agere didicimus, quod miro nos
affecit gaudio, qui gratulamur arridemusque assidua tua
incolumitati; de mea bona valetudine quid dicam? de-
cem fere menses laboravi ex praecordiis, adeo ut vix mi-
hi ager spiritus remeet, sic coarctata suffocataque ali-
quando arteria, etsi semper hac in re consuluerim medi-
cum, non sine magna mea iactura, atque agitando tamen
melius fore, ac olim in pristinam me restitutum iri va-
letudinem. Dedi litteras a Jacobo Wimphelingo, a Ni-
colao Gerbelio, a Rufero, alteras a quodam Iurecon-
sulto ex Italia allatas. Praeterea salutat te nostra sodali-
tas litteraria, tuamque bonam fortunam intente & avi-
dis, ut ajunt, auribus haurire efflagitat. Sturmius, a
libellis Henrici Palatini Comitiss, Aquisgranum ejus ne-
gotii causa obeundi petiit: est enim illius adis primas,
quem vulgo Prapositum appellamus; circa Idus Septem-
bres reditum ejus spectamus. Scias omnia apud nos esse
inurbulenta; timentur bella, christia nostrum invastit fo-
rum, circumquaque miseria, calamitas, pacem magis
quam cetera precamur. Ceterum commendo me tibi,
meaque omnia, quae tuo praesidio, te fauctore, tanta pro-
spera semper procedent. Idcirco obsecro ne ex albo oblite-
res tuo, interque bonarum litterarum studiosos me con-
numeres, si minus id contingat, sufficiat, ne totum tuo
aliquando elabar pectore. Exinde dedissem Opus Rudol-
phi Agricola hoc nuntio, nisi unam partem in domicilio
meo mutando sic seposuissem, ut ubi acquiram incertus
sim; totas quippe ades investigandi ejus gratia perlustra-
vi, acutioribus oculis in posterum, si alibi possum reperi-
re, ac olim ad te fido Tabellione reddere, rimaturus.
Est (crede mihi) Opus plerisque in locis adeo mendosum,
ut Oedippo nonnunquam opus esse videntur, tuo tamen
labore atque ingenio emaculati, quem nihil unquam fu-
giat, ac tandem in lucem castigato castigatius emergi fa-
cile omnium assensu litteratorum mihi persuasi. Inte-
rim vale. Non pigeat aliquando mei meminisse parvo
quopiam libello, qui meo exeat pralo, de emendatore non
sis sollicitus, est mihi profecto jam Græcophilos. Ite-
rum vale, ac vivas felix. Raptim Argentorato 21.
Julii, Anno 1517.

EPISTOLA CLV.

Nicolaus Barbirius Domino Erasmo S.

* **R**EVERENDE ac observandissime domine, hodie
recepi litteras tuas, etiam ante dies aliquot rece-
peram ex fratre, quibus indicabat se per dominum de
Marques, hominem tibi (credo) satis notum, missurum
centum florenos communes tam pro pensione Curtracensi,
quam pro pensione regia: quod reliquum erat, curabis
apud dominum, ut de illo tibi satis fiat. Hodie conveni
prædictum dominum de Marques, qui dixit se misisse di-
ctam pecuniam per receptorem Lovaniensem. Vale, do-
mine semper observande. Ex Middelburgo 24. Julii,
Anno 1517.

EPISTOLA CLVI.

Doctissimo eloquentissimoque domino D. Erasmo Rot.
Henricus Stromerus Aurbachius S. D.

* **E**LOQUENTISSIME ac doctissime domine Erasme, etsi An-
non deat totum tibi canere, ego audaculus tamen
tibi, viro extra omnem ingenii aleam posito, mea incu-
ta & barbariei squalore obsita scripta mittere duxi, tua
magna imo ingenti & humanitate & eruditione fretus:
tibi scribens inelegantes litteras, ut elegantissimas acci-
piam, facio more herodipetarum, donantium locupletibus
capularibus senibus munuscula, ut accipiant grandia mu-
nera. Humanissime Erasme, littera Eutychii ad manus
meas, ipse enim absens erat, venerunt, quas Reverendissi-
mus Archiepiscopus Maguntiacus, dominus meus clemen-
tissimus, aperuit & legit: sperabat namque litteras & Eu-
tychii & meas, circa Calendas Januarias tibi scriptas,
perfidia latorum non presentatas, uti scribis, tibi reddi-
tas, quibus te nomine Principis convenimus; desiderabat
namque dignatio sua, ut tibi scriberemus: dolenter clemens
ac optimus Princeps accepit, tibi meas litteras non esse pra-
sentatas. Sua celsitudo non modo desiderat, sed & petit,
sicuti & ante tibi scripseram, ut aliquando eam petas, optat
enim tuam in dies praesentiam & consuetudinem, amicitia-
mque, velisque libenter in te officia, quae tua industria
& sapientia meretur, pro facultate sua conferre, & tibi, si
commodum liceret per otium, hanc provinciam injungere, ut
principum sanctorum gesta mandares litteris; sunt Visa co-
rum adeo indocte & barbare descripta, ut si aliquid etiam
veritatis contineant, mera mendacia videantur. Nemo me-
lius te homine doctissimo, qui pelagus sacra Scriptura &
historiarum transcurrit, legit & relegit, hoc facere posse ar-
bitratur. Quod si aliquando te facere contingeret, Dens
Optimus Maximus referet gratiam, ac dominus meus E-
piscopus, cujus studium est nostram sanctissimam religionem
semper adjuvare, conservare ac augere, tibi & gratias
habeat & referet. Ceterum tua excellentia opto inconcus-
sam & animi & corporis sanitatem, petens quotiescunque
tuos numerabis obsequiosos familiares, ne tui Stromeri
nomen fileas nostrum. Vale. Datam obiter Maguntiae 24.
Julii, Anno post natalem Christi 1517. Tonsitum Hen-
ricus Stromer Aurbachius, medicina doctor.

Littera secundo careant lectore, verum Vulcano opera-
fissimo tradantur deo. Innumeri agri, laborantes ventris
fluore ac alii morbis acutissimis, mihi impedimento sunt ut
litteras rescribere nequeo, testis erit mihi lator praesentium
tuus puer.

EPISTOLA CLVII.

Jo. Caesarius Erasmo suo S.

* **M**AGISTER Georgius, conterraneus tuus, opti-
mus praeterea vir, brevi ad te venturus est: jam
Frisiam adiit, dehinc Brabantiam, Hollandiam: hinc
ad te litteras dedi: hic paulo pleniores. Martinus, Gro-
ninganus patria, alioquin Bremensis, his diebus ad nos ex
urbe rediit. Ise est, qui in causa Capnionis non parum mul-
tum sollicitus, multum fuit una cum doctore Joanne van-
der Wick. Idem Martinus Oculare speculum jussu Pon-
tificis transulit & vulgari in Latinum sermonem: ex hoc
percunctatus, quonam pacto res Capnionis tractaretur,
accepi, optime, & per hoc amicis quidem gaudendum esse,
adversarii autem dolendum. Nec fere adest, quoniam
Hogstratus nuper reversus cum suis vel prorsus opus ex-
suti sunt latissia, vel eam dissimulant egregie, quod in-
credibile mihi videtur: quum quod tantopere conatos esse
eos nisi hoc fermentum & quae similis intus innata est raptio
jecore exierit caprificus. Ceterum ut quam optime valeas
imprimis opto. Vale. Colonia 30. Julii, Anno 1517.

EPISTOLA CLVIII.

D. Erasmo Roterodamo Glareanus S.

* **S**I erro, charissime Erasme, quod te & unico amo, &
Sundique tuas laudes praedico, libenter mehercule erro,
amo autem te, quia vir es vere Christianus, extollo subin-
† Videtur hic aliquid desiderari.

An. de, quia me, quantum in te erat, fecisti vere Christianum, atque ob hoc mirum est quantum mecum gestiam. Neque sum nescius, quantum dicam, cum vere Christianum te nomen, quippe cum sit maximus is nostri seculi error, quod qui sit vere Christianus ignoretur, Christianos vulgi eos appellat, qui nulli rei tam sunt dissimiles quam Christo, unde nomen habent. At vide, mi Erasme, quam minime novis epithetis oneret aures tuas pientissimus Glareanus, qui malit te vere Christianum appellare, quam vel doctissimum, vel eloquentissimum: quod enim nomen est aequum dignum ac Christianum? Deinde de aliquo vere dici posse quid pulchrius? Esto, is omnia alia habeat. Utinam hac omnibus Theologis mens esset, qua tibi, ut tam prodessem quam tu, ut tam incitarent ad virtutes, ut tam exemplo praesent, quam loquacitate vincunt omnes, ut malint universum mundo, ut tu, consulere: omnibus prodes, nemini obesse, omnes excitare, omnes inflammas: Deus Optimus Maximus quam longissimos tibi tribuat dies, ut quam distissime pro sis universo orbi, succurrasque ignorantia hominum. Sed hac haecenus. Legi adeo nuper, cum Parisius venissem, epistolam eam, quam ad Episcopum Parisiensem scripseras. Quare quid fecerim? partim latabar, quod ab homine eruditissimo tam eximie laudarer, partim item irascebar, exspectabarque caput meum, quod is non essem, quem Erasmus ita belle pinxerat, suo videlicet candore, quo in omnes nititur. Partim gratulabar rursus mihi ipsi, qui exemplum praescriptum haberem non qualis essem, sed qualis esse debebam: potissimum, quare dolerem, erat, quod non modo desperarem nil simile me posse Erasmo meo referre, sed ne verbis quidem vel tantillum assequi, quo minus ingratus videar, quantumcunque animo gratus meo. Verum, abunde (tanti es candoris, humanitatisque) sat gratiarum retuli, si is aliquando ero, quem candide magis quam vere descripsisti. Diceret alius, ago tibi, doctissime Erasme, gratias immortales, ingentes, & illas omnes amplissimas: sed mehercule talia ignoro, vel quia adulari non didici, vel quia tu ejusmodi fucos odisti semper, homo tam gloria cupidus quam vel Christus, vel Paulus, Quapropter charissime parens ac praeceptor, cum quod retribuam, neque habeam, neque sciam, unice te amabo, amabo te unice, & profecto te unice amo. Es tu in corde meo sepultus, eademque dies & memoriam tui & vitam eripiet. Benigne me excepit Budeus, humanissime tractavit Copus, familiarissime mihi cognitus Faber Stapulensis, quem cum invenis, quem tu semper una cum Beato amico nostro praecipuo predicabas, virum certe integerrimum humanissimumque: Episcopum certa de causa nondum adii. Stipendium habeo privatum, nemini quicquam obligatus. Ceterum qui Parisios veni ut gracerer, spe me alius sum maxime. Nemo enim est qui insignem auctorem Graecum publice legat, neque privatim, quod equidem memini. Sophistarum mille circumstrepunt turba. Eui adeo nuper in disputatione Sorbonica, ubi egregios plausus tanquam Theatrum esset Pompeii audiui. Non cohibui, immo cohibui risum, sed magna difficultate, at illic ridebat nemo: erat enim tum pugna magna de lana caprina. Porro irascebantur non parum Adæ primo parenti nostro, quod mala, non pyra, comedisset, conviviisque vix abstinerebant superciliosi homines. Vixit tandem Theologica gravitas stomachum, evasitque bonis avibus Adam absque vulnere. Abii ego, satur naniarum. Itaque domi me contineo apud meos cantillans, otioque deditus, cum meo Horatio delictor, cum Democrito stultum rideo mundum. Sed vale; det Deus Optimus Maximus, ut aliquando rursus tecum habitem, vale, inquam, sydus meum, decus meum, animaeque plusquam dimidium mea. Salutat te Petrus meus Scudus, omnesque discipuli mei, tui studiosissimi. Oro aliquid tuo Glareano rescribas; nihil enim gratus litteris tuis in vita hac mihi accidere potest. Parisius, e vico divi Jacobi, 5. Augusti, An. 1517.

EPISTOLA CLIX.

Doctissimo viro D. Erasmo Roterodamo Petrus Barbirius S. P. D.

* SALVE, doctissime domine mi Erasme, litteras tuas de 16. Cal. Augusti ex Lovanio his diebus accepi.

Miserias nostras in triumphos erigendo, pulchre derides, Audi sed hoc moribus tuis condono: non condono autem facile per quem factum est quo minus tuas reciperes pecunias: adhuc enim apud Insulas existens centum florenos numeravi, exhibendo illos ad manus domini domini de Marques, regii Consilarii. Quod autem tam pro pensione Curtracenti quam pro reliquo stipendio centum florenos tantum acceperis, per Hispanum stetit, qui cum centum quinquaginta ducatos promississet, pro more gentis suae, Punica fide, vix centum viginti numeravit; de quibus centum statim domino meo reddidi, quos ipse de pecunia sua Gandavi tibi numerare jusserat. Te tamen interim, domine mi Erasme, oro, ut tantisper patienter expectes, donec ad Hispaniam perveniamus, quando domino meo oblata occasione ad memoriam te tuaque negotia reducam; faciamque, quantum in me erit, ut tibi supra spem satisfiat. De Cardinalibus nostris novis, ne forte non recta ferantur ad te via nostra littera, satius tacere duxi quam aliquid scribere liberior. Miror Fabrum quicquam de te vel in te cum stomacho scripsisse: ego illum conveni Parisiis & Clithoveum, cujus tecum amicitia foedus, ut petieras, renovavi. Hi ambo te quasi uno ore mirum in modum laudibus efferunt, inaque omnia tam probant quam qua maxime studio Christiano conveniunt, ac sunt necessaria. Proinde te unice in Christi visceribus oro, ne quid acerbius in illum scribas, quod erunt quietissimi, nihil sint de vestris tam dignis vigiliis intellecturi, intelligent tamen inter duo tam excellentia Luminaria dissidium intercesuisse, ob idque vos qua ad Dei honorem, hominumque studiosorum utilitatem scripsisti, ad vanam gloriam effecisse, judicabunt; eaque, qua hujusmodi homines sunt temeritate, divulgabunt. Magnificus dominus meus jussit ut te suo nomine salutarem, adiecitque, postquam ero in Hispania, & sensero aliquid vacare, efficiam ut melius aliquid consequatur quam oblata consecutus est; simul etiam de stipendii persolutione jussit, ut ei ad memoriam reducerem in Hispania. Oro te, domine mi, dominum magistrum nostrum de Aeth meo nomine salutato. Vale. Ex Senfebardeau, media inter Pictavos & Burdegalos via, 12. Augusti, Anno 1517.

Tuus humilis Servitor Petrus Barbirius.

EPISTOLA CLX.

Erasmus Casario suo S. D.

* MAGNOPERE mihi displicebant Epistola Obscurorum Virorum: jam tum ab initio delectare potuisset facetia, nisi nimium offendisset exemplum. Mihi placent lusus, sed citra cujusquam contumeliam. Sed molestius fuit, quod in posteriore editione mei quoque nominis mentionem admiscuerint. Quasi parum fuisset ineptire, nisi nos quoque vocassent in invidiam, & magnam partem fructus tot studiorum laboribus expetiti corrupissent. Ne id quidem satis est visum, en alter libellus priori adsimilis, in quibus crebra mentio fit eorum, quibus scio lusus hujusmodi nequaquam probari. Quam male consulunt isti, non solum in seipsum, verum etiam in omnes quibus bonae litterae charae sunt! Jam illud est omnium molestissimum mihi, si modo verum est, quod mihi istinc reversus famulus meus Jacobus narravit, apud complures haberi Colonia libellum, nescio quem, in Julium Pontificem, quomodo mortuus exclusus sit caelo per Petrum. Audieram jam pridem hujusmodi fabulam actam in Gallia, ubi talium nugarum immodica licentia semper fuit. Eam, opinor, aliquis in Latinum sermonem transtulit. Demiror quid istis in mentem veniat, cum sic otium & operam perdunt. Ceterum admiror esse qui suspicentur tam insignem ineptiam à me profectam, opinor ob id quod sermo fortasse sit paulo Latinior. Lusi quidem in Moria, sed incruente: nullius famam nominatim perfrinxi, in mores hominum lusus, non in famam hominum. Quod si vera mihi nuntiavit famulus, Tom. III. Kk kk k 2 lus,

lus, (nondum enim satis erodo) quales te, Vir optime, 1517. ut istiusmodi augas impias pro tua viri premendas curas, priusquam excudantur: non quod isti digni sunt, quibus hoc præstetur beneficium, sed quod nostrum est, publicæ studiorum honestati consulere, quam isti talibus lassis indigne contaminant. Porro quod ad me pertinet, scio neminem fore, qui me no- nit, quin satis intelligat, istiusmodi nœnias mihi supra modum displicuisse, quippe indignas eruditis ac pro- bis viris. *Jacobo Flormont* multam ex me salutem dici- to, cujus epistola dici non potest quantopere sim de- lectatus. De composita lite *Reuchlinica*, utinam vera nuntio. Nuntiavit mihi quidam *Alcmariensis*, te al- teras ad nos dedisse litteras, verum eas nondum accepi. Bene vale, doctissime *Casari*. *Amorpin* 16. Augusti, Anno 1517.

EPISTOLA CLXI.

Joannes Sixtinus Erasmo suo S.

* QV ANQVAM scio lugubrem tibi nuntium allatu- rum me esse, tamen quod existimavi interesse tua scire, scribendum putavi: hodie amicus noster Andreas Ammonius sepultus est, sudaria peste (qua plerique ma- gni nominis viri periere) sublatu; sit felix bonusque ipsius anime Deus, quo die concessit natura. Una eramus ru- sticaturi, (sic inter nos convenerat) missi à Priore Mar- tono equis, quibus veheremur; sed ipse (nisi spero) ad superos vectus, hic me (cum Deo placebit) secuturum re- liquit: magno nobis debet esse solatio, graveque levamen- tum doloris mortis ipsius, annu idemque praconium omnium virutum, doctrinae, ac laudum ipsius. Et pro- fecto longior vita minuisse fortasse magis quam auxisset gloriam ejus. De re tua nihil habeo certi, rapinus est priusquam certior factus: iriduo quam moriebatur, apud ipsum suavissime maximeque hilariter pransus sum; usus est enim in quodam suo negotio ipso die opera mea, inu- tans in diem sequentem, sed mors ipsius ante morbum ex- surgenti è lecto mihi nondum vestio, non sine magna ad- miratione, perlata est; tam sunt fragiles, eadē, ad fluxa res humana. Vale. Londino 19. Augusti, An. 1517.

EPISTOLA CLXII.

Erasmus, Theologo summo, Ludovico Bero, patrono suo, S. D.

* QVOD recte valet unicus patronus meus *Berus*, sane ex animo gaudeo. Non abhorrebam à *Basilea*, quam mihi non minus cœli amenitas, quam iste tuus animus commendat; verum *Carolus* Princeps jam duos ferme menses hæret in littore, ventis non tam illi quam nobis omnibus adversantibus; & *Sylvagius*, *Burgundia* Cancellarius, numerata de suo pensione, quæ ex Principis fisco debebatur, quo nihil est ina- nius, magnis promissis me oneravit, hinc in *Hispaniam* proficiscens. Cupiebam experiri paulisper quorsum res evaderet: quanquam hujusmodi tempora inciderunt, ut si maxime voluissent, non fuerit tutum istuc iter in- gredi. Interim *Lovanii* sedemus, Theologis omnibus summa humanitate nos accipientibus: id eo facio li- bentius, quod audiam adhuc *Carmelitas* nescio quos mo- liri nescio quid, sed paucos aliquot. De *Fabro* doleo, qui me odiosa disputatione compulit sibi respondere, tot odia verborum inculcat. Rem ex libello cognosces. Dispeream, ni maluissim ingens volumen illo laudan- do quam refellendo occupare. *Dorpius* ex animo est amicus. Bene vale, præceptor optime. *Lovanio* 23. Augusti, Anno 1517.

EPISTOLA CLXIII.

Erasmus, bonarum Artium Professori, M. Guillelmo Nefeno suo S. D.

* B ELL E tuam ornasti *Copiam*. Nihil est quod in- digneris *Rudne*, sic visum est illi cum amico tu-

1512. A dere: amicus est, doctus est, nostræ factionis est, & à nobis responsum est satis. Excita *Erbenium*, ut reli- qua nostra similiter ornent, maturetque. Ex *Beati* intro- meis ad *Baarium* litteris reliqua cognosces. Bene vale, & nos ama. *Lovanio* 23. Augusti, Anno 1517.

Saluta *Lodovicum* nostrum, cujus profectui gratu- lor. *M. Conradum* video adhuc mihi succensere, cum nihil scribat; cum meo nomine salutabis.

EPISTOLA CLXIV.

Erasmus Beato suo S. D.

* D E *Erbenio* nihil miror: novi hominis argo- nium; de *Lachmuro* miror, cur nolit tuo uti consilio, præsertim cum id diligenter mandari. Quan- quam is, per quem mihi respondent, scribit te in con- siliū adhibuitum iri, cum adornabunt editionem. Quos Auctores excudant, mi *Beate*, nostra non magni re- fert, modo nobis faciant satis. Quod si illos nostri pigeat, jam ad me scripsit *Asulanus*, *Aldi* locer, quic- quid potest officina sua, id mihi paratissimum fore. Demiror quid *Jacobo Fabro* venerit in mentem, ut sic in me nugaretur, examinans Epistolæ ad *Hebraeos* caput 2. cui respondimus abunde: libellus ad te mitte- tur, si fuerit absolutus in tempore; jam enim non mul- tum abest à meta, in manibus Typographi *Lovanien- sis*. Cum *Dorpio*, qui cum pene gravis fuerat exorta tragedia, summa mihi necessitudo est, neque ficta, ut opinor. Cum Theologis maxime convenit. Mo- liuntur tamen adhuc nescio quid *Carmelita*, qui credo invident Prædicatoribus, per *Reuchlinum* nobilitatis. Regiæ status talis est, ut boni libenter absint, ut ne quid dicam de aliis, in quos dicere non tam impium sit quam parum tutum. Est Regi à confessionibus *Briseleus* quidam, prius *Carmelita*, postea *Benedit- tinus*, ob miseram quandam Abbatiam, mox *Suffra- ganeus Cameracensis*, Magister noster *Parisiensis*, ho- mo elatissimus, & virulentissimus, & mihi inferissi- mus: is in nulla computatione non declinat in *Era- smum*. Et ventos habemus iratos, qui portentum hoc hinc non auferant: Princeps enim adhuc hæret in lit- tore, nec video unquam abiturum. Hic prælatos fuit *Jodoco Clithoveo*, qui ad hoc munus fuerat accersitus, licet ipse ignarus cur accerseretur. Ceterum aulicis non placuit, quod raris erat capillis, multaue matie; dati tamen *Philippi* centum, ut rediret *Lusitaniam*. Est quæ- dam hominum Colluvies, quam *Nigram* vocant *Adri- anum*: ea *Alcmariam*, satis florens *Hollandia* oppidum, cepit ac diripuit, ubi mire sævitam est in mulieres quo- que & in pueros, quod acriter se defendissent: quod si vel sexcentos habuissent milites in praesidium, tuti fuerant. Atque ii ipsi paulo ante pro nobis pugnabant contra *Frisios*. Næc dum timebantur eventura, & ob id missi qui praesidium à Principe peterent, admissi non sunt, nec data venia, ut se vel suis opibus atque armis tuerentur; imo interdictum sub poena capitis, ne spoliati à *Ghebris*, *Ghebris* vicissim invaderent. Post hanc tant atrocem eadem, primariae civitates jam sibi timentes adjuvant Regem, vix data venia, ut de suis sumptibus tueantur, sed hac lege, ut rursus Principem novo instruant elatice, quod vetus jam absumptum sit, cum jam solverant, quod post annos tres debebatur. Id quoniam *Hollandi* gravabantur facere, de compo- sito immissa tempestas. Nemo technam non intelligit, verum, nec moderi facile, nec dicere tutum. Nuper conjecti sunt in carcerem aliquot, quod dixissent, & omnes ii, qui sunt apud Principem, tam sincere ama- rent illum, quam ego amo, non sic tractarentur illius oppida: vix ad D. *Margareta* preces emittit post hebdomades tres. Suspicio est horum artificio agi, ne Princeps abeat, quod timeat, ne civitates absente eo non ferant hæc ludibria diutius. Nos trecentos flore- nos accepimus, non ex fisco Principis, unde nulli da- tur quicquam, sed ex præda. Cancellarius tamen splendide pollicetur: is *Hispaniam* jam pridem adit, non-

nonnulla spes est, quod adest illi *Barbirus*, Sacellanus, nostri amantissimus, & *Basilianus*. Cardinalis *Toletanus* nos invitat, verum non est animus *Ichthyus*. *Theatinus* Episcopus, spe fortunæ, se suosque omnes sumtibus exhaustit: & delatus est apud Regem litterulis per notulas scriptis, quod ipse nondum novit, nec mihi tutum erat illi indicare, ne in periculum vocarem eos, à quibus acceperam. Rogo, fac ut propere in excudendis quæ misimus, præcipue ut *Moris* diligenter orietur. *Cyberius*, cujus nutu nunc geruntur hæc omnia, fecit nepotem suum Abbatem, Episcopum *Cameracensem*, Cardinalem, & ut audio, Adjutorem Archiepiscopi *Toletani*; is agit *Lovani*, adolescens ferme viginti natus annos, indolis vividæ. *Moran* illa *Nipra* obsideretur, ut ajunt, in palude quadam, & obsidebitur, opinor, donec, quod petit Princeps, erit numeratum. Bene vale, *Beate* charissime, si videbitur, poteris de rebus novis, amicis committere, quod ad omnes scribere sit difficile. *Lovani* 24. Augusti, Anno 1517.

De *Glareano* nihil adhuc audio, nisi quod ex *Baderi* litteris intelligo esse *Latetia*.

EPISTOLA CLXV.

Erasmus Brunoni S. D.

* **O** RE felicem, qui hoc seculo felicissimo vilas *Italiam*! Si quid times cælum, *Patauii* saluberrimum est, *Bononiæ* non item, nec *Florentiæ*, nec *Romæ*. Adhuc *Frobenium* ut excudat libellum *Zassii De origine Juris*: dignus est hoc honore vir ille. *Basilian* ac *Bonifacian* meis verbis salutato diligenter. *Fonano* gratulor, tyrannidem, ut audio, hæc: adnoscendum ut æquet eum cui succedit. *Hieronymum* uno animo amplectuntur omnes. Tuum istuc fatum est: nam meus genius nusquam cessat. Bene vale, *Bruno* charissime, ubicunque terrarum futurus, fac sciam ubi agas. *Lovani* 24. Augusti, Anno 1517.

EPISTOLA CLXVI.

Erasmus Guolphango Augustano S. D.

* **A**DNITERE, optime *Guolphange*, ut committenti, quos mihi, diligenter excudantur, Epistolas non mihi excudendas: est & alius libellus Epistolarum excusus; castigabimus utrumque, & addemus alias, atque ita mittemus. Velim *Utopiam* & *Epigrammata Mori*; *Beati Rhehani* præfatione commendari, & si videbitur, poterunt eodem volumine conjungi. Quod si putas ad rem pertinere, adde & nostram præfationem, quam huic inclusimus epistolæ. Age gratias optimæ commatri pro lineis missis, & *Frobenium* compatrem charissimum meis verbis saluta diligenter; cætera scripti *Wolphango Lachnero*, illius socero. *Lovani* 24. Augusti, Anno 1517.

EPISTOLA CLXVII.

Erasmus erudito viro Joanni Rusero suo S. D.

* **S**CRIPSERAM, si quid esset, in quo possem gratum facere *Schurerio*, cupidissime facturum me, tantum abest, ut eum e numero amicorum expunxerim. Novi hominis candorem. Est apud me *Quintus Cælius*, nuper relictus, ob styli contractam rubiginem abstergendam; additæ annotatiunculæ, castigati loci nonnulli; additur Præfatio: eum missem, si scissem hoc illi gratum fore. Si mittet Opera *Rodolphi*, fungar amici officio, licet alias sim occupatissimus: aut si quid aliud in mentem venerit, impertiam. Hæc illi meis verbis dicto, admonens ut hæc litteras ad se quoque scriptas pueret. Salutabis sodalitatem totam, *Sturmi*, *Wimphelingum*, & candidissimum *Rodolphum*, *Reuberium*, & in primis doctorem *Gerbelinum*, cui me excusabis, quod in præsentia non rescribam, districtus sexcentis scribendis epistolis, præter

Epist. CLXIV.—CLXIX.

1616

studiorum pensa. Bene vale, doctissime *Rusere*. *Lovani* 24. Augusti, Anno 1517.

EPISTOLA CLXVIII.

Erasmus clarissimo Comiti D. Hermanno Neesio suo S. D.

* **S**CIT tota fodalitas *Basiliensis* mihi semper displicuisse Epistolas, quas inscripserunt *Obscurorum Virorum*, non quod abhorream, à festivis joci, sed quod non placeat exemplum lædendi famam alienam: quod ea res cuivis sit in promptu. Lufimus & nos olim in *Moria*, sed nullius nomen à nobis perstrictum est. At isti, quicunque sunt, non contenti sic ineptisse, addiderunt alterum illi similem libellum, in quo demirror, cur me toties nominandum putarunt: etenim si bene volunt *Erasmio*, cur mihi tantam constant invidiam? si male volunt, cur in diversa ponunt parte, atque ea quam hoc libello petierunt? Quod si pergant ad istum nugari modum, efficient, ut bonis etiam Scriptoribus imponatur silentium. Etenim *Jacobus* meus, nuper *Colonia* reversus, retulit mihi illic sparsum libellum nescio quem, de *Julio* Pontifice, ridiculo argumento; haud scio, an eundem, de quo pridem audivi fabulam, ab *Hispano* nescio quo conscriptum *Lutetia*, & *Gallice* versum, actum inibi regalibus festis, quibus solenne est hujusmodi nœnils læcivire Scholasticis. Addidit autem, quod vix opinor esse verum, esse illic nonnullos, qui suspicentur meum inventum esse, ob id, ut ait, quod *Latinitas* sit mediocris: mihi vero nec otii tantum est, ut aliquam horarum istiusmodi fugis impertiam, nec animus tam impius, ut summum Pontificem velim ludere, nec tam stultus, ut in eos velim scribere, qui possunt proscribere. Quamobrem te majorem in modum rogo, charissime Comes, ut licet ea res nihil ad me pertineat, tamen ob communem eruditorum hominum invidiam, si verum est quod audio de tali libello, ut cures premedum, vel potius abolendum. Aut si quid est aliud simile. Ego ante biennium *Triumphum Reuchlinicum*, jam tum paratum editioni, in *Germania* premedum curavi, & item alterum quendam, inscriptum *Monaebum*: sic enim faveo *Reuchlino* ob eruditionem, ut mihi cum *Hochstrato*, aut aliis hujus factionis, nullum omnino sit bellum, cum ad me causa nihil attineat. Etiam si non probio, neque quisquam vir vere pius probat, istas tam virulentas insectationes, quæ à spiritu mundi, non *Christi* proficiscuntur. Certe ubicunque terrarum adhuc fui, optimus quisque *Reuchlino* faveret. Bene vale, *Mœcenæ* bonorum studiorum unice, nolque, quod soles, ama. *Vincentio*, si adest, meo nomine multam dices salutem. *Lovani* 15. Augusti, Anno 1517.

EPISTOLA CLXIX.

Erasmus Roterodamus Joanni Frobenio, compatri suo charissimo, S. D.

* **C**VM antehac omnia *Mori* mei mihi super modum semper placuerint, tamen ipse meo judicio nonnihil diffidebam, ob arctissimam inter nos amicitiam. Ceterum ubi video, doctos uno ore omnes meo subscribere suffragio, ac vehementius etiam divinum hominis ingenium suspicere; non quod plus ament, sed quod plus erant, serio plaudo meæ sententiæ, nec vereror posthac quod sentio, palam eloqui. Quid tandem non præstitisset admirabilis ista naturæ felicitas, si hoc ingenium instituisset *Italia*? si totum Musarum sacris vacasset? si ad justam frugem ac velut autumnum suum maturasset? Epigrammata luit adolescens admodum, ac pleraque puer: *Bridanniam* suam nunquam egressus est, nisi semel atque iterum, Principis sui nomine legatione fungens apud *Flandros*. Præter rem uxoriæ, præter curas domesticas, præter publici muneris functionem, & causarum undas, tot tantisque regni negotiis

KKKKK 3 gotus

gotiis distrahitur, ut mireris esse otium vel cogitandi
 1517. de libris. Proinde misimus ad te *Progymnasmata* illius,
 & *Utopiam*, ut, si videtur, tuis excusa typis orbi po-
 steritatis commendentur; quando ea est tua officii
 auctoritas, ut liber vel hoc nomine placeat erudi-
 tis, si cognitum sit è *Frobenianis* ædibus prodisse. Be-
 ne vale cum optimo focero, conjuge suavissima, ac
 mellitissimis liberis. *Erasmus* filiolus mihi tecum
 communem, inter litteras natum, fac optimis litteris
 instituendum cures. *Lovanio* 25. Augusti, An. 1517.

EPISTOLA CLXX.

Franciscus Chiregattus Domino Erasmo Rot. S.

* **S**ALVVS sis, doctissime & eruditissime Erasme. Cum
 subito ex Britannico sudore ad urbem Romanam
 fugerem, evenit forte ut Antuerpiam appellerem, quo
 mox ut venissem, sciscitatus sum ubinam terrarum viveret
 Erasmus? responsum est à quibusdam amicis, in oppido te
 esse apud quendam Petrum Ægidium, Reip. Antuer-
 piensis à Secretis, quonuntio adeo jucundus fui, ut me bea-
 tum fere putarem: mox ades Petri invisi, ut te salutarem
 ac inviserem, peteremque, si quid à Pontifice exoptares,
 quod ab amico expleri posset. Sed heus! nescio quo fato
 delusus sum, nuntiatum quippe est, pridie te *Lovanium*
 ad tua studia rediisse: quod me plurimum pro mea in te
 observantia offendit; auebam enim quam maxime,
 quoad me tenuisset Antuerpia, (paululum id quidem erat)
 sua dulci & jucundissima consuetudine frui, etiam præ-
 ter summam doctrinam seriis & jociis festivissima: sed
 quando te mihi fors negavit, facere non potui, quin sal-
 tem te meis litteris non salutarem, rogaremque, ut ali-
 quando tenuis amici opera & commodo utaris, qui tuis ra-
 rissimis divinisque propemodum virtutibus adeo sub-
 scribit, favesque, ut nihil præclari ducat quam amari ab
 Erasmo, & in suo esse ære censi. Orator Venetus pa-
 riter cum suo Sagundino, qui nuper sudarunt, te maxime
 saluum cupiunt, hoc idem Ammonius noster faciebat;
 sed, proh dolor! spatio octo horarum sudario morbo ab-
 sumtus est, tanto animi mei mœrore, tanta tristitia, ut
 nullo remedio solari queam. Sed quid vis fieri? sic est mor-
 talium cursus. Vale, mi doctissime & candidissime Erasme,
 nomenque nostri apud te serva. Ex Antuerpia 28. Au-
 gusti, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXI.

Erasmus Roterodamus.....* S. P.

* **R**EVERENDISSIME Pater, scripsi pridem Cel-
 situdini tuæ; si non mereor, saltem fac sciam
 qua sis valetudine, cui nonnihil timeo ob cœli istius
 inclementiam, ab incolarum ingenio non abhorrentis.
 Nos *Lovanii* in mediis Theologis vivimus, grati etiam
 primis, & ut videtur omnibus. Utinam aliquis Deus
 amicus nos aliquando jungat in mœis *Neapolitanis*. Bene
 vale, decus litterarum & religionis. *Lovanio* 29. Au-
 gusti, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXII.

Erasmus Rot. Cuthberto Tunstallo S. D.

* **E**RVEDITISSIME Tunstalle, acervum voluptatum
 his litteris tibi adfero: quem nobis optimus ille
Frowicus Roma reversus offudit; *Asulanus* utrumque
 Testamentum excudit *Græce*, Opera *Nazianzeni* nobis
 ostendit, excusus est *Strabo Græcus*, Vitæ *Plutarchi*,
Pindarus cum commentariis, aliaque permulta: quæ
 in præsentia non succurrunt. O si liceat rejuvenesce-
 re! *Andreas Ammonius* mortem obiit, attactus pesti-
 lenti illo sudore. *Morus* huc advolat. Mihi adeo con-
 venit cum Theologis, ut velint me in suum ordinem
 coopartare, quod honoris vix cuiquam impertunt, nisi
 hic doctoris adepto titulum. *Fabro* respondi; Deum
 testor, nihil æque in vita feci invitus, sed faciendum

* Nullum nomen erat in MS.

erat: sane demiror, quid homini venerit in mentem. An.
 Cura ut recte valeas, amicorum sincerissime. *Lovanio* 30. Augusti, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXIII.

Erasmus Tunstallo suo S. D.

* **A**CERBISSIMUM est quod audio, *Andream*
Ammonium fato functum, quo nullus adhuc
Italiam vestram *Britanniam* incoluit, vel litteris absolu-
 tior, vel moribus integrior; sed recreat me quod au-
 dio, *Morum* brevi apud nos futurum, quod si sit, vi-
 debor mihi revixisse. Servet *Iesus* & *Surdus* nostrum
Cantuariensem, illo incolumi, mihi salvus videor. Totus
 commigravi *Lovanium*. Cum Theologis non solum pax
 altissima, verum etiam arctissima necessitudo, præser-
 tim cum *Atensi*, qui est hujus Scholæ caput & Can-
 cellarius, & *Dorpio*, qui mihi ex animo videtur ami-
 cus. Agunt inter se nescio quid, de adlegendi me in
 suum, hoc est, in deorum, numerum, & agunt ma-
 gno molimine. Adhuc apud *Paludanum* hæreo veterem
 hospitem, sed migraturus aliquo, ubi plus spatii sit li-
 bris explicandis: id nondum licuit ob diffidiolum quod-
 dam inter ipsos, ne alterutram partem offendam, dum
 utraque me ad sese trahit. Mito ad te Apologiam,
 qua *Fabro* respondeo: scio, dolebis utriusque nomine,
 verum, haud æque atque ego: non quæo satis mirari
 quid homini venerit in mentem; odi fatum hoc meum,
 quod me ad hoc laboris adegit: percurres, non leges;
 res est tumultuaria. *Budæus* proximis ad me litteris si-
 gnificat sese adhuc incertum, an tu prolixam illam
 epistolam accepisses, & de Regiæ conditionis nego-
 tio, quod tanto molimine susceperat, mirum silentium
 in illius epistolis. Frater *Frowicus* Roma reversus osten-
 dit Opera quædam *Gregorii Nazianzeni* nuper excusa.
 Addidit, utrumque Testamentum ex *Aldina* officina
 proditum, *Sirabonem Græcum* prodisse, ad hæc *Plu-
 tarchi* Vitas, *Pindarus* una cum commentariis, alia-
 que complura. O divitias, si liceat repubescere! Sed
 tamen si minus mihi, certe seculo meo gratulor. Tres
 milites, de grege istorum qui in excidio *Asprensi* plu-
 quam *Turcicam* immanitatem exercuerant, pœnas de-
 derunt, omnes in eadem arbore suspensi: captus qui-
 dam, qui illos, dum ad supplicium vehuntur, data
 dextra salutavit, non dissimulans sibi cum illis esse so-
 cietatem. Utinam tota illa Manus* ad cineres usque
 esset exusta, quo magis suo cognomini responderet
Nigra dicta! Cura, vir optime, ut quam rectissime
 valeas; nos ut inter assiduas computationes mihi sane
 gravissimas sat recte valemus. *Lovanio* 31. Augusti,
 Anno 1517.

EPISTOLA CLXXIV.

Thomas Morus D. Erasmo S. P. D.

* **N**VSQVAM nostram nusquam bene scriptam ad
 te mitto, præscripti epistolam ad Petrum meum:
 cetera tu ut recte cures expertus sum non esse opus ut te
 adhorter. Litteras tuas reddidi Veneto Oratori, qui vi-
 detur aquissimo animo fuisse recepturus Novum Testa-
 mentum, quod interceptum Carmelitanus; nam totus dedi-
 tus est sacris Litteris, perfunctus lectione eorum pœne
 omnium qui scribunt quæstionculas, quibus tribuit tan-
 tum, ut ne *Dorpius* quidem tribuat amplius; ambisio-
 se congressi sumus accuratis orationibus, ac longis laudi-
 bus nos invicem scabentes: sed ut vere dicam, plane de-
 lectat me; videtur enim honestissimus, & rerum huma-
 narum peritissimus, ac jam divinarum cognitioni dedissi-
 mus; postremo, quod ego non in postremis pono, studia-
 tissimus tui. A *Cantuariensi* de rebus adhuc nihil audio:
Coletus de tua re nihil habuit sermonis cum eo, cum *E-
 boracensi* habuit, quem tam in te propensum invenisse
 se dicit, atque in tuas laudes tam effusum, ut ne optare
 quidem potnerit amplius, nisi verba illa tam egregia ali-
 quan-

* De hac vide supra pag. 1624. D.

quando rebus exaquet sed quod exspecto & brevi & ampli-
 1517. ter fallurus. Tuam pecuniam, qua apud me deposita est,
 mem Joannes ad divi Michaelis tradet Aegidio: nam
 ante id festum non est venturus Antuerpiam. Si edas post-
 hac Epigrammata mea, tu expende tecum an putes ea
 premenda, qua scripsi in Brixium, nempe in quibus sunt
 quaedam amarulentiora, quanquam videri possim ab illo
 provocatus convitiis dictis in patriam: tamen, ut dixi,
 tu hac considera, & denique omnia qua putabis invidio-
 sa, si qua sint praeterea vel inepta, ea sic dispone omnia,
 ut ex usu meo censebis fore, quippe ut Quintilianus ait,
 Senecam esse eum, quem vellet suo ingenio scribere &
 alieno judicio, ita ego is sum, quem conveniat scribere
 & alieno judicio, & non meo ingenio. Vale, & D. Tun-
 stallum ac domum Buslidium saluta meo nomine. Raptim
 Londino 3. Septembris, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXV.

Erasmus Rot. Antonio Clava suo S. D.

* **A**CCÉPI Budai litteras tuis inclusas, utrasque
 gratissimas: pudet hoc nomine gratias agere,
 qui tot nominibus debeam. Dicit vix possit, quanta me
 humanitate Theologi prosequuntur, cum primis autem
 M. N. Atenfis Cancellarius, Dorpius, & Vianensis.
 Buslidius periit pleuritide: acerbum mihi, sed tamen
 illi pene dignus hoc malo, qui suis bonis frui noluerit,
 ne fratris quidem exemplo deterritus ab Hispaniis. Ba-
 tavum, qui has perfert, ita de te sentit, ita expendet*,
 ita te respicit, ut si nihil accedat aliud, tibi sit suble-
 vandus, ubi res postulabit: negotium nosti. Saluta Ro-
 bertum Casarem, & Medicum Clava Clavum: optimo
 genero ac dulcissimae filiae omnia laeta precor, imprimis
 uxori. Mitto Apologiam, qua Fabio respondeo, sed
 coactissimus. Uxori salutem dicito. Lovanio 7. Septem-
 bris, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXVI.

Erasmus Marco Laurino suo S. D.

* **A**GEREM tibi gratias, humanissime Marce,
 pro tam singulari in me hospitalitate, nisi istuc
 tibi tam non esset novum. Optimo fratri tuo Matthia
 Domino Hydorrhao, sive Flandrice mavis Waterolieten-
 si, meis verbis gratulaberis felicem ex Hispania redi-
 tum, & quidem adeo maturum, ut reverfus sit nobis
 antequam illuc abierit. Crumena paterna plane fatalis
 est: nam praeter quinquaginta coronatos e caelo dela-
 psos Brugis, mox Lovanium missi sunt centum ex Au-
 la floreni, ac rursus ex Anglia triginta sex Philippi:
 verum, hoc habet vitii, quod non minus effluit pe-
 cunia quam influit. Nondum plane confedi Lovanii,
 sed inter quattriduum confedero sat, ut opinor, com-
 mode, idque in Collegio Liliensi apud eruditissimum
 pariter atque humanissimum virum M. Joannem Na-
 tium, Identiscotatum. Fabrum omnium suffragiis vi-
 ci; verum, ita me Deus amet, hanc ipse victoriam
 edis; utinam illi quidvis potius venisset in mentem,
 quam ut ad hoc certamen me provocaret! amo homi-
 nem ex animo, sed hic tantum sui dissimilem & in me
 utum, in quem minime oportuit. Apologiae libellum
 tibi dono mitto. Si tibi commodum fuerit huc com-
 migrare, senties hunc Erasmus ex animo tuum. In-
 tegerimum dominum Decanum meis verbis salutato di-
 ligenter, item fratrem Petrum, & festivissimos Mus-
 eos, nec non Lodovicum meum. Theologos experior
 in me propensissimos, praesertim Cancellarium Aca-
 demiae M. N. Atensem, Dorpium, & Vianensem: jam
 omnes propemodum in suum collegium cooptarunt. Be-
 ne vale, charissime Marce, amicorum sincerissime,
 & patronorum benignissime. Lovanio 7. Septembris,
 Anno 1517.

* Legendum videtur, ex te pendet.

EPISTOLA CLXXVII.

Erasmus Roterodamus S. D.

* **R**EVERENDISSIME Pater, memini, memini, An-
 semperque meminero, singularis istius tuae in nos
 beneficentiae, etiamsi nondum gratias nec egi, nec re-
 tuli; adeo nos distraxit partim crebra migratio ac re-
 migratio, partim abitus Cancellarii, partim Principis
 molimina, partim & morbus, postremo omnia incerta,
 ut vix ipse mei fuerim memor. Sed brevi senties
 animi non ingrati studium. Quid post abitum e Britan-
 nia meum novarit in negotio meo Andreas nescio: si
 quid novatum est ab eo, quaeso uti perficias. Novum
 Testamentum rursus est in manibus: id primum novi-
 tate sui quosdam offenderat, probatum tamen usque
 probatissimis: verum, id aestate proxima prodibit sic &
 me tractatum, ut nemini non sit placitum, & ut
 aliquid dicam arrogantius, Leonis gloriam ac Medi-
 cinum nomen aeternae famae consecraturum, si modo detur
 adhuc unum annum superesse. Cum proxime essem in
 Britannia Rex me singulari studio complexus est, &
 post hunc Reverendissimus Cardinalis Eboracensis, uter-
 que me non adspernandis conditionibus invitavit. Bene
 vale, Praesul integerrime, & tuorum clientum infirmis
 favere perge. Lovanio 7. Septembris, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXVIII.

Erasmus Rot. Jo. Fischero, Episcopo Rossensi, S. D.

* **R**EVERENDISSIME Pater, exposulavit acriter
 mecum Coletus, quod Renchlini† misissem ad te,
 ad se nullum misissem. Addidit tamen sibi perlectum
 priusquam ad te misisset. Doleo rem tam diu dilata-
 m, & tamen debes hoc Coleti aviditati condonare, quae tua
 est humanitas; permiseram Moro, ut Coletus ostenderet
 duntaxat, non ut apud illum relinqueret. Quod ope-
 ra litteris Gracis insumptae non poenitet, vehementer,
 ita ut me Deus amet, gaudeo; atque utinam liceat in
 ceteris adesse! Cum Lashimero litteris egi non semel:
 is tandem respondit, sed ita respondet, ut appareat
 hominem a suis litteris non proditurum. Mitto tamen
 secundum Theodori librum nuper a me versum, casti-
 gatis etiam locis aliquot ex Graco Codice: verti au-
 tem satis explanate. Mendis pueri scribae non oportet
 offendi; si summa lectionis constabit. Mitto &
 Apologiam, qua respondi Jacobo Fabio: omnes uno
 ore Theologi, omnes etiam Fabristae, mihi decernunt
 palmam; verum ipse odi hanc necessitatem, quae me
 traxit in hanc arenam, odi victoriam, quia vici ho-
 minem tam amicum; utrumque intelliget tua pruden-
 tia, simul atque libellum perlegeris, & sat scio, utrius-
 que vicem dolebit, etiamsi hoc nomine levior est mea
 calamitas, quod culpa vacet. Ubi dabitur certus ali-
 quis qui perferat, remitte nobis libellos qui ad Rench-
 lini negotium pertinent, si tamen his jam usus fue-
 ris. Quidam† e Colonia scripsit ad me, causam illius in
 optimo esse statu, verum, arbitror eam causam nunquam
 finiendam esse. Utinam tuo fiat bono, ut hanc regio-
 nem invisas aliquando! Bene vale, & saltem litteris
 nos aliquando dignare. Antuerpia 8. Septembris, An-
 no 1517.

EPISTOLA CLXXIX.

Erasmus Moro suo S. D.

* **M**ITTO tabulas, quo tibi utcumque adsumus, si
 qua fors nos ademerit. Dimidium impendit Pe-
 trus, dimidium ego; non quin uterque in solidum li-
 benter numeraturus fuerit, sed ut amborum munus
 esset commune. Petrus Aegidius adhuc suo tenetur mor-
 bo. Nos agimus Lovanii inter Magistros nostros, &
 valemus more solito. Doleo te Caletia alligatum. Si
 non

† Subaudi librum, nempe Cabalisticum: vide infra ipsius Coleti
 Epist. ccxlvii. † Is est Jo. Calarius, vide sup. p. 1620. E.

An. non datur aliud, scribito crebrius, vel paucis. Vale;
1517. *More* mortalium omnium mihi charissime. *Antuerpia*
8. Septembris, Anno 1517. Servate nobis incolumem.

EPISTOLA CLXXX.

Erasmus Sixtino suo S. D.

* **O** rem acerbam! sed quid attinet queri? Oro te per nostram amicitiam, ut *Petrus Ammonius* contrahat omnes *Andrea* ad me epistolas, & meas ad illum, & aut huc mittat; aut tibi tradat huc mittendas: deinde ut exempla aut litteræ de dispensatione aboleantur, ne aberrent in manus eorum, in quorum nolim. Fratrem tuum non vidi, nam aberam *Lovanii*. *Petrus Agidius* odiosa lentaque valetudine affligitur. Nobiscum hoc cælo satis convenit: nec deesset fortuna, si me velim Principum negotiis involvere, sed video factiones tales, ut tutum non sit, aut hanc, aut illam. Studia mea persequor. Bene vale, charissime *Sixtine*, teque nobis incolumem serva. *Antuerpia* 8. Septembris, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXXI.

Henricus Stromer Aurbachius Erasmo Rot. S. P. D.

* **L**ITTERAS tuas, eloquentissime sapientissimeque D. Erasme, accepi, & lectitavi, qua mihi auro gemisque pretiosissimis fuisse gratiores, quibus iterum atque iterum tua ingens humanitas absolutissima eruditioni conjuncta mihi innotescebat. Siquidem quo es doctior eloquentiorque, eo submissius te erga me barbarum geris. Verum ut & meam erga te observantiam agnoscas, effeci ut illustrissimus Princeps meus Archiepiscopus, verius tuus, tibi propria manu scriberet. Ille, quo ego pluribus negotiis obrutus brevioribus tecum ago, tanto ipse longioribus te conveniet: velim credas suis scriptis; sua siquidem amplitudo non facit dissidium oris & cordis; concordant in eo labia cum mente. Vale, decus orbis omniumque doctorum, & me tuum vocalissimum praconem commendatum habe. Datum celerrime Steynheim 13. Septembris, Anno post natalem Christi 1517.

EPISTOLA CLXXXII.

Erasmus Roterodamus Antonio Clava S. D.

* **O**MNEM movimus lapidem ut *Phrysius* hic retineremus, sed fata obstant, petit inferos: & me aditi *Lovanii* non semel pcenituit; sed pudet inconstantiæ. Misi per *Batavum* Apologiam. Vide an hunc possis obtrudere Fratribus istis *Hieronymi* dissimillimis. Bene vale, patronorum optime cum tuis omnibus, & *Cesarem* saluta meis verbis diligenter. Hæc scripsi pene enectus pituita. *Lovanio* 16. Septembris, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXXIII.

Erasmus Rot. Thoma Moro S. D.

* **M**ISI me* tibi per *Petrum Coclitem*, qui se hac gratia divertit *Caletium*: non est quod donec, nisi decem aut duodecim grossos pro itineris dispendio; cetera curata sunt à nobis omnia. Utinam fiat tuo commodo, ut huc transvoles, revivisceremus utrique: nam ipse dum *Petrum Agidium* restituere conor, in sceleratissimam incidi pituitam, quæ sic me affligit, ut pene exstinxerit. *Atensis* omnia mea probat citra exceptionem; *Dorpius* ex animo favet, sed suæ gloriæ perparcus est, ne dicam famelicus, quo minus potest in amicum transfundere. Mi *More*, cura ut valeas & nos valebimus: si veneris *Brugæ*, accerse D. *Marcum*, Decanum Sancti *Donatiani*, nostri amantissimi. Commisfa sunt mihi quædam titulo Imperatoris de rebus non levibus. Sed quidvis fecero prius, quam hujusmodi negotiis irretiar: & utinam tu esses expeditus! Bene vale etiam atque etiam. *Lovanio* 16. Septemb. An. 1517. Nolim tibi hunc obtrudere, tamen si requiris scri-

* Intelligit tabulam, in qua ipse Erasmus & Petrus Agidius erant expressi, vide inf. Epist. cxcii. & cxciii.

A bam, scribit & satis emendate & legibilter, tum *Græce*, tum *Latine*. Rursum vale.

EPISTOLA CLXXXIV.

Erasmus Sixtino suo S. D.

* **M**IRA hujus regionis sterilitas; *Joannes Phrysius* tot artium nullam hic reperit fortunam. Ego menses complures utcumque alui in spem melioris fortunæ: nunc ceu sacra jacta ancora in *Britanniam* se confert; optabam cum hic manere si fortuna arrisisset. Tu si quid potes, adjuva. De fide testor. Eruditionem probo, pristinam morum insolentiam fortunæ iniquitas, ut spero, correxit. Scripsi nuper & per *Petrum Unoculum*. Cum fratre confabulatus sum *Antuerpia*. *Petrus Agidius* male languet: ego usque ad mortem crucior pituita. Bene vale. *Lovanio* 16. Septembris, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXXV.

Erasmus Rot. Marco Lannino S. P.

* **A**MICORVM sincerissime, scripsi nuper per *Batavum*. Nolim te frui tuo incommodo; alioqui tua consuetudo foret mihi gratissima: Apologiam ad *Fabrum* misi per eundem. Si non venis, saltem litteris nos intervisce. Hæc scripsi pene extinctus pituita. *Lovanio* ex *Liliano* Gymnasio 16. Septembris, An. 1517. Cura ut recte valeas. D. Decano, M. *Lodovico* hospiti meo, ceterisque sodalibus multam ex me salutem dicito. O sterilitatem hujus regionis! *Phrysius* hic tot instructus, ut *Mercurius* ipse non pluribus, nullam hic fortunam reperit; proinde extrema ancora est *Britannia*, quæ nisi me sublevasset, adhuc mendicaret *Erasmus*. Rursum vale.

EPISTOLA CLXXXVI.

Erasmus Roterodamus S. P.

* **P**OST salutem plurimam, Reverende Pater, per *Petrum Unoculum* misi secundum *Theodori* librum & epistolium. Hic *Joannes Phrysius* satis emendate & legibilter scribit *Græce* & *Latine*. Narrabas olim de libro quodam excudendo typis; si hic describat & descriptum conferat, tuum exemplar manebit tibi incolume: fugit hanc sterilissimam regionem, quærit uberiora pascua. Hæc scripsi graviter affligitur pituita non sine febri. Tu cura ut valeas, patronorum optime. *Lovanio* 16. Septembris, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXXVII.

Erasmus Roterodamus Antonio Luzenburgo suo S. P.

* **A**VUDIO nonnihil subirasci nobis Abbatem*, opinor, quod quidam illi narrarint in *Moria* lusum esse nescio quid in Monachos: nec tamen credo quod audio. Novi prudentiam hominis. Argumentum erat ludicrum; non expectabantur seria: & tamen nihil odiose dictum est in Monachos. Hoc Opus non offendit Pontificem, qui à capite usque ad calcem perlegit, & ingenium Auctoris comprobavit. Prior *Cartusienensis* nondum remisit epistolam *Reuchlinicam*, si fuerit obviis, rogo ut admoneas, & hominem meo nomine salutes. Ago nunc comcediam Theologicam, & utcumque procedit; certe primi omnium favent, *Atensis*, *Vianensis*, & *Dorpius*, sed non est animus diu hac mercede agere fabulas meo sumtu, ne lædant Theologi. *Jacobo Fabro*, quando me tam odiose provocavit, respondi libere, sed citra contumeliam: opinor libellum jam istuc allatum. *Morus*, ni fallor, nunc est *Caletii*, Regis sui nomine legatione fungens. Hic *Theodoricus*, Theologiæ baccalaureus, habet nescio quid negotii cum Abbate; doctus est, festivus & probus, si quid inciderit, ut ejus negotium commendare queas, rogo ut tui similis esse velis. Salutabis *Gisbertum*

* Is est Antonius à Bergis, Abbas S. Bertini, ad quem Erasmus hac eadem de re scribit sup. pag. 275. Epist. cclxxxiv.

An. *ſervum medicum, amicum perpetuum, & uxorem, licet mihi inſenſam, ſed duntaxat præſenti. Salutabis humaniſſimum dominum Gerardum & Carolum œcononum. Ipſe cura, optime Antoni, ut quam optime valeas. Lovanio 17. Septembris, Anno 1517.*

EPISTOLA CLXXXVIII.

D. Eraſmo ſuus Berſelius S.

* **N**IMIS impudens fui, ſcio, nimisque temerarius, Eraſme, quando ſuperioribus diebus, ego miſellus culex, tibi tanto ne dicam Heroi, ſed litterarum deo, ſcribere ſum auſus. Certe non decuit tantillum animal, tantillo roſtro, illi obſtrepere, qui totus in ſanctorum litteris reſtaurandis verſabatur, nec ejus conſuetudinem velle conſequi, quem tot optimi Epiſcopi, tot optimi Reges, tot candidiſſimi litterarum profeſſores non probant modo, ſed colunt, venerantur, adorant. Crimen meum fateor, & culpam ex hoc commeritum me ſcio, ſed amori imputes velim, qui me cæcus exoculavit amantem. Putabam quicquid illo duce peccaretur, levius apud te aſtimari, qua res ſane non me feſellit: nam tu mihi pro pœna, id eſt, ſilentio, quod metuebam, præmium, qua tua eſt humanitas, cumulatiſſe reddidiſti. Accepi enim, quod nunquam exiſtimaveram futurum, litteras tuas illas florentes, plenas amoris & gratiarum, idque 18. Calend. Octobres. O diem candido mihi lapillo ſignandam, diem pluſquam ſœlicem, & mille antea votis expetiſſam! certe nulla mihi hac in tota viſta aſſuſit gratior, nulla irradiavit jucundior, nulla dulcior eſt exorta. Hac eſt una meorum conſcia & teſtis gaudiorum, qua mihi ex tuis ſcriptis obvenerunt. Ferre me ipſe non potui, dum iſtud ferrum tractarem, quod in pagella capite tam docta manu depinxeras; vulneravi cor meum, emollivit viſcera, mentem liquefecit. Nunquam ſum expertus tam dulces amoris illecebras; faxit Deus, ut talibus ſæpe perfruar! Epistolam tuam adſervo diligenter, erit mihi pignus quoddam perpetuum amoris erga me tui. Præſul noſter ante paucos dies conceſſit in Galliam, nec conſtat ſatis de reditu; cum primum in urbem hanc, aut in patriam ſeſe receperit, præſto erimus, operamque dabimus, ut quod apud illum per nos fieri juſſiſti, id neque frigide, neque oſcitanter proſequamur. Juvenis hic, qui tibi meas reddidit, gratiſſimus eſt, humaniſſimisque moribus, hoſpitatus eſt apud nos menſem fere perpetuum, quo tempore Hebraica mihi rudimenta fideliter iradidit: nam & Græcanica quoque ab Aleandro, viro undecunque doctiſſimo, paulo ante, quam hinc in Italiam ſolveret, acceperam. Vide, mi præceptor, quid moliar, timeo ne dum duabus ſellis ſedere laboro, utraque excludar. Non deſiſtam tamen, quin in id acrius totos nervos intendam, fortasſe labor improbus omnia vincet. Commendo tibi meum præceptorum Hebraicum; & Lovanium adit, ut te videat, commodum ad nos revertetur, atque utinam non ſine tuis litteris! deſideramus enim adhuc, quod & ſuperioribus noſtris deſideraviſſimus, & quod tuis humaniter es pollicitus, omnium ſcilicet librorum, quos edideris, & quos ſub incudo habes, titulos; ſi ad me venerint, nihil mihi feceris gratius. Dorpium & Paludanum tuos meis verbis ſaluta: amo enim utrumque vehementer, tameſi neuter mihi adhuc, ne de facie quidem, ſit notus. Nihil apud Lovanios iis Heroibus in litteris abſolutius. Vale, litterarum & litteratorum decus, & Berſelium, filiolum ſuum, qui in te amando nemini ceſſerit, ſi tibi viſum fuerit, redama. E cellula noſtra apud Leodios 17. Septembris, Anno 1517.

EPISTOLA CLXXXIX.

Joannes Cæſarius Eraſmo ſuo S.

* **V**IDI libellum his diebus ad Fabrum Stapulenſem Apologeticum, tuo nomine editum; legi eundem: incredibile eſt quam indoleam utriusque vices, non quod

A neſciam huiusmodi conſiliū inter doctiſſimos viros faiſe ſe ſemper, nec ab eo ſanctiſſimos etiam viros ſibi temperaſſe, ſed quod pro conditione temporis minime expedire videatur: quippe ubi jam barbari homines, qui vos capitaliter inſectantur, id ſenſerint, doctos immo tantos viros inter ſe digladiari, quanti vos eſſis fama & opinione certiffima, non dubium eſt quin magnam de ſe ſpem concipiant victoria contra vos: ſed fallet haud dubie illos ſua quemque opinio, ut vana, ita frivola. Non poſſum, mi Eraſme, tuum in hac re inſtitutum improbare, ſed ut inter legendum admiratus ubique ſum ingenii tui acumen, ita non ſatis demirari potui, quid bonum immo optimū illum virum impulſerit, ut ſi bellum erat illi ſuſcipiendum, id adverſum te primum tentaverit, quem ſciebat ſi non ſuperiorem ſe, parem tamen, & ut contra ſuperiorem bellum aggredi, temerarium eſſe, ita contra parem, periculoſum. Novi hominis modeſtiam, & candidam in omnes & doctos & bonos affectionem: quippe qui ejus fuerim aliquot annis diſcipulus, atque idem ut Sophiſtas imprimis mordere atque acriter impugnare conſueverat, ita doctiſſimum quemque commendare ac laudibus debitis ornare. Itaque eſſe non poteſt, quod & tu quoque ita ſentiſ, quin à peſſimo aliquo damone inſtigatus ſi, cui utinam obſiſtiſſet, & tuam potius erga ſe benevolentiam fovere curasſet, ut per quam ejus fama creſceret magis quam decreſceret. Sed hactenus de hoc ſatis. Neactius noſter curavit his diebus imprimi libellum quendam ex Urbe allatum, titulo Deſenſionis Reuchlini, in mille & amplius exemplaria; ex his nunc duo ad te mittuntur. Præterea habeo in manibus quendam Dialecticam, quam eſſe ſuperiori paſſim ex bonis Auctoris collegi. Vellem tua recognitione poliri aliquantum poſſet. Ceterum ſi recte vales, id, quaſo, cum primo tabellario mihi reſcribis. Vale optime. Colonia 22. Septembris, Anno 1517.

EPISTOLA CXC.

D. Eraſmo ſuo Petrus Ægidius S.

* **R**EDDIDIT mihi Cordatus tuas ſuaviſſimas litteras, qua me plurimum recrearunt. Quod panum & lodicem ſerius accipis, id obſiſtit, quod nullus certus interim occurrat nuntius. De adolescentulis beatorum parentum memorem mones. De Medico agam quod jubet: verum non conquieſcam, quin aures ejus vellicabo. Tuſtallum egrotaſſe unice doleo: ubi ſenſero mihi aliquid eſſe virum, iſthus advolabo. De Clavo non prorsus diſplicet quod ſcribis; verum, nunc utcumque conualeſcere incipio. Ago tibi gratias, mi Eraſme, & utinam referre poſſem, quod operam tuam tam liberalem mihi polliceris. Unoculus fauſtis avibus cum picturis noſtris Angliam petiit; ſi Morus Caletii eſt, jam habet ſpectacula noſtra. Tu cura quam optime valeas, mi Eraſme. Antuerpia 27. Septembris, Anno 1517.

EPISTOLA CXCI.

Eraſmus Gerardo Noviomago ſuo S. D.

* **C**LARISSIMUM Principem tam propenſo in nos eſſe animo majorem in modum gaudeo; vel ob id ipſum, quod juvat redamari ab eo, quem amo eſſuſſime, ſuſpicioque unice. Sum totus nunc in Novo Teſtamento, quod me propemodum non ſolum exoculavit, ſed exanimavit: nolim igitur ante menſes aliquot accerſat Dominus Reverendiſſimus, donec hoc penſum abſolvero. Mitto Pacis querimoniam, in membranis deſcriptam; nihili munus, ſi dignitatis æſtimeſtur ejus, cui mittitur: verum & illius humanitas mihi nota eſt, neque tua deſuerit commendatio. Bene vale, doctiſſime atque idem humaniſſime Gerarde. Raptim Lovanio 3. Octobris, Anno 1517.

EPISTOLA CXCI.

Thomas Morus Petro Aegidio suo.

An. 1517. **M**i charissime Petre, salve: misere cupio equid tu conualefcas intelligere, qua res non minori mihi cura est, quam quidvis mei: itaque & inquiri diligenter, & omnes omnium voces excipio sollicitus. Aliquot mihi meliores de te spes renuntiabant, seu (quod opto) tempestas, siue ne desideriiis meis inserviant. Scripsi litteras Erasmo nostro, eas tibi apertas mitto, signabis ipse. Nihil opus est quod illi scribitur, clausum ad te venire. Versiculos, quos in tabellam tam inscite feci, quam illa scite depicta est, ad te perscripsi. Tu si digna videbuntur Erasmo imperet, aliqui Vulcano dedas. Vale. Caletio 6. Octobris, Anno 1517.

Versus in tabulam duplicem, in qua Erasmus ac Petrus Aegidius simul erant expressi per egregium artificem Quintinum, sic ut apud Erasmus exordientem Paraphrasin in Epistolam ad Romanos, picti libri titulos praferrent suos, & Petrus epistolam teneret, Mori manu inscriptam ipsi, quam & ipsam pictor effinxerat.

TABELLA LOQVITVR.

Quanti olim fuerant Pollux & Castor amici, Erasmus tantos Aegidiumque fero. Morus ab his dolet esse loco, conjunctus amore, Tam prope quam quisquam vix queat esse sibi. Sic desiderio est consultum absentis, ut horum Reddat amans animum littera, corpus ego.

IPSE LOQVOR MORVS.

Ty quoque adspicis, agnitos opinor Ex vultu tibi, si prius vel unquam Visos, sin minus indicabit altrum Ipsi littera scripta, nomen alter, Ne sis nescius ecce scribit ipse, Quanquam is qui fiet, ut taceret ipse, Inscripti poterant docere libri, Toto qui celebres leguntur orbē. Quintine o veteris novator artis, Magno non minor artifex Apelle, Mire composito potens colore Vitam adfingere mortuis figuris, Hei cur effigies labore tanto, Factas tam bene, talium virorum, Quales prisca tulere secla raros, Quales tempora nostra rariores, Quales haud scio post futura an ullos, Te iuvat fragili indidisse ligno, Dandas materiae fideliori, Quae servare datas queat perennes? O si sic, poteras tuarumque famae & Votis consuluisse posterorum. Nam si secula, quae sequentur, illam Servabunt studium artium bonarum, Nec Max horridus obteret Minervam, Quanti hanc posteritas emat tabellam?

Mi Petre, cum omnia mirifice Quintinus noster expressit, tum mirificum in primis falsarium videtur prestare posse: nam ita inscriptionem litterarum ad te meatum imitatus est, ut ne ipse quidem idem iterum possem itidem. Quare nisi aut ille in suum aliquem usum, aut tu in tuum eam servas epistolam, remitte rogo ad me, duplicabit miraculum apposita cum tabella: sin aut perit, aut vobis usui erit, ego experiar mea manus imitatore ipse rursus imitari. Vale cum lepidissima con- iuge.

EPISTOLA CXCI.

Thomas Morus Desiderio Erasmo S. P. D.

*PERTVLIT tandem Petrus Cocles, Erasme charissime, tuam Aegidiiue nostri diu expetitas ef-

A ffectus, qua quam impense me delectent, proliuius cuius est e suo sensu consequi, quam dicendo mihi: nam quis vel explicet verbum, vel cogitatione non sentiat, quorum hominum vel creta modo, vel carbone pulvis adumbrati, capere etiam quemlibet poterant, qui non ad omnem litterarum virtutisque sensum prorsus obstupuerat, me vero singulariter etiam permoveere, talium amicorum qualitercunque representata memoria, eorum nunc mirifice rapi me, tanto artificio delineatis atque expressis imaginibus, ut quae veteres facile pictores omnes provocaverint, quas quisquis intuetur, is nimirum faciles eas potius aut sculptiles arbitretur, quam pictas. Ita porro emittere atque exstare videntur, iuxta virilis corporis crassitie. Non credas, Erasme mi haec quicquam, quam valde amorem in te meum, cui nihil adjici potuisse ipse mihi persuaseram, studium hoc tuum artium adhuc obligandi me intenderit, quamque ego vehementer hac triumpho gloria, quod tanti abs te aestimor, ut tam egregio munimento declares, non alium esse quemquam, a quo tu amari malis. Nam sic ipse certe, satis pol superbe, sed tamen sic interpretor, quod istud abs te missum est mihi, quo non in dies modo, sed in horas etiam, tui apud me memoria renovetur. Equidem scio me sic perspectum tibi, ut non sit in eo mihi valde laborandum, me ut tibi prebeam (quamquam multis aliis in neptis non vato) vacare saltem longissime ab Thraconicis adfectibus. Sed tamen, ut verum fatear, unum hanc prurientem gloria excutere profecto non possum, quo miram quam suaviter titillor, quoties animum subit sera demum posteritati me, Erasmi amicitia, litteris, libris, tabulis, omnibus denique modis contestata commendandam. Utinam ea mihi facultas esset, quae insigni aliquo documento possit efficere, ne indignus amore tam impenso viri, tum suo seculo, tum seculis atque ibi incomparandi, videar! sed quoniam tam longe supra meam hanc mediocritatem sit, ullo meo facto prestare, illud ut mundus intelligat, sedulo certe enitar, ut saltem non ingratus esse, tuo unius testimonio comprober. Apologiam tuam perlegi studiosissime, quae certe sic adfectus sum, ut eloquentiam tuam quam nusquam magis viderim, nusquam minus sim admiratus: quippe illud mihi sustulit admirationem, quod in tam facilitate sa cuius licet esse deserto, non tibi modo, qui facillime possis facere ex difficillima. Perream, ni miseret ejus me, hominem sua Schola plausu eo progressum atque incitatum, ut ad ostentationem virium eam sibi declamandam sumserit controversiam, qua nihil unquam fuit magis aculeos: est enim maxime itreopietes. Spero fore ut hac monitione tua respiciat; placuit mirifice mihi ut omnia, sed tamen notabiliter figura, qua xavdoxiu ejus facete reprehendis, qui secundam editionem suam videri voluerit annotationibus tuis priorem, quam tamen in eadem cum tuis depugnet nondum factu scilicet. Scripturam tuam dimisi in Angliam datis grossis decem in vaticum, Petro nobilem, quod erat eam adducendi tabulam perpusillum, sed ille equi consulebit. Opto prospere tibi ac feliciter cedat munus, quod misisti Principi De instituendo Principe. Valde me percutit, per immortalem Deum! mors Bostidii, hominis cum non vulgariter eruditi, tum animi & amantis in nos atque in omnes candidi. Mihi adeo hic desiderandum est in principium Septembris, ut vix duos dies impetrare liceret, quibus ad oppidum Audomari transcurrerem, praecipue ut Abbatem viderem saltem sancti Bertini, quem tu mihi olim descriperas; repperi plane talem, invisitum atque exceptus largiter ab illo in convivium. Homo prolixus quosvis, me vero valde effuse; senex jucundissimus ad memoriam tui rejuvenescens. Vale, charissime Erasme. Tunstallus in Angliam rediit. Iterum vale. Caletio 7. Octobris, Anno 1517.

EPISTOLA CXCV.

Clarissimo Domino, Bilibaldo Pirckheimero, Litterarum & Germania decori, suo Erasmus S. P.

AN. 1517. **E**VIDEM arbitror fatali quadam propensione ingenii fieri, ut Bilibaldum meum tam unice deamem. Testis est mihi *Beatus Rhenanus*, cum vix dum gustassem libellum abs te versum, protinus flammam novi cujusdam amoris erga te concepisse. Nunc & è litteris ad me tuis, & doctissimi ingenii tui monumentis quotidie nonnihil adjungitur. Prorsus rarissima es avis hujus seculi, qui tam eximiam eruditionem cum tanto fortunæ splendore, rursus cum hoc tantum comitatis & humanitatis copularis, ut qui me meique similes homunculos non graveris in tuorum amicorum numerum adscribere. Libellum quendam abs te versum *Brugis* exhibuit mihi *Thomas Morus* ex *Anglia* reverso: nam is tum apud nos Regis ac gentis suæ nomine legatione fungebatur. De litteris nulla mentio. Tantum adjecit obiter, ad me missum, nec explicuit, à quo. Suspicio te commisisse litteras tuas *D. Roberto Wimphildo*, qui cum me sæpius in *Anglia* salutarit, & quodam die diutius etiam fuerit collocutus, demiror quam ob rem ne verbum quidem unquam super hac re fecerit. Quod mihi tantum tribuis laudum, quas ne si immodestissimus quidem sim, possim agnoscere, hoc certe effecisti, ut paulo minus mihi displiceam. Obruimur hic duplici sarcina, quarum utraque *Herculem*, non *Erasmum*, requirat. Præter alia minutiora, sustinemus *Hieronymum* & *Novum Testamentum*, quod nunc typis excuditur. *Fœmina*, quam tibi ex *Mechlinia* commendavi, soror est ejus cui *Enchiridion* dicavi. Id Operis nuper excusum est *Argentorati*. Adjeci commentarium in *Psalmum*, *Beato Rhemano* nostro dedicatum; nihil enim hoc amico amicus. Missurus eram codicem, ni respondissent, jam isthuc esse deportatum. Scripsimus hæc non solum incredibilibus obruti laboribus, verum etiam à cœna subito de tabellionis discessu admoniti. Unum illud adjiciam, quantumvis eruditione & fortuna vincatur *Erasmus*, studio & amore nunquam cessurum licet invicto *Bilibaldo*. Ubi dabitur commoditas (dabitur autem, ut spero, brevi) totis voluminibus tecum agam, nedum epistolis. *Beatus Rhenanus* plane *Pythagoricus* amicus, hoc est, *μῆλα ψυχῇ*, salutem abs te libenter acceptam multo cum fœnore reprecatur. Bene vale, præcipuum rei litterariæ decus. *Basilea* 16. Octobris, ad multam noctem, Anno 1517.

EPISTOLA CXCV.

Erasmus Budeo suo S. D.

* **Q**UID sibi vult, mi *Budee*, tam subitum silentium, qui paulo ante me non epistolis, sed voluminibus obruebas? *πῶς τὴν βασιλείαν, οὐκ τὴν ἐπιστολήν*, quanti pridem tumultus, nunc ἰδὲ γὰρ. Aveo cognoscere, quid monstri alatur. Deinde provocaras me, ut auderem scribere domino *Delosino*, qui si nostris litteris offensus est, bona culpæ pars penes est te: nec enim ipse respondet quicquam, nec tu illius nomine. *Tunstallus* *Zelandico* cœlo diu graviterque afflatus, contracta febre, & amisso *Brugis* præcipuo famulo, duobus relictis graviter ægrotis, in suam *Angliam* se recepit. Fac ut aliquoties homini scribas; crede mihi, nihil eo viro sincerius, neque quisquam tui nominis studiosior. *Morus* Regis sui nomine legatum agit *Caleti*. *Hieronymus Buslidius*, Cancellarii nostri in *Hispaniam* comes, apud *Vascones* perit: is ex legato instituit *Lovanii* Collegium. † *Latina* & *Hebraica*: jamque adest *Hebraeus*, hujus ætatis, omnium judicio, doctissimus, nomine *Matthæus Adrianus*; *Græcus* aliquis est alicunde accersendus. Bene vale, & animum scrupulo libera. *Lovanio* 26. Octob. Anno 1517. *Henricum Glareanum* iterum atque iterum tibi commendando.

† Hic locus mutilus potest restitui ex seq. Epist. & cæx,

EPISTOLA CXCVI.

Erasmus Lupseto suo S. D.

* **O**BSECRÒ te, unde conjectabas me tibi esse iratum? An quod in litteris tam amanter amonii *? 1517. nam quod nihil scripseram, tu magis succensebas, qui postremis litteris nihil responderis. A *Moro* recepi declamatiunculam, & præterea nescio quid: is tuam causam amantissime egit, etiamsi nihil erat opus: sum enim meapte sponte ad te amandum propensus, nec vinci me patiar. Appendicem *Copia* nondum à *Moro* recepi, velim cures ut mihi ** redeat, si modo potes. Scripsi *Badio*, ut te moneret, curares *Galenum* à *Linacro* versum ad me mittendum, non dono, sed ære meo redimendum. Utinam huc ad † te conferas! *Buslidius* instituit Collegium, in quo erunt tres egregii trium linguarum Professores: jam adest *Hebraeus* exquisitè doctus, nomine *Matthæus*. Bene vale, & parentibus tuis meo nomine salutem dicito. *Lovanio* 26. Octobris, Anno 1517.

EPISTOLA CXCVII.

Carolus Ofhuys Erasmo Rot. S.

* **D**ORPII tui jurgatricem, nec ob id præstantia tua minus gratam, Epistolam nuper legi. Quid luculentissime responderis perspexi, probavi etiam. *Novum Instrumentum* cum tuis annotationibus exosculor dudum, sic tamen ut appetitus legendi crescat quotidie, non decrescat. Præterea Christiani Principis integerrimam Institutionem; ad *Philippum Panegyricum*; lepidam & meo judicio (quicquid latent aliquot nebulones) vere sapientem *Moriam*, atque ut semel dicam hic apud bibliopolas venale tuum quicquid conspicitur, veneror, atque ita veneror, ut fortasse nemo sanctius. Dispeream, si vivit nunc, (quod sciam) aut vixerit vix prius aliquis, cujus scriptis possemus vel oblectari vehementius, si mille *Veneres*, vel moneri salubrius, si solidas doctrinas concupiscimus. Abhinc annos (ni fallor) quattuordecim in *Enchiridio* notavi qualiter volebas, (quo proficeremus commodius) uti *Paulum* nobis faceremus familiarem, quod is semper habendus sit in sinu, nocturna versandus manu, versandus diurna, postremo & ad verbum, si fieri possit, ediscendus: in quem (quemadmodum adfirmabas) jam pridem commentarios magno studio parabas. Novit Dominus *Iesus* ex ea re tam utili quantum gaudebam, omnino credens futurum, quod dubio procul mox ederentur; sed expectatione longa fessus desperare magis quam sperare poteram. Interea scripsit *Faber* enarrationem, quam plerisque locis uti justè sic item amice carpi, ut ne *Stapulensis* ipse vel tantillum refragetur. Id quod à paucis diebus *Badius* noster, dum una jentaculum faceremus, fideliter retulit. Verum humanitate tua fretus, ut eo tandem veniam, cujus gratia (sim licet inermiditissimus) incultam hanc epistolam audaculus mitto; quod alias in *Enchiridio*, nunc idem iterum in tuis annotationibus polliceris, tuos videlicet commentarios. Itaque, mi doctissime *Erasme*, si quid precibus possum, suppliciter oro, & multi mecum, ne differas posthac diutius tantum bonum omnibus communicare: hoc *Christiana Resp.* postulat, hoc omnes bonarum litterarum (quarum tu merito princeps es & diceres) studiosi studiose postulant. Vale, & nostris verbis, aliquando nactus opportunitatem, *Gabrieli Ofhuys Cartusienfi* (si placet) salutem dices. *Parisiis* 30. Octobris, Anno 1517.

Servulus tuus Carolus Ofhuys presbyter.

EPISTOLA CXCVIII.

Erasmus Schurerio suo S. D.

* **M**ITTO ad te *Quintum Curtium*, à me recognitum, una cum indice, & præfatione: si placet Opus, fac ut tuo & meo consules honori; sin minus, Tom. III. Lllllz red-

* Forfan, monni, vel admonui.

** Voluit, ad me redeat.

† Nos videtur excidisse.

An. redde libellum ei qui adfert. Vale, optime *Schureri*,
1517. & saluta amicos, hoc est, totum sodalitium littera-
rium. *Lovanio* 31. Octobris, Anno 1517.

Mitto ad te *Apologiam*, qua *Fabro Scapulensi* respon-
deo; quam ego non optarim alio animo propagatam,
nisi ne quis existimet inter nos inimicam contentio-
nem, etiam si ille parum amice laceffivit: si placet, ac-
cipe, & tui similis esto.

EPISTOLA CXCI.

Erasmus M. Joanni suo S. D.

* **R**OGO te, ut has litteras cures *Nurembergam* per-
ferendas, simul atque contigerit cui committas.
Et ne finas amicitiam nostram evanescere. Audio te
totum inauratum à Principe, quapropter magnopere
gratulor: sed vereor ne podagram contrahas tot milli-
bus numerandis. *Enthiridion* ubique legitur, & mul-
tos homines aut bonos reddit, aut certe meliores.
Non est committendum, optime *Joannes*, ut nobis
duobus solis sit infrugiferum, ab altero scriptum, al-
teri scriptum. Hunc famulum meum *Germanum* fac
germane tractes. Bene vale, amicorum optime. Cum
veneris *Lovanium*, tractaberis in pædagogio, more
pædagogiali. *Lovanio* 2. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CC.

Erasmus Lysitrio suo S. P.

* **L**EGI, & dolui, optime *Lysitri*, tuam tragoediam.
Verum *Paulus* tibi est imitandus, qui per infamiam & bonam famam sui tamen similis fuit. Hæ
sunt humanæ vitæ vices, his tragico-comœdiis hoc æ-
vi peragitur. Si me voles audire, nusquam in præ-
sentia pedem movebis. Oblecta te bonis studiis; ru-
mor iste, à malis exortus, mox sua sponte evanescet:
quis enim nescit tuum ingenium ab istiusmodi malefi-
ciis alienissimum esse? Mihi crede, malum istud ali-
quo commodo pensabit fortuna. Ubi rumor conquie-
verit, tum, si videbitur, commuta locum: si voles
Angliam petere, commendabo te Magnis, sin hic voles
agere, non deero usquam amici officio. Scribunt ad
me docti *Pepericornium** ex scelerato *Judæo* sceleratissi-
mum *Christianum*, edidisse librum lingua *Germanica*, in
quo doctos omnes, & inter hos me mira rabie lace-
rat ac disceperit. O pestem indignam talibus adver-
sariis, dignam carnifice! Tanti erat aqua tingi, ut con-
cordiam *Christianam* personatus *Judæus* turbaret. Bene
vale, mi *Lysitri*, & optimum Priorem *Agnethinum* meis
verbis saluta. *Lovanio* 2. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCI.

Erasmus Rot. Jacobo Banisio S. P.

* **V**IR ornamentis omnibus inclyte, subinde me-
cum litigo, quod *Antuerpia* non avidius sim
amplexus tam obviam tuam humanitatem; sed id
temporis ex Aula *Bruxellensi* profugeram, *Hispanorum*
improbis consalutationibus pene extinctus: ita factum
est, ut ab omnium pene congressu tum abhorrerem.
Sed *Banisius*, ea doctrina, ea facundia, ea morum hu-
manitate, procul etiam erat ambiendus, non mihi so-
lum, sed optimo cuique: quod si dies complures
Antuerpia commoraturus es, advolabo, tuo colloquio
conspectuque vel horas aliquot fruturus, nisi usque
adeo nostra humanitate es alienatus, ut nunc ambien-
ti perneget, quod pridem ultro obtulisti. Legi libel-
lum à *Neaetio Colonia* editum: misit & *Bilibaldus* suum
libellum. Video recrudescere bellum, quod imprimis
volebam extinctum, aut certe sopitum. Audio pesti-
lentissimum illud granum, quod *Satanas* aliquis inge-
niosus sevit, edidisse libellum, in quo impune debac-
chatur in doctos omnes. Hoc organo abutuntur præ-
chari illi religionis professores, ad subvertendum tran-
quillitatem *Christianam* concordiam. Utinam ille totus ef-

* *Loge, Pfeffercornium.*

A set *Judæus*, aut sicut habet præputium amputatum, ita
haberet & linguam & manus ambas. Nunc Angelus
Satanæ transfiguratus in Angelum lucis, nostris vexil-
lis nos oppugnat, & hoc suis præstat *Verpis*, quod
olim *Zopyrus Dario*, *Xerxis* patri. Dispercam, ni in
ejus pectore non unum *Judæum* comperias. Quid aliud
optent sceleratissimi *Recusiti*, quid aliud illorum prin-
ceps *Satanas*, quam istis modis scindi *Christiane* plebis
concordiam? Quam vero indignum eruditos viros;
quorum, opinor, & memoriam posteritati fore sacro-
sanctam, cum ejusmodi portento colluctari, unde præ-
ter scabiem, virus, & probum nihil possit auferri;
five victores, five victi discedant. Hæc est *Aleto* Fu-
riarum maxima, quæ belli signum canit tartarea buc-
cina, Satanæ apostolus, Semen Diaboli, hypocrita-
rum quorundam organum, personatus propugnator
fidei, verus hostis, ex nocente *Judæo*, nocentior
Christianus. Indignum facinus, istius abominandum no-
men in libris eruditorum legi? ut indoctissimo nebu-
loni respondeas, perdi bonas horas? *Hercule* magis o-
pus est, qui *Cacum* victum aliquo præcipitet, idque
in tempore. Nocere facillimum est; & semel ortum
late vagatur incendium, & venenum contagio paula-
tim serpit. Crede mihi, si *Cæsar* hoc portentum con-
fecerit, facinus pulchrius confecerit, quam si *Sarace-
norum* aciem profligaret: hic hostis in *Christianorum*
penetralibus grassatur, & hoc grassatur nocentius,
quod nostris armis nostrisque præfidiis nos oppugnat.
Si videbitur, hortabimur justissimum *Cæsarem* litteris
nostris, sed clava *Herculeæ*. Bene vale, doctissime *Ba-
nisi*. *Lovanio* 3. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCII.

Erasmus Casario suo S. D.

* **S**VSPICOR luscum illum fuisse, qui se jactabat à
nobis emandatum *Romam*: cum ante annum for-
te *Romam* euntem Novo Testamento oneravimus, scri-
ptis ad duos Cardinales litteris, qui librum exhiberent
summo Pontifici; dedimus & viaticum. At is bonus
vir duos menses obambulavit in *Elvetia*, mendicans
ubique meo nomine, & codicem ubique circumferens,
usque ad *Cæsarem*, à quo septem aureis donatus est.
Is tuas litteras mihi non reddidit, sed antequam tuas
postremas accepissem, adiit me *Lovanii*, dicens se jam
Romam adire, si quid vellem. Proinde tu istiusmodi
errones vel fuste abigito, neque cuiquam dederis quic-
quam nisi quem meis litteris commendaro. Audio te
inhiare sacerdotio apud *Leodium*, quod utinam succedat,
mi *Casari*! Quod docti favent *Reuchlino*, plane est hu-
manitatis. Ceterum quod scriptis conflantur cum
isto pestilentissimo grano, tubicine *Furiarum*, organo
quorundam personatorum Theologorum, ac vero Sa-
tanæ vicario, mihi non probatur; ille totus ex male-
dicentia constatus est; maledictis vinci non potest,
pudescere nescit, benedicere non didicit: & scurra
perfrictæ frontis sibi gloriæ ducit fore, si quocunque
modo traducatur eruditorum libris: mavult enim plu-
ribus placere quam optimis. Quod si mundus intelle-
xerit illius prævaricationem, senseritque hominem sub
prætextu defendendæ fidei *Christiane*, *Christianam* re-
ligionem subversum ire: tum magnam inierit gratiam
apud suos *Verpos*, quibus id præstiterit quod *Zopyrus*
Dario. Dispercam, nisi si fiat illius anatomia, non
unum *Judæum*, sed sexcentos *Judæos* in illius pectore
comperias. Cavendus est Angelus Satanæ transfigura-
tus in Angelum lucis. Utinam minus verum esset pro-
verbium, *Semper ex malo Judæo peiores fieri Christianos*!
Proinde cupiam viros eruditos sese meliores judicare,
quam qui cum spurcissimo portento conflantur, unde
five vincant, live vincantur, præter cœnum & virus
nihil auferre queant. Demiror Magistratus, Episco-
pos & *Cæsarem* non compescere pestem istiusmodi.
Facillimum est nocere; & populus caret judicio: ex
minima scintilla latissime grassatur incendium. Quid-

AN. autem magis optent *Judei*, quorum iste causam agit, dum fingit se oppugnare, quam concordiam *Christianam* ita discindi? Malim ego incolam *Novo Testamento* vel totum *Vetus* aboleri, quam *Christianorum* pacem ob *Judeorum* libros rescindi. Atque utinam iste totus adhuc *Judeus* esset! & ceteros circumspectius admitteremus. Verti & secundum *Theodori* librum, primo castigato, utrumque misi *Basileam*. Saluta amicos, ac bene vale. *Lovanio* 3. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCIII.

Erasmus Rot. Bilibaldo Pirckheimeri suo S. P.

* **V**IR clarissime, non admiratus sum, sed tamen probavi studium & ingenium in edito libello: quod nostri quoque memineris pro affectu debeo, pro officio non debeo. Nemo mortalium magis abhorret ab istiusmodi pugnis. Odi etiamnum *Apologiam* meam, qua *Fabro* coactus sum respondere. Pudet, ita me Deus amet, viros eruditos ac posteritatis memoria dignos eum isto portento digladiari; cujus vel solo nomine chartæ conspurcentur. Atque isti summa votorum est, quomodoque traduci litteris eruditorum. Quin potius ab ista *Judaica* scabie unguis abstinent homines germane *Christiani*. Nemo doctus ac probus non fateatur *Renclinum* indigna fuisse affectum injuriâ. Mea tamen sententia semper fuit, dissimulare potius, quam cum tot crabronum examinibus præter aculeum etiam veneno armatis, cum extremo nebulone, imo cum abominando portento confictari. Hoc erat animi vere magni. Non defuisset innocentiae patrociniū. *Renclino* satis esse debuit, quod optimo cuique probatur. Demiror Magistratus & Episcopos in ea re dormire, ut sinant istam pestem in eruditos & claros homines impune debacchari, neque quemquam existere *Herculem*, qui *Cacus* in barathrum aliquod prostrabat: sic enim talia portenta vincenda sunt, non libris. Nec vident ex isto tartareo grano, quod *Satanas*, *Judeorum* amicus, sua manu coepit plantare, pullulaturam pessimam sylvam, ni in tempore prospiciatur. Proinde si mihi permittis, ut te etiam admoneam, suadeo, ut ingenium tuum felicissimum & ista nobilitate dignum in his argumentis exerceas, quæ sint omnibus placitura. De libello illo premendo idem sentio, quod scripsi. Non est danda ansa omnem ansam captantibus; deinde non est offendendus ille, cujus præsidio nituntur bonæ litteræ; neque committendum, ut liber *divinus* doctos omnes trahat in suspensionem. Negligantur isti, qui publicis malis crescunt. Nos seculi imo posteritatis negotium agamus. *Aquila non capit muscam*, multo magis a scorpis & cantharidibus abstinet generosos unguis. Sed ego insignite impudens, qui sus *Miservam*. Bene vale, vir non tantum imaginibus clarissime. *Lovanio* 3. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCIV.

Thomas Morus Erasmo suo S. P. D.

HODIE litteras abs te accepi, simul ad *Coletum* atque *Roffensem* una cum libello: curabo quam primum ut perferantur, ne libellus amittat gratiam novitatis. Quum epistolam legerem, mirabar cur non ad *Cantuariensem* quoque scripsisses, ut rem tuam ipse tractares apud eum, apud quem profecto, ni fallor, nemo alius tantum potest. Quamquam si per me malis & efficacius putas a presente rem agi posse, quam per epistolam, libentius id faciam quam iusseris: sed non eris persiciendi facultas tam cito, quam ego tuam rem vellam fieri: nam hoc solenne est apud nos, a legatione redeuntem, recta Regem petere, nec obis ad quemquam divariare. Ad hac negotia nostra tam lente procedunt, ut verear ne sit diutius hic morandum, quam aut speravi, aut è re sit mea: nisi forte nihil videbitur hic spei, quare sit manendum. Interim tamen si tu voles, res agi potest per litteras: nec dubito quin valis. Sic agam ergo, ut depona-

A tur hujus anni pensio apud *Maruffum*, & *syngrapha* mittatur ad te. Sed de redimenda pensione mihi certe non videtur agendum: cum quod nemo est qui debeat redimere, nisi is qui, ut ego audio, nihil habet unde possit tam quod vereor ne *Archiepiscopus* sic interpretetur, tantum quod nobis animum prorsus abjeceris. Quam ob rem de redemptione rursus cogita: si decreveris, ego non deero. Interim ipso de solutione tractabo, nec mihi videris facturum male, si tuas etiam litteras addideris, id quod fortassis expectas. Gaudeo *Paraphrasin* sub prelo esse. Invideo medius fidius *Lovanio*, cui tantum contigit beneficium, quantum, ut video, vix agnoscit. Sed n, de quo scribis, aut ego fallor, aut nunquam mutabitur. **B** *Tonstallus* plane sentit, te nimium bonum esse, qui est toties deceptus pergas credere. *Pacæus* adhuc non redit, neque scire possum quando sit rediturus: sed neque comminisci queo, quid habeat negotii. Certe quantum inquirendo comperire possum, jam diu nihil est, neque cum *Imperatore*, neque cum *Elvetiis*: nec tamen licet remigrare domum, quum plus, opinor, quam annum jam *Constantiæ* defederit. Miror ab illo non redditum tibi librum. Scribam ad eum hac de re diligentissime: neque enim quicquam est quod malim perfici, vel litterarum causa, vel mea. Vale, mi charissime *Erasme*. Gaudeo versiculos meos in tabellam, tibi placuisse. *Tonstallus* hendecasyllabos plus satis laudavit, hexasticon moderare. Sed id fraterculus quidam ausus est etiam reprehendere, quod vos *Castori* & *Polluci* conferrebat, quos dicebat potius comparari debuisse *Theseo* ac *Pirithoo*, aut *Pyladi* & *Oresti*, qui, quod vos estis, invicem erant amici, non fratres. Ego fraterculum ne verum quidem dicentem potui ferre, resequutus hominis bonam operam malo epigrammate:

Duos amicos versibus paucis modo,

Magnos volens ostendere,

Tantos amicos dixeram, quanti olim erant

*Castor*que *Pollux*que invicem.

Fratres amicis, ait, inepte comparas,

Ineptiens fraterculus.

D Quidni inquam? an alteri esse quisquam amicior,

Quam frater est fratri, potest?

Irrisit ille inscitiam tantam meam,

Qui rem tam apertam nesciam.

Est ampla nobis, inquit, ac frequens domus,

Plus quam ducentis fratribus,

Sed ex ducentis, pereor, si reperis duos

Fratres amicos invicem.

Jam iterum vale. *Caleto* 5. Novembris raptim, valde festinante tabellario, urgente, opinor, illum auriga, Anno 1517.

EPISTOLA CCV.

Guilielmus Waramus, Cantuariensis Archiepiscopus, Erasmo suo S.

* **P**OST salutem. Binas à te accepi litteras, primas quidem & eas prolixas in aula *Westmonasterii*, loco omni pleno otio, quibus (si earum later postea comparuisset) libenter respondi: alteras vero quidam *Calvus* (cujus caput vix unicus crinis contegit) ad me heri attulit, quibus te pinnis molestatum (de quo daleo) intellexi. A quo malo ut citius liberari posses, misi *impræsentiarum* ad te per prædictum tabellarium viginti angelatos aureos: inter quos *Raphael* salutis medicum reperies, qui tibi mederi & pristinam restituere sanitatem facile queat. Gaudeo te proximas *Calendas* *Jannatias* *Londinum* (ut scribis) venturum. Cura ut valeas. Ex *Lambitha* 11. Novembris, Anno 1517.

Tuus Guilielmus Cantuariensis.

EPISTOLA CVI.

Erasmus Marco Laurino suo S. D.

* **E**PISTOLA tua postrema tot leporibus conspersa, non minus delectatus sum, quam ipso munere. Animum

mi. mum tuum erga bonas litteras exosculor, sed tempore
1517. serviendum etiam *Paulo* auctore. Fratrem incolumem
esse gratulor. Sed quid ego audio? versatur ille inter
corvos *Aegyptios*? at quomodo illi mirantur novum
cygnum? *Morum* ac *Pacem* tibi placere gaudeo: qua-
les mihi placituri sint, etiam si forent *Scythae*. De *Phry-
sio* nihil est quod labores, proripuit se nescio quo. Mit-
to tibi *Pantum* nova lingua loquentem. Bene vale, ami-
corum suavissime. *Lovanio* 15. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCVII.

Erasmus Paceo suo S. P.

* **D**VABVS epistolis superioribus totidem respon-
di, huic tertiae tertia respondeo, sed paucis,
nimirum sic occupatus studiis, ut antehac æque nun-
quam: quo magis tibi gratulor felicissimum istud o-
tium, adeo ut pene invidiam homini amicissimo. O
te plusquam *Herculem*! qui tale portentum confeceris,
præsertim si credibile est, *ἀνὴρ Θεοῦ*, quem & audio
tibi congerronem, & ut ingenue dicam, invidео, nisi
mavis illum *Herculem*, te *Thesum* facere. Paraphra-
sin, siue mavis *Paraphronefin*, videbis apud *Marcum*
& *Isidorem* Decanum Sancti *Donatiani*, quamquam opi-
nor jamdudum evulgatam. Bene vale, ornatissime
Paceo. Καὶ ὁ Μωϋσες, si adest, meis verbis saluta tam
diligenter, quam ego ex animo diligo. *Lovanio* 15.
Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCVIII.

Erasmus D. Marco Laurino suo S. D.

* **A**CCEPI mellitissimas litteras tuas, hoc est, pla-
ne tuas, humanissime *Marce*: si nuntius hic
paulo serius isthuc isset, attulisset secum Paraphrasin
meam in Epistolam ad *Romanos*, Opus haud magnum,
sed immensi laboris, excuditur formulis itanneis, jam
propemodum absolutum. Accepi una cum litteris no-
bilem *Flandricum*, ducatum *Hispanicum* duplicem, &
Michaelum Anglicum, munus cum per se magnum,
tum ipso auctore multo gratissimum. Quamquam sub-
odoror te in nostris verbis errasse; de *Phrysio* meo
sentiebam, cui litteras ad te dederam. Is non repper-
it te domi. Mirabar hujus regionis sterilitatem, quæ
hominem πολυτεχνότατον, nimirum musicum, pugi-
lem, gladiatorem, *Latinum*, *Græcum*, saltatorem,
scribam, & quid non? alere non potuerit. Nostram
fortunam, quamlibet tenuem, non admodum deploro:
jam mea me victum docuit fortuna dolere, vel
potius boni consulere quicquid acciderit. De fratre
tuo *Matthia* quid agatur percipio cognoscere. Utrum
in *Hispaniam* profectus sit, nec-ne, & si profectus,
quid illi arrideat *Hispania*. Utinam tuo commodo fiat,
ut hos hybernos menses nobiscum agas! sed arbitror
alligatorem, quam ut liberum sit. Habemus hospitem
omnium qui vivunt humanissimum, nec minus
doctum quam humanum. Adest *Joannes Borsalus*, ad-
est *Gaverius*. Agit hic filius Principis *Bergani*, sua-
vissima indole adolescens, & litterarum præter ma-
gnatum more avidissimus. Salutabis meo nomine vene-
rabilem D. *Decanum*; resalutat te *Navius* ex animo.
Bene vale. *Lovanio* 19. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCIX.

Erasmus Clava suo S. D.

* **D**EMIROR, mi *Clava*, quomodo te accipiant
hæc frigora, qui cogeri publicis negotiis in-
teresse. Nos abditi domi coccycis vitam degimus,
& sine nobis actum agunt Theologi. Si hic paulo se-
rius istuc se recepisset, onerassem eum libello Para-
phraeos: jamjam propemodum excusus est. Audio
proflare *Pantum Amylium*, *Veronensem*, de rebus *Gal-
licis*, quo viro nihil neque doctius, neque sanctius.
Supereft adhuc *Parisiis*. Mirum est *Fabrum* non saltem

A epistolio respondere: sparsus erat hic rumor jam illumi-
natus, respondisse, sed me premere: is natus erat, ut postea
comperi, ex epistola cujusdam *Jacobi Fabri*, *Daven-
trienfis*, ad me scripta, quæ per omnium fratrum manus
diu pervagata tandem ad me perlata est. Cura ut va-
leas, & saluta amicos, inprimis *Casarem* ac *Medicum*.
Lovanio 21. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCX.

Comiti à Nova Aquila Erasmus Rot. S. P.

* **O**RNATISSIME Comes, pridie natalis *Andreae*
reddita sunt mihi tuæ litteræ, ad *Luca* nata-
lem scriptæ, adeo volavit ὁ γρηματοφύλαξ ὁ βέλτιστος
ἐμὸν. Ad eas ut paucis respondeam; amici, de quo
scribis, animum laudo: cæterum quid ego illi possum
esse usui, nescio; ipse novi meam imperitiam: studium
& animus non deerit, præsertim tali amico. Versor in
pædagogio *Lilienfi*, cujus moderator est vir ad optimas
disciplinas ac humanitatem natus. Non deerit illi
hospiti locus, si modo sit, quod illo dignum sit. Ex
legato *Basilidis* nuper defuncti instituetur hic publica
professio, eaque gratuita, trium Linguarum *Græca*,
Latina, *Hebraica*: jam adest *Matthæus* ille *Renchlini*
amicus, quem nosti, destinato salario hic professurus,
vir, ut mihi videtur, in suis litteris egregie doctus.
C Non deerant interim, qui *Græce* profiterentur. Nos
in studiis sumus toti, præsertim in recognoscendo No-
vo Testamento, quod utinam nunquam attigissem: si
hæc est conditio studiorum præstat dormire. Tamen
hæc peragenda est fabula. Audio te publice istic pro-
fiteri *Græce* atque *Hebraice*. O foelices litteras, si à
talis viris tractari coeperint, quæ per istos quosdam τὸς
ἐν τῇ λαοῦ τῇ πειθῇ impudentissime contaminatæ sunt?
Episcopus *Trajectensis* scripsit quidem ad me, signifi-
cans sibi in animo esse, ut me accersat, nescio qua
spe. Certe hac hyeme non muto nidum. Scripsi nu-
per ad te per *Basilium*, an acceperis nescio. Bene
vale, Comes ornatissime. *Venantio* optimo optime
volo, atque item *Casario*. *Lovanio* 30. Novembris,
Anno 1517.

Rogo ut *Casarium*, quem amas, uberius & propen-
sius ames.

EPISTOLA CCXI.

Erasmus Fabro suo S. D.

* **M**ISERAM ad te per Theologum quendam *A-
pologiam*, qua tuæ disputationi, vel potius
criminationi, respondeo: ea si te offendit, tibi im-
putes oportet. Erant tam multa, tam atrocia, ut
dissimulare nec potuerim, nec debuerim: id uno ore,
unoque animo sentiunt omnes, qui tua legerunt. Si
respondes, quæso te memineris, quid *Fabro* dignum
sit, si nostræ amicitiae parum esse tribuendum putas,
quam ego certe plurimi facio. Vides plerosque ad
maledicendi rabiem accinctos, ne demus ansam hujus-
modi hominum generi. Doceri me patiar, patiar &
reprehendi; impietatem impingi in *Christum*, cum
non merear, non feram. Bene vale, vir optime, nos-
que, sicuti soles, ama, tui ex animo amantes. *Lovanio*
30. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCXII.

Erasmus Moro suo S. D.

* **O**TE felicem, qui nunc, ut arbitror, adeo vici-
nus mari degas! Mitto ad te libellum Paraphra-
seos, ὃ ἀνὴρ Παιδοφύλαξ. Nondum licuit videre
Lucubrationes *Thoma Linacri*, licet id semel atque ite-
rum à *Thoma Lupfero* flagitarim. Pater *Petri Agidii*
vita defunctus: ipse valet mediocriter recte. Nos
strenue calescimus in libris ac litteris, quo semel nos
ab hoc molestissimo studiorum genere explicemus, de-
inde in campis amcenioribus versaturi. A *Fabro* nihil
ad-

Adfertur, sed studio parturire nescio quid. Ab ipso nihil meo; tantum vereor, ne discipulus aliquis subopere, cum quo non digner digladiari. Jato scripsi te quid agas cum *Cantuariensi* de pensione redimenda. Remandavimus hinc quendam *Basilicum*, per hunc certa cognoscemus de libris tuis ac meis. Bene vale, *Macer* charissime. *Levanio* 30. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCXIII.

Erasmus Pyrro suo S. D.

*VOLUPTATI fuit tua epistola. Te florere, patrem etiamnum vegetum esse, sane gaudeo. Non abhorrebam à *Gallia*, verum mihi tum nondum erat tutum de migrando loqui, nec satis adhuc erant certa quae istis offerbantur. Et nescio quo pacto tumultus ille mirus initio de me istuc accersendo, subito conquievit: tantum *Budens* in litteris suis adjecerat, quod attineret ad *Guilhelmum* illum *πύρρον* *ἑπὶ τὴν ὁμολογήσιν βασιλικῶν*, subesse *ὑπὸν* *h.* Quid hoc fuerit, nec dum satis intelligo. Porro quod bonas litteras tuis studiis admisces, bene facis. Vale cum optimo parente, suavissima conjuge, dulcissimisque litteris †, & nostri amantes saluta. *Levanio* 30. Novembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCXIV.

Erasmus Bero suo S. D.

*Hic nuntius, postridie diluculo profecturus, sub noctem me adiit; itaque non fuit otium relegendae *Apologia*; tuo arbitratui permitto. Tamen nisi me fallit animi conjectura, non est tibi tota lecta, aut certe aliud agenti lecta. *Christum* non esse compositum ex duabus naturis, didiceram ante annos ferme triginta, proinde miror, si illum usquam compositum dixi, imo tota disputatione tueor hypostaseos simplicitatem: nec usquam dico *Christum* accipi pro altera natura, nempe humana, imo potius accipi pro altera quam utraque, quod vult *Faber*, nempe pro divina, sed quae unierit sibi humanam. Ceterum ajo *Christi* vocabula, hoc est, vocabula hypostaseos, frequenter accipi pro vocabulis naturarum, quod si fecissem non eram valde obijungendus. Et tamen declaro ne id quidem à me factum in annotationibus. Velim igitur ut libellum relegas per otium, deinde communicato consilio cum *Guolphango*, amicos pro tuo in me studio quae videbuntur. De prodigiis *Parisiensium* vocabulis non sum anxius. Videbis eas ineptias magna ex parte explodi. *Cantabrigia* tentata: hac Schola desertatur frigidas illas argutias, quae magis ad ridem faciunt quam ad pietatem. Et tamen ago quod in me est, cupiam omnibus obsecundare si liceat. Studium in me tuum amplector & agnosco jam olim cognitum. Verum, ex tuis litteris video, quam nihil mihi tribuas in te Theologica, qui ea tot verbis differas in litteris tuis, quae à me sunt explicata in meo libello. Miseram *Schurerio* exemplar *Apologiae* castigatam, antequam tuae litterae mihi redderentur. De epistolis editis nihil, opinor, quod tuae officiat famae; etiam si id *Petrus Aegidius* fecit, interea dum ego apud *Anglos* salutarem *Mecenates* meos: equidem nolim editas, sed ferendum quod mutari non potest. Video te *Fabro* vehementer aequum esse, qui me dicas indulgisse bili. Primum fateris illi nullam fuisse causam incessendi mei, & tamen vide, te rogo, quam odiosa in me toties impingat. Confer nunc quanto modestius ego laesus responderim, quam ille non laesus impetierit. Nisi bilem vocas omnino respondere. Anno *Fabrum*, & odi meam *Apologiam*, imo necessitatem, quae huc adegit. Verum, ipse parum consuluit opinioni candoris, quo haecenus praecipue fuit commendatus. Proinde non visum est in ea re multum operae ponere. Non enim suscepi disputandum, utra lectio sit melior, aut quicquid ad *Christi* hypostasim attinet,

† Lege, libris.

A tantum depello erimen impietatis, insaniae, stultitiae, An delirationis, quae ille tota disputatione odiosissime impingit; adeo ut mirentur etiam ii, qui *Fabro* maxime favent. Bene vale, doctissime *Bero*, nosque solito studio prosequi perge. *Levanio* 6. Decembris, An. 1517.

EPISTOLA CCXV.

Erasmus Guolphango Fabro Capioni suo S. D.

*Vix erat otium hanc scribendi, tantum abest ut esset *Apologia* relegendae otium, adeo subitus erat abitus *γερμματος* à redditis litteris. Ex quo legeram *Fabri* reprehensionem, intra quatuordecim dies absolveram meam *Apologiam*, in qua tantum hoc ago, ut impietatis & blasphemiae erimen, quod is, nescio cujus instinctu, impegerat, depellam. Quod autem ajo illius opinionem à me priore loco positam quasi illi faveam, satis erat ad probandum quod ille intendit, me priorem rejecisse. Neque meum erat hic definire utri magis faveam. Hoc quod erat in manibus ago. Quod scribis *Christum* à me dici compositum, licet homo sim, & humani nihil à me putem alienum, tamen demiror, si quid insit ejusmodi, cum istuc certe non verim ante annos viginti quinque in ea hypostasi sic humanam naturam unitam divinae, ut nulla sit compositio; cumque tota disputatione tuear simplicitatem hypostaseos. Aut ego plane fallor, aut *Berus* non legit *Apologiam*, aut si legit, legit oscitanis, aut aliud agens; scribit à me scriptum, *Christum* accipi posse pro altera natura, nempe humana, imo contra *Fabrum*, qui vult *Christum* accipi pro utraque, dico potius accipi pro altera, nempe divina, sed cui una † sit humana. Ex superfluo demonstro hypostaseos vocabulis *Veteres* abusus pro naturarum vocabulis, cum negem idem à me factum. Mitto libellum ante recognitum: qualem miseram *Schurerio*, quando *Berus* scribit initium deesse. De argutiis *Parisiensibus* nolim admodum anxius esse. Videbis brevi magnam illam *partem explodi. Hic jam damnantur, *Cantabrigia* exsulant. *Matthaeus*, praceptor tuus, hic receptus est; ut profiteatur *Hebraice*. Lexicon tuum vellem prodidisse. De *Apologia* fungere amici officio, ut soles; habiturus me tui vicissim studiosissimum. Misi exemplar simile isti ad *Schurerium*, potes illi mittere tuas annotationes, si *Frabenius* non excudit, ut addat exemplari à me misso. Olfacio esse propensorem in *Fabrum*, ut qui ostet quod in illum stomacho indulerim, cum sic odiose provocatus ab illo, idque sine ulla causa, tamen ab omni convitio temperem. Vere scribis jucundum spectaculum fore quibusdam, *Erasmum* cum *Fabro* commiscum; sed quid facerem? impune talibus notis pictus incederem? ceteros blaterones haud magni facio, sed amice facis, quod premis, facillimum est laedere. Novum Testamentum bona ex parte absolvi, eo edito dormiam, aut mihi canam & Musis, si hic est fructus gratus tanto studio juvantium rem litterariam. Scripsi nuper per aliam quemdam, nec dubito quin receperis. Cura ut valeas, doctissime *Capito*. *Levanio* 6. Decembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCXVI.

Erasmus Beato Rhenano suo S. D.

*ITA respondes *Lachneri* nomine, ut nihil ad ea respondeas, quae maxime volebam illum respondere, videlicet de aestimandis exemplaribus, ne mihi cum *Francisco* multum sit negotii, qui lingua multas habet pecunias mihi paratas, &c. libros optimos semper advehendo, ne à nobis advehendi curentur. Quod si *Lachnerus* non aestimasset exemplaria pluris viginti florenis, boni consuluissem. Tantum aestimationem flagitabam, ne quid à *Francisco* penderem. Deinde hoc fuit molestum, quod superioribus nundinis nihil omnino miserint mearum *Lucubratorum*, hic no-

† Rescribe, unita. * Illatum, scil. argutiarum, videtur legendum.

An. nobis frustra hiantibus. Vereor ne castigator parum
3517. sit felix aut diligens. Atque id imprimis curandum
Frobenio. Non possum ex ullius litteris intelligere, an
Frobenius secundum *Theodori* librum receperit à me ver-
sum, & primum castigatum. De *Mori Utopia* & *Epi-*
grammatis res mihi magis erat cordi quam mea ipsius
negotia: id cum tantopere ab eis efflagitarem, tamen
nescio quo pacto video cessatum. Paraphrasin eram
missurus *Basileam*, libellum, ut conjectabam, vendi-
bilem. Cæterum cum viderem nihil omnino adferri,
suspicebam eos esse plus satis oneratos; itaque commi-
si huic nostro. Mitto & nunc exemplar, à me ut-
cunque recognitum; verum, incivile sit statim æmu-
lari, quod hic pauperculus excudit, qui nihil unquam
excudit ab istis excusum præter libellum de *Principe*,
quem furtim excudit interim cum ego abessem in *An-*
glia, quo nomine hominem objurgavi, & sedulo ago
ne quid officiat *Basiliensibus*; me certe auctore non
faciet. *Antibarbaros Pacans* scribit è *Massilia Romam*
relatos. Subolet mihi & *Pacai* mutatum ingenium,
licet simulet pristinam amicitiam. De *Utopia* rem tuo
permitto iudicio. *Paludanica* possunt omitti. De men-
tione litterarum in præfatione *Petri Agidii* nihil est
quod labores. Ita files de *Epigrammatis* per occupatio-
nem, ut simpliciter fileas. *Apologiam* à me recogni-
tam *Argentoratum* miseram *Schurerio*, sed hac lege,
ut si non placeret, mitteret *Basileam*. Misi eidem *Q.*
Curium, desperans illic esse locum pluribus, cum ni-
hil omnino prodiret. De Epistolis castigandis nunc
non erat otium, quod hic tabellio sub vesperam me
admonuit, postridie mane profecturus. Si different,
mittam exemplar adjectis nonnullis; sin minus, ipsi vi-
derint. Scripsi nuper singulis per quendam probe cer-
tum, nec dubito quin reddiderit *Guolphango Fabro*.
Litteras vestras proximas accepi pridie *Nicolai*, proinde
non erat spatium relegendi *Apologiam*, & tamen
miror unde colligunt, me *Christum* dixisse compositum,
cum id imprimis vitarem tota disputatione; totque lo-
cis dicam diversissima, planeque opinionem eam reji-
cientia. Ex litteris *Beri* prorsus intelligo, illum non
legisse totam *Apologiam*; & propensior est in *Fabrum*,
neque prorsus vacat illo, nescio quo nomine dicam,
theologico: scribit enim me scripsisse, *Christum* acci-
pi pro altera natura, nempe humana, cum contra cla-
rissime explicaverim potius accipi pro altera quam pro
utraque, nempe pro divina, sed quæ sibi assumerit
humanam. Et tamen si quid est istiusmodi, quod ego
non credo, mutant suo arbitratu. Sunt & hic Theo-
logi, & fortasse quidam parum æqui, annotassent si
quid esset istiusmodi. Ubi relegero, scribam certiora.
Bombasius semper amicus fuit magis quam blandus.
Demiror autem si jam *Rome* factum didicit. *Pacani*
suis ad me litteris jactat libellum *De fructu studiorum*
abs te laudatum. Misi epistolam, qua me defendit ad-
versus *Dorpium*, sed ejusmodi, ut puduerit reddere
ipsius nomine. Domino *Lachnero* & *Frobenio* me dili-
genter commendabis, & litterarum mearum vice funge-
ris. Fieri potest ut ad proximum ver vos revisam. Ar-
chiepiscopus *Maguntinensis* suapte manu mihi scripsit
epistolam benevolentiae plenam. Tamen de adventu
meo, quoniam incertum est, nolim passim divulgari.
Cura, mi *Beate*, ut quam optime valeas. *Lovanio*
6. Decembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCXVII.

Erasmus Berselio suo S. D.

* **P**RO tot toties repetitis ternionibus, vir optime,
precor, ut tibi semel omnia sint ex animi tui
sententia. Apud humanissimum Principem nihil pror-
sus ambio, nisi quod Heroi suffragius omnium lauda-
tissimo primum notus, deinde etiam commendatus es-
se cupiam, præsertim cum is evecto *Aleandro* bona-
rum litterarum mystes ceu signum extulerit. *Baptista*
si nobis favet, non degenerat ab ingenio fraterno.

A Etiam atque etiam te rogo, ut hominem meis verbis An.
salutes diligenter; Domino *Leoni*, patrono veteri & 1517.
unice observando, fac me commendes non vulgariter.
Fortunatus mihi videor, cui contigerit in ejus viri cu-
biculo versari, nescio quo pacto mihi magis arident
omnia, quoties is & auctor, & hospes domicilii venit
in mentem. Salutabis & *Gaspardum*, hominem, ut
mihi visus est, eruditum, quod in Theologo novum
non est, sed quod rarum est, etiam comem ac festi-
vum. De *Andrea Hochstrato* miror nihil audiri.
Quod muneribus aulicis me provocas, non certabo re-
cum in præsentia; tantum Paraphrasin mitto, velut
arrhabonem, quo me tibi arctius obstringam. Dabis
B veniam, mi *Paschasi*, qui tam neglecto * ad te, tam
non negligendum amicum. Sed præter immensos stu-
diorum sudores, quibus nunc distineor, tot undique
litterarum fasciculis obruor, ut ne totus quidem ac va-
cuus ad hoc unum suffecturus sim. Efficiam tamen,
ut intelligas mihi *Paschasium* haudquaquam inter gre-
garios amicos esse scriptum. Bene valè. *Lovanio* 9. De-
cembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCXVIII.

Erasmus Guolphango Capitoni S. D.

* **O** PINOR me deprehendisse, quid te ac *Bernum*
C offenderit, nempe quod dum respondeo *Fabro*
deridenti me, quod viderer *Christi* nomen pro altera
accepisse natura, quod tum à me factum nego, sic ut
ille putat, aio. Et haud scio an probabilius sit,
Christum & *Christi* nomen, sic enim loqueris, cum duas
significet naturas, pro una duntaxat accipi, non pro
duabus, ut tu vis, aut è duabus composito. Hic non
facio *Christum* compositum, sed has duas posteriores par-
tes recenseo tanquam parum probabiles. Primum, pa-
rum probabile est accipi pro duabus; deinde, adde
quod volo multo minus videri probabile, pro è dua-
bus composito. Poteram utrumque commodius efferre,
pro duabus sibi unitis. At jam reddidissim probabilius,
D quod volo minus probabile videri. Rursum dicere po-
teram, è duabus unito, sive, ut vis, subsistente. At
jam perisset quod ago. Quis enim neget *Christi* no-
men accipi posse pro hypostasi è duabus subsistente na-
turis. Neque vero consequitur, hoc probabilius est,
ergo & illud probabile; non magis quam si dicam, *Me-*
lius est nubere quam uri, sequitur uri bonum esse: aut,
Melius esse servire Deo quam Mammona, igitur Mam-
monæ servire bonum est. Quod si vos offendit hic
quoque, hoc est, in parte quam improbo, vox com-
positi, præstet delere tertiam partem, quam subicere
verbum *subsistendi*. Vides, opinor, me tale nihil sensisse,
E præsertim cum tota disputatione diversum agam. Et
tamen si quis *Christum* dixisset compositum, quid, quæ-
so, erat periculi? de rebus divinis balbuties est, quic-
quid loquitur humanus sermo. Non est compositus
Christus, tanquam ex materia & forma, aut domus
ex tignis & parietibus, at aliquo modo compositus est.
Quæ commissa junctaque sunt, *Latinus* composita di-
cuntur: verum, hac defensione mihi nihil est opus.
Demiror quare *Bernus* scribat, me velle *Christum* accipi
pro utraque natura, aut pro altera, nempe humana,
cum ego nominatim interpreter pro altera, nempe
divina. Neque enim mea refert; quid dixerit *Faber*,
si quid ille forte tale dixit. Non vos, opinor, offen-
dit, quod dixi utranque significari, cum altera conno-
F tetur: sic enim sentio connotare nihil esse aliud, quam
aliter significare, sive ut isti loquuntur secundario. Bis
jam scripsi *Fabro*, nihil ille respondit: opinor molitur
aliquid. Admonui ut si respondet, meminerit quid
Fabrum deceat. Quod si tam inciviler agat, quam
semel egit, sentiet me non æque civilem. Et fortassis
juxta *Horatium*, *fragili quærens illidere dentem, illidet*
solido. Amice quidem monet *Bernus*, ut crebro prote-
ster me submittere mea dicta iudicio Ecclesiæ: id e-
quidem facio, verum, malæ fidei signum est, multis
* Videtur quid dēssē.

An. uti cautionibus. Puto neminem bonum virum non hoc animo scribere, quin ab Ecclesiae iudicio pendeat. Verum ubi sit Ecclesia non satis aliquoties liquet. Dabitur à me opera, ne quid sciens scribam Christo indignum. De spinosis istis argutiis non opinor pendere fidem Christianam. Nec ego mihi sumo effecturum, ne quid sit usquam quod aliquis possit cavillari, cum id nec Veterum cuiquam, nec recentium, adhuc contigerit. Volui vos scire animum meum. Nunc quod superest vestro iudicio permitto. Scio vos tam eruditos, nihil non recte, tam amicos, nihil non salutare facturos. Bene vale, Guolphange doctissime. Scripsi per tabellionem Basiliensem ante paucos dies. Hanc epistolam si videtur & D. Bero exhibeas, eique me diligenter commendes. *Lovanio 9. Decembris, An. 1517.*

EPISTOLA CCXIX.

Philippo à Burgundia, Episcopo Traiectensi, Eras. Rot. S. P.

* **O**RNATISSIME Princeps, tamen nunc ita distringar studiorum meorum laboribus, ut nunquam antehac gravius, nec solitus sim erudiendis pueris vacare, tantum abest, ut nunc ejusmodi provinciam suscipere debeam, in extremo fabulae actu constitutus; nolim tamen existimet tua celsitudo mihi voluntatem deesse, meis per omnia gratificandi. Quicquid à me praestari poterit, oppido quam lubens praestabo. Est in nostrae mensae contubernio, praeter alios, D. *Joannes Borsalius*, Canonicus apud Sanctum Petrum, *Middeburgi*, vir notae tum integritatis, tum eruditionis, in hoc officii genere jam annis compluribus exercitatus: instituit enim nepotes Reverendissimi D. *Francisci Bussidii*, Episcopi *Bizontini*, piæ memoriae: ausim me per omnia hujus nomine sponsores dare; & ætas huic est, & animus adest ad hujusmodi labores idoneus. Ego lubens adjutabo, indicabo viam, consulam, adero, hortabor, nonnunquam & ad partem operis accedam, donec egero *Lovanii*. Nam ad Pascha cogar *Basileam* repetere, ob Operum meorum editionem. Mortarium hoc intrivi, omne mihi exedundum est. Nec licebit ante sex menses huc redire. Vides & animum meum, & vitæ statum. Quod possum, paratum est tuæ celsitudini, neque quicquam ambio praemii. Hoc pusillum, quod habeo, satis est animo meo. Et tamen quicquid vitæ superest, certum est in communem conferre utilitatem. Bene vale, non tantum imaginibus clarissime. *Lovanio 12. Decemb. An. 1517.*

EPISTOLA CCXX.

Philippo à Burgundia, Episcopo Traiectensi, Eras. Rot. S. P.

* **R**EVERENDISSIME Præsul, quod ausus sim celsitudinem tuam litteris compellare, meo in te studio debes condonare, quod parum accurate, morum tuorum facilitati imputabis; mihi cum ab aliis compluribus, tum præcipue ab unico illo virtutum omnium antistite *Stephano Poncherio* prædicatæ; quod tam paucis, id studiorum meorum laboribus ignoscas, quibus in præsentia sic distringor, ut non alias æque. Imo quo minus offendat epistolæ brevitatis, mitto & *Paulum Romanum* loquentem, & quidem aliquanto copiosius solito: nam hujusmodi solatiolis veluti digressionibus me recreo, quoties studiorum, in quibus versor, satietas tentarit obrepere. Pro *Aleandro* evecto quicquid est usquam hominum, bonis faventium litteris, debet amplitudini tuæ. Bene vale, & *Erasmum* vel inter extremos clientulos tuos adscribito. *Lovanio 13. Decembris, Anno 1517.*

EPISTOLA CCXXI.

Thomas Morus D. Erasmo S. P. D.

* **N**ON dubito redditas tibi litteras meas, *Erasme* charissime, quas *Palgravius* noster perferendas accepit una cum epistolis amicorum Basiliensium. Gaudio *Dorpium* respicuisse, videlicet delinitum convitiis, quem blanditia reddiderant ferociorem. Profecto sic est quorundam hominum ingenium, ut si paululum obsequaris, in-

A *solefcent, contemtus habiti, frangantur & fiant abjectissimi. Cupio misere, si commode fieri posset; qua ultro citroque sunt inter vos perscripta, legere. Lupsetus restituit mihi aliquot quaterniones tuas, quas olim apud se tenebat: in his est *Julii Genii*, & *Declamationes* duæ, altera De pueris statim à pueritia erudiendis, altera Consolatoria, tua manu omnia, sed prima tantum scriptio, neque quicquam satis integrum. Extra hæc sancte negat, tui quicquam apud se esse quod tu desideras. Hæc si mitti ad te postules, illico fac intelligam. *Lina* cer protinus à *Natali* qua vertit è *Galeno* mittet *Lutetiam* excudenda comite *Lupseto*, qui *chalcographis* castigatior aderit. Nescis quam sit gavisus ea mentione librorum suorum, quam in epistola tua fecisti, quam nuper scripsisti ad me: crede mihi is toto pectore tuus est. *Wintoniensis Episcopus*, vir ut scis prudentissimus, in celeberrimo cætu magnatum, quum de te ac tuis *Lucubrationibus* incidisset sermo, testatus est omnibus approbantibus, versionem tuam *Novi Testamenti*, vice esse sibi commentariorum decem, tantum afferre lucis: eadem ademptis figuris Græcis Latine dici, etiamsi nihil aliud in Editione *Vulgata* fuisset menda quod mutaretur. *Utopiam* nostram, ex tuis litteris concepta spe, quam avide devoro, in dies nunc expecto, hand alio animo quam mater peregre redeuntem filium. Vale, *Erasme* dulcissime. *Londino raptim 15. Decembris, Anno 1517.**

B *Misi litteras tuas Lathimero, nec dubito facturum quod vis, sed etiam libenter facturum.*

C *Uxor mea milles tibi salutem jussit dici, atque agi etiam gratias de tam accurata salutatione tua, qua longavitatem ei precatus es, cujus est, ut ait, ideo avidior, quo mihi possit diutius esse molestia.*

EPISTOLA CCXXII.

Erasmus Pacao suo S. D.

* **H**ODIE natali die *Thoma* Apostoli binas abs te recepi; ceteris ternis responderam: omnes mihi sunt longe gratissimæ duplici nomine, vel quod animi tui testantur alacritatem, vel quod studium erga me tuum præ se ferant, etiamsi mihi jam olim perspectum. Sed ut ad multa paucis respondeam. *Miraculum* admiratus, si modo accidit: sic enim solvit *Aristoteles* nonnulla problemata. De *Fabro* doleo, nec adhuc satis queo divinare quid illi in mentem venerit. Non vocares meam modestiam mordacissimam, si nosces quid illi potuissim, & approbantibus Theologis, impingere: & quid ille mihi impegit vides. Quod nihil præterii non excussum, vigilantia est, non mordacitas, & tamen multa præterii sciens. Nihil est autem quod jubeas me tuam dissimulare sententiam: utinam tam inter vos conveniret, quam inter *Fabrum* & me *οὐ τὸν ἀδελφῶν*: jam pridem subodoratus sum eos aliquid moliri. Sed est quorundam rerum ea lues, ut non alia re magis viceris quam fuga: ut maxime vincas, à tali scabie non poteris non contaminatus discedere. Hos igitur ad publicas disputationes provocare, nihil aliud est quam *ἡ ἰππία ἐς πῆδιον περιελθεῖν*. Spero brevi fore ut hæc Theologia *ἀδελφικῶς*, & totum hoc hominum genus *ψυχρογαστρίων* multo moderatius regnet quam nunc regnat. Ego jam in extremo fabulae meæ versor actu: in ceteris quam fuerim felix, alii viderint. Non deferam tamen *τὸ δῆμα*. Si *Morus* est apud te, miror illum tantopere *πυθαγορίζειν*. Maluissim istuc advolare quam scribere, si vel mihi vacasset per labores studiorum, vel certum novissim te istic adesse. D. *Marco* multam ex me salutem dices; *Morum* non saluto, quandoquidem ille nihil tale in tuis litteris, ne tam crebris quidem. Bene vale, ornatissime *Pacae*. *Lovanio 21. Decembris, Anno 1517.*

EPISTOLA CCXXIII.

Erasmus Rot. eruditissimo D. Antonio Clava, Consiliario Gandavenfi, amico singulari, S. D.

* **M**ISISSEM antehac libellum, sed non dabatur cui committerem; nunc vereor ne sero mittam, sed
Tom. III. M m m m m m m

An. 1517. mitto tamen. Da operam ut recte valeas, mi *Clava*, utere foco luculento, praesertim si agis in loco, quo soles, humili. *Casari* gratulor tantum *Gracitatis*. Video quid agat, ambit *Gracanicam* professionem in hoc novo Collegio, quod ex legato *Basilii Lovanii* instituetur, nisi Theologorum genus aliquis malus obstiterit. Sed quid audio de Medico? itane deamat ille *Chrysidem*? quid si *Hyrridem* amplectatur, si *Chrysis* non contingat. Tu cura modis omnibus, ut Medico medium unguem possis ostendere. Bene vale. *Lovanio* 21. Decemb. An. 1517.

EPISTOLA CCXXIV.

Erasmus Ammonio suo S. D.

GALEATIVUS hic, qui isthuc *Mediolanensium* nomine Orator advolat & has adfert, intra mensem hac redire cogitur: nos hic ad Calendas Martias sedebimus, per hunc, quaeso te, scribe si quid est, quod me scire oporteat. *Eboracensis* bello somnio me beatum, de Praebenda *Tornacensi*: magis dolet ludibrium quam dispendium. Novum Testamentum ferme jam est absolutum, surget ad octoginta ferme codicillos, *Leoni* dicabitur. Cum *Pacaa*, qui hic agit, litteris tantum sum collocutus. Bene vale ac scribe. *Basilea* 23. Decembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXV.

Domino Erasmo Lystrius S. P. D.

LECTIS litteris tuis, Domine Erasme, statim volavi in montem, ut quamprimum mitterem *Evangelia Græca*, sed ea forte fortuna Prior in terra *Cliveni* cuidam Patri concessit utenda. Itaque acceptis litteris a Patre, puerum meum jussi ira in ultimas *Clivæ* latebras. Interim *bibliopola* quidam isthinc venit, qui dicebat isthic constantissimam esse famam, se in *Angliam* abiisse, itaque dubitavi mittere ne librum, nec ne: placuit tamen mittere, solent enim rumusculi plerumque vani esse. Sed timeo ut parum tibi liber utilis futurus sit. *Joannes Longicampianus* egregie hic incumbit & Mathematicis rebus, & Græcis litteris: tanta autem meorum & laborum scholasticorum mole obruior, ut vix vacet inspicere librum: itaque incredibile dictum est quantam jacturam litterarum faciam; & quanquam merces laboribus parum respondeat, obdurabo tamen, simul tuis, simul optimorum patrum monitis parens: cupio enim & ego quamplurimum hominibus prodesse, quod cum scribendo facere non possum, ob nimiam ingenii mediocritatem, docendo, admonendo, caste integreque vivendo, experiar si Germanicæ juvenia quid prodesse nostra exilitas possit: jam dudum enim, mi Erasme, mundo, hoc est, voluptatibus atque ambitioni valedixi: oblatas fuit superioribus diebus mihi ab amicis aliquot *Canonicatus Trajectensis* mediocritas, sed quia citra *Simoniam* non offerebatur, respui, quanquam non deessent amici, qui pecuniam mihi mutuo dare sponte sua pollicerentur. Malo in paupertate mea Christo vivere, quam in divitiis *Diabolo*. Dominus Prior sancta Agnetis, ardentissimus tui amator, bene valet: is una cum Patre *Cocmanno*, quo cum ego habito, tuarum laudum publico pracone, te salutant. Amorem meum erga te non opus est litteris testari, cum illius tot possint esse testes, quot hinc egrediantur homines. Oblatores tuos, domine Erasme, ut facis, perge contemnere, Deoque gratias age, qui tibi secum hoc commune voluit esse, ut ab iis, de quibus optime meritis es, male audias. Vale. *Ex Zwolla* 28. Decembris, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXVI.

Erasmus Petro Aegidio S. D.

AVEBAM scire, quid egisses cum *Francisco*, neque tu quicquam respondes: omnes accipiam excusationes, modo ne morbum excuses? nolim tibi tam justam esse excusationem, mi *Petre*. Superest extremus actus de *crusabitis* *. Quod fuisse prorsus frontem perficuit, ego tractabo nebulonem ut dignus est.

* Sic distincte scriptum in MS.

A Bene vale, & scribe. Si libet, assigne meas ad *Asinium* litteras, & rursus obligea, ne nescias quid illi scripserim. Quod si posthac ludificatur, videbis aliam repente scenam. Rursum vale, pars animæ meæ. De *Mero* jam pridem nihil audio. Mitte sigillum si paratum est. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXVII.

Erasmus Ratarodamus D. Henrico Affinio Lyrensi, Medico eximio, S. D.

LITTERIS tuis ac plane tuis, hoc est, humanissimis, eruditissime *Henrice*, majorem in modum sum delectatus. Hac certe frui meo *Henrico* licebit. Quod cyathos argenteos tanti pretii parasti, non possum non exosculari animum tam benignum; verum ipse mecum varie afficior, dum nunc pudet tantum accipere munus ab homine, de quo magis voluerim benemereri, quam sim promeritus, nunc pudet recusare sponte oblatum, ne vel parum bene videar sepius de animo tuo, vel nolle tibi tantopere devinctus esse: siquidem amantis animi signum est, & libenter debere. Proinde quando ita tibi visum est, humanissime *Henrice*, *Erasmum* officio provocare, meminero meorum partium, ne munus tuum penes hominem ingratum collocasse videaris. *Phrisum* hic adferet, quem forte mittam, aut si is non venerit, *Theodoricum Typographum*. Bene vale, amicorum optime. Misurus etiam secundum *Theodori* librum, sed nondum ad plenum est emendatus. Cupio scire an hunc tibi velis inscribi, an aliud aliquod argumentum philosophicum, aut medicum, quod posterius fortasse rectius conveniret. Attamen quicquid sensero tibi cordi esse, id studiose exsequar. Bene vale, amicorum sincerissime. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXVIII.

Erasmus Reto Ammonio suo S. D.

AMMONII nostri mortem tam acerbè fero, ut Acerbius non possim. Quid enim bonarum rerum in illo non periit? ipsum ad vitam revocare non possum, at certe memoriam hominis non sinam intermori, si quid mea scripta valebunt. Obsecro te, ut epistolas omnes illius ad me, & meas ad illum contrahas in unum fasciculum, & huc mittendas cures per hominem certum. Item si qua scripta sunt de nostro negotio, quo ille egit apud Pontificem, ut ea vel aboleantur, vel huc mittantur. Bene vale, charissime *Petre*, & *Erasmum* maxime tuum esse dūcito. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXIX.

M. N. Atenis Erasmus Rot. S. P. D.

POST S. P. absolutissimam, M. N. *Atensis*. Est mihi commissum negotium veluti nomine Imperatoris, quod is, qui mandabat, arbitrabatur magnopere ad Reip. salutem & incolomitatem pertinere; ipse non recepi nisi perpendendum, ut liberum tamen sit non respondere: si quando vacabit horulam perdere, cupiam super hoc tecum communicare, nam & hoc ut facerem sum rogatus: præscribe tempus, quo vacabit, aut hodie, aut cras, adero: nunc enim non exeo temere, quod teneat me pituita. Bene vale, præceptor eruditissime. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXX.

Erasmus Rot. Petro Barbirio suo S. D.

MOEENATIS mei tuamque incolomitatem tuis *Mex* litteris non sine summa voluptate cognovi. Pecuniam optima fide transmisit *Lovanium* per *Adrianum Quastorem* optimus dominus de la *Marce* *. *Nicolaus*, frater tuus, in hoc negotio plane *Barbirium* & alterum te egit: agunt nescio quid Theologi de me

† *Eram* videtur legendum.

* Sup. pag. 1619. F. dicitur de *Marquis*.

An. in suum gregem cooptando, cum ipse tale nihil am-
 1517. biam. De *Fabro* dici non potest quam doleam, quam-
 que hanc necessitatem oderim, quæ me compulit ad
 respondendum: malebam ingens volumen in *Fabri*
 mei laudem scribere, quam hanc brevem *Apologiam*
 in mei defensionem. Scis me nihil non tum fecisse,
 tum passum fuisse, ne cum *Dorpio* conflictarer, & ta-
 men multo minus id voluissem cum *Fabro*. Verum,
 ubi legeris omnia, judicabis rem odiosius ab illo fuisse
 tractatam, quam ut mihi integrum fuerit reticere. Vi-
 debam improbis hoc pacto dari ansam de utroque no-
 stro male loquendi, videbam perire fructum studii no-
 stri tot vigiliis expetitum. Et *Fabrum* sic ex animo di-
 ligo, ut neminem magis. O genium meum ubique in-
 festum! Quis deus hoc illi misit in mentem? Et tamen
 sic me tueor, ut convitiis temperem: neque enim con-
 tumeliam esse puto, si palam refellens sententiam, vi-
 tæ labem non adspargam. Libellus ibit ad te cum his-
 ce litteris, si dabitur cui committamus perferendum:
 cum ubi legeris, scio, dolebis utriusque vicem. Jam
 opus erat absolutum, antequam tuæ mihi litteræ red-
 derentur; quod si maxime reddita fuissent in tem-
 pore, ad talia crimina non possem esse mutus, etiamsi
 summus ipse laceſſat Pontifex. Vale. *Lovanio*, Anno
 1517.

EPISTOLA CCXXXI.

Erasmus Rot. Paschasio Berselio S. P.

* *Si* parcius scribo, *Paschasii* optime, non ideo mi-
 nus effuse te amo, nec minus tui memini. Si vi-
 deres quibus distingar studiorum laboribus, fatereris
 hoc ipsum epistolium esse longum. Paraphrasis in *Epi-*
stolam ad Romanos excuditur. Si tibi notus est, salu-
 tabis *Canonicum Grace* peritum apud *Divum Leonardum*,
 ni fallor, patria *Hasseltensem*, & item festivif-
 simum *Theologum Ordinis Prædicatorum*, qui *Antuer-*
pia litteras à me extorsit. Bene vale, & scribe. *Lova-*
nio, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXXII.

Ornatissimo viro, Domino Agidio Buslidio, patro-
no & amico meo singulari, Erasmus
Roterodamus S. P.

* *Pro Hebraeo* benigne comiterque accepto agerem
 tibi gratias, ornatissime *Buslidi*, ni magis liberet
 gratulari tibi, cui ultro obtigerit ille votis omnibus
 exoptandus ad hoc negotii, quod haud dubie toti gen-
 ti *Buslidiana* famam ac decus pariet nunquam inter-
 moriturum, quodque studia omnia variis modis colla-
 pſa restituet. Neque deerunt in cæteris *Gymnasiis*,
 qui pulcherrimum hoc institutum æmulentur. Quare
 te rogo per optimi fratris memoriam, perque commu-
 nem nominis *Buslidiani* gloriam, perque publicam
 omnium studiosorum utilitatem, ne patiare te ab eo,
 quod coeptum est, abduci: sunt enim fortassis qui ipsi
 suo bono invident, malintque alios à melioribus stu-
 diis avertere, quam ipsi discere meliora. Mihi sane hic
 nec feritur, nec metitur, sola me publici commodi ra-
 tio movet. Nihil unquam novæ rei tam plausibiliter
 fuit institutum, quin unus aut alter reclamarit: opti-
 mus quisque nunc probat, mox probabunt universi.
 Si processerit, ut spero fore, mihi magis ac magis ad-
 lubescet *Lovanium*: nec ullius contubernii malum ho-
 spes esse, idque meopte sumtu; & puto meum con-
 victum non inutilem fore tali Collegio. Postremo non
 malim ullum alium hæredem bibliothecæ nostræ. *Mat-*
thæum nondum huc commigravit. Mitto Epitaphium,
 sed tantum ut experiar sensum animi tui. Fient alia,
 simul atque cognovero. Bene vale. *Lovanio*, Anno
 1517.

† Eæ habentur sup. pag. 1621. F.

CARMEN TROCHAICVM

In obitum

HIERONYMI BUSLIDII.

NOMINIS *Buslidiani* proximum primo decus,
 Sic tuos {linguis} virenti raptus avo Hieronymæ.
 Littera, genus, senatus, aula, plebs, ecclesia,
 Aus sum {lumen} requirunt, aut patronum flagitant,
 Fama virtutum perennis vivet usque posteris.
 Eruditio trilinguis, triplæci {facundia
 Te loquetur, cujus opibus rediit ac refloruit. {præconio

EPISTOLA CCXXXIII.

Erasmus Dorpio suo S. D.

* *Quamquam* sum *Navio* nostro perpetuus ad
 pacem & concordiam hortator, tamen egi eo-
 dem die, quo mandaras, de negotio, & egi tam ac-
 riter, ut hominem prope in me commoverim. Nemo
 vivit mortalium, cujus ingenium magis abhorreat à
 pugna, neque quisquam est, qui lubentius abstineat
 ab alienis negotiis. Nihil est *Navio* humanius, nihil
 amicius. Vellem hoc quoque felicitatis accessisset; in-
 genium illius dignissimum erat, quod vacuum hujus-
 modi trici, totum optimis vacaret studiis; ob eam
 causam abstinui aliquandiu ab illius contubernio: &
 nunc lubentius conviverem, si ab istis causis esset ex-
 tricatus, non quod me his oneret, sed quod liberius
 philosopharemur in studiis communibus. Non desinam
 illi consulere quod ipse facturus sim. Te unum illud
 rogo, mi *Dorpi*, memineris parum esse decorum, cum
 eo similitatem exercere quicum tibi tam arcta fuerit
 familiaritas: præsertim si causa nihil ad te pertinet.
 Et is est *Navium*, qui constantissime diligit, quem com-
 plecti coepit. Bene vale. *Lovanio*, Anno 1517.

CARMEN LYSTRII

AD DORPIVM.

SALVE, mi lepidè ac diserte *Dorpi*,
 Vestri *Gymnasis* decus supremum,
 Instar qui volucris Jovi dicata,
 Quatuor per scopulos salesque rranes
 Arcana deitatis, haud leporum
 Oblivisceris attamen bonorum;
 Verum ut summus es libris sacratis
 Sic in litterulis bonis, secundas
 Certe post niveum tenes *Erasmm*,
 Quem si, sic ut amas, colisque docto
 Expressisse animo, sequique cures,
 (Quod certe facere expedit, decetque)
 Phœnix alter eris, decusque mundi.

EPISTOLA CCXXXIV.

Erasmus Rot. Henrico Glareano suo S. P.

* *Vt* paucis ad tuas respondeam litteras, quas uni-
 cas recepi nonis Augusti scriptas è *Lutetia*: in
Galliam te commigrasse gaudeo, precorque ut bene ver-
 tat. Magis arridebit *Lutetia*, ubi magis assueveris: hic
 locus est elegans, sed quæstus sane friget. Quod si
 regium salarium hucusque te posset comitari, magno-
 pere cuperem te huc commigrare. *Hieronymus Buslidius*,
 (* legis inter *Luciani* à me versos Dialogos) *Lovanii* Col-
 legium instituit testamento, (nam in itinere *Hispanico*
 periit) in quo tres linguæ, *Græca*, *Latina*, *Hebraica*,
 tradantur, honesto stipendio, eoque perpetuo. Jam
 nunc adest *Matthæus Wolphgangi* nostri præceptor, *He-*
braica litteraturæ longe doctissimus: adſciſcetur &
Græculus aliquis. Si adſeſſes, rideres *Erasmm* quotidie
 inter Magistros nostros sedere sublimem. Fac, mi *Gla-*
reane doctissime, ut saltem crebris litteris tuis nos in-
 tervisas. Multa misimus *Basileam* excudenda. Hic ex-
 Tom. III. M m m m m 2 cu-

* Adde, cujus nomen, ut sensus constet.

1654
 17. **A** cuditur Paraphrasis mea in Epistolam ad Romanos, Opus majoris sudoris, quam prae se ferat. Novi Testamenti bonam partem recognovimus, & ita recognovimus, ut aliud sit Opus futurum. Tuæ Musæ quid moliantur vicissim significat. *Basilien* non agnovit quis esses, ut ex illius intelligo litteris. Scheda, qua notatas loca aliquot in Novo Testamento, mihi perit; si notæ superant in tuo codice, fac iterum notes. Bene vale, amicorum mellitissime, cum grege tuo. De *Fabro* quid querar, mi *Glareano*? non dubito quin *Apologiam* meam jam videris. Dispercam si quicquam unquam æque feci invitus: hominem ex animo diligo. Quis malus genius hoc illi misit in mentem? Rursum vale. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXXV.

Erasmus Rot. Henrico Glareano suo S. D.

RESPONDI nuper ad tuas litteras, licet occupatior etiam, quam olim eram *Basilea*. Si tibi res sunt ex animi tui sententia, est quod majorem in modum gaudeam. Utinam fortuna hic tuum istuc salarium esse voluisset! Floret hæc cum maxime Academia; & res Theologica minus spinose tractatur. Ex legato *Hieronymi Buslidii* instituitur Collegium, in quo stantur aliquot juvenes linguarum studiosi, cumque his tres Professores, qui publice & gratis tres linguas doceant, *Græcam*, *Hebraicam*, & *Latinam*. Jamque adest *Matthæus Adriani*, *Hebraica* litteraturæ doctissimus. Da operam ut recte valeas, & frequenter ad nos scribas. Si non est tibi familiaritas cum *Paulo Amylio*, fac contrahas; crede mihi, *Glareane*, nihil est eo homine, neque doctius, neque melius, neque in bonis propensius. Rursum vale. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXXVI.

Erasmus Lachnero & Frobenio S. D.

MITTO primum librum *Theodori* castigatum, & secundum versum: si multos adhuc habes primæ editionis, adde chartulam, in qua notes errata, & adjuuge secundum. Mitto quæ interim accesserunt *Proverbiis*. Cum *Francisco* nondum sum collocutus post tuas litteras acceptas; & in tuis litteris non æstimas exemplaria. Hic nihil est quaestus, & sumtus gravissimi. Nolim vos onerare, sed tamen manus manum fricet oportet. *Frobenius* ubi videt exemplar paratum, non satis perpendit operam, ut qui tantum inspicit, quantum sit paginarum descriptum. Ego tuæ civilitati per omnia fido, quam hætenus sum expertus. Jam scripseram, *Hermogenis* Rhetoricam, & *Francfordia* per te missam, mihi fuisse redditam. Vidi Opera *Gregorii Nazianzeni* *Græce* impressa, opinor, ab *Aldo*, non illa poemata, sed orationes soluta, in forma *Enchiridii*. Fac ut his nundinis ad me veniant; item *Strabo Græcus*, item *Aristides Græcus*, item *Vitæ Plutarchi Græce*, item *Biblia tota Græca*, impressa ab *Aldo*, sive ejus focero *Asulano*: item libellus *Gualphangi Fabri* de annotationibus *Hebraeorum*. Æstima libros caros, & æstima exemplaria, quæ misimus, & quod ad te redibit, si quid redire voles, dabitur *Francisco*: nam juxta priscam formulam, *Inter bonos bene agier oportet*. Vale. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXXVII.

Erasmus Lachnero suo S. D.

DE nostra amicitia nihil est quod admoneas: nec meus est mos facile ab amicitia recedere, nec ulla est causa cur velim recedere. Tantum optabam ut adhibito aliquo, qui nosceret aliquid hujus negotii, æstimassetis exemplaria: non quod cupiam multum à vobis extorquere, sed ut ratione certa semel præscriptum, finis utrique liberi. Quicquid decrevissetis, fuis-

set gratum. In *Proverbiis* non multum accessit scripturæ, sed tamen non parum laboris. Hæc *Frobenius*, tametsi vir optimus mihiq; charissimus, non potest perpendere. A *Francisco* nihil adhuc accepi. Deinde scripseram, ne *Frobenius* plura reciperet ab *Jacobo*, famulo meo, quam commodum esset excudere: recepit omnia. Præterea nihil mihi respondit, quod ad rem pertineret, ne tu quidem. Quicquid adhuc vobis commisi, non passus sum ab alio quoquam excudi, quantum in me fuit, nec patiar. Proximis nundinis misi secundum *Theodori Gaza* librum à me versum, & *Apologiam*; opinor tibi reddita. Admonebis tuum Castigatorum, ut magis discat *Græce*, & eruditioribus libenter auscultet. Non credas quanta pestis sit librorum sibi plus satis placens emendator. Jam omnes probant officinam vestram: ea fama tuenda est. Opuscula *Mori* nolim à meis Dialogis separari, sed manere conjuncta, sicut hætenus fuerunt. Vale. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXXVIII.

Erasmus Rot. Eduardo Leo suo S. D.

NON licuit uti tuis annotationibus, quod ea pars non possit extorqueri è manibus scriptoris. Mitto ad te libellum *Fabri* novum; in quo mihi cætera placent, unum illud admittor, cur velit disputationem in hoc periculi deducere, ut qui dixerit *Christum*, resurrexisse post tres dies, loquatur contra Ecclesiam, contra articulos fidei, contra omnem veritatem, cum tamen tot annos ita legat Ecclesia; ita instituit rem, ut aut jugulare velit, aut jugulari sit necesse. Nec ideo quid vetet dici *Christum* post tertium diem resurrexisse, suffragante Synecdoche, quam nemo rejicit, post tertium diem exortum resurrexit. Sed ipse hæc melius dispicies. Nec mihi videtur perà χεῖρας inter manus, & μὴ τοῖς ἰσχυρίσιν. Bene vale. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXXXIX.

Des. Erasmus Rot. M. B. amico non-vulgari.

AMICB non vulgaris, ut jam nunc pro tuo in me studio gratiam aliquam referam, admonéo ne istiusmodi ineptis bonas horas male conteras, quin potius hoc operæ, quod istiusmodi naniis describendis ac relegendis impendis, evolvendis *Hieronymi* libris imperti. Mihi nec animus est, nec otium, omnibus omnium cavillationibus respondere: satis est, si probes à summatis, atque ab ipso adeo Pontifice summo, qui mihi pro laboribus meis per litteras gratias egit. Non legi libellum sycophanticum, quem ad me misisti, sed alios eruditos audiivi legentes. Omnibus risui fuit, & mihi quoque in quem scriptus est. Si faves auctori, vel potius sycophantæ, sparge nugæ illius invulgus: nam hoc ambit, ut necum congressus nobilitetur; sin mihi faves, preme nugacissimas necnias. Imo si isti vere faves, nam ipse gloriæ jejuniis, suam ipsius optat malum. Molei sunt, quibus magis opus est *Hippocrate*, quam redargutore. Cæterum quod uno in loco hæres & ipse de *translatione*, quamvis variis modis me poteram tueri, tamen ut verbo rem expediam. Donemus hoc loco conjunctionem & non esse interpretantis: non profit mihi, quod in hoc domum ducebatur uxor, ut concubitu copularetur, vide quam belle hic excusat lapsus. Cum *traducere* sit cum infamia dimovere, evasit, si *translatio* significet consensum domesticæ consuetudinis: veluti si quis *cucurbitam* usurpasset pro *tergo asini*, videatur evasisse, si alius interpretetur illie *cucurbitam*, nam pro *tergo asini* posuit, sed pro *elictum tergo impositum*. Quod si quis ter-

† Videtur quid omisum, forsan, idem esse.

* Sic exstat in Edit. Basileensi p. 137. & Londin. p. 193. at ex MS. ubi etiam ista Epistola reperitur, scimus hæc duas litteras ad B. deotare Martinum Bruxellensem.

An. giversetur, traduci hic vulgari significato dictum pro
 1517. deduci, quomodo traductio significat. consensum, aut
 traducta consentientem? An idem est deduci, & assen-
 siri ut abducari? aut quid abductio uxoris sine coitu
 facit ad consuetudinem matrimonii? Postremo, eum
 consensus ille, qui coit matrimonium, semel in se
 completatur, quicquid officiorum uterque conjugum
 debet alteri, unde nobis ista traductio à reliquis offi-
 ciis separata? consensus conglutinat matrimonium, coi-
 tus consummat, traductioni nullus est locus. Denique
 non ipse Petrus Lombardus sic interpretatur, sed ob-
 scuri nescio qui, qui offensi hoc verbo, ne nihil dice-
 rent, hoc compendi sunt. Quod si vides hanc esse
 coacta detortaque, fateamur ingenue Petrum Lombar-
 dum, traducendi verbum, quod est apud Martham,
 accepisse pro conjunctione uxoria, praesertim cum is &
 alias manifestissime labatur in vocabulis, Isidorum aut
 alium huic similem secutus. Verum huiusmodi nugis
 omisissis, oblecta te bonis Auctoribus evolvendis, qui te
 non solum eruditorem reddunt, verum etiam melio-
 rem. Hic per me non nobilitabitur. Quod si ipse
 suas evulgarit ineptias, sibiipsum acceptum ferat opor-
 ter, cum omnibus risui fuerit. Bene vale in Christo.
 Lovania, Anno 1517.

EPISTOLA CCXL.

Erasmus Ros. * S. P.

* E t tibi Paganum, & te Pagan placere, magnopere
 gaudeo: sane convenit, ut eum amicorum
 communia sunt omnia, communes etiam habeamus ipsos
 amicos. Epistola, quam pro me scripsit ad Dorpiam,
 adeo mihi placuit, ut suppressendam duxerim. Para-
 phrasin viris tam probatis probari, majorem in mo-
 dum gaudeo: atque utinam in ejusmodi campis me
 semper exercuissem! malim sexcentas scribere Para-
 phrasas quam unicam recognitionem. Sed heus tu!
 candide facis, qui hanc utcumque coram applaudis,
 rectius tamen facturus, si ipse descendas in arnam:
 declarat tua illa postrema epistola, quantum praestare
 posses, nisi bonam tui partem negotia sibi vindicarent,
 haud illa quidem omnino sordida, sed tamen non sa-
 tis digna ingenio caelestibus studiis nato. De Fabri
 Apologia, quod te scribis superioribus litteris copiosius
 quid judicares indicasse, scito eas mihi non esse red-
 ditas. Quod nostram Apologiam scribis arte elaboratam,
 secus arbitrare, si scias eam totam intra duodecim
 dies, & conceptam, etiam institutam, & absolutam,
 porro quod aculeatam vocas, utinam mihi licuisset in
 totum ab omnibus aculeis abstinere, praesertim in Fa-
 bri, quem ex animo diligo: quod si illa videtur aculea-
 ta, quae coacta defendit se, & impietatis contumeliam
 circa contumeliam propellit, non regeat, quo nomine
 vocabis illius Apologiam, quae sine causa, blasphemiae in
 Christum crimen impingit? difficile est alieno dolori mo-
 dum praecipere: si Molendinus illis telis fuisset impe-
 tius, fortassis aliter sentiret. Sed demum hominem,
 qui non solum litteris sese mihi vel purget, vel defen-
 dat, praesertim meis litteris jam semel atque iterum
 provocatus. D. Adriano, medico, adeo gratulor, ut
 propemodum invidiam, non solum ob id, quod totus
 inter sydera versetur, quodque feliciter graecetur, ve-
 rum etiam quod Therapeuticon habet opera Linacri:
 id casu ex illius prognosticis sum odoratus. Hominem
 meis verbis saluta diligenter; unicuique item patro-
 num meum ac semper observandum doctorem Samso-
 nem, tum Eleutherium Audacem, cum ejus collega,
 cujus nomen excidit: nam dum hanc scriberem, episto-
 la tua ad manum non erat. Vale. Lovania, Anno 1517.

* Eum, ad quem scripta est hanc Epistola, esse Joannem Molendi-
 num patet ex Epist. cccvi. pag. 305. D. Confer quae ibi dicit Rich.
 Sampson cum his, quae ad eundem istius Epistolae habentur. † Vo-
 luit, praescribere.

EPISTOLA CCXLI.

Erasmus Ros. Moro suo S. D.

* Q uod nihil abs te redditur, intelligo quot ne-
 gotiis distingaris. Mihi sat erat, quod ex Tun-
 1517. stallo cognovi tibi res laetas aut certe incolumēs esse.
 Tandem intellexi quis mihi inter Aulicos tantopere sit
 refragatus. Est quidam * Magister Parisiensis, ex Car-
 melita, spe Abbatiolae, factus Benedictinus, licet omnium
 homo maledicentissimus, mox Suffraganeus, hoc est,
 factitius Episcopus Cameracensis; mihi non in Aula so-
 lum fortiter oblatravit, verum nulla est compotatio,
 in qua ille non declamat in Erasmus; Moria peculia-
 riter infensus, homo nimirum pius, haud fereus Chri-
 stophorum ac Georgium attactos. Et tamen hoc porten-
 tum valet apud dominum de Civeis, cujus nutu hic
 aguntur omnia, & fortassis valet apud Regem, cui
 nuper coepit esse à Confessionibus, rejecto Iodoco Cli-
 thoveo, in hoc adscito, nec ob aliud rejecto, nisi quod
 macilentior, & vix decem pilos haberet in capite.
 Multum addidit invidiae Deloianus †, qui Mariam Gal-
 lice vertit: nunc enim & Theologi intelligunt, qui
 Gallice sciunt. Tunstallo adhuc quoad licuit, & col-
 lationem Novi Testamenti absolvimus; eo confecto,
 cum apud me sollicitus essem, quibus verbis illi gratias
 agerem, ille ultra quinquaginta scutatos Gallicos addi-
 dit, nec ulla ratione licuit excusare. Dispeream, si
 quid habet haec aetas cum eo viro conferendum. Pe-
 trus Aegidius haud satis prospera valetudine etiamnum
 est; saepe relabatur, & timet nescio quid, quod divi-
 no magis quam scio, quod sane nolim accidere. Uxor
 illius à raditu meo ex Anglia abortivit, opinor mariti
 periculo expavescens. Lovanium commigravi totus,
 cum Theologis aliquot menses acturus, qui me satis
 benigne acceperint; pensionis partem de suo solvit Can-
 cellarius, hoc est, ducentos florenos, eam pecuniam
 arte quadam reparaturus: centum adhuc ex pacto ‡, sed
 quis hanc numerabit, omnibus digressis! Cancellarius
 supremis verbis iussit me optimo esse animo; desti-
 navit, ut intelligo, mihi Episcopatum: adeo facilius
 est istis Episcopum facere, quam promissam pecuniam
 solvere. Faber amicus haud admodum amice mecum
 egit, in proxima editione Epistolarum Apostolicarum,
 odiosius etiam tuetur suam sententiam, arrodens etiam
 nonnulla, quae ad ipsius causam nihil atinebant. Illico
 animum tetigit, homo est, cui mox edita epistola re-
 spondebo, sed stomacho temperans, ne contentio, non
 disputatio, videatur: si rem voles cognoscere, lege an-
 notationes nostras in secundum caput Epistolae ad He-
 braeos; & illius in eundem locum examinationes; sed
 secundam editionem illius agnosces ex subscriptione
 Fabri in prima statim pagina. Lovanii diverfor apud
 Joannem Paludanum, huius Academiae Rhetorem; &
 tamen quicquid ad Petrum Aegidium miseris, tuto
 miseris. Tuas Lueubrationes jam Basileam missas scri-
 psi, nempe Utopiam, Epigrammata & Lucianum. Ad-
 monui ut aut non susciperent negotium, aut rem sua
 cura ornarent. Misi autem huius rei gratia fidum mi-
 nistrum, virum satis eruditum & diligentem. Nondum
 statui quem sedem mihi deligam: non placet Hispania;
 nam hic rursus vocat Cardinalis Toletanus: Ale-
 mannia hypocausta, & vix latronici obnoxia non
 placent. Hic multum est oblatrationis, praemii nihil;
 & si maxime cupiam, ne possim quidem hic durare
 diu. Et Anglia motus timeo, & servitutem horreo:
 tu si quod habes praesens consilium, imperti: nam pla-
 ne despero me eo posse evadere apud meos, ut Mona-
 chorum ac Theologorum invidiam superem. Et indi-
 ces ** sese agglomerant furciferi, ac ducem aliquem de-
 siderant. Illud bene, quod Suffraganeus ille Hispanias
 adit, haud dubie illic moriturus: est enim septuage-
 M m m m 3 na-

* Is est Briselotus, de quo sup. pag. 1624. C. † Lege, Haloinus,
 & consule pag. 261. B. C. ‡ Exspecto, videtur legendum. ** For-
 san, in dies.

An. narius. Ceterum *Predicadores & Carmelita* quidam inci-
piunt & populum ad lapides vocare, & nusquam pe-
stis illa magis valet, quam apud nostrates; & tamen
nemo verbum in os, nec apud Aulicos, nec apud vul-
gus. Timent dentatum leonem, opinor, & prorsus
experirentur aculeos se dignos, nisi parum hoc dece-
ret *Christianam* moderationem. Huc certe pertinaci
animo pergam tendere, ut prosum qua licet bonis stu-
diis. Vale. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXLII.

Erasmus Rot. Joanni Rusero Novientano suo S. D.

QVOD *Matthiam Schurerium* mihi tam studiose com-
mendas, prorsus, juxta proverbium, actum agis:
est enim is homo mihi tum ob eximias ingenii dotes,
tum ob officia in me non vulgaria, sic commendatus,
ut commendatior esse non possit. Nihil est, quod in
illius gratia facturus non sim. Sed neque mihi semper
suppetit, quod illius officinae suppeditem, neque quod-
vis argumentum illi convenit. Postremo cum Typo-
graphi ferme sint inter sese *negantes*, vix fieri potest,
ut si obsequar uni, quin alterum offendam: id quod
usu venit in rursus excudenda *Copia*: nam annos ali-
quot mihi succensuerat *Badius*, priusquam offensionis
causam possem olfacere. Quanquam illius indignatio,
ut est vir optimus, citra omnem amarulentiam, aut
etiam simultatem constitit. Aufer vero mihi ista ver-
ba, ne cum ex albo tuorum expungas amicorum. Tum
ego non inhumanissimus modo sum, verum etiam in-
gratissimus, si patiar *Schurerium* expungi amicorum
catalogo. Simulatque dabitur opportunitas, declara-
bo, si nihil aliud, certe propensum in illum animum.
Demiror, cur tam diu prorogetur *Rodolphi Agricola*
Lucubrationum editio. Quis est, quæso, genius iste
malus, qui gloriam hanc nostræ invidet *Germania*?
verum ut hæcenus otiosa fuit epistola tua, quod ex
tua commendatione nihil accesserit meæ in *Schurerium*
benevolentia, ita per eam ipse mihi factus es multo
commendatior: nam egregias animi tui dotes, quas
pridem, è suavissimo colloquio tuo, è vultu, ex ipsis
oculis, utcunque conjeceram, sic expressit, ut longe
quam ante magis cœperim amare indolem istam tuam
lepidissima festivitate, ac rara modestia pellicibilem:
eruditionem haud sane vulgarem, cum utriusque litte-
raturæ peritia conjunctam, sed ita ut hanc nullum,
quod fere solet, supercilium comitetur. Quare mihi
posthac *Ruserus* non inter famulos, quod tuæ mode-
stia satis erat, sed inter præcipuos amicos numerabi-
tur. Bene vale. *Basilea*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXLIII.

Erasmus Rot. S. P.

*REVERENDISSIME Pater, hodie cum à pran-
dio per forum redirem domum, *Paludano* indi-
cante, cognovi reverendam paternitatem tuam præ-
terire, verum, non cognovi, nisi posteaquam ea jam
præterisset. Dolui simul & gavisus sum; doleo, quod
agnito non exhibuissem quem debeo honorem, gavi-
sus sum, quod intelligerem te jam tantum Ecclesiæ
primatem adesse; quicum mihi olim & domus & *Ma-
cenæ* fuerit communis, quemque ob similitudinem studio-
rum affectum unice dilexissim. Felicitati tuæ gratu-
lôr, meam fortunam non deploro, quæ major, si vo-
luissem, contingere potuisset; sed hæc humilis animo
meo magis arrisit. Recta ad te advolassem, ni me pi-
tuita, studiosorum morbus, domi alligaret. Impera
tuo *Erasmo*, reperies clientem ad quodvis obsequii pa-
ratissimum. Bene valeat T. R. P. cui me totum tra-
do. *Lovanio*, Anno 1517.

EPISTOLA CCXLIV.

Erasmus Rot. S. D.

*PITUITA ingravescent & vocem prorsus ademit, An.
& febriculam attraxit, proinde serius fruemur 1517.
reverenda tua paternitate, sed suavius. Nunc mor-
bo serviendum. Boni consulet tua humanitas, quod &
alioqui extorquet necessitas. Bene vale. *Lovanio*, An-
no 1517.

EPISTOLA CCXLV:

Erasmus Rot. S. P.

*POST salutem plurimam, Reverende Pater, nu-
per mala pituita tuam mihi invidit amplitudi-
nem, imo me mihi solidum prope mensem eripuit:
nam ipse videor ereptus, simulatque à studiorum con-
suetudine seclusus sum; nunc ipse mihi Dei beneficio
redditus, te nobis esse redditum gaudeo, ut quem olim
juvenis adolescentem, studiorum sodalem atque con-
sortem, sub communi patrono militantem amavi, nunc
patronum ac studiorum simulque virtutis antistitem,
& venerari liceat & colere. Mitto interim Paraphrasin
nostram in Epistolam *Pauli ad Romanos*, proxima fœ-
tura natam apud nos: etenim cum nunc verfer in stu-
dii genere multo omnium molestissimo; nempe in
recognoscendo rursus Novo Testamento, ejusmodi
veluti laxamentis animum reficere soleo, quoties satie-
tas tentat obrepere: ea nostra vel pila est, vel alia*,
quæ me, redintegratis viribus, penso restituit. For-
tassis & in ceteras Epistolas idem facturus sum, si gu-
stum hunc sensero palatis hominum non displicuisse.
Mirum enim dictu, quantum in his quoque rebus
sit alex, ut sæpenumero eveniat, ut unde summam
speraris laudem, malam auferas gratiam; rursus unde
nihil exspectaris gratia, hinc multum laudis contin-
gat. Bene vale, Pater ornatissime, & *Erasmus* in tuo-
rum clientum numerum adscribito. *Lovanio*, Anno
1517.

EPISTOLA CCXLVI.

Joannes Coletus Domino Erasmo S.

*SVIRASCOR tibi, Erasme, quod me litteris ad
salios, non ad me datis salutas: nam quanquam non
diffido amicitia nostra, tamen ista aliena, & in alienis
litteris salutatio facit, ut alii minus me abs te amari
judicent. Item alio nomine subirascor tibi, quod ad Ros-
ensem misisti Caballistica Reuchlini, & non ad me, non
quod noluerim misisse ad eum, sed quod voluerim simul
ad me unum librum misisses: tam enim delector amore
tuo, ut doleam quando video te minus memorem esse mei,
quam aliorum. Liber ille prius venit ad manus meas,
priusque à me percursus est, quam datus est Rossensi.
De quo libro non audeo judicare: agnosco infirmitatem meam,
& qui cæcus sum in rebus tam remotis, & in opibus tan-
ti viri. Quanquam inter legendum nonnunquam visa fue-
rint mihi majora miracula verborum quam rerum: nam
(ut docet) nescio quid mysterii habeant Hebraica verba
in characteribus & combinationibus. Erasme, librorum
& scientia non est finis: nihil melius pro hac brevi vi-
ta, quam ut sancte & pure vivamus, ac quotidie dare
operam ut purificemur, & illuminemur, & perficiamus,
que promittunt ista Reuchlini Pythagorica & Caballi-
stica; sed, meo judicio, nulla via assequemur, quam
ardenti amore & imitatione Jesu. Quare relictis ambi-
gibus, ad breviter breviter compendio eamus: ego pro vi-
ribus volo. Vale. Ex Londino, Anno 1517.

EPISTOLA CCXLVII.

Martinus Dorpius Desiderio Erasmo suo S. P. D.

*QVAE narravit tibi humanissimus atque idem can-
didissimus Paludanus, ea sic vera esse tibi per-
scribere, alicui.

Ap. *fratrem* si, mi Erasme optime ac doctissime, ut nihil pos-
 1517. *se esse verum*: *animum illum vege prestabo*, quem ille
tibi predicavit, & *suspendam sententiam ac Academi-*
cam egam. Ceterum te pro per candorem istum animi
tui, ut ne credas continuo a me profectum si quid oblo-
quantur, calumpnientur, suspicentur quidam. Ubi vene-
ri, latius agemus; dabo operam ut intelligas, me tibi
vere ex animo fuisse. Interea silentium: oro solum, ut
ad nos quamprimum advoles. Qui has meas perferit, Ba-
xarus est, nomine Joannes Longicampianus, qui meo
iudicio, quantum parvo tempore potui virum nosse, pro-
xius est, humanus, candidus, ac doctus, & tui nominis,
maxime gloria studiosissimus. Summo desiderio cupivit te
videre, alloqui, frui: *oravit me ut se commendarem*,
persuasum habens meam commendationem pondus aliquod
apud te habituram, id quod non dubito. Nihil abs te pe-
ti, nisi ut te videat, tibi loquatur, te admiretur. Quic-
quid inter nos intervenit, capio ut amoveamus & pure
salutem amicitiam. Si quid est, proxima editione omni-
bus satisfacies, si quis sint adhuc infirmiores, quibus lacte sit
opus. Nam cum Paulo necesse est, ut omnibus omnia fiant,
infirmis infirmus. Ego me Christianum amicum tibi exhi-
bebo, nec alia mens mea fuit. Vale, & hoc fac omnino,
ut cum aliquot nostris Theologis colloquaris, praecipue cum
primario nostro, qui vir est humanissimus, doctissimusque,
ac rerum humanarum longa experientia callentissimus: id
quod doctissimus M. Petrus Atrebas, amicus meus, tibi
latius narrabit. Rursus vale, & Longicampianum, ut
hominem litteratum ac probum, habe commendatissimum.
 Lovanio, Anno 1517.

EPISTOLA CCXLVIII.

Martinus Dorpius Domino Erasmo S. P.

* *Q*UOD hactenus non inviserim te, mi Erasme, ut
 & ego saepe volui, & tua excellens virtus mere-
tur, ne adscribas, quaso, neque fastui, neque negligen-
tia, (tamen si huic potius) sed occupationibus, quibus
vere pressus sum aliquot dies. Posthac si non erit grave
tibi, saepe accurram. Nunc te oro, ut die dominico di-
gneris apud me adesse in prandio, una cum domino Pa-
ludano, aderit & Atensis, & aliquot alii, qui te
suamque istam eruditionem magno studio favoreque pro-
sequuntur. Emsi dudum Opera Hieronymi compagina-
ta, quindecim cum dimidio Rhenensibus, & eorum lectio
me detinet. Bene vale, & me ama. Ex Collegio Theo-
 logorum, Lovanio, Anno 1517.

EPISTOLA CXLIX.

Sebastianus Justinianus, Eques, Orator Venetus,
Erasmo Roterodamo S. P. D.

* *P*UTABAM, mi Erasme, te discedente non diu
 hinc affuturum, quod si diutius abesses, sperabam
saltem absentia tua litteris damna resarciturum; nunc
vero videmus te neque praesentem verbis posse, nec absen-
tem litteris velle nobis nostraeque mederi egritudini, qui
nulla re magis quam tui desiderio dolemus, & angimur,
quod adesse non possis, quod nos coram solari non liceat:
tuarum plane rerum conditionem, qua tuum fortasse mi-
nime patiuntur reditum, causari volumus; quod vero no-
lis litteris saltem tuis desiderio nostro consulere, tibi certe
non succensere non possumus: quandoquidem nullum visa
tempus officio vacare debeat, neque tantum tibi reor esse
negotii, quod queat animum tuum a nobis amicitiaeque
nostra studio revocare, quam semper integram, nisi de-
fuieris, aut recideris, perpetuamque servabimus. Potes nos,
 Erasme, jucundissima consuetudine tua, qua frui diu-
tius sperabamus, potes epistolis, potes suavissimis inge-
niis tui privare delitium, at memoriam tui nominis, grati-
ssimamque amicitia nostra recordationem, quam semper
vivi servabimus, animo delere obliterareque certe non
poteris: hoc cibo (si alio non finas) noster pascetur ani-
mus: idque agendum duximus, quod parentes cari or-
bati pignoribus efficere nonnunquam consueverunt, qui
cum illis frui nequeant, eorum facta reagent, eorum di-

A *ta ad memoriam revocant*, pictura effigiem parant, ut An-
 tum reminiscantia operum, tum contemplatione imaginis, 1517.
 suam, quoquomodo possunt, solentur orbitatem: ad di-
 vinum proinde illud tuum Adagiorum (cum te frui non
 liceat) Opus confugiemus: Epistolas aliquot tuas ad Leo-
 nem Pont. Max. cui Hieronymum tuum (ut ais) re-
 nascentem consecrasti, ad quosdam etiam Cardinales, ad
 Macenatem postremo tuum Cantuariensem Archiepisco-
 pum, assidua lectione prosequimur: quem videmus abs
 te ubique tam studiose pictum, tamque affabre excusum,
 ut tanti sit nominis, quantum tu illi virute arteque cu-
 dendo conciliaris. O quam bene utrique consultum est!
 ei, quod abs te celebrari contigerit, tibi, qui in eo ce-
 lebrando celebrari volueris. & dum illius excubas lan-
 dibus, immortalitati tua consulis. Mirum est profecto,
 quod quantumque felici ista tua cuditur officina: Can-
 tuariensem siquidem hunc tuum, hominem plane commu-
 ni fato obnoxium, Britanniae contentum finibus, tan-
 quam numen adorandum proponis, immortalem efficis,
 ac per totum orbem diffundis. Dignus est sane, quem
 tua incude, tuo studio, tuisque laboribus, optimo quo-
 dam jure dignatus sis: qui cum optime actum dixerim,
 talem natum esse Phidiam, talem Apellem ac Proto-
 genem, qui cum sculperet, pingeret, atque ex are du-
 ceret. Qui tamen si suomet clarus sit lumine, nemo ta-
 men inficiari ierit, per te, tuaque virtutis splendorem, cla-
 riorum edictum. Ego illum equidem tanti feci, tantique
 facio, quanti fieri debere existimaui: debet siquidem plu-
 rimis, nunc tuis formatum studium: mirum est quam mi-
 bi corde imprefferis, non ut in as incisum sculptumve
 marmore simulacrum, in quo nil nisi opificis probatur ma-
 nus; tua vero hac sculptura opificis aque & operis depro-
 mittere virtus, non sine quodam mirantium in utrumque
 vestrum affectu, ut illum ita nunc amem & colam, quam
 videar antea dilexisse. Te vero ita admiror, quem vix
 hominem putem, nec me mei piget certe iudicii, qui
 viros huiusmodi duxerim observandos, quorum alterum
 ab insignes ejus virtutes, admirabilemque doctrinam &
 sapientiam, veneratur & suspicit orbis tua vocis prae-
 conio: alterum vero, quibonarum artium disciplinis, mo-
 rum integritate, incomparabili dicendi facultate, nulli
 omnino sit conferendus, & pro novo quodam hac tempe-
 state miraculo habendus. Et ut ad rem, unde digressus
 sum, redeam, his tuis pascimur analeptis, quandoqui-
 dem quotidianis nos tua mensa defraudas obsoniis, puros
 delibabimus latices, nisi Falerni quicquam tui, cujus
 tibi pocula servas, nobis impartire volueris: hoc poterit
 desiderata tua consuetudinis damna resarcire, unde tan-
 tum hauriemus, quantum ab hujusce sic nos possit injuria
 vindicare. Quicquid interim ex ditissima ista tua bi-
 bliotheca suppellectili apud nos esse voluisti, perlegemus,
 amplectemur, studioseque servabimus, ne ei, quam tui
 fecimus, jactura hoc quoque damnum acculemus, ut
 scriptorum prorsus tuorum lectione careamus. Non te ex-
 petimus, nisi ex tuo, tuarumque rerum usu sit, huc profi-
 ciscendum, non tuas, quacunque sint, facultates quarimus,
 quibus non indigemus, litteras duntaxat tuas efflagitamus,
 unde suavissimos istos tuos lepores, quos cen ex amantissimi
 pratu jucundissimos flores excerpere liceat, quibusque corollas
 necti doctarum frontium premia, pascere animum, & agri-
 tudini huic nostra mederi valeamus. Quos quum nostro for-
 tasse languori conferre minime posse putes, quibus nullam o-
 mnino vim ad curandos natura conciliat morbos; quando-
 quidem primis illis, unde vis medicina paratur, qualita-
 tibus vacent, vanam a nobis expeti medicinam arbitrabe-
 ris: quod non esset rationi absoum, mi Erasme, si
 capitis me aut stomachi pati dolorem anhelitusve premi
 angustia, torqueri torminibus, seu citam effluere alvum
 quam sisti oporteat, existimares; non huiusmodi languoribus
 excrucior. Sed is morbus est animi, me vehemens qui-
 dam absentia tua exagitat dolor, quem cum primum de-
 ferim amare, desiderium non dubitamus: at quonam pa-
 to te definam amare vivens, nisi desinat in te esse quod
 amem. Te vero cum caream, qui abunde mihi suppe-
 ditare potes quod amo, necesse est certe quod doleam.

An. Verum non doleo amare quo careo, sed doleo carere quod
 1517. amo. Verum mihi certus eris Æsculapius, meo scite
 medeberis morbo, si quod amo praestiteris, sed nunquam
 eximes quod doleo, nisi exhibeas quod amo: nam me
 meus destituet dolor, si te mihi restituet amor. Hacten-
 nus joculari licuit. Sed qua his recondita sunt jocos dicta
 seria puta: nil ex te cupimus magis quam tuas litteras,
 aut quacunque tua cudi solent officina, quam delicias
 Latinæ lingua solemus saepe dicere. Non est cur me li-
 terarum tuarum prives munere, quibus tuam tum ani-
 mi, tum corporis valetudinem, nec non quo pacto se te-
 cum fortuna egerit, rescire valeam. Non possum plane
 non dolere praesentium temporum conditionem, quibus non
 perinde tecum agi sentio ac decere puto, neque lumen
 discerni a tenebris; sed laurum subigi auro, & tritam
 esse ei diurnam, cui trita sit nocturna lucerna. Si meo
 voto viverem, Erasme mi, sique mihi adspiraret fortu-
 na, qua velorum meorum intenderet compleretque sinus,
 efficerem profecto, ut non summum illum tuum Cantua-
 rieniem Mæcenatem diceres, sed ab aliis tu Mæcenas
 dicereris. Vale. Londino, Anno 1517.

EPISTOLA CCL.

Morus Erasmo S. P. D.

* **D**E equo tuo conveni Ursewicum: is se negat ad-
 huc natum talem, quem dignum censeat qui mit-
 tatur ad te, sed nisi mittat ante, ad proximas nundi-
 nas omnino missurum. Remisi nuper ad te Maruffi syn-
 grapham cum liberalioribus litteris, ut ipse affirmat: nam
 ego nequivi legere, sed * Lilius noster, quanquam pro-
 be calleat Italice. Pecuniam, quam apud me reliqui-
 sti, Ægidius noster jam dudum habet: nam procurator
 meus rediit, qui dicit se solvisse. D. Palgravius amicus
 noster, & tibi, ut scis, jam olim deditissimus, Lova-
 nium petit incubiturus Legibus, sed ita tamen ut bonas
 litteras Latinas Græcasque solito sibi more adjungat.
 Hic quoniam audivit te ibi commoraturum, quanquam
 pro vetere sua tecum consuetudine nihil sibi non possit de
 te polliceri, tamen (vide quantus apud te passim videor,
 quo ego non hercle minus triumpho quam alii Regum fa-
 miliaritate gloriantur) impense rogavit, ut ad illam gra-
 tiam, qua se valere tecum per se putat, meam etiam
 commendationem diligenter adjungerem, uti sibi liceat
 tuo consilio atque auxilio ad bonarum litterarum profe-
 ctum frui. Scio, mi Erasme, non esse te multis verbis
 rogandum, ut in studiis adjuves hominem ad litteras
 propensum, tanta spei, tam nota diligentia, & qui jam
 nunc scis quantum promoverit, amicum praterea & meum
 & tuum, hoc est, bis tuum, qui velut munus quoddam
 hoc tibi jam olim desumpsisti, ut aetatem omnem dies no-
 tesque in adjuvandis omnium hominum studiis insu-
 meres. Quanquam (si quid hoc ad cumulum possit ad-
 dere) etiam rogo, ut quod nulli negas, hoc Palgravio
 nostro praestes etiam prodigenter, cui eas litteras omnes
 dedi ad te perferendas, qua tibi olim ab amicis Basilien-
 sibus missa, apud me jam diu sunt servata; qua res com-
 mode accidit: nam neque certior quisquam offerri potuit,
 qui eas perferret, neque ipse quicquam quo veniret gra-
 tior quam tam multas, tam diu desideratas, pene etiam
 desperatas, hominum tam carorum doctissimas epistolas,
 quas tamen jussi ne ante tibi traderet, quam stipulatione
 facta promiseris, sic te accepturum, tanquam ille tibi in
 singulis commendaretur. Ausculto quotidie atque arrectis
 auribus adsto de re illa tua Siciliensi, que Deum precor
 uti contingat feliciter. D. Tunstallus litteras nuper ad
 me dedit plenas affectus amicissimi, cujus judicium tam
 candidum tam honorificum de Republica nostra, dispe-
 reat, Erasme dulcissime, nisi me magis exhilaravit
 quam talentum Atticum. Itaque nescis nunc quantum
 gestio, quantum crevi, quanto memet altiore gero, ita
 mihi assidue versatur ob oculos perpetuum mihi destinari
 principatum ab Utopianis meis, quin jam nunc mihi vi-
 deor incedere coronatus insigni illo diademate frumenta-
 ceo, conspicuus paludamento Franciscano, praferens ve-

* Rescribere, nec.

A nerabile sceptrum è manipulo frugis, stipatus insigni A-
 mauratorum comitatu, atque ita celebri pompa legatis
 atque principibus aliarum gentium occurrere, miseris pla-
 ne pra nobis stulte videlicet superbientibus, quod veniant
 ornatu pueriliter & mundo muliebri onusti, vinctique auro
 illi despicibili, purpura, & gemmis, atque aliis bullatis
 nugis deridiculi. Quanquam nolim aut te, aut Tunstallum
 nostrum ex aliorum ingeniis aestimare me, quorum fortuna
 mores mutat: equidem & si superis visum est, nostram
 humilitatem ad hoc fastigii & sublimitatis evehere, cui
 nullum Regum posse conferri censeo, veteris tamen illius
 consuetudinis, qua mihi olim privato fuit vobiscum, nun-
 quam me sentietis immemorem. Quod si non gravemini
 tantillum via facere, ut Utopiam veniat ad me, pro-
 fecto efficiam ut mortales omnes, quos clementia nostra
 regit imperium, id honoris exhibeant vobis, quem de-
 bent eis, quos intelligunt ipsorum principi esse carissimos.
 Prosecuturus eram longius hoc dulcissimum somnium, sed
 aurora consurgens va misero discussit somnium, & prin-
 cipatu me excussit, atque in pistrinum meum me, hoc
 est, in forum revocat: hoc tamen me consolor, quod ve-
 ra regna video non multo prolixiora. Vale, charissime
 Erasme. Londino, Anno 1517.

EPISTOLA CCLI.

Morus Erasmo S. P. D.

* **A**CCEPI litteras ab te scriptas Caleti, quibus te
 (quod gaudeo) commoda navigatione usum intel-
 ligo. Praepositus Caseletanus retulit mihi te, priusquam
 ille domo profectus est (nam nunc apud nos fungitur le-
 gatione) Bruxellas incolumem pervenisse. Maruffus nu-
 per occurrit mihi clamans nescio quo errore, suo incom-
 modo pecuniam tuam esse solutam. Ego praterea misi ad
 te aliam syngrapham ejus nuper viginti librarum nostra-
 tium ab Archiepiscopo, in qua expungenda spero te ea-
 dem fortuna usurum, si properes priusquam contra ad-
 moneat suos: nam hoc videtur omnino facturus. Is, qui
 has perfert litteras, viginti libras, quas apud me depo-
 sisti, persolvat Ægidio, videlicet triginta vestrales li-
 bras pro viginti nostratibus. Nuper ego apud Ursewicum
 de equo tuo, dicit se brevi curaturum ut habeas, sed
 adhuc non esse sibi qualem velit ad te mittere. Misi ad
 te jam pridem Nusquamam, quam ego gestio & brevi
 prodire, & bene ornatam etiam egregia & magnifica
 laude, eaque, si fieri posset, a pluribus non litteratis modo,
 sed etiam his, qui sint ab administranda Repub. celebra-
 ti: maxime propter unum, (quem etiam tacito nomine,
 subire tamen tibi puto) qui nescio quo affectu (nam hoc
 tu divina) dolet editam, ante annorum enneaëda decur-
 sam. Hac tu curabis ut putabis ex usu esse meo. Ca-
 terum gestio scire an Tunstallo ostenderis, aut saltem,
 quod fecisse puto, depinxeris, quod malo: nam sic ei bis
 placebit, & quod te referente res apparebit elegantior,
 quam scribente me, & quod eum legendi labore levave-
 ris. Vale. Londino, Anno 1517.

EPISTOLA CCLII.

Thomas Morus Erasmo Rot. S.

* **J**VES, charissime Erasme, omnibus de rebus me
 diligenter ad te scribere, quod quo faciam libentius
 eo imprimis animor, quod priorem epistolam meam
 intelligo placuisse tibi, amoris in te mei testimonio; at
 quum scribas eo praterea nomine gratam fuisse, quod de-
 claret virtutibus dicendi proficere, rursus profecto ad si-
 lentium invitatus: nam quidni pigeat litteras ad te dare,
 quas curiose expendi atque examinari videam? quippe
 quum profectus incrementa collaudas, rubore perfundor,
 conscius videlicet, quantum quotidie ex illo nihil quod
 inerat ante decrescat, quod certe necesse est accidat ei,
 qui forensibus litigiis, ab omni genere doctrina tam alie-
 nis, (in quod pistrinum mea me vita ratio detruxit) assi-
 due distringitur; quibus ineptiis ita nunc vexamur, ut
 neque animus cogitationi suppetat, nec verba sermoni.
 Quam-

An. 1517. *Quamobrem si verba pensulas, si dicendi vires examinas, hoc est, si solécismos ac barbarismos numeras, rāgere jubes: sin de rebus tuis meisque audire, qualibet oratione contentus es, accipe de pecunia primum, utpote re primaria. Recepta epistola tua, illico Maruffum accerso, dico te litteras ad Archiepiscopum scripsisse, quibus testaris, opera ejus te recepisse pecuniam. Proin cedo, inquam, aut pecuniam, aut syngrapham, per quam Antuerpiæ possit exigere: Faciam, inquit, sedulo, postquam a Cantuariensi accepero, quam post tales Erasmi litteras illico numerandam haud dubito. At Erasmus, inquit, binas scripsit, alteras, quas dixi, quas nisi pecunia aut syngrapha recepta vetuit tradi: alteras, quas jussit negata pecunia, substituit, quibus Episcopum facit certiores, nullum hactenus nummum ad se pervenisse. Tu ergo tecum delibera quid faciendum putes. Homo ubi hoc audit, veritus offensam Episcopi, syngrapham protinus scripsit, deditque mihi, accepitque litteras tuas ad Episcopum, quas festinato transmisit, una cum suis, quibus velut exigens gratias, scripsit se curasse jam olim perlatam ad te pecuniam, nunc demum habere abs te litteras testes acceptas, & te misisse litteris Episcopi inclusam apocopen, qua tibi solutam declarat. (hoc ego dixeram quum flagitaret apocopen) Proinde si dominationi videretur, juberet ei dissolvi, quā in gratiam ejus tamdiu caruisset. Archipræsul ubi has litteras Maruffi legisset, (nam ita evenit ut eas prius legeret quam tuas) postea tuis resignatis, ubi apocopen nullam repperit, despicit in solum, atque ad pedes circumspicit, nam ubi excidisset aperienti. Ubi nullam invenit, jubet testes esse qui aderant nullam apocopen fuisse inclusam epistola, deinde testis litteris tuis desit apocopen desiderare, doctum, ad hunc desiderari pecuniam, quam ē vestigio misit ad me, mandans ut quam celerrimo, quamque ē tua re maxime, curarem ad te perferendam. Postridie rediit Maruffus infans. Hæu, inquit, More, errasti pessime: nempe litteras ad Episcopum, quas mittere debueras, retinisti, misisti vero qua maxime erant supprimenda. Quid ais, inquam, Malefactum profecto: vide quid est Unoculum mittere tabellarium: nam ille in dignoscendis litteris lapsus est, haud ego: ea plane epistola tradita est tibi, quam ille rectam dixit, ac certe scio credidit. At cedo, inquit, saltem nunc illam alteram, qua mihi fidem apud Episcopum redintegret, qua jam siue tuo, siue tabellionis errore prope interiit. Atque, inquam, nimium cautus hac in re fui, quippe gnarus occultandam epistolam, qua significabat deesse pecuniam, ratus esse quam retinueram, dum tua securitati studeo prospicere, in ignem miser injeci. Ibi stomachari ille ac furere, ego solari hominem, ac benigne polliceri, totam hanc turbam me composurum. Itaque significavi Episcopo Maruffum scripsisse jam olim ad te uti suo nomine reciperes, quum crederet id te facturum. Te vero refugisse alienum as, atque eo factum, ut ille receptam crederet, tu non accepisse scriberes. Quod si hoc quoque commensum meum tua revincat epistola, jam dispiciendum est mihi aliud quippiam, ne mea apud Dominum fidei jacturam faciam, dum alterius laboro resarcire. Caterum Maruffi syngrapham ei restitui: nam pecuniam apud alium magis ē re tua collocavi. Recipies enim pro qualibet libra nostrate Flandricæ pecunia xxx. st. iiii. den. ille dabat viii. den. in qualibet libra minus. Dominus Cardinalis latissima fronte & litteras tuas & libros, quos ante misisti, recepit, ac perquam benigne pollicetur, qua spero præsisturum. Basileam tibi undique arridere gaudeo, certe tua causa, cui ubique adesse cupio quod impense placeat: verum non adeo tamen ut te prorsus nobis intercipiat, qui si commodo sumus inferiores illis, amore medijsfidius haudquaquam cedimus. Fasciculum illum litterarum perlegi, hominum & doctorum & te qua dignus veneratione prosequendum: in quibus tamen nihil video novi. Neque enim ab his quicquam honoris in te profectum est, quanquam plurimum, quod non ubique gentium, quibus ulla sit cura litterarum, fuerat exhibendum. Pacæus neque rediit, neque putatur ad-*

An. 1517. *huc rediturus: non dubito quin & intelligas illum a secretis esse Regi nostro. Cum Tunitallo post adeptum magistratum, quo scriniis præfectus est, versatum te & convivam agitasse intelligo. De versiculis nostris nihil scribo, tu vide quid stas. De epistolio nostro ad Dorpium, percipio scire quid sentias. Vale, charissime Erasme. Clemens meumquam potest maxime te salutat. Londino, Anno 1517.*

EPISTOLA CCLIII.

Andreas Mulanus Erasmo Rot. S. D. P.

***M**IRABILITER gavissus sum tuis litteris ad Egnatium scriptis, quod ex his animadvertentem cum bonam tuam valetudinem, tum tuam erga me benevolentiam; multum me delectavit tibi gratum fuisse, quod edidimus Luciani Dialogos, quos tu vertisti Latine, non minus accurate quam eleganter, atque adeo Moriam, inventum tuum dignissimum virtutis ac ingenii Erasmi, quam audio mirifice probari a nostris clarissimis & summis oratoribus: nam ut inventa sunt acute omnia, ita absoluta sunt bene, ac confecta adeo accurate, ut nihil possit supra. Equidem, suavissime Erasme, non possum non te amare vehementer tuis in his virtutibus: tum tibi persuadeas velim, nihil esse quod ego magis optem, quam posse pro dignitate tua nonnihil honorifice vel dicere, vel facere: nec enim clam te est, quod nihil præclarior mecum agi nunquam duxerim antehac, tum cum muniti eramus vestris studiis, quam mereri de vobis omnibus summis viris, hoc autem tempore nihil est quod aque laboro. Eoque factum est, ut tecum per litteras rem agere voluerim, quam tibi fore spero non injucundam, cum tibi esse non possit non honorifica. Nosti, ut opinor, atque certo scio te scire, atque adeo animadvertisse cum ex multorum litteris, tum ex sermone, M. Musurum cooptatum in collegium pontificum, proinde locum istum vacuum esse ab his, qui se exeruerint in hoc dicendi genere. Ego enim ut audio ab his viris qui possunt quicquam judicare de ingeniis, nemo est melius quam tu ipse, qui possit vel hanc dignitatem sustinere, vel hoc munus implere: omnes boni consentiunt hos honores tibi decerni debere: hanc ob rem hac ad te scripsi, quibus exquirere possem tui animi sententiam. Si ita sentis vero, de te rhetore, inquam, conducendo, vel Græco, vel Latino, referemus ad CCC- Viros: u enim ordo est, qui præest his negotiis curandis: imprimis hoc beneficium te rogo, ut istuc ipsum mihi remittas, præsertim cum nihil est, quod nolim tua causa efficere, quod possit esse ad tuam dignitatem amplificandam. De Proverbiis quod scribis gratum est, tum de aliis tuis monumentis, quod sint tantopere expolita, est & hoc vehementissime gratum: nam ut Erasmus ait in Proverbiis, Semper Africa aliquid novi affert: mittito ad nos, ubi primum habueris cui recte dare possis. Curabo ut ita edantur, ut non minorem rationem videar habuisse auctoritatis nostra officina, quam gloria semper amplissimi Erasmi. Vale, Erasme, ego omnia mea studia tibi defero. Vale. Venetiis, Anno 1517.

Scripta jam epistola, in mentem venit res, quam cupiebam te scire, proinde eam rem adscripsi: nosti enim (nam tum aderat) quantum temporis consumpsit in emendando Terentio Aldus, gener meus suavissimus ac charissimus, quem, qua illius virtus fuit mirifica, non possum non nominare sine multa præfatione honorum, quem, inquam, Erasme, qua illius humanitas fuit, non sine lachrymis semper nomino: tum in Plauto, quanta usus est industria, in qua enim re tu, multum illum iudicasti: usus est enim te quasi conglutinatore Latinæ Sirenis: hos vellem edere studiosis omnibus. Patere igitur me uti hoc tuo beneficio, oro te per majestatem Latini nominis, cujus tu semper fuisti studiosissimus, ad me mittas si quicquam est, qui sit codex antiquus, quo possimus uti nostri codicis quasi magistro, aut si quicquam est aliud apud te, quod possit nostrum munus expolire: nihil omittere volumus ad rem conficiendam cum accu-

Tom. III. N o n n a r a -

An. rate, tum eleganter, quo bonorum omnium in nos flu-
1518. dia augeantur. Vale.

Filii Aldi mei te multa salute impertiunt, quibus
tuo nomine salutem plurimum dixi, item Manutius pri-
mogenuus, ac Antonius, & Paulus, Aldi filii, tibi sa-
lutem dicunt.

EPISTOLA CCLIV.

Integerrimo Patri, Domino Joanni à Lovanio, Guardiano
Minoritarum in Amsterledam, Erasmus S. P.

* **I**NTEGERRIME Pater, tam amicam, tam pru-
dentem, & ut paucis dicam, tam Christianam
admonitionem tuam, non potui non exosculari. De
Moria partim in ipsa Operis præfatione satisfacio le-
ctori, partim in epistola ad Dorpium, quæ nunc Mo-
ria adjecta est: quid autem facias iis, qui nullis ratio-
nibus placari possunt, imo qui magnis clamoribus da-
mant quod nunquam legerunt: nulli enim omnino
clamant infanitus. Si præcissimè istos tantopere offen-
dendos, fortasse curassimè Opus premendum: sum enim
hoc animo, ut si queam omnibus placere, cupiam,
quatenus id liceat citra adulationem. Nunc frustra me
pœnitet, libello plus duodecies excuso. Illud demiror,
cur omnium soli Monachi & Theologi offendan-
tur? an omnes se tales agnoscunt, quales illic descri-
bo? Summus Pontifex perlegit Moriam, & risit; tan-
tum hoc adjecit, *Gaudeo*, inquit, *nostrum quoque E-*
rasmum esse in Moria, & tamen nullos acerbius tracto
quam Pontifices. Absit à me studium maledicentiæ.
Quod si libuerit describere Theologos ac Monachos,
cujusmodi plerique sunt, tum demum apparuisset, quam
civiliter de his locuta sit Moria. Quod autem in scho-
lis legatur, antehac nunquam mihi fuit auditum. Et
tamen cavi, ne quid illic esset, quod eam inficeret
ætatem: etenim quod tu times, ne ea lecta alienen-
tur ab omni religione, non satis intelligo quid tibi ve-
lit? an protinus periculum est ne tota religio displi-
ceat, si quid dicatur in superstitione religiofos? atque
utinam omnes, qui nunc religiosi vocantur, eo digni
sint cognomine: imo dicam liberius, utinam ipsi sa-
cerdotes profani, ac promiscuum vulgus ita veram Chri-
sti religionem sectentur, ut qui nunc soli religiosi di-
cuntur, non videantur religiosi! Mundus Monasteriis
ubique plenus. Nec tamen ullum instituti genus damno.
Sed ipse subducito, quam pauci in his, qui præter cultum
& ceremonias quicquam habeant veræ religionis, plus-
quam mundanum hominem gerunt. Ego nullius adhuc
hominis famam atram reddidi: in communia & omni-
bus notissima mortalium vitia lusi. Et tamen in ceteris
posthac agam moderatius. Quod si fieri non potest ut
istis quibusdam satisfaciam, exemplo Pauli me conso-
labor, qui per infamiam & bonam famam id, quod re-
ctum erat, secutus est. Certe id assequor, ut si non
probor ab omnibus, certe prober ab optimis ac maxi-
mis. Et fortasse laudabunt mortuum, quem rodunt
vivum. Bene vale, Pater optime, notque tuis preci-
bus Christo commenda. Lovanio 2. Januarii, Anno
1518.

EPISTOLA CCLV.

Eximio viro, domino Joanni, cognomento de Hondt,
Canonico Curtracensi, amico singulari, Era-
smus Roterodamus S. D.

* **N**IHIL addubito, vir egregie, quin omnino ta-
lis sis, qualem te jam pridem mihi depinxit D.
Livinus Porelbergius, quondam Flandria Quæstor æ-
rarius, homo mea sententia gravis juxta atque huma-
nus; cujus commendatione Præbenda Curtracensis in
te derivata est. Confirmat hanc meam opinionem Pe-
tri Barbirii judicium, qui rerum suarum procuratio-
nem non temere tibi mandavit, homo nec stultus, nec
indiligens. Non opus est autem multis cautionibus in-
ter eos, apud quos valet vetus illa formula, *Inter bo-*

A nos bene agere oportet. Cæterum quod attinet ad sacer-
dotium situm in Diocesi Trajectensi, me nulla in re dis-
ficilem senties: sed quid ipse cum Barbirio egerim,
scio, quid tu cum illo transegeris, nescio, quo minus
habeo quod super hac re certum respondeam: nisi quod
cum summa pensionis sit æstimata, & hujus portio
quædam duntaxat sint sacerdotia, non videtur æquum,
si quid alicunde arrosum fuerit ex illis, id de pensionis
semel æstimatæ summa detrachere. Reverendissimus
Præsul Trajectensis videtur non vulgariter propenso in
nos esse animo, quod jam unis atque alteris ad me lie-
teris testatus est. Verum nec isti libenter aperiant eam
fenestram cæteris, similem gratiam flagitaturus, nec
mihi visum est, tanti Principis favorem in re levicula
consumere. Tu proinde bona agito fide, quicquid ap-
probarit Barbirius, mihi comprobabitur: cujus litte-
ras super hoc quoque negotio exspecto: is ex itinere
misit ad me pecuniam ex pensione receptam: qua in
re & illius diligentiam, & tuam fidem, amo. Si quid
erit, in quo tibi queam esse usui, senties mihi nec vo-
luntatem nec studium defuisse. Bene vale. Lovanio 5.
Januarii, Anno à Natali 1518.

Erasmus ex animo tuus.

EPISTOLA CCLVI.

Erasmus Affinio suo S. D.

* **M**EDICORUM doctissime, & amicorum opti-
me, toties jam excessit præscriptus dies, toties
fallit; fortassis astra superioris anni nobis parum secun-
da obstiterunt: nunc saltem novi anni melioribus au-
spiciis mitte toties adjuratos cyathos, ne qui nunc su-
spicantur me nimis fuisse credulum, merito id facere
videantur. Ego tale possum de tali viro suspicari? Tu
gravior es, quam qui quemquam velis irridere; ego
non puto me tibi dignum videri, qui irridear. Proinde
Theodoricum Martinum in hoc misi; ut mihi eos
adferat; homo certissimus est. Senties me non cessu-
rum omnino officiis, si parum antehac sum promeri-
tus. Bene vale, & si mihi ex animo respondes amore
mutuo, fac ne hic Theodoricus vacuus huc redeat, ne-
ve diem longius proferas, memor magnam beneficii
partem decedere dilatione. Rursum vale. Lovanio 6.
Januarii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLVII.

Erasmus Barbirio suo S. D.

* **P**ER Musas, ni mihi Mæcenatis effes vice, con-
vitiis te discerperem, qui tot litteris meis pro-
vocatus, ne verbum quidem respondeas, præsertim
eum scribas ad alios. Rem pensionis omnem tute con-
credidi fidei, fac igitur ut pergas esse tui similis: for-
tassis à Pascha erit mihi adeunda, vel Basilea, vel Ita-
lia, quo peragam extremum actum hujus Theologi-
cæ Comœdiæ: nam in novando Novo Testamento
jam eo progressus sum, ut procul portus appareat. O-
di hunc meum laborem, quoties quorundam ingra-
titudo venit in mentem; sed ex adverso consolatur me
bonorum profectus. Misi Apologiam, qua Fabro re-
spondeo; misi Paraphrasin, & audio tibi redditas. De-
miror Fabrum non saltem epistolio, vel tueri sese, vel
agnoscere victorem. Exspecto jam dudum istinc ali-
quod lætum oraculum. Quid agat Theatinus Episcopus
scire percipio, tum quid lepidissimus Guido noster.
Sed imprimis cura, ut pensio mihi quam primùm
numeretur, ne desit viaticum: nam hic cara omnia;
compendii ne tantulum quidem. Optimo Mæcenati
meo me etiam atque etiam commenda: scribe num qua
spes sit, te huc reducem videndi. Bene vale, mortu-
lium omnium charissime Barbiri. Lovanio 6. Januarii,
Anno 1518.

EPISTOLA CCLVIII.

Erasmus Marco suo S. D.

An. 1518. * **S**CRIPSI nuper, ni fallor, per eum, per quem tu tres aureos huc miseras, cui tradidi & *Paraphrasin* istuc perferendam. Scire cupio num apud vos agat *Pacem*; cui scripsimus jam tertio per eundem latorem. *Morus* ex *Anglia* in litteris ad me suis, sibi gratulatur, cui contigerit tui notitia, adeo cepit hominem ingenii tui morumque candor. Nos in Opere Novi Testamenti jam ad metam anhelamus; quo ubi contigerit pertingere, volupe fuerit tam molesti tamque diutini laboris tædium vestro convictu abstergere; quo nihil esse potest suavius. Invitat ad se litteris multo humanissimis hinc Episcopus *Maguntinensis*, hinc *Trajectensis*, hinc *Leodensis*: adamant, sed adamant tantum. Sed interim in inani scrinii fundo *Simonidis* moerent gratiæ. Bene vale, *Marco* optime, nosque, quod soles, ama. *Lovanio* 14. Januarii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLIX.

Erasmus Rot. Jodoco Badio, optimo litterarum optimarum Professore, S. D.

* **D**E *Similibus* nihil prorsus antehac intellexeram, sed tamen gaudeo. Nec est cur huc mittas quicquam: si *Petrus Agidius* habet, sat est; & tamen miror si recepit: nam is, opinor, ad me missurus erat, vel ob tuum de me testimonium, nisi forte premit in gratiam *Theodorici*. A *Deloio* nullas accepi litteras præter unicas illas, quibus me ad scribendum provocat. Quod nos ornaris tuo testimonio, gratiam habeo, lætus laudari à viro laudato; curaboque pro virili respondere officio. *Æmylii* Historiam tandem huc allatam esse gaudeo. Ceterum *Linacrica* non prodire demiror: rogaram *Lupsetum*, ut unum volumen ad me mitteret; verum is, ut apparet, *Britannica* egit fide. Rogo mitas denuo qui litteras exigit à *Budæo*, ac *Deloio*. Bene vale, humanissime *Badi*, cum tuis omnibus. *Lovanio* 16. Januarii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLX.

Erasmus Rot. Petro Ammonio suo Lucensi S. D.

* **M**AJOREM in modum te rogo, ut huic ministro meo tradas quicquid habes epistolarum *Ammonii* ad me, aut mearum ad *Ammonium*, præterea si qua sunt exemplaria pertinentia ad nostrum negotium. Non dubito quin faveas gloriæ cognati tui; at ego dabo operam, ut illius immortalitati consulam. Proinde ne moreris, oro, hac gratia famulum meum. Si quid erit in quo tibi possim facere gratum, comperies nos tibi ex animo bene volentes. Bene vale. *Antuerpia* 22. Februarii, Anno 1518.

Cum hæc scripsissem, redduntur mihi simul binæ tuæ ad me litteræ, supra quam dici possit jucundæ, quippe tales, ut ex his summa mihi spes sit

EPISTOLA CCLXI.

Erasmus Rot. Sixtino suo S. D.

* **M**AGNOPERE te rogo, ut meus *Joannes* à *Petro Ammonio* accipiat, quæ velim, idque sine mora: nam editio Novi Testamenti cogit me rursus *Basileam* adire, aut certe *Venetias*. Hanc calamitatem meis, ut ajunt, quadrigis mihi accersivi, sed quod intrivimus, exedendum est. Pontifex ac Princeps novas agunt comædias, qui nunc bellum in *Turcas* prætexunt, cum multo aliud agatur. Venimus ad summum, & tyrannidis, & impudentiæ: hic in mediis oppidis grassari fures coeperant, sed Magistratus tandem expectati coeperunt advigilare. Bene vale, amicorum integerrime, ac patronorum beneficentissime. *Antuerpia* 22. Februarii, Anno 1518.

Hæc ubi scripsissem, redduntur tuæ litteræ per *Franciscum*. A *Maruffianis* pecuniam accepi. *Franciscum* negat sibi isthic numeratam pecuniam, quod syngrapha fuerit parum legitima: mitto nunc legitimam. *Petro Ammonio* scripsi accuratius, & confido facturum. Ingenium *Italicum* ut nusquam non sui simile est. De *Fabro* varia referuntur, quibusdam parat Apologiam, quibusdam mecum sentit. Ipse viderit, si repetit, accipietur, ut dignus est. *Montjois* sui similis est, aut promittit, aut queritur. Non pudebat Reverendum offerre viginti* libras, & ille me volebat sperare centum, qui toties expertus sim, non promissa solum, verum etiam dejerata. De *Petri Agidii* valetudine non spero si rumorem, sed litteris apud *Morum* questus sum: atque utinam is rumor esset varius†! mi *Sixtine*, nimium verus est, adeo ut misere mihi in illius periculo timeam.

EPISTOLA CCLXII.

Erasmus Petro Agidio S.

* **V**TINAM essem sanior animæ tuæ pars! nunc ipse parum valens ægroto morbo alieno; & tamen ob negotium Novi Testamenti non vacat ægro-tare. Non video spem, nisi primum imperes tibi ipsi; deinde suscipias iter aut huc, aut *Gandavum*: illic est *Clavus* medicus maledicus, ei te commendabo si velis. Abstine à pharmacis deicientibus naturæ vires. Exspatiare comite *Nicolao*, aut simili amico fido ac jucundo. Quicquid est litium procul abjice: prudentis est ante omnia vitæ consulere. Bene vale, ita ego minus incommode valero. *Lovanio* 5. Martii, An. 1518.

EPISTOLA CCLXIII.

Erasmus Bovillo suo S. D.

* **P**RIMUM voluptati fuit, optime *Boville*, quod te pestis ista scelerata non attigit. *Croco* gratulor, atque adeo vestræ etiam *Academiæ*, cui præter alias honestissimas disciplinas, quibus jam pridem excellit, hoc quoque decoris accesserit. Sed quid ego audio? an isthic etiam sunt, qui pro *Fabro* digladiantur? Quid est autem quod mihi succensent isti, an quod blasphemix crimen, quod mihi cum omnibus orthodoxis scriptoribus commune, *Faber* uni veluti proprium impingit, clarissimis argumentis propello? cur non illi potius succensent, qui me lacefferit, & ita lacefferit, ut integrum non fuerit obticefcere. Sed istos, mi *Boville*, rabulas valere sinamus, qui solo impetu animorum damnant, aut probant, etiam illa, quæ nondum cognorunt. *Fabrum* ipsum demiror, primum qui sic in me debacchari animum induxerit; deinde qui non privatis saltem litteris se mihi vel purget, vel defendat. Quod si *Standis** ad istum me laceffisset modum, longe aliter belluam accepissem. *Fabro* sane quam invitus respondi, multaue dedi veteri nostræ necessitudini: verum non usque adeo mihi est amicus, ut in illius gratiam, hostis dignitatis *Christi*, & propheticæ intelligentiæ subversor, & *Judeorum* fautor esse debuerim: præsertim cum ille prior amicitix jura violasset. Novum Testamentum denuo summis laboribus recognovi: id ut edam, nunc aut *Basileam*, aut *Venetias* adorno profectionem. His fatis natus sum, mi *Boville*, sed non oportet θορυχεῖν. Reddita est mihi à *Grejo* epistola, sed ut videtur *Lucretia* scripta. *Petrus Agidius* nescio cui commisit *Croci* ad me litteras: verum is quisquis est, non reddidit; eum meis verbis salutabis diligenter, atque item *Grejum* optimum, cui narrabis de itinere meo, nondum satis certo, utro sit intendendum. Salutabis amicos omnes *Vachanum*, *Omsfridum*, *Brianum*, *Watsonum* & *Gerardum* hospitem, cujus laus est in Apologia licet ἀνώνυμος. Jam adest *Lovanii* litterarum *Hebraicarum* Professor longe doctior. Tom. III. N n n n 2 Etissi-

* Infra Epist. cccv. habet quadraginta. † Lege, vana. * Rescribe, *Standicum*.

EPISTOLA CCLXVIII.

Erasmus Rot..... S. D.

Am. 1518. * **H**ONORANDE domine, si recte vales, est quod summopere gaudeam: ob certas ac necessarias res hunc famulum mihi charum in *Angliam**, mox huc rediturum. Credo nihil fore opus officio tuo, tamen si quid erit, rogo ut illi modis omnibus commodes, quo tuto & expedito trajiciat: quod in illum contuleris officii, in me collatum putabo. Saluta humanissimum *Gerardum*, veterem ac singularem amicum meum. *Navium* Imperator noster te salutat amantissime. Bene vale. *Levanio* 5. Martii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXIX.

Erasmus Rot. Guil. Waramo, Archiepiscopo Cantuariensi, S. P.

* **R**EVERENDISIME Præsul, decus unicum, ac præsidium studiorum meorum, Poetæ suas fabulas in quinque dividunt actus, mihi nunc restat actus quintus hujus comœdiæ, quem utinam sic peragam, ut plausum bonorum merear, maxime ut *Christus Agonothetes* unicus noster approbet; aut *Venetias*, aut *Basileam* adeo, utrumque iter tum prolixum, tum periculofum; præsertim per *Germaniam*, præter vetera latrocinia jam pesti obnoxiam, quæ *Lachnerum*, *Frobenianam* officinæ principem, absumsit, cum aliis permultis: quod si *Italiam* adeo, largiore viatico fuerit opus, ob varios casus, qui solent præter spem occurrere; est in animo bibliothecam augere libris optimis, qui quotidie novi excuduntur apud *Italos*; cogar adesse Novo Testamento: Opus est perplexum, ni eoram adsum, nihil ex sententia gereretur. Ubique terrarum ero, tuusero clientulus: si continget redire, est animus in *Angliam* velut secessum quandam abditum semotumque demigrare, & confido fore, ut tua benignitas fortunulas nostras augeat; quandoquidem in dies accedit senium, & quotidie magis ac magis inteligo postremum caput libri *Ecclesiastæ*. Si non continget, juvabit vel immori pio, ni fallor, Operi. *Groci* calamitas mihi sane acerba est: optarim ejusmodi ingeniis quod merentur, ut nec senium unquam sentirent, nec mortem. Sed ita visum est cœlesti Numini; circumferimus sacrum hunc ignem, ut olim *Vestales*, in vasculis testaceis, & nescio quo pacto magis obnoxii sunt mortalitatis incommodis, qui maxime digni sunt immortalitate. De bello in *Turcas*, quod apparatus, non libet scribere: aliud, ni fallor, agitur, aliud prætexitur. Ex *Helvetia* scribunt, hæc eo spectare, ut *Neapoli* depellantur *Hispani*. Nam *Laurentius*, Pontificis nepos, *Campaniam* occupare conatur, ducta in uxorem Regis *Navarra* filia. Non fugit omnino res hæc *Helvetios*, licet crassos, sed ubique plurimum valet pecunia. Deum immortalem! quando inter *Christianos* finem habiuri sunt hi tumultus tam non *Christiani*? Utinam mihi nunc adesset equus, qualem olim per me mittebas Abbati *Bertinico*! Mirantur nonnulli me hac ætate professionem hujusmodi suscipere; at ego magis Episcopum *Parisensem* septuagenarium ferme suscipere graviores, in negotiis, ut ego judico, levioribus. Rogo ut hunc famulum meum benigne tractatum cito dimittas, ne mihi sit in mora; & *Erasmio* tuo favere pergas. Nunquam mihi videbor infelix te incolumi. Bene valeat T. R. D. cui me totum dedo, consecroque. *Levanio* 5. Martii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXX.

Erasmus Rot. Cancellario Burgundia S. P.

* **M**OECENAS unice, si sciam celsitudinem tuam vel desiderare litterarum officium, vel hujusmodi vulgaribus officiis æstimare clientis in te animum,

* Verbum *mihi* excidit.

Epist. CCLXVIII. — CCLXXI. 1674

A equidem nolim mihi hac in causa ullam quantumvis justam excusationem esse præsidio, licet illud vere possim dicere, me hætenus non levius districtum fuisse studiorum laboribus, quam tu non unius Regni negotiis distringaris, etiamsi non negem te sarcina splendidiore premi, graviore non arbitrer, ut interim me culicem cum elephanto componam. Nunc vero cum non ignorem tuum istud pectus heroicum quidem & homine majus, sed tamen unum, tantis negotiorum moli-
B bus undique pulsari, non alia ratione mihi videor in te posse officiosior esse, quam si salutationis officio supercedam, imo modis omnibus injurius mihi videar, & in Regem *Catholicum*, cui velut *Atlanti* tu *Herculis* es vice, imo in universam Rempubicam, cujus juven-
C dis rebus Superum benignitate donatus videris, si te frequenter meis litteris interpellem, præsertim nihil aliud quam animum erga te meum testaturis; quem ego sane, si facultas animi studio respondeat, solidioribus argumentis testari cupiam, & aliquando testaturus sum, si modo in paucos annos vitam & incolumitatem Superi propitii largiantur. Et mihi gratulor, & *Christo* sospitatori gratias ago, quod ex *Barbirii* litteris certum cognosco, magnificentiam tuam inter istas curarum ac discriminum undas, quibus ferendis vix adamantinum pectus suffecerit, perpetuo prospera valetudine usam fuisse: siue vires istas præter ætatis rationem tibi rara quædam naturæ felicitas suppeditat, siue insignis in optimum Principem ac patriam pietas suggerit, siue Numinis humano generi consulentis benignitas per te nobis omnibus largitur. Adeo quoties vegetam & tot parem negotiis senectutem contem-
D plor, *Masini* quam aut *Catonem* mihi videre videor, nisi quod illos æquas patientia, animi moderatione superas. Cujusmodi si nobis aliquando multi contingerent, spes esset brevi futurum, ut orbis *Christia-
nus*, & honestissimis disciplinis, & moribus integerri-
E mis, & pace jucundissima floreret. Novi Testamenti rursus innovati jam mihi defudatus est labor: restat ut pari cura excudatur; id, quoniam Opus est magno-
pere perplexum, peragi non potest, nisi coram advigilem. Si *Basileam* adeo, sub proximum autumnum huc me recepturus sum; si *Venetiam*, ad proximum ver-
F differendus erit reditus. Sed quocunque me contulero, mox faciam ut scias, quis me locus habeat. Ætas in dies ingravescent nonnihil ademit vigoris, & ad fabulæ nostræ catastropham properamus, atque utinam ita dicamus, *Valete & plaudite*, ut *Christo* Agonothetæ nostro probemur! Certe dabimus operam, ut in extremo actu nos ipsos vincamus. Tuam benignitatem nec rogo, nec admoneo, certus illam hoc ultro agere, ut quod ætati decedit, accessione fortunæ fulciatur. Quod si nihil etiam accesserit, jam me fateor omnia debere. Bene vale, vir clarissime. *Levanio* 6. Martii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXI.

Erasmus Frobenio Compatri suo charissimo S. D.

* **E**TIAM atque etiam te rogo, mi *Frobeni*, ut fortem omnium hominum communem pro tua prudentia forti infractoque feras animo: præsertim cum nostro luctu fata flecti non possint. Ego quid tuis commodis addere possim non video: illud polliceor, quicquid à sincero amico potest amico præstari, me diligentius præstaturum quam cuiquam antehac fecerim. In pretio exemplarium multo civilior fuisset, ni putasset eam pecuniam à *Lachnero* dari, tibi non obesse. Jam pridem à *Francisco* receperam quatuordecim florenos aureos pro iis, quæ in *Jacobum* impenderam, idque jussu *Lachneri*. Ac deinde ejusdem jussu triginta florenos aureos: quicquid librorum ab illo accepi, mea resolvi pecunia. Visam te hac ætate, si licebit per latrocinia. Misi tibi *Enchiridion*: id si tibi non est usui, mitte *Schurerio*, est enim candidus amicus, si tibi est commodo, utere. Secundum *Theodorum*.

N n n n 3

li-

An. 1518. librum nuper excudit *Theodoricus*, cum plane crediderem, tibi non esse redditum, quod in tot ad me litteris nulla ejus fieret mentio. Bene vale, charissime *Frobeni*, atque illud tibi persuade, *Erasmus*, quoad vivet, tibi verum compatrem futurum. *Lovanio* 12. Martii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXII.

Erasmus Rot. Guolphango Fabro Capitoni S. P.

* **V**NDIQUE profert sese, vir optime, sincera germanaque tua in *Erasmus* charitas, vel quod *Be-ro* litteras non communicaris, vel quod *Apologia* te tam habet sollicitum. De *Matthaeo* dicam quod rideas. Inviserat ille nos; ego, ne mihi tum occupato molestus esset, mitto tuas litteras ad illum scriptas: redit ab atrio minister, nuntians illum tribus dumtaxat velle convenire; annuo, adscendit, exhibet epistolam, rogans uti sibi praelegam; nam deesse conspiciam; lego semiperiodum, & mox ad illum versus, non admodum blandum, inquam, exordium, praestat ut ipse perlegas; imo, inquit, cupio te ista scire; pergo iustus: cum duriora semper succederent, moneo ut solus ipse legat; ille orare, ut legere pergam; perlego, ridens interim: ille longam inceptat apologiam, clamitans omnia esse falsissima, imo te sibi debere. Ego, quoniam eram occupatissimus, rogo ut eam fabulam in aliud tempus differat. Ait se tibi respondisse: minatur sese, quae in tua Grammatica docuisti, reprehensurum omnia. Opinor hominem hinc discessurum ut solet: nam ex *Middelburgo* cum summo tumultu discessit ob æs alienum. Bene vale. Optarim te propensior ad *Græcæ* quam ista *Hebraica*, licet ea non reprehendam: video gentem eam frigidissimis fabulis plenam, nihil fere nisi fumos quosdam objicere, *Talmud*, *Cabalam*, *Tetragrammaton*, *Portas Lucis*, inania nomina: *Scoto* malim infectum *Christum* quam istis næniis. *Italia* multos habet *Judeos*, *Hispania* vix habet *Christianos*. Vereor ne hac occasione pestis jam olim oppressa caput erigat. Atque utinam *Christianorum* Ecclesia non tantum tribueret Veteri Testamento, quod cum pro tempore datum umbris constet, *Christianis* litteris pene antefertur; interim utcunque deflectimus à *Christo*, qui vel unus nobis sufficiebat. Bene vale. *Lovanio* 13. Martii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXIII.

Erasmus Oecolampadio suo S. D.

* **Q**VI divinare potui, charissime *Oecolampadi*, te, virum rebus cælestibus addictum, *Francfordiæ* in fordida illa hominum colluvie adfuturum? sed quando tu *Thesei* cognomen agnoscis, vere *Theseum* præstes oportet. Vexantur à multis *Hebraica*, quæ, te fretus, adscripsi, cum primis quod ex *Annio* collectum admiscuimus in *Luca*. Adero ante Majum *Basilea*, si modo licebit per *Germania* latrocinia, rursus editurus Novum Testamentum. Utinam illic adesses, ac toto pectore negotium hoc adjutares! nam *Gerbello* non possum non indignari, quoties in mentem venit, quanto fastidio, quam contemtim sese in ea re gesserit. Adeft hic *Matthæus*, *Wolphangi Capitonis* præceptor, conductus publico, perpetuoque salario, ut *Hebraea* profiteatur: ea res probe succedit. Vale, mi *Oecolampadi*, & *Erasmus* tui amantissimum redama. *Lovanio* 13. Martii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXIV.

Erasmus Beato Rhenano suo S. D.

* **D**E *Pacæ* frigidissimo libello dici vix possit, mi *Beate*, quantopere me pudeat, pigeatque. Hoc est prorsus τὸ τῆς παροιμίας, ἀνθρώπος θρασυγός. Scio doctos omnes illius amicos mecum ex animo dolituros. Sed ille interim fruitur sua felicitate, dives, Regi,

A Cardinalique gratissimus. *Moro* tamen scripsi, ut illum familiariter admoneat, ne pergat ad istum ineptire modum. *Frobenii* vicem doleo; cui nunquam quoad vivam sum defuturus: atque communem compatrem tibi vicissim commendo, cui tu vel maxime potes esse præsidio: nam mea quidem ætas, ac valetudo, jam dudum ab hoc laborum genere missionem flagitat. Vobis juvenibus atque etiam felicioribus trado lampada. *Brunoni* dicito, ut omnem scrupulum ejiciat ex animo de *Hieronymo* rursus edendo: crede mihi, somnium est, quod ille metuit: quamquam hac de re scripsimus & illi. Adero hac æstate editurus Novum Testamentum; si modo licebit tuto ingredi *Germaniam*, cujus conditionem ista latrocinia pejorem reddunt ipsis etiam inferis, cujus nec aditus sit facilis, nec exitus. Deum immortalem! quæ *δεξιμάτῃ* agunt Principes? prorsus sublatus est è rebus humanis pudor. Ad summum ventum esse video tyrannidis. Pontifex ac Reges populum non pro hominibus, sed pro pecudibus emittiis habent. *Faber* nihil omnino scribit: ab eo diversa mihi referuntur; quidam ajunt moliri defensionem, quidam negant. Is, per quem miseram *Apologiam* cum litteris meis, ita scripsit cuidam amico suo, qui mihi legendam epistolam exhibuit, *Reddidi Apologiam Fabro una cum litteris. Ille apud meam personam satis arguit Erasmi levitatem, sed non expectat recriminationem.* Non possum satis admirari quid acciderit homini, nisi sub illa specie modestiæ & lenitatis latet aliquod naturæ venenum. Vale. *Lovanio* 13. Martii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXV.

Erasmus Bombasio suo S. D.

* **P**LANE mihi visus sum reviviscere tuis litteris acceptis, eruditissime *Bombasi*, simulatque manum illam mihi charissimam agnovi. Sed quid ego audio? pro legato videris tibi relegatus? sed *Ulysses* τὸν πολύτροπον agas oportet, qui vel inter *Phæacas* & *Cyclopes* personam pulchre attemperavit, tantum ne in *Calypso* nem aut *Circen* incidas, aut ne tibi cum *Iro* res sit usquam. Frigebat olim *Trebatius* apud *Britannos*; at quanto tu felicior, cui totam hyemem in *Helvetiorum* æstuariis sudare licuerit. Postremo memineris velim, istiusmodi legationes, quæ tibi deplorandæ videntur, gignunt Episcopos, gignunt Cardinales. Quid, si videam olim meum *Bombasium* mitra bicorni, pedoque insignem, aut purpureo galero reverendum? sæpe, sed frustra, deploravi mihi relictam *Romam*: nec aliud est quo me consolet, nisi τῷ, *Fatis agimur*. Nunc relictam repetere, partim pudet ob canitiem, partim dehortatur ingravescentis ætas. Nihil autem in fatis meis mihi videtur intolerabilius, quam sycophantas istos quosdam Theologos perpeti, qui tantum sibi arrogant, ut damnent quod nunquam legerint. Et tamen his maxime desudarunt mei labores, si cognoscere, quam *συνοφαντεῖν*, maluissent. Ab his, opinor, instigatum *Fabrum*, sed illius magno malo, si modo famam suam charam habet. Sciebam *Richardum Pacæum* hominem esse moribus plane niveis, integrum, liberum, sic amicum amico, ut non alius æque, *πολύλαστον*, *πολυμάθῃ*, sed tamen optarim illius nomine, libellum cum, *De utilitate studiorum*, editum non fuisse: scio doctos, quos non paucos habet *Britannia*, longe aliud ingenii doctrinæque specimen ab illo expectasse: si serio scripsit, quid illic ferium? sin joco, quid ibi festivum? postremo nihil illic constat aut cohæret sibi, sed velut ægri somnia, &c. Deinde quid opus erat *Erasmus* toties traducere, nunc ut esurientem, nunc ut Theologis invisum? certe cum primis Theologis mihi probe convenit: & famelicus ille quotannis supra trecentos ducatos possideo: præter ea quæ ex *Mæcenatum* liberalitate, meisque laboribus, accedunt, plura habiturus si libeat, quidvis habiturus si vel paulum me velim Principum negotiis immergere. Adeo-ne quicquid in mentem venit, illico chartis illinendum putat, neque

que quisquam habet pens. quibus modis amicum in
libris nominet? ego certe illum nondum tantum qua-
tus erit, aliquanto honorificentius tractavi in mea
Chilodum. Fortassis hac Vere te visam, nisi tu prius
Romam repetieris, & illic forsitan adero. Bene vale,
Bambas amicorum sanctissime. *Levanio* 14. Martii.
Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXVI.

Erasmus Rot. Joanni Robino, Decano Aledliniensis, S. P.

* **H**ONORANDE Domine Decane, *Matthiam* suas
partes & graviter & feliciter agit: habet audi-
tores cum satis, ut in re tam nova, frequentes, tum
honestos, in quibus sunt aliquot Magistri nostri. U-
tinam nobis contingat, qui simili successu *Graci* par-
tes tueri queat! nam *Borsalus*, cui *Latina* profes-
sionis partes destinatis, ejusmodi vir est, ut non
sit optandus quisquam alius: neque enim facile fue-
rit, ut omnes circumspicias, uno in homine tan-
tum egregiarum dotum reperire; mores tam integros
purosque, eruditionem quæ plus habeat in recessu,
quam in fronte polliceatur, ingenium ad quidvis do-
cile, memoriam mire tenacem, ad hæc vitæ consue-
tudinem nulli molestam. Sed ego ineptus, qui tibi ho-
minem depingam, qui eum penitus noris quam ipse.
Tantum oro ne illi fraudi sit, quod *Bustidiana* fami-
liæ vetus, notusque, & addictus sit, fueritque cliens:
scis fortunulas hominis esse minores, quam ut eum *Lo-
vanis* possint alere; ubi jam menses aliquot non sine
dispendio sedit, adeo ut cogatur de augenda alicunde
fortuna cogitare. Refert omnium nostrum talem virum
Levanis retineri, quo lumen illius latius luceat: refert
& mea privatim: cum enim abesse cogar ad sex aut
octo menses, decreveram huic opes meas, hoc est,
libros commendare, non modo servandos, verum et-
iam fruendos, quicum mihi puto nihil non esse com-
mune. Retinebitur autem, si, quod in *Hebræo* factum
est, idem in hoc fiat, videlicet ut illi salarium desi-
gnetur, illius virtutibus dignum. Neque dubito quin
illud intelligat tua prudentia, hujus professionem lon-
ge plus habituram negotii quam *Hebræi*: ille tradit
rudimenta rudibus, iste tot eruditus cogitur satisfacere.
De domo, suo fiet tempore quod faciendum est.
Ego professiones statim censeo incundas, ne res inte-
rior frigescat, aut ne quis malus genius rem salutarem
omnibus inturbet. Crede mihi, Theologicorum
collegiorum abunde satis erit, & Questionariorum ubi-
que plus satis: at hoc pulcherrimum negotium, nisi
ex *Bustidii* animo successerit, non video per quem possit
instaurari. Hæc una res omnium studia, à turbidis la-
cunis, ad divinæ Scripturæ limpidissimos fontes re-
vocabit. De *Græco* accersendo narrabis *Borsalo* quid vo-
bis sit sententiæ: is tibi vicissim meum referet animum.
Nolim me alieno ingerere negotio, præsertim cum hic
mihi nec seratur, nec metatur; faveo tamen utilitati
publicæ, faveo memoriæ optimi viri *Hieronymi Busti-
dii*, quam ego non sinam interire, si quid omnino no-
stræ poterit litteræ. Epitaphia † mitto, non qualia
merebatur ille, sed qualia nos præstare potuimus, jam
annis aliquot in hoc studii genere versantes, quo non
aliud ab eloquentia diversius, præsertim carminis. Si
quid censebis mutandum, cum *Borsalo* communica, is
mihi tuam sententiam perscribet. Bene vale, *Christo*
custode sospes, vir ornatissime. *Levanio* 26. Martii,
Anno 1518.

Erasmus tibi deditissimus.

EPISTOLA CCLXXVII.

Erasmus Rot. Casario suo S. D.

* **A**DJECI secundum *Theodori* librum, tuo dica-
tum nomini: opinor id jam tibi cognitum. Au-
dio *Bustidum* istuc redisse: & sane gaudeo: nam id ma-
lum, quam illud ingenium in tenebris alicubi delitescere.
Pelletur brevi, mi fallor, & *Catonia* omnis barbaries,

† Non erant in MS. sed ea videre licet supra pag. 378.

A virtute ducum ac milium. Audio clarissimum Comi-
tem *Nemini* adversus istos indoctæ doctrinæ superci-
lios professores, prorsus *Mercurium* agere; sed optarem
illi paulo splendidiores antagonistas. Mihi videtur ex-
tremam infelicitatis cum ejusmodi portentis colluctari,
unde præter virus & scabiem nihil queas auferre. Me
miseret etiam *Ordinis*, qui multos habet probos viros,
quibus istorum temeritas neutiquam probatur, neganti-
bus sibi tanti esse unius aut duorum ambitionem, ut ea
gratia veniant in odium mundi. Pessime consuluit re-
bus humanis qui titulum indidit *Obscurorum Virorum*:
quod ni titulus prodidisset lusum, & hodie passim le-
gerentur illæ Epistolæ, tanquam in gratiam *Predica-
torum* scriptæ. Adest hic *Levanis* Magister noster,
B pridem Prior apud *Bruxellis*, qui viginti libellos con-
merat, gratificaturus amicis, paulo ante quam *Bu-
la* illa prodiret, quæ effulminat eum libellum. Primum
optabam non editum eum libellum, verum ubi fuerat
editus, optabam alium titulum. Sunt illi quidem di-
gni majoribus convitiis, sed exemplum est odiosius, &
quod in furto molestissimum esse consuevit, suspicio
incerto auctore per omnes vagatur, ut cuique sua con-
jectura, aut suus suggerit affectus: neque enim deer-
rant, qui me crederent earum Epistolarum auctorem,
cum mihi nec nomina forent nota, nec imitabilis phra-
sis. Bene vale, charissime *Casari*. Mirabar *Joannem*
C *Siburgum* huc sine tuis venisse litteris. Saluta clarissi-
mum Comitem à *Nova Aquila* meis verbis diligenter.
Levanio postridie Paschæ, five 5. Aprilis, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXVIII.

Erasmus Rot. Budao S. P.

* **M**ISI per *γερμανιστον* quempiam satis mole-
stam epistolam, qua diluo quæ solent obijci
ab iis, qui putant audax facinus, quod *Fabro* respon-
derim: eam opinor tibi redditam, nam ad *Badium*
dederam. *Tunstallus* excusat se litteris ad me scriptis,
quod tibi non responderit, & publicis, & privatis sic
immerfus, ut hætenus sui juris † fuerit. Ego *Basileam*
me conféro, editurus Novum Testamentum. Interim
da operam ut valeas, nosque, quod soles, ama. *Lo-
vanio* 18. Aprilis, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXIX.

Erasmus Rot. Thoma Bidello suo S. D.

* **N**ONNIHIL molestum fuit, quod meus *Joannes*
hinc sine tuis litteris redierit: quod jubes mit-
tere syngrapham pro pensione anni decimi noni, opi-
nor te rem parum expendisse: nam istam syngrapham
non miseram pro pecunia, quam accepi à *Maruffo*,
sed pro ea, quam dedit *Franciscus*, certe in syngrapha.
E Accepi pecuniam à *Benedicto de Furnariis* ad summam
centum sexaginta sex librarum *Franciæ* & st. 8. sed
fine ullo titulo: nisi quod dicerent à *Raphaelo* missam
syngrapham, etiam si mihi nullam exhibuerunt. Ea si
data est nomine pensionis, data est pro anno decimo
septimo proxime peracto: pro quo *Sixtino* syngrapham
misi per hunc meum *Joannem*. Misi & alteram pro
anno decimo octavo corrente de pecunia soluta ante
diem (soluta est enim in initio anni) cum tota non de-
beretur nisi ad festum Annunciationis proxime ventu-
rum. Quod si agnoscerem mihi satisfactum pro anno
decimo nono, primum mentirer factum, quod non est
factum, & meipsum unius anni pensione fraudarem.
F Cura ut reverus te reperiam incolumem, & apud Ro-
verendum solitum age *Bidellum*. *Levanio* 23. Aprilis,
Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXX.

Erasmus Rot. Croco suo S. D.

* **G**RATULOR tibi, mi *Croce*, professionem istam
tam splendidam, non minus honorificam tibi,
† Negationem, non, excidit, quam

An. quam frugiferam Academiz *Cambrigienſis*, cujus com-
modis equidem pro veteris hospitii conſuetudine pe-
culiari quodam ſtudio faveo. Mihi nihil tuorum libel-
lorum redditum eſſe ſcito. Tantum *Franciſcum* oſtendit
epiſtolas quaſdam *Græcas* abſ te recognitas, quas pro-
bavi; verum, ajebat eas alteri miſſas. D. *Thoma Gre-
jo* reddidi tuum *Theocritum*. Bene vale, mi *Croce* cha-
riſſime. *Lovanio* 23. Aprilis, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXXI.

Erasmus Rot. Joanni Sixtino S. P.

* DOCTISSIME *Sixtine*, *Franciſco* jam dedi ſyn-
grapham, de penſione anni decimi octavi, quod
is mihi eam pecuniam annumeraturus fuerit, ni ego
ob itineris diſcrimina ſyngrapham illius maluiſſem. Si
pecunia, quam à ſociis *Maruſſi* recepi, penſionis no-
mine data eſt, age mitto ſyngrapham anni decimi ſe-
ptimi, qua ita demum uteris, ſi conſtiterit eam pecu-
niam hoc titulo datam eſſe: nam *Italus*, qui mihi eam
exhibuit, nec epiſtolam ullam oſtendit, nec ſyngra-
pham, nec quo nomine daretur explicuit, tantum à
Maruſſo mitti faſſus. Itaque non putavi meum eſſe, fa-
cere penſionis ſolutæ mentionem, cum illa nullo cer-
to nomine eſſet data. Tantum ſenſi veſtrum errorem,
qui putaveritis ſyngrapham, quæ habebat decimum
octavum annum, pro *Maruſſi* pecunia fuiſſe miſſam,
velut additurus eſſem pro *Franciſci* pecunia alteram an-
ni decimi noni. Quæ beſtia poteſt eſſe ſcleratio *Petro
Ammonio*. O ingenium vere *Italicum*! mittit unam
aut alteram epiſtolam ex tam multis, nec mittit epi-
ſtolam à Cardinale ad me ſcriptam, & ex exemplari-
bus diſpenſationis unicam duntaxat miſit, cui ſubſcri-
pti erant mea manu aliquot articuli, idque apertum
famulo tradidit, cum ſuas nœnias diligenter obſignaf-
ſet. Utinam detur occaſio, qua portento iſti referam
aliquando gratiam, diſſimillimo veteris *Ammonii*, niſi
prorſus ille nobis impoſuit. Bene vale, doctiſſime *Six-
tine*, & nobis, quod facis, favere perge. *Lovanio* 23.
Aprilis, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXXII.

Erasmus Rot. Cuthberto Tunſtallo S. P.

* CONTENTIS rebus omnibus, unum hoc toto
Canimo negotium molior, ut Novum Teſtamen-
tum exeat quamprimum quale volumus, etiam *Leonis*
auctoritate comprobatum, rumpantur ut ilia *Codris*.
Miror tibi diſplicuiſſe *hyemare*, quod toties habeatur
apud C. *Cæſarem* cum aliis locis compluribus, tum
principio tertii libri. *Exaltare* reperimus apud *Colu-
mellam*. Vetus ille amicus veterem morem obtinet.
Syngrapha nihil me docuit: ut in qua ne unum qui-
dem intellexerim. Mutavi ſyngrapham ſyngrapha: ob-
latrones ubique graſſantes, res bona fide inter nos acta
eſt. Nec hic quid ſcripſerint ſatis intelligo: niſi quod
lego, *ducati trenta di valore de xxx. groſſi*. Adorno
profectionem in ſingulas horas, verum vix video, qua
poſſim in *Germaniam* irrepere. Dimiſſa eſt nuper ſce-
leratiſſima militum nigrorum colluvies, crudeliſſima
Principum noſtrorum clementia; obſeſſi tenebantur,
nullum erat effugium, nihil magis ardebant agricolæ
quam illos internecione delere, ſicuti non uno erant
exitio digni. Trucidati ſunt plus minus mille; idque ad
incertum hominis clamorem*, alioqui Principum erat
conſilium impiam illam & omnibus ſcleribus opertam
manum in noſtra capita dimittere: coercita eſt cædes;
reliquis data venia, relictis armis, abeundi. Neſas ſit
colonis aut civibus eos, ubicunque deprehenderint, tru-
cidare. Vide quam male conſultum ſit Reipublicæ:
ſclerati illi quod incolumes ſunt, Principi uni atque al-
teri ferunt acceptum, quod deſiderent aliquot e ſuis,
in populi capita vindicabunt; jamque paſſim audiun-
tur jugulari viatores. Hoc erat non dimittere ma-

* Inf. Epiſt. cccxi. pag. 1694. B. ad tuba ſonum, id accidiſſe
narrat.

A num illam, ſed irritare in omnes, prædones ſua ſpon-
te ad omne paratos facinus. Quocunque me contule-
ro, faciam ut ſcias. Adeſt hic *Julius Calvus*, Biblio-
pola *Ticinenſis*, homo feſtivus ac doctus: is mihi *Theo-
critum* attulit, adjunctis commentariis, excuſum for-
mulis, atque item *Pindarum* additis diverſorum com-
mentariis: dedit & *Fronton* ac *Varron* aliorumque
fragmenta quædam vetuſtiſſima, quæ per *Joannem*
meum ad te mittam, ſi modo licebit auferre. Non-
dum enim plane certumque vigilans audivi. Tuus eſt
liber. *Mori* fortunam plane deplorarem, qui ſit in au-
lam pertractus, ni ſub tali Rege, tamque multis eru-
ditis contubernalibus & collegis, non aula, ſed *mu-
ſeion* videri poſſit. Sed tamen interea nihil adfertur *cu-
ſus* quod rideamus. Et ille, ſat ſcio, ridere
malit quam curuli ſublimis vehi. *Budæo* proximis lit-
teris excuſavi te, qui nihil ſcriberes. *Joannem* meum
in *Angliam* remitto, quod intelligam illum non ita na-
tum litteris ut per eas poſſit evehi, & matercula filium
non credit incolumem ni ſit in *Anglia*. Nec tamen à
me dimiſſus videtur, poſteaquam in *Mori* mei famu-
litium demigraturus eſt. Nihil ejus ingenio ſincerius:
quare velim ut tibi quoque ſit commendatus, ſi quid
opus eſſe conſpicias, ne malorum conſortio corrup-
patur. Bene vale. *Lovanio* 24. Aprilis, Anno Do-
mini 1518.

EPISTOLA CCLXXXIII.

Erasmus Noviomago ſuo S.

* ETIAM atque etiam te rogo, fac ut Dominus
intelligat errore factum, quod illum non adie-
rim, ne ſuſpicietur me reſuſciſſe ſuum colloquium, quod
ego ſummopere exoptabam. In hoc ſcripſeram eam
epiſtolam, quam tibi reddidit meus *Joannes*, ſperans
fore, ut ejus argumentum Domino referres: videbar
enim mihi ſic eam temperaſſe, ut ita culpam à me de-
pellerem, ut in te tamen odioſe non rejicerem. Nos hic
moleſtiſſime adornamus iter, nondum ſcio quo, ſed
omnino adornamus. Tu, mi *Gerardo*, fac tui ſimilis
eſſe pergas. Bene vale. *Lovanio* 26. Aprilis, An. 1518.

EPISTOLA CCLXXXIV.

Erasmus Barbirio ſuo S. P.

* IPSO Adſcenſionis die *Baſileam* perveni, itinere ſa-
tis difficili, præſertim ob æſtum. Opus Novi Te-
ſtamenti jam in manibus eſt, excuditurque. Sed graſ-
ſatur hic per univerſam *Germaniam* nova quædam pe-
ſtis, quæ tuſſi, dolore capitis, torminibus viſcerum,
plurimos corripit, multos occidit, ſed plures relinquit:
ea me quoque poſt decimum diem corripuit, & jam
dies aliquot male affligit. Intra tres menſes hinc me
explicuiſſem, ſi valetudo fuiſſet proſpera, eo deduxe-
ram Opus, ſed ſatis cedendum. Si *Mæcen*as meus opti-
mus valet, tuque vales, eſt cur mollius feram meam
infelicitatem. Bene vale. *Baſilea* poſtridie Trinitatis,
ſive 1. Junii, Anno 1518.

Scripſi jam pridem & tibi, & domino Cancellario,
è *Lovanio*, quod tu ita juſſeras. *Gnidoni* opto omnia
fauſta.

EPISTOLA CCLXXXV.

Erasmus Moro ſuo S. D.

* IPSO die Adſcenſionis *Baſileam* pervenimus, itine-
re ob æſtum ſatis difficili, ſed tamen incolumes.
Sed graſſatur per univerſam *Germaniam* nova quædam
peſtis, quæ ſimul & tuſſim habet, & capitis dolorem,
in nonnullis uſque ad phreneſim, & viſcerum tormi-
na: amici ſcripſerunt eam jam exſtinctam eſſe. Hæc
me poſt decimum diem corripuit, & jam dies aliquot
male affligit. Sed tamen ſum Multos quidem
occidit illa, ſed plures relinquit. Opus Novi Teſta-
menti jam in curſu eſt. Curavi tria volumina excuden-
da

An. da in membranis: de uno jusserat *Tunstallus*. Si vale-
 1518. tudo fuisset prospera duos duntaxat menses in eum pro-
 duxissem locum, ut me quoque absente potuisset ab-
 solvi; sed fatis agimur, fatis cedendum est. Si fave-
 bunt Superi, proximo Septembrededemus nos *Braban-*
tia. Opus tamen non poterit absolvi ante proximas
 nundinas. Hæc fac ut sciat etiam *Tunstallus*. Bene
 vale, amicorum charissime. *Basilea* postridie Trini-
 tatis, sive 1. Junii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXXVI.

Erasmus Wentfordo suo S. D.

* QVOD *Moro* missas litteras inscripseras mihi, quod
 mihi destinatas, illi, nihil abs te peccatum, o-
 ptime *Wentforde*: cum quæ utriusvis sunt, magis sint
 alterius, quam quæ ipsius. Vehementer gratum mi-
 hi facturus es, si *Notas*, quas *Grocino*, ut scribis, suf-
 furatus es, huic *Joanni* nostro tradas, qui aut ipse ad
 nos perferet, aut ad nos perferendas curabit. Præter-
 ea si *Dialogos* luforios & conviviales, quos habes apud
 te, ad nos miseris, ita recognoscant ac locupletabo,
 ut existimem futurum non adspernandum nostræ ami-
 citiæ monumentum: nam tibi dicatos, edendos cura-
 bo. Bene vale. *Antuerpia* 28. Junii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXXVII.

Erasmus Moro suo S. D.

* DICI vix possit, magis-ne doleam, optime *Mo-*
re, an admirer, quid acciderit nostro *Pacao*,
 ut libellum istum edendum putarit: in quo plane de-
 sidero iudicium illud, quod illi non deesse putaram;
 doleo autem non ipsius nomine solum, cujus gloriæ
 non minus faveo quam meæ, verum etiam vestræ *Brit-*
tannia, quæ, sat scio, longe aliud specimen ingenii
 ab alumno suo exspectabat: denique meo ipsius nomi-
 ne doleo, quem toties nominat, non dubito quin a-
 mico animo, sed tamen ita ut inimicus non magis fue-
 rit nociturus: nam quod lector à me veluti fideiussore
 videtur exacturus, quod illius sponendi nomine, non
 ita magni ducio. ὦ φίλοι μου! an non perpendit ille
 rem esse sacram, amici nomen orbi posterisque tradere,
 neque quicquam respexit præter atramenti, charta-
 rum, oleique jacturam? Quorsum attinebat referre nu-
 gas illas de *rotulo*, de *heresibus*, de *paupertate*? an
 quicquid usquam inter cyathos effutiant rabulæ, dignum
 esse putat, quod orbi legendum proponatur? verum
 hæc fera jam est comploratio. Quod superest, pro
 tua cum illo familiaritate, submonebis hominem, ne
 consimiliter post abutatur litteris: si *Graca* vertet, a-
 lieno iudicio fulciatur, neque quicquam est habiturus
 negotii præter elocutionis curam. Epistolam ad *Dor-*
pium pro me scriptam ipsius honoris causa suppressi.
 Atque utinam libellum hunc suppressere liceret. Hæc
 ad te sine fuce scripsi, mi *Moro*, quod de nuntii fide
 certus essem, ad ipsum eadem scripturus, ni jam to-
 ties expertus essem, quantum fido quisque ingenio fa-
 veat; & coram huiusmodi placabilius admodum solent.
 Bene vale. *Antuerpia* 29. Junii, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXXVIII.

Hermann, Comiti à Nova Aquila, Erasmus Rot. S. P.

* RISI virulentam contentionem inter duos Theo-
 logos. Invisit nos Episcopus *Nebienfis*, Octapli
 Pfalterii auctor, cujus in *Apologia* ad *Fabrum* honori-
 ficam facio mentionem. Est homo gloriosus magis,
 quam virulentus. Conductus est à Rege *Galliarum*
 octingentis *Francis*. De reditu Principis ex *Hispania*
 rem incredibilem scribis. Libellus è mantica mea sub-
 latus est furto, *Antuerpia*, ni fallor, magno meo do-
 lore: scripsi *Basileam* ut inde reparetur exemplar. Tra-
 gœdiam malorum meorum cognosces ex meis ad *Bea-*
tum litteris, quas lectas reddes huic juveni, ceteris

item amicis ostensuro. Utinam tuo consilio paruissem! An.
 hinc omnium calamitatum mearum caput. *Dorpium* 1518.
 primus omnium nos invisit, deinde *Atensis*; cum ru-
 mor esset me peste laborare. Fuit hic *Hochstratus*,
 multa confabulatus cum *Carmelita Egmondano*, κατέπλην
 ὃ κατέπλην οἶδε, ὃ λυκὸν λυκόν. Vale, clarissime Comes.
 Nos adhuc domi desidemus ob ulcera nondum sanata.
Lovanio 19. Octobris, Anno 1518.

EPISTOLA CCLXXXIX.

Erasmus Capironi suo S. D.

* SPIRAE offendi *Irenicum* cum suo Opere pueri-
 li & infulto. Tædet me studiorum, cum video
 à talibus pueris tractari Musarum sacra. Circumfere
 secum paginam, quam mutavit, quam ostentaverat &
Maguntia, ceu non in hoc mutarit, ne sciretur quod
 antea scripsisset. *Gnostopolitanus* scripsit ad me episto-
 lam insulsiſsimam, & egregie indoctam: quin & *Me-*
lanchthon vocem se dignam emisit, *Se multa repreh-*
surum in *Novo Testamento*, ni essem *amicus Reuchlino*.
Lovanii invisit me *Helius Eobanus*, poeta, homo can-
 didus huc ab *Erphurdia* profectus, tantum ut videret
Erasmum. Quidam ad me scribit periclitari *Martinum*
Lutherum. Ο' ἰδὲ! jam passim vulgatus est, ac sæ-
 pius excusus. O intemperias! Visit nos auctor Octa-
 pli Pfalterii, Episcopus *Nebienfis*, qui legit locum,
 ubi honorificam illius facio mentionem in *Apologia*.
 Homo gloriosus est magis, quam virulentus. Habet
 à Rege *Gallia* octingentos *Francos* annue. *Buschius*,
 quem *Spira* reperi, narravit mihi bellam fabulam de
Hochstrato: jam res litteris exulcerata, venit in Mona-
 sterium Eques quidam promissa barba horrendus, expe-
 tit torvo vultu *Hochstrati* colloquium; Fratres negant
 esse domi: Ille instat: dum pernegant, & pollicentur
 se renuntiuros, si quid mandasset: Scripsit, inquit,
 furcifer ille in generosum cognatum nostrum Comitem
 à *Nova Aquila*, nec effugiet pœnas: & vobis denun-
 tio, ne ingrediamini terras Comitum meorum ad col-
 ligendos caseos, præter verbera nihil auferetis. Ibi se
 excusare illi, non hæc fieri ex animi sui sententia, si-
 bi magnopere displicere, quod ob unum hominem vo-
 centur in odium publicum. Id ubi multis verbis sua-
 derent: Age, inquit Eques, hæc ita demum crede-
 mus esse vera, si nebulonem illum ejeceritis è vestro
 contubernio; sin minus, existimabimus vestro consen-
 su fieri. Itaque ille latitat ac fugitat: ambiit locum
Constantia, ut mihi narravit Officialis; rejectus est:
 fuit & *Lovanii*, ubi puto locum quærit. De statu no-
 stro ex meis ad *Beatum* litteris cognosces, quas amicis
 communicaturus, si forte ille non adfuerit. *Hebraeus*
 triumphat, & nihil illi non succedit: tibi vehementer
 succenset, ait se gravissime notatum abs te, etiam im-
 pietatis: quod sane abs te factum nollem, si tamen fa-
 ctum est. *Sylvestri* libellus è mantica sublatus est; ita-
 que rogo ut exemplar mittas. Risi vestras saltationes.
 Bene vale, optime, & amicum sincerum præstare per-
 ge. *Lovanio* 19. Octobris, Anno 1518.

Domino gratioso me commendato diligenter, &
 Domino *Bero*, si adest.

EPISTOLA CCXC.

Erasmus Rot. Christophoro Eschenveldio S. P.

* AGNOSCO, vir ornatissime, qui me toties &
 ornasti tuo officio, & benignitate fovisti. Quid
 ea cœna suavius? quid conditius? ô mores vere can-
 didos! ô eruditionem supercilii nesciam! qui vero ser-
 monis tui lepos, quæ elegantia? *Romanum* hominem
 loqui putares. Eant nunc *Itali*, & *Germani* barba-
 riam opprobrent. Tragœdiam malorum meorum co-
 gnosces ex epistola ad *Beatum* mea: quam lectam red-
 des huic juveni, ut aliis quoque possit ostendere. Ni-
 hil in ea falsum leges. Deerat hoc tam multa passo.
 Hic annus mihi nigro caleulo notandus est, si quis
 Tom. III. O o o o o quam

An. quam est alius. Bene vale: saluta *Wesphalum* nostrum.
1518. *Lovanio* 19. Octobris, Anno 1518.

Erasmus ex animo tuus.

EPISTOLA CCXCI.

Erasmus Materno suo S. D.

* **H**OC anno meus Genius insigniter me exercuit, mi charissime *Materno*: id quoniam longum describere singulis, ex meis ad *Rhenanum* litteris cognoscas. D. Decano, citra ostentationem eruditissimo, & citra fucum humanissimo, multam ex me salutem dices, præterea lepidissimo *Enchario*, & optimo *Kyrrhero*, ceterisque Canonicis, quorum humanitas nos istic refocillavit. Hunc juvenem meo sumtu mitto *Basileam*, ob exemplar Novi Testamenti. Bene vale, mi *Materno*, amicorum sincerissime. *Lovanio* 20. Octobris, Anno 1518.

Transcribe ad me nomen & cognomen D. Decani.

EPISTOLA CCXCII.

Erasmus Buschio suo S. D.

* **I**NDICATUM erat mihi clam *Barlandum*, qui *Latini* Professoris locum obtinet, de abdicando cogitare, quod oneris tæderet, & exilis salarii poeniteret: egi cum homine, & comperi rem secus habere. Jam scripseram executoribus testamenti, si hoc muneris non delegassent *Barlando*, mihi repertum, qui pulchre valeat eam sustinere provinciam. Itaque ab hac spe decidimus, & tamen optarem te vivere apud nos: sed malignus apud hos quæstus; verum alicunde fortassis affulgeret fortuna. Episcopus *Leodienfis* unice colit doctos, item Abbas *Divi Huberti*, homo miræ benignitatis. *Hochstratus* hic fuit ante meum reditum, quidam suspicantur hominem huc commigraturum. Bene vale, *Buschi* charissime, & *Erasmum* tui amantissimum vicissim ama. *Lovanio* 21. Octobris, Anno 1518.

EPISTOLA CCXCIII.

Erasmus Rot. Christophoro Eschenveldio S. P.

* **R**EDDIDIT eruditissimus *Eobanus* litteras tuas, cum duabus Orationibus licet depravatissime scriptis. Litteras tuas *Dorpio* reddendas curavi. De statu nostro cognoscas ex meis ad *Rhenanum* litteris, si vacabit legere. Hic annus mihi parum candidus fuit: faxit Deus Opt. Max. ut succedant feliciores. Gratissimus fuit mihi animus erga me tuus, gratum officium. Salutabis meis verbis *Wolphangum Augustanum*, & *Francones* humanissimos, quibuscum postremam egi coenam, ac ceteros, qui *Erasmo* bene volunt. Scintillat hic quoque pestis, sed modice, & aliunde inventa: cælum absque vitio est. Bene vale, doctissime atque humanissime *Longicampiane*. Saluta Jureconsultum, qui nobis Orationes in navi pronuntiavit. *Lovanio* 22. Octobris, Anno 1518.

Erasmus ex animo tuus.

EPISTOLA CCXCIV.

Erasmus Tunstallo suo S. D.

* **H**OC anno insigniter me exercuit Genius meus malus. Difficillimo itinere *Basileam* itum est, tum ob comitum incommoditatem: nam nescio quo fato in *Hollandos* quosdam incideram, tum ob æstum graviores, quam pro temporis ratione. *Basilea* pene perpetuo ægrotavi, primum pestilentissima pituita, qua multi perierunt illic: mox dysenteria, periculosoque alvi profluvio. Magno emissem id temporis firmam valetudinem, quo licuisset Operi sufficere. Sero mihi redditæ sunt *Latimeri* annotationes, alioqui mihi longe gratissimæ, meis annotationibus jam absolutis, & aliquanta *Marci* parte. Utinam idem fecisset in Epistolas Apostolorum. *Basilea* discessimus etiamnum languiduli; sed reliquam malorum nostrorum tragœ-

A diam ex meis ad *Beatum* litteris cognoscas, quarum exemplar isthuc misi. Decreveram ante hyemem *Angliam* invisere, atque hac gratia maturavi *Basileam* relinquere; sed fatis aliter visum est. Adhuc in Chirurgorum manibus sumus ob duo ulcera; tertium pene obductum est. Hodie nostro sumtu misimus quandam *Basileam* cum reliquo exemplari, & Argumentis nostris in Epistolas Apostolicas, quas ex tuo consilio adjecimus, missuri mox Præfationes & coronides. Opus excedit centenos terniones, cum singulæ paginæ, ob chartarum magnitudinem, decem versibus abundant præ superiori editione: jussëram unum excudi membranis; ille tria excudit: unum quamprimum ad te venit: nam totum absolvetur ante Januarium. Volenti mecum pacisci *Frobenio* respondi, ut eam pecuniam, quam mihi dare destinasset, in Operis curam infunderet. *Amorbachios*, hujus artis peritissimos, instantissimis precibus devici, ut adestent in castigando: nam in *Jacobo* famulo, quem in hoc *Basileam* adduxeram, sensu non multum fore præsidii; & *Frobenio* nihil fingi potest stupidius. A mensariis per tuam syngrapham recepi sexaginta *Francos Lovanium* reversus. Hoc labore extricatus, *Paraphrases* absolvam, si *Christus* Opt. Max. adspiraverit. Invisit nos *Lovanii* Prædicator, qui edidit Octaplum Psalterium, cujus honorificam facio in *Apologia* mentionem; quod illum sane non fugit. Opus quoniam vendi non potest, donat magnatibus obambulans, atque ita carius vendit, quam si venderet. Conductus est à Rege *Gallorum* octingentis *Francis*. Meus Cancellarius periit in *Hispaniis*; unde spei nostræ summa pendebat: scribit illius *Sacellanus*, si tres menses adhuc superfuisset, ampliter prospectum erat *Erasmo*. A *Gallu* rursum invitor, ut ex *Budai* litteris cognoscas, quarum exemplar ad te mitto: eas ad Idus Apriles scriptas, ad Calendas Septembres accepi: in his desidero in homine sensum communem; sed minus offendor, quod domesticè norim hominis ingenium. Mitto & epistolæ exemplar, quantopere fuit offensus. *Faber* incipit esse mitior, & spero fore, ut in gratiam redeamus. Erant in *Germania*, qui nescio quid gannire cœperant, sed *Fabri* exemplo territi, destiterunt; posteaquam vident *Erasmum* non prorsus edentulum esse. *Gallia* novus hospes fieri nolim: quid mihi sperandum sit ab *Anglia*, certior fieri cupio. Ingravescit ætas, vires attenuantur; si accederent centum *Marca*, quas Rex jam pridem offert, non ambirem amplius. Nihil est quod hic sperem; nusquam gentium contemtiora studia, aut destitutiora. Prodiit *Suetonius* non sine majestate, item *Q. Curtius: Institutio Principis* rursus excusa; præterea *Euchiridion*, adjectis aliis nonnullis; *Auctarium* Epistolarum, quas *Beatus* excerptit. *Apologia* denuo est evulgata, non sine accessione, quam ad te mitto. Bene vale, doctissime *Tunstallo*, & tuo *Erasmo*, ut soles, fave. *Lovanio* 22. Octobris, Anno 1518.

Paulo antequam *Lovanio* discederem à *Antiochia*, quem mihi jam intercesserat amicitia, nescio cujus opera, amicus esse desit. Cœperat annotare quædam in Novo Testamento, ut ipsi visum est, magnopere ad rem facientia, ut mihi visum est, nihil, exceptis duobus aut tribus locis. Et tamen amplectebat officium, licet sentirem illum jactasse apud quandam Canonicum *Regularem*, hominem & minime doctum, & ad quem ea res nihil attinebat, quod magno scilicet periculo scripisssem, *Christum* non dici absolute principium; quod ego ita sensi, posse nominari, cujus *Christus* non sit principium: neque enim est principium Patris: at Pater absolute est principium omnium. Jamque in annotationibus cœpit admiscere scintillulas quasdam iracundi pectoris, & stultissime, ubi non intellexerat quod scripisssem. Satisfeci in his, & admonui hominem, ut meminisset admoneri me hominem, sed ab homine; mox desit admonere. A discessu sparsit ducentos locos à se notatos, & meditatur adversum nos nescio quid: nec invisit, nec jubet salvere. Est ille quidem

dem vir bonus, sed mire pertinax suae sententiae, & irritabilis ingenii, ac linguae futilis: putabat se rem factam habere de genealogia Christi in Luca, quasi manifestarium errorem comperisset, cum ego sic recenscam, ut fidem penes Josephum, & Ananiam auctorem esse velim. Basileam reversus per otium rem expendo, & comperio Δεον toto errare caelo. Rursum vale.

EPISTOLA CCXCV.

Erasmus Bidellio suo S. D.

* **V**TCVMQVE me vobis restitui, licet toties periclitatus, & ita ut in portu pene naufragium fecerim. Uterque Chirurgus constanter affirmat fuisse verissimam pestem; ipse dubito: mihi certe maximum fuit malum. Demiror quid sibi velit Potkin, toties rejecta syngrapha mea; tandem proprium famulum hac gratia mihi in Angliam cum syngrapha, quam ipse Sixtinus fateretur melius fuisse scriptam, quam syngrapham Potkinicam. Existimabam deponendam pecuniam: Franciscum putans rem certam, scribit mihi syngrapham, qua nomine ipsius in Germania pecuniam possum accipere, parte summæ statim data in manum. Ubi venit in Angliam, Potkin de syngrapha cavillatur, nec dat pecuniam: mittit exemplar belle insulissimum, in quo mentio fit anni decimi noni, cum hæc pensio sit anni decimi octavi. Obsecro, quænam ista morositas? quid, si nulla intercederet syngrapha? an veretur, ne ego pecuniam bis petam, quæ semel debetur? Tam periculosum iter suscepi, tot morbis laboravi, & ob istius Bilham ego destitutus fuisset, ni in Germania reperissem, qui mihi plus crederent, quam iste Potkin. Franciscus enim ubi negata est pecunia, suam syngrapham mutavit, sicuti par fuit. Rogo ut hæc referas Domino: melius enim ista narrantur, quam scribuntur; & adlabores ne apud Arnoldum deponatur pecunia. Hic ego recipiam à Francisco: & posthac agat Dominus potius per Maruffum. Fac, quæso, ut sciam, an Dominus volumina Hieronymi receperit; solent enim meos libros in suis manibus detinere: quod si non recepit, curabo ut habeat. Bene vale, amice sincerissime. Lovanio 23. Octobris, Anno 1518.

EPISTOLA CCXCVI.

Erasmus Bovillo suo S. D.

* **Q**UID agit meus Bovillum? An adhuc cum Fabricio bellum gerit? Accepi unas atque alteras litteras, quibus testabar te scripsisse nescio quid adversus istos Sycophantas; verum, hoc scriptum † ad me non pervenit. Et ecce apud Aquisgranum in subitum exitium præcipitatus sum, partim equo, partim vehiculis deportatus sum Lovanium, vix semivivus, cum tribus ulceribus, & glandibus duabus, quarum altera evanuit, altera nondum in sinistro inguine, nec tamen exulceratur. Ex tribus ulceribus caro nigra & mortua excidit: maximum erat sub coxa læva: unum, quod est in dextro inguine, propemodum obductum; reliqua duo adhuc hiant. Uterque Chirurgus asseverat pestem esse, sed incommodo itineris effugisse me periculum: Medici negabant in urina esse ullius morbi signum. Accersivi præcipuum, qui cum sæpe fassus esset nihil esse signi in urina, cum narrares de ulceribus, fugit, nec unquam rediit. Jam sex hebdomadas domi desideo, cum Chirurgis, Medicis, & Pharmacopolis rem habens, non ex animi sententia. Tu soles Erasmus infortunatum dicere: quid, si nunc cum videres, imo si vidisses? Deerat nimirum hoc malis nostris. Quis crederet hoc corpusculum tot laboribus, tot itineribus, tot morbis suffecturum, ut interim nihil memorem de Sycophantis Theologis ac

† Hæc vox, scriptum, erat postrema in hac pagina, cui ipse Erasmus subscripsit sequentes quatuor voces: unde videtur folium intermedium fuisse abruptum; hinc sequentia sunt ex epistola ad Colletum, non ad Bovillum.

A mendicantibus Monachis, quorum nemo coram, sed multi à tergo oblatrant. Velit Christus Opt. Max. ut aliquando succedant prosperiora, aut hæc corporis incommoda †. Novum Testamentum brevi prodibit, satis feliciter. Eduntur nunc Argumenta nostra in omnes Apostolorum Epistolas; mox Paraphrases reliquarum aggrediemur. Admone quid displicuerit in septimo Capite Epistolæ ad Romanos. Mittimus exemplar Orationis F. P. Ordinis Predicatorum, Cardinalis Cajetani, habitæ in Concilio Principum Augustæ, ubi Imperator bellam agit comœdiam; & Archiepiscopum Maguntinensem impulit (est enim adolescens) ut galero accepto dignitatem suam dedecoraret, Monachus factus Romanus Pontificis. O mi Colete, quæ nunc rerum humanarum scena vertitur? ex hominibus deos facimus, & sacerdotium vertitur in Tyrannidem. Principes una cum Pontifice, & fortasse cum Turca, conspirant in fortunas populi. Christus antiquatur, & Moyses sequitur ‡. Bene vale. Lovanio 23. Octobris, Anno 1518.

EPISTOLA CCXCVII.

Erasmus Rot. Guil. Montjojo S. P.

* **M**OECENAS benignissime, quis crederet hoc corpusculum tot malis suffecturum? tot itineribus difficillimis, tanto æstui, qui fuit apud Basilienses prorsus intolerabilis, tot laboribus, tot morbis? nam Basilea fere perpetuo ægrotavi, primum pituita diutina ac pestilente, quippe quæ non paucos absumsit: mox dysenteria, ac periculoso alvi profluvio. Prætergressus Coloniam, belle habebam, & lætum mihi reditum ad Lovanii relictos amiculos promittebam. Et ecce dērepente in subitum exitium conjectus sum; sic destitutus omnibus viribus, ut morti proximus essem: solus animus me nunquam destituit. Lovanium deportatus sum cum tribus ulceribus, uno sub coxa læva, altero in inguine dextro, tertio in tergo; erat & glans prædura in inguine sinistro, quæ nondum tota abiit. Chirurgi duo pestem esse asseverabant. Medici negabant in lotio esse ullum morbi indicium. Post quatuordecim dies ex tribus ulceribus atra caro & emortua excidit. Jam sextam hebdomadam domi alligor, rem habens cum Chirurgis. Si pestis fuit, hoc certe mihi profuit, quod pestem esse non credidi. Quod tu pro tua in me munificentia servis, ago gratias. Joannes minister in causa fuit, qui sic mihi meminisse visus est de ea pecunia, quasi ab alio foret profecta. Cupio scire quid valeat celsitudo tua, cum uxorcula & filio. Bene vale. Lovanio 23. Octobris, Anno 1518.

EPISTOLA CCXCVIII.

Erasmus Rot. S. P.

E * **R**EVERENDISSIME Præsul, hic annus pulchre exercuit Erasmus tuum, & itio, & reditio fuit difficillima, partim ob æstum, qui in Germania fuit intolerabilis, partim ob ventos pestilentissimos. Languidulus adhuc reliqueram Basileam, tamen paulatim ita convalescebam, ut mihi satis placerem. Ubi venissem ad Comitum Nova Aquila, hunc reperi in Arce Bedburienfi, quatuor millibus passuum citra Coloniam: juvenis est antiqua nobilitate, pauciloquus, sobrius, moribus modestissimis ac plane sanctis, non una in disciplina doctus. O vices turpiter commutatas! si sacerdotes & Monachi ventri gulæque serviunt, militibus bonos mores ac bonas litteras amplectentibus. Offendi & Popardia Telonen*, qui exiliit præ gaudio, beatum se clamitans, quod Erasmus videre contigisset. Nihil officii non exhibuit: inter syngraphas Telonicas libellos Erasmi ostendit. Scribunt ad me ex Norenberga, ex Bohemia, ex Ungaria, ex Polonia litteras Christum spirantes; sed profani fere omnes.

Tom. III. O o o o 2 Soli

† Supple, auferat, deleat, aut quid simile. ‡ Ita habetur in MS. Is est Christoph. Eschenveldius, ad quem Epist. CCCXXXIX.

An. Soli Monachi, & Theologi quidam horum similes, **A** 1518. Sycophantas agunt. Sed ut ad rem. Sperabam fore, ut hoc autumno lætus lætos reviserem vos; sed ô vices subitas rerum humanarum! simul atque Comitem reliqui, repente in extremum exitium præcipitatus sum; præter animum nihil supererat vitæ: semivivus delatus sum *Lovanium* omnibus viribus destitutus. Habebam tria ulcera, unum ingens sub læva coxa, quod equitatione quoque fuit exacerbatum; alterum in lævo inguine; tertium in tergo. Erat & in lævo inguine glans prædura, item sub dextra papilla, quæ paulatim evanuit post quatuor hebdomades. Ex tribus ulceribus excidit caro nigra & mortua. Uterque Chirurgus pestem esse asseveravit, & adhuc asseverat. Mihi non libuit credere. Jam sextam hebdomadem mihi cum Chirurgis res est, periculossimo hominum genere, ac domi desideo. Deerat hoc *Erasmii* malis. Quis credidisset, hoc corpusculum, tot profectionibus, tot morbis, tot laboribus, tot curis suffecturum fuisse? dabit aliquando Christus Opt. Max. his prosperiora. Quamquam quicquid ille nos ferre voluerit, feremus æquo animo, modo, quod speramus illius freti bonitate, membrum hoc suum licet languidum non sinat à suo corpore revelli. Ille nobis vita, si morimur, ille præsidium, si vivimus. Ad proximum mercatum exhibit Novum Testamentum satis feliciter absolutum: cetera videbis, aut jam vidisti, in *Angliam* importata. Argumenta in omnes Apostolorum Epistolas mea jam excuduntur, in morbo conscripta. Ad *Paraphrases* accingar. *Hochstratus Colonia* expulsus est, & alibi sedem quæritat. Res ab argumentis ad fustes rediit: in Dialogo suo taxat Comitem *Nova Aquila*: ea res commovit multos militares homines, quos hic habet agnatos & affines. Opinor cum *Lovanium* commigraturum. Bene vale, Præsulum integerrime, & *Erasmum* clientulum, ut soles, ama. *Lovanio* 23. Octobris, Anno 1518.

EPISTOLA CCXCIX.

Erasmus Rot. Guil. Warano, Archiepiscopo Cantuariensi, S. P.

***R**EVERENDISIME Præsul, ac *Mæcenæ* munificentissime, licet non admodum multa mihi solent accidere prospere, tamen nullus annus hoc exstitit infelicior. Iter, ob æstum intolerabilem, difficillimum fuit. *Basilea* primum diutina ac pestilentissima pituita, mox dysenteria, & alvi profluvio periculossime laboravi, toties me repetente morbo, ut pene perpetuo ægrotarim: quod si nihil fuisset morbi, tamen æstus erat tantus, ut robustissimi vix durarent. In reditu paulatim convalescebam, prætergressus *Colonia* sat mihi placebam. Sperabam fore, ut vos lætus lætos ante hyemem reviserem. Varias mihi voluptates pollicebar. Sed ô rerum humanarum vices! apud *Aquisgranum* in subitum exitium incidi: equo claudovectus sum usque ad *Tongros*; sed tanto cruciatu, ut aliquando fuerit in animo in solum memet abjicere, atque illic sub dio efflare animam. A *Tongris* biga deportatus sum *Lovanium* vix semivivus, tria habens ulcera, unum sub coxa læva; alterum in inguine dextro; tertium in tergo. Accersio Chirurgos duos, uterque pestem esse pronuntiat: Medici negabant ullum morbi signum esse in lotio; tumebat & prædura glans in sinistro inguine citra exulcerationem: sub læva coxa ingens erat ulcus. Ex omnibus excidit caro nigra & mortua, sed non nisi post tres ferme hebdomades. Jam plus sex hebdomades cum Chirurgis res est, domi alligato, utpote duobus ulceribus adhuc hiantibus. Deerat hoc nimirum nostris malis. Quis credidisset, hoc vitreum corpusculum tot malis suffecturum fuisse? tot & talibus itineribus, tantis studiorum laboribus, tot morbis, toties ceu redintegratis viribus me repetentibus? ut ne quid interim dicam de sceleratissimis quibusdam Monachis, & aliquot insul-

issimis Theologis, qui velut ignavi canes in abientem **A** latrant, coram muti. Habes tragediam calamitatum **A** 1518: mearum, ad quas & illud accessit, quod Principis nostri Cancellarius in *Hispaniis* diem suum obiit, unde spes omnis in his regionibus pendeat: unum enim hunc habebam ex animo faventem. In *Galliam* demigrare non est animus, quamquam accersor jam sæpius. Aut *Anglus* ero, aut ex *Anglo* & *Brabanto* mixtus. Non deficiam tua celsitudine mihi favente. *Porkys* pulchre me tractat, cui nulla placet syngrapha, per illum vel mori licuisset inopia: nihil enim ab illo potuit extorqueri. In *Augustano* Concilio nihil adhuc magnopere actum, nisi quod Archiepiscopus *Maguntinensis*, adolescens, galero Cardinalitio donatus est. Habita oratio non admodum grata de *decimationibus*, quam *Tonstallo* misi. Scribit ad me Comes *Nova Aquila* Concilium illud *Francfordiam* transferendum, atque ibi agitandum de coronando *Ferdinando*: is hic agit satis frigide: addit hæc verba, *Regem ex Hispaniis brevi reducem videbitis*. Rumor est illum *Neapolim* venturum; quod vero propius est. Pestis ubique scintillat, *Lovani* minime, *Colonia* maxime sævit. Bene valeat tua reverendissima dominatio, cui hunc clientulum etiam atque etiam commendo. *Lovanio* 24. Octobris, Anno 1518.

EPISTOLA CCC.

Erasmus Joanni Smith S. D.

DEMIROR quare nobis dixeris duodecim *Angelatos* à *Moro* datos, & *Arnoldo* commissos: nam ego fretus dictis tuis syngrapham ab eo recepi, quam postea coacti sumus mutare. Fac ut sciam quomodo valeas: nos non semel in summo vitæ periculo fuimus. Vide ut Domino tuo fideliter inservias, & à consortio malorum abstineas: cave in primis ne contagio alicujus, scabiem *Galicam* tibi contrahas. *Christi* ne unquam obliviscaris, sed quotidie salutes ex animo. Si quid hic à me fieri velis, lubens faciam. Bene vale, mi charissime *Joannes*. *Lovanio* 25. Octobris, Anno 1518.

EPISTOLA CCCI.

Domino Erasmo undecumque doctissimo *Lucas Paliurus S.*

***P**ARCE, mi Erasme, si tuam magnificentiam rudiori *Minerva* obsundam, *Patrocini* tui, certe ubique terrarum multum ponderis & auctoritatis habentis, adminiculo parumper opus habeo. Novi ego quantum te faciat *Zasius* ille, nostra tempestatum *Juriconsultus* absolutissimus. Vellem igitur eidem non tam me quam negotium meum, litteris tuis commendares. Quo autem commendationis argumento opus sit, *Frobenius* tuus exploratum faciet. Has si preces (me *Hercules*) humili è pectore fusas non surda aure pertransieris, ita me tua magnificentia devinctum obligabis, ut nihil sit quod pro Erasmo illo maximo, humanissimo, & doctissimo præceptoris meo, subire pertimescam. Vale. Ex adibus nostris, turbulentis curarum vorticibus angustiato, 1. Novembris, Anno 1518.

EPISTOLA CCCII.

Litterarum ac litteratorum omnium decori, D. Erasmo Rot. Præceptoris suo longe charissimo, *Lambertus Hollonius S. D.*

Lovanium.

***P**RIDIE *Calend. Decembris* per aurigam quendam *Leodiensem* unas ad te scripti litteras, vir ornatissimus, quare supervacuum esset ea repetere, qua illic scripti, ne bis *Crambe*. Ceterum quia incertum est, an eas receperis, nec-no, paucis omnium rem rursum significare visum est. Proinde scito non reperisse nos *Canonicum* illum *Aquensem*, apud quem gladium tuum reliqueras, quod is *Romam* petiisse diceretur, neque famulus ejus aderat. Nihilò secus illic D. *Leonardus* *Canonicum* curaturum

*Am. tuum dicit, ut ad te redias. Bedburi (quoniam Comes
1518. abbas) litteras procuratori illius reddidimus. Cetera ex
litteris meis ad Barlandum cognoscere licebit. Locavimus
operam nostram Frobenio typographo, qui Rhenani in-
stantia, ut loquuntur vulgo, habens eam conduxit. Ja-
cobus unus novum Testamentum curat: perductum est
usque ad Paulinas Epistolas, quae nunc excudantur. Mo-
ri Utopia ad umbilicum vergit. Succedet illi Zafian-
nam Opus, cuius gustum, credo, hinc abitaro tibi pra-
bebit Bonifacius Amerbachius. Pullulat hic pestis, quae
civitatem atque adeo collegam meum Menardum extin-
xit, de quo pluribus Rutgero nostro scripsi. Admissi Frobe-
nius Lutheri **, vere Christiani Theologi, sed omnibus
terrificis, imo superstitiosis potius, Theologicis histrionibus
invisi. Dicit non potest, quantum placeat studiosis: mi-
hi certe, qui nihil omnino sum, mentem reddidit liberio-
rem, antea ceremoniarum observantia oculis frigidissimis
servientem. O nos beatos, quibus contigit hoc saeculo vi-
vere, quo Indice, Duce ac Perfessore Te & littera &
Christianismus verus renascantur! Moguntinus Episco-
pus, Cardinalis bimestris, fato concessit, bella Leonis
præda. Habes epistolam inermis ac parum coherens.
Tuum erit, boni consulere, & agnoscere, si quid nuga
nostra te offenderint. Ego me tibi etiam atque etiam com-
mendo, dedicoque. Bene vale, litterarum parens. Basilea
5. Decembris, Anno 1518.*

Beatus te salutat, item Basilius, Frobenius, Fro-
beniana uxor, omnes tibi salutem comprecantur. Jo. Oc-
colampadius superiore septimana Theologia lauream me-
ruit, cuiuslibet se mox Augustam, ubi publico concio-
natoris munere †. Rursus vale.

EPISTOLA CCCIII.

Erasmus Antonio * suo S. D.

* **L**AVTAM ferinam eleganti epistolio commen-
dans, munus muneri cumulasti: neque enim illa
palato suavior, quam hoc animo. Nimirum hoc est
quod docuit Hesiodus † αὐτῷ τῷ μέτρῳ ἢ λυίον. Age,
mi Antoni, perge in huiusmodi venari saltibus: perge
veterem illam, & jam pridem obsoletam Principum
gloriam revocare, Gentisque Bergam per se clarissimas
imagines, accessione litterarum reddere clariores: for-
tunæque decus ingenii tui decore conduplicare. Feli-
ces litteræ, si summatibus viris placere coeperint; sed
feliciores ipsi, si veris ac propriis ornamentis sese red-
diderint suspiciendos. Ex Casare germanam illam Ro-
mani sermonis puritatem discas, sed cave ne ex eodem
ambitiosam bellandi discas insaniam. Adversus hoc, an-
tidoti vice, te praeveniet noster *De Principe Christiano*
libellus. Ex historiam magis percipies, si Cosmogra-
phiam prægustaris. Bene vale, & Alium te discipulo fe-
licitissimum reddito felicior: erit enim hoc felicius,
quo tu doctior ac melior evaseris. De me nihil aliud
pollicor, quam quod tuus ex animo, & sum, & fu-
turus sum. Lovanio, Anno 1518.

EPISTOLA CCCIV.

Erasmus Budaë suo S. D.

* **V**EREOR ne tibi jam molestus sim tam crebris lit-
teris, sed hoc tibi imputes oportet, qui Tibici-
nem Arabum provocaris. Tuum silentium tam na-
dæ vehementer admiror. Quod Henricum Glareanum
dignaris tua familiaritate, non minus tibi debeo, quam
si in me contulisses officium. Trifurcifer quidam spoliavit
me illa proluxa tua ad Cusbertum Tunstallum epistola, quæ
res illi vertat male. Rogo ut jam à quopiam descriptam
ad me mittendam cures, ne mihi pereat magna gloriæ
meæ pars. Bene vale, doctissime ac modis omnibus or-
natissime Budaë. Lovanio, Anno 1518.

** Librum scilicet contra Indulgentias.

† Supple, fungitur, vel quippiam aliud.

* Nempe, à Bergis, ad quem Epist. CCCXX. pag. 441. E.

† In Oper. & Dies, vers. 348.

EPISTOLA CCCV.

Erasmus Rot. Joanni Coletæ S. P.

* **P**RAECEPTOR optime, & miror & doleo Co-
clitem huc sine tuis venisse litteris: is tuo nomine
mecum expostulat, quod nihil scribam; imo jam, opi-
nor, excusavi me tibi, quod & rarius & brevius scri-
bam, & tuo otio gratulatus sum, qui crebras ac lon-
gas litteras nostras flagites. Crede mihi, Coletæ, tot
epistolis hic interpellor Episcoporum, magnatum, eru-
ditorum, amicorum, ex Italia, Hispania, Germania,
Gallia, ut si nihil alioqui mihi sit negotii, non sim ta-
men huic uni negotio suffecturus. Redamare possum
omnes, respondere singulis non possum. De Grocino
morbo, ex animo doleo, qualis qualis in me fuit. O
rem indignam! * ejusmodi ingenia, neque senium, ne-
que mortem sentire; sed hæc incommoda magis sentiunt
immortalitate digni. Cogor ob Novum Testamentum
excudendum, aliaque nonnulla, aut Basileam adire, aut,
quod magis opinor futurum, Venetias: nam à Basilea par-
tim deterret pestis, partim Lachneri mors, cujus impen-
diis res potissimum agebatur. Tantum iter, inquires, sus-
cipis, senex, valetudinarius, tum hoc saeculo, quo non
aliud fuit sceleratius intra sexcentos annos? tanta prædo-
num ubique licentia. Sed quid facias? his fatis sum na-
tus, si immoriar, immoriar Operi non omnino malo, ni
fallor; sin hoc extremo fabulæ actu ex sententia confecto
redire contigerit, quod reliquum erit vitæ apud vos age-
re statui: is erit meus ab orbe undique inquinato seces-
sus. Regnant in omnibus Principum aulis personati
Theologi; Curia Romana plane perficit frontem: quid
enim impudentius his assiduis condonationibus? & nunc
bellum prætextitur in Turcas, cum re id agatur ut Hi-
spani depellantur è Neapoli: nam Laurentius nepos †
Campaniam sibi vindicare conatur, filia Navarra Re-
gis in uxorem ducta. Qui tumultus si procedant, to-
lerabilius fuerit Turcarum imperium, quam horum
Christianorum ferre. Sed facessant inutiles querimoniae.
Habeo gratiam, quod apud Regem negotium meum
amanter agere coeperis, atque perficias rogo: nam viati-
co amplo nunc opus est, ne desit, si quid forte acciderit
eorum, quæ solent homini: & est animus bibliotheca
nostram augere. Quid est hoc? toties à me ca-
ptatus est Rex & Reverendissimus, toties retia fallunt!
Montjoies tantum amat: idque sane est aliquid, sed ni-
hil ad hanc profectioem. Queritur, ut audio, quod
non acceperim conditionem nuper à Rege oblatam:
oblatae sunt libræ quadraginta, & centum libras me
sperare voluit: rem vero novam, voluit ut sperarem,
quod illi non ausi sunt promittere, toties jam exper-
tus, non præstita fuisse, non dicam promissa, sed de-
jerata. Demiror neque Franciscum, neque Unoculum
quicquam litterarum tuarum huc retulisse, sed ille suum
est solitus agere negotium, & Petro non fuit otium à
computationibus: adeo ut cum Antuerpiam appulisset,
non licuerit hominem primo die convenire, ita vino
erat sepultus. Nunc meum ipsius famulum istuc misi,
qui mihi certiora de singulis referat: rogo ne inanis ad
nos redeat, & redeat quam fieri potest celerrime; siqui-
dem una hæc res moratur meam profectioem. Adhibe
ad negotium Tunstallum, hominem vere amico amicum.
Pecuniam ex consilio Sixtini jube deponi apud Mar-
sum, qui ministro det syngrapham, qua liceat ubivis
recipere, & quam minimo damno. D. Ursenicus ante
annum promissit equum, & hac spe Novum Testa-
mentum illi donavi, quod si scirem illi rem cordi non
esse, non sollicitarem hominem: si videtur, scribe illi
duo verba per famulum meum. Gratulor tibi, qui Ma-
riam habes domi, turbulentum, inquam, illum homi-
nem: quem ut meis verbis diligenter salutes majorem
in modum te rogo: nam & amo illum ex intimis animi
affectibus, & debeo plurimum; ille me suis precibus
fulcit, ille epistolis & consolatur, & admonet. Si quid
for-

Oo o o o 3

* Verbum, Optarim, hic excidisse patet ex Epist. seq. pag. 1691. E.

† Pontificis scilicet. ut habetur sup. pag. 1673. E.

An. forte † fuerit famulo meo, rogo ne tua benignitas illi
1518. velit deesse. Vale. *Lovanio*, Anno 1518.

EPISTOLA CCCVI.

Erasmus Rot. Jo. Fischero, Episcopo Roffensi, S. P.

* **R**EVERENDE Pater, adorno rursus profectio-
nem, licet animo reclamante, Novum Testa-
mentum denuo recognitum, aliquanto tum emenda-
tius, tum locupletius editurus: neque enim me fugit
rem pessime tractatum iri, nisi praesens adsum. Oro
tuam pietatem, ut si quid est, cujus me judicas admo-
nendum, litteris tuis per hunc admoneas; quem par-
tim hujus rei gratia misi, sine mora ad nos rediturum.
Quoad à nobis praestari potuit, emendavimus, quæ
videbantur emendanda. Quamquam nunquam, opinor,
assequemur, ut Prædicatoribus omnibus probemur. Si
jam usus es quæ per Unoculum *Petrum* misimus, re-
mittito per hunc famulum meum. Si quid videbitur
scribere *Reuchlino*, curabo ut illi reddatur. Quo-
niam iter longissimum sum ingressurus, (nam aut *Ve-
netia* est adeunda, aut certe *Basilea*) opus est equo tum
commodo, tum patiente laborum: hujusmodi si quis
tibi superest, gratissimum fuerit, si per hunc miseris.
Hyems hæc mihi visa est longissima; adeo ut partim
tædio, partim assiduis studiorum laboribus, meipsum
pene confecerim; superest extremus fabulæ nostræ
actus, &, ni fallor, vitæ. Ab hoc est animus abdere
me, mihiq; canere & Musis: nec enim libet cum
tot rabulis assidue digladiari. Volebam prodesse studiis
pro mea qualicunque portione; nec pigeret laborum,
si votum succederet. *Faber* nihil omnino respondet,
ne privatis quidem ad me litteris: audio tamen offen-
sum *Apologia* mea, quasi vero hoc illius auctoritati
debeatur, ut sic impetito mihi fuerit obtinendum: &
tamen contraxi frena justo dolori, multumque dedi
vel amicitiae nostræ, vel pudori *Christiano*. Vides
quemadmodum tonet *Hieronymus* in *Ruffinum*, tantum
quia figurate fuerat ab illo laudatus: *Fabro*, qui me
libris publicatis facit intelligentiæ propheticae subver-
sorem, contumeliose deicientem *Christi* gloriam, pro
blasphemis *Judeis* facientem, Christoque Deoque in-
dignissima loquentem, adhærentem carni, spiritui ad-
versantem, ea scribentem quæ semet undique elidant,
non unis digna *Anticyris*, & cum ipse tueatur *Chri-
sti* dignitatem, me suum facit adversarium, quæso,
non respondeam? Quantumvis pius, quantumvis mi-
tis, quantumvis amicus est *Faber*, hæc in illius libris
habentur, & agnoscit pro suis: si non habentur, ac-
cusent me vanitatis; si habentur, & his etiam plu-
ra, conveniebat expendere, num quid horum com-
meruerim: si commerui, refellant nostra; si non
commerui, cur non potius *Fabro* indignantur, qui
amicum ex insidiis tam atrociter lacefferit, quam mi-
hi, qui me clypeo tantum defendo, non repeto tel-
lis, quod communi certe jure poteram? Miseram
secundum *Theodori* librum; eundem nunc mitto for-
mis excusum, quo legas commodius: nam *Paraphra-
sin* scio isthic jam esse vulgatam: miror Unoculum il-
lum, per quem miseram, nihil tuarum huc retulisse
litterarum. *Grocini* malum, ita me Deus amet, mihi
ex animo dolet, qualiscunque ille in me fuit. Optarim
ejusmodi ingenia nec mortem sentire, nec senium; sed
ita visum est superis: circumferimus hunc thesaurum
in vasis fictilibus, imo vitreis. De genealogia *Christi*
scio quæstionem esse inextricabilem, nec proprie ad
hoc pertinet institutum, & mihi non admodum satis-
faciunt, quæ *Annio* collecta sunt, Scriptore, ut mihi
subolet, primum temerario, deinde glorioso, postre-
mo Prædicatore. Proinde si quid habeas compertum,
curabis enotandum, ut minister, qui te, si possit, sa-
lutabit, huc rediturus secum adferat; cui sane viati-
cum dedi quantum mihi visum est fore satis, tamen si
quid forte defuerit, non gravabitur humanitas tua re-
verenda illi suppeditare. Jam tot escis capto Regem,

† Vocabulum *opus* excidit, vel certe legendum, *defuerit*.

A tot reverendum Regis *Achatem*, & tamen hic funiculus
nihil attrahit: si nunc non procedit, posthac nec hamum
periclitabor, nec escam. Hæc mihi, ut dixi, fabula
peragenda est: ea peracta, animus est, ab hoc sceleratissi-
mo seculo secedere. Ad summum venere Principum
technæ, Romanæ Curiae impudentiæ; atque is vide-
tur brevi futurus populi status, ut tolerabilius sit *Tur-
carum* ferre tyrannidem. Ad vos igitur totus confugiam,
velut extra orbem, & fortassis minime inquinatam or-
bis *Christiani* partem: quod si non contingat, æquiori
certe animo immoriar Operi non impio, nisi pla-
ne fallor. *Lovanio*, Anno 1518.

EPISTOLA CCCVII.

Erasmus Jo. Frobenio suo S. D.

* **M**ITTO per hunc *Menardum Hornensem* reli-
quum textum omnem Novi Testamenti: mitto
& Argumenta singulis Epistolis præponenda, brevi
reliqua missurus. Tu cura ut Opus feliciter exeat. Fa-
cito me certior, si quid responsi fuerit allatum è
Roma de his, quæ per *Puccinum* scripseramus. Litteras
tuas accepi. De libris silentium est apud *Franciscum*,
cujus arbitrio male commisisti æstimationem, & pau-
cos *Græcos* emisti. Opinor, te indicem eorum, quos
emi jusseram, perdidisse. Syngrapham, quam *Arnol-
do* reddi jusseram, remittas, oblitus, opinor, quid
mandassem; sic præstas amicum & compatrem? Si quid
velis fieri de Lexico, cura transcribi quæ sunt addita
per *Cononem*, opinor, in Lexico veteri *Brunonis*.
Deinde mittito Lexicum scriptum vocum rhetorica-
rum, item Lexicum ex impressione *Ferrariensis Mazo-
chii*, quod hic nusquam reperitur. Adnitemur pro no-
stra virili in rem tuam. Tu vide ut pro tua quoque
portione connitaris. Fama tibi parta est, ea poterit ti-
bi magno emolumento esse, si curam de tuo adhibue-
ris: sed mihi non placet domi tuæ regnum istud mu-
liebre. Quid *Morhoni* cum remo? De *Parisiensibus* ni-
hil est periculi, si tu sis homo. Accipe rem lætam &
para Euangelion: *Cavillonus* tuus dissolutus *Brugis* est
Minorita, ingens Ecclesiæ lumen. Scribe ad hunc, si
quid est quod velis. Vale. *Lovanio*, Anno 1518.

EPISTOLA CCCVIII.

Erasmus Lodovico suo S. D.

* **S**I tu cum optima conjuge recte vales, est quod
S magnopere gaudeam. Hunc famulum meum, pro
certis negotiis mitto in *Angliam*: cum rogo ut adju-
ves in curru inveniando & bona societate, & si qua
præterea in re egebit tua opera: nam magni mei refert,
ut quam primum salvus redeat; si non est alibi locus,
recipe eum in domum tuam, ne cogatur ingredi di-
vertoria, ubique jam suspecta: mihi impendes quod
illi impenderis. Fortassis ipse vos brevi reviam. Inter-
ea bene vale, charissime *Lodovice*, cum dulcissima
conjuge, charissimisque liberis. *Lovanio*, Anno 1518.

EPISTOLA CCCIX.

Erasmus Rot. Antonio Lutemburgo suo S. D.

* **H**IC *Theodoricus*, absque supercilio Theologico
Theologus, ingentem mihi voluptatem attulit,
annuntians te prospera uti valetudine; simulque Me-
dicum *Gisbertum*, vetustissimos ac sincerissimos amicos
meos, tum veterem patronum & communem *Mace-
natem* reverendum dominum Abbatem. Agit hic fe-
licissimæ indolis adolescens *Antonius à Bergis*, Ab-
batem ut nomine ita morum humanitate referens: is
litteras deamat etiam, haud juxta vulgatum magnatum
morem, nosque litterarum amat nomine. Crede mi-
hi, ornaturus est aliquando suæ gentis imagines, lit-
terarum splendore, atque ipsis vicissim litteris splendo-
rem ac decus apponet. Sed ne te morer longius quam
par est, quid in præsentia potissimum velim, paucis ex-
pli-

Ab. plicabo. Huic, qui has perfert, nescio quid belli est cum altero quodam de sacerdotio *Enfeldensi* *. Hæc nimirum *Helenus*; sed pro illa depugnatum est decennium apud *Trojam*, pro hujusmodi *Helenis* nullus unquam bellandi finis; idque sit magno malo gregis, sed non medioeri commodo vulturum, alieni dampnis viventium. Atque hujus adversarius non recusat jus suum cedere, modo id possit approbante domino, apud quem quantum possis, potes autem merito, nullus est qui nesciat. Ac fangeris tu quidem officio boni fideique amici, qui dum collationem quam nominationem valere mavis, Abbatis honori consulis; sed meo judicio non nihil favoris meretur hæc Academia, qua non alia magis hoc seculo floret egregiis studiis: præsertim cum hujus alumnus sit dominus ipse. Nec gravabitur admodum hisce nominationibus, una atque altera defunctus fuerit, postremo *Theodoricus* ipse ad hoc muneris egregie idoneus, utpote sic eruditus in re Theologica, ut æquet aliquot Magistros nostros, deinde moribus integris ac sinceris, postremo facilis ac festivus, & ad vitam communem accommodatissimus. Possidet jam menses aliquot, sed interim sacerdotii fructus ab Episcopo *Trajectensi* intercipiuntur: abhorret à litibus, adversarius cedit; tantum superest, ut dominus suo favore comprobet, quod per se tamen æquum est. Vult *Theodoricus* in solidum hoc beneficium debere Abbati; debitor, mihi crede, non pessimæ fidei futurus: proinde majorem in modum te rogo, quando verbo id potes, effice, ut hic, quod petit, assequatur: aut si id fieri non potest, cupit rem absque longa litigandi molestia, Jurisperiti cujuscumque arbitrio transigi, etiam qua sententia placandus sit adversarius. Sed fuerit hoc humanitatis domini solidum hoc beneficium donare, vel huic Academix, vel hujus dotibus: nam de me nihil dicam, qui tamen, si quid valeam apud vos, non recusam & ipse pro eo, quod in hunc collatum erit, me debitorem colligare. Quid autem me obligem, qui jam olim in ære vestro sum nexu mancipioque vester? Mitto tibi *Paulum Romanum* loquentem. Non audebam hunc pluribus libellis onerare, & sciebam tibi omnia cum Medice esse communia. *Maria* Theologis quibusdam displicebat: at hic libellus nemini non placet. Saluta meis verbis optimum *Gisbertum* cum conjuge, mihi nunc, opinor, propitia, cum absim tam procul, tum *Carolum* Oeconomum cum sua nympha. Et si incideris in Priorem *Cartusianum* bene saluta, tum quod *Renchlinica* epistolæ exemplar mihi nondum remiserit. Bene vale, *Antoni* amicorum optime. *Lovanio*, Anno 1518.

EPISTOLA CCCX.

Erasmus Listerio suo S. D.

* **S**CRIPSI heri per Canonicum quendam bis Canonicum, sed nigrum: rursus scribo per *Goswinum*. Si nondum edita est in *Mormellium* Invektiva, suadeo, rogoque, ut eam premas. Minatur enim *Basilianus* nescio quid *ἀντιμαρτυρίας*. Nolim hoc voluptatis exhiberi sceleratis istis bonorum studiorum hostibus. Nondum certum qua sim irrupturus in *Germaniam*: nam cupio *Basileam* repetere, si liceat. *Hermanum* tuum nondum vidi: *Nevius* indigne fert, quod juvenem sibi litteris commendatum *Goswinus Dorpio* tradiderit; nam inter eos parum convenit: & profecto parum civiliter factum à *Dorpio*, ne dum dolo. Bene vale, ad hyemem proximam, volente *Christo*, vos reviso. *Lovanio*, Anno 1518.

EPISTOLA CCCXI.

Erasmus Mora suo S. D.

* **Q**UOD RSVM opus erat, mi *Mora*, ut nudum spoliare, & onustum magis etiam onerares? *Joannes* equum adduxit, sed eum in itinere perdidit. Mi-

* Hac eadem de re agit Erasmus sup. pag. 167. A. ubi legitur *Enfeldense*.

ror frigus *Macanatis* vetustissimi *Monteji*; sed uxor, An. opinor, & filius augent naturæ vitium. Quod in aut. 1518. lam pertractus es, unum hoc me consolatur, quod sub optimo Rege mereberis. Nobis certe & litteris ademptus es. Ego iter omnium periculosissimum*; subinde male precans stupidissimis istis Theologis, qui me huc adegerint: nam consentaneum est milites, qui nudi dimissi sunt à nostris Ducibus, avidius, quos poterunt, spoliaturos. O novam clementiam! circumsepti erant sceleratissimi prædones, ut nullus posset evadere. Dux *Clivensis*, Dux *Juliacensis*, Dux *Nassauwen*, agebant, ut incolumes dimitterentur, & nisi casu insonuisset tuba†, incertum quo auctore, ne unus quidem perisset. Ad eum tumultum supra mille concisi sunt. Solus Episcopus *Coloniensis*, præfatus se sacerdotem esse, respondit, si res ex sese penderet, ita tractaturum illos, ut ne quid posthac simile moliri possint. Populus hoc intelligit, ac ferre cogitur. Narravit mihi meus *Joannes*, te secum egisse, ut in tuum famulitium reciperetur; quod si verum est, gaudeo: nam matercula non putat filium incolumem, nisi fuerit in *Anglia*: in litteris utcumque profecit, licet his non sit natus; sed illius ingenio nihil sincerius, nihil amicus: scio te curaturum, ut quoad fieri potest, à corruptorum consuetudine absit: neque gravaberis aliquam in illum mei partem, in te transferre. *D. Linacri* lucubrationes nondum in hisce regionibus videre licuit, haud scio qua *Gallorum* in nos conspiratione. Hic *Thomas Grejw*, vehementer amans nostri, sed submoleste, dat operam, ut agros quosdam majorum suorum à *Coletio* tuo redimat: si non vacat homini in ea causa patrocinari, saltem consule, quid optimum factu censeas. Ubi importata erunt proximæ editionis *Proverbia*; lege proverbium, *Cum Bitho Bacchini*, item, *Ut fici oculis inhaerentes*. Vale. *Lovanio*, Anno 1518.

EPISTOLA CCCXII.

Erasmus Rot. Guil. Warano, Archiepiscopo Cambrariensi, S. P.

* **M**ECENAS optime, adorno profectionem aut *Basileam*, aut *Venetias*: hic erit mihi supremus hujus fabulæ actus: scio iter esse perlongum, sed magis etiam periculosum, idque non uno nomine. A *Germania*, præter solita latrocinia, deterret etiam pestis. Adnitere, te quaeso, mi *Mecenas*, ut à regia benignitate munus aliquod egregium contingat, sentiet non esse collatum apud hominem ingratum; atqui id fiat mature, ne mihi jam ad iter acincto minister in mora sit. Te non ausim gravare, & tuo in me animo libenter sum contentus, ni res omnes hic præsentibus nummis agerentur. Dices, cur non huc igitur advolas? primum, necesse est omnino, ut adsum huic Operi excudendo, deinde res cogebar hic diutius commorari, ob Theologos, qui mihi magnificam suscitassent tragediam, ni præsens adfuisset. Hac peracta fabula, est animus in *Angliam* velut in altissimum mundi secessum, demigrare: studiisque levioribus & amoenioribus senectutem meam oblectare. Si judicas me clientem non prorsus ignavum, tu fac, *Mecenas*, tui similis esse pergas. *Richardus Pacem* me suo libello traduxit veluti tenuem inopemque: cum ipse propemodum *Midias* quispiam viderer. Hæc infamia nonnihil ad te quoque pertinet: sed hæc joco dicta putato, modo mihi serio probum hoc liceat effugere. Invitor hic undique à summatis viris, Episcopo *Trajectensi*, *Leodiensi*, *Maguntinensi*; sed nihil moror lentas spes. Ex *Hispania* paulo certius sperare jubeor. Ne vereare juvenem hunc onerare pecunia: is ex consilio *Sixtini* deponet apud mensarios. Equo commodo est mihi opus, sed tu soles in re equestri parum esse felix, adjuta tamen si quid potes. *Chilides* absolutæ sunt denuo, proximo mercatu proditura. Bene vale cum dulcissima

* Verbum *adorno*, vel aliud simile, desideratur.

† Ad incertum hominum clamorem, dicit pag. 1679. E.

An. conjugali liberisque charissimis. Velim nolim, edendus
1518. est unus atque alter liber *Epistolarum* mearum, proinde si quid habes, huic committe: non edam nisi commutatis, quæ erunt commutanda. Rursum vale, *Mæcenas* vetustissime. *Lovanio*, Anno 1518.

EPISTOLA CCCXIII.

Erasmus Rot. Thoma Moro suo S. D.

*Ego isti febris multam imprecor febrem, quæ totum meum perturbavit negotium. *Franciscus* huc rediit, nec pecuniam adferens, nec litteras. *Sixtinus* scribebat numeratas pecunias se fidejussore, *Franciscus* negat: factum excusante *Potkin*, syngrapham non esse legitimam. Posthac non agam mea negotia neque per *Ghetrio*, neque per ebrios Unuculos, quamquam ego neutri quicquam commisi; verum, id factum contra meum iussum per *Petrum Agidium*, cui tamen irasci non possum, vel quod sic est amicus, vel quod ægrotat. Verum, hoc est peragendum, posteaquam coeptum est. Opinor, tua *Smalacha* te jam pridem levavit febre. Nos ingredimur iter & longum & periculosum, sed pia, ni fallor, causa, & cui vel immori libeat, si res tulerit. Tu tui similis esto. Rogo, scribe per hunc famulum meum de singulis diligenter, eique si quid opus fuerit commoda. Bene vale. Opus est omnino uno equo commodo & patiente laborum, qui me vehat: consule hac quoque in parte. Est in animo, confecta hac comœdia, in *Angliam* secedere: id fecero eo lubentius, si *Mæcenas* meus auxerit nonnihil fortunulas meas: adnitere quo id fiat, ac rursum vale. *Lovanio*, Anno 1518.

EPISTOLA CCCXIV.

Erasmus Rot. ornatissimo D. Alexandro, illustrissimi Comititis à Nassauwen Secretario, S. P.

An. COGNATUS hic meus mihi subinde recursans facessit negotium, ac tibi vicissim negotium exhibeo. Curare te rogo, si aut non est spes, aut spes est vehementer exigua, liberes eum inutili spe: nam mihi est aliud, quod agam. *Lutheri* libros non lego: nihil est mihi rei cum homine, nisi quod est cum quovis *Christiano*. Certe correctum hominem mallet, quam extinctum. Et si quid veneni serit in vulgus, nemo melius retrahet, quam qui infixit. Nec obsto, si vel assum malint *Lutherum*, vel elixum: levis est unius hominis iactura. Sed tamen tranquillitati publicæ consulendum est. Qui hoc negotium agunt, calido magis quam salubri consilio, utinam tam prudenter faveant dignitati *Romani* Pontificis, quam videntur favere sedulo. Hic certe nemo magis officit Pontificiæ dignitati, quam qui odiosissime clamant in *Lutherum*: nemo magis illum commendat affectibus populi, tam stolidè, tam seditiose res agitur per Monachos quosdam, inter quos nullus est habitus vir bonus. Bulla¹ jubet, ut prædicent adversus *Lutherum*, hoc est, ut opiniones illius refellant testimonio sacrarum Litterarum, ac diversa melioraque doceant. Nunc nullus est, qui summat calamum ad refellendum illum, quum id efflagitant omnes; nullus redarguit, tantum convitiantur, sæpe etiam mentientes. Ajunt illum tollere Confessionem, ajunt tollere Purgatorium, ajunt scribere blasphemias in Deum. Quidam *Jacobita Antwerpia* dixit, illum scripsisse, quicquid miraculorum egisset *Christus*, egisse magicis artibus. Apud Regem *Gallia Carmelita* quidam dixit in concione, venturum Anti-*Christum*; jam quatuor esse Præcursores, *Minoritam* nescio quem, in *Italia*; *Jacobum Fabrum Stapulensem*, in *Gallia*; *Reuchlinum*, in *Germania*; *Erasmum*, in *Brabantia*. *Brugis Minorita* quidam, Suffraganeus *Tornacensis*, in Templo Divi *Donatiani* totam horam concionatus est in *Lutherum*, & in me; (nam hoc consilium inter po-

¹ Leonis X. Pont. quæ data Romæ apud S. Petrum 15. Junii, Anno 1520.

cula condidere Monachi; ut me, qui nihil habeam An. commercii cum *Luthero*, semper cum illo jungant) 1521. nec tamen quidquam docuit: tantum vocavit nos grues, asinos, bestias, stipites, Anti-*Christos*; adeo ut nullus in populo judicaret, hominem esse sani capitis. In altera concione dixit, in libris *Erasmi* esse quædam hæretica. A concione rogatus à docto quodam Magistratu, quænam essent illa? negavit se meos libros legisse; voluisse quidem legere Paraphrases, sed ob altam *Latinitatem* metuere, ne posset in aliquam Hæresim probabi. Audis scurram *Θίωνα* perfrectæ frontis. His etiam stultiora blaterant *Jacobita Antwerpenses*; adeo seditiose, ut Magistratus haudquaquam stultus, metuens populi tumultum, admonuerit eos, ut apud populum nec probarent *Lutherum*, nec incesserent, sed prædicarent Evangelium *Christi*. Mox exortus *Minorita* quidam, homo linguacissimus, nomine *Matthias*, dixit, Si vultis audire Evangelium, id audire licebit à Pastoribus vestris, etiam si noctu concubuerint cum aliquo scorto¹. *Lovanii Carmelita* quidam *Nicolaus Egmondannus* in ordinaria lectione Theologica dixit, Paulum ex persecutore Ecclesia factum bonum virum; precandum ut idem eveniat in *Luthero* & *Erasmo*. Altera lectione dixit, esse dissidium inter *Erasmum* & *Jacobum Fabrum*, nec mirum, inquit, nunquam pax est inter Hæreticos. Ex hic est primus hujus Academiæ Theologus, homo stultus ac furiosus, ac mire pertinax. E plurimis paucâ narravi, è quibus licet aliorum facere conjecturam. Utinam S. D. N.² sciret, quibus modis hic res geratur! Crede mihi, Monachi non agunt illius negotium, sed suum. Quidquid meretur *Lutherus*, certe tempus est, ut *Carolus* prospiciat tranquillitati *Christiane*. Id erit, si prorsus imponatur silentium apud populum utriusque parti, & *Lutherus* desinat scribere libros hujusmodi; imo quos scripsit, repurget ab istis, quæ præbent seditionis materiam. Qui laudem aucupantur è publicis malis, malunt sævitia rem confici; & utinam esset recte confecta in gloriam *Christi*! Sed nemo credat, quam late *Lutherus* irreperit in animos multarum gentium, & quam alte insederit libris omni lingua quaquaversum sparsis. Mussant hic nescio quid de terrifico Mandato³ *Caroli*; precor, ut felix sit Orbi *Christiano*, quidquid agit Princeps optimus, sed vereor, ne non perinde succedat ac quidam putant. Rogabis, humanissime *Alexander*, cur hæc tibi scribam? Non ob aliud, nisi ut occurratur pernicioso tumultui, quem video imminere, si Principes quorundam affectibus obsequi malent, quam Reipublicæ consulere. Non ago *Lutheri* negotium, etiam si refert, quo modo ille puniatur: publicæ tranquillitati metuo; & scis, rebus turbatis, pessimo cuique esse optime. Faveo *Prædicatorum* Ordini, non odi *Carmelitarum*. Sed ex his novi quosdam tales, ut malim parere *Turca*, quam horum ferre *Tyrannidem*. Erit igitur prudentiæ Pontificiæ, erit providentiæ Principum, ne hoc hominum genus in fortunas & capita bonorum virorum immittatur. Bene vale, mi *Alexander*, meque illustrissimo Comiti diligenter commenda. Et, si inciderit commoditas, saluta Dominum *Florentium Iselsteinium*⁴, cujus filius⁵ heri me visit, quod subinde facit, ac mira promptitudine reddit *Græcum Homerum*: servet Deus puerum, magno ornamento futurum suæ patriæ. *Lovanio* 13. Martii, Anno 1521.

EPI-

¹ Hæc paulo aliter referuntur inf. pag. 1697. F.

² Sanctissimus Dominus Noster, ut Papa, vel Serenissimus Dominus Noster, ut Imp. Carolus V. exaudiatur.

³ Edictum Imperiale intelligit, datum Wormatiæ 8. Maji, Anno 1521.

⁴ Hic est Florentius Egmondannus, Comes II. Burz, Dominus Iselsteinz, &c.

⁵ Maximilianus Comes Burz III. cujus filiam & heredem Annam uxorem duxit Guilielmus, Arausiorum Princeps, qui ex ea pater factus Philippo Guilielmi, Principis Arausiorum, & Mariæ, Philippo Comiti Hoenlojo nuptræ.

EPISTOLA CCCXV.

Eximio Domino D. Nicolao, utriusque ꝑ. Doctori, Praesidenti Hollandia dignissimo, Erasmus Rot. S. P.

MAGNIFICE domine Praesidens, visam hac æstate Hollandiam, nisi quid aliud inciderit. Interea mitto celsitudini tuæ plumbeum Erasmus, ab artifice non vulgari effigiatum, nec mediocri sumtu. Mitto duos libellos, quibus respondeo Leo Anglo, quo nebulone nihil adhuc produxit orbis, nec arrogantius, nec indoctius, nec virulentius. Ipsa Anglia suum foetum exsecratur. Audio & isthic esse Predicatores, qui stolidissime deblaterant apud indoctam multitudinem, & populum ad lapides provocant: quorum improbitati nisi Principes obsistant, res tandem exibat in seditionem: praedicent sacras Litteras, & taceant de rebus hisce, quas non intelligunt. Tertius liber exciditur, is brevi veniet isthuc, nisi prius contingeret te Lovanium revivere: id enim accepi ex filio tuo, qui nuper coenavit apud nos Antwerpia: is mihi visus est non veste tantum, sed & animo candidus. Salutabis ceteros amicos, quibus nunc non vacat scribere, Sasbontum, Carolum, Mauritium, Bernardum Decanum: & si adsunt Heroes*, quibus ego debeo plurimum, Nassauwen, & Veriensis†. Bene vale. Antwerpia 17. Aprilis, Anno 1521.

Erasmus ex animo tuus.

EPISTOLA CCCXVI.

Clariss. D. Maximiliano, Domino de Hornes & de Gasbeek, Erasmus Rot. S. P.

VIR clarissime, hujus loci amoenitas, & hospitibus inaudita humanitas, me sic reficit, recreatque, ut prorsus mihi videar revixisse. Accedit Leonardi jucundissima consuetudo, qui paterno quodam animo filii tui pueritiam format & instituit. Ex oratione vero Scholastici sæpe cogito Celsitudinem tuam esse animo in me propensio: quo enim hoc magis tibi debeo, hoc minus promereor. Utinam esset in quo vicissim animum in te gratum declarare possim! Agam hic fortassis menses tres: totam enim bibliothecam huc transtuli. Interim si vel consilio vel industria mea juvare potero studia filii tui, nullus deero officio grati hominis. Indoles pueri perplacet; sed magni refert apud quos & à quibus instituitur. Precor tibi fortunam isto animo digniorem. Bene valeat tua Celsitudo cum illustrissima Domina conjugue tua. Anderlaco, postridie Eucharistiæ, sive 31. Maji, Anno 1521.

Erasmus tuus manu propria ex tempore.

† EPISTOLA CCCXVII.

Erasmus Rot. Nicolao Everardo, Hollandia Praesidi, S. P.

SI Lutherus moderatius scripsisset, etiam si libere, & plus laudis ipse tulisset sibi, & plus fructus attulisset orbi: sed aliter visum est fati. Neque quicquam magis admior, quam hominem adhuc subsistere. Gravi invidia oneravit Reuchlinum, graviore me, denique & bonas litteras, quod quidem in ipso fuit. Rursus qui illum impugnant, tam stolidè rem gerunt, ut videantur cum Luthero colludere. Si esset capitalis hostis?acobitus quibusdam & Carmelitis, non optarem illis aliam mentem, quam habent. Nuper Antwerpia Minorita quidam, attractus in conjurationem, cepit insanire apud populum: nomen homini Mattheus; Hollandus est. Jussus est à Magistratu prædicare Evangelium: in concione proxima dixit, Evangelium vos docet Pastor vester, etiam si pridie dormisset cum scorto. Has belluas alit mundus usque ad delicias, imo usque ad tyrannidem. Adversus hos non video aliud remedium, quam ut subducatur illis liberalitas; nec admittantur in

* In Gudii Epist. ex Edit. Clariss. Bormanni, pag. 380. ubi hæc epistola habetur, viciose editum, homines. † Ibid. Veriensis. ‡ Hæc etiam existat in eadem Collect. pag. 379. sed mendose quibusdam in locis: nos ex ipsius Erasmi Chirographo eam aliquanto emendatorem hic exhibemus. 1 Lococit. legitur, essent capitales hostes. 2 Ibid. pridem. 3 Ibid. pag. 380. Ad usque hoc.

Aædes bonorum virorum: adolescentes à parentibus, A. foeminae à maritis edoceantur, ut pastoribus suis confiteantur. Destituantur concionantes ab auditoribus: imo cum sic incipiunt debacchari, surgant plerique, & abeant domum. His rebus fiet, ut certe moderatius insaniant. Adfirmant hinc diploma quoddam apparatus, multo sævius quam fuerit Bulla Pontificis: nescio quid metus obstat, quo minus edatur. Quin & illud demiror, Pontificem tale negotium per tales homines agere, partim indoctos, certe impotentis arrogantiae omnes. Quid Cajetano Cardinale superbius, aut furiosius? Quid Carolo à Milticis? Quid Marino? Quid Aleandro? omnibus placet illud juvenile consilium, minimus digitus meus major est dorso patris mei, &c. Aleander plane maniacus est, vir malus & stultus. Antonius Puccius, apud Helvetios, homo mire est iracundus & impotens. Parisius duo potissimum impugnant Lutherum, 7 Quercus Normannus, seniculus virulentus, & Bedda 8 Standonchenensis, truncus verius quam homo. Res, ut audio, nunc agitur venenis: Parisius sublatis sunt aliquot, qui Lutherum manifestè defendebant. Fortassis 9 hoc in mandatis est, ut quoniam aliter vinci non possunt hostes 10 Sedis Romana, (sic enim illi vocant, qui harpyis illis non per omnia obsequuntur) veneno tollantur cum benedictione Pontificis. Hac arte valet Aleander: is me Colonia impensissime rogabat ad prandium; ego, quo magis ille instabat, hoc pertinacius excusavi. Adversus Condonationes hoc erit remedium, si nihil detur: donec dabitur melior occasio explodendi has impias cauponationes. Hæc liberius apud te effudi, vir optime. Cavebis ne hæc epistola aberret in manus multorum: nam Germani evulgant quidquid nacti fuerint. Bene vale cum tuis. Saluta M. Jacobum Mauritium ac Sasbontum. Mechlinia raptim in diversorio, cum hic forte fortuna esset oblatum, Anno 1521.

EPISTOLA CCCXVIII.

Erasmo Roterodamo, doctissimo, Urbanus Regius, Theologo Theologus, S. D.

TVVM ad nos reditum, Erasme doctissime, Germaniæ, imo Christianis omnibus gratulor: band secus enim te expectavimus ac solem quendam, qui tenebras nostra noctis sit discussurus; tenebras, inquam, internas, eoque periculosissimas: nam te renascentis Theologia auctorem primum, nostris temporibus qui non facitur, & mendax est, & ingratus. Primus tu à turbidissimis Scholasticorum lacunis ad fontem sacrarum Litterarum revocasti Theologos, idque ea modestia, ut admonitione tam salubri tamque necessaria ne inimici quidem sint offensi, prater nescio quas nocturnas abominabiles ac miserabiles potius quam odio habendas. Primus omnium ad Theologos veteres hortabaris, à quibus dein cœu rivulis ad Canonicas Scripturas fontem limpidissimum nos perduxisti, denique effecisti tantum vigiliis tuis doctissimis, ut nullum pene studiorum genus jam feliciori pede procedat quam sacrosancta Theologia. Rem sane admirabilem videmus, & litteras humaniores & Sacras sic connecti, ut simul citra tumultum condiscantur, quæ ante indoctorum machinationibus erant plusquam hostes, tuis hoc omne lucubrationibus acceptum ferimus, qui omnem movisti lapidem, ut pro inani philosophia in scholis Theologorum celestis Philosophia crucis tandem nosceretur; gaude & triumphas, Erasme, cognosci cepit, nec apud litteratos duntaxat, sed & laicos, qui persuasi sunt Paraclesi tua, ad omnes Christianos pertinere sacras Litteras.

Tom. III. P p p p ras.

4 Tunc. 5 Aleandro. 6 Fraudulentus. 7 Quercus: in Erasmi Epist. nostræ Edit. pag. 1113. C. & 1122. E. dicitur Quercus; orta proculdubio nominis varietas ex Gallico du Cbène. 8 Sic edidimus ex conjectura; nam in Chirographo, multorum manibus trito, hic rima est: Standonck videtur fuisse locus aliquis obscurus Flandriæ, vel Brabantiae: plures enim in Flandriæ potissimum partibus pagi vel villæ hujusce terminationis, uti Raemdonck, Tieldonck, Haesdonck, Lye-douck, Huesdonck, Menendonck, Desselonck, &c. ex Tabulis Flandriæ Geographicis: quæ locorum terminationes alibi non repetiuntur. 9 Hoc mandatum est. 10 Satiæ Romane.

An. ras. Nuper matronam audiui de Lege & Evangelio ex Paulo ad Rom. doctius multo differentem, quam olim magni illi Magistri nostri potuerint. Sic tu tanquam alafico universum orbem ad Christi Philosophiam excitasti: ad instaurandam Theologiam natum te nihil dubitamus; proin fato tuo obsequere, Augustinum atque Hilarium doctissima manu tua purgato, ut à veris adulterina dignoscamus, quod annis superioribus felicissime prastitisti in Hieronymo. Ecclesia Augustana, cui sesquiannum Christum predicavi, pro te orat assidue, ad quam propediem revertar. Qui has tibi reddidit, nobilis est, tui ob raras ingenii dotes studiosissimus, etsi ipse indoctus, huic, si vacat, ad me vel verbum da perferendum. Vale, Theologorum ac omnis eruditionis princeps. Ex Argona 4. Januarii, Anno 1522.

Michael Hümelbergius, conterraneus meus, te salutat milles.

EPISTOLA CCCXIX.

Erasmus Rot. Francisco Chiregato, Episcopo Interamnenfi, S.

REVERENDE Pater. Ex oratione, quæ formis excusa venit ad nos, agnovi Chiregatum meum, adhuc enim veteris amicitiae vocabulis utor, & exilii gaudio, quod tibi contigerit dignitas, pro tuis virtutibus. Opinor autem eandem esse, quam Pius secundus dedit olim Joanni Campano. Locum ipse celebrat epistola quadam, cui nomen Interamni, quod annem opinor civitas dirimat. Gratulor autem & istam legationem obtigisse, plausibilem in primis ac favorabilem. Utinam impetres quod agis, & qui Orator istuc venisti, redeas exorator! Scripsissem copiosius, sed & ego eram occupatissimus, & verebar ne tu jam isthinc abieris, priusquam hæ litteræ perferantur. Non sum immemor studii in me tui: utinam aliqua ex parte rependere queam officium! Est istic candidissimus vir Bilibaldus senator, gaudebis hominem cognovisse. Bene vale. Basilea 8. Januarii, Anno 1522.

EPISTOLA CCCXX.

Ex litteris Jacobi Ziegleri, Landavi Bavari, ad Erasmus.

* **A**PVD Cyprianum desideras Pontium Diaconum: is in potestate est vel Episcopi, vel Collegii Vratislavienfis apud Opera Cypriani perinsigni codice; scribet in Canonico ejus Ecclesia Stanislao Sauro, erudito homini, si is adhuc vivit, vel potius, certiusque, Collegio, quoniam illud intermori non potest. Codicem ego vidi concredidit in tempus Simoni Sunfeldo Doctori medicina, homini Hebræa, Græca & Latina lingua docto, & cui est ad Capnionem nostrum antiqua familiaritas. Habes, Erasme, indicia, quibus codex indagetur, dignus, qui omni diligentia perquiratur. Siquidem Pontius in hoc argumento magnos auctores Cornelium, Athanasium aut Hieronymum assequutus est. Plinianæ Historia ad Vesuvium passionem, si tu hoc verbum admittis, numeris omnibus expressit. Malusque genius illi meritum rependat, qui Martyris & historia dignitatem ad sordes abiecit, quibus ipse inquinatus erat impurus deflorator. Quod scelus Gallo impuso. Hac enim gens inepta quadam ingeniorum ad veteres contentione per omne eruditionis genus idoneos auctores una conspiratione vel funditus sustulit, vel indocte defloravit, vel illorum titulis scelerate abusa indoctas fabulas & Hiberis nanis nugaciores nostro tempore obrulit. In illo legitimo exemplari est locus: stetit ad lineam: ille, toties dico, deflorator reposuit: stetit in lineis, & profecto non alio loco justius dabitur errori venia: postquam enim superioribus Cyprianum exsumam legerat, rei consequentia fere inevitabat, ut eum in lineis produceret. Verum hoc tenuis, cum prior lectio suum & germanicum pondus servet, quemadmodum inter fontes allegatus Martyr supplicium ordine evocatus excepit. Hoc admonere libuit, ut loco censuram pro tuo

A **judicio adhibeas**... Descripsi olim Ratisponæ in Bibliotheca ad Emmeranum Commentaria Divi Hieronymi in Epistolam ad Galatas. Memini adhuc multa illic inter initia legi, quæ in vulgatis libris desunt. Etiam in Commentariis in Matthæum desidero aliquid, quod patet, me illic legisse; credibile est, eam lectionis copiam vicissim & inopiam pluribus locis deprehendi. Oro hic humanitatem tuam, ut mittas illic hominem idoneum, qui totum Hieronymum ad illa exemplaria conferat, si non alium fructum, quod nunquam credam, certe istum maximum capies, Emendationem tuam ad veneranda vetustatis codices & per Imperatorem quempiam ex Italiae in corrupta aliqua bibliotheca illuc translatos expendisse. In Roro, Monasterio Canoniorum Regularium celeberrimo Bavarie inferioris, codex est non magnus, nec antiquus, in quo sunt Divi Hieronymi titulo Tornæ in singulos Evangelistas expositiones, breves & non quæ doceant, sed admoneant lectorem, comparata aliunde intelligentia. Aliud tibi de opere ferre judicium ex veteri memoria non possum. Denso autem & arguto * esse oportet, si Auctorem inscriptione non mentiantur. Fueris ita diligens, institutere rationem, ut hujus operis periculum præsentis facias, si qua fortuna reddas Hieronymum auctorem, &c. &c. Roma 16. Febr. 1522.

EPISTOLA CCCXXI.

C **Eximio Theologo, Hermanno Lathmatio, Goudano, in familia Caesaris, Erasmus Rot. S. P.**

* **H**ILARIVM jam dicaram tuo Macenati, priusquam tuæ litteræ huc vocarunt. Primum destinaram Regi Galliarum, sed dehortantibus licet adiecis verti consilium, ob hos verum † tumultus omnibus bonis studiis inimicissimos, quorum ego nullum video finem, nisi si quis exoritur deus, id est, pacificus Deus. Proinde magis tibi gratularer aulam, si tempora essent tranquilliora: tui vero candoris est quod mihi gratias agis, imo tu te ipsum ornas tuis eximii istis virtutibus: quibus (uti confido) vicissim ornabis & Christum, cui debentur omnia. Videris enim mihi multis nominibus felicissimus, si quod superest prudenti consilio modereris: quod tu scio nullo monitore facturus es. Utinam nos aliquid possemus in ornando te! certe nullam prætermitemus occasionem. De legatione Britannica puto his turbulentissimis temporibus nihil futurum, si quid tamen acciderit, faciam omnes amicos communes ‡.

E **Romanus** Pontifex prolixo diplomate plenoque benevolentie testatus est animum erga me suum, quod ipse maxima ex parte ore proprio, ut testatur litteris suis Barbirius. Offert & Decanatum satis honorificum. Proximis ad illum litteris honorificam tui mentionem feci. Non opus est tibi consilio meo. Omnino paranda est fortuna & auctoritas, quæ hominem vindicet à contemptu. Ut nunc sunt tempora, scripsimus epistolam jocosam de utendo Aula, sed quæ te ducat; ea est in libello De conscribendis epistolis. Scio te curaturum ut ubique te sobrium serves in conviviiis: ea res multum tibi conciliabit auctoritatis, affectus gloriæ, etiam si quo pacto titillet animum, summopere diffimulandus est, in cultu pariter & in oratione: Aula nasum habet. In disputationibus cavendum ne quando scholastico more incalescas, nec semper, nec cum omnibus, nec quavis de re decertandum, ita pluris fies, & minus habebis negotii. Colendi sunt, sed hi potissimum qui plurimum valent, oportet tamen omnibus esse comem: non abjecte tamen, sed sic ut memineris Theologicæ dignitatis absque supercilio. Commendat & sanctimonie species. De rebus aulicis non oportet liberius loqui, nec statim prodere quid sentias, & si quid consulas, sit æquum minimeque noxium: quod si cogaris accedere parti, semper in latus felicius inflectito. De negotio Lutherano quam minimum te admisceas si licebit, & si quid agis, semper memineris æquitatis. Linguis & bonis litteris oportet fortiter pa-

* Aliquid desideratur, † Lege, rerum, ‡ Forte, certiores. tro-

Am. trocinari: nam *Franciscus Hulst* & *Egmondanus* magis
1522. has persequuntur quam *Lutherum*. Ea res conciliabit
tibi animos plurimorum, sed praecipue juventutis ubi-
que subolescentis. Hæc tempestas ne potest quidem
durare diu. Bene vale. Hæc tuo jussu liberius scripta
vel in ignem conjice; nullum enim exemplar apud
me manet. *Basilea* 21. Februarii, Anno 1522.

Erasmus ex animo tuus.

Incertus eram de majoribus Archiepiscopi, alioqui
pluribus in præfatione, dubitabam an Pater fuisset Can-
cellarius, an Avus: ne nomen quidem quisquam docere
poterat. Rursum vale.

EPISTOLA CCCXXII.

Leonardus, Dei gratia, Abbas Monasterii Montis San-
cti Georgii in valle Einr, Erasmo Rot. S. P. D.

* **N**E mireris, Erasme doctissime, quod ignotus ad
te scribam. Ignotus ego tibi, tu mihi jam olim
notissimus es, & quotidie cum diviniore parte tui confa-
bulor: sunt enim & inter Abbates nonnulli & inter Mo-
nachos quamplurimi, tui studiosi. Ceterum nos te colimus
praecipue, qui a complurium Abbatum & Monachorum
superstitione simul & odio studiorum rectorum sumus per-
quam alieni, tibi tuique similibus quam deditissimi. Nec
aliud in cucullo agimus, quam ut boni Christiani simus,
utque a nullo hominum genere honesto nos discretos ar-
bitremur. Sed qua causa mihi tamen ad te scribendi?
Chilianum hunc nostrum, tuum veterem discipulum,
videndi tui cupidum, Basileam mitto, bonis litteris ope-
ram daturum, huic eidem, quas, optime Erasme, pro
tua in omnes homines excellenti ingenio praeditos benevolen-
tia perpetua, fautor bonus, commendatorque adsis. Idque
me jam duobus verbis sic a me petere existimes, ut pete-
re contentione majore haudquaquam possim. Est mihi te-
nue Monasterium, quod cum Antecessorum meorum ne-
gligentia pene eversum esset, mihi creditum est instau-
randum: eoque factum, ut huic fratri meo pecuniam in
sumis necessarios suppeditare minus potuerim. Huic tu
ad omnes res uno verbulo commodare multum valebis,
ut pariter & sumtu minore isthic agat, & in consequen-
do, ut vocant, gradu quopiam, constituta antiquius tem-
pora anteveniat. Quem morem in quibusdam gymnasiis
adhuc servari audio, ne cui ante impletum tempus sta-
tum titulus contingat. Has litteras, amanuensis nostri
Germanicis characteribus scriptas, oro, boni consulas.
Vale. Ex Monasterio nostro 7. Maji, Anno 1522.

EPISTOLA CCCXXIII.

Fabritius Capito Erasmo, tanquam parenti colen-
do, S. D.

* **S**TUNICAE libellus Lutheranis plausibilis est. Ti-
tulus est: Erasmi Roterodami blasphemiae & im-
pietates per Jacobum, &c. Versa pagella continet glo-
riosam Stunicæ Epistolam, qua testatur, se ostensurum,
quam sit Erasmus Lutheranorum signifer ac princeps. Po-
stea ex Annotationibus Novi Testamenti, Scholiis in Hie-
ronymum, & reliquis libris tuis, pleraque facientia ad
vulgi palatum atque omnium cupientium res in melius no-
vatas. Suum cuique argumento eulogium praescripsit, in
hunc modum: De horis Canonicis: De primatu Apo-
stoli Petri supra ceteros Apostolos: De humanis con-
stitutionibus: De articulis Parisiensibus, & id genus.
Subjicit mox tua verba, Quæ neque inimici paulo cor-
diores ægre ferre possunt: tanta est eloquentiæ dul-
cedo, virtus judicii & cautio in omnibus. Gratulor tibi
tam commodum inimicum, cujus industria, dum cupit
laceßere, optimo cuique te comprobat, hoc est, qui sis,
velut in tabellam depingit, quatenus oculi concipiunt me-
diocres Lutheranos, hostes minime contemnendos, sen-
sisses propediem, ob editas epistolas & librum Regis An-
gliae, non admodum, ut affirmant, à tua phrasi & stylo
dissidentem. Stunica imprudens illos complacavit, uni-
co libello, qualem aliquando amicus aliquis ex tuis con-

A **S**arcinare coactus fuisset. Gaudio equidem, cui nihil acer-
bins, quam videre Erasmus atris libellis & supervictu-
ris proscindi: felicibus enim ingenii abundant, respicien-
tibus genium posteritatis, & materia favorabili, si te-
cum in hac arena congregientur, prestabunt, nedum nu-
mero erunt superiores. Seculum instat hoc multo felicius,
quod animum sibi constantem atque ingenium, litteris
instructum, juxta ponet, non tam Musarum sacris quam
excolendo Christo navabit operam, ita se omnia proferunt,
quantum ex re praesente conjicio. Quare oramus, quicum-
que tibi studemus, otio atque quieti consulas, fugiendo
hanc tragædiam, non magnatibus contra animi senten-
tiam connivendo, neque etiam orientibus post te, imo
ex tua messe subnata segeti, insultando. Alia tibi ratio
scribendi fortassis non fuit, modus, ut fert pectoris boni-
tas ac styli, longe alius est. Una igitur via, iisdem ar-
gumentis eandem causam in alio improbabis, propterea
quod inconsultius majoreque periculo egerit, posthabita
sui securitate. Factant hic libellum Erasmi adversum
Lutherum, nondum vidi, neque credo, id te ausum,
quod in me reprehenderes. Consulit Princeps meus, ne ad
Stunicam respondeas; idem ego te cohortor. Utram in
partem deflexeris, alterius erit odium sustinendum. Sunt,
qui malunt, ad meliorem quam feliciorum partem decli-
nare, quod hac fluctuet, dubiaque sit animo, illa autem
suis nixa radicibus, fundata in petram Christum, se-
ipsam in dies viribus superet, tametsi liberum & immu-
nem esse & extra teli jactum tutius est, siquidem nos po-
tius quam Reip. salutem inspicimus. Hac boni consules,
nam sunt simplices animi, te impendio observantis,
qua extorserunt gravissima bonorum de te censura. Pra-
terea praesentissima seculi immutatio, quantum ad religio-
nem attinet, aut erit Orbis noster Christianus, aut to-
tam Christi imaginem explodet, non est tertium. Vale
in Domino, & Christum, & publicam pacem, prout
facis, ama, mi Erasme. Norimberga 5. Junii, An-
no 1522.

Fabritius Capito tuus ex animo.

EPISTOLA CCCXXIV.

Absolutissimo Theologo, Hermanno Latbmatio, Gon-
dano, apud Archiepiscopum Panormitanum,
Erasmus Rot. S. P.

* **L**INGVAE hominum nobis in manu non sunt, ut An.
1523. Quæ recta sunt sequamur in manu est. Egmonda-
no Pontifex jussit imponi silentium, atque utinam ex-
armaret hominem palam furiosum! Gratulor tuæ for-
tunæ, non deerunt dignitates & opes, tu animum
tibi para magnis rebus parem, sincerum, rectum at-
que omnia postponentem gloriæ Christi. Munera ne
capta sordida quemadmodum *Delphius*, sæpe recusa
sed civiliter; est enim aliquid recusare bene: ea res
pariet tibi plus & lucri & honestæ famæ. A magnis ac-
cipere magna nihil omnino nocuerit. Animus captan-
dus est. R. D. Archiepiscopus mihi abunde satisfacit,
quod Opus probat, nihil enim aliud captabamus, quam
ipsius favorem. Dominum *Fredericum* Archidiaconum
etiam Romæ novi, cujus animo non ero ingratus. Pro-
fectus est *Bisontium* in Augusto * *Hungaria* vini causa,
in quo mihi spes vitæ. Jam tædium me cepit seditiosæ
Germania. Tu ne verere in negotio *Lutherano* sequi æ-
quitatem, & aliorum iniquitate oppressos liberare bo-
nos. Vult hoc ipse Pontifex, ut intelliges ex certis ejus
litteris. Bene vale, mi *Hermanno*, & me vere tuum
esse judica. *Basilea* 17. Aprilis, Anno 1523.

Erasmus ex tempore.

EPISTOLA CCCXXV.

Doctissimo viro, D. Doctori Botzemo Abstemio, pa-
trono communi studiorum, Thomas Lupserus S. P.

Constantiam.

* **R**EVERENDE Botzeme, vir omnium, quos ha-
stenu in hac vita reperi, humanissime, usus sum
Tom. III. Pp p p p 2 Jean-

* Ita editum à rever. ab Ameloveen in suis Amœnit. Theol. Phi-
log. pag. 65. sed perperam: quid enim *Hungaria* cum *Bisontio*? lege
meo periculo, *Burgundia*.

An. Joanne tuo ad Ænipontem usque, qui morum suavitatem facile mihi probavit, te illi aliquando fuisse Dominum.

Dn. Hier. Balding ex tua commendatione non alium se mihi præsistit, quam tu ex Erasmi; statim designavi publicum urbis nuntium, qui sine meo sumtu dux esset itineris. His meritis quam arte me teneas devinctum, tunc demum scies, cum venerit occasio, qua vel opera, vel diligentia, vel facultatibus possim aut tibi aut tuis commodare. Est, quod cupio significari Domino Erasmo; mihi hoc tempore minime vacat, tu pro tua in Erasmus observantia non gravaberis id quam primum facere. Nudius tertius primum delatum est ad Ferdinandum Opus Paraphraseos in Joannem, sine Epistola, sine ulla commendatione; Princeps tamen benignissime suscepit, & dedit Hieronymo tuo munere, is pollicens est mihi, curaturum se, ut ornate concinnatum volumen reddatur Principi. Nisi agnovissem Erasmi manum, non credidissem ab Erasmo missum: nec potest fieri, quin hac parte nuntius, quisquis is fuerit, si non perfidia aut invidia, certe negligentia plurimum peccarit. Cum nunc tandem sit oblatum Opus, quod ideo (ni fallor) ita, ut erat, incontinuum misit Erasmus, ut Princeps primus omnium nova ejus factura frueretur. Joanni tuo pro sua erga me fide & diligentia gratias ages. Ego ea laboro rerum inopia, ut prater viaticum nihil habeam, quod donem. Bene vale. Æniponte è lecto 27. Aprilis, Anno 1523.

Tui observantissimus Tho. Lupsetus.

EPISTOLA CCCXXVI.

Reverendo Domino Erasmo, Amico charissimo,
Polydorus Vergilius S. D. P.

Basileam.

* **M**I Erasme, salve. Nudius tertius noster Zacharias salutem mihi tuis verbis nuntiavit, significavitque te meorum libellorum fama profuisse, ac de me postremo quaesivit, an illud scissem. Ego ad ea respondi, me certum habere studium erga me tuum, & id esse, ut perinde tu mei, ut ipse tui & amantissimus & studiosissimus sum. Postea heri ille duxit ad me puerum tuum, a quo particulatim intellexi, quonam pacto tecum ageretur, id quod summa mihi fuit voluptati: nam quod vivis, quod vales, illud maxime ex Republica nostra litteraria est, cum perspicuum sit, naturam te omnium annis ad eam locupletandam peperisse. Quod tua in me officia continenter confers, ago gratias, ita respondes amari, ita ius necessitudinis, qua jam pridem mihi tecum intercessit, naviter servas. Ego itidem facio, qui tua maxima laudis haudquaquam detractor exsisto, id quod testatur Epistola nostra ad nostrum Cuthbertum Londinensem Episcopum, cui nuper duas sacrorum Adagiorum centurias dedicavi. Scripsi item, postquam hinc proxime discessisti, ad te litteras, easque nostro Moro dedi, sed quia nihil responsum est, postea mihi eatenus tacendum putavi, quoad usu veniret, ut nesciam una essemus, quod tandem aliquando fiet. Interim si tibi usui esse possum, utere Polydoro tuo, qui te etiam pecunia juvare cupit, cuius rei cum posthac periculum feceris, spes non fallat, uti de puero tuo scire poteris. Vale. Londino 3. Junii, Anno 1523.

Saluta, queso, meis verbis Joh. Occolampadium, si istic agat, & nostrum Beatum Rhenanum.

EPISTOLA CCCXXVII.

Bilibaldo suo Erasmus S. D.

An. * **A**RBITROR omnes epistolas tuas mihi bona fide redditas, quarum nulla mihi non fuit jucundissima. De meis dubito: nam de prima imagine ænea mihi reddita, scio me bis scripsisse. Et nunc has accepi, quas promiseras litteris per civem quendam scriptis, una cum epistola, qua significas, quid post abitum Principum sit isthic gestum. Ferdinandus fuit Brisaci & Friburgi. Faber studiose me ad Principis colloquium evocavit: id mea magnopere interesse. E-

go sedulo excusavi. Cupiunt conflantem invidiam mecum dividere. Ubi videro, partem utramque se præbere ad concordiam, non deero meo officio. Scripsit ad me Lutherus; sed suo more, pollicens, se ignosciturum imbecillitati meæ, si modo ne ex professo scribam adversus illius dogmata. Illi respondi, sed paucissimis, ac meo more civiliter. Non vacabat pluribus; nam aderat eodem tempore Hierosolani Baro, Regis Polonia Orator, homo candidus, & nostri amantissimus; sed Luthero vehementer infensus, quemadmodum & Rex ipse. Melanchthon invisit patriam suam, me, ut ajunt, invisurus, ni metuisset me gravare invidia. Misit ad me Joachimum quendam, quem unite diligit, & scripsit de me ad Pellicanum amantissime.

Scis, opinor, Petrum Mosellanum vita defunctum. Hedio noster perultimo Maji duxit uxorem Argemorat, bene dotatam. Ego & Cardinali, & Pontifici, atque etiam Fabro scripsi, ne rem tractarent sævitia, neve odio malorum læderent bonos. Et promiserunt, se facturos. Miscent se huic negotio quidam, qui nihil aliud videntur affectare, quam tumultum ac seditionem. Magistratus hic incipit minus favere Lutheranis. Hæc ægre scripsi, mi Bilibalde, misere gravidus calculo; quo jam menses aliquot carueram, posteaquam desieram vesci pyris assis, sed, ut hic sunt, sylvestribus. Quidam putant, fusionem felicius eventuram, si Cyprio æri misceatur stannum, ex quali materia funduntur campanæ. Est & aliud remedium, si caput Termini vertatur ad latus: nunc utrinque respondens densitas facit, ut vultus minus feliciter reddatur. Est insuper & ars contrahendi imaginem: sed longum id est, & laboriosum: si excipiat argilla incluso circulo æreo, deinde siccescat, idque fiat sæpius, tandem ex argilla excipiat plumbea. Id commodius fieret, si haberetis fontem. Is est in plumbo, sed apud artificem: quanquam is pollicitus est, se mihi illum redditurum: nam habuit ex me supra triginta florenos operæ suæ pretium. Tantum idem habuit pro pictura. Et rursus nuper misi in Angliam Erasmus bis pictum ab artifice satis eleganti. Is me detulit pictum in Galliam. Rex me denuo vocat. Paratum est amplum Sacerdotium. Hic ob vinum subinde perichitor. Si qua pax affulserit, fortassis eo me conferam. In Aprili contuleram me Bisontium. Magistratus simul & Canonici obtulerunt ampliter. Egi gratias & respondi, mihi satis esse ad simplicem victum: me male meo otio & illo libero favore uti, quam pacta munificentia. Exspecto propediem famulum meum ex Anglia & Brabantia; tum statuetur aliquid. Id quicquid erit, tu non ignorabis. Utinam meus calculus conjugatus tuæ podagræ simul exsulerent apud Indos. Experior, quod scribis, omnes fere litteras aut intercipi, aut resignari. Scripsi pridem Duci Georgio, ab ipso provocatus: quum non responderet, idem argumentum per alium misi; nec responsum est. Rursum nuper scripsi aliis de rebus; eas suspicor suppressas, quam ibi nihil erat quod ad Lutherum pertineret. Bene vale. Basilea 3. Junii, Anno 1524. Has non relegi, ignoscas.

EPISTOLA CCCXXVIII.

Ornatissimo Domino D. Joanni Vlatteno, Præposito
& Consiliario, Erasmus Rot. S. D.

* **P**LVRIMIS quidem officiis, sed præcipue tuo candidissimo animo, plane tuum feceras, & perinde quasi parum fuisset adstrictus tibi, mittis numismata, quo genere cum mediocriter sane delecter, tamen mihi pretiosissimum, simulque dulcissimum animi tui pignus apud me servabuntur. Amo te, mi Vlatte-ne, plurimum, qui in coercendis apris illis fortem virum præstiteris: macte animi istius, perge tui similis esse. Lovanii plane triumphant bonæ litteræ, Camelo

illi

* Intelligit Nicolaum Egmondanum Carmelitam, de quo passim Erasmus in Epistolis, † Pron. me videtur excidisse.

An. illi adempta est omnis potestas & per Caesarem, & per Pontificem: *Hulstus*, illius Collega, sic gravabatur criminibus, ut ni Cardinalis *Leodiensis* & Princeps a *Bergis* illum sublevassent, capite poenas daturus fuerit. Ceteri itaque Theologi mitescunt. *Clemens* septimus misit ad me Diploma honorificum, una cum ducentis florenis, ob dicatam ipsi *Paraphrasin* †: in posterum pollicetur magnifice. *Livinus* meus rediit ex *Anglia*, rebus feliciter gestis, nisi quod Caesaris pensio periit, nisi redeam in *Brabantiam*: Rex ipse scripsit ad me, simulque Cardinalis, quod non minus magnificum esse scio. Audio Cardinalem *Leodiensem* mihi parum esse propitium, & sane a Theologis stare, qui ne nomen quidem illorum audire quondam poterat. Istam & fortunae & dignitatis accessionem tibi vehementer gratular, quam utramque faustam & felicem esse velit Dominus *Jesus*. *Basilea* 21. Julii, Anno 1524.

Erasmus Rat. suapte manu sic ex tempore.

Si isthic agit *Beatus Arnoldus*, *Slesstadiensis*, Caesaris Secretarius, velim tibi notum esse: nihil enim unquam vidi eo viro sincerius: dices illi, quae miserat *Slesstadium* omnia mihi bona fide fuisse reddita, ne sit sollicitus. Rursum vale.

EPISTOLA CCCXXIX.

Petrus Curtius Brugensis Erasmo.

An. 1525. * . . . Quod autem quoque doctos hic tua Lucubrationes reddiderint, malo ab aliis, quam a me, intelligas: vel hinc licet facere conjecturam, quod ante menses aliquot pra invidia rumpentibus omnis bona litteratura oforibus, nullum non moverunt lapidem Theologi, ut publico Senatus-Consulto tui libri e scholis artium eliminarentur, atque in eam sententiam iam propulerant veteranos pene omnes. Verum quotquot recte de Erasmi erga litteras fenserunt meritis, fenserunt autem sic plurimi, nunquam id videbantur passuri, quare capto destitire desperantes; ea autem faba in nos potissimum eadebatur. Nam in aliis pedagogis nihil quicquam praelegebatur Erasmicum, praeter libellum illum de otio partibus. Tentarunt postea & aliis viis, e nostrorum auditorum manibus extorquere Colloquia, Enchiridium, aliosque aliquot e tuis facibus, partim in publicis concionibus, partim in secretis, quas audiunt, confessionibus: sed quo magis laborant, eo minus succedat, & quod ajunt, contra fluminis tractum nituntur. Deus Opt. Max. te diu nobis omnibusque studiosis servet incolumem, nec incolumem tantum, sed & fecundum, ut tuis partibus reddamur in dies & locupletiores & meliores. Vale. *Lovanio* ex *Lilio* 21. Januarii, Anno a Christiano Natali 1525.

Tibi toto pectore deditissimus,

Petrus Curtius Brugensis.

EPISTOLA CCCXXX.

Ornatissimo D. Joanni Vlateno Scholario Erasmo Roterodamo S. P. D.

* **D**EVS quispiam nobis amicus effecit, ut incideret in *Livinum* meum, per quem tuas acciperem litteras longe gratissimas, ut tu plus satis es candidus, etiam in famulum amici non admodum frugi effundis affectum quo me prosequeris, dumque te ipsum spolians pallio, illum vestis, plusquam *Martinum* nobis retulisti, qui sibi servavit pallii dimidium, ac minorem, ut arbitror, partem. De studiis sic habet ut scribis, sed nulla aula majores habet *Alidas* quam nostra; de Cardinali quid scripserim non satis memini, suspicor tamen, ille etiam quum amicus esset, praeter verba nihil contulit; *Alexander*, nunc Episcopus *Brunsvicensis*, tamen si dissimulat, uritur fama mea, quam ego libens abjicerem: is habet fratrem apud Cardinalem ipso nocentiorum; nam *Alexandri* affectus erumpunt, *Baptista* potest omnia dissimulare: quim & Decanus *Lovanienfis* ferocit in me, non dubito quin fretus animo

† In Acta Apostolorum.

A Cardinalis, quem jactat alium nunc esse in the quam solet: sed haec leviter me movent; est hic satis uni *Burgundioni*: sed exstiterunt alia, quae pene cogunt ut hinc abeam, at interim valetudo non finit, adeo periclitor calculo. Occinis veterem cantilenam de elogio, imo declaraturus sum hoc quod feci nihil esse, si detur vivere. Ab *Hereshbachio* accepi litteras plane *Hereshbachianas*, nunc non vacat respondere, fortassis hoc vere vos revisam: interim bene vale. *Basilea* 11. Februarii, Anno 1525.

Erasmus Roterod. tuus.

EPISTOLA CCCXXXI.

Caspar Ursinus Velius Erasmo Rot. S. D.

B * **C**VM scriberes, te ex Landavi litteris primum certiorum factum de meo parum felici reditu in Germaniam, intellexi meas, quas priusquam Roma abirem, ad te dedi, interceptas esse. Omnes putant, me Regem factum, cum vix unquam in vita tui nequa fuerim conjunctior. Promissiones verbis magnifice, rerum vacua, sed praecipue pestilentia metus me Roma avellerunt, & ex ipsa Italia huc retraxerunt. Nihil vere faustum ac felix potest esse in hoc labore molestissimo docendi. Tu ex *Musico* Restarius tibi videre factus, ego mihi certe ex *Citharædo* *Aulædo*; ac noli, quæso, theatrum appellare elegans, quod est sordidum pistrinum. Jam vero neque tanta sum eruditione praeclatus, neque tam acri ingenio, ut succurrere quædam occidentibus litteris adversus praesertim violentissimos Evangelistas, qui sibi Spiritum caelestem totum sic vendicant, ut nos pro exanimis habeamur. Non satis aequis animis amicorum iudicio, neque non meo, usus sum hactenus, quorundam magnorum hominum, quibus cum clerikus magis quam cum urbis convenit, & offendebar, ut apertius loquar, ac meo more strepitum *Hæresio* evocet. quomobrem hinc demigrare statui. . . . Oratorem *Ciceronis* publice non mihi in frequentia Auditoria ipse infans, quod ridere possis, exponit; privatim *Homeri* *Iliada*, *Græcum* poema homo barbarus. Bene vale. *Vienna* 12. Martii, Anno 1525.

EPISTOLA CCCXXXII.

JHS.

Erasmo Roterodamo Natalis Bedda S.

E * **M**ULTA de scriptis tuis, amantissime in Christo frater & ordine compresbyter, a viris doctis referri & varie annis superioribus audiens, legere & ego nannulla tandem per alium statim & effeci, propter quæ (fateor) anima tua non parum timui, quam ex Operibus tam praeclavis naturæ dotibus cernobam esse donatam, & proinde crebro in gravi concessu me dixisse memini: *Erasmus* divinum habet ingenium & raram ad enuncian- dum, quæ vult, peritiam, quam rarissimam vero sermonis elegantiam. Comperi siquidem sua studia in compluribus, (quantum sub Dei timore conficere licebat) male solida ex origine, & aliis quibusdam providentia Dei, (ut existimo) minus publicis Scripturibus sequi dogmata, relictis firmis & per Ecclesiam Catholicam probatis Doctoribus, quorum sententias, quod adhuc explanationibus pro concordia & intelligentia faciliore opus haberent, *Gratianus*, *Lombardus* & nostri, quos Scholasticos vocamus, (& qui revera Ecclesia senescentis necessarii erant. atati) digesserunt: nec id existimare casu factum quis debet, quod novo & humiliori stylo fuerint usi, quasi hoc tempore tribuens Dei Sanctus Spiritus, qui non univariam pro quolibet tempore suam dirigit Ecclesiam, ita factum voluit. Dolui itaque pro te super his, frater: si enim a placitis *Ambrosii*, *Hieronymi*, *Augustini*, *Gregorii* & subsequentium sanctorum Doctorum, quos (certo tene) incanasse sunt secuti *Guilielmus* *Aurifiodorensis*, *Halensis*, *Thomas*, *Bonaventura* & ceteri probati hujus Scholæ Magistri in illis, quæ proximo divinum jus attingunt; nec obstat in quibusdam nondum re-

Pp p p p 3

foli

* Legendum videtur, fmm. . . . Referre, Origem.

An. solutis & nequaquam (ut citra formidinem etiam nunc
 1525. cognoscantur) necessariis diffideant, tunc non dissensisset in-
 tellectus, mirum omnibus stylis placuisset. Quando au-
 tem, ut dicitur, jacta est alea, nesciatque vox missa
 reverti, per immensam Dei bonitatem te, frater, pre-
 cor, pauperis Beddæ consilium eo accipe spiritu, quo po-
 steaquam ita, ut ad me prior scriberes, permisit Domi-
 nus, tibi spero rescribere, eo quidem anima tua (cujus to-
 to corde salutem cupio) quod sentio, liberius dicam, quo
 testaris, te velle per omnem modum informari & de li-
 bris tuis tolli, quicquid inest vel erroris vel offendiculi,
 adesseque semper tibi libros edituro Beddam, &c. In
 Domino enim confido, ere tua factum esse, ut quum † ur-
 gente supremo Senatu in Paraphrasi Evangelii Lucæ si-
 gnaveram (quod me moverent hac levius, illa magis) ad
 te me incio fuere transmissa. Igitur audias, Domine
 frater, quæso, & Deo te mecum humilia. Primum non
 vacat periculi suspitione, quod continue aliorum ut poeta
 incumbis utilitati, novos sine intermissione libros scriben-
 do, Ecclesia non necessarios. Vix certe (ut conjecturo ti-
 bi) cedis per tui spiritus recollectionem temet edocere,
 hoc est, internis meditationibus seculi hujus vanitatem
 appendere, & futuri jocundam delibare stabilitatem; at-
 tendendum quippe est, quod docet Apostolus, inquit: Si
 linguis hominum loquar, &c. Et, Si habuero omnem
 scientiam, &c. Et, Qui alios doces, teipsum non do-
 ces. Dominus vero docturos docens, Qui, inquit, sol-
 verit unum de mandatis istis minimis & docuerit sic
 homines, &c. Scripsit proinde beatus Augustinus ad Dul-
 citium, mihi parte operum 8. dicens: Ego quod confitendum
 est charitati tua, plus amo discere, quam docere: nam hoc
 admonemur etiam dicente Apostolo Jacobo: Sit autem
 omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad
 loquendum: ut ergo discamus, invitare nos debet su-
 avitas veritatis, ut autem doceamus, cogere necessitas
 charitatis, ubi potius orandum est, ut transeat ista ne-
 cessitas, qua hominem docet aliquid homo: hoc est, quo-
 rum sensum non semel repetit. Consulo hanc ob rem, a
 novorum quiescas librorum editione, ut te tibi reddere
 valeas, & Dei iudiciis, qua & tibi & mihi propter a-
 tatem proxime instant, prapares, sat superque de mundi
 gloria es affectus, postremam aterna repones, si me au-
 dies, atatem. Non prius enim inoffensa Theologia disse-
 res, quam multa fueris dedoctus, & ante Domini oculo-
 rum humiliaveris animam tuam, de tuo diffusus sensu. It
 autem, qui secus tibi moluntur suadere, viderint, cu-
 jus aguntur spiritum, verbi Esaiæ memores: Erunt, in-
 quit, qui beatificantur præcipitati, & rursus: Popu-
 le meus, qui te beatum dicunt, &c. Dein anima tua
 & Ecclesia, nisi me fallit humanum aliquid, non mo-
 dicum tribueris, si tam multorum & variorum scripto-
 rum tuorum a prioribus exorsus examen, instar patris
 tui beati Augustini, exactius tecum pertraheres, &
 qua aut fidei aut moribus minus consentanea doctrina ex-
 perientia inveneris, plane rejiceres & damnares. Ad
 quod ut animi fortitudinem tibi compares exsequendum,
 lege, posco, ejusdem patris tui Augustini epistolam ad
 Marcellinum, qua est ordine septima †: nec est me iudice
 & amice monente, ut fidas, quod viri cum sapientia, tum
 virtute præstantes in universum Opera tua (ut scribis)
 probaverunt, & quod plus multo videtur diplomatibus
 summorum Pontificum. Non enim ignoras, aliud esse
 amici scripta legere ad aliquem etiam honestum finem,
 aliud peritum, ut iudicem, examinando accuratius,
 qua legit, perpendere. Non enim, teste Hieronymo,
 aequè inimici audiunt ut amici, qui inimicus est, nodum
 in scopo * querit, amicus quoque prava recta iudicat; quod
 vel te Doctore liquet, dicis nempe ex opere sanctorum vi-
 rorum, qui scilicet tuas legerunt Annotationes, calculis
 approbato, multa sustulisse, correxisse, multa, plura-
 que reddidisse mitiora. Dico itaque zelo, quo ad tuam
 salutem concitor, differuisse te plurima perniciose & in
 grave populi Christiani scandalum, utpote de Cleri cæ-
 libatu, votorum Monachorum, de jejuniis & interdicto
 escæ carniū, de festivorum dierum observantia, de con-
 † Repone, quæ. † In Edit. Benedictin. c. 6. xliii. * Lege, serpo.

A filiis Evangelicis, de Scripturis sanctis in vulgare trans-
 ferendis, de legibus humanis & horis canonicis, de fide-
 1525. lium divortio, de symbolis Ecclesie, aliisque similibus, non
 paucis. Unde tibi vehementer timeo, & præsertim, quia
 cum viri quidem non indocti, neque stupidi aut elingues,
 complura tuorum redarguerint assertorum, ut Leus &
 Stunica, & non est simile vero, quod ubique gratis sint
 locuti, verum in multis, vel non capio, juste & ad rem.
 Nusquam tamen, quod viderim, fateris, te dormitasse,
 aut non assequutum, quod oportebat, quod quam sit de culpa
 suspectum, sacra non silent Litteræ. Itidem & de illis ar-
 ticultis, propter quos hac jam prævenit causa scribendi, di-
 plicet mihi, frater amantissime, eos, qui tecum agunt,
 me quoque, si quando accidit, te etiam & quolibet in
 B rebus maxime sacris asperius scribere, arroganter, ani-
 mo suspecto aut convitiis, qua ad rem non faciunt, ve-
 rum potius inficiunt, quod alioquin gratis saperet, quum
 tamen, qui sic disceptant, veritatis defensionem sibi pure
 (ut opinantur) statuant, & falsitatis odio sese moveri pu-
 tant, in oculis Domini forsitan, quod præter modestiam ir-
 ruunt, facile veniam habebit: quod autem poscis, ut
 quod in Lucæ Paraphrasin actum est, in aliis consimili
 studio efficiam, & præsertim in Annotationibus, & amico
 nobis communi, D. Beroaldo, cuius curam ad me con-
 scripsit tua charitas, pervenire significas, magis premenda
 esse, qua fere quasi ad incerta respondens missi, si
 C nihil visum per te adjectum, per me foret. Omni voto
 vellem, daret Dominus, ut mutuo frui possemus colloquio;
 spero enim, tibi id propositurum. Annotavi tua charitati,
 confiteor, aliqua in Paraphrasis Matthæi, Joannis &
 Epistolarum Apostolicarum, nata occasione, quam dedisti
 per pie memoria Deloio operam Senatui, per * qua non pro-
 bo, in Annotationibus vero nihil, quod alios per eas sum-
 misse viderem. Ceterum in epistola per me signata nihil
 prorsus scripsi, sed apud me pressa manent in schedulis nu-
 da, hoc est, nihil in consultationem penitus scripsi, sed
 neque id aggredi mihi hucusque fuerat constitutum, tan-
 tum excerpsti per articulos, qua movebant, quod ad te
 nunc transmittere infructuosum foret omnino. Ceterum
 si posthac ejusdem Domini Beroaldi & amicorum consilio
 mihi compertum fuerit, expedire fidei negotio, ut non-
 nullas adjiciam probationes, & ad hoc adjuvet Dominus,
 facere potero: quod si divina concedat pietas, eam propo-
 no servare modestiam, qua senem decet sacerdotem, qui
 Dei reformidat iudicia, & operam dabo, quod in me
 fuerit, ut tu prius iudicium feras, quam emittantur. Si
 tamen nostris fidens consiliis, tu ipse minus recte scripta re-
 tractares, maximopere tibi congratularemur, & Deo no-
 stro gratias (quod nos illa parte facile levasset) ageremus.
 Quo autem nomine facilius adhibeas dictis fidem, & certo
 scias, quod non recte scripsisti in multis, legas, velim,
 Sermonem, qui 29. & inter eos, quos beatus pater Au-
 gustinus de verbis Apostol. scripsit: item & epistolam ejus-
 dem 154. qua est ad Publicolam †, amicum ejus, respon-
 sionem ad quartam Hilarii questionem parte Operum un-
 decima. Et denique per gratiam in collecta 22. questio-
 ne prima plane intelliges, quam inconsulte cum Luthero
 & Fabro Origenem sequutus es, qui homilia super Mat-
 thæum ultima mihi pag. 82. B. scripsit: Omne jura-
 mentum per Christum, velut illicitum, prohibitum
 fuisse; quod est manifeste erroneum, & propterea in Con-
 stantienſi Concilio damnatum. Falsus etiam plane fuisti,
 pietatis prætextu existimans, perutile esse Ecclesie, Scri-
 pturas sacræ, & Cantica Canticorum, & Ezechielem
 verti in vulgare: ceterum quod toties & tam instant
 suadere satagisti, non advertens, quanta sapius eam ob
 rem Ecclesia animarum pericula & turbationum pertu-
 lerit incommoda, propter qua, ne id fieret, non semel
 prohibuit. Jam tua charitati dico, suis damnis exper-
 tum modo Dominus Episcopus Meldensis, quidnam fru-
 ctus illiterata sua Diæcesis ex Jacobi Fabri sudori-
 bus in eo negotio collegerit. Si vero in Germania rusti-
 cis viris & mulierculis religionis incrementa in eam tra-
 ducta linguam Scriptura contulerit, vos certius nobis nos-
 se potestis, qua de re quod variis locis expertissimus Do-
 * Quædam hoc loco omissa. † Est XLVII. Edit. cit. & for

Har de Gersono scriptum reliqueris, utinam tibi relegere complacuisse! Loca sunt parte prima Operum de feriis ecclesiasticis. consideratione, eadem parte de communione Laicorum sub utraque specie numero 17. littera M. parte 3. tract. super Magnificat numero 87. littera Z. (4) numero 13. littera S. eadem parte (4) numero 46. littera G. eadem parte Gemmis, numero 66. littera I. Frater, habens Doctorem cum puerilem & parvi ducis, vix pro meo ad tuam salutem desiderio propitium consequeris auxilium: illius (dicere tibi ausim) humilis Doctoris lectio pro cunctis tibi est necessaria, ut in tibi vilescas, eo solo medio Deo placiturus. Si autem tuo stomacho his in duobus articulis post eorum lectionem locorum remitto, utut factum facinus iudicis, de ceteris puta non me gratis iussisse locuturum, sed pro eorum deductione satis posse producere testimonia. Jam pro epistola conclusione, quod heri de nonnullis tuorum opusculorum in confesso gravissimo propositum existit, refero. Tui nescio quis amans in Gallicum traduxit eloquium libellos, videlicet Encomium matrimonii, Orationem Dominicam & Symbolum, si plures sunt, jam non memini, versiones autem ipsa ad nostram facultatem fuerunt (ut jam Lutetiae sit) presentatae, ut sciretur, si quid expediret illas imprimi, nec-ne. Ad id munus commissi, quae in ipsis versionibus non sana compererant, palam pro more facultatis recitaverant. Quibus auditis obstupere omnes, tua certe non probantes dogmata. Ideo Interpretem (quem nonnulli suspicantur Ludovicum à Berquin fuisse) tibi, charissime frater, non multum suo contulisse studio, & formidandum, ne futura tibi & Fabro sit communis fors cum Magistris nostris, quos à multis coram est sapius male audire. Valedicens persevero in supplicationibus, tui Beddæ consilia, quantum commode poteris, audi precor, & bene tibi eris. Ex Acuto Monte, Parisiis 21. Maji, Anno 1525.

Tui, qui ad vota paratus est, Bedda.

EPISTOLA CCCXXXIII.

Clarissimo D. Alberto Pio, Principi Carpenfi,
Erasmus Rot. S. D.

QUUM ingenii candor deceat illustri genere prognatos, & eximia felicitas nesciat invidere cuiquam, tum autem ab iis, qui te domestica consuetudine penitus cognitum habent, praedicetur insignis quaedam naturae tuae benignitas, qua complecti soles etiam parum dignos tuo favore: demiror quis genius instiget animum tuum in *Erasmum*. Quæso, ut æquo animo feras libertatem nostram. Fieri potest ut error sit in nomine; neque me fugit quam non sit tutum rumoribus huiusmodi credere. Quare te rogo, ut si quid est huiusmodi, existimes hæc non tibi scribi. Complures qui istinc huc veniunt, consentientibus vocibus narrant Romæ quendam esse Principem *Carpensem*, doctum magnæque apud purpureos patres auctoritatis, qui passim ac palam deprædicet, *Erasmum* nec esse Philosophum, nec Theologum, nec ullius solidæ doctrinæ. Idem ad me perferibitur epistolis multorum æque consentientibus. Atque hæcenus nihil commoveor, si quis ea de me prædicet, quæ ipse tum dictis, tum scriptis ingenue profiteor, nullis magis indignans, quam his, qui me falsis & invidiosis laudibus onerant. Si me venditarem pro magno Theologo, aut Philosopho, merito mihi detrahat aliquis leonis exuvium. Nunc cum nihil magni de me pollicens, præstem id quod possum, nulli me præferens, neque cuiusquam officiens gloriæ, miror si quisquam bene natus, & insigni doctrina præditus, breviter adeo felix, ut contemnere possit citius, quam odisse vulgares istos doctrinæ simios, dignetur obrectare *Erasmum*, qui tui similes semper venerari consuevit & adorare: qui nec invidere novit æqualibus, qui inferiores gaudet, quantum potest, evehere. In argumentis, quæ mihi suscepi, arbitror me non omnino infelicitè versatum esse, præsertim si cogites me barbarum ea scripsisse barbaris. Nihil adhuc tractavi, quod Theologum requireret mul-

A ta philosophia instructum, præterquam liberum arbitrium, quod à multis impositum, ægre susceptum, quam potui, simplicissime tractavi, nec tamen impie, ni fallor, si parum erudite. Proinde, quis oro fructus, si vir tantus persuaseris *Erasmum* esse rudem heroicarum disciplinarum? sunt hujus classis quamplurimi, qui tamen se jactant doctores. His magis conveniebat detrahere personam, qui passim in scholis docent adolescentes nihil scire, & persuadent nihil nescire. Jam facile fero, si quisque pro suo arbitratu de ingenio, literisque meis, aut eloquentia judicet. Magis me commoveant illæ voces, quas audio subinde repeti ab eodem Principe in convivii Cardinalium, in conciliabulis eruditorum, quicquid est hujus tumultus, ex *Erasmum* natum esse. Hoc quum sit vanissimum, quid dici poterat hostilius ab eo, cujus utrumque parentem veneno iustulisset? Quum prodire cœpisset *Lutherana* tragœdiæ procemium, eique fere totus orbis applauderet, ego primus omnium dehortatus sum amicos, ne se illi negotio admiscerent, cujus exitum augurarer fore cruentum. Et quoniam quidam jactabant me cum *Luthero* sentire, videlicet quo plures ad suam allicerent factionem, ego libellis editis professus sum mihi nihil esse rei cum *Luthero*, nec unquam fore; Ipsum *Lutherum* admonui, rem Evangelicam ita tractaret, ne quid ambitioni, ne quid odio datum videretur, caveretque ne res in seditionem exiret. *Erabenium* minis etiam coercui ne quid excuderet *Lutheranum*. Abstenuit ille, non absque suo luculento damno, meo potius obtemperans animo, quam suo commodo serviens. Quotquot apud *Germanos* & *Elvetios* amant bonas litteras, initio erant *Luthero* addictissimi. Hos omnes ex juratis amicis mihi feci hostes acerrimos, paucis exceptis. Quumque hinc Theologi quidam odio bonarum litterarum nullum non moverint lapidem, quo me in factionem (ut ipsi putabant) jamjam damnandam protruderent, hinc *Lutherani* blanditiis, technis, denique minis & convitiis idem hoc agerent, licet consilio diverso quam Theologi, tamen hæcenus digitum latum dimoveri non potui, ut ab Ecclesiæ *Romane* societate discederem: hunc animum non omnino contemneres, si nosset tot regionum nostratium animos, si Principum consilia, si scires quos tumultus excitare potuissim, si me ducem hujus negotii voluissim profiteri: sed ego malui me nudum & inermem utriusque partis jaculis exponere, quam ullum porrigere digitum factioni, quam non agnoscit Ecclesiæ *Romane*. Sed occasionem *Lutherus* hausit è libris meis: id fortiter negat ipse *Lutherus*, qui eadem de me prædicat & scribit quæ Princeps ille *Carpenfis*, videlicet nihil me scire Theologiæ, quod nusquam cum illius dogmatibus consentiam. Sed fingamus aliquid haustum è Lucebrationibus meis, qui magis istud imputetur mihi quam *Panlo* aut *Augustino*, unde sua fere confirmat dogmata? certe cum illa mea scriberem nihil minus suspicabar, quam huiusmodi tumultum exoriturum. Sunt qui dicant, Cur non statim nascenti malo occurrissi? Quia cum multis suspicabar *Lutherum* esse bonum virum, corrigendis depravatissimis hominum moribus divinitus missum, quamquam jam tum mihi displicebant quædam, de quibus illum admonui. Porro, quum mundus esset plenus Academiis, videremque fabulam esse mire plausibilem, non vulgo tantum, sed etiam Principibus, Episcopis ac nonnullis etiam Cardinalibus, quæ fuisset temeritas, me privatum homuncionem publico orbis favori oppedere? Quod si me pateris libere proloqui, qui fuerit hujus mali primus fons dicam, pro mea quidem sententia. Sacerdotum quorundam palam impia vita, Theologorum quorundam supercilium, Monachorum quorundam non amplius ferenda tyrannis, huic tempestati locum fecit. Hoc velim ita dictum in malos, ut bonorum existimationem nihilo faciat deteriore; & ita dictum in genere, ut Ordini nulli sit irrogata contumelia. Principio erat bellum cum linguis ac *Latinis* litteris; his ego hæcenus favi, ut admissæ

An. ornarent juvarentque recepta studia, non ut veteres
1525. professores de ponte, quod ajunt, deicerent, & ser-
virent gloriæ Christi, non ut veterem Paganismum no-
bis revocarent. Hic quum ancipiti Marte decertaretur,
res per Monachos detracta est ad negotium fidei, hic
illis placebit prætextus. Non dubito quin audita tibi
sit *Renchlinica* tragœdia. Hic cœpit in illos incrude-
scere doctorum odium: mox fervente adhuc bello in-
ter mystas & ofores Musarum, exortus est *Lutherus*.
Illico conati sunt illi litterarum politiorum cultores
Lutherano negotio involvere, quo simul & illos perde-
rent. Ita gradibus quibusdam res alterius partis sem-
per in pejus vergentis pervicacia, tum alterius quo-
rumdam odiis, & intempestivis clamoribus hucuf-
que progressa est tragœdia. Habes rem, ut est,
absque fūco descriptam. Nunc si verum est, quod ad
me delatum est, quæso, ut istam persuasionem abji-
cias, & istiusmodi voces mihi periculosas contineas:
sin vanum est, ignosce, quod hujusmodi nœniis obtu-
derim celsitudinem tuam, cui precor omnia læta feli-
ciaque. Datum *Basilea* 10. Octobris, Anno 1525.

EPISTOLA CCCXXXIV.

Viro optimo atque eruditissimo D. Erasmo Rote-
rodamo Thomas Morus S. P.

* **A**CCEPI abs te, Erasme charissime, unās atque al-
teras litteras, & eas legi, quas ad Reverend. Pa-
trem, Episcopum Londinensem, dedisti. Quod calculi
morbo, quæ tam diu torfit, successit is, qui *Linac-*
cro fatalis * fuit, quanquam divina bonitas & virtus
tua ejusmodi mala tibi vertunt in bonum, nos tamen ami-
culi tui, qui nonnunquam anima tua bonis tam valde
gratulari possumus, ut non interim simus pro humana in-
firmitate de corpore tuo solliciti, perquam moleste ferimus,
idque non tua tantum causa, cui tam prospera cupimus &
precamur omnia, quam nobis: sed vel precipue totius or-
bis Christiani studio, ne morbus iste Opera tua clarissima,
quibus Christianam pietatem promoves, inturbet, qua
Deum precor, ut propere tibi & feliciter contingat absol-
vere. Sed ante omnia quod adhuc deest Hyperaspisti,
quo Opere nec ceteris omnibus fructuosius, nec amicis tuis
jucundius, nec tibi vel speciosius vel magis necessarium
potes excogitare. Vix credas profecto, Opus illud quam
avide omnes expectent boni: contra improbi quidam, qui
aut *Luthero* student, aut tibi invident, ex ista rescri-
bendi mora gestire videntur & crescere. Quod si inter-
misti, dum alia quadam interim perficeres, veluti In-
stitutionem Christiani matrimonii, quod Regina Sere-
nissima merito facit maximi, id quod ipsa re brevi, ut
spero, senties, æquo animo dilationem fero. Si ut rem
tractes per otium accuratim, etiam valde gaudeo, cupio
enim eam partem tractari diligentissime; sin id est in cau-
sa, quod quidam ferunt, periculi metum ejus Operis me-
ditationem excussisse tibi, ne audeas ulterius progredi,
nec satis mirari possum, nec dolori meo moderari. Prohi-
beat Deus, Erasme dulcissime, qui tot labores, tot pe-
ricula, tot Herculeas arumnas exantlasti, qui sudoribus
& vigiliis, ut prodesse Orbi, dulces omnes ætatis annos
impendisti, ne nunc tam misere incipias deamare morbi-
dos, ut potius, quam perdas calculum, Dei causam ve-
lis deferere. Non vereor, ne nunc objicias mihi comicum
illud: Omnes cum valemus, &c. & Tu, si hic ef-
fes, aliter sentias. Equidem de me neque polliceri pos-
sum, nec sperare quicquam, qualia de te propter egregia
pectoris in Deo fortis fidentisque specimina mortales omnes
expectant. Quod animi robur quia ad extremum vite
tua actum pulcherrime præstiturus sis, nunquam dubitare
possum, etiam si catastrophe foret turbulentissima. Nun-
quam enim posses non considerare, qui tragœdiam explica-
ret, propitium è machina adfuturum Deum. Tantum
abeſt, ut nunc te timor obruat, ubi, quantum ego vi-
deo, non multum subest causa. Nam si quid in hoc nego-
tio fuerant intentaturi *Lutherani*, hoc, vel priusquam

* Obiit *Linacer* 10. Octobris, Anno 1524.

A responderas quicquam, videntur fuisse facturi: sic enim
fecissent, ne rescriberes, aut si scripta volebant ulcisci,
furias suas effudissent edito libello primo, quo sic depinxi-
sti belluam, sic ejus incessorem spiritum demonstrasti di-
gito, ut fumidum illum ac tartareum Damonem velut
Cerberum extractum ex inferis mortalibus visibilem spe-
ctandumque exhibueris. Nunc profecto quid superſit peri-
culi, non video, quod non immineret ex aquo, etiam si
nihil addideris amplius: nam quum ad calumnias ejus in
te responderis, cum eum calami tui stylo perfoderis, quum
superſit tantum tractatio Scripturarum, cum eam partem
te diligenter exsecuturum prioris partis mille exemplari-
bus, velut totidem syngraphis, toti Orbi fidem tuam ob-
strinxeris, ne nunc Dei causam prosequaris, qui tuam
peregisti, & qua publice promissiſſi perſolvas, præsertim
cum possis tam facile, nec *Lutherus* ipse tam excors est,
ut velis sperare, nec tam improbus, ut audeat postulare.
Quamquam cum optet te tacere, non dubito, quantum-
vis fingat magnificum tui contemptum in epistola illa ad
te, dici non potest, gloriosa-ne magis, an stulta. Sed ta-
men satis sibi conscius est, quam mera glacies reddantur,
expendente te, qua nunc satiu per se frigent, misera illa
glossemata, quibus clarissimas Scripturas laborat obscu-
rare. Ceterum quoniam ipse istic in re præſente ades, nos
longe absumus, si quid in respondendo periculi vides,
quod nec ipse declarare, nec nos divinare possumus, istud
saltem, quæso, te exoremus, ut secreto responsum scribas,
C & per fidum aliquem ministrum huc transmittas ad nos,
bona fide curabitur & ab Episcopo Londinensi, omnium,
ut scis, integerrimo & tui amantissimo, & a nobis, ne in
publicum unquam prodeat, nisi tuto. Pictor tuus, Era-
sme charissime, mirus est artifex, sed vereor ne non sen-
surus sit Angliam tam fecundam ac fertilem, quam
sperarat. Quanquam ne reperiat omnino sterilem, quoad
per me fieri potest, efficiam. Optime factum, quod edito
libello opinionem, quam de te sparserant impij, quasi *Ca-*
rolstadii favisses hæresi, pulcherrime confutasti, & illius
nebulonis technas, qui libro Germanice scripto eam fa-
mam seminaverat, eluisti. Qua de re quanquam aliquan-
do, si tibi Deus concedat otium, cuperem in fidei nostræ
comprobatorem tractatum aliquem abs tuo pectore tuen-
da veritatis organo commodissimo proficisci, tamen ita
sum de Hyperaspiste sollicitus, ut nihil tibi tam cordi
esse cupiam, ut quo minus id Operis quamprimum perfi-
cias, alio tuas curas & cogitationes avocet. Vale, Era-
sme, mortalium omnium charissime. Ex *Aula Grenvi-*
ci 18. Decembris, Anno 1525.

Toto pectore plusquam totus tuus Thomas Morus.

EPISTOLA CCCXXXV.

Berquinus Erasmo.

E * **R**VR SVM crabrones irritati: hæreseos me accusa-
runt apud Senatum ac delegatos Papa, non ob aliud
quam quod *Lucubrations* tuas aliquot in vernaculam ver-
terim linguam, in quibus hæses impiissimas ausi sunt af-
firmare. Oſſeci protinus, quidnam illi molirentur, ut vi-
delicet libri Erasmi, si diis placet, velut hæretici crema-
rentur, & una cum eis *Berquinus*, nitanquam tales abju-
raret. Quod si abjuraret, satis illi hoc esse vindictæ, si *Ber-*
quinum insigni & perpetua notassent infamia; ego, qui mi-
hi conscius eram, nihil exſtare in libris tuis, quod velut
hæreticum eſſet abjurandum, cum mihi fama quam vi-
ta charior eſſet, neque abjuravi quicquam, & te eum eſſe
affirmavi, de quo ne minima quidem eſſet habenda hæ-
reseos suspicio. *Lucubrations* tuas à Pontifice *Leone X.*
comprobatas, *Adrianum* Pontificem te quam benignissi-
me non solum litteris unis & alteris propria sua manu scri-
ptis, sed & per Legatum Romam advocasse. Tei Cardi-
nales, tot Principes egregie de te & sentire & loqui. Quin
& *Clementem* Pontificem litteris suis & amplissimo ma-
nere, quasi judicii sui pignore, satis declarasse, quam il-
li placuerit *Paraphrasis* tua in Acta Apostolorum, Era-
smumque solum illi visum idoneum, qui *Jo. Oecolamp-*
adii dogma de *Eucharistia* refelleret: nam id ium (for-
te)

Ap. 1c) a nescio quo resciveram, quod an verum sit, scribe, 1526. quæso. Adjeci, me, cum verterem Lucubrations tuas, nihil illic offendisse indignum homine Christiano, si modo omnia simul legantur, non calumniandi animo, sed candido & sincero. Quod si quid offenderetur in libro tuo diversum à doctrina Christiana, nihil aliud existimandum, quam aut librum esse depravatum, aut esse supposititium, de quo tu non semel conquestus esses, atque adeo proximis his diebus litteris ad Beddam datis, ne putarent, hoc à me confingi. Quod ad translationem attinebat, ostendi illis manifestissimas calumnias, tantum interesse inter stylum meum & illius, cujus proferebant versionem, quantum interest inter vulpem & camelum; supposititium esse titulum, supposititium esse nomen, addita esse multa, plura omissa, plurima ab interprete indocto depravata. Atque ne putarent his me dictis effugium parare, obtuli, ex autographo meo fidem me facturum, vera-ne, an falsa dicerem. At delegati quanquam binis litteris Regie matris jussi fuissent in hoc negotio superfedere ad regium usque advenum, propterea quod Rex Christianissimus in animo haberet, de Fabri, de meo, de aliorum quorundam simili negotio, consulere viros egregios, doctos, & cordatos, eosque constituere judices, tamen aut impotentia odii, aut in gratiam Theologorum, aut denique sua timentes tyrannidi, posteaquam in Erasmi nomen satis essent delectati, illum hæreticum & Apostatam subinde clamantes, & Berquinum illius fautorem, produxerunt articulos à Theologo ex libro tuo decerptos, (ut aiebant) truncatos tamen ac mutilos, quos hæreticos, schismaticos, scandalosos, olentes hæresin, hoc est, ipsis displicentes, asseriebant. Longum esset, Erasme doctissime, recensere, quid ego responderim, hoc solum nunc habeo, mihi ne in unico quidem articulo cum illis convenisse, neque tamen quicquam à me dictum est pertinaciter, sed vel sententiam suam interpretatus, vel ex precedentibus dixi articulum declaratum, vel aliam esse mentem tuam, quam verba sonare viderentur, vel aliquid deesse, vel exemplar corruptum esse, denique modis omnibus cavi, ut neque malevolo illorum animo obsequerem, neque illi justam causam haberent, seviendi in me, aut in libros tuos: nec omisi protestationes, quas vocant, innumeras. At illi spretis protestationibus, spreto regia matris edicto, cum ne verbum quidem dixissem alienum à fide Catholica, tamen adhibitis tribus Monachis, quos tamen prius ut suspectos recusaram, (præcipue Carthusianum Priorem) velut non omnino bene volentes Erasmo, & quæ ille in quosdam ineptos, utpote sutores, scripsisset, ad totum ordinem trabentes, non veriti sunt me pronuntiare hæreticum & hæreticorum fautorem. Senatus quanquam alias satis præceps ad hujusmodi negotia, tamen vel hoc non abunde testatur est, non placere sibi tam præcoci, & ut ita dicam, præcipitatem sententiam, quod me ab ovo usque ad mala audire decreverit, frendentibus tam delegatis, quam Theologis. Rex Christianissimus eo die, quo patriam est ingressus, edoctus de re omni per Matrem, protinus caducastorem misit ad Senatum cum litteris suis, jubet expectari adventum in hac re suum. Præsidibus Senatus præcipit per alias litteras, Berquini curam suscipiant, illius aut vitam, aut mortem ab illis repositurum. Habes paucis Tragediam Berquini: unum hoc inprimis non erat omittendum, quod in Paraphrasi tua Regi dicata (cujus exemplar, à me versum, cum nonnullis aliis libris à me abstulerant) nihil designarint, id quam ob rem satis conjectare pates. Visum est autem interim, dum Regiam Majestatem expectamus, articulos ab illis designatos ad te mittere. Mitto quidem omnes, quotquot designarunt, sed qui sunt præcipui, id est, quos maxime urgebant, eos notavi digito in margine. Tua fuerit humanitatis, respondere illorum calumnia, idque non obiter, quemadmodum respondisti Beddæ, sed copiose argumentis & auctoritate Scriptura. Rex hoc honoris habet Erasmo, ut dicat, Theologos istos, cum neminem non impetant, audaces, ab Erasmo tamen semper timidos abstinuisset, fac, ut idem cognoscat, quam non feliciter nunc primum hanc rem sint aggressi. Magnum semper admirator fuit tua doctrina, ma-

A jor futurus est, ubi Theologorum ineptias plenius cognovit. An Tunc hic vulgo jactatur, Theologos Sorbonicos tot annis 1526. nihil intellexisse in Erasmi libris, nec unquam quicquam intelleturos esse, si non adsit, qui illos in linguam vertat Gallicam. Responde, quæso, copiose: nam quicquid actum fuerit ad Regem perferetur. Expectabit tabellarius, quamdiu voles, neque clamitabit (spero) effluxisse viaticum. Quod si voles simul mittere Panegyricum gratulatorium nostro Principi in patriam reduci, quemadmodum jam pridem admonueram, age præstolabitur: aut si mavoles hunc post articulos à te receptos ad me redire, & Panegyricum per alium ad nos mittere, fac ut voles, non redibit tabellarius, quem mittes, vacuus munere honorifico, ejus rei tibi fidem do. Apud sanctum Basileensem aut apud Beroaldum sciet tabellarius, ubinam fuero, quanquam Beroaldus nunc plurimum abest ab urbe. Vale, doctissime Erasme, & Ludovicum tuum perge inter sui observantissimos numerare. Lutetia 17. Aprilis, Anno 1526. Ignosce, quæso, ineptia notularum mearum, præsertim in descriptione articulorum; nam & egrotabam, nec volui rem hanc cuiquam patefacere.

EPISTOLA CCCXXXVI.

Simon Pistorius, Doctor, Erasmo Rot. S.

C *NON est, ut verbis possim assequi, doctissime Erasme, quantam apud Principem Georgium, Saxoniam Ducem, gratiam iniveris ista tua Hyperaspiste: omnia enim inibi ex animi ipsius sententia ita in Lutherum scripta sunt, ut melius optari non possent. Nec potest satiari eo libro legendo & relegendo. Et quidem ab omnibus suspicionibus, quibus apud ipsum fuisti gravatus, te vindicasti. Ceterum, quia potissimum & merito convitiandi & depravandi libidinem taxas, curavit Princeps quedam ipsius Germanica in Latinum verti, quibus ad varias variorum ordinum imagines, à quodam pictore temere effictas, miro modo applaudis, & ad præscindendum & infamandum instigas; idque, si Superis placet, sancta Scriptura prætextu: proinde hic tibi mitto, quo iterum cognoscas, te non injuria hanc dicam ei adscripsisse. Sunt & alia istiusmodi permulta vernacula lingua adeo impudenter edita, ut prorsus mirum sit, unum esse Christianum hominem, qui laudet. Sed quis potest omnia & cum tanta impudentia in Latinum vertere. Admonuit etiam jam ante trimestre litteris Principem paulo civilius, quam alias assolet, sed tamen non sine ingenti fastu & regalibus minis. Verum Princeps ita respondit, ut multi nihil ei falso adscriptum, quantumvis alias iniqui, cogantur fateri. Atque ut palam cognoscas, ipsum Principem tecum per omnia sentire, habes hic hujus & illius Epistolam in Latinam linguam translatam. Expectamus autem à te non solum liberi Arbitrii egregiam defensionem, sed & confutationem aliorum omnium, quibus causam illam vestit, & imprimis, quod Ecclesiam ad nihilum redigit, & ex aliquorum corruptis moribus de ipsius doctrina & institutis Hufitico more pronuntiat: atque quod verbum Dei non sine tumultu propagari posse contendit. Quæ certe si falsa esse, ut nihil addubitamus, persuadebis, non solum in libero Arbitrio victoriam obtinebis, sed & omnia alia ipsius, quibus vulgo perstringit oculos, subvertes, & eos ad Ecclesiam unitatem revoabis, qui temere discessere. Idque strenue, sicuti cepisti, perficias, à Jesu Christo tibi precamur gratiam. Ceratium non potui hic tenere, atque ut postea comperi, ea de causa, quod vidit, Principem non posse ferre eos, qui semel susceptum votum negligunt: audio enim, quod sit sacerdos, pro quo tamen noluit agnosci. Scripsi tibi, jam annus est, ex Essingen de nonnullis in aurem, & quamvis hætenus nullum acceperim responsum, video tamen, te partim effecisse, quod desideravi, & in instituta disputatione plenius te effecturum spero. Semperque bene vale. Lipsia 19. Aprilis, Anno 1526.

EPISTOLA CCCXXXVII.

Erasmo Rot. Leonardus Casperotus S.

An. * . . . Equidem pro tuo monitu Hieronymo Frobenio adesse studui, venaturienti vetusta aliqua exemplaria: sed quam invita Delia, est quod doleam ego, atque ille queruletur: D. Reginaldus Polus aliquanto magis (nam is potest) affulsit propitiis; quippe unde indicum quorundam visurus es gratissima exemplaria, puta Bibliotheca Romanæ, Florentinæ atque Venetæ. Patavini Monachi, penes quos sunt abstrusiora, undiquaque sunt inexpugnabiles, quamlibet iis, quos præscripseras, modis oppugnati, hoc est, sen pretio, sen precario, sen furto, sen rapto. . . . In te tamen non possum non maximam spem repositam fovere, ut scilicet per occasionem aliquo te commendante intradar, ubi viro studio suo virtutis tandem fructus erumpat. Scis quid velim, neque, quid tu possis, vicissim nescio. Sed quantum obtundatur conatibus tuis utilissimis, bonorum, heu! nimium iusta est querimonia, dum huic atque illi conspenti *δοτολογεῖν* oportet. De Lutheri impotentissimo spiritu increpitato opera pretium fecisti *δοτομαζών τὰς σατιράδας*. Unum restat perficiendum, quod a Frobenio perceptum intellexi, Italorum nonnullorum ut nimirum demonstrantur orbi stulta & φθάρτα iudicia, qui præter nunc Ciceronem ne tantillum quidem permittant cuiquam laudis in dicendo. Multos hac opinio in tui, tum cæterorum haud trivialium Auctorum, contemptum adduxit: præsertim Bononiæ, ubi Lazarus quidam regnavit Aristarchus, non dicam Erasmo-matrix. Proinde expecta à tuo Frobenio cætera. Claudam. Vale, mi Erasme, & aliquo amiculorum fac perferet in numero Leonardus ille tuus, nulla unquam vi abs tui veneratione divellendus. Patavio 6. Junii, Anno 1526.

Leonardus Casperotus (sic est novum cognomen †) vere tuus.

* EPISTOLA CCCXXXVIII.

Desiderio Erasmo Roterodamo, Cæsaris à Consiliis, Joannes Maldonatus S. P. D.

* SCIO te, doctissime Erasme, litteris omnium, qui gentium ubique sciunt Latine, vel scire se putant, frequentissime peti, serisq; ab operibus importunius multo, quam par erat, sapim advocari: reputantibus aliis magnos se viros statim visum iri, si congregati cum Erasmo fuisse ausos memorentur: aliis ingenti desiderio flagrantibus scriptis tuis inseri, vel qualibet rescriptione dignari. Utrisque certe non ignavis, si vel nominentur abs te, fugacitatem vita perenni fama, quam tui non dicam labores de rebus seriis, sed ludi jocique promittunt, compensaturos. Ego tamen, etsi nonnihil invideo iis, qui tecum de re litteraria cominus velitantur, vel missis tantum litteris provocant in certamen, maxima sibi laudi fore ducentes, tecum contendisse vel vixit, longe diversam scribendi occasionem habuisse profiteor: volui enim te certiore facere, quomodo se habeant erga te, tuamque istam stupendam eruditionem, Hispanorum meorum studia: qua te benevolentia omnis ordo, omnisque sexus, ob lucem bonis sanctisque Litteris redditam, prosequatur. Nolo ex nunc alterove cognoscendos Hispanos omnes inducas animum. Magna est nominis tui apud nos fama; ingens eruditionis admiratio, nonnulla etiam divinitatis cuiusdam opinio. Quatuor sunt genera hominum, qui iudicium ferunt de te, tuisque sanctissimis laboribus: unum eorum, qui bonas litteras colunt, sanctioresque Musas complectuntur, ac

† Antea dicebatur Casimbrotius, ad quem duæ Erasmi Epistolæ, scil. DCCLXXI. & DCCCXVI. * Ad hanc responsio Erasmi extat sup. pag. 1066.

A cupiunt ardentissime venerandam illam antiquitatem referre, limpidissimisque illis fontibus sissimè restringere, tam dicendi splendore, quam sententiarum gravitate pellecti: qui quidem omnes à tuis partibus stant, ubique ferunt acceptum, quod bona respuerint littera, quod vel socordibus discendi ardor sit inditus, quod via patnerit, qua sit progressus ad summa, quod lux cæcipientibus oborta sit, quod eloquentia cum vera sapientia post secula tot iterum conjuncta fuerit, quod impropostores passim ubique regnantes detestis eorum præstigiis profligati atque ad famem laqueumque redacti compulsi que sint. Felix igitur sis, Erasme, propitiique tibi adspirent cælités, qui tantum boni nostro seculo invexeris, qui tam bene de Christiana Republica fueris meritis, ut quicumque sint ubivis gentium vere sapientes, te scopum unicum contemplantur, te principem agnoscant, te longe quantumvis diffiti coram audire majorem in modum gestiant æque percipiant. Nesci quam profecto reperietur jam Theologus, (ut de Grammaticis ac Rhetoribus taceam) si sit idem Latinus, si summatibus ex illis, quibus potissimum Ecclesia nititur, documenta perceperit, si commodus magis quam ostentator velit haberi, qui non habeat Erasum in ore, qui frequenter Erasum non citet, qui Ducem Theologorum & Antesignanum Erasum non predicet ac profiteatur. Regnas utique, Roterodame, in Scholis nostris, & ita regnas volentibus cunctis, iis præsertim, quibus ius est suffragii de hac re, ut priscis plerisque caliginem effuderis. Est alterum genus hominum, qui solis sophismatis spinosisque quæstionculis nixi, nihil aliud quæsisse videntur, vita continuis sadoribus, quam inanem quandam ostentationem, in nihili re supra modum garruli, & in profectum reque seria prorsus infantissimi. Hi sunt, qui te mirum in modum oderunt, qui in te tuumque caput passim ac sine intermissione debacchantur. Hi omnia, quæ possunt, mala in nomen tuum moluntur, arbitrantur siquidem & non immerito, ad eorum te perniciem genitum, qui persuadere nitaris editis tot præclarissimis libris, quos legere nemo non avertit ob mirabilem faciendam, doctrinamque singularem, incendiam esse aliam iis viam à sophismatis longe diversam, qui frugi percipiant esse in instruendo populo, predicandoque Evangelio: nam qui quæstionculis nanisque nugacibus imperitam detinent multitudinem, reddentes quoscunque natæ fuerint, spectatores, auditoresque, incertiores multo, vel potius basiantiores in re, ad quam discendam convenerant, quam ante auditam concinnulam, dignos merito censes, ut à cætu hominum relegantur. Quamobrem acerrimos tibi hos esse hostes haud ignorare te puto. Scripta tua, quantum ipsi valent ingenio, pervestigant angulatim, audaciterque pronuntiant, te divina Majeſtatis reum ad orthodoxa fidei hostes deſcivisse. Tertium est genus hominum, confusi scilicet populi multitudo, viri feminaque, qui sunt omnino litterarum expertes; hi te prorsus incognitum in ore frequenter habent, magna de te predicant, multoque majora suspicantur. Non sit summis ac infimis admirationi Vir unus ac pene ostentini, de quo tanta quotidie inter eos, qui docti sunt aut videntur, dimicatio suboritur? De quo tanta referantur præconia ab amicis & doctis; tanta maledicta congerantur ab inimicis ac morosis idiotis? de quo solo sit inter pueros, ludum litterarum frequentantes, præcipuus sermo: quem docti qui habentur, percipere ferantur amulari? cuius scripta, qui maxime sunt inimici, vigiliis quam occultissimis evolvere; & si quid postea boni effundunt, ab eis suffurari dicantur? Ex tribus iis constat est quartum genus hominum, si homines sunt dicendi, qui nulla volunt re homines videri, qui mirandum in modum student, ne quod foris in eis videtur, homines eos arguat, Monachi scilicet. Hi demoliri caput tuum totis machinis sunt conati: nihil tamen hucusque promoverunt, fauentibus bonis, & in eorum caput reſicientibus, quod in te perperam illi machinabantur. Sunt tamen inter Ma-

1526. nachos, quos certe merito singularis doctrina commendat, quorum vita profecto laudabilis est, ut qui vere re praestant, quod vultu pallioque portendunt. Hos si seorsim interroges, nihil laudis omittunt, quod in Erasmus non congerant, quod non in Erasmus accumularent; laudant ingenium, laudant industriam mirabilem, stylum incomparabilem praedicant, Ciceronem denique appellant, nihilo jam de natura Deorum sollicitum, sed veritatem tantopere quaesitam manu prensantem, manuque tenentem, ac lingua politissima quasi delineantem: eruditionem multiplicem variamque, tum laborem irrequietum mirantur ac velut adorant. Caterum cum inter suos agunt, indutique cucullo propius admonentur, diversam necessario personam sumunt, transversosque agi facili patiuntur: vident cum veritatem ubique nitari asserere, eorum simul instituto plurimum derogare; imo totum eorum peculium perdere, ac quaestum defraudare, itaque cum aliis commisionibus etiam doctissimi centuriantur in te, bellumque tibi inique pignoribus indicunt ac denuntiant. Hoc tamen facile esset superare, vel, ut transfugas agerent, pellicere, qui arma sumserunt coacti, qui non possunt odisse; quod ipsis majorem in modum aridet, probandumque videtur: si paululum tu severitatis remitteres, atque instituto ordineque (sic vocant) laudato disertos egregieque doctos secerneres a rixosis, ita quod primis illis Cœnobiorum conditionibus sum honos deferretur. At Magistros qui vocari ambiunt, qui solis contendunt syllogismis veram sapientiam contineri, qui sententiosam quandam profitentur doctrinam, cum inter suos potissimum regnent, & meram in Cœnobiis tyrannidem exercent, nihil foris intentatum inausumque relinquunt, quo soli videantur sapere & omnium se negotiis ingerant. Illustres ac nobiles quasque feminas sub pretextu sanctimonie captant, persuadentes illis, non satis exonerari conscientiam, criminumque sarcinam omnino deponi, ut ad genua sophista Monachi procidant; nullos alios contendentes commissorum nosse discrimina & qualitates, nisi qui syllogismis norint irretire sedalem. Quid in re manifesta moror? nullus à vili cerdone ad Casarem usque satis apud hos Christianus habetur, si spiritualem, ut vocant, quempiam Monachum non agnoscit parentem, cum multa dicta fœda referantur à mulierculis, quae sunt à philosophastris nullo pudore tentata. Nil igitur moreris, si te huiusmodi monstra oderunt, qui personam eorum quasi fabulam detexeris, eluseris, deturbaris, velis remissique persecutus fueris, explicans passim, quantum mali suis illis tricis invexerint orbi, quantum immortalibus rixis vera sapientia studiosos retardarint, quantum Evangelicam doctrinam ex plana facillimaque reddiderint perplexam & inextricabilem. Vix dici potest, quam hostiliter tibi dira precentur, quoties caput tuum orco decoreant, quanto negotio, qua cura, quibus sudoribus Magnates & summos Magistratus, Episcopos quin etiam ipsos sollicitent, ut distrahi a Bibliopolis volumina tua prohibeant, jamque promovisse . . . aliquid putabant, cum ecce summi iudices, qui fidei tuenda negotio propositi sunt, male loqui de Erasmo vetuerunt, minas intendentes in eos, qui Erasmi scripta, ut parum pia, improbassent, ut publice cantarent palinodiam: quae denuntiatione percussus Erasmo-mastiges, ne tanta eorum tamque late patens ditio penitus interciperetur, Nobiles feminas, apud quas nihil non ex eorum arbitrio fiebat, eorum etiam sacrarum virginum ac Cœnobia, quae sunt in Hispania frequentissima locupletissimaque, retinere vel sola sunt conati, omni nixu caventes, ne nominis doctrinaeque tua fama penetraret ad illas. Norunt enim satis cucullati Magistri, ex diametro pugnare monita tua cum eorum hypocrisi, habereque volumina tua viam facillimam ad beatitudinem ac dogmatis Christi perceptionem, neque posse eos sustinere vel apud feminas auctoritatem, quam sensim lingua, vultus, cucullique lenocinio paraverant, si tua scripta non supprimerentur, nomenque obrueretur. Itaque dabant operam persuadendis feminis, ne quenquam admitterent ad colloquium, qui Erasmus nescio quem dogmatistam (ut ar mitori

A vocabulo) nominaret, nedum qui ejus instituta circumferres. Ceterum ut est humanum ingenium, cum 1526. vetari audierunt prudentissima, confestim magni aliquid afferre te suspicata sunt, quod Monachos male haberet, itaque avidissime conquirebant, qui Erasmus clanculum interpretaretur, qui Monachorum stomachum revelaret. Quamobrem factum est, ut dum Monachi te subvertere machinantur, tuque scripta perdere parant, omnibus te notissimum reddiderint, adeo ut, qui Latine vel paululum sciunt, non solum tua complectantur praeciosa volumina ac emittent; sed confusa etiam multitudo, quae nullam praeter vernaculam callet linguam, de te audire, tuque precepta cognoscere, magnopere gestiat; neque viri solum, quos sexus maxime stimulat, sed debiles etiam femina ac rudes ardent desiderio cognoscendi, quid doceat Erasmus, tanto eruditorum praconio commendatus; neque solum femina, quae in mundo mediaque in luce versantur, sed quae cancellis parietibusque clausa tenentur, quibus loqui non licet sine arbitris, majorem in modum efflagitant, ut Erasmi scripta eis communicentur, & ubi per Monachos fieri palam non datur, clanculum moluntur, deceptis aut in sententiam pellectis custodibus. Vide quo res tua deducta sit, in harum gratiam & omnium, qui litteras Latinas ignorant, plerique multi eruditi viri laborant in vertendis in linguam nostram Opusculis tuis, & jam Enchiridion Hispanice loquens prodit, neque valent typographi multum excusis millibus satisfacere ementium multitudini. Dialogi etiam nonnulli ex Colloquiis, Hispani facti, volitant per manus virorum feminarumque. Hac breviter perstrinximus, ut cognosceres, non male affectos in te meos Hispanos, si unum aut alterum, quos stylo confecisti, velis excipere, Cucullatorumque turbam, quae te magno suo dedecore, tuque non levi gloria nusquam non infectatur, nihili facias, nihilque moreris. Certe (ut meos non sileam affectus) summe percipio te cum Monachis in gratiam redire, resumtoque calamo, quae tibi mens fuerit, sic interpretari, ut intelligant, qui sunt inter eos moribus doctrinaque praestantes, (sunt profecto quamplurimi digni, per quos ceteri bene audiant) docendi te studio, non maledicendi natura permotum, qui soleas in quocunque ordine taxare, quod relicta majorum semita plerique ferantur in placita sensuum precipites, sat in Ordini, cui sunt addicti, factum putantes, si cultu referant suos magistros. Tu tamen tuo stabis iudicio, qui nihil non examissim appendis, non ut paucorum invidia movearis, si non censueris recitandum, quia si non aliud, ipsa quidem dies eam prode ac conterget, manifestumque faciet, nihil excelsum ac illustre, quod livor non impetat, quod invidi non demoliri conentur. Sed parce jam, queso, tanta mea audacia, qui seria tibi divinaque scribenti audeam obstrepere, ac infantiam balbutientem meam prodere; dum te divinus intentum revoco, pausamque facere cogo. Meus amor in te tuamque istam incomparabilem doctrinam non finit, quin ea, quae possum, dictione commoneam atque adhorter, ut inimicos contemnas, qui multo magis in rem tuam faciunt obtrestando, quam possumus amici laudando. Eorum certe opera factum est, ut celebris sit nomen tuum in Hispania, quam Roterodami. Vale, & amicos, quos habes, tibi de dilectissimos vel incognitos fove; non paucos Burgi nostri studiosos alunt, qui tibi non minus ex animo favent, & quae datur, consulunt, quam propria tuenda saluti. Iterum vale. Burgis 1. Septembris, Anno 1526.

An. *Erasmus*, mortali quidam Deo, natus
 1537. meis audaculis obfrepere non dubitem: quoniam tam
 fas celebram famam in omnibus contigisse scio, quibus tan-
 tillum litterarum tuarum non invidisti, nalem tamen hoc
 paranda gloria compendium mihi usque adeo pueri placuisse,
 ut dictante inconsulto quodam fervore patiens, quam
 suadente fraterna charitate, huius negotio manus sum ad-
 molitus, quod me extra modestie numeras aliquam exten-
 disse iure merito videri posset. Scribo igitur, non ut po-
 pulo eo nomine me postea vendicare, quod ierimum etatis
 lustrum vix biennio supergressus adolescens ter maximo bo-
 ro & fama super aethera nota Erasmo scripserim, (quid
 enim aliud quam imprudentiam meam cum impudentia
 conjunctam praderem) sed ut ei, qui Illustrissimo Sabau-
 diae Duci Carolo a secretis & obnoxius, Amblarde Alar-
 deto, fratri meo, suppetias afferam: cui cum ab au-
 licis negotiis vix sit otium scalpensis, ut ajunt, auri-
 bus, unus diecula apollam recusare mihi non licuit, ut
 Gacchum quendam cucullatum praconem (cujus intole-
 rabilem loquacitatem jam superioribus suis litteris ille ti-
 bi abunde exposuit) denno suis coloribus tibi depingere, et
 tanto quidem melius, quanto mihi quam ceteris pene omni-
 bus mortalibus est notior. Itaque hominem tibi tam sim-
 pliciter, quam res ipsa mendaciam detrectat, describo.
 Joannes Gacchus unus est ex sanctissima illius religionis
 professoribus, quos falsissimo nomine solennes Theologos &
 Magistros imperitum vulgus appellat: vita praescripto Fran-
 ciscanum lignipedem agit, urbana tamen vita peritissi-
 mus: corpore est ingenti & formoso; animo vero propterea
 admodum elato, quod vernaculo sermone disertus, popu-
 laribus concionibus promissa plebis gratiam sibi facile
 comparavit: bonas litteras tam tenuiter est doctus, ut
 praeter Sophisticas tricas & Magistrales suas quaestiones ni-
 hil prorsus sapiat: qui tamen cum in templis dicendis se
 explicat, Deum immortalem! quot rationibus, quot
 argumentis, quot syllogismis, Erasmi scripta oppugnat?
 quot nominibus se impetitoris rem agat? quot insultis di-
 luteriis, quot insanis mendaciis, quot virulentis convitiis
 (potest enim plurimum maledicentia) in absentem debac-
 chatur? Sed quas, inquit, isthic injuria mea vindices
 sum natus? Fatebor ingenue, prior Amblardus Alar-
 datus, frater meus, in arenam descendit, ut tuam cau-
 sam adversus tam insigniter fatum Theologum gnaviter
 tueretur; nupte qui nihil sibi magis precipuum unquam
 duxit, quam te, te, inquam, unum, Erasme, predicare,
 quam tuum ingenium, tuam doctrinam atque eloquentiam,
 Graciam juxta ac Latinam, cum publice, tum privatim
 pleno ore efferre, & aperiri. (quod ajunt) sibi decantare.
 Ego subinde qualem qualem operam tuam liberaliter pro-
 fudi & cum immani bellua colluctatus sum, ut animam
 erga te meum palitioris litterarum cultoribus patefaceram.
 Verum parum feliciter cum rahula sum cognatus, qui
 garrulitate cum vicinis doctis mulieribus decertare pos-
 sit. Itaque ad sacram ancoram statim confugiendum esse
 censuimus, & praeponendum Erasmus, ut Sycophantam
 istum blateronem pertinacissimum, aut prolixiori epistola
 tra coerceat, ut rem sibi non esse cum edamulo experia-
 tur, aut Illustrissimo Principi nostro, aut Senatui Cham-
 beriacensi, hominem ita commendat per litteras, ut non
 licuisse sibi, quod hactenus libuit, aliquando Gacchus
 possit intelligere, & rectioribus studiis tandem desinat esse
 molestus. Haec sunt, Erasme doctissime, quibus duo Al-
 lardetise obtundimus, ut saxeam istam & frequentissimis
 rupibus asperam Sabaudiam viros quoque alere non igno-
 res, qui sincera ac jugi observantia Erasmus & reve-
 rentur & colunt, quique non minore judicio quam impen-
 dio nomini tuo fauent. Bene vale. Chamberiaco 3. Au-
 gusti, Anno 1527.

Non fabrie tuum Ludovicus Alardetus.

EPISTOLA CCCXLII.

Erasmo Roterodamo Alfonsus Valdesius S. P.

* VENERUNT tandem littera tua, quas tu ad Ca-
 sarem, & Cancellarium, atque duos Archiepisco-

pos, tum ad me ac ceteros amicos dedisti, 5. Cal. Septem-
 bres. Legit Caesar tuam epistolam Latinam ac per me Hi-
 spanice versam, respondebisque per primum tabellarium;
 idem facient Archiepiscopi atque omnes alii. De exitu fa-
 bula Monachorum scripsi ad te geminis exemplaribus, re-
 spondique ad litteras tuas 15. Cal. Octobres datas, non
 dubio, quin omnes ad te perlati sint. Archiepiscopo Hispa-
 lensi quam gratissima fuerunt littere tuae, testatur sese
 tui studiosissimum esse. Disputavimus diffuse de negotio
 tuo; ait, se optare, ut nonnulla, quae in Lucubrationi-
 bus tuis passim inveniuntur, propter infirmos explanares,
 tuamque in his mentem aperires, quam scit oribada-
 xam esse: cui ego respondi, te quam libentissime id fa-
 cturum, dum per honorem & estimationem tuam li-
 ceat, quam tui omnes volumus esse illesam. Conclufum
 est tandem inter nos, ut Ludovicum Coronellum tunc
 absentem expectaremus, qui heri huc applicuit, reque
 plurimum salutare jubet. Curabimus sedulo, ut huic ne-
 gotio absque tumultu, tuamque auctoritate semper illesa,
 colophonem imponamus: tu interea bono animo esto & ca-
 ve, ne Monachorum improbitas tibi molesta sit, nisi quan-
 tum expedit viro Christiano: nam quod ad te quidem
 attinet, nulla re majorem tibi gloriam comparare possunt,
 quam ubi impudentioribus convitiis in te debacchantur.
 Optarim ut tuam Responfionem ad Monachorum articu-
 los premeres, atque ne typis excideretur, omnino cura-
 res, esset certe hoc modestia tua signum, praesertim cum
 articuli nullibi sint impressi: vellem praeterea, ut nullum
 Monachum in ea nominares, sed in genere ad omnes re-
 sponderes, tuamque Responfionem ad Hispanensem secre-
 to mitteres. Nolle, mi Erasme, ut hos crabrones,
 plus satis irritatos, in rabiem ipsam verteres, quos cum
 nullus fere odio non habeat, a nullo tamen non veneran-
 tur ob eorum impudentem audaciam, cum qua in suis
 concionibus nihil non audent, sprete Principum auctori-
 te, spreteque Senatus Decretis: hoc illis praestat enculla
 & populi Christiani simplicitas. De tuis Lucubrationibus
 nihil est, quod dubites, quin habeas in Hispania egre-
 gios propugnatores. Tu nobis libellum De ratione con-
 cionandi, Dialogos in causa Lutherana & reliqua omnia,
 qua in tuo catalogo promittis, absolue. Video, te multum
 laboris sumere, dum omnium amicorum litteris vis re-
 spondere, laudo tuam humanitatem, sed tanto laborifa-
 cile parcere poteris, si ad unum diffuse scripseris, ceteros
 amicis tribus tantum verbis salutando. Pro epistola, quam
 ad Vervefium misisti, gratiam habeo maximam; nos
 reit enim hominis in te benevolentia, ut tu vicissim eum
 merito amore prosequaris: valet enim plurimum illius au-
 thoritas apud omnes; idem sentio de Ludovico Coronel-
 lo, nec non de Joanne a Vergara, ad quos nonnumquam,
 veluti ad amicos precipuos, scribere poteris, ceteris omisi-
 sis, qui imprudenti quodam affectu plus nobis obsunt,
 quam prosunt. Nec dignitatis tua erit, ad eos magnas
 epistolas scribere, quos vix aliquis suo colloquio dignatur.
 De his te amice monere volui, tu ea in bonam semper
 partem interpretare. Secundum Hyperaspistae librum
 videre cupimus, qui nondum ad nos allatus est. Coronel-
 lum, quam Babylae te adiecisse scribis, non vidimus,
 neque quid Babylae sit, scimus, ut tu id nobis explana-
 veris. Sunt praeterea, qui a te discere cupiunt, quid sibi
 velit effigies illa, cum qua soles litteras tuas obfignare
 cum suo disterio, Cedo nulli. Agitur de Principum con-
 cordia, quam Caesar pro publica tranquillitate ex animo
 optat, sed video aliorum animos in Republica perniciosum
 ruere precipites, ut Dei bonitas rebus nostris prospiciat,
 de utraque Republica actum erit. Vale. Burgis 23. No-
 vembris, Anno 1527.

Haec raptim scripsi, instat enim tabellarius; nec potui
 plura.

Agnaeus tuus Valdesius.

EPISTOLA CCCXLIII.

Clarissimo viro, D. Erasmo Roterodamo Alfonso Fernandus S. P.

An. 1527. * **B**INAS ad te litteras dedi, Erasme clarissime, cum Caesar elapso mense Octobris Palantiae ageret, alteras Valdesio, alteras Martino Transylvano, his tibi significabam, quanto te amore & benevolentia prosequeretur opinor jam eas ad te pervenisse. Vidi nuper litteras tuas ad Ludovicum Coronellum, Calendis Septembris scriptas, quae illi reddita sunt, quum hic casu apud me hospitium ageret, has ego multa cum voluptate & legi & relege. Jam inde à principio nihil aliud sapiunt quam Erasmi, nec quicquam in eis est, quod non plane pium ac eruditum animum tuum referat, est tamen locus quidam in illis, qui meum animum movit: Qui libros, inquis, meos Hispanice vertunt, an mei studio id faciant, nescio, certe magnam mihi conflant invidiam. Ego haecenus nullum librum tuum Hispanum factum vidi, prater unum Enchiridion Militis Christiani, à me, ut omnes dicunt, non infeliciter versum. Is tanto nominis tui studio ac plausu, atque adeo tanta Christianae plebis utilitate prodiit, ut nihil hodie apud nos aequae ipse manibus omnium teratur. In Curia Caesaris, in Urbibus, in Ecclesiis, in Cœnobiis, quin in ipsis diversoriis & viis nemo fere est, qui Erasmi Enchiridion Hispanum non habeat. Legebatur antea Latinus à paucis Latinae linguae peritis, sed nec ab his omnino percipiebatur: legitur nunc Hispanus ab omnibus sine discrimine: & quibus Erasmi nomen antehac erat inauditum, hoc uno libello innotuit. Sed de his satis, nunc (qua mea est in te benevolentia) monendum duxi, in libello illo tuo, cui titulus est, Exomologesis, coronidem aliquam desiderari, quae Auriculari Confessione paulo impensius faveret, ut qui nunc bonis & doctis placet, hac adjecta & indoctis & iniquis satisfaceret. Vale, litterarum decus. Palantia 27. Novembris, Anno 1527.

Tui nominis studiosissimus Alfonso Fernandus,
Archidiaconus del Alcor.

EPISTOLA CCCXLIV.

D. Erasmo Roterodamo, Theologo & Oratori facile Principi, Urfinus Velius S.

Basileam.

* **E**x litteris ad Fabrum, doctissimum hominem, mihi huc amicissimum, tuis facile intellexi, residere adhuc in animo tuo memoriam Velii aliquam, quam prorsus delatam * suspicatus sum aliquandiu, propterea quod, quemadmodum anno superiori in litteris pollicitus eras, te ad Regem Ferdinandum scripturam, meque Celsitudini ejus commendaturum diligenter, id haecenus facere supersedisti. Anxisset proculdubio regium favorem vel tua commendatio, cujus animum jam pridem cum alii in Aula primores viri, tum Faber ipse, mihi officiose conciliant. Quorum opera Aula insertis subito ex scholarum umbraculis ad tabernacula militaria ausus me fui conferre, ac Musis valere jussis Bellonam colere capi, & Gravidum illum, violentissimum omnium Deorum, quo tamen haecenus valde propitius sum usus. Dices tu fortasse: quid cum Aula Poeta? Cave hoc nomine me in posterum appelles, qui derepente è Poeta prodii Historicus, idque non mea quidem temeritate & ausu voluntario, sed judicio aliorum, aliorumque coactu. Librum jam confecimus, rerum praeclare ac fortiter gestarum à Rege, qui mirum est ac pene incredibile, quam felici successu regno hoc fuerit positus: quem tu, valde miror, cum ad Regem Poloniae scriberes, ipsum Regem appellare non dignatus es, illum autem parricidam & regni proditorem, Comitem, minime veritus es hoc nomine exornare. Commotus sum, fateor, indignitate rei, praesertim cum legere eadem in Epistola tua Satrapa cujusdam nomen ac titulum, inscriptionem, quamvis Caesarum triumphum agentium longiorem. Hoc sive ex industria, sive fortuito à

* Rescribere, delatam.

A te praeferitum est, multorum certe in reprehensionem incurristi. Sed dabis tu veniam, non quidem te reprehendenti mihi, verum peramice admonenti, ut deinceps, si incidet in scripta tua & lacubrationes Ferdinandus Rex Pannoniorum ac Bohemorum, & * ipsum merito honore fraudes: cuius si consideres virtutes tam adhuc adolescentis, profecto haud injuria ipsum etiam adultis Regibus & magnanimum antepones. Sed hac nunc missa faciam, quae si pro dignitate debeant tractari, non epistola, verum liber immensus requiratur. Ad me & privata hac studia redeo, qui adhuc in Veterum sententia permaneo, propter violentos ac furiosos Evangelii interpretes, qui passim in Germania exacti sunt, quique horribiles tumultus excitaverunt, ubi vis gentium, quam in ista natione, hominibus recteque instans, hac tempestate vivendum esse. Quapropter Basilea Viennam reversus, comparato viatico ac sumtu in unum alterumque annum, in Italiam me recepi, inde nondum anno confecto revocatus Regis Ferdinandi litteris, sed praecipue pestilencia metu, quae tum in omnibus fere oppidis & per amplissimas urbes crudelissime saevit, extractus Viennam redii, ubi per hoc triennium non incommode vixi, neque illibenter, cum oppressa fuerit sapiens erumpens & conata effundere virus suum pestifera illa haeresis, virtute Incliti Ferdinandi, qui tamen si hydram illam tot capitum non funditus exciderit haecenus, tamen pro virili sua & ingenta animi magnitudine collisam debilitavit, multis locis imminentem arcuit, alicubi jam radices agentem extirpavit. . . . Rhenum, Frobenium, & amicos alios saluta. Tu vero bene vale, vir dignissime. Salvebis à Fabro, qui tui est amantissimus. Pilo mense Martio spoliatus bonis omnibus, credo, animi dolore, Posonii diem suum obiit. Difficile & acerbum est homini in Italia & inter elegantes homines versato hic praesertim tam tempore alieno & in regione exusta vivere. Sed reddit hanc vitam dulcem importuna religio Germanorum. Interim vale. Litteras, si me amas, non proferes. Strigonio in Pannoniis 10. Decembris, Anno 1527.

EPISTOLA CCCXLV.

Erasmus Roterod. D. Jo. Gaccho, conservo & comilitoni in Christo, S. D.

Et crebris & talium virorum litteris † huc perscribitur, ut omnino vanum credi non possit, te non solum in conviviis, in conciliabulis & privatis colloquiis, verum etiam in publicis ac sacris concionibus, subinde prociudere nomen meum apud imperitam ac promiscuam multitudinem. Scio non esse temere fidem habendam rumoribus, praesertim ea nuntiantibus, quae faciunt ad dirimendam fratrum concordiam, verum quoniam hoc idem nuntiatum ab Ordinis tui sodalibus, & apud Hispanos, & apud Polonos, & apud Ungaros, & apud Anglos, & apud Gallos aëritari coeptum, quod istic facere diceris, satis liquet rem de composito geri. Verum haecenus illis nusquam satis prospere successit, dum ubique inveniunt praepotentes & gratos homines, qui meis favent studiis, quosque mihi non ambitione, sed meis sudoribus, quos jam olim provehendis linguis, ac politioribus litteris instaurandis, ac restituendis illustrium Auctorum monumentis impendo, demerui. Quanquam hi praedicant sese favorem hunc non tam tribuere personae quam ipsis studiis ac pietati Christianae. Quod si pergant isti, vereor ne illis infelicitus recedat, quam ipse vellem, in quem videntur conspici: nam frequenter accidit iis qui contemnunt hostem, ut dum fragili quærunt illidere dentem, infringant solido. Quanquam me sibi fingunt hostem; non habent. Etenim quum omnibus pietatis cultoribus impense faveo, tum vestro sodalicio, quod cæteris vel collapsis fere, vel ad mundum degenerantibus, apud vos purioris religionis vestigia residere videantur, semper

* Legendum videtur, ne. † Intelligit epistolam Lud. Alandeti, quam videlicet sup. pag. 1720. F.

per unice favi: cuius rei testes esse possunt quotquot istius Ordinis mecum egere consuetudinem, quorum nullus opinor prodibit, qui dicet se verbo læsum ab *Erasmio*; erunt aliquot qui non negabunt se meis officiis, aut etiam pecuniolis adjuctos, quamquam hæc commemorare ineptum est, quæ pietati tribuuntur, non hominibus. Porro viros, in quibus relucet sincera pietas, etiam si velim, odisse non possum, hoc ingenio natus sum. Nec unquam fui tam incivilis, ut ob paucorum improbitatem detestarer ullum ordinem. Ea rerum humanarum natura est, ut nihil sit ab omni parte beatum. Arca *Noë* non habebat nisi octo homines, & tamen ex his unus exstitit improbus. Quid *Abraham* familia sanctius? hinc ejicitur puer *Ismael* una cum matre. *Isaac* duos habuit gemellos: horum alter placuit, alter displicuit Deo. Quid domo *Jacob* religiosius? & hæc habuit qui non vereretur incestare patris concubinam. *Davidis* Prophetæ pietas non effugit hanc infelicitatem; cuius alter filius sororem incestu coitu constupravit, alter impia seditione patris exitium molitus est. Queritur & *Paulus* Apostolus sibi negotium exhiberi à falsis fratribus. Postremo Dominus ipse ex electo illo raroque numero proditorem unum perpeffus est. Itaque cum vester Ordo tot habeat, ne dicam hominum, sed monasteriorum millia, quid iniquius eo, qui propter aliquot secus quam oportet agentes, universum exsecratur Ordinem, in quo tam multi exstiterunt & pietate, & eruditione merito celebres? Quin & te accipio, mi *Gacche*, præclaris dotibus instructum ad prædicationem verbi Dei, nec moribus præditum incivilibus, ut suspicer te quod facis, alieno facere impulsu, potius quam ex animo tuo. Atque hæc res præcipue fecit, ut ad te scriberem, quem si talem judicarem, quales novi nonnullos, haudquaquam sumfistem hoc operæ, non solum inaniter laboraturus, verum etiam exacerbaturus malum insanabile. Quip etiam optarim omnia vana esse, quæ vel rumor, vel amicorum litteræ huc pertulerunt. Quod si forte res secus habet quam accepi, putabis hæc tibi scripta non esse. Sin verus rumor huc advolavit, tamen quoniam interpretari libet hæc abs te potius alieno fieri instinctu, quam ex animi tui malitia, sic temperabimus admonitionem, ut non minus pietatis & Ordinis vestri rem quam nostræ famæ videamur agere. Tux vero prudentiæ fuerit, vir egregie, boni consulere, si simplicius ac liberius quod causa postulat eloquemur. Primum enim illud tecum perpendito, mi frater, quam sit alienum à moribus & instituto modestissimi patris vestri *Francisci*, tanta linguæ intemperantia publice simul ac privatim abuti in proximi nomen, de quo non solum nullus adhuc pronuntiavit in sinistram partem, verum etiam quem orbis & Ecclesiæ Principes honorificentissimis testimoniis ornarunt, idque publicitus. Ea res miror si vos latet, quum exstent Cæsaris epistolæ, quum exstent *Leonis* decimi & *Adriani* sexti ad me diplomata typis excusa. Certe complures qui me norunt, sciunt, quia plerique viderunt, quantos habeam Epistolarum acervos, & ab hoc Pontifice *Clemente*, à multis Cardinalibus, ab Archiepiscopis, Episcopis, Regibus, Ducibus, & eruditissimis viris, multo aliud loquentium quam tu de me diceris prædicare. Ac ne quis dicat, levius esse verborum testimonium, amplissimis muneribus ultro delatis, confirmant suam de me sententiam. Quarum rerum si vel portionem aliquam hic commemorem; videbor *Thrasonem* quempiam aut *Pyrgopolinicen* è comœdia referre, etiam si longe fuerit infra verum mea prædicatione. Sed hæc missa faciamus, quo tandem merito meo ista faciunt? An quia rem *Christianam* tantis & vigiliis & impendiis meis adjuvare conor pro viribus, vel potius supra vires? Idem ago quod tu, licet alia ratione. Sunt enim varia dona Spiritus, sunt & variae functiones, licet eodem spectent omnia. Qui pelles caprinas conferebant, qui rudera comportabant sternendo fundamento, juvabant structuram templi Dominici, quemadmodum & hi qui aurum & lapides pretiosos dabant.

Tua pietas unde haurit quæ docet populum? Nonne potissimum ex Evangelicis & Apostolicis litteris, & ex sacrosanctis Ecclesiæ doctoribus? Nonne divum *Hieronymum*, misere depravatum vobis restitui? Nonne divum *Ambrosium* multo quam antea castigatiorem dedi? Nonne sanctum *Hilarium* summis laboribus emaculatum vobis tradidi? Nonne *Irenæum*, & *Arnobium* extinctos luci reddidi? Quod idem nunc molimur in omnibus *Augustini* lucubrationibus, in quibus tantum comperimus mendarum, ut nemo facile crediturus sit. Nec arbitror temere posse quenquam inveniri, qui tædium hoc fuerit devoraturus. Nonne multa *Chrysostomi* & *Athanasii* vestris auribus donavimus? Postremo, nonne fontem omnis *Christiane* Philosophiæ Novum Testamentum contulimus, emaculavimus, & illustravimus? Quantum illic mendarum absterfimus, quantum nodorum dissolvimus, quantum caliginis dispulimus? Jam quis æstimet, quantis sudoribus ac vigiliis, quanto valetudinis dispendio hæc mihi constent? Quanquam hic quicquid est laudis, fateor illi deberi, sine quo nihil efficit humana industria. Agnoscunt beneficii magnitudinem qui in his serio versantur, qui toto pectore in sacrarum Litterarum fontibus, & orthodoxorum prætoris deliciantur, non plebeji quilibet, sed Episcopi, sed Cardinales, sed celebres Theologiæ doctores, denique ii qui libris editis, fortiter ac feliciter depugnant pro domo Dei. Et arbitror sane te, quod præcipue te dignum est, facere: quid enim tibi, qui te mortuum huic mundo profiteris, charius esse debet iis libris, qui nobis inspirant *Christi* spiritum? Quod si est, qui potes odisse illum, qui tanto studio tibi parat hanc utilitatem? Si hæc tibi cordi non sunt, nimirum res ipsa clamitat, te non pietatis amore, sed affectu carnis ad istam commoveri petulantiam. Si quis dono mittat corbem piscium, aut vestem, aut canistrum onustum panibus, aut caseos aliquot, adamatur, in cælum tollitur; & qui tanto meliora donat, omni genere convitiis incessitur? Sed donemus vos hæc contemnere, quæ nemo vere pius contempnit, certe non oportebat eam utilitatem aliis invidere. Recte monet Sapiens, ne quem vetemus benefacere, quin potius conemur & ipsi benefacere si possimus. Nulli benefacere fortassis ignavia sit: benefacere conanti, negotium faceffere, livoris: at alieni beneficii fructum tam multis intercipere velle, obsecro te quo nomine donabimus? An non deploratæ cuiusdam malitiæ est, nec ipsum cuiquam velle prodelle, nec alium ut profit sinere, nec pati ut ad avidam multitudinem fructus perveniat pietatis, quum contra conveniat & populo gratulari, & laborantem, si non operæ, certe applausu, juvare? Ego tibi tuum talentum in Domini lucrum deponenti sincere faveo, nec faveo solum, verum etiam opitulor, cur mihi idem agentis obstrepitur? Dices in libris meis esse quæ discrepant à rectitudine fidei: hoc nullus adhuc docere potuit, quum aliquamulti conati sint. Sed fingamus esse, quid magni si mihi accidisset quod accidit *Cypriano*, *Hilario*, *Hieronymo* & *Augustino*? Tot jam annis libri mei versantur in manibus hominum, cur interea nemo vestrum admonuit, nemo docuit? Nunc post tantum temporis subito clamatis apud imperitam plebem, quæ nec intelligit hæc, nec ut sciat refert. Dices me monitum ab aliis: verum, sed ab hominibus sycophanticis & rei Theologiæ prorsus imperitis. *Leum* sua cohibuit *Anglia*, tam infelicitate se gesserat. *Stunicam* sua improbavit *Hispania*; *Roma* minis etiam coercuit. Nuper *Bedda* sic se gessit, ut nemo sanus non habeat hominem pro furioso. Quanquam non erat hoc monere, sed investivam scribere. His igitur quum & Cardinalium, & Pontificum, & Cæsaris, & Regum auctoritas imposuerit silentium, quanto magis damnant istas apud populum vociferationes, unde præter simultates, odia, seditiones ac tumultus quid potest oriri? Illi tolerabilius insaniebant, nec tolerati sunt ab Ecclesiæ Proceribus, & vos novum exemplum inducitis, sic apud multitudinem promiscuam in quemlibet debacchandi? Quoties ibi dictus *Erasmus* hæreticus,

cus, quoties *Lutheri* magister & *Luthero* nocentior, An. 1527. quoties aliis convitiis nominatim denotatus? Et hoc tam improbum exemplum à vobis oritur, qui summam profitemini tolerantiam, summumque mundi contemptum. Evangelicum est benedicere maledicentibus, & vos benemerentibus & maledicitis & malefacitis? Dum enim vos ista clamatis in *Erasmum*, ille non desinit vobis suppeditare, quod omnibus caseis & ovis melius est. Si Judices estis, cur non legitimo more causam cognoscitis, ac deinde pronuntiat? Si non estis, unde istud exemplum debacchandi publicit in famam alienam? Si quis scurra passim in hominem non improbum deblateraret, ebrium, lurconem, ganeonem, furem, lenonem appellaret, nemo ferret impotentem linguæ licentiam; & vobis apostolicis viris ludus videtur, quemlibet in publicis etiam concionibus hæreticum & hæresiarcham appellare? Si agnoscitis *Romani* Pontificis auctoritatem in exemptionibus, privilegiis & indultis, quæ faciunt in rem vestram, cur hic eum aperte contemnitis, illi præjudicantes, cujus iudicio mea semper submissi, imo cur eum audetis damnare publice, quem ille publice laudat? An quoties vestris commodis servit Pontificum auctoritas, sacrosancta est, & plumbi pondus habet, ubi secus est, ibi levior est tipula? & ubi interim ista mirabilis obedientia, quam semper habetis in ore, si quoties commodum est, & Pontificum, & Episcoporum, & Principum edictis oppeditis? Atque hic scilicet recinitur nobis vox Apostolica, *Oportet Deo obedire magis quam hominibus*, quanquam hæc vox jam *Lutheranorum* est non minus quam vestra. Sed ubinam hoc præcepit Deus, ut homines, contemptis Principum edictis ac iussis, seditiosis clamoribus debacchantur in bene merentem de religione: hoc si nimium est, certe in nihil commertum: si hoc quoque nimium est, saltem in eum, in cujus libris nullam adhuc sententiam damnavit auctoritas Ecclesiæ? sed insunt quædam, quorum occasione decedit aliquid populari de vobis exultationi. Dicam itaque summam eorum quæ libris meis semper egi. Fortiter in bella vociferor, quibus tot jam annis videmus concuti ditionem *Christianam* pene totam: Theologiam nimium ad sophisticas argutias delapsam, ad fontes ac priscam simplicitatem revocare conatus sum: sacros Ecclesiæ doctores, unde vividius hauriuntur, quæ quidam decerpta legunt, ne dicam concerpta, suo nitori reddere studuimus: bonas litteras, ante propemodum Paganas, docui sonare *Christum*: linguis reflorescentibus adfui, pro mea quidem virili. Præpostera de rebus plerisque mortalium iudicia traduxi. Ad puriorem *Christianismum*, orbem ceremoniis pene *Judaicis* indormientem expergefeci, sic tamen ut Ecclesiæ ceremonias nusquam improbarim, sed quid potius sit, ostenderim. Perlongum autem sit, vir optime, declarare quam hæc fuerint necessaria. Et tamen hoc ea moderatione factum est à nobis, ut nec ordinem ullum, nec ullius nomen aut famam læserim, nec factionem ullam contraxerim, aut seditionem excitarim: adeo, ut nisi quidam pseudo-Monachi *Dominicani* & *Carmelita* (nam tuus Ordo tum erat mihi propitius) clamassent apud populum, existisse qui corrigeret *Magnificat*, *Precepcionem Dominicam* & *Evangelium Joannis*, aliaque non minus indocta, quam seditiosa, ne musca quidem tumultus fuisset. Sed ajunt quidam *Lutheranum* hoc incendium ex meis litteris ortum: prorsus hoc ajunt quidam, sed impudentissime mentientes, quum hætenus nemo fuerit qui vel unum dogmation improbatum proferre possit, quod mihi sit cum *Luthero* commune. Postremo res ipsa declarat, quam impudenter & illud mentiti fuerint, me cum *Luthero* colludere. Sic nimirum colludebat *Hector* cum *Achille*. Judicabis hoc ipse, si legeris meam *Diatribam*, & huic sic respondentem *Lutherum*, ut in neminem scripserit hostilius, & rursus duos *Hyperaspista* mei libros illi respondentes. Jam non me fugit esse qui prædicent meas lucubrationes Monachorum Ordinibus derogare. Ego sane puto rem *Christianam* nihilo dete-

rius habituram, si non essent tot cultuum, ciborum, An. ac titulorum discrimina, præsertim quum Monachismus 1527. propemodum eo prolapsus sit, ut si externa detrahas, fere deteriores sint cæteris. Bona vero pars monasteriorum, adeo nullam habent religionis disciplinam, ut nusquam minus liceat religiosam vitam agere: quanquam hoc à me nusquam est scriptum antehac, & quid referebat scribere, quod nemo nescit? tantum admoneo, quibus in rebus sita sit vera religio, taxans quosdam, qui blanditiis, terriculamentis, aliisque non probandis artibus rudem ac simplicem, & sui quoque nedum religionis ignaram ætatem pelliciunt in nassam, unde se non possit explicare, pessime consulentes & adolescentibus, & Ordini suo, cui magis expediebat habere paucos sinceros, quam multos qualescunque. Hæc si non fiunt, non prorsus inutiliter monui ne fierent. Sin mundus horum exemplorum, quorum aliquot referre me pudeat, plenus est, fatebitur tua prudentia me non solum utiliter, verum etiam necessario monuisse. Non ille damnat matrimonium, qui monet ne quis temere contrahat matrimonium, imo potius consulit matrimonii dignitati. Sed alicubi taxo quosdam, qui quum perditæ vivant, sibi persuadent se tutos fore ab unguibus *Cacodæmonum*, si veste *Franciscana* tecti deferantur in sepulchrum. Hoc malo si nulli laborant, frustra monui: sin innumeris exemplis compertum est, hanc superstitionem non tantum habere simplices plurimos, verum etiam ab Ordinis tui sodalibus aliis foverique, non conveniebat hoc à quoquam inculcari populo magis quam à tui similibus. Hæc enim vos reddunt invisos doctis, cordatis, vereque piis viris, utcunque conducunt temporario quæstui. Quid? An protinus collabatur Ordo vester, si *Christianis* persuasum fuerit, vestem *Franciscanam* minimum opis allaturam post hanc vitam, nisi quis *Francisci* sanctimoniam fuerit imitatus? Dices, quid opus erat hæc admonere? Imo quid opus erat hæc fieri? Quid opus erat hujusmodi facta tueri? Quod si tam exacte sartam tectam haberi vultis omnium sodalium famam, cur tanta licentia debacchamini nominatim in nomen ac famam alienam, non de veste calumniantes, sed hæreseos crimen impingentes, quo nullum est atrocius, idque falso, quum de veste nemo mortalium nesciat, ut quod à vobis fiat etiam ambitiose. Quin hoc pene peculiare est istius Ordinis plerisque sodalibus, Cynica petulantia in Episcopos, in sacerdotes, in pastores, in Abbates, in poetas & rhetores detonare: nunc iidem tribus verbis attackam *Franciscanam* vestem, ferre non potestis: præsertim quum in tot *Franciscanorum* populis nullius nomen edatur? Quod si tam tenere metuitis famæ vestræ, illud curandum erat, ne per vestros sodales tot argumenta darentur fabulis populi, talibus ut aliquoties non sine rubore audiam. Ex his adeo nihil unquam prodidi, quum multas habeam compertissimas, ut *Lutherum* & alios aliquot ista meditantes in vulgus spargere dictis ac scriptis compescuerim. Pro hac mea civilitate, mi *Gacche*, vide quam malam nonnulli rependant gratiam, inter quos te numerant quidam. Fortassis hoc mandatum est à Patribus, ut hinc etiam obedientiæ laudem speres. Quid si Patres injungant, ut mihi porrigeres venenum? Faceres? Atqui quod quidam faciunt, aliquanto est sceleratius. Venenum unius corpus interimit, istæ obtreccationes tot millium animos inficiunt. Sed singe me male meritum de tui sodalitiis nonnullis, nulla est ratio vindicandi, nisi mendacibus obtreccationibus, & famosis concionibus? Nullæ sunt leges in orbe, nulli iudices, nulli cognitores? Ista vindicandi ratio militaris ac seditiosa est, non *Franciscana*. Omnes vociferemur simul, clamoribus obruemus infontem. Atqui tam sancto tumultu *Christus* oppressus est. An hoc exemplum vobis placet? Si placet, placeat & eventus. Qui gladium sumit, gladio feritur. Qui vim infert, vim invitat. Nondum dormiunt omnes rustici, quanquam istis factis etiam Principibus, Episcopis, & orthodoxis invisum reddimini, si tacita bonorum iudicia contemnitis. Hoc

A. Hoc quum per se sit indignissimum ista professione, longe tamen sceleratius est, ad tale facinus abuti Euangelii, loci, *Franciscani* nominis ac vestis auctoritate, & populi *Christiani* religiosa patientia. Scis ipse nullam esse sacratiorem functionem, quam Euangelii prædicandi, nec ignoras quanta ei loco debeatur religio: nec te clam est quid illic expectet populus. Ad hoc munus, ad eum locum nemo deberet accedere, nisi intentissima deprecatione præparatus, ac velut afflatus numine. Quale est autem ex eo loco scurriliter incescere famam alterius, idque manifestis mendaciis? Quod si nunc, ut olim, mos esset, populum sibilis suppositionibusque significare si quid parum placeat, vereor ne non sibilis tantum, sed & faxis ista rejicerentur. Hoc silentium, hanc patientiam pia multitudo tribuit Euangelii majestati, & honori loci, & tu rebus sacratissimis ad rem sceleratissimam abuteris? Quod perinde est, ac si quis per Eucharistiam ministret aconitum. Est & istius nominis & cultus magna apud quosdam reverentia, quibus oportuit magis ad populi commodum abuti, quam ad inopiam calumniam. Quid autem est, quod captatur istis clamoribus? Ut populus male sentiat de *Erasmio*? Finge id esse persuasum. An illico bene sentiet de vobis omnibus, si de me uno male senserit? Imo vereor, optime *Gacche*, ne vociferationibus & obtreptionibus hujusmodi, cum magna vestri nominis invidia meum nomen reddatis illustrius. Id quod regionibus aliquot videmus usu venisse, licet interim me tacente. Si vultis odium excitatum sopire, redeundum vobis est ad eam sinceritatem, qua vobis primum bonorum favorem conciliastis. Ista via, mi charissime *Gacche*, magis traducitis Ordinem vestrum quam ego possim, quamlibet cruentum in vos stringens calamus, quod tamen à me nunquam est futurum. Hoc metu vos libero, verum quid alii facturi sint, mihi non est in manu. Ea vestra cura est. Jam qui sit illud, ut quum frequentius ac liberius meæ lucubrationes attingant Principes, Reges, Cæsares, Pontifices, Cardinales, Episcopos, horum neminem habeam infensum, vos soli, quos oportebat esse tolerantissimos; istiusmodi tumultus movetis? An vos soli non egetis admonitore? An soli vacatis omni vitio? An vestram tantum famam oportet illibatam haberi? Utinam id primum à vobis præstetur! Porro ut imperitis persuadeatis ea quæ de me prædicantur, quid dicent eruditi, qui in meis versati lucubrationibus mox deprehendunt impudentiam calumniæ? Sed fortasse pollicemini vobis futurum, ut istis clamoribus etiam scripta mea consopiant. Vereor ne res vobis in diversum cedat. Audio jam nunc bibliopolas jactitantes, se vestris clamoribus debere, quod avidius emuntur libri mei quam soliti sunt. Age, fingamus vobis licere quod libet, fingamus neminem exoriri qui meam tueatur innocentiam, vestram retundat impudentiam, an non metuitis illum ultorem, cujus manus nemo mortalium effugit? An creditis statim apud illum sanctum habendum, quod vobis sanctum esse vestra persuadet cupiditas? Longe alia sunt, mihi crede, Dei judicia quam hominum. Quod si labor eorum, qui sinceriores litteras ac puriorem Theologiam cum vera pietate conantur restituere, videatur vestris officere commodis: quæso, ut tua pietas expendat, undenam id accadat. Etenim quum Apostolicam vitam profiteamini, qui fieri potest, ut non feratis ad Apostolicam simplicitatem invitantem? Quod si quid humanum hic est quod offendit, par est, o vir benedictæ, ut humana cedant divinis. Jam illud secum reputet tua prudentia, num hæc satis in tempore moliamini. Vides quantis diffidiis undique mundus tumultuetur. Quid opus erat novos tumultus veteribus addere, fortassis in gravius erupturos incendium quam creditis? Quoties vidimus ex levissimis initiis exoriri tempestates insedabiles? *Lutheranorum* incendium, quam frivolis initiis huc usque progressum est? Primum jocus erat, & ludus. Rescripsit *Prieras*, mox Monachorum clamores ad populum, articuli, bullæ, edicta. Quid non? Quantum adhuc

A. profectum sit nescio. Quanto igitur consultius non ad-
dere malum malo, sed potius id operam dare, ut Ec-
clesia pristinae tranquillitati restituatur, etiamsi quid
esset in meis non indignum correctione; est suum cui-
que rei tempus. Vos fortasse creditis *Lutherum* fractum
prostratumque. Utinam esset extincta lues! Confossus
est edictis & articulis, fateor, sed regnat adhuc in ani-
mis hominum, quibus illum præcipue commendavit
quorundam Monachorum improbitas. Nec me fuge-
runt quorundam vestrorum voces, Confesso *Luthero*,
adoriemur *Erasmum*. Conficite igitur *Lutherum*, ac
tum, si videtur, adoriimini *Erasmum*. Verum quum
impune grassaretur *Lutherus*, vos mussabatis, cochlea-
rum more intra testam latitantes. Ego jussu Cæsaris,
Pontificis, & aliorum Principum, cum *Luthero* ma-
num conferui, idque in ea regione in cujus confinio
regnat maxime: ubi meo *Marie*, meo periculo, meis
vulneribus hostis redditus est fractior, vos subito pro-
siliences à tergo aggredimini dimicantem, obsecro, quid
agentes? An invidetis Ecclesiae Catholicae suam victo-
riam? An hosti vultis ferre suppetias? Quid enim aliud
facitis? Verbis sævitis in hostem Ecclesiae *Lutherum*,
& factis hoc illi præstatis, quod socii solent sociis in
bello. Etenim si quo peccato commeruissem odium ve-
strum, tamen privatum affectum vincere debuerat pu-
blicæ salutis respectus, mihi que non segniter pro castris
Ecclesiae dimicanti, certe temporarium præbere favo-
rem par erat. Sunt quibus hoc unum est studium, ex
omnibus meis lucubrationibus, quas multas; sed ali-
quot juvenis, rebusque pacatis, aliquot non serio scri-
psi, colligere, quæ detorqueant ad suspicionem *Luthera-
norum* dogmatum. Quanquam hoc ipsum faciunt
impudenter & calumniose. Cæterum quanto consul-
tius erat ea decerpere, quæ declararent me dissentire à
Lutheri paradoxis, si modo favent ex animo causæ
Pontificis? Hæc quo minus considerent nonnulli, ob-
stant affectus humani. Itaque te moneo, *Gacche*, frater in
Domino, ut monitus vicissim & tuos moneas sodales, ne
confidant istiusmodi syncretismo, ne condensatis pha-
langibus, ne vociferationibus indecoris, ne clancula-
riis obtreptionibus, vix homine dignis, ne simplicita-
te muliercularum ac stultitiæ populi, sed in Domino,
vera que pietate figant. Spei suæ ancoram. Si favetis
Ordini vestro, sinceris moribus optime id perficietis,
me certe applausore. Si favetis Ecclesiae tranquillitati,
habetis me commilitonem, si non fortissimum, certe fi-
delem. Omissis privatis affectibus, *Christi* negotium pa-
riter agamus; & si ratio diversa, si facultas impar est,
sit tamen idem scopus. Quod si decretum est qua cœ-
pistis pergere, mihi nihil poterit imputari. Hæc epi-
stola me liberabit apud summum Judicem. Repetam,
quod initio dixi: si rumor vanus huc advolavit, ne pu-
tes hoc tibi scribi, sed aliis, quos certum habeo talia
perpetrare. Dominus omnibus nobis impartiat Spiritum
suum, Amen. *Basilea*, Anno 1527.

EPISTOLA CCCXLVI.

Erasmus Boizemo suo S. D.

Ante ictum fœdus cum Henrico Epphendorpio.

*** Q**UAM vellem te hic nunc adesse, quo patrocini-
neris *Erasmio* tuo, rem novam aggressuro. Ha-
ctenus gladiaturam exercui cum *Beddis* & sudoribus
commissus, nunc, si Superis placet, fio litigator, & ab
Hercule ad *Mercurium* transfugio. Venit hic *Henri-
cus Epphendorpius* à *Thrasone* factus *Phormio*, vel, ut me-
lius dicam, ex utroque conflatus. Vix ingressus est ur-
bem, nemo nesciebat illum mihi diem velle dicere.
Habuit obviam *Beatum*: in illum effudit stomachum
suum, meis litteris factum esse, ut Ducem *Georgium*
ex amicissimo haberet infensissimum, excidissetque ab
amplissima fortuna, ut minimum dicam, trium mil-
lium florenorum, matrimonium, opinor, significabat.
Beatum, ut est vir melior quam ut suspicari possit inter
homines ejusmodi portenta, tum quietis amans, &

* Lege, *Sutoribus*.

Tom. III.

R r r r r

uri-

Ap. utrique bene volens, suavit uti prius colloqueretur, deinde statueret. Ita solent Imperatores. Colloquium non omnino recusavit *Eppendorpius*, sed negavit se domum meam venturum, quum ego sic affectus essem, ut totos quinque menses domo pedem non extulissem. Interim in foro, in diversorio, in viis, publice privatimque vociferabatur *μᾶλα τραγικῶς*, quam indigna perpeffus esset ab *Erasmio*. Hæc sub vespere. Postridie adiit, ut audiui, Proconsulem, significans se velle legibus agere contra me. Responsum est: Senatum nunc esse occupatissimum, differret in aliquot dies. A prandio postridie venit colloquium, vultu mire composito ad iracundiam, dixisses *Mezentium* quemplam e tragedia. Legit mihi epistolam quandam scriptam ad *Saxoniae* Ducem *Georgium*, mihi quidem ignoranda. In qua contexta fuerat historia, quomodo se gessisset *Priburgi*, mox *Basilea*, demum *Argentorati*, in qua tamen ferè nihil erat, præter ea de quibus ipse penè solet etiam gloriari. Vellem hic adfuisses, & vultum histronis, tibi non ignoti, compositum vidisses, absque persona suam agentis fabulam. Miror ipsum potuisse a risu temperare: ego certe non potui, quum & æger essem, & res esset invisa. Quum ad singulos epistolæ articulos exclamaret, indignum facinus, sic lædi famam hominis innocentis ac simplicis, respondi me non agnoscere eam epistolam, nec meum esse vel tueri, vel impugnaire, quod an scripsissem nescirem: si meam proferret epistolam Ducis† ad ipsum scriptam, ex illa liquere me talia non scripsisse. Nam summam argumenti ad me scripserat *Simon Pistorius*, Ducis Cancellarius. Jam abnegata epistola, quid restabat, nisi ut aut doceret esse meam, aut obticeret? Nihil fecius pergebat recitare. Tandem quum asseveraret se habere manum meam cum Symbolo Termini, iussi proferret: sciebant enim illum hoc non posse. Nec post unquam protulit, quum toties homo veridicus asseverasset se habere. Respondi tamen obiter ad quædam, velut ad aliena. Disceptantes interpellavit *Beatus*, hortans, ut omnis querimoniis de facienda concordia tractaremus. Ad id professus sum me esse propensum. Interea tamen fremebat, illam illibatissimam antea famam meis litteris fuisse contaminatam. Objeci, me gravius ab ipso fuisse petiitum, qui ter missa scheda denuntiaverit plura hostilia, tam horrendis minis, ut homini seni, valetudinario, ac timido possent subitam adferre mortem, quod compluribus accidisse scimus. Atque ego sane suspicor illum hoc animo talia scripsisse, ut aut extorqueret pecuniam, aut occideret. In earum una vocat me sceleratissimum furciferum, homo totus innocens. Ad id respondit, se non ea fecisse ex animo. Alioqui putas, inquit, me tamdiu difaturum fuisse? Nonne bella defensio? Hoc colore se quisvis fur tueri poterat. Sustuli, sed non ex animo. Deinde iactabat se fuisse læsum prius. Respondi, me primum omnium fuisse læsum, quod *Hutteni* in me provocarat, libellum ediderat. Nec hoc contentus, *Othonis* cuiusdam furore in me sit usus. Inficianti, quod facturum sciebam, fassus sum ista non tam facile probari posse, mihi tamen tot argumentis collecta, ut propemodum pro compertis haberem. Citavi *Heresbachium* testem, citavi *Carolus Harstum*, *Hutteni* libellum ipso castigatore fuisse editum: item quum *Othonis* libellus ederet, illum in *Scotti* typographi ædibus fuisse assiduum. Pessime omnium habebat illum, quod in epistola dictus esset sceleratissima Ecclesia propugnator. Respondi, illum his titulis celebrari ab *Othone* & *Leonicero* libris editis: nam *Otho* hujus laudibus paginas aliquot explevit: *Leonicero* majusculis subinde vocat illum *Germania* procerem. Ibi magna impudentia negavit se scire, quod esset in libris *Othonis* nominatus. De *Leonicero* minabatur mihi, quasi id fingerem. Existimat enim homo veridicus mendacium esse crimen capitis supplicio dignum. Dixi librum *Argentorati* excusum esse, & præstare passim venalem, si quid de fide mea dubitaret. *Otho* etiam hoc addidit suo libello, quod incio *Eppendor-*

* Insere, ad. † Ducem videtur legendum. ‡ Imo, præstare.

A pro hæc faceret. Quid hoc facio stultius? Hoc nimium prodere est, non accusare. Sed Regibus sufficit quilibet obtentus. Objecit epistolam, quam *Hymelbergius* huic misit, à *Melanchthone*, ut putabatur, scriptam: eam *Hedioni* miseram, cui tunc fidebam toto pectore, ut apparet, communicavit *Capitoni*, *Capito Eppendorpio*. Pro *Tra. N.* posueram *H. E.* Has litteras interpretatus est, esse quendam alium, cujus nomen & cognomen iidem litteris inciperet, se scripsisse super hæc *Melanchthoni*, illum, id esse verum, rescripto testatum fuisse. Hic nil aliud quam ridere libebat, scienti rem aliter habere. Nam ipse *Philippi* manum proferre possum, qua testatur se nunquam scripsisse *Eppendorpio*, nec unquam ab eo accepisse litteras. Addebat se habere litteras à *Bilibaldo*, ipsius manu descriptas, quibus hortaretur, ut stringeret calathum in *Erasmum*, ac tueretur famam suam. Hic nugator vultu ac voce miram affinxit *deivoviv*, non sine dentium stridore. Respondi, *Bilibaldum* sua manu proximis litteris mihi significasse, quod *Eppendorpio* scripsisset, ut insaniendi finem faceret: epistolam esse in promptu, si cuperet videre. Objecit in epistola ad Ducem scriptum esse, quod se gessisset pro Nobili, (hic appellabat me, an unquam se gessisset pro Nobili) quum ipse mihi priusquam jactarim nobilitatem meam. Obicui mirans cur ille diceret. Repetiit eadem verba: interjectione, non verbo respondi, veluti non curans. Tum ille mire composito vultu: atque hoc, inquit, fortasse male habet Principem meum condidisse mulem† nobilitatem meam. Ad hæc proxima scheda, quò tertio denuntiavit bellum, scripserat sua manu. Item ab *Eppendorpio* equi clypeus illius pendet pro diversoriis, cum galea fenestrata, gladius diametro dissecat clypei spatium: nec se vulgari more denominat à loco, ut à *Roma Romanus*, sed addit præpositionem, quasi sit dominus ejus loci. Nam Veteres hac sermonis forma significabant munus ac functionem aliquam, velut à cubiculo *Cæsaris* dicitur, qui præfectus est cubiculo, sic Episcopus dicebatur ab *Hippone* regio, qui ei civitati præsideret. Eadem forma nunc magnates cognomina habent à loco, non quod ibi nati sint, sed quod illic dominantur. Ita scilicet est noster *Henricus à Eppendorf*, fortassis ob cauponam cerevisariam ab illius majoribus administratam. Quoties autem implevit aures meas mentione artium‡ paternarum? ante annos sex referens prolixam fabulam de Monacho quodam sagittandi peritissimo, quem pater in arce sua foverat. Præterea quum neganti se curare quo animo Princeps in ipsum esset, dixissem: Quid igitur metuis? vultu mire serio respondit, se verè ne paternas arces occuparet. Nec dubito quin similia jactarit apud te. Nam apud alios fecisse complures novi. *Constantia* quum Episcopus rogaret *Beatum*, num esset *Eppendorpius* Nobilis, atque ambigue respondisset, *Eppendorpius* obicuit, & primum mensæ locum occupare sustinuit. In hoc itinere sequutus est nos equo, quo nihil miserius. Verum agebat se *Rinveldia* à Nobilibus equum commodato sumiturum. At nil actum. Nobiles aberant scilicet. Eundem fucum lusit *Schafhusse*, atque etiam *Constantia*, ut juxta proverbium, fur furem cognovit, & lupus lupum, ita Nobilis Nobilem novit, sed mala quadam fortuna, nusquam erant illi, quos volebat. Indignabatur quod in *Spongia* vocassem ipsum *Hutteni Achasem*, et non indignabatur, quod in eadem fecissem ipsum Nobilem: sic enim tum suspicabar, non prorsus esse plebeum. Cur agnovit quod non erat? Ad hæc habet famulos, in quibus *Germanos* duos, qui nunquam non appellant illum *Ioncheram*. Quid multis? videtur hoc unum modis omnibus agere, ut pro nihili habeatur. Hoc non ignorabat me scire, nec tamen illum pudebat hujus sermonis. Addebat se suam familiam qualemcunque tanti facere, ut nulli Principum cessurum sit impune, si quis ejus famæ maculam adspargat. Hunc *Thraconismum* magis rideres si legisses, quæ de ejus fa-

* Hic aliquid omisum est. † Quid hoc sit, aliis dividendum relinquimus. ‡ Rescribe, Arcium.

Ab. milia narravit *Agranus*, scripsit *Emserus*, nunc & populus novit. Post tales aliquot querimonias, oratio revolvebatur ad animum Ducis, alimentum, & sacram famam impetitam, cujus iacturam tanti faciebat, ut negaret se vel Cæsari tale quicquam condonaturum, & vitam citius amissurum quam nominis sui detrimentum passurum. Respondi, quum adhuc agerem in ædibus *Frobenianis*, ipsum mihi narrasse se Ducem habere male propitium: roganti causam, addebat, vellem me scholasticum esse sordidum: non possum, inquit. Rogabam quare metueret Ducem, si nihil ab eo peteret. Metuo, inquit, arcibus paternis, ne eas occupet, & fratribus meis. Id factum non inficiabatur, sed agebat post, Ducem fuisse reconciliatum, & agi coeptum, ut magno suo commodo revocaretur in patriam. Si Dux, inquam, fuit iratus, quod non responderes illius expectationi, unde post fuit reconciliatus, quum aliquando licentius vixeris quam antea? Tum ad irritandum in te Principis animum non erat opus *Erasmo*, quum haberes *Hieronymum Emserum* hostem capitalem apud Ducem. Sed ad nomen *Emseri* coepit infremere, veluti jam dilaceraturus hominem. Audierat, opinor, esse mortuum; itaque tutum erat ferocire. Rursus amici, qui aderant, interpellabant expostulationum catenam nunquam finiendam, ad amnestiam & sarcinendam amicitiam provocantes. Id non omnino recusabat, modo præscriptis conditionibus. Jussus est proponere. Respondit, se homo gravis tum esse commotiorem, per *Beatum* postridie significaturum de conditionibus: allatae sunt postridie leges ipsius manuscriptæ, quarum exemplar ad te mitto. Respondi mea manu, quorum exemplar etiam ad te mitto. Agitatum est de compromissione. Consensimus in duos optimos hujus urbis viros, & illi non minus amicos quam mihi, *Beatum Rhenanum* & *Bonifacium Amerbachium*, Juris Cæsarei Professorem. Habes hæcenus actam fabulam, quid sit sequuturum nescio. Utinam hic adesces, quo liceat tuis uti consiliis, qui Juris scientiam profiteris! Consultamus enim utrum satius sit, acceptis conditionibus otium emere ab otioso nugone, & his rebus nato, an experiri judicio. Posterior sententia mihi placebat: noveram enim famas vanissimi *Thrasonis*, & sciebam illi magis dolere cruentam quam famam, hoc est, magis esse famis negotium, quam famæ, utcumque componeret Satrapæ vulgum, & verba funderet sesquipedalia. Promiserat hoc proxima scytala, qua bellum denuntiabat: Revocabitur, inquiens, tibi tragœdia *Huttenica*. Hic præter morem, non est mentitus; prorsus eadem tragœdia est. Scis ipse, tunc miris fumis & artibus captatam prædam, posteaquam *Huttenus* ad sacram confugiens ancoram, ex prædone factus est Sycophanta. At hic ut agnoscas utriusque fabulæ artificem, vide ut dissimulat prædæ studium. Prætexit famam læsam, damnum scilicet inestimabile, præsertim tali viro, cui nihil unquam prius fuit honesta fama, quum illius vita nihil sit nequius, idque adeo non clam, ut gloriatur insuper? Deinde petitur libellus dicatus glorioso ipsius nominis: mox epistolam ad Ducem, quasi Dux ignoret nugonis ingenium sic ab illo delusus. Tandem homo pius curam agit pauperum, qui *Friburgi* degunt, ubi tam sancte vixit, ut eo nunquam sit reversus: tum qui *Basilea*, ubi multo notior est quam putat, in horum subsidium imperat trecentos florenos homo clemens. Harum summarum non postulat esse dispensator, ne quid hinc suspicionis ac maculæ adspargatur illibatissimæ famæ. Ceterum quoniam *Argentorasi* est maxima pauperum vis, quas ipse novit ac diligit, quorum de numero primum arbitror ipsum *Henricum Epiphendorpium*, ducentos ducatos postulat, quos secum deferat, suoque dispenset arbitrio. Nec tamen explicat, quos ducatos postulet, de camera, largos, in auro, in argento, an *Hungaricos*, homo minime morosus. Fortassis accipiet pro ducatis coronatos, modo justis sint ponderis. Hoc erat artis, id quod erat totius negotii caput, ultimo loco ponere, & rei foedissimæ

titulum plausibilem prætexuit eleemosynæ: quis enim nescit illi semper curam fuisse pauperum? Abnegatis litteris, quas proferebat, quum certum haberem ab illo probari non posse meas esse, & arbitror sic à me scriptas non fuisse, quid egisset si provocassem ad judices? Et à me scriptas non esse declarabat ipsa Ducis ad illum epistola, quam nullo pacto proferre voluit, haud dubie prolaturus, si pro ipso fecisset. Jam si probasset, habebam atrociorē ἀντιπαθητικῶς denuntiatio bello schedis quam potuit atrocissimis scriptis. Dixissem homicidii genus esse, tantum terroris incutere seni, valetudinario, & natura formidoloso, denique laboribus fracto enecto-que, præsertim qui non ignorarem virtutem Ducis & vim militum: neque enim paucos audimus sic subito extinctos: quid enim refert gladio mortem adferas, an metu? Et probabile est illum hoc animo scripsisse tam atroces schedulas, ut aut interirem, aut quod opinor pro sua clementia malebat, missa pecunia placarem generosum ipsius animum. Proferre poteram epistolas multorum probatæ fidei virorum, in quibus suis depingitur coloribus. Verum sententia hæc displicuit, *Beato* cum primis, tum *Bonifacio* & *Bero*, qui auctores erant quibuscunque conditionibus componendam esse pacem cum loquaci, fucato & otioso nepote, qui ut nihil aliud ageret, certe regionem hanc fabulis ac rumore compleret, *Erasmum* Senatui *Basiliensi* factum reum. Tum esse non paucos, qui nihil ob bellum cum *Lutheranis* gestum male vellent, eamque nunc esse temporum conditionem, ut quivis scurra possit impune lædere, cujus vel apud *Germanos* mira licentia, nec defore juvenes æque decoctores, qui ipsi in hoc negotio adessent. Hæc atque id genus alia quum agnoscebam esse verissima, tum me potissimum monebat ratio meæ tranquillitatis. Sustinebam humeris quinque præla, interdum septem. Moliebar novos libellos *De pronuntiatione* & *Ciceroniano*, in quibus quo res tractantur minutiores, hoc plus est difficultatis. Et hoc tempore sub nundinas maxime tumultuantur officinæ. Nec poterat hic magis suo, minus meo venire tempore: jam enim excudi coeperant duo libelli, *De pronuntiatione* & *de Ciceronianis*, exili quidem, ut diximus, argumento, sed hoc ipso difficiliore. Quid multis, impar erat negotio, etiam si nihil omnino turbarum accessisset. Deinde cogitabam quæ tragœdiæ Monachorum agerentur apud *Hispanos*, Theologorum apud *Lutetiam*, quamquam *Hispanica* feliciter cessit, spero *Lutetianam* feliciter successuram. Deinde miserebat amicorum, quibus ille gloriolus exhibebat negotium. Ultro citroque cursitandum erat ad Imperatorem, parandus erat advocatus & patronus, ambiendi favores†. Adde his animi tædium, ab hujusmodi nugis supra modum abhorrentis. Jam si vacasset, si libuisset litigare, maxima pars causæ meæ constabat suspicionibus tam multis, ut mihi rem certam facerent, tam vero per se minutis, ut judicem non potuerint habere intentum. Quod *Huttenum* instigarit, ut me stylo peteret, adeo non fatetur, ut se jactet pro viribus hominem cohibuisse, ne quid me læderet. Atqui quum essemus *Constantia*, quo tempore miram erga me observantiam simulabat, apud hospitem meum effutivit quædam, ex quibus liquebat illum parum amico esse in me animo. Idem fecit hic *Basilea*, quum quotidie blandus me inviseret. Eas tum fabulas non tam ignoravi quam contemsi. Quum huc venisset *Huttenus*, per *Henricum Epiphendorpium* excusavi colloquium, nisi quid esset rei seriæ. Mihi narrat *Epiphendorpius* non semel, quod mandata bona fide retulisset, quod *Huttenum* meam excusationem boni confu-
lisset, ex *Heresbachio* & *Hutteni* litteris deprehendi rem secus habere. Quum hic etiamnum ageret *Huttenum*, & inter suos sodales fremeret in me, dira minitans, *Epiphendorpius* hæc omnia dissimulans, finxit illum pacato esse in me animo. Si quid mihi inter confabulandum excidisset, interpretatione depravatum ad illum referebat. Velut illud roganti mihi, quamobrem *Huttenum* scri-

Tom. III.

R r r r r 2

pisset

* Repono; mihi. † Forte, fautores.

An. pisset amarulentum libellum in Comitem *Palatinum*, quem etiam editurus erat, si quem typographum tam infanum nancisci potuisset, Quoniam, inquit, fidelissimum illius famulum & innocentissimum*: Qui tres Abates, in ditione Principis illius, latrocinio manifesto adortus est? Tum ille, verum, inquit, id fecit domini jussu. Hic ego ridens: Num isthæc accusatio liberaret famulos meos, si in manifesto deprehensi furto, dicerent, se quicquid fecissent, meo fecisse jussu? His tum quidem tantum arrisit ille, sed ita detulit ad *Huttenum*, ut ille miris modis fremeret, quod illud equestre facinus furto plebejo comparasset: hujusmodi multa post comperi, longe plura comperturus, nisi nemo me talium rerum esset incuriosior. Tandem hinc metu se subduxit *Huttenus*. Ad quem quum *Eppendorpius* subinde recurreret, alia apud illum, alia apud me loquebatur. Id crebro suspicatus post comperi. Scripseram forte per alium quendam *Hutteno* *Milsi* tum agenti, inscio *Eppendorpio* respondit ille his verbis: Ubi fingis odiosam nunc fabulam de hypocau-
stis, quorum apud me nulla unquam mentio facta est. Et si *Eppendorpio* id mandasses, in promptu quod responderet habuisset, nempe quod operæ non esset ad me referre, quum soleam cum aliis amicis ad duas aut tres nonnunquam horas in foro ad colloquium detineri, adeo non potui abesse hypocau-
stis. Hæc *Huttenus*. Atqui *Henricus Eppendorpius* mihi dixerat: *Huttenum* ob morbum non posse abesse ab hypocau-
stis. Crebro mihi responderat illum boni consulere, quod ipsum non admitterem ad colloquium. Atqui post cognovi ex *Hereshachio* & aliis, rem longe aliter habuisse. Rursus ad alias quasdam litteras meas *Huttenus* respondit hæc: Hoc quod tu constanter affirmas, *Eppendorpius* fortiter negat. Quum igitur me ex more velut amicus inviseret *Eppendorpius*: An non talia, inquam, mandavi tibi referenda *Hutteno*? Fassus est. Nonne dicebas, illum talia respondisse? Fassus est: mox epistolam protuli: jussi ut legeret, legit. Et aliquando narrabat illum longe diversa dixisse. Hæsit homo, nec tamen erubuit. Risi. Fingeat se auctorem premendi libelli, quem *Huttenus* scripserat, nec dubito, quin ipsius hortatu. Exaggerabat rem apud amicos, ut pecunia redimerent tantum malum. Ipse se prædicabat velle de suo quinquaginta florenos impendere, ne talis liber prodiret, videlicet ut amicorum liberalitatem eliceret. *Frobenius* territus offerebat quinquaginta. Id suspicabar antequam fateretur *Frobenius*. *Eppendorpius* mihi narrabat, esse quendam *Basilea* qui quinquaginta florenos offerret, ne liber veniret in lucem, expectans quid ego offerrem. Nihil respondi, nisi me nescisse hæcenus, quod tales amicos haberem *Basilea*. Jam enim audito *Frobenio* putabant eam pecuniam in tuto esse. Quum *Huttenus* famulus hinc abiret, dixit, adstante *Beato*, veluti de me sollicitus: Utinam, inquit, is liber non prodeat, impenderem de meo, de meo, inquam, quinquaginta florenos; quum id temporis vix dimidiatum haberent *Huttenus* simul & *Eppendorpius*. Paulo post *Jo. Botzemus*, quem sciebat amantissimum mei, sævo rumore territus huc accurrebat è *Constantia*. Illico tetigit animum hoc agi, simulatque licuit seorsum colloqui: nam *Eppendorpius* hujus fabulæ Choragus nusquam non aderat corycæum agens, rogo num ea de causa venisset: Fatetur. Nulla, inquam, mentio de pecunia? Fassus est esse factam. Quantum, inquam, petunt? Modicam, inquit, summam, florenos septuaginta. Quum *Eppendorpius* in familiari colloquio narrarem, quo stomacho *Huttenus* abjecisset Abbatis *Vokzii* epistolam, in qua reperit coronatum aureum; Respondit, minus *Hutteno* dignum non fuisse. Si misisset, inquam, florenos quinquaginta. Approbavit. Hujusmodi technis admonebat me officii. Tandem, ut magis me terreret, exhibuit librum scriptum, quem negabat se aperuisse priusquam redderet. Jussi ut recitaret. Recitavit ini-

* Supple, supplicio affectus, vel simile aliquid: sup. pag. 791. E. Erasmus ad Huttenum scribens, dicit, de famulo suo sumptu capitis supplicium. † Restituendum, excusatio.

tium. Risi, negans ibi quicquam atrox esse, quum An. scirem illum aliud expectare: volebat enim atrocissi-
mum videri. Tum ille, Ast alia, inquit, sunt intus, & paulo ante negarat sibi inspectum codicem. Adeo raro sibi constant qui fingunt. Cojerant inter * amicitiam *συμπροσχεύοντες*, & uterque debebat plurimum, nec habebat obolum; *Huttenus* etiam criminibus onerabatur, multis suspicionibus premebatur *Eppendorpius*. Ad tales amicos accessit hæc causa. Monueram amicos ne darent assensum mea causa. Jam enim liber per multorum manus vagabatur, & post numeratam pecuniam erat illis in manu ridere nos. Hinc stomachus illorum in me, quia fefellit præda. Tot intercessere conjecturæ, multo plures etiam fuere, quam ego referre queam. Omitto enim voces sycophanticas, quas apud alios effutire solet. Jam si quis legat *Huttenicas* ad me Epistolas, quas per *Eppendorpius* misit, nihil spirant nisi prædam. Quum tandem sentiret *Eppendorpius* se magis ac magis gravari suspicione, (jam enim multis obolebat fucus) *Tigurum* accurrit ad *Huttenum* & retulit epistolam, qua valde diligenter testabatur, libellum nunquam exiturum fuisse, si *Eppendorpius* paruisset consiliis. Et adeo nullum mihi esse nasum putabat, ut has technas non olfacerem. Tam diligens excusatio, quid aliud erat quam accusatio? Concessit *Argentoratium*, prius apud me testatus, quod esset nobilis. Nec prius excudi coepit liber *Huttenicus* quam ille eo commigrasset, & qui illuc huc veniebant, affirmabant librum ipso castigatore excusum. Ubi vidit illico prodisse *Spongiam*, & hoc rete nihil traxisse, subornavit *Othonem*: ac ne qua in ipsum caderet suspicio, curavit ut adscriberet inscio *Eppendorpio* libellum esse editum. Curavit ut prædicaretur vobis Eques: quam ad rem abusus est & *Leoniceri* ingenio, quem post sui facti poenituit: hæc eo procurabat, quod in *Germania* nihil non licet Equitibus, & à multis etiam formidentur, adeo ut creditores putent prædare secum agi, si non petant majorem pecuniæ summam, hoc est, si non amplius spoliatur mutui nomine. Ad hæc habeo multorum epistolas illum suis osoribus † depingentes, quas tamen honoris ipsius causa nec amicissimis unquam communicavi. *Petrus Mosellanus* objurgat me, quod in *Spongia* faciam eum nobilem, quum constet esse plebejum. *Emserus* scripsit, illius patrum aut patrem fuisse cauponem cervisarium in vico, unde sibi nomen usurpat, matrem fuisse parum secundæ famæ: ejusdem farinae sorores esse, ipsum Duci esse invisissimum. Ad hæc multi narrant illius sororem in delitiis esse cuidam Cardinali. Narrant & ipsum mutuo amore hæcere diverforii, in quo versatur, dominæ, & hinc accedere partem impendiorum. Neque enim ‡ desunt qui suspicentur, illi non deesse manus, si quid incustoditum obtigerit. Hæc vera an falsa sint, mea nihil refert. Illud demiror, ac mecum alii complures, quod hic jam annos ferme 8. agit otiosus, nec unquam invisit suam patriam, ac Ducem bene meritum, quum iter sit non admodum prolixum. Objecit mihi quod meis litteris fuerit in periculo, ne Dux reverso in patriam amputaret caput. Hoc odium ex aliis causis Dux conceperit oportet, quando nec in illis litteris, quas mihi recitabat, erat aliquid morte dignum. Pessime sentit de Principe, si tantum ab eo periculum timet homo simplex & innocens. Stomachabatur quod infimularem ipsum *Lutheranissimus*, quum & hodie profiteatur se propugnatorem *Hutteni*, qui Ecclesiæ *Lutheranæ* protector est præcipuus, nec id dissimulabat, quum viveret *Huttenus*, nobis gloriante denarrans, quibus periculis eum fugientem huc atque illuc deduxisset. Ego sane nunquam suspicatus sum, illum quicquam de Evangelica fide cogitasse, aliud agit, offenditur infimulatione vanitatis, quum tot insignia mendacia protulerit in uno colloquio, nec erubuit ea confirmare, coram quibus contraria mihi dixerat ipse, usque adeo nihil habet frontis. Habeo epistolam ipsius

* Pron. se intercedit. † Coloribus omnino legendum. ‡ Refor-
be, etiam.

manu scriptam ad Othonem Equitem Ducis Saxonia, in qua jactat se Epiphendorpius solvere debita Hutteni, & illius causa periclitatum, ne conjiceretur in carcerem: summam enim excedere centum quinquaginta florenos, quasi ille unquam pilum pro Hutteno solverit, vel solurum sponderit. Ille scilicet dissolvat æs alienum ab altero conflatum, qui quod ipse contraxit, non potest dissolvere? in eadem scribit, se hactenus omnes conatus, omnia studia sua huc contulisse, ut & Principi & patriæ possit esse tum usui, tum ornamento. Quid hac vanitate impudentius? Et similia non veretur scribere cordatissimo Principi, oportet illum Othonem esse sanctissimum virum, cui in iisdem litteris committit & vitam & famam suam: illud satis ingeniose, quod ad hanc fabulam semper adhibuit viros hujus civitatis probissimos, Beatum, Bonifacium & Ludovicum Berum, quibus scit meam existimationem chariorem esse quam mihi. Probiores autem sunt, quam ut illis persuaderi posset, esse mortales ullos tanta malitia. Ipse vix tandem sensu, quamquam alias cum talibus impostoribus conflictatus, cum quibus mihi à puero fatale dissidium fuit: priusquam scirem quid esset mentiri aut imponere, arcano quodam naturæ sensu exsecrabar hoc pestium genus, eosque vicissim infensissimos habui. Neque enim ulla causa à me porrecta est, ut in me esset iniquiore animo. Fui illi sedulus monitor. Frequenter illum Duci ac magnatibus commendavi olim Lovanii, semel hic ex mea commendatione recepit florenos quinquaginta: id perscripsit Petrus Mosellanus. Ingessit se in intimam familiaritatem, ac pene quotidie duabus horis à prandio, quibus feræ dabantur à chartis & alea, mecum fabulabatur. Adducebat ad me quoscunque volebat, & inter ceteros quendam veste coriacea, quem mihi persuaserat esse nobilem, quum mox compertum sit, illum fuisse coquum cujusdam magnatis ruri: & paulo post fugit è diversorio furatus equos aliquot. Talem assabulonem adduxit mihi, quum is nesciret Latine. Sed urgebat hominem inopia, non odium. Adde levitatem ad stultitiam malitiæ parem. Dabo specimen: Oraverat me pridem, ut se commendarem Duci: scripseram in scheda laudes illius præposteras, juvenem esse mire sobrium, nunquam potare, nihil esse negotii cum chartis & alea, nihil cum scortis, nusquam videri in foro, nec in diversorio, sed aut in templis orantem, aut in musco studentem, unum tantum in eo metuendum, ne studio immodico parum consuleret valetudini suæ. Mihi joco famulum ad illum scheda, si placeret ea commendatio, patens illum risum ironiam, probabat serio, uno excepto, de periculo valetudinis. Hinc aestima hominis prudentiam. Accipe aliud æque ridiculum. In Thrasenico illo colloquio, quam recitasset ex epistola, quod multis esset obærat, vultu in me detorto: Quid, inquit, an tu putas infame, debere? Infames igitur sunt maximi quique Reges ac Principes. Quid ullus Thraso possit magis Thrasenice? Bene est, habet Epiphendorpius aliquid commune cum Cæsaribus & Regibus. Credo futurum, ut exemplo Regum indicat etiam bellum iis quibus irascitur, & conficiet bona, & in exilium agat. Et hoc dicto sibi mire placeret, adeo frequenter & apud alios habet in ore. Verum, illud interroget bonos viros, an honorificum sit, juvenem nullo aut tenui censu, nulla nobilitate, tantum pecuniarum nequiter profundere, nec interim pihi facere voces hominum demirantium, unde illi sca-teat in voluptates tanta nummorum vis, nec interim resolvere quibus debet? Jam si quis harum rerum ovav-
A B C D E F

suppeditentur hæc, quem non reddant suspectum in civitate bene morata: sed eligit eas civitates, in quibus est summa licentia. Hoc nomine placuit Basilea, sed magis Argentoratum, vivat ad istum modum Narimberga, aut in sua patria, & audiet quæ non vult. Sunt alia hujus generis argumenta innumera: verum qui sunt iudices tam otiosi, qui hæc patienter audire possent? Nec arbitror illum unquam iturum ad iudices, sed interim in foro, in diversorio concionabitur, quemadmodum nunc facit: nusquam enim non adest, & pudet nihil. Plura scripturus eram ad te, sed hic nuntius parum erat certus: venerat è Burgundia, Hollandum mihi visus est erro, tamen affirmat, se velle isthuc proficisci, & pecuniam credidi & has litteras. Quæ si perlatæ erunt, fac huc advoles quam primum. Vereor enim ne compromissariorum auctoritas parum sit valitura: attamen periclitabimur. Bene vale. Datum Basilea p. Februarii, Anno à Christo nato 1528.

Sequentia scripsit Epiphendorpius.

TRADUXIT me non modo apud Principem, cui licet vita & necis vis in me esse videtur, sed etiam apud plures privatos, illius causa fama periclitatur, quam necessum est resarciat, quod per epistolam unam atque alteram vix fieri poterit, sed opus erit inscriptione cujusdam libelli, ubi pro sua prudentia rem illam temperet, ut sit præter suam infamiam, nec Lectori relinquat quiddam suspitionis: inscriptionem aliqui hominis non tantopere ambio. Principi autem scribat in aulam, ubi epistolam suam sparsam scio, atque veteri de me expectationi de integro restituat, litteris tamen prius à me lectis, ne per obliqua & aliqua sua magis deprimat quam server.

Quod vero innocentem me sic conatus est perdere, & historiam de me contexit, ut Friburgi concitato tumultu coactus sim discedere, quam diversum & urbs sciat, & testes vita probe illic acta esse possunt universi cives. Pro laesa innocentia ibidem centum elargiatur Ducatos; itidem in hac urbe faciat, ducentos vero in Argentorat, quos ipse feram, & pro meo arbitrio egenis dispensaturum sum. Hac omnia pro impetita & simplicitate & innocentia.

Damna laesa fama, etsi majora sunt, quam qua aestimari possint, tum ob vetera in me merita, tum pietate ductus, condono libens, si priora recipit.

Quod si recusat Erasmus, vita sciat me potius periculum salutem quam fama.

Hæc, inquam, scripserat Epiphendorpius sua manu.

Hæc respondit Erasmus.

EPISTOLAM, quam prælegit, non agnosco. Nec arbitror me scripsisse talia, nec exemplar in meis schedis reperio. Et epistolam Ducis si proferat, testabitur me talia non scripsisse. Tantum admonui Ducem, ut illum ad honestam functionem ab otio revocaret, aut certe mihi quietem ab illo impetraret. De inscriptione libelli, si videro animum illius factum amicum, non gravabor, majora facturum amicitiae nomine.

Quam sit illi Princeps iratus nescio, aut quas irarum causas habeat, mihi non constat. Habebat Epiphendorpius Emserum hostem capitalem apud Principem. Si ex mea querela Princeps factus alienior est, non gravabor hoc meis litteris civiliter scriptis mitigare, quatenus licet cum tantis Principibus agere.

De eleemosynis ipse curabo, quum mihi Deus in mentem miserit. Nec mea refert, quomodo hic aut Friburgi vixerit: quo sanctius vixit, hoc magis gaudeo. De aureis, quos postulat sibi dari, præstat sileri, ne videatur ob hanc causam intendisse calumniam. Agat amice, & desinat populum in me concitare, non patiar me vinci civitate*. Uberius illi prodesse possum officiis, quam si dem ducentos aureos.

Hæc, inquam, respondit Erasmus sua manu.

Rr.rr.r.3

Se-

* Lege, civitate.

Sequitur sententia Arbitrorum.

An. 1528. **Q**VONIAM ex consensu utriusque nobis ius fecistis dissidii inter vos amice componendi, visum est nobis ut D. Erasmus ad evitandum molestiam & alendam Christianam concordiam, praestet duos articulos sicut scripto recepit. Pro tertio, eodem animo non gravabitur in subsidium pauperum dare florenos circiter xx. nostro arbitrio dispensandos. Et hac facienda censemus citra notam alterutrinus, tantum ut utrimque offensis, querelis, ac suspicionibus abolitis, de integro certamen inter vos sit benevolentia cum oblivione praeceptorum omnium, perinde quasi nihil esset aut dictum, aut factum. D. Henr. Epphendorpius premit si quid scripsit, & utrique liberum relinquitur, an vicissim aliquo benevolentia symbolo, an potius mutuo animo contenti esse velint. Actum Basileae 3. Februarii, Anno 1528.

B. Rhenanus & B. Amerbachius, &c.

EPISTOLA CCCXLVII.

Henricus Botteus, Officialis Burgiensis, Erasmo.

* . . Hispaniae furia nondum in manus nostras pervenerunt, quas credo indubitata fide, jam tua Apologia paulo suaviore Hieronymiana in Vigilantium Hispanum, mitiores factas. Ubi primum legi in tuis litteris nomen Beddæ, statim subiit recordatio Collegii Montis Acuti, exhorruique, ne Praceptor plagiosus iterum ferula me feriret: hunc alias bonum virum arbitratus sum, donec leviculo illo disterio laesus, Bedda Lutetiae sapit, in tantam maledicentiam prorupit, ut apertius ementitam sanctimoniam, atque latens sub gibbo illo suo virus evulgare non potuisset. Adversus hunc & ceteros ejusmodi, nec non turbulentissimum Lutherum, fortem invictumque animum tibi praestet, aut certe si visum fuerit, ab his liberet rixu Dominus noster Jesus Christus, in quo te quam optime diutissimeque valere opto. Vale, mi Domine reverende. Ex Burgo Bressiano 6. Martii, Anno 1528.

Humili famulus Henr. Botteus,
Officialis Burgiensis.

EPISTOLA CCCXLVIII.

Joannes Cochlaeus Erasmo Rot. S. P.

An. 1529. **V**ENERABILIS Domine Erasme, qua hac misisti, accepi reverenter omnia & reddidi fideliter. Dolemus quidem, tuo are tam longe mittendum fuisse nuntium proprium, sed mihi longe magis dolet, fieri tibi negotium, non solum ab Epphendorpio, verum etiam à Carino, quem Francofurti olim vidi. Contemne, obsecro, huiusmodi osiores; quid enim nocere tibi possunt? Lutherus non solum minores, quales in Germania multi mecum sunt, sed & magnos adversarios callide contemnens, negotium suum peragebat ad populum, donec impelleret, quo volebat. Tibi tantum jamdiu nomen est in Orbe terrarum, ut ne doctissimi obscurare queant. Habes domi plures ministros & amanuenses, qui honorem tuum ab ejusmodi blateronibus egregie defendere queant, ut non sit opus, te propter eos vel unam perdere horam. Agnosce, quaeso, te ipsum, aut Dei potius in te dona. Non decet te, cui eruditi omnes verticem inclinant suum, ita descendere, ut congregiaris tam * obscuris juvenibus, qui ex te gloriam quarunt. Longe sublimiora expectat Orbis abs te, qua nemo alius praestare potest. Longe dignior es, quam ut contendas, aut etiam aliena opera in Typographia emendare satagas, cum sit tibi tanta & tam copiosa à Deo gratia ad opera propria scribenda. Despice, quaeso, quoslibet rabulas, siue Hispani sint, siue Galli, aut Germani, perge in scribendis novis, qua nemo alium scribere potest. Quantum valeas copia & eruditione in sacris Litteris uberrime tractandis ac latissimis expositionibus varie illustrandis, in Psalmis aliquot mire ostendisti. Si des veniam temeritati mea, scribam tibi secretum votum meum. Rogavi olim, ut compendiose com-

* Lege, cum.

A pletharis omnes bonas artes, quibus juventus erudiri debeat, nunc ardentiori voto rogarem, si permitteres, ut 1528. sacras quoque Litteras compendiosius exponeres; saltem aliquot libros, ut obvium & certum foret intellectum iis, qui festinant omnes Bibliorum libros cito addiscere. Liranius nimis aridus est: Hieronymus nimis prolixus, & in interpretationum varietate sollicitus. Utinam Deus det nobis Erasmicam expositionem familiarem aliquam & compendiosam! Non verentur novi Evangelistae, vix bene puberes, te senem tam celebrem, ac Orbi universo venerandum, convitiis & calumniis incessere. Mibi profecto religio est, litteris meis ullam sanctum & singularibus, qua tibi uni à Deo concessa videmus, studiis morulam, quamlibet minimam, facere. Contemne, obsecro, vanos quorumcumque latratum, perge in Operibus tuis, quibus nulla nocere potest invidia, & qua nullus praeter te scribere potest. Fube minores & ministros tuos respondere mangonibus indignis, ut digniora tractes ipse. Quirinus tuus poterit eos dignis tractare modis, aut si libeat magis, sub Cocci tui nomine edatur aliquid, quod honorem tuum egregie defendat, illosque insigniter irrideat & contemnat. Digni non videntur, quos tu vel laudes, vel vituperes. Hac prolixius, quod doleo, ullam dari occasionem morandi studia tua. Quod cum D. Cancellario ad te non scripsi, factum est, quod nesciebam, primum ab eo ad te scriptum esse, post obsignatas litteras suas dixit, se litteras, qua ad te pertinerent, Argentoraturo mittere, & erat in procinctu nuntius; verebar iternone aberrarent litterae Argentorati, scripsi autem paulo post, ut ex Lipsia Basileam ferrentur ad te & ad D. Sichardum litterae. Mibi nunc satis periculosa est cum Luthero contentio: habet enim & hic suos fautores, quibus parum placent, qua pro Ecclesia contra illum scribuntur. Princeps quidem integerrimus est, sed non omnes habent eundem animum. Non audeo litteris committere omnia, neque expedit, ut D. T. ad me secreta aliquid scribat, quamvis maxime vellem in sinum tuum omne secretum effundere, si tuta essent ab insidiis litterae. Sed nusquam tuta fides. Nec mihi reddita sunt litterae tuae proxima, de quibus scribi. Quod duabus sedeo sellis, temporum facit iniquitas: essent mihi quidem etiam bis dua sella, una Romae inter Penitentiarios Papa, altera Francofurti in Decanatu B. Virginis, tertia Moguntiae, quarta Dreisdæ; sed ea est temporum conditio, ut nulli satii confidenter insidere possim: neque tamen valde angor, quaecumque mihi fortuna contingat, modo mihi salva permaneat anima in fide catholica, de corpuscule fiat, quod Deo aut etiam hostibus meis, si in rem sit Ecclesia, visum fuerit. Princeps hic meus plerumque corripitur febre: laborat nunc ex altero crure, per quod venenum, quo intoxicatus fuerat, erupit: qui si moreretur hoc tempore, nihil foret Clero huius patriae miserius.

E Quod titulum ad Morum correxisti, plurimam tibi habeo gratiam, & gaudeo, libellum illum, qualiscumque sit, editum esse, si non prosit multum, dabit saltem occasionem, diligentius inquirendi de Consulatu serie. Maluissimam meam totam epistolam à te correctam; scripseram enim festinanter, nec ullum mihi ejus exemplum est. Caterum quod plerumque scribis nomen meum Cochleus, suspicor erratum esse in Orthographia, dum scribo, Cochlaeus, & certe nomen hoc non amo, neque tamen video, quomodo mutare queam: inditum est mihi Colonia olim à Romaclo Poeta, quem tibi notum esse arbitror. Harrisius autem Anglus vocabat me Wendelstinum, quod gratum esset; nam patria mea prope Nurembergam vocatur Wendelstin, hoc est, cochlea. Sed valeat hac curiositas, semel tamen hac de re vel simplicitatem vel errorem meum tibi scribere libuit, ut a quo feras animo errorem. Alioqui nulla mihi de nomine cura est, nisi de eo, quod in libro vita scribitur.

F In iis, qua scripsisti in Epphendorpium connumeratur Dorpius, Leus, & Stunica, quod equidem demiror, cum videaris Dorpii quam amantissimus, & ille tui studiosissimus fuerit, quantum ex tuis intelligere licuit. Volebam tibi nonnihil scribere de Wittenberga; eo enim

1529. *nomine missus erat à Dn. Cancellario & à me nuntius illuc cum litteris. Typographi nostri & cum litteris meis ad Philippum Melancthonem, ad quem litteras habebat nuntius tuus, quas eo libentius & diligentius ei reddendas curavi, quod non satis sciebam, an forte à te data sint, nolui eas violare, etiam si mihi forent capitales. Sed non remisit ad me nuntium D. Cancellarius, quod tamen rogavi, & ipse adhuc heri pollicitus fuerat mane, sed oblitus est forsitan. Absolvit nuntium tuum, me non praeponens, licet iusseris, ut me prius accedat, antequam abeat. Non placet ei, quod contra Lutherum pro Ecclesia quadam defendere studeo, vellet liberum esse conjugium sacerdotibus, facereque ait contra Apostolum & Ecclesiam eos, qui prohibent nubere. Utramque speciem & panis substantiam in sacramento adprobare videtur. Et in summa videtur malis Lutheranis dogmatibus propensor, quam velis Clarus. Hac secreto. Certe propter septicipitem, quem libentissime mitterem, si ultimum recepisset exemplar, murmurant plerique, licet librum nondum viderint, sed ego corpusculum & fortunas externas jam pridem periculo devovere destinavi: fiat voluntas Domini. Mitto libellum tuum, quem Bero integerrimo viro & doctissimo Theologo exhibere velis. Vellem certo & tuum super diffidio exemplarium iudicium, sed non audeo petere, ut barbaris scriptis meis vel minimam impendat horula momentum. Vellem, si quando habuisses certum ad Principem meum nuntium, ut litteras ad me includeres litteris Principis, aut saltem nihil scribere feceris. Utinam detur occasio, qua tibi serviro ullo pacto queam? Si tibi migrandum sit, non scio commodiorem tibi locum, quam Coloniam Agrippinam, tu pro tua prudentia optime scies, quid tibi faciendum sit. Bene vale, clarissime & maxime venerande Praceptor, & summe recte eruditionis Antistes. Ex Dresda 13. Martii, Anno 1529.*

Commendo me doctissimis & honestissimis viris, D. Bero & B. Rhenano, atque etiam D. Sichardo, si Basileae est, quod non puto.

Ex animo addictus nomini & virtutibus Joannes Cochleus.

EPISTOLA CCCXLIX.

Georgius, D. G. Dux Saxoniae, Landgrafius Thuringiae, & Marchio Misnae.

* *SAL. Grat. & Fav. Doctissimo Erasme: quantum nos epistola nostra studuimus Henricum Epphen-dorpiam ab inquietandis felicissimis studiis tuis revocare, tanto maiorem concepimus dolorem, ubi litteras tuas una cum codicillis, totius fabulae seriem complectentibus, cognovimus perlegendo. Quid enim indignius, quam te, cum aetate tam eruditione longe gravissimum virum, ab homine tali infestari. Ego vero, optime Erasme, si tuo loco essem, ita me adversus illum gererem, ut de ipsius improba magnificentia minus quam de muscis, quod dici solet, praeferulis laborarem. Vides enim, quid ista concertatione capiet, nimirum ut per aqua perque iniqua tecum commissus orbi celebri fiat. Habuit hoc studio jam inde homo tragicus & personatus, ut malis videri quam esse generosus ac nobilis, alioqui quorsum erat opus tot ansas hic illic in rebus nullius momenti capere, qui consistatoteur tecum? Tum, tanta improbitate, post commotas injurias pacisci ac postulare, ut libello aliquo publice edito te illi declarares amicum? Neque vero tibi auctor esse velim, ut codicillos actionum nostrarum edas. Indignissimus enim est, quem posteritas ex te cognoscat. Quid, quod in iisdem multa praeter equum & bonum teque indigna apparent acta pactaque, nisi quod nusquam non tuam agnoscam modestiam, qua in placandis vel infestissimis hostibus uti soles. Esi vero unica cupiam te ab ista concertatione tam iniqua adserere ac vindicare, tamen cum animadvertam, usque adeo litteras apud illum nostras nihil promovisse, ut multo quam ante in te sit factus animosior, saviorque, notumus causam tuam nostra intercessione amplius gravare.*

Itaque nec consilium nobis est, ullo titulo in patriam revocandi hominem, quippe qui jam ante non sine periculo tum fama tum rerum edocti sumus, quam non sit tutum ejusmodi ingenia functionibus publicis admovere. Neque nos illam perditum cupimus. Sed quia in nostra manu non est, sanare eum, quibuscunque etiam muneribus praeficiatur: commodius est, ut illum suas sibi res habere sinamus. Neque arbitror te nobis consulturum, si tuum hic serio appellarem consilium, talem adfiscere nobis. Ceterum quod isthic Evangelium ita inpalescere scribis, ut tibi cum aliis multis bonis de migrando sit cogitandum, quanquam id nobis permolestum est audire, & cupiam tuam id aetatem ferre, ut tibi nobiscum agere liceret: tamen quum tu tam savientibus injuriis solus obnoxius non sis, perferendum est tibi infortunium nobiscum commune. Non enim facile credas, quam indignis ac falsis contumeliis hisce nos diebus & Lutherus de integro traduxerit, edita in nos plane tragica responsione, nisi ex libellis ulro citroque scriptis cognoscas. Et quum videam, hac secula ingenia non ita multo saniora, praesertim inter istius factionis homines, ferre, boni consulenda sunt, quacunque etiam praeter dignitatem & meritum adeo nostrum in nos committantur. Itaque multa, imo omnia, danda sunt charitati Christianae, atque publicae tranquillitati, si modo hac nostra facilitate causam nostram non reddimus deteriolem. Bene vale, D. tuum Dresda 15. Martii, Anno 1529.

Georgius, Dux Saxoniae, manu propria.

EPISTOLA CCCL.

Erasmus Rot. ornatissimo D. Vlatteni, Scholarcho Aquis, S. P.

Spiram.

* *ORNATISSIME Vlatteni, Aetas hic satis adrisit, at vereor, ne autumnus & hyems non perinde saveant huic corpusculo. Paro nidum in aedibus alienis, sed aere meo. Antonius Fuggerus, priusquam Basileam relinquerem, per proprium nuntium obtulit pro viatico centum florenos, & quotannis tantundem, si voluissim me conferre Augustam: egi gratias, & excusavi. Ille paulo post, acceptis litteris meis, misit poculum inauratum perquam elegans, pretio, ni fallor, quadraginta florenorum. A Vienna semper abhorruit animus, & video res Ferdinandi vehementer turbatas: adornabat mihi munus regale, ut adseverabant, hic tumultus excussit hoc consilium: Maria, Ferdinandi Regis soror, cui dicavi Viduam, idem habebat in animo, sed ea Turcarum metu cessit in Moraviam. In Brabantia quid agam non video, ab arcibus abhorreo, & viderer mihi metuere, si me in arces conjicerem: audio ne Coloniam quidem satis tranquillam esse, & illic Theologos coepisse nuper in me grunnire; fiducia pacis inter Monarchas factae, sicut opinor: qui rumor si verus est, vereor ne ceptamus hanc pacem nobis graviolem quam fuerit bellum: quae monstra Theologorum ac Monachorum infilient in nostra capita! Quod offers aedes tuas, habeo gratiam: odi carbonem, & haud scio an expediat Cardinali Leodiensi esse tam vicinum, Punicum genus. Decretum est hic federe hanc hyemem, cum hirundine devoluturi quo me Deus vocarit. Doleo tibi fractum crus, (id enim narravit Delfus) sed restitutum gaudeo. Hinc Quirinum meum rursum mitto in Britanniam, unde jam pridem nihil mittitur; Guilhelmo Principi Juliacensi dicavi nescio quid libellorum, adjuvabis illum tuo consilio, quo possit commode reddere: ex eo poteris de rebus meis omnibus ad plenum cognoscere; cum haec scriberem, epistola tua non veniebat ad manum. Vale. Fribergo 2. Octobris, Anno 1529.*

EPI-

EPISTOLA CCCLI.

Erasmus Rot. Joanni Henkello S. P.

SALTEM hoc nomine amo Bellerophontem nostrum, quod bona fide reddidit quæ mandaveramus. Nunc scribit sibi nihil deesse præter duodecim aureos, quibus emat equum & panopliam adversus Turcas: nam his atrociora precatur. Mi Henkello, vix ullis verbis assequi valeam, quantæ mihi voluptati fuerit, quod incomparabilis illa heroina, multo pietate quam tot Regum ac Cæsarum stemmatis illustrior, Viduam nostram tanto amplexa est affectu: sed rursus pudet pigetque, nec materiam, nec tractationem vel animo meo vel illius meritis respondere. Quid est autem, vir optime, quod tu mihi tuo quoque nomine gratias agis pro tantillo officio, quo nonnihil verebar, ne tua offenderetur modestia? Quare mihi cumulatissimam ab utroque relatam gratiam existimo, vel ipse potius me debere ambobus profiteor; tibi qui huc instigaris aliqui cessatorem, illi quæ qualescunque munusculum tam candide sit interpretata. Itaque non est quod hæc res te sollicitum habeat. Quod si per horum temporum tumultus licebit aliquod vicissim munusculum mittere, quod & ornet accipientem, nec gravet dantem, quicquid erit eodem accipiam candore, quo vos meam opellam estis amplexi. Audis ambitionis vocem, non avaritiæ. Sunt qui putent aprum illum *τὸν ἀγέρον*, non fuisse provocandum. Sed tamen posteaquam hoc factum est, ita volente Deo, sicut ego quidem interpretor, majorem in modum gaudeo, rerum exordia Ferdinandi auspiciis feliciter succedere, speroque futurum, ut duorum fratrum juncta potentia frangat, aut certe mitiget illius violentiam. Utinam brevior fuisset nobis rixa cum Gallis, atque hoc negotium maturius fuisset susceptum! Sed aliud meritis nostris debebatur, & fortassis hoc magis expediebat orbi Christiano. Mihi vero non paulo plus spei est in pietate Cæsaris & Ferdinandi, quam in opibus, copiis & armis. Tibi cum podagra rem esse, vehementer doleo. Sed quid est in rebus humanis ab omni parte beatum? Etiam atque etiam te rogo, ut clarissimæ patronæ tuæ me commendes diligenter. Bene vale. Datum Friburgi Brisgoia 2. Novembris, Anno 1529.

EPISTOLA CCCLII.

Margaretha Ropera, eruditissimo Theologo, D.
Erasmus Roterodamo, S. P. D.

QUAM illud boni plerunque accidere soleat gratissimum, quo subito quis atque insperato fruatur, id ego nuper, vir omnium eruditissime, verissimum experta sum, quum litteras tuas non minus elegantes quam amantes, certosque studiosi animi tui erga patrem, omnemque ejus familiam, testes, Quirinus tuus mihi traderet, quæ quanto magis venerunt insperata, tanto merito majorem menti meæ voluptatem intulere. Neque enim aut sperare aut expectare poteram, ut tam multis necessariis studiis assidue occupatissimus, morbis etiam acerbis misere perpetuo agitat, semperque molestia confectus, mihi nunquam scripturus esset, in qua nunquam futurum est mereri, ut eo honore dignareris, ad quem litterarum tuarum beneficio evecta sum: quas quoties alicui ostentavero, non mediocrem inde fama mea laudem accessuram intelligo, quæ nulla alia magis via illustrari potuit, quam per litteras tuas: quid enim cum illo honore comparandum, quo digna habita sum, quam totius Orbis decus suis litteris dignatus sit? Quare ut mihi rem longe supra meritum meum benignitas tua contulerit, ita me sane pro tam eximio munere dignis agendis gratiis nimis imparem jure confiteor. Quod pictoris tibi adventus tanta voluptati fuit, illo nomine, quod utriusque mei parentis nostrumque omnium effigiem depictam detuleris, ingentibus cum gratiis libenter agnoscimus, nihil ardentius expetentes, quam ut Præceptorem nostrum, cujus

A eruditis laboribus, quicquid bonarum litterarum imberimus, acceptum habemus, fidelemque patris veteremque amicum coram aliquando colloqui ac contemplari nobis liceat. Vale. Salutat te ex animo D. mater, item totus tuus maritus meus ac frater, amba sorores mea plurimam tibi salutem mittunt. Londino 4. Novembris, Anno 1529.

EPISTOLA CCCLIII.

Guilielmus Junior, Dux Juliacenſis, Clivenſis & Montenſis Comes, &c. Erasmo Roterodamo, Theologo, S. D.

B * **D**ICI non queat, eruditissime Erasme, quam nos delectari recens illa factura tua, nobis dicata, non ob id solum, quod immortalem nobis apud posteros gloriam relinquet, verum etiam quod ad Rempublicam juvandam hac res vel imprimis pertinere videtur, cui nos etiam si impares destinati sumus olim administranda. Quis enim non gloriatur ab illo celebrari, ejusque amicicia frui, è cujus scriptis non nos modo, sed orbis totus utilitatem reporter? Dionysius dicebat, eruditos se conciliare, ut admirationi per illos mundo fieret, nos annuamur, ut eruditi, quorum consuetudine libenter utimur, nos Spartæ nobis destinata idoneum reddant administratorem. Atque huc etiam pertinere putemus à Veteribus traditum, Philosophis ipsis aut administrandam Rempublicam, aut eos, qui administrant, Philosophis uti debere à consiliis. Mitto tibi poculum cum inscriptione *ἀγαθὲ δαίμων*, quod *μνημόσυλον* solum & pignus esse volui tantisper auspiciata feliciter amicicia, dum liberaliori detur gratia labores tuos compensare. Cetera si qua sunt ex Heresbachio nostro cognosces. Bene valeo, vir nobis charissime, & vigiliis tuis rem litterariam publicamque commoda maxime virtute promovere pergit. Ex arce nostra Buderich 10. Novembris, Anno 1529.

Nostrapte manu.

EPISTOLA CCCLIV.

Erasmus Rot. Gerardo ab Herema S.

QUOD te suspicio virum & virtute præstantem, & litterarum amantem, necessitatis est. Quisquis enim hæc bona diligit, omnes diligat oportet, in quibus ea cognoverit eminere. Quod te mei, sicut audio, studiosum redamo, gratitudinis est. Cæterum quod ad virum antiquis imaginibus clarum, nulla læcessitus occasione scribo, fortassis videbitur improbitas. Sed si duas priores rationes boni consulis, hoc quicquid est culpæ Haioni Caminga diluendum relinquo. Nam is hujus audaciæ mihi fuit auctor, multa frequenter prædicans tum de singulari tua humanitate, tum de non vulgari tuo erga me candore. Haionem autem meum sic amo, non solum ob ingenii morumque sinceritatem, verum etiam ob incredibilem in me observantiam, ut nec tam charo quicquam negare possum, nec debeam sic de me merito. Non mediocri solatio mihi fuit illius convictus, sed negotiorum necessitas illum invitum ab invito retraxit. Hic autem ea sobrietate, ea morum comitate se gessit, ut apud optimum quemque sui reliquerit desiderium, non modo apud me. Proinde si hæc ad te scribendi audacia feliciter ceciderit, & illi gratias agam qui huc perpulerit, & mihi gratulabor qui obsecundarim. Bene vale, vir clarissime, cum omnibus tibi charis. Datum apud Friburgum 31. Januarii, Anno 1530.

EPISTOLA CCCLV.

IN XENOPHONTIS HIERONEM.

Des. Erasmus Roterodamus clarissimo viro D. Antonio Fuggero S. D.

NON sine causa, vir amicissime, veterem de Atquerelam in tuis ad me litteris renovas. Nullo enim

An. 1530. nim unquam seculo illa magis suo nomini respondit, quam hoc, nec latius per omnium mortalium capita divagata est: cui, præter innumeras calamitates, hoc quoque mali jure ferimus acceptum, quod nos animorum benevolentia conjunctissimi, consuetudine distracti vivimus. In hujus tamen incommodi solatium, nonnihil remedium videor mihi reperisse. Nam hisce diebus quum inquirens nescio quid, chartarum mearum acervos excuterem, ultro, & ut arbitror, Deo quopiam ita volente, venit in manus, quod ante annos aliquot vertere tentaram ex *Xenophontis* Tyranno. Id quo minus tum abolverim, præter alia, fuit & illud in causa, quod *Græcus* codex videretur mihi parum emendatus. Ad hoc laboris nunc integer reversus, perpetuo cursu, citraque respirationem ad umbilicum deduxi. Apud præscos nihil intererat inter nomen *Regis* ac *Tyranni*: quum postea *Tyranni* vocabulum cœperit esse invisissimum apud omnes, *Regis* etiam apud eas duntaxat Respublicas, in quibus vigeat Democratia. Alioqui quod *Simonides* subinde *Hieronem* appellat Tyrannum, nihilo civilius esset, quam si quis cum pirata familiariter & amice confabulans, identidem appellaret illum piratam. Fateor hoc argumentum non per omnia, temporum horum statui congruere, in quibus sub Monarchis præpotentibus tranquillissime degunt, non ut tum singulæ civitates, sed amplissimæ ditiones; multa tamen insunt, quæ nostris quoque Principibus non inutilia cognitu futura sint. In hoc libello tibi dicato quoties versaberis, *Antoni* charissime, putato te cum *Erasmio* tuo colloqui. Ornatisimo viro *Joanni Cholerio* salutem ex me plurimam, quo uno nec inter amicos habeo quenquam candidiorem, nec inter patronos magis invictum. Ex ejus litteris, nil nisi meros amores spirantibus, tantum capio, mihi crede, voluptatis ac solatii, ut vix alia quapiam ex re tantundem. Bene vale. Datum apud *Friburgum Brisgoia* 13. Febr. Anno à Christo nato 1530.

EPISTOLA CCCLVI.

Præstantissimo Theologo Erasmo Roterodamo, Amico optimo, Andreas Alciatus S. P.

Friburgum Brisg.

* **E**GO sâne, Erasme candidissime, aliquot jam annos fortuna fluctibus sursum deorsum versor, aliundeque alio subinde, ut scribis, propellor, idque magno cum damno meo: sed tamen consilium tuum sequutus moderatissime incommoda hac fero, siue quod id omnium commune sit malum, (enimvero, inquit Plautus, dii nos quasi pilas homines habent) siue quod hac ipsa in navi populariter tæves mei omnes fuerint, qui sicut apud Empedoclem illi demones, ab æthere ad maris ima deturbantur, mox in terram, & inde ad æthera ipsum promicant, rursusque eodem nempe retuso pistillo devolvuntur. Sed hac ipse aequo animo hætenus tuli. In presentia vero ita apud me comparatum habeo, ut non parum mihi commoditatis & ornamenti provenisse censeam, hocque nomine gratias Deo Opt. Max. agendus ducam, quod me hisce calamitatibus circumventum meliorem fecerit, pollebam censa, pollebam pecunia, pollebam aliis fortuna bonis, quæ, ut scis, ad fureconsultos potissimum defert Plutus, ea bellicis hisce procellis extenuata, dilapsa, amissa sunt. Non sum imitatus *Μήλιον* illum *Διαγόαν*, qui forte non adeo gravi jactura adæ & factus est, quin contra, boni omnia potius consului; experiendoque addidici fluxa hac esse, & in nostra hac humana peregrinatione nullius fere momenti. Mutavi itaque quam habueram in patria desiderii sententiam, & rursus Galliam repetii, in qua *ὡς Διορύσι & Κορίνθῳ* profiterer: reperi quod optabam, non omnem mei nominis memoriam de studiosorum pectoribus exolevisse, successitque adeo id institutum meum, ut omnem præteritorum malorum memoriam fere aboleverit, lucrumque maximum fecisse jam existimem, qui tenui earum facultatum jactura hanc gloriam sim consequutus, ut frequentissimo theatro tot egregios juvenes institnam, or-

A namento non mediocri & nomini meo & hisce studiis quandoque futuros: at hos inter maxime illustris est Viglii, itemque Sucqueti, quos litteris tuis nuper mihi commendasti, jam jam ad frugem maturitatemque proveniens in-
doles. Carolus certe egregium sui specimen nuper dedit à me in arenam productus, & in docentium ordinem cooptatus, quo munere summa cum laude scholasticorumque frequentia fungitur, & *συμύσων* quorundam φιλοσοφῶν, quos ego depresso maxime volebam, luminibus plane obstruit; quæ in re sic se mihi probavit, ut contra *ἰπαύλια δῶρα* nolim esse lucratus: quod eo scribo ut intelligas, quam minime necessaria tua commendatio fuerit, cum ei ipse non parum debeam, habeantque illi quod rationibus meis ultro impudent; non indiguit itaque hujusmodi hedera vinum illud. Sed si intelligere cupis, quanti litteras tuas Alciatus faciat, non aequè dignos ad eum infirmes, agent confestim ingentes tibi gratias, quod à me perinde ac dignissimi excipiantur. Amerbachium nostrum ob egregium illum erga me animum non possum quidem non redamare, sed arctissimum, quo me sibi junxit, vinculum tu ipse es Erasmus, quod scilicet hujus tui in me amoris prolektor Hermesque fuerit, cui tanta gratia ego certe referendo non sum. Vale. Biturigibus 1. Martii, Anno 1530.
Andreas Alciatus tibi additissimus.

EPISTOLA CCCLVII.

Antonius Fuggerus Erasmo Rot. S. P. D.

* **E**RASME, doctorum doctissime. Hodie cum prolixioribus tuis gratissimis litteris ego quoque prolixius respondissem, supervenit amanuensis tuus, Livinus Panagathus, qui mihi abs te gratissimum cum litteris tuis reddidit munusculum, Xenophontis scilicet Tyrannum, meo dicatum nomini, pro quo erga me officio ingentes tibi ago & habeo meritas gratias, & eo nomine potissimum, quod tu mihi sponte præstiteris, quod postulare ego abs te sine rubore vix ausus fuero: agnosco igitur lubens hoc tuum studium atque exosculor, quod quia sponte fuerit à te profectum, magis gratum existit. Libelli vero isti tui ut à limine conspecti sunt, valde mihi probantur: nihil enim ex tua officina proficisci potest, quod laude careat, aut improbari possit: & iccirco plane illos beatos dijudico, quos egregia tua Musa posteritati commendaris, nullo unquam tempore intermorituros.

De rebus autem nostratibus hodie altera hac epistola satis abunde te certiore reddidimus, nihil præterea novi occurrit, nisi quod Casarem ad crastinum diem Tridentum venturum ferant: inde mox Brixinam, ubi per hos sacros dies ad Paschalem usque celebritatem permansurus esse dicuntur, quando autem huc Augustam sit venturus, adhuc incertum est. Res Italicae satis pacata esse feruntur, nisi quod Florentini, obsidione adhuc cincti extrema, cuncta prius subire statuerunt, quam conceptam animo & persuasam libertatem relinquere. Hac, mi Erasme, sunt, quæ prioribus meis litteris adjungere visum mihi est. Valere te nobis & Musis pleno voto optamus. Christus te incolumem quam diutissime conservet, amice charissime. Augusta Vindelicorum 7. Aprilis, Anno 1530.

EPISTOLA CCCLVIII.

Excellentissimo Theologiæ Professori, Desiderio Erasmo Roterodamo, Præceptori meo colendo, Joannes Heemstedius S.

* **A**VDITA nunc Ludovici Vivis ad juventutem Oratione, commodum in ipso scholarum egressu reperio meum Goclenium, qui se mane diluculo nuntium aliquem certum ad Erasmus dicit missurum, & rogat, quandoquidem multo jam tempore nihil ad te scripseram, vel breviusculum ad te dem epistolium, animi in te mei indicativum: id quod e vestigio maxima cum animi mei voluptate feci. Quid enim mihi dulcius, quam obiter manu & corde salutare eum absentem, quem præsentem tantum non numinis vice colerem? Atque utinam mea
Tom. III. S s s s s Ja-

*Ad. salutatione incolumitatem tibi ab omnipotenti Deo quam
1530. impetrare! utinam tuam juventutem in omnem profectum
possem revocare! At quoniam id non possum, id me velle
aquum est, quod potest fieri, nimirum ut Dominus Je-
sus diu te servet Ecclesia sua incolumem. Scripsissem pau-
lo prolixius, ni alio me vocassent occupationes domesticae.
Unum tamen illud non possum pratermittere, fuisse quen-
dam Predicatore Eustachium, qui in scholis Theologi-
cis die Martis proximo, dum laurea corona Theologi-
ca M. Petrus Curtius donaretur, ridicula incultissima-
que Oratione, me quoque in frequentia illa audiente, lin-
guas hostilissime est persecutus, quas tu multa cum glo-
ria bene fortunantibus superis in tuto propemodum collo-
casti. Male pereant (propemodum dixeram) insulsi-
asini, incognitas res tantopere visuperantes. Laurinus,
amicus noster, inique amantissimus, abiit hodie Lova-
nio. Lingua docentur strenue, & maxime Latina. Ex-
sultaret tunc animus, si ad professionem concurrentem vi-
deres juventutem, maxime vero, dum docet noster Go-
cletius. Ego tui non quibo unquam oblivisci, commen-
daboque te Domino Deo, dum vixero. Datum Lova-
nii apud Cartusienfes, 14. Julii, Anno 1530.*

Bene cupio meo Quirino.

*Joannes Heemstedius, Cartusianorum Lova-
nienfium Procur. toto pectore tuus.*

EPISTOLA CCCLIX.

Erasmus Rot. duobus Adolescentibus S. D.

***F**RVSTRA laceffitis Caninum litteris vestris, qui
Mense Januario, ni fallor, nos reliquit, nec ad-
huc rescire potuimus, ubi locorum agat. Dies ali-
quot oblectavit se *Argentorati*, apud *Gerardum Novio-
magum*, qui mihi ex amicissimo factus est hostis ca-
pitalis. Totum *Argentoratum* & omnes Ecclesiastas
concitavit in me. Quintus jam Liber provolvit in ca-
put meum. Utinam esset apud Ducem *Gelia*! Hu-
jus convictu perfruitus, contulit se *Coloniæ*. In hoc
itinere duos fere Menses exegit, id ex amicorum lit-
teris cognovimus; nam ipse syllabam non scripsit cui-
quam. Suspicio illum lustrasse Ecclesias Evangelicas
in *Saxonia*, & in *Hessia*. Incredibilis quædam relin-
quendi nos libido cepit, adeo ut suo sumtu fuerit
abiturus, & quum ipsum expedissem jam adornata ad
prandium mensa, impransus abierit. Mihi dixit cau-
sam, quod ab avunculo vocaretur ad sacerdotium: a-
liis dixit aliam causam; nihil enim illo vidi vafrius.
Petrus Barbirius, qui jam dudum decoxit, plusquam
Punica perfidia intercepti mihi Pensionem *Cartracensem*.
Ea de re quum scripsissem aliquot prolixas epistolas,
non ante commisi *Canio*, quam stipulatus, an esset
petiturus *Flandriam*? Annuit: Rogavi num haberet
fatis viatici. Satis, inquit, usque ad *Antuerpiam*,
illic inveniam satis. Vis, inquam, tuo sumtu nego-
tium hoc suscipere? Ille alacri vultu, Quid ni, inquit?
plura tibi debeo. Ego credens illum ex animo loqui,
dedi illi septem Coronatos aureos. Jam sex Menses
abest, nec quisquam scit quo se bonus ille vir recepit.
Miror quibus artibus vos incantaverit, ut hominem
tanti faciatis: per illum vultis apud me commendari? &
ipse semper eguit apud me commendatore. *Bebelinus*
edidit Epigrammata *Græca* à ducentis versa, inter quæ
sunt aliquot *Canii*, sed aliquot puerilibus vitiis resper-
sa. Adeo vero sibi placebat, ut mihi non dignaretur
ostendere. Mense Martio coepi graviter ægrotare,
vix etiamnum revalui, quum max. mortis.
Quirinus, qui mihi jam solus aderat, subito correptus
sudore *Britannico*. alium hujus civitatis adsci-
scere. Ambobus gratulor quod *Alciato* tantopere pla-
cetis; *Sucqueto* proprie, quod frequenti auditorio,
summa cum laude, proficitur Leges *Cæsareas*. Hor-
tarer vos ut in isto studio gnaviter institutum cursum
perageretis, ni vereretur audire illud *Homericum*, *οὐδὲ
δούρειον ἄνδρ' ὀτρύνει*. Bene valete, juvenes carissimi.
Apud *Friburgum* 31. Julii, Anno 1530.

Paulo ante *Caninum* reliquit nos *Caminga*: nam ami-
ci in hoc ipsum miserant nuntium proprium; pollici-
tus est se rediturum mense Majo. Reliquit tum apud
me sexaginta Coronatorum *μηνιόου*. Rursus va-
lete.

Si adhuc adest *Petrus Castellanus*, juvenis apprime
doctus, ei salutem dicite meis verbis diligenter.

EPISTOLA CCCLX.

*Magno Erasmo Roterodamo, Patrono & Præ-
ceptorum meo observatissimo, Zafius S. D.*

***N**ON possum non vehementer dolere, magne Erasme,
ab hominibus modici nominis te eatenus exerceri,
ut ad arbitria descendendum putaveris. Nam quis eos
non exsecratur, qui serenam tranquillitatem tuam tur-
baturi, non tam negotium facessere tibi cupiant, quam
concitare pergant, qui pacem amas, qui nulli omnino
ansam molestandi tui, ne prebere quidem, nedum dare
velis? Veram iniquissima ista tempora ita habent, ut
quo sit quis improbius, eo ex bius in nequitia sua
foveatur; viri autem boni è regione plus premantur &
vexentur, illotoque nebulonum ore conspurcentur. Ar-
bitrium, quo te ab hominis inquieti vexatione redimere
contendisti, non solum probo, sed etiam quam maxime
lando. Siquidem & *Ulpianus* noster verecundam ejus
cogitationem commendat, qui lites exsecratur, & qui
pradio & mercibus potius carere paratus sit, quam lites
in se suscipere. Sed viderint improbi, qui illustres vi-
ros, quorum in numero primus es, nulla justa causa ob-
turbent. Tu vero, magne Erasme, cur tantopere igno-
mines istos vel curas, vel vereris? Equidem si in me in-
veherentur, qui tibi male cupiunt, eatenus contemne-
rem, ut ne alloquio quidem, nedum vel limine vel ho-
spitio dignarer. Tu extra aleam positus es & ejus judi-
cii preclari, ut qui nomen tuum attentare velit, max
omnium eruditorum consensu velut præjudicio sit repel. . .
Itaque consoletur, instaurat, reficiat, sustineat, adcor-
det tua te virtus, doctrina princeps, integritas innocens,
nec festucam cures nebulonum mendacia. Plura eam in
rem scriberem, qui te ut numen veneror, sed nolo te
meis fatigare diutius ineptiis. Vale, & qui tibi mina-
tur, se intenturum formulam injuriarum, ne time, ve-
niat, si saltem venire audeat, & *Zafium* experietur ad-
vocatum tuum in suam perniciem. *Friburgi* es, non
Basileæ, sub Principe es iustissimo, caveat adversarius
tuus, ne hiscat quidem. Denno vale, & de me ut *Ver-
na* tuo omnia obsequentissima tibi pollicetur. Controver-
siam adversariis nunquam ne verbo quidem novi, ego
alias tam diu non tacuissim. Ex adibus meis 26. *Octo-
bris*, Anno 1530.

Tuus ex animo Zafius.

EPISTOLA CCCLXI.

Erasmus Rot. Nicolao Winmanno S.

Ex litteris tuis, mi *Nicolae*, mihi perspexisse vide-
or te virum esse animo vere *Christiano*, omnisque
fuci expertem, tum mihi cum primis bene cupien-
tem. Suspicio autem te esse illum, quem quidam è
sodalitio nostro gaudentes jocos submoverunt à collo-
quio meo, & eundem post admiserunt subornato quo-
dam, qui sumta veste mea se gereret pro *Erasmo*. Is
erat *Conradus Fontanus*, si forte nomen agnoscis. A-
lioqui non soleo difficilis esse in admittendis salutato-
ribus, nisi quod postea comperi quosdam venire non
salutandi, sed irridendi insidiandive gratia. Latitant
enim sub Evangelii titulo quidam homines levissimi,
qui solutis legibus omnibus, & divinis & humanis,
sibi persuadent esse sanctum, quicquid animo colli-
buit. Et in his sunt quidam adeo stolidi, ut se lædi
putent quam juvantur maxime. Hi mihi videntur esse
muscæ, quas notavit *Hebraeus* ille sapiens, quæ immo-
rientes unguento corrumpunt illius inavertentem; cum-
que

que *Christus* præcipiat, ut, maledicentibus benedicamus, isti benemerentem non desinunt maledictis impetere, quibuscum non est operæ prætium te decertare. Agnosco paupertatem meam, sed tamen exemplo viduæ Evangelicæ, duo minuta conféro in templum Domini. Rependet ille præmium, qui solus introspicit corda nostra. Complures allatrant utrinque, sed his oppono multos & eruditos & magnos mihi ex animo benevolentes, quorum unumquemlibet pluris facio trecentis *Vulturis* aut *Bucephalis*. Utinam isti ita gererent rem, ut optimis quibusque comprobantibus, res *Christiana* aliquando redigatur ad statum meliorem quam hætenus fuit. Nam ille prior ita mutatus est in diversum, ut mihi malo quodam genio videatur afflatus. *Bucephali* libro (nam is erat auctor sub Ecclesiastarum falso titulo) nihil unquam legi stultius. Provocabat me ut dicerem, si quid possem in *Oecolampadium*, in *Capitonem*: quasi mihi deessent quæ dicerem, si mihi permetterem agere scurræ, & quicquid vulgo jactatur in litteras mittere. Narrat illic multas historias tam impudenter vanas, ut ipsi etiam Evangelici rideant. Meis duobus libellis multos in me, ut scribis, irritatos sentio, sed alteros conciliatos nondum sentio. Furit *N.* impotenter, quem antehac mihi persuaseram esse amicum. *Lutetia* excuditur ingens volumen adversum me titulo Principis *Carporum*, qui perijt nuper, sed sub eo nomine *Franciscani* & Theologi quidam effundent sua venena. Quin & *Beda* resumptis spiritibus totus est in negotio. Hæc sunt meæ senectutis solatia, quam tamen nunquam fatebor afflictam, quamdiu *Christum* habuero propitium. Habes thesaurum, quem non audebas petere, epistolam propemodum justæ magnitudinis, camque tum *αὐτόγραφον*, tum *ὑπόγραφον*, una cum litteris ac mendis. Posthac meus *Winnannus* ponetur in amicorum catalogo. Bene vale. *Friburgo Brisgoia* 16. Aprilis, Anno 1531.

EPISTOLA CCCLXII.

Des. Erasmus Rot. Joanni Hervagio S. D.

MVLTAE quidem, *Hervagi* charissime, virtutes merant in *Joanne Frobenio*, felicitis memoriæ, quæ illum affectui meo magnopere commendarent: sed non alia re tenacius arctiusve sibi devinxerat animum meum, quam quod in omni vita nihil prius habebat, quam ut quantislibet laborum ac pecuniarum impendiis, excudendo probatissimos quosque Auctores, juvaret publica studia, cui pulcherrimo instituto vir optimus etiam immortalis est. Nec video quæ mors illi potuerit contingere speciosior. Ita factum est, ut rem litterariam magis auxerit quam familiarem, suisque hæredibus plus honestæ famæ reliquerit quam pecuniæ. Quoniam autem video te non tantum ornatissimæ conjugis ab illo relictæ *ἁγιοδοχον* exstitisse, verum etiam illius animi, quem ille provchendis ornandisque litteris præstitit, successionem capeffere, facere non possum, quin ejus benevolentiae, qua semper illum prosequutus sum, bonam partem in te transferam. Atque utinam instituto tuo tantum adjumenti possim adferre, quantum & hic cupit animus, & tua ista promeretur virtus. Sed hæc ætas, hæc valerudo, jamdudum à studiorum laboribus, si minus rudem, certe remissionem flagitat, idque suo jure. Proinde non est quod vos *ἐγγυδιώκται*, quibus frequenter obsequentiore fui quam mihi fuit opus, expectetis à me paria pensa. Hoc vero tempore sum in eo rerum statu, ut si maxime desit ætatis aut valetudinis excusatio, ab omni Musarum commercio sim alienissimus. Rogabis, quid novæ rei? Num & uxorem duxerim? Profecto rem facio, quæ mihi nec minus molesta est, nec minus operosa, nec minus aliena ab ingenio genioque meo. *Ædes* hic mercatus sum honesti quidem nominis, sed iniqui pretii. Itaque *Erasmus* ille, rerum omnium dispendio litterarium otium redimere solitus, nunc licitatur, contrahit, stipulatur,

A cavet, consulit, demolitur, exstruit, rem habet cum An. fabris lapidariis, lignariis, ferrariis, vitrariis, nostri 1531. genus hominum, tanto cum tædio, ut malim totum triennium in quamlibet iniquis studiorum laboribus versari, quam unicum mensem hoc genere curarum agitari. Nec antea unquam perinde atque nunc intellexi quantopere sapuerit *Diogenes*, qui maluerit ad dolium confugere, quam cum talibus conflictari. Huc miseriarum me redegit hujus seculi infelicitas, & quorundam fucata improbitas, quos aliquando fortasse non fraudabo sua laude. Atque in his malis minima molestiarum portio est nummorum assidua profusio. Tu conjicito cætera. Hæc eo commemoro, mi *Hervagi*, ut boni consulas quod nunc mitto, non cujusmodi volo, sed cujusmodi possum: nam hoc mittendum erat, aut nihil. Mitto autem epistolas aliquot florentulas. Scio te mirari quid hoc sit tituli. Sed nihil magnæ rei est, ne quid fallas teipsum. Vix hoc opellæ per turbulenta emigrandi occupationes licuit sumere, ut ex immenso Epistolarum acervo flosculis notarem quas expediret excudi, quanquam vix ullas in hoc scribere soleo. Hoc quicquid est libelli, quale quale est, tibi certe bonum esse cupio: erit autem, si in distrahendo senseris tuum *τρίεθρον* *Ἑρμῆν* tibi fuisse propitium, qui precor ut tibi viam commonstret compendiarium *πρὸς τὴν πλετόπολιν*, quo nunc fere properant omnes, at non pari successu. Sed extra jocum, precor ut Dominus, sospitator verus ac prosperator omnium, sanctum istud institutum tuum bene fortunet: cui non sumus pro nostra quantulacunque portione defuturi, simulatque pristina tranquillitati redditi fuerimus. Bene vale cum tibi charissimis. Apud *Friburgum Brisgoia* 9. Augusti, Anno 1531.

EPISTOLA CCCLXIII.

Joannes Benedictus, Regis Poloniae Sigismundi Physicus, Erasmo.

* *Magister* Joannes Glogovienfis, olim Universitatis nostra decus, ante quadraginta annos publice in hac verba prorupit: Veniet Monachus niger, qui turbabit Ecclesiam: & nostri *Wratislavienses* erunt peiores quam *Pragenses*. Quod factum esse, prob dolor! nemo non videt. *Cracovia* 4. Februarii, Anno 1532.

EPISTOLA CCCLXIV.

Erasmus Rot. Viglio Zuichemo S. P.

Patavium.

* **E**PISTOLAM, quam *Augusta* reliqueras, accepi plenam amicissimæ cujusdam tuæ erga me voluntatis, quam abunde & hic præsentis præsens declararas, *Vigli* candidissime. Respondi per *Gallum* auspiciatissimi nominis, dicebatur enim *Petrus Mons aureus*: is non petebat *Patavium*, sed per *Venetias Romam*. Commiseram illi & alias litteras, sed suspicor ab eo nihil esse redditum. Alteras litteras tuas accepi per *Antonium Fuggerum*, *Patavii* scriptas 14. Cal. Septemb. Qui dies si nihil habet erroris, volasti tu quidem, non equitasti: suspicor errore calami *Septembrem* pro *Octobri* positum. Utcunque hoc habet, gratulor tibi adiutæ *Italia* procemia fuisse prospera, precorque ut his auspiciis cætera respondeant.

De *Egnatio* nihil tu quidem novi narras, sed tamen jucunda omnia: sic enim amo virum ad unguem factum, ut ad omnem de illo commemorationem exhilarer. Quid audio? cum *Ciceronianorum* turmis velitaris, & paras te justo conflictui? At prius scire velim quid inter vos conveniat, quid sit in controversia. Illi volunt, ut juvenes sese componant ad imitationem *Ciceronis*, in hoc maxime nobiscum cum illis convenit: nec repugnari, si censent hunc præcipue imitandum. Si non permittunt, ut usquam à *Cicerone* recedamus, neque quicquam ab aliis licet probatis Auctoribus sumamus,

Tom. III.

Ss ss s 2

mus,

An. mus, nec ipfos arbitror hoc facere, quod ab aliis exi-
gunt, si qui sunt omnino qui hoc exigunt. Sed malus
quispiam genius hanc pestem conatur injicere studiis,
qualem jam pridem iniecit religioni. *Hermannus Phry-*
sius semper mihi visus est affectare *Ciceronis* jucundam
facilitatem; quod arbitror te quoque tum fecisse, tum
facere: nam hæc epistola tua postrema spirabat nescio
quid *Tullianum*, non quidem præter solitum, sed so-
lito magis. Verum, illud tibi videndum est, ne dum
impendio studes esse *Ciceronianus*, parum approbes te
auribus *improborum*. Extra jocum, mi *Vigli*, suaserim,
ut aut cum talibus ne conflikeris, aut ne concertatio
exeat in amarulentiam. A me si requirunt *Tulliana*
dictionis nitorem, bis iniquum faciunt, primum quod
à *Batavo*, dein quod à Theologo. Alioqui sum ex eo-
rum numero, qui *M. Tullii* facundiam divinam esse
potius quam humanam arbitrantur. Nos hic toti sumus
in rixis; prodierunt *Censuræ Sorbonica*, quarum opi-
nor jam ipsos Theologos pudere. His respondi, sed
perpetua moderatione. Respondi & *Clichtovei* veteribus
necniis. Expectatur *Cæsar Ratisponæ* Synodum instau-
raturus, sed ille mirum quam agat *Callipiden*. Ego
multis jam diebus tussi concutior: vulgare nunc hic
malum est. Miror te non meminisse *Bembi*. Vale. Da-
tum apud *Friburgum* 8. Februarii, Anno à Christo na-
to 1532.

Hanc epistolam nuper missam per *Antonium* denuo
mitto nactus hunc *Petrum* *Cyprium* juvenem miro ju-
dicio præditum, fuit mihi menses aliquot impediens.
Hæc addidi 10. Martii, Anno à Christo nato 1532.

EPISTOLA CCCLXV.

Erasmo Rot. Theologo doctrina, vita, moribus
integerrimo, suo colendissimo, Henr.
Corn. Agrippa S. D.

Friburgum Brisgaviz.

* LITTERIS illis tuis humanissimis, quas detulit ad
me *Andreas Sacerdos*, respondi nuper, Erasme co-
londissime, curaviq; per manus *Maximiliani Transyl-*
vani meas tibi reddendas: an acciperis nescio, puto au-
tem accepisse, licet ego ex te aliud acceperim nihil: quip-
pe absens à *Brabantia* plures dies fui apud Reverendissi-
mum & Illustrissimum Principem Electorem Archipraesulem
Coloniensem, qui te unice & amat & veneratur. Sapi-
ssime nobis sermo est de tua integerrima & invincibili
doctrina. Sunt apud illum multi tui nominis præcones,
inter quos *Tilemannus de Fossa*, tui nominis cultor stu-
diosissimus. Hic cum narrasset, se habere opportunum ad
te nuntium, iniquum duxi, illum abire meis litteris va-
cuum, etsi nihil habeam, quod nunc ad te scribam aliud,
quam esse me tibi perpetuo addictissimum, obligatissimum-
que, qui me hominem ignotum & humilioris litteraturæ
prior illustrare tuis litteris dignatus es. Cum ergo ea sit
humanitas tua, quod præcurus obscuri litteras non de-
spicias, parito huic audacia mea, si te rogo, ut mihi per
vitam aliquando rescribas. Spero siquidem inde brevi fu-
turum inter nos etiam de magnis rebus ultro citroque sa-
pissime scribendi & rescribendi argumentum. Vale feli-
cissime. Ex *Agrippina Colonia* 17. Martii, Anno
1532.

Adhuc per mensem unum hic mansurus sum, deinde
rediturus *Brabantiam*.

Tua Præstantia deditissimus *Henricus Corne-*
lius Agrippa, manu propria.

EPISTOLA CCCLXVI.

Erasmo Rot. Ger. Morrhias S. P.

(Post excusationem audaciæ scriptionis.)

* HABES hic in Collegio Sorbonico, qui tibi opti-
me volunt, sed quod sentiant, mittere coguntur
verius quam proferre: nam eo quorundam tyrannis pro-
gressa est. Tertius jam annus agitur, ex quo cum Theo-
logis verfor frequentissimus, numerum qui in vitiis illo-

A lorum habitem. Gaudent plurimum, qui nominis tui
studiosi sunt, quod tam modeste responderis ad determi-
nationes illas à *Badio* excusas: verebantur enim, ut uni-
versa facultati notam apud posteros inureres, id quod tuo
jure facere potuisses. Plura de hac re scriberem, sed se-
morarium me judicares, sat scio, qui litteris commisso-
rem, qua possent & me & illos gravare invidia. Sæpe-
numero indolui, quod te viderem quorundam *Sycophan-*
tis toties à feriis studiis avocari. Efferunt *Poeta Hercu-*
lis & *Thelei* constantem diligentiam in tam paucis mon-
stris domandis, sed quid de te dicturi fuissent, qui tot
undique in tuam perniciem ingruentia monstra simul con-
ficias, cum illos nunquam vel duobus congressos fuisse le-
gamus? Sed dabit Deus iis quoque finem. Quod ad

B Scaligeri calumnias (quem *Jacobus Colinus*, *Abbas D.*
Ambrosii & regius *inayensis*, facta litterarum perat-
tæ sacrilegum appellare solet) nihil omnino respondere con-
stitueris, video optimos quosque summopere probare: nam
quisquis is fueris, nihil aliud quam scurra est & ridicu-
lus anilium deliramentorum exaggerator. Sunt hic, qui
in auctore etiam communem sensum desiderant. Arbitror
audivisse te, Comediam nuper hic publice exhibitam,
cujus argumentum erat: *Academiam Parisiensem* super
monstrum esse fundatam. *Natalis Bedda* existimans id
in se fuisse dictum, comitia totius *Academia* convocanda
curavit apud *D. Maturinum*, ut de pœna auctori irro-
ganda statuerent facultates. Res delata est ad inquisito-
res fidei, sed nihil hactenus factum est præterea. Ad-
monendus est *Omphalius* noster, ne ipse quoque ejusmodi
salubrum Theologorum animos in se irriret: nam semel irri-
tatos vix magno negotio compefceret, id quod ego supe-
rioribus annis meo malo ferme didiceram; cum inhibe-
retur, ne pueris tua Colloquia in collegiis prælegeren-
tur: nam ubi ordine suffragia ferrentur in *Natione* no-
stra *Germanica*, censui prælegenda transire, dum *D.*
Theologi non cudiissent meliora, ac quam plurimi nationis
Germanicæ ibant in meam sententiam, reclamantibus
tamen aliquot *Theologia* Candidatis, quod timerent, opi-
nor, extremum locum in ordine promotionis, ut vocant:
ibi enim ejusmodi injurias vindicare solent. Bene vale,
mi Erasme, ac me (si lubet) utere velut mancipio ad
omnia addictissimo. Parisiis ex vico *Sorbonico* 30.
Martii, Anno 1532.

D. Gerardus Suckerroe, *Canonicus Trajectensis*,
Doctus medicus, te plurimum salutat, homo tui profecto
studiosissimus.

Tuus ad omnia Gerardus Morrhias
Campensis.

EPISTOLA CCCLXVII.

Erasmo Rot. Thomas Poly S. P.

E * NACTVS hunc, qui ait se venturum ad te, licet
nihil daret temporis scribendi, volui tibi tamen per
litteras dicere salutem. Tua *Apologia* in nebulones *Pa-*
risienses pervenit ad nos. Bene Deus, quantum omnibus
visum movet stultitia illorum Doctorem sine doctrina, qui
ausi sint tam belle querere nodum in scirpo! Tu igitur
gaude, qui in portu navigas: nam isti canes morderent,
si possent. Nos bene valeamus. Noster *D. Morus* nuper
se abdicavit illo magno Magistratu, quem gerebat, ut
sic se allevaret, & senectam atatem quietius ageret. Fuit
nuper nobiscum *Bebelius*; qui rem meam naviter cura-
vit, illum docui de rebus meis & quemadmodum revo-
cor in *Italiam*, quapropter quod toties scripsi, tandem ali-
quando te visum; nam consulto id extraho, cum *Era-*
smus non sit ante iturus ad campos *Elysios*, quam suum
videris *Poly*. Vale. Londino 19. Junii, Anno 1532.

EPISTOLA CCCLXVIII.

Generosissimo Adolescenti *D. Petro à Castello* *Daf.*
Erasmus Roterodamus S.

QVOD non statim pro tuis laudissimis, mi *Petre*,
queris, sed laudioribus litteris gratias egi, si for-
te

pc-

Superciliosum, ornatumque juvenis, comprecari Christum Opt. Max. ut ego istam tuam in me benevolentiam perpetuo merear. Tu vero erga liberales disciplinas ac beate vivendi magistram philosophiam in dies magis ac magis incalescas, honestissimumque senectuti viaticum mature colligas. Quod me pulsu jubes explorare quid timias, quid opus est exploratore pulsu, quam tu tua

Ad. penultimam *Formam*, si quid vellem addere. *Aldus* 1533. legebat post me, idque tantum in meis *Adagiis*, quæ simul & à me scribebantur, & ab *Aldo* excudebantur. Ait vix temperatum à manibus, quod in ea mensa sederem, quum sederem supra *Afulanum* & *Aldum*, quumque summo studio hoc egerint, ut absolutis *Adagiis* me *Menses* aliquot remorarentur. Quodam in loco citans *Aristotelem*, ait, *hac tibi non dico, tu non legisti Aristotelem*, quum plus trecentis locis citem *Aristotelem* *Græce* ac *Latine*. Quid multis? Omnia superant quemvis *Orestem* atque *Ajacem*. Est *Lucretia* *Bedda* tibi notus, qui sic furit odio, ut nihil sit tam infusum aut insanum, quod non curet excudendum, modo male tractet *Erasmum*. Sed interim se præbet omnibus deridendum. Is quædam venena addidit *Libello Julii*. Titulus erat *Julii Caesaris Scaligeri*. Fingit se esse *Gallum*, & nominat locum quendam obscurum. Ex phrasi, ex ore & loquutione convictus *Aldini*, aliisque compluribus mihi persuasi hoc Opus, maxima saltem ex parte, esse *Hieronymi Aleandri*: nam mihi genius illius domestico convictu adeo cognitus perspectusque est, ut ipse sibi non possit esse notior. Continuo per litteras cum illo exposulavi: verum is ex *Ratisbona* litteris amanter scriptis sancte dejerat se semper fuisse amicum, & futurum. In *Apologiis* adversus *Pium* frequenter tactus est, licet suppresso nomine: Hunc dolorem ulcisci voluit. Sed tale exemplum facile fuerit imitari, tametsi *Bedda* magis irascor, quam illi, quisquis fuit, furioso. *Petro Bembo* paucis commendaveram *Carolus Utenhovium*, juvenem bene natum, sed parum eruditum, ac ne studiosum quidem: is hominem mira humanitate complexus est; nec dubito quin libentius complecteretur si nosset. Ei de te nunc scribo tria verba.

Sucquetus ad me copiose describit suum triumphum; nullus tamen adhuc contigit per quem illi rescriberem. Quid illic venetur non video.

Alciati fortunam doleo, qui toties cogitur vertere solum.

Scripsi *Georgio Panmgartnero*, & *Joanni Chrystonio*. *Francisco Rupilio* plurimam ex me salutem dices, cui scribam alias.

Cum *Anselmo Ephorino* tibi convenire gaudeo. Quid *Hermano* nostro acciderit? jam sesquiannus est quod nihil scribit, *ἔδὲ γὰρ*. Quid suspicor, jam tibi significavi, nec puto me falli. Vale. *Friburgo*, Anno 1533.

EPISTOLA CCCLXXI.

Viro maximo, D. Erasmo Roterodamo, Reipublicæ Christianæ unico Præsidio, Domino ac Præceptorum suo colendissimo, *Georg. Wicelius S.*

Friburgum Brisgoiz.

* SUPERIORIBVS nundinis dedi ad te litteras, amantes quidem eas & perquam loquaces, sed te, tanto quippe viro, non indignas modo, verum etiam indignissimas: sed nescivit consilium, nescivit modum amor. Scripsi, qua sensu simplicissime, malens temerarius quam timidus esse. Summa rei erat, Oecumenica Synodus. Bone Christe, ut animum meum obsedit ejus negotii tam magni quam necessarij consideratio perpetua! Nihil nunc in votis meis est hoc ipso prius. Nam video summi mali nullum finem, nisi causa legitimo modo transigatur. *Bel-lo* exulceratur, non sedatur. *Germania* divisa est maximo periculo *Romani Imperii*, nedum *Christianismi*. Si dormitabunt proceres, stertit Religio. Atque ubi sunt *Rhetores*, qui orationis stimulis ad leviuscula sape & orbi perniciofa quadam excitare primatum turbam soliti sunt. Quin illi nunc nervos intendunt omnes, & è media arte accendunt istorum frigus, quorum eo in negotio auctoritas plurimum valitura dicitur. O surdas aures tuas, *Roma*, ô pectora ad considerationem rei maxima emortua & in desiderijs *Mundi* hujus sepulta! Quomodo habet titulus tuus, qua est professio, quod officium? Satisne diu expectamus opem debitam nobis *Catholici*?

A Siccine grex Domini Jesu nulli vobis cura est, uti fama An. non tarda in orbe universo volat? Num percussi sunt animi vestri à bonis, qui queruntur de neglecta à vobis vinea & à malis, qui vos non honestis admodum nominibus accusant ac damnant? Sed bona est spes, fore, ut emolliat *Curiam* *Caesar Carolus*, aut certe fatiget improbitate, quo vel ob pudorem saltem desistere non possint id, quod sua inprimis intererat. Quid pars *Lutheri* factura sit, ignoro, sunt, qui putent, eam ad condiciones aequas non descensuram. Arbitror ego, descensuram, si amice evocetur & comiter tractetur, sicque in conventus omnia quam mansuetissime agantur. Videntur enim quidam illorum fere languere. Quosdam audio band distimulantur velle, quod nunquam receptum fuisset dogma; ob tot incommoda, qua & peperit & parturit. Ferocia auctoris *Lutheri* misceat, ubi doctissimorum hominum, ex omni Europa advocatorum, judicium audiet, crista superbissima constabescant, cornua immania decident illi, quum non in sterquilinio suo, sed in luce virorum clarissima ratio opinionis hesternæ reddenda fuerit. Tu ab actione utilissima minime omnium aberis. Non audirem, si *Caesar* essem: laboro calculo, venire non possum. Imo juberem ego *Appium* & senem & calculosum deferri. Non est ad portas *Hannibal*, non agitur de *Pyrri* pace, sed *Cacodamon* eversionem *Christianæ* religionis ad extremum molitur, & de *Ecclesiæ* pace agendum est. Unus tu multorum instar, ea propones, ea disputabis, ea respondebis, ea disjucabis, ea consules, ea censebis, qua nemo. Solon, si *Plutarcho* credimus, coortis apud *Athenienses* factionibus, sollicitè cavit, ne ulli favere videretur, sed omnibus se communem præbuit, illud unum agens, ut discordes in gratiam redigeret. Unde communi consulto & discordiarum transactor & legumlator egregius declaratus est. Speramus, cum te futurum *Solonem*, *Erasme*, cujus sententia nonnihil adimatur utrique parti, ut dissidium adimatur. Ob concordiam omnia tentanda sunt, & ante in Constitutiones mittendus ensis, quam diutius ferenda discordia. Non est audiendus *Lutherus*, non sunt audiendi *Sophista*, sed *Erasmus*, & hujus similes, hoc est, ii, qui neutram partem, sed *Christianismum* ab animo & sincere juvant. Faxit isthuc bonus *Christi Spiritus*, Amen. Te valere optime semper cupio & opto, ut *Nonagenarius*, si ultra non detur, supervivas *Ecclesiæ* commoda, precor item, ut ad eam existimationem redeas, à qua propemodum te invidia hujus tempestatis depulit. Sopitis dissidiis inclarescet, spero, tuum nomen, quod nunc obscurant illi, quos tu illustrasti. Intelligis, quos sentiam. *Factio Saxonica* in me concitata est, quod deserim pedes abortivi istius *Papa* deosculari. *Jonas*, tibi olim laudatus, nunc hostis tuus, scripsit in me, cum aliud non suppeteret, mendacia & convitia. Ego respondi, sed nondum parata est editio. Existit præter hunc alius calumniator fatillissimus, sed non magis curo istiusmodi insultus, quam si me femina lapillo peteret, ἢ παῖς ἄφρων, ut inquit *Poeta*. Vale in *Christo Jesu*, à quo emendatio & pax *Ecclesiæ*. Amen. Datum *Facc hæ*, *Dominica Judica*, sive 30. Martii, Anno 1533.

Litteris prioribus non respondisti, quod quidem ego viderim, utinam saltem iis responderes, *Fuldæ* missis litteris tuis. Iterum vale.

Georgius Wicelius, Discipulus tuus.

EPISTOLA CCCLXXII.

Erasmus Roterod. clarissimo viro Viglio Zuichemæ Phryso S. D.

Patavium.

* ERAS, si te credis scire millesimam partem molestiarum, quæ mihi præter senectutis ac valetudinis incommoda, sunt devorandæ: αἰὶνὰ τῇ ἀνάγκῃ ἔδὲ θεοὶ μάχονται. Τῷ ἀλόγῳ *Mæcenæ* scripsit epistolam humanissimam, misitque Craterem, quem nondum accepi, quum ante annum sit datus. In meis postremis ad illum litteris nonnihil questus de petulantia

Ab. laetitia linguae hominis, sed moderatissime, fecus quam ille meretur.

Quis sit ille Archiepiscopus nonqueo divinare, quod nomen suppresseris, nisi forte sit *Guilielmus Knight*, quod sane optarim. Rursus amandavi *Quirinum Flavianum* famulum meum in *Angliam*: nam proxima legatione rediit vacuus, nec aliud nunc exspecto.

Doleo res *Anglorum* spectare ad graves tumultus. Nec apud *Batavos* multo sunt tranquilliores. Pontifex jubet ut Rex *Angliae* maneat cum Regina in maritali contubernio, donec *Roma* pronuntiatum fuerit de causa. Quis autem non intelligit eam litem nunquam finiendam vivis conjugibus? Jam octo sunt anni quod agitur hoc negotium, & Rex non sine causa habet gravatam conscientiam, quum ducenti Doctores Scripturis & argumentis probarent Matrimonium illud nec humano nec divino jure potuisse coire. Quod si Pontifex pronuntiavit non esse Matrimonium, primum offendet Caesarem, deinde damnabit Sedem *Romanam*, quae dispensavit contra fas. Tales Causae, quae multum adferunt nummorum *Romae*, quaeque Principes S. D. N. reddunt obnoxios, non solent finire. Et fortassis aliud quiddam est, quod urit Regis animum, quod efferri non vult.

Nunc ab *Anglia* migro in *Phrysiam*. Cum *Caminga* tueri amicitiam difficillimum est. Nihil illo vafrius, verbulo simpliciter dicto graviter offenditur. Extorsit à me aliquot epistolas, quarum nunc me pudet. Nulla laus illius animo satis est: nec dubito quin mihi graviter succenseat. Indigne tulit, quod cum ad alios scripsissem, ipsum nulla essem dignatus epistola; ac plane bellum erat, nisi in epistola ad *Hoxvirium* honorificam ipsius fecissem mentionem. Ea mentio sublata est in Epistolis editis, & in illius locum subditus est *Vigilius*. O coelum, o terra!

De altero, quo sit animo, non magnopere laboro. Quum redisset ex *Italia*, & ambiret locum in Aula, & hujus tituli commendatione dotatam uxorem, accuratis epistolis flagitavit à me accuratas commendationes ad Aulæ proceres: impetravit & egit gratias. Miserum est à talibus Ingeniis pendere. Suspicio tamen *Camingam* non multum conferre ad tuendam amicitiam.

De pensione Caesaris admonui Quæstoris filium, & ut tu quoque admoncas rogo, ne cui scribat verbum de pensione. Video prorsus illum non intelligere naturam hujus negotii: nec pater illius quicquam hac in re potest. Tantum abest ut *Prætor* aut *Laurentius* aliquid possit. Nolim igitur per illum traduci frustra negotium. Mihi tamen affectus illius non est ingratus; officio nolim uti hac duntaxat in re: etiam si repetat Patriam, nolim illum quicquam tentare.

Brassicanus aut concepit irritas iras, aut pudore obrutus est. Jactarat non deesse quod colligeretur post *Erasmum*, quum triginta fere Proverbia sumserit ex meis. Desiit ad me scribere, quod facile fero. Nihil enim illius epistolis stomachantius, & convitiis admiscebat tam blanda, ut aliquoties desiderarim in eo sobriam mentem.

Alexander libenter est *Venetia*, quæsitus est Titulus, quo illic agat honestius.

Vida nihil vidi. *Ricci* Libros cupide legam, si prodierint. Canonicus Præfationes ad me miserat manu descriptas. Miseram *Hieronymo*, ut libellum adderet *Chrysostomo*, an fecerit nondum scio.

In describenda Vita *Cypriani* ac Sermonibus *Ambrosii*, nolim, mi *Vigli*, te sumere operam. Res tanti non est; si potes nancisci qui mercede describat, curabo ut *Hieronymus* resolvat.

Architectus ille *Amphitheatri*, vereor ut non repariat tam obviam Regis liberalitatem quam credit. In causa esse scribunt cujusdam Trapezitæ perfidiam, qui mensa rupta, ut ajunt, fugit, à Pontifice, ut opinor, veniam impetraturus. Professoribus Linguarum jam toto biennio nemo numeravit assensum: omnes itaque à

A Professione destiterunt, excepto uno *Tussano*.

De *Bomba* quæ scribis omnia mihi fuere vehementer jucunda. Te tali viro carum esse summopere gaudeo. Legi nuper aliquot adolescentis illius Progymnasinata, perplacuerunt omnia, sed præcipue *Æna*: de qua mihi persuasum erat eam nihil habere incendii.

Græcas institutiones per te melioribus auspiciis evulgari, summopere gaudeo. Scio rem *Nurembergæ* fuisse præcipitatum. *Aleandrum* nulla occasione velim abs te offendi, quod me scio frustra monere, videlicet memorem. Habes ferme ad omnes epistolæ tuæ partes.

Scaliger Lutetia edidit aliquot selecta è tribus millibus Epigrammata. Præfatur in his nihil esse dentis, quod ingenium ipsius semper abhorruerit ab omni mordacitate. Expectat responsionem meam, & jam paravit aliam invectivam. At ego Librum illius nondum perlegi, degustavi tantum. *Sepulveda* rediit in suam *Hispaniam* in comitatu *Inachi*, Cardinalis & Episcopi *Burgensis*, cujus fideli opera nactus sum Notationes *Stanica* in *Hieronymum*, & in Annotationes meas in Novum Testamentum, quas moriens reliquit, non edendas, sed ad me transmittendas. Quod tamen per *Sepulvedam* nunquam fuisset factum, ni *Inachus* id diligenter curasset. Mire placet sibi de suo Libello, quum nihil sit stolidius. Nihil legit meorum, tantum quæ in fabulis audivit, exaggerat. In litteris tamen ad me suis, fatetur quædam odiosius dicta, non ex suo stomacho, sed in gratiam *Pio* faventium. An non bella purgatio? Sed quid faceret homo modestus? Ni fecisset, renuntiabant illi amicitiam. Risi satis, quum me non jam *Luciano*, sed blasphemio *Averrois* multis partibus anteponebat. Hic erat locus expromendæ *Jovis* & *Anthonis*. Quum *Pius* deceptus scheda cujuspiam condempni, qui notarat, *Erasmus ridet Anathemata*, toto capite defendit *Excommunicationes Pontificis*, quum ego loquar de cereis Imaginibus, *Italarum* more, in Templo repositis; desiderat in me civilitatem: *Debabam*, inquit, eam culpam in *Amannensem* rejicere. Atqui id non potuit, quum toto capite aberret à scopo *Pius*.

Valde laborat ut doceat, *Pium* à nullo adjutum, quum ex iis, quos ad hoc negotium conduxerat, quidam ad me scripserint, quidam hic apud me confessi sint. Reperta est ab istis egregia via laudandi sciplos, Præfatio titulum habet *Aldi*, quasi nos nesciamus, quid potuerit *Aldus*, quem mihi dant Præceptorem in *Græcis* litteris.

Demiror quis sit ille *Alexander ab Alexandro*, Novit omnes celebres *Italia* viros, *Philosophum*, *Pomponium Letum*, *Hermolanum*, & quos non? Omnibus usus est familiariter, tamen nemo novit illum. *Laurentium Vallam* odit, subinde *Grammaticum* appellans.

Exortus est *Lutetia* quidam Theologus *Gerardus Russus*, qui in Regia frequentissimo auditorio, magna libertate prædicat Evangelium, sed haudquaquam absque stomacho Theologorum. Res ad tumultum spectare videtur. Optarim Reges ita moderari sua consilia, ne quid detrimenti capiat Respublica. Caesar est præpotens, nec minus callidis instructus consiliis, quam opibus & armis.

Sunt apud me Comites à *Rennanburge*, quorum *Gaspard*, ni fallor, ad te scribit.

Ut finiam, quando tu ambis fortunam, si quid judicabis esse in quo tibi possim esse commodo, scito paratum esse quicquid à me præstari poterit. Vale, 14. Maji, Anno 1533.

EPISTOLA CCCLXXIII.

Ornatissimo viro D. Joanni Platteno, Illustrissimi Principis Juliacensis à Consiliis, Erasmi Rot. S. P.

*DIFFICILLIMUM est, ornatissime Plattene, hoc perturbatissimo rerum humanarum statu, felix dare consilium, mihi vero non satis tutum: nam si quid auctore me novaretur, illico superstitiosi Theologi, qui nunc *Lutetia* magnos excitant tumultus, claud-

An. clamitarent *Erasmum* novæ Sectæ parentem esse, quæ
1533 dicatur *Moderatorum*: quod si consilium illud meum
feliciter cessit, magis imputandum est dexteritati opti-
mi Principis quam meæ prudentiæ.

Liberalitatem Principis non adspernor, licet nihil pro-
meritus, Pensione non diu gravabitur: nam hæc eru-
ca meditatur fieri papilio.

De *Precazione Dominica* nulla est controversia, de
ea pie scripsit etiam *Lutherus*, & exstat in illam no-
stra *Paraphrasis ad Jodocum Decium*.

In *Symbolum* non indiligenter scripsi, item & in
Præcepta Decalogi liber exiit mercatu verno; mittam
per hunc, si queam nancisci: nam apud me nullus re-
liquus est; *Hieronymus* ait se *Francfordia* omnes vendi-
disse intra tres horas.

Legi ordinationem illustrissimi Ducis: cujus pia mo-
nita ucinam populus mallet sequi, quam auscultare qui-
busdam erroneis, qui suum agunt negotium, non *Jesu*
Christi, cupiunt esse in tuto & regnare malo populi.

Quot opiniones exstiterunt circa Sacramentum Eu-
charistiæ? de qua nuper quidam *Francfordia* novum
dogma coepit spargere, tale, ut totum subverteret Sa-
cramentum, & quidem is, ut audio, conjectus est in car-
cerem, dignus majore malo: homines inauspicati Sa-
cramentum illud, unicum piarum mentium delictum,
suis absurdis opinionibus pene verterunt in nauseam,
quod si ambigunt, ut ipsa res loquitur, quanto satius
erat in eo perseverare, quod nobis tradidit Ecclesia
Catholica, quodque tot sæculorum usus comprobavit.
Est mihi nunc in manibus libellus *De concordia Ecclesie*
adversus schismata & hæreses, qui prodibit his nundi-
nis proximis. Totam hanc æstatem languui, nec adhuc
rediit vigor. Precor ut *Christum* propitius dignetur ad-
esse piis cœptis optimi Ducis, quibus utinam ego tan-
tum opis adferre valeam, quantum opto! Prima cura
sit, ut seditiosis concionatoribus aut silentium aut fræ-
num imponatur, hoc facto si quæ erunt, de quibus
populus non injuria queritur, poterunt paulatim &
absque tumultu corrigi.

Civitas *Augustana* versatur in extremo discrimine,
tantus ibi tumultus est: *Antonius Fuggerus*, quoniam
fortiter magis quam prudenter stetit à Catholicis, fa-
ctus est reus concitatæ seditionis, & à Senatu insigni
adfectus contumelia: is parat demigrationem in oppi-
dum, cujus ipse est Dominus, sequutura est illum ple-
bis bona pars: Senatus enim fere totus *Zwinglianus* est;
populus majore ex parte Catholicus, qui facile sanaretur,
nisi quotidie classicum intonarent Ecclesiastæ: me-
tuo exitium illi præclaræ civitati, historiam plenius
cognosces ex *Carolo Hecasto*.

Utrique Principi, majori ac minori, meis verbis gra-
tias ages reverenter, & salutem dices amanter. Revo-
catus sum in *Brabantiam*, & cogito hinc, modo liceat
incolumi vita. Abs te nihil petam, *Plattene* candidissi-
me, nisi ut tui similis esse pergas. Bene vale. *Friburgo*
25. Julii, Anno 1533.

Erasmus Rot. mea manu.

EPISTOLA CCCLXXIV.

Erasmus Rot. Viglio Zuichemo Phryso S. D.

Ἀναγνώσκει μόνῳ.

*VOLVISTI alios plus scire de te quam me. Mi-
hi dicebas te pauculos dies isthic commoratu-
rum, at quantum ex aliis intelligo, videris isthic hyber-
naturus, quod ut tibi felix faustumque sit precor. Gau-
deo te nobis aliquandiu fore vicinum. Illud tantum pro
mea in te pietate moneo rogoque, ut à Sectarum con-
tagiis in totum abstineas, nec ullam illis ansam præ-
beas, ut per occasionem spargere valeant *Zuichemum*
esse suum. Etiam sicubi dogmatibus illorum assentiris,
diffimula. Nolim tamen te adversus illos contendere.
Satis est Jureconsulto sic eludere eos, quemadmodum
quidam elusit Diabolum moriturus. Diabolus sugges-
sit, Quid crederet; Ait, quod credit Ecclesia. Tum

A ille, Quid credit Ecclesia? Quod ego. Quid tu credis? An.
Quod Ecclesia. Spero hanc admonitionem esse super- 1533
vacaneam: verum si liceret coram, efficerem ut intel-
ligeres me non frustra monere.

Scio *Thomam Morum*, *Tonstallum*, ac reliquos eru-
ditos esse pessime animatos in *Grynaum*. Extorsit à me
commendationes iturus in *Angliam*: commendavi pau-
cis, sed invitus. Admonui, ut si quid affectus erga
Sectas in *Anglia* diffimularet. Hoc ille adeo non fecit
ibi manens, ut ausus sit etiam multis epistolis eo mis-
sis tueri *Zwingliana*; nec veritus est de his ad *Morum*
crebro scribere. Postremo decreverat *Platonem* ab ipso
multis locis depravatum *Moro* dicare, & fecisset, ni
dissuasisset. Quo nomine *Morus* mihi magnas agit
gratias. Sed me inscio *Euclidem* inscripsit *Tonstallo*; at
ego certum scio *Morum* & *Tonstallum* non odisse pejus
anguem quam istos addictos Sectis. Nuper admonui
Grynaum ne scriberet familiariter ad eos, qui profus ab-
horrent à dogmatibus quæ ipse tueretur. Nunc hoc agit,
ut ab Archiepiscopo *Canuariensi* impetret annuam Pen-
sionem. Et quod est suavius, cuidam epistolæ suæ
adjecerat hæc verba, *Recte feceris, si tu jam plena hi-
rundo mihi famelico cesseris pensionem Cantuariensem*.
Quum me vocat hircinam, ex suo me æstimat inge-
nio: & homo diversæ Religionis, nihil unquam de
me meritis, petit ut ipsi cedam ducentos Florenos
annuos, quod vix frater à fratre propitio auderet petere.
Hinc collige quid ille frontis habeat, quum miram ore
præ se ferat probitatem. De his aliisque plura dixisset
tibi coram, si per Theologos duos, ac Doctores li-
cuisset.

Amerbachius promiserat se hic adfuturum intra 14.
dies, præteriere 30. cupio scire an aliquo sit profectus,
an parum valeat.

Gisbertus meus non redit: suspicor nugonem *Basileæ*
aliquot dies cum suis congerronibus potasse.

Spero quod *Hieronymum* isthic repereris, qui an pa-
ratus sit scire cupio. Vale. *Friburgo* 8. Novembris,
Anno 1533.

EPISTOLA CCCLXXV.

Erasmus Rot. Franciscus Delfus S. D.

*CVM ex Hispaniis redirem, nihil fuit mihi gra- An.
vius, clarissime Domine, quam quod per Ger- 1534
maniam non liceret iter facere, cum tamen tui desiderio
maxime accensus illud imprimis mecum statuissem. Ve-
rum à parentibus destinatum mihi conjugium in *Braban-
tiam* recta me properare voluit. Ubi nunc contigit uxor,
moribus meis aptissima, cum dote, quæ animum meum,
nec ad profusionem invitat, nec ad ingratam parsimoniam
constringit. Fuit illa quidem vidua, sed me mea condi-
tionis pœnitere non debet. Utinam nunc non esset rumor
vanus, qui constanter de tuo adventu spargitur! habe-
rem ades tibi convenientissimas non tantum propter adifi-
ciorum magnificentiam; sed etiam ob salubritatem loci,
qui jactu lapidis à mœnibus civitatis *Mechliniensis* non
distat, paululumque in edito est atque in sui munitionem
duplici aqua cingitur. Has tibi soli relinquerem *Antuer-
piam* demigraturus.

De Hispania quid tibi scribam, nescio. Fervet illic
quidem tui favor, sed sine ulla sui declaratione. Archi-
episcopus *Toletanus* multa pollicebatur, sed mirum quomodo
fit tarda ipsius liberalitas. Extorsissem libenter ante meum
discessum *syngrapham* summam tibi destinata, sed quoniam
tantum mea *Rhetorica* non potui, Vergara transmissen-
da *syngrapha* onus in se recepit: ob cujus expectationem
hactenus ipsius epistolam servavi, quo illam una cum
syngrapha mitterem. Interim tamen non occurrit, cui
tuo potuissem committere. Quod ad me pertinet, in Hi-
spania inveni constantissimos quidem amicos, sed *Xenoso-
phos* omnes. Archiepiscopi benignitati plurimum debeo, qua
se tamen hactenus intra pomeria benevolentis animi con-
tinuit. Bene vale, Domine clarissime, & me ex animo tuum
esse putato. *Rapinæ Mechliniæ* 11. Februarii, Anno 1534.
Mis-

Ad. Mitto ad te orationem, quam Barcinone habui-
1534. mus: eam non illubenter submittimus tuo limatissimo iudi-
cio, magna tamen cum spe, erroris veniam me facile à
tuo in me amore impetrare posse. Omnis tamen in ea re
temeritas Casari imputanda, qui impressioni non refraga-
batur. Iterum vale.

T. E. deditissimus Franc. Dilfus.

EPISTOLA CCCLXXVI.

Erasmo Rot. Jo. Gen. Sepulvedas S.

* **M**IROR tibi meam epistolam cum Stunicæ am-
notationibus non fuisse redditam, intellexisses, ni-
hil me separatim misisse. Sed curasse tamen diligenter,
ut tibi primo quoque tempore charta illa, Bononiæ ab
Inacho Cardinali recepta, rursus mitterentur. Quod
te scribis ex litteris ipsius intellexisse, morientem Stuni-
cam mandasse, ne quicquam earum ederetur in vulgus,
sed ad tuos usus in bonum publicum reservarentur, hoc
ego non ignorabam, qui idem tibi fueram in Antapologia
testatus. Expedire porro ad famam Stunicæ, ne emittan-
tur, propterea quod multa sint in eis frivola & perperam
reprehensa, tibi haud difficulter assentiar, sed tu vicissim
intelligis, hoc nihilo magis ad tuam laudem pertinere,
qui fateris, eundem multa bene perspexisse. Quanquam
igitur neminem puto commissurum, ut quicquam edat
præter mortui voluntatem, postremis vocibus testatam,
erit tamen tua humanitatis, per occasionem facere, ut
homines intelligant, Stunicam à te non prorsus laude
sua fuisse fraudatam, ut simul tuo more fungaris officio
boni viri, simul ansam tollas editionis, quam posset quis-
piam arripere ingratitudine pratenta; nihil est autem quod
specimen, quemadmodum, si velim, polliceris, aliquorum
perperam ab Stunica reprehensorum mittas ad me, cui
nihil minus est propositum quam Stunicæ in omni causa
patrocinari, præsertim contra te adversarium potentissi-
mum, & quem summis ipse viris parem semper iudicavi,
& ob eam rem observo, amanterque colo. Nec dubito
pro tua prudentia, quin jam sublata contentione ingenue
se admonitiones defuncti, quasunque rectas putaveris,
admissurus. De verbo Pauli εὐσχοῦναι sit satis admonuisse,
tibi tamen certissima ratio semper erit pluris, quam omnes
interpretes, quorum neminem probabo, qui translatis du-
biisque vocabulis vertet, quod auctor proprius ac artis
prodiderit. Thomam non accuso, quod loca disjunctissi-
ma conjungat, nam qui possum, iter viginti dierum inter-
ponentem, sed quod frigide commentus sit itineris Judæo-
rum continuationem præter mentem Pauli, ut taceam, quod
nullam iter unquam fuit minus continuatum, quam illud
Judæorum, qui tot annos in Arabiæ solitudine consum-
serunt. Ceterum hic locus admonet, ut pro mea in te sin-
gulari benevolentia & observantia illud te hortet, ne cum
tibi est de oppidorum situ differendum, oscitanter agas,
sed Strabonem, Melam, Plinium aut Ptolomæum re-
visas: nam his paucis diebus dum Hieronymi Epistolas
evolverem, incidi in quaedam scholia tua, ubi multo etiam
magis diligentiam tuam desideravi. Scribis enim in E-
pistolam ad Euagrium, Rhegium esse oppidum in Græ-
cia, Constantinopolim in Macedonia, cum hac haud
dubie, quæ prius Byzantium dicebatur, sit in parte Thra-
ciæ, à Macedonia prorsus aversa, Rhegium in Bru-
tia, quæ parvo freto Italia disjungitur à Sicilia, quod
si ad magnam Græciæ Ciceroni quoque vetus vocabulum
spectasti, tamen meminisse debebas, qui Græciam sim-
pliciter dicit, hunc non partem Italiæ videri, sed Atti-
cam, & finitissima loca designare. Memini etiam (sed
locus excidit) me legere in alio tuo scholio, Urbem Ni-
copolim nuncupatam ex Augusti victoria, esse urbem
in Thracia, quam esse constat in Epeiro prope Actium,
ad quod Antonius fuit praelio superatus navali. Sed tibi vi-
delicet imposuit, quod altera est ταύτη ὁμόνοια & ἡ τῇ Θρα-
κίᾳ. In libello Ciceronis de Senectute adscriptum à te
notavi, Capuam esse urbem in Apulia, quæ tamen caput
est Campaniæ, & olim præter Romam Italiæ nobilissi-
ma. Nec est absimile huius incuria, quod in Ciceronia-

A no, me, quem Cordubensem esse sciebas, Lusitanis an- An.
numerasti, ut te admonui in eo, quem supra dixi, libel- 1534.
lo. Ac de his quidem, quæ tamen levissima sunt, tum
tibi, dumtaxat non dormitanti, facillima, sed indicanti-
tia magnam negligentiam; te amicitia, ut dixi, officii-
que gratia admonendum putavi, admonitus ipse dicto Pau-
li, locorum ratione non animadversa, parum à quibus-
dam intellecto. Tuum erit omnia in bonam partem ac-
cipere: quod si à te secus factum intellexero, non amplius
tibi officiis ingratis ero molestus.

B De Stunicæ in Fabrum Apologia iudicare nihil possum,
sed nec quicquam tale scriptum ab eo puto, cui, quod equi-
dem sciam, nihil rei erat cum Fabro. Quod pertinet ad
librum pontificium, Græcos codices Novi Testamenti,
Græcorum quorundam vel malitia vel levitate fuisse do-
pravatos, id ipsum, quod scribis, fides esse debet indubi-
tata, quod in Græcorum ad sanitatem redeuntium fœ-
dere inito cum Ecclesia Romana, cautum fuerit, ut
Græci codices ad Romanam lectionem emendarentur:
nam quomodo poterant clarius utrique contestari, exem-
plaria Romana lectionem veram & germanam retinere,
Græcorum esse vitiosa? Nam quod ais, Græcam lectio-
nem à Græcis Auctoribus esse petendam, dices aliquid,
irrationem Græci sermonis affirmares à Græcis commodius
quam à Latinis explicari. At libros archetypos, fundamen-
ta nostra religionis continentes, qui Græci fuerant à suis
Auctoribus scripti, cur non credamus, sanctum, gravius,
C & incorruptum asservatos esse in scriniis ac in bibliothecis
Ecclesiæ Romanæ, quæ caput est Christianorum, & sem-
per fuit norma Catholica pietatis, quam in Græcia, quæ
sape fuit hæreticorum & levissimorum hominum frandi-
bus & motu rerum novarum agitata: quod accidisse cer-
tum est in LXX. decreta Concilii Nicæni, quæ cum integra
in scriniis Ecclesiæ Romanæ asservarentur, tamen ad orien-
tem in quibusdam Ecclesiis ab hæreticis incensa sunt, in
aliis ad minorem numerum redacta, sublati videlicet, quæ
ipsorum consiliis aut conatibus obstinua videbantur, ut
Athanasius & ceteri Episcopi ex Alexandrina Synodo in
epistola ad Marcum Papam conqueruntur, à quo exem-
plum decretorum ipsorum, quod petebant, receperunt.
D Adde quod libri tutiores ab injuriis esse solent, & minus
a sciolis scholia sæpe cum scripturis confundentibus vitia-
ri, ubi à paucioribus vel leguntur vel intelliguntur, nisi
forte hoc dicis placuisse in fœdere, ut dictio Græca emen-
daretur ad Latinam, quod nec est probabile, præterquam
in certo aliquo loco, & nunquam factum fuisse certum
habeo: nam articulum, quem citas ex aurea Bulla, li-
cet duas aureas Bullas in libro Conciliorum perlegerim,
invenire nunquam potui: quam igitur dicas & unde à
nobis petenda sit, obsecro te, ne graveris ad nos perscri-
bere. Vale. Roma 23. Maji, Anno à Christo nato 1534.
Tui studiosissimus Jo. Genesius Sepulvedas.

EPISTOLA CCCLXXVII.

Erasmo Rot. Franciscus Rupilius S.

* Berus Theologus ante paucos dies Romam
venit. . . . De sacerdotiorum venatione, quæ in li-
teris Gumpenbergii ludis, sunt plane; ut scribis, sunt
magni hic Molossi, qui rictu & biatu immenso invadunt
& devorant quamcunque obviam prædam, nobisque im-
becillibus catellis nihil sinunt reliqui. Habet præterea illa
venatio suas artes, aliasque virtutes, quam quarum ego
hactenus studiosus fui, quibus nisi quis natus, haud fa-
cile faventem Deliam experitur, quo minus illis utar
F multa obstant. Cæpi tamen interim, dum Romæ fui,
duos Canonicatus, unum Cathedralis Ecclesiæ Ratisponen-
sis, alterum Cathedralis Ecclesiæ Brixinensis, atque hos
magis liberalitate clarissimi atque magnifici viri, Dn.
Joannis Paumgartneri nostri, qui opes suas in bonorum
virorum usum paratas habet, quam gratia Pontificis.
Agnoscat hic Pastor balatum ovium suarum, scilicet fa-
miliarum descriptorum, cognatorum, nepotum, officia-
lium; inter quos cum ego non numerer, vocem meam
non agnoscat, nihil tamen adhuc ab eo petii, ideo de sur-
Tom. III. T t t t t dis

An. dis illius ad vocem meam auribus vere conqueri non pos-
sum. Cupiditate inextinguibili non sum ego, nunc facile con-
tentus ad sacerdotia obienta me reciperem, nisi collegio-
rum istorum statuta à percipiendis inde fructibus me sus-
penderent; statutum itaque tempus expectandum erit.
... Est quidam Romæ, ut mihi videtur, satis anno-
sus sacrificulus, qui contra te Italiæ defensionem suscepit
scribere, nuncque edere, qui Italiam magna abs te affici
ignominia putat, quod in adagio, Myconius calvus, scri-
pseris, illam solere raros bellaces producere. . . refert mi-
hi Dominus à Gumpenberg, Pontificem prohibuisse, ne
oderet, &c. Docti, ut audio, ridem, inque delitius
habent hominem, scripserunt nescio qui ad illum ex tuo
nomine epistolam, qua rogas eum, ne Apologiam illam
odat, hanc ostendit Gumpenbergio, qui negavit suam
esse, & ipse hoc verum esse intelligit, & ob hoc quosdam
suspicionem notat, in quos vult stylium vertere. Est homo
qui fruitur insania, suaque etiam damnatur apud omnes,
quare non est, ut hinc illam concipias molestiam. . . Ro-
ma 29. Martii, Anno 1535.

Reverenda ac clarissima tua Dom. deditissimus
Franciscus Rupilius.

EPISTOLA CCCLXXVIII.

Sequentem Epistolam sub Nucerinii ejusdem nomine edi-
tam, Erasmus eundem auctorem habere persuasum
est nonnullis; quicunque vero auctor sit, elegans
sane est & legi mereatur, duorum Angliæ cele-
berrimorum Virorum obitum enarrans.

GVILMVS COVRINVS NVCERINVS PHILIPPO MONTANO S. D.

* QVONIAM juxta Pythagoræ sententiam oportet
omnia esse communia, recte collegit Euripi-
des, & dolores inter amicos oportere communes esse.
Accipies igitur, vir amicissime, ab amico minime læ-
ta, sed omni lacrymarum genere bonis omnibus de-
ploranda: quanquam arbitror famam istuc jam dudum
omnia pertulisse priusquam ad nos, de morte quorun-
dam apud Anglos insignium virorum, sed præcipue
Thomæ Mori, dum viveret ejus regni Baronis inclyti,
ac supremi Judicis, quem illi Cancellarium appellant:
qua dignitate non est apud eam gentem alia major,
excepto Rege, eoque quum prodit, aureum sceptrum
imposita corona Cæsarea gestatur ad unum latus, ad
alterum liber. Quæ vero sum narraturus partim è
schedis Gallicæ scriptis, quæ hic circumferuntur, de-
sumsi, partim è rumoribus. Nam nihil horum vidi.
Sed priusquam aggrediar, paucis describam *Londoni-
ensis* urbis situm. Civitas in latum angusta, ad *Tha-
misi* flumen sic in longum porrecta est, ut videatur
non posse desinere, unde & nomen videtur inditum:
siquidem apud *Flandros* loca mari vicina *Dunen* appel-
lant. Indidem dictum videtur *Galliarum Lugdunum*,
quasi dicas, longas ripas. Ad Orientem in extremo
habet arcem bene munitam, qua Reges interdum utun-
tur, vulgus *Turrim* appellat. Sed in eadem servari
solent viri nobiles, aut alias dignitate quapiam præ-
minentes, qui videntur aliquid adversus Regiam ma-
jestatem deliquisse. In altero extremo ad Occasum
insigne monasterium est *Benedictinorum*, vulgus appel-
lat *Westmonasterium*: & huic proximum Regis pa-
latium structuræ veteris, sed quo nunc Reges parum
delectantur. Palatio adjuncta est domus spaciosissima,
nullis fulta columnis, in qua sedent Judices. Utrum-
que ædificium flumini imminet, ut hinc illinc cymba
vehi possint. In hac arce *Thomas Morus* posteaquam
multis mensibus fuisset captivus, Calend. Juliis, Anno
Domini 1535. productus est ad modo dictam Curiam,
capitis causam dicturus apud tribunal Judicum à Rege
delegatorum. Ibat reus baculo innixus tam longam

A viam, corpore gravi ægrotatione in carcere debilita-
to, nihil tamen perturbationis vultu præ se ferens.
Primum recitati sunt articuli criminum quæ illi obi-
ciebantur. Mox Cancellarius qui *Moro* succedit, ac
Dux *Norfolci*, hunc in modum eum appellant:
En vides, Magister *Moro* (sic appellant mediocri di-
gnitate præditos) te graviter deliquisse in Regiam Ma-
jestatem: attamen speramus te, si modo resipiscas, &
abjures istam obstinatam opinionem, in qua hætenus
tam procaciter persististi, veniam à Regis clementia
consequuturum. Ad hæc *Morus*: Domini mei, ego
summo cordis affectu ago vobis gratias pro ista vestra
amica erga me voluntate: tantum illud oro Deum om-
nipotentem, confirmare dignetur me in hac quæ nunc
sum sententia, ut in ea perseverem usque ad mortem.
Cæterum quum reputo quam prolixi quamque graves
articuli sunt, quibus oneror, vereor ne mihi nec in-
genium suppetat, nec memoria, nec oratio, quæ suf-
ficiat ad respondendum omnibus, præsertim quum in
carcere tam diu fuerim detentus, in quo gravi ægro-
tatione contraxi corporis debilitatem, quæ me nunc
etiam habet. Tum jussu Judicum allata est sella, in
qua federet. Ubi confedisset, prosequutus est institu-
tum sermonem hunc in modum: Quod ad primum at-
tinet articulum, qui conatur ostendere meam in Re-
gem malevolentiam in negotio posterioris matrimonii,
confiteor ingenue, me semper restitisse illius serenissi-
mæ Majestati. Nec est animus super hoc negotio
quicquam aliud dicere, quam quod hætenus semper
dixi, ad hoc urgente me conscientia: per quam ut
non debebam, ita nec volebam Principem meum ce-
lare veritatem. Nec hic est ulla proditio quæ inten-
ditur; quin potius, mi id fecissem, præsertim in re
tanti momenti, unde pendebat mea sententia, & Prin-
cipis honos, & regni tranquillitas, tum vere fuisset,
quod nunc objicitur, malevolus, perfidus ac proditor.
Ob hoc delictum (si modo delictum appellan-
dum est) gravissimas dedi poenas, exsatus omnibus fi-
cultatibus meis, ac perpetuo addictus carceri, in quo
mensis jam quindecim rotos fui detentus. Sed his o-
missis tantum ad ea respondebo, quæ sunt hæjus nego-
tii præcipua. Quod objicitur, me incurrisse in po-
enam violatæ constitutionis, quæ proximo concilio
prodita est, me jam in carcere agente, quasi malitio-
so animo, perfidiose, ac proditorie Regiæ Majestati
detraxerim famam, honorem ac dignitatem, quæ illi
perdictam constitutionem erat tributa, videlicet quod
ibi declaratur sub *Jesu Christo* supremum caput Eccle-
siæ *Anglicanæ*: inprimis respondebo ad hoc quod mi-
hi objicitur, quod Domino Secretario Regis ac véné-
rabili Majestatis illius concilio, rogatus quæ mea esset
de hoc edicto sententia, nihil aliud voluerim respon-
dere, quam me jam mundo mortuum esse, nec istius-
modi negotiis amplius sollicitari, sed tantum meditari
in Passione Domini nostri *Jesu Christi*. Dico me per
istam vestram constitutionem ob hoc silentium non
posse damnari capitis, eo quod nec vestrum edictum,
nec ullæ leges mundi possunt quenkum ob silentium
addicere morti, sed tantum ob dictum aut perpetratum
facinus. De occultis enim solus judicat Deus.
Ad hæc respondit Procurator Regius interpellans: At
tale silentium, inquit, evidens argumentum est animi
male sentientis de jam dicta constitutione. Nam omnis
subditus sincerus ac fidelis Regiæ Majestati, si de di-
cta constitutione interrogetur, tenetur & obligatur
citra omnem dissimulationem respondere categorice:
Regium edictum esse bonum, justum ac sanctum. Ad
quæ *Morus*: Si verum est quod habetur in legibus,
eum qui tacet videri consentire, meum silentium con-
firmavit potius vestram constitutionem quam improba-
vit. Jam quod dicis, omnem subditum fidelem obli-
gari ut respondeat categorice si interrogetur, &c.
Respondeo, bonæ fidei subditum magis obligatum esse
Deo, conscientiæ, & animæ suæ, quam ulli alii rei
in hoc mundo, maxime si talis conscientia, qualis est
mea,

mea, nihil offendiculi, nihil seditionis pariat domino suo. Nam illud pro certo vobis affirmo, quod nulli mortalium unquam detexerim hac in re conscientiam meam. Venio nunc ad secundum accusationis caput, quo arguor contra dictam Constitutionem molitus ac machinatus fuisse, eo quod ad *Roffensem* scripserim octo paria Epistolarum, quibus illum animarim adversus istud edictum. Equidem vehementer optarim eas Epistolas hic proferri ac recitari, quæ me vel convincerent vel liberarent. Cæterum quando illæ, quemadmodum prædicatis, per Episcopum exustæ sunt, ipse non gravabor recitare sententiam earum. In earum quibusdam agebatur de nostris privatis negotiis, pro vetere nostra amicitia ac familiaritate. In una quadam continebatur responsum ad Episcopi litteras, quibus scire cupiebat, quid & quo pacto respondissem de ista Constitutione. Ad id nihil aliud rescripsi, nisi me jam meam composuisse conscientiam, ipse componeret suam. Animæ meæ periculo, ac teste Deo vobis assevero, nihil aliud in illis litteris à me scriptum fuisse. Harum igitur causâ non possum per vestram Constitutionem addici morti. Superest tertius articulus, qui intendit, quod quum de vestra Constitutione examinerer, dixerim eam esse similem gladio utrinque secanti, propterea quod si quis vellet eam servare, perderet animam; si contradicere, perderet corpus. Idem quoniam, ut dicitis, respondit Episcopus *Roffensis*, perspicuum esse inter nos fuisse conspirationem. Ad hæc respondeo, me nunquam fuisse loquutum, nisi conditionaliter: sic videlicet, si tale esset edictum, qualis est gladius utrinque incidens, quo pacto posset quis evitare, quin in alterum incideret periculum. Hæc mea fuit oratio. Quomodo responderit Episcopus, nescio: si illius oratio cum mea congruebat, id nequaquam accidit ex conspiratione, sed potius ex ingeniorum ac doctrinæ similitudine. Breviter: illud pro certo habetote, me nunquam quicquam malitiose fuisse loquutum adversus vestram Constitutionem: at fieri potuit, ut ad benignam Regis clementiam aliquid malitiose fuerit delatum. Post hæc vocati sunt per quendam ex ostiariis duodecim viri, juxta gentis illius consuetudinem, quibus traditi sunt articuli, ut super illis consultarent, ac post consultationem judicarent, ac pronuntiarent, utrum *Thomas Morus* malitiose obstisset prædictæ Constitutioni Regis, an non. Qui quum per horæ quartam partem secessissent, reversi sunt ad principes ac iudices delegatos, ac pronuntiaverunt *Killim*, hoc est, dignus est morte. Ac mox per Dn. Cancellarium lata est sententia juxta tenorem novæ Constitutionis. His ita peractis *Thomas Morus* hunc in modum orsus est loqui: Age, quando sum condemnatus, quo jure Deus novit, ad exonerandam conscientiam volo liberius eloqui quod sentio de vestra Constitutione. Primum illud dico, me septem annis intendisse animum studiumque meum in istam causam, verum hætenus in nullo Doctorum ab Ecclesia probatorum reperi scriptum, quod Laicus, aut, ut vocant, secularis, possit aut debeat esse caput status spiritualis aut ecclesiastici. Hic Cancellarius interruptum *Mori* sermonem, Domine *Mors*, inquit, itane tu vis haberi sapientior, meliorisque conscientia omnibus Episcopis, tota nobilitate, toto denique regno? Ad quæ *Morus*: Domine, inquit, Cancellarie, pro uno Episcopo, quem habes tuæ opinionis, ego sanctos & orthodoxos viros habeo plures centum, mecum sentientes, & pro unico vestro concilio, quod quale sit Deus novit, pro me habeo omnia Concilia generalia annis abhinc mille celebrata: & pro uno regno, habeo *Franciam* cæteraque orbis *Christiani* regna omnia. Hic Dux *Norfolciæ* interpellans: Nunc *Mors*, inquit, perspicue liquet tua malevolentia. Ad quæ *Morus*: *Milord*, (sic *Angli* compellant insigni dignitate præstantes) ut hoc loquar non incitat malevolentia, sed cogit necessitas ad exonerandam conscientiam meam, teste Deo, qui solus scrutatur corda

hominum. Præterea dico & illud, Constitutionem vestram esse perperam factam, eo quod vos professi estis, & jurejurando vosmetipsos obstrinxistis, nihil unquam molituros adversus sanctam Ecclesiam, quæ per universam ditionem *Christianam* unica est, integra & individua, neque vos soli ullam habetis auctoritatem citra aliorum *Christianorum* consensum condendi legem, aut instituendi concilium adversus unionem & concordiam *Christianitatis*. Nec me fugit, quamobrem à vobis condemnatus sim, videlicet ob id, quod nunquam voluerim assentire in negotio novi matrimonii Regis. Confido autem de divina bonitate ac misericordia, fore ut quemadmodum olim *Paulus Stephanum* persecutus est usque ad mortem, & tamen iidem nunc unanimes sunt in cælo, ita nos, qui nunc discordes sumus in hoc mundo, in futuro seculo pariter simus concordēs, & perfecta charitate unanimes. Hac spe fretus precor Deum, ut vos servet una cum Rege, eique dare dignetur bonos consultores. His ita peractis, *Thomas Morus* reductus est in Turrim. Hic obiter accidit spectaculum ipsa condemnatione miserabilius. *Margaretha*, filiarum *Mori* natu maxima, mulier præter eximiam formæ venustatem cum summa dignitate conjunctam, judicio, ingenio, moribus & eruditione patris simillima, per mediam populi turbam, perque satellitum arma semet injecit, & ad parentem penetravit. Quum & mulier esset, & natura cumprimis verecunda, tamen & metum & pudorem omnem excusserat impotens animi dolor, cum audisset patrem in Curia morti addictum esse. Hoc accidit priusquam *Morus* arcis portam ingrederetur. Ibi in carissimis parentis collum irruens, artissimo complexu aliquandiu tenuit eum. Cæterum ne verbum quidem interim potuit proloqui. Curæ, inquit Tragicus, leves loquuntur, ingentes stupent. Movit stipatores, tametsi duos, hoc spectaculum. Horum itaque permissu *Morus* his verbis consolatus est filiam: *Margaretha*, patienter feras, nec te discrucies amplius. Sic est voluntas Dei. Jam pridem nosti secreta cordis mei: simulque dedit osculum ex consuetudine gentis, si quem dimittunt. At illa cum digressa esset ad decem vel duodecim passus, denuo recurrit, & amplexa parentem rursus inhæsit collo illius, sed elinguis præ doloris magnitudine. Cui pater nihil loquutus est, tantum eorumque lacrymæ, vultu tamen à constantia nihil dimotæ. Nec aliud supremis verbis mandavit, quam ut Deum pro anima patris deprecaretur. Ad hoc pietatis certamen plurimis è populari turba lacrymæ excidere. Erant & inter satellites, ferum & immitte genus hominum, qui lacrymas tenere non potuerunt. Nec mirum, quum pietatis affectus adeo valida res sit, ut immitissimas etiam feras moveat. Hic apud se quisque reputet quàm valido ariete tum pulsatum sit *Thomas Mori* pectus. Erat enim erga suos omnes adeo φιλόστοργος, ut non alius magis: sed eam filiam, ut erat eximiis prædita dotibus, ita diligebat impensius. *Morus* fortiter excepisse sententiam mortis, aut etiam carnificis securim, minus admirandum existimo, quam pietatem erga suos potuisse vincere. Nihil enim ad dubito, quin hic doloris gladius crudelius vulnerarit *Mori* præcordia, quam illa carnificis securis, quæ colum amputavit. Die Mercurii sequente, hoc est, 7. die Julii, productus est in planitiem, quæ est ante arcem. Mos est illic ut afficiendi supplicio, de ponte plebem alloquantur. At *Morus* paucissimis verbis est usus, tantum orans qui aderant, ut pro ipso Deum orarent in hoc mundo, se vicissim in altero mundo precaturum pro ipsis. Mox hortabatur atque instanter rogabat, orarent Deum pro Rege, ut illi dignaretur impertire bonum consilium, contestans se mori fidelem ac bonum Regis ministrum, ac Dei imprimis. Hæc loquutus promte constantique vultu flexis genibus cervicem imposuit securim excepturus, non sine gravi multorum gemitu. Erat enim bonis omnibus carissimus.

An. Quæ hæcenus narraui, fere continebantur in sche-
 1555 da apud *Parisijs* jactata, ac per manus hominum vo-
 litante. Quisquis autem scripsit, videtur actis inter-
 fuisse. Quæ deinceps referam, partim ex amicorum
 litteris, partim è rumoribus accepi. Paucis ante die-
 bus, hoc est, 15. Cal. Julias *Joannes Fischerus*, Episcopus
Roffensis, qui tum vitæ sanctimonia atque austerita-
 te, tum administrandis Sacramentis, tum assiduitate
 docendi voce simul & scriptis, denique mira liberali-
 tate in egenos, benignitate in studiosos, verum age-
 bat Episcopum, ex arce dicta, in qua captivus teneba-
 tur, productus est, & ad Curiam, quæ, ut ante dixi,
Westmonasterio proxima est, frequenti satellitum ar-
 matorum stipatu perductus est, partim navigio, par-
 tim equo, ob corpusculi debilitatem, quam præter æ-
 tatem auxerat carceris incommoditas; licet ipse vale-
 tudinem suam semper & jeuniis, & vigiliis, & studiis,
 & laboribus ac lacrymis vehementer attenuasset. Ille
 vero tametsi non ignoraret ejus cognitionis exitum,
 nihil tamen perturbatus est, sed placido, ac prope
 etiam ad hilaritatem composito vultu ad tribunal evo-
 cantibus paruit. Ibi juxta morem ejus regionis, quem
 ante descripsi, sententia capitali damnatus est, suppli-
 cium daturus, simulatque Regi visum esset. Hoc ad-
 jectum suspicor, si forte spe veniæ ac supplicii metu
 posset à sententia deduci. Mortis genus erat & fœ-
 dum & horribile, quo tamen fuerant affecti *Carusiani*
 aliquot, quos ajunt fuisse quindecim: quod ut cre-
 dam vix possum adduci. *Carusianis* adjunctus est *Re-*
ginaldus Monachus *Brigittensis*, vir angelico vultu &
 angelico spiritu, sanique judicii: quod ex illius collo-
 quio comperi, quam in comitatu Cardinalis *Campegii*
 versarer in *Anglia*. Nam *Carusianorum* novi nemi-
 nem. Ajunt ex his quosdam fuisse per viam tractos,
 dein suspensos laqueo, ac spirantibus etiamnum exse-
 cta intestina: quosdam etiam exustos igni, sed omnium
 incredibilem fuisse constantiam. Solet rumor rebus
 tristibus aliquid addere. At si hic verus est, videtur
 hoc esse consilium eorum, qui regio obsecundant ani-
 mo, ut immanitate suppliciorum cæteros absterreant.
 Nam facile divinabant, institutum plurimis improba-
 tum iri, præsertim Ecclesiasticis, & religionis studio
 deditis.

Sed ad *Roffensem* Episcopum redeo. Is accepta
 tam horrendæ mortis sententia, quum satellitibus sti-
 patus reduceretur in arcem, ut ad ostium ventum
 est, versus ad satellites hilari placidoque vultu; Plu-
 rimam, inquit, optimi viri, vobis habeo gratiam
 pro officio, quo me euntem & redeuntem deduxistis.
 Dixisses hominem ex hilari suavique redire convivio,
 adeo & color erat jucundior, & ipse toto corporis ge-
 stu, quatenus per gravitatem licuit, lætitiā quandam
 præ se ferebat, ut nemini non esset perspicuum, san-
 ctissimum virum, ceu jam portui vicinum, toto pe-
 ctore ad illam beatam tranquillitatem adspirare. Nec
 diu dilata est mors. Ad decimum Cal. Julii productus
 in planitiem, quam Angli vulgo dicunt *Turris col-*
lem, vultu non solum constanti, verum etiam alacri,
 paucis alloquutus est populum. Primum Regi regno-
 que bene precatus est: mox ardenti magis quam pro-
 lixa precatione se ipsum Dei misericordiæ commenda-
 vit: simulque procumbens in genua, gracili & exha-
 usta cervice securim excepit. Neque enim apud *An-*
glijs carnifices gladio cervicem incidunt, sed damnato
 in truncum ad id apparatus inclinanti, securi caput
 amputant. Quanto cum animi dolore viderint hoc
 spectaculum quibus religio pietasque cordi est, & qui
Christi spiritum in pastore operantem experti fuerant,
 facile quivis ex sese poterit æstimare. Cæterum quod
 mitiore poena affectus est, quam minabatur judicium
 sententia, sunt qui in causa fuisse putent, quod metu-
 erint, ne senex & exhausto corpusculo, si per viam
 tam longam rheda trahave tractus fuisset, sponte ex-
 spiraret. Ego suspicor, ob hoc mortis genus atrocius
 denuntiatur, ut immanitate supplicii territus mutaret

A sententiam. Nec defunt qui prædicant, ob hoc ipsum
 acceleratam mortem, quod *Romanus* Pontifex *Paulus*
 Tertius Episcopum *Roffensem* ob insignem doctrinam
 ac pietatem in Cardinalium ordinem allegisset. Ex
 amicorum litteris cognovi, in *Germania* inferiore spa-
 sum rumorem, quum Episcopi *Roffensis* caput esset
 in ponte *Londoniensis* de more expositum, non solum
 non emarcuisse, verum etiam magis effloruisse, vivo-
 que factum similis, ut multi crederent fore, ut etiam
 loqui inciperet: quod in quibusdam martyribus factum
 legimus. Ea res, seu fama, quum vulgo increbuisse,
 sublata est atque abditum. Populus enim credulus
 sæpe levi quapiam occasione turbas ingentes excitat.
 At veriti ne idem eveniret in capite *Mori*, prius-
 quam exponeretur, aqua ferventi decoctum est, quo
 plus haberet horroris. Hæc aliaque multa his similia
 perscribuntur è *Flandria* *Britannis* viciniore: penes
 alios sit fides. Utinam huc pervenissent acta *Roffen-*
sis, quemadmodum acta *Mori* pervenerunt. Ex *Mori*
 responsis facile liquet, illum destinasse mori citius,
 quam suæ sententiæ canere palinodiam. Quo animo
 videntur omnes fuisse qui ante *Morum* extincti sunt.
Morum ac *Roffensem* & illud movit, opinor, quod
 qui bene natos, laute educatos, in honore habitos, in
 carcere detinet, non dat vitam, sed longiorem & accu-
 borem mortem. Ego si Regi fuisset in consilio, pro
 mea stultitia conatus fuisset persuadere, ut pro sua solita
 clementia cæterisque virtutibus, per quas nomen ipsius
 hæcenus erat apud omnes nationes gratiosum & ama-
 bile, ab illis *Britannia* luminibus, totique orbi notis
 abstineret, aut certe poena mitiore contentus esset.
 Rursus, si qui perierunt, me adhibuissent in consilium,
 suasissem, ne se irruenti procellæ palam opponerent.
 Violenta res ira Regum, cui si incommode resistas,
 graviores excitat tumultus. Equi feroces, quemad-
 modum & tonitrua, non vi, sed poppymare leniuntur.
 Et navæ non pugnant adversus impotentem tempe-
 statem, sed vel quiete vel obliquis cursis utantes
 expectant cælum commodius. Multis rebus medetur
 tempus, quas nulla vi possis emendare. Res humanas
 semper quidem fluctuant, sed quoties incidit insignis
 aut fatalis rerum mutatio, multi periclitantur qui non
 cedunt turbini. Veluti quum *Julius Caesar* aperiret
 januam tyrannidi, & Triumviri junctis copiis impe-
 rium orbis occuparent, laudatissimi quique viri perie-
 runt, inter quos erat & *M. Tullius*. Qui Monarchis
 serviunt, iis quædam dissimulanda sunt, ut si non
 queant obtinere quod judicaverunt optimum, saltem
 aliqua ex parte moderentur Principum affectus. Di-
 xerit aliquis, pro veritate mortem oppetendam. At
 non pro quavis veritate. Si tyrannus jubeat, aut ab-
 jura *Christum*, aut pone cervicem: ponenda cervix.
 Sed aliud est filere, aliud abjurare. Si fas esse dissi-
 mulare *Christianum* citra grave scandalum, multo ma-
 gis licuisset hic esse tacitum. Sed inepte scio, qui
 de rebus tam arduis disputem, qui nunquam interfue-
 rim Monarcharum consiliis. Itaque de tota causa ju-
 dicio alius relinquo. Illud satis constat, eos viros si
 quid peccarint, nulla in Regem malevolentia peccasse,
 sed simplici sinceraque conscientia errasse. Hoc
 sibi penitus persuaserant, hoc medullis infixum habe-
 bant, sanctum, pium, Regi honorificum, regno fa-
 lutare esse quod tuebantur. Argumento est, quod
 nullus illorum affectarit regnum, aut alteri afferere
 conatus sit, nec ullam molitus sit seditionem, aut ul-
 las contraxerit copias, ac ne verbum quidem excidit
 odium conspirationemve respiciens. Silere cupiebant
 si licuisset, sed patienter ac placide mortem excepe-
 runt, nihil aliud quam Regi regnoque bene precan-
 tes. At in atrocibus etiam criminibus magnam culpæ
 partem excusat simplex ac pura conscientia, animus-
 que non lædendi, sed bene merendi cupidus. Tum
 apud efferas etiam nationes frequenter eximæ virtuti
 præstantique doctrinæ honos est habitus. *Platonis* apud
Aeginetas juxta civitatis constitutionem capite plecten-
 do,

do, profuit Philosophi cognomen. *Diogenes* impu-
 1171- ne penetravit in castas. *Philippi* Regis *Macedonum*, ad
 quem pro exploratore adductus, libera exprobravit
 Regi insaniam, quod non contentus suo regno, semet
 conjiceret in periculum, ne penderet omnia. Non
 impune tantum, sed etiam cum munere dimissus est,
 non ob aliud, nisi quod esset Philosophus. Quomad-
 modum Monarcharum in eruditos benignitas plurimum
 honesti nominis illis conciliat, ira durius tractati pla-
 rimum invidiæ conflant illis. De his præcipue loquor,
 qui scriptis inclauserunt apud omnes nationes, & quo-
 rum memoria videtur apud posteros futura gratiosa.
 Quis nunc non exsternatur *Ammianum*, qui *Ciceronem*
 ferro peremit? Quis non detestatur *Neronem*, qui *Se-
 necam* occiderit? Nec minimum gratia decessit *Oste-
 ris* *Caesari* nomini, quod *Ovidium* ad *Geras* relegarit.
 Hæc nequaquam eo mihi dicuntur, ut Regem *Chri-
 stianum* cum impiis Principibus conferam, aut de ne-
 gotio, cujus circumstantias non novi, proavertam, quod
 etiam si periculum abesset, temerarium esset: sed ut
 ostendam quibus rationibus fuerim conaturus persua-
 dere, ut Rex parcendo viris pietatis ac eruditionis com-
 mendatione jam immortalitati consecratis, suo quo-
 que nomini consulere. Plausibilis semper est præpo-
 tentum clementia: sed tunc clarissimos fert applausus,
 quoniam viris illustribus ac de Republica bene meritis
 impenditur. Omne solum forti patria est, & exilium
 fortibus ac præclaris viris sæpe cessit feliciter. Mor-
 tia invidia gravis est. Quam Rex *Galliarum* *Ludovi-
 cus* XIII. regnum adeptus paratis divitiis cum *Lu-
 dovici* Regis XII. filia, *Maria*, ni fallor, nomine, res
 displicens quibusdam bonis, cum quibus *Johannes* *San-
 ctus*, & hujus Discipulus *Thomas*, in concione nihil
 aliud dixerant, nisi Deum orandum esse, ut Regi in-
 spiraret bonum consilium. Quæ apud populum di-
 cuntur, ad seditionem spectant: & hi deliquerant ad-
 versus Regis edictum. Rex tamen nihil aliud quam
 vertere solum jussit, nec quicquam ad omnes facultates
 ac idem negotio quod agebat confecto, revocabat eos.
 Hæc moderatione Rex ille & suo consuluit instituto, &
 gravem invidiam evitavit, quod uterque esset Theo-
 logus, uterque sanctitatis opinione commendatus. At
Thomas *Morus* mortem deploravit & ii, quorum institu-
 to pro viribus adversabatur. Tantus erat hominis in
 omnes candor, tanta comitas, tantaque benignitas.
 Quem ille vel mediocriter eruditum ab se dimisit in-
 donatum? Aut quis fuit tam alienus, de quo non stu-
 duit bene mereri? Multi non favent nisi suis, *Galli*
Galli, *Germani* *Germanis*, *Scoti* *Scotis*; at ille in *Hi-*
bernos, in *Germanos*, in *Gallos*, in *Scythas* & *Indos* a-
 mico fuit animo. Hæc naturæ benignitas sic *Morum*
 omnium animis penitus infixit, ut non secus ac pa-
 rentem aut fratrem plerumque extinctum. Ipse vidi mul-
 torum lacrymas, qui nec viderant *Morum*, nec ullo
 officio ab eo fuerant affecti: ac mihi quoque, dum hæc
 scribo, nolenti ac repugnanti lacrymæ profluant. Quo-
 modo nunc affectum credimus *Erasmum* nostrum, cui
 cum *Moro* tam arcta fuit amicitia, ut prorsus, juxta
Pythagoram, in duobus eadem esse videretur anima?
 Equidem misere metuo, ne bonus ille senex suo *Moro*
 commoriatur, si tamen adhuc in vivis est. Sunt qui
 nos consolantur hoc argumento, quod dicunt, non
 deplorandos esse, sed gratulandum potius iis, qui tali
 morte vitam finierunt. Est istud, fateor, non leve
 doloris lenimen: at ego *Morum* optarim incolumem,
 quum omnium studiosorum gratia, tum vero præci-
 pue familiaris causa, quam & numerosam & plane phi-
 losophicam reliquit: filium natu minimum jam mari-
 tum ac liberorum parentem, filias tres, & has nuptas
 ac liberorum matres, eruditas omnes, ac sub paterna
 disciplina ad *Christianam* Philosophiam pulchre insti-
 tutas, uxorem fidelem, ac jam anum, ex qua tamen
 nullam prolem sustulit. Has omnes cum sponis, ne-
 potibus ac neptibus in unis ædibus alebat, tanta reli-
 gione, tantaque concordia, quantam non temere re-

perias in collegiis Monachorum ac virginum. Hic mi-
 hi cogita, vir optime, qui luctus, quæ lacrymæ, qui
 1115- gemitus, qui dolores totam illam familiam conficiant.
 Quos egregias animas vulneravit illa securis, quæ *Mo-
 ri* caput amputavit? multi deplorantes rogant, quid
 tanti sceleris commiserit vir semper habitus inno-
 centissimis moribus? Quibus vix habeo quod pro com-
 perto respondeam, nisi quod partim conjicere licet
 ex articulis *Mori* objectis & illius responsione, par-
 tim ex amicorum litteris ac fama vulgata discere da-
 tur. Rex, ut omnibus notissimum est, aliquot annis
 moliebatur repudium cum Regina *Carola* *Caesaris* ma-
 tortera. *Morus* prælagiens quo res esset evasura, ul-
 tro deposuit Cancellarii munus, alia quædam causa-
 tus, ne cogeretur ejus negotii exsequutor esse, quod
 apud se non probabat. Erat enim mentis tam reli-
 giosæ, ut propior esset superstitioni quam impietati.
 Sic cogitabat; Privato licebit quiescere: Cancellariæ,
 qui os est Regis, non licebit. Videbat fore, ut co-
 geretur multos condemnare morte, quos judicabat o-
 ptimos: ad hæc exitum tanti negotii incertum esse,
 ob Ecclesiasticorum potentiam ac gentis illius solitam
 in Reges ferociam. Tale si quid natum fuisset, prima
 victima fuisset Cancellarius. At me si *Morus* in con-
 silium adhibuisset, quum esset tam anxie religiosa con-
 scientia, dehortatus fuisset eum ne fusciperet digni-
 tatem. Vix enim fieri potest, ut qui in arduis Prin-
 cipum functionibus versantur, in magnis pariter ac
 parvis justitiæ ad unguem observent. Proinde mihi
 gratulantibus quod talem haberem amicum in tanto
 rerum fastigio collocatum, respondere soleo, me non
 prius illi de ejus dignitatis accessione gratulaturum,
 quam juberet ipse. Jam tum enim nescio quid frastri
 prælagiebat animus. Nec Regem arbitror latuisse,
 quam ob causam *Morus* deponeret Magistratum, ut-
 cunque dissimulavit: quod *Homerus* indicat, Monar-
 chis esse proprium, offensionem in animo tegere, do-
 nec multo post tempore detur ulciscendi opportunitas.
 Interim Rex minis ac fulminibus *Clementis* VII. factus
 irritior, adjecit animum ad vetus illius regionis exem-
 plum, ut regnum à jure Pontificis *Romani* assereret,
 & utriusque status supremam potestatem sibi vendica-
 ret. Cæterum quum sentiret, plurimorum animos ab
 hoc instituto abhorre, ne qua coireretur seditio,
 promulgatum est edictum, ut quicumque non abjura-
 ret *Romani* Pontificis auctoritatem, aut improbaret
 novum matrimonium, capitalis esset. Verum, hoc edi-
 ctum non est promulgatum, nisi *Rossensis* & *Moro*
 jam ductis in custodiam. *Rossensis* semper plurimum
 tribuit Sedi *Romane*, & adversus repudium libris suis
 conscriptis pugnavit, sed tum quum adhuc integrum
 esset consulere. *Morus* scripsit nihil, sed pro officio
 quod gerebat, conabatur Regis animum in eam infle-
 ctore sententiam, quam putabat & Deo gratam, &
 Regi tutam, & regno salutarem. Erat illi magna fa-
 miliaritas cum Episcopo *Rossensi*; tam prædictum, quod
 habebat *Morus*, non procul abbat à *Richemonda*. Ibi
 Regio palatio vicina sunt duo monasteria vehementer
 opulenta, & quod majus est, bonæ disciplinæ, al-
 terum *Cartusianorum*, alterum *Brigittianum*. Ab his
 facile crediderim sollicitatum *Mori* animum, ut Ec-
 clesiæ causam tueretur: at ipsum aliquid effutisse quod
 rebellionem saperet, nunquam sum crediturus, ut qui
 ex crebris colloquiis perspexerim admirabilem quan-
 dam hominis cautionem. Equidem vix alium *Anglum*
 comperi, qui tam medullitus amarit Principem suum,
 aut magis ex animo bene vellet, quam ille. Unde
 igitur hic tumultus? Violenta res est, conscientia ma-
 gis metuens Deum offendere, quam mortem oppetere.
 Forte fefellit eum persuasio. At demiror si vir ille
 levibus argumentis adductus est, ut sic obfirmaret ani-
 mum. Maluit ipse perpeti, quam in alios facere, quod
 necesse fuisset, si in suscepto munere perseverasset.
 Quin & Regina veteris, singulari pietate feminae,
 multos miseret, non tantum ob id, quod dudum tan-
 1115- ta

An. ta dignitate florens, nunc in eum statum redacta est, ut ob divortium nec eo frui possit, qui cum tam diu vixit, nec alteri nubere ob Clementis sententiam: verum etiam quod videt, non dubium quin cum summo animi dolore, ipsius causa tales viros trucidari. Huius porro Tragœdiæ quis sit futurus exitus, Deus novit. Illud in confesso est, per necem beati *Thome Acrensis*, plurimum & auctoritatis & opum accessisse statui Ecclesiastico apud *Anglos*. Qui res mortalium suo imperscrutabili consilio moderatur, pro sua bonitate dignabitur hæc omnia vertere in suam gloriam. Tantum è scheda, rumoribus & amicorum litteris, hæcenus licuit cognoscere: si compertiora fuero nactus, tibi communicabo. Tu fac vicissim ut per te sciamus quid agat rex *Sion* cum suis Prophetis, populoque retincto, de quibus hic mira feruntur, an vera, nescio. Apud *Lutetiam Parisiorum* 23. Julii, Anno 1535.

EPISTOLA CCCLXXIX.

Erasmo Rot. Anshelmus S.

* **T**VAE virtutis rationem & cogitationem, à summo Pontifice susceptam, Erasme doctissime, ut debeo, gratulor, laetorque. Qui tandem quid conservare sit Ecclesiam, quanta vis in ea sit temporum, quanta varietas, quam incerti exitus, agnoscit, nec alia columna in hanc adificationem validiores, nec aptiores, quam quæ & longis annis & magno labore atque varia arte sunt expolita, habentur. Magis tamen gratulor, quod nihil præter opinionem nostram accidit. Solliciti enim hic tui studiosissimi admonendo, arripiendo, (ut magnitudinem & vim amoris tuorum agnosceres) fuimus omnes: sit igitur sempiterna tibi laus, & quem tibi Deus dignitatis amplificatorem dedit, eum tibi ad majora diu ac feliciter conservare dignetur. Misi ad te paulo ante varia de *Africana illa Caesaris gloriosissima victoria*, accipe nunc *Tunitii situm & obsidionem in figuram redactam*. Vale nostri non immemor. Roma 16. Augusti, Anno 1535.

Tua celsis. additissimus Anshelmus.

EPISTOLA CCCLXXX.

D. Erasmo Roterodamo Glareanus S. D.

(Postquam quædam præmisisset de domo, quam concipere licet *Erasmum Friburgi* habuisse, subicit)

* **H**OC me etiam male habet, quod nunc in ternis litteris admones, ut amicitiam nostram perpetuam observemus. Ego, charissime Domine Erasme, de tua non dubito, ita æquum fuerit, opinor, ut & de mea non dubites, quod te, ut facias, etiam atque etiam rogo. Quod non respondeo, negotia obstant: quod vero doleo tuum abscessum, amor in causa est. Cæterum, quantum potui, te habentem & defendi & defendo; sed mandum hic qualis sit, vides. Mea parum refert ubi sis, modo tibi bene sit, sed quod tali amico privor, non potest non male me habere. Qua ego de loco vereor, non sunt committenda litteris. Casarem ex *Africa* victorem redeuntem jam in *Italiam* audimus. *Ferdinandum* nunc etiam à *Turcis* timeri constans fama est. Tu bene vale, & me ama. Friburgo Brisgoiæ 10. Septembris, Anno 1535.

Ignosce ineptitudini, nam tot sum obrutus negotiis, ut vix hac potuerim scribere.

EPISTOLA CCCLXXXI.

Desiderio Erasmo Roterodamo Damianus à Goes S. P.

Basileam.

An. * **D**OLENTEM tuam lachrymis delevi schedam, ne satis credere posses, quam agre omnes tui ferant amici illud malum extrema spina, quod ad vetus accessit. Sed quoniam Christus expiationem languoribus & cruciatibus presentis sæculi delictorum tuorum exigit, qui

A nihil temere facit, bene consulendam est, præsertim tibi, An. cui ipse Deus tantum eximia doctrina dignatus est imper- 1536. tiri. Bembus & Bonamicus te salutant, atque excusatum habent, id faciet Celius, modo de tua valetudine sciat, agit is *Ferrariæ*, ut scis. Ecclesiastes apud nos est tuus, & ut ad te superioribus scripsi litteris, non sine magno honore. Ea qua in *Cursum* scripsisti, vidi simul cum *Lazaro Bonamico*, qui quanquam rebus huiusmodi non delectetur, tamen illud magnopere laudavit atque cum voluptate legit.

B Valeat Gilbertus cum suo canonicatu, si te reliquit nolente, scio eum tibi fuisse usui. Adolescens, quem tibi commendavi, factus est *Canonicus Moguntinus*, illis refidet. Quod ades vendidisti *Friburgi* atque *suppellectilem* distaxisti non infeliciter, plane gaudeo, solet id passim secum accidere. Habeo tibi gratiam pro *Thomæ Mortuæ* explanatione, fuit donum nobis gratissimum: amici tui, quos hic habes plurimos & eruditos, quorum consuetudine familiariter utor, mirantur, quod mortem tam cari & intimi amici scriptis non celebres tuis. Nonnulli dicunt, mentionem, quam in prologo Ecclesiasticis de eo atque *Roffensi* facis, dignam non esse tantis viris, quod prolixius debebas, ajunt, in materiam tam dignam procedere: tu scis, quid sis facturus, ego tanquam amicus moneo. Ita corripior amore tuo, ut in omnibus integrum atque immaculatum cupiam officium tuum manere, quapropter sapius revolvi atque in animo singulis diebus revolve, si Deus mihi tantum vita concederet, ut post obitum tuum omnia Opera simul meo sumtu imprimantur tua, ad quod opus rectius consiciendum duco multum esse in re tua, si illum laborem accipere velles, ut mihi ordinatim catalogum tuorum describeres librorum, tam profanorum, quam ecclesiasticorum, deinde si aliquot libri sunt, quos suppressos cupis, aut seorsim imprimendos, possis etiam hoc significare. Et quoniam nullus est, qui gloria non sit cupidus, ardeo etiam incredibili desiderio, ut vita à me describatur tua, quod facere non possum, nisi adjunctus ab aliquo viro docto doctissimoque, quippe volo eam eo stylo describere, ut in posterum non tantum ipsa vita sit commendanda tua, verum etiam ipsum filium exordiumque orationis, quod quidem tibi dedecori non esse duco, quam narrationem ejus vita tua, principio tuorum scriptorum affigam. Et quoniam mihi superstes es, hoc cum gratia cuperem impetrare, ut ejus rationem à principio mihi velles instar commentariorum tradere: aut si majoris eam absolute & compendiose in ipso scribere & eam mihi ita tradere, multo commendatior erit posteritati: quod si facis de tuo labore, non ero tibi ingratus, & si id mihi concedere velis & credes, prope præsentem mecum de hac re posse te melius conferre, ipse ad te in mense *Majo* vel *Junio* veniam, vel citius, si visum fuerit. Et non verearis ad me aperte scribere, timens, posse me in ipso itinere facere sumens, qui majores non erunt, quam ii, quos hic quotidie facio, nec tales, & si excederent, mihi propter meum suavitissimum *Erasmum*, in cuius gratiam nihil non sum facturus, erunt gratissimi. Postremo hoc exoratum volo, ut de hac re nemo intelligat, quippe si res in effectum venerit, nolo rationem nostri consilii cuiquam revelatam esse. Memini, Gilbertum mihi ostendisse chartam membranam, in qua *Helvetia* diligenter erat manu designata, quam aiebat esse tuam. Ego etsi impudenter faciam, tamen quoniam scio, tibi non esse usui, caperem, ut eam mihi concederes, atque per *Bebelium* mitteres; quod si facis, id accedet ad cumulum tuorum in me officiorum. Aut si iisdem de causis, quas superius dixi, ad te velles me venire, possis eam in adventum mei servare & præsentis tradere, quam si aliquis erit istic, qui depingere huiusmodi res sciat, curabo interpretandum, ut te non defraudem. Vale, & quam cito poteris, rescribe. Iterum vale, Præceptor amantissime. Patavio 26. Januarii, Anno 1536.

Tuis ex animo Damianus à Goes.

EPISTOLA CCCLXXXII.

Ex Pauli Voltzii, Abbatis, litteris ad Erasmus.

An.
1536.

* **M**ONACHVS quidam, sororem germanam habens in eo Monasterio, ubi prae dico, longa epistola calumniam mihi struit, in superscriptione: Paulo Voltzio, Monialium Sancti Nicolai in Undis Confessori, angulari meticulosoque Concionatori scribens. Deinde vocat me, miserandum, insensatum, &c. Argentorato 12. Aprilis, Anno 1536.

EPISTOLA CCCLXXXIII.

Omniū facile Principi, ac bonarum litterarum instauratori, Domino D. Erasmo Rot. Domino suo honorandissimo, Jo. Paumgartnerus S. P.

* **V**IR excellentissimus, Accepi tuas litteras, quibus intellexi, missum a me paculum ad te pervenisse. Non erat necessitas, accurate agere gratias. Nam tibi de me optime meritis maiora debeo, totusque in ere tuo haurio. Non rem ipsam ponderare uolui, quae parui est momenti, sed animum tibi seruicij praeuium amplecti. At, in senem beneficium non esse conferendum. At ego ita sum affectus, ut non modo amicos senes, sed fatis etiam defunctos soleam deamare, ac eorum memoria delectari impendio. Zalius, ut scis, erat mihi amicus sincerus. Huius ego demerui filium, Joannem Ulrichum, nunc curo Patavii meis impensis imbuendum artibus liberalibus, praecipue, quod is praeter ceteris liberis forma genitorum referat, uti ad me perlatum est. Quod si aequum est de amicis, qui tibi ita excesserunt, bene mereri, quanto magis tibi vivo vel seni debeam gratificari? Tuus sum, quantus quantus sum, & tuus ero, quoad vixero. Feliciter vale. Ex Augusta 25. Junii, Anno 1536.

Tuus ex animo Joannes Paumgartnerus à Paumgarten.

EPISTOLA CCCLXXXIV.

Augustissimo Caesari Ferdinando, Domino suo clementissimo, Fridericus Nauca à Deo Optimo Maximo salutem.

* **I**NTER tot vere regia eademque plane Caesarea decora, Ferdinande Caesar, idemque Rex ter optime, quibus te non fecus atque natura pene Regem & Caesarem minime vulgarem cognoscamus oportet, hoc sane non postremum est, quod a maioribus illis tuis, qui ferme plerique tam ex paterno quam ex materno genere Reges & Imperatores fuisse multo gloriosissimi, non tantillum degeneras, quasi hereditario planaque regio jure probe doctos & eruditos viros fovere tuerique soleas. Id quod usque adeo regium est, ut à mundo propemodum condito Reges & Imperatores, quique maxime litteratos & eruditos non modo fovere, sed & penes se velut ab intima consiliis suis habere, illosque dignitatibus & fortibus omnigenis praeferre consueverint: nimirum non velle, probe doctos & eruditos viros partem esse Republicae multo maximam, nec esse splendidi in Republica decus, nec majus ejusdem stabilitatem & salutem in adversis, quam abundare viris bonis & eruditis: cum hac ipsa Republica non minus virum & doctrina quam imperio, & auctoritate confectur, ut quae cum vere sit beata, cum vel Philosophi regnant, vel Reges philosophantur, vel coram Philosophis & doctos amant & conseruant.

Qua nimirum ratione Pharaon Rex Aegypti quondam Abrahamum & Iosephum, Nabuchodonosorus Daniolum, Eschias Elziam, David Nathan & Gad, Ptolomaeus Philadelphus Septuaginta Bibliarum historiae Interpretas, Philippus & huius filius Alexander Magnus Aristotelen, Augustus Imperator Virgilium & Horatium, Trajanus Plinium Junionem & Juvenalem, Maximilianus Imperator ille, tunc aevi nunquam penitendos, inter alios penes se habuit Georgium Renschiū Theologum, & Jo. Stabium poëtam & mathematicum. Transiit interim alios & Reges & Imperatores, & inter ipsos in primis Titum Vespasianum & Theodosium,

A Principes vere clementissimos & optimos: quorum ille usque adeo bonos & eruditos viros amavit, & amando dignitatibus & honoribus augere studuit, ut ex eis nulli potueris quicquam negare. Rogatus igitur à quodam familiariter, Ecquid, putaret-ne Imperium tanti esse, ut omnia, quae promitteret, praestare posset? Tantum dixisse ferunt, Non oportere quenquam à Principis conspectu tristem abire: hic vero, videlicet Theodosius, tam impense doctis & eruditis favit, liberalitateque regia subvenit, ut egerime tulerit, qui litteras scirent, & ad se non accederent, unicuique litterato praeia spondens, & reddens: quique de eo, qui seipsum neglexerat, dicere solebat, Sibi humilitatem & tenebras suas imputet jacens virtus, quae non obtulit se probandam. Cujus profecto Imp. opt. & omnium opt. Regum, & Imp. Ferdinande Caesar, non potueris ipse cum summa perpetuae laude tua non esse multo simillimus, qui regia tua in omnes vere pieque doctos & litteratos liberalitate solus inter omnes, hoc tempore, Principes jure quasi legitimo mereri videaris, de quo dicatur ab omnibus probe doctis, quod olim Censorius poeta de Trajano optimo Imperatore scripsit,

Et spes & ratio studiorum in Caesare tantum,
Solut enim tristes hac tempestate Camoenas
Respexit.

C Tu quidem sic eruditos, maxime Catholicos, gratia, pietate, auctoritateque coadjuvas, ut sub te uno munificentissimo Principe videantur incepta nuper humanitatis Theologiae studia spiritum & sanguinem conservare. Cujus inter complures, tua liberalitate regia sustentari solitos (qui quondam non sine tua & eorum gloria nominantur) argumento poterit esse nunquam nec fallendo nec intermorituro Magnus ille Erasmus laudata memoria Roterodamus, nuperrime defunctus, qui diebus hisce novissimis, dum viveret, tua solius & praecipua (quod equidem non ignoraverim) gratia & auctoritate contra quoscunque Sycophantas in publicam Catholicam Ecclesiam salutem & utilitatem hactenus subsistit. In quem & in ejus doctrina studium Sacrosancta Majestas tua plus sine

D controversia muneris & honoris, quam vel ullus unquam Ptolomaeus, vel Dionysius, vel Philippus, vel Alexander, vel quis alius paulo liberalior Rex aut Imperator in quempiam eruditum virum contulit. Hinc sacra tua Majestas non minus vera laudis & aeternae apud posteros toto terrarum orbe gloria mereatur, quam Erasmus ipse magnus Roterodamus suis meritis inestimabilibus & studiis & virtutibus. Praeterea quantum plerique omnes gratitudinis Erasmo debemus, tantum inclita Majestati tua nos debere fateamur oportet. Quantum vero debeamus utrique, paula brevius arguet nostra Monodia*: qua nuper ad universos Christianae pietatis professores ipsius magni Erasmi Roterodami laudata memoria obitum protrepente more deploravi, quam & ideo potissimum tua regia Majestati consecratam nomine omnium volui, humillime deprecans, ut eam illa boni consilii dignetur, quam absolutiorem reddere non potui propter incredibilem dolorem, quem partim ex agitudine, qua distinebar, partim ex acerbissima ipsius Erasmi morte concepi. Dicit enim usque, quam me vehementer tum aliqui egro valentem, deterruerit epistola D. Jo. Fabri, reverendissimi patris ac ornatiissimi Praefuli Viennensis, sacra tua Majestatis Consilarii fidelissimi & consultiissimi, qua pietas illius eruditissima & eruditio piensissima, summi Naueam de illius obitu post alios certiores fecit. Quandoquidem audita magni ipsius Erasmi Roterod. morte, sic animo consternatus fuerim, ut ne manus quidem videbatur suo fungi officio, rescriptura, qua volebam. Ita tum sane consternabar ex ipsius Erasmi morte, ut nesciam illi fuisse naturalem & fatalem rescivissem, parum absuisset, quin de Deo & de natura conqueri cepissem, qui tantum mundo lumen, tantum non unius, inquam, orbis, sed totius orbis ornamentum & unicum nostrae saeculi decus subtrahisset. In huius certe viri occasu passa sunt magnam eclipsim bonarum litterarum studia, rerum scientia

* Eam habes initio primi Tomi inter Epitaphia in laudem Erasmi.

An. 1536. *tia & morum integritas. Erat enim (ut & sacrosancta tua novit Majestas) in ipso nostro Erasmo, sic vita sanctimoniam conjuncta linguarum eruditio, & humanarum divinarumque rerum omnium cognitio, ut in ipso uno homine videbatur revixisse, quicquid omnium fuit unquam optimorum doctorum: prout fortassis haud obscure dignabitur sacra tua Majestas videre in nostra Monodia, quam per velim superatum iri ab aliis, quibus quam mihi plus est & ingenii, & eloquentia, & otii. Sanctus enim erat Erasmus, ut si aequae laudabimus eum omnes, meritis tamen ipsius & ejus magnitudine videbimur inferiores universi, instar eorum, qui simul adspiciunt solem. Nam etsi alter altero plus minusque videat, videndo tamen omnes deficiunt. Cujus sane judicium non gravabor devotissime expectare a sacrosancta tua Majestate, qua pro voto suo felicissime nobis omnibus & diutissime valeat. Ex Moguntia 18. Augusti, Anno 1536.*

EPISTOLA CCCLXXXV.

Majorum imaginibus ac eruditione illustrissimo Viro,
D. JOANNI A LASCO,
Baroni, &c. Domino suo plurimum colendo,
HIER. FROBENIVS, & NICOL. EPISCOPIVS,
S. D.

*Ex D. Amorbachii litteris tuam insignem in nos cognovimus benevolentiam, qua aureos centum in sub-

A fidium universis Erasmi, patroni nostri unici, Lucubrationibus unico corpore imprimendis, nobis offers, quapropter innumeras tibi & meritis habemus gratias, imo nec minores, quam si accepissemus. Atqui quum id Opus plura requirat florenorum millia quam nostra possideant facultates, nobis non temere tale quid, nisi opulentiorum fretis auxilio, est tentandum: unde benignam adhuc aliquam expectamus occasionem moliminis nostri adjuvicem; quam Deum speramus non unquam alicunde per singularem aliquem Erasmi sacrosancta memoria amicum praestitum nobis. Quantum ad typographicam operam ac industriam attinet, nobis nihil deesse scimus, imo nemo melius aut aequae poterit bene atque nos excudere, quibus multa adhuc ab ipso Auctore recognita & luculenter antea sint reposita, qua huic reservantur editioni. Quapropter si serius quam multi velint, atque item nos ipsi, Erasmi Opera isthoc prodierint modo, non nostrum animam, sed exiguitatem tanto conatu inferiorem ac imparem accusent, volumus, qua etiam apud Tuam Celsitudinem facile nobis patrocinabitur. Optime vale, Vir Clarissime, ac tuis nos clientibus amicis annuera. Basilea postridie Natalis Jesu, qui ipsi S. Stephano Protomartyri sacer fuit, sen 26. Decembris, Anno 1536.

T. D. devotissimi

Hieronymus Frobenius, & Nicolaus Episcopi.

S E Q V V N T V R
E P I S T O L A E
A B S Q V E A N N O A D S C R I P T O ,
O R D I N E A L P H A B E T I C O
D I G E S T A E.

EPISTOLA CCCLXXXVI.

Erasmus Rot. Petro Aegidio S. D.

 PTO parenti tuo optimo, id quod est optimum. Iterum atque iterum te rogo, charissime Petre, ut quod mutari non potest, feras certe moderate, neu te conficias dolore, tibi exitiabili, tuis gravi & acerbo, mihi Moroque acerbissimo. Serva te tibi, serva te tuis, serva te rebus prosperioribus. Sive pater est incolumis, sive secus, scio te graviter occupari, non luctu solum, verum etiam negotiis. Proinde ne quid ex meis etiam accedat, misi Jacobum meum, ut quod habes rerum mearum, huc adducat: si quid tibi potest esse usui, tolle, & scribe quid sustuleris. Atque utinam summa omnium quae habeo, patris tuamque salutem queam redimere. Venissem ipse, sed metuo pituitam, & sum in restituendo Novo Testamento totus. A Moro binas accepi litteras. Cura ut valeas, & te fortem virum praebas. Si quid erit in quo tibi queam facere gratum, facito periculum, an ex animo te diligam. Lovanio 12. Novembris.

EPISTOLA CCCLXXXVII.

Erasmus Rot. Petro Aegidio S. D.

S O L E S ultro me tuis provocare litteris, at nunc nec laceffitus respondes. Scripseram de commentariis, de quibus cum Badio pactus eram, habebam Franciscum nonnihil suspectum, quod parum integra fide rem tractasset, itaque cupiebam tuis litteris certior fieri. Dici non potest, quam doleam, nostros paulatim his

D involvi bellis, tot jam bellis, vel, ut verius dicam, latrociniiis divexatos. O Theologos elingues, o multos Episcopos, qui tales rerum humanarum pestes taciti spectant! Scribito, mi Petre, ac vale.

EPISTOLA CCCLXXXVIII.

Erasmus Rot. erudito M. Petro Aegidio, amico incomparabili Antuerpia, S.

E M A T V R A, ut Hieronymus probe concinnatus huc veniat, propter annotationes adscribendas. De numero & ordine Voluminum Petrum consulito. Mihi satis videtur, si in sex Volumina compingantur, si epistolas ad Basiliensem & Bernensem tradit. Francisco non dubito quin sint redditae. Suspicabar nos alteri commisisse. Nusquam adorno. Tu fac praefationem mittas, sed ad alium potius quam ad me, ad Basilidum potius. In caeteris fungar officio amici. Pauli sententias, si videtur, huc mitte per Franciscum, ut Badio committamus, a quo nunc binas accepi litteras, & item a Budao prolixissimas, sed amicas. Dorpianas nugas propediem impartiam tibi. Nunquam vidi hominem inimicius amicum. Tunstallus lectis illius ad me ineptiis, & ad me responso sic execratur hominem, ut vix nomen ferre possit: vide quantum profecerit. Respondi & ego vicissim illi, sed testatus me posthac non infumtum operam in hujusmodi naeniis. Tunstallus optime de te sentit, & ingenium tuum unice amat. Na tu homo bonae fidei es, qui non solum cum bonis ex veteri formula bene agendum existimas, verum etiam cum vestiariis ac nautis, pacisci debueras cum nauta; nunc petit, quantum libuit. Deinde ex texto Tornacensi, quo vestem subduplavimus, non

non rediit ad nos præter ulnas plus minus quinque, nimirum ex viginti. Verum hæc levicula. *Cocles*, aut si mavult *Cyclops*, illotum testamentum pro loto tradidit. Si est cur te huc velis recipere, mihi sane adventus tuus erit gratissimus. At nolebam te mea causa circumagi tuo incommodo. Nam mihi decretum est hanc perdurare hyemem; ab hac nec *σὺ γὰρ* & *χρόνῳ*. Si quid sævies in *Joannem* puerum tuum, in me sævias oportet, qui biduum illum remoratus sum. Equum alterum ita vendidi, ut perditum putem, non venditum: rursus hunc, quem donavi Abbati *Bertinico*, non minus arbitror periisse. Bene vale, amice incomparabilis. Optimo parenti & suavissimæ conjugii multam ex me salutem dicito. *Bruxellis* 17. Octobris. Ubi dabitur commodus *ῥεσµατοφῶς*, fac habeam.

EPISTOLA CCCLXXXIX.

Wolphangus Anxt Cæserbergius Domino Erasmo
S. P. D.

* **O**BSERVARI viri ad myrtum canentes, apud me in sterili arena orti, fronte jam perfricata, in tuum conspectum prodire volunt, dumque id sedulo prohibere conor fortius repugnando, in me insurgentes inquirunt, nil fore se Erasmo gratius, tum quod dudum is strenuiores sua dicta Argentorato memoriter recitaverit, tum quod istorum sint familia, quos *Moria* tam gnauiter pridem celebraverit. Hac vitæ procacitate reliqui vela ventis: superest ut diecula hospitium non deneges iis, quos tui tam cupidos fuisse cognoscis. Tuum erit ut ridicula non agras, nec spernas: non enim opis est Anxstæ tibi omnium doctissimo quicquam præter voluntatem dignum impartiri. Vale, & vive. Datum *Hageb.* 19. Octobris.

EPISTOLA CCCXC.

Erasmo Rot. Artlebus de Boskowicz S. D.

* **V**ENERABILIS idemque charissime Pater: cum ea sit apud nos quoque nominis tui & scriptorum claritudo; ut ipse, etiam nunc homo *Laiens*, talibus jampridem afficiat, ad hac ea de te Doctorum omnium ore nuntiantur, ut nihil sit mirum, si cum nostro hoc seculo orbis Christianus eruditissima scriptorum tuorum sinceritate illuminatur, tum vero clarissima duo Serenissimi Principis mei, Regis Hungariæ & Bohemiæ, regna erudiuntur. His, inquam, ex causis opera pretium mihi facere sum visus, si scriptum ac regulam ejus hominum generis ad te mitterem, qui se apud nos vulgo Fratrum nomine appellant. Horum sane innumerabilis multitudo, omnium ordinum, utriusque sexus, mirum in modum excrevit, augeturque in dies. Et quanquam non desint etiam sacerdotum collegia & legisperitorum ordines, qui adversus eorum instituta quotidie multa declament, & pro pessimo ac noxio hominum genere, pro hæresi abjiciant ac promulgent, denique in angustias plurimas pontificalibus censuris ac Regia potestate subinde freti, detrudant: cum interim neque multitudini resistitur, neque dogma satis convellitur. Id quod minus mihi etiam ob eam rem mirabile videri solet, quia paucos apud nos habemus, qui adversus illorum doctrinas (quas utique ex Scripturis inferunt) solida Scripturarum argumentatione resistent, itemque etiam vitæ sanctioris exemplis minus antistent. Porro te, vir optime, rogandum orandumque duxi, ut aliquantulum tibi temporis perlegendis istis desumas, dum simul commodo ac paci multorum inservias, simul excellentissimo procul dubio Christianæ pietatis opere te exerceas. Cumque affatim didiceris singula, re admodum perpensa & diligentius examinata, quodcumque tibi salubre maxime ac necessarium visum fuerit, proinde decernas, postremo Christianæ pietatis normam hac etiam in parte exhibeas. Sic etenim tibi persuadeas velim, nostrates homines, qualemcumque tandem in sententiam transferis, facile ac libenter tibi assensuros, pluresque ista facturos,

A quam si vel summi Pontificis jura aut humana quavis abdicationum fulmina apud eos quis obtendat. Libri & scripta Martini Lutheri vulgo hic in manibus hominum habentur, perlegunturque cum tuis: incredibile dictum est, quantam apud omnes gratiam obtineant, fereque ab iis solis rejiciuntur, qui spiritualitatis nomen & ætioris vitæ regulas præferunt. Et cum non parva alicubi in invidia sint, a nonnullis tamen etiam dissimulantur. Quamvis multitudo ista, neque doctrinam neque mentem hominis sancti satis perspectam habeant, ac proinde inconsiderata quadam rabie ferantur ac hæreseos etiamnum crimen impingunt. At proxime Romanistam illum suum nonne pro merito tractavit, sicuti ceteros ejusdem propositi viros jampridem percusserat. Quod si forte, quemadmodum vulgo apud nos auditur, hominem indicta causa damnari contigerit, quod absit, palam est, scripta & doctrinas illius inhiberi non posse, nihiloque ob hoc minus apud omnes in pretio fore, quin imo multorum potius ac magnorum malorum occasiones illinc suborituræ, quis scit, an in ipsos etiam auctores talia non aliquando recidant. Habet enim profecto amicos Lutherus & constans hic quidam apud omnes rumor perseverat, a nostris Doctoribus inanes fabulas & ineptissima quæque commenta, sponte admitti tolerarique; at si quis interea Evangelicam veritatem ac legem Dei purius edoceat, cum tandem omnibus odibilem videri, sed iis potissimum intolerabilem existere, qui spiritualitatis sibi nomen peculiariter usurpant. Faxit, obsecro, Deus Opt. Max. ut semen vestrum, quod Domino auxiliante in terram bonam cadit, in dies multiplicetur & fructum afferat, quem debet. Vos modo, uti cœpistis, pergite, quodque factu optimum censeatis, scribite, invulgate, spargite ac invicem succurrite, ut conculatam suffocatumque Christi semen vobis auctoribus succrescat. Idque cum hætenus diligenter fecistis, tum in posterum ne cessetis, rogo. Neque enim in casum laborabit, qui primum laudem inter homines immortalem promereamini, mox dignam vestro conatu mercedem accipiat. Superest ut te rogem, ut hoc meum ad te scribendi propositum boni consulas, optimamque in partem interpretetis, neque alia mente isthac à me fieri, nisi ut ipse te Magistro ac Duce, qua rectissima sunt, sentiam, deinde eadem aliis, quoad possum, ante oculos proponam. Si quid ad ista rescribere voles, rogo autem rescribas, litteras tuas Augustam ad Fucaros mittere poteris: nam inde Viennam atque illinc ad me facile perferentur. Orationi me tua interim committo, optime ac religiosissime Pater. Vale. Ex Arce Znoyma.

Artlebus de Boskowicz & Tschernaho,
Dominus in Vran. supremus Capitaneus
Marchionatus Moraviensis, sua manu
propria.

EPISTOLA CCCXCI.

Joannes Babhamus Erasmo S. D.

* **Q**UANTUM voluptatis mihi attulerint tua littera, Erasme doctissime, facilius fuerit tibi conjectari quam mihi fando consequi, non tam quod jam mihi tempus obtigerit, in quo possem voluntati tua obsequi, quam quod mecum habeo litteras Erasmi, quas iterum atque iterum quæcumque legere, quarum copia malo quam ceteris rebus omnibus, Deum testor, abundare. Si verba suppeterent animo, laudare pro merito, litteras, eloquentiam tuam, litterarum tuarum cultum, ac potius Venerem, conarer; sed vereor ne laudes cogar tantas (ut *Flaccus* inquit) culpa ingenii detegere. Imparem longe nostris viribus fuisse harum litterarum scribendarum acceptam provinciam sæpe mecum cogitavi, quas etsi novi nihil voluptatis tua præstantia allaturas, æquum tamen putavi (quum aliter non possem) vel rescribendo tuis litteris satisfacere: tanta enim tua fuit semper humanitas, ut te boni consulti quicquid à nobis profisciscatur existimem. Vale, Musarum patrone. Oxonio 12. Aprilis.

EPISTOLA CCCXCII.

Erasmo Rot. Musarum parenti, Richardus Bartholinus.

*ERASME, nobis, si quid oti jam potes, Imparties: nam Principem ad te Hellanidos Græce peritum, & Nobilem, & probum asseram: Depone frontis tetrica rugas tuas; & Remitte studii paululum gravis genus. Non integrum deposcit ipse abs te diem, Verum trientem, si minus, quincuncem: age, Largire; si non sic lubet, sic ut lubet Agatur: is te videat, ac noscat modo: Namque arbitrat (sic tuum ingenium colis) Se, vel Platonem, vel beatum Socratem Visurum, & alium Phocidis vatem sacra. Nec factum ab ipso perperam tecum putes, Injuriave, vel dolo (ut dicunt) malo. Doctrina florens animum illexit suum, Qua facile omnes litterarum gymnade Vincis beatus, teque calitum inferis Consortio; & quod ante studium plurimis Concessit, uni prodiga aggestit tibi Natura; & una pertinax industria. Beate vive, ter beate, & septies Vale.

EPISTOLA CCCXCIII.

Erasmus Rot. Jacobo Batto, Secretario Oppidi Bergenfis, viro apprime docto, S. D. P.

EPISTOLAS nostras in manus tuas venisse, lætor: subverebar enim, ne nauta homo levissimus mandata nostra negligentius curasset. Litteræ autem tuæ adeo mihi erant optatæ, expectatæque, ut ad navim redditas continuo reclusas inspexerim. Deinde diversi affectus variavere animum: prima enim fronte tibi subirascebar, qui tam breves miseris. Cuperem enim te (quæ mihi Batti mei est aviditas) non epistolas, sed volumina scribere. Deinde, volanti (ut ajunt) oculo percurrens, cum te febri pertinacissima (ut scribis) correptum legerem, toto intremui pectore, fixisque oculis id paulo accuratius relegere cœpi; ubi autem te nostris litteris convaluisse intellexi, continuo illo vel dolore, vel metu levatus sum: cætera hilarior legi. Omnem quidem rem, mi suavissime Batte, tuæ prudentiæ relinquo: at iterum atque iterum moneo, ne importuna ambitione meis rebus officias. Primum danda opera, ut Erasmo tuo consulas; deinde, si quid vel meum studium, vel commendatio, vel scripta poterunt, id omne vicissim ad te ornandum expromam. Placuisse autem epistolam domino Bergenfi, mihi voluptati est; verum ea non à me scripta erat, ut placerem modo, sed ut voluntati meæ morem gererem. Quid de hoc spei sit, nunquam meministi. Oravi te qua potui vehementia, nunc rursus te oro, obsecro, obtestor, ut rem, mi Batte, quæ mihi magnopere cordi est, tu non mediocri habeas curæ. Itaque epistolas nostras ita diligenter fac legas, ut nihil in eis temere me, quamvis incondite, scripsisse existimes. Vale.

EPISTOLA CCCXCIV.

Guilielmus Goudanus Jacobo Batto, amico suo, S.

*QUANQUAM, virorum optime, nulla mihi tecum familiaritas, nulla alia quavis necessitudo, ac ne notitia quidem intercedebat, incredibile tamen me tenebat desiderium ad te scribendi, idque gratia paranda inter nos (qua antehac non fuit) amicitia. Tantus est meus in te amor, ut dicta sit difficile, credita difficilior. Neque vero temere me facere arbitror, qui te nunquam visum, tantopere amandum existimo, quod qui vir, quibus pradiis virtutibus, quanti te faciat meus Erasmus, vel

A potius noster (quippe etiam tuus) semel atque iterum & in familiari colloquio, & absens, te litteris commendavit, tam amice, tam facunde, ut necesse sit esse illum tui amantissimum. At quem ille amabit, equidem nunquam potero non amare, tantum enim ei tribuo, ut quemcunque amandum censueris, hunc puto amore dignissimum. Nec sane illius de te sententia pravariatur: nam (ne omnia dicam, quæ in te sunt admiratione digna) quanti me facere credis tuam singularem doctrinam? quam chare completi? quantum ea delectari? Profecto (ut præterea nihil sit) hac una res sufficit me devincere hominem, qui eo finis ingenio, ut literatos nequeant non amare, præsertim hac tempestate, quæ sunt illi quam rarissimi, ne dicam nulli. Si quis doctos hoc sæculo quæret, isidem facturus videbitur, ac si velit vel piscari in saltibus, vel in fluctibus venari. Sape namque, mi Batte, (lubet enim familiaris loqui, & apud te tanquam amicissimum, quicquid me male habet, deplorare) non modo dolui, verum etiam vehementer ingemui propter optimarum artium tam diuturnam intermissionem, utinam non rectius dixerim interitum! Quicquid hominum est, (patere obsecro paulisper digradiam, atque stomacho morem geram) quicquid, inquam, hominum est, omnes sese indigna sequuntur. Alii (quæ plurima turba est) dant operam cogenda pecunia, studioque senescunt habendi, terras pererrant, maria trajectant,

C Impiger extremos currit mercator ad Indos: Solum enim, qui nummatus sit, iudicat beatum. At vide, quæso, cujusmodi sit beatitudo, ad quam tanto strepitu properatur. Multo sudore & capitis periculo congerunt, congesta anxie & cum metu servant, non sine ejulatu amittunt, nunquam partis fruuntur, dum semper pariendis inbiant. Non cessant tamen patres ad hoc tam sordidum studium juventutem cohortari, stimulare, semper in ore illud Poeta habentes:

O cives cives quærenda pecunia primum
Virtus post nummos.

Quantum quisque sua nummorum servat in arca,
Tantum habet & fidei.

D Nonnullos contra videre est ita honorum incensus libidine, ut nil amplius in vita putent expetendum, atque hi illorum gratia sustinent facere cujusvis rei jacturam, nec pudet (quæ nil homini antiquius) violare pietatem, nec piget quidem sese suæque profundere. Nam plerumque vel ob emulorum invidiam, vel ob suam ipsorum insolentiam, aut egestate, aut exilio, aut morte denique multantur, tanti emittunt inanis & idem caducus bonos. Quam pestem plus satis nuper experta est Hollandia, perniciosissimo illo bello, dum quisque dominari vult, exorte. Quid vero jam commemorem esse, qui sine respectu & commodi & honesti sese penitus immergere belluina voluptati. Ejusmodi homines (si tamen homines, & non magis, ut Poeta canunt, pecudes) tanquam si ad ludum & jocum nascantur, diem omnem consumunt nugis gaudens, choreis obversantes, inter fufos & calathos more Sardanapali pensa subinde noctibus porrigentes, ipsi quoque interdum una cum puellis nontes. Cernes eos palloscere, macerari amoribus, truncum (quod dici solet) trahere, non aliter atque Hercules inferire (quæ nil importunius, nil importiosius) amica, noctibus quoque plateis pervagari, storni, flere ad limen mendacis, atque inexorabilis puella. Cernes eos nonnunquam obliatos amorum vicissim noctes & dies vacare compositionibus, obfidere in tabernis, adeo ut nunquam (quod de quibusdam Plato ait) videant solem neque orientem, neque occidentem. Hoc vita genere ingenui (quodque indignius) ingeniosi adolescentes & aris & corporis, nec non animi quoque faciunt jacturam. Quorum quæque tandem invenire est, qui liberales amet disciplinas? qui optimas artes putet vel exigua opera non indignas? vix, ut opinor, millosimum. Attamen siue utilitas petatur, illa sunt utilissima: parant enim, quæ verè divitiis sunt, sapientia satietatem. Siue gloriam quis malit, illa adferunt quævis triumpho potiorum gloria immortalitatem: voluptas quoque nunquam major est, quæ plus transferis, plus

E

F

plus sisies. Caterum corporales voluptates comitari solet fastidium, habentque facile plus tum noxa tum penitentia, quam vel utilitatis vel suavitatis. Interim prater eo per liberales artes ali virtutem, honorum vero, opum, voluptatum libidinem saepe magnorum flagitiorum esse comitem. Sapientes plane Romani, qui cum pro imperii, quod tenebant, magnitudine forent negotiosissimi, mirum tamen in modum studiis incubere litterarum, utique intelligentes esse eas & ornamento in rebus secundis, & in adversis praesidio. Sed quid tantopere queror deesse hac tempestate qui discant, cum magis querendum videatur qui doceant. Ludi omnes nil nisi meram crepant barbariem, nusquam lætitantur Auctores Latini, ululant in scholis Papias, Hugutio, Ebrardus Catholicon, Græcista, Graxiloquus, quibus cum nihil sit arrogantius, inter se tamen contendunt de palma ignorantia, omnia precipiunt, nihil norunt. Hi barbarorum duces linguam Romanam funditus evertere. Ab his potissimum ortus est miserabilis ille litterarum occasus, digni, me Hercle, quos omnes mortales oderint, digni qui culeis insuti cum suis voluminibus devolvantur in Tiberim. Atque minam aliquando tandem littera reviviscant, mi Batte, quid spei sis vides. Nolunt stolidi, quam semel suserunt, barbariem amittere, sed fovent, complectuntur, partim iustitia, qua nil rectum nisi quod sibi placuit dicunt, partim invidia, qua turpe putant parere minoribus, & qua imberbes didicere senes perdenda fateri. Caterum, ut tandem querela finem imponam, qua jam merito ob longitudinem (nisi tecum tibi pro tua doctrina communis esset) debuerat peperisse molestiam. Atque ut ad te redeam. Non mirum, mi Jacobe, si te habeat Guilelmus animo suo charissimum, quippe qui intelligat eo te sua industria evasisse, ut homo plane inter barbaros natus credi possis natione Romanus. Nam non tantum Romanorum (quamvis id magnum videri possit) assecutus es linguam, sed etiam, qua apud illos est, multarum rerum peritiam, & (quod utroque mirabilis) facundiam. Quamquam & alias obres non minus te mihi censeam complectendam. Nam profecto nil tuis moribus suavius, plenus es humanitatis, comitatis, facetiarum, & qua inprimis doctum decet, modestia, tum in laudandis litteratis minime malignus, atque in amandis illis nemini secundus. Ad hoc accedit tantus tui in me amor, tantum studium, ut nisi sim homo hominum ingratisissimus, nunquam ausim committere, quin tantum te amem, imo potius amantem redamem, ut amplius non possim. Non me fugit quanti & me & mea scripta facias, non praterit tua effectum esse opera ut istic sint, qui Guilelmum norint, qui ament, qui laudent, qui videre desiderent. De ista tua benevolentia immensas gratias habeo, habiurus quoad vivam, utinam aliquando relaturus, tamen si sedulo enitor, ut dum tu me istic, itidem & ego hic te nobilitem. Jamque non paucos habet Hollandia, qui te ament, mirentur, laudent, visum velint, mihi, qui te amicum habeam, gratulentur. Itaque, virorum præstantissime, (nolo enim te hominem occupatissimum longiore epistola obruere) hac ad te scripserim, non quidem gratia tui conciliandi quem amare intelligebam, sed quo tuum amorem confirmarem, atque currensi quasi calcaria adhiberem, simulque amore nostro abs te cognito, oriretur inter nos amicitia, eaque & non vulgaris & aterna. Quod si factum erit, nil me fuerit lasius. Dabo equidem operam, ut meum in te amorem non solum praesentes, sed & omnis norit posteritas. Vale, mi Batte charissime, meque meumque Erasmus, ut facis, ama. Te bene valere optant meus Servatius, Franciscus, ceterique mei omnes, qui perinde sunt tui, atque mei.

EPISTOLA CCCXCV.

Pientissimo in Christo Patri Henrico à Bergis, Antistiti Cameracenfi, Erasmus S. D. P.

*EQUEM me uno confidentius furacem vidisti? Quid istud principii est, inquires? Dabit ve-

A niam meae fiduciae vel ingenio tua humanitas, Antistitum ornatissime: cum enim rara quadam atque admirabili mixtura ita præstantissimus esses, ut nihil te uno facilius ac popularius, ita facillimus ut nihil augustius, libuit tamen impræsentiarum humanitatis tuæ potius quam magnitudinis meminisse, tuaque cum beatitudine paulisper (si fas est) joculari. Quid, inquam, me uno confidentius? Quid huic simile Phormio ille Terentianus designavit? Parum audax visum est facinus, alienum invito Domino sustulisse, ni furtum insuper meum ipse proderem, imo ostentarem, atque adeo (quod est impudentissimo impudentius) tibi, nihil neque tuam censuram veritus, neque tabulas, neque leges, sed ne severam quidem illam Scaevola interpretationem: Quod cui servandum datum est, si id usus est, sive quod utendum acceperit, ad aliam rem, atque accepit, usus est, furti se obligavit. Qua saltem calumnia hinc elabi queam? cui non facinus culeo dignum videatur? Verum hoc unum modo mihi concedat tua æquanimitas; liceat paucis pro causa dicere: ubi rem cognoris ordine, Erasmus non modo absolves, verum tu tanquam alter Apollo Mercuriale furtum meum & ridebis & probabis: Guilelmus Goudannus, quo uno semper & à teneris (ut Græci dicunt) unguiculis cum omnibus in rebus, tum liberalibus studiis, Patrocle Pirithooque, jucundissimo sum usus, prima ac summa nostræ Hollandia spes est: quæ cum antehac inculta squalidaque nil nisi sentes, carduos, silvestriaque effuderit, coepit vix denique Italiam aliquam frugem parturire. Cujus quidem primitias plurimis de causis tuo nomini placuit immolare. Apud hunc pridem cum valetudinis confirmandæ gratia aliquot dies cessarem, inter multa quæ nostro more familiarissime simulque jucundissime conferebamur, Odas quædam, quibus ille adolescens admodum præluserat, eruit atque depromit, sed ut me cenfore abolerentur. Ajebat enim suo more tum verecunde, tum facete, ejusmodi sibi videri illas, quarum mendæ ne sexcentis quidem lituris tolli nequirent; unica possent; neque Apolline eas, sed Vulcano Neptunoque dignas arbitrari. Addebat non minus festive, jampridem foetus illos suos tanquam abortivos, eoque degeneres, nulliusque spei futuros parenti, invisos haberi. Me, inquit, ipsum facere pietas prohibet valentem, tu Harpagus esto: simulque exponendos tradidit; nihil minus veritus quam quod consecutum est. Ego siquidem ex Harpago nominato primum Cyri, deinde Mofi, Oedipi, Romuli delectatus omine, pie fraudulentus clam educandos putavi, quos ille impie severus perdidisset; in spem videlicet erectus futurum aliquando, ut illa parenti despecta soboles effloresceret, ac patre etiam invito regno potiretur. Itaque periisse simulans Parisios repeto, prædamque meam aufero. Hic ne solus adeo furto potirer, non me contineo quin intimis aliquot amicis aperiam: paucis quidem initio, deinde (ut fit) res ad complures seipit. Quid multa? denique universi agmine in me facto efflagitarunt, ne tantæ spei primitias invidus premerem, sed tot studiosis adolescentulis id muneris gratificarer: obiter interminati cum bona quam cum mala gratia facere præoptarem. Mihi quidem, Antistes ornatissime, doctissimi modestissimique adolescentis ingenium semper admirationi fuit, nihilque unquam mediocre nedum humile, nihil non egregium à tali indole expectandum judicavi: meo tamen unius judicio non satis fidebam, veritus ne conjunctissimi hominis amore allucinatus parum recte perspicerem. Verum ubi Robertus Gaguinus, quo uno litterarum parente, antistite, principe Francia non injuria gloriatur, Guilelmi mei carmina magnopere probavisset, ultroque, ut ederem, hortaretur, ejus judicio facile acquievi: quid enim tanti viri vel moribus vel doctrinæ non tribuendum existimem? Nec me fallit adeo sævas à Guilelmo mihi lites paratas, & quidem Demeanas; ô coelum, ô terra, ô maria Neptuni! Expectandæ epistolæ sexcentis con-

vitiis refertæ; maleficum proditorum clamabit, in jus denique trahet, opinor. Quid calumniæ comminiscar? Quo me colore tuebor? *Ciceroni* opus fuerit, verum ut par etiam ipse futurus sit vereor. Sed *Missionem* imitabor non pessimum impudentiam causatum defensorum: dicam præter jus me furti accusari, quod (ut vere à *Pythagora* dictum est) amicorum inter se communia sint omnia. Aut certe cum *Charica Tarentiano* magis ingenue fatebor, amore me, non odio, peccasse: utcumque tum ille feret, humanissime Præsul, ego meum furtum plane attratum prodire nolo, tui nominis auspicio prodire volui; siue quod tibi unico *Addecenti* omnia mea studia quæcumque erunt dicare certum sit; siue quod hoc ejusmodi judicasset quod tuæ dignitati probatum iri facile divinarem; quippe in quibus duæ quædam res, quarum utriusque te semper amantissimum novi, copulata cernerentur, cum eruditione insigni probitas non vulgaris: quarum quidem conjunctione ut nihil existit pulchrius absolutiusque, ita rarius nihil: nam in plerisque mores quidem veteramus, at eruditionem, sine qua manca quodammodo virtus videtur, desideramus. Contra fere fit, ut his, quibus felicius ingenium contigit, nescio quo pacto aut ad gloriæ inane studium male erecti sunt, aut ad lasciviam pejus proclives; ceterum à *Christiana* religionis pietate simplicitateque abhorrent. Quare recentioribus his poetis atque adeo *Christianis* subitasci mecum interdum soleo, quod in deligendis sibi archetypis *Catullum*, *Tibullum*, *Propertium*, *Nasorem*, quam divum *Ambrosium*, quam *Paulum Nolanum*, quam *Prudentium*, quam *Juvenentum*, quam *Mosen*, quam *David*, quam *Salomonem*, sibi proponere malint, tanquam non sponte sint *Christiani*. Sed reprimam me, ne plus certem in amasios quondam meos, ut isti me insimulant. Equidem cum meo *Gagnino* libens sentio, qui ecclesiasticas quoque materias vernaculis opibus splendescere posse putat, modo pura adsit oratio. Neque improbaverim *Aegyptiam* adhiberi supellectilem, verum totam *Aegyptum* transferri non placeat. Quia in re *Baptista* ille *Mantuanus* palmariam meo iudicio operam navavit, qui ut cum *Marone* communem patriam sortitus est, ita ad *Maroni* eruditionem non parum accessit, qui mihi non alio jure *Christianus Maro* videtur appellandus, quam quo *Lactantium Agricola Christianum Ciceronem* solebat appellare. Et nisi me fallat augurium, erit, erit aliquando *Baptista* suo concive gloria celebritateque non ita multo inferior, simul invidiam anni detraxerint. Habet, habet fortunatissimus *Carmelitarum* Ordo, quo sibi placeat, quo cunctos provocet. Neque tamen huic jam seni *Guilelmum* adhuc adolescentem ausim æquare, quamquam his progymnasmatibus in summam spem ducor, *Steynense** illud rus aliquando habiturum, quod *Mantuan* jam bis felix nequeat contemnere: nam qui tam feliciter abortum fecit, qualem foetum legitimo partu pollicetur! primi partus cum in nonnullis animantibus, tum in ingeniis inanes fere provenire solent. Si tam læta sunt *Guilelmi* inania, quæ tandem erit illa matura solidaque fruges? Ad miraculi cumulum facit patriæ barbaries, præceptorum penuria, honosque nullus apud nos studiis habitus. Quare si qui forte nasutuli in hoc inciderint, etiam atque etiam præmonitos velim, ut ætatis, ut patriæ, ut curæ rationem habeant, æque his præludiis hominis ingenium non metiantur, sed conjiciant potius ex herbæ luxuria foli fertilitatem; & si quæ neglectiora offenderint, luisse *Guilelmum* hæc meminerint, non scripsisse; si quæ nimia videbuntur, meliorem esse spem luxuriantis quam frugalis ingenii cogitent. Diminuto omni non tam facile additur, quam nimio detrahitur. Præterea si qua liberiora acerbioraque videbuntur, *Acciani* responsum meminisse non pigeat, qui cum adole-

* Intelligit Cœnobium prope Goudam, quod vulgato nomine *Steyn* dicebatur, ubi & ipse Erasmus olim vitam Monasticam professus est.

A scens *Paenivio* tragico quidetur & illi, sed jam admodum ætate grandi, tragœdiam, quam *Atrœum* inscripsit, desideranti legisset, atque is omnia sibi probari quidem dixisset, subdora tamen & acerbiora videri: Fateor, inquit, nec me sane istius rei poenitet: nam quod in pomis est, idem ajunt in ingemis evenire, quæ dura & acerbæ nascuntur, post sunt mitia & jucunda. Mihi certe in hoc carminis genere, in quo præter *Horatium* nemo fere nobilis existit, *Guilelmi* mei libertas non displicet, tum quod locupletissimæ venæ sit argumentum, in tantis lyricorum numerorum angustis copiam indulgere, tum *Quintiliano* non placuisse video eos, qui procellam metuentes nunquam se pelago credunt, & (ut ille ait) manum semper intra pedium continent: *Horatiana* Odes idem collaudat, solasque fere lectu dignas judicat, quod insurgant nonnunquam & feliciter audent. Sed nimium extendo epistolam, Lectori semel dicam, si quid in his Odis offender, me, non *Guilelmum*, reprehendat. Tu vero, ut ad te redeam, Antistes amplissime, hos infantes expositos, ac plusquam orphanos, in alumnos tuos me tradente si referes, antiqua tua humanitate dignum feceris. Parentem minime desiderabunt, si tu illis patronus contigeris. Desino plura, en adsunt ipsi mea opera utcumque adornati. Bene vale, nosque commendatos habet. *Parisis* 7. Novembris.

EPISTOLA CCCXCVI.

Erasmus Rot. Heciori Boetio, viro litteratissimo atque amicissimo, S.

Quid sibi volunt tot tuæ litigatrices epistolæ? quænam est illa improbitas? scribis enim atque rescribis, minitaris, convitiaris, bellum denique palam denuntias, ni tibi meorum carminum copiam fecero. Vide, quæso, quam sis iniquus, qui ejus rei tibi per me copiam fieri postules, cujus mihi non sit ipsi copia. Equidem persancte deiero, me neque jam olim in istis versari studiis, & si quid puer aliquando lusi, id omne in patria reliquisse. Neque enim barbaras, aut pingue quiddam peregrinumque sonantes *Cæcenas* meas huic celebratissimo gymnasio *Parisiaco* inferre sum ausus; in quo ego absolutissimos in omni genere litterarum quamplurimos florere non essem nescius. At tu nihil horum credis, & vel in hoc poetari me suspicaris. Quis, malum, istuc rei tibi persuasit, poetam esse *Erasmum*? isto enim vocabulo subinde tuis in litteris nos appellitas, olim quidem honorato, nunc ob multorum stolidam imperitiam invidioso. Proinde tu, si me amas, cave posthac isto me nomine compellaveris: cæterum, *Hecior* vir amicissime, ne eadem sæpe scribendo & te fatiges, & nos obrundas, paulo liberius apertiusque loquamur necesse est. Principio non sum tam ineptus, ut à quoquam pluris, quam sim, haberi studeam. Quamvis enim puero mihi dulces fuerunt ante omnia Musæ, non tamen in hoc studiorum genere tam accurate elaboravi, ut quidquam *Apolline* dignum è nostra possit officina prodire. Hi sua carmina ad omnia pulpita, omnibus in triviis cantare gaudeant, qui, juxta *Horatium*, Judicis argutum nihil acumen formidant, neque cum *Cicerone* recusant, quo minus omnes omnia sua legant. Nos cum *Lucilio Siculo* ac *Tarentinis* scribimus, si quid tamen scribimus. At enim dices, quid minus audeas tu, quam hi atque illi, neque doctrina tibi, neque eloquentia pares? Adde si placet illud *Satyrici*:

Scribimus indocti doctique poemata passim.

Et illud,

Stulta est clementia, cum tot ubique

Vatibus occurras, peritura parcere chartæ.

Ego, mi *Hecior*, istorum ineptam facilitatem, ac (ut ita dixerim) temiginem odisse soleo, non imitari, qui præcones (nam sic nos appellat *Quintilianus*) ubi unum atque alterum Poetam legerint, & tentata *Apollinis* fistula nescio quid arguti sonare coeperint, illi ad scri-

scribendum proficiunt, adeo sibi inepte placentes, ut quicquid produxerint, non secus ipsi mirentur, amant, amplectentur, quam deformes summa filios. Nam si verum fateri fas est, quot *Marsias*, quot *Panur* hac nostra tempestate videmus, qui ne ipsum quidem *Apollinem* minimo (ut ajunt) dubitent provocare? Et reperiunt quidem isti plausores cantore dignos; inveniunt *Midas* suos, quorum pingues auriculas barbarico deliniant carmine, ac Judicum suorum vecordia freti *Manianae* gaudia famae sibi pollicentur.

Non ego veniosa venor suffragia plebis, non mihi dulce est, cum meo ipsius displiceam, imperitorum judicio probari; quorum alius nihil miratur, nisi quod ipse aut facit, aut potest; alius e regione nihil, nisi quod non intelligit. Huac portentosa quaedam ac phalerata capiunt,

ut apud *Placem* est. Hic obsoleta atque ex *Aberigim* seculo usque petita veneratur, attonitusque legit,

Aurai frugiferai.
Alius verborum congerie delectatus, garrulitatem putat eloquentiam: sunt qui Poema venustum negent, nisi sexcentis fabulis refarciatur. Solida perpauci suspiciunt; neque enim perspiciunt. Si pictori *Apelli* (si satis commemini) molestum fuit ab *Alexandro* Rege potentissimo sua judicari opera; viro docto molestum non erit, a quovis sutore, a quovis bubulco judicari? Adde invidiae monstrum improbiusimum, quod optima quaeque libentissime solet impetere; ego hujus excetrae sibilos cur gratis quidem in me provocem? hanc contentionem subeant hi, qui venire magistro ad sandum incitantur, aut certe quibus *Siren* illa laudis ac famae adeo blanditur, ut malint vel *Herostati* more nobilitari, quam inglorii vivere. Ego gloriam invidia non emo. At quorsum ista tandem, inquires? Nempe huc, quod cum indoctior sum, quam qui doctorem (si qui tamen sunt) possum auribus satisfacere; & doctior fortasse, aut certe generosior, quam qui cum istis digner ardeionibus contendere: si quid scripsissem, *Harpocrati* potius quam *Apollini* dicere stituimus. Veruntamen ne in hominem; mihi singulari benevolentia copulatum, nimium *Demea* viderer; ego *Mitomis* exemplo expugnari me sum passus (nam quis resistat *Hectori*?) ac de meo instituto paululum decedens, unum atque alterum carminum meorum ad te dedi, quae nuper, dum ruri ad amorem spatia remur, per otium lusimus, in quibus neque tu *Maronis* felicitatem, neque *Lucani* sublimitatem, neque *Nasonis* copiam, neque *Baptista Manianae* lenocinia ac doctrinam quaesiveris. Ego enim cum omnia miror, nescio tamen quo pacto in scribendo *Horatiana* illa simplicitas & ficeitas placet. Tu si solida magisque ambitiosa mirabere, spero carmina nostra non usquequaque fastidies. Sed, heus tu, pene praterieram quod maxime mandatum volebam. Si quid *Erasmus* amas, cave illius nugas usquam efferas. Vale. Scriptum ruri tumultuarie 8. Novembris.

EPISTOLA CCCXCVII.

Erasmus Roterodamus Arnoldo Boschio S. D.

COMPLUSCVLAS jam epistolas eodem prope tempore abs te recepi, quod me tibi suspicaris iratum: ni sine causa faceres, ferrem profecto iracunde, quod de homine tui amantissimo, tam non amanter fenderis. Vale.

EPISTOLA CCCXCVIII.

Erasmus Roterodamus Jacobo Cantero, viro eruditissimo, S.

QUANQVAM pridem ingens mihi ad te scribendi incessit cupiditas, *Jacobe*, vir eruditissime, ventum tamen in hunc diem tabellariorum aut penuria,

A aut incommoditas, praesertim quod parum certus essem, quo te loco nostrae comprehenderent litterae. Nunc vero quando cum hominem nactus sum, cui neque in perferendo sollicitudinem, neque in exigendo improbitatem, neque in conveniendo gratiam detuturam confido, ex quo omnem animi mei sententiam vel sine litteris discere possis, non potui committere, quin ei istuc ituro litteras meas comites darem: quarum mehercule felicitati subinvideo, quibus te visere liceat, mihi non liceat. At unde, inquires, ista nostri videnti cupiditas? Profecto ab incredibili, quo te complector, amore. Rogabis forsan, unde & is profectus sit, cum non modo nullus mihi tecum usus fuerit, verum ne viderim quidem unquam. Ridiculum: quasi vero tua unquam tibi conspecta sit facies. Verum (quod magis ad rem attinet) tua mihi cognita probitas, tuum mihi perspicuum ingenium: & si nihil horum in te esset, quod te nobilem redderet, parentis tamen fama faceret conspicuum. Cujus enim auribus celebre illud *Ausonii* nomen non insonuit, viri tum probitate, tum litteris ornati, ut non hac tempestate, sed ut vel eruditissimo illo *Ciceronis* seculo? Volitant per omnium ora vestrae familiae laudes, quae ferunt teneram aetatem recens editam una & materno lacte & *Latinis* litteris imbui solitam; ad colum non aniles nugas, quibus gaudent plerumque mulierculae, sed doctis auribus dignas audiri sententias. Dignus sane tali pater familia, digna vicissim tali familia pater. Cui ergo vel ignoto, *ma Jacobe*, dubium sit, te hisce educatum institutis, atque id quidem a primis, ut ajunt, incunabulis, in virum evasisse literatissimum? qua sis ingenii bonitate, ubi gentium non dictatur? Tam fertile igitur solum tanto studio cultum, heus quanto foenore agricolae respondisse sudoribus, aequum est credere? At ne me conjectura sola duci existimes, hominem non nimis credulum. Primum, *Gerardus Leo*, impressoriae artis optitex, vir sane lepidus, omnium tuarum rerum me reddidit certiorum. Hunc enim cum a nobis abeuntem usque ad *Isala*, qua trajiciendus erat, ripam prosequeretur, plurima mihi de te cupide auscultanti narrabat: quae res meum tui amorem non mediocriter adauxit. Nec mora: continuo mihi *Proba* feminae carmen adferendum curo: audieram enim tuum esse. Quod ubi lectitare coepi, simulque *Proba* comperi, non me magnopere cepit. Tua vero epistola ac prologi ita me delectarunt, ut iterum atque iterum lectitantis expleri animus nequiverit: tantum enim mehercule veteris tum eloquentiae, tum eruditionis praese ferunt, ut nisi jam ubique gentium tuorum natalium splendore nobilitata esset *Frisia*, nemo te neque barbara regione, neque his natum saeculis crederet. Quum igitur, mi *Jacobe*, virum te esse, litterarum non modo egregie peritum, verum etiam patronum esse fidelissimum, exploratum habeo; visum est a te petere, primum, ut nos amemus mutuo; quae res quum inter quoslibet per jucunda est, tum vero inter litterarum studiosos quam jucundissima. Deinde, ut (quod facis) de litteris, proinde oppressis, bene mereri pergas, & teterrimam barbariem, jam orbi fere dominantem, explodere labores. Postremo, ut scribendi vicissitudine, quandoquidem convictus negatus est, nostram levemus absentiam. In quibus, si nobis morem gesseris, rem facies & nobis gratissimam, & tuo nomine dignissimam. Pluribus scribere neque licet, neque opus esse puto: qui enim has perferet litteras, omnia coram narrabit: est nobis tum ceterarum rerum, tum studiorum socius. Vale, nosque vicissim fac diligas.

EPISTOLA CCCXCIX.

DE RATIONE STUDII.

Des. Erasmus Roterodamus Christiano Lubecensi S. D.

CVM te incredibili quodam ardore litterarum flagrare minime dubitarem, *Christiano* non vulgaris amico, hortatore nihil opus esse putavi, sed ejus quam ingref-

gressus esses via duce modo ac tanquam indice: id quod mei officii esse iudicavi, videlicet ut tibi homini non modo multis modis copulatissimo, verum etiam jucundissimo, vestigia, quibus ipse à puero essem ingressus, commonstrarem. Quæ si tu pari cura accipies, atque ego dicturus sum, futurum confido, ut neque me monuisse, neque te paruisse poenituerit. Prima igitur cura sit, ut præceptorem tibi deligas quam eruditissimum; (neque enim fieri potest, ut is recte quemquam erudiat, qui sit ipse ineruditus) quem simulatque nactus eris, fac omnibus modis efficias, ut ille patris in te, tu filii vicissim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum ipsa honesti ratio nos debet adhortari, quod non minus debeamus iis à quibus recte vivendi rationem, quam à quibus vivendi initia sumimus; tum ista mutua benevolentia tantum ad discendum habet momenti, ut frustra sis litteratum præceptorem habiturus, nisi habueris & amicum: deinde ut te illi & attentum & assiduum præbeas. Contentione enim immodica nonnunquam obruuntur ingenia discantium. Assiduitas vero & mediocritate sua perdurat, & quotidianis incrementis majorem opinione acervum accumulatur. Satieta cum omnibus in rebus, tum in litteris nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa litterarum contentio, intermiscendi lusus, sed liberales, sed litteris digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imo mediis ipsis studiis, perpetua quædam voluptas est intermiscenda, ut ludum potius discendi, quam laborem existimemus. Nihil enim per diu fieri potest, quod non agentem aliqua voluptate remoretur. Optima quæque statim ac primum discere. Extremæ est dementiæ discere dediscenda. Quod in curando stomacho solent præcipere. Medici, idem tibi in ingeniis servandum puta. Cave aut noxio, aut immodico cibo ingenium obruas, utroque enim juxta offenditur. *Ebrardum Catholicon, Brachilogum*, cæterosque id genus, quos percensere neque possum, neque operæ pretium est, iis relinquo quos barbariem immenso labore discere juvat. Initio non quam multa, sed quam bona percipias, referat. Sed jam rationem accipe, qua possis non solum rectius, sed etiam facilius discere; hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, ut tantundem operis, quum rectius expeditiusque, tum levius etiam efficiat. Diem tanquam in operas partito, id quod & à *Plinio Secundo*, & à *Pio Pontifice Maximo*, viris omnium memoria præstantissimis, factitatum legimus. Principio quod caput est, præceptorem interpretantem, non attentus modo, sed & avidus auscultato. Non contentus impigre sequi differentem, aliquoties prævolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam litteris mandabis, fidelissimis vocum custodibus. Quibus rursus ita confidas cave, ut dives ille ridiculus apud *Senecam*: qui sic animum induxerat, ut se tenere crederet, quicquid servorum quicquam meminisset. Noli committere, ut codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum aliis retracta. Nec his contentus, aliquam temporis partem tacitæ cogitationi tribuere memento: quam unam divus *Aurelius*, tum ingenio, tum memoriæ in primis conducere scripsit. Confectatio quoque & tanquam palæstra ingeniorum, nervos animi præcipue tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitari, si quid dubitas: nec castigari, si quid errabis sit pudor. Nocturnas lucubrationes atque intempestiva studia fugito, nam & ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora, Musis amica, est apta studiis. Præsum aut lude, aut deambula, aut hilarius confabulare. Quid, quod inter ista quoque studiis locus esse potest? Cibi non quantum libidini, sed quantum valetudini satis sit, sumito. Sub cœnam paulisper inambula: cœnatus idem facito: Sub somnum exquisiti quidpiam, ac dignum memoria legito; de eo cogitantem sopor opprimat: id experrectus à te ipso reposcas. *Plinianum* illud semper animo infideat tuo, *Omne perire tempus, quod studio non im-*

peritias. Cogita juvenia nihil esse fugacius: quæ ubi avolarit semel, redit nunquam. Sed jam hortator esse incipio, indicem pollicitus, suavissime *Christiane*; hanc formam, aut si quam poteris meliorem, sequere, ac bene vale.

EPISTOLA CCCC.

Antonius Clava Erasmo Roterod. suo S. D.

QUOD nihil hactenus ad te scripserim, eruditissime Erasme, acerba mors sororis mea, qua paulo antequam litteras tuas acceperam, expiravit, intensaque hæc frigora fuere in causa, meque & alioquin in scribendo pigerrimum, adeo inerem, adeo squalidum, oscitandumque reddidere, ut nihil quam de fera (ut ajunt) comedisse videri possem. Verum quid tu? recte-ne meminitam diuturnum silentium accusas? qui neque antea quicquam litterarum miseris, neque salvere saltem jufferis, quod equidem sciam, Clavam tuam, qui tuarum & virtutum & scientiarum admirator sum, adeo ut vix ausum te interpellare à tuis istis divinis occupationibus, frugiferisque studiis, in quibus te, magno proventu bonarum litterarum, quam felicissime abditum esse plane novi. De Roberto Cæsare quod petis quid rerum agat, accipe: *Jus Cæsareum* jam strenue aggreditur, utpote ab ipso impigerrime, constantissimeque defendendum. Num hæc tibi magna Cæsareque digna videntur? Scripsi quoque, ut mihi remisit jam pridem ad Erasimum suum, imo nostrum, à quo responsum, mirum est, quantopere desiderat. Desideramus festivissimum illum Thomæ Mori libellum, de nova Insula Utopia, quem expectamus in horas: nam librario cuidam nobis familiari mandavimus, ut quam primum ad nos transmittere curet. Quod adhuc sementem modo facis (ut inquis) ignarus quid messurus sis, bene sperare te jubeo; habes & Cancellarium humanissimum virum, & Regem in doctos omnes ac probos non solum propensum, sed etiam munificentissimum. Quibus fretus, quid est, quod desperandum putes? Si non tuis respondentibus meritis, pro spiritualibus illis & divinis, quæ seminare non desinis, at mundanos hosce, at carnales, ut ita loquar cum Apostolo, humanosque fructus sat uberes copiososque, velis nolis, te messurum non dubito. Quod reliquum est, & Cæsar te plurimum salutat, & Clava tuus sese tua commendat fidei: utque nos commendare velis communi domino præstantissimo Cancellario regio, non solum petimus, sed etiam oramus. Vale, mi doctissime Erasme. Gandavo 6. Februarii.

EPISTOLA CCCC.I.

Erasmus Roterodamus Antonio Clava Consiliario S. D.

DE sororis obitu, consolaret te, vir ornatissime, ni persuasum haberem, ægritudinem istam, quam in aliis lenit adimitque tempus ipsum, in te singulari tua sapientia jamdudum esse sopitam. Nos ita distraxerunt, hinc morbus, hinc studiorum non unus labor, hinc crebra migratio, ac remigratio, ut vix apud me fuerim. Nec inter hæc tamen unquam excidit nobis *Clava*, candidissimus litteratorum patronus, nimirum ipse litteratissimus. Scripsimus enim semel atque iterum. *Roberti nostri πολυτεχνία* probo, opinor omnibus tentatis aliquid successurum denique. Is ad me misit non epistolam, sed, ut ipse vocat, Tragediam, ac prorsus *ἡλιάδα κακῶν*, verum hanc ipse comicis salibus mire condierat. At mihi nondum liquet, utri pejorem gratiam debeam, ei-ne qui me tam inimice laceravit: an illi, qui me publicitus apud populum nimis amice laudavit, hoc est, traduxit, & invidiosum reddidit. Nec enim ulla res est, quæ acriores invidentiæ stimulos excitet inter mortales, quam si quem immodice prædices. Non ferimus id in summis viris, & quorum virtus invidia major esse debuit. Quo minus mirum, si non ferunt in me qui sum & infra mediocritatem. Imo quod parochus ille sic in me debacchatus est, præconi isti meo debeo. *Ἀντιγόνη ὁ δὲ θεός*

Epist. dicitur. Quorsum autem attinebat te nugis ejusmodi involvi, melioribus occupatum? Nec referebat, quid hi aut illi inter se debacchentur, ad me perscribere. Juxta Poetas, nec ipse *Jupiter* placet omnibus, siue pluat, siue serenus sit. Nos quidem dedimus operam, & magis in posterum dabimus, ut placeamus universis: interim tum recti conscientia, tum illo me consolor, quod optimis quibusque certe non improbamur, fortassis omnibus placituri, simul atque livor ab obitu conquieverit. *Mori Utopiam* ubi legeris, putabis te repente in alium orbem translatum esse. Adeo illic nova sunt omnia. De messe non sum anxius, modo ne reditum superent impendia. Est quod huic animo, quod huic otio latis sit. Et hæc vita mox *ἐνταροξέσεται*. Porro, famæ sarcinam lubens etiam abjecero, ac propemodum in Epicuri sententiam pedibus eo, *λάβε βιώσας*. Sed heus jam abs te litteras exspecto semi-*Gracas* *ἡ τῶν ἡδὺν ἐπὶ τῶν ἀλλωλέων*. *Casarem* meo nomine salutato diligenter. Cancellarius ex animo tuus est. Bene vale. *Antuerpia*.

EPISTOLA CCCCII.

Antonius Clava Domino Erasmo S. D.

* *E*t valeo, Erasme doctissime, & te valere gaudeo. *Cæsar* noster, nudius est duodecimus, quo ad *Cæsarem* a nobis abiit, una cum Leopoldo *Cæsaris* filio: exspectamus eum, speramusque propediem ad nos reditum. D. Petrus Barbirius bona fide res tuas diligenterque curat, sollicitusque est mirum in modum ad ornandam evchendamque dignitatem tuam. Magnus ille Cancellarius, tametsi multis & arduis variisque quotidie negotiis distringitur, de te tamen quoties mentio incidit, quod quidem non admodum raro fit, libentissime audit, sequi favore non vulgari prosequitur, propensusque admonet, quantum conjicere possumus, si qua vel occasio vel fortuna latior opportune arriserit, omnibus modis tibi gratificari. Utinam Clavæ tuæ talis adesset facultas, qualis ejus in te vel voluntas, vel amor, vel observantia, vel studium dignitatis tuæ. Quas commemorasti epistolas nusquam vides, eas videre legereque percipio. Accipies de Barbirli litteris quæ in rem tuam nobis visa sunt commendare. Itaque speramus celerem adventum ad nos tuum, simul ac postulas, ut nusquam alio despectas quam ad ades Clavæ tuæ, habebis hospitem & latum, & tibi obsequentiissimum. Interim vale, & charissimam mihi Petrum Egidiū, hospitē tuum jucundissimam, nomine meo salvere plurimum jube. Ex Gandavo 4. Junii.

EPISTOLA CCCCIII.

Des. Erasmus Roterdamus Joanni Coletæ, Theologo doctissimo facundissimoque, S. D.

*Q*UAM præter meritum nos superioribus litteris tuis laudatus, doctissime Coletæ, tam his proximis immiserentem objurgas. Quanquam non paulo æquiore animo ferò reprehensionem tuam, quam non mereor, quam laudes tuli tuas, quas non agnoscebam. Nam accusati, non solum sine vitio nosmetipsos purgare possumus, verum etiam hoc citra culpam non facere non possumus. Cum interim laudes accuratius refellere, hominis esse videatur laudum jejuni avidique, neque simpliciter id agentis ne laudetur, sed ut aut sæpius laudetur, aut copiosius. Tu (credo) utroque in genere periculum nostri facere voluisti, & quid mihi placerem, tanti viri præconio cohonestatus, & quid aculeorum haberem, objurgatiuncula irritatus. Constantissimus in amore sis oportet, qui quidem sis in recipiendis amicis tam cautus, tam diligens, tam cunctabundus, tam explorans: verum his rectum joculari libuit. Alioqui quam letabar antea vel falso laudari à viro omnium laudatissimo, tam hunc admoneri gaudeo ab amico sincerissimo. Igitur posthac, pro tuo arbitratu, tuum *Erasmum* vel laudato, vel objurgato, modo quotidie litterarum tuarum aliquid huc advolet, qua re

nihil possit accidere jucundius. Sed jam ad Epistolam tuam paucis, ne puer, qui litteras tuas attulit, inanis ad te redeat. Quod neotericum Theologorum genus, qui meris argutiis & sophisticis cavillationibus insenscunt, tibi negas placere, næ tu mecum vehementer, mi *Coletæ*, sentis. Non quod illorum studia damnem, qui nullum omnino studium non laudo, sed quum sola sunt ista, nec ullis antiquioribus, elegantioribusque condita litteris, ejusmodi mihi videntur, ut sciolum, & contentiosum hominem reddere possint, sapientem an possint, viderint alii. Ingenium enim jejuna & aspera quadam subtilitate exhauriunt, neque ullo vegetant succo, neque animant spiritu. Et, quod omnium est maximum, Theologiam illam omnium disciplinarum Reginam, sic Veterum facundia locupletatam ornatamque, sua balbutie & orationis spurcissimæ sordibus devenustant; sic priscorum ingenii expeditam, spinis quibusdam impediunt, involventes omnia, dum omnia conantur resolvere, quemadmodum ipsi loquuntur. Itaque videas eam quæ quondam augustissima fuerit, majestatisque plena, nunc pene mutam esse, inopem, pannosam. Illicimur interea dulci quodam & illecebrosæ morbo, nunquam satiata contentionis. Rixa è rixa nascitur, & miro supercilio de lana caprina digladiamur. Tum ne nihil inventis veterum Theologorum adjecisse videamur, satis audacter & certas quasdam rationes præscripsimus, quibus Deus mysteria sua peregerit: cum interdum perfectius sit credere fieri, cæterum quibus modis id fiat, omnipotentiae Dei permittere. Adde quod ostentandi ingenii studio, nonnunquam ejusmodi quæstiones agitamur, quas aures piæ vix ferant, cum quarimus, num Deus potuerit Diabolum, aut asinum assumere. Fortasse tolerandum, si quis ista tanquam acuendi ingenii gratia modice per ætatem attigerit; sed in his, tanquam ad scopulos *Sirenes*, non consenescimus modo, verum etiam immorimur, præ his nullas non litteras contemnimus. Accedit ad hæc, quod nostra tempestate fere ad Theologiæ studium sese applicant, litterarum omnium Principem, qui propter ingenium pingue parumque sanum, vix ullis sunt litteris idonei. Hæc autem dixerim, non de doctis ac probis Theologiæ professoribus, quos imprimis suspicio, venerorque, verum de sordido hoc ac supercilioso vulgo Theologorum, qui præ se omnes omnium litteras pro nihilo ducunt. Quo cum hominum genere inexpugnabili quum tu, *Coletæ*, dimicationem susceperis, ut veterem illam ac veram Theologiam, istorum spinis obsitam implexamque, in pristinum nitorem ac dignitatem, pro tua virili restituas, provinciam (ita me Deus amet) sumfisti multis modis pulcherrimam, ipsius Theologiæ nomine piissimam, quum omnium studiorum, tum hujus *Oxonienfis* florentissimæ Academiæ causa saluberrimam; verum (ne quid mentiar) & negotii & invidiæ plenam. Quanquam negotii quidem difficultatem tua tum eruditio, tum industria superabit, invidiam animi tui magnitudo facile negliget. Sunt & inter ipsos Theologos non pauci, qui tam honestos tuos conatus & velint, & possint adjuvare. Imo nemo non dextram junxerit, quum nullus etiam doctorum sit in hac celeberrima schola, qui tibi *Paulinus* Epistolas publice jam triennium enarranti, non attentissimas aures præbuerit. Qua quidem in re, utrum magis laudanda modestia illorum, qua non verentur omnium *διδασκαλοι* hominis ætate juvenili, nullaqué doctoratus, (ut vocant) auctoritate præditi, *ἀποκρῖναι* videri, an tua singularis tum eruditio, tum eloquentia, tum morum integritas, quam illi hoc honore dignum judicant. Demiror autem, non quod tu tanto oneri supposueris humeros, cui par esse potes, sed quod me nihili hominem in tam magnifici muneris societatem voces. Hortaris enim, imo pene convitio efflagitas, ut quemadmodum tu *Paulum*, itidem ego vel priscum illum *Mosen*, vel facundum *Esaiam* enarrantes, hibernis his mensibus frigentia (uti scribis) hujus gymnasii studia coner accendere: Ego vero qui tecum habitare di-

didici, nec ignoro quam sit mihi curta supellex, neque doctrinae tantum arrogo, quæ tantis obeundis rebus sufficiat, neque tantum animi robur mihi reor adesse, ut tot hominum, sua fortiter tuentium, invidiam quædam sustinere. Res ista non tironem, sed exercitissimum requirit Imperatorem. Neque vero me impudentem vocaveris, qui ista recusem, imprudentissimus omnino futurus, ni recusarem. Tu, mi Colete, parum prudenter facis, qui (quod ait *Plautus*) è pumice postules aquam. Qua tandem ego fronte docebo, quod ipse non didici? Qui frigus aliorum accendam, ipse totus tremens horrensq? Ipsa temeritate mihi magis temerarius videar, si statim tanta in re vires meas periclititer, & juxta *Græcam παροιμίαν*, ἐν τῷ πύθω τὴν κεραιάν experiar. At expectaram, inquis, & opinione te falsum quereris. Tecum igitur expostules oportet, haud mecum. Neque enim nos te fefellimus, quippe qui nihil istiusmodi vel promiserimus, vel etiam ostenderimus. Sed tū teipsum fefellisti, qui mihi de me vera prædicanti, credere nolueris. Neque vero huc appuli, ut poeticas, aut rhetoricas litteras docerem, quæ mihi dulces esse desierunt, posteaquam desierunt esse necessariae. Hoc recusato, quia minus est instituto meo; illud, quia majus viribus. In altero objurgas immerentem, mi Colete, quippe qui secularium (ut vocant) litterarum professionem nunquam præ me tulerim: ad alterum frustra hortaris, ut cui me nimis imparem esse cognoscam. Quod si maxime par sim, ne liceat quidem. Nam mox *Lucretiam* relictam repeto. Interim dum me partim hyems hic alligat, partim recens ducis cujusdam fuga non finit exire, tuto in hanc laudatissimam Academiam me contuli, ut unum aut alterum mensem cum tui similibus potius, quam cum torquatis istis aulicis agerem. Tuis vero pulcherrimis ac divinis conatibus tantum abest ut velim adversari, ut me (quoniam nondum adjutor sum idoneus) sedulum & hortatorem, & fautorem fore pollicear. Cæterum ubi mihi conscius ero, adesse robur & vires justas, accedam & ipse tuis partibus, & in asserenda Theologia, si non egregiam, certe sedulam operam navabo: interim nihil mihi possit esse dulcius, quam (ita ut cœpimus) quotidie vel coram, vel per epistolas de sacris Litteris inter nos conflictari. Vale, mi Colete. Humanissimus Præful *Richardus Charnocus*, hospes meus, communis mihi tecum amicus, jussit tibi suis verbis multam salutem adscribi. *Oxonio* è Collegio Canonorum Ordinis divi *Augustini*, quod vulgo dicitur *S. Maria*.

EPISTOLA CCCCIV.

In JOANNIS COLETI responsionem ad argumenta ERASMIANA, De radio & pavore Christi.

Joannes Coletus Erasmo Theologo facundissimo S. D.

TVA Epistola, eruditissime Erasme, ut est bene longa, ita est eadem, vel multo magis certe & discretissima, & jucundissima. In ea vidi memoriam tenacem, & nostra altercationis fidelem recensionem. In ea acumen istud tuum quovis tam facile penetrans, quam feliciter. In eadem etiam stylum Philosophi dignum, aptum, verum, significantem, educentem in lucem res ipsas, & easdem, quatenus materia acrimonia patitur, dulcorantem. Itaque & docuit me tua epistola, lætitantem valde, & delectavit. Tamen quanquam & argumentis impetiosa est, & postea exemplis potentibus certe tam pondere, quam numero violenta, tamen meam mihi opinionem, quam ex Hieronymo alte imbibi, nihil adhuc nec extorquet, nec diminuit: non quod sumus protervi nos, & improba pertinacia indurati; sed quod (hand scio an recte) tamen quod vel verum, vel quod verisimilius est, nos sequi & iuxta arbitramur. Quapropter non possumus tam admittere, qua contra adducis, quam valde suadent, quam velle refellere. Impellit enim nos ipsa veritas ut acuti & eloquentis hominis disputatione magis diserta & copiosa, quam vera, eam obrui indigne & opprimi non patiamur. In qua defendenda, ut nos opinamur, in-

A vocamus ejusdem Numinis subsidium, cujus tu ad oppugnandam veritatem videris nobis invocasse. Verum nunc nolimus cum universa tua epistola congregari. Nam ad tantum prælium subito & statim, nec otium, nec vires habemus. Sed prima ejus partis, & quasi aciei & frontis, qua mihi videtur, ut par est, belli esse validior, expugnationem aggrediamur. Tu interea patienter audi, ac nos ambo collidentibus inter se filicibus, si quis ignis excutiat, cum avide apprehendamus. Veritatem enim quærimus, non opinionis offensionem, qua forsitan argumento argumentum recutiente, ut ignis ex ferro, à ferro percusso, elucebit. Vale.

EPISTOLA CCCCIV.

Erasmus Rot. Joanni Coletæ suo S.

*** H**ERI cum in pomeridiana conflictatiuncula nostra, Colete, multa quidem abs te tum acute, tum graviter dicerentur, nec tuam mihi sententiam satis probares, à qua tum dissentire magis poteram quam refellere, mihi quæ viderer non tam causa esse inferior quam facundia. Contentionem tu quidem in præsentia pro tua modestia remittebas, verum digredientem, ut rem mecum attentius amussatiusque perpendere, orabas; negans te dubitare, quin si ita facerem, ilico pedibus in tuam iturus essem sententiam. Ac meo quidem judicio faciebas prudenter: sciebas enim (ut graviter dixit *Mimus* ille nobilis) nimium altercando nonnunquam amitti veritatem; præsertim si disputatio peragatur his testibus, apud quos doctrinae nostræ opinionem periclitari credamus. Aderat autem *Richardus Charnocus*, Præful, vetustissimus amicus tibi, mihi recens hospes, sed utriusque nostrum pene ex æquo tum amans, tum admirans. Præterea natura insitus contentionis calor, & studium sua cuique tuendi, mansuetioribus etiam mentibus nonnunquam imponit: nam ut invenias qui velit agro paterno cedere, qui velit ingenio cedere nullus erit: itaque monitis tuis, mi Colete, libenter sum obsecutus, remque totam mecum animo repetens, paulo sum fixius pressiusque contemplatus: deposito omni studio rationes utriusque componens atque expendens, imo permutatione facta ut tuis perinde ac meis faverem, & meas non minus acriter quam si tuæ fuissent excuterem. Mihi tum inter hæc neque novi quicquam in mentem venit, neque cujusquam, quod dixerim, poenituit. Experiar igitur si possim pugnam illam universam litteris repræsentare, & tanquam eandem fabulam agere denuo; non quod sim quam tum eram instructior, sed ut eadem illa, quæ tum incondite (quippe imparatus) dicebam, nunc efferam paulo tum digestius, tum munitius. Nam paribus copiis non nihil tum refert, quam scite collocata acie pugnes. Verum argumentis potissimum agemus, quandoquidem librorum subsidia impræsentiarum à nobis desiderantur. Quæ quidem in re tu me felicior, verum quid mea? In litteraria pugna qui sapit, non tam vincere cupiat quam vinci, hoc est, non tam docere quam discere. Si succumbo, discedo doctior, sin supero, tibi nihilo injocundior. Vale.

EPISTOLA CCCCVI.

Joannes Coletus Erasmo Rot. S.

*** P**ROFECTO, Erasme charissime, de te nihil accepi novi post tuum hinc discessum. Quod si postea quippiam intellexero, faciam (quod jubes) te certiores. Eram his diebus ruri apud meam genitricem, ut consolaretur dolentem de morte servi mei, qui interit in domo illius, quem dilexit loco filii, & flevit mortem illius, plusquam mortem filii sui. Ea nocte, qua revertebar ad urbem, accepi Epistolam tuam. Unum tibi significo ridiculum, quendam Episcopum (ut acceperam) & eum qui habetur ex sapientioribus, in magno hominum conventu, nostram Scholam blasphemasse, dixisseque me erexisse rem inutilem; imo malam, imo etiam (ut illius verbis utar)

usar) domum idololatria. Quod quidem arbitror eum dixisse, propterea quod illic docentur Poeta. Ad ista, Erasme, non irascor, sed video valde. Franciscus reversus exegit librum; ad diem S. Joannis voluit me custodire. Mitto ad te libellum, in quo est Oratio: Impressores dixerunt se missuros Cantabrigiam aliquot. Vale, memor illorum carminum pro pueris nostris, qua vides conficias omni facilitate & suavitate. Cura & alteram partem tua Copiae habeamus.

EPISTOLA CCCCVII.

Erasmus Roterod. Cornelio Goudano, viro undecunque doctissimo, S.

INOPINATO mihi atque præter spem (jam enim prorsus exciderat) redditus est per dominum Joannem, tum tui, tum etiam mei amantissimum, libellus tuus, Cornelii omnium mihi charissime, quem ubi abs te ipso narrante perfectum esse didiceram, quid ex eo voluptatis ceperim, haud facile dictu puto, quippe qui me tantum abs te consecutum esse intelligerem, quantum ne sperare quidem unquam potui. Quamquam cum Martinum istuc, ut quidquam vel litterarum vel carminum tuorum ad nos referret, mitterem; agebat nos revisens, id tibi animo sedere sententiæ, ut juberet nos priores glaciem (ut ajunt) scindere, deinde te quamprimum vicissitudinem redditurum. Et jam certe nescio quid operis in manibus tibi esse narrabat, quod nostro dedicare nomini statueras. Parabam itaque ego primus (non quod tanquam cæteris aut litteris vel ætate præstantior, sed tanquam tui omnium amantissimus) id carminis, quo istuc tandem advolasse scribis. Porro cur non maturius ad te pervenerit, satis emirari nequeo. Tanta enim sollicitudine, tanta vehementia illi mandaram, ut si qua in re unquam mihi quid gratificaturus esset, in hac una, quam omnium effem facturus maximi, mihi sedulo morem gereret, idque ad te perferre maturaret, ut majore nequiverim. Nec sane id me aut inanis arrogantia gratia, aut invidiæ stimulis egisse suspiceris, velim (neque enim tanti æstimo mea poemata, quæ gloriam mihi comparent, sed pudorem) quid magis ob id causæ actum indubitato tibi quid utique facturus es, persuadeas: ut meis ineptiis aliquid tuorum elicerem carminum, non aliter quam Pan agresti calamo citharam fuscitabat Apollinis. Neque enim alia te lege scripturum esse assebat. Sed ille, ut ex tuis accipio litteris, & meo me voto, & tuo te fraudans desiderio, penes se servavit reconditum, dissimulavitque ad te perferre; propterea forte, quo facilius dissimularet imperitiam. Cujus quidem ambages si ego resciscere potuissem, alterum mehercule è duobus vel improbitate mea extorsissem, ut aut tibi tradidisset, aut certe alteri cuilibet committendum reddidisset. Sed ille technas suas mihi dissimulabat industria: nam cum ex eo istinc redeunte quid tecum, aut abs te actum esset, solliciti fisci-taremur, ille argutam nobis & bene longam de te rexeat historiam, quidque tu aut egeris, aut dixeris, seriatim memorabat. His itaque delusus argutiis plurimum vereri cœpi (nam & id ex illius sermonibus mihi videre videbar) ne Carminis mei rusticitate tuas eruditissimas aures offendissem, neve tu aliorum accepisses, ac ego feceram. Deinde ubi tantum interfluxisse temporis conspicerem, quo tu neque carminum neque litterarum redderes quippiam, jam quod mihi ante conjecturam certe persuadere cœpi, puta te meis læsum ineptiis; indignasque eas duxisse, quibus vicem rependeres. Sed secus longe, ac ego ratus eram, rem actam esse, gaudeo plurimum. Nam te & Carmen accepisse gaudeo, & id non modo non offendisse (quamquam id haud injuria metuerim) verum etiam tuam in me benevolentiam vehementer auxisse, luce clarius intelligo. Utpote quod non solum probare, sed etiam ad declarandum quanti illud faceres, tuis splendidissimis versibus immiscere dignatus es. Facis tu, Corne-

A li amicissime, non quidem pro meis meritis, sed pro singulari tua, ingenuaque humanitate, qua aliena ingenia, etiam quantumlibet crassa, admirari, tuoque anteferre soles: aut certe plurimo tuo erga me amore, quo ea quoque venusta censes, quibus venustatis est nihil: cæcus enim amor rectum nequit judicium: neque tam mihi molestum fuit, præter meritum tantopere abs te laudari; quam gratum jucundumque, à tanto tamque erudito viro non solum diligi, verum etiam amari. Ego certe, mi Cornelii suavissime, si quid mihi credis, nescio quid omnium vehementius optare potuerim, quam, ut singulari te semper ac plurimo (ut dignum fuit) amore complexus sum; ita & te mihi vicissim mutuis respondere affectibus: itaque libet tuis ad me verbis uri, eaque mea facere. Id unum dixisse sufficiat, omnibus me votis exposcere, unum tecum fraternitatis habere consortium, unum mutuae exercitationis studium, ac unum denique solidæ caritatis firmamentum. Atque, sicut jucundissimo tuæ erga me benevolentia argumento, ex meis tuisque versibus unum compegisti Apologeticum, ita duos (si tamen id fieri potest, ut quidquam inter amicos divisum reperiamus) duorum animos unum amoris mutui vinculum connectat, ut, sicut tui meo Carmini, & item mei intexti sunt versibus; ita & tuus in me, & meus in te semper habitet animus: & si locorum intervallo sejuncti sumus, corporibus rarius quam volumus una esse poterimus, animorum tamen conjunctione, litterarum vicissitudine, officiorum studio ita fruemur, ut nunquam non una esse videamur. Porro, ut scribis, quidquid invidiam, quidquid æmulationem redolet, ego id adjicio, quidquid vel minus amicam suspensionem, procul sit à nostra consuetudine: parcatque illi Deus (ne finistram aliquid imprecer converso) qui ejusmodi quippiam antehac inter nos molitus est. Quo enim pacto tibi invidiam, & non ex animo magis & mihi gaudeam, & tibi gratuler, quem tanta amoris complector benevolentia, ut quidquid gloriæ, quidquid dignitatis tibi esse conspexero, id totum meo cumulo accedere putem? Vetus enim & quidem vere dictum est, *Amicorum communia esse omnia*. An vero tam inhumano ingenio me putas esse, qui nesciam æquo animo ferre, si tu aliter interdum, atque ego, senseris? & quidquid meæ sententiæ non respondeat, id continuo rodendum, carpendum, lacerandum existimem? Fateor quidem id hominum genus esse, qui quidquid ignorant, aut non assentiunt, id protinus condemnandum ducant: sed non in eorum me numero censeas velim. Quid? an me latet *Augustinum*, *Hieronymum*que, viros tum litterarum eruditione præstantes, tum vitæ sanctimonia celebres, diversis inter se dissensisse, imo decertasse sententiis? Nec id inter hos duntaxat duos accidisse crediderim: videre est quamplurimos alios, *Aristotelem*, *Platonem*, *Chrysippum*, *Epicurum*, *Zenonem*; quorum singulis singulæ, & quidem plerumque diversæ, fuere sententiæ. Neque ob eam rem quidquam inter eos simultatis aut livoris intercessisse suspicandum est. Ego meos duces, quos sequar, habeo: tibi si forte alii sunt, id mihi molestum non erit. In Poematibus *Maronem*, *Horatium*, *Nasonem*, *Juvenalem*, *Statium*, *Martialem*, *Claudianum*, *Perfium*, *Lucanum*, *Tibullum*, *Propertium*, auctores habeo. In soluta oratione *Tullium*, *Quintilianum*, *Salustium*, *Terentium*. Porro in elegantiarum observantiis nemini æque fidem habeo, atque *Laurentio Vallensi*; cui quem alium & ingenii acumine, & memoriæ tenacitate conferamus, non habemus. Quidquid ab his (fatebor enim) litteris non mandatum est, ego in medium proferre non ausim. Tu si quos alios admiseris, id ego vituperio minime dederò. Sed his de rebus satis. Cæterum quod scribis, ut tuo *De Morte* opusculo limam diligenter adhibeam, certior te reddo; legi quidem jampridem tum illud, tum insuper Belli *Trajectensis* historiam, & item divi *Nicolai*, ut admiranda orationis venustate, ita plurimā sen-

sentiarum affluentia abs te conditam: sed ea, mi *Corneli*, longe digniora visa sunt, quam quibus ego asinini ingenii manum limaturus admoveam. Nec quidquam me scire arbitror, quod tu nescias. Sed plerunque, inquires, etiam eruditissimis in longo opere quædam subrepunt maculæ: quas aut incuria aut immodica occupatione ad unguem castigare nequeunt, istos tuos mihi obijciens verficulos:

Non etenim sic quisque sua perfectus in arte est;

Quis fugiat celeres publica menda manus.

Sed, *Corneli* charissime, quidquid tibi *Argo* subrepperit, id nec meis cæcutientibus oculis facile deprehendi poterit. Verum jam (ut suspicor) id mihi ingesturus es, quod vulgo dicitur, *plus vident oculi, quam oculum*. In hoc sane fateor omnem mihi excusandi aditum præclusisti. Itaque, frater amantissime, si sic tibi visum, si isthæc tibi stat sententia, malo tibi hac in re (tametsi longe meis viribus impar est) morem gerere, quam tuam in me lædere charitatem. Veruntamen ne id quoque te lateat, tuum *De Morte* opusculum jampridem apud nos esse desit. *Martino* enim, qui attulerat, restitui. Tuum igitur fuerit curare, ut huc quam primum redeat: ego omnem impendam operam, si quid in eo (quod minime reor) maculæ offendero, id sedulo annotem, atque tuo nihilo minus acumini quidquid ego limavero relinendum tradam. Vale, *Corneli* suavissime; meque ut facis, ama. Ex Stein 15. Maji.

EPISTOLA CCCCVIII.

Erasmus Rot. Cornelio viro eloquentissimo S.

GRATIAS ago immortales tuæ humanitati, *Corneli* dulcissime, cui me usque adeo curæ esse video, ut inermi mihi jaculum, quo derisorum latera perfodiam (sic enim scribis) tanto studio paraveris. Et id enim singularis tui in me amoris non obicium est argumentum. Sed hic, pro pudor, non argumentationum, sed jurgiorum invidiæque jaculis dimicatur, si quando forte de *Poesi* oriatur contentio. Quod si rationibus (ut æquum est) aurem accommodarent, jam nescio quid factu posset esse facilius, quam eos convincere. Damnant illi inter verborum nitorem, rerum spurcitiem; & nos una cum illis damnamus. Immodico studio poematum occupari, vitio dant: nec nos quidem illud laudi damus. Sed quid? continue quidquid disertum, quidquid poeticum fuerit, spurcum quoque esse censuimus? Tu certe qui *Poetarum* libros evolvere solitus es, liquido intelligis, quanta melliflua *Poesis* non modo orationis venustate, sed & sententiarum gravitate, & omnium denique rerum peritia luxuriat. An ego, ubi tanta nitet, paucis offendar maculis? Sed illi suæ rusticitati pallium obtendunt, ut contemnere putentur, quod consequi desperant. Qui si *Hieronymianas* epistolas recte adspicerent, intelligerent utique rusticitatem sanctimoniam non esse; nec disertitudinem, impietatem. Quod autem ad eas lectitandas me invitas, habeo gratissimum. Jam olim tamen eas non modo legi, sed & quotquot sunt propriis ipse descripsi articulis, in quibus etsi quam plurima, quibus dicto facilius, ut ajunt, barbarorum convitia refelli possent, jacula inveniamus; id tamen vel unum sufficere posset, quod in pagina, qua de prodigi filii filiquis disputans, mulieris captivæ exemplum in medium adducit, nobis studiosè parat atque exacuit. Sed, *Corneli* dilectissime, ponamus jacula, nec frustra aerem verberemus. Id ego omnium pulcherrimum victoriæ genus existimaverim, si *Scyllæos* illorum latratus surdis præterierimus auribus; & non expugnare contenderimus, sed contemserimus, juxta tuos elegantes verficulos,

In nos ore fero Livide garrias,

Consumens proprios invidia sinus:

En summos sequimur per studium viros,

Nec sentis pulices equus.

EPISTOLA CCCCIX.

Erasmus Rot. Cornelio, Poeta atque Theologo doctissimo, S.

FACILE perspicio me à te fieri plurimi, omnium vir amicissime, cum tu litteris literas accumulas, amoris & benevolentiae plenas: quas tu quidem ineptias vocas; ego & singularis tuæ sapientiæ atque eloquentiæ insigne exemplar, & optimi tui erga me animi testes certissimas dixerim. Et quidem, mi *Corneli*, si tam eleganter ineptis, quid, quæso, erit, ubi vires intenderis? An nosti te accommodare tempori & personis, qui ardua & exacta disertis, negligentius condita proferas ineptis? Sed hæc jocati sumus. Quod scribis, tuto te apud me deponere quicquid tuorum habes opusculorum, quippe quem tibi amicum fidelem (ut scribis) studiosum, benevolum, non invidiam, jampridem esse persuasisti: benigne quidem de me sentis; daboque sedulo operam, ne te ista de me fallat opinio. Et si parum sermoni fidem accommodas, fac periculum; invenies certe meum officium, si quando eo opus habebis, nulla in re unquam deesse. Porro cum cum me dicis esse, qui tuum pudorem facile possem abstergere, & de tuo villico mea arte speciali (ut ais) domesticum panem præparare: suspicarer, ne mentiar, te, mi *Corneli*, illudere rusticitati meæ, nisi tantis argumentis tuam in me benevolentiam haberem exploratissimam. Facile itaque mihi persuadeo, cum tu arduum quidquam de me (qui nihil sum) sentis, id de amoris magis errore, quam industria proficisci. Verum ne me difficilem causeris, tibi in amicitiae officii minime respondentem, ea tibi lege hæc in rebus meam polliceor operam, ut tu tuam vicissim rependas. Vale, nostri memor.

EPISTOLA CCCCX.

Erasmus Rot. Cornelio, Poeta ac Theologo, S. P.

NESCIO, *Corneli* charissime, qua animi meum voluptate tuæ morentur epistolæ, quæ tui in me desiderium vehementer accendunt. Auditum tibi esse scribis, me quandam historiam versibus in laudem divi *Bavonis* edidisse. Id quidem falsio tibi fallax fama narravit. Non enim ego, sed alter ego hujus Carminis auctor est; *Guilhelmum* loquor, nepotem tui amantissimum, cum quo mihi tanta necessitudinis familiaritas intercedit, ut unum dicas animum duobus inesse corporibus. Veruntamen nihil posthac (quandoquidem id me tam benigne mones) eondere statui, quod non aut sanctorum præconia, aut sanctitatem ipsam redoleat. Aut si quid eorum, quæ ad te do, carminum æquo mollius sonare videbitur, id pro mea indulgentia ætati, in qua condita sunt, ignosces quam facillime. Excepto enim Carmine Lyrico, quod, cum tuæ mihi redderentur epistolæ, in manibus erat; & Oratione lugubri, quam nuper eonditam ad te dandam existimavi, quo quid in soluta quoque oratione possem, liquido perspicias, & ea sola *Satyræ*: cætera omnia me puero & propemodum adhuc seculari composita sunt. Porro aliud, quod ad te darem, ad manum habui nihil: quidquid enim reliquum erat, partim ad *Alexandrum Hegium*, ludi litterarii magistrum, quondam præceptorem meum, & *Bartholomæum Coloniensem*, virum eruditione singulari, ac *Poesi* amantissimum, cujus carmina penes nos sunt; partim *Trajectum* per quendam familiarem meum amica quadam violentia abductum est. Epistolæ autem exemplar, quam olim rogatus ad magistrum *Engelbertum*, virum vita venerabilem, misi, ad te dare curavi, si forte te intercessore aliquam ex eo vicissitudinem accipere merear, quam hætenus nequivi. Nec ob eam rem tantum mihi virum aut factus, aut arrogantis nomine suspectum habeo, sed amicorum meorum loquaces linguas, quæ meam apud illam famam quam inimicissimam

me commaculant. Tuæ igitur humanitatis, *Corneli* optime, fuerit, me illi, apud quem plurimum habes auctoritatis, rursus reconciliare. Id si feceris, rem facies & mihi gratissimam, & à tua benignitate non alienam. Vale, &

mente fideli

Mentis absenti te mihi servet amor.

EPISTOLA CCCCXI.

Erasmus Rot. Cornelio Goudano S.

QVONIAM jam satis litteris tuis responsum esse arbitror; lubet mei erga te amoris vehementia aliquid scribere, cui tu vicissim respondeas: & quidem nescio mehercule, *Corneli* charissime, quo pacto contra morem litterarum assiduitas non modo mihi fastidium non pariat, sed voluptatem, sed fervorem: crescit scribendo scribendi studium. Videor enim hac arte nostri fallere absentiam, tecumque, tua dulcissima delectatus præsentia, coram miscere sermonem. Nec sane hac in re usque adeo me falli crediderim. Siquidem (si fidem habemus *Turpilio**) litterarum vicissitudo una res est, quæ absentes jungat amicos. Neque gratius, nec proximius inter se junctos consuetudinis genus ullum reperiri poterit, quam ut alternis epistolis mutuo sibi sui referant imaginem; alterque alteri, etsi non corpore, certe animo ac voluntate se præsentem exhibeat. Hoc studio duo illi insignes Ecclesiæ duces, *Hieronymum* loquor & *Augustinum*, cum ingenti locorum ac temporum intervallo una esse, mutuisque pro voto complexibus frui minime sinerentur, nunquam tamen alteri non aderat uterque, alteriusque & animum & benevolentiam neuter nesciebat. Nos itaque, *Corneli* dulcissime, quo & nostram vindicemus absentiam, & satis perfectum amorem debitis exercitemus officiis, sedulo demus operam, ut crebrius aut isthinc aliquid tuorum ad nos advolet, aut hinc quippiam proficiscatur. Hocque quam jucundissimo amicitiae contendamus certamine semper, in quo cum mihi à te superari molestum non erit, tum mihi abs te vinci quam gratissimam. Neque enim unquam, quantumlibet contenderis, tuæ me tam crebro invisent epistolæ, ut tui meum desiderium explere queant, neque in fastidium vertere: nec item ita facile, si is tuus in me sit amor, quem tuæ præ se ferunt litteræ, (quod minime dubitaverim) nostri consuetudine fatiaberis. Imo (ut apertius dicam) si is est in me tuus animus, æque tu nostris delectabere scriptis, atque ego tuis. Me quidem qua voluptate tum tuus *Apologeticus*, tum tuæ affecerint epistolæ, dictu difficillimum puto; meminisse tamen luberet, nisi id assentandi magis gratia, quam ex animo loqui videri vereretur. Novi enim, mi *Corneli*, novi, quam sit laudum tuarum impatiens tua humilitas: id tamen unum (ut cætera præteream) dixisse sufficiat, nihil te misisse muneri potuisse, quo me gratiore beneficio affeceris. Is enim mihi est, atque à puero fuit litterarum amor, ut dignæ prorsus videantur, quas vel omnibus *Arabum* gazis non immerito antetulerim; nec totis *Crasii* opibus, quantæcunque fuerint, commutaverim. Et quidem, quo litteras amo vehementius, eo me litterarum studia delectant jucundius. Tu igitur, mi *Corneli*, si me amas (ut certe facis) fac, amabo, tuorum me semper studiorum participem reddas. Porro, si qui alii isthic sunt artis Poeticæ non imperiti, illorum quoque aliquid monimenti ad nos dare cures velim: quo & nos apprimè delectemur, & tantorum virorum præconia hic quoque in lucem proferamus. Tu sane in carmine tuo cujusdam, nescio cujus, meministi *Hieronymi*, qui & in *Italici* regionibus, & *Parisiis*, viginti quinque annos in Poëmatum studio exegerit, cujus quidem Epitaphium quoddam annotare curasti, sed brevius, quam ex quo hominis liquido perspici-

* Versus *Turpili* hic est,

Sola res est, qua homines absentes præsentem facit.

† Transcriptum in MS.

mus ingenium. Gratum itaque erit nobis, si latius aliquid atque evidentius ingenii illius argumentum ad nos miseris. Miror autem majorem in modum cur hunc solum dixeris, qui Veterum vestigia servet. Nam, ut te præteream, innumeros videre mihi videor nostra hac tempestate litteratissimos, qui ad Veterum eloquentiam non parum accedant. Ecce occurrit imprimis *Alexandri* mei Præceptoris quondam Præceptor, *Radolphus Agricola*; vir cum omnium liberalium artium egregie eruditus, tum Oratoriæ atque Poeticæ peritissimus; denique & *Græcam* linguam non minus, quam *Latinam* calluit. Accedit huic *Alexander* ipse, tanti magistri non degener discipulus; qui tanta elegantia Veterum exprimit dicendi styli, ut si desit carmini titulus, in auctore facile erraveris: sed ne hic quidem *Græcarum* litterarum omnino ignarus est. Deinde, *Antonius Gang* cum suo *Frederico Norman*, quid *Westphalia* singulari sua peritia contulerint dignitatis, haud facile quis dixerit: dignus plane pro mea sententia uterque, quorum perpetuo meminerit posteritas. Præterea, *Bartholomæum Coloniensem* à litterarum numero secludendum censuerim minime. Notum quoque *Guilhelmum Goudanum*, consanguineum tuum, minime silentio præterirem, nisi mihi & familiaritate & studio esset conjunctissimus. Malo autem abs te illius audire laudes, ne ego amore falli existimer. Hos omnes & nostra viderunt, videntque sæcula, & nostra edidit *Germania*: quorum si curiosus es poematum, curabimus, ut quamprimum advolent. Ut autem ad *Italos* veniam: quid *Laurentio Vallenſi*, quid *Philelpho* veteris eloquentiæ observantius? quid *Anea Sylvio*, quid *Augustino Datho*, quid *Guarino*, quid *Poggio*, quid *Gasparino* eloquentius? Et hos omnes nostris pene superfuisset temporibus, nemo est qui ambigat. Sed ea, *Corneli* charissime, litterarum mihi videtur esse vicissitudo, quæ & in cæteris opificum (quos mechanicos appellant) officiis. Nam & priscis temporibus omnis generis opifices clarissimos viguisse omnium propemodum vatum testantur carmina. At nunc, si ultra tercentum aut ducentos annos cælaturas, picturas, sculpturas, ædificia, fabricas, & omnium denique officiorum monimenta inspicias, puto & admiraberis, & ridebis nimiam artificum rusticitatem, cum nostro rursus ævo nihil sit artis, quod non opificum effinxerit industria. Haud aliter quoque priscis sæculis cum omnium artium, tum præcipue eloquentiæ studia apprimè floruisse constat; atque inde rursus, Barbarorum crescente pertinacia, ita evanuisse, ut ne vestigium quidem reliquum videre fuerit. Tum cœpere illiteratissimi quique, qui nunquam didicere docere quod nesciebant; docere, inquam, magna mercede nil scire; stultiores reddentes discipulos, quam acceperant, imo & eo redigentes, ut seiplos quoque nescirent. Tum à tergo rejectis Veterum præceptionibus itum est ad recentia quædam imperitiæ præcepta, puta modos significandi, verbosa commenta, & ad ridiculas Grammaticæ disciplinæ regulas, deliramenta quoque innumera. Et cum jam omnia summo splendore perdidicerant, in id litterarum eloquentiæque conscenderant fastigium, ut ne unam quidem orationem *Latine* proferre noverint. Et sane quantum mihi videre videor, si id barbarum hominum genus eo, quo cœperat, cursu perrexisset, nescio in quam novam sermonis speciem, nostram *Thaliam* vertissent. Sed eam tum noster *Laurentius*, tum *Philelphus* jam propemodum extinctam; admiranda eruditionis præstantia ab interitu vindicarunt. Quo contenderit studio *Laurentius*, ut & Barbarorum refelleret ineptias, & jamdiu oblivioni situ obductas Oratorum Poetarumque observantias in medium reduceret, illius te docebunt libri, quos *Elegantias* vocant. Quos si (quod quidem suspicor) jam legisti, non est opus, ut tibi persuadeam; sin minime legisti, ut lætitare incipias, te non solum hortor, sed & vehementer oro; nunquam te illis operam impendisse penituerit. Si voles eos requi-

rere, fac *fructum* tui amantissimum sollicitus. Hæc haec. Præterea, scribis quidem te ex titulo, quem *Gracis* expressoram characteribus, conjectasse, Odam nostram ad *Cornelium* scriptam esse: sed quoniam eam laudem, qua ille te prosequitur, in te minime invenies, oras ut si alius quispiam sit, quem meis ornaverim præconiis, eum tibi significem, ne tanti viri ingenium in tenebris diutius lateat. Sed vicissim, mi *Corneli* amantissime, (ut jocis joca roferam) ex crebra mei nominis iteratione suspicatus sum & ego, tuas litteras ad me datas esse: sed quoniam nullam in me video portam, quæ tantis respondeat laudibus, summo pere, ut quisquis is est, quem tuis ornasti præconiis, per te mihi reddatur notior. Ubi tu mihi alterum pertuleris *Erasmum*, ego quem alterum dixerim *Cornelium* indicabo. Hæc tuo more joci sumus. Cæterum (ut serio loquamur) neque ego tuas litteras ad me datas esse dubius sum, neque nostram ad te Odam scriptam esse, ambigas velim. Sed ut tute meas laudes (quas ego meritis longe impares reor) pro tua singulari humilitate meritum indicas: ita eas, quas mihi inmerenti tribuis, ab amoris cæcitate profectas esse, nihil est quod dubitaverim: quas tu insuper etiam cumulasses, nisi, ne me forte vanitatis aura obreperet, metuisses; & ego certe tuas cumulare, nisi te usque adeo laudis tuæ impatientem intelligerem. Vale, pater amplissime: quo autem *Gustavum* in te sit animo, ex illius perspicies litteris. Si qui isthic sunt, qui tecum nos amant; eos ut nostro salutes nomine, te rogo plurimum, atque iterum. Vale.

EPISTOLA CCCCXII.

Erasmus Rot. Cornelio suo S. P.

DVAS res esse, quæ languorem ingenii nostris maxime afferre soleant, scripsit *Cicero*, otium & solitudinem. Harum neutra nobis deest. Solitudinem quidem vitæ nostræ ratio poscit: otium vero inde vel maxime nascitur, quod videamus litteras, quæ olim suis summam peperere & utilitatem & gloriam, nunc hominibus damno & dedecori esse. Eo enim res reddisse videtur, ut quo quisque fuerit litterator, eo vivat ridiculus magis atque infelicior. Quamobrem, mi *Corneli*, nihil visum est nobis, quare in litterarum studio, ætatem otiose velimus consumere, adeo ut jam diu à litteris animum prorsus abduxerimus. Accessit præterea his rebus corporis non satis recta valetudo, quæ & ipsa ingenii ardorem non minuire modo, verum etiam extinguere solet. Veruntamen quoniam nulla nobis res æque proposita est in vita, quam tibi omnibus in rebus gratificari, obsequi, morem gerere (ut certe pro cumulatis tuis in me beneficiis debeo maxime) hanc rursus operam tui causa suscepimus, orationemque tuam, quam petieras, quo potuimus studio, absolvimus. Partes præterea oratorias, itidem quam quæque speciem, quæ quæque colorem habeat, studiose annotare curavimus, ut tu quidem potiare voto tuo, gratulenturque studio nostro litterati, videant autem & invident illitterati, orubescant scoli & iactabundi. Porro mediocres aliquid sibi profectus ferant. Hæc enim, mi *Corneli*, hominum genera nusquam non reperies. Litterati qui sunt, litteras magnopere non probare, non amare non possunt. At hi, qui omnium artium sunt imperiti, damnandas, lacerandas, insectandas putant omnes; nihil laudi dandum, quod ipsi nesciant, quod noverint, vitio dandum nihil. Callide sane: parvi faciunt quocunque carent, ne quicquam illis magnarum rerum deesse putetur. Horum sententia barbarus est ipse *Tullius*, doctus *Ebrardus*. Quamobrem? Profecto ob aliud nihil, nisi quod hunc noverunt, illius ignari sunt. Hi quidem orationem nostram videant, invident, erimantur, rumpantur, nihil ad me attinet, & mihi enim laus erit talibus non probari, & ipsi dum tacere nequeunt, se barbaros ridiculosque omnibus probabunt. Præter-

A ea quosdam videre est *Thrasent* illo *Terentiano* plenos, qui cum omnium sint imperiti, omnium sibi artium facultatem temeraria confidentia, & confidenti temeritate vendicant. His equidem nihil in medium proferes, quod non pulchre calleant, belle orant, belle argumentantur, belle carmina condunt, belle Grammatices docti sunt, belle Musicos, & quæ non?

Nil bene cum faciant, faciunt tamen omnia belle.

B His certe si quando vacabit nostram orationem legere, intelligeat (ut arbitror non obscure) haud mediocres esse artificii *Latine*, Oratorie aut dicere aut scribere, desinentque (si quid in eis pudoris erit) eorum sibi rerum, quas nunquam didicerunt, vendicare peritiam. Quod si usque adeo gloriæ cupidi sunt, ut qualibet eam ratione aucupentur, eas potius sibi res comparare laborent, quibus immortalis gloriam consequi possunt, ne tam gloriosi, quam gloriabundi appellentur. Nam male parva gloria, brevi dilabitur, vera radices agit, atque in dios latius clariusque relacet. Cæterum mediocres qui sunt, cum litterarum aut orationes aut poemata legerint, sentiunt se vehementer commoveri, atque quocunque sermo traxerit, agi rapique: quid tamen eos commoverit, ignari. Hi nostro labore vel ex parte, quid eos tantopere delectet, discere poterunt. Postremo & tu, mi *Corneli* suavissime, ex hoc nostro studio aliquid aut profectus aut certe voluptatis capies, spero. Sin nihil capies, ego tamen amicissimi viri officio functus fuero. Vale, meque, ut facis, ama.

EPISTOLA CCCCXIII.

Erasmus Rot. Cornelio Gondano, Poeta atque Theologo, S.

* **T**AMETSI nihil mihi indubitatus est, *Corneli* amantissime, quam me à te non solum diligi, verum etiam amari fierique plurimi, tamen id clarius perspicio ex tuis litteris, quas nuper ad me dedisti, satis quidem prolixas, breviores tamen quam quæ tui meum desiderium explicare possent, tamen illud non minima ex parte levaverint. Nam quævis, mi *Corneli*, ea, quam tuæ præ se ferunt litteræ, animi in me tui integritas adeo jucunda grataque sit, ut jucundius gratiusque possit esse nihil, tamen præcipue quodam angor dolore, ejusmodi rerum nostrarum esse conditionem, ut eam absens experiri compellat. Mallet ego si quoquo modo liceret coram tecum loquendi copiam esse, atque inter complexus tuos, osculaque sanctissima viciniis tui consuetudine frui. Attamen quando id quod volo non possum (juxta *Alcianum Terentianum*) id quod possum volam, & quoniam quod omnium optabam maximo jactu non occidit, id quod cecidit forte arte corrigam. Et quidem ad id nihil omnium rerum æque conferre videtur, atque tui suavissimæ litteræ, quas quotiens lego (lego enim quam sapissime) tam expressam simillimamque *Corneli* mei mihi referunt imaginem, ut parum imo propemodum nihil corporum sibi vendicare possit absentia. Hanc itaque quotiens moleste sero, ad eas ilico confugio, illæ te mihi reddunt absentem, illæ me tibi conjungunt absenti, illæ me non modo consolantur, verum etiam incredibili afficiunt voluptate. Præ se ferunt enim tum admirandam orationis gratiam, & *Anian* (ut ajunt) *Veneris* plurimum, tum præcipuum à me quidem minime meritum, à tua vero humanitate non alienam benevolentiam. Ex quidem quid in eis non amorem, quid non humanitatem sonat, quid non affectum, quid non desiderium redeat. O quam sancta dies, & niveo numeranda lapillo, quo te mihi amicum sortitus sum, quæ tu non accessisti tenuis pars animæ meæ. Denique mihi te non solum amicissimo frui, verum etiam vel penulii jure uti licet. Benevolentiam tam copiosam, tam liberalem promptamque beneficentiam, quis non prober, quis non miretur, quis non maxime amare? omnium certe ingratis-

porum unus ero ingratus; si non summa cunctis opera tantis me officiis, tantis prosequenti beneficiis gratias agere quam maximas, imo etiam quando is inciderit casus, referre. Quod si nulla in re unquam mea tibi opera opus erit, efficiam tamen ut tuorum me beneficiorum maxime memorem intelligas, nec (quoquam tu rebus longe antea) animo certe ac benevolentia unquam tibi deesse. Ea enim crede mihi, *Corneli* charissime, in te animi integritate amoreque & sum & futurus sum semper, quo in *Nisum Euryanum*, quo in *Orestem Piladum*, quo fertur in *Thestra* fuisse *Peribaeum*, ea fide qua in *Damonem Pythiam*, eo denique amicitiae calore, quo adolescentem *David* adulescentem complexus est *Jonathas*. Perro quidquid ad tu nominis famam, dignitatemque tuendam pertinere arbitror, id tanto curabo studio, ut nomini tuo ipsius unquam salus majori curae fuerit, quam mihi tui honoris nominisque ratio. Si quid tamen praeterea erit, quod à me factum veles, nihil mihi erit jucundius, chariusque, quam meam abs te operam requiri. Nulla enim res, mi *Corneli*, adeo mihi in vita praeposita est, eritque semper, quam tibi omnibus in rebus gratificari. Itaque quicquid meo studio aut labore tibi praestari posse arbitror, id tibi totum peculiare ducas velim. Quod *Guilielmum* nostrum tanta mecum benevolentia complexus, rem fecisti (ne mentiar) & mihi apprime jucundam, & tua singulari humanitate dignissimam: dignus est enim mea sententia, qui non modo diligatur, verum etiam ametur quamplurimum, tam ob eximiam praecellamque adolescentis eruditionem, tum ob praecipuum, quo te prior complexus est, amorem. Vale, mi *Corneli* suavissime, meque (ut facis) ama plurimum. *Petrus* tuum mei (ut scribis) amantissimum, mihi quoque charissimum, meo salvere nomine ut jubeas te magnopere rogo.

EPISTOLA CCCCXIV.

Erasmus Rot. Cornelio Goudano, viro doctissimo, S.

* QUAMQVAM, mi *Corneli*, id orationis genus, quod in conspectu contentioneque versatur, fructum habet quamplurimum, voluptatis quoque non nihil: tamen, ut verum fatear, illud quod familiaris appellatur, magno me delectat vehementius; hoc enim lenis atque tranquillum, illud paulo turbulentius, hoc securum atque amicum, illud invidiosum saepe proximum. Nam si de celebribus aut certe nominatis viris judicare pergas, in quantum partem sententiam sterneris, semper eripit (ut sua cuique sententia est) qui tibi succedant, qui invidiant, qui laerent. Verum, mi *Corneli*, ne tibi nimis morigerus, ne dicam contumax atque fastidiosus videar, si epistolae tuae respondere dissimulavero: meam de *Hieronymo Balbo* sententiam paucis accipe. Primum omnium me minime idoneum ducere, qui de litteratorum virorum poematibus sententia feram. Nam quemadmodum nemo de celeritate, pictura, ceterisque ejus generis judicare recte potest, nisi & ipse carum rerum maxime sit artifex, ita cedo qui de poematibus judicare poterit quispiam, recte ne condita sint, nec ne, qui artis notitiam aut tenuiter aut minime habet. Deinde quam in eadem uterque finis sententia, attendas velim. Scribis poesim fictionem formare *Latine*, nominemque poetae titulo dignum, nisi qui sub peregrina quadam verborum specie, gravioris aliquid sententiae occultet atque recondat. Hisque ex omnibus colligis meritum esse *Hieronymum Balbum*, qui omnibus hujus seculi poetis antefatur. Sed quid? Num qui poetae nomen meruerit, is-ne continuo eruditus poeta vocari merebitur? Quasi vero non & illi poetae dicti sint, de quibus facete canit *Virgilius*:

Quo Bavium non adis, amet tua carmina, Mavi.
Id interest inter poetam & doctum poetam, quod inter picturam & picturam artificem; atque ut multa picturae accedant necesse est, quo pulchra vocari possit, puta colorum gratiam, earumque distinctionem artifi-

A ciosam, partium proportionem, artificis industriam, operamque; sic quo in poematibus condendis, quam plurima observari necesse est, ut laudem mereantur. Necessaria in primis accommoda rerum inventio, artificiosa dispositio, elocutio concinna, memoria tenax, deinde colorum quoque splendor accedat necesse est. Praeterea cavendum magnopere est, ne figurarum orationis fiat confusio, ne nimis prolixi, ne obicuri simus nimium. Ad extremum multa litura opus est & castigatio, plurima, antequam quod conditus edendum putabimus. Sed quid ego tanquam exigua tabella totum ornam, brevi epistola totam rhetoricæ artis præceptionem complecti cunctis, aut quid *Aminervum* (ut ajunt) docere, aut in sylvam ligna ferre pergo? Nosti *Tullium*, nosti *Quintilianum*, nosti *Horatium*, nosti *Gaudentium*, quam copiosa, quam præclara hujus artis ediderint præcepta certe non es nescius, quæ quisque recte servaverit, is sine poetico munus absoluit onerosum. At ne in epithetis quidem, aut sermonis blanditiis palmam puto consistere. Illa enim in *Terenzio*, *Horatioque* rarius; hanc in *Perio*, *Sedonio*, nonnullisque aliis eruditissimis tenuiter esse videbis. Adde *Nascentem Tibullumque Adarum* nostro multo quidem esse blandiores, at nequaquam illi continuo palmam eripere. Itaque *Hieronymum* tuum, mi *Corneli*, poetam quidem demonstrasti, sed nondum quo proficiscere, pervenisti. Sed esto omnes vicerit, quæ mea in *Hieronymum* tuum injuria est, si te carente, solum illam prætorum servare vestigia, ego ex adverso cum non solum, sed cum compluribus aliis id agere, contendi. Neque enim illi præstuli quenquam, neque illum posthabui cuiquam. Hæc, mi *Corneli*, confictantur more, vel potius in palestra ludentium consilium, imo jocos sumus. Nunc tamen omisso queramus seria ludo. Difficile dictum est, *Hieronymi* tui imo nostri loquacissimi carmina quantæ mihi voluptati sit, tam præclara, tam expressa veteris eloquentiæ monumenta superesse, eamque dignum omnino judico, quem omnes (quibus hæc sunt litteræ) amant, colant, legantque. Nescio tamen an omnibus, quos superstites video, cum præferre auri, tum ob id causæ, quod facile sit epigrammatum helle scribere, tum ob utriusque partis dubiam facientis carmina palmam. Rem tamen nobis facies gratissimam, si cætera quoque *Hieronymi*, aut aliorum si quæ sunt poemata ad nos commodato dederas. Pro tuis cumulatis maximisque beneficiis gratias habeo, habeoque dum vivam, quam maximas. Vale.

EPISTOLA CCCCXV.

Erasmus Cornelio Goudano, viro eruditissimo, S.

E * CAUDEO, cepisti tandem amiculorum meminit. Quid enim, dum nil nisi agros pecuniamque crepares nobis nullus erat locus. Quid igitur potissimum mali imprecer his, qui te procuratorem fecerunt? nempe ut ipsi procuratores fiant. Nunc tu, *Corneli* suavissime, cum quasi ex medio freto in portum sive te recepisti, sive vento aliquo conjectus es, intermissa studia alacri animo repete. Erunt post intermissionem & tibi Musæ, & tu Musis multo gratior, quam si nullum divortium intercessisset. Si quid agitem rogas: est mihi in manibus de litteris Opus, quod distissime minatus sum, idque inter rusticationem curo, quantum procedat parum scio. Id quidem Operis, duobus libellis absolvere, in animo est. Prior in refellendis inepris barbarorum rationibus totus fere versabitur: In secundo te ruique similes doctos amicos, de laude litterarum loqui faciam. Itaque quandoquidem communis erit gloria, æquum est laborem quoque esse mihi tecum communem. Si quid igitur legisti (quidem tu non legisti) quod ad has res facere putabis, id est, quo vel litterarum studium vituperari queat, vel laudari, quaeso ad me mittere cures, atque per nostram amicitiam candidus impartias. Vale.

XXXXX 3 EPI-

EPISTOLA CCCCXVI.

Cornelius Goudanus Erasmo viro undecunque doctissimo S.

* **C**UM post multarum precum instantiam & importunitatem, Erasme charissime, Martinum nostrum diu tergiversantem, ne suam forte proderet ignorantiam, voto mutua charitatis constrinxissem, ut aliquid tuorum carminum ipso sollicitante meruissim accipere, tandem devenit ad manus nostras nobilis ingenii tui Carmen lamentabile super contemptu artis poetica; quod ubi recepi, vidi & perlegi, quanto recreatus fuerim gaudio non facile dixerim. Verum etsi tuas laudes omnino tacere nequeo, te tamen in solida humilitate servare memento, qua si tibi non desit, & hunc, quem nunc praefers, florem in germine, plurimos in fructus prodire faciet ex frutice. At ne tuam praeturam & insignem indolem nostris laudibus inepte commaculem, hoc unum dixisse sufficiat; omnibus me votis exposcere, unum tecum fraternitatis habere consortium, unum mutua exercitationis studium ac unum denique solida charitatis firmamentum. Ceterum ut & hac tibi plenius innotescant, quanti penes me tuum mihi constet ingenium, operam dedi & Carmen tuum debita recommendatione celebrandum nostra licet rudi confabulatione subdividens. Dialogum Apologeticum feci, prout titulus huic tuo & nostro communi libello praefixus facile manifestat. Nec hoc tibi, quaso, indignationem faciat, me tuos versus paucissimis interdum verbis commutasse, & ad aliud metri genus in finem retorxisse: sed plurima velim ratione, & suavi quadam nostra charitatis praesumptione id factum esse non ambigas. Nam ut Carmen illud eleganti a te stylo compositum omnes & singulos vehementius delectaret, satagi ut a legentibus si libuisset etiam suavi modulatione decantari posset. Quod ut liberior quoque inoffensa voce posset fieri, omnes hiatus vocalium diligentis studio praetermisi. Dabis igitur placidissime veniam, quod ineptas manus nostras in tuam nisi segetem florigeram, imo ex hoc tibi me statues amicissimum, qui tuo de Carmine nostrum communem feci libellum. Postremo quoniam tanti te facio, ut nihil supra, rogo instanter, ut & tuam operi nostro De morte diligentiam adhibere, & lima tua discretionis emendatum tempore opportuno non pigriteris remittere. Nulla inter nos (ut quidam laboravit) sit aliquando invidiosa amulatio, sed etsi mutuis ingenii quandoque cedendum fuerit, in uno tamen charitatis vinculo maneamus. Vale, & me mutuo dilige.

EPISTOLA CCCCXVII.

Cornelius Goudanus Erasmo Roter. Poetae, Oratori, Theologo, viro undecunque doctissimo, S.

* **E**TSI, Erasme charissime, nihil mihi optatius esse potuit, quam ut tantum ac talem tuum in me cognoscere animum, & amicitia gratiam & fidem quam gratissime pollicentem, tamen quodam propria vilisatibus rubore conficior, dum tuis me immeritum laudibus non parum exornasti. Tanta enim & tam magnifica de me sentis & scribis, ut propemodum amicis meis de me invidiam fecisse videaris. Verum si errorem, qui de pietate procedit, non semper ecclesiastica damnat religio, nec te quoque nostris plus aequo laudibus amoris errore immerentem contendat, velim suggillare: itaque necesse erit, ut dum tuum in me errorem condemnaverint, & Petri fervorem passionem Domini non ferentem vincantur condemnare. Praeterea cuncti velim recognoscant, nec te posse adulari, nec me aut vituperio commoveri, aut immerita laude delectari. At dum hac scribimus forsitan novum calumnian-di laqueum amicis nostris conteximus, ut dicant me turpibus ore proprio meas laudes depromere, quam fuerat ab alieno suscepisse. Quapropter ut ad liquidum amulu nostris satisfaciam, quod verbis dixi, factis ostendam. Credo equidem ex hoc posse contingere, quo vel tandem a sua vesania revocati, & tuas in me laudes, & meum in te amorem non potuerint non amare. Audiant qui

A velint, irrideant qui non credent. Olim igitur cum ille noster amicus de tua mihi industria plurima recitasset, animum copii tecum amicitia fœdus aggregare, & longè iunioris distantiam crebris intercurrentibus epistolis relevare. Tum primum in obsidem illi dedi divi Nicolai historiam a me rudi metro conscriptam, hoc tamen praecauso, ut tua prima carmina (fatebor enim) diligenter prospiceret, & si rem aequis certare pedibus iudicasset, nostras quoque ineptias tibi communes fateretur. Verebar enim (nam famam tui nominis jampridem Johanne nostro narrante cognoveram) verebar, inquam, me tuo incomparabili vincendum ingenio, & mea temeritatis confutandum opprobrio, quippe qui tuis disertis auribus moos fursures iniecissem. Sin autem te (quod & indubie tunc suspicabar, & nunc cum summa cordis gratulatione expertus sum) potiori quidem gradu videret incedere, meum interim, quem sibi commisieram, Palefredum sortuosum domi retineret absconditum. Hac igitur occasione dementia sua natus vesaniam, demum ad me repediens insinuat te carmina quidem nostra legisse, sed ubi legeras caperatam frontem ducere, rhinoceronem nasum portare, deridere, corrudere (ut suis verbis utar) ea circumquaque dilaniare. His itaque acceptis band injuria vituperiis, Deum testor, nihil me commotum fuisse, sed digna reputabam me meis ineptiis convitiis recepisse. Verum de his ex hoc & in perpetuum supersedere decrevi, ne vel amicum nostrum & modo conversum impatienter commaculem, vel jam sopitos resuscitem ignes. Atque hoc propterea dixerim, ut amici nostri recognoscant universi, ut nulla me tuis laudibus infectum superbia, ita nec ulla tuis (ut arbitrabar) convitiis permotum iracundia. Ceterum omnis invidiorum cavillationibus, quo ego tuas laudes susceperim animo, paucis accipe. Credo equidem te, mi Erasme dulcissime, hac de causa tuis me laudibus adornasse, quatenus meam pusillanimitatem tollereres & ignaviā, ut ad currendum tecum in litteratoria exercitationis stadio me exacerares, & vel sic de rudi discipulo tui utrumque similem facere potuisses. Commendabilis est vere illa laudatio, qua tantum amico fructum advehit, & adulationis vitium non admittit. Laudis enim cupiditas & timor ignominiae (Julio teste) ad virtutem excitant. Nam dum quisque laudes expetit, bonis se moribus, quibus illas mereatur, & studiis digne componit. Quid dicam de praestantissimis quibusque viris, quos propterea memorabili nomine celebrat posteritas, quia laudis cupidi ad quaque pericula subeunda cum pro honestate vitae, tum pro patria liberatione se promissimos reddidere. Mentiar si non unum è veteribus exemplum protulero. Et (ut Fabios, Fabritios, Scipiones, Camillos, ac primos quosque Romani nominis viros praeteream) Annibalem solum in medium adducam. Is itaque cum adhuc propemodum puer esset (quia Juno dabat mentem laudum spe corda fatigans) tractabat secum Egates abolere parentum Dedecus, & Siculo demergere fœdera ponto. Oportunum igitur fateamur oportet, & utile nonnunquam tepidos & remissos laudum stimulis agitare, & ad quaque virtutum opera, bonarumque artium studia laudulentis (ut ita dicam) istibus fortiter excitare. Concludam itaque & dicam nulla te culpa apud amulos posse notare, qui tuis amicis laudibus proficere coegisti. Sileant ergo necesse est, & mutuis nos laudibus permittant proficere, & suis se odiis non desinant lacerare. Vale, & bonis operibus Deo ferventer inservire stude.

EPISTOLA CCCCXVIII.

Cornelius Goudanus Erasmo viro undecunque doctissimo S.

* **C**OPIOSA tua charitatis abundantia, Erasme charissime, dum omni se parte prodit, immortalī me beneficio tibi potenter alligavit. Quod enim jampridem ex te petii & omnibus semper votis exposcere non desinam, pro tua singulari benevolentia & insita suavitāte ne dicam spontaneus assensisti, sed & ad preces nostras cumulum adiecasti: scribis enim (nec te inaniter scripsisse credide-

diderim) nihil rerum esse quod te majori affecteris gaudio, quam ut paribus nos studiis exercitemus, & erubris epistolis nostram nobis absentiam vindicemus. Quae omnia, mi Erasme, ut te quamplurimum amem efficiunt, & tecum per litteras sapienter loqui non omitto; & quidem iusto. Nam sicut consuevit esse (teste Tullio) male respondere, ita & superbi nihil velle respondere. Gratum igitur mihi est, & iacundum, meum a te officium requiri, & me rudem ac discalciatam a te, qui plurimum vales & vere praeclis, non adspernari. O nobile ingenium & amoris amplitudine quam gratissimum! o sincerissimam charitatem & animum suavissimum! Non enim sufficit tibi hac eadem verbu ingessisse, nisi etiam Veterum studia rem ipsam manifestius & efficacius censeris persequere. Duo itaque Ecclesia duces cum scientia, cum vita perfectissimos, Hieronymum loquor & Augustinum, mihi exemplo proponis, qui cum esse una minas poterant quam volebant, amorem conjunctione, paribusque studiis ita conjuncti sunt, ut alter alterius animam & benevolentiam non nesciret. Praeterea ad tua charitatis accedat clementia, quod me non solum sanctorum exemplo excitare volueris ad scribendum, verum etiam praecceptorem tradere, quem imiter ad ornatum. Quod igitur Laurentium Valsensem me lectitare tam vehementer exortas, & risum mihi fecit & fructum. Nescis quo oculos tuos perdidisti (jam enim joco ludimus) ut illum mihi proposuisti imitandum, adversus quem plurimi non contemnenda doctrina viri, consertis (ut ajunt) manibus iurata noscuntur praelia suscepisse. Nunquid tibi excidit quanta in illum Poggius vir eloquentia admodum puritas jactet incendia? An utile tibi videbitur unum illi amicum commississe, cujus sine invidia studiis non poteris imbarere. Circumlatras multorum instantia illum deficiens band legi debere, qui nescit (ut inquit) nisi litteras & apices cavillare. In Laurentium invehitur Poggius tali tetrasticho:

Nunc postquam manes defunctus Valla petivit,
Non audeat Pluto verba Latina loqui.
Ipsius hunc superis dignatus honore fuisset,
Censorem linguae sed timet ipse suae.

Vide ergo si me recte illi commiseris, quem tanquam hominem famosum & mordacem totus persequitur orbis. Verum hac interim joci sumus. Porro quantum ex ejus libris ad tuam commotionem fructum cepi, tuo iudicio (si tamen arrogans non videor) & ex hoc jam currenti stylo facillime deprehendes. Denique quam gratissimum mihi fuerit quod doctores tuos mihi significas non facile dixerim. Manifestas enim ex hoc sincerissimam sine omni invidia charitatem, & (quod paucissimum est) secretorum tuorum mihi communem te facere gaudes suppellectilem. Vale.

EPISTOLA CCCCXIX.

Cornelius Goudanus Erasmo Rot. viro undecun-
que doctissimo S.

*SIGNIFICASTI litteris tuis, mi Erasme charissime, majorem in modum te admirari, cur Hieronymum Balbum Parisiis commemorantem solum dixerim, qui Veterum vestigia in suis carminibus praecunctis rebus imitatur. Innumeros enim hac tempestate videre tibi videris litteratissimos, qui se ad Veterum eloquentiam tam in metro, quam in prosa non parum representant. Atque per singulos discurrens, rem mihi fecisse videtur gratissimam, dum nostram quoque Germaniam non paucos tam oratoria, tam poetica doctissimos evidenter probas edidisse. Ratum habeo & per iacundum quod dicis, sed a mea te sententia non avellis. Verum ut hac, qua non arroganter de Hieronymo dixi, me rationabiliter quoque dixisse intelligas, opera pretium mihi videtur, ut quod tuis ingessi, rebus ipsis manifestem. Igitur ut alius aliquid pro majori intellectu repetam. Novimus poesi Graece, sitionem dici Latine. Hac itaque nominis interpretatione praecognita in omni poemate duo esse necessaria Veteres tradiderunt, faciem scilicet & sententiam.

A Faciem autem appellant id quod primo quidem littera legentibus representat, sententiam vero, quod sub metaphora intelligi voluit qui poema conscripsit. Consequens ergo est ut ille poeta aut saltem poesi doctus censeatur, qui vel in sententia, vel in facie, vel in eorum utroque continet sitionem: quod si secus altum est (ut commentatori placet) non poema poeta, sed versus versificator composuisse iudicatur. Hu itaque pro rationabili conclusione praesumptis ad nostram Hieronymum redeo, ut illum sine omni injuria tuis, qui adhuc in carne superstites sunt, (nam de vita sancta taceo) iudico praefendum. Nam praeter eam hoc tempore eorum, quos legi, invenio neminem, qui ad plenam comparationes & ingenia imbibere poetarum; exceptis denique his (qua in epithetis maxime constare videntur) vestigiis poetarum, ita exaltos sub poetica terminis concinit sonos, ut alterum nobis Ovidium tum carminum venustate, tum mentis lenitate (quamquam id minime laudi dederem) quam aptissime representet. Denique suis in locis propriis viri carminibus (qua admodum pauca habeo) probare licebit. Et quoniam jam occasionem nacti sumus, si quis hoc quod poetam facere diximus, fabulis videlicet & metaphoris vera occultare, vitio dare volueris & mentis levitati, audiat quid Veteres desuper sentire potuerint. Non poeta dicam, quoniam nullus de se rite testatur, sed prisci philosophantes & legum latores publica utilitatis gratia fabulas invenerunt. Causam si quavis, suis tibi Strabo satisfaciatur verbis. Quoniam, inquit, confusa multitudinis sententiam ac fidem facile adduci, numinum timore opus fuit: id autem non sit sine figmentis fabularum & miraculorum. Idcirco fulmen Aegida, iridentem, fauces, thyrsos, capillos serpentinos, Cerberi latratus & arma deorum, universa priscorum theologia praeferebat. Hoc quoque usus exemplo Virgilius & rustica multitudinis Pythagorae opinionem ex spina mortui anguem dicentis generari, fortius imprimeret, ex Anchisae tumulo serpentem continit produsse. Sed hac haecenus. Tua carmina si rescire vis omnia mihi stupori esse recognosce, ita ut jam movum decreverim mea vilia Deucalioni consecrare, nisi me tuis adhortationibus jam nimio carminum tuorum splendore reverberatam, studueris relevare. Vale.

EPISTOLA CCCCXX.

Guilielmus Goudanus Cornelio suo S.

*GERO morem tuae voluntati, mitto Thucydidem; Trapezuntium brevi missurus, verius sum ne gravior sarcina oneri esses laturo. Lecto, mi Corneli, tua carmina; miror id quod semper fervens ingenium, sed ridiculus qui me volueris esse censorem, & tanquam Aristarchum, quanquam hoc tamen dicam; videre me tibi opus esse freno, si non tam copiam sectarere, quam elegantiam, non modo mecum, quem facile etiam supinas & stertens vincis, verum etiam cum Erasmo aequo Marte contenderes. Studebis, mi Corneli, puritati, si me amabis, ego quantum tibi tribuam, quam te sedulo commendem, malo cognoscas ex aliis. Quod me consulis, tibi quid facto opus esse putem, equidem (ne dubie loquar) omnino faciendum censeo, ut istam occasionem, qua nescis an reditura sit, apprehendas. Praeterit unumquemque (ut fertur) semel in vita occasio, qui venientem apprehendit, habet, si finis praeterire frustra sequeris. Nam fronte capillata est, post est occasio calva. Habes meam sententiam. Incredibile est quantum me ceperit desiderium vos istuc visendi. Thomam bellum hominem & tibi amicitissimum bene valere cupio. Vale.

EPISTOLA CCCCXXI.

Erasmus Rot. Berthramo Damo S.

NONDUM statui, Berthrame charissime, utri potius succensere debeam, isti-ne tuo pudori immo dico, per quem factum est ut minus praeter te ferres qualis

lis & quantus esses: an meæ incogitantia, qui distractus aliis curis, fero senserim quantus mihi esset oblatusthefaurus. Tandem in carmine tuo totum *Berthrammum* velut in speculo, contemplatus sum, magna sane cum animi mei voluptate. Est enim sobrium ac sanum, amabilem quandam præ se ferens modestiam, in eruditis raram, in nobilibus rariorem. Unum vereor ne illic non sine meo dedecore legatur, in cœlum ferri humanitatem meam, quod talem hominem tantum itineris mea causa emensum admiserim ad qualecunque colloquium, qui τὸν κύκλωπα tot dies mensa exceperim. Deum immortalem, quantus hic mihi periit fructus, vel tua verecundia, vel mea socordia. Quod si in rem tuam foret hic commorari, scito & domum hanc, & domus dominum esse pleno jure tuum. Sin alio te vocant rerum tuarum rationes, tamen *Berthramus* mihi præcipuum locum obtinebit in eorum numero, quos & amo sinceriter, & suspicio non vulgariter. Bene vale.

Vereor ne nobis diversum quiddam acciderit, tibi qui pro thesauro reperiis carbonem, mihi qui carbonem esse suspicans, thesaurum amiserim.

EPISTOLA CCCCXXII.

Conrado à Dingen, Præsuli Wirzenburgensi,
Erasmus Rot. S. D.

ORNATISSIME Præsul, cum sim & natura verecundior, quam ut plebejis etiam hominibus ultro soleam litteris meis negotium faceßere, & nunc occupator, quam ut vacet quicquam omnino scribere, tamen hujus *Draconis* improbitas extudit hanc à me epistolam ad amplitudinem tuam, quam accipio cum semper optimis ac sanctissimis studiis delectatam, tum in præsentia singulari favore prosequi litterarum honestarum cultores. Inter quos utinam me jure queam commemorare. Certe videor inter hos posse referri, qui sua qualicunque industria, aliis addunt animos, quemadmodum faciunt, qui in acie classicum canunt, ipsi tamen interim à prælio semoti, quive in certaminibus suffundunt frigidam, cum ipsi cursu non certent. Hactenus sane feliciter successit proventus ingeniorum, si modo absit discordia, aut certe sit civilior. Si vetera studia cum his novis mutua comitate coalescerent, possent utraque alteris esse usui. Nunc dum utrique sic agunt, ut alterutra factio prorsus profligetur, sit, ut utrisque sit male. Conjuratum est à stolidissimis agminibus in perniciem optimorum studiorum, pars deterior, numero superior est. Melior causa vincit. Et periculum est, ne juxta *Livianum* verbum pars major superet meliorem, ni tuo tuique similitum favore sublevemur. Ego non solum publico studiorum nomine gratias ago tuæ benignitati, verum etiam meo privatim, qui candore quodam amico non adspernaris nostras qualescunque nœnias. Si quid offendit hoc epistolium meum plusquam extemporarium, *Draconi* fac imputes, quo juvene ut nihil adhuc vidi melius, ita nihil vidi pertinacius. Celsitudinem tuam incolumem ac florentem nobis quam diutissime tueatur *Christus* optimus maximus.

EPISTOLA CCCCXXIII.

Des. Erasmus Roterodamus Martino Dorpio S.

AVDIVI, non sine summa animi voluptate, mi *Dorpi* charissime, quæ nobis de te narravit communis amicus *Paludanus*, quanto pectore in Præfatione tua damnaris istos, qui, neglectis divinis Litteris, anxii ac frivolis quæstiunculis insenscunt, & quæ tuba tuos auditores ad divinæ Scripturæ studia sis adhortatus. Maeste animo virtuteque βῶλον ἔσως, sic itur ad astra. Quæso ut istam provinciam tuo potissimum dignam ingenio, strenue cœptam, fortiter obeas. Nos, quoad licet, non sumus defuturi. Tu qui & ætate flores, & ingenio polles, & omnibus bonis litteris affatim instructus es, majora illa munia pari virtute susti-

nebis. Favebimus etiam obscuritati nostræ, si ad tuæ gloriæ splendorem, nostri nominis lucernula velut evanescet. Quæ didiceram ex *Paludano*, narravi *Tonstallo Britannia* Oratori. Crede mihi, homo exsiliit præ gaudio, quod toto animo negotium hoc capeßeres. Demereberis tibi *Christum*: nomen tuum orbi commendabis, ac studiosis omnibus rem ut vehementer gratam, ita & salutarem facies. Bene vale, *Dorpi* multo omnium charissime. *Bruxellis* 10. Julii.

EPISTOLA CCCCXXIV.

Erasmus Dorpio suo S. D.

IN alio studiorum genere fateor verum esse quod scribis, non lædit, imo sæpenumero juvat qui dissentit. Hic qui dissentit, non hoc agit ut ipse videatur eruditior, sed ne adversarius sit *Christianus*. Quod etiam si non agat ille, tamen interim apud imperitam plebeculam traducitur is, cum quo certatur: & ansa datur perversissimo isti hominum generi, qui malo alieno vel pascuntur, vel crescunt. Nec unquam suspectum habui tuum animum, sed fortassis melius noveram ingenia mortalium, & causæ circumstantias altius atque tu perpendebam. Quod si qui cruciantur inter nos convenire, demus operam, mi *Dorpi*, quo magis ac magis doleant, indigni quibus unquam bene sit, qui malis gaudeant alienis. Rumores nihil est quod metuas: nemo mortalium est, qui minus his commoveatur quam ego. Qui bene volunt *Erasmio*, facile amabunt & *Dorpium*, si senserint te mihi ex animo amicum. Heri binas à *Moro* litteras accepi, intra biduum ibit, qui meas referet, in quibus adscribam quæ cupis, imo jam quædam de concordia nostra scripseram, nondum abs te monitus. Multorum litteris magnificisque promissis invitator in *Galliam*, idque Regis nomine: sed non libet rursus me theatro committere. Animus secessum flagitat: ætas hæc, seu potius valetudo, cogit etiam quietem agere. *Petrus Agidius* tuam salutem alacriter accepit, & suam amanter remittit. Si quid in *Angliam* voles, mitte quam primum, curabitur à nobis. *Joannem Atensem* omnibus laudatissimum, & tamen nunquam satis laudatum, meo nomine etiam atque etiam salutabis. Bene vale. *Antuerpia* 21. Februarii.

EPISTOLA CCCCXXV.

Erasmus Roterodamus Elizabetha Moniali, Virgini
Deo dicata, S. D.

REDDITAE sunt mihi, Soror una omnium in *Christo* charissima, litteræ tuæ: quæ quanta me voluptate affecerint, haud facile dixerim. Præ se ferunt enim singularis tuæ erga me benevolentia (quam semper mihi conciliare studui) certissimum argumentum. Majorem itaque in modum gaudeo, superesse adhuc, quibus curæ sim, etiam in tanta fortunæ acerbitate, quique meam vicem doleant. Et id sane eo mihi gratius duco, quo rarius miseris evenire solere intelligo. Siquidem dum tibi integra, dum secunda manent omnia, aderunt innumeri, qui te amico frui gaudeant, qui tuam necessitudinem quærant: at ubi primum fortuna averso sereno (bifrons enim est) truci te vultu adspexerit, protinus amicorum tuorum (quos rerum tibi conciliavit felicitas) videbis superesse neminem: fugiunt enim, fugiente felicitate, mutante fortuna vires, animum mutant & ipsi. Quod certe, & apte, & erudite ille poeta nobis cecinit, qui dixit:

En ego non paucis quondam munitus amicis,

Dum flaret velis aura secunda meis:

Ut fera nimbo tumuerunt aquora vento,

In mediis lacera puppe relinquitur aquis.

Sed te, *Elizabeth* amicissima, non in eorum te esse numero jam sole (ut ajunt) clarius perspectum habeo, quam unam in tanto omnium rerum tumultu, in tantæ fortunæ meæ incommodis mihi & esse, & fuisse semper reliquam intelligo, quæ tuum in me amorem nun-

nunquam intermiseris. Quare si officiorum studio tibi ex æquo contendere minime possum, amoris tamen litterarumque vicissitudine nunquam à te sum superandus. Et si tu rebus longe anteibis, ego certe animo ac voluntate posteriorem me fieri non sinam. Et si meis fidem sermonibus non habes, fac periculum, efficiam, si quid potero, ut quanti te faciam, intelligas. Vale semper.

EPISTOLA CCCCXXVI.

Joanni Fabro, Episcopo Viennensi, Erasmus Rot. S. D.

TANTA-NE celeritate istuc usque pervolasse rumorem, clarissimum virum *Thomam Morum* jure submotum à munere Cancellarii, & in hujus locum surrogatum alium nobilem, qui protinus liberos dimiserit, quos *Morus* ob contentiosa dogmata conjecerat in vincula. *Homerus* Ossam, *Virgilius* Famam toto corpore pennis ac plumis sublevant, quo declarent illa nihil esse perniciosius. At mihi tarda lentaque videtur omnis alarum celeritas, si ad hujus rumoris derepente tam late divagati velocitatem conferatur. Vix fulgor ocyus dimicat in omnem mundi partem. Quanquam autem hæc fabula constanter per omnium ora volitabat, nec ullas è *Britannia* litteras receperam, (nam *Thoma Mori* epistola*, quam nunc ad te mitto, complures menses hæserat in *Saxonia*) tamen sciebam certo certius verissimum esse quod jactabatur. Noveram enim humanissimi Principis ingenium, quanta constantia foveat amicos, quos semel complexi instituit, quamque gravate submoveat quenquam à suo favore, etiam si quid erroris humani in illis deprehenderit. Rursus noveram *Thoma Mori* sinceritatem atque in rebus maximis pariter ac minimis gerendis dexteritatem, ac nusquam connivere solitam eximiam cujusdam prudentiæ vigilantiam. Imo mihi behevolus Regis erga *Morum* animus magis ex eo liquebat, quod cum munere splendidissimo quidem illo, sed oneris ac periculi pleno, liberasset, quam quod tantum honoris detulerat. Quum enim illi eas clientellas detrectanti imponeret Rex, φιλόπατρις erat, sibi suoque regno consulebat: quum roganti adimeret, φιλόματρων sese declarabat. Illic pietatis ac prudentiæ laudem omnium applausu promeruit, qui provinciam multo difficillimam ei commiserit, quo haud scio an sit alius in eo regno tanto oneri sustinendo magis idoneus: hic egregiam humanitatis laudem est assequutus, qui & de suo judicio & de publicæ utilitatis respectu non nihil concesserit amici precibus, tale quærentis otium, quale à suo Principe quondam impetravit *Cassiodorus*. Nec enim dubito quin *Morus* gravissimis adductus causis istam missionem à Rege flagitarit. Alioqui nec hic unquam tam impudens erat futurus, ut tam cito rogaret exonerari, nec Rex tam facilis, ut ob quaslibet causationes preces illius fuerit auditurus. Non ignorabat enim totius regni statum maxima ex parte pendere ex Cancellarii integritate, doctrina ac prudentia. Neque enim hic Cancellarius dicitur, ut apud nonnullas nationes, Secretarius; sed dignitas est regiæ proxima: eoque prodeunti à dextris gestatur sceptrum aureum, in cujus fastigio est corona aurea Imperialis, ad lævam liber: quorum altero summa sub Rege potestas, altero legum prudentia designatur. Est enim totius *Britannica* ditionis supremus Judex, ac Regis consilii regii dexter, ut ita dixerim, oculus, ac dextra manus. Tam arduam functionem sapientissimus Princeps nequaquam credidisset inexplorato. Vix alius penitus inspexerat, aut impensius amabat raras ac pene divinas illius ingenii dotes. Quin ipse Cardinalis *Ebo-racensis*, vir, quæcunque fuit hominis fortuna, non stupidus, quum perspiceret nullam superesse spem reditus ad dignitatem pristinam, asseveravit, in ea Insula nullum esse tanto oneri parem præter unum *Morum*. Nec hoc erat favoris aut benevolentiae suffragium. Cardinalis dum viveret, *Moro* parum æquus erat, eumque metuebat verius quam amabat. Nec diversum erat populi judicium. Itaque sicuti cum tanta totius regni

A gratulatione suscepit magistratum, quanta ante illum alius nemo: ita magno sapientum ac bonorum omnium moerore deposuit. Deposuit autem omnium pulcherrium promeritus elogium, neminem antea munus illud gessisse dexterius aut majore cum æquitate. Et scis quam soleat esse querulum vulgus adversus eos qui summum gerunt magistratum, præsertim primis annis: etiam si harum rerum tibi facile fecero fidem, si summorum virorum epistolas proferam, Regi, regno, sibi atque etiam mihi gestienti cum alacritate de suscepto honore gratulantes: rursus eorundem litteras deplorantes, Reipublicæ talem esse subductum judicem, ac βελανφάρον, ut *Homerico* verbo abutar. Neque vero dubito quin Rex insignem aliquem virum in *Mori* locum substituerit, qui mihi tamen prorsum ignotus est: verum quod ad generis claritatem attinet, quod laudis genus *Thomas Morus*, ut est ingenio plane philosophico, nec affectavit unquam, nec jactavit; natus est *Londini*, in qua civitate multo omnium celeberrima natum & educatum esse, apud *Anglos* nonnulla nobilitatis pars habetur: dein ex patre neutiquam obscuro, Juris *Britannici* doctore, cui ordini apud *Anglos* summa est dignitas, & ex hoc pleraque illius insulæ nobilitas fertur originem ducere. Huic ita successit filius, ut parentem per se clarum omni genere decorum obscurarit, tametsi nemo verius illustrat majores suos, quam qui ad hunc obscurat modum. Omitto nunc dignitatis titulos, quibus uterque, non ex ambitu, necemto favore, sed spontaneo Regis judicio decoratus est. Nisi forte rebus in bello semel atque iterum strenue gestis arbitramur veram parari nobilitatem: egregiis autem in Rempublicam meritis, quæ pacatis temporibus consilio præstantur potius, quam armis, nihil deberi honoris. Militarem industriam quo melius habet Reip. status hoc minus desiderat: horum vero qui doctrina, qui consilio, qui jurisprudentia excellunt, opera semper est Regibus ac regnis necessaria belli juxta ac pacis temporibus. Audimus Scripturam mysticam loquentem, *Per me Reges regnant*. Atqui ea vox non est militiæ, sed sapientiæ, quæ præstat ne bellum oriatur, & si vitari non queat, efficit ut quam minimo Reip. malo geratur. Felicius autem est effugere bellum quam fortiter gerere. Pax autem non potest esse diutina, aut si est, gignit corruptos hominum mores, nisi prudentium virorum consiliis gubernetur. Si *Torquatus* illustris factus est, quod hosti *Gallo* torquem detraxit, clarus non erit, qui compluribus annis æquum Judicem, fidelem consiliarium, præstitit patriæ? At multo secus visum est priscis Imperatoribus, qui assessoribus suis, legum prudentia claris, summos honores detulerunt. Quin & Grammaticis, Dialecticis, ac Juris professoribus, qui per annos viginti specimen eruditionis ac probitatis dedissent, eadem dignitatis insignia decreverunt, quibus ornabantur vicarii; vicariorum autem dignitas æquabat comitum ac ducum dignitatem. Testatur hoc *Codicis* liber duodecimus, titulo *De Professoribus*. At hodie non agnoscuntur pro nobilibus, quibus non nativitas, sed Princeps donat insignia. Non improbarem si dicant, vendit: cæterum quum Principis auctoritate bene meritis de Republica decernitur honos, meo judicio gemina est nobilitas, quum ad virtutem omnis veræ nobilitatis parentem accedit Principis auctoritas: si requiritur antiquitas, magnificentius est nobilitatem promeruisse, quam à majoribus accepisse. Verum hanc laudem scio apud *Morum* esse levissimi momenti, qui mavult posteris suis pietatis amorem, quam insignium honorem relinquere. Porro, quod jactant de carceribus an verum sit nescio. Illud constat, virum natura mitissimum nulli fuisse molestum, qui monitus voluerit à sectarum contagio resipiscere. An isti postulant, ut summus tanti regni Judex nullos habeat carceres? Odit ille seditiosa dogmata, quibus nunc misere concutitur orbis. Hoc ille non dissimulat, nec cupit esse clam, sic addictus pietati, ut si in alterutram partem aliquantulum inclin-

* Eam habes sup. pag. 1439. F.

clinet momentum, superstitioni quam impietati vicinior esse videatur. Illud tamen eximiae cuiusdam clementiae satis magnum est argumentum, quod sub illo Cancellario nullus ob improbata dogmata capitis poenam dedit, quum in utraque *Germania*, *Gallia*que tam multi sint affecti supplicio. An non clementer odit impios, qui quum habeat jus occidendi, ita studet mederi vitiis, ut homines ipsi sint incolumes? Num illud postulant, ut Regis vices gerens adversus Regis & Episcoporum sententiam faveat seditioe novitati? Fingamus illum non prorsus abhorruisse à novis dogmatibus quod longe secus est: tamen aut munus, quod susceperat, erat deponendum, aut dissimulandus ille favor. Postremo, ut omittamus hic contentionem de dogmatibus, quis nescit, quam multi leves ac seditiosi sub hac umbra parati sint ad omnium scelerum licentiam, nisi gliscentem temeritatem cohibeat magistratum severitas? Et indignantur hoc à summo regni Iudice factum in *Anglia*, quod in civitatibus, quae religionem innovarunt, interdum facere cogitur senatus? Quod ni factum esset, jamdudum pseudo-Euangelici in cellas & in scrinia divitum irrupissent, & papista fuisset quisquis haberet aliquid. At plurimorum tanta est audacia, tam effrenis malitia, ut ipsi quoque qui novorum dogmatum sunt auctores ac propugnatores, acriter in istos stringant calamum. Et supremum *Anglia* Iudicem volebant connivere, donec impune talis colluvies inundaret in regnum, & opibus & ingeniis, & religione cum primis florens. Fieri potest ut verum sit & illud, in gratiam novi Cancellarii quosdam dimissos è carceribus, vel innoxios, vel ob leviora crimina victos, quod ad conciliandum multitudinis favorem, in primo Regum adventu fieri solet. Idem opinor factum & *Moro* suscipiente magistratum. Sed quid agunt isti *Triptolemi*, qui tales ferunt fabulas? An ut persuadeant, sectis ac sectarum fautoribus praesidium esse paratum apud *Anglos*? Atqui ex multorum haudquaquam levium virorum ad me litteris liquet, Regem aliquanto minus æquum esse novis dogmatibus, quam Episcopos aut sacerdotes. Nemo pius non optat Ecclesiae mores emendatos: at nemo prudens existimat recipiendam rerum omnium confusionem. Quum accepissem *Thomam Morum* ad summam evectum dignitatem, quoniam mihi videbar ingenium illius ex diutina consuetudine aliqua ex parte perspectum habere, scripsi me publice Regi regnoque gratulari, privatim ipsi nequaquam. Nunc autem ex animo gratulor, cui cum summa Principis gratia, cum totius gentis honorificentissimo testimonio mature contigerit à negotiorum civilium labyrinthis explicari, quod nec *Scipioni Africano*, nec *Magno Pompejo*, nec *M. Tullio* datum est. Optavit *Octavius Augustus* imperii sarcinam deponere, non licuit. Nunc integra etiamnum ætate *Thomas Morus* hoc vitae genus adeptus est cum dignitate, ad quod ad adolescentia semper fuit propensus, ut cum suis, est enim φιλόσοφος & ut si quis alius, libere salubribus studiis ac pietati vacaret. Exstruxit ad flumen *Thamisium* haud procul ab urbe *Londino*, praetorium nec sordidum, nec ad invidiam usque magnificum, commodum tamen: illic agit cum intimo sodalizio, uxore, filio & nuru, tribus filiabus & totidem generis, una cum nepotibus jam undecim. Vidit favente Christo natos natum, visurus & qui nascentur ab illis. Quum enim nemo sit inter illos non florente ætate, probabile est numerosam sobolem proventuram. Quin ipse quoque possit adhuc esse multorum liberorum parens, nisi uxor jam pridem per ætatem parere desisset, quam duxit viduam, nec ex hac ullos sustulit liberos. Nam quos habet, ex priore suscepit, quam etiamnum puellam amisit cum aliquot liberis. Hanc tamen licet sterilem, licet ætate provectam, non aliter amat fovetque, quam si puella esset annorum quindecim. Vix alius vivit liberorum amantior, neque ille nescit discrimen inter anum & puellam: sed ea est ingenii commoditas, imo, ut melius dicam, ea est pietas ac prudentia, ut quic-

A quid obvenerit quod corrigi non possit, sic adamet, quasi nihil felicius potuisset obtingere. Dicas apud illum esse alteram *Platonis* academiam: sed contumeliam facio domui illius quum eam *Platonis* academiae confesso, in qua disputabatur de numeris ac figuris geometricis, interdum de virtutibus moralibus: hanc domum rectius dixeris scholam ac gymnasium *Christiane* religionis. Nullus ac nulla illic est, non vacans liberalibus disciplinis frugiferæque lectioni, tametsi præcipua primaque pietatis cura est. Nulla illic rixa, nullum petulantius verbum auditur, nemo conspicitur otiosus. Ac tantam familiae disciplinam vir ille non supercilio iurgivse tuetur, sed comitate ac benevolentia. In officio sunt omnes, sed adest alacritas, nec deest sobria hilaritas. In templo vici exstruxit sibi suisque commune sepulcrum, in quod transulit ossa prioris uxoris, usque adeo illi non placet ultimum divortium: paries habet tabulam testem fortunæ atque instituti illius, quam famulus meus ad verbum descripsit. Exemplar * cum his litteris accipies. Video me fuisse loquacior, sed fabulari juvat de amico apud amicum. Quod assidue concionando ad populum agis verum Episcopum, bonis omnibus vehementer placet. Istud exemplum utinam multos excitet imitatores. Quæ scribis de Regis *Ferdinandi* negotiis mihi fuere gratissima: ex his proceribus bonam in spem vocor, fore ut optimi sanctissimi que Principis virtutibus aliquando fortuna respondeat. Vale.

EPISTOLA CCCCXXVII.

Erasmo Roterod. Jacobus Faber S. D.

H ERI circa crepusculum noctis, praesentium tabellarum me convenit, & nomine tuo dixit salutem: quæ non nisi gratissima esse potuit: sed eo uberiore latitia animum meum oplevit, quo te intellexi in *Germania* inter typographos versari. Publica enim utilitas (ut continuo concepi) & litterarum feliciter propagandarum amor, te Britannos deserere suasis, & nobis quidem oppido quam optabiliter ac utiliter. Quid enim aliud faceres, qui plenus es omnium bonarum litterarum: nisi non tibi, sed utilitati publica eas studiis ac studiosis propagares, imitator publici solis? Sic namque mundi sol candida lucis plenissimus, non intra se illam occultit, sed omnibus mortalium oculis, non suo, sed illorum usu manifestat ac ingerit. Quis non suspiciat, amet, colat *Erasmum*? Nemo non, qui bonus & litteratus fuerit. Ergo qui prorogat vitas, fila vite tua faciat quam maxime longeva, ut meritis diutius cumulans, serus ad feliciora regna, de toto quam optime meritis mundo, transeat: non solum gloria famam posteris relinquens, sed vitam jam tum superis vivens heroicam. Vale felix: & vive nobis & nostro seculo, & ama te colentem & amantem. Ex canobio divi *Germani*, juxta *Lutetiam Parisiorum*, 23. Octobris.

EPISTOLA CCCCXXVIII.

Jo. Fischerus, Episcopus Roffensis, Domino Erasmo S. P.

* Q VANTUM erat molestum audire tua navigationis discrimen, tantum sane lætor quod salvis, incolumisque evaseras. Justum quidem erat, ut penitus dependeres tante prooperationis tuae abs me, apud quem tantus ab omni jactatione pelagi quiescere potuisti. Liber ille Cabalisticus, quo me scribis à *Reuchlino* donatum, nondum ad me pervenit. *Morus* tuis epistolarum ad me misit, at librum adhuc suo more detinet, quod quidem & fecit jamdudum cum *Oculari Speculo*. Plurimum tibi devincior, *Erasme*, quum ob alia tua in me humanitatis studia, tum quod tantopere anniteris, ut *Reuchlinus* tam diligenter meminerit mei: cum animo toto complector, cui & interea, donec perlecto libro ad eum scribam, significes precor me gratias illi, quas animo cogitare possum, habere maximas. In Testamento Novo, per te ad communem omnium utilitatem traducto,

* Illud videre licet sup. pag. 1441. E.

nemo, qui sapit, offendi potest, quando non solum innumera in eo loca tua eruditione plurimum illustrasti, verum etiam universo Operi integerrimam adhibuisti commensurationem, ut nunc multo quam ante gratius, multoque jucundius ab unoquoque & legi & intelligi potest. At vereor sane ne crebrius dormitarit impressor: nam ipse me exercitans in lectione Pauli juxta praeceptiones tuas, reperi saepenumero dictiones Græcas illum omisisse, ac nonnunquam sententias integras. Tibi & istud debet, Erasme, qui conjicere aliquosque possunt, ubi non omnino Latinis Græca respondeant. Utinam aliquot menses licuisset habuisse te preceptorem! felix Vale. Ex Roffa.

Discipulus tuus Jo. Roffensis.

EPISTOLA CCCCXXIX.

Jo. Fischerus, Episcopus Roffensis, Erasmo S. P. D.

* **P**ERLEGIMVS, Erasme, his diebus Rodolphi Agricolaë Dialecticam: venalem enim eam reperiimus inter bibliopolas; fecit autem laus tua ut emerem, qua illum inter Adagia tua prosequeris: neque enim persuadere mihi potui, quin is lectu dignissimus foret, qui a te simul & Hermolao illo tantopere commendatus fuit. Paucis dicam: nihil unquam (quantum ad artem illam pertinet) legimus jucundius & eruditius, ita singula quidem puncta expressisse videtur. Utinam juvenis preceptorem illum fuisset nactus! Mallem id profecto (neque sane mentior) quam Archiepiscopatum aliquem. Sed de hac te coram dicemus. Quando iter Basileam arripueris sis, fac per nos venias; consiliis enim tuis nobis opus erit: quamobrem ne id negligas precor, & felix ac diu valeas. Ex Hallyng.

Tuus Jo. Roffensis.

EPISTOLA CCCCXXX.

Jo. Fischerus, Roffensis Episcopus, D. Erasmo S.

* **S**ALVVS sis, Erasme, & te precor ne maleste feras. Quod non scripserim quum nuperrime ad te misi: properavit namque ille discedere ab urbe, & ego ex adibus meis egressurus illum obvium habui, atque ita quum scribere non poteram, dedi tamen ad te munusculum quod petieras. Neque sane ex deposito illo, quod tu existimas apud me esse, mediocritatem exsuperans. Mihi credas, Erasme, (dicant quicquid velint homines) nihil apud me esse, quod meo unius arbitrio erogari posset. Praescriptum nobis est usus illius pecunia, ita ut mutare non liceat quantumcunque voluerimus. Ego qui te tam necessarium Academia nostra video, te egere non patiar quamdiu superfuerit quicquam ex tenuitate mea. Simul & operam dabo (quoties aderit oportunitas) alienam opem implorare, ubi mea defuerit. Montjoius tuus, imo noster, sat scio, memor erit tui, si hoc aliquando promiserit; & ego illum ad hoc libenter cohortabor: est enim nunc in Aula. Tu vale optime Erasme. Ex Londino.

EPISTOLA CCCCXXXI.

Erasmus Roterodamus Francisco Medico S.

QUOD sacerdos est animis nostris, hoc medicus est corpusculis. Celare suum malum non debet, qui remedium exspectat. Nec dubito quin tua prudentia solcat eam silentii fidem præstare, quam Hippocrates magna religione exigit ab ejus artis professoribus. Jam annis aliquot me crudeliter tractavit calculus renum, nec erat parturiendi, pariendi, concipiendi finis, ut mirer hoc corpusculum tot cruciatibus suffecisse. Cruciatibus frequenter extorquebat vomitum: postea stomachus sedecim totos dies, nullum omnino cibum recipiebat, præter forbitiunculas. Et in dies ingravescibat malum, tandem adeo exacerbatum, ut desponderem animum, tam acerbi fuerunt nixus. Deinde mutato vino, quod tenue quidem, sed levius, quam hæc sunt vernacula, ad hæc dilutum aqua ex glycyrrhiza

A cocta, bibere coeperam, idque modice, menses aliquot eo cruciatu carui. Tandem in summa glande sentiebam quiddam quale solemus pueri, perflati vento, vulgo frigidam urinam appellant. Id suspicabar accidisse, quod diutius post solis occasum confabulatus essem sub dio. Ungebam oleo camamillarum ventrem subter umbilicum. Nam id solet esse remedio. Nec præterea mali quicquam sentiebam. Tandem hilariter coenatus cum amicis, extra ordinem bibi dimidiatum cyathum vini *Burgundiaci*, dilutum aqua qua dixi. Id erat pendulum, quod postea compertum est. A primo somno, reddidi lotium miro impetu, viisque vehementer dilatatis, non sine cruciatu: cujus tamen sensus non erat in ilibus, ubi solet esse gravissimus, sed in vesica & virgæ musculis. Sensi magnam vim calculorum rudum ac materiae cum lotio erumpere, non sine ruptura meatuum. Id factum est ea nocte plus decies, nullo tamen stomachi dolore. Eam urinam non servavi, quod doleo, matutinam servavi, lacti similem admixtis calculorum fragmentis. Materia erat gypsiacea. Interea sensus erat molestissimus in vesica. Accivi Medicum, unum post alterum, ac tertium, quales hic quidem habemus. Ambigebant. Metuebam ne ea materia concreceret in vesica. Nam dolor aliquot dies durabat. Tandem coepit mitescere, non ut discederet, sed ut esset tolerabilis. Itaque dimissis Medicis, ad victus moderationem confugi, bibens vina *Burgundiaca*, sed parce & vetera, quorum senium tempero multo saccharo & glycyrrhiza decocta. Interea stomachus melius habet, atque item cerebrum, quod crebri vomitus vehementer fatigabant. Lotium autem hucusque manet veluti gypso turbidum, non sine calculis, sed qui non discruciant ut solent. Hanc perpetuam molestiam malo, quam illos cruciatu intermissos, sed intolerabiles; nisi enim se mutasset morbi genus, jampridem sepultus esset *Erasmus*. Alias est levior, alias gravior molestia: tempore nebuloso pectus habeo, nec licet à moderatione victus recedere, quin ilico dem poenas: affluevi crebro reddere lotium, metuens ne concreseat in vesica. Somnus primus est justus ac placidus, secundus interruptus, & frequenter insomniis irrequietus, quanquam non molestus. Non est gonorrhea, nec fluxus cerebri, nec medulla spinæ? hæc enim debilitarent, quum nunc sim vegetior. Originem morbi divino: jam annis plusquam viginti consuevi stans scribere: nec unquam fere sedere, nisi vel prandens, vel coenans, vel à prandio dormitans, quod interdum soleo, præsertim lassus negotiis. At interdum urgebant præla, maxime epistolæ, quas cogor innumeras scribere, ut statim à prandio fuerit accurrendum ad scribendum. Nam à coena cogor ab intentione cessare: aut fabulor sine contentione, aut inambulans audio famulum aliquid prælegentem, quod mihi sit usui futurum. Quodam autem tempore quum essem occupatissimus, venit nuntius à quodam amico qui de vita periclitabatur. Ad huic opitulandum scripsi plurima, non habita ratione valetudinis, quod & ante saepenumero feceram. Rursus idem paucis post diebus misit alium nuntium. Huic quoque dum cupio gratificari, malum hoc obortum est quod exposui. Quoniam qui stans scribit, fieri non potest, quin stomacho sit aliquantulum inflexo, suspicor stomachum cibum semicoctum coepisse dejicere spiritibus alio vocatis, itaque fieri, ut calculus non concreseat in magnitudinem. Fortassis natura rupit & vias aliquas, quo facilius sit transitus, sic habet morbus, quorsum evasurus novit Dominus. Vereor ne si accedat agitatio, aut aliud simile, vertatur in excoarationem vesicæ, quo malo nihil esse potest cruciabilius. Hoc cruciatu periisse narrant *Thomam Linacrum*. Habes rem omnem. Si quid habet tua ars, quo malum hoc mitigari queat, nam tolli posse non arbitror, humanitate tua dignum facies, si communicaris. Nam quod ultro miseris remedium, agnosco veterem tuam in me pietatem, quam hoc magis exosculor, quod ne

Tom. III.

Y y y y 2 levi

leui quidem officio unquam te demeruerim, & utinam esset aliquid in quo declarare possim, & animum agnoscentem tua beneficia, & voluntatem reponendæ gratiæ cupidam. Vale.

EPISTOLA CCCCXXXII.

Erasmus Rot. Francisco, Cardinalis Eboracensis Medico, S.

FREQUENTER & admirari & dolere soleo, qui fiat ut *Britannia* tot jam annis assidua pestilentia vexetur, præsertim sudore lethali, quod malum pene videtur habere peculiare. Legimus civitatem à diutina pestilentia liberatam, consilio Philosophi mutatis ædificiis. Aut me fallit animus, aut simili ratione liberari possit *Anglia*. Primum quam cœli partem spectent fenestræ ostiave nihil habent pensi: deinde sic fere constructa sunt conclavia, ut nequaquam sint perflabilia, quod inprimis admonet *Galenus*. Tum magnam parietis partem habent vitreis tessellis pellucidam, qui sic admittunt lumen, ut ventos excludant, & tamen per rimulas admittunt auram illam colatam, aliquanto pestilentior, ibi diu quiescentem. Tum sola fere strata sunt argilla, tum scirpis palustribus, qui subinde sic renovantur, ut fundamentum maneat aliquoties annos viginti, sub se fovens sputa, vomitus, mictum canum & hominum, projectam cervisiam, & piscium reliquias, aliasque sordes non nominandas. Hinc mutato cœlo vapor quidam exhalatur, mea sententia minime salubris humano corpori. Adde quod *Anglia* non solum undique circumfusa est mari, verum etiam multis in locis palustris est, falsisque fluminibus interfecta, ne quid dicam interim de falsamentis, quibus vulgus mirum in modum delectatur. Considerem insulam fore multo salubriorem si scirporum usus tolleretur, tum si sic exstruerentur cubacula, ut duobus aut tribus lateribus paterent cœlo, fenestris omnibus vitreis ita confectis, ut totæ possint aperiri, totæ claudij, & sic claudi, ut non pateat per hiantes rimas aditus ventis noxiis. Siquidem ut aliquando salutiferum est admittere cœlum, ita nonnunquam salutiferum est excludere. Ridet vulgus si quis offendatur cœlo nubiloso. Ego & ante annos triginta, si fuisset ingressus cubiculum, in quo mensibus aliquot nemo verlatus esset, ilico incipiebam febricitari. Conferret huc, si vulgo parciore victus persuaderi posset, ac falsamentorum moderatior usus. Tum si publica cura demandaretur ædilibus, ut viæ mundiores essent à cœno mixtuque. Curarentur & ea quæ civitati vicina sint. Scio ridebis otium meum, qui his de rebus sollicitus sim. Faveo regioni, quæ mihi tam diu præbuit hospitium: & in qua libens finirem quod superest ævi, si liceat. Non dubito, quin tu hæc pro tua prudentia rectius noris, libuit tamen admonere, ut si meum iudicium cum tuo consentit, hæc viris Principibus persuadeas. Hæc enim olim Regum cura consuevit esse. Scripsissem perlibenter Reverend. D. Card. sed nec otium erat, nec argumentum, nec ignoro quibus ille negotiis distringatur. Bene vale, vir humanissime, cui debeo plurimum.

EPISTOLA CCCCXXXIII.

Erasmus Roterodamus Francisco suo S.

QUANTUM tuum erga me amorem jamdudum habeo exploratissimum, tamen eum in dies magis magisque intelligo ex tuis suavissimis litteris, quas per tabellarium nuper ad me dedisti. Quamobrem ineffabili me voluptate affeceris, si, ut crebrius isthinc tuæ ad nos advolent litteræ, effeceris. Sed quod hætenus rarius ex me, quam expectasti, litteras vicissim accepisti, ne me, quæso, negligentiae nomine suspectum habeas, sed noveris id non mea incuria, sed immodicis, quæ me impediunt, occupationibus actum esse. Posthac ubi me meis expediero negotiis, tanta te lit-

terarum mearum crebritate perculsurus sum, ut jam vehementius rogare incipias, quo desinam, quam antehac unquam, ut scriberem, rogasti. Vale, amicos tuos meo saluta nomine, quos æque meos, atque tuos duco.

EPISTOLA CCCCXXXIV.

Erasmus Roterodamus Francisco suo S.

QUONIAM tantus in te meus amor, ut nihil accedere possit, non potui non interdum meas ad te dare litteras. Neque enim jucundius ullum amicitiae officium esse puto, quam hac scribendi inter se vicissitudine uti. Quod itaque, mi *Francisco* charissime, diligentius contuenti mihi subtristis jamdudum frons tua apparet, nescio quid mali portendit. Solet enim plerumque internus animi dolor in vultum erumpere, mentisque habitus in fronte non aliter quam in speculo relucere. Intelligo itaque non obscure (quid id sit, incertus) certe aliquid esse, quod tibi doleat, quod te excruciat. Et hercule, mi *Francisco*, (fidem habe mihi) dolet & mihi dolor tuus, nec ullus mihi potest esse lætitiæ locus, ubi te mœrore affectum adspicio. Quid autem sit quod te male habet, ut mihi indices, te etiam atque etiam rogo. Si quid mea poterit opera, te aut re aut certe consilio juvero. Quod si à me doloris tui orta est causa, dabo operam, ut per me quamprimum corrigatur itidem. Quæso te, animæ dimidium meæ, ne te in re mediocri tam dire excrucies. Virum te præbe, excute quicquid in te est mollioris animi. Hoc pacto & tibi consulueris, & profecto me tui amantissimum hilarem lætumque reddideris. Vale.

EPISTOLA CCCCXXXV.

Erasmus Roterodamus Francisco suo S.

VEHEMENTER mihi gratum feceris, amice jucundissime, si dederis operam, ut Epistolæ, quæ accuratius ad alios atque alios scripsi, quantum potest colligantur. Nam mihi in animo est, unum Epistolarum librum edere, earum potissimum, quas scripsimus multas ad *Cornelium Gondarum*, plurimas ad *Guilielmum* meum, nonnullas ad *Servatium*. Corrade quicquid potes, & undecunque potes, verum ne miseris, nisi per quem iussero. Obsecro te, mi *Francisco*, per mutuam charitatem nostram, & per felicitatem tuam, quæ mihi non minus curæ est, quam mea, ut toto pectore incumbas in sacras Litteras: evolue veteres interpretes. Crede mihi, aut hac via pervenimus ad beatitudinem, aut nunquam pervenimus, quanquam non dubito jam id te facere, ad quod hortor. Vale, ac tuis precibus me subinde *Christe* commenda. Salute impartias *Guilielmum* meum, qui non scribo, videlicet occupatissimus, tum valetudine dubia. Extunde, si potes, à *Guilielmo*, ut scribat quam potest accuratissime Comiti meo: est enim eo animo in doctos, ut nihil unquam sol viderit simile. *Londino* ex ædibus Episcopalibus.

EPISTOLA CCCCXXXVI.

Erasmus Roterodamus Francisco suo S.

*** Q**UOD me (ut aliquid ad te dem litterarum) tantopere non hortaris modo, verum etiam rogas, orasque, est quidem, mi *Francisco*, ne mentiar, nota imbenigni tui erga me animi indicium. Verum si temporum rerumque conditio, tuæque fides, meo in te per omnia responderent amor, non sincerem, mi *Francisco*, me hisce in rebus admoneri, nedum rogari. Et quidem quis, obsecro, in hac parte æque facilis, æque impiger atque ego? Fidem habe mihi, nihil æque jucundum ducerem, quam cum homine amicissimo assidua scribendi vicissitudine decertare. At nunc, mi *Francisco*, quoniam suspecta est mihi (loquar enim se-

verius) fides tua, eaque omnium rerum perturbatio est, ut jam ne fidissimo quidem tuto fidendum sit. Quid mihi faciendum existimas? Scribam-ne, an potius taceam? Alterum, *Hercle*, tutius, alterum tamen benigni magis ingenii esse puto. Quanquam itaque nihil metuam, ne quid ex ea, quæ mihi tecum est, consuetudine nascatur incommodi, pro mei tamen erga te amoris integritate, veterique nostra amicitia tuis votis morem gerere statui. Neque deest inter nos, qui fraterno vinculo jungimur, quidem aut officii, aut familiaritatis intercedere. Porro cum tu suavioris in me animi factus fueris, suaviores quoque meæ ad te litteræ ibunt. Vale.

EPISTOLA CCCCXXXVII.

Erasmus Rot. Roberto Gaguino, viro undecunque doctissimo, S.

* **Q**UOD *Francorum Regum Principumque res gestas*, idonei Scriptoris desiderio, hæcenus in tenebris prope sepultas, pedestri historia in lucem efferre atque immortalitati consecrare statueris, *Roberto Gaguino*, præcipuum *Galliarum* Academiæ decus, non possum equidem istam tuam laborem non diagnoscere probare. Sumisti enim, imo potius suscepisti manus mea sententia pulcherrimum, & cum omnibus *Latinarum* litterarum studiosis incredibili voluptati futurum, tum vero *Gallia* tuæ splendorum imprimis magnificentum ac (ut ita dixerim) triumphale, denique tua doctrina, tua eloquentia, tua pietate dignissimum. Neque enim ulla te alia causa (quandoquidem neque quæstus, neque gloriæ, vel levis unquam tibi habita ratio est) ad istud negotii capestendum provocatum esse facile crediderim, quam singulari in patriam pietate, quam & tu & optimus quisque semper fecit maximi. Dolebat nimirum tibi (quod ego quoque mecum interdum mirari soleo) *Gallorum* virtuti gloriam tam maligne respondere, & qui olim cum *Italici* factis sæpe contenderint, opinione ac fama tam longo intervallo cōsequi. Dabunt *Itali* mihi veniam, si nobis idem videtur, quod *Franciscum Philæphum Italum* natum non puduit fateri: existat enim illius ad *Carolum* Regem, hujus, opinor, avum, epistola, in qua præter multas laudes, quibus *Francia* regnum prosequitur, illud quoque ingenue fatetur, *Romanos* quidem olim pacis bellicque artibus longe omnium amplissimum sibi peperisse imperium, præterea non segniter ingenio, quam prius fecerant armis, cum *Græci* contendisse, verum antiquam illam imperii gloriam factionibus ac studiis pravis in deterius prolapsam esse. Contra vero *Francia* regnum prudentia Regum, Principum fide, civium concordia couisse crevisse, ut jam facile cum quovis alio *Christiani* orbis imperio possit contendere, vel opibus, vel imperii finibus, vel rerum gestarum magnitudine, vel Regum nobilitate, quos plurimos habuisse constat, non fortissimos modo, verum etiam pierrissimos. Quapropter in hoc regno (non injuria) *Sonatus Christianus* contra *Turcarum* violentiam potissimum atque unicum præsidium sibi collocasse videtur. Sed tamen unum quiddam adhuc tanti imperii majestas desiderare videbatur, cetera vel par, vel inferior: *Esuvio* atque *Salustio* vincebat adhuc *Italia*: nam (ut scito cecinit *Horatius*) Regum Ducumque bene gesta, quantumvis alioquin præclara, aut intermoriuntur, aut obseuerentur ætate necessum est, nisi Historici eloquentis opera litteris (unicis rerum custodibus) commendentur: perinde gloria apud posteros valitura atque is, qui scripsit, ingenio valuerit: hanc tu supremam provinciam, disertissime *Gaguine*, tanquam fati tibi servatam, velut alter *Scipio* summo omnium applausu suscepisti; difficillimam plane atque immensi negotii, sed tamen *Roberto* prorsus aptissimam. Qui ita credam, rogas? cum multis de causis, tum duabus potissimum ita mihi videtur. Duo sunt enim præcipua, quæ in Historico probato quæri solent, nampe fides &

A eruditio: utraque tanta in te sunt quanta in alio nemine: nemo fuit profecto isti muneri aptior, vel istud muneris nemini fuit aptius quam tibi uni, qui possis & pro singulari tua gravitate fidem facere, & pro non vulgari eloquentia rem adornare. Jam facile suspicor, humanissime *Gaguine*, te subitasci *Erasmio* tuo, qui laudum tuarum vel tantillum ausum attingere. Neque enim me clam est, quam modesto, quam pudenti (ne dicam putidulo) sis ingenio præditus, quippe qui amicam etiam laudatiunculam multo molestius ferre soleas, quam quispiam alius convitiū ferat. Sed obsecro te, dato hanc veniam meo in te amori, ut quem passim omnes prædicant, fas sit etiam amico meminisse: cui enim tuorum incredibilis vitæ tuæ morumque integritas, innocentia, gravitas non est spectatissima? tibi gentium non prædicata? adeo ut non modo de scriptis, sed ne de dictis quidem *Gaguini* ulla possit incidere suspicio vanitatis. Adde quod cum omnes norint, te *Francos* Reges tuo merito semper fecisse plurimi, ferlis in rebus opera tua per sæpe usos, te regis arcanis consiliisque sæpenumero accitum, te regio nomine cum apud diversas gentes, tum apud *Italas* crebro legatione functum esse, facile conjiciunt, te unum *Gallorum* gesta & prisca curiosius relegisse, & recentiora exploratius vestigasse. De eruditione porro tua quid ego commemorem? ipsa (quod ajunt) abunde se prædicat. Testis abunde est hoc celebratissimum Gymnasium urbis *Parisiorum*, cujus tu florentissima alioquin studia primus *Latinarum* litterarum opibus decorasti, pulcherrimoque incremento eloquentiæ, quam unam adhuc desiderare videbantur, adauxisti. Ipsa testis est *Italia*, quæ te sæpenumero maximis de rebus gravissime differentem audivit, non sine stupore, imo fortassis non sine dolore, quod (ut de *Cicerone* dixit *Apollonius*) eloquentiæ laudem, quam unam adhuc sibi propriam habuisset, videret per te *Gallia* communem fieri. Testes sunt litteratissimi quique nostræ memoriæ Scriptores, qui certatim uno ore omnes tuum ingenium prædicant, efferuntque: quorum nulla prope pagina est, quæ sibi *Gaguini* nomen non habeat. Testes denique sunt vel locupletissimi tui libri, qui jam per orbem disseminati passim summa cum studiosorum voluptate lætitantur. In quibus omnibus tametsi vel oratione soluta, vel carmine non eruditis solum, verum etiam curiosis auribus abunde satisfacias: in isto tamen scripti genere, id est, in Historia, (si quid ultra crepidam futuri permittis) singulari quendam ac mirificum artificem præstare videris, atque in ceteris quidem plurimos, in historiis te ipsum superasse. Tanta est sermonis puritas, elegantia *Salustiana*, felicitas *Liviana*, summa luculentia, varietas jucundissima, id consiliorum, rationum, temporum, commoditatis, dignitatis, ac ceterarum id genus, quæ doctum Historicum arguunt, observatione singulare artificium. Tanta est narrationis vivacitas, ut res geri non narrari videatur. Neque vero deest dulcis quædam brevitās, quæ Historicis ut rara, ita gratissima lectoribus est. Nam, bone Deus, quam vastam rerum silvam, quam brevi volumine, quam absolute complecteris, & prolixè brevis & breviter prolixus. Cui igitur non præclare cum *Galicis* rebus actum videatur, cui talis præco contigerit? *Alexander* ille Magnus cum ad *Achillis* sepulchrum pervenisset: *O te fortunatum*, inquit, *Achille*, qui *Homerum*, tantum poetam, laudum tuarum præconem sortitus sis. Et quis *Franciam* quoque non fortunatissimam censeat, quæ *Robertum* suarum laudum præconem optimum nata sit? Quid illi Superiorum benignitate præstari potuit pulchrius, magnificentius, divinius? Nihil profecto. Neque tu, *Gaguine* doctissime, insignem tuam erga patriam pietatem graviore prorsus argumento potuisti declarare. Quæ tametsi antea quoque plurimum tibi deberet, ut quam *Latinus* mercibus primus ditasses, hoc tamen inestimabili beneficio adeo devinxisti, ut quantamvis habeat, parem tamen numquam sit gratiam habitura: quæ enim

statua, qui tituli, quod monumentum valeat istius beneficii magnitudini respondere? Prisci illi majores suos, qui vel imperium parassent, vel auxissent Rempubl. vel aliter de patria bene meriti essent, solebant divinis afficere honoribus, titulis in æs incisis honorare, statuis donare aureis. Atqui longe præstantius est majorem gloriam ab Ortu ad Occasum usque protendisse, quam agrorum limites extendere: minus est saxea mœnia ædesque urbanas ab incendio tueri, quam optimorum Regum ac civium gloriam ab invidis oblivionibus (sic enim appellat *Horatius*) & interitu vindicare. Non paulo magnificentius mihi videtur, patriam optimis litteris auxisse, locupletasse, decorasse, quam spoliis, quam exuviis, quam cereis, quam id genus monimentis phalerasse. Nullæ enim tabulæ, nullæ cereæ, nulla numismata, nullæ statuae, nullæ pyramides, neque clarius indicant, neque fidelius custodiunt Regum gloriam, quam hominis eloquentis litteræ. Posthac *Gallorum* gloria, quæ hucusque tantquam angustis inclusa delituit, fulminis instar emicabit, & *Gallo* quidem cantore, sed (quo pulchrius est) *Romana* tuba decantata, omnium regionum aures personabit; omnibus illa terris, urbibus, gymnasiis legetur, celebrabitur, cantabitur, nec *Gaguini* beneficio unquam interire noverit, imo cum ætate usquam succrescet: amplectere igitur, ô *Francia*, immortale laudum tuarum monumentum, *Robertum Gaguinum* alumnum tuum, immortalitatis tuæ vindicem ama, cole, venerare. Nos certe, & quibuscunque egregia studia cordi sunt, te, Præsul amplissime, non amare non poterimus; per quem id quod in litteraria suppellectile præstantissimum habebamus, hoc est historiam, adauctum esse conspiciamus. Vale, decus litterarum & meum.

EPISTOLA CCCCXXXVIII.

Erasmus Rot. Georgio Episcopo Brixinenfi S.

Ex *Hieronymi Viromandi* doctis juxta ac humanis litteris, Illustrissime Princeps *Georgi*, nec vulgarem nec simplicem cepi voluptatem. Primum quod intelligerem isti præclaræ indoli tuæ, rebus summis natæ, *Caroli* Cæsaris ac *Ferdinandi* Regis non tam favore quam judicio, datam provinciam, in qua proferres, exsereres, explicares eximias ingenii naturæque tuæ dotes. Siquidem Magistratus, ut habet *Græcorum* proverbium, virum arguit, quemadmodum in bello dilucet boni ducis virtus, in tempestate naucleri peritia. Quanquam nihil addubito quin ista mens tam excelsa, tam integra, tam pia majoribus sit destinata negotiis, idque decreto numinis res hominum æterno suo consilio moderantis. Sed istud indolis tuæ tyrocinium esse voluit, atque, ut ita loquar, ædilitatem, primum videlicet dignitatis gradum, in quo posteaquam egregium tuæ virtutis specimen dederis, mox ad præturam, hinc ad consulatum, hoc est, ad summæ dignitatis fastigium non modo Regum judicio, sed omnium consentientibus suffragiis eveharis. Interim gratulari libet, amplissime Præsul, quum tuæ celsitudini, tum vero multo magis ipsi ditioni regiæ, cui in tantis procellis, tantaque rerum omnium tempestate contigerit egregius gubernator, qui non solum auctoritate, verum etiam arte, prudentia, consilio, valeat inconditos horum temporum motus componere. Tum autem & privatim mihi gratulor, tibi gratiam habeo, qui de meis qualibuscumque scriptis tam amanter sentias, tam candide feras suffragium, tam ingenue patrocineris adversus zoilos, quorum hisce temporibus mira licentia est: denique tantum tribuas, ut mihi fortunarum quoque tuarum communionem deferas, si velim ad istam commigrare provinciam. Hic agnosco prorsus exosculorque Cæsaris *Maximiliani* patris tui & benignitatem admirandam, & favorem propensissimum erga pietatis ac bonarum litterarum cultores: in quorum numero tuus candor mihi videtur aliquem tribuere locum; ego

præter sedulæ voluntatis promptique conatus laudem, si qua debetur, nihil agnosco. Verum ut mihi nunquam placeo videorque felix, qui tot Principum, Regum, Præfulum litteris amantissime simul & honorificentissime scriptis toties ad haudquaquam adspernandas condiciones inviter: ita rursus satum meum deplo ro interdum, simile quiddam patientis, quale *Tantalum* apud inferos perpeti narrant non otiosæ Poetarum fabulæ. Ajunt enim illi fame sitique cruciato amnem potabilem inferne labrum contingere, poma superne ad os porrigi, sic tamen ut misere cupienti, nec cibo, nec potu frui detur. In causâ est non tam ætas, quanquam & ipsa ingravescent, quam valetudo plusquam vitrea, quæ tamen hæcenus moderante me magnis studiorum laboribus sufficit, quibus exhaurientis vix robustus juvenis par esse queat. Alioqui non abhorrebat animus ab hac civitate permutanda, cujus tamen hospitio non incommode sane, multis annis sum usus, sed optarem esse pauciores qui novis opinionibus sese dedidissent. Quamobrem non omnino recuso quod offert tua benignitas. Dispiciam quid ipsa res nobis consulat. Neque enim quodvis coelum, neque quodvis vinum aut victus congruit huic corpusculo. Alioqui sub tam amico Principe vel meo sumtu, quod vitæ reliquum erit peragere cupiam: eoque lubentius, quod audiam non procul istinc abesse *Bernardum Episcopum Tridentinum*, cujus mirum quoddam erga me studium jam non semel expertus sum. Interim mihi non minus gratus est animus tuus, clarissime Princeps, quam si fuisset usus quicquid offert tua benignitas, quandoquidem voluntate tua propensa fruor. Deum Opt. Max. precor, ut quod Ecclesiasticam provinciam bonis avibus adisti, id perpetuo velit esse faustum ac felix. Datum *Basilea*.

EPISTOLA CCCCXXXIX.

Erasmus Rot. Gervasio S.

* Ceterum ne officio meo aut loci aut temporis occasione defuisse videar, quid Bedda in caput tuum molitur, paucis accipe. Ex *Paraphrasibus* nescio quot *Myriades* hæresôn, ut loquuntur, *Facultati* exhibuit: misso, quas *Facultas* jam condemnavit, simul & eas, quas nunc tractat; nec est, quod speres à *Facultate* nisi omnia sinistra, improba & iniqua; proinde cura, ut tibi adsit animus, uti non deest calamus. Est tibi negotium cum ignorantissimis & impudentissimis traductoribus. Sunt in *Facultate* litterati non pauci, sed in illos animadvertitur, ut in peiores *Lutheranis*. *Lutetia*, die *Divo Dionysio* sacra, sive 9. Octobris.

Tuus Gervasius.

EPISTOLA CCCCXL.

Erasmus Rot. nobilissimo viro, D. Damiano à Goes, Lusitano, S. P.

ACCEPTI tres epistolas tuas per *Lucam Remium*, quod tamen ignoraturus eram, nisi tu significasses. Quid actum sit de cæteris epistolis, quas tibi commendaram abeunti, non liquido novi. *Botzemus* accepit suam. Sed an *Jo. Comes* primus & *Alciatus* accepit suas, nescio. Miror è *Lusitania* nihil venire responsi. Nescio an expediat *Lazarum** grandævum magnæque auctoritatis onerare domesticis professionibus. Magis conveniret tibi juvenis, qui te domi exerceret, tuæque scripta corrigeret. Debes honorare studia, ut illa vicissim honorent te. In *Italia* turpe non est etiam canos audire publice profitentes. Si mihi capitalis esses inimicus, non poteras quicquam facere inimicius, quam si schedas, quas uni tibi notavi, patiaris excudi. Quare curâ ne fiat, magno mei nominis dedecore. *Petro Bembo* salutem plurimam, cui profecto te charum esse gaudeo. A Natali Domini gravissime decumbo, nec per coeli inclementiam possum respirare. Hæc ægre

* Baysum. † MS. habet ornent.

agre scripsi in lecto semivivus. *Friburgo* undecimo die Januarii.

EPISTOLA CCCCXLI.

Erasmus Ros. nobilis cum primis & omni virtutum genere perpolito viro, D. Damiano à Goes, Lusitano, S. P.

VLTRA mensem jam perpetuo lecto sum affixus, cruciatu vix credibili, certe intolerabili. Nec spes est recreandæ valetudinis ejus, ob urgentem hyemem. Non horreo mortem, sed opto magis, si Domino placeam. Ad vetus malum, quod ex intervallis solet recurrere, accessit exulceratio extremæ spinæ, cui cogor incumbere, sive jaceam, sive sedeam. Huic crudelissimo dolori nullum est remedium, quod oporteat ipsi vulneri semper incumbere. Utinam cruciatus sint tolerabiles, sed Dominus est, hic secet atque urat, modo parcat in æternum.

EPISTOLA CCCCXLII.

Erasmus Roterodamus Lamberto Grunni, Scriba Apostolico, S.

HACTENVS, eruditissime *Lamberte*, ab hoc genere causarum habens abstinui, licet à multis interpellatus, neque cuiquam amicorum molestus esse sustinui: verum hic singularis quædam pietas me depulit à veteri instituto, fecitque ut & ipse novum patrocinium susciperem, & tibi viro amicissimo in amici negotio negotium facerem. Quapropter hoc operæ primum abs te peto, ut totam rei seriem digneris cognoscere. Siquidem confido futurum, ut si hoc impetro, & meum comprobēs officium, & tuum non illibenter impertias non jam amicitie nostræ, cujus gratia scio te nihil non facturum, sed ipsi causæ. Agitur enim non de lana, quod ajunt, caprina, sed de salute indolis multo omnium felicissimæ, quæ plane viva spiransque defossa peribit, nisi nos fuerimus opitulati. Utinam tibi perinde nota esset atque mihi est totius negotii ratio; tribus verbis, sat scio, causam hanc apud te peroravero. Sed tamen rem omnem optima fide sic tibi depingam, ut nihil aut certe quam minimum te fugiat, quod scire sit operæ pretium. Nam & is, cujus causam ago, à puero mihi sic cognitus est, ut vix ipse mihi sim notior, & pleraque, quæ ad causam pertinent, non audiui tantum, sed perspexi oculis. Tanta autem est rei indignitas, ut ipse vix hæc absque lachrymis commemorare queam, nec tu fortassis, quæ naturæ tuæ bonitas est, fideis oculis lecturus sis. Sed est hoc *Christiana* pietatis, mi *Grunni*, non tantum gaudere cum gaudentibus, sed etiam flere cum flentibus. Scio tibi, vir optime, & probe notam, & insigniter invisam esse quorundam Pharisaicorum improbitatem, qui juxta testimonium Evangelicum, non solum per maria, perque terras, sed per omnes Principum aulas, per omnes divitum ædes, per omnes scholas, per omnes computationes obambulant, ut proselytum aliquem in massam illiciant, vixque credendis artibus insidiantur puerorum ac puellarum simplicitati; norunt ætatem, & injuriæ & fraudi idoneam, ut eos in vitæ genus pertrahant, unde se non possint extricare, semel irretiti, quæ non alia servitutis species miserior. Nam mancipium de lapide emtum ita potest demerere dominum suum, ut ex servo fiat libertus. Itaque non te remorabor nimium nota commemorando, posteaquam istorum stratagematis mundus undique plenus est. Quis enim fuit unquam eximie indolis, aut honesto loco natus, aut opulentus puer, quem isti non tentarint insidiis, cui non tetenderint retia, quem non captarint dolis, frequenter insciis, nonnunquam & invitis parentibus? Id quum sit quovis plagio sceleratius, tamen histriones, pietatis etiam titulum audent sceleri prætexere. Ad *Christum*, inquit, etiam calcatis parentibus fugiendum est, & adversus afflatum divini Spiritus

nihil valet parentum auctoritas: quasi vero *Satanas* non sit & inter Monachos, aut quasi quicumque cucullam accipiunt, afflati sint *Christi* spiritu, quum multo maxima turbæ vel stultitia, vel inscitia, vel desperatione, vel otii ventrisque studio ducatur. Quod Deus jussit liberos parentibus obtemperare, extra controversiam est: quis spiritus instiget hominem ad monachismum, nec ipsi certum est qui trahitur. Hic vides quantum campum nobis aperiat locus communis, sed non libet in eo commorari, quum quotidianis illaqueatorum querimoniis omnium aures caleant. Equidem nolim improbare cujusquam institutum, nec istis patrocinabor, qui ut incogitanter se præcipitarunt in foveam, ita quod male coeperant, pejus relinquunt, non ad libertatem, sed ad peccandi licentiam fugientes. Cæterum in tanta corporum & ingeniorum varietate, non omnibus omnia congruunt, neque quicquam accidere potest præclaris ingeniis infelicius, quam ut in aliquod vitæ genus, vel arte inducantur, vel vi propellantur, unde se non possint explicare. In hoc enim potissimum sita est hominum felicitas, si quisque ad hoc applicetur, ad quod natura compositus est. Quosdam enim ad coelibatum aut ad monachismum adigere, nihilo felicius cedat, quam si asinum ducas ad certamen Olympicum, aut bovem ad ceroma, ut ajunt. Hoc præfatum esse sat est. Nunc accipe simul & optimi juvenis calamitatem, & istorum plagiariorum detestandam improbitatem. Atque hic rursus oro, ut mihi te præbeas attentum. Vehementer enim cupio tuò judicio comprobari quod ago. Nam obsequii nonnunquam poenituit: quod judicio fit, nunquam non placet. Duo fratres sunt, *Florentinus*, & hoc natu major *Antonius*. Admodum pueri matre orbatii sunt, pater aliquanto post decedens, exile quidem patrimonium reliquit, sed quod absolvendis studiis abunde sufficeret, nisi cognatorum rapacitas, qui morienti aderant, rem minuisset. Nam præsentis pecuniæ, ne pilus quidem repertus est. Attamen quod supererat in rebus soli, aut in syngraphis, nec perinde promptum harpyiarum unguibus, utcunque satis erat perdiscendis artibus liberalibus, ni rursus tutorum indiligentia, bona pars intercidisset. Scis quam pauci mortales sint qui in alieno negotio bona fide vigilent. Tutores autem huc animum adjecerant, ut eos educarent monasterio, miram existimantes pietatem, si illis de victu prospectum esset. Hac suapte sponte propensos, *Guardianus* quidam, homo superciliosus, magnæque pietatis opinione, perpulerat, præsertim unum, sub quo ludi litterarii magistro in prima pueritia grammatices prima rudimenta didicerant. Erat autem is, juxta vulgarem existimationem, vir pius & innocens; hoc est, nec alea, nec scortis, nec luxu, nec temulentia, nec aliis criminibus infamis; sed homo sibi vivens, ac mire parcus, nec judicio quicquam vulgo præstantior, nec litteras approbans, nisi quas ipse perturbatas ac paucas didicerat. Nam *Florentio* decimum quartum annum agenti, quum illi scripsisset aliquanto politius, respondit severiter, ut si posthac mitteret tales epistolas, adjungeret commentarium: ipsi semper hunc fuisse morem, ut plane scriberet & punctuatim, nam hoc verbo est usus. Is videtur hoc affectu fuisse, quo plurimos esse novi, ut existimaret se victimam Deo gratissimam immolare, si quem discipulorum addixisset vitæ monasticæ. Soletque gloriabundus commemorare quot adolescentulos quoque anno vel *Francisco*, vel *Dominico*, vel *Benedicto*, vel *Augustino*, vel *Brigida* lucrificisset. Proinde quum jam essent maturi scholis, quas *Universitates* appellant; nam & satis erant Grammatici, & *Petri Hispani* Dialecticam magna ex parte didicerant; tamen metueris ne illic haurirent aliquid mundani spiritus, ac jugum detrectarent, curavit illos ablegandos in contubernium quorundam, qui vulgo *Fratres Collationarii* vocantur, qui nusquam gentium non nidulantes, instituendis pueris quæstum faciunt. Horum illud præcipuum est studium, ut si quem puerum videant indole generosiore & alacriore, cujusmodi

di fere sunt ingenia felicissima, eam plagis, minis, ob-
jurgationibus, aliisque variis artibus frangant ac deji-
ciant, id appellant cicurare, vitæque monasticæ fin-
gant. Quo quidem nomine satis amantur à *Dominica-
nis ac Franciscanis*, quod dicant ipsorum Ordines brevi
interituros, nisi penes illos aleretur seminarium. Ex
illorum enim cortibus legunt suos tirones. Equidem
arbitror & inter illos esse viros quosdam minime ma-
los; sed quum optimorum Auctorum inopia laborent,
quum in suis tenebris suis quibusdam moribus ac riti-
bus degant, seque non aliis, sed sibi ipsis comparent,
quum bonam dici partem cogantur precum & operarum
pensis impendere, non video quo pacto valeant libera-
liter instituere pueritiam: certe res ipsa loquitur non a-
liunde prodire adolescentes inelegantius doctos, aut mo-
ribus deterioribus. Apud hos igitur biennium & eo am-
plius perdiderunt. Certe junior ille perdidit, ipsis præ-
ceptoribus aliquanto doctior, in his duntaxat litteris, quas
illi proficebantur. Unus præceptorum talis erat, ut *Flo-
rentius* neget se usquam vidisse monstrum vel indoctius
vel gloriosius. Et tales non raro præficiuntur pueris.
Non enim eliguntur eruditorum iudicio, sed arbitrio
patriarchæ, qui plerumque litteras nescit. Alter vero,
qui semper visus est unice delectari indole *Florentiana*,
quum sentiret agi de reditu in patriam, coepit privatis
colloquiis sollicitare animum adolescentis, ut ipsorum ac-
cederet instituto, multa commemorans quibus pueri
solent illectari. Quod utinam esset factum! Nam aut
volentem pietatis amor apud illos detinisset, aut si
res ita tulisset, licuisset in pristinam redire libertatem.
Neque enim hoc hominum genus, quod habent præ-
cipuum bonum, ac priscae religionis vestigium, votis
insolubilibus adstringitur: & si vere piorum ac spiritua-
lium sententia plus valeret quam crassorum iudicia,
nullum posthac esset votum iniolubile præter vota ba-
ptismi, præsertim ut nunc habet mortalium vel malitia,
vel imbecillitas. Quum igitur instaret ille crebris
hortatibus, interim addens & blanditias, & munuscu-
la, & oscula denique; puer haud pueriliter respondit,
nec vitæ genus, nec ipsum sibi satis adhuc notum es-
se, simul ac maturuisset ætas, tum hac de re delibera-
turum. Cessit quidem ille vir non omnino stultus ac
malus, verum ex hac hominum sodalitate novi, qui
non modo terriculamentis ac blanditiis, verum etiam
horrendis obtestationibus, ac prope dixerim, exorci-
smis & incantamentis, pueros nondum egressos annum
decimum quartum, divites ac bene natos conati sunt
obtundere, ut insciis parentibus ipsorum instituto se-
met addicerent. Quid est plagium, si hoc non est?
Ergo quum in patriam redissent *Antonius ac Florentius*,
tutores, qui rem, quamvis exilem, non optima fide
tractarant, agunt de instituto monastico; partim quo
citius expedirentur à cura, partim quia ille ludimagi-
ster, qui solus rem administrabat (nam unus pestilentia
correptus subito decessit, nec ratione reddita, ter-
tius homo negotiator leviter hac sollicitudine tange-
batur) gratissima, ut dixi, victima se Deo litaturum
arbitrabatur, si duas oves illi mactasset. *Florentius* ut
sensit illos sic agere, quasi pupillorum voluntatem ha-
berent obligatam, contulit cum germano, quem habe-
bat fere triennio maiorem, ipse vixdum egressus an-
num decimum quintum, num vere esset ejus animi, ut
se vellet illigari nodis, quos in posterum non posset ex-
plicare. Is ingenue fatebatur, se non duci amore reli-
gionis, sed trahi metu tutorum. Quid, inquit *Floren-
tius*, te dementius, si stulto pudore metuque homi-
num, à quibus tibi certe non sunt metuenda verbera,
temetipsum conjicias in vitæ genus, quod nec cuius-
modi sit nosti, nec, si semel ingressus sis, queas re-
ferre pedem. Ibi *Antonius* allegare coepit facultatulas,
quum per se exiguas, tum tutorum etiam attritas ne-
gligentia. Nihil est, inquit *Florentius*, quod metuas:
corrademus quicquid superest, & conflata summula pe-
temus Academiam, non deerunt amici, & multi,
quibus omnino nihil est, sua aluntur industria. Postre-

mo, Deus aderit ad honesta tendentibus. Hoc respon-
sum adeo probavit *Antonius*, ut multas etiam spes o-
stenderit, quæ minori non venerant in mentem. Itaque
communi consilio decretum est, ut monasticum ne-
gotium in aliud tempus rejiceretur, donec tres etiam
aut quatuor annos in scholis versati, per ætatem ac re-
rum usum rectius possent dispicere quid expediret.
Constanter ambobus placuit hæc sententia. Sed major
angebatur etiamnum scrupulo, quomodo respondendum
esset tutoribus, qui non explorata pupillorum volunta-
te negotium hoc sedulo serioque agebant. Hic conce-
pta est responsionis formula; quam *Antonius* approba-
vit quidem, tantum orabat, ut minor esse vellet dux
verbi, & amborum nomine respondere: nam erat is
ad dicendum timidior, quemadmodum & indoctior.
At *Florentius* accepit quidem conditionem, sed diligen-
ter à fratre stipulatus propositi constantiam; ne, si
me, inquit, post datum responsum destitueris, tota
tragedia devolvatur in caput meum. Nunc potius mu-
ta sententiam, si vel blandimentis vel sævis dictis pu-
tas te posse depelli gradu. Neque enim, mihi crede,
res agitur ludicra. Sancte dejeravit *Antonius*, dedit-
que fidem se dictis mansurum. Venit post aliquot dies
tutor ille, multaque præfatus de sua erga pupillos pie-
tate, deque miro studio ac vigilantia, coepit illis gra-
tulari, quod ambobus reperisset locum apud eos, qui bis
Canonici gaudent appellari. Hic *Florentius* puer ex
pacto pro utrisque respondens, egit quidem gratias
pro benevolentia proque sedulitate. Cæterum negavit
sibi fratrique suo videri consultum, ut id ætatis ad hæc
rerum humanarum imperiti, semet addicerent alicui
vitæ instituto, nec ipsi adhuc satis noti sibi, ac pror-
sus ignari quale foret illud quod aggredierentur. Non-
dum enim ullum monasterium fuerant ingressi. Nec
susplicari poterant, quodnam animantis genus esset Mo-
nachus. Multo videri satius, ut post aliquot annos in
studiis honestissimis actos, tempestivius hoc negotium
ageretur. Ita rem feliciter successuram. Hanc pueri
tam non puerilem responsionem, quum tutor debue-
rit exosculari, si vir fuisset vere pius & *Evangelica*
prudencia præditus, imo quum adolescentes, si forte
conspexisset eo puerili calore propensiores, remorari
debuerit, nec statim affectui temporario fidere; ta-
men haud aliter incanduit, quam si pugno cæsus esset:
& homo alioqui lenis, ut videbatur, ingenii, hic im-
potens iræ, vix manus pudore continuit, sed miro su-
percilio *Florentium* appellavit nebulonem, negavit ha-
bere spiritum: agnoscis Monachorum vocem: abdica-
vit tutelam, recusavit esse fidejussor apud eos, apud
quos illis victum emerat: testatus est nihil superesse:
ipsi dispicerent, ubi caperent cibum. His aliisque
multis sævis ac plagosis convitiis verberabat minorem,
quæ tum puero quidem excutiebant lachrymas, pro-
positum tamen iudicio susceptum non excutiebant. Ac-
cipimus, inquit, tutelæ abdicationem, teque nostri
cura liberamus. Ita tum discessum est. Tutor ubi per-
spicit se minis & jurgiis nihil proficere, adhibet fra-
trem suum negotiatorem, de quo dictum est, virum
mire comem & blandiloquentem. Convenitur in viri-
darium, jubentur confidere pueri, proferuntur pocu-
la; post amicas fabulas coeptum est accuratius etiam
agi negotium, sed alia ratione. Blanda omnia, multa
mentiebantur de mirifica felicitate illius instituti, osten-
debant magnarum rerum præclaras spes, addebant pre-
ces. Quid non? His delinitus major coepit labascere,
videlicet oblitus non semel dejeratæ constantiæ. Mi-
nor nihilo secius perstat in sententia. Breviter, perfu-
sus ille, prodito fratre, accepit jugum, sed clam suf-
furatus si quid erat rei paratæ, quod tamen illi novum
non erat. Atque illi quidem pulchre cessit res. Erat
enim ut ingenio tardus, ita corpore robustus, atten-
tus ad rem, ibi vaser & callidus, pecuniarum furax,
strenuus compotor, nec scortator ignavus; in summa,
adeo minori dissimilis, ut supposititius videri posset.
Nec enim unquam aliud fuit germano quam malus ge-
nius.

nus. Non ita multo post, hoc munus gessit inter suos sodales, quod *Iscariotes* inter Apostolos. Is tamen ubi vidit fratrem misere illaqueatum, tactus conscientiae stimulis deplorabat, quod eum in nassam protractum perdidisset. Audis *Juda* confessionem, & utinam ad illius exemplum sese suspendisset, antequam facinus hoc tam impium admitteret! Erat *Florentius*, ut fere solent nati litteris, rerum communium & imperitus & negligens, atque in his mira simplicitas. Reperias enim quosdam ante pilos, astutia puberes. Nec alibi quam in studiis valebat ingenium. Nam huc totum intenderat, & huc vi naturae rapiebatur, ab infantiae crepundiis versatus in scholis. Corpore delicato, sed tamen ingenii rebus satis accommodo, vix dum aetatis annum ingressus decimum sextum. Postremo, febris quartana languidus, quae puerum jam supra annum tenebat, ex illa sordida & illiberali educatione collecta. Quo se verteret talis adolescentulus undiquaque proditus ac destitutus, rerum omnium rudis, nec à morbo liber? An non hic satis adhibitum est violentiae ad propellendum quovis puerilem animum? Perstitit ille tamen in non temere concepta sententia. Interea tutor ille stolidus, ne non perficeret quod instituerat, ad peragendam fabulam subornat varias personas, diversi status, atque etiam sexus, Monachos, semi-Monachos, cognatos & cognatas, juvenes ac senes, notos & ignotos. Inter quos erant quidam adeo natura fatui, ut nisi eos commendasset sacra vestis, pro morionibus cum auriculis & tintinnabulis publicitus obambulassent. Erant & alii, quos arbitror superfatiatione peccasse magis quam malitiosa voluntate; sed quid refert pereuntis, stultitia juguletur, an perverso studio? Ibi quot arietibus quatitur puerilis animus? Alius depingebat amabile simulachrum monasticæ tranquillitatis, optima quæque decerpens; sic laudari potest & quartana febris, non pauca largiter admetiens, sed diversa suppressens. Alius *μᾶλα τραγικῶς* exaggerabat hujus mundi pericula, quasi Monachi sint extra mundum, quemadmodum seipsos pingunt in bene munita navi, cæteros omnes undis jactari, perituros nisi ab illis contus porrigatur, aut funis. Alius ponebat ob oculos terrificos inferorum cruciatus, quasi ex monasteriis non pateat iter in tartara. Alius fabulosis exemplis territabat: sunt enim his instructissimi. Quidam viator labore fessus infedit tergo Draconis, putans truncum arboris esse. Excitatus Draco, reflexo collo devoravit hominem. Sic mundus devorat suos. Quidam forte inviserat Monachorum sodalitatem, quum vehementer invitatus ut illic maneret, persisteret in sententia, discessit, sed in via obviis Leo dilaceravit miserum. Narrabantur & visa prodigiosa, non minus inepta quam quæ aniculæ de spectris ac lemuribus solent commemorare. Quidam diverso fabularum genere sollicitabant, de Monacho, quicum horis aliquot quotidie confabulabatur *Christus*, de *Catharina Senensi*, cui puellæ tanta fuit cum *Christo* sponso vel amasio potius familiaritas, ut ultro citroque deambulant in cubiculo, nonnunquam & preces horarias simul absolverent. Cum primis exaggerabant communionem illam bonorum operum; quasi ipsis hæc superesset, ac non potius interdum magis egeant misericordia Domini quam laici, aut quasi non sit in toto corpore *Christi* benefactorum communio. Ne longior sim, nullum machinarum genus non admotum est ingenio pueri simplicis, destituti perfidia fratris, denique valetudine fracti: nec minore cura, studio, vigilantiaque advigilatum est, quam si civitas opulenta fuisset capienda. Tanti visum est illis plusquam *Pharisæis*, unum adolescentem spirantem ac vivum defodere. Inter hos erant qui sui Ordinis negotium agebant, cui tantopere favent, ut hac gratia miris odiis inter se dissideant, & *Christianam* professionem tantum non pro nihilo ducant. Puer erat & ingenio, & litteris, & facundia præstantior, quam pro ætate: unde sperabant eximium aliquod ornamentum suo so-

dalitio accessurum. Hæc erat illa pietas, hic erat ille zelus. Multa sciens prætereo, doctissime *Grænni*, ne singulis commemorandis tibi sim tædio; & tuæ prudentiæ est, ex commemoratis conjicere cætera. *Florentius* interim hæret inter sacrum & saxum, ut est in Proverbiis. Dum ita pendet circumspiciens sicunde deus aliquis apparens spem salutis ostenderet, forte fortuna invisit quoddam collegium, urbi, in qua tum agebat, vicinum. Ibi reperit *Cantelinum* quendam, quicum ab infantia fuerat enutritus. Is erat annis aliquot natu grandior, ingenio vafro, & nunquam non ipectante ad suum commodum, animi tamen excelsi. Hunc non tam pietas quam ventris studium & amor otii pellexerant in monasterium. Erat enim natura *γλυκύς*, & eximie piger, in litteris parum feliciter progressus, tantum canendi peritus, quam ad rem fuerat à teneris exercitatus. In *Scalia* frustra venatus fortunam, quum parentes rei familiaris angustiam, ac liberorum turbam occinerent, ad cuculiæ confugit aram, quæ vel hoc nomine laudanda est, quod sat commode multa nutrit *δρέμματα*, alioqui fame peritura. Ibi *Cantelinus* ex colloquio deprehendens quam feliciter *Florentius* processisset in litteris, illico de suo negotio cogitans, incredibili affectu coepit ad ejus vitæ consortium exhortari, (erat autem natura *Mercurialis*) admirandam quandam ejus instituti imaginem verbis representans, exaggerans beatam illam tranquillitatem, libertatem, concordiam, quid multis? angelorum contubernium. Illud præcipue repetens & inculcans, quanta esset librorum copia, quantum otium studii. Noverat escam qua capi poterat adolescentis animus. In summa, si audisses hominem, dixisses, illic esse non monasterium, sed vireta Musarum. Amabat *Florentius*, pro naturæ suæ candore, *Cantelinum* puerili vehementique affectu, præsertim ex tanto intervallo præter spem repertum, ut fere solet ea ætas fervidos amores in sodales quosdam concipere. Nondum enim noverat mortalium ingenia, sed ex suo animo æstimabat omnes. *Cantelinus* quidem nullum non movebat lapidem in omnia se vertens, ut incantamenti subigeret animum pueri, nec flexit tamen. Ab eo colloquio digressus *Florentius*, ab alteris majore jam impetu exeeptus est. Adornarant enim validiores arietes. Ingerebatur summa rerum desperatio, amicorum omnium simultas, denique, quo genere mortis non aliud cruciabilis, *βουλμία*, ni mundo renuntiaret: sic enim illi loquuntur, contumelioso vocabulo mundum appellantes, quos *Christus* suo sanguine redemit à mundo, ac Monachis ceu proprium asserentes, quod est *Christianorum* omnium commune. Ab his diu vexatus magis quam labefactus, redit ad *Cantelinum* tantum fabulandi gratia. Ille summis jam viribus hoc agebat, ut sibi secretum & gratuitum præceptorem adjungeret. Erat autem *Florentius* mire propensus ad amicitias, ac facilis ad obsequendum amiculis. Itaque quum nullus esset obtundendi finis, nec ulla spes affulgeret, ad collegium se contulit, non illud quod paraverat tutor, sed in quo forte reperit veterem collectaneum. Erat autem locus ille tam putris & insalubris, ut vix bubus alendis esset idoneus, ne dum tam delicato corpusculo. Verum ætas illa nec ciborum, nec cœli, nec loci rationem ullam habere didicerat. Nec tamen huc eo se contulit animo, ut institutum amplecteretur, sed ut interim obtundentium voces effugeret, donec ipsa dies adferret melius consilium. *Cantelinus* interim sedulo suam rem agebat, abutens sodalis & facilitate & simplicitate. Nam *Florentius* illi clam una nonnunquam nocte comediam *Terentianam* totam prælegebat, ut intra paucos menses præcipuos Auctores absolverent furtivis ac nocturnis congressibus, magno discrimine tennelli corpusculi: verum hoc nihil ad *Cantelinum*, qui nactus occasionem sibi intus canebat, nec enim ququam amabat ex animo præter seipsum. Interea, ne *Florentius* resiliiret à cœptis, nihil illi non permittebatur: arridebat puero æqualium grata sodalitas:

canebatur; ludebatur, certabatur versiculis: non adigebatur ad jejunium, non excitabatur ad cantiones nocturnas: nemo monebat, nemo objurgabat, favebant & arridebant omnes. Atque ita per incogitantiam mentes aliquot effluerunt. Ubi jam immineret dies deponendae vestis profanae, & induendae sacrae, *Florentius* ad se rediens, coepit canere veterem cantilenam, & accersitis tutoribus agere de libertate. Ibi rursus minae crudeles, & ostensa rerum extrema desperatio, nisi pergeret in bene coeptis. Nec hic instrenue partes suas egit *Cantelinus*, cui non expediebat amittere nocturnum & gratuitum praeceptorem. Obsecro te, an non haec mera vis est, in puerum natura simplicem, imperitum & incogitantem? Quid moror? Reclamanti injecta est vestis, quum scirent animum nihil immutatum. Eo facto, rursus blanditiis & indulgentia lactabatur puerilis animus. Itaque rursus per lulum & incogitantiam annus fere totus effluxit. At jam propemodum compererat, illud vitae genus nec animo nec corpore suo congruere. Nam animo praeter studia nihil erat suave. Ibi vero nullus studii vel honos, vel usus. Alioqui non abhorrebat a pietate, sed cantionibus ac ceremoniis non perinde capiebatur, quibus fere tota illorum vita constat. Ad haec, in talia sodalitia plerumque protruduntur ingenio tardi, natura semisati, *ἀμφοί*, ventrisque quam litterarum amantiores. Inter hos si quod exoritur ingenium excellens, ac disciplinis natum, per illos opprimitur, ne emergat. Et tamen tales sibi vindicant tyrannidem, ac fere fit, ut qui stolidissimus est, maximeque improbus, modo robusto corpore, is in eo grege valeat plurimum. Jam mihi cogita quanta sit crux ingenio Musis nato, inter tales aetatem omnem degere. Nec ulla illic manumissionis spes, nisi si forte contingat praefici collegio virginum, qua servitute nihil est infelicius. Nam praeter foeminei gregis assiduam curam, quotidie desidendum est in prolixis computationibus non sine pudicitiae periculo; neque raro fit, ut Patriarcham suum jam aetate fractum, & inutilem, ad pristina relegent praesepia, hoc etiam miseriorem, quod aliquandiu voluptariam vitam egerit. Corpusculum autem adolescentis erat natura tam impatiens inediae, ut, cibo ultra solitam horam prolato, frequenter sit periclitatus, quum ipse tamen sui ignarus nihil tale cogitaret, tantum stomachi cruciatu, & cordis defectu admonebatur. Haec fortasse rident crassae pecudes, quas etiam si foeno pascas, lascivirent. At periti Medici non ignorant hanc esse proprietatem corporis admodum rari, subtiliumque spirituum, cujusmodi praescribunt cibos concoctu faciles, frequenter ac parce sumtos, quum alios reperias qui semel expleto ventre sine ulla molestia diutius durent quam vultures. Eadem corpora Medici docent impatientissima frigoris, ventorum, ac nebularum esse, ac citius offendi circumfuso aere, quam infusus cibus. Habebat adolescens aliud peculiare incommodum, quod illi a teneris annis in hanc usque aetatem haeret, invincibile. Non nisi profunda vespera potest obdormiscere, & a semel interrupto somno non redormiscit, nisi post horas aliquot. Quoties hoc deplorare solet in familiaribus colloquiis, sibi negatum, aureis illis horis frui, suavissimamque diei partem somno perire? quoties conatus est vi naturam expellere, sed frustra! Porro, incenem pervigilium excipit, non absque valetudinis incommodo. A piscibus sic abhorrebat adolescens, ut ad odorem modo, protinus sentiret gravem capitis dolorem non sine febris. Quid talis animus, quid tale corpus faciat in monasterio, praesertim ita sito? nimirum quod piscis faceret in arvo, aut bos in mari. Haec quum illi patres non ignorarent, si fuisset in illis mica sinceræ charitatis, nonne debuerant ultro subvenire puerili vel incitiae, vel incogitantiae, & his admonere verbis? Fili, stultum est frustrari, nec tu congruis huic instituto, nec hoc institutum tibi: dum integrum est, aliud vitae genus delige. Ubique *Christus* habitat, non hic tantum: sub

A quavis veste bene colitur pietas, si non desit animus. Dabimus operam, ut propitiis tutoribus & amicis redeas in libertatem. Ita nec tu nobis futurus es oneri, nec nos tibi exitio. Haec erat digna vere piis oratio. At nullus verbo monuit, quin potius omnes machinas admovebant, ne miser ille thynnus elaberetur è massa. Alius dicebat, hunc esse Satanæ morem, ut in tali articulo omnes technas, omnes dolos admoveat, quo supplantet novum *Christi* tironem. Hunc conflictum si fortiter sustineret, cætera fore prona atque etiam jucunda. Affirmabat, idem ipsi usu venisse quondam, nunc sibi videri in paradiso vivere. Alius injiciebat scrupulum, ostendens ingens periculum, ne *divus Augustinus* irritatus, magnum aliquod malum immitteret ob contumeliam desertæ vestis: atque hujus rei commemorabat horrenda aliquot exempla: alius inciderat in morbum inmedicabilem, alius perierat ictus fulmine, alius a vipera morsus interierat. Addebat, vestem sumtam habere tacitam professionem. Nec apud Deum esse muko levius crimen, nec apud homines minus infamiae, quam si professus descivisset. Nullo non genere telorum urgebant adolescentem, sed nullo graviore, quam infamiae metu. Nunc, inquit, serum est resilire, missa est manus ad aratrum, non est fas in tergum respicere: si vestem multis gestibus acceptam depolueris, semper eris hominum fabula. C Hic *Apostata* vocabulum miris tragœdiis exaggerabant. Quo tandem ibis, inquit? Non poteris unquam in bonorum virorum venire conspectum. Et Monachis eris execrabilis, & profanis invisus. Erat autem adolescentis ingenium virgineum quodam pudore, ut mortem levius horreret quam probrum. Ex altera parte urgebant & tutores & amici, quorum aliqui rem furto minuerant. In summa, vicerunt improbitate. Adolescens & animo abhorrens, & verbis reluctans, coactus est capistrum accipere, non aliter quam bello capti vincendas manus victori praebent, aut diutinis victi tormentis faciunt, non quod volunt, sed quod collubuit potentiori. Animum *Florentius* utcumque vicisset, cæterum corpus aemo sibi fingere potest. Interim fecit adolescens, quod solent ii qui carcere sunt conclusi, solabatur se studiis quatenus ibi licuit. Nam hoc ipsum turrim erat agendum, quam palam inebriari liceat. Litteris igitur fallebat captivitatis tedium, donec casus insperatus, veluti deus quispian *ἀπὸ μηχανῆς*, spem salutis ostenderet: id evenit, nam ab Episcopo quodam praepotente evocatus in ipsius familiam, inde gradu facto profectus est ad celebrem Academiam. Quod ni accidisset, tam insignis indoles in otio, in deliciis, in computationibus computruisset; non quod criminetur suum sodalitiū, sed quod ipsius naturæ non congruebat: frequenter enim quod aliis vita est, aliis mors est. Ea autem est juvenis verecundia; modestiaque, ut nihil inimice de suo sodalitiū veteri praedicet; sed quidam silentio & pudore plus loquuntur, quam si multa verba facerent. Nec tamen horum quicquam factum est, nisi permissu atque adeo jussu Episcopi ordinarii, permissu praepositi, tum domestici, tum generalis, denique cum pace totius sodalitatis. Quanquam autem esset libera conscientia, sciretque se voto adacto non teneri: illud tamen interim dedit partim verecundiae naturali, prorsus inmodicae, quæ illi sæpenumero magno fuit malo, partim hominum imperitorum ac superstitionum invincibili offendiculo, ne vestem mutaret, quamvis ad hoc a suo praefule invitatus. Aliquanto post evenit per occasionem, ut in longinquam regionem amore studiorum proficisceretur. Ibi juxta morem *Gallicæ* gentis togulam lineam supra vestem gestabat, putans hoc illic non insolitum esse. Verum hinc bis in praesens capitis periculum incidit, quod illic chirurgi, qui pestilentia laborantes curant, candidum linteum gestant humero lævo, a fronte & a tergo pensile, quo facile conspicui, possint & ab obviis & a sequentibus vitari: qui tamen ipsi nisi per defertas

tas vias obambulant, saxi impetrentur à concurrentibus; usque adeo gens ea mortem horret, ut ad thuris etiam odorem efferentur quod in funeribus soleat accendi. Quodam tempore quum *Florentius* viseret amicum eruditum, duo forte obvii lenones aut certe satellites, vocibus mire parricidalibus, ac strictis gladiis erant ipsum occisuri, nisi matrona commodum præteriens illos admonuisset, non chirurgi, sed ecclesiastici cultum esse. Nec illi tamen desinebant fremere, nec gladios recondabant, donec pulsatis foribus (nam domus erat in proximo) intro receptus esset. Alio quodam die visebat quosdam sodales conterraneos. Ibi repente fit undique concursus cum saxi ac fustibus, furioso clamore invicem se cohortantium, Occidite canem, Occidite canem. Interim occurrit sacrificus, qui tantum arri-dens, illi dixit, sed voce tacita & *Latina*, *Asini*, *Asini*. Illis adhuc tumultuantibus, mox juvenis quidam perquam elegans & purpurata chlamyde prodiit ex aedibus. Ad hunc velut ad aram confugit *Florentius*. Nam vulgi linguam prorsus ignorabat: miratur quid sibi vellent. Hoc, inquit, certum habe, nisi ponis istud linteum, aliquo die lapidaberis; moneo te, tu monitus cave. Itaque linteolum non deposuit, sed texit summa veste. Bone Deus, quantum tragoediarum ex re nihili! Hic exhorrescent stolidi, qui summam religionis in veste collocant, quam nec ego dixerim temere abjiciendam, sed hanc *Carusianus* sæpe negotiaria commutant, quo tutius perveniant ad synodum. Canonici vero vel studii gratia, vel longinquæ professionis causa mutant aut celant nullius auctoritate, citra omnem reprehensionem. Non enim est eadem religio lineæ vestis quæ cæterarum: nam olim Canonici non erant Monachi, & nunc medium genus est, in favorabilibus Monachi, in odiosis non Monachi. Sed horrendum facinus est, si quis *Dominicanus* aut *Franciscanus* sacram vestem abjiciat: nam *Dominicanum* pallium totam divitum domum sospitat prosperaque, & pueris aliquot annis ex voto matris gestatum, tueretur à morbis & horrendis casibus: *Franciscana* tunica, etiam mortuo inducta, liberat ab inferis. Quin & summus Pontifex Monachos quosdam, qui diversis vestium formis convenerant, admonet, ut offendiculi vitandi gratia simili cultu uterentur omnes. Nec Pontificia decretalis fulminat in eos qui honestis de causis vestem sacram ponerent, sed qui id facerent, ut licentius cum profanis ea facerent quæ solet vulgus: nam linea vestis non est Monachorum, sed Episcoporum, & fortassis olim Clericorum. Nec *Augustinus* in sua regula formam ullam vestis præscribit, imo damnat potius insignem cultum, admonens ne sit notabilis Clericorum habitus, nec affectent vestibus placere, sed moribus: licet satis constet eam regulam mulieribus scriptam, non viris; sed cum illis nunc ago quæ viris scriptam existimant. Postremo, cultus hic est *Romani* Pontificis, quum maxime Pontificaliter ornari solet. Hæc quum non ignoraret *Florentius*, tamen ut omnem imple-ret justitiam, ex amicorum consilio facillime impetravit à summo Pontifice, ut pro suo arbitrio, quodcunque signum instituti, quacunque corporis parte gestaret. Quum illinc revocatus esset ad suos *Mæcenates*, quos habebat nec indoctos, nec infimæ fortis, recepit cultum *Gallicum*, qui præter linteolum penile, nihil differt à veste presbyteri secularis: sic enim ignominioso verbo nunc vocantur legitimi Ecclesiæ ministri, & ab Apostolis *Christo*que instituti. Nec id fecit absque gravium virorum consilio. Quum ita cultus prodisset in publicum, admonitus est ab amicissimis, eum ornatum in ea regione prorsus intolerabilem esse. Celaret linteum. Dices; poterat totum ejus gentis cultum sumere. Verum eo nihil est operosius, opus est qui sustineat fluentem caudam, læva retinenda est sinuosissima cuculla. Nam hoc illic in primis habetur magnificum, nimirum ad exemplum Cardinalium. Tum negotia coge-bant eum, subinde mutare regionem, ac veste polypum fieri. Nam cul-

tus qui alicubi reverendus est, alibi prodigiosus habetur. Postremo, erat hospes, & quotidie illi versandum erat cum magnatibus, qui non quavis veste delectantur. Tandem visum est sincerissimis amicis, ut quemadmodum habebat liberam conscientiam, ita Pontificis auctoritate in totum omni scrupulo sublato, suæ libertati restitueretur, ne toties ponenda sumendaque veste gravius etiam scandalum pariat male loquacibus. Addam & illud: vitæ genus, in quod protusus est adolescens, adeo liberum est, ut minimum absit à libertate secularium. Nec jam loquor de libertate arrepta, sed de concessa ab iis qui fuerunt auctores. Hoc admoneo, quod Pontifices solent in talibus esse faciliores ad relaxandum, quam quum disceditur ab Ordine *Seraphico*, *Carthusiano*, aut *Brigidensi*. Nam hi nec recipiunt hic Pontificis auctoritatem, quum eandem largientem immensa privilegia, ac prærogativas, habeant sacrosanctam, ac tantum non *Christo* præponant. Non hic disputabo de Votis monasticis, quæ quidam supra modum exaggerant, quum hoc genus obligationis, pene dixeram servitutis, nec in Novo nec in Vetere Testamento reperiatur. Deinde quum Sabbatum, auctore *Christo*, sit constitutum propter hominem, non homo propter Sabbatum, multo magis hujusmodi constitutiones cedere debent, quoties officiant hominis salutem, præsertim animæ, quum Dominus loquatur de salute corporis: agitur enim de fame, & homine sanato die sabbati. Sed isti vere sunt illi Pharisei, qui bovem & asinum delapsos in puteum extrahunt violato Dei sabbato, hominem totum perire sinunt ob suum sabbatum. Non huc adducam, quanta sit turba monasteriorum, in quibus adeo nulla viget disciplina pietatis, ut præ his lupanaria sint & magis sobria, & magis pudica; tum quam multa, in quibus præter ceremonias & speciem externam nihil est religionis. Hi sunt illis propemodum deteriores, quod cum spiritu *Christi* careant, tamen ex illis Phariseis ceremoniis incredibile dictum quam attollant supercilium, universam pietatem in extraneis constituentes, & ob has pueros ad necem quotidie cædentes. Quanquam ipsi eas miro tædio peragunt, nec omnino peracturi, nisi crederent hoc spectaculum populo videri mirificum. Postremo, quam mira paucitas collegiorum, in quibus ex animo vivitur juxta regulam pietatis, & in his ipsis, si *Silenium* aperias, si propius inspicias, si ad veræ pietatis coticulum explores, immane quam pauculos reperias sincere! Quam callidæ sunt artes Satanæ, quam sinuosum est cor hominum, quanta simulandi vafrities, quibus rebus, etiam senibus rerum peritissimis frequenter imponitur, & hæc postulant ut paucis mensibus perspiciat puer? Atque hanc vocant professionem. Jam donemus repertum collegium, in quo constent omnia, quid fiet, quum mutatur corpus ejus qui professus est? quum in locum boni patriarchæ succedit stupidus, temulentus & tyrannus, quum probi sodales mutantur improbis? Mutet, inquiunt, vel domum, vel institutum. Verum hic quam ægre dimittunt suos, sed multo ægrius alii recipiunt, suspicantes aliquid latere monstri, quod à veteri sodalitie recesserit, & si quem ibi nutu offenderit, protinus audit, Quin redis ad tuos? Ad hæc, quam anxiam disputatio, qui sit ordo strictior, qui laxior? nam suum quisque vult videri strictissimum. Et hæc est illa præclara facultas mutandæ domus aut instituti, ut denuo subeat aleam, ne miser in duriorem incidat servitutem. Porro, quoniam plerisque fraudibus illectant, illectos non ad spirituales pietatem, sed ad Pharisaismum instituunt, & ad servitutum hominum adigunt, plurimos sequitur instituti pœnitudo. Itaque veriti ne ipsorum orgia proferantur in publicum, virgis, devotionibus, brachio seculari, muris, cancellis, carceribus, arque etiam mortibus suos retinent. Mentior nisi *Matthæum* Cardinalis *Sedunensis* in convivio, multis audientibus, nominatim commemoravit vicum, personas & monasterium, in quo

vivum adolescentem defoderant *Dominicani*, quod pater eques filium furtim eo pertractum minis reposceret. Tum in *Polonia* nobilis quidam, qui bone potus forte in templo obdormierat, vidit duos *Franciscanos*, post cationes nocturnas, vivos defodi. Hic pondus habet illis Pontificum auctoritas, qui forte concessit hoc illis extra discrimen irregularitatis. Idem ubi liberat aliquem veste illa sacra, scinditur diploma, & qui procuravit conjicitur in carcerem. Et post hæc jactant auctores Ordinum suorum *Benedictum*, *Basilium*, *Hieronymum*, *Augustinum*, *Dominicum*, *Franciscum*, *Brunonem*: excutiant vitam illorum, & videant nunquid unquam tale fuerit ab illis institutum aut factum; longe aliam reperient politiam. Exemplis, salubri doctrina, amicis monitis, fraterna correptione tota res agebatur. Qui his modis non emendabatur, ejiciebatur e contubernio, etiam si sua sponte non discessisset: tantum aberat ut abire volentem retinerent. Omitto tot constitutiones humanas, tot formas vestium, tot preces ac ceremonias, in quibus quod est levissimi momenti, nempe vestis, sit apud istos plurimi. Qui in sacra veste indulget quotidianæ temulentiae, qui gulæ servit & veneri, qui scortatur clam & palam, nihil enim addam obscenius, qui luxu profundit Ecclesiæ pecuniam, qui sortilegiis, aliisque maleficis artibus dat operam, probus est Monachus, & vocatur ad Abbatiam: qui quacunque de causa posuit vestem, ut apostatam execrantur, quod nomen olim merito ducebatur abominandum, quum eo notarentur, qui defecissent à *Christi* professione, ad *Judaismum* seu Paganismum. Quod si latius porrigas, quicunque deditus est mundi deliciis, pompis, opibus, cæterisque cupiditatibus, quas abjuravit in baptismo, apostata est, isto nihilo melior, sed nocentior, utcumque turba levatur criminis invidia. Item Monachi qui impie vivunt, quod passim faciunt, apostatæ sunt duplices, primum quia desciverunt ab illa sanctissima professione, qua *Christo* dedere nomen, deinde ab instituto, quod professi sunt. In hos, inquam, oportebat execrandum apostatæ nomen torquere, etiam si decem cucullis essent obvoluti. Hæc quum ita habeant, mi *Lamberte*, quantum flagitium est simplicem ætatem vi, seu technis in nassam impellere? Si palam mali sunt, ut sunt plerique, quid aliud quam pueros in perniciem pertrahunt? Sin neque calidi, neque frigidi, in quam miseram servitutem implicant illos? Sin probitatis specie commendabiles, quum sit tanta corporum & animorum varietas, quum tam ingeniosa simulatio, quum tanta pueritiæ simplicitas, quum nodus sit insolubilis, ut ipsi volunt, in quod periculum tum animi tum corporis mittunt adolescentes? At pubertas, inquiunt, adfert boni malique discrimen. At non eodem anno pubescunt omnibus corpora, sed multo minus animi. Ut nihil interfit, pubertas fortasse reddit idoneum matrimonio, non item professioni monasticæ, quam quidam aggressi, annos nati plus minus triginta, & alioqui rerum humanarum peritissimi, resiliunt ante professionem, dicentes, Non putaram. Olim vix ad presbyterii gradum admittebantur triginta annos nati, & ad monasticam vitam statim idonei sunt pubescentes? Et interim perperam usurpatis vocabulis imponunt imperitis: mundi, quasi ipsi sint extra-mundani: obedientiæ, quum scriptura magis commendat obedientiam Dei quam hominum: voti insolubilis, quum nondum invenire potuerint differentiam inter votum solubile & insolubile, nisi quod *Scorus* commentus est, ideo Monachorum votum solvi non posse, quod per hominem fiat Deo: nam quod soli Deo fit, facile solvitur. Atqui quum istorum status omnis *Romanorum* Pontificum auctoritate nitatur, cur illi quoties libuit strenue oppedunt? Is quum multos liberet à monachismo, licet non sine causa, si potest quod facit, cur illius auctoritatem hic pro nihilo ducunt? Si negant illum posse quod facit, an non illi crimen atrox impingunt? Ita quoties ipsis commodum est, Pontifex *Christi* Vicarius non potest errare: quoties secus vi-

sum est, nihil agit. Sed non est nunc animus adversus Ordines depugnare: sit hoc aut illud vitæ genus huic aut illi commodum, aut etiam necessarium, probetur nodus insolubilis; quo sanctior, quo magis ardua professio est, hoc circumspicius, lentius ac serius esset suscipienda; satis mature, si ante annum quadragesimum, mea quidem sententia: cætera vota non sunt rata, nisi constet sanam fuisse mentem, sobrium animum, à terroribus, aliisque violentis curis liberum. Et hic valebit quum puer illecebris, minis, fucis, terribilamentis, reclamans in laqueum impulsus est? Hic scilicet profertur motus cadens in constantem virum, potius citetur facus & terror, cadens in simplicem ac rerum imperitum adolescentem. Adde quod in multis genuina simplicitas est, ætatis & peculiaris naturæ. Nullum hic discrimen, si pubes habet lanuginem, valet votum, & adeo valet, ut hujus gratia deferatur sponsa nondum cognita. O leges! Proinde *Florentiam*, quando tot machinis, perpetuo reluctans ac reclamans huc protrusus est, nec unquam quicquam gestavit præter vestem, sed conscientiam habuit liberam, mihi videtur nullo teneri voto, non magis quam si quid turpe jurasset piratis mortem intentantibus. Nec dubito quin *Romani* Pontificis pietas nihilo minus sit indignaturæ plagiaris istis, quam hominis causæ futura. Dices, Pontifex poterit illum suæ libertati restituere, quod ad forum humanum attinet, quando conscientiam habet ex se liberam; at hominum linguas non potest compescere. Atqui quum vero summus ille Pontifex Ecclesiæ *Christus*, & hujus haud degener discipulus *Paulus*, doceant neminem esse judicandum, præsertim in his rebus, quæ per se nec pium faciunt, nec impium, certe tantum momenti deberet habere summi Pontificis auctoritas, ut hominum suspiciones in bonam partem ibi deflecteret, ubi male suspicari vitium est. Sed quid tandem futurum est de rebus humanis, si talium hominum insulsis judiciis, & scurrilibus obrectationibus perpetuo obsequemur? Infirmis, seu persuasioni invincibili nos vult obsecundare *Paulus*, sed ad tempus: stultis autem ac malitiosis judiciis obsequi, quid aliud est quam *Christiana* pietatis vigorem obruere? *Christus* hactenus obsequutus est Cæsari, quod solvit didrachmum: hactenus *Judeis*, quod abstinuit à cibis lege vetitis: at in sananda contracta, in illuminando cæco, in restituendo manco, in vellendis spicis palam neglexit, imo studio provocavit scandalum Scribarum & Phariseorum: quod ni idem fecisset beatus *Paulus*, ubi nunc esset *Christianismus*? Quid autem obijciunt homines stolidissimi? Deposuit vestem lineam. Qui sciunt an intus gerat? Et si deposuit, unde sciunt, quas ob causas deposuerit? Unde sciunt, quorum auctoritate id factum sit? Si nesciunt, cur judicant? & si norunt hoc summi Pontificis auctoritate factum, cur non verentur damnare illius judicium, quod alibi volunt haberi inviolatum? Ubi est hæc illa mirabilis totiesque jactata obedientia, quum nec auscultant *Christo*, & Ecclesiæ Principem *Christique* Vicarium lacerant? Ubi est illa simplicitas, quam incurvata cervice præ se ferunt? Ubi est ille spiritus mundo mortuus? Mittamus hæc, ubi est humanitas, ubi sensus communis? Quum tot sint scelerata, non hic referenda, quæ ipsis possunt objici, ut in quibus quotidie pene palam deprehenduntur, ne moveam τὰ ἀνόρρητα & ἀκίνητα, tamen sine fine mutant vestem velut inexpiabile crimen obijciunt. Quid autem inhumanius quam obijcere cuiquam suam calamitatem, in quam aliena malitia præcipitatus est? Quis tam incivilis est, ut claudicationem opprobrat homini, cui mula calce fregit tibiam? Quis monophthalmiam ei, quem in bello elusit hostis? Quis morbum comitialem, aut lepram ei, quem natura sic genuit? Quis paupertatem ei, qui naufragio rem amisit? Qui vere sunt homines talium misererentur potius ac favent, & si qua possunt opitulantur; & quo malum est atrocius, hoc impensius illis favent. Quod autem infortunium majus possit adolescenti felici ingenii accidere, quam si

si in tale vitæ genus protrahatur? Ergo si vehementer inhumanius est, qui calamitatem pro crimine obicit, quid de illo dicendum est, qui malum opprobrat, quod ipse suo vitio dedit? Veluti si chirurgus imperitus per convitium luscum appelleret eum, cui ipse perdidisset oculum; aut si pirata servitutem obiciat illi, quem ex libero traxisset in servitutem. Nonne id optime jure dicant omnes, insignitæ cujusdam impudentiæ esse, suum scelus in altero criminari? Quid porro aliud isti faciunt, qui pessimis actibus inposuerunt statim simplici, & postea suum crimen aliis exprobrant? An non hic vides summam inhumanitatem cum summa stultitia parique impudentia conjunctam? In istos recidit ignominia, & tamen alium voluit padesecere. Neque enim ignominia est ejus, qui delapsus est in focum, sed eorum qui præcipitarunt. Posuit vestem, sed vos coegistis accipere. Quis unquam vitio vertit homini capto, quod profugit à piratis? Ne piratæ quidem ipsi, opinor. Cæteri gratulantur omnes. Quisque pirata est ei, qui per vim adimat homini suam libertatem. Et, si placet minus odiosis exemplis uti, si futor stomachetur in quempiam, quod calcem elegantem quidem, sed pedi non congruentem, abiecit, nonne merito respondeat, Te ipsum accusas, qui talem calcem induxeris pedi? Pulchrum esse non nego, sed mihi misere torquet pedem. Nihil enim vetat quo minus aliquod institutum sit per se præclarum, quod tamen huic aut illi sit perniciosum. Ut finem faciam, vir amicissime, si tibi probavi causam mei *Florentii*, majorem in modum te rogo, ut negotium hoc & quam celerrime, & quam maxime ex animi nostri sollicitudine cures expediendum. De impendio ne fueris sollicitus, me fidejussorem accipo. In spatio, quod in hujus epistolæ calce vacare videtur, signavi quædam, quæ fortassis ad conficiendum diploma requiruntur, signavi autem notulis, quas proximis litteris ad te misi, nec has tamen leges nisi chartam proutis admoventis. Per hunc veredarium expecto responsum, hærebit enim *Roma* diebus 15. aut certe per proximum. Bene vale.

EPISTOLA CCCXLIII.

Lambertus Grunnius Erasmo Rot. S.

NULLVM unquam negotium, Erasme charissime, suscepi libentius, quam quod mihi delegasti, & via aliud confeci magis ex animi sententia. Nam me non parum movit tua amicitia, cui sane tribuo plurimum, atque *Florentii* indigna calamitas. Epistolam tuam a capite usque ad calcem perlegi summa Pontifici, Cardinalibus aliisque, ac summatis viris presentibus. Beatissimus Pater, ut stylo tuo visus est mihi delectari, ita vos credas quam incandueris adversus istos vere plagiarum. Nam qua magis faveat vera pietati, tanto magis habet intus istos qui mundum implent aut miseris aut mentis *Monachis*, non sine gravi jactura Christianæ religionis. Spontaneam, inquit, pietatem amat Christus, non ergastula mansuorum. fuisse diploma protinus expediri, idque gratis: ego tamen *Soribus* ac *Notariis* dedi ducentas vires, qua celerius auferrem: nostri hoc famelicum genus, velis nolis, aliquot offis placandi sunt. Veredarium, per quem scripseras, Neapolim hinc profectus, affirmabat se hac rediturum. Quid accideris nescio, non vidi. Hic tamen commodum sese obtulit, aliter, ni fallor, aliquando certior, qui tibi diploma cum exemplari & subscriptione Pontificis reddet. Palus sum cum illo, dimidiato ducato, nec dabis amplius. Bene vale, & *Florentium* jam mihi tecum communem, meo nomine salutabis amaver. Datum *Romæ*.

EPISTOLA CCCXLIV.

Erasmus Rotterodamus Guilielmo Gondano S.

JAM forte, *Guilielme* mi, non mediocri animum tuum tenet admiratio, cum litteris litteras cumu-

A laveris; ego dormitans litterarum reddiderim nihil. Tu nunc soluta oratione numeros, nunc numeris pro-
fam alternas; ut vel improbitate tua à me quippiam extorquas, meumque rumpas silentium. Ego vero pristinae oblitus consuetudinis (quippe qui te immodica epistolarum crebritate laceßere solitus sum) nihil contra responsi paraverim. Et jam nescio quid sinistrae suspicionis infausta tibi incantaret volucris, quam te-
ctis infedisse tuis memoras, horrendi utique mali nuntia, cujus noster meminit *Virgilius*:

*Solaque calaminibus ferali culmine bubo,**Sape queri, & mastas in longum ducere voces.*

B Sed, quaeso te, *Guilielme* (libet enim jocari) Augurio-
ne, an Philosophiæ vacas? hoc quidem existimaram, illud vero videre mihi videor. Quis, quaeso, Super-
rum, quæ-ve arcana naturæ virtus istac alitem tuam donavit prudentia, ut quæ te latent, illa divino eru-
ctans pectore vaticinetur? & forsitan (ut secundum *Pythagoræ* loquar) *Catonis* anima illius pectus inhabitat, aut certe à deorum sedibus mali nescio cujus nuntia ad te profecta est, ne te Superum laterent consilia: ita enim in carmine tuo sonas,

Nuntia sape mali.

C Admiror vehementius, cur non *Janonia* Iris tanti fe-
rii nuntia ad te delapsa sit; quippe quæ semper lugu-
bres arduasque res nuntiare solet. Verum illam for-
tasse eo articulo alio quolibet deorum regina mandata
laturam miserat. Quid bubonis ergo opus erat mini-
sterio? accersitur, maturat illa accessum, acceptoque
mandato, emensoque ætheris spatio itinere, tectis
tuis infedit; & durissimi casus, cujus tu nescius eras,
funesta voce te reddidit certiore. Quæro ex te au-
guriis mysterium, tu non sine pudore meum in te amo-
rem extinctum interpretaris. O sanam vatem! ô fa-
le plenam interpretem! Habe mihi fidem, *Guilielme*,
quantum videre videor, ita res gesta est. Dum solis,
lunæ, siderum, cæterorumque cæli monstrorum faciem
æquo curiosius adspicit tua vates, excidit quod *Jano*
commiserat: quid faceret? usa est quo plurimum cal-
leret ingenio, novi aliquid secum commentata est, at-
que ad te pertulit, cui tu nimium erudus illus es. Nam & vetus amoris in te mei benevolentia, quam
tu extinctam auguratus es, non solum non perit; sed
nec refrigit, neque elanguit quidem, in dies valescit,
in dies illi aliquid incrementi accedit, sumitque ex tem-
pore vires, nullis unquam fortunæ casibus, nullis æ-
mulorum studiis cessuras. Corpora sejungant, conjun-
ctum intercipient, colloquia interdican, id certe nun-
quam effecerint, ut meus ab te peregrinetur animus.
Et (ut *Virgilius* verbis utar)

*Dum iuga montis aper, fluvios dum pisces amabit,**Dumque thymo pascuntur apes, dum rose ciconæ,**Lucida dum currunt annosi sidera mundi,**Oceanus vastum dum fluctibus ambiet orbem;**Non me tam dulcis meminisse pigebit amicit.*

E Sed heus vide, ne tu mutæ nostræ amicitæ macu-
lam injecisse videaris, qui eam, tam facili ductus opi-
nionem, extinctam suspicatus es. Vide ne illi fictionis
notam imposuisse noteris. Amicitia enim (ait *Seneca*)
quæ desinere potuit, vera nunquam fuit. Nisi fictum
meum in te amorem putasses, immortalem quoque
non ambigere oportuit, & tu ex conjectura & ea qui-
dem tam tenui, ejus interitum argumentaris, ut quia
non crebrius istuc meæ veniant litteræ, te pectori no-
stro excidisse credas, tanti-ne tu æstimas silentium no-
strum? Ego quidem hoc me purgabo crimine, deinde
quo me ferire contendis, in te retorquebo jaculum, tuo-
que te jugulabo gladio. Nonne jampridem, te pror-
sus dormitante, tanta te litterarum assiduitate pulsavi,
ut moleste jam ferres? orabas, ne magis solito laceßere-
rem, qui oratiunculæ cuidam animum adverteras.
Quibus non modo vicissitudinem non reddidisti, sed
vix illarum lectioni breve otium aaccommodabas, tam
brevis nostri consuetudine expletus eras, ne dicam fa-
stiditus. At mendacii me forsitan argues, quippe qui

Zz zz z 3 fz-

sæpenumero ad me scripseris. Non inficias eo, extorſi quidem tandem improbus epistolæ indignas nomine litterulas quasdam, ut perraras, ita & brevissimas, *Philæphicis* plenas blanditiis, lutulentas & pulvere graviores, ipsa facile fronte inæstimabilem animi in me tui benevolentiam præ se ferentes. Et (quod omnium ferebam molestissime) tu levioribus quibusdam in eis jocis & salibus indulgens votis meis minime morem gerebas. At si ego forsitan in eis, quas ad te dederam, litteris, quidquam jocantius scripseram, non ubique ludum me agere creditum oportuit, sed jocos joca, & seria comparanda seriis erant. Tu utrobique ludebas. Præterea dum vicissim mihi adjocari paras, illius *Seneca* nostri dogmatis oblitus es: *Sint sales tui sine dente*. Et item: *Amicum quidem ne joco quidem ledere oportet*. Tenes quid velim? Itaque si me criminari, quod paulisper calamum suspenderim, quanto æquius eodem te vicissim condemnabo crimine, qui post diuturna silentia calumniose scripseris. Jam me piatum credo; jam, quo me petebas, in te retortum ja ulum; jam tuo te ense jugulatum arbitror. At tu forte nondum fatebere: pergam igitur, atque aliud certius proferam telum. Adeo te silentii mei impatientem fingis, ut te animi scribas habere nihil. Ubi autem epistolam, quam ad te dandam festinarem, in manibus mihi esse resciveras, jam venturæ insultabas, nondumque visam carpebas, quod ego vaticinium rectius, quam judicium appellaverim, nisi hanc forte æstimabis ex aliorum, quæ olim edidi, carminum judicio, quæ tu obscuritatis arguis. Fateor equidem, id apprimè oratori simul & poetæ operæ pretium est, ut non tantum erudita, sed & luculenta & hilarescens sit oratio, teste *Horatio*:

*Non satis est pulchra esse poemata, dulcia sunt,
Et quocumque volent animum auditoris agunt.*

Id autem vehementer admiror, qui, cum semper mea tibi recitante carmina, mirum in modum blandam in eis atque hilarem laudaveris luculentiam, nunc aut pectore mutato aut lingua, obscuritatis & somnolentiæ notes; joco-ne an serio, incertus sum. Si ludis, id significato; sin ex animo dicis, quibusnam intellectu obscura videantur, me certiore reddas, velim. Si rusticis & barbaris, mecum & *Tullium*, & *Virgilium*, & universum poetarum gregem criminare, horum quippe illi intelligunt nihil: sin eruditis tuique similibus, id quidem vitio dandum non inficior. Verum idcirco, ut frequentes tuæ cant ad me litteræ, oro; ut *Tullianam* in eis luculentiam imiter, dedicamque obscurus esse. Porro amicum corrigere errantem, fides est; illudere, nefas. Tu te epistolæ carptorem, non correctorem promittis. Quid? nonne hoc ipso meritis es, qui nostras nunquam videas litteras? Meritis sane. Veruntamen has unas tibi carpendas objiciam, siquidem in eis aut lima aut litura dignum conspicias, amicum amice ut corrigas, te etiam atque etiam rogo. Ego non solum non ægre tulerò, verum etiam summum arbitratu me beneficium consecutum, gratias habebò immortales. Sin vero amicum ledere est animus, iniquum quidem, *Guilielme*, certamen. Jam enim in mediis *Tulliana* artis versaris studiis: mihi omnis prorsus studiorum facultas sublata est.

*Tu nova quaque legis, & munda volumina versas:
Sordida charta legi vix datur ulla mihi.*

Tu facis in parva, sublimia carmina cella:

Mihi omnem pristinæ ingenii vivacitatem casus ademit durissimus.

*Contudit ingenium patientia multa laborum,
Et pars antiqui nulla vigoris adest.*

Veruntamen si nulla effugii via est, id me præmonitum facias, quæso, ne, quas ego epistolas ad te daturus sum inermes, tanti certaminis discrimini exponam. Hactenus joci sumus, nunc serio loquamur, atque ex animo. Tantopere te mirari, *Guilielme*, silentium nostrum vehementer admiror, quasi vero illud sapientis

A legeris nunquam: *Musica in luctu importuna narratio*. Huicne tempestati acerbissimæ blanda humanitatis studia conveniunt? Profecto *latum* (ut ait) *carmina sunt opus, & pacem mentis habere volunt*.

Ubi nunc quæso læticia? ubi pectoris tranquillitas? amaritudine plena sunt omnia, atque tumultu: quoquo oculos torſero, nil nisi tristitia, lævaque conspicio:

Multus ubique dolor, & plurima mortis imago.

Quæ si singula memorare perrexero, non tam epistolam, quam tragœdiam texere videbor. Et tu in tanto circumstrepentium malorum agmine, *Pierio* me jubes vacare labori? Tu potius, quem felicia sidera spectant, perge, dum licet, eximia ad virtutem immortalitati commendare; tu, quod posteri cantitent, quo me oblectem, præclarum aliquid edito. Nos rerum decet nihil præter lachrymare & gemitu, quibus adeo jam hebuit ingenium, adeo emarcuit animus, ut pristinatorum studiorum collibuerit nihil. Non me delectat *Pierium* vatium lepos, sordent (quondam unica cura) Camœnæ. Fateor tamen ubi oratiunculam tuam, lepidam quidem & totum spirantem *Tullium*, sed mei immemorem, *Servatim*, tibi admodum familiaris, mihi æque amicissimus ad me pertulit, non aliter quam alto sopore excitus, paululum respirare cœpi, meam increpitans ignaviam ipse me, ut aliquid scriberem, compuli. Et singulis epistolæ tuæ sententiis ex ordine responderem, nisi finita charta finem ponere juberet. Quod autem de *Joannis* epistola quid sentiam, rogas, paucis accipe. Mihi equidem *Bernardum* magis quam *Tullium* redolere visa est. Mirabar tamen in ea cum non illepidam verborum compositionem, tum senile adolescentis pectus. Cæterum de *Cornelio*, homine mei amantissimo, quid sentiam, eloqui chartæ vetat angustia, præsertim cum testis sibi res sit ipsa. Unum autem te plurimum rogo, ut eum moneas, hortaris, & obsecres; uti litterario se labori accingat, pergat obscuræ eloquentiæ monita in lucem proferre: potest enim; nam illi secunda sunt omnia, etsi omnia Dii nobis laboribus vendant. Vale, mi *Guilielme*, meque, ut facis, ama.

EPISTOLA CCCCXLV.

Erasmus Rot. Guilielmo Goudano amico primario S.

SALVE etiam atque etiam, mellitissime *Guilielme*. Verti nuper declamatiunculas aliquot: unam *Libanii Sophista*; duas incerto auctore: eas dicavi donavique domino *Nicolao Ruterio*, Episcopo *Atrebatensi*, hujus Academiæ Cancellario. Is magnopere nostro munusculo delectatus, quanquam perquam pusillo, ad convivium vocavit; obtulit officium suum, quacunque in re aut mihi, aut meis posset gratificari. Abiens misit per Decanum *Mechliniensem* aureos decem. Adoriemur ante Dominicum Natalem & Ducem nostrum *Philippum Panegyrico* de professione *Hispanica* & reditu foelici: quem jamdudum tradidissemus, nisi de re parum fuisset instructi. Conciliavi mihi, vel potius se mihi conciliavit *Hieronymus Buslidius*, Archidiaconus *Cameracensis*, frater Episcopi, vir utriusque linguæ callentissimus. Is subinde dictitat me fortunatum fuisse futurum, si vir ille redisset incolumis: spes certe mihi omnis in eo viro sita fuerat. Donavi illi Apologos tuos cum epistola laudatrice ingenii morumque tuorum. Neque enim desino passim apud amicos prædicare *Guilielmum* meum; quanquam jam pridem video te gloria *Hollandica* contentum. Jam enim tot annos verſor in *Gallia*, in *Anglia*, in *Artesia*, in *Brabantia*, neque tu unquam quidquam lucubrationum tuarum misisti, ut idoneam haberem occasionem prædicandi ingenii tui: non saltem scribis epistolam, quam doctis ostentem amicis. Et tamen in Odis perspexisti candorem animi mei: etiamſi me contemnit *Hollandia*, hic certe non usquequaque contemnor, neque inter magnates, neque inter religiosos, neque inter

ter creditos. Tu fortasse jam dices, abunde sat famæ, modo plusculum rei. Ego vero in hoc toto animo abs te dissentio, quanquam non raro compendium ex fama nascitur. Hac de re sæpenumero sum admiratus, mi *Guilielme*, tuum institutum; sed nolui crebris hortamentis odiosus esse amiculo indissociabili. Conjector autem te fortassis studio subducere à familiaritate nostra, ne & in invidiæ communionem voceris. Quæ si me conjectura non fallit, nil moror, quam officiose istud facias, qui pro amico vetustissimo, æmulo studiorum (ne quid addam amplius) non sustineas cuculorum aliquot homuncionum, aut muliercularum blateramenta contemnere: quos, si ingenii doctrinæque tuæ magnitudinem respicias, non pluris facere oporteat, quam muscam elephantus. Isto certe metu quantum ipse tibi incommodaris, nemo me melius nosse potest. Sed missa hæc. Hospes meus *Joannes Paludanus*, rhetor hujus Scholæ, vir utriusque linguæ peritus, ardentissime expectabat adventum tuum, quem miror cur promissum non exhibueris. Dominus *Præpositus Trajectinus*, vicinus noster, frequenter & libenter de te loquitur. Quæso te, quantum esset negotii talium virorum amicitiam litterulis alere? *Florentius Egmundanus* in omnibus certaminibus victor, tantum laudis ex *Hispania*, *Sabaudia*, *Gallia*, *Germania* reculit, ut unus omnium Procerum gloriâ, non dicam offuscarit, sed plane extinxerit. Ejus laudes *Panegyrico* nostro admiscebo. Tu sapiens, si illi epistola fueris gratulatus; aut, quod malim, carmine: curabo, ut accipiat, & quidem per me. Episcopum *Cameracensem* tribus *Latinis* Epitaphiis celebravi; uno *Græco*; miserunt sex florenos tantum, ut etiam mortuus fui similis esset. Si hospiti meo dignaberis vel brevem epistolam scribere, tum illi, tum mihi pergratum faceres, & tibi fortassis non inutile. Est enim omnium, qui vivunt, candidissimus admirator & adjutor hominum litteratorum. Vale, doctissime *Guilielme*. *Lovanio* 27. Novembris.

EPISTOLA CCCCXLVI.

Erasmus Roserodamus Guilielmo Goudano amico doctissimo S. P.

LOVANII, quo nos coniecit pestis, adhuc retinet: hoc anno magnifice sævit in nos fortuna. Batium mors ademit, vel venenum potius, & item Episcopum præterea *Bisontinum*, in quo mihi summa spes erat. Dominam *Veriensem* matrimonium plusquam servile eripuit: Comitum *Anglum* mare à me segregat: *Augustinum* Juris studium avocavit: pestis simul & *Galliam*, & *Britanniam*, & *Germaniam* mihi adimit. *Lovanii* placent omnia, nisi quod victus rusticior & nimio emendus, præterea quæstus omnino nullus. Legendi munus, à magistratibus oblatum, recusavi. In *Græci* litteris sum totus, neque omnino operam lussi: eo enim profeci, ut mediocriter, quæ velim, *Græce* scribere queam, & quidem ex tempore. Audio editos esse Apologos tuos, quare libros aliquot mittito; tum *Græcas* fabellas, quoniam jam opus non habes, remittito. Nos enim hic magna *Græcorum* librorum penuria laboramus. *Augustinus* de suis Adagiis satis contumeliose ad me scribit, tu nihil aliud quam rides. Si quid istic est, quod mea referat scire, scribito. Miror te nihil scribere: nam etiam si me haberes invisum, tamen scriberes ad eum, qui posset tuæ famæ prodesse: versor enim tum apud multos, tum apud doctissimos interdum. Es mihi tamen in ore plurimus, nequedum ex animo elapsus, quanquam te video animo pene inimico. Sed amore quidem tecum libenter certavero, contemptu vero aut odio non libet, præsertim tecum, quem sic amaverim. Bene valebis, optime *Guilielme*, nosque, si potes, amabis.

EPISTOLA CCCCXLVII.

Guilielmus Goudanus Erasmo suo, viro undecunque doctissimo, S.

*** V**ELLEM illo itinere una esse licuisset, equidem magnam ex ea re cepissem voluptatem, nonnullam etiam fortasse tu, utrique vero plurimum utilitatis. Sane postquam acceperam tuum nuntium, cepi hominem hortari, rogare, denique etiam obsecrare, ut permitteret; post decessum vero, ac repulsam, acerrime est à nobis oburgatus de tanta inhumanitate. Sed quid agas? ita homo est. Non ferendum, ni magis metus quidam (quanquam is subrasticus & parum liberalis) quam malevolentia foret in causa. Molestum tamen genus hominum, qui, ubi nihil opus est, verentur, ubi opus est, minus nihilo habent verecundia. Nos egressi urbem, non minus horam expectabamus tuum adventum sedentes (ut jusseras) ad esseda. Nos venientem autem tacita cogitationis indignatione te verberabam, quanquam equidem facile suspicabar te invitum detineri, sed tamen non potui non succensere, quod sis passus detineri. Tuas res hic ita curo, ut æquum est pro nostra amicitia & à me fieri, & à te sperari. Commodus tibi erit *Theodoricus*, habet aliquid urbanitatis, in loco te laudabit, rei familiari non erit inutilis, perpulchre callet culinariam. Denique si eris oneri, aut molestia, facile extraheris, quippe qui invitus istuc accedat. Quod jubes nos bono esse animo, fore enim at tu non perpetuo absis, grata mihi consolatio, quæ non potest non ex amore proficisci. Volo tamen super hac re meam sententiam te non latere, pauloque altius lubet ordiri. Emirari, mi *Erasme*, nondum potui te de professione non solum neminem consuluisse, sed ne mecum quidem, quid ipse constituisset, communicasse; quum alterum tamen, hoc est consulere, tua fuisset prudentia argumentum, alterum tua in nos benevolentia. Itaque neque prudentis neque amici videris functus officio. Veruntamen tuum in nos amorem tua beneficia egregie declarant, prudentiam quoque tum doctrina admodum singularis, tum cetera tua facta satis indicant. Unde arbitramur idcirco rem de celasse, ne nos essemus impedimento, futuri utique si præcissimam. Dicit non potest quam sim, mi *Erasme*, cupidus videndi te reducem, (qui cum enim libentius vivam) verum ita ut in rem tuam sis iste rediit nec minus tamen honestus. Quid effugeris incommodi nemo melius me novit, qui in ipsis etiam nunc jactor procellis. Sape (ita me ames) tibi gratulor beatumque judico, qui enataveris. De rebus meis quid scribam nihil habeo. Bene valeo, quod jucundum tibi fore certo scio. Statui autem nihil mihi agendum præfate, sed imitandam calliditatem & patientiam *Ulyssis*. Eo fortuna ventum est, ut ita facto opus sit si volumus habere rationem salutis; verum heu cave te mea causa afflictes. Equidem animam confirmavi, ita occallui, ut fortuna vires facile contemserim, pato sapientem nullum egere. Musis amicus tristitiam & metus iradam protervis (ut vult *Flaccus*) in mare Creticum portare ventis, quanquam sub tyrannide premor & longum premendus. Sustento me exemplis magnorum virorum, ante oculos habeo *Socratis* optimi viri indignum carcerem, magni illius *Platonis* daram servitutem. Totus igitur vivo litteris, atque eo pacto, gratia Philosophia, non solum vaco molestia, sed etiam ridere possum. Tu vero istic quo pacto? satis recte? an omnia ex sententia, an ut vis ita licet? Vale.

EPISTOLA CCCCXLVIII.

Guilielmus Goudanus Erasmo, Poetæ ac Theologo undecunque doctissimo, S.

*** A**CCEPI tuas litteras, quibus id, quod sciebam, cognovi, quod volebam cognoscere, hand potui. Rogaram & pendebar animi an istac migratio utrique nostrum utilis foret. Ille dignus est odio, si quidem ita est, uti scribis; gaudeo me non fuisse plane assensum, ve-

verum ad tuum consilium rem rejecisse, quanquam etiam cum apud nos iste Protheus esset, ipsius doli mihi subolebant: Monstrum novi, sed quid agas scitum est. Qui cum malo demone navigat, cum eo trajiciat oportet. Dere, quam priore epistola scripsi, audiam consilium, suadeas, an dissuadeas. Ideoque festinantissimulus sum fieri certior, quod verear ne quid istuc constituatur, quod non sit in rem utriusque nostrum, atque ut tu certus de mea voluntate quod ex re esse videbitur conficias. Laurentianum Thucydidem perlego, qui obscurissimulus est, tum quod Græcia nobis parum nota est, tum quod more Salustii succinctus & incitatus currit. Laurentio nihil culpa, tersus est, laboratus, cultus, elegantiarum suarum observantissimus, nihil est usquam ornati, quod non incalcaris. Obiit autem hanc provinciam jussu Pontificis maximi Nicolai quinti, viri inprimis de lingua Latina bene meriti. Quid tu autem istuc, quid agis, quid legis, quid scribis? mitte huc tua scripta, habeam aliquid mei Erasmi. Misi ad te quæ potui corradere carmina tua, atque etiam quæ visum est nostra. Ubi otium erit, rursum & quidem latius respondebo iisdem, quibus nunc litteris hac raptim exaravi. Tu velim posthac diem, quo quidquid emittas, ascripseris. Vale. Battum tuum, eundemque meum, optime valere cupio.

EPISTOLA CCCCXLIX.

Faustus Poeta Regius Guilielmo suo S.

* **C**UM MECUM ipse cogito, mi Guilielme, quanta sit Erasmi nostri tum doctrina, tum vita ab omnibus certe vitiis aliena, non possum profecto, non possum; inquam, non letari, quod eum scilicet virum natæ sit religio tua, quem non solum vos ipsi, verum etiam Parisiense hoc Gymnasium amare, colere, observare, admirarique debeat. Quid enim melius, quid præstantius, quid denique divinius, quam virum candidis & litteris & moribus nitentem reperiri, hac videlicet tempestate, quæ quidem ita ignava, ita corrupta, ita execrabilis est, ut Sardanapalicas potius voluptates, quam Socraticas vel virtutes vel mores imitetur. Neque hoc adulationi meæ adscribendum esse censeas velim, quandoquidem à derisorio & subdola assentatione semper alienus fuerim. Neque vel ad te, vel ad alium scriberem, nisi is esset Erasmus, quo, ut cum stomacho nec parvo quidem loquar, tua non solum religio, verum etiam patria indigna esset. Vale.

EPISTOLA CCCCL.

Henricus VIII. Angliæ Rex, Erasmo Rot. S. D.

INCOMPARABILES illas animi tui dotes ut summa semper cum admiratione, tum favore benevolentiaque sumus prosecuti: ita iniquo plane animo tulimus quod de tua fortuna iniquitate haud ita pridem retulit nobis Cantuariensis Archiepiscopus, impiissimos videlicet aliquot homines & Christianæ religionis hostes infensissimos, ita miris artibus tua vita insidiari, ut nusquam pene tuto ab illis esse liceat tibi. Fuit quidem in teneris quibus te novimus annis studium in te nostrum neutiquam vulgare. At illud in majus in dies provexit, quod nos immortalitati consecrare, editis à te libellis, quibus honorificam admodum nostri mentionem facis, sedulo studuisti. Quod nos summa observantia fidei & amoris in nos tui certissimum argumentum semper habuimus. Nunc autem postquam in summum quidem crevit pertinax ille & indefessus animi tui tenor, quem in propaganda & illustranda Christiana fide non æstimandis laboribus tuis, sed ingenti sane cum Christiani orbis fructu commodoque strenue præstas: eo vicissim magnitudinis evasit amor in te noster, ut nihil quidem illi accedere posse videatur. Quin incredibili quoque alacritate gestimus, quum solus prope modum provinciam hanc sustineas, tam piis sanctisque conatibus tuis pro virili succurrere & presidio esse. Sentimus enim & ipsi jam aliquot annos vehementer incallescere & flagrare petus nostrum, divino haud dubie spi-

* Ad oram MS. Scriptum, quia.

A ritum huc incitatum, ut Christi fidem religionemque pristina sua dignitati asseramus: nec quicquam sane nobis unquam prius in votis fuit, quam ut labores studiaque omnia nostra, & quidquid usquam Christi beneficio, cui omnia accepto ferimus, virium habemus, in eo poneremus, ut discussis & profligatis impiis hereticorum imposturis sermo Dei pure ac libere curreret. Sed quæ temporum est, ut vides, infelicitas, bonorumque morum magna calamitas, omnia in deterius prolabantur. Quo magis tuas imo Christianæ religionis vices in te dolemus, de tuæ salute solliciti sumus, ne te sublato impia hereticorum tenebra latius in mundum spargantur, imo perniciosius multo grassentur & regnent crudelius. Quibus malis quemadmodum occurrere oporteat tua prudentia facile dispiciet. Nobis certe non alia potior via ratioque videtur, quam si relicta prorsus Italia Germanique tua, in Regnum hoc nostrum velis concedere. Quod si tibi quoque gratum acceptumque sederit, non modo gratissimus nobis, sed & optimis conditionibus, & quas ipse satis amplas & honestas judicabis, ad hos venies. Meminimus dicere solitum te, lassum maris & viarum, Britanniam senectuti tuæ ceu portum & quasi vitæ sedem delegisse. Quod animi tui decretum ut ne mutes aliquando te per sacra piaque omnia obtestamur. Nos tua dulcissima consuetudine, prudentissimoque consilio, quo deinceps uti decrevimus, frui, magni beneficii instar ducemus. Tuæ autem vitæ incolumitati neque non studiorum tranquillitati optime hac ratione consultum erit. Postremo Christi Evangelium mutua opera & conjunctis opibus nostris longe melius propagabitur. Si amicorum ratio te moveat, præter eos quos hic semper habuisti amicissimos & studiosissimos tui, summos etiam quosque Regni nostri Proceres, qui tibi jampridem inpenso favent, facile conciliabimus. Si libertatis cura te tangat, nos nihil plane abs te officii postulabimus, quo minus ubivis in Regno nostro summa cum libertate tua vivas. Breviter ut quidquid voles, quod vel ad vitæ tuæ vel studiorum tranquillitatem spectabit, expositissimum senties in te favorem nostrum. Facito igitur, optime Erasme, ut nostris vicissim votis hic respondeas. Vale. Otfordia 18. Septembris.

EPISTOLA CCCCLI.

Princeps Henricus Def. Erasmo viro undecunque doctissimo S.

Jesus est spes mea.

TVIS plurimum sum litteris affectus, disertissime Erasme, quippe quæ & venustiores sunt quam ut raptim videantur exarata, & lucida simplicesque magis quam quæ ab ingenio tam solerti premeditata judicentur. Fit enim, nescio quo pacto, ut quæ ab ingeniosis elaborata, deditiore depromuntur opera, plus pariter affectata secum afferant difficultatis: nam dum tersiori studemus eloquio, subterfugis nos clanculum apertus ille clarusque dicendi modus. Sed tua isthac epistola quantum venustate pollet, tantum etiam sua perspicuitate liquet, ut prorsus omne punctum tulisse videaris. Sed quid ego tuam laudare paro facundiam, cujus per totum terrarum orbem est nobilitata scientia? Nihil queo equidem in tuam laudem effingere, quod tam consummata isthac eruditione satis dignum sit. Quare tuas laudes omitto, de quibus silere satius puto quam nimis parce dicere. Rumorem illum de morte Castellani Regis, mei fratris penitus penitusque desideratissimi, longe ante quam ex tuis litteris oppido invitus acceperam: sed cum utinam aut serius multa aut minus verum ad nos fama tulisset! Nunquam enim post charissima genitricis mortem, nuntius huc venit inuisor: & parcius, ut verum fatear, huic litterarum parti favebam, quam earum singularis postulabat elegantia, quod cicatricem, cui callum tempus obduxerat, refricare visa est. Verum quæ superis sunt visa, mortalibus rata haberi fas est. Tu vero perge, eaque nobis litteris significasti quæ sunt istuc nova, sed jucundiora. Deus fortunet quacunque memoratu digna acciderint. Vale. Ex Richemundia 17. Januarii.

EPI-

EPISTOLA CCCCLII.

Eruditorum omnium eruditissimo, Erasmo Roter. Simon Hexapolitanus perpetuam felicitatem.

* **N**ORAM prius quam ingenio, eruditione, ac utriusque lingua promptitudine nostri avi mortalibus antea, de humanitate vero tua adhuc audieram nihil, sed eam tu quoque mihi non delineasti tantum, sed & graphice eam effigisti: nuper cum prater omnem spem obvius mihi, & externo congressus, operam tuam & praesentissimam opem desponderes, tam humane & liberaliter, quam uni eorum qui longa tecum consuetudine coaluerint. Credo equidem animum tuum vere divinum, & qui nihil est aliud nisi de calo sumtus ignis, occulto quodam praesagio dixisse tibi illum esse Simonem, qui te nondum facie, sed sola foeturarum fertilitate notum ardentissime amabat, atque ut ingenii parentem observavit semper; qui te tot annis constantissimo desiderio videre & exoculari suspiravit, dignumque ob id visum, in quem humanitatis tua officia collocares, pro quibus quemadmodum meritis tibi nunc gratias agere non possum, ita certe habere me ac habiturum quandiu inter homines numerer, affirmare ausim, atque in hoc referre etiam videbor, si modo (quod Cicero vult) qui gratiam habet in eo quod habet refert. Caterum quia me hortatus es ut tibi aperiatur animum meum, scias itaque Theologum, quicum huc veni, Sacellani vicem expectare, quam si obtineret, cuperem ego quoque hic hyemare, maxime hoc secutus, ut te forte audirem fieremque tibi notior: sin hoc fieri non poterit, certum est in patriam cum ipso redire, atque in ipso itinere nihilominus experiri fortunam. Quod si mihi litteras commendatitias ad amicos tuos dabis, perpetua me tibi gratitudine obstringes; hoc totumque, quod ex ipsis in me collatum erit, Erasmo referetur acceptum. Vale & vive, Germaniae litterarumque splendor, ac meum in afflictis nunc rebus unicum refugium. Carmina nostra, irato Apolline seminata, boni consilio. Ex Cenobio Carmelitanorum.

Ad Erasmus Rot. perpetuo cognomento Polyhistorum.

TEMPORIBVS nostris si praemia digna darentur, Ingenii ferres praemia prima tui: Si tua Pellaos genuissent saecula Reges, Acciperes larga munera flava manu: Namque facis quod non quisquam tentaverit alter, Hieronymum postquam regna beata tenent: Tu quod tempus edax abstruxit carcere tetro Profers, insolita & verba sonare doces: Monstraque Christigenas longe populantia leges Herculeae fortis sternis, Erasme, manu: Per te barbaries toto jam pellitur orbe, Incipit & sprete vivere glande puer, Dum tua non secus ac Tullii, vel scripta Maronis Volvit, quae nunquam disperitura manent. Hinc tibi docta cohors & mystica turba precatur, Ut numeres Priami Nestorisque dies.

EPISTOLA CCCCLIII.

Erasmus Rot. Joanni Card. Lotharingia S.

ONERAVIT me tua benignitas tam gravi sarcina munificentiae, ut nec inveniam qua ratione quam aliqua ex parte reponere quod accepi, & pudeat gratias agere; pro mediocribus enim beneficiis gratias agere vulgi mos est: non jam loquor modo de splendidissimo planeque regali tuo munere, sed multo magis de singulari istius in me animi studio atque favore. In tanto Principe tantam humanitatem non possum non amare, etiamsi mihi nulli bono fuisset. Nam eximia virtus per se speciosa est & amabilis. Superest igitur ut interea praedicem & tuam bonitatem & meam felicitatem, donec sese offerat opportunitas, qua me apud omnes ingrati hominis suspicione liberem. Inter Caesarem & Regem Galliarum fartam amicitiam vehe-

Amenter utrique gratulor, sed utinam id factum esset tum maturius, tum legibus aliquanto mitioribus! sed hanc cicatricem facile abolebit tempus, omnia vel tegens vel delinens. Caeterum ut video, tumultus tumultum excipit, ut adversus Turcam nobis succedant omnia, certe diutinum atque atrox bellum prospicio: & si continget victoria, vereor ne sit Cadmea, quod ajunt, ut non minus ploret victor quam victus. Sed quoniam bellorum exitus supremo Numini sunt in manu, ab illo postulandus est eventus, si parum laetus, certe salutaris. Qui has perfert, vehementer cupit tuae sublimitati commendatus esse, & per eam illustrissimo Lotharingia Duci germano tuo, ut si quis locus vacet, apud illum recipiatur in statum nobilium. Parentem habet praepotentem, singularique prudentia & integritate praeditum, ut inter illius decora minima portio sit nobilitas. Hic juvenis patri simillimus est. Jam nulli non cognitum est quae rerum undae jampridem agitent civitatem Basiliensem, & subinde novi aliquid existit. Ea res in causa fuit, ut multi praecleari cives solum verterint, ultroque sibi quodammodo exsilium indixerint, dum malunt rei quam religionis iacturam facere, ac prius habent solum vertere quam institutum. Quorum de numero sum & ipse, qui non solum rei familiaris gravi dispendio, sed & summo vitae periculo reliqui nidum, cui tot annis assueveram. Spero futurum, ut ipse juvenis suis moribus se tuae sublimitati commendet, ad omnem vitae functionem dexter & habilis, five domi res sit gerenda, five tempus strenuum militem postulet. Ad haec, germanus est uxori Henrici Glareani, quem virum eruditione varia clarum & de studiis optime merentem novit, opinor, tua celsitudo, ut officio, quod in hunc juvenem collocaris, duos jam olim tibi devinctissimos redditurus sis multo devinctiores, Erasmus & Glareanum. Nec dubito quin & apud te, & apud fratrem, Christiana pietatis amantissimum Principem, plurimum ponderis sit habiturus juvenis animus, qui quum possit apud suos non solum commode, sed etiam honorifice vivere, mavult carere patriae commodis, quam ea profiteri quae sibi persuasit à sinceritate Christiana religionis abhorrere, praesertim quum haec rerum procemia cordatis viris exitum cruentum portendere videantur. Deus omnia vertat in tranquillitatem, qui tuam celsitudinem diu servet incolumem.

EPISTOLA CCCCLIV.

Magistro Johanni, Ducis Philippi litteratissimo praecceptor, Guilielmus Goudanus S.

* **J**ACOBVS Battus, qui mihi est propter singularem doctrinam, & amorem, quem erga me habet praecipuum, charissimus, cum forte in sermone familiarium de te sermo incidisset, narraretque meum carmen tibi se recitasse, rogarem autem ego per hanc occasionem quid hominis esses, qua doctrina, quo ingenio, tantopere te, vir humanissime, cepit predicare ac laudare, ut tui studiosum esse facile animadverterem, me vero ita incenderat, ut te non possim non vehementer amare. Idem autem majorem in modum me hortabatur, conatusque est persuadere, ut quamprimum ad te litteras scriberem, & tuum mihi amorem conciliarem, affirmans nihil eare fore tibi gratius. Et quidem satis id, quod ille monebat, mea sponte volebam, (quid enim mihi optatius amicitia viri docti) sed, fatebor enim, scribere suppudivit, tum quia tecum nulla mihi erat notitia, tum quia quod scriberem non habebam. Huc accedit metus quidem non inanis, neque mihi (ut arbitror) contemnendus. Multum enim verebar si ad te sine causa litteras misissem, posse id adscribi non (ut erat) amoris magnitudinis, sed potius assentationi, sed ambitioni, a quibus vitis ego meo quidem iudicio & natura & ratione abhorreo, sed non licuit mihi non metuere ne cuiquam fieres suspicio, vel ob hominum malevolentiam, vel ob tuam fortunam, qua cum summa mea voluptate salus est, ut

videare tum re, tum consilio posse cui velis prodesse. Vicit tandem amor pudorem, vicit & timorem. Scribo, nil quod scribam habens, nisi me amare & cupidum abs te amari. Verum ne solus id scribere videar, & diutius quod mihi iucundum est tecum loquar, aliquid adjiciam, quod ipsum tamen omnino ab amore proficiatur. Gratulor, mi Johannes, & vehementer laetor, Ducem Philippum in liberalibus disciplinis te uti magistro. Opto & confido eam rem fore tibi magno usui, summoque honori. Gratulor autem & Duci nostro, qui nactus est a quo percipiat veram artem, non, qua ubique fere docetur, meram barbariem. Fama est Ducem ingenio esse miti, & (id quod inprimis generosum decet) amare litteras. Mediusfidius gaudeo non modo tui causa, qui, si u profecerit, ingentem capies laudem, verum omnium nostrum, qui speramus si litteratus erit, modeste cum & prudenter omnia facturum. Mansuoscit enim animus cultura litterarum: per eas discet, quid sibi, quid imperet aliis, qui debeat esse in prosperis, in adversis, in pace, in bello, in cives, in hostes. Platonis excellentissimi Philosophi sententia est, Rempublicam fore beatam, si vel Philosophi regnent, vel Reges dent operam philosophia: sapienter hoc Plato ut multa. Exemplo est Respublica Romana, qua floruit, quum habuit litteratos, occidit bonis artibus occidentibus. Blande interdum adolescens monendus est, & ad amorem litterarum magis magisque excitandus. Narrandum illi, quam pulchrum sit Principi esse doctum, quam turpe tantam nobilitatem non plus aliis sapere, neque prestare eruditione, qui generis claritate sit praestantissimus. Profuerit etiam differere de artium suavitate, qua profecto maxima est, tum Romanorum omnium, tum doctissimi Regis Jubæ testimonio: distabat is litteras esse dulciores regno, atque si aliter sibi foret amittendum, malle regno quam litteris spoliari. Nec me prateris, quanta sint Principi nostro occupationes, quantum otii studio queat suppeditare: hinc cura legum & tot populorum negotia impediunt, hinc hostes bello laceant. Tamen si Romani Imperatores etiam militia libros habebant, in castris non modo legere, verum & scribere illis vacabat. Plerumque nobis non tam deest facultas, quam voluntas. Utilissima est illi lectio Terentii: is enim auctor & morum quoddam speculum est, & sine quo nemo unquam evasit Latinus. Evolvendus etiam Titus Livius, tum propter levem & dulcem facundiam, tum propter historiam, in qua & multa sunt exempla ad virtutem, & peritiam rei militaris. Officiorum vero Ciceronis libros (quibus nihil laudabilius) non semel atque iterum legendos censeo, sed semper comites, sed in sinu semper haberi oportere, quibus si parere volet, nullus eo melior, nullus erit beatior, sibi gloriam immortalem, nobis pacem & tranquillitatem acquirit. Sed nimium ego liber & ineptus, vereor ne etiam arrogans, qui hac ad te scribam, longe melius quid facto opus sit ipse consultabis. Desino suam Minervam docere, (ut in adagiis est) & ligna in sylvam ferre. Id unum a te peto, ut posthac sit inter nos amicitia, quam habere cum viris doctis & eisdem gravibus semper mihi dulce fuit & optatum. Habes istuc Erasmi virum aetate nostra omnium doctissimum, sed praestat tacere, ne falli videar amore. Cum hoc ego conjunctissime dum licuit vixi, nec nunc quicquam est mihi molestius, quam ejus carere praesentia. Adscivit eum Cameracensis Episcopus, vir litterarum amicus. Igitur cum viro tam docto, fideli, gravi, jucundo, si curaris tibi intercedere familiaritatem, (mihi crede) magnam capies voluptatem. Battum nostrum tibi commendarem, nisi putarem eum per se satis esse tibi acceptum. Vale, meque, qui te amo, tu fac non oderis.

EPISTOLA CCCCLV.

Erasmus Roterodamus integerrimo doctissimoque viro,
Jodoco Jona, amico unice charo, S. D.

NA E tu mihi, doctissime Jona, non epistolam, sed meros amores, meras flammam amantissimi pe-

Astoris misisti. Deum immortalem, ut spirat, ut afficit, ut agit undique! In qua dum me depingere tentas, tui ipsius simulachrum effinxisti. Dumque meam eloquentiam laudibus vehis, tuam declaras eloquentiam. Doctrinae aut facundiae laudem nihil moror, unum illud me delectarit serio, si quis meis reddam sit melior, si meae lucubrationes ad Christi gloriam faciant. *Enchiridion* proximis his diebus excusum est a Frobenio. Adjecimus praeter alia quaedam Praefationem prolixam ad Abbatem Volzium. Sed utris accedam, optime Jona? tibi mea sunt aurea; rursus sunt qui clamarent, me nec sapere, nec fari: ex meis libellis pestem hauriri pietatis. Quot convitiis Fratrum ac Theologorum lapidatum est *Novum Testamentum*? Sed hactenus in absentem omnia, coram nemo verbum. Quod vos tribuitis, non agnosco; quod illi impingunt, abominor. Certum est igitur neutris credere: animoque infracto per gloriam & ignominiam, per infamiam & bonam famam, pro nostra virili ad Christi scopum eniti. Dabis veniam brevitati nostrae. Scribo haec cum valetudinarius, tum plus quam obrutus scribendi labore. Bene vale. *Levanio* 19. Octobris.

EPISTOLA CCCCLVI.

In AUGUSTINUM De Civitate Dei.
Des. Erasmus Rot. Lectori S. D.

IMPROBIS eruditorum flagitationibus jampridem appellabar, ut quod in *Hieronymianis* Epistolis praestitissim, idem praestarem in divi *Aurelii Augustini* libris omnibus. Ego, tametsi jam expertus essem non alium laborem plus adferre tædii, minus gloriae gratiaeque suo cultori, deinde detererer immensa negotii magnitudine, tamen coeperam huc animum, licet detrectantem & reluctantem, appellere, totius operis ratione hunc in modum concepta: Primum locum tribueram illius *Progammafmasi*, hoc est, quaecunque scripsit Catechumenus. Proximum *Epistolis*, quarum complures scripsit adhuc juvenis, & ob id magis etiam redolent eloquentiae studium. Tertius destinatus erat τοῖς θεωρητικοῖς, id est, contemplativis, quae conducunt ad inflammandos animos amore rerum aeternarum: cuius generis sunt libri *Confessionum* & *Soliloquiorum*. His adjunxissemus eos libellos qui pertinent ad *Institutionem* vita. Quartus decretus erat τοῖς διδασκαλοῖς, hoc est, in quibus docet rem Theologicam: cuius generis sunt libri *De Doctrina Christiana*, & libri *De Trinitate*. Quintus habuisset τὰ πολεμικά, in quibus pugnat adversus varias Haesiarcharum pestes, atque in his aetates ipsae, quibus exstitissent haereses, & affinitas errorum dedissent ordinem. Nam in hoc genere plurima conscripsit; inter quae sunt libri *De Civitate Dei*. Sextus exhibuisset τὰ ἐξηγηματικά, quibus enuntiat divinæ Scripturae libros, quos eramus digesturi secundum ordinem Voluminum sacrorum, quae interpretatur: Videlicet enarrationes in *Psalmos* praecessissent enarrationem in Evangelium *Joannis*. Et Evangelium enarratum prius fuisset, enarrata ejusdem Apostoli Epistola, atque item de cæteris. Septimus indicasset, & ἀμφιβολαὶ καὶ νόμα, hoc est, de quibus merito dubites an sint *Augustini*, tum quae illi falso inscribuntur: Idem indicaturus erat etiam eos libros, qui injuria temporum interciderunt. *Grata* restituissimus: Mendas vel scribarum, vel eruditorum castigare volentium quod non intelligebant, culpa inductas, bona fide sustulissimus, non sine praesidio veterum & emendatorum codicum, quos jam in hunc usum aliquot comparaveramus, qui vel ipsius *Augustini* seculo scripti videri poterant. Summam operis, quoniam erat immensum, in doctos aliquot, & huic provinciae pares, partiri statueramus, sed sic ut sua cuique laudis portio solida maneret. Habet enim haec aetas permultos me felicius natos, qui plus queant in hoc genere praestare quam ego. His rebus sperabam fore, ut *Augustinus*, vir non minus pius quam eruditus, jam a pluribus si-

simul & majore cum fructu legeretur, quod in *Hieronymi* libris evenisse tam manifestum est, ut nec inimici possint inficiari. Atque hujus tam impii conatus odor simul atque permanisset ad quosdam *Dominicani* sodalitiis fratres, jam non in symposiis tantum, verum etiam in publicis concionibus vociferari coeperunt, indignum facinus, nec diutius orbi tolerandum, *Erasmum* denique & *Augustini* castigationem moliri, in cuius Operibus nec tantulum intelligeret: atque haeresim etiam vocabant, asseverare quicquam esse in hujus viri libris mendosum, adulterinum, aut non intellectum Theologis. Ego nunquam mihi vindicavi raram Theologiae scientiam, & tamen non usque adeo meum hoc ingenium aut eruditionem contemno, ut existimem me nihil intelligere in libris *Augustini*, in quibus illi crassi ventres, stivæ nati potius quam litteris, intelligunt omnia. Id esse verum facile credas, lector, si tres aut quatuor tibi nominem, qui hujusmodi nectas nusquam non vociferabantur: praesertim *Lovanii* & *Coloniae*. Nec enim Ordinem in jus voco, sed istos quosdam rabulas detestor, qui praecones Euangelii professi, scurras agunt, quos Ordo coereret vel ejiceret, si suo honori consultum vellet. Et tamen in hoc negotio non tracto rem Theologicae subtilitatis, sed emendatae lectionis. Grammatici partes mihi sumo, veritates & falsitates acutissimis illis magistris relinquo. Quod si meam industriam experti sunt studiosis omnibus magno usui fuisse in restituto *Hieronymo*, cur hic maluerunt obstrepere, quam ex eo quod bene cessit, hujus quod aggredieremur praedudicium facere? Jam an aliquid falso sit inscriptum *Augustino* mirari desinet, qui legerit librum *De vera ac falsa poenitentia*, in cuius decimo septimo capite citatur ipse *Augustinus*, & ita citatur, ut qui librum scripsit, ab *Augustino* dissentiat. Idem accidit in *Prefatione* quadam, quæ divi *Aurelii Augustini* titulo praefertur Commentariis in *Psalms*, quum in eadem honorifice citetur idem *Augustinus*. Est alius libellus ex *Augustini* & aliorum scriptis, veluti cento quidam, contextus à studioso quopiam, & inscribitur *Augustino*. Hæc tam crassa non sentiunt isti, qui sibi videntur capreis & aquilis omnibus perspicaciores. Postremo, persuasum erat & mihi, in *Augustini* libris minus esse mendarum, quam in *Hieronymianis*: at dum tentandi gratia libros aliquot emendo, res ipsa me docuit, plus esse prodigiosæ depravationis in hoc Auctore, quam compererim in *Hieronymo* aut *Cypriano*. Atque hoc nimirum debet *Augustinus* suis illis eximiis amatoribus, à quibus solis intelligitur. Hæc à me non confingi, res ipsa abunde persuadebit, si quando per istos licebit absolvere quod instituimus. Interim unum atque alterum locum proferam in medium, ex quibus prudens lector de cæteris faciet conjecturam. Libri adversus *Fauftum Manichæum* 16. Cap. 24. in libris non una editione excusis, sic habebatur scriptum: *Quem Dominus Jesus Christus eadem commendatione commendat, ejusque auctoritatis adducta, eorum refellit errorem resurrectionem negantium, quum in perveusto codice superesset incorrupta scriptura, ejusdemque auctoritate Sadducaeorum refellit errorem*. Notat enim *Augustinus* locum qui refertur *Matthæi* cap. 22. Rursus, libri 16. cap. 33. Scriptura erat bifariam depravata: *Vides nequaquam, vel vides nequaquam*, quum scribendum sit, *Vides nequam tibi non dicam*, &c. Respicit enim *Augustinus* ad ea verba *Fausti* quæ præcesserant ejusdem libri, cap. 8. *Alias*, inquit, si *Christianus* es, crede dicenti Christo quia de sese scripsit *Moses*. Quod si non credis, *Christianus* non es. Inepa semper & imbecilla responsio est, nihil habentium quod ostendant. Quoniam igitur *Faustus* fecerat *Augustinum* his verbis loquentem: Si *Christianus* es, crede dicenti Christo, &c. *Augustinus* negat se ita cum *Fausto* agere. Ac mox in eodem cap. 33. *Nec illud sibi patere precipitium*, erat depravatum, pro eo quod rectum erat, *Nec illud sibi patere*. Ejusdem libri cap. 6. in verbis *Fausti*, qui referens idioma sermonis ex veteri translatione dixerat, *Virorum virorum*

A quisquis hoc non gestaverit, exterminabitur, depravarant virorum virorum. Nam *Hebraei* dicunt viri viri, pro quicunque viri. Hujus generis sunt innumera, sed his referendis non est in præsentia locus, quæ vix etiam suo loco citra tedium referuntur. Et hoc nostrum institutum, quo nostro sumtu, non credendis laboribus, damus eis sacros Auctores ut purgatores, ita & dilucidiores, isti religionis columina, quum ipsi tantum ventri serviant & gulæ, putarunt seditiosis concionibus exagitandum. Utinam aut illi se vertant ad ea studia, quæ digna sint his, qui se profitentur mortuos mundo: aut si ipsi nolint resipiscere, mundus resipiscens hos ficos, five mavis fucos excutiat oculis & alveariis, ut si nolint ipsi cuiquam prodesse, certe ne obstrepant aliis, bonorum utilitati servire cupientibus. Industriam nostram magis provocabit bonorum favor, quam deterrebit malorum oblatratio. Nunc interim prodit eximium Opus *De Civitate Dei*; quanto quam ante fuit castigatius, quantoque doctioribus commentariis illustratum, malo te, lector, ex ipsa re discere, quam ex nostro testimonio credere. Nam hoc effecit *Ludovicus Vives* tam præter meritum prædicandis laudibus meis, ut ipsum vicissim nec promerentem liceat prædicare. Bene vale, cura ne *Joannem Frobenium* impensæ & operæ poeniteat, qui nihil detrectat, quod ornandis, provehendis, juvandisque bonis studiis conducatur.

EPISTOLA CCCCLVII.

De vita, phrasi, docendi ratione, & operibus *Origenis*.Des. *Erasmus* Rot. Lectori S.Vitæ *Origenis* *Adamantii* epitomæ.

ORIGENES binominis fuit, idem dictus *Adamantius*, quod cognomen non ita tribuitur illi à Scriptõribus, quasi fuerit ex moribus additum, veluti *Basilius* ob ingenii constantiam dictus est *Magnus*, *Joannes Constantinopolitanus* ob suaviloquentiam dictus est *Chrysostomus*, *Gregorius Nazianzenus* ob sublimes de rebus divinis disputationes *Theologi* cognomen meruit, sed quasi fuerit jam ab ipso vitæ exortu inditum. Est autem hoc non infrequens in sacris Litteris, eundem hominem pluribus nominibus appellari. Quod si magnis viris nomina non fortuito tribuuntur, sed per divinam providentiam habent futurorum præfagia, utrumque nomen mire quadrat in hunc eximium Ecclesiæ doctorem. Siquidem *Origenes* *Græcis* *montigenam* sonat, prima vocali producta, quemadmodum sit in *ὄρεθνα*, quæ sine controversia hinc dicta est, quod malefica in montibus perageret sua sacra. Ab ipsa statim pueritia *Origenes* nihil humile cogitavit, sed ad evangelicam perfectionem, quam Dominus in monte sedens docuit, & ad sublimia Scripturarum mysteria animum intendit: nec enarrans sacros Libros repit humi, desiderve in sensu litteræ terreno, sed per allegorias ad excelsa coeloque viciniora subvehit auditorem. *Adamas* autem indomiti nomen obtinuit, quod quum sit lucidissimus, ne chalybis quidem duritiæ, nec malleorum ictibus cedit. At *Origenis* animus plusquam adamantinus fuit, quem nec vitæ austeritas, nec perpetui labores, nec dura paupertas, nec æmulorum improbitas, nec suppliciorum terror, nec ulla mortis facies à sancto instituto vel tantillum dimovere potuit. De patria nihil habeo comperti, nisi quod probabile est fuisse *Alexandrinum*, quod illic pater fuit in carcere, & ibidem martyrio peracto liberos & uxorem reliquerit. Refert enim nonnihil ubi nascaris, sed magis refert è quibus nascaris, plurimum vero à quibus à tenebris instituaris. *Origenes* igitur usque ab avis & atavis parentes habuit *Christianos*, licet impius *Porphyrus* tradat illum ex Ethnicis prognatum: patrem habuit *Leonidam*, virum pium juxta & eruditum, qui sub *Severo* Principe crudeliter in *Christiani* nominis professores sæviante, post carceres & tormenta, capite plexus, martyrii lauream adeptus est, relicto *Origene* cum sex

Tom. III.

Aa aa aa 2

fra-

fratribus adolescente, in summa nimirum egestate. Nam patris facultates alioqui satis opimas fiscus occupavit. Quidam tradunt hunc *Leonidam* fuisse Episcopum, nec addunt cujus loci fuerit Episcopus. Exstant apud *Suidam* duo anonymi, qui *Origenica* vitæ compendium scripserunt; quorum prior fere consentit cum his quæ refert *Ensebius Ecclesiastica Historia* libro sexto, ac *Hieronymus* in *Catalogo Scriptorum illustrium*; posterior quædam admiscet nugalia, velut è rumoribus hausta, parum æquus, ut videtur, *Origeni*: Is tradit *Leonidam* fuisse Episcopum, quod verum an factum sit in medio relinquimus. Cæterum vir prudens ac perspicax in puero divinam quandam indolem, & absolutæ virtutis semina deprehendit, eoque solet interdum dormientis pectus nudatum exoculari, ceu thecam & officinam adorandi spiritus. Quod autem in viris ætate provectis, ac pietatis philosophia exercitatis miramur, id adolescentulus ultro nullisque stimulatibus hortamentis præstitit. Tanto enim martyrii desiderio flagravit, ut vehementer ambiret in ea laudis parte patri vel comes esse, vel præcursor; & prorsus antevertisset, ni mater præsentens illum summo diluculo ad agones, ubi multi trucidabantur, velle procurrare, noctu clam omnia illius indumenta fustulisset. Ita martyrii candidatum, quem terror mortis non potuit, pudor domi retinuit. An ea procuratio probanda fuerit, interim non discutio. Nunc enim indolem tantum laudamus. Quin & patrem, cum adhuc in vinculis esset, per epistolam cohortatus est, ut in pulcherrimo instituto persisteret, illud addens: *Vide, pater, ne quid mea causa secus facias*. Atqui solent liberi parentes lachrymis, precibus, blanditiis & complexibus à simili proposito revocare: sed in hoc puero pietas vicit pietatem, & naturæ affectum superavit religionis ardor, carnis infirmitatem excoffit fidei robur. Unde & aliis quibuscunque potuit in agone certantibus, aut apud Iudices periclitantibus, nequaquam otiosus spectator, oculis ac verbis animos addere solet. Nonnullos etiam à squallore carceris eripuit, nihil sibi metuens, illic gloriæ fautor, hic misericors. Denique sic se gessit lenilis ille puer, ut mortem pro *Christo* videretur ambire atque accersere. Nec sui dissimilis fuit in progressu ætatis, ac frequenter impiorum insidiis appetitus est, sed supremi Numinis providentia electum illud organum servatum voluit in summam Ecclesiæ catholicæ utilitatem. Jam & in libris illius quoties incidit occasio loquendi de martyrio, sentias entusiasmum quandam. Puer itaque jam annum agens decimum septimum, patre ut dictum est orbatus, cum matre vidua & quinque fratribus parvulis relictis, non se vertit ad mendicitatem, quam nonnulli magnam sanctimoniam partem esse ducunt: sed juxta beati *Pauli* consilium atque etiam exemplum, labore sibi parabat victum, ne cui gravis esset, profitebatur Grammaticam. Hoc si quis dixerit esse sordidum, sordidius erat quod magnus ille *Paulus* caprarum pelles consuebat apud *Corinthios* in usum tentoriorum. Rursus si quis dicat Grammatices professionem nihil habere memorabile, quum hodie scholasticorum collegia pueris abundant Grammaticam profitentibus, sciat olim senile & arduum fuisse negotium: nec enim à doctore tantum expectabatur declinationum, conjugationum, & constructionum ratio, sed præter sermonis elegantiam, præter plurimorum Auctorum lectionem, præter antiquitatis, & omnium historiarum peritiam, requirebatur Poetices, Rhetorices, Dialectices, Arithmetices, & Cosmographiæ, Musicesque cognitio, quas disciplinas omnes puerulus adhuc mira ingenii celeritate perdidicerat. Minore negotio tres Juris doctores absolveris quam unum Grammaticum, qualis fuit *Aristarchus* apud *Græcos*, apud *Latinos Servius* ac *Donatus*. Profitebatur autem non privatim in angulo, sed in celeberrima civitate *Alexandria*, idque publice, jam tum ad Episcopalem functionem præludens. Si quidem olim ad Episcoporum curam pertinebat, pro-

videre ut tenera ætas litteris ac disciplinis imbueretur. Atque interim generosus adolescens sub persona litteratoris Catechistam agebat, obiter *Christiane* religionis semina quædam adspargens auditorum animis. Cæteris enim Catechistis omnibus metu persecutionum dilapsis, aliquot ex Gentibus ad *Origenem* se conferebant, cupientes *Christiane* Philosophiæ rudimentis imbui, quibus ille non solum Evangelicæ doctrinæ tradidit elementa, verum etiam multos ad perfectæ pietatis fastigium evexit. Quorum de numero *Plutarchus* martyrii lauream est consequutus: *Heraclius* *Plutarchi* germanus ob admirandam vitæ sanctimoniam post *Demetrium* ad *Alexandrinam* Ecclesiæ gubernationem adscitus est. *Serenus* etiamnum catechumenus pro *Christi* nomine cæsus est. *Heraclides* item martyrii gloriam promeruit, quam & Heros adhuc neophytus adeptus est. *Serenus* alter post diros cruciatus fortiter pro *Christo* toleratos capite plexus est: ut brevitate studio taceam cæteros, in quibus fuit *Ambrosius*, quem ab hæresi *Valentiniana* ad catholicæ doctrinæ lucem reduxit: atque interim scæminas sileam, quæ pro religione *Christiana* invictos animos præstiterunt, in quibus præ cæteris eluxit *Potamiana*. Ita adamandus ille *Adamantius*, multos adamantes Ecclesiæ genuit, castigans interim corpus suum, & in servitutem redigens, ne forte quum aliis prædicaret ipse reprobis efficeretur. Vigiliis enim, jejuniis, chameuniis, nuditate ac laboribus carnem durabat ad omnem patientiam. Hac admirabili vitæ integritate, ac jugibus officiis, cum erga omnes, tum præcipue qui persecutionum sævitia periclitabantur, quamvis ipse nihilominus contemneret gloriam quam pecuniam, tamen & clarum & gratiosum nomen sibi peperit, non tantum apud *Christianos*, verum etiam apud *Ethnicos*. Nam eximia virtus etiam impios rapit in admirationem & amorem sui, unde factum est ut complures ad *Origenis* imitationem accingerentur. Id perpendens *Demetrius* ejus urbis Episcopus, adolescenti jam octodecim annos nato munus arduum ac plane senile delegavit, videlicet Catechistæ, quod *Alexandria* primus post Apostolos *Pantænus*, secundus *Clemens*, tertius *Origenes* administravit. In hac functione floruit *Origenes* compluribus annis. Catechistæ dicti sunt, quod baptismum ambientibus viva voce traderent dogmata *Christiane* religionis: horum discipuli dicti sunt Catechumeni, quos auditores possis appellare. Nomina in hodiernum usque diem manent in Ecclesia, res non item, eo quod infantes tingimur. Superest tamen nonnullum priscae consuetudinis vestigium, quum adhibentur susceptores ac susceptrices, quos compadres & commatres vocant quidam. *Origenes* igitur quod prius furtim ac privato studio gesserat, jam publice ex delegatione cœpit agere. Ad id usque temporis humanas disciplinas non omnino contemnerat, sed Mathematicam etiam scire curavit. Verum ubi jam totus ad divini verbi tractationem inflammaretur, Grammaticam scholam negligebat, prophanos libros amico cuidam vendidit, hac quidem cautione, ut ille quot diebus quatuor obolos annumeraret. Hac ratione provisum est, ut esset unde aleretur; non esset tamen, unde in suspicionem venire posset, quasi congerendæ pecuniæ studio teneretur. Vel hinc æstimare licet quam ille non indulerit deliciis, cui quatuor oboli victum & amictum suppeditabant. Atqui *Paulus* docet jus esse Catechistis ut Catechumenorum liberalitate sabbentur: nec id fugiebat *Origenem*, sed in hoc *Paulinam*, ut ita loquar, superbiam est imitatus, quod noluit uti suo jure, sed ultro etiam oblata ab amicis munera constanter recusabat, ut *ἀδαντα* poneret Evangelium suum. Atque adeo, si fas est dicere, Apostoli generositatem quodammodo superavit: ille siquidem licet à *Corinthiis* avaris & opulentiæ tumentibus nihil acceperit, ne suam apud illos auctoritatem elevarer, aliorum tamen spontanea benignitate nonnullam quam est usus. Porro, quemadmodum *Origenes* in

* Alia Editio habet, modo non.

ministerium verbi ceterisque pietatis officiis seipsum quotidie superabat, ita fragrantia boni nominis in dies latius diffundebatur, adeo ut per *Alexandrum Hierosolymorum* & *Theodisium Caesareae* Episcopum, quorum id temporis apud *Palistinam* erat praecipua auctoritas, ad presbyterii honorem sit pertractus (erat enim id temporis magna presbyterorum dignitas, qui post turba evolverunt) & in *Clementis* locum surrogatus, hac quidem occasione. *Achaia* Ecclesiae variis haeresibus vexabatur, ad eas sedandas missus est *Origenes* jam mediae aetatis, idque sub testimonio ecclesiasticae epistolae. At dum per *Palistinam Athenas* tenderet, à modo dictis Episcopis apprehensus presbyter ordinatus est, ut *Christi* negotium majore cum auctoritate gereret. Hoc igitur honoris suscepit summo omnium applausu, praedicantium hoc honoris longe infra viri meritum esse, cuius virtutibus vel summum sacerdotium deberetur. Haec populi vox haud leviter momordit animum *Demetrii*, qui hamatum quiddam passus (solet enim hac tinea etiam perfectorum animos percontare) coepit in *Origenem* crimina spargere, & epistolis per orbem disseminatis, nominis illius claritatem offuscare. Et quoniam in purissima hominis vita nihil habebat quod reprehenderet, objecit illi puerilem errorem, quod admodum adolescens fervido quodam zelo, sed non secundum scientiam, seipsum exsecuisset, quo libere citraque pudicitiae periculum doceret Evangelicam Philosophiam. Fertur & alia quaedam Evangelii praecepta, juxta sensum historicum observasse, veluti, De non habendo duas tunicas, De abijcienda sollicitudine crastini. Quidam tradunt illum sibi medicamentis geniturae stimulos ademisse, quod ego falsum arbitror, ferro res gesta est. Suspicio hoc esse, quod divus *Augustinus* in *Catalogo haeticorum* refert ex *Epiphania*: *Origeniani*, inquit, à quodam *Origene* dicti sunt, non ab illo qui fere omnibus notus est, sed ab alio nescio quo, de quo vel sectatoribus ejus *Epiphanius* loquens: *Origeniani*, inquit, cujusdam *Origenis*: Turpis autem sunt operationis. Isti sunt nefanda facientes, sua corpora corruptioni tradentes. Haecenus *Augustinus*, qui haud scio an *Epiphanius* *Græca* recte intellexerit: nam *ὀβριεν* & *ὀβριαν* *Græcis* tam de violatoribus dicuntur quam de obsecratoribus. *Epiphanius* autem homo virginei pudoris, non ausus est genitalia membra nominare. Et *Augustinus* de *Origenis* castratione nondum acceperat. Sed hujus rei penes lectorem esto iudicium. Ut ad historiae seriem redeam, hoc factum *Origenis* celatum cupiebat, ad *Demetrii* tamen notitiam nescio quo pacto pervenerat, qui tum quidem admiratus in adolescente tam insignem animi virtutem, spiritusque robur, & collaudavit, & Ecclesiae gratulatus est. Siquidem interdum, sicut in equis ferocioribus, ita ex adolescentium vitiis, praecleara virtutum indoles deprehenditur. Error erat, sed in puero ab ardentissimo pietatis studio profectus. Ceterum *Demetrium* quod prius collaudarat, post objecit pro crimine. Haec mutilatio corporis obstitit, quo minus *Origenes* ad sacerdotii fastigium eveheretur, ne ad presbyterii quidem gradum admittendus nisi vitium hoc latuisset. Atque hodie quidem gnaviter advigilatur ne quis presbyter ordinetur qui corporis aliqua parte sit mutilus, ne dehonestetur Ecclesia: utinam pari studio advigiletur ne quis ad hoc honoris recipiatur, nisi cui mens sit integra. Mentem turpiter mutilam habet, cui deest sacrarum Litterarum cognitio, turpius qui nullo pietatis amore ducitur. Dehonestat Ecclesiam qui corpore luscus est, & non dehonestat qui in cognitione Evangelicae Philosophiae cæcus est? Dedecorat Ecclesiam qui corpore claudus est, & non dedecorat, qui juxta Propheticum sermonem intus utroque pede claudicat, imo totus inclinat in mundum, à *Christo* præter titulum alienus? Sed redeo ad spadonem nostrum. Ingravescente invidia cessit quidem aemulorum importunitati, & *Alexandriam* reliquit; nusquam tamen fuit sui dissimilis *Adamantius*, ubique lucens, studioque indefatigabili prædicans Evangelium. Non se

A adjunxit damnatae sectae, quod fecit *Tertullianus*, ex orthodoxo factus *Montani* blasphemii satelles, contra mentis suae sententiam appellans eum omnis veritatis deductorem: neque enim mihi persuaderi potest, hominem tam acris iudicii, sic in divinis Litteris exercitatum credidisse illum fuisse Spiritum Sanctum, quem *Christus* promisit Apostolis: nec orbem universum horrendo schismate perturbavit, quod fecit *Arius*, ac ne scripto quidem amariore contendens cum obtrectatoribus: sed quod est longe pulcherrimum victoriae genus, juxta beati *Petri* consilium, maledictis benefaciendo obturavit os. Docuit autem potissimum in *Cæsarea Palestina*. Illic permultos egregios viros in sacris Litteris erudit, inprimis *Firmilianum Cæsarea Cappadociae* Episcopum, à quo fuerat cum omni *Cappadocia* invitatus, qui eum diu apud se tenuit. Is post sub obtentu sacrorum locorum ad *Palistinam* profectus, iterum se *Origeni* discipulum præbuit multo tempore. Instituit & *Theodorum*, qui post ad Episcopi munus adscitus est, præterea *Gregorium*, quem *Συνεταγμένον* appellant, opinor, quod miraculis claretur. Item hujus fratrem *Athenodorum*, quem à munda Philosophia ad Evangelicam adduxit, qui & ipse adhuc juvenis ad ecclesiarum gubernationem evectus est. A *Mammæa Alexandri Severi* matre *Antiochiam* accitus est, & ab ea honorifice dimissus est: hanc *Hieronymus* appellat religiosam foeminam, *Christianam* non dixit. Quamquam filius illius *Syrus* erat, ac permulta fecit in vita non indigna homine *Christiano*. Certe *Heligabalo* patri hujus probro datum est, quod *Mosén* & *Christum* quendam haberet in larario suo. Ad *Philippum* autem Imperatorem scripsit epistolam, qui primus Regum Romanorum fuit *Christianus*: scripsit & ad matrem ejus. *Romam* vidit tantum, quam Ecclesiam magnam appellat in quadam epistola. Id factum est sub *Zephyrino* Pontifice priusquam *Cæsaream* proficisceretur; moxque *Alexandriam* reversus, *Heraclum* presbyterum iterum sibi in societatem Catecheseos adjunxit. Hoc diligenter expressit *Hieronymus*, quod quidam sparserant illum ejectum ab ecclesia sua, primum *Romam*, deinde *Cæsaream* profugisse, quum nunquam fuerit ejectus. Sed posteaquam *Demetrius* in absentem declaravit hostilem animum, maluit in *Palestina* docere *Christum*, quam *Alexandria* cum furioso Episcopo contendere. *Ambrosium*, quem, ut dixi, à *Marcionis* errore revocavit ad fidei catholicae sinceritatem, habuit *ἐπαδιδωκένον*, hoc est, operis pensum exigentem: de quo queritur in epistola quadam, quod ab illo supra modum urgeretur, adeo ut nec legendi, nec à notariis excepta recognoscendi spatium daretur. Notariorum ars erat, ut quæ dicebantur notulis quibusdam exciperent, tanta celeritate, ut non dictantis tantum, sed loquentis vocem assequerentur. Unde *Græcis* *ταχυγράφοι* dicuntur. Nam erant & *καλλιγράφοι*, qui notulis excepta plenius describerent. *Ambrosius* igitur notarios ac membranas suppeditabat, *Origenes* linguam. Huic à multis hoc vitio datum est, quod moriens amici senis & egeni non sit recordatus. Ex quo liquet *Origenem* ad extremam usque senectutem in paupertate perseverasse, quum tali viro non fuerit difficile ditescere si voluisset. Tanta erat modestia, ut sero passus sit excipi quæ dissecebat. Tanti studii, ut nunquam cibum caperet absque lectione, indignum ratus deteriorem hominis partem refici, meliore neglecta. Vixit in sanctissimis laboribus usque ad annum ætatis suae LXX. *Tyris* mortuus est atque ibi sepultus.

Vitæ *Origenis* *Adamantii* finis.

De doctrina & libris ejus.

SUNT qui tradant *Origenem* fuisse *αὐτοδιδάκτωρ*, id haecenus esse verum arbitror, quod maximam eruditionis partem sibi tradidit. Alioqui legimus illum in Philosophia audisse *Ammonium* quendam annis septem, & puer adhuc patrem solet quaestiuiculis quibusdam lacessere. Quum autem esset adeo discendi avidus, non

A a a a a 3 est

est dubitandum, quin undecunque potuit studuerit aliquid discere, & habebat *Alexandria* viros egregie doctos. Quod si *Augustinus* citra operam præceptoris tantam eruditionem consequutus est, quid sentiendum de *Origenis* ingenio, quale vix unquam habuit docta *Græcia*, felicissimorum ingeniorum parens. Ut autem facilius ita & felicius discuntur, quæ jam inde à teneris annis percipiuntur; *Origeni* nulla pars ætatis perijt à studiis. *Beatus Augustinus* usque ad annum trigessimum sextum à religione fuit alienus, & catechumenus ac baptizatus nonnihil ætatis in prophanis disciplinis contrivit. *Ambrsius* jam adultus à munere civili simul & ad baptismum & ad sacerdotium arreptus est. Uterque docendo discere coactus est. *Origenis* ingenium sufficiebat ad omnia perdiscenda, adeo ut qui nihil aliud in vita sectabantur quam Dialecticam, & hujus generis reliquas disciplinas, ad hunc deferrent si quid esset perplexæ quæstionis. Quin & clari nominis Philosophi, licet à *Christo* alieni, frequenter in libris suis honorificam *Origenis* fecere mentionem, præceptorem ac magistrum reverenter agnoscentes. Cæterum quantum voluminum in sacras Litteras vel dictarit, vel scripserit, liquido sciremus si exstaret epistola, quam *Hieronymus*, ut ipse testatur, scripsit ad *Paulam Euslochi* matrem, in qua recensuit omnia *Origenici* ingenii monumenta, conferens eum cum *M. Varrone*, qui & ipse ut undecunque doctissimus, ita πολυγράφος fuit. Tantum autem fuit studium *Origenem* penitus abolendi, ut ipsos etiam titulos voluminum exstare passi non sint. Nunc tantum ea nosse licet quæ Latine versa sunt, aut quæ citantur à Veteribus. Et haud scio an nobis expediat, posteaquam ipsi libri interciderunt, titulos quoque sublatos esse, videlicet quo moderatius doleamus. Quæcunque vero reliquit, triplici discrimine distinguuntur. Siquidem alia dicuntur Scholia, alia Homiliæ, alia Tomi. Scholia Latine possis dicere otiola. Quoties ad justam commentationem deerat otium, breves quasdam annotatiunculas locis obscurioribus dictare solet. Homilias recte dixeris colloquia; vir singularis modestiæ, rem magnificam familiari nomine signavit. Ardua planeque regia res est, publice docere populum. At ille sic orationem temperat, ut cum populo conferre videatur. Eas conciones non ipse scripsit, sed à Notariis excipi passus est, quod tamen negant illum esse passum ante annum, ut ante dictum est, sexagesimum. Tertium genus ipse vocabat τόμους, quos tractatus, sive volumina vertere possis. Eos ipse descripsit: & quoniam scripsit eruditus, abstrusiora quædam mysteria patefecit, tota (ut ait *Hieronymus*) ingenii sui vela pandens. Primi generis nihil exstat, secundi permulta supersunt, tertii sunt libri οὐκ ἀρχαῖ, & Commentarii in Euangelium *Matthæi*, licet imperiti hoc Opus in Homilias secuerint. Jam sunt quædam quæ nullo trium generum comprehendi videantur, veluti Epistolæ, quas multas scripsit ad diversos. Nam quinque libros *Stromateôn* nescio an Scholiis adscribere liceat: in his enim varias res commiscuisse videtur, unde à picturatis stragulis nomen assumptum est. Eum titulum à *Clemente* fuit mutuatus. Sed quo in ordine ponemus Exapla & Tetrapla? Quum enim animum appulisset ad scribendum Commentarios in Scripturas divinas, ipsa re comperit id ut oportet præstari non posse, nisi accederet sermonis *Hebraici* peritia; quod ab his fontibus Libri sacri, præsertim Veteris Testamenti, primum ad nos emanarunt: ad quos recurrere sæpenumero compellit, vel interpretum dissonantia, vel codicum depravatio, vel sermonis obscuritas: hac parte ne mutilus esset noster *Adamantius*, aliena ætate contraque gentis naturam, barbaræ peregrinæque linguæ tædium devoravit; cujus notitiam assequutus, non *Septuaginta* modo, sed & aliorum Editiones in unum contulit, puta *Aquila Pontici*, *Theodotionis* & *Symmachi Ebionitarum*, unde *Hieronymus* eos appellat hæreticos *Judaizantes*: ea secta contendit *Christum* fuisse purum hominem. Quorum *Symmachus* scripsit Com-

mentarios in Euangelium *Matthæi*, conatus illinc suam confirmare impietatem. Præter hos etiam *Origenes* nihil non perscrutans, quintam, sextam & septimam editionem adjunxit. Quas omnes ita digessit per columnas, ut singulæ vel inter sese vel cum *Hebrai* conferri possent. Cui Operi titulum fecit ἑξαπλά. Rursus separatim digessit Versiones *Theodotionis*, *Aquila* & *Symmachi* cum *Septuaginta*, unde hoc Opus appellat τετραπλά, à quadruplici ordine, unde ἑξαπλά legendum videtur prima vocali adspirata. Atqui constanter habent codices ἑξαπλά prima exili, quod mihi magis probatur. Nam *Theodotion*, *Aquila* & *Symmachus*, si accedat Versio *Septuaginta*, cum quinta, sexta & septima editione, erunt septem ordines. ἑξαπλόω *Græcis* sonat explano. Itaque ἑξαπλά dicta sunt, non à numero columnarum, sed quod res simpliciter absque involucris exponatur oculis. Sed horum mentione quæ non exstant paulisper dilata, de iis quæ nobis supersunt judicium nostrum proponemus: ubi mihi rogandus est lector, ne protinus mihi tragœdiam excitet, si quid adferetur quod discrepet à saliva & persuasionem quam imbibit. Opinionem meam in medium adferam, quam oportet expendi priusquam damnari. Si excussa displicebit, sinat valere meam & fruatur sua, ac, juxta beati *Pauli* consilium, incolumi amicitia in suo sensu acquiescat.

EPISTOLA CCCCLVIII.

Erasmus Ludolpho suo S. D.

HOC unum mihi crede, *Ludolphe* optime, non committam, ut munus tuum, sensi enim abs te profectum, male collocasse videaris. Coeperam quædam ad Latine discendum mire conducibilia: ea tibi perfecta hinc mittam. Deinde nunquam desinam excudere quippiam, quod tua studia possit provehere. Tu modo maximo animo in honestissimas litteras incumbere, simulque doctos viros fovere perge. Bene vale, charissime adolescens. *Lutetia* 29. Aprilis.

EPISTOLA CCCCLIX.

Domino Erasmo Lupsetus S.

*** E**TSI me docet *Parmeno Terentianus*, hunc bis stulte facere, qui illum amat cui scit se odio esse, cum & laborem inanem ipse capit, & illi molestiam affert, tamen te (ita me *Deus* amet) non possum non ex animo amare, non venerari, non suspicere. Quo in me sis animo, partim ex tuis mihi proxime missis litteris, partim ex iis in quibus me accusavit *Coletus*, egregie intellexi. Malitia profecto nihil, incogitantia vero plurimum in te peccavi: fateor, & pœnitet, supplexque peto veniam; patiar me quovis supplicio damnari. Tradidisse *Petro* quæ ex tuis abstuli, si non putassem tutius, in tuum ad nos adventum servare: tibi igitur reverso reddam integra, & crede, intacta. Bene vale. Longiore Epistola aures onerarem, si aut is essem qui hoc apte & Latine posset, aut si scirem te qualiacunque scriberem libenter lecturum. Iterum vale, & me (si potes) ama. *Londino* 28. Junii.

EPISTOLA CCCCLX.

Erasmus Roterodamus Magistro Martino Medico S. P.

PERGE, perge ita, ut coepisti, *Erasmus* tuum tuis præconiis nobilitare, *Martine* humanissime. Sensi enim, nec jam gratis sum abs te prædicatus. Tua videlicet prædicatione fretus patruus *Theobaldus* tunica altera me exoneravit, nepoti opinor commodare studens, ne longius iter ingressurum sarcina premeret. Tua vero erga me studia, mi *Martine*, vehementer quidem mihi & grata sunt, & jucunda. Sed tu (si verum audis) amiculum non perquam vehementer modo, sed & inepte laudas. Pecuniosum jactas *Erasmus*: quis istud tibi credat de homine poetico, & fataliter infortunato? Si certum est recentem amicum tuis mendaciis celebrare, modestiam finge eximiam, mentire bene

bene litteratum; talem fac, qualem me esse maxime & decebat & cupio, cum pecunia quid *Erasmo*? De valetudine te certior fieri par erat, ego (ut apud te coeperam) valetudinem meam tota *Hollandia*, computatione multa fatigavi, perrupi tamen pericula omnia & in virum evasi, rediit & color & animus; Superos precor, ut manus suam tueantur. Virium extremum periculum *Dordraci* feci, bene processit; omnes numeros adesse sentiebam. Sane quam invitatus ex eo oppido sum extractus, & quam illinc invitatus discessi, tam hic invitatus haereo. Quid, inquit, te remoratur? malus credo genius meus, qui mihi loculos hic sine fructu exhaurit. Apud *Amstelredamum* sum decem ferme dies commoratus. Is quinto Nonas Julias cum legatione in *Angliam* concessit. Nocuit & haec mihi legatio. Nam Episcopus & turba negotiorum oppressus, & de viatico congerendo sollicitus, atque adeo subiratus, quod Princeps *Philippus*, cujus nomine mittitur, sexcentis duntaxat aureis juverit, multum apud me querelarum, pecuniae perparum effudit. Nunc, quod est molestissimum, hic haereo magno meo dispendio. Neque vehiculi neque comitatus adfertur copia, & *Parisiis* esse quam primum expedit. Verum his de rebus satis. Quod sediens te non offenderim, sane moleste tuli. *Levanium* visi, ubi noctem & diem commoratus, à *Francisco Cremenfi* viro egregie litterato aliisque sum singulari hospitalitate tractatus. Quod si novas etiam res à me expectas, summus Pontifex Archiduci nostro praeclarum munus transmisit, Rosam auream, non materia tantum, sed multo amplius ipso opere admirabilem. Oratori Princeps una cum *Antistite* ad duas leucas obviam est profectus, idque pridie Calendas Julias. Munus ipsum solemniter *Bruxellis* est illatum, comitantibus utrinque Episcopis, ipso Oratore medio & Rosam auream sublati manibus sustinente, quem ubi usque ad hospitium suum dux esset prosequutus, ad sua quisque reversus est. Postridie, hoc est, Calendis Julii, in templo frigidi montis pontificale donum frequenti coetu Principi traditum est. Habita oratio de muneris ipsius amplitudine, de Principis laudibus: gratiae per Cancellarium actae. Multum nugarum effudi. Ita tanquam tecum fabuler, jucunda haec mihi scriptio fuit. Bene vale, ac nos, ut soles, ama. *Bruxellis* è bibliotheca *Antistitis*.

EPISTOLA CCCCLXI.

Erasmus Rot. Magistro Jacobo Maurittii, utriusque Juris Licentiatu doctissimo, S.

Ersi eram jam pridem multo scribendi labore pene delassatus, quid enim laboriosius, quam scribere, praesertim edenda? tum impraesentiarum quoque in absolvenda *Panegyrici* coronide sic occupatus, ut occupatior esse non possem. Et hic labor, quem tu mihi injunxeras, quum molestissimus sit, tum inutilissimus, (quid enim molestius, quam alieno scribere stomacho? quid inutilius, quam ea scribere, quibus scribendis dediscas bene scribere?) tamen meus in te amor effecit, ut neque molestus esset mihi, neque inutilis videretur, quando mihi semel decretum est meo *Jacobo* per omnia morem gerere, non solum officio, verum etiam libenter. Vale. *Lovanio* 28. Septembris.

EPISTOLA CCCCLXII.

Erasmus Rot. Jacobo Maurittii, utriusque Juris Licentiatu doctissimo, S. D.

Si vales, amice sincerissime, est cur majorem in modum gaudeam. Nos valemus belle, tuique semper meminimus & meminerimus, dum spiritus hos reget artus. Futurum spero, ut te hac aetate sim visurus. Tum omnia coram & inferorum mysteria prodemus. Nam in regno *Platonis* oportet de redeundo cogitare, cunctaque cautim agere. Principem nostrum in hanc in-

cidisse regionem, equidem ex animo doleo, idque multis de causis. Is nondum solvit, meo magno malo: nam *Mecenas* meus regio jussu illi adesse cogitur, idque sumptu. Interim ego pecuniolam profundo meam. Scripsi *Guilielmo* nostro copiosius. Saluta Dominum *Reynerum* Medicum, alterum litterarum *Hollandicarum* decus, & Magistrum *Henricum* festivissimum hominem, reliquosque mei amantissimos. Uxori tuae dulcissimae, jucundissimisque liberis omnia fausta laetaque precor. Vale. *Londino* 2. Aprilis.

EPISTOLA CCCCLXIII.

Erasmus Rot. Magistro Jacobo Maurittii, utriusque Juris Licentiatu doctissimo, S. D.

Erasmus tuus vivit valetque, gratia Superis, nusquam non amans, nusquam non memor tui. Is hoc officii abs te petit, ut has litterulas quamprimum cures reddendas domino *Joanni Obrecht*: quæso ne pigeat tantillum operæ pro me suscipere. Multa sunt hic in *Italia* nova, scriptu digna, verum jam aufugit tabellio. Saluta eruditissimum dominum *Reynerum* Medicum, itemque *Henricum*, reliquosque amicos omnes. Vale faustissime cum omni familia. *Florentia* 4. Novembris.

EPISTOLA CCCCLXIV.

Erasmi Epistola pro amico quodam scripta ad Medicum.

Ex re demum ipsa intelligo, vir eruditissime, grato animo nullum incommodum accidere posse acerbius, quam si iis, quibus immensam gratiam debeat, ne mediocrem quidem referendi suppetat facultas: id quod mihi in te prorsus evenit: cujus ego cum divina merita animo recolo, recolo autem assidue, dispicioque anxius, si qua forte possim tantam tuam in nos humanitatem reponere, si non ex æquo, id quod sperandum mihi non est, at aliqua saltem ex parte: toties satis meis irascor, maleque precor, quæ me hac conditione nasci voluerint, ut summam tui similium humanitatem experiri necesse haberem, remetiri vero quod accepissem, ne minima quidem ex parte possem. Qua quidem una in re fortunæ iniquitatem mihi gravem sentio, ingensque intimo pectori oboritur æstus, cum & ardet animus referre beneficium, simulque occurrit, & quam sit exiguum, quod nostra possit tenuitas, & quam immensum, quod tua poscit humanitas. Quis enim unquam vel opulentissimus Medico gratiam parem retulit? ut Deo, ita nec Medico talio rependi potest: à Deo vitam accepimus, à Medico tanquam recipimus: à summo illo rerum satore, vivendi munus accepimus, id Medici curæ tum servatur ne pereat, tum restituitur, alioqui perituum. Quare equidem virum medicum non unum pro multis numerarim, ut scripsit *Homerus*, sed pro terrestri quodam numine inter mortales habendum censuerim. At quantum reliquis mortalibus antecellit Medico, tantum ego te Medicorum vulgus antecedere puto, ut tibi non modo ut Medico debeam, sed ut Medico in arte principi, fide rara & pene incredibili, cura & sollicitudine plusquam paternam, humanitate admirabili: quæ omnia in uno Medico reperire, fortasse non minus sit rarum, quam phoenix ille Poetarum, qui jam in raritatis adagium cessit. In te autem uno non solum hæc omnia, verum etiam summa. Quid enim te uno vel in conjectando solertius, vel in judicando acrius certiusque, vel in pronuntiando modestius? quibus rebus non modo omnes nostri temporis Medicos longe præcurris, verum etiam ipsis artis auctoribus, & tanquam diis, ut Veteres loquebantur, jure optimo debeas æquari. Tum Deum immortalem, qua fide? quæ quidem si arti detracta sit, periculosa quædam res sit Medico. Qua spectatissima id es consequutus, ut certatim magnatum quisque tibi capitis sui salutem non ut Medico, sed ut parenti committat. Tum quam exacta vel minutissimis in rebus diligentia, quan-

quanta patientia laborum minimeque morosa, ut ista in re, nulli vel amantissimæ materculæ cedas. Adde jam humanitatem singularem, qua jure tibi contigit, ut nemo te non admiretur; nec admiretur solum, sed etiam amet: nam arte quidem doctus es miraculo, fide magnatibus places, diligentia curaue laborantibus, humanitate miraque morum suavitatem universis. His rebus omnibus, in summo meo periculo, hominifque pene ignoti rebus propemodum desperatis, certe afflictissimis, ita es usus, ut ne in fratrem quidem potueris officiosius, ut tua plane sim arte tanquam ab Orco revocatus. Itaque quid debeam video, quamquam ne id quidem satis animo consequor, nedum verbis. Verum ubi de referendo, ut par est, incipio cogitare, tum vero ratio accepti atque expensi neutiliquam convenit. An de mea fortunula remetiari? quæ perquam tenuis est, planeque Poetica, id est, maligna, ac pene nulla; cum præstantius sit id, quod in nos contulisti, quam ut vel *Crasus* ipse, si universas opes exhauriat suas, par esse possit: aut mihi si fontes auri, ut Poetæ fabulantur, domi sint, aut *Tagus* aliquis, *Paetolus*ve aureas arenas volvens. *Phalaris* & tyrannus & opulentissimus cum *Polycleto* Medico amplissima munera planeque regalia misisset, purgat tamen muneris exilitatem, imparem se ejus beneficiis fassus. Ego vero sic, ut res habet, sentio, ut ne si me totum quidem quantus sum, pignori oppoluerem, aut etiam capitis auctionem fecero, possim ulla ex parte solvendo esse. Verum scio te tam hac gratia non egere, quam ego referre non possum: sed interdum bene egisse gratias, ut ait *Seneca*, retulisse est. Siquidem *Æschines* grata modestaque oratione *Socratem* sibi devinctiorem reddidit, quam *Alcibiadis* animo liberalissimo pares divitiæ. At hic quoque quam sim impar, agnosco: propterea quod tanta sunt tua in me merita, ut quantumvis etiam dicendi copiam superent, neque quisquam tam magnifice dicere possit, quod non ad tuam humanitatem exile videatur; tum ea est nostra infantia, ut ne mediocres quidem materias possit dicendo æquare. Denique ea est ingenii tui elegantia, ea iudicii acrimonia, ut nisi perpolitum, exactum, exquisitumque, nihil queat satisfacere. Quare cum utroque modo vincam, ut nec referre ullam, nec agere pares gratias possim, id quod unum opis est nostræ, facere nunquam desinam, nempe meminero, amabo, gratias agam pro viribus, referam hæcenus ut ingratus omnino videri non possim; mittoque hoc ad te non in rationis deductionem, sed animi grati indicium, *Homericum Græcum*, quem ego ab homine amicissimo abstuli, ut te mihi eo faciam amiciorem. Bene vale.

EPISTOLA CCCCLXV.

Andreas Ammonius Lucensis Guilielmo Montjoio S. D.

SEMPER optavi, clarissime Montjoie, ubi gratiam referre non possem, saltem non ingrati animi esse, & haberi. Quare tum a te altero *Mœcenate*, tum a multis aliis benignissimis litterarum patronis in hac vestra Britannia, qua tot annos me fovit, ut jam & meam non injuria appellare posse videar, nullo non genere humanitatis affectus, quum paupertas, qua (ut ille ait) ἀγνώμωνας ποδὲς ποιεῖ, vias alias persolvendi gratiam mihi præcluderet; quam potui, sum ingressus: laudare cœpi, quibus me plurimum debere arbitrabar. Quod officium *Plinius Junior* ita gratum olim fuisse ait, ut qui singulorum laudes, vel urbium scripserant, honoribus, aut pecuniis moris esset ornare. Siquidem *Chœrilus* ab *Alexandro*,

— incultis pro versibus, & male natis,

Rettulit acceptos regale numisma Philippos.

Et *P. Cor. Scipio Africanus*, *Ennium*, arte utcumque rudem, intimum habere, suum pulcherrimum triumphum laureatum sequi, & *Corneliorum* monumento demum inferri, non fuit dedignatus. Sed mortales præ-

A terco: *Dens Opt. Max.* quam pro suis immensis erga nos beneficiis a nobis gratiam reposcit? nempe laudem. Qua viçtima nos sibi facere jubet? non alia profecto magis quam laude, nimirum quod hac una nostrum munus est, cetera autem illius sunt. Hanc ergo ipse gratiam mea altrici Britannia, hanc tibi, hanc aliis meis patronis referre sum conatus. Vestra bona, vestras virtutes non satis, sed quod potui, laudavi. Quod si pulcherrima materia parum decoris addidi, scis illud, in magnis & voluisse satis. Istas vero meas qualescunque ineptias, ideo tibi nominatim dicere audeo, quod te hominem minime fastidiosum esse novi, & pro tuo illo mirifico cedere, meas nugæ non omnino nihil existimare perspexi. Proinde quicquid hoc est, ea velim hilaritate, qua rusticæ & vilia munuscula soles, accipias: & quod facis, non rem, sed animum offerentis expendas. Vale.

EPISTOLA CCCCLXVI.

Thomas Morus Erasmo Rot. S. D.

BINAS abs te litteras accepi, alteras *Friburgi* datas **VII.** *Februarii* proximi, alteras hic *Quirinus* attulit, qui præter litteras impartivit alia, qua in regionibus istis acta digna cognita sunt, qua quod me scire voluisti, magnas tibi gratias ago. De rebus tuis omnia potes à *Quirino* cognoscere, qui mihi videtur & probus esse & diligens. Gaudeo tua causa, & quoniam te amo, etiam mea, præsentem *Cantuariæ* *Praesulem* non minorem erga te amorem præ se ferre, quam præstitit olè *Waramus*, quo non alius vixit tui amantior: qui si visus est in fine ad dandum segnior, ipsa res indicat impares facultates non imparem animum fuisse in causa: nam mortuus est supra quam quisquam credat pauper, nisi quod non defuit unde dissolverentur debita: neque ita multum debuit, sed post impensa iusta funeri, non admodum multum superfuit. *Dunelmensem* haud dubie vehementer exhaustit hoc bellum, aut incursiones potius qua sunt habita nobis cum *Scotis*: nam ejus ditio *Scotis* est contermina, tam procul a nobis, ut ego tam raro fere ab illo jam audiam quam abs te. Rumor hic erat *N. hic fuisse cum Melanchthone una servatum per nescio quos diu clanculum, post furtim discessisse*: sed is rumor paulatim evanuit, & res reperta est falsissima. Rex videtur adversus hereticos acrior quam *Episcopi ipsi*. *Tyndalus* hereticus nostras, qui & nusquam & ubique exsulat, scripsit huc nuper *Melanchthonem* esse apud *Regem Gallia*: semet collocatum cum eo, qui illum vidisset exceptum *Parisiis*, comitatu *CL. equorum*: addebat se timere *Tyndalus*, ne si *Gallia* per illum reciperet verbum *Dei*, confirmaretur in fide *Eucharistia* contra *Vicleficam* sectam. Quam sollicite isti tractant hoc negotium, tanquam illis delegasset *Dens* instituendum & rudimentis fidei imbuedum orbem? Quod in epistola priore scribis, dubitasse te epistolam meam edere, quum tamen essent causa cur editam cuperes, non est, mi *Erasme*, quod dubites: locutulei quidam apud nos spargere cœperant, me, quamquam dissimularem, invitum tamen esse magistratu abdicatum. At ego quum sepulchrum mihi faciendum curassem, non dubitavi rem, ut erat, Epitaphio testari, ut contra si quis posset redargueret. Hoc illi simul ut descripserant, quum velut vanum non possent, ut gloriosulum incessabant. Sed ego hoc malebam, quam ut alterum illud persuaderi sinerem: non mea certe causa, cui quid dicant homines, modo probet *Dens*, non multum pensi habeo: sed quoniam in fidei causa libellos aliquot adversus quosdam nostros contentiosorum dogmatum propugnatores lingua nostrate scripseram, arbitrabar oportere me integritatem nominis mei defendere: & ne nescias quam gloriose scripserim, Epitaphium meum accipies: in quo videbis qua conscientia fiducia nihil illis blandior, quo minus de me prædicent quod libet. Expectavi jam syndici tempus à gesto ac deposito magistratu, nec adhuc quisquam prodit qui de mea integritate quereretur. Aut tam innocens fui, aut tam cautus saltem, ut amulis meis necesse sit, si me altero nolint, altero saltem sinant gloriari.

riari. Sed de hoc negotio Rex ipse quum alias, tum privatim saepe, tum bis publice pronuntiavit. Nam supra quam meus pudor pati potest ut recenscam, per os Ducis illustrissimi, Ducis, inquam, Norfolchiæ, magni Thesaurarii Angliæ, quum successor meus homo in primis egregius collocaretur in loco, honorifice iussit de me testatum reddere, quod agre ad preces meas me dimiserit: nec eo singularis erga me bonitas Regis contenta, revocari fecit idem denno multo post in sua presentia in solenni conventu magnatum ac populi, per os successoris mei, in oratione, quam ex more primam habuit in senatu, quem senatum (ut scis) nos Parliamentum vocamus. Igitur si tibi ita videbitur, nihil est quod dubites, quo minus edas epistolam. Quod in Epitaphio profiteor hereticis me fuisse molestum, hoc ambitiose feci. Nam omnino sic illud hominum genus odi, ut illis ne respiciant tam inuisus esse velim quam cui maxime, quippe quos in dies magis ac magis experior tales, ut mundo ab illis vehementer metuum. Illi, de quo scribis (obsequar tuo consilio) nihil omnino rescribam, quanquam longam epistolam jamdiu paratam habeam; nec ob id contineo, quod quicquam pensi habeam quid ille, aut omnes ejus complices vel sentiant vel scribant de me, sed quod nolim onerare me necessitate rescribendi externis, quum cura propiore tangar respondendi domesticis. Tu, mi Erasme, feliciter diu vale, felicissime semper. Eture nostro Chellico.

EPISTOLA CCCCLXVII.

Alvarus Nemo Erasmo Rot. S.

* ERASME eruditissime, & ob hoc mihi notissime, vir ignotus tibi Alvarus mittit hoc Carmen, quo nostro Marliano designato Episcopo gratuleris, in quo Æsculapius, a vanis gentibus deus olim creditus Medicina, conqueritur, quia ille insignis tunc Medicus fulmine percussus fuit (ut ille inquit) ob revocatum ab inferis hominem, Ludovicus autem Marlianus mitrato capite pro jure ecclesiastici diadematis accipiat potestatem anathematizandi, hoc est, jaciendi fulmina, etiam super ipsum Æsculapium. Vale, & da veniam vagis & sine lege caracteribus, quos festina rudisque manus sequebatur potius quam ducebat. Sequitur Carmen.

Est locus umbrosæ penetrati in nocte cavernæ
Horridus, irati pullos qui culmine cœli
Summipetas nigrante sinu Stygiæque cruoris
Æquore, & anguicomis suscepit vallibus orci,
Hunc habitans vinclisque furens Messenius atris
Hæc Phlegethontaos affatur voce ministros:
O comites cædisque meæ comitesque doloris,
Plangite, cur totiens sceleratam cernimus iram?
Tela Jovis totiens? iterum petit improba nostrum
Flamma caput? sævique iterum nos invida fati
Vis agit? ô quanto cogor meminisse dolore!
Ille ego qui quondam raptis Epidaurius umbris,
Restitui patriis hominum tot corpora tectis
Cæsa, potens herbis, & viva primus in arte
Hippolytum, Glaucumque levans Acheronte sub ipso
Illudens morti, languorum victor iniquo
Fulmine cæsus agor, hæc dona, hæc præmia nostræ
Artis ab invisa misit mihi Jupiter arce:
Ast Ludovicus amor nostri, mea castra secutus,
Non solum medicis tentat nos vincere factis;
Bullatum sed mitra gerit, sertumque decorum
Fronte refert binis & mystica cornua dextris,
Corporibus nimiumque valens & mentibus ipsis
Imperitat, morbosque quatit sacratus utrosque
Carne, animo, totumque hominem parat usque mēderi.

Hei mihi quam dispar tenuit nos exitus, ergo
Fulmina nos patimur? claram gerit ille coronam?
Non erat hoc tantum, mittendi fulmina sumsit
Arbitrium, & fordes cœlestibus urere flammis;
Atque ligare reos, & cæca resolvere vincla.
Torqueor invidia, rabie torquemur & æstu,

Sed fateor magnum plus me excruciare pudorem,
Et dolor hic summus noster, nostroque pudore
Vincitur: ô nostro nigrescant sydera planctu,
Seu repetant mortale cahos, sint omnia fati
Pressa feris, & terra ruat, & contidat æther!
Ut mecum nostri pereant documenta Galeni.
Sic ait, & lachrimans Stygia caput abdedit unda.

EPISTOLA CCCCLXVIII.

Erasmus Rot. Domino Joanni Obrecht S.

VOLUPTATI mihi est, quod tam amice de nobis & sentias, & loquaris. Id enim mihi renuntiavit Magister Guilielmus, liberorum Thesaurarii magni præceptor, homo tui amantissimus, qui jam Bononia agit nobis familiarissimus. Nuper in Theologia doctoratum accepimus, idque contra animi sententiam ab amicis compulsi, qui titulum hunc putabant mihi non nihil auctoritatis allaturum. Revisam vos, uti spero, æstate proxima, coramque omnia conferemus. Plurimam salutem annuntiabis communibus amicis nostris, quibus equidem omnia læta precor. Si te nugæ nostræ delectant, nuper Parisiis impressa sunt multa mea lucubramenta formulis Badianis. Vale.

EPISTOLA CCCCLXIX.

* integrum

deest folium
& viginti, ridiculos, mi Erasme, quos boni viri inter se consinxerunt, impingunt nebulones tibi, qua cogitare Judæum aut Turcam nefas esset. Colloquia citant, in quibus tu nihil nisi ex inducta persona affers. Inter alia id tibi objiciunt, quod dixeris in Colloquiis: Nihil sanctius quam favere hæreticis; non advertentes id dictum esse ab inducta persona hæretici, quibus satisfacit epistola tua, quam in calce Colloquiorum addidisti, eam ostendemus Hispalensi, quando proponitur ab ipsis articuli. Facturos se hoc pollicentur tertio die Dominico Quadragesima, in quem diem ab ipsis præscriptum non est, quod nostri loquantur. Interea non cessant Valdesius & Coronellus parare animum Toletani & Hispalensis. Toletanus pollicitus est omnem operam, jubet sis bono animo, idem facit Hispalensis. Mercurinus à Cattinariis, Cancellarius, quoties de te mentionem facit sacrosanctam? adeo ut cum eum nuper inviserem, laborabat ille podagra, & interrogaret me, si fuerat mihi aliquando consuetudo tecum, & responderem, fuisse, sed parvam, subito adderet, revera fuit tibi consuetudo cum Christianissimo viro & eruditissimo, mihi semper amicissimo, aderant tunc Valdesius & Scepperus, idem Cancellarius, scribit jam tibi. Coronellus, Valdesius & Vergara sentiunt in rem nostram te facturum, si scribas Reverendissimo Alphonso Mannriquo, Archiepiscopo Hispalensi & maximo Inquisitori, cui ostendes integrum animum tuum, idque sine mora & quam citissime. Mirum quod non scripseris Coronello: is enim Patronus est tuus supremus & maxima auctoritatis apud Hispalensem. Morillonus salutat te & jam tibi scribit. Valdesius per litteras petitorias lingua nostra vernacula elegantissime scriptas petiit, ut sibi fieret copia articulorum in te adductorum, retulit quoque obiter in iisdem animum tuum Christianissimum, probata universis nationibus opera tua, Pontifici maximo & conventui Cardinalium, eas ego faciam Latinas & mittam cum articulis in sine tragædia, ut facile pernoscas modestissimum ingenium Valdesii, & quanti te feceris in omnibus rebus tuis. Ausim ego dicere, Valdesium Erasmiorem Erasmo, placet ita loqui. Scribet ille ad te, omnes tamen, qui ad te scribunt, relegant te ad has nostras litteras, aut quia barbariores aut prolixiores. Balthasarus Comes Castilioni, Orator Pontificis, vir utique eruditus, Navagerus Venetus, vir utriusque lingua eruditissimus, & Andreas Neapolitanus in dies debacchantur in stylum tuum. Non potest ferre hac natio, quod unus Germanus.

Tom. III.

Bb bb bb

nus

nus ostentationem Itolorum deprefferit. Nunquam sum apud eos, quin illico faciant mentionem de stylo Erasmi: Erasmus, inquit, tuus ex Latino factus est barbarus. Tuus, dicunt in consumeliā, cum ipse nulla alia re jactem me ipsum, quam quod sis meus. Laudant artificium Moriae, Lucianicum vocant. Objiciunt uni Erasmo Jovianum Pontanum, hominem, quantum potui ex scriptis illius perspicere, eruditum, sed mirum in modum verba affectantem: styllum Erasmi dicunt nihil esse ad hujus styllum. Ego vero contra, Erasimum contendo longe eloquentiorem, illum vero affectantem. Objeci illis inter poenula curiositatem Pontani in suo Dialogo, qui inscribitur Actius, ubi curiosissime agit de numeris orationis Virgilianae, fatentur hominem plus iusto curiosum, sed eruditum, copiam verborum in te & facilitatem velint nolint meis argumentis laudant. Benedictus Theorrenus, filiorum Regis Franciae Pedagogus, homo ingentis ostentationis, ut solent esse Itali, at nullius eruditionis, solus Grammaticus Graecus & Latinus, insignis impudentia vir & nullius iudicii, Hetrusca lingua eruditissimus, Batavum se vocat, in hunc procacissimum hominem ego pro te acerrime invehit sum. Ajunt jam, si Diis places, Longolium, novisti hominem, omnium transmarinorum, ut ipsi vocant, eloquentissimum. Sed quis non scit, Longolium, dum vellet Ciceronianus esse, incidisse in plures affectationes. Non admittunt, ut alicui transmontano consigerit felicitas carminis, quibus objeci ego unum aut alterum Epigramma Thomae Mori. Habes, mi Erasme, initium hujus Tragediae, invidiam quoque Itolorum, habebis posthac totam rem ipsam, in interea non committas, ut hac Philosophia Christiana, qua in hunc diem opera tua crevit, decreseat, quin potius contentiones ista provocent te ad sublimiora. Vale decus omnium Theologorum. Servet Deum hanc tuam senectam, maximo usui Reipublicae Christianae. Valleoleti 13. Martii.

Generalis Fratrum Redemptorum, vir probum & eruditum & non parva auctoritatis, ex animo favet tibi. Vale iterum.

Petrus Joannes Olivarius, plusquam tuus, subscripsit.

EPISTOLA CCCCLXX.

Erasmus Rot. Domino Petro germano suo S.

ITANE totum fratrem exsuisti? itane prorsus Erasmi tui tibi cura recessit? Scribo, mando, remando iterum atque iterum exoptulo, sciscitor ex familiaribus tuis istinc profectis: neque litterarum habent quidquam, neque mandatum ullum; tantum te recte valere ajunt. Nihil isthoc quidem mihi auditu jucundius, sed tu idcirco nihilo magis tuo officio functus es. Ut ego tuam pertinaciam video, proclivius factu credo, ut ex cote lac, quam ex te aliquid litterarum eliciamus. Et ubi, quaeso, mi Petre, pristina illa tua in me benevolentia, & vetus ille non vulgaris, sed fratre dignus amor? Itane subito ex Missionem transisti in Demeam? Itane animo in nos factus es alieno? Quid enim aliud suspicari possum? Si tantillum Epistolae scribendae otium amori nostro tribuendum non putas (vix stomachum teneo) aut ego parum tibi cordi sum, aut profecto jam plane excidi. Si me hac suspitione levatum cupis, si ulla Erasmi tui tibi cura est, si quid in te fratris reliquum est; cura, quamprimum ad me scripseris. Ita te, Petre, recte valentem propediem laetus adspiciam; & ego nihil tuis litteris habebō neque optatius, neque charius. Nulla re alia certius mihi fidem feceris, te nostri memorem esse, & germanissimum tuum erga me animum, innumeris jam olim argumentis perfectissimum, adhuc solide perpetuoque manere. Sin vero ille jam ulla non dico culpa (quam à me abesse scio maxime) sed culpae suspitione alienatus sum, vel nunc nostra purgatione accepta, obsecro te, ad ingenium redi: exlue Demeam, rursus Missionem indue: & qui mihi difficillimis temporibus nulla in re defuisti,

A nunc quoque fortuna, etsi non secunda, mitiore tamen adsis; adesse autem propius nulla alia re potes (quandoquidem corporum convictus negatus est) nisi tuis creberrime ad nos datis epistolis. Id itaque si curaris, tam grato me beneficio affeceris, ut prorsus gratiores non possis. Si, quid actitem, audiendi cupidus es, te tuo merito amamus quam maxime; te ore, te animo ferimus, te cogitamus, te somniamus, de te nobis frequens cum amicis sermo est: verum cum nemine crebrior, familiarior, atque jocundior, quam cum Servatio conterraneo nostro, adolescente (me Hercule) indole pulcherrima, ingenioque suavissimo, earumque disciplinarum, quae cum me, tum te à pueris apprime delectarunt, studiosissimo: hic tui videndi cupidissimus est. Quod si te ad nos propediem (ut spero) receperis, sat, scio, juvenem non modo tua amicitia dignum judicabis, verum etiam, mihi fratri facile antetuleris; siquidem probe & tuam humanitatem, & illius virtutem novi. Is enim est, ut nemo illum non amet. Quamobrem majorem in modum à te peto, ut Juvencalis Satyras, quas pusillo codice descriptas habes, illi commodes. Fidem habe, mi Petre, nunquam rectius beneficium collocaveris: senties hominem & gratum, & memorem. Vale, mi jucundissime frater.

EPISTOLA CCCCLXXI.

Erasmus Bilibaldo Pirckheimero suo S. D.

A EGRANVS solet exaggerare omnia, quanquam nihil adhuc accidit mihi indignius hoc facto Huttensi. Hanc technam struxit Henricus Eppendorpius, qui omnia sua consilia miscuerat cum Huttensi, quum esset Basilea. Uterque debebat animam; visum est illis hac via posse extundi ducentos florenos ab amicis Erasmi. Et extorsissent aliquid, nisi obstitisses. Nam olfeci technam. Cum viderent nihil extorqueri posse, saltem à typographo voluerunt paululum abradere. Neuter fecit odio mei, quum de utroque sim bene meritis, sed amore praedae. Nunc ab aliis quibusdam extorserunt sexcentos florenos & triginta. Huttensium habet ducentos: Juvenis, cujus nomine bellum indictum, quadringentos: Eppendorpius legatus triginta. Favita alea, & haec fors attulit ei lucrum nonaginta. Isti habentur hic pro honestis viris. Spongiam meam, qua Huttensi respondeo, jam pene excudit Frobenius. Itaque sero mones: quanquam respondeo contentum. Emserum existimabam esse defunctum. Simile quiddam accidit mihi Lovanii. Scripseram Hermannus Gondano, qui praeter utriusque linguae litteraturam non vulgarem Latetia primam lauream meruit, familiariter de rebus ad ipsum pertinentibus, nec credebam fore, ut ulli suorum eas litteras ostenderet. Epistola circumfertur excusa. In ea, ut scribunt, taxantur Franciscus Hultius & Egmondanus Carmelita, quibus Caesar & Pontifex regnum commisit, exurendi Lutheranos. Nondum vidi epistolam. Pontifex imposuit silentium Egmondano. Itaque mussant Theologi. Nescio an tibi scripserim de tragedia exorta in Anglia. Injecta erat Regi suspicio me adfuisse Luthero in novo ludicro libello. Ea de causa misi famulum. Is rediit omnibus felicissime gestis. Rex excusat sese, & item Cardinalis. Amicis veteribus accrevit & amor, & numerus. Donarunt famulo supra triginta florenos. Baschius, Huttensi furiosior, semper à me laudatus, & humaniter acceptus Basilea, certe nullo verbo à me laesus, excudit nescio quid in me: quod fortassis exhibet hisce nundinis: hujusmodi conciliant non optimam famam Germania. Nihil stolidius. Principes omnes hortantur in Luthero. Ego autem non scribam, aut ita scribam, ut qui pugnant pro regno Pharisaeico, malint me siluisse. Bene vale. 29. Augusti.

EPISTOLA CCCCLXXII.

Bilibaldo Pirckheimero suo Erasmus S. P.

CHARISSIME Bilibalde, adiit me Antwerpia juvenis singulari indole, tuæ sororis maritus, & mihi tuo nomine salutem dixit, simulque officium suum mihi attulit. Prodiit tandem liber *Eduardi Lei*, quo nihil unquam natum est, neque virulentius, neque mendacius, neque seditiosius, addo, neque stultius, neque indoctius: & tamen homo sibi placet, & invenit, quod in ** applaudunt. Respondimus ex tempore illius invektivis, ad quas si conferantur scripta *Hoochstrati* & *Pfeffercorni*, nihil sunt nisi merum mel. Nos, quod ad rem attinet, satis strenue nos gessimus in refellendo. Cæterum, quomodo monstrum hoc, natum in perniciem bonorum studiorum, sit à vobis expediendum, ex amicorum litteris cognoscetis, quibus hoc negotii dedimus. Nisi pestis nos deterrebit, fortassis hoc vere toti commigrabimus in Germaniam. Interea cura, ut quam optime valeas, amice magne & patrone incomparabilis. Lovanio 19. Martii.

Erasmus ex animo tuus, raptim.

EPISTOLA CCCCLXXIII.

Bilibaldo Pirckheimero suo Erasmus S. P.

Vir ornatissime, huc me contuleram, ut adessem meis lucubratiunculis excudendis. Et statim ad nidorem hypocauftorum graviter ægrotare coepi. Idem mali genus, quo laboravi quum hic essem proxime. Convalueram, sed ex intervallo repetiit nos morbus priore gravior. Jam dudum exspecto, quem exitum sit habitura *Lutherana* Tragoedia. Omnino spiritu quodam res geritur, an ex Deo sit, nescio. Ego, qui nunquam faverim *Luthero*, nisi quomodo favet, qui hortatur ad meliora, utrique parti sum hæreticus. Apud nostros pauci quidam aliis de causis inimici, etiam *Cæsari* persuadere conantur, me caput esse huius tumultus, non alio argumento, quam quod non scribo adversus *Lutherum*. A *Lutheranis* proscindor in professionibus quasi *Pelagianus*, quod plus tribuam *Libero Arbitrio*. Nonne belle mecum agitur? Absolvi *Paraphrasin in Matthæum* iussu Cardin *Sedunensis*. Bene vale, vir clarissime. Saluta sorores tuas, & si qui sunt qui diligant Evangelicam doctrinam. Basilea 12. Februarii.

EPISTOLA CCCCLXXIV.

Reynerus Goudanus Physicus Domino Erasmo S.

***S**ALVE, mi Erasme, doctissime dicam, an eloquentissime ignoro, adeo tibi Venerem cum Pallade, Gratias orationum cum prudentia rerum omnigena conlialisti, ut merito palmam eloquentia omnes tibi conferant. Labet paulisper hisce litterulis interstrepere, tu pro tuo candore veniam dabis. Ego inter ardeliones unus nescio quo fato historiam Hollandiæ scribere aggressus inter subcissa tempora, dum per occupationes licuerat, illam quindecim libris complexus sum. Verum dum mecum habitans quarus quam sit mihi curta tum verborum tum orationum supellex, propria inscitia mihi conscius, illam supprimo, atque nanum (sententia Horatiana) ut prematur in annum, fama mea conducibile duco. Impulit me ad hoc Opus sane operosum aggrediendum Guilielmi Hermanni nostri fragmenta quadam, ita lacera usque imperfecta, ut Oedippo opus foret, atque de Batavia ferme descriptis nulla. Primus liber nostra historia descriptionem Bataviæ elucida; Secundus originem atque incolas primos deducit; Tertius describit Batavica bella contra Romanos gesta; Quartus a trajectione Frisiorum in Angliam, unde Willibrordus oriundus, ad Comites usque decurrit; Quintus a Comitibus auspiciatur. Hæcine tibi scribo, vir eloquentissime? citra omnem ambitionem, boni ut consulas, rogaverim. Ego disciplinas semper politiores am-

A plexus, doctam eloquentiam pro mea virili ab unguiculis dilexi. Plura scripturum tabellarii festinantia intercepti, tu saltem ut rescriberes velim: id enim mihi magni muneris loco ducerem. Vale faustus ac felix. Ex Gouda 1. Septembris.

EPISTOLA CCCCLXXV.

IN LVCIANI Dialogos; CYNICVM, NECYOMANTIAM, & PHILOPSEVDEM.

Ornatissimo doctissimoque viro, Magistro Thoma Rothallo, Regio apud Anglos Secretario, Erasmus Rotterodamus S. D.

B ***S**i quisquam fuit unquam, vir doctissime, qui *Horatianum* præceptum impleverit, voluptatemque cum utilitate conjunxerit, hoc ego *Lucianum* puto imprimis præstitisse: qui & superciliosis abstinentis Philosophorum præceptis & solutioribus Poetarum lufibus, honestissimis simul & facetissimis salibus vitia ubique notat atque infectatur mortalium; idque facit tam scite tantaque cum fruge, ut cum nemo altius pungat, nemo tamen sit qui non æquo animo illius aculeos admittat. Quod cum nunquam non egregie faciat, fecisse tamen mihi singulari quodam modo videtur in tribus his Dialogis, quos ob idiplum è tanto festivissimorum numero potissimum delegi, quos verterem; aliis tamen alios fortasse longe prælaturis: nam ut è virginibus non eandem omnes, sed alius aliam pro suo cuiusque animo præfert, deamatque; non quam præcipuam tuto possit asserere, sed quæ sibi videatur. Ita è lepidissimis *Luciani* Dialogis alius alium præoptat; mihi certe isti præcipue placuerunt, neque temere tamen (uti spero) neque soli. Nam ut à brevissimo incipiam, qui *Cynicus* inscribitur, quique posse videatur ipsa brevitate contemni, nisi nos *Horatius* admoneret, sæpe etiam in exiguo corpore vires esse præstantiores; ipsique minimas etiam gemmas esse videremus in pretio: in ejus ergo delectu honorifico calculo mecum suffragatus est divus *Johannes Chrysostomus*, vir acerrimi ingenii, doctorum ferme omnium *Christianissimus*; & *Christianorum* (ut ego certe puto) doctissimus; quem uique adeo Dialogus hic delectabat, ut bonam ejus partem in Homiliam quandam, quam in *Johannis* Evangelium commentatus est, inseruit: neque id immerito: quid enim placere magis viro gravi vereque *Christiano* debuit, quam is Dialogus, in quo dum aspera parvoque contenta *Cynicorum* vita defenditur, mollis atque enervata delicatiorum hominum luxuria reprehenditur; nec non eadem opera *Christiana* vitæ simplicitas, temperantia, frugalitas, denique arcta illa atque angusta via, quæ ducit ad vitam, laudatur. Jam *Necyomantia* (nam hic secundo Dialogo titulus est) non satis auspiciato vocabulo, sed materia tamen felicissima, quam false taxat vel Magorum præstigias, vel inania Poetarum figmenta, vel incertas quavis dere Philosophorum inter se digladiationes. Superest *Philopseudes*, qui non sine *Socratica* ironia totus versatur (id quod titulus ipse declarat) in ridenda, coarguendaque mentiendi libidine, Dialogus nescio certe lepidior-ne an utilior: in quo non valde me movet, quod ejus animi fuisse videtur, ut non satis immortalitati suæ confideret, atque in eo fuisse errore, quo *Democritus*, *Lucretius*, *Plinius*, plurimique itidem alii: quid enim mea refert, quid sentiat his de rebus Ethnicus, quæ in præcipuis habentur fidei *Christiana* mysteriis? Hunc certe fructum nobis adfert iste Dialogus, ut neque magicis habeamus præstigiis fidem, & superstitione careamus, quæ passim sub specie religionis obrepit, tum vitam ut agamus minus anxiam, minus videlicet expavescentes tristitia quæpiam ac superstitione mendacia, quæ plerumque tanta cum fide atque auctoritate narrantur; ut beatissimo etiam Patri *Augustino*, viro gravissimo, hostique mendaciorum acerrimo, nescio quisnam veterator persuaserit, ut fabulam illam de duobus *Spiritis*, altero in vitam redeunte, altero decedente, tamquam

Tom. III. Bb bb bb 2 rem

rem suo ipsius tempore gestam pro veritate narraret: quam *Lucianus* in hoc Dialogo, mutatis tantum nominibus, tot annis antequam *Augustinus* nasceretur, irrisit. Quo minus mireris, si pinguioris vulgi mentes suis figmentis afficiant hi, qui se tum demum rem magnam confecisse putant, *Christumque* sibi devinxisse perpetuo, si commenti fuerint aut de sancto aliquo viro fabulam, aut de inferis Tragœdiam, ad quam vetula quæpiam aut delira lachrymetur, aut pavida inhorrescat. Itaque nullam fere martyris, nullam virginis vitam prætermiserunt, in quam non aliquid huiusmodi mendaciorum inferuerint; pie scilicet, alioqui enim periculum erat ne veritas non posset sibi ipsa sufficere, nisi fulciretur mendaciis. Nec veriti sunt eam religionem contaminare figmentis, quam ipsa veritas instituit, & in nuda voluit veritate consistere: nec viderunt usque adeo nihil istiusmodi fabulas conducere, ut nihil perniciosius officiat. Nempe (ut memoratus *Augustinus* testatur) ubi admixtum subolet mendacium, veritatis illico minuitur ac labefactatur auctoritas. Unde sæpe mihi suspicio suboritur, magnam huiusmodi fabularum partem à vasis ac pessimis quibusdam nebulonibus hæreticisque confictam, quibus studium fuit partim ex incauta simplicium potius quam prudentium credulitate voluptatem capere, partim fabularum fictarum commercio, fidem veris *Christianorum* historiarum adimere: quippe qui frequenter quædam iis, quæ in sacra Scriptura continentur, tam vicina confingunt, ut facile se declarent adludendo luisse. Quamobrem quas Scriptura nobis historias divinitus inspirata commendat, eis indubitata fides adhibenda est; cæteras vero ad *Christi* doctrinam tanquam ad *Critolai* regulam applicantes, caute & cum iudicio aut recipiamus, aut respuamus, si carere volumus & mani fiducia & superstitionis formidine. Sed quo progredior? epistola fere jam librum superat, nec interim tamen verbum de tuis laudibus ultum, in quas alius fortasse torus incubuisset; quandoquidem citra ullam adulandi suspensionem, uberimam mihi materiam præbuisse (ut ceteras virtutes tuas omittam) vel egregia doctrina tua, summaque in rebus agendis prudentia; quam tot in diversis nationibus, in tam arduis negotiis, tam feliciter aetæ legationes declarant; vel singularis fides gravitasque, quam nisi perspectam exploratamque habuisset, nunquam te prudentissimus Princeps sibi à secretis esse voluisset. Sed ceterarum virtutum tuarum prædicationi unica modestia tua reluctatur, quæ facit ut cum laudanda tam prudenter facias, fecisse te tamen non libenter audias. Parco igitur pudori tuo, hoc unum duntaxat abs te precatus, ut has in *Græcis* litteris studii mei primitias æquo animo suscipias, sinasque ut quaecunque apud te sint amoris officii in te mei monumentum: quas tibi sum ausus eo majori fiducia committere, quod etsi tam acre tibi iudicium sit, ut quicquid erratum fuerit, nemo penetrantius videat, is tamen est ingenii tui candor, ut nemo libentius conniveat. Vale.

EPISTOLA CCCCLXXVI.

Erasmus Rot. Sasbondo suo S.

QUANQVAM aliquid ex te litterarum accepisse maluerim, tamen, non mediocri me affecit voluptate nuntius, quem ad me misisti, tuæ sententiæ interpretem. Nam cum multo tempore nihil significaveras, verebar ne animo tuo excidissem, mutæque nostræ necessitudinis prorsus oblitus fuisses. Tibi autem libenti animo atque ex sententia tua morem gererem, si quid ex nuntii verbis certo conicere potuissem. Nam narrabat is, te flosculos, nescio quos, ut ad te darem, summopere rogare. Et quidem, si sanum sapias, non latet te jam flosculos minime tempestivos esse, cum illos verna temperies proferre soleat, hyemis vero asperitas nesciat. Sed hoc joci sumus. Ut autem serio loquar, quos flosculos dixeris, non video; nisi forte libellum illum, in quo quosdam tibi

flores, cum una essemus, depinxeram: qui quidem nescio quo pacto ad nos nuper rediit. Qua in re quid mihi mali tua pene paraverit incuria, haud facile dixerim; siquidem qui illum abs te deferbat *Henricum*, aiebat te asseruisse, à me tibi venditum esse; quod quam alienum à vero sit, ipse non es nescius. Inficiabar itaque ego, ut debui, vehementer, fecique tandem fidem, rem aliter, atque acceperat, se habere. At tu, *Sasbondo*, fodalium meorum charissimo, cave te adeo huic pingendi artificio dedas, ut litterarum tibi cura recedat. Sois certe, quid hinc jam abiturus, mihi pollicitus sis, & qua lege libros à me poeticeos susceperis, videlicet ut totum te litterarum amoris studioque dedicares. Quod quidem, ut spondidisti, servare curaveris, rem facies mihi quidem pro meo ergate amore non injucundam, tibi autem summæ & utilitati & voluptati futuram. Sin, tuæ salutis incurius, minime feceris; me quidem, qui tua incommoda æque atque mea dolebo, acerbis morore affeceris; tu vero perpetuo perieris. Possem tibi (nisi me temporis epistolæque prohiberet angustia) memorare quamplurimos, & quidem è nostris, qui jam quid gloriæ litteræ, quid dedecoris habeat imperitia, experti, maxima quidem, sed se ra, afficiuntur poenitentia, quod aptum litterarum studio adolecentiæ tempus inter digitos fluxisse conspiciant. Itaque & tu, *Sasbondo* suavissime, dum integra tibi floreat ætas, formicæ exemplo, tibi parare contende, quod senium tuum oblectet alique; adolescentem collige, quo senex gaudeas. Atque id ut studiosius perficias, operæ pretium est, ut ætatis tuæ intemperantem libidinem si non penitus arcere potes (nam id vix hominis est) saltem modereris atque coerceas. Quid dicam, intelligis. Hisce de rebus satis. Ut valeas, quid isthic rerum actites, quid tibi sententiæ sit, quid ex me velis, aut certe si quid aliud quod mea scire intersit, me quamprimum litteris certiores reddas, etiam atque etiam rogo. Vale, *Sasbondo* mi suavissime; quæso ut cum bene agi tecum senseris, mei conjunctissimi quondam sodalis nunc æque amantissimi, facito memineris.

EPISTOLA CCCCLXXVII.

Erasmus Rot. eruditissimo viro D. Cornelio Sceppero Casaris a consiliis S.*

MIHI cum tenacissimo malo res est, non sine vitæ periculo. Rogo fac sciam, quid acciderit *Alphonso Valdeño*. Tot menses non scribit verbum. Aut ægrotat, aut ablegatus est, aut totus alius in me factus est. Aveo & de *Livino* nostro cognoscere. Tantum ægre potui, mi *Corneli*. *Friburgo*, postridie Pentecostes.

EPISTOLA CCCCLXXVIII.

Erasmus Rot. Servatio amico integerrimo S.

QUIETEM tuam, ne inertiam dicam, *Servati* mi, in dies admiror vehementius: nec emirari quæo, qui omnibus litterarum studio accommodis assatim ardentibus, quæ sola superest, operam cures impendere nullam. Ais quidem ægre te admodum ferre imperitiam tuam: sed quid, quæso, tibi sententiæ est? Non dubitarunt celeberrimi veterum seculorum viri, litterarum comparandarum gratia, dulcem patriam tristi mutare exilio, alias calentes sole terras invadere, innumera procellosi maris subire discrimina, quidvis denique & operæ & impendii ferre: & tu bonæ spei columen dormienti tibi hæc confecturos deos putas? Num eam legisti Fabellam, quæ in rustico tuam condemnat incuriam. Nam is cum forte quadrigæ suæ romæ luto hæerere, nec à jugalibus evelli posse conspiceret; ipse otiosus in auxilium summos invocasse divos dicitur: quo jamdudum incassum orante (quo nihil exorante) id *Apollo* è nubibus Oraculi reddiderit: Si tibi auxilio esse deos cupis; ipse quoque dexteram admoveat, necesse est.

* In Chirographo ipsius Erasmi legitur à Secretis.

Haud

Hand aliter tu quoque, *Servati* mi, si tantus te (ut ais) litterarum tenet affectus, tua inprimis opera opus est: nec divum nec hominum quenkum profuturum speres, si tibi defueris ipse. Omnia enim Dii mortalibus labore vendunt:

Dii tibi deus animos, à te nam cetera sumes.

Quo tu, quæso, pallio in tanta codicum copia, tanta eruditorum præsentia, imo benevolentia, tuam prætorueris inertiam? quam excusandi proferes materiam? Si itaque quod solum superest, mi *Servati*, quod optas, assequi cupis, cupis autem, si sanum sapias, nostris monitis autem præbeas, necesse est. Inprimis ut recte cæga nos animo vivas, apprime opus est. Tu ne inter amicos celandum esse quippiam censes? Gratias solutis zonis noster describit. *Horatius*: & tu nescio quo simulationis cingulo contrahis. Profecto aut tu errore ducæris, aut non recte definivit amicum, qui dixit: *Amicus est unus animus in duobus corporibus*. Comuni ergo in nos animo sis, operæ pretium puto: nec sciscitari dubia, nec ignorata pudeat fateri. Deinde id eo, quo pergis, omnium conducet maxime, si crebrius, ac facis, ad nos scripseris: nec id sane pristino tuo more mendicatas quasdam sententias, imo (quod turpius est) voces hinc ex *Bernardo*, illinc ex *Claudio* passim coacervando, tuisque non aliter, quam sibi cornicula pavonis plumas aptando, imo inepte affluendo: neque enim id est litteras condere, sed colligere.

Nec nos tam crassi ingenii, tamque stolidos suspiceris, qui nequeamus discernere, quid è tuo, quid alieno fonte mutuatus sis. Quia magis pro tui ingenii viribus (atque id quoque ex tempore malim) quidquid in buccam venerit, scribe. Nec te barbarissimi (si qui inciderint) pudeat, senties nos correctores, non irrisores. Quo pacto curabitur vulnus, quod non aperitur? aut quid illos celare contendis id, quod in te esse, te ipso clarius noruit, & certius? Sed esto, nos fugerit: idcirco ne in te non est, quia in te esse nescitur? Si itaque, *Servati* sodalium meorum charissime, non dico me, sed si te ipsum amas, si ulla tuæ tibi cura salutis, meis animum præbe hortatibus, excute torporem, pusillanimitatem exue, virum indue, tandemque vel sero operi manum impone. Quousque te hodiernus eludet dies sub expectatione crastini? Vide, quæso, quantum jam temporis inter digitos (ut ajunt) fluxerit: anni jam abiere quatuor, cum in eodem hæstas luto. Quod si primis nostris monitis morem gessisses, jam in talem evassisses virum, qui nos litteris non solum æquare, verum etiam erudire vicissim posses. Verumtamen ne nunc quidem desperandum puto, pertinaci opera quod perditum est ævi, recompensandum est. Adhuc sane integra, imo virenti adhuc ætate es,

— salubrisque sibi circum præcordia sanguis.

Antequam pernix igitur fugiat adolescentia, nunc tibi parare contende, quo senex gaudeas:

Jam molire animum, qui dures, & insigne formam, Salus ad extremos permanet ille rogas.

Quo autem id pacto conficiendum sit, postea consulabimur. Interea tu sedulo cura, ut quamprimum tuæ ad me eant litteræ, animi tui non ambigui nuntia. Aut certe si me tua familiaritate indignum censes (non contendo quidem) tantum ita me fugias, ut tuam ipsius salutem non præterfugas: tum vel *Guilielmo*, qui tua commoda non minus ac sua curat, animum committe, credeque consilia. Porro, si quid mea opera præstari posse putabis, invenies ad omnia non minus me paratum, quam benevolam. Vale.

EPISTOLA CCCCLXXIX.

Erasmus Roterodamus Servatio amico S.

Cum tantus in te meus & semper fuerit, & sit amor, mi *Servati* charissime, ut hisce te oculis, hac anima, denique etiam me ipso chariorem habeam, quid te usque adeo reddit inexorabilem, ut tui amantissimum non solum non ames, verum ne diligas qui-

dem. Usque adeone inhumano ingenio es, ut odientes te ames, amantes te odias? Nemo adeo unquam vixit barbarus, adeo sceleratus, adeo contumax, qui non saltem in amicos quid humanioris animi gesserit. Tu ne unus es, quem nec monita movent, neque fleunt preces, neque vel amantis emolliunt lachrymæ? Adeo ne ferus es, ut non miserescere possis? Quibus ego te non hortatibus, quibus non precibus, quibus non tentavi lachrymis? at tu saxis durior durissimis, quo rogaris amplius, eo obfirmas animum durius, eo inexorabilior redderis, ita ut non injuria *Virgilianum* illud de te conqueri possim,

Nec lachrymas vultus dedit, aut miseratus amantem est. Quid id ego, mi *Servati*, esse dixerim, duritiem ne, an pertinaciam, an superbiam, an contumaciam? an forte eo ingenio es, quo pertinaces esse puellæ solent, ut voluptati tibi sit cruciatus meus, & sodalis tui tibi gaudia dolor, risumque pariant lachrymæ? Quam recte *Terentianum* illud tibi ingesserim! *O mi, utinam esse mihi pars aqua amoris tecum, ac pariter fieret, ut hoc aut isidem tibi doleret, aut ego istud abs te factum nihili penderem.* Quæ, obsecro, tanta mea in te culpa, quod scelus, quæ offensa, ut usque adeo mihi obversus, usque adeo sis inimicus? Quid certe peccaverim, non video; nisi hoc unum peccasse voces, quod est unice amasse. Qui adeo crudelis es amanti; quid esses, oro, odienti? Tu mihi in ore, tu in pectore semper, tu una spes, tu animæ dimidium, tu vitæ solatium; te absente, dulce mihi est nihil; te præsentem, amarum nihil; cum lætum te videro, obliviscor dolorum meorum: sin quid tibi acerbi acciderit, sic Dii me ament, si id non mihi quam tibi ipsi dolet vehementius. Hæccine faciens tantum tuum in me commeri odium? Sed jam, mi *Servati*, non sum nescius, quid responsurus sis mihi: id enim quod sæpenumero soles: & quid, inquires, rerum tibi vis fieri, quid à me exigis; num te odio habeo? quid, inquam, tibi vis? Rogas? non mihi posco sumtuosa munera; tantum is in me tuus sit animus, qui erga te meus; jam me lætum reddideris. Aut si adeo aversus est animus tuus, ut nullis flecti precibus queat, id ex animo plane edicito. Quousque mihi illudis? quousque suspensam tenes animam? nunc te amicum simulas, nunc rursus dissimulas; atque ego inter hæc quos non animi patior cruciatus? Itaque, sodalium dulcissime, si ullus precibus meis apud te locus superest, id unum maximopere & oro, & obsecro, ut animi tui sententiam non ambigue mihi proferas, ne me diutius hoc crudeli eneeas dispendio.

— sed quid ego has incassum effundo querelas?

Jam scio te autem minime præbiturum. Quid inani studio aut littus arare, aut abluere laterem contendo? quid ego diutius hoc saxum volvo? Si itaque tu perpetuo in tua persistis sententia, ut odisse, quam amasse, malis, odito ut lubet; ego tamen te nunquam amare non potero. Moderatius tamen id facturus sum, ne ipse me frustra excruciem, quandoquidem abs te solatii proficiscitur nihil. Vale, anime mi, & te amantem (si quid in te hominis est) redames, facito.

EPISTOLA CCCCLXXX.

Erasmus Roterodamus Servatio, amico unice dilecto, S.

Vt nihil omnium rerum jucundius, nihil suavius est quam amare, amarique; ita, mea quidem sententia, mi *Servati*, nihil ex adverso molestius, nihil infelicius, quam amare, nec amari: utque nihil humanius est, quam amantem redamare; ita nihil est ab homine alienius, nihil feræ vicini, quam amantem averfari, ne dicam, odio habere. Jam forte suspicaberis idcirco id me texere exordii, ut rursus te mihi conciliem, abruptamque inter nos gratiam denuo refarciam. Sed quid ego id mihi de muta promittam epistola, quod neque blandimenta, neque preces ullæ coram fusæ potuerunt, imo, ne lachrymæ quidem.

Bb bb bb 3 Ni-

Nihil à me intentatum relictum est, quibus animus flecti juvenilis possit; at tu adamante durior in tua usque sententia persistis. Quid ego mihi posthac promittam infœlix, aut quid spei reliquum est? Rursus-ne inane sudore cum *Sisypho* adversus montem saxum incipiam volvere? Minime. Sed quid? ergo-ne deserto sodali, viduus & sine amico instituam vivere? At equidem sine amico vitam, non vitam, imo mortem puto: aut certe, si vita appellanda est, primum, misera est, deinde, non hominis, sed ferarum vita. Egoque eo ingenio sum (si à meipso laudandus sum) ut nihil in hac vita amicitiae antefereendum putem, nihil avidius expetendum, nihil studiosius conservandum. Veruntamen, quoniam, juxta *Vergilium*,

Te nunquam nostri poterunt mutare labores,
hac, quam omnium mihi cupio maxime, carendum mihi est. *Durum* quidem, *sed levius sit patientia, quicquid corrigere est nefas.* Quamquam autem, mi *Servati* charissime, tu jam *Erasmi* tui oblitus es, (loquar enim mollius) ille tamen *Servatii* sui & meminit, & meminerit,

Dum memor ipse sui, dum spiritus illius artus
habitabit. Tu illum contemnas, tu averseris, tu odias, licebit; ille tamen te nunquam non amare poterit, non colere, non observare. Hesternadie, mi *Servati*, aliquid solatii præbiturus, te convenissem, nisi tibi usque adeo præsentiam meam molestam cognoscerem: videbam enim immutatos vultus tuos, demissos oculos, colorem subristem, atque omnis corporis gestus nescio quid doloris mihi portendere. Dolebam itaque (crede mihi) non mediocriter & ego, cum dolore confici conspicerem sodalem meum carissimum atque animæ dimidium meæ. Quid enim, mi *Servati*, tibi acerbi accidit unquam, quod non me multo quam te crudelius excruciauerit? Quid autem tibi doleret, non omnino (si non fallebar) eram nescius. De impudentia illius loquor, qua te indigne atque injuria ibidem criminatus est. Sed, quæso, ne te ob rem exigua nimium afflites, anime mi, atque excrucies. Memineris, obsecro, homines nos esse, non deos, eaque lege natos, ut omnibus fortunæ casibus subjaceamus,

Et quis non causas mille doloris habet?

Memineris hanc non tuam unius, sed communem omnium sortem esse mortalium. Præterea, si pauca occurrant, & quidem meo judicio parva admodum, unde doleas; certe plurima sunt, (tantum bona si tua noris) quibus multo justius gaudeas. Ne igitur diu te morer, si quid *Erasmi* tui apud te preces valebunt, si unquam quicquam mea causa facturus es, id unum abs te peto, contendoque, ut te colligas, virumque præbeas, ne te diutius detineat mœror: quin magis summo enitere studio, ut in talem evadas virum, qui eos, qui tibi insultant, tu vicissim irrideas; idque jamdudum confectum esset, si nostris monitis obtemperatum esset. At nunc quoque quoniam nihil est, quod non studio faveat, & res, & locus, ipsa quoque temporis amœnitas, non mediocriter mihi videtur colendarum litterarum incitamentum. Fac excutias quicquid in te resedit hactenus torporis & ignaviæ. Atque (ut acius accendaris) scito idipsum egisse *Gualterum* nostrum, totumque eum in litterarum studio versari. Nec ulla res ei tam dolet, quam quod non jam olim id inceperit. Fac semper hilari sis animo: ceterum quod abs te requiram, est nihil. *Guilielmus* meus erit tibi omnibus in rebus & adjutorio, & solatio (quandoquidem me fugis) quem & ego, id ut sedulo faciat, assidue monebo. Vale.

EPISTOLA CCCCLXXXI.

Erasmus Rot. Servatio Roterodamo S.

CREBRIVS ad te scriberem, mi *Servati* charissime, si id certo prænoscerem, te non magis legendis litteris nostris, quam me scribendis fatigandum. Sed tam mihi chara sunt tua commoda omnia, ut lon-

A ge malim me tua quiete torqueri, quam te mea voluptate fatigari. Verum quoniam nihil ægrius ferre amantes solent, quam sibi adesse mutuo non licere, ejusque rei facultas nobis est rarissima, non potui committere, quin has meas litteras, mei loco, ad te ire juberem. Atque utinam ea aliquando emergat fortuna, ut jam litteris uti desineremus, coramque, quoties luberet, conferendi potestas esset. At nunc quoniam id (quod non sine lachrymis meminisse possum) fatis nobis negatum est; num tui, mi *Servati*, prorsus privabor consuetudine? & si corporum præsentia (quod quidem esset quam jucundissimum) una esse nequimus, quid erit cur non litterarum vicissitudine, si non quam sæpissime, at interdum tamen, una simus? Has itaque quoties intuebere litteras, quoties lectitabis, te *Erasmum* tuum coram videre, coram audire putes. Quid igitur rerum agitas, ô animæ dimidium meæ? recte-ne omnia? Num interdum animo tuo, amantissimi tui subit imago? Nam (ut suspiciosi sunt omnes qui amant) nescio quid nonnunquam videre mihi videor, te mei minus memorem esse, ne dicam oblitum. Optaram quidem, si fieri posset, ita me tibi curæ esse, ut mihi es; at rursus ita te mei cruciari amore, quemadmodum ego tui assidue torqueor desiderio. Vale.

EPISTOLA CCCCLXXXII.

Erasmus Roterodamus Servatio amico sincerissimo S. P.

QVOD te recte valere conspicio, *Servati* mi suavissime, id mihi quoque non mediocri voluptati est; non enim possum tuis, etsi minus amici, charissimi tamen, secundis successibus non gratulari. Quod autem jam longa *Erasmi* tui amantissimi oblivione premeris, id unum, ne mentiar, me misere excruciat. Ita dii me ament, si non hi paucissimi dies, quibus tui consuetudine carui, toto mihi anno longiores visæ sunt, tanto me confecere dolore, tantis cruciaveré ploratus, ut jam vitam exosus crudelem, mortem non semel oraverim. Interea vigiliæ molestæ, somnus irrequietus, cibus insipidus omnis, ipsum quoque Musarum studium, quondam unicum vitæ solatium, fastidio fuit. Adeousque, mi *Servati*, nihil est, quod animi mei curas diluere, quod exhilarare possit, te uno mihi adempto. Denique ipsa frontis meæ mœstitia, vultus pallor, oculorum subtristis dejectio, facile tibi, si attendisses, internos animi luctus indicare potuerunt. At tu, Tygride crudelior, tam facile dissimulas omnia, ac si de *Erasmi* tui salute nihil ad te attineret. Heu crudeles animos, heu hominem infanum! sentiunt vel atrocissimæ belluæ amoris affectum, adamantes redamant, ingenitæ feritatis immemores. Sunt quidem hujus rei exempla innumera: sed ut è pluribus unum proferam: Ferunt Auctores, quendam adolescentem educasse draconem dilectum admodum; at ubi excrevit, ille & naturæ feritate & mole belluæ territus, à se in silvam protinus abjecit. Accidit forte multo post tempore, ut is deserta peragrans, latronum insidiis circumveniretur: ejulavit homo, moriturum se videns: clamore excitus draco, vocem sui quondam nutricii agnovit: profiliit illico, eumque de latronum feritate eripuit. Ecce, mi *Servati*, dracones, leones, canes amantes se amant: & tu tui amore pereuntem contemnis? Quod feras movit, te hominem, & quidem adolescentem, movere non potest? Esset quidem nonnihil, quo te purgares, si quid arduum, si quid difficile, si quid à virtute alienum à te peterem. Quid ego te orem, tu certe conscius es, quod non muneris gratia, non beneficii ullius cupidine, te tam misere, tam pertinaciter confectus sum. Quid igitur? tantum ama amantem. Quid hac re facilius, quid jucundius, quid ingenuo animo dignius? tantum, inquam, ama, & sufficit mihi. Sed jam non me latet, quid ad hæc obiecturus sis mihi, ea ipsa certe, quæ crebro soles: quid enim vis, quid me molestas, quis te averfatur, quis contemnit, quis odio habet? Honesta quidem, mi

Ser-

Servati, & amica oratio est; modo facta illi fidem facerent. Sed proferam ex adverso, quid mihi doleat, si tu placidus audire volueris. Occidis me simulationibus & dissimulationibus tuis: tenes, quid velim: at quid à vera amicitia alienius? Vis hic tibi commemorem veri amoris officia? Primum omnium amicorum mutua se complecti benevolentia: alterum nihil scire quod lateat alterum; libenter sibi adesse mutuo; uno gaudente, alterum gratulari; altero dolente, condolere alterum; credere sibi mutuo omnem animum, omne consilium, omnem denique vitæ rationem communem agere invicem. Hæc sunt veri amoris argumenta. Nunc conjecta, obsecro, mi *Servati*, nihil-ne horum tibi defuerit: nonnihil profecto, mea quidem sententia: at tu aliter forte senties. Sed falli me, utpote hominem, nihil miraculi esset, præsertim in causa propria. Si igitur à me orta est culpa, si quidquam in me est, quo tu offendaris, cur id non (ut amicorum est) libere indicas mihi? ego certe quicquid id erit, corrigere sum paratissimus: quid me fingendo, dissimulandoque exanimas? Sed quid ego hæc inani studio commemoro? quasi his vere mutari possis epistolis, qui nullis antehac potuisti, imo, ne fletibus quidem. Ridebis me forte, dum fletus narro, at Hercle non faceres, *Servati*, si æque hæc res tibi cordi esset, atque mihi est. At injurium aut ridiculum tibi videtur, si hæc moleste fero. In te uno omnem spem, omnem vitam, omne animi solatium collocaram, jam totus tuus factus, mei mihi relinquens nihil. Et tu te (me miserum) tam crudeliter subducis, tam pertinaciter fugis, præsertim cum pusillanimitatem meam non ignorares, quæ, nisi quinquam habeat, in quem inclinata recumbat, tantis me conficit lachrymis, ut vivere prorsus pigeat. Deum testor, & hoc cœli amabile lumen, si non quoties animo tui subit imago, ex oculis subito prorumpant lachrymæ. Sed ne has quidem litteras, crede mihi, si ne plurimo fletu perscribere licuit, adeo usque divortii nostri impatiens est animus. Vide, quæso, mi *Servati* suavissime, quæ me premit angustia: atque, si quid in te generosi animi est, vel tandem miserere mei, imo Hercule tui ipsius. Sed quid ego, rursus-ne ad blandimenta precesque redeo? Scio te minime auditurum, nedum facturum. Jam perdiu obsurdisti; obfirmasti animum: quid rursus contendo? *Durum quidem, sed levius sit patientia, quicquid corrigere est nefas.* Verum, nihil huic vulneri meo medetur patientia, nihil confert temporis usus. Tu unus es, qui medelam ferre possis, qui dolores in gaudia, qui luctus in risum vertere facillime queas. Itaque, mi *Servati* charissime, si eam amicitiam, quam omnium velim maxime, abs te consequi nequeo, saltem, quæso, vulgaris sit inter nos consuetudo: quod si eam quoque mihi negandam putas, nihil est quod diutius vivere velim. Quæ autem animo tuo hisce de rebus sedeat sententia, quæso, ut quamprimum litteris me certiores facias, atque id quidem ex animo; non pro veteri tuo more dissimulanter. Vale, unica spes vitæ meæ.

EPISTOLA CCCCLXXXIII.

Erasmus Roter. *Servatio Sodalium jucundissimo S.*

ETSI, mi *Servati* suavissime, tales fuerunt litteræ tuæ, ut eas sine multis lachrymis minime legere potuerim, tamen animi mei dolorem, qui me jam misere confecerat, non pepulere modo, verum etiam incredibili ac insperata voluptate affecere. Sed quid conveniunt lachrymis gaudia? inter legendum enim tuam dulcissimam epistolam, optatissimique tui in me amoris testem haud futilem, & gaudens flebam, & flens æque gaudebam. At prius totis diebus mœroris lachrymis ploratum est: tum vero largus ille humor, quo tuas rigabam litteras, non de pectoris dolore, sed de incredibili tui amore manabant. Habet enim (crede mihi) & amor lachrymas suas, habet & sua gaudia. Et quidem, mi *Servati*, quis tam saxei pectoris est,

A quem tua talis non flere cogat epistola? quanta in ea verborum suavitas, quæ sententiarum gratia, quid in ea non affectum, quid non amorem præcipuum redolet? Hanc quoties lego, (lego enim pene omni hora) videor mihi *Servati*, mei suaves audire voces, vultus intueri amicissimos. Ubi tecum coram miscere sermonem minime licet, illa mihi solatio est, illa te mihi refert absentem, illa *Servatio* me conjungit absenti; ut aptissime illud *Virgilianum* mihi conveniat,

— *Absens absentem auditque videtque.*

B Locupletiores itaque atque etiam beatiores tuis me reddidisti litteris, quam *Alexandrum Magnum* triumphorum numerus, aut suæ *Crasum* divitiæ. Sed obsecro te, animæ dimidium meæ, per meum in te, qui non vulgaris est, amorem, ne me rursus in dolorum abyssum dejicias. Fidem habe mihi, tam moleste fero iram tuam, ut si rursus eam intellexero, exanimaveris illico. Parce, quæso, amanti, non es ignarus meorum morum, ingenium meum non ignoras. Tenerioris animi sum, quam qui tam crudeles ludos toties perferre possum; atque etiam, si apertius dicendum est, non est amantis officium amantem lædere, ne joco quidem. Quod si, ut scribis hoc, prior telæsi, quod simulare, & dissimulare te dixerim, cogita, quæso, mi *Servati*, si id tibi tam durum atque acerbum auditu, quanto id mihi acerbius perferre quotidie abs te. **C** Et quid tam abest à vera amicitia quam quidquam celare amicis, præsertim quod illius referat nosse? Modo negare, modo asserere atque identidem vertere sermonem, obsecro te, an non id simulare est, ac dissimulare? Age enim, age mihi ut lubet, tantum quæso ne his artibus homini tibi amicissimo illuseris. Utut se res habet, plane edicto: pudenti enim animo nescio an quidquam sit molestius. Quod si hac una in re te exorare nequeo, & ut apud *Virgilium* est,

— *Mifero lachryma voluntur inanes,**Mortem oro, tædet cœli convexa tueri.*

Vale, spes mea, vitæque solatium unicum. Fac, amabo, ut tuæ ad nos quamprimum veniant litteræ.

EPISTOLA CCCCLXXXIV.

Erasmus Rot. *Domino Servatio suo S.*

DEDI ad te jam epistolas aliquot, ad quas te ne litteram quidem referre demiror. Ago adhuc *Londoni* gratissimus (ut videtur) maximis ac doctissimis totius *Britannia* viris. Rex *Anglorum* sacerdotium pollicitus est, eam rem Principis in *Angliam* adventus intermittere coegit. Ego id etiam atque etiam in animo verso, quemadmodum possim, id quod mihi superest ævi, (quod quidem quantum sit futurum, nescio) totum pietati, totum *Christo* impartiam. Vide vitam hominis, etiam ut longa sit, rem esse fugacem & evanidam, tum me corpusculo esse delicato, cujus viribus non parum etiam studiorum labor detraxit, nonnihil infortunia. Video in studiis nullum esse exitum; fierique, ut quotidie videamur incipere. Quare decrevi hac mea mediocritate contentus, (præsertim cum *Gracitatis*, quantum sat est, adhibuerim) meditandæ morti & animo fingendo operam dare. Oportebat quidem jam olim id agere, & annis, id est rei pretiosissimæ, tum parcere, cum esset optima. Verum tamen si fera in fundo parsimonia, tamen hoc nunc parcius dispensanda, quo minor est, quo deterior. Vale. *Londoni* 1. Aprilis.

EPISTOLA CCCCLXXXV.

Erasmus Rot. *Servatio suo S.*

SCRIPSERAM ad te multo ante, quam è *Parisi* discederem, eas litteras opinor tibi redditas esse, verum vereor nonnihil (ut est tabellariorum indigentia) ne interciderint. Quare si quid casu peccatum est, id nos diligentia crebræ scriptionis resarciemus. Longum sit exponere, quo consilio in *Angliam* nos receperi-

perimus, præsertim quod & hic olim pecuniis exsuti fuerimus, & isti jam non contemnendæ spes impendere viderentur. Sed hoc velim credas, me non sine gravibus causis ac prudentum virorum consilio *Britanniam* repetisse; porro ut ea res bene vertat, Superis in manu est, quanquam nos non fortunam, sed eruditionis compendium sumus secuti. Ago nunc menses aliquot apud Comitum meum *Montjoye*, qui me magno studio in *Angliam* revocavit, non sine consensu omnium eruditorum virorum. Sunt enim *Londini* quinque aut sex in utraque lingua exacte docti: quales, opinor, ne *Italia* quidem ipsa impræsentiarum habet. Nihil mihi arrogo; sed, ut videtur, nemo horum est, qui non multum tribuat ingenio, doctrinæque meæ. Quod si ullo pacto gloriari liceret, hoc certe nomine mihi placerem, quod his viris prober, quibus nemo tam invidus, nemo tam est inimicus, quin in litteris illis tribuat principatum. Verum ego nihil actum arbitror, nisi prober & *Christo*, ex hujus unius calculo pendet summa felicitas nostra. Vale. *Londino* ex ædibus Episcopilibus.

EPISTOLA CCCCLXXXVI.

Erasmus Rot. Servatio suo S.

ITALIAM multis de causis adivimus, quanquam hanc magnis bellorum tumultibus agitatam offendimus: adeo ut Pontifice una cum *Gallorum* copiis *Bononiam* obsidere parante, illinc *Florentiam* profugere simus coacti. Verum quoniam certus adfertur rumor, *Bentivolum* una cum tribus filiis profugum à *Gallis* interceptum esse, rebus (ut spero) pacatis *Bononiam* redimus. Nam illic Pontifex cum suis Cardinalibus hymaturus est. Doctoratum in sacra Theologia nuper accepimus, idque plane contra animi mei sententiam, ac precibus amicorum expugnati. Æstate proxima te revisam, uti spero. Vale.

EPISTOLA CCCCLXXXVII.

Erasmus Rot. Servatio suo S.

TAMETSI scripsimus nuper è *Florentia*; tamen quia non raro fit, ut in tanto itinere litteræ intercidant, de eisdem denuo scribo. *Italiam* adivimus, *Gracitatis* potissimum causa, verum hic jam frigent studia, fervent bella, quo maturius revolare studebimus. Doctoratum in Theologia accepimus neutriquam ex animi sententia, verum ab aliis compulsi. *Bentivolum* excessit *Bononia*. *Galli* urbem obsederant, sed repulsi à civibus, paucis occisis. Natali divi *Martini Julius* summus Pontifex *Bononiam* ingressus est, proximo die dominico sacrum in summo templo fecit. Expectatur Imperatoris adventus, paratur & in *Venetos* expeditio, ni cedant locis Pontifici debitis. Studiorum interim sunt feriæ. Vale. *Bononia* 16. Novembris.

EPISTOLA CCCCLXXXVIII.

Erasmus Roterodamus Servatio suo S.

***Q**UANTUM ego qui te consolari cupio, ipse magis consolandus sum, cum quia nullum calamitatis genus superesse videtur, quod non in dies experiar, tum quia jamdudum nihil omnium rerum molestius fero, atque acerbius, quam tuas unius miseras. Tamen id effecit præcipuus in te meus amor, mi *Servati* suavissime, ut proprii immemor, tuo mederi dolori contendam. Ais enim tibi esse nescio quid, quod admodum ægre feras, quod te misere affligeret, quod denique vitam tibi reddat injucundam. Id (tamen si tu reticeres) frontis corporisque tui habitus loquitur. Quo enim abiit solita illa & gratissima vultus hilaritas? pristinum illud formæ decus? oculorum vivacitas? unde hæc profecta est parum læta luminum dejectio? unde hæc nata est assidua præter solitum taciturnitas? unde ista in vultu ægri species? Profecto (ut ille ait)

*Deprendas animi tormenta latentis in agro
Corpore, deprendas & gaudia, sumit utrumque
Inde habitum facies.*

Certum est igitur, mi *Servati*, aliquid esse, quod te male habeat, quod tibi pristinam valetudinem adimat. Sed quid ego nunc faciam? consoletur-ne, an stomachi? cur enim celas me dolorem tuum, quasi jam non norimus nos inter nos? Adeo enim profundo animo es, ut ne amicissimo quidem credas, ne fidissimo quidem fidas: an nescis quoniam tectus magis æstuat ignis? Ergo-ne vis solus portare angustias pectoris tui, ergo-ne vis sponte perire, & una amantissimum tui occidere? Heus impium animum, ô mentem inhumanam! Hic-cine cum *Menedemo* illo *Terentiano* tibi usus est, ut te affligeres? vae misero mihi! Et quid obsecro præterea faciam tibi, anime mi? Scis certo te mihi esse hac anima chariorem, scis nullam adeo difficilem, duramque rem esse, quam non etiam lubens pro te subiturus sim, scis tibi me fidio rem esse neminem, nosti denique quam misere mihi semper doluerit dolor tuus. Et quid reliquum est, mi *Servati*, quid est cur tu tantopere cochleæ in morem te contrahis, atque abscondas? Vere suspicor id quod res est, nondum tibi persuasisti me tui esse amantissimum. Obsecro itaque te per ea, quæ tibi dulcissima sunt in vita, per nostrum qui præcipuus est amor, si ulla tuæ tibi cura salutis, si me salvum vis vivere, ne tanto studio celes animum tuum, sed quidquid habes deponere tutis auribus. Ego te quidem quoquo modo, aut auxilio, aut consilio juvero. Sin neutrum præstare potero, dulce tamen erit tecum gaudere, tecum lachrimari, tecum vivere, tibi commori. Vale, mi *Servati*, tuæque curam salutis habe.

EPISTOLA CCCCLXXXIX.

Erasmus Servatio suo S.

***Q**UID agis, mi *Servati*? nam magni aliquid agere te suspicor, quo præpeditus non sinaris, id, quod pollicitus mihi es, persolvere. Spondebas enim te unas ad me litteras daturum quamprimum, & ecce intervallum ingens, nec tu scribis quicquam, nec loqueris quicquam. Quid causæ conjectabo? Profecto aut occupatum te nimis aut otiosum nimis fuisse, imo utrumque suspicor. In eo scilicet te versari otio, quo nihil minus otiosum, nihil negotius esse constat. In desideriis enim est omnis otiosus, cum amor sit animi vacantis passio. Gratissimam itaque rem præstiteris, tibi que majorem in modum utilem, si rupto otio isto quamprimum ad me scripseris. Cæterum esto animo erga me fidentiore, nec minus meam conscientiam, quam tuam ipsius formidaveris. Ita mecum quasi tecum loquere omnia, id erit mihi per jucundum. Vale.

EPISTOLA CCCXC.

Erasmus Servatio suo S.

***M**IRARI's forsitan quid obstiterit, *Servati* mi, quo tanto temporis orbe nihil ad te litterarum dederim, & fortasse aut pristinum mihi excidisse propositum, aut meum in te amorem elanguisse suspicaris. Neutrum autem obstiterit putes velim, neque enim animus defuit, sed otium, non voluntas, sed facultas. Vellem eam mihi vitæ libertatem fata sinerent quam natura contulit, longe ad docendum quam ad accipiendum experiri promptiorem. Sed vides ipse quanto tumultu fremant omnia, quidque inter has vitæ ærumnas otii mihi reliquum sit, te non latere arbitror. Parce itaque, quæso te, silentio nostro, & ipse quod potes in virum evadas elabora. Ubi autem serenior fortuna emergerit, propositum repetemus opus. Vale, meque, ut facis, ama.

EPISTOLA CCCCXCI.

Guilielmus Servatio Rogero S.

* **Q**UAS heri abs te accepi litteras, incredibili me affecere voluptate, laetor ac triumphum actito, Erasmo meo pro ipsius virtute atque doctrina tandem respondere fortunam, quam dum toto prope terrarum orbe persequitur, vix tandem est consecutus. Fuit hic Erasmus noster, fortasse (quod avertant Superi omen) postremum nos ut videret. Post Pascha iturus Bononiam: (quam longum & quale iter!) jam comparat viaticum. Si bene procedit, redibit cum gradu ac triumpho. Sin quid forte fati sinistri, daturus est nobis luctum aeternum, mihi praesertim, quem semper, ut scis, fecit omnium plurimi. Noster Jacobus Battus in Hollandiam venturus est, quid fiet ambigo. Caterum hominis magnificentiam nosti, aget suo more Nationem perpulchre. Incredibile tamen est, quantum Erasmus ejus in amore constantiam, fidem, candoremque ingenii probavit. Tu propterea ad me venire, tum horum, quae scisti, causa, tum (si cetera desint) vel mea unius gratia. Vale, amiculorum constantissime, atque interea (ut te tuoque dignum est otio) rebus incumbere pulcherrimis, id est, studio litterarum: quid enim aliud agas cum laude?

EPISTOLA CCCCXCII.

Guilielmus Goudanus Servatio suo S. D.

* **S**ALVE, mi Servati. Venit ad nos Arnoldus, qui me tuis verbis salutavit, utrum jusseras, nec-ne, an ille id commentus sit quo foret apud me acceptior, ipse nosti. Ego facile credo jussum esse vel ideo certe, quod mihi jucundum sit ab homine amicissimo salutem afferri. Rogio mox Arnoldum, quid tu valeres, loquitur optatas ego vero latabar de bona tua valetudine, fuisset sane latior, si hac tuo ore, non alieno, cognoscere licuisset. Non autem mirari nequeo, non à te mitti litterulam, imo vero nisi forem animo quam lenissimo justam videbar habere causam succensendi atque objurgandi tui. Scripsi ad te iterum atque iterum, si tamen littera perferuntur, unas certe perlatis nihil ambigo. De libellis Adagiorum Erasmi quid sum responsurus homini mei studiosissimo, quum me horum libellorum admonebit? Ita me tu ames, mi Servati, ut tabellionem Parisiorum jamjam affore metuo; nam quomodo Erasmo nostro satisfaciam hareo, cui sane ut multum debeo, ita nihil gratia, vel meapte negligentia vel fortuna refero. Itaque si quid meministi tui Guilielmi, fac me de his rebus quamprimum certiorum. Dicam, an sileam, vereor (cur enim dissimulem) alterum è duobus in me evenire, ut sicut tritum est verbum, qui extra conspectum sit, eum animo excidisse, aut successisse novos amicos, atque his novis me veterem concessisse. Hac nos tuo more expositulavimus, nonnihil etiam nostro. De illo quod scribis, quid spei restat. Obscura animum & temet rebus servato secundis. Mobilis est fortuna, atque ut temere nocet, ita interdum temere prodest. Fortassis spe citius numina te respicient. Vale, sodalium dulcissime, tui amores bene valeant. Denique nihil praetermittas, quod scire mea interfit, aut jucundum mihi fore arbitrare. Ex bibliotheca mea ipso die Epiphaniae multa nocte.

EPISTOLA CCCCXCIII.

Joannes Sixtinus Domino Erasmo suo S. P. D.

* **H**AUD credas quam mihi dolet oblivio tua mei; creberrime afferuntur abs te ad tuos littera, ad me nulla: unde isthuc nisi ex oblivione mei? Crede mihi, memorem esse me amplorum in me tuorum officiorum, quibus etsi gratiam adhuc nullam retuli, referam tamen cum primum potero; quamquam, quae tua est animi & generositas & liberalitas, eam non expectas non magnopere. Fac igitur intelligam, expunxeris me ex amicorum pagina, nec-ne: id quod vel ex litteris, vel silentio tuo

A judicabo, ut deletum me sentiam si tacueris, tenere locum si rescripseris. Vale & ignosce & simplicitati & brevitati mea. Londino 18. Octobris.

EPISTOLA CCCCXCIV.

Joannes Sixtinus Erasmo suo S. P. D.

* **C**VM monoculum nostrum ob veterem familiaritatem pertibenter, tum hoc multo libentius vidi, quod uti optimo & candidissimo cuique, ita mihi quoque jucundissimum & gratissimum attulit nuntium reditus tui, quem ob viarum pericula hoc quidem tempore desperabam. Gratulor itaque mirum in modum reversioni tuae, quamquam adversa tua valeundo nonnihil sollicitas, quae tamen propediem confidimus te levatum iri: leviculam, non gravem, eam Petrus refert. Ago (quod soleo) causas scilicet, molestas illas quidem, sed tamen ob questum minus graves. Joannem nostrum Coloniensem lata & grata tuis verbis salute impertiar vel craftino: nam hunc ante diem non sunt reddita mihi tua littera. Cancellarium & Episcopum Theatinum gaudeo te convenisse, quorum ille hoc post tuum discessum est adeptus, ut plus quam antea prodesse amicis posset, siquidem Scriniarum Magister omnium suffragiis omnibusque gaudentibus est declaratus. Desiderio istius regionis moveor sane, sed Regi nostro optimo maximo, gratissimo, humanissimo, sic sum ipsius erga me meritis addictus, ut pra eo praesentes (si reviviscant) patriam, fratres, propinquos & omnia facile contemniam. Omnes tui hic bellissime valent, à quibus opinor te litteras accepturum. Valeat tua praestantia felicissime. Londino 26. Junii. Huic fidem habebis quae tibi nomine meo dixerit.

EPISTOLA CCCCXCV.

Jo. Sixtinus doctissimo Petro Aegidio S.

* **Q**UANTUM novum nullum ad te scribendi argumentum est, cum satis abunde per Petrum monoculum voluntatem tibi meam epistola quadam declaravi, deinde cuidam Mechlinienfi alteram ad te proxime dedi, ut magis abs te litteras expectem, tamen Erasmus nostrum utriusque amantissimum vacuum litterarum isthuc venire nolui, quibus id quod proximis postulo, ut certior me facias, effeceris id quod (humanitate tua fretus) mandavi, an nondum quidem. Si res adhuc integra sit, velim Erasmus nostrum unum adhiberi testium: hic si quid sit, quo vel tibi, vel amicis opus esse possit, mea opera erit ea semper & promissima & paratissima. Erasmo nostro accessus isthuc meus (si nihil sit aliud quam quod à te petii) non videtur necessarius; itaque necdum statui, veniam, nec-ne. Vale, cui cupio esse commendatissimus. Londino 12. Augusti.

EPISTOLA CCCCXCVI.

Erasmus Rot. Francisco Theodorico S.

* **Q**UOD litteris animum tuum dederis, & propriae salutis rationem habere coeperis, id tum tibi summae utilitati, tum mihi ineffabili voluptati futurum est. Sed quo id, quod cupis, consequaris (cum viæ nondum gnarus es) operæ pretium est, ut nostris consiliis aurem praebes: & profecto id tibi persuadeas, non secus in ista tua causa acturus sum, quam in mea ipsius. Siquidem tua salus (crede mihi) non minus mihi cordi est, quam tibi tua ipsius, aut mea ipsius mihi. Quamobrem, si sapias, fac pro nostris monitis vitam tuam instituas; quoniam si sine duce iter ingrediaris, facile erraveris. Vale.

EPISTOLA CCCCXCVII.

Erasmus Rot. sacris Virginibus, juxta divi Francisci institutum Christo militantibus prope Cantabrigiam, S. D.

* **B**ENE nos hortatur Dominus, dilectae in Christo Virgines, ut recondamus nobis thesaurum in coelestibus. Tom. III. C c c c c h s,

lis, ubi neque tinea corrumpit, neque fur furatur. Xenium, quod vestra pietas misit, intercipi potuit, sed vestram charitatem, vestras sanctissimas preces, quibus me quotidie sponso vestro commendare dignamini, homo quamlibet furax intervertere non potuit. Demus igitur operam, ut hoc opum genere ditescamus, quarum largitione non pauperior, sed locupletior sit qui communicat egenti, nec fraudari potest is in quem fit largitio. Minima tam gratis, tam alacribus animis accipere, quid aliud est quam ambire majus beneficium? Itaque quoniam intellexi vobis epistolam illam, quam sic ex tempore efflagitante *Thoma Grejo*, cui negare nihil possum, effudi verius quam scripsi, tantopere gratam fuisse, visum est una cum epistola mittere flosculum, ex *Esaiâ* semper vernantibus hortis decerptum, qui vestros animos sacri spiritus fragrantia simul & reerect, & corroboret. Etenim si flos terrenus admotus naribus non solum exhilarat, verum etiam vires cordis confirmat: quanto magis hujusmodi flores, quos aura divini Spiritus genuit, aluitque, animis & hilaritatem & robur addent spirituale, si animis admoveantur. Quis enim est cui non interdum obrepat mœror ac tædium quoddam intuenti mala, quibus hisce temporibus undique plena sunt omnia? Quis tam confirmatus spiritu, cujus animum in tantis opinionum dissidiis non perstringat aliqua tentatio? En igitur vobis *Esaiâ* flosculus, qui pro tædio det alacritatem, & animum fidei robore confirmet fulciatque: *In silentio*, inquit, & *spe eris fortitudo vestra*. Quis hæc dicit? Non *Esaiâs*, sed sanctus *Israel*, hoc est, æterna Veritas, quæ nec falli potest, nec fallere. Quoties adversa nobis immittit Dominus, qui flagellat omnem filium quem recipit, meminimus esse patrem, qui nostræ consulit saluti, non ignarus quid expediat nobis: ne obmurmuremus, sed taciti patienterque feramus manum emendantis, licet naturæ sensui molestam, hoc est *silentium*, quod per Prophetam exigit Dominus; feramus autem non solum absque murmure, verum etiam alacres, nimirum spe mox securæ sanitatis. Quod affligit leve est ac momentaneum, quod delectat æternum & inestimabile. Charitas fideli ministra est, (per hanc enim, ut ait *Paulus*, operatur) utriusque filia spes est. Ut enim demus fidem à charitate sejungi posse, certe spes, de qua loquimur, non nisi ex fide & charitate nascitur. Proinde si filii sumus potius quam servi, patri fidamus, patrem amemus oportet: & si nostram salutem illi cordi esse credimus, non ignari quam immensa sit illius misericordia in omnes qui diligunt ipsum, in mediis etiam molestiis multam alacritatem nostro spiritui præbebit expectatio divinæ consolationis, qua non patitur nos tentari supra quam possumus, sed facit cum tentatione proventum, ut valeamus sustinere; sæpe miscens tristitia lætis, semper addens unctionem Spiritus, quæ tristitia quoque vel leniat, vel exhilaret. Sunt autem quædam incommoda, quorum finem in hac vita non expectamus, qualis est senectus, morbus, ut ajunt Medici, immedicabilis, & alii morbi nonnulli arte Medicorum superiores. Et in his *silentium* ac spes est fortitudo nostra. Nam &

— *levius fit patientia,*

Quicquid corrigere est nefas,

ut ait ille: & nequaquam condigna sunt afflictiones hujus temporis ad futuram gloriam, qua mox revelabitur in nobis. Cur enim non dicam mox, cum hæc vita omnis vix temporis momentum ac punctum sit ad æternitatem? Quod si spes humana tantam habet vim, ut vere meritoque quidam Ethnicus Poeta de illo scripserit:

Spes bona dat vires, animum quoque spes bona firmat.

Vivere spe vidi, qui moriturus erat.

Quid non efficiet illa spes, quam in nobis gignit Spiritus Christi? Spes humana sæpenumero fallit, spes autem hæc non confundit, ut scribit beatus *Paulus*. Cæterum, confundendi verbum, quo usus est Apostolus *Grace* scribens, non est perturbationis, sed pudoris potius, & probri. Siquidem iis qui præfidiis hominum

A freti, magna de se jactarunt, si res præter spem eveniret, propemodum acerbior est exprobratio quam ipsa calamitas, pudore malum conduplicante. Verum quisquis totam fiduciam suam collocavit in Domino, certam habet spem, nec periculum ullum est, ne frustratus expectatione sua pudeat. Et si nonnunquam pii videntur hic ad tempus pudefieri, certe non pudebunt in æternum. Opprobria opprobantium ceciderunt super Dominum in cruce pendentem, audivit voces omni felle amariore, *Speravit in Deo, liberet eum nunc, si vult eum*. Hæc audivit caput, audiunt similes voces & illius membra. Sed quemadmodum afflictionis exemplum habent à capite, ita habent & spei fiduciam. Nunquid ille ad impias voces respondit? Nihil invenies, sed in silentio & spe posuit fortitudinem suam, tranquillo animo dicens Patri, *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum*. Ubi vident homines pios morbis, bellis, damnis, exiliis, cruciatibus & mortibus affligi, vox est impiorum, *Ubi est Deus eorum?* Quæ utinam interdum non audiat & inter Christianos! Sed gravius est quoties hæc voces perstreperunt inter præcordia nostra, nonnunquam & ad blasphemiam usque prorumpentes, cum animus dolore tædioque victus, Deum vocat imitem, injustum, negligentem rerum humanarum, benigniorem erga malos quam erga bonos, quod illis fere res magis secundæ sint, quam iis qui pietatem sequuntur, non intelligentes quod Dominus noster per cruciatus & ignominiam transiit ad gloriam, & obliti quod *Paulus* scripsit ad *Timotheum*: *Omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur in hoc seculo*. Si nihil adjecisset, tædere nos poterat afflictionis perpetuæ, nunc spem mox finiendi cruciatus & sequuturæ felicitatis ostendit, dicens, *In hoc seculo*. Quin & *Hebræus* ille sapiens hoc præceptum inter pietatis rudimenta ponit: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem*. Vide ut Scripturæ divinæ sibi consentiunt in sententiis, licet verbis ac figuris varient. Idem dicit *Sirach* quod *Petrus*, *Paulus*, & *Esaiâs*. Quod hic vocat *silentium*, ille dicit, *stare in justitia & timore*. Quod ille *spem*, hic *tentationis* verbo significavit. Qui stat, non turbatur, non dejicitur animo. Qui stat in justitia, agnoscit suam injustitiam, ac Dei flagellantis justitiam adorat. Qui stat in timore, non obmurmurat ei qui potest & animam & corpus mittere in gehennam. Rursus, qui præparat animam, non exanimatur, velut insperatis malorum procellis, sed boni consulit quicquid Deo visum fuerit immittere. Quod aliis verbis præcipit *Petrus* Apostolus: *Charissimi nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis sit, quasi novi aliquid vobis contingat, sed imitantes Christi passionibus gaudere, ut in revelatione glorie ejus gaudeatis exultantes*. Jam qui intelligit afflictionem esse tentationem, hoc est, explorationem divinam, expectat probationem, quæ spem habet comitem, omnis molestiæ lenitricem, quemadmodum *Romanus* scribit Apostolus: *Sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*. Non satis erat divinæ benignitati, gaudiis æternis pensare temporarios ac momentaneos cruciatus, in mediis etiam afflictionibus dat suis pignus æterni Spiritus tam efficax, ut non solum non deficient in malis, verum etiam glorientur & exultent. Itaque piorum spes, etiam si videatur eos pudefacere apud homines, revera non pudefacit, dum intra se sentiunt testimonium Spiritus testificantis humano spiritui, quod sint Filii Dei, gaudentque se manu clementissimi Patris ad hæreditatem vitæ coelestis explorari fingique. Sic enim prosequitur ille sapiens: Quoniam igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis. Crede Deo, & recuperabit te, & dirige viam tuam, & spera in illum. Qui credit se Deo,

Deo, silet. Silentem ille sic flagellat, ut emendet: sic prosternit, ut erigat: sic necat, ut vivificet. Tu sine medicum suo more operari, tantum relinque peccata, & ira Dei vertetur in misericordiam. Frustra speras Dei misericordiam, si persistis in his quæ provocant iram Dei. Narrant humanæ litteræ, quendam negotiatorem ubi conflatis facultatibus proficisceretur in longinquas regiones, ut multo ditatus lucro rediret in patriam, posteaquam naufragio perissent omnia, dixisse, *Age, Fortuna, sentio quid velis, ad philosophiam me vocas.* Huic jactura rerum cessit in maximum lucrum, siquidem ex avaro mercatore factus est insignis philosophus, ditior contemptu pecuniarum quam possessione. Saltem hujus exemplum nos imitemur, quoties nobis accidit vel publica vel privata calamitas, ne consternemur animo, ne murmuremus adversus manum Omnipotentis, quemadmodum fecerunt *Hebraei*, qui à serpentibus perierunt; sed quod *Ethnicus* ille dixit *Fortunæ*, nos dicamus Deo, rerum humanarum unico gubernatori: *Age, clementissime Pater, sentio manum tuam invitantem ad poenitentiam, en ad te venio, me totum tibi trado, finge ac refinge pro tua sancta voluntate filium tuum hactenus male dicto audientem.* Nunc hominum vulgus, si quid immittitur adversitatis, non cogitat hoc immitti à Deo, sed alii fideribus, alii naturæ humanæ, alii his atque illis hominibus, aut etiam occasionibus irascuntur, & ulcisci student, haud multo sapientiores canibus, qui lapidem mordent ab homine jactum, ipso relicto homine. Tempestas perdidit fruges, merces periit naufragio, cœlum pestilens afflavit corpori morbum, miles incendit horrea, *Sycophanta* faceffit negotium, obstrepit maledica lingua. Quid male precaris cœlo & mari? Quid ultionem paras in hominem? *Isthuc* est morderè lapidem. Primum illud cogita hæc à Deo immitti, nec multum referre per quos immittat, utitur enim ille & elementis, & improbis hominibus ad ultionem. Mox circumspice teipsum, nuncubi tuis sceleribus iram Dei provocaris, & si deprehenderis, (quis autem non deprehendat?) primum ultionem à te ipso sumito, correctis moribus & ad Deum conversus, qui misit lapidem. Sin minus tamen cogita, tentat me Deus, an vere diligam ipsum, orabo ut in me augeat charitatem. Ab hoc animo quantum nunc absumus plerique? Quot annis jam omni malorum genere affligimur? Decem plagis afflicti sunt *Aegyptii*, & ad singulas coeperunt resipiscere. Nos tot jam annis tanto pluribus atterimur, nec agnoscimus Domini manum, nec quisquam ad vitæ correctionem confugit, sed in alios alii culpam rejicimus, sibi quisque blanditur, molimur vindictas, quasi quicquam possint homines adversus divinam potentiam. Quod enim mali genus est, quod non premit nos? Aut quæ pars est orbis ab horum malorum immunis contagio? Ubi terrarum non furit *Mars*? cum *Martem* dico, non unum aliquod malum dico, sed malorum omnium oceanum. Ubi non pestilentia? Ubi non rerum caritas & fames? Ubi non exilationes? Ubi non latrocinia? Nec alicubi defunt inundationes. Quam acres & implacabiles Principum iræ, quantum calamitatum invexerunt rebus humanis, quantoque graviora minitantur? Quanquam hæc levia sunt, si conferantur ad ecclesiæ dissidia. Quot sectis discerpimur, & subinde suppullulant novæ? Quos jungit sanguinis propinquitas, quos eadem domus, quos idem lectus copulat, distrahit opinionum dissensio. Inter has plagas quorum quæque videmus, qui cogitet de corrigenda vita, qui confugiat ad Domini misericordiam? Suam quisque vicem ulciscitur. Sua quisque commoda tueri conatur, nec aliud quam conduplicamus nobis mala, & aggravamus Domini manum. Mittimus legationes in *Aegyptum*, oneramus camelos opibus, confugimus ad veloces, & irritis tumultibus miscemus omnia. Nec audimus sanctum *Israel* clamantem nobis: *Si revertamini & quiescatis, salvi eritis. In silentio & spe erit fortitudo vestra.* Quid est rever-

A ti? relinquere mores & affectus pugnantés adversus Deum. Quid est quiescere? Est abdicatis cupiditatibus carnis, nos submittere voluntati divinæ. Ita demum felix illud ac verum sabbatum erit in animis nostris, si nostris affectibus consopitis & requietis, Dominus in nobis quæ vult operetur. Quid primum curant Medici? Exhaustiunt corpus noxiis humoribus; cætera permittunt naturæ. Abjiciamus & nos scelera nostra, Dominus, in cujus manu sunt corda Regum, illico flectet ea ad studium pacis & concordie, tollet è medio locustas militum omnia depopulantium, & ranas opinionum, auferet tenebras nostras, ac veritas illucescet cordibus nostris. Audimus vocem Domini cunctos ad vitæ correctionem provocantes, ne auribus obturatis obduremus & corda nostra, dicentes cum impiis apud *Esaïam*, *Nequaquam, sed ad equos fugiemus, & super veloces adscendemus.* Ne rursus illud ingerat nobis, *Ideo fugietis, ideo velociores erunt qui vos persequentur.* Fortasse talibus verbis nemo reclamatur nunc Domino, sed factis pene reclamamus omnes. Hæc publica tempestas vos levius perturbat, ô beatæ Virgines, quæ, seculo mortuæ, jam in terris cœlestem quodammodo vitam agitis, & abditæ cum sponso *Christo* deliciamini; cui quo propiores estis, hoc magis decet vos ecclesiæ tranquillitatem piis votis sacrisque precibus illi commendare, levantes non modo puras manus juxta *Paulum*, sed multo magis pura corda ad Dominum, veluti columbæ in foraminibus petra, & in cavernis maceriarum, gratissimo gemitu semper obmurmurantes sponso: Petra autem *Christus* est, quæ multas habet latebras, in quibus piorum animæ tuto latitent ab hujus mundi tumultu: ubi dulci temperie refrigerantur ab æstu carnalium desideriorum, quæ militant adversus spiritum. In his foraminibus hoc tutius ac felicius delitescitis, quo minus instructæ estis præfidiis humanis, quemadmodum columbæ nec rostro, nec unguibus, nec vi, nec dolis armatæ sunt adversus injuriam aliarum avium, tantum fuga latebrisque tutæ sunt, neque norunt ulli cæterorum animantium moliri vim aut injuriam. Grata simplicitas relucet in oculis, quam & sponfus adamat in Canticis, & Evangelicæ litteræ nobis commendant. Nec obstrepunt molesto garritu, quemadmodum aliæ permultæ, tantum amabili murmure solitudinem suam solantur. Ad hanc imaginem, ô beatissimæ Virgines, & vos in *Christi* cavernis latitatis, in silentio & spe collocantes fortitudinem vestram. Est murmur impium, quod odit Dominus. Est & taciturnum gratumque murmur, quo non desinunt gemere mentes afflatæ spiritu *Christi*, donec evacuetur quod ex parte est, veniatque quod perfectum est. Talia sunt columbina murmura. Est & perniciosum silentium, quo vetus proverbium dicit perisse *Amyclas*. Est silentium impium, quod nescit fateri commissa, quod premit gloriam Deo debitam. Nimirum hoc erat murum dæmonium, quod solus *Iesus* potest ejicere. Est & gratum tranquillumque silentium, quod cum spe junctum, reddit invictum animum adversus omnium malorum incursum. Hic silent affectus carnis, sed audiuntur gemitus spiritus. Sic ingemiscebat *Paulus*, cum diceret: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Sic *David*, cum diceret, *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum? Concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, sic desiderat anima mea ad te Deus. Habent vulpes latebras suas, habent volucres cœli nidos, in quibus conquiescunt, columbæ quietem nesciunt, nisi in foraminibus petra, & cavernis maceriarum. Ideo perforatus est in cruce tot vulneribus, ut illic piis mentibus, quæ mundi præfidiis omnibus renuntiassent, quietum ac tutum esset suffugium. Idem dictus est lapis angularis, connectens utrumque parietem. In hujus cavernis dulciter ac feliciter latitate Virgines, donec audieritis vocem sponsi ad æternam felicitatem evocantis: *Surge, propera amica mea, speciosa mea, & veni, columba mea in foraminibus petra,**

& in cavernis maceria, ostende mihi faciem tuam. In his cavernis latitavit instituti vestri parens *Franciscus*, humillimus apud mundum, apud Deum maximus. In his latitavit sanctissima *Virgo Clara*, vestri sodalitiū dux & patrona, quæ nullis hujus mundi præsidii, nullis humanis freta viribus, sed silentio & spe fortis, calcavit mundum, prostravit Satanam, vicit carnem, & post temporarios gemitus meruit vitæ cœlestis coronam, regnans cum sponso, quem spretis omnibus Satanæ pompis & illecebris unum adamavit. Hujus vestigiis ingredientibus perseverate Virgines, ac semper ad meliora proficite, ut quemadmodum nunc estis sociæ certaminis, ita sitis & gloriæ, quæ mox revelabitur in vobis. Ne vos terreat ætas tenera, sexus fragilis, corpusculi imbecillitas, Satanæ potestas mille dolis armata; petra, in qua latitatis, fortior est omnibus, comminuetur quisquis in hanc impegerit, tutus erit quisquis constanter inhæserit. Quo quis magis fidit suis viribus, hoc est imbecillior: at qui sibi diffidit totus, qui nullum aliud spectat præsidium quam *Christum*, is omnia potest cum *Paulo*, non in se, sed in eo qui elegit infirma mundi, ut confunderet fortia; elegit stulta hujus mundi, ut pudefaceret sapientes; elegit ignobilia, & ea quæ non sunt, ut ea quæ videntur esse magni momenti derideret. Jam etiam si quæ sunt inter vos, quæ juxta carnem gloriari possunt, quemadmodum potuit *Paulus*, non expedit tamen gloriari, nisi in cruce Domini nostri *Jesu Christi*, qui cum omnem mundi gloriam usque ad crucem contemserit, quem postea non pudeat in hoc mundo gloriari? *Paulus* in tertium cœlum raptus non audeat gloriari, nisi in infirmitatibus suis, & nos homunculi gloriabimur in viribus nostris? Ille imbecillitate sua potens est. Non est igitur quod metuas, pusille grex, confide quoniam qui vos tuendas suscepit, vicit mundum. Te verò religiosissima domina, quæ virginæ sodalitatē curam agis, nihil arbitror necesse, ut hortor, admoneamque tui officii, gratulari magis liberet, nisi vel parum id tutum esset humanæ fragilitati, vel parum gratum tuæ singulari modestiæ. Tantum oro, ut, quod facitis, pergatis nostri in vestris ad Dominum precibus meminisse; nominatim autem *Grejæ* sororibus ex me salutem dices. Dominus vos omnes servet incolumes. Simul orabit vestra charitas pro interceptore, ut ex milvio vel harpyja potius fiat columbus, desinatque tandem cretissans involare quidlibet, ne provocet in se manum *Christi*, & nomen illi vertatur. Valet.

EPISTOLA CCCCXCVIII.

Joannes Ludovicus Vives optimo atque eruditissimo juveni Gilberto Cognato Nozereno,
D. Erasmi Amanuensi, S. D.

Ex binis tuis litteris, Cognate charissime, quarum priores misit *Levinus Panagathus Antuerpia*, posteriores attulit *Quirinus Hagius civis*, intelligere non potui, quod valde cupiebam, essent-ne tibi reddita quas *Londini ad Erasmus* & te dederam. Satis suspicabar non esse quod nihil meminisses in tuis. De libris, quos reddidit *Quirinus*, habeo & ago tibi gratias immensas: per aurum legam. De litteris tuis faciam, quod me rogas: alias jam misi ad *Carolus Montjoium*. Mi Cognate, sapenūtero sum te precatus ut ad nos vel hanc ob causam scriberes frequentius de Erasmi præceptoris nostri valetudine, rerumque suarum statu, qui mihi non minus cura est quam meus ipse, ne vel crederemus fame, vel ea commoveremur. Hoc in præsentia vehementius à te peto & oro. Nam mihi ex Antuerpia scriptum est, de salute sua, id quod vel cogitare abhorreo: tamen hac & similia nos de illo audire, novum non est: ideo minus movemur, quod velut occalluimus. Sed quo crebrius audimus, hoc nos magis terrent humani casus, & communis mortalitatis reputatio. *Goclenius* me recreavit, qui nuntiavit fuisse quidem sparsum in Brabantia adversum rumorem de Erasmo, & malis modo jucundum, ceterum se habere compertum omnia esse apud vos recte, quod equi-

dem *Christo* habeo & ago gratias quam maximas. Me hic cœlum istud ventosum, densum, humidum inclementer accipit, & vitæ ratio multum diversa à consuetudine mea. Cetera cedunt prosperrime, Deo gratia. Nam diligunt Principes, ac favent, idque re ostendunt. Sed mihi certum est ad mensem Junium in Flandriam redire, ut aliis tibi litteris meū significavi. De te quid optem non ignoras sententiam & votum animi mei, quicquid tamen statueris, Deum velim tibi fortunare. Gratissimum mihi feceris si meo nomine dixeris salutem D. Erasmo communi præceptoris nostro, & *Zasio*, & *Glareano*. Vale etiam atque etiam. Oxonio 10. Martii.

EPISTOLA CCCCXCIX.

In CICERONIS Tusculanas Quæstiones.

Erasmus Rot. Joanni Platteno S. D.

Cum *Joannes Frobenius*, vir ornatissime, adornaret suis typis excudere *Tusculanas Quæstiones M. Tullii*, meque rogasset, ut hic aliquid adderem opellæ meæ, quo liber exiret aliqua recentis utilitatis accessione commendatus: eo lubentius hanc suscepi provinciam, quod pluribus jam annis mihi nihil aut perpessillum commercii cum Musis mansuetioribus fuisset. Itaque conferendorum exemplarium negotio famulis delegato, judicandi partes mihi sumsi: totoque opere non oscitanter perlecto, digessi versus carminum, quæ ille quidem non sine exemplo *Platonis* & *Aristotelis*, ex *Græcis* Latinisque Poetis, sed propemodum ad tædium usque congerit: ubi variabant exemplaria, vel quod probabatur, amplexi sumus; vel si videbatur anceps judicium, utranque lectionem servavimus, alteram in contextu, alteram in spatio marginis: nonnulla citra codicum suffragium restituimus, sed nec admodum multa, & ibi duntaxat ubi res homini docto & exercitato non esset obscura: nonnihil etiam scholiorum adiecimus. Dum hæc ago, bidui tridui dispendium facere necesse fuit in aliis studiis, quibus rem Evangelicam utcunque promovemus. Atque hujus dispendii adeo me non poenituit, ut in votis sit, si liceat, ad veteres illos amicos remigrare, ac menses aliquot cum illis familiariter vivere. Tantum fructus me sensu percepisse ex his libris relectis, non tantum ob styli rubiginem abstergendam (quanquam hoc quoque nonnihil est, meo quidem judicio) verum multo magis ob animi cupiditates moderandas refrenandasque. Quoties inter legendum expuebam in stolidos istos, qui in *Cicerone* nihil præclarum esse dictitant, præter verborum phalaras? Quam illic est varia lectio voluminum, quæ doctissimi *Græci* de recte beateque vivendo reliquerunt? quanta vis? quanta copia salubrium ac sanctissimorum præceptorum? quanta cognitio, quantaque memoria prisca simul & recentium historiarum? Tum autem, quam altæ cogitationes de vera hominis felicitate, quæ plane declarant illum hoc egisse, quod docebat. Jam vero in explicandis rebus procul à communi sensu ac fermone populari semotis, quasque vulgi desperabant *Romana* lingua tractari posse, quæ perspicuitas, qui candor, quæ facilitas, quæ copia, quæ denique festivitas? Philosophiam, quæ primum in rerum naturalium contemplatione occupata, procul aberat à vita communi, *Socrates* primus in terras atque etiam in domos deduxisse legitur. *Plato* & *Aristoteles* conati sunt eam, & in aulis Regum, & in Senatum, & in ipsa tribunalia producere. *M. vero Tullius* mihi videtur eam etiam in proscenium perduxisse, cuius opera sic loqui didicit, ut promiscuum etiam vulgus possit applaudere. Atque hujus generis tam multos libros scripsit vir ille difficillimis temporibus, summoque Reipublicæ tumultu, quosdam etiam rebus in summam desperationem adductis. Et non pudet nos nostrarum confabulationum atque conviviorum, quæ videamus homines *Ethnicos* tam sanctis commentationibus & otium, quod dabit Reipublicæ calamitas, transigisse: nec ab ineptis voluptatibus quævisisse mentis avocamenta, sed à sanctissimis philosophiæ præceptis

petiisse remedium? Quid aliis accidat, nescio; me legentem sic afficere solet *M. Tullius*, praesertim ubi de bene vivendo differit, ut dubitare non possim, quin illud pectus, unde ista prodierunt, aliqua divinitas occuparit. Atque hoc meum iudicium mihi magis blanditur, quoties animo reputo, quam immensa sit, quamque inestimabilis aeterni Numinis benignitas, quam quidam ex ingenio, opinor, suo nimis in angustum contrahere conantur. Ubi nunc agat anima *Ciceronis*, fortasse non est humani iudicii pronuntiare. Me certe non admodum adversum habituri sint in ferendis calculis, qui sperant illum apud Superos quietam vitam agere. Nulli dubium esse potest quin crediderit aliquod esse Numen, quo nihil esse posset neque majus, neque melius. Porro quid senserit de animorum immortalitate, quid de diversa sorte praemiorumque vitae futurae, tum quanta fuerit sinceræ conscientiae fiducia, si non satis declarant tot ejus libri, certe vel una illa epistola satis arguit, quam ad *Octavianum* scribit, jam, ut apparet, destinata morte. Si *Judeis* ante proditum Evangelium sufficiebat ad salutem rudis quaedam & confusa de rebus divinis credulitas, quid vetat quo minus Ethnico, cui ne *Mosis* quidem Lex erat cognita, rudior etiam cognitio profuerit ad salutem, praesertim quum vita fuerit integra, nec integra solum, verum etiam sancta? Perpauci *Judei* ante lucem exortam Evangelii noverant exacte Filium ac Spiritum Sanctum: multi non credebant resurrectionem corporum, nec tamen ideo de illorum salute desperatum est à majoribus. Quid si Ethnicus tantum hoc credat, Deum, quem persuasum habet esse omnipotentem, sapientissimum, & optimum, aliqua ratione subventurum bonis, & ulturum malos, quæ ipsi videatur quam maxime accommoda? Quod si quis objiciat vitæ maculas, equidem arbitror nec *Job*, nec *Melchisedec* omnibus omnino vitiis caruisse per omnem vitam. Sed excusandum non est, quod immolavit idolis. Id fortasse fecit, sed non ex suo iudicio, verum ex consuetudine publica: quæ quoniam legibus etiam erat confirmata, non poterat convelli. Nam esse confecta quæ de diis ferebantur, vel ex *Eunius* sacra Historia poterat cognoscere. Sed oportebat vel vitæ iactura populi stultitiam coarguere. Tantum roboris nec ipsis aderat Apostolis, priusquam hauserant cœlestem spiritum, ut impudens sit hoc exigere à *M. Tullio*. Verum hac de re liberum esto suum cuique iudicium. Ad illos crassos redeo, qui præter inanem verborum tinnitum, nihil magni credunt esse in libris *Ciceronis*. Qui fieri potest, ut tot res eruditas, tam dilucide, tam copiose, tanto cum affectu explicet, nisi penitus intelligat quod scribit? Quis autem sumsit hujusmodi libros in manum, quin surrexerit animo sedatiore? Quis tam accessit moriens, qui non abierit hilarior? Geri videtur quod legis, nec secus affat animum tuum quidam orationis *Evangelicæ*, quam si ex vivo ipsius pectore, ac felicissimo illo ore manantem audires. Quamobrem mihi sæpe videri solet, inter omnia, quæ in usum vitæ mortalium industria reperit, nihil esse utilius, quam usum litterarum, nec ullam artem præstantiorem opificio Typographorum. Quid enim felicius quam cum eloquentissimis simul ac sanctissimis viris, quoties lubitum est, confabulari? neque minus habere perspectum illorum, qui ante tot annos vixerunt, ingenium, mores, cogitationes, studia, facta, quam si multis annis egisses cum illis consuetudinem? Nunquam mihi magis probatum est illud *Quintiliani*, *Ille sciat se profecisse, cui Cicero valde placere coeperit*. Mihi puero minus arridebat *Cicero*, quam *Seneca*: jamque natus eram annos viginti, priusquam ferrem diutinam ejus lectionem, cum ceteri penne omnes placerent. An ætatis progressu profecerim, nescio, certe nunquam mihi magis placuit *Cicero*, tum quum adamarem illa studia, quam nunc placuit seni: non tantum ob divinam quandam orationis felicitatem, verum etiam ob pectoris eruditi sanctimoniam. Profecto meum afflavit animum, meque mihi reddidit me-

liorem. Itaque non dubitem hortari juventutem, ut in hujus libris evolvendis atque etiam ediscendis bonas horas collocent potius, quam in rixosis ac pugnacibus libellis, quibus nunc undique scatent omnia. Me vero, tametsi jam vergente ætate, nec pudebit, nec pigebit, simulatque extricare me ab his quæ sunt in manibus, cum meo *Cicerone* redire in gratiam, pristinaeque familiaritatem, nimium multis annis intermissam, renovare menses aliquot. Visum est autem hoc, quicquid est operæ, tibi dicare, multis ac magnis dotibus ornatissime *Ulaetene*, siue ut hoc argumento declararem, mihi nondum excidisse suavissimam illam consuetudinem, qua mihi primum *Friburgi* singulari humanitas tua, raraque morum dexteritas, cognita perspectaque est: siue ut haberes hos *Ciceronis* libros emendatiores, quos litterariæ publi juberet prælegi. Nam scholæ quoque curam potissimum ad te pertinere dicebas. Cæterum isthic esse ranarum chorum, quæ bonis obstrepant litteris, mirum videri non debet, quum hæ nusquam desint, quæ cantionem illam occinant è veteri Comœdia, *ἄνεκ ἐκείνῃ καὶ καὶ καὶ*. At, istis fortiter neglectis, oportet ea sequi, quæ maxime sunt in rem juventutis. Ad id præcipue conducet, si ludo præficiatur aliquis non minus bonis moribus, quam bonis litteris præditus, cui salarium augeatur pro merito. Is primum jactis utriusque linguæ fundamentis, optimos quosque Auctores prælegat, hoc est, *M. Tullium*, & ut quisque est *M. Tullio* proximus. Ex Poëtis deligat castos: cæterum ex his, qui lectu digni sunt ob eruditionem, sed perniciosi ob obscœnitatem, (quo de genere est *Martialis*) excerpenda censeo, quæ pueris tuto prælegi possint. Sed de his fortassis alias plura, quanquam nemo rectius consulat, quam *Leonardus Præcardus*, vir & eruditione varia, & morum integritate, & multo rerum usu consultissimus. *Conradum Heresbachium* nobis ereptum dolerem, dispercam enim, si quicquam adhuc vidi illo juvene absolutius; siue spectes utriusque linguæ peritiam, siue felicitatem ingenii, siue morum comitatem integritati parem, nullo nesciem, & quos *Midus* reliquerit, & quem Principem nactus sit patronum. Bene vale.

EPISTOLA D.

Joannes Watsonus Domino Erasmo S. D. P.

* **B**ENIGNE facis & amice, humanissime Præceptor, qui ad me non dedignaris aliquid litterarum dare, hominem, qui tibi pro meritis erga me tuis nec officio quod deleat, nec beneficio quo compensem, respondere possum; animo autem solum & paribus votis contendere. Magnam habeo gratiam, quod litteras meas non modo non carpis, ne deterreas à scribendo, sed laudas ut invites, ita tamen ut colaphises, ne superbiam: nam cum me Scotistam appellas, si recte censeo, me notus & obsecrare infimulas male locati studii. Ingenue fateor, non sum tam Scotista quam velim esse, quanquam decretum est, non plus fore quam sum impræsentiarum: siquidem sanctissime statutum est a me, quicquid superest vite sacris & arcanis Litteris unice impendere. Ut autem quod mea humilitatis est tibi prodam amico ac patrono, nec Thomista sum, nec Scotista, nec unus aut alter, sed prorsus nullus, ac stipes iners. Utinam præstare possem vere sincereque Christianum! Gratulor fortuna tua, magis gavisurus cum spes nunc dilata, qua animum affligit, in rem præsentem deducta fuerit: quod ut fiat, orabo assidue, & præsertim ut tibi hic contingat fortuna aliqua te digna, quo possis regnum hoc ornare, & amicis tuis, qui hic plurimi sunt, usus esse. Nactus sum sacerdotium intra septem millia à Cantabrigia, ades habet pulchras, & mediocriter ad victum utile est: porro valet viginti nostrates libras supra omnia annua, sed hoc anno nunc primo fere dimidiata portio fundetur in reparationem domus; hoc si tibi aut voluptati, aut ulli usui esse poterit, tuum erit, tibiue mecum commune, quomodo & erit quicquid & aliud est meum. Utinam ve-

lis nos hic visere cum primum per negotia tua licebit! Si non essem negotiis plurimis implicatus, volarem statim isthuc, ut te fruerer. Bene vale, patrone multum humanissime. Cantabrigia ex Collegio divi Petri. Bovillum audio laborare, nescio quo incommodo.

EPISTOLA DI.

Erasmus Rot. Religioso Patri Nicolao Wernero S. D.

SI vos istic omnes valetis; ita est, ut & cupimus, & confidimus: equidem perbelle valeo, gratia Superis. Quanti apud me sacrae Litterae fiant, si cui antehac obscurum fuit, jam re ipsa declaravi. Dictu quidem superbius; at non decet *Erasmum* patrem amantissimum celare quicquam. Nuper in *Anglos* quosdam forte incideram nobiles, & potentes omnes. Accessit nuperrime Sacerdos quidam, adolescens nummatissimus, & qui Episcopatum oblatum recusasset, quod illitteratiorem se non ignoraret. Intra annum nihilominus à Rege ad Episcopatum revocandus, quanquam citra omnem etiam Episcopatum plus duo millia scutorum annue possidet. Is ubi de meis litteris audit, me incredibili amore coepit complecti, observare, venerari: nam aliquandiu in familia mea vixit. Centum scutatos obtulit, si se annum docere voluissim; obtulit beneficium intra paucos menses; obtulit trecentos scutatos mutuos, si ad dignitatem comparandam opus fuisset, donec de beneficio reddidissim. Eram mihi omnes hujus urbis *Anglos* eo beneficio devincturus, (omnes enim sunt ex primatibus) & per eos totam *Angliam*, si voluissim. Contemsi & rem amplissimam, & spem multo etiam ampliorem: contemsi & preces, & lachrymas, quas precibus addebant. Rem veram loquor, & nihil amplifico: intelligunt *Angli*, me nihili totius *Angliae* pecunias facere. Neque temere hæc recusavi, & reculo: nulla enim mercede à sanctis studiis abduci volo. Non huc docendi aut auri cumulandi gratia veni, sed discendi. Doctoratum quidem in Theologia petam, Superis ita volentibus. Antistes *Cameracensis* mirum in modum me amat: liberaliter promittit, mittit non liberaliter, ne fiste dicam. Te, Pater optime, bene valere cupio. Deo Optimo Maximo tuis precibus me commendatum ut facias, te etiam atque etiam rogo: itidem ego fecero. *Parisis* è mea Bibliotheca 13. Septembris.

EPISTOLA DII.

Erasmus Rot. Religioso Patri Nicolao Wernero S.

JAM mensem & dimidium gravissime laboro, Pater observande, nec adhuc spem salutis video. Quid est vita hominis, quantis doloribus mixta! Febricula levis me pene occidit, sed quotidiana. Jam mundus displicet, contemno illas spes meas, desidero illam vitam, qua in sancto otio possim mihi, & uni Deo vacare, meditari in Scripturis Sanctis, eluere lachrymis veteres errores: hoc mecum volvo; quod spero me aliquando tua opera & consilio assecuturum. *Cornelius Gondanus* hic gloriose agit. Charissimus est Episcopo *Parisorum*, charissimus itidem Abbati. Bene vale.

EPISTOLA DIII.

Erasmus Rot. Religioso Patri Nicolao Wernero S.

SOLIDAM sanitatem & omnes virium numeros recepimus. *Bruxellis* jam multos dies sedemus inviti admodum. Non data est hactenus neque comitatus, neque essedi copia. Apud Antistitem decem ferme dies, reliquos apud ejus vicarium egimus. Ille cum legatione in *Angliam* concessit, Principis nomine. Quid negotii sit, mustatur. Episcopus (ut ipse divino) præter res Principis suam quoque causam agit, ut opera *Anglorum* Cardinalatum adsequatur. Nam & ab *Anglorum* Rege vehementer est desideratus, & Cardinali *Anglia* majorem in modum charus, à quo nuper ve-

stem nobilissimam accepit dono, simulque ejusdem litteris & summo Pontifici & Cardinalium collegio diligenter est commendatus. Utcunque est hæc legatio, meis oculis non parum damni attulit, tum quod occupatissimus est Antistes, tum quod ipse de viatico comparando non minus quam ego sollicitus. Vir enim magnificus ad populum & opulentum & ambitiosissimum mittitur, sexcentis duntaxat florenis à Principe adjutus. Munera autem, quæ solent Oratoribus donari, in eventu sunt, non in manu. Calendis Juliis pulcherrimum & mysticum munus est Principi nostro à summo Pontifice oblatum; Rosa aurea, non minus opere ipso, quam materia admirabilis. Ego me measque fortunas tuis orationibus maximo affectu commendo. Jubeo tuam paternitatem securo esse animo: Superi aderunt, spero, & navem nostram in portum optatum provehent. Interim quanquam vela ventis permittemus, non tamen à clavo discedemus. Te tueatur immortalis Deus. *Bruxellis* 13. Septembris.

EPISTOLA DIV.

Erasmus Rot. Religioso Patri Nicolao Wernero S. D.

SALVE, Pater observantissime. Scripsi pridem ad tuam paternitatem; verum arbitror Tabellarium non reddidisse. Spero te bene valere, nos satis valeamus. Nuper in quartanam incideramus, sed convaluimus confirmatique sumus non opera Medici, tametsi adhibeamus, sed unius divæ *Genovefae*, virginis nobilissimæ, cujus ossa penes Canonicos Regulares servata, quotidie monstris coruscant & adornantur: nihil illa dignius, mihi salutarius. Vereor ne istic pluvia agros & omnia merferit. Hic quidem tres ferme menses perpetuo pluit. *Sequana* alveum egressus passim in agros, atque in mediam urbem sese effudit. Arca divæ *Genovefae* è suo loco in ædem divæ *Mariae* deducta est, Episcopo cum tota Universitate obviam prodeunte, summa pompa. Canonici Regulares ducebant, Abbas ipse cum omnibus suis, nudis pedibus incedentes. Quatuor toto corpore nudi arcam gestabant. Nunc nihil est coelo serenius. Non permittor plura scribere plusquam occupatissimus. *Guilielmum*, animæ meæ partem, quæso ut tua pietas foveat, commendatumque habeat. Ejus nomen in hac Academia adoratur, colitur: & merito, dignus autem ille est, quem universus orbis miretur ametque, etsi inter notos doctrina singularis præter invidiam nihil reportat. Non poterit fieri, quin in magni nominis virum sit evasurus. Corrugent nasum, qui volent; hoc tamen impedit nemo. Bene vale.

EPISTOLA DV.

Erasmus Rot. Religioso Patri Nicolao Wernero S.

SI mihi vera nuntiantur, videris non nihil offensus nostra epistola, fortasse, quanquam esset verissima tamen, quia liberius scripta, quam oportebat. Verum hoc vel justo dolori meo tua humanitas debebat adscribere; vel quia in epistola, cui semper arcani fides debetur, licet interdum liberius agere. Nam qui talia verba in me effudit, vel evomuit potius, quid ego dignum stomochari queam? Contemnunt me istic, nescio qui, plane stolidi & indocti, qui pietatem universam in cucullo & tristitia sitam esse putant: nihil facilius quam aliena contemnere, nihil etiam stolidius. Vix *Lovanium* veneram, continuo mihi nec ambienti, nec expectanti magistratus oppidi publice legendi munus obtulere, idque commendatione spontanea domini *Adriani de Traiecto*, hujus loci Decani. Quam conditionem ego certis de causis refutavi, quarum hæc una est, quod tam prope absum ab *Hollandicis* linguis, quæ plurimum nocere norunt, nulli autem prodesse didicerunt. Vale.

EPISTOLA DVI.

Erasmus Rot. Magistro Petro Winckel, Tutori quondam suo, S.

VEREOR, & vehementer timeo ne terminus brevis & currentis spatii res nostras nondum in tuto locatas, sed jampridem, etsi sero, locandas inveniat. Quare omni ingenio, omni cura, omnique studio invigilandum censeo, ne res nostra aliquid detrimenti patiatur. Inquies fortassis, me illorum numero esse, qui, ne coelum ruat, solliciti sunt. Fateor quidem, si jam summa exspectaret in oculis. Sed exiget prudentia tua rerum nostrarum rationem cautius. Adhuc libri venum exponendi sunt, adhuc emptorem quaesituri, adhuc licitantem visuri. Vide quam procul sit illos emptos esse; adhuc terræ mandanda semina, quibus conficiatur panis: interea cito pede (ut est apud *Nasone*) labitur ætas. Non video prorsus quid lucri poterit in hac re mora conferre; quid autem jacturæ utique. Audio præterea *Christianum* libellos nondum, quos habet, restituisse; vincatur oro illius tarditas tua improbitate: si rogatus differt, vel jussus mittat. Vale.

EPISTOLA DVII.

Erasmus Rot. Amico suo S.

QUOTIES animo meo recursum cum multa, tum maxima tua in me merita, imo tuus liberalissimus animus, toties ego meam fortunam incuso, malignam, invidiam, iniquam voco, per quam mihi non sit facultas, ubi tuum abunde expertus sum, mei vicissim in te declarandi amoris. Equidem inter mala, quæ mille me vel syderis natalis vi, vel Dei jussu à puero usque prosequuntur, hoc ego vel molestissimum ac miserrimum judico, cum mihi esse insitum animum, qui multo malit dare, quam accipere, aut certe bene meritis cum scœnore referre gratiam; eam contra conditionem, quæ à quovis beneficium postulet accipere, nemini sinat reddere. Et quid pudenti ac generoso ingenio possit esset acerbius? *Æschines* adolescens ingeniosus, at pauper, quum condiscipulos pro suis quemque facultatibus præceptoris *Socrati* munera ferre videret, hoc uno modo se pauperem sentiebat, quod animum gratissimum, quo etiam exfereret, nihil esset, & tamen ille quod fortuna negarat, ingenio reperit. Seipsum enim præceptoris donavit, idque munus ut *Socrati* esset gratissimum, verecundia & pudenti oratione effecit. Verum quo ego sum *Æschine* pauperior, quando ne id quidem mihi relictum est, id unum certe pro tuis meritis gratiæ feres, *Erasmi* animum & gratum, & mentem, & amantem, & amico suo omnia semper bona cupientem; quæ quidem generosis animis etiam citra rem grata esse solere scio, cum ea sine his nullum unquam nisi sordidissimum juverit. Tum si qua vel voce vel scriptis referri gratia solet, hanc tibi vicissitudinem magnifice polliceri possim. Hunc vero codicem, quem ad te propria manu perscriptum mitto, nostri mutui amoris pignus ac monumentum ut habeas oro, in quo quidem castigando plus pene quam scribendo laboris insumsi. Hoc igitur tu nostrum vel manuscriptum, vel monumentum (si ita mavis appellari) tam habebis gratum, quam *Erasmus* charum habuisti. Gratissimum autem fuisse sic demum intelligam, si in eo evolvendo assiduum te præstiteris, si acceperis tibi semper in sinu, in manibus, in genibus esse. Neque hi mihi libros amare videntur, qui eos intactos ac scriniis abditos servant, sed qui nocturna juxta ac diurna contrectatione sordidant, corrugant, conterunt, qui margines passim notulis hisque variis oblinunt, qui mendi rasi vestigium, quam mendosam compositionem malunt, idque cum in cæteris Auctoribus, tum in hoc *Terentio* factitandum censeo ei, qui non semi-Latine ac semi-Gallice, (quod ferè nostri ludimagistri cum suo *Alexandro* docent) sed qui plane Ro-

A mane loqui cupiat. Est enim in his *Terentianis* Comædiis mirifica quædam sermonis puritas, proprietates, elegantia, ac (ut in tam antiquo *Comico*) horroris minimum; lepos (sine quo rustica est omnis, quantumvis phalerata, oratio) & urbanus & falsus. Aut hoc igitur magistro aut nemine discere licebit, quo pacto veteres illi *Latini*, qui nunc vel nobis pejus balbutiunt, locuti sunt. Hunc itaque tibi non modo etiam atque etiam lectitandum censeo, verum etiam ad verbum ediscendum. Cave autem ne homuncionum istorum imperitiorum, imo lividulorum garritus te quicquam permoveant, qui ubi in ineptissimis auctoribus *Florista*, *Ebrardo*, *Gracista*, *Huguitone* se fuisse videntur, nec tantis ambagibus ex imperitiæ labyrintho potuisse emergere, id unicum suæ stultitiæ solatium proponunt, si in eundem errorem suum juniores omnes pelliciant. Nefas ajunt à *Christianis* lectitari *Terentianas* fabulas. Quam ob rem tandem quæso? Nihil, inquiunt, præter lasciviam, ac turpissimos adolescentum amores habent, quibus lectoris animum corrumpi necesse sit. Facile undelibet corrumpitur, qui corruptus accesserit: *Sincerum nisi vas, quodcumque infundis, accessit.* Itane isti religiosi ad cætera vel utilissima talpis cæciores, ad unam, si qua est, lasciviam, capreæ sunt? Imo capri ac stolidi nihil sibi præter nequitiam, qua sola imbuti sunt (indocti quippe iidemque mali) rapientes, non vident quanta illic sit moralitas, quanta vitæ instituendæ tacita exhortatio, quanta sententiarum venustas. Neque intelligunt totum hoc scripti genus ad coarguenda mortalium vitia accommodatum, imo adeo inventum. Quid enim sunt Comædiæ, nisi servus nugator, adolescens amore insanus, meretrix blanda ac procax, senex difficilis, morosus, avarus? Hæc nobis in fabulis, perinde atque in tabula, proponuntur depicta; ut, quum in moribus hominum quid deceat, quid dedecet, viderimus, alterum amemus, alterum castigemus. En (in *Eunuche*) *Phædrus* ille ex summa continentia, in summam ineptiam amore, tanquam morbo validissimo, immutatus adeo, ut eundem esse non cognoscas, quam pulchro exemplo docet, Amorem rem esse & miserrimam & anxiam, instabilem, & prorsus insanæ turpissimæ plenam. Assentatores istos (pestilens hominum genus) *Gnaethonem* suum, artis suæ principem, spectare jubeto. Jactabundi & sibi placentes, quales divitum plerosque imperitos videmus, *Thrasonem* suum spectent, ac tandem cum sua magnificentia, quam ridiculi sint, intelligant. Sed de his latius (quum quæ de litteris scripsimus, edemus) nostra leges, volente quidem Deo. Ad præsentem locum satis fuerit tetigisse Comædias *Terentianas*, modo recte legantur, non modo non ad subvertendos mores, verum etiam ad corrigendos maximopere valere; certe ad Latine discendum plane necessarias judicaverim. An potius istud ex *Catholico*, *Huguitone*, *Ebrardo*, *Papia*, cæterisque ineptioribus sperare jubeant? Mirum vero si his auctoribus quis quid Latine discat, cum ipsi nihil non barbare locuti sint. Hujusmodi amplectatur, qui balbutire volet; qui loqui cupiet, *Terentium* discat, quem *Cicero*, quem *Quintilianus*, quem *Hieronimus*, quem *Augustinus*, quem *Ambrosius* & juvenes didicere, & senes usi sunt; quem denique nemo, nisi barbarus, non amavit. Sed de his satis. Cæterum litteras tuas optatissimas accepi, non inconditas, extra jocum *Latinores*, quam expectaram: quæ quidem me cum sua quadam facetia, tum tuo, quem plurimum præ se ferunt, amore, plurimum delectarunt. Te amamus, te somniamus, tui videndi incredibili voluptate tenemur. Uxorem tuam optimam una tecum bene valere cupimus.

EPISTOLA VIII.

Erasmus Rot. Theologo cuidam S. D.

EXIMIE vir, miratur *Homerus* mortalibus nullam esse belli satietatem, cum rerum cæterarum omnium sit

fit saturitas. At ego magis demiror, nobis nullam esse tumultuandi satietatem. Audio denuo magno studio quosdam nescio quid moliri in me, & inquire in libros meos, quod nunquam istis venit in mentem, nisi cum irati cupiunt ulcisci. At sperabam *Atens* mortuo, studia fore tranquilliora, nec sperabam fore, ut hac in parte *Helias* ille suos haberet *Helizeos*. Tu fac cum præstes, quem es pollicitus. In epistolis, licet ante concordiam editis, nihil est, quod cuiusquam lædat famam, nisi se prodatur. Bene vale, & tranquillitati studiorum consule, quod magis in rem vestram est, quam meam.

EPISTOLA DIX.

Erasmus Rot. cuidam Theologo S.

ABSOLUTISSIME Magister noster, *Quirinus* famulus meus huc reverius, retulit te in convivio dixisse, quædam esse in libris meis, quæ nullo pacto possent ab hæresi excusari. Fieri potest, ut ille non satis intellexerit quid dixeris: & fieri potest, ut, imprudente me, tale quiddam sit in scriptis meis, quum ejusmodi nonnulla reperiantur in scriptis *Hieronymi*, *Ambrosii*, & *Augustini*. Verum ego sum in hac sententia, ut existimem in scriptis meis nihil esse, quod proprie dici possit hæreticum, si absit disputandi calumniandique studium. De cæteris lapsibus, qui solent hominibus obrepere, nunc non ago. Quare rem mihi summo opere gratam facies, si tale quiddam ostenderis: ostensum, protinus à me jugulabitur. Odi hæresim ut si quis alius. Audio enim te virum esse civilem & æquum, ac *Bedæ* dissimilimum, qui mihi rabire videtur, non judicare, precor illi sanam mentem. Uter autem nostrum acrius retundat vires sectarum, vel illo argumento apparet, quod neminem vehementius oderunt quam me, neque quenquam frequentius lapidant aculeatis libellis, quum *Bedæ* nemo succenseat. Et hæc *Erasmus* audet in *Germania*, non sine summo discrimine & fortunarum & capitis. Neque enim libellis tantum res agitur, sed criminationibus periculosis, & clanculariis insidiis. Enotant è libris meis, si quid irritare possit in me civitates, populum aut Principes. Edunt odiosa quædam sine nomine, & subornant qui suspicionem in me derivent. Latitant enim sub Euangelii nomine quidam artifices moribus non admodum Euangelicis. *Basileam* non reliqui, donec esset aliqua spes rem posse ad saniora referri consilia. Hæc si nossent Theologi quidam, saltem hunc hominem aliquo favore dignum judicarent. Dominus te prosperet in omnibus. Rescribe per hunc si molestum non est. Est enim *Ottomarus Luscinius*, hujus urbis primarius ecclesiastes, nec à Linguis ac Musis alienus, in hoc mei fati, quod ut ille *Augusta*, ita ego *Basilea* profugi, ne videremus quæ dolerent oculis.

EPISTOLA DX.

Erasmus Rot. cuidam S.

SCRIBIS te nolentem ac reluctantem voluntate parentum rapi, protrudique in aulam Principis. Quando igitur necessitas vinci non potest, superest ut commode utendo perficias, ut aliquando te istinc explices quam minimo malo. Nec enim omnibus infeliciter cessit hanc adisse *Laidem*. Et ne tibi videar non satis gravis admonitor, scito me ab ipsa pueritia ad annum usque quinquagesimum in aulis Principum militasse. Primum illud tecum statuito, ne quid cui credas quantumvis in speciem amico, quantumvis aridenti, complexanti, pollicenti, dejeranti. Nec quenquam existimes tibi ex animo amicum, nec tu sis cuiquam amicus ex animo; tamen perinde quasi neminem non ames, ita blandus & comis esto singulis. Esto largissimus eorum officiorum, quæ tibi nihil afferunt impendii. Saluta blande, complectere, cede viam, aperi caput, subinde repetè honoris & charitatis titulos, lauda affatim, pollicere benigniter. Prius igitur domi

Avultum composito, ut is tibi paratus sit ad omnem fabulæ partem, ne quid veri affectus in facie subluceat. Meditanda domi est actio, ut oratio vultui, ut vultus ac totius corporis gestus, orationi fucatae subserviat. Hæc sunt aulicæ philosophiæ rudimenta, ad quæ nullus erit idoneus, nisi prius omnem pudorem absterferit, aut vultu nativo domi relicto, quasi personam sumserit. Proximum erit ut factiones totius aulæ subodoraris, sed ita, ne cui te facile admisceas. Si quos, aut si quas videris nihil non posse apud Principem, vide ut te semper inflectas ad latus navis felicius. Nec pudeat aut pigeat assentari morionibus etiam, quos animadvertaris gratos esse *Jovi*. Sed hunc ipsum technis omnibus captabis. Quoties in illius conspectu consistes, arte præ te feres simplicem quandam alacritatem, quasi gaudio gestias quoties illi datur adesse. Et posteaquam comperisti, quibus rebus offendatur, quibus oblectetur, non multum erit negotii apud illum quamvis magnam inire gratiam. Commode subservies, ad orationem arridebis, si loqui non dabitur, applaudes, velut admirabundus. Sed apud alios plenis ut ajunt tibiis, illius laudes decantabis. Aliqui certe perferent si passim prædicaveris. Nunc hic, nunc ille tibi captandus erit munusculo, sed eleganti & apto magis, quam precioso, ne videaris aureo piscari hamo, pretium addes oratione. Excusabis tenuitatem fortunæ; ubi illa contigerit opulentior, polliceberis montes aureos. Si qua præda affulserit, cave quisquam deorum aut hominum tibi tam charus sit ut illi credas. Semper tibi proximus esto. Quoties de re agitur, vel patri verba danda sunt. Non semper in aula spirant venti secundi: ubi spirant, arripienda est occasio. Nullius jurisjurandi tam sancta sit tibi religio, ut hujus gratia patiaris opimam prædam elabi de manibus. Si quibus Principem senseris vehementer offensum, ac diversam factionem gestire victoria, semper accommoda te felicioribus: sed ita, ut alteram partem non lædas capitaliter, nisi id fiat tuo magno certoque bono. Solent enim Principum favores ventorum in morem subinde reflare in diversum. In summa, ubique venare commodum tuum. Ne quem aperte lædas. Cave mensam habeas domi: ea res exhauriet te sumtibus. Longe præstat convivam esse quam convivatorem. Noli supputare quanti constet una coena domi data, sed subducito rationem ad quantam summam post annum ea res tibi sit reditura. Proceres aliquot cole. Horum mensis te adjungito, sed ita, ne crebrius ad eundem. Hic comis & commodus esto conviva, sed festivus ac lepidus, ut ne quem offendas. Si quid in te dictum erit petulantius, in lusum jocumque vertito, etiam si seria res sit. Ab omnibus tanquam ab hostibus caveto. Ne cui concedas unde te possit lædere. Si quos senseris tibi parum amicos, fac artificio summo dissimules, & communibus officiis hoc magis apud illos amicum agas. Lauda apud eos quos suspicaris renuntiuros, hac arte aut fient amici, aut mitius erunt inimici. Tantum cave ne qua detur ansa lædendi. In cæteris nugis aulicorum esto lepidus congerro. Tantum ab alea temperato: siquidem ad hunc scopulum multi fecere naufragium, sic ut vix licuerit enatare nudos. Da operam ut quam minimum inquineris. Ad rem augendam, & constabiliendam ubique vigila. Ubi satis pingueris, excogitanda ratio, ut, quod paucis contigit, feliciter ab aula te subducas, tibi que vivas. Neque perpetuus adsis Principi, neque nimium diu absis: quorum alterum parit tædium & satietatem, alterum oblivionem. Ut autem etiam commodo tuo absis, ambi legationes sed favorabiles, minimique negotii: ita subinde redibis novus ad Principem tuum. Semper esto querulus ac petax; &, quemadmodum callidæ meretrices variis nominibus ac modis semper aliquid auferunt ab amatoribus, ita tibi studio sit semper aliquid auferre à Principe. Sed ea potissimum petenda, quæ ille sine suo sumtu largiri potest. Quod genus sunt sacerdotia, præposituræ, abbatia. Si quid erit tale, cu-

jus

ius tu capax non sis, suborna qui petant suo nomine, sed tuo commodo. Hæc arbitror esse satis pro primis elementis: posthac ubi te profecisse videro, abstrusiora quædam impertiam. Vale.

EPISTOLA DXI.

Erasmus Rot.

* **Q**uo magis mecum reputo, quam nihil est in fortunis meis, quod tuum favorem aut emeruerit unquam, aut emerere possit in posterum, hoc magis admiror genuinum animi tui candorem, qui cum crebro in tuis ad *Dorpium* litteris nostri facias mentionem, nunc etiam epistola propria dignatus sis, præsertim in tantis negotiorum undis assidue versans. In ordinem Consiliarium jam ante triennium efam adscitus: tantum deerat diploma Principis, in cuius vicem *Joannes Sylvagius*, quondam Cancellarius, suam interposuerat fidem: at illi mors fidem non servavit. Sed hoc totum tale est, ut non videam cur mihi sit magnopere gratulandum: nec mihi cum Aula convenit, nec Aulae mecum. Bonis litteris juvandis videor mihi propemodum pro mea portione satisfecisse; quas tamen non deferam, sed paulatim me subducam ex arena, nisi rerum humanarum status in diversum mutetur: cuius adhuc non affulget alicunde spes aliqua probabilis; adeo succedit res istis, qui sub prætextu religionis, provenire tyrannideque sua adversus optima studia, doctrinæque Evangelicæ sinceritatem digladiantur. Proceres Aulici alias res agunt: Proceres Ecclesiastici venantur mitras & galeros, Theologi veteris farinæ adjungunt sese Prædicatoribus & Carmelitis; quos nihil omnino pudet, neque dicere, neque facere. Est hic *Egmondanus Carmelita*, qui sæpenumero me stultissime taxat in publicis concionibus ac professionibus ordinariis: ridetur ab auditoribus veluti furiosus, & tamen homo senex sibi non potest displicere sic ineptiens. Venit ante menses aliquot *Phrysius* quidam Prædicator, nomine *Laurentius*, juvenis indoctus, sed ad insaniam usque sibi placens. Is hebdomades aliquot interpretatus est populo locos aliquot e *Moria*, magnis convitiis debacchans in me: tandem me dissimulante indictum est rabulæ silentium nomine Academiae: siluit aliquandiu. Nuper coepit rursus insanire, nescio quo instigante; nec ullius auctoritate potest compesci. Indoctus est, stolidus est, ac depugnare paratus: & habent qui illi sic currenti suffundant frigidam. Si litigem cum illis, cum belluis & cum populis bellum suscepero; si scribam adversus eos, jampridem perfricuerunt frontem; sic cogitant secum, scribat ille doctis, qui pauci sunt, nos latrabimus apud populum: si urgeas, extremum est, qui peccavit relegatur in aliud Monasterium, ut satius sit in uno clamari loco. Ad hoc conviuent Magistri nostri; quorum nonnulli mihi jampridem parum æqui sunt, nec video, quamobrem: nec exposulant mecum, nec possunt placari; & subinde novis suspitionibus exasperantur, quas jam semel compererunt falsissimas. Est hic *Vincentius* quidam *Dominicalis*, *Alcmariensis*, Magister noster, homo minime doctus, & natura fatuus: is quum ubique jam diu deblaterasset in me, nec finem faceret, semel atque iterum monitus, tandem adii hominem, hortatus sum ut coram diceret, si quid haberet. Ostendebat loca quædam in libris meis, quæ notarat, quorum nullum omnino intellexerat. Est & Priorculus quidam idiota, sed meretricia malitia, ex isto profectus Monasterio: is auctor est hujusmodi næniis. Quod si erit istis impune, ut si quid illis dolet, aut si quid suspicantur, abutantur auctoritate loci sermonisque divini ad ulciscendos affectus suos; cum obscurum non sit, quales sint, quid, obsecro, futurum est denique? De *Luthero* scis fumum aliquem excitatum *Lovanii*, videlicet hoc agentibus Theologis, à quibus nata est *Bulla*: mox *Leodii*, connivente Episcopo, qui ambit Galerum Cardinalitium: postremo *Colonia* multo etiam odiosius, ubi regnat *Hoog-*

A *stratus*. Sed ut *Lutheri* scripta non probantur omnibus, ita nulli non displicuit rei modus, & scævitia tam tyrannica. Nec id fecissent impune *Colonia*, ni præsentia Regis obstitisset. Nunc *Lutherus* illic venditur ut antea. Hic duo scripserunt adversus *Lutherum*, *Latomus* & *Joan. Turenhout*, sed neuter videtur librum editurus; diffidunt, opinor, sibi: & longe scilicet est sic *Bullis* & fumo vincere, quam argumentis. Nunquam me admiscui causæ *Lutherana*, tamen neque clamores horum unquam probavi, neque libellos eorum, qui hætenus repugnant *Luthero*. Et hoc male habet istos: si *Luthero* adessem, iisdem machinis & me adorirentur; si repugnem *Luthero*, *Germanorum* odio, quod in meum caput concitarem, abuterentur in meum exitium, homines Evangelicæ mansuetudinis ac simplicitatis. Me suis mendaciis detulerunt apud Nuntium Apostolicum, quasi solus sustineam *Lutheri* negotium, ne possit perdi: nam hoc solum moliantur; corrigi non cupiunt. Dux *Franciscus Singlius* narrabat, se exposulasse cum Cæsare *Carolo*, quod tale Mandatum edidisset, quale ferebatur, atque illum respondisse, se nihil tale mandasse. Dux *Saxoniae Fridericus* cum ageret cum illo de *Luthero*, hoc accepit responsum: Non damnabitur *Lutherus* nisi auditus. Episcopi coacti sunt dissimulare, solus Dux exhibito *Brevi*, quo jubebatur *Lutherum* conjicere in carcerem, donec aliud de illo statueretur, respondit, se admirari, quod Pontifex talia ab se peteret, cum ipse esset Laicus, nec adhuc satis constaret, *Lutherum* esse dignum, cui id fieret: proinde rem esse differendam in Concilium *Wormaciense*. Id responsum pessime habet Nuntios. Constat *Bullam* à Pontifice vetitam publicari: *Alexander*, qui attulit, non aliam docuit commissionem, quam ut conferret cum Academicis: is est homo trium Linguarum peritus, sed quem omnes affirmant esse *Judeum*; certe vita est insignis omnium testimonio. Quod hic egit in Inferiori *Germania*, hoc agit *Eckius* quidam militaris Theologus in Superiore. *Germani* maledicis libellis rem gerunt: & miror neminem existere, qui rationem inveniat hos tumultus componendi. *Lutherus* in dies scribit atrociora, & plane videtur spectare ad seditionem, me dehortante. Scribit se voluisse plane contemnere *Bullam* Pontificiam, sed ex amicorum consilio renovasse veterem exposulationem. Cardinali *Gurcensi Colonia* exhibebatur *Breve*, quo jubebatur accersere *Stupitium* Vicarium Generalem *Augustinensium*, qui favisset *Luthero*; & adigere ad abjuranda omnia *Lutheri* dogmata: quod si nollet, conjiceret in vincula; aut aliter suo modo puniret. Multa sunt in Libris *Lutheri* digna cognitu; quædam admixta sunt, quæ præstabat omittere: & nimium atrociter omnia, ne dicam seditiose. Quod si ea, quæ ad rem pertinent, moderatius dixisset, etiam si *Romana* Curia non ferenda vitia liberrime taxasset, habuisset omnes sibi faventes: & tamen nescio quo pacto sit, ut qui contra illum scribunt, nihil adferant dignum lectu. Si ille deliravit scribendo, isti longe magis delirant respondendo. Et inter hos, qui *Lutherum* velint extinctum, nullum bonum virum video. Cardinalis *Adriani Trajectensis* Epistolæ miram quandam amarulentiam sapiunt; favet suis discipulis, ipso dignis, frigidis, fucatis, ambitiosis & vindicibus. *Leodiensis* expectat Galerum, & Abbatiam *Antwerpiensem* vix obtinuit. Vidi litteras *Hutteni*, quibus queritur, Pontificem scripssisse, ut conjiceretur in vincula: is nusquam apparuit, cum essem *Colonia*: fertur cum quadraginta obsidere itinera, ut intercipiat *Romanenses*, quibus indixit bellum. Hæc quem exitum sint habitura nescio. Ego me nullo pacto huic negotio admisceo. Fata viam invenient. *Minoritis* Observantibus à suis Patribus impositum est silentium: de *Luthero* illi sapiunt. Prædicatores sui similes sunt, semper aliquem tumultum moliantur in orbe: qui Ordo subversurus est *Christum*, si unquam subvertitur. * * * * *

EPISTOLA DXII.

Epistola Erasmiانا Fragmentum.

— **V**TRAQUE pars sic tendit funiculum, ut utriusque malo rumpatur: & hinc hic orbis tumultus. Tollunt omnes imagines, rem cum primis & elegantem & utilem. Tollatur colendi superstitio, tollantur imagines templis indecoræ aut immodicæ, idque paulatim, & sine tumultu. Volunt ejicere sacerdotes; dent operam, ut sint sacerdotes docti & pii, nec temere admittatur ad hoc honoris, nisi probatus & dignus. Erunt pauciores, quid tum? Præstat habere tres bonos, quam trecentos inutiles. Non placet illis cultus Ecclesiasticus. Multa canuntur ac fiunt in templis inepta; corrigantur vitia, idque paulatim, maneat cultus. Exsecrantur Missas odio ffordidorum sacrificulorum, qui nihil aliud didicerunt quam missare, cætera Laicis profaniores. Submoveantur illi conductitii, ac more veterum unum sacrum celebretur in templo, aut in festis diebus duo: mane unum privatum, ob famulos & hospites; alterum circa decimam. Indulgentiæ jam explosæ sunt, quibus aliquot seculis impositum est mundo, adjuvantibus Monachis, conniventibus Theologis. Qui putant Missas & Parentalia nihil prodesse defunctis, erogent in pauperes vivos, quod vulgus à morte jubet fieri. Ne molesti sint iis, quibus persuasum est vivorum Bona Opera prodesse defunctis, quæ vivi curarunt ut fierent. Quibus persuasum est, Sanctos nihil agere apud Christum, invocent bona fide Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. Divos colant ac venerentur imitando, ne obstrepant qui pio affectu colunt & invocant eos. Superstitio reprehendatur, affectus proberetur, quem puto Christo non esse ingratum, etiam si sit erroneus. Non sentiunt Sancti vota nostra: at Christus sentit, ac pro illis donat quod petimus. Quibus persuasum est, Confessionem non esse partem Sacramenti, nec à Christo institutam, servant tamen eam ut rem salutarem, à patribus inductam, & multorum seculorum consensu probatam, donec aliud de ea statuatur Ecclesia. Et in confitendo adsit sinceritas, absit superstitio. Non multum gravabitur Confessione, qui deligit idoneum sacerdotem, qui non confitetur nisi manifesto mortalia, & qui cavet ne quod facinus capitale admittat. De Purgatorio in suo quisque sensu abundet, non est quod ob hæc scindatur Christiana charitas. De Libero Arbitrio disputent in Sorbona Theologi, Laici simpliciter ambulent & confidenter. Si ve iustificent Bona Opera, si ve non, nihil refert, modo conveniat, ad salutem non sufficere Fidem sine Bonis Operibus. De Baptismo fervetur, quod tot seculis servavit Ecclesia. Posset tamen unicuique parenti relinqui liberum, utrum malit statim tingi infantem suum, an differri usque ad adolescentiam, modo interim diligenter instituat in dogmatibus orthodoxis & sanctis moribus. Anabaptistæ nullo modo ferendi sunt. Apostoli jubent nos obedire magistratibus, & isti gravantur obedire Principibus Christianis. Communio bonorum sit ex charitate, possessio & jus dispensandi maneant penes proprietarium. Si de Eucharistia sic inter se ambigunt, ut quotidie pariant novas & absurdas opiniones, quanto consultius erat manere in veteri sententia, donec vel Synodus universalis, vel revelatio divinitus aliquid aperiat certius. De adorando scrupulus facile solvitur. Nemo adorat Eucharistiam, nisi ibi sit totus Christus. Nec quisquam tam demens est, ut humanam Christi naturam adoret pro divina. Divina autem nusquam non est præsens. Abusus hujus sacramenti possent corrigi. Olim non ostentabatur, sed servabatur inclusum in loco mundo. Nec circumferebatur in ludis, aut per agros ab equite sacerdote. Volentibus sumere, porrigebatur. Nunc in Anglia nulla est domus, nulla caupona, pene dixeram lupanar, ubi non sacrificetur. Hæc vendunt Corisani. In cæteris item si utrinque adhiberetur moderatio,

A fortassis hi tumultus paulatim redirent in aliquem tranquillum statum. Hoc consilium sequutus est Dux N. liacensis, & fatetur prospere cedere. Nec dubito, quin idem futura sit vestra civitas, si per Ecclesiastice liceret. Vereor, ne illi suum agant negotium, ut sint in tuto. —

EPISTOLA DXIII.

Apologia pro MORIA ERASMI, quæ etiam docetur quam necessaria sit Lingua Græca cognitio.

Thomas Morus Martino Dorpio S. D.

B **S**I mihi ad te venire tam esset liberum, quam vehementer, mi Dorpi, cupio, tum ista, quæ nunc parum commode committo litteris, commodius tecum coram ipse tractarem; tum quo nihil mihi jucundius potuisset accidere, te ipso interea præsens præsentem perfruerer: cuius videndi, cognoscendi, complectendique, mirum pectori meo desiderium iniecit Erasmus, utriusque nostrum amantissimus, tum utrique (ut spero) ex æquo charus. Nihil est enim quod ille majore cum voluptate faciat, quam ut apud præsentem amicum suum absentes prædicet. Siquidem cum sit ipse plurimis, idque in diversis orbis terrarum partibus doctrina suavisimorumque morum gratia charissimus, conatur sedulo, ut quo in unum se omnes animo sunt, eodem etiam inter se omnes conglutinet. Non cessat ergo apud universos singulatim amicorum quemque referre, & quo in cunctorum amicitias insinuet, omnes cuiusque dotes, quibus amari promereatur, exponere. Quod cum ille assidue faciat de omnibus, de nullo tamen sapiens, de nullo facit effusus; de nullo quam de te, charissime Dorpi, libentius; quem ita dudum celebravit in Anglia, ut nemo sit ibi litteratorum virorum, cui non Dorpii nomen aque notum celebrequæ sit, atque Lovaniensibus ipsis, quibus est (ut debet esse) celeberrimum. Seorsum vero ita te depinxit apud me, ut jam olim pulcherrimam animi tui imaginem, planeque eandem apud animum meum præsumserim, quæ mihi, posteaquam huc appuli, ex elegantissimis opusculis tuis eluxit. Itaque cum me primum scirem ab invictissimo Rege nostro, in has partes legatione functurum; crede, mi Dorpi, mihi, non pro minimo itineris tanti pretio ducebam, quod oblata mihi videbatur occasio, quæ tecum quoquo pacto congregarer. Verum istam conveniendi tui facultatem, quam præbitam esse speraveram, negotii nobis demandati ratio præripuit, quæ me Brugis, ubi cum magnificis illustrissimi Principis nostri Oratoribus res ut nobis tractaretur convenerat, alligavit. Quo sit ut nunc vehementer doleam, (quum hæc legatio mihi multis alioqui nominibus arrideat) quæ tamen in re optaveram maxime fortunam adfuisse propitiæ, ea me maxime ab illa destituit. Verum (ut ad id tandem veniam quod me coegit in præsentem scribere) dum hic versor, incidi forte in quosdam, qui mihi non alieni à litteris videbantur; apud hos de Erasmo & de te item sermonem ingero: illum ex litteris ac fama, te vero etiam alias noverant. Narrant mihi rem, ut parum latam, ita neutiquam credibilem, te videlicet in Erasmus animo esse parum amico, idque ex litteris ad eum tuis liquere: quas (quoniam ad credendum agre me adduci videbant) postero die allaturos se esse pollicebantur; redierant postmodum, tum litteras ad me ternas apportarunt, unas abs te ad Erasmus scriptas, quas ille (quod ex ejus responsione colligo) non acceperat, sed earum exemplar, id quod mihi nunc evenit, nescio quo monstrante perlegerat. In his Moriam infirmulas, & ad sapientiam laudem invitans: institutum ejus de emendando Novo Testamento ex Græcis codicibus tam parum probas, tam angustis limitibus ut coarctet suades, ut pene in universum dissuadeas. Altera fuerunt ipsius, quibus tibi breviter, utpote fessus ex itinere, atque adeo in eodem adhuc itinere occupatus, satisfacit, copiosius idem se facturum professus cum Basileam delatus esset. Denique tertia littera tua fuerunt, quibus rursus ad

ad hanc Erasmi respondes epistolam: has ego cum praesentibus illis perlegissem, quanquam erant aliqua, non quae mihi quidem inimicum esse te illi persuaderent, (quid enim possit esse tale, ut hoc persuadeat mihi?) sed animo tamen aliquanto magis turbido, quam expectaram; tamen quia hanc opinionem illis ex animo eradi potius, quam confirmari cupiebam, asserui, nihil ibi legisse me quod non ab amicissimo pectore profectum videatur. At, inquit eorum unus, non aestimo qua scripserit, sed meo iudicio neutiquam amice fecit omnino quod scripserit. Nam si Moria quenquam tam vehementer offendit, quod ego nusquam, ne Lovanii quidem, quanquam ibi post editam Moriam saepe multumque versatus, audiui, praequam ab uno aut altero morosissimis atque infantissimis senibus, & quos ibi pueri quoque vident: quum aliqui & hic & ibi tam grata fuerit omnibus, ut multi multas ejus partes memoriter ediscant etiam. Verum quod cepti dicere, si Moria quenquam tam vehementer offendit, ut Erasmus ad palinodiam quoque videretur invitandus: tamen quum Dorpius non ita pridem accersitus ad Erasmum esset, idque (ut ipse scribit) solus, quid attinebat scribere? Si quid monendum putavit, cur non praesentem praesens admonuit? cur non (ut apud Terentium est) coram qua factum opus essent imperabat, potius quam eum exisset, clamaret de via, idque Erasmo tam longe semoto, ut qua eum aut primum, aut etiam solum audire oportuerat, ea & solus aliquandiu nesciverit, & postremo non nisi per alios acceperit? Qua in re vide (inquit) quam sincere faciat. Primum quem nemo accusat, eum apud omnes defendere sese simulat: deinde quibus eum rationibus tuetur, cum nescio an quisquam audiat qua contra eum objicit (praeter eum solum, qui solus debet) publice legunt omnes. Hac cum ille dixisset, aliique eorum alia, qua nunc non necesse habeo commemorare, ita respondi, atque ita a me dimisi, ut facile intelligerent, nihil sinistri me de te libenter audire, animoque esse in te propemodum aequae propensio atque in Erasmum ipsum, in quem tam propenso sum, ut esse propensiore non possim. Nam quod scribere ad eum, quam coram rem tractare maluisti; quocunque tu id consilio feceris, certe non fecisse malo: & ego, mi Dorpi, mihi pro mea de te opinione persuadeo; & ille certus animi erga se tui non dubitat. At secundas istas litteras tuas, qua jam passim parum secunde leguntur, nullo omnino consilio tuo, sed plane casu quopiam in publicum emanasse crediderim. In quam sententiam vel eo inprimis impellor, quod in his nonnulla sunt hujusmodi, ut plane mihi persuadeam, te si velles emittere, fuisse mutaturum, utpote non satis idonea, qua vel ad eum scriberentur, vel abs te. Neque enim quadam tam acerbè ad amicum tantum, neque tam neglectim ad hominem tam doctum: imo sat scio & pro modestissimo ingenio tuo clementias, & pro eximia doctrina tua scripsisses accuratius. Porro jocos, scommatibusque, quibus plus quam modice scriptio tota scatet, non dubito quin usurus fueris, aut aliquanto parcius, aut certe, mi Dorpi, falsius. Namque quod Moriam insectaris, quod in Poetas inveheris, Grammaticos omnes subsannas, Annotationes in sacram Scripturam parum probas, Graecarum litterarum peritiam non admodum ad rem pertinere censes: hac, inquam, omnia non magnifacio, ut in quibus citra cujusquam offensam liberum cuique sit sentire quod velit: & ita abs te sunt adhuc disputata, ut non dubitem quin inter legendum multa cuique succurrant, qua responderi ex adverso debeant. Porro, tantum abest ut in horum quenquam nimium abs te dictum existimem, ut in quibusdam etiam multa desiderem, quibus optassem hoc scriptum tuum ad Erasmum prodisse instructius, quo major ei praberetur occasio sua ex diverso castra majoribus opibus* communiendi. At istuc certe me nonnihil commovit, quod Erasmum in eo libello tuo videris aliquanto secus, quam te atque illo est dignum attingere: quippe quem ita tractas, tanquam modo contempnas, modo velut è sublimi derideas, interdum quasi non admoneas, sed tanquam patruus aut tristis censor objurges: postremo verbis ejus

* Alia Editio, dperibut.

A aliorum detortis, Theologos omnes, atque adeo Universitates quas vocant, in eum concites. Nec in eam partem accipi hac mea scripta volo, quasi adversus te, quem plane credo nihil horum ulla in eum malignitate fecisse, ego, cui nimirum ipsi patrono opus sit, in patrocinium suscipiam illum, quem certe majorem & haberi apud omnes, & esse scio, quam ut in eorum ordinem redigi debeat. Sed quoniam te amo, famaeque tuae bene cupio, idcirco admonere te eorum volui, unde ansam apprehendunt hi, quibus modestia tua, & vere cygneus animi tui candor non satis exploratus est, qua fama te & tua nimis avidum, & aliena insidiantem putant. Visnam, Dorpi, quemadmodum Aeneas sese apud Virgilium circumseptus nebula Carthaginensibus immiscuit; ac se suaeque facta in tapetibus depicta spectavit: sic utinam non visus ipse videre posses, quo vultu posterior hac epistola tua legatur. Sat scio, longe majores mihi gratias habendas duceres, qui te sincere admoneam, ut mutare possis: potes namque mutando efficere, ut hanc omnes (id quod ipse facio) non emissam tibi, sed elapsam judicent, quam eis qui qua te coram adulati laudant, eadem clam etiam ipsi lacerant. Quanquam profecto miror si quisquam usque adeo adulari in animum inducat suum, ut ista vel te praesente collaudet, qua ut cepti dicere, utinam per cancellos transpicere possis, quo vultu, qua voce, quo affectu legantur, cum apud Erasmum non semel inculcas Theologos Nostros, Erasmum, & Grammaticos Vestros: quasi cum ipse sublimis in Theologorum ordine consideas, illum deorsum inter Grammaticulos detruas. Et sedes tu quidem inter Theologos merito; nec sedes modo, sed praesides quoque: nec ille tamen è Theologorum solis in Grammaticorum subsellia depellendus. Quanquam Grammatici nomen, quod tu frequentius quam facetius irrides, Erasmus, opinor, band adspernabitur, imo (ut est modestus) quanquam meretur, maxime fortassis, nec agnoscit tamen: quippe cum sciat, Grammaticum idem omnino significare quod litteratum, cujus officium per omnes litterarum species, hoc est, per omnes sese disciplinas effundit. Quo fit, ut qui Dialecticem imbiberit, Dialecticus: qui Arithmeticam, Arithmeticus vocari possit; tum in ceteris artibus ad eundem modum. At litteratus, mea certe sententia, nisi qui omnes omnino scientias excusserit, appellari nemo debet: alioquin & infantibus licet Grammaticorum nomen attribuas, quicunque ex Alpha & Beta litterarum formas edidicere. Quod si tu eos tantum Grammaticos esse vis, quos ais ferulas sceptrorum vice gestantes, in antro plagoso regnare: tum Philantia ac Moria stultiores arbitrari, se omnes nosse disciplinas, quod voculas intelligunt ipsas & orationum structuram. Ego mediufidius, mi Dorpi, etiam eos quanquam procul à disciplinis esse concesserim, tamen aliquanto propius accessisse puto, quam Theologos illos, qui & structuram orationum & voculas ipsas ignorant: ex quo genere, & ego aliquot, & tu (ut opinor) plures (quanquam uterque sedulo dissimulamus) agnoscimus. Erasmus certe neque illis ex Grammaticis est, qui tantum voculas didicerunt; neque ex his Theologis, quibus praeter perplexum quaestiuularum labyrinthum nihil omnino cognitum est: sed ex illo Grammaticorum genere, quo Varro atque Aristarchus: ex illo Theologorum, quo ipse tu, mi Dorpi, hoc est, ex optimo, ut qui nec illas quaestiuulas ignoret, & quod tu quoque abunde fecisti, longe utiliorem bonarum litterarum, id est sacrarum maxime, tum ceterarum quoque peritiam adjunxerit. Sed pergo: In epistola tua in qua illud quoque ejusdem ferme nota est, Si unquam Decretales, Erasme, videris, quasi Decretales epistolas: quas tu vidisse te significas, ille videlicet nusquam videre potuerit. Jam illud quale est quod in eum objicis, aquam ardea perturbatam esse & imperitis: item omnia perturbata, quoties in disceptandi palastram descenditur. Et illud praeterea: Non enim potes, Erasme, dijudicare inter Dialecticum & Sophistam quid intersit, si utramque artem ignores: Et paulo post, Nisi forte tibi Sophistae sunt, omnes qui

bus disputatione videaris inferior, hoc est, omnes Dialectici. Itane quæso, Dorpi, putas perturbata Erasmo omnia disputanti fore, neque aut quid Dialecticus sit, aut quid sit omnino Sophista, novisse, & eum nescire solum, quæ ferme pueri sciunt omnes? At Rhetoricam opinor vel tu propriam ei ac quodammodo peculiarem esse concedes: quam si tribuas, nescio qui possis Dialecticam tam prorsus adimere. Siquidem recte censuerunt non infini Philosophorum, qui tantum censuerunt Dialecticam à Rhetorica differre, quantum pugnus distat à palma: quod quæ Dialectice colligit adstrictius, eadem omnia Rhetorice copiosius explicat: utque illa mucrone pungit, ita hæc ipsa mole penitus prosternit obruitque. Sed age, nihil sit Dialectica cum Rhetorica commune. Ergo quia non in scholis disputat, quia non in puerorum corona rixatur, quia jam (quod tu quoque postea facis) quaestiu- culas istas valere finit, nunquam cum putas illas decidi- disse: sed existimas in disputando inferiorem esse Diale- cticis omnibus. At hic vide quam oppido abs te dissen- tiam. Ego nec illitteratum quidem quempiam mediocri ingenio præditum, longo tamen intervallo minoreque quam sit Erasmicum: hunc, inquam, ego non omni Dialectico reor inferiorem in disputando fore, modo res, de qua dis- ceptatur, utrique sit nota, quum quod arti deest inge- nium suppleat. Nam & ipsa Dialectices præcepta quid aliud, quam quadam ingenii fœtura sunt, ratiocinatio- num videlicet forma quadam, quas ratio fere ad rerum disquisitionem utiles animadvertit? Neque enim quen- quam esse puto, qui dubitet, quin has ipsas quoque, si volet, quaestiu- culas non in rixosis illis concertationibus, ubi rationem clamor vincit, unde conspuentes invicem conspuantque discedunt, à quibus moribus modestia ejus pudorque abhorret: sed aut calamo, aut gravi ac seria disputatione ita tractabit, ut non solum non omnibus in- ferior, sed supremis etiam aut par aut superior sit futu- rus: tantum abest ut Erasmus, cujus & ingenium & doctrinam mirantur omnes, unus futurus sit in disputan- do omnibus prorsus Dialecticis, hæc est, etiam pueris in- ferior.

Sed mitto ista omnia, nempe minoris momenti, ut in quibus litterarum duntaxat æstimatio ventiletur. At illud certe odiosius est, quod Hieronymi Hufitæ, Cre- sconiique Grammatici, utriusque videlicet heretici, mentio abs te non satis temperanter injecta est: quippe quos quibusdam ita referre videris, tanquam conferre velis. Quid? quod nulla tam acerbè tractas, tanquam nihil agas aliud, quam ut in eum primo Lovanientes Theologos, deinde quotquot ubique sunt omnes, postremo Academias universas extimules, inque eam rem qui- busdam illius verbis longissime à proposito detortis abute- ris. Nam (ut à postremo incipiam) quum ille dixisset, non omnes Theologos damnare Moriam, sed eos solos has excitare Tragædias, qui dolent bonas renasci litteras, foreque ut nec Hieronymianam editionem (quam tu Theologis placere scripseras) comprobarent ii, qui Mo- riam damnaverant: ibi tu protinus arrepta lepida jocan- di ansa, Nova (inquis) gloria, si edas quod pauci pro- babunt; quasi vero relinquuntur pauci qui probent, si ex tanto dignissimorum Theologorum cœtu, unus aut al- ter morosissimi senes, nec ullo minus digni quam quod profitentur nomine, eximantur: & tu tamen, Dorpi, longius eundem tam festivum jocum persequeris. Ais enim: Age, non probabunt Theologi (sic ille dixit sci- licet) qui quæso probabunt ergo? Jurisconsulti? an Medici? an Philosophi denique? ut saltem falcem im- mittant alienæ messi? Sed Grammaticis eam paras. Sodeant itaque Grammatici in solio, censores omnium disciplinarum, & novam nobis Theologiam parturiant, nascituram tandem aliquando cum ridiculo mure. Ve- rum nec metus est, ne nolint studiosi illorum se sceptris inclinare: sceptra enim sunt ferula, quibus plagoso re- gnant in antro: & Philantia, & Moria stultiores, ar- bitrantur se nosse omnes disciplinas, quod vœculas intel- ligunt ipsas, & orationum structuram. Ergo non est opus Academiis: Schola Zwollensis, aut Daventriana

A suffeceris. Et certe hæc est sententia magni viri Hiero- nymi Hufitæ, Universitates tam prodesse Ecclesiæ Dei, quam Diabolum. Nec Grammaticos vel tantillum commoveret, quod damnata fuerit ea sententia in Concilio Constantiensi: quippe in quo certum sit neminem fuisse non amicum, aut qui non ignoraverit Græcæ. Injurius tibi, Dorpi, sim, si jocum sapius interpellem tuum, in quo jamdiu, mirum quam suaviter te oblectasti. Sed si satis jocus es, audi nunc jam, Dorpi: Nemini obscurum ef- se potest tua ipsius verba legenti, te ad hanc Universita- tum mentionem sine ulla prorsus occasione descendisse, tu- tumque hunc locum tibi copiose, ac perquam diserte su- ne, sed extra controversiam tamen, esse declamatum, nec esse ulla responsione opus. Neque tamen ambigendum puto, quo in Universitates affectu Erasmus sit, in quibus B & didicisti & docuit, non ea modo quæ tu Grammatica vocas, sed cum alia multa, multo magis Christianis omnibus utilia, tum eas etiam ipsas (quas tu nunc tam magni facis, quam posthac parvi facturus es) quaestiu- culas. Quis nescit quam diu Parisiis ille, quantoque in pretio fuit, tum Patavii, cum Bononiæ præterea? ut ni- hil interim de Roma dicam, quam ego tamen vel Prin- cipem Academicarum esse omnium duco. Jam Oxonia Cantabrigiaque tam charum habent Erasmus, quam habere debent eum, qui in utraque diu cum ingemescen- tasticorum fruge, nec minore sua laude versatus est: ut- traque eum ad se invitat, utraque eum in suorum Theo- C logorum numerum (quoniam eo honore alibi est insignitus) transplantare conatur. Sed tu quanti nostras Universita- tes facis, hand scio, qui tantum Lovanio Parisique tribuis, ut ceteris videaris mortalibus, præsertim ex Dia- lectica, nihil omnino relinquere. Ais enim, nisi Lovan- nientes ac Parisienses Theologi essent Dialectici, fieri videlicet, ut Dialectica toto exsulet orbe, exsulaveritque multis jam seculis. Ego in utraque Academia fui ab- hinc septennium, non diu quidem, sed interim tamen de- di operam, quæ in utraque traduntur, quique sit utro- bique tradendi modus, ut scirem. Et profecto, quanquam utramque suspicio, quantum tamen quivi vel præsens au- diendo, vel absens inquirendo cognoscere, nihil hactenus unquam accepi causæ, quamobrem vel Dialectica meos D liberos, quibus optime consultum cupio, in alterutra ea- rum edoceri potim, quam Oxoniæ aut Cantabrigiæ ve- lim. Non negabo tamen (neque enim libenter quenquam sua gloria fraudaverim) nostros permultum Jacobo Fa- bro Parisiensi debere, quem ut instauratorem vera Dia- lectica veraque Philosophia, præsertim Aristotelicæ, fœ- liciora passim apud nos ingenia, sanioraque judicia con- fectantur, ut per eum virum Luteria gratiam nobis re- ferre quodammodo accepti olim beneficii videatur, cum per eum apud nos disciplinæ instaurant, quas ipsi à nobis initio acceperunt: quod usque adeo in confesso est, ut id Gaguinus quoque, nec detrectator Gallicæ laudis, nec buccinator nostra, in annales suos retulerit. Atque uti- nam & Lovanientes, & Parisienses quoque scholastici omnes, Fabri Commentarios in Aristotelicam Dialecti- cem recipiant. Effet ea disciplina (nisi fallor) & minus utriusque rixosa, & paulo repurgator. Miror tamen cur Lovanientes ac Parisienses in Dialectices commemora- tione conjunxeris, qui usque adeo inter se discordant, ut ne nomine quidem conveniant, cum alteri Realium, al- teri Nominalium nomen affectent. Quanquam si Aristotelem utrique recipiant, si utrique tradunt, si non alia de re quam de ejus mente tot inter se rixas excitant, jam cum Parisienses aliter, aliter eum Lovanientes inter- pretantur, nec aliter modo, sed contra quoque: qui sci- re possis utris potius accedendum censens? Sin ad Diale- cticam pertinent hujusmodi lites, sed nihil ad Aristotelem tamen, jam non Aristotelicam tantum Logicam, (quod tu ais) sed aliam præterea, aut alteri aut utrique pro- fitentur. Sin autem quæ in tanta controversia sunt, nec ad ipsam Dialecticam attineant (nec attinent certe, si ad eum non attinent, modo is Dialecticam perfecte tra- diderit) jam hoc egregie fuerit absurdum, ut discatur Dialectica, de rebus ad eam rem neutriquam spectanti- bus

bus tot annos digladiari. Et profecto, Dorpi, propemodum adducor ut credam, magnam illam opinionum partem, de quibus tam diu tanta contentione, velut pro aris focisque dimicatur, aut ad Logicam parum pertinere, aut ad eam perdiscendam non admodum conferre. Nam ut in Grammatica suffeceris eas observationes didicisse, quibus possis & ipse Latine loqui, & qua ab aliis Latine scripta sunt intelligere, non autem anxie innumeras loquendi regulas aucupari, litterasque inter ac syllabas consensere: itidem in Dialectica satis esse crediderim, dictionum naturam, enuntiationum vires, tum ex his collectionum formulas edoctum, Dialecticam protinus, velut instrumentum ad ceteras disciplinas accommodare. Atque hoc nimirum ipsum spectavit Aristoteles, cum Dialecticam suam decem illis summis sive rerum sive nominum generibus, deinde enuntiationum tractatu adiunctis, postremo collectionum formulis, & qua necessario demonstrant, & qua suadent probabiliter, & qua callide cavillantur, absolvit. Ad hac tanquam aditum introitumque quandam Porphyrius, quinque illas universa complectentes, seu res seu voces appellare malis, adiecit. Porro ejusmodi quaestiones, quibus rudia adhuc, & aptioribus imbuenda detinentur potius quam promoveantur ingenia, neuter eorum proposuit, Porphyrius etiam ex profecto abstinuit. At nunc absurda quadam portenta ad certam bonarum artium nata perniciem, & luculenter ab antiquis distincta commiscuerunt, & ad veterum purissimas traditiones, suis adjectis sordibus infecerunt omnia. Nam in Grammatica, ut omittam Alexandrum atque id genus alios, qui quanquam imperito, tamen Grammaticam utcumque docuerunt. Albertus quidam Grammaticam se traditurum professus, Logicam nobis quandam, aut Metaphysicam, imo neutram, sed mera somnia, mera deliria Grammatica loco substituit: & tamen ha nugacissima nuga in publicas Academias non tantum recepta sunt, sed etiam plerisque tam impense placuerunt, ut is propemodum solus aliquid in Grammatica valere censatur, quisquis fuerit Albertistae nomen assequutus. Tantum auctoritatis habet ad pervertenda bonorum quoque ingeniorum iudicia, semel ab ineptis tradita magistris, deinde tempore corroborata persuasio. Quo fit, ut minus mirer, ad eundem modum in Dialectica locum nugas plus quam Sophisticas irrepsisse, qua cultoribus suis argutiarum nomine tam vehementer arrident, ut mihi nuper his de rebus obiter loquenti quidam Dialecticus (ut ferebatur doctissimus) asseruerit, Aristotelem (referam ipsum verba; neque enim aliter tam nitidam eloquentia florem assequi) nisi grosso modo scripsisset: Et nunc sunt (inquit) pueri in Parvis Logicalibus suis tam substantialiter fundati, quod bene credo certe, quod si Aristoteles à sepulchro suo resurrexerit, & argueret cum eis, illi bene concluderent eum, non solum in Sophistria, sed etiam in Logica sua. Reliqui hominem oppido quam invitum, nisi quod aliquanto (ut tum res erat) occupatior fui, quam ut vacaret ludere. Ceterum liber ille Parvorum Logicalium (quem ideo sic appellatum puto, quod parum habeat Logices) opera pretium est videre, in suppositionibus quas vocant, in ampliationibus, restrictionibus, appellationibus, & ubi non? quam tam ineptas, quam etiam falsas praeceptionulas habet, ut ex quibus adiguntur inter has atque ejusmodi enuntiationes distinguere, Leo animali est fortior, & Leo est fortior animali, quasi non idem significant: & profecto tam sunt ineptae, ut utraque propemodum nihil significet, quanquam si quicquam, hanc dubie idem: tantundemque inter se differunt, Vinum bis bibi, & bis vinum bibi: hoc est, secundum hos Logistas multum, sed re vera nihil. Jam si quis non assas modo, sed adustas quoque carnes ederit, eum volunt verum dicere si sic enuntiet, Ego crudas carnes comedi: non autem si sic, Ego comedi crudas carnes. Tum si quis parte relicta mihi, partem sibi pecunia mea sustulerit, mentiar, videlicet si dixerit, Spoliavit me denariis. Sed ne desint mihi verba, quibus apud Judicem querar, licebit dicere, Denariis spoliavit me, & in aliquo casu (ut ajunt) possibili

A postio: hac erit vera, Papam verberavi, quum eodem manente casu hac erit falsa, Verberavi Papam: nempe his qui nunc Papa sit, puer olim à me vapulaverit, Digni Hercle qui talia jam senes docent, ut quales pueros docent, tales ipsi vapulent. Quid? quod hanc falsam ajunt, Omnis homo pater est, qui habet filium, nisi omnes prorsus homines jam habeant filios: quoniam videlicet huic aequipollet, Omnis homo est pater, omnis homo habet filium. At hanc interim veram affirmant, Pater erit Sortes, quando Sortes non erit pater: & hanc, Pater manebit Joannes, quando Joannes non manet pater: quod quis sic audire potest, ut sibi non interim credat enigma propani? At hac verba, Sum & Possum regnant plane, & quoniam (ut ajunt) ampliativa sunt, pomeria sua ultra ipsos natura fines longe lateque proferunt. Nam hanc veram adstruunt: Omne quod erit, est: sed eam tamen callide interpretantur, ajunt enim, Omne quod erit, est, significare, Omne quod est, quod erit, est: atque hoc pacto cavent ne Antichristum, qui olim erit, jam sit; nam quanquam omne quod erit, est, & quanquam Antichristus erit, tamen non sequitur, Antichristus est, propterea scilicet quod Antichristus non est eis quod erit. Quod nisi hanc plus quam subtilem propositionis hujus expositionem circumspexissent acuti in Dialecticis argutis Theologi, Rempublicam Christianam hanc dubie jam olim Antichristus invasisset, non sine magno ceterorum omnium periculo. Nam ipsi non video quid possit imminere discriminis, quippe quum fateantur has etiam veras esse: Antichristus est amabilis, & Antichristus est amativus: quanquam profecto nec Antichristus, nec supremus ipse judicii dies, rerum naturam magis poterit, quam haec Dialectica subvertere, qua docet, has enuntiationes esse veras: Vivum fuit mortuum, Futurum fuit praeteritum: quibus nimirum fit, ut mortuorum resurrectio, non (ut ipsi loquuntur) in fieri, sed in facto esse videatur. Jam ista non minus miranda, sed sunt amena quoque, ac plausibiles, quum sint vera scilicet, Virgo fuit meretrix, & Meretrix erit virgo, & Meretrix possibiliter est virgo. Non facile dictum est, Dialecticis tam benignis, utra magis, virgines an meretrices debeant, debent certe utraque plurimum. Poeta ergo nugas, Dialectici seria tractant. Poeta fingunt ac mentiuntur, Dialectici nunquam nisi vera loquuntur, ne tum quidem quum hanc esse verissimam affirmant, Homo mortuus potest celebrare missam: quod quanquam non audeo asserentibus eis, ac propemodum etiam jurantibus, non credere, (neque enim tot doctoribus tam irrefragabilibus fas est refragari) hactenus tamen (quantum memini) neminem unquam reperi, qui se narraret mortuo celebranti ministrasse. Hancine Dialectica docet Aristoteles? hanc Hieronymus laudat? hanc probat Augustinus? quam (ut ait Persius)

E Non fani esse hominis, non fani juret Orestes? Miror Hercule homines acutuli quoniam pacto senserunt illas enuntiationes sic intelligendas esse, quomodo nemo in toto orbe prater eos intelligit. Nec sunt Artis illa vocabula, ut sint eis quasi in peculio, & ab eis, si quis velit uti, sumenda mutuo. Communis nimirum sermo est, nisi quod quadam deterius reddunt, quam à cerdonibus eadem acceperunt. A vulgo sumserunt, vulgaribus abutuntur. At regula, quam vocant, Logices in eos sensus tales propositiones docet interpretandas. Qua (malum) regula in angulo quopiam ab his composita, qui vix loqui sciant, universo terrarum orbi novas loquendi leges imponet? Grammatica recte loqui docet, nec ea tamen insuetas loquendi regulas comminiscitur, sed qua plurimum in loquendo videt observari, eorum loquendi rudes, ne contra morem loquantur, admonet. Nec aliter quicquam Dialectica facit, qua sana est. Nempe hic syllogismus, Omne animal currit, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo currit: non ideo syllogismus est, quia rite secundum Dialectica normam colligitur ac formatur in Barbara, sed quia postremam orationem ad praemissa consequi docet ratio, qua regulam ob id ipsum talem fecit: alioquin aliter eam factura, quaque

versus ab ipsa rerum natura steteretur. Ipsi quoque eodem modo hanc propositionem, Meretrix erit virgo, ne dicant sic interpretandam, Meretrix quæ est, vel quæ erit, quia sic jubet regula, sed rationem afferant ab ipsa re, quare fieri debeat talis regula. Nam si recta est interpretatio, necesse est eam aut ab ipsa re qua enuntiatur, aut ex proprietate sermonis emergere. Ergo cum tam multis eorum qui Latine jam olim locuti sunt, neque ingenium defuerit, neque eruditio, nec sermonis proprii fuerit minor quam istis est (uti credo) peritia; quomodo evenit ut ex illis nemo potuerit intelligere hanc veram esse, Meretrix erit virgo: aut inter has distinguere, Nummum non habeo, & Non habeo nummum? Quanquam nemo negaverit, transpositiones vocabulorum diversum sape sensum gignere. Neque enim idem est, Bibas priusquam edas, & Edas priusquam bibas. Sed hoc affirmo, quando ita sensus variatur, omnes in idem mortales assentire, trahente videlicet ratione, non Dialecticorum jubente potius quam persuadente regula: quorum officium est, ut more nostro loquentes quovis nos veris rationibus impellant: Sophistarum vero, ut insidiosis eo prestigiis adducant quo nos pervenisse miremur. Nam hoc hebetissimum est acumen, & stultissima solertia, se disputando pronuntiare victores, & triumphum sibi decernere, quia nos nescimus in quem sensum ipsi clanculum passi sunt, sermones nostros contra communem omnium sensum accipere. At hac cum nec Sophistica dici mereantur, tamen non pro Sophisticis nugis dicuntur, sed inter Dialectica abstrusissimos thesauros numerantur: nec a pueris tanquam dediscenda discuntur, sed a senibus quoque in ipsa Theologia penetrantia suscipiuntur. His quidam Theologicas perplexitates infarciunt, ex his propositiones tam ridiculas effingunt, ut ridenda materia nusquam oriri possit uberior, nisi quod multo malim eos, qui sic ineptiunt, ad sanitatem converti, quam ex insanorum deliriis ipse capere voluptatem. Quanquam quid hac dico tibi, Dorpi, cui non dubito has nenas non minus displicere, quam mihi, si posses mutare, & fortasse poteris adjunctus a tui similibus, modo ne statuas tecum, illorum obsequi ineptiis, quos multo magis par est tuo parere iudicio.

Sed ad epistolam tuam revertor, ut ostendam nullam ex Erasmi verbis ansam tibi datam, qua cum (id quod facis) diceret, Lovanientes Theologos, multoque adhuc minus ceteros omnes, imperitia damnare, siquidem cum ille dixisset, se valere sinere, non omnes quidem Theologos, ut qui prius in eadem epistola multos dixerit esse prestantissimos: sed eos tantum qui tales sunt, ut certe sunt qui præter Sophisticas nugas nihil didicerunt. Hic tu statim, per Theologos istos puto, inquis, Lovanientes designari. Quid ita, Dorpi, quasi vero difficile sit, huius farina, imo istius furfuris, aliquos ubique reperire? Belle profecto sentis de Lovanientibus, si eos, & solos, & omnes putas ejusmodi descriptione cognobiles, quod ille neque sentit, neque dicit? Paulo tamen post sic dictum accipis, tanquam non in Lovanientes modo, sed in omnes quotcumque sunt ubique gentium Theologi diceretur: quod ille nec in alios omnes, nec in Lovanientes ipsos est loquutus, tu tamen perinde ac si neque illum, neque temet audias, videris in hac verba non descendere, sed velut abreptus impetu animi effervescentis erumpere: Nonne videmus abjectissimos opifices, imo vilissima mancipia clarissimis esse prædita ingeniis? Quid ergo sibi volunt hæc in Theologos omnes detorta vocabula? pingues, rudes, pestilentes, & qui nihil habeant mentis. Nullius est artis probra dicere in quovis; sed neque honestum est, aut boni viri officium, si severam Salvatoris nostri sententiam perpendamus: Qui dixerit fratri suo Racha, reus erit Concilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis. Ubi Hieronymus, Si de otioso sermone reddituri sumus rationem, quanto magis de contumelia, qui in Deum credenti dicit, Fatue, impius est in religionem? Sunt ista quidem verba tua, Dorpi, non gravitatis modo, sed sanctitatis quoque plena, vereque severo Theologo di-

A gna, qua utinam in loco dicerentur suo. Sunt enim meliora quam ut perire debeant. Quod si desuper è suggestu librarentur in populum, nunquam ita errare possent, ut non in aliquem, in quo habere viderentur, inciderent. At nunc me miseret, in unum Erasmus quod declamas omnia: in quem unum, eorum qua declamas omnium; nihil quicquam competit. Nam quod affers ex Evangelio, Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennæ, nihil ad eum spectat, qui nominato nemine velis asserere esse unum alterumve in magno hominum numero fatuum: alioquin decem gehenna non suffecerint ei qui dixit, Stultorum infinitus est numerus. Porro quod quaris, Quid sibi volunt hæc in Theologos omnes detorta vocabula? hoc mihi de te, Dorpi, querendum est. Nam qua ille dixit in paucos, ea tu solus in omnes detorsisti: quod te instituisse facere vehementer admiror. Siquidem ut nullius est artis (sicuti tu dicis) probrosa in quovis dicere, ita nullius est artis (quod tu facis) bene dicta male narrando corrumpere: quippe qua non male scripta sunt in merentes, ea tu conaris, quo male scripta viderentur, ad immerentes inflectere: quod in quavis re, quam facile factu sit, ipse facile vides. Nam profecto si quis ea qua tu scripsisti, ad hunc excutiat modum, nil abs te tam circumspicte scriptum est (quanquam omnia circumspicte) ut non alicunde possit obnoxium esse calumnia: veluti illa ipsa epistola, qua abs te, ut novissime, ita accuratissime scripta, in editionem Quotlibeticorum dignissimi viri Adriani Florentini De Traiecto: in qua cum & opus magnifice, & Auctorem copiose laudaveris, mirumque (ut ego certe puto) tam ex animo, quam vere: tandem si quis incideret interpret paulo malignior; videri possis altera manu panem, altera lapidem porrexisse: primo quod ut ejus operis editionem curares, nullo tuo in eam librum studio, nec nisi aliorum precibus atque adeo opulationibus adduci potuisti, quasi in rem, quam ipse non magni feceris, aliorum affectibus operam tuam indulseris: deinde quod te scribis seria studia tua seposuisse tantisper dum Quodlibetica corrigeres illa, perinde ac si illa seriis in studiis non essent numeranda: cum tamen magister Joannes Athenis, vir tanta & doctrina pariter & iudicii, non gravabatur operam in eam rem suam vel in tempesta nocte frequenter (ut ais) accommodare, tanquam velut obstetrices excitari de nocte solent, quum mulieres parturiant, ita hoc opus emendari non potuerit interdum. Quid quod ejusdem Adriani dum equitatem laudas, equitatem ei Lesbiam videris attribuere, ad Lesbiam nimirum regulam alludens, quam plumbeam fuisse meminit Aristoteles, non equam semper, sed ad rerum inequalitates flexibilem? Nec me, mi Dorpi, putes hac eo dicere, quod te putem tale quicquam sensitse, aut sic denique vel in viro tanto, vel tali opere fama commendando luisse. Nam & virum multis modis audio multum eximia laudis assequendum, & opus ipsum censeo in suo certe genere perfectum. Sed hac omnia eo dico, ut ostendam, nihil tam munusculum esse, in quo locum sibi non possit invenire calumnia, quando tuis etiam scriptis tam accurate, tam circumspicte limatis; tamen impetrandum est ut cum favore legantur. Quanquam Erasmus, ne quisquam prorsus ullam occasionem posset arripere, qua dicat eum in omnes, ea qua tu objicis ei, dixisse Theologos, vel eo cavisse videtur quod ait, Quotidie re ipsa experior, quam nihil habeant mentis, qui præter Sophisticas nugas nihil didicerunt. Non dicit, Quam nihil habent mentis omnes Theologi: sed neque, Qui Sophisticas nugas didicerunt: sed, Qui nihil præterea. Quamobrem cum sic scribis, Porro quod hypothesein facias, Erasme, nostros Theologos solis sophismatum meditationibus esse occupatos, tota erras via. Hic tu, mi Dorpi, tota erras via, cum hypothesein facis: Erasmus talem hypothesein fecisse de omnibus Theologis vestris, quam ille de uno tantum facit, aut altero: neque quicquam dicit in quo sit necesse omnes Theologos vestros includi. Quare nec id quidem ad rem facit, quod protinus adjecisti, Dic age, quidnam eos, quamvis sane poeseos ignaros, arcebit ab Evangelis, Pau-

Paulinis Epistolis, totaque Biblia evolvenda? Nihil sane, Dorpi, modo ipsi non arcerent sese: quod aliqui faciunt, qui vitam universam quaestiuiculis consecrantes, Bibliam certe, velut nihil ad rem pertineat, nunquam dignantur inspicere. Atque ille aliquos huiusmodi putat esse, non omnes: ut intelligas, id quoque te sine causa ulla subnectere, Proferam ego multos hinc, qui, reiectis libris, sola memoria vi cum quovis de textu Scripturae certabunt. Cave credas Endymionis somnium dormire Theologos, quo tempore vos litteris invigilatis: aut ingenio carere, quicunque non poetantur, aut rhetorizant. Nemo, Dorpi, negat esse qui reiectis libris de Scriptura textum certare possint. Imo pluri satis ubique reperias eorum, qui libris non reiectis modo, sed etiam nunquam inspectis, cum quovis in Scripturis exercitissimum sint parati de quovis Scripturae textu, non memoria sed Memoria vi certare pertinacissime. Neque nego tamen, & apud vos & ubique esse, qui & Scripturis multa memoriter teneant: ex quibus eos qui non in hoc solum collocarunt operam memoria ut mandarent, quod illitterati etiam Monachi Fratresque faciunt, sed vel multo magis ut intelligant: qui tantam sermonis facultatem paraverunt sibi, ut pernoscendis Hieronymi, Augustini, Ambrosii, ceterorumque id genus lucubrationibus pares esse possint: eos, inquam, ego in Theologorum albo meritisimo jure collocandos puto, etiamsi versus nunquam fecerint, tam Hercle, quam si disputatiunculis istis non totis centum annos infuserint, ut ne dicam, si in universum neglexerint. Sed tu quoque, si vera vis fateri, non inficias ibi, ex Theologorum, qui vocantur, numero esse rursus aliquos, qui Scripturae libros ita rejiciant, ut reiectos nunquam resumant: qui ita sese totos Theologiae huic disputatrici devoveant, ut non solum non poetentur, ac rhetorizent, verum etiam sanctissimos Patres, antiquissimos quoque Scripturarum interpretes propemodum flocci faciant, certe (quod satis constat) eorum in sacras Litteras enarrationes negligant, unaque ipsarum sacrarum Litterarum studium, postremo quaecunque sunt optima, piissima, maxime Christiana, verisque Theologis dignissima: ea, inquam, omnia, quod sunt (ut ipsi vocant) positiva, contemnant, neque eorum quicquam dignum putent, ubi ipsi nervos intendunt suos, haminas ad quaestiuiculas nati, res tanto videlicet intervallo majores: ex quibus ipsis tamen maxime quaestiones confectantur ejusmodi, quae vel ad fidei pietatem, vel ad morum cultum minime omnium pertineant. Ego itaque ut prius illud Theologorum genus veneror ac suspicio, ita hoc posterius Hercle non admodum magnipendo: adversus quos tamen non est consilium Poesim aut Rhetoricam defendere, quippe qui a Poesi Rhetoricaque tam longe propemodum absint, quam illi ipsi. Absunt autem ipsi tam longe fere, quam ipsa Theologia: a qua tam longe absunt, ut a nulla re absint, praeterquam a communi hominum sensu, longius: vel ideo maxime, quod ad insignem rerum omnium infestiam accessit omnigene scientia perversa persuasio, quae sibi adeo blandiuntur, ut omnium hominum scripta, ac ipsas etiam sacras Litteras, ut quicquam audierint quapiam occasione prolatus, qui locum nunquam viderint, nunquam librum inspexerint, quid ea verba praecedas, quid sequatur, nesciant, imo id ipsum quod citatur, sit-ne, an non sit ibi, unde citatur, ignorant: set tamen solas arbitrantur idoneas, qui protinus in quemcumque libeat sensum interpretentur. Ex quo genere cum in multos incidimus, unum saltem, ex quo ceterorum indoles agnoscere possit, non pigebit Hercle velut speciminis loco referre. Cenuavi olim apud Italum quendam mercatorem, non minus doctum, quam divitem: (erat autem ditissimus) forte aderat in cena religiosus quidam Theologus, disputator egregius, qui recens e continente venerat, ut quaestiones aliquot, quas praemeditatus advexerat, Londini disputaret, experturus videlicet in ea disceptandi palastra, quid Angli praestare possent, simul nomen suum jam apud suos celebre, apud nostros quoque propagaturus. Is quas Conclusiones (ut vocant) affixerit, tum quam belle disputatio precesserit homini, quanquam longum es-

set, non gravarer profecto narrare, si tam ad hanc rem pertinens foret, quam festivum fuit. Ceterum in cena nihil a quoquam dici tam bene munitum aut libratum, tam circumspicere posuit, quod non ille vix prolatus aliquo statim syllogismo convelleret, quantumvis res, de qua sermo erat, nihil ad Theologiam pertinens, ad Philosophiam tantundem, quantumvis denique ab universa ejus professione esset alienum: nisi quod initio cena fecerat, ne alienum esse quicquam ab ejus professione posset. (professus est enim, sese in utramque partem de re quacunque disputaturum) Paulatim cepit mercator ad quaestiones magis Theologicas descendere. De Usura proponebat, de Decimis quadam, de Confessionibus, quae in aliena parochia Fratribus essent factae. In omnibus nihil erat Theologo pensi, utram sustineret partem: sed utramcumque aliquis afferuisset, illam oppugnabat: ac vicissim quancunque alius negaverat, hanc ille protinus adstruebat. Tandem per jocum mercator sermonem de Concubiniis iniecit, cepitque defendere, minus mali unam quampiam domi habere, quam foris per multas discurrere. Ibi rursus Theologus instare, oppugnare ferociter, non quod usque adeo concubinam videretur odisse, sed ne cum quocumque ei quicquam conveniret, sive quod hominem fortassis varietas oblectabat. Ceterum assererat esse conclusionem famosam cujusdam limpidissimi doctoris, qui fecit illum singularissimum librum, qui insinulatur Directorium Concubinariorum, plus enim peccare qui nam domi concubinam, quam qui decem foris meretrices haberet: idque cum ob malum exemplum, tum ob occasionem sapinus peccandi cum ea qua domi sit. Respondit mercator, docte mehercle, & acute, quae & longum recitare fuerit, & apud te supervacaneum. At cum obfecisset, Theologum non perinde in Scripturis atque in quaestiuiculis illis exercitatum, cepit hominem ludere, argumentariquo interdum per locos ab auctoritate. Effungebat enim ex tempore sententias quasdam breves, suae parti quae viderentur adstipulari: cumque ipse omnes nusquam ante auditas, pro libito fuisset commentus, hanc tamen ex Epistola quapiam D. Pauli, illam ex Petri, rursus aliam ex medio citabat Evangelio: idque tam diligenter, ut ne capitulum unquam, dum citabat, omitteret, nisi quod si quis liber in sedecim capita distinguebatur, ille data opera citabat ex vicesimo. Quid ille bonus Theologus interim? ad cetera certe strenue, & tanquam erinaceus spinis sese suis obvolvitur. At personatas illas auctoritates vix Hercle huc atque illuc vitabundus evasit, sed evasit tamen: tantum valet ars exercitatioque differendi. Nam cum quid in sacris continebatur Litteris, omnino nesciret: neque dubitaret, quin quod inde citaretur, ibi esset, non deferre vero cedereque auctoritati Scripturae nefas duceret, ac loco depelli, vincique turpissimum: tantis circumseptus angustiis, vide, obsecro, quae astutia tandem Protheus ille e mediis retibus elapsus est. Statim ut aliqua sententia, quae nusquam erat, tanquam e sacris Litteris adversus eum citabatur: Bene citas, inquit, domine, sed illum textum ego sic intelligo: & jam interpretabatur non sine aliqua distinctione bimembri, quorum alterum pro adversario stare diceret, altero ipse effugeret. Quod si quando mercator instabat molestius contendere, ejus textus non illum verum esse sensum quem Theologus affirmabat, jurabat homo tam sancte, ut quivis posset credere, Nicolaum de Lyra eum textum sic interpretari. Profecto, mi Dorpi, in illa una cena plus quam viginti poculenti textus, totidemque poculenta glossata, inter pocula, atque ex poculis tanquam e serpentis dentibus terrigena illi fratres, & nati sunt & perierunt. Quid tu ais ergo, Dorpi? Tu istiusmodi homines sacrarum inanem Litterarum, quaestiuiculis illis Theologicis quantumcumque distentos, Theologorum censens vocabulo insigniendos? Non opinor, quanquam Hercle (ut vere dicam) animi ambiguum tui haec tua me verba faciunt: Non persuadeas, Erasme, tibi eum demum esse Theologum, qui Bibliae seriem ad litteram intelligat, nec eum item, qui morales sensus aequae atque alter Origenes, novit eruere. Multa restant discenda, ut intellectu difficili-

ciliora, ita & utiliora gregi, pro quo mortuus est Christus. Alioqui quī sciemus ut Sacramenta sint administranda, quānam sint eorum formæ, quando absolvendus peccator, quando sit rejiciendus, quid præceptum sit restitui, quid servari possit: & innumera huiusmodi? Multum nisi erro, longeque minore opera bonam Bibliæ partem edisceres prius, quam vel unius perplexitatis nodum discas dissolvere: cuiusmodi plurimi quotidie occurrunt, ubi vel in quatuor verbis diutissime hærendum est: nisi tu has etiam voces Theologorum nœnias, quæcunque ad Sacramenta pertineant, sine quibus tamen sancta Dei Ecclesia Catholica proficitur salutem hominis periclitari. Crede mihi, Dorpi, nistute hac scriberes, nunquam adduci possem hac te sentire, ut crederem: scilicet ista neotericorum quæstioncula (nam de iis agitur) non intellectu tantum difficiliore, sed gregi quoque, pro quo mortuus est Christus, utiliores sunt quam exactissima cognitio sacrarum Litterarum omnium. Huius ex quantulo culice quam ingentem elephantem facis? Nam eam rem primum tam difficilem putas, ut Erasmus minore opera bonam Biblia partem posset ediscere, quam unius perplexitatis nodum discat dissolvere, cuiusmodi plurimos quotidie in scirpo querunt: ubi tam diu in tenaci, ne dicam sordido, quatuor verborum luto hærendum est, dum posses amœnissimum ac saluberrimum totius Bibliæ pratium à capite pene ad calcem sensim perambulare. Hactenus ergo periculum erat, ne quæstionculas istas non didicisset: nunc, ut video, majus quippiam timendum est, ne tam longe supra captum ejus sint, ut apprehendere ne sufficiat quidem. Quid ille possit, omitto querere: verum hoc scio, quosdam novisse me, ad cætera plane stipes, ingenio certe pistillo quovis obtusiores, qui in huiusmodi tamen argutis non modo brevi promoverint, sed sodales suos quoque multo melioris ingenii, nec minoris industria, equis (ut ajunt) albis in disputando præcesserint: ita quovis importune prorumpit audax & inverecunda stultitia, quum ingenuam animi indolem, & sanum plerumque iudicium, nugandi remoratur pudor. Sed est profecto, Dorpi, quod merito gaudere debes, nec tuis viribus acceptum, sed bonorum omnium largitori Deo referre: cuius eximia in te benignitate profuxit hac tam rara felicitas, ut in sacris Litteris omnia tibi tam facilia videantur. Neque enim in hoc libro, quem signacula septem clausurunt, cuncta reperires aperta, nisi ille tibi agnus librum resignasset, qui aperit & nemo claudis, claudis & nemo aperit. Sed hic ipse liber, Dorpi, qui tam facilis tibi videtur, Hieronymo certe visus est difficillimus: Augustinus putavit impenetrabilem; neque quisquam est antiquorum omnium, qui se fateri est ausus intelligere, ut cuius intellectum putant altissimo Dei consilio vel ob id ipsum profundius abstrusum esse, ut curiosos oculos provocaret, & semotis ac labore eruendis obicibus segnia excitaret ingenia, qua alioquin opibus obvios expositosque thesauros ipsa securitate torpescerent. Jam (ut omittam) interim quam non sit vulgaris eruditionis opus, quam non cuiuslibet ingenii, qua à moribus interdum primo adpectu abhorreant, ea tamen commode ad mores ac tam feliciter appellere, ut non aliunde eo tracta, sed ad ipsum nata videantur. Quam rem nonnulli nunc tam inepte moluntur, ut cum hactenus sint progressi, ut rem ab ipsius magis loco detraxerint, quam ad suum perduxerint, quum neque in re consilium sit, neque in verbis Venus: sit nimirum uti tota illa moralizatio (quam vocant) sine ulla gratia spiritusque frigescat. Sed hac (ut dixi) omittam. At certe ipsum litteralem sensum tantum continere difficultatis puto, quantum nescio, an quisquam omnium comprehendere possit. Neque enim cuiquam sentio litteralem horum verborum sensum intellectum esse, Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, nisi ei, qui ea Prophetam de ipso Christo vaticinatum intelligat; quod, exceptis Prophetis, nec Judæorum quisquam, quanquam in hos libros universam operam suam collocabant, intellexit, priusquam Christus eis hunc ejus littera sensum apernit: qui tamen Apostolis & discipulis suis interpretatus est Scripturas (neque enim, quod

A sciam, quæstionculas istas cum eis disputavit unquam) non ausim tamen affirmare, universa Scriptura sensus eis ipsum aut presentem tradidisse, aut per Spiritum Sanctum postquam ascendit infudisse. Nam ut multa sunt ibique de Christo Prophetæ cecinerant, quorum alios omnes subterfugit intellectus, quousque ea omnia ipsius vita, passio, resurrectioque declaraverunt: ita mortalium impares esse vires puto ad indagandum, utrum adhuc in eisdem lateant aut de finali iudicio, aut aliis de rebus nobis incogitabilibus, neque ulli hominum aut hactenus cognita, aut ante cognoscenda mysteria, quam eventus eadem temporibus ac momentis soli prævisis inscrutabili Dei providentia patefecerit. Sed esto, Dorpi, sit Scriptura facilis, difficileque quæstiones: nihil impedit tamen, quin illius cognitio harum possit esse disciplina fructuosior. Quamquam enim saltare, atque in gyrum se colligere (quod salatricula quidem ac circulatorum faciunt) difficilior est, quam ambulare, & dentibus panem facilius est quam testacea fragmenta conterere; neminem tamen esse puto, qui rectos illos vulgaresque naturæ usus velis huiusmodi inanibus ostentis permutare. Quamobrem utra res sit difficilior, non admodum magni facio: at quod utiliores etiam, quam sacrarum cognitionem Litterarum, quæstionculas istas esse vis gregi, pro quo mortuus est Christus, ferre profecto non possum; quas si cognoscendas assereres, haud refragarer; si Veterum lucubrationibus exæquare, non tolerarem; nunc vero cum ancillas istas coquiniarias ipsi Biblia sacrosancta, litterarum omnium regina, non confers modo, sed præfers etiam, dabis mihi, Dorpi, veniam, continere mehercule non possum, quin illi Terentiano procul illas omnes abigam, Abite hinc in malam rem cum istac magnificentia fugitiva: adeo putatis vos aut vestra facta ignorari? Neque profecto satis admirari queo cum ea verba lego, quibus eas ita magnifice attollis, tanquam uti (apud Poetas) in Atlantis humeros cælum, ita in perplexas huiusmodi quæstionculas, hoc est arundinem, universa prorsus inclinata incumbat Ecclesia, alioquin videlicet periclitatura, ne tota semel collaberetur in cineres. Ais enim, Alioqui quī sciemus quomodo sint Sacramenta administranda, quānam sint eorum formæ, quando absolvendus peccator, quando rejiciendus; quid præceptum sit restitui, quid servari possit? Itane putas, Dorpi, ista quæ tu nusquam alibi quam apud Neotericos quæstionistas invenire vis, antiquos omnes sanctissimos Patres, nec minime etiam doctos, ignorasse omnia? Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, ad Sacramentorum formas cæcæiebant? Ergo tota Ecclesia plus quam mille annos (nam plus quam mille anni à passione Christi numerantur ad Petri Lombardi tempora, è cuius Sententiis, velut ex equo Trojano, universum istud quæstionum agmen erupit) tot annos ergo, imo tot secula universa Christi Ecclesia aut sacramentis caruit, aut ista non habuit? Quando recipiendus peccator, quando rejiciendus, tam diu fuit incognitum? & item quid præceptum esset restitui, nesciebant? Nam quid servari posset, concesserim apud Veteres non fuisse tam acute, quam apud istos disputatum. Sed ut Zachæus veritus ne male paria parce redderet, quadruplum se redditurum professus est: ita veteres illi Patres, ut vel plus satis quisque restitueret, hortabantur. Non erant illi, fateor, hac in re, quam isti sunt, tam in definiendo ac distinguendo curiosi. Sed ego tamen illorum (ut Terentius ait) amulari malo negligentiam potius, quam istorum obscuram diligentiam: apud quos anxie res disputatur, & queritur, non tam quid restitui debeat, quam quid servari possit: non quam procul à peccato sit abscedendum, sed quam prope ad peccatum sine peccato possit accedi. Jam qui consilium convasatori dat, nimirum tanquam aliena pecunia frangi dispensator, observat ut in reddendo citra subsistat potius vel mille passus, quam ultra latum (ut ajunt) unguem promoveat. Ego certe, mi Dorpi, nec te (ut puto) refragante contenderim, quæcunque sunt ad salutem necessaria, id est, sine quibus salvi esse non possumus, ea primum ab ipsis sacris Litteris, deinde præcis eorum interpretibus, ad hac communem ab anti-

antiquis Patribus quasi per manus tradita consuetudine, postremo sacris Ecclesiae sanctionibus, abunde nobis tradita. Quod si quid supra quam in his est, homines isti acuti curiosius addiderunt, ut multa concedam commoda esse atque utilia: ita plane ejus esse generis puto omnia, ut sine eis vivi possit. At fortasse dices, non omnia apud Veteres tam inventa promta, tamque in numero esse, quam apud istos recentiores, qui omnia cognata quasque similia in capita quadam, veluti in suam quodque tribum, descripserunt. In hac re, Dorpi, fortasse accedo tibi, fateorque nonnihil esse commodi, velut in domestica suppellectile, sic in re litteraria quoque ita seorsum habere singula quaque distincta, ut ad quodcunque velis, illico manum possis absque errore porrigere. Est istud quidem, ut dixi, commodum: verum hoc tanto commodum quidam tam utuntur incommodum, ut propemodum prestitisse videatur, hoc ipso etiam commodum caruisse. Neque aliud quicquam magis in causa fuisse puto, quare vetustissimus quisque sacrarum Litterarum interpret a tam multis tam diu neglecti habeatur, quam quod infelicium ingeniorum corrupta iudicia primum sibi, deinde aliis quoque persuasere, nihil usquam esse mellis, quod non in illos summularum alveos congestum sit. Ideoque sit ut illis contenti solis, cetera omnia per incuriam contemnunt. In ejus animi quendam etiam ipse jam olim in quadam bibliopola taberna incidi. Erat enim senex, & qui alterum (ut ajunt) pedem habebat in sepulchro, & certe non multo post utrumque: jam Doctoratus (quem vocant) honore plus quam annos triginta fuerat insignitus: Dico forte apud eum, beatum Augustinum aliquando putasse, demones omnes substantias esse corporeas. Ibi ille statim supercilium contrahere, & temeritatem meam rugosa fronte comescere. Tum ego, Non dico (inquam) hoc ipse, pater: nec Augustinum in ea re defendo. Homo erat, errare potuit: credo ei quantum cui plurima, sed nemini uni omnia. Jam vero capis homo exandescere, vel ob id precipue, quod tanto Patri calumniam tantam intenderem: Num putas me (inquit) non legisse Augustinum? Imo (inquit) priusquam tu nascereris. Me jam suis savis dictis protelasset, nisi commodum fuisset paratus elenchus. Nam ut erat in taberna, sumo in manus libellum Augustini De divinatione demonum, verto ad locum, atque ostendo: ubi locum semel atque iterum legit, ac tertia demum lectione me adjuvante cepisset intelligere, tandem admirandus: Certe (inquit) valde miror quod Augustinus dicit sic in isto libro: quia certe non dicit sic in Magistro Sententiarum, qui est liber magis magistralis quam iste. Qui sunt ex hac farragine, qui neque Veterum quencquam, neque Scripturarum quicquam legunt, nisi in Sententiis, & earum commentariis, hi perinde mihi videntur facere, ac si quis Auctoribus omnibus, qui Latine scripserunt, omnis, constructionum praeceptis ab Alexandro petitis, reliquum ex Perotti Cornucopia, & Calepino contentur ediscere: quod persuasum habeat, in his omnia Latinae linguae vocabula sese reperturum: & profecto reperiet plurima, eademque electissima: nempe ut apud recentiores Theologos, priorum dicta auctoritatis loco leguntur inserta, ita hic quoque veteres Poetae atque Oratores, aliquot etiam qui nunc nec exstant quidem. Sed neque hac unquam faciunt Latinum, nec illa, mi Dorpi, Theologum, si sola sint, etiamsi decem millibus spinosissimarum questionum fuerit instructus, quibus miror cum sit talis, qua in re possit Ecclesia usui esse, disputando fortasse adversus haereticos: nam hoc nomine precipue sese solent venditare. At hi aut docti sunt, aut indocti. Si indocti (ut est multo maxima pars) neque acumina ista, quibus solus valet, neque verba tam insueta, quibus iste solus assuevit, intelliget. Necessesse est ergo talem disputationem tantum fructum consequi, quantum, si quis Turcam quempiam patria duntaxat lingua peritum, composita oratione, sermone Gallico (nam cum solum elegantem Galli putant) exhortetur ad fidem. Sin docti sint haeretici, idque in illis ipsis questionibus (neque enim fere accidit ut alias sint haeretici) quando jam redarguentur? quis erit disputan-

A di finis? quum ex illis ipsis questionibus, quibus oppugnantur, eisdem quoque referendi ministratur inexhausta materia: ut propemodum eis accidere videatur, quod nudis inter acervos lapidum pugnantibus, ut quo feriat, neutri desit, quod se defendat, neuter habeat; nempe quidam qui in scholis inter primos leguntur, & sunt non minus quam habentur acuti: ut omittam interim quod quasdam quaestiones de Deo tam ridiculas excogitarunt, ut putes ridere: propositiones tam blasphemias, ut censeas irridere. Certe contra fidem tam gnaviter obijciunt, tam segniter objecta dissolvunt, ut pravaricatores agere, & fidem joco tueri, serio oppugnare videantur. Haeretici ergo cum talibus compositi, quales antea dixi Theologos, cum sint in eodem docti ludo, quando succumbent? non cito hercle opinor, si non unum magis lignorum fasciculum vererentur, quam multos syllogismorum fascies pertimescerent. Sed idoneum erit saltem qui concionetur ad populum. Hercules! hoc ipsum est quod ajunt, Bovem ad Ceroma. Nam cum nihil didicerit praeter quaestiones, quae sunt ad aures populi perquam insolentes, minimeque omnium idoneae, ediscendus est ei nimirum sermo quispiam ex sermonibus Discipuli, aut Veni mecum, aut Dormi secure, res per se ineptae: quas dum homo tractat ineptior, utpote nec ad id munus assuetum, & qui totam illam verborum congeriem ex alieno stomacho declamet, necesse est ut concio tota frigescat. Quamobrem plane non video quaestiones istae quid faciant ei quem sola possident, nisi quod eum ad cetera omnia reddunt inutilem: ut cui si quid ex his proponatur subtilibus magis quam solidis disputationibus, in quibus se ante milles exercuit, jam domi sua est, jam cristas erigit velut gallus, qui in suo sterquilinio superbit. At extra illa septa si paulo producat longius, ignota rerum omnium facies tenebras ac veriginem offundit. Nec jam Dialectica, rerum cecitate labanti, quantumvis fortis, quantumvis acuta succurrit, quae ut cognita rerum natura varias inde species, multasque argumentorum formas elicit, ita rebus ignoratis ipsis necesse est sine ullo usu obmutescat. Adde quod illas ipsas captivunculas, quas & penitus & solas per tot annos imbibit, quum sese jam senex & scholasticorum contubernio, ubi eadem assidue ventilantur, quapiam occasione subduxerit, jam intra biennium universa illa acumina, numerosa nimium videlicet, evanida, nullo rerum subnixae pondere, tanquam nebula fumusque disparent: idemque nimirum usu venit ipsi, quod de Anima pueri ex Aristotele subinde citari solet, ut ipsius anima fiat denique velut tabula rasa, in qua nihil omnino depingitur: & mirum in modum versa rerum vice contingit, ut qui prius omnes sapientia numeros in argumentosa loquacitate posuerat, jam senex infansissimus omnibus risui foret, nisi stultitia sua superciliosum silentium sapientia loco praeberet. Imo potius hoc ipso ridiculus, quod qui fuerat Stentore modo clamorior, nunc vitio tam longe diverso taciturnior pisce reddatur, & inter loquentes sedeat,

Mercurii statuae truncoque simillimus Hermæ. Denique, ut quid ego hac de re tota sentio semel intelligas, neque Theologos omnes taxo, neque imperitorum quaestiones omnes condemno, verum eas quae nihil ad rem pertinent: quae sunt hujusmodi, ut neque quicquam eruditioni conferant, & multum impietati detrahant: eas, inquam, non improbandas modo, sed despuendas quoque censeo. Ceteras vero, quae tractant aut humana graviter, aut divina reverenter, tum utrumque adhibita modestia, qua veritatem investigare sese magis quam altercari probent: modo ne quencquam sibi totum vendicent, neque quencquam nimis diu detineant, & suo se pede metiantur, neque se melioribus conferant, nedum anteferant: has, inquam, sic institutas, admodum libenter amplector, hactenus tamen, ut eas tales esse fatear, quibus non inutiliter exerceantur ingenia: tales esse pernegem, in quibus salus universa recumbat atque innisatur Ecclesia. Jam Theologos non eos vituperor, qui has degustarunt, imo laudo etiam qui ad aliorum sacrarum Litterarum peritiam, ad meliorem priscorum, & sanctissimorum, & doctissimorum Patrum eru-

ditionem, has quoque non abjiciendas accessiones adjece-
runt. Verum hujusmodi Theologos (ut ex animo di-
cam) non probo, qui questionibus cujusque generis non
insenscunt modo, sed immoriantur quoque, qui sen in-
genii sterilitate quadam impediti, seu puerili Scholasti-
corum plausu incitati, neglectis Antiquorum omnium li-
teris, posthabitis etiam ipsis, quorum se doctores profien-
tur, Evangelis, nihil omnino prater quæstionculas didi-
cerunt, partim per se inanes, partim inanes his qui cate-
rarum rerum omnium inanes ipsi sunt: idque jam senes,
atque ideo deplorati, qui neque Scripturas commode tra-
ctare incognitis Veterum scriptis queant, neque ad eas co-
gnoscendas (qua nunc sunt Latine lingua penuria) pares
esse possint: redire vero ad Grammaticam, atque inter
pueros, imo vero à pueris etiam discere, hoc non solum dis-
pudet, sed etiam seruum est. Istos ego, mi Dorpi, tantum
abeest ut probem, ut etiam, quomodo apud Romanos mali
Magistratus publicis cogeantur sese abdicare muneribus,
ita istos quoque non tam re quam vocabulo Theologos an-
diendos censeam, ad hunc Magistratum, quo tam im-
merito funguntur, ejurandum. Neque mirum est tamen,
esse aliquos in tanto Theologorum numero tales. Nam
quis ordo obsepiri tam diligenter potest, ut non ambitio-
ne, pretio, gratia, aut aliis malis artibus aliquis in-
dignus irrepas, qui cum sit in editum receptus, quam
potest plurimos sui similes in eundem locum suo suffragio
subleuat? Ita fit, ut nullus ordo sit, qui non indignis ab-
undet. Nam ut in Senatu Romano fuerunt, quorum
majestatem nulli Reges aquabant: ita rursus erant qui-
dam adeo tennes atque inglorii, ut misere inter specta-
cula vulgi compressu elisi perierint. Quanquam ut nec
illorum fulgori istorum humilitas obsit, nec istorum te-
nuitatem Senatorium nomen exemit contemptui: ita nec
indignos Theologos istorum nomen eripit contumelia, nec
eorum contemptus, aut erga singulos qui vere sunt, ho-
noris quicquam adimit, aut erga universos quicquam
reverentia ac majestatis imminuit: cujus ego certe tam
conservanda atque amplianda sum cupidus, quam quis-
quam vivit etiam cupidissimus. Nam de Erasmo stul-
tum fuerit idem polliceri, quum nemo nesciat, in sa-
crum Theologorum ordinem nihil perperam, aut dici
aut fingi posse, ut non proprie ac peculiariter ipsius aga-
tur negotium. Habes igitur hac in re animum, mi
Dorpi, meum; nec dubito hercle, quin etiam (si tu is
es, quem ego mecum fingo) tuum: quem si probas, es-
se Erasmi puta: si minus, tantum meum, imo nec
meum diutius quam tu voles futurum. Neque enim
quicquam animo est unquam tam obstinate obfirmatum
meo, ut non paratus sim eo jubente mutare, quem
sciam nunquam quicquam sine ratione jussurum. Sed
hac hæcenus. Ad reliquas epistola tua partes ero tan-
to brevior, quanto in hac fui vel aquo verbosior: ut-
rumque etiam merito. Nam ut ea, de quibus ante dis-
serui, Erasmus nunquam vidit, ita de quibus dein-
ceps sum dicturus, & ipse scripsit, & se diligentius pol-
licetur scripturum: tum quadam sunt hujusmodi, ut in
his divus etiam Hieronymus non suo solum exemplo
quasi præjudicio Erasmi partem tueatur, sed totam li-
tem quoque, tanquam edita in scriptis sententia, secun-
dum eum pronuntiaverit. Nec enim quicquam est quod
tu, ne quicquam in Scriptura mutetur, è Græcorum fi-
de codicum prohibes, quod non olim adversus beatum
Hieronymum & obiectum sit, & ab eo validissime con-
futatum. Nisi hoc videri novum vis, quod translationibus,
ut ais, qua multa olim fuerant, ejectis omnibus, ne va-
rietate codicum fideles vacillarent, hanc unam à sanctis
Patribus acceptam, ab Hieronymo castigatam, atque
ad nos usque transmissam comprobavit Ecclesia: non uno
aliquo Concilio, sed perpetua consuetudine ad eam recur-
rendi, quoties in ullo Concilio de fide nodus incidisset.
Neque enim alioquin fieri potuisse, ut cetera omnes interie-
rint, atque hac ad nos sola pervenerit, nisi id non forte
accidisset, sed adhibita à majoribus nostris industria fuis-
set curatum. Primum, mi Dorpi, nemini dubium esse
puto, quin hac ipsa Editio ante Hieronymi tempora (ne-
que enim alioquin ipse hanc potissimum castigasset) & re-

A cepta sit ab Ecclesia, & assiduo citandi usu comprobata:
quod ego vel solum in causa fuisse puto, quare ad nos usque
sola duraverit. Cur ergo Hieronymus ausus est mutare
quicquam, idque non aliis modo & optimis & sanctissimis
viris approbantibus factum, sed ipso quoque Augustino
adherente ut fieret? Mutavit vero Hieronymus, ut
ipse fateatur, si quid in sensu fuit, quo Latinus codex
discreparet à Græco: hoc ille putavit utilem, quam
ea qua tu Erasmo suades ut faciat, videlicet ut ea tan-
tum annotet qua commodius ac significantius Interpreter
vertere potuisset, sensum vero si quando discrepet, ma-
nere patiatur, nec menda manifesta Latinos admo-
neat. Quod Divus Hieronymus non usque adeo cu-
randum censuit, ejus tu præcipuam curam habendum
putas: quod ille judicavit potissimum, ab eo tu potissi-
mum deterres. Sed hic occurris ac fateris, id ab Hie-
ronymo recte factum, quod videlicet tunc opus erat,
dum adhuc vulgata hac Editio non satis esset emendata:
at nunc repurgatis vitis supervacaneum iterum purgan-
di laborem fore. Nam si opus tam nunc esset, quam tunc
erat, non est ratio cur minus bene mereretur, à quo
nunc idem denno fieret, quod tunc Hieronymus fecit.
Primum, neminem esse omnium puto (dicam enim au-
dacius) neque Hieronymum quidem ipsum, qui profi-
teri ausus sit, si tam certum sui, ut in vertendo nihil
eum possit omnino subterfugere. Usque adeo non deerit
vel mediocribus interdum, post meliores etiam, in quo
versentur utiliter. Ergo quis vertendi finis erit, inquit?
facillimus: si evenerit, ut quisquam tam commode ver-
teret, aut ab alio non optime versum, alius ita corre-
xerit, ut his manentibus integris, non inveniant posteri
quod mutandum censeant. At periculum est interim,
ne varia translationes dubios faciant animos fidelium, ut-
ram credere debeant veriore: quod ipsum in causa
fuisse censes, ut reliqua omnes de industria rejecta sint,
hac una servata, ne fideles vacillarent: qua in re us-
que adeo ego abs te dissentio, ut quod tu majorum cu-
ra tribuis, ego temporum assignem incuria, qua nimis
non illa tantum translationes, sed multa etiam a-
lia periere. Alioquin etiam si unam in Ecclesiis tenen-
dam recepissent, reliquas tamen quid necesse fuit abji-
cere, ex quibus non erat periculum ne fideles vacilla-
rent? Imo quemadmodum nunc Evangelistarum varia
narratione, series rerum in luculentiorum pervenit noti-
tiam, ita tum ex diversorum collatione interpretum stu-
dioso Lectori daretur occasio, si quem aut verbum fe-
felliſſet equivocum, aut orationis decessisset amphibolo-
gia, aut sermonis proprietates imposuisset, ex reliquis con-
jiciendi quid verum sit. Quod sane utilissimum esse &
Augustinus sentit, & Origenes experimento didicis-
ſſet, & Jacobus Faber Pfalterii quintuplici editione do-
cuit. Atque hac ideo dixi, ut ostenderem etiam si di-
vi Hieronymi labor adhuc maneret integer, non illum
tamen reprehendendum esse, quisquis, si quid ab illo
quoque præteritum invenisset, hoc ipse velut relictas à
messore spicas colligeret. Nunc vero quis non putet co-
dices Latinos nihilominus atque olim è Græcis esse cor-
rigendos, quum ita sint rursus infecti mendis, ut ne ve-
stigia quidem Hieronymianæ emendationis appareant?
Quod usque adeo in confesso est, ut ipse tu quoque, qui id
maxime negas, idem fatearis tamen. Nam cum ideo
maxime contendas, corrigendi laborem frustra sumi,
quod Hieronymi castigationes asseris magna Patrum di-
ligentia servatas esse integras: tum in proximo fere ver-
su subdidisti, Responde jam, Erasme, utram probet
Editionem Ecclesia? Græcam-ne, qua non utitur, an
Latinam, quam solam citat, quoties ex sacra Scri-
ptura aliquid definiendum est; vel præterito Hie-
ronymo, si quando aliter legat, quod quidem non raro
contingit? Imo tu nunc responde, Dorpi, si ut ipse di-
cis, & vere dicis, non raro legat aliter Hieronymus
quam vulgaris habet Editio, quomodo potest esse verum
quod ante dixisti, eandem Editionem ita manere corre-
ctam ut ille correxerat? Neque enim quenquam arbi-
tror esse crediturum, illum quicquam contra suam ipsius
correctionem proposuisse legendum. Tam ergo nunc opus
cor-

correctione est, quam olim fuit. An vero tantundem liceat, hoc restat inquirendum. Quamquam nec inquirendum hoc, nec dubitandum videtur, quin emendati codices tam nunc sint Ecclesia utiles, quam olim fuerunt. Sed Ecclesia nunc, inquis, istam editionem comprobavit. Atqui eadem Ecclesia eodem modo eandem editionem ante Hieronymi correctiones approbaverat: id quod jam ante respondi. Quamquam non pigebit eandem Orationem tuam, quam tu tam invictam censes, denuo excutere, ne me pratervehi quicquam dissimulanter putes. Videris ergo mihi sic colligere, Augustinus nec Evangelio duxit esse credendum, nisi Ecclesia compelleret auctoritas: At Ecclesia comprobavit in hac translatione verum esse Evangelium: Consequitur ergo, si quid sit in Græcis codicibus diversum, ut verum in illis Evangelium esse non possit. Hac est (quantum perspicio) argumentationis tua summa, qua mihi videtur ejusmodi, quam non sit difficile solvere. Nam primum Ecclesia sic in Latinis codicibus contineri credit Evangelium, ut fateatur tamen à Græco translatum. Credit ergo translationi; sed magis archetypo credit, Evangelium in Græcis esse verum: in Latinis verum esse credit casu, quatenus fides interpreti, in quo (ut opinor) nunquam tantam habet fiduciam, quin eum labi cognoscat humana fragilitate potuisse. At in Concilio citatur ex Latino codice, non ex Græco. Mirum vero, si Latini ex Latino citent codice! quasi ideo fecerint, ut de industria fidem archetypis abrogent Græcis. Apostoli nonne citabant ex Prophetis secundum translationem Septuaginta Interpretum, ommissa interim Hebraici textus veritate, dum Græcis scriberent? nec ideo tamen Hieronymus factum putavit esse præjudicium, quasi Græca translatio quam Hebraica littera Apostolorum censeretur auctoritate sincerior. Ego certe hoc persuadeo mihi, idque (ut opinor) vere, quicquid ab Apostolis nobis traditum est, non esse jam à quovis melius verum, quam ab ipsis Apostolis præscriptum. Ideoque fit, ut quotiens in Latinis codicibus occurrat quicquam, quod aut contra fidem aut mores facere videatur, Scripturarum interpretes aut ex aliis alibi verbis, quid illud sibi velit dubium expiscantur, aut ad unius Evangelium fidei, quod per universam Ecclesiam in corda fidelium infusum est, quod etiam, priusquam scriberetur à quoquam, Apostolis à Christo, ab Apostolis universo mundo prædicatum est, dubios hujusmodi sermones applicent, atque ad inflexibilem veritatis regulam examinent, ad quam si non satis adaptare queunt, aut sese non intelligere, aut mendosum esse codicem non dubitant: cuius morbi medelam censeant aut à diversis interpretationibus, tanquam medicis, implorandam, (quod tibi jam periculosum videbatur) aut velut à fonte quodam ab ea lingua repetendam, unde ea scriptura in Latinum fluxit eloquium. Verum tu, mi Dorpi, concedis, olim recte fecisse eos qui Latinos, quamquam ab Ecclesia receptos atque approbatos, codices à Græcis emendaverint: sed idem tamen negas nunc recte fieri, propterea quod verisimile sit, ipsorum libros Græcorum aut de industria fuisse depravatos ab ipsis, jam olim ab Ecclesia Romana rescisscentibus, aut postea saltem per incuriam vitiatos. Neque enim esse credibile, si Latinorum, quibus perpetua fidei cura fuit, codices paulatim tamen labefacti sunt, incorruptos adhuc restare Græcorum, apud quos ipsa jam olim fides corrupta sit. Hac ratio, Dorpi, non flexit Hieronymum, quo minus Instrumentum Vetus ex Hebræo sermone transferret: quamquam si quid hic valere debet, ibi magis debuisset, quum nemo nesciat, Judæos ex professo infestiores fuisse hostes Christianis, ut quibus in universo repugnabant, quam Græcos Latinis, quibus cum communi Christianorum nomine convenerant, licet in quibusdam dissenferint. Et profecto (ut vere dicam) videtur mihi neutiquam credibile, ullam gentem in depravandos libros unquam conspirare voluisse, ut ne dicam, nec potuisse quidem. Qua enim spes esse potuisset, neminem ab ea re alieno animo fore? aut clam id fore consilium, quod si rescisceretur (ut erat

A neesse, quum à Judæis ad Christum, à Græcis ad Latinos aliqui nullo non die profugerent) nonne praevident fore, quum nihil assequerentur, sua præterea parti sese præjudicium allaturos? si se faterentur eam fovere causam, quam sibi conscii essent non aliter posse se, quam codicum depravatione defendere? Sed de Judæis Hieronymus viderit. Græcos certe ab hac falsitatis suspicionem liberat vel istud, quod in his, de quibus eis nobiscum fuit controversia, eorum libri cum nostris consentiunt, nec de littera unquam, sed de intellectu littera quaestio fuit: quamquam nemini potest esse dubium, eos si mutare voluissent quicquam, non ea primum modo, sed sola quoque fuisse mutatuos, qua pro nobis contra eos faciunt: qua si falsassent, non fuisset causa tamen, cur in aliis idem facturi putarentur. Nunc vero quid comminisci quisquam possit, cur alia falsare voluissent, cum hac ipsa reliquerint integra, qua vel sola falsare voluissent? Sed incuria saltem vitiatos esse credi potest, præsertim si hoc nostris contigit, quibus verisimile est libros fidei, sicut fidem ipsam, majori semper cura fuisse. Possem hic opponere non Hieronymum modo, sed Augustinum quoque, quorum uterque censet emendatiores esse Græcos codices, quam Latinos. Sed ratione malo quam auctoritate contendere. Hoc certe assero, neminem esse tam cuiusquam libri incuriosum, ut ita transcribendum locet, tanquam pensi non sit habiturus, vitiosum-ne an emendatum referat: quum alioquin possit opera & impensis parcere, si omnino ne scribatur curet. Persuadeo ergo mihi, Græcos etiam curasse ut diligentia in transcribendis ipsorum libris adhiberetur, quod nemo dubitaverit qui libros eorum diligenter inspexit. Hoc præterea rursus affirmo, apiculos, distinctiones, & accentuum notas in causa esse, quo minus facile apud eos in scribendo erraret: nec ab hoc affirmando deterrecor, quod tu hoc argumentum in adversam partem retorquisti: propterea quod (ut ais) facilius erratur ubi multa sunt observanda. Verum ego contra censeo, ibi minus facile errari ubi facile erratur, ut ego quoque Dialecticorum more anigma proponam. Verum sic opinor tamen, imo sic experior, quemadmodum in planitie, dum festinamus intrepide, ubi nemo casum expectat, sæpe labimur, quum à præcipitio salvi sensim, nec nisi certo atque explorato gressu descendamus: haud aliter evenire scribendo, ut ad exemplar perplexum scriptor eo transcribat verius, quo videlicet attentius, quum ex pulchro codice ipsa securitate labatur. Quamquam & nostros vitiatos esse, & eos remansisse sinceros, vel hinc elucescit, quod in nostris eadem nunc vitia deprehendimus, qua Hieronymus olim censuit emendanda: in illis eadem adhuc videbis verba, ex quibus ea Hieronymum constat emendasse. Ergo quas ille mendas olim ejecit, nunc non licebit ex istis codicibus rursus expungere? & quum religiones (quas vocant) omnes fas sit sapius renascentibus vitiis reformare, libros semel purgatos repullulantibus mendis nefas repurgare ducemus? Jam quod quaris, quid sit quod Latinos codices non finat incorruptos, deinde tibi ipse respondes, quid nisi chalcographorum incuria pariter & imperitia? & illico subjungis: Vide jam utros invenies rariores? qui Græcis imprimendis sint idonei, an qui Latinis? & scies utros codices censere debeas castigatiores. Quid tu his verbis, Dorpi, velis, non intelligo. Neque enim te vereri puto, ne in Annotationibus in Scripturas Erasmus impressis utatur libris: quum neque scriptorum codicum desit copia, neque in eam rem impressis uti, etiam si velis, possit, cum Novum Testamentum, in quod ejus defudat labor, nunquam hactenus, quod sciam, Græce chalcographorum typis excusum sit. Quod si hoc voluisti dicere, quum chalcographi Græcas imprimant litteras quam Latinas depravatas, idem in veteribus etiam utriusque lingua scriptoribus accidisse; semoveamus istos, Dorpi, qui litteras sic Latinas imprimunt, ut Græcæ magis quam Latinæ; sic vicissim Græcas, ut Arabicæ magis quam Græcæ videantur. Comparemus in utroque genere qui utrunque possunt, cuius-

modi Aldus Manutius Romanus erat in primis, & nunc Joannes Frobenius Basileensis: hos atque ejusmodi chalcographos audeo affirmare, quod ipse quoque experimentis comperio, verius ac sincerius Græca quam ipsa Latina referre. Quod ipsum multaque isidem alia ad hanc rem facientia, multo certius ipse legendo quam audiendo intelliges, si te quoque aliquando ad Græcam linguam pernoſcendam converteris; id quod valde opto: nam suſurus frustra ſim, quod nec Erasmus perſuaſit, adverſum quem, imo temet adverſus ipſum, ſedulo te defendis, ne cogere videlicet ex Græcarum cognitione litterarum proficere. Quamobrem ut ad eas te litteras, pro animo iſtoc tuo tam adverſus eas obſirmato, hortari ſuperſedeo, ita pro meo in te amore optare tibi non deſinam: nec ſpem tamen unquam depono, fore aliquando, nec id quidem hand multo poſt, ut ceſſantibus hac de re diſputationibus, in quibus aſſidua tua illa in ſcholis victoria, non patitur te libenter cedere, quod (ut video) jam nemo poteſt alius; ipſe nimirum perſuadeas tibi, cum iſtos Imperatores tuos, quibus nunc militas, quorumque interim gratiam tam magna eruditionis parti præſers, aut maturiore judicio neglexeris; aut certe etiam illis ipſis utile & tibi & eorum conſiliis fore perſuaſeris, quo videlicet Græciſtas iſtos ſuis ipſorum gladiis confodias, majoreque adverſus eos auctoritate diſſeras quam nunc, cum de re tibi tam in totum ignorata diſputas. Qua de re tamen cum perinde ſcribas, ac ſi ſuperſuacaneam putes operam, que in Græcas litteras impenditur, mihi proſecto non perſuades, ea te ſentire qua ſcribis. Neque enim ſimile veri ſit, te vel ea prudentia commoditates ejus lingue non videre, vel eo in bonas artes omnes ſtudio non concupiſcere, præſertim cum abs te quoque dum negligendam diſputas, propemodum afferantur cauſa, quibus incitari maxime ad eam conſequendam poſſis. Nam ſi (ut tute veriffime certe ac ſapientiſſime dixiſti) unaquaque lingua ea præcipue dote præſtat atque excellit alias, ſi contingat ei ut majorem bonarum diſciplinarum theſaurum in ſuis litteris velut arcubus contineat: quis hac una ratione tua neſciat, Græcam eſſe eam qua ſummopere ſit cum ab univerſis mortalibus, tum vero ſeorſum à Chriſtianis amplectenda? utpote à qua & omnes diſciplina reliqua, & Novum Teſtamentum fere totum nobis feliciffime ſucceſſit: niſi tu illam hoc translationum quotidiano proventu velut aſſiduo partu, effoctam nunc tandem atque exhauſtam putas. At primum ex his ipſis Commentatoribus Ariſtotelis, quos tu in illa Oratione commemoras, quam ſive ut Laurentium vituperes, ſive ut laudes Ariſtotelem, (nam utrumque acriter ex aquo facis) elegantiffime certe ſcripſiſti, Alexandro, inquam, Themiffio, Ammonio, Simplicio, Philopono, Olympiodoro: quotuſque ex his, inquam, eſt, excepto uno Themiffio, qui non adhuc ſua tantum lingua legatur? niſi quod Alexandri Problemata in Latinum venerunt ſermonem. Ex reliquis ſi quid Latine legitur, (neque enim ignoro, haberi & Alexandri, & Simplicii fragmenta) id totum ejus generis eſt, ac tam parum Latinum, ut à Latinis propemodum minus quam ipſa Græca intelligantur. Neque jam de Poetis aut Oratoribus dico quicquam, ſed neque de aliis Philoſophis, aut aliis etiam ejusdem Ariſtotelis Commentatoribus verbum facio ullum: quanquam vel unus Joannes Grammaticus tantum habet acuminis, tantum eruditionis, præſertim Ariſtotelicæ, ut ſi cum eo poſſis ipſius lingua loqui, reduceret te, ſatis ſcio, unus ille cum Grammaticis omnibus, quibus nunc parum propitiuſ videris, in gratiam. At ex antiquis Chriſtianæ doctrina Scriptores, cum multo maximam partem Græce conſet ſcripſiſſe, perpauci pro tanto numero verſi ſunt: quidam vero ita verſi, ut potius videantur ſubverſi. Ad Ariſtotelem ipſum venio, quem & ego ut ſupra multos, ita cum multis amo, quem tu in memorata Oratione tua videris non ſupra multos modo, ſed pro multis quoque, atque adeo pro omnibus amplecti. Hic ergo ipſe non poterit totus tibi ſine Græcarum peritia litterarum innoſcere. Nam ut omittam illud, quod nihil ejus tam commodè verſum eſt, ut non idem ipſum ſuis ipſius verbis acceptum

A in poſſus inſtuat potentius: Et illud item, quod quadam opera ejus adhuc Græca feruntur, quorum titulos neſcio an Latini habeant. Certe ex his ipſis operibus qua nunc habent, ſic habent quadam, ut etiam non habeant: è qua ſorte ipſum etiam Meteorologicorum opus tam conſtat eſſe, quam dolendum eſt: quum neſcio an ullus ex tam multis ejus viri laboribus dignior ſcitu ſit, aut ipſa rerum natura ab ulla ſui parte mirabilior, quam ab ea, qua ut nobis proxima circumſuſaque undique, ita magis ignorata atque incerta eſt, quam aſtrorum poſitio, motuſque ſyderum, qua tam porro ſemota ſunt. Sed hoc opus tamen ſpero propediem fore, ut à Thoma Linacro noſtrate, illuſtriſſimi Regis noſtri Medico, Latinis donetur auribus, utpote cujus jam nunc duos libros abſolvit: perfeciffetque nimirum opus, atque edidiffet univerſum, niſi Galenus eum exoraffet, ut quum dux atque imperator Medica rei ſit, vel ſepaſſo interim Ariſtotele, Latinus ejus operà prior ipſe redderetur. Prodiſſit ergo Ariſtoteles aliquanto ſerius, ſed prodibit tamen nihilo incultior: præterea nec incomitatus; nam Alexandri Aphrodiſæi Commentarios in idem Opus una verſit, inſitrus apud Latinos omnes immortalem gratiam: in quorum non vulgarem utilitatem, Philoſophi præſtantiffimi Operi tam egregio præſtantiffimum interpretem ſic adjuñxeris, ut ejus labore demum à Latinis poſſit intelligi: quod hætenus à nemine (ut ego certe ſuſpicor) qui Græce neſcierit, intellectum eſt. Nam quum ipſe jam olim idem Ariſtotelis Opus audirem Græce, eodem mihi prælegente atque interpretante Linacro, libuit interdum experiendi gratia vulgatam etiam translationem inſpicere: è cujus lectione mentem illico ſubiit ejusdem Philoſophi de Phyiſis ſuis dictum. Nam ut illa ſic ait edita, ut tamen edita non ſint: ita hac quoque ſic verſa videbantur, ut nullo pacto verſa viderentur; uſque adeo, ut qua Græce callebam probe, eadem ipſa verſa non intelligerem. Neque eſt quod à Latinis interpretibus ſperari poſſit auxilium, quum Albertus quoque, quem ad emulationem Alexandri Magni, Magnum vocant, quique ſe Periphræſten Ariſtotelis proſitetur, Paraphraſtes verius in eo opere judicari debeat; ita cum ſit ejus officium, Ariſtotelis ſenſum aliis verbis referre, aſſert prorsus (ut ajant) ex diametro diverſa. At Gaitanus* (nam is quoque facit Commentarios) deſcribit nobis, unus terra pugillus in quot pugillos aqua liqueſcit, & aqua item pugillus unus in quot pugillos aeris diſſolvitur, & quo non ulterius ad eundem modum progreditur? Sed tamen dum has tam immenſurabiles meſuras metitur, ad Ariſtotelis interim ſenſum ne gry quidem. Inſinitum, mi Dorpi, fuerit explicare, quam multa deſint ei cui Græca deſunt. Neque tamen ignoro, & alios multos, & te in primis ipſum, ſine Græcis litteris ipſam doctrina arcem verſus eoſque provectum, quo multi non poſſunt etiam Græce docti ſudantes atque anhelantes aſcendere. Sed hoc unum tamen auſim affirmare: ſi ceteris diſciplinis tuis tu Græcas præterea litteras adjeceris, quantum nunc alios & Græce peritos exſuperas, tantum tunc te etiam ipſum ſuperabis. Sed de his hætenus.

De Moria, quoniam Erasmus, quicam olim meo patrocinio commendavit, eandem rursus tuendam ſuſcepit, tibi non eſt neceſſe multa diſſerere, quum res alioqui per ſe facilis reddita ſit, partito labore facilior. Itaque non dubito quin ille ſit ea dicturus, imo in illa brevi epiſtola jam nunc dixit, qua ſufficere apud omnes debent: ita ego qua dicam, quamulumcumque apud alios valitura ſint, apud te (ut opinor) invalida eſſe non poſſunt. Eſt primum miror, quid hac ſibi tua verba velint, Ecce repente infauſta Moria tanquam Davus inturbabat omnia. At quomodo nunc repente? quaſi nunc primum Moria repente prodierit, qua jam plus annis ſeptem ſepties interim novis excuſa formis in clariffima luce verſata, in omnium ſinus recepta ſit. Aut quamobrem, quaſo, infauſta? qua quam felicibus auſpiciis proceſſerit, nonne vel hoc abunde demonſtrat, quod non debuiffet toties in tot exemplaria diſſundi, niſi tam multos inveniffet quibus impenſe placuiſſet? nec hos ex face vulgi, (neque enim eas merces facile diſtractas eſſe mira-

* Alia Editio, Cajetanus.

rer qua placerent indoctis, quorum ubique turba scatuit) sed doctissimis. Nam eam nonnisi doctis placere vel hoc indicio est, quod nonnisi docti intelligunt: quod ipsum fortasse fuit in causa, ut hi duo aut tres Theologi, quos Moria commovet, irascantur, quod ab aliis persuasi credunt, plus ab ea ipsa dictum, quam dictum sit: alioqui fors non succensuri, si ea ipsa, qua dicuntur, ipsi intelligerent. Sed tu, mi Dorpi, putas nullos rideri potuisse Theologos, quanquam tales eos esse, quales Moria joco describit, ipse propemodum serio faceris, quum ais, Asperæ facietæ, quibus multum veri admixtum est, acrem sui memoriam relinquunt. Verum est Hercle quod dicis. Non tam acriter has intulissent facietas isti Theologus, nisi quam erant aspera, tam etiam vera fuissent. Ergo cum tales sint, quales ipse faceris esse, probas? non opinor: Vituperas ergo? apud te certe scio facis, faceresque palam, nisi in animum induxisses tuum, nemini esse adversum; & ita te comparare statuisses, ut te omnes prorsus cuiuscunque modi sint, docti, indocti, boni malique, laudent, cui (ut ais) volupe sit, si vel catelli cauda velut amicitia simbolo blandiantur. Facis tu profecto, mi Dorpi, cantius: sed nec ille tamen deterius, qui in malos aperte ac simpliciter, quod Gerardus facit Noviomagus, invehitur: quanto minus qui, quod Erasmus facit, summa Moria persona, & prudenter magis, & minus licenter jocatur? cuius cum jocos salesque non feras, & παλιωδῶν eum velis: in Satyris Noviomagi tamen (ut scribis) nihil invenisti quod mutari velles: quum tamen illa Satyra sint mordaciores ubi sunt lenissima, quam Moria ubi mordet maxime, meritoque: nam id Poeseos natura poscit, qua nisi sit acerba, non est Satyra. Itaque opera pretium est audire, quam satyricæ in Monachos ubique ac Fratres invehitur, ut illorum superbiam, luxum, inscitiam, computationes, ingluviem, libidines, hypocrisisque describit, non minus eleganter quam acerbe, nec minus etiam merito. Nam licet multi illi sint opprobriis indigni, non desunt tamen aliqui, in quos singula quadrant, quidam etiam in quos universa concurrant. Quamobrem non miror, nihil in eis reperisse te quod mutari velles, sicuti nec ego certe. Sed hoc miror, cur abs te non possit impetrare Moria ut impune jocaretur in Theologos, quum illa abs te obtineant Satyra ut tam acriter objurgent Religiosos, atque in his Theologos etiam. Sed omitto Gerardi Satyras. Si quis tuas, mi Dorpi, excutiat epistolas, nihil-ne reperire possit quo tu ullum hominum genus aliquo mordaci dicto perstrinxeris? An illud edentulum prorsus esse putas, quo in memorata epistola ad Menardum Abbatem, respergis Antistites? qui dum illum laudas, alios hoc pacto deploras: Heu me; heu miseros eos, qui non religiosos agunt, sed caballis stipati, Caesaris triumphos nobis referunt: quos satius foret humi repere, quam ad inferos equites properare, ni pedites timeant serius illum pervenire. Hæc mihi, Dorpi, tam mordax facietia usque adeo tibi blandita videtur, ut ideo de equis potissimum locutus videare, ne tam bonum dictum perderes: alioquin, opinor, vides, non usque adeo magnum facinus esse, si Abbates equitent, & bestias, in quos creata sunt usus, utantur. Audiavi etiam, nec alios Antistites equitare semper, & illum tuum interim, ut in illum etiam ipsum pene jacus tuus recidat, à quo eum cupis in alios avertere. Sed ita sua cuique blanditur ratio, tam bene suis cuique crepitus olet, ut cum ad aliorum jocos frontem contrahimus, & velut asperos non patimur, nostros neque magis festivos, & magis mordaces amplectamur. Sed hæc in religiosos Antistites jocatam te negabis, verum deploras potius, præsertim cum ab illa inauspicata interjectione auspicas, Heu. Ego certe quacunque figura proferatur, jocum puto, quod ita dicitur, ut nemo sine risu audiat. Quanquam quid refert joco an serio mordeas? imo refert adeo, quum nemo fere sit qui jocosus in se dicto non ardeat, serius nemo sit qui ferat. Alioquin si deplorare licitum, joculari vetitum putas, facile Moria fuerit toti orationi jocosa interjectionem dolendi praponere, & mutata

figura, Theologos eosdem, quas ansa derisisti, iisdem verbis denno deplorare. Neque enim facile decernas, utrum deplorandi magis, an ridendi sint. Sed in Antistites fortasse quidvis licere debet, etiam mediocres: at in Theologos, aut sint, licere debet nihil. Nam eo fere tendunt, qua in hac novissima ad Erasmum scribis epistola: ais enim: Miraris, tantos concivisse motus tuam Moriam, quæ pluribus placet, non Theologis modo, sed Episcopis etiam. Atqui ego te demiror, Erasme, qui pluris facias Episcoporum in hac re iudicium, quam Theologorum: siquidem Episcoporum nostri seculi vitam, mores, eruditionem dicam, an inscitiam, noveris: quorum ut sunt certe nonnulli tanto digni fastigio, ita mira est paucitas. Hic tu, Dorpi, cum Theologos agre levissimo joco patiaris adspersi, Episcopos apertis opprobriis magna cum auctoritate perfundis, ut in quibus non tantum eruditionem requiris, & carpis inscitiam, sed vitam quoque ac mores contumeliose condemnas. Sed Theologos plurimum refert (ut ais) integra apud populum esse auctoritas: quasi nihil referat, apud populum quales astimentur Episcopi! qui quem locum teneant in Ecclesia Christi, quam longe supra Theologos tuos, non est ignotum tibi, qui Pontifices liquidissime novisti in Apostolorum successisse locum. Neque cautius prospexisse putest tibi, quod nonnullos feceris Episcopos tanto dignos esse fastigio: cum nec ipsa Moriam credas indignorum vitia dignis imputare Theologis, qua tamen vel hoc te vincit, quod nihil impedit per eam multos dignos esse Theologos. At Episcoporum per te bonorum non modo paucitas, sed etiam mira paucitas. Sed donemus hoc tibi, nihil esse mali, Pontifices vel ridere distiteris, vel maledictis incoffere, modo ne sacrosanctos Theologorum magistratus attingas. Quid ad hoc dicis? quod illos ipsos Theologos non nomine quidem, sed descriptione tam evidente, ut non ullo nomine designari potuissent expressius, ita mordet, ut pene laceres in proœmio quod in Pyrgopolinice Plauti fabulam lepidissime conscripsisti. Verum interim Plauti me nomen admonuit eorum, qua tu sparsim per epistolam tuam cum in ceteros Poetas, tum in Terentium nominatim ex Augustini verbis congeris: qua res longiorem disquisitionem flagitat, quam ut à me in hac disputetur epistola. Sed hoc tamen abs te quero, utrum tibi illis verbis hoc voluisse videatur Augustinus, Christianis videlicet non esse legendum Terentium? Quod si ab eo perdiscendo non deterreat, nihil adversus Poetarum lectiones facit ille locus. Sin Augustinum id egisse putas, ut à Poeseos studio Christianos averteret, rursus abs te percunctor, ipse-ne Terentium adhuc docendum censes? Quod si censes, quid attinet id tam citato diligenter, cui non putes esse parandum? Sin docendum neget, ab Augustino videlicet persuasus: miror profecto, quo pacto accideris, ut tandem nunc primum tam sero persuaseris ille, quem te non dubito tam diu antea legisse: nec interea tamen abstinnisse à legendo Plauto, nec à legendo tantum, sed nec à docendo, exhibendo, agendoque publice, Poeta nihil quam Terentius est castiore, imo ne tam casto quidem. Quid quod ejusdem Militem gloriosum facetissimo prologo locupletasti? Aululariæ vero non proœmium modo, sed, qui Comœdia defuerat, finem adjecisti: qui mihi, seu sermonis elegantia spectetur, siue sales, sales vere Plautini, nulla parte totius Comœdia videtur inferior. Cujus rei vel hi ipsi versus erunt indicio; quibus (ut dixi) Theologos istos amicos, quos nunc tueris, ita belle describis, ut nemo derideat falsus, nemo infestetur vehementius. Nam quid his carminibus (referam enim) vel magis facetum possit esse, vel magis elegans?

Primum omnium qui sunt amusi, & litteris
Non proletariis male inaugurati, eos
Ablegat hinc in maximam malam crucem.
Siquidem stomachabundi oblatratores facere
Pergant etiamdum, quod nunquam non faciunt,
Clamoribus ampullosis infremere, &
Venena livoris effunditare sui,
Et obloqui, & obgannire, & dentibus omnia
Arrodere carnivoraibus, & sicut canes

E e e e e 3 So-

Solent, quibuslibet allatrare sibi obviis.
Eos homines (siquidem sint & ipsi homines)
Quum illiterati sint, quum sint agrarii,
Mihi sedulo iussit *Plantus* hinc abigere.
Sin forte sint præsto, nisi compriment sibi os,
Nihilque graxint, minatus est fore ulmeos,
Ubi hospitio excipientur Acherontico.

En, mi Dorpi, quam neque Poetis abstinendum puta-
sti, & amicos illos Theologos quam bene suis coloribus
depinxisti? Quod si te neges tunc fuisse Theologum (si-
quidem scripta sunt abhinc septennium) certe vix ses-
quiannus est elapsus, quod eadem recollecta edidisti,
jam certe Theologus: quadriennio post habitam luculentis-
simam Orationem tuam de assumptione Deipara Virginis.
Quid ergo refert, an Theologus effeceris, an prius facta,
Theologus edendo comprobaveris? imo refert adeo. Nam
ad scribendum impetu plerumque trahimur: intermissa
quum retrahamus, certum adhibetur iudicium. Ergo,
mi Dorpi, dum è dentatis Gerardi Satyris, quibus Mo-
nachorum spurcissima describit vitia, nihil mutandum
censes: dum ipse religiosorum Antistitum sic miseris ut
videas, sic rides ut mordeas, ceterorum Episcoporum,
præterquam mire paucorum, infestiam, vitam ac mores
acerbe vituperas: dum Theologos istos ipsos, quorum in
moriā Moriā jocari nefas ducis, ipse amicos vocas,
oblatratores, stomachabundos, litteris non proletariis ma-
le inauguratos, ampullosos infrementes clamoribus, venena
livida effundentes, obloquentes, obgannientes, dentibus
omnia carnivoracibus arrodentes, in obvios quosque, si-
cut canes solent, allatrantes, illiteratos, agrarios, postre-
mo vix homines, in maximam malam crucem censes ab-
legandos. Dum hac, mi Dorpi, facis, quomodo tibi
non venerunt in mentem tua illa tam bene consultata con-
silia, quibus Erasmus nunc tam amice ac tam pru-
denter admones? ubi tunc illud Salustii, Extremæ ef-
se dementiae, nihil aliud quam odium se fatigando
querere? ubi tunc illud Cornelii Taciti, Asperæ fa-
cietiae, quibus multum veri admixtum est, acrem sui
memoriam relinquunt? quo tunc fugiat illud Epicte-
ti, Ne putes omnibus jucunda auditu, quæ tibi sunt
jucunda dictu? Profecto, mi Dorpi charissime, sic est
a natura comparatum, ut modum semper ab aliis exi-
gamus, libertatem omnes indulgeamus nobis. Novus ego
qui Reuchlinum, Deus bone, quem virum! non satis
aquo animo ferrent, quod in amulos suos, videlicet
imperitissimos doctissimos, in stupidissimos vir pruden-
tissimos, in vanissimos nebulones homo integerrimus, ab
ipsis in tantum lacepsus injuria, ut si manu se vin-
dicasset, ignoscendum ei videretur: novus, inquam, qui
non ferrent, quanquam ejus etiam studiosi, quod stylo
contra illos libere, nec magis libere tamen, quam vere,
affectus suos effunderet. Novus itidem eos ipsos, qui hac
non ferebant, paulo post tamen in rebus & minoris mo-
menti, neque ad se tam proprie pertinentibus, multo etiam
atrocius excandescere. Tanto nimis proclivius est alie-
nis affectibus quemquam temperare, quam suis. Ergo non
licuit, inquis, mihi vel Satyras Gerardi probare, vel in
Theologos amicos, adde, Antistites atque Episcopos quo-
que vel joco vel serio dicere, modo vera, neque nominato
quoquam? Imo vero, mi Dorpi, usque adeo licuisse ti-
bi censeo quod fecisti facere, ut mihi nihil unquam in vi-
ta melius fecisse videaris, modo ea ne desit aequitas, qua
tibi quod laudi ducis, idem in alio ne vitio verteris.
Istud ergo totum de Moria, mea (mi Dorpi) senten-
tia, & sine causa mones, quum nihil sit quod moneri
debeat, & si quid esset, post tot annos etiam sero mo-
nes. Nam quod in calce prioris epistola tua posuisti,
reconciliatum iri Theologis istis Erasmus, quos Moria
commovit, si Moria laudibus Sapientiae laudem oppone-
ret, medicrem mihi risum mediusfidius excussit. Sapient
scilicet, si hoc Moriae encomio Moriā sic putant esse
laudatam, ut laudari cupiant eadem figura Sapientiam.
Quod si censerent, quid irascuntur? cum sint ipsi quoque
a tam laudata Moria tam abunde laudati. Præterea,
non video quo pacto veris sapientiae laudibus istorum in se

A invidiam Erasmus lenire possit, quin potius velit nolit
multo acerbiorē redderet: quippe cum eos tam ex sa-
pientia contubernio cogeretur ejicere, quam nunc co-
actis inter peritissimos Moriae mystas adscribere*. Hac scri-
benti mihi supervenerunt litteræ, quibus ad se meus mo-
Princeps revocat. Haec me adhuc scripturam coege-
runt, ut sisterem aliquando, atque istam finire vel in-
vitus epistolam: qua cum tam longa sit, ut brevior for-
tasse fuerit,

Scriptus & in tergo nec dum finitus Orestes:
nescio tamen quo tecum colloquendi studio adhuc cupiebat
increfcere. Quanquam jam nunc nihil intactum reliqui-
mus, certe, quod sciam, nihil per dissimulationem præ-
termisimus. Neque enim istud reor expectaturum quen-
quam, ut Moriā a blasphemiarum atque impietatis
etiam suspicione defenderem, tanquam ea Christi religio
male audierit. Nam hoc & in prioribus litteris tuis ita
posuisti, ut plane se ostenderes contra animi tui sensum
alienam referre sententiam: & in hac epistola posteriore,
cum cetera omnia, quanquam illa quoque magna ex par-
te non tua, tum in quibus habere aliquis potuit color pro
hoc ingenio atque hac doctrina tua, magnifice atque am-
plius excolueris: hanc tamen de impietate calumniam
consulto, velut impiam ipsam sacrilegamque, ac non ma-
nifestariam modo, verum fulem quoque atque ineptam
prorsus omisisti. Ea ergo de re nihil erat mihi dicendum,
de ceteris dixisse me puto. Nihil ergo restabat aliud de
quo tractare volueram. Sed nisi Principis me interpellas-
set littera, scripturam fortasse fui iisdem de rebus plenius.
Verum ut non ingrata est hac epistola complicanda neces-
sitas, quod vereor ne qua nunc est longitudine, tibi possit
esse molestia: ita non leior ademtiam mihi facultatem,
qua hac eadem liceat sub incudem revocare, atque hunc
rudem & informem factum meum sepius lambendo re-
fingere: quod facere profecto animus erat, ad te, doctis-
sime Dorpi, ut cunctior aliquanto veniret, cui me mea-
que omnia probata esse cupio: quorum nunc ruditati
non ideo solum veniam dabis, quod properus iste disces-
sus effecit, ne mihi vel relegere liceret: sed ob id quo-
que quod ista scribenti mihi non modo libraria nulla, sed
nec liber fere ullus affuit. Quanquam ne nunc quidem in-
grata tibi hac qualiacunque fore in tua humanitate prima
spes est, secunda in mei ipsius industria, qua me sedulo
cavisse confido, ne quicquam in his esset quod tuas aures
merito possit offendere, nisi mihi (ut homo sum) meorum
amor imposuit. Quod si usquam incidat culpam, admo-
nitus, agnoscam ingenue, nec tuebtor meam: nempe ut
quos amo, si quid eorum interfit, non gravatim admonco,
sic ab amicis ipse admoneri valde mediusfidius gaudeo.
Neque hoc me fugit tamen, Erasmo quadam ex stoma-
cho te non objecisse tuo, sed ab aliis accepta potius prom-
lisse: ut tu vicissim intelligas, me multa his in litteris,
illis per te potius respondisse, quam tibi; quem ego non
solum ut amantissimum diligo, & doctissimum suspicio,
verum etiam ut optimum virum revereor. Vale, charis-
sime Dorpi, vereque tibi persuade, neminem esse tui ma-
gis vel in Hollandia tua studiosum quam sit Morus apud
taro divisos ab orbe Britannos, ut cui non minus cha-
rus es quam ipsi es Erasmo. Nam charior esse non po-
tes, ne mihi quidem. Iterum vale. Brugis 21. Octo-
bris, Anno 1515.

EPISTOLA DXIV.

Paulo G. F. P. N. Merulæ Dom. Baudius S. P. D.

Lugd. Batavorum.

F * DIV te multumque tenuit deliberatio, utrum recte
& ordine facturum esses si vitam magni Erasmi,
ut est ab ipso consignata litteris, publico iuri vindicare:
an magis ex dignitate aut voluntate defuncti foret, si intra
Vestæ penetralia thesaurus iste liberali custodia asserva-
retur, communicandus tantum cum amicis intima ad-
missionis, ne si ea res dispalesceret in vulgus, aliquid
detrimenti caperet fama & existimatio præstantissimi vi-
ri.

* Alia Editio, adscribere.

ri, cuius nomen merito colunt quicumque rem litterariam salvam cupiunt. Utrique graves & magni momenti rationes intercessisse non dubito, qua animo adferrent ancipitem curam cogitandi: sed gaudeo tandem assensum tuum in eam partem flexisse, qua bonorum omnium vota conspiranti suffragatione diriguntur. Nec est quod in eo pertimescas offensam cuiusquam probi, quasi scilicet invidiosa prodicione detexeris quadam arcana digna sacro silentio, & specie ornandi laesis maiestatem ejus, quem omni honore amplificare cupiebas. Nam nec ipse alio animo seriem vitae suae penes principem amicorum deposuit, quam ut se rebus humanis exempto posteritas huius horribilis secreti particeps esset, & qua sinistris mentibus pravam calumniandi materiem prebent, ea, si rectam ansam comprehenderis, faciunt eximio ad illustrandam ejus gloriam & venerationem. Nam quod illi fors negavit ut ex legitimo conjugio nasceretur, & quo pluribus incommodis ac difficultatibus jactata est ejus adolescentia, hoc clarius enitescit egregia virtutis indoles, qua per tot angustias eluctari potuit ad tantam nominis celebritatem. Quibus enim fato contigit feliciter nasci, recte educari, abundare copiis atque opibus, qua facilem viam ad omnia summa consequenda munire solent, iis non tam gloriosum est evadere ad frugem, quam turpe ac pudendum, si in tanta facultate rerum optimarum sibi ipsi defuerint. At vero qui fortuna sua faber esse cogitur, & qui, ad exemplum Biantis, omnia sua secum portat, eum meo puncto praecipua quadam laude dignandum censeo. Neque enim est vestra spontis & optionis, ut legere possimus ad fastum parentes: a quo animo non solum habendi, sed & colendi sunt quos Dei benignitas nobis assignavit. Quauquam non video, cur Erasmus ortus sui pudere aut pumtere debeat. Nam mater ejus, ut optima Dido,

Huic uni forsan potuit succumbere culpæ.

In ceteris vita partibus ita sese gessit, ut singularis exempli fuminam repraesentaret. Pater item probò genere natus fuit, nec expertus humaniorum disciplinarum ut ferebat captus seculi, tum autem moribus ita factus ad genus urbanitatis, & ad elegantiam jocularum, ut ab hominibus amonioris nota cognomen † Eutrapeli reportaverit. Quod si interiore affectu & animorum conjunctione ius matrimonii censeretur debet, solennes tantum ritus abfuerunt, quos honestas induxit, non prae se flagitat necessitas, at mutus amor intercessit, qualem haud temere possis inter exempla fidei conjugalis invenire. Sed non est mihi decretum hanc causam agere, nec magnis auctoribus tueri sententiam Tragici, cuius singulos versus † Cicero singula testimonia putabat, * ἰδοὺ τε πολλοὶ γυναικὶν ἀμείνων. Matris patriam ipse declarat, de patre filius: nos pro comperto habemus eum fuisse civem & incolam urbis Goudæ: qua loci amantate, cultu bonarum artium, ingenio gentis ac humanitatem composito, magistratus splendore & propensione erga omnia honesta famam obtinet haudquaquam infimam inter primarias Bataviæ civitates. Quum autem propinqua partitudo matri appeteret, placuit eam Rotterodamum mitti, quo res occultius transigeretur. Pueri nomen suum pater indidit, vocatusque est Gerardus Gerardi, more familiari apud nos, & olim etiam usitato apud Græcos Latinosque. Ceterum quia nomen istud in Belgico idiomate videtur habere cognatam significationem cum verbo Desiderare, adscripsit sibi loco prænominis titulum Desiderii, cui subjunxit Græcam vocem ejusdem notionis, & Erasmus agnominari voluit. Cur non fas mihi sit hasce minutias confectari, quum nunc & olim viri, magna fama ingenii & eruditionis, tam intemperanter abusi sint otio, ut paginas impleverint ludicris certaminibus, utrum princeps poetarum, Virgilius an Vergilius esset appellandus, & auctor No-

A Etium Atticarum, Aulus Gellius, an Agellius? Sane non est in ejusmodi nugis sita salus Græciæ, sed neque est in nulla parte felicitatis numerandum, si quis sortitus sit bonum nomen, nec ea cura postrema fuit Censoribus in populo lustrando, Consulibus in habendo delectu, ut auspicarentur à bonis & fausti ominis nominibus. Quocirca facis rem optimam & acceptissimam candidioribus ingeniis, quod opere hactenus inedito memoriam maximi hominis non quidem vindicas ab injuria oblivionis, qua tantam lucem obruere non potest, sed grata tamen novi muneris largitione rursus eum velut in Famæ theatrum producis, ut & plausu excipiat ab Erasmi nominis amatoribus, qui bona sua norunt, & malignitatem sui tadeat qua tantum heroem tam parvipendis. Nam ne quid dissimulem, serio indignor paulatim elabi de manibus doctorum hominum monumenta summi artificis, atque iis anteferi nonnullis abortivos partus eorum, qui magno conatu saepe magnas nugas agunt, & quorum praecipua virtus est sapere ex indicibus atque inventariis. Porro, si recte calculum posui, duo potissimum genera sunt eorum, qui de homine sequius opinantur. Quidam stylum ejus & dictionem carpunt: alii (quod est longe gravissimum) eum insectantur tanquam subannatorem omnis religionis, & fautores teterrima hæreseos Arrianorum. Priores illi sine populi suffragio tyrannicam dominationem sibi arrogans, quod legem statuere audent, qua quis loqui aut scribere debeat, quum Orator ille summus, nec dicendi solum sed & censendi auctor optimus, quæserit, nec unquam invenire potuerit, quamnam esset in vario ac multiplici eloquentia quasi vultu præstantissima forma dicendi, magisque animo & imaginatione complexus est, quam facultate affectus absolutam effigiem eloquentiæ. Ad retinendam ejusmodi dictatorem insolentiam sufficere, si dicamus Erasmus esse secutum venam & ideam ingenii sui, quod longe consiliosissimum arbitror, nec aliter æqualitas & uniformis tenor in stylo servari poterit. Quod si primaria dos sermonis in eo versatur, ut perspicue sensa mentis evolvantur, hac laude nullus cum Erasmo paria fecit: tam admirabili felicitate ac facilitate vox & manus secuta est internas animi cogitationes, ut vix unquam litura in ejus scriptionibus apparuerit, & tamen tanta lux eruditionis passim effulget, ut scires ex fecundissimo pectore copiam istam lætissima orationis redundare. Spiritum & vitam ei debent renascentes litteræ: nec ulla ejus scripta plus habent in recessu, quam qua minus illecebrarum & vanitatis fronte ac titulo prætexunt. A flagitio irreligiositatis abunde hominem absolvunt tot præclara meditamenta, qua prorsus spirant veram & vivam pietatis indolem. Nam ut nihil arere potest nisi ignis, ita nullum artificium, nulla affectatio unquam exprimet tam nativam affectionem: aliud veritatis ingenium est, aliud simulationis figmentum. Facile cordatus iudex deprehendere potest,

Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.

Cur autem existimetur fuisse partibus Arrianorum causa nihil erat, sed inde arrepta est occasio calumnia, quod in Annotationibus ad Novum Testamentum sapienter neget quidquam ad rem facere nonnullos Scriptura locos unde Orthodoxi aternitatem Filii Dei, & eandem cum Patre essentiam comprobare credebant. Quis vero tam hospes est in Patrum libris, ut non subinde animadverterit manifestam in iis ἀλογισίαν ἢ ἥλυν ἀλλ' ἢ καὶ ἄπικνωσιν. Omnibus armis præliabantur adversus hereticos, etiam plumbeis mucronibus, &, ut olim augur Fabius Maximus dixisse fertur, salvis auspiciis ea geri qua pro Reipublica salute gererentur, ita boni isti Patres credebant, recte & sapienter institui quidquid pro defensione veritatis tentaretur. Non debuit autem ob acris & accuratius iudicium atque examen vir optimus venire in tam atrocem suspicionem, à qua satis superque eum liberat explicatio primi capituli Evangelii secundum Johannem. Salibus, & iis interdum aculeatis, abundans nonnulla ejus

Ope-

† Voce Belgica Praet appellari solebat. † Epist. 8. ad Tironem.
* Versus ex Andromacha Euripidis, Multi nothi meliores legitimis.

Opera, in quibus crassos errores, & aniles quasdam superstitutiones orationis libertate perstringit, unde orta est opinio contemtarum religionum: sed norma Christianæ charitatis suadere debuit humaniorem interpretationem. Videtur autem Erasmus magis habuisse quid fugeret, quam quid sequeretur. Unus omnia pervidere non potuit, & rem haud exiguum præstitit, quod in tantis ignorantia tenebris oculos attollere posuerit ad investigandam lucem veritatis. Meticulosior fuit, & timens offensionum, atque hoc unice in vita studuit, ut omnium ordinum & generum benevolentiam colligeret. Id forsitan impedimento fuit quo minus cornicum oculos confingere ausus fuerit, & omnia iniquitatis mysteria velo levato patefacere. Multum tamen, imo infinitum ei debet posteritas, & forte non haberent reprehenses ejus unde famam consequi potuissent, nisi ipsis dedisset quod reprehenderent. Vale, & vive nostri memor. Scribebam Lugduni Batavorum 18. Octobris, An. 1606.

EPISTOLA DXV.

* Erasmus Rot. Georgio Loxano, Equiti, Procancellario Bohemia, S.

ETSI procul à me semotus tamen mecum habitas, non modo sub uno tecto, verum etiam in eodem cubiculo, itaque si velim oblivisci tui non possum. Præfens ornas Aulam Ferdinandicam, absens domum meam. Scripsissem plura, sed Desiderius à Simandris properabat: hoc tamen ut tibi persuadeas velim, Erasmus nihil æque cupere quam rebus omnibus tibi gratificari. Hæc à cœna præter solitum. Vale. Frisburgo Brisgoia, Anno 1534.

EPISTOLA DXVI.

† Augustinus Steuchus Eugubinus Erasmo Rotodamo S. D. P.

* NON poteram hoc tempore gratiam ullam, Erasme doctissime, accipere gratiorem, quam ut abs te literas acciperem: nimirum à viro doctissimo, & eo, cuius ego nomen semper plurimi fecerim. Eo autem tua litera fuerunt gratiores, quod in his multa tua benevolentia erga me apparent vestigia, & modestiam, atque Christianam charitatem in his summam perpexi: nam quod ad benevolentiam attinet, ab ea profectum dixerim, ut ea qua tibi sentis nunc quasi Cyclopeia Saxa, favamque Charybdim prætervecto accidisse, me tam favum pelagus nunc primum inirantem, ea ipsa vitanda moneas, & in fama theatrum prodeuntem, qua memet arte spectatoribus exhibeam, commonefacias. Non potest hoc nisi divini beneficii haberi loco, ut ad pericula te conferens permulta ac varia discrimina, eum nanciscaris, qui te suo periculo faciat cautiorem. Nam is tacere utique potuisset, nulla sua fortasse culpa. Huius officii nomine magnas me fateor tibi debere gratias. Hanc occasionem præbuerunt tibi nostra in Vetus Testamentum annotationes, in quibus multa tibi asseris placuisse, nonnulla visa fuisse, de quibus permagni referat me admoneri, ut sim posthac cautior. Quam tu æque multis verbis complexus es. Cæpi igitur epistolam tuam diligentissime evolvere, ut quod mihi in fronte promiseras, statim consequerer. Perlektis autem omnibus, promissa non omnino responderunt: nam pro admonitionibus reprehensiones, & quadam non minimi ponderis crimina reperi. Certe si cohortante & inducente te humanitate tua scripsisses, benevolentissime fecisses; sed si quo stomacho ad scribendum te consulisti, dico te nullam habuisse probabilem causam, cur sic afficereris in eum, qui te in tacito conscientia sua arcano veneraretur, & qui palam te cum tui nominis reprehensione nunquam citasset.

* Hæc Epistola, in Editione Londinensi omissa, fortuito in manus nostras incidit, cum varias Editiones Basileenses evolveremus.

† Serius ad nos transmissa est hæc Epistola, ut loco suo reponi posset: eam autem debemus curæ generosissimi doctissimi Viri D. Westenii, J. V. D. Ethicæ Professoris, atque Universitatis Basil. Bibliothecarii. Respondet Steuchus ad Erasmi Epistolam, quæ habetur sup. pag. 1374.

A Atque hanc omnem censuram tuam, partim video ex violata à me existimationis tua suspitione pependisse, partim quia te non perinde, ut voluisses, laudassem. Quo fit, ut tum mihi officium tuum placuerit, tum non placuerit satis, cum omnia fuerint à te excogitata, ut suspectam calumniam dilueres. Hoc quanquam tuum fuit institutum, solerter tamen id obumbrasti, dicens, multum mea & aliorum referre, ut abs te admonear. Ut superne monitor videaris, interne sis reprehensor. Itaque sincerius munus istud exsequutus fuisses, nisi suspicio, & alius quis affectus, te in diversa rapuisset. Huc autem trahuntur omnia, qua tu censurâ digna existimasti, & cum defensione tua multorum suscipis patrocinium: ut qui illos lesit injuste, te quoque injustissime lasisse videatur. Duo vero intelligo hanc tibi suspitionem movisse. Primum, quod acerbis quorundam superbiam, in quibus & te dubitas esse petisum, perstrinxerim. Alterum, quod uno tantum loco memor tui fuerim, sed contemtim, ut tu interpreta- ris. In his quibus procacitas reprehenditur, quoniam id potissimum procacitatis genus fuerat reprehensum, quo multis hoc tempore Divis rebusque sacris parum honoris habuerint, sic te geras, ut conquistis ex annotationibus meis quantos maxime potuisses, qui proposito tuo deservirent, locis, me quoque unum ex eorum numero studeas efficere: ut aut ego eodem crimine involvar, aut fateri cogar illos reprehensibiles non fuisse, à quorum ego non multum abfuerim procacia. Et tamen dum hac facis, te ex animo gloria mea favere dicis, & humanissimi monitoris partes prædicas te suscepisse. Perbelle etiam rogas, ut qua reprehendis, eo animo accipiam, quo dicuntur. In illam vero totus incumbis objurgationem, qua ego adversus procaces usus fuissim, unde & te ad scribendum excitasti, ex qua tu multa, qua mihi objectares, vitia collegisti. Convitium in senectam sermonis inconstantiam, & quandam juvenilem vel exultationem, vel delirationem, pro deliratione senili, quam me tibi dubitas objecisse, agens causam. Itaque quoniam ex hac suspitione, qua tuis literis continetur, universa pendent, facile intellexi magis conquistata & optata à te, qua in me reprehendis, quam inventa fuisse. Hanc causam fuisse duxi, quod secus multa quam à me posita fuissent, fueris interpretatus, & quod etiam ad levissima qua carperes, descenderis, ut vel errata à Typographis, qua in excudendo libro fuerant admissa, ea tibi visa sint de quibus me tu, vir doctissime, commonefaceres. Quod tamen si fuerat ante notum, nulla ex eo in me culpa redunderet, à te tamen animadvertum, humaniter accipio. De his vero, qua secus interpretatus es, & illis, qua iuste fortasse fuerant à me multis in locis reprehensa, à te vel in aliud torquendo, vel imminuendo defenduntur. Super his, inquam, eadem modestia, & eadem libertate tibi respondebo, qua tu es erga me usus. Utar autem eo libentius hac libertate, quod ad eam me passim, sed in calce præcipue epistola tua, invitasti. Vicissim autem obtestor te, mi Erasme, ne quid à me iniquo animo dictum suspiceris. Nam te mihi eruditio tua reddidit amicissimum, semperque venerandum, ut tamen nunquam viderim, plurimum tamen dilexerim. Nec me juvenem putes canitiem tuam unquam contemtui vel habuisse, vel habere potuisse: nulla fuit unquam in me dementia talis. Nam de Lucubrationibus tuis semper optime sensi, fidem autem & pietatem arbitror fuisse semper integerrimam. Hoc tantum in te displicuit, quod scriptis tuis effeceris, ut alium te esse mortales multis suspicarentur, quam sis. Atque idcirco evenit tibi, ut in armis omnem fere aetatem egeris, semper cum multis digladiatus sis, nunc tela intorquens, nunc objecta repellens; plurimos enim ac plurima audax tua perstrinxit juvenia: gravissimamque illis annis suscepisti provinciam, ut de moribus omnium severissimo censuram exercereres. Quod etsi bono animo abs te factum cuncti interpretari debent, præstabat tamen id modestum facere & minore cum licentia. Sunt multi qui te Saxonice Hæreseos aliquam causam præbuisse dicant, non quod is animus tibi fuerit, ut hunc haberet reventum; sed quod nimia tua vel licentia vel incauto & inattento zelo, ut sic dixerim,

rim, asserant esse factum. Atque hoc qui dicunt, non paucissimi sunt, nec prorsus ineruditi, idque ex libris tuis putant se facile demonstrare posse. Complures affirmant prudentia tua fuisse, ut si quas fraudes, si qua scelera Ecclesia haberes nota, ea potius absconderes, quam in theatrum totius mundi extraheres: cum omnes Scriptura doceant, aliorum peccata esse reticenda, ne manifesta, sint improbitatis iniquis exemplum, aut ne reddant cetera in Religione vituperabiliora. Hanc autem rationem veram scribendi fuisse arguunt, ex eo quod ex contraria ratione magna per omnem populum scandala coorta fuerint. Hac, mi Erasme amicissime, tecum, & per epistolam: non enim mihi animus eam in lucem edere, nisi tu aliam causam praeberis. Sed his omisiss ad verba tua veniendum est.

Animum mihi primum & fortunam gratularis, doctissimum appellas, ut istarum forte laudum stupore percussus non sentiam morsus tuos, totamque istam censuram, quam in me exercuisti. Ordinis à laudatissima Bibliotheca Grymanica, id est, à laudibus tuis, & hac tam pulchra occasione ad me delaberis. Annotationes meas percurristi verius quam legisti: imo legisti, & relegisti, omniaque attente lustrasti, sicubi esset, quod tu posses carpere, sed tanquam monitor, non reprehensor. Hac editio, ais, sciet prodigiosis mendis. Quod potius in Aldinos heredes recidit, sed condonandum saltem hoc amicitia fuerat, qua cum illis olim tibi intercessit. Dicis me videri in quosdam quasi privato affectu stomachosiorum, velut in Lyranum, & Episcopum Forosempsonianum, suspicarique ideo me in istos affectu privato inuictum fuisse, quod essent Germani. In quo non possum non mirifice maiorem in te candorem desiderare. Ista videlicet sinceritate venisti ad monendum, ut me diceretis privatum affectum habere. Primum quod ais, me illius Episcopi nomen nonnisi cum reprehensione citare, hoc nufquam tu probare poteris, cum ipse eum citans semper eruditioni eius plurimum tribuerim. Quod si recte interpretari voluisses, nec te alius affectus in aliam cogitationem abstruxisset, intellexisses utique. Quanquam poteram ex his, quae ille de Joanne Pico, incomparabilis eruditionis & sanctitatis viro, dixit, facile ansam, si voluisses, sumere: quem magnum ac prestigiosum, tantum, tam Christianum virum fuisse (credo, quia adversus Astrologos scripsit) predicare non erubuit. Vide qua modestia Episcopi tui fuerit! Tum quod putas me hunc & Lyranum quasi in ius traxisse, quod uterque fuerit Germanus, hinc profectum est, quod opinaris me in te quasi Germanum inuictum fuisse, indicans ex aliis locis expressius hanc suspicionem. Erat igitur modestia pariter, ac prudentia tua, mi Erasme, verum diligentius perspicere. Hos enim ideo citavi, quod alter de Hieronymiana Editione quadam loquatur, alter quod cum sciret Hebraice, in omne Velus Testamentum Hebraeos secutus scripserit. Nam nesciebam quidem, Deum testor, Lyranum Germanum fuisse. Vide quantum à cogitationibus tuis absuerim! Levis autem est quod priorem comparas cum Reuchlino, ut tuo iudicio sit ille major, quam meo iudicio Reuchlinus superiorem gradum videatur tenuisse, & hoc propter civilem praefationem in Reuchlinum, quam Episcopo non addiderim, cum tu tamen Reuchlinum apotheosi donandum censueris. Nec vides quam hac ridicula sint, quamque minime te tanto viro digna. Quod si in Reuchlinum hominem Germanum sum civiliter praefatus, discere certe hinc debueras, privatum illum affectum nusquam esse in Germanos, ut tu videris suspicari. Atque hic me in asseverando fortiosem, quam in probando diligentem esse clamitas. Fortiter, inquis, rejicis aliorum opiniones, velut Episcopi Forosempsoniani, qui censet Latinam Editionem non esse Hieronymi. At non erant rationes ejus refutanda, partim quia non essent magni ponderis, partim quia ex his, quae praecesserant, satis, opinor, notum erat nostram Editionem esse Hieronymi, & in his ipsis solutio argumentorum Episcopi continebatur. Eum, inquis, nec audiendum existimas. At ubi est hoc in meo

A libro? ubi hoc a me dicitur? Qua porro oblivione asseris hoc uno fretum argumento, me opinionem ejus rejecisse, quod praefationes sint Hieronymi, cum appareant in operis exordio alia rationes. Proponis exemplum de gemina praefatione in Job, negasque earum ullam in eam Versionem competere: quod quomodo oculos mentemque tuam effugerit, satis admirari non possum. Hieronymus testatur se duplici labore in Job desudasse: uno, quo librum vertit ex Hebraico totum, altero, quo collata editione LXX. cum ipso fonte, qua tunc Latini & Graeci utebantur, superflua obeliscis confossa, redundare monstrabat, asteriscis autem qua defuissent, addita ex Hebraico apparebant. De utroque labore in ejus praefatione prima, ejus hac verba sunt: Utraque autem Editio & LXX. juxta Gracos & mea juxta Hebraeos, meo in Latinum labore versa sunt. Illam igitur juxta Hebraeos, in Latinum versam, suam esse confitetur Hieronymus, qua est ea, qua hodie Latini utuntur, si conseras Hebraica. Negare igitur non potes neutram harum praefationum in eam Editionem congruere, cum prior palam hoc innuat, hoc spectet, illius, non alterius Editionis ac libri sit praefatio. Dices fortasse eam Editionem non esse ex Hebraico: at facile intelliges si tum LXX. tum Hebraica contuleris, quod mihi est notissimum. Nec possum videre, qua tandem sapientia persuadent sibi nonnulli, Latinam Veteris Testamenti Editionem non esse Hieronymi: quod non modo imperitia, sed summa quoque ingratitudinis semper mihi visum est: non enim de his loquor, quae sine laude non nominarentur. Nam si una praecipua pars Bibliorum, id est, omnes Prophetae, manifesto est Editio Hieronymi, siquidem in suis commentariis citat suam ex Hebraico, qua est; qua hodie utitur Ecclesia, eamque opponit Editioni LXX. qui fieri potest, ut reliqui quoque libri non sint ex Editione ejus, cum etiam clare non sit Editio LXX. Prophetae igitur sunt Editio Hieronymi, ceteri libri quomodo non erunt? cum à LXX. ubique fere dissentiat nostra. Quid temperatum esse potest, ubi tanta est varietas? Deinde qui fuerunt illi procures, qui ausi sint Editionem Hieronymi depravare, id est, mutare nonnulla? Et si mutarunt nonnulla, cur non omnia? Ubi sunt illa loca, quae sunt admissa? Hac tu, vir doctissime, probare debueras, qui fortes alios in asseverando actum clamasti. Sed hac ad alia properans, veluti leviara ac notiora transcurro.

In eo quod inferis (pace tua) duplex lapsus: Probabilius est, inquis, Ecclesiasticos procures, cum jam fere recepta esset Editio Hieronymi, mutasse quaedam ab illo versa, ex vetere Translatione, aut ex LXX. restituisse nonnulla. Primum non potest esse probabilius, cum non sit verum: quae enim manifesto vera sunt, ne probabilia quidem esse possunt. Cur autem non sit verum, satis apparet ex tota Editione: potius si quidem additum est, aut immutatum, ex errore putandum est ex aliis Editionibus adrepsisse, veluti in illum locum, Et respexit Dominus ad Abel. Veteres quidam Codices habebant, Et inflammavit Dominus: quanquam is non omnino sit error. Rarissimum autem est hoc genus. Separas deinde veterem Editionem ab Editione LXX. cum vetus Editio, qua utebatur olim Ecclesia, LXX. fuerit, ob quorum reverentiam nolebat Augustinus ab Hieronymo quoque innovari: quod te Hieronymus ipse abunde docere potest. Si ego igitur, ut ad superiorem rationem redeam, ob has levissimas causas stomachosior in quosdam, eisdem tu non in quosdam, sed in omnes stomachosior videreris, cum ubique satis libere sis locutus. Quis est mortalium ac superum, de quo non, ut tibi visum est, pronuntiaveris? Sed hac missa faciamus. Prosequeris in hunc modum: Interdum odiosius attingis Averroistas, ut videaris in totum damnare Philosophiam Aristotelicam. Hanc collectionem, vir eruditissime, quis non admirabitur? Quis enim non percipit longe diversissimum esse damnare Averroistas, & Aristotelis tollere Philosophiam? Verius hoc esse dixerim, ut qui luculentiorum velint habere Philosophiam Aristotelis, malos ejus interpretes submoveant. Et tu putas tolli Philosophiam Aristotelis cum Averroce, alia non

opiner ratione, nisi ut quam plurima congereres, qua tu, velut meus Aristarchus, reprehenderes. Illud porro odiosum, quod qui damnet Averroistas tollat Philosophiam Aristotelis, cum tu genus hoc Philosophorum non ignores, quos si tu attigisses, pulcherrime ab te factum opinareris. Sed quia ab alio damnati sunt, non probas: & displicet in aliis, quod tu ubique licentiosissime fecisti. Quoniam igitur non tollo Philosophiam Aristotelis, nec verba mea hoc innunt, sequitur, ut quae in hanc sententiam dixisti, nullum hic locum habeant, & auiditate potius calumniandi sint à te producta. Illud quoque non minus alienum à mente mea & à veritate, ut quia quosdam Platonicos errare in Philosophia Platonis dixerim, nullam reliquerim Philosophiam Platonis, eodem videlicet lepore, quo & illud superius, Damnas, inquis, Averroistas, ergo Aristotelicam Philosophiam adimus: Damnas Platonicos, Platonis quoque Philosophiam aufers. Quis hac argumentandi genus, & ab insensia quadam ipsarum disciplinarum, quamquam nihil te fugit, & auiditate carpendi profectum negaverit? Quibus enim Platoniorum nata est Philosophia, sciunt quantum eorum decreta distent à mente Platonis. Idem de Averroistis dicendum, in contrariumque recidis argumentatio. Nam qui tollunt Averroem, tollunt genus ἀνάντων philosophandi in disciplina Aristotelis, tollunt multas falsas opiniones, in quas ille trahit nolentem Aristotelem. Sic Platonici quadam portenta deduxere ex Platonis Philosophia. Sublatis autem his utriusque Philosophia interpretibus, non ea ipsa tollitur, sed asseritur & illustratur. Quod si placet hoc argumentandi genus, quid prohibet quo minus item sic colligas? Hieronymus damnat malos Christianos, ergo & Christum, & Christianam Religionem, quia te iudice qui damnet male philosophantes, ipsam damnat Philosophiam? Proferis, inquis, te scribere adversus Philosophiam Platoniam. At ubi à me dictum est? expressaque verborum meorum depravatio, de quibusdam Platonici locutus sum, non Platone. Cetera quoque, quae à te in hanc sententiam dicuntur, quia longissime à re ab sunt, pratermitto. Nemo certe erit, qui hac, quae hucusque commemorasti, accurate perpendens, non equitatem in te mentem desideret. Facis accusatorem totius gentis, qui tuus non quidem accusator sit, sed suspiceris tu accusatorem. Eodem genere criminis facis bonarum disciplinarum accusatorem, qui disciplinis abutentes obijget. Quid si quis te contemtorum totius Theologiae diceret, quia Theologaster infestaris ubique? Quid si contemtorum Christianae religionis, quia superstitiosos cultores, ut ais, ubique damnasti? Quid si hostem omnium generatim Canonitarum, quia quosdam segnes & impuros lacerasti? Excensare autem te solitus es, quod non bonas, sed malos solitas reprehendere. Eadem ratione deberas, si quis in te candor erat, interpretari nostra. Itaque necessario factum est, ut dum tibi patrocinaris, criminibus falsis falsa crimina dibueris. Dico autem falsa crimina, quia suspicatus es me reprehensorem tuum, & hac omnia, si Diis placeat, sub admonitoria epistola prae-textu. Triplex est autem criminatio apud te. Reprehensorem bonarum disciplinarum pronuntias, cui disciplinas perperam exponentes non probentur. Reprehensorem totius provinciae praedicat, qui male in provincia viventes arguat. Eadem probitate paulo post asseres reprehensorem interpretum, qui interpretationes diversas inter se conferat. Ut si quis quippiam ostenderet Hieronymum diversum ab Hebraico transtulisse, eum reprehensorem Hieronymi diceret, & tamen Hieronymus Calumniatores vocat, qui interpretationes & collationes suas veterum interpretum reprehensionem dicerent. Quod de navigatione dicis, nunquam mihi, spero, continget infelix navigatio, nam eos scopulos pro viribus declinabo, in quos (volens, nolens nescio) navicula tua illisit. Quamquam quod dicis optimum est, & hac in parte debeo tibi plurimum. Tumultuaria lectione multa praedicat me devorasse. Hoc quoque, quocumque animo sit dictum, boni consulo: nam me doctissimum paulo post appellas. Quo animo à te hac dicantur, tu scis, accipiam.

A tur autem aquo animo, etiam si non aquo à te dicantur.

Ad illa nunc venio, quae tibi occasionem & animum ad scribendum prae-buerunt. Sunt autem ea, quae in annotatione nominis Adam per digressum dixeram. In quibus hoc mihi quasi praefandum. Scis, Erasme clarissime, nec dissimulare potes, quibus satis & xan̄ tōx̄ nostra haec secula vexata fuerint, ut cum optimis studiis, quae jam tot annos sepulta jacuerant, infinitum etiam malorum examen emergeret, quorum causas non possumus nisi in mentes illas referre, quae sua & imprudentia & cecitate in perniciem sunt his studiis abusa, à quibus bona nasci debuerant. Hocque malum eisi ab his profectum est, earum tamen non fuisse culpa, sed & ferocium animorum, & procacium linguarum certum est. Cum autem ministra & interpretis animi mali est lingua, quas edere strages soles! Potest autem aliquando fieri, ut tamen si non malus animus sit, interpretari tamen cogitationes ejus lingua vel nesciat, vel non possit, ut alia prorsus dicat, quam animum sentiat. Hinc non animi tantum bonitatem ad scribendum, sed & prudentiam maxime necessariam esse dicunt, quae possunt certe utraque esse se-juncta. Plures enim prudentes sunt ad eloquendum, & ad occultandum suorum animorum pravitatem calidissimi. Alios rursus invanias, quibuscum si familiariter vivas, eos & simplices & fideles, & innoxios experiaris. Accidit autem sepe, ut quo quisque est melior, eo etiam sit iracundior. Qui firmitus se conferat ad scribendum, aliud prorsus esse videntur, ac sit. Hac de oratione dixerim, quae mater fuit hoc tempore multorum malorum, ut certissimum exemplum viderimus eorum, quae de oratione Rhetores locuti fuerant. Multas, ait summus Orator, urbes esse constitutas, plurima bella restincta, firmissimas societates, sanctissimas amicitias oratione comparatas. Rursus non minimum per disertissimos homines inveltam partem incommodorum. Haec exempla multa fuerunt hac tempestate notiora & clariora. Suscitatis enim studiis & eloquentia, quae diu in tenebris delituerant, magna vis incommodorum coorta est, atque etiam multo quam ceteris temporibus major, ut quae non solum ad res terrenas, sed etiam ad caelestes pervaserit. At dicis, quorsum hac? nimirum ut ostendam me alienissimum ab omni contumelia hominem, non sine causa super his indoluisse. Nemo tam facilis, mitisque ingenii est, quem non exulceraret illorum lingua, horumque finis numerus non exiguus, quorum tu, Erasme, scelera vel excusas, vel dissimulas. Dicis Saxonem interdum fortiter negligere sanctorum auctoritatem: cum hoc facias ubique; dissimulas ullam in libris istorum esse blasphemiam, cum non aliud, quam blasphemiam sint, & vituperationes Majestatis divinae. Non est opus hoc commemorare, declaravi hoc ipsum nuper Eckius, qui in libello collegit plustquam trecentas illorum horribiles blasphemias: productis ipsis Auctorum nominibus, quorum numerus est quindecim plus minus Haresiarcha, quas quia detestabiles sunt, sine horrore commemorare non possum: E quibus sunt illae, quod Christus desperatus clamaverit, Deus, Deus meus, &c. Quod ejus anima descendit ad inferos, data & ipsa, ut reliqua omnes, penas peccatorum. Quod si exstarent scripta Joviniani, Elvidii, Vigilantii, multo prestare scriptis Hieronymi apparerem, quos ille injuste carperit. Quod Missa pro vivis atque defunctis nihil valeat. Quod Jejunia, ab Ecclesia instituta, servari non debeant. Quod liceat alias, quam in Missa consecrare. Quod Sacrificis ac Monachis uxorem ducere, & Mariabilibus nubere liceat. Sexcenta sunt, quae memoravi, si sit otium, stultiore longe ac turpiore. Et hac adeo vera sunt, ut disputanda coram sapientissimo ac Christianissimo Imperatore fuerint proposita. Etque omnes adeo in pervertenda religione concordant, ut in ejus exitium conjurasse videantur. Hac tibi non videntur blasphemiam, vir optime ac solertissime? Defendis autem, vel excusas lepide illos, proposito alio genere blasphemiarum, quod tu Romae audieris, aliene scilicet à re proposita, ut tu quoque sentis: quasi de moribus populorum, de sordibus vulgarium, non de

de Hæresibus agatur, non de noxiis, non de pestilentibus dogmatistis. Quam odiose etiam attingis, qui in aliis hanc modestiam desideras, hic & alibi Romam, ipse vides.

Sed revertor ad ea, quæ superius proposueram. Tota illa factio displicuit. Quod si tibi videor adversus illos acerbius alicubi esse locutus, candoris & summa humanitatis erat tua, id sic interpretari, ut non in totam gentem, nec in modestissimos viros ea caderet oburgatio. Potius existimare debueras, me Christiano zelo esse commotum, veluti qui quæ audita turpitudine incandescent. Id non pravi, & maligni aut superbi animi indicium esse puto, sed pro equitate & honestate Christiana indignantis. Dices fortasse: at habes me justum interpretem; caterorum habenda est ratio, fateor, sed quanto justior, tanto major soles esse indignatio. Tunc optimus quisque rapitur transversus in furorem, cogitque excedere decori formam, erumpens animo & pectore indignatio, veluti Moses confractis tabulis. Phinees autem consimili quadam ratione indignatus, duos interfecit. Ingenique petulantia lingua nescio an aptius quam alia petulantia possit ostendi. Quibus nominibus eorum poteram exprimere vesaniam, quam ut eos crudeles & inhumanos Cyclopes ac Gygantes appellarem, homines scilicet arrogantissimos, ac superbissima lingua. Neque hac convitia sunt, quæ mores improbos incessunt, alioqui convitiator esset Elaias, qui ait, O Gentem peccatricem, populum peccatis onustum, filios sceleratos! convitiator Christus, cum Judæos hypocritas appellaret; Paulus item, cum Pontificem parietem dealbatum diceret. Tu quoque non is ipse es: & hac de lingua tantum. Nam contra doctrinam eorum, in Annotationibus nusquam fere congredior. Ideo non erat cur tu probationes, & argumenta, & refutationes passim exigeres, ut diceres facile esse cuilibet jace-re convitia, solidam doctrinam contra talia exigere. Hac tu contemtis: sed si recte perpendas, Erasme, non erat illius libri hoc negotium: solidas autem rationes contra nonnulla eorum dogmata alibi attulimus. Ideo tecum aut cum illis nulla erit mihi hic de Confessione concertatio, cujus videris patrocinium hic suscepisse, qui primus omnium bellum illi intulisti: utinamque cum pectore nunc consentiat oratio! Quanquam Colloquia tua, & quæ præteritis annis vidimus, fortiter destruunt, quæ fortiter à nobis asseruntur. Quod si optas me tacuisse, multo magis optandum esset, ut tu nunquam ullum verbum super hac re fecisses: nam Confessio à te primo in suspensionem protrahita est. Sed bene habet, quod sententiam, aut sermonem mutasti.

Revertor ad superiorem rationem, num te cum illis perstrinxerim. Fateor, Erasme, multa displicuisse olim in tuis libris, ea videlicet, quæ pepererunt multos rerum divinarum contemptores, non recte certe dicta tua interpretantes, qui tua freti & doctrina & auctoritate, omnia quæ à te contemni & damnari cernebant, arripuerunt mordicus, & non vita solum coeperunt ea spernere, sed & lingua: appellabantque (te ducem sequentes) ubique genus istud religionis exterius superstitionem. Nam cum tu, quacunque cogitatione id feceris, Monachorum vitam in-cesseris, ventres pigros, & si quod aliud est probrosarum appellationum genus, eos vocans: cum in jejuniis sæpe in-vedus, cum abstinentiâ à carnibus, esum piscium immodice insectatus sis, de tuo stomacho ceteros judicans: cum psalmodiam, quam sacrosantam ab Apostolis usque apud Veteres scimus fuisse, spreveris: cum reliquias Divorum & quæ eas venerentur, sæpe deriseris: omnem denique vulgarem istam & minorem pietatem exhibilaris, ejeceris, plures quibus hac maxime placerent, ad eorum & majorum rerum contemptum excitasti: tuamque illam perpetuam derisionem imitati, simpliciores quoque ad omnium rerum contemptum pertraxerunt: habitus est hisce diebus jejuniorum, castitatis, psalmodia, te duce, maximus contemptus. Nam Saxonis, & caterorum, quæ eadem contemnerent, libri publice in Italia vendi non potuerunt. Quantum autem libri tui Monachorum vita obesse creditis, id abunde testatur quod publico consensu & edito legi & haberi apud nonnullos eorum interdicti sunt.

A Sed hac culpa tua non fuerit, fuerit eorum, qui scripta tua non recte & cum judicio legerunt, nec mentem tuam vere sunt interpretati. Credo enim te non ipsam sanctitatem, sed superstitionem tantum & imperitiam damnavisse. At modestius & meliore ratione, dicunt nonnulli, fuisse faciendum. Quorsum enim attinebat (ut exemplum proponam) ut eo modo quorundam vitia attingeres, sicut in tuis Colloquiis attingisti? quam enim noxia pocula ibi propinasti? Quos blasphemiarum fontes aperuisti? Hac est vestra providentia, gravissime censor Erasme. Usque ad præcordiorum intima penetrat vobis dolor, si quid de fama vestra à quopiam detractum arbitramini: apologias, responsiones paratis: & non putatis alios sentire dolorem, cum eos tam crudeliter defœdatis. Mitius, clamas, attingendum gentis totius nomen: tu quomodo id observas, qui dum unum aut alterum attingis, totum Ordinem de-honestas, stupratorem virginum sacrarum illic tacite introducis, sed non taces in Exomologesi tua. Quæso dum hoc facis, non de omnibus præbes causam judicandi? At quantum scandalum est hoc populo Christiano? Testes certe sunt provincia, quæ ad eversionem monasteriorum istiusmodi documentis imbuta conspiravit. Vidi ego, & legi his oculis epistolam tuam, in qua Religioso cuidam respondes, qui te ad religionem revocabat. Ibi aperte dicis, nullum in Religione Christiana majus malum inveniri potuisse, quam cum religiones ista reperta sunt. Sed dices non esse tuam epistolam, gratulor si sic est. Mirantur autem multi cur tu gravioribus annis, in tuis Colloquiis, quæ alioqui tuam & eloquentiam & acumen respiciunt, tot mala tacite interferueris. Neque ego contra te ineritum ac superstitionis Monachorum vitam moresque defendo, sed succurrendi malis istis aliam dico esse rationem, quam ut in populum aliquot privatorum scelera spectanda proponantur.

Hac mihi integr insignes Dei in te dotes, amantissime Erasme, displicuerunt. Eo autem in te sum animo, ut te amantissime colam & venerer, nec puto mores tuos nisi integerrimos esse: laudemque tuam, quam cum aliis in locis, tum vero in Italia maximam es assecutus, non modo tibi non invideo, sed quam maxime possam prædico apud omnes & extollo, sæpeque in tuorum scriptorum lectione recreor. Neque is sum, qui captem causas detrabendi cuiquam, minus etiam eruditissimo homini, cuius debent omnes laboribus & doctrina plurimum. Ingenium mihi est ab omni odio & invidia alienissimum. Nihil minus venit quicquam in mentem, quam ut privatum illam, quem suspectum habuisti, affectum in quempiam conciperem. In Augustinum igitur, ut ad superiora revertar, in prioribus editionibus, cum nescio quid secus, quam tibi visum fuisset, interpretatus esset, sic destomacharis: Obsecro te, lector, nonne videtur tibi versari in alio mundo? Hanc tam contumeliosam destomachationem in posterioribus editionibus, ut video, postea mitigasti. Quam naviter, ut soles, dissimulas hoc loco! De nominis etymologia nihil contendo, tantum illud, quod per oblivionem omiseris, dixisse id Cyprianum. Do autem tibi, ne cuncta voluisse defendere videar, frigidum commentum, esse nominis Adam: sed & eam etymologiam esse, inficias ire non potes. Hoc ego dicebam, mirorque te id genus etymologias in Platonis Cratylō non vidisse. An non simile est quod ait de nomine Ζεύς Διός, quasi dictus sit διὸν ζῶν, & Apollo quasi ὁς ἰπποπόλῳν, mutatis litteris, & id genus alia. Et quæ creberime sunt apud Professores Cabala, si placet exemplum. Nec usquam est hoc argumenti genus; Hac ovis est morbi-da, nulli igitur sunt sani boves. Quantum enim ab hac ratione argumentandi distem, tuo & aliorum judicio relinquo. Sed nuga isthac sint, & puerilia, quæ & tu æquo longiora fecisti. In ea igitur tam vehementi, tam atroci, tam varia, ut tu ais, destomachatione, quos petam, quibus rationibus adductus, facile intelligere potes. Quod si in te, tua gravitate indignius aliquod dixisse videar, non animo ad nocendum destinato, sed pro Christiana dignitate indignante me id dixisse existimare debes. Videbam optimum genus pietatis haberi contemni, videbam omnia

suscitari, qua Jovinianus suo tempore conabatur invehere, ad qua acerrima irritamenta è libris tuis petebantur. Quod si tu, ut par est, in ista gravissima sanctissimaque aetate multa revocasti, omnia mitiora fecisti, tum gratias Deo immortales habeo plurimas, tum me posthac polliceor fore & pietatis & eruditionis tuae ubique laudatorem. Ideo de delirio, qua tam multa indignabundus effudisti, nullum habent hic locum: neque enim, ut tu arbitraris, in aetatem tuam ea dicta sunt, satis enim est perspectum quorsum ea pertineant. Nam Colloquia, & Exomologesis, gravioris aetatis tuae lucubrationes sunt. Illud quoque quia ab animo meo est alienissimum, potius ideo quam refello, quod admiscuerim in his verbis personam. Non est igitur quod de eruditione gloriemur, in qua siue aequemus, siue superemus divinos illos viros, sanctitate certe sumus adeo inferiores, ut sine lachrymis referri non possit. Hic, inquis, admisces personam tuam. Vide quo candore ista interpretaris, Erasme, quasi me cum illis aequem eruditione, cum ego tantum posuerim, ut me, sicuti sum, cum multis aliis delinquentem ostenderem. Quas ansas hic convitiandi quasisti? Nec pateris oculos tuos videre, ea quo referantur, ut doceam videlicet primas partes non doctrina, sed pietatis esse. Sunt enim plures qui sprete pietate, omne studium ad litteras & Philosophiam conferant. Sunt qui divinitatem in multa rerum cognitione, non in exquisitissima sanctitate sitam esse sibi persuadeant. Et hi sunt maxime, qui magis in sanctis eruditionem explorent, quam sanctitatem. Quam multos invenias, quibus si detur optio, potius doctrinam, quam sanctitatem Hieronymi deligant. Dissentire autem a Divis, non nefas esse puto, si sine fastu fiat, sine illorum contumelia, sine jactantia eorum qui dissentiant, sine graviore scandalo, si qua verissime, si ex natura, non ex tuo capite, si in summa necessitate dissentias. Quas condiciones si perpendas, Erasme, raro in illis Haresiarchis invenias, in te non tam raro. Si putas à me contemptum, quia à te dissenferim, nonne à te contemnantur Divi, à quibus dissentis? Nam cum me dissentientem ab illis, ut me tibi facias simillimum, conaris ostendere, longe aliud est, nec quadrat animus, nec exempla. Si verum est Augustinum Hebraice ignorasse, qua forma exprimam, si quid ab illius lingua proprietate dissonum interpretatur, an alio modo quam Augustinus, Hebraice nesciens, in contrarium accepit? vel simili ratione? Si Hieronymus aliud quam habeatur in contextu Hebraico vertit, quibus verbis illud ostendam? Hac ratio clara apud candidos est. Abs te vero saepe pro praefationibus ponuntur etiam contumelia. Dicis Augustinum versari in alio mundo, eundem interdum asseris nimium credulum fuisse. Hac in prioribus editionibus tuis, qua postea, ut video, mitigasti. Hieronymum quibus nonnunquam coloribus depingis? Hac omnia satis nota sunt, cum multi etiam libellos istiusmodi contumeliarum ex tuis scriptis excerpserint. Quantum igitur inter me & te hac in re discrepet, rectissimis judiciis relinquo.

Sed antequam ad hac descendam, ad eum locum venire animus est, quo tantum te dicis à me nominatum & contemptum, & dissentiendo. Quare autem à te dissenferim, ut alia fere omnia, si hoc ipsum dissimulas, & perperam animum & verba mea interpretaris. Primumque non recte suspicaris te à me esse contemptum, quia dissenferim. An non intelligis, quam evertat hac tua suspicio quicquid dixisti? Conatus es persuadere, is qui a quopiam dissentiat, non statim consequi ut eum contemnat. Verba enim tua hac sunt: Ita-ne protinus contemnit pietatem & eruditionem Augustini, cui quicquam in illius viri scriptis non probatur? Contra te ipsum igitur argumentaris: Dissentis, ideo contemnis. Me non nominas, nisi dissentiendo, ergo tantum contemnendo. Nam verbum, quod pra se ferat contemptum, aliud ibi nullum est. Hac argumentatio palam colligitur ex verbis tuis. Idem genus argumentationis etiam in principio posuisti, cum Forosempronianum & Lyranum à me contemptos putasti, quia dissentirem ab illis: & quod risu dignius, & senili suspitione profectum, quia essent Germani. Dis-

A sentio autem & nomino te, non contemnim, ut tu putas, neque enim ob id fama eruditionis tuae apud me periclitatur, sed ob hanc causam. Nam cum textus Hebraicus habeat, Joseph solitum acculare fratres, & ita verteris Hieronymus in nostris codicibus, & ceteri omnes interpretantes Graci, & qui sacras Litteras exponunt, ita dicendum ostendant, tu hac vel nesciens, vel dissimulans, non solum in Paraphrasi dissentis, sed in tua Lingua expressius dicis, esse verius quod habetur apud LXX. quam quod habeatur in nostra Editione. Hoc autem cum dixisti, Hebraicum puto quomodo haberet, ignorabas. Id ego dixi, me admirari, cur nescieris hoc habere Hebraicum, quod nostra haberet Editio. Dixi autem multis in locis, quod non solum in Lingua, sed etiam in Paraphrasi hoc comprobasses. Sensus autem typicus à littera pendeat necesse est: typus autem esse non potest, ubi perperam littera legitur. Nemo praeferret, opinor, LXX. Hebraicae veritati. Ego si quando praefero LXX. Hieronymo, ex Hebraico facio, non contra ipsum fontem. Vides quam simus dissimiles. Hieronymus enarrat, quod illi verterunt, quia recepta erat eorum Editio, nihil dum verterat ipse ex Hebraico. In alio loco, ubi ais te me attigisse, dispeream, si quid sinistri de te animus meus vel somniabat quidem. Mea verba hac sunt, Geneleos cap. 46. Hæc ergo est ejus nodi solutio, quem dicunt Hieronymum ligasse, ac non solvisse. Quæso te, mi Erasme, si tu hunc nodum ligasse, & non solvisse Hieronymum dixisti, quid mihi de te dicendum fuerat? Qua forma poteram dicere modestius? Si tecum consuetudinem habuisssem, si quando te alloquutus fuisssem, in hunc fortasse modum dixissem: Hunc nodum doctissimus meus Erasmus affirmat Hieronymum ligasse, sed non solvisse: & omnis tibi suspicio violati a me nominis tui ademta fuisset.

Venio nunc ad eos locos, quos, ut tibi contra me patrocinareris, undique conquasisti. Nam cum suspicatus esses, meam illam objurcationem bona parte in te directam, quam generatim in vituperatores rerum sacrarum iratior effuderam, cujus principium ex verbis quidem tuis fuerat sumtum, quibus tu ab Augustino contemptum dissenferas, me tum ab ipso Augustino, tum aliis, multis in locis dissentire conaris ostendere, ut quod tibi vitio dedissem, in id ipsum ipse saepe numero ceciderim, generose tu quidem & perurbane, sed nihil ad rem. Non enim ego si quando à dictis sanctorum receditur, reprehendo, sed mordacitates ac dicacitates quasdam, & ut sic dixerim, contemptum: quale illud tuum de eodem Augustino, quod verteretur in alio mundo. Quid enim hoc aliud est, quam eum dixisse vesanum ac furem? Id genus urbanitatis libri tui referti sunt. Si quid igitur tale in meo scriptis reprehenderis, fatebor me tui & illorum esse quam simillimum. Quamobrem, cum à me de paradiso dicitur, quapropter fabulas esse arbitror, quas iste paradisi comminisci homines fecit, nisi Adam peccasset, fore ut in eo iugiter homines habitassent, & qua sequuntur. In his, inquis, qui hoc crediderunt, est Augustinus, & non vereris appellare fabulas. Satis, Erasme, apparet genus loquendi, neque tu, qui ex levissima quaque causa quaritas locum detrahendi, potes hic quicquam, quod mordacitati tuae deserviat, nancisci. Nam neminem appello, tum apparet, quantum omnibus deferam, tum retracto, si male sentio. Quis hic nisi ipse Momus haberet, quod carperet? Tu solus studio contradicendi, ut te tanquam magistrum praestares, invenisti quod vituperares, tum in his, non prorsus est Augustinus: Non enim opinor, is credidisset, terram nunquam habitandam, si nunquam homo peccasset. Prosequeris: Interdum erumpis in laudes Hieronymi, sed non citra suggillationem Ecclesiae, quam alicubi scribis in tantis erroribus fuisse futuram, nisi vir ille divinos Libros vertisset ex Hebraeorum fontibus. Primum, inquis, illud durum est piorum auribus Ecclesiam teneri errore, praesertim in sacris Litteris. Audi quam omnia, vir gravissime, extorseris, quam omnem angulum calumniandi evolveris, quam in contrarium nihil non deflexeris. Si quid laudatur, carpis: Si jure reprehendi-

tur,

tur, non fers, ut omnia exacerbare voluisse, manifesto convincaris. Duplices sunt errores in fidem & dogmatibus & in Scripturis, ut secus aliquid legatur, quam sit legendum. Illud genus primum in Ecclesia certum esse non potest. Non enim errare potest Ecclesia. Secundum genus potest inveniri, sicut invenitur interdum, ut legantur codices secus quam sint legendi: hoc genus suo tempore ostendebat esse Hieronymus creberrimum apud LXX. ut licet passim apud Hieronymum & ipsos LXX. volenti cognoscere, & hos errores negare non potest. Tota nunc Ecclesia legit, & interiecta est terra à sanguinibus eorum, cum sit legendum, & infecta est. Ubique canitur: quadraginta annis proximus fui generatoni huic: Cum dicendum sit, fastidio habui generationem istam: velus huiusmodi canitur semper, ut videam voluntatem Domini: cum dicendum sit voluptatem; est enim Graece τρυφή, Hebraice צדק. Hoc igitur genus in Ecclesia esse potest. At tu non solum hoc genus quod scandalum non habet, sed & illud superius in Ecclesia esse voluisti, & esse multis in locis affirmasti, ex quo adversum te totus mundus consurrexit. Nam sejunta, Celibatium, Confessionem, septem Sacramenta, volens, aliud agens, nescio, certe non mediocriter labefecisti. Hac ego non quasi tibi exprobrans dico, sed ut tibi amice ac libertate eadem respondeam, qua tu passim cum amico uteris. Cetera qua ubique infectaris, qua tu tanto studio, tametsi videri non vis, conquisisti, fingisque ea quasi sese tibi obtulisse, cum frigidissima sint, & tu studio contradicendi, ea facias acerbiora & vituperabiliora, cum multa depraves tuis interpretationibus, multa in diversum sensum distrahās, cum LXX. & Hieronymum eodem genere a me velis esse contemptos, qua tu licentia in ejusmodi interdum soles uti: Haec, inquam, neque refellam, neque super his tibi respondebo. Nam Hieronymo tantum honoris habui, quantum sanctitas & eruditio summi & incomparabilis viri promeretur. Solos eos criminis istius reos facio, qui pratulerunt illi insanos haereticos, quorum mores & doctrinam fuerat iustissime infectatus, non est quod mihi hanc calumniam facias, qua procul est, eritque semper à moribus meis.

Haecenus amicissime, teste Deo, tibi respondi: nunc quoniam pro tua modestia prae dicas me amicitia tua fore participem, si qua te admonero, ut hoc quod promittis consequar, audi quasi non quasi monitorem, sed tanquam filium, si libet, aut certe amicum, qua pro Christiana charitate propono. Nam hoc & in universum proderit multis, & gloria tua non mediocri hinc fiet accessio. Praestaret primum, vir clarissime, te esse minus iracundum. Quod si natura ad id propensior es, saltem esset conandum, ne ullum vestigium ira in oratione exstaret. Nam quamquam legamus iracundiores esse meliores, deceret tamen id scriptis ostendere, quod est in vita ac moribus hac parte. Tum quod suadent plerique eruditi viri, non debent omnia à te defendi, nec omnes sunt istius à te excipiendi. Nec putare debes gravitatis esse tuae, te omnium hominum latratibus opponere. Sed multos esse, quos tu merito possis contemnere. Hoc pacto tum ceteri minus inflammabuntur, tranquilliusque agetur tecum: tum ubi in Apologiis tempus infumitur, in studiis gravioribus transigetur. Id quo facilius obtinere posses, praestaret multa scribendo praeferre, qua cum nihil promoveant, sed scandalizent potius, in totum essent reticenda, & adimenda vita tua tanta perturbatio. Interdum optarem te in recriminandis iis modestiorem, quos te putes criminosos, ut omitteres multa nomina probrosa, morsus, ac diſteria, recordarique illius: Non maledictum pro maledicto. Nam quod profanis turpe fuisset, multominus homini Christiano decorum esse putandum est, longe autem minus sacerdoti, postremo viro eruditissimo, & qui talem à ceteris modestiam exigit. Nam, ut cetera omittam, quis unquam tam atrociter in quendam deservit, ut ei objiceret, quasi crimen, fatum aut mortem, veluti tu Alberto, Carporum Principi, cui & mortem objecisti & insultasti, quod ejus esset è prin-

A cipatu. Credis-ne, Erasme, fore quenquam, qui ista legens non exhorreat? Eum qua tandem modestia primum Carporum Principem, postea exulem apud Gallos, deinde sycophantam, postremo Franciscanum esse dixisti? Sycophantia videlicet, quia te in jus vocavit. Et non pudet te ceteris predicare modestiam! Non pudet etiam, si Diis placet, eam à Divo Hieronymo saepe exigere. Irascere tu, ad Apologias properas, si quis vel summam curam attingat tuam, lethale vulnus interpretaris, si quis te laudibus non exornet. At, reor, legeras, satis esse homines imprudentia lapsos, non erigere: urgere vero jacentes, aut precipitantes impellere, esse inhumanum. Quanto satius fuisset simpliciter fidei ac pietatis suae hominibus reddere rationem, quam vestes Franciscanas, exilia, injuriasque fortuna & mortem commemorare? Quocirca & illud esset laudatissimum, si minus moribus, diſteris, ac salibus, vir praeclare, fideres, parcissimè iis uteris, quibus & causa tua infirmatur, & Christiano minime conveniunt sales & scommata, tum non debemus his solis rem nostram velle defendere. Nam dum alium irrides, dum carpis alium, dum salibus & joci in omnes insultas, plurimum existimationi tuae detractum est. Postremo quod mihi ceterisque Christianis propono, non debemus tanti facere gloriam istam litteris pariam, ut pro ea in gladios atque arma putemus esse ruendum, perinde quasi hac futura sit nostra immortalitas. Praeclara quidem res est omnigena rerum scientia, sed longe clarior, mansuetudo & ταπεινότης, & vivendo JESU CHRISTI exprimere vitam. Tempus erit cum omnia librorum conflagraverint monumenta, sola probitas in omni humano opere celebrabitur. Non quod hac dicens, à scribendo prohibeam, sed ut hoc bonum ad majus bonum paratum ostendam. Nam sunt qui dicant, dum unus in omni mortalium genere esse cupis, dum neminem pateris tibi aut equari, aut praeferrì, dum tibi principatum vendicas inter eruditos, te multum à modestia recessisse, ac quadam fecisse, qua apertum livorem pra se ferrent. Id quoque optarem, ut minus esses cavillosus, ac curatius perpenderes, quid hominem Christianum, doctissimumque deceret. Nam ut taceam cetera, quanta est hac cavillatio, ut qui de te non sentiat magnifice, totam Germaniam contemnat. Scio ego Germaniam doctissimis juxta ac Christianissimis hominibus esse refertam, multosque novi, quorum probitas ac doctrina esset mihi admirationi: è quibus Julius Pflug, Jacobus Zeilierius, insignis Mathematicus, Joannes Marquardus, clarissimus vir Georgius Boemus, alique. Quare ex certa voce cavillationem appello, quod te non laudans, quod in procaces quosdam & Lutheranos quendam destomachans, Germaniam vituperarim. Hoc crimen minime agnosco. Nam homines factiosi, novarumque rerum studiosi, ne prudentissima quidem Germaniae placuerunt. Nemo certe hoc tempore aliqua Christiana pietate, doctrinaque imbutus fuit, qui non coactus fuerit, super istorum levitate aliquid clamare. Quod a me factum, cum omnes aequi, bonique consulere deberent, tum vero ipse, qui magnam tibi hac in re licentiam arripisti. Nisi forte unus esse voluisti. Sed qui homines sunt sicut tu, & Christiani sicut tu, eodem eos sensu prae ditos esse, quo & tu, & ad res indignas indignari, perinde ac tu, necesse est. Eadem est cavillatio de interpretationibus, de philosophia, & quod tota in oratione videris tecum ipse pugnasse, ut non tanta tecum, quanta tecum tibi fuerit contentio. Reuchlinum quasi agre fers à me laudatum, quem tu, nescio qua auctoritate, in numerum Divorum retulisti. Corrigis quod adversus Averroistas destomacher, quos tu in omnibus libris tuis usque ad ravum convitiatus es. Editionem, qua utitur Ecclesia, negas esse Hieronymi, & in Annotationibus, ceterisque libris dicis Hieronymum sic ex Hebraico vertisse. Confessionem voluisses a me validius assertam, quam quomodo tu tractes vel tua Colloquia clamant. In Lyrarum nescio quid stomachi dicis pra me ferre, quem tu ubi potuisti, carpsisti, irrisisti, lacerasti. Quare, vir doctissime, cogita diligentius, quid te deceat, contemne

multa, multa scribendo retice, nec arbitreris hostes omnes, qui aliquid in te reprehendant.

Sunt plura alia, qua libens pratero, ne & senem, & eruditissimum docere voluisse videar. De me hoc habeto, me de doctrina moribusque tuis ac fide optime sentire. Nec illi mihi unquam placuerunt, qui libellos infames contra te ediderunt. Cupio tamen prudentissime perficias, ne odia gliscant, & ex parvis initiis crescant in immensum, occurrendum est mansuetudine. Nam statim & adversario obstruitur os, & lectores mira voluptate demulcentur. Ut se mutuo Christiani Christiana caritate moneant, mirifice probo; sed procacitates & contumelias abhorreere prorsus ab ea, quam profitemur, religione, clamo. O misera secula nostra, si doctrina, qua caeleste munus & humani generis est decus, aut haereses nobis pariat, aut sanctissima foedera, quibus unusquisque in CHRISTO devinctus est, disjungat! χαίρετε γράμματά, si hac sunt, citius rastris ac ligonibus censeam insudandum. Quare obsecro te, ut finem & mecum, & cum ceteris, consentendi aliquando facias. Non sunt è quavis causa jurgia excitanda. Non est tam fama pertimescendum, ut si quis vel parum honorifice nostri memor fuit, vel de nobis prorsus conticuit, in discrimen adductum, aut profligatum ab eo nomen nostrum arbitremur, nec cum falsis suspicionibus & animorum nostrorum cogitationibus dimicandum. Christiani hominis non est, si se injustis criminibus putet esse petiitum, eodem genere injuriam ulcisci. Si placide mecum agere est animus; ultro amicitiam tuam amplector, & osculor, tantumque prater amicitiam honoris ac cultus tibi exhibeo, quantum à me juvene tibi

A seni, tyrone in Christiana Philosophia, veterano debetur: ac ne queri possis discordiarum me principem fuisse, & ut eam, quam tibi predico, modestiam, & in ad eam me invitasti, primus sequar, hac fine epistolam claudo: Ut tibi omnes, si quas intulisti, injurias condono, sic idem abs te peto atque obsecro, ut si qua in re vel in hac epistola, vel alibi te nolens offendi, tum hoc ipsum vicissim condones, tum animo minime iniquo & injuriarum sitibundo factum interpreteris. Dominus JESVS CHRISTVS augeat gloriam tuam in hoc seculo & in futuro. Vale. Datum Regii Lepidi 25. Julii, Anno à partu Virgineo 1531.

EPISTOLA DXVII.

* Erasmus Rot. Wolfango Capitoni S.

* **T**ot conjecturis ducor, ut scientia sit magis quam suspicio, te, quemadmodum Othonem pejus†, ita nunc Eppendorpium in nos immittere. Quælo ut istis artibus utaris in eos qui tibi male volunt, potius quam in Erasmus. Nescis quantum possim lædere. Satis est tragœdiarum, etiam si nihil accedat. Laboro pro negotio Evangelico multo sincerius, quam tu credas: nam vestrae Ecclesiae nunquam dabo nomen, ni aliam videro. Bene vale, & isti juveni da melius consilium. Basilea 2. Septembris, Anno 1529.

* Curæ generosiss. doctissimique viri D. Batterii J. V. D. Eloquentiz Professoris atque Basileensis Reipubl. Jurisconsulti, debemus hanc Epistolam. † Videtur legendum, prius.

EPISTOLARVM DESIDERII ERASMI FINIS.

ADMONITIO AD LECTOREM.

HABES hic, Lector, præcedentium Editionum Basil. & Londin. ERRATA & ADDENDA, quæ tum ex MScriptis codicibus, tum ex variis Editionibus accurate inter se collatis, non sine magno labore summæque molestiâ corrasimus. Operæ itaque pretium feceris, si hæc prius consulueris, quam te ad Epistolarum lectionem accingas. Præterea subiecimus Errores Editionis *Londinensis* paucos ex innumeris, quos emendavimus, ut ex specimine Lector intelligat quanti facienda sit ea Editio, quantumve intersit inter illam & hanc nostram, quæ, tamen si nihil aliud allaboratum esset, quam ut ab illis mendis purgaretur, hoc uno nomine longe præstantior habenda foret. En tibi simul, Lector, Catalogum & ditionum à nobis collatarum: ut ipse consulere possis, si nobis minus credas. Erasmi Epistolarum Editiones quatuor: *Prima* Basileæ apud Joh. Frobenium, An. 1519. *Secunda* ibidem apud eundem, quæ quidem in titulo Annum 1540. præfert, licet collata cum alia nempe *Tertia*, quæ eundem titulum vere præ se fert, alia esse comperta sit: *Quarta* ibidem apud Hieronym. Froben. An. 1558. Bembi Epistolarum Editiones duæ: *prior* Basileæ apud Thom. Guarinum, An. 1567. *posterior* Argentorati apud Lazar. Zetzner. An. 1611. Sadoleti Epistolarum Editiones itidem duæ: *prior* Colonia Agrippinæ apud Petrum Horst, An. 1575. *posterior* ibidem apud Petr. Colinum, An. 1608. Melanchthonis Epistolæ Bremæ, An. 1590. Longolii Epistolarum Editiones duæ: *prior* Basileæ apud Euseb. Episcopii hæredes, An. 1570. *posterior* ibidem apud eosdem, An. 1580. Quod ad MSS. attinet, quæ in Appendice utramque paginam fere faciunt, de his jam monuit Clariss. Jo. Clericus in sua Præfatione.

ERRATA ET ADDENDA.

- P**AG. 33. F. Erasmus, his, lege, Erasmus, qui his.
 — 35. E. viaticum, videtur legendum viatici.
 — 185. D. amicitia, l. amicitia.
 — 223. B. literatum, l. literarum.
 — 230. F. post sero inferre ex MS. Tota ferme Britannia favet: cum proxime illicesset, mox accersivit ipse Rex, obtulit conditionem hand adspernandam. Idem fecit Cardinalis Eboracensis. Nuper scriptis ipsius manus litteris amantissime nos invitavit Archiepiscopus Maguntinus. Alteris jam ad me litteris idem agit Philippus Episcopus Trajectensis. Porro Basileensis dimidium regni sui detulit; sed, ut dixi, pene sero.
 — 235. B. observatur, l. obversatur, ex MS.
 — 236. A. officio, l. officium, ex MS.
 — 237. B. post ~~per~~additum habetur Monachorum, in MS.
 — ibidem E. Conspirant personati quidam histriones, in MS. Centonati præfati ex Prædicatorum & Carmelitarum sodalitate quidam.
 — 238. A. post studiis, additur in MS. ut distrahi non queat.
 — Ibid. inter Vachano & Briano omissum Omfrido.
 — 243. majoram, l. majorum.
 — 245. B. patris, l. patre, ex MS.
 — 262. E. carissima, l. clarissima, ibid.
 — 263. B. quidem, idem habet pridem.
 — 270. C. post iudicio inferre seq. ex MS. Fiste obnituntur Theologi quidam, coram aliud pallienses.
 — Ibid. D. post Hontiscotano inferre ex MS. Sum plane Magister noster, pene assiduum in omnibus actibus, in quibus actum agunt.
 — Ibid. post dissimulare inferre, Causam meam probant omnes Theologi, præsertim Ateusis, atque ipse etiam Dorpius.
 — Ibid. post canis inferre, Archiepiscopus Maguntinus suapte manu ad me scripsit, & quidem humanissime.
 — 285. B. personati, l. cucullati, ex MS.
 — 292. F. ult. lin. commendaram, l. commodarem, ibid.
 — 293. E. fortassis sudaveris, l. fortassis in aliis sudaveris, ibid.
 — 294. D. prospectum, l. profectum, ibid.
 — 295. E. post tot annis addit MS. in Evangelio.
 — Ibid. ad calcem Epist. dies est 18. Januarii, non

1. Februarii, & videtur in Editione Basil. ante vocem *Calendas* num. 15. omissum esse.
 — 306. E. & 307. C. Sylvium, l. Sylvagium.
 — 306. E. Sycophanta nescio qui, MS. habet Fraterculi nescio qui Colonia, ut audio, ac Brugis, &c.
 — Ibid. post exemplum, sequitur ibid. nam prostratum esse fatentur & ipsi Fabrista.
 — 317. D. abs te, l. abs re.
 — 335. B. quum, l. cum.
 — 336. D. peterunt, l. poterunt.
 — 366. E. pro cervinam, MS. habet, duas artocreas ferina.
 — 367. A. consortium, idem habet dimidium.
 — Ibid. post mortalium sequentia habentur ibid. Agit hic Abbas S. Amandi, vetus optimi fratris tui, pia memoria Henrici, mecum alumnus. Qui, &c.
 — Ibid. C. dies est adscriptus in MS. 14. Januarii An. 1518.
 — 409. E. alius, l. laus, Long. Epist.
 — 426. D. pepere, l. peperere.
 — 473. F. volut atem, l. voluptatem.
 — 485. F. re, l. re.
 — duxtaxat, E. dumtaxat.
 — 580. B. Episcopus, l. episcopus, ~~Intus~~, ut habetur inf. in Append. pag. 1696. A.
 — 743. F. sensi mutatos duos, legendum videtur, deos: sic enim inf. 841. A. Istos deos quis placebit.
 — 795. A. aliqua, forte aliquandiu.
 — 821. B. ententiam, l. sententiam.
 — Ibid. C. Jam hoc volo, l. Jam & hoc, ex Melanch. Epist.
 — Ibid. F. planis, l. placitis, ex MS.
 — 822. B. vastantes, l. nascentis, ibid.
 — 841. B. narraxat, l. narravit.
 — 1130. B. Epist. DCCCCXCIV. longe aliter legitur in Sadoleti Epistolis Edit. Colon. 1608. pag. 30. unum aut alterum exemplum dabimus. Pag. 1130. B. Nostræ Edit. quam ego soleo, Sadol. Epist. quam ego semper soleo. Ibid. N. Edit. fuerunt testes, Sad. Ep. fuorum fidelissima testes. Ibid. meis locis, Sad. Ep. his locis.
 — 1184. F. frustra à Pont. l. frustra se à Pont. ex Bembi Epist.
 — 1190. B. qua, l. qui.
 — 1221. C. D. alia manus margini MS. sequentia adscripsit, Hæc eadem mihi sæpius retulit Caninus: dicens & ante sex menses priusquam Colloquium edere-

tur,

- tur, jussisse ut hujusmodi pileo uteretur, van een poeten (pieten) voeds (voeder). Utebatur simili & Oecolampadus, eratque Canio quam simillimus, ut ipse dicebat.*
- 1221. F. *possit*, l. *posset*.
- 1274. E. *hymemque*, l. *hyememque*.
- 1351. E. *faveret*, an *ferveret*?
- 1417. C. per *N.* intelligit *Aleandrum*.
- Ibid. D. *admirer*, l. *admirarer*.
- Ibid. F. *inexplebiles*, l. *inexplicabiles*.
- Ibid. *Attamen*, l. *Interim tamen*.
- In fine Epist. additum, *Agnoscis & manum &*

- animum tui.*
- 1435. F. *convictu*, l. *convictu*.
- 1473. vers. 1. *bonis discere*, l. *bonis*, nec *finiunt internis bonis discere*.
- 1479. F. *litterarum*, l. *litterarum*, ex Bembi Epist.
- 1861. E. *quindecim*, prorsus legendum videtur *quinque*; nam in sequentibus, librorum quinque tantum facit mentionem.
- 1747. C. hi duo Adolescentes, ad quos scripta Epistola hæc CCCLIX. sunt *Vigilius & Suetonius*, uti patet ex pag. 1746. A.

ERRORES EDITIONIS LONDINENSIS.

Prior numerus designat Editionem Londinensem, posterior hanc nostram.

- P**AG. 1. C. *illa*, l. *illud*, 552. F.
- ibid. *flagitia*, l. *flagitatio*, 553. A.
- ibid. F. *suo*, l. *sui*, ibid. B.
- 10. B. *effectus*, l. *affectus*, 658. E.
- 21. G. ante nunc particula enim omiſſa est, 250. E.
- 23. A. *prodidit*, l. *prodibit*, 251. D.
- ibid. *Consilium*, l. *consilium*, ibid.
- 29. B. *falsum*, l. *falsum*, 214. B.
- ibid. C. *tuo*, l. *tua*, ibid.
- 39. D. *eximit*, l. *exemit*, 210. B.
- ibid. E. *ἀντιζέσθαι*, l. *ἀντιζέσθαι*, ibid.
- ibid. vers. antepen. *δεαπίττω*, l. *δεαπίττω*, ibid. D.
- ibid. vers. penult. *ἔ*, l. *ἐς*, ibid.
- 45. C. *collocatus*, l. *collatus*, 174. E.
- 60. B. pron. *tu* omiſſum est, 184. B.
- 82. E. *magis*, l. *majus*, 223. E.
- 92. G. *nomisim*, l. *nominatim*, 153. B.
- 103. G. *omnes*, l. *mortales*, 158. E.
- 105. G. *accepi*, l. *accipe*, 234. vers. primo.
- 118. C. *ea*, l. *eo*, 220. D.
- ibid. D. *plures*, l. *pluris*, ibid. E.
- 120. A. *dabitur*, l. *dabatur*, 221. F.
- ibid. C. *me*, l. *mea*, 222. B.
- 127. A. *frustra*, l. *frustra*, 10. D.
- ibid. C. *nihil ex*, l. *nihil non ex*, ibid. E.
- 136. A. *vocula de* omiſſa, 397. F.
- 148. F. *tuis*, l. *tui*, 239. E.
- 149. B. *ipse*, l. *ipsum*, 240. A.
- 155. A. *illi*, l. *ille*, 244. D.
- 158. C. *pristinum*, l. *pistrinum*, 247. A.
- ibid. D. *habeo*, l. *habebo*, ibid. B.
- 159. B. *duæ voces, nec Ambrosii*, omiſſæ sunt, 386. A.
- 167. D. *Sed*, l. *Si*, 393. A.
- 169. E. *depinget*, l. *depingit*, 394. F.
- 176. F. *Buslidiani*, l. *Buslidii*, 378. B.
- 185. G. *pristino*, l. *pistrino*, 366. D.
- 191. F. *fingat*, l. *fingant*, 369. E.
- 192. B. *corroſa*, l. *corraſa*, 370. B.
- 195. D. *quidem*, l. *quidam*, 261. C.
- 214. G. *alter*, l. *aliter*, 302. C.
- 218. A. *At*, l. *Aut*, 305. A.
- 226. D. *stimulationem*, l. *stipulationem*, 315. F.
- 234. B. *eundem*, l. *eundum*, 278. E.
- 236. C. *Multum*, l. *Multa*, 280. D.
- 245. D. *infensam*, l. *infensum*, 422. C.
- 253. C. *ἀποτρῶναις*, l. *ἀποτρῶναις*, 539. B.
- ibid. *ἐμπεδίζοντα*, l. *ἐμπεδίζοντα*, ibid. C.
- 254. E. *λέξεν*, l. *λέξεν*, 540. C.
- 265. E. *excitus*, l. *existus*, 316. E.
- 270. E. *malenm*, l. *malum*, 97. E.
- 276. G. *declarantem*, l. *declamantem*, 194. D.
- 277. A. *disciplinis*, l. *disciplina*, ibid.
- ibid. D. *ille*, l. *illa*, ibid. F.
- 282. D. post *omnis laus vox virtutis* omiſſa, 218. D.
- 286. B. *eundem*, l. *eundum*, 5. C.
- ibid. C. *dejicebam*, l. *dejiciebam*, ibid. D.
- 289. F. *tuos*, l. *dnos*, 4. F.

- Pag. 298. E. *Mentietur de me*, l. *Mentietur enim de me*, 25. C.
- 306. A. *sacrina*, l. *sarcina*, 38. A.
- 307. D. *homo famelicus*, l. *ita famelicus*, 43. B.
- 312. D. *tibi*, l. *ubi*, 17. B.
- 315. F. *at te*, l. *ad te*, 56. E.
- 330. A. *apnerimus*, l. *aperimus*, 349. A.
- 331. A. *beneficio*, l. *benefico*, 447. A.
- 341. F. *solus*, l. *solos*, 404. B.
- 394. B. *vocat*, l. *vacat*, 190. B.
- 402. C. *opnam*, l. *opponam*, 815. F.
- 414. B. *Pontifico*, l. *Pontificio*, 117. A.
- 417. *vocula cum* omiſſa, 116. C.
- 473. B. *etiam*, l. *se jam*, 73. B.
- 475. F. *maleficiis*, l. *maleficio*, 64. D.
- 485. F. *sycophanticis*, l. *Sycophantis*, 50. C.
- 489. F. *quid*, l. *qui*, 65. F.
- 495. E. *si ille*, l. *si illi*, 62. E.
- 501. C. *universarium*, l. *anniversarium*, 84. C.
- 505. B. *observari*, l. *obversari*, 80. D.
- 519. F. *sed*, l. *si*, 132. A.
- 522. G. *enm*, l. *enim*, 292. F.
- 526. C. *afficere*, l. *efficere*, 379. B.
- 533. D. *Optimam*, l. *Optimum*, 508. A.
- 537. A. *illo*, l. *illi*, 475. C.
- ibid. D. *amat*, l. *amet*, ibid. F.
- 548. B. *me*, l. *mea*, 352. A.
- 556. D. *aquus*, l. *equus*, 365. A.
- 562. C. *expectantur*, l. *expetantur*, 330. B.
- 574. A. *vocula in* omiſſa est, 93. D.
- 577. E. *intervalla*, l. *intervallo*, 468. E.
- 589. F. *ementitia*, l. *ementita*, 549. C.
- ibid. *immodissime*, l. *immodestissime*, ibid.
- 590. D. *quidam*, l. *quidem*, ibid. F.
- 591. F. *præpositio a* est omiſſa, 551. A.
- 597. C. *miror*, l. *moror*, 562. C.
- 603. C. *absint*, l. *adsint*, 590. A.
- 610. B. *vere*, l. *vera*, 481. C.
- 612. B. *professionem*, l. *professione*, 413. F.
- 613. B. *te*, l. *tu*, 383. E.
- 617. F. *commendarem*, l. *commendassem*, 581. C.
- 629. C. *pistrinum*, l. *pristinum*, 289. C.
- 633. B. *hoc*, l. *huc*, 590. D.
- 640. D. *vox magis* omiſſa est, 449. E.
- 649. D. *vocula aut* omiſſa, 595. F.
- 654. C. *præpositio in* omiſſa, 600. A.
- ibid. E. conj. & omiſſa, ibid. B.
- ibid. F. *damnarat*, l. *damnant*, ibid. C.
- 655. A. *illis*, l. *illius*, ibid. D.
- ibid. A. *felicis*, l. *felicinus*, 617. A.
- ibid. F. *Colebeth*, l. *Colebeth*, 571. C.
- ibid. G. *vox valetudinem* omiſſa, ibid. D.
- ibid. *corporis*, l. *corporis*, ibid.
- 657. E. *nolent*, l. *nolunt*, 579. C.
- 677. G. *demonstrans*, l. *demonstras*, 519. B.
- 678. A. *habet*, l. *habent*, ibid.
- 689. D. *is*, l. *iis*, vel *his*, 581. E.
- 693. A. *solitudine*, l. *sollicitudine*, 605. E.

- Pag. 694. F. *suo*, l. *suos*, 686. F.
 — 696. C. *firme*, l. *ferme*, 602. D.
 — 698. F. *ille*, l. *illi*, 452. C.
 — 699. E. *Adoricensis*, l. *Morinensis*, 453. B.
 — ibid. F. *multum*, l. *mulum*, ibid. C.
 — 706. A. *osolitus*, l. *solitus*, 458. D.
 — 714. D. *angustam*, l. *angustum*, 613. A.
 — ibid. F. *audirent*, l. *audierint*, ibid. C.
 — 717. E. *nec esse*, l. *neceffe*, 585. E.
 — 718. D. *libris*, l. *litteris*, 586. C.
 — 723. B. post *Respondi non vox esse* omiffa est, 609. B.
 — 726. B. *fic*, l. *fit*, 650. A.
 — 728. G. *nunquam*, l. *unquam*, 636. B.
 — 729. F. *vicissim*, l. *vicissim*, 620. A.
 — 730. D. *linguam*, l. *linguam*, ibidem D.
 — 731. C. *discere*, l. *dicere*, 623. A.
 — 732. B. *At*, l. *An*, ibid. E.
 — 740. B. *inquit*, l. *inquis*, 487. B.
 — 743. F. *editum*, l. *editam*, 525. C.
 — 744. B. *quod*, l. *quid*, ibid. E.
 — ibid. C. *ostenderit*, l. *ostenderet*, 526. E.
 — ibid. E. *indignus*, l. *indignius*, ibid. F.
 — ibid. F. *ostensurum*, l. *ostensum*, 527. A.
 — 745. G. *debeam*, l. *debebam*, 528. A.
 — 746. C. *ille*, l. *illi*, 529. F.
 — ibid. F. *is*, l. *aliis*, 530. C.
 — 747. F. *ista*, l. *ita*, 531. B.
 — 748. A. *viratla*, l. *virata*, 532. B.
 — ibid. *spiritu*, l. *spiritus*, ibid.
 — 749. E. *parentis*, l. *parantis*, 672. D.
 — 750. B. *consiliorum*, l. *Conciliorum*, 676. B.
 — 752. F. *ob*, l. *ab*, 569. E.
 — ibid. A. *Burgis*, l. *Brugis*, 570. A.
 — ibid. D. *ille*, l. *illi*, 669. D.
 — 758. B. *compensaretur*, l. *compesceretur*, 664. D.
 — ibid. D. *illud*, l. *illum*, 665. D.
 — 759. D. *plene*, l. *plane*, 666. C.
 — 760. F. *Atque*, l. *Atqui*, 679. F.
 — 762. C. *vacarit*, l. *vacavit*, 639. E.
 — 764. B. *degravant*, l. *degravat*, 642. A.
 — ibid. A. *Iniquissimus*, l. *iniquissimis*, ibid. E.
 — 766. G. *ingressit*, l. *ingessit*, 675. B.
 — 768. E. inter *alioqui mortuum* pronomen *te* omiffum est, 663. B.
 — 772. C. *Vigilium*, l. *Viglium*, 1129. E.
 — 778. F. ante *Deus aliquis* vocula *ni* omiffa est, 907. A.
 — ibid. *famam*, l. *famem*, ibid. B.
 — ibid. A. post *ne initium* conjunctio *quidem* omiffa, ibid. B.
 — 781. C. *isthic*, l. *isthuc*, 895. E.
 — 784. B. *aclum*, l. *aelum*, 898. B.
 — ibid. D. *feruorem*, l. *favorem*, ibid. D.
 — ibid. G. vocula *te* omiffa, 897. F.
 — 785. G. *bene*, l. *pene*, 746. D.
 — 791. D. *numimis*, l. *numinis*, 914. A.
 — 792. C. *monachorum*, l. *monarcharum*, ibid. E.
 — 797. B. *nos*, l. *non*, 1056. D.
 — ibid. C. *Ungaria*, l. *Polonia*, ibid. D.
 — ibid. D. *ille*, l. *illi*, ibid. E.
 — 810. A. *ant*, l. *ac*, 815. C.
 — 813. B. *minus*, l. *nimis*, 810. E.
 — 815. F. *hi*, l. *fi*, 820. E.
 — ibid. G. *improbum*, l. *improbarum*, ibid.
 — 816. A. *summo*, l. *summa*, ibid. F.
 — ibid. B. *veretur*, l. *videndum tibi*, ibid.
 — 821. C. *meo*, l. *mea*, 833. E.
 — 830. G. *hac*, l. *hoc*, 980. F.
 — 836. D. *redditurum*, l. *rediturum*, 1162. F.
 — 839. B. *mecum*, l. *meum*, 1165. D.
 — 840. A. *adferat*, l. *adferat*, 1166. E.
 — 841. E. *impeditus*, l. *impetitus*, 1168. A.
 — ibid. *quidem*, l. *quidam*, ibid.
 — 846. A. *datum*, l. *datam*, 1171. B.
 — 860. D. *quidam*, l. *quidem*, 1180. E.

- Pag. 869. B. *aborta*, l. *oborta*, 1138. E.
 — 876. B. *Hieronymo*, l. *Hieronymi*, 1819. C.
 — ibid. G. *patientes*, l. *patientis*, 1820. A.
 — 879. G. *eruditionem*, l. *eruditione*, 1051. B.
 — 882. G. inter *consilio factum* pronomen *id* omiffum est, 1070. A.
 — 885. B. *mediante*, l. *meditante*, 1040. C.
 — 895. D. *nisi*, l. *misi*, 1057. C.
 — 896. D. *reddit*, l. *reddidit*, 1045. F.
 — 897. F. *temulantia*, l. *temulentia*, 1038. F.
 — ibid. G. *qui*, l. *qua*, 1039. A.
 — 904. F. *aliquod*, l. *aliquid*, 883. D.
 — 911. D. *quidem*, l. *quidam*, 863. D.
 — 914. F. &, l. *ac*, 866. C.
 — 916. D. *quidem*, l. *quidam*, 867. E.
 — 917. A. *sunt*, l. *sint*, 868. C.
 — ibid. C. *traduntur*, l. *tradantur*, ibid. D.
 — ibid. D. &, l. *ac*, ibid.
 — 924. C. *releganda*, l. *relegenda*, 874. B.
 — 928. C. *adduci*, l. *abduci*, 965. F.
 — 929. D. *congruentibus*, l. *congerentibus*, 963. C.
 — 932. A. *fuissem*, l. *fuisse*, 903. E.
 — 935. B. ante *non ledas* conjunctio *si* omiffa est, 906. B.
 — 943. F. *Constitutionis*, l. *Constitutiones*, 713. E.
 — 946. D. post *epistola vox tua* delenda est, 743. D.
 — 952. D. *infecerem*, l. *infecerim*, 819. F.
 — 954. C. *faverem*, l. *faverim*, 714. E.
 — 958. B. *rectoria*, l. *rectiora*, 1027. C.
 — 965. A. *cupiam*, l. *cupiam*, 958. C.
 — ibid. C. *falsis*, l. *falsis*, ibid. E.
 — 966. F. *mediatus*, l. *meditatus*, 959. E.
 — 968. C. *humiliaribus*, l. *humilioribus*, 987. F.
 — 975. D. *lapidabantur*, l. *lapidabantur*, 1015. E.
 — 979. A. *exitum*, l. *exitum*, 1020. E.
 — ibid. G. *ditiones*, l. *ditionis*, 1021. D.
 — 981. G. *pacatis*, l. *placatis*, 1023. B.
 — 982. E. *restringuntur*, l. *restringuntur*, 1023. E.
 — 984. E. ante *onerant* pronomen *hac* redundat, 1025. D.
 — 985. E. *evasurus*, l. *evasuras*, 1026. C.
 — 986. E. *erumpet*, l. *erumpat*, 793. E.
 — 987. B. *sum*, l. *sim*, 805. B.
 — 992. B. *etiamsi*, l. & *jam*, 854. A.
 — 994. F. *utrisque*, l. *utrisque*, 857. B.
 — 1016. G. *displacet*, l. *Du placet*, 879. E.
 — 1018. F. *Principi*, l. *Principe*, 881. B.
 — 1022. F. *hic*, l. *hoc*, 889. A.
 — 1029. D. *perlegere*, l. *pralegere*, 1089. E.
 — 1031. F. *posset*, l. *possit*, 1084. E.
 — 1032. F. *connivit*, l. *connivet*, 1123. D.
 — 1033. A. *aclum*, l. *aclam*, ibid. F.
 — 1038. G. *prabes*, l. *prabet*, 1075. C.
 — 1046. F. *tua*, l. *tuo*, 1107. A.
 — 1061. F. *confundet*, l. *confundat*, 845. B.
 — 1064. F. *Barbiri*, l. *Barbari*, 807. D.
 — 1069. D. inter *ipfos tametsi* conjunctio *tamen* omiffa est, 797. B.
 — 1072. A. *aspiceat*, l. *aspiciat*, 799. B.
 — ibid. B. *dicam*, l. *dicat*, ibid. C.
 — 1074. G. *audeo*, l. *audio*, 838. A.
 — 1075. A. *hyperbolas*, l. *hyperbolas*, 838. B.
 — 1076. D. &, l. *ut*, 839. B.
 — 1079. E. *quidem*, l. *quiddam*, 792. B.
 — 1082. F. post *hoc Pontifice* vox *mihi* delenda est, 782. C.
 — 1083. B. *Busfidianum*, l. *Busfidianum*, 794. C.
 — 1084. C. *opus*, l. *opes*, 670. E.
 — 1102. D. *ferent*, l. *ferrent*, 929. E.
 — 1104. A. *convenient*, l. *convenient*, 931. A.
 — ibid. B. *matnam*, l. *metnam*, ibid. B.
 — 1108. A. *felicitam*, l. *felicitem*, 943. D.
 — 1110. B. *egit*, l. *eget*, 933. C.
 — ibid. C. *delationum*, l. *dilationum*, ibid. D.
 — ibid. D. *agnotheta*, l. *agonotheta*, ibid. E.

- Pag. 1115. E. *dicat*, l. *dicet*, 960. E.
 — 1124. B. *omnis*, l. *omnes*, 973. A.
 — 1128. B. *partum*, l. *portum*, 953. F.
 — 1129. G. *Obmutesce*, l. *Obmutesca*, 1192. E.
 — 1138. C. *idolatria*, l. *idololatria*, 1193. D.
 — 1140. D. *toio*, l. *tota*, 1815. C.
 — 1143. G. *in*, l. *inter*, 976. C.
 — 1151. D. *Morus* caractere *italico*, quasi effect nomen proprium, cum sit appellativum, & legendum, *Morus*, 1032. D.
 — 1154. F. *possim*, l. *possum*, 1035. C.
 — 1165. B. *illapsus*, l. *elapsus*, 1130. C.
 — 1170. F. *obmutescere*, l. *obmutescero*, 1114. F.
 — 1199. C. *suppellectem*, l. *suppellectilem*, 721. E.
 — 1207. D. *sacer*, l. *sacra*, 786. C.
 — 1211. E. *Perro*, l. *Porro*, 789. F.
 — 1215. F. *magni*, l. *magna*, 751. B.
 — 1220. B. *humunculi*, l. *homunculi*, 754. F.
 — ibid. D. *Trottem*, l. *Trottam*, 755. B.
 — 1222. C. *illud*, l. *aliud*, 756. D.
 — 1226. C. *ratio*, l. *oratio*, 760. A.
 — 1232. C. *qua*, l. *quem*, 765. B.
 — 1233. F. *consulans*, l. *consulansur*, 338. A.
 — 1236. B. post *disissimam* vox *terram* omissa est, 340. A.
 — 1237. F. *ne*, l. *ner*, 341. C.
 — 1241. F. *praecepis*, l. *praecepit*, 344. E.
 — 1244. B. ante *invicem* dictiuncula *id* omissa est, 346. D.
 — 1252. G. *decoris*, l. *dedecoris*, 1004. F.
 — 1254. C. *Theologus*, l. *Theologos*, 1006. B.
 — 1268. C. *quidem*, l. *quiddam*, 1182. A.
 — 1287. F. *largitur admentiens*, l. *largiter admetiens*, 1825. C.
 — 1298. F. *Adsis*, l. *Abfis*, 984. B.
 — 1299. C. *nostra*, l. *nostra*, ibid. D.
 — 1303. G. *tedit*, l. *tadet*, 1220. A.
 — 1327. F. *hirundinum*, l. *hirudinum*, 1442. F.
 — 1346. D. *stat*, l. *stet*, 1257. D.
 — ibid. E. *era*, l. *erat*, ibid. E.
 — 1350. C. *illa*, l. *ulla*, 1425. F.
 — 1352. A. post *litteratura* conjunctio *ac* omissa, 1386. F.
 — ibid. B. *sustineat*, l. *sustineant*, 1387. A.
 — 1355. E. *invenietur*, l. *inveniat*, 1389. F.
 — 1356. G. *bibetur*, l. *bibatur*, 1394. C.
 — 1362. F. *ῥεγμώζητοι*, l. *ῥεγμώητοι*, 1400. D.
 — 1365. E. *lenitudinem*, l. *lenititudinem*, 1309. B.
 — 1366. B. *depravatam*, l. *depravatum*, 1309. E.
 — ibid. F. *grammataphoros*, l. *grammatophoros*, 1310. B.
 — 1367. D. *velit*, l. *velut*, ibid. F.
 — 1368. A. *suspitionis*, l. *suspicionis*, 1311. B.
 — 1370. G. *ulla*, l. *nullo*, 1313. E.
 — 1383. C. *Coronello*, l. *Coronello*, 1287. D.
 — 1385. F. post *primo* pronomen *suo* omisum est, 1286. D.
 — 1387. B. *partem*, l. *patrem*, 1329. B.
 — 1389. D. *recipo*, l. *recipio*, 1292. F.
 — 1390. B. *schedis*, l. *schedas*, 1293. C.
 — 1392. C. *dixerat*, l. *dixerit*, 1297. F.
 — ibid. F. *consilium*, l. *Concilium*, 1298. A.
 — 1395. A. *apologis*, l. *apologis*, 1302. E.
 — 1397. D. *ab*, l. *ob*, 1327. A.
 — 1398. G. *designaveris*, l. *dignaberis*, 1328. C.
 — ibid. *accipisse*, l. *accepi*, ibid.
 — 1403. D. *denique*, l. *deque*, 1366. C.
 — 1415. D. *Epistola*, l. *Epistolam*, 1282. D.
 — 1417. B. *qui*, l. *quia*, 1284. A.
 — ibid. F. *potes*, l. *potes*, ibid. D.
 — 1423. F. *Sharam Procli*, l. *Spharam Procli*, 1263. B.
 — 1430. B. *serpit*, l. *serpsit*, 1362. C.
 — 1432. G. *ut*, l. *aut*, 1233. D.
 — 1434. D. *quidem*, l. *quidam*, 1231. E.

- Pag. 1437. D. *fidem*, l. *fidam*, 1361. A.
 — 1439. G. *prosperat*, l. *prosperet*, 1319. B.
 — 1440. B. *prastare*, l. *prastari*, 1308. A.
 — 1445. C. *nullam*, l. *nullum*, 1402. B.
 — ibid. E. *quidem*, l. *quidam*, ibid. C.
 — ibid. F. *fulgur*, l. *fulger*, ibid. D.
 — 1446. C. ante *moliantur* conjunctio *non* omissa est, 1403. A.
 — ibid. G. inter *Me* & *ad* adverbium *certo* omisum, ibid. C.
 — 1447. A. post *quum* pronomen *hanc* omisum est, ibid. D.
 — ibid. D. *posterisato*, l. *posterisati*, 1374. F.
 — 1448. D. *afferebatur*, l. *offerobatur*, 1375. E.
 — 1449. F. &, l. *ad*, 1376. F.
 — 1450. A. *nullum*, l. *nullam*, 1377. A.
 — ibid. D. *recipiunt*, l. *reipiunt*, ibid. C.
 — 1451. A. *vidi*, l. *vide*, ibid. E.
 — ibid. D. *affitam*, l. *effitam*, 1378. B.
 — 1452. A. *demirare*, l. *demirari*, ibid. B.
 — 1453. B. *Origines*, l. *Origenes*, 1379. D.
 — ibid. *mirare*, l. *mirari*, ibid. E.
 — ibid. C. *trahant*, l. *trahunt*, ibid. F.
 — 1454. B. *respicere*, l. *respiscere*, 1380. D.
 — 1456. G. *nansiscatur*, l. *nansiscatur*, 1382. E.
 — 1457. F. *expiabat*, l. *expiabat*, 1383. C.
 — 1458. F. *licet*, l. *licet*, 1384. B.
 — 1459. G. *Spondoris*, l. *Spondoris*, 1385. B.
 — 1462. B. *an*, l. *an*, 1372. E.
 — ibid. F. *egressi*, l. *aggressi*, 1288. C.
 — 1467. G. *Rescende*, l. *Rescende*, 1406. B.
 — 1469. F. *quam*, l. *quum*, 1298. F.
 — 1473. E. *inique*, l. *inque*, 1278. B.
 — 1475. G. *isti*, l. *iste*, 1349. F.
 — 1480. A. *nobis*, l. *vobis*, 1280. C.
 — ibid. *secundum*, l. *secundam*, ibidem.
 — ibid. E. *erit*, l. *erat*, ibid. F.
 — 1484. A. *omco*, l. *omne*, 1288. F.
 — 1486. D. *mutuare*, l. *mutari*, 1401. C.
 — 1488. D. *exiguo*, l. *exigo*, 1412. D.
 — 1489. B. *invidet*, l. *invidis*, 790. F.
 — 1492. D. *contigeret*, l. *contingeret*, 1414. F.
 — 1503. D. *admirans*, l. *admirans*, 1809. E.
 — 1507. B. *agebant*, l. *ajebant*, 1440. A.
 — 1511. A. *manum*, l. *vanum*, 1856. E.
 — ibid. G. *scripserunt*, l. *superfuerunt*, 1475. F.
 — ibid. *veterem*, l. *veterum*, 1476. A.
 — 1514. C. *sciunt*, l. *sciunt*, 1477. F.
 — 1519. F. *emendatus*, l. *emendatus*, 1466. D.
 — 1522. D. *involat*, l. *involut*, 1468. E.
 — 1534. D. *nos*, l. *vos*, 1900. B.
 — ibid. F. *testatum*, l. *testatum*, ibid. D.
 — 1535. F. *cognit*, l. *cogant*, 1511. A.
 — 1536. E. *rideam*, l. *redeam*, ibid. E.
 — ibid. G. *labore*, l. *labores*, 1512. A.
 — 1546. B. *Alcinonum*, l. *Alcinonum*, 1322. D.
 — 1548. D. *Subgniotum*, l. *Sucquetum*, 1324. C.
 — 1565. D. *descessu*, l. *discessu*, 1517. C.
 — 1568. B. *recusam*, l. *recusavi*, 1515. C.
 — 1570. B. *redditura*, l. *reditura*, 1888. D.
 — 1581. B. *vocula* & omissa, 1253. B.
 — 1584. E. *putaretur*, l. *pararetur*, 991. A.
 — 1585. A. ante *omnino* conjunctio *non* omissa est, ibid. D.
 — ibid. F. *sodebat*, l. *sodabat*, 992. A.
 — 1586. B. *impetum*, l. *imperitum*, ibid. C.
 — 1599. D. *arcis*, l. *acris*, 1338. D.
 — 1601. E. *ob*, l. *ab*, 1340. C.
 — 1605. G. *faciat*, l. *facit*, 1343. E.
 — 1606. D. *litteris*, l. *littoras*, 1344. B.
 — 1616. A. *Paulum*, l. *Paulam*, 478. C.
 — ibid. B. &, l. *ut*, ibid. D.
 — 1617. E. *falsissimo*, l. *falsissime*, 479. E.
 — 1627. B. *exercens*, l. *exerens*, 1431. E.
 — ibid. E. *tibi*, l. *qui*, 1432. A.

- Pag. 1631. C. *ipso*, l. *ipfi*, 691. A.
 — 1640. E. *ant*, l. *autem*, 698. F.
 — 1643. F. *turbam*, l. *tubam*, 701. C.
 — 1652. F. *quem*, l. *quam*, 726. B.
 — 1653. B. *cobarentes*, l. *cobarentis*, ibid. D.
 — 1656. E. *delineamus*, l. *deliniamus*, 729. C.
 — 1657. A. *sanctior*, l. *sanctius*, ibid. E.
 — ibid. D. *refert*, l. *referat*, 730. A.
 — ibid. E. *praenuntium*, l. *praenuntium*, 730. B.
 — 1660. A. *agatur*, l. *agitur*, 1276. E.
 — 1668. B. *efficient*, l. *afficiunt*, 1147. D.
 — 1669. E. *Aulus*, l. *Aulus*, 1148. E.
 — 1671. E. *disendo*, l. *decendo*, 1150. C.
 — 1683. D. *illum*, l. *illam*, 850. C.
 — 1685. D. male hic est lacuna, cum nihil desit:
nam, si quid est meorum, &c. est casus praepositionis pro, quae praecedat, quod non intellexit corrector; restituimus autem in Nostra Editione, pag. 1359. A.
 — 1691. A. *nota*, l. *nota*, 327. E.
 — 1692. D. *constet*, l. *constat*, 328. F.
 — 1693. B. *non*, l. *cum*, 496. C.
 — 1698. A. ante *absolvere* pronomen *ei* omissum est, 1461. F.
 — 1706. F. *autem*, l. *etiam*, 997. D.
 — 1877. F. *facendam*, l. *faciendam*, 1194. D.
 — 1884. B. *libarius*, l. *librarius*, 1199. C.
 — ibid. D. *continuo*, l. *continuo ne*, ibid. D.
 — 1877. G. *reditus*, l. *redditus*, 1202. D.
 — 1888. C. *obitescere*, l. *abicescere*, 1234. A.
 — ibid. D. *qua*, l. *qui*, ibid. B.
 — ibid. E. *loquatur*, l. *loquitur*, ibid. C.
 — 1889. C. *tacit*, l. *tacet*, 1235. A.
 — 1890. B. *respondit*, l. *respondet*, ibid. D.
 — 1891. E. *prudent*, l. *producent*, 1236. F.
 — 1892. G. *Ais*, l. *Ait*, 1237. F.
 — 1893. D. *velut*, l. *velit*, 1238. C.
 — ibid. post *hunc* in pronomen *hunc* delendum est, ibid.
 — 1894. E. *vellit*, l. *vellet*, 1239. C.
 — 1898. C. *proficiscatur*, l. *proficisceretur*, 1877. A.
 — 1899. D. *sabbatum*, l. *sabbatum*, 1878. A.
 — 1900. F. *cestaminis*, l. *certaminis*, 1879. B.
 — 1903. D. *quin*, l. *quod*, 634. A.
 — 1907. G. *Morillon*, l. *Morillono*, 822. C.
 — 1909. D. *quam*, l. *quem*, 1176. D.
 — 1914. F. *traducet*, l. *traducat*, 269. B.
 — 1915. F. *quod*, l. *quid*, ibid. D.
 — ibid. *invehit*, l. *invehet*, ibid.
 — 1917. C. *sinistro*, l. *sinistre*, 669. F.
 — ibid. D. *qua*, l. *quo*, ibid.
 — 1918. E. *Johann*, l. *Jesum*, 708. D.
 — ibid. *omnibus*, l. *omnes*, ibid.
 — 1919. A. *haud*, l. *hujus*, ibid. F.
 — ibid. B. *inerutabilis*, l. *inevitabilis*, 709. A.
 — ibid. *postularit*, l. *postulant*, ibid.
 — ibid. *Jam sub*, l. *Jam qui sub*, ibid.
 — ibid. *nimirum*, l. *nimum*, ibid.
 — ibid. E. *ut*, l. *&*, ibid. C.
 — ibid. *hoc Erasmo*, l. *hoc faciens Erasmo*, ibid.
 — ibid. *haberet*, *quid*, l. *haberet pensi*, *quid*, ibid.
 — ibid. F. *lingua facilis*, l. *lingua nimum facilis*, ibid. D.
 — ibid. *apud*, l. *Episcopum*, ibid.
 — ibid. *omni*, l. *omnium*, ibid.
 — ibid. G. *ea*, l. *jam*, ibid.
 — ibid. *multi*, l. *mihi*, ibid.
 — 1920. A. *tam est*, l. *tametsi*, ibid. E.
 — ibid. C. *migratus*, l. *migraturus*, 721. B.
 — 1921. B. *favent*, l. *favet*, 743. F.
 — ibid. G. *quivit*, l. *quivi*, 782. D.
 — ibid. *intelligi*, l. *intelligere*, ibid.
 — 1922. B. *video*, l. *videam*, ibid.
 — 1927. B. *quidem*, l. *pridem*, 847. D.
 — 1930. B. *futurus*, l. *facturus*, 857. E.

- Pag. 1930. D. *gratiam*, l. *gloriam*, 890. C.
 — ibid. F. *vasculi*, l. *fasciculi*, 944. F.
 — ibid. G. *aborium*, l. *oborium*, 945. A.
 — 1931. A. *universam*, l. *universum*, ibid. B.
 — ibid. B. *Pegani*, l. *Pagani*, 940. B.
 — 1936. C. *redditurus*, l. *rediturus*, 1189. C.
 — ibid. D. *alligavi*, l. *allegavi*, ibid. D.
 — 1937. B. post *ad illum litteras* verbum *dedi* omis-
 sum est, 1190. A.
 — ibid. C. *qua*, l. *qui*, ibid. B.
 — ibid. D. *falsissima*, l. *falsocissima*, ibid. C.
 — 1941. A. *militia*, l. *malitia*, 1326. D.
 — ibid. *suppetent*, l. *supputent*, ibid.
 — 1945. C. *redditum*, l. *reditum*, 1435. E.
 — ibid. D. prap. *e* omissa, ibid. F.
 — 1951. B. post *nihil enim* pronomen *mihi* omissum
 est, 1490. C.
 — ibid. F. *acerbarem*, l. *exacerbarem*, 1491. A.
 — ibid. *reddiderit*, l. *reddiderat*, ibid.
 — 1952. A. prap. *in* omissa, ibid. B.
 — 1954. C. *potas*, l. *poteras*, 1820. F.
 — ibid. G. post *nobiscum* verbum *agitur* omissum
 est, 1496. C.
 — 1962. D. *des*, l. *de*, 1864. D.
 — 1969. B. *autem*, l. *aut*, 1835. C.
 — ibid. F. *ratio*, l. *narratio*, 1836. A.
 — 1970. A. *vox*, *malerum*, omissa, ibid.
 — ibid. post *cantitent* tres voces, *quo me oblectem*,
 omissae, ibid. B.
 — ibid. B. *vox*, *qua*, omissa, ibid.
 — ibid. C. *visa*, l. *ipfa*, ibid. C.
 — ibid. D. *ab aura*, l. *obscura*, ibid.
 — ibid. E. post *litterarum* duae voces, *studio ac*, o-
 missae sunt, 1864. E.
 — 1971. F. ante *offendissem* *vox*, *aures*, omissa est,
 1793. E.
 — 1973. B. *me*, l. *te*, 1794. B.
 — ibid. F. *Xenonem*, l. *Zenonem*, ibid. E.
 — 1974. B. post *asinini* *vox*, *ingenii*, omissa est,
 1795. A.
 — ibid. D. *acumine*, l. *acumini*, ibid. B.
 — 1975. B. *minus*, l. *minime*, 1863. F.
 — ibid. D. partic. *si* omissa, 1864. B.
 — ibid. post *facies* duae voces, *mihi quidem*, omissae
 sunt, ibid.
 — 1976. F. *amicum*, l. *amarum*, 1866. C.
 — 1977. B. ante *listus* conjunctio, *ant*, omissa est,
 ibid. D.
 — ibid. C. post *alienius* *vox*, *nihil*, omissa est,
 ibid. F.
 — ibid. E. *instituto*, l. *instituum*, 1867. A.
 — ibid. F. *carendum est*, l. *carendum mihi est*,
 ibid. B.
 — ibid. G. *tamen nunquam*, l. *tamen te nunquam*,
 ibid.
 — 1978. B. *homines esse*, l. *homines nos esse*, ibid. D.
 — 1979. B. *olim*, l. *omnium*, 1795. F.
 — ibid. E. pron. *te*, omissum, 1796. B.
 — ibid. F. pron. *tu*, omissum, ibid. C.
 — 1979. C. *Tunc*, l. *Tu-ne*, 1866. A.
 — 1981. D. *Servati oratio*, l. *Servati, & amica ora-*
 tio, 1869. A.
 — 1983. D. *perferat*, l. *perferet*, 1786. E.
 — 1984. A. *consuleris*, l. *consulueris*, 1816. C.
 — ibid. G. *voluntatem*, l. *voluptatem*, 1797. B.
 — 1985. D. *effecerint*, l. *affecerint*, ibid. D.
 — 1986. A. *Denique*, l. *Deinde*, 1798. B.
 — ibid. C. *mini*, l. *mihi*, ibid. C.
 — ibid. D. *nimum*, l. *nimiam*, ibid. D.
 — ibid. post *vestigium* *vox*, *quidem*, omissa est,
 ibid.
 — 1987. E. *diversa*, l. *diversi*, 1779. C.
 — 1988. C. *tamen*, l. *tecum*, 1870. A.
 — ibid. *me tibi*, l. *te mihi*, ibid.
 — ibid. G. *vite*, l. *vitaque*, ibid. C.

Pag. 1989. D. *temporibus defuisti*, l. *temporibus nulla in re defuisti*, 1859. F.

— 1990. A. post *argumentum* vox, *Majorem*, omiffa est, 1808. E.

— ibid. D. *rebus non longe*, l. *rebus longe*, 1809. A.

— ibid. G. *nostro*, l. *nostra*, 1784. E.

— 1992. E. conj. *etiam*, omiffa, 1883. C.

— ibid. F. pron. *ego*, omiffum, *ibid.* D.

— 1996. G. *mortalitas*, l. *moralitas*, 1886. C.

— 1997. B. *quum de*, l. *quum qua de*, *ibid.* D.

— ibid. C. *dicat*, l. *discat*, *ibid.* E.

— 1999. E. vox, *maxime*, omiffa, 1853. A.

— 2000. D. *accepimus*, l. *nuper accepimus*, 1871. C.

— 2002. C. *tamen*, l. *sum*, *ibid.* E.

— ibid. D. *semper meminerimus*, l. *semper meminimus & meminerimus*, *ibid.* F.

— ibid. *regit*, l. *reget*, *ibid.*

— ibid. E. conj. *nam*, omiffa, 1854. A.

— ibid. F. tres voces, *nusquam non amans*, omiffæ, *ibid.* B.

— 2002. F. *codunt*, l. *condunt*, 1800. A.

— 2044. D. *convitiis*, l. *conviviis*, 1710. A.

— ibid. G. *damnandum protruderunt*, l. *damnandum protruderent*, *ibid.* C.

— 2046. D. *locupletam*, l. *locupletatam*, 1790. B.

— 2047. F. *παρομίαν*, l. *παρομίαν*, 1791. A.

— 2048. E. *versimilius*, l. *verisimilius*, *ibid.* F.

Hæc speciminis ergo, quæ hinc inde carptim excerptimus, longe plura annotaturi, præcipue ex Auctariis *Mori & Vivis*, ubi integri versus sæpissime omiffi sunt, si operæ pretium fuisset.

I N D E X

rerum ac vocum, quæ in hoc Tomo III. occurrunt.

A.

Abas quid significat? Col. 1450. B.
Abbas aut Episcopus quomodo eligendus? 327. F.

Abbas Bertinicus quomodo Erasmus dimisit, & quid ei pollicitus? 160. A.

quantum ad ejusdem nomen exhilaratur? 163. C.

ejusdem studiosissimus, *ibid.*

multa de eodem amantissime percontatur, *ibid.* D.

Abbas Divi Huberti, homo miræ benignitatis, doctos unice colit, 1683. C.

Abbas quidam, Dismæ frater, 61. C. D. E. 89. B.

Abbas quidam egregie stolidus favet Leo, 561. D. 577. A.

ejusdem nœnias appellavit sacras Annotationes, 577. A.

Abbas quidam, vir singulari humanitate præditus, 795. D.

quod diffidium & debet & potest componere? *ibid.* F.

Abbas S. Bavonis Gandensis quid Erasmo paravit? 711. F.
 quod munus eidem mittit, & quem in finem? 648. E. F.

Abel a Colster, *vide* Colster.

Abraham, hospitalitatis & magister & exemplum, cur Deo charus fuit? 1482. A.

Abraxa Basilidis hæretici? 573. F.

Abusus qui in Ecclesiam irreperunt? 1227. A.

Abusi quomodo accipitur? 398. E.

Acacius, Bercæ Syriæ Episcopus, in qua Synodo adfuit? 1341. C.

Academia in Germania tot fere sunt, quot oppida, 689. B.

harum nulla pene est quæ non magnis salariis accersat linguarum professores, *ibid.*

Academia tres damnarunt Lutherum, 675. C.

omnes ferme totius orbis ad sobrietatem quamdam sese componunt, 688. F.

Academia Cantabrigienfis haudquaquam incelebris, 130. A. 408. A.

quid vulgo tradebatur in ea? 130. A.

quænam accesserunt ad illam instaurandam? *ibid.*

cum quibus Scholis certare potest? *ibid.*

quales habet viros? *ibid.* B.

in ea tranquille traduntur Græcæ litteræ, & unde? 408. A.

illius princeps Joannes Fischerus, *ibid.*

omnibus floret ornamentis, 538. B.

in illa quænam inter Theologos disputationes agitantur? 689. A.

Academia Colonienfis germana Lovanienfis, 218. B.

diffidiis inameenis conflictatur, 237. C.

quales propugnatores semper habuisse dicitur? 405. D.

Academia Complutenfis unde celebritatem nominis aspiciata est? 689. B.

præcipuum illius ornamentum quis est? *ibid.*

Academia Erphurdienfis vel Erfordienfis quibus studiis exornatur expoliturque, & a quo? 334. C. D.

in eam propensa animi voluntas Erasmi, *ibid.* F.

cujus industria reddetur celebrior? 428. E.

illius studium ac favor in Erasmus, 429. D.

Academia Lipsienfis olim celebris ac solennibus studiis florens, 567. D.

quomodo, quantum, & per quem ornata? *ibid.*

in ea regnat Crocus, docetque litteras Græcas, 136. C.

Academia Lovanienfis qua ætate cumprimis florens? 319. D.

huic peculiariter favere cur æquum est? 367. B.

in ea tranquillissime florere solent litterarum studia, 405. C.

unde miris tumultibus agitur? *ibid.*

quales juvenes habere dicitur? 409. B.

quo se profert illius tyrannis? 433. E.

in ea quænam tragœdiæ excitata? 434. D.

magna hujus pars cujus morbi contagio lymphata fertur? 444. F.

unde sancta prædicatur, & digna aliis, quorum arbitrio moderetur? 523. E.

illius procures quod Collegium & quos Professores non ferunt? 535. F.

quando frigeat, & unde facta celebrior? 536. A.

quæ res illi non mediocriter dedecorosa? 585. F.

quid illius dignitatem obscurare dicitur? 588. F.

ad quid instituta existimatur? 589. A.

frequentia fere nulli cedit, 652. B.

quod opus illi futurum magno ornamento? *ibid.* C.

cujus ditionis ornamentum unicum est? 812. B.

unde non cedit Academiæ Parisiensi? *ibid.*

nulla minus infecta est Lutherano negotio, *ibid.*

quid illi imputari non debet? *ibid.*

Academia Oxoniensis inclyta ac vetustissima, 321. D. 408. A. 689. A.

quodnam beneficium ei præstatur? 321. D.

in illa traduntur Græcæ litteræ, 408. A.

in ea quis satis feliciter Græca proficitur? *ibid.*

illic quis debacchatur in Græcas litteras? *ibid.*

quid ibi rabulis quibusdam denunciatum a Rege? *ibid.* B.

quibus linguis, studiis, ac moribus condecorabitur? 538. B.

quorum opera nonnihil obluctata dicitur, & a quibus vindicata? 689. A.

Academia Parisiensis quid addit pristinis suis studiis? 335. B.

ad quos fontes recurrit, & cum quibus non sentit? *ibid.* C.

illius candor & civilitas erga quem prædicatur? 535. E.

in quo litterarum genere semper primas tenuit? *ibid.* F.

qua de re illius judicium expectabatur? 577. E.

in re Theologica locum principem semper tenuit, 600. C.

Academiæ duarum præjudicium exiit adversus Lutherum, 600. E.

Ακασιος εὐρος ὁδὸν ἔχοντες διαφύει, Græca parcemia, 79. E.

quid illa significatum? *ibid.*

Accardus (Marianus) Siculus qualis vir? 180. D.

sua familiaritas non mediocri voluptati fuit Erasmo, *ibid.*

quanto desiderio ejusdem tenetur? 1591. F. 1692. A. B.

Accensi qui & unde? 22. F.

Accatus quidam a quo salutem attulit Zasio? 1544. B.

Accius quomodo respondet Pacuvio? 1783. F. 1784. A.

Accursiani, 82. F.

Accursius, 57. F.

Achilles per Homerum buccinatorem innotuit, 138. C.

a mendacio maxime abhorrebat, 164. E.

rei bellicæ scientissimus, 174. A.

peffimum boni Principis exemplar, 271. D.

ob quid mœret, & unde pertinaciam contentionis iræque detestatur? 313. B.

illius victoriam quid illustravit? 495. B.

inter ipsum & Hectorem qualis fuit pugna? 812. A.

Αχθοφίος Ægyptius, 56. A.

Adamantius adamandus ille multos adamantes Ecclesiæ genuit, 1848. B.

cur & quomodo castigabat corpus suum & in servitute redigebat? *ibid.* B. C.

apud quos & unde clarum ac gratiosum nomen sibi peperit? *ibid.* C.

Adamas unde indomiti nomen obtinuit? 1846. E.

Admiratores æstuarii, 35. E.

Admonitio liberior etiam inter amicos non semper succedit, 384. F.

Tom. III.

H h h h h

tem-

- tempestiva, blanda, ac civilis quos saepe sanare censetur? 596. F.
- Adolphus*, Princeps Verianus, alumnus Jacobi Batti, 38. C.
- fortunam Erasmo offert, 122. E.
- unde sollicitus? 160. E.
- qua de re admonetur? *ibid.*
- matri suae succedit, 425. A.
- qualis praedicatur? *ibid.*
- qualem animum in Erasmus obtinere videtur? 435. A.
- quibus favere dicitur? 484. A.
- suum filium cui in gremium tradidit? *ibid.*
- Adolphus*, 86. D.
- Adrianus a Rivo*, *vide Rivo*.
- Adrianus Barlandus*, *vide Barlandus*.
- Adrianus de Traiecto*, *vide Traiecto*.
- Adrianus*, Cardinalis Dertusensis, quorum conatus cohibuit? 654. C.
- cujus impotentiae modum impositurus? 663. B.
- Adrianus*, Cardinalis Traiectensis, bonis litteris nunquam admodum favit, 442. A.
- earum tamen non est devotus hostis, *ibid.*
- hortatur Erasmus, ut quod fecerit in editione N. T. faciat in V. T. 866. A.
- quodnam oraculum edidit? 1387. A.
- favet suis discipulis ipso dignis, 1890. E.
- suae epistolae miram quamdam amarulentiam sapient, *ibid.*
- Adrianus* (Matthaeus) quo appulit? 353. A.
- genere Hebraeus, religione jam olim Christianus, arte Medicus, *ibid.*
- quantum Hebraicae litteraturae peritus? *ibid.*
- linguam Hebraicam ad plenum callet, *ibid.* B.
- in ipsis Auctorum adytis diligentissime versatus, *ibid.*
- libros omnes quomodo habet in promptu? *ibid.*
- is est qui votis omnibus expetendus ac modis omnibus retinendus, *ibid.*
- apud quos adest, & cujus hortatu? *ibid.* C.
- vir omnium iudicio doctissimus, 1637. F.
1638. B.
- Adrianus* factus Imperator quid respondit alicui, cum quo acres exercuerat inimicitias? 1487. C.
- Adrianus VI.* quam dignitatem adeptus est? 721. E.
722. D.
- quid illi mittitur ab Erasmo, & quid submoneatur? 722. A. B.
- quid pollicentur sua eruditio, morum integritas, & senectus? 728. A.
- quam melodiam cantaturus? 729. F. 730. A.
- quomodo tractaturus munus suum? 730. A.
- cujus litteras perlibenter legit, & cur? 735. C.
- unde persuasum habet Arnobium esse optimum Auctorem? *ibid.* D.
- qua in re Erasmus bono animo esse vult? 736. A.
- ad quid eundem hortatur? *ibid.* D. E. 744. F.
- quibus rebus ex animo laetatus est? 744. D.
- unde Erasmus benevolentia semper est prosequutus? *ibid.* F.
- qua de re eundem admonet? 745. B.
- Romam eundem vocat, 745. B. C.
- de grege Domini valde sollicitus, ad quid invitat eundem? 772. B.
- quomodo de ejusdem libris judicavit? 795. B.
- quibus Theologis imposuit silentium? *ibid.* 812. C. 826. B.
- quot diplomata honorifica mittit Erasmo? 827. D. E.
- quam ejusdem civilitatem laudavit? 839. F.
- magnis promissis eundem in Italiam invitat, 931. B.
- benignissime eundem advocavit Romam, 1712. F.
- Adrianus* quidam Ludovici patronus, 79. A.
- quam rem facturum, si illum in familiam suam recipiat? 89. F.
- vir pius, plurimisque nominibus observandus Erasmo, 90. D.
- Adriani* cujusdam epistola mendax, 37. E.
- scurra est, 47. C.
- ejus pileum salvum & intactum, 78. F.
- Adrianus Suctionius*, *vide Suctionius*.
- Ad* scribendum quae necessaria dicuntur? 1924. B.
- Ad* ultimos usque Britannos, 114. A.
- Adrianus* cuidam rustico quid accidit? 1123. F. 1124. A.
- Aegidius*, Antuerpiensis Secretarius, amicus Berti Rhenani, 1595. E.
- Aegidius* Bussidius, *vide Bussidius*.
- Aegidius*, Cardinalis Viterbiensis, suo testimonio ornatus libellum Nazarii, 988. A.
- Aegidius* Delphus, *vide Delphus*.
- Aegidius* (Nicolaus) Petri Aegidii pater, egregiis laudibus ornatur, 541. C. D. &c. 542. A.
- Aegidius* (Nicolaus) Petri Aegidii filius, quomodo erudiendus? 542. B.
- Aegidius* (Petrus) cujus rei securus esse debet? 94. C.
- ipsius pater quid Erasmo dicere volebat? *ibid.* D.
- quid colligendum secumque deportandum? *ibid.*
- quid accipiet? 136. A.
- vir doctus & humanus, 180. E.
- nominis Budaei inter primos studiosus, *ibid.*
- ejusdem Epistolas evulgandas curavit, *ibid.*
- Erasmi hospes suavissimus, 185. A. 1555. B.
- bonarum litterarum & admirator & egregie peritus, 185. A.
- Budaei cumprimis studiosus, *ibid.*
- Morum plane deamat, ejusque *Utopiae* mire favet, 203. A.
- assidue cum Erasmo vivit, *ibid.*
- unde minus offendetur studii laboribus? *ibid.* F.
- monetur qua ratione tractaturus sua studia, *ibid.* 204. A.
- in rebus agendis confuscat oportet iudicio potius quam animi impetu duci, 204. A.
- ei dantur praecepta recte ac tranquille vivendi, *ibid.* A. B. C. 236. E. F.
- cur Senecam & Platonem sibi familiares facere debet? 204. B.
- ob quid senectutem sui patris officiis sublevare tenetur? *ibid.* C.
- quomodo sibi vivendum cum uxore sua, eidemque fidendum? *ibid.*
- auctoritatem erga suos quomodo tucatur oportet? *ibid.*
- fortem humanae conditionis forti animo ferre debet, 216. F.
- quid monere Nicolaum quemdam jubetur? 217. A.
- qualis praedicatur a Thoma Moro? 222. C.
- quid misit ad eundem? *ibid.*
- ipsius suavissima conjux dulcissimique liberi, 236. F.
- in eadem tabula pingitur ipse & Erasmus, 287. C.
- morbo laborat graviter, nec citra periculum, *ibid.*
- tenacissimo morbo affligitur, 306. C.
- a quibus rebus temperare se oportet, & cur? 382. C.
- sui morbi magna pars ab animo pendet, *ibid.* D.
- quid nunciat testaturque Erasmo, & quid illum rogat? 462. A. B. &c.
- cur parentem suum lugere non debet? 541. C. 542. A.
- quid scripsit Corrado? 720. E.
- quid procul dubio curaturus? *ibid.* F.
- pro quo libro spondit, & quid dedit rebellioni? 1591. A.
- quos libros Parisiis accepit, offertque Erasmo? *ibid.* B.
- vir undecunque elegans, doctus, & eruditus, 1592. A.
- amicitia & praeconio Erasmi dignissimus, *ibid.*
- vir prudentissimus, & Scribe civitatis Antuerpiae primarius, 1599. E.
- Reipublicae Antuerpiensis a secretis, 1627. B.
- Aegidius* Vannionius, *vide Vannionius*.
- Aegineta*, populi insulae Aegineta, 55. C.

R E R U M A C V O C U M.

Agmina (Paulus) suapte lingua sonans audiendus, 139. F. 290. A.
Agranus (Sylvius) quæ gravamina reddidit Erasmo? 721. C.
 — omnia exaggerare solet, 1860. C.
Aegyptii quomodo Regis imaginem exprimebant? 1098. D.
 — cur sceptro imponebant oculum? *ibid.*
 — cur sceptri summo fastigio aquilam vel hippopotamum imponebant? *ibid.*
Aegyptii per quas plagas ad poenitentiam invitati? 1179. F.
Aegyptius ἀἰγυπῖος, 56. A.
Aegyptus, regio Africae olim celeberrima, nunc sub potestate Turcarum, 274. F.
Aelius Lamprius, vide *Lamprius*.
Aelius Spartianus, vide *Spartianus*.
Æmilius (Æmilius ab) quomodo lecturus *Enchiridion* Erasmi? 1191. C. E.
 — sui Operis codicem unum eidem missurus, 1191. A.
 — eidem summas laudes tribuit, & familiariter amatur ab eodem, *ibid.*
Æmilius ab *Æmiliis*, vide *Æmiliis*.
Æmilius (Paulus) Veronensis quo remigraturus? 18. C. E.
 — illius in Erasmus benevolentia, *ibid.*
 — rerum Gallicarum historiam, opus absolutissimum, cvulgat, 184. F.
 — vir non minus doctus, quam diligens, *ibid.* 185. A.
 — quos libros formulis excudendos Badio tradidit? 462. C.
 — vir doctissimus & sanctissimus, 1643. F.
 — scripsit de rebus Gallicis, *ibid.*
 — illius Historia quo allata dicitur? 1669. C.
Æmilius Probus, vide *Probus*.
Æmulus quidam Mithridatis, qui omnes pene linguas novit, apud quem est? 314. F.
Æneas Pius, vide *Pius*.
Æneas Sylvius, vide *Sylvius*.
Æneas, vir fortis, non congressus est cum Sirenibus, 57. D.
 — illius virtus quomodo effulsit? 84. A.
 — illius laudem quis auxit? 495. B.
 — quomodo sævit in Turnum? 531. E.
 — quid vicit nativam ipsius clementiam? *ibid.*
Ænigmatica figuræ, 65. C.
Ænigmatistes, 57. A.
Æolus, Rex & Deus ventorum dicitur Poëtis, 69. F.
Æschines quomodo Socratem sibi devinctum reddidit? 1855. C.
Æsculapium agere, 133. D.
Æsculapius, a vanis gentibus olim creditus Deus Medicinæ, cur conqueritur in quodam Carmine? 1857. C.
Æsopicus asellus, 63. C.
Æstuarium Germanicum, 160. E.
Æthiæ rerum aulicarum, 26. B.
Ætas fugax non quibuslibet rebus est impendenda, 204. B.
 — quæ magis idonea discendis optimis moribus ac disciplinis? 971. D.
 — quæ aptissima ad studia? 1458. D.
Æthiopes, populi Africae, vulgo dicti Abissini, illorumque regio Æthiopia vocata, pars Africae sub Zona torrida intra Arabiam & Ægyptum, 328. C.
Ætna carbonem exussit Empedoclem, 612. C.
Affectum affectu vincere, 140. E.
Affectus corporis quomodo sumendus? 1034. C.
Affectus omnis humanus cui ponendus est? 448. A.
Affenstein (Wolphangus ab) vir ornatissimus & Præfectus clarissimus, 957. D. E.
 — studiorum negotiis magnopere favet, *ibid.*
Afinius (Henricus) quid adungere cepit pristinis Astrologiæ ac Medicinæ studiis? 289. E.
 — quid mature cepit, virenti adhuc ætate? *ibid.*
Africa, una ex quatuor mundi partibus, Meridiem versus, 400. C.
 — in ea mire fruges studia litterarum, *ibid.*

— quos viros olim edidit? 479. A.
Africana gens nec sobria, nec satis firmæ fidei, novarumque rerum supra modum avida, 1246. D.
Afrorum in decretis deprehendere licet anxiam eloquentiæ affectationem, 695. E.
 — apud illos quando & quanta fuit Dialectices ruditas? 1248. E.
Agamemnon Homericus quos habere optabat? 306. B. 1255. C.
Agathius (Hieronymus) ad quem litteras scribit? 612. A.
 — ipsius ingenium cui placet? *ibid.*
 — mortui integritate præsertim commendatus, *ibid.* B.
 — ubi licebit illi extra ordinem profiteri, seu Græce, seu Hebraice? *ibid.*
 — ubi erit illi cum viris probissimis optimæque fidei? *ibid.*
 — quo advolaturus, & quo auctore? *ibid.* D.
 — quod cælum ipsi placebit, & cujus gentis humanitas non displicebit? 652. C.
 — Erasmus joco vocat Hieronymianum, 1106. F.
 — ejusdem studiosissimus, 1107. A.
Ἀγέλαος, 99. C.
Ager stercoratione redditur vegetior, 178. B.
Aggens (Augustinus) cui donat Plutarchi librum de tuenda bona valetudine, 1525. C.
 — in tempora miseriarum & ærumnarum plena incidit, 1549. E.
Agnetinus Prior optimus a quo salutandus? 1639. D.
Agricola (Georgius) dialogum de metallicis edidit, quem magna cum voluptate legit Erasmus, 1157. D.
 — ab ipsius ingenio nihil mediocre expectatur, *ibid.* E.
 — ipsius *Progymnasmata* quis libenter excusurus? *ibid.* E. F.
 — homo egregie doctus, brevique inter litterariæ rei proceres præcipuo loco futurus, 1416. D.
 — quodnam Opus habet in manibus? *ibid.* E.
Agricola (Rodolphus vel Rodolphus) Annam, beatæ Virginis matrem, & sanctissimi Jesu aviam, facundissimis litteris celebravit, 83. E.
 — illius opuscula, 94. D.
 — quid apud illum comperit Erasmus? 213. F.
 — quem virum haberet Germania? *ibid.* 214. A.
 — Orationem quamdam habuit Mediolani, 1070. E.
 — ab illo nihil proficiscitur, quod non divinitatem quamdam spiret, *ibid.*
 — illius Opus de *Inventione Rhetorica* quis oneravit Commentariis? *ibid.* F.
 — illius codex typis Tarvisii excusus cui profuit in edendo Seneca? 1145. D.
 — homo vere divinus, 1145. E. 1535. C.
 — ipsius lucubrationes jamdudum expectantur, 1533. C. 1659. C.
 — libraria illius supellex apparatus a quo neglegenter & clam omnibus asservata? 1576. C.
 — Alexandri Præceptoris Erasmi quondam Præceptor, 1798. A.
 — Græcam linguam non minus quam Latinam calluit, *ibid.*
 — vir cum omnium liberalium artium egregie eruditus, tum Oratoriæ & Poeticæ peritissimus, *ibid.*
 — ipsius Dialectica lectu perdigna, 1813. B.
Agricolatio a quo inventa? 956. F.
Agrippa (Henr. Cornelius) apud quem plures dies fuit, & de Erasmi doctrina sæpissime confabulatur? 1751. C. D.
 — quid declarat Erasmus, cumque rogat? *ibid.* D. E.
 — illius violentia non probatur quibusdam, 1418. E.
 — unde feliciter oppedit Theologis ac Monachis? *ibid.*
 — cui se proficitur a consiliis? *ibid.*
Ajaxis clypeus, 96. E.
Αἰ μούσαι, 115. E.
Alamirus (Petrus) quid dicit? 272. D.
 — homo non infestus quid affirmat? 481. E.
 — quot & quas epistolas profert? *ibid.* F.
 — ipsius diligentia laudatur, 549. B. 617. F.
 — cujus cubacula regia esse dicebat? 551. D. 619. E.
 Tom. III. Hhhhhh 2 Ala-

- Alanus* quidam cur revocatus? 117. B.
 — Thalei amicus, 1521. E.
Alardetus (Amblardus) Carolo Sabaudiae Duci a secretis, 1721. B.
 — contra quos Erasmi causam agit? *ibid.* D.
Alardetus (Ludovicus) juvenis in Erasmus studiosissimus, 1026. D. 1721. F.
 — ingenii fortunæque ornamentis cumulatissime locuples, 1026. D.
 — quod ipsius consilium non probatur ab Erasmo? *ibid.* E. F.
 — quid ipsi narratur ab eodem? 1027. B. C. &c.
 — de se modeste, & de eodem magnifice sentit, 1720. F. 1721. A.
 — quem suis coloribus depingit eidem? 1721. B. C. &c.
 — quæ de re præmonendum eundem censuit? *ibid.* E.
Alardus Amstelredamus in Augustini textu multa parum attente recognita clamat, 1024. E.
 — *Legendam Sanctorum* ut nugacissimam & infantissimam nihil moratur, *ibid.* E.
 — quid dicit de quadam historia Augustini & pueri cujusdam? 1560. D. E. F.
 — quod Græcicum Erasmi carmen interpretatur? 1561. A. B.
 — quorum Tyrocinia domi suæ diligenter servat? *ibid.* A.
Ἀλάρδος quinam notati? 618. B.
Alba Dux cur Luthero insensus dicitur? 705. E.
 — quam conditionem offert Viveti, & quid cupit ab illo fieri? 711. F.
 — quid respondet Fratri cuidam Dominicano? 712. A.
 — quem præficit erudiendis suis nepotibus? 712. A.
Albanus quidam quibus notus ac charissimus? 1139. F.
 — Erasmi amicus, a quo benigniter acceptus? 1258. E. F.
 — ubi invisit Erasmus, & quid ab eo petit? *ibid.* F.
 — cui dicavit libellum ab se editum? *ibid.*
Albericus (Claudius) a quo invitatus? 1753. D.
Albertus, Cardinalis, & Archiepiscopus Moguntinensis & Magdeburgensis, 350. D.
 — unde cepit se ingens quoddam desiderium videnti eundem? *ibid.* E.
 — quid magis ex dignitate sua arbitratus est? *ibid.*
 — quantum fortunæ suæ defuisse putabat? *ibid.*
 — unde se felicem existimat? *ibid.*
 — quid ætate sua magis desiderari potuisse dicit? *ibid.* F.
 — quid dolendum magis fuisse censet? *ibid.*
 — quanto desiderio tenetur videndi & audiendi Erasmus? 351. A.
 — quid futurum sperat? *ibid.*
 — quodnam poculum dono misit Erasmo? 383. E. 483. A.
 — litteras multo humanissimas ad eundem scribit, 288. B. 483. A.
 — quinam libellus ipsi mittitur? 433. C.
 — huic libello cur præfixa epistola sua? *ibid.* D.
 — unde multum laudis, imo gratiæ sibi parit? 441. E.
 — quibus negotiis implicatur? 451. B.
 — quid amantissime testatur Erasmo? *ibid.*
 — quid sibi non parum placet? *ibid.* C.
 — unde charum habet & cupidissime complectitur Pacæum? *ibid.*
 — ad quid hortatur Erasmus, & quid ei optat polliceturque? *ibid.* C. D.
 — unde libenter diligit Huttenum? *ibid.* D.
 — quid ægre non tulit, & quid remittet? *ibid.*
 — unicum Germaniæ ornamentum, 477. D.
 — quos allecitur in suam familiam? *ibid.*
 — quibus honorem habere coepit? 511. B.
 — unde rectius consulet suæ tranquillitati? 517. E.
 — præter litteras quid ad Erasmus misit? 1285. A.
 — ejusdem amicitiam & præsentiam ardentè desiderat, 1605. F.
 — in Concilio Augustano donatur Cardinalitio galero, 1688. B.
Albertus, Dux Saxoniae, Georgii Ducis pater, bellicæ rei peritia clarus, 560. D. 567. B.
Albertus Magnus Periphrastem Aristotelis se proficitur, sed est verius illius Paraphrastes, 1912. C.
Albertus Pius, *vide* Pius.
Albertus quidam mera somnia ac mera deliria loco Grammaticæ substituit, 1897. C.
Alberti cujusdam Epistola omnium stultissima exiit, 803. C.
Alberus (Erasmus) agit ludi litterarii magistrum in oppido Smach, 831. E.
 — sub ipsius nomine quæ exivit epistola? 818. E.
 — illius liber virulentissimus in Erasmus scriptus quid clamat? 1031. D.
Albis, fluvius Germaniæ celeberrimus, 433. B.
Alcibiades (Andreas) quanta eruditione & quibus moribus instructus & ornatus? 670. C.
 — quid sollicite de sua declamatione monuit Erasmus? *ibid.* D.
 — cujus amici memoriam interire non passus est? 715. D.
 — quem juvenem omni officiorum genere prosequitur? 716. A.
 — cum eruditione varia nec vulgari prudentiam singularem & admirabilem ingenii candorem copulavit, 907. D.
 — cujus incommodi nonnullam partem amolitus est? 1213. B.
 — ingenio candidissimo præditus est, 1416. F.
Alcibiades quantum Socrati debuit, & quid ab illo didicit? 197. D.
 — eidem tenaciter adhæsit, 1573. E.
Alcinoi horti, 1540. D.
Alcmaria, satis florens Hollandiæ oppidum, capta ac direpta, 1624. D.
 — cur ibi mire sævitum est in mulieres quoque & pueros? *ibid.*
Alcmariensis (Vincentius) quam tragediam excitat odio bonarum litterarum? 739. A.
 — unde multum profuisse factioni Lutherani dicitur? *ibid.* F.
Alcoynius (Petrus) egregie facundus, 161. C.
 — Marci Musuri discipulus, illiusque suggestum adscendendi magno animo est, 333. F.
 — multa e Græco in Romanum sermonem elegantissime vertit, *ibid.*
 — quanta Arpinitate expressit *Orationes* plerasque Isocratis ac Demosthenis? 334. A.
 — quantum candide vertit multa Aristotelis? *ibid.*
 — litterarum optimarum utrarumque maximus alumnus, *ibid.*
 — Erasmi amantissimus, ejusque studiorum summus laudator, *ibid.*
 — inter quos recensendus? 808. F.
Aldenburgia arx, in Germania sita, 272. D.
Aldina officina præter profanos Auctores adhuc non ita multum dedit, 594. B.
Aldrisus (Robertus) quod officium præstaturus Erasmo? 901. B.
 — quid rogatur ab eodem? *ibid.* C. D.
Aldus (Antonius) salutem dicit Erasmo, 1667. A.
Aldus (Manutius) Erasmi hospes, quot annos natus periiit, & quo animo? 788. D.
 — primus Demosthenem Oratorum principem edidit, 1448. E.
 — ob quid summopere laudatus? 1608. E.
 — Andreæ Mülani gener suavissimus ac charissimus, 1666. E.
 — quantum laboris & temporis consumpsit in emendando Terentio & Plauto? *ibid.* E. F.
 — quæ illius virtus & humanitas fuit? *ibid.*
Aldus (Paulus) Erasmus salutem, 1667. A.
Alexander (Hieronimus) a quo evectus? 230. E.
 — vetus Erasmi amicus, 506. D.
 — quid de ipso dicitur? 808. B. C.
 — Archiepiscopus Brundisinus, 810. B.
 — quem hostiliter impetivisse dicitur? *ibid.* C.

R E R U M A C V O C U M.

— cuius colloquium fugitabat? *ibid.*
 — quem atrociter detulit apud Cæsarem? *ibid.* D.
 — qualis vir prædicatur? 544. C. D. F.
 — satis peritus trium linguarum, ad quam tragediam factus videtur? 592. C.
 — ubi aliquot Lutheri libros incendit? *ibid.*
 — communibus studiis mutuisque officiis Erasmo conjunctissimus & vetus amicus, 636. D.
 — vir modestus, humanus, ac suavissimis moribus, *ibid.*
 — quanta animi moderatione est? *ibid.* E.
 — ad quam rem organum longe accommodatissimum censetur? 651. B.
 — suapte natura satis insanit, & habet pessimos instigatores, *ibid.*
 — quos libellos Erasmo omnes tribuit? *ibid.*
 — cuius scriptio, & quod opus illi displicuit? 663. B. 664. C.
 — quid cum illo diligenter actum ab Erasmo, & quid pernegavit se posse? 665. B.
 — quos libellos Erasmo tribui indicavit? *ibid.* F.
 — unde mutasse animum dicitur? 666. B.
 — Romam vocat Erasmo, *ibid.* C.
 — unde visus est favere Bilibaldo? 669. D.
 — in quo negotio fortem ac strenuum virum se præbuit? 680. E.
 — illius consuetudo non minus amœna quam erudita, *ibid.*
 — Nuncius Apostolicus, homo apprime doctus, & Erasmo conjunctissimus, 681. B.
 — quid in illo reprehenditur? 709. C.
 — quid Viveti jurasse dicitur? 710. F.
 — quem reliquit apud Cardinalem Leodiensem? 717. A.
 — adversus quem molitur in aula Cæsaris? 741. B.
 — cum Erasmo suaviter vixit ac confabulatus est, 750. D.
 — nihil non facit adversus Lutherum, 777. A.
 — quorum animum irritare in Erasmo conatus est? 817. C.
 — Archiepiscopus Brundusinus, Galliam petit, 852. A.
 — coram blandus est, absens alius est, *ibid.* F. 853. A.
 — admonitu Erasmi indixit silentium Laurentio Phrygio, 1087. E.
 — homo non superstitiose verax quid de Erasmo diffeminavit? 1095. B.
 — unde gemina mitra insignitus dicitur? 1456. E.
 — apud Cæsarem agit Legatum Anglicum, *ibid.*
 — Venetiæ plane vivit Epicureum, 1479. B.
 — Canonicus primariæ Ecclesiæ Leodiensis, 1590. D.
 — vir undecunque doctissimus, cui rudimenta Græcanica tradidit? 1633. D.
 — uritur fama Erasmi, & affectus suos erumpere sinit, 1705. F.
 — *Aleste* Furiarum maxima, 1640. A.
 — Alexander ab Alexandro, *vide* Alexandro.
 — Alexander, Antiochiæ Episcopus, vir ob multa præclara Dei dona vehementer laudatus, 1343. D.
 — Chrysostomi nomen retulit in Præfulum catalogum, *ibid.*
 — Alexander Aphrodisæus, *vide* Aphrodisæus.
 — Alexander, Archiepiscopus D. Andreæ, quem codicem ostendit Erasmo? 1078. B.
 — Alexander, commentator Aristotelis, 1911. D.
 — quanta elegantia Veterum exprimit dicendi stylium? 1798. B.
 — ipsius Problemata in Latinum sermonem versa, 1911. E.
 — Alexander Hegius, *vide* Hegius.
 — Alexander, Hierosolymorum Episcopus, apud Palæstinam præcipua auctoritate gaudet, 1849. A.
 — ad presbyterii honorem pertrahit Origenem, *ibid.*
 — Alexander, Jacobi Scotorum Regis filius, quo morbo laboravit? 986. D.
 — Alexander Magnus Choerikū malum ferreumque scriptorem aluit, 84. E. 111. E.

— qualis Erasmo videtur? 804. F.
 — suæ gloriæ quo nomine detrahunt quidam? 150. A.
 — tanquam eximius & inimitabilis Princeps ab Historicis Græcis depictus, 271. C.
 — orbis prædo furiosus, sed ubique felix verius dicendus, *ibid.*
 — non periculosior erat vino temulentus, quam ira atque ambitione, *ibid.*
 — sui impotentis animi temeritas quo felicior erat, eò perniciosior rebus humanis, *ibid.*
 — pessimum boni Principis exemplar, *ibid.* D.
 — quantis cladibus miscuit Africam, Europam, & Asiam? *ibid.*
 — ingens ipsius ambitio, *ibid.*
 — illi pesti longævitatē negavit Fortuna, cæteris in rebus nimium indulgens, *ibid.*
 — illius optimum dictum, 1295. D.
 — in honore habuit Aristotelem, 1773. F.
 — cur Achillem felicem prædicabat? 1818. E.
 — Alexander Pontifex Romanus quid de Monachis Mendicis dicere solebat? 268. E.
 — cur ex uno Jubilæo fecit duos? 454. B.
 — Alexander quidam Auctor, 130. A.
 — Alexander quidam cujus præceptor, & cujus magistri non degener discipulus? 1798. A.
 — Græcarum litterarum non omnino ignarus, *ibid.*
 — Alexander quidam, juvenis longe candidissimus, 559. A.
 — quid reddidit Erasmo? *ibid.*
 — Alexander, Secretarius Comitum a Nassauwen, quid monetur & rogatur ab Erasmo? 1695. C. 1696. E.
 — Alexander Severus, *vide* Severus.
 — Alexandri pseudomantis jactatio quæ? 878. D.
 — Alexandro (Alexander ab) novit omnes celebres Italiæ viros, omnibusque usus est familiariter, 1758. D.
 — Laurentium Vallam odit, subinde *Grammaticum* appellans, *ibid.*
 — Alexius Turzo, *vide* Turzo.
 — Alfonso Fernandus, *vide* Fernandus.
 — Alfonso Fonseca, *vide* Fonseca.
 — Algerus, ex Scholastico Monachus Benedictinus, contra Berengarium scribit, 1275. C.
 — Scriptor Guimundo sedatior est & religiosior, *ibid.*
 — Dialectices ac reliquæ Philosophiæ belle peritus, *ibid.*
 — in Canonicis Scripturis & præcis Doctoribus studiose versatus, *ibid.*
 — quantum habet eloquentiæ, & quibus rationibus agit? *ibid.* D.
 — Algotius, vel Algoet, sive *Panagathus*, (Livius) quæ de re admonetur? 546. B. C.
 — a quo non discedere ipsum oportet? *ibid.* C.
 — quibus plurimum debet? *ibid.* D.
 — quorum exemplo incitandus, & ad quid? *ibid.* E. F.
 — quot annos servivit Erasmo? 902. A.
 — cui & a quo commendatus? *ibid.*
 — juvenis bona quæpiam fortuna dignus, *ibid.*
 — quantum profecit in bonis litteris ac disciplinis? *ibid.* B.
 — ob quid Gandavi natus dicitur? *ibid.*
 — cuius litteras misit Viveti? 1879. E.
 — Alieno dolori modum præscribere facile est, 302. C.
 — Alii aliter ludunt jocanturque, 496. C.
 — Alios alia delectant studia, 213. C.
 — Almanus (Joannes) Erasmi amicus, 932. E.
 — Aloysia, mater Margarete Roperæ, matrona ornatissima, 1232. D.
 — Aloisius Bragadenus, *vide* Bragadenus.
 — Aloisius Marlianus, *vide* Marlianus.
 — Aloysius quidam nomine Erasmi salutandus, 252. C.
 — Alphonsus Manricus, *vide* Manricus.
 — Alphonsus Valdesius, *vide* Valdesius.
 — Alphonsus Vervefius, *vide* Vervefius.
 — Alter e ministris Erasmi Lovanium ablegatus, alter ab oculis laborat, 185. B.
 — Tom. III. Iiiii Alva-

Alvarus Hispanus nimis immoderate scripsit de potestate Romani Pontificis, 515. F.
 — in multis errasse dicitur, 517. A.
Pœnitentiarius Pontificius, compilationem de potestate Papæ & Cardinalium scripsit, 1605. B.
 — quod carmen ad Erasmus mittit? 1857. D.
Alustensis (Theodericus) Typographus quidam, 325. F.
 — quid illi semper suavit Erasmus? *ibid.* 526. A.
 — cujus congerro, & a quo salutandus? 730. E.
 — impressit Opus Similitudinum Erasmi, 1561. D.
Amandi codex satis vetustus, sed valde mendosus, ex Collegio Canonicorum Corfendonchenfium esse creditur, 1239. E.
Amantes cæcutiunt, 11. B.
Amantium iræ, amoris redintegratio, 1417. B.
Ambiani, urbs Galliarum & caput Picardiarum, 69. F.
Ambitio laudis quam violentum calcar habet? 527. B.
Ambitio morbus est ingens, 728. D.
 — illius nervus quid sonat? 729. A.
Amblardus Alardetus, *vide* Alardetus.
Ἀμβροσίος καὶ Διὸς ἑγκατάστασις, 115. E.
Ambrosius Divus allusionibus est aliquanto obscurior, 399. E.
 — illum ex Grammaticorum ordine fuisse, cur negari non potest? 128. D.
 — quomodo electus fuisse dicitur? 520. B.
 — in suis libris quid factum deprehenditur? 692. C.
 — sua fere hausit ex Origenis lucubrationibus, 703. B.
 — qua in re superavit Ciceronis copiam? 779. A.
 — qualis Scriptor prædicatur, & cur *mellissimus Doctor* vocatur? 991. C. D.
 — cur a Theodosio Mediolanum legatus? 992. B.
 — in quo felicior Babyla, & quale exemplum edidit omnibus Monarchis? 992. F.
 — cur Theodosium ab Ecclesiæ foribus submovit? 993. A. B.
 — a nemine non honorifice citatur, 994. C.
 — mellita sua facundia virgines e Mauritania Mediolanum pellexit, 994. D.
 — quem grandem cetum in Ecclesiæ sagenam pertraxit? *ibid.*
 — quo scribendi genere usus est? 995. C. D.
 — quænam urbes regionesque favere illi debent? 995. F.
 — ubi natus, Præses, & Præsul fuit? *ibid.*
 — insignis Christianæ pietatis Doctor, *ibid.*
 — vixit Insubribus, sed scripsit omnibus, *ibid.*
 — scribit ad Sabinum Episcopum, pleraque e Græco interpretatus, 1593. E.
 — ab hæresi Valentiniana ad Catholicæ doctrinæ lucem a quo reductus? 1848. B.
Ambrosius Gumpenbergius, *vide* Gumpenbergius.
Ambrosius Leo, *vide* Leo.
Ambrosius Pelargus, *vide* Pelargus.
Ambrosius Syragius, *vide* Syragius.
Amerbachii fratres tres, juvenes doctissimi, 143. C.
 — Hebraicarum litterarum pulchre docti, *ibid.*
 — in edendum Hieronymum adsciti ab Erasmo, *ibid.*
 — huic operi plurimum momenti asserunt, 154. C.
 — quibus litteris instituti fuerunt? *ibid.* D. 1249. C.
Amerbachius (Basilus) Joannis Amerbachii filius, ad quid trium linguarum peritia institutus? 1249. C.
 — quomodo & ad pietatem & ad eruditionem educatus? *ibid.*
 — quæ provincia sibi delegata a patre moriente? *ibid.*
Amerbachius (Bonifacius) Joannis Amerbachii filius, adolescens virtute & doctrina clarus, 133. E. 1249. C.
 — quid prædicare non cessat? 133. E.
 — quid illi insuetum? 138. D.
 — unde unice diligitur ab Erasmo? *ibid.* F.
 — qualem prædicat eundem? 195. F.
 — pro numine eundem colit, 196. B.
 — juvenis omnibus rebus affatim expolitus, 348. A.
 — unde felix existimatur? 350. D.
 — candidus ac bene vocalis præco laudum Andreæ Alciati, 670. B. 715. F.

— in deliciis habet ejusdem lucubrationes, 670. B.
 — vir fidei spectatissimæ, & eidem Erasmoque amicissimus, 715. C.
 — qualis juvenis prædicatur? *ibid.* F.
 — futurus est aliquando magnum Germaniæ suæ ornamentum, *ibid.*
 — unde mire exhilaratus? 1075. E.
 — quænam provincia sibi delegata a patre moriente? 1249. C.
 — ad quid trium linguarum peritia institutus? *ibid.*
 — quomodo & ad pietatem & ad eruditionem educatus? *ibid.*
 — illius phrasis non ita multum cedit Politianicæ, 1289. C.
 — dialogum de studiis recte instituendis mittit Erasmo, 1474. C.
 — juvenis modestus juxta atque eruditus, 1532. C.
 — Juris Cæsarei Professor in Academia Basileensi, vir optimus, & quibus amicus? 1733. C.
Amerbachius (Bruno) Joannis Amerbachii filius, quid amplectitur in somnis? 354. D. 1249. C.
 — quæ provincia sibi delegata a patre moriente? 1249. C.
 — ad quid trium peritia linguarum institutus? *ibid.*
 — quomodo & ad pietatem & ad eruditionem educatus? *ibid.*
 — quas litteras Rhenano reddit? 1604. E.
Amerbachius (Joannes) vir ad unguem factus, quid recitavit Erasmo? 1121. C.
 — vir omnium optimus, singulari pietate, re sat beatus, sed animi dotibus longe beator, 154. D. 1249. B.
 — quantum laborem & quantos sumptus impendit in edendo Augustino? 1249. B.
 — quam provinciam tribus suis filiis moriens delegavit? *ibid.* C.
 — ad quid trium peritia linguarum illos instituendos curavit? *ibid.*
 — quomodo illos & ad pietatem & ad eruditionem educavit? *ibid.*
Amicus quis? 132. B.
Amicus in joco quidem lædendus, 1835. B.
Amicus plusquam Pyladeus, 115. F.
Amicus quidam Erasmi ob quid notatus? 337. C.
Amici Cræseis opibus anteposendi, 55. D.
 — certissimi aut perpauca, aut fortasse nulli, 61. B.
 — potentes in Anglia Erasmi, 141. C.
 — non blandissimi permulti, *ibid.*
 — nonnulli, quos animo secum circumfert Erasmus, 130. F.
 — multa suggerunt, sed nulli plura quam boni codices, 361. A.
 — qui nunquam ex animo amici fuisse existimantur? 421. B. 423. B. 428. C.
 — Erasmi non vulgares quid pleno ore de illo affirmant? 296. A.
Amicis bonis parcius utendum, 41. D.
 — fucatis fidendum non est, sed tamen abutendum, ut parcius lædant, 2053. B.
 — mediocribus de mediocribus beneficiis gratias agi convenit, 164. E.
 — sinceris utendum, fictis abutendum, 204. C.
Amicis Erasmi Cantabrigianis quid gratissimum? 197. A.
 — acriter incumbunt litteris Græcis, *ibid.* B.
 — editioni Erasmi in N. Testamentum magnopere favent, *ibid.*
Amico fido bonoque nihil pretiosius, 548. F.
 — sincero nulla possessio pretiosior, 1484. C.
Amicorum omnia communia, 109. E.
Amicos quibus affectibus prosequi & quibus officiis adesse oportet? 354. A.
 — amicum agere quando convenit? *ibid.*
 — illum corrigere errantem, fides est, 1835. D.
Amicitia civilis inter studiosos omnes intercedere solet, 322. B.
 — jucundior esse dicitur & cum multis communis, 332. C.
 — vera quid prorsus ignorat? 435. C.

— quo-

R E R U M A C V O C U M.

— quomodo conciliatur? 1078. E.
 — unde frugescit coliturque? 1612. F.
 — quid de illa senserunt sapientes? *ibid.* 1613. A.
 — quæ desinere potuit, vera nunquam fuit, 1834. E.
 — illius rarum exemplum, 132. C.
 — illius quod præcipuum sit officium, 892. C.
 — in præcipua illius parte quid olim ponebatur?
 1288. F.
Amicitia Pyladeæ, 52. B.
Amicitia sunt mortales, inimicitia immortales, 1295. B.
Amicus (Petrus) juvenis moribus ingenioque longe can-
 didissimo, quo commigravit? 603. A.
 — complures annos egit cum Ægidio Buslidio, ejus-
 que liberos instituit, *ibid.*
 — quantum eidem charus fuit, & ob quid? *ibid.*
 — fortuna amplissima dignus censetur, *ibid.*
 — est utriusque linguæ pulchre peritus, *ibid.*
 — in Juris studio nec paucis annis nec infelicitate ver-
 satus, *ibid.*
 — notarius est haud malæ fidei, *ibid.*
 — unde existimat se bonis omnibus commendabilio-
 rem fore? *ibid.* B.
 — cui commendatur, & a quo? *ibid.*
 — a quo Basileam adductus? 1369. B.
Amittendi verbum quando oportet in totum a Christia-
 norum sermonibus esse sublatum? 1413. D.
Ammonius (Andreas) 102. E.
 — summi honores manent illum, 103. D.
 — illius *Panegyricus*, 104. A.
 — judicem censoresque ejusdem facit Erasmus, *ibid.*
 — illius schedulæ neglectim scriptæ, *ibid.* B.
 — quid efflagitat? *ibid.* C.
 — quid narrat? *ibid.* C. D.
 — illius Historia de Scotico conflictu, 105. B.
 — quo exilaravit Erasmus? 107. F.
 — illius mores mellitissimi, *ibid.*
 — illius animus regia fortuna dignus, *ibid.*
 — vitæ castrensis formam graphice depinxit, 109. B.
 — apud Morum agit, & in Collegio divi Thomæ
 versatur, 110. A.
 — omnium mortalium Erasmo charissimus, *ibid.* D.
 — quid accipit ab eodem? *ibid.* E. F. 111. A.
 — optime sentit de illo, ut & de litteris carminibus-
 que, *ibid.* C. D. E.
 — quem se arbitratur, & cui non invidet? *ibid.* E.
 — quid nunciat Erasmo? *ibid.* F.
 — in Collegium divi Thomæ immigravit, 112. A.
 — nescit quo pacto in Anglia victurus sit, *ibid.*
 — ad quid poetatur? *ibid.*
 — illius *Jambi*, *ibid.* B.
 — quid pollicetur Erasmo? *ibid.*
 — quid illum rogat? *ibid.* C.
 — vulgus Cantabrigiense carpit, *ibid.* E. F.
 — quid conatus est? *ibid.* F.
 — quid in manum reddidit? 113. A.
 — quid respondit? *ibid.*
 — cur Jovem sibi iratissimum dicit? *ibid.* B.
 — quid sibi dolet, & de quo gaudet? *ibid.* D.
 — quid Erasmo promittit, & quid illum rogat? *ibid.*
 — cur in carrucarios Cantabrigienses invehitur? *ibid.*
 — cur vinum Erasmo remisit? *ibid.* F.
 — quid tentabat? *ibid.*
 — quid audivit ex Linacro? 114. A.
 — ob quid Erasmus beatum præ se judicat? *ibid.* A. B.
 — qua de re gaudet? *ibid.* C.
 — quid curabit? *ibid.*
 — de alveario, quo se recipiat Erasmus, nihil certi
 habet quod scribat, *ibid.* D.
 — cur Morum non vidit? *ibid.* E.
 — quid promittit Erasmo, & quid illum rogat? *ibid.*
 — acre bellum sibi est cum Gallis, *ibid.* F.
 — suæ litteræ candidæ atque doctæ, 115. B.
 — amicus plusquam Pyladeus, *ibid.* F.
 — quid non ignorat? 116. F. 117. A.
 — quid agnoscit? 117. A.
 — quid sibi pergratum? *ibid.*
 — quid se Nireo pulchriorem reddere posse dicit?
ibid.

— cur tristatur? *ibid.*
 — quid fecit & facturum est in gratiam Erasmi?
ibid. B.
 — quid optat? *ibid.* C.
 — quid accepit a Bibliopola? *ibid.*
 — cur mire civilis? 119. F.
 — Charitibus, & amicitia lenitatieque natus, 120. A.
 — quid Erasmo nunciat? *ibid.* B.
 — in quosdam invehitur, *ibid.* F.
 — quid dedit cuidam Sacerdoti, & quid illi signifi-
 cavit? 121. A.
 — quid monet Erasmus? *ibid.*
 — litteras ex Italia accipit, *ibid.* B.
 — quid ab Erasmo petit? *ibid.*
 — quid suæ litteræ faciunt? *ibid.* C.
 — cur pili æneol ipsi cruciant? *ibid.* E.
 — Secretarius Regius, 122. F.
 — quid declarat Erasmo? 125. B.
 — quo equo eundem donabit? *ibid.* C.
 — præcipuum quoddam Britannia ornamentum,
 129. E.
 — quid mittit ad Richardum Pacæum? *ibid.*
 — quid Erasmo gratulatur, & quid sperat? 139.
 A. B.
 — ad quos scripserit? *ibid.* B.
 — quodnam Erasmi consilium probat, & cur? *ibid.* C.
 — quid eundem monet? *ibid.*
 — quemdam sub nomine lupi notat, *ibid.*
 — quem allocutus est? *ibid.* D.
 — sua poemata, ac præfatio quæ? 147. B. C.
 — quid de duplici sua præfatione dicit? 155. B.
 — quid Erasmo commendat, & quid eum rogat?
ibid.
 — ob quid gaudet, & quid mavult? *ibid.* C.
 — Bibliopolam Italum nullum novit, *ibid.*
 — cui Erasmus commendavit? *ibid.* 163. C.
 — cuiam male precatur, & ob quid? 155. C.
 — quid de rebus Britannicis novit? *ibid.* D.
 — quibus vocibus obtunditur? *ibid.*
 — quid dedit amico cuidam suo? 156. A. B.
 — Breve Pontificis cur servat? *ibid.* B.
 — quid audire avert? *ibid.*
 — Erasmus rursus laudat, *ibid.*
 — Julianum nomen odit, *ibid.* C.
 — cujus & apud quos nuncius? 159. A.
 — quid Leoni X. Pontifici significabit? *ibid.*
 — ipsi gratissimæ litteræ Erasmi, 163. C.
 — quem convenit, quid eidem ostendit, & quem
 libellum ei offert? *ibid.* D.
 — quid rogare cepit? *ibid.*
 — quem Erasmus esse dicit? *ibid.* E.
 — quodnam vinum ad eundem mittit? *ibid.*
 — de quo eidem gratulatur? *ibid.* F.
 — qua de re non erit magnopere sollicitus? *ibid.*
 — quid fateri mavult? 237. E.
 — quid veritus est? *ibid.*
 — quid nunciat Erasmo? 234. A. B.
 — quid censet de ejusdem novo Testamento? *ibid.* C.
 — quid addit de rebus Britannicis? *ibid.* D. E.
 — ubi, quo anno, & quo morbo perit? 263. B. 307.
 D. 403. B. 570. F. 571. A.
 — in illo litteræ & omnes boni magnam fecere ja-
 cturam, 570. F.
 — unde adversus contagionem valde munitus sibi vi-
 debatur? *ibid.*
 — summa ingenii dexteritate ac fidelissima memoria
 præditus, 788. F.
 — ipsius animus quam excelsus, quam alienus a livo-
 re ac sordibus? *ibid.*
 — ipsum natu minorem annis quadraginta intercepti
 subita mors, *ibid.*
 — illius familiaritas quam jucunda Erasmo fuit?
 789. A.
 — vir sanctissimis moribus, & ingenii sanctissimi,
 1278. F.
 — Erasmus ad prandium invitat, & cum eo con-
 fabulatur, 1458. F. 1459. A.
 Tom. III. Iiiii 2 — il-

- illius mors cui acerba? 1610. F.
 — sudaria peste sublatus, sepelitur, 1623. B.
Ammonius, commentator Aristotelis, 1911. D.
Ammonius, Laodiceæ Episcopus, in qua Synodo adfuit? 1341. C.
Ammonius (Livinus) quid in mandatis habebat ab Erasmo? 804. D.
 — quo mittendus, cuius sumptu, & ad quid? *ibid.* E.
 — ad quas disciplinas est natura compositus? *ibid.*
 — quam rem gesserit, Erasmo improbante? *ibid.*
 — cliens Edingo deditissimus, 1125. E.
 — vir eruditione juxta ac pietate insignis, 1155. A.
 — Cartusianus unde inter beatos Martyres non infimum locum habiturus? 1399. C. 1400. A.
 — quam uxorem nactus dicitur? 1456. C.
Ammonius (Petrus) acriter reprehensus, 1679. C.
Amynsia quid apud Græcos significat? 971. F.
Amor solidus, a virtute profectus, tam finem nescit, quam virtus ipsa, 22. A.
 — ardentissimus cum metu non cohæret, 53. C.
 — verus animis constat, 354. B.
 — quid sæpenumero eum vel dissolvit vel minuit? *ibid.*
 — ille, præsertim Germanicus, qualis esse dicitur? 445. E.
Amp *ibia* quæ dicuntur animantia? 841. E.
Amor quidam, homo indoctus & ineptus, infligat Lutherum adversus Erasmus, 1494. D.
Amsterdam periculosus tumultus est, 1509. E.
Amus qui? 12. A.
Anabaptista anarchiam mussant, 911. B.
 — omnem principatum tollere dicuntur, 1139. C.
 — nusquam obtinent propriam Ecclesiam, 1175. C.
 — vitæ innocentia præ cæteris commendantur, *ibid.*
 — non solum ab orthodoxis, sed & a reliquis sectis opprimuntur, *ibid.*
 — illorum secta cur invisâ Principibus? 1186. F.
 — nusquam habet templum, *ibid.*
 — mire inficiunt Germaniam inferiorem, in superiore dissimulantur, 1509. E.
 — in Helvetiam turmatim affluunt, quidam Italiam petunt, *ibid.*
 — mussant in Gallia formidine fustis, *ibid.*
 — ex Hollandia in Germaniam transfluunt, 1512. D.
Anabasis qui? 44. C. D.
Ἀναβάσις *κανά*, 97. D.
Ἀναβάσις salutationis, 56. B.
Ἀναβάσις quodnam vestis genus? 806. C.
Ἀναβάσις quod vitium Græcis, & quibus potissimum accidit? 704. B.
Andabatarum more pugnare quomodo fiebat? 1388. B.
Anderlacen rus Erasmo vehementer arridet, 642. F.
Anderlacum, locus est celeberrimus, & Bruxellæ proximus, ubi rusticatus Erasmus, 749. A. 827. D.
Andornachus (Joannes) a quo conductus? 720. E.
Andragathius, Philosophiæ Doctor, Præceptor Chrysostomi, 1332. D.
Andreas Alciatus, *vide* Alciatus.
Andreas Ammonius, *vide* Ammonius.
Andreas Caroloostadius, *vide* Caroloostadius.
Andreas Cnopha, *vide* Cnopha.
Andreas Conritz, *vide* Conritz.
Andreas Critius, *vide* Critius.
Andreas Eustachius, *vide* Eustachius.
Andreas Hochstratus, *vide* Hochstratus.
Andreas Mulanus, *vide* Mulanus.
Andreas Neapolitanus, *vide* Neapolitanus.
Andreas quidam, Abbas Maris-stellæ, quantum & unde irritatus in Andream Syragium? 795. E.
Andreas quidam Sacerdos cujus litteras detulit ad Cornelium Agrippam? 1751. C.
Andreas Resendus, *vide* Resendus.
Andreas Smithius, *vide* Smithius.
Andreas Tolofanus, *vide* Tolofanus.
Andreas Zebridovius, *vide* Zebridovius.
Andrelinus (Faustus) Poëta laureatus & regius, 56. D. 57. C.
 — homo nasutus, 56. D.
 — podagra ipsum retinet, *ibid.*
 — quo alatis pedibus accurreret, *ibid.* E.
 — Dædalum fieri optaret, *ibid.*
 — quid cuperet? *ibid.* F.
 — frugalem coenam postulat, muscas scil. & formicas, *ibid.*
 — ænigmata Erasmo objicit, 57. A.
 — eundem Oedipum esse intelligit, *ibid.* B.
 — quid vult? *ibid.*
 — Erasmo ruborem, & Theologo cuidam stomachum excitat, *ibid.*
 — blaterones quosdam quanti faciat? *ibid.* C.
Androclides ubi fortem agit virum? 1051. D.
 — de illo quid celebratum Græcorum proverbio? 1314. B.
Ἀνδροκλῆς, 115. D.
Ἀνδρῶν & *Ἀφροῦ* num discrepant? 806. F.
Angelatus, nummi genus, 46. B.
Angelopolis, alias *Ingolstadtum* vel *Ingelsadium*, urbs Ducatus Bavarie, ubi Schola vel Gymnasium celebre, 228. B. 256. B.
 — in loco amoenissimo sita, ac mira aëris salubritate gaudet, 228. B.
 — studiosorum sedes merito appellari potest, *ibid.*
Angelus Colicius, *vide* Colicius.
Angelus Contarenus, *vide* Contarenus.
Angelus Politianus, *vide* Politianus.
Angelus quidam invectivas in Erasmus scribit, 810. E.
Anglebermius (Petrus) Medicus, 86. B.
 — Apollinea arte & humanitate mortales omnes præcurrit, *ibid.*
 — illius pectus candidissimum & gratiarum plenum, *ibid.* C.
 — quid aptius mittere Erasmo poterat? *ibid.* D.
Angli, vel *Britanni*, Scotum sibi vendicant, 76. E.
 — belli Hispanici cum Gallo non tantummodo spectatores, 111. F.
 — inhospitales dicuntur, 112. E.
 — apud eos quanta laboris fuga, & quantus amor otii? 148. B.
 — apud illos omnia novo pestilentie genere conflant, 300. C.
 — apud eos quodnam munus primæ dignitatis habetur? 402. D.
 — apud illos triumphant bonæ litteræ & recta studia, 441. D. F.
 — apud illos quænam prima dignitas est? 456. D.
 — apud illos quæ Collegia instituta? 459. D.
 — apud eos quinam mos esse dicitur? 459. E.
 — apud illos quænam oculorum species habetur amabilis? 473. C.
 — quod oculorum genus minus infestari vitiis negant? *ibid.*
 — apud illos mos est ad idem poculum vicissim sese invitare, 473. E.
 — apud eos quinam cum primis habentur magni clarique? 475. A.
 — apud illos quæ via ad rem ac gloriam parandam magis idonea? *ibid.*
 — in quo studiorum genere negant quemquam absolvi posse, nisi plurimos annos insudarit? *ibid.* B.
 — apud illos sunt qui litibus delectantur, 476. A.
 — apud eos quod munus habet minimum oneris, ac cum primis honorificum habetur? *ibid.* 533. E. 678. B.
 — illorum Academiæ quibuscum certant? 538. A.
 — apud illos optimus quisque Erasmo favet, & Lei libellum execratur, 561. B. C.
 — apud eos non pauci sunt qui Lutheri libris favent, 598. A.
 — pacem faciunt cum Gallis, 890. B.
Anglia, sive *Britannia*, ditissima Europæ insula, mari mediterraneo circumflua, 22. E.
 — hujus populi dicti *Angli* seu *Britanni*, 61. C.
 — multis rebus per se clara, 157. E.
 — illi non parum splendoris adjunget alumnus Erasmus, *ibid.*
 — unde nulla regionum cum ea conferri potest? 237. A.

RERUM AC VOCUM.

- regnum multo omnium florentissimum, 262. E.
 — a quibus tuta esse prædicatur? 321. C.
 — unde felix iudicatur? *ibid.* E.
 — quid optimo jure gloriatur? 322. F.
 — duas habet Academias non incelebres, 407. F.
 408. A.
 — quo tempore & unde nihil in ea tutum erat?
 439. D.
 — quantum omni genere virtutum ac studiorum ef-
 flourisse dicitur? 440. A. 538. A.
 — quantum moribus incorrupta reddita? 440. A.
 — quantum pietate pollens, ac quibus viris abun-
 dans? *ibid.* 477. C. 538. A.
 — ipsi qualis est Princeps? 440. B.
 — eam quis morbus peculiariter infestat? 457. F.
 — quid in illa multi frigide faciunt? 460. E.
 — multis egregiis ingeniis floret, 477. A. 538. A.
 — unde flagrantibus animis optimas litteras ample-
 ctitur? 507. B.
 — in ea olim exstitisse eximios viros constat, 538. A.
 — illius nonnihil refert, ut laudum suarum præco-
 nem habeat honestum, 617. B.
 — unde vulgo male audit? 659. E.
 — cur visu & lustratu digna? 983. F.
 — in ea mos est, ut supplicio afficiendi de ponte ple-
 bem alloquantur, 1766. E.
 — vexatur pestilentia ac sudore lethali, & quomodo
 ab his liberari possit? 1815. A. B.
Anglica fata, 69. F.
Anglus (Joannes) cujus Adagia excudit Mediolani?
 672. D.
Anglus quidam itineris Erasmi comes, 70. B. 71. A. B. F.
 72. B. D.
Anianus, amicus Erasmi, apud quem vivit? 982. D.
 — malis avibus auspicatur Commentarios Chryso-
 stomi in Matthæum, 1168. A.
 — labitur in transferendo quodam loco Chryso-
 stomi, 1331. E.
Animus & anima an differunt? 806. E. 807. A.
Anima quomodo a Deo absorberi dicitur? 395. F.
 — magis est ubi amat, quam ubi animat, *ibid.*
Animal unumquodque cujus rei maxime docile est?
 1457. C.
Animalia varia quibus medijs se tueantur? 1269. E.
Animus ad magna erigendus, 204. B.
 — ad quid servandus? 445. C.
Animus Herculanus, 143. C.
Animus incorruptus vigorem suum transfundit in cor-
 pus, 779. F.
Animus vere mitis & Christianus omnia boni consulit,
 132. A.
Animi plena securitas unde suos implexisse numeros dici
 potest? 241. D.
 — ob quid in hac vita haberi nequit? *ibid.*
 — illius decora unde parantur? 360. A.
Animo sui sunt oculi, 472. E.
 — quid per hos aliquoties fit? *ibid.* F.
Animorum fatales quædam sunt pestes, & unde profici-
 scuntur? 413. E.
Animus ad magnum opus scribendum impellere quam
 durum sit? 46. D.
 — eundem jam flagrantem ad alias nugas devocari
 quanto durius? *ibid.*
Anna Bersala, *vide Bersala*.
Anna tres illustrissimæ apud Veteres memorantur,
 83. D.
 — prima, cognomine Perenna, Didonis foror, *ibid.*
 D. E.
 — secunda, Helcanæ uxor, & Samuelis mater, *ibid.*
 — tertia, Virginis matris parens, ac Jesu Dei & ho-
 minis avia, *ibid.*
 — quartam his tribus annumerari Annam Bersalam
 optat Erasmus, & cum illis comparat, *ibid.* E. F.
Anni, qui facillime vel ad summam gloriam, vel ad tur-
 pitudinem extremam flectuntur, 92. D.
Annibalis pueri factum, 1804. E.
Annius, Scriptor temerarius, & Prædicator gloriosus,
 2695. F.
- Anselmus* apud Lucam cap. 1. vers. 3. pro *an* *apostoli*, &
retrosus, 149. A.
Anselmus Ephorinus, *vide Ephorinus*.
Anselmus (Thomas) cujus opusculum impressurus?
 1617. D.
 — ipsius formulæ cui satis placent? *ibid.*
Anselmus a Veteribus vel subtilius scripta vel fufius di-
 cta in compendium redegit, 1463. A.
Anthropomorphia qui Monachi vocati? 1338. D.
Anthropomorphia *trioβόλοι*, 129. C.
Antifusa, mater Chryso-
 stomi, nobilis & lauta fortuna,
 1332. C.
 — omni virtutum genere florens, *ibid.*
Antibarbari e Massilia Romam relati, 1647. B.
Antibarbari notati, 536. E. F.
 — illorum libellus quidam quem irritavit? 604. D.
Antichristus an ex Monacho & Monacha nascendus? 919. F.
 — quot præcursores habebit? 1695. F.
Anticyra, insulæ circa Phocidem, 120. B.
Antidipon, 86. D.
Antimachus, in Græcis Professor, bene loquitur de Era-
 smo, 618. C.
Anti-Mecenas, qui non solum non fovet, sed impense
 etiam invidet, 62. C.
Antipodes, populi qui adversus nos vestigia ponunt,
 327. E.
 — eorum mentio quo tempore habebatur prodigi-
 osæ
 vanitatis? *ibid.*
Antiquitas quid in primis numini peculiare dixit? 360. D.
Antistes Cameracensis, 76. B.
Antistes Trajectensis, homo famelicus, 76. A.
Antonia quædam notatur, 15. E.
Antoninus quidam Medicus quem commendat Erasmo?
 1457. E.
 — quibus inferior dignitate, sed benevolentia par?
ibid. F.
 — amicus Erasmi candidus, ægrotat, 1094. A.
Antonius Aldus, *vide Aldus*.
Antonius a Bergis, *vide Bergis*.
Antonius a Grimberga, *vide Grimberga*.
Antonius a Marca, *vide Marca*.
Antonius Aurifonius, *vide Aurifonius*.
Antonius, Bezontini Archidiaconi procurator, 903. B.
Antonius Blerzius, *vide Blerzius*.
Antonius Brugnarius, *vide Brugnarius*.
Antonius Cassoviensis, *vide Cassoviensis*.
Antonius Clava, *vide Clava*.
Antonius Dalbonus, *vide Dalbonus*.
Antonius de Vivaldis, *vide Vivaldis*.
Antonius Divus eremo & urbibus se partitus est, 1273. E.
Antonius divus, cujus civitatis portus publicus? 1219. C.
Antonius Fuggerus, *vide Fuggerus*.
Antonius Gang, *vide Gang*.
Antonius Lutzenburgus, *vide Lutzenburgus*.
Antonius Nebrissenis, *vide Nebrissenis*.
Antonius Nothus, *vide Nothus*.
Antonius Papinius, *vide Papinius*.
Antonius Puccius, *vide Puccius*.
Antonius quidam, filius fratris Antonii a Bergis, ubi ad-
 est? 366. E.
 — quem non minus ingenii mansuetudine quam no-
 mine refert & exprimit? *ibid.*
 — adolescens mira indole summam spem de se præ-
 bet, *ibid.*
 — bonas litteras deamat & ob illas Erasmus, *ibid.*
 — eundem subinde visit, ejusque bibliothecam su-
 spicit, *ibid.*
 — quid ad eundem mittit? *ibid.*
Antonius quidam, nauta, 136. A.
Antonius, Sacellanus Antonii a Bergis, 83. C.
Antonius Salamanca, *vide Salamanca*.
Antonius Sucquetus, *vide Sucquetus*.
Antonius tabellio, 50. E.
Antonius, Valentimopoleos Episcopus, a quo legitime
 depositus? 1340. D.
Antwerpia, urbs ampla & opulenta Ducatus Brabantie,
 6. D. 886. B.

- illic publica pene omnium pestis, 181. F.
 — quid illic factum est? 580. A. 628. C.
 — civitas ex omni nationum genere conflata dicitur, 629. A.
 — illic quoniam ausi sunt extra civitatem conlocari, & quis illic confluere non veritus est? 886. B.
 — unde tota illa civitas fervet periculoso tumultu? *ibid.*
 — illic aguntur excubiae nocturnae diurnaeque, *ibid.*
 — cur metuendum ne illa civitas impetatur? *ibid.*
 — *Antuerpianus* (Joachimus) cui rei natus dicitur? 1241. F.
 — *Anxst* (Wolphangus) quid declarat Erasmo? 1777. B. C.
 — *Apalastri* quoniam vocabatur? 244. C.
 — *Απαλας* τοῦ ἀπλοῦ ἀνδρὸς πρῶτος, versioque παρρησι-
 ας, 89. B.
 — illius sensus, *ibid.*
 — *Apelles*, Marcionis discipulus, cur multa ex magistri
 dogmatibus reprobavit? 949. E.
 — quam puellam allegavit? *ibid.*
 — *Apelles* Pictor moleste tulit sua opera judicari ab Alexan-
 dro magno, 1785. C.
 — *Apelles* quidam incredibili modestia, 93. A.
 — *Απρόδικος* (Alexander) in quod Opus Aristotelis Com-
 mentarios edidit? 1912. B.
 — *Apicula* laesae saevit aculeo, 303. C. 323. A.
 — *Apocalypsis* Joannis nullo modo recipere Paraphrastem,
 vix etiam Interpretem dicitur, 792. C.
 — *Apocellus* (Jacobus) inter amicos Erasmi numerandus,
 898. B.
 — quis sibi commendatur, & a quo? *ibid.*
 — *Αποκρίσι* quoniam dicti Antiquis? 170. D.
 — *Apollo*, apud Poetas habitus Deus Medicinæ, Musicae,
 Poëticae, ac Rhetoricae, diciturque docuisse artem va-
 ticinandi & jaculandi, 24. E.
 — *Απολλώνιος* quid de Cicerone dixit? 1818. C.
 — *Αποπέδω* πρὸς τοὺς ὄρνιθας, 97. D.
 — *Apos* quid apud Græcos significare somniatur? 1250. D.
 — *Apostolatus* vox usitata Christianis, sed improbatam Latini-
 nis recte loquentibus, 1237.
 — *Apostoli* quomodo scribere dicuntur? 296. F.
 — unde Græcitatem suam didicerunt? 297. A. 397.
 F. 398. A.
 — dono Spiritus Sancti varia linguarum genera nove-
 runt, 297. A.
 — quoniam de hac re testimonium dedere? *ibid.*
 — de ciborum delectu nihil usquam præcipiunt,
 344. E.
 — pauperes esse cur voluit Christus? 365. B.
 — num inconstantia dammandi? 370. E.
 — num usquam lapsi sunt? 397. E.
 — num librorum administrandis usi fuerunt? *ibid.*
 — unde Syriacè didicerunt? 398. A.
 — quomodo Græcè locuti leguntur? *ibid.* B.
 — quatenus & quando ipsis adfuit donum lingua-
 rum? 297. A.
 — in quo vestitu ipsos consecrassè probabile fit?
 520. C.
 — illorum sermo in N. Test. cujus generis fuisse di-
 citur? 724. E.
 — eorum nullus morbo perisse legitur, sed omnes
 fuerunt *βασανιστοί*, 786. F.
 — hoc mortis genus, magni muneris loco, illis do-
 natum esse censetur, 787. A.
 — tota illorum vita impendebatur Evangelio, mors
 ipsa plurimum habebat gloriæ, minimumque crucia-
 tus, *ibid.*
 — sacras Litteras vulgarunt, ut legant omnes,
 798. E.
 — nunquam consecraverunt corpus Domini, ut nunc
 consecratur in altari, 1265. C.
 — citabant ex Prophetis, secundum translationem
 LXX. Interpretum, omisso Hebræo textu, 1909. C.
 — *Apostolus* unde derivari ridicule dicitur? 1250. D.
 — *Απολλωφ* amicus non gratior est quam inimicus repro-
 hensor, 97. C.
 — *Αππας* quid dicitur solebat? 693. B.
 — quid consulebat? 767. E.
 — *Απυλεϊανος* τετραλόγος & pueri ridens, 179. C.
 — *Apuleius* qualis Philosophus? 32. C.
 — sibi suus quidam est character, 695. E.
 — *Aquila* Auctor quomodo interpretatur *Bresib*? 701. E.
 — *Aquila* cur summo sceptri fastigio imposita? 1098. D.
 — *Aquila* symbolum cur in Rinkium non male quadrat?
 1299. B.
 — *Aquilam* e culice facere, 10. B.
 — *Aquilinus* (Gabriel) politioribus litteris feliciter studuis-
 se dicitur, 685. D.
 — *Aquinas* (Thomas) qualis Auctor? 128. F.
 — ipsius *Secunda Secundum* quis potest secum cir-
 cumferre? 338. A.
 — quibus in locis hallucinatus est? 369. D.
 — quibus labore profecturus fuerat? *ibid.*
 — quænam illum fecellerant? *ibid.*
 — quomodo de rebus divinis non solum loquitur, sed
 etiam pronunciare ausus est? 395. B.
 — ipsius decreta non prorsus improbantur, 434. F.
 — ipsius ingenium dignum fuit seculo felice, 620. E.
 — quorum opinionem appellabat hæresim, vel erro-
 rem tantum? 621. A.
 — quid affectasse videtur in *materia Eucharistia*? 693. A.
 — quid de illo scriptum ab Erasmo? 1109. C.
 — *Aquisgranum*, urbs ampla & libera Germaniæ inferioris
 Cisterhenanæ, 373. A.
 — illic Ferdinandus designatus Rex Romanorum,
 1407. D.
 — *Arabum* gazæ, 50. F.
 — *Arantius* (Michael) periclitatus est, 944. C.
 — *Arca* divæ Genovesæ e suo loco in adens D. Marne de-
 ducta est, 1884. C.
 — *Arcadius* Imperator quibus diffidiis quassatum orbem vi-
 det? 1319. A.
 — *Arcana* mysteriaque omnia divinitus a Platone & inge-
 niose ab Aristotele prodita ac relicta, 193. C.
 — *Archidiaconus* Alcoranus summo Christianis pietatis amo-
 re flagrat, & candidissime Erasmo favet, 1065. D.
 — quod Erasmi opusculum sua cura dignatus est?
ibid. E.
 — quid ad amicum quemdam prudenter scribit?
 1066. B.
 — quid Erasmus amanter monet de ejus *Enchiridion*-
 si? *ibid.* C.
 — *Archiepiscopus* Cæsaraugustanus nondum obisse dicitur,
 1563. A.
 — *Archiepiscopus* quidam Minorita a quo & ad quid muni-
 tur in Angliam? 803. F.
 — quid accipere recusavit? *ibid.*
 — *Archiepiscopus* quidam quanto animo favet ingenio bonæ
 spei? 261. A.
 — talem herosm laudibus vehere debent omnes eru-
 diti, *ibid.*
 — rebus piis ac sacris favet, *ibid.*
 — ad describendas Divorum vitas Erasmus hortat-
 ur, *ibid.*
 — *Arelunum*, vel *Avalunum*, oppidum terræ Lucembur-
 gensis, 1536. A.
 — *Arenis* (Petrus ab) amicus Erasmi, 1017. D.
 — *Arctinus* (Franciscus) cujus Homilias in priorem ad Co-
 rinthios Epistolam vertit infeliciter? 1280. D.
 — ipsius Versio in priorem ad Corinthios quousque
 pervenit? 1265. A.
 — *Arctinus* (Leonardus) cum quodam alio Arctino con-
 funditur, 94. B.
 — Epistola quædam falso ipsius inscripta, *ibid.*
 — Operum Aristotelis novam editionem produxit,
 128. A.
 — num suppressenda aut abscondenda illius interpreta-
 tio? *ibid.*
 — cum quo collatus? 1116. B.
 — *Argentoratium*, alias *Argentaria*, magna urbs Germaniæ
 in inferiori Alsatia, 237. C.
 — illic magnus est tumultus, 803. C.

Argumentum quot partes habeat? 1151. B.
Argyropylos novam Operum Aristotelis editionem produxit, 128. A. 350. A.
 — num suppressenda aut abolenda illius interpretatio? 128. A.
Aria, urbs Belgii permunita, in Comitatu Artesiae, 378. B.
Ariana factio quam late radices egerat ac invaluerat temporibus Hilarii? 692. E.
 — modis omnibus urgebat, 698. B.
Ariani Filium Dei divinitate spoliare tentabant, 697. D.
 — inter illos quos fuisse probabile est? 698. E.
 — quomodo in una littera circa Christum ludebant? 879. C.
 — non negabant Prophetas afflatu Sancti Spiritus futura praedixisse, 1800. B.
 — quomodo Antiochiae agunt contra Athanasium? 1347. D.
 — quam regulam contra eundem prodiderunt? *ibid.*
 — plurimi ex iis Graeci quid de Christo sentiebant? 1594. B. C.
 — illorum haeresis cur maximos excitasse in orbe tumultus dicitur? 574. B.
 — illorum curiosa subtilitas ad quam necessitatem adegit Orthodoxos? 693. B.
 — illorum haeresim exortam fuisse apparet aetate Arnobii, 726. A.
Arian apud quos & quomodo mederi solitis multis ac gravibus morbis? 728. C.
Aristarchus apud Graecos Grammaticus, 1847. F.
 — illius iudicium, 105. B.
Aristides, per invidiam exsul, magna tamen adiumento fuit patriae, 1394. A.
Aristippus laudatur ob ingenii dexteritatem, 80. B.
 — regali purpura conspicuus, *ibid.*
 — Cynico pallio sordidatus, *ibid.*
 — unguento quodam vehementer delectatus quid dixit? 1463. B.
Aristoteles omnia pene in omnibus reprehendit, 97. B.
 — tempore Ambrosii, Augustini, & Hieronymi in Theologorum scholas nondum receptus, 128. D.
 — ipse vetera dictata, 130. A.
 — novus, vel certe novatus, *ibid.*
 — quid demonstrasse dicitur? 333. C.
 — quorum opera & quomodo Latine loquitur? 350. A.
 — multorum amicitias silentio dirimai scripsit, 442. E.
 — quinam ipsius libri a Linacro emendati ac versi? 507. D.
 — quid testatur in libris rerum ultramundanarum? 556. B.
 — illius Philosophiam animi mortem appellat Lutherus, 640. A.
 — mundum carere initio docuit, 965. F.
 — cur praefert Monarchiam Aristocratiae, & quid appellat Monarchiam? 1166. E.
 — quantum neglexit affectus & ornamenta dictionis? 1275. D.
 — omnium Philosophorum doctissimus, quid expedite respondit cuidam *apud*? 1353. B.
 — quid de disciplinis liberalibus dicere solebat? *ibid.* D.
 — ab illo quid praestare dictum est de praceptoribus? *ibid.* F.
 — in totum periisset, nisi per Lucium Syllam fuisset ab Orco reductus, 1354. C.
 — ipsius libri recensentur, & quinam ex illis intercederunt? *ibid.* E. F. 1355. A. B. C. &c. 1356. A. B. C.
 — negat adoloscenscentes idoneos esse discendae morali Philosophiae, 1457. B.
 — quomodo nonnulla problemata solvit? 1650. D.
 — quid sentiebat de anima pueri? 1906. D.
 — ipsius *Meteorologicorum* liber seitu dignissimus, 1912. A.
 — istius Philosophiae ut luculentior habeatur, quid agendum? 1922. F.
Aristotelica Philosophiae Professores an quaedam ignoraverint? 128. A.

Arithmetica de quarum disciplinarum numero est? 1248. E.
Arius cuiusmodi odiis haesiarcha factus est? 942. D.
Arma Glauci HomERICI, 85. E.
Armenberienfis (Joannes) cuius congerito, & a quo fluctandus? 790. E.
Arnobius unde peritissimus Psalmista praedicatur? 722. E.
 — ipsius Commentarii in Psalmos & quo Collegio missi, & ad quem? *ibid.* F. 723. A.
 — illius vindictam se proficitur Erasmus, 723. A. B. C. 724. A. B. &c.
 — quomodo balbutire dicitur de mysteriis Scripturarum? 723. B.
 — unde constat illum fuisse clarum eloquentiae professionem? *ibid.* C.
 — a quo diversum esse non est suspicandum? *ibid.*
 — cur mox dictos Commentarios committere plebeiae linguae voluit? *ibid.* F. 724. A. B. C.
 — quid de illo refert Hieronymus? 724. B.
 — quorum Episcoporum iussu illius Opus suscepit? *ibid.* C.
 — in jam dictis Commentariis varii barbarismi deprehenduntur, 725. A. B. &c.
 — quibus & quando scriptos fuisse colligere licet? *ibid.* C.
 — quorum Haeticorum per occasionem meminit? 726. A.
 — sub Imperatore Diocletiano floruit, *ibid.*
 — qualis & quantus Scriptor praedicatur? *ibid.* C. D. &c.
 — a quibus maculis liberatam fuisse Mariam Virginem intelligit? 727. A.
 — quem honorem videtur deferre Ecclesiae Romanae? *ibid.*
 — quam potestatem Petro tributam a Christo docet? *ibid.* B.
 — de quibus votis aliquoties meminit? *ibid.*
 — unde in suis Commentariis videtur adnotari Origenis industria? *ibid.*
 — in hisce inducta nonnulla vitia ab scribis indoctis, *ibid.* D.
 — quorum fastidio succurrat ipse, & unde? 729. D.
 — quid sanctissime prodidisse existimamus? *ibid.* E.
 — in quo sensu explicando potissimum occupatus est? *ibid.*
 — illius Enarratio in Psalmos qualis? 1056. B.
Arnoldus (Beatus) litterarum cultor, & Erasmi admodum amans, 1955. E.
 — cur Erasmus adire constituit? *ibid.* E.
 — Sclavadiensis, Caesaris Secretarius, vir sanctissimus, 1705. B.
Arnoldus Boschius, vide Boschius.
Arnoldus Comes cum Erasmo coenare dignatur, 734. E.
Arnoldus Eduardus, vide Eduardus.
Arnoldus quidam, 196. F.
Arnoldus quidam cuius pueri est amantissimus, & quomodo illum curat? 501. D.
Arnoldus Sandelinus, vide Sandelinus.
Arnoldus Tungrensis, vide Tungrensis.
Aromata efficacia, 84. B.
 — spiritus vitales viresque pectoris reficiunt & instaurant, *ibid.* C.
Aromaticis quid? 86. D.
Arpinum, urbs Italiae, Ciceronis patria, 334. A.
Ars Apollinea, 86. B.
Ars chalcographica propagat menda, 99. A.
Ars musica antiquissima ac plane divina, 90. A.
Ars & ratio requiruntur in praepatore, 131. A.
Artorius a qua in Chrysostomi locum subrogatus? 1342. F. 1343. A.
 — cur ipsem ne alloqui quidem digni sunt Episcopi? 1343. B.
Artemisia, Mausoli conjux, unde nota? 849. C.
Artes ingenue tenacitate & odio Principum quorundam extinctae, 192. B.
 — quorum favore ac benignitate excitandae & in lucem producendae? *ibid.*

- Artesia*, provincia Belgii, 451. E.
Artificium dicendi a probatis viris gravatim probatur, 177. C.
Artis bona pars quæ? 175. D.
Artis latronum caput quodnam? 70. E.
Artis ratio quid præstare solet in homine artifice? 68. E.
Artlebus de Boskowitz, vide Boskowitz.
Artyrysta hæretici vix nomine noti, 574. A.
Arx Adelburgia in Germania, 482. B.
Arx Bedburienfis quatuor millibus passuum, citra Coloniæ, 1686. E.
Arx Hammenfis prope Calerium sita, 118. C. 137. C.
Arx Huijensis in Leodiensi ditione, 229. D.
Arx Kosteleceus in regno Bohemæ sita, 595. F.
Ascensius Badius, vide Badius.
Asellus Æsopicus, 63. C.
Asellus clitellatus & chartacea sarcina oneratus, 38. A.
Asia ab undecim Præsidibus olim regebatur, 1334. C.
Aspendius citharista, 882. C.
Aspera, urbs Belgii, internecione vastata, 482. F.
Ἀσπερος ὄμβρος, 112. D.
Assendelft (Gerardus ab) vir clarissimus, 1436. F.
Assenator quam facile sibi omnium gratiam comparat? 3. B.
Assequi & παρακολουθεῖν quomodo discrepant? 259. E.
Affiduitas quomodo perdurat & augefcit? 68. C.
Astrologi quas pestes ab astris immitti tradunt? 384. E.
427. E.
— qua de re ab Erasmo consulti? 405. B.
— cujus mali causam in anni superioris eclipsim referunt? *ibid.*
— eorum felicitas quæ? 983. C.
Astrologia repertoriis multum gloriæ tribuitur, 672. B.
Asulanus (Franciscus) cujus nomine salutandus? 508. A.
— *Adagia* Erasmi primus imprimit, 894. E.
— quem librum eidem mittit? 952. A.
— quo animo est in eundem? *ibid.*
— cujus libri editio conciliabit sibi non parum & nominis & compendii? *ibid.* B.
— unde potest nomen Erasmi reddere vendibilis? *ibid.*
— quid rogatur ab eodem? *ibid.* C.
— Aldi focer, quid ad eundem scribit? 1624. B.
— utrumque Testamentum Græce excudit, 1627. E.
Asyndeta ad quid faciunt? 1151. D.
Ate Homericæ, dæmon humano generi, insensus omnesque lædens, 465. D.
— pedibus & oculis celer ab Homero depicta, 975. E.
— ubi non videtur dormire? 1434. C.
Atensis (Joannes) quo nocentior Erasmo dicitur? 228. F. 229. A.
— eidem unice favet, 261. C.
— ipsum candidum & humanum experitur idem, 288. F.
— Academiæ Lovaniensis Cancellarius, *ibid.*
— vir incomparabili doctrina raraque humanitate præditus, *ibid.*
— ad nomen Erasmi exsilit gaudio, 332. A.
— cur se eidem commendari iussit? *ibid.*
— quid maxime faciet ex sententia Regis sui? 409. B.
— quomodo cum illo facile Erasmo convenisset? 654. B.
— quos iudicio, doctrina, & auctoritate præcellit? *ibid.* D.
— Erasmus ad coenam vocat, & laudat illius N. Testamentum, *ibid.* F.
— ad quid eundem hortatur? 655. A.
— quibus conviciis eundem lapidavit in frequentissima schola? *ibid.* D.
— quos locos notavit, & quid testatus de eodem? *ibid.* E.
— cujus negotii auctor fieri recusat? *ibid.* F.
— de facienda concordia agit, 656. A.
— omnia Erasmi sine exceptione probat, 719. B.
— Lovaniensis Academiæ Cancellarius, quid suppliciter & obnixè rogatus ab Erasmo? 858. A.
— quodnam Opus ejusdem comprobatur ut pium & eruditum? *ibid.* 865. C.
— cur prædicatur Academiæ Lovaniensis, caput? 865. D. 1628. B.
— omnibus laudatissimus, & tamen nunquam satis laudatus, 1808. C.
— vir tantæ & doctrinæ pariter & iudicii, quid non gravabatur facere? 1900. D.
Athanasius aliquot locis honorifice citat Origenem, 1339. F.
— Alexandrinus Episcopus, vir summa facundia parique doctrina ac pietate ornatus, 1432. B.
— ad docendum accommodatissimus, *ibid.*
Athens, urbs Græciæ olim celeberrima, 3. C.
— ibi qui probus sit, cum oportere insigniter esse probum, 606. D. 1129. D. 1436. B.
Athenodorus, Gregorii Thaumaturgi frater, a mundana Philosophia ad Evangelicam a quo adductus? 1850. B.
— juvenis adhuc ad Ecclesiarum gubernationem evectus, *ibid.*
Attica olim a quibusdam vocata τῆς Ἑλλάδος ἑλλὰς, 1279. C.
Atticismus, 10. D.
Atticizare, *ibid.* D.
Atticorum carmina quæ? *ibid.* C. D.
Atticus & Cicero quibus epistolis plerumque se lacecebant? 687. F.
Atticus in Ariæcii locum suffectus, quando pacem impetravit? 1343. B.
Atrebas (Petrus) vir doctissimus, & amicus Dorpii, 1661. C.
Ἀδύρῳ λῶντος seu garrulus quidam notatus, 358. A.
— in ipsum quinam minime propensi dicuntur? *ibid.* B.
— sua improbitate multorum animos abs se alienat, *ibid.*
— qua de re admonetur? *ibid.*
Avari quid facere soliti? 222. F.
— pecuniarum custodes verius quam domini, 380. B.
Avaritia scelerum omnium parens, 83. B.
— illius chorda quid crepat? 729. A.
Auctor quid significat? 1389. B.
— magnificus nonnunquam pretium addit muneri suo, 648. E.
— quis Latinis eleganter dicatur? 1112. E.
Auctores Græci, 96. B.
— illatini ac parum expoliti, 67. B. 138. B. 139. A.
— quinam legendi, & quinam fugiendi? 22. C.
— quinam prodituri ex Aldi officina? 267. D.
— qui in Poëmatibus ab Erasmo commendati? 1794. E.
— qui in soluta oratione? *ibid.*
— qui in Scholis legebantur? 1781. B.
— suis scriptis impensius favent, 131. A.
Auctoribus sectæ alicujus non desunt discipuli ac patroni, 519. B.
Auctoris improbitas bonam laudatamque sententiam olim elevabat, 188. E.
— ejusdem existimatio studiorum fructum jure optimo commendat, *ibid.*
Auctoritas quid denotat? 1389. B.
Auctoritas sacrarum Litterarum aut Theologorum unde non vacillabit? 188. F.
Audax (Eleutherius) a quo salutandus? 1657. F.
Audemarus (Edingus) quæ poterit cognoscere ex Utenhovie? 1400. C.
— cur Erasmo charissimus? *ibid.* D.
— amicus ejusdem candidus & benignus, *ibid.* E.
Averroës, Medicus ac Philosophus, 334. B.
— adversus illum scribit Ambrosius Leo, *ibid.* 507. A.
— impius καὶ τῆς κατάρτης, 507. A.
— genus philosophandi ἀλλόκοτον induxit, 1923. B.
— in multas falsas opiniones traxit nolentem Aristotelem, *ibid.*
Averroës a quibus reprehensi ac vituperati? 1930. F.
Augur præpetes avium volatus & solistimum tripudium observat, 82. E.

Augusta

R E R U M A G V O C U M.

Augusta Taurinorum, Sabaudiae caput, 1394. F.
 — illic aliquantisper commoratus Erasmus, *ibid.*
 — gentis humanitas mire placebat eidem, *ibid.*
Augusta Vindelicorum inter nobiles Germaniae civitates
 est praecipua, 1217. B.
 — unde versatur in extremo discrimine? 1759. D.
 — illic Senatus fere totus est Zuinglianus, populus
 majore ex parte Catholicus, *ibid.*
Augustinus (Wolphangus). Erasmi amicus, 1683. D.
Augustinenses, 114. D. 120. D.
 — apud illos nullus est, cui convictor esse queat Era-
 smus, 114. D.
Augustinianus quidam unde & quo tractus in jus?
 705. E.
Augustinus Aggeus, vide Aggeus.
Augustinus (Aurelius) ubi natus & educatus? 400. C.
 — in membranarum scriptus, 61. B. 62. F.
 — Orationis ad *Virginem matrem* exemplar,
 61. B.
 — quid imprimis conducere scripsit? 68. F.
 — ipse *Enchiridion* membranarum scriptum, 69. D.
 — qua ansa Tychonium arripuerit? 98. B.
 — unde examinandam putavit veterum novorumque
 librorum fidem ac veritatem? 99. B.
 — ipsum ex Grammaticorum ordine fuisse, cur ne-
 gari non potest? 128. D.
 — ipse libri de *Trinitate* apud Dorpium collati,
 267. F.
 — quo argumento colligit, vacillare S. Scripturae
 auctoritatem? 296. E.
 — quid de illo in Theologia statuunt eruditi omnes?
 297. C.
 — quale lumen Ecclesiae fuisse dicitur? *ibid.* D.
 — multa perperam scripsisse fassus est, 311. B.
 — quid palam in *Epistolis* suis testatur? 341. B.
 — quid in iisdem queritur? 343. F. 344. A.
 — vetuit, ne Clerici, quos domi alebat, notabili
 vestitu uterentur, 344. D.
 — quid ipsi potissimum in votis fuit? 345. D.
 — ad quid compulsus fuisse scribitur? *ibid.*
 — divitias horrebat, honores fugitabat, *ibid.* E.
 — quem in finem laborabat manibus? *ibid.*
 — ubinam vitam degebat? *ibid.*
 — quomodo ingentem hominum multitudinem mo-
 derabatur? *ibid.*
 — eloquentiam a sapientia usquam digredi non vult,
 350. C.
 — quarum Ecclesiarum auctoritatem in Canonicis
 scriptis sequitur? 392. D.
 — unde apparet illum non agnovisse auctoritatem
 Romanae Sedis? *ibid.* E.
 — non solum cum auctoritate, sed etiam cum reve-
 rentia legitur, 397. D.
 — in ipsius libris multa esse dicuntur, quae a verita-
 te dissonant, *ibid.*
 — qualis decantatus in Scholis? 399. C.
 — quando & quomodo legere coepit Paulinas Epi-
 stolas? 400. C.
 — ad quod munus pertractus est, & quid docere
 coactus est? *ibid.*
 — Graece nihil aut parum scivit, *ibid.* D.
 — quid fatetur se legisse ex Aristotele ac Porphyrio?
ibid. D. E.
 — ad rem dialecticam erat natura compositus, ea-
 que impense delectatus videtur, *ibid.* D.
 — Tullium vocat Philosophastrum, sed male, *ibid.*
 F. 401. A.
 — quando vehementer proficere coepit? 401. B.
 — quid non diremit amicitiam inter se & Hierony-
 mum? *ibid.* C.
 — quando coepit exsecrari formas omnes inhonestae
 libidinis? 448. B.
 — qualis Scriptor existimatur? 479. A.
 — quanam exempla ex Cypriani voluminibus petiit,
 & ubi citat ejusdem sententias? *ibid.* C. F.
 — quid turpissimum existimat? 497. B.
 — quos non probare dicitur? 515. B.

— a quid testatur in *Catalogo Haereticorum*? 518. F.
 — quae ipsius sententia probabilior? 520. A.
 — ubi vocem *verbi* magis quam *rationis* probare di-
 citur? 561. E.
 — peccatum actus aliquo modo tribuere videtur Vir-
 gini, 566.
 — a quorum opinione quam minimum absuit?
 573. D.
 — omnia illius Opera castigata & scholiis illustrata
 eduntur ab Erasmo, 580. E.
 — Tychonii libris & ingenio videtur delectatus,
 procul interim abhorrens ab illius factione,
 598. D.
 — cur pro Donatistis intercedebat, ne saeviretur in
 illorum corpora? 599. B.
 — quomodo refellit furiosos Donatistas & plusquam
 insanos Manichaeos? 640. E.
 — quomodo utitur voce *Confessionis*? 690. D.
 — quid affectasse videtur in libro de *Civitate Dei*?
 693. A.
 — in quod pelagus longius proventus dicitur?
ibid. C.
 — Afrorum decreta multa refert contra Petilianum
 & Cresconium, 695. E.
 — nonnunquam subobscurus ac submolestus est,
ibid.
 — alicubi parum tribuit libero arbitrio, 698. D.
 — ubi non sine praefatione honoris auctoritatem Hi-
 larii citat? 701. D.
 — nonnihil laborat in exponendo quid sibi velit no-
 men *usus*? 703. C.
 — ei falso tribuuntur conciones ac disputationes quae-
 dam, 723. D. E.
 — quos Commentarios testatur aetate sua corrupte
 solere pronunciari? 724. F. 725. A. B. &c.
 — sanctum ipsius ardorem quae mire exprimunt?
 771. F.
 — quid vitare non potuit? 776. E.
 — ipsi adhuc Pagano profuit legisse Epistolas Pauli-
 nas, 797. D.
 — in suis *Retractionibus* multa praetermisit retracta-
 tione digna, 870. A.
 — quomodo debacchatus est in Circumcelliones &
 Donatistas? 1039. B.
 — sollicitus intercessit, ne occiderentur Donatistae
 alique Haeretici, 1073. B. 1246. E.
 — ob quid inexpugnabilis habebatur dialecticus?
 1101. E.
 — dicit nusquam rectius vivi quam in Monasteriis,
 nusquam periculosius errari, 1102. B.
 — fufius in Psalmos scripsit, 1182. C.
 — in quibusdam progymnasmatibus multum frigere di-
 citur, *ibid.*
 — in illum largiter effudit Spiritus S. omnes suas do-
 ces, 1244. B.
 — adolescens habuit duas concubinas, iisque serva-
 vit conjugii fidem, *ibid.* C.
 — inductus est in sectam Manichaeorum, *ibid.*
 — non est inquinatus vitiis istorum, nec diutius hae-
 sit impio dogmati, *ibid.* D.
 — in cibo & potu admodum sobrius fuit, *ibid.* E.
 — quibus rebus dies noctesque impendebat? *ibid.* F.
 1245. A.
 — castitatis quanta cura ipsi fuit? 1245. A.
 — de sua fama non solum sollicitus, sed & Clerico-
 rum, *ibid.* B.
 — in quantum linguam ab omni petulantia puram
 habebat? *ibid.*
 — quam moderationem obtinuit in castigandis im-
 proborum moribus? *ibid.* C.
 — quid diligenter admonuit Episcopum quemdam
 Africae, natione Italum? *ibid.*
 — qualem mensam habebat, & quod distichon ad
 hanc pendebat? *ibid.* D.
 — a quo malo penitus abhorruit? *ibid.* E.
 — a fordido quaestu & litibus alienissimus, *ibid.*
 — erga pauperes liberalissimus, *ibid.* F.
 Tom. III. L1111

— *Adversus* qualiter in illo enitit? 1246. A.
 — ingeni sui felicitas, sanitas, ac presentia prorsus erat incomparabilis, *ibid.* 1248. B.
 — difficultatibus questionum alebatur, & ad docendum semper erat paratus, 1246. B.
 — animi sui admiranda lenitas atque mansuetudo inimitabilis, *ibid.* 1247. A. B. &c.
 — contra quos Hæreticos strenue pugnavit? 1246. D.
 — quibus mediis magnas res gessit? *ibid.*
 — quomodo tractabat peccatores quosvis? 1247. B.
 — nullum omnino supercilium in illo fuit, *ibid.* C.
 — cuius civitatis Episcopus erat, & quomodo Ecclesias regebat? *ibid.* D.
 — in quibus rebus otium suum tempusque consumebat? *ibid.* E.
 — quando successorem sibi designavit, & cur? *ibid.*
 — quo tempore & cur libros omnes suos collegit, recognovit, & in ordinem digessit? *ibid.*
 — quando hujus vitæ tædere coepit, & e vivis excessit? *ibid.* F.
 — quantus illius amor ac charitas erga Ecclesiam Dei? 1248. A. B.
 — Rhetorum libros ad plenum imbiberat, *ibid.* C.
 — cur Platonica Philosophia impensius delectatus videtur? *ibid.*
 — ex Aristotelica Philosophia quos libros degustavit? 1248. D.
 — multa non scripsit, sed dictavit, *ibid.* F.
 — in extemporali dictione quanta mentis perspicacia, & memoriæ presentia? 1249. A.
 — cur ita sero in lucem venit? *ibid.* B.
 — quale habet dicendi genus? *ibid.* E.
 — in illius scriptis multa murata & ridicule interpolata, 1250. A. B. &c.
 — multa illi falso inscripta, 1251. A.
 — in digerendis illius voluminibus quis ordo servatus ab Erasmo? 1252. B. C. D.
 — in quodam Psalmos non commentarium, sed brevissima scholia scripsit, 1256. B.
 — severus scriptorum suorum expensor, 1268. B.
 — illius epistola LIX. procul dubio germanissima est, 1281. C.
 — linguae Græcæ non omnino rudis fuit, *ibid.* D.
 — in enarrando raro utitur Græcorum Commentariis, *ibid.* F.
 — adolescens linguam Græcam oderat, & abhorrebat a lectione Græcorum Auctorum, *ibid.* F.
 — nunquam adhæsit Arianae Sectæ, sed Manichæorum ante baptismum, 1294. C.
 — illius civitas multum profuit Ecclesie Dei, 1337. C.
 — quomodo *Adam* Græce exponit? 1376. F.
 — quomodo interpellavit puerum quemdam cava volla vastissimum Oceanum enitentem? 1560. D.
 — ex quorum auctoritate contra Pelagianos sapit? 1580. A.
 — quo studio maxime delectabatur? 1797. C.
 — illius Opera quomodo digesta ab Erasmo? 1844. C. D. E.
 — illius Opera contemplativa quæ & quorsum conducant? *ibid.* C.
 — aliquando putavit dæmonas omnes substantias esse corporæas, 1905. C.
 — Evangelio non duxit esse credendum, nisi Ecclesiæ compelleret auctoritas, 1909. A.
 — num Christianos a Poësis studio avertit? 1914. D.
 — quam Editionem volebat innovari ab Hieronymo? 1922. E.
 — num Hebraice ignoravit? 1927. D.
 — Augustinus Caminadus, *vide* Caminadus.
 — Augustinus Dathus, *vide* Dathus.
 — Augustinus Eugubinus, *vide* Eugubinus.
 — Augustinus Justinianus, *vide* Justinianus.
 — Augustinus Marius, *vide* Marius.
 — Augustinus Nebiensis, *vide* Nebiensis.
 — Augustinus quidam, Medicus Frisicus, 506. C.
 — Augustinus quidam Minorita minus placuisse dicitur quam Prieras, 600. F.

— Augustinus quidam quam interpretationem parat? 29. B.
 — illius quædam blandissime ad Erasimum scripta, 58. D.
 — gratiosè *inscripta*, *ibid.*
 — suis votis atque virtutibus maligne respondent facta, *ibid.* E.
 — opus *Adagiorum* Erasmi palam enarrat, 74. C.
 — Guilielmi carmina palam interpretatur, 75. C.
 — ab Erasmo separatur, *ibid.* B.
 — arte illum tractat, *ibid.*
 — unde advocatus ab Erasmo? 1837. D.
 — de suis Adagiis satis contumeliose ad eundem scribit, 1837. B.
 — Augustinus Scarpinellus, *vide* Scarpinellus.
 — Augustinus Trivultius, *vide* Trivultius.
 — Augustus (Guolphangus) 433. C.
 — ad ipsum Præfatio Erasmi, *ibid.*
 — Augustus (Octavius) Virgili tuba innotuit, 218. C.
 — vir eruditus ac perspicax, & perpetuo sanus, 326. B.
 — non semel de deponenda imperii mole cogitavit, *ibid.*
 — cuius mandatis extremis non paruit? 422. C.
 — Virgilium & Horatium in honore habuit, 1773. F.
 — sarcinam imperii deponere optavit, sed non licuit, 1811. D.
 — Aula Britannicæ vere splendida, 237. A.
 — sedes & arx optimorum studiorum ac virtutum, *ibid.*
 — quibus viris differta est? 402. E. 415. A. 508. F. 512. E.
 — verius *puerorum* quam aula, 402. E.
 — illius comitatus qualis & quantus? 415. A.
 — Aula Caroli V. in quo imitatura Britannicam? 415. A.
 — nondum didicit honorem habere bonis litteris, 420. E.
 — bellua capitum innumerabilium esse dicitur, 500. C.
 — præter Midas fere nihil habet, 508. F.
 — quibus illecebris instructa est? 510. E.
 — solvit Erasmo primam pensionem pro sex mensibus, 645. A.
 — Aula Henrici VIII. Regis Angliæ dicitur esse Christianæ disciplinæ exemplum, 319. C.
 — quantum celebrata eruditissimis viris? *ibid.*
 — quales & quantos habet viros? 438. A. 439. E. 463. B. 510. D.
 — in eam immigrare vellet Erasmus, 438. B. 440. B.
 — Aula Principum ut recta studia amplectantur, optat Erasmus, 415. A.
 — in illis variis animantium genera aluntur, 1222. B.
 — unde didicerunt honorem habere litterarum? *ibid.* C.
 — Aula Regum multorum quales olim fuerunt? *ibid.* C.
 — Aula Romanorum omnium Imperatorum quales olim fuisse? *ibid.* B.
 — Aulicarum ingenia, 36. E.
 — illorum vita quid esse judicatur? 402. C.
 — Aulus Gellius, *vide* Gellius.
 — Aura subtilis & colata habetur pestilens, 814. E.
 — Aurelia, sive *Aureliacum*, civitas Galliæ & caput Aurelianensis agri, 23. D. 36. B.
 — Aureliana fuga, 87. C.
 — Aureliana Tragedia, 81. E.
 — Aurelianus civis quidam, 80. E.
 — Aurelius Augustinus, *vide* Augustinus.
 — Aurelius Lopsenus, *vide* Lopsenus.
 — Aureus Christianæ, 82. E.
 — Aureus Consentinæ, & Hollandicæ, 20. F.
 — Auribus lupum tenere, 11. C.
 — Auriga quidam quid affirmat? 122. C.
 — Aurifonius (Antonius) Cadeti Vicecomes, Erasmi amicus, 1282. A.
 — Aurora Musis amica studiisque apta, 69. A.
 — Aurotinus (Cornelius) famam Laurentii Vallæ lacerat, 1. A. B.
 — ut desinat, hortatur Erasmus, *ibid.* E.

— qua

RENUM AC VOCUM.

— qua ratione provocat Erasmus ad defensionem Vallæ? 2. C.
 — Iectitavit ac imitatus est Vallam, *ibid.*
Aurum elegantissimum ac purissimum e cuius distons venis eruitur? 572. B.
Aurum etiam in sterquilinio aurum est, 1222. B.
Aurum Tolosanum, id est, magna ac fatalia mala, 462. D.
Ausanius quomodo cum suo Symmacho colludit? 277. B.
Austria miseris modis vastata, 1176. C.
Austriacus (Balthasar) cuius discipulus, & quid affirmat? 1513. E.
Autorizare quid proprie? 393. C.
Auxentius ubi & a quo reus peractus de Arianæ hæreseos confortio? 697. B.
 — illius epistola quæ? *ibid.*
 — fovit Arianos, 992. B.
 B.
B *Aben* quomodo interpretatur? 701. E.
Babhamus (Joannes) quid testatur Erasmo? 1778. E. F.
Babylas, Episcopus Antiochenus, cur Imperatorem templo prohibuit? 992. E.
 — auctoritatem Præfulis suæ morte confirmavit, *ibid.*
 — cur occisus est a Cæsare? 996. E.
 — extra civitatem sepultus, ac post in eam translatus, *ibid.*
Bacchanalia, 61. C.
Bacchus ut eloquentiæ minister passim apud Poëtas celebratur, 86. C.
 — unde *Lenus dictus*? 1377. D.
Bacchus (Bartolomæus) cuius Senatus Scriba? 1437. A.
Baden, Helvetiæ oppidum dictum a balneis, ubi decreta est publica disputatio, 923. F.
Badius (Asconius) quos viros nobiles deducendos ad Budæum curat? 211. F.
 — apud quem fuit vixitque genialiter? 462. B.
 — quinam libri formulis excudendi sibi traditi? *ibid.* C.
 — ejus Adagia rursus edere parat? 672. D.
 — amicus Erasmi, 938. E.
 — cum Budæo ab Erasmo collatus, 1107. C.
Badius (Jodocus) 105. D. E.
 — ad illum litteræ Erasmi, 135. B.
 — quid scribit Erasmo? *ibid.* D.
 — litteræ Ammonii ad eum mittendæ, 147. C.
Balbus (Hieronymus) Dialogi ejusdem Auctor dicitur esse, 437. B.
 — ob quid committitur cum Fausto a quibusdam? 1314. B.
 — num omnibus sui seculi Poëtis antefereendus? 1802. C.
Balbus (Lucilius) Siciliæ Præses, 1152. E.
 — ad ipsum epistolas quis scripsit? *ibid.*
Balding vel *Baldung* (Hieronymus) quid declarat Erasmo, eumque rogat? 1556. C. D.
 — qualem se præstitit Lupseto? 1703. A.
Balduginus (Pius Hieronymus) doctissimus Jurisconsultus, 134. A.
 — Cæsareæ majestatis Consiliarius, *ibid.*
 — provinciæ Afætiæ regens, *ibid.*
 — petus Zalsii amicus, *ibid.*
 — in oppido Enfishem moratur, *ibid.*
 — quid ignorat, & quid imprecari videtur, *ibid.*
 — quid cupit, & in quid ardet? *ibid.* B.
 — vir juris peritissimus, & omnibus humanitatis studiis ex pari doctus, *ibid.*
 — quem annum agit? *ibid.*
 — vix alium sui similem exhibebit Germania superior, *ibid.*
Baldus, Auctor illatinus, 57. F. 138. B.
Balivus Regius Lutetiæ præclaris naturæ dotibus ac morum ornamentis instructus, 1460. C.
 — studiosissimus nominis Erasmi, *ibid.*
 — quorum malitiosis conatibus obstitit sua æquitas? *ibid.* D.

— quinam libellus editus, addito sui nominis lenocinio? *ibid.* F.
 — quem animum Erasmo pollicetur, & sub qua conditione? 1461. A. B.
 — quæ discet ex Omphalio? *ibid.* C.
Bálle τὸν τὸν λῦον ἐς κέρατος ἢ πρὸς τοὺς πόδας, 139. D.
Balneus quidam, Decanus Turonensis, vir eximius, 289. B.
 — litteris ac virtuti cum primis favens, *ibid.*
Balthasar a Khieveringe, *vide* Khieveringe.
Balthasar Austriacus, *vide* Austriacus.
Balthasar, Episcopus Hildesheimensis, magnis negotiis circumvallatur, & summo studio causam Ecclesiæ agit, 1374. F.
 — quo negotio interpellari non erit molestum? *ibid.*
 — quid ipsi narratur dicaturque ab Erasmo? 1275. A. B. &c. 1276. A. B. &c. 1277. A. B. &c.
Balthasars, Comes Castilioni, Orator Pontificis, vir utrunque eruditus, in Erasmi stylium debacchatur, 1858. F.
Barisius (Jacobus) Cæsareæ Majestatis a consiliis, 219. A. 271. F.
 — graviter adversa valetudine pressus, nec sui ipsius compos, 271. F.
 — ob quid non parum impudenter se egisse sensit? 272. A.
 — quem videre cupiebat & velut numen colebat? *ibid.*
 — ubi eundem conveniet? *ibid.* B.
 — quid existimat de Judæo quodam? *ibid.*
 — nonnullos ex infamia famam sibi aucupantes perstringit, *ibid.*
 — ex Zelandia agrotus redit, 368. B.
 — quid prudenter & amice consultat? *ibid.*
 — nova & eximia dignitate auctus, 462. E.
 — quem propius nosse debet? 463. C.
 — impense ab Erasmo laudatus, 1639. E.
Baptismus num felicius, quia multis ceremoniis peragitur? 786. C.
Baptista Casalius, *vide* Casalius.
Baptista Egnatius, *vide* Egnatius.
Baptista (Joannes) Judæam nunquam egressus est, 370. E.
Baptista (Joannes) 100. B. E.
 — illius liberi quales? *ibid.*
 — illius ad Erasmus litteræ, 103. E.
 — hospitii mensæque communionem eidem offert, *ibid.* F.
 — rarifice deprædicatur ab Erasmo, 119. C.
 — quantum excellat in Astrologiæ disciplina? *ibid.* D.
 — quid sui candoris atque moris erit? *ibid.*
 — de quibus sententiam feret? *ibid.* E.
 — qualis depingitur? 147. E. 148. C. D.
Baptista Mantuanus, *vide* Mantuanus.
Baptista quidam, Alexandri frater, ipso nocentior, 1705. F.
 — omnia dissimulare potest, *ibid.*
Baptista quidam, Episcopus Senecensis, a quo salutandus? 1282. A.
Baptista quidam Erasmus non secus amat ac patrem, 230. A.
Barbari quid inter se conspirasse dicuntur? 422. F.
Barbarici duces quinam præcipui? 3. E.
Barbaries Scythica, 10. B.
 — profligata ad quos confugisse videtur? 420. E.
 — ubi extrema posuisse vestigia censetur? 441. D.
 — antiqua pertinacissimos suæ factionis propugnatores habet, 594. C.
Βαρβαρικός, 97. D.
Barbarus (Hermolaus) heros egregius prorsusque inimitabilis, 172. E.
 — in quo a Budæo superatus? *ibid.*
 — bonarum litterarum antistes ac vindex, 192. D.
 — quibus dotibus ornatus? *ibid.* E.
 — Latinam linguam in pristinum revocare nitorem conatus est, *ibid.*
 — quantum de eadem bene meritus est? *ibid.*
 — quam gloriam decusque sibi paravit? *ibid.*
 Tom. III. L1111 2 — sua

- sua memoria quamdiu manebit? *ibid.*
 — quamnam congeffit? 252. F.
 — in Præfatione Themistii vertenda impegit insigniter, 807. B.
 — ipsius divinationibus in Plinium an parum debent studiosi? *ibid.* D.
 — an nusquam lapsus est? 811. A.
 — in quo Auctore restituendo prima laus illi debetur? 849. F. 850. A.
 — juvenis nobilis Venetus patricia familia, 1618. C. D.
 — amantissime ac honorifice tractat Huttenum, *ibid.*
Barbirius (Petrus) unde aurum Erasmo attrahit, & apud quos præfectus? 203. C.
 — qua suspicione Erasmus levat? 272. F.
 — qualis homo esse dicitur? 307. C.
 — quid sibi cavendum? *ibid.* E.
 — Marliani & Erasmi amantissimus, 636. B.
 — ad quid subinde provocat Erasmus? 653. F.
 — cuius rei potest optimus esse testis? 654. A.
 — quid Erasmo polliceri solet? 659. E.
 — quid misit eidem, & quid rogatur ab illo? 718. A. B.
 — Adriani Pontificis a sacris, 766. C.
 — quid se infcio factum testatur? 804. B.
 — inaudita perfidia Erasmus spoliatur pensione Curtracensi, 1176. D. 1747. D.
 — Sacellanus, eidem amantissimus, cui adest? 1625. A.
Barlandus (Adrianus) lucubrationum Erasmi indicem, illo infcio, composuit, 166. C.
 — homo venusto ingenio, nec inamœna sermonis facilitate, *ibid.*
 — ipsius Epistola ad Watsonum mittitur, *ibid.*
 — ei mandatur provincia Latine docendi, 332. B.
 — in quem stomachari & maledicere dicitur? 382. A.
 — præceptor filii Principis Bergensis, 509. A.
 — vir haud vulgariter eruditus, *ibid.*
 — vir nullo fuco, sincerus, & amicus, 667. B.
 — prompta quadam ac pura Latini sermonis facilitate instructus, *ibid.*
 — disertissimus vir, 1564. C.
 — apud quem disputat de senectute? 1584. F.
 — Erasmus consulit de loco quodam Ciceronis, 1585. A.
 — quas epistolas scripsit, ad quos, & de quibus rebus? *ibid.* C.
 — cur cogitet de abdicando Latini Professoris loco? 1683. B.
Barlandus (Hubertus) Medicus, 1194. C. 1222. D.
 — quæ ipsi narrantur ab Erasmo? *a col.* 1194. C. ad 1202. D.
 — quid deerat suæ encyclopædiæ? 1202. E.
 — quem solitus est appellare *Mulum Marianum*? 1222. D.
Barptolomæus quidam non modo spectator, verum etiam affinis periculo fuit, 523. D.
Bartholinus (Laurentius) Abbas qua indole & quo ingenio præditus? 635. C.
 — cur per tot barbaras regiones peregrinari voluit? *ibid.*
 — quid in digressu petierat ab Erasmo? *ibid.* D.
Bartholinus (Ricardus) quid Erasmo mittit? 190. C. 223. A.
 — quid animadvertit in Carmine Gasparis Velii? *ibid.* B.
 — quid affirmare audet de ejusdem ingenio? *ibid.*
 — quid rogat Erasmus? *ibid.*
 — quodnam carmen non veritus est eidem impertire? 329. C.
 — carmen ad eundem mittit, 1779. A. B.
Bartholomæus Bacchus, *vide* Bacchus.
Bartholomæus Colonienfis, *vide* Colonienfis.
Bartholomæus Latomus, *vide* Latomus.
Bartholomæus Welzerus, *vide* Welzerus.
Bartholus, Auctor illatinus, 57. F. 138. B.
Basellius (Nicolaus) Erasmus convenit Spiræ, 1585. E.
Basis plena Anglia, 56. E.
Basilea, pagus & urbs Helvetiorum, 105. D.
 — multis dotibus eximie florens, unde peculiari quodam studio ducitur erga Sedem Romanam? 738. A.
 — cuius favore digna censetur? *ibid.*
 — illic quæ est rara sodalitas? 1135. B.
 — ibi torrens subito erumpens quantam invexit calamitatem? 1217. F.
 — illic quæ fabula agi cœpit? 1223. B. C.
 — peculiaris civilitatis non obscura habet vestigia e Synodo, quæ illic 16. annis durasse fertur, 1473. F. 1474. A.
Basileense cœlum quantopere placet Erasmo? 380. D.
Basileenses quantopere placent eidem? *ibid.* E.
 — illis nihil amicus, nihil sincerius, *ibid.*
Basilica Sancti Joannis quot passibus ab urbe Constantino- poli abest? 1339. D.
Basilides Alexandrinus quæ dogmatum portenta invenit? 949. A.
 — illius error qualis fuit? 573. F.
Basiliscus, Comanæ civitatis Episcopus, sub Maximiano martyr coronatus, 1342. C.
 — cui nocte apparuit, & quis ipsi apparuit ac quid ei dixit? *ibid.*
Basiliscus Hæreticus, Marcionem sequutus, duo rerum principia tradidit, 949. F.
Basilus Divus in *Esaïam* ab Erasmo verti cœptus, 131. C.
 — valde eidem placet, *ibid.*
 — cur ab illo vertendo destiterit idem? *ibid.* E.
 — quales Monachos amat laudatque? 345. E.
 — sua eruditio ubi major elucet? 771. E.
 — apud illum locus quidam quomodo intelligendus? 1042. E.
 — studiorum sodalis Chrysostomi, 1333. A.
 — a Melesio Diaconus creatus, *ibid.* D.
 — Cæsaream Cappadociæ pertractus, Episcopi sarcinam suscipere coactus est, *ibid.*
 — cui unice placet inter suæ ætatis scriptores? 1416. B.
 — in illo nihil est quod offendit, *ibid.*
 — illum totum Græcum quis excusurus? *ibid.*
 — optimo jure dictus *Magnus*, sed *Maximi* cognomine dignior, & cur? 1431. D. 1846. C.
 — Christianus Demosthenes ac cœlestis Orator prædicatur, 1431. D.
 — ejus eloquentia quanta, & quam cæterorum præcellens? *ibid.* D. E. F.
 — quibus comparatur ac præfertur? 1432. A. B. C.
 — illius egregiæ dotes impense laudantur, *ibid.* D. E.
 — ad genus panegyricum natura composuit, *ibid.* E.
 — summa ingenii dexteritate fuit, *ibid.* F.
 — hac plurimos devicit ac in admirationem rapuit, *ibid.* 1433. A.
 — illius animus quantum paratus ad martyrium? 1433. A.
 — in illius scriptis quid non obstrepit & quid reluctet? *ibid.*
 — a quibus Latine male versus? *ibid.* B. C. &c.
 — quantum intersit inter illum Græcum & Latinum? 1434. A.
 — divinitus scripsit libros in Eunomium, *ibid.* E.
Bassianus Imperator Romanorum, Getæ frater, quomodo se gessit? 326. A.
Batavi quales olim fuisse dicuntur? 1465. D.
Bathodius (Lucas) Erasmi amicus, 354. D. 752. B.
 — cui sodalitus accessisse dicitur? 752. B.
Batmanfon (Joannes) qualis juvenis prædicatur? 552. E.
Battus (Jacobus) amorum & odiorum Erasmi socius, 6. A.
 — cur se angere non debet? 26. A.
 — Romani sermonis amantior, 35. D.
 — in Guilielmum factus propensior, 36. D.
 — in quod amoris genus inciderit? *ibid.*
 — lecto affixus est, 37. D.
 — quid de Erasmo sentit, & quid ab illo poscit? 46. D. E.
 — ipsius

- ipsius sincera & constans benevolentia, 52. B.
 — summus erga Erasmus amor, 55. B.
 — ob quid graviter excrucietur? *ibid.*
 — quid gaudet cupitque? *ibid.*
 — Musas ac litteras ab Harpyiis, quas vocat, tutas esse non posse dicit, *ibid.*
 — quid pudendum existimat? *ibid.* C.
 — quid exoptat atque precatur? *ibid.* D. E.
 — ipsius pectus candori & Gratiis consecratum, 60. C.
 — ubi Ludovicum puerum aluit? 89. E.
 — Erasmi amicus non infimus, 1600. E.
 — Secretarius oppidi Bergensis, vir apprimè doctus, 1779. C.
 — quid monetur rogaturque ab Erasmo, *ibid.* D. E.
 — morte vel veneno potius adeptus, 1837. D.
 — amicus Guiljelmi Goudani, 1842. D.
Battus (Cornelius) Jacobi Batti filius quid curare debet? 238. B.
 — qua de re monetur? *ibid.*
 — quos convenire oportet? *ibid.*
 — litteris Græcis & evolvendis bonis Auctoribus operam dare debet, *ibid.*
 — quid accepturus ab Erasmo? *ibid.*
 — ad eundem scribit, *ibid.* C.
 — juvenis bene linguax, satisque doctus, *ibid.*
 — cujus regionis desiderio tenetur? *ibid.*
 — ubi agit hypodidascalum? *ibid.*
Bavarus (Nicolaus) Matheos peritus, quo proficiscitur? 1591. A.
 — ubi vendendas adfert Sphæras aliquot & Astrolabia? *ibid.*
 — quem libellum Græcum fert ad Erasmus? *ibid.*
Baysius (Lazarus) quid præstitit in vestibus? 806. B.
 — ipsius candor cum exquisita conjunctus eruditione, *ibid.*
 — cui gratus est suus candor? 1064. D.
 — inter cujus amicos primarios primas tenebit? *ibid.*
 — librum *de vasculis culinariis* editurus, *ibid.*
 — edidit libellum elegantissimum de generibus vestium, 1120. A.
Beatus Arnoldus, vide Arnoldus.
Beatus Rhenanus, vide Rhenanus.
Bebelius (Henricus) Instigenis cujus vicem & quarum jacturam doluit? 1536. B.
 — unde mirum in modum gaudet? *ibid.*
 — Erasmi doctrinam & eruditionem mire extollit, *ibid.* C.
 — quid eundem rogat? *ibid.*
 — quæ epigrammata Græca edidit, 1747. E.
 — quantum in illis sibi placebat? *ibid.*
 — fuit cum Thoma Poly, ejusque rem naviter curavit, 1752. E.
Beichemii nomen unde notum Erasmo? 896. C.
Beda a Veteribus scripta in compendium redegit, 1462. F. 1463. A.
Bedburium, oppidum Germaniæ inferioris, 372. D.
Bedda (Natalis) Minorita Theologus, quem salutatur, & quid ostendit dominæ Veriensis? 38. A. B.
 — apud Erasmus fuit, 48. B.
 — ob quid suggillatus a Fabro? 303. A.
 — bonus Theologus ac bonus vir judicatur, 861. D.
 — censuram in Erasmus emittit, 917. C.
 — cur conatus est Sutorem revocare ab intemperantia calami? 926. C.
 — illius impotens odium quid magis arguit? 942. D.
 — pronunciat Leum absolutum Theologum, 1032. E.
 — illius libri in Erasmus & Fabrum scripti distrahi verantur, 1036. E. 1209. D.
 — improbus notatur ac valde vituperatur, 1038. D. E. F. 1039. A. B. &c. 1040. A. B.
 — maxime impetit Erasmi *Paraphrases*, 1039. E.
 — quos tumultus molitur, & quid illum urit? 1044. D.
 — illius liber, quem in Jacobum Fabrum scripserat, edicto regio suppressus, *ibid.*
 — cur odit *Paraphrases* Erasmi? *ibid.*
 — quo animo parat vindictam? *ibid.* E.
 — quos habet in Collegio Sorbonico? *ibid.*
 — quam rem gerit ex animi sui sententia? *ibid.*
 — notavit plulquam ducentos articulos in *Paraphrasibus* Erasmi, 1056. D.
 — in quo actu publico honorificam mentionem facit Lutheri, Erasmi, & Fabri? 1133. B.
 — qualis excetra sit? 1209. B.
 — facit amendam honorabilem, & cum qua confessione? 1505. D.
 — detinetur adhuc in carcere, *ibid.*
 — in Monasterium aliquod detrudendus dicitur, *ibid.*
 — truncus verius, quam homo, impugnat Lutherum, 1698. B.
Beddaici quidam in Gallia gnaviter insaniunt, 961. A.
 — illorum factio quibus præfidiis potissimum nititur? *ibid.* B.
Bedellus vel **Bedillus** (Thomas) quam rem nunciat Erasmo? 605. F. 1609. B.
 — quid rogatur ab eodem? 606. A. B.
 — Secretarius Archiepiscopi Cantuariensis, 1052. D.
 — quorum epistolas exhibuit Moro? 1574. C.
Begardi quomodo animam absorberi ab Divinitate dixerunt? 395. F.
 — omnia futura, sicut fuerunt ante creationem mundi, docuerunt, *ibid.*
Behem (Georgius) Canonicus Nurembergensis, 482. B.
 — ipsius epistola qualis profertur? *ibid.*
Beleschelis nomen cur semper victurum in hominum memoria? 849. D.
Belga, famelicum hominum genus & soli ventri natum, 133. C.
 — oculorum nigrore magis capiuntur, 473. C.
Belgium etsi mitescit indies, tamen nondum omnino exsuerere potest sylvestre ingenium, 594. C.
Bellacem esse, non est laudis, sed vituperii, 1501. B.
Bellerophontes Poëticus, 5. D.
Bellicardi Mons, oppidum Gallorum proximum, 851. F.
Bellislocus, oppidum Angliæ in Comitatu Wigorniae, 415. D.
Bellum civile inter Ciceronianos & Erasmiacos, liber adversus Erasmus paratus, 1501. C.
Bellum quænam res? 123. D.
 — etsi iustissimum, tamen nulli vere bono placet, *ibid.*
 — per quos geri solet? *ibid.*
 — quot & quanta ex illo oriuntur mala? *ibid.* D. E. F.
 — illud ab inferis per Furias immitti sinxerunt Poëtæ, *ibid.* E.
 — quando a piis viris non improbatum? 124. E.
 — illius jura, si qua dantur, qualia? *ibid.* D.
 — ob quid a Principibus plerumque suscipitur? *ibid.* F.
 — diffidium omnium perniciosissimum, 145. A.
 — malorum omnium oceanus, 147. E.
 — ductu & auspiciis Principum, periculo manibusque militum geritur, 150. F.
 — quoruplex & quale? 152. A. B.
 — utriusque longe diversa ratio, *ibid.*
 — ad quodnam gerendum adhortatur Christus, exstimulat Paulus, & econtra? *ibid.*
 — illius in Gallos suscipiendi faces quinam subjiciunt? 190. D.
 — in illis nihil perniciosius, quam hostem, quamvis imbecillum, contemnere, 304. A.
 — quam malorum tragediam bellum omne secum defert? 328. F.
 — quibus fontibus omnia fere bella profecta esse constat? *ibid.*
 — in Turcas adornatur, 338. C.
 — ut bene vertat omnibus, precandum, *ibid.*
 — illorum exitus unde pendeant? 17. D.
 — illorum exitus anceps, 103. F.
 — Hispani cum Gallo apertum, 111. F.
 — illius non tantummodo spectatores Angli, *ibid.*
 — unde illa proficiscuntur? 123. C.
 Tom. III. M m m m m m — illo

- illo nobilitantur viri, 527. C.
 — nullum esse licitum inter Christianos cur pronun-
 ciant nonnulli? 573. E.
 — illius nervi quiaam censentur? 1449. B.
Bembus (Petrus) felicissimo est ingenio, 896. C.
 — Patavium confugit, ibique inter Musas honestissi-
 mo ac jucundissimo fruitur otio, 1061. F.
 — quam tragediam cogniturus ex Utenhovie? 1062. A.
 — morbo compulsus coeli mutandi causa contulit se
 Patavium, 1130. E.
 — illic commoratur totus in litteris & studiis in-
 tentus, *ibid.*
 — inter se & Franciscum Picum quod argumentum
 tractatum? 1142. A.
 — ipsius pietas cur Erasmo magnopere probatur? 1192. A.
 — Italiam suam multis egregiis virtutibus illustra-
 vit, *ibid.*
 — cur vehementer amat Viglium? 1452. D.
 — egregius litterarum heros predicatur, 1515. D.
 — illum toto pectore suspicit veneraturque Erasmus,
ibid.
 — quantopere latatur, quod ab eodem acceperit
 litteras? 1633. C.
 — sua scripta, & praecipue suos *Admon.*, eidem per-
 placuerunt, 1758. A.
Benedictini ob quid notantur? 344. D. E.
Benedictus de Furnariis, *vide* Furnariis.
Benedictus Theorrenus, *vide* Theorrenus.
Benedictus Divus ob quid secessum captavit? 345. D.
 — quid ipsi omnino in votis fuit? *ibid.*
 — quo compulsus fuisse dicitur? *ibid.*
 — divitias horrebat, fugitabat honores, *ibid.* E.
 — quem in finem laborabat manibus? *ibid.*
 — ubinam vitam agebat? *ibid.*
 — qua ratione ingentem hominum multitudinem mo-
 derabatur? *ibid.*
Benedictus (Daniel) Mediolanensis amat Erasmus ex
 libris cognitum, 898. C.
 — in aulam velut in portum tranquillum se contulit,
ibid. D.
Benedictus (Joannes) Regis Poloniae Sigismundi Physi-
 cus, quid Erasmo significat? 1750. C. D.
Benedictus quidam bibliopola quomodo in multam pro-
 lapsus dicitur? 775. F.
 — mulierculam uxorem duxit, 776. A.
 — juvenis est tenui re, *ibid.*
 — cui commendatur, & a quo? *ibid.*
Benefacere apud Latinos dicuntur ii, qui beneficio quem-
 piam afficiunt, 64. A.
Benefacere invitis, extrema dementia est, 140. B.
Beneficium accipit, qui sine causa laudatur, 11. A.
Beneficium qui accipit, simul cum beneficio sollicitudi-
 nem accipit reponendae gratiae, 1214. E.
Beneficium cuius latissime patet? 495. D.
Bene mereri de iis, qui non intelligunt, stultum est,
 140. B.
Bene versa pervertuntur, & commendata depravantur,
 99. A.
Benigni cuiusdam dialogus refellitur, 485. A.
Bentinus (Michael) notatus, 804. B.
 — ubi duxit uxorem? 851. E.
 — expectat ut aliquo vocetur in oppida Gallorum
 proxima, *ibid.*
 — cur reviset suos in Quadagesima? *ibid.* F. 852. A.
 — pestilentia sublatus, 1064. E.
 — suae litterae quid nunciant Erasmo? 795. A.
Benzeradus (Nicolaus) 36. A. 49. C.
 — illius animus niveus ac philosophicus, 39. C.
 — testis certissimus, 52. E.
Benivolus una cum tribus filiis profugus intercipitur a
 Gallis, 1871. C.
 — excedit Bononiam, *ibid.* D.
Beraldus (Nicolaus) cuius consilio Erasmus salutatur
 183. A.
 — hospitalis tesserae lepide meminit, *ibid.* A. E.
 — huius hospitio usus Erasmus, *ibid.* E.
 — interlata sericam eidem offert, *ibid.* F.
 — ob quid vehementer ac saepe doluit? 307. F.
 — quid ineptum parabat, & cur? 308. A.
 — quid votis ardentibus semper expetit? *ibid.* B.
 — Erasmus summo opere laudat, optimeque de illo
 sentit, *ibid.* C. D.
 — ad quid eundem adhortatur? *ibid.* D.
 — ob quid eidem scripsisse dicit? 390. A.
 — quid eundem rogat? *ibid.*
 — ob quae Nescium semper fecit plarimi, & unice
 deamat laudatque? *ibid.* E.
 — cur eundem litteris suis vacuum discedere non
 passus est? *ibid.*
 — homo Gratius natus appellatur, 335. A.
 — utraque lingua doctus, 421. E.
 — Erasmo amicus, & Poncherio valde familiaris,
ibid.
 — cum quo profecturus in Narbonensem provin-
 ciam? *ibid.*
 — quid Erasmo minatur? 391. B.
 — de quibus nihil est quod metuat? 506. B.
 — quid testari potest se audivisse a Brinio? 612. F.
 — quid rogatur ab Erasmo? 634. F. 635. B.
 — cuius gratias bonam portionem sibi vindicat?
 734. C.
 — humanarum litterarum peritia instructus, Mathe-
 matices pulchre callens, & sani iudicii, 850. A.
 — in quo labore diligentissime versatus est? *ibid.*
 — amicus Erasmi, 938. D.
Bergmannus (Franciscus) quas libras attulit? 824. B.
 — Bibliopola Antuerpiensis quot annuos debet Era-
 smo? 822. C.
 — cur rogat Vivem, ut recognoscat libellos suos?
 900. B.
Berengarii error quos & qualium virorum calamos exci-
 tavit? 1275. C.
Bergensis (Cornelius) Erasmi amicus & congenero ince-
 rissimus ac vetustissimus, 855. A. B.
 — quid narrare eidem dicitur? *ibid.* A.
 — suum epistolium quo nomine fuit eidem longe gra-
 tissimum? *ibid.* B.
Bergensis Princeps quid Erasmo persuadere conatus est?
 435. B.
 — illius animus quorum opera ab eodem nonnihil
 alienatus? 383. F.
 — heros ac senex cordatissimus optimusque, 508.
 B. E.
 — apud quos suo merito plurimum valet? *ibid.* E.
Bergensis stirps quae? 50. E. 52. D. 79. F.
Bergis (Antonius a) Abbas sancti Bertini, 63. C.
 — illius gravissimae sanctissimaeque occupationes,
 79. D.
 — corporis heroica species, valetudo felicissima,
 magnusque animus, *ibid.* E.
 — illius mores doctosque ab Erasmo depradantur,
ibid. F. 80. A.
 — in amplitudine humanissimus, 80. B.
 — in humanitate amplissimus, *ibid.*
 — quid testatur Cardinali de Medicis? 90. E. F.
 — quid ad eundem mittit? 91. A.
 — quid dicit de Medicum familia? *ibid.*
 — Erasmi patronus singularis, 109. C.
 — suum studium in eundem, planeque paternus
 amor, 122. F.
 — ipsius auctoritas apud quos multum valet, & qui-
 bus gratiosa? 124. F. 125. A.
 — quid sibi admittendum? 125. A.
 — apud divum Audomarum remoratur, 135. B.
 — ob quid Erasmo subiacet dicitur? 275. A.
 — sua humanitas quanta? *ibid.* B.
 — sui mores candidissimi, *ibid.* C.
 — quibus nominibus amatur ab Erasmo? 441. E.
 — optimi sui patris expectationi procul dubio re-
 sponsurus, *ibid.* F.
 — ob quid Pacae consuetudine gaudebit? 443. A.
 — cur Erasmo nonnulla subiacet dicitur? 1632. E.
 — sua

REBUM AC VOCUM.

——— *suavissima ac felicissima indele adolefens, & litterarum avidissimus, Lovanii agit, 1643. E. 1692. F.*
 ——— *Abbatem ut nomine, ut eorum humanitate refert, 1692. F.*
 ——— *unde ornaturus est aliquando suae gentis imaginem? ibid.*
Bergis vel Bergius (Henricus a) Episcopus Cameracensis, 4. D. 34. V.
 ——— *Erasmii patronus, 48. F.*
 ——— *hospes ejusdem humanissimus, & auditorum auctor, 49. A.*
 ——— *eiusdem praefidium ac dulcis decus, ibid. F.*
 ——— *sui simillimus, 52. A.*
 ——— *Apologiae Jacobi Middelburgensis quanta faciat? 92. E. F.*
 ——— *cur illum amat? ibid. F.*
 ——— *terrestri Veneris filius, ibid.*
 ——— *qualis vi praedicatur? 93. A.*
 ——— *vetustissimus auditorum Erasmi Mennas, 142. B.*
 ——— *qualem evadere filium suum impensissimis cupit? ibid. 113. E.*
 ——— *cur eundem in aulam Britanniae amandare avertit? ibid. 509. A. 510. D. E. 513. E.*
 ——— *ob quid eundem tenerius deamat? 510. D.*
 ——— *quare aulam incorruptionem esse persuasum habet? ibid.*
 ——— *Antistes Cameracensis pientissimus, 1781. F.*
Bernardus Blerzius, vide Blerzius.
Bernardus Boërius, vide Boërius.
Bernardus Bucho, vide Bucho.
Bernardus Hagius, vide Hagius.
Bernardus Tovar, vide Tovar.
Bernardus D. cur Epistolas suas divulgare non debuisset? 654. E.
 ——— *quibus in libris taxavit Ecclesiam Romanam? 659. B.*
 ——— *quid affectasse videtur in Cantico? 663. A.*
 ——— *Principes & Episcopos officii sui subinde admonere dicitur, 732. F.*
 ——— *in sui ordinis homines sepius stomachatur, 796. D.*
Bernardus, Episcopus Tridentinus, pium ac benignum animum habet, 744. C.
 ——— *Ferdinandi Regis summus Cancellarius quid scripsit Erasmo? 1096. F.*
 ——— *apud quem patronus incomparabilis ejusdem? 1176. C.*
 ——— *cur ab aula Ferdinandi se subduxit? ibid.*
 ——— *unde non procul adest? 1820. B.*
 ——— *mirum ipsius studium non semel expertus Erasmus, ibid. C.*
Bernardus quidam, 102. D. 121. F.
Bernardus quidam in quam febrem incidit? 342. B.
Berne per quos excitati tumultus? 605. A.
 ——— *illae quae res excitavit graves tumultus? 831. E.*
Bernates inter & Sabaudos existere bellum sequebatur, 1327. D. 1394. F. 1395. A.
Bernense facinus quid homines admonere debet? 527. D.
Beroaldus (Philippus) Auctor vulgo protritum dicitur, 672. D.
 ——— *quando & quo natu minor decessit? 787. F. 788. A.*
 ——— *ipsius memoria cui celebris & gratiosa? ibid.*
Berquinus (Ludovicus) Praefectus & Consiliarius Regius ob quid in carcerem coniectus? 940. D. 1308. A.
 ——— *illum Haeticum pronunciant delegati, ibid.*
 ——— *illius causae cognitorem se velle fieri denunciat illis Rex, ibid. E. 1209. A.*
 ——— *illius vitam ac mores se neposcurum ab ipsis scribit, 940. E. 1713. E.*
 ——— *ob quid Lutetiae expositus, 1189. F. 1206. E.*
 ——— *quis & qualis fuerit? 1190. A. 1207. E. F.*
 ——— *Regi cumprimis charus, 1190. A.*
 ——— *causam agit adversus tres Priores, ibid. B.*
 ——— *quid in eum pronunciant duodecim Judices? 1189. F. 1206. E.*
 ——— *Regem & Pontificem appellat, ibid.*

——— *illum flammis tradendum pronunciant Judices irati, 1190. A. 1206. E.*
 ——— *illius constantia ac tranquillitas animi, 1202. A.*
 ——— *ante mortem verba fecit ad populum, ibid.*
Berselius (Pascasius) quorum industriam, vel avaritiam potius, nunquam probare potuit? 229. C.
 ——— *de quo cum Erasmo contendere recusat, & cur? ibid. D.*
 ——— *ad Principem Leodiensem in arce Huijensi se confert, ibid.*
 ——— *quid reddit eidem Principi, & cur? ibid.*
 ——— *in mox dicta arce jubetur manere, ibid. E.*
 ——— *describit ibi aulam, prandium, & ordinem accumbentium, ibid. E. F.*
 ——— *modeste de se loquitur, ibid. F.*
 ——— *unde homo bellax videtur esse? 230. B.*
 ——— *quid sibi magis placebit? 231. B.*
 ——— *multis nominibus felicissimus, 290. E.*
 ——— *Episcopo Leodiensi gratus, & Erasmi amantissimus, 359. B.*
Berthramus Damaus, vide Damaus.
Bertini, 90. B.
Bertrandus quidam nobilis quas litteras dat Fratri quidam Dominicano? 712. A.
 ——— *quid exoptulat cum Vive, & quam rem ordine narrat? ibid. B.*
Bertulphus (Hilarius) Basileae degit, 243. B.
 ——— *a quo invitatus, & quid rogatus? 237. A.*
Berus (Ludovicus) omnium Theologiae Professorum longe princeps, 128. F.
 ——— *vir omnibus virtutum ac disciplinarum ornamentis cumulatus, ibid.*
 ——— *in Theologica palæstra exercitatissimus, ibid.*
 ——— *primum meruit locum apud Parisios inter eos, qui Doctoris titulo insigniebantur, 129. A. 256. A.*
 ——— *in Erasmus liberalissimus, 129. A.*
 ——— *fortunas amplissimas habet, ibid.*
 ——— *quid amantissime gratulatur Erasmo? 165. C. 217. C.*
 ——— *unde merito amatur ab eodem? 165. D.*
 ——— *quid fecit, ut vitaret invidiam? 198. C.*
 ——— *quid animum suum incredibili afficit voluptate? 217. B.*
 ——— *obtrepatores quosdam perstringit, ibid.*
 ——— *quorum litteras reddendas curavit, & quibus communicavit? ibid. D.*
 ——— *Theologus Parisiensis, 256. A.*
 ——— *N. Testamentum ab Erasmo editum exosculatur, ibid.*
 ——— *Græcis litteris sedulo dat operam, ibid.*
 ——— *unde extra aleam ingeniorum esse dicitur? 331. C.*
Basileae apud Collegium divi Petri praepositus, 644. A.
 ——— *cujus virtutes ingeniumque magno affectu depinxit Erasmo? 714. A.*
 ——— *Episcopi Basileensis ex animo observantissimus, 776. B.*
 ——— *quid sibi visum est inhumanum? ibid.*
 ——— *vir corporis & animi præclaris dotibus praeditus, 913. C.*
 ——— *unde apud suos summæ est auctoritatis? ibid.*
 ——— *Parisii in Theologorum laurea primum locum promeruit, ibid.*
 ——— *vir æstima praeditus integritate, nec eruditione vulgari, & Nicolai a Clericis cumprimis studiosus, 1123. C.*
 ——— *summus Theologus, & patronus Erasmi, 1623. D.*
Berus (Richardus) Abbas Glasconensis, 816. A.
 ——— *sua erga litteras benignitas praedicatur, ibid.*
 ——— *sua liberalitas cujus studia olim adjuvit? ibid. C.*
 ——— *sua humanitas erga quem laudatur? ibid.*
Besantium, urbs præcipua Comitatus Burgundiae, 1522. A.
Bessarion, natione Graecus, & factus Latinus, Ecclesiae Romanae Cardinalis, 1594. F.
 Tom. III. M m m m m m 2 utri-

- utriusque linguæ peritissimus, quem locum emendatione egere dicebat? 1594. A.
- Bias* omnia sua secum portat, 1917. C.
- Bibax* sonat in vitium, 1501. B.
- Bibere* est verbum medium, *ibid.*
- Bibliopola* quidam Moguntinus quem libellum excudit? 532. F. 533. A.
- Bibliopola* seu Typographi cur taxati? 1533. A. 1659. B.
- Bietricius* quidam de confirmanda Missa tumultuatur, 843. C.
- Bilibaldus* Pirckheimerus, *vide* Pirckheimerus.
- Bituriges*, populi Galliarum, 1329. A.
- cum Musis nondum illis admodum convenit, *ibid.*
- apud illos florent Legum studia, *ibid.*
- Blasius*, Polycarpi discipulus, quo errore tenebatur? 948. D.
- Blaterones* nonnulli ob quid notati? 368. B. C.
- Blavius* (Hermannus) Erasmo probe notus, 811. C.
- Blaurerus* (Thomas) vir probus, & unus e Senatu Constantiensi, 1493. D.
- quas epistolas ad Erasmus misit? *ibid.*
- Bletus* quidam negotiator quod dictum jaciebat in Erasmus? 823. B.
- Bletzins* (Antonius) Helvetius, quem epistolarum fasciculum perfert? 1050. B.
- Bletzins* (Bernardus) cujus litteras ad Erasmus relaturus? 1264. B.
- Blontus* (Carolus) quomodo stylum mutasse dicitur? 1465. F.
- Boemus* (Georgius) vir clarissimus ac doctissimus, 1930. D.
- ipsius probitas atque doctrina cui fuit admirationi? *ibid.*
- Boërii* quidam ubi agunt, & quem salutant? 352. B.
- cujus nomine salutandi? 358. E.
- Boërius* (Bernardus) Erasmi amicus, 1397. C.
- Boërius* (Joannes) amicus Erasmi, 1398. C.
- Boëtius* Philosophus ob quid *laceras* dixit Camœnas? 388. F. 389. A.
- Boëtius* (Hector) vir litteratissimus atque amicissimus, 1784. C.
- carmina ab Erasmo petit, *ibid.*
- eundem subinde appellat Poëtam, *ibid.* D.
- singulari benevolentia eidem copulatus, 1785. D.
- quæ non quæsierit in ejusdem carminibus? *ibid.*
- Bogardus* quidam Medicus, sodalis & æqualis Senatoris cujusdam Mechliniensis, 786. D.
- usque ad decrepitam ætatem vixit, *ibid.*
- Bohemi* schismatici, 190. D.
- variis erroribus inter se digladiantur, 518. D.
- cur obtemperare potius quam contendere debebant? 519. F.
- Bohemia*, regnum superioris Germaniarum, 503. D.
- in ea inveniuntur non pauci Judæi, Epicurei, & Nicolaitæ, *ibid.*
- totus illius populus in quot & quas sectas divisus est? *ibid.* D. E. F. 504. A. B. &c. 505. A. B. &c. 519. B.
- Bolonia*, vel rectius *Bononia*, urbs Picardiarum ad mare sita, 287. B.
- Bombasius* (Paulus) Cardinalis Sanctorum quatuor ab Epistolis, 108. D. 274. A.
- cur verbosius ad Erasmus scribere non vult? 274. A.
- apud Helvetios agit, sed nolens invitatusque, *ibid.* B.
- quem ad hos proficiscentem sequi jubetur? *ibid.*
- quo solatio privatum se dicit? *ibid.* C.
- quid unum se recreat? *ibid.*
- quid sibi visa est *Apologia* Erasmi in Fabrum? *ibid.*
- unde Fabrum valde est miratus risitque? *ibid.* D.
- quantum devinctus Erasmo? 351. B.
- quid dicit de Brevi Leonis, quod postulavit Erasmus? *ibid.* D. E. F. 352. A.
- quid pollicetur Erasmo? 352. A.
- quid se advocavit a litteraria professione? *ibid.* B. 647. B. C.
- unde & quantum auxit annuos suos redditus? 647. C.
- quid rogat monetque Erasmus? *ibid.* D. E.
- ad quid eundem hortatur? *ibid.* F.
- quos perstringit, & in qua semper fuit sententia? 648. A. B.
- *Epistolam Joannis* primam quibus caracteribus scriptam & ubi reperit? *ibid.* C.
- quid declarat Erasmo? *ibid.* D.
- quod vitæ genus circumspicere videtur? 663. E.
- cur Bononia omnibus modis sibi fugienda? *ibid.* F.
- quid rogatur ab Erasmo? 665. C. 666. D.
- patronus fidissimus & amicus integerrimus ejusdem, 666. D.
- vetus Erasmi amicus adest Romæ, 754. A.
- Bona* triplicis generis sunt, nempe animi, naturæ, & fortunæ, 359. D. E.
- in quo differunt, & unde comparantur? *ibid.*
- quænam beatitudinem non adferunt? 364. C.
- quænam in appellationem bonorum recipiuntur, & unde? *ibid.* E.
- Bonamicus* (Lazarus) egregius litterarum heros prædicatur, 1515. D.
- illum toto pectore suspicit veneraturque Erasmus, *ibid.*
- cujusmodi rebus non delectatur? 1772. A.
- quid magnopere laudavit atque cum voluptate legit? *ibid.*
- Bonaventura* Vulcanius, *vide* Vulcanius.
- Boncantus* (J. Baptista) abest, 114. E.
- Bonerus* (Joannes) Polonus cui nec amore in Erasmus, nec studiorum alacritate cessurus? 1419. A.
- quibus facultatibus dotibusque instructus? *ibid.* B.
- felicissime in Musarum vireta progressus, *ibid.*
- ad quid incitatur ab Erasmo? *ibid.* B. C. 1458. D. E.
- unde redibit in suam patriam egregie locupletatus? 1419. C.
- quibus nominibus felix judicatur? 1457. C. D.
- quo acrius sibi enitendum est, & cur? *ibid.* E.
- quanta de se est expectatio? *ibid.*
- ob quid & a quibus commendatus Erasmo? *ibid.*
- Bonerus* (Severinus) unde & inter quos præcipuum tenet locum? 1457. D.
- unde liberos suos parum beatos fore judicat? *ibid.*
- cur non sibi videtur parentis munus ad plenum obtulisse? *ibid.*
- ob quid vir piissimus ac prudentissimus prædicatur? *ibid.*
- Bonerus* (Stanislaus) Polonus quibus nominibus felix judicatur? 1457. C. D.
- quo acrius sibi enitendum est, & cur? *ibid.* E.
- quanta de se est expectatio? *ibid.*
- Bonsius* (Lucas) Erasmi amicus, ad quæ Comitia hortatur? 1297. C. D.
- Boni* & potentes quasi pro vallo malis objiciendi, 218. F.
- Boni* bonos amare solent, 502. C.
- inter bonos bene agere oportet, quæ formula? 1667. F. 1668. A.
- Bonorum* benevolentia non potest non esse perpetua, 22. B.
- Bonum* malo semper contrarium est, 502. C.
- Bonus* vir non est, qui famam negligit, 282. C.
- Bonifacius* Amerbachius, *vide* Amerbachius.
- Bonifacius* quidam, probus, modestus, optimus, & eruditus juvenis, 824. D. 1530. F. 1532. C.
- ob ingenium sincerum ac purum laudatus, 853. C.
- Basileæ Juris professionem accepit, 854. C.
- Bonna*, urbs Germaniarum inferioris ad Rhenum, 372.
- Bononia*, urbs Italiae, 4. C.
- illic de quibus rebus agitatum est cum Clemente VII. 1407. D.
- a Gallis & Julio Pontifice obfessa, 1871. C. D.
- in hanc ingressus est Pontifex summus, & sacrum in summo templo fecit, *ibid.* D.
- Bononienses* meritis perfidiæ poenas dant, 121. B.
- Bononiensis* (Cardinalis) propensissimus in Erasmus, 141. F. 142. A.
- cum-

R E R U M A C V O C U M.

- eundem tanquam fratrem accipit, 1528. D.
Borvalotus (Franciscus) e rebus humanis concessisse fertur, 1475. D.
Bormanus (Michael) an Erasmi litteras & II. *Hyperaspista* librum pertulerit ad Episcopum Leodiensem? 1123. B.
Borsala (Anna) Princeps Veriana, quanta comitate, benignitate, & liberalitate? 5. E.
— iter Romam una cum sorore instituit, 48. B.
— duris fatis premitur, 52. A.
— ipsius pectus & virtus quæ, 83. E.
— unde & cur Annæ nomen ipsi contigisse putat Erasmus? *ibid.*
— quando vita defuncta? 425. A.
Borsalus (Joannes) candidissimus, 273. D.
— cujus rei veracissimus testis? *ibid.*
— Noviomagum resalutat, 288. C.
— ipsi destinata est Latinæ linguæ professio, 306. C.
— qualis amicus dicitur, & quos deseruit? 332. B.
— designatus Decanus Veriensis, *ibid.* 462. B.
— cujus Collegii contubernalis, & convictor omnium festivissimus? 382. D.
— quid cognoscere cupit ab Erasmo, & quid de variis illius Operibus dicit? 424. C. D.
— qua de re eundem commonefaciendum duxit? *ibid.* D. E.
— quæ res sibi erit gratissima? *ibid.* E.
— in pastorum gregis Dominici numerum adscriptus, *ibid.*
— quo pabulo gregem sibi commissum pascere debet? *ibid.* F.
— quam conditionem nactus est? 425. A.
— minime ambitiosus est, *ibid.* B.
— per quem se insinuabit in propiorem notitiam Principis Adolphi? 435. A.
— sibi in gremium traditur filiolus ejusdem Principis, 484. A.
— morum integritate ac litteratura commendabilis, 997. F.
— vir notæ tum integritatis, tum eruditionis, *ibid.*
— cujus nepotes instituit? *ibid.*
— ad quos labores idoneus ipsi est animus? *ibid.*
— quid significat testaturque Erasmo, & quid eum rogat? 1544. E. F. 1545. A.
— de qua re plane sentit cum eodem? 1545. B.
— quam provinciam longe difficiliorem experitur, & ob quid? *ibid.* C.
— Canonicus apud S. Petrum Middelburgi, in cuius mensæ contubernio est? 1649. C.
— quibus dotibus ac moribus præditus? 1677. B.
Bos cornupeta scæno alligato signatur, 19. C.
Boschius quidam, 16. E. 76. B.
Boschius (Arnoldus) sibi iratum suspicatur Erasum, 1785. E.
Boskewicz (Artlebus de) quid narrat Erasmo de illis hominibus, qui *Fratrum* nomine se appellant? 1777. D. E.
— quid dicit de Luthero ejusque libris? 1778. A. B.
— ad quid hortatur Erasum ac Lutherum? *ibid.* C.
Bottius (Henricus) LL. Doctor, & Officialis Burgenfis, 1049. B.
— Erasmi amantissimus, *ibid.*
— quid sibi narratur ab eodem? *ibid.* C. D.
Botzenius (Joannes) quid scribit Erasmo? 239. A.
— ipsius epistola unde jucundior eidem? *ibid.*
— ipsius fortunæ quomodo gratulatur idem? *ibid.*
— quo officio non poterit magis demerere eundem? *ibid.* C.
— suæ litteræ Dorpio gratissimæ, *ibid.*
— quibus salutem dicere rogatur? *ibid.* D.
— ubi Erasmi hospes, & qualis homo prædicatur? 733. C. 754. B. C.
— domus sua qualis describitur? 754. B. C.
— patronus communis studiorum, & vir omnium humanissimus, 1702. F.
Bevillus (Henricus) gnaviter græcatur, 106. D.
— Ammonium unice diligit, *ibid.*
— quid ait se deprehendisse? 108. C.
— amicus candidus, 111. B.
— resalutatur ab Ammonio, 112. C. 113. E. 114. E.
— mox adfuturus nunciatur, 116. D.
— illius Epistola, 117. C.
— Ammonium resalutat, 120. D.
— ad eundem scribit, 121. F.
— Christum pure docet, 130. E.
— hominum argutias non jactat aut ostentat, *ibid.*
— unde sibi gratissimus reditus Erasmi in Angliam? 197. A.
— eundem videndi cupidissimus, *ibid.*
Brabantii, populi Belgii in Ducatu Brabantiae, 433. B.
Brabantia, Ducatus, & una e XVII. provinciis foederatis, 53. F.
— illius agri explentur militum gregibus, 189. F.
— cur misera regio, & unde felicissima? *ibid.*
— vehementer aridet Erasmo, 742. F.
Brachylogus, qualis Scriptor? 68. D.
— barbariei amans, 1787. C.
Bragadenus (Aloisius) Venetus, juvenis nobilis patricia familia, 1618. C.
— amantissime ac honorifice excipit Huttenum, *ibid.*
Brassicanus (Alexander) nihil scripto edidit memorabile, 1090. C.
— Jureconsultus libellum suum Adagiorum Erasmo mittit, 1289. B.
— in utriusque litteraturæ peritia felicissime progressus est, *ibid.* D.
— quam operam propemodum frustra sumpsisse videtur? *ibid.*
— quæ in suis Adagiis retulit? *ibid.* F. 1757. E.
— cur dicitur aut concepisse irritas iras, aut pudore obrutum esse? 1757. E.
— unde in eo desideratur sobria mens? *ibid.*
Brechtius (Joannes) Ludimagister Antuerpiensis, fautor Cornelii Batti, 1600. F.
— quid suavit Cornelio Batto, & quas litteras ei dedit? *ibid.* 1601. A.
Bredani fratres qui & quales? 24. C.
— eum freno arctissimo continendi? 36. A.
— adolescentes optimi ac festivissimi, 53. A.
Bremius (Joannes) apud quem est? 235. E.
— adolescens paræ studii ac ardoris ad quasvis litteras, *ibid.*
— nominis Erasmi studiosissimus, *ibid.*
— comes ac socius omnium studiorum Oecolampadii, 367. E.
Bresish quomodo vertitur, & quid sonat? 701. E. F.
Breson, vel *Brisen*, Eunuchus Augustæ, in qua pugna lapide ictus in fronte? 1336. A.
Breson quidam, Thraciæ Philippenfis Episcopus, 1341. C.
— in qua Synodo aderat? *ibid.*
— missus ad revocandum ab exilio Chrysostomum, *ibid.* A.
Breve Pontificis, 156. B.
— duo ad Erasum missa, & quæ? 158. D.
Breytenbach (Georgius a) vir non minus clarus Juris professione, quam generis imaginibus, 567. E.
— a quo benigne ornatur ac fovetur? *ibid.*
Brianus (Joannes) vir doctissimus, 106. D. 130. F.
— Gallorum historiam volumine complexus, 116. C.
— cujus nomine salutandus? 238. A.
— multis nominibus charissimus Bovillo, 1557. F.
— quid retulit eidem? *ibid.*
Briareus (Joannes) quid non probat? 471. C.
Bricot crasse solocissare dicitur, 723. C.
Brielis (Guilielmus) quos felices prædicat? 1559. C. D.
— quanto amoris nexu complectitur Erasum? *ibid.* D. E.
Brisacum, urbs munitissima Germaniæ superioris in Alsatia, 371. C.
Brisgandia, vel *Brisgavia*, provincia Germaniæ superioris, 500. B.
Tom. III. Nnnnnn Brisgoi-

Brigancus (Joannes) Theologiae Professor, horti sui copiam facit Erasmo, 3188. B.
 — in quantis cruciatibus fuit, & unde? 1517. B.
Briseolus quidam gnaviter in Erasmus declamasse dicitur, 261. D.
 — vir eruditissimus atque integerrimus, *ibid.*
 — ipsum ex humanis excessisse rumor affertur, 270. E. 306. D.
 — splendidum orbis lumen dicitur, 306. D.
 — Erasmo iniquissimus, & ob id a Moro reprehensus, 1614. E.
 — cui Regi a confessionibus, & qualis Monachus? 1624. C.
 — Suffraganeus Cameracensis, & Magister Parisiensis, *ibid.*
 — homo elatissimus, virulentissimus, Erasmoque intendentissimus, *ibid.*
 — cui praedatus fuit, & cur aulicis non placuit? *ibid.* D.
 — quid ipsi datum, ut Lutetiam rediret? *ibid.*
 — cur ex Carmelita factus Benedictinus? 1658. A.
 — omnium homo maledicentissimus, in quos declamat? *ibid.*
 — cur *Adria* Erasmi peculiariter infensus? *ibid.*
 — apud quos valet, & cui Regi a confessionibus? *ibid.* B.
Britannia, vide Anglia.
Britannica Charybdis, 84. C.
Britannica consuetudo, 100. D.
Britannica gens quos habere dicitur? 456. B.
Britannica legatio, 118. B.
Britannica pecuniola, 60. E.
Britannica *Hydrotica*, 122. C.
Britannica Nymphæ quales? 56. E.
Britannici nummuli, 60. F.
Britannicum litus, 84. C.
Brixius (Germanus) qua ratione Stephanum Poncherium summis laudibus cohonestandum suscepit? 192. B.
 — quo nomine & cujus causa multo magis eidem debere proficitur? *ibid.*
 — miris laudibus Erasmus ejusque dotes & opera ornat, *ibid.* D. F. 193. A. B. C. 194. C. D. E.
 — quos viros in Italia vidit? 192. E.
 — quantum Italiae favet tribuitque? *ibid.*
 — quænam ipsum adduxerunt, ut apud Erasmus præconii Stephani Poncherii testimonium ferret? 193. E. F.
 — cur frequens est apud Stephanum Poncherium? *ibid.* F.
 — unde minus suspectum Erasmo esse debet suum testimonium? 194. A.
 — quando & ubi secum intercessit consuetudo & amicitia cum eodem? *ibid.* B.
 — quanta diligentia legit quantaque voluptate revolvit omnes ejusdem lucubrationes? *ibid.* F.
 — familiari Deloini consuetudine ac quotidiano prope convictu utitur, 195. A.
 — ob quid epistolæ finem facturus? *ibid.* B.
 — quid Erasmus præmonet? *ibid.* C.
 — qualem amicum se esse proficitur? *ibid.*
 — quid peroptat ac concupiscit? *ibid.* D.
 — ipsius epistola quantam voluptatem Erasmo attulit? 376. C.
 — unde offensus, & quid moliri dicitur? *ibid.* E.
 — quem librum edere non debuisset? 547. A. B. &c. 548. A. B. &c. 557. D. E. F.
 — insignis Musarum mysta, Erasmiq; amicus ac conjunctissimus, 568. E. F.
 — quem locum seditiose exagittasse dicitur? *ibid.* F.
 — cur dicitur declarasse animum perdendi Mori cupidum, 569. A.
 — unde nonnihil famæ auferet, at gloriæ nihil? *ibid.*
 — quibus magis irrisus est quam invisus, 611. F.
 — quam in abruptum fertur suis affectibus? 612. A.
 — quantum instabescit oleiscendi libidine? *ibid.*
 — qualia interdum audit a viris quibusdam doctis & gravibus? *ibid.*

— quos viros testes producit in judicium? *ibid.* E. F.
 — cur fingere editionem sui *Antimori* censetur? 613. B.
 — monitionem Erasmi quam parvi facit? *ibid.* C.
 — sui nominis illustrandi desiderio nimis quam misere fitit, *ibid.* D.
 — quam tener suos in suos versus animus? *ibid.* E.
 — studiosus esse & non omnino stupidus creditur, 614. A.
 — in his, quæ edidit, neque soleccismis caret, neque numeris satisfacit, *ibid.* B.
 — qualem asserit causam suam? *ibid.* C.
 — cui Reginae est a secretis? *ibid.* E.
 — quorum consilio victus, ac judicis se permisit? 680. E.
 — ad cujus exemplum sese bilinguis epistolis exercet? *ibid.*
 — quid sibi curandum, & quos consulere debet? 684. F.
 — quomodo rectius consulat suæ famæ? 685. A.
 — cujus gratiæ bonam portionem sibi vindicat? 734. C.
 — Babylam vertit, & accinctus est ad vertenda quæ supersunt pægmata, 1127. E.
 — plenis velis invehit in Occolampadium, *ibid.*
 — quem Græcum librum Latine vertit? 1388. D.
 — Archidiaconus Albienensis, olim Erasmi discipulus, eidem plurimum favet, 1557. E.
 — cujus Reginae est a secretis? *ibid.*
 — doctus est utraque lingua, *ibid.*
ANTIMORUS suus qualis libellus dicitur? 611. E. 612. C.
 — quaternionibus non plus octo constat, 613. A.
CHORDIGERA sua multis & inventionis economiæ & sermonis vitiis abundat, 612. C.
Brodericus (Stephanus) Episcopus Pannonius, & quondam regni Hungariæ Cancellarius, 1204. D.
 — vir singulari pietate doctrinaque præditus, *ibid.* E.
 — non solum amicus, sed & patronus Erasmi, *ibid.*
Bruga, urbs Comitatus Flandriæ, 135. F.
 — unde magis lubet animo Erasmi illic vitam agere? 264. E.
 — quamplurimos habet viros eruditos & sine litteris felicia sanique judicii ingenia, 690. E.
Brugenses unde sapere dicuntur? 1465. F.
Brugarius (Antonius) Erasmi studiosissimus, 822. F.
 — quid ipsi narratur ab Erasmo, & quid rogatur? 823. A. B. &c. 824. A. B. &c.
Bruliferus, Auditor Scholasticus, 1605. B.
Bruno Amerbachius, vide Amerbachius.
Bruno, Ordinis Cartusiani princeps, admodum frigide in Psalmos Davidicos scripsisse videtur, 1182. C. D.
Bruni quidam Lexicon vetus edidit, 1692. C.
Brunsfeldius (Orho) qualis Erasmi colluctator? 842. B.
 — illum quantum execratur Lutherus? *ibid.*
 — illius insolentiam qui coercuerunt? *ibid.*
Brunnus salutat Erasmus carmine, 1241. A.
Brutus totam Ciceronis dictionem contempsit, 97. B.
 — cur eidem indignatur? 641. A.
Bruxella urbs Ducatus Brabantiae, 137. D. E.
 — quando coepit favere Luthero? 839. B.
Bruxellanus (Martinus) de Erasmo nihil audire scribit, 382. E.
 — quinam liber sibi dono mittitur? *ibid.* 383. A. 425. C.
 — quem tentasse dicitur? 382. E.
 — unde videtur felicior? *ibid.* F.
 — sacris Auditoribus exolvendis oblectare se debet, *ibid.*
 — de quo non est quod laborem? *ibid.*
 — quo nomine parum tribuit Erasmo? 534. D.
 — quibus studiis oblectare se, & quos sumulus despiciere debet? 539. A. B. C.
Bruxellensis (Joannes) quorundam hominum perfidiam novit, 15. E.
 — illius antiqua in Erasmus animus, *ibid.*

Bryaces

R E R U M A C V O C U M.

Dryades unde est cognitus? 849. C.
Bucephalus quidam librum stultissimum edit, 1749. B.
 — ad quid provocat Erasimum? *ibid.*
 — quas historias in illo libro narrat? *ibid.*
Bucerus (Martinus) quomodo agit causam Capitonis? 1029. C.
 — quod diffidium ei narratur? *ibid.* C. D. &c. 1030. A. B. &c.
 — præclaris dotibus præditus ad prædicandum, ut & moribus civilioribus, 1030. F.
 — quid erit suæ prudentiæ? 1031. A.
Bucho (Bernardus) Frisius, Decanus in Haga Comitibus, 666. D.
 — quibus non male collocaturus amici sui pueros? 667. C.
 — patruus Zuichemi, Decanus in Haga Comitibus, 1156. F.
 — illius benignitas studia Zuichemi semper aluit? 1157. A.
 — ex vivis discodens, impendiis studiorum ejusdem liberaliter testamento prospexit, *ibid.*
 — quantum Erasimum amabat, & contra quos eundem fidelissime defendebat? *ibid.*
Buda (Michaël) Episcopus Lingonensis, qualem epistolam Erasmo scribit? 891. F.
 — suum ingenium quale prædicatur? 892. A.
 — quinam libellus ipsi non displicuit? *ibid.* B.
 — quem oneravit multis aureis? *ibid.*
Budens (Guilielmus) ob quid in magna expectatione est? 168. D.
 — quid scire gestit? *ibid.*
 — de se modeste sentit, *ibid.*
 — unde epistolis libens superfedet? *ibid.*
 — tabernis Bibliopolarum obscundis pomeridianas aliquot horas consumere statuit, *ibid.* E.
 — Guilielmum Parvum ubi offendit? *ibid.*
 — quo nomine eundem præcipue observat? *ibid.* E.
 — quid eidem succenferet? *ibid.* F.
 — ob quid Erasmo invidere coepit? *ibid.*
 — ob quid summa cum eodem amicitia devinctus? 169. B.
 — quantum aversus ab aula rebusque aulicis? *ibid.* C. D.
 — quænam studia ipsum colere multi existiment & dictitent? *ibid.* D.
 — quid super omnia esse ducit? *ibid.* E.
 — ob quid auctor est Erasmo, ut conditionem a Rege Galliarum oblatam accipiat? *ibid.*
 — quid imprecatur quibusdam corniculis garrulis? 170. E. F.
 — cur sibi temperare nequit, quin Erasimum jocis provocet? 171. A.
 — suarum lucubrationum Aristarchum facit eundem, 172. C.
 — quale certamen cum Italia sibi susceptum? *ibid.* E.
 — quis apud Italos cum ipso congregi sustineat? *ibid.*
 — in quo superavit Hermolaum Barbarum & Angelum Politianum? *ibid.*
 — ubi stare convenit? *ibid.* F.
 — quid suæ gloriæ obstitit? 173. A.
 — quorum laudem obscurabit? *ibid.*
 — quinam ei calcar ad scribendum addunt? 174. C.
 — suus *Assis* quale argumentum? 175. D.
 — quid videtur iniquius facere? 176. B.
 — quo consilio vireta digressionum *Assis* suo miscuit? *ibid.* D.
 — suus *Assis* quomodo sibi cohæret? *ibid.* E.
 — 181. E.
 — quid sibi verendum, & cur? 176. F.
 — de *Annotationibus* suis in Pandeclas quid sentiunt nonnulli? 177. A. B.
 — sua felicitas quanta? *ibid.* B.
 — quale argumentum sibi contigerit deligere? 178. C.
 — Plutum ex ædibus suis in malam rem aliquo profugisse, & in hujus locum Peniam immigrasse dicit, 179. A.

— suæ lucubrationes qualem virum declarant? *ibid.* B.
 — quomodo & quibus vitiis peccat? *ibid.* C.
 — qualis & quantus Scriptor est? *ibid.*
 — quid sui candoris est? *ibid.* D.
 — a quibus intelligi maluit? *ibid.*
 — sibi propositum est vincere, *ibid.*
 — Ciceronem refert suo tempore, *ibid.* F.
 — de suis Epistolis mendosius excusis non injuria expostulat, 180. D.
 — suas in N. Testamentum *Annotationes* Erasmo credere vult, *ibid.* F.
 — ipsius pectus vere candidum atque amicum, & ab omni invidentiæ morbo alienissimum, *ibid.*
 — quid non gravatur facere? *ibid.*
 — suam ipsius gloriam in amicam transfundere non recusat, 181. A.
 — quid sibi commune cum Fabro & Copo? *ibid.* B.
 — unicum Galliarum, imo totius ævi Erasmi, decus prædicatur, 182. A. 183. A. 195. A.
 — Christianissimi Regis animum erga Erasimum literis ei significat, 184. A.
 — Episcopum Parisiensem non minus vere quam graphice depingit, *ibid.* B.
 — Lutetiarum Jus Cæsareum instaurat, 187. E.
 — quibus familiarissimum se præbet, & quinquies illum venerantur? 195. B.
 — dotes scriptaque omnia Erasmi non cessat magnificare & albo calculo insignire, *ibid.*
 — emunctissimæ naris iudex, *ibid.*
 — cur Erasmi litteras repetit? 204. D.
 — quid sibi faciendum statuit? *ibid.* E.
 — ob quid magnopere triumphat? *ibid.* F.
 — unde se Græce scriptitare epistolia confidit? *ibid.*
 — in utraque lingua præceptore se tantum ac prælectore usus est, 205. A.
 — quid sibi molestum fuit? *ibid.* B.
 — bis trium filiorum pater & unica filiola, *ibid.* C.
 — ob quid & cui criminofam dicam scripturus? *ibid.*
 — quale esse æstimat volumen *Paramiorum* Erasmi? *ibid.*
 — quid sibi incommodius accidere potest? *ibid.* E.
 — quid sentit de judicio Erasmi? *ibid.* E. F.
 — scriptorum suorum lectione quis delectari potest? 206. B.
 — cur Loxian illum Delphicum imitari dicitur? *ibid.* D.
 — quid dicit de libro suo, quem inscripsit *de Assis*? *ibid.* E.
 — *Φιλομαθησος* est, ut & *φιλομαθησος*, *ibid.* F.
 — quibus translationibus utitur? 207. B. C. D.
 — quid inter se & Erasimum interest? *ibid.* E. F.
 — 208. A.
 — *Assis* sui scopum quem esse dicit? *ibid.* D.
 — ob quid longiusculas digressiones uno aut altero loco fecit? *ibid.* E.
 — liber suus *de Assis* altera editione publicatus est multo locupletior, *ibid.* F.
 — metaphoris ac parabolis impense delectatur, easque raras & insigniter arduas habet, *ibid.* 215. B.
 — sua oratio qualis est? 209. A.
 — digressiones libro suo *de Assis* insertæ quid sunt? *ibid.*
 — ob quid reus factus apud Erasimum? *ibid.* B.
 — quomodo suis vitiis non favet? *ibid.*
 — qua ratione comparatur cum Luculliano quodam patrefamilias? *ibid.* C.
 — cujus rei poenitere non sibi contigit? *ibid.* D.
 — quænam ipsum magis capiunt? *ibid.*
 — quam voluptatem attendit? *ibid.* E.
 — quos imitaturus, & unde? 210. A.
 — quomodo peccare censetur? *ibid.*
 — unde Peniam non esse sibi familiarem dicitur? *ibid.* D.
 — quid ostentare ac deprædicare solet? *ibid.* E.
 — quos pro Romponio & Bruto habet? *ibid.* F.

Budaus quam societatem amicitum cum Erasmo cœre vult? 211. A.

unde videt se in hac societate non æquas partes laturum? *ibid.*

unde summa voluptate delectatur? *ibid.* B.

quid optat Erasmo? *ibid.* C.

quot annos servit studio litterarum? *ibid.* D.

post coenam lucubrare non solet, 212. A.

quam gravedinosus homo, *ibid.*

sui oculi cæcutiunt post cibum, *ibid.* B.

quas Annotatiunculas habet, & quibus Annotationibus inferendas servat? *ibid.*

qua ratione absurdus esse videtur? *ibid.*

hisce Annotatiunculis Erasmus donare vult, *ibid.*

suz litteræ non solum eruditæ, verum etiam gratiis, leporibus, salibus undique scatentes, *ibid.* C.

iisdem bellariorum vice quinam reficiuntur? *ibid.* D.

suam eruditionem quis non admiratur? *ibid.*

nemo omnium τῶν νεωτεριστῶν argutius aut elegantius scribit Græce quam ipse, *ibid.*

sibi Romanus sermo non solum est purissimus castissimusque, verum etiam uber ac locuples, *ibid.*

sua epistola quantum negotii exhibuerit Erasmo? *ibid.* F.

cujus rei incusat ac suggillat eundem? 213. E.

quibuscum sibi concertatio est? 214. D.

quid sibi videndum? *ibid.* E.

quid negat sibi persuaderi posse? 215. B.

unde non mediocriter ipsi debent bonæ litteræ atque harum candidati? *ibid.* C.

quomodo intendit eloquentiæ suæ nervos? *ibid.* D.

quocum mire philosophatur? *ibid.* E.

in quos debacchatur? *ibid.*

ob quid comparatur locupletissimo cuidam patri-familias? *ibid.* F.

quid sibi præstant accuratissimi indices a se compositi, ac felicissima sua memoria? *ibid.* 216. A.

suis Operibus quinam lector delectari potest? 216. B.

quid sibi laudi dabitur facileque condonabitur? *ibid.* C.

in quas παρρησιαὶ exspatiatur? *ibid.*

cur locos aliquot miscuit argumento quanquam alieniori? *ibid.* D.

certissima Galliarum gloria, 231. F. 232. A.

quibus præripuit utriusque litteraturæ palmam? 232. A.

quos vincit in Romani sermonis eloquentia & in Græca dictione? *ibid.*

unde multum debere amicitie Erasmi persentiscit? 239. E.

quid cum eodem pepigit? *ibid.* F.

quid rem suam auctiorem uberioremque reddere, aut Penates suos beatiore facere potuit? *ibid.*

eisdem Penates quomodo architectari sibi promptum est? *ibid.*

quorum iudicio & arbitrato operum suorum structuram posteris approbare sperat? *ibid.*

quanti sibi est pæctio cum Erasmo facta? 240. A.

quid se non recusare dicit? *ibid.*

unde cum Erasmo paria non facit? *ibid.*

quid de suis Erasmi que amicis censeret? *ibid.* A. B.

census bonam partem in amicis habere proficitur, *ibid.* B.

ubnam plus industriæ occupavit? *ibid.*

quid pecuniæ ingentis loco sibi esse ducit? *ibid.*

ob quid subtristis, & ad studium instaurandum remissus ac languidus? *ibid.* C.

unde recreatus est & hilaratus? *ibid.*

unde sibi stimulus acutus fuit ad instaurandum studii sui laborem? *ibid.*

animi sui contentionem semper aluisse gloriæ cupiditatem fatetur, *ibid.* D.

optima documenta philosophica affert, *ibid.* D. E. F.

quid dicit de Philologia, altera sibi conjuge? 241. A.

ad quid nunquam adduci aut percelli potuit? *ibid.* B.

quid statuebat sibi esse faciendum? *ibid.*

quid dicit de viribus corporis & animi? *ibid.*

unde persæpe inhibitus in studiis suis? *ibid.* C.

quanta negotia sibi exhibuit adversa valetudo? *ibid.*

euthymiam vel potius euthymizæ imaginem unde sibi sperandam esse putat? *ibid.* D.

quid in epistola Tonstalli perfactum sibi visum est? *ibid.* F.

jocos facetiasque admiscet, 242. A. B.

quem oportere esse Tonstallum arbitratur? *ibid.* C.

ipsi quis videtur esse Erasmus? *ibid.* D.

quid de ejusdem Operibus potissimumque *Par-miss* dicit? *ibid.* D. E. F.

quosdam Philosophastros ac Theologastros notat, 243. A. B. C.

quorum vanitatem ineptiasque ridet? *ibid.* D.

Erasum miris laudibus ornat, *ibid.* D. E. F. 244. A.

quid sibi pergratum? 244. E.

quid subveretur? *ibid.*

qualem dicit Tonstallum? *ibid.* F. 245. A.

quid de suis studiis sentit? 245. A. B. &c.

unde deplorat suam adversam valetudinem? *ibid.* D. E. 246. A.

Italiam peragrat, ibique viros doctos videt, 245. F.

unde Joannem Lascarium præcipue colit? *ibid.*

qua de re queritur? 246. A. B.

quinam labor nunquam poenitendus sibi visus est, & ob quid? *ibid.* C.

in quo suam culpam & agnoscit & deprecatur? *ibid.* C. D.

quænam scribendi argumenta ipsum magis juvant, & unde? *ibid.* D. E.

quid dicit de quibusdam Juris studiosis? *ibid.* F.

cur longam Epistolam scribit Tonstallo? 247. A.

quorum Epistolas habebit in deliciis, & ob quid? *ibid.* B.

cur librum *de Asse* nomini Deloini dicasse sibi videtur? *ibid.* F.

quomodo transtulit locum *Luca cap. 1. vers. 3.* 248. E.

quid de illo loco sentit? 249. A.

qualem se dicit ad scribendum & scribendo? *ibid.* D.

quam provinciam suscepit? 250. B.

ob quid Servio Sulpitio comparatur? 254. C.

novas in Pandectas annotationes parat, *ibid.*

quantum suæ commentationes placent Tonstallo? *ibid.* D.

quid præstitit in suis Commentariis Juris? *ibid.* E. F.

sua ad Erasmus Epistola quantopere placuit Tonstallo? 255. A.

quid ingenue declarat Erasmo? 256. E. F.

quid eundem monet? 257. A.

arcanum se proficitur, *ibid.* A. B.

quid pollicetur Erasmo? *ibid.* B.

quomodo legit ejusdem quædam opera? *ibid.*

unum exemplar *de Asse* mittit Linacro, *ibid.* C.

eiusdem amicitiam in calendarium sanctius refert, *ibid.*

quid agere se ait in quibusdam locis libri sui *de Asse*? *ibid.* D.

quid non ausit petere ab Erasmo? *ibid.* E.

quid de ejusdem λεπτολογηµασι dicit sentitque? *ibid.* F. 258. A.

cur exemplar litterarum suarum servat? 258. A.

in quo dissentire ab Erasmo æquum censeret? *ibid.* B.

cavillationem-jocosque ejusdem lepide retundit, *ibid.* B. C.

de ejusdem Penia venuste multa dicit, *ibid.* C. D. E.

Budaus

R E R U M A C V O C U M.

Budens quas villas ædificat? *ibid.* F.

quid sibi obijciunt amici & cognati? *ibid.* E.

decus Galliarum, ac litterarum antistes, 260. A.

suum ingenium quo genere lusus delectatur? 276. E.

fortunas suas quibus possidet? 277. A.

unde magnam excitare Tragoediam dicitur? *ibid.* D.

quibus argumentis utitur? 280. A.

qua de re cum Erasmo expostulat? 298. A. B.

a quibus destitutum se fuisse dicit? *ibid.* C.

quo nomine male a quibusdam audit? *ibid.*

quid non negavit Glareano? *ibid.* E.

cur Tontallo non scribit? *ibid.* F.

ob quid & quo peregre iturus est? 299. A.

quid dicit sentitque de Fabro & Erasmo? *ibid.* B. C.

quomodo Erasmus monere & objurgare dicitur?

301. B. C.

quid secum reputare ac observare debet? 302. C.

quid reprehendendum putat in Erasmo? 303. B.

cur dolebat ex editione *Apologia* ejusdem? 309. D.

qua de re cum eodem expostulat? *ibid.* E.

ob quid eundem admonuisse dicit? *ibid.* F.

quid cum eodem queri pergit? 310. A. B. C. & c.

311. A. B. C. D. 312. B. C. D.

unde veretur ut idem absolvi a se possit? 311. E.

quid sibi persuasit, & quid minus credit? *ibid.* E. F.

quid suadere cupit Erasmo & Fabro? 312. C.

unde non condolere iisdem non potuit? *ibid.* E. F.

quid semel sibi imperasse dicit, & quibus aucto-

ribus? 313. D.

quænam se non juvant? *ibid.*

quam conditionem eligere mavult? *ibid.* E.

in quam vel securitatis vel incuriæ arcem conclu-

sisse se confidit? *ibid.*

quid minatur suadetque Erasmo? 314. A.

quid vult ab eodem fieri? *ibid.* B.

quid non invitus facit, & quid ægre tulit? *ibid.* C.

quid veretur, ne Erasmus faciat? *ibid.*

qua lege piacularis esse non recusat? *ibid.*

quid libens faciet, & quid non committet? *ibid.* D.

Erasmo in Galliam invitat, 315. B. E.

cum eodem comparatus, quam iniquis fatis uti-

tur? *ibid.* C.

quos felices prædicat, & unde? *ibid.* E.

apud quem purgavit fastidium Erasmi? 316. B.

quos viros in fœderis societatem cum eodem tra-

xit? 317. B.

quando Lutetiam rediturus? 330. C.

quid restituit legibus Cæsareis atque geminæ litte-

raturæ? 350. A.

de quibus queritur cum Erasmo, & cur illi ulti-

am salutem dicit? 355. A. B. & c. 356. A. B. & c.

Thucydidem magis quam Sallustium refert, 410. A.

unde sui libri & chartæ in congerie jacent? 411. C.

in libris & liberis bonam sui census partem ha-

bet, *ibid.*

quid expostulat cum Erasmo? *ibid.* C. D. & c.

412. A. B. & c. 413. A. B. & c.

quando legit dormitque, 418. C.

a quo tempore dolore capitis laborat? *ibid.*

qua lege stare sibi certum est? *ibid.* D.

quid declarat Erasmo? *ibid.* E. F.

unde ejusdem miserescere cœpit? 419. B.

quo invitat eundem? *ibid.*

curæ & negotia se comitantur quoquo gentium lo-

corumque, *ibid.* C.

vir optimæ fidei, & artifex pingendi cum primis

elegans, 420. C.

unde vir prudentior & amicus firmior judicatur?

421. A. B.

apud quem pransus est, & rarus est? *ibid.* E.

in quo comitatu futurus? *ibid.* F.

quam rationem in amicitia tuenda retenturus est?

ibid.

liberis jocos impendio delectari videtur, *ibid.*

423. A.

immodica sermonis ubertas sibi peculiaris dicitur,

426. C.

quid scire cupit ab Erasmo? 430. F.

quid rogat eundem? 431. A.

apud quem solitus est curare animum suum?

448. F.

quas observantias non probat, & quas amicitias

non exercet? 449. A.

quis videri mavult? *ibid.*

in quos bellum proficui nequit? *ibid.* B.

cujus rei se pudet, & quid optat? *ibid.* C.

Epistolas colligere dicitur? 462. C.

ut jocos utitur, ita ludicros taliones perfert,

466. E.

cur Augææ stabulum repurgare censetur? 507. F.

de ipso quam Tragoediam movent quidam?

534. E.

unde magis prodesse poterit honestissimis studiis?

540. F.

ei favere plurimi dicuntur, 544. A. B.

quem juvenilem *ἰδυσιαν* coërcere debet?

569. A.

quid testari potest se audivisse a Brixio? 612. F.

qua de re librum conscripsisse dicitur? 634. B.

quis ei commendatur, & a quo? *ibid.* D.

cur Moro gratulaturus? 678. B.

ipse & Morus comparantur inter se, 680. C.

qua in re plurimum adjumenti adferre possit Græ-

canicis studiis? *ibid.* D.

quid felicissime primus ausus est? *ibid.* F.

illius scripta, necnon dotes moreque summopere

laudantur, 686. E. F. 687. A.

Erasmo studiosissimus ac conjunctissimus, 687. B.

cum eodem rixas & conflictuunculas habuit, *ibid.*

C. D. & c.

ipsum esse summum in omni litterarum genere ne-

gari non potest, 689. F.

a qua phrasi non degenerat, & qualis Scriptor

prædicatur? 695. B. C.

inter intimos aulæ primores a quo adscitus?

757. F.

Græcanicæ suppellectilis ditissimus prædicatur,

802. C.

cum Hermolais & Politianis certamen sustinere

dicitur, 806. D.

in τῶν γράφων ἑλληνικῶν primas tenere existima-

tur, *ibid.*

vir absolutæ eruditionis & exquisitæ diligentæ,

850. A.

ubi non instrenuam navavit operam? *ibid.*

quas Græcæ Latinæque linguæ Observationes in

lucem dare aggressus est? 922. C.

Galliarum decus, & studioforum deliciae, fato

functus esse nunciatur, 938. D.

cum *Asse* suo quinam libellus admodum consen-

tit? 987. A.

unde tanquam pro numine aliquo eum colunt stu-

diosi omnes Lutetiæ? 1091. B.

num in Erasmus indignatur? 1117. D.

ipsius liber de *elegantia Græca dictionis* excuditur,

1122. A.

unus e Judicibus Berquini qua de re privatim egit

cum illo? 1206. F.

cujus incommodi nonnullam partem amolitus est?

1213. B.

quo animo quosdam libros vertit? 1263. B.

vicinus est Politiano, 1389. E.

qua in parte præclaram operam navavit τοῖς φιλο-

γλωττοῖς? 1447. E.

conatus est in Jus Cæsareum illustrandum,

1532. B.

Opus de *Asse* relambit, 1541. A.

elegantem præfationem addidit *Utopia* Mori,

1671. D.

Budaici quidam cur contra Erasmus fremere dicuntur?

1136. C.

Bulephori oratio qualis? 1115. A.

Bulla formidabilis contra quos prodit & excusa est? 577.

E. 600. E. 621. E.

Tom. III. Oooooo hanc

- hanc publicari vetuit Leo Pontifex, 577. E.
 — quos jubet prædicare adversus Lutherum? 579. F.
 — quorum scævitiā sapere existimatur? 587. E.
 — quid in illa desiderabatur? 591. F.
 — visa est omnibus inclementior, quam pro lenitate Leonis Pontificis, 600. E.
 — non potuit animos populi a Luthero alienare, 633. B.
Burbancus (Guilielmus) quam constanter & quam ardentè amat Erasmus? 574. E.
 — quanto affectu eundem complecti Romæ coepit? *ibid.*
 — gratuita ipsius benevolentia in eundem ne vel tantillum refrixit, *ibid.*
 — suum pectus amicitiae candorique natum prædicatur, *ibid.* F.
 — cur objurgat Erasmus? 816. D.
 — amicus ejusdem, 1017. D.
Burentricum, urbs pagi Basileensis, 902. D.
Burgensis (Jacobus) amicus Erasmi, 1121. B.
Burgensis (Petrus) Concionator Hispanus, eximie fortis, & tragœdiæ Erasmi dux, 1228. F.
Burgundia quo nomine felix, hominumque mater prædicanda? 756. D.
 — vna Erasmo suppeditat, 1121. B.
 — unde tumultuatur, & per quem? 815. B.
Burgundia (David a) Episcopus Ultrajectensis, filius Philippi Burgundiæ Ducis, 262. B.
 — vir magnus, eruditissimus, & modis omnibus patri adfamiliaris, *ibid.*
 — frater germanus Philippi a Burgundia, *ibid.*
 — ob quid præcipue suspiciendus? *ibid.*
Burgundia (Maximilianus a) in quem affectum successisse patri dicitur? 997. E.
 — sua epistola neutiquam impolita quid spirat? *ibid.*
 — quo nomine videtur felicior Regibus nonnullis? *ibid.* F.
 — unde non parum decoris addet generi suo? 998. A.
 — lucubrationibus Erasmi oblectatur, *ibid.*
 — sua generosa indoles nihil mediocri pollicetur, *ibid.*
 — cujus epistolam studiose legerit, & quos igniculos ex ea conceperit? 1058. B.
 — quantum affectus erga litteras honestissimas & Erasmus? *ibid.*
 — quam jacturam permoleste fert, & quid sibi videndum? *ibid.* C. D.
 — cur in Musarum viretis adhuc ludere debet? 1222. A.
 — quid monetur rogaturque ab Erasmo? *ibid.* B. C.
 — quis juvenis ei commendatur ab eodem? *ibid.* C.
 — sua *Pronunciatio* rursus excudatur, ab eodem recognita & nonnihil locupletata, *ibid.* D.
Burgundia (Philippus a) Princeps & Episcopus Ultrajectensis, 134. E. 262. A.
 — modis omnibus eximius, 134. E.
 — ingeniolo Erasmi favet, *ibid.*
 — ipsum Epistolis interpellare non audet Erasmus, *ibid.* F.
 — Mecænas Gerardi Noviomagi & Erasmi, 261. F.
 — suam inaugurationem quam graphice perspicueque depinxit Noviomagus? *ibid.*
 — sua modestia laudatur, *ibid.*
 — quale munus expleturus est, & unde? 262. A.
 — vir singulari prudentia, summaque morum integritate, 262. A.
 — ipsius natura nihil non egregium pollicens, *ibid.*
 — quid de illo sperandum est? *ibid.* B.
 — cui uberrimam encomiorum materiam suppedita-bit? *ibid.*
 — quinam libellus ipsi dicatus? *ibid.*
 — quid scripsit ad Erasmus? 270. D.
 — de qua re risit? 273. D.
 — qualis Erasmi amicus? *ibid.*
 — eundem accersere in animo habet, *ibid.*
 — quantum eundem colit, illiusque eruditioni favet? *ibid.* E.
 — quantis curis non parum gravatur? *ibid.* F.
 — ad quid hortatur Erasmus? *ibid.*
 — optimo fratre suo Davide conabitur non esse infiore, *ibid.*
 — auspiciis felicissimis & insigni pompa ingreditur Ultrajectum, 287. E.
 — ipsius litteræ quales? 290. F.
 — paternum animi sui in Erasmus studium, 291. C.
 — nuper vita defunctus, 1285. B.
Burgundia Dux (Philippus) pater Davidis & Philippi a Burgundia Episcoporum Ultrajectensium, 262. A.
 — unde Princeps laudatissimus? *ibid.*
Burgundiones semper ab Erasmo judicati viri graves & integri, 1061. A.
Burrus quomodo vocatus a Neronis matre? 1152. B.
Buschius (Hermannus) ubi forte fortuna reperitur? 371. F.
 — ipsius carmen in Erasmus, 198. E. F. 199. A. B. C.
 — acriter Leum carpit, & mire Erasmus laudet, 559. F. 560. A. B.
 — vir doctus juxta ac facundus prædicatur, 624. F.
 — quod Opus sibi esse in manibus indicarat Erasmo? *ibid.*
 — vir non vulgariter eruditus, Erasmoque necessitudine conjunctissimus, 751. F.
 — a quo semper amanter cultus, nec unquam læsus? 803. C.
 — illius carmen in laudem Erasmi a quo mittitur ad eundem? 1577. F.
 — quam fabulam de Hochstrato narravit Erasmo? 1682. C.
Buschiducensis vel *Busciducus* (Nicolaus) ludimagister apud Antuerpiam, 306. C. 533. A.
 — quem sibi obstrictum esse voluit? 384. B.
 — cui commendatur? 533. A.
 — de deponenda tyrannide sua cogitabat, 594. D.
 — cur sua conditio non sibi displicebit, & quo nomine placebit? *ibid.*
Buslidius (Ægidius) frater Hieronymi Buslidii, 353. A.
 — quid sibi nunciatur? *ibid.* A. B.
 — Catholici Regis a rationibus, 377. F.
 — fratris mox dicti mortem acerbe fert, *ibid.*
 — aures suas longe terribissimas quis veretur? 572. A.
 — quid sibi cavendum? *ibid.* B.
 — quinam libri sibi dono mittuntur? 381. E.
 — a quo accersitur ad colloquium? 652. A.
 — quantum propense favet bonis litteris? *ibid.*
 — cur exosculatus est animum Taispili? *ibid.*
 — quorum litteras legit? *ibid.*
 — cujus ingenium sibi placuit? *ibid.*
Buslidius (Franciscus) Archiepiscopus Besontinus, quare in litterarum studiis plurimum profecit? 204. A.
 — Thomam Morum magnifice comiterque recipit, 222. B.
 — sua domus singulari artificio exulta eximieque suppellectile instructa, *ibid.*
 — apud ipsum multa vetustatis monumenta, *ibid.*
 — sua bibliotheca egregie referta, *ibid.*
 — suum pectus quale? *ibid.*
 — apud quem legatione functurus? *ibid.* C.
 — vir pie memorie, 1649. C.
Buslidius (Hieronymus) Francisci Buslidii Besontini Præfatus frater, 36. B. 378. C.
 — studiosos in pretio habet, *ibid.* 36. B.
 — de Erasmi ingenio non pessime sentit, *ibid.*
 — apud quos legatione functus est? 263. B.
 — sua mors ægre habet Erasmus, & cur? *ibid.* 270. B.
 — homo doctus ac potens, & cujus regni decus incomparabile? 319. D.
 — in itinere Hispanico moriens quid legavit ad institutionem cujusdam Collegii? *ibid.*
 — hunc unice dolet universus bonorum atque eruditorum chorus, 378. A.
 — hunc unicum studiorum patronum quinam immortalitate commendaturi? *ibid.*
 — Præ-

— *Præpositus Arienſis & Conſiliarius Regis Catho-*
lici fuit, *ibid.* B.
— *Lovanii magnis impendiis inſtituit Collegium tri-*
lingue, *ibid.* C. 652. D. 972. E. 1654. F. 1655. B.
— *ad pictam illius imaginem Epitaphium Græcis La-*
tinisque verſibus ab Eraſmo ſcriptum, 378. C. D.
1654. A.
— *in ſua bibliotheca quinam liber repertus?* 671. F.
— *omnium librorum erat emaciſſimus, ibid.*
— *vir omnium ſeculorum memoria dignus, 972. E.*
— *quo morbo periit in itinere Hiſpanico apud Va-*
ſcones? 1629. B. 1637. F. 1654. F.
— *Archidiaconus Cameracenſis, vir utriuſque lin-*
gue callentiſſimus, 1836. E.
— *unde Eraſmum fortunatum fuiſſe ſecurum dicta-*
bat? *ibid.*
— *cujus Apologos illi donavit Eraſmus?* *ibid.*
Byzantium jacet in Thraciæ parte, 1761. E.
C.
C *Abala* nunquam Eraſmo ariſtiſt, 322. B. 514. B.
Cacodæmones horrendis vocabulis diſtincti, 81. A.
Cacelyci pro Catholicis quinam ſunt? 1400. B.
Cadmea victoria quæ? 1068. C. 1142. E.
Caduceatores Regum ob quid dicuntur Reges? 364. F.
C. *Cæſarem* nobilitavit Matheſeos cognitio, 361. A.
Cæſar cur Moguntiam adit? 287. D.
— *quo non accedit?* *ibid.* E.
— *ipſius potestas a quibus intemperii Eraſmum de-*
fendere non poteſt? 811. F.
— *cur eundem beatum reddere nequit?* 812. A.
— *qua in re agnovit ſuam felicitatem?* 1142. F.
— *in omnibus Pontifici obedit, 1305. B.*
— *quid pronunſiaſſe dicitur?* 1327. F.
— *quam voſcem indigniſſimo tulit?* 1328. A.
— *coronam accepit a Pontifice, ibid. B.*
— *cur exſpectatur Ratiſbonæ?* 1430. E.
Cæſar (Robertus) cui vix ſalutandus & cur? 238. D.
— *a quo ſalutandus?* 1629. C.
— *Jus Cæſareum ſtrenue aggreditur, 1788. B.*
— *quid miſit ad Eraſmum?* *ibid.* E.
Cæſares, vide Imperatores.
Cæſaris mons, oppidum in Alpiſus ſitum, 389. C.
Cæſareus (Joannes) vir exercitatiſſimus quid egerit in
Plinio? 850. B.
— *ad illum Epiſtola Eraſmi quid teſtatur?* 323. E.
— *eam furtim deſcriptam evulgarunt quidam Colo-*
niæ, *ibid.*
— *quid de Capnione ſcribit?* 1587. E.
— *dolet amicitiam ruptam inter Eraſmum & Fa-*
brum, 1633. F.
Cajetanus (Thomas) Cardinalis, qualem librum edit?
657. A.
— *Pontificis primatum ſatis jam aſſeruit, 743. C.*
— *in ſuis libellis quædam non probantur Theologis*
Parieſiſibus, 777. C.
— *ſcripſit adverſus Concilium Piſanum, ibid.*
— *eſt in Hungaria Legatus, 783. A.*
— *in quibus libelliſus uſus eſt erudita brevitate & di-*
putandi ſobrietate? 1435. A.
— *quam rationem oſtendit Eraſmo, & quid illi ſua-*
det? 1446. C.
— *ſua admonitio multo gratiſſima fuit eidem,*
ibid. F.
— *veram eruditionem cum vera pietate conjunxit,*
1447. A.
— *Orationem habet in Concilio Principum Augu-*
ſtæ, 1686. A.
— *quid illo ſuperbiſus ac furioſus?* 1698. A.
Calaber (Joannes) Medicus, adverſarius Reſcio dignus,
683. D.
— *quomodo eundem refert?* *ibid.*
— *non peccavit malitia, ſed obſequio, ibid.*
Calami Gyprii, 100. E.
Calcagninus (Cælius) libellum de libero arbitrio ad Era-
ſmum mittit, 859. A.
Calculus dicitur eſſe morbus cognatus podagræ, 776. C.
— *multiplex eſt, & cruciatum inmitem ſecum ad-*
fert, 787. B.

Calapinus cur celebris? 1365. F.
Calatum, oppidulum Galliæ, in Picardia & in ora Ocea-
ni ſitum, 330. C.
— *& ſolo & cælo inſucundum, 589. E.*
Calcedrum, 17. D. E.
Caliga, violaceo colore, 69. D.
Caligati, 72. C.
Caligula totam Marienſis ac Livii orationem contempſit,
97. B.
— *eorumdem ſtatuas conatur e bibliothecis ſubmove-*
re, 1151. A.
Calisto, diſcipulus Tatiani, 949. F.
Calter (Jacobus) Ordinis Dominicanæ Provincialis,
Eraſmi ſtudioſus, 534. A.
— *quem locum deſcendit, & quomodo?* *ibid.*
Callipides, hiſtorio tragicorum fuit Ageſilai tempore,
& uſurpatur pro tardo & cunctatore, 357. E.
— *illum admiratur quidam, ejuſque artem extollit,*
878. F.
Calvus (Franciſcus Julius) quas literas ad Eraſmum per-
ferendas receperat? 307. F. 330. A.
— *illius fides atque integritas ſpectata, 308. A.*
— *vir optimus atque humaniſſimus, 339. A.*
— *quantum inſtituiſſe, inhaſiſſe, & uſiſſe dicitur, &*
ad quid? 317. C.
— *quanta ſacundia deprædicaviſſe egregias Grolierii*
virtutes? *ibid.*
— *quibus coloribus ejuſdem tum animi tum corporis*
ſimulacrum delineavit, expreſſit, abſolvit, oculiſque
ſubjecit? *ibid.*
— *quomodo totum Grolierium in tabula, ſeu verius*
in ſpeculo repræſentavit? *ibid.* D.
— *ſua rara ac nativa ſacundia, ibid.*
— *ſuum erga Grolierium mirum ſtudium, ibid.*
— *ad quid nullum non movet lapidem?* 318. A.
— *unde animam reddidiſſe Eraſmo dicitur?* *ibid.* D.
— *ad quid eundem incitat, & quid illi pollicetur?*
ibid. D. E.
— *homo ſacundiffimus, argentiſſimus, planctus*
vinci neſcius, 319. A.
— *Cæli & Eraſmi ſtudioſus, 1187. C.*
— *Bibliopola Ticinenſis, homo doctus, 1602. A.*
1680. A.
— *varios edidit libros, 1680. A.*
Cameracum, urbs Comitatus Hannoniæ, 218. B.
— *quorum Principum conventum ibi fore ajunt, &*
de qua ſe tractabitur? *ibid.*
Camerarius (Joachimus) quem juvenem Eraſmo com-
mendat? 830. A.
— *Bambergæ degit, 849. B.*
Camillus (Julius) qualem libellum edit? 1754. F.
Camillus Palæotus, vide Palæotus.
Camillus quando Romanis exortus eſt? 975. F.
Caminadus (Auguſtinus) gratiſſimus in Battum, 54. D.
— *vir doctiſſimus, & Eraſmo conjunctiſſimus,*
68. A.
— *literas humanitatis maxima cum laude Pariſiſus*
profeſſus eſt, ibid.
— *amore Greveradi digniſſimus, ibid.*
Caminga (Hajo) Friſus, Eraſmo chariſſimus, 1128. C.
— *cujus audaciæ fuit auctor Eraſmo?* 1744. D.
— *ob quid ab eodem amatur?* *ibid.* E.
Campana, 56. E.
Campana ex qua materia funduntur? 1794. C.
Campania, regio regni Neapolitani, 113. C.
Campanus, (Joannes) homo lepori jocique natus,
32. C.
— *abi venalis offa deſiit?* 38. A.
— *quam dignitatem habuit?* 1699. G.
Campegius (Carolus) ſe recipit in Italiam, 886. A.
Campegius (Laurentius) Cardinalis, quibus virtutibus ac
eruditione inſtructus? 436. D.
— *quinam liber ipſi miſtus?* *ibid.* E. 437. D.
— *in quam ſuſpicionem adductum eſſe jactant non-*
nullis? 437. C.
— *quid ſibi perſuadere debet?* *ibid.*
— *cui Eraſmum commendare non gravabitur?* *ibid.* D.
Tom. III. Oooooo 2 — vir

- vir omnium & optimus & doctissimus, 463. A.
 — cui negotio favere dicitur? *ibid.* E.
 — unde & quanto desiderio cognoscendi videndique
 Erasmus laboravit? 468. C. D.
 — ubinam sibi occurrit effigies ejusdem? *ibid.* D. E.
 — quanti facit studia, litteras, & labores ejusdem?
ibid. E. F. 469. A.
 — quid monet eundem, & quid ei declarat pollice-
 turque? 469. A. B. &c.
 — quid ei narrat Erasmus? a col. 594. B. usque ad
 col. 601. E.
 — vir nec indoctus, nec inhumanus, 631. E. 793. B.
 — ubi adest cum delegatione componendi Lutherani
 negotii? 793. B. 794. F.
 — cur Erasmus amantissime evocat? 794. F.
 — quomodo de libris ejusdem judicavit? 795. B.
 — quos misit ad eundem? 803. A.
 — vir singulari humanitate, quem misit ad eundem?
 820. C.
 — Legatus Clementis qua de re submonitus?
 826. D.
Campeus (Joannes) Lovanii Professor linguae He-
 braicae, 822. E.
 — quo candore praeditus? 1069. E.
Campester (Lambertus) Dominicanus, *Colloquia* Era-
 smi corrumpit, 868. A.
 — in civitate Zorist qualia edit ejusdem *Colloquia*,
 1453. A.
 — fugit Lugdunum, & unde illic reperit patronum?
ibid.
 — eidem suffuratus trecentos coronatos fugit, *ibid.*
 — in fuga deprehensus est inter aliquot puellas, *ibid.*
 — in mox dicta civitate excussa cuculla docet Evan-
 gelium, *ibid.* B.
Campi, oppidum Belgii in Transilvania.
Canalis (Paulus) Patricius, juvenis summis rebus natus,
 788. C.
 — phthisi periit Venetiae, *ibid.* D.
Cancellarius Angliae, dignitas est regiae proxima,
 1809. E.
 — totius Britannicae ditionis supremus Judex, *ibid.*
 — prodeunti quale sceptrum a dextris gestatur? *ibid.*
 — Regis consilii regii dexter oculus ac dextra
 manus, *ibid.*
Cancellarius apud Anglos qualis & quanta dignitas,
 1763. D.
Cancellarius quidam Principis illustrissimi remoratur tri-
 duum Gandavi, 135. E.
 — Erasmi Mecenas, 137. D.
 — quid illi dicit? *ibid.*
Canes socium in culina nullum amant, 54. F.
Canes excubitores, 35. E.
Canibus mordacibus nola appenditur, 19. C.
Canis, mortis aquiliferi dicti, 114. B.
Canis quomodo e Nilo bibit? 1614. C.
Canius, vel *de Hondt*, (Joannes) Canonicus Curtracen-
 sis, & amicus singularis, quam pecuniam misit? 306.
 B. 804. A. 1667. E.
 — homo optimae fidei, 306. B.
 — sui similis esse perseverat, & debacchatur in Era-
 smum, 662. E.
 — inimicissimo in eundem animo esse nunciatur,
 795. A.
 — cur acriter objurgavit juvenem quemdam? *ibid.*
 — Erasmi libros esse pestilentiores Lutheranis dicit,
ibid. B.
 — quos in periculo futuros scribit? 893. F.
 — cujus commendatione Praebende Curtracensis in
 se derivata est? 1667. E.
 — quis procuracionem rerum suarum illi mandavit?
ibid.
 — qua de re monetur ab Erasmo? 1668. A. B.
 — quando eundem reliquit, & ubi oblectavit se?
 1747. C.
Cannius (Nicolaus) famulus Erasmo maxime necessarius
 ac fidelis, quo fuit mittendus? 985. A. 1221. D.
 — in *Colloquiis* ejusdem celebrari ambiebat, 1221. D.
- qualem pileum gestat, & qualem habet nasum?
ibid.
 — colore est fusco & capillitio nigro, *ibid.*
Canonicus quidam ob quid rideri dicuntur? 285. D.
 — ab Erasmo laudantur, ut & eorum Decanus, nec-
 non Vicepraepositus, *ibid.* E. F.
 — illorum convivium ab eodem defenditur, *ibid.*
 — apud plerisque Canonicos quinam mos est?
 286. A.
Canonicus quidam Aquisgranensis, vir humanissimus,
 373. A. B.
 — Erasmus liberaliter tractat, & cum eo confabu-
 latur, *ibid.*
Canonicus quidam Pragensis quod mendacium ex sese
 confinxit? 432. D.
Canossa (Ludovicus) Episcopus Bajocensis, 186. D.
 — suus erga bonas litteras animus Erasmo magnope-
 re probatur, *ibid.*
 — quam conditionem Erasmo offert? *ibid.* E.
 — quae voluntas, mens, & animus sibi semper fuit?
 217. E.
 — quid sibi persuasum esse dicit? *ibid.*
 — cujus & apud quem Orator? *ibid.*
 — quid dignum putavit Erasmo nunciare? *ibid.* F.
 — ad quid hortatur & invitat eundem? *ibid.*
 — quid eidem pollicetur? *ibid.*
 — illius nomen quis immortalitati consecrare decre-
 vit? 1458. F.
Cantia (Jacobus) studia apud plerisque refrigerentia
 excitare conatur, 1460. A.
 — unde non solum vir bonus, sed & animo genero-
 so praeditus existimatur? *ibid.*
Cantabrigia, civitas & academia Angliae, 101. D.
 — illic quam maxime floret Theologiae studium, &
 cur? 677. B.
Cantelius quidam ingenio vafro & nunquam non spectan-
 te ad suum commodum, animi tamen excelsi,
 1826. A.
 — quae illum pellexerant in Monasterium, *ibid.*
 — natura γλυκύς & eximie piger, *ibid.* B.
 — in litteris parum feliciter progressus, & tantum
 canendi peritus, *ibid.*
 — in Italia frustra venatus fortunam, ad cucullae aram
 confugit, *ibid.*
 — ad cujus vitae consortium exhortatur Florentium?
ibid.
 — nullum non movet lapidem, ut incantamentis
 subigeret ejusdem animum, *ibid.* D.
 — quid summis viribus agebat? *ibid.* E. F.
 — neminem amabat ex animo praeter se ipsum,
ibid. F.
 — ubi non instrenue partes suas egit? 1827. A.
Canterii in Frisia nati & educati, 666. F.
Cantiuncula (Claudius) adolescens Metensis, ubinam
 fuisse dicitur? 332. B.
 — litterarum studiosissimus, & Juris utriusque ac
 Legum Doctor, *ibid.* 962. D.
 — summus Dorpii amicus, 332. B.
 — quid illi nunciandum? *ibid.* C.
 — copiose, splendide, & graviter scribit, 962. E.
 — quid agere videtur? *ibid.* F. 963. A.
 — in declamatione sua probatur ingenium ac facun-
 dia sua, 963. A.
Cantiuncula musicae, 90. A.
Cantor quidam Aquisgranensis quid precatur Erasmo, &
 quid ab illo praestolatur? 442. E.
Cantor quidam Brugis, Joannis Fevini Collega,
 265. A.
Canuaria, urbs Angliae cum archiepiscopatu, 450. F.
Capella domus divae Mariae prope Angiam, 1600. A.
Capitales irae, 59. D.
Capitolinus (Julius) qua re Suetonium propemodum æ-
 quavit? 325. C.
 — eloquentiae viribus sermonisque politie eidem mul-
 to inferior, *ibid.*
Capitula quid sunt? 887. B.
Capnio, vide Reuchlinus.

R E R U M A C V O C U M.

- Captivitas Babylonica*, qualis libellus? 673. E. F. 761. A.
 — cur Erasmo hunc tribuunt nonnulli? 665. E. F.
 — excusus est Brugis, 762. D.
Capua, caput est Campaniæ, & olim præter Romam
 Italiæ nobilissima urbs, 1761. F.
Caput dicitur initium cujusque rei, 701. E.
Caput quoddam, triplici facie cælatum, monadem tri-
 formem & triadem uniformem repræsentans, 81. A.
Caracciola (Marinus) Pontificis Protonotarius, & apud
 Cæsarem Apostolicus Legatus, 352. B.
 — quam rem summa diligentia curavit? 358. C.
 — suæ amantissimæ ad Erasmus litteræ, *ibid.*
 — Theologus Lovaniensis & Episcopus Leodiensis,
 709. D.
 — homo linguæ nimium facilis, *ibid.*
 — molitur adversus Erasmus in aula Cæsaris,
 741. B.
 — quem libellum manu gestat? 762. E.
 — cur ringitur magis quam rider? *ibid.*
 — quem defensorem gratulatur Romano Pontifici?
ibid.
Caraffa (Joannes Petrus) Episcopus Theatinus, 153. C.
 — apud Anglos nomine Leonis X. Oratorem agit,
ibid.
 — illius dotes moresque impense deprædicantur, *ibid.*
 C. D.
Caranza (Sanctius) non edentulus cui successit? 718. A.
 — illi quis responderet, & in illo quis fallitur? 730. D.
 — a quo copiose prædicatus est Erasmo? 932. D.
 — homo omnibus dotibus ornatissimus, *ibid.*
 — cujus nomine salutandus, & qua de re monen-
 dus? *ibid.*
Carcinus quidam ubi latitavit & obolere cœpit? 1161. B.
 — apud quem clanculum spargit de Erasmo non pa-
 rum veneni? *ibid.*
 — ubi fuit, ac mira arte molitus est novam Tragœ-
 diam? *ibid.* D.
Cardinales ob quid notati? 357. C.
 — quid tum favoribus tum honoribus prosequen-
 tur? 417. A.
 — unde civitati Romæ non mediocriter decus accede-
 re judicarent? *ibid.*
 — unde satis declararunt se favere Erasmo?
 741. C.
 — illorum maxima pars eidem impense favet,
 754. B.
 — quidam etiam suis litteris animum suum erga eum-
 dem testati sunt, *ibid.*
 — quid dissimulabunt ac ferent? 775. D.
 — quomodo judicaverunt de Erasmi libris? 795. B.
 — Stunicæ indixere silentium, *ibid.*
 — illorum numerus ubique crescit, 1306. E.
 — cur eorum turbam tanto studio conati sunt exclu-
 dere Veteres? *ibid.*
 — splendidi Principum famuli salariis Ecclesiæ, *ibid.*
Cardinales schismatici, 111. F.
Cardinalis olim officii nomen erat, nunc regni est,
 1306. E.
Cardinalis Bajocensis ordine motus ac sacerdotio priva-
 tus, 121. B.
Cardinalis Bononiensis in Erasmus propensissimus, 141.
 F. 142. A.
 — eundem tanquam fratrem accipit, 1528. D.
Cardinalis Columnensis ubi adest Legatus? 793. A.
 — vir summa dexteritate, *ibid.*
Cardinalis Consentinus ordine motus ac sacerdotio priva-
 tus, 121. B.
Cardinalis de Medicis (Joannes) summo opere laudatur
 ab Antonio a Bergis, 90. E. F.
 — artis musicæ, ut & aliarum omnium, longe scien-
 tissimus, 91. A.
Cardinalis Derivensis Erasmo doctrinaliter obfisti jubet?
 588. A.
Cardinalis Georgianus vel Sancti Georgii (Raphaël)
 Erasmo litteras scribit, 129. D.
 — benignitas in eundem haudquaquam vulgaris,
 142. A.
 — gravissimis negotiis distractus, 144. F.
 — qualis Mecænas Erasmi? 145. C.
 — bonis litteris semper unice favere solet, 146. D.
 — quid in litteris Erasmi exoscularur? 157. E. F.
 — quid optat, & quid veretur? *ibid.* F.
 — a quibus Erasmus avellere non audet? *ibid.*
 158. A.
 — qua de re eundem admonet? 158. A.
 — quid ad se nonnihil attinere videtur? *ibid.* B.
 — cur Hieronymum sibi comparare vult? *ibid.* C.
 — quid exoptat? *ibid.*
 — sua epistola quomodo aberravit? 320. B.
 — non passim comis & facilis, 366. F.
 — quid docuit Erasmus? 788. E.
 — eundem tanquam fratrem accipit, 1528. D.
Cardinalis Grymanus, vel potius Grimanus, (Domini-
 cus) Erasmo litteras mittit, 129. D.
 — ipsius dotes moresque ab eodem deprædicantur,
 141. C. D. E.
 — felicissimum cum illo colloquium, 142. A.
 — suum perpetuum erga bonas litteras studium,
 143. D.
 — sua Bibliotheca ditissima & omnijugis omnium
 linguarum libris referta, *ibid.* E.
 — de quo litteris respondere Erasmo dignatus est?
 320. B.
 — sua epistola periisse dicitur, *ibid.* C.
 — vir maximi judicii, & optimus patronus, *ibid.*
 B. C.
 — Erasmus tanquam fratrem accipit, 1528. D.
Cardinalis Gurcensis eruditissimus eruditorum omnium
 Mecænas, 191. B.
 — unde abiit, Cæsare non admodum æquo? 287. D.
 — Cæsarem in Belgas sequitur, 329. B.
Cardinalis Leodiensis parat ire ad Cæsarem, 716. C.
 — cujus litteras libens accipere visus est? *ibid.*
 — anceps est amicus, & acerrimus inimicus, si quid
 offendatur, 1490. E.
Cardinalis Lotharingus benignus in Erasmus, 734. C.
Cardinalis Nanetensis qualis in Erasmus? 118. F.
 — ipsius mirum erga eundem studium, 141. F.
Cardinalis Narbonensis ordine motus ac sacerdotio pri-
 vatus, 121. B.
Cardinalis Niceni e bibliotheca quænam exemplaria eru-
 ta dicuntur? 1294. D.
Cardinalis Novoforensis Erasmus tanquam fratrem ac-
 cipit, 1528. D.
Cardinalis Rheginus in fata concessit, 112. A.
Cardinalis Sanctæ Crucis, schismatis auctor, 113. C.
 — Pontificis veniam impetrat per Regem Arrago-
 num, *ibid.*
 — in Campaniam se proripit, *ibid.*
 — ordine motus ac sacerdotio privatus, 121. B.
 — quem amplectitur suoque contubernio dignatur?
 739. A.
Cardinalis Sancti Sixti de potestate Romani Pontificis ni-
 mis immoderate scripsit, 515. F.
 — in multis errasse dicitur, 517. A.
Cardinalis Sanctorum quatuor quid jubet Bombasio?
 274. B.
 — quorum fautor egregius, & quarum rerum arbi-
 ter ac magister? 351. D.
Cardinalis Sedunensis (Matthæus) Helvetius, Londi-
 num advenit, 139. D.
 — qualis homo atque Theologus? *ibid.*
 — unde discessit? 287. D.
 — cum illo longa fuit Erasmo disputatio de N. Te-
 stamento, tum de bello, *ibid.*
 — quomodo debacchatur in Gallos? *ibid.*
 — quo Germanos tendere aiebat? *ibid.*
 — homo doctus, liberique judicii, 406. D.
 — Erasmus vocat ad prandium, *ibid.*
 — quid eidem narrat de quibusdam Theologis? *ibid.*
 — eidem narrabat Reuchlinum vita defunctum esse,
 589. F.
 — in quo negotio totus est, & cujus rei auctor fuit
 Erasmo? 670. D. E.

Tom. III.

Pppppp

— Christo

- Christo favet, ac proinde savebit Erasmo, *ibid.* F.
 — ex animo bene vult Erasmo, 717. D. 718. A.
 — quingentos ducatos eidem in singulos annos offert, 719. A. 741. C. 781. E.
 — non minus amanter quam honorifice eidem responderet, 749. E.
 — quo eundem invitat, & quid ei pollicetur? 753. F.
 — quid amanter eidem suasit ac prudenter sensit? 781. A.
 — adversus quos patronus futurus eidem? *ibid.* B.
 — Cardinalis Toletanus paci confirmandæ & asserendæ incumbit, 187. C.
 — Cardinalis nominis gloria quot dignitatum & Abbatiarum census devorat? 978. C.
 — Caria, antiqua Asiæ minoris regio, 463. E.
 — Mausoli sepulchro celebris fuit, *ibid.*
 — Carinus (Ludovicus), quas litteras ad Erasmus dedit? 419. E.
 — ingenii sui felicitas eidem nota, *ibid.*
 — unde sibi paraturus solidam felicitatem? *ibid.*
 — qualis prædicatur? 546. C.
 — cui sodalitus præsidet Parisiis, & quid declamat in Erasmus? 1479. B.
 — Carion servus apud Aristophanem quam cantionem canebat? 325. F.
 — Carlevisius (Christophorus) juvenis eruditione non vulgari, & morum senili maturitate ornatissimus, 1051. B.
 — quantum addictus est honestissimis studiis? *ibid.*
 — cur Dolam concedit? 1073. E.
 — quo profectus est, & quibus commendatus? 1184. A.
 — laborat e tibia, non sine periculo, *ibid.*
 — quos offendere veretur? *ibid.*
 — Carmelita quidam βλάσφημος, 133. C.
 — a canibus accipietur, *ibid.*
 — homo bonis lateribus, ac titulo pileoque violaceo Theologiæ Doctor, 406. E.
 — quænam peccata impegit Erasmo? *ibid.*
 — suo ipsius iudicio mire doctus ac pius, 407. B.
 — unde ingens discrimen imminere Christianæ Religionis vociferatur? *ibid.*
 — quid rogatur, & quid responderet? *ibid.*
 — quotidie videt se publice rideri ab omnibus, 583. C.
 — de quibus multum βαττολογῆσαι? 588. C.
 — D. E.
 — homo plane fatuus & furiosus ac parum doctus, 776. F.
 — exaudivit & a Cæsare & a Pontifice dicitur, 803. B.
 — quid molitur in Erasmus? *ibid.*
 — Carmelita ob quid notantur? 516. F. 594. F. 595. A. B. 654. B.
 — ubi & quam stolidè debacchantur in optimas litteras & in nomen Erasmi? 583. A.
 — illorum auctoritas quibus gravis est & oraculi instar? *ibid.* B.
 — conviciis insectantur Erasmus, 606. B.
 — quid inde efficere dicuntur? *ibid.*
 — illorum audacia in quo consistat? 1659. A.
 — Carmelitarum Prior, Theologiæ Professor, statuit Paulum Corinthiis Hebraice scripsisse, 1108. F.
 — Carmelus (Guilielmus) Erasmi amicus, 1074. D.
 — Carmen quoddam elegiacum in Erasmus, 492. B.
 — Carmen in Ægidium & Erasmus, 1635. C. D. E.
 — Carmilianus (Petrus) cur notatus? 103. A. F.
 — illius eruditissimæ ad Brianum litteræ, 106. D.
 — vir laudatissimus, *ibid.*
 — quas sibi iratas habet? 116. A.
 — Regis Scotorum Epitaphium quale ab ipso editum? *ibid.* C. 164. A.
 — Pinsonicis characteribus istud excuditur, 164. A.
 — quantum sibi placet in hac re? *ibid.*
 — pullulare prima correpta in hoc posuisset, *ibid.*
 — quid de isto sensere nonnulli? *ibid.*
 — Carlostadius (Andreas) Vitembergensis Archidiaconus, 404. D.
 — cum quo, ubi, & quibus arbitris disputaturus esset? *ibid.*
 — quem populum secum adducet? *ibid.*
 — totus Christum in Erasmo veneratur, 424. B.
 — de ipso mutata dicitur sententia Regis, 668. A.
 — quid decuit de Eucharistia? 831. A.
 — quos sex libellos edit? 834. D.
 — quos libellos clam spargit Basileæ? 894. E.
 — Carolus a Milticis, *vide* Milticis.
 — Carolus Blontus, *vide* Blontus.
 — Carolus Campegius, *vide* Campegius.
 — Carolus Harstus, *vide* Harstus.
 — Carolus Hecastus, *vide* Hecastus.
 — Carolus Montjoius, *vide* Montjoius.
 — Carolus Ofhuys, *vide* Ofhuys.
 — Carolus Utenhovius, *vide* Utenhovius.
 — Carolus quidam non satis certus est cum discedet, 720. E. 730. C.
 — ex Italia revertitur, 1399. C.
 — cur longam texet Iliadem? *ibid.* D.
 — Carolus quidam, patruus Joannis Fevini, 264. E.
 — rara ipsius humanitas quid facit? *ibid.*
 — sibi idem est palatum quod Erasmo, *ibid.*
 — quas epulas & quæ convivia amat? *ibid.*
 — affectus ipsius animus in Erasmus, *ibid.* F.
 — Carolus illustrissimus Archidux Burgundiæ, Maximiliani nepos, 144. A.
 — divinæ cuiusdam indolis adolescens, 187. D.
 — Carolus V. illustrissimus Princeps cur felicissimus? 118. E.
 — illi gratificari vult Erasmus, 136. E.
 — sæculi xvi. lumen ac decus incomparabile, 158. E.
 — Erasmus absentem annuo salatio invitavit, *ibid.*
 — eidem reverso sacerdotium amplum & honorificum defert, *ibid.* F.
 — ingentem pecuniam a populo suo exigit, 189. F.
 — ipsius postulatio recepta est ab Optimatibus ac Prælatibus, *ibid.*
 — hac de re consultant civitates, *ibid.*
 — Erasmus propemodum Episcopum fecerat, 103. C.
 — quid litteris flagitavit a Pontifice? *ibid.*
 — quibus favere solet? *ibid.* D.
 — sua benignitas, & animus in evolvendis optimis studiis, 232. B.
 — ad regna novem & decem accersitur, 256. C.
 — quibus vinculis conjunctus cum Philippo Castellæ Rege? 262. E.
 — in ipsius aula multæ Sectarum factiones, 268. C.
 — Gandavi concilium agitat, 287. E.
 — ipsum ajunt abire nondum satis placatum, *ibid.*
 — cur impedivit, ne pax coiret cum Ghebrtis? *ibid.*
 — quo incumbere dicitur? 289. D.
 — quam Academiam florere honestis disciplinis cupit? 409. B.
 — ipsi destinatum Imperium nunciatur, 482. E.
 — quorum opera Imperator contigit orbi Christiano? 494. E.
 — quid de ipso sperare licet? *ibid.* F.
 — Imperio dignitatem adjunget, eique adseret orbis principatum, 495. A.
 — unde & quibus formidandus? *ibid.*
 — quid ei cumprimis gratulandum? *ibid.* B.
 — quid præcipue dignum Imperio habet? 500. D.
 — quos Abbates tueri cœpit? *ibid.*
 — unde nunquam sibi contigisset Imperii titulus? 512. B.
 — quando & unde redux expectatur? *ibid.* D.
 — quibus malis fortasse medebitur? 518. D.
 — ad quæ toto pectore propensus dicitur? 521. A.
 — quibus tumultibus finem impositurus? 534. E.
 — ut in avitum succedit Imperium, ita virtutum avitarum hæreditatem capessere oportet, 584. B.
 — Princeps longe optimus ac mansuetissimus, 641. F.
 — — miti

R E R U M A C V O C U M.

— miti placabilique præditus ingenio, 643. D.
 — quodnam Erasmi studium sibi gratissimum fuisse testatus est? 734. F. 752. F.
 — de eodem honorifice loquutus est, illiusque labores magnopere commendavit, 741. C. 753. A.
 — eundem in Brabantiam vocat, eique adhuc satis favet, 743. E. F. 744. C.
 — ipsius benignitas quid eidem ultro detulit? 759. C.
 — epistolam scribit ad Erasmum, 1047. C.
 — quid in illa eidem testatur ac declarat, *ibid.* D. E. F.
 — agit occultissime, & ad quid venatur gnauiter? 1407. C.
 — apud quos relaxat animum suum? *ibid.* D.
 — qualem patriam habere dicitur? *ibid.*
Carondiletus (Fericus) frater Archiepiscopi Panormitani, & Archidiaconus Ecclesie Bezontinae, quo invitatur Erasmus? 902. D.
 — calculo vesicae periit, 1090. E.
 — quale vinum Erasmo suppeditare solebat? 1329. D.
Carondiletus (Joannes) Decanus Bezontinus, 307. E.
 — Pontificii Panormitani dignitatem obtinet, *ibid.*
 — semper honestis studiis impense favit, *ibid.*
 — quo nomine Erasmo cum primis amicus ac patronus? *ibid.*
 — sua virtus ad majora illum evectura est, *ibid.*
 — unde laudatur ipse, necnon sua gens? 704. D.
 — quas litteras ad Erasmum scripsit, & ad quid eum hortatus est? 718. F. 719. A.
 — quid litteris suis humanissime scriptis testatus est? 752. F.
 — quid ei narrat Erasmus, & quid ab illo petit? 794. A. B. &c.
Carpestrates, Gnosticorum auster, magiam aperte exercuit, ac demones *napédes* iactavit, 949. B.
Carrama cuiusdam libellus ad Erasmum missus, 720. F.
Carrensis quales commentarios edidit? 1567. B.
Carrucarii Cantabrigienses, 112. B. 113. E.
Carteromachus (Scipio) homo reconditæ & absolutæ eruditionis, 788. A.
 — quantum alienus ab ostentatione? *ibid.*
 — quot annos natus decessisse dicitur? *ibid.*
Carvajalus (Ludovicus) in Hispaniis qualem libellum adversus Erasmum emisit? 1229. C.
 — quomodo Logicen, Physicen, & Metaphysicen crepat? *ibid.* D.
 — quomodo Monachum describit, & quos negat esse Monachos? *ibid.*
 — suus libellus patibulo publico clavo affixus est, *ibid.*
 — qualis excusus Parisiis, contra publicum edictum, & cui dicatus? *ibid.*
 — miram levitatem ac petulantiam præ se fert, 1287. B.
 — quomodo huic respondit Erasmus? *ibid.*
 — quem alium libellum Erasmo mittit? *ibid.* C.
Caruelus quidam unde scribit ad Erasmum? 1121. B.
Casalius (Baptista) quid in Erasmo desiderat? 806. D.
 — Romæ periit, 884. A.
Cascus cascum ducit, 64. B.
Casimbrotus (Leonardus) homo moribus plane niveis doctusque, 897. A.
 — a quo semper amatus plurimum? 1466. A.
 — vir multis virtutibus perpolitus, *ibid.*
Casperotus (Leonardus) cui adesse studuit? 1715. A.
 — quid significat Erasmo, eumque monet? *ibid.* B. C.
Cassander (Franciscus) in Erasmum propensissimus, 1369. C.
 — quid monetur rogaturque ab eodem? *ibid.* D. E.
Cassianus divus stylus graphiariis a suis discipulis confossus dicitur, 1388. A.
Cassiodorus, vir tantæ dignitatis, tantæ fortunæ, tam eruditus, tam pius, inter felices & claros numerandus, 1182. B.
 — omnes disciplinas profanas simul & sacras suo stylo complecti studuit, *ibid.*

— ut ingenio mediocri, ita dictione non admodum felici fuit, *ibid.* C.
 — cur ipsius lucubrationes omnes exstare optaret Erasmus? *ibid.*
 — quale otium a suo Principe impetravit? 1809. D.
Cassovienfis (Antonius) Medicus laudatur, 825. E.
Castellanus (Petrus) juvenis apprime doctus, a quo salutandus? 1748. A.
Castellia, vel *Castilia*, Regnum Hispaniæ, distinguitur, quæ in veterem & novam, 262. D.
Castellia Rex (Philippus) bonus Princeps, 262. D.
 — quantum amatus a Rege Angliæ Henrico VIII. *ibid.* 264. A.
 — quibus vinculis conjunctus cum Imperatore Carolo V. 262. E.
 — ipsius memoria Regi Angliæ Henrico VIII. sacrosancta, 264. A.
 — quomodo in filium adoptatus a Rege Angliæ Henrico VII. *ibid.*
Castelli cuiusdam Minoritæ oratio quæ, 989. C.
Castello (Petrus a) adolescens generosissimus, 1752. F.
 — qualem epistolam Erasmo scripsit? 1753. F.
 — quo nomine videtur egregie fortunatus? *ibid.* B.
 — in Erasmum propensissimus, *ibid.* C. D. &c.
Castitas potissimum periclitatur otio ac lascivis lusibus, 679. D.
 — comes est sobrietatis & vigilantie, 1245. A.
 — præcipuum est Episcoporum decus & ornamentum, *ibid.*
Castor & Pollux eodem ovo prognati finguntur, 1395. A.
Casula Fannorum, 138. D.
Cataracta prope Schiffhusiam, per quas se præcipitat magno fragore Rhenus, 755. C.
Catherina, Regina Angliæ, unde felicissima existimatur? 1062.
 — illius pietas mire deprædicatur, 1063. A. 1064. A.
 — sui sæculi foeminarum optima, & in Erasmum propensissima, 1285. A.
Catherina Senensis quantam familiaritatem cum Christo sponso vel amasio potius habuisse fingitur? 1824. E.
Catharinus quidam quam rem non dextre tractare dicitur? 743. C.
Catechista qui dicti sunt? 1848. D.
Catechumeni qui vocati? *ibid.*
 — illorum locus in templis quis olim erat? 1276. E.
Catholicarii, 183. D.
Catholicon (Ebrardus) qualis Scriptor? 3. E. 68. D. 1781. B.
Cato quos codices comites habere ac lectitare consueverat? 361. B.
 — nullum omnino tempus patiebatur elabi sine fructu studiorum, 1155. A.
 — ad quid in confessum secum deferebat Enchiridia quædam? *ibid.*
 — unde vir bonus habitus? 1268. E.
 — illius optimum dictum, 1297. D.
 — ipsius severitas utrum plus contulerit Reipublicæ Romanæ, quam Lælii sapientia mitis? 1337. C.
 — quo nomine multum effertur apud Ciceronem? 1584. C.
Cattinarius (Mercurinus) Caroli Cæsaris Cancellarius, quo animo est in Erasmum? 635. E.
 — quid declarat eidem, & quas laudes illi tribuit? *ibid.* F.
 — ad quid eundem hortatur, & quid ei pollicetur? 636. A.
 — litteras humanitatis plenas eidem scripsit, & ad quid? 719. A.
 — summus Cæsaris Maximiliani Cancellarius, non minus amanter quam honorifice eidem respondit, 749. E.
 — quid litteris suis humanissime scriptis testatus est eidem? 752. F.
 — vir prudentia, integritate, ac pietate singulari præditus, 973. C. 974. B.
 Tom. III. Nnnnn 2

- impense favet & optimis studiis & pietati Christianæ, 974. D.
 — quid cavebit sua prudentia vigilantissima? 975. A.
 — ad quid hortatur Erasmus? *ibid.*
 — excudi curat omnia acta inter Cæsarem, Gallum, Venetos, & Pontificem, 1008. C.
 — sepiissime mentionem de Erasmo sacrosanctam facit, 1858. D.
 — podagra laborat, *ibid.*
Cavillosus quidam dissolutus Brugis est Minorita, 1692. D.
 — ingens Ecclesiæ lumen dictatur, *ibid.*
Caupo quidam, 72. E. 73. A. B.
Cauponaria quædam, 71. F. 72. F.
Causa optima non modo disertum, sed etiam eloquentem reddit, 111. F.
Cecilia quæ virgo prædicatur? 780. D.
Cecropum malitia, 1081. B.
Celebritas nimia rebus nonnullis oblivionem induxit, 725. F.
Celsus Philosophus quibus conviciis laceravit doctrinam ac vitam Christi? 485. F.
 — blasphemias evomuit in eundem, 951. A.
Celtica cohors etiam Germanica dicta, 1334. D.
 — sub quo Imperatore merebat, & quorum dogmatibus corrupta? *ibid.*
Cenotaphia quid foris ostentant, & quid intus sunt? 263. E.
Censores in populo lustrando curabant, ut a bonis & fasti ominis nominibus auspicarentur, 1918. A.
Censoris virgulam & supercilium sumere, 104. C.
Censorius Poëta quid de Trajano scripsit? 1774. B.
Censura ecclesiasticæ nimia severitas in quibusdam viris taxatur, 573. C. D.
Ceratinus (Jacobus) utraque lingua doctus & profitens, 466. C. 667. A.
 — moribus probis, integris, & ad amicitiam appointis ornatus, 667. A. 856. A.
 — ipsum quæ expulerunt Tornaco? 667. A.
 — quid adjecit Lexico Græco, & unde? 802. C. D.
 — exactam utriusque litteraturæ peritiā cum incredibili modestia copulavit, *ibid.* C.
 — evocatus per litteras Erasmi, ut in locum Mosellani succedat, 855. E.
 — Lovanii sollicitatus ad capeſſendam linguæ Græcæ professionem in Collegio trilingui, *ibid.*
 — illius dotes unde penitus cognitæ Erasmo? *ibid.*
 — unde non minus videtur natus Gratiis quam Musis? 856. A.
 — cui & a quo quam maxime commendatur? *ibid.* A. B.
 — illius dotes moresque summopere deprædicantur, *ibid.* C. D. &c. 857. B. C. D. 906. C.
 — cui & a quo missus, ut succederet Mosellano? 941. B.
 — cui Duci non fuit gratus? 1056. E.
 — vir egregie linguarum peritus ac bonus, *ibid.*
Cerberus, canis inferorum custos, 19. B.
Cerberus quidam, 110. A. 120. C. 121. A.
Cerdon quibus successit, impietatum lernam secum trahens? 949. D.
 — duos Deos finxit, alterum bonum, alterum scævum, *ibid.*
 — Legem in totum repudiabat, *ibid.*
 — quos N. Test. libros recipiebat vel rejiciebat? *ibid.*
 — quid docebat de Christo? *ibid.*
 — resurrectionem animæ probabat, carnis negabat, *ibid.*
 — cur a communione fratrum reſectus est? *ibid.*
Cereales qui? 44. C. D.
Ceremonia quid faciant? 1100. B.
Cerinthianorum impia temeritas quo perpulit Joannem Evangelistam? 693. B.
Cerintus negat mundum a Deo conditum, 949. B.
 — mentitur Christum ex Joseph femine natum, *ibid.*
 — Legem non a Deo, sed ab Angelis latam asserit, *ibid.*
- illius somnia quando evanuerunt? 574. A.
Chalcographi vel Typographi notati, 96. A. B.
Chalcondilus (Demetrius) summus doctor, 294. E.
 — sub eo litteris operam dederunt Grocinus & Linceler, *ibid.* D. E.
Chaldaus sydera consulit, 82. E.
Chamaleon colorem attiguum suscipit, 297. E.
Chapuisius (Eustathius) Orator Cæsaris in Anglia, Erasmi amicus, 1466. B.
 — suæ litteræ quanto candore ac puritate fluunt? *ibid.*
 — ubi collegit Quirinam famulum Erasmi? *ibid.* D.
 — quid monetur ab Erasmo? *ibid.* F.
 — quo nomine eundem superare dicitur? 1467. A.
Charismatum veterum Ecclesiæ manifesta vestigia quo seculo adhuc manebant? 947. E.
Charitas in quo sita est? 132. F.
 — vera quid facit? 344. F.
 — Christiana finibus angustis minime sepienda, 382. F.
 — quibus officiis ali renovarique solet inter amicos? 574. F.
 — desuetudine languescere solet, *ibid.*
 — aliquando se demittit ad captum simplicium, 582. F.
 — Christiana quamplurimis prodesse studet, 724. A.
 — admonet maledicorum sibila contemnere, 1245. B.
Charitatis Christianæ jus quodnam? 1033. E.
Charnocus (Richardus) quis? 9. D.
 — ejus mores quales? 41. A.
 — Charitum antistes, 42. D.
 — doctissimus, humanissimus, atque integerrimus, *ibid.* E.
 — ejus humanitas a quo repræsentata? 55. D.
 — Coleto charissimus, 96. C.
 — Præsul humanissimus, hospes Erasmi, eidemque cum Coleto amicus communis, 1791. D. 1792. C.
Charybdes duæ voracissimæ, 141. A.
Chilianus vetus Erasmi discipulus cur Basileam mittitur? 1701. C.
 — cui commendatur, & a quo? *ibid.* C. D.
Chilonis dictum, 14. E.
Chirogattus (Franciscus) Protographus Apostolicus, 542. F.
 — qualis prædicatur? *ibid.*
 — suus animus candidissimus ac propensissimus in Erasmus, 579. D.
 — quid monetur rogaturque ab eodem? 580. E.
 — Episcopus Interamnenſis, 1699. B.
 — quæ dignitas ac legatio sibi contigit? *ibid.* C.
Chiromantis manuum rugas contemplatur, 82. E.
Chirotheca lorica, 72. D.
Chirurgi quid de morbo Erasmi pronunciant? 352. E. 374. D. E. F.
 — quid de hoc futurum prædixerant? 375. B.
 — judicant Erasmus peste laborare, 655. B.
Cherilus, malus ferreusque scriptor, 84. E.
Cholerus (Joannes) Præpositus Curienſis, quas litteras misit ad Erasmus? 1278. D.
 — quid illi narratur ab eodem? 1325. D. 1326. A. B. &c.
 — nivei pectoris amicus cui adhæret? 1481. D.
 — quo morbo torquetur? 1517. B.
 — Erasmi amicus candidissimus ac patronus invictissimus, 1745. C.
 — suæ litteræ nil nisi meros amores spirant, *ibid.*
Chorus adolescentularum, quarum non est numerus, 86. A.
Christiana impietas cujusmodi piacula protulerit? 82. D.
Christiani quinam? 123. C.
 — illorum nonnulli notantur, 189. A.
 — illos universos quomodo vivere optat Erasmus? 345. C.
 — quid ipsis perniciosissimum? 439. C.
 — unde redduntur formidabiles suis hostibus? *ibid.*
 — an apud ipsos inducta lex, ne dirimantur matrimonia? 388. E.
 — ipsorum moribus nihil est corruptius, 515. C.

R E R U M A C V O C U M.

— omnes ubique & ritibus & precibus iisdem uti oporteret, 521. C.
 — pro sua virili referre debent Principem ac Doctorem suum Christum, 620. A.
 — unde admodum rudes & ignari suæ professionis? 914. B.
 — prisce cur Senecam propemodum pro orthodoxo amplexi sunt? 1146. A.
 — illorum mores quo reciderunt? 1226. D.
 — ab ipsis amplectenda est lingua Græca, 1911. D.
Christianismus absque pace nihil est, 1042. A.
Christianissimi agnomen speciosissimum & Gallorum Regibus peculiare, 185. C.
Christiano homini quid optandum? 1306. B.
Christiano nomine nullum est nomen dignius, 1621. A.
Christianum pectus ut tangat humana gloria, non convenit, 375. E.
Christianus num patienter laturus, Evangelistas in Evangeliiis lapsos fuisse? 296. E.
 — quid non ignorat, nec ignorare potest? 297. A.
 — ab illo abesse omnem fucum decet, 641. B.
Christianus, Mercator Lubecensis, 4. E.
 — duplicem cum Erasmo contentionem accipit, 18. A.
 — quomodo pugnat? *ibid.*
 — ad æquorem concertationem provocatur, *ibid.*
 — victum se declarat, *ibid.*
 — Henricum ab Erasmo distrahit, 24. E.
 — Mercurium & Janum colere cœpit, *ibid.*
 — ejus Epistolæ excuduntur, 25. B.
Christiernus, invictus Danorum Rex, quid respondit Erasmo? 661. C.
Christophorus ab Utenheim, *vide* Utenheim.
Christophorus a Conritz, *vide* Conritz.
Christophorus a Schydlovietz, *vide* Schydlovietz.
Christophorus a Stadio, *vide* Stadio.
Christophorus Carlevitzius, *vide* Carlevitzius.
Christophorus Eschenveldius, *vide* Eschenveldius.
Christophorus Fischerus, *vide* Fischerus.
Christophorus Fontanus, *vide* Fontanus.
Christophorus Geringus, *vide* Geringus.
Christophorus Hacus, *vide* Hacus.
Christophorus Lipsius, *vide* Lipsius.
Christophorus Longolius, *vide* Longolius.
Christophorus Mesia, *vide* Mesia.
Christophorus Palæologus, *vide* Palæologus.
Christophorus Truchses, *vide* Truchses.
Christophorus, Episcopus Augustanus, quis censetur in Germania? 1192. F.
Christophorus, Episcopus Basileensis, qualis vir existimatus? 136. E.
 — quid Erasmo obtulit? 256. A. 380. D.
 — quo equo eundem donavit? *ibid.*
 — antistes incomparabilis, 159. C.
 — vir grandævus, vitæ integerrimæ, & impense doctus, 256. A. 380. D.
 — suum studium amantissime testatur Erasmo, 259. A. B.
 — quid sibi in votis maxime esse ait? *ibid.* B.
 — se suæque omnia offert Erasmo, *ibid.*
 — ejusdem laudes cupidissime audire solet, *ibid.* D.
 — quanta humanitate eundem prosequitur? 380. D.
 — homo alioquin non admodum benignus prædicatur, *ibid.*
 — quanto studio redditum Erasmo gratulatus est? 752. C.
 — quomodo suam erga eundem pietatem testatur? *ibid.*
 — quem librum eidem misit? 774. D.
 — quo nomine charior est eidem? 775. B.
 — quinam libellus ipsi ab eodem mittitur? *ibid.* C.
 — sua prudentia novit aurum e sterquilinio legere, *ibid.*
 — quid significatur & rogatur ab Erasmo? 776. B. C.
 — venerandus senex, & virtutis exemplar, 902. E.
 — Erasmus plurimi facit, 1569. B.
 — de litteris ejusdem optime sentit & honorificentissime prædicat, 1595. D.

Christus quid monuit suos Apostolos? 57. E.
 — ipsum quanti mercati sunt Judæi? 80. F.
 — Theologorum Princeps quid vetuit? 85. C.
 — quos adversæ fortunæ procellis exercet? 106. C.
 — unus & simplex, 107. D.
 — nihil nisi mansuetudinem & docuit & exhibuit, 123. C.
 — ipse & Pater unum sunt, *ibid.*
 — Samarites, 144. E.
 — cur *Solomon pacificus* dicitur? 151. C.
 — qua ratione una cum suis Apostolis ac Martyribus universum orbem sibi subegit? 152. B.
 — Regum Rex, ac Principum Princeps, 185. C.
 — quo insigni symboloque suos dignosci voluit? *ibid.*
 — illi vel uni placuisse abunde satis est, 291. B.
 — num dici potest *post triduum resurrexisse*? 295. D.
 — verus & unicus orbis Monarcha est, 328. C.
 — quo omnibus aditum facilem esse voluit, & qua ratione? 338. B.
 — pro imperita multitudine mortuum esse dicitur, *ibid.*
 — in illius Philosophia quid fecisse longe turpius est? *ibid.* C.
 — facillima omnibusque exposita reddenda est illa, *ibid.*
 — ab hominibus præter puram simplicemque vitam nihil exigit, *ibid.* E.
 — illius doctrina a quibus rebus longe lateque discrepat? *ibid.* F.
 — quando hominibus aderit ipse? *ibid.*
 — unde non latius regnaturum esse metuendum? 339. A.
 — illius regnum quomodo & quantum floret? *ibid.*
 — regni cœlorum vindicem ac Principem se profiteatur, *ibid.* B.
 — quem in finem mortuus est? *ibid.*
 — suum jugum quale esse dicitur? *ibid.* D.
 — petra est, quæ seminarium ignis cœlestis & venas aquæ vivæ habet, 340. A.
 — illius cultores veri a quo labore defatigari non debent? *ibid.* C.
 — quinam ei proximi esse dicuntur? *ibid.* F.
 — quos proxime ad se trahit, & quales reddit? 341. B.
 — quænam partim dissimulavit, partim ab se rejecit? *ibid.* C.
 — quomodo appellatus a quamplurimis Veteribus? 414. A.
 — pudicitiam ubique laudibus vehit, 573.
 — non exigit a suis cœlibatum, *ibid.* E.
 — quid clamat? 585. C.
 — unica spes piarum mentium, *ibid.* D.
 — quem ordinem instituit, ejusque pars fuit? 595. A.
 — commoda hujus mundi oportere contemni docuit, 639. C.
 — Judæorum affectibus semet attemperavit, 640. B.
 — quod munus suis delegavit? 658. E.
 — de temporis modo noluit homines scire, 663. B.
 — cur tacuit apud Herodem? 682. D.
 — sibi non gratum est nisi quod voluntarium, 696. F.
 — sibi fuisse corpus, quod doloris capax non esset, senserunt plerique Doctores, 698. F.
 — in illo quæ affectiones non naturales, sed assumptæ fuisse dicuntur? *ibid.*
 — illius lenitas hominibus ob oculos semper versari debet, 700. A.
 — vivit adhuc, & habet in manu flagellum, quo impios e templo exturbare potest, 763. D.
 — ipse per impium Pontificem adjuratus respondit, nec prorsus obticuit a Pilato jussus loqui, *ibid.*
 — in suam gloriam cedere debent omnia, 765. A.
 — ante suum tribunal sistendi sunt omnes quamlibet potentes Monarchæ, 766. A.
 — pro quibus mortuus est, quos sibi peculiariter habet curæ, & quos omnium primos allegit? 771. A.
 Tom. III. Qqqqqq — non

- non solum in seipso, sed etiam in sanctis suis gloriosus est, 778. D.
- præcipua illius gloria est in Martyribus & Virginitatibus, *ibid.*
- in rosis Martyrum, in lilis Virginitatum potissimum oblectatur, *ibid.* E.
- illius cruci plus quam virginitati debemus, 779. C.
- beatos pronuntiavit, qui se castrarent propter regnum coelorum, sed crucis imitationem exegit, *ibid.*
- nonnunquam desinas ac transis, non ut deseras, sed ut amorem redintegret, 780. E.
- nihil vult, nisi quod hominibus est optimum, 799. A.
- cur per parabolas loquebatur imperator ac matrisfamilie multitudinis? 798. C.
- ipse Cæsarem Cæsar censuram persolvit, 799. F.
- ipsius patrimonium est omnia commune, 804. E.
- quomodo dicitur hominum pax? 921. E.
- ipsius Spiritus quæ profert? 1039. D.
- unde sponsus, dominus, & medicus est hominibus? 1062. D.
- tutius ipse imitandus, quam aliquis Divorum, 1104. B.
- auctoritatem Cæsaris probavit, 1166. F.
- non pure Hebraica, sed Syriaca lingua loquutus est, 1234. E.
- ipsius testamentum quod esse existimatur? 1241. F.
- ne linum quidem fumigans vult extinguere, sed excitari potius, 1299. D.
- quid non audivit a Phariseis, & quod ludibrii genus non passus est? 1487. F.
- ipse & ipsius nomen an pro una duntaxat, aut pro duabus naturis sit accipiendum? 1648. C.
- Chrysostomus* Grammatica, 110. C.
- Chrysostomus* (Joannes) patria Antiochenus, quos præceptores habuit, 1332. C. D.
- scilicet Syro per quatuor annos adhæsit, *ibid.* E.
- quas molestias sustinet? *ibid.* F.
- a Flaviano Episcopo Presbyter constitutus, 1333. A.
- assiduus in evolvendis sacris Voluminibus, *ibid.* B.
- tractus ad Evangelii professionem exemplo Evangelii, *ibid.*
- quando opus *de Sacerdotio* edit? *ibid.* F.
- imperiali iussione vocatur Constantinopolim, 1334. A.
- bis pulsus ab Ecclesia, & in exilio mortuus, *ibid.* B.
- cur in odium incurrit? *ibid.*
- ejus incredibilis assiduitas? *ibid.* C.
- hæresibus obstitit, *ibid.* D.
- severitatis suæ exempla? 1335. A.
- Severianum Episcopum Gabalensem in exilium pellit? 1336. B.
- eum difficulter in gratiam recipit, *ibid.* C.
- quomodo coenabat? 1337. A.
- non vult damnationi librorum Origenis subscribere, 1339. F.
- acriter resistit Epiphанию, 1340. A.
- quibus & quot criminibus accusatus? *ibid.* D.
- ubi exsulavit? *ibid.* F.
- revocatus ab Imperatore, 1341. A.
- rursus in exilium missus, *ibid.* F.
- cur Cucuso Arabissum deportatur? 1342. A.
- in desertum angustumque locum delegatur, *ibid.* B.
- crudelissime habitus, *ibid.*
- mortuus in itinere, *ibid.* C.
- ubi conditus? *ibid.*
- Martyr recte vocatus, *ibid.* E.
- quam fortiter tulit exilium, *ibid.* F.
- ejus reliquæ Constantinopolim delatæ, 1343. D.
- ejus laus, *ibid.* E.
- quæ scripta edidit? 1346. E.
- illius nomen admodum plausibile fuit apud Græcos, 1346. E.
- nescio quid submolescit *nonnullis* habet, 1416. B.
- mellitissimus concionator, ac Christi præce inde-fatigabilis? 1331. B.
- ob quid oris ære cognomen ei tributum est? *ibid.*
- vir acerrimi ingenii, doctorum ferme omnium Christianissimus, & Christianorum doctissimus, 1862. D.
- quales Monachos tueretur? 345. E.
- vir summa facundia parique doctrina ac pietate præditus, 1432. B.
- Basilio familiaris, *ibid.*
- alicubi verbis redundat, & in digressionibus videtur inmodicus, *ibid.*
- peccatum, ætus videtur tribuere Virgini matri, 566. B.
- quomodo depingit ideam vite monasticæ, & quibus hominibus? 605. C. D. E.
- quid subinde facere dicitur? 732. F.
- quæ in re superavit copiam Ciceronis? 779. A.
- cui ipsius operi Græco præfationem præstitit Erasmus? 857. C.
- illius fragmenta quædam ad quid utilia? 1255. B.
- quando & ubi totus excusus est magna pompa? 905. A.
- Chrysostomus* (Joannes) 1755. D.
- ad illum scripsit Erasmus, *ibid.*
- Chunradus* quidam, Parisiensis Bishopola, 1439. A.
- Cibus* & potus ad quid conducunt? 364. C.
- Cicero* displicuit Sallustio & Afranio, 3. A.
- labitur in Romani sermonis elegantia, *ibid.* B.
- qua oratione usus est? 34. A.
- illius libri num rejiciendi? 42. C.
- eloquentiam nullam requirit ab *Etienne Philoso-*pho, 176. B.
- eo quid facilius, & quis repetitur avidus? 177. F.
- ipsi quid usu venit? 178. A.
- quales saltes cum Bruto Pomponioque agere solent? 179. F.
- uberrimus & inexhaustus facundia fons, 179. A.
- unde eloquentiæ venam facillime inarefcere fateatur? *ibid.*
- quomodo in Trebatium suum jocatur? 277. B.
- qua ratione suam valetudinem alloqui imbecillam confirmavit? 359. E.
- quanta in eo fuit verborum Latinorum petiti? 362. D.
- opes minime esse bona asserit, & cur? *ibid.* 364. A.
- ipsius *Officia* summopere deprædicantur, 496. E. F. 497. A.
- suæ *Epistola* cujus generis esse dicuntur? 554. D.
- inter ipsum, Atticum, & Brutum qualis amicitia fuit? 687. F.
- quibus epistolis plerumque sese laceffebant? *ibid.*
- quid affectasse videtur in libris *de Oratore*? 693. A.
- in suis libris deprehenditur unus atque alter manifestarius solcecismus, 703. F. 704. A.
- unde facile se similitates omnes contemnere profitebatur? 710. E.
- quot annos natus perit? 787. E.
- quid scripserit Pompejo? 988. D.
- illum dicendi virtutibus excelluisse nemo negat, 1021. A.
- a quibus in honore maxime habitus? 1214. E.
- quomodo eloquentiæ Princeps sit? *ibid.* F.
- Aristotelem appellat autem flumen, 1334. G.
- quid ei fuit negatum? 1404. B.
- quid vere scripsit? 879. E. 1413. C.
- Demosthenem velut omnibus numeris absolutum eloquentiæ exemplum producit, 1431. F. 1432. A.
- quibus non statim accommodus est, & quibus valde placet? 1477. E.
- sui libri *de Officiis* semper legendi ac relegendi, 1843. C.
- cujus Tragici singulos versus singula testimonia putabat? 1417. D.

R E R U M A C V O C U M.

Cicero relegatus, & Cicero ab exilio revocatus, liber contra Erasmus, 1501. C.
Ciceroniana oratio, 67. D.
Ciceroniani cur novam tragicœdiam moliantur? 1133. E.
Ciceronianorum secta, per Longolium innovata, exortur, 938. A.
Ciceronianum non appellari, apud multos probrosum est, quam esse Hæreticum, 1015. F.
Cigalinus (Franciscus) Medicus, quo nomine erit charior Erasmo? 920. A.
copiosam disputationem ad eundem mittit, ibid.
qua in re sibi convenit cum eodem? ibid. D.
quomodo legit quemdam locum apud Lucam? ibid. F. 921. B. C.
Ciniciampianus, vide Eschenveldius.
Circuli tres hominum distinguuntur, 340. F. 341. A. F.
in primo ponuntur Sacerdotes, Episcopi, Cardinales, & Pontifices, 340. F.
in secundo comprehenduntur Principes profani, 431. A.
in tertio collocatur promiscuum vulgus, ibid. F.
Citharæus indoctus notatur, 290. C.
Cruerus, Princeps clarissimus, & Cardinalis Croji patruus, 359. F. 360. A.
sua plusquam paterna pietas quid in hunc congestit? ibid.
non mirum si a litteris est alienior, 442. A.
iisdem tamen non adversatur, ibid.
ipsius nutu ubi omnia geruntur? 1625. A.
quem facit nepotem suum quemdam? ibid.
Eives Episcopo ac Pastoribus suis obsequuntur, 346. C.
quod possident, sua pepererunt industria, ibid.
pro suis quisque facultatibus impertiunt illud egenibus, ibid.
Civis quidam Aurelianus, 80. E.
Civitas magnum Monasterium esse dicitur, 346. B.
Civitas quædam quomodo a pestilentia olim liberata? 1815. B.
Civitates quid iuste gloriari possunt? 582. C. D.
Clamare ad Dominum totius pene Christianismi est caput, 1226. D.
Clarus dies emicat, 72. D.
Clava (Antonius) Consiliarius Flandriæ, 160. D.
quis liber ipsi dono mittitur? 238. D.
in nullo argumento ipsum destituit mirabilis Suedela, 683. E.
cur majorem in modum cum Erasmo expostulat? ibid. F.
quid amice facit, & quid amicus erat facturus? ibid.
illo nihil candidius, nihil amicus, 684. D.
quando & ad quid venit Lovanium? 731. C.
amicorum Erasmi vetustissimus, 1065. B.
senex quidem ætate, sed animi bonis omnibus unice vernans, 1155. A.
Consiliarius Gandavenus, Erasmi amicus singularis, 1650. F.
quid monetur ab eodem? 1651. A.
candidissimus litterarum patronus, 1788. E.
quo anno mortuus? 1400. D.
Clava (Clavus) Medicus a quo salutandus? 1629. C.
Claudius Albericus, vide Albericus.
Claudius Cantuicula, vide Cantuicula.
Claudius Felix, vide Felix.
Claudius Javandus, vide Javandus.
Claudius quidam bibliopola quo advenit quasdam Erasmi Apologias? 738. E.
Claudius quidam a Veteribus vel subtilius scripta vel fusius digesta in compendium redigit, 1462. F. 1463. A.
Clavum clavo pellere, 140. E.
Clava Clava, vide Clava.
Chorus quidam, Medicus maledicus, 190. B.
Chrysostomus (Joannes) Theologus insignis, 463. D.
vir notæ perspectæque probitatis, 464. A.
in Collegio præficiatur, & cur? ibid.
quid præstabit sua modesta gravitas & erudita lenitas? ibid. B.

liberum suorum re ipsorum ac facilitatem quinam prædicarunt? ibid. C.
Clebergensis (Joannes) Erasmi amicus, 1454. C.
Clebergus quidam, 1139. D.
Clementis (Joannes) quando in Italiam iturus? 707. B.
ob quid multum doluisse dicit? ibid.
in Italiam profectus est, Basilicam transiturus, 711. E.
Clementis Palæologus, vide Palæologus.
Clemens, Thomæ Mori filius, litteris & Latinis & Græcis quantum profuit? 222. E.
Attente specti juvenis, 137. D.
qua de re admonendus? ibid.
quam libro affixus, ibid.
a nocturna scriptione abstinere debet, aut saltem stans & erectus scribere assuecat, ibid.
studii potius servandus, quam Cardinalis negotiis impendendus, ibid.
Erasmi studiosissimus, 575. A.
Clemens ubi & quando Catechizæ munus administravit? 1848. D.
Clemens VII. summus Pontifex Erasmi magnis promissis Romam vocat, 743. E. 744. C.
diploma honorificentissimum cum decem florinis aureis ad eundem mittit, 778. B.
foedus adversus Gallos renunciat, 782. D.
ex clarissima Medicum familia ortus, 783. C.
quibus animi corporisque dotibus præditus? ibid.
de Erasmo amantissime sentit, ibid.
unde judicaret eundem indignum, qui impune impetatur furiosis ac famosis libellis? ibid. D.
quid sua æquitas non passura est? 784. A.
quinam libellus ad ipsum mittitur? ibid.
novi & auri seculi vindex & instaurator futurus, ibid. B.
unde superabit omnium Pontificum gloriam? ibid. C.
cul ægæ quietem indixisse dicitur? 792. D.
813. F.
quid misit ad Erasmi? 803. A. 813. F.
quid in posterum pollicetur? ibid.
quem misit Legatum in Angliam, & ob quid? 803. F.
ipsius animus alienior factus ab Academia Lovanienfi, 812. A.
suo nomini respondere decet se, ibid. B.
quem in suo diplomate pollicetur animum? ibid. C.
ex fatali Medicum familia rerum gubernaculis admotus, 912. D.
bis ad Erasmi mittit decem florinos nihil non pollicens, 972. A.
inclementissime tractatus dicitur, 1124. C.
Clementina quid referunt de Concilio Viennensi? 99. D.
Clepsydra plures olim infundi solitæ reo quanti actori, 282. D.
in quibusdam causis præter solemnem numerum aliquot addi solent patronis, ibid. E.
Clerici notati, 575. C. 576. E.
Clericus (Nicolaus a) nunc vir doctus, & probus, & gravis? 1113. C.
Erasmi nomen in sacris concionibus præfendere dicitur, ibid. 1122. E.
Clericus quidam qualis vir prædicatur? 477. C.
Clishoveus (Jodocus) uberrimus optimarum rerum fons, 647. A.
Theologus Parisiensis, cui accurate respondit? 840. B.
ad quod munus fuerat accessurus, & quis ipsi præfertur? 1624. D.
ipsius Elucidatorium Ecclesiasticum a Frobenio impressum, 1613. E.
Clyffo quis & qualis? 100. F.
C. Mutianus Rufus, vide Rufus.
Cnidus, vel Gnidos, urbs Cariæ, 463. F.
sculptili Veneris signo celebris fuit, ibid.
Cnophus (Andreas) Sacerdos optimus, 606. B.
Tom. III. Q99999 2 — ipsius

- ipsius mens piissima, studiumque Christianæ doctrinæ avidissimum, *ibid.* C.
 — unde plus laudis mereri existimatur? *ibid.*
 — quam viam ingressus videtur? *ibid.* D.
 — quodnam suum carmen non displicuit Erasmo? 607. A.
Cochleus (Joannes) quam epistolam scribit ad Erasmus? 854. F.
 — quid curavit de Tertulliano ac T. Livio? 1070. C.
Cocles quidam, 156. A. B.
Coemannus quidam, præco laudum Erasmi, 1651. E.
Codices quo sensu vocati Testamentum? 1006. E.
Codices Latini olim e Græcis Codicibus corrigendi, 1908. E.
 — quam multis infecti mendis? *ibid.*
Codices sacrificiorum ac precum horariorum quando, ubi, & juxta quod formis excusi? 127. B.
 — quid in eis fecit opifex? *ibid.*
Calibatus pro quo sumptus? 1109. C.
Calibes quasi *Calites* dicti & cur? 1378. A.
Calibes evehere longe proclivius est Principibus, 678. C.
Coelius Calcagninus, *vide* Calcagninus.
Celius (Georgius) ad Erasmus scribit, 1506. B.
Celius (Ludovicus) quales edit *Lectionum antiquarum* libros? 1188. A.
 — ad imitationem Plinii, historiam scripsit omnimodam, 1589. A.
Coelius Rhodiginus, *vide* Rhodiginus.
Celum densissimis obductum nebulis, 72. D.
Cena frugalis, 56. F.
Cena sacræ obscuritas cui tribuenda? 1275. E.
 — de illa obscurius & varie loquuti sunt præci Doctores, *ibid.*
 — circa illam innumeræ existunt quæstiones, 1276. B.
 — dum illa peragitur, qui abusus? *ibid.* F.
Canobiorum thesaurus quinam charissimus? 1359. B.
Canobium, in quo est Ammonius, quale? 114. D.
Cogere tantum, tyrannorum est; cogi tantum, asinorum, 588. B. 598. C.
Cognatus (Gilbertus) famulus Erasmo charissimus, 1475. C.
 — Canonicus Nozerethi in Burgundia, 1516. E.
Cognatus Philippi Beroaldi, juvenis moribus candidissimis, stylo & eruditione summa, 788. A.
 — hunc juvenem fata e terris eripuerunt, *ibid.*
Cohemoth quis Hebræis dicitur, & quomodo vocant Græci? 571. C.
Cōitus quomodo in sacris Litteris usurpatur? 926. C.
Colarbasus mysteria fidei ad Græcum alphabetum pertrahit, 949. C.
Colendi significatio multiplex, 1237. E.
Coletus (Joannes) Erasmus prædicat, 9. A.
 — quid sibi illum præcipue commendat? *ibid.* B.
 — benevolentiam promptumque animum ei declarat, *ibid.* C.
 — vir laudatissimus, 39. F.
 — ipsius animus, stilus, cæteræque dotes quales? 40. B. C. E. F.
 — inter homines bonarum litterarum scientissimos princeps, *ibid.* E.
 — illius mores quales? 41. A.
 — veteris Theologiæ vindex atque assertor, 42. D.
 — quid dicit de Cain? *ibid.* E.
 — qualis depingitur? *ibid.* F.
 — illius eruditio, 55. D.
 — ejus Commentationes in Paulum atque in Evangelia, 95. A.
 — Doctoris titulus ac Decanatus honos suis virtutibus deferuntur, *ibid.*
 — ad sanctissimos ac saluberrimos concionandi labores rediit, 101. E.
 — omnis humanitatis antistes, 106. D.
 — magnus patronus & amicus singularis Erasmi, *ibid.* E.
 — quem prædicent nonnulli? 107. B.
 — quid pollicitus est? 108. F.
 — ad illum Erasmi litteræ, 115. F. 131. A.
 — quid contemnit? 131. A.
 — quid de Linacro sibi cavendum? *ibid.*
 — quid suæ dexteritatis erit? *ibid.* B.
 — suæ Scholæ idoneus hypodidascalus nondum inventus, *ibid.*
 — pro se dimicatio est Erasmo cum Thomistis & Scotistis, *ibid.*
 — vir doctrina vitæque sanctimonia clarissimus, 182. B.
 — qualis amicus Deloini? *ibid.*
 — religiosus dicitur Oecolampadio, 235. C.
 — quid adjicere debuisset? 238. F.
 — Decanus apud divum Paulum Londini, 239. C.
 — cui est a sacris concionibus? 402. D.
 — cui simillimus prædicatur? 455. E.
 — quid narrabat Erasmo? *ibid.*
 — quo nomine plus laudis meretur? *ibid.*
 — ubi & e quibus parentibus natus? *ibid.* F.
 — omnium fratrum ac sororum natu maximus, *ibid.*
 — solus hæres futurus juxta leges Britannicas, *ibid.*
 — ex omnibus fratribus & sororibus superfuit solus, *ibid.*
 — suis fortunæ commodis accessit corpus elegans ac procerum, *ibid.*
 — adolescens quid diligenter perdidicit, & quem titulum assequutus est? 456. A.
 — in omnibus liberalibus artibus gnaviter ac feliciter fuit exercitatus, *ibid.*
 — evolvendis sacris Auctoribus ubi totum se dedit? *ibid.*
 — quibus Præcis potissimum delectabatur? *ibid.*
 — inter Veteres nulli erat iniquior, quam Augustino, *ibid.* B.
 — in utriusque Juris libris non indiligenter erat versatus, *ibid.*
 — quos libros evolverat, & unde linguam expolivit? *ibid.*
 — ubinam publice & gratis Paulinas Epistolas omnes enarravit? *ibid.*
 — quinam illum audiebant? *ibid.* C.
 — cur recepit titulum Doctoris? *ibid.*
 — cujus Regis favore Londinum est revocatus, ac Decanus apud divum Paulum factus? *ibid.* D.
 — cui Collegio præest, & quid in hoc facere instituit? *ibid.*
 — concionaturus quod argumentum sibi sumebat? *ibid.*
 — quos auditores habebat? *ibid.* E.
 — mensam Decani quomodo contraxit ad frugalitatem? *ibid.*
 — unde pauciores habuit convivas? *ibid.*
 — quid in sua mensa fieri solebat? *ibid.* E. F.
 — quomodo convivas dimisit? *ibid.* F.
 — quantum delectabatur amicorum colloquiis? 457. A.
 — illius sermones qui, & de quibus erant? *ibid.*
 — quantum impatiens erat omnium sordium? *ibid.*
 — quid nitidum esse volebat, & de quo non laborabat? *ibid.*
 — quibus vestibus utebatur? *ibid.* B.
 — quid in usus domesticos œconomo suo dispensandum reliquit? *ibid.*
 — quid in pios usus distribuebat? *ibid.*
 — unde, ubi, & quomodo novam Scholam exstruxit? *ibid.*
 — quos ludimagistros in ea constituit? *ibid.*
 — quam pecuniam contulit in sacras vestes templi Scholæ illius, & cur? *ibid.* D.
 — quos præfecit redditibus totique negotio? *ibid.* E.
 — quam sedem senectuti suæ se parare aiebat? *ibid.*
 — cum quibus in illa Schola philosophari animus erat? *ibid.* F.
 — quo morbo correptus fuit, ac mox Londini periit? *ibid.* 506. A.
 — ubi

R E R U M A C V O C U M.

- Coletus* ubi sepultus fuit, quo sepulchro, & qua inscriptione? 457. F. 458. A.
- quo & quanto animo præditus erat? 458. A.
- ad quæ vitia mire propensus? *ibid.*
- ad jocos & facetias supra modum proclivis, *ibid.*
- a morbo philargyriæ non omnino tutus, *ibid.*
- quibus auxiliis & quanto animo pugnavit adversus illa vitia? *ibid.*
- virginitatis florem ad mortem usque servasse creditur, *ibid.* B.
- opes in pios usus dissipavit, *ibid.*
- adversus animi celsitudinem ratione pugnavit, *ibid.*
- quomodo Venerem, somnum, ac luxum profligavit? *ibid.*
- ob quid a laicorum consuetudine & præcipue a conviviis abstinuit? *ibid.*
- quid facere consueverat, quando ad convivia cogebatur? *ibid.* C.
- ab omnibus, quibus esse posset offendiculo cuiquam, cavebat, & cur? *ibid.*
- quale ipsius ingenium, & quibus ingeniis delectabatur? *ibid.*
- ad quæ se demittere malebat? *ibid.*
- opinionibus a vulgo quantum diffidebat, & quomodo hac in re sese attemperabat aliis? *ibid.* D.
- inter quos liberrime profitebatur, quid sentiret? *ibid.*
- quales aiebat sibi videri Scotistas? *ibid.*
- Thomæ iniquior erat quam Scoro, *ibid.* E.
- quid de Thoma dicebat sentiebatque? *ibid.* F.
- erga Monasteria cur minime erat affectus? *ibid.* 459. A.
- quid ipsi in votis erat? 459. A.
- quos Monachos comperit apud Italos? *ibid.*
- cur Germanos aliquot laudabat? *ibid.*
- inter quos reperisse dicebat minus corruptos mores? *ibid.* B.
- quibus minus erat iniquus, & cur? *ibid.* B. D.
- quid aiebat de avaritia & superbia in Sacerdote? *ibid.* C.
- quibus Episcopis erat infensus, & quos execrabatur? *ibid.*
- quibus non admodum favebat, & quibus indignabatur? *ibid.* C. D.
- quid dicebat de Collegiis ac de Scholis publicis? *ibid.* D.
- quam confessionem probabat, & quam damnebat? *ibid.* E.
- cur diebus Dominicis ac festis tantum sacrificabat? *ibid.*
- quorum institutum non improbat? *ibid.*
- quam sapientiam non probabat, & cur? *ibid.* F.
- plurimum tribuebat Epistolis Apostolicis, *ibid.*
- quantum suspiciebat majestatem Christi? *ibid.*
- quo revocarat omnia fere Christi dicta? *ibid.*
- quid vehementer admirabatur ac valde probabat? 460. A.
- a quibus plurimum dissentiebat? *ibid.*
- apud quos quæ dissimulabat, & cur? *ibid.*
- quos libros attente evolvebat, & cur? *ibid.*
- unde non peti ferebat recte loquendi copiam? *ibid.* B.
- in quibus subinde labebatur, cum scriberet? *ibid.*
- qua gratia a libris scribendis abstinebat? *ibid.*
- nunquam ipsi bene convenerat cum suo Episcopo, *ibid.* C.
- cur non admodum gratus erat plerisque sui Collegii? *ibid.*
- a quo, ob quid, & apud quem delatus? *ibid.* D. E.
- ad quæ respondere dedignatus? *ibid.* E.
- a Poëtices numeris alienissimus, Musices tamen non imperitus, *ibid.* F.
- pro quo gratias egit Regi Angliæ, & quid deprecatus est? 461. A.
- apud quos & de qua re mire concionatus est? *ibid.* A. B.
- ad quid adhortatus Christianos omnes? *ibid.*
- quid arduum esse simul ostendit? *ibid.* B.
- accersitus est jussu Regis, *ibid.* C.
- venit, & in quo Monasterio pransus est? *ibid.*
- quale colloquium sibi fuit cum Rege Angliæ? *ibid.*
- quomodo illius Regis animo satisfacit, pristinamque gratiam auxit? *ibid.* D.
- a quo die nemo ausus est ipsum impetere? *ibid.* E.
- vere sincereque Christianus fuit, *ibid.*
- num Vitratio præferendus? *ibid.*
- procul dubio Divorum catalogo adscribendus, *ibid.* F.
- quid in familiaribus colloquiis subinde dicere de Moro solebat? 477. A.
- Christum semper habebat in ore ac pectore, 509. D.
- rarum Christianæ pietatis exemplar, ac singularis Christianæ doctrinæ præco, 512. A.
- constans Erasmi amicus & incomparabilis patronus, *ibid.* B.
- multa de illo honorifice prædicantur, 532. E. F.
- quid in illo præcipuum erat, & unde illi cognomen gentile? 571. C.
- vir perenni hominum memoria dignus, 785. A.
- pessime illi conveniebat cum patruo, *ibid.*
- inter illos lis erat de magna pecuniarum summa, *ibid.*
- legebat ex Erasmi *Enchiridio* remedium iracundiæ, *ibid.*
- quam atroci animo fuerit in patruum, & ob quid? *ibid.* B.
- quo sequestro facile res omnis inter eos composita est? *ibid.*
- hunc naturæ nævum, scil. iracundiam, quot eximiiis virtutibus ille pensabat? *ibid.*
- Græcatur strenue, & ad id cujus opera usus? 1553. B.
- disputandi gratia solet repugnare suadentibus, *ibid.* C.
- quantum amat Erasmi studia? 1572. C.
- dolor illum tenet, quod non didicerit Græcum sermonem, *ibid.*
- unde miratur foecunditatem pectoris Erasmi? *ibid.* D.
- quem libellum ejusdem valde cupit? *ibid.*
- quid de eodem sentit, & ad quid eum hortatur? *ibid.* E. F.
- in discendo Græce discipulum ejusdem esse cupit, 1573. B.
- quot annos natus decessit? 789. A.
- sua mors quantum acerba fuit Erasmo? 508. B.
- D. 509. A. C. 510. A. 512. A.
- *Colicius* (Angelus) invektivæ argumentum reperit, 806. D.
- ipsius nomen nunquam audivit Erasmus, *ibid.*
- *Colineus* quidam Typographus Lutetiæ *Colloquia* Erasmi excudit, 1014. E.
- *Colinus* (Jacobus) Abbas Divi Ambrosii, & regius *ἀναγνώστης*, 1752. B.
- quomodo Scaligerum appellare solet? *ibid.*
- *Collationarii* Fratres instituendis pueris quæstum facitiant, 1822. F.
- horum quodnam est præcipuum studium? *ibid.* 1823. A.
- quo nomine satis amantur a Dominicanis ac Franciscanis? 1823. A.
- *Collegium* Canonicorum Metensium qualem bibliothecam habere prædicatur? 469. E. F.
- ipsorum pietas quid præstabit? 470. A.
- *Collegium* circa ædem Pauli quodnam? 114. D.
- *Collegium* Divi Thomæ, 110. A. 112. A.
- *Collegium* quoddam Cantabrigiæ *Θεολογικώτατον*, quod meros habet Arcopagitas, 126. C.
- quid caverit de N. Testamento, Erasmi industria instaurato? *ibid.*

Collegium quod ab Episcopo Wintoniensi exstructum & quibus consecratum? 463. D.
 — huic negotio quinam favere dicuntur? *ibid.* E.
 — inter præcipua Britanniae decora futurum, *ibid.* F.
Collegium trilingue liberalitate Eusidii fundatum Lovanii pulchre procedit, 305. B.
 — quot Francorum millia huic negotio destinata sunt? *ibid.* 319. D.
 — in illo publicitus & gratis tradendae linguae Hebraica, Graeca, & Latina, 319. D.
 — in illo jam adest Hebraeus, item & Latinus, *ibid.* E.
 — in eodem Graecam professionem ambiunt complures, *ibid.*
 — huc addiscendus Graecus natus, & cur? *ibid.*
 — huius negotii auctores cui Erasmi sententiae subscribunt, & quid ei mandant? *ibid.*
 — ad Graecam ibi professionem quis accersendus, & quid illi promittitur? *ibid.*
 — quantum conducet omni studiorum generi, & quid Buslidiano nomini adjunget? 378. B. 689. D.
 — quos pessime habere dicitur? 523. C.
 — unde florentissimum futurum? *ibid.*
 — de Professore Latino necnon Hebraeo ei prospectum est, *ibid.* E.
 — quæ gratis adjuvat ornatque? 535. F.
 — quos gratuito alere dicitur? 652. B.
 — ibi auditorium satis est frequens, *ibid.*
 — illius locus & honestus est, nec inelegantis structurae, *ibid.* C.
 — ibi salarium quale & quantum habetur? *ibid.*
 — illius proventus unde crescent? *ibid.*
 — quale opus, & quibus magno olim ornamento futurum? *ibid.*
 — illius prima laus cui debetur? *ibid.* D.
 — quantis machinis illud oppugnavit Erasmus? 689. E.
 — in illud publicitus debacchatur Carmelita quidam, 972. E.
 — a quo institutum? 689. D. 972. E.
 — ornamentum totius Caesareæ ditionis, 909. C.
 — illud sublatum cupiunt quidam, *ibid.*
 — florentissimum esse dicitur, 1013. B.
Colonia Agrippina, urbs antiqua Germaniae ad Rhenum, 232. E.
 — quo tempore undique funesta? 359. A.
 — cur illic nunquam in pretio fuerunt mansuetiora studia? 689. B.
 — quo malo non fuit immunis? 749. D.
Coloniensis (Bartholomæus) vir eruditione singulari ac Poësis amantissimus, 1796. E.
 — illius carmina penes Erasmus sunt, *ibid.*
 — a litteratorum numero minime secludendus, 1798. B.
Colanienfis Elector & Archiepiscopus Erasmus unico & amat & veneratur, 1751. D.
 — apud illum quinam esse dicuntur? *ibid.*
Colser (Abel a) vir clarissimus, 1436. F.
Combergius Norinbergenfis super qua re conferet cum Lachnero? 1606. F.
Comes ab Eisenburgo (Guilhelmus) non minus pietate quam majorum stemmatibus illustris, 1442. E.
 — qualem pugionem Erasmo dono mittit, *ibid.* 1443. B.
 — quo animo ac successu rem gerere dicitur? 1443. A.
Comes ab Hochstraten, vide *Hochstraten*.
Comes de Nassau bonis litteris favet, 446. B.
 — ad illum Eobani Hessi Carmen, *ibid.*
Comes Palatinus quamobrem Hutteno succentat, & quid ei minitetur? 791. E.
 — de ejusdem famulo sumpsit capitis supplicium, *ibid.*
Comessationes Epicureæ, 52. E.
Comessationes nocturnæ, 61. C.
Comites a Rennenburgo quam domus partem vacuam fecerunt? 1492. C.

— hi apud quem esse dicuntur? 1758. E.
Comitis Hochstratenfis animus quorum opera nonnihil abalienatus ab Erasmo? 383. F.
Commendator quidam, vir humanissimus, 500. E.
 — unde gratissimus suo Principi? 501. F.
Commentarii in Epistolas Pauli Athanasii falso nomine, cum sint Theophylacti, 920. C.
Commentarii in Sententiarum libros quot esse dicuntur? 337. E.
Commercium cum Musis & cum Gratiis, 77. E.
Commerstadius (Georgius) candidissimo & eruditissimo pectore præditus, 1404. E. F.
 — Erasmi studiosissimus & amantissimus, 1405. A.
 — quid rogatur ab eodem? *ibid.* B.
 — apud quem plurimum valet & gratia & auctoritate? *ibid.* C.
Commodus Imperator Romanorum sceleratissimus, 325. F.
 — unde Dei vocabulum vivus etiam usurpasse dicitur? *ibid.*
Comedia quid sunt? 1886. C.
Comedia cujusdam Parisiensis publice exhibitæ quale argumentum? 1752. B.
Compendium dispendiosum quodnam est? 204. B.
Compergius mittit Erasmo duas pelles Gabellinas, 944. F.
 — librum quemdam carius emisse dicitur, 773. E.
 — num in nomine erraverit? 887. D.
Complutum, urbs antiqua Hispaniæ in nova Castella, ubi celebris Academia, 1013. B.
 — quantum efflorescit omni genere studiorum? *ibid.*
Compostella, urbs primaria Gallæciæ in Hispania Tarraconensi, 343. F.
Concedere & *permittere* an differunt? 489. A.
Concertus suavisissimus ac modulatissimus quis est? 729. B.
Concilium Basiliense quid confirmasse & approbasse dicitur? 503. E.
 — cur ad illud missi decem magistri Theologi Scholæ Pragensis? *ibid.* F.
 — quid his concessit, & quibus conditionibus? *ibid.* 504. A.
Concilium Ensisheimense, 1249. E.
Concilium Pisani male coit, 113. C.
 — præcedere dicitur, 121. B.
Concilium Viennense sollicite statuit de parandis mium linguarum doctoribus, 99. C.
Concinnare mendacia, 71. E.
Concionator quidam ob quid reprehensus? 406. F.
 — quodnam suum Thema, & quomodo illud explanat? *ibid.*
 — quænam ridicula concionatur? 407. A.
Concionator quidam ex Ordine Prædicatorum ubi & quomodo deorat in N. Testamentum Erasmi? 407. C.
 — quid rogatus, & quid respondet? *ibid.* D.
 — non pudet illum impudentiæ suæ, *ibid.*
 — unde magis profuerit rei Evangelicæ? 739. E.
Concionator quidam Augustinensium ducit uxorem, 1123. E.
Concionator quidam Brugenfis, vir isopropæi cultu spectabilis, 690. B.
 — quomodo restituit dignitatem quatuor Ordinum Mendicantium, simulque confessionem? *ibid.* B. C.
Concionator quidam Franciscanus uxorem ducit, 1123. E.
Concionatores ob quid notati? 447. E. F. 448. A. B. C. 452. E. 690. D. E.
 — quomodo tractare debent sermonem Evangelicum? 770. E.
Concionatores duo Lovanienses quales describuntur, & in quos deblaterant? 579. F. 580. A.
Concordia orbis Christiani, pietatis & eruditionis fons atque parens, 167. C.
Concordia est ingens præsidium, 431. E.
 — quibus conditionibus eam habere præstat? 433. A.
 — quid eam coire non sinet? *ibid.*
 — unde diu constare non potest? 519. E.
 — unde pulchre coitura censetur? 521. A.
Conditio humana quid fert? 312. E.

RENUM AC VOCUM.

- Conditiones aqua vel iniqua quæ vocantur?* 799. E.
Confessio secretorum peccatorum quibus valde displicet? 515. A.
Confessio quoruplex est? 1087. B.
Confessionis vocabulum quomodo usurpatur ab Augustino? 690. D.
Confessor Cæsareus quantum auctoritate valet in aula? 706. B.
 — quem censet Vivetem? *ibid.*
Confiliatio & tanquam palæstra ingeniorum quid faciat? 69. A.
Confluentia, vel *Confluentes*, urbs Germaniæ superioris, ad Mosellæ cum Rheno confluentiam, 372. B.
Congressus Regum Galliæ & Angliæ quando & ubi adornatur? 555. C. E.
Conjuges unde dicti? 1378. B.
Conon quidam addidit quædam in Lexico veteri Brunonis, 1692. C.
Conon Nurenbergenfis, Theologus ex instituto Prædicatorum, 154. C.
 — vir Græcæ literaturæ callentissimus, *ibid.*
 — in adjuvandis bonis litteris infatigabili quadam diligentia, *ibid.*
Conradus, Abbas Monasterii Schutterani Provinciæ Brisgaudiæ, 500. B.
Conradus, Bibliopola Germanus, domum habet Lutetiæ, 734. A.
Conradus, Episcopus Herbipolenfis, qualis vir prædicatur? 1288. E. 1289. A.
Conradus, Episcopus Wirtenburgenfis, 1301. C.
 — quinam ei commendati, & quomodo illos accepit? *ibid.*
 — quid Erasmo misit? *ibid.* D.
 — in numerum suorum amicorum cooptat eundem, 1302. A.
 — quo animo instructus? *ibid.*
Conradus quidam unde videtur adhuc succensere Erasmo? 1624. A.
Conradus a Dingen, *vide* Dingen.
Conradus Fontanus, *vide* Fontanus.
Conradus Goclenius, *vide* Goclenius.
Conradus Heresbachius, *vide* Heresbachius.
Conradus Peutunger, *vide* Peutunger.
Conrius (Andreas a) clarissimus juvenis, 1157. D.
 — juvenis imaginibus clarus, 1371. D.
Conrius (Christophorus a) clarissimus juvenis, 1157. D.
Conscientia hominum variis tricus illaqueatæ, 681. D.
Consensere in *Kippusplaus* exortais, 114. B.
Consensus diuturnus apud omnes gentes facit Principem, 124. C.
Consilium sacra quidem res est, sed eadem periculosa, 484. D.
 — bonum ac verum sæpe damno est bene consulenti, *ibid.*
Consilium quod Coloniae exisse dicitur? 637. D.
 — cui exhibitum, & quale, & cui non displicuit? *ibid.* E.
 — cuius esse ferebatur? *ibid.*
Conspicui mutuo inter homines amor & benevolentia gigni solet, 1404. E.
Constantia, Germaniæ superioris urbs libera ad lacum Constantiensem, 239. A.
 — ei olim nomen erat *Breganto*, 755. A.
 — quibus rebus magnopere celebris est? *ibid.* C.
Constantia virtus in quo sita est? 370. D.
Constantienses nonnulli cujus libello offenduntur, & cur? 354. E.
Constantiensis Doctor quidam ob quid effigiem Erasmi habet in suo conclavi? 1387. D.
 — quid responderet percontantibus, cur eundem oderit? *ibid.*
Constantini Grammatica Græca, 52. E.
Constantinopolis, prius *Byzantium*, caput Thraciæ, & regia Imperatorum Turcarum, 274. F.
 — quo thesauro locupletata censetur? 1343. D.
 — cur illam reliquerunt multi præclari cives gravesque matronæ? *ibid.* A.
Constantinopolitanus (Joannes) cur dictus est *Chrysostomus*? 1846. C.
Constantinus Imperator quibus verbis utitur? 82. F.
Constantius Imperator Arianis admodum favet & in Orthodoxos sævit, 692. E. 1593. E.
 — adversus illum scripsit librum Hilarius, 697. A.
Constitutiones humanæ, quibus gravatur libertas populi Christiani, 713. E.
Constituto omnia dura lenire solet, 41. A.
Consules in delectu habendo solliciti erant, ut auspicarentur a bonis & fausti ominis nominibus, 1918. A.
Contagio sævire Caleti incipit, 571. A.
Contareus (Angelus) nobilis Venetus, patricia familia juvenis, 1618. C.
 — amantissime tractat Erasum, *ibid.*
Contentio litterarum aliquoties laxanda est, 68. C.
 — immodica nonnunquam obrunetur ingenia discen-
 tium, *ibid.*
Contentio inter Hieronymum Ruffinumque quomodo coaluisse ac exarsisse dicitur? 312. E.
Contentio discordiæ partem quid facere solet? 313. B.
 — quodnam malum in convivio decorum provolvit
 dicitur? *ibid.*
 — illius natura quænam? *ibid.* D.
 — invectivæ contentionis impetus quid a natura ha-
 bet? 314. D. E.
 — quibus præcipue indecora censetur? 525. B.
 — moderata acutere ingenia censetur, 650. E.
 — rabiosa, pacis & concordie pestis, 705. A.
Contentia bona pars quænam est? 571. C.
Contra Cretensem Crotissimum, vetus proverbium, 69. F. 105. E.
Controversia unde citius nascitur? 521. E.
Contumelia quænam intolerabilior, 18. C.
Convenerunt Wormationis sive Berbetomagenfis habetur, 749. D.
 — in illo cur non adfuit Erasmus? *ibid.*
Convivium puellarum quale? 121. E.
Convivitor infectus scabiem suam affricat, 90. E.
Conviviarum pulchra descriptio, 32. D.
Convivium describitur, 42. D. E.
Copus vel *Coppus* (Guilhelmus) Basileensis, Medicus re-
 gius peritissimus, & Musarum cultor, 26. D. 170. E.
 — ejus extemporalis epistola, 26. D.
 — Galeni & Hippocratis volumina vestis, 128. A.
 — homo utraque lingua doctus, 170. E.
 — Erasmo amicus ac benevolus, *ibid.*
 — unde eidem non responderit? 171. B.
 — cuius iussu ad eundem litteras dæit? *ibid.* C.
 — ejusdem *Aphorismos* nondum videre potuit, *ibid.*
 — quantum ab eodem amatur? 184. E.
 — apud Gallos Medicinam vindicat, 187. E.
 — Medicinæ vindex atque antistes incomparabilis, 231. F.
 — quodnam studii genus non infelicitè aggressus
 est? 289. F.
 — rebus optimis favet, 477. C.
 — quibus libris rem medicam assuit? 507. E.
Cor attolli solet ante ruinam, 740. E.
Cordatus quidam cujus litteras reddidit *Ægidio*? 1634. D.
Cordus (Euricius) Ludimagister ubi ludum litterarium
 aperit? 428. E.
 — in quo munere alacrius versaturus, & cur? *ibid.*
 — in quo plus operæ sumet? *ibid.*
Corisii quo tempore Græce ac Latine loquebantur? 798. B.
Coriscus quidam, Erasmi amicus, vir candidissimi pecto-
 ris, 754. A.
 — inter quos numerandus? 808. F.
Coriolanus iustissimum dolorem auctoritati matris submi-
 sit, 1394. B.
Cornarius (Janus) Zuicaviensis Medicus, 1225. B.
 — illum ad quid hortatur Erasmus, & quid cum
 rogat? *ibid.* C. D.
Cornelia, vel *Corneliola*, Petri *Ægidii* uxor, 288. A.
 542. B.
 Tom. III. Rrrrr 2 Cor-

Cornelius Canonicus, 16. E.

— quibus scribit, & cur non Erasmo? *ibid.*

— ipsius vetus & arctissima cum Erasmo necessitudo, *ibid.* F.

Cornelius Goudanus, vir undecunque doctissimus & eloquentissimus, 1793. B. 1795. C.

— quam Belli Trajectensis Historiam edidit? 1794. F.

— Poëta atque Theologus doctissimus, 1796. A.

Cornelius quidam, vir insignis, & Advocatus a fisco, 648. E.

— quale munus per illum Erasmo missum? *ibid.*

— quibus commendatus ab eodem? 664. A.

— ubi a Gallorum præfidiis spoliatus? *ibid.* B.

— nudus in carcerem coniectus, *ibid.*

— lineo duntaxat indusio reclusus e carcere egreditur, & sic Basileam pervenit, *ibid.*

— ubi dies aliquot refocillatus, & veste Germanica reclusus? *ibid.*

— rursus viatico instructus, *ibid.*

Cornelius, Romanæ urbis Episcopus, 478. F.

— ad ipsum Epistolæ Cypriani quot? *ibid.*

— eodem die & similis martyrii palma decoratur, ac Cyprianus, 481. A.

Cornelius Aurotinus, *vide* Aurotinus.

Cornelius Battus, *vide* Battus.

Cornelius Bergensis, *vide* Bergensis.

Cornelius Graphæus, *vide* Graphæus.

Cornelius Hoen, *vide* Hoen.

Cornelius Juvelandus, *vide* Juvelandus.

Cornelius Vincentius, *vide* Vincentius.

Cornelius Wertemus, *vide* Wertemus.

Cornicula Horatiana, 34. E.

Cornu Copiæ, 64. B.

Cornuensis (Petrus) quomodo abutitur quodam loco S. Scripturæ contra Erasmus & Lutherum? 1229. A.

Cornutus (Petrus) Monachus Franciscanus ubi perstringit nomen Erasmi? 1168. F.

Coronius (Dionysius) alumnus Archiepiscopi Ebrodunensis, 734. D.

— ipsius epistola quantum arguta & accurata? *ibid.*

Coronellus (Ludovicus) quo ingenio præditus? 714. A.

— rarus animi sui candor & studium plane Christianum erga Erasmus, *ibid.*

— quid eundem amantissime admonet? *ibid.* B.

— sua amicissima monita & exactissimum iudicium, *ibid.* D.

— adversus quos patrociniatur Erasmo? 715. A.

— cui recenset occupationes suas in Lutheranos? 716. E.

— veretur iudicium & censuram Erasmi, *ibid.*

— versari se in angustia & inopia rerum ac verborum dicit, *ibid.*

— Erasmus putat alterum Hieronymum vel Augustinum, *ibid.* F.

— ejusdem nominis studiosissimus, & illius monumentorum admirator, *ibid.*

— qualia hæc esse prædicat, & quam fortiter pro illis depugnaturus? *ibid.*

— quid respondet Viveti in gratiam Erasmi? *ibid.*

— ad quid elegantissime respondit? 873. E.

— a quo salutandus? 1287. D.

— vir integerrimus, bonæque eruditioni favens, 1720. B.

— quo applicuisse dicitur? 1722. B.

— apud quem summæ est auctoritatis? 1858. E.

Corpora distrahi possunt, animi divelli nullo pacto possunt, 30. B.

Corpora piorum cur olim non senescunt? 779. F.

Corporum fatales morbi sunt, 413. E.

— illorum conjunctio quantula pars amicitiae, 433. B.

Corpus vel domicilium vel organum animi est, 414. E.

Corpus, in quod fit impetus, non est capax vulneris, 691. D.

Corradus quidam quem conduxit & quocum transegit? 720. E.

— cuius rei auctor fuit Viveti? 730. C.

Corvum hiantem deludere, 100. E.

Corvantes tympanorum & tibiæ strepitu homines in rabiem compellebant, 957. A.

Corycii senis hortulus a Virgilio celebratus, 1392. C.

Casta (Petrus) Venetus, cum Erasmo prandet, 788. D.

— vir ætate florenti, pari modestia atque eruditione, *ibid.*

Courinus (Gulielmus) Nucerinus, cujus urbis situm describit? 1763. D. E.

— quorum virorum fatales exitus enarrat? *acol.* 1763. F. usque ad *col.* 1771. A.

Coxus (Leonardus) Anglus, Erasmi studiosissimus, 982. C.

— ipsius epistola eidem fuit undique jucunda, *ibid.*

— cur fortunam amplecti debet? *ibid.* D.

— de qua voce consulit Erasmus? *ibid.* E.

Crabrones irritare non expedit, 57. B. 131. E. 617. C.

— nulla re melius quam fumo depelluntur, 1442. F.

Craneveldius (Franciscus) pro quo beneficio gratias agit Erasmo? 581. D.

— apud quem frequens fuit, & quanti illius eruditionem, humanitatem, ac liberalitatem facit? *ibid.*

— moribus Flandricis non esse contaminatum dicit, *ibid.* E.

— quæ nomismata sibi, & quis anulus uxori suæ data? *ibid.*

— urbis Brugensis a consiliis, 602. F.

— unde sibi inita amicitia cum Moro? *ibid.*

— quis juvenis ipsi commendatur, & a quo? 603. A. B.

— quomodo Morum possidere dicitur? 615. E.

— apud quos nihil est candidius? 853. A.

— quam rem existimabat fore præsidio adversus syphontas? 875. B.

— ab ipso nihil litterarum allatum est Erasmo, 876. C.

Cranmarus (Thomas) professione Theologus, 1481. C.

— vir integerrimus candidissimisque moribus, *ibid.*

— in cujus locum ac dignitatem successit? *ibid.*

— quid Erasmo pollicitus est? *ibid.*

Crassus, Orator haud vulgaris, 34. E.

Credulitas in malum valde prona, 458. D.

Cremenfis (Franciscus) vir egregie litteratus? 1853. B.

— quomodo tractavit Erasmus? *ibid.*

Crescentius (Paulus) unde cognitus Erasmo? 1046. A.

Cresconius, Grammaticus hæreticus, 1895. D.

Cretenses omnes mendaces, 76. F. 1558. A.

Crimen hæreseos & impietatis valde odiosum est, 302. C.

Crimen quod dicitur non vulgare? 805. C.

Critici quid sentiunt pronunciantque de Budæo & Erasmo? 410. C. D.

Critius (Andreas) Episcopus Plocensis, quem libellum ut & epistolam scribit contra Lutheranos? 897. B.

— in quibus studiis non infelicitè versatus est? *ibid.* C.

— quam candido præditus ingenio? *ibid.*

— vir eleganter doctus, quorum nomine scripsit ad Erasmus, & quo magnis promissis invitat? 931. C.

— humanissimis litteris & eruditissimis carminibus recreat excitatque eundem, 1285. E.

— qualem libellum de Missa scripsit? 1305. F. 1306. A.

— quem anulum dono mittit Erasmo? 1306. B.

Crocus (Richardus) Grocini quondam minister ac discipulus, 131. C.

— Paritiis dat operam bonis litteris, *ibid.*

— qualis juvenis prædicatur? *ibid.*

— destituitur a nonnullis, qui subsidium promiserant, 132. A.

— in Academia Lipsiensi regnat, ibique Græcas docet litteras, 136. C.

— quid de illo scripsit Erasmus? 1524. B.

— Græcæ litteraturæ rudimenta ubi, quandiu, & quomodo seminavit? 1592. D.

— quæ-

R E R U M A C V O C U M.

- qualis juvenis prædicatur, & quid non destitit suadere & hortari Mosellanus? 1596. D.
- quantum Erasmo conjunctus? *ibid.*
- Crasce* opes, 55. D.
- Crojus* (Guilielmus) Cardinalis & Archiepiscopus Toleranus, 306. C. 359. C. 634. B.
- quas litteras Erasmo reddendas curavit? 306. C.
- quo nomine longe fortunatissimus existimatur? 359. F.
- quod studium & quæ cura sibi superest? 360. A.
- quo impensius sibi enitendum, & cur? *ibid.* E.
- quid ab illo sperandum, & unde? *ibid.* F.
- in quibus litteris non segniter exercetur? 361. A.
- suæ ætatis præcipuum ornamentum, *ibid.* C.
- quos habere comites non se pudebit? *ibid.* D. 363. C.
- quomodo disputat de bonis naturæ & fortunæ? 362. B. C. &c.
- quænam præcepta sibi dari dicit petitque? *ibid.* F. 363. A.
- in suum patrum quam gratissimus, 363. A.
- quam *ἐγκυκλοπαιδίαν* absolvere optat, & quibus disciplinis se dedere vult? *ibid.* A. B.
- quos summopere laudat, & inter quos annumerari mavult? *ibid.* C. D.
- unde modestus felixque judicatur? 365. E. F.
- num passurus est a se divelli Ludovicum Vivem? 415. C.
- juvenis amplissimæ fortunæ raræque indolis, *ibid.* 513. E.
- quantum meritis est de Erasmo? 415. C.
- ad honesta studia satis propensus videtur, 433. D.
- unde non mediocre calcar sibi additum? *ibid.*
- unde Vivi non insigniter esse beneficus nec volet, nec potest? 450. E.
- quibus stemmatibus, dignitatibus, dotibus, ac moribus ornatus fuit? 634. B. C.
- toto pectore favebat bonis studiis, nec oderat Erasmus, *ibid.* C.
- qualis & quantus Mecænas fuit Viveri? *ibid.*
- multis de causis fuit charissimus Erasmo, 690. A.
- repente ad summum dignitatis fastigium evehctus, ac subito Parcarum pollice succisus, 684. E.
- nondum egressus annum vigesimum tertium perit, 634. B.
- Crombergius* quidam Erasmus convenit ac cum illo colloquutus est, 740. B. 760. A.
- modesta ipsius prudentia eidem valde placuit? 740. B.
- illius indoles & oratio mirum in modum delectavit eundem, 760. B.
- homo simplex fucique nescius, magno tamen ingenio præditus, *ibid.*
- Cronvelius* (Thomas) Regis Angliæ Secretarius, 1519. B.
- apud illum Principem multum potest, *ibid.*
- mittit Erasmo 20. Angelatos, *ibid.*
- Croy* (Jacobus de) Dux & Episcopus Cameracensis, 287. A.
- illius *Epitaphium* quale, a quo scriptum, & cui mittitur? 286. F. 287. A. B.
- Cruciatus* cujus ope strenue perferendi? 789. E.
- Crullus* (Joannes) 234. E.
- ob quid notatus? 286. C. D.
- a quo accersendus, & cur? 357. B.
- Crumenam* vacuum servare quorsum attinet? 70. F.
- Cruce Divi Pauli*, suggestus Londini celebris, 998. C.
- Cubiculo* a Cæsaris esse, quis dicitur? 1732. C.
- Cucullati* scortatores, 46. F.
- Cucullatus* quidam quid disseminavit? 442. C.
- miram præ se ferre sanctitatem dicitur, *ibid.* C.
- quid de Erasmo spargit? *ibid.*
- quanto negotio deiciendus? *ibid.* D.
- quomodo prosternendus? *ibid.*
- Cucufon*, pusillum ac desertum Armeniæ oppidulum, quo exulat Chrysostomus, 1341. F.
- Cuinam* non perinde refert in quam splendidis versetur atque in quam utilibus? 213. D.
- Cujus* oratio placabilis descendet in hominum aures & animos? 364. B.
- Culen* quanti fit ab elephanto Indico? 57. C.
- Culmum* *μητρόπολις* conflagravit, 1479. A.
- Cuma*, urbs Campaniæ prope Baias ad mare Tyrrenum, 230. D.
- Cupiditas* gloriæ minus acre calcar habet, quam ignominiae metus, 97. C.
- Cura* leves loquuntur, ingentes stupent, 31. E.
- Curia* Romanæ avaritia ac tyrannis quando coepit esse intolerabilis? 713. E.
- Curtius* (Petrus) unde venit, & quid narrat? 946. B.
- Rhetor in Academia Romana clarissimus, 1496. B.
- quam voculam detorquere dicitur ad Erasmi ignominiam? 1497. A.
- quem in modum traducere eundem coepit? *ibid.* B.
- cur novum bellum eidem indicit? *ibid.* F.
- in quæ præcipitia seipsum abjicere non debet? 1498. A.
- unde se totum deridendum propinabit aliis? *ibid.*
- qualem habebit Erasmus, si scribat vel non scribat contra illum? *ibid.* B.
- nescio quid libelli in Erasmus evomuit, 1519. F.
- Curtius* (Quintus) mire candidus ac tersus videtur Erasmo, 271. B.
- in eo amputati duo primores libri, & ultimus pluribus in locis truncus mutilusque, *ibid.* C.
- Græculam vanitatem subinde temperasse videtur, *ibid.*
- quid in eo correxit & addidit Erasmus? 271. D.
- apud Schurerium nuper editus opera Erasmi, 401. F.
- Curtacum*, vel *Cortracum*, urbs ampla Belgii in Comitatu Flandriæ, 455. C.
- Custodes* vocum fidelissimæ quæ? 68. F.
- Cutbertus* Tonstallus, *vide* Tonstallus.
- Cynanche*, Græce *κυνάγχη*, angina, morbus in gutture, 287. B.
- Cynarus*, ab aliis appellatus *κυνόβατος*, apud Hesychium occurrit, 983. A.
- Cynnara* natura non describitur a Plinio, 982. F.
- hujus gustu cervus dicitur mederi sibi, pabulis toxicis gustatis, *ibid.* 983. A.
- Cynofura*, urfa minor, sidus ad polum Arcticum sive Septentrionalem, 84. D.
- Cyprianus* Talcus, *vide* Talcus.
- Cyprianus* qua ansa Tertullianum arripuerit? 98. B.
- qualis orbi tradendus ab Erasmo? 446. D.
- qualis Scriptor prædicatur? *ibid.* D. E.
- unde unus est multorum instar habendus? 478. A.
- ex illius fragmentis quid conjicitur? *ibid.* B.
- suorum Operum claritas quid effecit? *ibid.*
- quid sibi commune est cum cæteris Scriptoribus? *ibid.* D.
- ob quid felicius fuit Hieronymo? *ibid.*
- quænam Opera ipsi temere adscribuntur? *ibid.* D. E.
- ipsius vitam ex quo libro deceptam apparet? *ibid.* E.
- ipsius Epistolæ ad Cornelium Romanæ urbis Episcopum quot? *ibid.* F.
- ipsi contigit Romanæ dictionis germana puritas, 479. A.
- ipsi tribuuntur summæ dotes eloquentiæ, *ibid.* B.
- num præferendus Hieronymo? *ibid.* D.
- qua parte longe præcellit eundem? *ibid.*
- qualis scriptor, Ecclesiæ doctor, ac Christianæ pietatis athleta? *ibid.* E. F.
- inter quos primarius existimatur? 480. A.
- in quem errorem inciderat, & unde? *ibid.* A. B.
- quis *Caprianum* eum vocavit? *ibid.* C.
- in quo versantur quæ scripsit? *ibid.* D.

Cyprianus quantum delectatus ac deditus libris Tertul-
liani? *ibid.*

— qualis prodire dicitur? *ibid.* E.

— ob quid Hannibale celebrior habendus? 481. A.

— quomodo cum Cornelio certamen pietatis susce-
pisse videtur? *ibid.*

— eodem die similis martyrii palmam adeptus ac
Cornelius, *ibid.*

— qualis editus ab Erasmo? 483. B.

— quiddam Africum habet, cæteris licet candidior,
695. E.

— sua sibi esse translatio dicitur, 703. D.

— unde maximam laudem retulit? 771. E.

— qua in re Ciceronis copiam superavit? 779. A.

— in malos Episcopos acerrime invehitur, 796. D.

— ab æmulis *Cyprianus* dictus, 1323. C.

— quodnam frivolum commentum probare nititur

coactæ Scripturæ testimonio? 1377. A. B.

— eloquentia non vulgari pollet, 1378. D.

Cyprianus (Petrus) juvenis miro iudicio præditus, 1751. C.

— per menses aliquot fuit Erasmo *ἐποπτεύων*,
ibid.

Cyrius Præsul Chalcedonis multa inimice in Chryosto-
mum effudit, 1340. C.

— cur ipsi non licuit Constantinopolim trajicere?
ibid.

— pedem suum amputare coactus, paucis post die-
bus vita defunctus est, *ibid.*

Cyrus a Xenophonte laudatus, 1083. F.

D.

D*ædalus*, Atheniensis faber ingeniosus, indeque
virum ingeniosum denotat, 56. E.

Dadalum fieri, quid significat? 1609. B.

Dalbomus (Antonius) Abbas insulæ Barbaræ, 1326. F.

— ipsius epistola quid spirabat? *ibid.*

— quid de lucubrationibus Erasmi prædicat?
1327. A.

— cui Mallarium commendavit? *ibid.*

— ipsius insula nomine magis quam re Barbara, &
dignior quæ *μακρόνησος* dicatur, *ibid.* D. 1393. D.

— unde magno solatio affecerit Erasum? 1328. C.

— quid eidem defert? 1394. D.

Dalmatia, Europæ regio ampla secundum mare Adria-
ticum, 404. C.

Damasceus (Joannes) ubi non potuit inveniri? 813. B.

Damasus Papa iussit Hieronymum, ut N. Testamentum
recognosceret, 99. B. 393. F.

— ab se probatam esse ejusdem recognitionem non
constat, *ibid.*

— ipse hoc negotii eidem non injunxit tanquam sum-
mus orbis Pontifex, sed tanquam Romanus Ponti-
fex, 394. A.

Dambrovskius (Martinus) a quo salutandus? 1132. D.

— qualis juvenis prædicatur? 1223. E.

— quomodo se gessit erga Zebridovium? *ibid.* F.

Damianus a Goes, *vide* Goes.

Damus (Berthramus) vir pudore immodico prædicatur,
1806. F.

— quale carmen edidit, & cui misit? 1807. A.

— inter amicos Erasmi præcipuum locum obtinebit,
ibid. B.

Danaidum dolium quale fuit? 1409. D.

Dancastrus (Guilielmus) vir integerrimus & candore
præditus, 509. C. 571. E.

— a quo salutandus? 571. E.

Danesius quidam neque de facie neque de scripto cogni-
tus Erasmo, 1107. A. D.

— suum pectus Musis & Gratiis omnibus consecra-
tum, *ibid.* D.

Daniel dictus est vir desideriorum, 898. C.

— cui existit innocentiae vindex, ac malitiosi faci-
noris coargutor? 976. A.

Daniel Stibarus, *vide* Stibarus.

Dantes quid præstitit apud Italos? 456. B.

Damiscus (Joannes) Episcopus quid scribit Erasmo?
1479. A.

Dannus (Joannes) ob quid offendit Episcopum Culmen-
sem? 1436. A.

— insectatur carmine Scaligerum, *ibid.*

— quid perperam pettulit ad Oecolampadium?
1221. E.

Dares Entellum senio fessum ad certamen provocat,
2018. F.

Dassa quidam Hispanus quot libras reddidit? 814. B.

Datanus cuius factum ac prudentiam probavit?
940. C.

— cui silentium promisit? *ibid.*

— quis ipsi clanculum scripsit, & ad quid? *ibid.*

Dathus (Augustinus) vir eloquentissimus, 1798. C.

Dathemra, urbs Belgii in Transilvania.

David a Burgundia, *vide* Burgundia.

David eadem vox est Latinis, Græcis, & Hebræis,
702. A.

— non esse insertam vocabulo *Osanna*, per se liquet
omnibus, *ibid.*

David Rex & Propheta quando cithara sua succurrebat
Sauli? 728. C.

— cuius Musicos peritissimus? *ibid.* F.

— non solum ipse modulatus est, sed & alios canto-
res multos instituit, *ibid.*

— typum gerebat Jesu Christi, *ibid.*

— quando ab amore Dei excidit? 1212. C.

— tam misere, tam sine fine plorans, quid homi-
nes admonet? *ibid.*

— ipsius calamitas cur gravior, quam Jobi? *ibid.*

Davus, servile in Comædiis nomen, denotatque virum
obstructi ingenii, 23. B.

Davus apud Horatium fidele consilium impartit hero
suo, 737. E.

Deberquinus (Ludovicus) vir doctissimus, ac Erasmi no-
minis studiosissimus, 308. A.

Decanus ecclesiæ Divi Audomari, 109. C.

— vir singulari probitate, & litterarum amantissi-
mus, *ibid.*

Decanus quidam Canonicorum quo pertraxit Erasum?
285. F.

— illius humanitas insignis, *ibid.*

Decanus quidam Spirensis, vir doctus & humanus,
371. F.

— suaviter & comiter Erasum accipit, *ibid.*

Decanus quidam, vir citra ostentationem eruditissimus &
citra fucum humanissimus, 1683. A.

Decimarius (Petrus) de quibus rebus sollicitus esse non
debet? 1121. B.

— qui libellus & quæ epistola ei mittuntur? *ibid.* A.

— quem Præsulem scribit esse occupatissimum?
ibid. B.

Decimarum negotium Germaniæ non placet, 354. F.

Decius (Jodocus) 1759. A.

— ad illum exstat Paraphrasis Erasmi in Precatio-
nem Dominicam, *ibid.*

Declamatio pro quo sumpta? 1109. C.

Decreta Pontificia quod maleficium non attingunt?
83. A.

— in illis quæ Augustini verba referuntur? 99. C.

Decreta 70 Concilii Nicæni integra asservabantur in scri-
niis Ecclesiæ Romanæ, 1762. C.

— illa ab Hæreticis vel incensa, vel ad minorem nu-
merum redacta, *ibid.*

Decretales Epistolæ quod maleficium non attingunt?
83. A.

— in illis quod Pontificii Senatus decretum adhuc
exstat? 64. B.

Decretum Pontificii Senatus saluberrimum sanctissimum-
que, 64. B.

Decumum quid appellabat Antiquitas? 151. E.

Decurio aulicorum dispensatorum, 422. D.

Defensio Italia, libellus adversus Erasum, 1501. B.

— Romæ excuditur, & dicatur Paulo III. *ibid.*

Defensio totius Hussitica doctrina, qualis libellus? 761. A.

Δεῖ τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι, 117. B.

Dejotarus (Zacharias) Frisius, quondam Erasmi famulus
ac discipulus, nunc Warami eliens, 644. E.

— qua de re diligenter Erasmo scripsit? *ibid.*

— qualis juvenis prædicatur? *ibid.*

— quid

R E R U M A S V O C U M.

— quid impertit Livino? 804. D.
 — sua facultates gravari impendia cur non opus erat? *ibid.*
 — quomodo Erasmi famulos excipere solebat? 1466. C.
 — ubi & quando mortuus? *ibid.*
Delibare litteras summis labiis, 63. E.
Delius Volscus, 47. F. 56. D.
Delius quidam ob quid committitur cum Fausto? 1314. B.
Deloimus (Franciscus) Erasmus sui temporis Varronem facit, 173. F.
 — erudita atque honorifica ipsius ad Erasmus epistola, 179. E.
 — quantus vir, & quantis distentus negotiis? *ibid.*
 — ipsum Bruto antepone non dubitat Erasmus, *ibid.*
 — unde ipsum oblectarunt litterae ejusdem? 182. A.
 — ob quid non potest non deamare plurimum Colerum? *ibid.* B.
 — summam Erasmi eruditionem ejusque Opera quaedam deprædicat, *ibid.* C. D.
 — nonnullos semidoctos notat, *ibid.* D. E.
 — ad quid hortatur Erasmus, & quid ei pollicetur? *ibid.* E.
 — quid eidem præcatur? *ibid.* F.
 — vetus illius humanitas in Brixium, 195. A.
 — patricii ordinis summus vir, *ibid.*
 — unde bene audit? *ibid.*
 — quantopere ipsum afficiunt, delectant, capiunt, & rapiunt Erasmi Opera? *ibid.*
 — unde amicissime scripturus ad eundem? 210. D.
 — omni genere officii conjunctissimus Budæo, *ibid.* F.
 — unde cognitus Erasmo? 215. E.
 — homo doctrina & auctoritate summa, 247. E.
 — Parisiensis Curiae Princeps, *ibid.*
 — scriptorum Erasmi lector avidissimus, *ibid.*
 — Budæi illiusque scriptorum amantissimus, *ibid.*
 — quid confabulatur cum Budæo? 248. A.
 — Budæi amicus, Erasmi patronus, 284. E.
 — Beraldi & Erasmi patronus communis, 635. B.
 — quæ loca per Beddam subnotata mittit ad Erasmus? 857. F.
 — illius mentio in cujus libello facta? 884. B.
 — illius memoriam quis immortalitati consecravit elegantissimo carmine? *ibid.*
 — magnus bonarum litterarum patronus, 887. E.
 — destituit bonas litteras, 910. C.
 — Lutetiae perit, 884. A. 887. E.
Delphus (Ægidius) eximius Theologus, 127. E.
 — totum ferme divinæ Scripturæ corpus carmine complexus est, *ibid.*
 — illum nemo in jus vocavit, *ibid.*
 — qua de re diligenter agit cum Erasmo? 866. B.
Delphus (Franciscus) apud Erasmus agit, 268. A.
 — generosa ipsius indoles, *ibid.*
 — philologiam in eo desiderat Erasmus, *ibid.*
 — meditatur *ενοικεῖν τῷ Κρίτῳ*, *ibid.*
Demades quid honorifico joco de Demosthene dixit? 1447. F.
Demas ob quid notatus a Paulo Apostolo? 731. F.
Demetrius quondam in litteris discipulus Lactantii, post ad Reipublicæ negotia vocatus, 1158. A.
 — ad illum quos libros scripsit Lactantius? *ibid.*
Demetrius Chalcondilus, *vide* Chalcondilus.
Demetrius, Alexandriae urbis Episcopus, cui adolescenti munus Catechistæ delegat? 1848. C. D.
 — quæ populi vox haud leviter momordit ipsius animum? 1849. B.
 — ob quid crimina spargere cœpit in Origenem? *ibid.*
 — quem puerilem errorem eidem objecit? *ibid.*
 — quomodo nominis ejusdem claritatem offuscavit? *ibid.*
Democritus quid quærere solebat? 1562. B.

Demosthenes quænam vitia a natura habuisse & quomodo illa emendasse dicitur? 359. D. E.
 — quo nomine præfertur Ciceroni? 479. D.
 — quid de suis orationibus sibi objectum fuit, & quid in illo desideratur? 1432. A.
 — inter Græcos Rhetores quomodo primus est? 1447. C.
 — cur non admodum convenire censeretur ambientibus peritiam Græcarum litterarum? *ibid.* E. F.
 — a quo primum editus, & qualis ab Hervagio? 1448. E.
Demata charta res agitur, 237. C.
Deplorare *λαυνὰς τῆρας*, 117. A.
Dernemonda, urbs Belgii in Comitatu Flandriæ, 649. A.
Desideratus More, *vide* More.
Desideratus quidam, Ecclesiæ Bezontinæ Canonicus, vir pius & doctus, 903. B.
Desiderius Erasmus, *vide* Erasmus.
Desiderius quid monitus ab Hieronymo? 98. F.
 — ad illum Epistola ejusdem, 99. C.
Desides quid causari solent? 435. C.
De summis operibus judicant nonnunquam mediocres artifices, 104. A.
De una fidelia duos parietes linere, 10. F.
Dearum munera non rejicienda, 1301. E.
Deus specus omnis humani pectoris penitissime perspicit, 48. F.
 — pietatis officia multo cum foenore remetiri solet, 89. F.
 — summus bonarum actionum ac mentium auctor, 156. D.
 — ipse est fuitque semper Rex Regum & Dominus dominantium, 362. E.
 — quando pueros Principes dare dicitur? 438. F.
 — quando Principibus immittit mentem regno dignam? *ibid.*
 — unde colligitur ipsum reconciliatum esse hominibus? *ibid.*
 — concordiam hominibus unice commendatam esse voluit, 446. F.
 — cur illi magis idoneum visum est aliis alias dotes impartire? *ibid.* 447. A.
 — cur omnium perfectissime est? 556. B.
 — amari vult, non solum timeri, 599. F.
 — quam felicitatem solis divinis Voluminibus peculiarem esse voluit? 692. B.
 — irritatus populi sui sceleribus, quos Principes, Sacerdotes, ac Prophetas illi minatur? 914. A.
 — contra propitius quales illos eidem pollicetur? *ibid.*
 — in sacris Litteris quid promittit suis? 1243. A.
 — illum esse corporeum qui spargebant? 1338. B.
Diabolus, Christianæ Religionis æternus hostis, 268. F.
 — unde Græcis sic dictus? 269. B.
 — quinam hujus Apostolus est? *ibid.*
Dialectica fuit antequam quisquam de illa præciperet, 1248. E.
 — de quarum disciplinarum numero esse dicitur? *ibid.*
 — illius quanta ruditas apud Afros? 1248. E.
 — quomodo a Rhetorica differat? 1895. A.
Dialogus quidam Erasmo tribuitur, sed male, 437. A. B.
 — in cujus edium scriptus dicitur? *ibid.* A.
 — variis titulis apud quos reperitur descriptus? *ibid.* B.
 — quorum esse dicitur? *ibid.*
 — hujus Auctorem nondum pervestigare potuit Erasmus, *ibid.*
 — quo supplicio dignus quisquis illum evulgavit? *ibid.*
Dialogus quidam Julii & Petri τῷ Καρχελλαπῶ μεγάλῳ in manibus est, eique unice placet, 189. E.
 — ubi venditur, & quanti fit? 462. D.
Diana Panagæa per omnes regiones volitabat, 1372. F.
Dicelicta quis Laconibus appellatus? 878. F.
Dicendi scribendique varia genera, 34. D.

- Diffio* unde grandis est? 175. F. 176. A.
Diffionis genus, quod Midis placeat potius quam Musis, 103. A.
Didascalus Græcus, semper esuriens, & immodica mercede docens, 64. D.
Didymus Faventinus, vide Faventinus.
Dies conceptæ Virginis Mariæ, 122. B.
Diesbach (Nicolaus) Decanus ac designatus Episcopus Basileensis, 756. B.
— vir humanissimus vinum Burgundiacum Erasmo donavit, *ibid.*
Diest, oppidum Belgii in Ducatu Brabantia, 381. D.
Differentia quænam inter Monachos & cives? 346. C. D.
Diffidentia ex plurimis definitionibus nascitur, 521. F.
Digestum, seu *Pandectæ*, ubi continentur responsa veterum Jurisperitorum, 83. A.
Digitulo attingere, 63. E.
Digladari cum Vigilantio, duce Hieronymo, 106. A.
Digladatio cum amicis acrior, quam cum hostibus, 1137. D.
Dignitas admiranda & eximia unde exoritur? 360. B.
Dignitatem amplissimam suscipere non ita magnum est, 360. E.
— eam susceptam tueri ac sustinere longe difficillimum est, *ibid.*
Dilfi vel *Dilfus* (Franciscus) Erasmi quondam convivor, 901. A.
— juvenis honesto loco natus, & moribus mire civilibus, *ibid.*
— cui commendatur, & a quo? *ibid.*
— Canonicus Antuerpiensis, 852. A. 853. A.
— juvenis non solum claro & opulento, verum etiam honesto genere prognatus, 1059. C. 1090. E.
— suum ingenium sincerum vereque generosum, *ibid.* D. E. F.
— est summæ fidei, minimeque vanus, *ibid.*
— cur dignus, qui in aula Cæsaris studiis optimis exerceatur, moribusque generosis formetur? 1090. E.
Dinckellius quidam a quo salutatur? 1539. A.
Dingen (Conradus a) Episcopus Wirtzburgensis, qualis vir prædicatur? 1192. B. C. F.
Diogenes quid dicebat de Platone, & quid audivit? 868. C.
— quid respondit cuidam, qui eum hominem esse nolebat, 878. F.
— illius dictum in Platonem quodnam? 279. D.
— unde libere exprobravit Philippo insaniam, 1769. A.
— in illius castra impune penetravit, *ibid.*
— ob quid cum munere dimissus est? *ibid.*
Diogeniani Commentaria qualia, & cui fuerunt subsidio? 1289. E.
Diogenicum convivium reponere pro Lucullianis cœnis, 536. B.
Diomedes rei bellicæ peritissimus, 174. A.
— quid in amicitia symbolum fecit? 909. F. 910. A.
Dionysola nonnunquam cum lachrymis canit ac saltat, 44. F.
Dionysus ob quid celebres opinione probitatis viros ac doctrinæ secum habebat? 1428. F.
— cur sibi eruditos conciliabat? 1744. B.
Dionysus homo ineptus & omnino lectu indignus dicitur Luthero, 642. E.
— de illius libris quid dixit Erasmus? *ibid.*
Dioscorides suapte lingua sonans audiendus, 289. F. 290. A.
Dioscorus Monachus, opinione sanctitatis celebris, a quo factus Episcopus Hermopoli? 1338. C.
— in qua parte sequebatur Origenem? *ibid.* D.
— quibus comitatus venit Constantinopolim, & quam ob causam? *ibid.* E. F.
Diphthera apud Cretenses in magno pretio, 77. A.
Directorium Concubinariorum, cujus & qualis liber, 1902. B.
Disciplina Ecclesiastica longe prolapsa a sinceritate Evangelica dicitur, 681. D.
— illius publicam instaurationem qui flagitabant? 639. C.
Disciplina bonæ omnes unde respirant? 289. D.
— pacis alumnae semper esse consueverunt, *ibid.*
Disciplina liberales unde ad virtutem præparant ingenium? 1457. A. B.
Discrimina inter errores & hæreses varia sunt, 1210. C.
Discriminis quantum est inter Poëtarum & Oratorum dictionem? 1447. D. E.
Disma, vel *Dismas*, quis? 23. D. 61. C. 83. C. 91. C.
— illius præclaræ dotes ac mores, 23. E. 61. C. D. 91. D.
— cui commendatur & committitur? 23. E. 61. D. 91. F.
— in tutela dura vivit, 23. F. 61. C. 91. D.
— inter quos vitam agere cogitur? 24. A. 61. C. 91. E. F.
— cur cum Jacobo Tutore Antuerpiensi conjungendus? 24. B. C. 61. D. 91. F. 92. A.
— gratias agit Erasmo, 25. E.
— multis nominibus commendatissimus, 52. D.
— ipse & Jacobus Tutor amant inter se mirum in modum, 61. D. 91. F.
— Erasmus diligenter coluit, 91. C.
— Gallice bene scit & expedite loquitur, 92. B.
— litteras virtutemque discet, *ibid.*
— in quibus annis est? *ibid.* D.
Dissentire a litteris non est lacerare, 97. B.
Diffidium quale inter Brixium & Morum? 557. D. E. &c. 558. A. B. &c.
Disio vi jureque belli atque etiam scelere parta quomodo fit legitima? 327. D.
Ditionum origines paucæ reperiuntur legitime natæ, *ibid.*
Diva Virgo Erasmo dicitur Luna, quæ justitiæ Solem genuit, 85. F.
— quibusnam solet esse facillima? *ibid.*
Diversa palata cibus alius atque alius delectat, 104. B.
Diversis oculis aliæ atque aliæ placent formæ, *ibid.*
Diversorium quoddam inter Rusellam & Gandavum, 160. A.
Dives quidam ridiculus quid putabat? 68. F.
Divi sacrosanctæ disciplinæ præfides, 210. C.
Divi venerandi quidem, sed non adorandi cultu latræ, 1104. B.
— quomodo religiosissime coli possunt? *ibid.*
— de illis invocandis & de imaginibus adorandis magna est digladatio, 1270.
— illos invocare, nullus est in divinis Voluminibus locus qui permittat, *ibid.*
Divitia Cræsi, 138. D.
Divo Jacobo quid imputant nonnulli? 354. A.
Divortio num possit succurri male cohærentibus infelici matrimonio? 564. D.
Divus Audemar, urbs Comitatus Artesiæ, 61. E.
Divus Bertinus, 79. A.
Divus Dionysus, urbs prope Lutetiam, 72. F. 73. E.
Dobrogastus (Martinus) officiis cumulatur, 1053. B.
Dobrocen oppidi usus fructus cui concessus, & a quo? 1500. C.
Decere Theologorum est, 598. C.
Docti & boni laude digni sunt, 218. F.
Docti, sed minus boni, vel socii dubii, incitandi aut confirmandi, 218. F.
Docti veteres & recentiores ob quid notati? 567. F.
— complures e Germania quas epistolas ad Erasmus miserunt? 577. A.
Doctor quidam utriusque Juris, vir eruditus & gravis, quid narravit Erasmo? 481. B.
Doctor quidam Juris utriusque quem libellum edidit? 796. B.
— cur maluit Hollandice scribere quam Latine? *ibid.*
— quid illum impulerit ad hoc ineptiæ? *ibid.*
— cur huic libello non præfixerit nomen suum? *ibid.* D.
— in plurimis reprehensus ac varie exagitatus, *ibid.* D. &c. 797. A. B. &c. 798. A. B. &c. 799. A. B. &c.
Doctores

R E R U M A C V O C U M.

- Doctores* quinam olim dicebantur? 85. C.
Doctores sacrosancti quæ non vereantur in disputationem vocare? 488. D.
Doctores Juris Britannici summa est apud Anglos dignitas, 1810. B.
 — ex hoc originem ducere fertur pleraque Angliæ nobilitas, *ibid.*
Doctrina Christi quando coepit a Philosophiæ præfidiis pendere? 696. E.
Doctrina eximia sine supercilio quam rara? 513. B.
Doctrina nulla est absoluta sine peritia linguarum, 1154. D.
Doctus quis habebatur antiquitus? 85. C.
Dodonæi lebetes quales erant? 1286. D.
Dola, urbs Cæsareæ ditionis, quibus iniquam se præbet? 1214. A.
Doletus (Stephanus) quem librum in Erasmus edidit, & ubi? 1498. F.
 — ipsius Orationes & Epistolæ quales? *ibid.*
 — in furioso ipsius Dialogo quis vexatur? 1522. A.
Dolor inanis, imo noxius, nihil juvat, 217. A.
Dolor non solum eloquentes, verum etiam ingeniosos facit, 524. D.
Dolerum minima pars est corporis morbus, 708. D.
Dominicalis quispiam, homo confidens ac sibi mire placens, 750. D.
 — ubi concionatus, & in quem debacchatus? *ibid.* E.
Dominicani ob quid notati? 239. B. 516. F. 517. A. B. &c. 594. D. E. 605. A. B. 654. B. 741. F.
 — ipsis bellum parari dicitur, 481. D.
 — Thomæ decreta pene præferunt Evangelii, 515. F.
 — duo ex illis in quem scurriliter debacchantur? 580. A.
 — illis silentium imponunt proceres Academiæ Lovaniensis, *ibid.*
 — ubi & quam stolide vociferantur in optimas litteras & in nomen studii quæ Erasmi? 583. A. C.
 — illorum auctoritas quibus gravis est & oraculi instar? *ibid.* B.
 — conviciis insectantur Erasmus, 606. B.
 — quid inde efficere dicuntur? *ibid.*
 — tumultum excitant in aula Cæsaris, 1040. F.
 — quatuor ex illis qualem libellum clam emisissent? 908. E.
Dominicani cujusdam inscitia summa, 1095. D. E.
Dominicanum pallium ad quid inservire somniatur? 1829. C.
Dominicanus quidam juvenis, sibi placens & confidens, quantum & ubi in Erasmus debacchatus est? 604. D.
 — ejusdem *Moriam* quomodo interpretabatur populo? *ibid.*
 — quando illi indictum est silentium? *ibid.*
 — irritatur libello *Antibarbarorum*, quem non intelligit, *ibid.*
Dominicanus alter, reversus e Gallia, prodit in concionem, 604. E.
 — quam petulanter nihil conviciorum non congerit in Erasmus? *ibid.* 615. E.
Dominicanus alter, a melle cognomen habens, quem putat Erasmus? 628. D.
Dominicanus in Brabantia qualem edidit libellum contra Erasmus? 858. F.
Dominicanus ubi & qualem uxorem duxit? 1018. E.
Dominicus Grymanus, vide Cardinalis Grymanus.
Dominicus quidam Italus apud quem relictus, & cujus propinquus esse putatur? 717. A.
 — quid dixit de Erasmo? *ibid.*
Dominus de Chervia cum quibus Cameracum festinat? 1591. E.
Dominus de Civers omnia Lovanii agit ex nutu, 1658. B.
Domitianus Imperator Romanorum sceleratissimus, 325. F.
 — unde Dei vocabulum vivus etiam usurpasse censetur? *ibid.*
 — quid de delatoribus vere prædicabat? 881. C.
Domitius quidam, vir doctus, 881. E.
Domum unam recte administrare perdifficile est, 326. B.
Domus Joannis Botzemi qualis describitur? 754. C.
Donatista non solum hæretici, verum etiam sævissimi latrones dicuntur, 515. B.
 — ubi & quando exorti sunt? 726. A.
Donatus cur a Servio reprehensus, & an recte? 1377. D. 1378. A.
 — apud Latinos Grammaticus, 1847. F.
Donatus hæreticus in Catalogo Sanctorum ab Hieronymo commemoratur, 1146. B.
Donatus (Hieronymus) senex, sed florentissimo corpore, 788. E.
 — ad quid appositus erat? *ibid.*
Dordracum, princeps Hollandiæ urbs, 35. C.
Dorpius (Martinus) qua de re convenerat cum Erasmo? 165. B.
 — suam epistolam imprimendam & *Apologia* Erasmi præponendam curavit, 222. C.
 — quibus nominibus mirum in modum placet Thomæ Moro? *ibid.* D.
 — *Moriam* Erasmi taxavit, *ibid.*
 — illius Epistola a quibus pessime descripta? 234. F.
 — cui videtur ex animo factus amicus? 237. C.
 — quibus responsurus est? 239. C.
 — ex animo videtur amicus Erasmo, 261. D.
 — apud ipsum quinam libri collati? 267. F.
 — ubinam Hebræicæ factionis dux est? 307. C.
 — quid injunxit Theodorico? 331. A.
 — quænam Jacobum famulum Erasmi rogavit? *ibid.* B.
 — quorum solis nominibus exsultat? *ibid.* C.
 — quid impendio gratulatur Erasmo? *ibid.* D.
 — quid sibi molestum esse dicit? *ibid.*
 — quid rogat Erasmus? 332. C.
 — quid verissimum esse re ipsa comperit? *ibid.* D.
 — magis obsequendi facilitate peccare, quam malitia destinata, dicitur, 336. B.
 — quomodo respondit, & quid testatus est edita oratione? 506. B. 510. A.
 — optimis studiis semet oblectat, 567. B.
 — quomodo publica concione acceptus est? 582. B.
 — ob quid illum odisse non poterat Erasmus? 583. D.
 — a quibus subornatus adversus eundem? *ibid.*
 — solidam sapientiam cum vera eloquentia conjunxit, 676. A.
 — affiduo studio seipsum quotidie vincit, *ibid.*
 — solus propemodum erat æquus politioribus litteris, 876. D. 884. A.
 — vir ingeniosissimus & omni rerum copia instructissimus, 1560. E.
 — procemium in fabulam Plauti *Pyrgopolinicem* lepiddissime scripsit, 1914. C.
 — quando Lovanii periit, 884. A. 979. E.
 — mortuus est omnibus rebus bonis florens, 876. D.
 — sua mors cui acerba foret? *ibid.*
 — illius memoriam quis interciderere non patietur? 899. B.
 — illius Epitaphium, *ibid.* C.
Draco (Joannes) juvenis minime vanus, 334. C.
 — unde non potest non esse optimo cuique gratissimus? *ibid.* F.
 — suæ dictionis fluxus & perspicuus & facilis, 429. B.
 — Erasmi amicus, 592. D.
Dracones officiis mansuecunt, 19. B.
Dringenbergius (Lodovicus) Sletstadii honestissimas litteras profertur, 1141. B.
Duba (a) juvenis ob quid Erasmo vehementer placuit? 835. B.
Dubletus quidam periit, 944. C.
Ducati largi justi ponderis, quale verbum? 202. E.
Duces capti, 104. D.
Dum spirabimus, sperabimus, vetus adagium, 69. E.
Duncellus quidam, 1537. E.
Dunelmensis Episcopus (Thomas) 102. F. 442. E.
 Tom. III. Tttttt — ad

- ad illum scribere vult Erasmus, 102. F.
 — ad illum ejusdem litteræ, 111. E.
 — quo animo illas acceperit? 112. D. 113. A.
 — raras ejusdem dotes mirifice laudavit, 113. A.
 — publicis rebus occupatissimus, *ibid.* B.
 — operam suam Erasmo pollicetur, 114. C.
 — quid eidem dat? *ibid.* F.
 — quid responderet? 116. B.
 — qualem animum erga Baptistam præ se fert?
ibid. C.
 — quid dono dedit Erasmo? 137. B.
 — eidem favet, 145. B.
 — Regi est a secretis, *ibid.*
 — de quo gavisus est, & quid interrogavit? 155. C.
 — quid Erasmo donavit? 163. E.
 — in quos liberalitate uti solet? *ibid.* F.
 — cui indignationem quamdam significavit? *ibid.*
 — inscriptionem Senecæ gratissimam habet, 222. F.
 — ipsi quæ Paraphrasis mittitur? 442. F.
 — quibus non temere credere debet? *ibid.*
Dunen quid apud Flandros? 1763. E.
Dungherfeyn (Hieronymus) consulit Erasmus super
 locum ad Philipp. II. 6. 1592. F. 1593. A. &c.
 1594. A. &c.
Dura, urbs Ducatus Juliensis, 751. C.
Durandus, Auctor Scholasticus, 399. F.
Durerus (Albertus) dignus est artifex, qui nunquam
 moriatur, 721. B.
 — ubi Erasmus pingere coeperat? *ibid.*
 — artis Apellæ princeps, 887. E.
 — ob quid æterna memoria dignus? 944. F.
Durum est debere cui nolis, juxta Senecam, 106. F.
Dux quidam Ethicus quem ferula castigasse dicitur?
 627. F.
Dux Cliviensis (Guilielmus) unde notissimus Erasmo?
 1210. F.
 — ipsius indoles eruditioni pariter ac pietati nata,
ibid.
 — quinam libellus ei dicatur ab Erasmo? 1211. C.
 — ad quid incitatus ab eodem? *ibid.* D.
 — quinam duo heroes ei proponuntur? 1212. B.
Dux Ghelria octo millibus hominum contractis Frisiam
 adoriri dicitur, 287. E.
Dux Sabaudia (Carolus) a quorum malorum contagio
 immunem præstat suam ditionem? 1022. B. 1027.
 A. B.
 — singulari pietate ac prudentia instructus, *ibid.*
 — quid ei narratur rogaturque ab Erasmo? 1022. C.
 D. &c. 1023. A. B. &c. 1024. A. B.
Dux Wirtenbergensis profligatur, 481. C. 482. F.
 — bellum redintegrat, receptis aliquot oppidulis,
 512. C.
Dysangeli pro Evangelicis quinam sunt? 1400. B.
 E.
E Bion sic adstruit Legem, ut subvertat Evangelium,
 949. B.
Ebionitarum impia temeritas quo perpulit Joannem Evan-
 gelistam? 693. B.
Eboracensis Archiepiscopus & Cardinalis. (Thomas) Am-
 monii scripta valde probat, 104. C.
 — cur sapere dicitur? 126. A.
 — Erasmo favet, 145. B.
 — quanta illius gratia & auctoritas apud Regem An-
 glie? *ibid.*
 — quomodo regiis curis adest? *ibid.*
 — suæ erga Erasmus benevolentie unde multum
 accesserit? 158. F.
 — quantis negotiorum undis jactetur exerceaturque?
 164. B.
 — quid scripsit de quodam Canonicatu Tornacensi?
 220. E. F.
 — quid pollicetur Erasmo? *ibid.* F. 221. A.
 — cui sufficitur, & quomodo se gerit? 221. C.
 — quid a se alienissimum? 234. D.
 — Magistratum suscipit & pulcherrime obit, *ibid.*
 — sua rara & inaudita comitas, 262. C.
 — morum suorum mira facilitas, *ibid.* D.
 — quid in eo amant suspiciuntque homines? *ibid.*
 — quid esse dicitur Regi Anglie Henrico VIII. *ibid.*
 E. 263. F.
 — serie æ arctis negotiis occupatissimus, *ibid.*
 321. B.
 — quæ humanitate complexus Erasmus, & quid ei-
 dem obtulit? 268. C.
 — Regis Anglie Achates dicitur, 307. C.
 — non infimum decus augustissimi ordinis Cardinali-
 tii, 321. A.
 — suæ egregiæ virtutes ac præclara facinora sum-
 mopere laudantur, *ibid.* C. D. E.
 — ubinam succurrit bonis litteris? 414. C.
 — ubi & quomodo confuturus tranquillitati sacro-
 rum studiorum? *ibid.*
 — unde rem magnam præstabit, & de Republica
 Christiana optime merebitur? *ibid.* D.
 — omnia studia in melius restituit, 463. A.
 — cui negotio favere dicitur? *ibid.* E.
 — ipsius animus egregius ac prorsus heroicus,
 538. B.
 — ipsius occupationes semper maximæ, 568. B.
 — singulari favore Erasmus prosequutus, *ibid.*
 — cur libellum ejusdem non adspernabitur? *ibid.* C.
 — in quem benignus futurus? *ibid.* D.
 — cujus libri se facturum Erasmo copiam pollicitus
 est? 660. D.
 — Brugis cum Cæsare congressurus, *ibid.* F.
 — qualis amicus Erasmi prædicatur? 677. F.
 — quanta munificentia exceptus a Catolo V. *ibid.*
 — ubi adest Legatus nomine Regis Anglie?
 750. A.
 — ubi agit de rebus componendis inter Cæsarem &
 Gallum? 762. D.
 — suæ litteræ quantum amanter scriptæ? 929. E.
 — cui Erasmi *Colloquia* perlegenda commissurus, &
 ob quid? 930. F.
 — omnem benignitatem eidem pollicetur, 931. B.
 — adversus quorum molitiones vigilabit sua pruden-
 tia? *ibid.* D.
 — in quos benignissime se effundit sua humanitas?
ibid. E.
 — spoliatus bonis & omni dignitate ubi tenetur?
 1347. E.
 — in illum proferuntur querelæ innumeræ, *ibid.*
 — ex ludimagistro subvectus erat ad regnum,
ibid. F.
 — metuebatur ab omnibus, amabatur a paucis, *ibid.*
 — Pacæum in carcerem conjiciendum curaverat,
ibid.
 — quid minitabatur Archiepiscopo Cantuariensi? *ibid.*
 — Canonicatum Erasmo donatum alteri contulit,
 1545. E.
 — ubi alium pollicitus est donaturum eidem? *ibid.*
Ebrardus, barbarici dux, 3. E.
 — arrogans ac omnino contemnendus Scriptor,
 1781. B.
 — delectatur barbarie, 1787. C.
Eburones, olim populi Gallie Belgicæ, nunc Ditionis
 Leodiensis, 420. C.
Εγγύα, παρά δ' ἄτη, quale proverbium? 125. D.
Ecclesia quæ irritare non potest, & commode interpre-
 tari potest? 487. C.
 — quid tentavit ab omnibus impetrare? *ibid.*
 — divortium aliquod admittit, pluresque illius cau-
 sas, quam Christus indulsit, 488. A.
 — quomodo distinguit matrimonium, & quod diri-
 mi patitur, necne? *ibid.*
 — quantum debet viris linguarum peritis ac eloquen-
 tibus? 489. E.
 — illius proceres de quibus rebus audacter definire
 non oportet? 621. B.
 — unde censetur Ecclesiæ vocabulum *antiffric*?
 639. B.
 — ad quid in illa videntur quædam immutanda? 656. F.
 — illius moribus nimium collapsis opus fuit vehem-
 enti quadam medicina, 661. C.
 — illius

R E R U M A C V O C U M.

- illius constitutiones quomodo distinguendæ? 967. A. B.
- usque ad Augustini tempora nullum edulii genus interdixit, 1034. D.
- Ecclesia* Christi ubinam esse dicitur? 395. C.
- num alicubi labi potest? 398. D.
- quos adhuc complecti ac ferre cogitur? 639. B.
- olim magnis vitiis laborasse quinam testantur? *ibid.*
- illius profectus olim potius in puritate vitæ, quam in exacta cognitione divinitatis, 698. A.
- quando plus dispendii accepit? *ibid.*
- quibus monilibus superbit seseque jactat? 778. E.
- non novit nisi in Sponsæ suo gloriari, *ibid.*
- quibus majorem habuit honorem? *ibid.*
- quomodo appellat Martyrum afflictiones, mortes, & supplicia? *ibid.* F.
- illam oppugnare quis censetur? 1022. F.
- quomodo soleat vincere? 1113. E.
- non querit errantium perniciem, sed medelam, *ibid.*
- quibus procellis olim jactata? 1303. E.
- Ecclesia* Latina, atque etiam Græca, quomodo legit locum quemdam ex Marco? 302. F.
- Ecclesia* Romana num meretrix dicenda est? 520. A.
- quid ipsi complures populos conciliaret? 521. C.
- quam olim degeneravit ab Evangelicæ puritatis studio? 639. B.
- Ecclesia* Treverensis, 127. B.
- Ecclesia* toto terrarum orbe semper receperunt inconvulsam Scripturarum auctoritatem, 574. A.
- Ecclesiastica* cur notati? 677. A. B. 1026. E. F. 1027. B. C.
- Ecclesiastes* quidam quid apud plebem Antuerpiensem lacrymabili voce deploravit? 188. B.
- Eckius* (Joannes) Erasmi mores dotesque deprædicat, 296. A. B. D.
- quid eidem declarat, & quo animo quædam ei aperiet? *ibid.*
- quædam ejusdem notat in *Annotationibus* N. Testamenti, *ibid.* D. E. F. 297. A. B. C.
- quantum suspicit ac veneratur Augustini doctrinam? 297. B.
- quodnam Erasmi judicium sibi displicet, & quodnam Philelphi judicium plus laudat? *ibid.* C.
- ad quid hortatur Erasmus? *ibid.* D.
- ob quid eundem admonere voluit? *ibid.*
- ex ejusdem *Elucubrationibus* nonnihil profecisse proficitur, *ibid.* E.
- eundem dixit Latini eloqui Solem ac seculi sui Phœnicem, *ibid.*
- quid ab eodem poscit? *ibid.* F.
- in quibus Scriptoribus versatus esse dicitur? 399. F.
- qualis describitur a Mosellano? 404. D.
- cum quo, ubi, & quibus arbitris disputaturus est? *ibid.*
- quam factionem secum trahet? *ibid.*
- de qua re disputavit? 577. E.
- quid Lovanii agere dicitur? 601. F.
- in illum schedis affixis qui ludunt? 602. A.
- suum consilium maxime placuisse scribit, 721. B.
- apud Pontificem valet plurimum, *ibid.*
- Pontificis primatum satis jam asseruit, 743.
- vanus, arrogans, levis, ac temulentus, 1325. D.
- virulentissimum animum gerit in Erasmus, *ibid.*
- per quem exasperatus fuit? *ibid.* F.
- de illo quis pessime loquitur? 1326. D.
- militaris Theologus in superiore Germania, 1890. C.
- Eckius* (Leonardus) vir nobilis, Artium & Jurium Doctor, & Gymnasii Angelopolitani moderator, 228.
- cuius literas videt approbatque? *ibid.*
- de Joanne Fabro honorificentissime sentit, *ibid.* F.
- aliquot ipsius Orationes eidem mittuntur, *ibid.*
- Ex multis iniquitatibus*, 122. B.
- Ex multis iniquitatibus* *ἐκ πολλῶν κακῶν*, 115. C.
- Ἐχθρὸν ἄδωκα δῶρα* proverbium ubinam præsentim locum habet? 184. C.
- Ecstasis* piorum quid esse dicitur? 395. E.
- Edax* sonat in vitium, 1501. B.
- Edere* verbum est medium, *ibid.*
- Edingus* (Audomarus) Gandavensis, homo niveis moribus, 1155. A.
- Editio* vulgata quomodo facta? 126. F.
- eam aliter atque aliter citant nonnulli Patres, 127. A.
- ejusdem exemplaria non consentiunt, *ibid.*
- hæc utuntur Patrum Synodi, *ibid.*
- illa cuius sit incertum est, 348. F.
- quorum eam non esse compertum est? *ibid.* 386. A.
- quid in illa præstitit Erasmus? 348. F. 349. A.
- huic quæ interpretatio sæpe non quadrat? 920. C.
- Edmundus*, vel *Edmundus*, loco fratris Erasmo dilectus, 79. A.
- Sacerdos optimus, 90. A.
- ad quid Adrianum extimulare debet? *ibid.*
- Edmundus* Polus, *vide* Polus.
- Eduardus* (Arnoldus) Jurisconsultus, 26. D.
- ubi habitat? *ibid.* E.
- Eduardus* Leus, *vide* Leus.
- Eduardus* Phoxus, *vide* Phoxus.
- Egmondanus* (Florentius) in omnibus certaminibus victor, quantum laudis ex variis regionibus retulit? 1837. B.
- Egmondanus* (Nicolaus) causam Pontificiam infelicitè gessit, 812. C.
- qualis homo depingitur? *ibid.*
- ipsi impositum silentium de Erasmo, *ibid.*
- quæ in eundem debilerabat? *ibid.*
- unde coepit denuo gannire? *ibid.*
- ab omnibus ridetur, *ibid.*
- quid in auspicando Paulo precatus est? 537. D.
- cuius rei insimulat Erasmus? 586. A. B.
- quid sentire de confessione dicitur? *ibid.* C.
- atrocissimis verbis exaggerat errores Lutheri, *ibid.* F.
- quanto furore debacchatur in Erasmus? 587. A. B.
- de quibus rebus multum *ἰσχυρολογῶντο*? 588. C.
- quæ nova & quæ vetera appellat? *ibid.* D.
- vindictæ jam nimium assuevit, *ibid.* F.
- quomodo Poëtice vocat, & quantum illius rudis est? 589. B.
- ubi Erasmus lapidat, & quæ convicia in eum congerit? 603. B. C.
- cum publice auspicaretur Epistolas Pauli, qualem facetiam admiscuit? 604. E. F.
- illius bella disceptatio cum Erasmo narratur, *col.* 608. A. usque ad *col.* 611. C.
- sibi videtur præcipua basis Religionis Christianæ, & Ordinis Carmelitici decus, 611. D.
- quæ res ipsum male habebat? 654. C.
- homo pertinacis & vindicis animi, 718. C.
- debacchari pergit in Erasmus, *ibid.* D.
- ipsius mores nulli fere bono viro placent, *ibid.* F.
- quid clamat esse in *Colloquiis* Erasmi? 719. B.
- in quem sævior fuit, & cur? *ibid.* F.
- linguas ac bonas litteras extinguere conatur, *ibid.*
- quam Tragediam excitat odio bonarum litterarum? 739. A.
- in Erasmus vociferatur, & passim jactat illum esse hæreticum, 741. D.
- in quos magis sævit? *ibid.* E.
- homo plane fatuus & furiosus ac parum doctus, 776. F.
- ubi regnat armatus gladio? 782. E.
- Erasmus duplo pejus odit quam Lutherum, *ibid.*
- eundem fortiter clamavit hæreticum & Lutheranum, 792. C.

- acerrimus bonarum litterarum osor, 794. D.
 — cuius libelli auctor iudicatur? 796. B. C.
 — quomodo sœvit Bruxellæ in suos Carmelitas?
ibid. E.
 — manifestis mendaciis palam debacchatur in nomen
 Erasmi, 797. A.
 — vino unice delectatur, & tyrannidem jactat, 798.
 E. F.
 — cur illi ademptus est gladius, 799. D.
 — non minus stultus quam insanus, *ibid.*
 — ipsi silentium imponitur ab Adriano Pontifice,
 826. B.
 — cur vocat Erasmus Antichristum? 865. B.
 — duos Monachos ad rogam duci procurat,
 1207. C.
 — quæ palam dixit de Luthero, Fabro, & Erasmo?
 1696. B.
 — ubi stultissime taxat Erasmus, 1889. C.
 — ridetur ab auditoribus veluti furiosus, *ibid.*
 — ipsius mors & epitaphium quæ? 974. C. F.
Egnatius (Baptista) vetus Erasmi amicus, 506. D.
 — cuius nomine salutandus? 508. A.
 — vir absolute doctus, integer, candidus, & vere
 amico amicus, 896. C.
 — cur Sabinum Erasmo commendat? 1493. F.
 1494. A.
 — unde Erasmus plane beatum prædicat? *ibid.*
 — Venetiis hospitem excepit Huttenum, 1618. C.
 — quale munus hospitale eidem dedit? *ibid.*
 — Cæsares edidit, *ibid.* D.
Eis *ἐαυτοῦ* 1 *Pet.* IV. 8. quomodo enarratum a quo-
 dam concionatore? 406. F.
Eis *οἰωνὸς ἀρίστου ὁ χρυσοῦς*, 105. B.
Elementa prima discenda ab artifice summo, 379. E.
 — illorum figuras prompte noscitate nonnihil est ne-
 gotii, *ibid.*
Elephantus Indicus quanti facit culicem? 57. C.
Eleutherius Audax, *vide* Audax.
Elisabela Augusta, foemina laudatissima, 1414. B.
Ellenbogen (Nicolaus) Erasmi opera laudat, 1554. D.
 — quid eundem obnixè rogat? *ibid.* E.
Eloquentia Christiana friget sine pectore, 447. E.
 — efficax quæ? 175. E.
 — illius bonam partem subministrat pectus, 317. D.
 — illius majestas quando & apud quas nationes ad-
 juncta dicitur utilitati eruditionis? 349. F. 350. A.
 — sapientiæ pedissequa appellatur, 350. C.
 — ab hera sua nusquam digredi vult Augustinus,
ibid.
 — num olim illa fuit hæreticorum magis quam or-
 thodoxorum? 406. C.
 — illius summis proceribus quid non raro usu venit?
 426. B. C.
 — sine aliquo velut antagonista jacet, 687. C.
 — illius præcipua vis in rerum inventionem sita est,
 724. E.
 — in quo argumento se magis ostentavit? 779. A.
 — illius præcipua pars est apposite dicere, 1021. A.
 — scenica num exigenda a Theologo Christia-
 no? 176. B.
Elvetia, *vide* Helvetia.
Elvetii, *vide* Helvetii.
Elvetius miles, 57. D.
Emanuel (Joannes) vir clarissimus, ac prudentia singu-
 lari præditus, 1067. A.
 — in qua aula plurimum valet tum gratia, tum au-
 ctoritate? *ibid.*
 — quo animo est erga Erasmus? *ibid.*
Ἡμᾶς *λύκος εἶδε πρότερος*, 112. D.
Emmæus quidam quid dicit de quodam Typographo?
 1291. D.
Empedocles quomodo ad sanitatem revocavit quemdam
 adolescentem jam ira percitum & in cædem ruentem?
 728. B.
Emser (Hieronymus) Juris Licentiatus, vir doctus, &
 Erasmi amantissimus, 1590. B.
 — quid ad Pirckheimerum scripsit, & quid cum ro-
 gat? *ibid.* B. C.
 — quantum veneratur editiones Erasmi? 1592. C.
 — quid eidem precatur, & quid illum rogat? *ibid.*
 D. E.
 — ipsius carmen in *Miletem Christianum* Erasmi,
ibid. C.
 — cuius hostis capitalis, & apud quem? 1733. B.
Emstedius (Joannes) Cartusianus juxta Lovanium, ami-
 cus Erasmi suavissimus, 899. A. B.
 — cuius epitaphium sibi mittitur? *ibid.* C.
 — quid ei narratur ab Erasmo? 1053. C. &c.
Encharius quidam Canonicus, vir lepidissimus, 1683. A.
Encyclopadia, orbicularis disciplina, 142. D.
Engelbertus qualis Poëta? 1. D.
 — vir vitæ venerabilis, 1796. F.
Ἐγγενὴς, seu potius *εὐγενὴς*, *albus*, & *bene natus*, 79. E.
Engentinus (Philippus) a quo salutandus? 1540. E.
 — Erasmi amicus, 1579. B.
Ennio more, 10. D.
Ennius, Episcopus Verulanus, Erasmi studiosissimus &
 amantissimus, 717. D. E. 811. C.
 — apud quos Nuncius Apostolicus, & qua comitate
 eundem complexus est? 733. D.
 — quanta cum alacritate eidem occurrit? 755. E.
 — vir apprimè prudens & singulari præditus judicio,
ibid. F.
 — in multorum Principum negotiis diu versatus,
ibid.
 — quid augebat mutuam benevolentiam inter se &
 Erasmus? *ibid.*
 — calculo obnoxius, & unde? *ibid.*
 — quando laborare desierat, aut laborabat levius?
ibid. 756. A.
 — quænam remedia communicabat Erasmo? 756. A.
 — adornabat iter in Italiam, & sui itineris comitem
 cupiebat eundem, *ibid.*
Ἐνὸπιον quid significet? 63. F.
Ensisheim urbs superioris Alsatiæ, 134. A. 1556. F.
Ensisheime Concilium, 1049. E.
Enzina (Joannes) juvenis omnium acerrimus disputa-
 tor, 685. D.
 — quid se facturum pollicitus est? *ibid.*
Ἐξὺ *βελῶν μάχεσθαι*, 115. E.
Ephēbia, seu adolescentia, quam facile ad vitium tra-
 hatur? 24. A.
Ephedri quinam dicebantur? 242. C.
Ephorinus (Anselmus) vir singulari doctrina parique mo-
 rum probitate, 1404. C.
 — Erasmo commendatus, eique convictor gratissi-
 mus, *ibid.*
 — quando Italiam petiturus est? *ibid.*
 — qualis & quantus vir prædicatur, & ad quid
 delectus? 1457. E.
 — quid præstabit ipsius dexteritas? 1458. B.
 — cuius juvenis parens alter dicitur? *ibid.* D.
 — Gulettæ picturam ad Erasmus e Roma misit,
 1520. A.
Ἐπὶ *τῆς* *Αἰ.* *κ.* 16. *per* *ter* transfertur ab Interprete La-
 tino, 803. E.
Epistetus Stoicus servus diis & mortalibus gratissimus,
 362. C.
 — Philosophus integerrimus, 364. E.
 — unde fuisset non paulo instructior ad exerceendam
 virtutem? *ibid.*
 — illius pulcherrima regula, 98. A.
Epicureæ comestationes, 52. E.
Epicurei immortalitatem animarum negant, 503. D.
Epicurus plures, quam ullus alius Philosophorum, disci-
 pulos in sententiam traxit, 880. B.
 — ab illo nullus unquam auditorum descivit præter
 Metrodorum, *ibid.*
 — optimus deliciarum magister quomodo eisdem il-
 lectabat illectosque retinebat? *ibid.*
Ἐπιγραμμάτων, quod Budæus in frontispicio *Assis* sui
 addidit, Italos quosdam offendit, & cur? 181. D.
Epimenides, ipse Cretensis, nec tamen quicquam menti-
 tur, 76. F.
 — ad multam usque senectutem vixit, *ibid.*
 — libros

R E R U M A C V O C U M.

libros Theologicos edidit, 77. A.
 Theologiæ professione fuit insignis, *ibid.*
 Vates & Poëta habitus est, *ibid.*
 quales syllogismorum nodos nexuit? *ibid.*
 qualia mysteria congeffit? *ibid.* B.
 cur urbem egressus? *ibid.*
 cur specum quemdam longissimo recessu subiit?
ibid.
 quid illic ipsi accidit? *ibid.* B. C.
 speluncam egressus cur de seipso dubitare coepit?
ibid. D.
 rursus adit urbem, hicque nova sibi videntur
 omnia, *ibid.*
 quemque obvium compellat, *ibid.*
 cujusdam ad illum responsum torvum, *ibid.*
 quamdiu sic ridiculus obambulat? *ibid.* E.
 quid somniasse creditur? *ibid.*
 in Scoto renatus videtur, *ibid.*
 pellis illius extincti quando & quomodo reper-
 ta? 76. F.
 ubi eam adservari affirmant quidam? *ibid.*
 quo in pretio habetur? *ibid.* 77. A.
 quando ab ea petuntur oracula? 77. A.
 cuinam fas illam obtueri? *ibid.*
Epimetheo quid attulit pyxis Pandora? 17. B.
 ejusdem prudentia quæ? 1510. F.
 'Εξαπλά, an ἑξαπλά legendum, & unde sic dicta?
 1852. A. B.
 'Εξαπλόω quid Græcis sonat? *ibid.*
Epiphanius, Cypri Episcopus, unde multum honesti no-
 minis meruisse legitur? 1337. F.
 de miraculis, quæ illi tribuuntur, quid sentien-
 dum? *ibid.* 1338. A.
 quo animo persequutus est Chrysostomum? 1338. A.
 a Theophilo delusus, coacta Synodo vetuit legi
 libros Origenis, 1339. B.
 ab eodem persuasus venit Constantinopolim, &
 quid illic peragit? *ibid.* C. D.
 cujus oratione territus secessit? 1340. A. B.
 non pervenit in Cyprum, sed in navi mortuus
 est, *ibid.*
Episcopatus nec Græca vox est, nec Latina, 1111. F.
Episcopi e *reservatarum* numero, 137. E.
Episcopi in Anglia ferme omnes Erasmo favent, 145. B.
Episcopi quidam & Theologiæ Doctores quid uno ore
 profitentur? 260. C.
Episcopi Evangelicæ doctrinæ præcones, 516. B.
 Christi vicem omnes gerunt, *ibid.* 1247. A.
 illorum auctoritas ubinam olim intercedebat?
 341. B.
 illos quando corripuit ambitionis & avaritiæ mor-
 bus? 345. D.
 unde magis irritantur, & unde sæpenumero cor-
 riguntur? 448. C.
 cur singuli singulos festos dies addunt Calendario?
 520. F. 521. A.
 illorum plerique pulcherrimam functionis suæ par-
 tem in quos relegare dicuntur? 572. C.
 ad eorum munus quem admitti oportet? *ibid.*
 illorum auctoritas olim intercedebat pro convictis
 etiam maleficis, 599. B.
 num vocati *drauci*, & notati ab Erasmo? 1095. D.
 in illis laudanda est lenitas, 1247. A.
 quatenus ferendi censentur? 818. C.
 illorum constitutiones quatenus ferendæ existi-
 mantur? *ibid.*
 illorum quod præcipuum decus & ornamentum?
 1245. A.
 illorum quæ dignitas? 1256. E.
 ad illorum curam quid olim pertinebat? 1847. F.
 1848. A.
Episcopus (Nicolaus) juvenis mire candidus, 938. B.
 unde non mediocrem gratiam iniit apud Era-
 smum? *ibid.*
 de cujus morte non meminit in litteris ad eum-
 dem suis? *ibid.* D.
 socius Hieronymi Frobenii, 1433. B.

Episcopus quisque est quodammodo suæ Ecclesiæ spon-
 sus, 1248. A.
Episcopus unus cur olim eligebatur multis Presbyteris ad-
 huc æqualibus? 632. D.
Episcopus quidam quid infringere conatur? 220. D.
Episcopus quidam Anglus, vir eruditissimus, & Præsul
 sanctissimus, 590. C.
 quantum deamat Reuchlinum? *ibid.*
 eundem invisere in animo habet, *ibid.*
Episcopus quidam Germanus quid obtulit Erasmo?
 256. B.
Episcopus quidam Ordinis Prædicatorum, Reginæ An-
 gliæ a confessionibus, quid eidem persuasisse dicitur?
 408. D.
Episcopus quidam, suffraganeus Colonienfis, quem scru-
 pulum exemit animo Erasmi? 484. E.
 vir incredibili morum comitate suavitateque præ-
 ditus, *ibid.*
Episcopus Argentinensis quid narravit Erasmo? 810. D.
Episcopus Brixinensis (Georgius) ad quam dignitatem
 evectus? 1819. D.
 ipsius indoles ac mens qualis & quanta prædica-
 tur? *ibid.* D. E.
 studiosissimus & amantissimus Erasmi, *ibid.* F.
 1820. B. C.
Episcopus Colonienfis desiderio Erasmi conveniendi tene-
 tur, 751. D.
 eundem Coloniz ad prandium vocavit, *ibid.*
Episcopus Constantiensis (Hugo) vir mitis, probus, & in-
 teger, 733. D.
 nihil humanitatis in Erasmus prætermisit, *ibid.*
 754. E. 755. E.
 vir heroica corporis proceritate, homo absque
 fuco & absque supercilio, 754. E.
 qua in re geminam humanitatis laudem prome-
 ruit? *ibid.*
 ipsius domus, mensa, domestici, &c. mire laudan-
 tur ab Erasmo, *ibid.* F.
 eundem prandio acceperat, & honorificentissime
 dimittit, 755. E.
Episcopus Cracoviensis (Petrus) Regis Poloniæ Cancellar-
 rius, 1285. D.
 vir summa doctrina parique auctoritate, *ibid.*
 quomodo suam erga Erasmus pietatem declara-
 vit? *ibid.* E.
Episcopus Lincolnensis jubet Erasmus esse spe optima
 certissimaque, 137. B.
 de munere non meminit, *ibid.*
 Eleemosynarius regius, 147. F.
Episcopus Londinensis qualis Scotista erat, & quis sibi
 videbatur? 460. C.
 quomodo negotium Coleto facessere incipit?
ibid. D.
 ob quos articulos eundem defert apud Archiepi-
 scopum Cantuariensem? *ibid.*
 aulam regiam & in primis Regem ipsum in eum-
 dem concitare tentavit, & unde? *ibid.* E.
 ob quid ferociebat, & quomodo discessit? 461.
 C. D. E.
Episcopus Mottensis, Theologus Lovaniensis, ad quid
 idoneus censetur? 709. D.
Episcopus Nebianfis, auctor Octapli Psalterii, visit Era-
 smum, 1682. C.
 homo magis gloriosus quam virulentus, *ibid.*
 quot francos annue habet a Rege Galliz? *ibid.*
Episcopus Palentinus candidissime & defendit & ornavit
 Erasmus, 713. B.
 quas litteras ad eundem scripsit, & ad quid eum
 hortatur? 718. F. 719. A.
 quam rem adjuvare commode dicitur? 741. C.
 ipsius candidissimo testimonio vehementer com-
 mendatæ Cæsari Lucubrationes Erasmi, 752. E.
 quid eidem testatus est litteris suis humanissime
 scriptis? *ibid.* F.
 diem obiisse dicitur, 739. D.
Episcopus Seremienfis scripsit litteras ad Erasmus,
 1204. D.

Episcopus Theatinus, summi Pontificis Nuncius, 148. A.
 — vir undequaque doctissimus, *ibid.*
 — ubi adest, & quid tractaturus? *ibid.*
 — cujus verbis salutandus? 270. F.
 — illum frigere suspicatur Erasmus, 306. D.
 — toto pectore Erasmus amat ac miratur, 381. C.
 — apud quem agit, & quo eundem comitaturus?
ibid.
 — vir tum doctrina insignis, tum moribus præclarus, 1612. C.
 — num iratus Sebastiano Justiniano? *ibid.* D. E.
 — dotes animi ac corporis necnon sui mores mire de-
 prædicantur, 1613. A. B.
Episcopus Tornacensis (Ludovicus) cujus Jubilæi dispen-
 sationem præsentem pecunia redemit? 454. B.
 — sui Commissarii quid summo studio admitebantur?
ibid. C.
 — quid litteris suis humanissime scriptis testatus est
 Erasmo? 646. C.
 — qua in re functus est officio boni Præsulis? *ibid.* E.
Episcopus Wigorniensis (Sylvester) cujus & apud quem
 Orator perpetuus? 159. A. 133. B. 167. D. 233. F.
 — quid Leoni X. Pontifici significabit? 159. A.
 — quid sibi fuit pergratum? 167. E.
 — quid declarat Erasmo? *ibid.* E. F.
 — ob quid gratias eidem agit? *ibid.* F.
 — suum studium officiumque eidem pollicetur ac de-
 fert, *ibid.* 168. A.
 — unde beneficii sui gratiam duplicasse dicitur?
 168. A.
 — sua singularis in doctos bonitas, *ibid.* B.
 — quarum rerum similitudo conciliat ipsum & Leo-
 nem X. Pontificem? *ibid.*
 — quid per ipsum fiet rectius? *ibid.* C.
 — qua de re urgendus? 218. A.
 — Ammonii vetus patronus, 233. F.
 — quid eidem adscripsit? 234. B.
Episcopus Wintoniensis (Richardus), 111. E. 443. A.
 — quo animo litteras Erasmi acceperit? 112. D.
 113. A.
 — raras ejusdem dotes mirifice laudavit, 113. A.
 — cur illum accusare videtur? *ibid.*
 — publicis rebus occupatissimus, *ibid.* B. 121. A.
 — minus publica, sed magis amica in Erasmus lo-
 quitur, 114. C.
 — amicissimum in eundem animum præ se fert,
 121. A.
 — quibus non temere credere debet? 443. A.
 — unde consulet famæ Lei? *ibid.* C.
 — quo argumento egregiam suam prudentiam decla-
 ravit? 463. D.
 — quod Collegium exstruxit & quibus consecravit,
ibid. 538. B.
 — quid arguit suum sagax consilium? 463. F.
 — quem virum mox dicto Collegio præfecit?
 464. A.
Episcopus Würzburgensis, eximius Præsul, & de Erasmo
 optime meritis, 1360. D.
Epistola conviciatrices, 12. E.
Epistola Decretales, 64. B. 83. A.
Epistola obscurorum virorum apud quos & a quibus miro
 Monachorum applausu exceptæ sunt? 1110. C.
 — quantopere placent omnibus, & doctis & indo-
 ctis, & quid de illis sentiunt? 1575. A.
 — cur magnopere displicuerunt Erasmo? 1622. D.
 1626. A.
Epistola omnis ordinis virorum ad Erasmus scriptæ,
 1725. E.
Epistola, quæ Paulo adscribuntur, an omnes illius esse
 dicendæ sunt? 892. E.
Epistola quædam ridiculæ adjutore Erasmo scriptæ di-
 cuntur, 437. A.
 — aliæ magna libertate stomachantes in Hochstra-
 tum, 485. C.
 — quænam non merentur nomen epistolæ? 554. C.
 — quænam libri rectius quam epistolæ appellandæ?
ibid.

— quænam censendæ declamatiunculæ? *ibid.* D.
 — quod illarum genus periculosissimum? *ibid.*
 — ab illis edendis quæ detertere possunt? *ibid.* E. F.
 — quarum farrago prodit, & quinam versus in his
 inerant? 656. B.
Epistolum Græcum, 108. A.
Epitaphia scurrulæ cujusdam merobibi, 102. C.
Epitheton fortissimi cui quadrat? 116. D.
Epphendorpius (Henricus) qualis juvenis prædicatur?
 560. D. 568. A.
 — quid reddidit Erasmo? *ibid.* E. A.
 — cujus fabulæ artifex esse creditur? 721. D.
 — Erasmi amicus, moribus suavissimis ornatus, 754. B.
 — ejusdem non instudiosus, & Hutteni amantissi-
 mus, 790. E.
 — quid Erasmo subindicavit? *ibid.*
 — unde dicitur esse labes & macula patriæ suæ?
 800. D.
 — cur habetur homo perditus ac profligatæ conscien-
 tiæ pudorisque? *ibid.*
 — quibus præstigiis delectatur? 803. D.
 — quomodo lædere gaudet? *ibid.*
 — ab otio vitæque voluptaria ad functionem aliquam
 honestam avocandus, 1077. C.
 — post omnia amicitiae signa, post tot benevolentiae
 testimonia, rixas facit cum Erasmo, 1079. C.
 — qua potissimum de causa venit Augustam?
 1325. F.
 — quo venit e Thrasone factus Phormio? 1730. F.
 — in Beatum effudit stomachum suum, *ibid.*
 — vocatus sceleratissimæ Ecclesiæ propugnator,
 1731. E.
 — notatus ab Erasmo, 1732. D.
Eques quidam promissa barba horrendus venit in quod-
 dam Monasterium, 1682. C.
 — illic colloquium Hochstrati torvo vultu expetit,
ibid.
 — conviciis insectatur ac minitatur eundem, *ibid.*
 — quid respondet Monachis illius Monasterii? *ibid.*
 — quomodo instat, & quid perit ab iisdem? *ibid.* D.
Equulei fortassis habent cruciatus graviores, sed brevio-
 res, 1399. E.
Equus albus ex Juverna ultima advectus, 125. B.
Equus Anglus quomodo a fabro tractatur? 371. E.
 Erardus a Marca, *vide* Marca.
Erasmi vel *Erasmi* prorsus sunt omnes ferme docti,
 Cucullatis paucis demptis, & Theologastris, 296. C.
 — unde melius Erasmus defensabunt adversus
 Theologastros? *ibid.* D.
 — quid conqueruntur eidem deesse? 297. D.
 — ob quid notantur? 399. F.
Erasmi jocari, 117. A.
Erasmiolus, puer spei optimæ, a quo salutandus? 660. A.
 — quomodo instituendus ab Heresbachio? 733. E.
 — suis parentibus unice charus est, *ibid.*
Erasmiomastiges ob quid notati? 442. F.
Erasmus, Abbas Claræ Tumbæ, amicus candidus ac muni-
 ficus Erasmi, 1478. F.
Erasmus quidam Juris Doctor, 272. F.
 — in Hispaniis esse creditur, 273. D.
Erasmus Schetus, *vide* Schetus.
Erasmus (Desiderius) ubi natus, & quomodo vocatus?
 582. D. E. 1917. E.
 — cur nomen suum mutet? 1917. E.
 — unde sarcastice dictus *Errasmus*, *Arasmus*, &
Erasinus? 1391. D.
 — a quo factus *Behemoth*? 1283. C.
 — ipsi quid negaverit fors? 1917. B.
 — cur ortus sui pudere aut poenitere non debeat?
ibid. C.
 — illius pater creditus Gaudæ natus, *ibid.* D.
 — idem probo genere natus, nec expert humanio-
 rum disciplinarum, *ibid.*
 — unde *Eutrapeli* cognomen reportavit? *ibid.* D.
 — ipsius mater impense laudata, *ibid.* C.
 — cur eadem Roterodamum mittitur? *ibid.* E.
 — ejusdem patriam declaravit ipse, *ibid.* D.

— qua-

- qualis & quantus inter eosdem mutus amor intercessit? *ibid.*
- quanta ipsi cum Aurotino discordia? 1. A.
- cur in illum invehitur? *ibid.* A. B.
- quibus conditionibus pacem illi offert? *ibid.* E.
- quali animo in eum sit? 2. B.
- eum monet ac hortatur, 4. A.
- febris laborat, *ibid.* B.
- quid cupit? *ibid.* C.
- quid conqueritur? *ibid.*
- in Italiam meditatur, *ibid.*
- Bononiæ operam daturus Theologiæ, atque illic Doctoris insigne accepturus, *ibid.*
- Romam invisurus in anno Jubilæo, *ibid.*
- quid timet? *ibid.* D.
- quomodo laudat Episcopum Cameracensem? *ibid.*
- cur Christiano irascitur? *ibid.* E.
- quid consultius ducit? *ibid.*
- Christianum qua de re monet? *ibid.*
- purgat se apud Montjoium, *ibid.* F.
- crimen agnoscit, *ibid.*
- iter durum & incommodum describit, 5. B. C. D. E.
- Annam Principem Verianam laudibus extollit, *ibid.* E. F.
- Battum eximie laudat, 6. A. B.
- Lutetiam repetit, *ibid.* A.
- erga Montjoium amorem testatur, *ibid.*
- ut & Battum in eundem, *ibid.*
- cum Falcone ingeniose jocatur, *ibid.* B. C.
- dominæ cujusdam candorem, beneficentiam, &c. prædicat, *ibid.* C.
- quid Falconem monet? *ibid.* C. D.
- in patriam meditatur, *ibid.* C.
- in Hollandiam avolat, *ibid.* D.
- dominæ Verianæ omnia fausta precatur, eamque laudat, *ibid.* E. F. 7. A. B.
- cur felicissimum dicit Battum? 7. A.
- Antuerpiam appellit, *ibid.*
- Parisios properat, *ibid.*
- cur paucis verbis scribit Ricardo? *ibid.* C.
- ejusdem candorem valde commendat, *ibid.*
- in Angliam recurrere eidem promittit, *ibid.* D.
- modeste de suis carminibus sentit, *ibid.* A. B. C. D. E. F.
- quid habet commune cum Cicerone? *ibid.* E.
- argute ratiocinatur, 11. B. C. D.
- Atticisimi oblitus, 12. A.
- quid Sixtinum rogat? *ibid.* A. B.
- quid dicat de suis Mosis? *ibid.* B. C.
- cur subveretur scribere ad Piscatorem? 12. F.
- Montjoium summopere laudat, 13. A.
- cur sibi nihil æque placere ac Angliam dicit? *ibid.* B.
- Coleti, Grocimi, Linacri, & Thomæ Mori varias dotes deprædicat, *ibid.*
- conqueritur Gaudano, *ibid.* D.
- ad quid eum hortatur? *ibid.* E. F.
- quid ei cavendum vult? 14. A. B. &c.
- quid de se suæque forte ac moribus eum sentire cupit? *ibid.* E. F. 15. A. B.
- qua de re eum obtestatur? 15. D.
- pro suo officio summam invidiam contrahit, *ibid.* E.
- filium cujusdam Lubecensis docet, *ibid.* F.
- in familiam suam eum adjungit, 16. A.
- necessaria ei suppeditat, *ibid.* A. B.
- quid monet hunc Lubecensem, & quid illi pollicetur? *ibid.* C. D.
- jocatur cum Cornelio Canonico, *ibid.* E.
- quid eum rogat? *ibid.* F.
- ejus fidem atque integritatem collaudat, 17. A.
- cur non scribit Christiano? *ibid.* B.
- ludicram pugnam ei narrat, *ibid.* C. D. &c.
- muneribus eum illo inire certamen non vult, 18. A.
- quid experiri eum jubet? *ibid.*
- suum amorem testatur Thomæ Greio, *ibid.* B. C.
- quid cum illo expostulat? *ibid.* C.
- in quemdam senem vehementer invehitur, *ibid.* D. E. F. 19. A. B. &c. 20. A. B. &c. 32. E. F.
- qualem eum depingit? 19. C. D. 33. A. B. &c.
- quas poenas eum daturum dicit? *ibid.* F.
- vicem Thomæ Greii dolet, 20. C. D.
- dotes illius deprædicat, *ibid.*
- litteras ejus plurimi facit, 21. A.
- quid cavere vult? *ibid.* C. F.
- quid eum monet ac rogat? *ibid.* D. E.
- illius in se animo candido, modesto, ardenti nihil charius nihilque jucundius esse proficitur, *ibid.* F.
- de suo in illum vicissim amore dubitare non vult, *ibid.*
- ad quid hortatur illum? 22. B. C.
- penuria atramenti, mori succo ad eum scribit, *ibid.* D.
- festive jocatur cum Batto, *ibid.* E.
- cur paucis scribit Nicolao a Burgundia? 23. A.
- quid illi promittit? *ibid.* B.
- quid eum rogat? *ibid.* C.
- quo amore erga Antonium Lutzenburgum ducitur? *ibid.* C.
- Lutetiam remigrat, *ibid.* D.
- Dismam adolescentem mire laudat, *ibid.* E. F.
- Christianum festive minatur & exagitat, 24. E. F. 25. A.
- cur illum amet? 25. C.
- quid eundem moneat? *ibid.*
- quomodo amat Antonium Lutzenburgum? *ibid.* D.
- quid eum rogat? *ibid.* F.
- cur de sua fortuna queri desinit? 26. A.
- quid Battum monet rogatque? *ibid.* B.
- qua valetudine fuerit ac sit? *ibid.* A. C. D.
- ipsius labores continui, *ibid.* C.
- febrim timet, *ibid.* D.
- divæ Genovesæ opem experitur, *ibid.*
- Medicum peritissimum nanciscitur, *ibid.*
- opus *Adagiorum* parat, 27. A.
- illud Adolpho nuncupare vult, *ibid.*
- Italiam petere in animo habet, *ibid.* C.
- Græcis litteris totus incumbit, *ibid.*
- Græcos Auctores emere vult, *ibid.*
- ipsius opusculum *de conscribendis Epistolis*, 28. B.
- Tragœdiam quamdam narrat, *ibid.* C. D. &c.
- ipsius fortunæ malignæ, *ibid.* F.
- quid monet ac petit Battum? 29. A. B. &c.
- philosophatur, 30. B. C.
- somnium jucundissimum narrat, *ibid.* D. E. F. 31. 32. 33. totis, 34. A. B.
- cur Henrico a Bergis opus aliquod inscribere vult? 34. F.
- Hieronymi monita sequitur, 35. A.
- de suis miseriis deplorat, *ibid.*
- cur Lutetia migraturus? *ibid.* B.
- non diu sedet in Hollandia, *ibid.*
- periculo summo navigat, *ibid.* C.
- pene in morbum incidit, *ibid.*
- cur Harlem proficiscitur? *ibid.* F.
- quid rogat Battum? 36. A.
- de Italia petenda cogitat, *ibid.*
- quare ipsius animus magis inclinatur ad Battum? *ibid.* B.
- ad quid illum hortatur? *ibid.* D. E.
- cur Franciam relinquere & apud suos vivere gestit? *ibid.* F.
- cur ipsius liber divendi non potest? *ibid.* 37. A.
- quos libros Præposito cuidam mittit? 37. A.
- quid Batto pollicetur? *ibid.* B.
- Doctoris titulum accipere sperat, *ibid.*
- Franciæ est satur, *ibid.*
- cur Græce Battum scire percipit? *ibid.* C.
- servitutis maxime est impatiens, *ibid.*
- quid cum Batto gerere mavult? *ibid.* D.

Erasmus cum eodem festive ludit, *ibid.* E.
 — quorsum tendere cogitur? *ibid.* F.
 — quid Battum rogat, & quid illi promittit? 38.
 A. B.
 — de quibusdam foeminis queritur, *ibid.* D.
 — beneficium decuplo emit, *ibid.*
 — qua de re gaudet? *ibid.*
 — ipsius morbus remitti coepit, *ibid.*
 — quid Augustinum rogat, eique pollicetur? *ibid.*
 E. F. 39. A.
 — cur paucis ad Nicolaum Benferadum scribit, &
 quid ei mittit? 39. B.
 — quid ab illo petit? *ibid.* C.
 — *Milonianam* defensionem parat, *ibid.*
 — cur intimam Benferadi familiaritatem sibi pollice-
 ri non audet? *ibid.* D.
 — in colendis amicis pertinax, & in adsciscendis ve-
 recundus, *ibid.*
 — quid metueret Benferadum non vult? *ibid.*
 — quid illum rogat? *ibid.* E.
 — quantum Coleti iudicio tribuat? 39. F.
 — cur ventosæ suffragia plebis non aucupatur? *ibid.*
 — cur a probatissimis viris laudari pulcherrimum exis-
 timat? *ibid.* 40. A.
 — de se modeste sentit, 40. A.
 — laudes amplissimas Coletio tribuit, *ibid.* B. C.
 — ei seipsum describit, *ibid.* C. D.
 — illius mores dotesque deprædicat, *ibid.* E. F.
 — cur Anglia sibi jucundissima sit? *ibid.* D. E.
 41. A.
 — nihil ipsi jucundius, præter homines bonarum lit-
 terarum scientissimos, 40. E.
 — cur cum Coletio & Charnoco vel in extrema Scy-
 thia vivere non recuset? 41. A. B.
 — qua de re Montjoium orat? *ibid.* B. D.
 — cum illo expostulare non vult, *ibid.* B. C.
 — illum summopere laudat, *ibid.* E. F.
 — convivium pulchre describit, 42. C. D. E.
 — quid de Cain narrat? 43. B. C. &c. 44. A. B.
 — quid Gaguinum rogat? 44. C.
 — quid de *Cerealibus* & *Anabasis* somniat? *ibid.*
 — quid desiderat a Thoma Grejo? *ibid.* E.
 — apud amicum quemdam se excusat, *ibid.* E. F.
 — quid hortatur ut ille faciat? *ibid.* F.
 — amantissimum cujusdam se dicit, 45. A.
 — quid obsecrat ut ille efficiat? *ibid.* B.
 — cur ad illum crebrius non scripserit, excusat se,
ibid. C.
 — ad amicos perlibenter scribit, *ibid.*
 — sui amici qui, & quales illos depingit? *ibid.* D.
 E. F.
 — quid cum illis agat, & quanti illos faciat? *ibid.*
 — ad quid hortatur illum quemdam? *ibid.* F.
 — quid de illo sperat? *ibid.*
 — de proverbiiis sententiisque negotium concipit,
ibid.
 — opus tum gratiosum, tum perutile, & a nemine
 hæcenus tentatum, illud dicit, 46. A.
 — quid conqueritur apud Battum? *ibid.* A. B. C. &c.
 — febris ipsum relinquit, *ibid.* C.
 — quid repugnante animo scripserit? *ibid.* D.
 — quid dicat de Domina quadam? *ibid.* E. F.
 — quid Battum rogat monetque? 47. A. B. C.
 — iter infortunatum ei narrat, *ibid.* D. E.
 — de multis viris queritur, *ibid.*
 — cum Fausto summa familiaritas, *ibid.* F.
 — cum Delio certamen acerrimum, *ibid.*
 — totum se libris dedit, *ibid.*
 — cur iter Italicum differt? *ibid.* 48. A.
 — quid Batto pollicetur, & quid ab eo poscit? 48.
 A. B. C.
 — aliquot scripta contrahit, *ibid.* B.
 — qua de re gaudet? *ibid.* D. E.
 — cur commovetur in suum puerum? *ibid.* E.
 — juvenem quemdam commendat, *ibid.*
 — quid poscit a Jacobo Vicario Episcopi Camera-
 censis? *ibid.* E. F.

— quid rogat Joannem Canonicum Bruxellatum? 49. B. C. D.
 — ipsius puer febri arripitur, *ibid.* C.
 — ob id Ziriczee navigat, *ibid.* D.
 — quid sibi dolet? *ibid.* E.
 — ab ingratitude abhorret, *ibid.*
 — quid teterrimum foedissimumque existimat? *ibid.*
 — quomodo objurgationem tulerit? *ibid.* F.
 — qua de re Henricum a Bergis obtestatur? *ibid.* F.
 — erga illum gratissimus animus, *ibid.* 50. A. B. C.
 — quid optat in illius gratiam? 50. B. C.
 — in quosdam sycophantas invehitur, *ibid.* C.
 — quandiu apud suos versatus? *ibid.*
 — quid sui putant? *ibid.*
 — quid rogat Antonium Lutzenburgum? *ibid.* D.
 — ad quid scribit Jacobo Tutori? *ibid.*
 — cur feliciter atque suaviter agat? *ibid.* E.
 — quid præfert ac exoptat? *ibid.* F.
 — fortunæ volubilis contemptor, 51. A.
 — quid sentit de studiis suis? *ibid.*
 — cur humanissimo amplissimoque Præsuli non scri-
 pserit? *ibid.* B.
 — quid ab Antonio Lutzenburgo poscit? *ibid.* C.
 — ex Hollandia revertitur, *ibid.* D.
 — apud Battum totus in litteris vivit, *ibid.*
 — quos Scriptores mittit ad Benferadum? *ibid.*
 — quid illi commendat? *ibid.*
 — quid cupit? *ibid.* E.
 — quid non patietur? *ibid.*
 — quod tempus & quantum sumptu in Hollandia con-
 triverit? *ibid.* F.
 — quanto radio ac periculo valetudinis in Zelandia
 manserit? *ibid.* 52. A.
 — quid sentiat de Zelandia? 52. A.
 — qua in re acquiescit? *ibid.*
 — de hominum amicitiiis conqueritur, *ibid.* B.
 — quid sibi conciliavit amicum Jacobum Battum?
ibid.
 — quid non veretur? *ibid.*
 — quid sentiat de animo utriusque Jacobi? *ibid.*
 — qua valetudine sit? *ibid.* C.
 — a Romanis Musis ad Græcicas pene descivit,
ibid.
 — quanto ardebat animus remigrare in familiam Ja-
 cobi Tutoris? *ibid.*
 — ipsum pestilentia e Lutetia eiecit, *ibid.*
 — Dismam juvenem cui & ob quid commendat?
ibid. D.
 — quid Jacobum Tutorem rogat? *ibid.*
 — cur de repetenda Britannia cogitat? *ibid.* E.
 — ipsum terrent infames scopuli, *ibid.*
 — Italiæ visendæ ipsum habet ardor, *ibid.*
 — in Hollandos invehitur, *ibid.* E. F.
 — quid poscit a Jacobo Tutore? *ibid.* F.
 — quodnam hominum genus describit? 53. B.
 — afflictissimus non meminit se esse miserum, *ibid.*
 — quomodo Battum amare ac revereri vult?
ibid. C.
 — quid ab illo petit, & quid ei pollicetur? *ibid.* D.
 — quid de Guiljelmo ejusque epistola dicat? *ibid.* E.
 — quid Battum orat? *ibid.* F.
 — cur Abbati cuidam non scripserit? *ibid.*
 — quare & quomodo Antonio scripserit? 54. A.
 — quibus gratuletur, quod quidam elapsus sit? *ibid.*
 — quemdam Dominicanum suffraganeum asperiori-
 bus verbis perstringit? *ibid.*
 — quid Batto promittit? *ibid.* B.
 — cur Parisios non recurrerit? *ibid.*
 — summa ipsius penuria, *ibid.*
 — quantum gestiat in arcem, ad quam invitat Bat-
 tus, advolare? *ibid.* C.
 — omnia fausta eidem precatur, *ibid.* E.
 — quid illum rogat? 55. A.
 — Philosophiam semper coluit & prædicavit,
ibid. C.
 — ob quid se non poenitere dicebat, quod Angliam
 petisset? *ibid.* D.

Era-

R E R U M A C V O C U M.

Erasmus quos amicos nactus est? *ibid.*

— quanto affectu repræsentavit Richardi humanitatem, Coleti eruditionem, Morique suavitatem? *ibid.*

— quomodo Montjoium depinxit? *ibid.*

— cur illius vicem deploraverit? *ibid.*

— quid Batto mandavit? *ibid.* E.

— cur diris devovet tabellarii caput? *ibid.* F.

— quid sentit de Moro? 56. A.

— cum illo vehementiuscule expostulavit, *ibid.*

— quid non veretur? *ibid.*

— quid a Moro expectat, illumque orat? *ibid.*

— quo animo erga Montjoium affectus? *ibid.* C.

— quid ab illo poscit? *ibid.*

— quis factus in Anglia? *ibid.* D.

— Britanniae dotes summo opere extollit, *ibid.* E.

— quid Faustum moneat? *ibid.* D. E.

— hortatur illum, ut ænigmatistes esse desinat, 57. A.

— optimus ænigmatum interpres ipse, *ibid.* B.

— cur formidolosus appellatus? *ibid.* C.

— vulpem Horatianam imitatur, *ibid.* E.

— quo avolare non dubitavit? *ibid.*

— quem capitalem hostem declinaturus? *ibid.* F.

— duo ipsum hortantur ad remigrandum, *ibid.*

— quænam ipsum remorantur? *ibid.*

— quid Faustum orat, & illi pollicetur? 58. A. B.

— quid plurimi faciat? *ibid.* C.

— cur Faustina ὑπερβολῇ ipsum non nimis delectaverit? *ibid.*

— quid dicit de hyperbolis? *ibid.* C. D.

— quid Augustinum quemdam rogat? *ibid.* D.

— quid sibi molestum, & quid gaudeat? *ibid.* E.

— quid Augustinum hortatur oratque? *ibid.* E. F.

— de illius voluntate diffidere non potest, *ibid.* F.

— quo spectet, & quid præcipue cupit? *ibid.*

59. A.

— cur arcem quamdam male odit? *ibid.* C.

— cur hyberno itineri se committere noluerit? *ibid.*

— quid sentit de Augustino quodam? *ibid.* D. E.

— cur Parisios remigrare necessarium ducit? *ibid.*

— quomodo sibi agendum cum Augustino? *ibid.*

E. F.

— ad quid nummorum aliquantulum corradendum putat? *ibid.* F. 60. A.

— quibus rebus operam navare exoptat? 60. A.

— qua valetudine sit? *ibid.*

— quid gloriatur speratque? *ibid.* B.

— ad quid hortatur Battum? *ibid.* B. C. D.

— qua de re Superos precatur? *ibid.* E.

— quid Battum orat? *ibid.* E. F.

— Jacobum Tutorem summo opere laudat, *ibid.* F.

61. A. B.

— quid a Batto poscit expectatque? 61. B. C.

— qua de causa & quo impulso scribit ad Antonium? *ibid.* C. D.

— quid Battum moneat, *ibid.* D. E. F.

— quid percupit, *ibid.* F.

— quid Battum rogat? 62. A.

— cur Aureliæ permanet? *ibid.* B.

— multum & infeliciter peregrinatus, *ibid.*

— de quodam Abbate conqueritur apud Battum, *ibid.* C.

— in Joannem Standonk invehitur, *ibid.* D.

— quid petit a Batto? *ibid.* E. F.

— cum Augustino in gratiam redit, *ibid.* F.

— quid orat Battum? 63. A.

— quid expectat a domina quadam? *ibid.*

— quid poscit a Batto? *ibid.* A. B.

— quemdam Galbam insectatur, *ibid.* B.

— cuius rei se poenitet? *ibid.*

— quid Batto significat, & quid illum monet? *ibid.* B. C.

ibid. B. C.

— quid poscit ab Antonio a Bergis? *ibid.* D.

— totum ipsum possident litterarum lucubrationes, *ibid.*

— Græca quædam transcribit, *ibid.*

— quid statuit videtque? *ibid.* E. F.

— Theologos, qui Græce nesciunt, perstringit, *ibid.* F. 64. A.

— duo Scripturæ loca explanat, *ibid.*

— quid illi placet, & quid mavult? *ibid.* C.

— quid molitur decernitque? *ibid.* C. D.

— quid e Jacobi Tutoris litteris cognovit? *ibid.*

— quid metuit? *ibid.* F.

— quemdam juvenem notat, *ibid.*

— de Augustino queritur, cumque insectatur, *ibid.*

65. A. B. C. &c. 66. B. C.

— ut & quemdam juvenem fugitivum, *ibid.*

— pestis metu Aureliam concedit, 65. A.

— adjungit se Jacobo Tutori, *ibid.* C.

— quid deprehendit olfacitque? *ibid.* D.

— quid vult ut Battus faciat? 66. A. B. C.

— quid Nicasio testatur, illumque orat? *ibid.*

D. E.

— quid poscit a Greverado Advocato? *ibid.* F.

— illius gratiam aucupari conabitur, 67. A.

— cum illo mutuam benevolentiam inire vult, *ibid.*

— incredibili ardore flagrat sibi animus *Hieronymianus* Epistolæ Commentarius illustrandi, *ibid.* B.

— Hieronymum ejusque scripta summis laudibus extollit, *ibid.* B. C. D. E.

— quid præstare pollicetur in Hieronymo commentando? *ibid.* E.

— ad tam arduum negotium quid opus esse videt? *ibid.*

— cur Greveradum ad id maxime idoneum censet? *ibid.* E. F.

— ad quid illum hortatur? *ibid.* F.

— quid illum monet oratque? 68. A.

— Christiano Lubecensi quid commonstrare judicavit? *ibid.* B.

— quid futurum confidit? *ibid.*

— quænam præcepta illi dat? *ibid.* B. C. D. &c.

69. A. B.

— quid Batto remittit? 69. C.

— quid sibi evenerit? *ibid.*

— quid dementiæ extremæ putat? *ibid.*

— obliviscendi artem optat, *ibid.*

— quid meditatur conscribere? *ibid.*

— quid Battum rogat? *ibid.* D. E.

— vicem suam ipsius deplorat, *ibid.*

— tragicædiâ atrocissimam Batto narrat, *ibid.* F.

70. A. B. C. &c. 71. A. B. C. &c. 72. A. B.

C. &c. 73. A. B. C. D.

— Lutetiam pervenit, 73. E.

— adjunxit hospitium cum Augustino vetere amico, *ibid.* F.

— vivit in litteris tenuiter, *ibid.*

— quid poscit a Batto? *ibid.*

— quid sibi periculosum intelligit? 74. A.

— de quibus conqueritur? *ibid.*

— quænam sibi animo obversantur? *ibid.* B.

— ad quid scribit Batto? *ibid.*

— quid illum rogat? *ibid.* C. D. E.

— de Antistite quodam queritur, 75. A.

— ad quid hortatur Guilielmum? *ibid.*

— quid obsecrat ut mittat? *ibid.* C.

— quomodo est apud nobilem quemdam hominem

atque humanissimum Anglum? *ibid.* C. D.

— quid a Guilielmo petit? *ibid.* D. E.

— cur illi succenset? *ibid.* E.

— quare de victu honesto nulla est sibi sollicitudo? *ibid.*

— quosdam innominatos perstringit, *ibid.* F.

— quid valere jubet? *ibid.*

— quid Guilielmum rogat? *ibid.* 76. A. B.

— quid audet requirere a Gaguino? 76. C.

— quid ab illo poscit? *ibid.*

Tom. III.

Xxxxxx

Era-

- Erasmus* Scotista esse coepit, *ibid.* E.
- quantum Scoti somniis immerfus est? *ibid.*
- Epimenidis somnum plusquam fabulam esse putavit, *ibid.*
- quid somniasse Epimenidem existimat? 77. E.
- hunc in Scoto renatum asserit, *ibid.*
- quid adnuitur pro virili? *ibid.* F.
- quid Greium monet? *ibid.*
- Theologiam unice semper coluit, *ibid.*
- in temporum suorum Theologastros quosdam jocatur & invehitur, *ibid.* 78. A.
- quid a Gaguino poscit? 78. B.
- quid sibi opus est, & quid cupit? *ibid.*
- quid dicit de Medico quodam? *ibid.*
- quid vehementer iniquum ratus? *ibid.* C.
- cur Homeri partem ad Augustinum quemdam mittit? *ibid.*
- quid ab illo petit, & quid expectat? *ibid.* C. D.
- quid ad Ludovicum mittit, & quid illum monet? *ibid.* E.
- quid illum rogat? *ibid.* F. 79. A.
- quid accepit a Battō? 79. B.
- gratissimus in Petrum Nothum, *ibid.* C.
- quale Psalterium ab illo sibi emi vult? *ibid.*
- de pecunia jubet illum securum esse, *ibid.*
- ipsum remoratur Abbas Bertinicus, *ibid.*
- quid ei testatur? *ibid.* D.
- quid veretur? *ibid.*
- linguae Graecae candidatus esse coepit, 80. A.
- quid non vereri debet? *ibid.* C.
- quomodo se dicit animatum? *ibid.*
- quid animo suo obversatur? *ibid.* D.
- quid sibi in votis est? *ibid.*
- Tragediam atrocissimam narrat, *ibid.* D. E. F.
81. 82. totis, 83. A. B.
- quae nomina recenset? 82. D. E.
- mores sui temporis corruptissimos notat, 83. B. C.
- quid rogat Antonium a Bergis? *ibid.* C.
- Annam Bersalam, Principem Verianam, eximii laudibus ornat, *ibid.* E. F. 84. A. B. &c. 85. A. F. 86. A.
- Fortunam sibi adversam esse queritur, 84. B. C.
- quid se pudet? *ibid.* D.
- cur Italia sibi adeunda? 85. B.
- Doctoris nomen sibi imponendum, *ibid.*
- mores sui seculi ridet, *ibid.* C.
- cur leoninam pellem induere vult? *ibid.*
- homines suae aetatis carpit, *ibid.* D.
- cum quibus monstris sibi decertandum? *ibid.*
- quibus armis armandus? *ibid.* E.
- quid Annæ Bersalæ mittit? *ibid.*
- cur illam inter virgines ponere mavult? *ibid.* F.
86. A.
- in quibus eam annumerare vult? 86. A.
- quid ab illa poscit? *ibid.* B.
- villum a Petro Anglebermio sibi donatum vehementer extollit, *ibid.* B. C.
- cui xenio *ἀντίδοτον* aliquod rependere impense cupit? *ibid.* D.
- quam gratiam illi refert? *ibid.*
- totum se ei addicit, *ibid.* E.
- quid illi pollicetur? *ibid.*
- quid demiratur? *ibid.* F.
- quid velit ut Battus statuatur? *ibid.*
- purgat se apud illum, 87. A.
- multa ab eo poscit & efflagitat, *ibid.* B. C. &c.
88. A. B. &c. 89. A. B. &c.
- quid cogitat sibi comparare, & quid contemnit? 88. F.
- quid sibi evenire mavult? 89. A.
- totum Hieronymum restituere molitur, *ibid.* B.
- sibi magna librorum penuria, otium nullum; valetudo parum firma, *ibid.* D.
- quosdam perstringit, *ibid.* E.
- quid Ludovicum monet? *ibid.* F.
- ubi & ad quid abdidit se? 90. A.
- quid rogat Edmundum? *ibid.* A. B.
- quid ab illo scire cupit? *ibid.* C.
- quid illum monet? *ibid.* C. D.
- amantissimus Antonii Lutzenburgi, 91. C.
- Parisiis remigrat, *ibid.*
- Dismam adolescentem laudibus effert, *ibid.* D. E.
- quid rogat Antonium Luxenburgum? 92. B. C. D.
- quid demiratur? *ibid.* E. 93. A.
- quomodo sententiam suam profiteri vult? 93. B.
- Jacobi Middelburgensis dotes eximias impense laudat, *ibid.* B. C. &c.
- ad quid illum hortatur? 94. A. B.
- quid monet de Epistola quadam? *ibid.* B.
- quid Petro Aegidio significat? *ibid.* C. D.
- quid illum rogat? *ibid.* D.
- quid sibi conciliavit Coletum? *ibid.* E.
- quid sibi non metuendum esse putat? *ibid.* F.
- quid sibi persuadere mavult? *ibid.*
- quid poscit a Coletō? *ibid.* 95. A.
- de quibus gratulatur eidem? *ibid.*
- quanto ardore properat ad sacras Litteras? *ibid.* B.
- quo animo se in Galliam recepit? *ibid.*
- quid ausus est aggredi? *ibid.*
- quibus litteris addiscendis incumbit? *ibid.* C.
- cur Origenis Opera evoluit? *ibid.*
- quid ad Coletum mittit? *ibid.*
- ad quid *Enchiridion* conscripsit? *ibid.* D.
- quam a panegyrico abhorrens? *ibid.*
- quo artificio usus est? *ibid.* E.
- quid monet Coletum? *ibid.*
- quid illum rogat? *ibid.* F.
- quid sibi elaborandum est? *ibid.*
- quid petit a Coletō? 96. A.
- cur se poeniteat prioris editionis *Adagiorum* suorum? *ibid.*
- quid de iisdem decreverit? *ibid.* B.
- quid in Graecorum hortis decerpit? *ibid.*
- quid expertus videt? *ibid.*
- quid cupit cognoscere? *ibid.* C.
- in familia Christophori Fischeri diversatur, *ibid.*
- ubi invenit Laurentii Vallæ *Annotationes* in N. Testamentum? *ibid.* D.
- quid ingenerosum ratus? *ibid.*
- a quo instituto deterretur? *ibid.*
- quosdam indoctos, quos Gotthos vocat, insectatur, 97. E. 98. A. B. C.
- Grammaticam quanti aestimat? 98. E.
- quid arbitratur admiraturque? 99. C. D.
- linguarum peritiam necessariam esse ducit, *ibid.*
- quid sentiat de veteribus Interpretibus? *ibid.*
- quosdam linguarum imperitos ridet, *ibid.* E.
- quam varie fuerit affectus, & unde? *ibid.* 100. A.
- quales & quantos in Anglia amicos sibi esse dicat? 100. A. 101. A.
- quo animo sit erga illos? A. B.
- indolem liberorum Baptistæ cujusdam summopere extollit, *ibid.* B. E.
- quid de illis confidit? *ibid.*
- ex navigatione aliquid morbi contrahit, *ibid.* C.
- ad superos abiisse fama dissiparat, *ibid.*
- quid huic rumori debet? *ibid.* D.
- quantum sibi arrideat Gallia? *ibid.* 101. A.
- cur hæc sibi dulcissima? *ibid.* 101. A.
- cur feliciter cessuram sperat provinciam suscepam de liberis Baptistæ instituendis? *ibid.* E.
- quid petit a Thoma Linacro? *ibid.* F.
- quid Rogerio Wentfordo optat? 101. A.
- unde navigatio sibi fuit odiosa? *ibid.*
- cur Britanniae desiderio tenetur? *ibid.*
- quid demiratur sentitque? *ibid.* B.
- ob quid Cantabrigia se subducere properat? *ibid.* C.
- quid se Cantabrigiam rediget? *ibid.* D.

R E R U M A C V O C U M.

- Erasmus* quid de Coletto gratulatur? *ibid.*
 — quid poscit a Thoma Halsejo? 102. D. E.
 — quid monet rogatque Andreæ Ammonium? *ibid.* E. F.
 — festive ludit cum illo, 103. A. B. C. &c.
 — pudore magis quam inopia commovetur, 103. D.
 — cur maximopere gaudet? *ibid.* D. E.
 — quid sibi non arrogat? 104. A.
 — quid ingenue fatetur? *ibid.*
 — quid sibi jucundum? *ibid.* B.
 — quodnam earmen sibi placuit? *ibid.* D.
 — quid illum delectat? *ibid.* E.
 — quid illi præcipue probatur? *ibid.*
 — in *Panegyrico* Andreæ Ammonii quædam probat, quædam improbat, *ibid.* E. F. 105. A. B.
 — quid eidem apprecatur? 105. B.
 — quid ex Pacæ litteris intelligit? *ibid.*
 — ludit in fugam Gallorum, *ibid.*
 — quid queritur? *ibid.* C.
 — quid committit Francisco cuidam? *ibid.* D. E.
 — quid rogat Ammonium? *ibid.* E. 106. B. C. D.
 — quid poscit a Thoma Moro? 106. A.
 — quem Plutarchi librum vertit? *ibid.*
 — habet quædam plus quam nova, *ibid.* B.
 — quid magnopere audire vult? *ibid.* C.
 — quodnam votum suscepit? *ibid.* D.
 — quid sibi honorificum & jucundum? *ibid.*
 — Joanni Coletto multa debere proficitur, *ibid.* F.
 — quid de eodem credit & dolet? *ibid.*
 — ad quid coëgit sua tenuitas? *ibid.*
 — quid revocat in mentem Coletto? 107. A.
 — quid de illo sentit? *ibid.* B.
 — in illum gratissimus, *ibid.* C.
 — cur cupit illum semoveri a mundanis negotiis? *ibid.* C. D.
 — ad quid illum hortatur? *ibid.* D.
 — collationem Novi Testamenti absolvit, *ibid.* E.
 — divum Hieronymum aggreditur, *ibid.*
 — quid demiratur, videtque & audit? 108. A.
 — iter sibi parum felix & incommodissimum, *ibid.* B. D.
 — quid significabit audebitque? *ibid.* D.
 — quid mittit ad Andreæ Ammonium, & quid ab eo petit? *ibid.* D. E. 109. A.
 — quæ sibi non placent? 108. E.
 — quid sibi pergratum? *ibid.* F.
 — cur se tenet Cantabrigiæ? 109. A.
 — ad quid sibi fervet animus? *ibid.*
 — quid Andreæ Ammonium rogat? *ibid.* B. C. D.
 — quid expectat a Baptista? *ibid.* D.
 — quid rogat Gonellum, & quid illi pollicetur? *ibid.* E.
 — cur non adiit Coletum? *ibid.* F.
 — cur Londinum redire vult? *ibid.* 110. A.
 — quid Ammonio declarat? 110. A. B.
 — quid ab illo scire cupit? *ibid.* B. C. 112. D.
 — quando ad illum remigrabit? 110. C. 112. D.
 — quid prælegit, & quid auspicari vult? 110. C.
 — quid Ammonio remittit? *ibid.* E. 112. C.
 — quid ab illo poscit expectatque? 111. A. B. 112. D.
 — quid opinatur de precibus cuiusdam? 112. D.
 — quomodo suam raucedinem curasset? 113. D.
 — cur Ammonio beator? 114. A. B.
 — quid expectat? *ibid.* F.
 — acre bellum sibi fuit cum mendis Senecæ & Hieronymi, *ibid.*
 — quid ab Episcopo Dunelmensi accipit? *ibid.*
 — quid Ammonium rogat? 115. A.
 — ob quid illi gratulatur? *ibid.* B.
 — quemdam perstringit, *ibid.* A.
 — cur Ammonii litteris brevius respondet? *ibid.* B.
 — quid se potius cruciat? *ibid.* C.
 — quid sentit de suis versiculis? *ibid.*
 — quomodo Ammonium depinxit? *ibid.*
 — quænam se appellandum dicit? *ibid.* D.
 — quid censet de bello moveri cepto? *ibid.*
 — quid veretur de Italia? *ibid.* E.
 — quid sibi dolet, & qua de re gaudet? *ibid.*
 — quid poscit ab Ammonio? *ibid.* E. F.
 — quid Moro mandaratur? *ibid.* F.
 — cur non responderit carmini Ammonii? *ibid.*
 — quid sibi imprecatur? 116. A.
 — in Ammonium gratissimus, *ibid.* B.
 — quid demiratur? *ibid.* B. D.
 — ob quid Londinum non se confert? *ibid.* C.
 — cur plaris facit Joannem quemdam? *ibid.*
 — quam vitam vivit? *ibid.* E.
 — quid dicit de Cantabrigia? *ibid.*
 — quid acturus est? *ibid.* F.
 — quid precatur? 117. D. 119. B.
 — quomodo Ursevicum captat? *ibid.* 125. D.
 — quid poscit ab Ammonio? 117. D.
 — quænam sibi spes est? *ibid.* E.
 — quid poterat se remorari in Anglia? *ibid.*
 — tædet se Britannia, *ibid.*
 — quid de se sentit? *ibid.*
 — quid putat officii sui esse? 118. C.
 — ubi se commoraturum arbitratur? *ibid.*
 — cur in Anglum se totum transformatum dicit? *ibid.*
 — quid testatur Cardinali Nanetensi? *ibid.* F.
 — quid sibi non potest non dolere? *ibid.*
 — quid Joanni Baptiste offerre vult? 119. C.
 — quid sentit de libello Luciani de *Astrologia*? *ibid.* C. D.
 — quo officio functus est? *ibid.* D.
 — quid animadvertit? *ibid.* E.
 — in quosdam stomachatur, *ibid.* F.
 — de quo laborat? *ibid.*
 — quid dicit de auriga suo? 120. A.
 — cur a risu temperare non potest? *ibid.*
 — quid sibi placere coepit? *ibid.* B.
 — cur nullo infortunio non dignus sibi videtur? *ibid.*
 — cuiam succenset? *ibid.*
 — quo nomine Hæreticis iniquior? *ibid.*
 — pro quibus gratiam habet Ammonio? *ibid.* C.
 — quid sibi parandum? *ibid.*
 — cur ædes Montjoie sibi vitandæ? *ibid.*
 — quid rogat Ammonium? *ibid.* D. E. F.
 — cur *Scaromenippum* ad illum mittit? *ibid.* E.
 — quid parat, & quid queritur? *ibid.*
 — cur suæ valetudini nihil timendum? 121. A.
 — quid sentit de sua fortuna atque Ammonii? *ibid.* C. D.
 — cur amat Ammonium & Episcopum Wintoniensem? *ibid.* E.
 — quid optat ac vult? *ibid.*
 — quid maxime odit? *ibid.* F.
 — quomodo acturus cum Ammonio? *ibid.*
 — quid ab illo poscit? *ibid.* 122. A.
 — quamdiu in pistrino sibi sudandum? 122. A.
 — quid testatur Ammonio? *ibid.* B.
 — quid eundem monet? *ibid.* B. C.
 — quo evolare molitur, & quid ipsum retinet? *ibid.* D.
 — quid sibi dolet? *ibid.* D. E.
 — quid se poenitet? *ibid.* E.
 — quid cupit cum Ulyse? *ibid.*
 — quid rogat Adolphum Principem Verianum? *ibid.*
 — quid cognovit? *ibid.* F.
 — cur gessit se patriæ restituere? *ibid.*
 — sibi sunt in Britannia complures amici, 123. A.
 — ob quid propensum extinctus fuit? *ibid.*
 — quid demirari solet? *ibid.* B. C.
 — bellum & gravissima ex eo mala graphice depingit, *ibid.* D. E. F.
 — quid sentit de Principibus? 124. A.
 — quid optat, & quid resignare vult? *ibid.* F.
 — de quo non dubitat? 125. A.

- Erasmus* quo equo donabitur ab Ammonio? *ibid.* B.
 — cur venatio sibi male cecidit? *ibid.*
 — quid se pœnituit? *ibid.* D.
 — quid monet Ammonium? *ibid.* D. E.
 — cur sibi cum illo circumspiciendus agendum? *ibid.* E.
 — quid illi testatur? 126. A.
 — in quos prædonem agere maluerat? *ibid.*
 — quid intelligit ex litteris Bovilli? *ibid.* B.
 — quid agnoscit, exosculatur, & optat? *ibid.* G.
 — Lovanii hyematurus est, *ibid.*
 — ob quid gaudet? *ibid.*
 — quosdam in Anglia Theologos acriter insectatur, *ibid.* C. D. E. F. 127. A. B. &c. 128. A. B. &c. 129. C. 130. A. B.
 — quid deprehendit factum in quibusdam Commentariis? 127. B.
 — quid absurdum non arbitratur? *ibid.*
 — quale dilemma proponit? *ibid.* C.
 — novam editionem non prodit, sed veterem pro virili restituit, *ibid.* D.
 — recognitorem modo professus aut corrigit aut explicat, *ibid.* F.
 — Fabrum in communem invidiam vocare non animus est, *ibid.*
 — nec passim mutat, nec omnino opinatur, in interpretandis Scripturis, 128. A.
 — ubi & quomodo ostendit quosdam Patres esse lapsos? *ibid.* B.
 — quid monet nonnullos Theologos? *ibid.* B. C.
 — quid stultissimum arbitratur? *ibid.* B.
 — quæ annotavit, & cur? *ibid.* C.
 — multos honorifice nominat, qui suam Editionem N. Testamenti comprobarunt, *ibid.* E. F. 129. A. B.
 — de se modeste sentit, & cur? 129. C.
 — Basileæ agit, *ibid.* E.
 — quid non addubitat? *ibid.*
 — quid nec primus nec temere aggressus est? *ibid.*
 — cur non pœnitet se suarum vigiliarum? 130. B.
 — quosdam Theologos notat, *ibid.*
 — labores suos omnibus esse frugiferos cupit, *ibid.* C.
 — præmii summam ab ipso Christo expectat, *ibid.*
 — quid se consolatur? *ibid.*
 — quid sperat futurum, & quid præfagit? *ibid.* C. D.
 — cur de suo seculo queri non potest? *ibid.*
 — scriptis suis nemo hactenus detraxit, *ibid.*
 — nonnullos acriter perstringit, *ibid.*
 — quod Bovilli institutum probat? *ibid.* E.
 — quid eidem gratulatur? *ibid.*
 — uno puero plus satis est sibi, *ibid.*
 — quid Bovillum rogat? *ibid.* F.
 — quid Coletto mittit? 131. A.
 — quid requirit in præceptore? *ibid.*
 — quid Coletto significat? *ibid.* B.
 — Basilium in Esaiam vertere cœpit, *ibid.*
 — quid exhibebit & experietur? *ibid.* C.
 — quid sibi decretum est? *ibid.*
 — quid a Coletto petit? *ibid.*
 — in absolvenda *Copia* sua totus est, *ibid.* D.
 — quid exoptat finire? *ibid.*
 — cur cum Scotistis non admodum dimicat? *ibid.* E.
 — ob quid a Basilio vertendo alienatus suus animus? *ibid.*
 — de qua re gaudet? *ibid.* F.
 — cur serio Diogenem agere vult? *ibid.*
 — ob quid de Croco scripsit Coletto? *ibid.* 132. A.
 — quid eidem declarat? 132. A.
 — quid admiratur ab eodem dictum? *ibid.* B.
 — quid dicit de sua mendicitate? *ibid.* C. D.
 — paupertatem fortiter ferre assuescere vult, *ibid.* D.
 — quo nomine fortunam suam odit? *ibid.*
 — cur non licet dissimulare inopiam? *ibid.*
 — cur munus sibi non rejiciendum? *ibid.* E.
 — colloquium cum quodam non infimæ opinionis magistro narrat, *ibid.* 133. A.
 — quid putat de sua felicitate? 133. A. B.
 — Præbendam in pensionem arte constavit, *ibid.* B.
 — quid facere enitetur? *ibid.*
 — quid rogat Ammonium? *ibid.*
 — quid male se habet? *ibid.*
 — invehitur in suos, *ibid.* C.
 — ad quid hortatur Ammonium? *ibid.* D.
 — quid precatur Gerardo Noviomago? 134. D.
 — cur Lovanium transcurrit? *ibid.*
 — ob quid Philippo Præfui gratificari ex animo cupit? *ibid.* E.
 — aulicis officiis haud multum valet, *ibid.* F.
 — quid poscit a Gerardo Noviomago? *ibid.*
 — quando Musis & amicis vacare animus est? *ibid.*
 — cur iter periculosissimum suscepturus est? 135. A.
 — quid certum pollicetur? *ibid.*
 — quid Petro Ægidio promittit, illumque rogat? *ibid.* B.
 — suum *Proverbiorum* opus paravit & egregie locupletavit, *ibid.*
 — quid sibi cum Francisco Bibliopola convenerat? *ibid.*
 — lucello non magnopere commovetur, *ibid.*
 — quid absoluturus, & quem emendaturus? *ibid.* C.
 — quando sua *Proverbia* Petro Ægidio missurus? *ibid.*
 — qua de re certior fieri cupit? *ibid.* D.
 — complusculos Plutarchi libros vertit, emendatosque remittit ad Ægidium, *ibid.*
 — ob quid diutius in itinere commoratus? *ibid.* E.
 — sua trajectio qualis fuit? *ibid.*
 — quid ægre se habet? *ibid.*
 — quid petit ab Ægidio? *ibid.* F.
 — illius scrinia quæ? 136. A.
 — quid demiratur? *ibid.*
 — quid monet Ægidium? *ibid.* B.
 — quid sibi gratissimum fuit? *ibid.*
 — qua de causa navigationi se non commiserit? *ibid.* B. E.
 — quid rogat Linacrum? *ibid.* C. D.
 — de qua re gaudet? *ibid.* D.
 — cur amat Coleti animum? *ibid.*
 — quas Epistolas edit? *ibid.* E.
 — quid poscit ab Ammonio? *ibid.*
 — quantum sibi arrisit superior Germania? *ibid.*
 — cur ædes Ammonii non semel adiit? *ibid.* 137. A.
 — quid dicit de sua trajectione? 137. A.
 — quantum animo perferens dolorem, & unde? *ibid.*
 — ubi & quocum agit? *ibid.* C.
 — Germaniam aditurus est, *ibid.*
 — quid precatur? *ibid.*
 — de quo non dubitat? *ibid.* D.
 — Bruxellam revertitur, ibique hybernaturus est, *ibid.* D. E.
 — cur animus a Lovanio est alienior? *ibid.* E. F.
 — pseudo-Theologos quosdam perstringit, *ibid.* F. 138. A.
 — quid receperit a Pacæo? 138. A.
 — quomodo collaudat librum Zassii? *ibid.* E.
 — quid dicit de ejusdem dictione? *ibid.* F.
 — quid vult ab eodem fieri? 139. A.
 — quo tempore eundem visere malit? *ibid.* E.
 — quid ad eundem mittit? *ibid.*
 — quid eidem precatur? *ibid.* F.
 — cur officium perdere non est animus? 140. B.
 — quid putat de suis litteris? *ibid.* D.
 — quotuplici argumento agnoscit Wentfordi in se benevolentiam? *ibid.* E.
 — quid suæ famæ magis interesse arbitratur? *ibid.* F.
 — quid odit cane pejus & angue? *ibid.*
 — quomodo dives est? *ibid.*
 — quid amplectitur & osculatur? 141. A.
 — quid optat Wentfordo? *ibid.*
 — quocum vivere potest, idque libentius? *ibid.*
 — cujus rei se pudet? *ibid.*
 — quod opus perficit, & quod castigaturus? *ibid.* B.
 — ob quid devovet suas litterulas? *ibid.*

R E R U M A C V O C U M.

- Erasmus* qua de causa non repetiverit Cardinalem Grimanum? 141. C.
- quomodo se excusat apud eundem? *ibid.*
- quid se in Britanniam vocat? *ibid.*
- hanc insulam patriæ vice sibi adoptarat, ac senectuti suæ sedem delegerat, *ibid.* D.
- strenuus pecuniarum contemptor, *ibid.*
- quantam auri vim animo conceperat? *ibid.*
- quid verebatur, & cur? *ibid.*
- ob quid nunquam relicturus erat Romam? *ibid.* E.
- cur non possit non tangi ac disruciari illius urbis desiderio? *ibid.* F. 145. C.
- animo suo eximere illius urbis desiderium nulla prorsus fortuna potest, 142. A.
- quid dicit de fortuna, quæ sibi contigit apud Britannos? *ibid.* 145. A.
- quid compertum habet, & unde? 142. B.
- quis in causa potissimum fuit, quominus poenitere queat aditæ Britanniae? *ibid.* C.
- ob quid acrius Romæ desiderio titillatur animus? *ibid.* E.
- a quo tempore & quo comite iter ad hanc urbem adornarat? *ibid.*
- Basileam usque procedit, ibique octo menses commoratur, *ibid.* F. 146. B.
- quæ res in hac urbe ipsum remoratur? *ibid.*
- quid & quantis vigiliis moliebatur? *ibid.*
- quid in Hieronymo emendando & edendo præstiterit? 143. A. B. & C. 145. F. 146. A. B. 153. E. F. 154. A.
- quosnam offendit accinctos ad optimam Operum Hieronymi editionem procurandam? 143. C.
- ad quid Theseo quopiam sibi opus fuit? *ibid.* 153. E.
- quid rogat Cardinalem Grimanum? 143. D. E.
- quid sibi visum est vehementer congruere? *ibid.* E. 146. C.
- quomodo Cantuariensis memoriam cum Leonis laudibus copulaturus? 143. F.
- quodnam Opus edidit, & quodnam aliud emissurus est? 144. A.
- quinam libellus est in manibus, & cui destinavit illum? *ibid.*
- quosnam commentarios revocabit in manus? *ibid.* B.
- quid sibi decretum est, & unde nullus labor ab instituto deterrebit? *ibid.*
- Joannem Reuchlinum contra quosdam defendit, *ibid.* B. C. D.
- quando se videbit Roma? *ibid.* E.
- Christo se totum addicit dedicatque, *ibid.*
- ob quid siluerunt suæ litteræ? *ibid.* F.
- quo ire gestiunt eadem? 145. A.
- qua cupiditate ardet ipse? *ibid.*
- cur sibi videtur quovis infortunio dignus? *ibid.* C.
- quid pollicebantur amici in Anglia? *ibid.* D.
- quanti facit libertatem? *ibid.*
- quid animo conceperat? *ibid.* E.
- quid somniabat? *ibid.*
- quid de se dicit? *ibid.*
- cur amicos incusare nolit? *ibid.*
- unde totus accingitur ad litterarum munia? *ibid.* F.
- quænam Opera emisit? *ibid.*
- quando & cur Italiam repetere vult? 146. C.
- unde nullius laboris se piguerit? *ibid.*
- quid rogat Cardinalem Georgianum, & quid illi pollicetur? *ibid.* D. E.
- quid absurdum putat? 147. A.
- quid Ammonio significat, & quid ab illo petit? *ibid.* B. C. D.
- quid dicat de quodam malo genio sibi exorto? *ibid.* E. 148. C. D.
- quid poscit a Gonello? 147. E.
- quid destinarat facere? *ibid.* F.
- de equo sollicitus est, 147. E. 148. A. B.
- quodnam Opus absolvit, & quid ei adjecit? 148. B.
- quid se consolatur? *ibid.* D.
- quid perdidit, & ubi naufragium fecit? *ibid.* F.
- unde animo non consternatur, sed alacrior & ardentior ad libros redit? *ibid.*
- quodnam Opus edit? *ibid.*
- quid male se habet? 149. A.
- quid rogat Gonellum? *ibid.* B.
- quid demiratur, & quid audire cupit? *ibid.*
- unde sibi vehementer gestit animus? 152. E.
- quid sibi visum est fieri posse? *ibid.* F.
- quid sentit de edendo Hieronymo? 153. B.
- quinam ad illud opus adhortantur ipsum? *ibid.* B. C. D.
- quid sibi pulchre videtur convenire? 154. E.
- quid Leoni X. consecrare cupit? *ibid.* F.
- quem fructum ex suis laboribus exspectat? *ibid.*
- quid precatur eidem Pontifici? 155. A.
- ubinam de se mirum desiderium? *ibid.* D.
- e quibus laboribus se explicuit? *ibid.* E.
- libellum suum de Principe instituendo cui offerre cupit? *ibid.* F.
- quo consilio litteras reliquit Antuerpiæ? *ibid.*
- Montjoicam arcem adit, *ibid.*
- ob quid quempiam in Angliam transmissurus? *ibid.* 156. A.
- ubi & a quibus exspectatur? 156. C.
- quæ res nomen suum æternæ memoriæ seculorum consecrabit? 157. E.
- non parum splendoris adjunget Britanniae, *ibid.*
- de Roma repetenda consultat, *ibid.* F.
- quo nomine comeatum ab affectibus Cardinalis Georgiani impetrare potuit? *ibid.*
- a quibus se in Britanniam invitatum dicit? *ibid.*
- quale monumentum erexit Hieronymo? 158. B.
- ex quo abunde felix sibi videbatur futurus? *ibid.* D.
- quid summum, & quid huic proximum censet? *ibid.*
- a quo nulla itinerum pericula se deterrere potuissent, & unde? *ibid.* E.
- quænam ipsum in patriam reversum retinent? *ibid.*
- in cujus ditione natus? *ibid.*
- cui quondam & notus & charus? *ibid.*
- quid certis argumentis compertum habet? *ibid.* F.
- quid perspicit, & quid cupit? 159. A.
- qua de re non dubitat? *ibid.*
- quid uni Leonis X. benignitati debere mavult? *ibid.* B.
- quid sui officii erit adniti? *ibid.*
- quid præstitit in edendo N. Testamento? *ibid.* C. D.
- ad quid semper paratus est? *ibid.* D.
- quid Romam misit, & quid mitteret? *ibid.*
- quo in opere non defatigabitur unquam, & cur? *ibid.* E.
- unde præconium Leonis X. Operibus suis mandaturus est? *ibid.*
- cur illius Pontificis exemplum in posteros transmittere vult, & unde hoc efficiet? *ibid.* F.
- quid eidem precatur? *ibid.*
- apud quem commoratur, & quomodo tractatur? 160. A.
- narrat quomodo in magno periculo fuerit, *ibid.* A. B. C. D.
- quid vovet divo Paulo? *ibid.* C.
- unde Gandavi dies aliquot commoratur, & quos hic offendit? *ibid.* D.
- Principem Veriensem salutat Bergis, *ibid.* E.
- unde sollicitum eundem offendit? *ibid.*
- qua de re eundem admonuit? *ibid.*
- Basileam quo tempore venit? *ibid.*
- inclusus æstuariis Germanicis quid curat edendum, & qua ratione? *ibid.*
- apud quos in Italia celebratur? 161. B.
- suam Copiam ac Moriam quanto affectu complectuntur docti? *ibid.*
- sua modestia deprædicatur, *ibid.* C. D.
- quomodo vivit & victurus est? *ibid.* D.

Erasmus unde illustravit Christum? *ibid.*

— quem nodum dissolvere rogatur? 162. E.

— quænam ad hunc solvendum impellere debent?
ibid.

— quid demiratur in Kirhero? 163. A.

— in Maternum hospitem suum officiosissimus, *ibid.*

— quid annotabit, & quid sibi non probatur? *ibid.* B.

— quæ non sinunt, ut pluribus respondeat? *ibid.*

— ob quid Cantabrigia fugit, & cur huc repetit?
ibid. D. E.

— de quo sibi gratulari debet? *ibid.* E.

— unde plenius cognovit Thomæ Eboracensis in se
favorem? 164. B.

— quomodo dimitti a Principe suo optat? *ibid.* C.

— pro quo, & quibus semper debitum testatur?
ibid.

— periculose & gravissime cum calculo conflictatur,
ibid.

— hoc morbi se debere cervisæ suspicatur, *ibid.* D.

— Medicos, & Pharmacopolas, carnifices & har-
pyias vocat, *ibid.*

— quantum ab ingratitudine abhorreat? *ibid.* E.

— quid optimum factu judicat? *ibid.*

— quid, apud quem, & de quo queritur? 165. A.

— conscientia sua cur se non remordet? *ibid.* B.

— pro virili cavebit, ne dissidii occasio sit, *ibid.*

— quid summa lenitate fecit? *ibid.*

— unde Christum sibi iratum imprecatur? *ibid.*

— falso traduci hæreticum non potest ferre, *ibid.*

— qualem sortem ambit? *ibid.* C.

— Præbendam vertit in pensionem, *ibid.*

— otii ratio sibi prior, quam pecuniæ, *ibid.*

— unde merito amat Ludovicum Berum? *ibid.* D.

— cur nihil secum esse invidiæ dicit? *ibid.*

— qua ratione adjuvat publica studia? *ibid.*

— quibus liberius incandescere videtur, & ob quid?
ibid.

— quomodo prodesse studiis cupit? *ibid.* E.

— quodnam solatium habet? *ibid.*

— quod indoctum aut impium, ubique detestatur? *ibid.*

— quid a Ludovico Bero petit? *ibid.*

— in Episcopum Basileensem gratissimus, *ibid.* F.

— amicos omnes animo secum circumfert, *ibid.*

— quarum rerum memor? 166. A.

— quid sibi voluptati fuit? *ibid.*

— quorum candorem novit? *ibid.*

— quid non moleste fert? *ibid.*

— quid adnexus est in N. Testamento edendo?
ibid. B.

— unde Watsoni animum magnopere probat, ut &
illius mores? *ibid.*

— quid sibi nunciatur? *ibid.* C.

— cur aliquot dies desedit Londini? *ibid.*

— gratum se præbet, quantum potest, Leoni X.
Pontifici, *ibid.* E. F.

— quid manibus pedibusque sibi adnitendum? 167. A.

— quid difficillimum esse videt, & multo etiam dif-
ficilius? *ibid.* A. B.

— cur vitam sibi longiorem optat? *ibid.* B.

— quam felicitatem sibi gratulatur? *ibid.* C.

— quænam bona restitutum iri auspiciis consiliisque
Leonis X. Pontificis videt? *ibid.*

— quid eidem Pontifici precatur? *ibid.* D.

— quid infra verum fuisse comperit, & unde?
168. B.

— quid mirari desinit? *ibid.*

— quas provincias gloriâ suâ irradiat, & quantâ?
ibid. F. 169. A.

— quid sibi honorificum, splendidum, & fortuna-
tum? 169. E.

— qua ratione evocandus in Franciam? 170. D.

— qua de re loquetur, & ad quem scribet? *ibid.*

— quot Guilielmos sui studiosos habet? *ibid.* E.

— quam rem gratam & prædicabilem facturum? *ibid.*

— homo joci ac leporibus concretus, 171. A.

— unde & quantum distractus? *ibid.* D.

— quo morbo graviter laborat? *ibid.*

— suum officium Petro Viterio offert, *ibid.* E.

— studium piumque animum Thomæ Greii quanto-
pere exosculatur? *ibid.*

— de quo eidem gratulatur? *ibid.*

— cur epistola conjungit Thomam Greium & Pe-
trum Viterium? *ibid.* F.

— Epistolam Budæi summopere extollit, 172. A. B.

— suum nomen in eruditorum albo non ponit,
ibid. C.

— quantum inter Budæi amicos numerari ambit?
ibid.

— unde ejusdem ingenii rarissimas ac pene divinas
opes perspicit? *ibid.* D.

— Italiæ multum favet plurimumque tribuit, *ibid.* E.

— quo animo non omnino infortunatus sibi videtur?
173. C.

— quid exoptat auguraturque? *ibid.*

— cur non alium sibi patronum optat quam Ba-
dæum? *ibid.*

— quid sibi cum eodem simile aut affine? *ibid.* D.

— quid sentit de collatione ab eodem instituta?
ibid. E.

— quid censet de iis qui ei plus nimio tribuunt, ac
de illis qui ei nihil non adimunt? *ibid.* F. 174. A. B.

— quo nomine amat Budæum? 174. B.

— quid sibi videtur posse profiteri? *ibid.* C.

— unde aliquid scribere audent? *ibid.*

— quinam ei animos ad scribendum adjiciunt?
ibid. D.

— quantum gaudet conferri cum Budæo? *ibid.* D. E.

— quantum Penia uxor sibi invisa, ejusque peller
Euclia adamata? *ibid.* E.

— quoties magno sensu voluptatis pertentatur ani-
mus suus? *ibid.* F.

— quam præcipuam felicitatis partem esse ducit?
ibid.

— quantum Budæi eloquentiam amat suspicitque?
ibid. 175. A.

— quid non ignorabat, & quid metuebat? 175. A.

— quid non dubitabit facere, & unde? *ibid.* B.

— quocum configere non conabitur? *ibid.*

— de se modeste sentit, *ibid.* C.

— quænam sibi videntur maxima? *ibid.* D.

— quodnam orationis genus existimat magnificentis-
simum? *ibid.*

— in *Chiliadibus* suis quid fecisse videtur? 176. D. E.

— quid optat commune sibi esse cum Budæo?
ibid. E.

— suarum *Chiliadum* ratio quæ? *ibid.*

— quid sibi nunquam placuit? 177. C.

— quò semper adnexus est? *ibid.*

— quam orationem magis affectavit? *ibid.*

— quantum tribuit judicio Budæi? *ibid.* D.

— quam orationem non ambit, & quam optavit?
ibid.

— cur utrinque male audit? *ibid.* E.

— quomodo dictionem temperat? *ibid.*

— Minervam suam malignam esse sentit, *ibid.* F.

— qua *ῥαπσῳδία* utitur? 178. A.

— quid optat ut sibi usu veniat? *ibid.* B.

— eadem fere ætate est, qua Budæus, *ibid.*

— stylum suum quæ res facit deteriore? *ibid.* B. C.

— adagiis quomodo uti solet? *ibid.* E.

— in quo a Criticis reprehensus? *ibid.*

— pro jejuno immodicus esse cœpit, *ibid.* F.

— cur multa adagia rejecit? 179. A.

— quænam cavillari libuit verius quam *ἀνταρσύνεται*,
& cur? *ibid.* A. B.

— dotes moresque Budæi miris laudibus effert, *ibid.*
B. C. D.

— quos Scriptores minus fert? *ibid.* C.

— quid est suæ mediocritatis? *ibid.* D.

— sibi propositum est aut docere, aut persuadere,
ibid.

— ad quid adhibebit synanagnostam? *ibid.* E.

— pro quo gratiam habet Budæo? *ibid.*

— quam Deorum vitam vocat? *ibid.*

R E R U M A C V O C U M.

- Erasmus* cur perlubens accipit conditionem a Budæo oblatam? 180. A.
- unde Deloimo scribere ausus est? *ibid.*
- qua ratione a scribendo deterreni poterat? *ibid.* B.
- unde ad eruditæ Budæi epistolas rescribere adactus? *ibid.*
- quantum favet gloriæ Budæi? *ibid.*
- famæ pene latur est, *ibid.*
- ob quid libentius ad Budæum scribit? *ibid.*
- quomodo suo succo victitat ac se ipsum pascit? *ibid.* C.
- unde salarium sibi promissum, ac Præbenda data? *ibid.* C.
- quæ res animum suum a litteris avocassent? *ibid.* D.
- quorum improbitate tantum non lapidatus est? *ibid.*
- unde quorundam conspectus partim lætus, partim tristis ipsi fuit? *ibid.*
- cur cupit Epistolas Budæi legi ab omnibus eruditis? *ibid.* E.
- plagiarios perstringit, *ibid.* F.
- quid non est sui ingenii? 181. A.
- quid sibi cumprimis gratum fuit? *ibid.* C.
- ob quid cruciatur, simulque exhilaratur? *ibid.* C. D.
- Italos quosdam carpit, defenditque Budæum, *ibid.* D. E.
- ipsum complures dies affixit pituita, *ibid.* E.
- a peste vix post mensem revixit, *ibid.* F.
- quænam Opera ex sua officina felicibus avibus profecta? 182. C.
- quot quantisque nominibus Budæo debere proficitur? 183. A. B.
- amicorum suorum numero quinam additi? *ibid.* B.
- utrum ne felicem se dicat, an infelicem potius, & cur? *ibid.* C.
- quosdam crassulos & amulos Theologos notat, *ibid.* D. 187. F. 188. A. B. C.
- a Nicolao Beraldo benigne comiterque habitus Aureliæ, 183. E.
- eiusdem dotēs moresque summis laudibus extollit, *ibid.*
- quænam lex sibi placet? *ibid.* F.
- cur *Λαπωνικός* ad Budæi litteras respondeat oportet? 184. A.
- Christianissimi Regis animum merito probat atque exosculatur, *ibid.* B.
- unde Budæi consilium felicius fore iudicat? *ibid.* C.
- qua ratione non est alienus & externus a Gallia? *ibid.* D.
- Guilielmos sibi amicos atque charos recenset, *ibid.* D. E. F.
- quid ex Oratore Gallico cognovit? *ibid.* F.
- de quo valde gaudet? 185. A.
- quodnam vitæ genus sibi non omnino displiceret? *ibid.* B.
- ob quid multum debere Francisco I. proficitur? *ibid.* F.
- quantam ingenii & eruditionis vim, quantumque eloquentiæ sibi adesse optat? *ibid.*
- quid precatur speratque? *ibid.* 186. A.
- quos felices ac beatos prædicat? 186. B.
- cujus honoris usura fruatur? *ibid.*
- quid non dissimulabit nec obliviscetur unquam? *ibid.*
- quid gratulatur Ludovico Canossæ, & quid in illo probat? *ibid.* D.
- pro qua re gratiam eidem habet maximam? *ibid.*
- cujus opera adscitus est in famulitium Catholici Regis Caroli? *ibid.* E.
- cur non admodum vitæ avidus? *ibid.* F.
- ob quid aliquantisper rejuvenescere libet? *ibid.* 187. A.
- quid successurum confidit, & unde? 187. F.
- cujus operis infimam partem sortitus? 188. A.
- qua fiducia illud ipsum suscepit? *ibid.*
- quid in ipsum vociferantur nonnulli apud Anglos? *ibid.* C.
- quosdam Christianos perstringit, 189. A. C.
- quid optat, & qua via id fieri posse existimat? *ibid.* B.
- quid rogat Fabritium Capitonem? *ibid.* C.
- quid mittit ad Thomam Morum, & quid ab eo petit? *ibid.* D. E. 190. A.
- ob quid non sibi vacat ægrotare? 190. B.
- quid monet Petrum Ægidium? *ibid.*
- cur bellum in Gallos movere non censet? *ibid.* E.
- quid consultius ducit? *ibid.*
- editioni carminis Gasparis Velii favere qui potest? *ibid.* F.
- quos propius introspicere & nosse cupit? 191. A.
- unde multo minus se infelicem fore dicit? *ibid.* C.
- quam gratissimus in Ammonium? *ibid.*
- quomodo respondit Regi Galliæ? *ibid.*
- quinam ambiunt, ut Lovanium commigret? *ibid.*
- unde nonnihil indignatur occupationibus Ammonii? *ibid.* D.
- Musarum cultor primarius & veluti antistes incomparabilis, 192. B.
- in quo Transalpinis ac Cisalpinis omnibus palmam præripit? *ibid.* E. F.
- ob quid in Galliam non venit? 193. D.
- quos fautores apud Rēgem Catholicum virtus sua sibi comparavit? *ibid.*
- quam gratiam debet Stephano Poncherio, & quotuplici nomine? *ibid.* E.
- animi nequaquam ingrati esse dicitur, *ibid.* F.
- a φιλαυτία alienus semper & aversus, 194. A.
- quantum antecellit omnes litterariæ palæstræ athletas? *ibid.* C.
- qualis prædicatur ab Amorbachio? 195. F.
- quid peregrisse dicitur in edendo N. Testamento? 196. C.
- quid ex Petro unoculo cognovit? *ibid.* F.
- cujus pietati se totum dedit dedicatque? *ibid.*
- quam rem se dignam ac Bovillo pergratam facturum? 197. C.
- quid se melius decet aut exprimit? *ibid.* F.
- quid rogat Thomam Morum? 202. E. F.
- quam in rem oculos exhausit? *ibid.* F.
- ob quid se adjungit Tonstallo? *ibid.*
- quid pollicetur Moro, & quid curavit? 203. A.
- quale cubiculum Bruxellis nactus? *ibid.* B.
- quid rogat Petrum Ægidium? *ibid.*
- cujus gratia & a quo evocatur? *ibid.* D.
- suum otium cum nullo Episcopatu permutaturus, *ibid.*
- quorum se commiserescit? *ibid.*
- quid monet Ægidium de studiis? *ibid.* F. 204. A.
- præcepta bene ac tranquille vivendi eidem dat, 204. A. B. C.
- quid se præstare æquum est? 205. A.
- quænam negotium sibi non parvum exhibuerunt? *ibid.* B.
- quo nomine notavit Budæum? *ibid.* D.
- quomodo officium inter amicum & emendatorem temperavit? 206. A.
- suam Minervam qualem esse dicitur? 207. C.
- quomodo copulavit Silenos & Paulos, necnon Liberalia cum Eleusiniis? 208. C.
- unde thema mutuari non dubitavit? *ibid.* D.
- ubi primarium locum obtinere dicitur? 209. D.
- quam mediocritatem retinet? *ibid.* E.
- quid ex dialogo Budæi cum Deloimo intelligere poterit? *ibid.* F.
- quid ipsum frugi, & quid circumcisiorem facit? 210. B.
- quid ipsi exemit omnes gloriæ stimulos aculeosque? *ibid.*
- quantum odit Peniam conjugem, amatque ejus pellicem Eucliam? *ibid.*
- ob quid manes sui poenas daturi? *ibid.* C.

- Erasmus* quantum styli puritate & ingenii amoenitate omnium puncta emeruit? *ibid.* E.
- quomodo possidet Deloium & Ruzæum? *ibid.* F.
- unde se beatum ducit, & cujus litteris reficitur? 212. D.
- festive jocatur cum Budæo, *ibid.* E.
- quid parum civile putat? *ibid.*
- cui oneri ferendo prorsus imparem se esse videt? *ibid.*
- quid dicit de sua Penia? *ibid.* F.
- unde sibi multum negotii exhibuerit epistola Budæi? *ibid.*
- quid protinus agnoscit ridetque? 213. A.
- quid de suis Operibus sentiendum putat? *ibid.*
- unde non tam reprehendi quam laudari meretur? *ibid.* B.
- quid ne tantulum quidem se commover? *ibid.* C.
- quid æquissimo animo lubensque positurus? *ibid.*
- quibus in rebus philosophari sibi cordi est? *ibid.*
- unde contemptissima se non refugiturum dicit? *ibid.* D.
- quid rogat Budæum? *ibid.* E.
- quid judicat de libro quodam Trapezuntii? *ibid.* F.
- ubinam τὰ τῷ Ἑρμογένης διήλθε magis quam legit, & quid apud hunc non reperit? *ibid.*
- unde fat laudis sibi esse censet? 214. B.
- Budæum summo opere laudat, *ibid.* C.
- quid eidem precatur? *ibid.*
- quo animo se semper fuisse dicit? *ibid.* E.
- quid sibi parum humanum videtur? *ibid.*
- quid sibi vehementer molestum, & unde fortunatissimus? *ibid.*
- qua de re queritur? *ibid.* F.
- quibus omnia se debere sentit? *ibid.* 215. A.
- ἀφώγεια pene perpetua laborat, jamque pulsat τὸ χαλεπὸν γῆρας, 215. A.
- unde Budæum felicem prædicat? *ibid.* B.
- quanti faciat ejusdem Opera? *ibid.*
- inter quos Auctores eundem testem adducere non se piget aut pudet? *ibid.* C.
- ob quid de ejusdem ingenio pronunciare non audet? *ibid.* E.
- quid videre videtur, cum ejusdem Opera legit? *ibid.* F.
- quid φιλοσοφικώτερον esse putat? 216. C.
- quid videt probatque? *ibid.* D.
- quid non satis potest conjectare? *ibid.*
- quid minus improbum arbitratur? *ibid.* E.
- quid vere perspexisse se credit? *ibid.*
- ad quid hortatur Petrum Ægidium? *ibid.* F.
217. A.
- quid eidem promittit? 217. B.
- suam felicitatem imminuere quid non poterit? *ibid.* C.
- sibi non desunt nec deerunt doctissimi & optimi patroni, *ibid.*
- ipse sibi abunde & patronus & semper futurus victor gloriosus, *ibid.*
- quid sibi Ammonioque precatur? 218. A.
- quosnam sibi favere dicit? *ibid.* A. B.
- quid rogat Ammonium, & quid ipse præstabit? *ibid.* C.
- unde fortunatissimus prædicatur? *ibid.* D.
- in qua re plane benevolum & verum se ostendit amicum? 219. C.
- sibi animus est Italiam petere, 220. B.
- cur sibi non diutius maligna esse potest fortuna? *ibid.* C.
- unde nullum in se beneficium hæcenus provenerit? *ibid.*
- a Canonicatu Tornacensi non videtur abhorre, *ibid.*
- ob quas rationes tamen eundem non admissurus videbatur? *ibid.* D. E.
- unde aliquid egregiæ in se fortunæ conferendum sperat? 222. E.
- doctorum lumen vocatur, 227. D.
- cui Principi acceptissimus? 228. A.
- quænam ipsum permovebunt, ut in Germania reliquum vitæ transigat? *ibid.* A. B. C.
- quosdam Theologos ipsi infensos notat, *ibid.* F.
- unde cum maximis ac minimis Theologis summam init amicitiam? 229. A.
- quid sibi timet, & quid maluisset? *ibid.*
- quid pollicetur Ammonio, & quid ab eo petit? *ibid.* B.
- quid pergratum Principi Leodienfi facturus? 230. A.
- diutino sui desiderio eundem torquere nollet, *ibid.* C.
- qua excusatione utitur apud Berselium? *ibid.*
- in quo labore versatur? *ibid.*
- ex quo labyrintho se extricabit? *ibid.* D.
- quid sentit cum Berselio de Principe Leodienfi? *ibid.*
- quod fretum & quos nautas male odit? *ibid.* E.
- quid sibi magis in votis est? *ibid.* F.
- quali Mecænate sibi opus esse dicit? *ibid.*
- quas res partim ætas, partim jugis studiorum labor sibi exhaustit? *ibid.*
- cur amplam fortunam nunquam ambiit? 231. A.
- in otio suo quomodo versabitur? *ibid.*
- cui Principi gratificabitur vel cum valetudinis periculo? *ibid.*
- a prædicatoribus Lovaniensibus lapidatur, & Luthero copulatur, *ibid.* C.
- sibi cum Luthero nihil esse negotii ait, *ibid.*
- multum se debere animo Francisci I. Galliarum Regis testatur, 232. A. B. C.
- quid sentit de laudibus quorundam? *ibid.* A.
- ipsum a solo vertendo ætas dehortatur, *ibid.* B.
- quid non potest omnibus commune facere, & quid potest? *ibid.* C.
- cui de meliore nota commendat Glareanum, & quibus nominibus? *ibid.* D. E. F. 233. A. B.
- quid rogat Poncherium? 233. B.
- qua excusatione apud eundem utitur? *ibid.* D.
- cur & quando Germaniam relicturus? *ibid.* E. F.
- quem imitatus videtur? 234. C.
- quid misisse se dicit? *ibid.* E.
- quid poscit a Thoma Moro? *ibid.* F.
- cum quibus saluatoribus res est sibi? 235. A.
- quid testatus est Jacobo Fabro? 236. B.
- ad concordiam eundem amantissime hortatur, *ibid.* B. C. D.
- de se ac de hoc quænam voces sparguntur? *ibid.* C.
- nonnullos homines perstringit, *ibid.*
- quid sibi molestum est? *ibid.*
- de Fabro tum amanter, tum honorifice semper loquutus, *ibid.* D.
- optima dat præcepta Ægidio, *ibid.* E. F.
- Adriano Medico plurimum fedit, *ibid.* E.
- unde gratulatur Anglis eorumque Principi? 237. A.
- quotuplici nomine gratulatur Angliæ? *ibid.*
- cur apud Anglos universam ætatem exigere optat? *ibid.*
- quosdam ἀπαιδευτὰς πεπαιδευμένους & μεταίτιλους notat, *ibid.* B.
- Grocinum deficere dolet, *ibid.*
- sibi probe convenit cum Theologis Lovaniensibus, *ibid.*
- Theologos Colonenses taxat, *ibid.* C.
- quid testatur Gonello, & quid illum rogat? *ibid.* D.
- hominum perversitatem & ingratitude moleste fert, *ibid.* E.
- quosdam personatos histriones notat, *ibid.* E. F.
- qua de re dolet? *ibid.* F.
- quid Fabro scripsit? *ibid.*
- unde studia ipsi valebunt? 238. A.
- quid testatur Cornelio Batto? *ibid.*

R E R U M A C V O C U M.

Erasmus cur Basileam adit, & quando hinc rediturus?
ibid. B.

— quid monet Cornelium Battum, & quid illi mit-
tit? *ibid.*

— quid poscit a Marco Laurino? *ibid.* C.

— quem librum dono mittit ad Antonium Clavam?
ibid. D.

— de qua pecunia sibi satisfactum testatur? *ibid.* E.

— ad quod iter accingitur? *ibid.*

— quid Coletum adjecisse vellet? *ibid.* F.

— ad quos totus advolaturus? *ibid.*

— quid male discruciat animum suum? 239. A.

— qua in re defensorem Pacæi se ostendit? *ibid.* B.

— qualem amicum expertus est eundem? *ibid.*

— quid rogat Joannem Botzemum? *ibid.* C. D.

— unde eundem in amicorum fastis scripturus?
ibid. C.

— cur non gravabitur sibi æquari Budæum? 242. A.

— quis videtur esse Budæo? *ibid.* D.

— quid præstitit in N. Testamento librisque Hiero-
nymy edendis? *ibid.* F. 250. D. E. F.

— quid prædicandum merito esse putat? 244. D.

— cur Budæi mentionem fecisse dicit? 249. F.

— unde se multum eidem debere profiteretur? *ibid.*
250. A.

— unde victor exultabat? 250. B.

— ob quid non obfuisse bonis studiis asserit? *ibid.*

— unde se Gallum esse contendit? *ibid.*

— de quibus Budæo respondere non potuit, & cur?
ibid. C.

— quantum apud se valet ejusdem judicium? *ibid.*

— quid decreverat in N. Testamento vulgando?
ibid. D.

— quid Budæum rogat? *ibid.* F.

— quid non satis intelligit, & quid sæpenumero de-
miratur? 251. A.

— unde omnium judicio satisfacere arduum dicit? *ibid.*

— ob quid in jus vocari asserit? *ibid.* A. B.

— quid sentit de suis λεπτολογήμασι? *ibid.* B. C.

— quantum sibi displicet κενοδοξία? *ibid.* C.

— quid magis arridet animo suo? *ibid.* D.

— quid sibi videtur nugacius? *ibid.*

— in quo argumenti genere superiores omnes supe-
rasse putat? *ibid.*

— in Plutarcho nihil non gravissimum esse existimat,
ibid. E.

— consilium Budæi non secus atque oraculum sequi
animus est, *ibid.*

— qua in re longe lateque a Budæo dissentit? *ibid.*

— quid obsecrat ut ille pergat facere? *ibid.* F.

— ubinam & unde contempnas esse bonas litteras
ait? 252. A.

— ex quo ergastulo effugisse dicit? *ibid.* B.

— quibus amicis se redditum vehementer gaudet?
ibid. C.

— quid extorsit Cutberto Tonstallo? *ibid.*

— ambit se sua regio, 255. C.

— bonas litteras subolescere gaudet, *ibid.*

— quatuor Hieronymi volumina cui & per quem
mittit? *ibid.* D. 256. C.

— in Urfewicum gratissimus, 255. E.

— quid Episcopo Rossensi testatur? *ibid.* F.

— suas vigilias non displicere bonis gaudet, 256. B.

— quid factum dicit post editum suum N. Testa-
mentum? *ibid.*

— ob febriculam abortam non trajicit in Angliam,
ibid.

— quid narrat de quibusdam militibus? *ibid.* D.

— sortem orbis Christiani deplorat, *ibid.*

— quid optat in bonum Christianorum? *ibid.*

— in quo non assentitur Budæo? 259. E.

— quomodo explicat verba παρακολυθεῖν & ἀσσεQUI?
ibid.

— vocem κατηχήθης quomodo reddidit? *ibid.* F.

— quid consequitur per Opera Hieronymi ab se edi-
ta? 260. D.

— quid Paliuro gratulatur, optat, precaturque? *ibid.* E.

— cuiam Suetonium aliosque, qui Cæsarum vitas
descripserunt, inscribere animus erat, & cur id fuge-
rit? 261. A.

— sua valetudo perquam est imbecillis, & distringi-
tur variis studiorum laboribus, *ibid.* B.

— in quemdam Monachum invehitur, *ibid.* C.

— sibi cum Theologis Lovaniensibus altissima pax,
atque adeo necessitudo, *ibid.*

— quanti facit in eorumdem ordinem cooptari? *ibid.*

— quid de Baseloto non potest adduci ut credat esse
verum? *ibid.* D.

— quid poscit a Georgio Haloino? *ibid.*

— ad quid scripserat de Joanne suo? *ibid.* E.

— quid sibi perplacuit in Noviomago? *ibid.* F.

— de quo gratulatur diœcesi Ultrajectensi? 262. A.

— quid sperat de Philippo a Burgundia? *ibid.* B.

— qua in re rivalem se dicit Noviomago? *ibid.*

— quid eundem rogat? *ibid.* C.

— quid declarat Cardinali Eboracensi? *ibid.* C. D.

— quem libellum mittit dicaveratque Regi Angliæ
Henrico VIII. *ibid.* D. E. 263. F. 264. A.

— quid renovare sibi visum est 262. F.

— quid se non fugit? *ibid.*

— quid dicit sentitque de Opere suo in N. Testa-
mentum? 263. A.

— quid petit a Cardinale Eboracensi? *ibid.* B.

— Ammonii & Buflidii mortem acerbissime fert,
ibid.

— quid sibi in primis probatur? *ibid.*

— quem Plutarchi libellum e Græco Latinum fecit,
& cui dicavit? *ibid.* F.

— quos alios libellos huic adjunxit? 264. A.

— suam *Principis Institutionem* Carolo V. Regi
Catholico obtulit, & cur? *ibid.* B. C.

— cur eandem misit Henrico VIII. Regi Angliæ?
ibid. C. D.

— gratum suum animum eidem testatur, *ibid.* D.

— unde magis lubet animo Brugis vitam agere?
ibid. E.

— quid rogat Joannem Fevinum? *ibid.* F.

— qua de re gratiam habet Lystrio, & quid eidem
gratulatur? 265. A.

— novum volumen Epistolarum quando divulgabit?
ibid. B.

— excusas recognoscet, & additis aliis in justum vo-
lumen rediget, *ibid.*

— ob quid invehitur in nonnullos Evangelicam puri-
tatem profitentes? *ibid.* C.

— unde hæreticus esset? *ibid.* E.

— a quo scripti genere maximopere abhorret? *ibid.*

— quid odisse profitetur? *ibid.*

— quid rogat monetque Jacobum Fabrum? *ibid.* F.

— quænam studia sibi chariora? 267. C.

— quid sibi jucundissimum, & unde? *ibid.* E.

— quid rogat Goclenium? *ibid.* F. 268. A. B.

— quibus summopere succenset? 268. A.

— quid in Delpho desiderat? *ibid.*

— eundem monendi officio nunquam est defuturus,
ibid. B.

— quomodo vivit versaturque Lovanii? *ibid.* C.

— cur Principem Carolum in Hispanias comitari no-
luit? *ibid.*

— quibus gratias egit, & quomodo? *ibid.*

— quibus de causis aliquot menses Lovanii desiderare
vult? *ibid.* D.

— quinam libelli sibi perplacuerunt? *ibid.*

— quid calamitosissimum putat? *ibid.* E.

— in Monachos Mendicos, ut & in quemdam, quo
ceu organo usi sunt, destomachatur, *ibid.* E. F.

269. A. B. C. &c. 270. A.

— quid reprehendit in libello Pirckheymeri?
270. A.

— quid timet, & quid mavult accidere? *ibid.* B.

— quid impense probat? *ibid.*

— quam jacturam non poterit ferre? *ibid.* C.

— cum quo versatur in Collegio Liliensi? *ibid.*

— in quo uno summa spei suæ sita est? *ibid.* E.

Tom. III.

Zzzzzz

Eras

Erasmus ex quorum benignitate trecentos florenos recepit? *ibid.*

- quinam rumor se pene exanimavit? *ibid.*
- quid sibi accidisse dicit? 271. A.
- quid sibi faciendum fuit in N. Testamento? *ibid.* B.
- unde corrigere vult orationis vel scabritiem vel inopiam? *ibid.*
- quid sibi visum est dicare Herneſto Duci Bavariae, & cur? *ibid.* E.
- quantum eidem debere proficitur? *ibid.*
- unicum totius Germaniae decus praedicatur, 272. C.
- qua de re magnopere gaudet? *ibid.* E.
- quid narret Gerardo Noviomago? *ibid.* F.
- quomodo versatur in N. Testamento? 273. A.
- quid declarat Budæo, & quid ab eo postulat? *ibid.* B.
- quid sibi polliceri debet de Philippo Praefate Ultrajectensi? *ibid.* D.
- sua Opera ubinam optime audiant, & a quibus expectantur? 274. E.
- quos infectatur in sua *Moria*? 275. B.
- quid rogat Antonium a Bergis? *ibid.* C. D.
- in cuiusmodi studiorum genere versatur? *ibid.* E.
- quibus morbis ac curis premitur? *ibid.*
- quantum delectatur litteris Budæi? 276. A.
- quantum fructum voluptatemque ex iisdem capit? *ibid.* A. B. C.
- quod gloriae lucrum ex iisdem facit? *ibid.* C.
- cuius ambitionis se nec pudet, nec peccat? *ibid.*
- quid verebatur, & quid futurum videbat? *ibid.* D.
- quos sycophantas notat? *ibid.* F.
- quid non illibenter fatetur? 277. A.
- unde ditescere gaudet? *ibid.*
- qua iniquissima lege coarctari se dicit? *ibid.* C.
- quos audierat indignari, ac placare voluit? *ibid.*
- quodnam dilemma proponit? *ibid.* D.
- quo animo se esse proficitur? *ibid.* E.
- quid reprehendit in Budæo? *ibid.* E. F.
- quo animo scripsit *Apologiam* in Fabrum? 278. A. B.
- quorum iudicio plusculum arbitratur tribuendum? *ibid.* B.
- quid conqueritur de Budæo? *ibid.* C. E. F. 279.
- A. B. C. &c.
- quid habet compertissimum? 279. F.
- Budæum inculcare pergit, seque defendere, 280.
- A. B. &c. 281. A. B. C. &c. 281. A. B. C. &c.
- 283. A. B. C.
- cur dolet, quod Justiniani Episcopi nomen in *Apologia* perstrinxerit? 283. C.
- quid de hac re denunciat Typographo? *ibid.*
- cur neque Regi Galliae neque Episcopo Parisensi quicquam scripsit? *ibid.* D.
- in cuius Principis familiarium adscitus, & quo sacerdotio donatus? *ibid.*
- mavult servire nulli Principi, & prodesse, si queat, omnibus, *ibid.* E.
- quantum amat Glareanum? *ibid.*
- de quibus rebus cum Budæo expostulat? *ibid.* F.
- 284. A. B. C. &c.
- quid declarat eidem, & quid eum rogat? 284. E. F.
- quid testatur Christophoro Praefuli Basileensi? 285. A.
- in quantas curas distractum se ait? *ibid.* B.
- ab aula se prorsus avulsit, *ibid.*
- quid indicavit Ludovico Bero? *ibid.* C.
- ob quid perstringit quemdam Theologum? *ibid.* D.
- 286. B.
- quid poscit a Leonardo Præcardo? 286. B.
- quid significat Petro Aegidio? *ibid.* C.
- quid eundem monet? *ibid.* D.
- *Paraphrasim* unam emendatam eidem mittit, *ibid.*
- quantis laboribus obruitur, & quoruplici difficultate distringitur? *ibid.* E.
- quanta tempestate agitur, & quò ejicitur? 287. B.

- in eadem tabula pingitur ipse & Petrus Aegidius, *ibid.* C.
- quid rogat Thomam Morum? *ibid.* F.
- quid præclarum & in primis optandum existimat? 288. A.
- quænam sibi voluptati sunt, & cur sibi displicet? *ibid.* B.
- quousque progressus est in opere N. Testamenti? *ibid.* C.
- quænam sibi bis molesta fuisse dicit? *ibid.* E.
- quibus nominibus cruciatur? *ibid.*
- candidos & humanos expeditur Theologos Lovanenses, *ibid.* F.
- quid seculo suo gratulari libet? 289. C.
- in quo summopere probat iudicium animarumque Henrici Afanii? *ibid.* E.
- quibus præconiis ipsum onerat dea Ossa vel fama? 290. B.
- quid animo suo gratissimum, contraque molestissimum? *ibid.* C.
- quam gratiam famæ buccinatrici debet? *ibid.*
- quænam ipsum deterrent, ne veniat ad Principem Leodiensem? *ibid.* D.
- quanta contentione defudat in N. Testamento iterum innovando? *ibid.*
- quando accurret advolabitque ad eundem Principem? *ibid.* E.
- de quo magnopere gaudet? 291. A.
- quomodo coccycis vitam agit? *ibid.*
- unde multum antiquitatis multumque senii sibi contraxit? *ibid.*
- quænam ipsum consolantur? *ibid.*
- quodnam opus peraget & libentius & accuratius? *ibid.* B.
- quibus in regionibus mirum eruditionis ac pietatis proventum videt, & unde? *ibid.*
- cum hera Fortuna conferre manus vocat, *ibid.* C.
- quid rogat Guilielmum Nescum? *ibid.* E.
- rixas inter se & Fabrum dilet, *ibid.* F. 291. A.
- quid Petro Aegidio significat, & quid eum monet? 292. B. C.
- in quo impense laudatur a Latompro? *ibid.* 293. C. D. &c.
- quid gratulatur Glareano, & quid eum monet rogatque? 295. B.
- quid de Fabro dicit sentitque? *ibid.* B. C.
- ad quid eundem nec adhortatur nec dehortatur, & cur? *ibid.* C.
- quomodo Evangelistas & Apostolos scripsisse asserit? 296. D. E. F.
- Evangelistarum præceptorem se facere videtur, 297. B.
- suum iudicium de Augustino & Hieronymo quod? *ibid.* C.
- unde Eckio non solum non iratus, sed & gratus habiturus? *ibid.* E.
- quænam ex eodem non minus libenter auditurus? *ibid.*
- quid Budæo declarat? 299. D. E.
- a quibus theatris semper abhorruit? *ibid.* E.
- ob quid Carolo Regi Catholico inservire malisset aut debuisset? *ibid.*
- quid ingravam ac incivile iudicabat? *ibid.* E.
- quid de Episcopo Poncherio scire gesserat? 300. A.
- unde illi viro placuisse pulcherrimum & ambicundum esse ducebat? *ibid.*
- quid non potuit absque risu legere? *ibid.* B.
- cuiusmodi hominum studium sibi molestissimum est? *ibid.*
- qualem censet *Apologiam* suam? *ibid.* D.
- quodnam inauditum pugnae genus dicit? *ibid.*
- cuius certaminis iniquissimam conditionem sciebat? *ibid.* E.
- cur sibi refellendus erat Faber? *ibid.* E. F.
- quid libens eidem condonasset, & unde? 301. A.

Eras

- Erasmus* quid satius esse duxit? *ibid.*
 — jure talionis non utitur, *ibid.*
 — num sua *Apologia* censenda aculeata? *ibid.* B.
 — in quo infelicitatem suam agnoscit? *ibid.* C.
 — unde modis omnibus culpandus erat? *ibid.*
 — quam rem facit arbitrii Budæi? *ibid.* E.
 — amicitiam nec violasse nec unquam violatorum esse
 profitetur, *ibid.* F. 302. A.
 — in amici gratiam Christi adversarius haberi mini-
 me sustinet, 302. A.
 — quid officii sui fuisse arbitratur? *ibid.*
 — unde nec se nec Fabrum pro veritate depugnasse
 asserit? *ibid.* B.
 — quid rectum iri non posse credit? *ibid.*
 — quos in communi crimine deserturus fuerit, nisi
 se defenderet? *ibid.* D.
 — quid faciendum fuit? *ibid.*
 — quid Budæo declarat? *ibid.* E.
 — quid reprehendit in Fabro? 303. A.
 — num obtruncare debuit, ubi adversarius gloria
 Christi scribitur? *ibid.* B.
 — pro Christi gloria vel capitis discrimen adire, vel
 emori non refugere profitetur, *ibid.*
 — num se vexandum impune ac concusandum
 omnibus præbere debet? *ibid.* C.
 — quid conqueritur de Fabro? *ibid.* D. 306. E.
 — cum Hieronymo se nullo modo conferendum esse
 faretur, 303. D.
 — quomodo se tueri dicit? *ibid.*
 — nonne sibi licebit dissentire a Fabro? 304. A.
 — quid fecit, antequam scriberet in eundem? *ibid.* B.
 — cuius rei periculum non esse putat? *ibid.*
 — quænam de Fabro non *παληστήριον*? *ibid.* C.
 — unde Budæi iudicium non exegit? *ibid.* D.
 — qua lege eundem iudicem non rejicit? *ibid.*
 — quos passim audit queri, & ob quid? *ibid.* E.
 — quid multis de causis sarciri cupit? *ibid.* F.
 — quid vult fieri a Fabro, & quid ipsemet facturus
 est? 305. A. 306. F. 307. A.
 — ex cujus litteris cognovit de morte fratris Budæi?
 305. A.
 — cur epistolam prolixam Budæo scripsit? *ibid.* B.
 — unde gratissimus Regibus & Principibus? *ibid.* D.
 — quos patronos vel advocatos habere dicitur?
ibid. E.
 — quid suspicatur, & unde? 306. B.
 — quos habere mavult? *ibid.*
 — ubinam relinquet probos amicos? *ibid.* C.
 — quid sibi persuasum erat? *ibid.* D.
 — unde propemodum exanimatus, & ob quid para-
 bat Epicedion? *ibid.*
 — quam victoriam odit, & cur? *ibid.* F.
 — quid facturum se proficitur minaturque? 307. A. B.
 — quid se adigit, ut aut Venetiam adeat, aut Basi-
 leam? *ibid.* B.
 — quibus incommodis deterreretur a Germania & Ita-
 lia? *ibid.*
 — quorum litteris amatoris se undique obrui scribit?
ibid.
 — a quibus invitatur, & quorum epistolis responde-
 re difficile sibi est? *ibid.* C.
 — in quibus campis se continuasse opat? *ibid.* D.
 — quid rogat monetque Barbarium? *ibid.* D. E.
 — quibus studiis occupatus? 308. A.
 — quænam ipsius Opera magnopere expectantur,
 & a quibus viris? *ibid.* B.
 — quos laudatores habere dicitur? *ibid.* C.
 — quò optatissimus omnibus venit? 309. C.
 — quas litteras ad Budæum dedit? *ibid.* D.
 — quomodo animo comparatum ipsum esse oportet?
ibid. 313. C.
 — quid in animum suum induxerat? *ibid.* F.
 — ut veniat in Galliam sollicitatur, 315. B.
 — unde placet permultis Gallorum? *ibid.*
 — ob quod genescum gratiosam sortitus dicitur? *ibid.* D.
 — in quo fortunata prædicatur sua Minerva? *ibid.*
 — omnem contentionem suspensionemque ex animo
 suo abstergere debet, 316. C.
 — cur Budæum *δυσκολογῶν* accusare non pote-
 rit? *ibid.* D.
 — quid dolet deminaturque? *ibid.* E.
 — quem litteris objurgabit, & cur? *ibid.*
 — quorum amicitiam avidissime solet amplecti, ac
 pertinacissime tueri gaudet? *ibid.* 317. A.
 — unde nequaquam sibi moris est ingerere semet-
 ipsum in conjugalium familiaritatem? 317. A.
 — unde pulchre locuples atque ipso etiam Cræso
 beator sibi videtur? *ibid.*
 — ob quid non potest sibi non opulentus, non for-
 tunatus videri? *ibid.* B.
 — unde rem fortunæ suæ arbitrat? *ibid.*
 — quo foedere nuper copulatus est cum Budæo? *ibid.*
 — quantum sibi placeat hac occasione? *ibid.*
 — quali animo se esse proficitur? *ibid.* C.
 — unde raptam, accensum, & inflammatum se di-
 cit? *ibid.* D.
 — ob quid gestiebatur animus, & quænam spes sibi ar-
 ridebat? 318. C.
 — quo auctore ausus est scribere ad Grolerium?
ibid. F.
 — unde non recusat fortunam, quam ei offert Rex
 Angliæ? 319. C.
 — quid rogat Joannem Lascarium, & quid ei polli-
 cetur? *ibid.* E. F.
 — unde accingetur ad reliquas Pauli Epistolas expli-
 candas? 320. B.
 — cujus litteras nondum videre licuit? *ibid.*
 — cui se suæque studia commendat? *ibid.* C.
 — quid dicit sentitque de *Paraphrasibus* suis? *ibid.* C.
 D. E.
 — in stylo sedutus est Seneca? *ibid.* E.
 — quidam barbaros & solocos carpit, *ibid.* B. F.
 — laudum avidum non esse proficitur? 321. A.
 — a quo Principe laudari nec dolet, nec pudet? *ibid.*
 — ob quid non ausus est in Britanniam transfricare?
ibid. B.
 — cur litteris non salutavit Cardinalem Eboracen-
 sem? *ibid.*
 — de se modeste loquitur, *ibid.* F.
 — in quoddam indoctus ac sycophantas invehitur,
 322. A. B. & c. 323. A. B. & c.
 — ubi congressum esse cum Reuchlino, & quid in-
 ter sospitos intercessisse asserit? 322. B.
 — non pudet se cum illo viro necessitudine junctum
 esse, *ibid.* C.
 — famosis scriptis nunquam fuisse dicit, *ibid.*
 — unde Lutheri libros evolvere sibi non vacavit?
ibid.
 — in omnibus ejusdem lucubrationibus ne apiculum
 quidem ullum esse suum affirmat, *ibid.*
 — de tanti viri scriptis ac doctrina pronunciare non
 vult, *ibid.* D. 324. E.
 — cur adveffus eundem aliquando fuit iniquior?
 322. D.
 — quid serio disloasit, ne quidam facerent? *ibid.* E.
 — quid nemo ipsum vidit legentem, nec audit
 probantem aut improbantem? *ibid.*
 — bonas litteras semper amavit, harumque assertori-
 bus faveo, & quomodo? 323. A.
 — ingenium non potest non amare, calami licentiam
 in nemine non improbat, *ibid.* B.
 — variis libris falso sibi adscribuntur, *ibid.* B. C. D. E.
 — quid dicit de stylo modoque scribendi quorum-
 dam? *ibid.* F. 324. A.
 — quid semper cavet in libris scribendis & edendis?
 324. A.
 — suum ingenium suamque eloquentiam quibus de-
 dicata esse vult? *ibid.* B.
 — cur multis scripsit Cardinali Eboracensi? *ibid.*
 — quibus toto pectore servire & addictum esse pa-
 lam proficitur? *ibid.* C.
 — quarum disciplinarum cognitionem non exigit a
 Principibus? *ibid.* D.
 — a quibus vehementer dissentit? *ibid.*
 — quid dicit esse impunitus? 325. B.

Erasmus quid opinatur apud eruditos omnes in confesso esse? *ibid.*

— quinam sibi digni videbantur, ut eorum lucubrationes studiosi summa fide servarent? *ibid.* C.

— quo codice usus est in edendo Suetonio? *ibid.*

— quos Scriptores multo minus depravatos dedit? *ibid.* D.

— quorum nominis lenocinio orbi eos commendare studuit, & quem ad finem? *ibid.*

— unde deflet miseram totius orbis conditionem? *ibid.* E. F.

— summopere laudatur a Velio, 329. B. D.

— cur Guilielmi Huei familiaritatem adspernari non debet? 330. B.

— quid ex Nefeno intellecturus? *ibid.* F.

— unde fortunatus pradicatur? 331. D.

— quid ipse unus obit, fert, ac devorat? *ibid.* E.

— quid sibi curandum ac cavendum? 332. D.

— eruditum phoenix vocatur, *ibid.* E.

— cur comparatur Pythagoræ & Proteo? 333. A. B. C.

— unde non potest non amare Rectorem Scholæ Erphurdienfis? 334. C.

— sibi nunquam placuisse tumultum dicit, *ibid.* D.

— quid impium esse existimat? *ibid.* E.

— quid pollicetur Rectori Academiæ Erphurdienfis? *ibid.* F.

— de se modeste sentit loquiturque, 335. A. B.

— quid audit non sine summa voluptate? *ibid.* B.

— quid tribuit Regi Francisco & Stephano Poncherio? *ibid.* C.

— quid optat ac precatur Principibus? *ibid.* D.

— quem inter Guilielmos suos fatales relaturus est? *ibid.*

— ob quid *Aaronius* ad Beraldum scribere cogitur? *ibid.* E.

— quo spectare sua studia proficitur? *ibid.*

— quid queritur de quodam Calvo? 336. A.

— quam fortunam nihil moratur? *ibid.* B.

— qualis animus sibi semper fuit? *ibid.*

— quid expostulat cum quodam amico suo? 337. C.

— quot casibus, quot tempestatibus ipsum exercuit suus Genius? *ibid.*

— quorum scommata nihil se movent? *ibid.* D.

— quid sibi parturiebat animus, cum *Enchiridium* suum cuderet? 339. E.

— seculum suum dolentius deplorat, *ibid.* E. F.

— quo enitendum esse dicit? *ibid.* F. 340. A.

— in quosdam nomine Philistæos invehitur, 340. B. C. D.

— quorundam prava judicia & opiniones iniquas recenset, 343. A. B. &c.

— quænam in Sacerdotibus ac Monachis carpit insectaturque? 344. A. B. &c.

— quid de ceremoniis dicit sentitque? *ibid.* C.

— quid rogat Paulum Volzium? 347. A. B.

— quid sentit de simulacro, quo ipsum depinxit Zafius? *ibid.* C.

— amicos effusius amare quam prædicare solet, *ibid.* C.

— quid efflagitat a Zafio, & quid ei pollicetur? *ibid.* F. 348. A.

— quibus morbis laboravit? 348. B.

— qua de re scripsit Cardinali Grimano? *ibid.* D.

— quale præmium sibi videbitur assequutus? 349. B.

— quid petit ab Antonio Puccio? *ibid.* C.

— unde effusissime Osvaldum amat? *ibid.* D.

— ad quid eundem hortatur? *ibid.*

— Cardinalem Sanctorum quatuor propitium habet, 351. D.

— a coenâ cæcutit, 352. D.

— ubinam perpetuo fere ægrotavit, & in summum exitium recidit? *ibid.*

— quænam optat ut succedant? 353. A.

— quibus impense favere proficitur? *ibid.* C.

— valetudinarius, & scribendi laboribus pene exanimatus, *ibid.* F.

— quid magis philosophicum arbitratur? 354. A.

— quantis malis fuit afflictus, & quo animo in iis fuit? *ibid.* C.

— quid rogat Gerbelium, & quid ei precatur? *ibid.* C. D.

— Galliæ novum hospitem fieri non libet, *ibid.* F.

— quid poscit a Petro Ægidio? 357. B. C. &c.

— quid testatur Paulo Bombasio? 358. C. D.

— quam rem sibi voluptati esse dicit? *ibid.* E.

— apud quem & quamdiu suavissime vixit? *ibid.* F.

— in quantum exitium conjicitur, & unde? *ibid.*

— ex quo morbo convalescit? 359. A.

— quid sibi videtur de sententia Stoicorum necnon Peripateticorum circa felicitatem hominis? *ibid.* C.

— quid longe pulcherrimum arbitratur? 360. F.

— quorum turba se parum moveri, & a quibus viris testimonium requirere videtur? 361. F. 362. A.

— de quibus rebus & quomodo differere dicitur? 362. A.

— quomodo respondet iis, quæ a Crojo obijciuntur? 364. C. D. &c. 365. A. B.

— quid eidem vicissim obijcit? 365. C. D.

— unde Præbendam Tornacensem non assequutus est? 366. B.

— quo nomine obstrictiorem Antonio a Bergis se proficitur? *ibid.* C.

— qua de re ex animo gaudet? 367. A.

— quid rogat Antonium a Bergis, & quid ei mittit? *ibid.* C.

— ob quid nonnullos carpit? *ibid.*

— quid amantissime testatur Oecolampadio? *ibid.* D.

— quomodo Christum sequitur, & quid inde sperat? *ibid.* E.

— quid non dubitat de Oecolampadio, & quid ei optat? *ibid.* F.

— quid eundem admonet? 368. A.

— quomodo de Melanchthone sentit speratque? *ibid.*

— in quosdam blaterones & obtrectatores Monachos acriter invehitur, *ibid.* B. C. D. &c. 369. A. B. &c. 370. A. B. &c. 371. A.

— quid significat Marco Laurino? 371. A. B.

— itineris sui tragico-comœdiam narrat Rhenano, *ibid.* C. D. &c. 372. A. B. &c. 373. A. B. &c. 374. A. B. &c. 375. A. B. &c.

— quinam bonam morbi partem sibi ademerunt? 375. C.

— in uno Christo tota sua spes, & quid ab eo precatur? *ibid.* D.

— juvenis olim ad nomen etiam mortis solebat inhorrescere, *ibid.* E.

— unde mortem leviter metuit, hominisque felicitatem non metuit? *ibid.*

— quid jure queri non potest? *ibid.*

— quam gloriam sibi contingere optat? *ibid.*

— ob quid in obtrectatorem quemdam destomachatur? *ibid.* F. 376. A. B.

— Lutherum nec accusare nec defendere proficitur, 376. B.

— quid testatur Germano Brixio? *ibid.* C. D.

— quid eundem monet, & ad quid eum hortatur? *ibid.* E. F.

— unde deterretur ab adeunda Gallia? *ibid.* D.

— quid dicit sentitque de carmine Velii? 377. B. C.

— quænam de sui corpusculi vigore quotidie aliquid decerpunt? *ibid.* E.

— ad quid hortatur Glareanum, & quid eum rogat? *ibid.*

— cujus Epitaphium scribit carmine Græco & Latino? 378. B. C. D.

— quid agnovit in litteris Latimeri? *ibid.* E.

— quid eidem persuadere voluit? *ibid.* F.

— quænam optare magis quam efficere censet? 379. B.

— quis sibi est Italus aut Græcus? *ibid.* D.

— ob quid favet gloriæ Italiæ? *ibid.*

— unde non desideraret Italiam? *ibid.*

— quid sibi convenit cum Latimero? *ibid.* E.

R E R U M A C V O C U M.

Erasmus quid eundem monet? 380. A.
 — quid Moro narrat? *ibid.* C. D.
 — ubi adiungitur Oratoribus Italis? *ibid.* D.
 — quid demiratur de Ruffo quodam? *ibid.* F.
 — quid de pecunia sibi numeranda monet Morum?
 381. A.
 — in quemdam famulum suum destomachatur,
ibid. D.
 — quas epistolas edidit, & cujus Epithalamium edet?
ibid. D. E.
 — ad quid hortatur Barlandum? 382. A. B.
 — quosdam insectatur, *ibid.*
 — quid monet rogatque *Ægidium*? *ibid.* B. C. &c.
 — quomodo respondit stultissimo cuidam libello?
 383. A.
 — cujus videndi magno tenetur desiderio? *ibid.* B.
 — cui periculo se subduxit? *ibid.* C.
 — quid perlibenter accipiet? *ibid.*
 — qualem animum *Zafio* pollicetur? *ibid.* D.
 — quid poscit ab *Ægidio*? 384. A. B.
 — adversus quem Apologiam parat? *ibid.* B.
 — quanti facit libertatem? *ibid.* D.
 — in quosdam destomachatur, *ibid.* D. E. F.
 — cur veritus est admonere *Hochstratum*? *ibid.* F.
 — unde minus bene quam antea de eodem sentire
 coactus est? 385. A.
 — in nonnullos ejusdem sodales atque suffragatores
 acriter invehitur, *ibid.* A. B.
 — quos Theologos attingit, & quales expertus est?
ibid. B.
 — unde se consolatur in tam virulentis eorumdem
 sycophantiis? *ibid.* C.
 — quo præcipue nomine male habet animum suum
 conflictatio cum *Fabro*? *ibid.*
 — se arbitratur eidem non prorsus invisum, *ibid.* D.
 — quos perstringit & insectatur? *ibid.* E.
 — quid dicit de libello cujusdam? *ibid.* F.
 — ejusdem libelli singula capita annotat, illiusque
 Auctorem exagitat, a col. 385. F. usque ad col.
 396. F.
 — quid dicit de *Zoilis* quibusdam? 397. B.
 — quid fatetur *Eckio*, & quomodo quasdam suas
 Annotationes tueretur? *ibid.* B. C. &c. 398. A. B. &c.
 — quomodo sentit de *Augustino* & de *Hieronymo*?
 399. A. B.
 — in quo non cessurus est *Philelpho*? *ibid.* C.
 — dissidiorum nomina prorsus odit, *ibid.* E.
 — quam Theologiam semper magis amplexus est?
 400. A.
 — ob quid *Hieronymum* præfert *Augustino*? *ibid.*
 B. C. &c.
 — unde quosdam perstringit? 401. A.
 — ex quo plus discit Christianæ Philosophiæ? *ibid.* B.
 — in edendis *Augustini* voluminibus quid tentavit?
ibid.
 — de quo mutavit sententiam, & cur? *ibid.* C.
 — quid poscit ab *Eckio*, & quid ei declarat? *ibid.*
 — ob quid in quosdam invehitur? *ibid.* D.
 — unde magis gratulaturus *Eckio*? *ibid.* E.
 — qualium gloriarum jam satur? *ibid.*
 — & morbo & studiorum laboribus obrutus, *ibid.*
 — cui dicavit *Q. Curtium*, & cur? *ibid.* F.
 — quo morbo affligitur, & quando Medicos accer-
 fere solet? 402. B.
 — quantum semper abhorruit ab aulis Principum?
ibid. C.
 — quid sentit de conflictatione cum *Fabro*? *ibid.* E.
 — ob quid nonnullos notat? *ibid.* F.
 — quibus studiis vigilias suas infumit? 403. A.
 — cujus πολυπραγμοσύνης apud Germanos parens?
 404. A.
 — quos mutuæ amicitiae honore dignatur? *ibid.* B.
 — de Italis præceptoribus quæ fuit ipsius sententia?
ibid.
 — quam rixam in *Efernio* & *Pacidiano* expressisse di-
 citur? *ibid.* E.
 — unde adamare coepit ingenium *Mosellani*, & cur?
 405. A.

— quantam spem de ejusdem ingenio concepit, &
 unde? *ibid.* B.
 — quid prædicat de ejusdem Oratione quadam? *ibid.*
 — qua de re Astrologos consuluit? *ibid.*
 — quam suspicionem a se depulit, & quomodo?
ibid. E.
 — qua invidia non vult gravari Monachorum ordi-
 nes? 406. A.
 — quæ desiderat in his, qui peculiariter sibi vindi-
 cant religionis gloriam? *ibid.*
 — quantum ubique tribuit Litteris Evangelicis?
ibid. B.
 — quosdam hæreseos auctores notat, *ibid.* C.
 — quid didicit ex colloquio Cardinalis *Sedunensis*?
ibid. D.
 — num aliquid mutavit aut correxit in Canticò divæ
Mariæ, aut in Precatione Dominica? *ibid.* D. E.
 — quænam peccata sibi impinguntur? *ibid.* E.
 — quid dixit de duobus concionatoribus? *ibid.* F.
 407. A.
 — quas fabulas narrat *Petro Mosellano*? 407. A. B.
 &c. 408. A. B. &c.
 — cujusmodi calumniis se traduci dicit? 408. E.
 — quotuplex incommodum capit, si respondet omni-
 bus, qui ad se scribunt? *ibid.* F.
 — quid ridiculum censet? *ibid.*
 — quantum favet *Melanchthoni*? 409. A.
 — *Livium* magis quam *Herodotum* refert, 410. A.
 — unde meritas dat poenas stultitiæ suæ? 413. E.
 — quibuscum conflictari cogitur? *ibid.*
 — ob quid reprehendit quosdam Theologos? 414.
 A. B.
 — quid suadet faciendum? *ibid.* C.
 — quas *Paraphrases* absolvit, & quibus eas inferi-
 pfit? *ibid.* D.
 — unde sentit se indies reddi segniorem? *ibid.* E.
 — quid dicit testaturque *Antonio a Marca*? 415.
 D. E. F.
 — cum *Budæo* in gratiam redire velle videtur, 416.
 A. B. &c.
 — quid eidem nunciat, & quid illum rogat? 417.
 A. B. &c.
 — quod certamen inter se & typographum? *ibid.* E.
 — quid sentit de quodam libello *Episcopi Roffen-
 sis*? *ibid.* F.
 — acriter perstringit *Leum* ac subsannat, 418. A. B.
 — quid rogat *Episcopum Roffensem*? *ibid.* B.
 — quibus gratiam habet summam? 420. C.
 — quid se magis alliceret in *Galliam*? *ibid.* D.
 — unde eidem gratulatur optimisque studiis? *ibid.* E.
 — ob quid nonnullos carpit? *ibid.*
 — cur nec fortunam ambire nec famam aucupari
 proficetur? *ibid.*
 — ex animo bene vult rectis studiis & horum cultoribus,
ibid. F.
 — cur *Gallum* esse se nec asseverat nec inficiatur?
 421. A.
 — quem ὁμοπατριδα ducit? *ibid.*
 — qualem virum & qualem amicum arbitratur *Bu-
 dæum*? *ibid.* A. B.
 — quomodo sentit ac loquitur de eodem? *ibid.* B.
 423. A. C.
 — in quo argumento disertus esse noluit? 423. A. B.
 — quænam victoria sibi non placet? *ibid.* C.
 — ob quid se & *Budæum* oportet concordēs esse in-
 ter se? *ibid.*
 — unde concionatorem Evangelicum instituere de-
 bet? 424. E. F.
 — quid pollicitus est *Borsalo*? 425. A.
 — quid de se prædicatur? *ibid.* B. C.
 — quid testatur *Longolio*? *ibid.* E.
 — non ægre fert sibi præferri *Budæum*, *ibid.*
 — quid sibi abunde palmarium est ac triumphale?
ibid. F.
 — cur majore cum voluptate *Budæi* laudes legit
 quam suas? *ibid.*
 — quod foedus pepigit cum eodem? 426. A.
 Tom. III. Aaaaaa Era-

Erasmus cuius manu depingi juvat? *ibid.*
 — unde non minus utilitatis quam voluptatis cepit?
ibid.
 — quid de suis vitiis sentit? *ibid.* B.
 — quid dicit de sua scribendi ratione, necnon eloquentia? *ibid.*
 — quid cum primis demiratur? *ibid.* C.
 — unde non tam sibi quam Galliae gratulatur?
ibid. D.
 — quid optatius sibi accidere non possit? *ibid.*
 — quodnam certamen sustinuit, ubi, & adversus quos? *ibid.* E.
 — quibuscum sycophantis sibi conflictandum esset?
 427. B.
 — inter quos numerat Episcopum Roffensem? *ibid.* F.
 — quodnam opus eidem dicare vult? 428. A.
 — a qua tyrannide liberari optat? *ibid.*
 — ad se mittitur legatus, & quem in finem? *ibid.*
 B. C.
 — quibus negotiis ac laboribus degravatur? *ibid.* D.
 — quo nomine sibi aguntur gratiae? *ibid.*
 — quid dicit de Daventria? 429. A.
 — de se modeste sentit, *ibid.* B. C.
 — quid dicit de quibusdam, qui ipsum laudant, vel vituperant? *ibid.*
 — unde se consolatur, & quid a Christo expectat?
ibid. D.
 — quid sibi vehementer gratum fuit? *ibid.*
 — unde impense gaudet & gloriatur? *ibid.* F.
 — ipsum Ferdinando Principi praeceptorem dare voluerunt nonnulli, 430. A. 435. B. 463. B.
 — quid testatur Joanni Thurzoni? 430. B. C.
 — quid significat precaturque Budæo? 431. B. C.
 — qualis amicus non putandus, & unde non magnopere commovetur? *ibid.* D.
 — quid cognoscere gestit? 432. A.
 — ad quid adhortatur Melanchthonem? *ibid.*
 — unde gaudet, & quid sibi voluptati est? *ibid.*
 B. C.
 — quid facere conatus est? *ibid.* C.
 — quinam sibi non placent, & quos non probat?
ibid. D.
 — quorum vicem dolet, & quænam ipsum consolantur? *ibid.* E.
 — quem Mæcenatem Hutteno gratulari non desinit?
 433. C.
 — quid sibi perpendendum putat? 434. A.
 — quibus morbis afflictatus? *ibid.* C.
 — cur Antuerpiam se contulit? *ibid.*
 — quibus patronis ac proceribus observit? *ibid.*
 — a quo instituto advocatus, & unde? *ibid.* D.
 — in portum Christianæ lenitatis se recipit, *ibid.*
 — quomodo se consolatur adversus malorum obtreptiones? *ibid.*
 — vitæ nec tædet, nec est avidus, *ibid.* E.
 — cur in quosdam invehitur? *ibid.*
 — quid declarat Borsalo, & ad quid eum hortatur?
ibid. F.
 — ut veniret in Galliam, tentatum & retentatum est, 435. A.
 — quid unice sibi studio fuit in edendo N. Testamento? 436. F.
 — sibi impingitur quidquid prodit libellorum, *ibid.*
 — quid Christo & illius sponsæ usibus dicabit?
 437. D.
 — unde amat Henricum Guldefordum? *ibid.* F.
 — quænam studia provehere semper conatus est?
ibid.
 — quando ab aulis Regum abhorrebat? 438. B.
 440. B.
 — in quam aulam immigrare liberet? *ibid.*
 — unde videt exoriri aureum quoddam seculum?
 438. C. 439. F.
 — pro quibus officiis majorem habet gratiam Guldefordo? 438. D.
 — unde existimat Britanniam genuisse se? 440. C.
 — quid testatur Archiepiscopo Maguntinensi, & quid eum rogat? 441. C. D.

— cuius nomisma fuit sibi gratissimum, & ad quem illud misit? 444. A.
 — quid in se peculiariter collatum arbitratur? *ibid.*
 A. C.
 — inter quos scripturus Georgium Spalatinum?
ibid. B.
 — quis esse dicitur, & quis putatur esse? *ibid.* E.
 — quid testatus est, & quid admonuit quosdam Theologos? *ibid.* F.
 — quos habet sibi satis æquos? 445. A.
 — unde sycophantias contemnit? *ibid.*
 — quos suis pingeret coloribus? *ibid.*
 — ad quid se integrum servat? *ibid.* B.
 — unde sibi videtur plus profici? *ibid.*
 — quid magis expedire dicit? *ibid.* B. C.
 — quid ubique cavendum censet? *ibid.* C.
 — optimam sui partem in libris videre licet, 446. A.
 — quorum conspectus sibi fuit multo gratissimus?
ibid. B.
 — quas suas epistolas nolle editas? *ibid.*
 — quod carmen videre percipit? *ibid.*
 — quid intelligit ex Indice Bibliothecæ Monachorum Gemblacensium? *ibid.* D.
 — qualem Cyprianum orbi tradere sibi gestit animus? *ibid.*
 — quid non dubitat de Papinio, & quid ei pollicetur? *ibid.* E.
 — quibus parcendum, & in quos sæviendum existimat? 448. C. D.
 — quid utilius vel inutilius judicat? *ibid.* D.
 — quos duos viros depingere vult Jodoco Jonæ, & ubi illos nosse sibi contigit? 451. E.
 — qualem depingit Joannem Vitarium? a col. 451. F. usque ad col. 455. D.
 — qualem depingit Joannem Coletum? a col. 455. E. usque ad col. 461. E.
 — cur ante prandium sorbitiuncula tepida fulcire stomachum solitus? 454. B.
 — quænam ipsum deterrent ab aula? 463. B.
 — qua parte probatur omnibus? *ibid.* C.
 — quid Christo gratius & ad provehenda rectiora studia conducibilis esse judicat? 464. C.
 — quomodo se excusat apud Parthenium? *ibid.* F.
 — a quo hominum genere valde abhorret? *ibid.*
 465. A.
 — quid respondet pro Lovaniensi Schola? 465. B. C. &c.
 — suos labores quibus libris impendere dicitur?
 466. B.
 — in nonnullos præcipueque in quemdam Anglum acriter invehitur, 467. A. B. &c. 468. A. B.
 — unde & ad quid appulit studium suum? 469. F.
 — quid petit a Canonicis Metensibus, & quid illis promittit? 470. A. B.
 — quid ambiebat, & quid metuebat? *ibid.* B. C.
 — quantum lucrum præter spem sibi obtigit?
ibid. D.
 — quanti æstimat anulum sibi dono missum? *ibid.* E. F.
 — quibus de rebus cum Leo expostulat? 471. C. D. &c. 472. A. B. &c.
 — quid narrat Georgio Spalatino? 481. E. F.
 — quas epistolas promittit & resignat? 482. A. B. C.
 — quid male se habet, & quid magis sibi dolet?
ibid. C. D.
 — quo nomine pluris facit donum quoddam? 483. A.
 — qualem edit Cyprianum? *ibid.* B.
 — quod sydus arbitratur felicius, & quod adversius ac funestius? *ibid.* C.
 — quid in terris quærendum existimat? *ibid.*
 — quid satius esse ducit? *ibid.* D.
 — unde opimum lucrum sibi obtigisse putat? *ibid.*
 — miris laudibus ornat Petrum Zutpenium, *ibid.* E.
 — quid sibi suavit, ut ad Hochstratum scriberet eumque admoneret? 484. C. D.
 — quanto cum animi dolore legit *Apologiam* Capnionis? *ibid.* E.
 — quem morem sibi semper fuisse dicit? 485. A.

Era-

R E R U M A C V O C U M.

- Erasmus* quem libellum nactus est, & ubi? *ibid.* C.
 — quomodo ipsum affecit libellus quidam Hochstrati? *ibid.* A. B.
 — quas epistolas legit non simplici cum dolore? *ibid.* C.
 — de quibus causis nec vult nec audet pronunciare? *ibid.* D.
 — quomodo agit negotium Hochstrati? *ibid.*
 — Cabalæ parum propitium se proficitur, 486. F.
 — quænam expositulat cum Hochstrato, eumque monet, & quomodo seipsum tuetur? 487. A. B. &c.
 488. A. B. &c. 489. A. B. &c.
 — ob quid nonnullos acerrime carpit? 490. D. E. F. 491. A. B. &c.
 — in rabulas quosdam invehitur, 492. C.
 — cuius libelli non se pœnitebat? 495. C.
 — quibus laboribus ac litteris immori sibi propositum est? *ibid.* E. 509. B.
 — quid sibi convenire videtur? 496. A.
 — cur per aliquot Brabantiae ac Flandriae oppida circumvectus est? *ibid.* C.
 — cur unum aut alterum libellum itineris comitem circumfert? *ibid.* D.
 — quem fructum cepit ex lectione *Officiorum* Ciceronis? *ibid.*
 — unde sui temporis morum pudebat se? *ibid.* F.
 — quid præstitit in edendis *Officiis* Ciceronis? 497. C.
 — libentissime abstinet ab aulæ commercio, 500. C.
 — in quorum ordinem adseitus est? *ibid.*
 — quorum causam pro viribus adjuvare non gravatur? *ibid.* D.
 — quantis tempestatibus pulsatus fuit, & ubi? *ibid.* F.
 — quanti facit munus, quod sibi donavit Florentius ab Heltkeyn? 501. C.
 — quid pollicetur eidem? *ibid.* D.
 — quid rogat Cardinalem Grimmanum? *ibid.* E. F.
 — quibus amicus & frater charissimus foret, & unde? 502. C.
 — suus stylus qualis esse dicitur? *ibid.* D.
 — ob quid maiore laude dignus est? *ibid.*
 — cui rei operam dabit & excubabit? 506. C.
 — quantis casibus atque erroribus exercuit se suus genius? *ibid.* E.
 — cur Petrum Alcyonium propius nosse cupit? 507. C.
 — quid monet rogatque Ambrosium Leonem? *ibid.* E. 508. A.
 — Coleti memoriam posteritati consecrare percipit, 508. B.
 — quid poscit a Thoma Lupseto? *ibid.* C.
 — quid gratulatur Paczo, & quid illum rogat? *ibid.* D.
 — vitam Coleti litteris mandare vult, 509. D.
 — quid obnixè rogat Episcopum Rossensem? 511. E. F.
 — cur Coleti memoriam apud posteros intermori non finet? 512. B.
 — unde invitatus ac provocatus ad aulæ consortium? *ibid.* F.
 — quid dicit de poculo quodam aureo? 513. D. E. F.
 — quænam conflictationes sibi maiorem in modum displicuerunt? 514. A.
 — quid sentit de Luthero, & quid illum monet? *ibid.* B. C. D.
 — ob quid nonnullos Monachos notat? 516. C. D. &c. 517. A. B. &c.
 — quid semper cavisse proficitur? 517. E.
 — cuiusmodi belluas inter Christianos reperit? 518. A.
 — quid dicit sentitque de tribus apud Bohemos sectis? 519. C. D. &c. 520. A. B. &c.
 — quid pronunciat de quibusdam quæstionibus abstrusioribus? 521. E. F. 522. A.
 — unde multum sibi debetur? 522. E.
 — quorum muneribus quotidie ornari dicitur, nec tamen satis digne? 523. A. B.
 — quomodo se suæque tuetur adversus quosdam & præcipue Leum? a col. 524. usque ad col. 532.
 — cui dedicat *Methodum* suam? 533. C.
 — a quo viro dissentire non libet? 534. C.
 — quid rogat Gerardum Noviomagum & Martinum Bruxellensem? *ibid.* D. F.
 — quid conatus & adnexus est? 535. D.
 — in quemdam acriter invehitur, 536. D.
 — a quibus ubique abstinet, & quibus semper parcit? *ibid.* E. F.
 — cuius doctrinam non probat, ac libros non legit? 537. E.
 — quorum disputationibus & scriptis semper constantissime favit? *ibid.*
 — sibi male tribuitur tumultus Hollandicus, *ibid.* F.
 — quibuscum sibi conflictandum? 538. C.
 — unde multos habet qui sibi non favent? *ibid.* D.
 — cui valde favet, & quo nomine magis amat Morum? 542. C.
 — cuius sententiæ subscribit, & de quo? *ibid.* E.
 — quid monet Franciscum Chiregattum? 543. A.
 — quod diploma sibi magnopere placuit? *ibid.* B.
 — in quos gratum animum declarat? *ibid.* C. D.
 — Romam revivere sperat, *ibid.*
 — quid cognovit ex amicorum litteris? *ibid.* E.
 — quid dicit sentitque de negotio Lutheri? *ibid.* F. 544. A. B. &c. 545. A. B. &c.
 — quid prædicat de Aleandro, & quid eum rogat? 544. C. D. &c.
 — quid dicit de quodam Brixii libro? 547. A. B. &c. 548. A. B. &c.
 — ad quid adhortatur Morum? 547. C. D. &c. 548. A. B. &c.
 — quid censet de pace sibi cum Leo ineunda? 551. F.
 — quid dicit de ejusdem quodam libello? 552. A. B. &c.
 — cur Epistolarum Farraginem edidit? 553. A.
 — a quo genere scripti defistere decreverat, & cur? *ibid.* B.
 — quando & quem in finem scripsit Epistolas? *ibid.*
 — quo consilio quasdam ipsius Epistolas exire passus est, easque recognovit? *ibid.* C. D.
 — quid Frobenio diligenter scripsit? *ibid.* E.
 — quid rogat Beatum Rhenanum? 554. A.
 — quid lucrum esse deputat? *ibid.*
 — quid arbitratur animi esse Christiani? *ibid.* B.
 — in quibus bonam studii portionem contrivit? *ibid.* C.
 — quæ res ipsum deterrebant ab scribendis necnon edendis epistolis? *ibid.* C. D. &c. 555. A. B.
 — cui addictissimum se proficitur? 555. C. D.
 — quid dicit de Lutheri libris? *ibid.* F.
 — quos non probat, & quid deplorat? 556. D. E.
 — quid testatur Brixio, & quid eum monet? 557. A. B. &c. 558. A. B. &c.
 — quid significat Georgio Spalatino, & quid eum rogat? 559. A. B. &c.
 — quem librum dono mittit Buschio? *ibid.* F.
 — quam felicitatem gratulatur Matthiæ? 560. D.
 — unde cognovit Georgium & Fridericum Duces? *ibid.*
 — cuius rei novitas maiorem in modum se delectabat? *ibid.* E.
 — inter quos Matthiam adscripturus? *ibid.*
 — unde plus sibi officit studium quorundam Germanorum, quam odium hostium? *ibid.* F.
 — qualem parat alteram editionem omnium suarum Epistolarum? 561. A.
 — profectionem in Germaniam adornat, *ibid.*
 — ob quid Hephæstionem & Leum taxat? *ibid.* B.
 — quid sentit de Lei libello, & quid narrat de Stancio? *ibid.* C. D. &c. 562. A. B. &c. 563. A. B. &c. 564. A. B.
 — qua in re diligentissime versatur? 564. C.
 — quænam hæreses sibi impinguntur, & cur? *ibid.*
 — ob quid apud Lovanienses satis odiose notatus? *ibid.*
 — de Eucharistia semper religiose sentit, *ibid.* D.
 — quos carpit notatque? *ibid.* F. 566. E. F.
 Tom. III. Aaaaaa 2 Era-

Erasmus Carmelitam quemdam acriter perstringit, 565.

D. E. F.

— Georgium Saxoniz Ducem miris laudibus extol-
lit, 567. B. C.

— veteres & recentiores cur reprehendit? *ibid.* F.
594. C. D. E.

— cur Caletium se contulit, illicque multos dies com-
moratus est? 568. B.

— quorum diffidium acerbè fert, & cur? *ibid.* E. F.

— quid obnixè rogat Budæum? 569. A.

— unde pene perierat in urbibus, & quo rure mire
delectatur? *ibid.* B. C.

— ob quid deamat Conradum Goclenium? *ibid.* C.

— quid monet eundem, & ad quid hortatur?
ibid. D.

— hostes litterarum infectatur, 570. B. C. 590. B.

— quali epistola complexus est vitam Coleti? 571. B.

— quid in Lupseto probat, necne? *ibid.* B. C.

— quod consilium eidem dat, & quid eum rogat?
ibid. D. E.

— quid testatur Joanni Turzoni? *ibid.* E. F.

— quid adnixus est, & quomodo se consolatur?
572. B.

— unde beatorem existimat Joannem Turzonem?
ibid.

— quid philosophatur in ejusdem munusculis, & quid
de illis dicit? *ibid.* B. C. &c.

— quid optat Beato Rhenano, & cur? *ibid.* F.

— unde dispudet se suorum temporum? 573. B.

— quid censet de erroribus Tertulliani, aliorumque
hæresibus? *ibid.* F. 574. A. B. &c.

— ad quid hortatur Nicolaum Buschiducensem?
574. D.

— unde se felicem existimat? 575. A. B.

— quid sibi ipsi precatur? *ibid.* C. D.

— cur obticescere non potuit? *ibid.* D.

— quid narrat de Leo, & quomodo illi respondit?
ibid. E. F. 576. A.

— quod gravius esse periculum arbitratur? 576. B.

— quid notat in Leo, & quos taxat? *ibid.* C. D. E.

— quid vehementer sibi dolet? *ibid.* F. 578. A.

— quorum epistolas preffit, & cur? 577. A. 592. C.

— quid dicit de suo seculo, & quid tutius arbitra-
tur? 577. C.

— cur nonnihil abhorrebat a Præbendis? *ibid.* D.

— ob quid male metuit Luthero? *ibid.*

— unde gravem tumultum exiturum veretur? *ibid.*
E. F.

— cur arbitratus est nonnihil sua referre scribere ad
Leonem Pontificem? 578. B.

— quid semper tum oratione tum scriptis editis te-
statur? *ibid.* C.

— qua de re amanter ac civiliter admonuit Luth-
erum? *ibid.* D. E.

— ejusdem dogmata non tueri profitetur, *ibid.* F.

— cur eundem refellere non potuit nec voluit? 579.
A. 597. D. E.

— ad quid Romæ hyemare decreverat? 579. C.
594. B.

— quantum sibi dolet Lutheri tumultus? 579. D.

— qua via Lutherum opprimi posse videbat? *ibid.* E.
599. E.

— quibus invisior est ipso Luthero, & cur? 579. E.

— in quos acriter invehitur? *ibid.* 580. A. B.

— quod consilium dedisset summo Pontifici? 580. C.

— nunquam erit neque magister erroris, neque dux
tumultus, *ibid.* D. 601. B.

— ad quid multis modis invitatus est? 580. D.

— quomodo litteras sublevandas censet? *ibid.* F.

— quibus studiis favendum existimat? 581. A.

— omnia sua scripsit & scripturus est in gloriam
Christi, *ibid.*

— quos taxat, & ob quid? *ibid.* B.

— quem libellum mittit Regi Angliæ? *ibid.*

— quid precatur eidem? *ibid.* C.

— quid rogatur a Petro Manio? 582. C.

— quid censet de sua patria? *ibid.* D. E.

— cur nonnihil Græcismi scriptis suis admiscet?
ibid. E.

— ob quid Dominicanos & Carmelitas taxat? 583.
A. B. C.

— magnopere favere gloriæ Dorpii proficitur,
ibid. D.

— cur ausus est scribere Jacobo Vilingeri? *ibid.* E.

— quem eidem necnon Gattinario commendat? *ibid.*
F. 584. A. B.

— quid poscit a Gattinario, & quid ei pollicetur?
584. C.

— quam Epistolam editam dolet? *ibid.* D.

— quibus commendat Joannem Fabrum? *ibid.* E. F.
E. F.

— quomodo impetravit pensionem a Principe?
585. A.

— quos versiculos mittit Gabrieli Ofhusio? *ibid.* B.

— ob quid seculi sui sortem deplorat? *ibid.* C.

— quid rogat Gabrielem Ofhusium? *ibid.* D.

— quomodo agendum censet in negotio Lutheri?
587. F. 591. D. E. F. 601. D.

— cujus fabulæ spectator esse malit, quam histrio?
590. A. 601. F.

— quid sibi semper studio fuit? 590. B.

— quocum frequenter commentatus est de ratione
componendæ Tragœdiæ Lutheranae? *ibid.* D.

— ob quæ odium Romani nominis penitus infixum
esse multarum gentium animis opinatur? 591. C.

— quem commendat Peutingero? 592. B.

— multis de causis se nunquam admiscuit causæ Lu-
theranae, *ibid.* D.

— quam vere felicem & Evangelicam philosophiam
prædicat? *ibid.* E.

— quos denotabat per Phariseos? *ibid.* F.

— de se modeste sentit, 593. C. D.

— quid precatur Richardo Sbrulio? *ibid.* E.

— unde æquior redditus negotio Cabbalistico?
ibid. F.

— quomodo favet politioribus litteris? *ibid.* E.

— ubique veneratur & exosculatur Christianam pi-
etatem, *ibid.* F.

— quibus præcipue parcendum censet? 595. A.

— in quos invehitur, & ob quid? *ibid.* C. D.

— quid publice ac privatim testatus est? *ibid.* E.

— quid sentit de Luthero, & quid de illius libris
dicit? 596. B. C. 598. D. 600. D.

— quomodo eidem favit, & quid eum diligenter ad-
monuit? *ibid.* D. E. 597. A. B. 598. B. C. E.

— quid agit in duabus quibusdam suis epistolis?
598. B.

— quibus invisus est, & ob quid? 601. C.

— cur Romanæ Sedis & semper fuit & semper fu-
rurus studiosus? *ibid.*

— cujus gloriæ nunquam est defuturus? *ibid.* E.

— quid sibi multis modis displicet? 602. A.

— libellis pugnare quid judicat esse? *ibid.*

— iter durum facit, & ob quid? *ibid.* C. D.

— cur studium Scarpinelli laudat? *ibid.* E.

— qualium amicorum possessionem cumprimis pre-
tiosam ac rarissimam existimat? 603. A.

— cui commendat Petrum Amicum? *ibid.* A. B.

— quid sibi imputatur a veteribus amicis? *ibid.* B.

— quo evasit longa rixa, quam habuit cum Nico-
lao Egmondano? *ibid.* C.

— quid de Luthero respondit? *ibid.* D. 604. C.

— quid sibi non videtur æquum, nec tutum, imo
crudele? 603. E. F.

— quid sibi non consultum, imo temerarium vide-
tur? 604. A.

— ob quid notat Dominicanos ac Carmelitas quos-
dam? *ibid.* D. E. F. 605. A. B. C.

— quid rogat Thomam Bedellum? 606. A. B.

— quid vehementer exosculatur in Andrea Cnophæ?
ibid. C.

— quem insigniter bonum existimat? *ibid.* D.

— ad quid hortatur Cnopham, & quos taxat? *ibid.*
D. E.

R E R U M A C V O C U M.

- Erasmus* cur mores sui seculi deplorat? *ibid.* F.
 — cuius carmen non sibi displicuit? 607. A.
 — ad quid incitatur a Moro? *ibid.* D. E.
 — quam concertatiunculam narrat eidem? *ibid.* F. 608. A. B. &c. 609. A. B. &c. 610. A. B. &c. 611. A. B. &c.
 — quid eidem suadet, & quid eum monet? 613. D. 614. C.
 — quam mentem ejusdem prebat laudatque? 614. F.
 — quem eidem commendat? 615. A. B. C.
 — quid de Westphalis prædicat? *ibid.* A.
 — in quemdam Dominicanum invehitur, *ibid.* E. F.
 — nec Monachorum, nec Theologorum hostis est, 616. A.
 — paratus est reddere rationem studiorum suorum omnibus sobriis, *ibid.* B.
 — ob quid laudat Godofredum Rhodum, & quid ei consulit? *ibid.* D. E. F.
 — quid gratulatur Pacæo, & quod negotium ei commendat? 617. A.
 — quid magnopere laudat in Leontio, & quid in eo non probat? *ibid.* C.
 — ad quid eundem hortatur? *ibid.* D.
 — quos contemnere debet, & ob quid? 619. A.
 — quo crimine ridicule infimulatus? *ibid.* C.
 — in superiorem Germaniam se venturum pollicetur, *ibid.* E.
 — obrectatorem quemdam suum in multis reprehendit variisque modis exagitat, a col. 620. A. ad col. 631. B.
 — quæ res non mediocriter excruciat animum suum? 631. D.
 — super qua re nonnihil egit cum Cardinale Campegio? *ibid.* E.
 — de fide aliena pronunciare aut decernere aliquid non vult, *ibid.* F.
 — quid conatus est suis studiis? 632. A.
 — nihil unquam asseveravit, semperque fugit dogmatistæ personam, *ibid.*
 — quid optandum habet? *ibid.* B.
 — de Pygardorum factione reconcilianda quid censet? *ibid.*
 — quos ab hoc arbitrio omnino semoveri velit? *ibid.* C.
 — quid statuit de Pontifice Romano, & quomodo illum defendit? *ibid.* D. E.
 — quomodo legendos existimat Lutheri libros? *ibid.* F.
 — quid sibi intercedit cum eodem, & quid de illo sæpe testatus est? 633. A.
 — quorum sævitiam ac tumultum non probavit? *ibid.* B.
 — ob quid damnatus tanquam hostis a quibusdam? *ibid.* C.
 — quos notat, & cur? *ibid.* D.
 — qua ratione se junget Luthero? *ibid.*
 — ab Ecclesia Catholica discedere non vult, *ibid.* E.
 — quid monet Melchiorum, necnon Goclenium? *ibid.* F.
 — mortem Guilielmi Croji deflet, 634. B.
 — quorum concertationem non poterit sine summo dolore spectare? *ibid.* C.
 — quem commendat Budæo? *ibid.* D.
 — Dominicanorum conviciis quotidie lapidatur, *ibid.* F.
 — ob quid non semel ipse sibi displicuit? 635. C.
 — cur non potest non adamare ingenium Bartholini? *ibid.*
 — ob quid exosculatur Italiæ candorem? *ibid.* D.
 — quo animo esse debet? 636. A.
 — quid Marliano pollicitus est se facturum? *ibid.* C.
 — quam rem se dignam fecisse dicitur? *ibid.* E.
 — unde immortalitatem facillime consequetur? *ibid.* F.
 — quos habuit sui nominis acerrimos defensores? 637. A.
 — cuius consiliis libentissime ac felicissime obtemperat? *ibid.* B.
 — cuius Orationes cupidissime leget? *ibid.* C.
 — quæ Oratio & quod Consilium sibi adscribuntur, & cur? *ibid.* D.
 — cuius munus non potuit non esse sibi gratissimum? *ibid.* F.
 — Guilielmum Pastorem civitatis Gruningensis summo opere laudat, 638. A. B.
 — quid sentit de scriptis quorundam Veterum, necnon Scholasticorum? *ibid.* C. D.
 — qualem describit mensam ejusdem Guilielmi? *ibid.* D.
 — quos acriter perstringit? *ibid.* E. F.
 — corruptos seculi sui mores, nec non collapsa Scripturæ sacræ studia carpit, 639. B. C.
 — quid verebatur ad primum gustum opusculorum Lutheri? *ibid.* D.
 — quid de illo pronunciare non vult, & quid in illo non probat? *ibid.* E. F. 640. A.
 — quorum exemplum imitandum adfert? 640. B. C. D. E. F.
 — qua re nihil arbitratur sceleratius ac publicæ tranquillitati perniciosius? 641. D.
 — quibus litteris admonuerat Lutherum, necnon Cardinalem Moguntinum? 642. C.
 — e suis libris quæ decerpta & in Germanicam linguam versa? *ibid.* D.
 — vota non esse temere suscipienda monuit, *ibid.*
 — quos non probat, & quid monet de juvenibus? *ibid.* D. E.
 — optimos Auctores legendos docuit, *ibid.* E.
 — quomodo omnibus prodesse cupit? *ibid.* F. 643. A.
 — sibi nullum nomen invisus est, quam conjurationis, aut schismatis, aut factionis, 642. F.
 — in quibus prudentiam desiderat? 643. A.
 — quid misere veretur, & quid pronunciat de Luthero? *ibid.* B. 644. A. B.
 — quid monet Jodocum Jonam, & quid in illo semper amavit? 643. D.
 — quid ante omnia vitandum esse censet? *ibid.* E.
 — quo animo est in Lutherum, necnon in suos rabulas? *ibid.* E. F.
 — quos acriter infectatur, & ob quid? 644. B. C. 645. B.
 — quem commendat Guilielmo Waramo? 644. E.
 — quid extorsit ab Italo quodam, & quomodo? *ibid.*
 — unde validissima febri affectus? *ibid.* F.
 — sibi soluta pensio ab aula Cæsarea, 645. A.
 — sua valetudo fit in dies imbecillior, *ibid.*
 — quales duos equos & duos famulos alit? *ibid.* C.
 — cur veretur de sacerdotio, quod pollicetur Waramus? *ibid.*
 — vitam longiorem nec deprecatur, nec anxie desiderat, *ibid.*
 — quo animo putat se majorem gratiam initurum apud Jesum Principem? *ibid.* D.
 — quid monet Goclenium, & quid illi mittit? *ibid.* E.
 — quid eundem rogat? *ibid.* F.
 — num invidet gloriæ Polydori? 646. B.
 — cur se misereat Mori? *ibid.*
 — quid se male cruciat? *ibid.* 660. B.
 — quid petit a Pacæo, & quid ei pollicetur? 646. B.
 — unde sibi magnopere felix fuit sua ad Petrum Amicum epistola? *ibid.* C.
 — quid dicit sentitque de suffraganeo Episcopi Tornacensis? *ibid.* D.
 — Monachum quemdam notat, & cur? *ibid.* E. F.
 — in qua editione adornanda & in quibus libris recognoscendis occupatissimus? 647. A.
 — ad quid incitatur a Bombasio? *ibid.* F. 648. A.
 — quid sibi mittitur ab eodem? 648. C.
 — quot nominibus sibi gratum fuit munus Livini? *ibid.* E. F.
 — quis codex sibi promissus a Marco Laurino? 649. A.
 — quid sibi felicissime cessit? *ibid.* B.
 — ad quid hortatur Carolum Harsh? *ibid.* C. D.

- Erasmus* quem librum nactus est? *ibid.* D.
 — quid sibi persuadere non potest? *ibid.* F.
 — quid sibi voluptati est, & quid veretur? 650. A.
 — quid dicit de libello Stunicæ? *ibid.* B. C. D.
 — multi sollicitissimi ab se notati in Interprete Latino,
 & cur? *ibid.* D.
 — a quibus studiis virulentiam abesse vellet? *ibid.* E.
 — sibi impinguntur plurimi libelli, 651. B. D.
 — quem ad colloquium accersivit? 652. A.
 — quid narrat de Academia Lovaniensi ac Collegio
 trilingui? *ibid.* B. C. D.
 — quid testatur Taleo, & quo illum invitat? 653.
 D. E.
 — amicitia cupientissimus ac tenacissimus, *ibid.* F.
 — amicos diligit magis quam colit, 654. A.
 — Carmelitas ac Dominicanos quosdam perstringit,
ibid. B.
 — quorum amicitiam simpliciter amplexus est?
ibid. C.
 — cui negotio palam ac libere favit, & ob quid?
ibid.
 — in N. Testamento emendando sudat, *ibid.* D.
 — quale vult ut exeat illud Opus? *ibid.*
 — quid rogavit Nicolaum Egmondanum super hoc
 Opere? *ibid.* E.
 — abijt Basileam, ibique absolvit *Annotationes* in N.
 Testamentum, 655. A.
 — ob quid evocat Leum ad colloquium, & quam
 conditionem ei offert? *ibid.* B.
 — quomodo respondit eidem, necnon Latamo?
ibid. C.
 — qualibus conviciis lapidatus, ac delatus apud ma-
 gnates? *ibid.* D.
 — quot loci notati in sua editione N. Testamenti?
ibid. E.
 — quid exposulavit cum aliquot primoribus? *ibid.* F.
 — quo loco & qua lege foedus init cum Theologis
 Lovaniensibus? 656. A.
 — quosdam amicos Germanos taxat, *ibid.* B.
 — quantum alienus est a negotio Lutherano? *ibid.* C.
 — quantum sibi invisa est discordia? *ibid.* D. E. F.
 — quales libros volebat scribi adversus Lutherum?
 657. B.
 — loci communes, quibus fere declamabat, adver-
 sus quos faciunt? *ibid.* C. D.
 — seditionem & obscenitatem in scriptis semper di-
 ligentissime cavit, *ibid.* D.
 — cur non scripserit adversus Lutherum? *ibid.* E.
 664. D.
 — quomodo se gessit in negotio Lutherano? 658.
 B. C.
 — quo titulo traducitur apud suos, & cur male au-
 dit apud Lutheranos? *ibid.* F. 659. A.
 — num potest fingi Lutheranus, necne? 659. B. C.
 — quanto desiderio tenetur videndi Barbirium?
ibid. D.
 — quod malum debet amicis Germanicis? *ibid.*
 — cur ex animo favet Germaniæ? *ibid.* F.
 — quales amicos in Britannia reperit? *ibid.*
 — ad quid Hieronymum Frobenium incitat hortatur-
 que? *ibid.* F. 660. A.
 — cuius librum legere vehementer avet? *ibid.* B. D.
 — quid expectat a Pacæo, & quid illum rogat?
ibid. E.
 — cur se contulit Brugas? *ibid.* F.
 — quam tempestatem multo periculosissimam esse
 videt? 661. B.
 — Monachos ac Theologos quosdam notat, *ibid.* D.
 — ad quid accinget se, & quid efficere conabitur?
ibid. E.
 — quid testatur Linacro, & ad quid illum excitat?
ibid. F. 662. A.
 — quid declarat Schudelino, & ad quid illum hor-
 tatur? 662. B. C.
 — quomodo se tuctur adversus quemdam Mona-
 chum, cumque infectatur? *ibid.* F. 663. A.
 — quam felicitatem gratulatur Bombasio? 663. E.
 — cur de Mercurio queri desit? *ibid.* F.
 — quales honores non ambit, & cur non omnino
 rejiciendos censuerit? *ibid.* 664. A.
 — quali apologia respondit Stunicæ? 664. C.
 — quid præstare adniscus est? *ibid.*
 — quam perdifficile cenfet temperare stylum?
 665. A.
 — totus est in recognoscendo N. Testamento,
ibid. B.
 — quid egit diligenter cum Aleandro, & quid ro-
 gat Bombasium? *ibid.* B. C.
 — quantum debeat Pontificis in se benignitati?
ibid. C.
 — ob quid taxat nonnullos? *ibid.* D.
 — cur sibi tribuitur *Captivitas Babylonica*? *ibid.* E. F.
 — quinam alii duo libelli sibi adscribuntur? *ibid.* F.
 — in hujusmodi libellis vituperari mavult quam præ-
 dicari, *ibid.*
 — quo universam Germaniam provocare non vere-
 bitur? 666. A.
 — cur Romam totus commigrare vult? *ibid.* C.
 — quantum tribuit iudicio Aleandri in rebus geren-
 dis? *ibid.* D.
 — quid putat gratulandum suorum temporum fe-
 licitati? *ibid.* F.
 — cur miro quodam affectu prosequatur Turzo-
 nem? 668. C.
 — ob quid sibi acerba fuit mors illius viri? *ibid.* D.
 — unde sperat, ut floreat Christi regnum? *ibid.*
 D. E.
 — cur favorem ac studium Episcopi Olmuceosis am-
 plectitur? 669. A.
 — quantum sibi fuit gratum ejusdem munus? *ibid.* B.
 — ob quid nonnullos perstringit? *ibid.* E. F.
 — a quibus infamatus apud populum ac delatus
 apud Principes? 670. A.
 — quæ loquutus est apud Aleandrum? *ibid.* B.
 — unde vehementer suspicere cepit cruditionem
 moresque Alciati? *ibid.* C.
 — cur sibi acerba fuit mors Pyrrhi cujusdam? *ibid.*
 — ob quid magis avebat adire Mediolanum? *ibid.*
 — quantum præstitit in negotio Lutherano? *ibid.* E.
 — nec opes, nec honores, multo minus voluptates
 ambit, *ibid.*
 — se propemodum exanimavit hypocaustorum ni-
 dor, *ibid.* F.
 — quid exposulat cum Polydoro Vergilio? 671. A.
 — quo compulerit Joannem Frobenium? *ibid.* B.
 — quantum favet Vergilio, & ob quid? *ibid.*
 — candidissime ac impensissime favet bonarum litte-
 rarum cultoribus, *ibid.*
 — cur in prima editione suorum *Adagiorum* non fe-
 cerit mentionem Vergilii? *ibid.* C.
 — cur suus animus semper abhorrerit a Lovanio?
ibid. D. E.
 — plagiaris ac simius Vergilii dicitur, *ibid.* E.
 — ubi sibi repertus est ejusdem liber? *ibid.* F.
 — quorum librorum impressorum diem & annum
 confert, & cur? *ibid.*
 — ob quid non infimulandus furti aut plagii? 672. A.
 — quid cenfet de proverbiorum collectoribus?
ibid. B.
 — cur in suis *Adagiis* Politianum citat? *ibid.* C.
 — quomodo litteras efflorescere cupit? *ibid.* E.
 — multa sibi arriserunt in Operibus Vergilii, *ibid.* F.
 — quid eidem suadere vult? 673. A.
 — quid declarat Theologis Lovaniensibus, & quid
 apud illos queritur? *ibid.* B. C. &c. 674. A. B. &c.
 675. A. B. &c.
 — ob quid non fuerit profectus in Hollandiam?
 675. F.
 — quanto redditus est vegetior rure? 676. A.
 — unde miram quamdam voluptatem animo persen-
 tit? *ibid.*
 — quid rogat Nicolaum Everardum? *ibid.* E.
 — ob quid nonnullos taxat? 677. A. B. &c.
 — quos Brugas salutavit? *ibid.* F. 678. A.

R E R U M A C V O C U M.

- Erasmus* ob quid magis gratulatur Moro animum propensum Principis? 678. D.
- quo nomine sibi jucundior fuit adventus Cardinalis Eboracensis? *ibid.* A.
- Morum, suam uxorem, liberos, ac totam familiam summopere laudat, *ibid.* E. F. 679. A. B. &c.
- quasdam mulierculas notat, 679. F. 680. A.
- a quibus plurimum dissentit? 680. A.
- quomodo componit Budæum & Morum? *ibid.* C.
- quid arbitratur esse boni viri? *ibid.* D.
- quos amat, & ob quid? *ibid.* E.
- quantum sibi successit rusticatio? *ibid.* F.
- quos perstringit, & quomodo se tuctur? 681. B. C. &c. 682. A. B. &c. 683. A. B. 684. A. B. C. D.
- ad quid hortatur Rugerum Rescium? 683. C. D.
- quid testatur Ludovico a Prato? *ibid.* E. F.
- quid amat & admiratur in Brixio? 684. F.
- quid eidem suadere velit? *ibid.*
- quid sentit de eodem, necnon de Moro? 685. A.
- quid rogat Hermannum Frisium? *ibid.*
- apud quos varius multusque de se sermo fuit? *ibid.* F. 686. A.
- in ipsum quinam propensissimi dicuntur? 686. A. B.
- Budæi virtutes admirari ac celebrare non cessat, *ibid.* E.
- eundem diligit, ejusque ingenium & studia colit ac veneratur, 687. B.
- unde sibi concertationes ac rixæ cum eodem? *ibid.* C. D. &c.
- quantum se exhilaravit Epistola Vivis? 688. D.
- ob quid gratulatur Academiæ Parisiensi? *ibid.* E.
- quomodo Musas recipi velit? *ibid.*
- ob quid Italos taxat? *ibid.* F.
- quid sæpe secum admiratur? *ibid.*
- quid prædicat de plurimis Academiis? 689. A. B. &c.
- quomodo machinis omnibus oppugnavit Collegium trilingue Lovanii? *ibid.* D.
- metuit ne quando poeniteat se spretæ Galliæ, *ibid.* E.
- quid se invitavit, ut Lovanium commigraret? *ibid.* F.
- apud quos solet Budæum ad invidiam usque iactare? *ibid.*
- cujus velitationis jampridem oblitus est? 690. A.
- quo animo est erga Fabrum? *ibid.*
- quo nomine amat Cardinalem Crojum? *ibid.*
- Monachum quemdam concionatorem perstringit, *ibid.* B. C. D.
- in quod genus labyrinthorum identidem revolvitur? *ibid.* F.
- cui multum sudandum esse putat? *ibid.* 691. A.
- quid magni & excelsi animi sibi videtur? 691. A.
- quid excelsioris animi planeque regium censeat? *ibid.*
- quantum sudoris comperit in Hilario emendando? *ibid.*
- quorum temeritatem taxat? 692. A. B.
- quorundam periculosam curiositatem ac inscitiam scientiam notat, 693. C. D. 694. A.
- quid agendum, meditandum, & urgendum censeat? 694. B.
- quid in totum non damnandum existimat? *ibid.*
- quid sibi candidi pectoris esse videtur? *ibid.* E.
- quid difficillimum esse putat? 695. D.
- quos feliciter reddidisse Romani sermonis simplicitatem sibi videtur? *ibid.* E.
- in quibus majorem affectationem esse dicit? *ibid.* E. F.
- in evolvendis Hilarii libris quid subiit animum suum? 697. B. C.
- in quo nonnullorum audaciam reprehendit? *ibid.* F.
- quid non inficiatur, & quid cavendum putat? 698. B. C.
- quem monendum ac docendum censuisset? *ibid.* F.
- quid sui temporis Episcopos ac Theologos admonendos existimat? 699. C.
- ob quid in quosdam acriter invehitur? *ibid.* C. D. E.
- quorum studium non damnat? *ibid.* D.
- quomodo efflorescere gloriam Christi optarit? *ibid.*
- quid præcipue curandum esse censeat? *ibid.* E. F.
- hostes linguæ Græcæ insectatur, 703. D.
- quale Opus dicare vult nomini Joannis Carondileti? 704. C.
- quid magnis sudoribus adnixus est in edendo Hilario? *ibid.*
- quot & quales viros ex gente Carondiletica novit? *ibid.* D.
- quid non adspernandum, & quid mentis improbiæ ac ingratiæ esse arbitratur? *ibid.* E.
- quorum libros in totum antiquandos esse non ducit? *ibid.*
- quorum incivilitatem non approbat? *ibid.* F.
- quid Principibus precatur? 705. B. 708. F.
- Stunicam semper contempsit, 705. B.
- ubi & a quibus Lutheranus existimatur? *ibid.* C. D.
- quinam criminoſe quibusdam conviciis loquuti sunt de ipſo? *ibid.* E.
- quibus vocibus commoveri se nihil oportet? 706. B.
- quibus amicis scribere monetur a Vive? *ibid.*
- quale præmium sibi paratum est a Christo? *ibid.* D.
- quo verbo verberavit animum Vivetis? *ibid.* F.
- quantum civilis in amicos & discipulos esse vult? *ibid.*
- quid monet rogatque Bilibaldum Pirckheimerum? 707. D. E. F.
- cur sibi in animo fuerit Bernam viſere? 708. B.
- ad hypocauſtorum vel levem odorem statim relabitur in morbum, *ibid.*
- quantum alacritatis sibi attulit adventus Glareani? *ibid.*
- quid non ambire nec detrectare proſtitur? *ibid.* D.
- ob quid nonnullos perstringit? *ibid.* D. E. 709. A. B. &c.
- coactam & extortam fidem non magni facit, 708. E.
- quid nec tutum nec utile arbitratur? 709. A.
- ob quid periclitatur utrinque? *ibid.* E.
- super qua re conſuluit doctiſſimos Theologos? *ibid.*
- quid ex nonnullorum bonorum judiciis arguere poteſt? 711. D.
- unde omnia infra ſe videbit? *ibid.*
- ſancte & amanter complexus eſt Episcopum Vraſlaviſem, 712. D.
- cujuſmodi rebus plurimum oblectari dicitur? 713. A.
- quo nomine ſua ſors iniquior quam hiſtrionum? *ibid.* C.
- quid ſentit de tragœdia Lutherana, & quos taxat? *ibid.* C. D. E. 714. D. E. F. 715. D. E.
- unde accenſu cupiditate amicitiae cum Coronello ineunda? 714. A.
- quo impenſe geſtiebat advolare ante Cæſaris proſectionem? *ibid.* B.
- qua in re nihil eſſe periculi arbitratur? *ibid.* C.
- quid ſignificat Joanni Carondileto, & quid eum rogat? 715. A. B.
- ob quid parciffime ſibi ſcribendum putat? *ibid.* C.
- cujus mortem ex animo dolet, & pectus amiciffimum exofculatur? *ibid.* D.
- quem commendat Andreæ Alciato? *ibid.* F. 716. A.
- qua ex re multiplicem cepit voluptatem? 717. D.
- qualem animum pollicetur Episcopo Verulano? *ibid.* E.
- quantum debet Cardinali Sedunensi? 718. A.

- Erasmus* graviter afflictus calculo, & libris excudendis affixus, *ibid.* B.
- cuius ingenium unice amat? *ibid.*
- quid adnitendum ac cavendum esse putat? *ibid.* C.
- quocum sibi intercessit vetus ac capitale odium, & ob quid? *ibid.* C. D.
- quomodo se gessit in negotio Lutherano? *ibid.* E. F.
- quinam ad se scripserunt, ad quid hortantur, & quid pollicentur? *ibid.* F. 719. A.
- *Colloquia* sua defendit adversus Nicolaum Egmondanum, 719. B. C.
- quid rogat Jodocum Senatus Mechliniensis Praesidem? *ibid.* D. 720. A.
- quo animo se esse proficitur? 719. E.
- de quibus viris pronunciare non vult? *ibid.* E. F.
- ob quid Durero gratulatur ex animo? 721. B.
- unde persentiebat animo voluptatem quamdam? *ibid.*
- a quibus contentionibus se abducit? *ibid.*
- in Paraphrasibus tractandis videtur sibi fieri melior, *ibid.*
- quid dicit de quodam Hutteni libello in se? *ibid.* C.
- qualem se praestiterit erga Huttenum? *ibid.*
- cur publice gratulari orbi Christiano censet? *ibid.* F.
- quem librum mittit Adriano VI. Pontifici? 722. A.
- cur sibi visum est praemunire eundem adversus malas linguas? *ibid.*
- qualem animum praestitit ac praestaturus est in re Christiana? *ibid.* B.
- quid studiosissime testatur Adriano VI.? *ibid.* D.
- quinam Commentarii sibi missi sunt, & a quo Collegio? *ibid.* F. 723. A.
- quid de iisdem praedicat sentitque? 723. A. B. C.
- quos in iisdem barbarissimos indicat? 725. A. B. & C.
- quibus & quando eosdem scriptos esse putat? *ibid.* C.
- quid semper alienissimum fuit a moribus suis? *ibid.* E.
- quae se tantopere rapuerint in admirationem horum Commentariorum? 726. B. C. & C.
- quid praestiterit in iisdem edendis? 727. C. D.
- cur eosdem dedicat Adriano VI. Pontifici? *ibid.* E.
- sortem seculi sui necnon Religionis Christianae deplorat, *ibid.* F.
- qua de re nonnihil attigit in Commentario Psalmi secundi? 729. F.
- quibus temporibus se debet servare? 731. A.
- valetudinem suam immodicis studiis affligere dicitur, *ibid.*
- quid sentit de Luthero ac de quibusdam Lutheranis? *ibid.* D. E.
- quid pronunciat de opinionibus scholasticis, constitutionibus humanis, & C. *ibid.* E. F.
- ob quid Monachos ac Theologos quosdam taxat? 732. A. B.
- quid censet de tragoedia Lutherana? *ibid.* B. C.
- quid praedicat de Henrico VIII. Rege Angliae? *ibid.* D. E.
- quid stultissimum sibi videtur? *ibid.* F.
- quid nec inutile nec alienum ab exemplis probatissimorum Scriptorum arbitratur? *ibid.*
- non defuturum causae fidei & concordiae Christianae proficitur, 733. B.
- unde suam ipsius infelicitatem deplorat? *ibid.* C.
- apud quem Constantiae nihil aliud quam aegrotavit? *ibid.*
- quanta humanitate ac comitate exceptus, & a quibus? *ibid.* D.
- quem comitem omnium lepidissimum habebat? *ibid.*
- quo nomine morbus sibi erat molestior? *ibid.*
- cur Burgundiam adire vult? *ibid.* E.
- quid non rogabit Heresbachium, nec viam ei praescribet, & cur? *ibid.*
- quae se deterrent a visendo Friburgo? *ibid.* F.
- cuius diploma sibi fuit gratissimum, & unde gratius futurum? 734. A.
- cur non satis tuto in Galliam commigrare possit? *ibid.* B.
- quae se adhuc remorantur Basileae? *ibid.*
- unde coepit melius habere? *ibid.*
- quando totus cum totis sarcinis commigraturus in Galliam? *ibid.* C.
- quibus se multum debere proficitur? *ibid.*
- quid petit a Ferdinando Principe, & quem in finem? *ibid.* E.
- dignitates aut salaria non ambit, sed Christi gloriam litit, *ibid.*
- pro virili adnissus est ut prodesset, *ibid.* F.
- cur *Paraphrasim in Evangelium Joannis* decrevit dicare nomini Ferdinandi? 735. A.
- suae dotes ac labores summo opere deprecantur ab Adriano Pontifice, *ibid.* C. E. F. 736. A. B. & C.
- ad quod negotium capeffendum incitatur ab eodem? 735. F. 736. A. B. & C.
- cur Romam adire suadetur ab eodem? 737. A.
- quid testatum facere voluit Henrico Stromero? *ibid.* C.
- quid de Petro Mosellano scire cupit? *ibid.*
- non admodum avidus munerum captator, *ibid.*
- quid mittit Adriano VI. Pontifici, & quid ei pollicetur? *ibid.* D. E. 738. B.
- quid imprimis cavendum esse censet? 737. F.
- quantum exosculatur Jacobi Landavi felix ingenium ac dicendi venam ingenio parem? 738. C.
- cur indignatur stupidis quibusdam rabulis? *ibid.*
- ab invidia longissime abest, *ibid.*
- Landavum civiliter submonuit, ne quid adversus Stunicam scriberet, *ibid.* D.
- quid de ejusdem libello dicit, & quid eidem suadere vult? *ibid.* E. F.
- ob quid acriter invehitur in quosdam? 739. A.
- quod capitale sibi est nimiumque familiare malum? *ibid.* B.
- quos libros ad Landavum missurus est? *ibid.*
- quid ambit ab Episcopo Constantiensi? *ibid.* C.
- quantum odit dissidium, amatque concordiam? *ibid.* E.
- quid dicit de duobus quibusdam Theologis? *ibid.* F.
- in quo modis omnibus aderit Adriano Pontifici? 740. A.
- quid precatur Joanni Botzemo? *ibid.* C.
- unde itineri se committere ausus est? *ibid.* E.
- quantum convaluerit ac quodammodo repuberit rure Anderlaciensi? *ibid.*
- quem expertus est sibi vere & ex animo amicum? *ibid.*
- ubi ad nidorem hypocaustorum languere coepit? *ibid.* F.
- in qua urbe & apud quem curavit corpusculum? *ibid.*
- quibus morbis obnoxius ac vexatus? 741. A. B.
- ob quid domum redire coactus, & apud quem quadriduo refocillatus? *ibid.* B.
- cur nonnullos Theologos ac Monachos notat? *ibid.* D. E. F.
- quo cupidissime advolasset, contemptis rebus omnibus? 742. B.
- quomodo temperavit permultos mire Luthero addictos? *ibid.* D.
- quantum invisus Lutheranis, & quomodo ab iisdem tractatur? *ibid.*
- a quo negotio semper dehortatus est eundem? *ibid.* E.
- qua de re queritur apud Joannem Glapionem? *ibid.* D. E.
- nullo modo pertrahi poterit in castra Lutheranorum, *ibid.* F.
- quos coeercendos & in ordinem cogendos esse censet? 743. A.

R E R U M A C V O C U M.

- Erasmus* quantopere cruciatur calculo & dolore colico? *ibid.* E.
- quinam libellus Regis Angliæ sibi tribuitur, & cur? *ibid.* C. D.
- a quibus vocatus & invitatus? *ibid.* E. F. 744. C.
- quid reddit se ad omnem convictum inutilem? 744. C.
- quid non recusat, & quid tentabit? *ibid.*
- quid significat Adriano Pontifici, & quid palam proficitur? 745. E. F. 746. A.
- de quibus conqueritur apud eundem? 746. B. C. &c. 747. A. B. &c.
- quid maluit facere, quam videri factiosus? 746. D.
- cur Romam se conferre nequit? 747. D.
- quid stultissimum existimat? *ibid.* E.
- quomodo negotium Lutherani componendum censet? 748. A. B. &c.
- ob quid Monachos acriter perstringit? *ibid.* F. 749. A. B. &c. 750. C.
- quæ in causa fuerunt, quo minus adfuerit in conventu Wormatiensi? 749. D.
- quinam sibi non minus amanter quam honorifice responderint? *ibid.* E.
- quando non minus latuit, nec magis versatus est in oculis hominum? *ibid.* F. 750. A.
- naturâ est domi amantior, & hoc vitæ genus postulant sua studia, 750. B.
- quo nomine sibi maturius numerata pensio Cæsarea? *ibid.*
- quam ob causam toties Basileam invisit, & nunc profecturus est? *ibid.*
- quot dies Lovanii commoratus est, & in quo diverforio? *ibid.* C.
- Dominicalem quemdam notat & infectatur, *ibid.* D. E.
- quod colloquium sibi est cum Maketo? *ibid.* E. F.
- quod iter suum narrat Marco Laurino, & quid de negotio Lutherano? 751. B. C. &c. 752. A. B. C. 753. C. D.
- quanta comitate ac humanitate acceptus ab Episcopo Basileensi necnon Magistratu ac Proceribus vel ecclesiæ vel studiorum? 752. C.
- quibus morbis afficitur, & unde? *ibid.* D.
- iisdem non cedit infractus ipsius animus, *ibid.* E.
- quænam Opera aggressus est & absolvit? *ibid.*
- quorum litteris Romam invitatur, & quæ illuc proliciebant? 753. F. 754. A.
- Constantiam adit, & quibus amicis comitantibus? 754. B.
- hic humanissime hospitio exceptus a Joanne Botzemo, *ibid.*
- quid de ejusdem domo dicit, & qualem illam depingit? *ibid.* C.
- ob quid miris laudibus extollit Episcopum Constantensem? *ibid.* E. F.
- lacum Constantensem necnon Rhenum fluvium describit, 755. A. B. C.
- quid dicit de urbibus Schiffhusia ac Constantia? *ibid.* C. D.
- quomodo tractatur Constantiæ, & quales prædicat convivas? *ibid.* C. D.
- in congressum ac colloquium Episcopi Verulani venit, *ibid.* E.
- quarum regionum vina improbat, & cur? *ibid.* F. 756. C.
- ob quid coactus repetere Basileam? 756. A.
- vinum Burgundiacum summopere laudat, *ibid.* B. C. D.
- quo nomine felicem prædicat Burgundiam? *ibid.* D.
- duo vasa hujus vini recipit, *ibid.* D. E.
- ob quid totus demigraturus in Burgundiam? *ibid.* E.
- unde persuasissimum habet sibi nunquam defuturos amicos? *ibid.* E. F.
- quo honoris genere non maximopere delectatur? 757. A.
- cur non invisit multas Germaniæ urbes? *ibid.* B.
- quæ res propellit se e Germania? *ibid.* C.
- cur solus habitet, nec alios invisere liceat? *ibid.*
- Basileæ nec domum mercatus, nec jus civitatis redemit, *ibid.* D.
- cui respondit se velle civem esse totius mundi? *ibid.*
- cur de Gallia adeunda cogitare cœpit? *ibid.* E.
- quid se invitabat in eandem? *ibid.* F. 758. A.
- in nonnullos acriter invehitur, 758. A. C.
- in quam partem peccare malit? *ibid.* D.
- quid spargitur de suis libris? *ibid.* E. 759. B.
- quale *Breve* accepit a summo Pontifice? 759. A. B.
- quid submonitus litteris cujusdam sui amici, & quid ab eodem sibi offertur? *ibid.* B.
- a quo bello deterritus, & unde? *ibid.* C.
- cur spargitur summum Pontificem scripsisse in se nescio quid libelli? *ibid.*
- quid didicit ex Apostolicis Litteris? *ibid.* D.
- quid dicit de multis, qui pro Lutheranis habebantur? *ibid.* D. E.
- quid proficitur de omnibus ferme Germaniæ doctis? *ibid.* E. F. 760. A. B.
- quantopere odit dissidium, & unde magis discruciat? 760. B.
- ætatis suæ sortem deplorat, & de quibusdam conqueritur, *ibid.* C. D. E. F.
- cur de dogmatibus Lutheri nihil pronuntiavit? 761. A.
- quid testatus est editis aliquot epistolis? *ibid.* B.
- unde judicatus fuisset mortalium omnium arrogantissimus, ac quovis Oreste insanior? *ibid.*
- quas duas res veiret abesse a libris Lutheri? *ibid.* D.
- quid sibi nonnihil suspectum reddidit spiritum ejusdem? *ibid.*
- summis laudibus extollit Regem Anglorum? *ibid.* E.
- cur inutilissimum censet conviciari summis Principibus? *ibid.* F.
- ob quid dicit se nullam dedisse occasionem Lutheranis, cur in se merito sæviant? 762. A.
- quid de iisdem conqueritur? *ibid.* B. C.
- qua de re scribebant ad se magni Principes & amici docti? *ibid.* D.
- quid dicit de quodam libello Regis Angliæ necnon Lutheri responsione ad illum? *ibid.* D. E. F. 763. A.
- quænam crimina sibi impinguntur? 763. A. B. F.
- quid pronunciat de summo Pontifice, necnon de Principibus ac Episcopis? *ibid.* C. D.
- quomodo tuctur sententiam suam de libero arbitrio? *ibid.* F. 764. A. B. &c.
- in quibusquæstionibus arbitratur optimum esse non admodum anxie versari? *ibid.* D.
- quænam inculcare malit, & quid sibi concedendum velit? *ibid.* E. F.
- quænam sibi cordi est sectari, quid videt, & quid didicit? 765. A.
- quid cupit, & quibus non deerit? *ibid.* B.
- ob quid multis scripserit Marco Laurino, & quid cum rogat? *ibid.* B. C.
- quonam provolaturum se dicit? *ibid.* C.
- graviter afflictus pestilenti pituita & calculo renum, *ibid.* F.
- quid sibi propemodum optabile ducit? 766. A.
- ob quid Lutheranos & Antilutheranos taxat? *ibid.* B.
- adversus Lutherum scribere recusat, *ibid.* C.
- quam cohortatiunculam brevi editurus est, & quid in ea exprimet? *ibid.*
- quos notat ac reprehendit? *ibid.* D. E.
- quid imprimis cavendum existimat? *ibid.* E.
- quam difficillimum ac durissimum censet libros gignere & edere? 769. B. C. &c.
- quid præstitit in rursus edendo *de ratione Theologia* libello? 770. A.

Erasmus unde temporum suorum sortem deflet? *ibid.*

A. B. C.

— ob quid malit olitor esse quam maximus Theologus? *ibid.* C.

— quid totis viribus agere proficitur? *ibid.* C. D.

— ad quid lubens adhortatur omnes? *ibid.* D. E.

F. 771. A.

— quid se vel maxime movere debet? 772. A.

— unde multum culpæ non abs re sibi impingi potest, & multum gloriæ immortalis se manebit? *ibid.* E.

— qua in re melius animam ponere potest? *ibid.*

— quo sibi totis viribus adnitendum? 773. A.

— molitur aliquid adversus nova dogmata, *ibid.* B.

— ad quid adhortatur Conradum Goclenium, & quid eum admonet? *ibid.* C. D.

— quid se cogit adhuc sedere Basileæ? *ibid.* D.

— Gallo male metuit, & Principi suo favet, *ibid.*

— cur risit cujusdam Antonii simplicitatem? *ibid.*

— quid poscit a Bilibaldo Pirckheimero? *ibid.* E. F.

— quomodo se excusat apud Regem Angliæ, & quid illi mittit? 774. A. B.

— unde non modo studiorum se tædet, verum etiam vitæ? *ibid.* B.

— quod Opus absolvet & excudendum curabit? *ibid.*

— quid dicit de duobus quibusdam libellis? *ibid.* D. E.

— quid sentit de libello Episcopi Berithensis? *ibid.* E. F.

— cujus libros magnis sudoribus emendavit, & quem librum absolvet? 775. A.

— quid magno animi cum dolore legit in litteris Episcopi Basileensis? *ibid.*

— quid censet de humana conditione necnon de hac vita? *ibid.* B.

— quem libellum Lutheri mittit eidem Episcopo? *ibid.* C.

— quid testatur Senatui Basileensi, & quid eum rogat in gratiam Benedicti Bibliopolæ? *ibid.* E. F. 776. A.

— cui vaporibus rursus se committere non ausit? 776. B.

— calculo gravissime laborat? *ibid.* C. 782. A. 794. D.

— quid rogat Episcopum Basileensem? 776. D.

— quid multis modis gratiam habet Sylvestro Priore? *ibid.* E.

— quo animo semper fuisse proficitur? *ibid.*

— ob quid Stunicam notat, necnon Carmelitam quemdam? *ibid.* F.

— nunquam dimoveri potuit a veneratione Romanæ Ecclesiæ, 777. A.

— quos habet sibi propitios ac faventissimos? *ibid.* C.

— de Priorate nunquam male sensit, nec de ejus Operibus sententiam ferre vult, *ibid.*

— quantum affectus caleulo & stomachi dejectione? *ibid.* D.

— quam impense optat esse Romæ, & quid curabit? *ibid.*

— quid significat, pollicetur, ac suadere vult Polydoro Vergilio? *ibid.* E. F. 778. A.

— quid de se ac libris suis spargitur Antuerpiæ? 778. B.

— quid laudat in Virginibus Macabeiticis, & quid illis gratulatur? *ibid.* C. D.

— unde felicissimas easdem prædicat? 779. B.

— quorum exemplum ob oculos iisdem ponit? *ibid.* B. C.

— quam virginem illas imitari oportere dicit, necne? *ibid.* E. F. 780. A. B.

— martyrium necnon virginitatem summis laudibus ornat, 778. E. F. 779. D. E. F. 780. A. B. &c.

— ad quid adhortatur mox dictas Virgines? 780. E. F.

— quid sibi prorsus evenire videt? 781. A.

— quid reprehendit in Stunica? *ibid.* B. 783. E.

— quid semper sensit scripsitque de Monarchia Pontificis, de Confessione, & de Matrimonio? 781. C. D.

— quid palam proficitur, & quid sibi displicet? *ibid.* E.

— cur non audeat ire in Galliam nec in Brabantiam? 782. A.

— de quibus conqueritur, & ob quid? *ibid.* B. 792. B. C. &c.

— quod negotium aggressus est, & quibus urgentibus? 782. B. C.

— quid significat Bombasio, eumque rogat? *ibid.* C.

— quid pronunciat de summo Pontifice, & cur Imperii titulo minus favet? *ibid.* D. E.

— ob quid notat Nicolaum Egmondanum ac Franciscum Hulstium? *ibid.* E.

— magnis promissis Romam invitatur, *ibid.* F.

— quid censet de sua fusili imagine? 783. A. B.

— quid Clementi VII. Pontifici testatur declaraque? *ibid.* C. D. &c. 784. A. B.

— cujus mors sibi attulit gravem moerorem necnon salubrem admonitionem? 784. C. D.

— quantis laudibus extollit dotes moresque Joannis Nævii? *ibid.* E. F.

— quid in eodem reprehendit, nec ei persuadere potuit? *ibid.* F.

— quid narrat de Joanne Coleto ac de illius patre? 785. A. B. C.

— sapienter ac pie philosophatur super vitam & mortem, *ibid.* C. D. &c. 786. A. B. &c. 787. A. B. &c. 788. A. B. &c. 789. A. B. &c.

— exempla adfert multorum qui diu vel parum vixerunt, & qui morte subita perierunt, 786. A. B. &c. 787. E. F. 788. A. B. &c. 789. A. B. &c.

— voluntati divinæ se totum permittit, & quomodo in malis seipsum consolatur? 789. E. F.

— quid palam proficitur de suis affectibus? 790. A. B. &c.

— de salute sua frequenter secum confabulatur, & nonnunquam cum eruditis amicis communicat, *ibid.* C. D.

— ad quid hortatur Gaverum, & quid eum monet rogatque? *ibid.* D. E.

— quid expostulat cum Udalrico Huteno? *ibid.* F.

— quid eidem testatur ac suadere conatur? 791. A. B. &c.

— quid eundem monet, & ad quid adhortatur? *ibid.* D. E.

— quo nomine sibi potuisset abunde felix videri? 792. B.

— quid declarant omnes libri sui? *ibid.*

— unde propemodum vitæ se tædet? *ibid.*

— quos amicos habet in Anglia, & quibus promissus invitatur ad Gallos? 793. A.

— sibi nihil rei est cum bello, neque fuit, neque erit unquam, *ibid.*

— quid censet de diffidio Lutherano, & quid deplorat? *ibid.* B. C.

— unde se habet satietas omnium studiorum? *ibid.* C.

— ob quid amat ac veneratur pietatem Magistratus Argentinenensis? *ibid.* D.

— quid illos admonet, & quid illis precatur? *ibid.* D. E. F.

— quid sibi oblatum ac promissum a Poncherio? 794. A.

— quam ob causam toties vocatus a Rege Galliarum? *ibid.* B.

— ob quid Basileæ magno vivit, & quantum æris alieni illic contraxit? *ibid.* C.

— ut sibi numeretur unius anni pensio, caput, *ibid.*

— quid nonnihil sibi dissuasit reditum in Brabantiam? *ibid.* D. E.

— ob quid amantissime evocatus a Cardinale Campogio? *ibid.* F.

— quid de se suisque libris judicatum? 795. B.

— ob quid dolet magisque irascitur morbo Bilibaldi? *ibid.* C.

— cur in Burgundiam expatriaturus? *ibid.*

Era-

R E R U M A C V O C U M.

- Erasmus* quid testatur cuidam Abbati, & quem ei commendat? *ibid.* D. E. F.
- quo nomine eidem debitorus, & quid eum rogat? 796. A.
- qualis libellus ad se allatus est, & quid sentit de ejusdem Auctore? *ibid.* B. C.
- loca quædam in Paraclesi exstantia defendit, 797. A. B. C.
- lectionem divinarum Scripturarum inculcat & valde probat, 798. A. B. &c.
- in multis reprehendit Nicolaum Egmondanum varique exagitat, *ibid.* 799. A. B. &c.
- quomodo interpretatur *resistere malo*? 799. C.
- quid *iniquum* dixit? *ibid.* D. E.
- quos censet magis dignos odio Cæsaris? *ibid.* F.
- in quo libello & super quibus rebus liberius admonuit Cæsarem? *ibid.*
- unde gratulatur Ecclesiæ Christianæ, necnon Hollandiæ? 800. A.
- quid scripsit Georgio Saxonie Duci? *ibid.* B.
- quæ culpa imprimis ad se pertinere dicitur? *ibid.* E.
- quomodo pugnavit cum Luthero? *ibid.*
- quem errorem & opinionem a se amovere debet? *ibid.* F.
- quam rem gratam faciet mox dicto Duci? 801. A.
- in quas difficultates implicat se nomen suum? *ibid.* C.
- quid de se nunciatur & affirmatur? *ibid.* D.
- morti vicinum fuisse asserit, *ibid.* F.
- quid mittit ad Episcopum Basileensem, & quid eum rogat? *ibid.*
- quod Opus expolitius & copiosius reddet? 802. A.
- quid censet de Lexico concinnando, & quid in eo præstitit? *ibid.* B. D. E.
- per quem scripsit Bilibaldo, & quid significavit? 803. A.
- quid non accepisset a Clemente VII. Papa? *ibid.*
- quid sentit de quodam diffidio? *ibid.* B.
- ob quos non ausus est humaniter respondere Luthero? *ibid.*
- quibus neniis respondere non est animus? *ibid.* D.
- cur libellum *de Libero Arbitrio* edere vult? *ibid.* F.
- afficitur pituita, & calculo periculosissime laborat, 804. A.
- terebinthino nonnunquam utitur, *ibid.*
- cur non audet se credere balneis? *ibid.*
- quid significat Joanni de Hondt, & quid eum rogat? *ibid.* B. C.
- quanti facit munus sibi missum a Lovello? *ibid.* D.
- qua de re queritur apud Senatum Argentinensem? *ibid.* F. 805. A.
- quid pro Evangelio provehendo sustinuit? 805. B.
- adversus Lutherum scribere semper recusavit, *ibid.*
- cui foederi nomen dare noluit, & quibus de causis? *ibid.*
- quid non postulat a Senatu Argentinenfi, & quid eundem admonet? *ibid.* C. D.
- quorum plerisque non est invisus? *ibid.* E.
- quid precatur Augustino Scarpinello? *ibid.* F. 806. A.
- quid arbitratur de quibusdam vestium nominibus? 806. B. C.
- quos Criticos ridet? *ibid.* C.
- omnes doctos Italiæ veneratus est, *ibid.* D.
- quid sibi non ignominiosum putat? *ibid.* E.
- senem quemdam perstringit, *ibid.* 807. B.
- quænam molitur in publicam studiorum utilitatem? 807. A.
- quando sibi videtur frui laboribus suis? *ibid.* C.
- quid præstitit in variis Scriptoribus edendis? *ibid.* D. E. 810. E. F. 811. A.
- de quo nunquam fuit superstitiosè sollicitus? 807. F.
- quid expostulat cum quibusdam? 808. A. B.
- quantum tribuere solet Aleandro? *ibid.* B.
- unde sibi privatim, & publice studiis gratulatur? *ibid.* C.
- quomodo se suæque tuetur adversus quosdam? *ibid.* C. D. &c. 810. E. F. 811. A.
- cur non hybernat in Italia? 809. A.
- quosdam acriter perstringit, *ibid.* A. B. C. 811. E. F.
- cur nihil moratur Episcopas? 809. D.
- unde unum atque alterum mensem non sensit cruciatum calculi? *ibid.*
- in libello *de Libero Arbitrio* temperavit a conviciis, *ibid.* E. 811. E.
- cur eundem nemini dicere voluit? *ibid.* F. 811. E.
- quibus eundem mittit? 810. B. 811. D.
- quid sibi apud Germanos summam conflatit invidiam? *ibid.* C.
- in quemdam vehementer invehitur, *ibid.* C.
- Lutherus Erasmus* & *Erasmus* vocitatur, *ibid.* E. 811. A.
- quid declarat testaturque Aleandro? 811. B.
- quid admonuit Senatum Argentinensem & Basileensem? *ibid.* F.
- quid pollicetur Clementi VII. Pontifici? 812. D.
- cur non paruit hortatibus Ducis Saxonie? *ibid.* D. E.
- ob quid nonnullos infectatur? *ibid.* F. 813. A.
- quantum periclitatus est calculo, & unde meliuscule habet? 813. C. E. 814. F. 815. A.
- quid sibi paratum est in Gallia? 813. C. F.
- cur Basileæ hybernare decrevit? *ibid.* D.
- pietam sui imaginem ad quem misit? *ibid.*
- graviter periclitatur pituita, *ibid.* E.
- quibuscum sibi dimicandum est? *ibid.* 815. A.
- quas sarcinas nihil moratur, & cur? 813. F. 814. A.
- quibus os obturabit, & unde? 814. B.
- quot libras accepit, & a quibus? *ibid.*
- quid festive dicit de quodam equo? *ibid.* C.
- cur nolit nec ausat profiteri totam Lutheri doctrinam? 815. A.
- cui Operi manum admoverat, & quæ intermittere coegerunt? *ibid.* B.
- a quo abstinere & quo otium fallere decreverat? *ibid.* C.
- in ratione concionandi quæ indicare & attingere cogitur? *ibid.*
- cur libellum *de Libero Arbitrio* edidit? *ibid.* C. D.
- quid rogat monetque Pacæum? *ibid.* E.
- cur Hutteni colloquium deprecatur? 817. B.
- quantis contumeliis laceratus ac mendaciis impetitus? 827. C.
- a Lutherano foedere alienissimus, 837. B.
- quid clam monuit Lutherum? *ibid.*
- cur terretur exemplo Oze? 838. A.
- pacificus suus animus in quo apparet? 838. E.
- recusat thesaurariam Turonensem, 841. D.
- quomodo ridicule pictus? 844. F.
- cupit a Durero pingi, 847. E.
- cur Germaniam odit, & Italiam amat? 852. E.
- a magnatibus plurimis sollicitatus, 855. A.
- a Dominicano impetitus libello, 856. F.
- in Brabantia habitus ut Lutheranus, in Germania ut anti-Lutheranus, 859. B.
- laudis non cupidus, 862. C.
- ab Carmelita & aliis, ob editionem N. Testamenti, impetitus, 867. B.
- Bezontinam professionem narrat, 902. D.
- gravissime ex calculi morbo laborat, 902. E.
- splendide Bezontii exceptus, 903. E.
- a Germanis laceratus, 913. D.
- amicæ Lutherum monet, 914. F.
- cur de spiritu Lutheri vehementer sollicitus? 915. B.
- ob quam causam eundem elementer fert? *ibid.* E.
- quibus calumniis impetitus ab Sutore? 925. F.
- ab Adriano Pontifice, Ferdinando Principe, & Episcopo Ploccensi invitatus, 931. B. C.

Erasmus cuius auctoritatem sequutus est in *laudibus* & Seneciis? 935. C.
 — testatur se convenire cum sententia, quam defendit Ecclesia Catholica, 936. D.
 — cur ad Franciscum I. Galliarum Regem scribit? 943. C.
 — qua in re non satis potest mirari inscrutabile Dei consilium? 950. B.
 — quas ex suis lucubrationibus imprimendas Afulano commendat? 952. B.
 — horrendis conviciis a Luthero oppugnatus, 960. B.
 — quænam quinque verba *Geneseos* plus apud se valent quam omnia Aristotelis cæterorumque Philosophorum argumenta, 965. F.
 — in eo cum Luthero sentit, quod nimium vere taxat corruptos hominum mores, 966. C.
 — in quo negotio moderatum se præbet? 967. C.
 — non vult defendere aliquot articulos Cisalpinorum, *ibid.* F.
 — in se scriptus virulentissimus liber a quodam Oratore apud Cæsarem, 968. F.
 — quid monet Valentinum Fursterum, & ad quid eum hortatur? 971. D.
 — a quodam Franciscano publice laceratus, 974. E.
 — laudat Sigismundum Poloniæ Regem, 977. A.
 — amice monet Hasseltensem Franciscanum, 981. C.
 — finxit Alexandri Archiepiscopi S. Andreæ ingenium, 982. E.
 — scribit ad Ferdinandum, Pannoniæ & Bohemiæ Regem, 990. D.
 — quid Ecclesiæ Catholici optat? 992. D.
 — rudem ætatem ad pietatem & eruditionem allicere conatus est, 998. A.
 — quid precatur Maximiliano a Burgundia, ac eundem rogat? *ibid.* A. B.
 — Monachos taxat, 1005. D.
 — quid acerbius fert, & unde ex adverso recreatur animo? 1012. A.
 — quot & quales patronos ac fautores habet? *ibid.* D.
 — quid Compluto gratulatur? 1013. B.
 — Lutheranis insensibilis, 1014. D.
 — ipsius pietas in quibus eluceat? 1017. B.
 — *δύρον δωρεάν* a Christierno expectavit, 1018. E.
 — quos taxat monetque? 1023. C.
 — in quibus damnat libertatem spiritus? 1025. B.
 — pondere negotiorum oppressus vix scribere potest, 1026. E.
 — nimium extollit Ecclesiæ auctoritatem, 1029. A.
 — Principum sævitiam improbat, 1029. F.
 — Missam abrogare non voluit, 1030. C.
 — quantopere concordiam amat? 1031. C.
 — quomodo sumit *afflictum corporis*? 1034. C.
 — sui inimici quid agant in ipsius scriptis, ut liqueat ipsum favere Luthero? 1035. D.
 — sua sententia ab inimicis detorta ac prave interpretata, 1037. D.
 — ad Natalem Beddam, ut desinat maledicere, amice scribit, 1038. D.
 — pacis & concordie patronus & hortator, 1041. C.
 — quarum rerum insimulatus, 1043. E.
 — vehementer affectus morte Joannis Frobenii, 1053. C.
 — quantopere eundem laudat? *ibid.* F.
 — accepit Lutheri litteras missas ad Ducem Saxonie, 1058. E.
 — a Poloniæ Rege qualis vir prædicatur? 1059. E.
 — Burgundiones æstimat, ut viros graves & integros, 1061. A.
 — cultorem beatæ Virginis se proficitur, 1061. D.
 — Cæsarem ad amorem pacis hortatur, 1068. C.
 — cur pro *Pronunciatione Ciceronianum* Vlatteno dicat? 1070. A.
 — quantum debeat Theologo Ludovico Coronello? 1071. C.
 — bonus ipsius animus, & pium votum, 1073. C.
 — a Monacho apud Archiepiscopum Toletanum accusatus, 1074. A.

— fœde ab Epphendorio tractatus an cum illo in gratiam redierit? 1076. F.
 — causas adfert cur Epphendorius offensus fuerit? 1077. C.
 — nunquam aliquem in jus vocavit, neque a quoquam postulatus, 1079. A.
 — ipsi subiratus quis Princeps, & ob quid? *ibid.* F.
 — ipsius fides erga Epphendorium, 1081. C. &c.
 — ab Henrico Rege in Angliam invitatus, 1084. F.
 — quæ ipsum dehortabantur ab hac insula? 1085. A.
 — libello insulsiſſimo & indeſiſſimo impetitus a Vincentio, 1087. A.
 — quem libellum dicavit Joanni Cardinali Lotharingæ? 1089. A.
 — quo morbo gravissimo afficitur? *ibid.* D.
 — candidissime Beatum tractavit, 1090. B.
 — cui commendat Franciscum Dilsum, & ob quas dotes? *ibid.* E.
 — salario 400. florenorum a Ferdinando invitatus Viennam, 1093. E.
 — quantopere amatus a Christophoro a Stadio Episcopo Augustano? 1094. E.
 — a quot Principibus in eorum aulam vocatus? 1095. F. 1096. A.
 — ipsius epistola scripta ad Regem Sigismundum ob quid haud mediocrem invidiam ipsi conflavit in regia Ferdinandi? 1097. A.
 — cum coryphæus esse posset in Lutherana Ecclesia, noluit ab Ecclesiæ consortio discedere, 1103. C.
 — pium iudicat pro mortuis orare, & pro defunctis sacrificare, 1106. E.
 — quali exemplo Davidis consolatur? 1107. E.
 — in editione Hieronymi taxatus, 1108. B.
 — variorum criminum insimulatus, *ibid.* F.
 — Gallis vehementer deditus, 1114. B.
 — expatiatur in laudes Budæi, 1115. C.
 — ab amicis admonitus, ut placaret ejusdem animi, 1117. C.
 — laboribus pæne enecatus, 1128. B.
 — honorifice a Bedda memoratus, 1133. B.
 — cur plusquam Asiaticus dictus? 1134. F.
 — piam ac lectu dignam Epistolam ad Ferdinandum Regem scribit, 1142. B.
 — quantopere Rodolphi Agricolæ dotes deprædicat? 1145. E.
 — quanta cum voluptate ac fructu evolvent Georgii Agricolæ Dialogum *de Metallicis*? 1157. D.
 — quæ apta censet ad beatum hominem faciendum? *ibid.*
 — Buchonis manibus bene precatur, 1160. E.
 — laudat Christophorum Carlevitium, 1164. D.
 — cujus rei accusatus a Pantalabo? 1169. C.
 — quem librum non ausus erat dicare Præfili Toletano? 1171. A.
 — cur Basileam tendit? 1173. F.
 — quid de Ecclesia metuat? 1175. C.
 — inaudita perfidia spoliatus a Petro Barbirio pensionem Curtracensi, 1176. D.
 — in calamitatibus pie se tradit Divinæ Providentiæ, 1177. B.
 — in conviviis, in concionibus, & ubique locorum ab adversariis impetitus, 1178. A.
 — Theologos adhortatur, ut se conferant ad Scripturarum fontes, 1179. F.
 — ad quid Monachos hortatur? 1180. A.
 — qualem vult esse Scholasticam Theologiam? *ibid.*
 — Ecclesiæ sacramenta semper veneratus, *ibid.* B.
 — Confessionem sacramentalem religiose observandam putavit? *ibid.*
 — ipsius sententia circa varios ritus, *ibid.*
 — quales sapius optavit Pontifices, Cardinales, & Episcopos? *ibid.*
 — nunquam contempsit neque contemnendas docuit constitutiones Ecclesiæ, *ibid.*
 — Berquino infelicem exitum vaticinatur, 1190. B.
 — a Rege Ferdinando magnifice ac liberaliter

R E R U M A C V O C U M.

Status, & Magistratui Basileensi diligenter amanter-
 que ab eodem commendatus, 1191. A.
 — quando commigravit Friburgum? 1206. D.
 — impetrat, ne libri Beddæ in ipsum distrahantur,
 1209. D.
 — quibus de causis sibi vehementer infensū sunt Ec-
 clesiastæ omnes? 1218. E. F.
 — quæ dono sibi missa a Bilibaldo Pirckheimero &
 Antonio Fuggero? 1219. E. F.
 — in Brabantiam vocatus, 1220. A.
 — ipsius Epistola pia & consolationis plena, 1225. E.
 — a quibus impetratus? 1228. C. &c.
 — a Bruno carmine salutatus, 1241. A.
 — pro qua re Sadoletto gratias agit? 1254. B.
 — ubique a Franciscanis accusatus, 1257. E.
 — quas Homilias ex Chrysostomo vertit? 1264. E.
 — de *Colloquiis* respondit Episcopo Lincolnienfi,
 1265. E.
 — admodum a Sadoletto laudatus, 1266. E.
 — cur Augustanorum Principum conventui interesse
 nequit? 1267. C.
 — cur cautior & moderatior esse debeat? 1268. A.
 — sui inimici recensiti, 1268. F.
 — sua responsa ad inimicorum calumnias, 1269. A.
 — enumerat libros, quibus se defendit contra inimi-
 cos, *ibid.*
 — quid inimicis exoptat? 1270. A.
 — pœnitet se respondisse Sutori, *ibid.* A.
 — quid de cæremoniis judicat? *ibid.* D.
 — quid sentit de invocandis divinis, & adorandis ima-
 ginibus? *ibid.*
 — multum debet Cutberto Tonstallo, *ibid.* B.
 — judicat Lutheranos esse tolerandos, 1272. B.
 — Algerum & Guimundum legit cum summa animi
 voluptate, 1277. D.
 — recenset amicos, qui secum habent epistolarum
 commercium, 1285. A.
 — cubiculum habet differtum epistolis virorum cu-
 jusvis ordinis, *ibid.* E.
 — cur meritis fuerit *Magni* cognomen? 1295. D.
 — doloribus vehementissimis afflicto, 1299. D.
 — in suum caput emissi sex libelli, 1306. F.
 — contra quos scripsit? 1317. A.
 — qualem sedem in senectute circumspicit? 1327. D.
 — amicis destitutus omni telorum genere petitur,
 1367. B.
 — Eugubino de multis rebus respondit, 1374. E.
 — in multis Editionem LXX. Vulgatæ præfert,
 1381. E.
 — triplici argumento seipsum consolatur, 1386. E.
 — scripta sua castigavit, 1389. B.
 — cur Johanni Cholero amicitiam renunciat?
 1395. E.
 — quid se semper deterruit a vertendo Gregorio
 Nazianzeno? 1403. D.
 — ob quam causam Senatui Besontino scribit?
 1406. C.
 — non damnat Latinam Editionem ab Ecclesia re-
 ceptam, 1408. E.
 — qua in re Ovidio similis? 1409. B.
 — quomodo defendit loca quædam in suis *Colloquiis*?
 1423. C. D.
 — a quo Rege jubetur migrare Friburgo? 1427. E.
 — insigne poculum a Guilhelmo Duce Juliacenfi do-
 no accipit, 1428. E.
 — Ciceronis facundiam divinam magis quam huma-
 nam esse statuit, 1430. D.
 — a Maria Regina in Britanniam revocatur,
 1436. F.
 — a Ferdinando Rege coram multis laudatus,
 1438. C.
 — ipsi seni nihil aliud dignitas esset quam sarcina
 equo collabenti, *ibid.* E.
 — quanta ipsius diligentia & assiduitas? 1440. D.
 — quo munere donatus a Comite ab Eisenburgo?
 1442. E.
 — cur extollit laudibus Joannem Georgium Paun-
 gartnerum? 1443. D.

— consolatur Amerbachium de morte filiolarum,
 1444. A.
 — quomodo amicitiam Cardinalis Cajetani acquirit?
 1446. B.
 — qua via valeat abolere offensiones hominum?
ibid. C.
 — suus zelus pro Ecclesia, *ibid.* F.
 — eratere inaurato donatus ab Episcopo Olmucensi,
 1449. C.
 — Franciscanorum ordinem non incescit, *ibid.* F.
 — ipsi in somno apparet sanctus Franciscus, 1450. A.
 — Franciscanos taxat, 1451. A.
 — a Luscinio inebulo dictus, 1453. D.
 — cur seculum suum deploret? 1455. D.
 — in morte Episcopi Cantuariensis sibi perit vere
 sacra ancora, 1456. E.
 — cur Boneros felices judicet? 1457. D.
 — ab Andrea Ammonio ad prandium vocatus,
 1458. F.
 — Jacobum Cantam valde diligit, 1460. A.
 — quos homines amat? 1463. C.
 — gratias agit Senatui Besontino pro munere hono-
 rario, 1464. E.
 — non est Simonides erga doctos & candidos ami-
 cos, 1466. A.
 — quinam ex suis amicis perierunt, ubi & quando?
 1476. E.
 — an steterit ab iis, qui probant *ἀποστόλων βασι-
 λικόν*? 1472. A.
 — Cholero magnis multisque nominibus obstrictus,
 1474. E.
 — quid de illo non comminiscuntur inimici? 1476. C.
 — pro mortuo & sepulto habitus, *ibid.*
 — pro quodam juvene intercedit, cumque liberat,
ibid. D. E.
 — Senæ habuit discipulum Archiepiscopum S. An-
 dreæ, Jacobi Scotiæ Regis nothum, 1478. B.
 — cui commendat Damianum Lusitanum? 1479. F.
 — in quo nonnihil sibi displicuit, & quid colloque-
 batur eum animo suo? 1481. A. B.
 — felicem se prædicat, quia utitur Paungartnero ut
 amico, 1484. A.
 — quibus calumniis ac mendaciis oneratus? 1486. C.
 — quo loco se ipsum ponit? 1487. A.
 — accipit a Fontano facetam & argutam epistolam,
 1488. B.
 — Lovanii habet digladiationem capitalem cum Bri-
 tanno, 1489. C.
 — ipsius *Concordia* quibus Cardinalibus displicet?
ibid. E.
 — se corrupisse maximam partem Ecclesiæ accusatur
 ab Herborn Franciscano, 1490. D.
 — ipsum crebro repetit podagra, sive chiragra, sive
 panagra, 1491. A.
 — cujus instinctu a Luthero aggressus? 1494. D.
 — poculum aureum artificiosissime cælatum dono si-
 bi missum a Matthæo T. T. S. Angeli Cardinale,
 1496. D.
 — impetratur a Stephano Doleto, 1498. F.
 — Epistolam accipit a Paulo III. Pontifice, 1501. F.
 — laudatus a Latio, 1504. B.
 — exoptat mortem, 1506. B.
 — dubius hæret, an velit Basileæ manere, an Fri-
 burgum ire, *ibid.*
 — cur Budæum veneretur? 1508. F.
 — arcera muliebri Basileam vectus, 1511. C.
 — cur non creatur Cardinalis? 1513. B.
 — Friburgi habet fucatum amicum, 1514. A.
 — per quem accipit Epistolam Damiani a Goes?
 1513. D.
 — deplorat mortem Petri Episcopi Cracoviensis,
 1516. A.
 — quot angelatos dono accipit, & a quibus? 1619. B.
 — qua conditione suadet Gilberto Cognato ut Ab-
 batiam resignet, *ibid.* E.
 — aggressus a Petro Curtio, *ibid.* F.
 — vult commigrare Besontium, 1520. C.

Tom. III.

D d d d d d

Era-

- Erasmus* intercedit pro Goelenio, *ibid.* E.
 — optat Anglos cum Gallis concordare, *ibid.*
 — quantum afflictum fuisse se dicit? 1521. B.
 — quod negotium sibi nunquam arrisit? *ibid.*
 — quid suadet ac pollicetur Goelenio? *ibid.*
 — quemdam acriter perstringit, & ob quid? *ibid.*
 1522. A.
 — cur reliquit Friburgum, & cur Besontium petere vult? *ibid.*
 — ob quid Basileæ vitam finire nollit? *ibid.* B.
 — donatus Præbenda Tornacensi ab Archiepiscopo Eboracensi, 1523. C.
 — vitæ suæ ratio exposita Servatio, 1527. A. &c.
 — probatus a probatissimis, & laudatus a laudatissimis, 1528. D.
 — qualis & quantus Heros prædicatur a Zasio? 1540. A.
 — sibi commendatur Oecolampadius a Sapido, 1543. A.
 — Schurerio argumentis in Ciceronem & Virgilii *Æneidæ* vult gratificari, 1550. F.
 — ob quid carmine donatus a Zasio? 1552. C.
 — cur Urbanum Regium amat? *ibid.* E.
 — viginti libræ Anglicæ sibi dono missæ ab Archiepiscopo Cantuariensi, 1553. B. 1570. E.
 — quod consilium in scribendo sibi datum? 1567. B. &c.
 — cur Germanus Socrates jure appellari possit? 1573. E.
 — ipsius libros omnes possidet Dux Saxonie, 1579. E.
 — Joanni Sapido pro misso carmine gratias agit, 1581. B.
 — quantus vir in prosa oratione necnon in soluta? 1583. D.
 — comparatus cum Græcis doctissimis, 1586. E.
 — Gerardo Lystrio Longicampianum commendat, 1587. D.
 — ab Episcopo Cantuariensi in Angliam invitatur, 1597. A.
 — quo libro donatus a Joanne Reuchlino? 1598. E.
 — ob quid desideratus ab Archiepiscopo Maguntinensi? 1605. F.
 — a Bero Basileam invitatur, 1607. C.
 — centum aurei in annos singulos sibi promittuntur a Joanne Frobenio, & qua conditione? *ibid.*
 — cur potius vere Christianus, quam vel doctissimus vel eloquentissimus appellatus a Glareano? 1621. A.
 — cur sibi displicent Epistolæ obscurorum virorum? 1622. D. 1628. A.
 — auctor habitus, sed falso, ejusdem libelli adversus Julium Pontificem, 1622. F. 1626. C.
 — admodum delectatur Epistola Jacobi Horrensis, 1623. A.
 — cur nondum Basileam proficiscitur? *ibid.* D.
 — cum Dorpio pæne gravem habet Tragœdiam, 1624. C.
 — monet Frobenium, ut excudat libellum *Zasii de Origine Juris*, 1625. C.
 — vult, ut *Epigrammata* & *Utopia* Mori commendentur præfatione Beati Rhemani, *ibid.* D.
 — *Triumphum Reuchlinicum* editioni paratum premendum curat, 1626. D.
 — duos alios libellos curat suppressi, *ibid.*
 — quanta humanitate a Theologis prosequutus? 1629. B.
 — quando Lovanii in Collegio Liliensi confederit? *ibid.* D.
 — dolet quod vicerit Jacobum Fabrum, 1630. D.
 — qua in re imitandum Paulum proponit Lystrio? 1639. C.
 — cur Banifum amat? *ibid.* E.
 — varia dona accipit, 1643. D.
 — dolet, quod nihil acceperit Lucubrationum suarum, 1646. F.
 — quomodo vult Christum accipi? 1647. D.
 — dicta sua submittit judicio Ecclesiæ, 1648. F.
 — Philippum a Burgundia Episcopum Trajectensem litteris compellat, 1649. E.
 — quos libros sibi mittendos a Lachæro petit? 1655. E.
 — Lovanii hospitatur apud Joannem Paludanum, 1658. E.
 — cur Marcum Laurinum non invisit Antuerpiæ? 1671. A.
 — Grocini calamitatem dolet, 1673. D.
 — Cancellarium Burgundiæ comparat Massinissæ & Catoni, 1674. C.
 — risu dignam Historiam de quodam Matthæo narrat, 1675. B.
 — ut esuriens, ut Theologis invisus a Pacæo traductus, 1676. F.
 — quam pecuniam accepit a Benedicto de Furnariis? 1678. E.
 — Croco gratulatur provinciam in Academia Cantabrigiensi, 1679. A.
 — Basileæ periculose laborat, 1683. E. 1686. C.
 — Latimeri annotationes laudat, 1683. F.
 — gravissime cum multis morbis luctans, 1687. D.
 — quæ a Basilea ipsum deterrent? 1690. B.
 — in omnibus Principum aulis regnare personatos Theologos dicit, *ibid.* C.
 — atrociter a Jacobo Fabro impetitus, 1691. D.
 — petit a Frobenio, ut mittat Lexica, 1692. C.
 — Lystrium rogat, ut edat invektivam in Mormellium, 1693. E.
 — cur Londinum non abeat? 1694. E.
 — pro Antichristo habitus, 1695. F.
 — laudibus ornatus ab Urbano Regio, 1698. D.
 — gaudet quod Francisco Chiregatto obtigerit dignitas, 1699. C.
 — qua de re Epistolam jocosam Læthmatio scribit? 1700. D.
 — invitatur in Aulam Pontificiam a Pontifice, *ibid.*
 — quot sunt genera hominum, qui judicium ferunt de illo ac de ejus operibus, 1715. F. 1716. A. B. &c.
 — in Hispania habet egregios propugnatores, 1722. C.
 — doctissima ipsius Epistola apologetica contra Gacchum, 1724. D.
 — eidem indignatoriam Epistolam scribit, *ibid.*
 — eundem a rixis dehortatur, 1725. D.
 — eidem ostendit, quanta & qualia præstitit in multis Auctoribus, 1726. A.
 — orbem Judaicis indormientem ceremoniis expurgat, 1727. D.
 — sat longâ Epistolâ Historiam inter se & Epiphanius narrat, 1730. D.
 — cur amat Bellerophonem? 1743. A.
 — perfide deceptus a Petro Barbirio, 1747. D.
 — Mori mortem describit, 1763. C. &c.
 — ob quid impense laudatus? 1775. A.
 — familiariter usus est Guilielmo Gaudano, 1782. B.
 — indignatur, quod recentiores Poëtæ Ethnicos magis imitari volunt, quam Christianos, 1783. C.
 — Christiano Lubecensi Epistolam scribit de ratione studii, 1786. F.
 — quod neotericum Theologorum genus notat? 1790. A.
 — quam ardentem amat Cornelium Gaudanum? 1794. B.
 — quos duces habet in Poëmatibus & soluta oratione? *ibid.* E.
 — tribus libellis uno tempore impetitus, 1801. B. C.
 — quodnam de litteris Opus est sibi in manibus? 1802. E.
 — Episcopo Rossensi commendat Agricolæ Dialecticam, 1813. B.
 — graviter calculo laborat, *ibid.* F.
 — quantam voluptatem ex Viromandi epistolis caput? 1819. C.
 — quam historiam de quodam juvene narrat Lamberto Grunio? a col. 1821. F. ad col. 1824. F.
 — carmine donatus a Simone Hexapolitano, 1841. D.
 — quo ordine digesserat Opera Augustini? 1844. C. D. E.

R E R U M A G V O C U M.

Erasmus in evolvendis mentis sensus neminem habuit parem, 1918. C.
 — de illo quinam sequius opinantur? *ibid.* B.
 — quanta felicitate ac facilitate vox & manus secuta est internas animi cogitationes? *ibid.* D.
 — ei spiritum & vitam debens renaſcentes litteræ, *ibid.*
 — a flagitio irreligioſitatis, quæ ipſum, abſolvunt? *ibid.*
 — cur exiſtinetur ſaviſſe partibus Ariænorum? *ibid.* E.
 — a qua ſuſpiciōe cum liberat, *Explicatio*, cap. I.
 — quibus ſalibus abundante nonnulla ipſius Opera? *ibid.* 1919. A.
 — *Evangelii* ſecundum Joannem? *ibid.* F.
 — meticuloſior ſuit & timens offenſorem, 1919. A.
 — hoc unice ſtuduit, ut omnium benevolentiam ſibi conciliaret, *ibid.*
 — videtur magis habuiſſe quid fugeret, quam quid ſequeretur, *ibid.*
 — quam rem haud exiguum præſtavit? *ibid.*
 — multum, imo infinitum ipſi debet poſteritas, *ibid.* B.
Opera ſua ſeu Lucubrations quo favore, plauſu, amplexi-
 bus, oſculis excepta? 194. D.
 — quæ excudenda curat, & quæ auxit? 1456. D. E.
 — quænam miſtuntur ad Joannem Coleſum? 95. C. D.
 — a quibus ſummopere laudantur ac ordine recenſentur? 1582. E. F. 1583. A. B. &c. 1584. A. B. 1586. A.
 — cui dicatas illorum omnium Catalogus? 853. E.
Libri ſui an Lutetie publico judicio damnati, aut legi prohibiti? 1014. E.
 — quinam ad pietatem ſpectantes ab ſe ſcripti? 1065. F. 1066. A. 1191. F.
 — a Monacho indigui pronunciantur, qui legantur a bonis, 1111. D.
 — num in Gallia damnati & in publico foro exuſti? 1168. E.
 — quinam a ſe editi & caſtigati? 1529. B. C.
 — unde avidius erantur quam ſoliti ſunt? 1729. D.
 — quibus edendis præcipue incumbit? 863. A. B.
Libellus ab ſe ſcriptus, quo reſpondit Cenſuris Sorbonicis, 1421. D.
 — DE COMPARATIONE VIRGINIS ET MARTYRIS a ſe editus, 909. A.
 — DE CONCORDIA ECCLESIE ADVERSUS SCHISMATA ET HERESSES quando prodibit? 1759. C.
 — DE CONFESSIONE quātos excitavit ſcandali-
 tus? 1174. C.
 — DE DELECTO CIBORUM quātos ſcandali-
 tus excitavit? 1174. C.
 — DE LIBRO ARBITRIO cur Cardinali Rboraceni-
 dicandus? 784. B.
 — ob quid edendus, & ubi excuditur? 803. F. 809. A.
 — cur eundem nemini dicare voluit Auctor? 809. F.
 — moderatiſſime ſcriptus dicitur, 813. B.
 — quos tumultus excitaturus? *ibid.*
 — cur emiſſus, & ubi acquiſitiſ animis acceptus eſt? 819. E. 821. B.
 — DE MODO CONFITENDI quem in finem ab ſe editus? *ibid.*
 — DE PRÆPARATIONE AD MORTEM quando editus? 1488. B.
 — DE PRONUNCIATIONE qualis & quando excudi cœpit? 1734. D.
 — duo a ſe ſcripti, quibus reſpondit Leo Anglo, 1697. A.
 — adverſus Petrum Sutorum editus cui miſtitur ac dicatur? 884. E.
ADAGIA ſeu *PROVERBIA* ſua unde collecta, & ad quos miſſa? 27. A. 37. A. C.
 — illa dicare vult Adolpho Principi Verienſi, 27. A. 37. C. 69. D.
 — unde maturius illa diſtahi poterunt? 38. A.

— illorum libri centum in Angliam ſuo ſumptu tranſmiſſi, 95. E.
 — illorum argumentum auctore Montjoio ſuſcep-
 tum, ejuſque nomini inſcriptum, 96. A.
 — unde eorum prior Editio valde mendosa? *ibid.*
 — quomodo Tubingæ a quodam excuſa ſunt? 105. D.
 — illa ab ſe recognita atque multum locupletata, 135. B. 144. A.
 — cur Græcis formulis illa excudenda? 135. G.
 — quale opus prædicatur? 194. C.
 — in illis cudendis ac recudendis quid ſibi faciun-
 dum fuit? 271. B.
 — in illis recognoſcendis pauca quædam loca caſti-
 gata, 382. F.
 — per quem, ubi, & quando excuſa? 671. C. F.
 — quot in prima Editione enumerabantur? 672. G.
 — in ſecunda Editione per Badium facta quot adje-
 cta? *ibid.* D.
 — in Editione Veneta per Aldum quot allata? *ibid.*
 — e quorum fontibus aut e quibus Scriptoriſ de-
 cerpta? *ibid.*
 — cur non eſt anxius de illis excudendis? 894. E.
 — illorum opus apud quem primum natum eſt? 894. E.
 — non mediocri acceſſione locupletata prodeunt, 1137. C.
 — quantulus illorum libellus initio, & cui dedica-
 tus? 1144. A.
 — aliquot ſeculis aucta Baſileæ excuduntur, 1456. A.
 — quantum deprædicantur, & quoties, ubi, & a quibus impreſſa? 1583. E. 1610. C. D.
ANNOTATIONES ſuæ in *Officia* Ciceronis prope-
 diem excudentur, 36. B.
ANNOTATIONES ſuæ variæ nec infrugiſeræ in N. Testamentum, 144. A.
APHORISMI ſui quales? 171. C. 186. C.
APOLOGETICA adverſus Capharnaïtas Argentora-
 tenſes a ſe ſcripta, 1321. D.
APOLOGIA adverſus Sutorum a ſe edita, 900. E.
APOLOGIA nulla inveſtiva ab ſe ſcripta, 1268. E.
APOLOGIA, qua Fabrum placat, nuper Baſileæ pro-
 diit, 237. C.
 — cum annotamentiſ jampridem excuſa Argenta-
 ri, *ibid.*
 — quos pene fregit? 330. F. 331. A.
APOLOGIA adverſus Fabrum intra 12. dies tota a ſe
 concepta, etiam inſtituta, & abſoluta, 1657. D.
 — hæc miſtitur ad Tonſtallum, 1628. B. 1684. E.
 — denuo evulgata, non ſine acceſſione, 1684. E.
APOLOGIA, qua reſpondet Latomo, quantum tem-
 pus ſibi abſumpſit? 434. D.
ARGUMENTA ſua in Apoſtolicas Epistoſas cui miſſa? 1684. A.
CARMEN ſuum vel rhythmi in divam Annam, 35. E.
JAMBI in Ammonium, 110. E. F. 111. A.
CARMEN ſuum in Delium quale cenſetur & cui miſ-
 titur? 37. B.
EPITAPHIUM Latino Græcoque carmine dicatum me-
 moriæ Nicolai Utenhovii, 1155. D. E.
EPITAPHIUM in laudem ac memoriæ Thomæ Mori
 necnon ejus uxorum Joannæ & Aliciæ ſcriptum, 1442. C. D.
EPITAPHIIS tribus Latinis & uno Græco celebravit
 Episcopum Cameracenſem, 1837. C.
CARMEN Græcicum ex voto dicatum Virgini Ma-
 ritz, 1561. A. B. C.
NUMERUS DE CASA NATALITIA excuſæ, 57. A.
OBSECRATIONES quædam quales, & cui miſſæ? 85. E. 95. D.
PÆAN cujuſ animo ac cujuſ affectibus datus? 95. D.
CICERONIANUS qualis, & quando excudi cœpit? 1734. C. D.
 — ubi nonnullam ſibi conſlavit invidiam? 1113. F.
 — non paucos Italos offendit, necnon Gallos, 1242. E.
 — quodam offendit Lutetia, & hinc maledicis
 epigrammatiſ apudatur Auctor, 1158. D.

- illi adjectum nomen Hermannii Phrysi, 1159. D.
COLLOQUIA sua in quibusdam locis distrahi verita,
 930. A.
 — in illis nihil est vel obscœnum, vel impium, vel
 seditiosum, *ibid.* E.
 — multa utilia & scitu necessaria continent, *ibid.*
 — ubinam in illa vociferantur? 1052. B.
 — admodum conducibilia sunt ad eximendas animis
 hominum stultas de rebus opiniones, *ibid.*
 — quid in illis a se diligentissime cautum? 1099. C.
 — ex illis nonnulli Dialogi Hispani facti volitant
 per manus virorum ac foeminarum, 1718. C.
 — quid fortiter destruere dicuntur? 1925. D.
 — quam pernicioſa existimantur? 1926. A. C.
 — in **CYCLOPS** Colloquio quis notatur? 1221. C. D.
COMPENDIUM VERÆ THEOLOGICÆ quantus li-
 bellus, & cui dicatus? 436. A. B.
CONCERTATIO DE REFORMATIONE
CHRISTI ad quem mittitur? 95. C.
CONCIO DE PUERO JESU quid continet? 1583. C.
CONCIUNCULA in Psalmum LXXXV. ab se data?
 1137. C.
COPIAM suam quinam laudibus vehunt? 213. D.
 — de ea nemo quicquam ante ipsum præcepit,
ibid. F.
 — illam quanto affectu complectuntur docti? 161. B.
 — unde huic Operi permultum majestatis accessurum
 videtur? 214. A.
 — quale Opus esse queruntur litteratores? *ibid.*
 — qualis liber videtur esse Budæo aliisque? 257. F.
DIALOGI sui omnes ad se mittendi, 55. A.
 — illis **DE PRONUNCIATIONE & CICERO-**
NIANO cujus Oratio adjecta? 1070. E.
ECCLESIASTES suus qualis excuditur, & quot libris
 absolvetur? 1501. A.
ENCHIRIDION MILITIS CHRISTIANI nuperrime
 excusum, 139. E.
 — cuinam illud mittitur? 286. E.
 — illud exosculantur omnes, 380. E.
 — id semper circumfert Episcopus Basileensis, *ibid.*
 — omnes ejus margines manu ejusdem depictæ,
ibid.
 — rursus excusum, additis aliis quibusdam, 381. D.
 428. A.
 — quid Budæum docuit? 314. E.
 — quibus scriptus dicitur? 337. B.
 — unde minus displicere Auctori cœpit? *ibid.*
 — unde propemodum etiam placere cœpit? *ibid.*
 — quid de illo dictum est? *ibid.* C.
 — multos exstimulat ad veræ pietatis studium,
ibid. D.
 — cur illud adspersantur nonnulli? *ibid.*
 — quale ut sit optat Auctor? *ibid.* E.
 — illius præceptiones cur dicuntur alienare hominum
 animos a vita monastica? 343. B.
 — Frobenianis formulis veluti renatum, multoque
 nitidius & emendatius est, 346. F.
 — huic adjecta sunt fragmenta quædam veterum
 studiorum Auctoris, 347. A.
 — quid de illo scribit Stunica? 650. B.
 — a quo versum, ubi & quando primum editum?
 873. D. E.
 — quot linguis loquens per omnes orbis plagas voli-
 tat? 910. A.
 — ab Archidiacono Alcorano Hispanice versum,
 1049. A. 1718. C. 1723. B.
 — politissimus & egregie adornatus liber prædicatur,
 1525. E.
 — Argentorati excusum, & quo nondum allatum,
 1565. C.
 — quanta plebis Christianæ utilitate prodiit? 1723. B.
 — nemo est qui non habeat Hispanum, *ibid.* C.
 — ab omnibus sine discrimine Hispanum legitur,
ibid.
EPISTOLÆ suæ a quo diligenter transcribendæ? 55. A.
 — excuduntur cum dignitate & accessione grandi,
 1191. B.
EPISTOLÆ ad Leonem & Cardinales abs se locuple-
 tatæ atque editæ, 136. E.
EPITOMEN VITÆ ORIGENIS ADAMANTI,
 necnon de ejus **DOCTRINA AC LIBRIS** scribit,
 a col. 1846. C. ad col. 1852. B.
EXOMOLOGESIS sua quibusdam displicet magisque
 displicuit discipulis Oecolampadii, 1088. C.
 — quid in illa desideratur? 1723. C.
HYPERASPISTES suus quantam apud Georgium
 Saxoniae Ducem gratiam sibi conciliavit? 1714. C.
 — ejusdem pars altera cur non exierit, & quando
 tandem absoluta? 1011. A. 1013. C.
ICAROMENIPPUS suus ad quem missus? 120. E.
INSTITUTIO PRINCIPIS CHRISTIANI de-
 stinatur ac offertur? 144. A. 264. A.
 — propediem in lucem prodibit? 255. D.
 — a quo commendatior reddita? 734. E.
 — quando & ubi absoluta dicitur? 1539. C.
 — quo anno rursus excusa est? 1684. D.
LINGUA sua cui dicata est? 1467. F.
LITTERULÆ suæ a quibus destitutæ, spoliatæ, & op-
 pugnatæ? 85. A.
METHODUS STUDII THEOLOGICI adaucta, 424.
 — illius præceptis opponuntur diversa præcepta,
 427. C. D.
 — cui dicata, & quomodo locupletata? 517. E.
 533. C.
 — unde inter libros numerari potest? 770. A.
MORIA sua a quo formulis excusa? 135. D.
 — quanto affectu illam complectuntur docti? 161. B.
 — a Martino Dorpio taxata, 222. D.
 — quem Monachum offenderat? 261. C.
 — per quem intelligi cœpit? *ibid.*
 — per quem Gallice loqui cœpit? *ibid.*
 — eam Gallice differentem audire optat & Auctor, *ibid.*
 — qualiter Gallice versa dicitur? 265. B. 275. A.
 — quibus viris placet? 275. B.
 — quomodo in illa lusit? 324. A.
 — a quodam non lecta ob profundam Latinitatem,
 1110. B.
 — ex illius 1800. exemplaribus nonnisi 60. super-
 sunt, 1537. E.
 — in illa nihil odiose dictum in Monachos, 1632. E.
 — Pontificem non offendisse dicitur, imo ab eo
 perlecta, *ibid.* 1667. C.
 — plusquam duodecies excusa, 1667. B.
 — pro illa Thomæ Mori Apologia, a col. 1892. B.
 ad col. 1916. E.
 — illius Encomium fere habent in deliciis studiosi,
 242. D.
NOVUM TESTAMENTUM, Erasmi industria in-
 stauratum, probatur ab omnibus, qui sani gustus sunt,
 ut & omnibus Theologis, 176. C. 255. F.
 — quid de hoc cautum a quibusdam Theologis?
 126. C.
 — num dissideat ab iis, quæ citantur in Conciliorum
 actis? 127. A.
 — scriptum & editum, teste & approbante Epi-
 scopo Rossensi, 128. E.
 — si non a Synodo Lateranensi, certe juxta illius
 constitutionem approbatum, *ibid.* F.
 — non displicuit Ludovico Bero, nec Fabricio Capi-
 toni, nec pluribus aliis, 129. A. B.
 — nec quisquam cæterorum Theologorum illud
 damnavit, *ibid.* B.
 — illius volumen unum Leoni missum, eique dica-
 tum, *ibid.* E.
 — ob quid displiceret piis? *ibid.*
 — ob quid rejicerent eruditi? *ibid.*
 — quinam illud amplectuntur? *ibid.* F. 436. E.
 — a quibus probatur? 129. F. 159. C.
 — huic operi novitas invidiam peperit, 130. C.
 — quantum placeat ubique doctis? 136. B.
 — cujus nominis auspiciis in lucem exiit? 159. C.
 — quid in eo præstitum ab Auctore? *ibid.* 348. D.
 E. 349. A. B.
 — ubique terrarum vulgatum, 159. D.

— qua-

R E R U M A C V O C U M.

— quale opus prædicatur Ammonio? 234. C.
 — quomodo retexitur ac receditur? 268. D.
 — pulchre procedit, & absolvetur intra tres menses, 270. D.
 — illius volumen per quem missum Cardinali Grimano? 320. B.
 — quibus laboribus ac sudoribus illud sibi constat? *ibid.* D. 348. C. 436. E. 490. B.
 — elegantissimis doctissimisque annotationibus explicatum, 330. F.
 — illud quinam in manibus habere dicuntur? *ibid.*
 — prima illius editio cui non per omnia satisfecit, & a quibus probatur? 348. C. 490. C. D.
 — quomodo elaboratum exhibit? *ibid.* 385. C.
 — quam utilitatem allaturum est sacris studiis, & unde? 349. B.
 — a quibus probari, & quibus vehementer placere dicitur? 380. E.
 — rursus intermissum ob inopiam castigatori, 381. D.
 — felicibus auspiciis exiit in lucem, *ibid.* F. 490. B.
 — pro eo quinam gratias agunt? 414. A.
 — quos non pudet traducere illius Auctorem? *ibid.*
 — quomodo rursus prodit? 432. F.
 — cujus Epistolium ac Breve ei præfixum? 436. E.
 — præclaris sententiis egregie ac utilissime refertum, 502. E.
 — jam tertio excuditur recognitum & locupletatum, 663. B. 766. B.
 — in illius secunda & quarta editione quid petit Auctor ab amicis? 857. F. 858. A. B.
 — quid in illo sibi proposuerat? 863. D.
 — in illo loca objecta a Stunica vindicata, *a col.* 1195. C. *ad col.* 1202. B.
 — qua forma excudi debeat, ut utile & gratum sit? 1542. D.
 — in illo rursus edendo quid sibi promittit? 1630. B.
 — illud summis laboribus recognoscit, & quo abiturus, ut id edat? 1670. E.
 OPUS suum DE CONFICIENDIS EPISTOLIS & DE VARIANDA ORATIONE receditur, & Adolpho dicatur, 48. A. 61. F. 78. C. D. 86. A.
 — ad limam illud vocare & ad Battum mittere vult, 54. D.
 OPUS suum DE LITTERIS, nomini Annæ Bersalæ consecrandum, *ibid.* 86. A.
 — huic quæ adjiciuntur, & cui dicantur? 48. A.
 PACIS QUERIMONIA cui dicatur, & ubi excuditur? 262. B.
 — non displicuit Præsuli Ultrajectensi, nec aliis viris doctis, 272. E. 273. D. F. 291. A.
 — Hispanice loqui didicit, 792. A.
 PANEGRICUS opus nobile prædicatur, 242. D.
 — Philippi Castellæ Regis præco, 264. A.
 — illo gratulatur Philippo ex Hispaniis reduci, 1114. B.
 — quid in illo continetur, & quantopere laudatur? 1582. F.
 — quem alterum conscripsit dicavitque Adolpho Principi Veriensis? 1583. A.
 PARAPHRASES in omnes Epistolas divi Pauli germanas quale Opus dicitur? 414. D.
 — quomodo perfectæ, & quibus inscriptæ? *ibid.*
 — excudi vetantur Lovanii, 868. A.
 PARAPHRASIS in Matthæum quo auctore suscepta, quando excusa, & cui dicata? 670. E. 714. C. 734. F. 871. E.
 — tertio excuditur, 776. D.
 PARAPHRASIS in Evangelium Joannis quando excusa, cui dicatur, & quorum hortatu suscepta? 707. E. 735. A. 1089. F.
 PARAPHRASIS in Acta Apostolorum cui mittitur? 784. A.
 PARAPHRASIS in Epistolam ad Romanos eleganter excuditur 270. D. 320. B.
 — Opus mirè probatum eruditis, *ibid.* E. A.
 — ad metam properat, typisque Theodorici imprimitur, 272. E.
 — quantis sudoribus sibi constitit? *ibid.*

— nomini Cardinalis Grimani dicata, 320. A. 501. E.
 — cur eidem non missum illius volumen? *ibid.* 320. A.
 — cui gratissima fuit? 359. B.
 PARAPHRASIS in duas Epistolas ad Corinthios quale Opus dicitur? 417. E.
 PARAPHRASIS in Epistolam ad Galatas cui mittitur? 442. F.
 — quinam locus in illa Epistola non satis explicatus videtur? *ibid.*
 PARAPHRASIS in Epistolas Petri duas, unam Judæ, & Jacobi unam edita, 559. A. 607. A.
 PARAPHRASIS quædam quem terret, & unde ei magis placebit, 229. D. 231. B.
 — excudi formis cœpta est, 382. D.
 PARAPHRASIS quædam rursus excusa Basileæ, 237. C.
 — omnibus omnium calculis laudatur, 307. C.
 PAROEMIÆ quam maxime laudantur a Budæo, 242. E. F.
 PRECATIONES tres, una ad Jesum Filium Virginis, duæ ad Virginem Matrem, 78. E.
 SCRINIA sua quæ, cui concredita, ad quem missa, & ubi reponenda? 136. A.
 SPONGIA ad quos perlata creditur? 773. C.
 — cujus morte periit illius gratia? *ibid.*
 — satis libera existimatur, 898. F.
 Τῆς Παναγίας Παραγγελματα cui nuncupata & ubi formulis excusa? 108. F.
 VIDUA CHRISTIANA Mariæ Hungariæ Reginæ dicatur, 1159. B. 1163. C.
 — cur sibi non admodum placet in ejus argumento? 1163. C.
 — in illa scede & impudenter corruptus locus quidam, 1497. E.
 Auctores ab se editi cum vel sine Notis, ut,
 AMBROSIIUS qualis ab illo editus? 1013. D.
 — ejusdem Libelli duo, DE APOLOGIA DAVID, & DE DAVID INTERPELLATIONE, ab se inscripti Guilielmo Duci Clivienfi, 1211. F.
 ARISTOTELIS OPERA GRÆCA ab se edita & Joanni Moro dicata, *a col.* 1353. B. *ad col.* 1358. C.
 AUGUSTINUS qualis & quantis laboribus ab eodem editus? 1137. C. 580. E.
 — quando totus prodit? 1233. E.
 — quem ordinem tenuit in digerendis ejusdem Voluminibus? 1252. B.
 — *Præfationem* in illum scribit, eumque dicat Alphonso Fonseca Archiepiscopo Toletano, *a col.* 1243. E. *ad col.* 1253. E.
 — ejusdem Libellus DE CIVITATE DEI qualis ab illo editus? 1846. B.
 BASILIUS ab eodem vulgatus, & Jacobo Sadoleto Episcopo Carpentoracensi inscriptus, *a col.* 1431. C. *ad col.* 1434. E.
 — ejusdem *Fragmentum* a se versum, & adjectum suo *Enchiridio*, 428. A.
 CATONIS libellus ab eodem editus cum adnotatiunculis, & bis in uno anno impressus, 161. E. 213. A. 1584. B.
 CHRYSOSTOMUS est illi in manibus, & quando & qualis proditurus est? 1347. E.
 — Christophoro a Stadio Episcopo Augustano dicatur, 1331. A. B.
 — ejusdem VITAM scribit, *a col.* 1332. C. *ad col.* 1347. C.
 — aliquot ejusdem OPUSCULA GRÆCA edit dicatque Carolo Utenhovio, 1153. E. 1155. B. C.
 — BABYLAM ejusdem commendat Nicolao Marvillano, 996. D. E.
 — ejusdem COMMENTARII IN EPISTOLAM AD GALATAS ab illo versi & editi, 1013. D.
 — ejusdem LUCUBRATIONES aliquot, nondum editæ vel versæ a quoquam, ab se vertendæ, 905. B.
 CICERONIS OFFICIA quomodo ab ipso edita? 497. C.
 COMMENTARIOS IN ACTA APOSTOLICA cujus hortatu in manus receperat, illos absoluturus? 1309. D.
 Tem. III. Eeeeeee — ob

— ob quid ab instituto desisteret? *ibid.*
COMMENTARIOS IN PAULUM inceptos in manus revocaturus est, 144. B.
COMMENTARIOS IN PSALMOS cur edere non ausus sit? 1256. C.
COMMENTARII sui in Psalmum, *Beatus vir*, ad quem missi? 222.
 — Beato Rhenano hos dedicat, *ibid.*
CURTIVS ab illo recognitus, 1638. F.
DECLAMATIUNCULÆ aliquot a se versæ, & Nicolao Ruterio dicatæ, 1836. D.
DEMOSTHENES qualis ab illo evulgatur, & cui inscribitur? 1447. C. D. &c. 1448. A. B. &c.
DORPIANA DEFENSIO ab eo edita, 1544. A.
EPISTOLA IN ALGERUM ab se edita & Episcopo Hildesheimensi dicata, a col. 1274. F. ad col. 1277. D.
EPISTOLA IN COELIUM de Libero Arbitrio scripta Floriano Motino, 860. C. D. &c.
EPISTOLA IN VITAM ET SCRIPTA AMBROSII, inscripta Joanni a Lasco Archiepiscopo Gnesnensi, a col. 991. A. ad col. 995. F.
EURIPIDIS HECUBAM & IPHIGENIAM evulgat, & Guiljelmo Waramo inscribit, 1144. A.
HAYMO ab illo in lucem editus, & Joanni Emstedio dicatus ac commendatus, 1462. E. F. 1463. A. B. &c. 1464. A. B. &c.
HIERONYMI Opera omnia quomodo ab illo restituta ac distincta? 194. D. 271. B.
 — quando in lucem prodibunt? 255. D.
 — quantis laboribus jam quartum a se recognita? 1456. A.
 — in eundem **COMMENTARIA** sua cur cessabunt excudi Basileæ? 135. E.
HILARIUM cui dicat, & cur non inscribit Regi Galliarum? 1700. C.
IRENÆUS qualis ad illo in lucem producit, & cui dicatur? a col. 947. B. ad col. 951. B.
LAURENTII VALLÆ COMMENTARIOS ubi & quando evulgandos curavit? 1194. D.
LIVIVS qualis ab illo in lucem prodit, & cui dicatur? 1358. D. 1359. A. B. &c.
LUCIANI DIALOGI ab Erasmo versi, ad Franciscum Bibliopolam missi, & ab Andrea Mulano editi, 105. E. 135. C. 1666. B.
 — quidam ex illis Lovanii excusi, 135. C.
 — ejusdem **SATURNALIA** ab ipso Latinitate donata, 164. F.
 — qualis libellus prædicatur ab illo? *ibid.*
LIBELLUS quidam **DE COMPONENTIS EPISTOLIS** suo nomine editus, 1517. E. F.
ORIGENIS IN MATTHÆUM HOMILIAS aliquot in lucem producit, 1013. D.
PLINIUS qualis ab illo vulgatur, & cui inscribitur? 849. C. D. &c. 850. A. B. &c. 851. A. B. &c.
PLUTARCHI complurculi libri a se versi emendatique, 105. E. 135. D.
PSALMUS XXXVIII. qualis ab se editus, & cujus nomini dedicatus? 1448. F.
PTOLOMÆUS qualis ab illo editus, & cui mittitur ac commendatur? 1461. C. D. &c. 1462. A. B. &c.
REUCHLINI Libellus suo sumptu versus, 234. F.
SENECA ab illo castigatus ubi venalis habetur? 234. C.
 — qualis ab illo promulgatur, & cui dicatur? a col. 1143. F. ad col. 1153. C.
SYMBOLUM APOSTOLORUM commentari aggregatur, 1472. E.
TERENTIUS qualis ab illo prodit, & cui dicatur? 1457. A. B. &c. 1458. A. B. &c.
THEODORI GAZÆ liber primus de Arte Grammatica ab illo castigatus, 1641. A. 1655. D.
 — **PREFATIONEM** qualem huic libro præfixit? 1617. C.
 — secundus ejusdem liber ab illo versus, & dicatus Cæsario, 1641. A. 1677. F.
XENOPHONTIS TYRANNUM edit, & nomini Antonii Fuggeri dicat, 1746. C.

Eratosthenes scribit, singulis majorum circularum in collo gradibus, in terris respondere stadia septingenta, 1462. B.
Erinaceorum quis mos sit? 1612. D.
Ernbach, corrupte vulgo dicta *Erbach*, arx sita ad Danubium paulo supra Ulmam, 1483. F.
 — est in loco amœnissimo, & ditione satis ampla, *ibid.*
 — huic subjacet oppidum ejusdem nominis, *ibid.*
 — pertinet ad Joannem Paungartnerum, *ibid.*
Erinyes, sive *Emmenides*, Furie infernales, consecrantes vindicta & supplicio flagitiosos, 33. B.
 — Acherontis Noctisque filie finguntur, & furoris Deæ, tresque sorores, *ibid.*
Erphordia, vel *Erphordia*, vel *Erfordia*, urbs Germaniæ amplissima, Thuringiæ caput, 352. F.
 — unde felix prædicatur? *ibid.*
 — illic singulis diebus occiduntur aliqui, 766. E.
Errorum qualium undique plenus est mundus? 1466. E. F.
Error fere æternus mortalium quinam est? 240. E.
 — quinam facit hæreticum? 489. C.
 — schismaticus quinam dicitur? 699. F.
 — est aliquis bonus, teste Augustino, 1446. B.
Errores quam facile animis inferuntur, & quam difficile revelluntur? 254. B.
 — perniciosi quomodo excutiendi, & cui indicandi? 486. C.
 — quinam expiabantur, & quomodo? 1383. C. D.
 — quorundam quantum fuisse prodigiosi? 573. F.
Eruditio non per se mala est, sed plerumque gignit factiones ac dissidia, 698. B.
 — expers religionis cadit & in sceleratissimos animos, 1154. E.
Eruditionis Theologicæ quid esse censetur? 694. D.
Eruditorum judicium quale esse decet? 431. E.
 — illorum ingenia quid non patientur? 440. F.
 — inter illos quid semper licuit? 471. C.
 — illos a quo affectu quam longissime abesse convenit? 408. F.
 — quid in illis rarum est? 1145. F.
 — quidam ex illis Romæ censuras odiosas de Erasmo ferunt, 810. E.
 — misere eidem invident, 813. E.
Eruditulorum temeritas in quo taxatur? 691. B.
Erucius cur negligentissime Roscium Amerinum accusasse dicitur? 687. D.
Esajas ubi positus pro *Hieremia*? 397. D.
 — ejusdem locus quidam quomodo accipitur? 1377. B.
Esca cur nos non commendet Deo? 1037. D.
Eschemveldius vel *Ciniciampius* (Christophorus) Telones Popardiensis, 353. C.
 — Erasmi studiosus, & Musis honestisque studiis addictus, *ibid.* D.
 — se Cæsari studiisque partitur, *ibid.*
 — vinum suum rubellum cui mire placuit? *ibid.* E.
 — unde cognoscet tragœdiam malorum Erasmi? *ibid.*
 — animo ejusdem charissimus, *ibid.*
 — quanto gaudio perfunditur ex ejusdem præsentia? 372. A. B.
Esdra liber formam restituendæ Ecclesiæ depingit, 911. D.
Esquetus (Erasmus) quæ ad Vivem transmittere solet? 989. C.
Es pro *aut*, 534. A.
Ethni quid vocant Græci? 1458. B.
Ethnici quantisper veterem similitudinem possuisse leguntur? 932. F. 933. A.
Ethnicus quispiam quid promittebat fabro cuidam? 1450. F. 1451. A.
Etymologia commonstrat originem vocis, 1377. F. 1378. A.
Etymologia variæ adducuntur, 1377. D. E. 1378. A. B. C.
Eva prima virgo unde accersivit posteris omnia mala? 780. B.
 — illam quæ Virgines imitari non debent? *ibid.*
Evagrius in quo munere successit Paulino? 1334. A.
Evangelicum dogma quid præcipit? 210. C.

Evangelista unde lapsi dicuntur? 296. D.
 — quomodo *Evangelia* scripserunt? *ibid.* E.
 — quo verbo abusus fuisse miratur Erasmus? 297. B.
 — qua lingua vulgarunt mysteria doctrinae Christi? 798. B.
Evangelium Joannis ob quid plus habet obscuritatis, quam cætera? 735. A.
Evangelium & Epistolas Apostolorum legere visum est hæreticum Monacho cuidam Franciscano, 1111. B. C.
Eubulus ob quid lapidandus? 841. E.
Eubulus qualis libellus? 665. F.
Eucharistia sacra quot diffidia olim genuit ac nuper renovavit? 1275. A.
 — de illa variae sententiae producuntur, *ibid.* A. B.
 — de illa quomodo loqui videntur prisca quidam Doctores? *ibid.* E.
 — circa illam existunt innumeræ quaestiones, 1276. B. C.
Euclia fingitur gloriae Dea, diciturque Erasmo pellex Peniae, 174. E. 179. A. 210. B.
Euclides, de figuris Mathematicis magno orationis apparatu differens, num ferendus? 176. D.
Eudoxia quid proprie significet? 921. C.
 — a quibus non intellecta illa vox? 922. A. B.
Eudoxia Augusta Ariana fuit, & quid præbebat Ariani? 1335. F.
 — Severiano Gabalensi Episcopo favebat, 1336. B.
 — eundem Chalcedone revocavit, *ibid.* C.
 — ob quid irritata in Chrysostomum? *ibid.* D.
 — cur Imperatorem instigavit in eundem? 1340. B.
Everardus (Nicolaus) Hollandiae Praefes dignissimus, utriusque Juris Doctor, vir eximius, & Reipublicæ natus, 667. C. 1697. A. E.
 — quis sibi commendatur ab Erasmo? 676. D.
 — quid sibi narratur ab eodem? *ibid.* E. F. 677. A. B. &c. 796. B. C. &c. 797. A. B. &c. 798. A. B. &c. 799. A. B. &c.
 — quid sibi mittitur ab eodem? 1697. A.
 — filius suus coenavit apud eundem, *ibid.* B.
 — qualis visus est eidem? *ibid.*
Eugenius, summus Pontifex, quam auctoritatem dederat Concilio Basileensi? 504. B.
 — cur omnia in eodem Concilio conclusa ac determinata abolevit & abrogavit? *ibid.*
 — quænam litteris suis approbare noluit? *ibid.* C.
Eugubinus, vide Steuchus.
Eunuchus Candaces Reginae quomodo baptizatus est? 786. C.
 — sibi profuit legisse Prophetam Esaiam, 797. D.
 — cur non mirum si minus intelligebat prophetiam de morte Christi? 798. A.
Eὐπρόκτες, Græcis dicuntur qui beneficio afficiuntur, 64. A.
Euricius Cordus, vide Cordus.
Euripides quid recte collegisse dicitur? 1763. C.
 — illius optimum dictum, 1452. C.
Euripideus exitus, 139. C.
Euripus, fretum inter Euboeam & Boeotiam, 35. E.
Euryalus quo amore fuit in Nisum, 1801. A.
Eusebius Episcopus ex æmulo redditus amicissimus Basilio, 1432. F.
Eusebius, Ponti Praefectus, a quo devictus dejectusque, ac mox adjutus? *ibid.*
Eustachius (Andreas) Monachus Cluniacensis, Erasmi amicus, 842. E.
Eustachius Praedicator quidam linguas hostilissime profectus, 1747. A.
Eustathius Chapusius, vide Chapusius.
Eustathius, Cæsaris Orator, liberior quam fortassis expedit, 1519. C.
Eustochium non succenset Hieronymo insectanti vitia Monachorum & Virginum, 595. B.
 — optima Sponsi sodalis praedicatur, 780. D.
Eutymia in scholis Philosophorum cantatissima unde speranda? 241. D.
 — germana hæc in hac vita haberi non potest, *ibid.*
Eutrapelus quid de Cæsare dicit? 1166. D.
 — stolidis argumentis jus Cæsaris asserit, *ibid.*

Eutrapelus cur dictus Erasmi pater? 1917. D.
Eutropius Eunuchus, Cæsaris Praefectus, quid ei persuasit? 1335. A.
 — in se multa jurgiose e suggesto dicta a Chrysostomo, *ibid.* B.
 — eodem adjuvante, capite plexus est, suumque nomen e numero Consulum erasum, *ibid.*
Eὐφῶν quid Græcis? 91. D.
Ex malis si quid inest boni, decerpendum est, sapiens Antiquorum dictum, 1324. D.
Ex motu tactuque rei foetidae nil nisi foetor elici potest, 272. B.
Ex mutuo contemptu oritur similitudo semper gliscens in pejus, 568. F.
Ex simplici promisso non nascitur actio, 235. A.
Exactiones Principum quales sunt nonnunquam? 799. D.
Examen libellorum quando produsse asseritur? 322. E.
Excusatio nemini unquam defuit, 218. E.
Excusatores aliquot quid conqueruntur de Erasmo? 1497. D.
 — quidam ex illis scelestæ ac impudenter corrumpit locum quemdam in *Vidua* ejusdem, *ibid.* E.
Excussi & excussores quinam dici possunt? 702. E.
Excussorum filii quinam dicti Hilario? *ibid.* C. D.
Exemplarium varietas satis arguit ea non carere mendis, 99. B.
Exercitatio quænam elegans fuerit? 1448. A.
Exercitus quidam quo consilio alitur? 482. F.
Extrema est dementiae discere dediscenda, 69. D.
Exuri hominem ob quemlibet errorem, novum exemplum est, 1210. D.

F.

Faber Stapulensis (Jacobus) Erasmi amicus, 127. E.
 — quid fecit in Paulum, & quid ausus est? *ibid.* E. F.
 — suam interpretationem veteri opposuit, *ibid.*
 — ille gloria superavit invidiam, *ibid.*
 — adversa valetudine, eaque diutina ac pene perpetua est, 181. C.
 — cur indignus sit, qui aut senescat unquam aut moriatur? *ibid.* D.
 — ipsum jam aliquanto firmiorem esse narratur, *ibid.*
 — quo in negotio non instrenuam operam præstitit? 188. A.
 — quid rogat Budæum? 211. B.
 — quanta est infirmitate? *ibid.*
 — homo non modo doctus, sed etiam probus, *ibid.*
 — de se ac de Erasmo quænam voces sparguntur? 236. B. C.
 — qua disputatione laceffere Erasmus, & quem sermonem ei tribuere dicitur? 265. D. E.
 — longe charissimus eidem, *ibid.* E.
 — quid penitus callere dicebatur? 266. F.
 — Commentarios in Paulinas Epistolas edidit, *ibid.*
 — ob quid notatus a Tonstallo? 267. A. B.
 — nihil adhuc respondit Erasmo, 270. D.
 — ipsius simplicitati imposuit instigator aliquis, *ibid.*
 — in Erasmus recriminationem meditatur, 274. D.
 — ipso vel integrior vel humanior vix ullus reperiri licet, 288. E.
 — qua in re sui dissimilis fuit? *ibid.*
 — ab omnibus dissentire dicitur, 292. A.
 — qua de re admonendus? 295. C. E.
 — quibus dictis Erasmus impetit, & quorum criminum eum reum agit? 300. F.
 — qua persona eundem producit in theatrum? 301. A.
 — qualem eundem facit? *ibid.* D.
 — qualem se ipsum facit? *ibid.*
 — quænam scripsisse in Erasmus dicitur? *ibid.*
 — unde amicus esse desit? *ibid.* F.
 — sua insectatio plusquam tragica esse censetur, 302. E.
 — in quas angustias deducit disputationis conditionem? *ibid.* F.
 — unde docet *μετὰ τῶν ἡμέρας* significare in tri-duo? *ibid.*

Tom. III.

Eccccc 2

— ob

- ob quid suggillavit Beddam? 303. A.
 — quid nullo pacto consistere posse imaginatur? *ibid.*
 — in illo quænam purgatio nullum habet pondus? *ibid.* F.
 — ipsius supina debacchatio unde profecta censetur? *ibid.*
 — quid sibi persuasisse dicitur? *ibid.*
 — unde offensus, & quid rependisse judicatur? 304. A.
 — a quibus dissentire asseritur? *ibid.*
 — quomodo se gerit adversus Erasmus? *ibid.* B. C.
 — quomodo ejusdem scripta laudat, & cur illius *Apologia* infensus? 312. A.
 — Aristotelem Latinitate donavit, 350. A.
 — de qua re nunquam cum Budæo collocutus est? 356. A.
 — animo Erasmi charus est, 385. D.
 — qua re valde gravatur, & cur sublevandus? 418. A.
 — ubi durius perstringitur, & quo nomine male audit? 427. A.
 — qualem adversarium habere dicitur? *ibid.* B.
 — poenitet se unquam Erasmus irritavisse, 462. C.
 — sibi negotium est cum Episcopo Roffensi, 501. A.
 — unde non mediocri gravatur invidia? 511. D.
 — vir integerrimus doctissimusque prædicatur, 690. A.
 — ob quid Gallia profugus, & ubi degit? 918. A.
 — 940. E.
 — revocatur in aulam Regis Galliarum, 940. E.
 — quod negotium sibi datum a Rege Christianissimo? 972. B.
 — honorifice revocatus est in Galliam, & est Regi charissimus, 979. E.
 — suos Commentarios in Paulum quales rursus edidit? 1616. B. C.
 — haud admodum amice cum Erasmo egisse dicitur, & ubi? *ibid.* C. 1658. D.
 — instaurator veræ Dialecticæ veræque Philosophiæ, 1896. D.
 — Commentarios in Aristotelicam Dialecticam scripsit, *ibid.* E.
 — quid docuit quintuplici editione Psalterii? 1908. D.
Faber (Jacobus) Daventriensis Epistolam ad Erasmus scribit, 1644. A.
Faber (Joannes) Officialis & Vicarius in spiritualibus Constantiensis, 189. D. 435. C. 533. B.
 — quam benevolus in Urbanum Regium, 227. D.
 — cui puero suppetias laturus? *ibid.*
 — quid se Erasmo conjunctissimum reddidit? *ibid.*
 — quid suum erit? 228. C.
 — quanta auctoritate pollet & valet gratia apud Erasmus? *ibid.* D.
 — amantissime eidem scribit, cumque miris laudibus ornat, 435. C. D. &c. 436. A. B. C.
 — qualis amicus ac patronus prædicatur? 533. C.
 — suæ dotes moresque summopere laudantur, 583. E. F. 584. A. E. F. 590. D.
 — ob quid cum primis charus fuit Maximiliano Cæsari? 584. B. F.
 — multis Germaniæ Principibus gratus est, & habet qui illi male volunt, 585. A.
 — frequenter egit cum Erasmo de ratione componendæ Tragœdiæ Lutheranae, 590. D.
 — a quibus non admodum dissentit? *ibid.* F.
 — quomodo agendum putat in negotio Lutherano? 591. A. B. &c. 592. A.
 — cui commendatus ab eodem? 592. B.
 — vir zelosus, & egregie doctus, Erasmi amantissimus ejusque laudum ubique præco, 737. A. B.
 — inter quos numeratur ab Erasmo? 754. A.
 — in aulam Ferdinandi adscitus ingenti salario, 773. C.
 — quomodo moderaturus auctoritatem suam? *ibid.* E. F.
 — quam Epistolam accepit ab Erasmo? 817. D.
 — ubi & cur coepit magna cum libertate in eundem debacchari? 1228. E. F. 1362. F.
 — in Thomistica Theologia pulcre doctus, sed mire vaser ac versipellis, 1362. F.
 — Episcopus Viennensis, Regis Ferdinandi Confiliarius, quid Erasmo scribit? 1512. E.
 — cujus litteras exhibuit eidem? 1552. D.
Fabius Maximus augur quid olim dixisse fertur? 1918. F.
Fabius Quintilianus, vide *Quintilianus*.
Fabritius vel *Faber* Capito (Guolsfgangus) summus Theologiæ Professor, 128. F.
 — ob quid in Basileensis Ecclesiæ Collegium cooptatus? 129. A.
 — in ea publicum concionatorem agit, *ibid.* 256. A.
 — vir Hebraice doctissimus, integerrimus, ac piissimus, 129. A. 256. A.
 — quem cognomento & plerisque dotibus refert? 188. A.
 — ad quid accingendus, & quid sibi præstandum, & unde? *ibid.* C. D. E.
 — sub quo Præfule & ubi concionatoris munus obit? *ibid.* D.
 — quanta animi sui fortitudo ac morum suavitas? 189. A.
 — sincera sua pietas nihil aliud spectabit, quam Christum ipsum, *ibid.* C.
 — uni Christo omnia sua desudant studia, *ibid.*
 — quam beneficus in Urbanum Regium, 227. D.
 — quid sentit de *N. Testamento* Erasmi? 256. A.
 — in Theologica palæstra exercitatissimus, *ibid.*
 — Græcis litteris sedulo dat operam, *ibid.*
 — acutissimis Hebraicorum rudimentorum institutionibus quam linguam illustravit? 331. C.
 — totus est aulicus, sibi que succedit res, 593. A.
 — quod consilium Erasmi amplectitur? 667. D.
 — viribus parum integris ferme est, & mira occupatione exhaustus, *ibid.* E.
 — quid rogavit Lutheranos, & quid sperat fore? *ibid.*
 — Glapionis apophthegma comprobatur, *ibid.* F.
 — sibi ex animo displicent libelli famosi, 668. A.
 — quid & quos diligentissime monet? *ibid.* B.
 — contendet & ipse pro virili in publicum profuisse, *ibid.* C.
 — multa sibi devoranda videntur, *ibid.*
 — ad quid accersendus? 793. E.
 — quid ab Erasmo exspectat? 1567. B.
 — supellectilem Latinæ linguæ ex Erasmi Operibus sibi comparat, 1568. D.
 — editurus aliquando Lexicon Hebræum, *ibid.*
 — Rectorem agit Academiæ Basileensis, 1606. E.
Fabritius, Romanus, justus & integer vir prædicatur, 1580. A.
Fabula lepida, acta in quodam pago, cui nomen *Venus Vicus*, narratur, 1123. F. 1124. A.
Facilis est adspargere labem, quam abstergere, 282. E.
Facinus audax arduumque negotium quod esse censetur? 67. D. E.
Facinus Phaethonteum, 64. C.
Facinus terque quaterque horrendum quodnam? 344. A.
Factio Saxonica cur concitata in Wicelium? 1756. D.
Factor an idem est ac *Auctor*? 1389. B.
Facultas Græce scribendi unde petenda? 802. F.
Facundia erudita maxime floruit seculo Virgilio, 349. F.
 — Græca & Latina quid semper loquatur? 440. F.
Φαγωλοιδὲρος quid significat? 1546. B. C.
Falco (Jacobus) resalutat Battum, 29. F.
 — quid scripto mandaverat? 73. E.
Falco (Petrus) Helvetius, ab Anglis *Magnus* cognominatus, 161. E.
 — diligentissimus peregrinorum patronus, & jucundissimus comes, *ibid.*
 — qualem simiam habet? *ibid.*

R E R U M A C V O C U M.

- rerum novarum & artium ac machinarum curiosus, *ibid.* F.
 — de qua re gloriatur? *ibid.*
 — vir apud suos primæ auctoritatis, 166. B.
 — de duobus Anglis multa scripsit, *ibid.*
Fama semper auget quod dissipat, 525. E.
 — toto corpore alata fingitur, 1222. F.
Fama hominis unde facilius contaminatur, quam sarcitur? 458. D.
 — illa longe charior est quam pecunia, 525. C.
 — illa vitâ pretiosior esse dicitur, 531. C. 805. C.
 — illi laboranti non facile succurritur, 554. B.
 — illam impetere, homicidii genus est, 674. B.
 — illam integram optime tuentur mores incontaminati, 679. D.
Fames cur subsequetur? 113. B.
 — malum nihilo peste mitius, *ibid.*
Famulus quidam bibliopolæ Lipsiensis ubi agit, & ob quid? 502. A.
 — quid pollicitus est Joanni Slechtæ? *ibid.*
Famulus quidam Leodienfis Hispanus quid narravit Vi-
 veti? 717. A.
Farnbul (Ulrichus) Cæsaris Secretarius, 371. F.
 — quanto studio observit Erasmo? *ibid.*
 — ad cuius ædes eundem pertrahit? *ibid.*
Fanum Divi Trudanis, oppidum Belgii in Brabantia,
 374. B.
Fata Anglica, 69. F.
Fatorum non ignota invidia quæ? 668. F.
Faventini (Didymi) titulo prodit Oratio quædam,
 637. D.
Faustina ὡς ἐρβολή, 58. C.
Faustus quidam quam provinciam ambit, & cui invidet?
 25. B.
 — ipsius cum Erasmo summa familiaritas, 47. F.
 — pro eodem emori posse dicit, 57. C.
 — in eundem benevolentia, 58. C.
 — vir immortalitate dignus, 307. D.
 — in quorum ordinem debacchari solitus? 535. F.
 — ipsius professio, vita, & doctrina qualis? *ibid.*
 — sibi licuit Lutetiæ profiteri quoslibet Poëtas,
 689. D.
 — cum quibus commissus? 1314. B.
 — ubi diu regnasse & apud quos periisse dicitur?
 403. B.
 — ubi & quo anno moritur? 307. D.
Febris Parisiis pullulascere cœpit, 16. B.
Feldus (Robertus) Pacæo charus, 1278. C.
Felicitatis magna pars, gratitudinis maxima, quænam
 est? 349. E. 415. E.
 — felicitatis humanæ summa in quo sita est, juxta
 Stoicos? 359. C.
 — illius circulus sine quibus bonis absolvi non po-
 test, secundum Peripateticos? *ibid.*
 — illius comes fere solet esse jactantia, 476. E.
 — quantumvis mediocris livori obnoxia est, 844. A.
 — vera quænam est? 1143. A.
Felices rerum orsus felicem portendunt exitum, 151. F.
Feliciores & *felicissimi* quinam videntur? 787. C.
Felix quis esse dicitur, & contra? 365. B. E.
Felix (Claudius) amicus Erasmi, 983. B.
Felix, Episcopus Theatinus, qualis vir prædicatur?
 860. A.
 — quid eum rogat Erasmus? *ibid.* B.
Felix, LL. Doctor, Erasmi amicus, 1061. A.
 — quid sibi narratur? *ibid.* A. B. &c.
Felix Pratenfis, *vide* Pratenfis.
Fera immanes mansuecunt officiis, 445. B.
Ferdinandus I. unde non potest non esse Princeps egre-
 gius? 414. F.
 — non tam ætate quam indolis bonitate tractabilis
 esse videtur, *ibid.*
 — ipsius indoles unde magis ac magis Erasmo arri-
 det? 421. D.
 — in Germaniam relegari dicitur, *ibid.*
 — qualis & quantus adolescens prædicatur? 430. A.
 435. B. 495. C.
 — quem libellum semper habet in manibus? 430.
 B. 463. B. 495. C.
 — quænam spes in ipso est? 442. A.
 — qualem dicunt esse non falsi auctores? 462. D.
 — Erasmus amat, ejusque libellis delectatur,
 463. B.
 — quid videtur ambire? *ibid.*
 — ei qualis præceptor admovendus? 484. A.
 — pro quo gratias egit Erasmo, centumque flore-
 nos aureos ei dono misit? 721. C.
 — plurimis & arduis negotiis occupatissimus, 734. E.
 — ut non minus favet gloriæ Christi, ita plus po-
 test prodesse, *ibid.* F.
 — doctrinam Evangelicam cognoscere avet, eam-
 que vita ac moribus exprimere studet, 735. A.
 — ad quid hortatur Erasmus, & quid ei pollice-
 tur? 765. D. E.
 — in Lutheranos mire sævit, 773. C.
 — favet Erasmo, eique mittit centum aureos,
 814. A.
 — a quibus periculis humanissime eundem evocat in-
 tutum? 931. C.
 — quantum de eodem meritis ac in eum affectus?
 990. D.
 — ex sua felicitate magna ex parte pendet totius rei
 Christianæ felicitas, *ibid.* E.
 — salario 400. florenorum invitat Erasmus Vien-
 nam, 1093. E.
 — honorificis litteris evocavit eundem e Basilea,
 1191. A.
 — Magistratui Friburgensi eundem diligenter &
 amanter commendavit, *ibid.*
 — Spirensi Concilio præsidet, 1218. D.
 — institutus est Archistrategus Austriæ, 1328. B.
 — brevi designandus Romanorum Rex solennibus
 ceremoniis, *ibid.*
 — Aquisgrani designatus est Rex Romanorum,
 1407. D.
 — multis audientibus honorifica mentione ornavit
 nomen Erasmi, 1438. C.
Feria Paschales, 79. C.
Fericus Carondiletus, *vide* Carondiletus.
Feriotus, Sacerdos Burentrucensis, Erasmus comita-
 tur, 902. E.
Fermantarii qui, & unde missi? 1275. B.
Fernandus (Alfonsus) amore & benevolentia prosequi-
 tur Erasmus, 1723. A.
 — litteras ejusdem summo opere laudat, *ibid.* B.
 — quem librum ejusdem Hispanice vertit? *ibid.*
 — quid eundem monendum duxit? *ibid.* C.
 φέρων ἀνεμὸς τὴν καὶ ὕδωρ, 103. D.
Ferrandus (Jacobus) Erasmi nomine salutandus,
 1121. B.
Ferraria, urbs Italiæ, 105. E.
Festiva res est, divitem esse, 102. B.
 — multo festivior, liberum esse, *ibid.*
Festorum turba quando in immensum accrevit? 520. E.
Festum Divi Michaelis, 109. A.
Festum purificationis Mariæ, 117. F.
Festus (Pompejus) egregie depravatus editur Venetiis,
 1518. B.
Festichius (Theobaldus) unde suum Ptolomæum sibi
 chariorem habiturus est, magisque suum existimatu-
 rus? 1461. C. D.
 — quinam ipsius nomen celebrabunt, candorem ex-
 osculabuntur, & munificentiae gratias agent? *ibid.* D.
 — pro quo beneficio sibi suisque semper læta fausta-
 que precari studiosos æquum est? 1462. E.
Fevinus (Joannes) Canonicus apud Divum Donatianum
 Brugis, 264. E.
 — rara ipsius humanitas quid facit? *ibid.*
 — qua de re monetur? *ibid.* F.
 — Erasmus officiosissime salutatur, 721. A. 912. C.
 970. F.
Fides rara inter mortales, 14. D.
 — olim erat in vita magis quam in articulorum pro-
 fessione, 696. D.
 Tom. III. Fffffff — tem-

scenariis Erasmi magis in ore quam in animo,
ibid. F.
Figura litteræ x in plurisque scripturis non multum ab-
horret ab r, 727. D.
Figura ænigmatica, 65. C.
Figura Græcæ, 63. E.
Figura Tau, inauditis angelorum nominibus inscripta,
81. A.
Filia Principis Leodienfis, virgo jam nubilis, ac vultu
ipso Dianam referens, 229. E.
Fili qui non vere *proci*, sed nothi potius? 1154. C.
Filius Joannis Crulli quid portat? 234. E.
— quid ipsi commendatur? *ibid.*
— probus est juvenis, 235. A.
— qua fiducia petit Angliam? *ibid.*
Filius cujusdam aurifabri Londinensis, 118. A.
Filius cujusdam mercatoris Lubecensis vivit apud Era-
smum & ab eo docetur, 15. F.
— graviter ægrotat, & convalescit, 16. A.
— singulare ipsius ingenium ac mores tractabiles,
ibid.
— cui vitæ generi destinandus, & quibus litteris im-
buendus? *ibid.* C.
Filius cujusdam prætoris per quem & quo adductus?
66. C.
Finge ita esse pro pone ita esse, 630. A.
Firmianus Lactantius, vide *Lactantius*.
Firmilianus, Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, ab Ori-
gene institutus fuit, 1850. B.
Fischerus (Christophorus) Protonotarius Apostolicus,
amantissimus Coleti, 96. C.
— omnium litteratorum summus fautor, *ibid.*
— ad quid & cur hortatur Erasmus? *ibid.* D.
— patronum propugnatores se offert, *ibid.* E.
— quid sepe numero solet dicere? 99. E.
Fischerus (Joannes) Episcopus Rossensis, habet Mat-
thæum, 101. D.
— qualis vir prædicatur? 102. D. 128. E.
129. C. 501. A.
— summopere ab Erasmo laudatur, 118. B. 119. A.
128. E. 142. F.
— singulari favore, officiis, & munificentia eum-
dem semper est prosequutus, *ibid.* 129. D.
— ejusdem Opus in N. Testamentum comproba-
vit, & quid ei detulit? 128. E. 129. C. D.
— eundem honorificentissime commendavit Ar-
chiepiscopo Cantuariensi, *ibid.*
— qualis Auctor existimatur? *ibid.* F.
— cur plus ponderis habere debet suum suffragium?
ibid.
— suo judicio subscribere duo summi Theologiæ
Professores, *ibid.*
— Academia Cantabrigienfis Cancellarius, 129. C.
166. C.
— quibus verbis respondet Erasmo? 129. D.
— quomodo eundem ejusque studia serenissimo An-
glorum Regi commendat? *ibid.*
— quid sentit de translatione Basilii ab eodem insti-
tuta? 131. E.
— quid eidem impertit? 137. C.
— Archiepiscopo Cantuariensi subsidiarius, eique si-
millimus, 142. F.
— Romam legatus mittitur, *ibid.* E.
— ex itinere subito revocatur, *ibid.* F.
— Erasmo favet, 145. B.
— vir pietate doctrinaque singulari, *ibid.*
— quid misere desiderat? 234. F.
— singulari doctrina, vitæ sanctitate, atque etiam
auctoritate ac gratia florens, 294. B.
— quale sibi est ingenium, & quibus rebus aptum?
ibid. D.
— quinam sibi accersendus ex Italia, & ad quid?
ibid. F.
— quoddam ipsius Opus, quod conscripsit adversus
Fabrum, Erasmo ridicule tribuitur, 323. D.
— ob quid ambit Græcas litteras? 379. F.
— quomodo in Fabrum scripsit? 417. E. 418. A.

— quam suspicionem ex animo ejicere, & quid sibi
persuadere debet? 418. B.
— quid dicitur de ipsius libello adversus Fabrum?
426. F. 427. A. 428. B.
— quot modis maxime occurrit Erasmo? 427. F.
— quos commentarios scribit? 428. B.
— nulla in parte non egregium agit Præsulem,
538. B.
— vir unus vere Episcopus, vere Theologus, &
Academia Cantabrigienfis perpetuus Cancellarius,
689. A.
— quid narravit Erasmo de illa Academia? *ibid.*
— vir apud Anglos sanctimonia doctrinaque incom-
parabilis, 735. A.
— quem librum crebris litteris efflagitat ab Erasmo?
775. A.
— adversa valetudine affligitur, 814. E.
— suæ valetudinis magna pars unde nasci conjicitur?
ibid.
— sua bibliotheca sibi paradisi loco est, *ibid.* F.
— quid monetur, ut sanitatem suam curet? *ibid.*
— quomodo verum agebat Episcopum? 1767. A.
— in arce Londinensi, vulgo dicta *Turri*, captivus
detinetur, *ibid.*
— hinc ad Curiam perducitur frequenti satellitum
armatorum stipatu, *ibid.*
— quo vultu paruit evocantibus ad tribunal? *ibid.* B.
— capitali sententia damnatur, supplicium datoras
simulatque Regi visum esset, *ibid.*
— quum reduceretur in arcem, quid dixit satelliti-
bus, & quem vultum præ se ferebat? *ibid.* D.
— ubi, quando, & quo vultu ad supplicium tra-
ctus? *ibid.* E.
— quo animo affectus moritur? *ibid.*
— quis rumor sparsus de suo capite exposito in par-
te Londinensi? 1768. A.
Fistula (Nicolaus) Joannis Fevini Collega, 265. A.
Flaccus quid humanæ naturæ condonandum putat?
1252. E.
Flagitatorum quotuplex est genus? 1511. A.
Flagitia quedam sunt, quæ tutum non sit commemorare,
625. A.
Flaminus (Joannes) vir eruditus, vereque Christiane
puritatis, 353. E.
— cujus nomine salutandus? *ibid.*
— officii gratia comitatur Erasmus, 372. B.
— Virginibus sacris præfectus, *ibid.*
— vir judicii sobrii fanique, & doctrinæ non vulga-
ris, *ibid.*
Flandria orba est suo Principe, quem genuit, 1205. E.
— per multos annos vexata a Golriis, *ibid.* F.
— nec cum Anglis nec cum Gallis habet tuta com-
mercia, *ibid.*
— illic exercentur exactiones supra modum graves,
ibid.
Flavianus Episcopus Chrysostomum Presbyterum conse-
crat, 1333. A.
Flavius Vopiscus, vide *Vopiscus*.
Florentia, civitas Italiæ, unde florentissima fuit, & a quo
multo florentior reddita? 150. E.
— pertinaciter obfessa, & a Clemente Pontifice pa-
rum clementer vexata, 1307. B. 1394. A.
Florentini cur diris detestationibus acti? 111. F.
— illos a Gallis defectionem parare rumor est,
113. D.
— cuncta prius experiri statuerunt, quam suam liber-
tatem relinquere, 1746. E.
Florentius ab Iseltsteyn, vide *Iseltsteyn*.
Florentius Egmondanus, vide *Egmondanus*.
Florentius quidam juvenis, rerum communium imperitus
& negligens, 1825. A.
— quid sibi obvenit in Collegio quodam? a col.
1826. A. ad col. 1833. C.
Flores alumnæ zephyri esse solent, 289. D.
Florianus Motinus, vide *Motinus*.
Florianus quidam abijt Legatus ad Moscovitas, 916. F.
Florimundus (Stephanus) Erasmi amicus, 1074. D.
Flo-

- Florinus* Presbyter, ad quem scripsit Irenæus librum de Monarchia, 948. D.
- Florista* qualis Auctor? 930. D.
- Flosculus* a Musarum hortulis decerptus, 164. E.
- Flumina* aurum volventia, 63. E.
- Fœdera* quam multa pacta & soluta, 124. A.
- Fœdus* ubi, inter quos, & quibus legibus idem? 113. C.
- cuiusque Christiano Principi illud inire licet, *ibid.* D.
- arbitrio Pontificis admittetur, *ibid.*
- quodnam coit in Collegio Falconis, & qua lege? 656. A.
- Fœmina* avidum & querulum genus, 38. C.
- Fœmina* habet in cornu, 97. A.
- Fonsæca* (Alfonfus) Archiepiscopus Toletanus, Erasmi studiosissimus, 973. D.
- ad quid hortatur eundem, & quid ei pollicetur? *ibid.* F. 974. A. B. 1086. A. B.
- auctoritate ac benignitate sua tuetur, alit, fovetque bonas artes, 1019. D.
- laudat Erasmus ut & ejus moderationem, 1085. E. F. 1086. A.
- cur ab eodem Augustinum restituendum ac repurgandum cupit? 1086. A. B.
- in cultum & admirationem Augustini jam inde ab ineunte ætate fertur, *ibid.* B.
- quod negotium plenum periculi ac difficultatis censet? *ibid.* E.
- syngrapham telonicam ad Erasmus mittendam curavit, *ibid.* F.
- Fontanus* (Christophorus) qualem epistolam scripsit ad Erasmus? 1488. B.
- suum ingenium eidem vehementer arrisit, *ibid.* C.
- Fontanus* (Conradus) pro quo se gerit? 1748. E.
- Fontes* purissimi, 63. E.
- Forma* moderata multos commendavit, 364. D.
- immodica multis exitio fuit, *ibid.*
- illius dignitas quibus non parum auctoritatis conciliavit? *ibid.*
- alia alios rapit incertis de causis, 472. F.
- Formosus* quis dici potest? 365. B.
- Formica* & muscæ, 56. F.
- Formica* Indicæ, auri custodes, 306. D.
- Fortis* quispiam quid diutius tacere non potuit? 685. C.
- Fortissimi* epitheton cui quadrat? 116. D.
- Fortuna* litteras eripere nequit, 84. E.
- plane infesta bonis ingeniis, 141. A.
- qua in re magis dominatur? 150. F.
- illius ludus qualis? 83. F. 103. C. 121. D.
- docet nulli rerum successui fidendum esse, 160. A.
- litterarum & virtutis studiosis novercati solita, 217. C.
- contempta, victa, proflusque Erasmo dedita videtur, *ibid.*
- perpetuo eadem nemini est, 220. C.
- ampla est ingens onus, 291. C.
- eam sustinere non minus negotii est, quam parare, *ibid.*
- ipsius magnitudo quas res secum deferre dicitur? 326. A.
- illius libido quid non potest in rebus humanis? *ibid.* E.
- in quos pessima esse, & quos beneficiis suis evenire solet? 450. E.
- illius invidia quæ esse dicitur? 572. D.
- rei bellicæ laudem partitur in multos, 660. C.
- Fortunatorum* amici plurimi, 45. D.
- Fortunatus* (Matthæus) homo exacte doctus, diligens, & sobrii saneque judicii, 1145. D.
- in quo labore nonnihil adjuvit Erasmus? *ibid.*
- libros Senecæ *Naturalium Questionum* accuratissime recognovit, *ibid.*
- Fossa* (Tilemannus a) vide Gravius.
- Francfordia* vel *Francfurtum* ad Moenum vel Oderam fluvios, urbes duæ amplæ & elegantes Germaniæ, 322. B.
- Franci*, aliter *Galli*, unde profecti sunt? 1482. B.
- Francia*, vide *Gallia*.
- Francia* regnum totius orbis Christiani longe florentissimum, 231. D.
- quo nomine præcipue felix esse videtur? *ibid.*
- unde cum quovis alio regno facile contendere potest? 1817. D. E.
- in illo potissimum atque unicum præsidium contra Turcarum violentiam collocatum, *ibid.* E.
- quid adhuc desiderare videbatur tanti imperii majestas? *ibid.*
- Franciscana* tunica mortuo inducitur liberat ab inferis, 1829. D.
- Franciscani* Monachi, proci Peniæ dicuntur, 214. D.
- ob quid notati? 344. D. E.
- quid facere soliti adversus Erasmus? 1024. A. B.
- quantos tumultus excitant Salamancæ? 1040. F.
- in Erasmus insensissimos se præbent, 1048. E.
- cur apud Britannos miro applausu exceperunt *Epistolæ obscurorum virorum*? 1110. C.
- quos rumores spargere solenne illis est, & cur? 1207. C.
- duo juvenes ex illis contra Erasmus insurgunt, 1286. C.
- quomodo vociferantur ac debacchantur? 1386. D.
- illorum mores ac facta notantur & reprehenduntur, 1450. C. D. & c. 1451. A. B. & c.
- unde invisi doctis, cordatis, vereque piis viris, 1728. C.
- Franciscanus* quidam Lovanii nomen Erasmi subinde perstringit, 974. E.
- alter quidam Hasseltensis amice monitus ab Erasmo, 981. C. D.
- alius in Sabaudia debacchatur ubique in nomen ejusdem, 1022. C.
- alter in Gallia non desinit vociferari in eundem, 1110. E.
- alius Basileæ publice ducit uxorem, 1123. E.
- alius quid asseverat de Berquino moriente? 1207. B.
- alius constituit scribere contra errata Erasmi, 1574. F.
- Franciscus* Aretinus, vide *Aretinus*.
- Franciscus* Asulanus, vide *Asulanus*.
- Franciscus* a Victoria, vide *Victoria*.
- Franciscus* Beremannus, vide *Beremannus*.
- Franciscus* Bonvalotus, vide *Bonvalotus*.
- Franciscus* Buslidius, vide *Buslidius*.
- Franciscus* Cassander, vide *Cassander*.
- Franciscus* Chiregattus, vide *Chiregattus*.
- Franciscus* Cigalinus, vide *Cigalinus*.
- Franciscus* Cremenis, vide *Cremenis*.
- Franciscus* Deloinus, vide *Deloinus*.
- Franciscus* Delphus, vide *Delphus*.
- Franciscus* de Rupeforti, vide *Rupeforti*.
- Franciscus* de Sickinghen, vide *Sickinghen*.
- Franciscus* Dilft, vide *Dilft*.
- Franciscus* Hultus, vide *Hultus*.
- Franciscus* Molinus, vide *Molinus*.
- Franciscus* Niger, vide *Niger*.
- Franciscus* Patavinus, vide *Patavinus*.
- Franciscus* Philelphus, vide *Philelphus*.
- Franciscus* Picus, vide *Picus*.
- Franciscus* Saccetus, vide *Saccetus*.
- Franciscus* Sichnius, vide *Sichnius*.
- Franciscus* Sylvius, vide *Sylvius*.
- Franciscus* Vergara, vide *Vergara*.
- Franciscus* Julius Calvus, vide *Calvus*.
- Franciscus*, Archiepiscopus Ebrodunensis, studiosissimus Erasmi, 734. A. D.
- Dionysium Coronium alit fovetque, *ibid.* D.
- ubi legatione fungitur, & quid ultro pollicetur Erasmo? 757. E.
- Franciscus* Bibliopola discedit, Erasmo insalutato, 135. B.
- quid sibi cum eodem convenerat? *ibid.*
- quid parare atque curare debet? *ibid.* B. C.
- suum negotium ubique agit, 138. A.
- Tom. III. Ffffff 2 ubi

- ubi adest, & quid debet? 190. A.
 — quid non gravaturus? 357. E.
 — quid solvit, & quid negat? *ibid.* F.
 — a quo accersendus, & cur? 382. D.
 — quid commode Vivetem submonuit? 707. B.
 — quot florenos aureos eidem dedit? 767. B.
 — in pactione operæ quam mercedem offert?
 777. F.
Franciscus Divus quid maxime exoptavit? 345. D.
 — quod compulsus fuisse dicitur? *ibid.*
 — horrebat divitias, ac honores fugitabat, *ibid.* E.
 — quem in finem manibus laborabat? *ibid.*
 — quibus in locis vitam ducebat? *ibid.*
 — qua ratione magnam hominum multitudinem moderabatur? *ibid.*
 — non maledicendo, sed bene vivendo laudem affectus est apud Deum & homines, 1022. C.
 — nunquam percelli potuit, ut vel Presbyteri honorem reciperet, 1229. D.
 — quis & qualis fuit? 1284. B.
 — in somnis Erasmo apparet, 1450. B.
 — quali vultu ac cultu erat? *ibid.*
Franciscus I. Galliarum Rex quid in animo sibi esse affirmat? 169. A.
 — quam conditionem per Budæum Erasmo offerri verbis suis velle dicit? *ibid.* B.
 — maximus & illustrissimus Regum, *ibid.* E.
 — ipsius nomen quale? *ibid.*
 — litterarum non nescius, *ibid.* F.
 — raris corporis animique dotibus præditus, *ibid.*
 — quorum Principum admirator & prædicator? *ibid.*
 — habet omnino quod det, datque large ac benigne, *ibid.*
 — unde maxime illustrare memoriam principatus sui potest? 170. A.
 — in Erasmus ejusque scripta peculiariter propensus, *ibid.*
 — quid sibi cordi est? *ibid.* C.
 — quid jubet Guilielmum Copum? 171. C.
 — quam benigne educaturum Erasmus pollicetur? *ibid.*
 — Regum optimus juxta ac maximus, 185. C.
 — *Christianissimi* agnomen in primis præstare videtur, *ibid.*
 — bellum adversus Helvetios gessit, *ibid.* D.
 — ad quid totis nervis incumbere maluit? *ibid.*
 — unde Princeps felix & eminens futurus? *ibid.* E.
 — cur viros virtute doctrinaque excellentes præmiis amplissimis undecumque invitat & adsciscit? *ibid.*
 187. D.
 — non minus egregiis factis, quam solenni cognomine Christianissimus, 187. A.
 — nihil non tum facit, tum patitur, submovendi belli pacisque conglutinandæ studio, *ibid.* B.
 — qua in re animum vere sublimem ac germane regium præstat? *ibid.*
 — cui negotio veluti natus videtur? *ibid.* D.
 — ipsius dotes moresque miris laudibus extolluntur? 231. D. E.
 — quid magis habet studio? *ibid.* E.
 — quid parum esse putat? *ibid.* F.
 — quo potissimum pacto felicem ac magnum Regem se fore judicat? *ibid.*
 — quorum Regum exemplum refert, & unde? 232. A.
 — quid magnopere conatur? *ibid.* C.
 — quid totis viribus agit? 289. D.
 — quid imperavit dixitque Budæo? 298. D.
 — Erasmus ferre fama non cessat, 314. F.
 — quos viros ex Italia accersendos curavit? *ibid.*
 — de quibus Budæum percontatur? 315. A.
 — quid non gravabitur odorari? *ibid.*
 — gymnasium Parisiis instituere velle dicitur, *ibid.* E.
 — quos conducit ad suum regnum ornandum? 417. B.
 — mire in bonas litteras fovendas & excitandas propensus esse videtur, 422. E.
 — quod dissidium sua auctoritate sedavit? 491. F.
 — quo invitat Erasmus, & quid ei pollicetur? 743. F. 744. C. 782. A.
 — ad quid eidem diploma indulgit? 757. F.
 — Collegium trilingue Lutetiæ instituere decrevit, 794. B.
 — quid offert & promittit Erasmo? 804. C. 809. D.
 — totus est in rebus bellicis, sibi que accessit coelibatus, 809. D.
 — ipsius virtus quam fortunam promerebatur? *ibid.* E.
 — incredibili est in Erasmus affectu, 813. C. F.
 — Rex sui ævi florentissimus atque laudatissimus, 1461. B.
Franciscus (Petrus) Medicus, Erasmi amicus, 30. A. 36. C.
Franciscus quidam Thesaurarius Besontinus, Erasmi amicus, 843. D. 1240. E.
 — suum officium eidem offert, 1241. A.
Franciscus quidam, Iro miserabilior, 114. D.
Franciscus quidam notatur, 286. C. D.
Franciscus quidam quid affirmat, & quid fatetur? 133. D. 196. F.
Franciscus quidam jocatur falsissime in Geryonem quendam, 1016. D.
Franconia Orientalis vetustissima nobilium virorum parens, 1482. B.
Francus, nummorum genus, valens viginti asses, 46. B. 305. B.
Frankental quale Collegium, & ubi situm? 722. F. 723. A.
Frater Adriani Barlandi cur scripta Erasmi cum lectione Veterum conjungere debet? 1584. C.
 — cur in Poëtarum studio omnem ætatem consumere non oportet? *ibid.*
 — quos imitaturus in percipienda sanctissimarum legum scientia? *ibid.* E.
 — bonis litteris deditus, Erasmi que lucubrationes unice semper est admiratus, 1585. C.
Frater Guilielmi Budæi moritur, 299. A.
 — scriptorum Erasmi studiosus erat, *ibid.*
 — Græce etiam doctus erat, *ibid.*
 — fuit Sacerdos & Archidiaconus Trecentis, *ibid.*
 — illius mors quotuplici nomine gravis est Erasmo? 305. A.
Frater Jacobi Landavi in quo libello describendo plurimum peccavit? 738. E.
Frater germanus Thomæ, famuli Ammonii, 113. C.
 — stipes verius quam homo, *ibid.*
 — sectam instituit & discipulos habet, *ibid.*
Frater Urbani Regii quid petit a Johanne Fabro? 227. D.
 — suum ferocientem spiritum quænam retundent? *ibid.*
 — puer rudis quidem, cæterum fidelis, *ibid.*
Frates Mendicantes, Sedis Romanæ satellites, 515. D.
 — quibus formidabiles, & unde? *ibid.*
 — quid sentiunt de summo Pontifice? *ibid.*
 — ob quid illaqueant conscientias hominum? *ibid.*
 — quid prædicare coeperant? *ibid.*
 — quomodo de Indulgentiis loquebantur? *ibid.*
Fredericus Archidiaconus Erasmo cognitus Romæ, 1702. E.
Fredericus Nausca, *vide* Nausca.
Fredericus Norman, *vide* Norman.
Friburgum, urbs princeps Alsatiæ, 129. B.
 — oppidum angustius, quam Spira, ibique populus superstitionior, 1159. A.
 — oppidum ditionis Ferdinandicæ, 1293. B.
 — habet Academiam bene institutam & honestis ornatam discipulis, 1278. D.
 — illic Theologia friget, sed Linguarum studium medioeriter viget, *ibid.* E.
 — pestilentia infestatur, 1393. A.
 — initium habet a metallis, 1418. C.
Fridericus, vel *Federicus*, Saxonie Dux, optimus Princeps, sacri Romani Imperii Elector, 272. D.
 — plurimi facit Erasmus, *ibid.*

R E R U M A C V O C U M.

- libros ejusdem omnes in sua habet bibliotheca, *ibid.* 1579. E.
- optimis quibusque libris refertam hanc architectatur, 272. D.
- magnus ac cumprimis sapiens Princeps, 328. F.
- librorum praesidiis potissimum instructus, *ibid.*
- illius dotes eximiae ac insigniter insignes, *ibid.*
- stemmatis quidem illustrissimus, sed ornamentis animi longe illustrior, 329. A.
- sibi dicatae ab Erasmo *Casorum Vita*, 432. A.
- quae instaurat, & quos evehit tuereturque? 444. C.
- unde futurus nobilior? *ibid.* D.
- quomodo depictus a Pacæo? 482. D.
- magna cum laude ingentique animo recusavit Imperium, *ibid.* E. 512. B.
- ingeniis honorem habere coepit, 511. B.
- quem sibi videri parem imperio sustinendo dixit? 512. C.
- quid constantissime rejecit? *ibid.* 559. B.
- de se quænam prædicantur? 559. B. C.
- ipsius auspiciis feliciter efflorescunt apud Germanos optimarum litterarum studia, 567. C.
- inter illius laudes quæ non minima portio futura apud posteros? *ibid.* D.
- non minus sapientia, religione, & doctrina, quam opibus præstantissimus, 1579. E.
- cum admiratione vidit Opera Hieronymi ab Erasmo restituta, *ibid.*
- quantum litterarum cupidus ac discendi studiosus? 1580. C.
- Frisia*, regio Belgii foederati, foecundissima & felicissima illustrium ingeniorum parens, 12. C. 1129. E.
- celebris tribus viris doctis, 1421. A.
- olim Como & Baccho familiarior habita quam Palladi, *ibid.*
- nunc Musarum domicilium esse coepit, *ibid.*
- Frisii*, populi Belgii foederati, 190. E.
- belli cum illis incertus eventus, *ibid.*
- bonas litteras amplectuntur, 666. F.
- apud illos quinam viri docti fuere? *ibid.*
- Frobenius* (Hieronymus) Joannis Frobenii filius, cujus litteras reddidit Erasmo? 377. E. 935. D.
- ob quid gratias agit eidem? 659. F.
- quid sibi agendum fugiendumve? 660. A.
- unde non sibi deerit neque gloria, neque pecunia? *ibid.*
- quid cuperet secum avehere? 935. D.
- juvenis nec inhumanus, nec ingratus prædicatur, *ibid.*
- officinae paternæ molem sustinet una cum Erasmo, 1049. C.
- Vivis Opera ab se excudi cupit, 1126. E.
- suasu Erasmi excudet totum Basilium Græcum, 1416. B.
- Frobenius* (Joannes) incumbit edendo Hieronymo, 143. C.
- illius officina qualis? 154. B.
- cum illo communicant fratres Amerbachii de edendis Hieronymi Operibus, *ibid.* C.
- sibi quot præla fervent? 267. F.
- Terentium cum Commentariis excudere cogitat, 268. B.
- unde periculum, ne omnia ipsius præla cessarent? 284. B.
- illius typis nihil fieri potest nitidius, elegantius, amœnium, 308. B.
- omnium chalcographorum princeps, 332. E.
- ei non vulgariter debent studiosi omnes, *ibid.*
- in qua provincia Aldum post se relinquere dicitur? *ibid.*
- nil nisi eximium & magna cura excudit, *ibid.*
- suæ officinae quantum debent studia sacrarum Litterarum? 349. C.
- quodnam exemplar flagitat eadem? 379. A.
- vir doctus, & in arte chalcographica Dædaleo ingenio præditus, 502. E.
- quodnam Opus Erasmi adproperat, ac negat se diutius pressurum? 553. E. F.
- admonetur minis additis, ne quid Operum Lutheri excudat, 578. C.
- quibus formulis & qua charta imprimit Opera Polydori Virgilio? 646. A.
- ab iisdem excudendis vehementer abhorrebat, 671. A.
- cujus libros excudere incipiet? 707. B.
- quantum ipsi debent bonæ litteræ? *ibid.* D.
- immensam pecuniam impendit in castigatores necnon exemplaria, *ibid.* E.
- suæ officina quo favore digna existimatur? *ibid.*
- cui cupit esse commendatus? 739. B.
- quid dicit de editione Operum Virgilii? 777. E.
- pulchre animatus est ad gratificandum eidem necnon Erasmo, *ibid.* F.
- quotuplicem excudendi rationem adhibet? *ibid.*
- vir illustrandis ac provehendis bonis litteris natus videtur, 851. C. 1053. F.
- quantis vigiliis, laboribus, impendiis ornat eximios Auctores? 957. E.
- habet domi virum utriusque litteraturæ doctissimum parique fide præditum, *ibid.*
- ex ipsius domo quæ volumina & quanta cum dignitate prodierunt? 1054. E.
- cur officinam suam a contentiosis libellis semper immunem servavit? *ibid.*
- petit Novum ab Erasmo Testamentum habere, 1537. D. 1538. E.
- quanta cura imprimet *Moriam* ejusdem? 1539. D.
- sub qua conditione offert eidem centum aureos in singulos annos? 1607. C.
- quos libros imprimit, & in quos scholia scripsit? 1613. E.
- verius ac sincerius Græca quam ipsa Latina refert, 1911. A.
- suæ dotes moresque summo opere deprædicantur, *ibid.* F. 1054. A. B. &c.
- quæ mortem suam antecesserunt, narrantur, *ibid.* F. 1055. A. B. 1057. B. C.
- moritur ex paralyti, & magnum sui apud omnes desiderium relinquit, 1055. C. 1057. B.
- Epitaphium carmine Latino ac Græco ei positum ab Erasmo, 1055. D. E.
- ipsius mors quantopere afflixit animum ejusdem? 1053. C. 1057. C. D. &c.
- Frovius* Frater, Roma reversus, quantum voluptatum Erasmo offudit? 1627. F.
- quænam Opera eidem ostendit, & quæ excusa dicit? *ibid.* 1628. C.
- Frugalitas* parvo alitur, 1438. E.
- Φθειραν* quid denotat? 1849. D.
- Fuggerus* (Antonius) vir omnium ore celebratus, & Erasmo ex animo amicus, 1185. C.
- quot florenos obtulit eidem, & quale poculum ei misit? 1219. F. 1742. D.
- animi decoribus quam imaginibus clarior, & virtutibus quam opibus diutior, 1481. D.
- ipsius nomen Hispaniis esse notum ac celebre putatur, *ibid.* E.
- gratias ingentes agit eidem pro dedicatione Xenophontis, 1746. C.
- ob quid factus est reus concitatae in civitate Augustana seditionis, insignique contumelia adfectus a Senatu? 1759. D.
- parat demigrationem in oppidum, cujus ipse est Dominus, *ibid.*
- Fumi* palatini, 234. D.
- Functio* omnium difficillima ac pulcherrima quæ? 447. E.
- in ea passim versari quinam dicuntur? *ibid.*
- Funiculus* triplex non facile rumpitur, teste Hebræo sapiente, 1421. B.
- Furandi* artificium a quo inventum? 956. F.
- Furia*, Deæ infernæ, malefactorum ultrices, 33. C. E.
- Furnarius* (Benedictus de) quam pecuniam Erasmo misit? 1678. D.

Furor olim tributus est Poëtis, 405. E.

— ad quos demigrasse nunc videtur? *ibid.*

— inter furorem Poëtarum & quorundam Theologorum quantum interest? *ibid.* F.

Fursterus (Valentinus) quid meminisse debet? 971. D.

— quibus Scriptoribus præcipuam studiorum partem impendere monetur? *ibid.*

G.

G*abriel*, Auctor Scholasticus, 399. F. 1605. B.

Gabriel Aquilinus, *vide* Aquilinus.

Gabriel Ofhuys, *vide* Ofhuys.

Gabriel Saucius, *vide* Saucius.

Gacchus (Joannes) Franciscanus Observans, in Sabaudia publice perstringit nomen Erasmi, 1168. F.

— quid tamen sancte dejeravit eidem? *ibid.*

— qua in re strenuam navavit operam in Sabaudia? 1229. A.

— ex cujus religionis professoribus esse dicitur? 1721. B.

— vitæ præscripto quem agit, & cujus vitæ peritissimus? *ibid.* C.

— corpore est ingenti & formoso, *ibid.*

— cur animo est admodum elato? *ibid.*

— bonas litteras quam tenuiter doctus est? *ibid.*

— quomodo debacchatur in Erasimum absentem, ejusque scripta oppugnat? *ibid.*

— lycophanta & blatero pertinacissimus quomodo coercendus? *ibid.* E.

Gades Herculeæ, insula Oceani circa Columnas Herculis, 57. E.

Gaguinus (Robertus) non meminit *Cereali* nec *Anabasi*, 44. D.

— doloris impatiens est, *ibid.*

— quid Erasmo demittit, & quid illum rogat? *ibid.*

— in eundem benevolentia, 58. C.

— singularis ipsius humanitas & eruditio, 76. C.

— doctissima bibliotheca, *ibid.*

— quando Erasmo in mentem venit? 78. A.

— omnes bonos Auctores habet, *ibid.* B.

— qua in re ambitiosorem Erasimum facit? 178. E.

— litterarum parens, antistes, & princeps in Francia, 1782. F.

— cujus carmina magnopere probavit, & quem hortatur, ut illa edat? *ibid.*

— vir undecunque doctissimus, & præcipuum Gallicæ Academiæ decus, 1817. B.

— quorum Regum res gestas in lucem efferre atque immortalitati consecrare statuit? *ibid.*

— quale & quantum munus suscepisse dicitur? *ibid.* C.

— ad istud negotii capeßendum qua causa provocatus censetur? *ibid.*

— cur provinciam difficillimam atque immensi negotii suscepisse existimatur? *ibid.* F.

— quantæ sunt in ipso fides & eruditio? 1818. A.

— ipsius dotes, mores, ac munera summopere prædicantur, *ibid.* B. C. &c.

— Gallicæ alumnus, ejusque laudum & immortalitatis præco ac vindex, 1819. C.

Gainas qualis describitur, & quanta potentia fuit? 1335. B.

— petit ab Imperatore, ut Arianis unam Ecclesiam daret intra civitatem, *ibid.* C.

— colloquium sibi est cum Chrysostomo de illa Ecclesia obtinenda, *ibid.* D.

— non contentus discedit, & aperte tyrannidem exercere cœpit, *ibid.* E.

— quanto honore ac humanitate excepit Chrysostomum? *ibid.* F.

Gaisanus quales commentarios facit in Aristotelem? 1912. D.

Galba quidam stolidissimus, 63. B.

— harpyia est, 69. D.

Galeatus, Mediolanensium domine Orator, quo advocat, & quando rediturus? 1651. B.

Galenus quomodo sophiam definit? 289. E.

— eam suo seculo neglectam spretamque esse queritur, *ibid.*

— ipsum audire suapte lingua sonantem nonnihil est, *ibid.* 290. A.

— cujus studio & quantum Latine disertus esse cœpit? 350. A. 381. E.

— apud quos prostare cœpit a Linacro versus? 354. F.

— quanta fide, luce, sermonisque Romani nitore ab eodem redditus? 507. D.

— totus Græcus prodiit ex Aldi officina, 938. E.

— dicitur depravatissimus ab Erasmo, *ibid.*

— illius præludium ab eodem versum, & Jacobo Tuffano missum, *ibid.*

— peculiari quodam vel sensu vel judicio adornatus eidem, 952. A.

— quæ illius editio conciliabit Asulano non parum & nominis & compendii? *ibid.* B.

Galeottus Harmiensis, *vide* Harmiensis.

Galfredus quidam, Lei frater, cujus rei testis esse potest? 526. A.

Galli deleti a Venetis, 111. F.

— illorum sanctimonia, 73. E.

— eorum partes in Italia prævalent, 121. B.

— in eos adornatur bellum, 460. E. 661. E.

— in illos paratur expeditio, 461. A.

— eorum quidam quantum insaniunt? 809. B.

— illorum exercitus ad Ticinum cæsus pene ad interuersionem, eorumque Rex captus, 882. B.

— migrantes in Asiam fecere Gallo-Græciam, 987. C.

— ex qua parte Gallicæ venerint, incertum est, *ibid.*

— duo ex illis ob quid periclitari dicuntur? 1100. B.

— quid dicitur de religiosa illorum mente? 1210. D.

— hæcenus se præstiterunt Romano Pontifici frugimancipia, *ibid.*

— illorum animos quis vehementer offendit? 1229. C.

— Romam olim profecti Livii videndi causa, 1538. C.

— eorumdem gloria unde fulminis instar emicabit & omnium regionum aures personabit? 1819. B.

Gallia, vel *Francia*, inclytum Europæ regnum, omniumque consensu longe florentissimum, 185. C.

— illius populi dicti *Galli*, seu *Franci*, 73. E.

— multis nominibus semper Erasmo fuit chara, & quo nomine commendatur? 184. D.

— plurimos edidit Principes pietate bellicque gloria præstantes, 185. C.

— Christianæ ditionis purissima ac florentissima pars, 190. D.

— sola hæreticis non infecta, *ibid.*

— non alibi Senatus augustior, *ibid.*

— non alibi Schola vel celebrior, vel sanctior, *ibid.*

— nusquam major legum auctoritas, *ibid.*

— nusquam similis regni totius concordia, *ibid.*

— pulcherrima ac munitissima orbis Christiani pars, *ibid.* F. 216. C.

— flos Religionis Christianæ, 190. F.

— unde fortunatissima futura dicitur? 192. A.

— Erasmo montes aureos offert, 229. B.

— multis de causis eidem semper cordi fuit, 232. B.

— qua de causa peculiariter eidem jucunda? *ibid.*

— unde felix prædicatur? 318. C.

— semper illa arrisit Erasmo, 376. D.

— quam illic invisæ sunt bonæ litteræ? *ibid.*

— semper animo Erasmi dulcissima fuit, 420. D.

— quid magis illuc alliceret eundem? *ibid.*

— quot gemmis stellisque illustratur? *ibid.* F.

— quos viros egregios habet? *ibid.*

— quibus ornamentis magis ac magis illustratur? 426. D.

— unde flagrantibus animis optimas litteras amplectitur? 507. B.

— magnificis conditionibus ad se provocat Erasimum, 689. E.

— quo nomine Germaniam vincere dicitur? *ibid.* F.

— unde fato quodam est Erasmo salutifera? 734. C.

— me-

- mediis in bellis vini copiam eidem suppeditare potest, 757. E.
- eidem nunquam non fuit jucunda, *ibid.* F.
- in illam propagatur Lutheranorum factio, 815. B.
- tranquillum & amœnum domicilium Musis præbet, 1107. B.
- multis eruditorum virorum luminibus refulgens, 1122. B.
- cur multis nominibus felix æstimata? 1315. C.
- a quibus malis immunis est? 1328. B.
- Cæsari nodo Herculeo foederata est, 1372. A.
- studiorum & ingeniorum altrix prædicatur, 1387. A.
- quando gravem accepit plagam? 1394. C.
- a qua colluvie non est prorsus libera? 1509. E.
- unde fortunatissima censenda, & quantum debet Gaguino? 1818. F.
- cur ad eundem amplectendum incitatur? 1819. B.
- Gallicanus* (Vulcatius) qua laude Suetonium propemodum æquavit? 325. C.
- eidem eloquentiæ viribus sermonisque politiæ multo inferior, *ibid.*
- Gallinarius* (Henricus) Brisaci Parochus, 753. E.
- apud illum biduo refocillatus Erasmus, *ibid.*
- Gallinarius* (Joannes) vir eruditissimus & facundissimus, 1531. C.
- Gallus* devictus cantare non consuevit, 274. E.
- Gandavum*, urbs Comitatus Flandriæ, 135. E.
- ibi concilium agitur, 287. E.
- principale totius Flandriæ concilium, 1154. B.
- qualis civitas prædicatur? *ibid.* F.
- Ganfredus* cujus artis præcepta edidit? 1802. B.
- Gang* (Antonius) Westphalus, vir doctus, 1798. B.
- Ganges*, Indiæ fluvius maximus, 328. C.
- Garamantes*, populi Libyæ juxta Syrtis, 131. F.
- Gardianus* quidam, 79. A. 90. A. B. C.
- quid Erasmo suadet? 54. F.
- an per omnia sincerus? *ibid.*
- subarrogans dicitur, *ibid.*
- Homilias Origenis habet, 90. B.
- Gardinarius* (Stephanus) quanta ingenii dexteritate præditus? 1017. C.
- apud quem cumprimis est graciosus? *ibid.* D.
- Garlandus* (Joannes) qualis Auctor? 3. E.
- Gaspar Halmalus*, *vide* Halmalus.
- Gaspar Schalbus*, *vide* Schalbus.
- Gaspar Velius*, *vide* Velius.
- Gaspardus*, homo eruditus, comis, ac festivus, 1648. A.
- Gasparinus*, vir eloquentissimus, 1798. C.
- Gattinarius*, *vide* Cattinarius.
- Gaudio* quidam efflarunt animam, 1204. C.
- Gavrius* (Jodocus) cujus convictor? 425. B.
- Jurisperitus & vir undequaque doctissimus, 784. C.
- multa sibi proponuntur optima præcepta, & complurium virorum exempla adferuntur, *et* *col.* 784. D.
- ad col.* 790. E.
- Gaza* (Theodorus) Operum Aristotelis novam editionem produxit, 128. A. 350. A.
- num supprimenda aut abolenda illius interpretatio? 128. A.
- Latinæ Linguae doctissimus fuit, 788. C.
- ubinam jure reprehensus a Trapezuntio? 807. B.
- quæ mutare ipsum non potuit? *ibid.*
- vir sine controversia summus, 1281. A.
- multa castigavit admonitus a Trapezuntio, *ibid.*
- in vertendo præcipuam laudem obtinuit, 1389. E.
- librum de *Arte Grammatica* edidit, 1694. E.
1617. C.
- Gaza* Arabum, 50. F.
- Gebhardus Truchsesius*, *vide* Truchsesius.
- Gebvilerius*, vel *Gebvilerius*, quidam quanta benignitate Erasmus prosequutus est? 354. C. 371. E.
- Gelasius* Papa inter quos primas tribuit Cypriano? 480. A.
- Galenus* (Sigismundus) cujus Operis castigationi præfuit? 934. E.
- vir utriusque linguæ non vulgariter doctus, probæque fidei, *ibid.*
- in Frobeniana officina castigandi præfecturam gerit, 1145. E.
- vir citra omnem ostentationem exquisitè doctus, & emunctæ naris exactique judicii, *ibid.* F.
- in quo Auctore non pauca feliciter deprehendit? *ibid.*
- cujus nomini dicavit *Annotationes* suas in Plinium? 1501. A.
- sibi mire imposuit codex quidam manu descriptus, *ibid.*
- quam rem mirificam se præstitisse putat? *ibid.*
- ob quid dignus est lautior fortuna? 1506. D.
- cur ipsi divitias optare vix ausit Erasmus? *ibid.*
- ejusdem amicus expectatissimæ fidei, 1508. A.
- homo doctus minimeque vanus ad quid exstimulat eundem? *ibid.*
- Gellius* (Aulus) Macrobio lautior hospes, 32. B.
- ejus *Noctes* candidissimæ, *ibid.* C.
- totam Senecæ orationem contempsit, 97. B.
- quanta cum libertate in eundem destomachatur? 1148. F. 1149. A.
- indicavit in Cicerone memoriæ lapsum, 1195. A.
- Geldria*, vel *Guldria*, provincia Belgii foederati, Ducatus titulo insignita, 287. E.
- Gelrii*, populi Belgii foederati, 190. E.
- quam infeliciter cum illis pugnatum est? *ibid.*
- cum illis pax coitura fuerat, nisi id impedisset Carolus, 287. E.
- Gelrius* quis, & quomodo tractandus? 27. C.
- Gelu* acre sævumque cui rei opportunum? 57. F.
- Gemblicum*, oppidulum Belgii, in Ducatu Brabantiae, 466. B.
- Gemusens* multis nominibus Erasmo charus, 1259. C.
- Generalis Fratrum Redemptorum*, vir probus & eruditus, & non parvæ auctoritatis, 1859. C.
- ex animo favere Erasmo dicitur, *ibid.*
- Generis* claritas quid dare potest, necne? 360. B.
- Genovefa*, Diva Parisiensis, 7. D.
- Gentes*, quæ Christum ignorant, unde pauciores ad Christianismum perveniunt? 1473. A.
- Geographia* inter Mathematicas disciplinas jucundissima ac maxime necessaria, 1461. E.
- Georgianus* æterno carceri addictus, 1616. D.
- Georgius a Breytenbach*, *vide* Breytenbach.
- Georgius Agricola*, *vide* Agricola.
- Georgius Behem*, *vide* Behem.
- Georgius Coelius*, *vide* Coelius.
- Georgius Commerstadius*, *vide* Commerstadius.
- Georgius Haloinus*, *vide* Haloinus.
- Georgius Logus*, *vide* Logus.
- Georgius Pricellius*, *vide* Pricellius.
- Georgius Reitschius*, *vide* Reitschius.
- Georgius Sabinus*, *vide* Sabinus.
- Georgius Sauromanus*, *vide* Sauromanus.
- Georgius Smotzerus*, *vide* Smotzerus.
- Georgius Spalatinus*, *vide* Spalatinus.
- Georgius Trapezuntius*, *vide* Trapezuntius.
- Georgius Wernerus*, *vide* Wernerus.
- Georgius Wicelius*, *vide* Wicelius.
- Georgius* magister, vir probissimus, 1617. F. 1620. E.
- Georgius*, Myssiæ Princeps, Græcas litteras docendi potestatem cui dat? 403. F.
- Georgius* Prior, vir summa humanitate, 51. C.
- Georgius* quidam ubi adest, & quid per ipsum mittitur? 720. E. F.
- conterraneus Erasmi quas regiones peragrat? 1620. E.
- Georgius Saxoniz Dux*, patruelis Federici Ducis & Electoris Saxoniz, 324. D.
- magnus ac cumprimis sapiens Princeps, 328. F.
- librorum præfidiis præsertim instructus, *ibid.*
- patrueli laudatissimo per omnia similis ac vere germanus, 329. A.
- Frisiam administrasse dicitur, *ibid.*

- stemmatis quidem illustrissimus, sed ornamentis animi longe illustrior, *ibid.*
- ipsius dotes moreque impense laudantur ab Erasmo, 567. B.
- unde paterni nominis gloriam maxime illustravit? *ibid.* C.
- quid laudibus suis non mediocriter decus adjuget apud posteros? *ibid.*
- suis auspiciis suaque munificentia quantum ornavit Academiam Lipsiensem? *ibid.* D.
- sua benignitate quos viros excitavit, evexit, & allexit? *ibid.* D. E.
- quod studiorum dissidium prudentia sua componet? 568. A.
- massam argenti rudem, e suis metallis effossam, mittit ad Erasmus, *ibid.*
- quodnam dissidium sibi admodum displicet? 731. D.
- Princeps non minus prudens quam humanus prædicatur, *ibid.* E.
- qua de re admonetur ab Erasmo? 733. B.
- eidem destinasse munus regale dicitur, 737. C.
- quænam est perpetua sua consuetudo? 800. B. C.
- quid in Luthero & Lutheranis taxat? *ibid.* C. D.
- in Epiphendorpium acriter invehitur, *ibid.* D.
- quid exposulare cum Erasmo videtur? *ibid.* E.
- ad quid eundem adhortatur? *ibid.* F.
- mortem Mosellani dolentius deflet, 801. A.
- perit ab Erasmo successorem ejusdem, *ibid.* 941. B.
- Gerardus ab Assendelft, *vide* Assendelft.
- Gerardus Henricus, *vide* Henricus.
- Gerardus Leo, *vide* Leo.
- Gerardus Lystrius, *vide* Lystrius.
- Gerardus Noviomagus, *vide* Noviomagus.
- Gerardus Ruffus, *vide* Ruffus.
- Gerardus Suckerroe, *vide* Suckerroe.
- Gerardus quispiam Bibliopola cujus litteras reddidit Ammonio? 122. A.
- amicus Erasmi ac vetus hospes, 130. F.
- Gerardus quidam, Coleti oconomus, a quo salutandus? 509. D. 571. E.
- Gerardus quidam, LL. Doctor, Erasmi amicus, 189. D.
- Gerardus quas Satyras in Monachos scripsit? 1915. B.
- Γῆρας, γένμα φρονέον, καὶ τὸν ἐνκαὶ ἀνίστατον, 215. A.
- Γῆρας τὸ Τιβωνὶ pro longa senectute usurpatur, *ibid.*
- Gerbelius (Nicolaus) ubi adest? 139. E.
- Juris Pontificii Doctor, 354. C.
- unde cognoscet tragœdiam malorum Erasmi? *ibid.*
- eundem officiose salutatum venit, 371. E.
- quibus de rebus ad eundem scribit? 1539. E.
- qua forma Novum Testamentum excudi Erasmo suadet? 1542. C.
- vir lepidæ eruditionis, & doctor meritissimus, 1544. D.
- ab Erasmo *Parabolarum* libellum expetit, 1550. E.
- Geringus (Christophorus) Paungartneri famulus, quæ perlaturus est? 1491. D.
- Germani cur in Erasmus fremunt? 681. F. 715. E.
- quidam ex illis, eidem nimium amici, quas Epistolas rursus excuderunt? 715. D.
- apud illos qualis rumor de eodem dissipatur? *ibid.* E.
- illorum ingenia nulla in re Italici sunt inferiora, 12. C.
- apud illos quam pecuniam collocabit Morus? 202. F.
- duo ex illis quas litteras Budæo reddiderunt? 418. C.
- quid illis minime decorum existimatur? 602. A.
- eis præcipuam laudem olim peperit bellica virtus, *ibid.*
- libellos dentatos habent in promptu, quibus Erasmus proscindant, 715. E.
- apud illos male audire dicitur Erasmus, 758. D.
- apud illos aut prorsus extinguuntur, aut misere frigent liberalium disciplinarum studia, 1114. C.
- illorum Principes unde honorem habent litteris? 463. B.
- quid adjungere debent gloriæ bellicæ? 513. C.
- Germania, amplissima Europæ regio, 94. B.
- illius populi appellati *Germani*, 12. C.
- cur illa omnis debet Joanni Reuchlino? 146. E.
- quomodo a Tacito vocata? 156. B.
- ob quid Erasmo arrisit? 160. E.
- quanto honore eundem excepit? *ibid.*
- unde felix futura? 190. D.
- superior quanto studio complexa est, & quibus conditionibus Erasmus sollicitavit? 252. B. 255. C.
- quantum eidem arrisit, & quam impense favet? 252. B. 255. D.
- quam bene sentit de eodem, quibus laudibus effert sua studia, suaque Opera exosculatur? 296. C.
- quos juvenes habere dicitur? 322. E.
- quid aliquando gloriari poterit? *ibid.*
- unde felix prædicatur? 352. F. 511. B.
- ipsi non placet decimarum negotium, 354. F.
- unde tota turbanda dicitur? 420. B.
- cur undique expurgatur? *ibid.* E.
- illius lenta consilia quibus magno constabunt? 421. D.
- unde illi gratulatur Erasmus? 428. E.
- quam spem de ingenio ac pietate Melanchthonis concepit? 432. A.
- in Leum prorsus insanit, 481. D.
- in Regulos complures ac ditiones dissecta est, 491. F. 518. B.
- unde flagrantibus animis optimas litteras amplectitur? 507. B.
- ob quid passim latrocinii est obnoxia? 518. B. C.
- quomodo per eam commectus esset frequentissimus? *ibid.* C.
- in dies efflorescit ingeniiis felicissimis, 659. E.
- unde illi iniusta non levis nota? 669. F.
- qua de re multo aliter sentit? 670. E.
- quamplurimis viris eruditis & eloquentibus abundat, 682. C.
- semel atque iterum Erasmus crudeliter accepit, 740. D.
- late patet, & abundat excellentibus ingeniiis, 746. C.
- illius nulla est civitas, quæ non cupide exceptura sit Erasmus, 756. F.
- nonnullos habet, qui nesciant bene dicere, 758. D.
- insanit in ea, quæ sapiunt Lutheranum quiddam, 777. E.
- sectis infecta, erroribus occupata, diffidiis ac seditionibus labens & inclinans, 1086. C.
- in aliquot illius civitatibus quomodo designantur Pontifex, Cardinales, Sacerdotes, Monasteria, & Principes? 1210. D.
- plurimos habet & naturâ propensos & bellis exercitates ad latrocinium, 1393. F.
- unde turbulentissima censetur, & miserrima futura? 1394. C.
- in ea dissimulantur Anabaptistæ, 1509. E.
- inferior mire infecta est ab iisdem, *ibid.*
- Germanus Brixius, *vide* Brixius.
- Germanus quidam in quo Opere excudendo pessima fide se gessit? 901. B.
- cujus Operum editio sibi commendata? *ibid.*
- Gerra Germanicæ, 156. B.
- Gerson (Gentil) Caroli Regis Galliarum caduceator, quæ & quando accurrit? 17. E.
- Gerson (Joannes) non omnino Erasmo juveni displicuit, 862. F.
- doctor Scholasticus fuit, & habuit suum seculum, 870. B. F.
- quid recte monet Romanum Pontificem? 1035. B.
- Pontificum veterum constitutiones innumeras in opusculo quodam commemorat, 1178. F.

RERUM AC VOCUM.

- Gervasius* quidam, Theologus vere candidus, apud Erasmus fuit, 983. B.
- ipsius colloquium magno fuit solatio eidem, *ibid.*
- Geryon* quidam in Hispania qualis erat? 1016. D.
- Ghisbertus*, vel *Gisbertus*, vel *Guisbertus*, 47. E. 109. C. 125. A.
- Medicus Abbatis & urbis Sancti Bertini, 109. C. 118. C.
- candidissimus Erasmi amicus, 118. C.
- ipsi omnia fausta lætaque precatur Erasmus, 125. A.
- quid dissuadet Erasmo? 136. C.
- cuius rei dicitur testis? 453. E.
- pertinax veræ pietatis cultor, *ibid.*
- Gibbertus* (Joannes Matthæus) Clementis VII. Dataris, & Episcopus Veronensis, 811. C. 1308. F. 1309. A. 1416. B.
- non semel suis litteris dignatus est Erasmus, 1309. A.
- eximia ipsius gravitas & prudentia cum humanitate singulari conjuncta, *ibid.*
- totum Chrysostomum Græcum edere promittit, 1416. B.
- Gigantes* fulmine deturbati, 83. B.
- Gilbertus* Cognatus, *vide* Cognatus.
- Gillis* (Michaël) Erasmi amicus, 791. F.
- cui notus, & cuius litteras in Hispaniam perferendas curabit? 852. B.
- Glandinus* (Stanislaus) Joannis Boneri famulus, quid effecit? 1458. A.
- Gladium* nolle recondere ad inclamatam pacem est crimen capitale Basileæ, 1476. D.
- Glapon* (Joannes) Erasmo scripsit, & ad quid eum hortatus est? 718. F. 719. A.
- nihil non potuit apud Cæsarem, 739. D.
- vere & ex animo amicum præstat se Erasmo, 740. E.
- quo sequitur Cæsarem Valencia profugum? *ibid.* F.
- quam rem commodè adjuvare dicitur? 741. C.
- unus nullis cupiditatibus corruptus, quæ consulet Cæsari? 742. B.
- quid suis litteris humanissimis testatus est Erasmo? 752. F. 753. B. 810. D.
- suum apophthegma comprobatur a Fabritio, 667. F.
- Glareanus* (Henricus) Mathematicen apud Basileam instaurat, 187. E.
- quam impense Erasmus amat, 197. C. D. E.
- unde comparat se cum Alcibiade, & quantum eum antecedit? *ibid.* D.
- quænam habere ab Erasmo proficitur? *ibid.*
- quid sibi vel utilius vel dignius judicat? *ibid.*
- quas gratias habet Erasmo? *ibid.* F.
- dolet se cum illo esse non posse, *ibid.*
- quid eidem nunciat de pace? 198. A.
- quod salarium Parisiis exspectat? *ibid.*
- quos & quot juvenes habet domi suæ, & quantum ei solvunt? *ibid.*
- quid unice orat, & quid ausit facere? *ibid.* A. B.
- quid rogarunt sui consanguinei & necessarii? *ibid.* B.
- unde egregium & optimum virum credit Montjoium? *ibid.*
- quantum in ipsum grassati sunt Sophistæ? *ibid.* C.
- quid magis veritus est? *ibid.*
- quid de suo quodam carmine censet? *ibid.*
- sibi summe placet Buschii carmen, *ibid.* D.
- sui discipuli quid faciunt? *ibid.*
- quædam carmina vel a se vel ab aliis composita adfert, *ibid.* E. F. 199. 200. 201. 202.
- ipsius *Hecatoëstichon* ad Erasmus, 199. D. &c. 200. A. &c.
- ipsius *Elegia* ad Osvaldum, 200. F. 201. A. &c.
- quibus commendatur? 232. C.
- domestica consuetudine Erasmo notus, *ibid.*
- animi & corporis dotes moresque graphice depinguntur ac impense laudantur, *ibid.* D. E. F. 233. A. B. C.
- quid scripsit Erasmo? 233. B.
- homo minime fucatus, 284. F.
- ad quem salutandum venit? 298. E.
- unde Budæo parum molestus dicitur? *ibid.*
- in locum Fausti demortui sufficitur, 316. B.
- Episcopo Parisiensi notus est & gratus, *ibid.*
- lepidissimus viæ vel dux vel comes contigit Erasmo, 708. B.
- suus adventus quantum alacritatis eidem attulit? *ibid.*
- ob quid unus optime meretur de juventute suæ gentis? *ibid.* C.
- habet uxorem ex animi sui sententia, 713. F.
- vir sincerissimus, planeque dignus cui omnia felicissime cedant, *ibid.*
- solus Basileæ proficitur, 891. E.
- quid obstat, quominus possit vel animo suo vel suis auditoribus satisfacere? *ibid.*
- suum ingenium cui oppido placitum? *ibid.*
- bonas disciplinas omnes sat feliciter excitat, 1279. E.
- sua *Chronologia* editur multumque laudatur, 1360. A.
- unde liberalibus disciplinis expolit, exornat, ac locupletat Gymnasium Friburgense? *ibid.*
- studiorum suorum specimen mittit Ferdinando Romanorum Regi, 1439. B.
- qualis & quantus vir prædicatur? *ibid.*
- in qua Academia publice præfatur, ejusque est non minimum ornamentum? *ibid.*
- sua domus optimarum artium officina, *ibid.* C.
- equo insidens in aulam Sophistarum ingressus est, 1537. E.
- in Italiam concessit, 1538. A.
- Erasmo familiarissime conjunctus, *ibid.* B.
- Cæsarea laurea insignis, 1553. D.
- in omnibus fere disciplinis eximie doctus neque vulgariter exercitatus, *ibid.* D. E.
- ipsius dotes, mores, & ingenium impense laudantur, *ibid.* E. F.
- a quibus vitis abhorret, & quantum? *ibid.* F.
- invitatur a multis, nec adspersandis conditionibus, *ibid.*
- plus habet eruditionis quam opum aut auctoritatis, 1554. A.
- vir non parum doctus quando ex Italia revertitur, & qua in re felix prædicatur? 1578. F.
- quale stipendium annue in Gallia habebit, 1605. C.
- totus humanus factus est, benignus, & mitis, *ibid.*
- quem crebro consulere non se puduit? *ibid.* D.
- quem magno animo & vere Christiano contempsit? *ibid.*
- a quibus benigne & humanissime exceptus ac tractatus, & quos laudat? 1621. C. D.
- Glauco* ad quid provocat Socratem? 2. C.
- Glaucus* quid in amicitiae symbolum fecerit? 910. A.
- Glebulæ* Zelandicæ unde effossæ, & qualem fumum reddunt? 266. B.
- Hollandicæ unde erutæ, & quid olent? *ibid.*
- Gloria* rei bellicæ cum multorum dolore conjuncta, 150. F.
- cui maxime debetur? *ibid.*
- Gloria* in medio pietatis studio insidiari solet, 445. C.
- illius spes nulla, si nulla victoria, 217. C.
- ejus igniculos quibus animis ingenuisse natura videtur? 240. D.
- illius stimulus quantum potest? 527. B.
- virtute parta semper fuit invidiæ obnoxia, 1438. F.
- Glossæ* vere notabile, sed atro carbone notandum, 82. F.
- insulsissimum aliud cujusdam adfertur, 99. C.
- Gnatho*, gulo turpissimus, 85. D.
- Gnathonismi* quinam ab Erasmo scripti repugnante animo? 46. D. E.
- Gnostopolitanus* qualem epistolam scripsit ad Erasmus? 1682. B.

Goclenius (Conradus) gente Westphalus, unde & quantum optimas litteras ornavit evexitque? 167. E.
 615. A.
 — quomodo tractaturus negotium citro Delpho? 268. A.
 — philologia abs se magnifice prædicata, *ibid.*
 — cui antepositus, & ob quid? 358. A.
 — vir doctus, integer, & nullius gloriæ invidens, 382. A.
 — qualis juvenis prædicatur? 501. D.
 — gnaviter rem gerit in professione Linguae Latinae, 569. C.
 — suâ doctrinâ pariter & ingenio exornat Collegium Buslidianum, *ibid.*
 — quod temporis impendere debet bonis studiis juvenandis? *ibid.* D.
 — quod splendidum ac magnificum vindictæ genus sibi commonstratur? *ibid.*
 — sui mores absunt ab omni turpitudine, suæque professio casta est ac modesta, *ibid.* E.
 — quid gratulabitur Thomæ Moro? *ibid.* F.
 — ipsius dotes, mores, ingenium, virtutes, ac vitæ consuetudo impense laudantur, 615. A. B. C. 667. B.
 — quocum civiliter amicitiam exercere, & cui caute scribere debet? 633. F.
 — quid se meminisse oportet, & quid accepturus a quodam Snaphano? 645. E.
 — cui fidele consilium dare dignabitur? *ibid.* F.
 — omni genere litterarum opulentus prædicatur, 649. C.
 — quid admonetur ab Erasmo, & ad quid incitatur? 773. C. D.
 — Latinae Linguae Professor in Collegio Buslidiano, 822. C.
 — quæ pecunia in se transfertur, & quæ syngrapha sibi mittitur? *ibid.* D.
 — a quo grege se submovere debet, & cur? 1521. B.
Godefridus Dominicanus quem libellum clam emisit? 908. F.
Godefridus Toxander, *vide* Toxander.
Godschalcus Rosemundus, *vide* Roseraundus.
Goes (Damianus a) Lusitanus, commendatus Bembo, 1479. E.
 — vir optimis moribus omnique elegantia & suavitate præditus, *ibid.* F.
 — vir nobilis & amicus magnus, 1515. C. D.
 — quibus litterarum heroibus excusaturus Erasmus? *ibid.* D.
 — apud ipsum quis poterit sat commode vacare studiis? 1519. E.
 — vir omni virtutum genere perpolitus, 1821. A.
Goefius (Guilielmus) Hollandiæ Advocatus, quid in mandatis habuit? 1470. E.
Gonellus (Guilielmus) 109. E. 147. D. E. F. 148. B. E.
 — quid sibi suisque magno usui futurum? 148. B.
 — quid sibi expendendum? *ibid.* C.
 — cur sibi maturandum? *ibid.*
 — quid maxime cupit scire? *ibid.* D.
 — quid ipsum non territare debet? *ibid.* E.
 — quid monetur ab Erasmo? *ibid.*
 — cur graviter discruciat? *ibid.*
 — qua de re non commovendus? *ibid.* F.
 — suum munusculum, epistola, animus qualia? 237. D.
 — Erasmi amicus, singulari candore præditus, 571. E.
 — ejusdem animæ dimidium prædicatur, 575. A.
Gortumenfis (Joannes) multam salutem Petro Ægidio adscribi jubet, 94. E.
Gosvinius quidam, optimus & humanissimus pater, cujus verbis salutandus? 238. B.
Gosvinius quidam, vir longe candidissimi pectoris, quid reddidit Erasmo? 637. F.
Goshia, sive *Smecia*, septentrionalis regio Europæ, 19. B.

Gosfalcus animam agere narratur, 746. B.
Gouda, oppidum Hollandiæ, 14. A.
 — unde famam obtinet haudquaquam infamam inter primarias Bataviæ civitates? 1917. E.
Graculi, aves inauspicatissimæ, 1121. B.
Græcanica supellestilis, 63. E.
Græcanitas nova, 39. D. 51. D. 64. D.
Græce scribendi facultas unde petenda? 802. F.
Græci in quibus non discrepant a Romana Ecclesia? 391. E.
 — de quo verbo olim disputarunt, & de quibus ritibus nunc disputant? *ibid.*
 — apud hos varias exstiterunt hæreses, 392. A.
 — num ab iis falsati codices Scripturæ? *ibid.*
 — in quorum vel odium vel invidiam conspirasse videntur? *ibid.* B.
 — quid illorum Scriptores hauserunt ex fontibus Origénis? *ibid.*
 — quid magis videntur habuisse studio? *ibid.*
 — ubinam illis debentur primæ? 399. B.
 — quo tempore ipsorum erat tota Philosophia, tota Theologia? 400. D.
 — quomodo olim sacra faciebant Baccho? 622. F.
 — Hectorem jacentem olim impetebant, 661. D.
 — quæ gloria ipsis debetur? 672. C.
 — illis peculiaris est erudita simplicitas, 695. A.
 — iis magis arridet oratio venusta dilucidaque, quam grandis & operosa, *ibid.*
 — quomodo ponunt paternum casum? 704. A.
 — illorum libri unde difficilius corrupti possunt quam Latinorum libri? 391. E.
 — illorum adagiis quarum ætatum facta, consilia, ac vota probantur? 1438. D.
 — apud illos quæ ratio legendi Poetas & Oratores? 1447. D.
 — inter illorum Poetas & Oratores quantum discriminis est in dictione? *ibid.*
Græci codices emendatiores censentur quam Latini, 1916. B.
Græcia simpliciter dicta, non partem Italiæ, sed Atticam & finitima loca designat, 1761. E.
Græcista qualis Auctor existimatur? 1781. B.
Græcitas, qua usi sunt Apostoli, num donum celeste fuit? 398. A.
Græculus quidam avidissimus & stupidus, 100. E.
 — ab Erasmo deluditur, *ibid.*
Græcum carmen votivum ubi suspendetur ab Erasmo? 106. D.
Græcum epistolium risu exceptum ab eodem, 108. A.
Græcus est, quisquis in Græcis Auctoribus diligenter ac feliciter versatus est? 379. D.
Græcus quidam senex notatus, 245. B. C. D.
Græcus sermo perquam necessarius censetur, 1572. C.
 — illius elegantia unde discitur? 1522. B.
Græciloquus qualis Scriptor habetur? 1781. B.
Grammatica, Theologiæ pedisequa, 98. E.
 — illius opera valde eidem necessaria, *ibid.*
 — in minimis versatur, sed sine quibus nemo evasit maximus, *ibid.*
 — nugas agit, sed quæ ad seria ducunt, *ibid.*
 — ad Theologiæ cognitionem conducit illius peritia, officit imperitia, 128. D.
 — recte loquendi magistrâ habetur, 349. F.
 — quo seculo foede misereque balbutiebat? *ibid.*
 — quondam tot linguis instructa, quando unam Latinam pessime Latine sonabat? *ibid.*
 — illius professio quid in se continet? 1847. E.
 — olim fuit senile & arduum negotium, *ibid.*
Grammatica Græca, 61. F.
 — Chrysoloræ, 110. C.
 — Constantini, 52. E.
 — Theodori, 110. C.
 — Urbani, 52. E.
Grammatici qui? 128. C.
Grammatici cognomen num atrox convicium? *ibid.*
Grammaticus quis appellandus? 1894. D.
Grammatista plagosus, 140. D.
Grammatistæ quid depetant? 113. E.

Graphius (Cornelius) vis eruditissimus, 1491. F.
 — animo & corpore melius se habere nosciatur, *ibid.*
 — sibi est fortuna commodior, *ibid.*
 — quid rogatur ac monetur ab Erasmo? 1492. A. B.
Grassius nocturni, 91. E.
Grati animi quid est? 1486. B.
Gratio, seu *Charitas*, finguntur tres sorores, Deaeque
 coelestes dicuntur, 32. B.
 — illas Musarum comites non temere finxit Antiqui-
 tas, 705. A.
Gratiani Caesaris humanitas semigraculus Antonii Mufas
 Consulari Romano decoravit, 84. E.
Gratius agere quidam solent? 133. C.
Gratius (Ortuinus) unde famam sibi paravit? 527. C.
 — ipsius Prognostica valde ridicula, 1582. B.
Gratius quidam ob quid notatur? 384. E.
 — quali ingenio videtur praeditus? *ibid.*
 — quo facinore notus esse dicitur? *ibid.*
 — ipsius scripta in Capionem, 494. F.
 — cuius libelli phrasibus ipsum magis reserit? 483. D.
Gravelinium, urbs Comitatus Flandriae, 221. E.
Gravius (Tilemannus) cultor nominis Erasmi studiosissi-
 mus, 1751. D.
Greanus quidam, commissarius, Gonelli & Erasmi com-
 muni amicus, vel patronus, 147. E.
Gregorius cur *Θαυματουργός* appellatus? 1850. B.
Gregorius Divus quomodo Latine loquutus est? 724. D.
Gregorius Nazianzenus qualis praedicatur, & ad quem
 mittitur? 535. B.
 — nonnihil habet affectatae argutiae, 1416. B.
 — Basilii Pylades ac studiorum sodalis, 1432. B.
 — vir summa facundia parique doctrina ac pietate
 instructus, *ibid.*
 — floridum & argutum orationis genus amplexus vi-
 detur, *ibid.*
 — cur cum Basilio non censetur comparandus? *ibid.* C.
 — in sua *Monodia* quid reprehenditur? *ibid.*
 — ob quid *Theologi* cognomen meruit? 1846. C.
Gregorius Nyssenus, Episcopus, Basilii frater, 1432. B.
 — vir summa facundia parique doctrina ac pietate
 praeditus, *ibid.*
 — sibi placuit pia simplicitas, *ibid.*
Gregorius Papa scripsit super Job, 1593. F.
 — qua editione utitur, & in quem sensum eam ci-
 tat? *ibid.*
Gregorius Reischius, vide *Reischius*.
Greius (Thomas) adolescens Erasmo charissimus, 18.
 B. C. 21. E. F. 22. B.
 — desiderium Erasmi graviter fore, 21. A.
 — cur tantopere se macerare non debeat? *ibid.* B. C.
 — virtutem & bonas litteras amplexus est, *ibid.* F.
 — ipsius cum Erasmo necessitudo quibus columnis
 innitatur? 22. A.
 — quid vereri non debet? *ibid.* B. 76. D.
 — quid prudenter facit rectissimeque sibi consulit?
 171. F.
 — unde bis pater liberis suis dicitur? *ibid.*
 — humanissimam ad Erasmus epistolam misit,
 1564. D.
 — quid misit Beato Rhonano? 1569. B.
 — Erasmi vehementer amans, cui rei dat operam?
 1694. C.
 — quam epistolam efflagitavit ab eodem? 1875. A.
Grepperus (Joannes) Erasmi amicus, 1429. E.
Greveradus Advocatus, vir optimus atque integerrimus,
 66. F.
 — cur Erasmo ignotus esse non potest? 67. A.
 — vir modestissimus, studiosissimus, & candidissi-
 mus bonarum litterarum admirator, *ibid.*
 — Hieronymi praecipuo quodam amore perpetuo
 flagravit, *ibid.* F.
Grevis (Thomas) inter amicos Pyladeos numeratur Era-
 smo, 645. F.
Grimberga (Antonius a) quod commigrare dicitur? 508.
 B. E. 509. A. 510. A. C. D. 512. E. F.
 — cuius filius, & qualis adolescens praedicatur? *ibid.*
 — litterarum ac litteratorum ex animo studiosus, *ibid.*

— quem praepitorem secum duxit? 509. A.
 — ipsum quae commendabunt efficacius? 510. E.
Grubbi cuiusdam benignitas, 114. E.
 — an apud illum diversari libeat Erasmo? 117. B.
 — mire placet eidem, 122. C.
Gritius Dux capite truncatus dicitur, 1512. C.
Grosinus (Guilielmus) quid Erasmo scripsit? 95. E.
 — vir integerrimus optimusque praedicatur, *ibid.*
 — ipsum ex animo veneratur ac suspicit Erasmus,
 136. D.
 — Wentfordi & Erasmi patronus ac praepitor,
 141. B.
 — ipsius Epistola habetur addita Sphaerae Proculi,
 184. E.
 — ipsum deficere dolet Erasmus, 237. B.
 — vir multifaria doctrina magnoque & exercitato in-
 genio, 294. D.
 — quot annos & sub quibus Doctoribus operam de-
 dit litteris Graecis Latinisque? *ibid.* E.
 — ubinam Graecae linguae rudimenta didicit, & sum-
 mos viros audivit? 379. E.
 — quid verendum ne sibi eveniat? 380. B.
 — in omni genere disciplinarum usque ad morosita-
 tem exacte versatus, 789. B.
 — ad multam viam aetatem, & tamen nihil scri-
 ptura reliquit, *ibid.*
 — attactus paralyti quando perit? *ibid.*
Grolerius (Joannes) apud Insabres Quaestor Regius,
 316. F.
 — egregiae suae virtutes doctusque a quo depradica-
 ta? 317. C.
 — sui tum animi tum corporis simulacrum quibus
 coloribus delineatum & expressum? *ibid.*
 — quomodo totus representatus in tabula, seu va-
 rius in speculo? *ibid.* D.
 — qualis & quantus heros depictus? *ibid.* E.
 — unde veterem illum Mesopotamiam referre dicitur?
ibid.
 — suum ingenium quale & quantum? *ibid.* F.
 — quodnam pulcherrimum virtutis suae argumentum
 censetur? *ibid.*
 — unde Quaestoris munus plausibile gratiosumque
 reddidit? 318. A.
 — quomodo in illo munere versatur, & magistratu
 fungitur? *ibid.*
Gronellus quidam, Senator Mechliniensis, cuius sodalis
 & aequalis? 786. D.
 — Erasmus aliquandiu hospitio exceperit, *ibid.*
 — usque ad decrepitam aetatem vixit, & senio vo-
 rius quam morbo perit, *ibid.*
 — quid dixit cognatis apud ipsum pernoctare volen-
 tibus? *ibid.*
Gruerius (Leonardus a) Officialis Besontinus, e legatio-
 ne domum rediit, 1515. B.
 — quid cognoscet ex Gilberto Cognato? *ibid.* C.
Gruingius (Henricus) Decanus Embricensis, 542. D.
 — melioris litteraturae non vulgariter peritus,
ibid. E.
 — singulari modestia atque humanitate praeditus,
ibid.
 — qualem se praestat erga Erasmus? *ibid.*
Gruinga, vel *Groninga*, urbs Belgii foederati, 238. C.
Gruvius (Lambertus) Scriba Apostolicus, Erasmi
 amicus, 1821. B. C.
 — quorum improbitas sibi probe nota & insigniter
 invisa est? *ibid.* E.
 — quae historia sibi narratur ab Erasmo? 4 col. 1821.
 C. ad col. 1833. C.
 — quod negotium libentissime susceptum ac ex animi
 sentia confectum? 1833. C.
 — ad quid Scribis ac Notariis dedit ducatos tres?
ibid. E.
 — quod diploma tradidit veredario, & quid pactus
 est cum illo? *ibid.* F.
Gryllardus e sublimi folio praelegens, 77. E.
Grymans (Simon) juvenis adprimum doctus, quid absol-
 vit? 1262. E.
 Tom. III. Hhh h h h h 2 — cuius

- cuius voluminis posterior pars sibi commissa? *ibid.* D.
- in quo Monasterio quinque Livii libros invenit? 1359. B.
- vir in omni genere litterarum haud vulgariter & citra supercilium eruditus, 1357. C. 1359. B.
- provehendis liberalibus studiis natus, 1359. B.
- ob egregias suas virtutes cui cumprimis charus est? 1373. D.
- cui commendatur, & a quo? *ibid.* 1374. D.
- homo est nullo supercilio ac pudore pene immo-dico, 1374. E.
- vir Latine Græceque ad unguem doctus, & in Philosophia ac Mathematicis disciplinis diligenter ver-satus, *ibid.*
- cur optimi cujusque amicitia multo dignissimus? 1405. D.
- cui bellam narravit fabulam de matrimonio? 1429. F.
- Gualterus* Canonicus Trajecti superioris & Leodii, 1422. E.
- Gualterus* Dominicanus quem libellum clam emisit? 908. F.
- Guarizius*, vir eloquentissimus prædicatur, 1798. C.
- Gubernatores* quantumvis periti se vel a quovis admoneri patiuntur in magnis tempestatibus, 264. B. 737. E.
- Guido* a Rupeforti, *vide* Rupeforti.
- Guido* Morillonus, *vide* Morillonus.
- Guido* vir lepidissimus dicitur, 1668. F.
- Guilielmi* plurimi Erasmo chari amique, 184. D. E. F.
- inter hos cuinam erit locus præcipuus? 361. D.
- Guilielmorum* gens Erasmo summo opere favet, ac litteris dedita est, 170. E. 184. D.
- Guilielmorum* vocabulum quantum Erasmo gratiosum, amicum, ac prosperum? 299. F. 361. D.
- Guilielmus* quis, & quanti fit? 7. D. 35. A. 89. D.
- ipsius nomen passim perstrepat, *ibid.*
- homo suavis, ac vitæ exemplum, *ibid.* C.
- pene inimicus Erasmi, *ibid.*
- viatico magnifice instruitur, 36. E.
- illius odæ, epistola, & carmen qualia, 37. A. 53. E. 54. B. C. 61. E.
- haud stultus mercator dicitur, 61. F.
- unicum Hollandiæ decus futurus, 75. B.
- quomodo Augustinum quemdam tractare debet? *ibid.* B. C.
- quid admonet Erasmus? 101. C.
- Guilielmus* Goudanus conviciis insectatur Erasmus, 13. D.
- amicus ejusdem a teneris unguiculis fuit, 1782. B.
- vir doctissimus, & eidem conjunctissimus familia-ritate ac studio, 1798. B.
- Guilielmus*, Pastor civitatis Gruningensis, poculum inau-ratum dono mittit Erasmo, 637. F.
- quanto studio omnia obit munia in sua Ecclesia? 638. A.
- quales sibi adsciscit Sacerdotes? *ibid.*
- quem se præstat erga gregem suum? *ibid.* B.
- quanto ardore properat ad brabium immortalita-tis? *ibid.*
- quibus Auctoribus adornat suam bibliothecam? *ibid.* C.
- suam mensam quid commendat, & quæ eam con-diunt? *ibid.* D.
- quibus graviter imposuit silentium? *ibid.* E.
- Guilielmus*, Pater Cartusie magnæ, studiosissimus Era-smi, 924. D.
- quid sibi narratur ab eodem? a col. 924. E. ad col. 926. E.
- Guilielmus* Princeps, Dux junior Cliviensis ac Juliacen-sis, adolescens virtuti natus, 1285. E.
- quas litteras Erasmo scripsit, & quod poculum ei misit? *ibid.* 1428. E.
- quotuplex *μνημόσυρον* apud eundem esse voluit? 1428. D.
- non sibi placet exemplum Dionysii, & cur? *ibid.* F.
- bonum Principem præstare mavult, quam simu-lare, 1429. A.
- quinam parentes sibi esse dicuntur? *ibid.* C.
- quid sibi dicatum ab Erasmo? 1742. F.
- Guilielmus* quidam, Erasmo candide favens, & Budæo innotescere cupidus, 634. D.
- quo ingenio, quibus moribus, & qua dextera-te instructus est? *ibid.*
- litterarum est amantissimus ac nequaquam rudis, *ibid.*
- cui commendatur, & a quo? *ibid.*
- Guilielmus* quidam Erasmi collator & amicus, 184. D.
- alius ejusdem nominis æqualis Erasmi, eique cha-rus, *ibid.*
- Guilielmus* ab Horion, *vide* Horion.
- Guilielmus* Brielis, *vide* Brielis.
- Guilielmus* Budæus, *vide* Budæus.
- Guilielmus* Burbancus, *vide* Burbancus.
- Guilielmus* Carmelus, *vide* Carmelus.
- Guilielmus* Copus, *vide* Copus.
- Guilielmus* Crojus, *vide* Crojus.
- Guilielmus* Dancastrus, *vide* Dancastrus.
- Guilielmus* Goësius, *vide* Goësius.
- Guilielmus* Gonellus, *vide* Gonellus.
- Guilielmus* Grocinus, *vide* Grocinus.
- Guilielmus* Hermanus, *vide* Hermanus.
- Guilielmus* Hucus, *vide* Hucus.
- Guilielmus* Latimerus, *vide* Latimerus.
- Guilielmus* Montjoius, *vide* Montjoius.
- Guilielmus* Nefenus, *vide* Nefenus.
- Guilielmus* Parvus, *vide* Parvus.
- Guilielmus* Quernus, *vide* Quernus.
- Guilielmus* Quinonus, *vide* Quinonus.
- Guilielmus* Wala, *vide* Wala.
- Guilielmus* Waramus, *vide* Waramus.
- Guimundus* ex Monacho Benedictino Episcopus Aversen-sis, 1275. C.
- Scriptor Algero acrior & ardentior est, *ibid.*
- Dialectices ac reliquæ Philosophiæ belle peritus, *ibid.*
- in Canonicis Scripturis ac priscis Doctoribus stu-diose versatus, *ibid.*
- quantum habet eloquentiæ, & quibus rationibus agit? *ibid.* C. D.
- quo tempore floruisse dicitur? *ibid.* D.
- quem libellum edidit, & quando? *ibid.* C. 1306. A.
- Guinterius* Andernacus degit Parisiis, & quid scribit Era-smo? 1479. C.
- Guilfordus* vel *Guilfordus* (Henricus) Eques auratus, & Præfectus rei equestris Regis Angliæ, 437. E.
- quo in Erasmus animo esse dicitur? *ibid.*
- virtuti honestisque studiis toto pectore favet, *ibid.* F.
- quæ officia in Erasmus præstitit? 438. D.
- generosa ipsius mater cognita eidem, *ibid.*
- Guleta*, vetustæ Carthagini ruinæ, a quo oppugnatur & expugnatur? 1509. E. 1512. C.
- Guilielmus* Courinus, *vide* Courinus.
- Gumpenbergius* vel a *Gumpenberg* (Ambrosius) vir exi-mius, & Erasmi amicus, 1434. F.
- quid admonetur ac rogatur ab eodem? 1435. A.
- ipsius error viam aperuit eidem ad Cajetani ami-citiam, 1446. B.
- in litteris ad ipsum de qua re ludit idem? 1762. E.
- quid refert Rupilio, & quam epistolam negat esse Erasmi? 1763. A.
- Guolfgangus* Fabritius Capito, *vide* Fabritius Capito.
- Guolphangus* Augustus, *vide* Augustus.
- Gurmuntius* Bibliopola quod Lexicon edidit? 802. D.
- Gymnasium* Angelopolitanum unde cum summis Acade-miis litterariis contendere audet? 227. E.
- H.
- H** *Abacuk* Babylonem ad Danielelem quomodo delatus? 1224. A.
- Hacus* (Christophorus) cui gratias agere debet, & pro quo carmine? 492. B.

R E R U M A C V O C U M.

- Hamus* Orpheo suo adulatur, 156. B.
Hæresis distinguenda ab errore, 489. C.
 — quando ab ea temperandum? *ibid.*
 — illius conscii ac fautores modis omnibus allecandi, 231. B.
 — illius omne genus e Belgio in Angliam a quibus mittitur? 1441. D.
Hæreses quæ execrandæ sunt piis mentibus? 573. C.
 — in illis alia pestilentior alia, *ibid.*
 — quædam pestilentissimæ cur non potuerunt altas radices agere? 574. A.
 — illarum omnium bona pars e Philosophorum placitis orta videtur, *ibid.* B.
 — sunt quædam scholasticæ, de quibus non pertinaciter contendere præstaret, *ibid.*
Hæreticus distinguendus ab hæresi, 489. C.
 — olim reverenter audiebatur, 517. B. 599. C.
 — quando absolvebatur, vel plectebatur? 517. B.
 — quis olim habebatur, & nunc vocatur? *ibid.* C.
 — convictus & in errore persistens quomodo olim puniebatur? 599. C.
 — an juxta sacras Litteras capitis supplicio afficiendus? 1112. C.
Hæretici multi quotidie comburuntur, ac plures suecre-
 scunt, 113. B.
 — ex illis Græci solum Lucæ Evangelium recepisse dicuntur, 391. E.
 — unde hauriebant sua venena? 544. E. 659. C. 666. A.
 — illorum nonnulli quid sentiebant de Christo ac de resurrectione? 574. A.
 — ipsos revinci posse negatur sine præsidii Aristotelicæ Philosophiæ, *ibid.* B.
 — illorum improbitas ac pervicacia ad quid adegit compulitque? 696. D.
 — ex illis Judaizantes quinam fuerunt? 1851. F.
Hærelem, civitas. Hollandiæ, 35. F.
Hærelem (Vincentius ab) Dominicanus, homo nullius judicii & simpliciter stupidus, 867. E.
 — digna atque indigna blaterat in Erasmo, & stultissima profert, *ibid.*
 — qualem libellum edidit adversus eundem? *ibid.* F.
Hagi (Bernardus) Erasmi amicus, 1429. E.
Hagi (Joannes) cujus libelli se esse auctorem abjurat? 534. F.
Hagi (Quirinus) Erasmi famulus, in Angliam mittitur, 1757. A.
 — quid attulit ac reddidit Viveti? 1879. E.
Hajo Caminga, *vide* Caminga.
Hajo (Hermannus) Frisius, adolescens multorum litteris Erasmo diligenter commendatus, 336. C.
 — ipsius ingenium multis modis amabile, *ibid.*
 — quid ei non denegavit Erasmus? *ibid.*
 — cur commendatur Beraldo? *ibid.*
 — juvenis summæ spei, ac cumprimis eruditus, 635. B. 806. B.
 — ad quid Brixium hortari debet? 685. A.
 — inter eruditos magnus & nobilis olim futurus, 754. A.
 — in quo studiorum genere feliciter progressus? 808. F.
 — ad Philosophiæ studium adjungere animum debet, *ibid.*
 — cujus codicis copiam fecit Erasmo? 1146. E.
 — quam felici natus indole? *ibid.*
 — Ciceronis jucundam facilitatem affectare videtur, 1751. A.
Halcionius, *vide* Alcyonius.
Halenfis (Alexander) aliquando regnavit, 870. F.
Hallewila vel *Halwilerus* (Joan. Rudolphus ab) vir animo genteque nobilis, cujus templi ædituus & Canonicus? 1595. D. 1598. C.
 — totus Erasmicus esse, & quinquagenarius scholiis operam dare dicitur, 1598. C.
 — Græcæ linguæ rudimenta quantum didicit? 1595. D. 1598. C.
 — suum pronepotulum, maximæ spei puerum, Erasmicis jussit imbui deliciis, 1598. C.
 — quos libros Erasmi comparat, miratur, atque amplectitur? *ibid.*
Halmalus (Gaspar) Tribunus Antuerpiensis; vir honestissimus ac Juris peritus, 1599. E.
Haloinus (Georgius) vertit Gallice *Moriam* Erasmi, 261. C. 556. A. 1658. B.
 — quid fecisse in illa vertenda dicitur? 275. A.
 — vir ornatissimus prædicatur, 307. D.
 — quomodo intelliget locum quemdam in *Moria* Erasmi? 556. A.
 — animo suo quinam non satisfaciunt? *ibid.* C. D.
 — litteras callere ac colere dicitur, 615. D.
 — quid litteris suis humanissimis testatus est Erasmo? 752. F.
Halseyus (Thomas) quid monetur & rogatur ab Erasmo? 102. D. E.
 — Episcopus Elphinenfis, semper ex animo favit eidem, 661. E.
Haltus quidam quas schedulas ostendit Erasmo? 104. B.
Hanetonis (Philippi) epitaphium, 1136. B.
Hannibal Pœnus apud quos celebris, & quibuscum decertavit de Romano Imperio? 480. F. 481. A.
Hara otiosorum juvenum, 61. D.
Harmiensis (Galeottus) opusculum de homine edidit, 1606. E.
Harpocrates silentii Deus apud Ægyptios, 1093. C.
Harpyia, numero tres, monstra Tartarea, 55. C.
Harrisus, Anglus, quomodo vocabat Cochleum? 1740. E.
Hartus (Carolus) ad quid incitatur ab eodem? 649. B.
 — vir humanissimus, quo eundem comitatus? 751. E.
 — ejus litteras attulit Erasmo? 918. C.
 — cujus rei testis citatus? 1731. E.
Harpes extorum fibras rimatur, 82. E.
 — pro observatore momentorum & avium, 83. A.
Hasebart quidam Canonicus Aquisgranensis quos salutat? 442. E.
Hasteino (Marquardus ab) Ecclesiæ Moguntinæ Canonicus, & eximius juvenis, 751. E.
 — quid obtulit Erasmo, & quando mortuus? *ibid.*
Hauwitz juvenis indoles vehementer placuit Erasmo, 835. B.
 — per illum ad quem scribit Erasmus? 855. C.
Haurire Lethæo amne, 18. C.
Haymo Monachus, Abbas & Episcopus, quomodo enarrat Psalmos Davidicos? 1462. F.
 — quos excitaturus ad spirituales choreas, & cur non contemnendus? 1464. D.
Hebraorum gloria quomodo crevit? 523. C.
 — nihil fere nisi fumos quosdam objicit, *ibid.*
Hebraus quidam suarum litterarum longe peritissimus ubi adest? 270. C.
Hebraica gens frigidissimis fabulis plena, 1675. C.
Hecastus (Carolus) quam historiam indicare poterit Vlateno? 1759. D.
Hecataus quomodo Attalum appellat? 1497. C.
Hector Boëtius, *vide* Boëtius.
Hektor Nævianus a quo laudatur? 39. F.
Hektor quomodo colludebat cum Achille? 1727. F.
 — inter ipsum & Achillem quale certamen fuit? 1412. D.
Hedio quidam ad quid accersendus a Magistratu Argentinenfi? 793. E.
 — quos tenere fovet, & quem scurræ sublevat? 818. B.
 — quando & ubi duxit uxorem bene dotatam? 1704. B.
Hegius (Alexander) Præceptor Erasmi, & ludi litterarii magister, 1579. B. 1796. E.
Helena obtigit suo Paridi, 1607. F.
 — pro illa depugnatum est decennium apud Trojam, 1693. A.
Heli Sacerdos, vir pius, e sella prolapsus obiit, 785. D.
Helias quidam, senex optimus, morte ereptus, ac collis redditus, 1009. B.
 — illo nihil integrius aut candidius fuit, *ibid.*
 Tom. III. Iiiiiii quo-

- quomodo subscripsit ultimis ad Erasmum litteris? *ibid.*
- Helicon*, mons Aoniae Musis dicatus, 32. A.
- Helioborus* Presbyter satis odiose tractatus ab Hieronymo, 702. A. B.
- Heliogabalus* Moysen & Christum quendam habuit in suo larario, 1850. C.
- Helvetia*, regio Germaniae superioris, olim armis inclita, 349. D.
- tyrannos nescire dicitur, 753. D.
- Helvetii*, populi Germaniae superioris, 129. E.
- studiorum gloriam cum militiae laude conjungere incipiunt, 232. D.
- illorum quae pars dicitur foedus inisse cum Rege Ferdinando? 1203. B.
- Hencelius* quidam unde gratissimus Ursino? 1290. E. F.
- quo spiritu utitur in suis concionibus? *ibid.* E.
- quae vitia emendare & ab hominum menibus avertere studet? *ibid.*
- Henckellus* (Joannes) charissimus Erasmi amicus, 1159. E.
- quae res magnopere sibi cordi esse intelligitur? *ibid.*
- suae partes quanam erunt? *ibid.* F.
- ex quo audiet totam malorum Erasmi Iliadem? *ibid.*
- de quo munere nihil est quod laboret? *ibid.*
- cur illi consilium serum est? 1046. A.
- ejus salutis nonnullam spem suis litteris ostendit? 1204. C.
- ejus Reginae pietatem & humanitatem singularem deprædicavit? 1296. A.
- ipsius auctoritas apud quem plurimum habet ponderis? *ibid.*
- Henricus* a Bergis, *vide* Bergia.
- Henricus* Afinius, *vide* Afinius.
- Henricus* Bebelius, *vide* Bebelius.
- Henricus* Botteus, *vide* Botteus.
- Henricus* Bovillus, *vide* Bovillus.
- Henricus* Epphenorpius, *vide* Epphenorpius.
- Henricus* Glareanus, *vide* Glareanus.
- Henricus* Gruingius, *vide* Gruingius.
- Henricus* Guldefordus, *vide* Guldefordus.
- Henricus* Jeskyn, *vide* Jeskyn.
- Henricus* Lyrensis, *vide* Lyrensis.
- Henricus* Noorthonius, *vide* Noorthonius.
- Henricus* Stromerius, *vide* Stromerius.
- Henricus* Cornelius Agrippa, *vide* Agrippa.
- Henricus* (Gerardus) Medicus, ex Italia in patriam revertitur, 1436. F.
- Henricus* Caduceator a Sthaffenburgio quod incommodum impotenti animo fert? 986. D.
- quomodo huic remedium afferre poterit? *ibid.* E.
- Henricus* quidam Lovanium aufugit, 47. E.
- ipsum consequitur uxor, *ibid.*
- Henricus* quidam deliciae & solatium Erasmi, 4. E. 24. E. F.
- de illo optime sentit Erasmus, 14. C. D.
- ipsius amoribus nihil vel integrius, vel candidius, 25. C.
- facundus tabellarius prædicatur, *ibid.*
- amantissime ac festive scribit ac Christianum fratrem, 30. A. B.
- Henricus VII.* omnium seculorum primus Angliae Rex, 119. C.
- inaudita sapientia Princeps, *ibid.*
- Regum longe cordatissimus, 168. B.
- favore ac benevolentia prosecutus Episcopum Wigorniensem, *ibid.*
- Henricus VIII.* Rex Angliae qualis? 7. E. 119. C.
- ejus dotes, facta, regnumque egregie describuntur, 7. E. F.
- ipsius præclarum responsum, 8. A.
- quomodo patrem referat? 119. C. 168. B.
- ipsius natura ac indoles qualis? 145. B. D.
- quomodo loquitur ac sentit de Erasmo? *ibid.*
- suae litterae ad eundem quales? *ibid.* D.
- aurei seculi parens prædicatur, *ibid.* E.
- Richemondiae laborat, 147. F.
- periculum evasisse ait Medicus, 148. A.
- quorsum trajiciet, & quam secum abducet? *ibid.*
- quo auctore arma deposuit? 151. B.
- cujus instinctu arma suscepit? *ibid.*
- quid sibi perhonorificum? 157. D.
- favore ac benevolentia prosequitur Episcopum Wigorniensem, 168. B.
- litterarum non imperitus, 187. C.
- quantopere dilexit Philippum Castellae Regem? 262. D.
- quomodo deploravit ejusdem mortem? *ibid.*
- suum regnum felicissime administrat, *ibid.* E.
- quem librum sibi non licuit evolvere? *ibid.*
- ad litteras, olim puero non infeliciter gustatas, redit, *ibid.* F.
- quibuscum libris colloqui solet? *ibid.*
- ingenii sui dotes vere regiae planeque heroicae, 263. C.
- quorum familiaribus colloquiis gaudet? *ibid.* D.
- quibus libris evolvendis tempus suum impendit? *ibid.*
- a quorum opinione longe dissentit? *ibid.*
- quid a litteris subito ipsum abripuit? 264. A.
- ad sui exemplar effingi potest absoluti Principis simulacrum, *ibid.* C.
- Regum omnium cordatissimus, incorruptissimus, & florentissimus, *ibid.*
- qua humanitate complexus Erasmus, & quid eidem obtulit? 268. C.
- ipsius erga eundem benevolentia in dies augeatur, 309. C.
- quam sapissime ejusdem laudes prædicat, *ibid.*
- suum munus quot modis & quo nomine præcipue gratissimum fuit eidem? 319. B.
- quam fortunam eidem offert? *ibid.*
- quo nomine favere eidem dicitur? 321. A.
- bonis libris delectatur, 402. C.
- apud ipsum quinam plurimum pollent? *ibid.*
- ad suam mensam quinam adhaerent, & quanam agitantur quaestiuiculae? 415. A.
- quos invitat in utramque suae ditionis Academiam? 417. C.
- examina ipsius dotes & illustria facta summo opere deprædicantur, a col. 438. B. ad col. 440. F.
- quorum Principum virtutes referre dicitur? 441. A.
- quale specimen ingenii sui dat? 460. F. 461. A.
- quid familiariter colloquitur cum Coletis? 461. C.
- quid eidem testatur polliceturque? *ibid.* D.
- quid ait omnibus audientibus? *ibid.* E.
- bonas litteras palam tuetur, 463. A.
- cui negotio favet toto pectore? *ibid.* E.
- ipso nihil civilius ac modestius optari potest, 474. B.
- unde non conquievit, donec Merum in animum suum pertraheret? 476. B.
- suam familiam quibus viris disertam reddere sibi in animo erat? *ibid.*
- quomodo Merum in intimis habet? *ibid.* C.
- quales viros in suam familiam atque adeo in cubiculum suum admittit, invitat, ac pertrahit? 477. B.
- quos habet arbitros ac testes perpetuos vitae suae, in consiliis, & itinerum comites? *ibid.*
- a quibus stipari gaudet? *ibid.*
- quod dissidium auctoritate sua sedavit? 491. E.
- Rex suae ætatis facile integerrimus, 510. D.
- omnibus absoluti Principis dotibus egregie cumulatus, 512. E.
- felicissime philosophatur, 533. F.
- quibus rebus non solum auctor ac dux, verum etiam exemplum est? 538. C.
- unice cordatissimus prædicatur, 562. E. 630. D.
- ipsius majores ob quid collaudati, & cur illorum similis esse debet? 562. F.
- librum conscripsit adversus Lutherum, 660. B.
- felicissimo ingenio mirare valet, *ibid.*

- ingenio calamoque propugnat pro Christi sponsa, *ibid.* C.
- quantum progressus est in cognitione sacrarum Litterarum? *ibid.* D.
- unde & quantum ornat studia ac religionem defendit? 661. A.
- habet ingenium mire felix ac versatile, 732. D.
- stylum olim puer non indiligenter exercuit, *ibid.*
- quam Disputationem Theologicam conscripsit? *ibid.*
- in quorum libris versari gaudet, & de qua re disserere solitus est in conviviis? *ibid.*
- num adjutus fuerit ab Erasmo in libello, quem scripsit contra Lutherum? *ibid.* E. 743. C. D. 762. F. 743. A.
- quantum urget, ut Erasmus scribat adversus Lutherum? 743. F. 744. A.
- omnibus regiis dotibus ornatissimus, a tyrannide alienissimus, & apud populum suum gratiosissimus, 761. E.
- quo animo libellum scripsit in Lutherum? *ibid.*
- quem comiter accipere rogatur? 773. B.
- quid sibi mittitur ab Erasmo? 774. B.
- quam discordiam vertit in concordiam omnibus exoptatam? 1231. A.
- cur *fidei defensor* vocatus? 1441. E.
- Herborn** (Nicolaus) Franciscanus, Commissarius Cismontanus, 1490. C.
- quem librum Antuerpiæ emisit, & quos in illo insectatur? *ibid.* D. E.
- ipsius petulantia a quo non probatur, & titulus Commissarii Cismontani a quibus sibi datus? 1518. E.
- Heracles** ob quid ad Alexandrinæ Ecclesiæ gubernationem adscitus est? 1848. A.
- in societatem Catecheseos iterum adjunctus Origeni, 1850. C.
- Heracleon** eadem docuit cum Valentino, 949. C.
- unde videri studuit diversa tradere? *ibid.*
- Heracledes** martyrii gloriam promeruit, & adhuc neophytus adeptus est, 1848. B.
- Hercules** quomodo Hydram prorsus confecit? 877. F.
- ipsius virtus quomodo effulsit? 84. A.
- tertia luna natus quando ad Deos abiit? 881. A.
- cum quibus certamen habuit? 1161. A.
- unus duorum monstrorum impetum sustinuisse negatur, 1177. D.
- Cacum vicit ac præcipitavit, 1640. B. 1641. C.
- constans ipsius diligentia in monstris domandis effertur a Poëtis, 1752. A.
- Herculi** Lindio inter epulas voluptati fuit conviciator, 392. C.
- Herculeum** animi robur, 79. F.
- Hercynia**, sylva maxima Germaniæ, 503. A.
- in ea delitescunt frequentissimi grassatores, multa damna viatoribus inferentes, *ibid.*
- cur hi ex illa ejici ac extirpari non possunt? *ibid.* B.
- Herema** (Gerardus ab) vir virtute præstans & litterarum amans, 1744. D.
- antiquis imaginibus clarus, & studiosissimus Erasmi, *ibid.* D. E.
- quis sibi commendatur ab eodem? *ibid.* E.
- Heresbachius** (Conradus) unde se beatum fore existimat? 733. C.
- instituit puerum Erasmiolum, & gratus est ejusdem parentibus, *ibid.* E.
- unde maximam initurus gratiam & apud eosdem & apud Erasmus? *ibid.*
- quid gratulaturus Henrico Glareano, & cur? *ibid.* F.
- vir ad unguem factus, & formator pueritiæ Guilielmi Ducis Olivienfis, 1210. F.
- hujus Principis indolem quomodo depinxit Erasmo? *ibid.*
- suæ epistolæ undique spirant singularem erga eundem Principem amorem, 1211. A.
- quid magno studio multisque argumentis agebat apud Erasmus? *ibid.*
- quantum favet commodis, honori, ac dignitati ejusdem Principis? *ibid.* D.
- eundem Principem optimis disciplinis illustrare studet, *ibid.*
- cujus rei testis citatus? 1731. E.
- Hermannus** a Nova Aquila, *vide* Nova Aquila.
- Hermannus** Blavius, *vide* Blavius.
- Hermannus** Buschius, *vide* Buschius.
- Hermannus** Hajo, *vide* Hajo.
- Hermannus** Lethmannus, *vide* Lethmannus.
- Hermannus** (Guilielmus) Erasmi amicus, & homo doctus, 184. E.
- Hermannus** Westphalus, juvenis probus & undiquaque doctus, 667. A.
- diligentissimus in formanda, curanda, & erudenda adolescentia, *ibid.*
- in Collegio Liliensi agere dicitur, *ibid.*
- Hermanus**, Archiepiscopus Colonienfis, Erasmo studiosissimus, 1067. E.
- quid sibi narratur ac exponitur ab eodem? 1068. A. B. &c. 1069. A. B.
- sua moderatissima prudentia, & prudentissima moderatio, 1069. B.
- ejusdem libellos auribus oculisque suis dignatur, *ibid.* C.
- quid eidem testatur polliceturque? 1083. E. F. 1084. A. B.
- Hermogenis** Rhetorica per quem missa & cui reddita? 1655. D.
- Hermolaus** Barbarus, *vide* Barbarus.
- Hermolaus**, vir inimitabili elegantia, 1575. E.
- Hernesius** Dux, illustrissimus Bavarie Princeps, 227. E.
- quanto amore ac benignitate confovet, excolit, dirat, suæque præsentiae splendore illustrat Gymnasium Angelopolitanum? *ibid.*
- viros doctissimos conducere suave liberalitate magnifice exornare sibi in animo est, *ibid.*
- ipsi visus est Erasmus omni honore & favore dignissimus, *ibid.* F.
- diligenter inquisivit, qua ratione ad se alliciendus ille vir summus, *ibid.*
- nullis sumptibus parurus, quo eundem ad se perducatur, *ibid.*
- suus sincerus in studia politiora amor, 228. A.
- in hisce a præceptoribus minime poenitendis pulchre eruditus est, *ibid.*
- viarum impendia & honorarium neutiquam despicabile libentissime Erasmo offert, *ibid.* C. E.
- ejusdem vocandi gratia tabellarium ad Basileam mittit, *ibid.* E. 256. B.
- quid unum petit confiditque se exoraturum? 228. E.
- Erasmus videre ex animo cupit, *ibid.*
- nihil æque ac litteratos & litteras amat, observat, suspicit, *ibid.*
- ad quid ducentos aureos annue offert Erasmo? 256. B.
- quantum ei debent omnes bonarum litterarum mystæ? 271. E.
- quantum ornat, commendat, & fovet bonas litteras, & unde? *ibid.*
- Herodes** repente percussus ab Angelo periit, 785. D.
- Herodotus** qualis Scriptor? 324. E.
- Heroïna** a Nassauwen a quo & cui commendata, 1522. A.
- Herostatus** quantum gloriæ avidus? 527. B.
- Hervagius** (Joannes) prædicat humanitatem Baptistæ Egnatii, 1288. A.
- ducit uxorem a Joanne Frobenio relictam, 1330. F.
- cui successit in provinciam restituendi bonos Auctores? *ibid.*
- vir bonæ fidei, nec indoctus, cui commendatur? *ibid.*
- quam operam præstitit in edendo Demosthene? 1448. E.
- Hesiodus** quid mortalibus utilissimum esse scripsit? 97. C.

- quid turpe sibi videtur? 230. E.
 — noxam esse malum vicinum dixit, 568. D.
Hesperius draco, 1. E. 2. A.
Hessus (Eobanus vel Helius) qualis Poëta ac Orator? 352. F. 354. D. 511. A. 513. B.
 — quibus moribus præditus est? 352. F. 511. A. 513. B.
 — ævi sui Naso, sed castus ac pius, 428. F. 511. A. B. 513. B.
 — qualis & quantus vir prædicatur? 429. D.
 — suum *ιδιοπροπινδον* quantum placuit Erasmo? 446. A.
 — quos mittit ad eundem? *ibid.* B.
 — suum *Carmen* ad Comitem de Nassau, *ibid.*
 — quod argumentum sibi deligendum? *ibid.* C.
 — quibus vitiis nusquam est affinis? 511. B.
 — quid unus universum exhibuit? 513. B.
 — Germaniæ præcipuum decus dicitur, *ibid.* C.
 — Erasmi amicus prædicatur ac salutatur, 592. D.
 — quid exoptulat cum eodem? 1363. E. 1364. B.
 — quibus succensere dicitur? 1364. D.
 — quo nomine amatur ac laudatur ab Erasmo? *ibid.* F.
 — volumen Epigrammatum abs se editum, 1365. A.
 — quid Erasmo exprobrat, & quid sibi non videtur ferendum? *ibid.* A. B.
 — in se habet quo se nobilitet, *ibid.* E.
 — Theocritum reddidit Latino carmine, *ibid.*
 — qua in re laudatur sua industria? *ibid.* F.
 — quid persuasum habere oportet? 1366. A.
 — Poëta, & homo candidus, 1682. B.
 — cur Erphurdia Lovanium venit? *ibid.*
Hesychius Theologus excusus, 1090. A.
 — Erasmo prorsus fuit ignotus, 1256. A.
 — ipsius *Proœmium* in Psalms luculente scriptum, 1320. E.
 — in illo conatur probare omnes Psalms Davidis esse, *ibid.*
 — in quibus Collectaneis interdum citatur? *ibid.*
Hexius (Theodoricus) Adriani dudum Secretarius, 809. B.
 — quinam libellus ad se mittitur? *ibid.*
Hieron, ostium Ponti, 1340. F.
Hieronymus Agathius, *vide* Agathius.
Hieronymus Aleander, *vide* Aleander.
Hieronymus Balbus, *vide* Balbus.
Hieronymus Balding, *vide* Balding.
Hieronymus Bussidius, *vide* Bussidius.
Hieronymus Drunghesteyn, *vide* Drunghesteyn.
Hieronymus Emser, *vide* Emser.
Hieronymus Frobenius, *vide* Frobenius.
Hieronymus Hus, *vide* Hus.
Hieronymus Savonarola, *vide* Savonarola.
Hieronymus Vervefius, *vide* Vervefius.
Hieronymus Viromandus, *vide* Viromandus.
Hieronymus quidam Doctor periisse dicitur, 1291. F.
Hieronymus Stridone natus, Romæ educatus sub eruditissimis viris, 400. B.
 — ubi baptizatus & Presbyteri honorem consecutus est? 394. A.
 — displicuit Ruffino palam inimico, 3. A.
 — *Cerealius* & *Anabasis* mentionem fecit, 44. C.
 — in illum Commentarios parat Erasmus, 59. F.
 — qualis habitus ab orbe Ecclesiastico? 64. C.
 — summopere laudatur, ipsiusque scripta multis nominibus commendantur, 67. B. C. D. E.
 — quid in Epistolis questus est? 87. A.
 — quomodo studere incepit? 88. A.
 — unde depravatus, mutilatus, & confusus? 89. B.
 — in suis scriptis non pauca adulterina subditiaque deprehenduntur, *ibid.*
 — totam Augustini & Ruffini orationem contempnit, 97. B.
 — qua ansa Origenem arripuerit? 98. B.
 — quid Desiderio suo scripsit? *ibid.* F.
 — de ratione vertendi divinas Litteras præcepit, *ibid.*
 — non tam vertit, quam emendavit Scripturas, 99. A.
 — quid suscepit, mandante Damaso? *ibid.* B.
 — quid in Epistola ad Desiderium affirmasse somniatur? *ibid.* C.
 — ipsius recognitio Psalmorum necnon interpretatio juxta veritatem Hebraicam ubinam leguntur? 127. E.
 — ipsum ex Grammaticorum ordine fuisse, cur negari non potest? 128. D.
 — ipsius volumina ubi divendita? 133. D.
 — qualem Theologum habent Latini? 142. F. 152. F.
 — quam depravatus, confusus, & contaminatus sit? 143. A. 153. A.
 — quid in eo emendando præstiterit Erasmus? 143. A. B. C. &c. 146. A. B. 153. E. F. 154. A.
 — litteris Hebraicis utitur non paucis in locis, 143. C.
 — summus Theologus, & Scriptor omnium eruditissimus, *ibid.* E.
 — cur & quo auctore Leoni Pontifici illum consecrare vult Erasmus? *ibid.* E. F. 146. C. D.
 — Theologorum omnium Princeps, 146. C. 152. F.
 — cur prope solus Theologi cegnomine dignus? 152. F.
 — quantæ illius dotes? 153. A.
 — ubi totus renascitur? 154. B.
 — a quibus desudatum est in illius monumentis? *ibid.* B. C. D.
 — ipsius nomine nihil celebrius ac comprobatus, *ibid.* D.
 — quantum lucis, ponderis, & auctoritatis huic accessurum, & unde? *ibid.* E.
 — primus Christianæ Religionis Doctor, & optimus omnium Theologus, *ibid.*
 — unde a pluribus legetur, idque libentius? 155. A.
 — ipsius voluminum editio cui inscribitur? *ibid.* E.
 — quo tempore & quorum expectatione proditurus est in lucem? 159. E. 256. C.
 — quomodo numeros in digitos mittit? 162. C.
 — quid digitorum varia connexione ac plicatili positura Veteres significari voluisse prodidit? *ibid.*
 — in emendatione Psalterii multa pene frivola adnotavit, 251. D.
 — ubinam pro Fabro facit, & cum Erasmo sentit? 302. D.
 — quo tonitru, quo fulmine insurrexit in Ruffinum, & cur? 303. C. 311. B.
 — quo stomacho respondet ac minatur Augustino, & ob quid? *ibid.* D. 311. B.
 — non fuit extra peccandi aleam, 311. B.
 — quomodo coaluit ac exarsit contentio inter se & Ruffinum? 312. E.
 — quodnam elogium optimis Monachis tribuit? 345. E.
 — quam eorundem formam subjicit? *ibid.* F. 346. A.
 — qua culpa non caruisse dicitur? 356. A.
 — quorum auctoritate vertit quosdam V. Testamenti Libros? 393. F.
 — ad cujus preces recognovit solum N. Testamentum? *ibid.*
 — in illo aliquoties desideratur animi lenitas, 394. C.
 — quid recensere dicitur v. cap. *Michea*? 397. C.
 — non solum cum auctoritate, sed etiam cum reverentia legitur, *ibid.* D.
 — in ipsius libris multa esse dicuntur, quæ a veritate dissonant, *ibid.*
 — qua re passim offenditur in Paulo? 398. C.
 — multis modis salebrosus est, 399. E.
 — unde & quando Christi philosophiam imbibit? 400. C.
 — quot annos impendit studio sanctarum Scripturarum? *ibid.*
 — quomodo Græcorum libros legisse dicitur? *ibid.* F.
 — nuncubi in se desideratur acumen dialecticum? *ibid.*
 — quanto præcellit Augustino? *ibid.*
 — quid non diremit amicitiam inter se & eundem? 401. C.
 — cur

- cur Operum Cypriani indicem texere noluit? 478. B.
- ubinam testatur sese attexuisse catalogum Originicorum Operum? *ibid.* C.
- ipsius voluminibus quænam interspersa? *ibid.*
- quid sentit de Tertulliano atque Augustino? 479. A.
- quas dotes Cypriano tribuit? *ibid.* B.
- Monachorum & Monacharum vitia depingit ipse Monachus, 536. F. 595. B.
- densitatem in sententiis & difficultatem in eloquendo tribuit Tertulliano, 573. A.
- quod vitium damnat in Origene? *ibid.* B.
- quod crimen Tertulliani elevat? *ibid.*
- quid laudat in suo Nepotiano? 585. C.
- quomodo appellat Ecclesiam Romanam? 639. B.
- illo nihil habet orbis Latinus vel doctius vel sanctius, 691. A.
- quid affectasse videtur in *Commentariis*, quibus explicat Prophetas? 693. A.
- quid videtur sensisse de stylo divi Hilarii? 695. D.
- cujus Operis meminit in *Epistola ad Florentium*? 696. F.
- quorum libellorum mentionem facit in *Catalogo*? 697. A.
- quanto ardore pugnat adversus eos, qui matrimonium efferebant? 698. C.
- quid sentit de quibusdam *Commentariis* Hilarii, & ubi illorum meminit? 700. B. C. D.
- *Catalogum de claris Scriptoribus* quando edidit? *ibid.* E.
- quid testatur de libro *Hymnorum* Hilarii? *ibid.* F.
- quid indicat de ejusdem *Commentariis in Job*, necnon de libro adversus Salustium? 701. A. B.
- pene contempsit Augustinum, nec ita multum tribuit Ambrosio, *ibid.* C.
- quanta cum veneratione citat Hilarium multis locis? *ibid.* C. D. E.
- dum sedulo patrocinator eidem, satis odiose tractat Heliodorum Presbyterum, 702. A. B.
- ubi memoria lapsus est & dormitavit in taxando Hilario? *ibid.* E. F.
- non veretur efferre laudibus virginitatem, nec non suadere monogamiam, 714. C.
- quid refert de Arnobio, & ubi? 724. B.
- cur non meminit Operis ejusdem *adversus Gentes*? 725. E. F.
- Principes & Episcopos officii sui subinde admonet, 732. F.
- non multum tribuit libero arbitrio, 763. F.
- Auctor in sacris Litteris non adspernandus, 764. A.
- quo nomine celebrior habetur, & unde clarior redditus? 771. E.
- quid non potuit vitare in libris suis? 776. E.
- quid scripsit in Christi gloriam & nostri consolationem? 795. E.
- ipse Monachus quam multa scripsit in malos Monachos? 796. D.
- suæ *Epistola* excuduntur, & in illis plurima loca corriguntur, 807. A.
- eadem feliciter absolutæ, 814. D.
- satis feliciter ab Erasmo absolutus est, 919. A.
- Ambrosium aliquot locis citat multa cum honoris præfatione, 994. D.
- alicubi minus candide de libris ejusdem sentire videtur, *ibid.*
- caruisse videtur gloria perpetuæ virginitatis, 1006. B.
- quomodo examinandus ac interpretandus? 1042. D. E.
- quomodo ab æmulis olim infamatus? 1078. C.
- Senecam ut & hæreticos nonnullos recenset in catalogo Sanctorum, 1146. B.
- quem librum Senecæ citat? 1152. E.
- vertit & interpretatus est Prophetas, & tamen frequenter fatetur se non assequi sensum, 1235. D.
- in Vet. Test. tropos Hebræicos fere omnes audacter sustulit, *ibid.*
- ingenio Origenis quamdiu vehementer delectatus videtur? 1339. F.
- dissensit ab Ambrosio & Cypriano, 1379. C.
- sibi cum Augustino fuit non frigida velitatio, *ibid.*
- acerbius invehitur in malos Monachos, Clericos, & Virgines, quam in Ethnicos aut Judæos, *ibid.* F.
- suum fatum non valde dissidet ab Erasmi fato, 1391. E.
- cum quibus certavit, & quomodo? *ibid.* F. 1392. A.
- quæ non potuerunt ipsum tueri ab improborum latratibus? 1392. A. B.
- apparatur mox excudendus cum annotamentis & scholiis Erasmi, 1531. F. 1532. A.
- ab eodem in qua voce refelli videtur? 1597. D.
- cur tonet in Ruffinum? 1691. C.
- quæ ratio ipsum non flexit, quominus Instrumentum vetus ex Hebræo sermone transferret, 1909. E.
- *Hieronymiana* eloquentia, & oratio, 67. D. E.
- *Hieronymiana* gloria unde latissime enitescet? *ibid.* C.
- *Hieronymianas* Epistolas *Commentariis* illustrare nemo tentavit ante Erasmus, *ibid.* B.
- *Hieronymiani* libri a quibus depravati & unde oblitterati, aut mutili, aut mendosi, & portentis pleni? 64. C.
- *Hierosolyma*, a vel *orum*, urbs Palæstinæ in Judæa, notissima olimque clarissima, hodie Terræ Sanctæ præcipua, 343. F.
- illic tantum sacrificare olim Judæis licuit, 1383. D.
- *Hilarionis* errores a nemine damnantur, 370. E.
- Hilarius Bertelphus, *vide* Bertelphus.
- *Hilarius* quidam olim Parisiis condiscipulus Viveti, & Erasmi amicus, 717. C. 836. B.
- in quibus responsis requirendis diligentissimus fuit? 717. C.
- quid nunciavit Viveti, & quod Opus sibi tradetur ab eodem? 716. D. E.
- Antuerpiam profectus dicitur, & brevi rediturus, 730. C.
- cui reddiderit animum? 748. F.
- unice amat Galliam, 836. B.
- quo venit cum aliquot extortis ac supervacaneis epistolis? *ibid.*
- cur multum pecuniæ non committendum ipsius manibus? *ibid.*
- quo nomine impensius amatur ab Erasmo? 1137. F.
- unde rei suæ non parum recte consulit? *ibid.*
- Lugduno migravit cum uxore sua, 1456. C.
- *Hilarius* Divus unicum Galliarum lumen prædicatur, 704. C.
- in Phrygiam relegatus factione Saturnini cujusdam Episcopi Arelatensis, 692. E.
- ubi & quando duodecim libros *de Trinitate* scripsit? *ibid.*
- qua de re queritur apud Cæsarem? *ibid.*
- cur se diu siluisse testatur locis aliquot? *ibid.*
- quid in mox dictis libris videtur tota vi adnusus? *ibid.* F.
- quam necessitatem subinde deplorat? 693. B.
- Latinorum primus gladium eloquentiæ suæ strinxit in Arianos, 694. E.
- ea res illi plurimum famæ conciliavit, *ibid.*
- pleraque loca apud Joannem & Paulum non minus feliciter quam accurate explicat, *ibid.* F.
- suus stylus seu ratio scribendi qualis esse dicitur? *ibid.* 695. A. B. &c. 696. A. B.
- quando edidit librum *de Synodis*, & quod argumentum illic tractat? 696. B.
- ad quos hunc scripsit, & quomodo e Græco vertit? *ibid.* C.
- quid ibi non audet pronunciare de Spiritu Sancto? *ibid.* D.
- illud Opus a quo commemoratur? *ibid.* F.

- feripfit librum adversus Constantium, necnon epistolam contra Auxentium, 697. A. B.
 — quid afferit de Filio Dei & de Spiritu Sancto? *ibid.* C.
 — ejectus fuit ac damnatus per Saturninum, 698. B.
 — quæ boni illius viri affectibus imponere poterant? *ibid.*
 — ob quid ævi sui lumen fuisse prædicatur? *ibid.* D.
 — quanto stomacho sævit in Arianos? *ibid.* E.
 — quid multis locis sentire videtur de corpore Christi, necnon de ejus affectionibus? *ibid.* F.
 — quid asseverat de Patre, Filio, & Spiritu Sancto? 699. A.
 — quid statuit de Maria Virgine? *ibid.* B.
 — quos Commentarios in Matthæum scripsit, & ex quo illos vertit? 700. B.
 — in allegoribus aliquoties superstitionis est, interim & violentior, *ibid.*
 — quos Commentarios in Psalmos edidit, & unde imitatus est sive vertit? *ibid.* C. D. E.
 — unde apparet ipsum non infelicem fuisse in carmine? *ibid.* F.
 — quanta fuit in ipso vitæ sanctimonia, sui que nominis auctoritas? 701. C.
 — quibus nominibus ac elogiis insignitus ab Hieronymo? *ibid.* C. D.
 — Hebræi sermonis prorsus rudis fuit, *ibid.* D. E.
 — Græcas litteras tenuiter attigerat, 702. A.
 — semper ex professo sequitur LXX. Versionem, *ibid.* C.
 — quos *excussorum filios* vocat? *ibid.* D.
 — in quibus est felicius, densior, ac sanior? 703. A.
 — quas proprietates tribuit Personis divinis? *ibid.* B.
 — ubi quam anxie philosophatur in dictionibus Græcis? *ibid.* C.
 — quæ voces & orationes sibi esse peculiare dicuntur? *ibid.* D. E. F. 704. A. B. C.
 — quanta laus sibi contigit Constantium impugnanti? 771. F.
 — ipsius libri varie contaminati ac interpolati, 691. B. C. &c. 692. A.
 — ex his plures interciderunt, 700. F. 701. A. B.
 — unde ipse castigatior ac nitidior, necnon gratiosior prodibit? 704. C. D.
 — lente cunctatus, antequam in Arianos stringeret calamum, 838. D.
 — dum famam fugitat, nusquam locorum non inclauit, 1273. E.
 — quas voces frequenter usurpavit? 1389. B.
 — 40. millia versus Origenis in Job vertit, 1593. C. D.
Hippocrætes artis medicæ princeps, 289. F.
 — ipsum audire suapte lingua sonantem non nihil est, *ibid.* 290. A.
 — quid magna religione exigit ab artis medicæ professoribus? 1813. E.
Hippon Regius quæ civitas? 1247. D.
Hippopotamus, animal indomitum ac ferum, 1098. D.
 — cur summo sceptri fastigio apud Ægyptios impositus? *ibid.*
Hirudinum qualis mos? 1442. F.
Hiscus quidam, natione Genuensis, Bononiæ Præses, cur offensus? 1618. B.
Hispani bellum cum Gallis gerunt, 111. F.
 — quales in Italia comparent? 121. B.
 — apud illos efflorescunt linguæ ac bonæ litteræ, 650. A.
 — illorum militum aliquot millia ad quid in Britanniam applicuisse dicuntur? 731. B.
 — ipsis sunt cordi Opera Erasmi, 801. D.
 — unde mansuescent, & quas opiniones exsuent? *ibid.*
 — apud ipsos gratiosus esse incipit Erasmus, 814. A.
 — quid factum a nonnullis illorum dicitur? 923. C.
 — Romam eunt Livii videndi causa, 1538. C.
Hispania, Europæ regio amplissima inter Africam & Galliam, dividiturque in citeriorem & ulteriorem, 263. B.
 — in ea cernere licet Saracenici imperii manifesta vestigia, 483. A.
 — Saracenorum tyrannidem aliquando passa est, *ibid.*
 — ad pristinam eruditionis laudem veluti postliminio reflorescit, 1013. B.
 — qualem Geryonem habere dicitur? *ibid.* C.
 — non quæta esse dicitur, 1107. B.
 — in ea quos tumultus nec Cæsaris nec Archiepiscoporum auctoritas compescere potest? 1139. A.
 — in ea summam rerum quinam administrant? 1230. B.
 — in ea nihil esse tempestatis dicitur, 1372. A.
 — multos alit occultos Judæos, 1393. F.
Hispanus quidam in scripta Erasmi procaciter invehit dicitur, 647. E.
 — quid admonitus a Leone Pontifice? *ibid.*
 — Erasmo infensissimus, & magnæ apud Cæsarem auctoritatis, 741. B.
Historia de visceribus beatæ Virginis, 1061. C.
Historici eloquentes quibus rebus idonei existimantur? 1817. E. F.
 — in probatis quæ duo præcipua quæri solent? *ibid.* F.
 — doctos quænam arguere dicuntur? 1818. D. E.
 — illis omnibus rara est dulcis quædam brevis, *ibid.* E.
Histriones ob quid damnati dicuntur? 175. F.
 — illorum munus, conditio, ac merces quæ? 713. B. C. 769. E. F.
 — quomodo apud Lacones vocati? 878. F.
Histriones quidam personati ob quid notantur? 237. E. F.
 — apud quas plurimum valere solent? 852. F.
Hochstraten (Comes ab) vir humanus ac moderatus videtur, 875. C.
 — uxorem superstitione religiosam habere fertur, 852. F.
 — cum illo non multum fuit Erasmo consuetudinis, *ibid.* 875. C.
 — ipsius quædam voces parum honorifice ad eundem perlatæ, 875. C.
Hochstratus (Andreas) vetus Erasmi amicus, 290. A.
 — de illo nihil audiri miratur Erasmus, 1648. A.
Hochstratus vel *Hochstratus* (Jacobus) quæ de re admonendus esset? 384. F.
 — sibi cum Erasmo nulla intercedit familiaritas, *ibid.*
 — quibus moribus esse prædicatur? 385. A.
 — quos sedales ac suffragatores habere dicitur? *ibid.*
 — scripta sua quid palam clamitant? 484. C.
 — de suis moribus variant sententiæ, *ibid.* F. 485. A.
 — quidam ipsius libellus quomodo affectit Erasmus? 485. A. B.
 — quinam ipsius duo libelli exierant? *ibid.* D.
 — quid in ipso excusari non potest? *ibid.* E.
 — quomodo invehitur in Capnionem? 486. A.
 — cur moderationem adhibere monetur? *ibid.*
 — quid sibi mandatum est? *ibid.* B.
 — quem libellum insectatus est? *ibid.*
 — unde major futurus existimatur? *ibid.* C.
 — ad quid oculatus, necne? *ibid.* E.
 — quos perstringit, & ubi? *ibid.*
 — unde consulturus Ordini Dominicano, necnon universo Theologico? 489. D.
 — cur non indignabitur admoneri ab Erasmo? 490. A.
 — ob quid profugus Colonia? 511. E.
 — quos syllogismos promiserat? 577. E.
 — linguas ac bonas litteras extinguere conatur, 719. F.
 — in harum Professores potissimum quærit ansam, *ibid.*
 — quam Tragœdiam excitat odio bonarum litterarum? 739. A.
 — bonis omnibus invisus, & in dies redditur invisior, *ibid.*
 — multum profuit factioni Lutheranae, *ibid.*
 — de

R E R U M A C V O C U M.

— de ipſo bella fabula quæ narratur? 1682. C.
 — Colonia expulſus, alibi ſedem quæritat, 1687. C.
 — in Dialogo ſuo taxat Comitem Novæ Aquilæ,
ibid.
 — cujuſdam Tragœdiæ coryphæus, Coloniae pe-
 riit, 979. E.
 — conſcientiam parum ſinceram prodidiſſe in morte
 dicitur, *ibid.*
 — *Hoen* (Cornelius) vir optimus, per aulam reſtitutus di-
 citur, 766. F.
 — per quos arte retractus in arcem quamdam? *ibid.*
 — illico liberatus per Hollandiæ proceres, *ibid.*
 — hæreticus erat, quod auſus ſit cum Egmondano
 diſputare, *ibid.*
 — tandem reſtitutus eſt, ſed diu paſſus indigna, *ibid.*
 — *Holcot* craſſe ſolœciſſare dicitur, 723. C.
 — *Hollandi* mire inſanire dicuntur, 1505. E.
 — cum levius tentari cœperint, vehementius tur-
 bantur, *ibid.*
 — apud illos aliquot damnati ſunt hæreſeos, 886. B.
 — apud illos maxima populi pars ſcit doctrinam Lu-
 theri, *ibid.* C.
 — odio pluſquam capitali fertur in Monachos, *ibid.*
 — *Hollandia* provincia ditiffima Belgii foederati, 6. D.
 — ad Galliam pertinet, ſecundum Coſmographos,
 184. D.
 — magis vergere ad Galliam quam ad Germaniam
 dicitur, 582. E.
 — illam in utrarumque confinio ſitam eſſe aſſeritur,
ibid.
 — unde nulli regioni contemnenda? 650. C.
 — in illa paſſim oriuntur ingenia feliciffima, *ibid.*
 — illic æſtas adeo brevis eſt, ut aliquando nulla ſit,
 675. F.
 — cum cœlo male convenire dicitur, 676. A.
 — cæteris rebus uber, prælaris etiam ingeniis dite-
 ſcit, *ibid.*
 — cur eximiis ingeniis honorem habere debet?
ibid. D.
 — per quos mire fervet carnificinâ? 963. E.
 — bellis laceſſitur, exactionibus expilatur, incurſio-
 nibus vexatur, ac diripitur ab amicis pariter atque ab
 inimicis, 1436. D.
 — *Hollonius* (Lambertus) quæ Eraſmi *Colloquia* Frobenio
 care vendidit? 1517. D. E.
 — quas *Paraphraſes elegantiarum* edidit? *ibid.*
 — operam ſuam locavit Frobenio, 1689. A.
 — cujuſ liber ſibi mentem reddidit liberiore? *ibid.* B.
 — de Luthero bene ſentit, & unde ſe beatum præ-
 dicat? *ibid.*
 — quid nunciat Eraſmo, & quid illum rogat? *ibid.*
 A. B. C.
 — *Homerus* a diverſis regionibus certatim adoptatus, 76. E.
 — ingeniorum decus prædicatur, 313. B.
 — quid velut iracundiæ & contentioniſ antidotum
 poſteritati reliquit? *ibid.*
 — quarum perturbationum cauſam in Aten rejicit?
 384. E.
 — impudentiæ crimine nihil atrocius invenit, 412. F.
 — quod ſcripſit de *Litiſ* & *Ate*, non videtur eſſe
 proriſ anile ſomnium, 935. E. 975. E.
 — quid ſcripſit de cibo, potu, &c. necnon de bel-
 lo? 1046. D.
 — *Homicidiſ* genus quod ſcleratiſſimum eſt? 531. C.
 — *Homo* poëticus, & otii umbræque amans, 57. D.
 — Mercurio irato natus, 108. C.
 — quidam *μωπας αὐτῆς μωρότερος*, 122. C.
 — *Hominis* feſtivi ac facilis eſt, amicis libenter credere,
 140. B.
 — grati nomen aſſequi, 51. E.
 — humani eſt, de ignotis bene ſentire, 40. B.
 — ingrati notam effugere, 51. E.
 — modeſti eſt, a quocumque libenter admoneri,
 128. D.
 — prudentis eſt, ante omnia vitæ conſulere, 190. C.
 — *Homines* in errorem ſuapte natura proclives, 3. C.

— ipſorum judicia admodum varia, faſtidioſa, atque
 iniqua, 2. D. E. 130. D. 458. D. 664. F.
 — quinam qui ſe malunt alieno pede quam ſuo me-
 tiri? 11. E.
 — qui laudant, mutuo laudari cupiunt, *ibid.* F.
 — illorum animi mutabiles, 14. D.
 — eorum genus, quos tutius ſit offendere, quam
 officiis demereri, 18. E.
 — eloquentes cur obmutuiſſe videntur ætate Eraſmi?
 23. B.
 — cur cygni dicti, ac Phœbo ſacri? 24. A.
 — duo ex illis, amici Ammonii, miris quibuſdam mo-
 dis ad ampliſſimos honores proveſti, 124. A.
 — alter Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarius, alter
 ſummus Pœnitentiarius ſit, *ibid.* B.
 — uterque cur Ammonio ſtultitiâ exprobrat, cum-
 que contemnit? *ibid.*
 — afflictiſſimos quales eſſe conveniat? 53. B.
 — invidentiſſimorum malignitatem obruere virtutiſ
 ſplendore, 60. B.
 — malevolentium fabulæ, 62. B.
 — ex illis præſertim Chriſtiani liberi ſunt, 124. C.
 — ſunt qui ſumma fiducia, nullo judicio legunt Scri-
 ptoreſ, 128. C.
 — vere pii quo officio putent ſeſe magis demereri
 Deum? 132. F.
 — eorum ingenium quale? 131. A. 172. F.
 — qui optimas artes & litteras ſectantur, quales?
 157. B.
 — ex eorundem ſcientia & eloquentia quid profe-
 ctum? *ibid.*
 — illorum cogitationes volubiles, *ibid.* F.
 — eruditorum nemo eſt qui non fateatur ſeſe plu-
 rimum debere pietati Leonis X. Pontificiſ, 167. B.
 — ad malum proclives, undecumque diſſidiorum
 cauſas arripiunt, 236. B.
 — unde ſe frugi eſſe cenſent? 241. A.
 — ipſis quinam hoſtiſ imminet? *ibid.* D.
 — contra hunc in procinctu nunquam non ſtare de-
 bent, *ibid.* E.
 — ipſorum multis male ceſſit numina ſarum rite
 compellaſſe, 262. C.
 — ipſorum induſtria unde revocatur ad priſtinum
 cultum? 289. C.
 — eorum nonnulli fructibus prædiorum annuoque
 cenſu ſuam felicitatem metiuntur, 317. A.
 — illorum adulatio quos Principes donabat templiſ,
 ariſ, ac diviniſ honoribus? 325. F.
 — unde felices prædicandi forent? 326. C.
 — ob quid eorum nonnulli notantur? *ibid.* D.
 — ipſorum conſenſus quam poteſtatem diis æquavit?
ibid. E.
 — quam felicitatem ſibi præſtare poſſunt, & unde?
 328. D.
 — illiſ multa afferunt ætas, tempus, rerumque uſus,
 332. D.
 — quid illiſ ſtudio eſſe debet? 338. C.
 — ob quid notati? *ibid.* E. F.
 — quo argumento ſe Chriſtianos declaraturi? 339. A.
 — unde infelices futuri eſſent? *ibid.* F.
 — in tres circuloſ diſtinguuntur, 340. F. 341. A. F.
 — cui & quando nuncupant ſuum primum & uni-
 cum votum? 346. C.
 — ad quid invicem ſeſe cohortari atque etiam adju-
 tare oportet? *ibid.* D.
 — quibuſ non invidere, & quos non faſtidire de-
 bent? *ibid.*
 — quid illorum quiſque dicere ex animo debet?
ibid. E.
 — in quod caput conſpirent oportet, & cur? *ibid.*
 — qua ſorte naſcuntur omneſ? 357. A.
 — illici volunt, non cogi, 358. B.
 — quid multis obſtat, quominus ad eximias virtuteſ
 eluctari queant? 360. B.
 — ad unam voluptatem natoſ eſſe putant plerique,
 361. F.
 — quibuſ boniſ abutuntur multi? 365. A.
 Tom. III. Kkkkkkk 2 — qui-

- quinam felicissimi ac consummatius felices dicuntur? *ibid.* C.
- quos effugere magis libet? 367. F.
- illorum multi nihil aliud quam consultare videntur, 379. C.
- ex illis sunt qui nihil mirantur, nisi quod e longinquo petatum sit, *ibid.*
- quinam laudandi, vel reprehendendi existimantur? 380. A. B.
- delirant & timore & gaudio, 396. C.
- quænam admirari dicuntur? 398. E.
- per naturam *μυσόπνοος* sunt omnes, 404. B.
- horum nemini contigit omnibus placuisse, 432. F.
- innumeri per Germaniam quantos fecere progressus in studiis, & ejus opera? 435. E. F.
- illorum omnium commune studium quod esse debet? 447. B.
- eorum cuique in quam partem incumbendum? *ibid.*
- qua in re quorundam vel prudentia vel felicitas desideratur? *ibid.*
- ipsorum perversa judicia & malevolas detractio-
nes effugere nemo potest, 469. B.
- illis permulta solent adherere assuetudine, 473. D.
- eorum vulgus unde æstimat morum civilitatem? 474. A.
- illorum plerique in qua sunt persuasione? 483. C.
- eorum nonnulli negotium auspicatorum quid anxii considerant? *ibid.*
- admodum pauci sunt, quibus feliciter cedat admonitio, 484. D.
- ad quæ ingeniosi inveniuntur? 519. B.
- ipsorum animis quæ potissimum inculcanda? 521. D. E.
- ipsorum mentes a quibus avocantur? 522. A.
- vulgares quid offendere solet? 542. E.
- quorum studia magnis odiis flagrant? 553. D.
- unde eorum nonnulli ne laudari quidem sustinent libris editis? 554. E.
- quodnam illorum genus taxatur? 591. D. E.
- illorum nemo prorsus excussit affectus humanos, 614. D.
- qua lege nascuntur omnes? 661. F.
- unde se esse homines meminisse oportet? 692. B.
- de quibus rebus curiosas quæstiones movere & quæ definire audent? 693. C.
- illorum ingenii quid morbi fere innatum est? 694. C.
- illorum amores nonnunquam malorum societate conciliari dicuntur, 775. B.
- natura *φιλόκαινος* sunt, & *αἰσχροί* esse solent, 880. C.
- quibus plus debetur gratiæ? 802. E.
- sunt qui pro officio reponunt maleficium, 807. C.
- ob quorundam ingratitudinem frustrari cunctos non æquum est, *ibid.*
- quinam ex illis cum primis amandi ac venerandi? 1463. B. C.
- illorum felicitas in quo potissimum sita est? 1822. B.
- eorum quot genera sunt qui de homine sequi opinantur? 1918. B. C.
- Homuncio* quidam notatus, & ob quid? 282. F. 283. A.
- Hondt, (Joannes de) *vide* Canius.
- Honesti* ratio ad quid nos adhortari debet? 68. C.
- Honorem* ceu virtutis præmium exosculatur erecta mens, 228. B.
- Horatiana* simplicitas ac siccitas Erasmo placet, 1785. E.
- Horatianum* institutum, 39. F.
- Horatianus* planus, 60. E.
- Horatius* vulgus interdum videre verum scripsit, 41. B.
- quo lemmate se purgat? 174. C.
- quid monet, cum aliquem commendare volumus? 233. C.
- quid de mustela narrat? 663. E.
- in illo accedit cura & subtilitatis affectatio, 695. D.
- quid in Homero laudavit? 726. C.
- puerum olim rapuisse dicitur? 1431. E.
- quid scite cecinit de Regum Ducumque bene gestis? 1817. E.
- Horion* (Guilielmus ab) Erasmi amicus, 1465. A.
- qua in parte felix prædicatur? *ibid.* B.
- cur Erasmus sibi prorsus ignotum dicere non potest? *ibid.*
- sua epistola quo scrupulo eundem liberavit? *ibid.* C.
- inter præcipuos ejusdem amicos ac patronos scribendus, *ibid.* D.
- Hornensis* (Jacobus) ad quid Erasmus provocat? 428. F.
- quid sibi commune & idem cum eodem? 429. A.
- qua vana mentis imaginatione se ludi deprehendet? *ibid.*
- quæstionem abs se disputatam nullus exhibuit, *ibid.*
- a quo salutandus? 1623. A.
- Hornicus* quidam juvenis ubi cognitus Erasmo? 1465. C.
- Horologia* quædam quem usum præstant? 522. F.
- a quo & cui missa? *ibid.*
- quid ipsis inscriptum erat? 572. C.
- Hofius* quidam cui & a quo commendatus? 1046. A.
- Hofpes* quidam Anglorum quem adit, & quid offert? 202. F.
- Hofpes* Buschii non minus clarus, quam humanus prædicatur, 567. A.
- Hofpes* quidam Erasmi, vir Episcopatu dignus, 66. E.
- ipsius erga eundem humanitas comitalque, *ibid.*
- Hofpes* quidam Gonelli humanissimus, 147. E.
- Hospitalis* epistola, 91. A.
- Hospites* parum tempestivi & minus commodi, 58. F.
- Hospitii* jus apud præcos solet imprimis esse sanctum, 1136. A.
- Hostis* quinam imminet hominibus? 241. D.
- contra istum in procinctu nunquam non stare oportet, *ibid.* E.
- is prælio interdum, bello nunquam vincitur, *ibid.*
- unde ab ejus incursionibus factum ac rectum fore nemo confidere debet? *ibid.*
- humani generis qua re magis gaudet? 413. F.
- quantum veneni studiis innoxit? *ibid.*
- Hovius*, Erasmi famulus fidelissimus, 860. A. B.
- quo amandatur, & cui commendatur? *ibid.* B.
- fortuna tranquillissima dignissimus, *ibid.*
- Hubertus Barlandus, *vide* Barlandus.
- Hucus* (Guilielmus) Decanus Ecclesiæ Parisiensis, 330. B. 634. F.
- vir optimus ac doctissimus prædicatur, 330. B.
- in qua palæstra provocari mavult ab Erasmo, quam eundem provocare? *ibid.*
- in quovis scribendi genere non mediocriter versatus, *ibid.*
- quantum bonarum omnium litterarum, sed præsertim divinarum, studiosus? *ibid.*
- homo integerrimus simul & humanissimus, *ibid.*
- quibus nominibus dignus amicitia Erasmi dicitur? *ibid.*
- sic obticeat, quasi sit offensus officio ejusdem, 634. F.
- Hugutio* qualis Scriptor judicatur? 3. E. 1781. B.
- unde metuendum ne rursus obtrudatur? 930. D.
- in Scholis ululare dicitur, 1781. B.
- Hulfus* (Franciscus) Carmelita, Nicolai Egmondani collega, 782. E. 886. B. 1705. A.
- bonarum litterarum acerrimus hostis, 782. E. 794. D.
- primum conjicit homines in carcerem, ac post quærit quæ obiciat, 782. F.
- a quo & contra quos sibi datus est gladius? 794. D.
- notus est quemadmodum Phalaris ac Nero, 799. D.
- vix effugit iudicium & capitis supplicium, *ibid.* C. 803. B.
- ad quid denuo per Cæsarem armatus est? 886. B.
- solus

R E R U M A C V O C U M.

— solus profanus Inquisitorum coryphæus, *ibid.*
 — linguas & bonas litteras furiose persequitur, 1701. A.
 — quantis gravabatur criminibus? 1705. A.
 — in qua epistola ipsum taxari scribitur? 1860. E.
 — sibi commissum a Cæsare & Pontifice regnum exurendi Lutheranos, *ibid.*
Humilitas quid? 132. B.
Humiliter quid? *ibid.*
Hungari, populi Germaniæ, 430. A.
 — apud hos præclara sunt ingenia, *ibid.*
 — quidam ex illis quid narrabant Erasmo? 810. C.
Hunus (Martinus) Medicus, Erasmi amicus, 857. A. B.
 — quis sibi commendatus, & a quo? *ibid.* B.
Hus (Hieronymus) exustus fuit, non revictus, 391. A.
Hus (Joannes) Constantiæ exustus fuit, 755. C.
Hussita (Hieronymus) Hæreticus, 1895. D.
Huttenstein (Marquardus de) vir nobilissimus, & quorum amantissimus? 560. B.
 — quid rogavit Hermannum Buschium? *ibid.* C.
Hutteni duo quo abeunt, & quem ad se vocant Venetias? 1618. C.
Hutterica tragœdiæ quis fuit auctor? 1028. E.
Huttenus (Mauricius) Erasmi amicus, 1292. A.
Huttenus (Ulricus vel Udalricus) vir omnino festivus & comis, & nobilitatem generositatemque præ se ferens, 298. E.
 — quas litteras mittit Erasmo? 300. B.
 — Budæo probatur, *ibid.* C.
 — ipsius ingenio unice delectatur Erasmus, *ibid.*
 — quibus probatus & amicus? 309. D.
 — librum lusit, cui titulus NEMO, 323. B.
 — quid testatur Erasmo? 419. F.
 — quid dicit de Principe quodam? *ibid.* 420. A.
 — cur se petasum est aulæ? 420. A.
 — quid impetrasse videtur a Principe suo? *ibid.*
 — ipsius FEBREM & PHALARISMUM cui mittit? *ibid.*
 — cui expeditioni interfuturus? *ibid.* B.
 — quantam voluptatem nunciat Erasmo? 433. C.
 — AULA sua cui perplacet? *ibid.* D.
 — sua FEBRIS ac PHALARISMUS rursus excusa, *ibid.* E.
 — ubinam distrahi verita sunt, & cur? *ibid.* E.
 — unde bello natus videtur? *ibid.*
 — quale monumentum sibi exstruxisse dicitur? *ibid.* F.
 — ipsius ingenium exosculantur omnes, 441. D.
 — quid sibi cum multis commune, & cum Moro mutuuum? 472. E.
 — quid flagitat ab Erasmo? *ibid.* F.
 — unde misaules esse desineret? 477. C.
 — cum quo Principe vivit? *ibid.*
 — quomodo calamo & ense belligerat? *ibid.* E.
 — apud quem magnam iniisse gratiam dicitur? *ibid.*
 — in Ducem Wirtenbergensem scribit, 481. C.
 — festivum ac mire felix ipsius ingenium amabatur ab Erasmo, 634. D. 643. D. 760. A.
 — id Musis eripuit Lutherana tempestas, *ibid.*
 — multis testimoniis ornatus ab Erasmo, 721. C.
 — sæpius per eundem Cardinale Moguntino ac cæteris Principibus commendatus, *ibid.*
 — qualem libellum edit in eundem? 721. C. 804. F. 805. A.
 — nunquam vel dicto vel facto læsus est ab eodem, 721. C. 791. A. 805. C.
 — quomodo respondet quibusdam expostulantibus? 805. A.
 — ubi fuit paucorum dierum hospes, & quem non adiit? 760. A.
 — quam criminoso libello debacchatus in caput Erasmi? 782. B.
 — ad pacem & concordiam illum cohortatur idem, 791. A. B. &c.
 — ab insanis aliquot instigatus strinxit in eundem calami sui mucronem, 792. D. E.
 — illius colloquium cur deprecatus idem? 817. B.
 — egens & omnibus rebus destitutus quærebat nidum aliquem ubi moreretur, *ibid.*

— Sletstadii multavit omnes amicos suos aliqua pecunia, *ibid.*
 — ipsius amarulentiam & glorias ferre nemo poterat, *ibid.* C.
 — vir cum moribus tum litteris ornatissimus, 1608. B.
 — unde gratus jucundusque Egnatio, & quid illi referebat? *ibid.*
 — omnibus Romæ ostendit Erasmi *Adagia ac Moriam*, 1618. A.
 — in quinque latrones Gallos incidit, & cum illis pugnat, *ibid.*
 — quos amicos Venetiis & Augustæ invenit, *ibid.* C. D. E.
 — quando excessit e rebus humanis? 773. C.
Hydra Lerna, extremus durissimusque laborum Herculis, 57. D.
 — ferro domari non potuit, *ibid.*
 — Græco igni confici potuit, *ibid.*
 — illius adempta capita renascebantur, 503. B.
Hyeme marcent jacentque omnia, 289. C.
Hymelbergius (Michael) homo moribus mire candidis, quo accurrit? 733. D.
 — Erasmi amicus, ejus verbis salutandus, 740. C.
 — pudore, modestia, doctrina, morumque suavitate quem refert? 755. D.
 — Urbani Regii conterraneus, Erasmus salutatur, 1699. B.
 — quam epistolam misisse dicitur? 1732. A.
Hymni aliquot, quos hodie canit Ecclesia, cujus esse creduntur? 700. F. 701. A.
Hyperbola nimis ferme fide carent, 58. D.
 — invidiæ plurimum contrahunt, *ibid.*
 — ironiæ affines, *ibid.*
Hypocaustorum nidor, 233. E.
Hypostasos vocabula frequenter accipi dicuntur pro vocabulis *naturarum*, 1645. D.
Hypsistrorus quidam, sycophanta omnibus invisus, 462. C.
 — quam rem agere dicitur? *ibid.*
 — ob quid notatur atque vituperatur? *ibid.* C. D.
Hyram Tyriorum Regis nomen unde semper victurum est in hominum memoria? 849. D.
 I.
J *Acere* sacram ancoram, 115. A.
Jacobi nomen dicitur esse Erasmo parum felix, 854. D.
Jacobi tres libellis editis in eundem debacchati sunt, *ibid.*
Jacobitarum obrectationes quem nequeunt revellere ex animis bonorum virorum? 590. A.
Jacobus a partibus quinam Scriptor? 337. F.
Jacobus Daniel, 27. D.
 — qui in suam familiam remigrare jubentur? *ibid.*
Jacobus quidam ab Erasmo obtrusus Collegio Sapientiæ, 1456. F.
 — quam comœdiam cum quadam famula orsus fuerat? *ibid.*
Jacobus quidam, convictor Guilielmi Goudani, & Erasmi amicus, 15. D.
Jacobus quidam Medicus, cujus convictor? 425. B.
Jacobus quidam quæ attulit Erasmo? 286. C.
 — quo adventasse dicitur? 331. A.
 — ad quæ commodè respondit? *ibid.* B.
Jacobus Middelburgensis, Vicarius Cameracensis Episcopi, 48. D. 92. E.
 — qualis vir prædicatur? 48. D.
 — Erasmi hospes ac patronus, 49. B.
 — *Apologia* sua a quo laudata? 92. E.
 — incredibili esse modestia dicitur, 93. A.
 — ad quid captat Erasmi judicium? *ibid.*
 — prudentissimus doctissimusque, *ibid.* B. C. &c.
 — quam rem indignam facere videtur? 94. A.
 — ad quem librum edendum sollicitatur? *ibid.* A. B.
Jacobus Tutor Antuerpiensis summo opere laudatur, 24. B.
 — aliquot adolescentes generosos domi suæ alit, *ibid.* C. 91. E.
 — vir integerrimus & candidissimus prædicatur, 25. E. 91. E.
 Tom. III. LIIIIII — in

- in diversam sententiam reducit Erasmus, 46. C.
92. C.
- ipsius candor miraue simplicitas, 52. B.
- omnium hominum suavissimus, *ibid.* C.
- magnam sui partem impendere cogitur aulicæ ser-
viti, *ibid.*
- cuiusvis numinis loco est Erasmo, 54. C.
- Juris Pontificii Professor, 65. C. 91. E.
- Erasmi cupientissimus, ejusdemque litterarum stu-
diosissimus & admirator & prædicator, *ibid.*
- vir eruditione non vulgari, & studii flagrantissi-
mi, 91. E.
- Jurisconsultorum eruditissimus, 496. A.
- Jacobus Apocellus, *vide* Apocellus.
- Jacobus a Prato, *vide* Prato.
- Jacobus Banisius, *vide* Banisius.
- Jacobus Battus, *vide* Battus.
- Jacobus Burgenfis, *vide* Burgenfis.
- Jacobus Calkar, *vide* Calkar.
- Jacobus Canta, *vide* Canta.
- Jacobus Ceratinus, *vide* Ceratinus.
- Jacobus de Croy, *vide* Croy.
- Jacobus Faber, *vide* Faber.
- Jacobus Ferrandus, *vide* Ferrandus.
- Jacobus Hochstratus, *vide* Hochstratus.
- Jacobus Hornensis, *vide* Hornensis.
- Jacobus Latomus, *vide* Latomus.
- Jacobus Lucas, *vide* Lucas.
- Jacobus Omphalius, *vide* Omphalius.
- Jacobus Oforius, *vide* Oforius.
- Jacobus Pifo, *vide* Pifo.
- Jacobus Plumio, *vide* Plumio.
- Jacobus Sadoletus, *vide* Sadoletus.
- Jacobus Specularis, *vide* Specularis.
- Jacobus Spiegelius, *vide* Spiegelius.
- Jacobus Stunica, *vide* Stunica.
- Jacobus Sturmius, *vide* Sturmius.
- Jacobus Tufanus, *vide* Tufanus.
- Jacobus Villingerus, *vide* Villingerus.
- Jacobus Wimpfelingius, *vide* Wimpfelingius.
- Jacobus Zieglerus, *vide* Zieglerus.
- Jaculandi optimus artifex quis? 175. E.
- Jaldabosh præcipuus Ophitarum Aeon, 949. B.
- Jambi discunt *ἰνυμνάζειν*, 110. E.
- Janua quidam unde se discessurum minabatur? 352. B.
- cujus epistolam revexisse dicitur? *ibid.* C.
- Janus qualis Deus, & quem virum exprimit? 24. E.
- Janus Cornarius, *vide* Cornarius.
- Janus vel Joannes Lascaris, *vide* Lascaris.
- Janus Pannonius, *vide* Pannonius.
- Jaspurns quidam, amicus Guilielmi Gaudani & Era-
smi, 15. D.
- Erasmus sibi devotissimum habet, *ibid.*
- Ἰατρῶν *ἑκδιδες* quinam dicuntur Græcis? 702. E.
- Javandus (Claudius) qualis amicus prædicatur? 1183. E.
- inter principes Erasmi amicos scribendus, 1184. A.
- Isti a scorpiis solent ab iisdem remedium petere, 496. A.
- Jejunia quomodo juventutis luxuriam premere existiman-
tur? 571. D.
- illorum carnificina improbatur, *ibid.*
- Jena Doringorum, Germaniæ urbs, 1072. E.
- Jeskyn (Henricus) cujus Archiepiscopi minister?
1570. F.
- quem aditurus & quod negotium cum illo trans-
acturus? *ibid.*
- Jesu nomen acclamari solet parricidis etiam ac sacrile-
gis, 1207. B.
- Jeshro aliquando plus sapit quam Moyse, 98. E.
- Ignis omnia paulatim ad se trahit & quodammodo in
suam transformatur naturam, 342. B.
- Ignorantia multorum notatur, 1020. F.
- Is, quibus non contigit Græce discere, quomodo tra-
ctandi? 290. A.
- iidem ut sese libenter admoneri patiantur, par-
est, *ibid.*
- Ilias malorum, 83. C.
- Imago mentis & vitæ ubi magis relucet? 516. D.
- Imitari quomodo accipitur? 695. F. 696. A.
- Immanitas quid in maleficis nonnunquam gignit?
1207. A.
- Immortalitas nominis ad quid non adigit? 527. B.
- Imperator quantum friget? 111. F.
- spectator solum erit, 113. D.
- Imperatores vel Cæsares quidam Romani, quorum no-
men omnibus invisum & execrabile est, recensentur,
325. A.
- portenta verius quam Principes esse dicuntur, *ibid.*
- posteriores Octavio Augusto quam ob causam im-
perii molem in plures parti studuerunt? 326. B.
- ex illis nonnulli laudantur, *ibid.* C. D.
- eorum potestas unde condita consecrataque fuit?
ibid. E.
- quibus avibus auspicabantur imperium? *ibid.*
E. F.
- misera ac deploranda illorum conditio, 327. A. B. C.
- num ipsorum potentia illegitima censenda? *ibid.* C.
- illorum nullus totius orbis monarchiam tenuit,
ibid. D.
- Imperatoris potestas qualis erat? 1166. F.
- Imperium Christianum quibus rationibus vindicandum?
152. B.
- Imperium totius orbis quam grave ac difficile? 326. B.
- illius nomen quale olim fuit & nunc est? *ibid.* D.
- quid imperium vocatum? 327. B.
- quodnam patuisse latius ac mansisse diutius con-
stat? *ibid.* D.
- an vetus illud, quale olim fuit, renovandum est?
328. A.
- quando plus habuit juris quam auctoritatis? 494. F.
- illud complures magnos reddidit, 495. A.
- illius nomen quibuidam adferebat jus orbis, *ibid.*
- Imperitorum ingenium quale? 3. C. D.
- Impii & barbari quorum inimici? 151. A.
- Improbi non habent prosperitatem, 1143. A.
- illorum plena sunt omnia, 295. F.
- Improbis nusquam non displicet bonis omnibus, 628. F.
- multis nominibus excusari solet, 1508. B.
- Inachus, Cardinalis & Episcopus Burgenfis, quid dili-
genter curavit? 1758. B.
- Incandescere aliquando cur licet, imo necesse est? 219. E.
- Incantamenta reperta sunt adversus aspidum virus,
285. D.
- Incantator precaminibus agit, 82. E.
- Incendia diversa ac prodigiosa diversis locis narrantur,
1479. A.
- Incommoda quæ non possunt non dolere? 18. E.
- Incompositi Latine qui dicuntur? 1238. F.
- Index Ecclesiasticus, 64. E.
- Index Lexici cujusdam Græci qualis esse dicitur? 802. E. F.
- India, amplissima Asiæ regio, 34. A.
- Indi, illius regionis populi, 104. F.
- Indicus Theologus quo festinat, & quocum? 1591. E.
- Indoliti doctis, improbi bonis, & inimici amicis per-
mixti, 218. F.
- Indulgentiaria res vehementer ubique frigere coepit,
568. D.
- Ingenia præclara feliciaque unde excitantur eriguntur-
que, & ad restituendas optimas litteras inter sese con-
spirant? 187. D. E.
- unde accinguntur ad intermissas operas? 289. D.
- variis studiis varie incumbunt, *ibid.*
- libera ac generosa doceri gaudent, cogi nolunt,
579. C. 588. A. 598. C.
- non omnibus omnia congruunt, 1306. C.
- feliciora ut plurimum fortiuntur corpuscula imbe-
cilliora, 1399. E.
- illorum conflictatio & tanquam palæstra quid fa-
ciat? 69. A.
- illorum qualis cognatio esse videtur? 472. F.
- eorum ingens est varietas, 519. A.
- illorum variae sunt dotes, 704. E.
- illorum judicia semper diversa fuere, 808. A.
- in illis varius quidam est sensus, & arcana quæ-
dam cognatio, vel etiam dissidium, 104. B.

R E R U M A C V O C U M.

Ingenii sterilis & inopis quid esse dicitur? 458. E.
Ingeniis eximiis sæpe vel viam indicasse maximus profectus est, 379. E.
Ingenio cuique suus contigit Meccenas, 84. F.
Ingeniosum esse in opere alieno difficile est, 278. D.
Ingolstadtium, vel *Ingelstadium*, vide *Angelopolis*.
Ingratitudo nullam recipit excusationem, 1508. B.
Ingratus quomodo se gerit? 140. B. 149. A.
In alienis malis animo æquo moderatoque esse facile est, 302. C.
In Charybdim incidere, 11. D.
In conviviis quid fieri solet? 286. A.
In foro quid faciunt qui plus iusto ædificium tollunt? 173. B.
In iis, quæ constant artificio, alios alia capiunt, 216. C.
In Meccenatis laudes a quamplurimis eloquentissimis viris decertatum est, 317. E.
In patria & educatione plurimum momenti situm est, 400. B.
In pestilentia nihil formidare, non strenui hominis est, sed stiptis, 57. D.
In re desperata nihil profunt seræ querimoniz, 55. C.
In re seria seriis verbis utendum, 89. B.
In tanta ætatis fugacitate quo remedio opus est? 337. F.
In totum quid significare dicitur? 566. E. 621. B.
In utranvis aurem dormire, 29. B.
Inimici inimicis suspecti reddendi, 218. F.
Iniquum quid dicitur? 799. D. E.
Injuria variis multisque modis vel depelli vel rependi potest, 1023. C. D.
Inscitis rerum multis attulit pudicitiz iacturam, 679. E.
Insuetudo, 77. B.
Insulæ, populi Galliz Transpadanz, in Ducatu seu Statu Mediolanensi, 316. F.
Insulæ, olim regio Galliz Transpadanz, nunc Ducatus seu Status Mediolanensis, 318. C.
 — unde felix prædicatur? *ibid.*
Interamnensis civitas unde sic dicta videtur? 1699. C.
Inter fures quanta fides atque humanitas? 73. C.
Inter pares quis impudentior semper habetur? 335. B.
Interpres quidam Italus notatur, 416. E.
Interpretes non modo diversa, verum etiam pugnantia sæpenumero dicunt, 127. C.
Interpretes V. & N. Testamenti num alicubi errare poterint? 98. F.
Intimare pro *significare* reperitur, 703. E.
Intussum, 72. C.
Invidentia nullum supplicii genus excogitari potest gravius, 19. F.
Invidia egregiis conatibus semper obsidat, 144. B.
 — egregiæ laudis semper comes esse solet, 158. A.
 — ex virtute eximia nasci solet, 189. A.
 — eximie felicitatis comes esse solet, 262. D.
 — egregios conatus comitari solet, 322. A.
 — omnem quenam superant? 844. A.
 — bonarum rerum semper comes esse solet, 1065. E.
 — optima quæque libentissime impetere solet, 1785. C.
 — solet etiam perfectorum animos pertentare, 1849. B.
Invita Minerva, 56. D.
Invito livore, 57. C.
Inuncare, 47. E.
Joachimus Antuerpianus, vide *Antuerpianus*.
Joachimus Camerarius, vide *Camerarius*.
Joachimus Martianus, vide *Martianus*.
Joachimus quidam, 803. B.
Joanna, Thomæ Mori uxor, qualis prædicatur? 1442. D.
 — ipsius ac mariti epitaphium, *ibid.*
Joannes a Lasco, vide *Lasco*.
Joannes Alexander Braccianus, vide *Braccianus*.
Joannes Almanus, vide *Almanus*.
Joannes a Lovanio, vide *Lovanio*.
Joannes a Mera, vide *Mera*.
Joannes Amerbachius, vide *Amerbachius*.
Joannes Andernachus, vide *Andernachus*.

Joannes Anglus, vide *Anglus*.
Joannes Atensis, vide *Atensis*.
Joannes Babhamus, vide *Babhamus*.
Joannes Baptista, vide *Baptista*.
Joan. Baptista Boncantus, vide *Boncantus*.
Joannes Batmanson, vide *Batmanson*.
Joannes Benedictus, vide *Benedictus*.
Joannes Boërius, vide *Boërius*.
Joannes Bonerus, vide *Bonerus*.
Joannes Borfalus, vide *Borfalus*.
Joannes Botzemus, vide *Botzemus*.
Joannes Brechtius, vide *Brechtius*.
Joannes Brentius, vide *Brentius*.
Joannes Brianus, vide *Brianus*.
Joannes Briareus, vide *Briareus*.
Joannes Bruxellensis, vide *Bruxellensis*.
Joannes Calaber, vide *Calaber*.
Joannes Campanus, vide *Campanus*.
Joannes Campestris, vide *Campestris*.
Joannes Canius, vide *Canius*.
Joannes Carondiletus, vide *Carondiletus*.
Joannes Cholerus, vide *Cholerus*.
Joannes Chrysostomus, vide *Chrysostomus*.
Joannes Chrystonius, vide *Chrystonius*.
Joannes Claymondus, vide *Claymondus*.
Joannes Clebergerus, vide *Clebergerus*.
Joannes Cochleus, vide *Cochleus*.
Joannes Coletus, vide *Coletus*.
Joannes Crullus, vide *Crullus*.
Joannes Damascenus, vide *Damascenus*.
Joannes Dantiscus, vide *Dantiscus*.
Joannes Danus, vide *Danus*.
Joannes de Medicis, vide *Medicis*.
Joannes Draco, vide *Draco*.
Joannes Eckius, vide *Eckius*.
Joannes Emmanuel, vide *Emmanuel*.
Joannes Emstedius, vide *Emstedius*.
Joannes Faber, vide *Faber*.
Joannes Falco, vide *Falco*.
Joannes Feyinus, vide *Feyinus*.
Joannes Fischerus, vide *Fischerus*.
Joannes Flaminius, vide *Flaminius*.
Joannes Frobenius, vide *Frobenius*.
Joannes Gacchus, vide *Gacchus*.
Joannes Gallinarius, vide *Gallinarius*.
Joannes Garlandus, vide *Garlandus*.
Joan. Georgius Paungartnerus, vide *Paungartnerus*.
Joannes Gerson, vide *Gerson*.
Joannes Gercumenis, vide *Gercumenis*.
Joannes Grepperus, vide *Grepperus*.
Joannes Grolierius, vide *Grolierius*.
Joannes Hagius, vide *Hagius*.
Joannes Henckellus, vide *Henckellus*.
Joannes Hervagius, vide *Hervagius*.
Joannes Kirherus, vide *Kirherus*.
Joannes Longicampianus, vide *Longicampianus*.
Joannes Lothoringus, vide *Lothoringus*.
Joannes Majus, vide *Majus*.
Joannes Manardus, vide *Manardus*.
Joannes Matthæus, vide *Matthæus*.
Joannes Matthæus Gibbertus, vide *Gibbertus*.
Joannes Molendinus, vide *Molendinus*.
Joannes Morus, vide *Morus*.
Joannes Nævius, vide *Nævius*.
Joannes Obrecht, vide *Obrecht*.
Joannes OEcopolampadius, vide *OEcopolampadius*.
Joannes Paludanus, vide *Paludanus*.
Joannes Parvus, vide *Parvus*.
Joannes Petrus Caraffa, vide *Caraffa*.
Joannes Pinus, vide *Pinus*.
Joannes Polonus, vide *Polonus*.
Joannes Reuchlinus, vide *Reuchlinus*.
Joannes Robbinus, vide *Robbinus*.
Joannes Rudolphingius, vide *Rudolphingius*.
Joan. Rudolphus ab Hallevila, vide *Hallevila*.
Joannes Ruellius, vide *Ruellius*.
Joannes Sapidus, vide *Sapidus*.

- Joannes Schlechta, *vide* Schlechta.
 Joannes Scottus, *vide* Scottus.
 Joannes Sixtinus, *vide* Sixtinus.
 Joannes Smithus, *vide* Smithus.
 Joannes Stabius, *vide* Stabius.
 Joannes Standonk, *vide* Standonk.
 Joannes Stoeslerus, *vide* Stoeslerus.
 Joannes Sucquetus, *vide* Sucquetus.
 Joannes Sylvagius, *vide* Sylvagius.
 Joannes Sylvius, *vide* Sylvius.
 Joannes Thurzo, *vide* Thurzo.
 Joannes Turenholtius, *vide* Turenholtius.
 Joannes Vachanus, *vide* Vachanus.
 Joannes Valdesius, *vide* Valdesius.
 Joannes van der Wick, *vide* Wick.
 Joannes Vittrarius, *vide* Vittrarius.
 Joannes Watsonus, *vide* Watsonus.
 Joannes Werterius, *vide* Werterius.
 Joannes Westphalus, *vide* Westphalus.
 Joannes Wilerius, *vide* Wilerius.
 Joannes Zizka, *vide* Zizka.
 Joannes, Ammonii familiaris, quam spem Erasmo facit? 116. A.
 — in quo diligentissimus, & quid ambit? *ibid.* D.
 — pluris sit ab Erasmo, *ibid.*
 — quomodo educatus apud eundem? 140. A. D.
 — quantum profecerit in Latinitate? *ibid.*
 — quid obstat quominus discat? *ibid.* B.
 — ob quid non opus haberet litteratore aut plagoso Grammatista? *ibid.* D.
 Joannes Angelus, adolescens præstantissimæ indolis, 1570. A.
 — Erasmania consuetudine admodum dignus, *ibid.*
 Joannes, bombardarum opifex, verus Erasmi amicus, 909. F.
 Joannes, Cardinalis Lotharingæ, quid monetur & rogatur ab Erasmo? 1044. D. E. F. 1045. A. B. &c.
 — Lotharingæ Ducis frater, ad Erasmus epistolas scribit, 1285. B.
 Joannes, Botzemi famulus, quanta morum suavitate præditus? 1702. F. 1703. A.
 Joannes Dux, cujus dicitur affinis? 1184. A.
 Joannes, Erasmi famulus, cur non vapulatus? 125. F.
 Joannes Glogoviensis, decus Universitatis Cracoviensis, quid prædixit? 1750. D.
 Joannes Magister, Præceptor Ducis Philippi, 1842. D.
 — quantopere prædicatur ac laudatur a Batto? *ibid.* E.
 — sua fortuna qualis esse dicitur? *ibid.* F. 1843. A.
 — quæ res sibi futura magno ufui summoque honoris? 1843. A.
 — quid monetur, ut recte instituat Philippum Ducem? *ibid.* B. C. D.
 — quid rogatur a Guilielmo Goudano? *ibid.* E.
 — ob quid curaturus sibi intercedere familiaritatem cum Erasmo? *ibid.*
 Joannes Medicus, homo juvenis, apud quem & cujus conviva fuit? 755. D.
 — insigniter ingeniosus ac doctus, *ibid.*
 — perinde sobrius & modestus, *ibid.*
 Joannes quidam, Bibliopegus Danus, 1018. D.
 — qua de re admonetur ab Erasmo? *ibid.*
 — quid sibi nunciatur de duobus Monachis? *ibid.* E.
 Joannes quidam Grammaticus quantum habet acuminis & eruditionis? 1911. E.
 Joannes quidam, natione Græcus, quid Moro retulit? 612. A.
 — homo Latina lingua juxta ac sua doctus, *ibid.*
 — probis moribus & indubitata fidei, *ibid.*
 Joannes tabellio notatur, 47. B. 65. E. 89. C. D.
 Joanni cuidam quod negotium datum? 384. C.
 Joanni Monacho quid accedit? 1412. C. D.
 Joannis Leopolitani candor erga Erasmus, 1046. B.
 Joannita quinam dicti? 1341. E.
 — illorum quidam incendunt Ecclesiam Constantinopoli, *ibid.*
 — plurimi illorum variis tormentorum generibus læcerati ac vexati, *ibid.* F. 1342. F. 1343. A.
 Job enarrator qualis liber, & a quibus versus, & quomodo? 701. A.
 Jobus quem vocat hypocritam? 438. F.
 — ipsius tolerantia quomodo probata? 84. A.
 — ipsius calamitas cur levior calamitate Davidis? 1212. C.
 — quid hominem in prosperis & adversis docet? *ibid.*
 Jocandi genus Gallicum quodnam? 276. E.
 — quodnam decet eruditos? 277. A.
 — quodnam in eruditorum libris nusquam reperitur? *ibid.* B.
 Jocandi vices cur inter amicos esse mutuas oportet? 277. B.
 Joci sale Ebusino conditi, 1611. E.
 Joci eruditis lufitare, 88. F.
 Jocosa scribere in luctu perdifficile est, 44. E.
 Jodocus Badius, *vide* Badius.
 Jodocus Clithoveus, *vide* Clithoveus.
 Jodocus Decius, *vide* Decius.
 Jodocus Jonas, *vide* Jonas.
 Jodocus Justus, *vide* Justus.
 Jodocus Noëtius, *vide* Noëtius.
 Jodocus Sasboutus, *vide* Sasboutus.
 Jodocus vel Judocus quidam, 37. A. 62. E. 101. D.
 Jodocus Bibliopola quid Erasmo confirmavit? 110. A.
 Jodocus quidam, Doctor doctissimus, 270. F.
 — quid de illo nunciabatur? *ibid.*
 — jurisconsultissimus, & Erasmi amicus, 307. D.
 — sibi commissa summa auctoritas negotii Lutherani, 718. C.
 — vir integris moribus summaque æquitate præditus, *ibid.*
 — quid monetur rogaturque ab Erasmo? *ibid.* C. D. &c. 719. A. B. &c. 720. A.
 — ex Cæsaris Consiliario factus Mechliniensis Præses, 940. D. 1213. A.
 — plusquam capitaliter infensus bonis litteris, 940. D.
 — a multis laudabatur, & sibi videbatur in sua professione nihil nescire, 1212. F. 1213. A.
 — ubi & quomodo debacchatur in linguas ac bonas litteras? 1213. A.
 — legum magnam vim tenebat, *ibid.*
 — in ipso desiderabatur judicium naturale, *ibid.*
 Jodocus quidam, Orator Regis Poloniæ, quid nondum accepit? 744. B.
 Jonas (Jodocus) per quas sylvas urbisque grassatus est ad Erasmus? 443. C.
 — cur non se poenitet longi & molesti itineris? *ibid.* D.
 — ob quid ab Erasmo avelli non potest? *ibid.* E.
 — nihil in se conspicitur, quod non unice eundem delectet, 444. A.
 — organum ad Christi gloriam illustrandam delectum videtur, *ibid.* 447. D.
 — quo conferre debet omnia sua studia? 447. D.
 — suos conatus quis bene fortunabit? *ibid.*
 — unde non parum ponderis addet orationi suæ? 448. D.
 — unde vim atque *ἐνέργειαν* eidem addet? *ibid.* E.
 — cur egregium aliquod pietatis exemplar querit? 451. E.
 — quos catalogo Divorum adscribere non dubitabit? 461. F.
 — quo se receperit, & cur? 505. F.
 — qualis vir prædicatur? 522. B.
 — quid sibi narratur ab Erasmo? 592. C. D.
 — ubi Martino Luthero continenter adfuisse dicitur? 639. A.
 — quid admonetur de negotio Lutherano? *a col.* 639. A. *ad col.* 643. F.
 Josephus professione Judæus ab Hieronymo in catalogo Sanctorum recensitus, 1146. B.
 — vir tamen non admodum probatae sanctitatis, *ibid.*
 — Historiographus cumprimis celebris prædicatur, 1420. C.
 — in illo restituendo sudatum est a Frobeniis, *ibid.*
 — in-

R E R U M A C V O C U M.

- infanabiliter depravatus reperitur, nisi Græce loquens adhibeatur, *ibid.*
- Ira* capitales, 59. D.
- Ira* fides quid loquitur? 729. A.
- Irenæus* Divus, magnus Ecclesiæ propugnator ac pacis ecclesiasticæ vindex, 947. B.
- fuit vicinus Apostolorum temporibus, *ibid.* D.
- audivit puer Polycarpum in Asia, *ibid.*
- quam avide ejusdem sermones imbibit auribus & quam penitus inscripsit cordi suo? *ibid.*
- quos fratres in Ecclesia se audisse refert? *ibid.* E.
- Presbyter Ecclesiæ Lugdunensis ad componendum dissidium Romam mittitur, *ibid.* F.
- quantum studiosus fuit concordiae ecclesiasticæ? 948. A.
- ob quid magna libertate reprehendit Victorem Pontificem Romanum? *ibid.*
- eloquentiæ nec studiosum nec peritum sese fateatur, *ibid.* B.
- an Latine vel Græce scripsit? *ibid.*
- figuris Græcis abutitur Latine loquens, *ibid.* C.
- liberalium disciplinarum omnium peritissimus fuit, *ibid.* C.
- laudatus a Tertulliano & Eusebio Cæsariensi, *ibid.* C. D.
- floruit potissimum Commodi temporibus, *ibid.* D.
- quos libros scripsit, ad quos & adversus quos? *ibid.* D. E. F. 949. A. B. &c.
- Philosophus defendit Ecclesiam, 951. A.
- sua scripta quid spirant, & sua phrasis quid arguit? 947. D. 948. B.
- qualis luci restituitur ab Erasmo, & cui dicatur? 947. C. 951. B.
- Is* demum videtur diligere, qui judicio diligit, 317. F.
- Isidorus* (Florentius ab) quod munus Erasmo donavit? 501. C.
- Isidorus* qualis Auctor judicatur? 3. E.
- Isidorus* testis citatus pro Petro Alexandrino, 1338. F.
- Roma reversus, pro eodem testimonium dixit, *ibid.*
- per quem depulsus ab Ecclesia? *ibid.*
- cur Constantinopolim profectus? *ibid.* 1339. A.
- a Chrysostomo honorifice exceptus, 1339. A.
- inter Origenistas positus, 1340. A.
- Ismerius* Thebanus quomodo multis ischiaticis cruciatum exemisse legitur? 728. C.
- Isoocrates* umbratilis Orator, & unde perdidit illam nativæ dictionis gratiam? 1431. F.
- quid sibi usu venisse dicitur? 178. A.
- Itali* quanto præmio conducui postulant? 379. B.
- eorum multi quos mores nonnunquam secum adferunt? *ibid.*
- cum illis inire certamen quis non ausurus? 507. C.
- apud illos egregiis ingeniis suis habetur honos, 615. D.
- cur quidam apud illos nimis ethnice facere dicuntur? 688. F.
- unde absolute docti sibi videntur? *ibid.*
- de illorum ingeniis semper candidissime & sensit & prædicavit Erasmus, 806. D. 811. A.
- aulam Cæsaris in eundem irritant, 1269. E.
- passim in eundem debacchantur libellis maledicis, 1501. B.
- num ab eodem notati fuerint? *ibid.*
- philosophiam, disciplinas, & eloquentiam colere sibi videntur, *ibid.* C.
- quales solent esse? 1859. B.
- Italia*, vastissima ac pulcherrima Europæ regio, 3. C.
- hujus populi vocati *Itali*, 379. B.
- cur magno usui futura ad editionem Operum Hieronymi? 143. B.
- quid & quibus opprobrabat? 321. F.
- quando sola linguam habebat? 349. F.
- apud illam quænam disciplina? *ibid.*
- ob quid gloriæ illius favet Erasmus? 379. D.
- exterorum ingeniis favere prædicatur, 635. D.
- vetus ingeniorum parens & alitrix, 1107. B.
- illam jam olim occupat barbarus Mavors, *ibid.*
- florentissima dudum mundi portio, Erasmi tempore afflictissima, 1205. F.
- nulli tuto pervia est, *ibid.* 1206. A.
- pacata esse dicitur, 1372. A.
- quantum afflictissima censetur? 1394. C.
- insignes Medicos habere prædicatur, 1506. C.
- quos habuit, in quorum scriptis desideratur illa ad unguem exacta polities? 1507. B.
- unde magna ab Erasmo affici ignominia putatur? 1763. A.
- quales doctos viros habuit? 1798. C.
- Italia Defensio* libellus adversus Erasmus, 1501. B.
- Romæ excusa est, & Paulo III. Pontifici dicata, *ibid.*
- Italus* est, quisquis probe doctus est, 379. D. 408. F.
- Italus* quidam, qui solus Aldinos libros distrahit, 102. F.
- Italus* quidam ob quid taxatus ab Erasmo, & quomodo vocatus? 644. E.
- scabie Gallica laborat, non sine vitæ periculo, *ibid.* F.
- illius vicarius eodem tenetur morbo, tum animi, tum corporis, *ibid.*
- Iter* facientibus plura præter opinionem obtingere solent, 64. F.
- Itinera* cur tabellariis impedita? 125. C.
- Juba*, Rex doctissimus, dictitabat litteras esse dulciores regno, 1843. C.
- malle regno quam litteris spoliari palam profitebatur, *ibid.*
- Judas* quanti Christum mercati sunt? 80. F.
- quamlibet frivola de causa repudiabant uxores, 488. A.
- apud illos divortium æquo licentius erat, *ibid.* F.
- immortalitatem animarum negabant, 503. D.
- a quorum librorum lectione non submovebant, nisi usque trigessimum annum? 797. D.
- illorum zelus infremuit adversus paucos & humiles Christi discipulos, 940. D.
- latrocinii ac prædationibus afflicti, 1396. D.
- in Hispania non licet esse tutos, *ibid.*
- aut propensi in Sectarum partes, aut nulla religione tenentur, *ibid.*
- Judeus* quidam factus Christianus ob quid notatur ac vituperatur? 268. F. 269. A. B. &c. 270. A. 1640. A. B. &c.
- Judeica* observationes, 95. D.
- Judaismus* qua occasione reviviscere meditatur? 189. B.
- illo nihil adversus nihilque insensius doctrinæ Christi, *ibid.*
- Judaïta* hæretici cui salutem humani generis ferunt acceptam? 573. F.
- Judex iniquus* quis dicitur? 799. E.
- sinceri quæ sunt partes? 1520. D.
- bonis quæ communia sunt cum piratis ac tyrannis? 1210. E.
- Judicare & parere* non est ejusdem, juxta Socratem, 1090. E.
- Judicium* lynceum, 111. D.
- præceptis ubique damnatur, sed potissimum in exitium hominis, 586. D.
- Judicia* bonorum tacita perpetuam obtinent auctoritatem, 590. A.
- ex illis præposteris quanta morum lues nascitur? 344. C.
- Julia*, Boëriorum mater, optima matrona, 1398. C.
- Juliacensis* Dux quid consilium sequutus est? 1892. A.
- Julianus* quænam non modo difficilia, sed & impossibilia judicabat? 336. D.
- cur vetuit occidi Christianos? 820. B.
- quo nomine & ad quid visus est idoneus? 1248. E.
- Julius* Pontifex quo se contulit, gratulaturus salutem suam Virgini Deiparæ? 111. F.
- cur invictissimus ac nimium fortis prædicatur? 110. C. 115. D.
- non ab omnibus probatus, 124. B.
- bellorum tempestatem excitavit, *ibid.*
- quis suscipiendi belli prætextus sibi fuit? *ibid.*
- Tom. III. M m m m m m — ipſius

- ipsius memoria cur gratiosior censetur? 147. A.
 — ipsius bella, victoriæ, ac triumphi, 150. E.
 — unde maximus declaratus fuerit? 151. A.
 — ipsius severitas num necessaria fuerit? *ibid.* B.
 — tonat ac fulminat adversus Bononiam, 955. F.
 — quid permittit condonatque Erasmo? 1529. F.
 — Bononiam obsidere parat cum Gallorum copiis, 1871. B. C.
 — ubi hyematurus est cum suis Cardinalibus? *ibid.* C.
 — Bononiam ingreditur, ibique sacrum in summo templo facit, *ibid.* D.
 — expeditionem in Venetos parat, *ibid.*
 — vita defunctum esse nunciatur, 108. A.
 — *Juno* poetis viris semper infesta, 5. B.
 — *Æolum* excitat, 69. F.
 — *Jupiter* maximus πατὴρ ἀνδρῶν θεῶν ridet apud Hesiodum, 164. F.
 — *Jupiter Philus*, juris amicitiae præses & interpres, 240. A. 180. B.
 — ad quem modum ludere fingitur? 955. E.
 — in ipsius limine quæ duo dolia sita? 1214. C.
 — *Julius Calvus*, *vide* Calvus.
 — *Julius Camillus*, *vide* Camillus.
 — *Julius Capitolinus*, *vide* Capitolinus.
 — *Julius Octavius*, *vide* Octavius.
 — *Julius Pflug*, *vide* Pflug.
 — *Julius Scaliger*, *vide* Scaliger.
 — *Jurare* per flumina Stygis, 116. A.
 — *Jureconsulti* Pontificem faciunt solem, Casarem lunam, 1166. E.
 — illorum duo ad quid adhibiti? 82. C.
 — *Jureconsulti* domus est oraculum totius civitatis, 1584. E.
 — *Jureconsultus* quidam, Longicampiæ amicus, Erasmo comitatur, 372. A.
 — *Jurisperiti* cur de industria suam artem reddidisse difficillimam dicuntur? 338. C.
 — *Jurisprudencia* unde non mediocriter adjuvabitur? 492. A.
 — *Juris* conditores quam longam possessionem vocant? 211. D.
 — *Juris* Professores, qui per 20. annos specimen eruditionis ac probitatis dedissent, quibus insignibus ornati? 1810. D.
 — *Jus* Cæsareum quinam instaurant? 187. E.
 — *Jus* nusquam gentium non decantatum quale? 280. F.
 — *Jus* publicum libellos famulos detestatur, 805. B.
 — *Jus* est publicum, vim vi propulsare, 304. D.
 — *Justina*, nova nupta Episcopii, impenſe laudata, 1224. C. D.
 — *Justinianus* (Augustinus) quænam profert in suis libris? 486. E.
 — *Justinianus* Episcopus Erasmo inſit Lovanii, 283. C.
 — visus est eidem homo candidus minimeque virulentus, *ibid.*
 — ex Italia in Galliam accersitus, 314. F.
 — *Justinianus* Eques, Orator Venetus, 1611. B. 287. F.
 — qua de re lepide jocatur cum Erasmo? 1611. C. D. E.
 — ejusdem *Adagia* quanta jucunditate & cachinno legit? *ibid.* F.
 — ejusdem Opera summis laudibus extollit, 1612. A. B.
 — quid dicit de quodam Episcopo Theatino? *ibid.* D. E. 1613. A. B.
 — *Justinula* quædam, cui omnia læta feliciaque precatur Erasmo, 265. C.
 — *Justinus* adversus quæ portenta scripsit? 950. A.
 — Philosophus defendit Ecclesiam, 951. A.
 — *Justitia* Legis in quo sita dicitur? 1580. A.
 — *Justus* (Jodocus) Sigismundi Regis Poloniæ a secretis, 1093. E. 1193. C. 1457. F.
 — inter candidissimos amicos numeratur ab Erasmo, 1093. F.
 — quo nomine charissimus est eidem, suoque respondet nomini? 1193. C.
 — cujus adolescentis indolem eidem diligenter commendat? 1457. E.
 — quibus dignitate quidem inferior, sed benevolentia par? *ibid.* F.
 — *Justus* quidam, Apocelli consobrinus, facundia sua quo perpulit Erasmo? 898. B.
 — videtur natus rebus gerendis, promptæ nec impolitæ linguæ, *ibid.*
 — quanto pudore ornatus? *ibid.*
 — unde magnus aliquando futurus? *ibid.*
 — *Juvelandus*, vel potius *Duvelandus*, (Cornelius) cujus libri bonam partem confecit? 886. D.
 — *Juvenius* Evangelicam Historiam versibus includere ausus est, & ob id laudem promeruit, 127. D.
 — *Juvenes* quinam Erasmo de facie non noti dicuntur? 322. F.
 — quibuscum nullo non machinarum genere depugnant? *ibid.*
 — atrocissimis modis & acerbis odiis irritantur, *ibid.* 464. B.
 — calamum habent, nec carent ingenio, 323. C.
 — qua de re admoniti ab Erasmo? *ibid.*
 — quomodo meliores litteras asserunt? 464. A.
 — illorum ardor unde magis ac magis gliscit? 569. D.
 — *Juvenis* quidam, ab actis oppidi Antuerpiensis, 417. E.
 — eruditus est, ingenique candidissimi, *ibid.*
 — cui & a quo commendatus? *ibid.*
 — a quo inhumaniter habitus, & cur? 741. E.
 — *Juvenis* alius ad quid & a quo subornatus? 622. D.
 — quid edidit, nec intellexit? *ibid.*
 — *Juvenis* alius Basileæ ob quid in carcerem conjicitur? 1476. D. E.
 — liberatur opera Erasmi, *ibid.* E.
 — in eundem ingratiſſimus, *ibid.* F.
 — ob quid in eundem debacchatur? *ibid.*
 — discedit, eodem insalutato, & pervenit Constantiam, 1477. A.
 — quem se illic jactat apud Botzenam? *ibid.*
 — humanissime accipitur, nec absque æreio dimittitur, *ibid.*
 — *Juvenis* alius frequenter adiit Poloniam, *ibid.*
 — quem se illic prædicabat apud potentes ac liberales φιλεργους? *ibid.*
 — inhoneste ac inique se gerit erga Erasmo, *ibid.* B.
 — qua arte corradit aureos non paucos? *ibid.*
 — *Juvenis* alius adit Erasmo nunquam antea visum, *ibid.*
 — Roma redit, ac Brugas repetit, *ibid.*
 — non dissimulat se esse Franciscanum, *ibid.*
 — mendicato vivere sese ait, *ibid.*
 — quem in Germania simulat se esse? *ibid.*
 — beneficiis affectum se dicit ab omnibus fere Germanis, *ibid.* C.
 — sibi dantur ab Erasmo nummi aliquot in viaticum, *ibid.*
 — *Juventa* nihil fugacius, 69. B.
 — illius calor quantum valet? 527. B.
 — *Juventutem* bonis moribus ac litteris instituere, magis in primis honestum, 132. E.
 — illam non contempsit Christus, *ibid.* F.
 — in illam rectius quam in ullam aliam statem collocatur beneficium, *ibid.*
 — ab ea expectatur fructus uberior, *ibid.*
 — seges est ac sylva Reipublicæ, *ibid.*
 — unde felix prædicatur? 569. C.
 — *Juvena*, insula Oceani inter Britanniam & Hispaniam, 125. B.
 — *Juxio* pro Junone nubem amplexum fuisse fingitur, 842. F.

K.

- *Καλὸς* capillo arripiendus, 88. A.
 — *Κακογλώσσοι* quidam cur notati? 427. E. 663. D.
 — *Χαλεπὸ ἐπὶ γήραος οὐδὲν*, 103. D.
 — *Χάλκω* dare, 113. F.
 — *Χάλκω χρυσέον*, 110. E. 112. E.
 — *Καλλιγράφοι* qui dicti? 1850. E.
 — *Κατάρτοι* nonnulli notantur, 665. D.
 — *Κατηχεῖν* quid notat? 249. A. B.

Κατ-

R E R U M A C V O C U M.

Καταχρηστικός apud Lucam cap. 1. vers. 4. quomodo interpretatur Erasmus? 249. A. B. 259. F.

Κεῖς qualis Auctor? 768. A.

Κεχρησμένος, 77. E.

Κυριεύς quidam Eoanienſis, indignus cujus nomen mandetur litteris, 579. F.

— homo indoctus, natura fatuus, ſenſu communi carens, & effrons, *ibid.*

— quantum blaterat in Erasmum? *ibid.*

Κυριεύς alius quam ſolidus, ſeriusus, ac moroſus? *ibid.* 589. A.

— in publica lectione nomen Lutheri cum nomine Erasmii ſemper conjunxit, 580. A.

— Fabrum Stapulenſem lectione quadam perſtrinxit, *ibid.*

Keſmarke, oppidum Poloniæ, ob quid donatum D. a Laſco? 1500. C.

Khieveringe (Balthaſar a) Goelenii diſcipulus, ejuſque amantiffimus, 1514. B.

— juvenis perhumanus ac bene Latinus viſus eſt, *ibid.*

Kircherus (Joannes) Seleſtadenſis quid laudat in Erasmio? 162. B.

— quæ de ſe in ſpem venit non dubiam? *ibid.* C.

— quid ſperat fore, & quid pro virili curabit? *ibid.* F.

— Canonicus, vir optimus, a quo ſalutandus? 1683. A.

Χλαῖνα quod genus veſtis? 806. B.

Kmisha (Petrus) Comes in Vyſnicze, regni Poloniæ ſupremus Marſchalcus, 1508. A.

— eximie ipſius virtutes & amiciffima in Erasmum voluntas a quibus prædicata? *ibid.*

— vir multis animi bonis affectim locupletatus, *ibid.* B.

— cui tum dignitate tum naturæ præſtantia ſimiffimus dicitur? *ibid.* C.

Knights (Guilielmus) Archiepiſcopus, 1757. A.

Χρηστικός unde Græcis dicta, & quid ſonat? 703. B. C.

Χρῖς accipere, 113. F.

Kylchove, oppidum duabus leucis diſtans a Friburgo, 1480. E.

— quæ mulier illic exulta, & cur? *ibid.*

Κύριος βίος καὶ κατοπάρι, 115. E.

L.

Laberius Mimographus quid deplorat? 833. F.

— annos natus ſexaginta in ſcenam protractus eſt auctoritate Cæſaris, *ibid.*

— domo egreſſus Eques Romanus, rediit hiſtrio, *ibid.*

Labyrinthi Scotici, 166. B.

Lacedæmonius pugnandi mos, 56. A.

Lachnerus (Wolphangus) Frobenii ſocer, ejuſdemque officinæ princeps, 307. B. 1625. E.

— non impune ludet Erasmum, 382. D. E.

— quænam Opera dono mittit eidem? 1589. A.

— peſte ſublatus perit, 307. B.

Lacon quidam unde repulſus, abiit alacer ac ridens? 1409. C.

— rogatus cur geſtaret, quid egregie reſpondit? *ibid.*

Laconicus luſus qualis, & quos exercebat? 279. C. D.

Lactantius quid teſtatur de Cypriano? 479. C.

— qualis Scriptor cenſetur? 479. A.

— quas dotes tribuit Cypriano? *ibid.* B.

— Arnobii diſcipulus quid de illo declarat? 723. C.

— qua in re Tertullianum imitatus eſt? *ibid.*

— opusculum de *Opificio Dei* ſive de *Formatione hominis* ad quem ſcripſit? 1158. A.

— quem ad pietatem accendit? 1506. E.

— illo nihil eſſe nitidius aſſeritur, *ibid.*

— non tractat Scripturas, ſed cum Ethnicis digladiatur, *ibid.*

— unde *Chriſtianus Cicero* appellari poteſt? *ibid.* 1506. E.

— in *Inſtitutionibus* ſuis multa diſertiffimo ſcripſit, 1585. A.

Lacunula lutulentæ apud quos ſunt? 63. E.

Lacus Conſtantiensis olim dictus *Bregantinus*, & unde? 755. A.

— dicitur & piſcoſus eſſe, & profunditatis vix erodendæ, *ibid.*

— hujus aquis regi ajunt ingentium montium moles, *ibid.* B.

— piſce, quem vulgus *montem* appellat, abundat, *ibid.*

Lælii mitis ſapientia utrum plus contulerit Reipublicæ Romanæ, an Catoſis ſeveritas? 1337. C.

Læna quedam veſtis genus? 806. B.

Lathmarus (Hormannus) Gaudanus, eximius Theologus, 1700. C.

— quibus virtutibus ſeipſum ornat, ac viciffim ornaturus Chriſtum? *ibid.* C. D.

— unde multis nominibus feliciffimus videtur? *ibid.* D.

— cur curaturus ut ubique ſe ſobrium ſervet in conviviiſ? *ibid.* E.

— affectum gloriæ ſummopere diſſimulaturus in cultu pariter & in oratione, *ibid.*

— quid ſibi cavendum in diſputationibus? *ibid.*

— in quam partem inſectere debet? *ibid.* F.

— quid ſibi agendum in negotio Lutherano? *ibid.*

— cur linguis & bonis litteris ſororiter patrocinari ipſum oportet? *ibid.* 1701. A.

— quæ res ſibi conciliabit animos plurimorum? 1701. A.

Latæ ejuſdem ſcripta cui & a quo miſſa? 619. F.

Lambelinus quidam, 1519. B.

Lambertus Campeſtris, vide *Campeſtris*.

Lambertus Hallonius, vide *Hallonius*.

Lamentationes Petri libellus Erasmio tribui dicitur, 665. E.

— quomodo in illo tractatur Erasmus? *ibid.*

Lampridius (Ælius) quare Suetonium propemodum æquavit? 325. C.

— eloquentiæ viribus ſermonibusque politiſ eidem multo inferior, *ibid.*

Landavus (Jacobus) Bavarus, *Præſationem* ſcripſit in *Suenicam*, 732. B. C.

— felix ſuum ingenium ac dicendi venia ingenio par laudatur, *ibid.* C.

— ſuus error cur magnopere iurundas fuit Erasmio? *ibid.* D.

— civiliter ab eodem ſubmonitus, ne quid ſcriberet adverſus *Suenicam*, *ibid.*

— quid ordinis ſequutus ſit in ſuo libello, conjici non poteſt, & cur? *ibid.* E.

— Opus de *contextu* quatuor *Evangeliorum* inſtituit, *ibid.* F.

— qui libri ſibi mittentur ab Erasmio? 739. B.

— quis ſibi commendari cupit? *ibid.*

— olim futurus inter Scriptores nobilis, 754. A.

Langius (Rodolphus) qua de re monendus? 4. E.

— ad eum ſcribit Erasmus, 25. C.

— in Friſia natus & educatus, 666. F.

Langus quidam, Erasmii amicus, 1046. A.

— a quo commendatus eidem? *ibid.*

Langravius Hefſa honorifficentiffime exceptus a Rege Ferdinando, 1512. F.

— Ducem Wirtembergensem in ſuam ditionem re-poſuit, *ibid.*

Laracus, vir humaniffimus & candidiffimus prædicatur, 105. E.

Larchus quidam, 126. B.

— apud Eboracenſem ſuramus, 156. C.

— quid Erasmio deſtinavit? *ibid.*

Laſcaris (Janus vel Joannes) præceptor ac veluti patens optimus vocatur Brixio, 194. B.

— vir Græcus, & utraque lingua pereruditus, 245. F.

— ubinam Græcorum Scholæ præſectus? *ibid.*

— in Gallia agere dicitur, 352. A.

— quæ res a Roma potuit avellere? 358. E.

— ſemper candidiffime favit bonæ ſpei ingeniis, 377. E.

— Latinæ linguæ doctiffimus fuit, 788. C.

— quam contumeliâ epigrammatibus malediciâ vindicandam putat? 1105. C.

Laſco (Hieroflaue a) Polonorum Legatus, cujus obitum obnunciavit Erasmio? 668. F.

Tom. III. M m m m m m 2 — Baro

- Baro Polonus, quid scribit eidem? 895. B.
 quibus tricis involutus est? *ibid.* D.
 quem libellum Erasmo exhibuit? 897. B.
 per quem in vincula coniectus, moxque dimissus?
 1500. B.
 donatur duobus oppidis, *ibid.* C.
 cui Regi non amplius facit stipendia? *ibid.*
 homo candidus, & Erasmi amantissimus, 1704. A.
 Luthero vehementer infensus, *ibid.*
Lasco (Joannes a) Poloniæ Baro, cum Erasmo in uni-
 versitatibus vivit, 891. C.
 sibi cum eodem omnia communia jure amicitiae,
ibid.
 summis laudibus ornatur, 895. B. C. 979. B.
 980. A. B. C.
 quam epistolam exhibuit Erasmo? 897. B.
 Præpositus Gnesnensis, constans ac candidus
 Erasmi patronus, 979. B. C. 980. B.
 quos amicos eidem commendavit? 1046. A.
 juvenis apud suos apprimè nobilis, atque etiam in-
 paucis eruditus, & moribus purissimis, 1369. B.
 unde morbus contrahit ac moritur? *ibid.*
 suum corpus apud Franciscanos sepultum est pro
 laico, *ibid.* C.
Lateranensis Synodus quot annos tribuit bonis studiis?
 537. A.
Latimerus vel *Latamernus* (Guilielmus) Erasmi familiaris
 & cumprimis studiosus, 184. E.
 vir in utriusque literaturæ præstantia Linacro non
 inferior, *ibid.*
 homo vere Theologus prædicatur, *ibid.*
 qua in re adjutabit Erasmo? 255. B.
 quid sibi cavendum? *ibid.*
 quid declarat Erasmo? 292. D. E.
 quid pernegat Moro? *ibid.* F.
 quid testatur Erasmo, & quomodo se illi excu-
 sat? 293. A. B. C.
 quibus in rebus summam ejusdem eruditionem ac
 diligentiam mirifice laudat? *ibid.* C. D. E. F.
 quomodo perleget ejusdem lucubrationes? *ibid.* F.
 quid sentit de Episcopo Rossensi? 294. A. B.
 quid petit ab Erasmo? *ibid.* B. C.
 quid se revocat atque dehortatur ab ejusdem pro-
 posito? *ibid.* C.
 suavissimus ingenii sui candor ac pudor plusquam
 virgineus, 378. E.
 quanta ipsius in laudando prudentia? *ibid.*
 unde publicæ studiorum utilitati consulturus dici-
 tur? *ibid.* F.
 quid satius esse ducit, & quid monet? 379. A.
 quorum affectui non confinis esse putatur? *ibid.* C.
 quid etiam atque etiam videre debet? *ibid.* D.
 quid se avocare non oportet a juvandis studiis pu-
 blicis? 380. A.
 homo vere doctus & amicus a quo in consilium
 adhibendus? 673. A.
Latina eruditio, quamvis impendiosa, citra Græcismum
 manca est ac dimidiata, 63. E.
Latina lingua quando corrupta? 1234. E.
Latini sæpe reddunt proprietatem Græci sermonis, quum
 non sint Græci, 1199. A.
Latomus (Bartholomæus) Trevir, singulari morum &
 ingenii dexteritate juvenis, 752. B.
 Friburgi moderatur Collegium Philosophicum,
ibid.
 quo comitatur Erasum? *ibid.*
 quid intellexit ex ejusdem litteris? 1504. A.
 quomodo se excusat, quod non scripserit eidem?
ibid. B.
 orationem, quam habuit in auspicanda prælectio-
 ne, cur vulgari passus est? *ibid.* C. D.
 Budæi opera ad regiam professionem proventus,
ibid. C.
 cujus gratulatio non solum sibi per jucunda fuit,
 sed etiam humanissima visa est? *ibid.* D.
 contra quos obduruit, ac satis feliciter processit?
ibid.
 in quos invehitur, & quem laudat solaturque?
ibid. D. E. F. 1505. A. B.
 Lutetiæ in magno periculo & invidia fuit, &
 cur? 1505. C.
 quid nunciat Erasmo, eique pollicetur? *ibid.* C.
 D. E. F.
Latomus (Jacobus) Theologus ad quid Erasmus invita-
 rat? 165. B.
 qua in re non dissensurus ab eodem? 364. B.
 in negotio linguarum dissentire putatur, *ibid.*
 contra quos Dialogum quemdam edit? 405. D.
 427. C.
 qualis vir pridem fuisse prædicatur? 405. D.
 quomodo scribere dicitur? *ibid.* E. 427. C. D.
 ipsius libellus qualis censetur? 425. C.
 e quorum consilio conflatus, & in quem vibra-
 tus? *ibid.* D.
 quomodo linguas tractare dicitur? 427. C.
 Theologum & pium virum non idem esse demon-
 strat, *ibid.* D.
 vir doctus, quos libellos paratos habet? 604. C.
 in quem libellum edidit? 655. C.
 cujus Tragædiæ dux & auctor? 673. C.
 quæ epistola illum male habet? *ibid.*
 ipsius eruditio non prorsus adspemanda, & qua-
 lecunque commercium cum Musis amoenioribus,
 674. D.
 nunquam læsus est ab Erasmo, *ibid.*
 saxicida vocatur, & incredibiliter insanisse dicitur,
 705. E.
 libello edito debacchatus in Erasmus, 854. D.
 miris strophis in caput ejusdem ludit, 868. A.
 908. E.
 tres libellos contra eundem edidit, 875. F.
 908. E.
 Cameraci vivit, 946. B.
 scripsit adversus Lutherum, sed non videtur li-
 brum editurus, 1890. A.
Latrones intercepti, 104. C.
Latronis cujusdam discipulus quid causatur? 70. B.
 quid Erasmus rogat? *ibid.* F.
Latrociniorum messis apud Anglos, 116. C.
Laudari nolunt, qui soli laudem merentur omnium,
 49. F.
Laudatio quæ jucundissima? 11. A.
Laudator nusquam fere non nocet, 97. C.
Laudes amplas agnoscere videtur nimis impudens, 11. C.
Laurentiana Elegantia in compendium ab Erasmo concin-
 nata, 38. F.
Laurentiani nominis invidia, 96. D. F.
Laurentianum nomen, *ibid.* F.
Laurentius Bartholinus, vide Bartholinus.
Laurentius Campegius, vide Campegius.
Laurentius Puccius, vide Puccius.
Laurentius Ruffus, vide Ruffus.
Laurentius Valla, vide Valla.
Laurentius, Abbas Monasterii Ethonis Provinciæ Bris-
 gaudiæ, 500. B.
Laurentius Decanus quid Viveti renunciat? 652. F.
Laurentius Episcopus quod Opus ut Arnobius susceperet
 jussit? 724. C.
Laurentius Medices Politianum tanquam gremio suo edu-
 catum extulit, 84. F.
Laurentius, Pontificis nepos, Campaniam occupare co-
 natur, 1673. E.
 ducit in uxorem Regis Navarræ filiam, *ibid.*
Laurentius (Joan. Baptista) Merbelii amicus, & Era-
 smi studiosissimus, 1498. D. E.
 quem libellum ad Erasmus misit? *ibid.* E.
 quid admonetur rogaturque ab eodem? 1499. A. B.
Lauretana, 115. D.
Lauretum, oppidum Italiæ in agro Piceno, celeberrimum
 fano D. Mariæ, 111. F.
Laurinus (Marcus) Coadjutor Decani S. Donatiani Bru-
 gis, 238. B.
 a quo conveniendus? *ibid.*
 quid facturus de Cornelio Batto? *ibid.* C.

con-

R E R U M A C V O C U M.

- congerro non defuturus Erasmo, 264. F.
- apud quem versatus est, & de quo confabulatus est? 462. D.
- cui commendat Algotium? 546. D.
- Decanus apud Collegium S. Donatiani, 649. A.
- quem codicem pollicitus est Erasmo? *ibid.*
- hospes ejusdem, & amantissimus Pacæi, 660. E.
- quid sibi narratur ab Erasmo, monetur, ac rogatur? *a col.* 748. F. *ad col.* 765. C.
- eidem a puero notus, 825. E.
- quæ pecunia sibi numeranda a Joanne de Hondt? 852. A.
- Erasmi litteras in tempore attulit, 901. E.
- amantissimus ejusdem, 1631. F. 1747. B.
- amicus communis ejusdem & Eemstedii, 1747. B.
- Laurinus* (Matthias) Erasmi amicus, 907. E.
- optimam causam tuetur adversus quosdam blaterones, *ibid.* F.
- Laurinus* (Petrus) quando obiisse dicitur? 711. E.
- Laurissenum* seu vulgo *Lorsense* Monasterium est e regione Wormatiæ trans Rhenum, 1359. B.
- quando & a quo exstructum? *ibid.*
- copiosissima librorum suppellectile instructum, *ibid.*
- illic reperti quinque libri Historiæ Livianæ, *ibid.* A.
- Laus* vera quænam existimanda? 193. E.
- Lazarus* Baysius, *vide* Baysius.
- Lazarus* Bonamicus, *vide* Bonamicus.
- Lazarus*, homo plane Musis & Gratiis natus, 106. A.
- Leblin* (Joannes) Regius Thesaurarius, vir clarissimus, 1427. E.
- Lectio* Theologica a quo suscipietur? 110. C.
- de Lectionibus diversis & interdum contrariis judicare ob quid difficile est? 293. D.
- Lector* animum scribentis ex verbis æstimat, 279. E.
- Legati* munus cur Sacerdotibus melius convenire dicitur? 221. E. F.
- Legati* Maximiliani & Anglorum ubi adsunt & quid pollicentur? 198. A.
- Legatio* Britannica, 118. B.
- Legenda Sanctorum* nugacissima & infantissima existimatur, 1560. E.
- Leges* filere dicuntur inter arma, 145. A.
- illarum principalium severitas ad quid necessaria censetur? 1247. A.
- Hebræorum capitali supplicio damnant consultores manium, 82. F.
- Imperatoriæ quibus verbis insectantur haruspices, augures, consultoresque, & quibus pœnis addicunt? *ibid.*
- quid de calumniatore statuunt? 564. D.
- Leignierius* (Simon) vinum offert Erasmo, 1484. E.
- illius vicem ex animo dolet Erasmus, 1519. B.
- Leo X.* Pontifex, vir doctus, integer, ac pius, 124. B.
- quid sedare non poterit? *ibid.*
- Pontifex vere maximus, 142. E. 145. A.
- pacem orbi restituit, *ibid.* 146. C.
- quid sub tali Principe Romam concurrere verisimillimum est? 142. E.
- ex sua familia prodierunt quamplurimi litterarum proceres, 143. E.
- unde accessio non mediocris fiet suæ gloriæ? *ibid.* F. 146. D. 154. E.
- Pontificum omnium Princeps, 146. C.
- ipsius raræ dotes ac mores eximii deprædicantur, 149. C. D. &c.
- de illo quinam sibi gratulari debent? *ibid.* D.
- sub illo reforescent præclaræ virtutes omnesque bonæ artes ac litteræ, *ibid.* E. 154. E.
- unde suam familiam illustriorem reddiderit? 149. D.
- quis longe bellissimus cultor obtigit suo ingenio? *ibid.* E.
- quibus litteris ac Musis initiatus absolutusque? *ibid.*
- quid sibi non defuit? *ibid.* F.
- qua ratione electus atque adscitus? 150. A.
- quid illustravit laudum suarum decus? *ibid.*
- integritatem ubique eandem præstat, *ibid.* B.
- unde expressius refert Christi imaginem, vicemque illius gerit? *ibid.* C.
- quid ab illo factum, & quomodo? *ibid.* D. E.
- unde ipsius gloria major? *ibid.* F.
- cui salutaris ac lætissima? 151. A.
- cur sibi coelestique Numini propria? *ibid.*
- quid ipsum Julio majorem testatur? *ibid.*
- unde clarius clucescit sua magnitudo? *ibid.*
- auctoritatem suam quis magis illustravit? *ibid.*
- sua mansuetudo cur magis salutaris, & ad cuius exemplar multo propius accedit? *ibid.* B.
- quid illi debetur? *ibid.* D.
- quid in illum quadrat? *ibid.*
- quid de se pollicentur virtutes suæ, duplexque nomen suum ominatur? *ibid.* D. E.
- quid ab illo expectatur? *ibid.* E. F.
- unde victoriæ spem facit certiore? *ibid.* F.
- quid facit ac restituit, & quibus constitutionibus? 152. C.
- quid molitur, & quid non negligere videtur? *ibid.* C. D.
- sua divina facinora virtutesque eximias quis digne laudare possit? *ibid.* E.
- ipsius gloria nihil luculentius, 154. E.
- Religionis Christianæ summus Antistes, ac omnium optimus Pontifex, *ibid.* E.
- cui commendat Erasmus? 156. B.
- unde lætatur, & quid sibi gratissimum? *ibid.* D.
- quid Erasmo certo persuasum esse vult? *ibid.*
- quid optat precaturque? *ibid.* E.
- quænam volumina expectabit? *ibid.* F.
- quid in maximi muneris loco ducet? *ibid.*
- quo nomine multum amat Archiepiscopum Cantuariensem? *ibid.*
- quid admodum desiderat, & unde? *ibid.* 157. A.
- ipsius studium atque animi affectio erga homines doctos bonasque litteras qualis, & unde, 157. B.
- quibus de causis Erasmus diligit, & quem esse judicat? *ibid.*
- unde sibi notus maximeque probatus? *ibid.* C.
- ad se ejusdem litteras quales esse dicit? *ibid.*
- cui eundem commendat, & unde? *ibid.*
- quid sibi vehementer gratum? *ibid.* D.
- sua pietas plus quam paterna, 158. D.
- duo *Brevia* ad Erasmus mittit, *ibid.*
- summam inter mortales dignitatem omni virtutum ac litterarum genere vicissim condecorat, *ibid.* E.
- sua commendatio cui gratior, & apud quos efficacior, & unde? *ibid.* F.
- qua virtute maxime Christum refert? 159. A.
- dignitati Erasmi candide favet, *ibid.* B.
- cui rei vigilant omnes suæ sollicitudines? *ibid.*
- suæ fortunæ magnitudo quanta? *ibid.*
- quænam faciunt, ut præcipuo ac singulari favore prosequatur Erasmus? 166. D.
- quid eidem concedit testaturque? *ibid.*
- quantum inter Romanos Pontifices excellit? 167. B.
- sua pietas, pacis publicæ vindex, *ibid.*
- suum seculum unde prorsus aureum fore spes est? *ibid.* C.
- sua trophæa quænam & qualia? *ibid.*
- singulari charitate complectitur Episcopum Wicgorniensem, 168. B.
- quarum rerum similitudo eosdem conciliat? *ibid.*
- quid imprimis dedit in mandatis? 231. B.
- quibus leo futurus? *ibid.* C.
- cui perquam diligenter commendat Erasmus? 234. A.
- multa de eodem amantissime percontatur, *ibid.* B.
- publica voce Christianos omnes ad mutuam concordiam invitat, 289. D.
- pacis cupientissimus, de quinquennibus induciis agit, 321. C. 439. B.
- ipsius ductu atque auspiciis quid fore sperandum? 339. B.

- qua de re admonendus? 414. C.
 — quos in urbem Romam aecerit? 417. B.
 — quam rem Christo longe gratissimam facturus?
 491. F.
 — unde reddet studiis tranquillitatem? 492. A.
 — imprimis mitis & exorabilis prædicatur, 521. A.
 — quid ab ipsius ingenio facile impetrabitur? *ibid.* B.
 — quid satis amplum lucrum esse ducet? *ibid.*
 — cujus litteras legit, ac repetitas viris eruditis ostendit? 663. C.
 — est ingenio mitissimo, & favet eruditis, 670. A.
 — quantum irritatur in Lutherum? 577. D.
 — quam Bullam publicari vetuit? *ibid.* E.
 — qua de re admonetur ab Erasmo, & quid sibi narratur? 578. A. B. &c. 579. A. B. C.
 — quæ Epistola ad se delata dicitur? 578. D.
 — sua in Erasmus plus quam paterna indulgentia, 579. B.
 — ubi videtur favisse Luthero? 587. E.
 — qua in re laudatur mite suum ingenium? *ibid.*
 — quanto studio eurat, ut litteræ Græcæ doceantur Romæ? 588. C. D.
 — in quo comprobavit industriam Erasmi? *ibid.* D.
 — quo animo esse existimatur? 590. F. 591. A.
 — quanti facit linguas & bonas litteras? 594. D.
 — quorum studiorum summus antistes? *ibid.*
 — quid *Brevibus* suis fatetur? 595. D.
 — quos viros magis ornat fortunis atque honoribus? *ibid.* E.
 — nihil sibi esse antiquius creditur, quam Christi gloriam & gregis concrediti salutem, 596. D. E.
 — Marcum Musurum Archiepiscopatu donavit, 1595. C.
Leonis I. Pontificis Romani felix auctoritas, 151. E.
 — II. erudita pietas, & sacræ Musices studium, *ibid.*
 — III. salutaris eloquentia, & animus ad utramque fortunam infractus, *ibid.*
 — IV. simplex & a Christo laudata prudentia, *ibid.*
 — V. sancta tolerantia, *ibid.* F.
 — VI. pacis ubique faciendæ studium, *ibid.*
 — VII. cælo digna sanctimonia, *ibid.*
 — VIII. integritas, *ibid.*
 — IX. effusa in omnes benignitas, *ibid.*
Leo (Ambrosius) Nolanus Medicus, quocum & ubi fabulatur? 161. B. 187. E.
 — cujus causa plurimi facit Watsonum? 161. C.
 — Venetiæ Medicinam vindicat, 187. E. 332. F.
 — quodnam studii genus non infelicitè aggressus est? 289. F.
 — quas nugæ esse putavit? 332. F.
 — unde non nugæ illas ridet, sed historias credit? 333. A.
 — ad quid hortatur Erasmus? *ibid.* C.
 — qua mutatione nullam periculosiorem esse videt? *ibid.* D.
 — quid Erasmo nunciat, & quid illum rogat? *ibid.* E.
 — quid refert de multis, qui Musuro magistro usi sunt? *ibid.* F.
 — quid dicit de mulieribus? 334. A.
 — quos libros in lucem edidit? *ibid.* B.
 — cujus litteras magnopere cupit, & cur? *ibid.*
 — suæ litteræ cur plus voluptatis attulerunt Erasmo? 506. D.
 — omnium ejusdem amicorum suavissimus dicitur, *ibid.*
 — unde felix prædicatur? *ibid.* D. F.
 — quinam sui foetus avidissime expectantur? *ibid.* F.
 — ingens suum Opus adversus Averroem, 507. A.
 — quodnam aliud Opus habebat in manibus? *ibid.*
 — quando & quomodo mortuus? 895. A.
Leo (Gerardus) impressoriæ artis opifex, vir lepidus, 1786. C.
 — quæ de Jacobo Cantero narrat Erasmo? *ibid.* D.
Leo Judæus Tigurinus cujus epistola vehementer offensus? 967. A.
 — cujus libelli se profitetur auctorem? *ibid.*
Leochares unde cognitus? 849. C.
Leodium, urbs inferioris Germaniæ, 230. B.
Leonardus Aretinus, *vide* Aretinus.
Leonardus a Grueriis, *vide* Grueriis.
Leonardus Casimbrotus, *vide* Casimbrotus.
Leonardus Casperotus, *vide* Casperotus.
Leonardus Coxus, *vide* Coxus.
Leonardus Eckius, *vide* Eckius.
Leonardus Portius, *vide* Portius.
Leonardus Pricardus, *vide* Pricardus.
Leones bene meritis officium rependunt, 19. B.
 — officiis mansuescunt, 1390. F.
Leonicenus (Nicolaus) Romæ Medicinam vindicat, 187. E.
 — quodnam studii genus non infelicitè aggressus est? 289. F.
 — senex immortalitate dignus, 350. A.
 — Ferrariæ visus ab Erasmo, 859. F.
 — vir ad æternitatem natus, 881. E.
 — quomodo appellatus a Calcagnino? *ibid.*
 — multa scripsit, vertit e Græcis, ac restituit, *ibid.* F.
 — adversus quos perpetuas inimicitias exercuit? *ibid.*
 — Plinium inclementer nimis semper insectatus est, *ibid.* 882. A.
 — an quod quædam notavit in eodem, ideo continuo doctior? 1194. F.
 — quanti Erasmus facit? 1618. B. C.
 — quando mortuus? 881. E.
 — prope centenarius fuit, integris adhuc sensibus, *ibid.* F.
 — ipsius obitus quo nomine fuit acerbus Calcagnino? 882. A.
Leonicerus quomodo vocat Epphendopium? 1731. E.
Leonicus, vir doctissimus, optimus, ac sanctissimus prædicatur, 809. A. 1297. C. 1416. B.
 — suus libellus a quo perlubenter legetur? 1297. C.
 — cur jam reliquisse terras existimatur? 1416. B. C.
Leonidas, Origenis pater, vir pius juxta & eruditus, 1846. F.
 — Episcopum fuisse tradunt nonnulli Scriptores, 1847. A.
 — vir prudens ac perspicax quid deprehendit in Origene puero? *ibid.*
 — cur illius dormientis pectus nudatum exosculari interdum solet? *ibid.* B.
 — suas facultates satis opimas occupavit fiscus, *ibid.* A.
 — Alexandriæ in carcerem conjectus, ac post tormenta capite plexus, 1846. E. F.
 — martyrii lauream adeptus est sub Severo Principe, *ibid.* F.
 — sex filios cum uxore reliquit, *ibid.*
Leontinus quædam in Erasmus palam inimica dixit in Concilio Wormatiensi, 875. C.
 — num parum amanter de eodem sentit? *ibid.*
 — de ipsius animo non multum addubitat idem, *ibid.*
Leontius, Ancyræ Galatiæ Episcopus, in qua Synodo adfuit? 1341. C.
Leontius, Erasmi amicus, & Musarum cultor, 617. C.
 — cum amicus assidue depugnare dicitur, *ibid.*
 — erudiendæ publi aut juvenibus spei melioris operam suam feliciter infundere oportet, *ibid.* D.
 — quid monetur ac rogatur ab Erasmo? *ibid.*
Leopoldus libellum virulentissimum in Erasmus scripsit, 1031. D.
Lethmannus (Hermannus) ubi & quot annos natus? 676. A. D.
 — corporis animique dotes, mores, studia, & doctrina summo opere laudantur, *ibid.* B. C. D.
 — quibus & a quo commendandus? *ibid.* D. E.
 — cujus Scholæ Theologus summus, & de qua re egit cum Erasmo? 866. B.
 — quibus litteris nonnihil commendatus fuit? 1387. B.
 — unde primas sortitus est in distributione lauræ Theologicæ? *ibid.*

R E R U M A C V O C U M.

Leus (Eduardus) quem tumultum excitat? 239. B.
 — ipso nihil arrogantius, nec virulentius, nec stultius unquam produxit terra, *ibid.* 1697. A.
 — ad quid natus esse dicitur? 418. A.
 — quem librum jampridem parturit? *ibid.* B.
 — unde animum Erasmi nunquam offendet? 443. B.
 — ob quid suæ famæ non recte consulit? *ibid.*
 — qualem animum præ se fert? *ibid.*
 — famæ cupiditate ardet, *ibid.*
 — qua de re admonendus? *ibid.*
 — odio lymphatus fertur, *ibid.* C.
 — quomodo agit cum Erasmo? 471. C. D. &c.
 — in illum prorsus insanit Germania, 481. D.
 — quid consulto facturus? *ibid.*
 — quibus auctoribus premit suum librum? 509. F.
 — illo nihil nec dolosius, nec improbius, 510. B.
 — quid illi precatur Erasmus? 511. E.
 — quid agit & passim jactat? *ibid.* F.
 — in multis reprehenditur, a *col.* 524. usque ad *col.* 532.
 — cujus libelli auctor vel instigator? 534. F. 535. A. 543. A.
 — cur scripto aliquo Germanos placare ipsum oportet? 568. C.
 — cui videtur impudens, & unde videtur sibi pulchre fortunatus? 570. B.
 — quam misere sitiebat famam? *ibid.*
 — quantopere apud suos contemptus sit? 575. D.
 — quibus in rebus mirus artifex? *ibid.* E.
 — ad quem usum habebat amanuenses aliquot? *ibid.*
 — quomodo Monasteriorum favorem redimebat? *ibid.* F.
 — quos omnibus locis habebat? *ibid.*
 — quibus vitiis infectus describitur? 576. C.
 — quo fretus redintegrare bellum dicitur? *ibid.* F. 577. A.
 — fasciculis epistolarum frustulatim discerpitur, 577. A.
 — a quibus instigatus, ut in Erasmus debaccharetur? 581. B.
 — ad convicia non redibit, si suo volet honori consultum, *ibid.* C.
 — quæ pacta sancte se servasse deiecit? 607. C.
 — quid Britanniae invidere videtur? 617. B.
 — quot & qualia loca taxavit in N. Testamento Erasmi? 655. B.
 — quæ conditio sibi offertur ab eodem? *ibid.*
 — eundem N. Testamenti recogniti gloria spoliasse dicitur, 671. A.
 — qualem librum in Erasmus scriptum sparsit in Hispania? 1032. C. D.
 — quando factus Archiepiscopus Eboracensis? 1456. E.
 — ipsius liber qualis tandem prodit? 1861. A.
Lepores cujusmodi adspersi solent ceu condimenta sermonis? 277. B.
Lerma, vir pius & eruditus, & Erasmi studiosissimus, 989. D.
 — Abbas Complutensis, 1720. B.
Latus (Pomponius) vir celebris Italiae, 1758. D.
Levinus quem locum magnopere ambit, & quod munus sibi magis congruit? 1422. F.
Levinus Ammonius, vide Ammonius.
Asuxi sâdun, 93. A.
Lex Numerorum v. de quibus peccatis loqui videtur? 1383. B.
Lexicon Græcum unde auctum, & a quibus? 802. B. C.
 — cur labor minime gloriosus censetur? *ibid.* E.
Libanius Sophista defendit idololatriam, 951. B.
 — confutatus & oppugnatus a Chrysostomo, *ibid.*
Libelli aliquot merum Judaïsimum respicientes in vulgus exeunt, 189. B.
Libelli conjuratorum sparguntur, in quibus pingitur & Erasmus, 642. F.
 — nugacissimi ac maledici undique provolare dicuntur, 656. A. 674. E. 681. B. 699. D. 704. D.

Libelli famosi semper positi inter atrocissima crimina, 805. D.
Libelli duo Stunicæ clam Romæ excusi, 803. D.
 — hos excudi vetuerat Pontifex, nec audent vendere, *ibid.* E.
Libellus quidam ridiculus quando scriptus? 323. D.
 — a quo scriptus, incertum est, *ibid.* E.
 — apud Germanos variis titulis habetur descriptus, *ibid.*
 — quantopere hunc execratus est Erasmus? *ibid.*
 — hujus suspicionem eidem impingere conantur quidam, & unde? *ibid.* F.
Libellus alius ubi repertus, & quas epistolas habebat? 485. C.
Libellus nescio quis in Julium Pontificem apud complures habetur Coloniae, 1622. E.
 — in eo ostenditur, quomodo ille Pontifex mortuus exclusus sit cælo per Petrum Apostolum, *ibid.*
Libellus quidam indoctus ac mendacissimus in Erasmus editus, 889. B.
Libellus cujusdam cur ab Erasmo non probatur? 774. E.
 — in eo multa unde decerpta, & quibus risui futura? *ibid.*
Libellus cujusdam, qui fontes, fluvios, &c. invitat ad lachrymis deplorandam Italiae calamitatem, 112. D.
Libellus Episcopi Berithensis non est indoctus, sed nimium sapit jura Pontificia, 774. E.
 — præterea jejunus est & inelegans, *ibid.* E.
 — quo nomine displicitur, & cur vix excusandus? *ibid.* F.
 — cur huic Præfatio non addenda ab Erasmo? *ibid.*
Libellus Fabri, DE TRIBUS MAGDALENIS & DE TRIDUO CHRISTI, cui placuit? 295. D. 302. F.
 — quibus tragediis in hoc delectatur? 302. F.
Libellus Hurteni in Erasmus manifestis mendaciis plenus, 804. F.
 — nihil habet præter insana convicia, 805. A.
Libellus Leonardi Portii, DE PONDERIBUS AC MENSURIS, cui quaestioni locum dedit? 987. A.
 — quantum consentiat cumASSE Budæi? *ibid.*
Libellus Luciani DE ASTROLOGIA qualis in lucem exhibit? 119. D.
 — quid in eo arrisit Erasmo? *ibid.*
Libellus Plutarchi DE DISCERNENDO ADULATORI AB AMICO longiusculus, sed quo non alius magis placet Erasmo, 106. A.
Libellus, cui titulus, BELLUM CIVILE INTER CICERONIANOS ET ERASMICOS, in quem paratus? 1501. C.
Libellus, cui titulus, CICERO RELEGATUS, & CICERO AB EXSILIO REVOCATUS, prodit, *ibid.*
 — in eo non magnopere impetitur Erasmus, *ibid.*
 — in eodem Cicero odiosissime laceratur, frigide defenditur, *ibid.*
Libellus, cui titulus, DEFENSIO ITALIAE ADVERSUS ERASMUM, excuditur Romæ, & dicatur Paulo III. Pontifici Romano, *ibid.* B.
Libellus, cui titulus, DE JULIO DISPUTANTE CUM PETRO, AD OSTIUM PARADISI, typis excusus Coloniae, 1672. A.
 — huic non adscribitur nomen Auctoris, *ibid.*
Libellus, cui titulus, DE STATU ET OFFICIO EPISCOPORUM, cujus est? 774. D.
 — quid in illo multos fortassis offendet? *ibid.*
Libellus, cui titulus est EUPULUS, Erasmo tribuitur, 665. F.
Libellus, cui titulus NEMO, eidem adscribitur, 437. A.
 — hunc sibi vendicat Auctor iratus, *ibid.*
Libellus inscriptus FERRIS perperam datur Erasmo, 323. B.
Libellus, inscriptus LAMENTATIONES PETRI, Erasmo tribuitur, 665. F.
Libellus DE CONFESSIONE, item DE PENITENTIA, quando accessisse dicitur? 322. E.
 Tom. III. Nnnnnn 2 Li-

- Libellus* DE JULIO COELIS EXCLUSO passim ab omnibus legitur, & a paucis damnatur, 331. F.
 — unde in illius Auctorem iusta ratione stomachari dicitur Erasmus? *ibid.*
Libellus DE MONTIBUS SINA ET STONFALKE adscriptus Cypriano, 1377. C.
 — in eo multa sunt, quæ non respiciunt illius viri pectus, *ibid.*
Libellum famosum aliquoties excusat necessitas, 565. F.
Liber pessimus sæpe maxime vendibilis est, 417. C.
Liber prodigiosis mendis undique scatens crux est verius quam liber, 1420. B. C.
Liber quidam plenus furiarum contra Erasmus exhibitus Clementi VII. 937. E.
Libri cui debent, & per quem æternam apud posteros memoriam habituri? 318. B.
 — quales amici dicuntur esse? 324. E.
 — ex quibus plus utilitatis capi potest? *ibid.*
 — vocantur muti magistri, 361. B.
 — quinam in templo Apollinis olim collocabantur? 470. C.
 — quinam digni ut legantur ac relegantur? 497. B.
 — de illis varia ac morosa iudicia fiunt, 713. C.
Libri omnes Græci in qua lectione loci cuiusdam Pauli maxime consentiunt? 662. E.
Libri sacri translati in vulgarem linguam, ut legerentur a populo, tanquam crimen obiectum, 1206. E.
Libris Evangelicis abusi sunt plurimi, 681. F.
Libris in aliam linguam translatis non credendum, 920. F.
Libro unde non continuo abrogatur omnis fides? 397. D.
Librorum veterum ac novorum fides & veritas unde examinanda? 99. B.
 — illorum depravatio cur non facta ab aliqua gente? 1909. F.
Libros malos emitte, insanissimum, 86. B.
 — bonos edere, longe difficillimum, *ibid.*
Libri a quo proposito revocare solent parentes, & qua ratione? 1847. C.
Libri Baptistæ cuiusdam quales? 100. B. E.
Libri Joannis Paungartneri quot, quales, quomodo educati, & quo destinati? 1482. F. 1483. A. B. G.
Libertatem necessariam titulo maledicentiæ depravare, 98. B.
Libertatis dispendio quidquid emitur, nimio emptum videtur, 384. D.
Librarii suo more dant verba, 229. B.
 — libros depravare dicuntur, 690. F. 691. A.
Licentiatas quidam manifesta mendacia licentissime de Erasmo prædicat, & quibus in urbibus? 165. A.
Lignorum pretium cur auctum? 113. B. 120. C.
Liguria, regio Italiæ, quorum venenorum ferax? 148. D.
Lilium, Collegium est Lovanii, 292. B.
Λίμνη δ' οὐκ ἴσταιν θανάτιον καὶ πόρπον ἐπιπνεῖν, 1395. A.
Linacer vel *Linacrus* (Thomas) ab Erasmo desideratur, 100. C.
 — nunciat Ammonium discedere, 110. B.
 — observantissimo in Coletum est animo, 131. A.
 — de rejecta *Grammatica* non magnopere laborat, *ibid.*
 — quid monet Erasmus? 132. D.
 — amice illi favet, 136. B.
 — suæ lucubrationes quid facturæ? *ibid.* C.
 — sacerdotio auctus est, 155. D.
 — suæ lucubrationes ex officina Badiana propediem exituræ, 185. A.
 — nihil ab illo expectatur non absolutissimum omnibus numeris, *ibid.*
 — suæ lucubrationes excuduntur Luteriæ, 186. C.
 — apud Britannos Medicinam vindicat, 187. E.
 — de Erasmo & optime sentit & ubique loquitur, 222. D.
 — vir exacti atque severi iudicii, 250. A.
 — non temere probat quemlibet, & Budæo nihil non tribuit, *ibid.*
 — omnia Copi citra exceptionem probat, *ibid.* B.
 — qualis vir visus est Budæo? 257. C.
 — quid eidem dixit? *ibid.*
 — quænam maturius discere sibi contigit? 289. F.
 — acri ingenio vir, 294. E.
 — quot annos & sub quibus præceptoribus impendit? *ibid.*
 — ad quid exstimulandus? 355. A.
 — quorum Medicum agit? 402. C. 533. E.
 — qualis sit, declarant libri sui, 402. C.
 — vir undique doctissimus? 507. D.
 — unde cognitus Ambrosio Leoni, cujus professionis ac ætatis? *ibid.*
 — quanta fide, luce, ac nitore Romani sermonis reddidit Galenum? *ibid.* 1263. B.
 — quos Aristotelis libros magnis sudoribus emendavit & felicissime vertit? *ibid.*
 — quænam sibi sunt in scriniis? 507. E.
 — cui Medicus est primarius? *ibid.*
 — dignus cumprimis, quem nec senectus attingat unquam, nec morbus ullus, 661. F.
 — sollicitatur ad suas lucubrationes edendas, 662. A.
 — homo vere doctus & amicus a quo in consilium adhibendus? 673. A.
 — omnibus doctis bene cupiebat ac favebat ex animo, 900. A.
 — plus apud eum valebat opinio ingenii & eruditionis, quam suspicio simultatum, *ibid.* B.
 — non modo Erasmus amavit, sed etiam reveritus est, *ibid.*
 — ipsius liber DE EMENDATA CONSTRUCTIONE editur, *ibid.* B.
 — in illo honorifica de Erasmo mentio fit, *ibid.*
 — SYNTAXIN edidit, 1008. B.
 — SPHERAM Procli exacte transtulit, 1263. B.
 — sibi male cessit quod hunc librum Regi Angliæ dicarit, *ibid.* D.
 — opus DE SANITATE TUENDA edidit, 1570. D.
 — quæ e Galeno vertit, quo mittet excudenda? 1650. A.
 — quando & ubi perit? 884. A.
 — mortuus esse dicitur exulceratione aut scabie organorum urinalium, 946. E. 1814. F.
 — illius mors cui non acerbius ferenda, & cur? 842. B.
Lincolniensis Episcopus (Joannes) frequenter ad Erasmus scribit, 871. F.
 — ejusdem amantissimus ac studiosissimus, 1012. C.
Lindii quomodo olim sacra faciebant Herculi? 622. F.
Lingoniensis Episcopus (Michael Bodetus) in Erasmus humanissimus, 1012. C.
 — in quemdam juvenem liberalissimus, 919. A. E.
 — quid sibi narratur ab Erasmo? *ibid.* A. B. &c.
Lingua calumniatrice nihil virulentius ac lethalius, 1002. F.
Lingua Tartareo veneno imbuta, 18. F.
Linguarum trium cognitio publicitus in Scholas recipi coepit, 187. F. 335. C.
 — huic instituto quinam partim adjuvant, partim favent? 188. A.
 — illas cum vera Theologia pugnare putant nonnulli, 335. C.
 — omnibus honestis disciplinis maxime famulantur, *ibid.*
Linguarum professio institui coeperat Tornaci, 1509. A.
 — huic negotio quinam impedimento fuerunt? *ibid.*
Lintheum capitale, 79. A.
Lipsia, urbs Germaniæ, in Misnia provincia Saxoniarum superioris, 403. D.
Lipsienses quam Epistolam evulgarunt, & cujus nomen ei admiscuerunt? 578. E. F.
Lipsius (Christophorus) quem facit Erasmus in litteris suis? 601. E.
 — procul abest a Therseite, cui se confert, *ibid.*
Lites ut lusciosæ & claudæ ab Homero depictæ, 975. E.
Littera montes auri pollicentes, 141. D.
Littera pactionis, & exsequutoriales, 503. E. 504. B.
Littera

R E R U M A C V O C U M.

Litteræ, quibus gaudet Erasmus, possessorem inflare solent, & a communi hominum grege ac familiaritate separare, 161. D.

Littera docent hominem nullis fortunæ procellis cedere, 18. F.

— earum summa præstantia ac utilitas, 31. D.

— Latinæ magis magisque in Anglia efflorescunt, 41. F.

Littera omnes bonæ, pacis alumnae, 154. E.

— unde corruptæ, jacentes, & neglectæ? 85. A.

— seculo Erasmi partim neglectæ, partim corruptæ, 167. C.

— unde durius habentur? 179. F.

— illas ad internecionem pene extinctas quinam colunt amplectunturque? 187. E.

— unde reflorescent nativoque restituentur nitore? 227. E.

— ubinam & unde contemptæ? 252. A.

— earum hostes quid molientur? 291. F.

— illarum perniciēs maxima quæ? 293. B.

— harum assertoribus nemo potest non favere, 323. A. B.

— eorundem mores cujusmodi esse dicuntur? *ibid.*

— ubique gentium frigere & horrere dicuntur illæ, 333. D.

— quomodo in Academiis irrepere debent? 334. D.

— unde felices ac feliciores habendæ? 366. E. 430. D.

— in Gallia quam invisæ, 376. D.

— ubi & quibuscum belligerant? 414. C. 444. C.

— passim feliciter efflorescere dicuntur, 426. E. 441. F.

— in quibus regionibus prorsus extinctæ & invisæ? 426. E.

— cum illarum hostibus quomodo certandum? 431. F.

— illarum ardor penes quos olim erat, & ad quos nunc demigrat? 438. A.

— illæ apud Anglos triumphant, & unde? 441. D.

— in quem non erunt ingratae? 444. C.

— eas quinam capitaliter oderunt? *ibid.* E.

— unde & ubi triumpharent? 463. A.

— quantum debent Leoni X. Pontifici? 492. A.

— a quibus impetuntur, & quorum favore præsidioque sublevandæ? 580. F.

— illarum peritia cur necessaria ipsis Monarchis? 679. C.

— num inutiles sint sexui foemino & ad castitatem & ad famam? *ibid.* D.

— earundem amor a quibus vitiis arcet puellas? *ibid.*

— unde magis ac magis ubique efflorescunt? 684. B.

— ubinam magis invalescere dicuntur? 689. E.

— unicæ rerum custodes existimantur, 1817. F.

— quid illis dignius est? 816. A.

— magna invidia laborare dicuntur, 844. A.

— in rebus secundis sunt ornamento, in adversis solatio, secundum Ciceronem, 1232. C.

— spiritum & vitam Erasmo debent, 1918. D.

— Græcarum & Hebræicarum peritia quanti momenti? 400. D.

— optimarum studia cujus auspiciis feliciter efflorescunt apud Germanos? 567. C.

— Evangelicæ & Apostolicæ unde difficiles intellectu dicuntur, 339. C.

— virulentam obtreptionem execrantur, 344. E.

— sacræ quæ detestantur? 574. D.

Litteraria lucubrationes, 63. D.

Litteratore quis non opus habere dicitur? 140. D.

Litteratores in Oratorum eloquentissimis libris deprehenderunt solæcismos, 1195. A.

Litteratura Græcanica ad quid conducibilis? 289. E.

— absque hac Medicum profiteri impudens habebitur, *ibid.* F.

— ob illius inscitiam depravati aut oblitterati libri Hieronymiani, 64. C.

Litteratus quis appellari debet? 1894. D.

Livinus Algotius, *vide* Algotius.

Livinus Potelbergius, *vide* Potelbergius.

Livinus, cognomento *Algotius*, quo præditus ingenio, & quantum progressus in bonis litteris? 938. F. 939. A.

— juvenis honesto loco natus, sed in re tenui, 939. A.

— in filii vicem adoptatus ab Erasmo, *ibid.*

— apud quem sat feliciter processit in utraque litteratura? 810. A.

— ad liberales disciplinas natus est, *ibid.*

— cujus studia adjuvare potest? *ibid.*

— cui & a quo commendatur? *ibid.* 939. A.

— in agricolas incidit, 875. B.

— quot annos eidem inservit? 938. F.

Livius Latinæ Historiæ Princeps, 1359. A. E.

— omnibus Principibus lectu dignus, *ibid.* E.

— unde displicuit Imperatori Caligulae? 3. A.

— in quarum puellarum manibus est? 679. A.

— quamvis Scriptor jucundissimus, ad primum tamen gustum subausterus est, 695. D.

— in illo nonnullos offendit Patavinitas, *ibid.* E.

— illius quinque libri ubi & a quo reperti? 1350. B.

— qualis editur & cui dicatur ab Erasmo? *ibid.*

A. F.

— quid sibi convenit cum Quinto Curtio? 808. A.

— barbarus quibusdam visus est, 556. D.

— cur evolendus? 1843. D.

— illius Chronologia a quo facta? 1360. A.

Livor pestis est quavis vipera nocentior, 715. C.

Livor & odium pessimus est spiritus, 728. D.

Livore invito, 57. C.

Loca quædam tam sacra quam profana, quæ in his Epistolis citantur, vel explicantur, vel illustrantur,

— Apocalypicos, 151. D.

— 1 Corinth. vi. 10. 368. E.

— 11. Corinth. iv. 18. 556. B.

— Coloss. iiii. 16. 729. C.

— Esaiæ, 438. F. 442. D. 514. D.

— Evangelii Joannis, vii. 39. 998. C.

— Jobi, 438. F.

— Lucæ, 248. E.

— Marci xiv. 58. xv. 29. 302. F.

— Matthæi 23. 1597. D.

— Philipp. ii. 6. 1592. F.

— Præfationis in Ezechielem, 1546. B.

— Proverbiorum, 186. A. 206. D. 438. F.

— Psalmi L. vel LI. 63. F.

— Psalmi xci. vel xcii. 64. A.

— Psalmi cxi. 4. 368. F.

— Rom. v. 5. 1236. F.

— Æmili Probi, 196. A.

— Aristophanis, 98. C. 145. E. 213. A. 285. D.

— Augustini, 497. A. B. 520. A. 725. A. B.

— Catonis, 218. F.

— Ciceronis, 61. C. 70. D.

— Claudiani, 30. F.

— Codicis, 82. F.

— Demosthenis, 248. E. F.

— Dionysii, 249. B.

— Epigrammatici cujusdam, 20. A.

— Epimenidis, 76. F.

— Euripidis, 320. F. 789. E.

— Galeni, 248. F.

— Gellii, 25. E. 188. D.

— Hesiodi, 164. F.

— Hieronymi, 98. F. 345. F. 346. A. 479. B.

— Homeri, 86. E. 110. E. 119. D. 194. B.

— 274. B. 313. C. 320. F.

— Horatii, 60. B. 80. B. 83. C. 85. B. 128. D.

— 164. F. 172. F. 176. F. 213. B. D. 215. C. 254.

— B. 267. A. 400. B. 802. B.

— Juvenalis, 524. D.

— Lactantii, 479. B.

— Luciani, 249. A. B.

— Menandri, 546. C.

— Ovidii, 76. D. 321. B.

— Plauti, 52. E.

— Plinii, 69. B. 182. F.

— Poetæ cujusdam Græci, 196. D.

— Quintiliani, 97. B. 175. D. 362. F.

— 10. B. 268. D. 524. C.

Tom. III.

Oooooooo

— Sa-

- Sapiētis cuiusdam Hebræi, 24. A.
 — Senecæ, 24. A. 86. C. 106. F. 132. B. 490. E.
 — Societatis, 132. B.
 — Sophoclis, 263. D.
 — Terentii, 28. B. 188. F. 400. B. 546. G.
 — Varronis, 25. E.
 — Vegetii, 22. F.
 — Virgilii, 29. A. 33. F. 57. E. 81. D. 83. F. 120. B. 326. B. 516. C.
 — *Locator* quidam ædium quem referebat? 70. A.
 — jugulos Erasmi victimæ destinabat, *ibid.* C.
 — quid Erasmus rogabat? *ibid.* D. E.
 — *Locum* commutare non est in vitio, sed perperam commutare est vitium, 370. E.
 — in eodem loco diu mansisse non est virtus, sed cum laude vixisse, *ibid.*
 — *Locupletēs* potissimum nomen invenerunt ex prædiis vilisque, 179. A.
 — *Lodovicus* M. hospes & amicus Erasmi, 1632. C.
 — *Lodovicus* quidam quomodo tractandus? 633. F.
 — *Lodovicus* quidam de quorum sodalitis se esse jactat? 1160. B.
 — qualis libellus ab ipso evulgatus? *ibid.* A.
 — idem videtur apud Hispanos editus ejus gentis lingua, *ibid.*
 — *Loffenburg*, oppidum Germaniæ, 1477. C.
 — ibi duo Sacerdotes aliquid dedere cuidam juveni, sed obmurmurantes, & cur? *ibid.*
 — *Logicalium parvorum* liber qualis, & cur sic appellatus? 1897. E.
 — *Logius*, epitheton Mercurii, 242. E.
 — *Logodædali* qui? *ibid.* F.
 — *Logodædali* agere quid? 86. F.
 — *Λογολάσις* quidam ob quid notati? 271. D.
 — *Λόγος* quid significat Græcis? 562. C.
 — *Logus* (Georgius) quocum frequens est? 1452. D.
 — *Lombardus* (Petrus) quid plerisque in locis conatur? 692. C.
 — qua in re moderatior esse dicitur? 693. C.
 — ipsius Collectanea non nisi a paucissimis lecta, 1101. E.
 — quomodo traducendi verbum acceperit? 1657. B.
 — alias manifestissime labitur in vocabulis, *ibid.*
 — *Londinum*, civitas multo omnium celeberrima & caput totius Angliæ, 26. E. 1810. B.
 — in hac cur non tutum versari? 147. F.
 — ibidem magna scriptorum seu scribarum inopia, 148. A. B.
 — illius civitatis descriptio, 1763. E. F.
 — illic natum & educatum esse, nonnulla apud Anglos nobilitatis pars habetur, 1810. B.
 — *Longanimitas* vox est ad Græcam efficta, 1240. A.
 — non est recepta apud Latinos, *ibid.* B.
 — *Longicampianus* (Joannes) Bavarus officii gratia comitatur Erasmus, 372. A. 1661. A.
 — pridem Lovanii professus est, 372. A.
 — a quo adjutus docendis litteris Græcis? 1587. D.
 — cur animum adjecit ad Mathematicam? *ibid.*
 — in ea non mediocriter promovisse videtur, *ibid.*
 — quibus & per quos commendatus? 1587. D. 1661. B.
 — ubi egregie incumbit Mathematicis rebus & Græcis litteris? 1651. C. D.
 — vir probus, humanus, candidus, ac doctus, 1661. A.
 — nominis & gloriæ Erasmi studiosissimus, *ibid.*
 — eundem videre, alloqui, ac frui, eique commendari summo desiderio cupivit, *ibid.* B.
 — *Longolius* (Christophorus) Mechliniæ natus dicitur, 789. C.
 — de ipsius ortu decertant variae regiones, 1507. A.
 — in qua urbe & e quo patre revera prognatus? *ibid.*
 — juvenis cum ad omnes bonas disciplinas tum ad eloquentiam factus, 358. D. 789. C.
 — quid intelligere cupit ex Jacobo Luca? 409. D.
 — qualem comparationem instituit inter Budæum & Erasmus? *ibid.* E. F. 410. A. B. & c.
 — unde non subscribit sententiæ Criticorum quorundam? 410. E.
 — cur nihil decernere vult de Budæo ac Erasmo? *ibid.*
 — quantum Erasmo studet, cumque colit? *ibid.* F.
 — quomodo suspicit ejusdem eximias dotes? 411. A.
 — ob quid nec existimationi nec commodis ejusdem invidet? *ibid.*
 — ipsius epistola quo nomine præcipue jucunda fuit eidem? 425. E.
 — ipsius *Oratio panegyrica* in divum Ludovicum Galliarum Regem, *ibid.*
 — homo impense doctus, multisque nominibus Erasmo jucundus, 506. A.
 — quo nomine non placuit eidem? 508. B.
 — in litteris mature feliciterque institutus, 789. C.
 — ipsius *Oratio* in Lutherum mire elaborata apud quem est? 884. A.
 — videtur in Erasmus iniquior, idque sine causa, 918. D.
 — Lovanii humanissime exceptus ab eodem, *ibid.*
 — ipsius Epistolam quamdam edendam curavit idem, *ibid.*
 — in iis, quæ evulgavit, apparet anxia Ciceronianæ dictionis affectatio, *ibid.* E.
 — ipsi subolet juvenilis quidam amor gloriæ, *ibid.*
 — ipsius *Commentarii* minus exprimentes phrasim Ciceronis existimantur, *ibid.*
 — quid narravit Erasmo de juvene quodam? 1466. F. 1467. A.
 — totus in hoc incubuit, ut Ciceronem exprimeret, 1507. A.
 — quanto seipso frigidior est in his, quæ scripsit adversus Lutheri dogmata? *ibid.*
 — ipsius gloriam quid illustravit? *ibid.* B.
 — omnium transmarinorum eloquentissimus dicitur, 1859. B.
 — unde incidit in plures affectationes, *ibid.*
 — immatura morte præceptus studiis, 918. D.
 — quando, ubi, & quot annos natus perit? 789. C. 884. A.
 — *Longolius* (Petrus) Christophori Longolii patris, 1507. B.
 — vir apprime doctus quid narravit Erasmo? *ibid.*
 — *Lopsenus* (Aurelius) cur serio triumphat? 1576. D.
 — ingenium Erasmi non satis probe noscit, *ibid.*
 — *Lotharingia*, Ducatus Galliæ Belgicæ inter Campaniam & Alsatiam, 256. D.
 — illius populi Lotharingi, *ibid.*
 — in illam propagatur factio Lutheranorum, 815. B.
 — *Lotharingius*, Franciæ Cardinalis, quanto zelo sit erga Ecclesiam? 1106. C.
 — quantum tribuit Theologis ac Monachis? *ibid.*
 — *Lothoringius* (Joannes) imaginum sculptor, 114. F. 823. E.
 — quid jactavit Lugduni de Erasmo? 823. E.
 — quænam Phallici cuiusdam apophthegmata detulit? *ibid.*
 — *Lotzerus* (Joannes) vir eximius ac singulari humanitate præditus, 1162. D.
 — quid ab illo petit Erasmus, eique pollicetur? *ibid.* D. E.
 — Medicorum eruditissimus prædicatur, *ibid.* E.
 — *Lovanienses* quo ingenio esse dicuntur? 332. C.
 — apud illos unde pulchre procederet linguarum professio? *ibid.*
 — inter quos numerari dicuntur? 405. C.
 — ob quid eorum nonnulli notati ac reprehensi? 409. B. C.
 — ex animis istorum quænam suspicio revelli nequit? 444. E.
 — quam ansam sibi datam existimabant? *ibid.*
 — majestatem Theologicam pluris faciunt quam Christum, *ibid.*
 — *Lovanio* (Joannes a) Guardianus Minoritarum apud Amstelrodamenses, 1667. A.
 — qua

R E R U M A C V O C U M.

- qua de re admonuit Erasmus, & quid timet de *Moria* ejusdem? *ibid.* A. C.
- Lovanium*, civitas Ducatus Brabantiae, 38. B.
- unde minus quam antea placet Erasmo? 264. E.
- illic non minus est Theologiae eruditionis quam Parisiis, sed minus sophisticæ minusque supercilii, 288. F.
- illic coelum adhuc purum est, 354. D.
- illic bonos esse Medicos admodum est rarum, 374. F.
- quænam fabula illic agitur, & a quibus? 417. A. B. 465. B. C. &c.
- illic nihil sacrum absque computatione, 513. F.
- quinam tumultus illic excitati, & ob quid? 689. C.
- ibi quod edictum excusum est, & in quos? 652. E.
- illic coelum non amœnum modo, verum etiam salubre est, 653. E.
- nusquam studetur quietius, *ibid.*
- nullibi felicius ingeniorum proventus, *ibid.*
- nusquam Professorum major aut paratior copia, *ibid.*
- nusquam juvenus magis ardet in bonas litteras, 666. F.
- unde illic frigent Theologorum Scholæ? 677. B.
- ibi indignissime habentur ac vexantur bonæ litteræ, 689. C. D.
- illic est sceleratissimus nidus quorundam Dominicanorum, 886. C.
- Lovellius* (Thomas) Juris Pontificii Doctor, in Erasmus studiosissimus, 574. F. 575. A.
- jam senex linguis ac bonis litteris incumbit, 804. D.
- suum munus Erasmo missum quantopere eidem gratum? *ibid.*
- de quo dare, & cujus patrimonii dispensatorem esse, non dominum, profitetur? *ibid.* E.
- Lubecum*, urbs Germaniæ in Ducatu Meckelburgensi, 38. F.
- Lucanus*, hæreticus, quos sequutus est, & ob quid obsecutus? 949. E.
- Lucas Bonfilius*, *vide* Bonfilius.
- Lucas Paliurus*, *vide* Paliurus.
- Lucas Remus*, *vide* Remus.
- Lucas Evangelista* unde magis Græce quam Hebraice novisse dicitur? 398. C.
- Lucas* (Jacobus) Decanus Aurelianensis, 409. D.
- qua de re monitus atque rogatus? *ibid.* 411. A.
- Lucas Medicus*, æternæ salutis artifex, ad quem venit? 773. B.
- cui & a quo commendatus? *ibid.*
- Lucas* quidam, LL. Doctor, & Erasmi amicus, 189. C. D.
- a quo salutandus? *ibid.*
- Lucas* quidam Sauromata, Theologus Lovaniensis, & Erasmo satis familiaris congerro, 671. E.
- quam ob causam iniquior factus studiis ejusdem? *ibid.*
- quem rumorem de eodem late sparsit inter comibibones suos? *ibid.*
- ob quid insensu bonis litteris? 178. F.
- quid de Erasmo pertinaciter asseverabat? *ibid.*
- Lucas*, Zassii amicus, vir optimus & disertus, 1533. D.
- Luceria*, civitas Italiæ, insensibilissima novis sectis, 1186. E.
- Lucianus* Antiochiæ Presbyter sub Maximiano martyrio coronatus, 1342. C.
- Lucianus*, Rhetor & Sophista celeberrimus, 1540. B.
- *αλοχρὸν σιωπῆν* arbitratus est, 563. E.
- abstinet & superciliosus Philosophorum præceptis & solutioribus Poëtarum lusibus, 1862. B.
- honestissimis simul & facetissimis salibus vitia mortalium ubique notat atque infectatur, *ibid.*
- in quo fuit errore super immortalitatem suam? *ibid.* E.
- ipsius Dialogus inscriptus *CYNICUS* quantopere Erasmo placuit, necnon delectabat Chrysostomum? *ibid.* C.
- quid in illo defenditur, reprehenditur, atque laudatur? *ibid.* D.
- ipsius *NECYOMANTIA* non satis auspiciato vocabulo est, sed materia tamen felicissima, *ibid.* E.
- quid in eo false taxat? *ibid.*
- ipsius *PHILOPSEUDES* num lepidior an utilior est? *ibid.*
- totus versatur in ridenda coarguendaque mentiendo libidine, *ibid.*
- quem fructum hominibus adfert? *ibid.* F.
- quæ fabula in eo irridetur? 1863. A.
- Lucianicus* histrio quomodo egit Ajacem? 279. E.
- Λυκιστὴν* quis dicitur? 115. E.
- Lucilius Balbus*, *vide* Balbus.
- Lucilius* malum ferreumque scriptorem vocat Chœrilum, 84. E.
- Lucretia*, Joannis Sapidi uxor, Erasmus salutatur, 1543. B.
- ipsa nihil antiquius Sapido, *ibid.*
- Lucubrationes* litterariæ, 63. D.
- Lucubrationes* nocturnæ ingenium extinguunt & valetudinem vehementer offendunt, 69. A.
- Lucullus* qualis fuit paterfamilias? 215. F.
- Ludi litterarii* magistrum esse, proximum regno munus est, 1581. D.
- Ludimagister* quidam, natione Normanus, cui est a consiliis? 1227. E.
- fame periclitans apud Anglos a quo pastus? *ibid.*
- indoctus ac destitutus a quo doctus litterisque commendatus? *ibid.*
- illo nihil stolidius, scurrilius, & vanius, *ibid.* E.
- Λυδῖος ἄλβος* quis dicitur esse? 93. A.
- Ludolphus* quidam, Erasmi amicus, munus aliquod eidem misit, 1852. C.
- ad quid incitatur, & quæ sibi mittenda ab eodem? *ibid.*
- Ludovicus Alardetus*, *vide* Alardetus.
- Ludovicus a Prato*, *vide* Prato.
- Ludovicus a Vers*, *vide* Vers.
- Ludovicus Berquinus*, *vide* Berquinus.
- Ludovicus Berus*, *vide* Berus.
- Ludovicus Cælius*, *vide* Cælius.
- Ludovicus Canossa*, *vide* Canossa.
- Ludovicus Carinus*, *vide* Carinus.
- Ludovicus Carvajalus*, *vide* Carvajalus.
- Ludovicus Coronellus*, *vide* Coronellus.
- Ludovicus Deberquinus*, *vide* Deberquinus.
- Ludovicus Dringenbergius*, *vide* Dringenbergius.
- Ludovicus Marlianus*, *vide* Marlianus.
- Ludovicus Ruzeus*, *vide* Ruzeus.
- Ludovicus Vacus*, *vide* Vacus.
- Ludovicus Vives*, *vide* Vives.
- Ludovicus XII.* Galliarum Rex se suæque omnia submisit arbitrio Leonis X. Pontificis, 151. A.
- a Julio II. Pontifice bello victus aut certe vexatus, *ibid.*
- divortium parat cum Ludovici XI. Regis filia, 1769. C.
- Ludovicus* quidam, puer olim Erasmi, ad quem amandatus, & quo nomine? 62. E. 89. E.
- juvenis mediocri doctrina seu mediocriter litteratus, 62. E. 89. F.
- optimis moribus ac fide integerrima, *ibid.*
- patiens laboris, obsequentissimus, & mente minime mala, 62. E.
- scribendi artifex egregius Gallice simulque Latine, *ibid.* 89. F.
- in libris transcribendis usui esse potest, 62. E.
- ubi, a quo, & cujus respectu alitus? 89. E.
- cui & a quo commendatus? 62. E. F. 89. F.
- Ludovicus* tumultuator a quo in Hollandiam amandatus, & cur? 35. E.
- Lupsetus* (Thomas) cujus opera se reatum existimat? 105. F.
- ipsius magistri quid moliantur? 106. A.
- sophisticos libros distrahit, & Græcos emit, *ibid.*
- Tom. III. Oooooo 2 — ipsius

- ipsius ingenio nihil gratius, nihil amantius, *ibid.*
 — in quibus castigationibus magno usui & oblectamento est Erasmo? 107. E.
 — Coleti alumnus, ejusque amantissimus, *ibid.*
 — quod negotium capeſſet, & cur? 508. B.
 — quem referre debet & eruditione & pietate? 532. F.
 — ad Coleti formam velutique præscriptum vitam instituit, 571. B.
 — unde eodem non inferior evadet? *ibid.* C.
 — ejusdem exemplo sibi cœnis in totum interdicit, *ibid.*
 — a multa perpetuaque inedia abstrahendus, *ibid.*
 — cujus Augustinum venalem se vidisse in Anglia negabat? 767. F.
 — cujus rei locupletissimus testis esse potest? 1092. A.
 — Brixii & Erasmi amicus communis, *ibid.*
 — a cujus partibus constanter stare dicitur? *ibid.*
 — absolvit Opus Linacri DE SANITATE TUENDÆ, 1570. D.
 — curat ut iterum edatur UTOPIA Mori, *ibid.*
 — quot & quas Erasmi quaterniones restituit eidem? 1650. A.
 — in quo Opere chalcographis castigato aderit? *ibid.*
 — quando in meliorem vitam demigrasse dicitur? 1416. C.
 — *Luscinus* (Ottomarus) urbis Basileensis primarius Ecclesiastes, 1887. D.
 — nec a Linguis nec a Musis alienus, *ibid.*
 — cur Augusta profugus? *ibid.*
 — quas ædes occupasse dicitur? 1426. D.
 — in domum cujusdam Abbatis migrare cœpit, *ibid.* F.
 — quomodo agit cum Erasmo de quadam domo? 1427. A. B. &c. 1428. A. B.
 — quid in convivio dixit de eodem ac de ejus libris? 1453. D.
 — a quo instigatus fuisse censetur? *ibid.*
 — *Lustanus* (Martinus) propinquus sui Regis, quo honore dignus censetur? 685. E.
 — unde se totum tradidit nativæ & vere humanæ eruditioni? *ibid.*
 — in quibus disciplinis magnos habet progressus? *ibid.*
 — qua benevolentia, quo animo, quo favore Vivetem persecutus est? *ibid.*
 — *Lutetia*, sive *Parisi*, princeps totius Galliæ urbs, 6. A. 7. A.
 — illic omnium Academiæ regina, 127. F.
 — unde ibi admodum florere dicitur Theologiæ studium? 677. B.
 — in quos illic sævitum est acriter? 1512. F. 1513. A.
 — *Lutherana* Tragedia (alibi dicitur *tempestas*, *incendium*, *negotium*) quomodo componenda censetur? 590. D. E. F. 591. A. B. &c. 601. D.
 — maxima hujus pars unde nata existimatur? 633. A.
 — semper in pejus gliscere dicitur, 656. C.
 — ex quibus initiis orta putatur? 1015. D. 1023. E.
 — cur tam longe disseminata? 1257. E.
 — *Lutherani* quibus rebus studere & quas hæreses excitare dicuntur? 647. F.
 — in suis professionibus subinde Erasmus perstringunt ac Pelagianum clamitant, 658. C. 766. B.
 — omnia furiosius, insolentius, arrogantius agere existimantur, 667. E.
 — negotium Evangelicum prudentius tractare debent, 605. B.
 — libellos maledicos ac dentatos palam Erasmo minantur, 709. D. 742. D. 766. B.
 — publicis conviciis ac libellis dentatis eundem fortiter impetunt, 713. D.
 — sic rem gerunt ubique, quasi servari nolint, 714. E.
 — cur Erasmus vehementer oderunt, conviciis lacerant, ac libellis proſcindunt? 715. B.
 — illorum animos quæ res magis dejecit? 718. E.
 — libellis amarulentis in Erasmus debacchantur, *ibid.* F. 777. B.
 — quid illis erit gratissimum, & quem prius admonere debent? 719. D.
 — qua in re gravius peccant, quam ipse Lutherus? 731. E.
 — eidem dira minitantur, ac parati ad eum discernendum, 732. C.
 — ut ipsi sunt carnales & dominationis contemntes, ita omnes sui similes reddere student, 736. D.
 — dicere, docere, atque agere quæ non conveniunt, insimulantur, *ibid.* E.
 — quibus nominibus appellant Erasmus? 742. D.
 — ubi nescio quid magni tumultus moliri dicuntur? *ibid.* E.
 — ubi & quantopere in Erasmus fremunt, & cur? 743. E. 766. B. 795. B. 813. F. 815. A.
 — cur de eodem nonnihil queruntur? 738. D.
 — ad quid Basileam confluere dicuntur multi eorum? 759. D.
 — quam gloriam Erasmo præripere parant? 772. A.
 — novos sumpsisse spiritus videntur, 773. A.
 — ipsorum factio crescit in dies latius, & propagatur in varias regiones, 815. B.
 — in dies magis ac magis exacerbant animos Principum, 834. C.
 — mire præfracti nec faciles ad remittendum aliquid de cœptis, 838. F.
 — nihil magis optant quam Erasmus extinctum, 1022. F.
 — maxime litteris ali dicuntur, 1139. B.
 — censum & uxorem quærent, *ibid.*
 — illis concessum est ut exhiberent suos Articulos, 1327. E.
 — in illos Lutetiæ sævitur terribili edicto proposito, 1490. B.
 — *Lutherani* Principes nihil audire volunt de restituendo & ablegandis Sacerdotum uxoribus, 1327. F.
 — *Lutheranismus* ubicumque regnat, ibi litterarum est interitus, 1139. B.
 — *Lutheranus* quis dicendus vel habendus? 659. A. B. C.
 — *Lutherus* (Martinus) ignotissimus Erasmo dicitur, 322. C. 437. A. 514. B.
 — cum ipsius negotio miscetur bonarum litterarum causa, 322. B.
 — ipsius libros evolvere nondum vacavit Erasmo, & cur? *ibid.* C.
 — ipsum opera ejusdem adjutum confingunt quidam, *ibid.*
 — in omnibus ipsius lucubrationibus ne apiculus quidem ullus est ejusdem, *ibid.*
 — ipsius vita magno omnium consensu probatur, *ibid.* D. 432. A. 445. A.
 — quanta est morum suorum integritas? 322. D.
 — multa præclare monuisse existimatur, 334. E. 432. A.
 — unde plures haberet & fautores & propugnatores? 334. E.
 — nominis Erasmi studiosissimus, 403. D.
 — per omnia eidem probari cupit, *ibid.*
 — quibus litteris instructus esse dicitur? 406. D.
 — miris laudibus Erasmus ornat, ac de se modeste sentit loquiturque, 423. D. E. F. 424. A.
 — magnifice sentit de Melanchthone, 424. B.
 — de sua doctrina variant sententiæ, 432. A.
 — quoddam ipsius Opus adſcribitur Erasmo, 437. A.
 — sua quædam epistola quid præ se fert spiratque? 444. D.
 — sui libelli ubinam magnas tragedias excitarunt? *ibid.* E.
 — de suis ipsius scriptis quinam optime sentiunt illique minime offenduntur? 445. B. 514. B.
 — sui *Commentarii in Psalmos* cui vehementer arrident, & quam utilitatem allaturi? 445. C. D.
 — cujus unius Principis præsidio subſtitit? 512. B.
 — quæ ausus est facere? 515. E. F. 516. A.
 — cur

R E R U M A C V O C U M.

- cur in ipsum clamatur? 517. A.
- ipsius negotium quibus delegatum est? *ibid.* D.
- quantum exasperatus rabiosis quorundam clamoribus? 576. F.
- in illum undique irritantur Principes, ac præcipue Leo Pontifex, 577. D.
- cur a rebus odiosis ac seditiosis abstinuisse debebat? *ibid.*
- unde Capnionem degravavit invidia? *ibid.* E.
- visus est Erasmo probe compositus ad mysticas Litteras Veterum more explanandas, 578. C.
- ab eodem civiliter admonitus, *ibid.* D.
- qua ratione totus aboleri poterat? 579. C. E.
- quæ res ipsum magis commendavit affectibus populi? *ibid.* E.
- ex quibus dotibus videbatur esse posse egregium organum Christi? 586. A. B.
- de ipso multa passim prædicantur atrocita, quædam etiam manifesto falsa, *ibid.* B.
- quæ peccata oportere Sacerdoti confiteri scripsit? *ibid.* C.
- ob quid in prodigiosos errores incidisse dicitur? *ibid.* F.
- ob quid ipsius oppugnatoribus infesti sunt multi? 591. B.
- quomodo & quæ scribere dicitur? *ibid.* D.
- quo non progressus est in linguarum aut peritioris litteraturæ peritia? 595. E.
- unde in suis libellis scribendis videtur adjutus opera Erasmi? *ibid.* F.
- suum ingenium, mores, ac vita, qualia prædicantur? 596. B. C.
- in illo viro quædam displicent Erasmo, 598. B.
- ille corrigendus potius, quam perdendus, revocandus, quam extinguendus, *ibid.* C.
- ei favere putantur omnes probi Theologi, *ibid.*
- quid in eum vociferantur nonnulli ex illis? *ibid.* E.
- quomodo ex animis eximi poterat? 599. E.
- cur ipsius libri prius damnati ab Erasmo? 600. D.
- adversus ipsius dogmata quinam disputarunt? *ibid.* E. F.
- quinam affectibus populi magis eum commendarunt? 632. C.
- ipsius libri apud quos habentur in manibus? *ibid.* F.
- maxima invidia gravare dicitur & Erasmus & bona studia, 635. A.
- unde & quantum favoris initio habuit? 639. C.
- in quos & quanta calami licentia scribit? *ibid.* E.
- omnia vota in totum damnare dicitur, 642. E.
- omnem confessionem ut perniciosam rejiciendam docet, *ibid.*
- Dionysium vocat hominem ineptum & omnino lectu indignum, *ibid.*
- ingentes turbas excitasse dicitur, 645. A.
- quam fabulam parum auspicate exorsus est? 651. A.
- quanta in ipso est acerbitas? *ibid.*
- libros suos agnovit apud Cæsarem, *ibid.* B.
- illos prorsus noluit submittere eidem, 652. E.
- ex ejusdem mandato combusti sunt Wormatiæ, *ibid.*
- per ejusdem caduceatorem reductus Witenbergam, *ibid.*
- malum Eridis in mundum misisse insimulatur, 661. B.
- πολυγράφος est, & centum habet manus, 664. E.
- quibus malis videbatur remedium aliquod allatus? 681. D.
- in illo magnopere displicet seditiosa libertas, *ibid.* E.
- se suis ipsius telis confodere dicitur, 684. B. C.
- Christi pene aboliti negotium summo cum orbis applausu agere coepit, 731. D.
- multa scripsit, quæ plurimorum aures ferre non possunt, 732. A.
- quid in suis ad amicos epistolis quiritatur? 746. C.
- multos vexasse ac ditasse censetur, 647. D.
- 782. E.
- multa recte monuisse negari non potest, 760. C.
- de tyrannide, avaritia, ac turpitudine Curia Romanæ scripsit, 766. D.
- qualem libellum edidit adversus Regem Angliæ? 771. C.
- DE ABROGANDA MISSA libellum evulgavit, 772. D.
- ipsius libellus DE QUATUORDECIM SPECTRIS cui missus & quibus magnopere probatus? 775. C.
- multos deicere ac spoliare insimulatur, 782. E.
- in quos Theologos scribere coactus? 792. E.
- quinam libellus sibi summo opere displicuit? 793. D.
- in disputando nihil admittendum esse præter Litteras sacras pronunciat, 798. D.
- per quem & quomodo scripsit ad Erasmus? 803. B.
- quæ res sibi vehementer displicuit? 805. A.
- quos cohibere conatur? 809. A.
- ipsius favor ac factio in dies latius serpit, *ibid.* B.
- 815. B.
- quorum intemperias detestatur? 813. F.
- qua lege pacem deserit Erasmo? 815. D.
- ipsius imperium ardens ac vehemens est, 832. F.
- Erasmi libro DE LIBERO ARBITRIO respondit, 859. C.
- ipse aut prorsus negligendus, aut prorsus convincendus censetur, 877. F.
- unde & quando comparavit sibi multum existimationis? *ibid.*
- homo fucatus ac versipellis dicitur, 878. A.
- in taxandis moribus nimis incitatus ac nimis ardens, *ibid.* B.
- cur impostor vocatus, & quid sibi acclamatur? 879. A. E.
- ducit uxorem, puellam mire venustam & ex clara familia, sed indotatam, 908. C.
- quorum hortatibus posuit pallium & barbam Philosophi? *ibid.*
- suum cognomen Germanorum lingua repurgatorem sonat, 914. D.
- quæ hortatu Erasmi scripsit? 914. F. 915. A.
- quale volumen in eundem edidit? 918. E. F.
- in ipso duæ personæ admodum diversæ apparent, 919. C.
- magno animo contemnit Cæsares & Pontifices, *ibid.*
- manifesta crimina Erasmo impingit, 927. A. B.
- quem librum summa cura elucubravimus, & quoties excusus est? 960. B.
- librum DE SERVO ARBITRIO plusquam hostiliter scripsit in Erasmus, 1017. A.
- proponit Aphorismos disputandos de Condonationibus Pontificiis, 1042. B.
- quorum intemperis opponit sua problemata? *ibid.*
- quæ res ipsi magis conciliavit omnium favorem? *ibid.*
- quinam ipsius liber casu redditus Erasmo? 1056. A.
- de singulis propemodum scribit palinodias, 1091. A.
- videtur adulari suo Principi, 1139. B.
- vitiis iratus pietatis zelo grassatur, 1173. D.
- scribit in Missam, & contumeliose tractat, 1489. E. F.
- instinctu Amsdorfii hominis indocti & inepti debacchatus in Erasmus, 1494. D.
- adversus ipsum quinam duo scripserunt? 1890. A.
- Lutzenburgus (Antonius) valde amatur Erasmo, 23. C.
- ipsius benigna indoles & animus propensus erga amicos, *ibid.* D.
- auctoritate valet plurimum apud Abbatem, *ibid.*
- luculente & accurate scribit, 25. D.
- Disnam commendat Abbati, *ibid.* E.
- Abbatis oconomus, & Canonicus apud divi Audomari, 109. C.
- candidissimus Erasmi amicus, *ibid.*

- illi omnia fausta lactaque precatur Erasmus, 125. A.
- Luxus* ac libidinis chorda quid sonat? 729. A.
- Luxus* ac munditie profusæ, quam sordium aut frugalitatis jejunæ postulari præstat, 209. B.
- Lycaonia* inhumanitas diluvio expiata, 83. B.
- Lyppus* (Martinus) cujus libellum ad Erasmus misit? 385. E.
- qua de re admoniturus Auctorem hujus libelli? 396. F.
- in quibus Auctoribus evolvendis versaturus? *ibid.*
- Lyranus* vel *de Lyra* (Nicolaus) ad Erasmus mittendus, 90. B.
- si non indoctus, tamen recens Auctor, 98. C.
- Hieronymum *γερωναγωγὸν*, *ibid.*
- unde multa convellit? *ibid.*
- num Theologus, an Grammaticus? *ibid.* D.
- quicquid scripsit, oraculi instar haberi volunt nonnulli, 128. B.
- cur & a quibus fastiditus? 1567. B.
- quomodo textum quemdam interpretatur? 1902. E.
- Lyrensis* (Henricus) eruditissimus & humanissimus Medicus, 1611. B.
- humanissimis suis litteris quid significat Erasmo? *ibid.*
- Lyssias* Attica subtilitate propemodum friget, 1431. F.
- Lyssimacho* quid usu venit? 178. A.
- Lystrinus* vel *Listrinus* (Gerardus) unde charior ac penitius notus Thomæ Moro dicitur? 221. E.
- *Moria* Erasmi addidit commentaria, 261. C.
- ipsi est uxor ex animi sententia, 265. A.
- quid monetur, ut notet? *ibid.* B.
- illum ineptisse moleste fert Erasmus, 316. E.
- ex animo studiosissimus ejusdem, & dignus qui diligatur ab eodem, 1532. C.
- suum carmen ad Dorpium, 1654. D.
- M.
- M** *Acrobius* bellaria, non somnium, adferre debet, 32. B.
- homo perquam festivus, 76. C.
- Magdalena*, Wimpelingii soror, duos filios habet moribus ac litteris eleganter institutos, 1141. E.
- Magdunum*, oppidulum Galliæ haud ita procul ab Aurelia, 80. D.
- quænam tragœdia illic acta? a col. 80. E. ad col. 82. E.
- ibi tenetur vidua cujusdam malefici, 82. D.
- Magistellus* quidam pauper Mechliniensis, 62. C.
- quod negotium sibi datum, & a quo? *ibid.* D.
- magnificum etiam præmium sibi promissum, *ibid.*
- Magister* Guilielmus quid renunciavit Erasmo? 1858. B.
- liberorum Thesaurarii magni præceptor, *ibid.*
- Joannis Obrecht amantissimus, & Erasmo familiarissimus, *ibid.*
- Magister* improbarum artium quis esse deprehenditur? 81. E.
- Magister* ludi litterarii quantum meretur de Republica? 428. E.
- Magistratus* vel *Senatus* Argentinensis quid monitus ab Erasmo? 793. D. E. F. 804. F. 805. A. B. &c.
- quid monet typographum quemdam? 805. A.
- ipsius æquitas quem non finit impunitum? *ibid.* C.
- Evangelio & publicæ tranquillitati favet, 793. D. 805. D.
- ipsi displicet legum publicarum contemptus, 805. D.
- Magistratus* vel *Senatus* Basileensis in Erasmus benignus ac humanissimus prædicatur, 775. E.
- quis illi commendatur, & a quo? *ibid.* F. 776. A.
- quibus favere cœpit? 803. C.
- quorum exemplum timet? *ibid.*
- Magistratus* Constantiensis honorario vino misso gratulatus est Erasmo, 755. C. D.
- Magistro* sacrorum scriniorum quod Opus Erasmi dictum? 108. F.
- Magistri* cucullati cur oderunt Erasmus? 1717. F.
- Magius* (Vincentius) vir pius & perhumanus, 1192. B.
- Magnates* quales esse debent, & quomodo officiis suis fungentur? 360. C. D.
- illis nunquam defunctæ causæ, 46. F.
- illorum fere nullus est, qui non curet suos liberos bonis litteris diligenter instituendos, 615. D.
- unde eosdem non existimant dignos successione rerum ac nominis? 666. F. 679. C.
- Mainus* quidam quale Lexicon Græcum composuit? 802. C.
- Majorum* placitis pro legibus utitur doctissimorum ordo, 209. B.
- Majores* qui vocati apud Anglos? 1002. F.
- Majoritas* quænam præfectura apud eosdem? 455. F.
- M. Jodocus Gaverius, *vide* Gaverius.
- Majus* (Joannes) nepos Wimpelingii, apud quem in fratris locum successit? 1141. F.
- ob quid aulæ primoribus optimo jure gratissimus? *ibid.*
- Maketus* quidam, homo comis, & cujus Academiæ vetus alumnus? 750. E.
- qua de re colloquitur cum Erasmo? *ibid.* F.
- Μακρολογισμός* unde Erasmo adhibitus? 80. B.
- Mala* duo vitæ humanæ maxima quæ? 667. A.
- Malorum* societas aliquoties conciliat benevolentiam, 84. B.
- de illorum tolerantia multa dicta a Christo, Apostolis, & orthodoxis ac probatissimis Patribus, 124. E.
- Mali* vel sine occasione maledicunt, 810. A.
- illis præter occasionem nihil deest ad quodvis audendum facinus, 1472. E.
- Malo* nodo malum cuneum adhibere, 97. E.
- Malum* unde mitius reddi potest? 789. F.
- Malus*, & *bis malus*, quis est? 631. A.
- Maldonatus* (Joannes) unum quemdam veteratorem depinxit, 1066. E.
- ipsius prolixa epistola, multis nominibus Erasmo gratissima, *ibid.* D.
- quarum rerum historiam in ea tenuit? *ibid.*
- cui scripsit epistolam de congressu Verveſii & Victoriani? 1719. F.
- Maleficus* quispiam decessurus quid uxori mandat? 80. E.
- de ipso narratur tragœdia horrenda, a col. 80. E. ad col. 82. D.
- ipsius vidua tenetur Magduni, 82. D.
- Mallarius* (Nicolaus) Theologus, cujus epistolam attulit Erasmo? 1326. F.
- quid pro sui ingenii benignitate persuasit Dalbino? *ibid.*
- cui & a quo diligenter commendatus? 1327. A.
- quas litteras sibi quoque scriptas esse existimaturus? 1328. C.
- quam Comico-Tragœdiam ob oculos spectandam Erasmo posuit? 1386. A.
- ipsius epistola qualis prædicatur esse? *ibid.* B.
- ipsius nomen cur ponendum inter beatos censetur? *ibid.* C.
- quem titulum Erasmo tribuit? 1387. A.
- cui studiorum generi favere ex animo dicitur? *ibid.* B.
- quid ridiculum sibi narratur ab Erasmo? *ibid.* C. D. &c.
- cur Lutheranus dictus est? 1388. A.
- mutos magistros ad percipiendam Græci sermonis scientiam adhibuit, *ibid.* C.
- cur vertendis Græcis de seipso periculum facit? *ibid.*
- unde vir minime curiosus esse videtur? *ibid.* D.
- quid admonetur in vertendis Græcis? 1389. E.
- in quodam ipsius Epigrammate quid reprehenditur? *ibid.* F.
- Mammea*, Alexandri Severi Imperatoris Romani mater, quomodo appellata ab Hieronymo? 1850. B. C.
- ipsius filius permulta fecit non indigna homine Christiano, *ibid.* C.
- ipsius marito Heliogabalo quid probo datum est? *ibid.*

— An-

R E R U M A C V O C U M.

— Antiochiam accivit Origenem, ac post honorifice dimisit, *ibid.* B.
Mammotrectarii, 183. D.
Manardus (Joannes) vir Græce & Latine doctissimus, rem medicam & naturæ arcana profectur, 882. A.
 — epistolæ, quas edidit, cujus rei specimen dare possunt? *ibid.*
 — alia plurima immortalitate digna scripsit, sed nondum publicavit, *ibid.*
Mandragora quum indormiunt, quinam maxime vigilare sibi videntur? 77. C.
Manichæus nonnihil erroris hausisse videtur ex Basileide, 950. A.
 — illius deliramenta quando evanuerunt? 574. A.
Manichæi, hominum genus pestilentissimum, 1244. C.
 — veteris Testamenti libris auctoritatem detrahebant, 100. E.
Manius (Petrus) Monachus Dominicanus, homo probus & eruditus, 581. F. 582. A.
 — quid commemorabat de Martino Dorpio? 582. B.
 — quando odio averfatus Erasmus ejusque libros? *ibid.*
 — quando eundem adamare cœpit ac delectari ejus scriptis? *ibid.* C.
 — quænam duo rogat eundem? *ibid.*
 — in eundem digna atque indigna loquutura esse conjectatur, 583. B.
Mannicus (Alphonfus) Archiepiscopus Hispanensis & Inquisitor maximus Hispaniæ, 1287. B. 1858. D. E.
 — qua de re admonetur ab Erasmo, & quid pollicitus est? *ibid.*
Mantuanus (Baptista) quam Annam facundissimis suis litteris celebravit? 84. E.
 — qua in re palmariam operam navasse existimatur? 1783. D.
 — quocum communem patriam fortitus, & ad cujus eruditionem non parum accessit? *ibid.*
 — quo jure Christianus Maro videtur appellandus? *ibid.*
Mantuanus (Petretus) Philosophus primi nominis, profectur in Academia Patavina, 881. B.
Manubia Gallicæ, 114. F.
Manus manum fricat, 28. C.
Manus Nigra quæ colluvies hominum, & ubi? 1624. D.
 — Alcmariam oppidum Hollandiæ cepit ac diripuit, *ibid.*
 — cur in mulieres ac pueros mire sævit? *ibid.*
 — in palude quadam obsidetur, 1625. B.
 — illam optat extinctam Erasmus, 1628. D.
Manutius cui puellus ludebat? 508. A.
Manutius (Aldus) Romanus in suis ædibus Erasmus excipit, 194. B.
 — vetus ejusdem amicus, 506. D.
 — cujus balbutiem imitari solitus in familiaribus colloquiis? 507. F.
 — quod Lexicon Græcum edidit, & quid dixit de quodam Indice? 802. E. F.
 — primogenitus, filiorum suorum salutem dicit Erasmo, 1667. A.
 — ipse verius ac sincerius Græca quam ipsa Latina referre dicitur, 1911. A. Vid. quoque *Aldus*.
Maomethes quomodo magnam orbis partem subvertit? 880. B.
Marca (Antonius a) Abbas Bèniloci, 415. D.
 — sui ingenii candor, fides, & constantia, *ibid.* E.
 — quid volens atque ultro pollicebatur Erasmo? *ibid.*
 — quid præstare sibi in manu est? *ibid.*
Marca (Erardus a) Episcopus ac Cardinalis Leodiensis, 290. B. 1317. D.
 — quid Erasmo scribit? 288. B.
 — Princeps non minus benignus quam potens, 290. E.
 — ad Erasmus officiose amanterque scribit, 359. B.
 — suus Medicus cujus rei fuit in causa? 383. E.
 — quos admonere debet? *ibid.* F.
 — quænam Paraphrasis sibi mittitur? 417. E.
 — quem juvenem humanitate sua complexurus? *ibid.*

— quid exposulavit cum Erasmo? 421. C.
 — quid eidem retulit? 512. C.
 — quis sibi commendatus esse cupit? 584. F.
 — unde & cui factus est parum amicus? 810. C.
 — quas urbes magnificis ædificiis exornare dicitur? 1317. E.
 — unde optime merebitur de studiis, & plurimum veræ gloriæ comparabit? 1318. A.
 — quod Collegium sibi commendatur, & quinam libellus sibi mittitur ab Erasmo? *ibid.* A. B.
Marcellus Medicus cui adjungendus, & ad quem mittendus? 1162. E.
Marchio Hesiæ, cujus cognatus putatur? 1184. A.
Marcion, genere Ponticus, Stoicæ Philosophiæ studiosus, ac Episcopi filius, 949. E.
 — ob stupratam virginem ejectus ab Ecclesia, *ibid.*
 — interdixit nuptias Christianis, *ibid.*
 — in cujus impietatem successit? *ibid.*
 — imperiit veritatem, sed confectus fuit a Tertulliano, 951. A.
Marcionita nuptias damnabant, 714. C.
Marcus quidam pecuniam Erasmo mittit, 270. C.
Marcus omnia fidei mysteria ad Græcum alphabetum pertrahebat, 949. C.
Marcus Laurinus, *vide* Laurinus.
Marcus Musurus, *vide* Musurus.
Mare ad quid reciprocis actibus nunc affluit, nunc defluit? 438. E.
Margareta, Regina Navarræ, miris laudibus ornatur, 890. D. E.
 — unde nota dicitur Erasmo? *ibid.* F.
 — talis heroïna, talis virago non potest non amari ab eodem, 891. A.
 — suæ litteræ quam spem ejusdem confirmabant, & quid declarabant? *ibid.* C.
 — inaudita sui pectoris humanitas quid effecit? *ibid.* D.
Margareta, Maximiliani Cæsaris filia, 482. D. 533. E.
 — ad quid Erasmus in Brabantiam revocat? 913. A.
 — ad quid legationem adornat Romam? *ibid.*
Margareta, filiarum Mori natu maxima, cui juveni nupta est? 678. E.
 — suæ dotes moresque impense laudantur, 1766. B. C.
 — magnitudo sui amoris erga patrem morti addictum erumpit, *ibid.*
 — quomodo illam solatur pater, & quid ei mandat? *ibid.* D.
Margareta quædam furax, rapax, bibax, mendax, loquax recepta est, 1456. F.
Margareta Ropera, *vide* Ropera.
Maria Angliæ Regiæ filia scribit bene Latinas epistolas, 1171. F.
Maria, Hungariæ Regina, foemina pia ac prudens, 916. A.
 — Cæsaris germana Latinos codices habet in deliciis, 1171. F.
 — foeminarum sui ævi laudatissima, 1436. F.
 — Erasmus in Brabantiam revocat, 743. E. 784. B. 1436. F.
 — quanto studio complectitur liberales litteras? 1232. C.
 — quid experitur non esse vanum? *ibid.*
 — cum primis digna prosperitate perpetua, *ibid.* D.
 — unde laude dignior est? 1298. F.
 — in locum Margarete substitui dicitur, 1400. D.
 — bene vult Erasmo, & tamen a quibus non posset eum tueri? *ibid.*
 — foemina sanctissima ac prudentissima, 1483. C.
 — ei dicata VIDUA CHRISTIANA ab Erasmo, 1232. C.
 — benigno animo ab illa recepta est, 1298. F.
Maria, soror Henrici VIII. Regis Angliæ, cui nuptura? 148. A.
Maria Virgo num potius invocanda quam Spiritus Sanctus? 869. A.
Marianus Accardus, *vide* Accardus.

Marianus mulus quis & a quo appellatus? 1222. D.
Marinus Caracciola, vide *Caracciola*.
Marinus, Nuncius Apostolicus, quem librum habet apud se? 660. B.
Mario plurimum laudis quid addidit? 150. A.
Maris-stella Abbas (Andreas) unde irritatus in Ambrosium Syragrium? 795. E.
 — inter illos dissidium quis compositurus? *ibid.* F.
Maritis nihil metuendum, ne minus habeant morigeras uxores, si doctas habeant, 679. E.
 — illorum imperium non semper lene est, 780. C.
Martius sororis Amerbachii torquetur chiragra, 1517. C.
 — alioqui vir durus & robustus, *ibid.*
Marius (Augustinus) ad quid commigrat Basileam? 1190. E.
 — Ecclesiastes Basileensis cui innotuit placuitque? 1094. D. 1426. D.
 — suus sermo quid Erasmo oculis animi subiecit? 1094. D.
 — ob quid nulli bono non gratissimus est? *ibid.*
 — quo certiore pietatis argumento commendatus? *ibid.*
 — quid facile persuasit Erasmo? *ibid.*
 — multa prædicavit de singulari Christophori a Stadio humanitate, 1096. A.
 — ad ipsum litteræ Christophori a Stadio, 1128. B.
 — cui commendavit Erasmus? 1291. B.
 — in seipso habere dicitur pharmacum, quo bonos omnes sibi conciliat, *ibid.*
 — quem Theologum salutaturus verbis Erasmi? *ibid.* C.
 — quas ædes occupasse, & quando hinc migrasse dicitur? 1426. D.
Marius Philadelphus, vide *Philadelphus*.
Marlianus (Aloisius) Episcopus Tudenis, 538. D.
 — suspicatus est priorem librum *Utopia* ab Erasmo profectum, 189. E.
 — cuius nomine salutandus? 270. F. 307. D.
 — quinam libellus ipsi mittitur? 538. E.
 — inter quos viros numeratur? 543. E.
 — quid admonuit Erasmus? *ibid.*
 — Præsulum decus, & aulæ Cæsareæ non infimum ornamentum, 546. A.
 — suum studium & amicitiam testatur Erasmo, 636. B.
 — quid ægre ferebat, & quid eundem oravit? *ibid.* C.
 — unde deplorandam putat tempestatis suæ conditionem? *ibid.* D.
 — quas duas Orationes in Lutherum scripsit? *ibid.* E.
 — quomodo tuebitur rem ac dignitatem Erasmi? *ibid.* F.
 — ad quid hortatur eundem? *ibid.*
 — quos non probat, & quid præstiterit in suis Orationibus? 637. B. C.
 — super quid respondit Erasmo, & quomodo? 749. E.
 — carmen in eum designatum Episcopum, 1857. C.
 — mitrato capite accipit jus anathematizandi, *ibid.*
Marmeducus, Erasmi amicus, 918. E.
Marpach in Elsatia venerabile Monasterium Canonico-
 rum Regularium, 1464. D.
Marpesia cautes, id est, durissima, 33. F.
Marquardus de Huttenstein, vide *Huttenstein*.
Marques (de vel de la Marce Dominus) quam pecuniam Erasmo transmisit Lovanium, & per quem? 1652. F.
Mars semper anceps, 339. A.
 — ἀλλοπρόσαλλος, nec satis propitius bonis ingeniis, 433. F.
 — Deorum omnium stolidissimus, *ibid.*
 — omnia tumultu vesano miscere dicitur, 670. C.
 — violentissimus omnium Deorum, 1723. E.
 — illo valde propitio usus est Ursinus, *ibid.*
Marsilius quidam Aristotelem Latine transtulit, 350. A.
Marsus (Petrus) visus Romæ ab Erasmo, 788. D.
 — longævus potius quam celebris, *ibid.*

— animus florebat in corpore non infelici, *ibid.*
 — vir probus, integer, & industrius, *ibid.*
 — in tanta ætate quos Commentarios scribebat? *ibid.*
 — in eo perspicere licebat vestigia veteris seculi, *ibid.*
Marsyas cum Apolline certamen canendi suscepit, 1215. D.
Martianus (Joachimus) Medicus Gandavus, cur vehementer diligitur ab Erasmo? 1137. B.
 — notulas in versa Galeni præludia addidit, *ibid.* C.
 — candidis amicis annumeratur ab Erasmo, *ibid.* F.
 — juvenis ad rem medicam restituendam accinctus, 1157. E.
 — ipse ingenium quid polliceri videtur? *ibid.*
Martiano fratri quis liber scriptus ab Irenæo? 948. E.
Martinus Bucerus, vide *Bucerus*.
Martinus Dambrovskius, vide *Dambrovskius*.
Martinus Dobregastus, vide *Dobregastus*.
Martinus Dorpius, vide *Dorpius*.
Martinus Hunnus, vide *Hunnus*.
Martinus Lutherus, vide *Lutherus*.
Martinus Lypsius, vide *Lypsius*.
Martinus Polonus, vide *Polonus*.
Martinus Slapus, vide *Slapus*.
Martinus Bruxellanus, vir optimus & hospes Erasmi, 1136. A. 1500. F. Vid. etiam *Bruxellanus*.
 — suus animus unice candidus, ejusdemque commodorum percupidus, 1136. A.
 — quando mortuus dicitur? 1500. F.
Martinus, patria Groninganus, alioquin Bremensis, in causa Capnionis non parum sollicitus, 1620. E.
 — cum quo Doctore una multum fuit? *ibid.* E.
 — jussu Pontificis *Oculare Speculum* e vulgari in Latinum sermonem transtulit, *ibid.*
Martinus (Theodoricus) homo certissimus, 1668. C.
 — ad quem missus, & cur? *ibid.*
Martinus Transylvanus, 1723. A.
Martini festum, 119. E.
Martonus quidam Prior subita morte perit, 1623. C.
Martyres sunt præcipua Christi gloria, 778. D.
 — illorum mors illustravit pariter & confirmavit Ecclesiam Dei, 641. C.
 — illorum fragrantia quam multos pertraxit ad Evangelii professionem? 778. E.
 — ad illorum cineres quanto ardore olim cursitatum est a Christianis? *ibid.* F.
 — quam sacrosancta fuit illorum memoria apud eosdem? *ibid.*
 — illorum afflictiones, mortes, supplicia quomodo vocata? *ibid.*
 — in illorum laudibus celebrandis quinam eloquentia excelluerunt? 779. A.
 — in quibusdam illorum quid factum legitur? 1768. A.
Martyris morte quid lætius, minusve luctuosum? 787. A.
Martyrium an detrectat, qui sincere quod sentit profite-
 tur? 834. E.
 — illius flos quando enitescit? 779. D.
 — ad illud quinam paratiores futuri videntur? *ibid.* F.
 — quod in postremis non habendum censetur? 1399. E.
 — illorum varia sunt genera, 1388. A. 1399. E.
Martius quidam notatur, 190. A.
 — ipsius syngrapha exhibita Gaspari cuidam, 202. E.
 — quid ea jubet dari? *ibid.*
 — ad quæ negotia adhibetur? 221. A.
 — quid pollicetur? *ibid.* A. B.
 — quid nonnihil auxisse dicitur? 357. F.
Martwillanus (Nicolaus) Præses cujusdam sodalitatis, 267. F.
 — quid ad Erasmus scripsit? 812. A.
 — Collegii Bullidiani apud Lovanienfes Præses, 996. D.
 — linguarum peritiam doctis pariter & indoctis commendare non cessat, *ibid.* F.
 — sua monita qua in re multum momenti attulere? 997. D.

- Marallus* quidam nihil aliud quam Paganismum sonare videtur, 808. A.
- quibus gratior est quam Mantuanus, & cur? *ibid.*
- Maruthas*, Mesopotamiæ Episcopus, Cyrini pedem calcavit imprudens, 1340. C.
- Massilia*, urbs inclyta & antiqua Galliæ, ad oram maritimam Provinciæ, 440. A.
- unde petere posset exemplum disciplinæ civilis? *ibid.*
- Massula* auri infecti cui & a quo mittuntur? 560. E.
- Mater* quomodo nugacissime exponitur? 1377. E.
- Mater* Joannis Coleti, insignis probitatis ac raræ pietatis matrona, 455. F. 1445. B.
- quot filios filiasque ex eodem marito suscepit? *ibid.*
- omnes amittit excepto uno, *ibid.*
- ad annum nonagesimum accedebat, cum ademptus est maritus senex, 1445. B.
- quam integra facie & quam alacribus moribus? *ibid.*
- adhuc vivit & belle senescit, 1573. B.
- de Erasmo sæpius hilarem & jucundam facit mentionem, *ibid.*
- Mater* Macabæorum cui illos genuit? 779. B.
- non genuit virgo, sed virgines genuit & martyres, *ibid.*
- unde ipsius laus tanto major est? *ibid.*
- unde virginitatis jacturam feliciter sarsit? *ibid.*
- virginitatis exemplum ex se præbere non potuit, *ibid.*
- ad virginitatem instituit filios, & ad martyrium cohortata est, *ibid.*
- Mater* Neronis quid jactabat, cum filio vellet movere invidiam? 1152. B.
- quomodo appellabat Burrhum & Senecam? *ibid.*
- Mater* Origenis cur omnia illius indumenta clam sustulit? 1847. B.
- Mater* Petri Ægidii qualis prædicatur? 541. E.
- Mater* Thomæ Lupseti cum quibus monstris sola depugnat? 571. D.
- una censetur digna quæ repubescat, *ibid.*
- Materfamilias* quædam, omnis bonitatis exemplar, 147. E.
- Materia* de conscribendis epistolis quæ & quanta? 42. A.
- Maternus* in quem locum Hieronymi incidit? 162. C.
- sibi cum Erasmo non vulgare hospitii jus est, *ibid.*
- qua de re Theologos consulit? *ibid.* D.
- eisdem notat? *ibid.*
- quid ad Erasmus deferre constituit, & cur? *ibid.*
- quid voluit ut Kirherus faceret? *ibid.* E.
- in ære Erasmi esse cupit, *ibid.* F.
- rei litterariæ propagandæ eundem superesse desiderat, 163. A.
- nivei pectoris amicus, *ibid.* B.
- ad eum recipit se Erasmus, 371. E.
- Matrimonii* consensus quid in se complectitur? 1657. A.
- Matrimonii Encomium* scriptum ab Erasmo quid sit? 873. E. F.
- Matrimonii Institutio* quo anno ab Erasmo edita? 954. F.
- Matrona* quædam callidæ cur pedissequas parum formosas secum ducere curant? 173. E.
- Matthæus* Adrianus, *vide* Adrianus.
- Matthæus* Fortunatus, *vide* Fortunatus.
- Matthæus* Cardinalis Sedunensis quid de facto Dominicanorum narravit? 1830. F. 1831. A. Vid. etiam *Cardinalis*.
- Matthæus Evangelista* num memoria lapsus est? 397. D.
- quo verbo abutum fuisse dicitur? 398. D.
- Hebræice scripsisse fertur, *ibid.* E.
- num improprie docuit, quod ex doctrina Christi docuit? 489. B.
- Matthæus* (Joannes) Episcopus Veronensis, nulli sumptui parci, ut habeamus Chrysostomum sua lingua loquentem, & quidem correctissime, 1294. D.
- Matthæus* quidam Hebræus suæ linguæ egregie peritus, 307. C. 382. D.
- ubinam publice profitetur Hebræice? 307. C.
- quid se male habet? 332. B.
- quantum iratus pecuniæ dicitur? *ibid.*
- unde salarium sibi decernendum? 382. D.
- Matthæus* TT. S. Angeli Cardinalis Erasmo aureum poculum artificiosissime cælatum dono mittit, 1496. D.
- Matthæus* quidam, Reuchlini amicus, salario destinato Lovanii professurus, 1644. B.
- vir in suis litteris egregie doctus videtur, *ibid.*
- Matthias* Hydorrhæus, sive Watervlietensis, Marci Laurini frater, ex Hispania reversus, 1629. D.
- Matthias* Schurerius, *vide* Schurerius.
- Matthias* quidam, cujus Ducis a decimis? 560. C.
- quam felicitatem ipsi gratulatur Erasmus? *ibid.* D.
- quid Erasmo mittit? *ibid.* D.
- inter amicos ejusdem adscribendus, *ibid.*
- Matthias* quidam Antuerpiensis, homo bene vocalis bonisque lateribus, 1229. B.
- suam linguam strenue vibrat in Erasmus, & commilitonum calamos excitat, *ibid.*
- Matthias* quidam Minorita, homo linguacissimus, Antuerpiæ exoritur, 1696. B. 1697. E.
- conviciis horrendis invehitur in Erasmus, *ibid.*
- Matthias*, Officialis Confluentiæ, ac vir eximius, 751. D.
- totus bonis libris & virtuti deditus, *ibid.*
- Erasmus volentem nolentem pertrahit domum, *ibid.*
- Matthias* quidam, Officialis Episcopi, domum suam rapit Erasmus, 372. B.
- homo juvenis, sed moribus compositis, *ibid.*
- Latini sermonis exacte peritus, necnon Jureconsultissimus, *ibid.*
- Mauricius* Huttenus, *vide* Huttenus.
- Mauricius*, Erasmi quondam minister, 109. C.
- Mauricius* (Jacobus) Erasmi amicus, 1698. C.
- Vivetis auditor, & ei charus, 706. E.
- plurimam Erasmo salutem dicit, 707. B.
- abest in Britannia, 720. F.
- Mauritania*, ingens Africæ regio, 480. A.
- Mausoleum*, opus longe celebratissimum, quibus famam immortalem dedit? 849. C.
- ab injuria temporis sese vindicare non potuit, *ibid.*
- Maximilianus* a Burgundia, *vide* Burgundia.
- Maximilianus* Cæsar cui rei præcipue studet? 187. D.
- ipsius senectus, tot jam bellis fessa, in pacis artibus acquiescere decrevit, *ibid.*
- Glareanum laurea donat, 232. E.
- quò incumbere dicitur? 289. D.
- Maximilianus*, Dominus de Hornes & de Gasbeck, in Erasmus propenso est animo, 1697. C.
- suus filius a quo formatur & instituitur? *ibid.*
- ejusdem indoles cui perplacet? *ibid.* D.
- Maximilianus*, filius Florentii ab Iseltsteyn, quid recepit facturum? 501. C.
- raræ cujusdam indolis puer prædicatur, *ibid.*
- qualem evasurum spes est? *ibid.*
- mira promptitudine reddit Græcum Homerum, 1696. E.
- Maximilianus*, inter Secretarios primi nominis, quid litteris suis humanissimis testatus est Erasmo? 752. F.
- quid eidem pollicitus est, jussitque sperare? 753. A.
- Maximilianus* quidam Abbas Middelburgensis, 537. C.
- Maximilianus* Transylvanus, 1751. C.
- Maximini* calceus qualis? 205. E.
- Maximus* se subduxit disputationi cum Augustino, 723. E.
- Maximus* ad quod institutum pertractus a Chrysostomo? 1333. C.
- post vocatus ad Episcopi munus apud Seleuciam Isauriæ, *ibid.*
- quibus se tradiderat erudiendum Litteris sacris? *ibid.*
- Mazochius* Ferrariensis Lexicum impressit, 1692. C.
- Mechlinia*, urbs Belgii in Ducatu Brabantiae, 381. D.
- Mecænas* Erasmi triduo fuit urbanus, 113. B.

- Mecenate* inexhausta benignitas tenuitatem *Maronis* & Flacci fovit, 84. E.
- Medea*, Tragedia, 80. D. 82. D.
- Medici* quid præcipere soliti in curando stomacho? 68. D.
- qui verterunt libros Galeni & Hippocratis, multa in iis perperam interpretati sunt, 128. A.
- carnifices ab Erasmo dicti, 164. E.
- remedia monstrarunt adversus viperarum & canis rabiosi morsum, 285. D.
- ipsorum cordatissimi quique quam studii partem adjungunt? 289. F.
- cur de industria suam artem reddidisse difficillimam dicuntur? 338. C.
- quid de morbo Erasmi pronunciant? 374. E. F.
- primum inaniant corpus, quod sanandum susceperint, 428. A.
- illis quid usu venire solet? 590. E.
- quomodo se gerunt in curandis ægrotis ac vulneribus sanandis? 641. B. 678. D. 682. E.
- veteres quid calculo vesicæ tribuunt? 787. B.
- quas febres insanabiliores esse prædicant? 1023. E.
- quorundam imperitia notatur, 1611. E.
- quid statuunt de varia constitutione corporum? 1827. D.
- quæ corpora docent impatientissima frigoris, ventorum, ac nebularum? *ibid.* D. E.
- Medicina* a quo inventa? 956. F.
- apud quos & quorum opera loqui coepit? 350. A.
- unde non mediocriter adjuvabitur? 492. A.
- a quibus vindicata ac restituta? 187. E.
- Medicus* quidam, Erasmi amicus, 79. A.
- vir amplissimus, ac de eodem optime meritis, 51. C.
- quid eidem suadet? 54. F.
- a quo eundem dehortatur? 55. A.
- Medicus* quidam præsidio *quinta essentia* prodigiosa designat facinora, 108. C.
- Medicus* quidam notatus, 382. C. 1138. A.
- e locorum intervallo famam aucupans apud stultos, 408. F.
- Medicus* quidam senex quale esse Christi testamentum docuit in publica professione? 1241. F.
- in quos magno stomacho debacchabatur? *ibid.*
- brevi ducturus, ut ajunt, Monacham, 1242. A.
- Medicus* alius quam fabulam dedit? *ibid.* A. B.
- Medicus* quidam summopere laudatur ab Erasmo, 1854. E. F. 1855. A. B.
- Medico* uti amico est aliquid, 236. E.
- Mediocria* fortassis eloquentium hominum ingenio commendantur, 318. B.
- Medicum* gens, vel familia, vel domus, clarissima, & multo omnium laudatissima, 90. E. 91. A. 149. E.
- ad quid cœlitus data fuisse videtur? 91. A.
- nobilis & nominis immortalitate semper victura, 149. D.
- virorum probitate ac litteris excellentium semper alitrix & ornatrix, *ibid.*
- ex illa orti eximii in omni doctrinæ genere proceres, *ibid.*
- Fortunæ injuria diu vexata, 150. E.
- Mediolanensis* ditio amplissima & fertilissima Italiæ quibus cordi esse dicitur? 750. C.
- ingentibus præmiis ambit & evocat eos, qui linguas doceant, 689. D.
- sævissima peste laborat, 805. F.
- in illam propagatur factio Lutheranorum, 815. B.
- unde florentissima esset? 978. B.
- quantum calamitatum invexit Gallis? *ibid.*
- Mediolanensis* arx Gallorum insidiis impetita, 1440. B.
- Mediolanum*, urbs Italiæ amplissima, in Insubria vel Longobardia, 356. E.
- Melanchthon* (Philippus) crebras ad Oecolampadium dat litteras, 235. F.
- Erasmi semper meminit, semper admiratur, semper ei commendari rogitat, *ibid.*
- cur plane dignissimus amore ejusdem? *ibid.*
- quibus dotibus eundem præstabit? *ibid.* 236. A.
- quid eidem declarat restaturque? 403. B. C. D.
- in nebulosum quemdam delinquitur, *ibid.*
- adolescens optimus, ad summam eruditionem natus, nec pietatem minorem, 404. F.
- apud quem patrono non eget, aut deprecatore? 409. A.
- omnia omnibus simul fieri & facere ardet, 424. B.
- adversus quem stomachari non debet? 431. D.
- ipsius *Hymnus* quidam quantum arrisit Erasmo? *ibid.* E.
- ipsius *Prefatio* quæ? *ibid.* F.
- quid admonetur ab Erasmo? *ibid.* 432. B.
- uxorem duxisse dicitur, 601. F.
- juvenis quamplurimis eximiiis dotibus instructus, 643. D.
- in quos scribere coactus? 792. E.
- sibi summopere displicuit *Hutteni* libellus in Erasum, 793. D.
- quocum colloqui cupiebat, eumque invidia gravare non audebat? 803. C.
- juvenis candidissimi ac felicissimi ingenii prædicatur, *ibid.* 817. D.
- quæ res vehementer sibi displicuit? 805. A.
- morbo insomniæ periclitari dicitur, 908. C.
- sibi legato relicti mille floreni aurei, *ibid.*
- quandiu versatus in negotiis ac rixis? 1454. E.
- ab his prorsus abhorret natura sua, *ibid.*
- quid testatur Erasmo, & quid illum orat? *ibid.* E. F. 1455. A.
- quid sperat de suis consiliis, & quomodo controversias tractavit? 1455. A.
- quid in honorem adducere conatur? *ibid.*
- quem adolescentem commendat Erasmo? *ibid.* B.
- vocatus est in Poloniam, & a quo? 1479. C.
- ubi satis declarat se suorum pigere? *ibid.*
- Græcum suum carmen in Erasum, 1595. F. 1596. A. B.
- juvenis probatissimus prædicatur, 1596. F.
- Melchior Trevir* est in Collegio Castrensi, & est moribus inculpatissimis, 667. B. C.
- in Philosophia pene detritus, & Theologiæ vetus jam cultor, *ibid.* C.
- his dotibus adjunxit utriusque litteraturæ non vulgarem peritiam, *ibid.*
- amatur ab Erasmo, qui illi precatur Musas omnes propitias, 633. E.
- unde bonis innotescet ac fortunam sibi parabit? *ibid.* F.
- non est quod cogitet de suffugio, sed de progressu, *ibid.*
- sibi tantum cavendum, ne det ansam improbis, *ibid.*
- Meletiani* unde ita dicti sunt? 1333. F.
- de quibus erat inter hos contentiosa quaestio? *ibid.*
- Meletius*, Antiochenæ Ecclesiæ Antistes, Chrysostomum inter familiares habuit, 1332. D.
- quando eundem aqua regenerante tinxit, ac Lectorem & Diaconum & Presbyterum ordinavit? *ibid.* E. 1333. E.
- Constantinopoli e vita decessit, 1333. F.
- ob insignem vitæ continentiam dictus *Zeno*, *ibid.* E.
- Mellus* (Franciscus) politioribus litteris feliciter studuisse dicitur, 685. D.
- Meltingerus* Consul, vir de sua Republica frequenter optime meritis, 1259. B.
- ipsius vicem ex animo dolet Erasmus, *ibid.*
- Memoria* labi quis dicitur? 260. A.
- Memoria* commendatio, res fluxa & adspersibilis, 240. F.
- Memphis*, urbs Ægypti clarissima, 463. F.
- pyramidibus celebris fuit, *ibid.*
- Menander*, discipulus Simonis Magi, non in nomine Jesu, sed in nomine suo baptizabat, 949. A.
- quid sentiebat de mundo condito? *ibid.*
- sese prædicabat summam Dei virtutem, 573. F.
- Menar-*

Menardus Abbas a Dorpio laudatus, 1913. D.
Menardus Hornensis Basileam proficiscitur, 1692. B.
Menardus, comes atque collega Hollonii, peste afflic-
tus, 1689. A.
Menda Senecæ & Hieronymi, 114. F.
Mendici Monachi quantos tumultus excitarunt apud Hi-
spanos? 907. F.
— tota spes illis est in maledica lingua, 908. A.
— nullum molienti finem faciunt, *ibid.*
— exacerbant publicum in ipsos odium, *ibid.*
— metui volunt, non amari, *ibid.*
— volunt & Regibus esse formidabiles, *ibid.*
Menippus fieri, quid significat? 1609. C.
Mens vitii infecta quodam modo relacet in ipsa corpo-
ris specie, 779. F.
— illius tranquillitas, maximum bonum, 107. D.
— illius præcipua imago est sermo, 177. C.
— ipsam decet esse purissimam, *ibid.*
— illius pulcherrimæ simulacrum ubi expressum?
1443. B.
— improbas, necnon ingratas, quid est? 704. E.
Mentes bonæ ac piæ quid agunt? 124. F.
— ob quid discruciantur? 516. A.
— ad scholasticam ac disputatricem Theologiam fri-
gebant & nauseabant, 576. D.
— ad Evangelicæ veritatis gustum hilarescere coepe-
rant, *ibid.*
— illis nihil est antiquius Christi gloria, 639. C.
Mentiri in quos tutius est? 524. C.
Mera (Joannes a) primarius Bergensis civis, 1451. D.
Merbelius (Petrus) Laurentii amicus, & Erasmi stu-
diosus, 1498. D. E.
— quem libellum ad Erasmus misit? *ibid.* E.
— quid ab eodem monetur ac rogatur? 1499. A. B.
Mercator quidam Antuerpiensis, 16. A.
— Lubecensis, 15. F.
— Parisiensis, 16. A.
Mercurialia negotia, 31. C.
Mercuriales nugæ, 24. F.
Mercurinus Gattinarius, *vide* Gattinarius.
Mercurius, Deorum nuncius ac minister, Deus Orato-
rum, Rhetorum, mercatorum, & furum, pacisque
ineundæ mirus artifex, 24. E.
— furandi artificium invenit, 956. F.
— herba moly præmunit Ulysses adversus venefi-
cia Circes, 1190. D.
— quomodo Menippum e cælo deportavit Athenæ?
1224. A.
Merula inter doctos sui sæculi numeratur, 881. E. F.
Mesia (Christophorus) Hispanus, quo ingenio prædi-
tus? 1284. E.
— quorum gratia & quibuscum certamen suscipere
non dubitavit? 1286. D.
Mesia (Petrus) Hispanus, Erasmi studiosissimus, eique
charissimus, 1282. A. B.
— eundem hortatur, ut eundem juveni glorioso re-
spondeat, *ibid.* C.
— suæ litteræ nihil aliud spirant quam ut quem-
dam amorem, *ibid.* B.
— quid sibi narratur ac monetur ab Erasmo? *a col.*
1282. C. *ad col.* 1284. D.
Μετ' ἡμέραν, pro κατ' ἡμέραν, alterius generis est quam
μετὰ τρεῖς ἡμέρας, 295. D.
Μετὰ num inter valeat? 295. D.
— pro κατὰ positum, *ibid.*
Μετὰ ἡμέρας ἕξ, μετ' ἡμέρας οὐκ ἔσθαι, frequentes orationes
in N. Testamento, 295. D.
Μετὰ χειρὸς, id est, in manibus, 295. D.
— μετὰ χειρὸς & μετὰ τρεῖς ἡμέρας πῦρ ἀναλόγως
habeant? 302. F.
Metaphrasis & *Paraphrasis* in quo differunt? 714. D.
— in illa sensus bona fide redditur, *ibid.*
Metrodorus unicus ex Epicuri auditoribus qui ab illo de-
scivit, 880. B.
Michaël Arantius, *vide* Arantius.
Michaël Bentinus, *vide* Bentinus.
Michaël Bormanus, *vide* Bormanus.

Michaël Buda, *vide* Buda.
Michaël Gillis, *vide* Gillis.
Michaël Hymelbergius, *vide* Hymelbergius.
Michaël Pavius, *vide* Pavius.
Michaël quidam, Typographus Antuerpiensis, 526. C.
Michael Theologus unde placet Erasmo? 1577. D.
Mida torquati, 477. B. 484. A.
Mierbucamus, Erasmi amicus, 1069. F.
Miles stultus quinam est? 1190. E.
Militares homines quomodo suæ, nonnuquam & alienæ
profundunt? 641. E.
Milites quales describuntur? 123. D.
— qua ratione dominum orbi frequenter dabant?
326. E.
— inexplibilis ipsorum avaritia notatur, *ibid.* F.
— in illorum manibus summa rerum erat, *ibid.*
— nec bonos nec malos Principes diu ferre poterant.
327. A.
— quamlibet levis causa satis erat istis ad jugulan-
dum orbis Principem, *ibid.*
— insatiabilis habendi famæ ad res novandas ineita-
bat illos, *ibid.*
— quibus leges dabant, & quorum domini erant?
ibid. C.
— a quibus aliquoties se decimari passi sunt? *ibid.*
— quomodo ludibus relaxant animum? 496. B. C.
— quid facere soliti sunt? 789. C.
— quinam tres ex illis in eadem arbore suspensi?
1628. D.
Militia ubi in magno est honore? 1603. F.
Militia Christiana vera quænam est? 771. F. 772. A.
Milo Gallus proficiscitur e Gallia, 100. D.
— in Montejoi familiam concedit, *ibid.*
— pestilentia correptus interit, *ibid.*
Miltiades appellatus a Tertulliano *Ecclesiæ Saphista*,
948. C.
— in quo Opere hunc sequutus est Tertullianus?
ibid.
Miltios (Carolus a) homo superbus ac furiosus, 1698. A.
Mimus quidam quid verè dixit? 616. B.
Mindeus quidam, 808. F.
Minerva invita, 54. D.
Ministri regii ad quid adhibiti? 82. A.
Minor majori, & indoctior doctiori commendari debet,
9. B.
Minorita quidam Monachus, a suffragiis Episcopi Tor-
nacenſis, & a vino lippus, 180. B.
— ubi & apud quem deblateravit in Lutherum &
Erasmo? *ibid.*
Minorita quidam Theologus sacros codices oppignerat,
371. D.
— ipsi cum Erasmo de ecclesiasticis concertatio, *ibid.*
Minorita quos tuentur, & quomodo? 338. D.
Minorita duo ob quid notati? 460. F.
Minuere majestatem quid appellabant Prisci? 249. C.
Minuscule argenteæ pecuniæ, 72. E.
Miranda quidam Hispanus scribit in Erasmo, sed mo-
destissime ac honorificentissime, 716. E.
— in illo Opere eundem potius monet, quam re-
prehendit aut objurgat, *ibid.*
— illud dicavit Vergaræ, & dicitur esse in aula Cæ-
saris, *ibid.*
Mirandulanus Comes una cum liberis in Italia necatus
nunciatur, 1490. B.
Misna, urbs superioris Saxoniz in Misnia, 505. E.
Μισόμοστοι quid agere dicuntur? 423. C.
Missa est sacrificiorum questus, & hominum male vi-
ventium fiducia, 1068. E. F. 1227. B.
— cur in contemptum venit? 1227. B.
— ab aliis tota abrogatur, 1068. F.
— aliis nihil aliud est quam vaticinium, 1277. B.
— illius ministri quales esse debent? *ibid.*
Missa nova ab Erasmo edita, & ab Archiepiscopo Be-
fontino comprobata, 1061. D.
Mithridatem nobilitavit linguarum rei que medicæ peri-
tia, 361. A.
Mitio Terentianus quid miratur? 1445. C. D.
Tom. III. Q999999 2 Mo-

- Moderatio* animi cur servanda? 698. C.
Modestia in eruditis rara, in nobilibus rarior, 1807. A.
 — Christiana quid dissuadet? 369. B.
Modestus, Cæsaris præfectus, homo impius, unde in admirationem Basilii raptus? 1432. F.
Moguntia, vel *Maguntia*, urbs Germaniæ ad Rhenum, 287. D.
 — illic concilium futurum Procerum Germaniæ, *ibid.*
Molendinus vel *de Molendino* (Joannes) cujus litteras tradidit Richardo Sampsoni lætandas? 305. D.
 — homo emunctæ naris, 366. C.
 — quænam pecunia sibi data? 804. C.
 — recepit dimidium pensionis a Joanne de Hondt, 901. D.
 — quid sibi patefactum, nec displicuit? 1577. B.
Molinus (Franciscus) Episcopus Condomienfis, 809. C.
 — sui mores longe candidissimi, *ibid.*
 — quem sequi cogitur? *ibid.* D.
 — qua de re admonitus ab Erasmo, & a quo itinere deteritus? 836. B. C.
 — ubi & quando perit? 944. C.
Moly, herbarum præstantissima & efficacissima adversus omne maleficiorum genus, radice est nigra, flore lacteo & candido, 1353. D.
Momus quid facere solent? 296. C.
 — cum incensore templi Ephesini comparantur, *ibid.*
Mōmos Græcorum nihil est quod non calumniatur, 93. F.
Momus qualis Deus apud Poetas, & quid illo significatur? 88. E.
Monacha in Hollandia passim fugiunt, ac nubunt in Domino, 803. B.
Monachi ob quid notati, 268. E. F. 324. A.
 — illorum genus quinam morbi comitantur? 343. A.
 — horum institutum quis non damnat? *ibid.*
 — proferendis in lucem illorum vitiis nemo vult haberi disertus, 344. E.
 — quid metuere dicuntur? *ibid.*
 — quinam inter illos arctius adstringere laqueos ceremoniarum dicuntur? 345. A.
 — ob quid reprehenduntur? *ibid.* A. B. C.
 — veterum instituta nihil aliud erant quam revocamenta ad Christum, *ibid.* C.
 — a paucis non in aliud conspiratum est, quam in purum ac simplicem Christianismum, *ibid.* D.
 — quo elogio maxime sibi blandiuntur hodie? *ibid.*
 — illorum patriarchæ quales fuerunt? 346. A.
 — apud illos paulatim cum opibus accreverunt ceremoniæ, *ibid.*
 — eorum germana pietas ac simplicitas refrixit, *ibid.*
 — olim eorum vita erat secessus, *ibid.* B.
 — nunc quinam vocantur Monachi? *ibid.*
 — horum plerique quantum sibi arrogant sanctimoniæ, & unde? *ibid.*
 — Abbati suo aut Præpositis parent, *ibid.*
 — vivunt in otio, & aliena liberalitate saginantur, *ibid.* C.
 — in commune possident, quod citra sudorem ipsis obvenit, *ibid.*
 — illorum castitatis votum quale? *ibid.*
 — tria ipsorum vota non magni æstimantur, *ibid.*
 — quale discrimen inter ipsos & cives? *ibid.* D.
 — per luxum & otium ventri vivunt, 353. D.
 — se totos gulæ consecrant, *ibid.*
 — in bonas litteras tyrannidem exercent in Gallia, 376. D.
 — illorum greges quidam qua in re primas tenent? 405. F.
 — quos emissarios habere dicuntur? *ibid.* 406. A.
 — quid sibi videntur esse ac mereri? 406. A.
 — ob paucorum malitiam male audiunt universi, *ibid.*
 — unde protinus ipsa re coarguantur? *ibid.* B.
 — ob quid indignantur ac cælum terræ miscent? *ibid.*
 — ad quam rem judicant se idoneos? *ibid.* C.
 — quid æquum esse putant? 407. B.
 — quibus tragediis teritant superstitiosam plebeculam? *ibid.*
 — quid audent, damnant, venantur, ac clamitant? *ibid.* E. F.
 — eorum nonnulli ob quid notati? 413. F.
 — cujus rei optimi satellites dicuntur? 418. A.
 — quanta Erinnyis istorum pectus occupavit? 432. E.
 — ab his potissimum in plebem manat morum vel integritas, vel corruptela, 439. D.
 — quibus præcipuus honos deferendus? *ibid.*
 — aut hominum fabulas, aut suum quæstum prædicant, 445. D.
 — illis quinam fere placere dicuntur? 453. E.
 — illorum vita hypocrisis ceu pallio tecta, 502. C.
 — illorum nonnulli quid moliantur? 507. B.
 — quorundam quanta virulentia & calumniandi libido? 511. E.
 — in qua materia illaqueant hominum conscientias? 515. F. 516. A.
 — quidam eorum quomodo debacchantur in Erasmus? 535. E.
 — illorum nonnulli ob quid notati? 544. A.
 — illorum nonnulli nihil non moliantur, quo Erasmus perdant, 813. F. 815. A.
 — ob quæ portenta veniunt in odium publicum? 885. A.
 — malorum licentia ac impotentia coercenda, 1010. E. F.
 — quomodo Franciscum referunt, 1022. D. E.
 — quomodo per orbem sparsi dicuntur? 1034. F.
 — quantas turbas concitarunt in Hispania? 1073. C.
 — cur mirum in modum amant ignem purgatorium? 1106. E.
 — quorundam auctoritas quibus modis labefactatur? 1113. A.
 — duo Augustinenses Bruxellis exusti, & tertius ciam interfectus, 1207. C.
 — quæ indigna ac illicita perpetrant? 1226. F.
 — ad quid juvenem quemdam sui sodalitiis subornant? 1265. E. F.
 — eruditis quod olim fuit studium? 1462. E.
Monachismus cur non est pietas, nec a Christo institutus? 1005. F. 1006. A.
 — illius primordia qualia fuerunt? 346. A.
Monachus quis sit? 1464. A.
Monachus quidam Antuerpiæ quid monitus a Magistratibus? 624. A.
 — quid in publica concione dixit? *ibid.*
Monachus quidam e sodalitiis Prædicatorum quid narrat de Erasmo? 432. E.
 — sermone barbaro utitur, *ibid.*
 — sibi applausum est a combibonibus Monachis, *ibid.*
Monachus alter, suffraganeus Episcopi Tornacensis, 646. D.
 — quantum debacchatus in Erasmus? *ibid.* D.
 — quid ridicule respondit? *ibid.* E.
 — quid admonetur ne faciat, & a quo? *ibid.*
Monachus alius quid dixit in publica concione? 646. E. F.
Monachus quidam quid non veritus est apud populum affirmare? 406. B.
Monasteria qua ætate dicebantur Episcoporum ædes, in quas se recipiebant a popularibus feriati negotiis? 1333. D.
Monasteria ad mores plusquam profanos degenerasse dicuntur, 346. B.
Monasterium Laurissenum seu vulgo *Lorsense* est e regione Wormaliæ trans Rhenum, 1359. B.
 — quando & a quo exstructum? *ibid.*
 — copiosissima librorum supellectile instructum, *ibid.*
 — illic reperti libri quinque Historiæ Livianæ, & a quo? *ibid.* A.
Monasterium Monachorum Prædicatorum pone moenia Aureliana, 81. C.
Monasterium quoddam Franciscanorum, adhærens regiæ Grienwikenfi, 461. C.

R E R U M A C V O C U M.

- Monasterium* quoddam sororcularum unde lupanar verius quam Monasterium? 453. A.
- quodnam facinus illic perpetratur, & in quem? *ibid.*
- Monasterium* vulgato cognomine *Divi Martini*, apud Nervios olim, nunc Tornacenses, 325. D.
- ex hujus bibliotheca quinam codex exhibetur? *ibid.*
- Monasterium* insigne Virginum occupat insulam quamdam paulo infra Constantiam, 755. B.
- Monasterium*, Westphaliæ metropolis, vi expugnatur, 1509. E. 1512. D.
- illic animadversum in omnes, qui duodecimum excefferant annum, *ibid.*
- Monastica* tyrannis cohibenda, 1102. E.
- Monastica* vitæ prima origo erat secessus ab idololatræ sævitia, 345. C.
- Monastici* ordinis quænam est dignitas? 1256. F.
- Monarcha* quid est? 263. F.
- quid de illo dicitur? 328. B.
- Monarcha* liberam admonitionem ferunt, seditiosam petulantiam minime, 762. A.
- qua in re ipsis debetur multum laudis? 491. E.
- unde ipsis abesse videtur bona regaliū decorum pars? 679. C. D.
- sine fine conflictantur inter sese, & animis suis morem gerunt, 1094. F.
- Monarchia* quando censenda optimus Reipublicæ status? 328. B.
- Monialis* (Elizabetha) Virgo Deo dicata, singulari benevolentia erga Erasmus, 1808. D.
- in quorum numero non existimatur esse, & cur? *ibid.* F.
- Mons* qualis penetrandus est Neapoli Cumas aduentibus? 230. D.
- Mons Aureus* (Petrus) vir sobrius ac probis moribus, 1430. B.
- per Venetias Romam petit, *ibid.*
- cur auspiciatissimi nominis videtur esse? *ibid.* 1750. E.
- Monstrum* plusquam Lernæum, 165. A.
- Montanus* hæresiarcha quando evanuit cum suo Paracleto? 574. A.
- unde plus satis laxavit severitatem disciplinæ ecclesiasticæ? 698. D.
- prædicat se esse Spiritum Sanctum, 950. A.
- lapsis negavit reditum in gratiam, 1111. A.
- Montanus* Prior quidam, 265. C.
- Montanus* (Philippus) tragicomœdiam itineris Stibari lepidissime Erasmo depinxit, 1241. C.
- unde eidem multo charior futurus? *ibid.*
- adjutor olim fuit studiorum ejusdem, *ibid.*
- ipsi non deest fortuna, & quem agere cuperet? *ibid.*
- Gallus est, & quot annos natus? *ibid.*
- cui commendatus, & a quo? *ibid.*
- præclare doctus in re Theologica, & moribus sanctissimis ac piissimis, 1485. D.
- Montegnius* totus est a Franciscanis, 1490. E.
- Montensis* (Nicolaus) Theologus, hostis Erasmi, 937. D.
- sibi commissâ Lovanii Inquisitionis summa, *ibid.*
- Montes* aurei Britannia, 122. E.
- Montfortius* (Petrus) juvenis ornatissimus, quomodo reperit Erasmus? 1470. D.
- quod munus eidem obtulit, & quid significavit? *ibid.*
- quam summam eidem concessam fatetur? *ibid.* E.
- Montinus* (Florianus) vir ornatissimus, quali epistola provocavit Erasmus? 860. C.
- ad quem misit ejusdem Diatriben de *Libero Arbitrio*? 877. E.
- Montjoies* (Carolus) Guilielmi Montjoii filius, & generosus adolescens, 1358. D. E.
- suæ ad Erasmus litteræ quales prædicantur? *ibid.* D.
- suæ naturæ dotes quales esse dicuntur? *ibid.* E.
- qua in re vicit spem Erasmi, ac cæterorum expectationem victurus? *ibid.* E. F.
- a quo longissime abhorret suâ indoles? 1359. E.
- qua parte creditur referre suum patrem, & qua in re ejusdem non nimium similis esse debet? *ibid.* F.
- sibi dicatur Titus Livius ab Erasmo restitutus & auctus, *ibid.* A. F.
- Montjoies* (Guilielmus) quid cavere debet? 4. F. 5. A.
- blande ac modeste alloquitur Erasmus, 8. A. B.
- ejusdem sortem deflet, & meliorem optat, *ibid.*
- ejusdem *Adagia* mirifice laudat, *ibid.* C.
- egregium modestiæ ac grati animi exemplum, *ibid.* D. E.
- infirmam Erasmi in Italia valetudinem moleste fert, *ibid.* F.
- ut hinc redeat hortatur, *ibid.*
- cur suum in Italiam comitem non fuisse poenitet? *ibid.*
- eundem in Angliam abducit, 13. A.
- cur mentiri nec scit nec vult? 41. C.
- erga bonas litteras amorem non mutavit, 41. E.
- otium suum honestis studiis impartit, *ibid.* E. F.
- in Erasmus tum humanitas, tum benignitas, 55. E.
- quid sibi vult suæ salutationis *ἀναδελφικῆς*? 56. B.
- in amando constantissimus, *ibid.* C.
- quid neque ab re neque absurde facturus videtur? 96. A.
- cui resolvit triginta ducatos? 102. D.
- Præfationem carminum Andreæ Ammonii non probat, *ibid.* E.
- Præfectus Hammensis, 122. D.
- amantissimus Adolphi Principis Veriani, suisque semper favens, *ibid.*
- Tornaci remoratur, 135. E.
- ei urbi præfectus, regias ibi agit vices, *ibid.*
- vetustus studiorum Erasmi Mæcenæ, 142. B.
- quantis obrutus est belli oneribus? *ibid.*
- vir antiquæ nobilitatis & incredibili beneficentia erga bonarum litterarum cultores, *ibid.*
- quomodo inter Barones Angliæ beatus? *ibid.*
- quid promittit Erasmo? 145. D.
- perpetuus & constantissimus ejusdem Mæcenæ, 184. E.
- Canonicatum Tornacensem eidem obtinet, 220. D.
- Baro illustris, singulari in Richardum Sampsonem benevolentia, totoque pectore deditus Erasmo, 205. F.
- quem codicem Erasmo exhibuit? 325. D.
- in qua urbe regias vices gerit? *ibid.*
- cujus Regiæ famulatio præfectus? 402. D.
- cui afflavit aliquid sui in Erasmus animi? 574. F.
- quid eidem scribit, & ad quid eum hortatur? 681. A.
- quid sibi narratur ab eodem de Luthero ac Lutherano negotio? a col. 681. A. ad col. 683. A.
- ejusdem discipulus ad quid prævocavit Regem Angliæ? 732. E.
- sibi dedicatus Erasmi *Adagiorum* liber, 1144. A.
- ipsius liberalitas erga eundem, 1529. A.
- Montjoies* (Philippus) vir omnium candidissimus, 534. D.
- Montius* (Philippus) cujus aulæ procurator? 273. D.
- ex animo favet Erasmo, *ibid.*
- cur ipsum non potest non redamare Erasmus? 288. C.
- vir religiosæ fidei ac testis oculatus quid narravit de Berquino? 1206. F. 1207. A. B.
- Monumenta* studiosorum hominum unde fidelius servantur a carie temporumque injuria? 470. C.
- Moravia*, regio ampla Germaniæ superioris, & Marchionatus Bohemiæ, 503. D.
- totus illius populus in quot & quas sectas divisus est? *ibid.* D. E. F. 504. A. B. &c. 505. A. B. &c. 519. B.
- Morbi* plerique hominibus ab animo proficiuntur, 203. E.
- in illis periculosis quid evenire solet? 1094. E. F.

- Morbus* quis non solet ætate reddi mitior? 806. E.
 — illius magna pars est sæpenumero morbi imaginatio, 375. C.
Morbus olim Monachorum latebris familiaris, nunc in ipsas Regum aulas penetravit, 659. D.
More (Desideratus) Erasmi amicus, ac Cognati consanguineus, 1475. B. C.
 — quis sibi commendatur, & a quo? *ibid.* D.
Mori innocentem satius est quam nocentem, 1207. D.
Mori male non potest qui bene vixerit, 786. A.
Mori male horrendum est, non subito, 785. D.
Mori sit longe cruciabilius, quam fame, censent Medici, 1395. A.
Mori solum dicitur esse miserum, *ibid.* C.
Mori subito piis pariter atque impiis commune est, 785. D.
Moriendi mira est varietas, *ibid.* A.
Morienti ad quid sufficit unus Angelus? *ibid.* C.
 — ei quinam adesse frequentius censentur? *ibid.*
Morillonus (Guido) ubi sit ignoratur, 270. F.
 — quas litteras scripsit nomine Barbirii? 306. D.
 — ubinam frigere dicitur? *ibid.*
 — congerro Barbirii, 307. D.
 — Erasmi amicus vere candidus, 740. D.
 — an accepit libros a quodam Bibliopola? 822. C.
 — quid semel atque iterum Erasmo scripsit? 876. B.
 — unde cognomen fortitus videtur? 1413. B.
Marinus quidam captus, 104. D.
Mormellius quidam, 1693. E.
Mornyus (Petrus) Abbas S. Sulpitii, homo juvenis quantis negotiis distringitur? 1258. E. 1394. E.
 — cum Albano Erasmi amico benignissime egit, 1258. E.
 — homines honestissimis studiis deditos favore ac liberalitate sua provehit, *ibid.* F.
 — se esse virum bonum quæ res arguit? 1259. A.
 — sua Epistola quid declarat, & quæ est ingenii sui felicitas? *ibid.*
 — ex lumbrico montem, ex cicada Apollinem facere dicitur, *ibid.* C.
 — compluribus argumentis commendat Erasmo Sabaudiam, 1394. F.
 — suus animus candidissimus & amicissimus, *ibid.*
 — libenter ελληνίζειν videtur, 1395. A.
 — seipsum & sua omnia offert Erasmo, *ibid.* C.
Morpheus quis apud Poetas? 30. C. D.
Morrhius (Gerardus) quandiu frequentissime versatur cum Theologis? 1751. F.
 — ob quid sæpenumero indoluit? 1752. A.
Mors quibus non est formidabilis? 814. F.
 — nulla potest esse calculo crudelior, 794. D.
Mortem subitanam & improvisam quantum exsecratur vulgus? 785. D.
 — pio homini cur maxime optanda censetur? 786. A.
 — summa vitæ felicitas a gravibus Auctoribus dicta, 787. C.
 — hujus exempla multa a Plinio commemorata, *ibid.*
 — ejusdem multo plura exempla suppeditant quotidianæ vitæ casus, *ibid.*
Mortium sexcentæ species, 1388. A.
Mortalium genus quam credulum est? 519. A.
 — ipsorum ingenium quale est? 521. D.
Mortui non remordere dicuntur, 524. C.
Morum similitudo benevolentiam, dissimilitudo odium gignit, 502. C.
Morus (Joannes) Eques, pater Thomæ Mori, admodum natu grandis, 473. E. 1442. A.
 — mire virenti vegetaque senectute, *ibid.*
 — cur filium suum pene pro abdicatione habebat? 475. A.
 — Britannicarum legum peritiam proficitur, *ibid.*
 — in quorum Judicum ordinem cooptatus? 1442. A.
 — qualis & quantus vir prædicatur? *ibid.*
 — quando libens emigravit in coelum? *ibid.*
Morus (Joannes) Thomæ Mori filius, cujus epistolam attulit Ammonio? 113. E. 1353. E.
 — germanus Margareta Roperæ, 1232. D.
 — dulcissimos Philosophiæ fructus procul dubio carpit, 1353. D.
 — in quibus disciplinis ac moribus institutus, formatus, ac provectus? *ibid.* E.
 — quo nomine fortunatissimus censetur? *ibid.*
 — ad quid incitatur ab Erasmo? *ibid.*
 — quid sibi datum est insigniter? *ibid.* F.
 — cur optimo suo parenti geminam debet gratiam? *ibid.*
 — Sapientiam Eloquentiæ copulare existimatur, 1354. A.
 — in Aristotele Peripatetico libenter περιπατεῖν solitus, 1358. A.
 — quibus exemplis pungitur ac exstimulatur? *ibid.*
 — quod acerrimum ad omnem virtutem calcar sibi esse debet? *ibid.* B.
 — unde gloriari poterit se tali patre progenerum? *ibid.* C. D.
 — cur sibi ab Erasmo dicatur Aristoteles restitutus? 1354. B.
Morus (Thomas) urbe Londinensi, familia non celebri, sed honesta natus, 1441. E.
 — in urbe sua pro Shyreno jus dixit, *ibid.*
 — ab Henrico VIII. adscitus in aulam & delectus in consilium, *ibid.*
 — ab eodem creatus Eques, Proquestor, Cancellarius Lancastriæ, tandem Angliæ, *ibid.*
 — Orator populi in publico regni senatu lectus, *ibid.* F.
 — Legatus Regis nonnunquam fuit, *ibid.*
 — quibus comes & collega junctus fuit Cameraci? *ibid.*
 — quid lætissimus vidit, & ubi Legatus interfuit? *ibid.*
 — in hoc officiorum vel honorum cursu quomodo versatus? 1442. A.
 — furibus, homicidis, & hæreticis molestus, *ibid.*
 — agit in Collegio Lincolnensi, 26. E.
 — ipsius suavitas a quo facundissime representata? 55. D.
 — ipsius litteræ Erasmo expectatissimæ, *ibid.* F.
 — mellitissimus ac facillimus prædicatur, 56. A. B. 155. D.
 — Erasmi amantissimus, *ibid.* 135. F.
 — seriis negotiis occupatus, 108. A.
 — totius Angliæ doctissimus adest Brugis, 135. F.
 — *Moriam* ipsi inscripsit Erasmus, *ibid.*
 — qua de re admonendus? 147. D.
 — ipsius Utopia cur emenda atque legenda? 185. A. 186. D.
 — in quas procellas abripitur? 191. D.
 — ad scribendas epistolas pigro, nec superstitione verax, 220. A.
 — quam impense amat Pacæum ac Erasmus? *ibid.* B.
 — quid audit a Montjoio & Sampson? *ibid.* E.
 — sua legatio quomodo processit? 221. D.
 — ad quam rem opera Pacæi utitur, & ubi ei occurrit? *ibid.*
 — unde Legati munus nunquam admodum sibi arripit? *ibid.* E. F. 222. A.
 — sibi pensio annua neutiquam contemnenda ab Rege decernitur, 222. A.
 — cur eandem recusavit ac recusaturus est? *ibid.*
 — in sua legatione quæ se impendio delectarunt? *ibid.* B.
 — monumentorum vetustatis percupidus, *ibid.*
 — quid in tota sua peregrinatione contigit sibi optatius? *ibid.* C.
 — de qua re gaudet? *ibid.* D.
 — unde Rhenanum & Lystrum chariores & penitius notos habet? *ibid.* E.
 — qua in re imitator Erasmi? *ibid.* F.
 — legatione sua honorifice functus, domum redit, 234. D.
 — civilis dicitur Oecolampadio, 235. C.
 — ipsius

R E R U M A C V O C U M.

— ipsius *Epigrammata* & *Utopia* quomittuntur? 287. C.
 — suavissima ipsius conjux, liberique dulcissimi, 288. A.
 — unde Erasmo imposuisse dicitur? 292. E.
 — de quibus egit cum Latimero? *ibid.* E. F.
 — ad quid varias causas allegat? 293. A.
 — quam acutus, quam vehementi ingenio, 294. E.
 — quantum valet vel eruditione, vel ingenii festi-
 tate? 305. A.
 — sua facilitas, comitas, facetissima colloquia, at-
 que morum probitas, *ibid.*
 — sua *Utopia* quam male adscribitur Erasmo, 323. D.
 — ubinam adhuc est magno tum tædio, tum sum-
 ptu, & in negotiis longe odiosissimis? 337. C.
 — ipsius *Utopia* in manibus est *Typographi*, *ibid.* F.
 — Apologiam pro Erasmo scripsit, 381. A.
 — qua de re admoniturus Pacæum? *ibid.* C.
 — periculose laborare nunciatur, *ibid.*
 — cui est a consiliis, & quarum delictum unicum?
 402. D. § 33. E.
 — quid dicit de puero, quodam ac de hujus patre?
 449. D.
 — quid sentit de quibusdam Operibus Vivis? *ibid.* E.
 — quas virtutes in ejusdem declamationibus satis ad-
 mirari non potest? 450. A.
 — quosdam, qui pro disertis haberi volunt, carpit,
ibid. B.
 — quænam Vivis perfundunt se peculiari quadam
 voluptate, & cur? *ibid.* C. D.
 — quid eidem gratulatur, & quid sperat? *ibid.* E.
 — quid nunciat Erasmo? *ibid.* F.
 — ipsum effingere quam difficile est? 473. A.
 — sui corporis partes quædam exteriores describun-
 tur, *ibid.* B. C. D.
 — quorum a puero semper negligentissimus fuit?
ibid. D.
 — suæ formæ venustatem unde conicere licet? *ibid.*
 — sua valetudo qualis? *ibid.*
 — quo potu delectabatur, & quibus cibis vescaba-
 tur? *ibid.* E. F.
 — sua vox qualis? *ibid.* F.
 — omni Musices genere delectatur, *ibid.*
 — sua lingua qualis? 474. A.
 — quo cultu delectatur? *ibid.*
 — quantum ceremoniarum negligens? *ibid.*
 — ob quid ab aula Principumque familiaritate olim
 alienior fuit? *ibid.*
 — quanto negotio in aulam Henrici VIII. pertra-
 ctus fuit? *ibid.* B.
 — libertatis atque otii est avidior, *ibid.*
 — vigilantissimus ac patientissimus, *ibid.*
 — ad amicitiam natus factusque videtur, *ibid.*
 — qualis amicus esse dicitur? *ibid.* B. C.
 — a quibus lusibus prorsus abhorret? *ibid.* C.
 — absolutum veræ amicitiae exemplar, *ibid.*
 — in convictu quanta comitas ac morum suavitas?
ibid. D.
 — quomodo joci delectatur? *ibid.*
 — adolescens comœdiolas & scripsit & egit, *ibid.*
 — quantum gaudet salibus argutis ingeniumque re-
 dolentibus? *ibid.*
 — ex omnibus rebus venatur voluptatem, *ibid.* E.
 — unde dici posset alter quidam Democritus aut Py-
 thagoricus Philosophus? *ibid.*
 — vulgi judicio minime ducitur, & a sensu commu-
 ni minime abest, *ibid.*
 — ob quid omne avium genus necnon aliud animal
 rarum domi alit? *ibid.* F.
 — quando & quomodo non abhorruit a puellarum
 amoribus? *ibid.*
 — bonas litteras quando hauserat? 475. A.
 — ad Græcas litteras ac Philosophiæ studium juve-
 nis sese applicuit, *ibid.*
 — quomodo versatus est in peritia legum Britannica-
 rum? *ibid.* B.
 — quorum voluminibus evolvendis non segnem ope-
 ram impendit? *ibid.*

— quos libros Augustini publice & adhuc juvenis
 professus est? *ibid.*
 — ad pietatis studium totum animum appulit, sacer-
 dotium meditans, *ibid.* C.
 — quid obstabat quominus sese huic vitæ generi ad-
 diceret? *ibid.*
 — quot & quales uxores duxit, & quid illas docuit?
ibid. C. D. E.
 — quot liberi sibi supersunt? *ibid.* D.
 — quomodo totam familiam moderatur? *ibid.* E.
 — unde suæ domus fatalis quædam videtur felicitas?
ibid.
 — quomodo erga parentes ac liberos sororesque af-
 fectus est? *ibid.* F.
 — animus est a sordido lucro alienissimus, *ibid.*
 — quod consilium litigantibus dabat, & quam ratio-
 nem illis indicabat? 476. A.
 — in qua urbe judicem egit in causis civilibus? *ibid.*
 — quomodo se gessit in illo munere? *ibid.*
 — unde civitati suæ longe charissimus fuit? *ibid.* B.
 — qua fortuna contentus esse decreverat? *ibid.*
 — semel atque iterum extrusus est in legationem,
ibid.
 — quantum studuit aulam effugere? *ibid.*
 — qualis in rebus seriis & in fabulis amcenioribus?
ibid. C.
 — quomodo res arduas discutit? *ibid.*
 — nullum munus a quoquam accepit, *ibid.*
 — quid impendit juvandæ Reipublicæ juvandisque
 amicis? *ibid.* D.
 — qualis animus semper sibi adfuit? *ibid.*
 — a quo vitio longissime aberat? *ibid.* E.
 — quibus studiis se exercuit? *ibid.*
 — declamationibus præcipue delectatus est, *ibid.*
 — adolescens quem dialogum moliebatur? *ibid.* F.
 — quo in argumento Erasmus antagonistam habe-
 re voluit, & cur? *ibid.*
 — quo consilio *Utopiam* edidit? *ibid.*
 — unde felicissime dicit ex tempore? 477. A.
 — quale sibi ingenium & qualis memoria? *ibid.*
 — quantum acutus in disputationibus? *ibid.*
 — veræ pietatis non indiligens cultor, & ab omni
 superstitione alienissimus, *ibid.*
 — quibus precibus Deo litat? *ibid.* B.
 — quomodo cum amicis fabulatur de vita futuri se-
 culi? *ibid.*
 — de se quænam prædicantur? 558. C. D.
 — miro desiderio tenetur videndi Goclenii, 569. F.
 — quomodo factus est Eques auratus necnon a the-
 sauris? *ibid.* 678. B. C.
 — ob quid in mœrore ac periculo versatur? 570.
 E. F.
 — cur affirmat minus esse periculi in acie quam in
 urbe? 571. A.
 — animum sibi composuit in omnem eventum, *ibid.*
 — quid donavit Craneveldio necnon ejus uxori?
 581. E.
 — quodnam Erasmi consilium probat? 589. D.
 — quam invitatus versatur in negotiis aulicis, *ibid.* E.
 — quæ legatio sibi odiosissima, & cur? *ibid.*
 — quantum suapte natura ab litibus abhorret?
ibid.
 — unde ad pacem & mansuetudinem hortatur Era-
 smum? 607. B. C. &c.
 — quid sibi narratur ab eodem? a col. 607. F. ad
 col. 611. D.
 — quid apud eundem queritur de Brixio, & quid
 in hoc damnat? 611. E. F. 612. A. B. 613. A. B. &c.
 614. A. B. &c.
 — quid sentit pronunciatque de duobus hujus libel-
 lis? 612. C. D. &c. 613. A. B. 614. C. D. &c.
 — nulla re magis ditescere gaudet quam fidis ac sin-
 ceris amicis, 614. F.
 — quis sibi commendatur, ut cum illo amicitiam
 ineat? 615. A. B. &c.
 — quantum feliciter sibi succedit aula? 646. B.
 — quæ in re plus vidit quam Erasmus? 664. A.
 Tom. III. Rrrrrrr 2 — unde

- unde bonis factus est amabilior, & improbis formidabilior? *ibid.*
- a quo in consilium adhibendus? 673. A.
- quantopere admixtus est ordini conjugum? 678. C.
- quantum faret bonis studiis ac viris doctis omnibus? *ibid.* D.
- universam familiam honestissimis litterarum studiis excolendam curat, *ibid.* E.
- quot filias habet, & quibus moribus ac litteris imbuendas satagit? *ibid.*
- quid illis omnibus iussit? *ibid.* F.
- nulla est otiosa, nulla ineptis muliebribus occupata, 679. A.
- quo progressæ sunt in litteris? *ibid.*
- qualis sibi est uxor? *ibid.*
- quid prædicat se debere litteris? *ibid.* B.
- sibi de manibus nullo modo excuti possunt libelli, *ibid.* C.
- nullus magis omnibus omnium horarum homo, *ibid.*
- quam sententiam penitus excussit animo Erasmi? *ibid.* D.
- suas filias mori doctas se malle, quam indoctas, respondet, 680. B.
- quocum comparatur, & qualem habet patrem? *ibid.* C. D.
- contra quem nihil molietur hostile? *ibid.* D.
- unde coepit amare ingenium Hermannii Frisii? *ibid.* F.
- ipsius domus nihil aliud est, quam Musarum domicilium, 1171. F.
- sibi defertur Cancellarii Angliæ munus, magno omnium applausu, 1347. F. 1348. A.
- quid semper optavit, ut sibi aliquando contingeret? 1439. F.
- quomodo id tandem consequutus est? *ibid.* 1440. A.
- quis morbus sibi occupavit pectus? 1440. A.
- de hoc consulti Medici quid responderunt? *ibid.* A. B.
- cur magistratu se abdicare decrevit? *ibid.* B.
- quid precatur superos universos? *ibid.* C.
- infirma valetudine nihil omnino posse dicit, *ibid.*
- quid in Erasmo miratur ac impense laudat? *ibid.* C. D. E.
- ejusdem adversarios carpit damnatque, *ibid.* E. F. 1441. A. B.
- ad quid eundem hortatur, & quid eum monet? 1441. B. C.
- ob quid nonnullos taxat, & quibus præsidio esse vult? *ibid.* D.
- dicere solebat se nullam virginem ducturum esse, 1456. B.
- magnis precibus a Rege impetravit, ut Cancellarii munus deponere liceret, *ibid.* E.
- in furioso Dialogo Doleti vexatur, 1522. A.
- ipsius dotes moresque summo opere laudantur, 1602. F. 1603. A.
- divinum ipsius ingenium suspiciunt docti omnes, 1626. E.
- epigrammata lusit adolescens, ac pleraque puer, *ibid.* F.
- nonnisi semel atque iterum Britanniam egressus est, *ibid.*
- quot & quantis rei domesticæ ac publicæ negotiis distractus? *ibid.* 1627. A.
- sua PROGYMNASMATA & UTOPIA cui mittuntur excudenda? 1627. A.
- ipsius versiculi in laudem Erasmi ac Petri Ægidii, 1635. C. D. E.
- quam impense ipsum delectant eorundem effigies? *ibid.* 1636. A.
- admodum gloriatur, quod ab Erasmo ametur ac æstimeretur, 1636. B.
- quantopere affectus est *Apologia* ejusdem? *ibid.* C. D.
- quid in illa sibi mirifice placuit? *ibid.* D.
- quantum dedit scriptori Erasmi, necnon Petro Coclitæ? *ibid.* E.
- cujus mors valde se perculit, & cur? *ibid.*
- a quo invitatus atque exceptus largiter in convivium? *ibid.*
- ipsius *Utopia* elegans Præfatio addita a Budæo, 1671. D.
- cur se abdicavit magno illo Magistratu, quem gerebat? 1752. E.
- cur ultro deposuit Cancellarii munus? 1770. B.
- quam religiosæ erat mentis? *ibid.*
- repudium Henrici VIII. Regis Angliæ minime probabat, *ibid.*
- in quam sententiam inflectere conabatur hujus Regis animus? *ibid.* E.
- magna sibi erat familiaritas cum Episcopo Rosenfi, *ibid.* E.
- unus in Anglia qui munus Cancellarii exercere possit, 1809. F.
- quomodo illud munus suscepit ac deposuit? *ibid.* 1810. A.
- illud gessit dexterrime ac summa cum æquitate, 1810. A.
- quid posteris suis relinquere maluit? *ibid.* F.
- vir natura mitissimus nulli fuit molestus, *ibid.*
- quantum odit seditiosa dogmata, & additus est pietati? *ibid.*
- sub illo Cancellario nullus ob improbata dogmata capitis poenam dedit, 1811. A.
- quid fecisse dicitur in civitatibus Angliæ, quæ religionem innovant? *ibid.* B.
- ipso magistratum suscipiente quid factum censetur? *ibid.* C.
- ad quod vitæ genus ab adolescentia semper fuit propensus? *ibid.* E.
- summo opere φιλόσοφος esse prædicatur, *ibid.*
- quale prætorium exstruxit ad flumen Thamisum, & quibuscum illic agit? *ibid.*
- vidit natos natorum, & cur visurus qui ex illis nascentur? *ibid.*
- priorem uxorem etiamnum puellam amisit cum aliquot liberis, *ibid.* F.
- ex posteriore, quam duxit viduam, nullos sustulit liberos, *ibid.*
- hanc non aliter amat fovetque, quam si puella esset quindecim annorum, *ibid.*
- quanta in ipso est ingenii commoditas, vel potius pietas ac prudentia? *ibid.* 1812. A.
- sua domus ac familia quales prædicantur? 1812. A.
- in templo vici exstruxit sibi suisque commune sepulcrum, 1442. C. 1812. B.
- in illud cur transtulit ossa prioris uxoris? *ibid.*
- ipsius mors cum omnibus adjunctis descripta, *col.* 1763. F. ad 1766. F.
- ipsius epitaphium, 1442. D.
- Mos pugnandi Lacedæmonius, 56. A.
- Mosellanus (Petrus) quibuscum assidue pugnat? 403. E.
- illius *Oratio* adversus γλωττομάσιγας tribuitur Erasmo, 323. C.
- quosdam sophistas ac ματαιολόγους acriter perstringit, 403. E. F. 404. A. B. C.
- ubinam Græcas litteras publice docet? 403. F.
- unde aliquam ei intercedere cum Erasmo familiaritatem concludunt nonnulli? 404. A.
- quid dicit de Italis præceptoribus eorumque eruditione? *ibid.* B.
- quem nebulonem insectatur? *ibid.* C.
- quid poscit ab Erasmo? *ibid.*
- quid dicit de Eckio & Carlostadio? *ibid.* D.
- quid auguratur de eorundem disputatione? *ibid.* E.
- quid illis occinet ac ψαλιδίον? *ibid.*
- quid magnopere rogat Erasmo? *ibid.* F.
- quid monetur ab eodem? 405. E.
- juvenis magnæ jam eruditionis, sed spei longe maximæ, 567. D. 856. D.
- ipsius ingenium cujus benignitate excitatum atque evectum? 567. D.
- quid

- quid prolixè ad Erasmum scripserat? 797. C.
 — cur objurgat eundem, 1736. D.
 — quando vita defunctus? 1704. B.
Moses quænam rectè jussisse dicitur? 489. A.
 — consilium Jethro non est adspersatus, 490. A.
 600. C. 737. E.
 — quando Hebræis productus est? 975. F. 976. A.
 — cornuta facie perperam pingitur, 1384. D. E.
Mosham vel *Mosheym* (Robertus vel Rudbertus a) Decanus Patavienfis in Bavaria, 825. A.
 — venationis fragmentum abs se feliciter versum, *ibid.* B.
 — quantum præsens est animo Erasmi? *ibid.*
 — quid ipsi narratur ab eodem? *ibid.* C. D.
 — ab aulæ servitio mature se extricavit, *ibid.* E.
 — ad quid adhortatur Erasmum? *ibid.*
 — quis sibi commendatur, & a quo? *ibid.*
 — ad illum scripsit Erasmus, 849. B.
Mulamus (Andreas) edit Luciani Dialogos ab Erasmo Latine verios, necnon hujus *Moriam*, 1666. B.
 — unde non potest non amare eundem vehementer? *ibid.*
 — quid est quod valde optat ac maxime laborat? *ibid.* C.
 — qua de re scribit ad Erasmum? *ibid.* D.
 — quid rogat eundem, & quid ei pollicetur? *ibid.* D. E. F.
Mulierum mentium auræ, 36. E.
Mulier quædam repentina morte perit, 786. E. F.
Mulier alia octodecim annis furtivum commercium habuit cum rivale dæmone, 1480. E.
 — inter alia crimina quod confessâ est? *ibid.*
 — in quo vico exulta est? *ibid.*
Mulierum est, sed procacium ac stultarum, linguæ telo ulcisci affectus suos, 620. B.
Muliercula Parisienses mire sibi placent nigris quibusdam calendris, 17. E.
Multa nox, 72. B.
Multi dormientes quid agunt? 76. E.
Multus dies, 73. C.
Mundus hamatus & multiplex, 107. D.
 — ad barbaram quamdam tyrannidem tendere videtur, 576. D.
 — quid videtur brevi clamaturus? 585. C.
 — quam gratiam neque ingratus curat neque gratus potest referre? 607. D.
 — quænam organa habere dicitur? 729. A.
Mundus hic inferior existimandus est communis omnium patria, 216. C.
 — a quibus corporibus pendet? 438. E.
 — quibus rebus oneratus dicitur? 515. D.
Munus Ciceroniana levidense levius, 90. E.
Munus pulcherrimum vereque Apostolicum atque Episcopale quodnam est? 447. E.
Munusculum bellum & lautum, 86. C.
Mures sese denticulis utcumque tuentur, 303. C. 323. A.
Μύρμηξ ἢ κάμηλος quale adagium? 173. D.
Musa Ausonii semigræculæ, 84. E.
 — Erasmi, 84. E. 86. B.
 — Græcanicæ, 52. C.
 — Romanæ, *ibid.* 83. E.
Musa virgines quando silent? 145. A.
 — misere frigent inter Accursium, Bartholum, & Baldum, 57. F.
 — quam iniquæ sunt Theologis? 287. A.
 — unde metuunt & quid cogitant? 333. E.
 — cum illis casuræ litteræ omnes dicuntur, *ibid.*
 — antehac prorsus exsules a publicis Gymnasiis, revocari incipiunt, 688. E.
 — quomodo illæ recipiendæ censentur? *ibid.*
Musca & formicæ, 56. F.
Musca immorientes unguento corrumpunt illius suavitatem, 1748. F.
 — illis quinam comparantur? *ibid.*
Muschorum, familiaris Jacobi Pisonis, 102. A.
Musica cur cum hæresi non protinus copulanda? 486. E.
Musica in luctu importuna narratio, Sapientis dictum, 1836. A.
Musica coelestis ac divina ad quid efficacissima credenda? 728. C.
 — quæ verba & voces non habere censetur? *ibid.* D.
 — illa tacti quid dicunt? 729. B.
 — modulos suos pro argumento diversos habet, *ibid.* C.
 — unde illa Deo gratior erit? *ibid.* D.
Musica humana sive mundi quid habere existimatur? 728. B.
 — quantam vim habet ad mutandas affectiones corporum & animorum? *ibid.* C.
 — quibus modis ac cantilenis incantat hominum cupiditates, eosque in perniciem pellicit? 729. A. B.
Musica artis princeps quis? 91. A.
Musurus (Marcus) vir natione Cretenfis, & linguæ Latinæ usque ad miraculum doctus, 788. B.
 — totius Philosophiæ studiosissimus, & summis rebus natus, *ibid.* C.
 — amplexus Zachariam juvenem quid ei dixit? *ibid.*
 — toto anno vix quatuor intermittebat dies, quin publice profiteretur, *ibid.* B.
 — illum nec pudor nec hyems abigebat ab auditorio, *ibid.*
 — coopatus dicitur in collegium Pontificum, 1666. C.
 — Venetiis Græcas litteras præcipit, 161. B.
 — Erasmum optime novit, mirisque effert præconiis, *ibid.*
 — ipsius nomen exciderat Joanni Watsono, 166. A.
 — gente Græcus, eruditione Græcissimus, 289. F.
 — quando Romæ moritur? 274. F. 307. D.
 — Monovasiensis Archiepiscopus designatus, *ibid.* 788. B.
 — ante senectutem periit, 788. B.
Mutianus Rufus, vir omni doctrinæ genere consummatissimus, 352. E.
 — suæ epistolæ candor, animi sui candorem referens, Erasmum delectavit, *ibid.* F.
Mutuum muli scabunt, 12. A.
Myconius, homo ineptus & quondam Ludimagister frigidus, 1453. B.
 — Basileæ in locum Occolampadii surrogatur, *ibid.*
Myrmillo quibus armis instructus erat? 1270. F.
Myisia, vel *Mesia*, olim magna regio Illyrici, & hodie divisa in superiorem, quæ dicitur *Servia*, & inferiorem, quæ vocatur *Bulgaria*, 403. F.
Mysteriis ineffabilibus nulla res magis convenit quam silentium, 1277. A.

N.

- N***avius* (Joannes) Hontiscotanus, hospes omnium humanissimus, 270. D. 656. A.
 — nihil est eo in Academia Lovaniensi vel eruditius, vel melius, vel festivius, vel sincerius, vel humanius, vel amicus, 273. A.
 — Noviomagum refalutat, 288. C.
 — probus Erasmi amicus, 306. C.
 — Liliensis pædagogii moderator, 238. B.
 — a quo conveniendus? *ibid.*
 — vir singulari humanitate ac doctrina præditus, 425. B.
 — Medicinæ nimium indulgisse censetur, 784. E.
 — in omnibus disciplinis felicissime versatus, *ibid.*
 — ipsius dotes moresque summo opere laudantur, *ibid.*
 — semel irretitus sese explicare non poterat, *ibid.*
 — simultatum nimium tenax erat, *ibid.* F.
 — quid non poterat ei persuadere Erasmus, & quam fabulam ei occinere solebat? *ibid.*
 — ejusdem necnon Gaverii amicus communis, *ibid.* C.
 — multis annis sibi res fuit cum paralyfi, *ibid.* D.
 — hoc morbo correptus, subita morte perit, *ibid.* 979. E.
 — multis nominibus vita longissima dignissimus, 784. D.
 — ipsius mors cui gravem mœrorem attulit? *ibid.*

- vir humanissimus pariter atque eruditissimus, 1629. E.
Narcissus quomodo sua bona novit? 1304. D.
Narcissus Medicus ubi adest & quid percontatur? 716. B. C.
Nascendi ratio una est omnibus, 786. A.
Natalis Bedda, vide Bedda.
Nationes quid iuste gloriari possunt? 582. C. D.
Natura hominum quid semper fert? 207. F.
Natura rerum humanarum quomodo se habet? 189. B.
Navagerus Venetus, vir utriusque linguæ eruditissimus, 1858. F.
 — in stylum Erasmi sapissime debacchatur, *ibid.*
 — artificium *Moria* ejusdem laudat, 1859. A.
Navelet boni quid in procellis facere solent? 37. F. 574. D.
Navigare inter Cyaneas cautes, 93. D.
Navigia quænam regi non queunt? 326. A.
Naviga (Fredericus) Franco, Cardinalis Campegii a consiliis, 854. E.
 — suus libellus quo nomine gratissimus Erasmo? *ibid.* 897. E.
 — qua de re admonetur ab eodem? *ibid.*
 — sibi non vulgaris intercedit amicitia cum eodem, 854. F.
 — quomodo laudes effundit in eundem? 897. E.
Nauta nullum faciunt mentiendi finem, 756. B.
 — quo tempore Græce ac Latine loquebantur? 798. B.
Nazaris Neapolitani libellus quorum testimonio mire ornatus? 988. A.
 — illic agnoscitur phrasis philalazonos, *ibid.*
Nazianzenus (Gregorius) ob quid Theologi cognomen meruit? 1846. C.
 — qua forma ab Aldo excusus? 1542. D. Vid. etiam *Gregorius*.
Ne Hercules quidem contra duos, 42. F.
Ne sutor ultra crepidam, 97. C.
Neactius, vide Nova Aquila.
Neapolis, oppidum Germaniæ plus satis adamatum Rhe-
 no flumini, 1219. B.
Neapolis, urbs Italiæ, caput Regni Neapolitani, 230. D.
Neapolitanus (Andreas) debacchatur in Erasmi stylum, 1858. F.
 — artificium *Moria* ejusdem laudat & Lucianicum vocat, 1859. A.
Nebienis (Augustinus) Episcopus, strenue vociferari in Erasmus dicitur, 422. F.
 — Octapli Psalterii Auctor, eundem invisit, 1681. F.
 — homo gloriosus magis quam virulentus, *ibid.*
 — a Rege Galliarum conductus octingentis Francis, *ibid.*
Nebriensis (Antonius) senex egregius planeque dignus qui vincat multos Nestoras, 689. B.
 — Academiæ Complutensis præcipuum ornamen-
 tum, *ibid.*
Nebulones turpissimi & otiosi, 46. F. 91. E.
Necessitas durum telum, 26. A. 73. F. 85. E.
 — omnia cogit experiri, 73. F.
Necessitudo inter bonos studiososque viros quæ? 22. B.
 — hujus veræ argumentum ingens quodnam esse di-
 citur? 366. A.
Nefas quicquam tentare nisi ex auctoritate Concilii ge-
 neralis, 126. E.
Negligendi sunt, qui vinci non possunt, 617. C.
Negotiator quidam, cum naufragio perdidisset omnia,
 quid dixit Fortunæ? 1877. A.
 — ex avaro mercatore philosophus insignis factus,
ibid.
Negotiatores avidi unde avitos agros aut habent pro de-
 relictis, aut in sortem verlos committunt alex? 1436. D.
Negotium Britannicum de repudio facile citra tumultum
 componitur, 1372. A.
Nemesis Theophili, Tragedia, 235. F.
Nemini vitio datur summos viros a calumnia defendere,
 280. E.
- Nemo* (Alvarus) quod Carmen mittit Erasmo? 1857. C. D. &c.
Nemo damnatur, nisi sua culpa, 764. C.
Nemo melius medetur morbo, quam cui malum maxime
 cognitum est, 188. E.
Nemo nocens absolvitur se iudice, 20. B.
Nemo omnibus horis sapuit unquam, 288. E. 402. E.
Nemo pugnat acrius, quam qui nolens & invitus ad pu-
 gnam pertrahitur, 292. A.
Nemo servatur, nisi Dei beneficio, 764. C.
Nemo usque adeo processit, ut non habeat quo profi-
 ciat, 342. E.
Neotericus quidam ob quid notati? 496. E.
Nepos Cardinalis Sanctorum quatuor apud quos Nuncius
 Apostolicus proficiscitur? 274. B.
Nepos Comitum Orthenburgensis, adolescens egregia hu-
 manitate præditus, 1155. F.
Nepos Principis Civerii, adolescens ferme viginti annos
 natus, & indolis vividæ, Lovanii agit, 1625. A.
 — factus per hunc Abbas, Episcopus Cameracensis,
 Cardinalis, & Adjutor Archiepiscopi Toletani, *ibid.*
Nero Imperator Romanorum quas poenas daturus erat?
 325. B.
 — ipse sui carnifex esse maluit, *ibid.*
 — ipsius adolescentia laudatissimæ indolis fuit,
 326. A.
 — ipso non alius adhuc fuit orbi pestilentior, *ibid.*
 — optimi tamen Principis spem initio de se præbuit,
ibid.
 — sceleratissimus tyrannus dicitur, 364. E.
 — ipsi non profuit imperium, aut opes, quominus
 esset infelix, *ibid.*
Nero, Tragedia, 82. D.
Nervii, populi fuisse Galliæ Belgicæ, ubi nunc Provin-
 cia seu Comitatus Hannoniæ, 305. C.
Nesius quomodo usurpatus? 704. B.
Nesius (Guilielmus) Basileæ optimarum litterarum ar-
 dentissimus confector, 184. F.
 — quantum Erasmo dedimus? *ibid.* 330. E.
 — unde terque quaterque felix prædicatur? 291. D.
 — quid sibi videndum faciendumque? *ibid.* E.
 — quid affirmat refertque se vidisse? 308. A.
 — amicus cum paucis fidus ac sincerus, 336. A.
 — ubinam hospes, & cujus linguæ imperitus?
 409. C.
 — vir doctus, integer, ac modestus, *ibid.*
 — quid persuasit Erasmo? 419. E.
 — ipsum aggressum *Geographiam Pomponii Mela* qui
 inhibuerunt? 523. E. 536. A. 689. D.
 — ad quos se recepit tædio solidissimarum tragediarum?
 567. A.
 — Erasmo misit scripta Læti, 619. F.
 — fuit eidem amicus infelicissimus, 633. F.
 — nihil continet, nec dispicit quid & quando dicen-
 dum, *ibid.*
 — quibus non prodesse dicitur? *ibid.*
 — homo fidus ac Erasmi amantissimus, 821. D.
 — diligentissimus in recognoscendo Seneca, 1537. A.
 — ubi & quando mortuus? *ibid.*
 — sua mors cui acerbissima? *ibid.*
Nestor Homericus, mellita facundia scatens, 506. F.
Nicasius, Sacellanus Cameracensis, Erasmo charissimus,
 66. D.
 — quid monetur ac rogatur ab eodem? *ibid.* E.
Nicea, Sabaudicæ civitas maritima, 1096. F.
Nicolaus hæretici probabant uxores omnium commu-
 nes, 518. E. 573. F.
 — ubinam illos execratur vulgus? 632. B.
Nicolaus a Burgundia, vide Burgundia.
Nicolaus a Clericis, vide Clericis.
Nicolaus Ægidius, vide Ægidius.
Nicolaus Basellius, vide Basellius.
Nicolaus Bavarus, vide Bavarus.
Nicolaus Benferadus, vide Benferadus.
Nicolaus Beraldus, vide Beraldus.
Nicolaus Buschiducensis, vide Buschiducensis.
Nicolaus Cannius, vide Cannius.

- Nicolaus Egmondanus, *vide* Egmondanus.
 Nicolaus Ellenbogen, *vide* Ellenbogen.
 Nicolaus Episcopus, *vide* Episcopus.
 Nicolaus Everardus, *vide* Everardus.
 Nicolaus Fistula, *vide* Fistula.
 Nicolaus Gerbelius, *vide* Gerbelius.
 Nicolaus Herborn, *vide* Herborn.
 Nicolaus Leonicens, *vide* Leonicens.
 Nicolaus Lyranus, *vide* Lyranus.
 Nicolaus Mallarius, *vide* Mallarius.
 Nicolaus Marvillianus, *vide* Marvillianus.
 Nicolaus Montensis, *vide* Montensis.
 Nicolaus Olahus, *vide* Olahus.
 Nicolaus Ruterius, *vide* Ruterius.
 Nicolaus Vesuvius, *vide* Vesuvius.
 Nicolaus Utenhovijs, *vide* Utenhovijs.
 Nicolaus Wittenherus, *vide* Wittenherus.
 Nicolaus, Augustini discipulus, 39. A.
 Nicolaus Bavarus, Matheseos peritus, quo proficiscitur? 1591. A.
 — ubi vendendas addert Sphaeras aliquot & Atrolabia? *ibid.*
 Nicolaus, Brasmi amicus, vir integerrimus, restitutus dicitur, 766. F.
 Nicolaus V. Pontifex maximus, vir de Lingua Latina bene meritis, 1839. B.
 Nicolaus quidam, Praepositus Edanus, 532. F.
 — quid eum rogat Erasmus? 533. A.
 Nicolaus quidam qua de re monendus? 217. A. 286. C.
 — per ipsum quinam libri non missi? 267. E.
 Nicolaus S. quomodo electus fuisse dicitur? 520. B.
 — quid fecisse legitur? 1337. F.
 Nicolaus Sagundinus gratulatur Marco Musuro ob Archiepiscopatum Mononasiensem illi collatum, 1601. E. 1602. B.
 — litteras ejusdem accipiendi maximo tenetur desiderio, *ibid.*
 — ejusdem dotes moresque summopere laudat, *ibid.* F. 1602. A.
 — ejusdem amicus & cliens, 1602. B.
 — quæ spes se consolatur ac recreat? *ibid.* D.
 — cur ardet animus in patriam redire? *ibid.* D. E.
 — quos miris laudibus extollit? *ibid.* E. F. 1603. A. B.
 Nicolaus, Secretarius Justiniani Oratoris Veneti, 287. F.
 — qua de re rogandus? *ibid.*
 Nicolaus Sylvaducensis cujus libri habendi cupidus videtur? 929. C.
 Nicolaus, turpitudinis doctor, negat mundum hunc a Deo conditum, 949. B.
 Nicopolis quæ urbs & unde sic nuncupata? 1761. F.
 — ibi Antonius prælio navali fuit superatus, *ibid.*
 Niger (Franciscus) quo consilio a pueris legitur? 42. A.
 — ejus præceptiones & epistolæ quæ? *ibid.*
 Nihil æque ad ingeniorum immutationem facit, atque locus, 10. F.
 Nihil æque perit, atque id quod confertur in ingratos, 140. B. 149. A.
 — sed magis etiam perit, quod confertur in non intelligentes, *ibid.*
 Nihil antiquius esse debet vita & salute, 16. C. 204. A.
 Nihil boni adfert ira, aut moeror, 204. A.
 Nihil calamitosius, quam cum hoste fordido ac pudendo certare, 268. E.
 Nihil diurnum in rebus humanis, nedum perpetuum, 357. A.
 Nihil est tam felix, cui non additæ sint suæ pestes, 343. B.
 Nihil excogitari potest tam prodigiosum, quin suos reperiatur sectatores, 518. E.
 — quod exemplis confirmatur, *ibid.* F. 519. A.
 Nihil fere triviale a Luciano proficisci solet, 119. D.
 Nihil fugacius juvenia, 69. B.
 Nihil in Sacris Litteris præter Christum querendum, 235. C.
 Nihil minuti ab optimatibus petendum, 89. A.
 Nihil non pro amico honeste tentandum, *ibid.*
 Nihil perditu ferri potest, quod non agentem aliqua voluptate remoretur, 68. D.
 Nihil periculosius satietate, *ibid.* C.
 Nihil perspicacius oculatiufque Amore illo, quem celesti matre prognatum scripsit Plato, 92. F.
 Nireo pulchrior, 117. A.
 Nisi fingeres, non sic ageres, Ciceronis dictum, 70. D.
 N. Medicus & Præceptor Ferdinandi I. 414. E.
 — quomodo advigilat hujus Principis valetudini? *ibid.* F.
 — qua Philosophia fingit ac format ejusdem animi? *ibid.*
 — quibus opinionibus ac decretis imbuit pectus ejusdem? *ibid.*
 Nobiles aliquot ubi minitantur Sacerdotum opibus? 670. A.
 Nobiles duo viri, alter Neapolitanus, alter Hispanus, ad Budæum deducuntur, 211. F.
 — ii amore litterarum ducti, ad eundem se venisse ajunt, 212. A.
 — his litteras ad Erasmus daturum spondet idem, *ibid.*
 — Erasmus videre avent, *ibid.*
 Nobilis est, qui propriis bonis inclauit, 1154. E.
 Nobilis Flandricus aureus, nummorum genus, 121. F. 238. B. 260. C.
 Nobilissimus quis est inter nobiles? 1154. D.
 Nobilitas quando erit vere clara, generosa, illustris, ac suspicienda? 844. B. C.
 Nobilitatis genus quotuplex sit? 1154. D.
 Nobilium imagines unde felices exstimandæ? 366. E.
 Noctua vel Minerva solebat Atheniensium stulta consilia bene fortunare, 645. A. 661. C.
 Nocturna comestiones, 61. C.
 Noëtius (Jodocus) Consiliarius Brabantiae, 309. A.
 — quem librum ipsi dono mittit Erasmus? *ibid.* C.
 Nola, Campaniae urbs episcopalis, 334. B.
 — a quo illustratur? 506. F.
 — quis ei famam invidebat? 507. A.
 Nominalium factio quo tempore regnabat? 870. F.
 Nomisma aureum, in quo est Tiberii effigies, 581. E.
 — aliud argenteum, in quo est Augusti effigies, *ibid.*
 Non expedit irritare crabrones, 57. B. 131. E.
 Non minus debemus his, a quibus recte vivendi rationem, quam a quibus vivendi initia sumpsimus, 68. C.
 Non salutare, aliquoties officiosum, 144. F.
 Non statim vituperat alterum, quisquis sese tuesur, 304. C.
 Nonnulli cur adacti sunt ad evolvendos veterum Theologorum libros? 334. E.
 Noorthonius (Henricus) homo minime mendax, 67. A.
 — quid Erasmo describere atque narrare solebat, *ibid.* A. F.
 Norfolkia Dux, magnus Thesaurarius Angliæ, 1857. A.
 Norman (Fredericus) singulari sua peritia quantum dignitatis contulit Westphaliæ? 1798. B.
 — dignus plane, cujus perpetuo meminerit posteritas, *ibid.*
 Notarii quinam olim fuerunt? 690. E.
 — recentioribus quid vitio datur, & quomodo placandi? 1833. E.
 — cur ipsis dati ducati tres a Lamberto Grunnijs? *ibid.*
 Notus (Antonius) Princeps clarissimus, 48. E. 49. C.
 Nova Aquila, alias Neaëtus vel Nuemar, (Hermannus a) clarissimus Comes, a quibus portentis continere ungues debet? 316. E.
 — Erasmus liberaliter ac suavissime accipit, 358. F. 372. D.
 — juvenis est, sed rara & plusquam senili prudentia, *ibid.*
 — pauciloquus, sed acutissime ac cordate loquitur, *ibid.*
 — non in uno studiorum genere doctus citra ostentationem, *ibid.*
 — totus candidus, & amico amicus, *ibid.*
 — modestissimo pudore præditus est, *ibid.* F.
 Tom. III. SSSSSSS 2 vit

- vit eximius ac vere generosus, 550. C.
 — toti Germaniæ charissimus, 605. A.
 — a colligendis caseis excludit Dominicanos omnes, *ibid.* B.
 — quam contumeliam neglexit ac vindictam remisit? *ibid.*
 — in ipsum probra & convicia qui eructarunt? 618. D.
 — quibus præfidiis adegit Jacobum Hochstratum ad abjectam & scurrilem palinodiam? 1027. C. D.
 — quem libellum imprimi curavit? 1634. C.
 — adversus quos Professores prorsus Herculem agit? 1678. A.
 — quibus dotibus ac moribus instructus? 1686. E.
Novatius cur alternis annis vacatio permittitur? 178. A.
Novatianus hæreticus non admittebat poenitentem, 727. D.
 — in catalogo Sanctorum ab Hieronymo commemoratus, 1146. B.
Novatus ejusdem cum hoc hæresis fuit, *ibid.*
Noviomagus, alias *Vulturius*, (Gerardus) egregium patronum agere debet, 134. E.
 — cur in jus vocandus? *ibid.*
 — inaugurationem Philippi a Burgundia quam graphice perspicueque depinxit? 261. F.
 — quid cavere monetur? 273. A.
 — cui ostendit libellum & litteras Erasmi? *ibid.* C.
 — cur non audebat eidem scribere? *ibid.*
 — quid non finet intercideret? *ibid.* E.
 — Nævii candorem sæpe sæpius expertus est, *ibid.*
 — quid gratulatur Erasmo? *ibid.*
 — unde nec aula nec cuculla dignum esse dicitur? 288. B.
 — quinam Erasmi libellus sibi mittitur, & quibus eum impertiet? *ibid.* C.
 — cujus est a sacris? 533. F.
 — ubi non admodum placuit Erasmo? 577. D.
 — unde factus contemptissimus eidem? 1749. A.
 — unde videtur malo quodam genio afflatus? *ibid.* A. B.
 — Erasmo ex amicissimo factus est hostis capitalis, 1747. C.
Novitas omnis tumultum parere dicitur, 641. C.
Novitates minimum faciunt ad pietatem, plurimum ad seditionem, 748. D.
 — per Magistratus ac Principes coercendæ, *ibid.*
Novum Testamentum an aptius dicitur *Instrumentum*, quam *Testamentum*? 1006. D.
 — nunquam ante Erasmum Chalcographorum typis Græce excusum, 1910. F.
Nox profunda, 71. F.
Nox, Eumenidum mater, secundum Poetas, 83. B.
Noxus quidam quam Tragoediam excitavit? 509. E.
 — unde faciendæ pacis fuit auctor? *ibid.*
Nuge intempestivæ, 88. F.
Nullius boni magnopere jucunda est fruitio absque consorte, 180. A.
Nullus est qui non cupiat doceri, 657. B.
Num amicum est, hominem amicum telis veneno tinctis impetere? 304. E.
Num conditio mendum submoventis pejor, quam inventis? 126. E.
 — bene merentis sua industria, quam male merentis sua incogitantia? *ibid.*
Num leve vitium abolebit memoriam præclare factorum? 3. F.
Num parum amicum est, scuto obiecto tueri vitalia? 304. E.
Num totum interpretandi Scripturas negotium pendeat de Sacri Spiritus afflatu? 98. E.
Num vim vi propulsare licet? 311. D.
Numerorum ratio per digitos obscurior numeris Platonicis, 162. D.
 — ex Bedæ fragmentis eruitur, 163. A.
 — in iis explicandis arguta curiositas non probatur Erasmo, *ibid.* B.
 — an eorum eadem ratio, quam tradit Hieronymus, fuerit apud Hebræos? *ibid.*
Numidia, ampla regio Africae, 480. A.
Numina inauspicata tria quæ in Germania esse dicuntur? 1396. C.
Numisma quoddam aureum multos exercuisse dicitur, 572. E.
 — illius subscriptionem nullus adhuc legere potuit, *ibid.*
Nummuli Britannici, 60. F.
Nuncius quidam, addictissimus Bacchi mystes, 470. E.
Nunquam pro fere *nunquam*, 534. C.
Nuremberga, vel *Norimberga*, vel *Noremberga*, urbs Franconiae in Germania, 196. E.
 — inter urbes Germanicas cum primis clara & opulenta, 1402. B.
Nympha Britannicæ quales? 56. E.
 O.
O Brecht (Joannes) cujus litterulas accipiet? 1854. B.
 — amice de Erasmo & sentit & loquitur, 1858. B.
Obscurorum virorum Epistolæ, vide *Epistolæ*.
Obsequium & cordata blandiloquentia plus valet, quam animus præceps & impotens, 204. C.
Obtestatio & Deo & piis omnibus invisa, 623. A.
 — quo tempore in peccatis esse delit? 586. C.
Obtestator quidam notatur & objurgatur, 375. F. 376. A. B.
Obtestator quidam Erasmi pertinacissimus in multis reprehenditur, variisque modis exagitur, a col. 620. usque ad 631.
Obtestatores nonnulli acerbè reprehenduntur, 368. C. D. &c. 369. A. B. &c. 370. A. B. &c.
Occasiones factiones a quibus deserendæ? 308. B.
Occasiones rerum ac temporum variæ, 157. F.
Occo (Pompejus) socer Hermanni Phrysi, a quo salutandus? 1070. F.
 — quos libros domi suæ delitescere habere dicitur? 1576. B.
Octavius Augustus, vide *Augustus*.
Octavius (Julius) quid scire dixit de Catone? 327. D.
 — quid recte confessus est? *ibid.*
Oculare Speculum qualis liber, & a quo scriptus? 1524. D.
 — quomodo impugnatus a Professoribus Theologiæ Colonienfibus? *ibid.* C.
 — ubi eundem libellum comburere statuerunt iidem? *ibid.* D.
 — quis inhibuit omnibus iudicibus & personis, ne aliquid in ejusdem causa novarent vel attentarent? *ibid.* D. E.
 — ubi & a quibus combustus? *ibid.* E.
Oculus Evangelicus qualis? 470. F. 471. A.
 — pravus ac vitiatum qualis? 471. A.
Oculus cujus debet esse purus ac simplex? 700. A.
Oculus cur sceptro apud Ægyptios impositus? 1098. D.
 — quid illo significatum? *ibid.*
Oculi lyncei, 92. F.
Oculis diversis aliæ atque aliæ placent formæ, 104. B.
Oculorum species quæ ingenium arguere solet felicissimum? 473. C.
Oculos somno conniventes confricare, 77. C.
Odoni ac *Philenii* epistola ad quem scripta, & a quo cupide lecta? 1519. F.
Occolampadius (Joannes) ubi adest? 139. E.
 — quid dicit de suis litteris ad Erasmum, deque amore suo erga eundem? 235. B.
 — miris laudibus eundem effert, *ibid.* C.
 — quid laudatissimum aureumque censet? *ibid.*
 — unde se devovet Erasmo? *ibid.* D.
 — quid crucifixo suo Jesu appendit? *ibid.*
 — quid dicit de Harpyia nescio qua, necnon de epistolio quodam? *ibid.*
 — quid promittit conaturque? *ibid.* E.
 — Hieronymi interpretationes cum Hebraicis exemplaribus confert, *ibid.*
 — in ejusdem germana Opera *novaxidior* parat, *ibid.*
 — quam Tragoediam ludit? *ibid.* F.
 — cujus officio se agere asserit? 236. A.
 — unde

- unde felix prædicatur? 367. E.
 per quem ita solus est, ut solitudinis tædium non sentiat? *ibid.*
 fugam moliri dicitur, 536. D.
 in quo Monasterio factus Monachus? 551. D. E.
 Metaphrasim in Ecclesiasten scripsit, 592. F.
 accitus Tigurum, ut illic doceat litteras Hebræicas, 817. F.
 edit librum de Eucharistia, *ibid.*
 scribit, non esse periculum, si quis Missam appellet sacrificium, 832. D.
 quam opinionem communiit multis testimoniis & argumentis? 892. A.
 Erasmus fortiter contempsit, 964. B.
 quem taxavit in concione? *ibid.* D.
 ubi ducit uxorem puellam sane lepidam? 1071. E. 1123. E.
 in præfatione Cyrilli quorum facit mentionem? 1121. F.
 obtinet omnes Ecclesias, 1175. B.
 magis festinatione quam imperitia peccare dicitur, 1265. A.
 moribus atque litteris maxime ornatus est, 1543. A.
 Græcorum litteratura non indoctus, *ibid.*
 quantam rei Theologicæ peritiam habet? *ibid.*
 Hebræi sermonis cognitione instructus, *ibid.*
 a quo commendatus Erasmo? *ibid.*
 quando lauream Theologiæ meruit? 1689. C.
 Augustæ fungitur munere concionatoris, *ibid.*
Oeconomus quidam humanissimus a quo salutandus? 606. B.
Oedipus indicat virum sagacissimi ingenii, 23. B.
Officialis quidam, qualis vir? 82. A.
 quid facit? *ibid.* A. C.
 minime stultus, *ibid.* C.
 prodigiosa quædam narrat, *ibid.* C. D.
Officiis mutuis certare multo satius est, 292. A.
Officina Frobeniana quæ? 154. B.
Ofhuys (Carolus) quantum Erasmi Opera exosculatur ac veneratur? 1638. C.
 quid annotavit in *Enchiridio* ejusdem? *ibid.* D.
 quid eundem obnixè rogat? *ibid.* E.
Ofhuys (Gabriel) Cartusienfis, a quo salutandus? 1638. E.
 quid monetur ab Erasmo, & ad quid incitatur? 585. B. C.
Olahus (Nicolaus) inter præcipuos Erasmi amicos adscribendus, 1296. A.
 qualis sibi est animus? 1321. F.
 sua munuscula lepidissima & Erasmo gratissima, *ibid.* 1322. A.
 apud quam foeminam honorificum tenet locum? 1322. A.
 unde proculdubio eidem egregie charus? *ibid.* B.
 quod certamen inter se & Erasmus decertandum? *ibid.*
Olivarius (Petrus Joannes) quid scribit Erasmo? 1858. C. D. E.
 quas litteras faciet Latinas ac eidem mittet? *ibid.* F.
 ejusdem vindicem se proficitur, 1859. A. B.
Olores quando canunt? 23. B.
Olpeinus, rectius *Holbeinus*, Pictor celeberrimus, quos amicos Erasmi in pictura exhibuit? 1232. A. B.
 quam familiam felicissime expressam repræsentavit? *ibid.* B.
Olpejus (Severinus) quando discessit Basilea? 1045. F.
 quo se proficisci prædicabat? 1057. D.
Olympiodorus, commentator Aristotelis, tempore Erasmi nondum Latinitate donatus, 1911. D.
Omfridus, amicus Erasmi officiosissimus & vetus sodalis, 130. F. 901. C. 1670. F.
Omne perit tempus, quod studio non impartias, 69. B.
Omnes pro plerique, 534. B. C.
Omnium non idem est genius, 213. C.
Ομόφωνος esse, 115. E.
Omphalius (Jacobus) quæ de Balivo Lutetiæ prædicavit Erasmo? 1466. C.
 qua de re admonendus? 1752. C.
Ὀνυ τὴν λειαντὴν detrahare quid? 97. D.
Opes Crææ, id est, immensæ, 55. D.
Opes bene distributæ ac collocatæ cui esse possunt admiculo? 364. F.
 qua ratione dicuntur bona? *ibid.*
 num recte appellantur bona? 365. C.
 eas contemnere quis dicitur? *ibid.* E.
 illas quis frustra & cum suo malo possidet? 542. C.
 non per se malæ sunt, sed plerumque hominem involvunt curis hujus mundi, 698. A.
Opbita hæretici, cultores serpentis, qui Evam decepit, 573. F.
Opinio Erasmi & Lutheri de Cæna Domini, liber stultus & malitiosus, 936. A. B.
Oppidum, cui nomen *Claro monti*, 71. A.
Opfopæus edidit Epistolas Basilii & Gregorii Nazianzeni Græcas, sed depravatissime, 1084. C.
Optatus, Præfectus Constantinopoleos, cur sævit in Joannitas? 1341. F.
Optima semper paucissimis placuerunt, 399. D.
Optimates ubique favent bonarum litterarum assertoribus, 323. A.
 horum nonnulli ob quid norantur? *ibid.*
Optimi non semper ex optimis nascuntur, 541. E.
Optimis protinus assuescere cur consultum existimatur? 1457. A.
Opus cujusdam prædicatoris insulissimum, 395. C.
Oraculum certum vigilans, unde rerum Erasmi summa pendet, 133. B.
Oratio quænam maxime probatur? 176. C.
 illius expoliendæ studium vix a bonis viris olim fuit receptum, *ibid.* A.
 illius facilitas ubinam desideratur, & cur? *ibid.* C.
 illius puritas ac mundities bono viro præstanda, 177. C.
Orator quidam cur ex itinere revocatus regiis litteris? 106. B.
Orator vel Rhetor quis non vocandus? 450. B.
 in eo quæ res nonnihil habet momenti? 359. E.
 cur ab alio sollicitandus atque excitandus? 687. C. D.
Oratoris summi munus quis absolvit? 175. E.
Oratores nonnulli quem judicem eloquentiæ statuerunt? 410. E.
Oratorias inter partes quæ præcipua? 1458. B.
Orbis unde Monarcham non admodum desiderabit, 328. C.
 ferme totus ob quem Græce loquebatur? 398. A.
 illius felicitas unde præcipue pendere dicitur? 366. E.
Orbis Christianus unde Leonem X. Pontificem sibi gratulatur? 151. C.
 ad publicam illius tranquillitatem quid magnopere pertinere judicatur? 328. E.
 num propter jura Principum impiis ac parricidalibus armis illum collidi æquum est? *ibid.*
 velut in duo divisus, exitiabili bello inter se committitur, 676. F.
Orbis Ecclesiasticus quem unum habet doctrina sacra & gentili absolutum? 64. C.
Orbis Romani status mutatus multo sanguinis humani impendio constitit, 325. D.
Orchades, insulæ prope Scotiam, septentrionem versus, 22. E.
Ordo Mendicantium totus commovetur, si quis Carmelitam aut Dominicanum attingat, 565. A.
Ordini cuique suum vulgus est, 399. D.
Ordo Militum S. Petri a Leone institutus & ab Adriano VI. sublatus, 1398. C.
Ordo Prædicatorum quos viros olim habuit & nunc habet? 407. C.
Ocularius sacer quis Budæo? 168. E.
 Tom. III. Tttttt Origenes

Origenes, binominis fuit, 1846. C.

- cur *Adamantii* cognomen ipsi tribuitur? *ibid.*
- utrumque nomen mire in ipsum quadrat, *ibid.* D.
- prius Græcis *Montigenam* sonat, *ibid.*
- quid de suo ingenio necnon animo prædicatur? *ibid.* D. E.
- unde probabile est Alexandriae fuisse natum? *ibid.* E.
- usque ab avis & atavis parentes habuit Christianos, *ibid.* F.
- patrem habuit Leonidam, virum pium juxta & eruditum, *ibid.*
- relictus cum sex fratribus in summa egestate, *ibid.* 1847. A.
- in illo puero deprehenduntur divina quædam indoles & absolutæ virtutis semina, 1847. A.
- quid adolescentulus ultro nullisque stimulatus hortamentis præstitit? *ibid.* B.
- quanto martyrii desiderio flagravat? *ibid.*
- patrem, quum adhuc in vinculis esset, ad quid per epistolam cohortatus est? *ibid.* C.
- quibus nequaquam otiosus spectator erat, sed oculis ac verbis animos addere solet? *ibid.*
- nonnullos a squallore carceris eripuit, *ibid.* D.
- sic se gerebat, ut mortem pro Christo videretur ambire atque accersere, *ibid.*
- suæ lucubrationes vel solæ satis esse poterant ad cognitionem S. Scripturæ, 393. B.
- quare passim offenditur in Paulo? 398. C.
- quid aperit & quid indicat? 95. C.
- in quibus explicandis summo opere sudat? 238. E.
- quomodo in Celsum invehi dicitur? 485. F. 486. A.
- non tam impudentius vim facit Scripturis, quam Tertullianus, 573. B.
- quid vitii sibi est peculiare fere in omnibus scriptis? 700. C.
- qua in parte quosdam habuit Latinos sectatores? *ibid.*
- inter ipsius reliquias exstat liber *Job enarrator*, 701. A.
- ipsius sermo mire perspicuus esse dicitur, 702. C.
- in suis libris quædam admixta, quæ aut manifestum habent errorem, aut suspecti dogmatis sunt, 726. F.
- in nullum opus divinæ Scripturæ frequentius edit Commentarios quam in Plalterium, 727. B.
- Auctor in sacris Litteris non adspiciendus, 763. F. 764. A.
- ipsius eruditio ubi major relucet? 771. E.
- melior Philosophus, quam Celsus, ex illius blasphemis illustravit gloriam Christi, 951. A. B.
- ne mortuus quidem hydram invidiæ effugere potuit, 994. C.
- an loquutus sit de vera consecratione? 1265. C.
- ut ipsius libri damarentur, quis conatus est? 1339. B. C. &c.
- ob admirabilem Scripturarum peritiam doctis omnibus erat gratus, 1339. E.
- frequenter impiorum insidiis appetitus, sed semper servatus, *ibid.*
- agens annum decimum septimum, non se vertit ad mendicitatem, sed labore sibi parabat victum, *ibid.* D. E.
- idcirco Grammaticam profitebatur, *ibid.* E.
- quas disciplinas mira ingenii celeritate perdidicerat? *ibid.*
- in celeberrima civitate Alexandria profitebatur, idque publice, *ibid.* F.
- quomodo sub persona litteratoris Catechistam agebat? 1848. A.
- quos ad perfectæ pietatis fastigium evexit? *ibid.*
- Ambrosium ab hæresi Valentiniana ad catholicæ doctrinæ lucem reduxit, *ibid.* B.
- quomodo corpus suum castigabat ac carnem durabat ad omnem patientiam? *ibid.* B. C.
- unde sibi peperit clarum ac gratiosum nomen, & apud quos? *ibid.* C.

- a quo sibi delegatum munus Catechistæ in urbe Alexandria? *ibid.* C. D.
- in hac functione floruit compluribus annis, *ibid.* D.
- humanas disciplinas non omnino contempsit, *ibid.* E.
- quando negligere cœpit Scholam Grammaticam? *ibid.*
- qua cautione libros profanos vendidit amico cuidam? *ibid.*
- unde æstimare licet, quam ille non indulerit deliciis? *ibid.*
- in quo imitatus est Paulinam superbiam, ac quodammodo superavit generositatem illius Apostoli? *ibid.* F. 1849. A.
- per quos Episcopos pertractus est ad presbyterii honorem? 1849. A.
- hoc honoris suscepit summo omnium applausu, *ibid.* B.
- missus ad sedandas hæreses, quibus vexabantur Ecclesiæ Achajæ, *ibid.*
- quare se exsecuit? *ibid.*
- quænam alia Evangelii præcepta observasse dicitur? *ibid.* C.
- quomodo sibi ademit genituræ stimulos? *ibid.*
- hoc factum celatum cupiebat, *ibid.*
- cur non evectus ad sacerdotii fastigium? *ibid.* E. 849. E.
- ingravescente invidia, Alexandriam reliquit, *ibid.* F.
- ubique lucet, studioque indefatigabili prædicat Evangelium, *ibid.*
- non adjunxit se damnatæ sectæ, nec orbem universum horrendo schismate perturbavit, 1850. A.
- maledicis benefaciendo obturavit os, *ibid.*
- docuit potissimum in Cæsarea Palæstina, *ibid.*
- quos egregios viros illic in Sacris Litteris erudit? *ibid.* B.
- a Mammea Antiochiam accitus, & ab ea honorifice dimissus, *ibid.*
- ad quos scripsit, & quem sibi adjunxit in societatem Catecheseos? *ibid.* C.
- cur maluit in Palæstina docere Christum? *ibid.* D.
- quem habuit *ἐπὶ ὁμιλίᾳ*, & quid de illo queritur? *ibid.*
- ad extremam usque senectutem in paupertate perseveravit? *ibid.*
- quantæ modestiæ & quanti studii erat? *ibid.* E.
- vixit in sanctissimis laboribus usque ad annum ætatis suæ LXIX. *ibid.*
- Tyri mortuus est ibique sepultus, *ibid.*
- fuit *αὐτοδιδάκτος*, *ibid.* F.
- quos libros edidit, & quæ de se prædicantur? 1851. A. B. &c.
- quæcumque reliquit, quotuplice discrimine distinguuntur? *ibid.* C.
- *Orofonius* quidam Heros, Episcopus Maghelonenfis, 1138. A.
- *Orthodoxi* veteres testantur Ecclesiam magnis vitiis laborasse, 639. B.
- quorum ordinum corruptissimos mores subinde deplorant? *ibid.*
- nihil de Deo pronunciare audebant, quod non esset aperte traditum in sacris Voluminibus, 697. D.
- pia eorundem curiositas quid post comperit? *ibid.*
- ob quid iisdem religio erat in nominibus tribuendis? *ibid.* E.
- quid nefas esse ducebant? *ibid.*
- plerique illorum cur verebantur *homusson* dicere Filium Dei? 698. 8.
- nonnullos Scripturæ locos male citare dicuntur ad demonstrandam æternitatem Filii contra Arianos, 1918. E.
- *Orthodoxus* quis existimandus? 808. E.
- *Ὁρθόδοξος* Luc. XXI. 38. *manicare* vertit Interpres Latinus, 803. D.

Orni-

R E R U M A C V O C U M.

Ortuinus Gratius, *vide* Gratius.

Osanna quomodo interpretatum ab Hilario? 701. F.
702. A.

Osiander, Zuinglius, & Lutherus amarulentis libellis
inter se conflictantur, 1029. F.

Oforius (Jacobus) vir omnium amore dignissimus,
1066. E.

— quid majorum stemmatis adjunxisse dicitur? *ibid.*

— ipsi scripta epistola de congressu Vervetii & Vi-
etoriani, 1719. F.

Ossa apud Homerum eadem dea, quæ *Fama* apud Ma-
ronem, 290. B.

— quibus præconiis Erasimum onerare dicitur?
ibid. C.

Osualdus quidam Lucernanus Helvetius, discipulus Gla-
reani ejusque acerrimus in sophistas Alcides, 198. C.

— Erasmi studiosus, *ibid.*

— quis Glareano esse dicitur? 349. D.

— ludo litterario Tiguri præest, 1577. F. 1578. A.

Otho Brunsfeldius, *vide* Brunsfeldius.

Otho Truchsesius, *vide* Truchsesius.

Otho Eques Ducis Saxonie de capite periclitatur,
1260. F.

— cur illum sanctissimum virum esse oportet?
1737. A.

— vocat Epiphendorpium sceleratissimæ Ecclesiæ pro-
pugnatores, 1731. E.

Otho Imperator Romanorum quo animo fuisse narratur?
328. A.

— ob quid imperio dignus habetur? *ibid.* B.

Otho quidam libellum virulentissimum in Erasmus edit,
1031. D.

— quid clamitare dicitur ille libellus? *ibid.*

— qualis rursus exit? 803. C.

Otiase sobrieque fabulari, 72. C.

Otiium quam multa mala docet, 585. B.

— omnis nequitie magister, 1154. A.

Ottomarus Lucinius, *vide* Lucinius.

Oûd' ἀρχὴν pro quo apud Græcos usurpatur? 907. B.

Ovem lupo servandam committere, vetus proverbium,
72. A.

Ovidius quid affectasse in sua *Medea* videtur? 693. A.

— quid sibi convenit cum Horatio? 808. A.

— ab Octavio Cæsare ad Getas relegatus, 1769. B.

— quot annos natus periisse dicitur? 787. E.

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς Jovem effingere, 318. D.

Οὐ σχετλιάζειν καὶ βοᾶν, πρὶν ἂν μάχη, 98. C.

Οὗτος γὰρ ἀνεμὸς οὔτε πλεῖν ἰᾶ, 109. D.

Oxfordia, *Oxonium*, vel *Oxononia*, urbs Angliæ, & incli-
ta Academia, 221. A.

— quid huc plures pertrahet? 463. F.

P.

P*acaus* (Richardus) natione Britannus, Erasmi ami-
cus, 102. D. 1555. C.

— suæ litteræ ad illum, 102. D.

— quid dissimulare & affectare videtur? 103. A.

— ipsius candidus in Ammonium animus, 105. B.

— vir amantissimus & integerrimus, *ibid.*

— cur ipsius silentium suspectum Erasmo? *ibid.* F.

— apud quos legatione fungitur? 129. E.

— quam *πανοπλίαν* adornaturus? 347. A.

— cum sacerdotibus concubinariis bellum gerit,
ibid.

— Episcopum futurum spes est, *ibid.*

— ubinam legatione fungitur? 220. A.

— ad ipsum ornandum provehendumque quinam pro-
pensi? *ibid.* B.

— quomodo se gerit in Anglia? 234. E.

— in se *Apologia* quæ? 239. A.

— ipsius ingenio nihil candidius, integrius, amicus,
ibid. B.

— quantum Erasmo amicus? *ibid.*

— quibus longe charissimus? *ibid.* C.

— in cujus dignitatem successit? *ibid.*

— ad summas dignitates haud dubie provehendus,
ibid.

— quibus litteris permulxit Bombasium? 274. C.

— ipsum diutius detinuit præceptoris vel ignorantia,
vel negligentia, 294. E.

— sua excellens eruditio, 305. F.

— quanta est humanitate? *ibid.*

— apud quos maximæ est auctoritatis? *ibid.* 306. A.

— amicus, patronus, & advocatus Richardi Sam-
psonis, 305. F.

— quas Erasmi lucubrationes diligentissime perlegit?
308. E. F.

— quorundam hominum insaniam acriter increpat?
ibid.

— quid affirmare audet? *ibid.* F.

— quorum Commentariis vale dicturus est, & cur?
309. A.

— unde Erasmi stylum vehementer probat? *ibid.*

— ad quid eundem incitat hortaturque, & unde?
ibid. B.

— quid sibi jucundissimum est intellexisse? *ibid.*

— unde cognoscet Iliadem malorum Erasmi? 354. E.

— suus libellus apud quos avide legitur, & quos of-
fendit? *ibid.*

— ad quid exstimulaturus Linacrum? 355. A.

— a quibus & apud quos relegatus detinetur?
357. C.

— vir utriusque litteraturæ callentissimus, 381. E.
441. C. 463. C. 1555. C.

— unde subito in Britanniam accersitus? 402. B.

— ob quid cordi fuisse Bombasio dicitur? *ibid.*

— quibus præcipue charus est? *ibid.* C. 533. E.

— cui bene germanus, & cui est ab epistolis?
402. D.

— in ipsum quænam bona concessit natura? 436. C.

— ad quos Legatus venit? 441. C.

— apud quem multis nominibus gratiosissimus? *ibid.*

— quanta fide & quibus moribus? *ibid.*

— totus ad gratiam & amicitiam natus, *ibid.*

— quibus gratissimus, & unde? 463. C.

— cui Regi primus est a secretis? 470. D. 533. E.

— unde non vulgaris pingendi artifex dicitur?
470. D.

— ob quid admodum sibi gratulatur? 495. D.

— in cujus fortunam successit? 508. D.

— quem non poterit non amare? *ibid.* E.

— apud quos floret ac triumphat? 533. E.

— quos salutare & cujus electioni adesse debet?
ibid.

— Erasmo plane Pyladem quemdam præstat, 575. A.
suis meritis nunquam par fortuna respondit,
617. A.

— sibi commendatur negotium litterarum, *ibid.*

— quid cognoscet ex Mori litteris? *ibid.* B. 651. E.

— quos Commentarios ad Erasmus referendos cu-
rabit? 646. B.

— quid sibi imputari non potest? 660. B.

— quid meminisse ipsum oportet? *ibid.* E.

— vetus Erasmi amicus, Romæ agit, 754. A.

— doctissimus vir, & ad doctissimorum studia pro-
vehenda factus, 1882. D.

— quo malo correptus in Italia? 1203. D.

— desperantibus Medicis repetiit suam Britanniam,
ibid.

— vir perpetua valetudinis prosperitate atque etiam
immortalitate dignus, *ibid.*

— quam provinciam sibi sumpsit? 1555. C.

— in quibus Auctoribus evolvendis haud mediocri-
ter exercitatus? *ibid.*

— quodnam opus meditatatur ac præ manibus habet?
ibid.

— qualem libellum edidit? 1671. F.

— reprehensus ob editum frigidissimum libellum,
1675. F. 1681. C. D.

Pactolus, fluvius Lydiæ, aureas arenas volvens, 1855. B.

Paganismus quo obtentu caput erigere conatur? 189. A.

Palaeologus (Christophorus) Monachus montis Sina,
568. D.

— vir claro genere natus ac mere Christianus, *ibid.*

— probus, modestus, nec infacetus, *ibid.*

Tom. III.

T t t t t t 2

— ad

— ad quid cupit colligere nonnihil nummorum? *ibid.*
 — ubi ipsi fuit messis admodum sterilis ac sperat fore aliquanto uberiores? *ibid.*
 — cui & a quo commendatur? *ibid.* E.
Palaeologus (Clemens) Constantinopolitanus, cujus Coenobii Monachus? 1613. D.
 — unde argentum collegit, & pro quo? *ibid.*
 — Græce scit pulchre, *ibid.*
 — cum illo quinam ἐψέλλισαν? *ibid.*
Palæstra athletica, artis & industriæ commendatrix, 242. B.
Palæstus (Camillus) amicus Bombasii, ubi & quo anno moritur? 274. F. 307. D.
Palata diversa cibus alius atque alius delectat, 104. B.
Palefredus tortuosus a quo absconditus domi retinebatur? 1804. B.
Palgravius, Thomæ Mori amicus, 589. E.
 — quas litteras perferendas accepit? 1649. F.
Παλινδρομεῖν ἀμεινον ἢ κακῶς δραμεῖν, 265. F.
Paliurus (Lucas) arduis Principis sui detentus negotiis, 259. C.
 — gratissimus & studiosissimus in Erasmo, *ibid.* C. D.
 — eundem, ut par est, commendat, & ad cœlum usque laudibus vehit, *ibid.* D.
 — apud quem obtinet honestum locum? 260. E.
 — vir humanus & bonarum litterarum studiosus, 1556. C.
 — multa de Erasmo præclara nec minus vera narrat, *ibid.*
Palladius cujus rei Hieronymum insimulavit? 1323. C.
 — quid refert de Chrysostomo? 1333. E.
Pallium Cynicum, 80. B.
Palma quibus in medio posita est? 214. B.
Paludanus (Joannes) verus Gerardi Noviomagi compertor, quid nunciat? 134. E.
 — quodnam Epitaphium ipsi mittitur? 286. F. 287. A.
 — vir humanissimus, a quo salutandus? 1564. C.
 — Erasmi hospes, & Rhetor Scholæ Lovaniensis, 1658. E. 1837. B.
 — Dorpii & Erasmi amicus communis, 1807. F.
 — vir utriusque linguæ peritus, 1837. B.
 — cujus adventum ardentissime expectabat? *ibid.*
Pan agresti calamo suscitabat citharam Apollinis, 1793. D.
 — illum ad canendum provocare nihil periculosius, 12. B.
 — quid ei tribuunt nonnulli? 384. E.
Panagathus (Livinus) amanuensis Erasmi, quid reddidit Fuggero? 1746. C. Vide etiam *Algoet*.
Pandecta quale opus, & quot in eo mendæ? 253. E.
Paniculus a quo visus Ferrariæ? 859. F.
 — vir bonus & probe doctus, 882. C.
Panis fractus & porrectus in signum amicitiae, 1081. C.
Pannonia, regnum amplissimum & opulentissimum, 1142. E.
 — ab alio occupatum ac diffidiis undique turbatum a quo vindicatum & quomodo? *ibid.* F.
Pannonius (Janus) quantum laudis meruit in carmine? 430. A.
 — ob quid notatus? 807. D. E.
Panormitanus Archiepiscopus, frater Ferici Carondileti, quam propenso favore sit in Erasmo? 952. C.
 — primus aulæ Cæsaris in Brabantia Cancellarius, 1161. C.
 — omnem favorem atque benignitatem pollicetur Erasmo, *ibid.*
 — χρησολόγος est, præterea nihil, 1490. E.
 — a quo illum alienare non expedit? 1522. B.
Πάντα λίθον κινεῖν, 116. E.
Πάντα περὶ πάντων, 61. C.
Pantanus Alexandria primus post Apostolos administravit munus Catechistæ, 1848. D.
Pantalabus unde sumpsit ansam calumniandi Erasmo? 1169. C.

Papa omnes, nomine *Leonis* insigniti, egregie fuerelaudati, 151. E.
Papias, qualis Auctor? 3. E. 1781. B.
 — in Scholis ululare dicitur, 1781. B.
 — inter quos contendit de palma ignorantiae? *ibid.*
 — omnia præcipit, nihil novit, *ibid.*
 — linguam Romanam funditus evertit, *ibid.*
 — ab hoc potissimum ortus est miserabilis litterarum occasus, *ibid.*
 — dignus est quem omnes mortales oderint, *ibid.*
Papilio relinquit Erasmo, 910. C.
 — perit, non sine gravi veneni suspitione, 944. C.
Papinius (Antonius) Abbas Gemblacensis, 446. D.
 — in Bibliotheca sui Monasterii quinam codices haberi dicuntur? *ibid.*
 — veræ Religionis observantissimus, *ibid.*
 — quid ab illo flagitat Erasmus? *ibid.* E.
 — ejus volumina ad hunc mittit? 466. A.
 — quibus toto pectore favet? *ibid.* B.
 — quid perofficiose offert Erasmo? *ibid.*
Παρά τὴν εἴσοδον quomodo interpretatus quidam? 274. D.
Παρακολυθεῖν quid significat? 248. E. F.
Παρακολυθεῖν & *assequi* quomodo differunt? 259. E.
Παρακολυθηκῶτι apud Lucam cap. 1. vers. 3. quid significat Budæo & Erasmo? 248. E.
 — quomodo illam vocem vertunt iidem? *ibid.*
 — quo referri potest? 259. F.
Paraphrasis & *Metaphrasis* quomodo distinguuntur? 714. D.
Paraphrastes quid juris habet? *ibid.*
Parca nullo pacto exorabiles sunt, 661. F.
Parcendum viris doctis, 3. E. F.
Parcius (Thomas) Secretarius urbis Caletiensis, 330. C.
 — quem adjuvare & quid scribere rogatur? *ibid.* D.
 — cui commendaturus Erasmo? *ibid.*
Parentes quando æquioribus animis moriuntur? 661. F. 662. A.
 — non solum æquo animo habendi, sed & colendi, 1917. C.
Parere & *judicare* non est ejusdem, juxta Socratem, 1050. E.
Parietes & calx spirant noxium quiddam, 814. F.
Parisienses Theologi alique viri docti longe aliter sapere dicuntur, 685. D.
 — ex iis nonnulli fabulæ & confessui se adhuc accommodant, *ibid.*
 — quam personam omnino exsuere vel non audent vel non sustinent? *ibid.*
 — quos honores habuerunt Viveti, & ob quid? *ibid.* E.
 — quas disciplinas suspiciunt & consecretantur? *ibid.*
 — omnia optime interpretantur, *ibid.* F.
 — scientibus non invident, & discantes excitant, *ibid.*
 — quis cum illis frequenter ac suaviter convivatus est? *ibid.*
 — quid probant in Erasmo? *ibid.*
Parmenonis Comici quale dictum? 910. E.
Parochi cujusdam fucus detectus, 1100. D.
Parthenius (Tranquillus) ubi remanere debebat? 464. D.
 — geminum ipsius carmen quale? *ibid.* E.
 — qualis descriptus Erasmo? *ibid.* F.
 — ob quid non poterat magis ἀκαίρως venire Lovanium? 465. B.
 — quinam ipsius versiculus adagii vice illic circumfertur? *ibid.* E.
 — cur se æquiores Scholæ Lovaniensium esse oportet? *ibid.*
Particula sive ramenta auri puri nativique cui missa & a quo? 522. F.
 — unde & ubi eruta? *ibid.* 523. A.
Partus feri ob quid solent esse gratiores? 1403. E.
Parva Logicalia in qua Schola tradebantur? 130. A.
Parvus (Guilielmus) gentilis, ut Budæus arbitratur, Joanni Parvo, Bibliopolæ Parisiensi, 168. E.
 — vir magnus in primis, Theologusque eximius, *ibid.*

— foda-

R E R U M A C V O C U M.

- sodalium Dominicalium, cognomento Prædicatorum, decus, *ibid.*
- a sacrosanctis confessionibus Regi est, *ibid.* 171. B.
- qualis & quantus Concionator ac Panegyristes? 168. E.
- Budæi amicus familiaris, ejusdemque amicos amat, *ibid.* F.
- librorum reconditorum conquisitor atque investigator sagacissimus, *ibid.*
- bibliothecarum pene compilator, *ibid.*
- cujusmodi cum Budæo verba facit? 169. A.
- litteratorum omnium suffragator, *ibid.*
- doctrinæ industriæque Erasmi admirator & commendator, *ibid.* B.
- eundem adsciscendum censere se dicit, *ibid.*
- qualis actor & admonitor futurus? 170. A.
- nominis Erasmi perquam studiosus, 171. B.
- quid Francisco I. persuadet? *ibid.* C.
- insignis & omnium ore celebratus Theologus, 184. F.
- virtutum eminentia maximus, *ibid.*
- in Erasmi intimis est, *ibid.*
- ubi forte adfuit, & quid existimavit? 1556. E. 1557. A.
- Parvus* (Joannes) nobilis Bibliopola Parisiensis, 168. E.
- sese excusurum Opera Hieronymi minatur, 1600. B.
- Pascentius* Arianus formidabilis ab Augustino dejectus, 1246. D.
- Paschales* feriæ, 79. C.
- Paschasius* Berselius, *vide* Berselius.
- Paschasius* Carmelita ubi & in quæ publicitus ex suggestu debacchatur? 977. D.
- Passavantii* cujusdam additiones in quo opere interspergantur? 710. D.
- Pastores* notati, 606. E.
- Patavini* Monachi undiqueque inexpugnabiles esse dicuntur, 1715. A.
- Patavinus* (Franciscus) ad suas ædes invitat Erasmus, 120. D.
- quid eidem pollicetur? *ibid.*
- Patavium*, urbs ampla Italiæ, & academia præclara, 376. C.
- illic sanctius vivere dicitur, 809. A.
- unde merito diceretur Italia Italiæ? 1279. C.
- Πάθῃ* quid? 10. C.
- Pater* insulse ac ridicule expositum, 1377. E.
- Pater Patria* quibus olim deferrebat? 976. B.
- quid habebat magnificentius? *ibid.*
- Pater* Antonii de Bergis, studiosissimus in Erasmus, 441. E.
- sua spes tota in indole filii sita est, *ibid.* F.
- Pater* cujusdam quos lautissimo prandio excepit? 190. A.
- vir dives ac probus, multa testatus de Thomæ Mori erga se officio? *ibid.*
- Pater* Guilielmi Goudani, vir humanissimus, beneque de Erasmo meritis, 15. D.
- Pater* Joannis Coleti in urbe Londino bis summam præfecturam gessit, 455. F.
- Pater* Joannis cujusdam quid significavit Erasmo? 139. F.
- quid agit de filio suo? 140. A.
- ipsius simplicitas instigationibus huc & illuc impellitur? *ibid.* B.
- Pater* Joannis Paungartneri quando Erasmus vicit humanitate? 1443. C.
- ipsi fœdus amicitiae ictum cum eodem quid postulat? *ibid.* F.
- ob quid & apud quos fuit in summa gratia & auctoritate? 1482. B.
- quibus sæpenumero belli domique fidelem ac præclaram navavit operam? *ibid.* C.
- apud quos non minus gratus fuit, & ob quid? *ibid.*
- Pater* Marci Mufuri seniculus nihil nisi Græce sciebat, 788. C.
- ad quid mire exhilaratus fuit? *ibid.*
- Pater* Maximiliani a Burgundia quando Erasmo cognitus, & ob quid amatus? 997. E. 1058. A.
- Pater* N. de la Rosche, vir clarissimus, necnon Cancellarius, 791. F. 792. A.
- Pater* Petri Ægidii optimus quando vita defunctus est? 306. C. 1644. F.
- Pater* Petri Mornyci, in Erasmus propensus, 1259. C.
- Pater* Thomæ Lupseti optimus, a quo salutandus? 571. D.
- Patres* qui vere appellandi? 1483. D.
- quid vulgo erga liberos facere soliti? 542. C.
- Patres* sanctissimi impietatis crimen acerrime propulsarunt? 301. C.
- omnibus armis præliabantur adversus hæreticos, 1918. E.
- quid in iis facile animadverti potest? *ibid.*
- credebant recte & sapienter institui quidquid pro defensione veritatis tentaretur, *ibid.* F.
- Patria* unde antiquior & venerabilior habenda? 228. C.
- Patriarcha* quidam optimus a quo salutandus? 585. D.
- quid vel scripsit vel narravit? 810. D.
- Patroclus* pugnabat Achillis armis, 18. A.
- Patroni* maximi optimique adhiberi solent in causis pessimis, 684. A.
- Patronus* ingens magno reo convenit, *ibid.*
- Patruus* Guilielmi Croji quantum gratus apud Carolum V. 634. B.
- Patruus* Joannis Coleti, vir admodum senex, ac præfractis moribus, 785. A.
- quid senum more gloriari cœpit? *ibid.* B.
- qua de re inter illos lis erat? *ibid.*
- Pavius* (Michael) Erasmi præceptor, 66. E.
- Paula*, Virgo sancta, non succenset Hieronymo, 595. B.
- illius & Eustochii nobilitas piam ejusdem facundiam ornavit, 84. E.
- Paulus* Ægineta, *vide* Ægineta.
- Paulus* Æmilius, *vide* Æmilius.
- Paulus* Aldus, *vide* Aldus.
- Paulus* Bombasius, *vide* Bombasius.
- Paulus* Crescentius, *vide* Crescentius.
- Paulus* Ricius, *vide* Ricius.
- Paulus* Volzcius, *vide* Volzcius.
- Paulus* Apostolus in qua lingua disertior? 98. F.
- veram Religionem in charitatis officiis ponit, 132. F.
- quantum sudarit, quo Christum a Judaïsimo vindicaret? 189. C.
- ubi lubricus esse dicitur? 238. F.
- religionis veræ ac pietatis architectus, 241. D.
- quid homines docet monetque? *ibid.* E.
- cui certamini eximi non potuit? *ibid.* F.
- par est, ut Romanis paulo magis Romane loquatur, 270. D.
- unde divinus ipsius spiritus plane viget? 309. A.
- boni consulit, quocumque animo prædicetur Evangelium, modo illustretur Christus, 320. E.
- multa indulget Corinthiis, & quomodo? 342. B.
- Galatas iterum parturit, donec in eis formetur Christus, *ibid.*
- quid admonet Episcopos? *ibid.* F. 343. A.
- cur tam acriter in ceremonias destomachatur? 344. C.
- a ciborum delectu sæpe dehortatur, *ibid.* E.
- in qua re gloriatur, & unde beator, vel major habendus? 362. E.
- quos libros sibi remitti jubet? 397. E.
- ad Libros Sacros evolvendos hortatur Timotheum, *ibid.* F.
- ipsi tribuitur Græci sermonis imperitia, 398. C.
- unde in sua lingua disertior fuisse quam Græca dicitur? *ibid.*
- ob quid Titum suum desiderat? *ibid.*
- in ipso sermonis incommodis quinam offenduntur? *ibid.*
- quibus in rebus vult suo quemque animo indulgere? 399. B.
- suum glorificat Evangelium, nec tamen obscurat illud Petri, 414. C.
- nullum damnum recusat, quo Christum lucrificiat, 433. A.
- Tom. III.* V v v v v v — quid

- quid non pateretur ad concordiam emendam? *ibid.* B.
 — quomodo Legem Judaicam abrogavit? 445. B.
 — quam mulierem jubet manere innuptam? 448. F.
 — num in totum adimit jus divortii? *ibid.*
 — se victum esse Jesu Christi gloriatur, 523. C.
 — cur ubique parcat Pseudapostolis? 599. D.
 — e sævissimo persecutore factus est mansuetissimus Evangelii præco, 604. F.
 — nonnisi semel lapidatus fuit, 606. A.
 — cum omni mansuetudine docet & admonet, 640. D. E. F.
 — quæ præcepta dat, & quibus? 641. A.
 — quomodo prædicat libertatem Evangelicam? *ibid.* D.
 — quomodo dehortatur a frigidis operibus Legis? *ibid.*
 — acriter & fortiter increpat Festum, Felicem, & Agrippam, 763. D. E.
 — cui respondere non dignatur? 764. B.
 — nuptias non improbat, sed afflictionem carnis denunciat illis, qui sese matrimonio involverint, 769. A. B. 780. C.
 — cui propius conjungi, & a quo liberari cupit? 775. B.
 — quorum vitia damnat ac traducit? 796. D. E.
 — vectigal & tributum Princeps debitu probat, 799. F.
 — ubi strenuum Evangelicæ libertatis propugnator præstitit? 950. F. 951. A.
 — vetat neophytum ad Ecclesiæ gubernacula admo-
 veri, 992. C.
 — non raro fatetur ingentem cordis dolorem ac tri-
 stitiam, 1172. A.
 — quam sobrietatem commendat ac requirit in
 Episcopo? 1244. F.
 — dissensit a Petro & Barnaba, 1379. C.
 — quomodo Hispaniam appellat? 1395. A.
 — quid fieri vetat? 1399. D.
 — quo nomine magis gloriatur? 1414. C.
 — quomodo pecuniam ab Asiaticis collegit in sub-
 dium pauperum? *ibid.* F.
 — caprarum pelles consuit apud Corinthios in usum
 tentorium, 1847. E.
 — Paulus Bibliopola quas litteras reddidit, & quas perfe-
 ret? 1601. B.
 — Paulus Episcopus Sempronianus non inferior Reuchlino
 existimatur, 1376. A.
 — Editionem Vulgatam non esse totam Hieronymi
 sentit, *ibid.*
 — suum nomen a quo nusquam citatur nisi cum re-
 prehensione? *ibid.* B.
 — Paulus Eremita unde clarus? 1273. E.
 — Paulus Lector ubi adesse jussus? 1340. E.
 — Paulus III. Pontifex Maximus ab ipsa statim electione
 quid pollicitus est, & quibus? 1496. F.
 — quid laudat in Erasmo, & ad quid eum hortatur? 1501. E.
 — Episcopum Roffensem ob quid in Cardinalium
 ordinem allegit? 1768. A.
 — Paungarten arx a quo possidetur ac reficitur? 1483. F.
 — Paungartnericum vinum quale prædicatur? 1430. F.
 — Paungartnerus vel a Paungarten (Joannes Georgius) un-
 de ortus? 1482. B.
 — vir Reipublicæ commodis natus, 1431. A.
 — in ipso præclaræ virtutes animi paria faciunt cum
 amplissima fortuna, *ibid.*
 — in quem valde effusa est sua benignitas? *ibid.* B.
 — quot nominibus sibi obstrictum habet Erasum? *ibid.*
 — qua lege eundem recipiet in numerum amicorum? *ibid.*
 — unde se insinuavit in amicitiam cum eodem? 1443. D.
 — ipsius indoles liberalis & pudor ingenuus ubi relu-
 cent? *ibid.*
 — virtutibus multo speciosius dives est quam posses-
 sionibus, *ibid.*
 — quomodo respondebit & majorum splendori &
 omnium suorum expectationi? *ibid.* E.
 — ad illud præstandum omnia sibi abunde suppe-
 tunt, *ibid.*
 — quomodo opibus utitur? 1481. F.
 — in Turcarum expeditione a Carolo Cæsare acci-
 tus, *ibid.* E.
 — quomodo facultatibus, consiliis, & opera eidem ad-
 fuit? *ibid.*
 — quot & quales milites eidem misit suis impendiis? *ibid.*
 — fidem, studium, & operam præstat Ferdinando, *ibid.*
 — ob raras animi dotes cum primis eidem charus, *ibid.*
 — quanta pietate fovit suos liberos? *ibid.* F.
 — quot filios ac filias habuit? *ibid.* F.
 — quanta sollicitudine, sanctimonia, ac prudentia
 curat omnes educandos? *ibid.* F.
 — ad quæ officia ac munia instituit omnes? *ibid.*
 — quos præceptores adhibet ad illos formandos &
 erudiendos? 1483. A.
 — cur illos ablegat in Italiam aut Galliam? *ibid.*
 — quas aulas Principum quibusdam degustandas per-
 mittit? *ibid.* B.
 — quanta sollicitudine filias educat? *ibid.* E.
 — qua comitate regit uxorem? *ibid.*
 — quanta pietate fovet senectutem optimæ matris? *ibid.*
 — quæ uxor & qui liberi sibi contigerunt? *ibid.*
 — quomodo sarfit jacturam sub progenitoribus ac-
 ceptam, & lacunas omnes explevit? *ibid.* D.
 — ob quid apud Principes summa in gratia summo-
 que in pretio est? *ibid.*
 — ob quid nobilibus ac popularibus charissimus? *ibid.*
 — quas arces possidet? *ibid.* F.
 — ipsius dotes moresque impense laudantur, *ibid.*
 1484. A.
 — Paungartnerus (Antonius) tertius Joannis Paungartneri
 filius, agit Venetiæ, 1483. C.
 — variis linguis expeditus, & omni morum elegan-
 tia perpolitus, *ibid.*
 — Paungartnerus (Daniel) filius ejusdem natu minimus,
 adhuc domi fingitur ad innocentiam, *ibid.*
 — cui instituto mox dicandus? *ibid.*
 — Paungartnerus (Georgius) secundus ejusdem filius, Juris-
 prudentiæ destinatus, *ibid.*
 — in bonis litteris ac legum sapientia supra modum
 ætatis promovit, *ibid.*
 — Paungartnerus (Joannes) filius ejusdem natu maximus,
 ubi litteris haudquaquam infelicitè institutus? *ibid.*
 B. C.
 — in cujus Reginæ aula agit? *ibid.* C.
 — Pauperibus non defunt amici, 45. D.
 — Pauperis est numerare pecus, sed pauperius est numera-
 re dictiones, 802. D.
 — Paupertas, onus gravissimum, 103. D.
 — num plures corrumpit quam opulentia modera-
 ta? 365. A.
 — Pausanias miles justissimam subit poenam, 928. C.
 — Pax, litterarum ac studiorum alitrix, 146. D. 154. E.
 — illa nihil dulcius, 151. C.
 — de illa multa dicta a Christo, Apostolis, necnon
 orthodoxis ac probatissimis Patribus, 124. E.
 — illius comites & alumnæ quæ esse solent? 185.
 D. E.
 — ejusdem conciliandæ quinam auctores præcipui? 187. A.
 — eandem quinam Principes solidis & adamantinis
 vinculis adstrinxerunt? *ibid.* C. D.
 — illa cum Franco nondum composita, 198. A.
 — illam quinam remoraturi? *ibid.*
 — eam absque bello consequi minime possumus, 219. E.
 — inter Gallos & Helvetios coit, 233. B.
 — a quo artibus suis ornatur, & ob quid? 439. C.
 — illa

R E R U M A C V O C U M.

- illa vel iniqua bello æquissimo potior est, 590. E.
 — inter quos Principes brevi coituram sperabatur? 778. B.
 — illius vocabulum quid in Apostolicis Litteris fere sonat? 920. D.
 — quibus illa dicebatur dari? *ibid.*
 — illa intelligi Filium Dei vult Theophylactus, 921. A.
 — quæ diutina esse potest? 1810. D.
Pectoris candidi quid videtur esse? 694. E.
Pecunia studium ubique bonorum morum pestis, 433. A.
Pecuniola Britannica, 60. F.
Pecuniosissimus, 72. E.
Πειθώ, persuadendi dea, efficax ac præpotens, 317. D.
 — non abs re Priscis dicta flexanima, *ibid.*
 — unde prorsus invicta & impotens est? *ibid.*
Pelagianorum pestis ubi & quo tempore exorta? 726. A.
 — illorum vestigia quædam etiam hodie ubi deprehendere licet, 574. D.
Pelargus (Ambrosius) Dominicanus Luscinium adversus Erasmus instigat, 1453. D.
 — adversus Anabaptistas librum scribit, 1494. E.
 — quos in illo subinde perstringit, & quomodo?
Pelicanus cujus litteras Erasmo non ostendit in tempore? 817. A.
 — e Colloquiis ejusdem quid significavit Luthero? 917. D.
 — spargit se idem sentire de Eucharistia quod Erasmus, *ibid.*
Pelles Sabellinæ quæ? 523. A.
 — quid testari aut comprobare debebunt? *ibid.*
Πένελω δῶρον τι ἄξιόν οὐκ, 100. E.
Penelope tela quid sit? 850. B.
Penia fingitur paupertatis Dea, diciturque Erasmo uxor, 174. E. 179. A. 210. B.
 — unde domina verius quam uxor? 212. F.
 — ad quos eam commigrare optat Erasmus? 214. D.
 — multos ad industriam stimulat, 1506. D.
Peniæ habere domi, & Lucullianas substructiones tollere, non ejusdem est hominis, 179. A.
Penula hyberna quale vestis genus? 806. B.
Pepericornus, rectius *Pfeffercornus*, in Capnionem scripsit, 484. F.
 — libellos famosos subinde Coloniz profert, 677. C.
 — libellum adversus *Epistolas obscurorum virorum* scripsit, 1577. D.
 — in illis delitescere nescio, quas hæreses Bohemicas ostendit, *ibid.*
 — ex scelerato Judæo sceleratissimus Christianus factus, 1639. D.
 — in quos edidit librum virulentissimum? *ibid.*
Pericles tonat ac fulgurat, sed sine arte, 1431. F.
Perillus nobilitatus tauro suo æneo, 849. E.
Peripatetici sine quibus bonis circulum beatitudinis absolvi posse negarunt? 359. C. D. E.
 — quomodo cum Stoicis convenire & discrepare dicuntur? 363. F.
 — quo nomine præferendi iisdem? *ibid.*
 — unde quædam ab ipsis vocata bona, & alia mala? 365. A.
 — quam gloriam non prorsus improbant? 582. D.
Permittere & concedere num discrepant? 489. A.
Perottus quænam congestit? 252. F.
 — scriptor vulgo protritrus, 672. D.
 — *Cornucopiam* edidit, 1905.
 — quomodo dicitur esse celebris? 1365. F.
 — ipsius doctrina non contemnenda, 42. C.
Perpetua malorum catena, 84. C.
Persecutio & mors varia ob Religionem instituta, 900. F.
Persia, vel *Persis*, orientalis regio ad mare rubrum, regnum Asiæ amplissimum, 333. D.
Persicor montes promittere, 81. B.
Perturbationes Ducatus Urbini, 167. F.
Pervitiacia hæretica quando execranda? 698. B.
 — quomodo tandem exit in rabiem? 699. F.
Pestes quænam & unde fiunt immedicabiles? 342. C.
Pestis seu *pestilentia* sopitur, 62. B.
 — ubinam increbrescit? 110. C. 551. C.
 — modum sævitæ ferme imposuit, 113. B.
 — ubi scintillat & undique gliscit? 147. E. 148. C. 348. B.
 — aulam regiam invasit, 148. C.
 — funditus extincta, 91. C.
 — ubinam inclementissime sævit? 109. A. 482. E.
 — quanta futura est? 307. E.
 — nemini parcat in Anglia, 653. E.
 — Lutetiæ ac Coloniz sævit, 671. D.
 — Avenione & in Montepessulano ludere novum non est, 1213. C.
 — Romæ odiose ludit, nec minus sævit Lutetiæ, 765. C.
 — jampridem infestat Friburgum, 1327. E. 1393. E.
 — Anglis jam plusquam quadraginta annis nimium familiaris est, 1466. C.
 — ab his ad quas regiones demigravit? *ibid.*
 — in multis Germaniæ civitatibus scintillat, 1512. C.
 — quando Bononiæ orta est? 1519. E.
 — Basileæ pullulare dicitur, 1689. A.
Pestilentia fatalis temporum Erasmi quæ? 1315. A.
Pestis Flandrica, 125. D.
Peste laborantes qui Bononiæ curant, linteum album ex humeris gestant, 1529. E.
Petrarcha quid præstitit apud Italos? 456. B.
Petretus Mantuanus, *vide* Mantuanus.
Petrus ab Arenis, *vide* Arenis.
Petrus Ægidius, *vide* Ægidius.
Petrus Alamirus, *vide* Alamirus.
Petrus Alcyonius, *vide* Alcyonius.
Petrus Amicus, *vide* Amicus.
Petrus Ammonius, *vide* Ammonius.
Petrus Anglebermius, *vide* Anglebermius.
Petrus a Victoria, *vide* Victoria.
Petrus Barbirius, *vide* Barbirius.
Petrus Bembus, *vide* Bembus.
Petrus Burgensis, *vide* Burgensis.
Petrus Carmilianus, *vide* Carmilianus.
Petrus Castellanus, *vide* Castellanus.
Petrus Cornutus, *vide* Cornutus.
Petrus Curtius, *vide* Curtius.
Petrus Cyprius, *vide* Cyprius.
Petrus Falco, *vide* Falco.
Petrus Franciscus, *vide* Franciscus.
Petrus Joannes Olivarius, *vide* Olivarius.
Petrus Kmitha, *vide* Kmitha.
Petrus Lombardus, *vide* Lombardus.
Petrus Mons Aureus, *vide* Mons Aureus.
Petrus Montfortius, *vide* Montfortius.
Petrus Mornyeus, *vide* Mornyeus.
Petrus Mosellanus, *vide* Mosellanus.
Petrus Nothus, *vide* Nothus.
Petrus Phædrus, *vide* Phædrus.
Petrus Rich, *vide* Rich.
Petrus Richardotus, *vide* Richardotus.
Petrus Richardus, *vide* Richardus.
Petrus Scotus, *vide* Scotus.
Petrus Scudus, *vide* Scudus.
Petrus Sutor, *vide* Sutor.
Petrus Tomicius, *vide* Tomicius.
Petrus Tossanus, *vide* Tossanus.
Petrus Viterius, *vide* Viterius.
Petrus Vulcanius, *vide* Vulcanius.
Petrus Zutpenius, *vide* Zutpenius.
Petri Hispani Dialectica quibus discebatur? 1822. F.
Petrus, Alexandrinæ Ecclesiæ Archipresbyter, cur Theophilo invisus ac depulsus ab Ecclesia? 1338. F.
 — quis pro illo testis citatus ac testimonium dixit? *ibid.*
Petrus Apostolus quid gloriatur? 362. E.
 — alicubi lapsum esse quinam affirmant? 397. D.
 — merito objurgat eos, qui viros publica auctoritate præditos adspernantur, 632. D.
 — mansuetudine ac moderatione utitur, 640. B. C.
 Tom. III. Vvvvvvv 2 — non

- non damnat, quod legerentur Epistolæ Pauli, sed quod detorquerentur, 798. C.
- magiæ Principem dejecit, 951. A.
- Petrus* familiaris Erasmi, 16. F.
- candidissimus prædicatur, 62. A.
- Petrus* unoculus vel luscus, 109. F. 308. E.
- ad illum Erasmi litteræ, 115. F.
- in Angliam ab eodem missus, 136. E.
- quid eidem significat? 196. F.
- Ursewici alumnus, 255. D.
- quantum incumbit scribendis libris? *ibid.* E.
- quam sui dissimilis factus? *ibid.*
- abstemius propemodum redditus, & vini osor, *ibid.*
- cur illi nihil prodesse potuit Pacæus? 308. E.
- unde fortasse decumbit? 357. E.
- quid submonuit Erasum? 381. A.
- Peutingerus* (Conradus) Consiliarius Cæsareus, 590. D.
- quid sibi narratur de negotio Lutherano? a col. 590. D. ad 592. A.
- ad quid adjunget suæ prudentiæ consilium? 592. B.
- quis sibi commendatur, & a quo? *ibid.*
- communis Erasmi & Pirckeimeri amicus, 1534. B.
- Pflug* (Julius) multa Erasmo scribit amantissime ac doctissime, 1326. B.
- quæ causâ sibi delegatur a Duce Georgio? *ibid.* A.
- ipsius aures explevit innumeris mendaciis Epphen-dorpius, *ibid.*
- Phaæces*, populi insulæ Coreyræ in Ionio mari, 35. B.
- Phadrus* (Petrus) lingua verius quam calamo celebris, 788. E.
- mira sibi erat in dicendo tum copia tum auctori-tas, *ibid.*
- hinc dictus sui seculi Cicero, *ibid.*
- unde Phædro cognomen additum? *ibid.*
- unde primum innotuit? *ibid.*
- Romæ cognitus & amatus ab Erasmo, *ibid.*
- quot annos natus obiit? *ibid.*
- Phæthontium* facinus, 64. C.
- Phalaris*, immanissimus Tyrannus, erga quos summa usus est tum humanitate, tum liberalitate? 55. C.
- cur purgat exilitatem munerum, quæ misit Poly-cleto Medico? 1855. B.
- Phalera* orationis, 94. A.
- Phalereo* tribuitur suavitas, adimitur gravitas, 1431. F.
- Phallicus* quidam Gallus quem tumultum in Burgundia excitavit? 815. B.
- e Gallia profugus quo se contulit? *ibid.* 823. E.
- homo rabula, effreni tum lingua, tum calamo, 815. B.
- sibi fuit cum Erasmo congressiuncula perbrevis, 819. B.
- ejus historiam scripsit cuidam Constantiensi, *ibid.*
- illa nihil vanius, nihil gloriosius, nihil virulen-tius, *ibid.*
- qualem libellum edidit de Parisiensibus & Pontifi-ce? *ibid.*
- duo alios libellos in Erasmus scripsit, *ibid.*
- cur eundem *Balaam* passim appellat? *ibid.* C.
- homo confidentissime arrogans, rabiosissime ma-ledicus, & impudentissime mendax, 823. A.
- insatiabilem illius petulantiam nec ipsi Lutherani ferre potuerunt, *ibid.*
- a quibus sæpe objurgatus est? *ibid.*
- de quibus rebus disputat cum Erasmo? *ibid.* B. C.
- qua de re scripsit ad amicos suos mire gloriosas epistolas? *ibid.* D.
- non potuit probare Spiritum S. dici Deum, *ibid.*
- ubi reliquit librum insigniter scurrilem? *ibid.* E.
- alterum Gallice in Erasmus scripsit? *ibid.*
- unde stomachum in eundem concepit? *ibid.*
- quos libellos mire probat? 824. B.
- non minus vane quam virulente deblateravit in Erasmo, *ibid.* C.
- in monte Bellicardi regnat pro sua libidine, 834. E.
- Pharellus* novus Evangelista ubi commoratur? 843. C.
- illo nihil mendacius, virulentius, aut seditiosius, *ibid.*
- vocatus in montem Bellicardi ad prædicandum Evangelium, 851. F.
- quod vocat recte sentire, Cæsares & Pontifices vocant hæreticum esse, 963. E.
- Pharisaorum* nomine quos denotabat Erasmus? 592. F.
- Pharisaici* vere qui sint? 1830. C.
- illorum improbitas quæ? 1821. E.
- Pharmacum* quoddam, 136. C.
- Pharmaca* dejiciunt naturæ vires, 190. B.
- Pharmacopola* Erasmo harpyiæ vocati, 164. E.
- Phaunus* Doctor, amicus ac vetus sodalis Erasmi, 130. F. 901. C.
- Philephus* (Franciscus) quodnam judicium fert de Au-gustino & Hieronymo? 297. C. 399. C.
- quomodo collatus cum Plinio? 1116. B.
- veteris eloquentiæ observantissimus, 1798. C.
- admiranda eruditionis præstantia quam prope-modum extinctam vindicavit ab interitu? *ibid.* F.
- exstat illius Epistola ad Carolum Regem Gallia-rum, 1817. D.
- quibus laudibus extollit regnum Franciæ? *ibid.*
- Philephus* (Marius) qualis scriptor? 42. B.
- opus, quod illius nomine circumfertur, quodnam? *ibid.*
- totam Quintiliani orationem contempsit, 97. B.
- Philemon* libris immori cupiebat, 80. C.
- Philenii* & Odoni epistola ad quem scripta & a quo cu-pide lecta? 1519. F.
- Philippeus*, nummorum genus, 272. F.
- Philippus* Burgundiæ Dux, vide Burgundiæ Dux.
- Philippus* Castellæ Rex, vide Castellæ Rex.
- Philippus* Engentinus, vide Engentinus.
- Philippus* Haneton, vide Haneton.
- Philippus* Melanchthon, vide Melanchthon.
- Philippus* Montjoius, vide Montjoius.
- Philippus* Montius, vide Montius.
- Philippus* Puchaimerus, vide Puchaimerus.
- Philippus* (Franciscus) summæ spei juvenis, ac Erasmi studiosissimus, 575. A.
- Philippus* (Joannes) Typographus Parisiensis, 671. C.
- quem librum Erasmi excudit, & quando? *ibid.* C. F.
- Philippus* Dux ingenio esse miti & amare litteras dicitur, 1843. A.
- unde modeste ac prudenter omnia facturus? *ibid.* A.
- quid per litteras discet? *ibid.*
- quo utitur magistro in liberalibus disciplinis? *ibid.* A.
- blande monendus, & ad amorem litterarum exci-tandus, *ibid.* B.
- quid illi narrandum ac differendum? *ibid.* C.
- cur illi utilissima censetur lectio Terentii ac Livii? *ibid.* D.
- cur *Officiorum* Ciceronis libros semper ei comites ac in sinu semper haberi oportet? *ibid.*
- Philippus* fuit primus Regum Romanorum Christianus, 1850. C.
- ad illum epistolam scripsit Origenes, *ibid.*
- Philippus* Hispanus ex qua gente ortus? 1526. A.
- quos habuit parentes? *ibid.*
- quem fratrem habet in Cœnobio Bertinico? *ibid.* B.
- apud illum nihil non poterit, *ibid.*
- litterarum ac litteratorum amantissimus, 1825. D.
- Præbendam Canonicalem cui dedit, & ubi? *ibid.*
- quid sedulo percontabatur de Erasmo? *ibid.* E.
- quod ejusdem opus perlegit ac vehementissime laudavit? *ibid.*
- eundem admiratur, eique operam suam pollice-tur, *ibid.*
- eidem contrerancus, eoque nomine ejus amantissi-mus, *ibid.* F.
- Philippus* Jurisperitus, homo lepidissimæ festivitatis, 42. D. E.

Philip-

R E R U M A C V O C U M.

- Philippus*, Macedonum Rex, Alexandri M. pater, numeratur inter bonos Principes, 927. F.
 — veris animi dotibus filio suo major, *ibid.*
 — nulla re celebrior fuit quam æquitate civilitateque morum, *ibid.*
 — exemplum ejus rei edidit, *ibid.* 928. A.
 — quid de illo memoriæ proditum est? 1608. D.
Philobarbari ob quid notati? 442. F. 464. B. C.
Philologia, altera Budæo conjunx dicitur, ut & Ægeria, 241. A. B.
 — quantum ab eodem deamatur? *ibid.*
 — ex ea libri gignendi, *ibid.* B.
 — cujus causâ male audiret? 679. B.
 — quæ duo mala conciliavit Moro? *ibid.*
Philoponus, commentator Aristotelis, 1911. D.
 — ætate Erasmi nondum in Latinum sermonem versus, *ibid.*
Philosophi quando rebus intelligibilibus perfecte frui dicuntur? 556. C.
 — quid apud ipsos dubium est? *ibid.*
 — ethnici quænam improbant? 574. D.
 — quidam ex illis quid dicere solebat? 821. A.
Philosophia Christiana unde & quomodo in compendium contrahenda? 339. C.
 — illius fons omnis ac vena in quibus litteris recondita est? *ibid.*
 — illius primus est doctor Christus, 340. D.
 — non contaminanda humanis decretis, *ibid.* F.
 — unde efficacius inferenda hominum mentibus? 448. A.
 — illius summa in quo sita est? 521. D.
 — gaudet bonis, & tolerat malos, 535. D.
Philosophia hominum vel virorum potius asseritrix, 211. E.
 — illi quænam libra est? 240. F.
 — illius proprius finis qui? 175. E.
 — omnium bonarum artium regina, auctor, & locupletatrix, 193. C. 243. A.
 — honestatis gravitatisque antistes & interpres, 243. A.
 — quænam ad gerendam Rempubicam multo commodissima videtur? 363. B.
 — unde non mediocriter adjuvabitur? 492. A.
 — animis lucem ac vitam donat 1353. C.
 — illius bona pars quæ sit? 1429. A.
 — quæ perdiscendam esse existimavit Socrates? 1458. C.
Philosophus ingens quis? 175. E.
Φιλοσοφία est humani mansuetique animi indicium, 1445. D.
Philostorgius in quantum Athanasio prætulit Basilium? 1432. C.
Φιλοτιμία τῶν ἀρχόντων quando perniciosissima? 1436. D.
Philoxenus, turpissimus gulo, 85. D.
 — quid suavissimum, jucundissimum, & amcenissimum judicavit? 104. D.
Phoca, animal amphibium, 841. E.
Phocio cicutam bibiturus quid uxori suæ respondit? 680. B.
Photinus, seu *Pothinus*, Ecclesiæ Lugdunensis Præsul fuit, 948. D.
 — natus annos fere nonaginta martyrium peregit, *ibid.*
Phoenix (Eduardus) Episcopus Ertfordiensis, apud Germanos Orator Anglorum, 1519. C.
Phrysius (Laurentius) in Erasmus debacchatus est, 1087. E.
 — illi silentium indictum ab Aleandro? *ibid.*
Physici narrant subitam ac vehementem affectus mutationem parere mortem, 786. E.
Pica, aves inauspicatissimæ, 1121. B.
Pictores quo consilio in tabulis umbras addere dicuntur? 173. E.
 — qui plerumque pingunt cupressum pro homine, non admittendi, 1611. E.
Pictura Erasmi & Ægidii ob quid differtur? 287. C.
Picus (Franciscus) Comes Mirandulanus, sui seculi decus, 787. F. 1142. A.
 — Aristotelem Latine interpretatus est, 350. A.
 — vir doctissimus prædicatur, 881. E.
 — quale argumentum tractaverit? 1142. A.
 — virenti adhuc ætate periit, 787. F.
Pietas Christiana ætate Erasmi multis modis collapsa, 167. C.
 — illius aliqua pars est, ex animo velle pium fieri, 337. D.
 — præcipuam illius portionem quis docuisse dicitur? 338. B.
 — quos gradus habere existimatur? 342. A.
 — quandonam cum illa pejus agitur? 346. E.
 — illi quænam est libertas? 448. C.
 — vera illa quam indignationem aliquoties habet? 489. C.
 — unde prorsus exstinguenda? 515. E.
 — ex quibus ceu fontibus scaturit? 519. C.
 — ab illa quanam propius abesse videntur? 573. C.
 — illa ac morum integritas ubique omnibus bonis placet, 628. F.
 — illius nomen quæ duo complectitur? 976. B.
 — illa nihil est melius homini, 1457. A.
 — illius semina cum ipso statim lacte sunt instillanda parvulis, *ibid.*
 — illius affectus adeo valida res est, ut immitissimas etiam feras moveat, 1766. D.
Pii (Æneæ) Epistolæ cujus generis esse putantur? 554. D.
Pii homines ob quid olim captabant invios montium ac nemorum secessus? 367. E.
Piis cum impiis quænam communia sunt? 1210. E.
Pilapiana gens per quos spoliatur externis bonis? 1472. F.
 — premitur humano jugo, nec docetur suavi Christi jugo colla submittere, *ibid.* 1473. A.
 — illius exitium a quo deploratur? 1472. F.
Pileus quidam cur non poterit Erasmo esse ului, nisi domi? 572. D.
Pindarus bello nobilitari viros scripsit, 527. C.
 — in Dithyrambis elegantia carminum quale probum abolere studet? 932. B.
Pinus (Joannes) Galliæ lumen dicitur, 420. F.
Piquardus quis? 48. B.
Pirckheimerus (Bilibaldus) Erasmus impense laudat, 196. C. D. E. 550. D. E.
 — quid admodum scire desiderat? 196. D.
 — quosdam sciolos notat, *ibid.* E.
 — quid sibi placere & displicere ait? 218. C.
 — unde probe novit conditiones Principum? *ibid.* D.
 — quid sibi gratissimum? *ibid.* E.
 — qua utitur excusatione apud Erasmus? *ibid.*
 — quid minime se latet? *ibid.* F.
 — unde opinione penitus non esse deceptum dicit? *ibid.* 219. A.
 — quosdam nomine *Reuchlinomastiges* seu *Reuchlin-Zoilos* acriter perstringit, 219. A. B. D.
 — unde injurias & calumnias non solum patienter ferre, sed & irridere didicit? *ibid.* D.
 — quid semper timuit, & adhuc timet de Reuchlino? *ibid.*
 — quorundam summam iniquitatem notat? *ibid.*
 — quænam Erasmi Opera avide exspectat? *ibid.* E.
 — cur ejusdem *Apologiam* non sine animi dolore se legisse ait? *ibid.*
 — quid optat, & quid testatur eidem? *ibid.* F.
 — Romam citatur, 231. B.
 — amicam Reuchlini defensionem edidit, 268. D.
 — unde in ea solito facundior videtur? *ibid.*
 — qualis & quantus vir prædicatur? 384. C.
 — quid dicit de quodam Lei libello? 549. B.
 — in Leum ipsum acerbius invehitur, *ibid.* B. C. 550. A. B. &c.
 — quid declarat Erasmo? 550. B.
 — cujus rei eidem auctor est? *ibid.* D.
 — ob quid nonnullos insectatur? *ibid.* B. C. D.
 — quid narrat de quodam Theologo? *ibid.* F. 551. A.
 Tom. III. Xxxxxxx — quid

- quid significat Erasmo, & quid illum monet? 551. B. C. D.
- quod consilium prudenter & amice eidem dat? 575. C.
- quid veretur ac suspicatur? 576. B.
- quos amicos gratulatur Erasmo, & qualem illum facit? *ibid.* C.
- quomodo eundem blanda consolatione subleuat? *ibid.* D.
- de dulci felicitque Lei otio false jocatur? *ibid.* F.
- minitatur Germaniam eidem litaturam panegyricis annuis, 577. B.
- quid suis ad Erasmus litteris queritur? 642. C.
- suadet, ut pro sua causa scribat Leoni Pontifici, 670. A.
- sibi commendatur negotium Frobenii, 707. E. F.
- quæ cognoscet ex *Ægrano*? 721. D.
- de fusili Erasmo recte conjecturare dicitur, 744. A.
- libellum *de Eucharistia* edidit, 940. B.
- idem libellus quibus vehementer arridet, & quibus mire displicet? 941. A.
- quomodo ab Oecolampadio dissentire dicitur? *ibid.* B.
- qua de re monetur rogaturque ab Erasmo? *ibid.*
- ejus vita cum omnibus adjunctis descripta, 1402. B. C. &c.
- quos Auctores vertere ac edere moliebatur? 1403. A.
- in edendo Ptolomæo magnam laudem meritus est, 1462. A.
- ipsius epistola ad Erasmus missa per Frobenium, 1539. C.
- cur ægre tulit, quod eadem una cum libello non reddita fuerit eidem? 1546. D.
- rogat eundem, ut sibi ostendat Plutarchi sui mendas, *ibid.*
- fora, Juris strepitum, ac Principum rixas sequi cogitur, *ibid.* E.
- ad quid hortatur Erasmus, & quo illum invitat? *ibid.* E. F.
- vir inter doctos honoratissimus, 1596. F.
- sua mors cur non magnopere deploranda existimatur? 1402. A. E.
- Pirithoi* amor erga Thesæa, 1801. A.
- Pisani* cur diris detestationibus acti? 111. F.
- Piscator* (Robertus) in Italia agit, 12. F.
- jureconsultissimus, & Latine Græceque loquax, 13. A.
- in Angliam reditum maturare debet, *ibid.* C.
- valde amatur a Montjoio, *ibid.*
- Piscis* duratus ventis, 373. B.
- unde nomen habere dicitur? *ibid.*
- Piso* (Jacobus) amantissimus gratissimusque in Erasmus, 101. E. F. 102. B.
- quid exoptat? *ibid.* F.
- quid non vult? 102. A.
- quid sperat? *ibid.*
- cum Mulchorono & Thoma familiarissime agere solet, *ibid.*
- quid laudat? *ibid.* B. C.
- quid ab Erasmo expectat, & quid illum rogat? *ibid.* C.
- ipsius recordatio quantum jucunda eidem? 430. A.
- cui præceptorem gratulatur idem? *ibid.*
- cujus nomine Oratorem agit apud Julium Pontificem? 553. B.
- quem codicem reperit, emit, ac misit Erasmo? *ibid.* C.
- spoliatus bonis omnibus Pofonii diem suum obiit, 1724. C.
- Pistor* quidam ex qua urbe ejectus, & ob quid? 1123. E.
- Pistorius* (Simon) ordinarius Juris Professor, 567. E.
- a quo ornatur ac sustentatur? *ibid.*
- ad illum scribit Erasmus, 855. D. 1293. B.
- quid de suo candore suæque facundia supplebit? 966. F.
- quomodo causam Erasmi egit apud Principem Saxonie? 967. A.
- in cujus nomine plane lapsus est? *ibid.* E.
- de quorundam impia licentia queritur, ac Paganismum timet, 968. B.
- quid vehementer alienum est & a prudentia sua, & ab ingenii sui candore? *ibid.* C.
- quid audacter suo Principi polliceri potest de Erasmo? 969. B.
- Saxonie Ducis Cancellarius, quid scripserat ad eundem? 1731. C.
- Πίθηκος* in πορφύρα, 94. A.
- Pithis* unde notus est? 849. C.
- Pityuns*, regio crudelissimis barbaris finitima, 1342. B.
- ibi erant fines Ponti regionis & Imperii Romani, *ibid.*
- illuc deportatus ac in exilium pulsus Chrysostomus, *ibid.*
- Pius Hieronymus Balduginus, *vide* Balduginus.
- Pius*, Pontifex maximus, vir omni memoria præstantissimus, 68. E.
- diem tanquam in operas partiebat, *ibid.*
- Pius* (Albertus) Princeps Carpenfis, in quam invidiam vocat Erasmus? 859. D.
- quid Romæ in omnibus conventiculis ac conviviis deprædicat de eodem? *ibid.* E.
- cur tacitus consertisque manibus spectat Lutherum aprum ferum depopulantem Domini vineam? *ibid.*
- quem libellum misit ad Erasmus? 968. F. 1074. E. 1131. D. 1163. A.
- unde expunxit quicquid erat adscriptum in laudem ejusdem? 988. B.
- quem plurimi facere dicitur? *ibid.*
- fungitur legatione apud Regem Christianissimum, 1131. D.
- qualem causam impingit Erasmo? *ibid.* E.
- quid monetur ab eodem? *ibid.* F.
- quem librum edidit Lutetiae? 1159. D. 1329. F. 1160. B. 1161. E. 1163. A.
- quem orbis tumultum imputat Erasmo? 1160. B. 1161. E. 1330. A.
- Cæsaris Orator, ac Pontifici vehementer charus, 1160. B.
- quam dilutis rationibus refellit dogmata Lutheri, *ibid.*
- Gallie Regis benignitate fovetur, 1307. A.
- quem alterum libellum in Erasmus adornavit? *ibid.* 1329. F.
- quæ ex ejusdem libris decerpenda curavit? *ibid.*
- ad quid domi suæ alit Sepulcredam quemdam? *ibid.* B.
- Venetie omnes Erasmi lucubrationes diligenter evoluit, 1310. D.
- quibus artibus excitavit tantam tempestatem? *ibid.*
- quæ loca in libris Erasmi indicavit? *ibid.* 1329. F.
- vir doctus & perquam humanus dicitur, 1330. A.
- quondam Carporum Principis, post exulis apud Gallos, dein sycophantæ, postremo Franciscani liber editus contra Erasmus, 1410. F.
- vestem Franciscanam induit triduo priusquam moreretur, *ibid.*
- quomodo cum Erasmo agit, & cujus rei se non puduit? *ibid.*
- Placidiana* erat Constantinopoli domus Augustæ, 1340. C.
- Planodorpheus* Thraeo in deliciis habitus a Capitone, 818. F.
- Planus* Horatianus, 60. E.
- Platanus* quidam a quo expositus? 1416. D.
- Plato* quid refert de Glaucone? 2. C.
- quid ipsi profuit apud Æginetas? 55. C.
- quas res in Principe civitatis requirit? 149. F.
- cur familiaris hominibus faciendus? 204. B.
- ipsius dictum in Diogenem quale celebratur? 279. D.
- Philosophorum severissimus censetur, 286. A.
- quas

R E R U M A C V O C U M.

- quas compotatiunculas probat, & quas invitatiunculas non improbat? *ibid.* B.
- cujusmodi exemplar Reipublicæ proposuit in sua politia? 342. D.
- num ob id contumeliosus in omnes civitates putandus est? *ibid.*
- civium suorum animos qua ratione fingit? 361. B.
- apud illum Glaucō justitiā vituperat & quem in finem? *ibid.* E.
- unde & quo descendere vult suū sapientem? 364. A.
- quid illi non vitio datur? 370. E.
- quid *sacrum furorem* appellat? 395. E.
- ipsius sapientiæ qualis prædicatur? 472. E.
- a qua sententia non abhorrui? 518. E.
- quid permittit sapientibus illis custodibus? 545. D.
- quid perspexisse videtur de multitudine promiscua? 596. F. 597. A.
- in quo sibi non displicet fucus ac dissimulatio? 641. A.
- quid exigit a suo sapiente? 680. D.
- quid multis locis inculcat? 556. B.
- quum somniaret Rempublicam Philosophicam, quid viderit? 834. D.
- non admittit ad tractanda civitatis gubernacula nili Philosophum, 853. C.
- sapientem vel invitum ad Reipublicæ commodum rapiendum esse putat, 895. C.
- cui erat instar totius populi Atheniensis? 912. B.
- quod civile bellum esse putabat? 976. B.
- quam felicitatem optare solet de Principum filiis? 1058. C.
- in quibus mansuetudinem non ita frequenter deprehendi putat? 1246. B.
- quas Respublicas felices prædicat? 1318. D.
- quam Philosophiæ partem requirit in his qui Rempublicam administrant? 1429. A.
- cujus sapientiæ somnium modo vidit? 1431. E.
- quid sibi profuit *Philosophi* cognomen apud *Æginetas*? 1768. F. 1769. A.
- de quibus rebus disputabatur in sua Academia? 1812. A.
- unde Rempublicam fore beatam existimavit? 1843. B.
- Platonica* parcemia, 93. B.
- Plautus* dignis evenire digna scripsit, 20. A.
- illius festivum dictum, 850. B.
- Plebs* vel *vulgus* pari temeritate & probat & reprehendit, 39. F.
- bellua multorum capitum vere dicitur esse, 713. B.
- illius magna pars studio potius quam iudicio ducitur, 713. B.
- quam vehementer execratur subitam mortem? 785. D.
- Plebi* imperitiæ imponere facillimum est, 405. D.
- Plerique* pro gloria perinde atque pro vita digladiantur, 180. F. 181. A.
- Pleuritis*, Græce *πλευρις*, lateralis dolor, 287. B.
- Plinius* quid dicat de mentibus heroicis summorum virorum? 51. C.
- vir omni memoria præstantissimus, 68. E.
- diem tanquam in operas partiebat, *ibid.* 1787. D.
- quid dicat de libro suo? 97. B.
- quomodo exspatiatur in Historia mundi? 176. F.
- quid de Iseo suo pronunciasse legitur? 192. D.
- quomodo digredi dicitur? 410. D.
- quomodo in unum atque alterum suorum jocatur? 277. B.
- quid apud illum male legitur? 333. B.
- suæ Epistolæ cujus generis esse censetur? 554. D.
- cujus mortis exempla multa commemorat? 787. C.
- quam foede corruptus ac depravatus a Typographis? 850. D.
- a quibus restitutus & emaculatus? *ibid.*
- in illo emaculando versantibus nunquam defuturum est quod sciendum, 850. B.
- suum Opus omnibus omnium sculptorum ac pictorum operibus anteponendum, 850. D.
- dignissimum quod Regum manibus teratur, *ibid.*
- quid de vitibus vetustioribus ac recentioribus tradidit? 1380. E.
- illius egregium dictum, 1787. F.
- Plumio* (Jacobus) Canonicus, vir amplissimus, deque Erasmo optime meritis, 51. C.
- Plus* efficitur moderatis consiliis, quam viribus impotentibus, 334. D.
- Plus* est, quam perdere beneficium, amicum præstando, hostem infestissimum parare, 19. D.
- Plus* quam approbat, qui præmium etiam pollicetur, 129. D.
- Plutarchus* qualis Scriptor existimatur ab Erasmo? 251. E.
- ipsius libellum, *De ratione dignoscendi adulatorem ab amico*, e Græco Latinum fecit idem, 263. F.
- huic adjuncta ejusdem *Panegyricus*, ut & *Principis Institutio*, 264. A.
- Plutarchus*, vir pius, a quo ad perfectæ pietatis fastigium evehctus? 1848. A.
- tandem martyrii lauream consequutus est, *ibid.*
- Plutus* creditur divitiarum Deus, 179. A.
- Poblatio* (Joannes) Hispanus, totius Matheos callentissimus esse prædicatur, 685. D.
- politioribus litteris studuit etiam feliciter, *ibid.*
- Poculum* aureum a quo dono missum Erasmo? 1496. D. E.
- quam artificiosissime cælatum, & quam eleganter figuræ quædam ei insculptæ? *ibid.*
- Pœma* quid, juxta quosdam? 104. D.
- Pœma* rhetoricum, 104. E.
- Pæni* perfidia celebres, 1081. B.
- Pœnitentium* locus in templis quis olim erat? 1276. E.
- Pœta* unde perquam tenuis atque exanguis? 450. B.
- Pœta* Epigrammaticus non fert eum, qui velit ingeniosus videri in libro alieno, 692. C.
- Pœta* quidam cæcus, 114. D.
- Pœta* quidam laudatus, 20. B.
- Pœta* titulus seu vocabulum olim honoratum, nunc ob quid invidiosum? 1784. D.
- ille quis dignus censetur? 1801. E.
- Pœta* in describendis hominum ingeniis acuti & eloquentes, 18. D.
- cur *cygni* appellati? 23. A.
- Phœbo sacri, *ibid.*
- quibus machinis bellare soliti? 37. E.
- cur obmutuisse videntur ætate Erasmi? 23. B.
- chartarum tantum divites & liberales, 86. D.
- Amorem exoeulant, 92. F.
- bellum ab inferis per Furias immitti finxerunt, 123. E.
- quas pestes ab inferis immitti canunt? 384. E.
- illorum licentia quanta? 1196. F.
- seculo Erasmi vix etiam summi laudem, quantam promerebantur, ferebant, 1365. F.
- illorum studium sterile a vulgo vocatum, 1584. C.
- suas fabulas in quinque dividunt actus, 1673. B.
- eorum recentiores nonnulli Ethnicos quam Christianos imitari malunt, 1783. C.
- illorum & Dialecticorum discrimen, 1898. D.
- Pœtastri* notati, 545. E.
- Pœtica* bibax esse solet, 1496. E.
- Pœtria* quid vocatur a nonnullis? 566. E.
- Pogius*, vel *Poggius*, vir nec inelegans, nec indoctus dicitur, 3. A.
- doctissimus haberi malebat, quam reddi doctior, *ibid.*
- qua ratione inter eruditos ponendus? *ibid.*
- magis natura facundus, quam eruditione, & plus habet loquentiæ, quam eloquentiæ, *ibid.*
- Laurentium Vallam vituperat, sed palam improbus, palam inimicus, *ibid.*
- unus odit eundem, & vicissim graviter acceptus ab eodem, 1. B. 3. A.
- rabula indoctissimus & obscenissimus, 97. F.

- quid juris sibi sumpfit in vertendo Diodoro Siculo? 703. A.
- vir eloquentissimus prædicatur, 1798. C. 1805. C.
- quanta in Laurentium Vallam incendia jactat? 1805. C.
- quali tetrasticho in eundem invehitur? *ibid.*
- Polgravius* quidam Angliam repetit, 1616. D.
- Polite* scribere, 62. E.
- Politianus* (Angelus) politissimi vir ingenii, 32. C. 149. E:
- seculi Erasmi deliciae, 84. F.
- longe bellissimus Leonis Pontificis cultor, 149. E.
- heros egregius prorsusque inimitabilis, 172. E.
- in quo a Budæo superatus? *ibid.*
- quid in Epistolis suis egisse videtur? 173. F.
- bonarum litterarum antistes atque vindex, 192. D.
- quibus dotibus præditus? *ibid.* E.
- Latinam linguam in pristinum nitorem revocare conatus est, *ibid.*
- quantum de eadem bene meritus est? *ibid.*
- quam gloriam decusque sibi paravit? *ibid.*
- sua memoria quamdiu manebit? *ibid.*
- quænam congestisse dicitur? 252. F.
- sub illo litteris operam dederunt Grocinius & Linacer, 294. D. E.
- quem laborem fere sumit? 555. B.
- sui seculi decus prædicatur, 787. F.
- an nusquam lapsus est? 811. A.
- in vertendo summus artifex est, 1389. E.
- illius ingenio semper ac valde delectatus Erasmus, 1531. E.
- summa eloquentia præditus, *ibid.*
- vir inimitabili elegantia dicitur, 1575. F.
- vigenti adhuc ætate perit, 787. F.
- Pollicitatores* splendidi, 85. A.
- Pollio* quidam apud quem fuit? 235. A.
- Pollio* (Trebellius) qua re Suetonium propemodum æquavit? 325. C.
- eadem eloquentiæ viribus sermonisque politie multo inferior, *ibid.*
- Πολλοὶ μαθηταὶ κρείσσοις διδασκάλων, 320. F.
- Pollux* & *Castor* eodem ovo prognati finguntur, 1395. A.
- Poloni* quidam quid narrabant Erasmo? 810. C.
- splendida munera honoris gratia eidem mittunt, 931. C.
- Polonus* (Joannes) Orator Pannoniorum, 102. E.
- Thomæ Halseyi collega, *ibid.*
- Polonus* (Martinus) cur profectus sit Besontium? 1298. B.
- quos affirmabat esse meros nebulones? *ibid.*
- Polus* (Edmundus) continuis precibus obtinuit, ut commendaretur Erasmo, 197. B.
- juvenis morum perquam candidorum, & ejusdem amantissimus, *ibid.*
- unde sibi persuasit se felicem futurum? *ibid.*
- Polus* (Reginaldus) inter præcipuos Erasmi amicos numerandus, 1416. A.
- in qua dignitate esse prædicatur? *ibid.* C.
- unde propitius affulsisse dicitur? 1715. A.
- Poly* (Thomas) Erasmi ac Mori amicus, 1752. E.
- acriter invehitur in Doctores Parisienses, *ibid.*
- quid narrat Erasmo, & quid docuit Bebelium? *ibid.*
- in Italiam revocatur, & tandem viset Erasmus, *ibid.*
- Polycarpus*, Joannis Evangelistæ discipulus, Episcopus Smyrnenfis, 947. D.
- Polydorus* Virgilius, *vide* Virgilius.
- Polydorus* a Polymnestore obtruncatus, 671. C.
- Polymnestor* Polydorum obtruncat, & auro vi potitur, *ibid.*
- Polyphemus* quidam barbatus Besontium ab Erasmo amandatur, 1161. D.
- quomodo carcerem effugit? *ibid.*
- unde ambiebat celebrari? 1221. D.
- ipsius vita nihil est inquinatus, *ibid.*
- in Bohemia fortiter bibit, & crebro ad Erasmus scribit, 1278. F.
- a quo reddidit eidem pugionem elegantissimum? 1442. E.
- recta proficiscitur ad Lutherum & Melanchthonem, 1453. E.
- eorundem litteris commendatitiis onustus venit ad Saxoniz Ducem, *ibid.*
- fingit se esse famulum & intimum Erasmi, *ibid.*
- per aliquot menses magnifice ab illo Duce tractatur, *ibid.*
- sibi abeunti dantur elegans equus & aurei quadriga, *ibid.*
- Coloniam revertitur, illicque apud Tielmannum potat aliquot menses, *ibid.* F.
- quo ablegatur, & ubi extorquet multum pecuniarum? *ibid.*
- equum & coronatum extorquet Episcopo Augustensi, *ibid.*
- exceptus decem ferme dies apud Erasmus, dimittitur non admodum volens, *ibid.*
- vult adire Angliam, necnon Poloniam, *ibid.* 1454. A.
- redit Coloniam, unde discedit pessima gratia Tielmanni hospitis, 1454. A.
- illic multa fœda de ipso spargi dicuntur, *ibid.*
- revertitur in Hessian, & petit commendationem Cancellarii Ducis, *ibid.*
- Polyphilia* parum secundæ famæ fuit apud Scythas, 230. E.
- ab Hesiodo parum laudata, 474. B.
- Pompilius* quidam artificem agit, ut solet, 203. B.
- Pompejus* (Festus) qualis ab Aldo editus? 1518. B.
- Pompejus* Occo, *vide* Occo.
- Pomponius* Letus, *vide* Letus.
- Poncherius* (Stephanus) Antistes Parisiensis, qualis & quantus vir? 170. A. B. 181. B. C. 193. E.
- quo nomine nobilis & celebratus? 170. B.
- apud quem Legatus missus? *ibid.* 181. B.
- qua in Erasmus voluntate affectus? 170. B.
- quantum ejusdem librorum studiosus? *ibid.*
- contra quos & quibus propugnare solet? *ibid.* C.
- quid Budæo dicit? *ibid.*
- Erasmo summe favebit, *ibid.* D.
- unde summa auctoritate pollet apud Principem suum? *ibid.*
- ad quid perficiendum affert magnum omen? *ibid.* E.
- Erasmus aliquid esse in bonis litteris credit, 181. B.
- suo præconio, suæque consuetudine, ac mensæ etiam consortio eundem honestat, *ibid.* C.
- Christianissimi Regis nomine eundem invitat ad Galliz contubernium, *ibid.*
- sua apud Cæsarem legatione feliciter functus, 191. E.
- ipsum quantopere demiratur, observat, atque reveretur Gallia? *ibid.*
- quibus dotibus moribusque antecellit omnes Galliz Pontifices? *ibid.*
- in quorum albo adscriptus dicitur? *ibid.*
- ipsum quanta auctoritate honestarunt tres Galliz Reges? *ibid.* F.
- unde ipsum in magno pretio atque æstimatione nunquam non habuerunt iidem? *ibid.*
- quibus negotiis assidue non implicatur modo, verum etiam tantum non obruitur? *ibid.* 192. A.
- quomodo se gerit erga candidatos bonarum litterarum? 192. A.
- in quos singularem Meccenatem agit? *ibid.*
- quantum de Erasmo meritus est? *ibid.* B.
- quid potius habuit sibi magis præcipuum duxit? *ibid.* C.
- unde summopere gestit sibi placet? *ibid.*
- quid magnopere conatur? 232. C.
- quem in Erasmus animum præ se fert? 300. A.
- optimo cuique maxime placet, *ibid.*
- quoc

R E R U M A C V O C U M.

- quot nominibus difficilem legationem obiit ? *ibid.* C.
- sui ævi eximius ac prope unicus Meccenas prædicatur, 308. B.
- Erasmus in oculis ferre dicitur, 314. F.
- gymnasii Parisiis instituendi architectus est, 315. F.
- quid conficiet Erasmi causa ? *ibid.*
- quibus de rebus ad eundem scripturus ? 330. F.
- Archiepiscopus Senonensis factus, *ibid.* E. 336. B. 421. E. 422. C.
- vir instaurandis optimis litteris ac veræ pietati factus, 335. C.
- quibus operam dare sibi non vacavit, & unde ? 421. E.
- in Narbonensem provinciam Legatus profecturus est, *ibid.* 422. D.
- unde cum illo loqui non licet ? 422. D.
- cuius calamum extimulavit ad scribendum ? 427. B.
- in Hispaniam Legatus mittitur, *ibid.*
- unde Regi regnoque Galliarum profuturus ? *ibid.* C.
- quid obtulit ac pollicitus est Erasmo ? 794. A.
- *Pomanus* (Jovianus) a quibus Scriptoribus non ita multum abesse videtur ? 179. C.
- ipsius dictionem mirantur multi, 808. A.
- quid in illo suspicit Erasmus ? *ibid.*
- in cœlum laudibus sublatus, 1020. F.
- homo eruditus, sed mirum in modum verba affectans, 1859. A.
- *Pontica* regio ab undecim iudicibus gubernabatur, 1334. C.
- *Pontifex* quidam, frater Antonii a Bergis, & Erasmi Meccenas, 79. F.
- — illius pectus tot & tantis pariter rebus sufficiens, *ibid.*
- *Pontifex* Romanus denunciat ante Novembrem non futurum generale Concilium, 106. B.
- quot milites habebit ? 113. C.
- quid in stipendium auxiliatorum dabit ? *ibid.*
- quid facturus erga Erasmus ? 139. B.
- auxilium ab Helvetiis in Turcas exposcit, 274. F.
- omnes Principes Christianos in auxilium vocat contra eosdem, *ibid.*
- illius negotium quis verius agit ? 340. D.
- dicitur primus Evangelicæ doctrinæ præco, 516. B.
- inter quos præcellere existimatur ? *ibid.*
- cui rei magis favere censendus est ? *ibid.*
- Christi ministrum se gloriatur, *ibid.*
- de ipso quinam pessime merentur ? *ibid.*
- ipsius potestate ad quid abutuntur nonnulli ? *ibid.*
- plurima ignorat, & quædam obtinere non potest, *ibid.* C.
- ipsius pietatem quis adjuvare putatur ? *ibid.*
- ipsius sanctitatem adversus quos incitant quidam ? *ibid.*
- cuius causam ad se recepit ? 517. D.
- suum officium quod esse dicitur ? 519. D. E.
- num Antichristus censendus est ? 520. A.
- quibus suos concedit ritus ? *ibid.* D.
- cur ab omni specie tyrannidis & avaritiæ abesse debet ? 522. B.
- quos bonos dici & esse profitetur ? 537. A.
- quod consilium probaret ? 543. F.
- in ordinem non cogendus, nec alieno arbitrio subjiaciendus, 592. A.
- illius auctoritatem expedit haberi sacrosanctam, 596. E.
- illius auctoritas gravis est apud omnes Christianos, 599. E.
- ejus dignitati quinam magis officere censentur ? *ibid.*
- cuius rei cognitio ad illum præcipue spectat ? 618. E.
- suum fulmen in Lutherum torfit, 675. C.
- quod diploma ad Erasmus misit ? 708. A. 759. A. B.
- quæ procul dubio correcturus in Ecclesiæ moribus ? 775. C.
- quid minus ipsum decere dicitur ? 782. D.
- quot & quales Cardinales deputavit, qui de rebus Lutheranis respondeant ? 783. A.
- quid misit ad Erasmus, & pro quo gratias egit ? 810. A.
- ipsius auctoritas a quibus intemperitiis eundem defendere non potest ? 811. F.
- cur eundem beatum reddere nequit ? 812. A.
- edixit ne legantur libri Lutheri, 873. B.
- quod mandatum bis misit ad Academiam Lovaniensem ? 940. C.
- illius auctoritas apud quosdam propemodum Christo anteposita, 1030. C.
- cur nec passim nec temere vibrare debet fulmen anathematis ? 1035. B.
- *Pontificem* unum cur nunc deligi expedit ex omnibus Episcopis ? 632. D.
- *Pontifices* ad quid admitti debent ? 341. B.
- quid tum favoribus tum honoribus prosequerentur ? 417. A.
- unde urbi Romæ non mediocriter decus judicarent accedere ? *ibid.*
- ipsorum auctoritas sacrosancta esse debet, 434. F.
- in quibus casibus sua decreta mutarunt ? 488. B.
- ipsorum leges de matrimonio quænam exstant ? *ibid.* F.
- *Pontifices*, Cardinales, alique prudentes & integri viri quid agere debent ? 124. B.
- *Pontificia* leges quem excommunicant ? 1530. A.
- *Pontius*, Cypriani diaconus ac comes individuus, 478. E.
- quem librum conscripsisse existimatur ? *ibid.*
- apud quem desiderari dicitur ? 1699. D.
- *Popardia*, oppidum Germaniæ, 353. D.
- *Populi* favor quid dare potest, necne ? 360. B.
- illius status a quibus pendet ? 438. E.
- hujus voluntas ac studia unde pendent ? *ibid.*
- *Porphyrus* qualem librum edidit ? 1248. D.
- *Porta* cornea, 30. D.
- *Portentum* quale & unde conflatum ? 83. B.
- *Portius* (Leonardus) Vicentinus quem libellum edidit ? 987. A.
- vir humanus & doctus dicitur, 1416. F.
- *Possessio* sincerorum planæque *synodus* amicorum qualis esse dicitur ? 317. A. 1508. B.
- *Post tres dies* quomodo intelligendum ? 295. E.
- *Potamiæna* inter quas præ cæteris eluxit ? 1848. B.
- *Potelbergius* (Livinus) quondam Flandriæ Quæstor ærarius, 1667. F.
- homo gravis juxta atque humanus prædicatur, *ibid.*
- qualem depinxit Joannem de Hondt, & quid illi impetravit ? *ibid.*
- *Potestas* quando perniciosior ? 150. D.
- *Positus* hæreticus duo rerum principia tradidit, 949. F.
- *Poskin* ob quid notatus ? 1688. A. 1685. B.
- quot libras misit Erasmo ? 814. B.
- *Potiores* diurni, 91. E.
- *Præcepta* pauca, sed optima esse oportet, 556. D.
- *Præceptum* vulgatum adducitur, 90. A.
- *Præceptor* litterarum frustra habetur, nisi habeatur & amicus, 68. C.
- *Præceptores* a Tostallo notati, 254. A. D. E.
- *Prædicator* quidam Frisius cur debacchatur in nomen ac famam Erasmi ? 536. E.
- quid palam declarat ? 537. A.
- cur venit ad Erasmus ? *ibid.* D.
- qualis juvenis dicitur ? *ibid.*
- quid fassus est, & quæ proposuit ? *ibid.*
- *Prædicatores* qua ratione pro suo Thoma dimicant ? 338. D.
- *Prædicatores* quidam Lovanii debacchantur in Erasmus, 670. A.
- *Prædones* quidam maritimi notantur, 137. A.
- quid facit ? *ibid.*
- quomodo tractant advenas ? *ibid.* B.

- a Principibus Angliæ tolerantur, *ibid.*
 — alii sceleratissimi dimissi, 238. E.
 — ex sua libidine grassantur in quosvis, *ibid.*
Præfectus urbis Caletienſis, quem *Deputatum* appellare malunt, vir humanissimus, ac de Erasmo optime meritus, 330. D.
Premium præsentaneum quale putatur esse? 240. E.
Præstis ciconia est conia, 622. D.
Præpositi quo nomine appellari gaudent? 344. F.
 — quid sibi cavendum est? *ibid.*
Præpositus quidam Cassiletanus, vir juxta doctus atque humanus, 381. B.
Præses Dominicalium apud Constantienses, vir integerrimus, doctrinaque solida, 755. B.
 — in concionibus sacris admirabili facundia instructus, *ibid.*
 — qualem piscem donavit Erasmo? *ibid.*
Præses Flandria, vir in omni litterarum genere doctissimus, 160. D.
Præsum prudens moderatio ad quid plurimum conducere potest? 1069. A.
 — illorum quæ potissima functio est? 1246. A.
Praga, urbs Germaniæ, & caput Bohemiæ, 432. E.
 — quinam viri illic reperiri dicuntur? 433. A.
Præsentis (Felix) qualem Psalterii totius interpretationem edidit? 127. E.
Præsentis vel a *Prato* (Ludovicus) Præfectus Gandavenſis, vir non uno decorem genere clarissimus, 683. E.
 — bene meritus ac quotidie merens de Erasmo, *ibid.* F.
 — ipsius animus vere generosus ac majorum suorum clarissimis imaginibus dignissimus, *ibid.*
 — quanto studio & quanta facundia agit causam Erasmi? 684. A.
 — quo profecturus est Legatus perpetuus? 717. A.
 — quid dixit Viveti de quodam Leodiensi? *ibid.*
 — quæ abunde narrabit Erasmo? 989. F.
 — ornatus litteris & stemmatis, 1154. F.
Præsis (Stephanus a) cujus litteras accepturus & ad quem perferendas curaturus? 1519. A.
Prato (Jacobus a) fortissimus Erasmi patronus & amicus, 1065. B.
Præcatio quænam a Laicis exigenda? 440. E.
Præces horariæ, 47. D. E.
Præcula quædam breves juxta ac doctæ quarum Personarum consortium servant? 697. E.
Præbyteri apud quos uxores ducunt? 668. A.
 — illorum dignitas quo tempore magna fuit? 1849. A.
Præbyterii ad gradum olim vix admittebantur triginta annos nati, 1831. E.
Præcardus (Leonardus) Canonicus Aquensis, 285. D.
 — cui hominis monstro credere non potuit? 442. C.
 — ad quid hortatur Erasmo? *ibid.* C. D.
 — ejusdem hospes humanissimus & amicus summus, 602. D.
 — quid nullis precibus impetrare ab eodem potuit? *ibid.*
 — vir eruditione varia, morum integritate, & multo rerum usu consultissimus, 1882. C.
Præcellus (Georgius) Erasmo hortatur ad librum metaphorarum edendum, 1555. B. D.
 — eundem tanquam parentem suum amat ac veneratur, *ibid.* D.
Prærias (Sylvester) quænam differit in libris suis? 486. E.
 — nimis immoderate scripsit de potestate Romani Pontificis, 519. F.
 — in multis errasse dicitur, 517. A.
 — primus scripsit adversus Lutherum, 588. A.
 — quæ contra eundem scripsit, a nemine probantur, 600. E.
 — Pontificis primatum satis asseruit, 743. C.
 — Erasmo Romam provocat litteris humanissime scriptis, 753. F. 754. A.
 — qua de re aperte & amanter eidem scripsit? 776. E.
 — in suis libellis quædam dicuntur esse quæ non probantur Theologis Parisiensibus, 777. C.
 — quomodo respondit libello cuidam Lutheri? 1042. B. 1361. E.
 — ipsi inditum silentium a Leone Pontifice, 1042. B.
Præmam coitionem *acerrimam* vocat Terentius, 188. F.
Præncip a *Coursemburne* humanissimus prædicatur, 90. A.
Præncip Bergensis, *vide* Bergensis.
Præncip quidam quem conatur facere Erasmo? 137. D.
 — quid eidem contulerat? *ibid.* E.
 — quid pro eodem scripsit summo Pontifici? *ibid.*
 — impatientissimo ejusdem desiderio tenetur, 419. F.
 — quid percontatur ab Hutteno? *ibid.*
 — mirifice Erasmo amat, 420. A.
 — quid Hutteno largitus est? *ibid.*
Præncip cordatus & pius quomodo se gerit? 263. E.
 — ipsius curas ac sollicitudines adjuvare quemque oportet, *ibid.* F.
 — multis regnis destinatus nullius omnino consilium adspernari debet, 264. B.
 — cum quibus amicis libentius confabulari potest? 324. E.
 — ipsum quæ res a temere novandis rebus deterrebit? 325. E.
 — Principem nasci longe præstabilius, quam per corruptelam eligi, 327. F. 328. A.
 — quid boni Principis esse dicitur? 328. A.
 — tam procul agens an cognosceret quid agatur in regionibus remotissimis, & si cognoverit, quando mittet suppetias? *ibid.* C.
 — eximii Principis quæ bona pars est? 360. F.
 — illum qui instituit, qualem esse decet? 484. B.
Præncip Leodiensis perbenigne & humaniter excipit Paschasium Berselium, 229. D.
 — quid clara voce legit exosculaturque? *ibid.* E.
 — Erasmo præ gaudio inclamat, *ibid.*
 — multa de eodem honorifice confabulatur, *ibid.* F.
 — nihil hoc uno apud se est antiquius, *ibid.*
 — eundem videre & complecti medium cupit, *ibid.*
 — eundem litteris ad se vocat, *ibid.*
 — quævis & quantus Præsul? 230. A. D.
 — sua epistola qualem ingenii humanitatem præ se fert? *ibid.* E.
Præncipatus apud Christianos quid? 124. C.
Præncipatus quis melius gerere dicitur? 482. E.
Præncipes quid recte facere dicuntur? 967. C.
 — de illorum factis non temere loquendum, 124. A.
 — eorum facinora per adulationem laudantur a multis, *ibid.* E.
 — ipsorum errata nemo audet reprehendere, *ibid.*
 — eorum arma a quibus cohibita? 147. A.
 — quibus auctoribus in concordiam redeunt? *ibid.*
 — inter ipsos quid non deest? 221. D.
 — illorum clementia unde crudelis dicitur? 238. E.
 — quinam ipsis chariores? *ibid.*
 — ob quid notati? 252. A. 256. D.
 — a qua re magis abesse, & quid legere debent? 263. E.
 — ipsorum humanitati pietatique quid debetur? 289. C.
 — penes eos pretium & honos egregiis ingeniis esse coepit, *ibid.*
 — quod omnia sua consilia conferre instituerunt? *ibid.*
 — eorum favore liberalitateque revirescere solent studia, *ibid.* D.
 — ut iis probari pulcherrimum est, ita displicere turpissimum, 290. C.
 — impenſissime favere Erasmo dicuntur, 305. D.
 — ab illis non exigenda anxia atque exacta scholasticarum disciplinarum cognitio, & cur? 324. D.
 — minime arcendi ab omni librorum commercio, *ibid.*
 — solida ipsorum sapientia & incorrupta virtus quem fluxum sistere ac inhibere debet? 325. E.
 — in tanto eorum numero qui & quales existerunt? *ibid.*
 — unde tanta bonorum Principum raritas? 326. A.
 — in

R E R U M A C V O C U M.

- in tanta malorum Principum turba quid reperire, audire, & comperire licet? *ibid.* C.
- inter Principes Ethnicos quinam inveniuntur? *ibid.*
- Christiani Principes suæ quisque ditioni quem animum præstare deberent? *ibid.*
- cur jus eligendi ad ipsos recte translatum esse dicitur? 327. F.
- quanta integritate ipsos esse oportet? *ibid.*
- in cuius edicta consentire debent? 328. C.
- ipsorum officia quænam sunt? *ibid.* D. E.
- passim favere ac fovere recta studia dicuntur, 335. C.
- quam Philosophiam amplecti, & quænam gerere debent? *ibid.* D.
- de illis quis melius meretur? 340. D.
- Principum profanorum arma legesque quo modo serviunt Christo? 341. A.
- unde periculum est, ne iidem prolabantur longius? *ibid.*
- quænam ab illis tractantur, & cur non insectanda sunt? *ibid.* E.
- horum ministerio quid fit? *ibid.*
- undè his debetur suus honos? *ibid.*
- quando honorandi ac etiam tolerandi? *ibid.*
- quid in his subluet? *ibid.* F.
- cur conviciis non sunt exacerbandi? 342. A.
- illorum plerique quales esse videntur? *ibid.* B.
- illorum felicitas quibus vitiis obnoxia est? *ibid.* E.
- de ipsorum ordine quis bene meretur? *ibid.* F.
- eorum majestati quis non derogat? *ibid.*
- illorum aulæ titulo magis quam vita quondam erant Christianæ, 345. D.
- eximios quosdam nobilitarunt disciplinæ licet alieniores, 361. A.
- iis non perdiscendæ disciplinæ omnes, nec omnes libros evolvere vacat, *ibid.* B.
- quid in utrisque discere debent? *ibid.*
- ubi situm ducere eos non expedit? *ibid.*
- ipsorum vitam quomodo temperari decet? *ibid.*
- ad eorum mentes de quibus disputatur? 438. B.
- ipsorum vigori officere litterarum cognitionem jactitant nonnulli, *ibid.* C. 440. D.
- ipsorum cor in manu Dei est, 438. F.
- quid antiquius habere dicuntur? 439. A.
- a multis eorum in quam laudem decertatur? *ibid.*
- corporis animique sui dotes quando cedunt in Reipublicæ felicitatem? 440. C.
- illorum præcipuum decus quod olim fuit? *ibid.* D.
- quidam ex illis laudare norunt, numerare non norunt, 446. C.
- unde magis irritantur, & unde sæpenumero corriguntur? 448. C.
- apud illos plus esse honoris videtur virtuti rectisque studiis, 483. E.
- in ipsorum aulis quos versari expedit, & cur? *ibid.* E. F.
- ipsorum prima ætas cui formanda committi debet? 484. A.
- quomodo Rempublicam capeßere ac gerere dicuntur? 497. A.
- ipsis quid magis spectandum? 516. C.
- improbis etiam ac morosis obtemperandum, 519. E.
- eorum magna pars cur blanda mavult audire, quam salutaria? 567. A.
- optimi quique linguas ac bonas litteras plurimi faciunt, 594. D.
- illorum majestas sæpius irritata gravem perniciem excitat mortalibus, 595. A. 596. E.
- cur conviciis non lacescendi? 761. F.
- auxilium Pontificis adversus Lutherum implorasse dicuntur, 783. A.
- quod dictionis genus illos maxime decet? 1211. F.
- a quibus incitantur in Erasmus? 1286. B.
- cur commodis rationibus facile revocantur in meliorem sententiam? *ibid.* E.
- illorum nonnullis quod negotium datum? 1327. F.
- Lutherani nihil audire volunt de restituendo & ablegandis Sacerdotum uxoribus, 1327. F.
- cujus sententiæ quibusdam verbis offensi sunt? 1328. A.
- inter illos numerantur qui velint hæerere Cæsari, alii sectis, *ibid.*
- illorum præcipua cura quæ olim erat? 1359. B.
- illorum liberi recta institutione maxime omnium egent, 1211. E.
- quomodo eosdem erudiri convenit? *ibid.*
- quando ne teruncius quidem impendebatur iisdem instituendis? 1286. C.
- quando contra ad eorundem institutionem adhibentur formatores magno conducti? *ibid.*
- Prior Cartusianorum* apud Parisienses fuit unus e Judicibus Berquini, 1208. E.
- Prior Celestini* apud eosdem fuit quoque ex Judicibus ejusdem, *ibid.*
- Prior* quidam Dominicalium quid negavit se scire & quid tamen declaravit? 537. C.
- Prior* quidam Friburgensis, vir summæ auctoritatis apud suos, 255. F.
- Margarita Philosophica* Auctor, *ibid.*
- quanti facit *N. Testamentum* ab Erasmo editum? *ibid.* 256. A.
- Prior* Monasterii cujusdam Antuerpiensis, vir pure Christianus, 445. D.
- Lutherum unice deamat, ejusque discipulus futurus, *ibid.*
- is omnium pene solus Christum prædicat, *ibid.*
- Prior* quidam Monasterii Monachorum, qui se *Prædicatores* appellant, 81. C.
- Theologiæ Bacalaureus, *ibid.*
- apud vulgus opinione non incelebri, *ibid.*
- concinator non omnino pessimus, *ibid.*
- famæ perquam avidus, *ibid.*
- adit *Officialem*, quem vocant, 82. A.
- rem omnem frequenti concione exponit, *ibid.* B.
- silentium ipsi imponitur, *ibid.* C.
- ventoso gloriæ curru volitans, *ibid.*
- Prior* sanctæ Agnetis nondum Erasmo visus, 265. C.
- quem libellum eidem misit? 1591. A.
- Prisci* quos divinis afficere honoribus solebant? 1819. A.
- Pro* aris ac focis dimicare, 127. D.
- Pro* libris horrida arma tractare, 56. D.
- Probus* (Æmilius) quid ait de invidia? 196. A.
- Procella* ad quid nonnunquam a superis propitiis immituntur? 84. A.
- Proceres* nunquam non prædæ inhiare dicuntur, 886. B.
- Proceres Ecclesiastici* quibus potissimum pestibus affines sunt? 342. F.
- Proci* ambire solent favorem parentum, 769. E.
- Prodesse* difficillimum est, lædere facillimum, 528. F.
- Prodesse* difficillimum est, sed juxta pium, 369. A.
- Profectus* primi minime apparent, 140. A.
- Professio* quæ a veris litteris alienissima est? 475. A.
- Professione* omni, præsertim Theologicæ, quid necessarium existimatur? 1434. B.
- Professores* quinam maxime amandi? 997. A.
- Professores* bonarum litterarum complures cur non fuerunt a Luthero alieni? 968. C.
- Professores* Collegii Buslidiani Lovanii summo opere laudantur, 1288. C. D.
- Professores* quidam religionis quomodo invicem digladiari dicuntur? 338. D.
- Prognostica* titulo Ortwinii ubi prostant? 1582. B.
- Propheta* unde inepte derivatur a quodam sciolo? 1250. E.
- Propheta* non raro sæviunt in pseudo-Prophetas, 796. D.
- Propheta* quinam novi exorti dicuntur? 914. C.
- Πρὸς τῶν Μυσῶν, 125. E.
- Prosecutus* apud Lucam cap. 1. vers. 3. pro *persecutus* mutavit typographus, 259. F.
- Proteus*, Deus marinus fatidicus, qui se subinde in varias figuras convertibat, 332. F.
- de illo quid scripsere Veteres? *ibid.*

Proverbia, quæ in hoc Opere passim occurrunt, ut:

- A digitis primoribus*, 205. F.
Africa semper aliquid novi affert, 1666. E.
 Ἀκαίρος εὐνοί οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει, 79. E.
 ἅπαντα τοῖς καλοῖς ἀνδράσι πρέπει, 80. B.
Aquila non capis muscas, 1641. D.
Asinus in apes, 1442. F.
Aut Regem, aut fatuum nasci oportet, 251. B.
Bene plastrum perculit, 318. F.
Bovis clivellam, 1579. C.
 Κάνθαρος αἰτὼν μαιεύεται, 251. B.
Consultum male, consultori pessima res est, 484. D.
Cum Bitbo Bacchius, 1694. C.
Dedi malum & accepi, 795. F.
 Δειλὸς ὁ πλῆτος, 1393. B.
 Δις καὶ τρίς τὰ καλὰ, 621. C.
 Ἐν δὲ διχομασίῃ κἀνδροκλείδης πολεμαρχεῖ, 827. C.
Ex malo Judæo semper peiores fiunt Christiani, 1640. E.
Ex musca elephas, 1259. C.
 Ἐκ τῆ ὀρέῃ γίνεται τὸ ἱερὸν, 1404. E.
 Εὐνὴς ὁ σφάντης, 1179. B.
Formica camelus, 1510. D.
 Γλυκὺς ἀπείρω πόλεμος, 251. B.
Homo bulla, 1195. B.
Leonem ab unguibus, 205. F.
 Μυῖζον τέπισταγμα τῆ θυλάκις, 1140. C.
Myconius calvus, 1497. D. 1763. A.
Ne temere Abydum, 333. D.
Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus, 593. C.
 Ὁ ἵππος ἐς παδίον, 664. E.
Oleum addere camina, 527. C.
Panem ne frangito, 1612. E.
 Πολλὰς φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσε, 784. F.
 Πολλοὶ μὲν νερθηκοφόροι, παῦροι δὲ τε βαρεχοί, 1414. B.
Præstat malum sinere ut est, quam non dextris remediis exagitari, 641. B.
 Πυραύς μύρος, 115. D.
Scarabeus aquilam, 1422. A.
Sileni Alcibiadis, 251. B.
Simile simili amicum esse, 1322. B.
 Σπάρταν ἱλαχες, ταύταν κόσμου, 251. B.
Sutor ultra crepidam, 858. C.
 Θαλάττη ὕδωρ, 996. D.
Testudines aut non edendas esse, aut edendas, 1065. F.
Thesauro sperato carbonem reperti, 757. B.
Tibicen Arabius, 361. D.
 Τὸ ὁμοῖον ὁμοίῳ φίλον, 1413. E.
Ultroneas putere merces, 397. A.
Ut fici oculis inhaerentes, 1694. C.
Proverbia Aldina quanti veneunt, & a quo petenda? 102. F.
Provinciales vix ulli feliciter reddiderunt Romani sermonis simplicitatem, 695. E.
Provocare eos, quos non possis coercere, stultissimum est, 602. A.
Prudentia Christiana malo mederi mavult, quam exacerbare, 697. B.
Prudentia, quæ decet virum in Republica versantem, ex quibus Auctoribus colligitur? 971. D.
Prudentia rerum communium desiderari fere solet in studiorum cultoribus, 667. B.
Prudentia bona pars quæ est? 1458. B.
Prudentius ubi Pindari eloquentiam & Horatii suaviloquentiam vicit? 779. A.
 — Orator Symmacho potentior illum confodit, 951. B.
 — ipsius carmina cur præferuntur versibus Pontani? 1021. A.
 — in quem Theologum vaticinatus videtur? 1460. E.
Prytanæum, locus erat Athenis in arce dignissimus, 1468. E.
 — in illo ali, summus apud Athenienses honos habebatur, *ibid.*
Psalmi Davidici juxta veterem editionem canuntur in templis, 127. E.
 — quam familiarissimi ac vulgatissimi olim fuere? 723. F. 724. A.

- mysteriis abstrusissimis pleni, & densissimis tenebris verborum ac sententiarum operati, 726. B.
 — modos efficacissimos habere dicuntur, 728. E.
 — dulcedinem modulationis illorum quis sentire potest? 729. D.
Psalmorum usitata Erasmo editio unde fluxit? 99. F.
Psalmus xxxiii. cur admodum sterilis? 1267. D.
Psalterium quale? 79. C.
Psalterio octaplo cui opus est, & ubi? 384. A.
Pseudocheus quid attulit? 929. C.
Pseudo-Monachi quomodo se gerere dicuntur? 677. E.
 — quid agere studeant? 1043. C.
Pseudo-Theologi, genus omnium insuavissimum, 137. F.
 — omnibus faceffunt negotium, 138. A.
Pseudo-Theologus quidam Erasmo tragoediam propemodum excitat, 137. F.
 — quomodo se gerit? *ibid.*
Ptolemaus Philadelphus unde magis celebris prædicatur? 321. D.
Ptolemaus hæreticus quid addidit impiis inventis Valentini? 949. C.
 — in quibusdam tamen ab eo dissentiebat, *ibid.*
Ptolomæus Alexandrinus fuit, 1461. F.
 — in Lingua Græca homo non infacundus fuit, *ibid.*
 — floruit sub Imperatoribus Trajano & Antonino Pio, *ibid.* E.
 — Auctor vetustissimus omniumque Geographorum celeberrimus ac doctissimus, *ibid.*
 — omnium primus Geographiam ad certiore rationem redegit, 1462. A.
 — commentus est dimensionem latitudinis & longitudinis universi orbis, *ibid.*
 — quales numerorum notas tradidisse existimatur? *ibid.* B.
 — in stadiis computandis ac dimetiendis errasse videtur, *ibid.*
 — in qua parte non indiligens habetur? *ibid.* C.
 — quo errore non damnaſſe Veteres omnes probabile fit? *ibid.*
 — multa in Marino reprehendit, *ibid.*
 — a duobus Interpretibus pessime tractatus fuit, 1461. E.
 — a quo inchoatus in Latinum sermonem verti? *ibid.* F.
 — ex cujus officina prodit sua lingua loquens? *ibid.*
Πτωχοτύραννοι quidam ob quid notati? 579. F. 649. C.
Publica ac privata unde non bene habent? 519. B.
Publius Mimographus qua ætate prodiit in scenam? 811. D. 812. F.
 — dictum quoddam ipsi asseritur, 1149. B.
Puccius (Antonius) apud Elvetios Legatus Apostolicus, meritum honorem Erasmo detulit? 331. D.
 — quid a summo Pontifice impetrare non gravabitur? 348. D. 349. C.
 — quibus gratum facturus, & ob quid? 349. C.
 — unde pedem movisse, & quo iter facturum non dubitatur? 352. B.
 — quid vehementer cupiebat? 358. E.
 — homo multis eximiis dotibus suspiciendus, 402. A.
 — quo nomine dicitur charior Erasmo? *ibid.*
 — quos invitat ad colloquium & prandium? *ibid.*
 — qua de re admonitus ab Erasmo? 1535. A.
 — homo est mire iracundus & impotens, 1698. B.
Puccius (Laurentius) Cardinalis, Religioni Christianæ instaurandæ laborat, 478. A. 480. E.
 — suo nomini quinquam labor dicatur, & ob quid? 480. E. F. 481. A.
Puchaimerus (Philippus) habet epistolam Rhenani, 1395. F.
Puella quid potius inspeſtant? 117. A.
 — quæ castissimæ existimantur? 679. D.
 — integram illarum famam optime tuerentur mores incontaminati, *ibid.*
 — illarum castitas potissimum periclitatur otio ac lascivis lufibus, *ibid.*
 — ab his vitiis immunes manent ope bonarum litterarum, *ibid.*

— mul-

R E R U M A C V O C U M.

— multis pudicitiae jacturam attulit simplicitas & rerum infcitia, *ibid.* E.
 — ob quid bonis litteris ac disciplinis instituendae? *ibid.*
Puer quidam balbus, cognatus uxoris Barbirii, 270. F.
 — quid significavit Erasmo? *ibid.*
Pueri quo litterarum genere instituendi? 16. D.
 — quomodo sapiunt? 35. F.
 — quid passim magna temeritate pronunciant de Lutheri scriptis? *ibid.* D.
Pugna inter melioris litteraturae professores & veteris infcitiae patronos ubinam fervere dicitur? 405. B.
Pugna cujusdam matrisfamilias cum famula domestica, 17. C. D. &c.
Pulchrius est nonnunquam honorem meruisse quam obtinuisse, 360. E.
Pulevis excussus in incredulos Judaeos quid significat? 702. D.
Πυραύς ποῖος quale proverbium? 115. D.
Purpura regalis, 80. B.
Putum putum quid vocabant Veterum leges? 1095. E.
Putei Abrahami & Isaaci, 340. A.
Putum, putare, putamen quid sonant? 1095. E.
Putum quem vulgo appellant Hispani & Itali? *ibid.*
Pyghardi quanam secta apud Bohemos? 504. F.
 — a quo denominationem acceperunt? *ibid.* A. 520. A.
 — ipsorum dogmata cultusque recensentur ac examinantur, 505. A. B. &c. 520. B. C. &c.
 — unde plurimum aucti dicuntur? 505. E.
 — quo pacto exterminari possent? *ibid.*
 — unde plerique illorum abhorrent a dominatu Pontificis Romani? 521. B.
 — sola illorum factio superest reconcilianda, 632. B.
Pygmaeo Herculis cothurnos inducere, 10. B.
Pyladea amicitiae, 52. B.
Pyramides Aegyptia quid habuisse dicuntur? 849. D.
 — ex quibus rebus fuisse existimantur? *ibid.* E.
Pyrgopolimices, fabula Plauti, 1914. C.
 — in illam Proceum lepidissimum Dorpii, *ibid.*
Pyrrhus quidam Erasmo cognitus a puero, 670. C.
 — quid se habere scripserat eidem? *ibid.*
 — ipsius ingenium summo opere amatum ab eodem, *ibid.*
 — bonas litteras suis studiis admiscet, 1645. B.
 — ipsius pater optimus ac vegetus, conjux suavissima, & liberi dulcissimi, *ibid.* A. B.
 — sua mors cui fuit acerba? 670. C. 715. D.
 — illius memoriam interire quis non passus est? 715. D.
Pythagoras quibus sermonibus delectari dicitur? 42. D.
 — Phalaridis Medicus humanissime ac liberalissime tractatus ab eodem, 55. C.
 — de illo quid scriptum apud Veteres? 332. F.
 — esum fabarum mortalibus interdixit, 518. F.
 — quomodo juvenem amore furem revocavit ad sobrietatem? 728. B. D.
 — omnia oportere esse communia statuit, 1763. C.
Pythagorica amicitia quae? 1316. C.
Pythagoricorum publica lex quae? 426. A. 1431. A.
Pythagoricus Philosophus quid facere solitus? 474. E.
Pythonicus manes evocat, 82. E.
Pyxis Pandora significabat fontem ac causam omnium malorum, 17. B. 33. A.

Quadrupes olim noxae dedebantur ob damnum datum, 715. B.
Qua facilius manduntur, melius ad stomachum faciunt, 209. E.
Qua judicio dantur, testimonia sunt verius quam munera, 483. B.
Qua plus pretii ac gratiae habere solent? 648. E.
Qua res in Principe civitatis requiruntur? 149. F.
Qua sunt minutissima, saepe plurimum difficultatis habent, 176. D.
Qua supra nos, nihil ad nos, celebratum Socratis apophthegma, 693. E.
Quaecumque optima sunt, Erasmo videntur maxima, 175. D.

Quadam despicienda sunt, 204. B.
Quadam melius fugiuntur, quam superantur, 57. D.
Quanam aliquem ignavissimum reddunt? 61. F.
Quanam apud vulgus hominum ridicula sunt? 364. B.
Quanam frigent apud eruditos? *ibid.* A.
Quanam ingenium efficere solent mite placidumque? 149. F.
Quanam melius & gratius insident in animos hominum? 206. B.
Quanam portenta toto Digesto passim occurrunt? 83. A.
Quanam propositiones produsse dicuntur? 322. D.
Quanam res felicius eveniant? 41. B.
Quanam res valde invidiosa esse dicitur? 322. D.
Quanam semper & in omnibus detestanda? 342. C.
Quanam vere esse dicuntur? 556. B. C.
Quaestiones nonnullae inexplicabiles unde ad nos venerunt? 764. D.
 — in illis non admodum anxie versari, optimum esse censetur, *ibid.*
Quaestiones Scotiae, 130. A.
 — illarum frivola argutiae ac gryphi, 30. B. C.
Quaestiones acutissimi, 1560. E.
Qua in re impium est causam adversario tradere? 304. D.
Qualis esse debet, qui res serias persuadere cupit? 426. B.
Quam difficile est sapere, quibus adversatur Rhamnusia? 380. F.
Quarum rerum similitudo conciliat Leonem X. Pontificem & Sylvestrum Episcopum Wigornensem? 168. B.
Quernus (Guilhelmus) Normannus cum quo habet conflictatunculam? 1208. A.
 — feniculus virulentus, impugnat Lutherum, 1698. B.
Questenbergius (Sigismundus) quibus laboribus levatus dicitur? 1407. B.
 — quicquid habet, aut necessitati impendit, aut honestae benignitati reservat, *ibid.* C.
 — Erasmi amicus charissimus & candidissimus, *ibid.* B. 1409. A.
Qui artes ingenuas profitebantur, quo seculo dicuntur fuisse infantes atque elingues? 349. E.
Qui Desiderio Erasmo & Jacobo Fabro bene volunt, unde utriusque vicem dolent? 265. D.
 — qui iisdem ac rectoribus studiis male volunt, cur ex adverso gaudent? *ibid.* E.
Qui divites esse coeperunt aut meditantur, amorem illico disciplinarum vel abjiciunt vel deponunt, 258. D.
Qui Graece nesciunt, ne litteralem quidem sensum Scripturae percipiunt, 63. F.
Qui in gladiatoria schola vulnus praeter certaminis leges acceperunt, quibus dant dextram? 611. C.
Qui in sacris Litteris aliquid scriptum reliquerunt, longe aliis verbis & aliis figuris, quam veteres illi Graeci, usi sunt, 293. C.
 — quantum ab illa Antiquorum lingua distant? *ibid.*
Qui maxime cupit optima, quid interdum cogitur dicere? 326. B.
Qui moderate ferre potest impietatis crimen, is leviter pius est, 303. C.
Qui multa mentiuntur, non queunt semper sui memores esse, 65. C.
Qui nolens irascitur, facile placatur, 304. F.
Qui oblatrant melioribus studiis, acriter perstringuntur, 566. E. F.
Qui obticescit, cum laudatur, quid velle videtur? 11. F. 12. A.
Qui odit invitatus, facile redit in gratiam, 304. F.
Qui Philosophiae studiosi & cupidi esse coeperunt, rem simul ac fidem, ignarorum opinione, amittunt, 258. D.
Qui proficiunt ad Christi libertatem, quid imprimis cavere debent? 345. A.
Qui sacram peregrinationem obeunt, notantur, 354. A.
Qui simpliciter errat, misericordia dignus est, 573. C.
Qui sua sorte contentus est, non tenuis haberi debet, 277. A.

Tom. III.

Zzzzzzz

Qui

- Qui tangit picem, non potest non inquinari*, 91. E.
Qui tractant fidei negotium, a quibus vitiis procul abesse debent? 517. C.
Qui vectigalibus exigendis tantum agit Imperatorem, is quidvis est potius quam Imperator, 328. C.
Quibus perniciosum est scribere? 53. F.
Quid accidere solet, quoties iudicium ex amore nascitur, & contra quoties amor a iudicio proficiscitur? 172. D.
Quid accidit in acerbissima animi molestia? 53. B.
Quid æquo magnoque animo ferendum? 26. A.
Quid animi vere magni est? 204. C.
Quid arguit egregium nauclerum? 150. B.
Quid boni civis esse censetur? 328. A.
Quid decet boni viri innocentiam? 314. B.
Quid decet hominem Germanum? 141. C.
Quid devorandum ei, qui Christo militet? 130. E.
Quid felicissimum simul & rarissimum? 541. D.
Quid ferendum, nec culpandum? 55. C.
Quid gloriosius est? 123. F.
Quid ingrati & illiberalis pudoris est? 130. E.
Quid ingratitudinis vel certe insolentiae genus esse videtur? 164. E.
Quid in humanis disciplinis expedit? 128. A.
Quid in magnis morbis evenire solet? 53. B.
Quid in rerum natura teterrimum ac foedissimum? 49. E.
Quid inter vere amicos non potest esse? 162. A.
Quid inutilius ad tuendam Rhetorices politiem? 271. B.
Quid longissime abest ab omni humanitate? 130. E.
Quid magis salutare mortalibus dari potest a superis? 150. C.
Quid maiore studio moliendum? 152. B.
Quid magis accedit ad imaginem coelestis hierarchiae? 519. D.
Quid maxime vitandum? 489. B.
Quid maximum ac primum esse censetur? 465. B.
Quid non est ex usu disciplinae castrensis? 314. E.
Quid non est mitis mansuetique ingenii? 313.
Quid non protinus optimum est? 364. A.
Quid non solum est viri eruditi, verum etiam amantis quod docet? 726. D.
Quid non solum extremae dementiae est, verum etiam summæ impietatis? 302. A.
Quid olim prodigiosae pietatis habebatur, & Divorum catalogo dignum?* 660. B. C. 661. A.
Quid omnium jure naturali commune esse dicitur? 411. E.
Quid oportet a bono viro procul abesse? 178. A.
Quid optabilius est? 11. E.
Quid parum honestum esse ducitur apud populum poeticum? 230. F.
Quid parum religiosum existimatur? 490. B.
Quid pestilentius accidere potest? 150. C.
Quid plane divinitatis cuiusdam esse videtur? 151. B.
Quid plerumque ambitiosum, aut iniquum esse solet? 240. D.
Quid plerumque evenire solet? 218. D.
Quid profectum ex scientia & eloquentia Doctorum sanctae Ecclesiae? 157. B.
Quid prudenter ac vere dictum? 379. C.
Quid pulcherrimum, sed rarissimum dicitur esse? 439. D. 802. C.
Quid pulchre convenire videtur? 154. E.
Quid putandum est dementiae extremae esse? 69. C.
Quid rarissimum est inter litteratos? 806. B.
Quid reprehensione non caruit in Minerva Phidiae? 311. B.
Quid saepenumero accidit in iis, qui res adversas fortiter pertulerunt? 150. B.
Quid summæ dementiae esse censetur? 490. B.
Quid tangit & allicit omnes? 216. C.
Quid temporibus Erasmi rarissimum dicitur? 541. E.
Quid videtur esse hominis pariter & exquisitae facundiae, & penitus intelligentis rem, de qua loquitur? 726. C.
Quid usu venit in his, qui vel natura perfidi sunt, vel impotentibus affectibus? 615. C.
- Quid utilius ad excludenda mundi diffidia?* 519. D.
Quidam ἀπαιδευτός πεπαιδευμένοι & ματαολόγοι notantur, 237. B.
Quidam apud Turregos quid suadere vult Erasmo? 757. D.
Quidam e famulatio Pontificio non infimus, Erasmi amicus, 759. B.
 — quid litteris suis submonuit eundem, & quid ei obtulit? *ibid.*
Quidam nomine Philistaei acriter reprehenduntur, 340. B. C. &c.
Quidam notatur, & cur? 298. C.
Quidam novis amicitiiis allecti, veteres aut contemnunt, aut negligunt, 182. B.
Quidam ob quid dissectus fuit Argentorati? 1078. B.
Quidam, quem Jovem vocat Erasmus, 133. B.
Quidam Romae, satis annosus sacrificulus, quem librum contra Erasmus scribere ac edere suscepit? 1763. A.
 — unde putavit Italiam magna affici ignominia ab eodem? *ibid.*
 — ne illum librum ederet, prohibuisse dicitur Pontifex, *ibid.*
 — illum hominem ridens ac in deliciis habens docti, *ibid.*
 — quam epistolam ad illum scripserunt nonnulli? *ibid.* B.
 — quos suspicione notat, ac in illos stylum vertere vult? *ibid.*
Quidam sub nomine lupi notatus, 133. C. 139. C.
 — quisnam exitus eum manet? 139. C.
 — quam famam quaerit? *ibid.*
Quidam sub nomine Satanæ notatus, 536. D.
Quidam unde perverse invidi? 173. B.
Quidquid a spiritu Christi proficiscitur, non potest humanis praesidiis opprimi, 591. E.
Quidquid humanis consiliis tentatur, temporarium est, *ibid.*
Quinam Aristotelem Latinum fecisse dicuntur, & ob quid? 350. A.
Quinam facilius reperiuntur? 278. D.
Quinam in numerum divorum olim referebantur? 440. F.
Quinam invidiam merentur? 165. D.
Quinam magis imperio digni? 190. E.
Quinam multum abesse a Christianismo censentur? 809. A.
Quinam non sunt irritandi, nec alienandi? 489. C.
Quinam olim pro diis culti? 756. D.
Quinam saepius omnium fortunatissimi? 218. D.
Quinam vetus mos adhuc perdurat? 234. B.
Quinonius (Guilhelmus) Mandator, quod iudicium fert de Montano? 1316. B.
 — in eundem benignissimus ac propensissimus, *ibid.*
 — non solum domus, verum etiam facultatum omnium communionem offert Erasmo, *ibid.* C.
Quinque pro quique male positum, 205. C.
Quinterius Andernacus in quo sodalicio esse dicitur? 1479. C.
 — quis ad ipsum frequenter scribit? *ibid.*
Quintilianus (Fabius) totam Senecae dictionem contempsit, 97. B.
 — Copiam paucis attigit modo, 213. F.
 — quale Oratoris exemplar finxit? 342. E.
 — num ob id universum Oratorum ordinem laesit? *ibid.*
 — negat eloquentiam esse vocandam, quae non habeat admirationem, 175. D.
 — in illo accedit cura & subtilitatis affectatio? 695. D.
 — quid ipsi convenit cum Cicerone? 808. A.
 — qualem vult esse orationem? 995. C.
 — quomodo Græcos cum Latinis commisit? 1115. F.
 — quid de Seneca legendo admonuit? 1148. A.
 — quæ in eodem corrupta dicit, & quid in illo nominatim taxat? *ibid.* D.

— quas

RERUM AC VOCUM.

— quas virtutes in ejusdem scriptis esse fatetur, & quam potiore arbitratur? 1149. C.
 — quid de sententiis ejusdem queritur? 1150. B.
 — quam rem existimat obtinisse eidem, quo minus in uno quopiam excelleret? 1152. C.
 — quid laudabile de Cicerone scripsit? 1447. F.
 — quod primum in pueris ingenii signum esse dixit? 1458. A. B.
 — quod de Platone testimonium reddit? 1583. D.
 — ab Erasmo conferendus cum Trapezontio, 78. B.
Quintinus quidam a quo urgendus, & cur? 384. B.
 — Antuerpiæ fudit ære effigiem Erasmi, 1073. F.
 — egregius artifex, quos expressit in eadem tabula, & quomodo? 1635. B.
Quintus Curtius, vide Curtius.
Quirinus Talefius, vide Talefius.
Quirinus quid decreverat in miseros suos? 267. F.
 — amantissime Erasmo servisse dicitur, 1060. E.
 — ob quæ negotia amandatus in Angliam? *ibid.*
 — rursus mittitur in Britanniam, 1742. F.
Quis ab omni Philosophia alienus videtur? 785. C.
Quis adjuvat, nec lædit sanitatem corporis, 343. B.
Quis bonam itineris perplexi partem confecisse censetur? 337. D.
Quis decipere censendus? 807. C.
Quis insigniter bonus sit oportet? 606. D.
Quis in suspicionem continuo vocatur, & ob quid? 343. C. D.
Quis longius abest a vera religione? 346. E.
Quis magis obedire dicitur? 344. F.
Quis magnam studiorum portionem relinquere dicitur? 507. B.
Quis minus infelicitate aggredi solet ardua? 167. B.
Quis non avocat a religione, sed ad eam potius adhortatur? *ibid.*
Quis non continuo maxime vivit? 364. C.
Quis non damnare Pontificis condonationes censetur? 343. E.
Quis non damnare pium quorundam affectum judicatur? *ibid.*
Quis non derogat ordini, sed rem ordinis agit? 342. E.
Quis non facile premi egestate dicitur? 645. C.
Quis non parum assequutus videtur? 177. F.
Quis non potest male mori? 786. A.
Quis non recte desertur, & cur? 343. D.
Quis non reliquit omnia? 133. A.
Quis non videtur derogare ordini sacerdotali? *ibid.* A.
Quis notatur a sycophantis, & cur? 343. C.
Quis ab iisdem non notatur? *ibid.*
Quis notatur velut Ebionitis favens? *ibid.* D.
Quis patientiam Christianam præstat? 346. F.
Quis perspicuitati studere debet? 176. A.
Quis plurimum lædere dicitur? 495. D.
Quis protinus in jus vocatur, & cur? 343. E.
Quis protinus sibi fidem abrogat? 486. B.
Quis sibi devincturus est innumeros mortales? 147. B.
Quis splendidius regnare existimatur? 483. A.
Quis vere magnus est? 360. B.
Quis vere nobilis est? 1154. E.
Quis verius fidit? 346. E.
Quis videtur numinis cujusdam instar habere? 360. C.
Quisquis errorem optime novit, efficacissime refellit, 188. E.
Quisquis imponit diadema, non addit mentem Rege dignam, 360. B.
Quod commodum est, unde fit incommodum? 364. C.
Quod dicendi genus primam laudem obtinet? 176. A.
Quod est difficillimum, non continuo idem est & grandissimum, *ibid.* C.
Quod merenti datur, jus est, non beneficium, 11. A.
Quod orationis genus longe abest a genere encomiastico? 176. B.
Quodlibet acutissimi, 1560. E.
Quodnam orationis genus existimatur Erasmo magnificentissimum? 175. D.

Quodnam periculum est in Libris divinis interpretandis? 128. A.
Quorsum attinet beneficium in eos conferre, qui non intelligunt? 149. A.
Quorum proprium munus diffidia Christianorum Principum componere? 124. B.
Quas cupiditas amicos facit, necesse est, ut idem amoris lucrique sit finis, 22. A.
Quos voluptas ad amandum allicit, ibi finem amandi faciunt, ubi satietas subierit, *ibid.*
Quomodo corrigendum quod est adulteratum? 99. B.
Quomodo quemque metiri decet? 2. D.
 R.
Rabini quidam reprehensi, 694. D.
Rabinus Prior Monasterii Coloniae impetit Comitem a Nova Aquila, 1168. B.
Rabinus quidam notatus, 338. B.
Rabula quidam ob quid notati? 377. E. 441. F. 492. C.
 — illis omnibus per quem silentium impositum? 441. D. F.
 — ubinam sæviunt & libris grassantur? *ibid.* F.
 — paulatim mitescunt, & unde obmutescunt? 442. A.
 — cum indoctis illis vel certare turpissimum est, 279. B.
Raphael, salutis Medicus, cui pristinam sanitatem restituit? 1642. E.
Raphaël Regius, vide Regius.
Raphaël Volaterranus, vide Volaterranus.
Ratio & ars requiruntur in præceptore, 131. A.
Rauraci remotissimi a Sarmatis, 1508. D.
Realium factio aliquando floruit, 870. F.
Rebelerius a quo salutandus? 1625. F.
Rector Academia Lovaniensis quam rem paucis exponit? 608. A.
 — ipsi cum Medicis res est, *ibid.* C.
 — quid vix impetrat? *ibid.* E.
 — quæ negat esse digna Theologis? 610. F.
 — quid libentius auditurus? *ibid.*
 — cur admonuit, ut de Luthero ageretur? 611. A.
 — quid se nunquam crediturum fuisse dixit? *ibid.* C.
Rector Schola Erphurdienfis, vir eximius ac doctissimus, 334. C.
 — studiis melioribus impense favet, *ibid.*
 — Erphurdiensem Academiam hisce exornandam expoliendamque curat, *ibid.* D.
 — suæ prudentiæ quæ laus est peculiaris? *ibid.*
Recentiores ob quid taxati? 692. C. D.
 — quomodo legendi, & quid illis debetur? 705. A.
Reddere & *imitari* quomodo discrepant? 695. F. 696. A.
Redemptio quomodo dicitur Hebræis? 702. A.
Regalis, nummorum genus, 137. C.
Reges quomodo amicos beare dicuntur? 357. C.
 — ipsorum cor in manu Dei est, 438. F.
 — olim a populo designabantur, 520. B.
 — ex eorumdem pace mutua & amicitia sincera quid sequitur? 185. D. 187. C.
 — ex mutuis ipsorum diffidiis & conflictationibus quid oritur? 185. D. 187. A. B.
 — illorum prima functio quæ sit? 1098. A.
 — eorumdem gloria in quo præcipue consistit, & quomodo clarius indicatur ac fidelius custoditur? 1819. A. B. Vid. etiam *Principes*.
Regia, vide Aula.
Regina excellens, id est, *vetus Theologia*, interprete Hieronymo, 85. B.
 — eam describit *ἡ ἀρχαία*, *ibid.*
Regina Anglia scitulam peperit filiam, 234. D.
 — quantum litterata est? 402. C.
 — non minus pietate quam eruditione suspicienda, *ibid.*
 — apud ipsam quinam plurimum pollent? *ibid.*
 — foemina cum primis prudens ac pia, nec indocta, 408. D. 562. F. 630. D.
 — quid expostulat cum aulico quodam Erasmi amico? 408. D.
 Tom. III. Zzzzzzz 2 — omnis

— omnis probitatis exemplar dicitur, 510. D.
 — litteras amat, quas ab infantia feliciter didicit, 533. F.
 — illius majores ob quid collaudati, & cur illos imitari debet? 562. F.
 — quem librum poscit ab Erasmo? 871. F. 919. A.
Regina Aragonia in quam urbem redire coacta est? 602. C.
Regina Gallorum cui conventui adfutura? 614. E.
Regina quinquaginta, 86. A.
Reginaldus, Monachus Brigittenfis, vir angelico vultu & angelico spiritu, 1767. C.
Regio quænam gignit eximia ingenia? 215. D.
Regio quæ magis ex animo favet Pontificiæ dignitati? 665. A.
Regiones complures quid nobilitavit? 463. E.
 — quænam Erasmo non placent? 432. F.
 — earum discrimina apud quos minimum habere momenti par est? 420. A.
Regium est audire male, quum feceris bene, 971. B. 1295. D.
Regium Lepidum, urbs Longobardiæ, Ducatus Regienlis caput, sita inter Parmam & Mutinam, 1932. A.
Regius (Raphaël) Patavinus, ubi & qua ratione proficitur Quintilianum? 161. B.
 — quomodo doctus & eloquens? *ibid.*
 — homo admodum natu grandis esse dicitur, 788. B.
 — quam cruda viridisque ipsi fuit senectus? *ibid.*
 — apophthegmata vertit, 1263. C.
 — cujus lapsus aliquot prodidit? *ibid.*
 — insigniter labitur ipse alicubi, *ibid.*
Regius (Urbanus) quid scripsit ad Joannem Fabrum? 227. C.
 — sibi omnia potius quam fidem & gratitudinem deesse dicit, *ibid.* D.
 — suum fratrem cui commendat? *ibid.*
 — quid humanitati Joannis Fabri & Fabritii Capitonis commissurus? *ibid.*
 — Erasmus summopere laudat, *ibid.* D. E. F.
 — quid cupit scire ex Joanne Fabro, & quid eum rogat? 228. A.
 — Leonardo Eckio familiarissimus, *ibid.* D.
 — Erasmi patronus optimus & urbanissimus, 239. C.
 — sua eruditio & humanitas unde eidem cognita & comperta? 401. E.
Regna quibus ornamentis maxime decorantur? 1457. E.
Regni vera decora, veræ opes, veraque gloria quænam? 231. E.
Regnum Anglia propensissimo in Romanam Sedem est animo, 119. B.
Regnum calorum qua ratione splendidum est? 339. B.
 — illius vindicem ac Principem se proficitur Christus, *ibid.*
Regradati quinam Cardinales dicuntur? 1616. D.
 — hoc verbo usus est Hieronymus, *ibid.*
Regulus, justus & integer vir dicitur, 1580. A.
Reiffenstein (Theodoricus) confert se Friburgum, 1455. B.
 — ob quid commendatus Erasmo per Melanchthonem? *ibid.*
 — natus in familia studiosissima Erasmi, *ibid.*
 — habuit avunculum juvenem optimum, *ibid.*
 — apud quem satis commodis moribus fuit? *ibid.*
Reinerus, Medicus, litterarum Hollandicarum decus, 1854. A.
 — Erasmus summopere laudat, 1861. E.
 — quem librum scribere aggressus est, & cur illum supprimit? *ibid.* E. F.
 — disciplinas politiores semper amplexus est, *ibid.* F.
 — doctam eloquentiam ab unguiculis dilexit, 1862. A.
Reischius (Gregorius) Prior Cartusienfis apud Friburgum venerandus, 129. B.
 — illius sententia apud Germanos oraculi pondus habet, *ibid.*
Reischius (Georgius) Theologus, in honore fuit apud Maximilianum Imperatorem, 1773. F.

Religio Christiana quomodo orta, propagata, & constabilita? 523. C.
 — quomodo omnibus penitus cordi esse debet? 345. C.
 — illius tum incolumitas tum dignitas unde pendet? 413. F.
 — illius summa quò vergebat? 515. E.
 — quomodo constare posse dicitur? 694. C.
 — summa illius pax est & unanimitas, *ibid.*
 — eam figmentis contaminare qui non veriti sunt? 1863. B.
Remedium nullum est adversus calumniatorum morsus, 285. D.
 — illius pars est, non sentire malum, 445. F.
Remus (Guolphangus) amicus Erasmi candidissimus, 1348. E.
 — suæ litteræ non minus elegantes quam humanæ, *ibid.*
 — qualem patrem habere dicitur? *ibid.* 1349. B.
 — quid monetur de Polyphemo? 1349. B.
Remus vel *Remius* (Lucas) cui pollicetur operam suam? 1500. E.
 — vir humanissimus, paralyti tactus dicitur, 1506. A.
 — mira fide epistolas Erasmi perferendas curat, *ibid.* F.
 — cujus litteras reddidit eidem? 1820. E.
Rephanus (Leonardus) Erasmi studiosissimus, 1193. A. B.
 — prior ad amicitiam provocavit eundem, *ibid.* B.
Reprehenfor cur semper prodest? 97. C.
Res nulla egregia nisi difficilibus initiis nata est, 523. C.
Res humanæ in morem Euripi fursum ac deorsum mutari misericordie videntur, 123. F. 325. E.
 — non usquequaque puræ sunt, 523. D.
 — quantum corruptæ ætate Erasmi? 577. B.
Res Gallicæ, 110. B.
Res Italicæ, 110. B. 111. F. 113. C. D. 120. B.
Res quædam admirandæ quos nobilitarunt? 849. C. D.
 — in his non tam utilitatis quam voluptatis, *ibid.* D. E.
Rescius (Rutgerus) Erasmi filius & Berselii frater dicitur, 230. A.
 — cujus Collegii se vinctum gloriari potest? 523. C.
 — qualis & quantus Professor prædicatur? *ibid.* D.
 — quocum eadem mensa utitur & inter pocula quidvis garrat? *ibid.*
 — quantis modis fuit laceffitus? *ibid.*
 — qua certe parte vincit? *ibid.*
 — quid multis modis mereri videtur? *ibid.* E.
 — Græcæ linguæ Professor in Collegio Bussidiano Lovanii, 667. B.
 — doctrinam non vulgarem incredibili quadam modestia condecorat, *ibid.*
 — qua contumelia affectus apud Lovanienfes? 683. B. C.
 — quomodo hanc ulcisci consultius judicatur? *ibid.* C. D.
 — quomodo ipsum litigare oportet? *ibid.* D.
 — quem adversarium habere dicitur? *ibid.*
 — a quo salutandus? 1069. F.
 — varias personas sustinet, 1479. D.
 — quas *Institutiones* ipsum interpretari non necesse fuit? 1522. B.
 — quos Auctores ipsum interpretari conducibilis erat? *ibid.*
 — totus ad quæstum spectat, & quod Collegium graviter perdit? *ibid.*
 — amicissimus Antonio Clavæ, 1564. C.
Resendus (Andreas) Erasmi amantissimus, 1405. E. F.
 — suum carmen quantopere eidem placuit? *ibid.* F.
 — quid monetur & ad quid incitatur ab eodem? 1406. A. B.
 — ipsius indoles & animus eidem non modo chara, verum etiam jucunda, *ibid.* C.
Resistere malo quomodo interpretatur? 799. C.
Responsa cujusdam magistri, 132. E. 133. A.
Respublica quantum debet fideli vigilantique Medico? 414. E.
 — illius præcipua spes in quo esse dicitur? 457. D.
Respublica unde felices futuræ? 328. D. 476. C.
 — illa-

R E R U M A C V O C U M.

- illarum status a quibus pendet ? 438. E.
Resurrectio plurimis locis apud Paulum comprobatur, 563. D.
Retractatio quid significat ? 1389. B.
Reuchlinicus Triumphus, editioni paratus, premitur ab Erasmo, 1626. D.
Reuchlinomastix seu *Reuchlino-Zöili* notantur, 218. A. B. D.
Reuchlinus seu *Capnio* (Joannes) Phorcensis, miris laudibus ornatur, ipsiusque dotes ac mores deprædicantur, 144. B. C. D. 146. E. F. 154. B. C.
— ipsum in invidiam rapiunt nonnulli, turbasque in ipsum concitant, & unde ? *ibid.* 219. D.
— omnia sua Opera ad quem mittuntur, & cui communicanda ? 189. D.
— in illis quædam sunt, quæ nusquam reperiuntur, *ibid.* E.
— cum quibus sibi est conficiendum ? 268. E.
— ei favent omnes eruditi ac pii, 270. A.
— cum ipsius negotio miscetur bonarum litterarum causa, 322. B.
— ut a manifestis conviciis temperet, admonetur, *ibid.* C.
— illius *Apologia* quibus conviciis debacchatur in adversarios ? *ibid.* 484. E.
— illius *TRIUMPHUS* in lucem prodiit, magno Theologistarum fremitu, 420. B.
— idem libellus nondum visus Erasmo, 433. F.
— ubi agit, atque Græce & Hebræice prælegit ? 481. C.
— ei quinam negotium exhibent, & ob quid ? *ibid.*
— a quibus defenditur ? 484. F.
— præco Cabalisticæ perfidiæ dictatur, 485. E.
— cur in ipsum clamatur ? 517. A.
— de quibus optime meritis ? 550. B.
— a quibus rursus impetitus, tantum odio Lutheri ? 577. E. 605. A.
— suam ipsius causam cum causâ Lutheri conjungere conati sunt iidem, 578. B.
— ipsum vita defunctum esse quis narrabat ? 589. F.
— de ipso contraria ac latoria nunciantur, *ibid.*
— procul dubio sibi adsunt graves & amici consolatores, 590. A.
— quantum infixus est animis bonorum virorum ? *ibid.*
— quam impense amatur a quodam Episcopo Anglo ? *ibid.* C.
— qua de re admonitus ab Erasmo ? 605. B.
— a quibus illusus perversis technis & sceleratis machinationibus ? 618. D.
— ab iisdem oneratus conviciis virulentissimis, *ibid.* F.
— eruditorum ἀλφά, communis amicus Erasmi & Mosellani, 1596. F.
— edit librum *de Arte Cabalistica* Leoni X. Pontifici dicatum, 1598. E.
— eandem imprimi curat, 1587. E.
— eademqualis liber visus est Coletio ? 1660. E.
— qualis & quantus vir prædicatur a Moro ? 1915. D.
— Athanasium Latine interpretatus est, 739. B.
— ipsius ἀποθνήσκει ad quem mittetur ? *ibid.*
— florenti senectute, sed tamen iusta, defunctus est, 789. B.
Rex est viva lex, 1098. B.
— illius auctoritas quando gravis & efficax, & quando efficacior ? 439. E.
— illius animus regna nobilitat vel obscurat, 440. A.
— inter *Regis* & *Tyranni* nomen nihil intererat apud Priscos, 1745. B.
— illius nomen apud quas Respublicas invisißimum fuit ? *ibid.*
Rex Anglia, omnium Regum florentissimus ac benignissimus, 141. C. 142. A.
— de Erasmo bene sentit atque loquitur, 142. B.
— quid ipsum eripuit eidem ? *ibid.*
— pius ac generosus adolescens, *ibid.*
— quanto animo studioque bellum parat, & ob quid ? *ibid.*
— diviniorem in dies se præbet, 155. D.
— suo pristino erga Erasum favori unde multum accesserit ? 158. F.
— quo nomine præcipue futurus illustrissimus ? 239. E.
— probat Erasmi librum *de Libero Arbitrio*, 899. E.
— an auctor librorum contra Lutherum ? 1182. E.
— multas scientias callet, 1183. A.
Rex Danorum agit Brugis una cum Cæsare, 750. A.
— quotidianum convictorem Erasum optat, *ibid.*
Rex Hispaniarum quibus & quantis copiis Pontificem adjuvaturus ? 113. C.
— Erasum propemodum Episcopum fecerat, 203. C.
Rex quidam sapiens quomodo instituit filium ad veram sapientiam ? 338. B.
Rhamnusia, seu *Nemesis*, Dea indignationis, 80. C.
Rhegium, oppidum non in Græcia, sed Brutia, 1761. E.
Rhenanus (Beatus) Seleßadiensis probat librum Zafii, 139. A. 154. C.
— eundem refalutat, 139. E.
— juvenis exquisite doctus, & in judicando naris emunctissimæ, 154. C.
— quinam Commentarii sibi dedicantur ? 222. C.
— unde charior ac penitus notus Thomæ Moro dicitur ? *ibid.* E.
— quem libellum transmittit ad Bombasium ? 274. C.
— raræ probitatis vir prædicatur, 285. C.
— sedula ipsius vigilantia in castigandis optimis Auctoribus, 331. C.
— quam epistolam Erasmo prælegit ? 352. D.
— homo doctus, mire candidus, & sani pectoris, *ibid.*
— vir doctrinæ & vitæ integritate conspicuus, 436. A.
— cui dicavit *Compendium* seu *Methodum vera Theologia* Erasmi ? *ibid.* 533. C.
— quod consilium non satis auspiciato venit sibi in mentem ? 533. D.
— quas Epistolas edendas curavit ? 552. F.
— quid sui candoris ac amicitiae in Erasum erit ? 553. F. 554. A.
— qualem edidit Tertullianum, & quantum debetur suæ industriæ ? 572. F. 573. A.
— Erasmi comes omnium lepidissimus sibi que charissimus, 733. D.
— ipsius ingenio nihil civilius aut argutius eidem visum, *ibid.*
— ejusdem amicus omnium candidissimus, 753. E.
— eundem Constantiam proficiscentem comitatur, 754. B.
— cujus opuscula quædam in Germania edi curavit ? 768. D.
— excudit annotatiunculas in Plinium, 918. B.
— cui illas dedicaturus est ? *ibid.*
— Tertullianum luci restituit, 994. C.
— candidissime ab Erasmo tractatus, 1090. B.
— dicitur agere Sletstadii, 1121. B.
— ad Erasum scribit de loco Senecæ in *Beneficiis*, 1537. A.
— varia in Seneca corrigit, *ibid.* D.
— *Gryllum* suum Latinitate donatum editurus, & *Moria* Erasmi adjecturus, 1589. F.
— cujus carmen Græcum ad Erasum mittit ? 1595. F. 1596. A. B.
— quos interpellat & ad concordiam hortatur ? 1731. C.
Rhenus fluvius per medium lacus Constantiensis delabitur illicque se refocillat, 755. A.
— apud Constantiam recipit se in suum alveum, *ibid.*
— hanc urbem paululum præterlapius, insulam facit, *ibid.* B.
— plerumque hoc in loco vorticosus, sed utcumque navigabilis usque ad oppidum Schifthusiam, *ibid.* C.
— paulo infra hanc urbem sunt cataraectæ, per quas se præcipitat magno fragore ille fluvius, *ibid.*
Tom. III. Aaaaaaa — alias

— alias frequenter cataractis intercisus & saxis impeditus, parum aptus est navigiis usque ad Basileam, *ibid.*

— nivibus & pluviis plerumque auctus cuncta, maxime circa Argentoratum, suis aquis obtegit, 1565. F.

Rhesus, Rex Thraciæ, qui Trojanis suppetias venerat, & occisus a Diomede & Ulyssæ, 379. A.

Rhetor poeticus, 104. E.

Rhetores quid vix persuadent? 176. B.

— quid non probant? *ibid.*

— cum colorem non inveniunt, quo crimen defendunt, ad quem statum confugere solent? 1192. B.

Rhetorica, copiose splendideque dicendi dux, 349. F.

— quo tempore foede misereque balbutiebat? *ibid.*

— quondam tot linguis instructa, quando unam Latinam pessime Latine sonabat? *ibid.*

Rhetorica notati, 545. E.

Rhetus quidam, Glareani discipulus, quid facit? 198. D.

Rhodanus (Cœlius) vir bonus ac vere Christianus fuit, 882. B.

— cui multa amicitia conjunctus fuit? *ibid.*

— unum se habuit in consilio, & amicorum admonitionibus ægre manus dabat, *ibid.* C.

— librum *Antiquarum Lectionum* edidit? *ibid.*

— in studia & lucubrationes ad poenitentiam usque assiduus, *ibid.*

— unde minus offendisset Erasmus, & doctis impensius satisfecisset? *ibid.* F.

— quanto studio versatus in adytis Philosophorum? 860. D.

— quanta cum humanitate necnon oratione salutavit Erasmus? *ibid.*

— qualem *de Libero Arbitrio* libellum scripsit? *ibid.* 859. A.

— a qua suspicione non videtur alienus? 859. A.

— unde concinnasse dicitur suas *Lectiones Antiquas*? 1595. D.

— homo iudicii plane infelicitis, *ibid.* E.

— suus stylus neque maturus, neque multum sanus, *ibid.*

— Patavii diu privatim docuit, sed obscuri tum nominis, *ibid.*

— ex quo casu & qua ægritudine rebus humanis valere dixit? 882. B.

Rhodus, insula clarissima in mari mediterraneo, 463. E.

— ingenti colosso celebris fuit, *ibid.*

— a Turcis capta, 768. C.

Rhodus (Godofredus) quo ingenio, candore, ac modestia præditus? 616. D.

— quam commode ac eleganter eloquitur scribitque? *ibid.* E.

— quid monetur & ad quid excitatur ab Erasmo? *ibid.* F.

— de bonis litteris optime meritis, *ibid.* A.

Ricardus Bartholinus, *vide* Bartholinus.

Ricardus Sbrulius, *vide* Sbrulius.

Ricardus quidam, amicus Erasmi, 261. E.

— suus animus qualis in eundem? *ibid.*

— purissimis moribus puras adjungere litteras incitatur, *ibid.*

Ricardus quis? 7. C. D.

Rich (Petrus) in quas ædes immigraturus? 1514. C.

— vir clarissimus & multis decoribus ornatus, *ibid.*

Richardotus (Petrus) quid docet Erasmus? 1480. C.

— quomodo eundem appellat? *ibid.* D.

— quid sibi narratur? *ibid.* D. E.

— qua in re Bonvalotum adjuvabit? 1520. C.

Richardus Berus, *vide* Berus.

Richardus Charnocus, *vide* Charnocus.

Richardus Crocus, *vide* Crocus.

Richardus Pacæus, *vide* Pacæus.

Richardus Sampson, *vide* Sampson.

Richardus (Petrus) ad quem scribit? 902. C.

Richardus quidam, Capellanus Nicolai Coadjutoris Episcopi Burentrucensis, Erasmus comitatur, 902. E.

Richmont, vel *Richmondia*, oppidum Angliæ in Eboracensi provincia, 309. C.

Ricius (Hieronymus) vir doctus, modestus, & Erasmi amantissimus, 1187. B.

— litteris ad amicitiam provocat eundem, *ibid.*

— quid utrumque arguunt suæ litteræ? *ibid.*

Ricius vel *Ripius* (Paulus), quantum rapuit Erasmus? 191. A.

— quænam & quantæ ipsius dotes moresque? *ibid.*

— ipsius omnis voluptas, omnis cura, & omne etiam in divinis est Litteris, *ibid.* B.

— qualem libellum edidit, & quantum placuit Erasmo? 593. F.

— quanto studio & quanta moderatione, sed tamen fortiter patrocinatur amico suo? 594. A.

— ipsius catapotio feliciter utitur Erasmus, 887. E.

— sui libri cupide legentur ab eodem, 1757. E.

Riccius vel *Rychius* (Simon) quid retulit de quodam Gandavo? 1133. B.

— juvenis ad rem medicam restituendam accinctus, 1157. E.

— præter eruditionem haud vulgarem, sibi adeest summa morum ingenique dexteritas, *ibid.*

Riccius quidam, 1429. E.

Ridiculum videtur puerum alere & non vestire, 89. D.

Rimaclius quidam, Erasmi amicus, 252. B.

Rina (a) Basileensis Canonicus, 1296. C. 1297. C.

Risus quinam licitus? 164. F. 165. A.

Riphas montes, 156. B.

Risius quidam, Hebraice doctus, ex Italia in Galliam accersitur, 314. F.

Rivenfis Episcopus, eximius Princeps omnique decorum genere splendidus, 1420. A. B.

— admiranda morum suorum comitas, *ibid.* B.

— suus favor mire propensus erga politiores discipulas, *ibid.*

— quid rogatur ab Erasmo? *ibid.* C. D.

Rivo vel *Rivulo* (Adrianus a) quam epistolam extorsit ab Erasmo? 876. F. 1071. D.

— Adriani Barlandi ut & Erasmi studiosissimus, *ibid.*

— mentis suæ candor meretur fortunam prosperam, 1071. E.

Rixa amarulentæ, 59. D.

Robbinus (Joannes) cujus templi Decanus? 482. A. 1677. A.

— vir prudentia singulari, integritate summa, & ingenio perquam festivo, 482. A.

— in ipsum recumbit Collegii trilinguis cura præcipua, *ibid.*

— quid cognoscet ex quodam Bartholomæo? 523. D.

Robertus Aldrisius, *vide* Aldrisius.

Robertus a Mosham, *vide* Mosham.

Robertus Cæsar, *vide* Cæsar.

Robertus Feldus, *vide* Feldus.

Robertus Gaguinus, *vide* Gaguinus.

Robertus Piscator, *vide* Piscator.

Robertus Wimpfeldus, *vide* Wimpfeldus.

Robertus Anglus quomodo deseruit Erasmus? 4. E.

Robertus, Principis Leodiensis frater, vir in armis strenuus, & seculi sui velut alter Achilles, 229. E.

Robertus quidam, affinis Joannis Fevini, 264. F.

Robertus, vir pecuniosissimus, 33. E.

Rodaginus (Thomas) Erasmo tantum degustatus, 600. F.

Rodolphus Agricola, *vide* Agricola.

Rodolphus Langius, *vide* Langius.

Roffensis Episcopus (Joannes) quantopere ab Erasmo flagitat libros *de ratione concionandi*? 872. B.

— princeps Academiæ Cantabrigiæ quæ & quot Collegia illic instituit? 1253. C.

— cur maturius e carcere promotus & capite truncatus fuit? 1509. C. D.

— ipsius cum omnibus circumstantiis mors, 1767. A. B. &c.

— cur illa accelerata fuit? 1768. A. Vid. etiam *Fischerus*.

Rogerius, amicus Erasmi, 1565. C.

— cur

R E R U M A C V O C U M.

— cur eidem non parum succenset? *ibid.*
Rogerus Wentfordus, *vide* Wentfordus.
Rolandus, Caroli magni nepos, sibi perit in Hispaniis, 1395. A.
 — illi Hispania plane fuit *πατρίδα*, *ibid.*
Roma, caput totius Italiae, sedesque Paparum seu Pontificum Romanorum, 4. C.
 — ob quid laudata ab Erasmo? 141. F.
 — in ea egregii Cardinales, ornatissimi Episcopi, ac eruditissimi viri, 142. E.
 — qui ad hanc convolant, & cur? 158. A.
 — de quo certat cum multis urbibus? *ibid.* B.
 — communis litterarum omnium patria, & alitrix, & evectrix, *ibid.*
 — illic rerum omnium censura peragitur, 274. E.
 — ibi quid aliquando accidit summis Cardinalibus? 285. F.
 — nulla alia urbs pluribus abundat ornamentis, 417. A.
 — quam ad sese pellexit, & ob quid? 463. F.
 — ingentibus praemiis ambit & evocat eos, qui linguas doceant, 689. D.
 — illic eruditi quidam censuras odiosas de Erasmo ferunt, eidemque misere invident, 810. D. 813. E. 815. A.
 — illic qualis chorus eruditorum est? 923. A.
 — quando crudelius capta, quam olim fuit a Gallis & Gotthis? 1124. C.
 — quam misere vexata dicitur? *ibid.* F. 1206. A. 1356. D.
 — arx Religionis Christianae, 1124. F. 1125. A.
 — ingeniorum alitrix, & tranquillissimum Musarum domicilium, 1125. A.
 — unde omnium gentium communis mater dicitur? 1125. A. 1206. A.
Romacius Poeta Coloniae, cui nomen indidit? 1740. C.
Romana Curia cur frontem plane perficuisse dicitur? 1690. C.
Romana eloquentia, 114. A.
Romana Respublica quando floruit, & quando occidit? 1843. B.
Romanensibus bellum parari fertur, 481. D.
Romani quomodo imperium longe omnium amplissimum sibi pepererunt? 1817. D.
 — quomodo antiquam gloriam perdiderunt? *ibid.*
 — illorum triumphus unde videbantur splendidiore? 1142. D.
 — ob quid non valde placent Erasmo? *ibid.*
Romani Imperatores militiae libros etiam habebant, 1843. C.
 — in castris non modo legere, sed & scribere illis vacabat, *ibid.* D.
Romani nominis odium ob quae penitus infixum esse multarum gentium animis censetur? 591. C.
Romanum Imperium quomodo natum esse dicitur? 523. C.
 — quanto sanguine paratum, & quam mox coepit concidere? 124. A.
 — illud paruisse latius ac mansisse diutius, quam ullum aliud, satis constat, 327. D.
 — apud quos primitus illud erat? *ibid.*
 — illud nunquam agnoverunt regiones aliquot notae, *ibid.* E.
 — illius majestas paulatim ad Evangelicae lucis fulgorem elanguit, *ibid.*
 — Barbarorum inundationibus illud tandem extinctum est, *ibid.*
 — multis post seculis Romani Pontifices quadantenus illud restituerunt, *ibid.*
Romulus qualis olim dictus? 143. A.
Rostandus quid significavit Erasmo? 1550. D.
Ropera (Margareta) Britanniae decus, 1232. B.
 — quid rogatur ab Erasmo? *ibid.* D.
 — quid verissime experta est? 1743. D.
 — qua de re sibi gratulatur? *ibid.* E.
 — gratum animum in Erasmus testatur, *ibid.* F. 1744. A.
Roperus, conjux Margaretae Roperae, vir ornatissimus, 1232. E.

Rorum quodnam Monasterium? 1700. B.
 — in illo quanam Codex repertus? *ibid.*
Rosa aurea quae Principi Angliae a summo Pontifice data? 1884. A.
Rosa anemonam comparare, 121. C.
Rosche (N. de la) candidissime sentit de studiis Erasmi, 791. F.
 — quid sibi narratur ab eodem? 792. A. B. & c. 793. A. B. C.
 — suus clarissimus parens fuit Cancellarius, 791. F. 792. A.
Roscius, quo plus sibi aetatis accedit, eo tardiores tibicinis modos & cantus remissiores faciebat, 1499. E.
Rosmondus, Theologus Lovaniensis, ad quid incitatur? 1088. E.
 — quando periisse dicitur? 979. E.
Rosmundus vel **Rosmundanus** (Godschalkus) Lovaniensis Academiae moderator, 536. E. 585. E.
 — quibus malis finem imponere potest ac debet? 537. C.
 — sui officii quanam partes sunt? 585. E.
 — cur Egmondanum compescere debet a linguae petulantia? *ibid.*
 — quid & de quo apud ipsum queritur Erasmus? *col.* 585. E. ad 589. C.
 — quid dissimulare non potest? 616. C.
Rosinus (Joannes) unde sibi devinxit Erasmus? 1277. E.
 — quo ingenii candore, eruditione, & humanitate ornatus? *ibid.*
 — quomodo alere debet amicitiam cum Erasmo confirmatam? *ibid.* F.
 — in humanissimi Principis regia honesto loco numeroque est, 1278. A.
 — suae doctrinae suisque moribus debita accedent & census & dignitas, *ibid.*
Rosenhan (Sebastianus de) Eques auratus, & Cardinalis Moguntini a consiliis, 570. A.
 — ubi jucundissima sibi fuit consuetudo cum Erasmo? *ibid.*
 — vir omni doctrinae genere necnon majorum imaginibus clarissimus, *ibid.*
 — quis sibi visus est impudens? *ibid.* B.
 — adversus quem suppetias pollicetur Erasmo? *ibid.* C.
 — de quo ominatur eidem immortalitatem nominis? *ibid.* D.
Rothomagensis Archiepiscopus quorum princeps fuisse dicitur? 1168. E.
Rudolphingius vel **Rodulphangius** (Joannes) quam benignus in Erasmus, 354. C. 371. E.
 — vir candidissimus, & Erasmi studiosissimus, 1548. E. 1625. F.
Rudolphus quidam, amicus Augustini cujusdam, 39. A.
Ruella (a) Dioscoridem impressioni aptat, 1541. A.
Ruellius (Joannes) apud Gallos Medicinam vindicat, 187. E.
 — quanam maturius discere sibi contigit? 289. F.
Ruffaldus vel **Ruffaltus**, amicus Viveris & Erasmi, qua de re ad patrem suum scripsit? 721. A.
 — Erasmus impensissime salutare dicitur, 731. A.
 — qua de re congressurus cum patre, & quid ab eo impetraturus? *ibid.*
 — Caesaris a thesauris, quid consilii dederat? 874. F.
Ruffinus quid juris sibi sumpsit in vertendis penae singulis, quae transtulit? 703. A.
 — quomodo ipsi displicuit Hieronymus? 3. A.
 — nusquam nec elegantem, nec bonae fidei interpretem praestitit, 1433. B.
 — Symbolum fidei exposuit, 1593. F.
 — qua editione Bibliorum usus est? *ibid.*
Ruffus (Gerardus) Lutetiae in regia praedicat Evangelium magna libertate, 1758. E.
Ruffus (Laurentius) Dominicanus & Prior Gruningen-
 sis, vir fortis & bene linguax, 1228. C.
 — ad quid Lovanii ambit lauream Theologicam? *ibid.* D.
 — in Erasmus debacchatur in concionibus, *ibid.*
 Tom. III. Aaaaaaa 2 — intra

- intra Monasterii sui parietes tantum insaniebat, *ibid.*
- Ruffus*, Guardianus Franciscanorum, quid scripsit ad suos veteres sodales? 1049. E.
- Ruffus* (C. Mutianus) præceptor Georgii Spalatini, vir doctissimus & integerrimus, 1579. B.
- Erasmi studiosissimus & symmathetes in Schola Daventriensi, *ibid.*
- Ruffus* quidam ordinis Senatorii quid imprecatus est Augusto Cæsari? 962. B.
- quam vocem ebrio dignam adjecit? *ibid.*
- quam palinodiam mox cantavit? *ibid.*
- Ruffus* quidam quid tradidit Erasmo? 380. F.
- Rumor* quid facere solet? 607. F.
- Rupeforti* (Franciscus de) Regis Galliarum Francisci I. pædagogus, deinde Abbas, 171. B.
- Erasmus summis laudibus efferre solitus, *ibid.*
- quid Francisco I. persuadet? *ibid.* C.
- Rupeforti* (Guido a) quid præstitit Galliae? 215. A.
- cujus præconio futurus immortalis? *ibid.*
- Rupilius* (Franciscus) nomen suum profitetur in numero amicorum Erasmi, 1474. E.
- quem dicit se reddidisse ex verecundo impudentem, ex modesto molestum? *ibid.*
- quid ultro pollicetur Erasmo ex Gratiarum legibus? *ibid.*
- quem sibi habet benignissimum Meccenatem? *ibid.* F.
- cui velut commentarium suggerit ad illustrandam ejusdem gloriam? 1475. A.
- cui operam suam commodet oportet, & ad quid? *ibid.*
- quosdam sub nomine *Molossorum* perstringit, 1762. E.
- quarum artium nunquam studiosus fuit, nec illis uti vult? *ibid.*
- quos duos Canonicatus cepit, & ejus liberalitate? *ibid.* F.
- Pontificem Romanum obiter carpit, *ibid.*
- ab illo nihil adhuc petiit, *ibid.*
- quid de se sentit, necnon refert de quodam Romæ satis annofo sacrificulo? 1763. A. B.
- Ruferus* (Joannes) cujus nomine salutandus? 347. B.
- vir eruditus, & amicus Erasmi, 1625. E.
- quid monetur rogaturque ab eodem? *ibid.* E. F.
- Rustici* furunt in Pago Basileensi, 1279. F.
- parum absuit quin caperent urbem Basileam, *ibid.*
- Rustici* cujusdam incuria ab Apolline objurgata, 1864. F.
- Rustico* Plautino *rabo* est *arrabo*, 622. D.
- Rusticus* Episcopus quod Opus ut Arnobius susciperet jussit? 724. C.
- Rusticus* quidam ubi & ob quid subito exanimatus? 1123. F.
- Ruteni* a quo intonsi & impexi appellati, & ob quid? 606. D.
- Rutgerus* Rescius, *vide* Rescius.
- Ruthallus* (Thomas) vir ornatissimus doctissimusque, & regius apud Anglos Secretarius, 1862. A.
- egregia doctrina summaque in rebus agendis prudentia instructus, 1863. D.
- ipsius legationes feliciter actæ quid declarant? *ibid.*
- unde apparet virum esse singulari fide gravitateque præditum? *ibid.*
- quam acre sibi est judicium, & quantus sui ingenii candor? *ibid.* E.
- quod opus sibi dicatur ab Erasmo? *ibid.* D.
- Ruterius* (Nicolaus) Episcopus Atrebatensis, Academiæ Lovaniensis Cancellarius, 1836. D.
- quo Erasmi munusculo magnopere delectatus? *ibid.*
- eundem ad convivium vocat, eique offert officium suum, *ibid.*
- abiens mittit eidem aureos decem, *ibid.* E.
- Ruzans* (Ludovicus) Erasmus sui temporis Varronem facit, 173. F. 210. E.
- ipsum Pomponio antepone non dubitat Erasmus, 179. F.
- singularis ipsius in Brixium benevolentia, 195. A.
- patricii ordinis summus vir, *ibid.*
- unde bene audit? *ibid.*
- quantopere ipsum afficiunt, delectant, capiunt, & rapiunt Erasmi Opera? *ibid.*
- cur in Juris studio versatur? 210. E.
- ad quid natura totus fertur? *ibid.*
- in compositione facilis & elegans, *ibid.*
- omni genere officii conjunctissimus Budæo, *ibid.* F.
- ejusdem amicus, Erasmi patronus, 284. E.
- quid summe dolere dicitur? 299. B.
- quid Budæum facere jubebat? 309. F.
- omnibus viris doctis ultroneus amicus, *ibid.*
- unde Erasmo plurimum favere dicitur? 316. C.
- Lutetiæ suppræfectus & Christianissimi Regis apud Eburones Orator, 420. C.
- suæ litteræ quales, & cui gratissimæ? *ibid.* C. D.
- homo eruditus, & eruditionis alienæ mire candidus æstimator, 425. E.
- Beraldi & Erasmi patronus communis, 635. B.
- Rychuinus* (Simon) quid retulit de quodam Gandavo? 1133. B.
- S.
- Sabaudia*, Europæ Ducatus, 815. B.
- in illam propagatur Lutheranorum factio, *ibid.*
- quam felicitatem illi gratulatur Erasmus? 1027. B.
- Sabaudus* quidam a quo deductor conductus? 1494. C.
- Sabinus* (Georgius) a quo admodum laudatus? 1494. A. D.
- juvenis præ se ferens eximias & morum & ingenii dotes, *ibid.* D.
- aliquando futurus præcipuum Germaniæ decus, *ibid.*
- Saccetus* (Franciscus) Ticinensis, vir bene doctus & Senatorius, 1187. F.
- Sacerdos* pro necromantibus doctore, 83. A.
- Sacerdotes* aliquot ob quid notati? 339. B. 1277. B. C.
- quos ad sese vocare tenentur? 341. B.
- in illorum moribus ac legibus quid longe expressius, evidentius, ac purius elucere oportet? *ibid.* F.
- ipsis quodnam crimen apud Afros imputatur, & quod vitium pene laudi vertitur? 344. A.
- eorum nonnulli quam culpam leviolem esse autint publicitus asseverare? *ibid.*
- nefanda illorum vitia quænam notantur? *ibid.* A. B.
- per luxum & otium ventri vivunt, 353. D.
- se totos gulæ consecrant, *ibid.*
- illorum convivia qualia esse dicuntur? 438. A. B.
- ipsorum vita nimium dissoluta, 505. E.
- Sacrifici* cujusdam pertinax & insulsa opinio, 127. C.
- Sacrificorum* turba unde provenit? 1277. B.
- Sacrificulus* quispiam famelicus & impius, 80. F.
- cur Judam non referebat solum, sed etiam vincebat? *ibid.*
- adorandam Triadem, Angelorum quamplurimos, & Cacodæmonum sexcenta nomina citat, 81. A.
- Sacrum inter & saxum harere*, proverbium, 1826. A.
- Sadoletus* (Jacobus) inter quos numerandus? 157. A. D. 808. F.
- qualem commentarium in Psalmum 1. edidit? 877. A.
- ipsius libellus in deliciis ab Erasmo habetur, 888. A.
- qua felicitate dignissimus erat? 1061. F.
- sua bibliotheca utriusque linguæ monumentis exquisitissimis opulenta perit, 1124. E.
- multis laudibus ab Erasmo ornatus, 1254. A. B. & c.
- Psalmum xciii. interpretandum suscipit, 1266. C.
- quanti Erasmus æstimat, *ibid.* C.
- quanta doctrina, morum integritate, & auctoritate instructus? 1285. D.
- quid animum suum magna voluptate affecit? 1319. C.
- de

R E R U M A C V O C U M.

- de seipſo modeſte ſentit, & magnifice de Eraſmo, *ibid.* C. D.
- quæ res ipſum eximie delectarunt in Pſalmo ejusdem? *ibid.* E.
- ad quid hortatur eundem? 1320. A.
- popularibus ſtudiis non eſſe obſiſtendum cenſet, *ibid.*
- dignitatem & amplitudinem Eraſmi ſemper tutatus eſt, *ibid.* B.
- Pontifici ſuaſor fuit, ut eidem inſigne quoddam ſacerdotium in Germania traderet, 1320. C.
- a qua voluntate & ſententia deduxit Stronicam? *ibid.*
- quem librum Pſalmorum Græcorum habuit? *ibid.* E.
- quæ Græca collectanea in Pſalmos apud ſe ſunt? *ibid.*
- cur totam gentem Germanicam amat, & cujus rei digniſſimam arbitratur? *ibid.* F.
- propenſiſſimus in Eraſmum, 1321. A.
- Commentarios in Pauli Epiſtolam ad Romanos ſcribit, 1437. B.
- gratias agit Eraſmo pro inſcriptione Baſilii, *ibid.* D.
- quando & quanto labore illos confecit Commentarios? 1469. D.
- copia Ciceroniæ & admirabili ſermonis nitore tres libros edit. in Epiſtolam ad Romanos, 1506. F.
- ipſius Commentarii a Sorbonicis non probantur, 1515. D.
- Savitia* unde abeſſe debet? 489. B.
- Sal* in omni oblatione offerendum, 1558. F.
- Salamanca* (Antonius) Epiſcopus Curcenſis electus, 1155. F.
- ſuæ litteræ quid ſpirant? 1156. A.
- quibus litteris ac diſciplinis animum inſtruere ſtudet? *ibid.*
- quis ſibi commendatur? *ibid.* B.
- Salamanca*, urbs & celeberrima Academia Hiſpaniæ, quos habere dicitur? 1229. C.
- Salamanini* Monachi ubi tumultum excitarunt? 968. F.
- Sales*, qui Momum, non lepores ſapiunt, 88. E.
- Sales* ſint ſine dente, 1835. A.
- Salibus* Atticis ludere, 106. E.
- Salisburgum* Epiſcopatus obſidetur, 886. A.
- Salutationis* ἀναδ' πλωσις, 56. B.
- Salutis* bona pars eſt, morbum ſuum agnoſcere? 630. F.
- Samborkius* cui commendatus, & a quo? 1046. A.
- Sammaurius* vicus juxta Pariſios, 316. A.
- Sammoriana* villa in pago Sammorio, 1556. F.
- Sampſon* (Richardus) Cardinalis Eboracenſis apud Nervios Commiſſarius, & Juris utriuſque Doctus, 305. C. 366. A.
- ob quid Latinas ad Eraſmum non dediſſet litteras? 305. C.
- eundem impenſe laudat, *ibid.* C. D. E.
- de ſe modeſte ſentit, ſuamque operam Eraſmo deſert, *ibid.* D. E.
- unde non poteſt non eſſe eidem amiçiſſimus? *ibid.* F.
- quos amicos cum eodem communes habet? 306. A.
- cur inter præcipuos ejusdem patronos adſcribendus? 366. B.
- Sampſon* quidam, ubi & cujus ſe gerit Vicarium? 220. D.
- Samſon*, Doctus incomparabilis, Eraſmi amicus, 575. A.
- ipſius ingenio nihil purius aut amicius, *ibid.*
- Samſon*, patronus Eraſmi, 1657. F.
- Samuel*, ſacerdos religioſiſſimus, & judex incorruptiſſimus, 83. D.
- Sanctius* Caranza, vide Caranza.
- Sanctius*, oblitus veteris contentione, amico in Eraſmum animo eſt, 1022. A.
- Sandelinus* (Arnoldus) Grapharius Curie Hollandicæ, 1423. F.
- Sanitas* viresque corporis num bona dici queant? 365. A.
- Sapere* & *Principem agere* num inter ſe pugnant? 263. E.
- quomodo inter ſe potius cohærent? *ibid.*
- Sapidus* (Joannes) Seleſtadienſis Germanus, 201. E.
- ipſius carmen ad ſodales Eraſmo conſuetudine junctiſſimos, *ibid.* E. F. 202. A. &c.
- qua de re admonendus? 347. A.
- Oecolampadium Eraſmo commendat, eundemque laudat, 1543. A.
- ipſius certamen de origine Eraſmi Roterodami, 1556. A. B.
- Sapiens* Platonius quo deſcendat oportet? 435. A.
- Sapientia* Scotiſtica, 133. A.
- Sapientia* non augetur ex ſtemmatibus neque torquibus, 682. C.
- Sapientes* priſci quid recte mandarunt? 1445. F.
- Sapientum* quorundam conſilium quod laudatur? 599. C.
- Sapientum* calculo quinam optimo jure damnantur, vel laudantur? 843. E. F. 844. A.
- Sapientis* eſt, fortuitis æquabilem ſe præbere, 767. D.
- Sapientis* animus ad omnes caſus præmunitus atque inſtructus eſſe debet, 1212. D.
- Sapit* fruſtra qui ſibi non ſapit, 6. C. D.
- Sardanapalus* inter fuſos & calathos penſa ſubinde nentibus porrigebat, 1780. E.
- ipſius vita quæ? 1780. E.
- Sarmata* Baro, clarus & magnificus vir, 828. D.
- Sarmatia* ſat feliciter ſtudiis efflorefcit, 1457. F.
- commercio litterarum exſuit nativam feritatem, *ibid.*
- Sarabontus* (Jodocus) de Eraſmi ſtudiis & candide ſentit, & honorifice prædicat, 1436. C.
- Satanas* unde Hebræis dictus? 269. B.
- quod ſacrificium ipſi acceptius fieri poteſt? *ibid.*
- quinam illius vices gerit? *ibid.*
- quid ipſi inviſus eſt, & quid modis omnibus conatur? 514. A.
- quando in Eccleſiam Dei inſurgit, & quibus machinis eam oppugnat? 950. D.
- ipſius artes quæ? 1012. A.
- Satellites*, ferum & immitte hominum genus, miſericordia ac pietate commoti, 1766. D.
- Satietate* nihil periculofius, 68. C.
- Satius* eſt vel ſerius diſcere, quam neſcire, quæ cumprimis oportet tenere, 63. E.
- Satrapa* quinam coguntur litterarum habere rationem? 508. F.
- belli quam pacis amantiore, quos deglubere dicuntur, & ubi? 734. C.
- Saturnia lemma* quale proverbium? 170. C.
- Saturninus* Antiochenus, hæreticus, mundum a ſeptem Angelis conditum dicebat, 949. A.
- Saturninus*, Epiſcopus Arelatenſis, hoſtis Hilarii, 692. E. 698. B.
- Saucius* (Gabriel) a quo amanter & diligenter ſalutandus? 1090. D.
- Saulus*, agitur ſpiritu malo, cithara Davidis liberatus, 1039. B.
- Saulus* Lutetiæ homo turbulentus, 1172. E.
- Savonarola* (Hieronymus) quid homines admonere debet? 517. D.
- per ipſum tumultus excitati Florentiæ, 605. A.
- Sauromanus* (Georgius) Præpoſitus Vratiſlavienſis, vetus Eraſmi amicus, 754. A.
- juvenis ad unguem doctus, ac maximis rebus natus, *ibid.*
- juvenis egregia indole, parabat excudere neſcio quid ſcripti, 988. A.
- Saurus* (Stanilaus) Canonicus Eccleſiæ Vratiſlavienſis, & homo eruditus, 1699. D.
- Saxo* quidam morte repentina Romæ perit, 786. B.
- Sbrulius* (Richardus) Forojulianus Poëta, 482. B.
- ipſius litteræ quales adferuntur? *ibid.*
- de ſuis carminibus quid prædicatur? 593. B.
- ingenii ſui vena non minus ſincera quam felix ac benigna, *ibid.*
- ubi ſibi cum Eraſmo interceſſit familiaritas? *ibid.*

- adversus quos declamat ac depugnat pro eodem ? *ibid.* C.
- Scabies* eo magis fovetur, quo magis scalpitur, 139. C.
- Scaliger* (Julius) quem libellum scripsit adversus Erasmus ? 1421. E.
- nescio quid libelli in eundem rursus evomuit, 1519. F.
- a quo *Sacrilegus* appellari solet ? 1752. B.
- scurra & ridiculus anilium deliramentorum exaggerator dicitur, *ibid.*
- aliquot selecta e 3000. Epigrammata Lutetiae edit, 1758. A.
- quid in his praefatur ? *ibid.*
- Scarpinellus* (Augustinus) Neapolitanus, unde felix dicitur ? 602. D.
- totus in Cicerone versatur, *ibid.* E.
- nominis Erasmi acerrimus defensor fuit, 637. A.
- quid miratur & ægre fert ? *ibid.*
- quos salutabit verbis Erasmi ? *ibid.*
- cujus apud Anglos Orator ? 895. E.
- vir candidissimus & Gratiarum antistes, *ibid.*
- quantum inculptus ac infixus est animo Erasmi ? *ibid.* 806. A.
- qua eruditione & quibus moribus instructus ? 806. A.
- cur de meliore nota salutandus ? 1499. A.
- Scelerati* sceleratos amare solent, 502. C.
- Scena* quavis ex re non captant admirationem, 175. F.
- Scepperus* ubi adfuisse dicitur ? 1858. E.
- Scevola*, *Jurisperitorum eloquentissimus* & *eloquentium jurisperitissimus* dicitur Ciceroni, 1584. D.
- Schalbus* (Gaspar) per quas sylvas urbemque ad Erasmus grassatus est ? 443. C.
- cur longi & molesti itineris non se poenitet ? *ibid.* D.
- quid ex Operibus Erasmi didicit ? *ibid.*
- quantum fructum hausit ex ejusdem vultu ac sermone ? *ibid.*
- ob quid avelli ab eodem non potest ? *ibid.* E.
- quanti facit suam ad eundem professionem ? *ibid.*
- suæ dotes unde eidem cognitæ ? 444. A.
- ejusdem amicus ab illo salutandus, 592. D.
- Schlehta* (Joannes) quanto ingenio quantaque facundia laudes Erasmi decantat ? 432. B.
- quot annos in aula Uladislai Hungariae Bohemiaeque Regis contrivit ? *ibid.* C.
- inter quos amicos habet Erasmus ? 502. B.
- quid eidem gratulatur cupitque ? *ibid.*
- quid apud se mirum non est ? *ibid.* C.
- de quibus plura scribere non vult, & cur ? *ibid.* E.
- omnes Erasmi libros habet, eorumque lectione mirifice delectatur, *ibid.*
- suam bibliothecam iisdem auctam & ornatam reddidit, *ibid.* F.
- sua patria cur indiget certo comitatu & conductoribus ? 503. A.
- in eadem quod dissidium durare dicit ? *ibid.* B.
- unde utiliter lecturus Opera Erasmi ? 518. B.
- de quo dissidio sat diligenter eidem scripsit ? 631. D.
- Schiffhusia*, vel *Schafusia*, urbs princeps Pagi Schafusiani, olim Camera Imperialis, 755. C.
- unde suum nomen sortita creditur ? *ibid.*
- paulo infra hanc urbem sunt cataractæ Rheni, *ibid.*
- Schiltach*, oppidum Germaniae, octo millibus Germanicis bene magnis distans a Friburgo, 1473. C.
- quo casu totum subito conflagrasse dicitur ? *ibid.*
- de illius incendio narratur historia, *ibid.* D. E.
- Schola, *vide* Academia.
- Schola a Joanne Coletto unde, ubi, & quomodo exstructa ? 457. B.
- cui sacra, & qualis describitur ? *ibid.* B. C. D.
- Schola *Liliana* Lovanii num bene Latina ? 140. A.
- Schola non adspernandæ sunt, 445. C.
- ad studia magis sobria revocandæ sunt, *ibid.*
- quibus quæstionculis nimium indulgere dicuntur ? 596. B.
- a qua doctrina vehementer prolapsæ videntur ? *ibid.*
- provinciam refellendi Lutherum capeunt, 597. E.
- quam fabulam spectare malunt quam agere ? 604. A.
- Cisalpinæ in multis articulis dissentiunt a Transalpinis, 664. F.
- Scholæ ejusdem Theologi diversimode sentiunt, *ibid.*
- Scholæ publicas quorum vitiorum studium invasit ? 415. A.
- Scholaster Besontinus*, vir clarissimus ac litteratissimus, 1181. E.
- honestissimis studiis humanissimum & benignissimum Meccenatem se præstat, *ibid.*
- de Erasmo amantissime sentit, & sibi habet eundem obstrictum, *ibid.* F.
- Scholastici* Lovanienses cui molestias exhibuerunt ? 139. C.
- Scholastici* quinam & ob quid notantur ? 338. D.
- Scholasticus* quidam Agrippinensis, homo humanissimus & optimus, 430. E.
- quid Budæo spondet, & quid cupide affectat ? *ibid.* F.
- quod munus deposcit ? 431. A.
- adolescentum nobilium præceptor est, *ibid.* B.
- Scholasticus* quidam Lovaniensis quomodo collocatus ? 449. E.
- sua eruditio cui perplacet ? *ibid.*
- cujus Opera quædam ostendit Thomæ Moro ? *ibid.*
- Scholica* nugamenta, 51. C.
- Schomraide* quidam quid Erasmo precatur, & quid ab eo præstolatur ? 442. E.
- Schoonhovius*, oppidum celebre Hollandiæ, 1507. B.
- huic nomen dedit pulchritudo hortorum, *ibid.*
- in illa prognatus dicitur Longolius, *ibid.* A.
- Schoppegius* (Lucas) cujus urbis Consul ? 1417. A.
- Schudelimus* (Joannes) Litterator Memingiensis, 662. B.
- litteris suis interpellat Erasmus & ad amicitiam provocat, *ibid.*
- ubi ejusdem lucubrationibus multum tribui dicit ? *ibid.* C.
- quam provinciam magna cum laude obire dicitur ? *ibid.*
- quibuscum non sibi digladiandum est ? *ibid.*
- rudi docilique ætati quid infundere debet ? *ibid.*
- ad quid incitatur ab Erasmo ? *ibid.* C. D.
- Schurerius* (Matthias) Selatanus, Bibliopola Argentoratensis, Erasmi amicus, 354. G. 1533. A.
- quibus vinum suppeditat ? 371. E.
- apud ipsum editus Q. Curtius, 401. F.
- *Præfatio* quædam sua quid testari dicitur ? 671. C.
- quotuplici nomine laudandus videtur ? 1533. B.
- ex ipsius officina quid proficisci dicitur ? *ibid.* C.
- quandiu & quantum laboravit ex præcordiis ? 1619. B.
- apud suos omnia esse turbulenta scribit, *ibid.* C.
- quid pronunciat de quodam Opere Rudolphi Agricolæ ? *ibid.* D.
- quid rogat monetque Erasmus ? *ibid.* D. E.
- eidem ob eximias ingenii dotes & officia non vulgaria commendatus, 1659. B.
- Schydlowitz* (Christophorus a) Cancellarius Regis Poloniæ, Castellanus & Capitaneus Cracoviensis, 954. B. 977. E. 978. F.
- sibi magnopere placuit *Lingua* Erasmi, 954. B.
- quod munus eidem misit ? *ibid.* C.
- adversus quorum calumnias defendit eundem ? *ibid.*
- suis auspiciis fuit felix *Lingua* ejusdem, *ibid.* D.
- vir omnium & prudentissimus & integerrimus, 977. E.
- quo in negotio versari dicitur ? 979. A.
- sua munera plane suo digna sunt animo, *ibid.* B.
- Scipio

R E R U M A C V O C U M.

- Scipio Carteromachus*, vide *Carteromachus*.
Scipio Sillii classico innotuit, 138. C.
 — diffidebat se aliis approbaturum vel inimico judi-
 ci, 711. A.
 — quando Romanis exstitit? 975. F.
 — quomodo hostes suos vicit? 1322. F.
 — Ennium intimum habere non dedignatus fuit,
 1855. F.
Scioli & audaculi ob quid notati? 690. F.
Scolen quid Græcis sonat? 1270. D.
Scopa unde notus? 849. C.
Scopuli infames, 52. E.
Scopuli duriusculi Juris Civilis, 138. D.
Scopus e Poëta miles factus, 56. D.
 — cum Delio Volso depugnat, *ibid.*
 — cum quo committi dicitur? 1314. B.
Scopus, ad quem omnes enitantur, quinam est? 342. C.
 — ab illo nullum vitæ genus est submovendum,
ibid. D.
Scorpius admotus vulnere retrahit ad se venenum, quod
 infixit caudæ spiculo, 620. C. 1003. A.
Scortatores cucullati, 46. F.
Scoti ad internecionem pene concisi, 104. D.
Scotista cum Erasmo dimicant, 131. B.
 — quale hominum genus? *ibid.* E.
 — sacri disceptantur, 77. E.
 — illorum subtilissimæ subtilitates, *ibid.*
 — quid negant percipi posse? *ibid.*
 — quid dediscendum & revomendum asserunt? *ibid.*
 — illorum factiones a quibus deferendæ? 308. B.
 — eorum par nobile quod? 404. E.
 — quid illis tribuit hominum vulgus? 458. D.
 — quales videbantur Coletto? *ibid.*
 — ipforum nullus vere pureque Christianus dici pos-
 se videtur, 460. C.
Scotistica sapientia, 133. A.
Scotus (Joannes) Typographus Argentinenus qualem
 Hutteni libellum excudit, & quas picturas ei addidit?
 793. D. 804. F.
 — eundem cum invektiva cujusdam rursus excudit,
 793. D. 805. A.
 — quomodo respondit quibusdam expostulantibus?
 805. A.
 — quid monitus est per aliquos ex Magistratu Ar-
 gentinenſi? *ibid.*
 — contemptis omnibus, denuo excudit mox dictum
 libellum, *ibid.* B.
 — nunquam verbo læsus est ab Erasmo? *ibid.* C.
Scotus a diversis regionibus certatim adoptatus, 76. E.
 — ipsius decreta non prorsus improbantur, 434. F.
Scotus (Petrus) vir litteratissimus, & Adriani Barlandi
 olim præceptor, 1582. C.
Scriba, famelicum hominum genus, 1833. E.
 — quomodo placandi dicuntur? *ibid.*
 — ob quid ipsis dati ducati tres? *ibid.*
Scribere Gallice & Latine, 62. E.
 — expeditissime & polite, *ibid.*
Scribitorum Magister quidam cui paucis gratias agit? 163. D.
 — occupatissimus alio se proripit, *ibid.*
Scriptores opera sua non secus ac parentes liberos adama-
 re dicuntur, 180. F. 302. E.
 — quæ sublimiter & splendide dicere conati sunt?
 206. F. 207. A.
 — apud illos majorum gentium sua cujusque semper
 fuit nota, 207. F.
 — illorum vulgus in quibus argumentis multo *ἐπι-
 μετρεῖν* seu *admetiri* solet? 261. F.
 — quinam a paucis Theologorum leguntur, & a ne-
 mine intelliguntur? 293. E.
 — qui rerum gerendarum exemplum, quam gesta-
 rum fidem spectare maluerunt, ad quid profunt?
 324. E.
 — ex illis bonæ fidei quænam præcipua capitur uti-
 litas? *ibid.* F. 325. A.
 — quinam digni videntur, ut eorum lucubrationes
 studiosi summa fide servant? 325. C.
 — in claris illis quid studio esse videmus? 692. F.
 — inter veteres quanta sunt phraseos discrimina?
 807. F.
 — quando Ecclesiam Dei vita simul & scriptis illu-
 strarunt? 948. C. D.
 — quorum lectio non minus voluptatis quam utilita-
 tis habet? 971. E.
 — plerique antiqui Christianæ doctrinæ Græce scri-
 pserunt, perpauci versi sunt, & quomodo versi?
 1911. F.
Scriptura S. auctoritas unde non protinus vacillat? 397. D. E.
 — illius fecunditas in quo apparet? 1237. B.
 — illius nulla pars est, quæ non habeat efficaces
 modos? 728. E.
Scudus (Petrus) Glareani amicus, Erasmiq; studiosis-
 simus, 1621. F.
Sculptor insignis unde majus artis suæ miraculum præ-
 bet? 150. B.
Scurrula quidam merobibus, 102. C.
Scutati iniquissimi ponderis, 73. E.
Συνοτόμος quidam ob quid notatus? 1127. E.
 — ex quo didicit quæ in Erasmus evomit? *ibid.*
Scyllam fugere, 11. D.
Scythæ ad arma tantum sunt intenti, 1501. B.
 — ob barbariem & naturæ immanitatem contemnunt
 omnes disciplinas liberales, *ibid.*
Scythia, ampla & barbara regio septentrionalis, partim
 in Europa, partim in Asia, 41. B.
Scythici mores abesse debent a studiis humanioribus,
 1118. F.
Scythicisms Anacharsidis, 10. D.
Sebastianus semel jaculis confossus, cur leviora passus pu-
 tatur, quam Erasmus? 1175. A.
Seïta Epicurea unde facile omnes alias vincet? 361. F.
Seïta quot & quæ recensentur in regno Bohemiæ &
 Marchionatu Moraviæ? 503. D. E. F. 504. A.
 B. &c. 505. A. B. &c.
 — illarum turba in quibusdam civitatibus nihil pati-
 tur esse tranquillum, 1400. E.
Seculo Erasmi vix aliud *χαλεπώτερον*, 664. F.
 — quantum undique fermentatum & publicis & pri-
 vatis odiis? 760. B.
Seculorum multæ sunt varietates, 704. F.
Secundus hæreticus quid addidit impiis inventis Valenti-
 ni? 949. C.
 — in quibusdam ab eodem dissentiebat, *ibid.*
Secundus, pater Joannis Chrysostomi, inter quos cum-
 primis illustris? 1332. C.
Sedes Romana principatum Christianæ Religionis tener,
 600. C.
 — unde ei impensius favebunt optimi quique? 580. E.
 — quibus acceptam ferre debet suam calamitatem?
 808. E.
Sejera, Auctor Scholasticus, 1605. B.
Selecti quinam vocati Antiquis? 170. D.
Selene, scortum Simonis magi, prædicatur esse summa
 mens, 949. A.
Selva (Joannes) summus Præses Senatus Parisiensis,
 884. E.
 — apud quem Legatus missus? 885. B.
 — qualis libellus sibi mittitur dicaturque? 884. E.
 — eximiis dotibus instructus, *ibid.* F.
 — de quibus apud ipsum queritur Erasmus? *ibid.*
 885. A.
 — sibi commendatur causa bonarum litterarum,
 885. B.
Seminaria bellorum funditus recisâ, 187. C.
Semi-Judæi Mazani, 190. D.
Sena, urbs Etruriæ seu Tusciæ, in Italia, 553. B.
Senator quidam Antuerpiensis quanti facit *Utopiam* Mo-
 ri? 234. F.
Senatores quidam Romani olim in tanta auctoritate ac
 potentia fuere, ut eorum majestatem nulli Reges
 æquarent, 1907. C.
 — alii adeo tenues atque inglorii, ut misere inter
 spectacula vulgi compressu elisi perierint, *ibid.*
Senatus Lipsiensis qua in re imitatur exemplum Georgii
 Saxoniarum Ducis? 567. E.
 Tom. III. Bbbbbbbbbb 2 Sena-

- Senatus Parisiensis* multo onanum augustissimus ac plurimis gravissimisque negotiis occupatissimus, 1036. D.
- cur ad illorum auctoritatem confugiendum esse censetur? *ibid.*
- de quo apud illos queritur Erasmus? *ibid.* E. F. 1037. A. B. &c.
- unde consulens & studiorum quieti, & Religionis Christianae tranquillitati, & Theologicae facultatis dignitati? 1038. A. B.
- Senatus Romanus* quos habuisse dicitur? 1907. B. C.
- Senatusconsultum* quod factum est Coloniae inter Dominicanos? 743. A.
- Seneca* quid carius constare putat? 132. B.
- quem amici officio non fungi credit? *ibid.*
- quomodo in quaestionibus causarum naturalium exspatiatur? 176. F. 177. A.
- cur familiaris hominibus faciendus? 204. B.
- quomodo digredi dicitur? 410. D.
- quid ipsi convenit cum Quintiliano? 807. F. 808. A.
- quo sermonis dicendi genere supra modum delectatus videtur? 995. B. C.
- cur adeo depravatus fuerit editus? 1145. F. 1146. A.
- cur propemodum pro orthodoxo ipsum amplexi sunt Christiani? 1146. A.
- ab Hieronymo in catalogo sanctorum recensitus, *ibid.* B.
- ipsius vita a quodam non indiligenter prodita & ex quibus Scriptoribus decerpta? 1147. A.
- an Christianus fuerit? *ibid.*
- fuit admodum meticulosus, *ibid.* B.
- multa egregia protulit, *ibid.* C.
- Lucretiae factum, quum sit optimo jure detestabile, commendat, ut pudicitiae studium, *ibid.* D.
- Stoicum sapientem summopere extollit, *ibid.* F.
- cum judicio delectuque legendus, & quam ob causam? 1148. A.
- quid cum Plinius & Quintiliano commune habet? *ibid.*
- parum æquus iudex alienorum scriptorum, *ibid.* D.
- in ipso candor desideratus, *ibid.* E.
- affectibus tragicis vehemens, *ibid.*
- virtutes in suis scriptis multae & eximiae, & quae potior? 1149. C.
- sententiam aliquam mutuatur a Portio Latrone, *ibid.* E.
- nec Virgilio nec Ciceroni parcat, *ibid.* F.
- quomodo mores hominum insectatur? *ibid.*
- multa obscena proponit, 1150. A.
- affectus stimulat potius, quam movet, *ibid.* D.
- quomodo vocatus a Neronis matre? 1152. B.
- ipsius libri amissi, *ibid.* D. E.
- quantum sudoris Erasmo fuit in illo emaculando? 1255. D.
- per quos editus eodem absente, magno sui nominis dedecore? *ibid.*
- non probat remedia morbo graviora, 1396. E.
- Senecio* qualis est herba Plinio? 1546. B.
- quomodo Graecis vocatur? *ibid.*
- Senectus* solet ad rem attentos reddere, 790. B.
- Senex* quidam ob quid notatus? 806. E. F. 807. B. C.
- Senio* molesti sunt docendi labores, 228. A.
- Sensebardeau* media via inter Pictavos & Burdegalos, 1622. D.
- Septuaginta cellulas* Graecorum Interpretum ridet Hieronymus, 391. B.
- ab illorum Interpretum auctoritate non esse recedendum putat idem, 701. F.
- Sepulveda* (Joannes) Cordubensis, per quos compulsus addere quædam libello suo atrociora quam vellet? 1454. C.
- in cujus comitatu redit in Hispaniam? 1758. B.
- vir insignis ad quid excitandus? 1498. C. D.
- quid in *Antapologia* sua testatus est? 1761. B.
- qua in re haud difficulter assentietur Erasmo? *ibid.*
- Stunicae in omni causa patrocinari vult adversus eundem, *ibid.* C.
- sibi semper pluris erit certissima ratio, quam omnes Interpretes, *ibid.* D.
- cur Thomam accusat, & in quibus desiderat diligentiam Erasmi? *ibid.* D. E. F.
- quid sentit de libris ac codicibus Graecis Latinisque? 1762. B.
- quid pronunciat de Ecclesia Romana, necnon de Graecia? *ibid.* C.
- quid affert de LXX. decretis Concilii Nicæni? *ibid.*
- unde existimat libros tutiores esse ab injuriis, & minus a sciolis vitari posse? *ibid.* D.
- Seraphica* alæ sex sunt, 1450. C.
- omnimoda obedientia, *ibid.*
- paupertas Evangelica, *ibid.*
- castitas immaculata, *ibid.*
- humilitas profundissima, *ibid.*
- simplicitas pacifica, *ibid.*
- charitas Seraphica, *ibid.*
- Serapio* Diaconus quomodo exasperavit odium Chrysostomi apud Clericos? 1331. F.
- cur data opera non assurrexit Episcopo Severiano prætereunti? 1336. B.
- quam vocem ceu blasphemam detulit ad Chrysostomum? *ibid.*
- ubi adesse jussus? 1340. E.
- ab Chrysostomo constitutus Heracleæ Thracensis Episcopus, 1341. B.
- damnatus fuit a Theophilo, *ibid.*
- Serenitas* consequi solet tempestatem, 58. E.
- Serenus* catechumenus pro Christi nomine cæsus est, 1848. B.
- Serenus* alter post diros cruciatus capite plexus, *ibid.* B.
- Sermo* melius exprimit Graecam vocem *Λόγος*, quam *Verbum*, 414. B.
- Sermo Romanus* apud quos & quando fuit admodum communis? 723. D.
- a quibus & quando corruptus fuit? 724. F.
- Sermones* quotidiani, 54. D.
- Servare* quid Latinis sonat? 1006. C.
- Servatius*, 14. D. 76. A.
- Servire* varie sumitur, 1237. E.
- Servitus* dura per quos inventa est? 1082. B.
- Servius* apud Latinos Grammaticus, 1847. E.
- Severianus* Gabalensis Episcopus, vir doctus & ad populares conciones accommodatus, 1336. B.
- illi favebat Eudoxia Augusta, *ibid.*
- magis se studuit commendare multitudini, quam Chrysostomo, *ibid.*
- eidem in sinu male volebat, utcumque coram blandus, *ibid.*
- cur exacerbatus in Serapionem, & quid de eo pronuntiavit? *ibid.*
- cujus auctoritate Constantinopoli pulsus est? *ibid.*
- Chalcedone revocatus ab Augusta, *ibid.* C.
- quando receptus in gratiam cum Chrysostomo? *ibid.*
- Severinus Bonerus*, vide Bonerus.
- Severinus Olpejus*, vide Olpejus.
- Severitas* legum principalium ad quid necessaria est? 1247. A.
- Severus* (Alexander) Romanorum Imperator, cujus filius, & unde oriundus? 1850. B. C.
- permulta in vita fecisse non indigna homine Christiano dicitur, *ibid.* C.
- quando crudeliter sævit in Christiani nominis professores? 1846. F.
- Severus* Monachus quibus pueris formandis ac institutendis præficitur? 712. A.
- Severus* quidam, vir mitissimus, & congerro Scarpinelli, 602. E.
- quid miratur & ægre fert? 637. A.
- Sexagenarii* apud Romanos de pontibus dejiciebantur, 1488. A.
- Siburgus* (Joannes) Bibliopola, a quo salutandus? 901. C.
- Siburgus* (Nicolaus) Bibliopola, a quo salutandus? *ibid.*

R E R U M A C V O C U M.

- Sibyllini libri* apud Romanos in magno pretio, 77. A.
Sicamblica fides, 105. E.
Sicarius perfidissimus, 65. D.
Sichni (Francisci) nomen cur non sinent emori litteræ? 477. E.
Sicilia, maxima maris mediterranei insula, freto distincta ab Italia, 137. E.
Sickinghen (Franciscus de) quibuscum civitatibus bellum moturus? 1607. E.
Σίλη βίβλη, 76. E.
Sigismundus Gelenius, vide Gelenius.
Sigismundus Questenbergius, vide Questenbergius.
Sigismundus Imperator quos ad Concilium Basileense mitti jubet? 503. F.
Sigismundus I. Poloniæ Rex, sui seculi Principum insignie decus, 975. C.
 — gravissimis Reipublicæ negotiis & imprimis faciendæ Regum concordie intentus, *ibid.* D.
 — ad quod negotium summa prudentia parique studio connititur? *ibid.* E.
 — sua pietas non eget ullis hominum stimulis, *ibid.* F.
 — quanta vigilantia, studio, ac cura semper usus est in regni sui commodis procurandis, servandis, augendis, ac constabiliendis? 976. B.
 — unde apparet non minorem sibi curam esse Religionis Christianæ? *ibid.* C.
 — animi sui celsitudo in quo potissimum elucet? *ibid.* F. 977. A. B. &c.
 — qualem prædicat Erasmus? 1059. E.
 — quid sibi maxime cordi est? *ibid.* F.
 — quidquid sibi feliciter cessit, illud Deo acceptum fert, *ibid.*
 — semper de Erasmo magnifice sensit, eique gratificaturus est, 1060. A.
 — munus honorarium eidem mittit, *ibid.* B.
 — sua epistola qualis & quid spirare dicitur? 1097. C. D.
 — quæ dotes in ipso relucent? 1098. D. E.
Silenus ducturus est Monacham, ne laboret capitis vertigine, 1242. A.
Simandris (Desiderius a) quo properabat? 1919. C.
Simeon senex quando lubens & alacer e vita emigrabat, 975. E.
Simia miro ingenio, 161. E.
Simile simili amicum esse solet, 502. C.
Simon Grynæus, vide Grynæus.
Simon Pistorius, vide Pistorius.
Simon Ricuinus, vide Ricuinus.
Simon Sunfeldus, vide Sunfeldus.
Simon Hexapolitanus, Erasmi studiosissimus & in eum gratissimus, 1841. A. B.
 — ubi hyemare cuperet, & cur? *ibid.* C.
 — litteras commendatitias ab Erasmo poscit, *ibid.*
 — carmina quædam sua ad eundem mittit, *ibid.* D.
Simon Samarites hæresiarcha prædicabat se summam Dei virtutem, 573. F. 949. A.
Simón quidam sacris initiatus cujus hospitio utebatur? 1599. E.
 — a quo & de quo interrogatus quid respondit? *ibid.* E. F.
Simon quidam a quo salutandus? 265. C.
Simonides Hieronem appellat Tyrannum, 1745. B.
Simplicitas munda unde non fastidienda in Scriptore Christiano? 724. E.
Simplicitatis Evangelicæ est, fratrum facta scriptaque candide interpretari, 699. C.
Simplicius, Commentator Aristotelis, 1911. D.
 — tempore Erasmi nondum in Latinum sermonem versus, *ibid.*
Sinceres quale verbum, & cui placuit? 630. B.
Sincerus esse non potest, quod coactum est, 696. F.
Sine Græcitate non possumus esse aliquid in ullis litteris, 96. B.
Sine Hebraicis, Græcis, & Latinis Litteris nec percipi nec tractari queunt Litteræ Divinæ, 64. B.
Sine pennis volare haud facile est, 52. E.
Sine quibus linguis manca est omnis doctrina? 321. D.
Singlius (Franciscus) Dux, quid exposulavit cum Carolo Cæsare? 1890. B.
Sirenes, tres sorores finguntur, quæ habitabant in quadam insula inter Italiam & Siciliam, 57. E.
Sisyphi saxum volvere, 75. E.
Sixtinus (Joannes) Erasmi quædam carmina celebrat, 9. D.
 — cum summis priscisque vatibus eundem collocandum putat, *ibid.*
 — eundem ut pergat hortatur, *ibid.*
 — ad eundem Epigramma, *ibid.* F.
 — ipsius mores purissimi minimeque fucati, 10. A.
 — virtutibus alienis non invidet, 11. E.
 — falsas aliorum virtutes laudare mavult, quam vera infectari vitia, *ibid.*
 — ipsius præclaræ dotes, 12. C. D. E.
 — cum Romanis de doctrinæ principatu contendere potest, *ibid.* D.
 — ejus Epigramma Charnoco valde placuit, *ibid.* E.
 — quid ipsi acciderit, cognoscere cupit Erasmus, 96. C.
 — in Brabantiam evolat, 109. A.
 — ipsius litteræ Erasmo gratissimæ, 122. A.
 — ad quid exstimulandus? 235. A.
 — ingenium sibi erat ad omnia versatile, & memoria prompta tenaxque, 789. 8.
 — Juris utriusque scientia instructissimus fuit, *ibid.*
 — in nulla disciplina non feliciter versatus, *ibid.*
 — quando ex vi morbi obiisse dicitur? *ibid.*
Shurley quidam, Thalei amicus, 1521. E.
Slapus (Martinus) juvenis optimis moribus, quid reddidit Erasmo? 1305. F. 1306. A. B.
Smach, oppidum est Germaniæ, 831. E.
 — illic ludi litterarii magistrum agit Alberus censor Erasmi, *ibid.*
Smalacha, remedium contra febrim, 1695. B.
Smithius (Andreas) a quo salutandus? 804. F.
Smithus (Joannes) Anglus per jocum irridetur, 292. A. 306. C.
 — ob quid in Angliam missus? 306. C. 330. D.
 — quando hinc rediturus? *ibid.*
 — adolescens optimus a quo salutandus? 1569. B. 1595. E.
Smotzerus (Georgius) Juris utriusque Doctor, vir humanissimus, 1049. D. 1050. A.
 — quid monetur rogaturque ab Erasmo? *ibid.*
 — quo officio eundem sibi devinctissimum reddet? 1050. C.
 — ubi habebat equos? 1426. E.
Snaphanus quidam quam camisiam videtur sibi qualificasse? 645. E.
 — cui hanc tradere debet? *ibid.*
Sobius a quo salutandus? 1009. C.
 — exoculatus dicitur, 1058. A.
Socer Aldi, Bibliopola, de Erasmo frequenter loquitur, eique promittit domum suam, 161. C.
Societas eruditorum quid, & quomodo fancienda? *ibid.*
Socrates ad quid provocatus a Glaucone? 2. C.
 — quomodo exercitus a Xantippe? 34. A.
 — cum amicis confabulans, quid dicere solebat? 132. B.
 — quid *εἰρηναῖος* profiteri consueverat? 174. C.
 — numen Philosophorum appellatur, 362. B.
 — unde amplior, excelsior, & admirabilior existimandus? *ibid.* C.
 — quam Philosophiam primus in civitates domosque invexit? 363. B. 1880. E.
 — quis ipso felicius videtur? 364. D.
 — ipsius virtus paucissimis civium bono fuit, ipsi etiam exitialis, *ibid.*
 — quid ipsi laudi datur? 370. E.
 — quod ipsius celebratum apophthegma? 693. E.
 — unde Philosophiam deduxit in mediam hominum vitam? *ibid.*
 — quem versiculum Homericum frequenter usurpabat? *ibid.*
 Tom. III. Ccccccc — cur

- cur omne studium a contemplatione rerum naturalium ad mores devocavit? *ibid.* F.
- sua virtus minus cognita est ab iis, inter quos versabatur, 711. D.
- quale responsum dedit Judicibus, qui de ipso sententiam erant pronunciaturi? 1468. D. E.
- illo responso provocati Judices damnarunt illum capitis, *ibid.* E.
- quid de Dæmonibus statuebat? 949. B.
- quam Philosophiam existimavit esse perdiscendam ei, qui cupiat beate vivere? 1458. C.
- Socrates* Historicus quid refert de Zenone quodam? 1333. E.
- Sodalitium* quoddam Germanorum dicitur esse Parisiis, 1479. B.
- huic præsidet Carinus quidam, *ibid.*
- quid declamat adversus Erasmum? *ibid.* C.
- Solæismos* affectare cur ineptum censetur? 724. F.
- Solomon* quot habuit concubinas? 86. A.
- a quibus intelligi noluit? 206. D.
- quam sapientiam sibi dari orabat? 1098. C.
- templum celeberrimum Hierosolymis exstruxit, 849. D.
- multis nominibus inclytus fuit, *ibid.*
- bonam magnamque gloriæ suæ partem nobili huic ædificio debet, *ibid.*
- Solon* quid optasse dicitur? 56. E.
- unde communi consulto & discordiarum transactor & legumilator egregius declaratus est? 1756. C.
- Solon Herodoticus* quem peregrinum agebat? 90. E.
- Solvere* sacram ancoram, 116. E.
- Somnus* quis apud Poetas? 30. C.
- Somnus* Epimenidis, 76. F.
- quousque productus est? 77. C.
- mysterio non vacat, *ibid.*
- Somnus* Theologicus, 76. E.
- Sophia* quænam & unde enitescit? 289. E.
- Sophista* quantum grassati in Glareano? 198. B.
- qui olim sic appellabantur? 1332. D.
- quam insolens ac procax hominum genus? 232. F.
- cum his quo animo depugnat Glareanus? 233. A.
- ob quid notati ac reprehensi? 463. E. F. 404. A. B. C. 855. F. 856. B.
- irritabile hominum genus, 535. E.
- Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ*, juxta Sophoclem, 263. D.
- Σωφρονιστὴς* 1 Pet. iv. 7. quomodo explicatum a concionatore quodam? 406. F.
- Sorbona* quo nomine insignitur a Budæo? 247. D.
- spretis leptologiis, solidam ac veram Theologiam amplectitur, 688. E.
- sacrosanctum Theologiæ Scotisticæ templum, 760. F.
- Sorores* geminæ Bilibaldi Pirckheimeri, una Abbatis sanctæ Claræ, altera ejusdem Regulæ sectatrix, Erasmus salutant, 196. E.
- ejusdem scripta assidue manibus retinent, ejusque N. Testamento maxime oblectantur, *ibid.*
- Latine scribere possunt, *ibid.*
- Souch* qualis morbus dicitur? 1491. D. F.
- ubi hoc morbo laborare multi dicuntur? *ibid.*
- Spalatinus* (Georgius) quo nomine ad Erasmum scripsit? 272. C.
- a quo tempore suus esse cœpit? *ibid.*
- quid avidissime cupit scire, & quid sperat? *ibid.* D.
- Ducis Saxonie a sacris est, 443. F.
- Σφαλίμα μνημονικόν* quibus frequentius accidit? 524. F.
- Spangen*, vel *Spanga*, vel *Hispania*, arx est non præcul ab oppido Roterodamo, 1526. A.
- cui familiæ ortum dedit? *ibid.*
- Σπανία* apud Paulum pro *Hispania*, 650. C.
- Spartianus* (Ælius) qua laude Suetonium propemodum æquavit? 325. C.
- eloquentiæ viribus sermonisque politiæ eidem multo inferior, *ibid.*
- Spe* vana aliquem lactare, 89. B.
- Spectatorum* quorundam perversissima malignitas notatur, 291. A.
- Specularis* (Jacobus) Maximiliani Cæsaris a secretis, 1536. E.
- vir eruditissimus & mira integritate præditus, *ibid.*
- cujus stimulis incensus est studio visendi Erasmi? *ibid.*
- inter amicos ejusdem numerari desiderat, *ibid.*
- Vide etiam *Spiegel*.
- Sperchfordus* (Richardus) quem librum dono misit Erasmo? 1008. B.
- quis liber sibi mittitur ab eodem? *ibid.*
- sibi curandum, ut fiat bonus Ecclesiastes, *ibid.*
- Sperferus* Erasmo ignotus, 1362. E.
- Spiegel* (Jacobus) Erasmo cumprimis amicus, homo candidus, ubi adest, & quid præstare poterit? 707. F.
- cui fuit Secretarius fidissimus ac præcipue gratus? 735. B.
- vir eleganter doctus, & stylo felici, *ibid.*
- impenso favet ac provehit Evangelica studia, *ibid.*
- suis ipsius virtutibus futuris commendatissimus, *ibid.*
- vir eruditus ac moribus plusquam niveis, 752. B.
- ipsum insalutatum præterire non audebat Erasmus, *ibid.*
- cui sodalities eundem prodidit? *ibid.*
- a quo salutandus? 962. D.
- nepos Wimphelingii, Juris prudentia clarus, prius Maximiliano Cæsari, mox Regi Ferdinando a consiliis, 1141. E. F.
- ubi Hutteno occurrit, & ad quem illum producit? 1618. E.
- eundem invitat in aulam Cæsaris, *ibid.* F.
- frequentes ad Erasmum viatores ait se habere, 1619. A.
- Spineta* Theologica, 134. F.
- Spira*, vel *Spira*, urbs Germaniæ ad Rhenum in inferiori Palatinatu, 235. D.
- Spirensis* Conventus quando habitus? 1205. D.
- in illo actum est de subsidio pecuniæ, *ibid.*
- Spiritus* S. quomodo temperavit Discipulorum organum, iisque adfuit? 397. E.
- quomodo iisdem impertiit sermonis peritiam? 398. B.
- quomodo dispensabat donum linguarum ac prophetiæ? *ibid.* C.
- Spiritus* boni adferunt hilaritatem, mali terrorem ac tædium, 1438. B.
- Spurini* duo quales finguntur esse? 1862. F.
- in quo Dialogo illam fabulam irrisit Lucianus? 1863. A.
- Stabius* (Joannes) Cæsaris Historiographus, vir doctus & bonus, 196. E.
- Poeta & Mathematicus, 1618. E. 1773. F.
- ubi occurrit Hutteno, & ad quem illum produxit? 1618. E.
- in aulam Cæsaris eundem invitat, *ibid.* F.
- apud quem in honore & auctoritate fuit? 1773. F.
- Stadio* (Christophorus a) Episcopus Augustanus, in Erasmum benignissimus, 1094. C. D. E.
- sibi narratur historia ridicula de quodam Dominicano, 1095. C. D. E.
- septem dierum itinere Friburgum se confert, ut Erasmum videat, 1285. C.
- vir tum nobilis, tum apprimè doctus, *ibid.*
- duo pocula regia cum ducentis florenis aureis affert, *ibid.* D.
- vir ut majorum imaginibus illustris, ita prudentia, consilio, pietatis amore, ac munificentia vix ulli secundus, 1481. D.
- Standicius* (Joannes) quibus titulis insignis, & cujus partibus addictus? 561. D. 1168. F. 1169. A.
- quid ridicule reprehendit in Erasmo? 561. D. E. F.
- multa ridicula ac insulsa de se referuntur, a col. 562. A. ad 564. F.
- apud

- apud quos sibi commissa est Inquisitionis summa? 937. D.
- ubi subinde perstringit nomen Erasmi? 1168. E.
1169. A.
- ubi & apud quem regnare dicitur? 1616. F.
- Suffraganeus quondam Cameracensis, *ibid.*
- Standonk*, locus obscurus Flandriae vel Brabantiae, 1698. F.
- Standonk* (Joannes) e Lovanio redit, 62. C.
- quid negotii dat cuidam magistello Mechlinienfi? *ibid.* D.
- magnificum praemium eidem pollicetur, *ibid.*
- impudentissime levis atque infanissimus, *ibid.*
- cur bilis ipsi augetur? *ibid.*
- divortium Ludovici XII. Regis Galliae non probat, 1769. C.
- cur solum vertere jussus, moxque revocatus? *ibid.*
- Stanislaus Bonerus, *vide* Bonerus.
- Stanislaus Glandinus, *vide* Glandinus.
- Stanislaus Saurus, *vide* Saurus.
- Stanislaus Turzo, *vide* Turzo.
- Stemmata* vere clara quae sunt? 1063. A.
- Stendelinus* (Gabriel) homo multis nominibus charus Erasmo, 662. B.
- quid effecit ac plus potuit apud eundem? *ibid.*
- Stensor*, clamor homo, 76. E. 1906. E.
- Stephanus a Pratis, *vide* Pratis.
- Stephanus Brodericus, *vide* Brodericus.
- Stephanus Doletus, *vide* Doletus.
- Stephanus Florimundus, *vide* Florimundus.
- Stephanus Poncherius, *vide* Poncherius.
- Stephanus* centurio, patria Genuensis, ad Evangelium pertractus, 1444. E.
- quot millia ducatorum relinquit, & in quos usus? *ibid.* F.
- Stephanus* protomartyr, lapidibus semel obrutus, cur leviora passus putatur, quam Erasmus? 634. F.
1175. A.
- Stephanus* quidam quo iturus est? 652. F.
- Stepneptianum* rus, locus ubi degit Coletus, 1573. B.
- Stercoranista* qui? 1275. B.
- Stesichorus* Poeta primum fecit Helenam deformem, 2. F.
- mox oculis orbatus eandem omnium formosissimam fecit, *ibid.*
- humanissime ac liberalissime tractatus a Phalaride crudelissimo Tyranno, 55. C.
- Stenuchus* (Augustinus) Eugubinus, quales *Adnotationes in Pentateuchum* edidit? 1375. E.
- quid de illarum editione monetur? *ibid.* F.
- in quos videretur stomachosior ac insensior? 1376. A.
- quomodo dissentit a Reuchlino? *ibid.*
- cujus nomen nusquam nisi cum reprehensione citat? *ibid.* B.
- cur eundem non audiendum existimat? *ibid.*
- quos odiosius attingit? *ibid.* B. C.
- multa in ipso reprehenduntur ac notantur, a col. 1376. D. ad 1385. F.
- respondet furiose & indecite Erasmo, 1490. A.
- ad quid excitandus, & quid monendus? 1498. C. D.
- monachales ipsius naeniae taxantur, 1501. D.
- quid Erasmo testatur eumque monet? 1919. C. D.
- varia in eodem carpit notatque, a col. 1920. A. ad 1930. F.
- eundem ad pacem & concordiam hortatur, 1931. A. B. C. 1932. A.
- Steyn*, Coenobium prope Gaudam, 1783. F.
- Sihaffenburgio* (Henricus a) Caduceator, quo vitio oculorum laborat? 986. D.
- quomodo huic morbo mederi potest? *ibid.* E.
- auribus potius quam oculis studere debet, *ibid.*
- Sisbarus* (Daniel) quocum sibi fuit domestica consuetudo & mensa communis? 1288. F.
- juvenis moribus sanctissimis, purissimis, & commodissimis, *ibid.*
- cui abunde magno solatio fuit, & ipsius discessus tristissimus? *ibid.*
- suo bono revocatur in patriam, 1289. A.
- amicus Erasmi charissimus, 1291. E. F.
- Stoa cultores*, seu *Stoici*, felicitatis humanae summam in habitu virtutis esse sitam affirmarunt, 359. C.
- quomodo cum Peripateticis convenire vel ab iis discrepare dicuntur? 363. F.
- qualibus paradoxis utuntur? *ibid.*
- quænam negant bona esse? 364. A.
- quæ dicunt non esse mala? *ibid.*
- in quo conclusos omnes felicitatis numeros afferunt? *ibid.*
- nullam felicitatis partem aestimabant habere divitias, 1482. A.
- Stockardia*, vel *Stugartia*, urbs princeps Ducatus Wirtembergensis, 481. C.
- Stoeschlejus* quidam qualis vir dicitur? 477. C.
- Stoclerus* (Joannes) cui est a sacris? 402. D.
- in Theologia Scholastica nemini cedit, *ibid.*
- trium linguarum haud vulgariter peritus, *ibid.*
- Strabo* omnium diligentissime ac copiosissime de Geographia & Chorographia scripsit, 1462. A.
- in quo sequutus videtur Eratothenem? *ibid.* B.
- Strenula* litteraria, 164. E.
- Streperus* an inveniatur pro *obstreperus*? 1389. F.
- Srirdon*, oppidum in confinio Dalmatiae & Pannoniae, Italiae vicinum, patria Hieronymi, 400. B.
- Stromerus* (Henricus) Aurbachius, Medicus eruditissimus, 260. F. 567. E. 833. D.
- ipsius litterae quibus nominibus gratissimæ Erasmo? 260. F. 261. A.
- rebus optimis favet, 477. C.
- vir integritate summa ac prudentia singulari spectatus, 567. D.
- affirmat se cum Erasmo sentire de libero arbitrio, 834. E.
- cur Lipsiam adscitus, & a quo? *ibid.*
- Erasmi amicus ex animo, 737. B. C.
- vir humanissimus prædicatur, 857. A.
- Studia* honesta tenacitate & odio Principum quorundam extincta, 192. B.
- quorum favore ac benignitate excitanda & in lucem producenda? *ibid.*
- illorum societas arctissimum vinculum, 13. D.
- vita Erasmi dicuntur esse, 49. A.
- illis quid intermiscendum? 68. D.
- in illis quæ dissensio conflictatioque optanda? 97. C.
- quibus invisa esse dicuntur? 215. D.
- sine illis nec homines sumus, *ibid.*
- quo seculo & unde mire passim efflorescunt? 289. C.
- belli temporibus illa neglecta intermoriuntur, *ibid.* D.
- Principum favore ac liberalitate revirescere eadem solent, *ibid.*
- multis seculis pene sepulta fuere, 349. E.
- quo seculo refluoruerunt ac felicissime propagata sunt? *ibid.*
- quid in illis præcipuum est? 352. D.
- apud quos iis non modo locus est, verum etiam dignitas? 420. E.
- unde apud Anglos florent ac triumphant? *ibid.* 441. F.
- illorum æmulatio nescit invidiam, 440. A.
- eorum hostes litteris intercipiendis advigilant, 443. F.
- quænam non obscurant nec oppugnant dignitatem Theologicam? 489. E.
- ipsis suis servandus est honos, *ibid.*
- ad meliorem frugem sese erigunt, 490. E.
- cur male audiebant? 679. C.
- quid in illis multo magis usu venit? 802. B.
- felicissime procedere dicuntur, 803. B.
- a quo non infeliciter promota, & cui non parum debent? 810. D.

- illorum nervi quinam esse dicuntur ? 1419. B.
- intempestiva ingenium extinguunt & valetudinem vehementer offendunt, 69. A.
- Studiosi* a quibus libris deterrentur ? 497. B.
- illorum judicia qualia esse decet ? 403. D. 431. E.
- Stultissimum* est admirari quod non intelligas, 176. A.
- Stultorum* ac simplicium ingens numerus est, 345. B.
- Stunica* (Jacobus) qualem librum in Erasmus scripsit ? 649. D.
- quantopere in eundem malignus ? *ibid.* E.
- quid sibi ipsi suavissime ac liberalissime tribuit atque vendicat ? *ibid.*
- ab Erasmo ne verbo quidem unquam læsus fuit, *ibid.*
- gentis claritudinem cum eruditione conjunxisse dicitur, *ibid.* F.
- cuius rei ei auctor fuit Cardinalis Toletanus ? *ibid.*
- statim a morte illius Cardinalis quod Opus typographis tradidit ? *ibid.*
- apud quos non referet tam opimam gloriam quam ipse sibi polliceri videtur ? 650. A.
- aliquando labitur in rebus manifestissimis, *ibid.* B.
- quo in Opere Erasmus ex alto deridet, carpit, ac lacerat ? *ibid.*
- quorum lapsus eidem odiosissime impingit ? *ibid.*
- unde nonnunquam excitat atroces tragœdias ? *ibid.*
- subinde magni convicii loco Erasmus *Batavum* appellat, *ibid.* C.
- quas præfationes, coronides, & indices marginales in eundem edidit ? *ibid.*
- affirmat Interpretem Latinum scite & eleganter vertisse N. Testamentum, *ibid.* D. 1194. C.
- pollicetur se defensurum eundem ab omni calumnia, 650. D.
- ad tot solœcismos in eodem ab Erasmo notatos nihil respondet, *ibid.*
- ipsius scriptio etiam Aleandro displicuit, 663. B. 664. C.
- in primam N. Testamenti editionem Erasmi gloriosissimo libello debacchatus est, 664. B.
- ab eodem semper contemptus, 705. B.
- homo omnium iudicio insanus & ad maledictiam natus, 709. D.
- quem libellum exhibuit Leoni summo Pontifici ? *ibid.*
- quas invectivas in Erasmus parat ? 711. A.
- cui in odio sunt ipsius mores, arrogantia, maledictia, ac invidentia ? *ibid.* B.
- qualem librum in Fabrum scripsit ? *ibid.*
- non potest pati aliquos esse inter se amico animo, *ibid.*
- alterum librum conviciis onustum evomit in Erasmus, 715. E.
- cur nemo non indignatur ipsi ? 718. A. B.
- multorum litteris quocumque modo celebrari cupit, 738. E.
- dignior est qui versificatorum nœniis exagitetur, *ibid.*
- natura maledicus est, & cui fabulæ natus ? *ibid.* F.
- Romæ palam insanit in Erasmus, 776. F.
- rursus emittit suos libellos, eundemque Lutherum facit, 781. A.
- persuadere vult eundem per omnia sentire cum Luthero, *ibid.* B.
- ex quibus ejusdem libris decerpit quæ objicit ? *ibid.*
- quæ dissimulat excerpitque ? *ibid.* C.
- Romæ reversus est ad suam tragœdiam, 782. C.
- quibus libellis impune debacchatus in Erasmus ? 783. E.
- a quibus compesci non potuit ? 792. C. D.
- in se uno multa sunt portenta, 793. A.
- a quibus toties ei impositum est silentium ? 795. B. 813. F. 864. C.
- quos libellos clam Romæ excudi curat, & quid in illis agit ? 803. D.
- Romæ ridetur ab omnibus, & tamen sibi plaudit, *ibid.* E.
- quamdiu se non conquieturum promittit ? *ibid.*
- apud Hispanos habetur pro homine glorioso ac parum cordato, 864. C.
- ipsius sycophantiæ quantum displicuerunt Pontifici ? *ibid.* D.
- plane certat cum Pasquillo, vereque Lutheranus est, 902. A.
- quid docet de constitutionibus Pontificiis ? *ibid.*
- Romæ prorsus agere *γελωτοποιὸν* dicitur, 1194. C.
- quarum rerum & cuius furti Erasmus accusat ? *ibid.* D.
- loca ab ipso objecta vindicat Erasmus, a col. 1195. D. ad col. 1202. B.
- sui libelli in Erasmus titulus, 1701. E.
- Stupitius*, Vicarius Generalis Augustinensium, favet Luthero, 1890. D.
- adigendus ad abjuranda omnia Lutheri dogmata, vel conjiciendus in vincula, *ibid.*
- Sturmius* (Jacobus) quantam benignitatem in Erasmus contulit ? 354. C.
- juvenis ingenio facero, summo iudicio, & doctrina non vulgari, 407. C.
- Erasmi cum primis studiosus, *ibid.*
- quid rogat Prædicatorem quemdam, & quid ei respondet ? *ibid.* D.
- vir doctrina, sinceritate, prudentia perspicuus, 1141. D.
- ipsius consiliis plurimum debet tota pene Germania, *ibid.*
- a libellis Henrici Palatini Comitum, ejusque domus primas seu præpositus, 1619. C.
- Aquisgranum petiit ejus negotii causa obeundi, *ibid.*
- Stylus* qua ratione redditur vegetior ? 178. B.
- Suavia* mollicula & fragrantia, 56. E.
- Suavis* plena Britannia, 56. E.
- Sub* cucullis & mendicitatis nomine nonnunquam latitant deploratissimæ mentes, intolerabili arrogantia & extrema pecuniæ cupiditate flagrant, 81. D.
- Subligar* & *bracca* num idem ? 806. C.
- Subtilitates* subtilissimæ, 77. E.
- Suburbanum Chalcedonense*, quod *Ruffini* dicitur, quam basilicam habet ? 1340. E.
- in illo qui congregati & citati ? *ibid.*
- Suckerroë* (Gerardus) Doctor Medicus, Canonicus Trajectensis, Erasmi studiosissimus, 1752. D.
- Συνοφάντῳ* multi dormientes, 76. E.
- Sucquetus* (Antonius) Erasmi amicus candidissimus, quid ei significavit ? 739. D.
- inter cujus Consiliarios præcipuæ auctoritatis est ? 752. F.
- quid litteris suis humanissimis testatus est Erasmus ? *ibid.*
- patronus ejusdem candidissimus, ac bonarum litterarum invictissimus propugnator, 909. B. C.
- ipsius dotes moreque summo opere laudantur, *ibid.* E.
- quibus disciplinis destinavit liberos suos ? *ibid.* F.
- cui commendatus, & per quem ? 1329. A.
- non infeliciter versatus in politioribus litteris, *ibid.*
- Legum studiis magis assidisse dicitur, *ibid.*
- patrem & patruum quales & quantos habuit ? *ibid.* B.
- amicissimi & candidissimi est ingenii, *ibid.*
- quando mortuus dicitur ? 909. C.
- ipsius mors cui acerbissima fuit ? *ibid.*
- Sucquetus* (Joannes) in vices Antonii Sucqueti fratris sui successurus, 909. C.
- quid gratia & auctoritate sua perfecturus ? *ibid.* E.
- totum fratrem suum proculdubio repræsentaturus, *ibid.*
- cui & a quo commendatus ? 1746. A.
- ipsius indoles ad frugem maturitatemque proveniens, *ibid.*
- Sudor* quidam lethalis intra horas 8. multos e medio tollit, 1330. E.
- Sudore* quodam nemo nisi primo die perit, 571. A.
- Suesio*

R E R U M A C V O C U M.

- Suesonius* (Adrianus) utriusque litteraturæ peritissimus, 667. A.
 — Philosophiæ gnarus, & Juris Cæsarei non ignarus, *ibid.* B.
 — moribus mire candidis ornatus, *ibid.*
 — in Collegio Liliensi agere dicitur, *ibid.*
Suetonius qua in re primas obtinere debet? 325. B.
 — quid de illo quidam non infestiviter dixit? *ibid.*
 — quorum opera purus & integer habetur? *ibid.* G.
 — candorem in Seneca desiderasse videtur, 1148. E.
 — eidem tribuere videtur lene comptumque dicendi genus, *ibid.*
Συλλαβῆτες *Matth.* XVII. 3. rectius vertitur *confabulantes*, 406. B.
Sulpitius in scribendo habere videtur grandiloquentiam Gallorum, 695. B.
 — ipsius doctrina non contemnenda, 42. C.
Summa mali cui imputanda est? 302. D.
Summates Iarchi, 130. A.
Summularis ob quid notati? 337. E. F. 338. A.
Summis labiis litteras delibare, 63. E.
Summum jus sæpe summa injuria, 124. A.
Συνελληνίζειν, 115. E.
Sunfeldus (Simon) Medicinæ Doctor, homo Hebræice, Græce, & Latine doctus, 1699. D.
 — sibi est ad Capnionem antiqua familiaritas, *ibid.* E.
Συνθήκη Ἰταλική, 100. C.
Sunt quos vicisse pudet, & sunt a quibus vinci pulchrum est, 174. E.
Supellectilis Græcanica, 63. E.
Superstitio passim sub specie religionis obrepit, 1862. F.
Supplicatio solennis fit, 82. B.
Suppliciorum innumerabiles sunt formæ, 1388. A.
Sus Minervam, tritissimum adagium, 102. B. 107. D. 122. B. 131. B.
Susceptores & *susceptrices* in quorum locum adhiberi dicuntur? 1848. D.
 — a nonnullis *computres* & *commatres* vocantur, *ibid.*
Sutor (Petrus) quondam Sorbonicus Theologus, nunc Monachus Cartusianus, 858. C.
 — qualem libellum edidit contra Erasmus? *ibid.* 876. A.
 — qualem Antapologiam in eundem scripsit? 925. D.
 — eidem detrahit omnem eruditionis Theologicæ laudem, *ibid.*
 — quomodo omnem fidem eidem detrahare aggreditur? *ibid.* F.
 — quidquid exaggerari potest in veram blasphemiam, in eundem detonat, 926. A.
 — ubi non intellexit mentem ejusdem? *ibid.* B.
 — ipsius ingenium quamplurimis Theologis displicet, *ibid.* D.
Sychimum, Germaniæ oppidum non procul a Colonia, 751. C.
Sychinus (Franciscus) dux ubi futurus? 750. D.
 — ubi non aderat, nec expectabatur? 751. B.
Sycophanta quispiam qualis sibi videtur esse? 407. D. 427. C.
 — ecclesiasticæ lectionis defensores se vocat, Erasmus calumniatorem ejusdem, 407. D.
 — portentum verius quam homo, 477. F.
Sycophanta quinam notati? 261. C. 276. F. 306. E. 348. C. D. 427. B. 441. D. 443. A. 507. A. 549. D. E. 550. D. 576. B. D.
Sylva-Ducis, civitas Brabantiae opulenta & satis ampla frequensque, 886. A. B.
 — illic populus ejecit Minoritas & Dominicanos omnes, *ibid.* A.
 — eam obsidet Margareta Cæsaris amita, *ibid.* B.
Sylvagius (Joannes) Regis Catholici & Burgundiæ Cancellarius summus, 155. E. 215. A.
 — vir incomparabilis, & patronus summus, 156. A.
 — patriæ optimisque studiis consulere studet, 179. F. 180. A.
 — ipsius bonam partem quibus adimunt publica regni negotia? 180. A.
 — omnibus omnium virtutum numeris absolutus, 215. A.
 — non solum maximus ac prudentissimus, verum etiam eruditissimus, 252. A.
 — quibus impense favet? *ibid.*
 — eo incolumi, quid sperandum est? *ibid.*
 — spes amplissimas Erasmo ostendit, 268. D.
 — vir eruditissimus, omniumque litteratorum patronus, *ibid.*
 — optimus Meccenas ac patronus unicus Erasmi, 270. E. F.
 — vir eximius, & Cæsaris Cancellarius, 654. A.
 — diligentissime ab Erasmo cultus, *ibid.*
 — eidem cum Barbirio communis Meccenas, *ibid.*
 — quid monet Erasmus, & quid ei pollicetur? 1561. F.
 — eidem numerat de suo pensionem, 1623. F.
 — in Hispaniam proficiscens, magnis promissis eundem oneravit, *ibid.*
Sylverbergius, Medicus, peste absumptus, 1053. C.
Sylvester inepte respondit Luthero, 1015. E.
Sylvester Prieras, *vide* Prieras.
Sylvius Aëgranus, *vide* Aëgranus.
Sylvius Aëgravius quocum venerit? 1404. B.
Sylvius quidam juvenis elabitur e Benedictinis, 1466. F. 1467. A.
 — quid mala fraude agit? 1467. A.
 — febris correptus perit, *ibid.*
Sylvius quidam, juvenis Gallus, & philologus, 351. E.
 — Erasmi apprime studiosus, *ibid.*
 — ad quem iturus, & quando rediturus? *ibid.*
 — quodnam negotium ei committitur? *ibid.*
 — febriculofus & valetudinarius, *ibid.*
Sylvius (Æneas) vir eloquentissimus, 1798. C.
Sylvius (Franciscus) amicus Erasmi, 938. E.
 — unde felicissimus prædicatur? 920. A.
Sylvius (Joannes) summus Erasmi Meccenas, 306. E.
 — vir immortalitate dignus, *ibid.*
Symmachus Orator idololatriam defendit, 951. B.
 — confossus a Prudentio Oratore potentiore, *ibid.*
Synar qualis vox existimatur? 982. F.
Synaxis qualis fuit temporibus Apostolorum? 1265. C.
Synecdoche unde arcere non licet? 295. D.
 — quid illa expediri potest? 303. A.
Synere, vox apud Gellium, quid? 982. E.
Synodorum pleraque acta Græco sermone prodita, 127. A.
Synodus Lateranensis quando congregata? 128. D.
 — quid in illa cautum de libris edendis? *ibid.*
Synodus Ratisbonensis quando habita? 1436. E.
 — qualis eventus de illa speratur? *ibid.*
Syragrius (Ambrosius) Parochus Ecclesiæ Rihen. cur periclitatur, ne ad famem ipsi res redeat? 795. E.
 — videtur vir minime malus, & est gratiosus suo populo, *ibid.*
 — suum sacerdotium nactus est non sine sumptu, *ibid.*
 — magno impendio illic ædificavit, nec poterit submoveri nisi intolerabili dispendio, *ibid.*
 — qua de re Erasmo coram satisfecit? *ibid.*
 — quis in ipsum irritatus est, & unde? *ibid.* E.
 — quid facile faciet, & quorum monitis? *ibid.* F.
 — procul dubio omnes concordiae conditiones amplexurus, *ibid.*
 — cui commendatur, & a quo? 796. A.
Syrenus hæreticus tria principia sive tres naturas induxit, 949. F.
Syria, provincia maxima Asiæ, complectens Syriam propriam, Palæstinam, & Phœniciam, 274. F.
 T.
T *Abellarius* non incertus, 62. A.
Tabellio ex familiaribus Antonii Nothi, 49. C.
Tabellio quidam diligens & facundus, 69. F.
Tabernaculum operosum quondam conditum a Mose, 849. D.
 — illius nullum hodie exstat vestigium, *ibid.*
Tacitus foceri vitæ justum volumen dicavit, 989. B.
 — Cicerone æquior est in Senecam, 1149. B.
 — ejusdem integritatem constantiamque prædicat, *ibid.*
 Tom. III. D d d d d d d — oratio-

orationis cultum eidem tribuit, *ibid.*
 quod dicendi genus in eodem excusat? *ibid.*
 ipsius optimum verbum, 1915. C.
Taxypapei qui erant? 1850. E.
Tadium quoddam gravissimum? 46. D.
Taispilus (Daniel) Episcopus Gebeldensis, Episcopi Morinensis a suffragiis, 652. A.
 ex animo consultum vult honestis studiis & gloriæ nominis Bussidiani, *ibid.*
 vir bonis omnibus commendatissimus, *ibid.* B.
 quid sibi narratur de Collegio trilingui Lovanii? *ibid.* B. C.
 ut huic favorem adjungat, incitatur, *ibid.* C.
Talesus (Quirinus) Erasmi amanuensis, cui non ignotus, & cui commendatus? 1222. C.
 juvenis moribus & fide & placidis, *ibid.*
 Græce Latineque doctus, *ibid.*
 rara quadam modestia præditus, *ibid.*
 quanto usui fuit Erasmo? *ibid.* D.
 ad studiorum labores prorsus adamantinus est, *ibid.*
 uxorem nactus ex animi sententia, 1456. B.
 adhuc spirat Galliam amore studiorum, *ibid.* D.
Taleus vel *Talea* (Cyprianus) quibus dotibus insignis? 291. D.
 quantum absolutus est in omnibus honestis disciplinis? *ibid.*
 Erasmi amicus, 557. C. 653. D. 938. E.
 ubi consuetudinem cum eodem primum auspiciatus, moxque renovavit? 653. E.
 ab eodem Lovanium invitatur, *ibid.*
 pestem Britannicam effugere curabit, *ibid.*
 auditor est Viveti charissimus, 706. E.
 quid ex Erasmo scire percipit? 720. F. 721. A.
Talpa cæcior quis fieri dicitur? 77. A.
Tam insanum est hostem complecti, quam ingratum, amicum negligere, 21. E.
Tanna, oppidum Basileæ vicinum, 1569. B.
Tardivus ob quid cum Fausto commissus? 1314. B.
Tarvisus Typographus quem librum Rodolphi Agricolæ excudit, & quando? 1145. D.
Tatianus ex Justinii discipulo factus hæreticus, 949. F.
 Valentini & Marcionis dogmata pestifera revocavit, *ibid.*
 discipulum habuit Calistionem, *ibid.*
Tauro-Scythæ quem barbarum appellare debent? 115. D.
Tecla, virgo sancta ab Hieronymo laudata, 780. D.
Tegmentum ex murium Ponticorum exuvius cui mittitur, & a quo? 523. A.
Teli nativa vis est vulnus infligere, 691. D.
Telone bonas litteras amplectuntur, 353. D.
Temeritas paucorum imputari solet universitati, 669. F.
Tempestatem consequi solet serenitas, 58. E.
Templum Antuerpiæ quando exustum? 1479. A.
Templum celeberrimum Hierosolymis olim exstructum a Solomone, 849. D.
 huic nobili ædificio bonam magnamque gloriæ suæ partem debet idem, *ibid.*
 illius nullum hodie existat vestigium, *ibid.*
 illud ædificantes quomodo id agebant? 911. E.
Templum Deiparæ in Laureto, 111. F.
Templum Monasterii cuiusdam, 72. B.
Tempora Ciceronis & Senecæ unde felicissima existimantur? 415. B.
Tempus malis etiam immedicabilibus mederi solet, 1413. F.
Temulenti diutius dormiunt, 77. C.
τὴν λεοντὴν ἐνδύεσθαι, parœmia Platonica, 93. A.
Tena, *arum*, alias *Tillemontium*, urbs Ducatus Brabantiae, 374. B.
Tenebrarum portenta ad quid evanescent? 428. F.
Tenebriones nonnulli ac *τριοβόλοι ἀνθρώπινοι* notati, 129. C.
Tenuis pecunia esse, 72. E.
Θεομαχεῖν non vult Erasmus, 103. D.
Teramensis Episcopus ac Princeps, Nuncius Apostolicus, ubi adest? 707. F.

Erasmo semper favit unice, *ibid.*
Θεραπείαν quid sonat? 398. D.
Terentiana lectio ad quid plurimum conducit? 1458. B. C.
Terentiana Comœdiæ ad quid maximopere valent ac plane necessariae judicantur? 1886. D.
Terentius lectu jucundissimus censeatur, 1458. B.
 puerorum ingenius accommodatissimus, *ibid.*
 ex illo optime discitur Romani sermonis puritas, *ibid.* 1886. A.
 plus in una ipsius Comœdia inest iudicii quam in Plautinis omnibus, 1458. C.
 quantam dulcedinem ac utilitatem lecturo adfert? *ibid.*
 in illo perturbatio ac liberior est carminum ratio, *ibid.* E.
 morum speculum quoddam est, 1843. D.
 sine illo nemo unquam evasit Latinus, *ibid.*
 cur lectitandus & ad verbum ediscendus censeatur? 1886. A.
 an legendus ac docendus a Christianis? 1914. D.
 qualis & cujus nominis auspicio prodit? 1458. A. E.
Ternio quid Typographis? 250. E.
Terpander apud quos multis & gravibus morbis mederi solitus harmoniis musicis? 728. B. C.
Terra ad solis motum varie immutatur, 438. E.
 quomodo innatare Oceano olim credita? 327. E.
Terra, unde Adam factus est, an e quatuor mundi cardinibus Dei pugno fuit comprehensa? 1377. B.
Terra incognitæ quænam repertæ dicuntur? 327. E.
Tertullianus qualis Scriptor habetur? 479. A. D.
 impense a Cypriano adamatus, multumque laudatus ab Hieronymo, 572. F.
 quod orationis genus habere dicitur? 573. A.
 sibi tribuit densitas in sententiis, necnon difficultas in eloquendo, *ibid.*
 sibi fuit pectus semper ardens, *ibid.*
 exactissima Scriptorum cognitione ac promptissima memoria instructus, *ibid.*
 nonnunquam vim facit Scriptoris, idque impudentius quam Origenes, *ibid.* B.
 quid in eo excusari nec debet nec potest? *ibid.*
 usque ad mediam ætatem Presbyter Ecclesiæ permansit, *ibid.*
 unde in Montani dogma delapsus est? *ibid.* C.
 cuius formæ videntur plerique ipsius errores? *ibid.* F.
 suum ingenium ac libri amati a Cypriano, 598. C.
 inter Latinos Theologos multo omnium doctissimus; ac Philosophiæ cumprimis callens, 693. E.
 quid non uno in loco testatur? *ibid.* D.
 suus quidam sibi est character, 695. E.
 in quod vitium incidisse dicitur? 698. C.
 sua sibi fuit translatio ab omnibus diversa, 703. D.
 digamiam pertinacius damnabat, 714. C.
paratura vox sibi peculiaris est, 725. D.
 in suis libris quænam admixta sunt? 726. F.
 quibus odiis ab Ecclesia recessit? 942. D.
 Marcionem Philosophum confecit ipse Philosophus, 951. A.
 quomodo dicitur bis periisse, & a quo restitutus? 994. C.
 ex orthodoxo factus Montani blasphemi satellites, 1850. A.
Tertullianus Hæreticus ab Hieronymo in catalogo Sanctorum recensitus, 1146. B.
τῆς Ἀρπύρας τὸ ἀγκυλὸν ῥέμα, 112. A.
Testamentum alterum ad quid ab Hebræis vertendum, alterum a Græcis emendandum? 99. C.
Testis unus oculatus plus valet in iudiciis, quam decem auriti, 612. F.
Tetragrammaton, nil nisi inane nomen, 1675. C.
Thalmod nunquam Erasmo arrisit, 322. B. 514. A.
Theatinus Episcopus, vir doctrina insignis, ac moribus præclarus, 1612. C.

R E R U M A C V O C U M.

Theatinus quidam quid præstitit ? 229. A.
Theba, arum, urbs Ægypti clarissima, 463. F.
 — magico Memnone celebris fuit, *ibid.*
Themistius, Commentator Aristotelis, 1911. D.
Themistocles obliuiscendi artem optabat, 69. C.
 — per inuidiam exsul magno tamen adiumento fuit patriæ, 1394. A. B.
Theobaldus Fettichius, *vide* Fettichius.
Theobaldus quidam, Martini Medici patruus, 1852. F.
 — cur tunica altera Erasmus exoneravit ? *ibid.*
Theobaldus, Pastor Burentrupensis, Erasmus comitatur, 902. E.
Theophilus, Cæsareæ Episcopus, Origenem pertrahit ad honorem presbyterii, 1849. A.
Theodericus Aluftenis, *vide* Aluftenis.
Theodericus Martinus, *vide* Martinus.
Theodericus frater Monasteriensis quid Bergis egerit ? 1451. D.
Theodori Grammatica, 110. C.
Theodoricus Hezius, *vide* Hezius.
Theodoricus Reiffenstein, *vide* Reiffenstein.
Theodoricus qualis & quantus vir ac Theologus ? 347. A. B.
 — quodnam sacerdotium ipsi contigerat ? *ibid.* A.
 — quocum sibi conuenit, & quid mavult ? *ibid.* B.
 — qualis debitor futurus dicitur ? *ibid.*
 — quid sibi magnam spem facit ? *ibid.* C.
Theodoricus, Theologiæ Baccalaureus, vir doctus, festi-
 uus, & probus, 1632. F.
 — absque supercilio Theologico Theologus, quam voluptatem attulit Erasmo ? 1692. E.
Theodoricus quidam, iuuenis festivo felicitque ingenio ac summae spei, 275. D.
 — cui commendatur ? *ibid.*
 — in Collegio Liliensi versatur, *ibid.*
Theodoricus Bibliopola Bacchi mysta appellatur, 331. A.
 — ubinam potitat maxime, partisque suas agitat haudquaquam instrenue ? *ibid.* B.
 — omnibus pene linguis loquitur, *ibid.*
 — qualis amicus prædicatur ? 374. D.
 — *Utopiam* Mori impressit, 1577. C.
Theodorus Gaza, *vide* Gaza.
Theodorus, Chrysostomi condiscipulus, ad quod institu-
 tum pertractus ab eodem ? 1333. C.
 — ad Episcopi munus apud Mopuestiensis vocatus, *ibid.*
 — quibus se tradidit erudiendum Litteris sacris ? *ibid.*
Theodosius, Cæsarem piissimus, ad quid Ambrosium le-
 gat Mediolanum ? 992. B.
 — in quo approbat constantem populi Mediolanen-
 sis voluntatem ? *ibid.* C.
 — unde plus laudis tulisse dicitur ? *ibid.* E.
 — crudelitatem adhibet in mox dictum populum, 993. A.
 — petit ab anathematis vinculo solvi, *ibid.* B.
 — Princeps vere clementissimus & optimus, 1773. F. 1774. A.
 — quam impense doctis & eruditis favit ac liberalita-
 te regia subuenit ? 1774. A.
Theologastri quidam notantur, 77. F. 78. A. 126. C. D. &c. 127. A. B. &c. 128. A. B. &c.
 — quid se indignum iudicant ? 128. C.
 — quos Grammaticos vocare solent ? *ibid.*
 — quid existimant Grammatici cognomen ? *ibid.*
 — quid pendere debent ? 130. A.
 — quid ipsos male habet ? *ibid.* B.
 — quid dolent atque malunt ? *ibid.*
Theologi aberrare dicuntur, 77. B.
 — illorum plerique tempore Erasmi nunquam exper-
 giscuntur, *ibid.* C.
 — illorum quidam ad quid Luteria adsciti ? 82. C.
 — quos alit Domina Veriana, quales sunt ? 87. C. D.
 — quorundam nova dignitas, 98. E.
 — quid dicant de Scripturis ? 99. A.
 — illorum nonnulli quid deplorant ? 129. B.
 — qua de re consulti, & quomodo respondent ? 162. D.
 — quid moliantur, & quarum linguarum peritia va-
 cant ? 218. B.
 — eorum quidam magni nominis ob quid Erasmus

tam immodice amant, quam oderant inique ? 330. F.
 — illis quænam res nondum successit ? 350. B.
 — quos excludabant ex doctorum centuriis ? *ibid.*
 — suo albo quos dignabantur ? *ibid.*
 — quid protinus clamare solebant ? *ibid.* C.
 — in suum ordinem quos recipient ? *ibid.*
 — mitescere ac resipiscere dicuntur, 381. F.
 — quid persuaserant Cardinali Sedunensi ? 406. D.
 — quomodo inter sese decertare dicuntur ? 413. F.
 — quid vociferantur in Erasmus ? 414. A.
 — cujus criminis insimulantur ? *ibid.* B.
 — quam immodestam modestiam commenti sunt ? 427. D.
 — eorum convivia qualia esse dicuntur ? 438. A. B.
 — ipsis quid indecorum, & quid eorum proprium ? 515. A. B.
 — nihil non moliantur, quo Erasmus perdant, 813. F. 815. A.
 — omnes prohi quo animo favere Luthero putan-
 tur ? 598. C.
 — illorum iudicia moreque qualia esse oportet ? 600. B.
 — illorum nomini quænam magis officunt ? *ibid.*
 — quorundam ignorantia, 871. E.
 — illorum est vel mederi vel coarguere hæreticos, 942. D.
 — qui vocandi illo nomine ? 1901. C.
 — ob quid notantur ab Erasmo ? 228. F. 229. A. 231. C. 232. E. 233. A. 239. B. 282. F. 285. B. 316. E. 322. A. B. &c. 324. A. 385. B. 405. C. D. 413. F. 414. A. B. 427. D. E. 436. E. F. 437. D. F. 438. A. 444. E. 462. F. 467. C. E. 468. A. 507. B. E. 509. B. D. 514. E. F. 515. A. B. &c. 595. D. E. F. 600. A. 604. E. 615. F. 616. A. 617. B. 620. A. 633. D. 651. E. 661. D.
Theologi Aristotelici quid monentur ? 443. D.
Theologi Colonenses quid moliantur ? 237. C.
 — incendium ab ipsis ortum nondum sedatum est, 331. D.
 — quas *Lamentationes* composuerunt evulgaruntque ? *ibid.* E.
 — sibi aliquando res fuit cum Reuchlino, 432. D.
 — cum Erasmo nunquam sunt conflictati, *ibid.*
Theologi Lovanienses ob quid notati ? 231. C.
 — unde non poterunt magis officere Romano Pon-
 tifici, neque magis Lutherum commendare affecti-
 bus hominum ? *ibid.*
 — Luthero favere incipiunt, *ibid.*
 — cum illis Erasmo probe conuenit, 237. C.
 — cum iis altissima pax, atque adeo necessitudo & fa-
 miliaritas eidem, 261. C. 306. E.
 — in suum ordinem cooptare eundem destinant, 261. C.
 — quid magnopere flagitant ? 287. F.
 — ipsos candidos & humanos experitur Erasmus, 288. F.
 — pro Hieronymo palam agunt gratias eidem, 306. E.
 — de N. Testamento ejusdem nihil queruntur, imo
 eorum primores illud comprobant, *ibid.*
 — sibi videntur plusquam Lyncei, 323. B.
 — ex quo poculo cum Erasmo potare debuissent ? 383. F.
 — ob quid reprehenduntur ? *ibid.*
 — unde ultro provocaturi Erasmus ad amicitiam ? *ibid.*
 — adversus eundem non pronunciare debent, 384. A.
 — unde melius sentirent de eodem ? *ibid.*
 — eorum nonnulli ob quid notati ? 417. A. B.
 — quid in Erasmus moliri dicuntur ? 442. C.
 — insaniunt obliquis ac famosis suis disputationibus, 445. A.
 — quibus invisi dicuntur esse ? *ibid.*
 — ubi victoriæ spes illis sita est ? *ibid.*
 — in Lutherum redduntur aliquanto mitiores, *ibid.*
 — unde eruditorum calamos timent ? *ibid.*
 — beneficiis efferantur, *ibid.* B.
 — quocum egerunt de pace, & qua lege eam con-
 firmarunt ? 506. B. 509. B. 513. E. F.
 Tom. III. Dddddd 2 — quæ

- quæ de composito designant, & quem inhibuerunt? 523. E.
- adversus quem disputant atque etiam scribunt? 577. E.
- quid illis narratur de Luthero necnon de negotio Lutherano? a col. 673. B. ad 675. E.
- quidam ex illis ob quid notantur? 758. A.
- Theologi Parisienses* ob quid notati, & quid facturi? 308. B. C.
- ipsos quæ non mediocriter offendunt? 486. E.
- illorum censura unde plus ponderis apud omnes habet? 673. D.
- in multis articulis dissentiunt de potestate Pontificis ab Italis, 839. B.
- Theologi* neoterici notati, 64. C. 1790. A.
- Theologi* cujusdam Britanni stupenda inscitia, 1112. B. C.
- Theologia*, disciplinarum omnium regina, 98. E.
- illius pedisequa Grammatica, *ibid.*
- num major est, quam ut ejusdem legibus teneatur? *ibid.*
- ad illius cognitionem conducit ejusdem peritia, officit imperitia, 128. D.
- quomodo tractanda, & ex quibus fontibus petenda? 335. F.
- vera, germana, & efficax quæ? 338. F.
- bona illius pars est pietas mentis & affatus, 427. D.
- quodnam illius genus in pejus vergere dicitur? 432. C.
- quibus disciplinis magis ornatur & adjuvatur? 490. E.
- unde non mediocriter adjuvabitur? 492. A.
- Theologia* disputatrix frigida quò vanitatis processisse dicitur? 334. D.
- illa corrigenda potius quam explodenda, & quousque certe toleranda? *ibid.* E.
- plus satis pollet in Scholis, 349. A.
- Theologia* Bacalaurus, 81. C.
- Theologica* res quorum auctoritate potissimum nitatur? 128. D.
- Theologica* spineta, 134. F.
- Theologista* in quem conspirasse dicuntur, & a quo confundendi? 442. D.
- Theologus* quidam concionatur in aula apud Regem Angliæ, 408. B.
- quomodo debacchatur in Græcas litteras & novos Interpretes? *ibid.*
- peracta concione, ubi jubetur adesse? *ibid.*
- adversus hunc facundissime tuetur Græcas litteras Morus, *ibid.*
- ei disputationi interesse vult Rex, *ibid.*
- Theologus flexis poplitibus nihil aliud quam veniam deprecatur, *ibid.*
- quomodo extenuat admissum? *ibid.*
- quid ei dicit Rex, quid eum rogat, & quomodo eum redarguit? *ibid.* C.
- quam rem se legisse dicit? *ibid.*
- quid aliud comminiscitur, quo leniret factum? *ibid.*
- qua lege abire jubetur? *ibid.* D.
- Theologus* quidam Dominicanus, Episcopi Morinensis a suffragiis Episcopus, vir palam impiæ vitæ, 453. B.
- cujus conspiracy auctor fuisse dicitur? *ibid.*
- Theologus* quidam & suffraganeus Colonienſis quid sentit de *N. Testamento* Erasmi? 256. A.
- Theologus* quidam ex Mendicorum genere quid moleste fert? 550. F. 619. B.
- quæ reprehendenda in Erasmo censet? *ibid.*
- quid ridicule respondet? 551. A. 619. C.
- Theologus* quidam Lovaniensis notatur, 287. F. 406. C.
- quid vociferari solebat? 406. C.
- ex quibus fontibus hæreses nasci dicebat? *ibid.*
- quid lamentabili voce deploravit apud populum? *ibid.* E.
- Theologus* quidam quas laudes admodum moleste ferebat? 619. B.
- cujus rei insimulabat Erasmus? *ibid.*
- Theologus* quidam quid rogatur ab Erasmo? 165. A.
- qua de re secum & cum Dorpio quodam convenerat? *ibid.* B.
- Theologus* quidam recentior, vir tum modestus, tum eruditus, 42. D. E.
- Theologo* num laudi vertendum, si Grammaticen nesciat? 128. C.
- Theologum* quid facit? *ibid.*
- Theophania* quænam festa? 243. B.
- Theophili* cujusdam Tragedia, *Nemesis* nomine, 235. F.
- Theophilus*, Alexandrinus Episcopus, homo egregie doctus existimatur, 1337. D.
- ingenio fuit vafro & ad compescendos sui temporis tumultus accommodo? *ibid.*
- de ipso multa in *Hist. Tripart.* narrantur, quæ non competunt nisi in malum virum, *ibid.* E.
- illius epistolæ ad Hieronymum, & Hieronymi ad illum, ob quid confictæ existimantur? *ibid.*
- quo astu imponit Hieronymo? 1338. B.
- Dioscorum Monachum facit Episcopum Hermopolis, *ibid.* C.
- in ipso deprehenditur studium auri congerendi, *ibid.*
- in quos vindictam meditatur, & quem odisse cepit? *ibid.* C. D. E.
- quales Monachos in Ægyptum mittit, & ad quid? *ibid.* E.
- quo proficiscitur cum armatorum cohorte? *ibid.*
- quos depulit ab Ecclesia, & ob quid? *ibid.* F.
- de damnandis libris Origenis ad quos scripsit epistolæ? 1339. A.
- Episcopos convocat damnatque ejusdem libros, *ibid.* B.
- post damnatos eosdem compertus est illis legendis incumbere, *ibid.* F.
- quid machinatur in Chrysostomum? 1340. B.
- ubi Ecclesiam ingredi noluit, & in cujus domo versabatur? *ibid.* C.
- adversus illum murmurat populus, *ibid.* F. 1341. A.
- Theophrastus* cur scommate notatus? 10. D.
- cur *hospes* appellatus legitur ab anu quadam? 695. F.
- Theorrenus* (Benedictus) filiorum Regis Franciæ Pædagogus, 1859. B.
- homo ingentis ostentationis, & nullius eruditionis, *ibid.*
- solus Grammaticus Græcus & Latinus, *ibid.*
- vir impudentiæ insignis & nullius judicii, *ibid.*
- Hetrusca lingua eruditissimus, *ibid.*
- Theotimus*, Scythiæ Episcopus, libros Origenicos non vult damnare, 1339. D.
- Theaurorum* ingentium opifex, aut monstrator, 81. B.
- Theſeus* ob quid a Poëtis effertur? 1752. A.
- Theſſalia*, regio Græciæ, maleficiis infamis, 82. E.
- Thomas Anselmus, *vide* Anselmus.
- Thomas Aquinas, *vide* Aquinas.
- Thomas a Vio, *vide* Vio.
- Thomas Bedellus, *vide* Bedellus.
- Thomas Blaurerus, *vide* Blaurerus.
- Thomas Cajetanus, *vide* Cajetanus.
- Thomas Cranmarus, *vide* Cranmarus.
- Thomas Cronvelius, *vide* Cronvelius.
- Thomas Greius, *vide* Greius.
- Thomas Halfeyus, *vide* Halfeyus.
- Thomas Linacer, *vide* Linacer.
- Thomas Lupsetus, *vide* Lupsetus.
- Thomas Lovellius, *vide* Lovellius.
- Thomas Morus, *vide* Morus.
- Thomas Parcius, *vide* Parcius.
- Thomas Truchſes, *vide* Truchſes.
- Thomas Acrensis* mors cui attulit plurimum auctoritatis & opum? 1771. A.
- Thomas*, adolescens generosissimus, 33. E.
- Erasmi amantissimus, 89. D.

Thomas,

R E R U M A C V O C U M.

- Thomas*, Antonii Ammonii famulus prudentissimus ac vigilantissimus, 103. F.
 — quid se credidisse cuidam ait? 113. A.
Thomas Cameracensis a quo salutatus? 66. E.
Thomas, familiaris Jacobi Pisonis, 102. A.
Thomas quidam, discipulus Joannis Standonch, non probat divortium Ludovici XII. Regis Galliae, 1769. C.
 — cur solum vertere jussus, & cur mox revocatus? *ibid.*
Thomas quidam, qui scripsit commentarios in philosophicam Consolationem Boëtii, 388. F.
Thomista, seu qui Thomam sequuntur, cum Erasmo dimicant, 131. B.
 — in multis dissentiunt ab iis qui adhærent Scoto, 839. B.
 — illorum factiones a quibus deferendæ? 308. B.
Thracia sex præfecturis olim divisa, 1334. C.
Thraso sacerdos, natu grandis, 1167. C.
Thrasonem agere, 136. F.
Thrasymachus ob quid lapidandus foret? 841. E.
Thucydides Laurentianus, a Laurentio Valla editus, 1839. A.
Thule, insula ab orbe nostro remotissima, diciturque quibusdam insula Islandia, 443. D.
Thurinus quidam chartarum fumo periit, 1518. B.
Thyestes, Tragedia, 80. D. 82. D.
Thynnus quidam, homo aulicus ac prorsus aulicis moribus, 455. A.
 — foedis adulteriis contaminatus, *ibid.*
 — quam uxorem habet? *ibid.*
 — primo lapsu illam rejicit, *ibid.*
 — nulla ratione flecti potest, *ibid.* B.
 — quid mittit Joanni Vittrario? *ibid.*
 — quid suis famulis responderetur? *ibid.*
Tibicen Arabius, proverbium in eos dici solitum, qui a semel coeptis nunquam desistunt, 361. D.
Tibicen quidam quam viam discipulo indicat? 527. D.
Tigris Eunuchus Presbyter ubi adesse jussus est? 1340. E.
Tigurini divos omnes templis ejiciunt, 834. D.
 — illos esse in armis rumor est, 1203. B.
Tilemannus a vel de Fossa, vide Gravius.
Tilemannus Gravius, vide Gravius.
Tilmannus quidam, 265. B.
Timo ex universo hominum coetu in remotissimos fluctus demigravit, 19. E.
Timothei cujusdam fortuna quæ? 142. C. 145. E.
 — picturis exagitata, 150. B.
Timotheus quomodo Alexandri animum ad bellum accendere solitus fertur? 728. B.
Timotheus unde notus est? 849. C.
Tisiphone, una Furiarum, 19. B.
Tiselmannus, juvenis mire gloriosus, inimicus Erasmi, 1169. A.
Titus Livius ob quid evolvendus? 1843. D. Vide etiam *Livius*.
 Τὸ ἐν Φακῇ μύρον, 94. A.
 Τὸ Ἐπιμενίδιον δῆγμα, quale proverbium? 77. A.
Tolerabilis est non regustari, quam omnino non gustari, 177. F.
Tolosates (Andreas) Præceptor Arturi Principis, cæcus adulator, ac delator pessimus, 1263. D.
 — qua de re admonuit Regem? *ibid.*
Tomicus (Petrus) Episcopus Cracoviensis, qualis & quantus vir? 1047. A. B.
 — cui Regi est inter primos & gratus & charus? *ibid.* B.
 — benignissimus in quemdam Antoninum, 1202. F.
 — quid ipsi nunciatur de suo agnato? 1203. A.
 — quid Erasmo testatur ac mittit? 1060. C. D.
 — ubi & quando mortuus? 1516. A. 1519. B.
 Τὸν λύχρον ἐν μεσημβρίᾳ, vetus lædorium, 93. E.
 Τὸν ὄλον ἀνελεῖν κατάρατον, 103. F.
 Τῶν εὐτυχῶντων τετων quinam mos? 276. E.
 Τῶν πτωχῶν unus & alter in Erasmus oblatrant, 261. D.
Tonensis, amicus Erasmi, 1017. D.
 — Consiliarius Cardinalis Eboracensis, 816. D.
 — qualis amicus & patronus, ac quantum eruditus? *ibid.*
Tongri, vel *Tungri*, *orum*, populi, & urbs parva Belgii in Ducatu Brabantiae, 373. F.
Tomicus (Robertus) vir eruditissimus ac studiosissimus Erasmi, 575. A.
Tonstallus (Cuthbertus) Erasmo amicissimus, 133. C. 135. F.
 — magnopere delectatus ingenio Ammonii, 133. C.
 — quid Erasmo subinvidere visus est? *ibid.*
 — Archiepiscopi Cantuariensis Cancellarius, 135. F. 1532. B.
 — totius Angliæ doctissimus, 135. F. 212. C.
 — Brugis adesse dicitur, 135. F.
 — sibi perpetua cum Erasmo est consuetudo ac familiaritas, 137. E. 139. D.
 — apud quem Britannus regius Orator? 168. D. 212. C.
 — homo singulari doctrina, 168. D.
 — ob quid ultro scripturus ad Guilielmum Budæum? *ibid.*
 — ipsum quantum rapuit, tenuit, & affavit ejusdem epistola? 172. B.
 — quid non convenire arbitratur? *ibid.* C.
 — unde Budæi dotes penitus perspicit & religiosius suspicit? *ibid.*
 — a quibus avellitur? 185. B.
 — cui Orator assignatus? *ibid.*
 — quid impensissime cupit? 202. F.
 — vir in primis commendabilis eximia & amoena utriusque linguæ peritia, 204. F.
 — apud Anglos scriinis præfectus, 212. C.
 — quibus dotibus moribusque ornatus? *ibid.* D. 222. B.
 — quid sentit de Budæi eruditione ac doctrina in utraque lingua? 212. C.
 — de Ammonio ejusque ingenio magnifice sentit, 218. B.
 — ubi moratur, & quomodo? 221. E.
 — nova legatione retruditur, *ibid.*
 — quantum sibi obstrinxit Budæum? 239. D.
 — quo nomine in Calendarium ejusdem referri non potuit vel auspicius, vel honorificentius? *ibid.* E.
 — sua epistola valde laudatur ab eodem, *ibid.* 240. B.
 — Juris non modo civilis, sed etiam amicitiae consultus, 244. D.
 — ad quid hortatur Budæum? 246. B.
 — de se modeste, ac de Budæo & Erasmo magnifice sentit, 252. D. E. F.
 — quibus Budæum ac Erasmus confert anteponitque? *ibid.* F. 253. A. B.
 — eisdem illorumque Opera ac dotes summo opere laudat 253. C. D. E. F. 254. A. B. C. &c.
 — unde suos in Italia præceptores interdum agitare ac submonere solebat? 254. D. E.
 — ob quid suorum temporum sortem desit? *ibid.* E.
 — ex Zelandia vix salvus cum suis redit, & cur? 266. A.
 — quomodo describit hanc insulam? *ibid.* A. B. C. D.
 — quid factitare consuevit? *ibid.* C.
 — quodnam remedium sibi gravius omni morbo dicit? *ibid.* D.
 — se continenti redditum gaudet, *ibid.*
 — quid accepit ab Erasmo? *ibid.* E.
 — ad quid hortari eundem decreverat? *ibid.*
 — quid dicit sentitque de Jacobo Fabro? *ibid.* E. F. 267. A. B.
 — summam Erasmi eruditionem laudat, 267. B.
 — quid eidem suadet, & ad quid eum hortatur? *ibid.* C. D.
 — quam lætitia perfusus? *ibid.* D.
 — vicem suorum dolet, *ibid.* E.
 — quomodo valet, & ob quid triumphat? 287. D.
 Tom. III. E e e e e e e — Co-

- *Copiam* Erasmi perlegit ac mire probat, *ibid.*
 — *Panegyricum* ejusdem unice admiratur, *ibid.*
 — Budæi *Assensu* totum excussit, & ad eum scripsit, 287. D.
 — qua de re gaudet? *ibid.* E.
 — ipso nihil eruditius, nec melius, nec humanius, 292. B.
 — eo adempto, non sibi videtur vivere Erasmus, *ibid.*
 — ipsum diutius detinuit præceptoris vel ignorantia, vel negligentia, 294. E.
 — unde discessit æger? 300. C.
 — vir comi gravitate & rara doctrina, 305. F.
 — cui est a scriniis? 402. D.
 — omnibus bonis rebus instructissimus, *ibid.*
 — cum quovis Priscorum conferendus censetur, 575. A. B.
 — a quo in consilium adhibendus, & cur? 673. A.
 — quid non minus prudenter quam vere de Budæo scripsit? 687. A.
 — unde summopere lætatus est? 771. C.
 — quomodo vocat Lutherum, & ad quid hortatur Erasmus? *ibid.* D. 772. D. E.
 — quo nomine plurimos Scriptores veteres celeberrimos haberi dicit? 771. E. F.
 — de quibus victoriam præclarissimam existimat? 772. A.
 — quid de Lutheranis pronunciat, & ob quid illos notat? *ibid.* A. B. C.
 — qua de re obsecrat atque obtestatur Erasmus? *ibid.* D. E.
 — quid sibi narratur & rogatur ab eodem? 813. B. C. D.
 — Erasmi editionem N. Test. comprobatur, 858. D.
 — homo egregie doctus & cordatus ad quid excitatur eundem? 871. F.
 — suus liber cui dono missus, & per quem? 897. C.
 — Episcopus Londoniensis, nuper Legatus ivit ad Cæsarem Carolum, *ibid.*
 — homo vitæ inculpatissimæ, nec ullius honestæ disciplinæ rudis, *ibid.*
 — vir utriusque litteraturæ callentissimus, 897. C. 1532. B.
 — innumeros habet locos in Jus Cæsareum annotatos, 1532. B.
 — *Tornacum*, oppidum Comitatus Flandriæ, captum, 104. D.
 — illic coeperat institui professio linguarum, 1509. A.
 — illud pulchrum inceptum qui inturbant inhibentque? *ibid.*
 — *Tornabensis* arx, 89. E.
 — *Torquatus* nomen accepit, quod hosti torquem detraxerat, 1810. D.
 — *Torrentinus* qualis Scriptor existimatur? 768. A.
 — *Tossanus* (Petrus) juvenis honesto loco natus, 891. E. 892. B.
 — indole felici, ingenio perquam liberali, & summæ spei, *ibid.*
 — ardet amore Græcarum litterarum, *ibid.*
 — *Tovar* (Bernardus) amicus Erasmi, 1016. D. E.
 — Vergaræ frater, in Hispania captus, 1493. B.
 — *Toxander* (Godefridus) ejus Operis famam in se recepit? 886. D.
 — *Traducere* quid significat? 1656. F. 1657. A. B.
 — *Translatio* quomodo usurpatur? *ibid.*
 — *Tragædia Lutherana* in quantam exarsit contentionem? 553. E.
 — *Tragædia* sub nomine Senecæ editæ cui adscribuntur? 1152. B.
 — non videntur esse unius hominis, *ibid.*
 — *Τραγῶδιός* exclamare, 98. B.
 — *Trajanus* Imperator fovit ac coluit Plinium juniorem & juvenalem, 1773. F.
 — *Trajecto* (Adrianus de) edidit *Quodlibeticorum* librum, 1900. C.
 — *Trajectum ad Mosam*, urbs munitissima Belgii in Ducatu Brabantiae, 373. F.
 — *Tranquillus Parthenius*, vide *Parthenius*.
 — *Transalpini* Theologi quid statuunt de Romano Pontifice? 967. F.
 — *Transfuga* quidam cujus sectæ auctor? 504. F.
 — quos infecit pestiferis suis doctrinis? *ibid.* 505. A.
 — *Transsalani*, populi Belgii foederati, 270. D.
 — *Translatio LXX.* vocatur mendacium ab Hieronymo, 391. B.
 — *Translationi* primas partes in elocutione dederunt proceres Latinae linguae, 206. F.
 — *Trapezuntius* (Georgius) Rhetoricas Præceptiones scripsit, 78. B.
 — cum Quintiliano conferendus ab Erasmo, *ibid.*
 — Hermogenis compilator quid pollicetur de *Copia*? 213. F.
 — quid in eo de eadem non comperit Erasmus? *ibid.*
 — Aristotelem Latine vertit, 350. A.
 — multa reprehendit in his, quæ vertit Gaza, 1281. A.
 — cui negotio suscepto imparem sese ingenue fateatur? 1433. B.
 — *Trebatius* apud quos frigere dictus est? 402. A. 1676. D.
 — *Trebellius Pollio*, vide *Pollio*.
 — *Treviri*, populi Germaniæ superioris vel Gallia Belgicæ, qui incolebant Ditionem Trevirensis, 404. A.
 — *Tribus Scholastica* ob quid plus tribuerunt Augustino, quam Hieronymo aut Ambrosio? 399. D.
 — *Trinmma* quid? 86. D.
 — *Trivultius* (Augustinus) Cardinalis impense laudatur, 1350. D. E. F. 1351. A. B. 1398. E.
 — *Troja* capta quamplurimis mortibus constitit Græcis, 1142. E.
 — in illius obsidione plures propemodum absumpsit pestilentia, quam gladius, *ibid.*
 — *Truchses* (Christophorus) Baro in Walpurg, cujus frater & cujus patruus? 843. E. F.
 — ipsius virtutes dotisque eximie deprædicantur, *ibid.* E. 844. B.
 — obiit Pavia in Italia, ex Tunetana expeditione rediens, 843. F.
 — *Truchses* (Thomas) Erasmi studiosissimus, 162. F.
 — suis cœnis eundem adhibuit, *ibid.*
 — in ære ejusdem esse cupit, *ibid.*
 — rei litterariæ propagandæ eundem superesse considerat, 163. A.
 — vir citra ostentationem eruditus & citra fucum humanissimus, *ibid.* B.
 — Ecclesiæ Spirensis Decanus, 752. A.
 — domo sua Erasmus excipit, *ibid.*
 — *Truchsesius* (Gebhardus) Archiepiscopus Colonienfis, filius fratris Christophori Truchses, *ibid.*
 — *Truchsesius* (Otto) Cardinalis Augustanus, Christophori Truchses frater, *ibid.*
 — *Tuba Juliana*, 145. F.
 — *Tubinga*, urbs Germaniæ in Ducatu Wirtembergensi, 105. D.
 — *Tullius* quidam cui admodum arrisit? 1591. D.
 — quam belle ac festive cum Petro contendere visus est? *ibid.* E.
 — quantum illi tribuit Cancellarius? *ibid.*
 — quando & quibuscum Cameracum festinavit? *ibid.*
 — *Tullo Hostilio* male cessit quod Jovem evocasset, 975. C.
 — *Tumultus* illustrat eos, quos tranquillitas obscurat, 527. C.
 — *Tumultus* quanto facilius excitatur, quam sedatur? 765. A.
 — *Tungrensis* vel *Tongarus* (Arnoldus) edidit propositiones plane Theologicas, abyssales sapientias, & articulos, 189. E.
 — ipsius scripta in Capnionem, 484. F.
 — *Tunica* partim nigro, partim subnigro suffulta, 69. D.
 — *Turbo* elisus unde rapidas vires amittit? 314. E.
 — *Turca* quomodo subigendi? 152. B.
 — quid non ferent & quid sentient? *ibid.* D.
 — cui-

RERUM AC VOCUM.

— cuiusmodi impares erunt? *ibid.*
 — quid maxime votis expetunt? 190. F.
 — cur non possunt non male sentire de Christianis Principibus? 124. D.
 — cur in eos incidere satius sit, quam in quosdam prædones maritimos Anglos? 137. A. B.
 — in illos adornatur bellum, 338. C.
 — qua ratione ad Christum alliciendi videntur? *ibid.* D. E. F.
 — illorum animi quibus epistolis ac libellis sollicitandi? 339. B.
 — quid agendum censetur in illorum conversionem? *ibid.* C. D.
 — apud ipsos quæ moderatius habent? 519. B.
 — Hungariam populantur armis, 661. E.
 — Rhodum insulam quando ceperunt? 768. C.
 — de illis timent omnes, ne impetum convertant in Siciliam & Italiam, *ibid.*
 — Rhodum occupant, & Hungariam vexant, 1206. A.
 — misere tractarunt Austriam necnon Moraviam, 1328. B.
 — cum illis sperantur induciæ, 1372. A.
 — tres exercitus adornare dicuntur, & ad quas terras invadendas? 1393. E.
 — *Turcarum* Rex potitur tota Syria atque Ægypto, 274. F.
 — magna in Christianos minatur ac molitur, *ibid.*
 — *Turcorum* armorum sonitus ubi audiuntur & excusantur? 333. D.
 — *Turenholtus* vel *Turenhout* (Joannes) docte & sine affectibus disputasse dicitur, 537. E.
 — Scholasticæ Theologiæ non vulgariter eruditus, nec veteris illius rudis, 600. F.
 — ubi & quomodo disputavit adversus aliquot Lutheri dogmata? *ibid.*
 — qualem libellum scripsit super hoc argumento? *ibid.*
 — quis vehementissime adniscus, ut is libellus publicaretur? *ibid.* 601. A.
 — cur eundem edere deberet ipse? 604. C.
 — Theologus Lovaniensis, quibus rebus consulere debet, 1088. E.
 — scribit contra Lutherum, 1890. A.
 — cur non videtur librum suum editurus? *ibid.*
 — *Turlupini* quomodo animam absorberi ab Divinitate statuerunt? 395. F.
 — omnia futura, sicut fuerunt ante creationem mundi, docuerunt, *ibid.*
 — illorum errori quid affine dicitur esse? 1389. A.
 — *Turegum*, vel *Tigurum*, princeps Helvetiorum pagus, 274. E.
 — *Turris*, arx bene munita Londini, qua Reges interdum utuntur, 1763. E.
 — in illa quinam servari solent? *ibid.*
 — *Turzo* (Alexius) cur Erasmo abunde satisfecit? 1045. F.
 — *Turzo* (Joannes) Princeps illustrissimus, Episcopus Vratislaviensis, 329. E.
 — quorum præsentissimus Meccenas dicitur? *ibid.*
 — vir haud mediocriter eruditus, *ibid.*
 — ad quem laborem hortatur Ursum? *ibid.*
 — ob quid Erasmus facit maximi, amat unice, & honorat observanter? *ibid.*
 — suæ litteræ quales prædicantur? 429. E.
 — quanti æstimat litteras Erasmi? 522. C. D.
 — de se modeste sentit, & eundem extollit, *ibid.* D. E.
 — quæ se eidem obstrictum efficiunt? *ibid.* E.
 — quale munus eidem mittit, & cur? *ibid.* F. 523. A.
 — suæ ad Erasmus litteræ, necnon sua munuscula eidem missa, ob quid vehementer laudantur? 571. E.
 — F. 572. A. B. E.
 — in quo errare dicitur, necne? 572. A.
 — unde sua ditio beati existimatur? *ibid.* B.
 — unde ipsemet beator prædicatur? *ibid.* C.

— in quo multum dissidet ab Episcopis plerisque? *ibid.*
 — quæ horologia dono mittit Erasmo, & quid illis inscriptum? *ibid.*
 — cur dignus existimatur qui sit immortalis? *ibid.* D.
 — quamplurimis ac raris animi dotibus præditus, *ibid.*
 — qualem pileum & quod numisma Erasmo donat? *ibid.* D. E.
 — splendidis xeniis & amantissimis litteris eundem ad amicitiam provocavit, 851. C. D.
 — vir non doctrina modo, sed & vitæ sanctimonia præstans, 1285. F.
 — Erasmo mittit scrinium rebus elegantissimis repletum, *ibid.*
 — cui nimis matura morte ereptus dicitur? 712. D.
 — ipsius mors ob quid acerbissima fuit Erasmo? 668. D.
 — *Turzo* (Stanislaus) Olmucensis Episcopus, 668. C.
 — vir non tantum majorum imaginibus, verum etiam Christi dotibus insignis, *ibid.* E.
 — in quibus rebus refert fratrem suum germanum? *ibid.*
 — operam suam propensissime Erasmo offert, *ibid.* F.
 — quod munusculum eidem dono misit? 669. A.
 — quantopere gratissimum eidem illud fuit? *ibid.* B.
 — quomodo Velium veneratur ac prædicat? *ibid.* C.
 — eundem arctissime complectitur, ac largissime fovet, *ibid.*
 — unde incredibili tum voluptate tum gaudio cummulatur? 712. D.
 — quanti æstimat Erasmi litteras? *ibid.*
 — quid in eodem summopere laudat? *ibid.* D. E.
 — quomodo eundem colit, observat, & admiratur? *ibid.* E.
 — ex doctissimis ac sanctissimis ejusdem lucubrationculis doctior & melior quotidie fit, *ibid.*
 — quid eundem rogat eique pollicetur? *ibid.* F.
 — cur eidem dono mittit nomismata quædam? 713. A.
 — patronus optimus, optimeque de eodem meritus, 765. F.
 — quid sibi ab eodem narratur de Luthero necnon de negotio Lutherano? 766. A. B.
 — quis liber nomini suo dedicatur ab eodem? 851. C.
 — dono mittit eidem poculum, 887. C.
 — quid accepit ab eodem? 1448. F.
 — cur eidem dono dat craterem inauratum? 1449. A.
 — *Tuscanus* (Jacobus) utraque lingua doctus, & contubernalis Ruzæi, 316. C.
 — quo urgente, meditatur ad Erasmus scribere? *ibid.*
 — num maledicis versiculis debacchatus fuerit in eundem? 1132. E.
 — num recte taxaverit eundem? 1280. E. 1281. A.
 — *Tychonii* cujusdam dictum quodnam? 407. E.
 — *Tyndalus* hæreticus Anglus nusquam & ubique exulat, 1856. D.
 — quid scripsit de Melanchthone? *ibid.*
 — quid se timere dicebat? *ibid.*
 — *Typographi* plus depravant sua socordia, quam eruditorum diligentia possit reponi, 850. C.
 — illorum incuria quid facit? *ibid.* B. C.
 — vix aliud nomen vendibilius esse quam illud Erasmi ajunt, 1466. E.
 — illorum opificium cur censetur ars præstantissima? 1881. E.
 — duo ex illis ob quid in carcerem conjecti? 831. E.
 — *Typographus* quidam ob quid per magistratum castigandus? 1286. D.
 — *Typographus* unus bene mulctatus aliis erit exemplo, 1282. F.
 — *Tyrannicum* quid magis esse potest? 908. A.
 — Tom. III. Ecececece z Tyrannis

- Tyrannis* per quos inducta censetur? 1082. B.
Tyrannus ob quid monendus aut territandus? 566. A.
 — illum coram monere non est tutum, *ibid.*
 — qui timetur a multis, multos metuat oportet, 908. A.
 — illi nihil formidabilius bonorum concordia, 291. F.
Tyranni nomen apud Priscos nihil discrepabat a *Regis* nomine? 1745. B.
 — illud postea coepit esse invissimum apud omnes, *ibid.*
- V.
- V** *Achanus* (Joannes) homo doctus & candidus, 105. A.
 — cuius *Panegyricum* transcripsit, & quam vocem in illo mutavit? *ibid.*
 — Erasmi amicus, vir humanissimus, 130. F. 238. A. 1670. F.
 — cuius nomine salutandus? 130. F. 238. A. 901. C. 1670. F.
 — vetus sodalis Erasmi, 901. C.
Vacus (Ludovicus) de quo mentionem fecisse dicitur? 353. B.
Vala (Georgius) *Placita Philosophorum* parum feliciter reddidit, 1263. B.
Vala vel *Valus* (Guilielmus) Consiliarius Flandriae, Erasmi amicus, 160. D. 684. D. 1065. B.
 — plane dignus qui adscribatur catalogo Guilielmorum ejusdem, 684. D.
 — candidissimus vir, 1065. B.
 — Gandavi natus dicitur, 1154. F.
 — ipsius ingenio nihil excogitari potest dexterius, *ibid.*
Valdensium haeresis quae? 868. E.
Valdesius (Alphonus) quantum officiorum in Erasmus contulit & confert? 1064. B.
 — amicus candidus, cuius rei eundem admonuit? 1282. C.
 — quid petiit per litteras petitorias, & quid in iisdem retulit? 1858. E.
 — quomodo se habeat? 1864. D.
Valdesius (Joannes) quomodo fratrem suum referre dicitur? 1064. B.
 — quantum deditus liberalibus disciplinis? *ibid.*
Valentinus Fursterus, *vide* Fursterus.
Valentinus, Platonicae Philosophiae sectator, omnium haeticorum portentuosissimus, 949. B. C.
 — vir doctrina pollens juxta atque eloquentia, *ibid.* C.
 — dignitatem Episcopi ambiit, *ibid.*
 — cur ad turbendam Ecclesiam vertit ingenium? *ibid.*
 — totam doctrinam Christianam ad confictas voces & ad perplexas fabulas pertraxit, 949. C.
 — Ecclesiam Dei oppugnavit, 951. A.
 — a Justino & Irenaeo confutatus, *ibid.*
 — illius somnia quando evanuisse dicuntur? 574. A.
Valerius Maximus quantum discrepat a Salustio? 808. A.
Valetudo res vitrea non quibuscumque est impendenda, 204. B.
 — bona nullo precio potest aestimari, 1191. A.
Valla (Laurentius) in *Pogium* scripsit, 1. B.
 — ejus vindicem se proficitur Erasmus, *ibid.* C. 97. B. C. D. E. F. 98. A. B. C. & c. 99. A. B. C. & c.
 — quo epitheto ornandus? *ibid.* E.
 — quibus invisus? 3. A.
 — unde tantam sibi conflat invidiam? *ibid.* B. C.
 — neminem doctiorem viderunt Athenae, aut Italia, *ibid.* C.
 — quomodo tractaturus *Pogium*? *ibid.* D.
 — num mordacius praclaros viros reprehenderit? *ibid.* E.
 — ipsius eximiae dotes ac laudes, 4. A.
 — ipsius *Dialectica*, 44. C. D.
 — ipsius *Annotationes in N. Testamentum*, 96. D.
 — non instrenuus invidiae contemptor semper fuit, *ibid.* E.
- ipsius nomen cur gratum ac venerandum habendum? *ibid.* F.
 — quid sibi sumpserit? *ibid.*
 — quid viderit noveritque? *ibid.* 97. A.
 — quid non recusaverit? 97. A.
 — ipsius mordacitas quantum conduxerit rei litterariae? *ibid.* E.
 — Graecorum exemplaria contulit emendavitque, 98. D.
 — inter Philosophos ac Theologos refertur, *ibid.*
 — verba Scripturae potissimum excutit, 99. A.
 — quid in privatos commentarios refert, & quid non postulat? *ibid.* B.
 — mira sagacitate Novum omne Testamentum excussit, *ibid.* E.
 — quanam congestit? 252. F.
 — locis aliquot evidenter labitur, 807. B.
 — in quo non probatur nec improbat ab Erasmo? 1236. A.
 — quaedam in suis *Annotationibus* praetermisit, *ibid.* C.
 — de illo candidum atque grave Erasmi judicium, 1522. F.
 — in quo studiosorum omnium non infimam & gratiam & benevolentiam meruit? 1523. A.
 — in elegantiarum observantiis summo opere commendatus, 1794. F.
 — ingenii acumine & memoriae tenacitate nemini conferendus, *ibid.*
 — veteris eloquentiae observantissimus, 1798. C.
 — ipsius *Elegantiae* valde laudatae, *ibid.*
 — quis incitatur ad eas lectitandas? *ibid.*
 — studia propemodum extincta quomodo ab interitu vindicavit? *ibid.* F.
 — videtur ante senectutem obisse diem, 787. E.
 — ponitur inter eos, qui sempiternam posteritatis memoriam promeruerunt, *ibid.*
Vannius concionator, vir Evangelicae sinceritatis, ubi aderat? 755. D.
Vannius (Aegidius) famulus Jacobi Cantae quantum inflammavit Erasmus in amorem mox dicti Cantae? 1460. A.
Varro LXXX. agens annum libros *de Re Rustica* scripsit, 787. E.
 — ex his videtur adhuc alacri animo fuisse, & studiorum dulcedinem sensisse, *ibid.*
 — nominibus Graecis etymon Latinum accommodat, 1377. D.
 — ipsam *πολυγραφία* fuisse constat, 478. C.
Vatinus negat viros magnos nisi in magnis adiri debere, 1531. B.
Vaulterus, Consiliarius Flandriae, Erasmus salutatur, 721. A.
Überlinga quorum novum regnum? 1225. E.
Ubi insincera charitas est, hyperbolae in malevolentiae suspicionem rapi solent, 58. D.
Ubi pure amatur, quid hyperbolis opus est? *ibid.*
Udalricus vel *Ulricus Zasius*, *vide* Zasius.
Vejanius semper versatus fuit in arena, 833. F.
 — excusatione senectutis meruit missionem, *ibid.*
 — armis Herculis ad postem fixis, latet abditus agro, *ibid.*
Vellenhoe, arx Episcopi Ultrajectensis, 274. A.
Vemgus, Theologus quidam, a quo salutandus? 1291. C.
Venefica mulier, 72. A.
Veneficus herbas incantatas colligit, 82. E.
Venena fere non nisi irritata nocent, 19. B.
 — perpetuo latere non possunt, 33. D.
Venenum quodnam nocentissimum? 269. D.
Veneres duae quae inter Apellis opera potissimum celebrantur a Scriptoribus? 850. C.
 — quomodo pictae? *ibid.*
Veneti Gallos ex insidiis delent, 111. F.
 — exercitum, quem poterunt, cogent, 113. C.
 — quibuscum foedus pangunt? *ibid.*
 — inter illos quinam reperiuntur? 809. A.
 — cur in illos paratur expeditio? 1871. D.
Venetia, urbs Italiae ad mare Adriaticum, 233. E.
 — urbs

R E R U M A C V O C U M.

— urbs facile omnium magnificentissima, 506. D.
Venter auribus, oculis, & mente carere dicitur, 1386. E.
 — mirus est artifex, 1466. E.
Ventres adversus reliquum corpus conjurati bellum gerere dicuntur, 684. B.
Veni asperissimi quos cynanche & pleuritide occidunt? 287. B.
Venus Attica, 10. B.
Verba magnifica quempiam opulentiorē non reddunt, 218. D.
Verbis beneficium rependere, suspecta quædam res est, 66. E.
Verdunii cujusdam epistola Erasmi mire delectavit, 634. A.
Vere reviviscunt ac revirescunt universa, 289. C.
Vere studiosi rari sunt, 258. D.
 — eos omnes quid comitatur? *ibid.*
 — quid per omnem vitam agere soliti? 496. B.
Vergara (Franciscus) Erasmi amicus, 1013. A.
 — ipsius epistola qualis prædicatur, & cur mittitur Lovanium? *ibid.* A. B.
 — quid narravit Viveti, cujus epistolam recitavit, & quid miratus? 711. A. 716. D.
 — in Hispania captus, 1493. B.
Vergara (Joannes) amicus Erasmi, 974. A. 1772. D.
 — Theologus eximius, 1012. E.
Verienſe oppidum in Zelandia, 35. D.
Verienſis Princeps quando notus & amatus ab Erasmo? 1058. A. Vid. quoque *Adolphus*.
Veritas quibus admodum molesta & amara est? 502. D.
 — illius simplex & constans est oratio, 524. F.
 — non semper proferenda est, 559. E.
 — ea est res efficax & invicta, 590. A. 739. E.
 — illi nunquam fas est adversari, 596. F.
 — eam celare nonnunquam expedit in loco, *ibid.* 641. B.
 — in tempore & commode proferenda, *ibid.*
 — plerisque res est per se amara, 639. E.
 — illam dispensare prudentis est œconomi, 640. A.
 — ubique magni refert quo tempore, apud quos, & quibus modis ea promatur? 641. B.
 — quas & quot habet comites? 1098. A. B.
 — illius auctoritas unde minuitur ac labefactatur? 1863. B.
Veritatis amans perpaucos sibi conciliat amicos, 3. B.
Verpus quidam Romæ quem librum contra Erasmi scripsit? 940. E.
 — nomen suum furiose dissimulat, & quid miratur? *ibid.*
 — misere invidet omnibus doctis Germaniæ, *ibid.*
 — ob quid Lutheranos scribere in Erasmi dicit? *ibid.* F.
Vers (Ludovicus a) Montis S. Mariæ & Charitatis Abbas, 1484. F. 1485. C.
 — cognatus Gilberti Cognati, ejusdemque amicus & benignus patronus, 1485. A. C.
Verveſius (Alphonsus) Ulmetanus, Benedictinus, Sanctium Caranzam Erasmo commendat, 932. D. 1719. F.
 — vulnus acerbissimum accepit ex optimi sui fratris decessu, 1413. D. E.
 — quomodo illum consolatur Erasmus? *ibid.* C. D.
 — in quamplurimis similis fratri suo, *ibid.* D.
 — in Philosophia Christiana sedulo feliciterque versatus, *ibid.* E.
Verveſius (Hieronymus) multis nominibus laudatur, 1414. A. B. &c. 1415. A. B. &c.
 — Erasmi causa multum laboris & invidiæ suscepit, 1048. A.
 — homo bene doctus ac pius, Erasmi que studiosissimus, 1719. F.
 — quænam acta misit Viveti? *ibid.*
 — quando mortuus dicitur? 1413. C. 1414. E.
Vesculus quidam quantum est in negotio? 508. C.
 — unde suas sycophantias instructiores reddit? *ibid.*

Vesica excoriatio quale malum censeatur? 1814. F.
 — mitigari, sed non tolli posse existimatur, *ibid.*
 — hoc periisse dicitur Linacæ, *ibid.*
Vespasianus pater cur laudatus? 1214. F.
 — ipsius studium Plinianas lucubrationes acuit, 84. E.
 — Princeps vere elementissimus & optimus, 1773. F. 1774. A.
 — quantum bonos & eruditos viros amavit, eosque dignitatibus & honoribus augere studuit? 1774. A.
 — quid optime cuidam respondit? *ibid.*
Vestales Virgines quomodo olim sacrum ignem circumferebant? 1873. D.
Vestium prisca nomina non admodum nota, 806. C.
Vestitus qualis Monachum testari debeat? 1103. A.
Vesuvius (Nicolaus) quid monetur rogaturque ab Erasmo? 1122. C. D.
Veterator nescio quis D. Augustino persuasit, ut fabulam de duobus Spurinis pro veritate narraret, 1862. F. 1863. A.
Veteres quidam quorum exemplo verbisque digamiam improbabant, virginitatem exigebant? 573. D. E.
 — illorum pulcherrimus cœtus, 64. C.
 — illorum memoria sacrosancta esse debet, 692. B.
 — cum delectu, judicio, ac venia legendi, *ibid.*
 — illorum libri non temere mutandi, *ibid.* C.
 — de quibus rebus paucissime philosophati nec quicquam pronunciare ausi sunt? 693. B. 697. F. 698. A.
 — quanto studio obstiterunt, ne quid imaginum in templo Christianorum reperiretur? 1270. F.
 — quid de virtutibus statuerunt? 1400. F.
 — *hypotheseos* vocabulis abusi sunt pro *naturarum* vocabulis, 1646. C.
 — qua sermonis forma significabant munus ac functionem aliquam? 1732. C.
Vetus Testamentum, quam vulgus *Bibliam* vocat, Gallice versum, 81. E.
Vetus Vicus pagus est, in quo lepida fabula fuit acta, 1123. F.
Via angusta, quæ ducit ad vitam, in quo Luciani Dialogo laudatur? 1862. D.
Viandulus vel *Vianulus*, Latomi conterraneus, vir egregie doctus, 1500. F. 1509. E.
 — digamus fuit ac liberorum aliquot parens, 1509. E.
 — Tornaci pestilentia sublatus est, *ibid.*
Vicarii olim ornabantur præclaris dignitatis insignibus, 1810. E.
 — illorum dignitas æquabat Comitum ac Ducum dignitatem, *ibid.*
Vicarius quidam, 15. F.
Vicarius Christi summus quibus ornamentis debet esse splendidus? 580. E.
Viceprepositus quidam Aquisgranensis, splendidus conviator, 373. B.
 — salutem & victoriam Erasmo precatur, 442. E.
Viceprepositus quidam Canonorum minime vituperatur, 285. F.
 — juvenis singulari præditus humanitate planeque sobrius visus est, 286. A.
Vicissim dormire ac vigilare, 72. C.
Victor Romanus Pontifex cur excommunicavit multas Ecclesias? 948. A.
Victoria ut gemina est, ita bellum quoque geminum est, 151. F.
 — illa dicitur amare curam, 483. B.
 — illius nullus locus esse potest, ubi pugna non est, 217. C.
 — illius spes quos potissimum allicit ad capeſſendum bellum, & cur? 151. B.
Victoria Cadmea non minus luctuosa est victoribus quam victis, 1068. C.
Victoria (Franciscus a) Dominicanus, Parisiensis Theologus, & fratri suo admodum dissimilis, 1720. A.
 — homo maximi nominis ac fidei apud suos, *ibid.*
 — ubi non semel causam Erasmi defendit? *ibid.*
 — eundem admiratur ac adorat, *ibid.*
 — bonas litteras attigit feliciter, *ibid.*

- ingenio est acutissimo, necnon quieto ac nonnihil remisso, *ibid.*
- cui conventui proculdubio adfuturus? *ibid.*
- in qua cathedra & quo stipendio proficitur Sal-
mantica? *ibid.* B.
- Victoria* (Petrus a) Dominicanus, prioris frater germa-
nus, 1032. D. 1041. A.
- Burgis praesidens suo sodalicio concionatorem
agit, *ibid.*
- quanta vehementia ingentem tumultum excitat?
ibid.
- Viculus*, cui *Divo Juliano* nomen est, 70. A.
- locus latrocinio destinatus, *ibid.* B.
- Vicuna*, caput Austriae, plus a suis defensoribus perpe-
sa quam a Turcis hostibus, 1396. D.
- Vienne* Concilium quando habitum? 99. D.
- quid in illo statuerit auctoritas ecclesiastica? *ibid.*
- Viglius* ubi Erasmus invisit, & quo petit? 1423. B.
- hoc juvene nihil vivit amabilius, *ibid.*
- quid iussus ab Erasmo? *ibid.*
- Viglius* Zuichemus, *vide* Zuichemus.
- Vigor* doctrinae Evangelicae quibus rebus paulatim eva-
nescebat? 515. E.
- Vilitas* annonae quanta futura est? 307. E.
- Villingerus* (Jacobus) Romani & Hispaniarum Regis
Thesaurarius, 583. E.
- vir humanitate ab omnibus praedicata, *ibid.*
- singulari probitate ac fide in Principem, *ibid.*
- quibus impense favere solet? *ibid.*
- quis sibi commendatur, & per quem? *ibid.*
- vir pie memoriae, 1426. D.
- aedium, quas exstruxerat, usus conceditur Era-
smo, *ibid.*
- has quinam occupant? *ibid.*
- Villum* ullo Deorum nectare suavius, 86. B.
- Vina* acria, ad quorum gustum illico periclitatur Era-
smus, 745. F.
- Vina* cruda & acria stomacho inimica sunt, 756. C.
- facile in renes penetrant, eoque crudam mate-
riam secum deferunt, *ibid.*
- vitiantur calce, alumine, resina, sulphure, &
sale, *ibid.*
- illis quoque additur largiter aqua, *ibid.*
- pleraque digna sunt, quae bibantur ab haereticis,
ibid.
- illis qui dignentur inebriari, reperiuntur, *ibid.*
- Vina* quaedam apud Burgundiones nata ardentia & auste-
ra dicuntur, *ibid.*
- Vinis* subrubris quid rarum inest? *ibid.*
- Vinum Belnense*, quod advehitur ex Ducatu Burgundiae,
375. A.
- Vinum* Burgundiacum quale & quantum ab Erasmo prae-
dicatur? 756. B. C. D. 801. D.
- Vinum* Cretense quale? 163. E.
- Vinum* male respondens palato, 71. C.
- Vinum* a vulgo dictum *Hippocraticum*, 86. D.
- murinum, *ibid.*
- aromaticum, *ibid.*
- Graecanicum & a dulcedine alienum, 108. E.
110. E. 111. D. 112. F. 113. A. 119. F.
- jucundissimum, 107. F.
- Vino* generoso quid evenire solet? 1489. A.
- Vincentius* cujus nomine salutandus? 1626. D.
- Vincentius*, Boëriorum consobrinus, 1398. C.
- Vincentius* ab Haerlem, *vide* Haerlem.
- Vincentius* Alcmariensis, *vide* Alcmariensis.
- Vincentius* Magius, *vide* Magius.
- Vincentius* (Cornelius) Caesaris per inferiorem Germa-
niam Thesaurarius in Hollandia, 1470. D.
- qua de re monetur ab Erasmo? *ibid.* E.
- Vincentius* Alcmariensis, Dominicanus, quid imputat
Erasmo? 537. F. 1889. E.
- ob quid propemodum lapidatus a plebe? *ibid.*
- cujus Tragodia dux & auctor dicitur esse? 673. C.
- quam epistola ipsum male habet? *ibid.*
- nusquam de Erasmo cessat maledicentissime loqui
cumque conviciis lapidare, 674. B.
- quanta linguae procacitate, virulentia, ac impu-
dentia instructus? *ibid.* B. C.
- qualem libellum excudit Taxandri titulo, ubi &
per quem? 875. E.
- ante annos aliquot illum edere conatus erat, sed
vetitus est a Vicario suo, *ibid.*
- nullus est Lovanii doctus, quin sciat illius esse
partum, *ibid.*
- homo rudentibus aut stiva natus, nunc Theole-
giae Doctor, 886. C.
- qualem librum in Erasmus scripsit? *ibid.* D.
- ut illum edere liceret, proficiscitur ad suum Vi-
carium, *ibid.*
- qualis praedicatur, & a quibus compositus? *ibid.*
- homo minime doctus & natura fatuus, 1819. E.
- loca, quae in libris Erasmi notarat, non intel-
lexit, *ibid.*
- abusus opera cujusdam Dominici, qualem li-
brum in Erasmus edit? 1087. A.
- animam agere dicitur, 946. B.
- tympanite, cruciabili malo, periit, 974. C.
- e numero hostium Erasmi quando mortuus? 979. E.
- Vindicta* num aegritudini mederi potest? 20. B.
- illius genus quodnam honestius ac generosius?
ibid. C.
- Vinimontanum*, Germaniae oppidum, specus natalitius
Oecolampadii, 236. A.
- Vio* (Thomas a) quanam in libris suis adducit? 486. E.
- Vipera* ex carnibus conficitur theriaca, praesens adver-
sus venena antidotum, 1003. A.
- Vires* praestantiores saepe sunt in corpore exiguo,
1862. C.
- Vireta* litterarum humanarum amena, 138. D.
- Virga* Mercurialis, 12. B.
- Virgilius* quomodo displicuit Caligulae, 3. A.
- qua ansa Ennium arripuerit? 98. B.
- quas artes appellat mures? 349. F.
- urbi Noe famam invidebat, 505. F. 506. A.
- solocus quibusdam visus est, 556. D.
- quid affectasse videtur in opere *Georgicorum*?
693. A.
- quali exemplo usus fuit? 1806. C.
- quot annos natus periit? 787. E.
- Virgilius* vel *Vergilius* (Polydorus) vir eruditus, &
Erasmo amicissimus, 178. E.
- quid passim praedicabat? *ibid.*
- ipsius gloriae ac studiis num invidet Erasmus?
646. B. 671. B.
- cur homo inclemens praedicatur? 671. A.
- quid multis verbis agere videtur in Praefatione
quadam sua? *ibid.*
- cujus argumenti laudem sibi vendicat, & quid
Erasmo impingere conatur? *ibid.* B. 672. E.
- ubi honorificam de Leo mentionem facit? 672. F.
- in edendis sui lucubrationibus quos consulere sua-
detur? 673. A.
- quid consulte facturus existimatur? 778. A.
- quid monetur ab Erasmo, & quocum exposu-
lasse videtur? *ibid.* A. B.
- ipsius *Proverbia* necnon *Opus de Rerum Inventori-
bus* quali charta & quibus formulis excuduntur per
Frobenium? 646. A.
- ex quibus Auctoribus illa collegit? 672. C.
- quo anno, ubi, & per quem rursus excusa?
ibid. D.
- *Praefatio* sua, qua suggillat Erasmus, qualis cen-
setur, ac excudenda traditur? *ibid.* F.
- cur ipsius Opera excudere metuit Frobenius? 777. E.
- quod opusculum satis feliciter vertit & cui dica-
vit? 1388. D.
- Virgo* unde magnificentius ac decentius ornatur? 779. E.
- Virgo* Walsagamica, 106. D.
- Virgines* Christi & virgines mundi quales describuntur,
& quomodo discrepant? 780. A. B. &c.
- Virgines Masabeiticae* apud Coloniam Agrippinam unde
laudantur & quo incitantur? 778. C. D. &c. 779.
A. B. &c. 780. A. B. &c.

R E R U M A C V O C U M.

- Virginibus* longum ac perpetuum est certamen cum hoste domestico, 779. D.
- Virginitas* summo opere laudatur, 779. D. 780. D.
- Vir* bonus esse coepit, qui malus esse desit, 631. A.
- doctissimus non errat, 11. B.
- simplicissimus non mentitur, *ibid.*
- emunctæ naris, 93. A.
- fortis quando quis videri potest? 57. D.
- vere Christianus quomodo se gerere debet? 124. C.
- prudens quid expendere debet? *ibid.* D.
- Vir* quidam ex aula Regis Ferdinandi ubi fuit? 1407. F.
- non perinde quidem doctus, sed perhumanus raræque pietatis, *ibid.*
- quam fabulam de Momo quodam retulit? *ibid.*
- Vir* quidam facundissimus ac doctissimus quorum insignia dedecora in litteras mittere aggressus erat? 625. A.
- ipsum a sententia quis abduxit? *ibid.*
- Vir* quidam optimus Antuerpiæ a quo in carcerem coniectus? 741. E. F.
- Vir* quidam in aula Caroli Hispaniarum Regis primarius, inclytus juxta ac doctus, & humanissimus, 435. E.
- quid Joanni Fabro pollicetur? *ibid.*
- Vir* quidam in Gallia, bonus, doctus, & magnus, quid tentavit? 1066. B.
- bis periclitatus est de capite, *ibid.*
- Vir* quidam præpotens ad quid hortatur Erasmus? 633. D.
- quid illi narrat Erasmus? 631. C. D. &c. 632. A. B. &c. 633. A. B. &c.
- Viri* quidam insignes de quo gratias Erasmo agunt? 129. B.
- boni gravesque quid dolent ac exoptant? 312. D.
- eruditione præstantes certatim nomen Grolie-rii suis lucubrationibus afferere dicuntur, & cur? 318. B.
- inter illos vix invenitur qui verum libenter audiat, 97. A.
- illorum multi unde videntur apud se doctiores? 161. B.
- boni quomodo velle prodesse creduntur? 334. D.
- quæ suspirant ac deplorant? 515. E.
- summi aliquoties dormire dicuntur, 702. F.
- multi eruditissimi leguntur cæci fuisse, 986. D.
- in plerisque illorum, qui ingenio præcelluerunt, quod vitium repertum? *ibid.*
- piorum corpora cur olim non senescunt? 779. F.
- quinam paratiores futuri videntur ad martyrium sustinendum? 779.
- Viri* olim, magna fama ingenii & eruditionis, quam intemperanter abusi sunt otio? 1917. F.
- Viri ecclesiastici* quantum abesse debent a perdendi libidine? 599. B.
- Viri* probi quid non est? 641. C.
- Viris* sanctissimis quid olim non fuit religioni? 702. F.
- Viris* summatibus cur vitio detur, si quando curis detasatum animum risu reficiant? 164. F.
- Viro* bono, & multo magis Christiano, quid dignum censetur? 807. C.
- Viros* bonos olim decebant omnia, nunc non nisi potentes omnia decent, 572. E.
- Viromandus* (Hieronymus) alumnum Hieronymi Buslidii se proficitur, 1059. A.
- suæ litteræ quales prædicantur? *ibid.* 1818. C.
- Virtus* nulla est perfecta absque pietate, 1154. D.
- vitio semper contraria est, 502. C.
- illa nihil amabilius, 512. D.
- obnoxia invidiæ, 2. E.
- illa & eruditio hominem constituunt, 1457. B.
- illius seminarium indidit natura, 361. A.
- in ea ut proficiamus, quid non leve momentum adfert, & quid multo maxime conducit? *ibid.*
- sola præstare ac conficere beatitudinem dicitur, 364. C. E.
- illius finis quinam est? *ibid.* D.
- quanto præstantior est cæteris bonorum generibus? *ibid.* E.
- illius gradibus unde nonnihil adjungitur? *ibid.* F.
- hac nemo abuti potest, 365. A.
- eminens nunquam caret æmulis, 585. A.
- egregia sibi sufficit apud Philosophos, 1124. B.
- ad quid nonnunquam eget principum virorum studiis? *ibid.*
- in se philtum habet efficacissimum, 1400. F.
- eximia etiam impios rapit in admirationem & amorem sui, 1848. C.
- eam præsentem si non odimus, certe negligimus, sublatam ex oculis quærimus invidi, 172. F.
- illius laus omnis in actione consistit, 218. D.
- eximie nullo opus est præconio, 318. B.
- illius genuina vis ubinam clarius elucet? 150. B.
- illius fructus eximius atque excellens quinam est? 1493. F. 1494. A.
- Virtutes* omnes quam arctissime inter se conjunctæ? 1400. F.
- Virtutes* eximie non nisi paucis contingunt, 360. B.
- Virulentia* abesse debet ab omnibus honestis studiis, & præcipue a sacris, 550. E.
- Vis* quænam inest tæ xpo? 105. A.
- Vita* nullius sine aliqua reprehensione cucurrit, 502. D.
- avolat magna celeritate, & advolat mors nihilo segnius, 572. C.
- nemini longa esse potest, neque certa, 770. D.
- ad æternitatem nihil aliud est quam momentum, 775. B. 1875. E.
- cur longa optari debeat? 775. B.
- quæ tum lætior, tum lautior videtur? 1128. F.
- Vita* humanæ in universum conditio qualis esse censetur? 313. A.
- illius unumquodque genus habet cognata quadam degenerandi pericula, 342. E.
- ei posthabenda omnia, 236. F.
- illius voluptas præcipua quænam? 276. B.
- eam amicitie impendere, laudi datur, 302. A.
- illius duo maxima mala quæ? 667. A.
- illius correctionem differre in mortem, quid stultius? 785. E.
- illius ac felicitatis humanæ non minima pars sita est in bonis litteris, 580. F.
- illius quæ incommoda? 1875. E.
- illa nihil cuiquam charius est, 531. C.
- Christianæ simplicitas, temperantia, frugalitas ubi laudata? 1862. D.
- Cynicorum aspera parvoque contenta ubi defenditur? *ibid.*
- rusticana ob quid summo opere Præcis laudata? 569. B.
- non perinde jucunda est ac salubris, *ibid.*
- Vitam* bonam precari a superis quinam debent? 785. D.
- eam qui negligit, quid non contemnat? 131. F.
- Vitellius* Imperator Romanorum quas pœnas dedit? 325. A.
- Viterius* (Petrus) quid deplorat? 171. E.
- unde quorundam malitia depulsus? *ibid.*
- quomodo sortem suam tolerabiliorem reddet? *ibid.*
- quibus occupationibus distrahitur? 285. A.
- commendari vult Stephano Poncherio, *ibid.* B.
- in Collegio Navarræ agit, 291. E.
- Erasmo Præceptoris scribit, 1563. B.
- in Longobardorum Gymnasio proficitur, *ibid.* E.
- dein docet in Navarrica palæstra, *ibid.* F.
- Vitia* quinam hostes? 152. A.
- illa prætextu religionis irreperunt in Ecclesiam, 967. C.
- adeo invaluerunt, ut propemodum Evangelici vigoris scintillam exstinxerint, *ibid.*
- Vitis* cultura a quo inventa? 956. F.
- Vitis* apologetica ad quid vocata, & quid respondit? 753. C.
- Vitrarius* (Joannes) Monachus Ordinis Franciscani, 451. F.
- in hoc vitæ genere adolescens incidit, *ibid.*

- qua ex parte videtur posthabendus Coletus? *ibid.*
 — quando adamare coepit Erasmus? *ibid.*
 — apud quos fuit auctoritatis maximæ, & quibus gratissimus? *ibid.* 452. A.
 — quali corpore, natura, & animo? 452. A.
 — Scoticas argutias puer imbiberat, *ibid.*
 — illas nec prorsus improbat, nec magni faciebat, *ibid.*
 — quando easdem fastidivit? *ibid.*
 — quantum admirabatur Origenis in Sacris Litteris ingenium? *ibid.*
 — quid de illo viro dicebat? *ibid.*
 — quodnam vitæ institutum nequaquam probabat, & quid de hoc subinde dictabat? *ibid.* B.
 — nec cuiquam tamen fuit auctor mutandæ vitæ, nec ipse quicquam huiusmodi molitus est, *ibid.*
 — in quo exemplum Pauli Apostoli retulit? *ibid.* C.
 — quid sibi præstitit partim memoria natura felix, partim assidua meditatio? *ibid.*
 — quibus modis præparabat animum suum iturus ad concionandum? *ibid.* D.
 — quomodo concionabatur? *ibid.* D. E.
 — unde martyrii gloriam ambiebat? *ibid.* F.
 — quas regiones adeundi veniam impetrarat? *ibid.*
 — qua voce revocatus est e medio cursu? *ibid.*
 — quid sibi contigit in quodam Monasterio sorcularum? 453. A.
 — cui hominum generi erat iniquior? *ibid.* B.
 — quoties concionabatur uno die? *ibid.*
 — qualem se præbebat in convivio? *ibid.*
 — qualia erant sua colloquia? *ibid.* C.
 — nullis malis affectibus erat obnoxius, *ibid.*
 — quos viros & quas scēminas lucrificerat Christo? *ibid.* D.
 — cur paucos e sui gregis sodalibus pertraxit? *ibid.* E.
 — ab omnibus vitiis abhorrebat, & maxime a libidine, *ibid.*
 — quomodo honestatis imaginem depingebat? *ibid.* F.
 — in consiliis dandis mira prudentia, integritas, dexteritas, *ibid.*
 — quas confessiones non admodum volens audiebat, ac palam detestabatur? *ibid.*
 — superstitioni ac ceremoniis minimum tribuebat, *ibid.*
 — suus cibus & vestitus qualis? *ibid.*
 — quando iter aliquod suscipere solebat? *ibid.*
 — quid fecit in itinere quodam, & quid respondit suo sodali? 454. A.
 — qua de re consultus ab Erasmo, & quid ei respondit? *ibid.* B.
 — quid probabat vel improbat? *ibid.* C.
 — quorum stultam fiduciam damnavat? *ibid.*
 — quid ei obtulerunt Commissarii quidam? *ibid.*
 — quid illis respondit? *ibid.* D.
 — in ipsum excommunicatio affigitur, *ibid.*
 — cur his minis nihil terretur? *ibid.*
 — ad Episcopum Morinensem citatur, *ibid.* E.
 — quænam præsidia sibi collocantur in itinere, & ob quid? *ibid.*
 — quanto animo respondit mox dicto Episcopo? *ibid.*
 — cur suo ingenio relictus est? *ibid.* F.
 — ipsius exitus quibus displicuit? *ibid.*
 — totus inhiabat in lucrum animarum, *ibid.*
 — ad quid segnior erat? *ibid.* 455. A.
 — quid non negligebat, & quomodo curabat? 455. A.
 — ob quid Thynnum quemdam alienarat? *ibid.*
 — cur eundem reliquit ceu deploratum? *ibid.* B.
 — Guardianum Monasterii agens quid janitori mandarat? *ibid.*
 — quid respondit famulis mox dicti Thynni? *ibid.*
 — cur iussus est deponere Guardiani munus, & quis ei suffectus est? *ibid.* C.
 — ob quid relegatus est Curtracum in Monasterium Virginum? *ibid.*
 — ibi docens, consolans, adhortans diem suum feliciter obiit, *ibid.* D.
 — quinam libri ab ipso relictæ, & a quibus damnati? *ibid.*
 — suæ doctrinæ scintilla in quorum pectoribus adhuc vivit? *ibid.*
 — quam contemptim habitus est a suis? *ibid.*
 — ignotus fuit mundo, nunc celebris & clarus in regno Christi, *ibid.* E.
 — qua gratia in Angliam trajecerat? *ibid.*
 — vere sincereque Christianus fuit, 461. E.
 — num Coletus antepositus? *ibid.*
 — procul dubio Divorum catalogo adscribendus, *ibid.* F.
 — *Vvaldis* (Antonius de) quod negotium transacturus cum ministro Erasmi? 1570. F.
 — *Vivere* omnes quomodo oportet? 770. D.
 — *Vives* (Ludovicus) Budæi laudandi nunquam finem facit, 363. D.
 — in omni Philosophiæ parte supra vulgum eruditus, 415. A.
 — in bonis litteris atque in dicendi scribendique facultate quantum progressus? *ibid.* B.
 — quanta dexteritate declamare dicitur? *ibid.* 416. F. 417. A. 450. A. B.
 — ad quid cumprimis idoneus esse videtur? 415. C.
 — unde Hispanice & Gallice callet? *ibid.*
 — quorum sermonem intelligit magis quam sonat? *ibid.*
 — præceptor est Cardinali Crojo, *ibid.*
 — unde non sustineat avelli a tanto patrono? *ibid.* D.
 — quid eundem admoniturus? 421. D.
 — litterarum bonarum feliciter studiosus, 448. F.
 — sua humanitas singularis & erudita quale glutinum esse poterit? *ibid.*
 — qualem cyclopædias orbem absolvit, & quænam edidit? 449. E. F.
 — utraque lingua peritissimum se probat, *ibid.* F.
 — quibus disciplinis instructus, & quomodo docet? *ibid.* 450. A.
 — ad ipsius exemplar quinam componere se debent? 450. B.
 — qualem in Rhetorica se præstitit? *ibid.* C.
 — quomodo in artibus ingenuis versatus esse dicitur? *ibid.*
 — quomodo scripsit in pseudodialecticos? *ibid.*
 — in suis *Adibus legum* atque in suo *Somnio* quænam sunt? 451. A.
 — unde plurimum lucis addet suis *Declamationibus*? *ibid.*
 — ob quid mire gestit gaudio? 466. A.
 — homo doctissimus, & Erasmo amicissimus, *ibid.* C.
 — quos gratos & commodos experitur? 435. E.
 — de quorum numero esse censetur? 542. C.
 — quam heram fortiter contemnit? *ibid.* D.
 — ad quid valde idoneus existimatur? *ibid.*
 — qualem Mecœnatem amisit? 634. C.
 — quid dedit regi Liliæ? 653. A.
 — cur venit Brugæ ibique diutius commoratus? *ibid.*
 — qua pecunia se aluit & alit? *ibid.* B.
 — quot libros Augustini paratos habet? *ibid.* 706. E.
 — cur eundem differre maluit? 653. C.
 — quid Erasmus rogat, & quid ei mittit? *ibid.* 707. A. B. C.
 — ejusdem res non minus charas habet curatque, quam suas, 653. D.
 — vir undequaque doctissimus, in quo Collegio est? 667. C.
 — a qua provincia abhorrere existimatur? *ibid.*
 — in stadio litterario non minus feliciter quam graviter decertat, 680. E.
 — cur Franciam ingredi & Parrhisios ire sibi libuit? 685. B.
 — quanta humanitate acceptus a Parrhisensibus? *ibid.* C.
 — quid dicit de eorundem ingeniis? *ibid.* D.
 — ob quid quosdam Hispanos & præcipue Martinum Lusitanum laudat? *ibid.* D. E.
 — quo-

R E R U M A C V O C U M.

- quorum humanitatem, doctrinam, ac candorem deprecatur? *ibid.* E. F.
- quid de Theologis Parrhisiensibus necnon de Erasmo ejusque Operibus dicit sentitque? 685. A. B. C.
- quam voluptatem non exiguam ac fructum peregrinationis suae cepit Parrhisiis? *ibid.* C. D.
- Budaei dotes, mores, fortunam, libros, ac studia summopere extollit, *ibid.* D. E. F. 687. A.
- quid de mutuo amore, existimatione, & concertationibus inter eundem & Erasmus intercedentibus profert? 687. B. C. &c. 688. A. B.
- a quibus retentus Parrhisiis, & a quo hinc revocatus? 688. C.
- sua epistola cur Erasmus mirum in modum exhilaravit? *ibid.* D. E.
- quid eidem testatur narratque, & quos perstringit? 705. C. D. &c. 706. A. B. &c.
- quos auditores habet, eosque charos? 706. E.
- quam rationem commentariorum in Augustinum sequutus est? 710. A. B. &c.
- ad scribendam hujus Patris vitam hortatur Erasmus, *ibid.* D.
- quid eidem refert de Vergara & Stunica? 711. A. B. &c.
- eius liberorum praeceptor futurus erat? *ibid.* F.
- a quo sibi intercepta illa conditio? 712. A. B. C.
- varia de se aliisque quibundam recenset Erasmo, 716. B. C. &c. 717. A. B. C.
- librum Augustini de Civitate Dei commentari absolvit, 720. B.
- eundem ad Erasmus mittit, eique tradit emendandum, *ibid.* B. C.
- pecuniae non est avidus, & sibi vivendum iniquissimis temporibus, *ibid.* D.
- quo morbo se laborasse dicit? 730. C.
- quot menses reparandis ingenii viribus impendere vult? *ibid.* D.
- quo transmittere cogitat, & quid monet Erasmus? *ibid.* E. F.
- quantum Scholarum tedium tenet se? *ibid.* F.
- quid de variis rebus narrat Erasmo? 731. A. B. C. 767. B. C.
- quem librum ad Reginam Angliae composuit? 767. E.
- cur abdet se in longas ferias & otium innoxium? *ibid.*
- qua de re queritur, & quid deplorat? *ibid.* F. 768. A. B. &c.
- quod iter ingressurus, & quando? 768. E.
- ad quid discedit ex Britannia? 801. B.
- quorum voluntati obsecundare maxime vult? *ibid.*
- quid dicit de suo matrimonio? *ibid.* C.
- edidit librum dictum, *Virginem, Uxorem, & Viduam*, & cui Reginae dicavit? 909. B.
- Orationem habuit Lovanii ad juventutem, 1746. F.
- Uladiſlaus, Hungariae Bohemiaeque Rex, 432. C.
- quid parum curabat? 505. A.
- quando vitam cum morte commutavit? *ibid.*
- Ulaſſenus (Joannes) a quo salutandus? 286. B.
- vir animo Erasmi charissimus, 1297. F.
- Ultrajectum, seu Trajectum ad Rhenum, urbs Belgii uniti, & caput domini Ultrajectenſis, 287. E.
- Ulyſſes Homericus, 90. E.
- ipsius virtus quomodo effulſit? 84. A.
- quid magis ipsum illustravit? 150. B.
- quot annis & quantis calamitatibus ac periculis agitatus collegit prudentiam? 1190. D.
- a Mercurio herba moly praemunitus adversus Circes veneficia, *ibid.*
- inter Phaeacas & Cyclopas personam pulchre attemperavit, 1676. C.
- Unde fit ut nihil usquam tam absurdum sit, quod non expetatur a multis? 345. B.
- Unde non fit injuria ulli vitae professioni? 342. D.
- Universa e Scoto peti posse putantur, 64. B.
- Universales quae sic appellantur? 1822. F.
- Unusquisque bene judicat, quae bene novit, 197. C.
- Unusquisque in propria defensione ingeniosus est, 218. E.
- Voces quae nam sparguntur de Erasmo ac Fabro? 236. B. C.
- Vocum fidelissimae custodes quae? 68. F.
- Volaterranus (Raphael) Cardinalis, homo doctus, 871. E.
- ad Erasmus non semel scripsit, excitans ejus studia, *ibid.*
- quomodo vertit Basilium? 1433. B. C. &c.
- Volzſius (Paulus) Abbas Monasterii, quod vulgo dicitur Curia Hugonis, 337. B.
- pia doctrina & docta pietate praeditus, *ibid.*
- nihil sibi probatur quod non juxta pium sit atque eruditum, *ibid.*
- verae Religionis eximium decus, 347. A.
- qua de re monetur? 536. C.
- charissimus Erasmi amicus, multijugem illius doctrinam necnon *Mariam* moratam laudat, 1543. F. 1544. A.
- illius epistola quo stomacho abjecta ab Hutteno? 1735. F.
- sibi structa calumnia a Monacho quodam? 1773. A.
- quomodo ab eodem vocatus? *ibid.*
- Vopiscus (Flavius) qua laude Suetonium propemodum aequavit? 325. C.
- eidem eloquentiae viribus sermonisque politie multo inferior, *ibid.*
- quas res recenset in *Aureliano*? 326. C.
- Vota non sunt temere suscipienda, 642. D.
- omnia illa a Luthero in totum damnata dicuntur, *ibid.* E.
- Ἰπποκρίτης pro ἀνέμεινεν, 103. E.
- Vraſſlavia, vulgo *Breslaw*, urbs ampla Germaniae, Silesiae provinciae caput, 329. F.
- Urbani Grammatica Graeca, 52. E.
- Urbanus Regius, vir candidus, prudens, facundus, eruditus, 1552. E.
- omnibus omnium Gratiarum ac Musarum dotibus praeditus, *ibid.* Vid. etiam *Regius*.
- Urbs Roma, Fortunae sedes, 114. B.
- Urinantibus quid accidere solet? 333. D.
- Urſi vel urſa coguntur diu lambendo fingere quod pepererunt, 769. D.
- Urſewicus quomodo ab Erasmo captatus? 117. D. 125. D.
- venatum se proripit, *ibid.*
- quid Erasmo pollicetur? 117. D. E. 126. B.
- equus, quem eidem donavit, quantum laudatur ac pinguit? 255. C. D.
- Urſinus (Gaspar) Velius hendecasyllabos evulgavit, 190. C.
- sui ingenii vena non elegans modo, verum etiam dives ac benigna, *ibid.*
- juvenis tum Latinis tum Graecis litteris non mediocriter eruditus, 223. A.
- nominis Erasmi amantissimus, *ibid.*
- quid scripsit ad Ricardum Bartholinum? *ibid.*
- nemo in Germania sibi similis reperitur, *ibid.* B.
- suum *Carmen in natalem Erasmi* sive *Genethliacon Erasmi*, *ibid.* C. D. &c. 224. A. B. &c. 225. A. B. &c. 226. A. B. &c. 227. A. B. C.
- quodnam otium nactus dicitur? 329. B.
- quando fuit in famulatio Cardinalis Gurcenſis? *ibid.*
- quam consuetudinem revocat? *ibid.*
- quodnam carmen in Erasmus composuit? *ibid.*
- quibus laudibus eundem ornat? *ibid.* C. D. E.
- unde sibi defuit animi vacuitas? *ibid.* B.
- unde elanguit sui judicii acrimonia & vis ingenii? *ibid.* C.
- quid sentit de mox dicto carmine? *ibid.*
- cuinam illud legendum transmiſit? *ibid.*
- quid manifeste perspicit ac vehementer dolet? *ibid.* D.
- ob quid retractare vult carmen praedictum? *ibid.* E.

- cur Joanni Turzoni morē gerere non recusat? *ibid.*
- quid rogat Erasmus? *ibid.* F.
- ipsius Carmen in eundem quale dicitur esse? 377. B.
- qualis Poëta prædicatur? 430. B.
- Erasmo multis modis optatissimus, 669. A.
- cur Basileam revolat, cuius munusculum eidem exhibet, & quantopere illud commendat? *ibid.* B.
- unde factus est eidem longe charior, quam antea fuerat? *ibid.* C.
- incredibili morum comitate ornatus, *ibid.*
- unde multo felicior visus est? *ibid.*
- magnificus ac nitidus ipsius cultus quid arguit? *ibid.*
- corporis sui species quid declarat? *ibid.*
- cuius amplitudinem summo opere veneratur ac prædicat? *ibid.*
- quis ipsum arctissime complectitur ac largissime fovet? *ibid.*
- cuius alumnus ejusque virtutum præco? *ibid.* D.
- suum Carmen de Erasmo genethliacon existimatur felicissimum, 707. A.
- summa ipsius humanitas deprædicatur, 712. E.
- ob quid unice commendatus Stanislao Turzoni? *ibid.* F.
- vir doctissimus simul & humanissimus, 765. F.
- sua consuetudo fuit Erasmo jucundissima, *ibid.*
- suus abitus fuit eidem molestissimus, *ibid.*
- aliquam partem suæ tragico-comœdiæ ad Erasmus perscripsit, 1052. E.
- bonam illius partem rejicit in Joannem Fabrum, *ibid.*
- sibi delegatum Historici munus, 1090. A.
- quid cum Erasmo expostulat? 1105. B.
- librum de rebus a Rege Ferdinando gestis conscripsit, 1139. C.
- Utenheim* (Christophorus ab) doctus pariter & castissimæ integritatis vir, 1141. C.
- quod consilium abruptit? *ibid.*
- Utenhovius* (Carolus) juvenis unde Erasmo cognitus penitusque perspectus? 1062. A.
- ipso nihil sincerius, modestius, aut amico amicus, *ibid.*
- quid ipsum pertraxit in Italiam? *ibid.*
- cui & a quo commendatur? *ibid.* B.
- modestissimis suis moribus Erasmo commendatissimus, 1127. F.
- salvus & incolumis pervenit Patavium, 1206. C.
- pulchre Ciceronianus & bene Græcus inde expectatur, *ibid.* D.
- Ammonii & Erasmi amicus communis, 1400. C.
- juvenis bene natus, sed parum eruditus, 1755. C.
- Utenhovius* (Nicolaus) ab Erasmo admodum laudatus, 1154. B. C.
- principali totius Flandriæ concilio summa cum laude præsidet, *ibid.*
- juvenis Gandavi natus nihil non eximium de se pollicens, *ibid.*
- ipsius Epitaphium Latinum & Græcum, ab Erasmo compositum, 1155. D.
- Vulcanius* (Bonaventura) Linguae Græcæ Professor in Academia Lugduno-Batava, 1373. F.
- scriptis quamplurimis clarus & celebris, *ibid.*
- Vulcanius* (P.) vir eruditissimus ac πολυγλώττατος, 1373. D.
- quem cogniturus est, eique commodaturus? *ibid.*
- Vulcanius* (Petrus) Reipublicæ Brugenſis a pensionibus, 1465. E.
- Erasmi amicus, *ibid.*
- vir candidus variisque dotibus instructus atque ornatus, *ibid.* F.
- Erasmi ærumnas amica consolatione mitigare studet, *ibid.* E.
- Vulgus*, maximeque aulicorum, professores litterarum odit, 36. C.
- illud censetur crassissima hujus mundi pars, 341. F.
- ad Christi corpus tamen pertinet, *ibid.*
- quomodo huic indulgendum? *ibid.* 342. A.
- quatenus ferendum, ac paterna fovendum indulgentia? 342. A.
- quid non continuo probat? 364. B.
- quem existimat optimum Medicum? 408. F.
- ad quorum ingenia, consilia, &c. subinde immutatur? 438. E.
- quas distinctiones non intelligit? 489. C.
- quos hæreticos esse censet? *ibid.*
- Vulturius* (seu *Gerardus Noviomagus*) epistolam quamdam Erasmi furtim curat edendam cum Scholiis, 1291. C.
- ebriolus Argentoratum commigravit, 1301. B.
- quomodo ab Erasmo vocatus? *ibid.*
- antehac supra modum ejusdem amans, *ibid.*
- nunc quantopere in eundem furit? *ibid.*
- quot & quales libellos in eundem emisit? *ibid.*
- in quos invehitur? 1913. B. Vid. etiam *Noviomagus*.
- Uxor* magis veretur maritum, quem agnoscit & præceptorem, 679. F.
- non minus pietatis habitura, quia minus habet superstitionis, *ibid.*
- qualem eam oportet esse? 680. B.
- Uxor* Lutheri, puella mire venusta prædicatur, 908. C.
- ex clara familia oriunda, sed indotata, *ibid.*
- ante annos complures Vestalis esse desierat, *ibid.*
- de maturo illius partu spargitur vanus rumor, 919. E.
- gravida esse dicitur, *ibid.*
- Uxor* Mori facillima prædicatur, 155. D.
- nunquam Erasmi meminit, quin illi bene preceatur, *ibid.*
- Uxor* nautæ cujusdam, mulier mammosa bibosaque, 353. E.
- quantum sibi placuit vinum quoddam rubellum? *ibid.*
- quanto furore pugnat cum ancilla & marito suo? *ibid.*
- Uxor* pistoris cujusdam a quo constuprata? 1123. E. F.
- Uxor* Principis Leodiensis, Herois, vita Penelope, moribus Lucretia, 229. E.
- duo ipsius fratres, quos vere credere posses Leda gemellos, *ibid.* F.
- Uxor* Thynni cujusdam, claro genere nata, & aliquot liberorum mater, 455. A.
- seducitur, & ob id illico rejicitur a marito, *ibid.*
- longius prolapsa, ad extremam devenit calamitatem, *ibid.*
- obnoxia scabiei, quam Gallicam vocant, *ibid.* B.
- in gratiam mariti reconciliari nullo modo potest, *ibid.*
- Uxorcula* quid denotat? 1017. E.
- W.
- W** *Alshutenses* e vitreis fenestris privatarum ædium omnes Divos ejiciunt, 834. D.
- Waramus* quidam, auditor Vivetis, eique charus, 706. E.
- Waramus* (Guilielmus) Archiepiscopus Cantuariensis, quanti facit *Adagia* Erasmi? 8. E.
- quid eidem pollicetur ac mittit? *ibid.*
- solus eundem retinet, 102. D.
- quid de eodem auguratur? 117. F.
- quid eundem monet rogatque? 118. A.
- suæ dotes moresque mirifice extolluntur, *ibid.* D. 119. B. 142. C. D. 153. B. C.
- Meccenas Erasmi & omnium eruditorum, *ibid.* 142. D. 153. B. 214. E.
- quanta ipsius humanitas ac benignitas in eundem? 119. A. B. 123. A. 142. D. 145. C. 214. E.
- quantum favet Romanæ Sedis ornamentis? 123. B. 143. F.
- totius regni Angliæ Primas & Cancellarius, 142. C. D. 145. B.
- quid in eo videtur recuperasse Erasmus? 142. E.
- omnia ipsi debet idem, 143. F. 146. C.
- Ammonii poemata probat, sed præfatione iis præfixa non admodum delectatur, 147. B.
- mire

R E R U M A C V O C U M.

- mire abhorret ab omni *xenodoxias* suspicione, *ibid.* C.
- qua de re admonet Erasmus, & quid veretur? *ibid.*
- laudibus Angliæ Regisque unice delectatur, *ibid.*
- ecloga ipsi dicata, *ibid.*
- suo veteri erga Erasmus studio unde multum accesserit? 158. F.
- quisnam libellus ad ipsum mittitur? 164. F.
- quanto negotiorum agmine obruitur? *ibid.*
- quot Guilielmos æquat? 184. E.
- officio Cancellarii exsolvitur, 221. C.
- qualis esse dicitur Erasmo? 230. E.
- Magistratu se abdicat, 234. D.
- quale nomen consecutus est per Erasmus? 260. B.
- quam gratissimus in eundem, *ibid.* C.
- quibus viris communicavit editionem ejusdem in N. Testamentum? *ibid.*
- omnibus laudibus eandem effert, *ibid.*
- pro quibus gratiam habet immortalem Erasmo? *ibid.* D.
- quid eundem rogat? *ibid.*
- quid ad eundem scribit? 357. B.
- cur patrocinium Coleti suscipit? 460. E.
- qua re interpellat Erasmus? 501. F.
- quis sibi commendatur per eundem? 644. E.
- quid monetur de pecunia collocanda? *ibid.* F.
- quantum sollicitè metuit, ne quid Erasmo deficiat? 645. C.
- sacerdotium eidem pollicetur, *ibid.*
- quæ cognoscet ex Thoma Halseio? 661. E.
- dimidium fortunulæ obtrusit Erasmo recusanti, 759. C.
- qua in re rara est ipsius dexteritas? 785. A.
- inter quos litem prudenter diremit? *ibid.* C.
- quantum sollicitus de Erasmo ac in eum benignissimus? 1012. B.
- vir doctus ac probus prædicatur, 1528. F.
- quam amantissime Erasmus amplectitur? *ibid.*
- sacerdotium centum ferme nobilium eidem dedit, *ibid.*
- illud postea mutavit in pensionem centum coronatorum, *ibid.*
- quot nobiles eidem dono dedit? 1529. A.
- de eodem multa loquutus valde cupivit ejus præsentiam, 1572. E.
- ejusdem Meccenas, ubi præconiis amplissimis effertur? 1587. B.
- ejusdem amantissimus, 1856. C.
- quando mortuus? 1456. E.
- Watenfis* Præpositus, 91. B.
- Wasfonus* (Joannes) Erasmi amicus, abest, 130. F.
- 1670. F.
- quanta lætitia litteras ejusdem accepit? 160. F.
- quanti faciat easdem? 161. A.
- quomodo extraria quædam amplectitur? *ibid.*
- quantum sibi gratæ ac pretiosæ Erasmi litteræ? *ibid.*
- quid in eodem miratur? *ibid.*
- quo nomine pluris habetur apud nonnullos? *ibid.* B.
- quid de Erasmo dicit sentitque? *ibid.* C. D. E.
- quid eundem obsecrat, ut faciat? *ibid.* E.
- quantum se oblectarit in Commentariolis ejusdem in Catonem minorem? *ibid.*
- quomodo Hieronymum ab eodem emendatum excipiet? *ibid.*
- quid eundem rogat, eique gratulatur? *ibid.* F.
- ejusdem visendi avarus est, 162. A.
- quid eidem pollicetur? *ibid.*
- quorum amicorum memoriam eidem reficit? 166. A.
- sibi probatur N. Testamentum ejusdem, *ibid.*
- vir integer & eruditus, *ibid.*
- suus animus qualis? *ibid.* B.
- sui mores quales? *ibid.*
- Wattenvilus* (Nicolaus) Præpositus Bernensis, 708. A.
- vir humanitate summa & consuetudine suavissima, *ibid.* 782. F.
- a quo & per quem salutandus? 744. B.
- quid queritur de Compergio? 773. E.
- ut ipsi satisfiat, curabit Erasmus, 782. F.
- Welles* Doctor, Erasmi amicus, 606. B.
- Welzerus* (Bartholomæus) qua in re commodaturus Erasmo? 1169. E.
- Wendelsin*, locus prope Nurembergam, 1740. E.
- quid significat, & cujus patria? *ibid.*
- Wentfordus* (Rogerius) cur inter multos amicos imprimis occurrit Erasmo? 100. F.
- inter ejusdem amicos præcipuo loco ponendus, 101. B.
- quid persuadebit patri Joannis cujusdam? 140. C.
- sua in Erasmus benevolentia, *ibid.* E. 141. A. B.
- quam conjecturam facere potest? 141. A.
- Wernerus* (Georgius) cui & a quo commendatus? 1046. A.
- Wersemus* (Cornelius) conviciis retinet Erasmus, 1527. B.
- Werterius* (Joannes) quas litteras extorquere Erasmo potuit? 353. F.
- suus in eundem propensissimus animus, *ibid.*
- ob quid dignus est, qui redametur? 354. B.
- Wesphali* vulgo rudiores habentur, 615. A.
- apud illos multi fuerunt summis ingeniis minimeque vulgari doctrina præditi, *ibid.*
- non aliud genus mortalium laboris patientius, *ibid.*
- ob quæ potissimum commendantur? *ibid.*
- Wesphalus* (Joannes) Canonicus apud S. Victorem extra Maguntiam adest cum Erasmo, 372. A.
- homo commodissimus ac festivissimus, *ibid.*
- Westmonasterium*, insigne Benedictinorum Monasterium apud Londonenses, 1763. F.
- Wicelius* (Georgius) modeste loquitur de suis litteris, 1755. E.
- quid sentit de Oecumenica Synodo, & quid deplorat? *ibid.* E. F.
- quid pronunciat de parte Lutheri? 1756. A. B.
- Erasmus summis laudibus ornat, *ibid.* C. D.
- Wick* (Joannes vander) multum fuit una cum Magistro Georgio, 1620. E.
- Wiclefita* seu *Wiclefiani* ingentem hæresion catervam induxisse dicuntur, 772. B.
- quid aliquando tentarunt in regno Angliæ? *ibid.* C.
- conjuratorum exercitum coegerunt, moxque prælium commiserunt, *ibid.*
- vix potestate regia fusi fugatique, *ibid.*
- illorum factio apud quos & quomodo oppressa? 748. B.
- eadem censetur oppressa verius quam extincta, *ibid.*
- Wiclevus* quibus odiis coepit esse hostis Ecclesiæ? 942. D.
- ipsius libri nonnisi post mortem damnati, 391. A.
- Wiichmanus* (Petrus) Canonicus Anderlacenſis, & Erasmi hospes, 690. B.
- fidem misere per Lutheranos labefactatam deplorare solebat, *ibid.*
- eidem feliciter revalescenti gratulari debet, *ibid.*
- Wilerius* (Joannes) civis Basileensis, in Anglia natus, ex patre tamen Germano, proficiscitur Antuerpiam, 1606. D.
- Wimpfeldus* (Robertus) Curiam sequitur, 1546. D.
- ipsius frater apud quem agit Oratorem Regis sui? *ibid.*
- Wimphelingius* (Jacobus) eximius Theologus, 129. B.
- eruditione & sanctimonia commendatus, 147. A.
- senio venerabilis, *ibid.*
- quis ipsum a litibus absolvit? *ibid.* B.
- Erasmi amicus non postremi loci, 1141. B.
- ejusdem & Voltzii amicus communis, 1544. A.
- in catalogo Archiepiscoporum Maguntinorum honestissimam Erasmi facit mentionem, 1550. D.
- quo anno mortuus? 1141. B.
- ejus vita descripta, *ibid.* B. C. &c.
- Wintoniensis* Episcopus, vir prudentissimus, 1650. B.
- præclare & honorifice loquitur de Versione N. Test. ab Erasmo facta, *ibid.* Vid. etiam *Episcopus*.
- Wittenberga*, urbs princeps Ducatus Saxoniz superioris, 424. C.

INDEX RERUM AC VOCUM.

Wittenherus (Nicolaus) quid Erasmo dicere solitus? 1529. D.

Wonacus quidam ex calculo periisse nunciatur, 782. F.

Wormacia, civitas Imperialis in Palatinatu Rheni, 371. F.

X *Anthippe* quomodo Socratem exercuisse dicitur? 34. A.

Xuaves, Medicus Hispanus, utriusque litteraturæ peritissimus, & Erasmo favens, 1095. C.

— quid sibi accidit cum quodam Monacho? *ibid.* C. D.

Z *A* ubi usurpatum ab Antiquis pro *diā*? 703. E.

Zabelus ab iisdem pro *Diabolus* acceptum, *ibid.*

Zachao cur quæsitum sycomori præsidium? 722. D.

Zacharias quidam, juvenis eximie doctus, 788. C.

Zanderus quidam, Præpositus Vratislaviensis, unde reddidit animum Erasmo? 668. F.

Zafus (Udalricus vel Ulricus) summis laudibus ornat Erasmus, 133. E. F. 134. A. B. C. 138. B. C. D. E.

— de seipso modeste sentit, 133. F. 134. B. 138. D.

— Pium Hieronymum Balduginum impense laudat, 134. A. B.

— quædam sui ipsius Opera, *ibid.* B. C.

— quibus epithetis Erasmus ornat? 138. B. C. D. E.

— quinam auribus suis circumstrepunt? *ibid.* B.

— quid dicit de litteris Erasmi? *ibid.* B. C. D.

— apud Germanos Jus Cæsareum instaurat, 187. E.

— quomodo se excusat apud Erasmus? 195. E. F.

— quid eundem monet rogatque, & quid ei pollicetur? 196. A. B.

— ut diutissime supersit optat Erasmus, 239. C.

— quid in se ipso experiri dicit? 336. D.

— miris laudibus ornat Erasmus, ejusque raras doctes extollit, *ibid.* E. F.

— in Feudales usus nova Opera cudit, 337. A.

— vir inter bonos optimus & inter doctos doctissimus, 347. B.

— in ipsius mores non cadit ulla fuci suspicio, *ibid.* C.

— quanta ipsius eruditio, eloquentia, ingenium, ac memoria? *ibid.* D. E.

— ipsius moribus nihil gravius, integrius, ac suavius esse potest? *ibid.* F.

— suæ expolitissimæ lucubrationes, *ibid.*

— vir omnibus modis incomparabilis, 350. B.

— quid restituit legibus Cæsareis atque geminæ litteraturæ? *ibid.*

— quanta Romani sermonis ubertate scatet? *ibid.*

— homo non minus eruditus quam eloquens, 383. C.

— quibus imponere dicitur, & unde? 500. C.

— cujus incommodi nonnullam partem amolitus est? 1213. B.

— homo extremæ senectutis, sed vivido ingenio & inexhausta facundia, *ibid.* E.

— Legum Doctor & ordinarius Professor in Academia Friburgensi, 1531. A.

— quibus laudibus Erasmus extollit? 1540. A. B. & C.

— eundem ad nuptiales filiarum pompas invitat, 1543. D.

— commentarios scribit in L. II. de Orig. Juris, 1547. B.

— ipsius in N. Test. Erasmi Carmen, 1552. C.

— ipsius libellus de Origine Juris a quo excudendus? 1625. C.

Zebredovius (Andreas) Episcopi Plocensis nepos, com-
modus & jucundus Erasmi convictor, 1094. B.

— in utriusque litteraturæ studio strenuam navat operam, 1096. E.

— ad quid hortatorem, adiutorem, & magistrum habet Erasmus? *ibid.*

— observat eundem ut patrem, eique tædiorum partem adimit, *ibid.*

— juvenis honestissimo apud suos loco natus, ob quid a convictu Erasmi distractus? 1122. B.

Zelandia, provincia Belgii fæderati, 35. C.

— quomodo describitur a Tonstallo? 266. A. B. C. D.

— non paucos absorbuisset dicitur, 368. B.

Zeno cur sibi felix visus est? 1328. F.

Zenobii Collectanea qualia, & cui fuerunt adjumento? 1289. E.

Zephyri quo tempore flant? 23. B.

Zephyrinus Pontifex, 1850. C.

Zieglerus (Jacobus) quid indicat Erasmo de quodam codice? 1699. D.

— quid sentit de Pontio Diacono? *ibid.* E.

— cur invehitur in Gallos? *ibid.*

— quænam Hieronymi Commentaria descripsit? 1700. A.

Zizka (Joannes) homo sacrilegus & sceleratus dicitur, 504. F.

— quibus bellum indixerat, eorumque bona diripienda invaserat? *ibid.*

— ex quibus suum exercitum coëgerat? 505. A.

Zoili, alienarum laudum obrectatores, & alienorum laborum reprehenses, 60. B.

Zoilus, malignus quidam Poëta atque Sophista, 97. D.

Zopyrus quid Dario Xerxis patri præstitit? 1640. A. E.

Zorst civitas æqualis Argentorato, ditionis Ducis Juliacensis, 1453. A.

— in ea quis docet Evangelium? *ibid.*

Zuichemus (Viglius) Phrysius Erasmus mirifice extollit, 1156. D.

— quomodo depinxit Paungartnerum eidem? 1448. B.

Zuingliani in quo conventu non impetrarunt ut audirentur? 1327. E.

Zuinglius (Huldericus) ubi clam fovet Epphendorpium? 721. D.

— quantas turbas ob imagines concitavit? 818. C.

— in Eucharistia nil esse præter panem & vinum asserit, 893. D.

— quam persuasionem confirmavit duobus libellis editis? 908. E.

— adversus quos digladiari dicitur? 964. C.

— quanti facit Erasmus? *ibid.* D.

— quem locum ejusdem citat? *ibid.* C. E.

— cum Luthero & Osiandro libellis amarulentis conflictatur, 1029. F.

Zutpenius (Petrus) vir candidissimus & amicissimus, 435. A.

— ipsius dotes moresque impense deprædicantur, 483. D. E.

— quid sibi dulcissimum, & sub quo Principe meret? *ibid.* F. 484. A.

F I N I S.

Informatio pro Bibliopegis ubi figuræ inferendæ.

Thomas Morus,	-	-	Pag. 55	Georgius, Dux Saxoniarum,	-	-	567
Huldricus Zazius,	-	-	133	Andreas Alciatus,	-	-	670
Guilielmus Budæus,	-	-	168	Jacobus Sadoletus,	-	-	824
Bilibaldus Pirkheimerus,	-	-	196	Joachim Camerarius,	-	-	828
Henricus VIII.	-	-	263	Reginaldus Polus,	-	-	896
Bonifacius Amerbachius,	-	-	349	Martinus Lutherus,	-	-	900
Beatus Rhenanus,	-	-	371	Carolus V.	-	-	1016
Philippus Melanchthon,	-	-	403	Petrus Bembus,	-	-	1061
Christophorus Longolius,	-	-	409	Viglius Zuichemus,	-	-	1156
Joannes Ludovicus Vives,	-	-	421	Cornelius Grapheus,	-	-	1162

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

**This book is under no circumstances to be
taken from the Building**

This book is under no circumstances to be taken from the Building

[illegible]

Form 410

